

MONVMENTA
GERMANIAE
HISTORICA

INDE AB ANNO CHRISTI QVINGENTESIMO
VSQVE AD ANNV M LLESIMVM
ET QVINGENTESIMVM

EDIDIT

SOCIETAS APERIENDIS FONTIBVS
RERVM GERMANICARVM MEDII Aevi.

LEGVM SECTIO IV.
CONSTITVTIONES ET ACTA PVBLICA IMPERATORVM ET REGVM.
TOMI VIII. PARS PRIOR.

HANNOVERAE ET LIPSIAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI.

MCMX.

EX LIBRIS

MR. H. VAN RIEL
ROTTERDAM

Digitized by the Internet Archive
in 2016 with funding from
Getty Research Institute

<https://archive.org/details/constitutioneset08weil>

MONVMENTA
GERMANIAE
HISTORICA

INDE AB ANNO CHRISTI QVINGENTESIMO
VSQVE AD ANNVM MILLESIMVM
ET QVINGENTESIMVM

EDIDIT

SOCIETAS APERIENDIS FONTIBVS
RERVM GERMANICARVM MEDII AEVI

LEGVM SECTIO IV.
CONSTITVTIONES ET ACTA PVBLICA IMPERATORVM ET REGVM.
TOMVS VIII.

HANNOVERAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI
MDCCCX—MDCCCXXVI.

CONSTITUTIONES
ET
ACTA PUBLICA
IMPERATORVM ET REGVM.

TOMVS VIII.

INDE AB A. MCCCXLV. VSQVE AD A. MCCCXLVIII.

EDIDERVNT

KAROLVS ZEVMER ET RICARDVS SALOMON.

HANNOVERAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI
MDCCCCX—MDCCCCXXVI.

Constitutionum tomum octavum, cuius primam partem paginas 1—388. complectentem Karolus Zeumer cl. m. et ego ante hos sedecim annos edidimus, nunc tandem ad finem nobis diu optatum perducere licuit. Alterius partis paginae usque ad 640. typis expressae erant, cum ille magister mihi dilectissimus, de Monumentis nostris eximie meritis die 18. m. Aprilis a. 1914. vita defunctus est. Quae restabant, inter angustias belli tardo passu solus absolvi. Anno 1919. pars altera usque ad p. 746. in lucem prodiit. Postea indices v. d. Wilhelmus Finsterwalder et ego composuimus; quos conscriptos per plus quam tres annos in scriniis retinere inopia publica coacti sumus.

De ipsius editionis ratione pauca praemoneo. Recepimus in librum nostrum omnia acta et documenta, quibus historia imperii illustratur, reiectis illis quae nonnisi ad principatum, districtuum, civitatum historiam pertinent. Uno tantum loco parte pro toto data contenti fuimus: e litteris permultis de absoluteione fautorum Ludovici IV. imperatoris conscriptis exempla eaque graviora proposuimus. In prooemiis, quae singulis documentis praemissa sunt, eas editiones eaque regesta enotavimus, quae in Regestis imperii Böhmerianis non inveniuntur; notitias ex Regestis desumptas quae in aliis libris leguntur negleximus. In documentis proponendis

seriem temporum secuti sumus; quae eodem fere spatio temporis conscripta ad unam rem spectant, sub die antiquissimi cuiusque documenti comprehensa inseruimus, excepta litterarum Cameracensium collectione (Nr. 690—709), quae sub die recentissimi inserta est.

Quicumque viri docti cartis et codicibus sive descriptis sive collatis sive phototypice depictis nos adiuverunt, eis omnibus nunc quamvis sero ex animi sententia gratias agere iuvat. Quos suo quemque loco nominavimus. Ex eis duo praesertim de opere nostro meriti sunt: Reinhardus Lüdicke Berolinensis, socius aliquando noster, qui ex archivis Germanicis, Fridericus Kern Bonnensis, qui ex Vaticano et Londinensi documenta permulta conguessit et descripsit. Gratissima memoria colam Iohannem Stäbler optimae spei iuvenem, qui plagulas nonnullas mecum correxit et non diu ante bellum indici componendo operam navare coepit. Qui iam m. Octobri a. 1914. pro aris et focus dimicans praematura morte nobis ereptus est.

Corporis Constitutionum continuandi materiam magnam annis praeteritis collegimus et praeparavimus. Quae documenta non eodem modo edentur ac ea quae hic proposuimus. Capitum, prooemiorum, adnotationum forma latina iam omittetur; forsitan integri textus vice hic illic restrictus dandus sit. Formam ergo si respicis, hic tomus sui generis erit ultimus. Vetera relinquimus, nova speramus.

Scripti Hammaburgi a. d. IV. Kal. Iulias a. 1926.

Ricardus Salomon.

HOC TOMO CONTINENTUR:

	pag.
Praefatio	V
Conspectus abbreviationum	XXX

Acta regni Karoli IV. 1—746

1. Litterae Iohannis regis Bohemiae nuntiis Avinionem missae. 1345. Nov. 12.—29.	1
2. Promissiones priores Karoli marchionis Baldewino archiepiscopo Treverensi factae. 1346. Mart. 16.	2
3. 4. Litterae Clementis VI. de provisione sedis Maguntinae. 1346. Apr. 7. . . .	4—6
3. Dispensatio cum Gerlaco de Nassau super defectu ordinum et aetatis. Apr. 7.	4
4. Litterae super provisione sedis Maguntinae de persona Gerlaci. Apr. 7. . .	4
5. 6. Litterae papae ad Walramum archiepiscopum Coloniensem. 1346. Apr. 8. 9.	6—8
5. Litterae super visitationibus ecclesiarum provinciae Coloniensis. Apr. 8. .	6
6. Litterae credentiales. Apr. 9.	7
7. Litterae papae ad ducem Austriae aliosque principes. 1346. Apr. 17.	8
8. Eiusdem litterae ad ducissam Austriae. 1346. Apr. 17.	10
9—13. Promissiones Karoli marchionis et Iohannis regis in favorem ecclesiae Romanae datae. 1346. Apr. 22.	11—27
9. Promissiones maximae. Apr. 22.	12
10. Promissiones super cassatione processuum Henrici imperatoris et aliarum sententiarum. Apr. 22.	17
11. Promissiones super facto regis Franciae. Apr. 22.	21
12. Promissio de Ludovico imperatore impugnando. Apr. 22.	23
13. Promissio super expensis pro impugnatione Ludovici faciendis. Apr. 22. .	26
14. Instrumentum de iuramento Gerlaci archiepiscopi Maguntini. 1346. Apr. 26. .	28
15. Litterae papae ad principes electores quosdam de Ludovico relinquendo. 1346. Apr. 28.	29
16—19. Clementis VI. litterae commonitoriae de electione regis celebranda. 1346. Apr. 28.	31—41
16. 17. Litterae Clementis de novo rege eligendo principibus electoribus directae. Apr. 28.	31—36
16. Litterae generales. Apr. 28.	31
17. Litterae singulis electoribus directae. Apr. 28.	33
A. Litterae ad archiepiscopum Treverensem. Apr. 28.	33
B. Litterae ad comitem Palatinum anonymum. Apr. 28.	35
C. Notitiae ex registris sumptae.	36
18. Litterae ad principes civitatesque imperii de electoribus et futuro rege adiuvandis. Apr. 28.	37
A. Litterae ad principes ecclesiasticos. Apr. 28.	37
B. Litterae ad marchionem Misnensem aliosque principes et civitates imperii. Apr. 28.	38

	pag.
19. Litterae ad quosdam electores de Karolo marchione eligendo. Apr. 28. .	40
20. Clementis VI. litterae ad civitatem Aquensem de coronatione regali. 1346. Apr. 28.	41
21. 22. Clementis VI. litterae de electorum absolutione. 1346. Apr. 28.	42—45
21. Litterae ad episcopum Acconensem super absolutione Baldewini. Apr. 28.	42
22. Litterae ad Baldewinum de absolvendis electoribus ad electionem con- venientibus. Apr. 28.	43
23. Clementis VI. litterae ad Gerlacum archiepiscopum de absolvendis civitatis Maguntinae vicinarumque partium incolis. 1346. Apr. 28. . . .	43
24. 25. Facultates Baldewino datae ad civitatem Aquensem spectantes. 1346. Apr. 30.	45—47
24. Facultas sententias promulgandi. Apr. 30.	45
25. Facultas absolvendi. Apr. 30.	46
26—30. Scripta ad Rupertum seniore comitem palatinum spectantia. 1346. Mai. 1.	47—51
26. Instrumentum super iuramento comitis Palatini. Mai. 1.	47
27—30. Scripta papae. Mai. 1.	49—51
27. Litterae conductus. Mai. 1.	49
28—30. Privilegia ecclesiastica. Mai. 1.	50—51
28. Privilegium de divinis officiis celebrandis in locis interdicto suppositis. Mai. 1.	50
29. Privilegium de sacramentis ministrandis. Mai. 1.	50
30. Privilegium de capella castri Heidelberg. Mai. 1.	50
31. Clementis VI. mandatum super facto sedis Maguntinae. 1346. Mai. 6.	51
32. 33. Dispensationes in favorem Karoli marchionis concessae. 1346. Mai. 9. . .	53—54
32. Dispensatio super iuramento de castris Bohemiae praestito. Mai. 9.	53
33. Dispensatio cum filia Karoli super impedimento matrimonii. Mai. 9.	54
34. Clementis VI. scriptum super interdicto civitatis Basiliensis. 1346. Mai. 9. . .	55
35. 36. Clementis VI. confirmatio constitutionis Henrici (VII.) regis. 1346. Mai. 9.	55—57
35. Litterae confirmationis. Mai. 9.	55
36. Mandatum executorium. Mai. 9.	56
37. Johannis regis testimonium de morte Henrici VII. imperatoris. 1346. Mai. 17.	58
38. Vocatio ad electionem. 1346. Mai. 20.	60
39. Clementis VI. litterae regi Poloniae directae. 1346. Mai. 22.	63
40. Promissiones alterae Karoli marchionis Baldewino factae. 1346. Mai. 22. . .	64
41. Diffidatio Baldewini Ludovico imperatori directa. 1346. Mai. 24.	66
42. Unio inter archiepiscopos Maguntinum et Treverensem facta. 1346. Mai. 24. .	67
43. Litterae Iohannis filii regis Franciae. 1346. Mai. 30? <i>Cf. p. 809</i>	68
44—49. Scripta de servitio militari praestando. 1346. Iun. 2. — Iul. 5.	69—72
44. Scriptum Iohannis Mousewin. Iun. 2.	69
45. Scriptum Wilhelmi de Randeck. Iun. 24.	70
46. Scriptum Gotfridi domini de Sein eiusque generi et filii. Iul. 1.	70
47. Scriptum Eberhardi de Löwenstein. Iul. 2.	71
48. Scriptum Wernheri Winterbecher et Emichonis Gauwer. Iul. 2.	71
49. Scriptum Wernheri de Hoemberg. Iul. 5.	72
50. Clementis VI. litterae regi et reginae Franciae directae. 1346. Iun. 3.	72
51. Iuramentum comitis de Mansfeld et filiorum. 1346. Iun. 4.	73
52. 53. Litterae super debito ab Iohanne rege contracto. 1346. Iun. 8. 9. . . .	75—77
52. Cautio regis. Iun. 9.	75
53. Securitas fideiussorum. Iun. 8.	77

	pag.
54. Clementis VI. litterae ad episcopum Constantiensem. 1346. Iun. 11.	78
55—58. Iohannis regis scripta in favorem archiepiscopi Coloniensis edita. 1346. Iun. 22.	78—88
55. Securitas de privilegiis a Karolo futuro rege concedendis. Iun. 22.	78
56. Scriptum de pecunia Reinhardo de Schoenaue solvenda. Iun. 22.	83
57. Scriptum de depositione litterarum praecedentium. Iun. 22.	87
58. Litterae additionales. Iun. 22.	87
59—62. Clementis VI. epistulae super facto electionis diversis directae. 1346. Iun. 22.	88—89
59. Epistula ad Iohannem regem. Iun. 22.	88
60. Epistula ad Karolum marchionem. Iun. 22.	89
61. Epistula ad Baldewinum archiepiscopum. Iun. 22.	89
62. Epistula ad Gerlacum archiepiscopum. Iun. 22.	89
63—72. Scripta de electione facta. 1346. Iul. 11. 12.	90—104
63—66. Decreta electionis papae inscripta. Iul. 11.	91—99
63. Decretum archiepiscopi Treverensis. Iul. 11.	93
64. Decretum regis Bohemiae. Iul. 11.	95
65. Decretum archiepiscopi Maguntini. Iul. 11.	96
66. Decretum archiepiscopi Coloniensis. Iul. 11.	97
67—69. Promulgationes generales. Iul. 11.	99—102
67. Promulgationes archiepiscoporum Treverensis et Maguntini re- gisque Bohemiae. Iul. 11.	99
68. 69. Promulgatio ducis Saxoniae. Iul. 11.	100—102
68. Exemplar civitati Tremoniensi missum. Iul. 11.	100
69. Exemplar civitati Nordhausen missum. Iul. 11.	101
70—71. Epistulae singulis directae. Iul. 11.	102—103
70. Epistulae Karoli regis. Iul. 11.	102
71. Epistula Baldewini archiepiscopi. Iul. 11.	103
72. Relatio Heinrici servi civitatis Maguntinae. (Iul. 12).	104
73. Karoli regis promissio pro archiepiscopo Maguntino. 1346. Iul. 12.	104
74. Litterae civitatis Maguntinae civitati Argentinensi directae. 1346. Iul. 13.	105
75. Karoli regis promissio pro archiepiscopo Treverensi. 1346. Iul. 29.	106
76—81. Scripta de servitio militari praestando. 1346. Iul. 29. — Sept. 27.	107—109
76. Scriptum Syfridi de Löwenstein. Iul. 29.	107
77. Scriptum Iohannis de Löwenstein. Iul. 29.	107
78. Scriptum Wolfram de Löwenstein. Iul. 29.	108
79. Scriptum Iohannis de Basenheim. Aug. 8.	108
80. Scriptum Megingozi de Dyrnstein. Sept. 3.	109
81. Scriptum nobilis servi Wolf de Spanheim. Sept. 27.	109
82. Clementis VI. litterae Luchino de Vicecomitibus directae. 1346. Iul. 30.	110
83—86. Clementis VI. epistulae gratulatoriae ad electum et principes electores. 1346. Iul. 30.	110—113
83. Epistula ad electum. Iul. 30.	110
84. Epistula ad Iohannem regem. Iul. 30.	111
85. Epistula ad Baldewinum archiepiscopum. Iul. 30.	112
86. Epistulae ad Rudolfum, Gerlacum, Walramum principes electores. Iul. 30.	112
87. 88. Epistulae civitati Argentinensi directae super facto Emichonis comitis de Leiningen. 1346. Aug. 3. 4.	113—114
87. Epistula Baldewini archiepiscopi. Aug. 3.	113
88. Epistula Karoli regis. Aug. 4.	114

	pag.
89. Clementis VI. epistula ad civitatem Coloniensem. 1346. Aug. 8.	114
90. Clementis VI. litterae de pace inter reges Franciae et Angliae promovenda. 1346. Aug. 29.	115
91. 92. Prima renovatio promissionum in favorem ecclesiae Romanae datarum. 1346. Sept. 19.	116—124
91. Renovatio promissionum maximarum. Sept. 19.	116
92. Renovatio promissionum de revocatione processuum, de facto regis Franciae, de Ludovico Bavaro impugnando. Sept. 19.	120
93. 94. Karoli regis scripta pro archiepiscopo Treverensi. 1346. Sept. 20. 21.	124—125
93. Mandatum de auxilio ferendo. Sept. 20.	124
94. Promissio de administratione comitatus Lucemburgensis. Sept. 21.	124
95—104. Acta approbationis. 1346. Sept. 30. — Nov. 7.	125—171
95—98. Procuratoria legatorum Karoli. Sept. 30. — Oct. 9.	126—137
95. Procuratorium primum. Sept. 30.	126
96. Procuratorium alterum. Sept. 30.	128
97. Procuratorium tertium. Sept. 30.	132
98. Procuratorium quartum. Oct. 9.	136
99. 100. Orationes in consistorio habitae. Nov. 5. 6.	137—163
99. Collatio archiepiscopi Pragensis. Nov. 5. <i>Cf. p. 809 in Emen-</i> <i>dandis</i>	138
100. Collatio papae cum approbatione. Nov. 6.	142
101. 102. Promulgatio et notificatio approbationis. Nov. 6.	163—169
101. Instrumentum super approbatione. Nov. 6.	163
102. Litterae approbationis Karolo directae. Nov. 6.	166
103. 104. Instrumenta super iuramentis a procuratoribus praestitis. Nov. 7.	169—171
103. Instrumentum primum. Nov. 7.	169
104. Instrumentum alterum. Nov. 7.	170
105—107. Acta recognitionis Karoli regis in Delphinatu factae. 1346. Oct. 7. — Dec. 29.	171—174
105. Litterae regis Delphino missae. Oct. 7.	172
106. Responsio a Delphino locum tenente data. Dec. 10.	172
107. Eiusdem relatio Delphino directa. Dec. 29.	173
108. Clementis VI. litterae consolatoriae ad Karolum regem. 1346. Oct. 8.	175
109. Litterae papae de matrimonio inter liberos ducis Austriae et Karoli regis contrahendo. 1346. Oct. 18.	176—177
A. Litterae duci Austriae directae. Oct. 18.	176
B. Litterae ducissae directae. Oct. 18.	176
110—131. Privilegia tempore coronationis concessa. 1346. Nov. 25. 26.	177—214
110—122. Scripta pro archiepiscopo Treverensi. Nov. 25. 26.	177—203
110. Privilegium collectivum. Nov. 25.	177
111. Privilegium de diversis. Nov. 25.	186
112. Concessio precum primariarum. Nov. 26.	190
113. Privilegium de iure in subditos. Nov. 26.	191
114. 115. Privilegia de feudis manualibus redimendis. Nov. 26.	192—194
114. Privilegium primum. Nov. 26.	192
115. Privilegium alterum. Nov. 26.	193
116. Privilegium de bonis ab imperio obligatis. Nov. 26.	194
117. Innovatio obligationis oppidorum Bopardiae et Wesaliae alio- rumque pignorum. Nov. 26.	195

	pag.
118. Innovatio obligationis castri et oppidi Lutern castrique Wolfstein. Nov. 26.	197
119. Confirmatio donationis castri et oppidi Cochem eiusque pertinentiarum. Nov. 26.	199
120. Concessio feudorum quondam Friderici de Daun. Nov. 26.	201
121. Protestatio super defectu tituli regalis. Nov. 26.	202
122. Scriptum de solutione bonorum in Laufenfeld. Nov. 26.	202
123—125. Scripta pro archiepiscopo Coloniensi. Nov. 26.	203—208
123. Privilegia perpetua. Nov. 26.	203
124. Privilegia personalia. Nov. 26.	206
125. Obligatio civitatis Tremoniensis. Nov. 26.	207
126. Relatio de precibus primariis archiepiscopo Maguntino concessis. 1346. Nov. 26/1347. Mai 31.	208
127. Privilegium civitati Bonnensi concessum. Nov. 26.	210
128. 129. Scripta de precibus primariis. Nov. 26.	211—212
128. Scriptum capitulo S. Thomae Argentinensis directum. Nov. 26.	211
129. Scriptum monasterio in Andernach directum. Nov. 26.	211
130. 131. Scripta in favorem ecclesiae Leodiensis data. Nov. 26.	212—214
130. Mandatum scabinis et iudicibus episcopatus Leodiensis directum. Nov. 26.	212
131. Confirmatio privilegiorum. Nov. 26.	213—214
A. Scriptum episcopo directum. Nov. 26.	213
B. Mandatum civibus Leodiensibus directum. Nov. 26.	213
132. Clementis VI. litterae ad cardinalem legatum. 1346. Nov. 25.	214
133. Scriptum de feudo domini de Schleiden. 1346. Nov. 26?	215
134. Clementis VI. litterae credentiales Karolo directae. 1346. Nov. 27.	217
135—147. Scripta pro archiepiscopo Treverensi. 1346. Dec. 2.—9.	217—230
135. Privilegium de munitionibus. Dec. 2.	217
136. Privilegium de non evocando. Dec. 2.	218
137. Privilegium de diversis. Dec. 2.	218
138. Innovatio donationis quorundam castrorum. Dec. 2.	219
139. Scriptum de arbitris. Dec. 5.	220
140. Mandatum iteratum de auxilio contra Ludovicum imperatorem praestando. Dec. 7.	221
141. Promissio iterata de comitatu Lucemburgensi administrando. Dec. 7.	221
142. Mandatum de theloneo in Pillich. Dec. 9.	222
143. Promissio de ecclesia Treverensi tuenda. Dec. 9.	223
144. 145. Commissiones administrationis generalis in partibus Germaniae Galliaeque et comitatu Lucemburgensi. Dec. 9.	223—228
144. Commissio maior. Dec. 9.	223
145. Commissio minor. Dec. 9.	227
146. Commissio proventuum comitatus Lucemburgensis. Dec. 9.	228
147. Litterae super debito. Dec. 9.	229
148. Promissio archiepiscopi Treverensis de iuribus archicancellariatus exercendis. 1346. Dec. 4.	230
149. Clementis VI. commissio de iuramentis Karoli regis recipiendis. 1346. Dec. 4.	231
150. Scriptum pro comite de Saraponte. 1346. Dec. 8.	237
151. 152. Scripta pro ecclesia Herbipolensi. 1346. Dec. 12.	237—238
151. Promissio super provisione electi. Dec. 12.	237

	pag.
152. Receptio in protectionem imperii. Dec. 12.	238
153. Promissio capituli Treverensis. 1346. Dec. 15.	238
154. Clementis VI. litterae de renovatione promissionum retardata. 1346. Dec. 18.	239
155. Rudolphi ducis Saxoniae litterae consensus. 1346. Dec. 22.	240
156. Promissio quorundam nobilium pro archiepiscopo Treverensi. 1346. Dec. 22.	241
157. Clementis VI. mandatum super facto sedis Maguntinae iteratum. 1347. Ian. 5.	241
158. Clementis VI. litterae gratulatoriae Karolo directae. 1347. Ian. 6. . .	243
159. Clementis VI. litterae ad episcopum Cameracensem. 1347. Ian. 21. . .	244
160. Testimonium de iudicio terrae in Rotenburg. 1347. Ian. 23.	244
161. Clementis VI. litterae de studio generali in civitate Pragensi instituendo. 1347. Ian. 26.	245
162—169. Legatio Geraldii de Magnaco. 1347. Mart. 3.—Apr. 27.	246—252
162—165. Scripta papae. Mart. 3.—Apr. 5.	246—248
162. Litterae conductus pro legato. Mart. 3.	246
163. Litterae credentiales. Mart. 19.	247
164. Litterae de electione Karoli et de conductu praestando diversis directae. Apr. 5.	248
165. Litterae ad reginam Romanorum. Apr. 5.	248
166—169. Insinuatio approbationis et altera renovatio promissionum in favorem ecclesiae Romanae datarum. Apr. 27.	249—252
166. Renovatio promissionum maximarum, super revocatione pro- cessuum, de Ludovico Bavaro impugnando. Apr. 27. . . .	249
167. Instrumentum notarile super insinuatione litterarum appro- bationis et super renovatione promissionum. Apr. 27. . . .	249
168. Renovatio promissionum super facto regis Franciae. Apr. 27..	251
169. Concessio de processibus annullandis. Apr. 27.	252
170—223. Scripta de servitio militari praestando. 1347. Apr. 13.—Aug. 21. . .	253—281
170. Scriptum Petri dicti Wye. Apr. 13.	253
171. Scriptum Bartholomaei dicti Rupsac de Manderscheid. Apr. 13. . .	253
172. 173. Scripta Conradi Colbe de Boppardia et Cunonis de Sterrenberg. Apr. 23.	254
174. Scriptum Heinrici Symon. Apr. 26.	254
175. Scriptum Petri Hilsheymer. Apr. 26.	255
176. Scriptum Wynandi et Nicolai de Novo Castro. Apr. 27.	255
177. Scriptum Philippi dicti Haynbuch. Mai. 12.	256
178. Scriptum Iohannis Spachbrücken. Mai. 15.	256
179. Scriptum Isembardi de Hentzemberg. Mai. 18.	257
180. Scriptum Nicolai dicti Bornbach de Lichtenberg. Mai. 18.	257
181. Scriptum Bertrami dicti Genge de Lichtenberg. Mai. 18.	258
182. Scriptum Eberhardi de Katzenellenbogen. Mai. 18.	109
183. Scriptum Iohannis dicti Kolbe. Mai. 18.	259
184. Scriptum Gotfridi domini de Cronenberg. Mai. 19.	260
185. Scriptum Petri de Eych. Mai. 19.	260
186. Scriptum Giselberti de Daun. Mai. 19.	261
187. Scriptum Iohannis domini de Reifferscheid. Mai. 21.	261
188. Scriptum Heinrici de Poelich. Iun. 2.	263
189. Scriptum Iohannis de Waldeck. Iun. 5.	263
190. Scriptum Gerhardi pastoris de Dietkirchen. Iun. 6.	264
191. Scriptum Iohannis de Hohlenfels. Iun. 6.	264
192. Scriptum Henrici Bove de Daun. Iun. 6.	264

	pag.
193. Scriptum Hertwini de Winnigen. Iun. 7.	265
194. Scriptum Gobelini de Poelich. Iun. 8.	266
195. Scripta Wernheri de Schwalbach. Iun. 8.	267
A. Litterae reversales. Iun. 8.	267
B. Quitatio. Iun. 8.	267
196. Scriptum Heinrici de Gemunden. Iun. 8.	268
197. Scripta Wernheri de Molsberg. Iun. 8. 11.	268—269
A. Litterae reversales. Iun. 8.	268
B. Quitatio. Iun. 11.	268
198. Scripta Friderici de Selebach. Iun. 10.	269
A. Litterae reversales. Iun. 10.	269
B. Quitatio. Iun. 10.	269
199. Scripta Gerhardi Sprikaste. Iun. 10.	269—270
A. Litterae reversales. Iun. 10.	269
B. Quitatio. Iun. 10.	270
200—202. Scripta nobilium servorum Conradi Setzepfand, Damme de Alstat, Dieterici de Cranenstein. Iun. 10.	270—271
A. Litterae reversales. Iun. 10.	270
B. Quitationes. Iun. 10.	271
203. Scripta Danielis de Langenau. Iun. 10. 16.	271—272
A. Litterae reversales. Iun. 10.	271
B. Quitatio. Iun. 16.	272
204. Scripta Conradi de Schönborn. Iun. 11.	272
A. Litterae reversales. Iun. 11.	272
B. Quitatio. Iun. 11.	272
205. Scriptum Poncini de Esch. Iun. 16.	273
206. Scriptum Ulrici de Lapide. Iun. 18.	273
207. Scriptum Eliae Tuter de Mertloch. Iun. 18.	274
208. Scripta Conradi Knebel. Iun. 19.	274—275
A. Litterae reversales. Iun. 19.	274
B. Quitatio. Iun. 19.	275
209. Scriptum Petri de Leyen. Iun. 20.	275
210. Scriptum Iohannis de Ellenz. Iun. 23.	275
211. Scriptum Rapoldi de Rinsheim. Iun. 23.	276
212. Scriptum Alberti de Ripolskirchen. Iun. 25.	276
213. Scriptum Ludovici de Tholey. Iun. 29.	277
214. Scriptum Iohannis de Fischbach. Iul. 2.	277
215. Scriptum Iohannis de Pommern et Iohannis de Zell. Iul. 5.	278
216. Scriptum Hinconis de Dudeldorf. Iul. 7.	278
217. Scriptum Philippi et Iohannis fratrum de Sötern. Iul. 9.	279
218. Scriptum Sigeberti de Winneburg. Iul. 11.	279
219. Scriptum Iohannis pastoris de Sötern. Iul. 14.	280
220. Quitatio Iohannis comitis silvestris de Daun. Iul. 14.	280
221. Scriptum Iohannis de Adewilre dicti de Hunoltstein. Aug. 1.	280
222. Scriptum Thomae de Schaumburg. Aug. 1.	281
223. Scriptum Iohannis de Kottenheim. Aug. 21.	281
224—226. Scripta papae ad legationem Iohannis de Pistorio spectantia. 1347. Apr. 18.	282—284
224. Litterae credentiales. Apr. 18.	282
225. 226. Litterae conductus. Apr. 18.	283—284

	pag.
225. Litterae singulis directae. Apr. 18.	283
226. Litterae generales. Apr. 18.	283
227—228. Clementis VI. litterae ad ducem et ducissam Austriae. 1347.	
Apr. 29.	284—285
227. Litterae ad ducem. Apr. 29.	284
228. Litterae ad ducissam. Apr. 29.	285
229. Clementis VI. litterae Bertrando cardinali legato directae. 1347. Apr. 30.	285
230. Karoli regis scriptum pro Iohanne regis Franciae primogenito. 1347. Mai. 7.	287
231. Procuratorium dominorum de Gonzaga de fidelitate regi praestanda. 1347.	
Mai. 8.	288
232. Donatio vallis Cadubrii patriarchae Aquilegensi facta. 1347. Mai. 25. .	289
233. Mandatum de reformatione teloneorum ad archiepiscopum Treverensem.	
1347. Mai. 30.	291
234. Responsum archiepiscopi Salisburgensis super recognitione Karoli regis.	
1347. Iun. 19.	291
235. Infeudatio dominorum de Guastalla. 1347. Iun. 17.	293
236—238. Scripta ad vicariatus Feltrensem et Bellunensem spectantia. 1347.	
Iul. (18?) — Aug. 4.	294—296
236. Commissio vicariatus Feltrensis. 1347. Iul. (18?)	294
237. 238. Scripta vicariorum. Aug. 4.	295—296
237. Scriptum vicarii Bellunensis. Aug. 4.	295
238. Scriptum vicarii Feltrensis. Aug. 4.	296
239. Restitutiones ecclesiae Tridentinae factae. 1347. Iul. 21.	296
240. Privilegium de Iudaeis episcopo Bambergensi concessum. 1347. Iul. 24.	298
241. Assumptio in capellannum et consiliarium regalem. 1347. Iul. 25. . . .	299
242. Promissio comitibus de Görz data. 1347. Iul. 26.	300
243. Receptio in servitium regale. 1347. Iul. 31.	300
244—247. Scripta Nicolai Laurentii tribuni. 1347. Aug. 1.—Sept. 19.	301—307
244. Protestatio de auctoritate populi Romani. Aug. 1.	301
245. Additamentum litteris die 27. m. Iulii ad papam scriptis subiunctum.	
Aug. 5.	303
246. Litterae ad papam. (ca. Aug. 20.)	304
247. Encyclica civitatibus Italiae missa. Sept. 19.	305
248. Litterae Iohannis filii regis Franciae. 1347. Aug. 4.	307
249. 250. Clementis VI. litterae conductus pro Iohanne de Pistorio. 1347.	
Aug. 22. 26.	308—309
249. Litterae primae. Aug. 22.	308
250. Litterae alterae. Aug. 26.	309
251. Clementis VI. litterae de adiutorio contra Ludovicum praestando. 1347.	
Aug. 31.	309
252. Privilegium de coronatione regis Bohemiae. 1347. Sept. 1.	309
253. Clementis VI. litterae ad reginam Romanorum. 1347. Sept. 7.	312
254. Mandatum pro creditoribus Ludovici imperatoris. 1347. Sept. 19. . . .	312
255. Infeudatio marchionum de Soranea. 1347. Sept. 20.	313
256. Karoli regis promissio de pecunia solvenda. 1347. Sept. 21.	316
257. Karoli regis litterae pro comite Fürstenbergensi. 1347. Sept. 25. . . .	317
258. Mandatum de pace in comitatu Lucemburgensi servanda. 1347. Sept. 29.	317
259. Mandatum alterum de reformatione teloneorum ad archiepiscopum Tre-	
verensem. 1347. Sept. 30.	318
260. Concessio de conductu recipiendo. 1347. Oct. 3.	319

	pag.
261. Mandatum de investitura abbatis Epternacensis. 1347. Oct. 3.	319
262. Collatio scholarum Mulhusensium. 1347. Oct. 11.	320
263. Restitutio comitibus de Helfenstein facta. 1347. Oct. 15.	321
264. Scriptum pro comite de Oettingen. 1347. Oct. 16.	321
265. Infeudatio dominorum Magnopolensium de terra Stargard. 1347. Oct. 16.	322
A. Forma latina. Oct. 16.	322
B. Forma teutonica. Oct. 16.	323
266. 267. Scripta pro pincerna curiae. 1347. Oct. 16.	323—324
266. Concessio sturae Iudaeorum. Oct. 16.	323
267. Mandatum Iudaeis directum. Oct. 16.	324
268. Obligatio scultetatus Colmariensis. 1347. Oct. 17.	324
269. Assignatio in censum Iudaeorum Colmariensium. 1347. Oct. 17.	325
270. Epistula Karoli regis de morte Ludovici imperatoris. 1347. Oct.	
(15.—17.)	326
271. Obligatio proventuum imperii in civitate Ulm. 1347. Oct. (15.—17?) .	327
272. Unio fratrum de Lichtenberg. 1347. Oct. 17.	327
273—283. Scripta pro civitate Ratisponensi. 1347. Oct. 21.—24.	328—337
273—276. Promissiones. Oct. 21.	328—330
273—275. Promissiones de adiutorio contra principes Bavariae praestando. Oct. 21.	328—329
273. Promissio Karoli regis. Oct. 21.	328
274. Promissio Iohannis ducis Carinthiae. Oct. 21.	328
275. Promissiones dominorum terrae Bohemiae. Oct. 21.	329
276. Promissio de renovazione privilegiorum sub sigillo imperiali facienda. Oct. 21.	329
277—283. Privilegia. Oct. 23. 24.	330—337
277. Privilegium collectivum. Oct. 23.	330
278—283. Privilegia singularia. Oct. 24.	333—337
278. Privilegium primum. Oct. 24.	333
279. Privilegium alterum. Oct. 24.	334
280. Privilegium tertium. Oct. 24.	335
281. Privilegium quartum. Oct. 24.	335
282. Privilegium quintum. Oct. 24.	336
283. Privilegium sextum. Oct. 24.	337
284. Epistula Baldewini archiepiscopi ad civitatem Hagenau de Karolo rege adiuvando. 1347. Oct. 22.	338
285. Scriptum episcopi Herbipolensis eiusque fratris pro civitate Rotenburg. 1347. Oct. 22.	338
286. Confoederatio civitatum Sueviae. 1347. Oct. 22.	341
287. Protestatio ducis Saxoniae de electione Karoli regis. 1347. Oct. 30. .	344
288—315. Acta Norimbergensia. 1347. Oct. 31.—Nov. 13.	344—366
288—295. Scripta ad burggravios spectantia. Oct. 31.	344—349
288—294. Scripta regis. Oct. 31.	344—349
288. Promissio protectionis. Oct. 31.	345
289. Mandatum de stura Iudaeorum. Oct. 31.	345
290. Mandatum de obligatione civitatis Windsheim. Oct. 31.	346
291. Concessio bonorum imperii. Oct. 31.	346
292. Promissio protectionis contra filios Ludovici imperatoris praestandae. Oct. 31.	347
293. Privilegium de debitis cassandis. Oct. 31.	347

	pag.
294. Mandatum de eodem Iudaeis directum. Oct. 31.	348
295. Litterae burggraviorum. Oct. 31.	349
296—301. Scripta ad silvam imperii spectantia. Oct. 31.—Nov. 13. . .	349—354
296—299. Scripta pro conservatione et administratione silvae. Oct. 31. — Nov. 12.	349—353
296. Scriptum primum. Oct. 31.	349
297. Scriptum alterum. Nov. 2.	350
298. Scriptum tertium. Nov. 2.	351
299. Scriptum quartum. Nov. 12.	352
300. 301. Scripta pro Conrado Waltstromer. Oct. 31. Nov. 13. . .	353—354
300. Infeudatio forestarii. Oct. 31.	353
301. Donatio eidem facta. Nov. 13.	353
302—311. Privilegia pro civitate. Nov. 2.—13.	354—363
302. Confirmatio privilegiorum generalis. Nov. 2.	354
303. Privilegium de servitio militari et de castro tempore vacantis imperii gubernando. Nov. 2.	355
304. Privilegium de bonis civium non pignorandis. Nov. 2.	356
305. Privilegium de securitate in bellis privatorum. Nov. 2. . .	357
306. 307. Privilegia de iudiciis. Nov. 2. 4.	357—359
306. Emunitas ab iudiciis extraneis. Nov. 2.	357
307. Privilegium de non evocando. Nov. 4.	359
308. 309. Privilegia de iurisdictione criminali. Nov. 2. 12. . . .	359—361
308. Privilegium primum. Nov. 2.	359
309. Privilegium alterum. Nov. 12.	360
310. 311. Privilegia ad commercium spectantia. Nov. 2. 13. . . .	361—363
310. Privilegium primum. Nov. 2.	361
311. Privilegium alterum. Nov. 13.	362
312—313. Scripta pro sculteto. Nov. 7. 8.	363—364
312. Obligatio scultetatus. Nov. 7.	363
313. Obligatio officii in Wendelstein. Nov. 8.	364
314. Privilegium fori civi Norimbergensi datum. Nov. 11.	365
315. Scriptum de monetariis et teloneariis. Nov. 12.	365
316—318. Tractatus regis cum civitatibus Alsatie. 1347. Nov. 2.—15. . .	366—369
316. Litterae credentiales pro Iohanne de Lichtenberg. Nov. 2. . . .	366
317. 318. Promissiones Iohannis de Lichtenberg pro civitatibus. Nov. 15.	367—368
317. Promissio generalis. Nov. 15.	367
318. Promissio specialis pro civitate Colmariensi. Nov. 15. . . .	367
319—320. Obligatio civitatum Friedberg et Gelnhausen. 1347. Nov. 2. . .	369—370
319. Scriptum pro Craftone de Hohenlohe. Nov. 2.	369
320. Mandatum civitatibus directum. Nov. 2.	370
321. 322. Commissiones advocatarum terrarum. 1347. Nov. 3.	370—371
321. Commissio advocatie Franconiae. Nov. 3.	370
322. Commissio advocatie Augustensis. Nov. 3.	371
323. Confirmatio arbitrii per regem facta. 1347. Nov. 3.	371
324. Preces primariae. 1347. Nov. 4.	372
325. Privilegium de Iudaeis abbati Hersfeldensi concessum. 1347. Nov. 4. .	373
326. 327. Collatio antiquae marchiae ducibus Saxoniae facta. 1347. Nov. 5.—15.	373—375
326. Scriptum prius. Nov. 5.	373
327. Scriptum alterum. Nov. 15.	374
328. Concessio pro homagio pincernae de Limburg data. 1347. Nov. 5. . .	375

	pag.
329. Confirmatio privilegiorum comitum de Wirtenberg. 1347. Nov. 5.	376
330. Infeudatio comitissae de Dietz. 1347. Nov. 5.	376
331. Mandatum de receptione in protectionem. 1347. Nov. 6.	377
332. Conventio civitatis Weissenburg cum archiepiscopo Treverensi. 1347. Nov. 8.	377
333. Privilegium de non evocando pro episcopo Bambergensi. 1347. Nov. 8.	379
334. Scriptum pro Iohanne de Eckerich. 1347. Nov. 12.	379
335. 336. Scripta papae. 1347. Nov. 13.	380—382
335. Litterae Bertrando cardinali legato directae. Nov. 13.	380
336. Litterae ad Mastinum de la Scala. Nov. 13.	381
337—339. Notificationes electionis Karoli regis singulis civitatibus directae. 1347.	
Nov. 14.—22.	382—385
337. Scripta archiepiscopi Coloniensis. Nov. 14.	382
338. Scripta archiepiscopi Treverensis. Nov. 19.	383
339. Scripta archiepiscopi Maguntini. Nov. 20. 22.	384
340. Privilegium pro civitate Maguntina. 1347. Nov. 16.	385
341—343. Scripta pro episcopatu Herbipolensi. 1347. Nov. 17.—24.	387—391
341. Privilegium de iudicio terrae Franconiae. Nov. 17.	387
342. Privilegium de iudicio ecclesiastico. Nov. 24.	388
343. Scriptum de conservatione libertatum et iurium. Nov. 24.	389
344—348. Scripta pro civitate Rotenburg. 1347. Nov. 17.—24.	391—398
344. Scriptum primum. Nov. 17. 23.	391
345. Scriptum alterum. Nov. 17. 23.	395
346. Scriptum tertium. Nov. 23.	397
347. Scriptum quartum. Nov. 23.	397
348. Scriptum quintum. Nov. 24.	398
349. Conventio cum comitibus de Werdenberg. 1347. Nov. 21.	398
350. 351. Privilegia pro civitate Ulmensi. 1347. Nov. 21. 23.	399—401
350. Privilegium de iurisdictione criminali civitati Ulmensi concessum.	
Nov. 21.	399
351. Privilegium de electione officii et de stura. Nov. 23.	401
352—355. Scripta pro ordine Teutonico. 1347. Nov. 21. — Dec. 1.	402—405
352. Concessio de civitate Mergentheim. Nov. 21.	402
353. Concessio de Vorra et Eschenbach. Nov. 21.	403
354. Concessio de iudicio in Ellingen. Nov. 29.	404
355. Mandatum de hominibus propriis. Dec. 1.	405
356—360. Scripta pro dominis de Hohenlohe. 1347. Nov. 21.—Dec. 3.	405—409
356. Concessio colonorum imperii. Nov. 21.	405
357. Confirmatio concessionis conductuum. Nov. 21.	406
358. 359. Promissio solutionis pecuniae. Nov. 25. Dec. 3.	407—408
358. Litterae regis pro Ludovico de Hohenlohe. Nov. 25.	407
359. Securitates eidem datae. Dec. 3.	407
360. Concessio bonorum imperii Ludovico de Hohenlohe facta. Dec. 3.	408
361. Litterae civitatis Wratislaviensis regi directae. 1347. Nov. 22.	409
362. Scriptum pro comite de Kirchberg. 1347. Nov. 25.	409
363. Scriptum de denario aureo Iudaeorum in Rothenburg. 1347. Nov. 25.	410
364. Concessio telonei pro episcopo Bambergensi. 1347. Nov. 25.	410
365. Receptio comitum de Oettingen in protectionem. 1347. Nov. 25.	411
366—370. Scripta pro civitate Argentinensi. 1347. Nov. 25. 27.	411—415
366—369. Privilegia regis. Nov. 25.	
366. Privilegium generale. Nov. 25	411

	pag.
367. Confirmatio feudorum et obligationum. Nov. 25.	413
368. Litterae de villa Königshofen. Nov. 25.	414
369. Scriptum de protectione Iudaeorum. Nov. 25.	414
370. Litterae archiepiscopi Treverensis de recognitione regis. Nov. 27. .	415
371. Privilegium de Iudaeis Norimbergensibus. 1347. Nov. 30.	415
372. Scriptum Clementis VI. ad expeditionem Romanam spectans. 1347. Dec. 1.	416
373. Concessio regalium abbati Fabariensi facta. 1347. Dec. 2.	417
374. 375. Notificationes electionis Karoli regis societatibus civitatum directae. 1347. Dec. 2. 23.	417—418
376. Clementis VI. litterae de facto Nicolai Laurentii populo Romano directae. 1347. Dec. 3.	419
377—379. Clementis VI. mandata ad fautores Ludovici imperatoris spectantia. 1347. Dec. 3.—23.	422—427
377. 378. Mandata absolutionis. Dec. 3. 23.	422—426
379. Mandatum de suspensione sententiarum. Dec. 13.	427
380—382. Epistulae regis Angliae ad electionem novi regis spectantes. 1347. Dec. 3. 4.	427—428
380. Epistula ad Heinricum archiepiscopum Maguntinum. Dec. 3. . . .	427
381. Epistula ad Conradum de Kirkel. Dec. 3.	428
382. Epistula ad Ludovicum seniore[m] marchionem Brandenburgensem. Dec. 4.	428
383—385. Privilegia pro civitate Maguntina. 1347. Dec. 6. 7.	429—430
383. Scriptum de domo mercium. Dec. 6.	429
384. Exemptio civium a iudice curiae. Dec. 6.	429
385. Privilegium de duello aliisque rebus. Dec. 7.	430
386. Scriptum pro comite de Falkenstein. 1347. Dec. 7.	430
387. Scriptum pro archiepiscopo Treverensi de advocatiis Spirgowiae et Wetre- biae. 1347. Dec. 7.	431
388. 389. Scripta pro monasterio Lorch. 1347. Dec. 7.	432—433
388. Privilegium ad preces primarias spectans. Dec. 7.	432
389. Scriptum de obligatione advocatae in Dornstadt. Dec. 7.	433
390. Clementis VI. epistula ad Karolum regem. 1347. Dec. 7.	433
391. Obligatio sturae civitatis Wetzlariensis. 1347. Dec. 8.	435
392. Foedus civitatum Villingen et Rottweil. 1347. Dec. 8.	436
393. Mandatum de receptione in protectionem imperii. 1347. Dec. 9. . . .	437
394—413. Scripta pro civitatibus Alsaciae. 1347. Dec. 11.—17.	437—460
394—396. Privilegia generalia de non impignorando. Dec. 12.—17. . .	437—439
394. 395. Privilegium primum et secundum. Dec. 12. 16.	437
396. Privilegium tertium. Dec. 17.	438
397—413. Scripta pro singulis civitatibus. Dec. 11.—16.	439—460
397. 398. Scripta pro civitate Hagenau. Dec. 11. 12.	439—442
397. Privilegium de diversis. Dec. 11.	439
398. Constitutio de collegio XXIV iuratorum. Dec. 11/12.	440
399—401. Scripta pro civitate Colmariensi. Dec. 12.	443—445
399. Privilegium de libertatibus. Dec. 12.	443
400. Statutum de constitutione civitatis. Dec. 12.	444
401. Remissio sturae. Dec. 12.	445
402—405. Scripta pro civitate Sletstadiensis. Dec. 12.	445—453
402. Confirmatio statutorum. Dec. 12.	445
403. Confirmatio de possessione villae Kinzheim. Dec. 12. . . .	451

	pag.
404. Mandatum de eadem re. Dec. 12.	452
405. Remissio prosecutionis Iudaeorum. Dec. 12.	452
406. 407. Scripta pro civitate Mülhausen. Dec. 12.	453—455
406. Confirmatio statutorum. Dec. 12.	453
407. Remissio iniuriae Iudaeis factae. Dec. 12.	455
408—410. Scripta pro civitatibus Türkheim et Kaysersberg. Dec. 12. 13.	455—457
408. 409. Confirmatio libertatum civitatum Türkheim et Kaysersberg. Dec. 12.	455
410. Promissio de civitate Türkheim non impignoranda. Dec. 13.	457
411. 412. Scripta pro civitate Weissenburg. Dec. 13. 16.	457—458
411. Confirmatio libertatum. Dec. 13.	457
412. Privilegium de stura. Dec. 16.	458
413. Privilegium pro civitate Oberehnheim. Dec. 16.	459
414. Pax terrae Alsatae. 1347. Dec. 13.	460
415. Concessio sturae civitatis Francofurtanae. 1347. Dec. 13.	463
416. Infeudatio Reinbaldi de Schöneck. 1347. Dec. 13.	464
417. Notificationes electionis Karoli regis civitatibus Wetrebiae directae. 1347. Dec. 13. 19.	464
418—422. Scripta pro dominis de Lichtenberg. 1347. Dec. 13. 16.	465—468
418. Privilegium de civitate condenda. Dec. 13.	466
419. Confirmatio conductus. Dec. 13.	466
420. Privilegium de Iudaeis. Dec. 13.	467
421. Confirmatio iurium in villis quibusdam. (Dec. 13.)	467
422. Promissio pecuniae pro homagio facto. Dec. 16.	468
423. Pactum inter duces Bavariae et civitates Sueviae. 1347. Dec. 14.	468
424. Mandatum de stura Iudaeorum Colmariensium. 1347. Dec. 15.	469
425. 426. Receptiones in servitium contra Karolum regem. 1347. Dec. 15. 16.	470—471
425. Scriptum pro Cunone de Aurach. Dec. 15.	470
426. Scriptum pro Pantaleone de Schellenberg. Dec. 16.	470
427. Karoli regis commissio tractatus cum civitate Francofurtana faciendi. 1347. Dec. 16.	471
428—437. Scripta pro comitibus de Oettingen. 1347. Dec. 16.—24.	471—476
428—436. Scripta comitibus directa. Dec. 16.—24.	471—476
428. Confirmatio privilegiorum. Dec. 16.	471
429. Assignatio Iudaeorum Argentinensium. Dec. 16.	472
430. Obligatio sturae Iudaeorum civitatum Ulm et Nördlingen. Dec. 16.	472
431. Assignatio sturae Iudaeorum in Nördlingen. Dec. 16.	473
432. Obligatio castri Flochberg. Dec. 16.	473
433. Obligatio castri Horburg. Dec. 16.	474
434. Obligatio castri et fori in Horburg. Dec. 16.	474
435. Privilegium de receptione Iudaeorum. Dec. 19.	475
436. Obligatio Iudaeorum civitatum Ulm et Nördlingen. Dec. 24.	475
437. Mandatum civitati Hagenau directum. Dec. 22.	476
438. 439. Obligatio sturae civitatis Wetzlariae. 1347. Dec. 17.	476—477
438. Scriptum pro Ottone comite de Nassau. Dec. 17.	476
439. Mandatum civitati directum. Dec. 17.	477
440. Privilegium pro civitate Freiburg. 1347. Dec. 18.	477

	pag.
441. Privilegium ecclesiasticum Karolo regi concessum. 1347. Dec. 18.	478
442. Concessio feudorum. 1347. Dec. 20.	478
443. Receptio in protectionem imperii. 1347. Dec. 20.	479
444. 445. Karoli regis privilegia burggraviis Norimbergensibus concessa. 1347. Dec. 21.	480—481
444. Scriptum de castris praedonum. Dec. 21.	480
445. Scriptum de castris Floss et Parkstein. Dec. 21.	480
446—449. Scripta pro civitate Spirensi. 1347. Dec. 24.	481—484
446. Privilegium de diversis. Dec. 24.	481
447. Privilegium de moneta. Dec. 24.	483
448. Scriptum ad mansionem imperii spectans. Dec. 24.	483
449. Concessio Iudaeorum. Dec. 24.	484
450. Protestatio civitatis Mülhausen de recognitione regis. 1347. Dec. 24.	484
451. Scriptum de felonia. 1347. Dec. 26.	486
452. Privilegium de teloneo et moneta pro comite Novi Castri. 1347. Dec. 26.	486
453. Mandatum de advocatia terrae Alsaciae. 1348. Ian. 1.	488
454. 455. Scripta pro civitate Weissenburg. 1348. Ian. 1. 2.	488—489
454. Concessio de stura. Ian. 1.	488
455. Privilegium de iudicio et de stura. Ian. 2.	489
456. 457. Scripta pro Gerlaco de Isenburg. 1348. Ian. 4.	489—490
456. Gratia pro homagio concessa. Ian. 4.	489
457. Privilegium de iudicio. Ian. 4.	490
458. 459. Scripta pro civitate Wormatiensi. 1348. Ian. 4.	491—493
458. Confirmatio iurium generalis. Ian. 4.	491
459. Concessio Iudaeorum. Ian. 4.	492
460—462. Scripta pro episcopo Argentinensi. 1348. Ian. 4. 5.	493—494
460. Renuntiatio precum primariarum. Ian. 4.	493
461. Privilegium de iurisdictione. Ian. 4.	493
462. Mandatum de iudiciis ecclesiasticis. Ian. 5.	494
463. Privilegium de diversis pro civitate Maguntina. 1348. Ian. 5.	495
464. Concessio advocatae super hominibus propriis imperii. 1348. Ian. 6. . .	496
465—471. Scripta pro monasterio Weissenburgensi. 1348. Ian. 6.—18.	496—500
465. Concessio feudorum. Ian. 6.	496
466. Infeudatio de castro Bärbelstein. Ian. 6.	497
467—469. Scripta de iuribus et privilegiis monasterii manutenendis. Ian. 6. 9.	497—499
467. Cautio generalis. Ian. 6.	497
468. Mandatum civitatibus quibusdam directum. Ian. 6.	498
469. Cautio specialis de privilegiis civitati Weissenburgensi datis. Ian. 9.	498
470. Receptio in protectionem imperii. Ian. 9.	499
471. Concessio de servitiis monasterio praestandis. Ian. 18.	499
472. Concessio Gerlaco de Brunshorn pro homagio facta. 1348. Ian. 7. . . .	500
473. Privilegium de diversis pro civitatibus Sueviae. 1348. Ian. 9.	501
474. Notitia de litteris ad electionem regis Angliae in regem Romanorum spec- tantibus. (1348. Ian. 10.)	502
475—479. Acta absolutionis fautorum Ludovici imperatoris. 1348. Ian. 10.—31.	502—506
475. Absolutio clericorum S. Pauli Wormatiensis. Ian. 10.	502
476. Absolutio monialium S. Stephani Augustensis. Ian. 28.	504
477. Absolutio clericorum in Reutlingen. Ian. 29.	504
478. Absolutio pro monasteriis Weingarten et Hoven. Ian. 30.	505
479. Absolutio civitatis Rottweil. Ian. 31.	505

	pag.
480. Infeudatio nobilium de Arras. 1348. Ian. 13.	506
481. Procuratorium pro homagio civitatis Augustanae. 1348. Ian. 14.	506
482. Mandatum de advocatia terrae in Spirgowia. 1348. Ian. 15.	507
483—489. Scripta in favorem archiepiscopi Treverensis data. 1348. Ian. 15. 16. Sine dato.	508—514
483. Litterae super debito. Ian. 15.	508
484. 485. Scripta de abbatia Prumiensi archiepiscopatu Treverensi in- corporanda. Ian. 16. Sine dato.	509—511
484. Auctoritas regis archiepiscopo data. Ian. 16.	509
485. Supplicatio regis et archiepiscopi Treverensis papae porrecta. Sine dato.	510
486. Promissio de privilegiis sine consensu archiepiscopi non concedendis. Ian. 16.	511
487. Obligatio feudorum imperii in diocesi Treverensi. Ian. 16.	512
488. Commissio proventuum comitatus Lucemburgensis iterata. Ian. 16.	513
489. Commissio administrationis in partibus Germaniae et Galliae iterata. Ian. 16.	513
490—492. Scripta pro marchione Iuliacensi. 1348. Ian. 16. 19.	515—517
490. Infeudatio de quarta parte Haynoniae, Hollandiae, Frisiae, Seelandiae. Ian. 16.	514
491. Obligatio oppidi Düren, castri Kaiserswerth aliorumque bonorum imperii. Ian. 19.	515
492. Litterae de obligatione villarum Aquensium et civitatis Sinzich. Ian. 19.	516
493. Mandatum de homagio praestando civibus Bernensibus directum. 1348. Ian. 18.	517
494. Confirmatio privilegii pro schola Mulhusensi. 1348. Ian. 18.	518
495. Litterae conductus pro nuntio regis. 1348. Ian. 19.	518
496. Scriptum de servitio militari praestando. 1348. Ian. 20.	519
497. Permissio societatis in Ueberlingen. 1348. Ian. 26.	519
498. Concessio pacti civitatibus Sueviae data. 1348. Ian. 27.	520
499. Concessio de venditione feudi imperii. 1348. Ian. 27.	520
500. Confirmatio obligationum imperii. 1348. Ian. 28.	521
501. Concessio advocatiae terrae. 1348. Ian. 29.	522
502. Concessio iurium quorundam pro civitate Pfullendorf. 1348. Ian. 29.	522
503. Mandatum de homagio civitatibus quibusdam Sueviae directum. 1348. Ian. 30.	523
504. 505. Scripta comiti de Montfort pro homagio data. 1348. Ian. 30.	524—525
504. Concessio feudorum. Ian. 30.	524
505. Promissio pecuniae. Ian. 30.	524
506. Revocatio advocatiae. 1348. Ian. 30.	525
507. Concessio curiae imperii in Rotweil. 1348. Ian. 30.	525
508. 509. Revocationes precum primariarum. 1348. Ian. 30. Febr. 7.	526—527
508. Scripta pro monasteriis in civitate Augustana. Ian. 30.	526
509. Scriptum pro monasterio in Medingen diocesis Augustanae. Febr. 7.	527
510. Mandatum ad institutionem advocati terrae spectans. 1348. Febr. 1.	527
511. Scriptum de homagio ab abbate Campidonensi praestando. 1348. Febr. 1.	528
512. 513. Scripta de homagio a capitulo Augustano praestito. 1348. Febr. 1.	528
514—519. Epistulae Clementis VI. papae. 1348. Febr. 3.—25.	529—534
514—516. Responsa ad legationes Karoli regis. Febr. 3.—25.	529—531

	pag.
514. Epistula prima. Febr. 3.	529
515. Epistula altera. Febr. 8.	530
516. Epistula tertia. Febr. 25.	530
517. Epistula de facto Nicolai Laurentii regi et principibus electoribus quibusdam directa. Febr. 5.	531
518. Epistula de homagio a Delphino praestando. Febr. 5.	533
519. Epistula de discordia inter clericum et cives Virdunenses. Febr. 8.	533
520—523. Paces terrae Westfalicae. 1348. Febr. 8.—Apr. 4.	534—541
520. 521. Pax episcopi Osnabrugensis et sociorum. Febr. 8.	534—538
520. Instrumentum generale. Febr. 8.	534
521. Instrumentum speciale. Febr. 8.	536
522. 523. Pax archiepiscopi Coloniensis et sociorum. Febr. 28. Apr. 4.	538—541
522. Instrumentum principale. Febr. 28.	538
523. Accessus comitis de Arnsberg. Apr. 4.	541
524. 525. Scripta regis ad pugnam contra partem Wittelsbacensem spectantia. 1348. Febr. 9. 22.	541—542
524. Karoli diffidatio Ruperto comiti Palatino directa. Febr. 9.	541
525. Exhortatio ad pugnam contra Heinricum de Virneburg gerendam. Febr. 22.	542
526. Privilegium pro civitatibus Alsaciae de scriptis contrariis non observandis. 1348. Febr. 12.	542
527. Concessio de feudis imperii nepoti relinquendis. 1348. Febr. 12.	543
528—530. Scripta regis pro abbate sancti Galli. 1348. Febr. 14.—16.	543—545
528. Concessio feudorum regalium. Febr. 14.	543
529. Privilegium de iudicio civium in Wil. Febr. 15.	544
530. Confirmatio obligationum pro homagio data. Febr. 16.	544
531—533. Litterae de iudicio terrae burggraviorum de Nürnberg. 1348. Febr. 15. 16.	545—547
531. Privilegium regale. Febr. 15.	545
532. Litterae consensus regis sub nomine regis Bohemiae. Febr. 16.	546
533. Litterae consensus aliorum principum electorum. Febr. 16.	547
534—536. Litterae pro civitatibus Bernensi et Solodrensi. 1348. Febr. 16.	547—548
534. Confirmatio obligationis honorum imperii civibus Bernensibus factae. Febr. 16.	547
535. Privilegium de gratia civibus Bernensibus non adimenda. Febr. 16.	548
536. Promissio de moneta civibus Bernensibus et Solodrensibus data. Febr. 16.	548
537. 538. Acta absolutionis fautorum Ludovici imperatoris. 1348. Febr. 16. (Post 1348. Febr.)	549—551
537. Mandatum papae archiepiscopo Treverensi directum. Febr. 16.	549
538. Mandatum subdelegatorum archiepiscopi de absolutione universitatis Norimbergensis. (post 1348. Febr.)	549
539. Privilegium fori annualis pro civitate Maguntina. 1348. Febr. 17.	551
540. Privilegium de sturis civitatis Nördlingen. 1348. Febr. 17.	552
541. Concessio Iudaei cuiusdam comitibus de Oettingen facta. 1348. Febr. 18.	552
542. Concessio iudicii in Wendelstein. 1348. Febr. 19.	553
543. Liberatio teloneorum civibus Egrensibus concessa. 1348. Febr. 20.	554
544—546. Pactum partis Wittelsbacensis de electione regis. 1348. Mart. 7.	555—556
544. Protestatio ducum Saxoniae. Mart. 7.	555
545. 546. Scripta marchionis Brandenburgensis pro ducibus Saxoniae. Mart. 7.	555—556

	pag.
545. Donatio pecuniae. Mart. 7.	555
546. Promissio de conductu ad electionem. Mart. 7.	556
547. Promissio pecuniae landgravio Hassiae pro homagio facta. 1348. Mart. 11.	556
547a. Treugae Cracovienses. 1348. Mart. 13.	810
548. Clementis VI. litterae ad regem super facto regis Ungariae. 1348. Mart. 17.	557
549—551. Scripta pro civitate Mühlhausen in Thuringia. 1348. Mart. 26. .	558—560
549. Privilegium de diversis. Mart. 26.	558
550. Obligatio iudicii. Mart. 26.	559
551. Remissio sturae. Mart. 26.	560
552. 553. Resignatio advocatae minoris in Goslar. 1348. Mart. 30.	561
552. Resignatio ad manus civium Goslariensium facta. Mart. 30.	561
553. Promissio de resignatione imperatori vel regi facienda. Mart. 30. .	561
554. Clementis VI. litterae recommendationis pro electo Herbipolensi. 1348. Apr. 1.	562
555—567. Privilegia pro regno Bohemiae. 1348. Apr. 7.	562—580
555—565. Confirmationes privilegiorum imperatorum et regum Romanorum. Apr. 7.	562—574
555. Confirmatio privilegiorum generalis. Apr. 7.	562
556. Confirmatio privilegii Friderici I. imperatoris (1158. Ian. 18.) de concessione circuli gestandi ducibus Bohemiae indulta. Apr. 7.	564
557. Confirmatio privilegii Friderici II. imperatoris (1212. Sept. 26.) de regali dignitate et nova constitutio de iure successionis. Apr. 7.	565
558. Confirmatio privilegii Friderici II. imperatoris (1216. Iul. 26.) de electione Wenceslai I. regis. Apr. 7.	567
559. Confirmatio privilegii Richardi regis (1262. Aug. 9.) de infeudatione Ottacari II. regis. Apr. 7.	568
560—562. Confirmationes privilegiorum ad archiepiscopatum spectantium. Apr. 7.	570—571
560. Confirmatio declarationis Rudolphi I. regis (1289. Mart. 4.) de iuribus regis Bohemiae. Apr. 7.	570
561. Confirmatio alterius declarationis Rudolphi I. regis (1290. Sept. 26.) de iuribus regis Bohemiae. Apr. 7.	570
562. Confirmatio protestationis Alberti regis (1298. Nov. 17.) de officio episcopatus. Apr. 7.	570
563—565. Confirmationes privilegiorum ad ducatum Wratislaviensem spectantium. Apr. 7.	571—574
563. Confirmatio privilegii Rudolphi I. regis (1290. Iul. 22.) de feudis ducis Wratislaviae Wenceslao II. regi collatis. Apr. 7.	571
564. Confirmatio privilegii Rudolphi I. regis (1290. Sept. 25.) de tractatu hereditario inter regem Bohemiae et ducem Wratislaviensem facto. Apr. 7.	572
565. Confirmatio privilegii Rudolphi I. regis (1290. Sept. 26.) de principatu Wratislaviae et Silesiae regi Bohemiae collato. Apr. 7.	572
566. Declaratio de episcopatu Olomucensi, marchionatu Moraviae, ducatu Oppaviensi ad regnum Bohemiae pertinentibus. Apr. 7. .	574
567. Incorporatio ducatum Silesiae, praesertim Wratislaviensis, marchiae Budissinensis et Gorlicensis in regnum Bohemiae. Apr. 7.	577

	pag.
568. Constitutio studii generalis in civitate Pragensi. 1348. Apr. 7.	580
569—575. Legationes regis Angliae. 1348. Apr. 23.—Mai. 10.	581—585
569—571. Legatio ad regem. Apr. 23. 29.	581—583
569. Scriptum foederis. Apr. 23.	581
570. 571. Procuratoria. Apr. 23. 29.	582—583
570. Procuratorium primum. Apr. 23.	582
571. Procuratorium alterum. Apr. 29.	583
572—575. Legatio ad principes quosdam imperii. Mai. 4. 10.	583—585
572—574. Procuratoria. Mai. 4.	583—584
572. Procuratorium primum. Mai. 4.	583
573. Procuratorium alterum. Mai. 4.	584
574. Procuratorium tertium. Mai. 4.	584
575. Litterae credentiales principibus electoribus partis Wittels- bacensis directae. Mai. 10.	585
576. 577. Acta absolutionis fautorum Ludovici imperatoris. 1348. Apr. 24. Sine mense et die.	585—587
576. Mandatum de absolutione mortuorum. Apr. 24.	585
577. Absolutio mortuorum. Sine mense et die.	586
578. Scriptum regis de arbitrio inter ducem de Teck et dominum de Lichtenberg facto. 1348. Apr. 27.	587
579. Mandatum de investitura archiepiscopi Magdeburgensis. 1348. Apr. 28. .	588
580. 581. Scripta pro lantgravio Hassiae. 1348. Apr. 28.	588—589
580. Scriptum de homagio praestito. Apr. 28.	588
581. Concessio sedum liberarum. Apr. 28.	589
582. Scriptum pro praeposito Salzburgensi. 1348. Mai. 1.	590
583. 584. Concessionones de iudiciis pro filiis ducis Saxoniae. 1348. Mai. 1. .	590—592
583. Potestas iudicandi. Mai. 1.	590
584. Concessio banni. Mai. 1.	591
585. Receptio in servitium contra regem. 1348. Mai. 11.	592
586—588. Legatio papae ad regem. 1348. Mai. 19.—Iun. 20.	593—594
586. Litterae papae archiepiscopo Pragensi aliisque directae. Mai. 19. .	593
587. Litterae regi directae. Iun. 20.	593
588. Litterae cancellario regis directae. Iun. 20. <i>Cf. p. 810</i>	594
589. Citatio ad vicarium regis. 1348. Mai. 19.	594
590. Mandatum papae contra adversarios Karoli regis. 1348. Mai. 25.	596
591. Privilegium de diversis pro civitate Donauwoerth. 1348. Mai. 26.	597
592—596. Scripta pro duce Austriae. 1348. Mai. 26. Iun. 5.	598—603
592. Confirmatio iurium generalis. Mai. 26.	599
593. Confirmatio iurium civitatum et iudiciorum. Mai. 26.	599
594. Concessio pecuniae. Mai. 26.	600
595. Infeudatio de ducatus Austriae, Styriae, Karinthiae. Iun. 5.	601
596. Promissio de tractatibus servandis. Iun. 5.	603
597. Institutio capitanei et defensoris ecclesiae Tridentinae. 1348. Mai. 31.	603
598. Scriptum Ludovici marchionis de electione novi regis. 1348. Mai. 31. . . .	604
599. Procuratorium dominorum de Gonzaga. 1348. Iun. 2.	605
600. 601. Privilegia Iacobo de Carraria concessa. (1348.) Iun. 4. 5(?).	606—612
600. Remissio banni. Iun. 4.	606
601. Concessio vicariatus in civitate et districtu Paduae. Iun. 5(?). . . .	610
602—604. Scripta ad seditionem Norimbergensem spectantia. (1348.) Iun. 6.— 1348. Iun. 17.	612—614

	PAGE.
602. Litterae marchionis Brandenburgensis ad Heinricum archiepiscopum Maguntinum. Iun. 6.	612
603. Testimonium episcopi Curiensis. Iun. 13.	613
604. Concessio feudorum rebellionis causa vacantium. Iun. 17.	613
605. Securitas de obligatione comitatus Rupensis data. 1348. Iun. 9.	614
606—609. Scripta de feudis ducum Pomeraniae. 1348. Iun. 12.	616—622
606. Infeudatio ducum generalis. Iun. 12.	616
607—609. Scripta pro Barnim III. duce. Iun. 12.	617—622
607. Infeudatio de ducatu Stettinensi. Iun. 12.	617
A. Forma latina. Iun. 12.	617
B. Forma teutonica. Iun. 12.	618
608. Infeudatio eventualis de principatu Rugiae. Iun. 12.	620
A. Forma latina. Iun. 12.	620
B. Forma teutonica. Iun. 12.	620
609. Confirmatio de dotalitio. Iun. 12.	621
A. Forma latina. Iun. 12.	621
B. Forma teutonica. Iun. 12.	622
610. 611. Acta ad tractatus inter partes regis et Wittelsbacensem spectantia. 1348. Iun. 18. 19.	622—624
610. Statutum indutiarum inter Wittelsbacenses et fautores regis. Iun. 18.	622
611. Notitia de tractatibus habendis. Iun. 19.	623
612. Concessio de villa imperii. 1348. Iun. 20.	624
613. Scriptum regis de foedere cum rege Angliae pacto. 1348. Iun. 24.	625
614. Concessio telonei ab imperio moventis. 1348. Iun. 26.	626
615. Receptio ducum Magnopolensium inter principes imperii. 1348. Iul. 8.	627
A. Forma latina. Iul. 8.	627
B. Forma teutonica. Iul. 8.	629
616—618. Exemptiones ab iudiciis imperii. 1348. Iul. 24.—31.	631—633
616. Solutio banni et exemptio civitati Oberndorf concessa. Iul. 24.	631
617. Exemptio Walthero de Geroldseck hominibusque eius concessa. Iul. 25.	632
618. Exemptio ducibus Austriae concessa. Iul. 31.	632
619—626. Scripta pro comitibus de Nassau. 1348. Iul. 26.—Aug. 29.	633—638
619—621. Litterae pro comitibus ex linea Walramica. Iul. 26. 27.	633—635
619. Concessio de civitatibus erigendis. Iul. 26.	633
620. Infeudatio de castro Gleiberg. Iul. 26.	634
621. Infeudatio generalis. Iul. 27.	634
622—626. Infeudatio domini de Hadamar. Iul. 30.—Aug. 29.	635—638
622. Litterae infeudationis. Iul. 30.	635
623—626. Litterae consensus principum electorum. Iul. 30.—Aug. 29.	636—638
623. Litterae regis Bohemiae. Iul. 30.	636
624. Litterae ducis Saxoniae. Iul. 30.	637
625. Litterae archiepiscoporum Maguntini et Coloniensis. Iul. 31. Aug. 26.	637
626. Litterae archiepiscopi Treverensis. Aug. 29.	638
627. Confirmatio dotaliti ducissae Magnopolensi data. 1348. Iul. 28.	638
628. 629. Cassationes privilegiorum Ludovici imperatoris. 1348. Iul. 31.	639—640
628. Cassatio privilegiorum ducibus Austriae nocentium. Iul. 31.	639
629. Cassatio privilegiorum civibus Pataviensibus datorum. Iul. 31.	640
630. Mandatum de receptione in protectionem imperii. 1348. Iul. 31.	640
631. 632. Scripta pro electo Herbipolensi. 1348. Aug. 1.	641—642

	pag.
631. Promissio de adiutorio praestando. Aug. 1.	641
632. Privilegium de regalibus recipiendis. Aug. 1.	641
633. Mandatum Iudaeis Ulmensibus directum. 1348. Aug. 1.	642
634. 635. Obligationes duci Saxoniae factae. 1348. Aug. 19. 28.	642—643
634. Obligatio civitatis Zittaviensis. Aug. 19.	642
635. Obligatio nemoris imperii Francofurtani. Aug. 28.	643
636. Litterae civitatis Wratislaviensis regi directae. 1348. Aug. 24.	643
637. Concessio sturae Iudaeorum. 1348. Aug. 30.	644
638. 639. Clementis VI. epistulae ad Karolum regem. 1348. Sept. 1.	644—645
638. Epistula super facto principum Wittelsbacensium. Sept. 1.	644
639. Epistula super facto principum domus regalis Siciliae. Sept. 1.	645
640. Foedus ducum Magnopolensium cum pseudomarchione Brandenburgensi. 1348. Sept. 1.	646
641. Litterae regis de expeditione in marchiam Brandenburgensem parata. (1348. Sept. 3.—7.)	646
642—644. Scripta regis ad Iudaeos spectantia. 1348. Sept. 9.	647—652
642. 643. Scripta de proventibus Iudaeorum archiepiscopo Treverensi concessis. Sept. 9.	647—651
642. Cessio proventuum. Sept. 9.	647
643. Mandatum officialibus directum. Sept. 9.	650
644. Litterae conductus pro Iudaeo procuratore regis. Sept. 9.	651
645. Recognitio debiti. 1348. Sept. 11.	652
646. Obligatio sturae imperii. 1348. Sept. 11.	652
647. Clementis VI. responsum de legatione regis. 1348. Sept. 16.	653
648. Promissio de litteris regis extrahendis. 1348. Sept. 17.	653
649—651. Scripta de servitio militari praestando. 1348. Sept. 17.—Oct. 7.	654—656
649. Scriptum Godelberti de Leudersdorf. Sept. 17.	654
650. Scriptum fratrum Walpod de Ulmen. Oct. 1.	655
651. Scriptum Iohannis domini de Kerpen. Oct. 7.	655
652. Clementis VI. litterae consolatoriae ad Karolum regem. 1348. Sept. 19.	656
653. 654. Scripta pro Friderico marchione Misnensi. 1348. Sept. 21.	657—659
653. Litterae de recognitione regis per marchionem praestita. Sept. 21.	657
654. Confirmatio obligationis civitatum Chemnitz, Zwickau, Altenburg. Sept. 21.	659
655—664. Acta ad Waldemarum pseudomarchionem spectantia. 1348. Oct. 2.—11.	659—671
655—658. Infeudatio de marchia Brandenburgensi et Landsbergensi. Oct. 2. 11.	659—662
655. Litterae infeudationis. Oct. 2.	659
656. 657. Mandata ad subiectos marchionis. Oct. 2.	661—662
656. Mandatum primum. Oct. 2.	661
657. Mandatum alterum. Oct. 2.	661
658. Scriptum de banno imperiali infligendo et solvendo. Oct. 11.	662
659—661. Cessio terrae Lusaticae. Oct. 2.	663—667
659. Mandata pseudomarchionis subiectis destinata. Oct. 2.	663
A. Mandatum generale. Oct. 2.	663
B. Mandatum speciale. Oct. 2.	663
660. Testimonium de cessione. Oct. 2.	664
661. Promissio principum de adiutorio ad acquirendam terram praestando. Oct. 2.	666
662—664. Infeudatio eventualis ducum Saxoniae et comitum de Anhalt. Oct. 2. 11.	667—671

	pag.
662. Litterae infeudationis. Oct. 2.	667
A. Forma maior. Oct. 2.	667
B. Forma minor. Oct. 2.	667
663. Testimonium de infeudatione eventuali. Oct. 2.	669
664. Mandatum regis ad subiectos de homagio eventuali praestando. Oct. 11.	670
665. Scriptum de Iudaeis in sedibus liberis non iudicandis. 1348. Oct. 5. . .	671
666. Commissio infeudationis. 1348. Oct. 11.	672
667. Promissio ducum Pomeraniae iuniorum de feudis recipiendis. 1348. Oct. 14.	673
668. Promissio comitis de Wirtenberg pro civitate Donauwörth ad imperium recepta. 1348. Oct. 16.	674
669. Mandatum de pace terrae in Saxonia constituenda. 1348. Oct. 18.	674
670. Protestatio civitatis Guben. 1348. Oct. 18.	675
671. Litterae alterae regis de expeditione in marchiam Brandenburgensem facta. 1348. Oct. 25.	676
672. Litterae papae de facto Waldemari pseudomarchionis. 1348. Oct. 27.	677
673—675. Scripta in favorem marchionis Misnensis data. 1348. Oct. 31. Nov. 1.	678—679
673. Donatio domus in civitate Pragensi. Oct. 31.	678
674. 675. Mandata pro pace manutenenda. Oct. 31. Nov. 1.	678—679
674. Exemplaria episcopis Bambergensi et Herbipolensi inscripta. Oct. 31.	678
675. Exemplar civitati Erfurtensi inscriptum. Nov. 1.	679
676. Cessio iurium imperii in civitate Avinionensi habitorum papae facta. 1348. Nov. 1.	679
677. Clementis VI. litterae commendatoriae pro electo Tridentino. 1348. Nov. 1.	681
678. Scriptum archiepiscopi Coloniensis de pace terrae. 1348. Nov. 6. . . .	681
679. Sententia iudicii curiae in Rottweil. 1348. Nov. 18.	687
680. 681. Tractatus regis cum rege Poloniae et duce Svidnicensi habiti. 1348. Nov. 22. 25.	688—689
680. Litterae regis Poloniae. Nov. 22.	688
681. Litterae ducis Svidnicensis. Nov. 25.	689
682—688. Acta Wittenbergensia. 1348. Dec. 1.—4.	689—694
682. Receptio in protectionem imperii. Dec. 1.	689
683. Infeudatio de terra Lusatiae regi ab archiepiscopo Magdeburgensi con- cessa. Dec. 2.	690
684. Concessio feudorum imperii episcopo Merseburgensi facta. Dec. 3. . .	691
685. Epistula regis ad archidiaconum Treverensem. Dec. 3.	692
686. 687. Infeudationes principis de Anhalt. Dec. 3. 4.	692—693
686. Infeudatio de comitatu palatino Saxoniae. Dec. 3.	692
687. Infeudatio de principatu Anhalt et comitatu Ascariae. Dec. 4.	693
688. Foedus ab archiepiscopo Magdeburgensi cum ducibus Saxoniae comitibusque de Anhalt pactum. Dec. 4.	694
689. Scriptum de protectione Iudaeorum Ulmensium. 1348. Dec. 3.	694
690—709. Acta ad regalia ecclesiae Cameracensis spectantia. 1348. Ian. 16.— Dec. 4.	695—723
690. 691. Commissiones Walramo de Lucemburgo eiusque filio datae. Ian. 16. Apr. 18.	695—701
690. Commissio prima. Ian. 16.	695
691. Commissio altera. Apr. 18.	697
692. 693. Litterae capituli Cameracensis. Iun. 1.	702—703

	PAR.
692. Litterae ad archiepiscopum Treverensem. Iun. 1.	702
693. Litterae ad regem. Iun. 1.	702
694. Relatio archiepiscopi Treverensis regi directa. (Iun.—Iul.) . . .	703
695—698. Scripta papae. Iul. 17.	705—708
695. Litterae ad Karolum regem. Iul. 17.	705
696. Litterae ad capitulum Cameracense. Iul. 17.	706
697. Litterae ad Baldewinum archiepiscopum. Iul. 17.	707
698. Litterae ad commissarios. Iul. 17.	707
699. Subdelegatio commissarii. Iul. 19.	708
700—705. Processus a capitulo coram commissario regis motus. Iul. 19.— Sept. 9.	709—720
700. Supplicatio capituli commissario porrecta. (Iul. 19.—Aug. 2.)	709
701. Constitutio procuratorum fisci regalis. Aug. 2.	710
702. Responsio procuratoris fisci contra supplicationem capituli. (Aug.)	711
703. Fragmentum depositionum testium de regalibus ecclesiae Ca- meracensis. (Aug.)	712
704. Instrumentum publicum de sententia vicarii. Sept. 9.	714
705. Instrumentum publicum de executione sententiae. Sept. 9. . .	718
706. 707. Scripta ad homagium episcopi spectantia. (1348. Sept. 9.— 1349. Febr. ex.)	720—721
706. Articuli pro parte Walrami de Lucemburgo compositi. (1348. Sept. 9.—1349. Febr. ex.)	720
707. Informatio Baldewino archiepiscopo porrecta. (1348. med. Sept.—1349. Febr.)	721
708. 709. Scripta regis. Dec. 1. 4.	722—723
708. Mandatum comiti Namurcensi directum. Dec. 1.	722
709. Confirmatio sententiae. Dec. 4.	723
710—713. Scripta de bonis Iudaeorum occisorum. 1348. Dec. 6. 14.	724—726
710—712. Scripta in favorem Ulrici pincernae data. Dec. 6.	724—725
710. Privilegium Ulrico pincernae datum. Dec. 6.	724
711. Mandatum civitati Augustensi directum. Dec. 6.	724
712. Mandatum advocato terrae in Suevia directum. Dec. 6. . .	725
713. Scriptum de iuribus imperii conservandis. Dec. 14.	725
714. Preces primariae. 1348. Dec. 8.	726
715. Litterae de abbacia Prumiensi ecclesiae Treverensi incorporanda. 1348. Dec. 8.	727
716. Litterae regis de debitis apud fratres Losse contractis. 1348. Dec. 15. .	728
717. Inf feudatio et concessio bonorum comiti de Oettingen data. 1348. Dec. 18.	729
718. Scriptum burgggraviorum Norimbergensium de sturis civitatis Rotenburg. 1348. Dec. 18.	730
719—724. Tractatus regis cum marchionibus Misnensibus. 1348. Dec. 21. . .	730—737
719—722. Foedus inter regem et marchiones pactum. Dec. 21.	730—735
719. 720. Litterae principales. Dec. 21.	730—733
719. Scriptum marchionum. Dec. 21.	730
720. Scriptum regis. Dec. 21.	732
721. 722. Litterae additionales. Dec. 21.	733—735
721. Scriptum marchionum. Dec. 21.	733
722. Scriptum regis. Dec. 21.	734
723. Litterae marchionum iuniorum de recognitione regis. Dec. 21.	735

	pag.
724. Confirmatio obligationis civitatum Chemnitz, Zwickau, Altenburg altera. Dec. 21.	737
725—728. Scripta in favorem episcopi Augustensis data. 1348. Dec. 21.—25.	737—740
725. Mandatum de recipiendo episcopo civibus Augustensibus directum. Dec. 21.	737
726. Remissio debitorum apud Iudaeos contractorum. Dec. 21.	738
727. Concessio Iudaeorum quorundam. Dec. 22.	739
728. Concessio advocatarum. Dec. 25.	740
729. Concessio officii in Nördlingen. 1348. Dec. 23.	741
730. Mandatum incolis marchiae Brandenburgensis directum. 1348. Dec. 24.	741
731—735. Scripta pro episcopo Curiensi. 1348. Dec. 27.	742—745
731. Scriptum de impignoratione advocatiae Curiensis. Dec. 27.	742
732. Mandatum de possessione vallis Clavennae. Dec. 27.	743
733. Donatio ungelti civitatis Curiensis. Dec. 27.	743
734. Mandatum de teloneis novis non imponendis. Dec. 27.	744
735. Concessionones variae. Dec. 27.	744
736—738. Concessionones civitati Ulmensi datae. 1348. Dec. 27.—30.	745—746
736. Concessio pecuniae pro defensione Iudaeorum receptae. Dec. 30.	745
737. Concessio legislationis. Dec. 30.	746
738. Confirmatio foederis inter comites de Helfenstein et cives pacti. Dec. 30.	746
Index nominum. Scripsit Ricardus Salomon.	747—780
Index rerum et verborum. Scripsit Wilhelmus Finsterwalder.	781—808
Addenda et Emendanda	809—810

CONSPECTUS ABBREVIATIONUM.

- Böhmer, Acta* = *Acta imperii selecta. Gesammelt von Joh. Friedrich Böhmer. Innsbruck 1870.*
- Emler* = *Regesta diplomatica necnon epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars IV. Annorum 1333—1346. Opera Iosephi Emler. Pragae 1892.*
- Klicman* = *Monumenta Vaticana res gestas Bohemiae illustrantia. Tomus I. Acta Clementis VI. 1342—1352. Opera Ladislai Klicman. Pragae 1903.*
- Lacomblet III* = *Urkundenbuch für die Geschichte des Niederrheins, herausgegeben von Dr. Theod. Jos. Lacomblet. Bd. III. Düsseldorf 1853.*
- Quellen und Forschungen* = *Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken, herausgegeben vom Koenigl. Preussischen Historischen Institut in Rom. Band II. Rom 1898 ff.*
- Raynaldus* = *Caesaris S. R. E. Card. Baronii. Od. Raynaldi et Iac. Laderchii Annales Ecclesiastici, denuo excusi et ad nostra usque tempora perducti ab Augustino Theiner. Tom. XXV (1334—1355). Barri-Ducis 1872.*
- Reg. imp. VIII* = *J. F. Böhmer, Regesta imperii VIII. Die Regesten des Kaiserreiches unter Kaiser Karl IV. Herausgegeben und ergänzt von Alfons Huber. Innsbruck 1877. — Additamentum primum. Innsbruck 1889.*
- Regesten Ludwigs* = *Regesta imperii inde ab anno MCCCXVIII usque ad annum MCCCXLVII. Die Urkunden Kaiser Ludwigs des Baiern, König Friedrich des Schönen und König Johanns von Böhmen in Auszügen. Von Joh. Friedrich Boehmer. Frankfurt am Main 1839. — Additamentum primum. Frankfurt am Main 1841. — Additamentum secundum. Leipzig 1846. — Additamentum tertium. Innsbruck 1865.*
- Riezler* = *Vatikanische Akten zur Deutschen Geschichte in der Zeit Kaiser Ludwigs des Bayern. Herausgegeben durch die Historische Commission bei der Königlichen Akademie der Wissenschaften. Innsbruck 1891.*
- Sauerland III* = *Publikationen der Gesellschaft für Rheinische Geschichtskunde XXIII = Urkunden und Regesten zur Geschichte der Rheinlande aus dem Vatikanischen Archiv, gesammelt und herausgegeben von Heinrich Volbert Sauerland. Band III. 1342—52. Bonn 1905.*
- Werunsky* = *Excerpta ex registris Clementis VI. et Innocentii VI. summorum pontificum historiam sacri Romani imperii sub regimine Caroli IV. illustrantia. Auszüge aus den Registern der Päpste Clemens VI. und Innocenz VI. zur Geschichte des Kaiserreichs unter Karl IV. von Dr. Emil Werunsky. Innsbruck 1885.*
- Winkelmann, Acta II* = *Acta imperii inedita. Herausgegeben von Eduard Winkelmann. Band II. Innsbruck 1885.*
- Würth-Paquet* = *Table chronologique des chartes et diplômes relatifs à l'histoire de l'ancien comté de Luxembourg. Règne de Jean, roi de Bohême et comte de Luxembourg. 1310—1346. Supplément. Par M. Fr. Würth-Paquet in: Publications de la Société pour la recherche et la conservation des monuments historiques dans le Grand-Duché de Luxembourg, XXI. Luxembourg 1865, p. 1 sqq.*

ACTA REGNI KAROLI IV.

1. LITTERAE IOHANNIS REGIS BOHEMIAE NUNTIIS AVINIONEM MISSAE.

1345. Nov. 12.—29.

5 *Minuta in codice Rudolphi Losse (L) in archivo publico Darmstadiensi f. 57' (58').
Contulit R. Salomon. Uncinis <> inclusa a manu correctoris (man. 2.) scripta sunt. —
Ed. Böhmer, Acta p. 748 nr. 1052 ex L; Emler p. 643 nr. 1615; Sauerland
III nr. 1149 ex L.*

Regesten Ludwigs p. 411 Ioh. nr. 902.

10 *De tempore harum litterarum disseruit Böhmer in 'Jahrbuch für vaterländische Ge-
schichte' I (Wien 1861) p. 211; quas tamen non post diem 29. m. Novembris scriptas esse
ex verbis in crastino sancti Andree apparct.*

Familiares nostri dilecti. Sicut alias vobis per <Petrum> clericum nostrum signifi-
cavimus, fuimus pridie in Kyrehberg apud <dominum Rupertum>¹ ducem Ba(varie) et
15 <Walramum> comitem de Spanheim tractantes nobiscum de concordia inter nos et
Bavarum ordinanda. Et licet eandem concordiam, ut ex gestu eorum perpendimus,
multum affectent, tamen votis eorundem nisi^a audiendo^a annuere non volumus pro
hac vice, ut medio tempore intencionem domini nostri pape circa exterminium dicti
Bavari, prout^b a nobis recessistis², scire possemus^b. Quod competencius et commodius
20 fieri posse non credimus quam per electionem nostri primogeniti in Romanorum regem,
quia extunc potestati dicti Bavari decresceret^a <per^c recessum a dicto Bavaro>^c
fidelium imperii videncium se habere caput aliud^d <et etiam causam recedendi ab ipso
Bavaro, non obstante iuramento sibi prestito>. Alias etenim, si dominus papa et
ecclesia ad hoc nobis suos favores et promociones <efficaciter> non impenderent, cum
25 nedum per dictum Bavarum <et eius filios>, quin ymo per Cracovie regem <et alios
etiam ecclesie subditos> et plurimos Sarracenos³ <eorumque adiutores> hostiliter impugne-

1. ^a) a manu 1 supra lineam add. L. ^b) prout—possemus a manu 1 supra lineam addita L.

^c) loco per — Bavaro manus 1 scripserat p. . . , quod a manu 2 cancellatum est. ^d) post aliud manus 1 recessū ab ipo ecaraverat, quod a manu 2 item cancellatum.

30 1) Senior ut videtur Rupertus; cf. Werunsky 'Geschichte Karls IV.', I, 392, 394. 2) Fortasse == prout a nobis in recessu percepistis? 3) i. e. Lithuanos; cf. Werunsky l. c. p. 395.

mur, ut de rege Ungarie taceamus, soli semper, <cumque nullum preterea de regno et terris nostris adiutorium habuerimus nec habemus>, commode resistere <et dampna magna inferre adversario> non possemus. Unde abhinc infra mensem <ad tardius in Lutzel(enburg)> nobis intencionem dicti domini pape <finale[m], in quantum eam scire poteritis>, circa premissa fideliter rescribatis, <ut per hoc in agendis caucius dirigamur>. Nam extunc consiliarii nostri cum predictis duce et comite forte convenient <iterato>, et Bavarus se Frank(envort) conferet et nos etiam fortasse appropinquabimus ad audiendum oblata. Sed penitus nullum finem sumemus, nisi <nos aut marchio filius noster> dominum nostrum papam primitus alloquamur, apud quem <ambo vel alter nostrum> esse intendimus circa nativitatem Christi instantem <ad^e capiendum finem prout expedit in premissis. Scientes insuper, quod nullas cum Bavar(o) aut cum aliis inimicis nostris treugas habemus, sed omnes in festo beati Martini proxime expirarunt. Item in crastino sancti Andree exequiis recolende memorie domini quondam W(ilhelmi) comitis Hollandie cons(anguinei)^f nostri karissimi intendimus interesse maxime ad impediendum, ne Bavarus optineat partes illas^e. Porro non lateat vos, quod licet dominus Moguntinus suos nuncios super eius reconciliatione ad curiam destinarit et sue absoluteioni intendat, hoc tamen non fit ex devotione seu inclinatione, quam habeat ad ecclesiam, sed magis ex eo, quia se per Bavarum vidit relictum et inimicis, videlicet dicto duce et marchione Missnensi, langravio Hassie et de Spanheim et Nassowe comitibus, undique circumdatum. Unde advertat dominus noster papa et ecclesia, ut idem Moguntinus quoad suam reconciliationem ante nostrum <vel dicti filii nostri> ad eos adventum habere non valeat quovis modo, quia de multis viva voce informare poterimus, de quibus scribere non expedit nobis pro hac vice.

2. PROMISSIONES PRIORES KAROLI MARCHIONIS BALDEWINO ARCHIEPISCOPO TREVERENSI FACTAE.

1346. Mart. 16.

Originale (or.) quondam Confluentiae, deinde Berolini, nunc iterum Confluentiae in archivo publico servatum. Contulit R. Lüdicke. Assunt sigilla Iohannis regis et Karoli marchionis. — Ed. Winkelmann, Acta II, 817 nr. 1160 ex or. — Extr. Würth-Paquet in 'Publications de la société pour la recherche des monuments historiques de Luxembourg' XXI (1865) p. 61 nr. 1783; Codex dipl. Moraviae VII, 475 nr. 648; Emler p. 666 nr. 1674 et 1675.

Reg. imp. VIII nr. 227; cf. additamentum primum p. 831. — Regesten Ludwigs p. 304 Ioh. nr. 473.

Numeros arabicos adiceimus. — Cf. promissiones alteras die 22. m. Maii datas, infra nr. 40.

Wir Karle von Godes gnaden des hochgeborn fürsten künig Johannis von Beheim erst geborn süne, markgreve zû Merhern, dîn künt allen luden, daz wir mit bedachtem müde und mit gudem rade umb grosze gunst und vordernisse, die der erwirdige in Gode vater und herre, her Baldwin ertzbischof von Trire, unser lieber veder, an uns gewant und gekert hat, yme mit unsern trûwen gelobet han:

1. e) ad — illas a manu 2 in spatio ab 1 relicto scriptum L. f) consobrini Böhmer. g) ante hoc verbum responsum suppl. Böhmer.

(1) Daz wir mit yme und sine stifte fruntlichen und lieplichen leben wollen und nach sine rade dîn und uns dar na ryen und halden.

(2) Und was kôste und schaden unser vorgeant . . vedere oder der stift von Trire umb uns zû kÿsene oder zû crônene zû Romischem kunige oder anders von der sachen oder eriege wegen, die dan abe quemen, entphingen oder liden, oder zû lidene oder zû dîne gebûrten, biz uff sehs dusent mark lôdiges silbers oder dar nuder, die kôste und schaden sollen wir yn gantzlichen betzalen und aberichten und sollen sie dar vôr mit slozzen und mit landen und luden, die yme und sine stifte wol gelegen sin, wol versicheru, nach der gebûrde, kôste und schaden, die gebûrten zû dîne oder zû lidene; oder sal daz vor uns dîn unser vorgeant herre und vater, kunig Johan von Beheim und greve zû Lutzillimburg, mit sinen landen und vesten. Und sollen wir unsern vorge(anten) vedern und den stift von Trire selber sicher machen mit des riches vesten, lande, luden und gûden, die yn allerbeste gelegen sint, des ersten daz wir sie yn gewinnen oder an uns koment. Und wanne wir daz gedîn, so sollen unsers vorgeant herren und vaders vesten, die dar vor gesetzet weren, ledig sin.

(3) Ouch sollen wir unserm vorge(antem) . . vedern und dem stifte von Trire alle ire herscheffe, fryheide, recht und gûde gewende, privilegia und brive, die sie hant von seliger gedechnisse keyser Henriches, unsers anichen, oder von andern Romischen keysern oder kunigen oder von dem oder den, die dar zû gekorn waren, ernûwen und von nûwes geben, bestedigen und bevesten und die auch beszerin, als wir gecrônêt werden zû kunige oder zû keyser, ye zû dem male under unserm ingesigel, des wir danne gebrûchen, und sollent die privilegia und brive ouch geben und bestedigen under unser guldinen bullen, ob wir sie gewinnen¹.

(4) Und umb daz kein tzweyunge noch ufloufe tûschen unserm vorge(antem) . . vedern und dem stifte von Trire und uns, in welchem leben wir sin, nû oder her na males, keine zÿt nicht weren mogen und umb daz alle stûcke und sache, dan abe tzweyunge were, tuschen uns gût und snelle ende nemen, so sal er vor sich und sinen stift und wir vor uns und unser herschaft, die wir han oder gewinnen, . . ratlude und wir beident halb und fwedersiit gemeine obermanne kÿsen, ee dan wir gewelt oder gekorn werden; und sollen die alle und ir iglicher dar uber zû den heiligen sweren: were iz, daz kein tzweyunge, erieg oder uflouffe tuschen uns erstûnde oder wurde, daz sie des uzdrag und ende geben, als die brive stan sollen, die dar nber gegeben werdent, ûz gescheiden allerley argelist und geverde, an allen den vorgeschribenen artikelen und ir iglichem.

Und des zû orkunde han wir unser ingesigele an disen brief dîn henken und han gebeden und biden an disem brive unsern vorge(anten) herren und vater, den kûnig von Beheim, daz er sin ingesigel zû einer merer stedicheit aller diser vorgeschribener sachen an disen brive wolle henken.

Und wir Johan von Godes gnaden kûnig zû Beheim und greve zû Lutzellymburg bekennen, daz wir umb bede willen unsers vorge(anten) sûnes, des markgreben von Merhern, unser ingesigel han dîn henken an disen brif zû einer merer vestenunge aller diser vorgeschribener sachen, ane alleine daz wir keine privilegia bestedigen willen, die unser herschaft fryheit oder unser vorgeanter grafenschaft enterfnizze antrefen.

Gegeben zû Trire, do man zalte nach Godes geburte dusent drûhundert fûmf und virzich jare, uf den sehszenden dag des mandes Marcius genant zû latine.

1) Cf. *litteras d. 25. et 26. m. Nor. datas, infra nr. 110 sqq. et R. Lüdicke in 'Neues Archiv' XXXIII, 345 sqq.*

3. 4. LITTERAE CLEMENTIS VI. DE PROVISIONE SEDIS MAGUNTINAE.

1346. Apr. 7.

*De depositione Heinrici de Virneburg archiepiscopi Maguntini eo die proclamata
cf. Raynaldum ad a. 1346 § 12—16.*

3. *Dispensatio cum Gerlaco de Nassau super defectu ordinum et aetatis.*

Reg. Avinion. papir. Clem. VI. a. IV|6 (Reg. Vatican. 218) fol. 234' nr. 420 (RA). Descripsit F. Kern. — Reg. Vatican. 168 fol. 358' nr. 420 (RV). Contulit idem v. d. — Extr. Werunsky 95; Sauerland III nr. 526. — Ineditum.

Dilecto filio Gerlaco de Nassowe decano ecclesie Maguntine salutem^a.

Vite ac morum elegantia et alia grandium virtutum merita in te divinitus dispensata digne apud nos et sedem apostolicam promerentur, ut te prerogativa specialis favoris et gratie prosequamur. Cum itaque de persona tua intendamus, consideratis attente premissis, ecclesie Maguntine ad presens pastore carenti auctore Domino provideri teque illi perficere in archiepiscopum et pastorem, tuque patiaris in ordinibus et etate defectum, cum in minoribus ordinibus et in vicesimo quarto etatis tue anno dumtaxat constitutus existas, nos volentes tuis exigentibus meritis supradictis per oportune dispensationis gratiam huiusmodi ordinum et etatis supplere defectus, tecum, ut ad eandem ecclesiam, ut prefertur, vacantem libere ac licite promoveri eique in archiepiscopum et pastorem prefici valeas. predictis defectibus ac Lateranensis concilii¹ et quibuslibet aliis constitutionibus contrariis nequaquam obstantibus auctoritate apostolica de specialis dono gratie dispensamus. Nulli ergo etc. nostre dispensationis infringere etc.

Datum Avinione VII. Idus Aprilis, anno quarto.

4. *Litterae super provisione sedis Maguntinae de persona Gerlaci.*

Reg. Avinion. papir. Clem. VI. a. IV|5 (Reg. Vatican. 217) fol. 106 nr. 56 (RA). Descripsit F. Kern. — Reg. Vatican. 169 de prom. fol. 67' nr. 56 (RV). Contulit idem v. d. — Extr. Riczler 2246; Sauerland III nr. 527. — Cit. Raynaldus ad a. 1346 § 7. — Ineditum.

Dilecto filio Gerlaco electo Maguntino salutem etc.

Romana ecclesia, que super universas orbis ecclesias obtinet divina institutione primatum, circa singulas materno diligentie cura sedula vigilans earum profectibus libenter intendit, circa illas potissime circumspectionis sue opera studiosa convertens. ne propriis destitute pastoribus viduitatis deplorent incomoda, sed eis per celeris provisionis remedium salubriter consulatur. Dudum siquidem in apostolatus nostri primordiis provisiones omnium archiepiscopalium et aliarum cathedralium ecclesiarum tunc vacantium et vacaturarum inantea per privationes per nos faciendas de prelatibus earum quilibet constitutis dispositioni et ordinationi nostre specialiter reservantes decrevimus²

3. ^{a)} etc. *add. RV.*

1) *Conc. Lateran. III c. III, ap. Mansi XXII col. 218 = c. 7 init. X de elect. (I, 6).* 2) *Constitutionem talem a Clemente VI. editam non reperimus; cogitandum videtur de constitutione 'Ad regimen', iam ab Acm. Werunsky 'Geschichte Karls IV.' I, 404 citata, quam Benedictus XII., Clementis praedecessor, in apostolatus sui primordiis (1335. Ian. 11.) cōderat; de qua cf. Car. Lux., 'Constitutionum apostolicarum de generali beneficiorum reservatione collectio et interpretatio' (Wratislaviae 1904) p. 32.*

extunc irritum et inane, si secus super hiis per quoscunque quavis auctoritate scienter vel ignoranter contingeret attemptari. Postmodum vero ecclesia Maguntina ex eo vacante, quod nos Henricum olim archiepiscopum Maguntinum exigentibus suis demeritis de fratrum nostrorum consilio omni honore, potestate, dignitate ac officio pontificali
 5 privavimus, nos considerantes, quod nullus de ipsa Maguntina ecclesia preter nos hac vice disponere potest, reservatione et decreto obsistentibus supradictis, ac ad provisionem ipsius ecclesie celerem et felicem, ne dampnose vacationis subiaccet incomodis, paternis et sollicitis studiis intendentes, post deliberationem, quam de proficiendo eidem ecclesie personam utilem et etiam fructuosam, que sciret, vellet et posset eandem ecclesiam
 10 utiliter regere et feliciter gubernare, cum eisdem nostris fratribus habuimus, diligentem demum ad te decanum eiusdem ecclesie in minoribus dumtaxat ordinibus constitutum, cui litterarum scientia, vite munditia, morum honestas et aliarum grandium virtutum merita, prout ex testimoniis fidedignis accepimus, laudabiliter suffragantur, direximus aciem nostre mentis. Quibus debita meditatione pensatis de persona tua nobis
 15 et eisdem fratribus ob huiusmodi tuorum exigentiam meritorum accepta prefate Maguntine ecclesie de dictorum fratrum consilio auctoritate apostolica providemus teque illi in archiepiscopum proficimus^a et pastorem, curam et administrationem ipsius ecclesie tibi tam in spiritualibus quam in temporalibus plenarie committendo, in illo, qui dat gratias et largitur premia, confidentes, quod prefata Maguntina ecclesia per tue industrie
 20 et circumspectionis fructuosum studium regetur utiliter et prospere dirigetur grataque in eisdem spiritualibus et temporalibus auctore Domino suscipiet incrementa. Iugum itaque Domini tuis impositum humeris prompta devotione suscipiens et suavi eius oneri colla subiciens reverenter curam et administrationem predictas sic exercere studeas solícite, fideliter et prudenter, quod ipsa Maguntina ecclesia gubernatori provideo et fructuoso administratori gaudeat se commissam tuque preter retributionis eterne premium
 25 nostram et apostolice sedis benedictionem et gratiam uberius consequi merearis.

Datum Avinione VII. Idus Aprilis, anno quarto.

In eundem modum dilectis filiis capitulo ecclesie Maguntine salutem. Romana ecclesia etc. usque suscipiet incrementa. Quocirca discretioni vestre per apostolica
 30 scripta mandamus, quatenus eidem electo tanquam patri et pastori animarum vestrarum humiliter intendentes ac exhibentes ei obedientiam et reverentiam debitam et devotam eius salubria monita et mandata suscipiatis devote ac efficaciter adimplere curetis, ita quod mutuo inter vos et ipsum spirituale possit habundare gaudium et prosperitatis optate consurgere incrementum. Alioquin sententiam, quam idem electus rite tulerit in
 35 rebelles, ratam habebimus et faciemus auctore Domino usque ad^b satisfactionem condignam inviolabiliter observari. Datum ut supra.

In eundem modum dilectis filiis clero civitatis et diocesis Maguntine salutem. Romana ecclesia etc. usque suscipiet incrementa. Quocirca discretioni vestre per apostolica scripta mandamus, quatenus eidem electo tanquam patri et pastori animarum
 40 vestrarum humiliter intendentes ac exhibentes ei obedientiam et reverentiam debitam et devotam eius salubria monita et mandata suscipiatis devote et efficaciter adimplere curetis, ita quod mutuo inter vos et ipsum spirituale possit habundare gaudium et prosperitatis optate consurgere incrementum. Alioquin sententiam quam idem electus rite tulerit in rebelles ratam habebimus et faciemus auctore Domino usque ad satis-
 45 factionem condignam inviolabiliter observari. Datum ut supra.

In eundem modum dilectis filiis populo civitatis et diocesis Maguntine salutem. Romana ecclesia etc. usque suscipiet incrementa. Quocirca universitatem vestram rogamus et hortamur attente per apostolica vobis scripta mandantes, quatenus eundem

4. a) pref. in arch. *RV*. b) *deest RA*.

electum tanquam patrem et pastorem animarum vestrarum suscipientes devote ac debita honorificentia prosequentes ipsius monitis et mandatis salubribus humiliter intendatis, ita quod ipse in vobis devotionis filios et vos subsequenter in eo patrem invenisse benivolam gaudeatis. Datum ut supra.

In eundem modum dilectis filiis universis vasallis ecclesie Maguntine salutem. 5
Romana ecclesia etc. usque suscipiet incrementa. Quocirca universitati vestre per apostolica scripta mandamus, quatenus eundem electum pro nostra et apostolice sedis reverentia debito prosequentes honore ipsiusque monitis et mandatis efficaciter intendentes fidelitatem solitam necnon consueta servitia et iura sibi a vobis debita exhibere integre studeatis. Alioquin sententiam sive penam, quam idem electus spiritualiter et 10 temporaliter rite tulerit seu statuerit in rebelles, ratam habebimus et faciemus auctore Domino usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari. Datum ut supra.

In eundem modum venerabilibus fratribus universis suffraganeis ecclesie Maguntine salutem. Romana ecclesia etc. usque suscipiet incrementa. Quocirca universitati vestre per apostolica scripta mandamus, quatenus eidem electo tamquam membra capiti 15 obsequentes exhibeatis ei obedientiam et reverentiam debitam et devotam, ita quod mutuo inter vos et ipsum gratia gratos sortiatur effectus et nos devotionem vestram proinde valeamus dignis in Domino laudibus commendare. Datum ut supra.

5. 6. LITTERAE PAPAE AD WALRAMUM ARCHIEPISCOPUM COLONIENSEM.

1346. Apr. 8. 9.

5. *Litterae super visitationibus ecclesiarum provincie Coloniensis. — Apr. 8.*

*Reg. Avinion. papir. Clem. VI. a. IV/6 (Reg. Vatican. 218) fol. 325' nr. 603 (RA).
Descripsit F. Kern. — Reg. Vatican. 168 fol. 411 nr. 603 (RV). Contulit idem v. d. —
Extr. Riezler 2247; Sauerland III nr. 528. — Ineditum.*

Venerabili fratri Walramo archiepiscopo Coloniensi salutem etc.

Devotionis tue probata sinceritas, quam ad nos et apostolicam sedem habere dignosceris, promeretur, ut personam tuam sinceris affectibus prosequentes petitionibus tuis, quantum cum Deo possumus, favorabiliter annuamus. Exhibita siquidem nuper nobis tue petitionis series continebat, quod propter dissensiones et guerras, quas nuper nonnulli 30 comites, barones, nobiles ac potentes illarum partium conspirationibus^a et confederationibus inter se adinvicem factis contra Coloniensem ecclesiam suscitaverunt tibi, qui pro conservatione et defensione iurium eiusdem ecclesie maxima subiisti onera expensarum, fructus et proventus mense tue ad ipsa onera supportanda non suppetunt^b, nisi per nos tibi gratiose succurratur de remedio oportuno. Nos itaque premissorum intuitu tuis in hac parte suppli- 35 cationibus inclinati, ut ecclesias et monasteria ac loca ecclesiastica eorumque personas tuarum civitatis et dioc(esis) ac provincie exempta et non exempta, in quibus tibi visitationis officium de iure vel de consuetudine competit, possis per aliquam vel aliquas personam vel personas idoneas, quam vel quas ad id duxeris deputandam vel deputandas, visitare et procuraciones ratione visitationis huiusmodi tibi debitas ab eisdem ecclesiis, 40 monasteriis et locis ac personis taliter visitatis, semel dumtaxat in pecunia numerata, recipere moderatas, dummodo summam contentam in constitutione felicis recordationis Benedicti

5. ^a) conspirationibus RA. ^b) subpetunt RV.

pape XII.¹, predecessoris nostri, super hoc edita^c non excedant, non obstantibus quibuscumque constitutionibus a felicis recordationis Gregorio X.² et Innocentio III.³ et quibuslibet aliis Romanis pontificibus predecessoribus nostris in contrarium editis seu privilegiis et indulgentiis apostolicis quibuscumque generalibus vel specialibus, de quibus quorumque totis tenoribus de verbo ad verbum in nostris litteris specialem fieri oporteat mentionem et per que presentibus non expressa vel totaliter non inserta effectus huiusmodi nostre gratie impediri valeat quomodolibet vel differri fraternitatis tue auctoritate presentium, indulgemus. Nulli ergo etc. nostre concessionis infringere etc.

Datum Avinione VI. Idus Aprilis anno quarto.

In eodem modo dilectis filiis . . sancti Cornelii Indensis et . . Brunwilrensis monasteriorum abbatibus ac . . preposito ecclesie Sosaciensis Coloniensis diocesis salutem etc. Devotionis venerabilis^d fratris nostri^d etc. usque duximus indulgendum. Quocirca mandamus, quatenus vos vel duo aut unus vestrum per vos vel alium seu alios faciatis auctoritate nostra personam seu personas huiusmodi, quam vel quas idem archiepiscopus ad predictum visitationis officium, ut premittitur, [duxerit]^e deputandam seu etiam deputandas ad illud admitti dictoque archiepiscopo vel procuratori suo pro eo procuraciones predictas iuxta huiusmodi concessionis nostre tenorem semel dumtaxat integraliter exhiberi. Non obstantibus omnibus supradictis seu si aliquibus comuniter vel divisim a sede apostolica indultum existat, quod interdicti, suspendi vel excommunicari non possint per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mencionem. Contradictores per^f censuram ecclesiasticam^f etc. Dat. ut supra.

6. Litterae credentiales. — Apr. 9.

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) nr. 1025 (R). Descripsit F. Kern. — Ed. Klicman 602 ex R. — Extr. Werunsky 96; Riezler 2248; Sauerland III nr. 537.

Venerabili fratri Walramo archiepiscopo Coloniensi.

Qualiter die septima presentis mensis Aprilis in nostro consistorio publico presente fidelium multitudine copiosa Henricum de Vernemburgh olim archiepiscopum Maguntinum, suis gravibus excessibus, criminibus et delictis ac contumaciis et inobedienciis exigentibus, statu et officio pontificalibus ac dignitate episcopali ecclesie Maguntine deliberatione previa provida et matura de consilio fratrum nostrorum privavimus⁴ et de persona dilecti filii Gelraci^a nati dilecti filii nobilis viri . . comitis de Nosaw^a electi Maguntini providimus ecclesie Maguntine, ipsum preficientes eidem ecclesie in archiepiscopum et pastorem, quidve contra Ludovicum de Bavaria hereticum et scismaticum manifestum necnon super electione futuri regis Roman(orum) in imperatorem promovendi per nos facere ac per electores imperii fieri volumus et intendimus, fraternitatem tuam, de cuius fideli et sincera constancia plene confidimus, ignorare nolentes: ecce quod dilectus filius Willelmus prepositus ecclesie Zosathensis⁵ tue Coloniensis diocesis, exhibitor presencium, super hiis et quibusdam aliis per nos eidem impositis tue prudentie referendis plenius informatus, illa tibi pro parte nostra referet viva voce. Quocirca fraternitatem rogamus et attentius hortamur eandem,

5. c) editam RV. d) venerabilis — nostri *supra lineam add. RA.* e) *deest RA RV; supplevimus.* f) per — ecclesiasticam *in margine add. RA.*

6. a) *sic R.*

1) *Extravag. comm. III tit. X. de cens. cap. un.* 2) *c. 2 de cens. in VI^{to} III, 20.* 3) *c. 1 § 5 de cens. in VI^{to} III, 20.* 4) *Vide supra p. 4.* 5) *Cf. Kisky 'Die Domkapitel der geistlichen Kurfürsten' p. 50 nr. 75.*

quatenus eidem preposito fidem adhibens credulam in hac parte tam nostris et apostolice sedis quam venerabilis fratris Baldwini archiepiscopi Treverensis ac carissimi in Christo filii nostrorum Iohannis regis Boemie illustris, qui de te fidelitateque tua nobis multa commendabilia retulit, votis et beneplacitis super hiis sic effectualiter te coaptet et prompte, quod confidentiam, quam de te specialiter gerimus circa hec, per operis exhibitionem experti reperiamur non immerito magis prompti et propicii ad ea, que tua respicient comoda et honores.

Datum Avinione V. Id. Aprilis, anno quarto.

7. LITTERAE PAPAE AD DUCEM AUSTRIAE ALIOSQUE PRINCIPES.

10

1346. Apr. 17.

Litterarum A duci Austriae directarum tenorem, reliquarum B nonnisi notitiam habemus.

A. Litterae ad ducem Austriae.

Originale (or.) in archivo imperiali Vindobonensi. Contulit V. Samanek. Pendet bulla filo canapis. In plica legitur: De cur(ia) Vital. — Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. seer. a. IV.) nr. 1033 (R). Descripsit F. Kern. — Ed. Steyerer, Commentarii pro historia Alberti II. ducis Austriae (1725) p. 137 ex or. — Extr. Sauerland III nr. 539 ex R. — Not. Riezler 225 2.

Clemens episcopus servus servorum Dei dilecto filio nobili viro Alberto duci Austriae salutem et apostolicam benedictionem.

Detestandorum enormitas excessuum, quos Henricus de Wernenburg olim archiepiscopus Maguntinus adversus Deum et Romanam ecclesiam, que ipsum ad pontificalem provexerat dignitatem, fidemque catholicam committere multis rebellionibus et inobedienciis non absque vicio magne ac horribilis ingratitude subsecutis et impudenter etiam in sue dampnationis cumulum et multorum perniciem tam adherendo, assistendo et favendo contra ipsam ecclesiam fidemque predictam Ludovico de Bavaria heretico et scismatico manifesto Dei et ecclesie sancte sue rebeli et hosti quam alias multipliciter non expavit, a quibus licet requisitus et commonitus pluries desistere noluit, sed ad deteriora continue convertere iniquissimos¹ studuit actus suos, nos et sedem commovit apostolicam non indigne, ut adversus eum de mansuetudine sedis eiusdem super conversione sua de malis huiusmodi pessimis, si eam^b inspirasset sibi misericordiarum Domini diucius expectatum, exigente iusticia curarem. Quamobrem habita deliberatione super hiis provida et matura VII. Id. presentis mensis Aprilis in consistorio publico presente fidelium multitudine copiosa eundem Henricum a pontificali dignitate, officio et honore ac Maguntino archiepiscopatu de consilio fratrum nostrorum deponendum duximus sententialiter et privandum¹, et nichilominus ne Maguntina ecclesia viduitatis incomoda deploraret, eidem ecclesie per depositionem et privationem huiusmodi sic vacanti de persona dilecti filii Gerlaci electi Maguntini de fratrum eorumdem consilio duximus providendum eum illi preficientes in archiepiscopum et pastorem². Cupientes igitur provisionem nostram huiusmodi suum debitum sortiri effectum nobilitatem tuam

7A. a) nequissimos R. b) tam R.

1) Vide supra p. 4. 2) Supra nr. 4.

rogamus attentius, quatinus eidem electo super adhipisceuda, habenda et obtinenda possessione plenaria eiusdem ecclesie Maguntine ac iurium, bonorum et^e honorum^e ipsius velis assistere pro nostra et eiusdem sedis reverentia consiliis, auxiliis et favoribus opportunis. Verum quia, ut eadem tua nobilitas non ignorat, idem Ludovicus de Bavaria, quem te, fili, recta et pia intentione sicut credimus procreante, ut ad gremium sancte matris ecclesie ac communionem fidelium cum debita satisfactione rediret, diucius expectavimus ipsius correctionem, emendationem et reductionem paterne benignitatis affectu desiderabiliter prestolantes, ad hec se disponere non curavit, sed magis excessus excessibus et culpas culpulis contra Deum et ipsam ecclesiam dampnabiliter aggregando nobis et ipsi ecclesie, immo potius sibi illudere studuit eligendo velocius, ut videtur, ad mortem eternam preceps currere quam ad viam veritatis et iusticie, que ad vitam ducit eternam, dirigere gressus suos, nos verisimiliter attendentes, quod ulterior ipsius expectatio sui cordis impenitentis et obstinati considerata duricia non esset, sicut nec hactenus extitit, fructuosa, compacientes quoque ab intimis innumere multitudini redemptorum Christi sanguine tam Alamannie quam aliarum circumadiacentium partium, quos dictus Ludovicus hereticus et scismaticus secum traxit in precipicium eterne dampnationis et mortis et trahere nititur prodolor incessanter, desideriusque cupientes intensis fidelibus christiculis, ne cum eodem Ludovico dampnato pereant, salubriter super hiis provideri, non vidimus amplius differendum, quominus adversus ipsum Ludovicum sic obstinatum et venundatum^{d 1} ut^e malum faciat, procederemus, prout iusticia exigit et officii debitum pastoralis exposcit. Ideoque pridem videlicet in die cene Domini proximo^f preterito Apr. 13. tam adversus eundem Ludovicum quam ipsius complices, adherentes, sequaces et fautores, contra quos diverse spirituales et temporales pene ac sententie per processus apostolicos dudum solemniter habitos inflite fuerunt, novos processus presente multitudine copiosa fidelium fecimus² easdem penas et sententias recensendo succinte, ac nichilominus inter cetera, quia presentibus attentis temporibus, quibus guerris et dissensionibus laceratur mundus in diversis Christianitatis partibus et per infideles eadem fides catholica periculose nimium impugnatur, diutina imperii Romani per obitum clare memorie Henrici ultimi Roman(or)um imperatoris subsequenter dicto Ludovico de Bavaria heretico et scismatico suis gravibus delictis et criminibus detestandis exigentibus iure, si quod sibi ex electione, que de ipso celebrata fuisse in discordia dicebatur, ad regnum vel imperium Romanum quomodolibet competebat, privato vacatio periculosa dispendia secum tulit et ferre cominatur verisimiliter, si differretur, amodo diutius ampliora ecclesiaque Romana predicta, cuius esse debet imperator catholicus et devotus advocatus specialis et defensor precipuus, illo caruit, sicut adhuc carere noscitur, toto tempore vacationis predictae, nos principes electores imperii tam ecclesiasticos quam seculares per eosdem processus nostros commonendos duximus et hortandos, ut ad electionem futuri regis postmodum in imperatorem Roman(or)um promovendi convenire ac ad eam procedere studeant celebrandum, ut per hoc consulatur utilitati reipublice, Christiculis predictis, quos pene ac sententie predictae constringunt, reconsiliationis et salutis pandatur aditus et ipsa ecclesia suo gaudeat precipuo defensore. Porro cum periculosum existat cui-cumque nimium dicto Ludovico adherere, assistere, favere ac participare cum ipso, cum ex hiis penas et sententias incurreret in predictis processibus adversus talia committentes inflctas, eandem nobilitatem tuam rogamus, requirimus et hortamur attente sano paternoque tibi nichilominus consilio suadentes, quatinus ab huiusmodi adhesionem,

7 A. e) *deest R.* d) *nō modicum al. atram., quo etiam duobus aliis locis litterarum cola addita sunt, corr. venūdatum or.; non modicum R.* e) *ne R.* f) *proxime R.*

1) *Cf. infra nr. 50: ad peiora tanquam venundatus ut malum faciat.* 2) *Regesten Ludwigs p. 233 Pābste nr. 190.*

fautoria, participatione, assistentia, consilio, auxilio et favore Ludovico predicto prestandis publice vel occulte prorsus prudenter abstineas ac illi, quem in regem Roman(orum) eligi per electores eosdem contigerit, dummodo gratiam et communionem apostolice sedis obtineat, consiliis, auxiliis et favoribus oportunitis assistas. Attendere quidem potest tua prudentia et intra precordia diligenti meditatione pensare, quod si prefato Ludovico, cum omnes et singule confederationes, pactiones et lige sub quacunque forma vel conceptione verborum per quoscunque cum ipso inite ac iuramenta fidelitatis seu quevis alia eidem prestita per processus predictos nulla, cassa et irrita sint et, quatenus processerunt de facto, annullata, cassata et irritata, ita quod^g nullus ad observationem tenetur illorum, immo si quisquam uteretur eisdem, ex hoc gravibus penis et sententiis se involveret promulgatis super hoc et inflictis, faveres, adhereres aut participares cum ipso aut consilium, auxilium vel favorem prestares eidem, quod absit, penas et sententias non absque magnis et gravibus tuis periculis, quod nobis utique redderetur displicibile, incurreres supradictas.

Datum Avinione XV. kl. Maii, pontificatus nostri anno quarto.

B. *Notitiae litterarum aliis principibus directarum.*

15

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) nr. 1034—1035, ubi apographon litterarum A praecedit. Descripsit F. Kern. — Extr. Schmidt in 'Geschichtsquellen der Provinz Sachsen' XXI, 361 nr. 92; Riezler 2252 n. 1. — Not. Sauerland III nr. 539.

Nobili viro Rodolfo duci Saxonie. Spiritum consilii sanioris. Detestandorum et cetera ut supra usque prestares eidem, quod absit, dissimulare vel preterire quomolibet nequiremus, quominus procederemus super hiis, sicut excessus qualitas exigeret et expediens cogente iusticia videremus, omissis tamen verbis: te fili recta et pia intentione sicut credimus procurante. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro Frederico marchioni Misnensi. Spiritum etc. Datum ut supra.

25

8. EIUSDEM LITTERAE AD DUCISSAM AUSTRIAE.

1346. Apr. 17.

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) nr. 1036 (R). Descripsit F. Kern. — Extr. Werunsky 98; Riezler 2252 n. 2. — Cit. minus recte Sauerland III nr. 559. — Ineditum. Cf. supra nr. 7.

30

Dilecte in Christo filie nobili mulieri Iohanne ducisse Austrie.

Super eo, quod nos Henricum de Wernemburg olim archiepiscopum Maguntinum suis gravibus excessibus, delictis, contumaciis et inobedienciis contra Deum et nos sanctamque Romanam ecclesiam ac fidem catholicam commissis exigentibus a pontificali dignitate, officio et honore ac archiepiscopatu Maguntino nuper iusticia exigente privavimus et ecclesie Maguntine vacanti per privationem huiusmodi de persona dilecti filii Gerlaci archiepiscopi Maguntini duximus providendum, eum illi preficientes in archiepiscopum et pastorem, postmodumque adversus Ludovicum de Bavaria, hereticum et scismaticum manifestum, certos processus presente fidelium multitudine copiosa sollemniter habuimus, per quos penas et sententias spirituales et temporales contra ipsum Ludo-

40

vicum suosque fautores, adherentes, complices, sequaces, adiutores et valitores per diversos processus apostolicos dudum diversis temporibus factos inflictas duximus recensendas^a succinte necnon et electores^b tam ecclesiasticos quam seculares imperii monendos providimus et hortandos, ut ad electionem futuri regis in imperatorem Roman(orum) promovendi procedant¹, dilecto filio nobili viro Alberto duci Austrie, viro tuo, per alias litteras nostras² scribimus eundem attentius exhortando, ut prefato electo Maguntino super adhipiscenda et obtinenda possessione archiepiscopatus Maguntini ac bonorum, iurium et honorum ipsius velit assistere auxiliis, consiliis et favoribus opportunis et ab adhesione, fautoria et participatione dicti Ludovici desistat ac eligendo per electores predictos in regem Roman(orum) favcat et assistat. Quocirca nobilitatem tuam rogamus et hortamur attente, quatenus eundem virum tuum, ut huiusmodi nostris precibus et exhortationibus obtemperet, cum effectu inducere viis et modis expedientibus non postponas, de nobis fiduciam habitura, quod super tuis oportunitatibus nos, quantum cum Deo poterimus, propicios reperies et benignos.

15 Datum Avinione XV. kl. Maii, anno quarto.

9—13. PROMISSIONES KAROLI MARCHIONIS ET IOHANNIS REGIS IN FAVOREM ECCLESIAE ROMANAE DATAE.

1346. Apr. 22.

20 *Praeter quinque promissionum litteras, quas hic proponimus³, alias confectas esse testatur epistula Clementis VI. die 22. m. Maii regi Poloniae directa, infra nr. 39, his verbis:*

. . . serenitatem tuam volumus non latere, quod nuper rege predicto ac dilecto filio nobili viro Carolo eius primogenito, marchione Moraviae, apud sedem apostolicam in nostra presencia constitutis, nos ipsos super huiusmodi reformacione pacis et concordie commonendos duximus et exhortandos; qui tandem nobis benivole respondentes se super hoc ordinacioni et voluntati nostre pro se ac omnibus vassallis et subditis suis et ipsorum cuiuslibet, super quibuscumque questionibus, quas ipsi coniunctim vel divisim tecum habent vel habere possunt ex quibuscunque causis vel occasionibus, totaliter summiserunt sub pena decem milium marcharum auri, nichilominus promittentes efficaciter et ad sancta Dei euangelia manu tacta iurantes eidem ordinacioni et voluntati stare, parere ac tenere, perficere et complere, quicquid duxerimus super hiis ordinandum, confectis nichilominus exinde publicis instrumentis.

30 *Notandum etiam videtur inter apographa litterarum, quas hic ex autographis damus, in archivo Vaticano Arm. XV c. 4 nr. 56 fol. 51' initium alius instrumenti, quod promissionem Karoli marchionis continebat, haberi:*

Eisdem anno, indictione, pontificatu, die, mense et loco predictis ac presentibus reverendis in Christo patribus dominis cardinalibus supra nominatis, dictis domino rege, marchione nobisque notariis et testibus suprascriptis presentibus coram eodem domino nostro summo pontifice fuit ibidem lecta quedam papirca cedula de mandato domini nostri pape per magistrum Iohannem de Pistorio decanum ecclesie sancti Salvatoris Traiactensis volente et concensiente serenissimo principe domino marchione predicto cuius tenor de verbo ad verbum sequitur sub hiis verbis

8. a) recensendos R. b) collectores R.

1) Cf. infra nr. 16 in praefatione. 2) Supra nr. 7 A. 3) Etiam Catalogus chartarum Avinionensis
45 a. 1366 confectus, de quo cf. infra nr. 51, solas has quinque litteras enumerat.

Quae omnia postea cancellata sunt. De qua promissione hic agatur, ignoramus. — Cf. infra ad 1346. Sept. 19. (infra nr. 91—93), Sept. 30. (infra nr. 96 et 97), 1347. Apr. 27. (Reg. imp. VIII nr. 319—321), 1355. Apr. 5. (Reg. imp. VIII nr. 2016).

9. Promissiones maximae.

Originale (or.) in archivo Vaticano Arm. I e. 7 nr. 17. Contulit F. Kern. In 5 verso legitur: Visa per dominum Pictaveñ. Sigilla cerea regis et marchionis filis sericis rubri caeruleique coloris pendent. — Ed. partim Emler p. 670 nr. 1688. — Not. Württh-Paquet p. 64 nr. 1794.

Regesten Ludwigs p. 212 Ioh. nr. 342. — Reg. imp. VIII nr. 228.

Numeros capitum adiceimus. Quae eum procuratorio a Ludovico imperatore a. 1336 10 d. 5. m. Martii dato (ed. Bzovius, Annales ecclesiastici, XIV, 740—751; Herwart, Ludovicus quartus defensus, II, 637—674; partim Raynaldus ad a. 1336 § 18 sqq.; Regesten Ludwigs nr. 1733) concordant, leviores differentias negligentes typis minoribus exaudi fecimus.

In nomine Domini amen. Noverint universi et singuli, quod anno a nativitate eiusdem millesimo trecentesimo quadragesimosexto, indictione quartadecima, die vicesima 15 secunda mensis Aprilis, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Clementis divina providente elemencia pape sexti anno quarto, Avinione in camera eiusdem domini nostri pape, presentibus reverendis in Christo patribus dominis Petro Penestrin(o), Bertrando Ostiensi et Velletrensi, Gaucelino Albanensi et Iohanne Portuensi episcopis, Talayrando tituli sancti Petri ad vincula, Petro tituli sancti Clementis, Ber- 20 trando tituli sancti Marci, Bernardo tituli sancti Ciriaci in termis, Guidone tituli sancte Cecilie, Aymerico tituli sancti Martini in montibus, Hugone tituli sancti Laurentii in Damasco^a presbiteris et Guillelmo^b sancte Marie in Cosmedin diacono sancte Romane ecclesie cardinalibus, nobis notariis et testibus infrascriptis, necnon serenissimis principibus dominis Iohanne Boemie rege illustri et Carolo eiusdem domini regis filio primogenito, 25 principe Moravie, presentibus de mandato eiusdem domini nostri pape volentibus, requirentibus et consencientibus fuerunt ibidem lecte et publicate due note et una littera imperialis bulla aurea bullata per magistrum Iohannem de Pistorio, decanum ecclesie sancti Salvatoris Traiectensis. Quarum notarum et imperialis littere successive tenores secuntur sub hiis verbis: 30

In nomine Domini amen. Noverint universi presentes pariter et futuri, quod nos Carolus, primogenitus domini regis Boemie, marchio Moravie, in presencia sanctissimi patris et domini nostri domini Clementis sacrosancte Romane et universalis ecclesie summi pontificis constituti eidem domino nostro pape nomine suo et ecclesie Romane recipienti ac nichilominus notariis infrascriptis nomine omnium et singulorum, quorum 35 interest vel interesse poterit in futurum, recipientibus et stipulantibus promissimus et promittimus, fecimus et facimus in forma, que sequitur, et iuramenta prestitimus tactis sacrosanctis euangeliis et prestamus:

(I) Ego Carolus, primogenitus domini regis Boemie illustris, marchio Moravie, vobis sanctissimo patri ac domino nostro domino Clementi sacrosancte et universalis 40 ecclesie summo pontifici pro vobis et ecclesia Romana recipientibus promitto bona fide et iuro, quod, si Deo favente contingat me in regem Romanorum eligi in imperatorem postmodum assumendum, faciam, prestabo, concedam et promittam omnia iuramenta, omnes obediencias, promissiones, concessiones, donationes, ratificationes, confirmationes et cetera omnia, que clare memorie dominus Henricus ultimus imperator, avus meus, 45

9. a) sic or.

b) Guillelmo habet or. hic et infra, ubi aliter non indicatur.

per se vel per alium vel alios fecit, prestitit, promisit, concessit et confirmavit¹, necnon et omnia alia iuramenta, obediencias, promissiones, concessiones, donationes, ratificationes et confirmationes et cetera omnia, que olim electi in reges Romanorum et assumpti ad imperium sive etiam non assumpti, sive antequam assumerentur sive post per se vel per alios summis pontificibus et sancte Romane ecclesie seu eorum alteri per se vel per alios recipientibus seu recipienti reperientur suis temporibus prestitisse, fecisse, confirmasse seu quomodolibet concessisse.

(II) Item promitto et iuro, quod omnes processus factos et quaslibet sententias latas et quecumque alia, quocumque nomine censeantur, Rome seu ubicumque alibi gesta per Ludovicum de Bavaria, per ecclesiam de heresi et scismate iusto iudicio condempnatum ac privatum omni iure, si quod per electionem in regem Romanorum de ipso factam ei fuerat acquisitum, seu per alios eius nomine vel auctoritate sub imperiali titulo, quem sibi indebite usurpavit, necnon et omnia, que per se seu alium in Italia fecit seu gessit, etiam sub regali nomine, et cetera etiam omnia ubicumque gesta ab eo per se vel alium, que ex defectu iurisdictionis vel potestatis facere sibi non licuit, nulla esse ac cassa et irrita* pronuntiabo et declarabo, illa etiam, quatenus processerunt de facto, annullando et penitus revocando.

(III) Item* promitto et iuro, quod, si contingat me eligi, ut prefertur, non occupabo nec recipiam nec acquiram nec quovismodo usurpabo Romam aut provincias, ducatus, comitatus, Ferrariam², civitates, opida, castra*, terras alias seu territoria vel loca ecclesie Romane seu ad ipsam mediate vel immediate spectancia in Italia vel ubilibet extra Italiam, sicut est comitatus Venaycini, qui ad Romanam ecclesiam pleno iure noscitur pertinere, et plura etiam alia ad eandem ecclesiam pertinencia extra Italiam constituta et specialiter nec regna Sicilie, Sardinie et Corsice, que de directo dominio, iure et feudo eiusdem Romane ecclesie esse noscuntur, nec alia feuda, retrofeuda seu quelibet alia loca ad eandem ecclesiam mediate vel immediate spectancia nec iura, personas vel res aliquas in eisdem, nec aliquibus invadentibus seu occupantibus vel quovismodo usurpantibus seu invadere, occupare vel quomodolibet usurpare attemptantibus seu volentibus predicta regna Sicilie, Sardinie vel Corsice seu Romam ac provincias, ducatus, comitatus, Ferrariam, civitates, opida, castra, terras alias seu territoria vel loca ecclesie Romane seu ad ipsam ecclesiam mediate vel immediate spectancia, sive sint intra Italiam sive extra Italiam, seu aliqua predictorum, non iuvabo nec eis adherebo, nec eciam ipsis dabo aliquo modo auxilium, consilium vel favorem, quin ymo quoscunque invadentes, occupantes seu quomodolibet usurpantes seu invadere, occupare vel usurpare volentes seu attemptantes dicta regna Sicilie, Sardinie et Corsice et urbem Romanam ac ducatus, comitatus, provincias, civitates, castra et terras seu quevis alia loca Romane ecclesie vel aliqua ex eisdem retraham et impediam posse meo, eisdem cum armis me opponendo et, ne conatus talium effectum habeat, cum tota mea potencia resistendo ac vobis et ecclesie Romane pro defensione regnorum, provinciarum et terrarum et locorum predictorum contra quoscunque occupatores, invasores et usurpatores seu occupare, invadere seu usurpare attemptantes fideliter assistendo, nec dabo nec concedam ullo unquam tempore in perpetuum vel ad tempus aliquid de predictis sub colore, conditione vel titulo quibuscunque, quodque predictam Romanam ecclesiam aut vos, dominum nostrum papam, seu successores vestros vel officiales, ministros, vassallos et subditos vestros non inquietabo vel quomodolibet molestabo in* dictis regnis Sicilie, Sardinie et Corsice nec in urbe Romana, terris, provinciis, ducatibus, comitatibus, civitatibus, castris*, opidis et aliis terris et territoriis supradictis seu aliquo predictorum, sed nec extra loca predicta ratione quorumlibet delictorum vel excessuum in locis eisdem commissorum vel comitendorum aliquem vel aliquos puniam vel alias prosequar; nisi hoc ad me pertineret de iure ex alia ratione, quam territorii, cum territorii ratione

1) Cf. supra tom. IV nr. 393, 454, 807.

2) Cf. Werunsky in 'Mitteilungen des Instituts' I, 634.

hoc ad regem vel imperatorem Romanum, quantum ad loca predicta, nullo modo valeat pertinere. Et hoc casu promitto et iuro, quod tales contra iusticiam non gravabo nec eis in casu etiam aliquo reges predictorum regnorum aut ministros, vassallos et subditos eorundem in regnis predictis seu pro eis vel qualibet^d eorum parte aliquatenus molestabo, nec aliquod dominium, iurisdictionem, superioritatem, servitutem, potestariam, capitaneatum vel aliud officium*, 5 quocumque nomine censeatur, accipiam vel vendicabo vel per me vel per alios excercebo in predictis Roma, regnis, provinciis, ducatus, comitatibus, civitatibus, opidis, castris*, villis, terris* et territoriis supradictis vel in aliquo de eisdem, nec etiam fidelitatem, recognitionem vel advoca- tionem aliquam quovis modo recipiam per me vel alium seu alios pro me seu^e Roma, regnis, provinciis, ducatus, comitatibus, civitatibus, opidis, castris*, locis, terris* et territoriis supradictis 10 vel pro aliquo eorundem, nec etiam pro quibuslibet rebus vel iuribus in premissis Roma, regnis, provinciis, ducatus, comitatibus, civitatibus, opidis, castris*, locis, terris* et territoriis supradictis vel in eorum seu aliquibus* pertinentiis constitutis, etiam si michi a quibuslibet communitatibus vel personis singularibus offerrentur; nec ius etiam aliud quaecumque vendicabo, acquiram vel occupabo seu quomodolibet per me vel alium seu alios usurpabo, recipiam vel* excercebo, nec 15 concedam etiam recipi vel haberi in Roma, regnis, Veneysino, provinciis, ducatus, comitatibus, civitatibus, opidis, castris*, locis, terris* et territoriis supradictis vel in aliquo de eisdem, et specialiter in provinciis, civitatibus, terris* et locis expressis in quibusdam litteris dicti domini quondam Henrici imperatoris, quarum tenor inferius est insertus.

(IV) Ad¹ evitandum quoque occasionem veniendi contra predicta vel aliquod predictorum 20 promitto ut supra, quod ante diem michi pro coronatione mea imperiali prefigendam non ingrediar urbem Romanam, quodque eadem die, vero et legitimo impedimento cessante, imperialem recipiam coronam et quod, sive illa die sive vere ac legitime impeditus die alia dictam recipiam coronam, ipsa die, qua coronam huiusmodi recepero, dictam urbem vero et legitimo impedi- mento cessante exibo cum tota etiam, quantum in me fuerit, gente mea et cessante etiam 25 impedimento legitimo continuatis moderatis dietis extra totam terram Romane ecclesie me recto gressu transferam versus terras imperio subiectas, numquam postmodum ad urbem, regna pre- dicta Sicilie, Sardinie et Corsice, provincias, civitates vel alias terras Romane ecclesie, nisi de speciali licencia sedis apostolice, accessurus. Iuro quoque super sancta Dei euangelia per me corporaliter manu tacta, quod super hiis vel eorum aliquo nullum impedimentum fingam 30 aut prestabo aut fingi aut prestari per alium vel alios, quantum in me fuerit, permittam.

Item* promitto*, quod contra predicta vel eorum aliquod nullatenus per me vel alios veniam, et si contrarium quovis modo contingeret fieri per me vel alios meo nomine quando- cunque, statim cum hoc ad meam noticiam deductum fuerit, illud revocabo et faciam, quantum 35 in me fuerit, effectualiter revocari et pro non facto volo et decerno haberi et etiam reputari.

(V) Item si per prefatum quondam dominum Henricum imperatorem avum meum, vel per iam dictum Ludovicum seu per quemcunque alium seu alios ipsorum vel alterius eorum nomine seu auctoritate alique sentencie fuerint promulgate seu processus aliqui facti seu arresta- tiones personarum aut rerum vel aliqua ad iurisdictionem pertinentia* attemptata in Roma, regnis, provinciis, ducatus, comitatibus, civitatibus* immediate vel mediate subiectis, promitto 40 et iuro, quod illa omnia* decernam et pronuntiabo esse nulla; quodque si alique fidelitates, homagia, obediencie, recognitiones, donationes, advocaciones*, occupationes seu concessionem qualescumque a predictis domino Henrico* et Ludovico vel eorum altero per se vel alium seu alios facte fuerint vel recepte pro Roma, regnis, provinciis, ducatus, comitatibus, civitatibus, opidis, castris*, locis, terris* et territoriis supradictis vel eorum aliquo vel pro quibuslibet rebus 45.

9. d) quolibet or.

e) locus corruptus; apertum sensum in procuratorio Ludovici habes.

1) Cf. responsionem ab Heinrico VII. imperatore a. 1312 cardinalibus datam, supra tom. IV p. 845 lin. 20 sqq.

vel iuribus in eis vel sub eis etiam constitutis a quibuscumque universitatibus vel personis* singularibus quovis modo, illa omnia nulla fore pronuntiabo et, quatenus processerunt de facto, totaliter revocabo et* etiam pro non factis volam et decernam* haberi.

(VI) Item promitto et iuro, quod, si in regem Romanorum assumptus fuero ad
5 imperium postmodum assumendus, antequam ingrediar partes Italie et antequam in eis
vel de eis per me vel alium seu alios aliquid disponam aut quomodolibet aministrem^f,
apud s(anctitatem) v(estram) predictam et sedem apostolicam aprobationem persone
mee et cetera, que electus in regem Romanorum promovendus in imperatorem habet
prosequi, prosequar cum effectu. Item* promitto et iuro, quod quodcumque post aproba-
10 tionem predictam in Lombardiam et Tusciam^g vel earum alteram aliquem vel aliquos mittam*
pro terris et iuribus imperii gubernandis, quociens illum vel illos transmittam, faciam
eum et eos iurare, ut adiutor vel adiutores domini pape* sint ad defendendum terram sancti
Petri et Romanam ecclesiam secundum suum posse.

(VII) Item promitto et iuro, quod, si contingat me eligi, ut prefertur, infra octo
15 dies electionem meam immediate sequentes omnes supradictas et infrascriptas promi-
siones et iuramenta renovabo¹ et iterum faciam plene, singulariter et expresse, videlicet
quod omnia et singula suprascripta et infrascripta per me promissa et per me prestito
iuramento vallata post aprobationem meam per sedem apostolicam factam bona fide et
inviolabiliter observabo, faciam, implebo et integraliter attendam iuxta presencium
20 continenciam et tenorem; quodque, cum mittam ad sedem apostolicam pro dicta mea
aprobatione habenda, mittam etiam ad sedem eandem certos procuratores meos cum
pleno, sufficienti, expresso ac speciali mandato de omnibus promissionibus, concessioni-
bus, donationibus et omnibus etiam aliis supradictis vobis nomine vestro et ecclesie
Romane recipientibus per eos pro me ac meo nomine faciendis, qui procuratores meo
25 nomine omnes promissiones, concessiones, donationes et omnia alia suprascripta et infra-
scripta in presencia vestra plene et specificè faciant et adimpleant et adimplere et facere
teneantur; et post aprobationem predictam infra octo dies, ex quo de aprobatione ipsa
litteras apostolicas recepero, omnia et singula per eosdem procuratores, ut premititur,
meo nomine facta expresse et singulariter aprobo, ratificabo et per me ipsum etiam
30 renovabo et iterum faciam hec de novo, et nichilominus post consecrationem et coronationem
meam imperialem infra octo dies consecrationem et coronationem eandem immediate sequentes
pro maiori firmitate omnium predictorum ipsa omnia et singula ratificabo et etiam renovabo
singulariter et expresse, et* super premissis omnibus et singulis et pro qualibet vice de predictis
iuxta premissam distinctionem temporum dabo litteras meas quadruplicatas eiusdem tenoris patentes
35 et sufficientes ac sigillo, quo dictis utar temporibus, communitas.

Item super sancta Dei euangelia corporaliter manu tacta iuro, quod nullam omnino
promissionem, nullum pactum nullumque iuramentum nec aliquid aliud feci, per quod premissis
vel eorum alicui possit in aliquo quomodolibet derogari*, et nichilominus super sancta Dei
euangelia corporaliter manu tacta iuro premissa omnia et singula me facturum et completurum
40 et nullo unquam tempore per me vel alios contra illa vel aliquod de illis quovis modo venturum,
et si, quod absit, contingeret me facere, dicere, promittere vel iurare aliqua vel aliquod, que
premissis vel eorum alicui possent quomodolibet obviare vel me* ad aliquod secus agendum
inducere vel michi occasionem agendi contra predicta vel eorum aliquod quomodolibet ministrare,
nichilominus illis nequaquam obstantibus predicta omnia et singula complebo et inviolabiliter
45 observabo et ad ea complenda et inviolabiliter observanda ex promissionibus et iuramentis pre-
missis semper me volo remanere efficaciter obligatum; et ex nunc etiam atestor et protestor me
velle et intelligere premissa omnia et singula sic exclusa fore ab omnibus factis et promis-

9. f) sic or. g) Tusciam or.

1) Quod die 19. m. Septembris demum factum est; cf. infra nr. 91 et litteras papae infra ad Dec. 18. editas.

sionibus ac iuramentis specialibus et generalibus per me quomodolibet faciendis, per que premissis vel eorum alicui posset quomodolibet derogari, quod illorum pretextu vel occasione michi nullo modo liceat licereve possit mutare aliquid in premissis vel facere contra ea vel aliquod de eisdem. Promitto etiam bona fide, quod intrusos in ecclesiis infra predicta regnum et imperium consistentibus et qui eas^h contra ius et libertatem, superioritatem et auctoritatem 5 ecclesie Romane detinent occupatas vel* detinuerint in futurum, si super hoc per vos, dominum nostrum papam, vel sedem apostolicam fuero requisitus, expellam ac pro posse faciam expelli de illis, et provisos per sedem apostolicam iuvabo et faciam iuvari, ut ad ecclesias, quibus de eis per sedem apostolicam provisum est vel fuerit in futurum, realiter admittantur suisque iuribus libere uti possint. 10

Tenor antem supradictarum litterarum domini quondam Henrici imperatoris sequitur sub hiis verbis:

‘Sanctissimo in Christo patri—nostri anno primo.’ *supra tom. IV nr. 807.*

Sequitur tenor secunde note ibidem lecte:

Sane quia ego Iohannes Dei gracia rex Boemie premissa omnia et singula in 15 presentibus litteris contenta per dictum Carolum, filium meum, marchionem Moravie, promissa et iurata ipsis per me plenius intellectis reputo et credo utilia, licita et honesta, et ob hoc per ipsum Carolum, si in Romanorum regem assumptus fuerit, desidero compleri et irrefragabiliter observari, in eiusdem s(anctitatis) v(estre) presencia pariter constitutus vobis nomine vestro et Romane ecclesie ac omnium in presentibus 20 litteris expressorum ac omnium aliorum, quorum interest vel intererit seu interesse poterit in futurum, recipientibus promitto et super sancta Dei euangelia corporaliter manu tacta iuro me toto posse meo facturum et curaturum bona fide, quod prefatus Carolus omnia et singula per eum in litteris suprascriptis promissa et iurata plene, 25 realiter et inviolabiliter faciet et complebit et quod contra ea vel eorum aliquod non faciet per se vel alium quovis modo; et si secus agi contingeret, illud pro posse procurabo ad statum debitum celeriter revocari.

Quibus notis et litteris imperialibus, ut premittitur, lectis et publicatis, prefati domini marchio primus omnia et singula in prima nota et litteris imperialibus et subsequenter dictus dominus rex omnia et singula contenta in secunda nota gratis et 30 sponte promiserunt et ad sancta Dei euangelia tacto libro ipsorum quilibet iuraverunt, ipse quilibet se tenere et complere omnia et singula contenta in notis et imperialibus litteris predictis suo posse, prout in ipsis plenius continentur. Et nichilominus promiserunt prefati dominus rex et marchio et ipsorum quilibet nobis notariis publicis infra- 35 scriptis tanquam publicis personis stipulantibus et recipientibus pro omnibus et nomine omnium, quorum interest vel interesse poterit in futurum, omnia et singula suprascripta per ipsos promissa et iurata plene et integre et inviolabiliter observare, perficere et complere et in contrarium aliquo modo non venire. De quibus omnibus et singulis sic promissis et iuratis prefatus dominus noster papa mandavit et prefati domini rex et marchio requisiverunt per nos subscriptos notarios fieri unum, duo vel plura publica 40 instrumenta.

Acta fuerunt hec anno, indictione, pontificatu. mense, die et loco predictis, et presentibus supradictis dominis cardinalibus necnon venerabili patre domino Gasberto Narbonensi archiepiscopo, domini pape camerario, nobili et potenti viro domino Guillelmo Rogerii vicecomite Bellifortis, dominis Bernardo Stephani, Raymundo de Valle notariis 45 domini nostri pape, Gasberto de Septemfontibus canonico Ilerdensi, Nicolao decano

Olomueensi, Nicolao de Lueemburgo preposito Saeczensi Pragensis diocesis, Rodolpho Losse cantore ecclesie Cardonensis ad premissa testibus vocatis et rogatis.

(S. N.) Et ego Iohannes Valens clericus Ruthenensis dioecesis, publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius, premissa omnia et singula, prout inveni in quadam nota mihi tradita et assignata per venerabiles viros dominos Guillelhum de Bos prepositum Foroiuliensem, Bertrandum de Chaunaeo rectorem de Samathano Lombriensis diocesis et Guillelmum de Malosio eanonieum Lingonensem, clericos eantere supradieti domini nostri pape et notarios publicos infrascriptos, ita hec de verbo ad verbum de ipsorum clericorum et notariorum auctoritate et mandato fideliter scripsi et exemplavi et in hanc publicam formam redegi meoque signo consueto signavi requisitus.

(S. N.) Et ego Guillelmusⁱ de Bos Caturensis diocesis, camere domini nostri pape clericus, publicus auctoritate apostolica notarius, habens a sede apostolica potestatem instrumenta, de quibus rogatus fuero, per alium scribi facere, dummodo in eis postea me subscribam, premissis omnibus et singulis promissionibus et iuramentis et omnibus aliis, sicut facta et habita tam per ipsum Carolum quam postea per dictum dominum regem Boemie, prout superius exprimuntur, fuerunt, una cum supranominatis testibus et subscriptis notariis publicis interfui eaque notavi et in protoeollo meo scripsi; et ideo huic publico instrumento vice et nomine meo et sociorum meorum infrascriptorum scripto et signato manu et signo Iohannis Valens clerici Ruthenensis dyocesis, publici auctoritate apostolica et imperiali notarii, me subscripsi signumque meum apposui consuetum rogatus.

(S. N.) Et ego Bertrandus de Chaunaeo Tutellensis diocesis, camere domini nostri pape clericus, publicus auctoritate apostolica notarius, habens a sede apostolica potestatem instrumenta, de quibus rogatus fuero, per alium scribi facere, dummodo in eis postea me subscribam, premissis omnibus et singulis promissionibus et iuramentis et omnibus aliis, dum facta et habita tam per ipsum dominum Carolum quam postea per dictum dominum regem Boemie, prout superius exprimuntur, fuerunt, una cum supranominatis testibus et supra et infra scriptis notariis publicis interfui, eaque notavi et in protoeollo meo scripsi; et ideo huic publico instrumento vice et nomine meo et sociorum meorum supra et infra scriptorum scripto et signato manu et signo Iohannis Valens clerici Ruthenensis dyocesis, publici auctoritate apostolica et imperiali notarii, me subscripsi signumque meum apposui consuetum rogatus.

(S. N.) Et ego Guillelmus^k de Malesico Tutellensis diocesis, camere domini nostri pape clericus, publicus auctoritate apostolica notarius, premissis omnibus et singulis promissionibus et iuramentis et omnibus aliis, dum facta et habita tam per ipsum dominum Carolum quam postea per dictum dominum regem Boemie, prout superius exprimuntur, fuerunt, una cum supranominatis testibus et supra et infra scriptis notariis publicis interfui; et ideo huic publico instrumento vice et nomine meo et sociorum meorum supra et infra scriptorum scripto et signato manu et signo Iohannis Valens clerici Ruthenensis dyocesis, publici auctoritate apostolica et imperiali notarii, me subscripsi signumque meum apposui rogatus.

10. *Promissiones super cassatione processuum Henrici imperatoris et aliarum sententiarum. — Apr. 22.*

Originale (or.) in archivo Vaticano Arm. I c. 7 nr. 12. Contulit F. Kern. In verso legitur: Visa per dominum Pictaveñ. Pendent sigilla ut supra. — Extr. Emler p. 676 nr. 1689.

9. ⁱ) Guilhus or. ^k) sic or.

Reg. imp. VIII nr. 229.

Quae cum procuratorio Ludovici imperatoris supra ad nr. 9 citato concordant, typis minoribus excudi fecimus.

In nomine Domini amen. Noverint universi et singuli, quod anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo quadragesimosexto, inditione quartadecima, die vice-
 5 simasecunda mensis Aprilis, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Clementis divina providente clemencia pape sexti anno quarto, Avinione in camera eiusdem domini nostri pape, presentibus reverendis in Christo patribus dominis Petro Penestrin(o), Bertrando Ostiensi et Velletrensi, Gaucelino Albanensi et Iohanne
 10 Portuensi episcopis, Talayrando tituli sancti Petri ad vineula, Petro tituli sancti Clementis, Bertrando tituli sancti Marci, Bernardo tituli sancti Ciriaci in termis, Guidone tituli^a sancte Cecilie^a, Aymerico tituli sancti Martini in montibus, Hugone tituli sancti Laurentii in Damaseo^b presbiteris et Guillelmo^c sancte Marie in Cosmedin diacono sancte Romane ecclesie cardinalibus, nobis notariis et aliis testibus infrascriptis ad infrascripta vocatis et rogatis, necnon serenissimis principibus dominis Iohanne rege
 15 Boemie illustri et Carolo, eiusdem domini regis filio primogenito, marchione Moravie, presentibus, de mandato eiusdem domini nostri pape, volentibus et requirentibus prefatis dominis rege et marchione, fuerunt ibidem lecte et publicate due note successive per magistrum Iohannem de Pistorio decanum ecclesie sancti Salvatoris Traiectensis scripte in quodam papireo quaterno. Quarum notarum prime tenor sequitur sub
 20 hiis verbis:

In nomine Domini amen. Noverint universi presentes pariter et futuri, quod nos Carolus, primogenitus domini regis Boemie, marchio Moravie, in presencia sanctissimi patris et domini nostri domini Clementis sacrosancte universalis ecclesie summi pontificis
 25 constituti eidem domino nostro pape nomine suo et ecclesie Romane recipienti ac nichilominus notariis infrascriptis nomine omnium et singulorum, quorum interest vel interesse poterit in futurum, recipientibus et stipulantibus promissimus et promittimus, fecimus et facimus in forma, que sequitur, et iuramenta prestitimus tactis sacrosanctis
 euangeliis et prestamus:

(I) In primis, quia per clare memorie dominum Henricum ultimum imperatorem, avum
 30 meum, seu auctoritate ipsius plures processus facti fuisse et etiam plures sentencie capitales et proscriptionis bonorum et aliarum penarum et mulctarum diversarum inflictive diversis temporibus promulgate fuisse dicuntur, tam contra* clare memorie dominum Robertum regem Sicilie*¹ et contra* quondam dominum Iohannem ducem Duracii*², regis eiusdem germanum, ac etiam contra vassallos et alios eidem regi immediate vel mediate subiectos regni Sicilie et
 35 comitatus Provincie* et aliarum terrarum regis eiusdem* quam contra nonnullos cives et incolas civitatis Romane² necnon contra civitatem et commune Florentinum ac potestates, capitaneos, officiales, ministros et nonnullas singulares eiusdem civitatis personas³ ac etiam contra* alias civitates et loca et contra nonnullas personas singulares, que quidem civitates et persone tempore dicti domini Henrici adhererunt regi* prefato⁴, promitto ut supra, quod* propter quoscunque* et quales-
 40 cunque excessus, inobediencias, rebelliones et iniurias predicti processus facti fuerint et sentencie promulgate, ego promitto et iuro, quod ego, si fuero* in regem Romanorum assumptus, omnes huiusmodi processus et sentencias, quatenus processerunt, revocabo et eos et effectum

10. a) tituli s. Cecilie in loco raso or. b) sic or. c) Guillelmo habet or. hic et infra, ubi aliter non indicatur.

1) Supra tom. IV nr. 946. 2) De his nihil servatum videtur. 3) Supra tom. IV nr. 715, 716, 890: cf. etiam 916. 4) Supra tom. IV nr. 915, 916; cf. etiam ibidem p. 1064 not. 4.

eorum annullabo et tollam in totum, et quicquid etiam ex eis secutum est vel ob cos* et insuper omnes excessus, rebelliones, inobediencias, iniurias et offensas, qui vel que commissi seu commisse fuerunt per regem et alios supradictos vel ipsorum aliquem vel aliquos et per civitates, communitates et loca predicta in* partibus Italie contra prefatum dominum Henricum vel suos officiales seu contra imperium quovismodo, in quantum processerunt et ad me, si electus fuero, et imperium pertinere possunt, remittam, tollam et penitus abolebo et in integrum adversus predicta restituam omnes et singulos suprascriptos ac civitates, communitates et loca predicta sic, quod illorum occasione vel causa ipsi vel successores eorum non possint per me, si in regem Romanorum, ut prefertur, assumptus fuero, aut meos quoslibet successores vel per alios meo vel eorumdem successorum nomine ullo^d unquam tempore impeti seu inquietari vel etiam alias quomodolibet molestari, nec successores dicti regis Sicilie ratione vel occasione cuiuscunque commissionis, confiscationis seu incursus seu ex quavis alia causa pro preferito tempore super comitatibus Provincie, Forcalquerii et Pedemontis inquietabo, molestabo nec aliquod ius in eis vel aliquo eorum ob premissa vel eorum aliqua vendicabo.

(II) Item promitto et iuro, quod, si contingat me eligi, ut prefertur, ob reverenciam sanctitatis vestre et* propter etiam bonum pacis vobis* concedam irrevocabiliter et dabo plenam et liberam potestatem* quitandi et remitendi omnibus civitatibus et communitatibus quorumcumque locorum omnium partium Italie necnon et quibuslibet personis singularibus partium earumdem, cuiuscunque status aut conditionis existant, omnes iniurias, rebelliones, inobediencias et offensas commissas hactenus quandocunque et quocienscumque contra imperium et reges ac imperatores Romanos seu officiales, ministros vel gentes eorum*, ac etiam processus quoscunque et* sentencias inde secutas, quatenus ad reges et imperatores eosdem, qui fuerunt pro tempore, pertinuit cognitio et punitio predictorum et ad me, si in regem, ut prefertur, *assumptus fuero, illorum persecutio iure regni vel imperii poterint^e pertinere, tollendi, cassandi, revocandi et totaliter annullandi penasque quaslibet corporum et bonorum, multas etiam et infamias a iure vel* homine illorum excessuum occasione vel causa inflictas vel infligi possibles in futurum remitendi et penitus abolendi et contra predictos excessus, processus, sentencias, penas et infamias huiusmodi in integrum restituendi et alias de illis et super illis omnibus et singulis, quandocunque et quocienscumque vobis placuerit,* insimul vel divisim per vos vel alium ordinandi et disponendi alte et basse pro libito voluntatis, quicquid vestre placuerit sanctitati, et hoc in scriptis vel sine scriptis, me etiam ad regnum et imperium tunc assumpto absente et non vocato nec ab alio quocunque pro me nec etiam requisito. Ratum quoque et gratum per me ad regnum vel imperium tunc, ut prefertur, assumptum et pro successoribus meis habiturum promitto, quidquid super premissis et eorum quolibet per sanctitatem vestram predictam *remissum, sublatum, cassatum, annullatum, revocatum, restitutum et abolitum fuerit vel quomodolibet ordinatum, et super hoc sufficientes iuxta voluntatem vestram* patentes dabo litteras meas communitas sigillo, quociens per vos super hoc fuero requisitus. Potestatem autem premissam durare volo per annum integrum computandum a tempore, quo, postquam per sepefatam sanctitatem vestram post electionem prefatam, si facta fuerit, approbatus fuero et postquam vobis potestatem huiusmodi concessero et me eiusdem concessionis potestatem litteras fecero assignari^f: eo tamen adiecto, quod, si post aprobationem predictam durante anno predicto illi vel aliqui ex eis, de quibus premititur, mecum amicabiliter convenirent, possim eis vel pro eis remissionem ad alia premissa facere, concessione sanctitatis vestre predictae super hiis facta nequaquam obstante, que tamen in suo pleno effectu remaneat quoad omnia alia, de quibus sic non duxerimus ordinandum.

10. d) uolo or. e) sic or. f) verba hic minus ordinate concepta sunt.

Secunde vero note tenor sequitur sub hiis verbis:

Sane quia ego Iohannes Dei gracia rex Boemie premissa omnia et singula in presentibus litteris contenta per dictum Carolum filium meum, marchionem Moravie, promissa et iurata, ipsis per me plenius intellectis, reputo et credo utilia, licita et honesta et ob hoc per ipsum Carolum, si in regem Romanorum assumptus fuerit, 5 desidero compleri et irrefragabiliter observari, in eiusdem sanctitatis vestre presencia pariter constitutus vobis nomine vestro ac Romane ecclesie ac omnium in presentibus litteris expressorum ac omnium aliorum, quorum interest vel intererit seu interesse poterit in futurum, recipientibus promitto et super sancta Dei euangelia corporaliter manu tacta iuro me toto posse meo facturum et curaturum bona fide, quod prefatus 10 Carolus omnia et singula per eum in litteris suprascriptis promissa et iurata plene, realiter et inviolabiliter faciet et complebit et quod contra ea vel eorum aliquod non faciet per se vel alium quovis modo, et si secus agi contingeret, illud pro posse curabo ad statum debitum celeriter revocari. In testimonium autem et robor omnium premissorum nos rex Boemie et marchio Moravie predicti presentes litteras per infrascriptos 15 notarios fieri et in publicam formam redigi volumus et sigillorum nostrorum mandavimus apencione muniri.

Quibus notis, ut premittitur, lectis prefati domini, marchio primus et subsequenter dominus rex, gratis et sponte promiserunt et ad sancta Dei euangelia tacto libro ipsorum quilibet iuraverunt se tenere et complere videlicet dictus dominus marchio 20 omnia et singula contenta in prima nota et dictus dominus rex omnia et singula contenta in secunda nota suo posse. Et nichilominus promiserunt prefati domini nobis notariis publicis infrascriptis tanquam publicis personis stipulantibus et recipientibus pro omnibus et nomine omnium, quorum interest vel interesse poterit in futurum, omnia et singula suprascripta per ipsos promissa et iurata plene et integre et inviolabiliter 25 observare, perficere et complere et in contrarium aliquid non venire. De quibus omnibus et singulis sic promissis et iuratis prefatus dominus noster papa mandavit et prefati domini rex et marchio requisiverunt per nos subscriptos notarios fieri unum, duo vel plura publica instrumenta. Acta fuerunt hec anno, indictione, pontificatu, mense, die et loco predictis, et presentibus dominis cardinalibus suprascriptis necnon 30 reverendis in Christo patribus dominis Gasberto Narbonensi archiepiscopo, domini pape camerario, Bernardo Stephani, Raymundo de Valle notariis domini nostri pape, nobili et potenti viro domino Guillelmo Rogerii vicecomite Bellifortis, dominis Gerardo de Manhaco sedis apostolice capellano, Gasberto de Septemfontibus canonico Herdensi, Nicolao decano Olomucensi Nicolao de Lucemburgo preposito Sactzensi Pragensis 35 diocesis et Rodolpho Losse cantore ecclesie Cardonensis testibus ad premissa vocatis et rogatis.

(S. N.) Et ego Iohannes Valens clericus Ruthenensis diocesis, publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius, premissa omnia et singula, prout inveni in quadam nota michi tradita et assignata per venerabiles viros dominos Guillelmum de Bos 40 prepositum Foroiuliensem, Bertrandum de Chaunaco rectorem de Samathano Lombriensis diocesis et Guillelmum de Malosico canonicum Lingonensem, clericos camere supradicti domini nostri pape et notarios publicos infrascriptos, ita hec de verbo ad verbum de ipsorum clericorum et notariorum auctoritate et mandato fideliter scripsi et exemplavi et in hanc publicam formam redegi meoque signo consueto signavi 45 requisitus.

(S. N.) Et ego Guillelmus^g de Bos Caturensis diocesis, camere domini nostri pape clericus, auctoritate apostolica publicus notarius, habens a sede apostolica potestatem

instrumenta, de quibus rogatus fuero, per alium notarium publicum scribi facere, dummodo in eis postea me subscribam, premissis omnibus et singulis promissionibus et iuramentis ac omnibus aliis suprascriptis, sicut facta et habita fuerunt per dictum dominum Carolum una cum supranominatis testibus et infrascriptis notariis presens
5 interfui, eaque in meo protocollo notavi et scripsi; et ideo huic publico instrumento scripto et signato^h manu Iohannis Valens clerici Ruthenensis dyoc(esis), publici apostolica et imperiali auctoritate notarii, vice et nomine meo et sociorum meorum infrascriptorum me subscripsi signumque meum apposui consuetum rogatus.

(S. N.) Et ego Bertrandus de Chaunaco diocesis Tutellensis, camere domini nostri
10 pape clericus, auctoritate apostolica publicus notarius, habens a sede apostolica potestatem instrumenta, de quibus rogatus fuero, per alium notarium publicum scribi facere, dummodo in eis postea me subscribam, premissis omnibus et singulis promissionibus et iuramentis ac omnibus aliis suprascriptis, dum facta et habita fuerunt per dictum dominum Carolum una cum supranominatis testibus et supra et infra scriptis notariis presens
15 fui; et ideo huic publico instrumento scripto et signato manu Iohannis Valens clerici Ruthenensis dyoc(esis), publici apostolica et imperiali auctoritate notarii, vice et nomine meo et sociorum meorum supra et infra scriptorum me subscripsi signumque meum apposui consuetum rogatus.

(S. N.) Et ego Guillelmusⁱ de Malesico diocesis Tutellensis, camere domini nostri
20 pape clericus, auctoritate apostolica publicus notarius, premissis omnibus et singulis promissionibus et iuramentis ac omnibus aliis suprascriptis, dum facta et habita fuerunt per dictum dominum Carolum una cum supranominatis testibus et supra et infrascriptis notariis presens fui; et ideo huic publico instrumento scripto et signato manu Iohannis Valens clerici Ruthenensis dyoc(esis), publici apostolica et imperiali auctoritate notarii, vice
25 et nomine meo et sociorum meorum supra et infra scriptorum me subscripsi signumque meum apposui rogatus.

11. *Promissiones super facto regis Franciae. — Apr. 22.*

Originale (or.) in archivo Vaticano arm. I c. 7 nr. 13. Contulit F. Kern. In verso legitur: R. Sigillum cereum Karoli marchionis filis sericis rubri caeruleique coloris
30 *pendet. — Ed. partim Emler p. 676 nr. 1690. — Extr. Riezler 2253.*
Reg. imp. VIII nr. 230.

In nomine Domini amen. Noverint universi et singuli, quod anno a nativitate eiusdem millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, indictione quartadecima, die vicesima secunda mensis Aprilis, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini
35 nostri domini Clementis divina providente clemencia pape sexti anno quarto, constitutis personaliter Avinione in camera eiusdem domini nostri pape coram dicto domino nostro summo pontifice presentibus reverendis in Christo patribus dominis miseratione divina Petro Penestrin(o), Bertrando Ostiensi et Velletrensi, Gaucelino Albanensi, Iohanne Portuensi episcopis, Talayrando tituli sancti Petri ad vincula, Petro tituli sancti Clementis, Bertrando tituli sancti Marci, Bernardo tituli sancti Ciriaci in termis, Aymerico
40 tituli sancti Martini in montibus, Guidone tituli sancte Cecilie, Hugone tituli^a sancti Laurentii^a in Damasco presbiteris et Guillelmo^b sancte Marie in Cosmedin diacono cardinalibus sancte Romane ecclesie, nobis notariis et aliis testibus subscriptis ad infrascripta vocatis et rogatis, presentibus etiam domino Iohanne rege Boemie illustri ac

45 10. ^{h)} sequitur et deletum or. ⁱ⁾ sic or.

11. ^{a)} tituli—Laurentii in loco raso or. ^{b)} Guifmo or. hic et infra, ubi aliter non indicatur.

serenissimo principe domino Carolo, eiusdem domini regis filio primogenito, marchione Moravie, de mandato eiusdem domini nostri pape, volente, requirente et consentiente prefato domino marchione fuit ibidem lecta et publicata quedam papirea cedula per magistrum Iohannem de Pistorio decanum ecclesie sancti Salvatoris Traiectensis, cuius tenor de verbo ad verbum sequitur sub hiis verbis:

5.

In nomine Domini amen. Noverint universi, quod ego Carolus, magnifici et excellentis principis domini Iohannis Dei gracia regis Boemie illustris primogenitus, marchio Moravie, coram vobis sanctissimo in Christo patre et domino meo domino Clemente sexto divina providencia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifice personaliter constitutus in eum casum et eventum, in quo me continget eligi in regem 10 in imperatorem promovendum, super omnibus et singulis litibus, questionibus, causis, controversiis et querelis, que inter reges seu imperatores Roman(or)um ac regnum et imperium Romanum ex parte una et excellentissimum principem dominum Philippum Dei gracia regem Francorum illustrem suosque predecessores et successores in regno Francie predicto ipsumque regnum Francie ex parte altera super quibuscunque negociis, 15 rebus, iuribus et iurisdictionibus, quecunque, quantacunque et qualiacunque sint et ex quacunque causa hactenus extiterunt et exorte fuerunt, vertuntur, vertentur seu verti et oriri poterunt quoquomodo, omnimode voluntati, ordinationi et dispositioni vestri, domini mei summi pontificis, successorumque vestrorum Romanorum pontificum, qui pro tempore fuerint, exnunc prout extunc sponte, solemniter, realiter et efficaciter me sub- 20 mitto, ac promitto bona fide et ad sancta Dei euangelia a me corporaliter sponte tacta iuro, quod omni ordinationi et dispositioni vestre et successorum vestrorum predictorum in hiis omnibus parebo, stabo et aquiescam et eas recipiam et acceptabo ac plene servabo et tenebo, et exnunc prout extunc in eventu predicto promitto et iuro tenere perpetuo et servare et contra nullo tempore facere vel venire, quodque similem sub- 25 missionem et promissionem faciam ac simile iuramentum prestabo et ea omnia innovabo, renovabo, de novo faciam, statim quod^e electus, ut premittitur, fuero et per sedem apostolicam approbatus, et super hiis statim post approbationem meam huiusmodi litteras meas regias patentes regio sigillo meo cereo impendenti munitas concedam validas et etiam efficaces. Que omnia et singula in eventu predicto facio et promitto bona fide 30 et sine omni dolo et fraude et iuro ad sancta Dei euangelia a me corporaliter sponte tacta me servaturum et completurum et contra non venturum vel facturum per me vel alium seu alios directe vel indirecte, publice vel occulte aliqua ratione vel causa seu quovis modo, ingenio vel colore.

Qua cedula, ut premittitur, lecta et publicata et per eundem dominum marchionem 35 plenius intellecta prefatus dominus Carolus marchio predictus omnia et singula contenta et narrata in eadem cedula approbans et rata et firma habens, prout in ea seriusus continentur, promisit, convenit et iuravit nobis notariis publicis infrascriptis tanquam publicis personis stipulantibus et recipientibus pro omnibus et nomine omnium, quorum interest vel interesse poterit in futurum, omnia et singula predicta facere, tenere et 40 inviolabiliter observare, prout in ea plenius continentur. De quibus omnibus sic per dictum dominum marchionem promissis, conventis et iuratis idem dominus noster papa mandavit et precepit per nos notarios infrascriptos fieri unum, duo et plura publica instrumenta.

Acta fuerunt hec anno, indictione, pontificatu, mense et die predictis, presentibus 45. prefatis dominis cardinalibus necnon venerabili patre domino Gasberto Narbonensi archiepiscopo, domini pape camerario, nobili et potenti viro domino Guillelmo Rogerii vicecomite Bellifortis, venerabilibus viris dominis Bernardo Stephani, Raymundo de Valle

notariis domini nostri pape, Gerardo de Magnaco sedis apostolice capellano, Gasberto de Septemfontibus canonico Ilerdensi, Nicolao decano Olomucensi, Nicolao de Lucemburgo preposito Saetzensi Pragensis diocesis et Rodolpho Losse cantore ecclesie Cardonensis testibus ad premissa vocatis et rogatis.

5 (S. N.) Et ego Iohannes Valens clericus Ruthenensis dioc(es)is, publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius, premissa omnia et singula, prout inveni in quadam nota michi tradita et assignata per venerabiles viros dominos Guillelmum de Bos prepositum Foroiuliensem, Bertrandum de Chaunaco rectorem de Samathano Lomberiensis diocesis et Guillelmum de Malosico canonicum Lingonensem, clericos camere supradicti domini
10 nostri pape et notarios publicos infrascriptos, ita hec de verbo ad verbum de ipsorum clericorum et notariorum auctoritate et mandato fideliter scripsi et exemplavi ac in hanc publicam formam redegì meoque signo consueto signavi requisitus.

(S. N.) Et ego Guillelmus^d de Bos Caturcensis dioc(es)is, camere domini nostri pape clericus, auctoritate apostolica publicus notarius, habens a sede apostolica potestatem
15 instrumenta, de quibus rogatus fuero, per alium notarium publicum scribi facere, dummodo in eis postea me subscribam, premissis omnibus et singulis promissionibus et iuramentis ac omnibus aliis suprascriptis, sicut facta et habita fuerunt per dictum dominum Carolum una cum supranominatis testibus et infrascriptis notariis presens interfui eaque
20 meo et sociorum meorum infrascriptorum scripto et signato manu et signo Iohannis Valens clerici Ruthenensis dyoc(es)is, publici apostolica et imperiali auctoritate notarii, me subscripsi signumque meum apposui consueta rogatus.

(S. N.) Et ego Bertrandus de Chaunaco dioc(es)is Tutellensis, camere domini nostri pape clericus, auctoritate apostolica publicus notarius, habens a sede apostolica pote-
25 statem instrumenta, de quibus rogatus fuero, per alium notarium publicum scribi facere, dummodo in eis postea me subscribam, premissis omnibus et singulis promissionibus et iuramentis ac omnibus aliis suprascriptis, dum fiebant per dictum dominum Carolum, una cum supranominatis testibus et supra et infra scriptis notariis presens interfui; et
30 ideo huic publico instrumento vice et nomine meo et sociorum meorum infrascriptorum scripto et signato manu et signo Iohannis Valens clerici Ruthenensis dyoc(es)is, publici apostolica et imperiali auctoritate notarii, me subscripsi signumque meum apposui consueta rogatus.

(S. N.) Et ego Guillelmus^e de Malosico dioc(es)is Tutellensis, camere domini nostri pape clericus, auctoritate apostolica publicus notarius, premissis omnibus et singulis
35 promissionibus et iuramentis ac omnibus aliis suprascriptis, dum fiebant per dictum dominum Carolum, una cum supra nominatis testibus et supra et infra scriptis notariis presens interfui; et ideo huic publico instrumento vice et nomine meo et sociorum meorum infrascriptorum scripto et signato manu et signo Iohannis Valens clerici Ruthenensis dyoc(es)is, publici apostolica et imperiali auctoritate notarii, me subscripsi signum-
40 que meum apposui rogatus.

12. *Promissio de Ludovico imperatore impugando. — Apr. 22.*

*Originale (or.) in archivo Vaticano arm. II c. 8 nr. 10. In verso legitur: R. Karoli marchionis et Iohannis regis sigilla cerea olim colore aureo picta (?) filis sericis rubris pendent. — Apographon (Ox.) in Cod. Oxon. Bodl. Canon. Misc. 509 fol. 7'.
45 Utrumque contulit F. Kern. Ox. duobus locis tantum, ubi or. corrosus, adhibuimus. —*

11. ^d) Guilhus or. ^e) sic or.

Ed. partim Emler p. 677 nr. 1691. — Extr. Cod. dipl. Moraviae VII, 482 nr. 652; minus recte Würth-Paquet p. 64 nr. 1793.

Regesten Ludwigs p. 213 Ioh. nr. 343. — Reg. imp. VIII nr. 231.

In nomine Domini amen. Noverint universi et singuli, quod anno a nativitate eiusdem millesimo trecentesimo quadragésimo sexto, indictione quartadecima, die 5 vicesima secunda mensis Aprilis, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Clementis divina providente elementia pape sexti anno quarto, constitutis personaliter Avinione in camera eiusdem domini nostri pape coram dicto domino nostro summo pontifice presentibus reverendis in Christo patribus dominis miseratione divina Petro Penestrino, Bertrando Ostiensi et Velletrensi, Gaucelino Albanensi, Iohanne 10 Portuensi episcopis, Talayrando tituli sancti Petri ad vincula, Petro tituli sancti Clementis, Bertrando tituli sancti Marci, Bernardo tituli sancti Ciriaci in termis, Aymerico tituli sancti Martini in montibus, Guidone tituli sancte Cecilie, Hugone tituli sancti Laurentii in Damasco presbiteris et Guillelmo^a sancte Marie in Cosmedin diacono cardinalibus sancte Romane ecclesie, nobis notariis et aliis testibus subscriptis ad infra- 15 scripta vocatis et rogatis, presentibus etiam serenissimo principe domino Iohanne rege Boemie illustri ac domino Carolo, eiusdem domini regis filio primogenito, marchione Moravie, de mandato eiusdem domini nostri pape, volentibus, requirentibus et consentientibus prefatis dominis rege et marchione fuit ibidem lecta et publicata quedam papirea cedula per magistrum Iohannem de Pistorio decanum ecclesie sancti Salva- 20 toris Traiectensis, cuius tenor de verbo ad verbum sequitur sub hiis verbis:

Universis presentes litteras inspecturis Iohannes Dei gratia rex Boemie et Carolus eius primogenitus, marchio Moravie, salutem.

Cum, sicut est per diversas orbis partes longe lateque diffusum et notum ac etiam divulgatum, Ludovicus de Bavaria propter multiplices, graves, execrabiles et enormes 25 atque notorios eius excessus, offensiones, iniurias, rebelliones, contumacias et contemptus ac hereses et sismata^b aliaque nonnulla detestabilia crimina notorie commissa per eum ac exigentibus suis demeritis et culpis orrendis fuerit et sit per sedem apostolicam pluribus variis et diversis excommunicationum et anathematum ac aliis penis et sententiis innodatus ac omni iure, si quod unquam sibi in regno et imperio Romano competere 30 potuisset, neenon omnibus feudis, que tunc a Romana vel aliis ecclesiis vel dicto imperio obtinebat, et specialiter ducatu Bavarie ac etiam bonis aliis suis omnibus mobilibus et immobilibus, iuribus et iurisdictionibus privatus perpetuo iusticia suadente ac de heresi et scismate et aliis diversis criminibus et excessibus condempnatus ac hereticus et scismaticus publice nuntiatus et propterea in penas et sententias diversas tam in processibus 35 dicte sedis huiusmodi occasione habitis contra eum contentas quam in iure contra tales inflictas incidisse et eas omnes incurrisse sit et fuerit declaratus ac etiam Christi fidelibus expositus in pugnandus, nos prenominati Iohannes rex et Carolus primogenitus tanquam devoti sancte Romane ecclesie filii verique cultores catholice fidei obstinatam et perniciosam nimium Ludovici prefati pertinaciam et perfidiam aborrentes 40 et consuleius attendentes processus sedis eiusdem, ut premititur, habitos contra eum et considerantes etiam, quod heretici et scismatici sunt a catholicis^c pro viribus expugnandi et quod eisdem fidelibus non licet cum ipsis hereticis vel scismaticis amicitias, societates, confederationes, pactiones, colligationes vel ligas aliquas facere vel habere, ob zelum Dei et eiusdem fidei ac ad honorem ipsius sancte Romane ecclesie matris nostre et 45 ob devotionem, quam habemus ad ipsam, ac etiam consciencia merito nos urgente,

12. ^{a)} Guillelmo or. hic et infra, ubi aliter non indicatur. ^{b)} sic or. ^{c)} catholicis Ox., in or. partim corrosorum.

intendentes Ludovicum prefatum iuxta ipsorum processuum seriem, prout nobis erit possibile, impugnare, bona fide promittimus et ad sancta Dei euangelia per nos et nostrum qucuilibet corporaliter sponte tacta iuramus, quod, ad quemcunque statum pervenerimus nos vel alter uostrum, quamdiu idem Ludovicus in huiusmodi perfidia, heresi, seismate, pertinacia, excessibus et criminibus permanebit et quamdiu subiacebit penis et sentenciis supradictis et quamdiu erit extra gratiam dicte sedis, nullam amicitiam, societatem, confederationem, paccionem, colligationem vel ligam eum eo faciemus, et si aliquas hactenus fecissemus, eis de cetero non utemur. Item promittimus et iuramus, quod nullam parentelam, consanguinitatem vel affinitatem cum Ludovico prefato nec matrimonium vel sponsalia aliqua aut parentelam, consanguinitatem vel affinitatem cum aliquo vel aliqua seu aliquibus ab eodem Ludovico per masculinam vel feminam lineam descendantibus contrahemus Romano pontifice inconsulto et absque ipsius sedis licencia speciali; nec eidem Ludovico consilium, auxilium vel favorem impendemus per nos vel alium seu alios directe vel indirecte, publice vel occulte; quin ymo eundem Ludovicum iuxta ipsorum processuum continenciam totis nostris viribus inpugnabimus, expugnabimus et prosequemur, et super hiis faciemus totaliter, realiter et efficaciter posse nostrum. Que quidem omnia et singula ex causis predictis et ob eas modo predicto recta et pura fide sine omni dolo et fraude promittimus et ad sancta Dei euangelia corporaliter sponte tacta iuramus nos efficaciter servaturos et completuros toto posse, et quod contra premissa vel eorum^d aliqua per nos vel alium seu alios directe vel indirecte, publice vel occulte aliqua ratione, occasione vel causa, ingenio vel colore nullatenus veniemus.

Qua cedula lecta, publicata et eisdem domino regi et marchioni exposita prefati domini rex et marchio et ipsorum quilibet omnia et singula contenta et narrata in eadem approbantes et rata et firma habentes promiserunt et convenerunt ac iuraverunt, prout in eadem continentur, se facturos et servaturos et non contra facere vel venire aliqua ratione, occasione seu causa. Et nichilominus promiserunt et iuraverunt et ipsorum quilibet se acturos et procuraturos bona fide, quod dominus Iohannes frater^e dicti domini marchionis predicta omnia et singula promittet et iurabit modo et forma predictis. De quibus omnibus, ut premititur, sic actis, promissis et iuratis prefatus dominus noster papa mandavit per nos notarios infrascriptos fieri unum, duo et plura publica instrumenta.

Acta fuerunt hec anno, indictione, pontificatu, mense et die predictis, presentibus prefatis dominis cardinalibus necnon venerabili patre domino Gasberto Narbonensi archiepiscopo, domini pape camerario, nobili et potenti viro domino Guillelmo Rogerii vicecomite Bellifortis, venerabilibus viris dominis Bernardo Stephani, Raymundo de Valle notariis domini nostri pape.

(S. N.) Et ego Iohannes Valens clericus Ruthenensis dioc(esis), publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius, premissa omnia et singula, prout inveni in quadam nota michi tradita et assignata per venerabiles viros dominos Guillelmum de Bos prepositum Foroiuliensem, Bertrandum de Chaunaco rectorem de Samathano Lomberiensis diocesis et Guillelmum de Malosico canonicum Lingonensem, clericos camere supradicti domini nostri pape et notarios publicos infrascriptos, ita hec de verbo ad verbum de ipsorum clericorum et notariorum auctoritate et mandato fideliter scripsi et exemplavi ac in hanc publicam formam redegem meoque signo consueto signavi requisitus.

(S. N.) Et ego Guillelmus de Bos Caturcensis dioc(esis), camere domini nostri pape clericus, auctoritate apostolica publicus notarius, habens a sede apostolica potestatem

12. ^d) earum or. ^e) ita aperte, quamvis fere evanidum or. frater etiam Or.

instrumenta, de quibus rogatus fuero, per alium notarium publicum scribi facere, dummodo in eis postea me subscribam, premissis omnibus et singulis promissionibus et iuramentis ac omnibus aliis suprascriptis, sicut facta et habita fuerunt per dictum dominum Carolum una cum supranominatis testibus et infrascriptis notariis presens interfui eaque in meo protocollo notavi et scripsi; et ideo huic publico instrumento vice et nomine meo et sociorum meorum infrascriptorum scripto et signato manu et signo Iohannis Valens clerici Ruthenensis dyoc(esis), publici apostolica et imperiali auctoritate notarii, me subscripsi signumque meum apposui consuetum rogatus.

(S. N.) Et ego Bertrandus de Chaunaco dioc(esis) Tutellensis, camere domini nostri pape clericus, auctoritate apostolica publicus notarius, habens a sede apostolica potestatem instrumenta, de quibus rogatus fuero, per alium notarium publicum scribi facere, dummodo in eis postea me subscribam, premissis omnibus et singulis promissionibus et iuramentis ac omnibus aliis suprascriptis, dum facta et habita fuerunt per dictum dominum Carolum una cum supranominatis testibus et supra et infra scriptis notariis presens interfui; et ideo huic publico instrumento vice et nomine meo et sociorum meorum infrascriptorum scripto et signato manu et signo Iohannis Valens clerici Ruthenensis dyoc(esis), publici apostolica et imperiali auctoritate notarii, me subscripsi signumque meum apposui consuetum rogatus.

(S. N.) Et ego Guillelmus de Malosico dioc(esis) Tutellensis, camere domini nostri pape clericus, auctoritate apostolica publicus notarius, premissis omnibus et singulis promissionibus et iuramentis ac omnibus aliis suprascriptis, dum facta et habita fuerunt per dictum dominum Carolum una cum supranominatis testibus et supra et infra scriptis notariis presens interfui; et ideo huic publico instrumento vice et nomine meo et sociorum meorum infrascriptorum scripto et signato manu et signo Iohannis Valens clerici Ruthenensis dyoc(esis), publici apostolica et imperiali auctoritate notarii, me subscripsi signumque meum apposui rogatus.

13. *Promissio super expensis pro impugnatione Ludovici faciendis. — Apr. 22.*

Originale (or.) in archivo Vaticano arm. II c. 8 nr. 9. Contulit F. Kern. In verso legitur, incertum an manu coaeva scriptum: R_m. Sigilli Karoli fragmentum filo sericeo rubro, sigillum Iohannis valde laesum rubro caeruleoque pendet. Utrumque colore aureo pictum erat (?). — Apographon (Ox.) in codice Oxoniensi supra ad nr. 12 citato fol. 9. Contulit idem v. d. Quod apographon hic illic adhibuimus. — Ed. partim Emler p. 679 nr. 1692. — Extr. Cod. dipl. Moraviae VII, 482 nr. 653; Würth-Paquet p. 64 nr. 1795.

Regesten Ludwigs p. 213 Ioh. nr. 344. — Reg. imp. VIII nr. 232.

Universis presentes litteras inspecturis Iohannes Dei gratia rex Boemie et Carolus eius primogenitus, marchio Moravie, salutem.

Nuper Ludovicum de Bavaria hereticum et seismaticum, persecutorem catholice fidei, hostem Dei sueque sancte ecclesie manifestum de heresi et seismate ac aliis multiplicibus execrandis criminibus et excessibus condempnatum ac variis pluribus et diversis excommunicationum et anathematum ligatum sententiis et privatum omnibus mobilibus et immobilibus bonis suis ac declaratum predictas aliasque nonnullas spirituales et temporales penas et sententias incurrisse ac etiam Christi fidelibus expositum impugnandum per processus sedis apostolice habitos contra eum nos ipsius Dei et eiusdem fidei zelo succensi ad honorem etiam sancte Romane ecclesie ac ob devotionem, quam habemus ad ipsam, et etiam urgente nos conscientia promisimus impugnare totis nostris viribus iuxta seriem processuum predictorum, etiamsi ad statum imperii vel alium quemcunque nos vel nostrum alterum contigerit devenire, et ad id sponte nos

astrinximus vinculo iuramenti, prout in patentibus nostris litteris¹ inde confectis sigillorum nostrorum appensionibus communitis hec et alia seriusus continentur. Cum itaque ob fervorem zeli et devotionis huiusmodi nostri firmi et inconcussi propositi et inviolabilis intentionis existat impugnationem huiusmodi Ludovici predicti prosequi et exequi nostris propriis sumptibus et expensis, nos Iohannes rex et Carolus primogenitus predicti coram vobis sanctissimo in Christo patre et domino nostro domino Clemente VI^{to} divina providentia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifice propterea personaliter constituti, volentes ad cautelam vestram et successorum vestrorum Romanorum pontificum et ipsius sancte Romane ecclesie intentionem et propositum nostra huiusmodi expressius declarare et super hiis cavere ydonee, vobis et successoribus vestris ac ecclesie memorate promittimus bona fide, vobis prenominato domino summo pontifici presenti et nomine vestro et successorum ac ecclesie predictorum stipulanti solemniter et recipienti et ad sancta Dei euangelia per nos et nostrum quemlibet corporaliter sponte tacta iuramus, quod ratione impugnationis predictae et prosecutionis negocii impugnationis eiusdem seu quantecumque prolixitatis, durationis aut difficultatis, impugnationis et prosecutionis ac negocii huiusmodi vel sumptuum et expen(sarum) vel dampnorum aut interesse realium et personalium et quorumcunque aliorum per nos vel nostrum alterum propterea subeundorum et sustinendorum aut ratione destructionis vel amissionis quorumcunque bonorum nostrorum mobilium vel immobilium, quantecumque quantitatis seu quanticumque valoris fuerint, nullam restitutionem, refectionem, satisfactionem vel emendam aut recompensationem nec aliquod subsidium pecuniarium vel aliud quodcumque, etiam si ad imperialem vel alium quemcunque statum nos vel alter nostrum devenerimus, petemus per nos vel alium seu alios directe vel indirecte aliquo tempore a vobis predicto domino summo pontifice vel aliquo successorum vestrorum predictorum aut a Romana ecclesia memorata: volentes et consentientes expresse, quod vos vel successores vestri et ecclesia supradicti propter premissa vel eorum aliqua seu alia quecunque ea contingentia quoquomodo nobis vel successoribus nostris in nullo penitus teneamini nec sitis propterea in aliquo obligati; ac ex nunc ab omni eo, quod ratione vel occasione premissorum a vobis vel successoribus vestris seu ecclesia predictis nos vel successores nostri possemus petere, vos et successores vestros ac ecclesiam predictos omni modo, iure et forma, quibus melius et efficacius possumus^a, liberamus^b, absolvimus et quitamus. Quas quidem liberationem, absolutionem et quitationem et omnia alia et singula supradicta promittimus bona fide et ad sancta Dei euangelia corporaliter sponte tacta iuramus perpetuo rata, grata et firma habere, tenere et etiam observare et contra in aliquo per nos vel alium seu alios nullo tempore facere vel venire directe vel indirecte aliqua ratione, occasione vel causa, ingenio vel colore. In^c quorum omnium fidem^c et testimonium presentes litteras fieri mandavimus et fecimus ac sigillorum nostrorum appensionibus communiti.

Datum Avinione die vicesima^d secunda^d mensis Aprilis, anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, indictione quartadecima, pontificatus vestri^e prefati sanctissimi domini nostri pape anno quarto.

13. ^a) *erasum, sed postea partim denuo scriptum or. possumus Ox.* ^b) *radendo partim deletum or. liberamus Ox.* ^c) *In — fidem in spatio vacuo relicto fusciori atramento post suppletum or.* ^d) *in spatio vacuo relicto fusciori atramento post suppletum or.* ^e) *eadem manus post interposuit or.*

1) *Supra nr. 12.*

14. INSTRUMENTUM DE IURAMENTO GERLACI ARCHIEPISCOPI MAGUNTINI.

1346. Apr. 26.

Apographon coevum (c.) in archivo Vaticano arm. XV c. 4 nr. 56 f. XXXXIII. Contulit F. Kern. Est rubrum: Iuramentum archiepiscopi Maguntini. — Ed. H. Otto in 'Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken' IX, 344 ex c. — Extr. Riezler 2255; Sauerland III p. LXXV.

In nomine Domini amen. Noverint universi et singuli, quod anno a nativitate eiusdem M^oCCC^oXLVI., indictione XIII., pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Clementis pape VI. anno quarto et die XXVI. mensis 10 Aprilis, Avinione in consistorio, in quo erant presentes reverendi patres et domini domini Petrus Penestrinus, Bertrandus Ostiensis, Gaucelinus Albanensis, Iohannes Portuensis^a et Petrus Sabinensis episcopi, Imbertus tituli basilice XII apostolorum, Talairandus tituli sancti Petri ad vincula, Petrus tituli sancti Clementis, Gocius tituli sancte Prisce^b, Bertrandus tituli sancti Marci, Guilhermus^c tituli sanctorum Quatuor 15 coronatorum, B(ernardus) tituli sancti Ciriaci in termis, Guilhermus tituli sancti Stephani in Celio monte, Guido tituli sancte Sicilie, Aymerius tituli sancti Martini in montibus, Hugo tituli sancti Laurencii in Damasco, Adhemarius tituli sancte Anastasie et Petrus Bertrandi tituli sancte Susanne presbiteri, Raymundus sancte Marie nove, Galhardus sancte Lucie in Cilicie, Iohannes sancti Angeli, Bernardus sancti Heustacii, Guilhermus 20 sancte Marie in Cosmidin et Nicolaus sancte Marie in Via lata dyaconi^d cardinales sancte Romane ecclesie, ac nos notarii et testes infrascripti, venerabilis pater dominus Gerlacus archiepiscopus Maguntinus iuramentum fidelitatis prestitit eidem domino nostro pape ibidem presenti et recipienti, sacrosanctis euangeliiis positis coram eo et flexis 25 genibus, modo et forma contentis in quadam papirea cedula ibidem per eundem domi- num archiepiscopum lecta contentis, cuius papiree cedule tenor sequitur sub hiis verbis:

Ego Gerlacus archiepiscopus Maguntinus ab hac hora in antea fidelis ero et obediens beato Petro sancteque Romane ecclesie dominoque meo domino Clementi VI. pape eiusque successoribus canonice intransibus. Non ero in concilio neque in facto, ut vitam perdant aut membrum vel capiantur mala captione. Concilium, quod michi 30 aut per se aut per litteras manifestabunt aut per nuncium, ad eorum dampnum nulli pandam. Papatum Romanum et regalia sancti Petri adiutor ero ad deffendendum et retinendum salvo ordine meo contra omnes homines. Vocatus ad sinodum veniam, nisi prepeditus fuero canonica prepeditione. Legatum apostolice sedis in eundo et redeundo 35 tractabo honorifice et in suis necessitatibus adiuvabo. Apostolorum limina singulis annis papa existente citra montes et singulis bienniis papa existente ultra montes aut per me aut per certum nuncium visitabo, nisi eorum absolvar licentia. Possessiones ad mensam mei archiepiscopatus pertinentes non vendam neque alienabo neque impigno- rabo neque de novo infeudabo vel aliquo modo donabo inconsulto Romano pontifice. Ludovicum de Bavaria. hereticum et scismaticum per eandem sanctam Romanam 40 ecclesiam condempnatum et declaratum et iure, si quod ex electione in regno vel imperio Romanorum ei competebat, ipsius exigentibus criminibus et horrendis facinoribus legitime privatum excommunicatumque et anathematizatum, quamdiu in heresi et scismate ac in inobedientia et rebellione eiusdem sancte Romane ecclesie fuerit, evitabo ac persequar cum toto posse meo tamquam hereticum et scismaticum iustoque iudicio 45

14. ^a) Potuensis c. ^b) Price c. ^c) Guilhs c. ^d) d̄yāñ c.

reprobatum atque Dei et sancte Romane ecclesie inimicum, cumque pro rege vel imperatore Romano non habebō, nec ei in aliquo obediam, nec favebo eidem in aliquo seu ligam faciam cum eodem, fidelitatem vel homagiū ei non faciam, nec regalia ecclesie Maguntine ab eo recipiam nec aliquid aliter recognoscā. Et procurabo pro
 5 toto^e posse meo, ut ad electionem regis in imperatorem^f postmodum promovendi^g eeleriter procedatur, et quod eligatur de novo in regem, postmodum ad Romanum imperium promovendus, talis, qui gratiam et communionem sedis apostolice obtineat, cui eligendo de novo, cum electus fuerit, favorem, auxilium et concilium pro posse meo prestabo. Et quod^h procurabo per me et amicos meos toto posse meo, quod
 10 possessionem et quasi archiepiscopatus Magontini, rerum et iurium ipsius obtineam. Nec aliquam conventionem, transactionem seu pacem quameunque faciam cum Henrico olim Maguntino archiepiscopo, iusto iudicio deposito et privato perpetuo tam a pontificali officio quam ab administratione ecclesie Maguntine, seu cum aliis eidem adherentibus sine speciali licentia Romani pontificis petita, habita et obtenta. Sic Deus me adiuvet
 15 et hec sancta Dei euangeliaⁱ.

De qua iuramenti preestatione, ut premittitur, sic facta prefatus dominus noster papa precepit nobis notariis subscriptis, quod faceremus unum, duo vel plura publica instrumenta.

Acta fuerunt hec anno, indictione, pontificatu, die et loco predictis, presentibus
 20 prefatis reverendis patribus dominis cardinalibus nec non venerabili patre domino Gasberto Narbonensi archiepiscopo camerario, Guidone de Ambasia, Guilhermo de Posterla, cappellanis apostolicis, magistro Iohanne de Pistorio decano ecclesie sancti Salvatoris Traiectensis, Iohanne de Seduno clerico capelle et Petro de Podensaco domicello, ad premissa testibus vocatis specialiter et rogatis.

25 Et ego Guilhermus de Bos Caturcensis dyocesis, camere apostolice clericus, auctoritate apostolica publicus notarius etc.

Et ego Bert(randus) de Chaunaco etc.

15. LITTERAE PAPAЕ AD PRINCIPES ELECTORES QUOSDAM DE LUDOVICO RELINQUENDO.

1346. Apr. 28.

30 *Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.), ubi sub nr. 1037 litterae comiti Palatino anonymo directae, sub nr. 1038—41 notitiae aliarum litterarum leguntur (R). — Descripsit F. Kern. Extr. Riezler 2256 cum n. 1; Schmidt in 'Geschichtsquellen der Provinz Sachsen' XXI, 362 nr. 96; minus recte Sauerland III nr. 539. — Cit. Raynaldus ad a. 1346 § 30. —*
 35 *Ineditum.*

Nobili viro . . comiti palatino Reni duci Bavarie spiritum consilii sanioris.

Sicut nobilitatem tuam indubie supponimus non latere, olim contra Ludovicum de Bavaria, qui post obitum clare memorie Henrici ultimi Roman(or)um imperatoris dicebatur discorditer in regem Roman(or)um electus, propter detestandos excessus et
 40 horrenda crimina et delicta per ipsum adversus Deum et ecclesiam sanctam suam fidemque catholicam commissa detestabiliter et patrata dudum per processus felicis recordacionis Iohannis pape XXII. predecessoris nostri exigente iusticia diversis tempo-

14. e) *supra lineam add. c.* f) *in imperatorem corr. ex vel imperatoris c.* g) *promovendum c.*

h) *sic c.* i) *corporaliter per me tacta add. in margine c.*

ribus solenniter habitos idem Ludovicus variis excommunicationibus et penis aliis spiritualibus et temporalibus cum multis subsecutis aggravationibus innodatus tandemque omni iure, si quod forsitan eidem ad regnum vel imperium Roman(um) ex ipsa electione competere poterat necnon ducatu Bavarie omnibusque feudis, iuribus et honoribus, que a Romana vel quibusvis aliis ecclesiis aut imperio quomodolibet obtinebat, et ceteris 5 bonis suis iusto privatus iudicio et de diversis heresum et scismatum criminibus, quibus se involvit dampnabiliter et culpabilem reddidit, manifeste sententialiter extitit condemnatus et subesse omnibus penis, quibus a iure vel quibuscumque constitutionibus subiciuntur heretici et scismatici, declaratus ac in plerisque mundi partibus hereticus et scismaticus solenniter et publice nunciatus, in omnes et singulos clericos et laicos, cuiuscumque 10 status, dignitatis^a, preminencie vel conditionis existerent, etiam si pontificali seu regali aut maiori vel inferiori dignitate fulgerent, qui eidem Ludovico parerent, consilium, auxilium vel favorem prestarent publice vel occulte, directe vel indirecte, aut eidem tanquam duci, regi vel imperatori obedirent seu intenderent vel colligationes, confederationes, societates seu pactiones inirent cum ipso diversis excommunicationibus aliisque 15 penis spiritualibus et temporalibus per processus predictos inflictis, nos attendentes^b, quod idem Ludovicus, qui se tot et tam gravibus involvit criminibus, propter que omnibus bonis, iuribus et honoribus, ut prefertur, sic fuisse privatus et esse dinoscitur, quod tanquam hereticus et scismaticus manifestus denotatus ad successionem cuiuscumque hereditatis aut bonorum et honorum quorumlibet undecumque provenientium 20 venire non potuit neque potest, per nos de benignitate apostolica, ut rediret ad gremium sancte matris ecclesie, diucius expectatus id facere non curavit, sed velut in laqueum desperationis demersus nobis et ecclesie, immo sibi ipsi potius presumpsit illudere fraudibus exquisitis, deliberatione previa provida et matura, eiusdem Ludovici intenta cordis impenitentis duricia, non vidimus amplius differendum, quominus procederemus, 25 prout exigebat tantorum enormitas excessuum, contra eum. Ideoque de consilio fratrum nostrorum certos processus fecimus solenniter presente multitudine fidelium copiosa, per quos penas et sententias per alios processus apostolicos adversus ipsum Ludovicum suosque complices, fautores, adiutores et valitores publicos vel occultos inflictas providimus recensendas succinte ipsum diversis maledictionibus, quas demeruit, 30 supponentes et tradentes corpus eius Sathane, ut spiritus suus in die iudicii salvus fiat. Sane quia periculosius quam ante, si adhereres^c de cetero prefato Ludovico heretico et scismatico aut participares cum ipso seu prestares eidem auxilium, consilium vel favorem, quod absit, procul dubio te involveres penis et sententiis suprascriptis, nobilitatem tuam rogamus et hortamur attente tibi sano paternoque consilio nichilominus suadentes, 35 quatenus ab huiusmodi auxilio, consilio et favore abstineas et omnino desistas. Sciturus quod, si ad gratiam et communionem nostram et ecclesie redire humiliter et cum effectu curaveris, ut speramus, nos et sedem apostolicam tam in hiis quam aliis tuis oportunitatibus reperies graciosos, aliter autem si adhereres aut faveres heretico et scismatico predicto, quod absit, ad declarationem penarum ipsarum contra te ac alios 40 super hiis culpabiles exigente iusticia procedere cogemur.

Datum Avinione IIII. Kl. Maii, anno quarto.

Item in eundem modum nobili viro Rodolpho duci Saxonie¹, Spiritum etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro Rupperto comiti palatino Reni, duci 45 Bavarie. Spiritum etc. Datum ut supra.

15. a) *in loco raso R.* b) *attentes R.* c) *- es in loco raso R.*

1) *Qui copiam litterarum sibi directarum Ludovico imperatori transmisit, cum ei renunciaret. Cf. infra nr. 68.*

Item in eundem modum nobili viro Rodolpho comiti palatino Reni, duci Bavarie. Spiritum etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro Adolpho¹ comiti palatino Reni, duci Bavarie. Spiritum etc. Datum ut supra.

5 16—19. CLEMENTIS VI. LITTERAE COMMONITORIAE DE ELECTIONE REGIS CELEBRANDA.

1346. Apr. 28.

16. 17. LITTERAE CLEMENTIS DE NOVO REGE ELIGENDO PRINCIPIBUS ELECTORIBUS DIRECTAE.

10 *Quarum litterarum mentionem facit Benessius de Weitmil, ed. Emler, Fontes rerum Bohem. IV, 512:*

ne Romana ecclesia diucius careret suo defensore atque advocato, mandavit papa electoribus sacri imperii per litteras bullatas, ut ad electionem futuri regis Romanorum procederent ad imperium postmodum promovendi.

15 *Parum verisimilia videntur, quae extant in cod. Treverensi 1462 (Gesta Trevirorum, ed. Wytttenbach et Müller II, 258):*

Dominus vero Iohannes rex Bohemiae litteras apostolicas ad alium regem eligendum preceptorias domino Baldewino ceterisque electoribus, quod nullus alius fuisset ausus perfecisse, presentavit; et si non obedirent, minabatur excidia guerrarum.

20 16. *Litterae generales. — Apr. 28.*

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) nr. 1042 (R). Contulit F. Kern. — Extr. Emler p. 680 nr. 1694.

Reg. imp. VIII Pübste nr. 1.

25 *Iam die 13. m. Aprilis papa principes electores, ut Ludovico imperatore deposito statim ad electionem novi regis procederent, in processibus contra Ludovicum editis (Raynald. ad a. 1346 § 8) admonerat his verbis:*

Porro quia Romanum imperium propter tyrannidem, iniquitates et impedimenta Ludovici sepe dicti a Deo iusto iudicio reprobati et abiecti iam per longa tempora dignoscitur vacavisse prout et vacat ad presens, et ob hoc sancta Romana ecclesia per tempora suo caruit, prout adhuc caret, speciali advocato et defensore in fidei catholice et eiusdem Romane aliarumque ecclesiarum et ecclesiastice libertatis ac reipublice grande et multiplex detrimentum multarumque periculum animarum, nos hoc ulterius tolerare nolentes, prout nec velle debemus, ac tantis malis carere cupientes omnes et singulos principes ecclesiasticos et seculares, ad quos regem in imperatorem postmodum promovendum ius pertinet eligendi, presentium tenore apostolica auctoritate monemus districtius iniungentes eisdem, quatenus sine more dispendio pro electione regis in imperatorem postmodum promovendi de persona idonea facienda conveniant et ad electionem ipsam procedere non postponant. Alioquin sedes ipsa, a qua ius et potestas electionis predictae ad principes pervenit eisdem, super hoc de opportuno remedio providebit.

1) *Iam a. 1327 die 29. m. Ianuarii mortuus erat.*

Venerabilibus fratribus archiepiscopis et dilectis filiis nobilibus viris principibus electoribus imperii.

Impositum nobis desuper apostolice servitutis officium pulsare non desinit continue mentem uostram, ut circa removenda pericula et scandala de medio populi Christiani cure nostre commissi eique quietis et pacis procuranda comoda intente meditationis studiis et operosis sollicitudinibus, quantum nobis ex alto permittitur, intendamus. Sed dum intra precordia nostra revolvimus et profundis cogitationibus attendimus utiles fructus et uberes, quos^a ex iusto et recto regimine imperatoris Romani catholici. Deo et ecclesie sancte sue fidelis et devoti, si presideret imperio, tam ecclesie Romane, cuius imperator ipse advocatus et defensor esse debet precipuus, quam fidei populo et toti reipublice provenirent, cum per ipsius potentiam regiminis, prout ad eum pertinet, exercendi, libertas defensari possit ecclesiastica, fides dilatarī catholica, improborum excessus reprimi, iusticie cultus coli et pacis serenitas defensari, ex debito sollicitamur pastoralis officii, ut provideri super hiis, quantum ad nos spectat et cum Deo possumus, mente vigili procuremus. Ideoque considerantes attente, quod per prolixam vacationem eiusdem imperii per obitum clare memorie Henrici ultimi Romanorum imperatoris Ludovico de Bavaria, qui post obitum huiusmodi dicebatur discorditer in regem Roman(or)um electus. suis detestandis et horrendis excessibus, delictis, criminibus, culpis, rebellionibus, contumaciis et inobedientiis exigentibus, per processus felicis recordationis Iohannis pape XXII. predecessoris nostri solemniter et publice dudum factis et habitis diversis excommunicationis et aliis spiritualibus et temporalibus penis et sententiis innodato ac iure, si quod sibi ex electione huiusmodi competere poterat, necnon ducatu Bavarie omnibusque privilegiis, feudis, bonis, honoribus et iuribus, que a Romana vel quibusvis aliis ecclesiis vel imperio quomodolibet obtinebat, iusto privato iudicio ac de diversorum heresum et scismatum criminibus, quibus dampnabiliter se involvit, condemnato sententialiter et etiam denotato tam ecclesia Romana, quam universitas fidelium et tota res publica diutinis temporibus, quibus, sicut premissum est, predictum vacavit imperium, prout adhuc vacare noscitur, huiusmodi comodis caruerunt, quamquam eis indigerent plurimum, hiis presertim temporibus. quibus peccatis exigentibus inter nonnullos reges, principes et magnates catholicos orbis terre fremunt pro dolor in diversis christianitatis partibus varie dissensiones et guerre, hereses et scismata pululant et fides catholica per infideles et hostes christiani nominis in plerisque partibus periculose nimium impugnatur, intuentes quoque non sine dolore cordis et anxietate mentis nimia tam Alamanie quam partes alias circumposite regionis nonnullos christicolos degentes in eis propter fautoriam, adhesionem et participationem Ludovici predicti, attentis gravibus spiritualibus et temporalibus penis et sententiis adversus quas cunque personas ecclesiasticas vel seculares, cuiuscumque preminentie, dignitatis, ordinis, status vel conditionis existant. etiamsi pontificali, regali aut maiori vel inferiori prefulgeant dignitate, necnon communitates et universitates, que prefato Ludovico adhererent, assisterent aut prestarent directe vel indirecte. publice vel occulte consilium, auxilium vel favorem, per processus predictos inflictis, magnis animarum et statuum periculis expositos, eisque paterno compatientes affectu vias et modos libenter exquirimus, per quos super predictis omnibus posset divina suffragante gratia huiusmodi subductis periculis et scandalis utiliter et salubriter provideri. Et tandem in examine mature deliberationis adducto, quod ad hoc facilius et utilius pandi poterit^b et via salubrius aperiiri, si vir aliquis strenuus, catholicus et devotus ad imperii regimen proficeretur predicti, per nostros processus die Cene Domini proximo preterita presente fidelium multitudine copiosa de consilio fratrum nostrorum adversus eundem Ludovicum suosque fautores, adherentes, valitores, complices et sequaces solemniter habitos vos commonendos duxi-

16. a) sic R. b) *supplendum* aditus. Cf. *infra* p. 34 lin. 19.

mus et hortandos, ut ad electionem regis in imperatorem Roman(orum) postmodum promovendi dante Domino celebrandam^e convenire absque morose dilationis obstaculo, que secum, ut ex premissis colligitur, periculosa traheret dispendia, et ad eam procedere curaretis. Quocirca vos rogamus, requirimus et attentius in Domino exhortamur, quatenus huius, que premissa sunt, in scrutinio recte consideracionis adductis ad vocationem venerabilis fratris nostri Gerlaci archiepiscopi Maguntini convenire pro electione celebranda huiusmodi et ad eam, habendo pre oculis solum Deum, procedere assistente vobis divine virtutis clemencia studeatis, ita quod a Deo premium eterne retributionis consequi et ab hominibus laudis et commendationis attolli preconiiis mereamini non indigne ac nos et sedes apostolica providere de alio in hac parte remedio non cogamur. Ceterum cum marchionatus Brandeburgensis vacaverit diutius et adhuc vacare neascatur, nequaquam nostre intentionis existit, quod detentor illius, qui nullum ius habet in eo, vocetur ad electionem huiusmodi vel etiam admittatur. Nos autem, qui ferventer in votis gerimus, quod tam pium tamque necessarium et utile reipublice negotium auxiliante Domino prosperetur, taliter providimus ordinandum, quod illi ex vobis, qui propter favorem, adhesionem et participationem eiusdem Ludovici essent forsitan predictis excommunicationis sententiis innodati, dummodo ab illis desistant omnino de cetero et illi, quem eligi contigerit, dum tamen gratiam et communionem apostolice sedis obtineat, consiliis, auxiliis et favoribus oportunitis assistant, ne dictum negotium impediri valeat propter hoc, absolventur iuxta formam ecclesie consuetam. Nec vos credimus nec volumus ignorare, quod quecumque colligaciones, confederaciones, pactiones seu lige, per quoscunque sub quavis forma vel conceptione verborum inite cum Ludovico predicto, necnon tam fidelitatis et homagii quam alia quecumque iuramenta eidem prestita, cum sit, ut prefertur, extra communionem fidelium hereticus et scismaticus manifestus, nulla, cassa et irrita declarata esse ac fuisse per dictos processus fuerunt, nullumque ad eorum observationem teneri quomodolibet vel astringi, et quatenus de facto processerant, exstiterunt annullata, cassata, irritata et viribus penitus vacuata.

Datum Avinione IIII. Kl. Maii, anno quarto.

17. LITTERAE SINGULIS ELECTORIBUS DIRECTAE.

Ex octo litteris duarum habemus tenorem (A et B), reliquarum nonnisi notitias (C).

A. *Litterae ad archiepiscopum Treverensem. — Apr. 28.*

Originale (or.) in archivo publico Confluentino. Descripsit R. Lüdicke. Sigilli nunc deperditi filo litteras olim clausas fuisse 16 foramina in pergameno relicta testantur. Notatur in Reg. Vatican. 139 sub nr. 1047 (R), cf. infra C. Extr. Sauerland III nr. 548 ex R minus recte. — Ineditum.

Clemens episcopus servus servorum Dei venerabili fratri Baldewino archiepiscopo Treverensi salutem et apostolicam benedictionem.

Sicut fraternitatem tuam supponimus indubie non latere, olim clare memorie Henrico ultimo Roman(orum) imperatore rebus humanis exempto ac subsequenter Ludovico de Bavaria, qui dicebatur in discordia in regem Roman(orum) electus, propter suos graves excessus ac detestanda^a crimina et delicta per ipsum adversus Deum et ecclesiam sanctam suam fidemque catholicam commissa horribiliter et patrata per processus felicis recordationis Iohannis pape XXII., predecessoris nostri, habitos contra

16. ^{c)} in loco raso R.

17A. ^{a)} ac de in loco raso or.

eum diversis excommunicationis aliisque spiritualibus et temporalibus penis et sententiis innodato ac omni iure, si quod sibi ex electione predicta poterat ad regnum vel imperium Roman(um) forsitan competere quoquomodo, iusto privato iudicio ac de diversis heresum et seismatum criminibus, quibus se involvit et culpabilem reddidit, sententialiter et publice condemnato Roman(um) imperium diutinis temporibus vacavit et adhuc vacare noscitur sicque Romana ecclesia, cuius imperator rite promotus catholicus et devotus, dum eidem presidet imperio, advocatus et defensor esse debet, illo caruit toto tempore vacationis huiusmodi et adhuc caret eodem, imperiumque predictum in suis iuribus et honoribus multa sustinuit dispendia et sustinet incessanter. Nos igitur premissa diligentius attendentes et compatiētes ab intimis tam Alamannie quam certis aliis circumadiacentibus partibus et chisticolis degentibus in eisdem propter eundem Ludovicum, occupatorem indebitum et illicitum iurium et honorum imperii supradicti, turbatis multipliciter et oppressis ac nonnullis ex eis propter adhesionem, fautoriam et participationem ipsius Ludovici dampnati, ut prefertur, magnis et gravibus animarum et statuum suorum periculis expositis pro dolor et subiectis vias et modos libenter et diligenter exquirimus, per quos possit super predictis utiliter et salubriter provideri, et tandem deliberatione prehabita provida et matura deducētes in considerationis examen, quod, si vir aliquis strenuus, catholicus et devotus assumeretur per electionem ad regimen imperii supradicti, facilior ad hoc pauidi posset aditus et via salubrior^b aperiri, per processus nostros, quos die Cene Domini proxime preterita contra prefatum Ludovicum eiusque fautores, adherentes, adiutores, valitores, complices et sequaces habuimus de fratrum nostrorum consilio presente fidelium multitudine copiosa, principes electores imperii tam ecclesiasticos quam seculares commonendos duximus et hortandos, ut ad electionem de rege in iuperatorem Roman(orum)^c postmodum pro[mov]endo^e celebrandam convenire ac ad eam procedere procurarent¹. Cum autem morosa dilatio in hac parte periculosa nimium propter ea, que premissa sunt, et alia, que hiis occurrunt temporibus, verisimiliter censeatur, fraternitatem tuam rogamus, requirimus et hortamur attente, quatinus ad vocationem venerabilis fratris nostri Gerlaci archiepiscopi Maguntini ad electionem predictam una cum ceteris electoribus convenire procures^d. Nos autem cupientes huiusmodi electionis negotium prosperari taliter ordinabimus, quod illi ex electoribus, qui propter fautoriam, adhesionem et participationem Ludovici predicti sunt excommunicationis sententiis innodati, dumtamen ab eisdem adhesionem, fautoriam et participationem penitus desistant de cetero et illi, qui eligeretur in regem, ut premittitur, dummodo dicte^d ecclesie^d communionem et gratiam obtineat et eidem sit devotus, assistant fideliter cum effectu, ne impugnari, quod in electione ipsa per eos actum extiterit, valeat. iuxta formam ecclesie absolventur. Nec te ac^d quosvis alios volumus ignorare, quod quecumque colliga[tiones], confederationes, pactiones et lige per quoscumque eum eodem Ludovico sub quacumque forma vel expressione verborum inite et iuramenta fidelitatis ac alia queque sibi prestita per dictos processus nulla, cassa et irrita declarata et nuntiata sunt nullumque ad eorum observationem teneri quomodo libet vel astringi et, quatenus de facto processerant, annullata, cassata et irritata fuerunt, [g]ravibus nichilominus penis infictis adversus eos, qui eisdem colligationibus, confederationibus, ligis et pactionibus uterentur.

Datum Avinione^e IIII. Kal. Maii, pontificatus nostri anno^e quarto.

Eadem manu scripta in dorso leguntur: Venerabili fratri Baldewino archiepiscopo Treverensi.

17A. ^b) or *al. atram. corr. e ter or.* ^c) Roman(orum) — pro[mov]endo *al. atram. in loco raso or.*
^d) *al. atram. in loco raso or.* ^e) Avinione — anno *al. atram. post suppleta or.*

1) *Vide supra nr. 16 in praef.*

B. *Litterae ad comitem Palatinum anonymum. — Apr. 28.*

Originale (or.) in duas partes dissectum in archivo regni Bavarici, Haus- und Familiensachen XV½ fase. 16. Contulit v. d. H. Bier, qui etiam litterarum imaginem photographice benevolenter nobiscum communicavit. — Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. 5 seer. a. IV.) nr. 1043 (R). Contulit F. Kern. — Ed. K. Müller 'Kampf Ludwigs' II, 374 ex or.; Klieman 627 ex R. — Extr. Riezler 2256 n. 2 ex R.

Regesten der Pfalzgrafen nr. 2564 minus recte.

Clemens episcopus servus servorum Dei nobili viro . . comiti palatino Reni duci Bavarie spiritum consilii sanioris.

Sicut nobilitatem tuam supponimus indubie non latere, olim clare memorie Henrico ultimo Roman(orum) imperatore rebus humanis exempto ac subsequenter Ludovico de Bavaria, qui dicebatur in discordia in regem Roman(orum) electus, propter suos graves^a excessus^b ac detestanda crimina et delicta per ipsum adversus Deum et ecclesiam sanctam suam fidemque catholicam commissa horribiliter et patrata per pro-
 15 cessus felicis recordationis Iohannis^c pape XXII., predecessoris nostri, habitos contra eum diversis excommunicationis aliisque spiritualibus et temporalibus penis et sententiis innodato ac omni iure, siquod sibi poterat^d ex electione predicta^d ad regnum vel imperium Roman(um) forsitan competere quoquomodo, iusto privato iudicio ac de diversis heresum et scismatum criminibus, quibus se involvit et culpabilem reddidit,
 20 sententialiter et publice condempnato Roman(um) imperium diutinis temporibus vacavit et adhuc vacare noscitur, sicque Romana ecclesia, cuius imperator rite promotus catholicus et devotus, dum eidem presidet imperio, advocatus et defensor esse debet, illo caruit toto tempore vacationis huiusmodi et adhuc caret^e, imperiumque predictum in suis iuribus et honoribus multa sustinuit dispendia et sustinet incessanter. Nos igitur
 25 premissa diligentius attendentes et compatientes ab intimis tam Alamannie^f quam certis aliis circumadiacentibus partibus et christicolis degentibus in eisdem propter eundem Ludovicum, occupatorem indebitum et illicitum iurium et honorum imperii supradicti, turbatis multipliciter et oppressis ac nonnullis ex eis propter adhesionem, fautoriam et participationem ipsius Ludovici dampnati, ut prefertur, magnis et gravibus animarum
 30 ac^g statuum suorum periculis expositis pro dolor et subiectis, vias et modos libenter et diligenter exquirimus, per quos possit super predictis utiliter et salubriter provideri, et tandem deliberatione prehabita provida et matura deducentes in considerationis examen, quod, si vir aliquis strenuus, catholicus et devotus assumeretur per electionem ad regimen imperii supradicti, facilius ad hec^h pandi posset aditus et via salubrior aperiri,
 35 per processus nostros, quos die Cene Domini proximo preterita contra prefatum Ludovicum eiusque fautores, adherentes, adiutores, valitores, complices et sequaces habuimus de fratrum nostrorum consilio presente fidelium multitudine copiosa, principes electores imperii tam ecclesiasticos quam seculares commonendos duximus et hortandos, ut ad electionem de rege in imperatorem Roman(orum) postmodum promovendo celebrandam
 40 convenire ac ad eam procedere procurarent. Cum autem morosa in hac parte dilatio periculosa nimium propter ea, que premissa sunt, et alia, que hiisⁱ occurrunt temporibus, procul dubio censeatur, nobilitatem tuam requirimus^k, rogamus^k et hortamur attente, quatinus^l ad vocationem venerabilis fratris nostri Gerlaci archiepiscopi Maguntini ad electionem predictam una cum ceteris electoribus convenire, si et in quantum ad te

45 17B. ^a) atramento mutato in loco raso longioris verbi spatium adaequante scriptum or. ^b) in or. post excessus habetur linea eodem atramento ac graves tracta unius vel duorum verborum ratorum spatium explens. ^c) Iohannis R. ^d) ex electione predicta poterat R. ^e) eodem add. R. ^f) Alamannie R. ^g) et R. ^h) hoc R. ⁱ) eis R. ^k) rogamus, requirimus R. ^l) quatenus R.

pertinnerit, non postponas. Nos autem cupientes huiusmodi^m negotium prosperari taliter ordinabimus, quod illi ex electoribus, qui propter fautoriam, adhesionem et participationem Ludovici predicti sunt excommunicationis sententiis innodati, dumtamen ab eisdem adhesionem, fautoria et participatione penitus desistant de cetero et illi, qui eligitur in regem, ut premittitur, dummodo ecclesie predictae gratiam et communionem 5 obtineat et eidem sit devotus, assistant fideliter cum effectu, ne impugnari valeatⁿ, quod in^a electione predicta^o per eos actum extiterit, iuxta formam ecclesie assolventur^p. Nec te ac quosvis alios volumus ignorare, quod quaecumque colligationes, confederationes, pactiones et lige per quoscumque cum eodem Ludovico sub quacumque forma vel expressione verborum inite ac iuramenta fidelitatis et alia queque sibi prestita per 10 dictos processus nulla, cassa et irrita declarata et nuntiata sunt nullumque ad eorum observationem teneri quomodolibet vel astringi et, quatenus de facto processerant, annullata, cassata et irritata fuerunt, gravibus nichilominus penis inflictis adversus eos, qui eisdem colligationibus, confederationibus, ligis et pactionibus uterentur.

Datum Avinione III. Kl. Maii, pontificatus nostri anno quarto. 15

Infra textum ad dextram eadem manu scriptum legitur: Franciscus; in verso: nobili viro . . comiti palatino Reni, duci Bavarie.

C. Notitiae ex registris sumptae.

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) nr. 1044—1050 (R), ubi litterae ad comitem Palatinum anonymum (B) immediate praecedunt. Contulit F. Kern. — Ed. 20 Klieman 627 in fine ex R. — Extr. Schmidt in 'Geschichtsquellen der Provinz Sachsen' XXI, 362 nr. 97 (litt. nr. 1050); Riezler 2256 n. 2. — Notitias 1047—1049 per errorem cit. Sauerland III nr. 548.

Item in eundem modum nobili viro Rupperto comiti palatino Reni, duci Bavarie. Spiritum etc. Datum ut supra. 25

Item in eundem modum nobili viro Rudolpho comiti palatino Reni, duci Bavarie. Spiritum etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro Adolpho¹ comiti palatino Reni, duci Bavarie. Spiritum etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum fratri Baldwino, archiepiscopo Treverensi². Salutem etc. 30 omissis illis verbis: si et in quantum. Datum ut supra.

Item in eundem modum ut proxime venerabili fratri Walramo archiepiscopo Coloniensi. Salutem etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum carissimo in Christo filio Iohanni regi Boemie illustri. Salutem etc. Datum ut supra. 35

Item in eundem modum nobili viro Rodolpho duci Saxonie. Spiritum etc. Datum ut supra.

17 B. ^m) electionis add. R. ⁿ) valeat — in in loco raso atramento fusciore magis compresse scripta or. ^o) ipsa R. ^p) absolventur R.

1) Cf. supra p. 31 n. 1. 2) Supra nr. 17 A.

18. LITTERAE AD PRINCIPES CIVITATESQUE IMPERII DE ELECTORIBUS
ET FUTURO REGE ADIUVANDIS.A. *Litterae ad principes ecclesiasticos. — Apr. 28.*

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. scer. a. IV.) ubi sub nr. 1051 litterae generales habentur, quas notitiae litterarum singulis principibus directarum ibidem sub numeris 1052—1061 immediate sequuntur (R). Descripsit F. Kern. — Extr. Werunsky 99 minus recte; Riezler 2257 eum n. 1, mutato ordine; Emler p. 681 nr. 1694; Waekernagel 'Urkundenbuch der Stadt Basel' IV, 159 nr. 168 (litt. nr. 1058); Klicman 628; Sauerland III nr. 548. — Ineditum.

10 *Reg. imp. VIII Pübste nr. 159; haud satis clare.*

Venerabilibus fratribus universis archiepiscopis et episcopis per Alamanniam et Germaniam ac partes regionis circumposite constitutis.

Attendentes, quod proluxa imperii Roman(i) vacatio per obitum clare memorie Henrici ultimi Roman(or)um imperatoris multa dispendia secum traxit et trahere noscitur incessanter, maxime quia ille hostis profanus Dei et ecclesie sancte sue Ludovicus de Bavaria, qui post obitum eiusdem imperatoris, ut asseritur, discorditer in regem Roman(or)um electus dicebatur fuisse quique subsequenter propter suos graves et detestandos excessus per ipsum contra Deum et ipsam ecclesiam fidemque catholicam commissos diversis excommunicationibus aliisque penis et sententiis spiritualibus et temporalibus innodatus ac iure, si quod sibi ex electione huiusmodi ad regnum vel imperium Romanum forsitan competebat, ac omnibus privilegiis, feudis, bonis, iuribus et honoribus, que a Romana vel quibusvis aliis ecclesiis aut eodem imperio quomodolibet obtinebat, per processus felicis recordationis Iohannis pape XXII., predecessoris nostri, privatus iusto iudicio ac de heresis et scismatis criminibus, quibus se involvit dampnabiliter, extitit sententialiter condempnatus, nonnullas tam^a Alamannic quam circumvicinas partes et diversos christicolos in eis degentes sua mortifera contagione infecit et inficere continue non desistit, cum adversus adherentes, fautores, participantes, adiutores, consiliatores et sequaces ipsius graves spirituales et temporales pene ac sententie per processus sint infligte predictos, cupientesque predictis partibus et christicolis, quibus super hiis paternis compatimur affectibus, super tantis eorum periculis provideri et eiusdem imperii dispendiis salubriter obviari vias et modos exquirimus, per quos cicius et utilius possit in hac parte satisfieri piis huiusmodi votis nostris. Ideoque deliberacione provida et matura previa in examine consideracionis adducto, quod, si aliquis vir catholicus, strenuus et ydoneus, Deo et ecclesie predictae devotus ad regimen assumeretur imperii supradicti, premissis pandi posset aditus et via salubris melius et utilius aperiri, pridem in consistorio die Cene Domini proximo preterita per processus nostros adversus dictum Ludovicum habitos presente fidelium multitudine copiosa principes tam ecclesiasticos quam seculares imperii eiusdem electores commonendos duximus et hortandos, ut pro electione de rege in imperatorem Roman(or)um postmodum promovendo convenire ac ad eam procedere cessante dilacione^b morosa curarent. Quocirca fraternitatem vestram rogamus, requirimus et hortamur, vobis nichilominus per apostolica scripta mandantes, quatenus prefatis electoribus, qui eligere regem promovendum in imperatorem Roman(or)um voluerint, necnon et eidem regi, dum talis, qui gratiam et communionem apostolice sedis obtineat, electus fuerit per eosdem, curetis assistere cum effectu, ipsos tam in electionis huiusmodi quam coronationis, prout moris est, actibus associando, sicut

expedit strenue atque decet, vos taliter super hiis habituri, quod inde crescatis apud Deum meritis ac nostram et apostolice sedis gratiam vobis vendicetis non indigne^c. Vos nichilominus ignorare nolentes, quod per processus diversos dudum contra Ludovicum predictum, hereticum et seismaticum manifestum ac iniuriosum et illicitum invasorem et occupatorem iniuriam imperii supradicti, factos et habitos per sedem apostolicam iusticia exigente quecumque colligaciones, confederaciones, pactiones inite cum eodem Ludovico et fidelitatis, homagii^d vel quecumque alia iuramenta eidem prestita, sub quacumque forma vel expressione verborum processerant, nulla, cassa, vacua et irrita pronunciata et declarata fuerunt cum inhibitione penali, quod nullus talia extunc presumeret attemptare.

Datum Avinione IIII. Kl. Maii, anno quarto.

Item in eundem modum verbis competenter mutatis venerabili fratri episcopo Leodiensi. Datum ut supra.

Item . . episcopi Traiectensi. Datum ut supra.

Item . . episcopo Monasteriensi. Datum ut supra.

Item . . episcopo Metensi. Datum ut supra.

Item . . episcopo Virdunensi. Datum ut supra.

Item . . episcopo Argentinensi. Datum ut supra.

Item . . episcopo Basiliensi. Datum ut supra.

Item . . episcopo Brande(n)burgensi. Datum ut supra.

Item . . episcopo Mindensi. Datum ut supra.

Item venerabili fratri . . episcopo Cameracensi. Datum ut supra.

B. *Litterae ad marchionem Misnensem aliosque principes et civitates imperii. — Apr. 28.*

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) ubi sub nr. 1062 litterae marchioni Misnensi directae, sub numeris 1063—1087 immediate sequentes notitiae aliarum leguntur (R). Descripsit F. Kern. — Extr. Werunsky 99 minus recte; Schmidt in 'Geschichtsquellen der Provinz Sachsen' XXI, 363 nr. 99 (litt. nr. 1080); Riezler 2257 cum n. 2, mutato ordine; Wackernagel 'Urkundenbuch der Stadt Basel' IV, 159 nr. 168 (litt. nr. 1086); Klicman 628; Sauerland III nr. 548. — Textum litterarum nr. 1068 adhibito nr. 1062 restituerunt E. Schneider et K. Kaser in 'Württembergische Geschichtsquellen' II (1895) p. 421.

Reg. imp. VIII Pübeste nr. 159; de quo vide supra sub A.

Nobili viro . . marchioni Misnensi spiritum consilii sanioris.

Dum consideranter attendimus, quod Roman(um) imperium, quod vacavisse diutinis temporibus per obitum clare memorie Henrici ultimi Roman(or)um imperatoris et adhuc vacare noscitur, propter longam vacationem huiusmodi multa in suis iuribus et honoribus sustinuit et adhuc sustinet incomoda et saneta Romana ecclesia, cuius imperator catholicus et devotus riteque ad dictum promotus imperium, dum ipsum eidem presidere contingit imperio, defensor debet existere, illo fuit et est toto tempore vacationis huiusmodi destituta, et propterea cupientes, ut per principes ecclesiasticos et seculares electores eiusdem imperii ad electionem futuri regis Roman(or)um in iuperatorem promovendi cessante ulteriori dilatione morosa eis suffragante divina gratia procedatur, eosdem principes electores per alias nostras litteras rogandos, requirendos providimus et hortandos, ut convenire pro electione celebranda huiusmodi et ad eam procedere non postponant. Quocirca nobilitatem tuam rogamus et hortamur attente, quatenus

18A. c) non indigne bis scriptum R. d) hamagii R.

prefatis electoribus, qui eligere regem in imperatorem Roman(orum) postmodum promovendum voluerint, necnon eidem regi, dum electus fuerit per eosdem, oportunis auxiliis, consiliis et favoribus proceures assistere cum effectu, eos tam in electionis huiusmodi quam coronationis, prout moris est, actibus strenue, sicut decet et expedit, sociando.

5 Eandem nobilitatem tuam ignorare nolentes, quod per processus diversos dudum contra Ludovicum de Bavaria, hereticum et scismaticum manifestum ac iniuriosum et illicitum invasorem et occupatorem iurium imperii supradicti, per sedem apostolicam factos et habitos insticia exigente quecumque colligationes, confederationes, pactiones et societates inite cum eodem Ludovico ac fidelitatis homagii et quecumque alia iuramenta

10 eidem prestita, sub quacumque forma vel expressione verborum processissent, nulla, vacua, cassa et irrita pronunciata et declarata fuerunt cum inhibitione penali, quod nullus talia vel similia imposterum presumeret attemptare. Sciturus^a, quod, si^a ut speramus circa premissa operationes tuas exhibueris efficaces preter retributionis eterne premium nostram et apostolice sedis benedictionem et gratiam tibi et tuis posteris

15 uberius vendicabis.

Datum Avinione IIII. Kl. Maii, anno quarto.

Item in eundem modum dilecto filio nobili viro Alberto duci Austrie. Salutem etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro langravio Hassie. Spiritum consilii

20 sanioris. Datum ut supra.

Item in eundem modum dilecto filio nobili viro . . duci Brabancie. Salutem etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro comiti Gelrensi. Spiritum etc. Datum ut supra.

25 Item in eundem modum nobili viro domino de Fallanburg^b. Spiritum etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro . . comiti de Wyertenberg. Spiritum etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro . . comiti Loseasi. Spiritum etc. Datum

30 ut supra.

Item in eundem modum nobili viro . . comiti de Monte. Spiritum etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro . . comiti de Marcha. Spiritum etc. Datum ut supra.

35 Item in eundem modum dilecto filio nobili viro . . duci Lothoringie. Salutem etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro Walramo comiti de Spanhaim. Spiritum etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro Iohanni comiti de Spanhaim. Spiritum

40 tum etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum dilecto filio nobili viro Gerlaco comiti de Nassawe. Salutem etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro . . comiti Iuliacensi. Spiritum etc. Datum ut supra.

45 Item in eundem modum nobili viro Iohanni purcravio de Nuremberg. Spiritum etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro Alberto purcravio de Nuremberch. Spiritum etc. Datum ut supra.

18B. ^a) sciturus — si in loco raso R.

^b) sic R. Falkenburg Riezler opinatus est, ut videtur, recte.

Item in eundem modum magistris consulum et ipsis consulibus ac civibus et universitati civitatis Erfordensis. Spiritum etc. Datum ut supra.

Item^c in eundem modum dilectis filiis civibus et universitati Treverensi. Salutem etc. Datum ut supra^c.

Item in eundem modum verbis competenter mutatis dilectis filiis civibus et communitati Coloniensi. Salutem etc. Datum ut supra. 5

Item in eundem modum dilectis filiis civibus et universitati Metensi. Salutem etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum dilectis filiis civibus et universitati Tullensi. Salutem etc. Datum ut supra. 10

Item in eundem modum dilectis filiis civibus et universitati Maguntine. Salutem etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum incolis, habitatoribus et communitati Frankenfordensi Maguntine diocesis. Spiritum etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum civibus et universitati Basiliensi. Datum ut supra. 15

Item in eundem modum civibus et universitati Argentinensi. Datum ut supra.

Item^c in eundem modum civibus et universitati Ratisponensi. Spiritum etc. Datum ut supra^c.

19. *Litterae ad quosdam electores de Karolo marchione eligendo.* — Apr. 28. 20

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.), quod sub nr. 1089 litteras archiepiscopo Coloniensi directas, sub numeris 1090—1092 notitias aliarum praebet (R). Contulit F. Kern. — Ed. Klieman 629. — Extr. Cod. dipl. Moraviae VII, 482 nr. 654 minus recte; Würth-Paquet p. 64 nr. 1798; Schmidt in 'Geschichtsquellen der Provinz Sachsen' XXI, 362 nr. 98; Riezler 2258 cum n. 1: Emler p. 680 nr. 1693; Sauerland III nr. 550. 25

Reg. imp. VIII Pabste nr. 2.

Cf. Regesten Ludwigs nr. 2501.

Venerabili fratri Walframo archiepiscopo Coloniensi.

Pridem per processus nostros adversus Ludovicum de Bavaria hereticum et scismaticum manifestum suosque complices, fautores, adiutores, valitores et adherentes die 30 Cene Domini proximo preterita presente fidelium multitudine copiosa solemniter de consilio fratrum nostrorum habitos tandem inter cetera principes electores imperii tam ecclesiasticos quam seculares generaliter ac postmodum per nostras speciales litteras te ceterosque principes predictos commonendos duximus et hortandos, ut attentis variis incomodis et periculosis dispendiis, que diutina imperii vacacio per obitum clare memorie 35 Henrici ultimi Roman(or)um imperatoris dicto Ludovico, qui discorditer in regem Roman(or)um postmodum fuisse dicebatur electus, propter predictos et alios graves excessus et crimina detestanda varia iure, si quod ex electione predicta sibi ad regnum vel imperium competere poterat, iusto privato iudicio ac de diversis heresibus et scismatibus, quibus se involvit et culpabilem manifeste reddidit, sententialiter condemnato 40 haecenus secum tulit et ferret, si differretur ulterius, procul dubio ampliora, pro electione de rege promovendo in imperatorem postmodum convenire ad eamque dilatione sublata morosa procedere curaretis. Sane cum multum reipublice utilitati expediat, quod vir strenuus, devotus, catholicus et fidelis, cui nos et ecclesia Romana tanquam speciali

advocato et defensori eiusdem ecclesie debeamus favores et gratias impertiri, ad tanti culminis fastigium^a assumatur, et inter ceteros principes et magnates earum partium dilectum filium nobilem virum Carolum primogenitum carissimi in Christo filii nostri Iohannis regis Boemie illustris, marchionem Moravie, attentis multis virtutibus, quibus
 5 ipsum decoravit Altissimus, ad hoc aptum et idoneum extimemus, acceptum Deo et expediens utilitati publice^b crederemus, ac nobis et apostolice sedi admodum proculdubio gratum esset, si prefatus marchio in regem promovendum in imperatorem Roman(orum) postmodum assumatur. Quocirca fraternitatem tuam plenis affectibus deprecamur, quatenus ad electionem de ipso marchione celebrandam operosis affectibus
 10 et effectibus intendere studeas diligenter, sciturnus, quod ex hoc preter mercedem perennis premii, quod inde mereberis, nostram et eiusdem sedis gratiam tibi plenius et uberius vendicabis.

Datum ut supra¹.

Item in eundem modum venerabili fratri Baldwino archiepiscopo Treverensi.
 15 Salutem et cetera. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro Rodolpho duci Saxonie. Spiritum etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro . . comiti palatino Reni, duci Bavarie. Post verbum te: si et in quantum ad te pertinuerit. Spiritum etc. Datum ut supra.

20 20. CLEMENTIS VI. LITTERAE AD CIVITATEM AQUENSEM
 DE CORONATIONE REGALI.

1346. Apr. 28.

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) nr. 1088 (R). Descripsit F. Kern. — Extr. Werunsky 100; Riezler 2257 n. 3; Sauerland III nr. 554. — Ineditum.

25 *Reg. imp. VIII Pabste nr. 160.*

Dilectis filiis maiori, scabinis, consilio et communi opidi Aquensis Leodiensis diocesis. Attendentes, quod diutina imperii Romani vacatio per obitum clare memorie Henrici ultimi Roman(orum) imperatoris, subsequenter Ludovico de Bavaria heretico et
 seismatico manifesto, qui dicebatur in discordia in regem Roman(orum) electus, propter
 30 suos graves excessus et detestanda crimina iure, si quod sibi ex electione predicta ad regnum vel imperium Roman(um) forsitan competebat, iusto privato iudicio et de diversis heresibus et scismatibus, quibus se involvit dampnabiliter et culpabilem reddidit, manifeste sententialiter condemnato, multiplicia incomoda et innumera dispendia secum tulit et ferret procul dubio, si defferretur ulterius, ampliora, tam^a per processus, quos
 35 adversus eundem Ludovicum suosque fautores, adherentes, adiutores, valitores et complices, contra quos diverse spirituales et temporales pene ac sententie dudum per processus aliquos inficte fuerunt, sollemniter die Cene Domini proximo preterita de consilio fratrum nostrorum habuimus presente multitudine fidelium copiosa, principes electores imperii tam ecclesiasticos quam seculares commonendos inter cetera duximus
 40 et hortandos, ut sublata dilatione morosa, que secum periculum traheret, ad electionem

19. ^a) fastium R. ^b) ex rei publice cancellando corr. R.

20. ^a) sic pro iam R.

1). Vide infra litteras nr. 20, quae in R immediate praecedunt.

de futuro rege in imperatorem postmodum promovendo convenire ad eamque procedere procurarent¹. Sperantes igitur in Domino, quod prefati principes ad electionem eandem, sicut ad ipsos pertinet et rei publice utilitati dinoscitur expedire, procedant, et attendentes nihilominus, quod reges, quos promovendos in imperatores contingit eligi, prime coronationis insignia in opido vestro Aquensi consueverunt recipere post electionem 5 celebratam de ipsis, universitatem vestram rogamus, requirimus et hortamur attente, quatenus honorem vestrum super hiis observantes illesum illum, quem per electores predictos eligi contigerit, fidelem, catholicum et devotum ac gratiam et communionem obtinentem sedis eiusdem pro huiusmodi coronatione recipienda intromittatis in opidum vestrum predictum eidemque assistatis auxiliis, consiliis et favoribus oportunis. Scituri, 10 quod, si super premissis vos eidem eligendo circa premissa favorabiles exhibueritis, ut speramus, in ampliatione privilegiorum vestrorum aliorumque libertatum et honorum, que a sede obtinetis predicta, vestrisque aliis oportunitatibus nos et sedem eandem reperietis propitios et benignos. Alias autem, si contrarium attemptaretis quod absit, ommittere^b non possemus, quominus contra vos et opidum vestrum predictum ad 15 privationem privilegiorum, libertatum et honorum ac interdicendum fidelibus communionem vestram et ipsius opidi visitationem aliasque spirituales et temporales penas et sententias infligendas, prout excessum et rebellionum qualitas exigeret, suaderet iusticia et videremus expediens, procedere curaremus.

Datum Avinione IIII. Kl. Maii, anno quarto.

20

21. 22. CLEMENTIS VI. LITTERAE DE ELECTORUM ABSOLUTIONE.

1346. Apr. 28.

21. *Litterae ad episcopum Aconensem super absolutione Baldewini. — Apr. 28.*

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) nr. 1093 (R). Descripsit F. Kern. — 25 Extr. Raynaldus ad a. 1346 § 31; Riezler 2259; Sauerland III nr. 551. — Ineditum.

Litteras hoc tempore datas esse, id quod Dominicus, 'Baldewin von Lützelburg', p. 451 negaverat, probavit K. Müller, 'Kampf Ludwigs', II, 346.

Venerabili fratri . . episcopo Aconensi².

Devotionis sinceritas, quam venerabilis frater noster Baldwinus archiepiscopus 30 Treverensis ad nos et Romanam ecclesiam gerere dinoscitur, promeretur, ut personam suam presertim circa illa, que sue conscientie serenitatem et status securitatem concernunt, specialis prosequamur prerogativa favoris. Hinc est, quod nos absolvendi auctoritate nostra eundem archiepiscopum iuxta formam ecclesie ab omnibus excommunicationis, suspensionis et interdicti sententiis promulgatis ab homine^a vel a iure, quibus 35 esset quomodolibet innodatus, plenam fraternitati tue hac vice concedimus tenore presentium facultatem. Proviso tamen specialiter et expresse, quod, si aliquibus occasione illorum, pro quibus easdem sententias incurrisset, sit obnoxius, eis exinde satisfaciatur competenter.

Datum Avinione IIII. Kl. Maii, anno quarto.

40

20. b) ommittere R.

21. a) omni R.

1) Cf. supra nr. 16 in praef. 2) Nicolao.

22. *Litterae ad Baldewinum de absolvendis electoribus ad electionem convenientibus. — Apr. 28.*

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) nr. 1094. Descripsit F. Kern. — Extr. Riezler 2260; Sauerland III nr. 552. — Ineditum.

5 Venerabili fratri Baldwino archiepiscopo Treverensi.

Attendentes utilitati rei publice plurimum expedire, quod aliquis vir catholicus, devotus Deo et ecclesie sancte sue in regem Roman(orum) promovendum in imperatorem postmodum eligatur, venerabiles fratres nostros archiepiscopos, de quorum numero esse dinosceris, et dilectos filios nobiles viros principes electores imperii per quosdam
10 processus, quos pridem in die Cene Domini proximo preterita contra Ludovicum de Bavaria hereticum et seismaticum manifestum, prophanum Dei et ecclesie sancte sue fideique catholice rebellem et hostem, ac suos complices, adherentes, participatores, sequaces et fautores de consilio fratrum nostrorum fecimus presente fidelium multitudine
15 dilatione, que secum traheret periculum in hac parte, pro electione de futuro rege promovendo in imperatorem Roman(orum) ac ad eam procedere non ommittant¹. Sperantes igitur in Domino, quod tu et ipsi monitionibus et exhortationibus nostris huiusmodi utique salubribus, utilibus et necessariis parebitis cum effectu, et cupientes sic negocium huiusmodi prosperari, quod nichil in eo reperiri valeat imperfectum,
20 fraternitati tue, de qua fiduciam in Domino gerimus plenioram, coelectores tuos predictos, qui ad eandem electionem celebrandam in loco super hoc prefigendo convenerint et ad eam procedere voluerint, ab omnibus excommunicationis, suspensionis et interdicti sententiis, quas latas ab homine vel a iure incurrissent, et humiliter pecierint sibi absolutionis beneficium impertiri, hac vice auctoritate nostra iuxta formam ecclesie absolvendi
25 plenam concedimus tenore presentium facultatem. Proviso tamen specialiter et expresse, quod de hiis, pro quibus eisdem essent innodati sententiis, satisfaciant illis quorum interest competenter, et adiecto specialiter et expresse, quod, si ad electionem predictam non procederent vel dicto Ludovico extunc adhererent, faverent aut participarent cum ipso, in easdem sententias recidant ipso facto.

30 Datum ut supra.

23. CLEMENTIS VI. LITTERAE AD GERLACUM
ARCHIEPISCOPUM DE ABSOLVENDIS CIVITATIS MAGUNTINAE
VICINARUMQUE PARTIUM INCOLIS.

1346. Apr. 28.

35 *Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) nr. 1095 (R). Ubi praecedit: cor. Descripsit F. Kern. — In forma integra ineditum.*

Regesten Ludwigs p. 234 Pabste nr. 196.

Venerabili fratri Gerlaco archiepiscopo Maguntino.

Sicut iusticie debitum exigit perversis adhibere debite castigationis antidotum, sic
40 misericordia suggerit conversis remissionis gratiam non negare. Sane cum, prout intelleximus, nonnulli clerici et laici de civitate tua Maguntina et vicinis partibus pro eo, quod contra nostros et predecessorum nostrorum Roman(orum) pontificum processus

1) Cf. supra nr. 16 in praef.

adversus Ludovicum de Bavaria hereticum et scismaticum manifestum ac eius fautores, complices, adherentes et sequaces hactenus habitos adhererunt seu consilium, auxilium vel favorem prestiterunt seu participaverunt cum ipso, excommunicationis et alias penas et sententias incurrerint per eodem processus contra tales inflictas, nos, qui vices illius in terris licet immeriti gerimus, qui omnes querit salvos fieri et neminem vult perire, 5 cupientes eos ad sancte Dei ecclesie unitatem, extra quam non est alicui gratia neque salus, reduci, fraternitati tue, de qua fiduciam in Domino gerimus specialem, omnes predictos de ipsa civitate ac quoscumque alios de tua diocesi Maguntina tibi subditos ab omnibus excommunicationis, suspensionis et interdicti sententiis ab homine vel a iure prolatis, quas propter premissa incurrerunt vel inciderunt in eas, postquam suos 10 excessus, errores et peccata huiusmodi coram te specificè confessi fuerint et in forma infrascripta prestiterint corporaliter iuramentum, per te dumtaxat iuxta formam ecclesie absolvendi et imponendi eis penitentiam salutarem necnon interdicta in terris eorum ex eisdem causis apposita relaxandi et nichilominus cum personis ecclesiasticis super irregularitate, quam celebrando divina vel immiscendo se illis ligati dictis sententiis 15 vel in locis ecclesiastico interdicto suppositis contraxerunt, misericorditer^a dispensandi, ipsis ad aliquod tempus maius vel minus secundum singulorum demerita a divinis suspensis, ita tamen, quod non [ad]^b questum sed animarum salutem et ecclesie tue Maguntine comodum tua in hac parte intentio dirigatur, quodque super absolutione presertim maiorum et notabilium personarum ac iuramenti prestatione in forma predicta 20 confici facias publicum instrumentum, plenam usque ad adventum . . . legati apostolice sedis, si cum ad partes Alamannie destinari contigerit, et non^c ultra concedimus tenore presentium facultatem. Ceterum per te super absolutionibus huiusmodi adici volumus specialiter et expresse, quod, si aliquis predictorum, postquam per te absolutus fuerit ut prefertur et interdictum, cui terre sue subiacerent, existeret relaxatum, prefato 25 Ludovico de Bavaria faveret, adhereret aut consilium vel auxilium prestaret aut participaret cum ipso seu alias contra ea, que promittet et iurabit, veniret, in eandem relabatur sententias ipso facto et terre sue interdicto predicto subiaceant sicut prius.

Forma quidem confessionis et iuramenti prestandi per illos qui absolventur ut premititur sequitur in hec verba: Ego¹ . . . confiteor me tenuisse et tenere fidem 30 catholicam et credere ac tenere, quod credit, tenet et docet sancta mater ecclesia, et credidisse et adhuc firmiter credere, quod non spectat ad imperatorem papam seu summum pontificem deponere et alium eligere vel creare, sed hoc hereticum reputo et heresim dampnatam per ecclesiam prelibatam. Insuper ad sancta Dei euangelia iuro, quod stabo et parebo mandatis ecclesie et domini nostri pape super illatis iniuriis, 35 contumaciis, rebellionibus per me confessatis et sententiis, quas incurri ab homine vel a iure propter premissa et ea tangentia, et quod domino nostro pape qui nunc est et eius successoribus canonice intransibus fidelis ero de cetero et eis debitam reverentiam et obedientiam exhibebo, nec cum Ludovico de Bavaria, quamdiu stabit in rebellionem dicte ecclesie, seu aliis hereticis et scismaticis aut cum eorum sequacibus per dictam 40 ecclesiam denotatis deinceps ero nec eis seu quibuscumque aliis dabo contra Romanam ecclesiam consilium, auxilium vel favorem, directe vel indirecte, publice vel occulte, quodque nulli ut imperatori obediam vel adherebo, nisi ille primitus fuerit per eandem ecclesiam approbatus, nec etiam cum sepe dicto Ludovico aut quocumque alio in rebellionem prefate ecclesie existenti contra eam colligationem, conspiracyonem faciam 45 seu ligam. Item quod exnunc inantea non obediam nec favebo nec in aliquo adherebo Henrico quondam archiepiscopo Maguntino per dominum nostrum papam et ecclesiam

23. ^a) misericorditer *R.* ^b) *deest R, supplevimus nos.* ^c) *in loco raso R.*

1) *Cf. infra nr. 24.*

Romanam iusto iudicio ab archiepiscopatu deposito Maguntino, nec cum pro Maguntino archiepiscopo tenebo, habebo vel quomodolibet reputabo; sed dominum Gerlacum, cui per dictum dominum nostrum papam post privationem et depositionem dicti Henrici de archiepiscopatu Maguntino predicto canonice est provisum, pro vero archiepiscopo
 5 Maguntino habebo, tenebo et reputabo et eidem tanquam archiepiscopo Maguntino adherebo, obediam et favebo et ab aliis, quantum ad me pertinuerit, obediri faciam et pareri sibi que de iuribus archiepiscopalibus^d respondebo et faciam responderi, nec ipsum dominum Gerlacum archiepiscopum per me vel alium seu alios directe vel
 10 indirecte inpediam, quominus possessionem archiepiscopatus Maguntini et bonorum ac iurium ipsius liberam et pacificam habeat et effectualiter et realiter assequatur, quin immo ad habendam et obtinendam possessionem predictam, in quantum ad me pertinuerit, ipsum fideliter et efficaciter adiuvabo. Volo etiam et consentio, quod, si contingat quod absit me imposterum dicto Ludovico de Bavaria favere, adherere vel
 15 sibi prestare auxilium, consilium vel favorem seu ea vel aliqua eorum, que confessus sum et propter que incurri sententias excommunicationis, suspensionis vel interdicti prolatas ab homine vel a iure, ulterius facere vel ad ea quovismodo procedere contra iuramentum per me prestitum veniendo, in predictas sententias recidam ipso facto.

Datum Avinione III. Kal. Maii, anno quarto.

24. 25. FACULTATES BALDEWINO DATAE AD 20 CIVITATEM AQUENSEM SPECTANTES.

1346. Apr. 30.

24. *Facultas sententias promulgandi. — Apr. 30.*

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) nr. 1096 (R). Descripsit F. Kern. — Extr. Werunsky 101; Riezler 2263; Sauerland III nr. 565 minus recte; cf. ibidem
 25 *p. XXXIV. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII Pabste nr. 161.

Venerabili fratri Baldwino archiepiscopo Treverensi.

Sperantes in Domino, quod tu frater et alii tam ecclesiastici quam seculares principes coelectores tui secundum commonitiones et exhortationes nostras generaliter
 30 et specialiter vobis factas ad electionem regis Roman(or)um promovendum^a in imperatorem postmodum procedetis, fraternitati tue, de qua fiduciam in Domino gerimus plenior, cum electio huiusmodi de viro catholico et ydoneo gratiam et communionem nostram et apostolice sedis habente fuerit divina propiciante gratia celebrata, requirendi et monendi ex parte nostra per te vel alium seu alios . . maiorem, scabinos, consules,
 35 universitatem et populos opidi Aquensis Leodiensis diocesis eisque sub excommunicationis in personas singulares eorum et interdicti in opidum predictum et universitatem ipsius necnon privationis privilegiorum, feudorum, bonorum, libertatum et immunitatum, que a Romana vel quibusvis aliis ecclesiis obtinent, penis et sententiis mandandi et
 40 districtius iniungendi, ut eundem electum pro corona ibidem ut moris est recipiendi in dictum opidum introducant ut decet honorabiliter ac recipiant et admittant, dictasque penas et sententias aut illas ex eis, de quibus expedire videris, si forsan requisitionibus

23. d) archie in loco raso R.

24. a) sic R.

et monitionibus huiusmodi cum effectu non obtemperarent quod absit, promulgandi et infligendi aliaque faciendi, exercendi et exequendi plenarie, que circa premissa necessaria vel oportuna fuerint, plenam concedimus tenere presentium facultatem.

Datum Avinione II. Kl. Maii, anno quarto.

25. *Facultas absolventi.* — *Apr. 30.*

5

Originale (or.) in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdiche. In plica legitur: de cur̄ Vital. Bulla iam deest. — Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) nr. 1097 (R). Descripsit F. Kern. — Extr. Werunsky 102 ex R; Riezler 2263 n. 1 ex R; Sauerland III nr. 566 minus recte. — Ineditum.

Reg. imp. VIII Pabste nr. 162.

10

Clemens episcopus servus servorum Dei venerabili fratri Baldwino archiepiscopo Treverensi salutem et apostolicam benedictionem.

Sperantes in Domino, quod tu frater et alii tam ecclesiastici quam seculares principes coelectores tui secundum commonitiones et exhortationes nostras generaliter et specialiter vobis factas ad electionem regis Roman(or)um promovendum^a in impera- 15
torem postmodum procedetis, nos fraternitati tue, de qua fiduciam in Domino gerimus specialem, requirendi et monendi . . . maiorem, scabinos, consules, universitatem et populos oppidi Aquensis Leodiensis diocesis eisque sub certis spiritualibus et tempora- 20
libus penis et sententiis mandandi et districtius iniungendi, ut, cum electio de viro catholico et ydoneo, gratiam et communionem nostram et apostolice sedis obtinente
fuerit divina propiciante gratia celebrata, electum ipsum in dictum oppidum pro corona
ibidem ut moris est recipienda intromittant honorifice sicut decet ac recipiant et admit-
tant, per nostras alias litteras¹ concedimus, sicut in eis continetur, plenius potestatem.
Sane quia gratiosa sedis apostolice benignitas sibi devotos et obedientes consuevit
prosequi gratiis et favoribus oportunis, ut, si prefati maior. scabini, consules, universitas 25
et populus huiusmodi requisitionibus et monitionibus obtemperaverint cum effectu
electoque predicto adherere ac ab omni adhesionem, fautoria et participatione Ludovici
de Bavaria, heretici et scismatici manifesti, totaliter abstinere curaverint, ipsos maiorem,
scabinos, consules, universitatem et populum ac singulares personas oppidi supradicti,
recepto ab eis et eorum singulis iuramento iuxta formam inferius annotatam, ab omnibus 30
excommunicationis, suspensionis et interdicti sententiis, quas propter adhesionem, fauto-
riam et participationem dicti Ludovici quomodolibet auctoritate processuum apostoli-
corum habitorum super hiis incurrissent, absolventi iuxta formam ecclesie ac inter-
dictum, cui oppidum predictum et eius universitas propterea subiacerent, relaxandi,
adiecto tamen, quod, si ad adhesionem, fautoriam et participationem eiusdem Ludovici 35
redirent, in easdem sententias recidant^b ipso facto et oppidum prefatum simili subiaceat
interdicto, plenam eidem fraternitati tue facultatem tenere presentium elargimur.
Forma autem iuramenti prestandi per illos de oppido predicto, quibus absolutionis
beneficium impenderis, ut prefertur, talis est:

Ego² . . . confiteor me tenuisse et tenere fidem catholicam et credere ac tenere, 40
quod credit, tenet et docet sancta mater ecclesia, et credidisse et adhuc firmiter credere,
quod non spectat ad imperatorem papam seu summum pontificem deponere et alium
eligere vel creare, sed hoc hereticum reputo et heresim dampnatam per ecclesiam
prelibatam. Insuper ad sancta Dei euangelia iuro, quod stabo et parebo mandatis

25. ^{a)} sic or. ^{b)} sic R; eid corrosum in or.

45.

1) *Supra nr. 24. Ex quo intellegitur erroneum esse id quod Sauerland III p. XXXIV n. 4 exposuit.*

2) *Cf. supra nr. 23.*

ecclesie et domini nostri pape super illatis iniuriis, contumaciis, rebellionibus per me confessatis et sententiis, quas incurri ab homine vel a iure propter premissa et ea tangentia, et quod domino nostro pape qui nunc est et eius successoribus canonice intrantibus fidelis ero de cetero et eis debitam reverentiam et obedientiam exhibebo, nec cum Ludovico de Bavaria, quamdiu stabit in rebellionem dicte ecclesie, seu aliis hereticis et scismaticis aut cum eorum sequacibus per dictam ecclesiam denotatis deinceps ero nec eis seu quibuscumque aliis dabo contra Romanam ecclesiam auxilium, consilium vel favorem, directe vel indirecte, publice vel occulte, quodque nulli ut imperatori obediam vel adherebo, nisi ille primitus fuerit per eandem ecclesiam approbatus, nec etiam cum sepedicto Ludovico aut quocumque alio in rebellionem prefate ecclesie existenti contra eam colligationem, conspirationem faciam seu ligam. Item quod exnunc inantea non obediam nec favebo nec in aliquo adherebo Henrico olim^b archiepiscopo Maguntino per dominum nostrum papam et ecclesiam Romanam iusto iudicio ab archiepiscopatu deposito Maguntino nec cum pro Maguntino archiepiscopo tenebo, habeo vel quomodolibet reputabo. Volo etiam et consentio, quod, si contingat quod absit me imposterum dicto Ludovico de Bavaria favere, adherere vel sibi prestare auxilium, consilium vel favorem seu ea vel aliqua eorum, que confessus sum et propter que incurri sententias excommunicationis, suspensionis vel interdicti prolatas ab homine vel a iure, ulterius facere vel ad ea quovismodo procedere contra iuramentum per me prestitum veniendo, in predictas sententias reincidam ipso facto.

Datum Avinione II. Kl. Maii, pontificatus nostri anno quarto.

26—30. SCRIPTA AD RUPERTUM SENIOREM COMITEM PALATINUM SPECTANTIA.

1346. Mai 1.

25 26. *Instrumentum super iuramento comitis Palatini. — Mai. 1.*

Apographon (c.) in archivo Vaticano arm. XV c. 11 fasc. II additor. (nr. 7) f. 131'. Descripsit F. Schillmann. Est rubrum: Instrumentum absolutionis comitis Palatini ducis Bavarie. — Extr. Riezler 2264. — Ineditum.

In nomine Domini amen. Noverint universi et singuli, quod anno a nativitate eiusdem M^oCCC^oXLVI. indictione XIII., pontificatus sanctissimi patris et domini nostri domini Clementis divina providencia pape^a VI. anno quarto et die prima mensis Maii Avinione in camera eiusdem domini nostri pape presentibus reverendis in Christo patribus dominis Petro Prenestrino et Gaucelino Albanensi episcopis, Talairando tituli sancti Petri ad vincula, Bertrando tituli sancti Marchi et Guidone tituli sancte Sicilie presbiteris sancte Romane ecclesie cardinalibus, nobili et potenti viro domino Ruperto comite Reni et palatino nobisque notariis et testibus infrascriptis presentibus fuit ibidem lecta de mandato dicti domini nostri pape per magistrum Iohannem de Pistorio decanum ecclesie sancti Salvatoris Traiectensis quedam cedula scripta in papiro, cuius tenor sequitur sub hiis verbis:

40 Confiteor me tenuisse fidem catholicam, credere et tenere, quod credit, tenet et docet sancta mater ecclesia, et adhuc firmiter credere, quod non spectat ad imperatorem papam seu summum pontificem deponere et alium eligere vel creare, set hoc

25. b) quondam R.

26. a) papa c.

hereticum reputo et heresim dampnatam per ecclesiam supradictam. Insuper ad sancta Dei euangelia iuro, quod stabo et parebo mandatis ecclesie et domini nostri pape super illatis iniuriis, contumaciis, rebellionibus, fautoriis et aliis implicite vel explicite per me confessatis et non confessatis ac ceteris penis, quas incurri ab homine vel a iure propter premissa et ea tangencia, et quod domino pape qui nunc est et eius successoribus canonice intransibus fidelis ero de cetero eisque debitam reverenciam et obedientiam exhibebo, nec cum prefato Ludovico de Bavaria, quamdiu stabit in rebellionem dicte ecclesie seu aliis hereticis et scismaticis aut cum eorum secassibus per dictam ecclesiam denotatis deinceps ero nec eis seu quibuscunque aliis dabo contra Romanam ecclesiam concilium, auxilium vel favorem, directe vel indirecte, publice vel occulte, quodque nulli ut imperatori obediam nec adherebo, nisi ille primitus fuerit per sanctam Romanam ecclesiam approbatus, nec etiam cum sepedicto Ludovico aut quocumque alio in prefate ecclesie rebellionem existenti contra eam alligacionem, conspiracionem faciam sive ligam. 5

Qua cedula particulariter et distincte lecta et contentis^b in ea distincte in vulgari theutonico prefato domino comiti per venerabilem patrem dominum Gerlacum archiepiscopum Maguntinum, qui datus fuit eidem domino comiti interpres per dominum nostrum papam^c, et per ipsum dominum comitem intellectis, ipse dominus comes omnibus infrascriptis concensuit, prout idem dominus archiepiscopus ibidem retulit eidem domino nostro pape, eaque prefatus dominus comes flexis genibus existens coram prefato domino nostro papa iuravit ad sancta Dei euangelia corporaliter tacto libro, ut sequitur: 15

Primo confessus fuit se tenuisse et tenere fidem catholicam, credere et tenere, quod eredit, tenet et docet sancta mater ecclesia, credidisse et adhuc firmiter credit^d, quod non spectat ad imperatorem papam seu summum pontificem deponere et alium eligere vel creare, set hoc hereticum reputat et heresim dampnatam per ecclesiam supradictam. Item iuravit ad sancta Dei euangelia, quod stabit et parebit mandatis domini nostri pape super illatis iniuriis, contumaciis, rebellionibus, fautoriis et aliis implicite vel explicite confessatis et non confessatis ac ceteris penis, quas incurrit ab homine vel a iure propter premissa et ea tangencia, et quod domino nostro pape qui nunc est et eius successoribus canonice intransibus fidelis erit de cetero eisque debitam reverentiam et obedientiam exhibebit ut catholicus christianus, nec cum Ludovico de Bavaria, quamdiu stabit in rebellionem dicte ecclesie, seu aliis hereticis et scismaticis aut cum eorum sequacibus per dictam ecclesiam denotatis deinceps erit nec eis seu quibuscunque aliis dabit contra Romanam ecclesiam concilium, auxilium vel favorem, directe vel indirecte, publice vel occulte, quodque nulli ut imperatori obediet nec adherebit, nisi ille primitus fuerit per sanctam Romanam ecclesiam approbatus, nec etiam cum sepedicto Ludovico aut quocumque alio in prefate ecclesie rebellionem existenti contra eam obligationem, conspiracionem faciet sive ligam. 20

Quibus sic ut premititur actis dominus noster papa eundem comitem humiliter petentem et supplicantem, prout aparebat per signa et per relationem dicti domini archiepiscopi interpretantis vulgariter dicta domini comitis, absolvit a sententiis excommunicationis, quibus erat ligatus et quas incurrerat propter adhesionem et fautoriam dicti Ludovici de Bavaria, et ipsum restituit sacramentis ecclesie, retenta sibi penitencia eidem domino comiti per ipsum dominum nostrum papam imponenda. De quibus omnibus et singulis idem dominus noster papa mandavit nobis subscriptis notariis, ut de predictis faciemus unum, duo aut plura publica instrumenta. 30

Acta fuerunt hec anno, indictione, pontificatu, die et loco predictis, presentibus dominis cardinalibus predictis necnon venerabili patre domino Gasberto Narbonensi archiepiscopo, domini pape camerario, magnifico et potenti viro domino Carolo marchione 45

Moravie, venerabili patre domino Gerlaco archiepiscopo Maguntino, nobili et potenti viro domino Guilhelmo Rogerii vicecomite Bellifortis, venerabili patre domino Itherio abbate Cluniacensi, magistro Iohanne de Pistorio decano ecclesie sancti Salvatoris Traiectensis ad premissum vocatis et rogatis.

5 Et ego Iohannes Valens clericus Ruthenensis diocesis, publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius, premissa omnia et singula, prout inveni in quadam nota michi tradita et assignata per venerabiles viros dominos Guilhelmum de^e Bos prepositum Foro-Julien-
sem, B(er)t(r)andum de Chaunaco rectorem ecclesie de Samatano Lumberiensis dyocesis clericos, camerarios supradicti domini nostri pape et notarios publicos infrascriptos, ita
10 hec^d de verbo ad verbum de ipsorum clericorum et notariorum auctoritate et mandato fideliter scripsi et exemplavi et in hanc publicam formam redegi meoque signo consueto signavi rogatus.

Et ego Guilhelmus de Bos Caturensis dyocesis, camere domini pape clericus, publicus auctoritate apostolica notarius, habens a sede apostolica potestatem instrumenta,
15 de quibus rogatus fuero, per alium notarium publicum scribi facere, dummodo in eis postea me subscribam, premissis cedulae lectioni^e, iuramentorum prestationi, confessionibus, promissionibus factis, dictis et habitis per dominum Rupertum comitem Reni et omnibus aliis et singulis suprascriptis una cum supranominatis testibus et subscripto
20 notario publico interfui eaque notavi et in protocollo meo scripsi et ideo huic publico instrumento vice et nomine meo et socii mei subscripti scripto et signato manu et signo Iohannis Valens clerici Ruthenensis dyocesis, publici auctoritate apostolica et imperiali notarii, me subscripsi, signum quoque meum apposui consuetum rogatus.

Et ego B(er)t(r)andus de Chaunaco etc.

27—30. SCRIPTA PAPAE.

27. *Litterae conductus.* — *Mai. 1.*

25

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) nr. 1365 (R). Descripsit F. Kern. — Extr. Riezler 2265. — Ineditum.

Venerabilibus fratribus (archiepiscopis^a, episcopis et dilectis filiis electis, abbatibus, prioribus, decanis, prepositis, archidiaconis, archipresbiteris, plebanis, rectoribus et aliis
30 ecclesiarum prelati vel eorum vices gerentibus et personis ecclesiasticis quibuscumque religiosi et secularibus et ecclesiarum ac monasteriorum capitulis et conventibus exemptis et non exemptis Cluniacensis, Cisterciensis, Cartusiensis, Premonstratensis, sanctorum Benedicti et Augustini et aliorum ordinum necnon magistris et preceptoribus sancti Iohannis Ierosolimitani et sancte Marie Theutonicorum et Calatravensis hospitalium sive
35 domorum, ad quos presentes littere pervenerint).

Cum dilectus filius nobilis vir Ruppertus comes palatinus Reni, dux Bavarie, exhibitor presentium, qui nuper ad sedem apostolicam pro quibusdam suis venit negociis, ab eadem de beneplacito nostro recedens intendat repctere, sicut intelleximus, partes suas, universitatem vestram rogamus, requirimus et attentius in Domino exhortamur,
40 quatenus eundem nobilem, cum per terras, districtus, portus et loca vestra transitum fecerit, benigne recommendatum habentes eidem aut familiaribus suis in personis vel rebus eorum nullam inferatis molestiam, iniuriam vel offensam nec ab aliis, quantum in vobis fuerit, permittatis inferri, sed eis potius de securo conductu, si a vobis illum

26. ^e) de Bos *correximus nos*; debes c. ^d) hoc c. ^e) lectionem c.

45 27. ^a) *Uncis inclusa ex nr. 1346 eiusdem tomii registri supplivimus*; etc. ut supra usque pervenerint habet R.

pecierint, suis tamen sumptibus sic prompte ac libere pro nostra et eiusdem sedis reverentia providere curetis, quod nos devotionem vestram exinde possimus in Domino merito commendare, presentibus post sex menses minime valituris.

Datum Avinione Kl. Maii, anno quarto.

28—30. PRIVILEGIA ECCLESIASTICA.

5

28. *Privilegium de divinis officiis celebrandis in locis interdicto suppositis. — Mai. 1.*

Reg. Vatican. 172 nr. 727 (R). Descripsit F. Kern. — Extr. Riezler 2266 a. — Ineditum.

Dilecto filio nobili viro Ruperto seniori duci Bavarie salutem etc.

Devotionis tue sinceritas promeretur, ut votis tuis in hiis presertim, que ad tue salutem anime cedere valeant, quantum cum Deo possumus, favorabiliter annuamus. Tuis itaque supplicationibus inclinati auctoritate tibi presentium indulgemus, ut si fors ad loca ecclesiastico supposita interdicto te contigerit declinare, liceat in illis clausis ianuis, excommunicatis et interdictis exclusis, non pulsatis campanis et voce summissa tibi et dilecto filio nobili viro Ruperto iuniori duci Bavarie, fratri tui, ac duodecim personis aliis consanguineis^a seu servitoribus tuis domesticis Romane ecclesie sancte devotis eiusque mandata servantibus missam et alia divina officia facere celebrari, dummodo tu vel illi causam non dederitis interdicto nec id tibi vel illis contigerit specialiter interdicti. Nulli ergo etc. nostre concessionis infringere etc.

Datum Avinione Kl. Maii, anno quarto.

20

29. *Privilegium de sacramentis ministrandis. — Mai. 1.*

Reg. Vatican. 172 nr. 728 (R). Descripsit F. Kern. — Extr. Riezler 2266 b. — Ineditum.

Dilecto filio nobili viro Ruperto seniori duci Bavarie salutem etc.

Eximie devotionis affectus, quem ad nos et Romanam geris ecclesiam, promeretur, ut in hiis, que anime tue salutem respiciunt, votis tuis, quantum cum Deo possumus, favorabiliter annuamus. Tuis itaque supplicationibus inclinati, ut quilibet sacerdos ydoneus tibi ac dilecto filio nobili viro Ruperto iuniori duci Bavarie, fratri tui, ac duodecim aliis personis consanguineis^a seu servitoribus tuis domesticis Romane ecclesie sacrosancte devotis eiusque mandata servantibus, quociens expedierit, ministrare valeat ecclesiastica sacramenta, quibuscumque Romanorum pontificum predecessorum nostrorum constitutionibus contrariis nequaquam obstantibus, iure parochialis ecclesie et cuiuslibet alterius in omnibus semper salvo, auctoritate tibi presentium indulgemus. Nulli ergo etc. nostre concessionis infringere etc.

Datum Avinione Kl. Maii, anno quarto.

35

30. *Privilegium de capella castri Heidelberg. — Mai. 1.*

Reg. Vatican. 172 nr. 732 (R). Descripsit F. Kern. — Extr. Riezler 2266 c. — Ineditum.

Dilecto filio nobili viro Ruperto seniori duci Bavarie salutem etc.

Ob tuorum exigentiam meritorum, quibus persona tua fore dinoscitur insignita, libenter illa tibi concedimus gratiose, per que status tuus tranquille pacis munimine

28. ^a) sic R.

29. ^a) sic R.

40

fulciatur. Tuis itaque supplicationibus inclinati, ut nullus ordinarius, etiam metropolitani, nec quis alius inferior iudex, nisi sedis apostolice delegatus extiterit, capellam tuam, quam ut asseris in castro tuo Heydelbergh Wormatiensis dioc(es)is fundasti canonice ac dotasti, ecclesiastico supponere valeat interdicto absque licentia sedis apostolice speciali faciente plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem, devotioni tue tenore presentium indulgemus, presentibus post decennium minime valituris. Nulli ergo etc. nostre concessionis infringere et cetera.

Datum Avinione [Kl.]^a Maii, anno quarto.

31. CLEMENTIS VI. MANDATUM SUPER FACTO SEDIS MAGUNTINAE.

1346. Mai. 6.

Reg. Vatican. 168 p. 366 nr. 446 (R). Descripsit F. Kern. — Copiae registri Avinion. papir. Clem. VI. a. IV|6 (Reg. Vatican. 218) f. 247 nr. 446 collationem non habuimus. — Extr. Werunsky 103; Riczler 2267; Sauerland III nr. 570. — Ineditum.

Reg. imp. VIII Pabste nr. 163.

Venerabilibus fratribus . . Treverensi et . . Ravenmat(i) archiepiscopis ac dilecto filio . . archidiacono Treverensi salutem etc.

Violentorum presumptuosis ausibus per oportuna remedia obviandum existit, ut eorum perversis conatibus resistatur aliique a talibus vel similibus excessibus arceantur. Ad quod debet ob zelum iusticie presidentis offitium insurgere, ut eorum iniurie iuris remedio repellantur. Dudum siquidem in apostolatus nostri primordiis provisiones omnium archiepiscopalium et aliarum cathedralium ecclesiarum tunc vacantium et vacaturarum inantea per privationes per nos faciendas de prelati earum ubilibet constituti dispositioni et ordinationi nostre specialiter reservantes decrevimus¹ extunc irritum et inane, si secus super hiis per quoscunque quavis auctoritate scienter vel ignoranter contingeret attemptari; nuper etiam ecclesia Maguntina ex eo vacante, quod nos Henricum olim archiepiscopum Maguntinum^a exigentibus suis demeritis de fratrum nostrorum consilio omni honore, potestate, dignitate ac offitio pontificali privaveramus, nos considerantes, quod nullus de provisione ipsius ecclesie Maguntine preter nos ea vice disponere poterat reservatione et decreto obsistentibus supradictis, de persona venerabilis fratris nostri Gerlaci archiepiscopi Maguntini de fratrum ipsorum consilio auctoritate apostolica duximus providendum ipsumque illi in archiepiscopum prefecimus et pastorem, ac subsequenter sibi apud sedem apostolicam constituto fecimus munus consecrationis impendi et demum, cum palleum, insigne plenitudinis videlicet pontificalis offitii, ex parte ipsius fuisset a nobis cum ea, qua decuit, instantia postulatum, palleum ipsum de corpore beati Petri sumptum sibi fecimus apud sedem eandem ut moris est assignari. Cum autem, sicut fidedigna relatione percepimus, dictus Henricus cum nonnullis suis in hac parte complicitibus, fautoribus et ei adherentibus ipsam Maguntinam ecclesiam et administrationem eiusdem nec non opida, castra, villas, loca ac nonnulla ornamenta ecclesiastica, etiam pontificalia, vasa argentea et bona ac iura alia ad Gerlacum archiepiscopum et Maguntinam ecclesiam predictos spectantia occupet, usurpet

30. ^a) deest R.

31. ^a) sequuntur preter nos ea vice cancellata R.

1) Cf. supra p. 4 n. 2.

et consumat ac detineat indebite occupata in nostrum et apostolice sedis contemptum sueque fame et salutis dispendium et multarum animarum periculum ac eiusdem Maguntine ecclesie et Gerlaci archiepiscopi predictorum grave preiudicium et scandalum plurimorum, nos volentes, quod provisio nostra huiusmodi de persona dicti Gerlaci^b prefate ecclesie, ut premititur, facta sublatis impedimentis quibuslibet suum plenum 5 sortiatum effectum, discretioni vestre per apostolica scripta mandamus, quatenus vos vel duo aut unus vestrum per vos vel alium seu alios prefato Gerlaco archiepiscopo Maguntino efficacis defensionis presidio super hiis assistentes predictum Henricum, complices, fautores et adherentes eidem ac occupatores alios et detentores quoscunque ecclesie 10 administrationis, ornamentorum, vasorum argenteorum, opidorum, villarum, castrorum, locorum, iurium et bonorum predictorum, ut eidem Gerlaco archiepiscopo, vicariis, officialibus ac procuratoribus suis eius nomine in corporalem possessionem et quasi ipsius ecclesie Maguntine ac administrationis necnon opidorum, castrorum, villarum, locorum, iurium et iurisdictionum, ornamentorum vasorumque argenteorum et bonorum 15 quorumcumque predictorum ad eodem Gerlacum archiepiscopum et ipsam Maguntinam ecclesiam spectantium omnino libere tradant et restituant et in pace dimittant nullumque impedimentum prefato Gerlaco archiepiscopo aut eius vicariis, officialibus, curialibus aut gentibus seu procuratoribus ipsius Gerlaci archiepiscopi vel alicui eorundem per se vel alium seu alios, directe vel indirecte, publice vel occulte prestant seu inferant quoquomodo, quominus ipse Gerlacus archiepiscopus per se ac eodem vicarios, officiales, 20 curiales ac procuratores suos et alios prefate ecclesie Maguntine ac administrationis et omnium et singulorum opidorum, castrorum, villarum, locorum, iurium, iurisdictionum, ornamentorum vasorumque argenteorum et aliorum quorumcumque rerum et bonorum predictorum libere ac plene assequi, exercere valeat et pacifice possidere necnon . . scolasticum, . . cantorem, . . thesaurarium^c et capitulum ac canonicos et singulares per- 25 sonas ac vassallos, homines feudatarios, fideles et subditos prefate ecclesie Maguntine et quosvis alios clericos et laycos, cuiuscunque sint preeminentie, conditionis, ordinis, dignitatis et status, quorum interest seu interesse potest communiter vel divisim, etiam si episcopali vel quacunque alia superiori vel inferiori prefulgeant dignitate, de quibus expedire videritis, ut infra certum peremptorium terminum competentem, quem eis et 30 eorum singulis duxeritis, prout ipsos et eorum singulos premissa contingere noveritis, prefigendum, ab obedientia dicti Henrici omnino desistant nec ei deinceps seu alicui eius nomine pretextu alicuius homagii seu iuramenti fidelitatis eidem Henrico per ipsos vel eorum aliquem ratione vel occasione rerum et bonorum spiritualium et temporalium ad archiepiscopum Maguntinum qui est pro tempore et ecclesiam ipsam Maguntinam 35 spectantium seu moventium ab eadem prestiti, que quidem iuramenta et homagia licet prestantes ad observationem eorum ulterius minime teneantur, necnon quascunque colligationes, pactiones, confederationes et societates^d super hiis, etiam si essent penis, iuramenti vel aliis firmitatibus quibuscunque vallate, in contrarium forsitan facte et inite, revocamus, cassamus et annullamus ac nulla, cassa et irrita nuntiamus, penas adiectas 40 et iuramenta super premissis prestita relaxantes, consiliis, auxiliis vel favoribus quibuslibet faveant quomodolibet vel assistant. sed eidem Gerlaco^e ut vero archiepiscopo Maguntino ac vicariis, officialibus, curialibus, procuratoribus et gentibus Gerlaci archiepiscopi predicti et eius nomine prestant et exhibeant obedientiam et reverentiam debitam et devotam ac homagia et alia servitia consueta auctoritate apostolica moneatis 45 et ex parte nostra efficaciter inducatis. Quod si forte monitionibus vestris huiusmodi parere contempserint, omnes et singulos tam clericos quam laycos, cuiuscunque dignitatis, status, ordinis vel conditionis existant, etiam si episcopali vel quacunque alia

31. b) Gelarci *R.*c) thesaurium *R.*d) societatis *R.*e) Gelarco *R.*

superiori vel inferiori prefulgeant dignitate, qui monitioni et requisitioni huiusmodi parere contempserint, quos extunc personas videlicet singulares eorum excommunicationis, capitulum vero suspensionis et predictam ecclesiam Maguntinam neenon terras et loca quoruncumque in hac parte dicto Henrico quomodolibet adherentium seu faventium
 5 interdicti sententiis subiacere volumus ipso facto, excommunicatos et suspensos neenon ecclesiam, terras et loca predicta, que penas et sententias incurrisse predictas noveritis, eisdem penis et sententiis subiacere in ecclesiis et locis earundem partium, de quibus vobis videbitur, candelis accensis et campanis pulsatis publice nuntietis, invocato ad
 10 premissa, si opus fuerit, auxilio brachii secularis, contradictiones auctoritate vestra appellatione postposita compescendo, predicentes eis nichilominus, quod nos contra per-
 15 sonas ecclesiasticas ipsorum ad privationis omnium beneficiorum suorum ecclesiasticorum, etiam si dignitates vel personatus seu alia quevis existant et eorum habeant animarum, et inhabilitationis penas, prout earum rebellionis et inobedientie in hac parte contemp-
 20 ptus exegerit, exigente iusticia procedemus. Rursus volumus, quod clericos et personas ecclesiasticas, de quibus eorum in hac parte inobedientis et excessibus forsitan exigenti-
 25 bus vobis videbitur expedire, ex parte nostra peremptorie citare curetis, ut infra cer- tum terminum peremptorium competentem per vos eis super hoc prefigendum apostolico conspectui personaliter se presentent super predictis responsuri, facturi et recepturi, quod iusticia suadebit, diem autem huiusmodi citationis et formam et quidquid super
 30 premissis duxeritis faciendum nobis per vestras litteras harum seriem continentes fide- liter intimare curetis. Volumus insuper, quod processus vestros super predictis habendos per edicta publica in locis proponenda et affigenda publicis, de quibus sit verisimilis presumptio, quod ad eorum, quos tangent, pervenire possint noticiam vel alias, prout melius et utilius vobis videbitur, ratione previa faciatis. Ceterum nostre intentionis
 35 existit, quod commissione huiusmodi non obstante predictus Gerlaeus archiepiscopus iurisdictionem suam ordinariam super predictis et aliis ad eum spectantibus possit libere, quotiens oportunum extitit et sibi videbitur, exercere.

Datum Avinione II. Non. Maii, anno quarto.

32. 33. DISPENSATIONES IN FAVOREM KAROLI 30 MARCHIONIS CONCESSAE.

1346. Mai. 9.

32. *Dispensatio super iuramento de castris Bohemiae praestito. — Mai. 9.*

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) nr. 1098 (R). Descripsit F. Kern. — Ed. Klicman 654 ex R. — Extr. Werunsky 104; Emler p. 683 nr. 1702.

35 *Reg. imp. VIII Pabste nr. 164.*

Carissimo in Christo filio Iohanni regi Boemie illustri et dilecto filio nobili viro Carolo eius primogenito, marchioni Moravie.

Rationis equitas suadet, ut semper emergentibus de novo negociis plerumque mutando in melius, que prius acta provide fuerant, adhibeatur antidotum auxilii oportuni. Sane nuper in nostra presentia nobis explicare curastis, quod dudum certis ratio-
 40 nabilibus causis suadentibus cupientes honores et bona regni Boemie illibata consistere et illesa prestitistis in nostra presentia iuramentum vos castra vel redditus de iure ac proprietate regni predicti existentia nullatenus vendere vel alias distrahere quoquo- modo. Et quia de novo tu, fili marchio, ad assequendum dante Domino Romani

culmen imperii per electionem de persona tua in regem Romanorum in imperatorem postmodum promovendum celebrandam aspiras et propterea te subire necessario existimes varia profluvia expensarum, quas supportare nequires comode, nisi per modum venditionis vel impignorationis aut aliquam accomodam distraherentur aliqua castra vel bona alia dicti regni, nobis humiliter supplicastis, ut pro tanto casu tanque utili et evidenti necessitate dispensare vobiscum super iuramento huiusmodi de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur attendentes considerata qualitate presentis temporis ecclesie Romane ac toti rei publice multipliciter expedire, quod aliquis vir catholicus Deo et ecclesie predictae devotus in regem Romanorum in imperatorem promovendum postmodum assumatur, ad quod principes tam ecclesiasticos quam seculares electores eiusdem imperii duximus commonendos, teque, marchio predictae, qui erga Deum et ecclesiam predictam devotione sincera prefulges, ad hoc inter ceteros Alamanie principes reputantes ydoneum, considerantes quoque, quod non expedit, ut tam utile tanque necessarium negocium ob defectum expensarum in sui prosecutione sustineat detrimentum, ex hiis et aliis causis honestis et rationabilibus supplicationi vestre huiusmodi benignius inclinati, super eodem iuramento modo qui sequitur dispensamus, videlicet quod eo non obstante ratione prosecutionis dicti negocii et non causis vel necessitatibus aliis vos ambo simul et concorditer possitis, prout ad vos alias pertineret, alienare aut in alium vel alios transferre per modum venditionis vel impignorationis illa de castris et redditibus dicti regni, de quibus pari consensu, ut premititur, et non aliter videritis expedire. Nulli ergo etc.

Datum Avinione VII. Id. Maii, anno quarto.

33. *Dispensatio cum filia Karoli super impedimento matrimonii. — Mai. 9.*

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) nr. 1099 (R). Contulit F. Kern. — Ed. Klieman 655 ex R. — Extr. Werunsky 105; Emler p. 684 nr. 1703.

Reg. imp. VIII Pabste nr. 165.

Iohanni^a regi Boemie.

Romanus pontifex collatis sibi in persona beati Petri clavibus regni celestis ligandi obtinens pontificium et solvendi nonnunquam supra ius illius rigorem mansuetudine temperando circa quosdam et precipue personas generis nobilitate sublimes, erga Deum et sedem apostolicam devocione precipua refulgentes, de plenitudine potestatis, prout in Deo conspicit expedire, dispensat. Hinc est, quod nos exhibite nobis petitioni tue, fili carissime, benignius annuentes, ut dilecta in Christo filia puella inclita Catherina, nata dilecti filii nobilis viri Caroli, primogeniti tui, marchionis Moravie, cum aliquo viro nobili, fidei et ecclesie Romane devoto, de quo tibi videbitur, in tercio vel remocioribus consanguinitatis vel affinitatis gradibus sibi attinente, sponsalia contrahere ac, cum ad etatem pervenerit legitimam, matrimonialiter copulari licite valeat, impedimento ex huiusmodi consanguinitate vel affinitate proveniente ac quibuscunque constitutionibus contrariis nequaquam obstantibus, auctoritate apostolica tenore presencium dispensamus, prolem ex matrimonio huiusmodi contrahendo suscipiendam legitime nunciantes. Nulli ergo etc.

Datum Avinione VII. Id. Maii, anno quarto.

34. CLEMENTIS VI. SCRIPTUM SUPER INTERDICTO CIVITATIS BASILIENSIS.

1346. Mai. 9.

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) nr. 1161 (R). Descripsit F. Kern. — Ed. Wackernagel, 'Urkundenbuch der Stadt Basel' IV, 159 nr. 169 ex R. — Extr. Werunsky 106. Reg. imp. VIII Pábste nr. 166.

Ad futuram rei memoriam.

Dudum percepto relatibus fidedignis, quod cives, habitatores et incole civitatis Basiliensis, que auctoritate processuum per sedem apostolicam dudum adversus Ludovicum de Bavaria hereticum et seismaticum manifestum ipsiusque complices, fautores, receptores, adiutores et valitores habitorum iusticia exigente interdicto ecclesiastico cum suis districtu et territorio subiacebat, ad nostram et ecclesie Romane devotionem et obedientiam relictis pestiferis adhesione, fautoria et participatione Ludovici predicti se disposerant et etiam disponebant, nos volentes cives, habitatores et incolas supradictos graciosis favoribus prevenire interdictum huiusmodi usque ad certum terminum per nostras certi tenoris litteras¹ duximus, sicut in eisdem litteris continetur, plenius suspendendum. Sane quia, sicut ipsorum peticio nobis exhibita continebat, ipsi adhuc certis negociis impediti complere comode nequeunt, quod super premissis facere recta intentione intendunt, nos volentes exuberare apostolice sedis gratiam erga ipsos a fine ultimi dicte suspensionis termini, qui debet in festo Pentecostes futuro proximo terminari, dictum interdictum usque ad Kalendas instantis mensis Septembris de gracia suspendimus speciali. Adiecto tamen specialiter et expresse, quod, nisi per nos aliud ordinaretur, interim super hoc extunc transactis dictis Kalendis eadem civitas cum predictis suis districtu et territorio predicto subiaceant interdicto. Nulli ergo etc.

Datum Avinione VII. Id. Maii, anno quarto.

35. 36. CLEMENTIS VI. CONFIRMATIO CONSTITUTIONIS HENRICI (VII.) REGIS.

1346. Mai. 9.

35. *Litterae confirmationis. — Mai. 9.*

Reg. Avinion. papir. Clem. VI. a. IV]6 (Reg. Vatican. 218) f. 283' nr. 523 (RA). — Reg. Vatican. 168 f. 387' nr. 523 (RV). Utrumque contulit F. Schillmann. Adhibuimus praeterea editionem (L), quam adhibitis duobus apographis saec. XVI (L₁) et saec. XVIII (L₂) paraverunt Bormans et Schoolmeesters 'Cartulaire de l'église Saint-Lambert de Liège' IV (1900) p. 43 nr. 1313. — Extr. Sauerland III p. 224.

Clemens^a episcopus servus servorum Dei venerabili fratri Engelberto episcopo Leodiensi salutem et apostolicam benedictionem^a.

Ex iniuncto nobis desuper apostolice servitutis officio, quo nos ad curam et gubernationem fidelium omnium et presertim ecclesiarum et personarum ecclesiasti-

35. ^a) loco Clemens — benedictionem RA habet: Venerabili fratri Engelberto episcopo Leodiensi salutem; idem RV praebet, ubi etc. additum.

1) Wackernagel l. c. p. 157 nr. 165.

earum cognoscimus in domo Domini deputatos, libenter fidelium ipsorum quieti prospicimus, sed ecclesiarum et personarum ecclesiasticarum predictarum statui tanto libentius providemus omnem ab eis occasionem inquietudinis et molestie causam, quantum nobis est possibile, removendo, quanto nobis de illis specialior et propensior cura inest. Propter quod ea, que pro fidelium ac^b ecclesiarum et personarum predictorum^c tranquillitate devota catholicorum principum diffinitione statuta sunt, ut perpetuis maneat illibata temporibus, libenter apostolice confirmationis munimine roboramus. Sane petitio tua nobis exhibita continebat, quod, licet clare memorie Henricus VI. rex Romanorum dudum per principes suos, quod nulla civitas nullumque oppidum in regno Romano constituta communionem, constitutiones, colligationes, confederationes vel coniurationes aliquas, quocumque nomine censeantur, facere possent, sententialiter pronuntiando diffiniri fecisset, prout in quibusdam patentibus litteris ipsius Henrici regis sigillo munitis inde confectis, quarum^d tenorem de verbo ad verbum presentibus inseri fecimus, plenius continetur, tamen dilecti filii cives Leodienses et homines oppidorum, villarum, castrorum et aliorum locorum in^e dicto regno consistentium subditi tui et ecclesie Leodiensis contra sententiam, pronuntiationem^f et diffinitionem huiusmodi temere venientes, quandoque confederationes, pactiones, coniurationes et alligationes de facto fecerunt et adhuc facere non formidant, ex quibus mala plurima, dampna et pericula tam tibi et eidem ecclesie quam toti patrie Leodiensi contigerunt hactenus et maiora contingere verisimiliter formidantur. Quare nobis humiliter supplicasti, ut^g super hoc tibi et eidem ecclesie de oportuno remedio providere ac sententie, pronuntiationi et diffinitioni huiusmodi apostolice confirmationis robur adicere dignaremur. Nos igitur tuam et ecclesie tue^h predictae quietem et statum tranquillum et prosperum cupientes ac huiusmodi malis et periculis obviare summo opere affectantes, huiusmodi tuis supplicationibus inclinati, sententiam, pronuntiationem et diffinitionem predictas ratas et gratas habentes, illas auctoritate apostolica et ex potestate, qua imperio Romano vacante, prout vacat ad presens, imperatori succedimus, ex certa scientia confirmamus et presentis scripti patrocinio communitus, omnem defectum si quis intervenerit in eisdem suppletentes de plenitudine apostolice potestatis. Tenor autem dictarumⁱ litterarum talis est:

‘Henricus — indictione III.’ *Supra tom. II nr. 299 (4).*

Nulli ergo omnino^h hominum^h etc. nostre^k confirmationis et suppletionis^l infringere etc.^k.

Datum Avinione VII.^m Idus Maii, pontificatus^h nostri^h anno quartoⁿ.

36. *Mandatum executorium. — Mai. 9.*

Reg. Avinion. papir. Clem. VI. a. IV 6. (Reg. Vatican. 218) fol. 284 (RA). — Reg. Vatican. 168 fol. 388 (RV). Utrumque contulit F. Schillmann. Adhibuimus etiam editionem extremæ partis litterarum inde a verbis Quocirca fraternitati incipientem editioni supra sub littera L citatæ adiectam. — Ed. Sauerland III nr. 571 ex RA et RV.

Clemens^a episcopus servus servorum Dei^a venerabilibus fratribus . . Coloniensi et . . Treverensi ac . . Remensi archiepiscopis salutem et apostolicam benedictionem.

Ex iniuncto nobis desuper apostolice servitutis officio, quo nos ad curam et gubernationem fidelium omnium et presertim ecclesiarum et personarum ecclesiasti-

35. b) et L. c) predictarum L. d) quorum L. e) dicti *add. L.* f) pronuntiationem RV; pronuntiationem L. g) uti L. h) *deest RA, RV.* i) *deest RV.* k) nostre — etc. *deest L.*
l) suppletionis et RV. m) VI L₁. n) III° L.

36. a) *deest RA, RV, ubi legitur: In e. m.*

carum cognoscimus in domo Domini deputatos, libenter fidelium ipsorum quieti prospicimus, sed ecclesiarum et personarum ecclesiasticarum predictarum statui tanto libentius providemus omnem ab eis occasionem inquietudinis et molestie causam, quantum nobis est possibile, removendo, quanto nobis de illis specialior et propensior cura inest.

5 Propter^b quod ea, que pro fidelium ac ecclesiarum et personarum predictorum^c tranquillitate devota catholicorum principum diffinitione statuta sunt, ut perpetuis mancant illibata temporibus, libenter apostolice confirmationis munimine roboramus. Sane petitio venerabilis fratris nostri Engelberti episcopi Leodiensis nobis exhibita continebat, quod, licet clare memorie Henricus VI. rex Romanorum dudum per principes suos, quod

10 nulla civitas nullumque oppidum in regno Romano constituta communionem, constitutionem, colligationem, confederationem vel coniurationem aliquas, quocumque nomine censeantur, facere possent, sententialiter pronuntiando diffiniri fecisset, prout in quibusdam patentibus litteris ipsius Henrici regis sigillo munitis inde confectis, quarum tenorem de verbo ad verbum presentibus inseri fecimus, plenius continetur, tamen dilecti filii

15 cives Leodienses et homines oppidorum, villarum, castrorum et aliorum locorum in dicto regno consistentium subditi episcopi et ecclesie Leodiensis contra sententiam, pronuntiationem et diffinitionem huiusmodi temere venientes, quandoque confederationes, pactiones, coniurationes et alligationes de facto fecerunt et adhuc facere non formidant, ex quibus mala plurima, dampna et pericula tam episcopo et ecclesie supradictis^d

20 quam toti patrie Leodiensi contigerunt hactenus et maiora contingere verisimiliter formidantur. Quare idem episcopus nobis humiliter supplicavit, ut super hoc sibi et eidem ecclesie de oportuno remedio providere ac sententie, pronuntiationi et diffinitioni huiusmodi apostolice confirmationis robur adicere dignaremur. Nos igitur episcopi et ecclesie predictorum quietem et statum tranquillum et prosperum cupientes ac huius-

25 modi malis et periculis obviare sumnopere affectantes, huiusmodi eiusdem episcopi supplicationibus inclinati, sententiam, pronuntiationem et diffinitionem predictas ratas et gratas habentes, illas auctoritate apostolica et ex potestate, qua^e imperio Romano vacante, prout vacat ad presens, imperatori succedimus, ex certa scientia confirmavimus ac omnem defectum, si quis intervenerit in eisdem, supplevimus de plenitudine apostolice potestatis. Tenor autem dictarum litterarum talis est:

‘Henricus — indictione IIII.’ *Supra tom. II nr. 299 (4).*

Quocirca fraternitati vestre per apostolica scripta mandamus, quatenus vos vel duo aut unus vestrum per vos vel alium seu alios alligationes^f, confederationes ac coniurationes predictas contra huiusmodi sententiam, declarationem et diffinitionem eiusdem regis factas,

35 initas seu alias quomodolibet attemptatas, etiamsi iuramentis, penis aut quavis alia firmitate fuerint roborate, auctoritate nostra cassantes et etiam annullantes necnon iuramenta et quascumque penas alias super eorum observatione prestita et interposita relaxantes, sententiam, pronuntiationem et diffinitionem dicti regis necnon confirmationem nostram huiusmodi a civibus necnon hominibus oppidorum, villarum, castrorum et aliorum locorum

40 subditis episcopi et ecclesie Leodiensis predictorum faciatis inviolabiliter observari, contradictores per censuram ecclesiasticam et alias, prout iustum fuerit, appellatione postposita compescendo. Non obstante si eis vel quibusvis aliis communiter vel divisim a sede apostolica sit indultum, quod interdicti, suspendi vel excommunicari non possint per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de

45 indulto huiusmodi mentionem.

Datum Avinione VII. Idus Maii, anno quarto^g.

36. b) per *RV*. c) predictarum *RV*. d) supradictos *RA*. e) quam *RA*, *RV*. f) alligationes *L*. g) IIII° *L*.

37. IOHANNIS REGIS TESTIMONIUM DE MORTE HEINRICI VII. IMPERATORIS.

1346. Mai. 17.

Traditur primo in Chronica novella Hermanni Korneri (K) Lubicensis, fratris ordinis Praedicatorum; cf. editionem chronicae quam paravit J. Schwalm (1895), p. 40 et 224, ubi textus litterarum omissus est. Adhibuimus codicum antiquorum apographa saec. XIX confecta quae continentur in codicibus Gottingensibus hist. 64^I p. 277—278 (K 1), hist. 64^{II} fol. 144, 4—145, 4 (K 2), hist. 64^{III} fol. 138, 1—4 (K 3). De quibus cf. Schwalm l. c. p. X sqq. et 'Verzeichniss der Handschriften im preussischen Staate I, Hannover 2 (Göttingen 2)', 1893, p. 23. — Praeterea traditur apud St. Baluzium, Miscellanea I (1678), p. 161, cuius editio (B) ex „veteri membrana authentica quam servant fratres Praedicatores Viridunenses“ parata est. Editio a G. W. Leibniz, Codex iuris gentium (1693) p. 188, data apographo Baluziano nititur, ut habes in Leibnizii praefatione. — Ed. (praeter Baluzium) Eccard, Corpus histor. medii aevi II, 984 (in editione Korneri). — Extr. Würth-Paquet p. 66 nr. 1803; Emler p. 685 nr. 1709.

Regesten Ludwigs p. 213 Ioh. nr. 345.

Cf. supra tom. IV nr. 1243—1247, et Barthold 'Der Römerzug König Heinrichs von Lützelburg' II (1831) I. Beilage, ubi de his litteris fuse agitur.

Iohannes Dei gratia Bohemie rex, Lutzburgensis^a comes universis presentes litteras inspecturis salutem in eo, qui custodit veritatem in seculum^b et facit iudicium^c omnibus^d iniuriam patientibus^{d.1}.

Quia salvator noster^e in hunc mundum venit, ut testimonium perhiberet veritati, et nos secundum modulum nostrum debemus^f, quantum^g possumus, ipsum sequi et imitari^f et maxime, quando propter^h vanitates et insanias falsas² veritas corrumpiturⁱ in plateis³ et^k salus populi gravius^l impeditur^m, quodⁿ quidem maxime contingitⁿ ex eo, quod^o aliqui^o proprie salutis immemores bonam famam illorum diminuere^p satagunt^o, qui pro veritate fidei predicanda^q mittuntur, ut sint in lucem gentium et loquendo et exhortando usque ad ultimum^r terre⁴ proficiant^s cuilibet ad^t salutem. Quicumque enim^u cogitant vel procurant infamiam^v contra Dei nuncios et ministros^w, procul dubio^x contra Deum^a et^a Dei populum consilium malignantur, de^y quibus propheta ait^y: 'Super⁵ 3) populum tuum malignaverunt consilium^z.' Cuius^a causa illico subinfertur, quia^b 'cogitaverunt adversus sanctos tuos', et sequitur^b: 'ut non memoretur nomen Israel^c ultra.'⁶ Nuper autem retulit coram nobis religiosus vir frater Petrus de Castro Reginaldi^d

37. a) Luccenburgensis B; Lutzburgensisque K. b) secula B. c) iusticiam K. d) omnibus qui iniuriam patiuntur B. e) deest K 1. 2. f) debemus ipsum, quantum possumus, imitari B. g) in 35 quantum K 1. h) per B. i) labitur K. k) ut sic K. l) facilius K. m) inpediatur K. n) quod — contingit deest B. o) loco aliqui — satagunt B praebet: aliqui diminuunt bonam famam illorum. p) dirimere K 1. q) deest B. r) extremum B. s) proficient K 1. t) in K 2. 3. u) sic add. B. v) infamia B. w) restat add. B. x) quod add. B. y) unde ait propheta B. z) consilium K 1. a) et B. b) quia — sequitur deest K. c) illorum B. d) Reynaldi K.

1) Psalm. 145, 7. 2) Psalm. 39, 5. 3) Isai. 59, 14. 4) Act. 1, 8. 5) Psalm. 82, 4. 6) *ibid.* 5.

ordinis fratrum Predicatorum, quod in^o non modicum ipsius^f ordinis^g dedecus et iacturam magnam^o facte^h sunt romancieⁱ, cronice et moteti, in quibus continetur, quod clare memorie dominum et genitorem nostrum imperatorem Henricum frater quidam videlicet^k Bernhardus de Monte Policiano^l ordinis supradicti in^m administracione sacramenti^m eucharistieⁿ venenaverit^o; propter quod^p ad defensionem veritatis predictus frater Petrus de Castro Reginaldi^q super^r hoc litteram testimoniam a nobis sibi dari humiliter^r supplicavit. Nos^s autem supplicacioni ipsius, prout ex Deo et iusticia tenemur, inclinatis^s notum facimus universis, quod a principio, quando audivimus hos^k rumores, de predictis nos et plures^k amici nostri^t inquisivimus diligenter et contra dictum fratrem Bernhardum de Monte Policiano^l nihil invenimus fide dignum. Idecirco ipsum credimus firmiter^u predictum facinus nullo modo^v commisisse, presertim^w cum^w predictum dominum nostrum^k genitorem in sua infirmitate ultima ipse idem^k frater^x Bernhardus diligenti obsequio custodiverit^y et deinde^z publice et^z pacifice in sua religione et^a in civitate Arecii^a inter fideles imperii commorando, ubi a familiaribus predicti domini genitoris nostri et^b a nostris capi faciliter potuisset, post mortem ipsius domini genitoris nostri^b longo tempore supervixerit^c, quod^d fuit non modicum ipsius innocencie argumentum. Due etiam amite nostre¹, sorores predicti^e genitoris nostri habitum predicti ordinis susceperunt, quarum una fuit priorissa in quodam monasterio dicti^f ordinis^f et ambe^g professe in dicto ordine usque ad mortem permanserunt. Postea etiam^h domina Maria soror nostraⁱ germana suscepit habitum ordinis memorati; tamen antequam profiteretur^k, inclite recordacionis Karolus rex Francie^l eam sibi in uxorem petiit copulari, et sic facta regina Francie^l quamdiu vixit habuit confessorem de ordine supradicto et, sicut elegerat, habuit post mortem suam^f inter sorores ipsius^m ordinis suam^f sepulturam. Et similiter aviaⁿ nostra domina Beatrix mater dicti^h domini genitoris nostri, que post eum per^o aliquod tempus^o supervixit, fecit se inter sorores predicti ordinis sepeliri. Nos etiam et karissima consors nostra^p habuimus^q confessores de ordine prefato. Unde^r si nobis et amicis nostris apparuisset, quod aliquis de fratribus ordinis supradicti in dominum genitorem nostrum tam dolorosum et nephandum flagitium perpetrasset, nunquam voluissemus tot et tantas familiaritates fratribus predicti^s ordinis exhibuisse. Idecirco^t rogamus, quantum^h possumus^h, universos, ut, sicut docet apostolus^{u2}, deponentes^v mendacium^w loquatur unusquisque veritatem cum proximo suo et^f quod non credant^x narrationibus^y ignorancium aut romancium^z,ronicis^a, in quibus contra claram^a veritatem plurima noscuntur^b contineri^b. Nam^c hoc si fieret esset^c in detrimentum salutis eorum et in preiudicium anime^d patris nostri. Rogamus etiam quemlibet, qui super^e hoc^e a fratribus predicti ordinis fuerit requisitus, ut procuret, sicut poterit, quod adversarii a predictis emulacionibus arceantur, ita ut^f totus predictus ordo fratrum^d Predicatorum possit de^g cetero^g sine cordis molestia Deo^a nostro^a liberius

37. e) in magnum ipsius ordinis dedecus et contemptum B. f) sui K 3. g) sui add. K 2.
 h) facti B. i) romancii B; romance K 1. k) deest B. l) Peluciano B. m) administrando
 40 ei sacramentum B. n) eukaristie K 1. 2. o) venenavit et B. p) hoc B. q) Reynaldi K. r) pro
 super — humiliter B praebet: habere super hoc litt. test. humiliter. s) Et nos ipsius suppl., prout possumus,
 inclinantes B. t) de his add. B. u) firm. deest B; firm. credimus ymmo dicimus K 2. 3. v) nullatenus
 B. w) quia B. x) deest K 1. y) custodivit B. z) deinde — et deest B. a) et — Arecii
 45 deest B; Areticii K 1. 2. b) et — nostri deest B. c) supervixit B. d) et hoc B. e) sepe dicti K.
 f) deest B. g) sic B. h) deest K. i) et add. K 1. 2; germana nostra K 3. k) esset professa B.
 l) Francorum B. m) illius K. n) ava K. o) aliquo tempore B. p) habemus et K 2. 3.
 q) postea add. B. r) et B. s) dicti K 3; ipsius B. t) ideo B. u) sint add. K. v) omne
 add. K. w) et add. K. x) credat B. y) narrationem B. z) romancii B. a) deest B.
 b) continentur B. c) quia hoc esset B. d) deest K. e) supra hec K. f) quod B. g) Deo B.

50 1) Felicitas et Maria. Utraque priorissa fuit; cf. Voigtel-Cohn 'Stammtafeln' tab. 222. 2) Eph. 4, 25.

deservire et populum ad viam salutis efficacius revocare. Quod^h ut perpetue firmitatis robur optineatⁱ, presentibus^k litteris nostrum fecimus apponi sigillum.

Datum in castro nostro Magduno^l super Euram¹ Bituricensis dyocesis XVII. die mensis Maii, anno Domini MCCCXLVI.

38. VOCATIO AD ELECTIONEM.

5

1346. Mai. 20.

Originalia duo (A et B) in archivo publico Dusseldorpiensi, 'Kurköln nr. 674.' Contulit R. Lüdicke. In A in verso legitur: R. Sigillum loro membranaceo pendet in A; in B iam desideratur. — Ed. Bodmann, Codex epistolaris Rudolphi I (1806) p. 382 nr. XXV (B); Lacomblet III, 343 nr. 430 cum nota ex A et B.

10

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 1.

Litterarum, quas hic proponimus, A formam priorem existimaverimus, in qua titulus archicancellarii archiepiscopo Coloniensi debitus desideratur et verba quaedam minus urbane concepta videntur; altera B. fortasse Walramo exigente, post confecta est. Cf. etiam Lacomblet III, 343.

15

Vocationis litterae praeter has Coloniensi archiepiscopo directas servatae non sunt; neque verisimile est Baldewinum et Iohannem tales recepisse, id quod vel ex eo intelligitur, quod neuter eorum in litteris post electionem factam conscriptis (infra nr. 63, 64, 67, 71) convocationis meminit. Colonicus vero in decreto (infra nr. 66), Saxoniae dux in promulgatione (infra nr. 68, 69) sese ad electionem vocatos esse testantur. Minus²⁰ recte ergo dictum censemus id quod refert Matthias Nuewenburgensis (Böhmer, Fontes IV, 233): provisus Moguntinus . . . ad eligendum regem principes convocavit.

Eis, quae in litteris Coloniensi directis habentur, repugnare videntur, quae praebet Heinricus de Diessenhofen (Böhmer, Fontes IV, 50):

Gerlacus, provisus et consecratus in archiepiscopum Maguntinum per papam²⁵ Clementem VI., ivit cum rege Bohemie et Karolo filio suo Treverim. et ibi cum archiepiscopo Treverensi et archiepiscopo Coloniensi. rege Bohemie et duce Saxonie deliberat de termino electoribus prefigendo ad eligendum regem Romanorum. Et hec deliberatio facta fuit Treveris anno XLVI, V. kal. Iunii. et proclamatus fuit terminus ad eligendum feria tertia proxima post octavam apostolorum Petri et Pauli,³⁰ que erat V. Idus Iulii apud villam Rens.

Qua cum narratione optime conveniunt, quae leguntur apud ipsum Heinricum de Diessenhofen p. 49:

Colonicus vero non audens se pape opponere nec Trevirensi resistere nec regem Bohemie nec filium offendere, unacum rege Bohemie et duce Saxonie et cum³⁵ predictis archiepiscopis terminum ad eligendum novum regem ut infra patebit prefigunt.

et quae narrat Matthias Nuewenburgensis p. 240:

Licet autem scriberetur principi (se. Ludovico imperatori) de predictis principibus electoribus, quod ad eligendum regem terminum statuissent, credere noluit⁴⁰

37. ^h) que K. ⁱ) optineant K. ^k) nostris add. B. ^l) de Magduno B.

1) Mehun-sur-Yèvre. Quod castrum Iohannes rex a. 1334. a Philippo rege Franciae acceperat; cf. Regesten Ludwigs p. 316 Frankreich nr. 406.

praesertim autem archiepiscopi Pragensis testimonium notatu dignissimum, quod extat in collatione die 5. m. Novembris in consistorio Avinionensi habita, infra nr. 99:

Principes et venerabiles patres domini Baldwinus Treverensis, Gerlacus Maguntinus et Walramus Coloniensis archiepiscopi ac illustres et magnifici principes dominus Iohannes rex Boemie quondam digne memorie et dominus Rudolfus dux Saxonie . . . certum locum scilicet Renis situm super alveo Reni, ubi antiquitus consueverunt principes electores ad tractandum de electione regis in imperatorem promovendi convenire, et tempus videlicet XI. die mensis Iulii proximo preteriti tam super electionis tractatu quam super ipsa electione celebranda prefixerunt, vocatis legitime omnibus, quorum intererat vel interesse poterat, qui de iure vel de consuetudine ad electionem eandem convocari debebant.

In difficultatibus, quae ex his omnibus oriuntur, diiudicandis praetereundum non est, quod terminus electionis (d. 11. m. Iulii) a die conventionis principum (d. 28. m. Maii) quadraginta quinque diebus i. e. sex septimanis tribusque diebus abest.

A.

Reverendo in Christo patri domino Walramo archiepiscopo Coloniensi Gerlacus Dei gratia sancte Maguntine sedis archiepiscopus, sacri imperii per Germaniam archicancellarius complacendi affectum in omnibus cum salute.

Cum diutina sacri Romani imperii vacatio varia incomoda et periculosa ac multiplicia dispendia ipsi imperio, fidei quoque catholice et rei publice necnon principibus electoribus et aliis subiectis eisdem periculose ingessisse noscatur et periculosiora ingerere cottidie verisimiliter coniecturando et presumendo ex preteritis formidetur, ipsumque sacrum imperium iam per longa tempora vacavisse et adhuc inpresenciarum vacare dubium non existat sintque per dominum nostrum summum pontificem omnes et singuli principes tam ecclesiastici quam seculares, ad quos regem Romanorum in imperatorem postmodum promovendum ius pertinet eligendi, de quorum numero esse dinoscimur, auctoritate apostolica moniti seriosa instancia et hortati, ut sine more dispendio pro electione Romanorum regis huiusmodi de persona ydonea facienda convenire et ad electionem ipsam realiter procedere non postponant, ne super hoc sedes apostolica, que suo advocato et defensore precipuo videlicet imperatore

B.

Reverendo in Christo patri domino Walramo Coloniensis ecclesie archiepiscopo, sacri imperii per Italian archicancellario, Gerlacus Dei gratia sancte Maguntine sedis archiepiscopus, eiusdem sacri imperii per Germaniam archicancellarius, complacendi affectum in omnibus cum salute.

Cum diutina sacri Romani imperii vacatio varia incomoda et periculosa ac multiplicia dispendia ipsi imperio, fidei quoque catholice et rei publice necnon principibus electoribus et aliis subiectis eisdem periculose ingessisse noscatur et periculosiora ingerere cottidie verisimiliter coniecturando et presumendo ex preteritis formidetur, ipsumque sacrum imperium iam per longa tempora vacavisse et adhuc inpresenciarum vacare dubium non existit^a, sintque per dominum nostrum summum pontificem omnes et singuli principes tam ecclesiastici quam seculares, ad quos reges^a Romanorum in imperatorem postmodum promovendum ius pertinet eligendi, de quorum numero esse dinoscimur, auctoritate apostolica moniti seriosa instancia et hortati, ut sine more dispendio pro electione Romanorum regis huiusmodi de persona ydonea facienda convenire et ad electionem ipsam realiter procedere non postponant, ne super hoc sedes apostolica, que suo advocato et defensore precipuo vide-

catholico non intendit amplius quovismodo carere, de alio oportuno remedio providere cogatur, cupientes quoque pretactis obsistere periculis et salubriter, in quantum divina suffulti gracia poterimus, providere et considerantes convocacionem principum coelectorum nostrorum ad nos nomine nostre ecclesie pertinere vobis et ceteris principibus nostris coelectoribus supradictis deliberacione prehabita provida et matura ad tractandum de electione huiusmodi et singulis eius circumstanciis et eciam divina nobis suffragante elemencia ad eligendum aliquem virum strenuum et catholicum in regem Romanorum et in imperatorem postmodum promovendum feriam terciam proximam post festum beati Kiliani martiris. que est dies XI. mensis Iulii anni presentis, in pomeriis seu ortis subtus villam Rense supra litus Reni sitam Treverensis dyocesis, ubi al(ias) et ab antiquo principes electores ad premissa convenire consueverunt, duximus prefigendum et prefigimus in hiis scriptis. Citantes nichilominus vos et alios principes coelectores nostros super premissis ad locum et terminum pretactos perempt(orie) in hiis scriptis, in quibus eciam loco et termino ob premissa proponimus et dante Domino volumus personaliter comparere, cum intimacione, quod, sive veneritis sive non, nos nichilominus cum aliis principibus electoribus ibidem convenientibus ad premissa. in quantum de iure poterimus, firmiter procedemus. nullius contumacia seu negligencia in hac parte aliquatenus obsistente. In cuius rei evidenciam et certitudinem ampliorem presentes conscribi litteras ipsasque nostri appensione sigilli fecimus communiri.

Datum Metis, sabbato proximo ante festum ascensionis Domini, quod sabbatum fuit^b dies XX. mensis Maii, anno Domini millesimo CCC. XL. sexto.

licet imperatore catholico non intendit amplius quovismodo carere, de alio oportuno remedio providere cogatur, cupientes quoque pretactis obsistere periculis et salubriter, in quantum divina suffulti gracia poterimus, providere et considerantes convocacionem principum coelectorum nostrorum ad nos pertinere vobis, in quantum vestra interfuerit, et ceteris principibus nostris coelectoribus supradictis deliberacione prehabita provida et matura ad tractandum de electione huiusmodi et singulis eius circumstanciis et eciam, si divina elemencia annuerit, ad eligendum aliquem virum strenuum et catholicum in regem Romanorum et in imperatorem postmodum promovendum, feriam terciam proximam post festum beati Kiliani martiris, que est dies XI. mensis Iulii anni presentis, in pomeriis seu ortis subtus villam Rense supra litus Reni sitam Treverensis dyocesis, ubi al(ias) et ab antiquo principes electores convenire consueverunt, pro finali termino ex causis pretactis et aliis racionabilibus duximus prefigendum et prefigimus in hiis scriptis, quos diem et locum vobis tenore presencium intimamus, in quibus ec(iam) loco et termino ob premissa proponimus et dante Domino volumus personaliter comparere. In cuius rei evidenciam et certitudinem ampliorem presentes conscribi litteras ipsasque nostri appensione sigilli fecimus communiri.

Datum Metis, sabbato proximo ante festum ascensionis Domini, quod sabbatum fuit^b dies XX. mensis Maii, anno Domini millesimo trecentesimo quadragésimo sexto.

39. CLEMENTIS VI. LITTERAE REGI POLONIAE DIRECTAE.

1346. Mai. 22.

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V) f. 8 nr. 25 (R). — Ed. Theiner, Vetera monumenta Poloniae I, 493 nr. 640 ex R; Klieman 671 ex R. Cuius editionem hic
repetimus. — Extr. Cod. dipl. Moraviae VII, 487 nr. 662; Emler p. 686 nr. 1712.

Reg. imp. VIII Pabste nr. 3.

Carissimo in Christo filio Kasimiro regi Polonie illustri.

Attendentes varia personarum et rerum dispendia et animarum amarius plangenda pericula, que disensiones et guerre, quas hostis antiquus humani generis inter te, carissime fili, ex parte una et carissimum in Christo filium nostrum Johannem, regem Boemie illustrem, eiusque natos ex altera suscitare studuit, produxerunt et periculosius, nisi provideretur aliter, producere comminantur, considerantes quoque varia commoda, que non solum tibi ac eidem regi et natis, sed toti patrie illi, que hostes et emulos catholice fidei habere vicinos noseitur, mutue pacis et unitatis concordia ministraret nos, qui vices illius in terris^a insufficientibus meritis gerimus, qui cogitationes pacis et non afflictionis se cogitare testatur, summis desideriis affectamus, ut sopitis amicablem dissensionibus huiusmodi et omissis guerrarum fremitibus, quibus Deus pacis graviter provocatur, huiusmodi pacis et concordie unitas inter te dictosque regem et natos dante Domino proveniret, propter quod pridem litteras nostras specialiter super hoc tue celsitudini direximus, te ad reformationem pacis huiusmodi paternis monitis et exhortationibus inducentes. Sane, fili dilectissime, tuis receptis litteris responsalibus nobis super hoc destinatis, per quas te promptum ad pacem reformandam huiusmodi, cum . . nuncius noster, quem ad partes predictas nos per dictas litteras nostras missuros scripsimus, venerit, obtulisti, magnificenciam tuam regiam exinde cum graciarum accionibus multipliciter in Domino commendantes serenitatem tuam volumus non latere, quod nuper rege predicto ac dilecto filio nobili viro Carolo eius primogenito, marchione Moravie, apud sedem apostolicam in nostra presencia constitutis nos ipsos super huiusmodi reformatione pacis et concordie commonendos duximus et exhortandos. Qui tandem nobis benivole respondentem se super hoc ordinacioni et voluntati nostre pro se ac omnibus vassallis et subditis suis et ipsorum cuiuslibet, super quibuscunque questionibus, quas ipsi coniunctim vel divisim tecum habent vel habere possunt ex quibuscunque [causis]^b vel occasionibus, totaliter summiserunt sub pena decem milium marcharum auri, nichilominus promittentes efficaciter et ad sancta Dei euangelia manu tacta iurantes eidem ordinacioni et voluntati stare, parere ac tenere, perficere et complere, quicquid duxerimus super hiis ordinandum, confectis nichilominus exinde publicis instrumentis. Quocirca tuam regiam excellenciam rogamus, requirimus et hortamur attente, quatenus hiis, que premissa sunt, consideranter attentis, reformationi pacis et unitatis huiusmodi tuum dirigens animum et inclinans procuratores tuos ad submissionem et obligationem similes tuo nomine faciendas idoneo mandato suffultos ad nostram presenciam e vestigio destinare procures et nichilominus, ne congressus bellici vel offensiones mutue reformationis pacis negocium, circa quod laborare^c intendimus, ut prefertur, impedire valeant vel eciam perturbare, ad sufferenciam vel treugas cum eisdem rege et marchione faciendas et ineundas usque ad certi temporis competentis spacium, infra quod negocium ipsum perfici divina suffragante gracia valeat, cum

hoc idem per ipsos regem et marchionem velimus fieri, efficaciter te disponas.* Et quia pro vitandis dietis periculis et bonis, que utrique parti ac fidei et fidelibus parcium illarum ex reformatione diete pacis provenire poterunt. gracia largiente divina eadem reformatio insidet admodum cordi nostro, dilectum filium nobilem virum Guamotum de Sancto Albino servientem nostrum armorum ad te, fili amantissime, specialiter 5 destinamus, ut per ipsum efficiamur celeriter de voluntate tua super hiis cerciores.

Datum Avinione XI. Kal. Iunii, anno quinto.

40. PROMISSIONES ALTERAE KAROLI MARCHIONIS BALDEWINO FACTAE.

1346. Mai. 22.

10

Originale (or.) in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdicke. In verso inter alia legitur: R. Pendet sigillum Karoli marchionis loro membranaceo. — Extr. Württh-Paquet p. 66 nr. 1805; Emler p. 687 nr. 1713.

Reg. imp. VIII nr. 233.

Numeros arabicos adiecimus nos. — Quae cum promissionibus prioribus, supra nr. 2, 15 concordant, typis minoribus excudenda euravinus, numeros paragraphorum a nobis in nr. 2 adiectos in margine apponentes.

Wir Karle von Gots gnaden des hochgeborn fürsten künig Iohaus von Beheim erstegeborn son, markgreve zû Merhern, dîn künt allen luden. daz wir mit bedachtem müde und mit gudem rade umb grosze gûnst und vordernisse, die der erwirdig in Gode vater und herre her Baldewin 20 ertzbischof von Triere, unser lieber veder, an uns gewant und gekeret hait, yme gesichert und mit unsern truwen gelobet han:

1 (1) Daz wir, in welchem wesen oder leben daz wir weren, als lange wir leben, mit yme und sime stieffe fruntlichen und lieplichen leben wollen und nach sime rade dîn und uns dar nach ryen und halden, und daz wir mit allem vlizze und mit gûden truwen nach 25 aller unser besten macht und wissene werben und schaffen alleziit sollen, daz der hochgeborn fürste künig Johan von Beheim, unser herre und vater, mit unserm vorgebant vedern und dem stieffe von Triere alleziit fruntlichen, lieplichen und gerûwe-

*) Cf. de his omnibus ea, quae ipse Clemens refert in litteris Ludovico regi Ungariae eodem die directis (Reg. imp. VIII Pabste nr. 4; Klieman 673), quas hic subiungere liccat: 30

Carissimo in Christo filio Ludovico, regi Ungarie illustri. Serenitatis tue litteris responsalibus ad nostras, quas tibi, fili carissime, super concordia inter carissimos in Christo filios nostros Iohannem Boemie et Kazimirum Polonie reges illustres ac eiusdem regis Boemie natos dissidentes invicem reformanda dudum destinavimus, animo leto receptis et contentis in eis diligencius intellectis, responsiouem tuam piam et benivolam uecnon et affectionem 35 suiceram, quam te habere circa eandem reformandam concordiam describunt dicte littere, cum graciaram accionibus multipliciter in Domino commendamus. Cum autem eidem regi Polonie scribamus, qualiter prefatus rex Boemie et dilectus filius nobilis vir Carolus, primogenitus suus, nuper in nostra presencia constituti et per nos super reformatione huiusmodi concordie requisiti, nobis benivole respoudentes se voluntati et ordinacioni nostre super hoc 40 adiecta pena decem milium marcharum auri et iuramento prestito summiserunt, ipsum regem Polonie attentius exhortando, ut procuratores suos ad faciendam similem summisionem idonea potestate suffultos studeat destinare, interim recipiendo cum prefatis rege ac marchione sufferenciam vel treugas usque ad alicuius competentis temporis spacium, infra quod uegocium predictum per nos perfici valeat gracia suffragante divina, serenitatem tuam 45 rogamus et hortamur regiam, quatenus regem prefatum Polonie ad premissa velit efficaciter inducere tua regia celsitudo. Datum (Avinione XI. Kal. Iunii, anno quinto).

lichen lebe und sitze, und sollen verhalten und bewaren, wa wir mögen, daz kein zweyunge oder ufflonfe zwischen yn nit werden noch gescheen. Were iz aber, daz daz geschee, so sollen wir darzû raden und helfen und uns arbeiden, daz daz gerichtet und gesetzet werde ane vörzoch.

5 (2) Were iz auch, daz die graschaft von Lutzillimburg an uns queme, so sollen wir selber mit unserm vorge(anten) . . vedern und dem stifte von Triere alleziit früntlichen, lieplichen und gerüwelichen leben und sitzen. Und ob keinerley tzweyunge oder uflaufe zwischen uns gescheen oder erstünden, daz Got verbiede, des sollen wir blyven an unsern raitluden, die hernach genant sint, mit beheltnisse unserm egeuanten
10 vedern und dem stieffe von Triere aller irer vorderunge und ausprache, die sie wider die graschaf von Lutzillimburg han oder haben mochten, und en sal yn dar an wider uns noch wider die graschaft kein vorstant noch gewer nit schaden noch hinderen.

(3) Wir ensollen auch, in welchem leben daz wir weren^a, mit unsers vorge(anten) . . vedern und des stieftes von Triere steden, vesten oder undertanen keynerley verbuntnisse
15 nit angan noch machen oder volgen, die wider unsern vorge(anten) . . vedern oder den stift von Triere in keinerhand wiis weren oder sin mochten.

(4) Und quemen wir zû dem Romischen riche, so sollen wir den vorge(anten) steden, vesten oder undertanen kein vryheit, herschaft oder privilegeya nit geben noch lyhen noch bestedigen ane unsers vorge(anten) . . vedern und sines stieftes willen
20 oder gehenknisse.

(5) Wir ensollen ouch nummer, yn welchem leben wir nû oder hernamales sin, wider unsern vorge(anten) . . vederen, den stieft von Triere dîn noch helfen noch sie hinderen, dan wir sollen und wollen yn helfen und raden und sie verantworten und schirmen nach aller unser möge.

25 (6) Und was kôste und schaden unser vorge(anter) . . veder oder stift von Triere umb uns 2 zû kyesene oder zû cronene zû Romischem kunige oder anders von der sachen oder criege wegen, die dan abe quemen, oder van andern sachen, die uns oder die unsern angiengen, entphiengen oder liden oder zû lidene oder zû dîne geburden* vore oder nach, die koste und schaden sollen wir yn gantzlichen bezalen und aberichten und sollen sie darvore, ee sie kein kôste
30 darumb dîn oder schaden liden, mit slozzen und mit landen und luden, die ym und sime stifte vorge(ant) wol gelegen sin, wol versichern, nach der geburde, koste und schaden, die geburent zû dîn oder zû lidene; oder sal daz vor uns dîn der hochgeborn fürste unser herre und vater, kunig Johan von Beheim und greve zû Lutzillimburg vorge(ant), mit sinen landen und vesten. Und sollen wir unsern vorge(anten) vedern und den stift von Triere selber sicher
35 machen mit des riches vesten, lande, luden und guden, die in allerbeste gelegen sint, des ersten daz wir sie yn gewinnen oder an uns komen*.

(7) Ouch sollen wir unserm vorge(anten) . . vedern und dem stifte von Triere alle ir her- 3 schefte, vryheit, recht und gût gewende, privilegia und brîve, sie sin ewig oder zû ziiden, die sie hant von seliger gedenknisse keyser Heinriches, unsers anychen, oder von andern Romischen
40 keysern oder kunigen oder von dem oder den, die dar zû gekoren waren, ernûwen und von nûwens geben, bestedigen und bevesten und die auch beszeren, und yn auch andere von nûwens geben, die unser . . raitlude hernach benant oder den merren deil under yn mogelich dînckent zû hant, als wir gekorn oder gecronet werden zû kunige oder zû keysere, ye zû dem male under unserm ingesigele, des wir danne gebrûchen und sollent die privilegia und brîve auch
45 geben und bestedigen under unser gulden bullen, ob wir sie gewinnen. Wir sollen ouch schaffen und begaden, daz die kurfürsten alle zû den brîven und privilegien iren willen und verhenknisse und dar uber ir uffenen versigelte brîve geben.

40. ^a) *eadem manu supra lineam add. or.*

4 (8) Und¹ umb daz kein zwiunge und ufloufe zwischen unserm vorge(n)anten . . vedern und dem stiffe von Trire und uns, in welchem leben daz wir sin, nû oder hernamalis kein ziit nit weren möge und um daz alle stücke und sache, dan abe zweyuuge were, iz sii von den egenanten privilegien zû ernûwene oder zû gebene oder zû beszerne oder von andern stucken, die daz riche oder die graschaft von Lutzillimbürg oder ander unser herschaft rurten, tuschen uns gût und snelle ende nemen, so hat unser egenant . . vedere vor sich und sinen stift den erbern man meister Wykeren von Bÿrgele sinen paffen und wir vor uns und unser herschaft, die wir han und noch gewinnen, den strengen ritter^b hern Heinrichen Beyer den alden zû raitluden und wir sementlichen und gemeinlichen den strengen ritter hern Wilhelm von Urley zû einem dritten und gemeinen manne erkorn, die auch alle 10 und ir iglicher daruber zû den heiligen sweren sollen.

(9) Und was die vorge(n)anten drii raitlude oder daz merer teil under yn uber die vorge(n)anten stücke und ir iglichs tuschem unserm egenanten . . vedern und sinem stiffe und tûschen uns zû beiden siiten sprechen oder setzen, daz sollen wir auch zû beiden siiten stete und veste halden. 15

(10) Und wanne die egen(anten) . . raitlude von unserm vorge(n)anten . . vedern oder von sines stiftes wegen gemanet werden, sie selber oder zû hûs und zû hove mit brîven oder küntlichen boden, so sullen sie darnach binnen achte dagen zû Trire oder zû Wytlich, wa unser egen(anter) . . veder oder sin stift wollen, ynwaren und nit dannen komen, sie enhaben ende gegeben von den stücken. dan abe zweyuuge tuschen uns 20 were. Welcher auch under uns an dem rechte besaget würde, der sal die kôste bezalen, die die raitlude als umb die stücke getan hetten.

(11) Were iz auch, daz der egen(anten) raitlude keiner abegienge oder zû den sachen nit versten enmochte, von welcher partyen der genant were, dÿ^c sal einen andern binnen vîrzehn dagen darnach, daz sie darumb gemanet wurden, an des stat 25 setzen und kÿsen. Gienge aber der dritte und der gemein man abe oder enmochte zû den sachen nit verstan, so sullen die andern zwene raitmanne einen andern dritten und gemeinen man kÿsen an des stat, der abe gegangen were oder zû den sachen nit verstan mochte, binnen vîrzehn dagen darnach, daz sie darumb von einer partyen under uns gemanet würden, und enmochte^b sie binnen der ziit nit eindrechtig werden, 30 so sal unser egenant . . veder macht haben einen andern dritten und gemeinen man zû setzene, der yme und sinem stiffe und auch der graschaft von Lutzillimbürg sii verbunden, ûzgescheiden allerley argelist und geverde an allen den vorgeschribenen artikeln und an ir iglichem besondern. Zû urkunde und warheid aller diser vorgeschribener stücke han wir unser ingesigel an disen brîf dûn henken. 35

Der gegeben ist do man zalte nach Godes geburte dusent druhundert sehs und virtzieh jar, uf den zwen und zwentzigsten dag des maindes Maius genant zû latine.

41. DIFFIDATIO BALDEWINI LUDOVICO IMPERATORI DIRECTA.

1346. Mai. 24.

Apographon (M) in codice archivi Confluentini A I 1 nr. 118 fol. 7'—8 a Petro Maier secretario Treverensi saec. XVI conscripto. Descripsit R. Salomon. — De codice cf. P. Richter in 'Trierisches Archiv' VIII, 74. — Ed. J. Fr. Böhmer in 'Jahrbuch für

40. ^b) ritter² or. ^c) $\frac{1}{2}$ in loco raso or.

1) Cf. litteras Karoli regis Reg imp. VIII nr. 291, infra ad Dec. 5 edendas.

vaterländische Geschichte I (Wien 1861) p. 214, ad apographon M, non, ut erronee notat Winkelmann loco statim citando, ex originali, quod non habemus; Winkelmann Acta II, 818 nr. 1161.

Regesten Ludwigs p. 312 Joh. nr. 374 et p. 418 Reichssachen nr. 443.

5 *Fide digna non videntur ea quae de causa diffidationis refert Cod. Trev. 1462 (= Gesta Trevirorum, ed. Wyttenbach et Müller II, 259 nota):*

Baldewinus . . . Ludovico mandavit, ut cognato suo filio regis Bohemiae receptam terram redderet Carinthiorum; quod cum facere recensasset, ipsum diffidavit.

10 *Similes litteras a Rudolfo duce Saxoniae imperatori directas esse, ex litteris ducis civitati Nordhausen directis (infra nr. 69) effecit Werunsky 'Geschichte Karls IV.' I, 426. Cf. etiam litteras civitati Tremonicensi missas (infra nr. 68).*

Dem hochgebornen hern Ludwigen von Beyern entpieten wir Baldewin von Gottis gnaden crtzbischof zu Trier: herre wisset, das uns von unserm heiligen vatter unserm hern dem babst also hart und crnstlich botschaft nuwelings ist komen, das wir leider 15 dieser zit uwers bestes nit werben enmogen. Und darumb ist es, das uns wider uch davon gebuert zu tun. So wullen wir uns gegen uch bewart han mit diesem brieve.

Der geben ist zu Trier do man zalt nach Gottis geburte MCCCXLVI^a jare, uf den XXIII^{ten} tag im Meye, unter unserm heymlichen siegel gedruckt uf den ruck.

42. UNIO INTER ARCHIEPISCOPOS MAGUNTINUM ET TREVERENSEM FACTA.

20

1346. Mai. 24.

Originale (or.) in archivo Confluentino. Descripsit R. Salomon. In verso inter alia legitur: R. Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo. — Extr. Dominicus 'Baldewin von Lützelburg' p. 453. — Ineditum.

25 Gerlacus Dei gracia sancte Moguntine sedis archiepiscopus, sacri imperii per Germaniam archicancellarius.

Notum facimus universis, quod propter varios multiplicesque favores et promotiones per reverendum in Christo patrem dominum Baldewinum sancte Treverensis ecclesie archiepiscopum nobis hactenus sepius ex mera liberalitate exhibitos et 30 impensos confederacionis seu unionis vinculum ex certa nostra sciencia ac voluntate inivimus cum eodem, ita quod contra predictum dominum Treverensem de cetero numquam per nos vel alios faciemus, sed ipsi astabimus seu assistemus efficaciter nostris consiliis, auxiliis et favore, necnon eius consiliis et beneplacitis nos semper inantea studebimus conformare, nullam quoque in posterum ligam vel unionem cum aliquibus 35 aliis iniemus, que in prefati domini . . Treverensis et sue ecclesie redundare possint preiudicium quovismodo. Et si idem dominus . . Treverensis ad requisicionem nostram aliquod auxilium vel iuvamen nobis impenderit, presertim pro adipiscenda et obtinenda possessione vel quasi ecclesie nostre Moguntine ac bonorum et iurium ad ipsam pertinentium, et ex hoc memoratum dominum Treverensem et suam ecclesiam aliqua dampna 40 vel expensas sustinere contigerit, super quibus simplici verbo ipsius domini . . Treverensis credemus, huiusmodi expensas et dampna eisdem domino Treverensi et sue ecclesie tenebimur et debemus sine diffugii obstaculo resarcire. Ceterum ut verum amicitie et dilectionis vinculum inter nos mutuo indissolubiler perseveret et ne occasione ali-

quarum impeticionum seu dissensionum, que inter nos forsitan moveri possent, huiusmodi dilectionis et amicie vinculum dirumpi valeat seu dissolvi, taliter est inter nos mutuo concordatum: Si prefatus dominus . . Treverensis super aliquibus articulis seu casibus occasione predictae nostre ecclesie Moguntine exortis et qui adhuc oriri poterunt in futurum aliquam contra nos impeticionem habuerit seu materiam questionis vel si nos e converso 5 contra ipsum aliquas habeamus, quod super hiis, quando unus nostrum alium impetere voluerit et unus nostrum per alium super hoc monitus fuerit, quilibet nostrum unam discretam et ydoneam personam pro arbitro debebit et tenebitur nominare. Que quidem due persone tamquam arbitri nos hinc et inde super dictis impeticionibus ac querimoniis et questionibus quibuscumque aliis si poterunt complanabunt. Quod si in hoc concordantes 10 esse non possint, tunc ipsi unam terciam et communem personam assumere debebunt infra quindenam continue succedentem. postquam ab aliqua partium desuper fuerint requisiti; et quideumque^a dicti tres arbitri sic imposterum nominandi et assumendi vel maior pars eorundem super pretaetis impeticionibus, querimoniis et questionibus inter nos pronunciaverint vel statuerint, hoc debebimus hinc et inde ratum et gratum firmiter 15 observare. Verum si dicti duo arbitri per dictum dominum . . Treverensem et nos nominandi in unam terciam seu communem personam infra pretaetam quindenam concordare non possint, tunc prefatus dominus Treverensis debebit unam personam, que sibi et dicte ecclesie nostre Moguntine communiter attineat, pro communi persona et tercia nominare et de illa etiam nos debebimus contentari. Eo etiam adiecto, quod aliqua possessio 20 vel quasi seu detencio vel temporum curricula alicui nostrum non debebunt in suo iure preiudicium aliquod generare. Omnia et singula premissa promissimus bona fide et promittimus per presentes tenere, adimplere et firmiter observare nec contra ea venire quovis exquisito ingenio vel colore, dolo et fraude in premissis omnibus et singulis penitus procul motis. In quorum omnium testimonium et robur sigillum nostrum pre- 25 sentibus est appensum.

Datum Treveris anno Domini M^oCCC^oXL sexto, die XXIII. mensis Maii.

43. LITTERAE IOHANNIS FILII REGIS FRANCIAE.

1346. Mai. 30.

Copia sacc. XV—XVI. in Cod. Univ. Prag. I C 24 fol. 381' (P). Contulit R. Salomon. — Copia sacc. XV. in folio papirco archivi principum de Schwarzenberg quod est in civitate Wittingau, Hist. nr. 14 A (W). Contulit Fr. Marcš. — Editio, quam ex codice Norimbergensi nunc deperdito paravit I. P. Ludewig, Reliquiae manuscriptorum, V, 450 (L). De codice cf. Ludewig in praefatione p. 19. — In P et L hoc rubrum praecedit: Iohannes filius regis Francie promittit profectum et honorem regis Karoli et 35 filiorum suorum fideliter procurare. — Extr. Emler p. 687 nr. 1715.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 2.

De mense, quo litterae scriptae sint, propter titulum regalem in eis Karolo tributum dubitat Huber, Reg. imp. VIII l. c.

Iohannes primogenitus filius^a, regis Francie. dux Normandiae et^b Guienne^c, comes 40 Pictaviae, Andegaviae et^d Senomanensis^e omnibus has litteras visuris salutem.

42. a) $\check{c}\check{c}\check{c}$ = quicumque or.

43. a) filius primogenitus filius P. b) *deest W.* c) Guiennie L; Genermie W. d) *deest LW.* e) Genomans P; Senomansis W.

Scire volumus, quod nos promisimus et iuravimus, iuramus^f et promittimus, quod, in quocumque statu sumus aut esse poterimus, nos erimus verus et legalis amicus nostri precarissimi et bene dilecti fratris domini Karoli de Boemia Dei gracia regis Romanorum et puerorum¹ suorum presencium et futurorum et honorem eorum, profectum et augmentationem procurabimus omnibus modis, quibus facere et procurare poterimus bono modo. Et si nos sciemus aut scire poterimus quocumque modo, quod aliquis eorum procuraret damnum, nos impediemus toto nostro posse et eos adiuvabimus et fortificabimus omnibus modis quibus poterimus contra omnes illos quicumque essent, qui eorum verecundiam aut damnum procurarent. In^g testimonium huius^g nos fecimus apponi nostrum magnum sigillum ad has litteras.

Datum in tentoriis nostris ante Aguilon penultima die Maii, anno Domini M^oCCC^oXLVI^o.

44—49. SCRIPTA DE SERVITIO MILITARI PRAESTANDO.

1346. Iun. 2.—Iul. 5.

Litterarum quas hic proponimus omnium originalia in archivo Confluentino servantur hucusque inedita. Descripsit R. Salomon. Quas omnes praeter nr. 46 notavit Dominicus 'Baldewin von Lützelburg' p. 455 n. 1. — Cf. alias litteras infra nr. 76—81.

44. *Scriptum Iohannis Mousewin. — Iun. 2.*

Duo sigilla laesa loro membranaceo pendent, tertium deperditum.

Ich Johan Mousewin von Spanheim, eyn wolgeborn knecht, dūn kunt allen luden und bekennen offenlichen an diesem brieve, daz ich dem erwerdigem in Gode vater und herren hern Baldewine ertzebisschof zū Triere gelobt han und globen yme an diesem brieve, daz ich yme und sinen helferen dienen sal und wil mit eyne gecroynten helme wol geriden und erzuget wider aller menlichen, die yn oder sine helfere hindren wolden an der kūr und cronunge, die der selbe min herre umb sine herschaft und ere zū behalden understan wil, eynen Romischen kuning zū kyesen, als lange biz der krieg und die stucke, die davon uf erstan mogen, gar und gentzlichen werden gesūnet. Ouch han ich dem^a selben mimen^a . . herren und sine helfere enthalden und enthalden sie an diesem brieve zū Aldenwolfstein, da ich eyn gemeiner bin, wider allermenlichen, biz der krieg und die stucke, die von der vorgenanten kūr und cronunge uf erstan mogen, luterlichen werden gesūnet. Und umb den selben dienst und daz entheltnisse hait mir min vorge(n)ant herre gegeben seszich punt Haller guder und geber, die ich gereid von yme entphangen han. Und uber daz als von des selben entphengniszes wegen na gewende der vorgenanten vesten hait er mir zwenzich punt Haller gegeben, alle argelist und geverde uzgescheiden an allen diesen stucken und an ir iglicheme. Des zū urkunde han ich min ingesiegel an diesen brief gehangen und han gebeden und bidden an diesem brieve die strengen ritter her Wilhelm von Orley und her Symon von dem Walde, daz sie ire ingesiegele umb mine bete an diesen brief willen henken. Und wir Wilhelm von Orley, Symon vom Walde rittere vorge(n)ant bekennen, daz wir

43. ^f) *deest LW.* ^g) in eorum veritatem *L.*

44. ^a) *sic or.*

1) *Karolus filium tunc non habebat.*

durch bete des wolgeborn knechtes Johans Mousewins vorgebant unser ingesiegele zû orkunde aller dieser vorgeschr(iben)en) stücke an diesen brief han gehalten.

Der gegeben ist do man zalte na Cristus geburte drutzebenhundert und sesz und viertzich jair, uff den zweyten dag des mandes Junius genant in latine.

45. *Scriptum Wilhelmi de Randeck. — Jun. 24.*

5

Sigilla tria olim loris membranaceis affixa nunc desiderantur.

Ich Wilhelm wilne hern Conrats son von Randecke, eyn wolgeborn knecht, dun kûnt allen luden und erkennen uffentlich an diesem brieve, daz ich deme erwerdigen in Gote vater und herren mine herren hern Baldewin erzebischof zû Triere gelobt han und geloben an diesem brieve, daz ich yme und sinen helferen dienen sal und wil mit eyne geeroneten helme wol geriten und erzeuget wider allermentlichen, die yn oder sine helfere hindern wolden an der kure und cronunge, die der selbe min herre umb sine herschaft und ere zû behaldene understan wil, eynen Romeschen kûning zû kysene, also lange biz der crieg und die stücke. die da von uff^a erstan mogen, gar und genzlichen werden gesûnet. Und hat mir min vorgebant herre umb minen dienst gegeben fûnf und sechtzig phûnt Haller, die ich itzûnt entphangen han an bereytem gelde. Des zû urkunde han ich min ingesigel an diesen brief gehalten und han gebeten und bieten an diesem brieve die strengen rittere hern Wolfram von Lewenst(ein) und hern Syfrid von Wartheberg, daz sie ire ingesigel an diesen brief wollen henken. Und wir Wolfram und Syfrid rittere vorgebant bekennen, daz wir durch bete willen Wilhelms vorgebant unser ingesiegele an diesen brief han gehalten.

Der gegeben ist da man zalte nach Cristus geburte druezebenhundert seehs und viertzig jar, uff sente Johans dag Baptisten als er geboren wart.

46. *Scriptum Gotfridi domini de Sein eiusque generi et filii. — Iul. 1.*

Pendent sigilla duo loris membranaceis. — Extr. Würth-Paquet p. 68 nr. 1815.

25

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 5.

Universis presentes litteras inspecturis nos Gotfridus de Sein dominus in Homburch, Iohannes gener noster dominus in Wildemberch et Salacinus filius noster notum facimus et protestamur publice ac bona et sincera fide promittimus illustribus principibus domino Iohanni regi Boemié et comiti Lucemburgensi ac domino Karolo marehioni Moravie, eius primogenito, etiam in quocumque statu fuerit constitutus, eum nostris castris et munitioibus, servitoribus ac hominibus contra dominum Ludwicum de Bavaria, qui se imperatorem intytulat, et suos adiutores et eomplices servire et eisdem astare ad requisicionem eorundem, quotiens eis videbitur expedire, dolo et fraude exclusis, honore nostro semper salvo; sique dampna expensa notoria in servitio eorundem sustinuerimus, eadem nobis resarcire tenebuntur. In cuius rei testimonium nos Gotfridus de Seyn dominus in Homburch et Iohannes gener noster, dominus in Wildenberch, sigilla nostra pro nobis et Salacino duximus appendenda.

Datum Treveris prima die mensis Iulii, anno Domini millesimo CCC^oXLVI.

47. *Scriptum Eberhardi de Löwenstein. — Jul. 2.**Pendent duo sigilla loris membranaceis.*

Ich Ebirhard von Lewenstein, eyn wolgeborn knecht, dūn kūnt allen luden und irkennen uffentlich an diesem brieve, daz ich deme erwirdigen in Gode vater und herren mime herren hern Baldewine erczzebischoffe zū Triere gelobt han und globen an diesem brieve, daz ich . . yme und sinen helfern dienen sal und wil mit eyne gecroneten helme wol gerciten und irtzūget wider allermeynlichen, die yn oder sine helfere hindern wolden an der kūre und cronunge, die der selbe min herre umme sine herschaft und ere zū behaldene understan wil, eynen Romeschen kūning zū kysene, also lange biz der crieg und die stücke, die da von uff erstan mūgen, gar und genzlichen werden gesūnet. Und hat mir min vorge(n)ant herre umme minen dinst gegeben funf und sesczig phūnd Haller, die ich iezunt halb enphangen han an bereyten gelde. Des zu orkunde han ich min ingesigel an diesen brief gehangen und han gebeten und biden an diesen brieve den strengen rittere hern Wolfram von Lewenstein, daz her sin ingesigel an diesen brief wolle hencken. Unde ich Wolfram rittere vorge(n)ant bekennen, daz ich dorch bede willen Eberharts vorge(n)ant min ingesigel an diesen brief han gehangen.

Der gegeben ist do man ezalte nach Cristus gebūrte druczenhundert sechs und virczig jar, an deme sūndage nach sente Peters und Pauls dage allernest der heiligen apostoln.

48. *Scriptum Wernheri Winterbecher et Emichonis Gauwer. — Jul. 2.**Pendent tria sigilla loris membranaceis.*

Wir Wernher Wyntherbechere und Emyche Gauwer, wolgeborne knechte, dūn kunt allen luden und erkennen uffentlichen an diesem brieve, daz wir deme erwirdigen in Gode vater und herren unserm^a herren hern Baldew(in) erczebischof zū Triere gelobt han und globen an diesem brieve, daz wir yme und sinen helfern dienen sollen und wollen unser ieglich mit eyne gecroneten helme wol gerieten und irtzūget wider allermenlichen, die yn oder sine helfere hindern wolden an der cūre und kronunge, die der selbe unser herre umme sine herschaft und ere zu behaldene understan wil, eynen Romeschen kūning zū kysene, also lange biz der crieg und die stücke, die da von uff erstan mūgen, gar und genzlichen werden gesunet. Und hat uns unser vorge(n)ant herre umme unsern dinst gegeben hūndert und driezsig phund Haller, die wir iezunt halb hant entphangen an bereytem gelde. Des zu orkunde han wir unser ingesigel an diesen brief gehangen und hant gebeden und bieten an diesem brieve den strengen rittere hern Wolfram von Lewenstein, daz her sin ingesigel an diesen brief wolle hencken. Und ich Wolfram rittere vorge(n)ant bekennen, daz ich dorch bede willen Wernhers und Emychen egenant min ingesigel an diesen brief han gehangen.

Der gegeben ist da man ezalte nach Cristus gebūrte drutzenhundert sechs und virtzig jar, an deme sūntage nach sente Peters und Pauls dage allernest der heiligen czwelfboden.

48. ^a) *in loco raso or.*

49. *Scriptum Wernheri de Hoemberg. — Jul. 5.**Pendet sigillum loro membranaceo.*

Ich Werner von Hoemberg, ein wolgeborn knecht, dun kûnt allen luden und erkennen uffentlich an disem brief, daz ich dem erwirdigen in Gode vater und herren mine herren hern Baldewin erzbischof zû Trire gelobet han und geloben an disem 5 brive, daz ich yme und sinen helferen dÿnen sal und wil mit eime gecronten helm wol geriden und erzuget wider aller menlichen, die yn oder sine helfere hinderen wolden an der kûre und crönunge, die der selbe min herre umb sin herschaf zû behaldene understan wil, einen Romischen kûnig zû kyesen, also lange biz der erieg und die stucke, dÿ da von uf erstan mochten, gar und genczlichen gesunet werdent. Und 10 hat mir min vorge(n)ant herre umb minen dynst gegeben zwentzich cleine gulden gûdes goldes und gewichtes, die ich iezûnt entphangen han an bereitem gelde. Zû urkunde han ich min ingesigel an disen brive gehangen.

Der gegeben ist na Cristus geburte druzenhundert sehs und virtzich jar. uf den fûnften dag des mandes Julius genant zû latine. 15

50. CLEMENTIS VI. LITTERAE REGI ET REGINAE
FRANCIAE DIRECTAE.

1346. Jun. 3.

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) nr. 44 et 45 (R). Descripsit F. Kern. — Ed. Klicman 675 ex R. — Extr. Riezler 2270; Emler p. 648 nr. 1716. 20

Reg. imp. VIII Pâbste nr. 5.

Carissimo in Christo filio Philippo regi Francie illustri.

Pridem carissimus in Christo filius noster Iohannes rex Boemie illustris et dilectus filius nobilis vir Carolus, primogenitus suus, marchio Moravie, apud sedem apostolicam constituti nobis instanter et humiliter supplicarunt, ut in casu, quo electores imperii vel 25 maior pars ipsorum eundem marchionem elegerint in regem Romanorum in imperatorem postmodum promovendum, eidem impertiri nostrum et ecclesie favorem benivolum, sicut a predecessoribus nostris Romanis pontificibus et ecclesia ipsa viris catholicis et devotis electis in reges Romanorum in imperatores postmodum promovendos consuetum retroactis temporibus est fieri, dignaremur adicientes, quod licet ipsi cum Ludovico de 30 Bavaria heretico et seismatico manifesto potuissent habere tractatus, qui amicis eorum utiles videbantur, illos tamen ob timorem divinum et sancte matris ecclesie reverentiam respuerunt. Nos igitur, tam in consistorio quam extra cum fratribus nostris sancte Romane ecclesie cardinalibus deliberationibus multis providis et maturis habitis, attendentes, quod, quamquam nos ferventibus et ardentibus desideriis affectaverimus conversionem dicti 35 Ludovici salutiferam et reductionem ad eiusdem ecclesie sinum, extra quem non est alicui gratia neque salus, et nichilominus tuis, fili carissime, pro reductione predicta nobis affectuose sepe porrectis precibus inclinati eundem Ludovicum expectaverimus diucius et ad tractatus super hiis duxerimus favorabiliter admittendum, ipse tamen repertus varius et inconstans nobis et ecclesie, immo potius sibimet illudere non expavit, 40 nichil de hiis, que cum procuratoribus suis eius nomine tractata fuerant, solenniter attendendo, sed ad peiora tanquam venundatus, ut malum faciat, se contra ecclesiam et fidem catholicam tenendo, in suis comitiva et consortio viros nequissimos de heresi

et seismate denotatos^a et alia nonnulla horrenda et detestabilia committendo, absque nostre consciencie et honoris eiusdem ecclesie lesione ipsum non poteramus amplius expectare, advertentes quoque, quod tam ecclesie quam reipublice utilitati expediens reputatur, quod Romanum imperium, quod diutinis temporibus vacationis sustinuit incomoda, presidio regiminis alieuius viri catholici fuleiatur, tandem prefatis regi et marchioni respondimus nos eidem marchioni, si electio predicta de ipso celebrari contingeret, huiusmodi favorem et gratiam impensuros. Hee autem, fili dilectissime, antequam faceremus, respouionem huiusmodi tue celsitudini omnisimus intimare, considerantes aliqua, que inter te ac eundem Ludovicum, pro cuius reconciliatione affectuose apud nos litteris et nuntiis institeras sepius iteratis, dudum prolocuta vel acta fuisse dicuntur, quodque prefati rex et marchio, habentes festinanter recedere de curia, expectare tanto tempore non valebant, et quia nos et felieis recordationis Iohannes papa XXII., predecessor noster, principes electores imperii instanter diversis temporibus duxeramus commouendos et instantius requirendos, ut ad electionem regis Romanorum promovendi in imperatorem de viro catholico, ydoneo et ecclesie Romane predictae devoto celebrandam procedere procurarent, et etiam eorundem regis et marchionis petitio adeo innitebatur iustitie, cum solum favorem debitum peterent, quod nec debebat nec poterat eis quomodolibet denegari. Quare super hoc nos habeat regalis excellentia quesumus excusatos.

Dat. Avinione III. Non. Iunii, anno quinto.

Item in eundem modum regine, verbis competenter mutatis, ut supra usque: neque salus. Et nichilominus carissimi in Christo filii nostri Philippi regis Francie illustris, viri tui, pro reductione predicta nobis affectuose et(cetera) ut supra verbis competenter mutatis. Datum ut supra.

51. IURAMENTUM COMITIS DE MANSFELD ET FILIORUM.

1346. Iun. 4.

Originale, quod olim in archivo Avinionensi servabatur¹, nunc (a. 1909) deperditum videtur. — Copia (Ox.) in codice Oxoniensi Bodl. Canon. Misc. 509 fol. 12'. Ubi rubrum: 'Iuramentum quorundam nobilium in Saxonia prestitum domino Carolo prefato (sc. marchioni) de observandis per eos et adimplendis certis articulis superscriptis.' Descripsit F. Kern. — Notavit K. Hampe in 'Neues Archiv' XXII, 656 ex Ox. — Ineditum.

In nomine Domini amen. Anno nativitatis eiusdem millesimo trecentesimo quadragésimo sexto, indictione quartadecima, die IIII. mensis Iunii, pontificatus sanctissimi patris et domini domini Clementis divina providentia pape sexti anno quinto, in reverendi in Christo patris et domini domini Gerlaci Dei et apostolice sedis gratia archi-

50. ^a) denotatus B.

1) In catalogo chartarum archivi sanctae Romanae ecclesiae a. 1366 confecto (ap. Muratori, *Antiquitates Italicae VI col. 98 A*) his verbis notatur: Item instrumentum publicum factum in presentia domini Caroli et domini Iohannis regis Bohemie et notariorum, continens, quod comes de Mansfeld et tres filii sui ad requisitionem dicti Caroli deliberatione prehabita promiserunt et iuraverunt: primo, quod dictus comes et filii sui domino pape et successoribus suis erunt obedientes et mandata ipsius observabunt, et quod domino Ludovico de Bavaria non adherebunt. Item quod illum, quem electores in imperatorem eligent, ei firmiter assistent, et dictis dominis Carolo et regi Bohemie adherebunt et assistent. Datum anno Domini MCCCXLVI. die IV. Iunii.

episcopi Maguntini ac illustris et magnifici principis domini Karoli, domini Iohannis regis Boemie primogeniti, marchionis Moravie¹, nostrorumque notariorum et testium subscriptorum presentia personaliter constituti nobiles viri dominus Buchardus de Mansfelt comes, dicti domini regis Boemie consiliarius iuratus, et tres filii eiusdem comitis, videlicet domini Albertus canonicus Merseburgensis, Siffridus et Otto, milites ibidem, ad propositionem et requisitionem dicti domini Karoli deliberatione prehabita diligenti promiserunt et tactis corporaliter sacrosanctis euangeliiis per manum dexteram cuiuslibet eorum iuraverunt infrascriptos articulos et quemlibet eorum attendere, adimplere et facere ac ipsos pro posse perpetuis temporibus inviolabiliter observare, ipso domino Karolo ac nobis notariis infrascriptis nomine Romane ecclesie et sedis apostolice ac dictorum dominorum regis et marchionis, in quantum ipsos concernere poterunt, et omnium aliorum, quorum interest seu interesse poterit, huiusmodi promissiones et iuramenta recipientibus ab eisdem:

(I) Primo namque predicti domini Buchardus comes de Mansfelt^a, Albertus, Siffridus et Otto et eorum quilibet promiserunt et iuraverunt singulariter et specificè quod ipsi predicto domino nostro summo pontifici suisque successoribus canonicè intrantibus et sacrosancte Romane ecclesie ac sedi apostolice cum omni reverentia et humilitate debita fideles et obediens in omnibus et per omnia erunt et iugiter permanebunt; item quod mandata dicte sedis reverenter suscipient et devote servabunt et a subditis suis cum reverentia recipi facient et servari.

(II) Item quod dictum dominum Gerlaeum^b archiepiscopum Maguntinum et alios per dictam sedem provisos et illos, quibus imposternum provideri contigerit, cum efficacia, qua poterunt, promovebunt ac intrusis et rebellibus predictae sedi pro posse, in quantum bono modo poterunt, impedimenta parabunt nec ipsis ope, consilio vel favore quomodolibet adhibebunt.

(III) Item quod dominum Ludovicum de Bavaria, qui se imperatorem nominat, cum de heresi et scismate per sanctam ecclesiam condemnatus et iure, si quod sibi forsitan ex electione discordi de ipso ad regnum seu imperium Romanorum quondam facta competebat, privatus esse noseatur, pro rege Romanorum seu imperatore nunquam habebunt nec tenebunt nec etiam recognoscent neque sibi aut filiis suis adhibebunt nec auxilium, consilium vel favorem impendent.

(IV) Item quod illum, quem principes sacri imperii electores ad eligendum habiles et idonei vel maior pars ipsorum in regem Romanorum in imperatorem postea promovendum elegerint, dummodo in unitate ecclesie et fidei catholice existat, pro rege Romanorum recognoscent et habebunt et sibi et electoribus predictis contra quoscunque rebelles et inobedientes aut dictos regem seu electores impugnantem aut quomodolibet molestantes cum toto posse suo, ope et opera fideliter assistent et firmiter adhibebunt.

(V) Item quod specialiter dictis dominis regi Boemie et marchioni Moravie eiusdem regis primogenito ceterisque dicti regis filiis adhibebunt similiter et assistent, et quod contra premissa vel eorum aliquid per se vel alios directe vel indirecte clam vel palam non veniant nec faciant quovis ingenio sive arte, dolo et fraude exclusis in omnibus et singulis suprascriptis.

De quibus omnibus et singulis prefati domini Karolus marchio et Buchardus comes sique supernominati filii ad maiorem certitudinem a nobis suprascriptis notariis sibi unum, duo seu plura fieri pecierunt publica instrumenta, quod seu que Buchardus comes et filii sui supradicti suorum voluerunt appensione sigillorum muniri.

51. a) Matisfelt Oz. b) Gelarcum Oz. c) per regem Oz.

1) Karolum et Gerlacum tunc temporis in Saxonia fuisse, id quod hoc instrumento probatur, adhuc notum non erat.

Actum Querenvorde Halberstadensis diocesis in ecclesia seu cappella castri eiusdem loci, anno, inditione, die, mense et pontificatu quibus supra, presentibus ven(erabilibus) et discretis viris dominis Nicolao decano Olomucensi, prefati domini marchionis cancellario, Nicolao Saccensi Pragensis dioc(esis), domini pape cappellano, et Nicolao sancti
 5 Victoris extra muros Maguntin(os) prepositis ecclesiarum nec non nobilibus viris dominis Arnolde de Priting^d, domini regis Boemie, et Ottone de Wittin, domini ducis Saxonie consiliariis, ac Sdenkone de Luchtenburch militibus Treverensis, Magdeburgensis et Pragensis dioc(esium), testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Et^o ego Gerungus de Medlico clericus Pataviensis dioc(esis), publicus apostolica
 10 et imperiali auctoritate notarius, predictorum articulorum propositioni, requisitioni, iuramentorum prestationi ac premissis omnibus et singulis una cum magistro Iohanne de Sydennaden clerico Maguntino, notario publico infrascripto, et prenomnatis testibus presens fui caque omnia et singula propria manu scripsi et in hanc publicam formam redegī signoque meo consueto signavi rogatus in testimonium omnium premissorum.

Et ego Iohannes Iohannis de Sydenuadem clericus Maguntinus, publicus apostolica
 15 et imperiali auctoritate notarius, predictorum articulorum propositioni, requisitioni, iuramentorum prestationi ac premissis omnibus aliis et singulis una cum perito viro magistro Gerungo de Medlico clerico Pataviensis dioc(esis), notario publico suprascripto et prenomnatis testibus sub anno, inditione, die, mense, pontificatu et locis quibus supra
 20 presens interfui meque hic propria manu subscripsi et signum meum consuetum apposui in evidentius testimonium omnium premissorum rogatus et requisitus.

52. 53. LITTERAE SUPER DEBITO AB IOHANNE REGE CONTRACTO.

1346. Iun. 8. 9.

25 *Litteras hic ordine chronologico inverso proponimus, cum litterae nr. 53 die 8. mensis Iunii datae praecedentibus die 9. datis nitantur.*

52. *Cautio regis. — Iun. 9.*

Apographon (K) in Balduineo Kesselstadensi servato in bibliotheca civitatis Treverensis, p. 550. Descripsit R. Salomon. — Extr. Würth-Paquet p. 67 nr. 1809; Emler
 30 *p. 688 nr. 1721. — Ineditum.*

Regesten Ludwigs p. 411 Ioh. nr. 910.

Wir Johan von Gots gnaden kung zû Beh(eim) und greve zû Luczill(enburg) bekennen uffenl(ich) an disem brive und dîn kunt allen luden, daz wir dem erwerdigen in Gode vater unserm lieben vedern hern Bald(ewin) ercz(bischof) zû Trir von lihens
 35 wegen schuldig sin ^{vi} III XXXIII cleyne gulden penninge von Florentze gudis goldis und gewichtis, die wir bereit von ym entphangen han, und sullen wir yme, oder wer vorderunge und disen brif von ym inne hait, die bezalen uf sent Mertins dag des
 hciligen bischofs nehest kumet in dem winther. Und umb daz unser vorgeanter veter
 40 an disem brive die strengen lude Joh(an) von Berwart unsern drossetzen in der vorgeanten graschaft, Dyder(ich) von Honcheringen, Frid(rich) von Dune, rittere, Arnold

51. ^d) sic Ox. ^e) praecedit in Ox.: secuntur subscriptiones notariorum.

von Arle, drussetze was^a, Huwert unsern marschalk und Gobiln unsern proist zû
 Lucz(illenburg) und ir iglichen vor all. Also ob wir uf den vorgeschriben sent Mertins
 dag die summen guldinen vorbenant unserm vetern nit betzaleten, daz die selben unse
 Nov. 12. burgen und gysil mit yres selbis libe des nesten dagis zûhant na sent Mertins dage,
 ob sie wol nit gemant weren, invaren sullen zu Sarburg in unsers vorgeanten vetern 5
 stad gelegen uf der Saren bij Freudenberg, da zû verliben in gisils wijs und nit dannen
 uzewendich der stad muren zû komene, wir enhaben die vorge(anten) seszdusent dru-
 hundert und drissich^a guldene penninge von Florenz gudes goldes und gewichtis oder
 daz wert dar voir an andern guden guldenen penningen oder pagament, als ez danne
 gildit, unserm vetern oder den, die vorderunge und diesen brif inne hetten von sinen 10
 wegen, genczlichen beczalet. Die beczalunge wir doch dîn sollen zû Triere oder zû
 Sarburg, wo unserm vettern lieber ist, oder dieselben unser gisele und burgen enhaben
 unser vesten Freudenberg vorgeant gelegen bij Oysme mit herschaft, gerichte, luden,
 gulden, mannen, burgmannen und allem dem, daz darzû gehorit, yme und sime stifte von
 Triere in koufes wijs ingeantwertet zû besiczene, zû nysene und zû gebruchene getruwe- 15
 lich, und darzû begadet und erworben, daz der edel man Friderich Wildegr(eve) von Kir-
 berg die marken von Talvang und von Tronecke, die er von uns zû lehen heldet und die
 unsers vetern und sines stiftis zû Triere afterlehen sin, von yme und demselben sime stifte
 entpha und zû lehene habe und davon yn von lehens wegen verbunden sij und uns nit.
 Und wand derselbe unser vetter daz merer teil der vorgeanten summen gulden uff koste 20
 und schaden uff sich genomen und entlehent hait^b, so sollen wir yme oder wer vorderunge
 und disen briff von sinen wegen inne hait, die koste und schaden, die sich woelich
 entreffen an zwentzig cleyne gulden von Florenz. und darzû andern kuntlichen schaden,
 ouch geachtet woelichlichen under zehen gulden des egen(anten) pagaments, after sente
 Nov. 11. Mertins dage nest komt vûr gerûrt, als lange die vorg(enanten) vesten und lehen und daz 25
 darzû gehoret unwiderkouft sin von uns oder unsern erben, mit deme hauptgûde
 beczalen und gelden, und darvur sal er und sin stift die vesten und daz lehen mit
 allem deme, daz darzû gehoret. inne halden, nieszen und gebruchen ane abeslag
 also lange, biz wir oder unser erben umbe denselben unsern vettern und sinen stift
 von Triere die vesten Freudenberg und daz lehen widerkoufen umbe die summen und 30
 den schaden und kosten die vorbenant sin; des widerkoufes der selbe unser vetter uns
 gunnen sol von sunderlicher frûntschafft . . Und wanne unserm vorgeantem vetern
 und sime stifte von Triere die burg und vesten mit allem deme darzû gehorich
 ingeantwertet und ouch die marke von Talvang und Dronecke von yme entphangen
 ist, als voir ist begriffen, und wir yme unsern guden besigiltten briefff, die yn gnûglich 35
 sin, daruber gegeben han, so sullen unser burgen und gisele quid und ledig sin. Ginge
 auch derselben unser gisele und burgen eyner oder me abe von dodes wegen, so sullen
 wir binnen eynes mandis frist darna zû komene also gude, die unserm vetern gnûg-
 lich sin, an die stad seczen, die glicher wijs tûn und halden sullen, als die, die abe-
 gegangen sin, schuldich waren zû tune. Vortme ist geret: were ez sache, daz unser 40
 burgen und gisele keyner breche und nit vollenfurte, als hie begriffen ist, der sol sin
 truwelos, erlos und meynedich und sol yn menlich darvoir halden. Alle dise vor-
 geschr(iben) stucke und yr iglich han wir vor uns und alle unser erben als von der
 vorg(enanten) unser graschaft von Lucz(illenburg) wegen mit truwen globet und globen
 an disem brive zû dîn, zû halden und zû vollenfurene unserm vettern, sime stift und 45
 nakomen erezb(ischofen) zû Triere und dar wider nit zû tûne noch schaffen gedan
 heymlich noch uffenbair in keyner hande wijs, uzgescheiden allerleye argelist an allen
 disen stucken und an yr iglichem. Und des zû urkunde und warer stetikeit han wir
 unser und die vorg(enanten) unser burgen und gisele yre ingesigele an disen briefff

gehenket. Und wir Johan von Berwart, Dyeder(ich) von Honcheringen, Frid(rieh) von Dûne, rittere, Arnolt von Arle, Huward marschalk und Gobel proist zû Lucz(ellinburg) vorg(enant) bekennen und dûn kunt allen luden an disem brive, daz wir vur den hochgeborn fursten unsern herren kunig Joh(an) von Beheim und greven zu Luczillinburg burgen und gisele wurden sin gen den vorg(enanten) unsern herren von Triere und sinen stift, und nemen auch die burgeschaft und giselschaft an uns an disem brive und globen die zû vollenfurene, zû halden und zû tûne in alle der wijs, als hic voir von uns steet geschriben. Und han darauf unser inges(igel) an disen brieff gehangen.

Gegeben zu Triere, do man zalt na Gots geburte druczehundert sesz und viertzich jair, des nunden dages in dem mande den man nennet Junius in latine.

53. *Securitas fideiussorum. — Iun. 8.*

Originale (or.) valde laesum in archivo Confluentino. Descripsit R. Salomon. Pendent quattuor parva sigilla loris membranaceis. — Extr. Dominicus 'Baldewin von Lützelburg' p. 454 n. 2. — Ineditum.

Wir Dyederich von Honcheringen [ritt]er, Huwart von Eltre marschalk, Arnold von Arle und Gobel von Remiche prab[e]st zû Luczelnburg, undertanen [de]s hochgebornen fursten unsers herren hern Johans kûninges zû Behemen und greven zu Luczelnburg, dûn kunt allen luden [und] erkennen uffenlichen an diesem brieve: Wan wir mit den edeln liden hern Johan herren von Bearwart druchtseszen der vorg(enanten graf]schaft und hern Frideriche von Dûne burgen und giseln worden sin vor den vorgeantanten unsern herren den kûning vor sechs dusent drûh[undert] und fuff und driszig cleyne gulden von Florentzien gûtes goldes und gewichtes, zû betzalene vor sente Mertins dage der [ne]hest [kome]t deme erwerdigen in Gote vater und herren unserm herren hern Baldewine erzebisschove zû Triere, als die brieve sprechen, die [dar] ub[er gem]achet [s]int¹, die unser vorg(enanter) herre der kunig mit sinem ingesigele und wir viere mit unsern ingesigeln besigelt han, und wan die vorgeantanten [her Johan de]r truchtsesze und her Friderich, die die brieve ouch besigeln sollen, die brieve nicht besigelt enhan, so han wir viere ges[ic]h[ert] und gelobt, sic]hern und geloben an diesem brieve, daz wir schaffen sollen und wollen, daz die selben czwene die egen(anten) brieve zwischen hie und [dem andage] sente Johans dages der nehest komet besigeln mit iren ingesigeln und verbunden sin mit uns und als wir burgen und^a gisel zu sin vor die vorgeantante summen geldes, als die egen(anten) brieve sprechen. Were aber, daz die brieve nicht besigelt enworden mit der czweyer ingesigel[n] als vore geschriben ist, so sollen wir uf den nehesten dag nach deme egen(anten) andage sente Johans dages ungemant mit unsers selbes [libe] inkomen zu Sarburg in unsers vorgeantanten herren von Triere stad, nicht dannen zu komene, die vorg(enanten) brieve sint besigelt mit der egen(anten) czweyer ingesigeln, als vor begriffen ist, uzgescheiden allerley argelist und geverde an allen diesen stucken und an ir ieglichem. Des zu urkunde han wir viere unser ingesigele an diesen brief gehangen.

Der gegeben ist uff donrestag nehest vor andages Pingesten, da man czalte nach Cristus geburte druczehundert sechs und vierzig jar.

53. ^a) *alia manu supra lin. add. or.*

1) *Supra nr. 52.*

54. CLEMENTIS VI. LITTERAE AD EPISCOPUM
CONSTANTIENSEM.

1346. Iun. 11.

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. seer. a. V.) nr. 85 (R). Descripsit F. Kern. — Ed. Klicman 678 ex R. — Extr. Werunsky 107; Riezler 2272; Emler p. 689 nr. 1722 et p. 872 nr. 2231.

Reg. imp. VIII Pábste nr. 167.

Venerabili fratri Ulrico episcopo Constantiensi.

Fraternitatis tue litteras nobis per dilectum filium Felicem de Winterthur canonicum et officialem tuum Constantiensem nostro apostolatu presentatas benigne recepimus et 10 que continebantur^a in eis et idem officialis pro parte tua nobis verbotenus exposuit, intelleximus diligenter. Sane quia per ea te possessionem ecclesie tue ac iurium et bonorum episcopalium tuorum plenam et pacificam obtinuisse describens te ad ea, que nobis et sedi^b apostolice grata existerent, totis tuis viribus fideliter prosequenda gratis et devotis affectibus obtulisti, nos tue devotionis et fidelitatis sinceritatem multipliciter 15 in Domino super hiis commendamus, fraternitatem rogantes et hortantes eandem, quatenus, si, ut speramus in Domino, dilectum filium nobilem virum Carolum, primogenitum carissimi in Christo filii nostri Iohannis regis Boemie illustris, marchionem Moravie, contingat in regem postmodum in imperatorem promovendum eligi, constanter et fideliter eidem adhereas et prestes pro nostra et eiusdem sedis reverentia, que poteris, auxilia 20 et favores, de nobis fiduciam habiturus, quod super hiis, que tua et ecclesie tue predicte comoda respicient, nos, quantum cum Deo fieri poterit, propicios reperies et benignos.

Datum apud Villam novam Avinionensis diocesis III. Id. Iunii, anno quinto.

55—58. IOHANNIS REGIS SCRIPTA IN FAVOREM
ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS EDITA.

25

1346. Iun. 22.

Quattuor litterae quas hic proponimus continentur in duobus instrumentis ab officialatu Coloniensi a. 1346. die 28. m. Iunii confectis, quae in archivo Dusseldorpiensi conservantur, utrumque 'Kurköln nr. 675' signatum. Nr. 55 et 58 in una membrana (C₁), nr. 56 et 57 in altera (C₂) habentur. Contulit R. Salomon. — In C₁ et C₂ nostris litteris haec verba 30 praecedunt: Datum per copiam sub sigillo officialitatis prepositure et archidiaconatus Coloniensis anno Domini millesimo CCC^{mo} XL sexto, in vigilia beatorum Petri et Pauli apostolorum.

C₁ in fine subscriptionem praebet: Ambrosꝰ.

55. *Securitas de privilegiis a Karolo futuro rege concedendis. — Iun. 22.* 35

Ed. Lacomblet III, 348 nr. 433 ex C₁. — Extr. Würth-Paquet p. 68 nr. 1812; Emler p. 691 nr. 1730.

Regesten Ludwigs p. 213 Ioh. nr. 347. — Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 3. Numeros arabicos nos adiecimus. Cf. infra nr. 123—125.

54. a) continebatur R. b) sedis R.

Wir Johan van der genaden Goitz künig zu Behem ind greve zu^a Lutzelenburg
doen kunt allen luden: Want dat Romsche riche zu dieser tziht ledich is overmitz
untsetzen van dem selven riche heren Lodewichs van Beyeren, die overmitz urdeil ind
macht des stoils van Rome van deme riche intsat is, ind wir ind andere kurvursten
5 des richs willen haven einen künig zu keisen, ind want wir hoffin zu Goide ind van
gunsten der kurvursten, dat unse sün her Karl, der marggreve van Merherren, an dat
riche zu koninghe sule gekorin werden, ind want der ertzbuschhof van Coelne der hoister
kurvu(rsten) ein is ind den künig zu cronen hat, as he gekoren wirt, ind herumb
dat gestichte van Coelne des zû me wirdich is, dat is gehoit werde ind gewirdigit an
10 gunsten, genaden, vrijheide ind gaven des richs: herumb ind och nmb groissin deinst,
den die ertzbuschove^b van Coelne alle wege gedaen havent dem riche ind noch doen
mogen, so han wir van des vurschreven^c margg(reven) unss süns wegen mit dem eyr-
wirdigen in Gode vader heren Walraven ertzbuschove van Coelne, unsme lieven mage
ind heren, overdragen alle der stucke, die herna gesch(reven) steint, ind bckennen, dat
15 wir den vurschreven . . ertzbuschove van Coelne in truen geloift ind gesichert ind zu den
heilgen geschworen han, die wir lijflige geroert han, in diser wise: Geveil dat also, dat
unse vurschreven sün der marggreve zu Romschen künighe gekoren ind gekoint wirt,
so sule wir begadin ind as vil doen, dat he alzuhantz van der stat, da he gekoint
wirt, mit sins selves live binnen eycht dagen na der croninghen inkomen sal, ind wir
20 sulen och mit eme inkomen, zu Coelne of zu Bunne, ind van danne neit zu komen,
he enhave dem ertzbuschove van Coelne sine gûde breyve gegeben, eynen of me, we
dat gebürt, ind in der bester formen, die man machen mach, ind mit sime künincligen
ingesigel wal besigelt, up alle die punte, vurwarden ind stucke, die herna gesch(reven)
steint. Och sal der künig ind wir sament in truen ind ernstliche unss moge doen,
25 dat die breyve van den vurschreven punten, die der coning dem ertzbuschove van
Coelne geven sal, werden besigilt mit der kurvursten ingesigel, ind wir sij mit dem
cuninghe besigelen, sunder wedersprage.

(1) Tzû¹ dem irsten sal he dem . . ertzbuschove ind dem gestichte van Colne
confirmiren, stedigen ind vernuen die veir tolle up dem Rine, zu Andernache, zu Bunne,
30 zu Nuisse ind zu Berke, in alle der wisen, maissen ind manieren ind in dem werde,
as die vurschreven ertzbuschhof van Colne dieselve tolle bisher gehaven ind besessin hat
ind sij an in kumen sint van sine(m) vurvaren, buschhof . . Henr(ich) seligen, ind sal
geloven ind verbreyven, dat he den vurschreven . . ertzbuschhof ind sine nakomelinghe
ind dat gestichte van Coelne hoiden, beschirmen ind behalden sal in den vurschreven
35 tollen sunder krût, wedersprage of hindernisse ind alremalchs.

(2) Vort² sal hie geloven ind verbreyven ind dem gestichte van Coelne geven,
dat die vurschreven ertzbuschhof ind sin nakomelinghe die vurschreven veir tolle ind
ir iclichen legen mogen van eynre stat up die ande(re), in der maissin ind in dem
werde, as sij nu sint, tuschen Andernach ind Reys, up williche stede sij willen, ind as
40 dicke, as in dat evene kûmt.

(3) Vort³ sal hie geloven ind verbreyven, dat hie geine andere tolle up deme
Rine legen, noch neiman anders geven noch legen laissin sal binnen die tirmpte Ander-
nach ind Reys he vurschreven, boven die tolle, die nu dar inbinnen sint gelacht.

(4) Vort⁴ dat hie geine nue mûntze geven sal eiman binnen dem gestichte van Coellen
45 boven die Coelsche mûntze, die dat gestichte van Coelne of eyman anders binnen dem

55. a) *deest C₁*. b) *ertzb C₁ et sic semper abbreviatum*. c) *vursch C₁ et sic semper abbreviatum*.

1) *Infra nr. 123, 1. Cf. etiam supra tom. III nr. 474, 8; tom. IV nr. 257, 9; tom. V nr. 25, 1.*
2) *Infra nr. 123, 2.* 3) *Infra nr. 123, 3. Cf. supra tom. V nr. 25, 8.* 4) *Infra nr. 123, 4. Cf. supra tom. IV nr. 257, 7.*

gestichte van Romschen kûninghen of van keiseren bishier gehat ind in besitzten herbraicht hat.

(5) Vort¹ dat neiman, we hie sij, heischin mûge zu kampe of dagen einchin man, burehman, deinstman of underdenigen des gestichts van Coelne vur den koning of vur sine hoverrichtere of vur sine amptlude, wie die sin, in geinreleie sache, sij sij grois of cleyne; ind wurde eyman van diesen darvur geheischin, dat des kuninghs gerichte den wedersenden sal vur des . . ertzbuschoves gerichte, id inwere dat der . . ertzbuschof den clegeren rechts versacht hette.

(6) Vort² dat die . . ertzbuschof, sine nakomelinghe ind dat gestichte van Colne gelden ind an sich winnen mûgen burge ind lant, vesten, gerichte, heirlieheit, rente ind alrekunne gût, die zu manlein of in geinre andere wise, overmiez eimans mittelinghe of sunder mittelinghe, van dem riche rorende sint, also dat dat gestichte van Coelne die gnt zu leine halde mit anderen lene, die id van dem riche zu lenen hat.

(7) Vort³ dat hie dem gestichte van Coelne confirmire di Jûden binnen der stat ind in dem gestichte ind dem creysme van Coelne gesessen, die dat gestichte van Coelne zu lene hat van dem riche, na formen sinre breyve, die darup gemacht sint, ind dat hie den . . ertzbuschof ind dat gestichte in dem lene ind des lenes besitzten hoidin ind behalden sal.

(8) Vort⁴ were dat sache, dat der kûning over bereh vure, dat der . . ertzbuschof van Coelne asdan sijn ampt van der archicancel(larie) in Italien doen ind oeven mûge overmiez ein andere eirliche ind zemeliche person ind sijn recht ind die gulde van dem ampte nemen ind upheven mûge overmiez dieselve persone mit rechte, eren ind gewoindin desselven ampts.

(9) Vort⁵ as dat also gevelt, dat der kûning die vurstin heischit of in gebuit eyngin deinst zu doene, selve zu komen of eme lude zu senden in eyngereise of zu eingem parlamente zu komen, so mach der ertzbuschof sich untschuldigen overmiez boden ind breyve, ind mach den koning lassin verstaen reideliche sachen, darumb hie zu der tziht niet komen of eme lude senden moge; ind diese unschuld ind die sache sal der kûning gûtliche nemen ind den . . ertzbuschof darin boven noch vurder niet dringhin zu geime deinste of zu sine parlamente, ind hemedes sal der ertzbuschof ummer zu der tziht, as dicke he zu deinste of zu parlamente geheischt wirt, quijt sijn ind dem koninghe sal damede genogen.

(10) Vort wer dat sache, dat der kuning in urlage queme mit dem vurschreven heren . . Lodewich van Beieren of mit eyman anders, wie die were, so mach der . . ertzbuschof van Coelne stille sitzen ind des urlages niet zu schaffen han, hie inwille id dan gerne doen; ind dede hie dem koninghe einge helpe of bistant van mûtwillen of van gunsten in sulchem urlage, dat sal wesen up verluys ind koest des konings.

(11) Vort⁶ sal der kûning geloven dem ertzbuschove zu helpen ind bizustane getneliche wider al die gene, die in urlagen wolden wider recht, ind die helpe sal hie em doen unversogit binnen tzvein maenden, na deme dat eme dat geheischin wirt; ind were hie as verre, dat man eme selve die helpe niet heischin inmochte, so sal hie bestellen, dat em die helpe geschey van des richs steeden ind van sinen lantvaden, wa die dem gestichte van Coelne alre neist gesessin sint.

(12) Vort⁷ veil dat also, dat nu of hernamails eyman anders wider den vurschreven koning zu dem riche gekoren wurde, so sal der koning mit dem, die also

1) *Infra* nr. 123, 5. *Cf. supra* tom. IV nr. 25; tom. V nr. 25, 9. 2) *Infra* nr. 123, 6. *Cf. supra* tom. IV nr. 257, 17; nr. 279; nr. 329. 3) *Infra* nr. 123, 7. *Cf. supra* tom. IV nr. 257, 18. 4) *Infra* nr. 124, 1. *Cf. supra* tom. IV nr. 425; tom. V nr. 25, 2. 5) *Infra* nr. 124, 2. *Cf. supra* tom. IV nr. 257, 14; tom. V nr. 25, 3. 6) *Cf. supra* tom. IV nr. 257, 16 et nr. 279; tom. V nr. 25, 6. 7) *Infra* nr. 124, 3. *Cf. supra* tom. III nr. 474, 2; tom. V nr. 25, 6.

wider in gekorin wirt, ind och mit dem vurschreven heren Lodewich van Beyeren geinreleie sone of eindrechticheit anegaen, noch hie insal och dat riche niet up geven sunder rait, wille ind volgen des ertzbuschoves van Coelne. Ind mit weme der ertzbuschhof in urlage of in vianschaph queme umb de koninghs of um des richs willen, mit dem ensal der koning geinreleie sone anegaen sunder willen des . . ertzbuschoves, ind des gelichs insal och der ertzbuschhof mit den geinerleie sone nemen sunder den koning ind sijn gehengnisse.

(13) Vort dat der ertzbuschhof sal macht haven des konings, dat hie sinen broider den marggreven van Gulge vernuen sal alle die genade, gave, vrijheit ind privilegia, die hie hat van Romschen koninghen of keiseren; ind of geinrelei tzveinghe upstunde tuschen dem koninghe ind dem vurschreven marggreven, dat he der allewege macht sal haven tuschen in zu saissin ind neder zu legen, ind die breyve, die darup geborent zu geven dem marggreven, die sal der koning dem ertzbuschove leveren ind overgeven.

(14) Vort¹ dat der koning keren sal an die personen, die der ertzbuschhof wilt ind nemet, sine irste bede, die im van gewoinden gebürt na sinre koningeliger cronen, vur half die kirgen ind provenden ind beneficia, die in dem gestichte ind in dem creysme van Coelne gelegen sint.

(15) Vort² dat der koning niet werven noch begadin insal overmitz sich of eyman an dem stoil van Rome geine decimas of geinerleie subsidium van der pafschaft in dem gestichte van Coelne; ind wurden sy eme och gegeven of begat sunder syn werven of zodoin, so insal hie sijn niet heischin noch nemen, ind is eme vur discr tziyt eynge decime of des gelichs eit gegeven, darup sal hie zumale vertzijgen, as verre ast dat gestichte van Coelne anegeit. Ind sunderliche sal hie vertzijgen up die decime, die gan die Turken gegeven waren, of sijn eme gegeven sint in dem gestichte van Colne.

(16) Vort³ sal hie geloven ind verbreiven dem gestichte van Coelne zu betzalen hundert dusint marc lodiges silvers as van deinstes wegen, den des . . ertzbuschoves van Coelne vurvaren, sunderlichen buschhof . . Sivert ind buschhof . . Wicbolt, gedain hant dem riche, ind och vur den schaden, den coning Albrecht dede dem gestichte van Coelne an lande ind an burgen, die he eme nam ind afwan, brach ind woeste in des vurschreven buschofs Wicboiltz getziden. Ind vur die summe geltz sal he geven dem gestichte van Coelne die stat van Dorpmunde mit der vriher graschaph, mit dem gerichte, mit den Jüden ind mit al dem güde ind rechte, dat dat riche zu Dorpmunde hait, ind oich die voidige van Essende mit irme rechte ind zobehorin, also as deme riche zubehort, also dat dat riche dit allit losen mach van dem gestichte vur die vurschreven summe, ind sal och dem gestichte dit helpen erkrigen ind beherden; ind hie insal dem ertzbuschove geinen deinst gewapent heischin, hie inhawe zuwürentz de vurschreven hundert dusint marc silvers betzalt.

(17) Vort⁴ dat der koning ingeinen man, die des ertzbuschoves van Colne viant is, bi sich in sinen hof noch in sinen rait nemen sal, ind neme hie der eyngen bi sich, des sal hie sich usdocn, as balde hie des angesprogen wirt van des . . ertzbuschoves wegen. Vort sal hie alle tziyt bi sich ind in sime raide haven tzvone gude man, vrunde des . . ertzbuschoves van Colne, um zo verhoden, dat eynge ding geworven werden bi deme koninghe of bi sime hove, die wesen mogen weder den . . ertzbuschhof of weder sijn gestichte.

(18) Vort⁵ dat der coning confirmeire, bestedige ind vernue gemeynlichen ind sunderlichen alle die privilegia, gaven, lene, genaden ind vrijheit, die koning of keiser

1) Cf. *supra* tom. IV nr. 26, nr. 257, 11 et nr. 280. 2) *Infra* nr. 124, 4. 3) *Infra* nr. 125; cf. *etiam* nr. 123, 8. 4) *Infra* nr. 124, 5. Cf. *supra* tom. V nr. 25, 12. 5) *Infra* nr. 123, 9. Cf. *supra* tom. IV nr. 257, 8; tom. V nr. 25, 1.

bisher gedaen ind gegeven havent dem gestichte van Colne, ind kirgen ind kloisteren, eydelen luden, mannen ind burchmannen ind deinstmannen, der pafheide ind dem volke, geistligen ind wereltligen personen, stede, burge, lant ind dorp des gestichts gemeinligen ind sunderligen hoiden, beschirmen ind behalden sal in alme irme rechte, in irre vrijheit, in irme gesetze ind goiden gewoinden, so we sij da inne herkomen sint ind 5 bis her bracht havent.

Ind umb dat der ertzbuschhof van Coelne vurgenant sicher werde, dat wir schaffen ind begadin sulen bi unsme vursprogenen sune, dat em alle die stedicheit, geloifden, vurwerden ind breyve, die hevur geschreven sint, gegeven ind gedaen werdeu van unsme sune dem marggreven vurgen(ant), as balde hie die crone intfanghin hat, of dat also gevelt, ind up die tzijt as davur geschreven is, so han wir ind mit uns unser vrunde veirundtzventzich, mit namen: her Hartraid he(re)n van Schoneghen, heren Johane heren zu Riferscheit, heren Gerlach heren zu Isenburch, heren Conrade heren zu der Dicke, heren Iohane heren van der Sleiden, heren Conrade van Lossinch ind sinen sun heren Conr(ade), heren Dederich van Hoingeringhe, heren Gelijs van Rodemach, heren 15 Frederich van Dune, heren Wynmar van Gymnich, heren Gerlach van Wachendorp, heren Gerat Roitstoc, heren Frederich van Spenen, heren Herman van Eenberg, heren Albrecht van Bicken, heren Reynart Royst, heren Daniel van dem Pesche, heren Wilhelm van Binsvelt, heren Steiffan van Drove, heren Arnolt van Elslaer, rittere, Johane van Brandenburg, Johane van Rodemach ind Nyclays van Duvenvelt, knapen, gesichert ind 20 zu den heiligen gesvoren in diser wise: wer dat sache, dat unse sun der margg(reve) vurg(enant), as balde he gekoren ind gekroent wirt, of dat also gevelt, niet inqueme zu Colne of zu Bunne echt dage na der croninghin, as zu bestedigen, verbreiven ind volvoren dem ertzbuschove mit sinen conincligen breiven alle die vurschreven articule ind punte ind ir ilich, of queme he wal zu Colne of zu Bunne in ind inwolde doch 25 dem . . ertzbuschove dieselve articule ind punte of ir eynich niet doen of volvoren in der formen ind der wise as vurschreven is, so sule wir ind unse vrund he vurg(enant) alle mit unss selves live inkomen zu Colne, of mochte wir zu Colne niet inkomen vur vianschaph, so sule wir inkomen zu dem Brule, ind da bliven ligen zu giselen, nummer danne zu komen, dem selven ertzbuschove van Colne insij voldaan, also dat eme gegeven 30 sijn des koninghs gude ind besigelde breyve in der bester formen, die man machen mach, ind we die geborent ind dem ertzbuschove ind dem gestichte van Colne nutze sin, van alle den vurschreven articulen ind punten ind ir iclich besunder. Ind wir ind unse vurschreven gisel ind unser eelich han vertzegen genslich ind luterlich an alle den vurschreven stucken ind vurwerden ind an ir eeligen up alle argelist, behendicheit 35 ind up alle nue vunde ind wederwort ind up alle helpe geistliges ind wereltliges rechts, gewoinden of gesetze, gemeyne of sunderlichen, lands of stede, we of van wem die gemacht of geheischin sint. Ind wir virtzien och up alle breive ind absolutien, die wir of eyman anders werven mochten of geworven hetten van dem stoil van Rome of van eynger andere macht of oversten geistlich of wereltlich, die uns of unser eyngem 40 zu staden staen ind dem vurschreven ertzbuschove uustade doen mochten in eyngen deu punten, vurwerden of stucken, die hevur geschreven sint. Och erkeise wir, of einich ingesigel of me an disme breive gebroigen of gequat wurden, of die breive van geschichte locherechtich wurden, gerissen of geschaven of gekancelleirt, dat he nochtan iu sijre volre macht ind moge bliven sal. Wir willen och, of der gisel eynich verbreige of och wir 45 niet enquemen as wir soilden ind vurschreven is, des Goit niet inwille, nochtan sint die andere gisel schuldich inzokomen ind zu bliven in alle der wise as vurschreven is. In urkunde ind stedicheit dieser geloefden ind vurwerden so han wir ind unse medegisele he vurg(enant) unse ingesigele an disen breif gehanghin. Ind wir gisile mit namen vurg(enant) bekennen, dat wir uns verbunden ind geloeft ind gesvoren han mit 50

unsine herren van Beheim dem vurschreven ertzbuschove van Colne in alle der formen, manieren ind wisen, as davur geschreven steit, ind hant des zu urkunde unss ingesigile an diesen breif gehaughin.

Die gegeven wart in dem jare unss Herren do man sehreif dusint drijhundert ses
5 ind veirtzieh, up den andach des heiligen Sacraments dach.

56. *Scriptum de pecunia Reinhardo de Schoenaue solvenda. — Jun. 22.*

Extr. Würrth-Paquet p. 67 nr. 1811; Emler p. 691 nr. 1729.

Regesten Ludwigs p. 411 Joh. nr. 911. — Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 4.

Cf. ea quae narrat Henricus de Hervordia (ed. Potthast p. 275):

10 Karolus . . . in regem nominatus est . . . propter turpem quandam et symoniaeam utilitatem, qualiter nominatus fuit per Rudolfum duces Saxonie et Walsrammum archiepiscopum Coloniensem — vocem siquidem ducis pro 2000 marearum argenti puri comparavit et emit, archiepiscopi vero Coloniensis qui pauper et miser erat, quia deses, pro 8000 marearum argenti et quitatione sex milium clypeatorum auri,
15 que singulis annis ad cameram pape solvere tenebatur —

Cf. etiam Matth. Nuewenburg. (Böhmer, Fontes IV, 233):

Pro quo (*sc. Karolo eligendo*) predicti Coloniensis et dux Saxonie magna pecunia sunt corrupti.

Wir . . Johan van Gotz genadin koning zu Beheim ind greve zu Lutzelenburg doen
20 kunt allen luden: Want nu dat Romsche rieke leidich is overmitz intsetzunghe van demselven rieke heren . . Lodewiehs van Beyeren, die mit urdeil ind macht des stoils van Rome dan af unsatt is, ind herumb wir ind ander kurvursten des riefs willen han kurtliche einen Romsehen koning zu keisin ind wir wal hoffin zû Goide ind van gunsten der kurvursten, dat unse sün her . . Karl, marggreve van Merherren, an dat selve rieke
25 zu koninghe sule gekoren werden, ind want zu disen dinghin grois küst geboert, die die kurvurstin darumb doen mosen, ind want die ersam in Goide vader her . . Walraven ertzbuschoph zu Colne, unse lieve herre ind maech, ein van den kurvursten is ind sunderliche den koning zu eronen hat, ind herumb eme vil me koesten dan den anderen kurvursten gebürt zu doene ind want die selve ertzbuschoph umb grois urlage,
30 dat he nelinghen umb sins gestichts willen gehat hat, as wal kundich is, sin lant, slois ind gulde versat hat . . Reynarde van Schonhoven, unsme lieven getruen ind manne, vur grois schult, die he eme schuldich is, also dat he mit dem selven lande, des he darzu bedarf, uns zu diser kuren niet behelpen mach as he gerne dede: umt dat dieselve ertzbuschhof die bas uns gehelpen moge zu disen sachen, so han wir mit guden
35 vurrade ind mit raide unser vrunde des overdragen, dat wir eme den vurschreven . . Reynarde as vur die schult avelegen willen, ind herumb so han wir van willen ind bewisinghen desselven ertzbuschoves dem vurschreven . . Reynarde geloift ind in truen gesiehart ind up den heiligen gesvoren, zu geven ind zu betzalen sestzieh dusint rirole, güt van golde ind svaer van gewichte, ind darzu veir dusint rirole as güt, die werden
40 sülen dem raide des ertzbuschoves, ind tzvelf hundert gulden schilde van des marggreven wegen van Gulige, unss neven, an eyure summen, ind an der ander summen oech drij dusint ind drij hundert schilde, güt van golde ind svaer van gewichte, van desselven marggreven wegen, in dieser manieren ind zu den tziden, als herna geschreven steit. Tzu dem eirsten sule wir betzalen dem vurschreven . . Reynarde of dem
45 behelder dis breifs an gereidem getzalttem gelde zu Coelne in der staet tzventzieh dusint rirole ind dartzu tzvei dusint van dem raitgelde güt ind svaer, as vurschreven is, of dat wert vur die rirole an anderen pagiment van golde güt ind svaer, also as in der

- Jul. 11. tzijt der betzalunghen zu Coelne genghe ind geve is, des eilften dages in dem maende, den man zu latine heist Julius, dat is up den dinsdach na sente Kilians dach neist comende. Vort sule wir dem selven . . Reynarde of behelder dis breifs betzalen och zu Coelne die ander tzventzich dusint rirole mit dem vurschreven werde, ind tzvelf 5
 5
 Aug. 7. Auste, dat is up dem maendach vur sente Laurencius dach neest comende. Ind umb merre sicherheit der selver betzalinghen dieser ander tzventzich dusint rirole ind der tzvelf 10
 10
 15
 20
 25
 30
 35
 40
 45
 50
 Jul. 25. sal angan op sente Jacobs dach neest comende, vur die vurschreven tzventzich dusint rirole ind vur die drij dusint ind drij 50
 50
 55
 60
 65
 70
 75
 80
 85
 90
 95
 100
 105
 110
 115
 120
 125
 130
 135
 140
 145
 150
 155
 160
 165
 170
 175
 180
 185
 190
 195
 200
 205
 210
 215
 220
 225
 230
 235
 240
 245
 250
 255
 260
 265
 270
 275
 280
 285
 290
 295
 300
 305
 310
 315
 320
 325
 330
 335
 340
 345
 350
 355
 360
 365
 370
 375
 380
 385
 390
 395
 400
 405
 410
 415
 420
 425
 430
 435
 440
 445
 450
 455
 460
 465
 470
 475
 480
 485
 490
 495
 500
 505
 510
 515
 520
 525
 530
 535
 540
 545
 550
 555
 560
 565
 570
 575
 580
 585
 590
 595
 600
 605
 610
 615
 620
 625
 630
 635
 640
 645
 650
 655
 660
 665
 670
 675
 680
 685
 690
 695
 700
 705
 710
 715
 720
 725
 730
 735
 740
 745
 750
 755
 760
 765
 770
 775
 780
 785
 790
 795
 800
 805
 810
 815
 820
 825
 830
 835
 840
 845
 850
 855
 860
 865
 870
 875
 880
 885
 890
 895
 900
 905
 910
 915
 920
 925
 930
 935
 940
 945
 950
 955
 960
 965
 970
 975
 980
 985
 990
 995
 1000

husin of up den steden, da sij gewenlich sint tzo wanen, mit unss selves live inkomen
 zu Coelne ind alda bliven, mallich vur al, mit getzal van perden ind enbuissen ind
 inbinnen mataten, in alle der wys ind manieren, as hevur van den tzventzieh giselen
 der ander betzalunghen geschreven steit, niet danne noeh darus tzo komen, wir en-
 5 haven zuwürens dem selven . . Reynarde of dem behelder dis breifs zumale ind wal
 betzalt die selve leste tzventzieh dusint rirole ind drij dusint ind drij hondert schilde
 van des marggreven wegen, in losunghe des vurschreven underpandes, ind oeh alle
 den schaden ind koest, die sij darum hetten, zu irne sagen up ir true zu spreggen
 sunder eide. Oeh bekenne wir, of der gisele, die wir zu dem vurschreven underpande
 10 setzin sülen, nadem dat sij gesat verdin, ein of me avegenghin of buissen landis
 weren, also dat man sij in der tzijt der maninghen niet haven enmochte, so sule wir
 of unse irven allewege, as dicke as dat gevelt, ein anderen of me, we manieh ir
 gebricht, in des of in der stat setzin, des of der gebreech is, ind die also gesat werden,
 die sulen sich verbinden mit irren breyven, sieherheit ind eiden in alle der wijs, as
 15 die anderen gedaen hant, in der stat sij gesat werden, ind wir ind die ander gisel
 sulen allewege inkomen ind bliven ligen, bis wir nue gisele in der avegander stat
 gesat haven, as dicke as wir darup gemant werden, in alle der formen as vurschreven
 is. Oeh sule wir dem vurschreven . . Reynarde of behelder dis breyves des vur-
 schreven underpandes Durbey, dat wir em oeh sulen ledich machen van alre ansprage
 20 binnen der vurschreven tzijt, sieher machen ind em, of wem he dat van sine wegen
 bevilt, dat doen antworten ind ingeven in sine gewalt ind sijn besitzen overmitz die
 man ind burchman, shepphen ind gesvoren der bureh ind des lands, so we dat alda
 gewenlich is, also dat sij dat mit besigelen sulen ind dieselve hulde ind eide, die sij
 uns gedaen hant, dat sy de as vur dit underpant vort doen sulen . . Reynarden of
 25 behelder dis breyvis. of wem sij dat van irre wegen bevelent. Vort sule wir up ver-
 setzunghe des selven underpandis unse breyve geven dem vurschreven of behelder dis
 breifs binnen dem vurschreven dinsdach na sente Kilians dach, in der bester formen,
 die man darup machen mach, ind as in die nuzze sint ind sij die eyschin, mit unsme
 ind der koninghinne unser huisvrawen ind unss suns des marggreven, ind oeh mit
 30 unser gisel, die wir darvur setzin sulen ind die in den breyf der versetzinghen genant
 sulen werden, ingesigel wal ind vollen besigelt. Oeh sule wir binnen dem vurschreven
 dinsdage unsen breyf geven an den leenheren, van dem Durbey rorende is, overmitz
 den breif wir gesinnen sulen ind bidden den leenheren, dat he diese versetzinghe stedigen
 wille mit sime gehengnisse, as it gewenlich is. Vort bekenne wir, dat wir van ander
 35 rechter schuldich sijn dem vurschreven . . Reynarde ind sinen irven eilf dusint
 gulden schilde, güt van golde ind svaer van gewichte, ind wir geloven em die zu
 betzalen up den neesten Kirstdach die comen sal, ind wir sulen em oeh betzalen up
 sente Mertins dach neest comende die ander tzvei dusint rirole van dem raetgelde, ind
 40 wir willen ind erkeisen, dat wir ind die veir ind tzventzieh gisel, die herna geschreven
 steent, vur diese eilf dusint schilde ind tzvei dusint rirole sulen behaft syn, mallich vur
 al, in allen manieren ind wisen ind under der pinen, as wir ind sij verbunden sin vur
 alle die vurschreven punt, ind als herna geschreven steit. Ind umb dat die vur-
 schreven . . Reynard of behelder dis breivis sieher werden, dat wir in betzalunghen
 45 doen ind volvoren ind voldoen alle diese vurschreven stuccke ind vurwarde, so van der
 eister betzalunghen tzventzieh dusint ind tzvei dusint rirole, so van der ander tzventzieh
 dusint riolen ind tzvelf hondert schilden, die wir up den anderen termijn betzalen
 sulen, so van den dirjden tzventzieh dusint riolen ind drij dusint ind drij hondert
 schilden, darvur wir in Durbey ind gisel setzen sulen, ind oeh van den eilf dusint
 50 schilden, die wir up den Kirstdach, ind van den lesten tzvei dusint riolen van dem
 raetgelde, die wir up sente Mertins dach betzalen sulen, also as alle diese punt he vur

Dec. 25.

Nov. 11.

cleerliche beschreven steent: so erkeise wir as nu overmitz diesen breif, ind hant mit uns erkoren as gude gisel, mallich vor al, veir ind tzventzich unser vrunde, mit namen . . her . . Hartraid van Schoneeghe, her Johan van Rifirsebeit, her Gerlach van Isenburgh, her Conraid van der Dicke ind her Johan van der Sleiden, herren, her Conraid der aelde ind her Conraid der junghen van Lossnich, her . . Dederich 5 van Hoingeringhe, her . . Gelijs van Rodemach, her Frederich van Dune, her Winmar van Gynnich, her Gerlaeh van Wachendorp, her Gerat Rodstoe, her Frederich van Speyen, her Herman van Enenberg, her Albrecht van Bicken, her . . Reynard Royst, her Daniel van dem Pesche, her Wilhelm van Binsvelt, her Stephan van Drove ind her Arnolt van Elslaer, ritter. Johan van Brandenburg, Johan van Rodomach ind 10 Nyclays van Duvenvelt, knapen. Ind wir ind die vurschreven unse vrunt alle samen ind unser eyclieh haven in truen geloift in eitstat, gesichert ind gesvoren up dem heiligen ewangelio, dat wir lijflich geroert han in dieser wise: wer dat sache, dat wir an eyngem de vurschreven punt, vurwarden ind stuecke eins deils of zumale versumelich of bruehlich weren, also dat wir dem vurschreven . . Reynarde of dem behelder dis 15 breyfs in alle den vurschreven punten niet genoech noeh voldeden ind niet enbetzalten binnen den tzyden ind ir eyeliger, ind also as he vurschreven is, so sule wir ind unse vurschreven vrunt, also dat ein des anders niet beiden sal, alzûhant. so dis dage he vurschreven of ir eynich geleden is, mit unss selves live inkomen zu Collen in die stat ind alda bliven mallich vur al mit getzal van perden ind buissen ind binnen 20 mathaten, mit dem onderscheide as he vurschreven is, niet van danne noch darus zu komen, wir enhaven zuwûrens genslielich ind volkomeklich volwort ind voldaden dem selven . . Reynarde of dem behelder dis breyfs alle die punte. betzalunghe, geloefden ind vurwarde, de he vurschreven sin, ind ir eyclich bisunder, also dat he geinreleie gebreeh da an have ind em genoge. Doch sulen unse gisel vurgenant gemaent sijn, 25 ey si inkomen, vur die vurschreven eilf dusint schilde ind och vur die lesten tzwei dusint riolen van dem raetgelde in derselver wijs, as hevur van den giselen van Durbey geschreven steit. Vort wer dat sache, dat wir of unser gisel eynich van rechter vianschaph sunder argelist zu Coellen nijt inkomen enmochten in eynich der vurschreven tzijs, so sule wir ind sij, die also zu Collen niet comen durren, inkomen zu dem 30 Brûle ind alda bliven ind ligen in alle der wijs ind formen, as davur van Coellen geschreven steit. Ind wir ind unse vurschreven gisel ind unser eielich haven vertzegen genslielich ind luterlich an all den vurschreven stucken ind vurwarden ind an ir eieliger up al argelist, behendicheit ind up al nue vrunde ind wederwort ind up alle helpe geistliges ind wereltliges rechtes, gewenden ind gesetze, gemeine of zunderlichen landis 35 of stede, we of van wem die gemacht of genant sin. Ind wir vertzegen oeh up alle breyve ind absolutien, die wir of eyman anders werven mochte of geworven hat van dem stoil van Rome of van eynieher ander macht of oversten, geistlich of wereltlich, die uns of unser eyngem zu staden staen ind dem vurschreven . . Reynarde of behelder dis breyfs unstade doen mochte in eingen den punten, stucke ind vorwarde, die he vur 40 geschreven sint. Och erkeise wir, of eynich ingesigel of me an disen breyve gebreiehin of gequat wurden, of die breif van geschichte loehereic of zurissen wurde of geschaven of cancelleirt, dat he noehtan in sinre volre maecht ind moge bliven sal, und willen och dat all dise vurwarde, die in disen breif geschreven steynt, nummerme doit^a of quijt wesen mogen, die selve breif en sij uns weder gegeben ind geleverd, aen as vil 45 as wir weder den selven breif bewisen mogen mit guden quitaneien breyven, die besigelt sin mit ingesigelen beide des vurgenanten ertzbuschoves van Coelne ind Reynarde van Schonhoven. Wir willen oeh, of der gisel eynich verbreiche ind niet enqueme,

of wir selve niet enquemen zu den tziden as wir solden ind vurschreven is, des Goit niet enwille, nochtan sint die ander gisel schuldieh inzukomen ind zu bliven up all die punt ind in alle der wijs, as davur geschreven steit. In ũrkunde ind stedicheit alle diser dinghe han wir ind^b die vurschreven gisele unss ingesigele an diesen breif gehanghen. Ind wir gisel mit namen he vurgenant bekeunen alle samen ind sunderliehe, dat wir uns vergiselt haven ind geloift ind gesvoren haven up alle die vurschreven punt, stueken ind vurwarde ind in alle der wijs, formen ind manieren, as hevur geschreven steit, ind hant des zu ũrkunde unser eyelich sijn ingesigel an disen breif gehanghin.

Die geven wart zu Coelne in dem jaer unss Herren do man schreif dusint drij hundert ses ind veirtzich jaer, up den andach des heiligen Sacraments.

57. *Scriptum de depositione litterarum praecedentium.* — *Iun. 22.*

Extr. Würth-Paquet p. 67 nr. 1810; Emler p. 691 nr. 1731.

Regesten Ludwigs p. 412 Ioh. nr. 912.

Wir Johan van^a Goitz genadiu koning zu Behem ind greve zu Lutzellenburg doen kunt allen luden, dat wir eynen breif gelacht han by die edele lude heren . . Wilhem van Genepe proyst van Sũyst, heren Wilhem . . van der Sleyden canonige zu Colne ind heren . . Johaune den heren van Rifirseheit. Die breif spricht van veir ind sestzich dusint riolen ind vunfzein dusint ind vunf hundert schilden, die wir geloift han zu betzalen . . Reynard van Schonhowen unsme getruin ind manne, van tzijden, manieren ind formen, as dieselve breif inne helt, mit unsm ingesigel ind anderre veir ind tzventzich unser vrunde ingesigelen besigilt. Ind is dat unse wille, wanne dat die vurschreven . . Reynard dem vurgenanten proiste van Sũist, Wilhelm van der Sleiden ind Johan van Rifirseheit einen breif geit ind levert mit des ersamen vaders heren . . Walraves ertzbuschophs van Colne ingesigel besigilt, die also spregge, dat he unsen sũn heren . . Karle den marggreven van Merherren mit synre vurstlicher kur zũ Romsehen koninghe kisen wilt, of oeh dat he in gekorin hat, dat dan die vurschreven proist, . . Wilhem ind Johan van Rifirseheit den vurschreven unsin breif overgeven ind leveren sulen dem vurschreven . . Reynarde van Schonowe. Oeh insule sij denselven unsin breif uns selve of eyman van unse wegen niet wedergeven, wir inhaven zuwũrentz dem vurschreven . . Reynarde tzventzich dusint riolen der vurschreven summen betzalt ind wir inhaven em oeh genoch gedaen van dem huse zu Durbey ind van dem lande ind van tventzich giselen, dem selven . . Reynarde zu setzen vur tzventzich dusint riolen ind tzvelf hundert schilde der vurschreven summen, die in unsin breyven geschreven steynt, na den vurwarden die in den selven breyven geschreven steynt. In ũrkunde dieser dinghe han wir unss ingesigel an disen breif gehanghin.

Die gegeven wart in dem jaere unss Herren do man schreif dusint drij hundert ses ind veirtzich, up den andach des heiligen Sacraments dach.

58. *Litterae additionales.* — *Iun. 22.*

Extr. Emler p. 692 nr. 1732.

Regesten Ludwigs p. 213 Ioh. nr. 346.

Wir Johan van Goicz genaden kũning zũ [Behey]m ind greve zu Luczelenburg doen kunt allen luden: want wir . . Reynart van Schonawe, unsme getruen ind manne,

56. ^b) in C₂.

57. ^a) *deest C₂; supplevimus nos.*

geloeft han overmitz unse breyve, die wir em darup gegeven han, zu betzalen
 Iul. 11. tzventzich dusint riale up den dinstdach na sente Kylians dage neest comende ind
 Aug. 7. ander tzventzich dusint rirole up den maendach vur sente Laurentius dage dar na
 volgende, [so]^a is dat unse wille ind wir erkeisen as nu weder uns zu einre pynen:
 wer dat sache, dat wir die irste tzventzich dusint rirole niet en betzalten up den vur- 5
 g(enanten) dinstdach na sente Kilians dage ind och of wir niet genoeg indeden van
 deme huse zu Durbey na den breyven, die wir darup gegeven haven, dat dan der
 ersam vader her Walr(aven) ertzbuschhof van Colne niet comen sal, noch hie ensal och
 mit synre mogen senden up die kur, die wir hoffin dat geschein sule van unsme sune,
 dem marggreven van Merherren, zu dem Roemschen riche. Were och sache, of wir 10
 dat eirste gelt wal betzalten ind och van Durbey voldeden ind die kur van unsme
 sun volgenghe, as wir vurhaven, ind dat wir die ander tzventzich dusint rirole niet en-
 betzalten up den vurg(enanten) mayndach, so inis der . . ertzbuschhof van Colne ever
 niet schuldich zu komen noch sine macht zu senden up de croninghe des vurg(enanten)
 unss suns. Ind wir insulen niet gestaden, dat he geeroynt werde, as langhe, bis die 15
 vurschreven leste tzventzich dusint rirole betzalt werden na formen der breyve, die [wir]
 itzo darup gegeven han. Ind wir han gesichert in truen ind zu den heiligen gesvorn:
 geveil dat also, dat wir an eynger der vurschreven betzalunghen of geloefden der anderre
 breyve, die wir darup gegeven haven, gebrechlich of versumelich bleven ind dat der
 ertzbuschhof van Colne her umb niet enqueme of sente up die kur of up die croninghe 20
 unss suns, as vurschreven is, dat wir in of sijn gestichte of eymanne van sine wegen
 nummerme darumb occasunen noch ansprengen sulen, noch uns van eme beclagen
 sulen up geyure stat noch in geinre wise sunder alle argelist. Des zu urkunde han
 wir unse ingesigel an disen breif gehanghin.

Die gegeven [wa]rt zu Colne, in dem jaere unss Herren do man schreif dusint 25
 drij hondert ses ind veirtzich, up den andach des heiligen Sacraments dach.

59—62. CLEMENTIS VI. EPISTULAE SUPER FACTO ELECTIONIS DIVERSIS DIRECTAE.

1346. Iun. 22.

59. *Epistula ad Iohannem regem. — Iun. 22.*

30

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) nr. 246 (R). Descriptit F. Kern. — Ed. Klicman 680. — Extr. Werunsky 118; Riezler 2283; Emler p. 691 nr. 1727 et p. 872 nr. 2232; Sauerland III nr. 586.

Reg. imp. VIII Pabste nr. 178.

Carissimo in Christo filio Iohanni regi Boemie illustri.

35

Ecce, fili carissime, quod dilectum filium Iohannem de Pistorio decanum ecclesie sancti Salvatoris Traiectensis, familiarem nostrum, sicut dilectus filius nobilis vir Carolus, primogenitus tuus, marchio Moravie, pecierat, ad te dictumque marchionem cum certis informationibus destinamus, cui super explicandis per ipsum ex parte nostra tue celsitudini fidem poteris credulam adhibere. Age itaque, fili dilectissime, super negocio 40
 marchionis predicti virtuose, magnanimiter et prudenter de favore nostro, quantum cum Deo^a poterit adhiberi, confisus.

Datum apud Villannovam Avinionensis diocesis X. Kl. Iulii, anno quinto.

58. ^a) *duae litterae corrosae C.*

59. ^a) *deest R; supplevimus.*

60. *Epistula ad Karolum marchionem. — Iun. 22.*

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) nr. 247 (R). Contulit F. Kern. — Ed. Schmidt in 'Geschichtsquellen der Provinz Sachsen' XXI, 364 nr. 105; Klicman 681. — Extr. Werunsky 119; Emler p. 691 nr. 1728; Sauerland III nr. 585.

5 *Reg. imp. VIII Pübste nr. 179.*

Dilecto filio nobili viro Carolo, carissimi in Christo filii nostri Iohannis regis Boemie illustris primogenito, marchioni Moravic.

Que super negocio eleccionis imperii facta per litteras nobilitatis tue nobis presentatas percepimus, grata sunt nobis admodum; sed miramur, quod, quid cum 20 nobili viro . . duce Saxonie feceras, non scripsisti. Et ecce quod, sicut pecieras^a, dilectum filium Iohannem de Pistorio decanum ecclesie sancti Salvatoris Traiectensis, familiarem nostrum, ad tuam presenciam destinamus, cui super hiis, que tibi tam verbo quam litteris pro parte nostra explicaverit, fidem poteris credulam adhibere. Age itaque, fili, virtuose, magnanimiter, habendo Deum semper pre oculis in omnibus factis tuis, 15 de favore nostro, quantum cum Deo poterit adhiberi, confisus.

Datum ut supra¹.

61. *Epistula ad Baldewinum archiepiscopum. — Iun. 22.*

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) nr. 248 (R). Descripsit F. Kern. — Ed. Klicman 682. — Extr. Werunsky 120; Riezler 2282; Sauerland III nr. 584.

20 *Reg. imp. VIII Pübste nr. 180.*

Venerabili fratri Baldwino^a archiepiscopo Treverensi.

Litterarum dilecti filii nobilis viri Caroli, primogeniti carissimi in Christo filii nostri Iohannis, regis Boemie illustris, marchionis Moravie, nepotis tui, grata lectione percepto, quod tu, frater, super negocio ipsius marchionis bene ac liberaliter te gessisti et gerere 25 continue non desistis, tuam exinde prudentiam et virtuosam constantiam multipliciter in Domino commendamus, tuam fraternitatem attentius exhortantes, quatenus tua magnanimitas non tepescat, sed usque ad perfectionem votivam^b ferveat pocius in hac parte. Nos autem dilectum filium Iohannem de Pistorio decanum ecclesie sancti Salvatoris Traiectensis, familiarem nostrum, cum certis informationibus ad te dictosque 30 regem et marchionem mittimus, cui super explicandis pro parte nostra poterit fidem credulam eadem tua fraternitas adhibere.

Datum ut supra¹.

62. *Epistula ad Gerlacum archiepiscopum. — Iun. 22.*

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) nr. 249 (R). Descripsit F. Kern. — 35 Extr. Riezler 2284. — Ineditum.

Venerabili fratri Gerlaco archiepiscopo Maguntino.

Intelleximus, quod quedam littere nostre, quas tecum detulisse credebamus^a, tibi post recessum tuum destinate fuerunt, quibus utaris, prout expedierit^b, et nobis intimes, que super tuis negociis feceris et alia, que de illis partibus tibi occurrerint describenda. 40 Super negocio vero electionis imperii te gerere studeas, sicut de te confidimus, fideliter et constanter.

Datum ut supra¹.

60. ^a) percieras *R.*

61. ^a) Badwino *R.* ^b) uotivuum *R.*

45 62. ^a) eb *in loco raso R.* ^b) expedieris *R.*

1) *Scil. in litteris supra nr. 59.*

63—72. SCRIPTA DE ELECTIONE FACTA.

1346. Iul. 11. 12.

Epistulae ad electionem Karoli spectantis, quam comes palatinus Rheni regi Poloniae direxit, nunc deperditae¹ mentio fit in eis, quae Heinricus de Hervordia (ed. Potthast p. 274 sqq.) de electione Karoli narrat. Cuius relationis gravissimae tenorem hic proponere liceat:

Karolus ad 14 menses ante mortem imperatoris Lodewici contra eum electus est in regem Romanorum. Fuit autem tunc rex Bohemorum, filius Iohannis regis, filii Henrici imperatoris de Lucelenborch. Et ut eligeretur in regem Romanorum, date sunt et per ipsum Karolum et per papam Clementem VI. et per Baldwinum archiepiscopum Treverensem, germanum avi sui imperatoris Henrici, inestimabiles pecunie principibus electoribus, quatinus ad eligendum inclinarentur et ad rebellandum et resistendum imperatori Lodewico, cuius potentiam magnam et prudentiam horrescentes metuebant, confortarentur et animarentur. Ante electionem suam dictus est Wencezlaus, sed post per electores Karolus appellatus est. Habuit autem Karolus voces quatuor, scilicet Gerlaci Moguntini, Baldwini Treverensis et Henrici Coloniensis archiepiscoporum et Rudolphi ducis Saxonie. Ipse quoque per se rex erat Bohemorum. Unde et papales dixerunt, ipsum electionem completam habere. Imperiales autem et fautores Lodewici dixerunt, electionem eius penitus esse nullam, et ipsum nec motivis nec loco nec tempore nec modo debitis electum. Motiva debita ad imperatorem eligendum sunt: reipublice bonum generale, bonum regimen, gubernatio, pacificatio, salus et protectio totius orbis terrarum, ewangelii quoque et fidei cristiane dilatatio. Karolus autem in regem nominatus est non propter generale bonum, sed propter alicuius aliquam et qualemcumque particularem commoditatem, puta vel propter consanguinitatem, qualiter nominavit eum archiepiscopus Treverensis Baldwinus, qui fuit germanus avi sui, scilicet Henrici imperatoris; vel propter turpem quandam et symoniacam utilitatem, qualiter nominatus fuit per Rudolfum ducem Saxonie et Walsrammum archiepiscopum Coloniensem — vocem siquidem ducis pro 2000 marcarum argenti puri comparavit et emit, archiepiscopi vero Coloniensis, qui pauper et miser erat, quia deses, pro 8000 marcarum argenti et quitatione sex milium clypeatorum auri, que singulis annis ad cameram pape solvere tenebatur —; vel propter ambitionem et ad promotiones magnas aviditatem et illarum singularem quandam novitatem, qualiter nominavit eum Gerlacus Moguntinus, qui et archiepiscopus factus est, ut Karolum nominaret, et ipsum nominavit, ut archiepiscopus esset. Instante enim electione vocem recepit, factus per curiam archiepiscopus, quia vocem de Verneberch archiepiscopi nullatenus habere potuerunt, quia fidelis et fautor et confederatus fuerit imperatori Lodewico. Unde et papa Clemens tamquam fautorem heretici et ecclesie Romane rebellem eum de archiepiscopatu deposuit, et Gerlacum, filium comitis de substituit propter vocem. Qui tamen Gerlacus usque ad mortem dicti de Verneberch archiepiscopatum intrare nec potuit nec presumpsit, sed apud patrem latuit, in mortem senis spem sibi ponens. Item nec loco debito Karolus fuit electus, puta Vrankenvord, nec debito loco coronatus, scilicet Aquisgrani, sed in Bunna, et quasi latenter et sine consueta pompositate. Nec tempore debito, hoc est imperio sic vacante, quod per nullum administretur. Quod tunc non fuit, quia et tunc et post diu Lodewicus potenter imperavit. Debitum etiam tempus est, quod per comitem

1) *Epistula nobis petentibus Warsoviae in archivo investigata reperta non est, neque in archivo Karlsruhano vestigia deteximus.*

palatinum Reni fuerit ad eligendum assignatum, ad quod etiam per eundem principes electores fuerint ad eligendum convocati. Ad comitem siquidem palatinum Reni de iure et antiqua consuetudine regni pertinet hec determinare. Vide principium capituli 'Lodewicus'. Sed nec istud in electione Karoli factum est. Nec modus debitus servatus est, ut in unum convenientes tandem eligerent. Sed clam et per litteras tantum res acta est. Comes palatinus Reni principes ad eligendum convocare noluit, quia fidelis et consanguineus esset imperatoris adhuc viventis et potentis. Vrankenvordenses autem et Aquenses, et ipsi constanter et fideliter adherentes imperatori, alios admittere recusarunt, absolutionem pape a fidelitate parvipendentes. Hec ex littera palatini Reni regi Polonorum transmissa.

Adiungimus ea, quae de electione refert, forsitan litteris quibusdam visis, Benessius de Weitmil (ed. Emler, Fontes rerum Bohemicarum IV, 513):

Electores tamquam filii obediencie convenientes ad locum, cui Renis vocabulum est, super insula Reni, ubi iste actus fieri est consuetus, invocata Spiritus sancti gracia, videlicet Maguntinus, Coloniensis et Treverensis archiepiscopi necnon Iohannes rex Boemie et Rudolfus dux Saxonie, absentibus per contumaciam aliis duobus electoribus, videlicet marchione Brandeburgensi et comite palatino Reni, direxerunt vota sua in serenissimum principem dominum Karolum, primogenitum regis Boemie, marchionem Morawie, et ipsum in regem Romanorum promovendum postea ad imperium canonice elegerunt in festo sancte Margarethe. Qui princeps, licet allegaret suam insufficienciam, multum a principio electioni de se facte consentire recusaret, tamen postea victus supplicacionibus principum electorum et aliorum divine ordinationi contraire non presumens et presertim propter rempublicam, que male gubernabatur, electioni facte de se suum prebuit consensum, ita tamen, si, quod de ipso factum fuerat, sedi apostolice placeret, cupiens non aliunde aut tumido, prout suus precessor fecerat, fastu, sed per hostium, scilicet vicarium Iesu Christi, conscendere ad tante apicem dignitatis.

63—66. DECRETA ELECTIONIS PAPAE INSCRIPTA.

Habemus tenorem quattuor decretorum, scilicet Baldewini Treverensis archiepiscopi (T), Iohannis regis Bohemiae (B), Gerlaci Maguntini (M) et Walrami Coloniensis (C) archiepiscoporum. Decreti ducis Saxoniae nunc deperditi mentionem facit Catalogus chartarum archivi sanctae Romanae ecclesiae a. 1366. confectus apud Muratori, Antiquitates Italicae VI, 98¹. Qua vero ratione quattuor decretorum textus inter se cohaccreant, haud difficile intelligitur. Pro certo habemus, Baldewini decretum primum fuisse verbis conscriptum. Quo nititur Iohannis regis decretum, ubi inter alia mutata sunt ea, quae pro nexu consanguinitatis inter auctorem decreti et personam electi mutanda erant. Utrumque decretum adhibuisse videtur Gerlacus, qui, cum in plerisque Baldewini textum sequeretur,

1) *Ubi decreta quinque his verbis notantur:*

Item quedam littera patens, continens insinuationem electionis Caroli primogeniti regis Bohemie in regem Romanorum electi, per ducem Saxonie domino Clementi pape VI. et ecclesie Romane missa. Datum in Pomeriis anno MCCCXLVI. et die XI. Iulii.

Item alia insinuatio per regem Bohemie eidem domino Clementi pape VI. et ecclesie Romane missa. Datum ut supra.

Item alia insinuatio facta eidem domino pape per archiepiscopum Maguntinum de electione antedicta. Datum ut supra.

Item alia insinuatio facta eidem domino pape Clementi VI. per dominum archiepiscopum Coloniensem de electione dicti Caroli. Datum ut supra.

Item alia insinuatio facta eidem domino Clementi pape VI. per archiepiscopum Treverensem super electione predicta. Datum ut supra.

tamen exemplo alterius decreti (B) seductus in enumerandis electoribus ordinem contra usum consuetum turbavit. Auctor denique decreti Coloniensis non nisi Maguntino usus est inserens tamen verba illa notatu dignissima, ex quibus efficitur, Walramum archiepiscopum tunc temporis Iohannem regem inter ipsos principes electores non reputasse. Qua de re cf. K. Zeumer 'Die Goldene Bulle' I, 216, 249. 5

Decreta electionis quinque ab electoribus non papae transmissa sed electo tradita esse, ut ea in coronatione imperiali papae vel commissario eius traderet, credimus. Quod ex his efficitur: Decretum¹, per quod principes electores a. 1308. papam de Henrico VII. in regem electo certiores fecerunt², non originale sed instrumentum fuit super uno ex originalibus per manus notariorum publicorum confectum; tria vero decretorum originalia ¹⁰ tunc electo tradiderunt, in cuius guardaroba post mortem eius reperta sunt. De his cf. Zeumer l. c. 213. Item in electionibus a. 1314. celebratis decreta electis edita sunt; de quo cf. Zeumer 214 et K. Müller, 'Der Kampf Ludwigs des Bayern' I, 26 sqq.

Cum hoc optime conveniunt ea quae dicunt

1) archiepiscopus Pragensis in collatione die 5. m. Novembris habita (infra p. 139 l. 26 sqq.): ¹⁵

Ex absentia enim imperatoris quanta pericula obveniunt, hec experientia edocet, quod et ipsi principes in decreto suo sanctitati vestre directo notificant.

et ibidem l. 39 sqq.:

principibus eisdem super electionis negotio personaliter convenientibus, con- ²⁰ siderantibus et cognoscentibus eis. ut in decreto eorum plenius continetur

2) Innocentius VI. papa in litteris a. 1355, d. 31. m. Ian. cardinali Ostiensi directis (Reg. imp. VIII Pübbe nr. 46):

Dudum siquidem post electionem de Carolo rege Romanorum celebratam concorditer per principes regni Alamannie in electione regis Romanorum ²⁵ vocem habentes, cum imminet pro tempore facienda, felicitis recordationis Clementi pape sexto predecessori nostro per solempnes dicti regis ambassiatores et nuntios ad ipsius predecessoris presentiam destinatos, electionis eiusdem presentato decreto

3) Benessius in chronica ad a. 1346. (Fontes rerum Bohem. IV, 513):

Mox principes electores mittunt suos solempnes ambassiatores, videlicet venera- ³⁰ bilem in Christo patrem dominum Arnestum sancte Pragensis ecclesie archiepiscopum primum et magnificum principem dominum Nicolaum ducem Oppavie et Ratiborie cum decreto electionis ad summum pontificem in civitatem Avenionensem, ubi tunc cum curia residebat. Qui venientes illuc a papa et a cardinalibus honorifice sunt recepti. 35

Qui loci omnes unius tantum decreti mentionem faciunt, ita ut ne tempore quidem, quo Innocentii litterae scriptae sunt, originalia in curia extitisse videantur. Cum autem a. 1366. teste catalogo supra laudato omnia in archivo papali reperta sint, ea a Karolo ipso in coronatione tradita esse facile credideris. Electionem ergo a. 1346. aut per litteras communes electorum aut, ut a. 1308. factum est, per instrumentum super uno ex decretis ⁴⁰ confectum, quorum tamen vestigia non habemus, papae nuntiatam esse opinari licet. —

Non solum electores, sed etiam electum papae electionem factam nuntiavisse haec testimonia probant:

1) Collatio papae die 6. m. Nov. habita (infra p. 163 l. 9 sq.):

de significatione tam per eum quam per electores super electione huiusmodi nobis ⁴⁵ facta.

2) Innocentii VI. papae verba supra sub nr. 2 laudata.

1) Sic a Clemente V. papa appellatum. Supra tom. IV, 262 l. 17.

2) Supra tom. IV nr. 262.

3) *Heinricus de Diessenhofen ad a. 1346. (Böhmer, Fontes IV, 51):*

(Carolus) electioni consensit et se ut Romanorum rex principibus ostendit et electioni de se facte consensit, honoratus ab eis ut rex Romanorum, ut decuit, nuncios suos sollempnes misit ad papam Clementem VI. electionem de se factam insinuans, petensque per archiepiscopum Pragensem et alios electionem suam confirmari ac personam approbari in regem Romanorum.

Relationem ante diem 30. m. Iulii Avinionem pervenisse, litterae papae hoc die Luchino de Viccomitibus directae testantur, ubi mentio fit nuntii, quem Carolus et Iohannes post electionem ad curiam miserunt (infra nr. 82).

10 *Quis relationem Avinionem apportaverit, non certe apparet. Benessius loco supra citato Arnestum archiepiscopum et Nicolaum ducem Oppaviae a principibus electoribus missos esse narrat; sed de missione ducis merito dubitavit Werunsky, 'Geschichte Karls IV.' II, 73 n. 5. Archiepiscopum, ut ait Werunsky, non ante Sept. 30 ad curiam legatum esse, haud ita certe affirmaverimus.*

15 **63. Decretum archiepiscopi Treverensis. — Iul. 11.**

Originalc (or.) in archivo Vaticano arm. C fasc. 37 D. 1 nr. 7. Sigillum decst. — Copia (V) in eodem archivo arm. XXXV t. 138 fol. 22, uno loco a nobis adhibita. Utrumque contulit F. Kern. — Ed. Emler p. 694 nr. 1736.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 6.

20 Sanctissimo in Christo patri ac domino suo domino Clementi divina providencia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici Baldewinus Dei gracia sancte Treverensis ecclesie archiepiscopus, sacri imperii per Galliam archicancelarius cum prompta reverencia devota pedum oscula beatorum.

Sanctissime pater. Cum, prout vestre sanctitati non est incognitum, proluxa sacri
25 Romani imperii, quod unum de Dei donis maximis, quibus hic mundus principaliter regitur, esse dinoscitur, vacacio ipsi imperio, fidei quoque catholice et toti reipublice, prout hec destructio bonorum imperialium, deformacio menium et indebita distractio et usurpacio dominiorum, civitatum et villarum in diversis mundi partibus luce clarius manifestant, dispendiosa pericula et multiplicia incommoda intulisse noscatur et coniec-
30 turando verisimiliter ex preteritis ad futura turbaciones maiores, exterminia, scandala et pericula gravissima ingerere non absque ratione considerantium utique formidetur, et propter hoc principibus sacri imperii electoribus, de quorum numero unus esse dinoscor, ad pretactis periculis, prout foret possibile, occurrendum in pomeriis subtus Rense super litus Reni, ubi principes electores dicti imperii pro negociis eiusdem con-
35 venire alias consueverunt, XI. die mensis Iulii, reverendis videlicet in Christo patribus dominis Gerlaco Moguntinensi et Walramo Coloniensi archiepiscopis necnon illustribus principibus dominis Iohanne rege Bohemie, nepote meo karissimo, ac Rudolpho duce Saxonie et me, apud quos totum ius et potestas eligendi Rom(anorum) regem in imperatorem promovendum integraliter residebat, convenientibus et personaliter con-
40 sistentibus et provide attendentibus, non posse convenientius quam per electionem futuri regis Roman(or)um in imperatorem promovendi pretactis periculis et turbacionibus obviari, et subsequenter per dictos electores et alios proceres imperii fideles, ut moris est ipsorum, quod dictum imperium atque regnum iam diu vacaverit et vacet, cognito et decreto, ac dictis principibus et me, in quantum debuimus, expectantibus,
45 ac omnibus et singulis principibus electoribus, qui eleccioni huiusmodi celebrande debuerunt, voluerunt et potuerunt commode interesse, dicta die et loco pretacto ad hoc apto, honesto et consueto presentibus, ac inter dictos principes et me una cum

ipsis deliberacione et tractatu providis et maturis prehabitis, dictis quoque electoribus
 et me ulterius in dicto electionis negocio rite et legitime procedere cupientibus, post
 diversos tractatus prehabitos dicti electores principes et ego, consideratis sollicite et
 diligenter pensatis circumstanciis et statu diversarum personarum, per quas seu per
 quam regno et imperio vacantibus possit utilius provideri: tandem in illustrem et ⁵
 magnificum principem dominum Karolum, prefacti domini regis primogenitum, marchio-
 nem Moravie, virum utique catholicum, orthodoxe fidei professorem ac fervidum zela-
 torem Dei et sancte sponse sue matris ecclesie et ministrorum eiusdem devotum et
 humilem, constantem et firmissimum amatorem, in armis^a strenuum, in iudicio iustum, in
 consiliis providum, in universa morum venustate preclarum, ad dignitatem imperialis ¹⁰
 celsitudinis obtinendam sufficientem et habilem et idoneum, infirmitate nostri temporis
 considerata, communiter reputatum, litterarum sciencia non expertem, de alto et generoso
 sanguine divorum imperatorum, regum et principum procreatum, in etate debita con-
 stitutum ac in cunctis agibilibus pro reformacione sacri imperii et pro regimine tocius
 reipublice quam plurimum circumspectum, divina disponente clemencia direximus vota ¹⁵
 nostra, ipsum in Roman(or)um regem in imperatorem postmodum promovendum rite
 et concorditer ac sollempniter eligendo, sperantes et firmam in Domino fiduciam
 obtinentes, quod per ipsius magnificenciam et magnanimitatem^b ac per strenuitatis
 merita, fidei puritatem et constanciam sacrosancta Rom(ana) ac universalis ecclesia
 possit et debeat potenter et viriliter defensari et in spiritualibus et temporalibus vota ²⁰
 suscipere incrementa et eciam respublica dirigi provide et sibi superno suffragante
 auxilio gubernari. Electione autem huiusmodi celebrata, eam clero et populo copiose
 multitudinis ibidem existenti fecimus publicari. et postmodum dictus noster electus, qui
 presens extitit, prefacte electioni de se facte, debita per nos interpellatus instancia,
 licet ex humilitate ad culmen tante celsitudinis se insufficientem et indignum asserens ²⁵
 multipliciter excusaret, nobis tamen vehementer instantibus, divinis nolens contraire
 disposicionibus ad gloriam Altissimi reverenter consensit, proprios humeros immense
 sarcine predicto annexe culmini submittendo. Quapropter vestre immense clemencie
 voto unanini cum dictis principibus, meis collegis, tam devote quam humiliter supplico
 in hiis scriptis, quatenus dictum electum in Roman(or)um regem in imperatorem promo- ³⁰
 vendum paternis ulnis benignius amplectentes, ipsum regem Romanorum nominantes
 et reputantes, eidem munus consecrationis et dyadema sacri imperii de sacrosanctis
 manibus vestris conferendo dignemini loco et tempore oportunis favorabiliter impartiri,
 ut sciant et intelligant universi, quod posuerit in lucem gentium vos Dominus, et per
 vestre sanctitatis arbitrium orbi terre post nubilum exoptata serenitas elucescat. Ceterum ³⁵
 ut beatitudo vestra cognoscat evidencius vota omnium electorum principum pretactorum
 presencium in predictis omnibus et singulis concordasse et in petitione huiusmodi
 existere unanimes et concordantes, presentes eleccionis litteras sigilli mei munimine
 s(anctitati) v(estre) transmittito ex certa mea sciencia roboratas, et quilibet pretactorum
 meorum coelectorum super hiis ad s(anctitatem) v(estram) eiusdem in effectu tenoris ⁴⁰
 et continencie litteras suis sigillis munitas, prout inter nos est ordinatum et conditum
 mutuo, destinare debet.

Acta sunt hec in pomeriis predictis XI. die mensis Iulii predicta, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto.

63. a) a[rmis] or. *Uncis inclusa evanuerunt; armis V.* b) magnanimitatem or.

64. *Decretum regis Bohemiae. — Iul. 11.*

Originalc (or.) ibidem nr. 8. Contulit F. Kern. Sigillum deest. Ed. Emler p. 696 nr. 1737. — Extr. Saucrland III nr. 589.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 6.

Quae cum T concordant, typis minoribus excudi curavimus.

Sanctissimo in Christo patri ac domino suo domino Clementi divina providencia sacrosancte Romane et universalis ecclesie summo pontifici Iohannes Dei gracia Boemie rex ac Lucemb(urgensis) comes cum prompta reverencia*.

Sanctissime pater. Cum, prout vestre sanctitati non est incognitum, proluxa sacri Romani imperii, quod unum de Dei donis maximis, quibus hic mundus principaliter regitur, esse dinoscitur, vacacio ipsi imperio, fidei quoque catholice et toti reipublice, prout hec destructio bonorum imperialium, deformacio menium et indebita distractio et usurpacio dominiorum, civitatum et villarum in diversis mundi partibus luce clarius manifestant, dispendiosa pericula et multiplicia incommoda intulisse noscatur et coniecturando verisimiliter ex preteritis ad futura turbaciones maiores, exterminia, scandala et pericula gravissima ingerere non absque ratione considerancium utique formidetur, et propter hoc principibus sacri imperii electoribus, de quorum numero unus esse dinoscor, ad pretactis periculis, prout foret possibile, occurrendum, in pomeriis subtus Rense super litus Reni, ubi principes electores dicti imperii pro negociis eiusdem convenire alias consueverunt, XI. die mensis Iulii, reverendis* in Christo patribus dominis Baldwino Treverensi, Gerlaco Moguntinensi et Walramo Coloniensi archiepiscopis necnon illustri principe domino* Rudolfo duce Saxonie et me, apud quos totum ius et potestas eligendi Romanorum regem in imperatorem promovendum integraliter residebat, convenientibus et personaliter consistentibus ac provide attendentibus, non posse conveniencius quam per electionem futuri regis Romanorum in imperatorem promovendi pretactis periculis et turbacionibus obviari, et subsequenter per dictos electores et alios proceres imperii fideles, ut moris est ipsorum, quod dictum imperium atque regnum iam diu vacaverit et vacet, cognito et decreto, ac dictis priucipibus et me, in quantum debuimus, expectantibus, ac omnibus et singulis principibus electoribus, qui electioni huiusmodi celebrande debuerunt, voluerunt et potuerunt comode interesse, dicta die et loco pretacto ad hoc apto, honesto et consueto presentibus, ac inter dictos principes et me una cum ipsis deliberacione et tractatu providis et maturis prehabitis, dictis quoque electoribus et me ulterius in dicto electionis negocio rite et legitime procedere cupientibus, post diversos tractatus prehabitos dicti electores principes et ego, consideratis sollicite et diligenter pensatis circumstanciis et statu diversarum personarum, per quas seu per quam regno et imperio vacantibus possit utilius provideri: tandem iu illustrem et magnificum principem dominum Karolum, primogenitum meum, marchionem Moravie, *ad dignitatem imperialis celsitudinis cunctorum omnium predictorum principum electorum ac aliorum magnificorum principum et procerum iudicio, considerata infirmitate nostri temporis, valentem vehementer et ydoneum communiter reputatum*, divina disponente clemencia direximus vota nostra, ipsum in Romanorum regem in imperatorem postmodum promovendum rite et concorditer ac sollempniter eligendo, sperantes et firmam in Domino fiduciam obtinentes, quod per strenuitatem et circumspectionis sue industriam sacrosancta Romana ac universalis ecclesia possit et debeat potenter et viriliter defensari ac in spiritualibus et temporalibus votiva suscipere incrementa et eciam respublica dirigi provide et sibi superno suffragante auxilio gubernari. Electione autem huiusmodi celebrata, eam clero et populo copiose multitudinis ibidem existenti fecimus publicari, et postmodum dictus noster electus, qui presens extitit, pretacte electioni de se facte, debita per nos interpellatus instancia, licet ex humilitate ad culmen tante celsitudinis se insufficientem et iudignum asserens multipliciter excusaret, nobis tamen vehementer instantibus, divinis nolens contraire disposicionibus, ad gloriam Altissimi reverenter conseusit, proprios humeros immense sarcine predicto annexe culmini submittendo. Quapropter vestre immense clemencie voto unanimi cum dictis principibus, meis collegis, tam devote quam humiliter supplico in hiis scriptis, quatenus

dictum electum in Romanorum regem in imperatorem promovendum paternis ulnis benignius amplectentes, ipsum regem Romanorum nominantes et reputantes, eidem munus consecrationis et dyadema sacri imperii de sacrosanctis manibus vestris conferendo dignemini loco et tempore oportunitis favorabiliter impartiri, ut sciant et intelligant universi, quod posuerit in lucem gentium vos Dominus, et per vestre sanctitatis arbitrium orbi terre post nubilum exoptata serenitas elucescat. Ceterum ut beatitudo vestra cognoscat evidencius vota omnium electorum principum pretactorum presencium in predictis omnibus et singulis concordasse et in petitione huiusmodi existere unanimes et concordantes, sanctitati vestre presentes transmittito electionis literas sigilli mei munimine ex certa mea sciencia roboratas, prout eciam alii principes coelectores mei predicti eidem sanctitati sub sigillis ipsorum suas transmittunt litteras in effectum similis continencie et tenoris.

Acta sunt hec in pomeriis predictis XI. die mensis Iulii predicta, anno Domini millesimo trecentesimo quadagesimo sexto.

65. *Decretum archiepiscopi Maguntini. — Iul. 11.*

Apographa Ox. in cod. Oxonien. Boll. Canon. Misc. 509 fol. 15 et V in archivo Vaticano arm. XXXV t. 138 fol. 23. Contulit F. Kern. — Ineditum.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 6.

Quae cum T aut B concordant, typis minoribus excudenda curavimus.

Sanctissimo in Christo patri ac domino suo domino Clementi divina providencia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici Gerlacus Dei et apostolice sedis gratia Maguntinus archiepiscopus, sacri imperii per Germaniam archicancellarius, cum prompta reverencia devota pedum oscula beatorum.

Sanctissime pater. Cum, prout vestre sanctitati non est incognitum, prolixa sacri Romani imperii, quod unum de Dei donis maximis, quibus hic mundus principaliter regitur, esse dinoscitur, vacacio ipsi imperio, fidei quoque catholice et toti reipublice, prout hec destructio bonorum imperialium, deformacio menium et indebita distraccio et usurpacio dominiorum, civitatum et villarum diversis mundi partibus luce clarius manifestant, dispendiosa pericula et multiplicia incommoda intulisse noscatur et coniecturando verisimiliter ex preteritis ad futura turbaciones maiores, exterminia, scandala et pericula gravissima ingerere non absque racione considerancium utique formidetur, et propter hoc principibus sacri imperii electoribus, de quorum numero unus esse dinoscor, ad pretactis periculis, prout foret possibile, occurrendum, in pomeriis subtus Rense super litus Reni, ubi principes electores dicti imperii pro negociis eiusdem convenire alias consueverunt, undecima die mensis Iulii, reverendis videlicet in Christo patribus dominis Baldewino Trever(ensi) et Walramo Coloniensi archiepiscopis necnon illustribus principibus dominis Rudolpho duce Saxonie et Iohanne rege Boemie et me, apud quos totum ius et potestas eligendi Roman(or)um regem in imperatorem promovendum integraliter residebat, convenientibus et personaliter consistentibus et provide attendentibus, non posse convenientius quam per electionem futuri regis Roman(or)um in imperatorem promovendi pretactis periculis et turbacionibus obviari, et subsequenter per dictos electores et alios proceres imperii fideles, ut moris est ipsorum, quod dictum imperium atque regnum iam diu vacaverit et vacet, cognito et decreto, ac dictis principibus et me, in quantum debuimus, expectantibus, ac omnibus et singulis principibus electoribus, qui eleccioni huiusmodi celebrande debuerunt, voluerunt et potuerunt commode interesse, dicta die et loco pretacto ad hoc apto, honesto et consueto presentibus, ac inter dictos principes et me una cum ipsis deliberacione et tractatu providis et maturis prehabitis, dictis

65. a) a Ox. b) Baldwino V. c) deest V. d) regi Ox., deest V, rege T. e) promovendi promovendi Ox. V.

1) *Rex Bohemiae post duce[m] Saxonie hic ponitur ad instar B, quod vide supra. Eodem ordine Matthias Nuewenburgensis ap. Böhmer Fontes IV, 233 electores enumerat: item Rudolphus dux Saxonie et Iohannes rex Bohemie itemque Gesta Trevirorum (ed. Wytttenbach et Müller II, 258) praebent: dux Saxonie et Iohannes rex Bohemie.*

quoque electoribus et me ulterius in dicto electionis negocio rite et legitime procedere cupientibus, post diversos tractatus prehabitos dicti electores principes et ego, consideratis sollicitè et diligenter pensatis circumstanciis et statu diversarum personarum, per quas seu per quam regno et imperio vacantibus possit utilius provideri: tandem in illustrem et magnificum dominum Karolum, domini 5 Iohannis regis Boemie primogenitum, consanguineum meum, marchionem Moravie, virum utique catholicum, orthodoxe fidei professorem ac fervidum zelatorem Dei et sancte sponse sue matris ecclesie et ministrorum eiusdem devotum et humilem, constantem et firmissimum amatorem, in armis strenuum, in iudicio iustum, in consiliis providum, in universa morum venustate preclarum, ad dignitatem imperialis celsitudinis obtinendam sufficientem et habilem*, infirmitate nostri temporis 10 considerata, communiter reputatum, litterarum sciencie^f non expertem, de alto et generoso sanguine divorum^g imperatorum, regum et principum procreatum, in etate debita constitutum ac in cunctis agibilibus pro reformatione sacri imperii et pro regimine totius reipublice quam plurimum circumspectum, divina disponente clemencia direximus vota nostra, ipsum in Roman(or)um regem in imperatorem postmodum promovendum rite et concorditer ac sollempniter eligendo, sperantes et firmam 15 in Domino fiduciam obtinentes, quod per ipsius magnificentiam et magnanimitatem ac^h per^h strenuitatis merita, fidei puritatem et constanciam sacrosancta Rom(ana) ac universalis ecclesia possit et debeat potenter et viriliter defensari acⁱ in spiritualibus et temporalibus votiva suscipere incrementa et eciam respublica dirigi provide et^k sibi superno suffragante auxilio gubernari. Electione autem huiusmodi celebrata, eam clero et populo* ibidem existentib^l fecimus publicari, et postmodum dictus noster 20 electus, qui presens extitit, pretacte electioni de se facte, debita per nos interpellatus iustancia, licet ex humilitate ad culmen tante celsitudinis se insufficientem et indignum asserens^m, multipliciter excusaret, nobis tamen vehementerⁿ instantibus, divinis nolens^o contraire dispositionibus, ad gloriam Altissimi reverenter consensit^p, proprios humeros immense sarcine predicto annexo culmini submittendo. Quapropter vestre immense clemencie voto unanimi cum dictis principibus, meis collegis, tam 25 devote quam humiliter supplico in hiis scriptis, quatenus dictum electum in Roman(or)um regem in imperatorem promovendum paternis ulnis benignius^q amplectentes^q, ipsum regem Roman(or)um nominantes et repntantes, eidem munus consecrationis et dyadema sacri imperii de sacrosanctis manibus vestris conferendo dignemini loco et tempore oportunis favorabiliter impartiri, ut sciant et intelligant universi, quod posuerit in luccm gentium vos Dominus, et per vestre sanctitatis arbitrium orbi terre 30 post nubilum exoptata serenitas elucescat. Ceterum ut beatitudo vestra cognoscat evidencius vota omnium electorum principum pretactorum presencium in predictis omnibus et singulis concordasse et in petitione huiusmodi existere unanimes et concordés, presentes eleccionis litteras sigilli mei munimine^r et quilibet eorumdem *electorum sui sigilli eiusdem tenoris et continencie in effectum sanctitati vestre transmitto ex certa mea scientia roboratas.

35 Acta sunt hec in pomeriis predictis XI. die mensis Iulii predicta, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto.

66. *Decretum archiepiscopi Coloniensis. — Iul. 11.*

Originale (or.) inter archivi Vaticani Instrumenta Miscellanea quondam a. 1346., tum a. 1340., nunc iterum a. 1346. conservatum. Contulit R. Salomon. — Sigillum cum filis 40 deperditum. Apographa Ox. in eod. Oxoniensi supra ad nr. 65 citato fol. 15^r et V in archivo Vaticano arm. XXXV t. 138 fol. 24. Contulit F. Kern. — Extr. Riezler 2288 ex or.; Emler p. 873 nr. 2234; Sauerland III nr. 588 ex or. De quo cf. etiam Zenner, 'Die Goldene Bulle' I, 249. — In forma integra ineditum.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 6.

45 *Quae eum M. conveniunt, typis minoribus significantur.*

65. ^f) scientia V. Cf. supra T et infra C. ^g) dominorum V. Vide infra C. ^h) ita secundum textum or. T correximus; ex parte Ox. V., cf. etiam infra in C. ⁱ) et V. ^k) ac Ox. ^l) existente V. ^m) assereris Ox. ⁿ) vehementis V. ^o) volens Ox. ^p) concessit V. ^q) benignus implicentes Ox. ^r) an prout secundum B supplendum?

.. Sanctissimo in Christo patri ac domino suo domino Clementi divina providencia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici Walramus Dei et apostolice sedis gratia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus cum debita reverentia devota pedum oscula beatorum.

Sanctissime^a pater. [Cum]^b, prout vestre sanctitati non est incognitum, proluxa sacri imperii 5 Romani, quod unum de^c Dei donis maximis, quibus hic mundus principaliter regitur, esse dinoscitur, vacacio ipsi imperio, fidei quoque catholice et toti reipublice, prout hoc destructio bonorum imperi- alium, deformatio menium et indebita distractio et usurpacio dominiorum, civitatum et villarum in diversis mundi partibus luce clarius manifestant, dispendiosa pericula et multiplicia incommoda intulisse noscatur et coniecturando verisimiliter ex preteritis ad futura turbaciones maiores, exter- 10 minia, scandala et pericula gravissima ingerere non absque ratione considerancium utique formidetur, et propter hoc principibus sacri imperii electoribus, de quorum numero unus esse dinoscor, ad pre- tactis periculis, prout foret possibile, occurrendum, in pomeriis subtus Rense super litus Reni, ubi principes electores dicti imperii pro negociis eiusdem convenire alias consueverunt, XI. die mensis Iulii, ad quem diem et locum reverendus pater dominus Gerlacus archiepiscopus 15 Moguntinus, prout hoc ad ipsum de antiqua consuetudine dinoscitur pertinere, omnes principes et singulos, qui debuerunt, potuerunt et voluerunt comode interesse, fecerat evocari, dicto domino Gerlaco Moguntino, reverendo patre domino Baldewino Treve- rensi archiepiscopo et me ac illustri principe Rodolpho . . duce Saxonie electoribus presentibus, ceteris, si qui fuerunt, coelectoribus nostris absentibus et sufficienter 20 expectatis¹, apud quos quidem presentes pro hoc tempore *ius et potestas eligendi regem Roman(orum) *integre residebat, illustri^d principe domino Iohanne rege Boemie, qui tunc aderat, ad nostrum accito consilium², convenientibus et personaliter consistentibus, et provide attendentibus, non posse conveniencius quam per electionem futuri regis Romanorum in impera- torem promovendi^e, pretactis periculis et turbacionibus obviari, et subsequenter per dictos electores 25 et alios proceres imperii fideles, ut moris est ipsorum, quod dictum imperium atque regnum iam diu vacaverit et vacet, cognito et decreto, ac dictis principibus et me, in quantum debuimus, expectanti- bus ac omnibus et singulis principibus electoribus, qui eleccioni huiusmodi celebrande debuerunt, voluerunt et potuerunt comode interesse, dicta die et loco pretacto ad hoc apto, honesto et consueto presentibus, ac inter dictos principes et me una cum ipsis deliberacione et tractatu providis et 30 maturis prehabitis, dictis* electoribus et me ulterius in dicto electionis negocio rite et legitime proce- dere cupientibus, post diversos tractatus prehabitos dicti electores principes et ego, consideratis sollicite et diligenter pensatis circumstanciis et statu diversarum personarum, per quas seu per quam regno et imperio^f vacantibus posset utilius^g provideri: tandem in illustrem et magnificum dominum Karolum illustris domini Iohannis regis Boemie predicti primogenitum*, marchionem Moravie, 35 virum utique catholicum, orthodoxe fidei professorem ac fervidum^h zelatorem Dei et sancte sponse sue matris ecclesie et ministrorum eiusdem devotum et humilem, constantem et firmissimum amatorem, in armis strenuum, in iudicio iustum, in consiliis providum, in universa morum venustate preclarum, ad dignitatem imperialis celsitudinis obtineendam sufficientem et habilem, infirmitate nostri temporis

66. a) e in loco raso pro duabus litteris, forsan us or. b) deest or. Ox., suppletum V. c) supra 40 lin. add. or. d) i finalis al. atram. scripta or. e) promovendum or. Ox.; promovendi corr. V. f) o pro i in loco raso or. g) til in loco raso al. atram. scriptum, pro ber ut videtur, or. h) sequitur Dei cancellatum or.

1) Electionem celebratam fuisse comite Palatino . . . favorabiliter expectato testatur etiam Michael Herbigolensis ap. Böhner, *Fontes I*, 470. *Quinque electores ad electionem processisse* aliis vocandis vocatis 45 non tamen comparentibus *narrant Gesta Trevirorum* (ed. Wytttenbach et Müller II, 258). 2) *De iure electionis regi Bohemiae competente quae opiniones variae saeculis illis fuerint demonstravit Zeumer 'Die Goldene Bulle' I, 245 sqq. Praeterea cf. ea quae Iohannes Villani l. XII c. 60* (ed. Moutier et Dragomanni IV, 101) *de electione Karoli narrat: . . . adi 11. di Luglio 1346 fu eletto Carolo a re de Romani per l'arcivescovo di Colonia e per quello di Trievi e per lo . . . arcivescovo di Maganza, e per 50 lo duca di Sansogna, e confermato per lo re di Buemme suo padre*

considerata, communiter reputatum, litterarum sciencieⁱ nou expertem, de alto et generoso sanguine divorum^k imperatorum, regum et principum procreatum, in etate debita constitutum ac in cunctis agibilibus pro reformatione sacri inperii et pro regimine^l tocius reipublice quam plurimum circum-spectum, divina disponente elemencia direximus vota nostra, ipsum^m in Roman(orum) regem in
 5 imperatorem postmodum promovendum rite et concorditer ac sollempniter eligendo, sperantes et firmam in Domino fiduciam obtinentes, quod per ipsius magnificenciam et maguanimitatemⁿ ac o^o per^o strenuitatis merita^p, fidei puritatem et constanciam sacrosancta Rom(ana) ac universalis ecclesia possit et debeat potenter et viriliter defensari ac in spiritualibus et temporalibus votiva suscipere incre-
 10 autem huiusmodi celebrata, eam clero et populo ibidem existenti fecimus publicari, et postmodum dictus noster electus, qui presens extitit, pretacte electioni de se facte, debita per nos interpellatus instancia, licet ex humilitate ad culmen tante celsitudinis se insufficientem et indignum asserens multipliciter excusaret, nobis tamen vehementer instantibus, divinis nolens contraire disposicionibus, ad gloriam Altissimi reverenter consensit, proprios humeros immense sarcine predicto annexe culmini
 15 submittendo. Quapropter vestre immense elemencie voto unanimi cum dictis principibus, meis collegis, tam devote quam humiliter supplico in hiis scriptis, quatenus dictum electum in Romanorum regem in imperatorem promoveudum paternis ulnis benignius amplectentes^q, ipsum regem Roman(orum)* repu-
 20 tantes, eidem munus consecrationis et dyadema sacri imperii de sacris sanctis^r manibus vestris conferendo dignemini loco et tempore oportunis favorabiliter impertiri, ut sciant et intelligant universi,
 20 quod posuerit in lucem gentium vos Dominus, et per vestre sanctitatis arbitrium orbi terre post nubilum exoptata serenitas elucescat. Ceterum ut beatitudo vestra cognoscat evidencius vota omnium electorum principum pretactorum preseucium in predictis omnibus et singulis concordasse, ac in impetitione huiusmodi existere unanimes et concordes, presentes eleccionis litteras sigilli^s mei munimine sanctitati vestre transmittito, estimans pro firmo, prout ego^t cum eisdem prin-
 25 cipibus electoribus concordavi, quilibet eorundem electorum eiusdem tenoris et continencie in effectu sanctitati vestre litteras transmisisse seu breviter transmissuros suorum sigillorum munimine roboratas.

Acta sunt hec die et loco predictis anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto.

67—69. PROMULGATIONES GENERALES.

30 67. *Promulgationes archiepiscoporum Treverensis et Maguntini regisque Bohemiae. — Iul. 11.*

Copiae coevae T M B in archivo civitatis Tremoniensis. M et B in una cedula papirea, T in altera, in qua et promulgatio infra nr. 68, scriptae sunt. Descripsit R. Salomon. Textum damus litterarum T, aliarum lectiones varias omnes adnotantes. —

35 *Quae in T corrossa sunt, uncis inclusimus.*

Reg. imp. VIII nr. 652.

Reverendis in Christo patribus dominis^a . . archiepiscopis^b et^c . . episcopis nec-
 non^c . . abbatibus, . . prepositis et . . prelatis ac^d illustribus, spectabilibus et nobilibus
 . . principibus, . . comitibus et^c . . baronibus necnon prudentibus viris et discretis . .
 40 iudicibus, . . magistris, . . consulibus et . . scabinis totique^e communitati civitatum et

66. i) sciencia V. k) diuor^l, i al. atram. add. sicque corr. ex duor^l or.; dominorum V; divorum Ox.
 l) regimie . ie in loco raso or. m) deest Ox. n) magnamitatem or.; cf. supra T. o) ita secundum
 textum T correximus: experte or.; ex parte Ox. V; cf. etiam M. p) a in loco raso or. q) amplectentes Ox.
 r) sic or.; sacrosanctis Ox. V. s) sequentia omnino confuse scripta ex parte M exemplo utuntur. t) deest Ox.

45 67. a) deest B. b) puncta reverentiae in singulis copiis T M B hic illic omissa sunt. c) deest M.
 d) et M. e) singulisque communitatibus M.

opidorum, ad quos presentes^f pervenerint, Baldewinus* Dei gracia sancte Treverensis ecclesie archiepiscopus, sacri imperii per Galliam archicancellarius affectum sincerum in omnibus cum salute.

Noverit vestra universitas et singuli vestrum, quod, cum in pomeriis prope Rense super alveum Reni, ubi principes electores sacri imperii super negociis eiusdem imperii hactenus convenire consueverunt, una cum aliis . . principibus nostris^g [co]lectoribus convenerimus ibidemque communi sententia tam nostra quam dictorum colectorum nostrorum^h quam aliorum magnat[um et] procerum decretum et sentenciatum fuerit dictum imperium aliquandiuⁱ vacavisse, nos perspicaciter a[ttende]ntes, quanta gravia pericula et dispendia diutina dieti imperii vacatio toti christianitati ac ipsi imperio et toti reipublice ingesserit et adhuc graviora, ut verisimiliter formidabatur, inferre potuerit in futurum, ac huiusmodi dispendiosis periculis, in quantum in nobis extitit et prout ad nos iure pertinere dinoscitur, occurrere, conservacioni quoque iuris nostri prospicere cupientes in serenissimum principem dominum Karolum**^o, domini . . regis Boemie nepotis nostri primogenitum, marchionem Moravie, virum utique strenuum et catholicum, prudentie et discretionis ac aliis virtutibus multiplicibus insignitum, direximus unanimiter vota nostra, ipsam in Romanorum regem in imperatorem postmodum promovendum rite et concorditer eligendo. Igitur^k vestram paternitatem, sinceritatem^l, nobilitatem et prudentiam et vestrum quemlibet singulariter per presentes seriose requirimus et rogamus ac attentius exhortamur, quatenus^m domino Karolo sic in Romanorum regem electo aut eius in hac parte . . commissariis in omnibus et per omnia, in quibus sacro Romano imperio teneminiⁿ, intendere^o fideliter et firmiter obedire curetis, ut de fidelitatis vestre debito non indigne laudari mereamini^p, et nichilominus noster^q electus prefatus^p vos specialiter prosequi habeat favoribus condignis et gratiis oportunis. Voluntatem vestram in^q premissis nobis^q rescribi petimus . . presencium per latorem. 25

Datum in pomeriis predictis sub sigillo nostro presentibus appenso, die XI. mensis Iulii, anno Domini MCCCXL sexto.

68. 69. PROMULGATIO DUCIS SAXONIE.

68. Exemplar civitati Tremoniensis missum. — Iul. 11.

Copia coeva S in eodem archivo in eadem cedula ac supra T exarata. Descripsit R. Salomon.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 652.

Reverendis in Christo patribus dominis . . archiepiscopis, . . episcopis, . . abbatibus, . . prepositis et prelati non illustribus, spectabilibus et nobilibus principibus, . . comitibus et baronibus ac viris prudentibus et discretis iudicibus, magistris, cons(ulibus) et . . scabinis totique communitati . . civitatum et opidorum, ad quos presentes

*) Gerlacus Dei gracia sancte Maguntine sedis archiepiscopus, sacri Romani imperii per Germaniam archicancellarius affectum etc. *M.*

Iohannes Dei gracia Boemie rex, Lucemb(urgensis) comes affectum etc. *B.*

**) Karolum domini regis Boemie primogenitum, marchionem Moravie, virum utique strenuum et catholicum, prudentia et discretione ac aliis virtutibus multipliciter insignitum, direximus etc. *M.*
Karolum nostrum primogenitum, marchionem Moravie, communi principum electorum ac aliorum magnatum et procerum reputatione utilem et ydoneum, direximus etc. *B.*

67. f) presentes littere pervenient *M.* g) colectoribus nostris *B, M.* h) sic *B, M;* deest *T.*

i) hactenus *add. B, M.* k) vestram igitur *B.* l) serenitatem *M.* m) quod prefato *M.* n) tene- 45
mini, intendere firmiter et obedire curetis, ut de vestre fidelitatis debito laudari mereamini non indigne *B.*

o) attendere *M.* p) pref. n. el. *B, M.* q) nob. in prem. *M,* in premissis *deest B.*

littere pervenerint, Rudolphus . . dux Saxonie, sacri Romani imperii archimarschalcus affectum sincerum in omnibus cum salute.

Noveritis dominum . . papam nobis litteras direxisse¹ ex parte illius, qui nuncupatur imperator, occasione quarum ad interitum et detrimentum vergere possemus et sententiis involvi, quarum litterarum copiam sibi misimus² et quibusdam civitatibus suis [ct]^a inter cetera scripsimus, quod ab ipso omnino semoti esse vellemus et separati³. Preterea vobis volumus esse notum nos electionem nostram a tempore, quo elegimus avunculum nostrum ducem Fredericum de Austria in Romanorum regem, in neminem transtulisse nec unquam is^b qui nuncupatur imperator nobiscum tractasse pro electione nostra in ipsum vertenda. Unde sciatis, quod principes electores convenerunt Rense prope Renum, ubi ab antiquo consueverunt convenire ad eligendum Romanorum regem, ubi nos etiam vocati sumus ad tractandum pro Romanorum rege, qui christianitati et imperio profuturus esse posset. Super quo concordati sumus et elegimus sententia concordi in Romanorum regem et futurum imperatorem dominum Karolum regis Bohemie filium, corpore strenuum virtutibusque multiplicibus insignitum. Quare monemus vos et sincere rogamus, quatenus in dominum Karolum prenommatum per nos in Romanorum regem concorditer electum fideliter intendatis, prout tenemini de iure.

Datum in pomeriis prope Rense die undecima mensis Iulii, anno Domini MCCCXL sexto.

69. Exemplar civitati Nordhausen missum. — Iul. 11.

Quod exemplar a Zacharia Garcaeo († 1586) libro suo „Successiones familiarum illustrium praesidum marchiae Brandenburgensis“ insertum est; quem librum edidit J. G. Krause una cum commentariis Leutheringianis, Berolini 1729. De quo cf. Klotke, ‘Quellenkunde der Geschichte des Preussischen Staates’, p. 13. Cum in archivo civitatis Nordhausen nec originale nec apographon litterarum repertum esset, ad textum statuentium duos codices manuscriptos antiquiores opus Garcaei continentes adhibuimus, videlicet 1 codicem saec. XVI. ex. archivi regii secreti Berolinensis ‘Prov. Brand. Rep. 16 Ic β 31 fol. 173 et 2 codicem bibliothecae regiae Berolinensis ‘Ms. boruss. fol. 33’, a Iohanne Cernitio († 1640) confectum, fol. 83—83’. Descripsit R. Salomon. — Ed. Garcaeus, ap. Krause p. 109. Unde repetivit Klöden ‘Diplomatische Geschichte des Markgrafen Waldemar III, 88.

Ex linea dati et inscriptione latine conscriptis efficiendum videtur textum promulgationis originalis civitati Nordhausen transmissae omnino latinum fuisse. Quae hic proponitur translatio fere coeva censenda est.

Rodolphus dux Saxonie, sacri Romani imperii archimarschalcus.

Wisset, dass uns der bapst brive gesand hat von dem, den man keyser nennet, dar wir von verderbet mochten werden und zu banne kommen; der brive abschrift wir im und seinen stetten gesandt haben und geschrieben, daz wir von im entbrochen wollen syn und der vorbenanten sache. Ouch tun wir uch kund, daz wir von der zeit, da wir koren hertzogen Friederich von Oesterreich, unsern ohem, zu Romischem kunig, unsere kur an niemande gewandt haben und der, den man keyser nennet, mit uns nicht geret hat um die kur an in zu wenden. Ouch sullet ir wissen, daz die churfursten zu Rense^a am Ryne, da man vor alter hat Romische kunige gekoren, zusammen kommen sint, daz wir auch verbott sint, zu reden umb ein Romischen kunig, der der christen-

68. ^a) deest S. Supplevimus secundum versionem teutonicam infra nr. 69. ^b) sic S.

69. ^a) Renys 1.

1) Supra nr. 15. 2) Cf. supra nr. 15 n. 1. 3) Cf. supra nr. 41.

heit und dem ryche nutze sy. Des sin wir ubereinkomen und haben eintrechtlich gekoren zu Romischem kunige und zukunfftigem keysere hern Karlen des kuniges son zu Behem, der frumenlich^b und aller tugent voll ist. Vermanen und bitten uch fleizlich, daz ir uch an den vorbenanten hern Karlen, den wir eintrechtlich gekoren haben zu Romischem kunige, getreulich haltent^c, als ir von rechte sullet.

Datum in pomeriis prope Rense die XI. Iulii a. MCCCXLVI.

Ad calcem litterarum legitur:

Prudentibus viris iudicibus, scabinis, consulibus, magistris unionum totique comunitati in Northusen.

70. 71. EPISTULAE SINGULIS DIRECTAE.

70. *Epistulae Karoli regis. — Iul. 11.*

Originale epistulae civitati Argentinensi missae papiraceum in archivo eiusdem civitatis AA 77 nr. 1 (A). In verso legitur Argentiā, alia manu coarva scriptum; ibidem vestigia sigilli secreti impressi habentur. — Copia epistulae comitibus de Zollern directae in codice Rudolphi Losse f. 125 (137) in archivo publico Darmstadiensis (Z). — Copia initii epistulae oppido Biberaccensi directae, hucusque incognitae, in eodem codice copiam Z statim sequens (B). Omnia contulit R. Salomon. — Ed. Witte et Wolfram 'Urkundenbuch der Stadt Straßburg' V, 1 (1895), 139 nr. 141 (A). — Extr. Schöpflin 'Alsatia diplomatica' II, 182 nr. 1011 (A); Emler p. 696 nr. 1738 (A); p. 697 nr. 1739 (Z). — Cit. Codex dipl. Moraviae VII, 491 nr. 667 (A) minus recte.

Reg. imp. VIII nr. 234 (A) et 235 (Z).

Textum proponimus litterarum A, aliarum varias lectiones adnotantes.

Karolus* Dei gracia in Romanorum regem electus et semper augustus . . nobilibus et prudentibus viris magistris consulum, consulibus ac universitati civium civitatis Argentinensis, sacri imperii fidelibus. suam gratiam et salutem.

Nobilitati et prudentie vestre per presentes duximus intimandum, quod reverendis et illustribus sacri imperii principibus electoribus eiusdem imperii fidelibus in pomeriis prope Rense super alveum Reni, ubi principes electores super negociis imperii convenire hactenus consueverunt, convenientibus et ibidem communi sententia tam dictorum electorum principum^a quam aliorum magnatum et procerum decreto et sententiato, dictum imperium aliquamdiu hactenus vacavisse, ipsi principes electores in personam nostram direxerunt^b unanimiter vota sua, nos in Romanorum regem in imperatorem postmodum promovendum^c rite et concorditer eligendo, supplicantes nobis, ut nos electioni huiusmodi nostrum dignaremur prebere assensum. Nos igitur ad preces dictorum electorum principum nostros humeros iugo tante dignitatis, licet nos ad fastigia tam celsi culminis^d insufficientes quam plurimum reputemus^e, de omnipotentis Dei tamen confisi auxilio, ut toti reipublice prodesse

*) Karolus Dei gracia in Romanorum regem electus et semper augustus spectabilibus Fritzone et Fritzone comitibus ac fratribus eorundem de Czolre, sacri imperii fidelibus, suam gratiam et salutem. Spectabilitati vestre per presentes etc. Z. — Karolus Dei gratia in regem Romanorum electus nobilibus et prudentibus viris magistris consulum, consulibus in Biberache, sacri imperii fidelibus, suam gratiam et salutem. Nobilitati et prudentie vestre per presentes duximus intimandum, quod reverendis et illustribus sacri imperii . . B, ubi reliqua omissa sunt.

69. b) frumb, männlich 2. c) halten 1. 2.

70. a) deest Z. b) duxerunt Z. c) super lineam add A. d) spatio vacuo relicto deest Z. e) reputantes Z.

pocius quam preesse possimus, duximus submittendos, electioni pretaete consensiendo humiliter et devote. Quapropter^f prudentiam^g vestram seriosa instancia requirimus et rogamus, quatenus nobis sic ut premittitur in regem Romanorum electo aut^h nostris in hac parte commissariis in omnibus et per omnia, in quibus sacro imperio astricti noscimini, prompte intendere et fideliter obedire curetis, ut ad singula, que vobis honorifica et accomoda fuerint, grata vicissitudo per condignam gratiarum et favorum specialium recompensam promptius nos inclinet. Et nichilominus ut ab omnibus mereamini specialibus preconiiis laudum attolli, voluntatem vestram nobis rescribi petimus presencium per latorem.

10 Datum in pomeriis propeⁱ Renseⁱ super alveum Reni die XI. mensis Iulii, sub sigillo marchionatus nostri Moravie.

71. *Epistula Baldewini archiepiscopi. — Jul. 11.*

Copia L in codice Rudolphi Losse fol. 125 (137) in archivo publico Darmstadiensi. Contulit R. Salomon. — Ed. Emler p. 697 nr. 1740.

15 *Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 7.*

Baldewinus Dei gracia sanete Treverensis ecclesie archiepiscopus, sacri imperii per Galliam archicancellarius, viris prudentibus et discretis magistris civium, consulibus et universitati^a opidi de Biberach, amicis suis dilectis, affectum sincerum cum salutacione.

Vestre providencie volumus esse notum, quod, cum una cum aliis principibus
20 colectoribus nostris in pomeriis prope Rense super alveum Reni convenimus, ubi principes electores super negociis imperii convenire haecenus consueverunt, ibidemque communi sententia tam nostra quam dictorum colectorum nostrorum quam aliorum magnatum et procerum decretum et sentenciatum fuerit, dictum imperium aliquamdiu haecenus vacavisse, nos perspicaciter attendentes, quanta gravia pericula et dispendia diutina
25 dicti imperii vacacio toti christianitati ac ipsi imperio et toti rei publice ingesserit et adhuc graviora, [ut] verisimiliter formidabatur, inferre potuerit in futurum, ac huiusmodi dispendiosis periculis, in quantum in nobis extitit et prout ad nos iure pertinere dinoscitur, occurrere conservacionique iuris nostri prospicere cupientes, in serenissimum principem dominum Karolum, domini regis Boemie nepotis nostri primogenitum, marchionem
30 Moravie, virum utique strenuum et catholicum, prudentia et discrecione ac aliis virtutibus multiplicibus insignitum, direximus unanimiter vota nostra, eum^b in Romanorum regem in^c imperatorem postmodum promovendum rite et concorditer eligendo. Igitur vestram providenciam per presentes seriose requirimus et rogamus ac attentius exhortamus, quatenus prefato domino Karolo sic in Romanorum regem electo aut eius in
35 hac parte commissariis in omnibus et per omnia, in quibus sacro Romano imperio tenemini, intendere et fideliter obedire curetis, ut de fidelitatis vestre debito non indigne laudari mereamini, et nichilominus prefatus noster electus vos specialiter prosequi habeat favoribus condignis et graciis oportunis. Voluntatem vestram in premissis nobis rescribi petimus presencium per latorem.

40 Datum in pomeriis predictis, sub sigillo secreto a tergo, die XI. mensis Iulii, anno Domini MCCCXLVI.

70. f) quiapropter Z. g) spectabilitatem Z. h) seu Z. i) deest Z.

71. a) universitate L. b) pro eum in erronee nom L. c) et L.

72. *Relatio Heinrici servi civitatis Maguntinae.* — (Iul. 12.)

Copia C litteris infra nr. 74 insertu.

Synen lieben herren und fründen dem cammerer, . . den bürgermeistern und . . dem rade zu Meintzen enb(iete)n ich Heinr(ich) waz ich uch nützs und eren mochte geschaffen, daz ich dar zu bereit were.

Iul. 10. Ir solht wissen, daz dez . . keyzers botten an mandage mit mir henabe furen gein Kobelentze und wiederseiten . . dem byschove von Triere und seiten mir, daz zu Boizzen¹ bi dem keyser weren dez herren botten von Meyelain und von Berne und der botten von Rome und batten umb einen anderen babst. Dez hatte er willen zu Lamparten zu riden. Dez quam ime botschaft, als nu zu Rense ergangen ist, daz er
Iul. 11. wieder ist gekert gein Nurenberg² und nit gein Fraukenfürten enwil, man enlige mit gewalt davur, als mir die botten seiten. Auch solht ir wissen, daz man an dinstage in dem mittage^a zu Rense einen kunig kas und waz dabi . . der byschof von Triere, der bischof von Coln und unser nuwe bischof von Meintze und der kunig von Beheym und der hertzoze von Sazzen und der von Merkelinburg und der von Bychelingen und
der von Blankenheim und die besten ritterschaft die in den Euffeln und uf der Moselen und uf der Lâyn und in dem bistumme von Coln. die da alle blois und ungewapent waren, und der gar^b viel und auch andere viel herren und stette, als man uch wol sagen sal. Auch solht ir wissen, daz der von Vyrnenburg und sin son und . . der vitztum und die herren, die da bürgermanne zu Laynstein sient, mit zwen hundert gekroneten
helmen da sient und der nuwe kunig dez ryches banir ufstiez und vur Laynstein abefur³ mit me dan hundert schiffen groiz und kleyne, do sie alle gewapent stunden; und nieman enweiz, war sie varen oder waz sie schaffen woln. Dan ich varen in nach, als verre ich mag, bit ich verneme, wie ez laufe oder wa ez ende neme. Befreischen ich dar über keine rede, die uch nutzlichen oder schedelichen mochten sien, die enbitten ich uch, waz mich daz kosten mag.

73. KAROLI REGIS PROMISSIO PRO ARCHIEPISCOPO
MAGUNTINO.

1346. Iul. 12.

*Originale (or.) in archivo regni Bavarici 'Mainz Erzstift Nachtr. 3, IX^{30/6} fasc. 1'. 30
Descripsit R. Lüdicke. Apud litteras sigillum magnum marchionatus Moraviae, quod olim
loro membranaceo pendebat, nunc avulsum servatur. — Extr. Emler p. 697 nr. 1741.*

Reg. imp. VIII nr. 236.

Nos Karolus Dei gracia in regem Roman(orum) electus semper augustus notum facimus universis presentes litteras inspecturis, quod, quia reverendus in Christo pater
dominus Gerlacus sancte Maguntine sedis archiepiscopus, consanguineus noster caris-
simus, nos et quevis negoeia nostra tamquam propria prosecutus est hactenus et pro-
sequitur fideliter tutto posse, nos cupientes ob eundem sinceritatis affectum sibi perpetue
dilectionis astringi vinculo et uniri promissimus et tenore presencium promittimus data

72. ^{a)} a alio atram. corr. ex e C. ^{b)} supra lin. add. C.

1) Ante Iun. 19. Cf. Regesten Ludwigs p. 379 et Riezler 'Geschichte Bayerns' II, 494. 2) Die 9. m. Iulii imperator Ratisbonae moratus est. Reg. Ludwigs nr. 2503. 3) Ipse vero rex de electione eadem die ivit in Confluentiam. Heinricus de Diessenhofen ap. Böhmer, Fontes IV, 51.

fide et nichilominus recognoscimus ad sancta Dei ewangelia corporaliter taeta nos iurasse, dictum dominum Gerlacum ad assequendum et nanciscendum sui dicti archiepiscopatus Maguntini possessionem pacificam et quietam contra dominum Heinricum de Virnenburg olim predictae Maguntine sedis archiepiscopum ac universos et singulos alios eiusdem archiepiscopatus illicitos detentores in parte vel in toto et contra quoslibet alios eidem domino Gerlaco rebelles et ipsum quovismodo impediētes vel ipsum impediētibz prestantes auxilium vel consilium manifeste, quominus eiusdem archiepiscopatus sui pacificam et quietam possessionem adipisci valeat, cum nostris castris, hominibus, rebus pariter et personis et tota nostra potencia sine omni dolo et fraude fideliter adiuuare; et nichilominus post adeptam possessionem sui archiepiscopatus prefati, si quispiam ei iniuriam inferre vel violenciam conaretur et immo, quod plus est, in reacquirendis bonis seu iuribus suis archiepiscopalibus in parte vel in toto sibi constanter assistere promissimus et promittimus fide data et omni modo quo supra auxiliis et consiliis oportunitis cunctis temporibus vite nostre sine omni dolo et fraude pro nostrarum virium omnium potentatu. In quorum omnium testimonium, recognicionem et evidenciam presentes litteras fieri fecimus et marchionatus nostri Moravie sigilli appensione muniri.

Datum in Confluentia die XII. mensis Iulii, anno Domini millesimo CCCCXLVI^{to}.

74. LITTERAE CIVITATIS MAGUNTINAE CIVITATI ARGENTINENSI DIRECTAE.

1346. Iul. 13.

Originale (or.) papir. in archivo civitatis Argentinensis. Descripsit R. Salomon. Sigilli cerei dorso impressi viridis coloris vestigia supersunt. — Ed. Menzel in 'Zeitschrift für Geschichte des Oberrheins' XXIII (1871) p. 440, omisso initio quamquam notatu dignissimo.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 8, cf. Reg. imp. VIII nr. 233b et 235a.

Quae de tempore, auctore, indole harum litterarum annotavit Menzel l. c., plerumque erronea sunt; nec Weizsäcker in Reg. imp. l. c. omnia recte dedit.

Erberen wisen luten, unseren gûten frunden und eitzenossen, hern Gozzen Stûrm dem meister und . . dem raite zu Strazburg enb(iete)n wir . . die bûrgermeistere und . . der rait zu Meintze unseren dienst.

Diez ist ein abschrift diez nachgeschriben briefes, der uns hute uf sant Margareten Iul. 13. dag von eime unserem diener, der von unseren wegen zu Rense lag, gesant ist^a wurden^a und der von worten zu worten also geschriben stet:

'Synen lieben — mag.' *supra* nr. 72.

Wissen auch, daz hute uf disen dag bi uns gewesen ist der wise und geistlich herre bruder Wolferam von Nellenburg hohemeister Dutschen Ordens mit unsers herren dez keysers gelaubsbriefe, der uns von sinen wegen mit gantzem ernste gemant het, daz wir dem ryche und ime bigesten wellen, di wile man uber in einem nuwen kunig gekorn habe, er welle lip oder gut von den vryen stetten nimmer gescheiden. Dem antworten wir also: daz wir ime der mudunge und rede ane uwer und der anderen uwerer und unser eitzenosse nit geantworten kunden, und haben ime daz verzugē, bit nu uwere . . der anderen stette botten und unsere bi einander sunderlingen mûgen

74. ^a) *supra* lineam scriptum pro hat cancellato or.

komen uf einen kurtzen dag, und ob man dez selben an uch gesinnet, daz ir denselben verzug und antwerte tûn und geben wellent, ob sie ueh wole bevalent, und ueh auch daruf beradent, und haben diez auch uweren und unseren eitgenossen den anderen stetten geschriben.

In verso legitur eadem manu scriptum:

Dem . . meister und . . dem raite zu Strazburg.

5

75. KAROLI REGIS PROMISSIO PRO ARCHIEPISCOPO TREVERENSI.

1346. Iul. 29.

*Apographon in codice Balduino Kesselstadensi in bibliotheca civitatis Treverensis 10
deposito p. 852 (K). Descripsit R. Salomon. — Extr. Emler nr. 1750 p. 701. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 237.

Nos Karolus Dei gratia in Romanorum regem electus universis sacri imperii fidelibus preseneium inspectoribus volumus esse notum, quod nos ad sinceram et inte- 15
gram devotionem, quam ven(erabilis) in Christo pater dominus Bald(ewinus) archiepi-
scopus Treverensis, princeps et patruus noster karissimus, ad nos et sacrum imperium
semper habuisse dinoseitur, favorabiliter attendentes promisimus eidem per fidem nostram
desuper prestitam et promittimus per presentes nos ad infrascriptorum observantiam
firmiter astringentes: quod quam cito Altissimo annuente in Romanorum regem coronati
fuerimus, super omnibus et singulis privilegiis, innovationibus, confirmationibus, appro- 20
bationibus, donationibus et obligationibus, prout ex parte dieti archiepiscopi concepte
sunt et secundum omnem modum et formam, quibus in cedula seu cartis papireis per
nos seu nostro sigillo secreto signatis, sicut sunt comprehense, dabimus predicto archi-
episcopo litteras nostro sigillo regio sigillatas, coniunctim vel divisim super quolibet
articulo vel super pluribus simul, prout ipse . . archiepiscopus elegerit et plus sibi 25
reputaverit expedire, et illud idem faciemus, videlicet dando et tradendo sibi nostras
litteras super pretactis privilegiis, innovationibus, confirmationibus, approbationibus,
donationibus et obligationibus, sub sigillo vel bulla imperialibus, prout dictus archiepi-
scopus ut supra elegerit, postquam divina nobis favente elementia ad apicem imperialis
culminis fuerimus sublimati. Pretactas etiam privilegia, innovationes, confirmationes, 30
approbationes, donationes et obligationes iam per dictum archiepiscopum conceptas et
per nos signatas earumque tenorem emendabimus ad voluntatem et arbitrium dieti
archiepiscopi nec non alias etiam gratias, de quibus ipse archiepiscopus adhuc recordari
poterit et que iam per ipsum concepte vel signate per nos non existunt, que dicto
archiepiscopo et sue ecclesie utiles esse poterunt et super quibus idem archiepiscopus 35
quod nos ea eum honore et convenienter facere possimus per suam discretionem dixerit
seu pronunciaverit, eidem archiepiscopo faciemus et de nostra liberalitate regia con-
cedemus, et litteras sibi desuper trademus, sicuti de aliis superius est premissum. Et
si prefatus archiepiscopus per suam discretionem desuper onerare^a tunc nichilominus
habendi gratias sibi secundum arbitrium arbitrorum inter nos al(ias) electorum vel 40
maioris partis ex ipsis, et quas iidem arbitri seu maior pars ex ipsis per nos sibi con-
cedendas fore et sibi per nos eum honore et conveniencia concedi posse per eorum

75. ^a) in sequentibus verba quaedam ommissa videntur in K.

discretionem pronunciaverint, faciemus et concedemus, dolo et fraude in omnibus procul motis. In quorum testimonium atque robur sigillum marchionatus nostri Moravie, quod utimur in hac parte, presentibus est appensum.

Datum Treveris, anno Domini MCCCXLVI, die XXIX. mensis Iulii.

76—81. SCRIPTA DE SERVITIO MILITARI PRAESTANDO.

1346. Iul. 29.—Sept. 27.

Hucusque ineditas damus ex originalibus in archivo Confluentino servatis. Descripsit R. Salomon. Omnes notavit Dominicus 'Baldewin von Lützelburg' p. 455 not. 1. — Cf. supra nr. 44—49.

76. *Scriptum Syfridi de Löwenstein. — Iul. 29.*

Pendet sigillum unum loro membranaceo, duo desiderantur.

Ich Syfrid hern Lemelczâns son ritters von Lewenstein, eyn wolgeborn knecht, dîn kûnt allen luden und erkennen uffentlichen an diesem brieve, daz ich deme erwirdigen in Gote vater und herren mime herren hern Bald(ewin) erczebisschoffe zû Triere globet han und globen an diesem brieve, daz ich yme und sinen helferen dienen sal und wil mit eyne gecroneten helme wol gerieten und irczûget wider allermenlichen, die yn oder sine helfere hindern wolden an der kûre und cronunge, die der selbe min herre umb sin herschaft und ere zu behaldene understanden han unde understan, eyne Romeschen kûning zû kysene und zû cronene, als lange biz der crieg und die stucke, die da von uff erstan mûgen, gar und genzlichen werden gesûnet. Und hat mir min vorgenant herre umb minen dinst zû manne gewûnnen und mir vor manschafft und dinest gegeben hunder und czwenzig phûnd Haller an bereytem gelde. Des zû orkunde han ich min ingesigel an diesen brief gehangen und han gebeten und bieten hern Emeriche Lemelczûn minen vater und Rycharde minen bruder, mit der wille diese vorgeschrieben ding geschen sint, daz sie ire ingesigele an diesen brief wollen hencken. Und wir Emerich von Lewenstein ritter und Rychard sin son vorgenant bekennen, daz die vorgeschrieb(enen) stucke mit unserm willen geschen sint und daz wir dorch bete willen Syfrids vorgenant unser ingesigel an diesen brief han gehangen.

Der gegeben ward, du man zalte nach Cristus gebûrte drûczenhundert jar und sez und virtzig jar, des samestages allernest nach sente Jacobs dag des heiligen czwelfboden.

77. *Scriptum Iohannis de Löwenstein. — Iul. 29.*

Pendent sigillum unum et alterius fragmentum loris membranaceis, tertium deperditum.

Ich Johan hern Lemelczunz son von Lewenstein rittris, ein wolgeborn knecht, dîn kûnt allen luden und erkennen offenlichen an diesme brieve, daz ich deme erwirdigen in Gote vater und herren mime herren hern Baldewin erczbisschof zû Triere gelobt han und geloben an diesme brieve, daz ich yme und sinen helferen dienen sal und wil mit eyne gecroneten helme wol geriten und erzuget wider allermenlichen, die yn oder sine helfere hindirn wolden an der kure und cronunge, die der selbe min

herre umb sine herschaft und ere zû behaldene understanden han und understan, eyn Romeschē kûning zû kysene und zû cronene, also lange bis der crieg und die stûcke, die da von uff erstan mogen, gar und genczlichen werden gesûnet. Und hat mir min vorgenant herre umb minen dinst zû manne gewûnnen und mir vor manschaft und dienst gegeben hundert und zwintzig phûnd Haller an bereytem gelde. Des zû urkûnde han ich min ingesigel an diesen brieff gehangen und han gebeten und biden an diesme brieve hern Emerich Lemelezûn rittir von Lewenstein min vater vorgenant und Richard sin sûn, daz sie ire ingesigele an diesen brief wollen henckin. Und wir Emerich und Richard vorgenant bekennen, daz wir dorch bete willen des vorgenanten Johans unser ingesigele an desen brief han gehangen.

Der war gegeben, da man zalte von Gotes geburte druczehen hundert jar und sesz und virtzig jar, des nesten samszdays nach sente Jacobs dage des heylgen zwolfboden.

78. *Scriptum Wolframi de Löwenstein. — Jul. 29.*

Pendet sigillum loro membranaceo.

Ich Wolfram von Lewenstein ritter dun kûnt allen luden und erkennen uffentlichen an diesem brieve, daz ich denie erwirdigen in Gote vater und herren mime herren hern Bald(ewin) ercebischoffe zû Triere globet han und globen an diesem brieve, daz ich yme und sinen helferen dienen sal und wil mit eyne geeroneten helme wol gereden und irczûget wider allermeynlichen, die in oder sine helfere hindern wolden an der kûre und cronunge, die der selbe min herre umme sine herschaft und ere zû behaldene understanden han und understan, eynen Romyschen kûning zû kysene und zû cronende, als lange biz der crieg und die stucke, die da von uff erstan mûgen, gar und genczlichen werden gesûnet. Und hat mir min vorgenant herre umme minen dinst gegeben hundert phûnd an gereytem gelde. Des zû orkûnde han ich min ingesigel an diesen brief gehangen.

Der gegeben ward, du man zalte nach Cristus gebûrte druczehundert und sesz und virtzig jar, des samestages allernest nach sente Jacobs tage des heiligen tzwelfboden.

79. *Scriptum Iohannis de Basenheim. — Aug. 8.*

Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo.

Ich Johan von Basenheim ritter dîn kunt allen luden und bekennen offentlichen an diesem brieve, daz der erwerdige in Gode vater min herre her Baldwin ertzbischof zû Triere uf minen dienst, den ich yme dîn sal wider den herren der sich . . keyser nennet und alle sine helfere und wider alle die, die sich in den selben crig mengent, driszich cleyne gulden von Florentze gudes goldes und gewichtes gereit mir geluwen hait. Also were ez, daz ich in des selben mines herren dienst kuntlichen schaden lide oder verluste, die sollen mir abegan an den vorgenanten driszich guldenen. Were ez aber, daz ich keynen schaden oder verluste lide in sime dienste, so sal ich binnen vier vochen dar na, als ich von yme oder sinen amptluden mit boden oder mit brieven gemant werden, mime herren oder wer sache oder diesen gengenwortigen brief von yme hait die egen(ante) summen geldes genczlichen geben und betzalen an allen vorzoch und verwilkorn und erkiesen daz uf alle min gût, eygen und lehen, wa ich iz han und wer iz gelegen ist. Also ob ich die vorgenanten driszich gulden nit enbetzalte genczlichen, als vor ist begriffen, daz dan der selbe min herre oder sine . . amptlude an die vorgenanten mi(n) gût und gulde grifen sollen und mogen ane gerichte und

sich der underwinden und behalden als lange, biz yme oder yn die vorgeantent dris-
 zich gulden und der schade, den sie darumb liden, genczlichen betzalt ist. Ich bekennen
 mich ouch, daz ich von geheizze mins herren von Triere vorgeantent myn . . müder, die
 cyn burgwif des selben mins herren von Triere zû Cochme ist, gemant han mit minen
 5 boden und brieven, bûrghûde zû dîne da selbes, als sie schuldig ist. Zû urkunde
 dieser sachen han ich min ingesigel an diesen brief gehangen.

Der gegeben ist, do man zalte na Cristus geburte drutzchen hundert jair und sesz
 und vierzich jair, uf den echten dag in dem Oweste.

80. *Scriptum Megingozi de Dyrmestein. — Sept. 3.*

10 *Loris membranaceis pendent sigillum et sigilli fragmentum.*

Ich Meyngozi von Dyrmestein, eyn wolgeborn knecht, tun kunt allen luden und
 erkennen uffentlichen an disem brieve, daz ich deme erwerdigen in Gote vadere und
 herren mime herren hern Baldewine ercezb(ischof) zu Triere gelobt han und geloben
 an disem brieve, daz ich yme und sinen helferen dienen sal mit eyne gecroueten helme
 15 wol gerieten und crtzuget wider allermenlichen, die yn oder die vorge(anten) sine
 helfere hindern an der kure, die der selbe umb sine herschaft und ere zû behaldene
 getan hat, eynen Romesschen kuning zû kysene, und die cronunge, die der^a selbe min
 herre noch willen hat zû tûne als von deme selben kuninge, also lange biz der crieg
 und die stücke, die da von uff erstan mogen, gar und genczlichen gesunet werden.
 20 Und hat mir min vorge(ant) herre umb den dienst und umb manschaft dar zû
 gegeben an bereytem gelde hundert und czweyntzig cleyne gulden, der ich yn und
 sinen stift ledig und los sage^b an disem brieve. Des zû urkunde han ich min ingesigel
 mit des strengen ritters herren Syfrides Sneliger von Wartenberg ingesigele, den ich
 darumb gebeten han, an disen brief gehangen. Und ich Syfrid ritter bekennen, daz
 25 daz war ist.

Diser brief wart gegeben, da man czalte nach Cristus geburte druczehnhundert
 sechs und vierzig jar, uff den sondag vor unser Frouwen dage als sie geborn wart.

81. *Scriptum nobilis servi Wolf de Spanheim. — Sept. 27.*

Pendet sigillum loro membranaceo.

30 Ich Wolf von Spanheim, ein wolgeborn knecht, dîn kunt allen luden und erkennen
 uffentlich an disem brif, daz ich dem erwerdigen in Gode vater und herren mime
 herren hern Baldewin ertzbischof zû Triere gelobet han und geloben an disem brief,
 daz ich yme und sinen helferen dyenen sal und wil mit eime gecronten helm wol
 geriden und gezuget wider allermenliche, die yn oder sin helfere hindern wolden an
 35 der kûre und cronunge, die der selbe min herre umb sin herschaft und ere zû behal-
 dene understanden han und understant, einen Romischen kûnig zû cronen, als lange
 biz der crieg und die stücke, die sich davon erheben oder uf erstan mogen, gar und
 genczlichen werdent gesunet. Zû urkunde han ich min ingesigel an disen brief gehangen.

Der gegeben ist nach Cristus geburte druzehnhundert jar und in dem sehs und
 40 virtzigsten jar, uf sente Cosmas und Damianes dag.

80. ^{a)} *supra lineam add. or.*

^{b)} *deest or.; supplevimus.*

82. CLEMENTIS VI. LITTERAE LUCHINO DE VICECOMITIBUS
DIRECTAE.

1346. Iul. 30.

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) fol. 70' nr. 292 (R). Contulit F. Kern. — Ed. Klicman 707 ex R. — Extr. Riezler 2292, Emler p. 874 nr. 2237. Cf. infra nr. 84.

Dilecto filio nobili viro Luchino de Vicecomitibus, in civitate, comitatu et districtu Mediolanensi nostro et ecclesie Romane vicario generali.

Nobilitatis tue litteras recepimus inter cetera continentes te relacione veridica recepisse, carissimum in Christo filium nostrum Iohannem, regem Boemie illustrem, in presencia cuiusdam civis unius civitatis sub tuo regimine consistentis dixisse, quod, sicut de illis de la Scala vindictam sumpserat, sic de te facere sperabat in brevi; ex quibus quidem verbis suspicionem sinistram conceperas non indigne. Profecto, fili, vix credere possumus regem eundem verba huiusmodi, que tibi, ut dicte tue littere continebant, relata sunt, protulisse, cum ipse ac carissimus in Christo filius noster Carolus, primogenitus suus, nunc in regem Romanorum electus, nuper apud sedem apostolicam essent presentes et inter alia colloquia, que nobiscum tunc temporis habuerunt, de te ac venerabili fratre nostro Iohanne archiepiscopo Mediolanensi, germano et convicario tuo, fieret specialis mencio et expressa, nec scire nec intelligere potuimus, quod ipsi contra vos essent quomodolibet provocati, immo potius nostris in hac parte persuasionibus acquiescentes dixerunt expresse, quod vestram intendebant amicitiam retinere, deinde post electionem de predicto Carolo celebratam per primum, quem ad nos miserunt, nuncium idem nobis fecit dictus electus specialiter explicari. Idcoque contrariis relatibus fidem non adhibeas, sed potius speres pro certo, quod nobis eciam, si necessarium existeret, interponentibus super hiis partes nostras ipsorum obtinebitis amicitiam, benivolenciam et favorem.

Datum Avinione III. Kal. Augusti, anno quinto.

83—86. CLEMENTIS VI. EPISTULAE GRATULATORIE
AD ELECTUM ET PRINCIPES ELECTORES.

1346. Iul. 30.

Servantur omnes in Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) (R). Contulit F. Kern.

83. *Epistula ad electum.*

R fol. 69' nr. 290. — Ed. Schmidt in 'Geschichtsquellen der Provinz Sachsen' XXI, 369 nr. 113 ex R; Emler p. 701 nr. 1751; Klicman 706 ex R. — Extr. Cod. dipl. Moraviae VII, 494 nr. 671; Würth-Paquet p. 76 nr. 1826; Werunsky 123. — Cit. Riezler 2290 n. 2. Reg. imp. VIII Pabste nr. 6 = 181.

Carissimo in Christo filio Carolo in regem Roman(or)um electo.

Letis et iocundis rumoribus ad apostolicam sedem perducto, electionem de te, fili carissime, in regem Roman(or)um promovendum in imperatorem fuisse solenniter et concorditer celebratam, exultavit cor nostrum in Domino, et immensi rore gaudii et

leticia perfusa fuerunt precordia mentis nostre, sperantes in eo, cuius providencia in sui dispositione non fallitur, quique celestia simul et terrena sua omnipotencia moderatur, quique in te sic feliciter sue elemencia pietatis incepit: ipse, qui opus imperfectionis aborret, prosperis perficiet successibus solidabitque usque ad perfeccionem votivam, ita
 5 quod ecclesia sancta sua te defensorem et pugilem habebit streuum et fidelem ad confundendum et extirpandum seismata, hereses et errores ac dilatandum cultum fidei orthodoxe, regnabitque sub tuo felici, pio et provido regimine pacis et iusticie pulcritudo, excessibus, criminibus et delictis claudetur aditus, et te sedente in solio regalis et imperialis culminis dissipabitur omne malum. Talem namque filium diutinis tem-
 10 poribus avide desideravit eadem mater ecclesia, quem se, ut firmiter credimus, cum replecione consolationis et gaudii letabitur hiis temporibus recepisse. Rogamus itaque serenitatem tuam et hortamur attentius in domino Ihesu Christo, quatenus ad illum, in cuius manu et potestate omnium iura regnorum consistunt, et nichil boni vel prosperi esse potest alicui, nisi de sue bonitatis elemencia largiatur, dirigens in humilitate spiritus
 15 iugiter vota tua et anchoram spei tue in eo solo figere non desistens, ad illa, que premisimus, et alia opera virtuosa, per que Deo semper fieri merearis accepcior, intendere continue tuarumque operacionum studia convertere non postponas; sciturus pro certo, quod, si hec, ut confidimus, egeris teque cum Deo tenueris incessanter, ipse actus tuos prosperare non desinet, tuum exaltando super terram solium et protrahendo
 20 in dierum longitudinem cum prosperitatis^a votive successibus vitam tuam, tandemque post decursum huius laboriosi certaminis de temporali regno et corruptibili te cum corona immarcescibili ad regni gloriam provehet sempiterni; de nobis et eadem ecclesia fiduciam habiturus, quod, quantum cum Deo et honestate fieri poterit, tibi assistere intendimus graciis et favoribus oportunis. Porro de persona per te nobis ad ecclesiam
 25 Alberstadensem tunc vacantem commendata, quam ipsi ecclesie fore credimus utilem, tui eciam consideracione duximus de fratrum nostrorum consilio providendum¹. Rursus noviter intellecto, quod ille profanus hostis Dei et ecclesie ac fidei catholice persecutor crudelis, Ludovicus de Bavaria, excommunicatus, hereticus et seismatieus manifestus, colligaciones, confederaciones et amicicias nititur in partibus Lombardie procurare,
 30 expediens admodum videretur, quod tu et carissimus in Christo filius noster Iohannes, rex Boemie illustris, genitor tuus, eundem Ludovicum prevenire super hiis viis et modis, quibus melius posset fieri, curaretis, summopere nichilominus precavendo, quod illos de partibus eisdem verbis vel factis nequaquam hiis temporibus provocetis.

Datum Avinione III. Kl. Augusti, anno quinto.

35 *84. Epistula ad Iohannem regem.*

R f. 71 nr. 294. — Ed. Klieman 708 ex R. — Extr. Riezler 2290; Emler p. 873 n. 2235. — Cit. Raynaldus ad a. 1346 § 32.

Cf. supra nr. 82.

Carissimo in Christo filio Iohanni regi Boemie illustri.

40 Letanter et iocunde audivimus eleccionem de carissimo in Christo filio nostro Carolo, primogenito tuo, in regem Romanorum electo fuisse solenniter et concorditer celebratam, exinde Altissimo, qui tam felix dedit inicium, devoto mentis affectu graci-
 arum acciones humiles referentes eidemque supplicantes, ut ipse, cui possibilia sunt omnia et opus imperfectionis aborret, usque ad perfeccionem votivam^a dignetur cle-

45 **83.** ^a) prosperitate R; corr. Klieman.

84. ^a) votiuam R.

1) Scilicet de Alberto de Mansfeld canonico Merseburgensi; cf. supra nr. 51.

mencia et^b pietate producere super hiis quod incepit. Nos itaque tuam, carissime fili, et tuorum magnanimitatem super predictis multipliciter in Domino commendantes, paratos nos offerimus circa hoc assistere graciis et favoribus, quibus cum Deo et honestate poterimus, oportunis. Rursus serenitatem tuam volumus non latere, quod dilectus filius nobilis vir Luchinus de Vicecomitibus de Mediolano hiis diebus per suas litteras, quarum copiam dilectus filius magister Iohannes de Pistorio capellanus et familiaris noster mittit tue celsitudini, ea que continentur in eisdem litteris nobis scripsit; cumque nos intellectis hiis, que huiusmodi littere continebant, sibi providerimus inter cetera rescribendum¹, quod relata sibi super predictis vera non credebamus existere, immo tenebamus pro certo, quod poterat de tua, fili carissime, et electi predicti amicitia, benivolencia et favore sperare, velit tua quesumus excellencia taliter nobis inde rescribere, quod ipsum reddere possimus tuis receptis super hoc litteris cerciorem. Ceterum intelleximus, quod Ludovicus de Bavaria in partibus Lombardie amicitias et confederaciones procurat, quam ob rem admodum expediens crederemus, quod tu, fili dilectissime, ac prefatus electus preveniretis eundem, summopere nichilominus precavendo, ne hiis temporibus verbis vel factis provocaretis quomodolibet magnates vel alios de partibus supradictis.

Datum Avinione III. Kal. Augusti, anno quinto.

85. *Epistula ad Baldwinum archiepiscopum.*

R fol. 71 nr. 295. — Ed. Klieman 709 ex R. — Extr. Riezler 2291; Emler p. 874 nr. 2236; Sauerland III nr. 593. — Cit. Raynaldus ad a. 1346 § 22.

Venerabili fratri Baldwino archiepiscopo Treverensi.

Exaltacione immensi repleti gaudii audivimus eleccionem de carissimo in Christo filio nostro Carolo, nepote tuo, in regem Romanorum promovendum in imperatorem electo fuisse solenniter et concorditer celebratam, exinde gracias immensas referentes Altissimo et tue fraternitatis magnanimitatem et liberalitatem, quas circa premissa te gessisse notabiliter percepimus, multipliciter in Domino commendantes. Sane quia tuis et domus tue honoribus et commodis reique utilitati publice multum noscitur expedire, quod negocium huiusmodi sic ceptum prospere divine gracie cooperante virtute operosis sollicitudinibus usque ad perfeccionem fulciatur votivam, eandem fraternitatem rogamus et hortamur attente, quatenus sic continuare virtuosius procures studiis quod cepisti, quod ad laudem et honorem divini nominis. rei publice commodum ac tui et tuorum honoris augmentum huiusmodi negocium felicem progressum et votivum exitum sorciatur. Nos autem et ecclesia parati sumus super hiis assistere. quantum cum Deo et honestate poterimus, graciis et favoribus oportunis.

Datum^a Avinione III. Kal. Augusti, anno quinto.

86. *Epistulae ad Rudolphum, Gerlacum, Walramum principes electores.*

R fol. 71' nr. 296—298. — Ed. Schmidt in 'Geschichtsquellen der Provinz Sachsen' XXI p. 370 nr. 114 ex R (litt. nr. 296). — Cit. Riezler 2290 n. 2.

Dilecto filio nobili viro Rodolpho duci Saxonie.

Audivimus exultanter, qualiter tu, fili, uua cum aliis electoribus imperii circa celebrandam eleccionem de carissimo in Christo filio nostro Carolo in regem Roma-

84. ^b) deest R; suppl. Klieman.

85. ^a) Datum ut supra R, quod secundum nr. 84 immediate praecedentem mutavimus.

1) Supra nr. 82.

norum electo te benivole, prudenter et virtuose gessisti, tuam exinde nobilitatem unmulti-
pliciter in Domino commendantes, eamque rogamus attente, quatenus circa negotium
fulciendum huiusmodi, prout cepisti, cures assistere viriliter et potenter, ut de manuum
tuarum operibus illo donante, a quo cuncta bona procedunt, fructus gratiosi prodeant
5 et votivi, sciturus, fili, quod nos et ecclesia intendimus, quantum cum Deo et honestate
feri poterit, super hiis tibi que super tuis necessitatibus assistere gratiis et favoribus
oportunis.

Datum ut supra.

Item in eundem modum venerabili fratri Gerlaco archiepiscopo Maguntino
10 verbis competenter mutatis. Datum ut supra.

Item in eundem modum Walramo archiepiscopo Coloniensi. Datum ut supra.

87. 88. EPISTULAE CIVITATI ARGENTINENSI DIRECTAE SUPER FACTO EMICHONIS COMITIS DE LEININGEN.

15 1346. Aug. 3. 4.

87. *Epistula Baldewini archiepiscopi. — Aug. 3.*

Originale (or.) papir. in archivo civitatis Argentinensis AA 75. Contulit R. Salomon. In verso vestigia duorum sigillorum, alterius rubri, alterius viridis coloris, supersunt. — Ed. Witte et Wolfram 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' V, 1, 140 nr. 142 ex or. —
20 *Extr. Schöpflin, Alsatia diplomatica II, 182 nr. 1012.*

Regesten Ludwigs p. 247 Landfrieden und Städtebünde nr. 126. — Reg. imp. VIII nr. 238.

Baldewinus Dei gracia sancte Treverensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per
Galliam archicancellarius prudentibus viris magistris consulum, consulibus ac universis
25 civibus civitatis Argentinensis, amicis suis dilectis, affectum sincerum cum salute.

Vestram prudenciam scire volumus per presentes, nos a quam pluribus fidedignis
hoc nobis referentibus intellexisse, quod domini et civitates sub pace generali parcium
Reni consistentes una cum domino Ludovico de Bavaria ad expeditionem et ad con-
gregandum exercitum se disponant et quod huiusmodi expedicio et congregacio contra
30 nobilem virum Emichonem comitem de Lyingen consanguineum nostrum specialiter
intendatur. Et presumitur a quampluribus, id potissimum fieri ad aliquorum conplacenciam
et procuracionem pro eo, quod predictus comes serenissimi principis domini
Karoli in Romanorum regem electi, nepotis nostri karissimi, ac nostris beneplacitis et
obsequiis se aptavit. Cum igitur hactenus semper habuerimus animum promptum et
35 benivolum ad queque negocia vestram et dicte civitatis vestre utilitatem respiciencia
sinceriorum promovenda, vestram sinceritatem seriose requirimus et rogamus, quatenus ad
aliquorum conplacenciam in preiudicium prefati comitis nil attemptetis nec ab aliis
attemptari, in quantum in vobis fuerit, permittatis. Sed si qui sub dicta generali pace
consistentes huiusmodi propositi fuerint, tales avertere ab eodem proposito curetis, tam
40 ob dicti domini Karoli magnificenciam quam nostre contemplacionis ob respectum,
presertim cum prefatum comitem ad hoc bene tenere debeamus, quod omnibus hoc
requerentibus exhibere et facere debeat omnimode iusticie complementum, facientes

circa premissa, ut vobis et dicte vestre civitati in omnibus honorem et commodum vestrum et ipsius civitatis respicientibus firmiter astringamur. Vestram voluntatem super hiis petimus per latorem presencium et vestris literis remandari.

Datum Treveris sub nostro secreto tercia die mensis Augusti.

88. *Epistula Karoli regis. — Aug. 4.*

5

Originale (or.) papir. ibidem AA 78. Contulit R. Salomon. — Ed. Witte et Wolfram l. c. p. 141 nr. 143 ex or. — Extr. Schöpflin l. c.; Emler p. 702 nr. 1753.

Reg. imp. VIII nr. 238.

Karolus Dei gracia in regem Romanorum electus semper augustus nobilibus et prudentibus viris . . magistris consulum. . . consulibus et scabinis civitatis Argentinensis, 10 sacri imperii fidelibus sibi sincere dilectis. suam graciam cum salute.

Quia summi regis providencia pro suorum gubernacione fidelium humilitatem nostram prospiciens nos quamvis inpares meritis ad regni Romanorum celsitudinem nuper sola sua dignacione vocari permisit, ideo nos, qui ad procuranda comoda omnium eiusdem regni fidelium ex predicta vocacione seu eleccione nostra obligatos 15 fore prospicimus, nos tanto amplius vobis reputamus obnoxios, quanto una cum domino genitore nostro vobiscum pre aliis dicti regni fidelibus dudum fuimus et in presenti sumus maiori familiaritatis amicitia adinvicem conversati. Intelleximus siquidem, quod nonnullae civitates super alveo Regni consistentes dicto regno nostro et sacro imperio subiecte spectabilem Emichonem comitem de Lyeniggem, familiarem nostrum dilectum, 20 et alios nobis ac amicis nostris familiaritate coniunctos diebus proximis proponant invadere et castra ipsorum hostiliter obsidere. Cum itaque dictum Emichonem iam dudum in familiarem nostrum receperimus et velimus ac possimus ipsum, quancumque super hoc requisiti fuerimus, ad omnem iusticie convenienciam vobis et quibuscumque personis ad hoc intendentibus exhibere, dileccionem et sinceritatem vestram sub predictae 25 familiaritatis confidencia seriose requirimus et rogamus, quatenus ad nullius persone complacenciam in preiudicium dicti Emichonis seu aliorum nobis familiarium, qui forte pro eo, quod nostri familiares existunt, alio quesito colore minus iuste a nostris emulis impugnari proerantur, nostre contemplacionis intuitu quidquam attemptare vel ab aliis, quantum in vobis fuerit, attemptari ullatenus^a permittatis, animadvertentes, quod nos 30 cum principibus sacri imperii electoribus et aliis amicis nostris vos et mercatores vestros tantum sicut quicumque alii principes Almanie possumus et semper volumus graciosis favoribus promovere; intencionem vestram nobis per exhibitorem presencium rescribentes.

Datum Treveris III^{ta} die mensis Augusti sub sigillo marchionatus nostri Moravie, 35 quo utimur ista vice.

89. CLEMENTIS VI. EPISTULA AD CIVITATEM COLONIENSEM.

1346. Aug. 8.

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) nr. 334 (R). Descripsit F. Kern. — Ed. Sauerland III nr. 595 ex R. — Extr. Werunsky 124; Riezler 2294; Emler p. 702 nr. 1754. — Cit. Raynaldus ad a. 1346 § 33.

Reg. imp. VIII Pabste nr. 182.

88. ^a) ex nullatenus radendo corr. or.

Dilectis filiis communitati et civibus Coloniensibus.

Perlatum est relatibus fide dignis ad nostri apostolatus auditum, quod pridem tam venerabiles fratres nostri . . Maguntinus, . . Colonicus et . . Treverensis archiepiscopi quam alii principes seculares, electores Romani imperii, qui super infrascriptis debuerunt, potuerunt et voluerunt interesse, diligentius attendentes, quod imperium predictum diutinis vacaverat temporibus, sicut tunc nosebatur vacare, quamquam Ludovicus de Bavaria, hereticus et scismaticus manifestus ac a Deo, ne regnaret vel imperaret quomodolibet, exigentibus suis gravibus delictis, culpis et excessibus adversus Deum et ecclesiam sanctam suam fidemque catholicam et universorum eorumque fidelium per ipsum patratis et commissis multipliciter reprobatus, illud nisus fuerit usurpare ac occupare de facto, et volentes, per nos etiam moniti^a, prout ad ipsos spectabat, utiliter super hoc providere, pro celebranda electione de futuro rege Roman(or)um in imperatorem promovendo die prefixa, ut est moris, super hoc convenientes in unum, tandem matura et provida deliberatione previa carissimum^b in Christo filium nostrum Carolum, primo-
 15 genitum carissimi in Christo filii nostri Iohannis regis Boemie illustris, marchionem Moravie, tanquam virum catholicum ad hoc aptum et idoneum in regem Roman(or)um promovendum in imperatorem observata solemnitate in talibus solita concorditer elegerunt, eidem ad suscipienda prime coronationis sue insignia in oppido Aquensi Leodiensis diocesis, si ad locum ipsum liber et idoneus pateat aditus, alioquin in civitate vestra^c
 20 Coloniensi certum terminum, videlicet vicesimam septimam diem presentis mensis Augusti, Aug. 27. nichilominus statuentes. Quocirca universitatem vestram rogamus et in Domino attentius exhortamur, quatenus, si electus et electores predicti voluerint et elegerint in civitate Coloniensi predicta huiusmodi coronationis solennia celebrari, vos sic promptos et benivolos pro nostra et apostolice sedis reverentia super hiis exhibere curetis, quod nos
 25 et sedem apostolicam, quibus id gratum erit admodum et acceptum, ad ea, que vestris comodis et honoribus acrescerent, promovenda constituatis^d vobis merito promptiores et^e eorumdem electi et electorum favorem et benivolentiam uberius vendicetis.

Datum Avinione VI. Id. Augusti, anno quinto.

90. CLEMENTIS VI. LITTERAE DE PACE INTER REGES 30 FRANCIAE ET ANGLIAE PROMOVENDA.

1346. Aug. 29.

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) nr. 449 et 450 (R). Contulit F. Kern. — Ed. Klicman 713 ex R. — Extr. Werunsky 133.

Reg. imp. VIII Pabste nr. 185. 186.

35 Carissimo in Christo filio Iohanni regi Boemie illustri.

Non sine magna mentis amaritudine attentis inennarrabilibus spendiosis discrimini-
 40 bus, que guerre ac dissensiones inter carissimos in Christo filios nostros Philippum Francie et Edwardum Anglie reges illustres procurante hoste humani generis suscitata non solum eisdem regibus eorumque regnis et subditis sed quasi toti christianitati
 continue^a producere dinoscuntur, et consideranter pensatis variis spiritualibus et temporalibus bonis, que utrique ipsorum ac predictis regnis et subditis et aliis diversis eiusdem christianitatis partibus ex ipsorum mutue caritatis, unitatis et amicie concordia

89. a) muniti R. b) carissimum R. c) vestre R. d) constituatis R. e) ea R.

90. a) continere R.

provenirent, inter cetera desiderabilia cordis nostri pacis concordiam huiusmodi affectavimus et eciam affectamus, propter quod^b pro illa diversis viis et modis hactenus laboravimus obtinenda, tandemque post diversorum nunciorum tam sancte Romane ecclesie cardinalium quam aliorum et litterarum missiones multiplices, cum non esset hostis eiusdem obsistente malicia satisfactum nostris desideriis in hac parte, venerabilem 5 fratrem Anibaldum episcopum Tusculanum et dilectum filium nostros Stephanum tituli sanctorum Iohannis et Pauli presbyterum cardinalem, apostolice sedis nuncios, viros utique probitatis, discrecionis et providencie maturitate preditos, pacis, veritatis et iusticie fervidos zelatores, pro tractatu pacis huiusmodi ad reges eosdem et partes illas de fratrum nostrorum consilio providimus destinandos. Et licet cardinales ipsi fideliter, 10 prudenter et diligenter super negotio reformationis pacis huiusmodi laboraverint, sicut pro certo percepimus, et laborent, speramus tamen in Domino, quod, si tu, fili carissime, quem indubie pacem zelare huiusmodi supponimus, eisdem cardinalibus super hiis astiteris affectibus et effectibus operosis, ad utiliozem et faciliorem tractatum pervenire poterunt cicius dicte pacis. Quocirea excellenciam tuam rogamus et in Domino attentius 15 exhortamur, quatenus eisdem assistendo circa hec cardinalibus sic efficaciter interponere studeas partes tuas, quod illa consequi gaudia, que a divina sapiencia promittuntur pacis ineuntibus consilia, merearis.

Datum Avinione III. Kal. Septembris, anno quinto.

Item in eundem modum carissimo in Christo filio Carolo in regem Romanorum 20 electo. Datum ut supra.

91. 92. PRIMA RENOVATIO PROMISSIONUM IN FAVOREM ECCLESIAE ROMANAE DATARUM.

1346. Sept. 19.

Cf. supra ad Apr. 22. (nr. 9—13); infra ad Sept. 30. (nr. 96 et 97); 1347. Apr. 27. 25 (Reg. imp. VIII nr. 319—321); 1355. Apr. 15. (Reg. imp. VIII nr. 2016.)¹

91. *Renovatio promissionum maximarum. — Sept. 19.*

Originale (or.) in archivo Vaticano arm. C fasc. 37 D 2 nr. 6. Contulit R. Salomon. Sigillum cum loro membranaeaco deperditum.

Reg. imp. VIII nr. 242 = 244.

30

90. ^{b)} deest R, suppl. Klicman.

1) *In catalogo chartarum archivi Avinionensis a. 1366 confecto (ap. Muratori, Antiquitates Italicae VI. col. 98 D) renovationes quas his proponimus his verbis notantur: Item aliud instrumentum continens, qualiter dominus Carolus in regem Romanorum electus iuravit omnes processus et sententias capitales per Henricum imperatorem, quondam avum suum, contra regem Sicilie et ducem Duratii eius fratrem 35 ac vassallos ipsius regni et comitatus Provincie ac etiam contra nobiles et communitates Italie factas et offensas qualitercumque commissas eis remittere post approbationem sui imperii, ad voluntatem domini Clementis pape VI., cui etiam dedit potestatem remittendi infra annum. Item omnes controversias et lites motas et movendas inter ipsum imperatorem et predecessores suos imperatores ratione imperii ex una parte et Philippum regem Fraucie eiusque predecessores et successores suos ex altera 40 posuit in ordinatione dicti pape et successorum suorum Romanorum pontificum. Item quod quamdiu Ludovicus de Bavaria excommunicatus et anathematizatus staret in sua perfidia contra ecclesiam etc. ut supra. Datum anno, quo supra, et die XIX. Decembris (recte Septembris; = nr. 92). Item alia litera sigillo dicti Caroli electi sigillata, continens iuramentum per ipsum prestitum in presentia Isimbaldi notarii publici ante coronationem suam, presentibus multis testibus hic nominatis. Datum 45 anno et die supra proxime dictis (= nr. 91). Item alia litera est eiusdem tenoris supradicti.*

Quae eum promissionibus die 22. m. Aprilis datis supra nr. 9 concordant, typis minoribus exendi fecimus. Uneis inclusa ea quae in or. corrosa sunt ex nr. 9 supplēvimus. — Ad alterum exemplar eorundem litterarum spectare videntur verba Item alia littera est eiusdem tenoris supradicti, quae ex catalogo a. 1366. confecto supra p. 116 n. 1 citavimus. Quod exemplar, quo forsā A. Theiner, Codex diplomaticus S. Sedis II nr. 165 aut 167, usus est, neque H. Otto in 'Quellen und Forschungen' XII, 162—163 enumerat neque nos a. 1909. in archivo Vaticano reperimus.

In nomine Domini amen. Anno a nativitate eiusdem millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, indictione XIII., die decima nona mensis Septembris, pontificatus sanetissimi in Christo patris et domini nostri, domini Clementis divina providencia pape VI. anno quinto. Noverint universi presentes pariter et futuri, quod serenissimus princeps dominus Carolus in regem Romanorum electus semper augustus et rex Boemie in preseneia testium infrascriptorum et mei notarii publici recipientis vice et nomine ipsius domini pape et sedis apostolice ac sanete Romane ecclesie et omnium, quorum interest vel interesse poterit in futurum, promisit, fecit et iuravit et iuramenta prestitit taetis saerosanctis euangelis in hunc modum:

(I) Ego Karolus Dei gratia in regem Romanorum electus semper augustus et rex Boemie [tibi] Ysembardo apostolica et imperiali auctoritate publico ac serenissimi principis clare memorie domini Iohannis regis Boemie illustris, quondam genitoris nostri, notario recipienti vice et nomine sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Clementis saerosancte Romane et universalis ecclesie summi pontificis pro ipso et ecclesia Romana [promitto bona fide et [iuro], quod, si Deo favente contingat electionem de me factam in regem Romanorum in imperatorem postmodum assumendum per sedem apostolicam approbari, faciam, prestabo, concedam et promictam omnia iuramenta, omnes obediencias, promissiones, concessiones, donationes, ratificationes, confirmationes, [et cetera omnia, que clare memorie dominus Henricus ultimus imperator, avus meus, per se vel per alium vel alios fecit, prestitit, promisit, concessit et confirmavit, necnon et omnia alia iuramenta, obediencias, promissiones, concessiones, donationes, ratificationes et confirmationes, et cetera omnia, que olim electi in reges Romanorum et assumpti [ad imperium] sive etiam non assumpti, sive antequam assumerentur sive post per se vel per alios summis pontificibus et sancte Romane ecclesie seu eorum alteri per se vel per alios recipientibus seu recipienti reperientur suis temporibus prestitisse, fecisse, confirmasse seu quomodolibet concessisse.

(II) Item promicto et iuro, quod omnes processus factos et qua[s]libet sententias lat[as] et quocumque alia, quocumque nomine censeantur, Rome seu ubicumque alibi gesta per Ludovicum de Bavaria, per ecclesiam de heresi et scismate iusto iudicio condemnatum ac privatum omni iure, si quod per electionem in regem Romanorum de ipso factam ei fuerat acquisitum, seu per alios [eius nomine vel] auctoritate sub imperiali titulo, quem sibi indebite usurpavit, necnon et omnia, que per se seu^a alium in^a Italia fecit seu gessit, etiam sub regali nomine, et cetera etiam omnia ubicumque gesta ab eo per se vel alium, que ex defectu iurisdictionis vel potestatis facere sibi non licuit, nulla esse ac [cassa et irrita] pronuntiabo et declarabo, illa etiam, quatenus processerunt de facto, annullando et penitus revocando.

(III) Item promitto et iuro, quod* non occupabo nec recipiam nec acquiram nec quovismodo usurpabo R[omam] aut provincias, ducatus, comitatus, Ferrariam, civitates, oppida, castra, terras alias seu territoria vel loca ecclesie Romane seu ad ipsam mediate vel immediate spectantia in Italia vel ubilibet extra Italiam, sicut est comitatus Venaycini, qui ad Ro[ma]m ecclesiam pleno iure noscitur pertinere, et plura etiam alia ad eandem ecclesiam [pertinentia extra] Italiam constituta et specialiter nec regna Sicilie, Sardinie, Corsice, que de dominio directo, iure et feudo eiusdem Romane ecclesie esse noscuntur, nec alia feuda, retrofeuda seu quelibet alia loca ad eandem ecclesiam mediate vel

immediate spectantia nec iura, persona[s vel res] aliquas in eisdem, nec aliquibus invadentibus seu occupantibus vel quomodolibet usurpantibus seu invadere, occupare vel quomodolibet usurpare attemptantibus seu volentibus predicta regna Sicilie, Sardinie vel Corsice seu Romam ac provincias, ducatus, comitatus, Ferrariam, civitates, oppida, castra, terras alias seu territoria vel loca ecclesie Romane seu ad ipsam ecclesiam mediate vel immediate spectantia, sive sint intra Italiam sive extra Italiam, seu aliqua predictorum non iuvabo nec eis adherebo, nec ipsis etiam dabo aliquo modo auxilium, consilium vel favorem, quin ymo quoscumque invadentes, occupantes seu quomodolibet usurpantes seu invadere, occupare vel usurpare volentes vel attemptantes dicta regna Sicilie, Sardinie et Corsice et urbem Romanam ac ducatus, comitatus, provincias, Ferrariam, civitates, castra [et terras] seu quevis alia loca Romane ecclesie vel aliqua ex eisdem retraham et impediam posse meo, eisdem me cum armis opponendo et, ne conatus talium effectum habeat, cum tota potencia mea resistendo ac vobis et ecclesie Romane pro defensione regnorum, provinciarum et terrarum et locorum predictorum contra quoscumque occupatores, invasores et usurpatores seu occupare, invadere seu usurpare attemptantes fideliter assistendo, nec dabo nec concedam ullo unquam tempore in perpetuum vel ad tempus aliquid de predictis sub colore, conditione vel titulo quibuscumque, quodque predictam Romanam ecclesiam aut dictum dominum nostrum papam seu successores suos vel . . . officiales, . . . ministros, . . . vassallos et subditos suos non inquietabo vel quomodolibet molestabo in dictis regnis Sicilie, Sardinie [et] Corsice nec in urbe Romana, terris, provinciis, ducatibus, comitatibus, Ferraria, civitatibus, castris, oppidis et aliis terris et territoriis supradictis seu aliquo predictorum, sed nec extra loca [predicta] ratione quorumlibet delictorum vel excessuum in locis eisdem commissorum vel committendorum aliquem vel aliquos puniam vel alias prosequar, nisi hoc ad [me] de iure pertineret ex alia ratione, quam territorii, cum territorii ratione hoc ad regem vel imperatorem Romanum, quantum ad loca predicta, nullo modo valeat pertinere. Et hoc casu promitto et iuro, quod [tales] contra iusticiam non gravabo nec eis in casu etiam aliquo reges predictorum regnorum aut [ministros], vassallos et subditos eorundem in regnis predictis seu pro eis vel qualibet eorum parte aliquatenus molestabo, nec aliquod dominium, iurisdictionem, superioritatem, servitutem, potestariam, capitaneatum vel aliud officium, quocumque nomine ceuseatur, accipiam vel vendicabo vel [per me] vel [per alios] exercebo in predictis Roma, regnis, provinciis, ducatibus, comitatibus, Ferraria, civitatibus, oppidis, castris, villis, terris et territoriis supradictis vel in aliquo de eisdem, nec etiam fidelitatem, recognitionem vel advocacionem aliquam quovis modo recipiam per me vel [alium seu alios] pro [me] seu Roma, regnis, provinciis, ducatibus, comitatibus, Ferraria, civitatibus, oppidis, castris, locis et terris [et] territoriis supradictis vel pro aliquo eorundem, nec etiam pro quibuslibet rebus vel iuribus in premissis Roma, regnis, provinciis, ducatibus, comitatibus, Ferraria, civitatibus, oppidis, castris, locis, terris et territoriis supradictis, vel in eorum seu aliquibus pertinentiis constitutis, etiam si mihi a quibuslibet communitatibus vel personis singularibus offerrentur; nec ius etiam aliud qualecumque vendicabo, acquiram vel occupabo, seu quomodolibet per me vel [per] alium seu alios usurpabo, recipiam vel exercebo, nec concedam etiam recipi vel haberi in Roma, regnis, Venaycino, provinciis, ducatibus, comitatibus, Ferraria, civitatibus, oppidis, castris, locis, terris et territoriis supradictis vel in aliquo de eisdem, et specialiter in provinciis, civitatibus, terris et locis [expressis] in quibusdam litteris dicti domini quondam Henrici imperatoris, quarum tenor inferius est insertus.

(IV) Ad evitandum quoque occasionem veniendi contra predicta vel aliquod predictorum promitto ut supra, quod ante diem mihi pro coronatione mea [imperiali prefigenda] [nou iugrediar] urbem Romanam, quodque eadem die, vero et legitimo impedimento cessante, imperialem recipiam coronam et quod, sive illa die sive vere et legitime impeditus die alia dictam recipiam coronam, ipsa die, qua coronam huiusmodi recepero, [dictam urbem] vero et legitimo [impedimento] cessante [exibo] cum tota etiam, quantum in me fuerit, gente mea et cessante etiam impedimento legitimo [continuatis moderatis dietis extra totam terram Romane ecclesie] me recto gressu transferam versus terras imperio subiectas, [numquam postmodum] [ad urbem, regna] predicta Sicilie, Sardinie [et] Corsice, provincias, civitates vel alias terras Romane ecclesie, nisi de speciali licencia sedis apostolice, accessurus. Iuro quoque super sancta Dei euangelia per me corporaliter manu tacta, quod super hiis

vel eorum aliquo nullum impedimentum fugam aut prestabo aut fingi aut prestari per alium vel per alios, quantum in me fuerit, permittam.

Item promitto, quod contra predicta vel eorum aliquod nullatenus per me vel alios veniam, et si contrarium quovis modo contingeret fieri per me] vel alios meo nomine quandocumque, statim cum hoc ad meam noticiam [deductum fuerit, il]lud revocabo et faciam, quantum in me [fuerit] effectualiter revocari, et pro non facto volo et decerno haberi et etiam reputari.

(V) Item si per prefatum quondam dominum Henricum imperatorem a[vum meum, v]el per iamdictum Ludovicum seu per quemcumque alium seu alios ipsorum vel alterius eorum nomine seu auctoritate alicuius sentencie fuerint pro[mulgate] seu processus alicui facti seu arrestationes personarum aut rerum vel aliqua ad iurisdictionem pertinencia attemptata in Roma, regnis, [provinciis,] ducibus, comitatibus, civitatibus Romane ecclesie mediate vel immediate subiectis, promitto et iuro, quod illa omnia decernam et pron[unciabo] esse nulla; quodque si alicuius fidelitates, homagia, obediencie, recognitiones, donationes, advocaciones, occupationes seu concessionem qualescumque a predictis domino Henrico et Ludovico vel eorum altero per se vel alium seu alios facte fuerint vel recepte pro Roma, 15 regnis, [provinciis, duc]atibus, comitatibus, civitatibus, oppidis, castris, locis, terris et territoriis supradictis vel eorum aliquo vel pro quibuslibet rebus vel iuribus in eis vel sub eis etiam constitutis a quibuscumque universitatibus vel personis singularibus quovis modo, illa omnia fore nulla pronuntiabo, et, quatenus proce[sserunt de facto,] totaliter revocabo, et etiam pro non factis volam et decernam haberi.

(VI) Item promitto et iuro, quod *antequam ingrediar partes Italie et antequam in eis vel de 20 eis per me vel alium seu alios aliquid disponam aut quomodolibet administrem, apud sanctitatem vestram^b predictam et sedem apostolicam approbationem persone mee et cetera, que electus in regem Romauorum promovendus in imperatorem habet prosequi, prosequar cum effectu. Item promitto et iuro, quod, quandocumque post approbationem predictam in Lombardiam et Tusciam vel earum alteram aliquem vel aliquos mittam pro terris [et iuribus] imperii gubernandis, quotiens illum vel illos trans- 25 mittam, faciam eum et eos iurare, ut adiutor vel adiutores domini pape sint ad defendendum terram sancti Petri et Romanam ecclesiam secundum suum posse.

(VII) Item promitto et iuro, quod *omnia et singula suprascripta et infrascripta per [me promissa] et per me prestito iuramento vallata post approbationem meam per sedem apostolicam factam bona fide et inviolabiliter observabo, faciam, implebo et integraliter attendam iuxta presentium con- 30 tinenciam et tenorem; quodque * mittam * . . procuratores meos ad sedem apostolicam cum* sufficienti mandato [ac] speciali et expresse de omnibus promissionibus, concessionibus, donationibus et omnibus etiam aliis supradictis sanctissimo patri domino Clementi nomine suo et ecclesie Romane recipientibus per eos pro^c me [ac] meo nomine faciendis, qui procuratores meo nomine omnes promissiones, con- 35 cessiones, donationes, et omnia alia suprascripta et infrascripta in presencia sua plene et specificie faciant, adimpleant et adimplere et facere teneantur; et post approbationem [predictam] infra octo dies, ex quo de approbatione ipsa litteras apostolicas recepero, omnia et singula per eosdem procuratores, ut premittitur, meo nomine facta [expresse et] singulariter approbabo, ratificabo et per me ipsum etiam renovabo et iterum faciam hec de novo, et nichilominus post consecrationem et coronationem meam imperialem infra octo dies consecrationem et coronationem eandem immediate 40 sequentes pro maiori firmitate omnium predictorum [ipsa omnia et] singula ratificabo et etiam renovabo singulariter et expresse, et super premissis omnibus et singulis et pro qualibet vice de predictis iuxta premissam distinctionem temporum dabo litteras meas quadruplicatas eiusdem tenoris patentes et sufficientes ac sigillo, quo dictis utar temporibus, [communitas].

Item] super sancta Dei euangelia corporaliter manu tacta iuro, quod nullam omnino promissionem, nullum pactum nullumque iuramentum nec aliquid aliud feci, per quod premissis vel eorum alicui possit in aliquo quomodo[libet] derogari, et nichilominus super sancta Dei euangelia corporaliter manu tacta iuro premissa [omnia et singula] me facturum et completurum et nullo umquam tempore per me vel alios contra illa vel aliquod de illis quovis modo venturum, et si, quod absit, contingeret me facere, dicere, promittere vel iurare aliqua vel aliquod, que premissis vel eorum alicui posset

quomodolibet obviare vel me ad aliquod secus agendum inducere vel mihi occasionem agendi contra predicta vel eorum aliquod quomodolibet ministrare, nichilominus illis nequaquam obstantibus predicta omnia et singula complebo et inviolabiliter observabo et ad ea complenda et inviolabiliter observanda ex promissionibus et iuramentis premissis semper me volo remanere efficaciter obligatum; et ex nunc etiam attestor et protestor me velle et intelligere premissa omnia et singula sic exclusa 5 fore ab omnibus factis et promissionibus ac iuramentis specialibus et generalibus per me quomodolibet faciendis, per que premissis vel eorum alicui posset quomodolibet derogari, [quod illorum] pretextu vel occasione mihi nullo modo liceat licereve posset mutare aliquid in premissis vel facere contra ea vel aliquod de eisdem. Promicto etiam bona fide, quod intrusos in ecclesiis infra predicta regnum et imperium consistentibus et qui eas contra ius et libertatem, superioritatem et auctoritatem [Romane 10 eccle]sie detinent occupatas vel detinuerint in futurum, si super hoc per dominum nostrum papam vel sedem apostolicam fuero requisitus, expellam ac pro posse faciam expelli de illis, et provisos per sedem apostolicam iuvabo et faciam iuvari, ut ad ecclesias, quibus de eis per sedem apostolicam provisum est vel [fuerit in] futurum, realiter admictantur suisque iuribus libere uti possint.

Tenor autem supradictarum licterarum domini quondam Henrici imperatoris sequitur sub 15 hiis verbis:

Sanctissimo in Christo patri — nostri anno primo, *supra tom. IV nr. 807.*

In quorum omnium et singulorum testimonium ego Carolus in regem Romanorum electus et rex Boem[ie predictus presentes meas] patentes licteras sive presens publicum instrumentum per Isembardum publicum supra et infrascriptum notarium scribi, in publicam formam redigi et publicari feci, et sigilli mei marchionatus Moravie, quo utor ad presens, iussi appensione muniri.

Datum in castro Lucemburgensi, anno, indictione, die, mense et pontificatu predictis, presentibus religioso, ven(erabilibus) et discretis viris dompno Symone abbate 25 monasterii beate Marie in Lucemburch ordinis sancti Benedicti et dominis Guillelmo Pinchon archidiacono Abrincensis, Nicolao preposito Saccensis et Nicolao decano Olo-mucensis ecclesiarum ac magistro Chyno de Castellione doctore legum et quampluribus ibidem tunc aliis fidedignis militibus, clericis et laicis testibus ad premissa omnia et singula vocatis specialiter et rogatis.

(S. N.) Et ego Isembardus quondam Mathei de Antringa clericus Metensis diocesis, 30 apostolica et imperiali auctoritate publicus notarius, predictis promissionibus, iuramentis omnibus et singulis, fidei prestatione^c ab ipso domino Carolo in regem Romanorum electo corporaliter prestitis, tactis per eundem dominum electum faciendo quodlibet iuramentum singulariter sacrosanctis euangeliis, eaque omnia et singula. [prout per me] supra scripta sunt, vice et nomine pretati domini nostri summi pontificis, ecclesie Romane 35 et sedis apostolice fideliter recepi ac omnibus aliis et singulis suprascriptis una cum prenomminatis et quam plurimis aliis, ut premittitur, testibus presens interfui, eaque omnia et singula [propria manu scrip]si fideliter, publicavi et in hanc publicam formam redegi, signoque meo consueto et nomine una cum appensione sigilli marchionatus Moravie predicti domini mei electi roboravi ab eodem iussus, requisitus specialiter et [rogatus]. 40

92. *Renovatio promissionum de revocatione processuum, de facto regis Franciae, de Ludovico Bavaro impugnando. — Sept. 19.*

Originale (or.) in archivo Vaticano Instr. misc. 1346 nr. 13. Contulit F. Kern. Sigillum, quod olim pendeat loro membranaceo, desideratur.

Reg. imp. VIII nr. 243 = 314, cf. H. Otto in 'Quellen und Forschungen' IX, 331 n. 3. Quae cum litteris supra nr. 10, 11, 12 editis concordant, typis minoribus excudi fecimus.

In nomine Domini amen. Anno a nativitate eiusdem millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, indictione XIII., die decimanona mensis Septembris, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Clementis divina providencia pape VI. anno quinto. Noverint universi presentes pariter et futuri, quod serenissimus princeps dominus Carolus Dei gracia in regem Roman(orum) electus semper augustus et rex Boemie in presenciam testium infrascriptorum et mei notarii publici recipientis vice et nomine ipsius domini nostri pape ac sancte Romane ecclesie et omnium, quorum interest vel interesse poterit in futurum, post alia plurima iuramenta et promissiones per ipsum prestita et facta, que et prout continentur in quadam alia littera sive publico instrumento per me infrascriptum notarium facto, scripto et hodierna die publicato, nec non et ipsius domini Caroli marchionatus Moravie magno pendenti sigillo munito¹⁾, tactis sacrosanctis euangelis iuravit, promisit, fecit, iuramenta prestitit, prout infra sequitur:

Quia per clare memorie dominum Henricum ultimum imperatorem, avum meum, seu auctoritate nr. 10, I. ipsius plures processus facti fuisse et etiam plures sentencie capitales et proscriptiones bonorum et aliarum penarum et mulctarum diversarum indictive diversis temporibus promulgate fuisse dicuntur, tam contra clare memorie dominum Robertum regem Sicilie quam contra quondam dominum Iohannem ducem Duracii, regis eiusdem germanum, ac etiam contra vasallos et alios eidem regi immediate vel mediate subiectos regni Sicilie et comitatus Provincie et aliarum terrarum regis eiusdem quam contra nonnullos cives et incolas civitatis Romane nec non contra civitatem et commune Florentinum ac potestates, capitaneos, officiales, ministros et nonnullas singulares eiusdem civitatis personas ac etiam contra alias civitates^a et loca et contra nonnullas personas singulares, que quidem civitates et persone tempore dicti domini Henrici adhererunt regi prefato, promitto*, quod propter quoscumque et qualescumque excessus, inobediencias, rebelliones et iniurias predicti processus facti fuerint et sentencie promulgate, ego promitto et iuro, quod ego, si fuero in regem Roman(orum) approbatus^b, omnes huiusmodi processus et sentencias, quatenus processerunt, revocabo et eos et effectum eorum annullabo et tollam in totum, et quicquid* ex eis secutum est vel ob eos et insuper omnes excessus, rebelliones, inobediencias, iniurias et offensas, qui vel que commissi seu commisse fuerint per regem et alios suprascriptos vel ipsorum aliquem vel aliquos et per civitates, communitates et loca predicta in partibus Italie contra prefatum dominum Henricum vel suos officiales seu contra imperium quovis modo, in quantum processerunt et ad me, si approbatus^b fuero, et ad imperium pertinere possunt, remittam, tollam et penitus abolebo et in integrum adversus predicta restituum omnes et singulos suprascriptos ac civitates, communitates et loca predicta sic, quod illorum occasione vel causa ipsi vel successores eorum non possint per me, si in regem Roman(orum), ut prefatur, approbatus^b fuero, aut meos quoslibet successores vel per alios meo vel eorundem successorum nomine ullo^c umquam tempore impeti seu inquietari vel etiam alias quomodolibet molestari, nec successores dicti regis Sicilie ratione vel occasione cuiuscumque commissionis, confiscationis seu incursus seu ex quavis alia causa pro preterito tempore super comitatibus Provincie, Forquerquerii^d et Pedemontis inquietabo, molestabo nec aliquid ius in eis vel aliquo eorum ob premissa vel eorum aliqua vendicabo.

Item promitto et iuro, quod, si contingat me approbari^b, ut prefatur, ob reverenciam nr. 10, II. suprascripti domini nostri pape et propter etiam bonum pacis eidem domino nostro pape concedam irrevocabiliter et dabo plenam et liberam potestatem quittandi et remittendi omnibus civitatibus et

92. a) sequitur civitates cancell. or. b) in loco raso or. c) uolo or.; cf. supra nr. 10 not. d.
d) sic or.; cf. infra p. 133 lin. 45.

1) Supra nr. 91.

communitatibus quorumcumque locorum omnium partium Italie necnon et quibuslibet persouis singularibus partium earumdem, cuiuscumque status aut condicionis existant, omnes iniurias, rebelliones, inobediencias et offensas commissas haecenus quandocumque et quotienscumque contra* imperium et reges ac imperatores Roman(or)um seu officiales, ministros vel gentes eorum, ac etiam processus quoscumque et sentencias inde secutas, quateus ad reges et imperatores eosdem, qui fuerunt pro tempore, 5 pertinuit cognitio et punitio predictorum et ad me, si in regem, ut prefertur, approbatus^e fuero, illorum prosecutio iure regni vel imperii potuerunt^f pertinere, tollendi, cassandi, revocandi et totaliter annullandi^e penasque quaslibet corporum et bonorum, multas etiam et infamias a iure vel homine excessuum illorum occasione vel causa iustificas vel infligi possibles in futurum remittendi et penitus abolendi et contra predictos excessus, processus, sentencias, penas et infamias huiusmodi in 10 integrum restituendi et alias de illis et super illis omnibus et singulis, quandocumque et quocienscumque sibi placuerit, insimul vel divisim per eum vel alium ordinandi et disponendi alte et basse pro libito voluntatis, quicquid placuerit sue sanctitati, et hoc in scriptis vel sine scriptis, me etiam ad regnum et imperium tuuc assumpto absente et non vocato nec ab alio quocumque pro me nec etiam requisito. Ratum quoque et gratum per me ad reguum vel imperium tunc, ut prefertur, assumptum 15 et pro . . successoribus meis habiturum promitto, quicquid super premissis et eorum quolibet per sanctitatem suam predictam remissum, sublatum, cassatum, annullatum, revocatum, restitutum et abolitum fuerit vel quomodolibet ordinatum, et super hoc sufficientes iuxta voluntatem suam patentes sibi dabo^g litteras meas munitas sigillo, quociens per eum super hoc fuero requisitus. Potestatem autem premissam durare volo per annum integrum computandum a tempore^e quo^e, postquam^e per 20 sepefactam sanctitatem^e vestram^h post confirmationem predictam, si* approbatus fuero, et postquam sibi potestatem huiusmodi concessero et me eiusdem concessionis potestatem litteras fecero assignari: eo tamen adiecto, quod, si post approbationem predictam durante auno predicto illi vel aliqui ex eis, de quibus ut^f premittitur, mecum amicabiliter convenirent, possum eis vel pro eis remissionem ad alia premissa facere, concessione sanctitatis predictae super hiis facta nequaquam obstante, que tamen iu 25 suo pleno effectu remaneat quoad omnia alia, de quibus sic non duxerimus ordinandum.

nr. 11. Item in eum casum et eventum, in quo me continget approbari^e in regem in imperatorem promovendum, super omnibus et singulis litibus, questionibus, causis, controversiis et querelis, que iuter reges seu imperatores Roman(or)um et regnum et imperium Romau(um) ex una parte et excellentissimum principem dominum Philippum Dei gratia regem Frauc(or)um illustrem suosque predeces- 30 sores et successores in regno Francie predicto ipsumque regnum Francie ex parte altera super quibuscumque negociis, rebus, iuribus et iurisdictionibus, quecumque, quantacunque et qualiacunque sint et ex quacunque causa haecenus extiterunt et exorte fuerunt, vertuntur, vertentur seu verti et oriri poterunt quoquomodo, omnimode voluntati, ordinationi et dispositioni dicti domini summi pontificis . . successorumque suorum Romanorum pontificum, qui pro tempore fuerint, exuunc prout extunc spoute, 35 solenniter, realiter et efficaciter me submitto, ac promitto bona fide et ad sancta Dei euangelia a me corporaliter* tacta iuro, quod omni ordinationi et omni dispositioni dicti domini nostri pape et successorum suorum predictorum iu hiis omnibus parebo, stabo et acquiescam et eas recipiam et acceptabo ac plene servabo et tenebo, et exnunc prout extunc in eventu predicto promitto et iuro tenere perpetuo et servare et contra nullo tempore facere vel venire, quodque similem submissionem 40 et promissionem faciam ac simile iuramentum prestabo et ea omnia innovabo, renovabo, de novo faciam, statim quod* per sedem apostolicam fuero approbatus, et super hiis statim post approbationem meam huiusmodi litteras meas regias patentes regio sigillo meo cereo impendenti munitas concedam validas ac etiam efficaces. Que omnia et singula iu eventu predicto facio et promitto bona fide et sine omni dolo et fraude ac iuro ad sancta Dei euangelia a me corporaliter et spoute tacta 45 me servaturum.

nr. 12. Item cum, sicut est per diversas orbis partes longe lateque diffusum et notum ac etiam divulgatum, Ludovicus de Bavaria propter multiplices, graves, execrabiles et enormes atque notorios

eius excessus, offensiones, iniurias, rebelliones, contumacias et contemptus ac hereses et scismata aliaque nonnulla detestabilia crimina notorie commissa per eum exigentibus suis demeritis et culpis horrendis fuerit et sit per sedem apostolicam pluribus variis et diversis excommunicationum et anathematum ac aliis penis et sententiis inuodatus ac omni iure, si quod unquam sibi in regno et imperio Roman(o) 5 competere potuisset, nec non omniibus feudis, que tunc a Romana vel aliis ecclesiis vel dicto imperio obtinebat, et specialiter ducatu Bavarie ac etiam bonis aliis suis omnibus mobilibus et immobilibus, iuribus et iurisdictionibus privatus perpetuo iustitia suadente ac de heresi et scismate et aliis diversis criminibus et excessibus condemnatus ac hereticus et scismaticus publice nunciatus et propterea in penas et sentencias diversas tam in processibus dicte sedis huiusmodi occasione habitis contra eum 10 contentas quam in iure contra tales inflictas incidisse et eas omnino incurrisse sit et fuerit declaratus ac etiam Christi fidelibus expositus impugnandus: ego* tamquam devotus sancte Romane ecclesie filius verusque cultor catholice fidei obstinatam et pernitiosam nimiam Ludovici prefati pertinaciam et perfidiam abhorrens et consultius attendens processus sedis eiusdem, ut premittitur, habitos contra eum et considerans etiam, quod heretici et scismatici sunt a catholicis pro viribus expugnandi et 15 quod eisdem fidelibus non licet cum ipsis hereticis vel scismaticis amicitias, societates, confederationes, pactiones, colligationes vel ligas aliquas facere vel habere, ob zelum Dei et eiusdem fidei, ad honorem ipsius sancte Romane ecclesie matris mee et ob devotionem, quam habeo ad ipsam, ac etiam consciencia merito me urgente, intendens Ludovicum prefatum iuxta ipsorum processuum seriem, prout mihi erit possibile, impugnare, bona fide promitto et ad sancta Dei euangelia per me corporaliter spoute 20 tacta iuro, quod, ad quemcumque statum pervenerim, quandiu idem Ludovicus in huiusmodi perfidia, heresi, scismate, pertinacia, excessibus et criminibus permanebit et quandiu subiacebit penis et sententiis supradictis et quandiu erit extra gratiam dicte sedis, nullam amicitiam, societatem, confederationem, pactionem, colligationem vel ligam cum eo faciam, et si aliquas hactenus fecissem, eis de cetero non utar. Item promitto et iuro, quod nullam parentelam, consanguinitatem vel affinitatem 25 cum Ludovico prefato nec matrimonium vel sponsalia aliqua aut parentelam, consanguinitatem vel affinitatem cum aliquo vel aliqua seu aliquibus ab eodem Ludovico per masculinam vel femininam lineam descendantibus contraham Romano pontifice inconsulto et absque ipsius sedis licencia speciali; nec eidem Ludovico consilium, auxilium vel favorem impendam per me vel alium seu alios directe vel indirecte, publice vel occulte; quin ymo eundem Ludovicum iuxta ipsorum processuum continentiam totis meis 30 viribus impugnabo, expugnabo et persequar, et super hiis faciam totaliter, realiter et efficaciter posse meum. Que quidem omnia et singula ex causis predictis et ob eas modo predicto recta et pura fide, sine omni dolo et fraude promitto et ad sancta Dei euangelia corporaliter spoute tacta iuro me efficaciter servaturum et completurum toto posse, et quod contra premissa vel eorum aliqua per me vel alium seu alios directe vel indirecte, publice vel occulte aliqua ratione* vel causa, ingenio vel colore 35 nullatenus veniam.

In quorum omnium et singulorum testimonium ego Carolus electus prelibatus presentes meas patentes litteras per Isembardum publicum supra et infra scriptum notarium scribi, publicari feci et sigilli magni marchionatus mei Moravie, quo utor ad presens, iussi appensione muniri.

40 Datum in castro Lucemburgensi anno, indictione, die, mense et pontificatu predictis, presentibus religioso, venerabilibus et discretis viris dompno Symone abbate monasterii beate Marie in Lucemburch ordinis sancti Benedicti et dominis Guillelmo Pinchon archidiacono Abrincensis, Nicolao preposito Saccensis, Nicolao decano Olomucensis ecclesiarum ac Chyno de Castellione doctore legum et quam pluribus ibidem tunc 45 aliis fide dignis clericis, laicis et militibus, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

(S. N.) Et ego Isembardus Mathei quondam de Antringa clericus Metensis diocesis, publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius, predictis promissionibus, iuramentis omnibus et singulis, fidei prestation(e) ab ipso domino Carolo electo corporaliter 50 prestitis, tactis per eum faciendo quodlibet iuramentum singulariter sacrosanctis euangeliis,

eaque omnia et singula, prout per me supra scripta sunt, vice et nomine predicti domini nostri summi pontificis, ecclesie Romane et sedis apostolice fideliter recepi ac omnibus aliis et singulis suprascriptis una cum prenomatis et quam plurimis aliis testibus. ut premittitur, presens interfui, eaque omnia propria manu scripsi, publicavi et in hanc publicam formam redegi, signoque meo consueto et nomine una cum appensione sigilli memorati domini mei electi roboravi ab eodem iussus, requisitus specialiter et rogatus.

93. 94. KAROLI REGIS SCRIPTA PRO ARCHIEPISCOPO TREVERENSI.

1346. Sept. 20. 21.

Utrumque ineditum ex Balduino Kesselstadensi in bibliotheca civitatis Treverensis asservato (K) descripsit R. Salomon.

93. *Mandatum de auxilio ferendo. — Sept. 20.*

K p. 852 sq.

Reg. imp. VIII nr. 247.

Wir Karle von Goetz gnaden zû Romischen kuninge erwelt allezijt merer des richs, kuning zû Beheim und greve zû Lucz(illenburg), gebieden und enbieden uch allen unsern mannen und undertanen, edeln und unedeln in unser graschaft von Luczill(inburg) geseszen, sementlichen und sunderlichen, daz ir dem erwerdigen in Gode vater, unserm liben vettern, hern Baldewin erczb(ischove) zu Triere beide zu rosze und zu voize mit alle uwer macht, wanne und wi dicke er uch daz enbudet, zû helfe kumet und yme dinet, die wile er des noit hait und uwer bedarf, uff unser koste und verluste, als verre die noit, darumb er uch besente, her queme und treffe von des Beyers wegen, der sich keyser nennet, wider den derselbe unser vetere [umb^a unsern willen sich in erig gemenget hait. Wa aber unser vetere^a] vorgenant umb sins und sines stiftes noit uwer bedorfte, dar sunlet ir yme komen glicher wijs zû rosse und zû voize und yme dinen uff sine kost und verlust als gewenlich ist. Und des^b zû urkunde han wir unser heimelig ingesigel von unser marggraschaft zu Merern, des wir zû disen male gebrochen, an diesen brief dîn henken.

Der gegeben ist zû Luczillinburg. dîn man zalte nach Cristus geburte dusent druhundert ses und viertzig jar, uff sente Matheus abent des heiligen aposteln und evangelisten.

94. *Promissio de administratione comitatus Lucenburgensis. — Sept. 21.*

K p. 853.

Reg. imp. VIII nr. 248.

Wir Karle von Gotz gnaden zû Romeschen kuninge erwelt allezijt merer des riches, kuning zû Beheim und greve zû Luczill(enburg), dîn kunt allen luden: Wan wir in unser graschaft zû^a Luczill(enburg) oder dabij nicht wol verliben mogen noch

93. a) umb — vetere desunt K: *supplevimus ex litteris eiusdem tenoris Reg. imp. VIII nr. 295 infra ad Dec. 7. edendis.* b) der K.

94. a) loco von punctis suppositis deleti K.

mit uns selber darzû verstan umb manige groze sache, der wir anders wa zû dîne han, so han wir umb sunderliche gunst und truwe, die wir an dem erwerdigen in Gode vater hern Bald(ewin) ertzeb(ischove) zu Trire, unserm lieben vetern, allezijt funden han, und daz wir allezijt mit yme, als wir begeren, deste gutlicher und früntlicher leben
 5 mogen und daz unser beider lant deste fridelicher sten und bliben, deme selben unserm vetern gesprochen und gelobt und geloben ouch an disem brive, daz wir sines rades gerne leben wollen und welehem oder weme wir unser graschaft vorbenant und waz wir als eyn greve zû Luczill(enburg) hÿ zû Rines han oder gewinnen, bevelen, daz wir daz mit sime rade und wiszen tûn sullen, und daz die selben auch, den wir unser vor-
 10 ben(ant) gût oder herschaft also bevelen, sullen alle stücke, da belang ane liget, dîn mit sinem wiszene, willen und rade und sullen yme an allen stücken gefolig und gehorsam sin als uns selber. Und were, daz die, deme wir unser egen(ant) gût oder herschaft bevelen, oder keyne under yn it deden, daz yn duchte, daz iz uns noch yme nicht nîeze were, die oder den mag unser eg(enanter) vetere entsetzen und andere an
 15 der stat setzen, als dicke des noit geschehe. Und des han wir unserm egenanten vettern gantze macht gegeben und geben yme ouch an^b disem^b brive. Und were iz, daz die vorg(enanten), den wir unser eg(enant) herschaft bevelen, yt deden oder begriffen, daz lichte unser eg(enanten) herschaft n[icht] nuczlich enwere, darumb noch umb andere sache, die als von derselben herschaft wegen geschehen, ensullen wir noch unser erben
 20 unserm egen(anten) vetern noch sinem stifte zuvordern noch sie davon ancsprechen, allerley argelist und geverde uszgescheiden. Und des zû urkunde so han wir unser ingesigel von unser marggraschaft von^c Merern, des wir zû disem male gebruchen, an diesen brif tûn heuken.

Der gegeben ist zû Luczill(enburg), do man zalte nach Cristus gebürte dusent
 25 druhhundert ses und viertzig jar, uff sente Matheus dag des heiligen apostolen und ewangelisten.

95—104. ACTA APPROBATIONIS.

1346. Sept. 30.—Nov. 7.

De approbatione regis Henricus de Diessenhofen (Böhmer, Fontes IV, 51) haec
 30 *refert:*

(Carolus) nuncios suos sollempnes misit ad papam Clementem VI., electionem de se factam insinuans, petensque per archiepiscopum Pragensem et alios electionem suam confirmari ac personam approbari in regem Romanorum. *Ibidem p. 54:* Anno vero predicto XLVI., VIII. Idus Novembris papa Clemens VI. in publico consistorio
 35 Avinione, ubi tunc cum curia sua resedit, approbavit electionem factam de Karolo in regem Romanorum, quam approbationem Karolus pecierat per archiepiscopum Pragensem. Approbatione vero facta et Karolo transmissa per papam ipse Karolus coronatus fuit in regem Romanorum

Nec praetereundum id quod de eadem re praebent litterae Innocentii papae VI. die
 40 *31. m. Ian. a. 1355. datae (Reg. imp. VIII Pübste nr. 46; Raynald. § 3):*

Dudum siquidem post electionem de carissimo in Christo filio nostro Carolo rege Romanorum illustri celebratam concorditer per principes regni Alemannie in electione regis Romanorum vocem habentes, cum imminet et pro tempore facienda, felicis

recordationis Clementi pape VI. predecessori nostro per solemnes dicti regis ambassiatores et nuntios ad ipsius predecessoris presentiam destinatos electionis eiusdem presentato decreto, ac tam super ipsius electionis forma quam super idoneitate persone dicti regis informatione habita diligenti per quosdam ex fratribus predecessoris ipsius, de quorum numero tunc eramus, quibus idem predecessor informationem huiusmodi duxerat committendam, ac per commissarios huiusmodi facta predecessori memorato in presentia dictorum fratrum de informatione habita super his relatione fideli dictus predecessor de fratrum consilio predictorum ad devote ac humilis supplicationis instantiam per dictos ambassiatores et nuntios eidem predecessori frequenter effusam prefatum regem in specialem filium suum et ecclesie memorate suscepit, sibi suos favorem et gratiam benigne concedens, ac ipsius persona idonea reputata eum nominavit, assumpsit et declaravit regem Romanorum et approbans personam ipsius eum sufficientem et habilem declaravit ad suscipiendum imperialis celsitudinis dignitatem, decernens unctionem, consecrationem et coronationem imperiales per manus suas eidem regi opportunis loco et tempore impendendas ac supplens ex certa scientia et de plenitudine apostolice potestatis omnem defectum, si quis aut ratione forme aut ratione regis predicti aut electorum suorum personarum seu ex quavis alia ratione vel causa in huiusmodi electione intervenerat quovis modo, ac precipiens omnibus fidelibus et vassallis imperii, ut prefato regi sicut regi Romanorum in imperatorem promovendo intenderent efficaciter et parerent.

95—95. PROCURATORIA LEGATORUM KAROLI.

1346. Sept. 30. — Oct. 9.

De his procuratoriis cf. H. Otto 'Die Eide und Privilegien Heinrichs VII. und Karls IV.' in 'Quellen und Forschungen' IX, 331; qui primum procuratorium alterum quartumque edidit. — Cf. etiam supra ad Apr. 22. (nr. 9—13), Sept. 19. (nr. 91 et 92); infra ad 1347. Apr. 27. (Reg. imp. VIII nr. 319—321), 1355. Apr. 5. (Reg. imp. VIII nr. 2016).

95. Procuratorium primum. — Sept. 30.

Transsumtum T in nr. 101 infra edendo¹.

Reg. imp. VIII nr. 253.

Quae cum procuratorio ab Henrico VII. rege a. 1309. die 2. m. Iunii dato (supra tom. IV nr. 293) concordant, typis minoribus excudi fecimus.

Sanctissimo in Christo patri et domino nostro domino Clementi divina providencia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici Carolus Dei gratia in regem Romanorum electus semper augustus et rex Boemie cum reverencia debita devota pedum oseula beatorum.

Cupientes ferventi desiderio vobis patri et domino nostro clementissimo et apostolice sedi zelum nostre devotionis offerre nosque vestris et ipsius sedis beneplacitis coaptare nostroque et sacri Romani imperii statui, sicut expedit, providere, venerabilem Arnestum archiepiscopum Pragensem et

1) *In catalogo chartarum archivi sanctae Romanae ecclesiae a. 1366. confecto (ap. Muratori, Antiquitates Italicae VI, 99 B) originale nunc deperditum his verbis notatur: Item alia patens litera dicti domini Caroli in regem Romanorum electi, continens procuratorium ad tractandum et iuramentum fidelitatis prestandum et ad petendum sacram unctionem et coronationem per dominum Clementem papam VI. sibi impendi. Datum anno, quo supra, et die ultima Septembris.*

spectabiles viros Ademarum Valentinesem et Amedeum Gebenensem comites, Ludovicum de Sabaudia, Gautherum de Montilio et Iohannem de Asperomonte consanguineos, nec non discretos viros Iohannem de Celobrio prepositum Treveren(sem), Guilhermum Pinchon Abrincen(sem) et magistrum Geraldum de Magnaco de Bauthesio archidiaconos, Iohannem de Pistorio decanum sancti Salvatoris Traiecten(sis), Rodulphum Loyze officialem Treveren(sis), Nicolaum de Lucemburch prepositum Saccen(sis) ac magistrum Nicolaum de Lucemburch scolasticum sancti Paulini extra muros Treveren(ses) ecclesiarum, nobilesque viros Walterum dominum de Meynsembereh, Arnoldum dominum de Pittinga ac Isembardum de Rouldinga milites, fideles et dilectos consiliarios^a nostros, de quorum fidelitate, legalitate et industria plenam obtinemus fiduciam, fecimus et facimus, constituimus et ordinamus nuncios et procuratores nostros *ipsoque ad presentiam vestram pro nostris et imperii negotiis specialiter destinantes damus et concedimus eisdem plenam, generalem et liberam potestatem et speciale mandatum, in vestre sanctitatis presentia devotionem et filialem reverenciam, quam erga vos et sacrosanctam Romanam ecclesiam, matrem nostram, sinceris affectibus gerimus, exponendi, petendi, procurandi seu impetrandi pro nobis et vobis favorem et gratiam vestram, nec non tractandi, explicandi, exercendi, promittendi, offerendi seu prestandi in animam et super animam vobis debite vobis et sancte Romane ecclesie fidelitatis et cuiuslibet alterius generis iuramentum, et specialiter ad petendum a vobis unctionem, consecrationem et coronam imperii de sanctissimis manibus vestris nobis impendendas^b ac faciendi omnia et alia singula, que circa huiusmodi nostra et imperii negotia tractanda, explicanda, exercenda, promittenda fuerint seu etiam facienda, que secundum Deum et honestatem viderint expedire et que ad nos promovendum ad Romanum imperium fuerint facienda ac etiam requirenda, et cetera faciendi^c, que regalis excellencia nostra faceret et facere posset, etiam^d in hiis, que mandatum exigunt speciale, et perinde ac si omnes casus, qui mandatum exigunt speciale, essent in presenti procuratorio specialiter denotati. Promittentes nos ratum et gratum et firmum perpetuis temporibus habituros, quicquid in premissis aut circa premissa per dictos nuncios et procuratores nostros, omnes vel maiorem partem eorum, qui presentes fuerint, expositum, petitum, impetratum, tractatum, promissum, iuratum seu factum fuerit aut quomodolibet procuratum. Volumus insuper salvis premissis, quod predicti procuratores et nuncii nostri possint, omnes insimul vel maior pars eorum, facere procuratorium fortius, quam fieri poterit, nomine nostro et in persona nostra sub sigillis eorum ad predicta facienda, si defectus aliquis fuerit in predictis. In quorum omnium et singulorum testimonium presentes nostras patentes litteras sive publicum instrumentum per Isembardum de Antri(n)ga, publicum apostolica et imperiali auctoritate ac inclite memorie domini Iohannis regis Boemie, quondam genitoris nostri, notarium, coram infra-scriptis testibus fieri, scribi et in publica forma redigi volumus et requisivimus et nostri marchionatus Moravie magni sigilli, quo utimur ad presens, iussimus atque fecimus appentione muniri.

Datum Viriduni in episcopali aula Viridunensi anno Domini MCCCXLVI., indictione XIII., die ultima mensis Septembris, pontificatus vestri sanctissimi patris et domini nostri Clementis pape VI. predicti anno quinto, presentibus magnificis viris dominis Frederico duce de Teckhe et Iohanne comite de Salmis ac nobilibus viris Iohanne domino de Meckelburch et Iohanne domino de Beaurewart senescallo comitatus Lucemburgensis, Iohanne domino de Ruppe ac Rodulpho de Warten militibus, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Et ego Isembardus Mathei quondam de A(n)tringa, clericus Methensis dyocesis, publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius, quia procuratorum predictorum constitutioni, ordinationi, potestatis et mandati concessionem et de ratum habendo promissionem et omnibus aliis et singulis suprascriptis una cum prenomatis testibus presens interfui eaque omnia et singula, dum per eundem dominum Carolum in regem Roma-

norum electum, ut premittitur, agerentur et fierent, vidi et audivi et de eius speciali mandato et requisitione presentes exinde litteras sive procuratorium in forma publici instrumenti confeci, signo quoque meo consueto et nomine una cum sigilli appentione prelibati domini Caroli in regem Romanorum electi roboravi.

96. *Procuratorium alterum. — Sept. 30.*

5

Transsumtum A in nr. 103 infra edendo. — Copia B in archivo Vaticano arm. XXXV t. 138 fol. 37. Contulit F. Kern.

Quae cum instrumento promissionum maximarum supra nr. 9 vel cum earum renovatione supra nr. 91 concordant, typis minoribus excudi fecimus.

Sanctissimo in Christo patri ac domino suo domino Clementi divina providentia 10 sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici Carolus Dei gratia in Romanorum regem electus semper augustus cum devota et debita reverentia pedum oscula beatorum.

Cupiens ferventi desiderio vobis patri ac domino meo clementissimo et apostolice sedis dispositionibus et beneplacitis me sincerissime coaptare, venerabilem Arnestum 15 archiepiscopum Pragensem et spectabiles viros Adhemarium Valentinensem et Amedeum Gebenensem comites nec non Ludovicum de Sabaudia, Gautherum de Montiliis et Iohannem de Asperomonte consanguineos meos, ac discretos viros Iohannem de Celobrio prepositum Treverensem, Guilhermum Pinchon Abrincensem et magistrum Geraldum de Magnaco de Bauthetio in ecclesia Constan(tiensi) archidiaconos, Iohannem de Pistorio 20 decanum sancti Salvatoris Traiaeten(sis), Radulphum Lozze decanum Maguntin(ensis), Nicolaum de Lucemburch prepositum Saczen(sis) Pragensis diocesis et Nicolaum de Lucemburch scolasticum sancti Paulini extra muros Treveren(ses) ecclesiarum, nobiles quoque viros Walterum dominum de Meysemb(u)rch, Arnoldum dominum de Pittinga ac Isambardum de Rouldinga^a milites, fideles et dilectos consiliarios meos, de quorum fide- 25 tate et industria plenam fiduciam obtineo, feci et facio, constituo et ordino procuratores meos et nuncios speciales ipsosque ad vestram presentiam pro meis et Romani^b imperii negociis specialiter destinans, do et concedo eisdem vel maiori parti aut tribus eorum in curia Romana presentium plenam ac liberam potestatem et speciale mandatam iurandi nomine meo et pro me in animam meam in manibus sanctitatis vestre vel alterius seu 30 aliorum a vestra sanctitate ad hoc deputati seu deputandi aut deputatorum seu deputandorum ac faciendi, prestandi, concedendi et promitendi specificice et singulariter ac sigillatim omnia et singula infrascripta:

(I) Videlicet quod, si Deo favente contingat electionem de me factam in regem Romanorum in imperatorem postmodum assumendum per sedem apostolicam aprobari, predicti procuratores 35 omnes in curia presentes vel tres ex ipsis presentibus faciant, presentent, concedant et promittant nomine meo et in animam meam omnia iuramenta, omnes obedientias, promissiones, concessiones, donationes, ratificationes, confirmationes et cetera omnia, que clare memorie domini Henricus* imperator, avus meus, per se vel per alium vel alios fecit, prestitit, promisit, concessit et confirmavit, nec non et omnia alia iuramenta, obedientias, promissiones, concessiones, donationes, 40 ratificationes, confirmationes^c et cetera omnia, que olim electi in reges Romanorum et assumpti ad imperium sive etiam non assumpti, sive autequam assumerentur sive post, per se vel* alios summis pontificibus et sancte Romane ecclesie seu eorum alteri per se vel per alios recipientibus seu recipienti reperientur suis temporibus prestitisse, fecisse, confirmasse seu quomodolibet concessisse.

(II) Item ad promitendum nomine meo et iurandum in animam meam, quod omnes 45 processus factos et quaslibet sententias latas et quecunque alia, quocunque nomine censeantur, Rome

seu ubicunque alibi gesta per Ludovicum de Bavaria, per ecclesiam de heresi et sismate iusto iudicio condempnatum ac privatam omni iure, si quod per electionem in regem Romanorum de ipso factam ei fuerat acquisitum, seu per alios eius nomine vel auctoritate sub imperiali titulo, quem sibi indebite usurpavit, nec non et omnia, que per se seu alium in Italia fecit seu gessit, etiam sub regali nomiue, et cetera etiam omnia ubicunque gesta ab eo per se vel alium, que ex defectu iurisdictionis vel potestatis facere sibi non licuit, nulla esse et cassa et irrita pronuntiabo et declarabo, illa etiam, quatenus processerunt de facto, annullando et penitus revocando.

(III) Item ad promittendum nomine meo et iurandum in animam meam, quod non occupabo nec recipiam nec acquiram nec quovis modo usurpabo Romam aut provincias, ducatus, marchionatum Ancon(itanum), comitatus, Ferrariam, civitates, opida, castra, terras alias seu territoria vel loca ecclesie Romane seu ad ipsam mediate vel immediate spectantia in Italia vel ubilibet extra Italiam, sicut est comitatus Venaycini, qui ad Romanam ecclesiam pleno iure noscitur pertinere, et plura etiam alia ad eandem ecclesiam pertinentia extra Italiam constituta, et specialiter quod non occupabo regna Sicilie, Sardinie vel Corsice, que de dominio directo, iure et feudo eiusdem Romane ecclesie esse noscuntur, nec alia feuda, retrofeuda seu quelibet alia loca ad eandem ecclesiam mediate vel immediate spectantia nec iura, personas vel res aliquas in eisdem, nec^d aliquibus invadeutibus seu occupantibus vel quomodolibet usurpantibus seu invadere, occupare vel quomodolibet usurpare attemptantibus seu volentibus predicta regna Sicilie, Sardinie vel Corsice seu Romam ac provincias, ducatus, marchionatum, comitatus, Ferrariam, civitates, opida, castra, terras alias seu territoria vel loca ecclesie Romane seu ad ipsam ecclesiam^e mediate vel immediate spectantia, sive sint intra Italiam sive extra Italiam, seu aliqua^f predictorum, non iuvabo nec eis adherebo, nec etiam ipsis dabo aliquo modo auxilium, consilium vel favorem, quin ymmo quoscunque invadentes, occupantes seu quomodolibet usurpantes seu invadere, occupare vel usurpare volentes vel attemptantes dicta regna Sicilie, Sardinie et Corsice^g et urbem Romanam ac ducatus, marchionatum, comitatus, provincias, Ferrariam, civitates, castra et terras seu quevis alia loca Romane ecclesie vel aliqua ex eisdem retraham et impediam posse meo, eisdem me cum armis opponendo et, ne conatus talium effectum habeat, cum tota mea potentia resistendo ac vobis et successoribus vestris Romanis pontificibus et ecclesie Romane pro deffectione regnorum, provinciarum, terrarum^e et locorum predictorum contra^{*} occupatores, invasores, usurpatores seu occupare, invadere seu usurpare attemptantes fideliter assistendo, nec dabo nec concedam ullo unquam tempore, imperpetuum vel ad tempus, aliquid de predictis sub colore, condicione vel titulo quibuscunque, quodque predictam^e Romanam ecclesiam aut vos, dominum meum papam, seu successores vestros vel officiales, ministros, vassallos et subditos vestros et ecclesie Romane non inquietabo vel quomodolibet molestabo in dictis regnis Sicilie, Sardinie et Corsice nec in urbe Romaua, terris, provinciis, ducatibus, marchionatu, comitatibus, Ferraria, civitatibus, castris, opidis et aliis terris et territoriis supradictis seu aliquo predictorum, set nec^h extra loca predicta ratione quorumlibet delictorum vel excessuum in locis eisdem commissorum vel comitendorum aliquem vel aliquos puniam vel alias persequar, nisi hoc ad me pertineret de iure ex alia ratione, quam territorii, cum territorii ratione hoc ad regem vel imperatorem Romanum, quantum ad loca predicta, nullo modo valeat pertinere. Et hoc casu promittant et iurent meo nomine et in animam meam, quod tales contra iustitiam non gravabo nec^{*} in casu etiam aliquo reges predictorum regnorum aut ministros, vasallos et subditos eorundem in regnis predictis seu pro eis vel qualibet eorum parte aliquatenus molestabo, nec aliquod dominium, iurisdictionem, superioritatem, servitutem, potestatem, capitaneatum vel aliud officium, quocunque nomine censeatur, accipiam vel vendicabo vel per me vel per alios exercebo in predictis Roma, regnis, provinciis, ducatibus, marchionatu, comitatibus, Ferraria, civitatibus, opidis, castris, locis, terris etⁱ territoriis supradictis vel in aliquo de eisdem, nec etiam fidelitatem, recognitionem vel advocatiouem aliquam quovis modo recipiam per me vel alium seu alios pro me^k seu Roma seu regnis, provinciis, ducatibus, marchionatu, comitatibus, Ferraria,

96. d) vel A. e) deest A. f) aliquo A. g) Scorsice A. h) ac post add. A. i) vel A.

50 k) in AB.

eivitatibus, opidis, castris, locis, terris et territoriis supradictis vel pro eorum aliquo, nec etiam pro quibuslibet rebus vel iuribus in premissis Roma, regnis, provinciis, ducatus, marchionatu, comitatibus, Ferraria, civitatibus, opidis, castris, locis, terris et territoriis supradictis vel in eorum seu aliquibus pertinentiis constitutis, etiam si michi a quibuslibet communitatibus vel personis singularibus offerrentur; nec ius etiam aliud quaecunque vendicabo, acquiram vel occupabo seu quomodolibet per me vel alium sen alios usurpabo, recipiam vel exercebo, nec concedam etiam recipi vel haberi¹ in Roma, regnis, Venaysino, provinciis, ducatus, marchionatu, comitatibus, Ferraria, civitatibus, opidis, castris, locis, terris et territoriis supradictis vel in aliquo de eisdem, et specialiter in provinciis, eivitatibus, terris et locis expressis in quibusdam litteris dicti domini quondam Henrici imperatoris, quarum tenor inferius est insertus^m.

(IV) Ad evitandum quoque occasionem veniendi contra predicta vel aliquod predictorum, do eis vel tribus ex eis, qui presentes in curia fuerint, potestatem et speciale mandatum promittendi et iurandi nomine meo et in animam meam, quod ante diem michi pro coronatione mea imperiali prefigendam non ingrediar urbem Romanam, quodque eadem die, vero et legitimo impedimento cessante, imperialem recipiam coronam, et quod, sive illa die sive vere et legitime impeditus die alia dictam recipiam coronam, ipsa die, qua coronam huiusmodi recepero, dictam urbem vero et legitimo impedimento cessante exibo cum tota etiam, quantum in me fuerit, gente mea et cessante etiam impedimento legitimo continnatis moderatis dietis extra totam terram Romane ecclesie me rectoⁿ gressuⁿ transferam versus terras imperio subiectas, nunquam postmodum ad urbem, regna predicta Sicilie, Sardinie et Corsice^o, provincias, civitates vel alias terras Romane ecclesie, nisi de speciali licentia sedis apostolice, accessurus. Do etiam eisdem procuratoribus vel tribus ex eis, qui presentes in curia fuerint, potestatem iurandi in animam meam, quod super hiis vel eorum aliquo nullum impedimentum fingam nec prestabo aut fingi aut prestari per alium vel alios, quantum in me fuerit, permittam.

Item do eis vel tribus ex eis potestatem promittendi et iurandi nomine, quo supra, quod contra predicta vel eorum aliquod nullatenus per me vel alios veniam, et si contrarium quovis modo contingeret fieri per me vel alios meo nomine quocumque, statim cum hoc ad meam notitiam deductum fuerit, illud revocabo et faciam, quantum in me fuerit, effectualiter revocari et pro non facto volo et decerno haberi et etiam reputari.

(V) Item do eis vel tribus ex eis potestatem, quod, si per prefatum quondam dominum Henricum imperatorem, avum meum, vel per iam dictum Ludovicum seu per quemcunque alium vel alios ipsorum vel alterius eorum nomine seu auctoritate aliqne sententie fuerint promulgate seu processus aliqui facti seu arrestationes personarum aut rerum vel aliqua ad iurisdictionem pertinentia attemptata in Roma, regnis, provinciis, ducatus, marchionatu, comitatibus^p, civitatibus mediate vel immediate Romane ecclesie subiectis, promittendi et iurandi meo nomine et in animam meam, quod illa omnia decernam et pronuntiabo esse nulla; quodque si aliqne fidelitates, homagia, obedientie, recognitiones, donationes, advocaciones, occupationes seu concessionem qualescunque a predictis dominis Henrico et Ludovico vel eorum altero per se vel alium seu alios facte fuerint vel recepte pro Roma, regnis, provinciis, ducatus, marchionatu, comitatibus, civitatibus, opidis, castris, locis, terris et territoriis supradictis vel eorum altero^q vel pro quibuslibet rebus vel iuribus in eis vel sub eis etiam constitutis a quibuscunque universitatibus vel personis singularibus quovis modo, illa omnia nulla fore pronuntiabo et, quatenus processerint de facto, totaliter revocabo et etiam pro non factis volam et decernam haberi.

(VI) *Item do eis vel tribus ex eis, qui presentes in curia fuerint, potestatem et speciale mandatum nomine meo et in animam meam promittendi et iurandi, quod, quando- cunque post aprobacionem persone mee per sedem apostolicam ad obtinendum imperium factam in Lombardiam et Tusciam^r vel eorum^a alteram aliquem vel aliquos mittam pro terris et iuribus imperii gubernandis, quotiens illum vel illos transmittam, faciam eum^s et eos^s intrare, ut adintor

96. 1) habere A. m) incertus A. n) retrogressu A B. o) Scorsice A. p) deest A.
q) sic A B. r) Tusciam A B. s) eos et eum B; et eos A.

vel adiutores domini pape sint ad defendendum terram sancti Petri et Romanam ecclesiam secundum suum posse.

(VII) Item ad promittendum et iurandum nomine meo et in animam meam, quod omnia et singula suprascripta et infrascripta per ipsos pro me promissa et* prestito iuramento vallata post approbationem meam per sedem apostolicam factam bona fide et inviolabiliter observabo, faciam, implebo et integraliter attendam iuxta presentium continentiam et tenorem. Do etiam eis potestatem et speciale mandatum iurandi nomine meo et in animam meam, quod* post approbationem predictam per sedem apostolicam factam infra octo dies, ex quo de approbatione ipsa litteras apostolicas recepero, omnia et singula per eosdem procuratores vel tres ex
10 eis in curia presentes, ut premittitur, nomine meo facta expresse et singulariter aprobo, ratificabo et per me ipsum etiam renovabo et* faciam de novo, et quod nichilominus post consecrationem et coronationem meam imperialem infra octo dies consecrationem et coronationem eandem immediate sequentes pro maiori firmitate omnium predictorum ipsa omnia et singula ratificabo et etiam renovabo singulariter et expresse, et super premissis omnibus et singulis* pro qualibet vice
15 de predictis iuxta premissam distinctionem temporum dabo litteras meas quadruplicatas eiusdem tenoris patentes et sufficientes ac sigillo, quo dictis utar temporibus, communitas.

Item modo premissis do eis potestatem iurandi in animam meam, quod nullam omnino promissionem, nullum pactum, nullum quoque iuramentum nec aliquid aliud feci, per quod premissis vel eorum alicui possit in aliquo quomodolibet derogari. Et nichilominus do eis modo
20 premissis potestatem iurandi in animam meam, premissa omnia et singula me facturum, completurum et nullo unquam tempore per me vel alios contra illa vel aliquod de illis quovis modo venturum. Et si, quod absit, contingeret me facere, dicere, promittere vel iurare*, que premissis vel eorum alicui possent quomodolibet obviare vel me ad aliquid secus agendum inducere vel michi occasionem agendi contra predicta vel eorum aliquod quomodolibet ministrare, nichilominus illis
25 nequicquam obstantibus predicta omnia et singula complebo et inviolabiliter observabo et ad ea complenda et inviolabiliter observanda ex promissionibus et iuramentis premissis semper me volo remanere efficaciter obligatum; et ex nunc etiam attestor et protestor me velle et intelligere, premissa omnia et singula sic exclusa fore ab omnibus factis et promissionibus ac iuramentis specialibus ac generalibus per me quomodolibet faciendis, per que premissis vel eorum alicui posset quomodolibet
30 derogari, quod illorum pretextu vel occasione michi nullo modo liceat licereve possit mutare^t aliquid in premissis vel facere contra ea vel aliquod^u de eisdem. Do etiam premissis modo potestatem promittendi nomine, quo supra, bona fide, quod intrusos in ecclesiis infra predicta regnum et imperium consistentibus et qui eas contra ius et libertatem, superioritatem et auctoritatem Romane ecclesie detinent occupatas vel detinuerint in futurum, si super hoc per vos,
35 domium meum papam, vel sedem apostolicam fuero requisitus, expellam et pro posse faciam expellere de illis, et provisus per sedem apostolicam iuvabo et faciam etiam iuvari^v, ut ad ecclesias, quibus de eis per sedem apostolicam provisum est vel fuerit in futurum, realiter admittantur suisque iuribus libere uti possint.

Tenor autem litterarum supradictarum domini quondam Henrici imperatoris sequitur sub hiis
40 verbis:

‘Sanctissimo in Christo patri — nostri anno primo.’ *supra tom. IV nr. 807.*

Dans nichilominus et concedens prenominatis procuratoribus meis ac maiori parti vel tribus ipsorum, qui presentes fuerint, plenam et liberam potestatem omnia alia faciendi, agendi et exercendi, que circa premissa et quodlibet^w eorum ac firmitatem
45 eorundem necessaria fuerint vel quomodolibet^x opportuna, etiam si talia, que^y mandatum requirerent speciale, promittens me ratum, gratum et firmum perpetuis tempori-

96. ^t) muttare *A*; mutari *B*. ^u) aliquid *A*. ^v) adiuvari *A*. ^w) qualibet *A*. ^x) quamlibet *A*. ^y) *deest A*.

bus habiturum, quicquid in et de premissis omnibus et singulis per dictos procuratores meos seu maiorem partem aut tres ipsorum, qui presentes fuerint, iuratum, factum, prestitum, concessum fuerit ac promissum. Volo insuper salvis premissis, quod predicti procuratores et nuntii mei possint omnes insimul vel maior pars aut tres ipsorum facere procuratorium fortius, quam^z fieri poterit, nomine meo et in persona mea sub sigillo eorum ad predicta facienda, si defectus aliquis fuerit in predictis. In quorum omnium evidens testimonium et robur presentes litteras per discretum virum Isembardum^a de Antri(n)ga notarium publicum subscriptum confici et publicari ac sigilli mei marchionatus Moravie, quo adhuc utor, appentione eiusdemque subscriptione et signo notarii feci communiri.

Datum et actum apud civitatem Viridunensem in aula episcopali anno a nativitate Domini MCCC quadragesimo sexto, indictione XIII., mensis Septembris die ultima, presentibus magnificis viris dominis Friderico duce de Tecke et Iohanne comite de Salmis ac nobilibus viris Iohanne domino de Meekelburch et Iohanne domino de Beaurewart, Iohanne domino de Ruppe ac Rodulpho de Warten militibus, testibus ad premissa omnia et singula vocatis specialiter et rogatis.

Et ego Isembardus quondam Mathei de Antri(n)ga clericus Methensis diocesis, publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius, quia procuratorum predictorum constitutioni, ordinationi, potestatis et mandati concessionem et de ratum^b habendo^b promissioni ac omnibus aliis et singulis suprascriptis una cum prenominationis testibus presens interfui eaque, dum per eundem dominum Carolum agerentur et fierent, vidi et audivi, et de eius speciali mandato presentes exinde litteras sive procuratorium in forma publici instrumenti confeci signoque meo consueto et nomine una cum sigilli appentione prelibati domini Caroli in regem Romanorum electi roboravi.

97. *Procuratorium tertium. — Sept. 30.*

Originale (or.) in archivo Vaticano arm. C fase. 38 nr. 16¹. Contulit R. Salomon. Sigillum, quod loro membranaceo pendebat, iam deest. — Permulta quae in or. corrosa sunt suppleximus ex copia Ox. accuratissime confecta in Cod. Oxon. Bodl. Canon. Misc. 509 fol. 18. Quam contulit F. Kern.

Reg. imp. VIII nr. 252.

Quae cum promissionibus supra nr. 10 et 12 aut eorum renovationibus supra nr. 92 concordant, typis minoribus excussa sunt.

Sanctissimo in Christo patri et domino suo domino Clementi divina providencia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici Carolus Dei gracia in regem Roman(or)um electus semper augustus cum devota et debita reverencia pedum oscula beatorum.

96. ^{z)} quod A. ^{a)} Isembardum A. ^{b)} rato habendo A.

1) *In inventario supra ad nr. 95 citato hoc procuratorium sic notatur: Item quoddam instrumentum continens procuratorium domini Caroli in regem Romanorum electi missum domino Clementi pape VI., dans potestatem procuratoribus suis iurandi, quod ipse post approbationem suam revocabit omnes processus et sententias capitales factas per Henricum imperatorem avum suum quondam contra regem Sicilie et ducem Duratii eius fratrem et vassallos eiusdem regis, et remittendi omnes iniurias et offensas ad voluntatem dicti domini pape. Item quod quamdiu dux Bavarie staret in tali perfidia contra ecclesiam, nullam amicitiam et societatem cum ipso faceret, nec ullam parentelam aut matrimonium contraheret, anno elapso dicto procuratorio minime valituro. Datum Viriduni anno, quo supra, et die ultimo mensis Septembris.*

Cupiens ferventi desiderio vobis patri ac domino meo elementissimo et apostolice sedis dispositionibus et beneplacitis me coaptare, venerabilem Arnestum archiepiscopum Pragensem et spectabiles viros Ademarus Valentinensem et Amadeum Gebennensem comites, Ludovicum de Sabaudia, Gautherum de Montilio et Iohannem de Asperomonte
 5 consanguineos meos, nec non discretos viros Iohannem de Celobrio prepositum Treverensem, Guillelmum Pinchon Abrincensem et magistrum Geraldum de Magnaco de Bauthesio in ecclesia Constanciensi archidiaconos, Iohannem de Pistorio decanum sancti Salvatoris Traiectensis, Rodulphum Loize officialem Treverensem, decanum Moguntinen-
 10 Nicolaum de Lucemburch scolasticum sancti Paulini extra muros Treverenses, nobiles quoque viros Walterum dominum de Meynsenburch, Arnoldum dominum de Pittinga ac Isembardum de Rouldinga milites, fideles et dilectos consiliarios meos, de quorum fidelitate et industria plenam fiduciam obtinens feci et facio, constituo et ordino procuratores meos et nuncios speciales ipsosque ad vestram presenciam pro mei et imperii
 15 negociis specialiter destinans.

Cum per clare memorie dominum Henricum imperatorem, avum meum, seu auctoritate ipsius ^{nr. 10, I.} plures processus *ac* sentencie capitales et proscriptiones bonorum et aliarum penarum et multarum diversarum inflicte diversis temporibus promulgate fuisse dicantur, tam contra clare memorie dominum Robertum regem Sicilie quam contra quondam dominum Iohannem ducem Duracii,
 20 regis eiusdem germanum, ac etiam contra vassallos et alios eidem regi mediate vel immediate subiectos regni Sicilie et comitatus Provincie et aliarum terrarum regis eiusdem quam contra nonnullos cives et incolas civitatis Romane, nec non contra civitatem et commune Florentinum ac potestates, capitaneos, officiales, ministros et nonnullas singulares eiusdem civitatis personas ac etiam contra alias civitates et loca et* nonnullas personas singulares, que quidem civitates et per-
 25 sone tempore dicti domini Henrici adhererunt regi prefato, do et concedo eisdem procuratoribus meis vel tribus ex eis in Romana curia presentibus plenam et liberam potestatem et speciale mandatum promittendi nomine meo et pro me ac iurandi in animam meam in manibus sanctitatis vestre vel alterius seu aliorum ad hoc a sanctitate vestra deputati seu deputandi aut deputatorum seu deputandorum post approbationem meam per eandem
 30 sanctitatem vestram factam, quod propter quoscunque et qualescunque excessus, rebelliones, inobediencias et iniurias predicti processus facti fuerint et sentencie promulgate, post dictam approbationem meam infra octo dies, dum de dicta approbatione mea litteras apostolicas patentes recepero, omnes huiusmodi processus et sentencias, quatenus processerunt, revocabo, nec non* effectum eorum annullabo et tollam in totum, et quicquid etiam ex eis factum est vel
 35 ob eos et insuper omnes excessus, rebelliones, inobediencias, iniurias et offensas, qui vel que commissi vel commisse fuerint per regem et alios supradictos vel ipsorum aliquem vel aliquos et per civitates, communitates et loca predicta in partibus Italie contra prefatum dominum Henricum vel suos .. officiales seu contra imperium quovis modo, in quantum processerunt et ad me, si approbatus fuero *ad imperium, pertinere possunt, remittam, tollam et penitus abolebo et in inte-
 40 grum adversus predicta restituam omnes et singulos suprascriptos ac civitates, communitates et loca predicta sic, quod illorum occasione vel causa ipsi vel .. successores eorum non possint per me, si in regem Romanorum, ut preferatur, approbatus fuero, aut meos quoslibet successores vel per alios meo vel eorundem successorum nomine ullo unquam tempore impeti seu inquietari vel etiam alias quomodolibet molestari, ac promittendi et iurandi nomine meo et in animam
 45 meam, quod successores dicti regis Sicilie ratione vel occasione cuiuscunque commissionis, confiscationis seu incursus seu ex quavis alia causa pro preterito tempore super comitatibus Provincie, Forquerquerii et Pedemontis non inquietabo, non molestabo nec aliquod ius in eis vel aliquo eorum ob premissa vel eorum aliqua vendicabo.

Item do potestatem et speciale mandatum eisdem procuratoribus vel tribus ex eis ^{nr. 10, II.}
 50 promittendi nomine meo et iurandi in animam meam, quatenus, si contingat me approbari,

ut prefertur, ob reverenciam sanctitatis vestre et Romane ecclesie et propter etiam bonum pacis vobis domino meo pape et . . successoribus vestris concedam irrevocabiliter et dabo plenam et liberam potestatem quietandi et remittendi omnibus civitatibus et communitatibus quorumcumque locorum tam^a partium Italie nec non et quibuslibet personis singularibus partium earundem, cuiuscunque status aut conditionis existant, omnes iniurias, rebelliones, inobediencias et offensas commissas hactenus quandocunque et quomocunque contra imperium et reges ac imperatores Roman(orum) seu officiales, ministros vel gentes eorum, ac etiam processus quoscunque et sententias inde secutas, quatenus ad reges ac imperatores Roman(orum), qui fuerunt pro tempore, pertinuit cognitio et punitio predictorum et ad me, si in regem Roman(orum), ut prefertur, approbatus fuero, illorum prosecutio iure regni vel imperii potuerint pertinere, tollendi, cassandi, revocandi et totaliter annullandi, penasque quaslibet corporum et bonorum, multas etiam et infamias a iure vel homine illorum excessuum occasione vel causa inflictas vel infligi possibles in futurum remittendi et penitus abolendi et contra predictos excessus, processus, sententias, penas et infamias huiusmodi in integrum restituendi et alias de illis et super illis omnibus et singulis, quandocunque et quocienscunque vobis placuerit, insimul vel divisim per vos vel alium ordinandi et disponendi alte et basse pro libito voluntatis, quicquid placuerit vestre sanctitati, et hoc in scriptis vel sine scriptis, me etiam ad regnum et ad imperium tunc approbato absente et non vocato nec* alio quocunque pro me, nec etiam requisito. Ratum quoque et gratum per me ad regnum vel imperium tunc, ut prefertur, approbatum et pro successoribus meis habiturum promitto, quicquid super premissis et eorum quolibet per sanctitatem vestram predictam remissum, sublatum, cassatum, annullatum, revocatum, restitutum et abolitum fuerit vel quomolibet ordinatum, et super hoc sufficientes iuxta voluntatem vestram patentes vobis concedam litteras meo munitas sigillo, quociens per vos super hoc fuero requisitus. Potestatem autem premissam durare volo per annum integrum computandum a tempore quo, postquam per sepefatam sanctitatem vestram approbationem prefatam assecutus fuero, et postquam vobis potestatem huiusmodi concessero et* eiusdem concessionis potestatis litteras fecero assignari: eo tamen adiecto, quod, si post approbationem predictam durante anno predicto illi vel aliqui ex eis, de quibus premititur, mecum amicabiliter convenirent, possem eis vel pro eis remissionem et alia premissa facere, concessionem sanctitatis predicte super hiis facta nequaquam obstante, que tamen in suo pleno effectu remaneat quoad omnia alia, de quibus sic non duxero ordinandum.

nr. 12.

Item cum, sicut est per diversas orbis partes longe lateque diffusum et notum ac etiam divulgatum, Ludovicus de Bavaria propter multiplices, graves, execrabiles et enormes atque notorios eius excessus, offensiones, iniurias, rebelliones, contumacias et contemptus ac hereses et scismata atque nonnulla detestabilia crimina notorie commissa per eum ac exigentibus suis demeritis et culpis horrendis fuerit et sit per sedem apostolicam pluribus variis et diversis excommunicationum et anathematum et aliis penis et sentenciis innodatus ac omni iure, si quod umquam sibi in regno et imperio Roman(o) competere potuisset, nec non omnibus feudis, que tunc a Romana vel aliis ecclesiis vel dicto imperio obtinebat, et specialiter ducatu Bavarie ac etiam bonis suis aliis omnibus mobilibus et immobilibus, iuribus et iurisdictionibus privatus perpetuo iusticia suadente ac de heresi et scismate et aliis diversis criminibus et excessibus condempnatus et hereticus et scismaticus publice nunciatus et propterea in penas et sententias diversas tam in processibus dicte sedis huiusmodi occasione habitis contra eum contentas quam in iure contra tales inflictas incidisse et eas omnino incurrisse sit et fuerit declaratus ac etiam Christi fidelibus expositus impugnandus: ego tamquam devotus sancte Romane ecclesie filius verusque cultor catholice fidei obstinatam et perniciosam nimiam Ludovici prefati pertinaciam et perfidiam abhorrens et consultius attendens processus dicte sedis, ut premititur, habitos contra eum et considerans etiam, quod heretici et scismatici sunt a catholicis pro viribus expugnandi et quod eisdem fidelibus non licet cum ipsis hereticis vel scismaticis amicitias, societates, confederationes, pactiones, colligationes

97. ^a) sic pro omnium or.

vel ligas aliquas facere vel habere, ob zelum Dei et eiusdem fidei ac ad honorem ipsius sancte Romane ecclesie matris mee et ob devotionem, quam habeo ad ipsam, ac etiam consciencia merito me urgente, intendens Ludovicum prefatum iuxta ipsorum processuum seriem, prout mihi erit possibile, impugnare, do et concedo dictis procuratoribus meis vel tribus ex eis plenam et liberam potestatem ac speciale mandatum promittendi nomine meo et iurandi in animam meam, quod*, quandiu idem Ludovicus in huiusmodi perfidia, heresi, scismate, pertinacia, excessibus et criminibus permanebit et quandiu subiacebit penis et sententiis supradictis et quandiu erit extra gratiam dicte sedis, nullam amicitiam, societatem, confederationem, pactionem, colligationem vel ligam cum eo faciam, et si aliquas hactenus fecissem, eis de cetero non utar. Item do eis vel tribus ex eis potestatem et mandatum, ut supra, promittendi et iurandi nomine meo et in animam meam, quod nullam parentelam, consanguinitatem vel affinitatem cum Ludovico prefato nec matrimonium vel sponsalia aliqua aut parentelam, consanguinitatem vel affinitatem cum aliquo vel aliqua seu aliquibus ab eodem Ludovico per masculinam vel femininam lineam descendantibus contraham Romano pontifice inconsulto et absque ipsius sedis licencia speciali; nec eidem Ludovico consilium, auxilium vel favorem impendam per me vel alium seu alios directe vel indirecte, publice vel occulte; quin ymo eundem Ludovicum iuxta ipsorum processuum continenciam totis meis viribus impugnabo, expugnabo et persequar, et super hiis faciam totaliter et realiter et efficaciter posse meum. Do insuper eis vel tribus ex eis similem potestatem et mandatum promittendi et iurandi meo nomine et in animam meam, me premissa omnia et singula ex causis predictis et ob eas modo predicto recta et pura fide, sine omni dolo et fraude* efficaciter servaturum et completurum toto posse, et quod contra predicta vel eorum aliqua per me vel alium seu alios directe vel indirecte, publice vel occulte aliqua ratione, occasione vel causa, ingenio vel colore nullatenus veniam.

Dans nichilominus et concedens prenomnatis procuratoribus meis vel tribus ipsorum, qui presentes fuerint, plenam et liberam potestatem omnia alia faciendi, agendi et exercendi, que circa premissa et quodlibet eorum ac firmitatem eorundem necessaria fuerint vel quomodolibet oportuna, etiamsi talia, que mandatum requirant speciale, promittens me ratum, gratum et firmum perpetuis temporibus habiturum, quicquid in et de premissis omnibus et singulis per dictos procuratores meos aut tres ipsorum, qui presentes fuerint, promissum, iuratum, factum, prestitum fuerit aut concessum. Volo insuper saivis premissis, quod predicti procuratores aut nuncii mei possint omnes insimul aut tres ipsorum facere procuratorium fortius, quam fieri poterit, nomine meo et in persona mea sub sigillis eorum ad predicta facienda, si defectus aliquis fuerit in premissis. In quorum omnium evidens testimonium et robur presentes litteras exinde per discretum virum Isembardum de Antringa apostolica et imperiali auctoritate publicum ac clare memorie domini Iohannis regis Boemie illustris genitoris mei notarium subscriptum confici et publicari ac sigilli mei marchionatus Moravie, quo adhuc utor, appensione eiusdemque subscriptione et signo notarii feci commuiri.

Datum et actum apud civitatem Virdunensem in aula episcopali anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, indictione XIII., mensis Septembris die ultima, presentibus ibidem magnificis et potentibus viris dominis Frederico duce de Techke et Iohanne comite de Salmis ac nobilibus viris Iohanne domino de Meckelburch et Iohanne domino de Beaurewart senascallo comitatus mei Lucemburgensis, Iohanne domino de Rupe ac Rodulpho de Warten militibus, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

(S. N.) Et ego Isembardus Mathei quondam de Antringa clericus Metensis diocesis, publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius, quia procuratorum predictorum constitutioni, ordinationi, potestatis et mandati concessioni et de ratum habendo promissioni ac omnibus aliis et singulis suprascriptis una cum prenomnatis testibus presens interfui eaque omnia et singula, dum per eundem dominum Carolum in regem Romanorum electum,

ut premittitur, agerentur et fierent, vidi et audivi, et de eius speciali mandato et requisitione presentes exinde litteras sive procuratorium in forma publici instrumenti confeci, scripsi et publicavi, signo quoque meo consueto et nomine roboravi.

98. *Procuratorium quartum. — Oct. 9.*

Transumptum (T) in nr. 101 infra edendo.

5

In nomine Domini amen. Anno a nativitate eiusdem MCCCLXVI., indictione XIII., et die nona mensis Octobris, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Clementis divina providentia pape VI. anno quinto, constitutus personaliter in reverendorum in Christo patrum dominorum Baldewini Treverensis et Gerlaci Maguntini archiepiscoporum nec non mei notarii publici et testium subscriptorum presentia serenissimus princeps dominus Carolus Dei gratia in regem Romanorum electus semper augustus et Boemie rex circa revocationem aliquorum¹ procuratorum ha[c]tenus per eum constitutorum suos veros et legitimos fecit et constituit procuratores et nuncios speciales spectabiles viros, videlicet dominum Henricum comitem de Salmis et dominum Gerardum de Grandiprato, alias de Huffalisia, dominum de Roucy militem, consanguineos¹⁵ et fideles suos, quibus dedit potestatem plenam, generalem, liberam ac mandatum speciale, una cum certis aliis procuratoribus seu nunciis suis alias per eum constitutis, videlicet reverendo in Christo patre ac domino domino Arnesto archiepiscopo Pragensi et spectabilibus, nobiles, honorabilibus, discretis ac honestis viris dominis Adhemaro Valentinensi ac Amedeo Gebennensi comitibus, Ludovico de Sabaudia, Gauthero^a de²⁰ Montilio et Iohanne de Asperomonte, consanguineis suis, nec non Iohanne de Celobrio preposito Treverensi, Guilhermo Pinchon Abrincensi et magistro Gerardo de Magnaco de Bantesio in ecclesia Costan(ciensis) archidiaconis, Iohanne de Pistorio decano sancti Salvatoris Traiaeten(sis), Rodulpho dicto Loysse officiali Treveren(sis), decano Maguntin(ensis), Nicolao de Luczillimbûrch scolastico sancti Paulini extra muros Treveren(ses) ecclesiarum²⁵ nec non Walthero domino de Meysembûrch, Arnoldo domino de Pittinga ac Isembardo de Rouldinga militibus, fidelibus et dilectis conciliariis suis, ut per suas patentes litteras maiori sigillo sui marchionatus Moravie, quo tunc utebatur, sigillatas et per Isembardum Mathei condam de Artinga, clericum Methensis dyocesis, publicum apostolica et imperiali auctoritate notarium, anno, indictione et pontificatu, quibus supra, ac die ultima mensis³⁰ Septembris in formam publici instrumenti confectas et signatas² asseruit aparere, vel cum maiori parte ipsorum, qui presentes tunc fuerint in curia Romana, in supradicti domini pape presencia devotionem et filialem reverenciam, quam erga prefatum dominum papam et sacrosanctam Romanam ecclesiam, matrem suam, sinceris dixit se gerere affectibus, exponendi, petendi quoque et procurandi seu impetrandi pro ipso constituyente et suis³⁵ favorem et gratiam ipsius domini pape, nec non tractandi, explicandi, exercendi, promitendi et offerendi seu prestandi in eius animam et super suam animam debite eidem domino pape et sancte Romane ecclesie fidelitatis et cuiuslibet alterius generis iuramentum, et specialiter petendi ab eodem domino papa unxionem, consecrationem et imperii diadema de sacratissimis manibus dicti domini pape sibi impendi^b ac faciendi⁴⁰ omnia et singula, que circa huiusmodi ipsius constituentis et imperii negocia tractanda, explicanda, exercenda, promittenda fuerint seu etiam facienda, que secundum Deum et honestatem viderint expedire et que ad ipsum promovendum ad Romanum imperium fuerint facienda et etiam requirenda, et cetera faciendi^c, que regalis eius excellentia

98. ^a) Gaucherio T. ^b) impendendi T. ^c) facienda T.

45

1) *Solus Nicolaus de Lucemburg prepositus Saccensis revocatus est. Cf. pag. 127 lin. 6 et pag. 136 lin. 25.* 2) *Supra nr. 95.*

faceret et facere posset, etiamsi hec mandatum exigent speciale, ac^d si^d omnes casus, qui mandatum exigunt speciale, essent in presenti procuratorio specialiter denotati. Promittens michi notario publico subscripto ut persone publice stipulanti et recipienti vice et nomine omnium et singulorum, quorum interest vel intererit, se ratum, gratum
 5 et firmum perpetuis temporibus habiturum totum et quicquid in premissis vel circa premissa per dictos dominos Henricum comitem et Gerardum militem una cum prefatis suis aliis procuratoribus seu nunciis aut maiori parte eorum, qui presentes tunc fuerint, ut prefertur, expositum, petatum, impetratum, tractatum, promissum, iuratum seu factum fuerit aut quomodolibet procuratum, sub suorum bonorum ypotheca. De quibus omnibus
 10 et singulis prefatus dominus constituens petiit sibi fieri et ipsis procuratoribus tradi unum vel plura publica instrumenta.

Actum in palacio Treverensi in camera, in qua prefatus dominus archiepiscopus Treverensis concilia sua tenere consuevit, presentibus reverendis patribus dominis archiepiscopis memoratis et honorabilibus et discretis viris dominis Iohanne preposito ecclesie
 15 Treverensis et strenuo milite Hermanno dicto Losse nec non Dytmaro preposito ecclesie beate Marie Herfordensis, magistro Wickerio custode ecclesie Monasteriensis in Meywele et Gerardo cantore in ecclesia sancti Paulini extra muros Treveren(ses) ac pluribus aliis testibus fide dignis ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Et ego Iacobus Iohannis condam de Svireyofranco, clericus Treverensis dyocesis,
 20 publicus imperiali auctoritate et curie Treverensis notarius, quia procuratorum predictorum constitutioni, ordinationi, potestatis et mandati concessioni et de ratihabendo promissioni ac omnibus aliis et singulis suprascriptis una cum prenominatis dominis et testibus presens interfui eaque, dum per eundem dominum Carolum in regem Romanorum electum, ut premititur, agerentur et fierent, vidi et audivi, de eius speciali mandato et
 25 requisitione hoc presens publicum instrumentum exinde confeci, manu propria scripsi et in hanc formam publicam redegi signoque meo consueto signavi requisitus.

99. 100. ORATIONES IN CONSISTORIO HABITAE.

1346. Nov. 5. 6.

Proponere hoc loco liceat id, quod de his orationibus narrat Benessius de Weitmil
 30 *ed. Emler, Fontes rerum Bohem. IV, 513 (cf. supra p. 92).*

Mox principes electores mittunt suos solempnes ambasiatores, videlicet venerabilem in Christo patrem dominum Arnestum, sancte Pragensis ecclesie archiepiscopum primum, et magnificum principem dominum Nicolaum, ducem Oppavie et Ratiborie, cum decreto electionis ad summum pontificem in civitatem Avenionensem, ubi tunc cum curia
 35 residebat. Qui venientes illuc a papa et a cardinalibus honorifice sunt recepti. Dominus itaque Arnestus iam dictus, cum esset magne facundie et litterature, coram domino papa et collegio sacro in publico consistorio fecit pulerum et magistralem sermonem, cuius thema fuit illud, quod in libro Regum scribitur: 'In te respiciunt oculi Israel, ut indices, quis sedeat super solium'. Et eundem sermonem ad propositum et ad materiam
 40 novi electi optime adduxit. Sed quia idem archiepiscopus in eodem themate hoc pronomen 'tuum' non adiecerat, ideoque dominus Clemens papa VI., qui et ipse magister erat in sacra pagina, die sequenti congregato sacro collegio in presencia omium prelatorum in publico consistorio resumpto eodem themate addidit, quod in textu Bible continetur, scilicet: 'quis sedere debeat super solium tuum', ostendens, qualiter imperium
 45 de Grecia per sedem apostolicam translatum fuit in Germanos, unde merito dicere

98. ^d) ac etiam si: T.

debuerat: 'super solium tuum', quia reges et imperatores Romanorum tam de iure quam de consuetudine iurare debent sedi apostolice reverenciam, obedienciam et fidelitatem. Completo igitur sermone eodem dominus papa multum commendavit personam dicti domini Karoli in regem Romanorum electi, et examinato, sicut decuit, processu et decreto electionis huiusmodi ipsam electionem canonicè et de persona idonea celebratam de consensu fratrum suorum approbavit autoritate apostolica et confirmavit. 5

99. *Collatio archiepiscopi Pragensis cum petitione approbationis. — (Nov. 5.)*

Cod. Vindobon. 1543 fol. 141—142' (V). Descripsit R. Salomon. Errores apertos permultos tacite correximus. — Extr. Denis, Codices mss. bibl. pal. Vindobonensis latini I (1795) col. 2745. Cit. Werunsky 'Geschichte Karls IV.' II, 74 n. 2. — Ineditum. 10

Orationem hanc die 5. m. Novembris habitam esse Clemens VI. in collatione sua infra p. 145 lin. 24 verbis sicut pridie archiepiscopus declaravit testatur. Cf. etiam verba Benessii supra laudata.

Collatio facta per archiepiscopum Pragensem^a.

'In^a te oculi respiciunt totius Israel, ut indices^b eis, qui sedere debeat in solio'. 15 Verba sunt Bersabee ad regem David postolantis regnum filio suo Salomoni, et habentur in Reg(um)^c tertio^c, primo capitulo^d 1.

In quibus quidem verbis Altissimi adiutorio invocabo breviter duo: Considero inprimis apostolice sedis super universa singularem eminenciam, et^e secundo eiusdem sancte sedis in preficiendis rectoribus^e diligenciam et sollicitudinem exactissimam. Pri- 20 mum tangitur, cum premittitur: 'In te oculi respiciunt^f totius Israel'; secundum, cum adicitur: 'ut indices^b' etc.

(I) De primo, quante eminencie, prerogative, efficacie et reverencie hec sancta sedes sit aut quantus respectus per universos vel ad eam haberi debeat, declarare et demonstrare superfluum^g, quia 'supervacuis laborat impendiis, qui solem facibus certat^h adiuvari', 25 ut dicit C.ⁱ VI. q. I. 'si omnia'² et cum hoc ea^k figuratur, sicut patet typo arche Noe hanc sanctam sedem figurari¹ Gen. VI. capitulo et transumptive in C.^d XXIII. q. I. 'quia ex sola'³. Prophetatum Ysa. X. capitulo et transumptive in C. IX. q. III. 'aliorum'^m in fine. De qua sancta sede per archam federis representata prophetice ibidem dicitur: 'Si hec humiliatur, ad cuius fugietis auxilium et [ubi]^p relinquetis gloriam ve- 30 stram'⁴? Et doctum sic IX. q. III. 'cuncta per mundum'⁵ et c. 'per principalem'⁶. Postremo etiam ore ipsius Domini confirmatum Math. XVI. capitulo, ubi dicitur: 'Tu es Petrus, et super hanc petram edificabo ecclesiam meam'⁷, et transumitur in Cau(sa) XXIII. q. I. 'loquitur Dominus'⁸ et XXI. Di. 'in novo'⁹. Ut tamen ea tamquam notissima non obmittam: Hec est illa sedes, 'que dicitur edificari supra firmam petram, 35 que unica columba appellatur, que sponsa sine ruga et macula et ortus conclusus et puteus aque vive et paradus cum fructu pomorum, que claves^p accepit^q' etc., ut pulchre

99. ^a) superscriptio litteraque initialis minio scriptae sunt V. ^b) iudices V. ^c) registro pro Reg(um) tertio V. ^d) ca^o et sic saepe promiscue pro capitulo, causa, canone V. Quod ubique correximus. ^e) loco et — rectoribus V praebet: ex eisdem sancte sedis super universa singularem eminenciam rectoribus. 40 Quod adhibitis verbis infra p. 141 lin. 24.25. emendavimus. ^f) oculi add. V. ^g) superfluunt V. ^h) credit V. ⁱ) canoñ V. ^k) et V. ^l) figurant V. ^m) loco III aliorum V malorum habet. ⁿ) deest V. ^o) XXVII V. ^p) clausos V. ^q) recipit V.

1) III Reg. 3, 20. 2) c. 7 C. VI qu. 1. 3) c. 22 C. XXIV qu. 1. 4) c. 14 C. IX qu. 3. 5) c. 17 C. IX qu. 3. 6) c. 21 C. IX qu. 3. 7) Math. 16, 18. 8) c. 18 C. XXIV qu. 1. 9) c. 2 45 Di. XXI.

prosequitur C.^r XXIII. q. I. 'omnibus consideratis'¹; hec illa sedes, in qua sola 'incorrupta^s patrum servatur auctoritas; hec, in qua sol oritur iusticie; hec lux mundi, sal terre, vasa aurea et argentea. Extra eam testea vasa virga ferrea [et]^t eterno operiuntur^u incendio^v et obruta^w sulcis^x, frumenta [in]^t lolium^y avenasque^z degenerant'. Hoc ideo habetur
 5 XXIII. q. I. 'quoniam vetus oriens in[ter] se populorum [furore]^t collisus'² et prope^a hic, pater sanctissime, qui habuit sancte sedis presidentis; 'David enim manu fort(is)'^{2a3}. Dicuntur et hec ex potestate et magnificentia, quia, ut scribitur primo Paral. XXIX. capitulo: 'Tua est enim, Domine, magnificentia et potestas et gloria atque victoria et tibi laus'⁴ etc., et III. Reg. X^b. capitulo⁵, transumptive VIII. q. I. 'vereor'⁶:
 10 'Universa terra desiderat vultum Salomonis, ut audiat sapientiam eius'. Merito ergo oculi tocius Ysrael respiciunt et respicere debent ad s(anctitatem) v(estram), eidem humiliter obediendo scilicet et auctoritates^c eiusdem et salutaria monita prone^d et lete suscipiendo, ut dicitur in XIXe Di. c.^e 'in memoriam beati Petri'⁷.

Hinc est, pater sanctissime, quod nuper emanantibus litteris v(estre) s(anctitatis)
 15 principibus electoribus, toti Ysrael et populo fidei directis, in quibus processus predecessorum vestrorum^f renovabantur et^g durissime per s(anctitatem) v(estram) aggravabantur contra Bavarum^b diuturnum scismaticum et hereticum et fautores suos, ex quibus clare innuebatur, quod summe placet s(anctitati) v(estre), quod principes, ad quos de iure et antiqua et approbata consuetudine spectat^t potestas eligendi Romanorum regem in
 20 imperatorem promovendum, ad electionem eius, qui ydoneus, catholicus et ecclesie Dei devotus sit, procederent^s, quibus litteris cum reverencia, qua deuit, receptis 'facta est leticia magna in populo', ut habetur primo Mach. III. capitulo⁹, quia quasi 'nova lux visa est oriri eis, honor, gaudium et tripudium', Hest. VIII.¹⁰, ex desiderio magno imperatoris catholici, qui ecclesie sancte communem promocionem et concordiam haberet^k,
 25 quia 'de tali concordia gaudet Altissimus et gloriatur in membris suis', ut dicit C. IX. q. III. 'archiepiscopus'¹¹. Ex absentia enim imperatoris catholici quanta pericula omnium^l animarum, rerum dampna et alia quam plura incomoda obveniunt et obvenerunt, hec efficax magistra, rerum experientia^m, edocet, quodⁿ et ipsi principes in decreto suo s(anctitati) v(estre) directo notificant¹². Hiis igitur diligenter consideratis idem prin-
 30 cipes^o et venerabiles patres domini Baldwinus Treverensis, Gerlacus Maguntinus et Walramus Coloniensis archiepiscopi ac illustres et magnifici principes dominus Iohannes rex Boemie quondam digne memorie et dominus Rudolfus dux Saxonie, penes quos plenum^p ius^p et potestas eligendi Romanorum regem in imperatorem promovendum pro^q illa vice integraliter residebat, certum locum, scilicet Renis situm super alveo Reni, ubi
 35 antiquitus consueverunt principes electores ad tractandum de electione regis in imperatorem promovendi convenire, et tempus, videlicet XI. die mensis Iulii proximo preteriti, tam super electionis^r tractatu^r quam super ipsa electione celebranda prefixerunt¹³, vocatis legitime omnibus, quorum intererat vel interesse poterat, qui de iure vel de consuetudine ad electionem eandem convocari debebant^s. Tandem principibus eisdem prefatis loco
 40 et tempore super electionis negotio personaliter convenientibus, considerantibus et cognoscentibus eis, ut in decreto¹² eorum plenius continetur, per longum temporis Roma-

99. r) canc. et sic saepius pro causa V. s) corrupta V. t) deest V. u) operantur V.
 v) incendia V. w) obrupta V. x) subitus V. y) olium V. z) anozosque V. a) inter prope et
 fortis quaedam omissa videntur. Locus omnino corruptus. b) III. V. c) auctat V. d) pro me V.
 45 e) Canc. XIX d. V. f) nostrorum V. g) ut V. h) bonorum V. i) specta V. k) habere V.
 l) enim V. m) experientiam V. n) quia V. o) princeps V. p) plenius V. q) q V.
 r) electione contractu V. s) debeant V.

1) c. 20 C. XXIV qu. 1. 2) ita fere c. 25 C. XXIV qu. 1. 3) Isidor. Quaest. in Vet. Testam. ed. Arealus V. 515. 4) I Paral. 29, 11. 5) III Reg. 10, 24. 6) c. 22 C. VIII qu. 1. 7) c. 3
 50 Di. XLX. 8) Cf. supra p. 31. 9) I Mach. 4, 58. 10) Esth. 8, 16. 11) c. 5 C. IX qu. 3.
 12) Cf. supra p. 92. 13) De tempore et loco v. Heinv. de Diessenhofen loco supra p. 60 citato.

num imperium vacare et vacasse, premissis diligenter tractatibus diversis adhibitisque ad hoc ceremoniis et solempnitatibus debitis, consuetis et oportunis, ad electionem regis canonice, rite et racione processerunt Deique nomine invocato personam serenissimi principis et domini domini mei marchionis Moravie tunc ex alta regali et imperiali prosapia legitime geniti, zelatoris fidei catholice, ecclesie sancte devotissimi, virtutibus et moribus ornatissimi, rebus bellicis ac milicia strenuissimi elegerunt electionemque de eo factam clero et populo ibidem presentibus, prout moris est, solempniter predicarunt.

Quod autem ex alta prosapia idem dominus Carolus electus in regem sit, inprimis libet^t transcurrere lineam paternam, quia, ut novit v(estra) s(anctitas), dominum Iohannem digne memorie regem Boemie illustrem patrem habuit, avum bone recolende memorie dominum Hainricum Romanorum imperatorem victoriosissimum, qui ex domo clarissimorum comitum Lucenburgensium et ducum Brabancie et Limburgie, comitum Flandrie, Hanonie, Gelrie^u et ex pluribus aliis altis generationibus processit. Per lineam vero maternam ex serenissima regina Boemie Elizabet, honestissima domina, genitus est, que patrem excellentissimum principem dominum Wenezslaum regem Bohemie habuit, cuius pater erat Octacarus potentissimus Bohemorum rex, qui dux Austrie, Styrie et Carinthie, Carnyole et multarum terrarum princeps et dominus erat, cuius progenitores ex radice et stirpe beatissimi Wenezslay patris, Bohemorum quondam ducis et patroni, descenderunt. Et sic eius generacionem admirans tam latam et secundum genus seculi terreni altam ymo et beatam, ut supra ostensum est^v, possum dicere, quod habetur Ysa. LVII. capitulo: 'Generacionem eius quis enarrabit?'¹.

Quantum vero christiane fidei sit zelator iste gloriosus electus, veritatem dicendo experientia didici, quia in fide catholica est firmissimus, contra hereticos, seismaticos et superficiosos quoscunque sevissimus, in confessionibus, orationibus, ieiuniis et elemosinarum largicionibus ac sacratissimi dominici corporis participacione frequentissimus, illius christianissimi Ermigilli iuvenis regis fidei et morum per omnia sectator et ymitator, quem summe commendat C. XXXIII. q. I. c. ultimo²; ymo librum fidei, id est textum Sacre scripture, ad instar illius sacri cunuchii, de quo habetur Act. VIII. c. 3, secum, quocunque ierit, deffert attendens in preceptum Deut. XVIII. c. 4, ubi inter cetera regi precipitur, quod, 'cum sederit in solio regni sui, describet^w sibi Deuteronomium legis accipiens exemplar^x a sacerdotibus Levitici generis legetque illud omnibus diebus vite sue, ut discat timere dominum Deum suum'. Et huic alludit Instituta in principio ubi dicitur: 'Imperatoriam maiestatem non solum armis decoratam, sed et legibus oportet esse munitam, ut utrumque tempus pacis et bellorum recte valeat gubernari'⁵. Quante vero devocionis ad ecclesiam sanctam et eius ministros sit, testibus non indiget, cum in s(anctitatis) v(estre) provincia Pragensi opera eius piissima hec de eo manifeste clamitent, personent et indicent, quia ecclesiarum desolataram et monasteriorum colapsorum restaurator et reformator egregius est, ymo de novo dator et fundator. Nam novissime honorabile collegium canonicorum et clericorum secularium in honore Omnium sanctorum in castro Pragensi construxit, cui copiosissime in bonis, possessionibus, tam mobilibus quam immobilibus providit⁶. In ecclesia vero nostra Pragensi ministros quosdam qui mansionarii sancte Marie dicuntur tam in numero personarum quam in facultatibus rerum magnifice augmentavit et de novo dotavit⁷, et nuper coronam regalem auream miragemmarum varietate circumdatam capiti sanctissimi Wenzelai martiris imponendam valoris plurimum milium florenorum predictae s(anctitatis) v(estre) Pragensi ecclesie donavit⁸;

99. ^t) liber V. ^u) Kelve V. ^v) ut *add.* V. ^w) describit V. ^x) exemplum V.

1) Is. 53, 8. 2) *Rectius c. 42 C. XXIV qu. 1.* 3) *Act. 8, 27—28.* 4) *Potius Deut. 17, 18—19.* 5) *Inst. pr.* 6) *Cf. Francisci Pragensis contin. chronicae Aulae Regiae ed. Loserth, Fontes rerum Austriacarum, Script. VIII (1875) p. 571 sqq; praeterea Werunsky 'Gesch. Karls IV.' I, 311.*

7) *Cf. Franc. Prag. l. c. p. 579 et Werunsky l. c. p. 352.* 8) *Werunsky l. c. II, 326.*

et alia quamplura pietatis opera ibidem et alibi exereuit et frequenter exercet, in quo bene completur, quod in [Decreto]^y scribitur LXXXVI. Di. 'boni principis', ubi dicitur: 'Boni principis ac religiosi est ecclesias contritas atque conaissas restaurare novasque edificare et Dei sacerdotes honorare atque tueri'¹. De conversatione autem eius et moribus non insto, cum s(anctitas) v(estra) una cum isto sacro collegio ipsum in minoribus constitutum sufficienter agnovit. Milicia etiam strenuissimus, ut supra dictum est. Nam eo adhuc in teneri etate constituto bellum² apud sanctum Felicem in Lombardia personaliter interfuit, in quo et militatus est et gloriose triumphans. Precedente vero tempore patriam ab hostibus fortissime protexit, contra Sarracenos² in Prussia pugnas strenuissimas et notabiles quam plurimas exercuit, ecclesias oppressas de faucibus hostium viriliter sepiissime eripuit, ut inter cetera manifestum est, cum ecclesia Aquilegensis opprimebatur graviter a comitibus Gorieic et quibusdam aliis molestatoribus et oppressoribus eiusdem, venerabilis pater dominus patriarcha Aquilegensis, qui nunc est, invocaverit brachium adiutorii istius gloriosi electi. Qui statim relictis omnibus personaliter venit et hostes fugavit et ecclesie tribulacionibus subvenit ad instar 'fortis preliatoris, qui intra castra teneri non voluit, sed certaminis campum quesivit', de quo in C. VII. q. I. 'ibi^a adunati equanimiter'³.

Hiis omnibus diligenter consideratis sub epilogo implentur^b illa^c, que scribuntur primo Reg. XVI. c., ubi dicitur: 'Vidi David Bethlechemitam^d filium Ysai^e scientem psallere et fortissimum robore et virum bellicosum et prudentem in verbis et pulchrum nimis, et Dominus est cum eo'⁴. Et sic causa^f concluditur de primo, scilicet de singulari eminencia apostolice^g sedis^g super universa, quia^h principes electores adⁱ exhortacionem apostolicam et informacionem singulariter oculos suos in s(anctitatem) v(estram) defigentes ad electionem, de qua supra, prout eorum iuris et moris est, processerunt.

(II) Secundo tangebatur eiusdem sancte sedis et in preficiendis rectoribus diligencia et sollicitudo exactissima, cum dicebatur: 'ut indices cis, qui sedere debeat in solio'. Quamvis enim cura universi populi christiani commissa a Domino sit beato Petro apostolo et in sui persona successoribus suis Romanis pontificibus, Ioh. XXI. c., ubi dicitur: 'Si diligis me, pasce oves meas'⁵, tamen singularius et specialius interest huius sancte sedis diligenter intueri, qui in ipso grege sibi commisso reges in solio regali sedeant, quomodo populum Dei regant, cum ipsis regibus et ducibus ipsi populi subditi et subiecti sint^k, ut habetur primo Pe. II. c.⁶ Quanto fortius hec sancta sedes attendet personam eius, qui ad regendum et gubernandum Romanum imperium preficitur et qui super omnes reges est, VII.^{k*} q. I. 'in apibus'^{k*}, et cum defensor et advocatus ecclesie sit et esse debeat et cum ab eodem ungetur et consecratur et coronetur, ut habetur Extra de coronacione¹ 'venerabilem'⁸.

(PETITIO APPROBATIONIS)

Premissa igitur tamquam devotissimus sancte matris ecclesie filius inclitus princeps dominus meus dominus Karolus electus in Romanorum regem predictus solerter advertens electione de eo celebrata eidemque eleccioni per eum legitimo et debito adhibito consensu, dominos istos et me suos nuncios speciales ac procuratores legitimos ad s(anctitatem) v(estram) pro suis et imperii negotiis specialiter destinavit, petens reverenter, quod et nos suo procuratorio nomine reverenter petimus, quatenus devocionem suam et filialem reverenciam, quam erga vos et sacrosanctam Romanam ecclesiam

99. ^y) lacuna unius verbi spatium complectens V. ^z) sic V. ^a) 'v adunati et vè in eo' V.
^b) impletur V. ^c) ille V. ^d) Bethlehem it V. ^e) Ysaie V. ^f) canc. V. ^g) apud se V.
^h) que V. ⁱ) et V. ^k) sunt V. ^{k*)} VI q. I. cũ app V. ^l) sic V.

1) c. 16 Di. XCVI. 2) Lithuanos. 3) c. 49 C. VII qu. 1. 4) I Reg. 16, 18. 5) Ioh. 21, 15 sqq.
6) I Pet. 2, 13, 14. 7) c. 41 C. VII qu. 1. 8) c. 34 X de elect. (I, 6).

matrem suam sinceris affectibus gerit. dignemini^m suscipere. gratiamque vestram ac favorem impertiri eidemque munusⁿ sacre unctionis et consecracionis^o et dyadema seu coronam imperii per sacratissimas manus vestras loco debito et certa hora assignatis favorabiliter et celeriter^p conferre et impendere dignemini. Et non sine causa dico celeriter^p, quia novit^q s(anctitas) v(estra), quod adversarius sancte sedis et tocius Ysrael, 5 ille fraudis commenta, petra scandali. Bavarus hereticus, non dormit, ymo 'quasi leo rugiens circuit [querens]^r quem^s devoret', I. Pe. V. c. 1, transsumptive in C. III. q. I. 'nulli dubium est'², quomodo istam sanctam ecclesiam. quantum in eo est, de novo confundat, quomodo inconsutilem Domini tunicam scindat, quomodo alios sua lepra et perfidia^t inficiat et involvat; et gauderet, si aliqua morula, aliqua lentitas, quod absit, 10 aliquod inordinatum intervallum aut impedimentum seu obstaculum in hoc sancto negotio interveniret. Exurgat igitur vestra veneranda sanctitas et hiis tam morosis et periculosis occurrat viamque precludat, quia, ubi maius periculum, ibi procul dubio caucius est agendum, huiusque serenissimi electi sanctum negocium, comodum et honorem universalis ecclesie ac tocius Israel indubitanter concernens, promociionibus, 15 consiliis et auxiliis, gratis et favoribus vigilanter et utiliter dirigat et prosequatur eique et nobis in sua persona dicens^u, quod dixit Dominus de David I. q. VII. 'si quis omnem': 'Inveni hominem secundum cor meum'³, et quod scribitur primo Reg. XVI. c.: 'Stetit David in conspectu meo; invenit enim gratiam in oculis meis'⁴. Quam gratiam sibi invenire concedat^v Dominus in conspectu ecclesie militantis, tandem in conspectu 20 triumphantis cum omnibus nobis, qui est benedictus in secula seculorum. Amen.

100. *Collatio papae cum approbatione. — Nov. 6.*

Quaternunculus saec. XIV. olim bibliothecae Cartusianorum Maguntinorum, nunc bibliothecae civitatis Maguntinae, signo carens, fol. 1—10 (M). Quem nobis petentibus feliciter investigavit r. cl. G. Binz. In fol. 1 F. I. Bodmann notavit: Opusculum ineditum 25 luceque publica dignissimum. — Cod. Vindobon. 1543 fol. 142^v—150 (V), de quo cf. supra ad nr. 99. Utrumque contulit R. Salomon. Peiores lectiones interdum non annotavimus, in minutis orthographicis M secuti. — Adhibuimus praeterea in approbationis formula infra p. 163 lin. 16 sqq. edenda id quod ex codice quodam sermonum Clementis VI. in bibliotheca archiepiscopi Remensis tunc temporis asserato, in bibliotheca Parisiensi nuper 30 non reperto, edidit St. Baluzius, Vitae paparum Avenionensium I, 863 (B) et transsumptum in instrumento approbationis infra nr. 101 edendo (T). — Copiam quae exstat in Cod. Vindobon. 3175, de quo cf. Wenck in 'Forschungen zur deutschen Geschichte' XX, 289, fol. 323^v—325^v a nobis perlustratam utpote valde abbreviatam et ad textum nihil facientem omisimus. In codicibus sermonum Clementis Vaticanis Parisiensibus 35 Monacensibus frustra fecimus indagari. — Ed. Bodmann, Codex epistolaris Rudolphi I, 347—381 ex M. — Extr. Denis loco supra ad nr. 99 citato col. 2748 ex V.

Cf. Reg. imp. VIII Pabste nr. 8a.

Collationis habitae mentionem faciunt

- 1) *Instrumentum approbationis infra nr. 101 p. 164 lin. 13.*
- 2) *Relatio archiepiscopi Lugdunensis ad Delphinum, infra nr. 107.*
- 3) *Conradus Halberstadensis ap. Wenck l. c. p. 299:*

Quintum memorabile est, quod Clemens papa sextus in diversis facultatibus litterarum supradictum dominum Karolum plurimum dilexit et ad regendum rem-

99. ^m) dignissimi T. ⁿ) minus V. ^o) consecracionibus V. ^p) sceleriter V. ^q) novit V. 45
^r) deest T; *supplevimus.* ^s) quam T. ^t) perfida T. ^u) dicentes V. ^v) concedit V.

1) I Pet. 5, 8. 2) c. 5 C. III qu. 1. 3) c. 2 C. I qu. 7. 4) I Reg. 16, 22.

publicam aptissimum reputavit, sicut patet in quodam sermone autentico simul et scientifico, in quo idem eundem ingeniose, discrete et gracieose presentibus cardinalibus et aliis ecclesiarum prelatibus commendavit. Cuius sermonis thema fuit: 'Salomon sedit super solium meum et ipse regnabit pro me'

5 Sextum memorabile est, quod hec fuerunt verba approbationis, electionis et confirmationis per Clementem papam sextum de predicto domino Karolo proposita: Nos etc.

4) *Franciscus Pragensis ed. Loserth p. 586:*

10 Approbata autem hec sunt per dominum apostolicum anno predicto sexto die Novembris in festo beati Leonardi confessoris. Eodem die dominus papa propria in persona fecit solemnem sermonem ad laudem et honorem Dei et sanctorum eius et in fine famam bonam domini electi extollendo et commendando ultra omnes principes huius temporis ipsum dignitate et honore eunetis preferendo. Et tunc huic laudabili approbationi interfuit venerabilis pater dominus Arnestus archiepiscopus Pragensis eum aliis nobilibus qui de hoc facto fuerant speciales legati. Et egregium collegium 15 totius curie Romane et euneti domini laudantes et ei gratias referentes hanc gratiosam et benivolam approbationem sincero corde commendaverunt.

5) *Iohannes Villani XII 78 ed. Moutier-Dragomanni IV, 126:*

20 Nel detto anno 1346 in Avignone in Provenza, ov' era il papa colla corte, essendovi venuti ambasciatori del re di Boemia colla sua confermazione della elezione dell'imperio fatta in lui, come addietro facemmo menzione, il papa a priego e istanza del re di Francia e per abbattere il titolo dell'imperio al dannato Bavaro, si confermò essere degno imperadore il detto Carlo, con aiuto di santa chiesa, commendandolo il papa di molte virtù in suo sermone in piuvico conestoro, ove 25 furono tutti i cardinali e vescovi e prelati, eh'erano in corte, e ehi vi volle essere . . . e ciò fu a dì 6 di Novembre.

Cf. etiam expositionem in chronicam Hugonis de Rutlingen ap. Böhmer Fontes IV, 136.

Collatio facta per sanctissimum^a patrem ac dominum^a dominum Clementem papam VI. in approbatione domini Karoli in regem Romanorum 30 electi die Lune^b VI. mensis Novembris, anno^c Domini MCCCXLVI.^c, pontificatus sui^d anno quinto^e.

'Salomon sedebit super solium meum, et ipse regnabit pro me, illique precipiam, ut sit dux super Israel.' III. Reg. I¹.

35 Sicut audivistis nuper per archiepiscopum Pragen(sem) proponendo negotium electionis^f karissimi filii nostri Karoli in regem Romanorum electi, fuit nobis porrecta quedam supplicatio², facta una interrogatio super his verbis: 'In te oculi respiciunt^g totius Israel, ut indices eis, qui^b sedere debeat in solio³'. Et quia ista interrogatio non est digna reprehensione, non est digna irrisione, non est digna refutatione, sed magis 40 est digna commendatione, digna responsione, digna exauditione: ideoque dicens, quod dicebat Ieremias propheta, Ier. XLII: 'Indicabo vobis, nee celabo vobis quiequam⁴, dicoⁱ pro responsione verba thematis preassumpti^k: 'Salomon sedebit' etc. Que verba ad litteram fuerunt dicta per David, cui facta erat interrogatio nuper per archiepiscopum proposita. 'Salomon ergo sedebit' etc. In quibus verbis tanguntur¹ quatuor¹, que in aliqua^m nova assumptione alicuius^b consueverunt attendi.

45 100. a) sanctissimum—dominium *deest V.* b) *deest M.* c) anno D. MCCCXLVI. *deest M.*
d) nostri *V.* e) sequitur *add. V.* f) *deest V.* g) conspiciunt *V.* h) quis *M.* i) dicens *M.*
k) preassumpta *V.* l) qu. tang. *V.* m) alia *V.*

1) *III Reg. 1, 35.*

2) *Petitio supra p. 141.*

3) *III Reg. 1, 20.*

4) *Ier. 42, 4.*

Attenditur enim conditio persone, que assumitur; — status. ad quem preficitur: — persona, per quam erigitur; — causa, propter quam provehitur vel id efficitur.

Primo ergo hicⁿ describitur persone assumende ydoneitas et sufficientia, quia 'Salomon'^o; secundo kathedre assequende nobilitas et excellentia, quia 'sedebit super solium meum, et ipse regnabit pro me'²; tertio promoventis persone auctoritas et eminentia, quia 'illique precipiam'³; quarto cause consequende utilitas et efficacia, quia 'ut sit dux super Israel'.

Est ergo promovendus conveniens. dignus et habilis: 'Salomon'; est status eminens, clarus et nobilis. quia^p 'sedebit super solium meum, et ipse regnabit pro me'²; 10 est promovens excellens^q, celsus. sublimis et celebris. quia 'illique^r precipiam'; est fructus expediens, decens^s, bonus et utilis. quia 'ut sit dux super Israel'.

Ut hodie intuemur

personam nostri electi	{	gratiose et convenienter comparatam: 'Salomon';	
		gloriose et eminenter collocatam. quia 'sedebit super solium 15 meum. et ipse regnabit pro me' ² ;	
		seriose. virtuose. rationabiliter ⁿ et irrefragabiliter approbatam. quia 'illique precipiam' ³ ;	
		fructuose ^t et utiliter sublimatam. quia 'ut sit dux super Israel'.	

Comparatur ergo gratiose propter preconium singularis et quasi similis convenientie et conditionis: 'Salomon'. 20

Collocatur gloriose. quia assumitur ad fastigium regalis et tandem imperialis excellentie et dominationis, quia 'sedebit super solium meum. et ipse regnabit pro me'.

Approbatur virtuose propter iudicium papalis sententie et distinctionis^u, quia 'illique precipiam'. 25

Sublimatur fructuose propter fructum expectate^v finalis et salutaris presidentie et gubernationis. quia 'ut sit dux super Israel'.

(I) Dico ergo primoⁿ. quia tangitur persone assumende ydoneitas et sufficientia. Est enim conveniens. dignus et habilis. ut intueamur personam^w eius^w gratiose et convenienter comparatam propter preconium singularis et quasi similis convenientie 30 et conditionis. quia 'Salomon'. Ad cuius evidentiam considero,

quod ⁿ Salomon	{	in aliquibus profecit.	
		in ^x aliquibus ^x excessit.	
		in ^x aliquibus ^x defecit.	
Salomon enim profecit	{	in ^y patrie magnitudine.	35
		in ^x prudentie certitudine.	
		in ^x iustitie rectitudine, in ^x elementie dulcedine.	
Salomon autem excessit	{	in ^x sapientie limpidine.	
		in ^x habundantie et ^x opulentie ^x plenitudine.	40
		in ^x familie amplitudine. in ^x quiete et tranquille ^z vite pulchritudine.	
Sed ^x Salomon defecit	{	in ^a luxurie et lascivie turpitudine.	
		in perseverantie longitudine, in ydolatrie multitudine,	45
		in rei bellice ^b fortitudine.	

100. ⁿ) deest M. ^o) etc. add. M. ^p) ipse V. ^q) precellens M. ^r) illi M. ^s) et add. V.
^t) approbando et fructuose V. ^u) diffinitionem V. ^v) expectare V. ^w) ei. pers. V. ^x) deest V.
^y) in bis scriptum V. ^z) tranquillitate V. ^a) ex M. ^b) publice V.

Noster ergo electus Salomoni { comparatur in profectu,
superatur in excessu,
preservatur a defectu,

ut quasi habeat in ordine ad Salomonem triplicem combinationem, scilicet^c adequationis,
5 excessi et excedentis. Nam in primo adequatur, in secundo superatur, in tertio superans^d
commendatur^d.

Adequatur enim { in magnitudine patrie et devotionis,
in certitudine prudentie et discretionis,
10 in^e rectitudine iustitie et distributionis,
in^e teneritudine clementie et compassionis.

Superatur autem* { in limitudine scientie et cognitionis,
in plenitudine pecuniarie possessionis,
15 in amplitudine familie et ordinationis,
in dulcedine quiete et^f pacifice^g gubernationis.

Superans autem commendatur { in pulchritudine coniugalis continentie et^f incorrup-
tionis^f,
in longitudine finalis^g perseverantie et durationis,
20 in celsitudine divine adorationis,
in fortitudine corporalis et bellice experientie et
exercitationis.

(1) Dico primo, quod noster electus Salomoni adequatur in magnitudine patrie et
devotionis. Sicut enim Salomon totus fuit intentus ad edificium templi et ornamen-
torum eius et gloriam ipsius, sicut dicitur III. Reg. V.^h usque ad VIII. et inclusive,
sic noster electus, sicut pridie archiepiscopus declaravit, tam in fundatione novi collegii
25 in castro Pragensi sicut in ampliatione ministrorum Deoⁱ et beate Virgini famulantium
in ecclesia Pragensi sicut in iocalium pulcherrimorum donatione et larga et ampla
dotatione et, quod obmisit archiepiscopus, in nove ecclesie in regno Bohemie ad eius
supplicationem erectione^k et^e per^l eius dotationem^l larga reddituum concessione et in
abbatiarum reparatione et in ecclesia Pragensi procurata erectione et sublimatione^m ad
30 ecclesiam metropolitanam et etiam aliorum locorum religiosorum fundatione et perso-
narum ecclesiasticarum defensione manifeste apparet, ut merito dicatur de eo, quod
dicitur III. Reg. VI: 'Edificavit Salomon domum Domino, et consummavit eam'¹. Et
videte, quod ista conditio est mirabiliter necessaria in rege, maxime in imperatorem
promovendo; debet enim esse^f catholicus, non scismaticus vel hereticus, devotus, non
35 indevotus, de Deo et eius gratia, non de sua potentia confisus, quod pulchre dictum
est Deuteronomii XVII, ubi dicitur sic^f: 'Illum regem constitues', quem dominus Deus
tuus elegerit de numero fratrum tuorum; non poteris alterius gentis hominem regem
facere, qui non sit frater tuus; qui, postquam sederit in solio regni sui^o, describet^p
sibi Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar^q a sacerdotibus Levitice
40 tribus, et habebit secum, legetque illud omnibus diebus vite sue, ut discat timere
dominum Deum suum et custodire verba et cerimonias eius, que in lege precepta sunt;
neque elevetur cor eius in superbiam super fratres suos, neque declinet in partem
dexteram^r vel sinistram². Extra^s de elect. 'venerabilem': 'Nunquid, si principes^t non

*) in presenti *add. M.*

45 100. c) vel V. d) sup excommendatur *M*; semper excommendatur *V*. Cf. *infra lin. 17 et p. 149 lin. 4.*
e) *deest V.* f) *deest M.* g) et *add. V.* h) *ve V*; *fe M.* i) *Dei MV.* k) *erectionem MV.*
l) *pro eius dotatione V.* m) *sublevatione V.* n) *institues M.* o) *tui M.* p) *describes MV.*
q) *exempla M.* r) *dextram M.* s) *e \bar{x} M*; *exemplo V.* t) *corr. ex princeps M*; *princeps V.*

1) *III Reg. 6, 14.* 2) *Deut. 17, 15—20.*

solum in discordia, sed etiam in concordia, sacrilegum quemcunque vel excommunicatum in regem, tyrannum vel fatuum, hereticum eligerent aut^u paganum, nos inungere, consecrare, aut coronare hominem huiusmodi deberemus? Absit omnino¹. Et videte verbum notabile, quod^v sic^w eligendus est rex de fratribus, quod^x etiam constitui non potest nec per papam nec per alium, nisi sit frater per fidem; quia, si extra fidem est, 5 rex vel imperator de^y populo Israel esse non potest. Unde dicit: 'non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui non sit frater tuus'. Quomodo ergo Ludowicus de Bavaria, hereticus manifestus^z, sicut alias probavi^{1*}, potest regnare vel imperare? Certe nullo modo; ymmo^a sicut in hac^a historia thematis preassumpti Adonias filius Agith elevabatur, dicens: 'Ego regnabo'², et tamen iussu David exclusus est a regno, 10 et Salomon filius Bersabee sublimatus est. dicente David ipsi Bersabee: 'Vivit Dominus, quia, sicut iuravi tibi, Salomon filius tuus regnabit post me, et ipse sedebit super solium meum pro me, sic faciam hodie', III. Reg. I³, ut expulso illo heretico Bavaro iste Salomon filius Bersabee, id^a est^a ecclesie^b, que^c interpretatur puteus satians^d vel fons septimus^e; ecclesia enim et^u satiat^a et refrigerat per ecclesiastica sacramenta, et est 15 fons septimus, per septem dona Spiritus sancti⁴. Iste ergo filius tuus sedebit super istud solium et regnabit; et hoc faciam sibi hodie ipsum approbando et electionem eius confirmando. Et videte: quod ipse sit ita^f catholicus, ita devotus, ita ecclesie munificus, non solum sibi^f debetur ex successione, quia a sanctis parentibus et consimilibus facientibus noscitur descendisse, sed etiam debetur sibi ex nomine, quia Karolus. Quis autem 20 magis devotus et munificus ecclesie quam Karolus Magnus fuit? Patet ystorias intuiti. Unde de eo legitur, quod non videbatur sibi, quod posset satis^g ecclesie^g dare, attendens illud, quod in omni illo^h, quod datur Deo et ecclesie, quecunque immensitas est mensura⁵. 'Vivat ergo rex Salomon'. III. Regum I⁶.

Secundo dico, quod adequatur in certitudineⁱ prudentie et discretionis. Ad litteram 25 enim, sicut Salomon fuit prudentissimus, sic iste est valde prudens et discretus; optime enim, sicut prudens animus, scit tempora dispensare, futura providendo, presentia ordinando, preterita memorando. Et ista conditio est bene necessaria principi, quia Prov. XXVIII: 'Dux indigens prudentia multos opprimit per calumpniam'⁷. Ideo dicebat ille^k Salomon Prov. VII: 'Dic sapientie: soror mea es, et prudentiam voca 30 amicam tuam'⁸ et Prov. III: 'In omni possessione tua^f acquire prudentiam, arripe illam, et exaltabit te. glorificaberis ab ea, cum eam fueris amplexatus. Dabit capiti tuo augmenta gratiarum, et corona inelyta^l proteget te'⁹. Et ideo ipse Salomon, III. Reg. tertio, petivit a Domino, qui dixerat ei: 'Postula quod vis, ut dem tibi', ut daret sibi 'cor docile et intelligens, ut posset iudicare populum^m et discernere inter 35 bonum et malum'¹⁰; quod et Deus sibi concessit. Unde Eccles. I. dicit^f: 'Dedi cor meum, ut scirem prudentiam atque doctrinam'¹¹.

Tertio dico, quod noster electus adequatur Salomoni in rectitudine iustitie et distributionis. Ad litteram enim, sicut de Salomone dicitur III. Reg. III. in fine, quod 'audivit omnis Israel iudicium, quod iudicasset rex, et timuerunt eum, videntes sapientiam Dei esse in eo ad faciendum iudicium'¹². Unde ipse Salomon parabolas edidit 'ad¹³ faciendam^a sapientiam et disciplinam, ad intelligenda verba prudentie, et suscipiendam eruditionem doctrine, iustitiam^o. iudicium et equitatem'; sic iste dicitur esse valde

100. u) vel M. v) quia V. w) sicut V. x) quia M. y) in V. z) est add. V. a) deest V. b) filius add. V. c) qui V. d) faciens V. e) et add. V. f) deest M. g) eccl. sat. V. h) eo V. i) plenitudine V. k) iste M. l) integra MV. m) falsum M. n) faciendum M. o) et add. M.

1) c. 34 X de elect. (I, 6). 1*) Scilicet in collatione 1346. Apr. 13. habita, cf. Reg. Ludw. p. 233 nr. 189. 2) III Reg. 1, 5. 3) III Reg. 1, 29—30. 4) Isidor. Quaest. in Vet. Testam. ed. Arevalus V, 532. 5) Unde sumptum sit, nescimus. 6) III Reg. 1, 34. 39. 7) Prov. 28, 16. 8) Prov. 7, 4. 9) Prov. 4, 7—9. 10) III Reg. 3, 5—9. 11) Eccles. 1, 17. 12) III Reg. 3, 28. 13) Prov. 1, 1—3. 50

iustus et in punitione malorum et in premiatione bonorum et in distributione honorum, ut de eo dicatur illud Ier. XXIII: 'Regnabit rex, et sapiens erit, et faciet iudicium et iustitiam in terra'¹. Et ista conditio est mirabiliter necessaria principi. 'Abhominabiles enim reges, qui agunt impie, quoniam iustitia firmatur solium, et voluntas regum labia iusti' Prov. XVI². Et ideo Prov. XX: 'Rex, qui sedet in solio iudicii, dissipat omne malum intuitu suo'³. Unde pulchre loquitur Iob XXXVI. dicens: 'Non aufert Deus a iusto oculos suos, sed reges in solio collocat in perpetuum'⁴; 'iustitia enim elevat gentem, miseros facit populos peccatum', Prov. XIII⁵, et 'regnum transfertur de gente in gentem propter iniustitias', Eccli. X⁶, ut merito sit sicut ille^v Salomon, cui dixit regina Sabba III. Reg. X: 'Sit dominus Deus tuus benedictus, cui complacuisti, qui posuit te super thronum Israel et constituit te regem, ut faceres iudicium et iustitiam'⁷.

Dico quarto, quod noster electus adequatur Salomoni in teneritudine elementie et compassionis. Unde ipse Salomon dicebat, Prov. XI: 'Clementia preparabit vitam'⁸; et XVI: 'In hilaritate vultus regis vita, et clementia eius quasi ymber serotinus'⁹. Unde Isai. XVI: 'Preparabit in misericordia solium, et sedebit super illud in veritate in tabernaculo David iudicans et querens iudicium et velociter reddens, quod iustum est'¹⁰. Noster etiam^q electus dicere potest illud Iob XXXI: 'Ab infantia crevit mecum' miseratio, et de ventre matris mee egressa est mecum'¹¹. Clementia autem^s est virtus summe necessaria principi. Unde dicit Salomon Prov. XX: 'Misericordia et veritas custodiunt regem, et roborabitur clementia thronus eius'¹² et III. Reg. XX. dicitur: 'Reges Israel elementes sunt'¹³. Ideo dicebat ille Arthaxerses^t: 'Cum pluribus imperarem et universum orbem mee ditioni subiugassem, nequaquam volui abuti potentie magnitudine, sed clementia et lenitate gubernare subiectos, ut absque ullo terrore vitam silencio transigentes optata cunctis mortalibus pace fruerentur'¹⁴. Et quomodo clementia necessaria est principi, deducit diffuse Seneca in libello de clementia ad Neronem, unde inter cetera dicit^s, quod princeps clemens vivit optantibus^t cunctis¹⁵, quo nichil desiderabilius; et^u Eccli. III: 'Fili! in mansuetudine opera tua perface et super hominem gratiam diligeris'^{u16}. Unde III. Reg. XII. dictum est Roboam filio^v Salomonis, quod, si audiret populum et diceret ei verba lenia^w et responderet sermonibus clementibus, obediret ei populus^r cuncto tempore¹⁷, et quia^r contrarium fecit, X partes regni sui perdidit. Et Iob dicebat XXIX: 'Cum sederem quasi rex circumstante me exercitu, eram tamen merencium consolator'¹⁸. Bene ergo noster electus Salomoni adequatur in istis quatuor virtutibus, quasi in quatuor lapidibus pretiosissimis, ornantibus dyadema cuiuscunque principis,

ut primus sit, qui procedat^x, laetitia et devotio,
 secundus prudentia et discretio,
 tertius iustitia et equa distributio,
 quartus clementia et compassio.

Merito ergo Salomoni comparatur I. Reg. III: 'Salomon erat in ditione sua' etc.^{r19} et I. Reg. II: 'Salomon sedit super thronum David patris sui, et firmatum est regnum eius nimis'²⁰.

100. p) iste *M.* q) enim, *postea corr. in autem M.* r) *deest V.* s) *deest M.* t) *sic al. man. in margine corr. pro Arthacassios M; Archaristes V.* u) *optantibus MV.* v) *et—diligere deest V.* w) *filium M.* x) *precedat V.*

1) *Ierem. 23, 5.* 2) *Prov. 16, 12—13.* 3) *Prov. 20, 8.* 4) *Iob 36, 7.* 5) *Prov. 14, 34.*
 6) *Ecclus. 10, 8.* 7) *III Reg. 10, 9.* 8) *Prov. 11, 19.* 9) *Prov. 16, 15.* 10) *Is. 16, 5.*
 11) *Iob 31, 18.* 12) *Prov. 20, 28.* 13) *III Reg. 20, 31.* 14) *Esth. 13, 2.* 15) *Seneca de clem. I, 19, 7.* 16) *Ecclus. 3, 19.* 17) *III Reg. 12, 7.* 18) *Iob 29, 25.* 19) *Potius III Reg. 4, 21.*
 20) *Potius III Reg. 2, 12.*

(2) Dicebam ergo^y secundo, quod Salomon excessit nostrum electum in quatuor:

Primo in limpitudine scientie^y et cognitionis. Licet enim noster electus sit sufficienter, quantum pertinet ad principem secularem, litteratus^z, unde Latinum et^a intelligit et^a loquitur et multa^b ydiomata novit, sicut Ytalicum, Gallicum, Sclavonicum^c, Ungaricum et Theutonicum^{d1}, tamen ad scientiam Salomonis non attingit; Salomon enim dicit de se ipso, Eccl. I, quod 'precessit sapientia omnes, qui ante eum fuerunt^e in Ierusalem' unde 'disputavit a cedro, que est in Lybano'² etc.

Secundo excessit* in plenitudine pecuniarie possessionis. Fuit enim valde dives, sicut ipsemet^f dicit de se ipso Eccl(es). II. et III.^g Reg. X.^h dicitur, quod temporibus suis argentum in Ierusalem nullius reputationis^a pretii erat³; et subdit, quod 'fecit Salomon, quod tanta habundantia argenti esset in Ierusalem quanta etⁱ lapidum'⁴, et II. Par. IX, quod 'argentum in diebus Salomonis pro nihilo reputabatur'⁵; et subdit: 'Magnificatus est Salomon super omnes reges terre pre divitiis et gloria'⁶. Iste autem, ut credo, non est ita pecuniosus; et certe non mirum, quia I. Par. XXII. legitur, quod David rex reliquerit Salomoni filio suo 'in impensas domus Domini auri talenta C milia et argenti mille milia talenta^k; eris autem et ferri non est pondus'⁷. Credimus autem, quod rex Boemie, pater nostri electi, tante liberalitatis fuit, quod^k potius debita, quam tanta sibi talenta dimisit. Sed nec propter hec presumant adversarii, quia indubitanter tenemus^l, quod hec omnia adiicientur sibi. Mat. VI: 'Primum querite regnum Dei, et^m hec omnia adiicientur vobis'^{m8}.

Tertio excessit Salomon in amplitudine familie et ordinationis. Unde III. Reg. X.ⁿ dicitur, quod 'videns regina Sabba sapientiam Salomonis et domum, quam edificaverat, et cibos mense eius et habitacula servorum^o et ordines ministrantium vestesque eorum et pincernas et holocausta, que offerebant in domo Domini, non habebat ultra spiritum'⁹.

Quarto^p excessit in dulcedine quiete et pacifice gubernationis, quia, ut dicitur Eccl. XLVII, 'Salomon imperavit in diebus pacis'¹⁰. Unde I. Par. XXII.^q dicitur^r, quod Salomon fuit 'vir quietissimus et requiescere fecit eum^s Dominus ab omnibus inimicis suis per circuitum, et ob hanc causam pacificus vocatus est, et pacem et otium^t dedit Deus in Israel^u cunctis diebus eius'¹¹. Iste autem iam habet^v adversarium, sicut David habuit Saulem, illum scilicet Bavarum hereticum et seismicum manifestum; sed confido in Domino, quod ita erit de eo sicut de David, et de Bavaro sicut de Saule et domo eius. Unde II. Reg. III. dicitur, quod 'facta est longa concertatio inter domum David et domum Saul; David proficiens et semper se ipso robustior, domus autem Saul decrescens cottidie'¹². Et notate, quod, licet Salomon in pace^w regnaverit, David autem semper et in^x bellis et in sanguine, non tamen propter hoc fuit, quin^y David fuerit Salomone sanctor: ymmo frequenter Deus multa aliquorum temporibus immittit, ut sit eis, sicut^z virtutis, ita^a occasio et salutis; sicut deducit Bernhardus in libro^b de^b laude nove militie Templi de civitate sancta Ierusalem, quam totiens permisit^c Dominus^d impugnari¹³. Unde de filiis Israel dicitur Iudic. III, quod dimisit Dominus eis aliquas

*) quantum est de presenti *add. M.*

40

100. *y*) *deest M.* *z*) *praecedat elcus del. M.* *a*) *deest V.* *b*) *etiam add. V.* *c*) *Slavonicum V.*
d) *Theutonicum V.* *e*) *fuerant M.* *f*) *enim V.* *g*) *hic et saepius infra numerus litteris exaratus M.*
h) *V V.* *i*) *esset M.* *k*) *deest M.* *l*) *reverimus corr. ex referimus V.* *m*) *et — vobis deest V.*
n) *V V; IX M.* *o*) *suorum M.* *p*) *Sed quarto V.* *q*) *II V.* *r*) *dicit M.* *s*) *enim M.*
t) *odium M.* *u*) *et Israel V; sibi M.* *v*) *habuit M.* *w*) *parte M.* *x*) *ē pro et in M.* *y*) *qm V.*
z) *est add. M.* *a*) *et add. V.* *b*) *deest V.* *c*) *promisit M.* *d*) *Deus V.*

1) *Cf. Werunsky 'Gesch. Karls IV.' I, 442 sqq.* 2) *Eccles. 1, 16; III Reg. 4, 33.* 3) *III Reg. 10, 21.*
4) *ibid. 27.* 5) *II Par. 9, 20.* 6) *ibid. 22.* 7) *I Par. 22, 14.* 8) *Mat. 6, 33.* 9) *III Reg. 10, 4—5.*
10) *Ecclus. 47, 15.* 11) *I Par. 22, 9.* 12) *II Reg. 3, 1.* 13) *c. V § 11 (Opera ed. Mabillon II, 549).*

vicinas regiones alienigenarum, ut 'crudiret in eis Israhelem, ut bella addiscerent, et haberent consuetudinem preliandi'¹. Et Deut. VII. dicit, quod 'paulatim consumpsit illas gentes et per partes, ne bestie multiplicarentur contra eos'², id est bestie infernales.

(3) Dicebam tertio, quod noster electus superans Salomonem commendatur:

5 Primo in pulchritudine coniugalis continentie et incorruptionis. Salomon enim 'inclinavit femora sua mulieribus, et posuit maculam in gloria sua', sicut dicitur Eccli. XLVII,³ et III. Reg. XI: 'Rex Salomon adamavit mulieres alienigenas multas'⁴. Iste autem pudicus cum uxore sua, ut audivimus.

Secundo superat^e in longitudine perseverantie et durationis. Salomon enim in
10 Scriptura bonum habuit initium, sed malum exitum, sicut apparet III. Reg. XI^f. De isto presumimus, quod non solum bonum initium, immo felix medium et felicissimum exitum habebit semper in devotione ad Deum^g et ecclesiam persistendo; et certe, si oppositum faceret, male pro eo, sicut apparet de omnibus imperatoribus, qui se^h finaliterⁱ ecclesie opposuerunt, sicut de Frederico^k et de^l aliis. 'Esto ergo fidelis usque ad
15 mortem, et dabo tibi coronam vite', Apoc. II⁵, quia 'incassum bene agitur, si ante consummationis terminum deseratur'¹⁷⁶. Unde de Salomone: statim cum^m incepitⁿ male agere, statim Dominus suscitavit sibi adversarium, ymmo adversarios multos, sicut Iero-boam et Adan. Unde III. Reg. XI: 'Suscitavit Dominus adversarium Salomoni'⁷.

Tertio superat in celsitudine divine adorationis. Salomon enim colebat Astarten^o
20 deam Sidoniorum^p et Chamos deum Moabitarum, et Maloch^q ydolum Ammonitarum, sicut dicitur III. Reg. XI⁸. Sed noster electus solum unum Deum adorat et illi soli servit et serviet in futurum.

Sed quarto superat in fortitudine corporalis et bellice experientie et exercitationis. Salomon enim inⁱ armorum exercitio non fuit; immo dicebat David de eo: 'Salomon filius
25 meus parvulus est et delicatus', I. Paralip. XXII⁹. Sed noster electus adhuc in pueritia fuit in armorum exercitio et in Ytalia et in aliis partibus, attendens illud Vegetii^r de re militari, quia 'scientia rei bellice dimicandi nutrit audaciam; nemo enim facere metuit, quod se bene didicisse confidit'¹⁰. Unde audivi, quod quasi alter Iudas Machabeus 'similis factus estⁱ leoni in operibus suis'¹¹. Unde ipse 'potens^s viribus a iuven-
30 tute sua sit princeps militie et ipse agat bellum populi', I. Mach. II¹². Ut merito ex istis quatuor ultimis^u conditionibus dicamus de eo illud Mat. XII: 'Ecce plus quam Salomon'¹³.

Hoc de primo, in quo tangitur nostri electi ydoneitas et sufficientia: ipse enim describitur conveniens, dignus et habilis^v, quia catholicus et devotus, quia^h industrius
35 et discretus, quia^h iustus et equus, quia^h clemens et pius, quia^h sobrius et castus, quia^h bellicosus et strenuus, ut probatum est, non solum sicut Salomon, sed etiam^h in ali- quibus plus quam Salomon.

(II) Dico secundo, quod describitur status nobilitas et excellentia. Status enim, ad quem assumitur, est eminens, clarus et nobilis. Unde propter hec^w collocatur
40 eminenter et gloriose, quia promovetur ad fastigium regalis et tandem imperialis excellentie et dominationis. Unde dicitur in themate: 'Sedebit super solium meum'^h, et

100. e) superant *M.* f) *X M.* g) Dominum *V.* h) *deest V.* i) *deest M.* k) Friderico *V.*
l) *ex desideratur corr. M.* m) sicut *V.* n) incipit *M.* o) Astarcon *M*; Astartem *V.* p) Sodo-
45 morum *V.* q) Malech *V.* r) negotii *M.* s) in *add. V.* t) post *M.* u) mltis *M.* v) huilis *V.*
w) hoc *V.*

1) *Iudic. 3, 1, 2.* 2) *Deut. 7, 22.* 3) *Ecclus. 47, 21-22.* 4) *III Reg. 11, 1.* 5) *Apoc. 2, 10.*
6) *Unde sumptum sit, nescimus.* 7) *III Reg. 11, 14.* 8) *III Reg. 11, 5 et 7.* 9) *I Par. 22, 5.*
10) *Veget. I, 1.* 11) *I Mach. 3, 4.* 12) *I Mach. 2, 66.* 13) *Mat. 12, 42.*

ipse regnabit pro^x me³. Ad cuius evidentiam est^y sciendum, quod iste status^z imperialis est eminens, altus et nobilis specialiter propter quatuor:

Primo quia propheticè prefiguratus ^a ,	Unde ^c status iste habet ^d	{ propheticam ^e prefigurationem, celicam derivationem, amplificam dilatationem, mirificam exaltationem.	5
secundo ^b quia generose derivatus,			
tertio ^b quia spatiosè dilatatus,			
quarto ^b quia gloriose exaltatus.			

(1) Dico primo, quod status iste est propheticè prefiguratus^f. Habet enim propheticam prefigurationem^g. Ad litteram enim secundum expositionem Hebreorum et aliorum sanctorum illa quatuor animalia, que vidit Ezechiel, Ezech.^b I, significant^h quatuor imperia, que fuerunt:

Leo imperium Assyriorum, quod fuit primum. Unde et frequenter reges Assyriorum per leonem in Scriptura significantur; et etiam dicunt aliqui, quod leonesⁱ in vexillo portabant. Et primus, qui regnavit in isto imperio, fuit Belus pater Nini; et duravit illud regnum MCCC et V annis, sicut dicit Augustinus XII. de civitate Dei c. X¹. Sed postea translatum est Dei iudicio ad Persas et Medos, sicut patet Dan. V².

Homo autem significat imperium Persarum et Medorum, quod incipit a Dario, et duravit annis CCCCLXXXV, sicut dicit Augustinus ibid. Significatur autem per hominem, quia istud regnum multum humanius tractavit regnum Iudeorum quam alia. Unde etiam Cyrus rex Persarum et Medorum dedit licentiam reedificandi Ierusalem et templum, propter quod Scriptura multum^k eum commendat, ut patet Ysai. XLV³.

Bos autem significat regnum Grecorum, quod incepit ab Allexandro, quod minus ceteris duravit, quia post mortem Allexandri 'imposuerunt sibi omnes dyademata', sicut dicitur I. Machabeorum I^b 4. Istud autem significatur per bovem, quia, sicut bos impingit^l cornibus^l, ita istud regnum^m impexit in regnum Iudeorum, sicut apparet I. et II. Machabeorum, maxime tempore Antiochi illustris, qui significatusⁿ est per cornu modicum, quod postea factum est grande, Daniel VIII⁵.

Sed aquila significat^o imperium Romanum^p, quod incepit tempore Romuli, regnante Ezechia in Iudea, sicut dicit Augustinus XVIII. de civitate Dei c. XXII⁶, et durat usque nunc, licet facte sint multe translationes per ecclesiam, sicut de Grecis in Germanos in personam magnifici Karoli, sicut dicitur Extra de elect. c. 'venerabilem'⁷. Istud autem significabatur per aquilam, unde et signum Romani imperii aquila est, et sicut dicitur Ezech. I, inter ista quatuor animalia facies aquile desuper erat⁸, quia istud imperium Romanum maius et potentius ceteris fuit. Unde et Iero(nim)us dicit super Daniele: 'Imperio Romano nichil fortius et durius fuit'⁹.

Fuerunt etiam^b ista imperia figurata, Dan. II, per statuam, quam vidit Nabuchodonosor, cuius caput aureum, pectus et brachia argentea, venter et femora ex^a ere, sed tybias habebat ferreas¹⁰. Regnum enim Assiriorum figuratum est per caput aureum, Persarum et Medorum per argentum, Grecorum per es, sed Romanorum^r per ferrum. Modo dicit textus: 'Regnum quartum erit velut ferrum^s; quomodo enim ferrum comminuit et domat omnia, sic regnum quartum comminuet et conteret omnia'¹¹. Verum est, quod pars pedum istius statue erat ferrea et quedam fictilis, quia, sicut exponit Daniel, 'regnum

100. x) per M. y) deest M. z) est add. V. a) presignatus V. b) deest M. c) licet add. V. d) deest V. e) praecedat propter V. f) presignatus V. g) figurationem V. h) signant M. i) leonem V. k) deest M. l) impingit carnibus M. m) imperium V. n) signatus V. o) significavit M; significatur V. p) Romanorum V. q) de V. r) Romanum V. s) ferreum M.

1) *Ubi haec habentur*: regnum Assyriorum in eadem epistola Alexandri quinque milia excedit annorum; in Graeca vero historia mille ferme et trecentos habet ab ipsius Beli principatu. *Migne tom. 41 col. 358.* 2) *Dan. 5, 28.* 3) *cf. Is. 45, 1. 13.* 4) *I Mach. 1, 10.* 5) *Dan. 8, 9.* 6) *Migne tom. 41 col. 578.* 7) *c. 34 X de elect. I, 6.* 8) *Ezech. 1, 10.* 9) *Hieron. Comm. in Dan. c. 2 (Opera V, 634).* 10) *Dan. 2, 32-33.* 11) *ibid. 40.*

divisum erit, et ex parte regnum erit solidum et ex parte contritum¹, sicut hodie ad litteram cernimus. Patet ergo, quomodo istud imperium est prophetice prefiguratum, ut dicat illud Ioh. V: 'Scrutamini Scripturas, quia ipse sunt, que testimonium perhibent de me'².

5 (2) Dico secundo, quod iste status est generose derivatus: quia a Deo, non de terra, sed de celo duxit originem. Fecit enim Deus duo luminaria: luminare maius, ut preesset diei, et luminare minus, ut preesset nocti, solem scilicet et lunam: per que luminaria significantur sacerdotium et imperium: sol sacerdotium, luna imperium; sicut apparet Extra de maior. et obed. c. 'solite'³. Ut dicat imperium illud Eccli. XXIII: 'Ego ex ore Altissimi prodii'⁴. Omnis enim^t potestas a Deo est, ad Rom. XIII⁵. Unde dicebat Iohannes papa LXXXVI. Di. c. 'si imperator'⁶, quod 'habet imperator privilegia potestatis sue, que in administrandis legibus publicis divinitus consecutus est, et^u subdit, quod a Deo consecutus est^u propriam potestatem, quod utique verum est, sed mediante pontificali, sicut magis apparebit infra et eadem Di. c. 'cum ad verum'⁷.

15 (3) Tertio dico^t, quod^t iste status est spatiosè dilatatus. Nullum enim aliud regnum temporale est, quod non paucioribus limitibus coherceatur et quod habeat limites ita magnos; unde secundum legistas principatus eius est super omnem terram, et omnis terra est^w possessio eius, et ipse est^w dominus mundi; unde^x non habet ipse^w principatum limitatum, sed illimitatum secundum eos. Sed hodie secundum iura canonica
20 principatus suus etiam limitatus est, sicut apparet Extra de sent. et re iudic. c. 'pastoralis' in Clem⁸. Hoc tamen certum est, quod multo ampliorem quam regnum aliquod temporale habet dilatationem. Ezech. XXXVII: 'Rex unus erit omnibus imperans'⁹: omnibus secundum legistas, vel omnibus id est multis. Gen. XXVIII: 'Dilataberis ad orientem et occidentem, ad septentrionem et meridiem'¹⁰ etc.

25 (4) Quarto dico, quod iste status est gloriose^y exaltatus. Unde non solum extensive precellit alia, sed etiam intensive; nobiliter enim omnibus est; et ideo promovendo eum ad istum statum, possum sibi dicere, quod dicitur Deut. XXVI: 'Faciam te excelsiorem cunctis gentibus'¹¹, ut dicat michi, quod dicebat David^t de^z se ipso^z, I. Paralip. XVII: 'Fecisti me spectabilem super omnes homines'¹². Unde possumus dicere illud Ysaie II:
30 'In novissimis diebus erit preparatus mons^a domus Domini in vertice montium, et elevabitur super colles, et fluent ad eum omnes gentes'¹³. Et ideo^b merito dicitur, quod 'sedeat super solium meum', Ysaie IX: 'Super solium David et super regnum eius sedeat, ut confirmet illud et corroboret in iudicio et iustitia'¹⁴. Hodie enim collocabo eum, 'ut sedeat cum principibus, et solium glorie teneat', I. Reg. II¹⁵, ut merito
35 dicatur illud Hester III: 'Posuit solium eius super omnes principes'¹⁶, ut merito dicatur de eo illud, I. Paralip. ultimo: 'Sedit Salomon super solium Domini in regem, et cunctis placuit, et paruit illi omnis Israel'¹⁷. Et videte, quod non dicit solum, quod 'sedeat super solium'^c, sed 'super^c solium meum'; solium enim imperiale solium meum est, sicut magis declarabo satis cito infra; ut dicam illud III. Reg. I: 'Benedictus dominus Deus
40 Israel, qui dedit hodie sedentem in solio meo, videntibus oculis meis'¹⁸. Sed additur in themate: 'et regnabit pro me': ut dicatur illud I. Par. XXIX: 'Regnabit^e Salomon filius eius pro eo'¹⁹. Sed quare dicit: 'pro me'? numquid dimittam sibi istam kathe-

100. t) *deest M.* u) *et—est deest M.* v) *VIII M.* w) *deest V.* x) *bene M.* y) *generose V.*

z) *de se ipso deest V.* a) *meus M.* b) *idem M.* c) *solium—super deest V.* d) *deest MV.*

45 e) *sic MV; regnavit Vulg.*

1) *Dan. 2, 41. 42.* 2) *Ioh. 5, 39.* 3) *c. 6 X de maior. et obed. (I, 33).* 4) *Ecclus. 24, 5.*

5) *cf. Rom. 13, 1.* 6) *c. 11 Di. XCVI.* 7) *c. 6 ibid.* 8) *c. 2 in Clem. de sent. et re iud. V, 11.*

9) *Ezech. 37, 22.* 10) *Gen. 28, 14.* 11) *Deut. 26, 19.* 12) *I Par. 17, 17.* 13) *Is. 2, 2.*

14) *Is. 9, 7.* 15) *I Reg. 2, 8.* 16) *Esth. 3, 1.* 17) *I Par. 29, 28.* 18) *III Reg. 1, 48.*

50 19) *I Par. 29, 28.*

dram et istam sedem? certe non intendo. Sed pro me regnabit, quando pro honore meo et istius sedis regnabit; quando^f pro me regnabit, quando suum regimen ad honorem Dei et istius sancte sedis totaliter ordinabit, vel, sicut alia littera habet, post me, ut illud prius et posterius dicat^g vel ordinem temporis, quia iunior^h est me et forte me subtracto de medio adhuc regnabit, vel quia posterius me ad solium sue dignitatis pervenit, vel post ratione dignitatis, quia sua mea inferior, sicut dicam statim infra, vel post ratione originis, quia sua originatur a mea, sicut patebit statim. et sic posterius tempore, posterius natura et dignitate, et posterius etiam origine. 'Regni enim solio eum precedam', Gen. XLI¹. Et sic patet, quomodo status iste, ad quem assumitur, est eminens, altus et nobilis, quia assumitur ad fastigium regalis et tandem imperialis 10 excellentie et dominationis.

(III) Dico tertio, quod describiturⁱ promoventis auctoritas et eminentia, quia promovens est precellens, excelsus et sublimis; quia illi ego 'precipiam'. Ubi^k tangitur iudicium spiritualis^l sententie et diffinitionis: 'illique precipiam'.

(1) Ad cuius evidentiam sciendum est, quod spiritualis^l auctoritas in ordine ad 15 excellentiam imperialem habet tres actus preceptivos:

Habet enim	$\left\{ \begin{array}{l} \text{approbare,} \\ \text{iudicare,} \\ \text{regulare,} \end{array} \right\}$	unde potestas imperialis habet	$\left\{ \begin{array}{l} \text{petere decretum sue approbationis vel confirmationis,} \\ \text{subire iudicium sue examinationis vel discussionis,} \\ \text{sequi preceptum sue moderationis vel ordinationis.} \end{array} \right.$	20
------------	---	--------------------------------	--	----

Dico primo, quod papa habet actum primum preceptivum, qui est approbare. Habet enim electus in imperatorem promovendus petere decretum sue approbationis vel confirmationis. Unde Extra de elect. c.º 'venerabilem'² dicit, quod legatus denun- 25 tiatoris^p gerens officium personam regis approbavit et ducis reprobat; etº extra de iureiur. in Clem. c. 'Romani pontifices'^q dicit dominus Clemens: 'Persona eius ydonea reputata, ipsum nominavimus, denunciavimus etº declaravimusº regem Romanorum, ipsius approbantes personam eumque sufficientem et habilem declarantes ad suscipiendam imperialis celsitudinis dignitatem'³. Et istud videtur recte precessisse in^r Scriptura^r, 30 quoniam^s Samuel Saul reprobat et David approbat. sicut apparet I. Reg. XV. et XVI. et quasi per totum, et^r etiam^r quoniam^s omnes filios Ysai reprobat et solum David, qui erat minimus, approbat, I. Reg. XVI. Et semper Deus approbationem vel repro- bationem regum Israel fieri voluit per ministerium sacerdotum, et ista est differentia 35 inter dominium tyrannicum et usurpatum et dominium^t catholicum et approbatum, quia primum bene precessit in Scriptura et frequenter et sine ministerio sacerdotum, de quibus dicitur Osee VIII: 'Ipsi regnaverunt, sed non ex me'⁴. Sed^{t*} nequaquam bene secundum^{t*} fuit figuratum in Melchisedech, qui fuit 'sacerdos Dei altissimi', Gen. XIII⁵. Sed primum precessit in Cayn, sicut dicit Augustinus XV. de civitate Dei c. XIX. Et ideo dicit Augustinus^u super Ps. XLIII. quod reges soli Israel 40 inungebantur⁶, quod habebant immediate ordinem ad Christum, a quo dependet omnis unctio. Merito ergo, quia istud imperium catholicum est et unctionem recipit

100. ^f sic *M*; quandoque *V*. ^g dicant *MV*. ^h corr. ex minor *M*. ⁱ prescribitur *M*.
^k ibi *M*. ^l papalis *V*. ^m distinctionis *M*. ⁿ confirmationis *M*. ^o deest *M*. ^p denuntiationis *M*.
^q sic *MV*; potius principes legendum. ^r deest *V*. ^s quando *M*. ^t dominum *V*; 45 dominicum *M*. ^{t*} sed secundum me nequaquam unde secundum *V*. ^u idem *V*.

1) Gen. 41, 40. 2) c. 34 X de elect. I, 6. 3) c. un. in Clem. de iureiur. II, 9. 4) Os. 8, 4.
5) Gen. 14, 18. 6) Aug. Enarrat. in Ps. 44 § 19 (*Migne tom. 36 col. 505*).

promovendus ad ipsum debet approbari per summum sacerdotem. Unde^v dominus Bonifacius ad archiepiscopos Maguntinum, Coloniensem et Treverensem de persona^w Alberti in regem Romanorum electi inter cetera dicit sic^x: 'Ad nos ius et auctoritas examinandi personam in regem Romanorum electam pro tempore eiusque^y inunctio, consecratio, coronatio, manus impositio nec non denuntiatio seu reputatio ydoneitatis persone vel forme et nominatio regia seu ratione dignitatis^z persone vel forme reprobatio pertinere noscuntur¹.

Dico secundo, quod habet papa actum preceptivum, quia iudicare. Imperator enim habet subire iudicium sue examinationis vel discussionis. Unde dicitur in illo c. 'venerabilem': 'Ius et auctoritas examinandi personam electam in regem et promovendam ad imperium ad nos spectat, quia eum inungimus, consecramus et coronamus; est enim regulariter ac generaliter observatum, ut ad eum examinatio persone pertineat, ad quem impositio manus spectat²; et ideo apostolus dicit I. ad Thymot. V: 'Nemini cito manum imposueris'³. Cito autem manum imponere est: ante tempus examinis honorem prebere dignitatis; sicut et patet in glosa⁴ super isto verbo. Et ideo dicitur I. ad Corinth. II, quod 'animalis homo non percipit^a ea, que spiritus Dei sunt. Stultitia enim est illi, et non potest intelligere, quia spiritualiter examinatur. Spiritualis homo omnia disiudicat, et ipse a nemine iudicatur'⁵. Super quo^b verbo dicit Augustinus⁶ et est in glossa, quod propter hec spiritualia preponuntur corporalibus vel animalibus potestatibus, ut^c examinentur et probentur, an spiritualia ament et diligant. Unde LXXXVI. Di. c. 'duo sunt' dicit^d, quod imperator pendet ex pape iudicio, non e contra,⁷ quod satis apparet, cum pluries excommunicasse et deposuisse Romani pontifices imperatores legantur, sicut patet novissime in decretali 'ad apostolice' de sent. et re iudic. Li. VI.⁸ Ideo I. ad Corinth. VI. dicitur: 'Angelos iudicabitis, quanto magis secularia'⁹.

Dico tertio, quod papa habet actum preceptivum, quia regulare. Imperator enim habet sequi preceptum sue moderationis vel ordinationis. 'Leges enim non dedignantur sacros canones imitari'¹⁰. Unde imperator habet ad eum attendere^e, sicut ad exemplar. Unde^f Deut. XVII, quod rex 'recipiat exemplar a sacerdotibus'^f. Unde, quidquid agit et facit secundum regulam sacrorum canonum, bonum et iustum est: si quid autem ageret eis contrarium, non esset sequendum, sed potius reprobandum. Propter hec^g dicit Deut. XVII, quod, si quis 'superbierit, non obediens sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino, et decreto iudicis, moriatur homo ille, ut nullus deinceps intumescat superbia'¹¹. Mat. XVIII: 'Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus'¹². Unde Saul, quamdiu obedivit Samueli, bonus fuit et prosperatus est, sed quam cito non obedivit, reprobatus est. Unde I. Reg. XV. sibi dicitur: 'Scidit Dominus regnum a te^h et dedit illud proximo tuo meliori te'¹³. Et fuerunt verba Samuelis¹.

Quia ergo istos tres actus preceptivos habet, idcirco apparet^k eius eminentia et auctoritas; quando enim potestates sunt inter se adinvicem ordinate, maior precipit minori. Unde Pharao precipiebat Ioseph, et 'Ioseph precepit dispensatori', sicut apparet Gen. XLIII¹⁴. Papa vicarius est illius, de quo dicitur Ps. secundo: 'Ego autem constitutus sum rex ab eo super Syon montem sanctum eius, predicans preceptum eius'¹⁵; istud enim preceptum, de quo dicitur Eccle. VIII: 'Qui custodit preceptum, non

100. v) dicit *add. MV.* w) electione *V.* x) sicut *V.* y) eius quod *M;* eiusdem *V.* z) *sic MV.*

a) precipit *MV.* b) illo *V.* c) et *M.* d) dicitque *V.* e) tendere *M.* f) Unde—sacerdotibus *deest M.* g) hoc *V.* h) ecce loco a te *M.* i) Salomonis *M.* k) patet *V.* l) unde *add. V.*

1) *Supra tom. IV p. 87 lin. 16 sqq.* 2) c. 34 *X de elect. I, 6.* 3) *Tim. 5, 22.* 4) *interlinear.* 5) *I Cor. 2, 14. 15.* 6) *Non invenimus.* 7) c. 10 *Di. XCVI.* 8) c. 2 *in VI^{to} de sent. et re iud. II, 14.* 9) *I Cor. 6, 3.* 10) c. 8 *X de iud. II, 1;* c. 1 *X de novi op. nunt. V, 32.* 11) *Deut. 17, 12. 13.* 12) *Mat. 18, 17.* 13) *I Reg. 15, 28.* 14) *Gen. 44, 1.* 15) *Psal. 2, 6.*

experietur quiequam mali¹. Et ratio satis est, quia, sicut apostolus dicebat I. ad Cor. VII: 'Preeipio non ego, sed Dominus'². Preceptum apostolicum preceptum Dei est. Ideo dicebat apostolus I. ad Thymoth. V: 'Preeipe, ut irreprehensibiles sint'³, ideo II. ad Thessalonie. III. dicit: 'Confidimus de vobis, quod queeunque vobis preeipimus, et facitis et facietis; Dominus autem dirigat corda vestra in karitate Dei, et patientia Christi'⁴. Unde Dist. X. e. 'certum est hoc regibus'⁵ dicitur, quia^m 'regibus nostris est salutare, utⁿ voluntatem suam Christi sacerdotibus studeant^o subdere, non preferre, sacrosaneta per eorum presules discere potius quam docere et ecclesiasticam formam sequi'.

(2) Et videtur michi, quod ex istis tribus patet, quod eminentia papalis habet^p in ordine ad excellentiam imperialem quasi triplex genus causalitatis, sicut Deus habet in ordine ad creaturam:

Primo quidem originalem et effectivam.

secundo exemplarem et directivam.

tertio finalem et completivam.

Potestas^q enim imperialis catholica et approbata $\left\{ \begin{array}{l} \text{a papa originatur,} \\ \text{a papa exemplatur.} \\ \text{ad papam terminatur.} \end{array} \right.$

Et dimisso^q, quomodo a papa exemplatur, quia satis statim probatum est, primo declaro, quomodo a papa originatur: et istud suadeo duplieiter: primo quidem in genere, quia potestas temporalis est: secundo in specie, quia translata est.

Primum persuadeo^r decem viis:

Primo auctoritate Hugonis, qui in libro suo de sacramentis, parte secunda. li. II. e. III. dicit sic⁵: 'Due sunt potestates, secularis et spiritualis, et in utraque potestate diversi sunt gradus et ordines potestatum, sub uno tamen capite distributi, et quasi ab uno principio deducti et ad unum relati. Terrena potestas caput habet imperatorem⁷ vel⁷ regem, spiritualis potestas caput summum pontificem. Ad potestatem regis pertinent, que terrena sunt et ad terrenam vitam facta: ad potestatem summi pontificis pertinent, que spiritualia sunt, et vite⁸ spirituali attributa universa: quantum autem vita spiritualis dignior est quam terrena et spiritus quam corpus, tantum spiritualis potestas terrenam sive secularem potestatem honore ac dignitate preedit. Nam spiritualis potestas terrenam potestatem et instituere habet, ut sit, et iudicare habet, si bona non fuerit: ipsa vero a Deo primum instituta est, et cum deviat, a solo Deo iudicari potest: sicut scriptum est: 'Spiritualis homo omnia disiudicat, et ipse a nemine iudicatur'⁸. Quod autem spiritualis potestas, quantum ad divinam institutionem spectat, et prior sit tempore et maior dignitate, in illo antiquo Veteris testamenti populo manifeste declaratur, ubi primum a Deo sacerdotium institutum est, postea vero per sacerdotium iubente Deo regalis potestas ordinata. Unde adhuc in ecclesia Dei sacerdotalis dignitas regalem potestatem saerat, sanctificans per benedictionem et formans per institutionem'. Ex qua auctoritate patet, quod potestas spiritualis temporalem instituit, ut sit, et iudicat, si bona non fuerit, et consecrat, ut bona sit.

Secundo, quia non cuiusque potestati, sed soli spirituali et sacerdotali dictum est Ierem. e. I: 'Eccc constitui te super gentes et regna, ut evelles et destruas et disperdes

100. ^m) quod V. ⁿ) et M. ^o) deest V; studeat M. ^p) deest M. ^q) ordo verborum
Potestas—dimisso *penitus confusus in V.* ^r) persona V. ^s) in re M; iure V.

1) *Eccles.* 8, 5. 2) *I Cor.* 7, 10. 3) *I Tim.* 5, 7. 4) *II Thess.* 3, 4, 5. 5) *c. 3 Di. X:* certum est, hoc rebus vestris esse salutare, ut cum de causis agitur Dei, iuxta ipsius constitutionem regiam voluntatem sacerdotibus Christi studeatis subdere etc. 6) *Hugonis de S. Victore 'De sacramentis christianae fidei' l. II p. II c. 4, Migne tom. 176 col. 418. In initio locus laudatus hic aliquantulum mutatus est.* 7) *Apud Hugonem in edit. laudata non legitur.* 8) *I Cor.* 2, 15.

et dissipet et edificet et plantas¹. Istud enim verbum non est dictum^t regi nec imperatori, sed Ieremie, qui fuit de sacerdotibus de Annatot^u, sicut patet Ierem. I².

Tertio, quod potestas imperialis^v temporalis catholica et approbata originem habuit a potestate spirituali, satis patet I. Reg. VIII, quia populus Israel petivit regem, sed non a quocumque, sed a Samuele; unde dicitur ibi: 'Constituere super^w nos regem, qui iudicet nos'³; et etiam ibidem dicitur: 'Da nobis regem'⁴. Unde non ad electionem populi, sed ad petitionem dumtaxat, Samuel iuxta consilium Dei dedit eis regem Saul; et idem etiam fuit de David, I. Reg. XVI, et Ioiadas sacerdos Ioas constituit regem et collocavit in solio regali^x, Atalia, que^w regnum usurpare voluerat, gladio interfecta, sicut patet II. Paralip. XXIII; et patet de aliis regibus.

Quarto videtur michi hoc figuratum fuisse recte Numerorum XI, ubi Dominus ad petitionem Moysi, quia gravabatur in multitudine regiminis, voluit, quod idem Moyses LXX viros eligeret⁵, qui iurarent ad populi gubernationem; et dicit textus, quod istis dedit Deus non immediate spiritum, sed mediante Moyse. Unde dicitur in textu, quod tulit de spiritu Moysi, et dedit illis⁶, ut recte significaret omnem^y potestatem temporalem a sacerdotali derivatam; 'Moyses enim et Aaron in sacerdotibus eius', in^w Ps.⁷, et licet isti LXX fuerint^z figura LXX discipulorum, sicut deducit Gregorius in prefatione⁸, tamen multo propius fuerunt figura, ymmo res gesta istius potestatis temporalis derivate a spirituali; isti enim sunt electi ad potestatem temporalem, non spiritualem, quia non omnes erant de tribu Levi, sed de cuncto populo Israel, et de qualibet tribu erant aliqui; sola autem tribus Levi potestatem illam spiritualem habebat.

Quinto ad hec videtur multum facere, quod a principio, ex quo fuit rex catholicus et approbatus, sacerdotium et regnum^a in unam convenere personam. Unde Melchisedech, qui fuit rex Salem^b, 'erat sacerdos Dei altissimi', Gen. XIII⁹, et iste dicitur fuisse Sem filius Noe, et dicit Ier(onimus)¹⁰ et ponitur in glosa Gen. XIII.¹¹ et scribitur De Hebraicis questionibus¹⁰ et refert magister in hystoriis¹², quod omnes primogeniti a Noe^c usque ad Aaron fuerunt^d pontifices et aliorum regimen habebant, 'Moyses autem et Aaron^d etiam de sacerdotibus'⁷, et ut finis tum responderet principio, ante adventum Christi, scilicet tempore Machabeorum, idem fuerunt sacerdotes et duces, ut Mathathias et filii eius. Augustinus etiam refert XVIII. de civitate Dei, c.^o XLV. et XXXVI, quod^e post reductionem a captivitate Babilonica et restaurationem templi reges, quos habuerunt, sicut Aristobulus et Allexander frater eius fuerunt etiam pontifices et sacerdotes.

Sexto patet per hoc, quod scribitur II. Mach. XV, ubi dicitur, quod Onias summus sacerdos et Ieremias etiam sacerdos apparuerunt Iude, qui tunc regebat populum Israel; Ieremias autem extendit sibi dexteram et dedit ei gladium aureum dicens: 'Accipe sanctum gladium, munus a Deo, in quo deicies adversarios populi mei Israel'¹³. Per gladium autem terrena potestas significatur. Unde ad Rom. XIII: 'Non sine causa gladium portat; vindex^{e*} enim est'¹⁴. Istam enim potestatem percipit per manum sacerdotis.

Septimo hoc fuit bene etiam clare demonstratum Luce XXII, ubi Christus in collegio apostolorum duos gladios esse voluit¹⁵, sed unum per eos exercendum, alium

100. t) nec add. V. u) Dunotot M. v) ista V. w) deest M. x) ac add. M. y) eam M. z) finiunt M. a) regimen M. b) Salomon M; Ierusalem V. c) n̄ M, ubi in margine corr. diluvio. d) fuerunt—Aaron deest V. e) et M. e*) index MV.

1) Ierem. 1, 10. 2) ibid. 1. 3) I Reg. 8, 5. 4) ibid. 6. 5) Num. 11, 16. 6) ibid. 25. 7) Psalm. 98, 6. 8) Quid sibi velit, nescimus. 9) Gen. 14, 18. 10) Hieron. Liber Hebraicarum quaestionum in Genesim (Opera III, 328; Migne tom. 23 col. 961). 11) ad verba: at vero Melchisedech. 12) Petrus Comestor in Hist. schol. Gen. c. 46 (Migne tom. 198 col. 1094). 13) II Mach. 15, 12—16. 14) Rom. 13, 4. 15) Luc. 22, 38.

per reges vel imperatores, sed ad nutum et imperium sacerdotis, sicut etiam deducit Bernhardus III. de considerat. ad Eugenium c. IIII¹, unde dicit etiam ibidem: 'Quodsi uterque gladius non pertineret ad collegium apostolicum, dicentibus apostolis: ecce gladii duo hic, non respondisset Ihesus^f: satis est, sed respondisset: nimis est^g.

Octavo, quia Deuter. XVIII. dicitur: 'Quodsi difficile et ambiguum apud te [iudicium]^f esse prospexeris inter sanguinem et sanguinem, causam et causam, lepram et lepram, surge, et ascende ad locum, quem elegerit dominus Deus tuus. Veniesque^g ad sacerdotes Levitici generis et ad iudicem, qui fuerit illo tempore, et queres ab eis, qui indicabunt tibi iudicii veritatem, faciesque, quodcumque dixerint, sequeris sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, nec ad sinistram². Ubi apparet manifeste, quod finale iudicium pertinet ad sacerdotes, maxime ad summum sacerdotem, et quantum ad legalia et spiritualia instituta et etiam peccata, que significantur per iudicium inter lepram et lepram, sed etiam quoad civilia omnia, que significantur per iudicium inter causam et causam; sed etiam quantum ad criminalia, que significantur per iudicium inter sanguinem et sanguinem; sed quia Christus legem tulit amoris, istud iudicium criminalium^h, quantum ad mortem, noluit per sacerdotes Novi testamenti exerceri, ymmoⁱ dixit Petro: 'Comitte gladium tuum in vaginam², Luc. XXII³. Voluit tamen ad eius nutum et imperium exerceri.

Nono, quia in Christo fuit utraque potestas, spiritualis et temporalis, et fuit verus pontifex et verus rex, sicut alias diffuse deduxi; unde utramque potestatem dimisit Petro, dicendo sibi: 'Quodcumque ligaveris super terram² etc., Mat. XVI⁴, et ideo XXII. Di. c. 'omnes' dicitur, quod Christus 'beato Petro eterne vite clavigero terreni simul^k et celestis imperii iura commisit⁵.

Decimo, quia hodie determinatum est in illa decretali 'unam sanctam' in fine, ubi dicitur, quod credere, 'omnem humanam creaturam in spiritualibus et temporalibus subesse Romano pontifici, est de necessitate salutis⁶.

Et sic patet primum declaratum, scilicet quomodo subest, quia potestas temporalis est. Sed nunc secundo probo hoc in specie, quia ista potestas imperialis translata¹ est: et hoc probo quinque persuasionibus:

Primo, quia, cum Constantinus dimisisset totum imperium occidentale beato Silvestro et eius successoribus, sicut patet in illo c. XCVI. Di. 'Constantinus⁷, papa postea istud occidentale imperium transtulit in Germanos, sicut declaratum est supra. Ergo a papa est originatum.

Secundo, quia, quidquid est causa cause, est^m causa causati; sed nulliⁿ dubium est, quod potestas eligendi imperatorem est principibus electoribus ab apostolica sede concessa, sicut dicitur in decretali 'venerabilem², et patet in cronicis, quod Gregorius quintus, natione Alemannus, hanc potestatem eis concessit et ita eam distribuit, ergo etc.^o

Tertio, quia plus dat iuris confirmans vel approbans quam eligens vel eligentes electo. Unde ex electione non videtur nisi matrimonium nuntiatum; sed per confirmationem matrimonium videtur esse ratum et ratificatum et contractum; sed papa habet electum in imperatorem approbare, ergo potestas sua originatur a potestate papali.

Quarto, quia res facilliter redit ad naturam suam; unde 'ad locum, unde exeunt, flumina revertuntur et iterum fluunt', Eccle. I⁹. Ideo vacante imperio administratio

100. f) hiis M. f^g) deest MT. g) veniensque MT. h) criminaliter M. i) unde V. k) deest M. l) deest MT; supplevimus secundum p. 154 lin. 21. m) et M. n) multum V. o) deest V.

1) Potius III. (Opera II, 438). Verba laudata minus accurate dantur. 2) Deut. 17, 8—11.
3) Potius Ioan. 18, 11. 4) Mat. 16, 19. 5) c. 1 Di. XXII. 6) c. 1. Extrav. comm. I, 8.
7) c. 14 Di. XCVI. 8) c. 34 X de elect. I, 6. 9) Eccles. 1, 7.

imperii ad papam iure suo pertinet, ut Extra de foro^p competenti c. 'licet'¹ et Extra de^p re iudicata c. 'pastoralis' in Clementinis². Patet ergo, quod dependet ab ea, sicut a causa effectiva et originali.

Quinto hoc manifeste apparet in illo exemplo de sole et luna. Luna enim nullum
5 humen habet a se, sed totam illuminationem recipit a sole. Cum ergo per lunam significetur potestas imperialis, per solem potestas papalis, patet, quod potestas imperialis dependet et originatur a papali. Unde, quia illuminare est actus ierarchicus et ierarchia non est nisi sacer principatus, ideo merito papa precipit imperatori; et ideo dixi in themate: 'illique precipiam'. II. Paralip. XIX: 'Precepi eis^a dicens, age in timore
10 Domini fideliter et corde perfecto'³. Patet ergo, quod ista potestas dependet a papali, sicut ab originali et effectiva.

Quod autem dependeat ab ea etiam sicut a finali et completiva, potest sic persuaderi:

Ierarchia terrena exemplata est a celesti. Apocal. XXI: 'Vidi civitatem sanctam
15 Ierusalem descendentem de celo' etc.⁴ Sed in celesti ierarchia est unus supremus ierarcha, ergo et in terrestri. Et hanc orationem prosequitur Bernhardus III. de considerat. c. IX. dicens sic: 'Ego per similitudinem dictum reor, quod, sicut illic Sera-
phin et Cherubin et ceteri quique usque ad angelos et archangelos ordinantur sub uno capite Deo, ita hic quoque^r sub uno summo pontifice'. Et subdit: 'Nec est parvi pen-
20 dendum, quod Deum habet auctorem^s et de celo duxit originem'⁵.

Secundo sic: potestas spiritualis et temporalis aut sunt ordinate adinvicem, aut inordinate. Non inordinate, quia a Deo sunt, 'que autem a Deo sunt, ordinate sunt', ad Rom. XIII⁶. Si autem ordinate, aut ergo spiritualis ordinatur ad temporalem, quod est impossibile, quia nobilius et dignius non ordinatur ad ignobilius, quia finis habet
25 rationem non solum ultimi, sed etiam optimi; aut temporalis ordinatur ad spiritualem, quod tenendum est.

Tertio ista videtur ratio Aristotelis XII. Methaphysice concludentis sic: 'Entia nolunt male disponi. Pluralitas autem principatum^t non bonum. Unus ergo princeps'⁷, et secundum illam regulam: 'Ubi unum propter alterum, utrobique tantum unum'. Cum
30 ergo temporalis sit propter spiritualem, ideo potestas spiritualis finis est alterius.

Quarto^u sic: sicut est in artibus, ita in policiis. Sed in artibus illa, ad quam alie^v ordinantur, dicitur architectonica, alie autem subservientes, sicut patet de freni-
factiva^w et equestri in ordine ad militarem. Sic potestas spiritualis est architectonica, potestas autem temporalis subserviens et ministra. Unde Proverb. IX. dicitur, quod
35 'sapientia edificavit sibi domum, misit ancillas suas, ut vocarent ad^x arcem^x'⁸.

Quinto beatus Ambrosius in pastoralis in fine considerans, quod, sicut finis nobilior est hiis, que sunt ad finem, dicit, quod 'honor et sublimitas pontificalis nullis potest
comparationibus adequari: si enim regum^y fulgori compares^y* et principum dyademati, minus est, quam si auri fulgorem ad plumbi metallum compares^y*, cum videamus
40 regum colla submitti genibus sacerdotum, et deosculata eorum dextera eorum se putant orationibus communiti'⁹.

Sexto nobilitas^z et eminentia istius papalis dignitatis ad imperialem probatur directe, sicut probat^a apostolus ad Hebr. VII, Melchisedech fuisse maiorem ipso

100. p) foro—de *deest M.* a) ei *M.* r) quousque *M.* s) actorem *MV.* t) principum *V.*
45 u) *deest M.* v) alii *MV.* w) frenestivā *V.* x) azarchem *M*; aiarchem *V.* y) regnum *MV.*
y*) comparet *MV.* z) notabilitas *M.* a) probabat *M.*

1) c. 10 X de for. comp. II, 2. 2) c. 2 in Clem. de sent. et re iud. II, 11. 3) II Par. 19, 9.
4) Apoc. 21, 2. 5) Potius l. III c. IV (Opera II, 433). 6) cf. Rom. 13, 1. 7) l. XII c. 5 trans-
lationis latinae (cf. Jourdain-Stahr 'Geschichte der Aristotelischen Schriften' p. 186 et 395); l. XI c. 10
50 textus graeci. 8) Prov. 9, 1 et 3. 9) Ambros. (?) de dign. sacerdot. c. 2; cf. c. 10 Di. 96.

Abraham; unde arguit sic: 'Sine ulla contradictione quod minus est, a maiore^b benedicitur'¹, sed Melchisedech benedixit Abrahe. ergo Melchisedech maior et dignior. Ego autem accipiens eandem maiorem^c, quam accepit apostolus, accipio aliam^d minorem, videlicet quod papa habet benedicere, consecrare, inungere et coronare imperatorem, ergo maior eo.

Septimo sic: exereens actus ierarchicos circa alium nobilior est illo. Sed ecclesia habet erga omnem potestatem secularem exercere actus ierarchicos, qui sunt purgare, illuminare et perficere; ergo multo nobilior.

Octavo^e: Dyonisius dicit, quod lex divinitatis est, infima ad suprema per media reducere². Cum ergo potestas spiritualis habeat potestatem temporalem ad Deum reducere, constat, quod maior est ea.

Nono: Potestas spiritualis^f vicaria est illius lapidis excisi sine manibus de monte, qui^g percussit statuum et contrivit pariter ferrum, testam^h, argentum et aurum et omnia redegit in favillam³. Unde est regnum ecclesie, 'quod in eternum non dissipabitur, quod comminuet et consumet universa regna, et ipsum stabit in eternum'⁴, Daniel II⁴.

Decimo^e: Papa vicarius eius est, qui 'dominatur excelsusⁱ in regno hominum et cuiusque voluerit, dabit illud, et humillimum hominem constituet super eum'⁵. 'Ipse enim hunc humiliat et hunc exaltat'⁶, in Ps.⁶, quia Luc. II: 'Deposuit potentes de sede, et exaltavit humiles'⁷, quia Eccli. X: 'Sedes ducum superborum destruxit Deus, et sedere fecit mites pro eis'⁸; unde Nabuchodonosor eiectus est de regno, donec cognovit, quod 'dominatur excelsus in regno hominum et cuiusque voluerit, det illud'. Daniel III⁹.

Undecimo: XCVI^k. Di. c. 'si imperator' dicit, quod imperatorem oportet subesse pontificibus, non preesse¹⁰.

Duodecimo, quia Gregorius Nazianzenus^l scribens imperatoribus Constantinopolitanis dicit sic, et est in Decretis X. Di.: 'Suscipitisne^m libertatem verbi Dei? Libenter suscipitis, quod lex Christi sacerdotaliⁿ vos subiicit potestati et istis tribunalibus sistit. Dedit enim et nobis potestatem, dedit^o et principatum, sed multo perfectiorem principatibus vestris. Numquitne vobis iustum videtur, si cedat spiritus carni, si a terrenis celestia^p superentur; si divinis preferantur humana?'¹¹ q(uasi) d(iceret): 'ymmo valde iniustum' etc.

Unde tangit tres rationes etc. Habet ergo in ratione finis, et ista videtur mihi ratio, quare papa et pontifices etiam de temporalibus habent iudicare, quia^q, cuius est iudicare^q de fine, eius est iudicare de hiis, que ordinantur ad finem, quia ratio de hiis^r, que ordinantur ad finem, sumitur ex fine. Sed ut probatum est, temporalia ordinantur ad spiritualia et potestas temporalis ad spiritualem, ergo potestas spiritualis potest etiam omnia temporalia iudicare. Patet ergo ista eminentia ex ista triplici causalitate, ut dicat papa, quod scribitur Proverb. VIII: 'Per me reges regnant et legum conditores iusta decernunt. Per me principes imperant et potentes decernunt iustitiam'¹². De hoc habemus pulehram figuram Ezech. I, ubi dicitur, quod 'cum fieret vox super firmamentum, quod erat super caput' quatuor animalium, que significabant quatuor imperia, sicut declaratum est supra, ipsa animalia 'stabant et submittebant alas suas'¹³; firmamentum, quod est super^o caput ipsorum imperiorum, est ecclesia firmata supra firmam

100. ^b) meliore *Vulg.* ^c) *verbum aliquod, fortasse propositionem (cf. infra p. 160 lin. 1) excidisse videtur.* ^d) illam *M.* ^e) quia *add. V.* ^f) papalis *V.* ^g) quo *MT.* ^h) et *add. M.* ⁱ) exclusus *M.* ^k) XVI *M;* LXXXVI *V.* ^l) Nazarenus *MT.* ^m) suscipitis me *MT.* ⁿ) sic *Decr.*; sacerdotalis *MT.* ^o) *deest M.* ^p) spiritualia *M.* ^q) quia—iudicare *deest V.* ^r) *loco de hiis V: eorum.* 45

1) *Hebr. 7, 7.* 2) *Forsan de Eccl. Hierarch. V pr. cogitandum est (Migne tom. 122 col. 1096 C).*
 3) *Dan. 2, 34. 35.* 4) *ibid. 44.* 5) *Dan. 4, 14.* 6) *Psalms. 74, 8.* 7) *Potius Luc. 1, 52.*
 8) *Ecclus. 10, 17.* 9) *Dan. 4, 14.* 10) *c. 11 Di. XCVI.* 11) *c. 6 Di. X.* 12) *Prov. 8, 15. 16.*
 13) *Ezech. 1, 25.*

petram. Item Numer. IX. de nube, ad cuius motionem movebantur, et ad cuius stationem stabant et figebant tabernaculum filii Israel¹ etc.

(3) Et videtur michi, quod ex istis promovendus in imperatorem tres respectus habet in ordine ad papam.

5 Primus est, quod ei prestat iuramentum fidelitatis et obedientie, sicut dicitur LXIII. Di. 'tibi Domino'², et hodie magis expresse in Cle(mentinis) c. 'Romani pontificis', Extra de iureiurando³.

10 Secundus est, quod ex hoc ei debet beneficium liberalitatis et munificentie, sicut illi, a quo magna suscepit, sicut patet in c. preallegato 'Constantinus'⁴, et dominus Bonifacius in approbatione domini Alberti dicit inter cetera: 'grata et grandia ipsi ecclesie pro gratis et grandibus impensis tibi muneribus recompenses'⁵.

15 Tertius respectus est, quod habet officium defensionis, advocatie et assistentie, ut Extra de elect. 'venerabilem'⁶ et XCVII. Di. 'ecclesie mee'⁷; et hoc fuit pulchre figuratum Zacharie VI, ubi dicitur, quod in capite Iesu filii Iosedeeh sacerdotis magni corona posita est, et dictum sibi: 'Ecce vir oriens nomen eius, et subtus eum orietur, et edificabit templum Domino, et ipse portabit gloriam, et sedebit, et dominabitur super solio suo, et erit sacerdos super solio suo, et consilium pacis erit inter illos duos'⁸. Et loquitur ad litteram de Zorobabel. Exponatur auctoritas.

20 Patet ergo tertio, scilicet ipsius promoventis auctoritas et eminentia, cum dicitur: 'illique precipiam'.

(IV) Dico quarto et ultimo, quod tangitur in themate finis utilitas et efficacitas. Est enim expediens, bonus et utilis; unde ipse sublimatur^s fructuose et utiliter propter spem finalis et salutaris presidentie et gubernationis, quia sequitur in themate: 'ut sit dux super Israel'. Forte enim dicunt multi in eordibus eorum et forte exterius in auribus multorum inculcant^t, quod, licet persona habeat idoneitatem et sufficientiam, status nobilitatem et excellentiam, promovens auctoritatem et eminentiam, tamen fructus nullus, ymmo videtur esse valde periculosus, eum frequenter visum sit, quod multi, postquam promoti fuerant^u, contra ecclesiam se promoventem insurrexerunt. Sed videtur michi, quod quantum unquam, tantum hodie et necessitas exigit et utilitas exposcit, ut 30 talis promotio fiat, ut scilicet sit dux super Israel. Iam vacavit imperium XXXIII annis, ex quo Henricus, avus istius, ultimus imperator^v decessit. Licet enim dicatur, quod postea duo fuerint electi in discordia, scilicet Fredericus dux Austrie, qui decessit, et Ludovicus de Bavaria, tamen ipse Ludovicus suis demeritis exigentibus fuit per dominum Iohannem predecessorem nostrum omni iure, si quod sibi competebat ex dicta electione, 35 privatus per sententiam; et certe durante ista vacatione non vidimus mala minui, sed augeri; quare^w etc. Et ut breviter pertranseam, probo hoc unica ratione, que talis est:

40	Officium christiani imperatoris est:	}	fidem dilatare, hereticos extirpare, ecclesiam defensare, rempublicam augmentare et in pace gubernare, oppressos relevare, tyrannos malleare, bonos premiare et honorare, malos exterminare, hostes scilicet per victoriam et cives per iustitiam.
----	---	---	---

45 100. ^s) sublimabitur *M.* ^t) inculcat *M.* ^u) fuerint *M.* ^v) deest *M.* ^w) deest *V.*

1) *Num.* 9, 17—18. 2) *c.* 33 *Di.* LXIII. 3) *Potius* 'Romani principes', *c. un. in Clem. de iureiur.* II, 9. 4) *c.* 14 *Di.* XCVI. 5) *Supra tom. IV p.* 147 *lin.* 21 *sq.* 6) *c.* 34 *X de elect.* I, 6. 7) *c.* 1 *Di.* XCVII. 8) *Zach.* 6, 11—13.

Et ista maior^x propositio posset diffuse declarari; sed pertranseo. quia satis nota^y est. Sed tunc accipio minorem, que patet ad sensum.

Scilicet^z hodie fideles coartantur et ab infidelibus impugnantur, sicut patet^a de Turchis etc.

Heretici multiplicantur, et cum eis multi principes ecclesiastici et seculares, prochi⁵ dolor, fornicantur, sicut patet de Bavaro et adherentibus sibi^x.

Persone ecclesiastice^b pregravantur, et eorum libertates concassantur, sicut docet experientia.

Respublica leditur, pax exulat et bella ubique crassantur.

Pupilli, orphani, vidue et miserabiles persone spoliantur et predantur et subditi¹⁰ excooriantur.

Tyranni dominantur et principantur.

Boni inhonorantur.

Mala impune perpetrantur.

Ergo quantum nunquam, tantum^x hodie et^x necessitas exigit et utilitas exposcit,¹⁵ ut aliquis ad imperatorem promoveatur. ut sit dux super Israel: ad hos fines, scilicet:

ad fidei dilatationem.

ad hereticorum extirpationem,

ad ecclesie defensionem,

ad reipublice augmentationem et^c pacificam^c gubernationem^c. 20

ad oppressorum relevationem,

ad tyrannorum malleationem,

ad bonorum premiationem et honorationem.

ad malefactorum punitioem.

I. Petri II: 'Subditi estote regi quasi precellenti. sive ducibus. tanquam ab eo²⁵ missis in vindictam malefactorum. laudem vero bonorum'¹. Confido ergo in Domino, quod 'multiplicabitur eius imperium, et pacis non erit finis'. Isa. IX². et quod per eius misterium 'omnis violenta predatio cum tumultu et vestimentum mixtum sanguine erit in combustione et eibus ignis: hodie enim natus est ille, cuius imperium super humerum eius'. Is. IX³. Ipse enim 'iudicabit in iustitia pauperes, et arguet in equitate pro³⁰ mansuetis terre'. Is. XI⁴. Ipse 'maleficos non patietur vivere'. Exod. XXII⁵. Ipse illum impium Antichristum Bavarum. 'hominem peccati. filium perditionis, qui adversatur et extollitur. qui iam misterium operatur iniquitatis'. cum suis sequacibus 'destruet illustra-
tione adventus sui'. II. ad Thessal. II⁶. Et velut princeps catholicus in obedientia per-
sistet ecclesie. attendens. quod dicitur de Theodosio imperatore et recitat Augustinus V.³⁵ de Civit. Dei c. penult.⁷ dicens sic: 'Inter hec omnia ex ipso initio imperii sui non quievit iustissimis et misericordissimis legibus adversus impios laboranti ecclesie subvenire. quam Valens hereticus. qui⁸ ad litteram se dicebat imperatorem⁸, favens Arrianis^d, vehementer afflixerat, cuius ecclesie se^x membrum^e esse magis gaudebat, quam in terris regnare'. Et Ambrosius dicit in epistola ad Valentinianum^f imperatorem, quod nichil⁴⁰ 'honorificentius imperatori. quam quod filius ecclesie dicatur'⁹. et ponitur in illo c. 'convenior'^g XXIII. q. VIII¹⁰. Unde bonus imperator debet esse malleus hereticorum, infidelium. tyrannorum et perversorum. et debet esse clypeus catholicorum, obedientium,

100. ^x) deest M. ^y) notum M. ^z) sed M: s; V. ^a) patebat M. ^b) ecclesie M.
^c) deest V. ^d) Arriavit M; Arrianos V. ^e) membrorum M. ^f) Valentinum V. ^g) commemor M. 45

1) I Petr. 2, 13. 14. 2) Is. 9, 7. 3) *ibid.* 5—6. 4) Is. 11, 4. 5) Exod. 22, 18.
6) II Thess. 2, 3—4, 7—8. 7) Aug. de Civ. Dei V, 26 (= Migne tom. 41 col. 173). 8) qui—impe-
ratorum *add. Clemens.* 9) Ambros. ep. XXI (sermo contra Auxentium) nr. 36 (Opera II, 378).
10) c. 21 C. XXIII q. 8.

oppressorum et virorum ecclesiasticorum, ut erga malos^h sit^h malleus conterens, erga bonos clypeus defendens; et quando talis est imperator, tunc potest vere dici felix, sicut deducit pulchre Augustinus V. de Civitate Dei c. XXIII.¹¹ dicens sic: 'Neque enim nos christianos quosdam imperatores ideo felices dicimus, quia vel^k diutius imperarunt^l,
 5 vel imperantes filios morte placida reliquerunt, vel hostes reipublice domuerunt vel inimicos cives adversus se insurgentes et cavere et opprimere potuerunt; hec enim, et alia huius vite solatia quidam etiam cultores demonum acceperunt, qui non pertinent ad regnum Dei; sed felices eos dicimus, si iuste imperant, si inter linguas sublimiter honorantium et obsequia nimis^m humiliter salutantium non extolluntur, sed se homines
 10 esse meminerunt, si suam potestatem ad Dei cultum maximeⁿ dilatandum maiestati eius famulam faciunt, si Deum timent, diligunt et colunt, si plus amant illud regnum, ubi non timent habere consortes, si tardius vindicant^o, facile ignoscunt, si eandem vindictam pro necessitate regende tuendeque reipublice, non pro saturandis inimicitiarum odiis exercent, si eandem veniam non ad impunitatem iniquitatis, sed ad spem correctionis
 15 indulgent, si, quod^p aspere coguntur plerumque decernere, nunc lenitate, nunc beneficiorum largitate compensant, si luxuria tanto in eis est castigatio, quanto posset esse liberior, si malunt^q cupiditatibus pravis quam^r quibuslibet gentibus imperare: si hec omnia faciunt non propter ardorem inanis glorie, sed propter caritatem felicitatis eterne, si pro suis peccatis humilitatis et miserationis et orationis sacrificium Deo suo vero immolare non negligunt. Tales christianos imperatores dicimus esse felices, interim spe, postea re ipsa futuros, cum id, quod exspectamus, advenerit^s. Et in penultimo c. dicit Augustinus², quod tales imperatores magis orationibus, quam viribus pugnant et vincunt, sicut dat exemplum de Theodosio, qui vicit Maximum et Eugenium tyrannum^t, qui in imperatoris locum non iuste fuerat subrogatus; unde dicit, quod, cum tela per dictos
 25 adversarios iacerentur^s, tantus ventus subito venit, ut adversariorum tela in ipsorum corpora retorqueret. Unde^h dicit^r Augustinus², quod quidam 'poeta, Claudianus, licet a nomine Christi alienus, versus in eius laudibus fecit, dicens:

O nimium dilecte Dei,

. cui militat ether

Et coniurati veniunt ad classica venti³.

30 Et hoc^t etiam bene apparuit^t de Karolo Magno, ad cuius orationem ceciderunt muri cuiusdam civitatis, quam diu obsessam tenuerat, in qua habitabant Saraceni⁴, sicut patet etiam de Machabeis, sicut de Iosue, et ubique in Scriptura. Unde^u Sapient. V dicitur, quod 'pugnabit pro eo orbis terrarum contra insensatos^{u5}. Iste ergo est finis,
 35 quare istum esse volumus ducem super Israel. 'Videns enim Symon Iohannem filium suum, quod vir prelii esset, posuit eum ducem virtutum universarum^{v2}, I. Machab. XIII⁶, ut ipse merito dicat omni obloquenti, quod dicebat David Michol filie Saul, sibi improperanti, quod luderet ante archam Domini, II. Reg. VI, ubi dicitur sic: 'Elegit me potius, quam patrem tuum et omnem domum eius, et precepit mihi, ut^w essem dux super
 40 populum Domini Israel⁷. 'Longo ergo tempore regnet ipse super Israel', Deuter. XVII⁸, ut ego dicam sibi, quod scribitur I. Paralip. XXII: 'Ego ero ei in patrem, et ipse erit mihi in filium, firmaboque solium regni eius super Israel⁹.

100. h) *deest V.* i) XXIII *M.* k) *at V; deest M.* l) *imperarent V; imperabant M.*
 m) *minus M.* n) *maiolem M.* o) *iudicant M.* p) *si quid M; si V.* q) *malum M.* r) *deest M.*
 45 s) *mitterentur V.* t) *hec etiam bene asseruit M.* u) *unde—insensatos deest V.* v) *universorum MV.*
 w) *quod M.*

1) *Migne tom. 41 col. 170.* 2) *Aug. de Civit. Dei V, 26 (= Migne tom. 41 col. 172).* 3) *Claud. Paneg. de tertio cons. Honor. v. 96—98 (= MG Auct. ant. X, 144).* 4) *Turpini Hist. Karoli Magni cap. II (ed. Castets p. 4).* 5) *Sap. 5, 21.* 6) *I Mach. 13, 54.* 7) *II Reg. 6, 20, 21.*
 50 8) *Deut. 17, 20.* 9) *I Par. 22, 10.*

‘Nunc ergo, fili mi sit Dominus tecum, et prosperare, et edifica domum domino Deo tuo, det quoque tibi Dominus prudentiam et sensum, ut regere possis Israel et custodire legem domini Dei tui; tunc enim proficere poteris, si^x custodieris^z mandata et iudicia, quae precepit Dominus^z Moysi, ut doceret Israel. Confortare et viriliter age, ne timeas neque paveas, sed surge et fac, et erit Dominus tecum^z; et fuerunt verba ad litteram David dicta Salomoni¹, et subditur in textu, quod ‘precepit David cunctis principibus Israel, ut adiuverent Salomonem filium suum’²; ut dicatur illud I. Paralip. ult.: ‘Magnificavit Dominus Salomonem super omnem Israel et dedit illi gloriam regni’³. Et utinam talem, ‘qualem nullus ante eum habuit rex Israel’, sicut dicitur ibidem in textu. Ego enim ad litteram hodie ‘dabo imperium regi’ meo, et sublimabo cornu⁴ Christi mei’, I. Reg. II⁴, dicens sibi, quod dicebat Gregorius Foce^z imperatori, et est in Registro li. XIII. epist. XXXVI: ‘Letentur coeli, et exultet terra, et de tuis^a benignis actibus universe reipublice populus^b nunc usque vehementer afflictus ylarescat. Comprimentur ingo tue^a dominationis superbe mentes hostium. Releventur^c tua misericordia contriti ac depressi animi subiectorum. Virtus celestis gratie inimicis terribilem te faciat^d,¹⁵ pietas subditis benignum ostendat. Quiescat felicissimis tuis temporibus universa respublica in pulchritudine pacis. Redeat cunctis in rebus propriis segura possessio. Reformetur iam singulis sub iugo tui imperii libertas sua. Omnipotens Deus in cuncta cogitatione et opere cor tue pietatis sue gratie dextera manu teneat, et quaecunque iuste ac clementer agenda sunt, inhabitator tui pectoris Spiritus sanctus benigne disponat,²⁰ de temporali regno post multorum annorum curricula tua clementia ad celestia regna pertingat’⁵. Et ibidem in epistula ad Leunciam Augustam loquens sibi pro se et viro suo dicit sic: ‘Faciatur vos Dominus in amore catholice fidei defensores, quos fecit ex benigno opere imperatores. Infundat in vestris mentibus zelum simul et mansuetudinem, ut pio semper fervore^e valeatis et, quidquid in Deo exceditur, non inultum relinquere²⁵ et, si quid in vobis delinquitur, parcendo tollerare. Concedat vobis Dominus vivendi spatia, ut, quo longius vestra vita extenditur, subiectorum omnium consolatio validius confirmetur. Quantoque amplius Deum timetis conditorem omnium, tanto amplius Petro commissam ecclesiam amare debetis, cui dictum est: ‘Tu es Petrus, et super hanc petram edificabo^f ecclesiam meam’^z, et cui dicitur: ‘Tibi dabo claves regni celorum, et quodcunque ligaveris super terram etc. et quodcunque solveris’ etc. Quanto ergo et quam forti amore illi debetis esse astricti, per quem ab omnibus peccatorum nexibus desideratis absolvi. Ipse igitur sit vestri custos imperii, ipse sit vobis protector in terra, ipse sit pro vobis intercessor in celo, ut per hoc relevatis dnr̄is ponderibus in vestro imperio subiectos gaudere faciatis, post multa annorum tempora in celesti regno gau-³⁵ deatis’⁶. Quod vobis et sibi concedat, qui est benedictus in secula seculorum. Amen. —

*Facta igitur brevi recitatione tam de diutina imperii vacatione, quia a tempore mortis imperatoris Henrici, qui decessit anno MCCCXIII, die XXIII. Augusti, quam^g

^{*)} *Pro reliquis usque in finem V praebet*: Verba autem approbationis fuerunt haec: Ipsum declaramus, denunciavimus et nominavimus regem Romanorum in imperatorem annuente Domino pro-movendum ipsius approbantes personam decrevimusque sibi debere impendi de manibus nostris consecrationem et unctionem et imperiale dyadema loco et tempore oportunis, sup-⁴⁰ plentes nihilominus de plenitudine potestatis omnem defectum, si quis forte in electione predicta intervenit sive ratione persone^g sive ratione electionis, offerentes nos recipere fidelitatis nobis debite et obediencie cuiuslibet alterius iuramentum. ⁴⁵

100. x) deest M. y) deest MV. z) fide V. a) eius M. b) populo M. c) reve-
lentur MV. d) facias M, faciet V. e) favore MV. f) pro edif.—meam M: etc. g) quasi M.
s) perfecte V.

1) I Par. 22, 11—16, aliquibus verbis omissis. 2) ibid. 17. 3) I Par. 29, 25. 4) I Reg. 2, 10.

5) In ed. Eucaldi et Hartmanni XIII, 34 (MG. Epp. II, 397). Hic illic minus accurate citatum. 50

6) Ibid. XIII, 42 (l. c. p. 405). Item haud ita accurate citatum.

etiam^b de^h electione discordi Frederici Austrie et Ludovici Bavarie olim ducum, et de morte dicti Frederici, et de privatione facta per dominum Iohannem predecessorem nostrum iusto iudicio sententialiter dicti Ludovici suis demeritis exigentibusⁱ ab omni iure, si quod sibi ex electione huiusmodi in regno et imperio competebat, nec non de⁵ requisitione et monitione, qua^k electores monuimus, ut ad electionem procederent, alioquin oporteret nos de oportuno remedio providere, et etiam de electione dicti Karoli apud Reens^l iuxta Confluentiam concorditer celebrata per electores, qui debuerunt et potuerunt et voluerunt electioni huiusmodi interesse, et de consensu per dictum Karolum tunc marchionem Moravie prestito, et de significatione tam per eum quam per¹⁰ electores super electione huiusmodi nobis facta, nec non super missione ad nostram presentiam nuntiorum sollempnium et eorum propositione et instanti ac humili et frequenti supplicatione, et examinationis^m dicte electionis commissione facta sex cardinalibus tam super forma, quam super persona dicti electi, factaque nobis tandem in consistorio in presentia fratrum nostrorum relatione fideli concludimus in hunc modum:

(APPROBATIO)

¹⁵ Nos ad laudem et gloriam omnipotentis Dei, Patris et Filii et Spiritus sancti, etⁿ beate ac glorioseⁿ semperque^o virginis Dei genitricis Marie et beatorum apostolorum Petri et Pauli et exaltationem et honorem ecclesie et bonum et promotionem^p imperii et prosperum statum mundi de fratrum nostrorum consilio dictum Karolum in speciale^m nostrum et ecclesie filium suscipimus, ei nostros favorem et gratiam concedentes, ipsiusque persona ydonea reputata eundem nominamus, denuntiamus, assumimus et declaramus regem^q Romanorum, ipsius approbantes personam, eumque sufficientem et habilem declaramus^r ad suscipiendam imperialis celsitudinis dignitatem, ac decernentes unctiorem, consecrationem et coronationem imperialem per manus nostras sibi oportunis loco et²⁰ tempore impendendas; suppletes nihilominus omnem defectum, si quis aut ratione forme aut^r ratione persone sue^r aut^s personarum electorum suorum seu ex quavis alia ratione sive causa in^t electione huiusmodi^t intervenerit quovis modo, ex certa scientia et de^b apostolice plenitudine potestatis; precipientes etiam omnibus fidelibus et vasallis imperii, ut sibi sicut regi Romanorum in imperatorem promovendo pareant efficaciter et intendant.

101. 102. PROMULGATIO ET NOTIFICATIO APPROBATIONIS.

101. *Instrumentum super approbatione.* — Nov. 6.

Copia (c.) in archivio Vaticano arm. XV c. 4 nr. 56 f. LIIII. Contulit F. Kern. Est rubrum: Instrumentum aprobationis regis Romanorum. — Ed. H. Otto in 'Quellen und Forschungen' IX, 346—356, cf. p. 331.

³⁵ *In forma iuramenti quae concordant cum iuramento a procuratoribus Henrici VII. regis a. 1309. praestito, supra tom. IV nr. 296, litteris minoribus excudi fecimus.*

In nomine Domini amen. Noverint universi et singuli hoc presens publicum instrumentum inspecturi, quod anno a nativitate Domini M^oCCC^oXLVI, indictione XIII, pontificatus sanctissimi patris et domini nostri domini Clementis divina providente⁴⁰ clementia pape VI. anno quinto et die VI. mensis Novembris, in palacio eiusdem domini nostre pape Avinione in consistorio publico et solempni, celebrato seu facto in deambulatorio ante magnum tinellum dicti palatii, in quo loco solempnia consistoria idem

100. ^{h)} deest M. ⁱ⁾ et add. M. ^{k)} praecedit de M. ^{l)} Renz B. ^{m)} examinatione M.

ⁿ⁾ pro et—gloriose M: ac gloriose; T: beate et gloriose. ^{o)} que deest B. ^{p)} provisionem T.

⁴⁵ ^{q)} regem—declaramus deest B. ^{r)} pers. sue aut rat. M. ^{s)} deest M. ^{t)} huiusm. in el. B.

dominus noster papa tenere consuevit, presentibus reverendis in Christo patribus dominis sacrosancte Romane ecclesie cardinalibus et aliis archiepiscopis, episcopis, electis, abbatibus et aliorum prelatorum et personarum ecclesiasticarum et secularium multitudine copiosa, presentibus etiam venerabili patre domino Arnesto Pragensi archiepiscopo, dominis Ademaro comite Valentino, Henrico comite de Salmis, Gerardo de Grandiprato domino de Huffalisia^a, Gauthero de Montilio et Iohanne de Asperomonte militibus, ac venerabilibus viris magistris Gerardo de Magnaco archidiacono de Bauthesio in ecclesia Constanciensi, Rodulpho dicto Luoze officiali Treverensi, Iohanne de Pistorio decano ecclesie sancti Salvatoris Traiaetensis, Nicolao de Lucemburgo preposito ecclesie Saezensis^b Pragensis dyocesis, nunciis et procuratoribus serenissimi principis domini Caroli regis Boemie in regem Romanorum electi, prout de ipsorum mandato fidem fecerunt, ut inferius aparebit, in nostrorum^c etiam notariorum publicorum et testium infrascriptorum presentia, cum idem dominus noster papa collationem¹ solemnem fecisset, prout facti qualitas exigebat, et breviter inter alia recitasset vacationem imperii diutinam et longevam, videlicet a tempore obitus imperatoris Henrici avi dicti domini Caroli, qui de anno Domini M^oCCC^oXIII. et die XXIII. mensis Augusti diem vite sue dicebatur clausisse extremam, in qua vacatione mala plurima et guerrarum discrimina successerunt, ac etiam recitasset electionem seu electiones discordes Frederici Austrie et Ludovici Bavarie quondam ducum et mortem dicti Frederici et quomodo per felicis recordationis dominum Iohannem papam XXII. predecessorem suum dictus Ludovicus suis demeritis exigentibus privatus fuerat omni iure, si quod ex electione sibi competere potuerat in imperio seu in regno, quodque idem dominus noster requisiverat et monuerat electores imperii, ut ad electionem alicuius boni viri, per quem posset tot mundi incommoditatibus obviari et utilitas publica procurari seu reformari, procederent, alioquin oporteret eundem dominum nostrum de oportuno remedio providere, recitato etiam, quomodo dictus dominus Carolus electus fuerat apud Rense^d iuxta Confluentiam concorditer per electores, qui debuerunt, potuerunt et voluerunt electioni interesse, et quod dictus dominus Carolus marchio Moravie electioni sibi presentate post plures requisitiones et rogamina sibi facta, ut in electione de ipso facta suum prestaret concensum, eidem electioni concensum suum prebuerat, recitato etiam, quomodo prefati procuratores et nuncii ad domini nostri pape presentiam ex parte eiusdem domini electi venientes propositionem instantem ac humilem et frequentem supplic(ationem) pro benigna expeditione obtinenda fecerant, et quomodo idem dominus noster examinationem dicte electionis tam super forma electionis quam super persona electi comisserat sex dominis cardinalibus, qui subsequenter in concistorio eidem domino nostro pape in presencia fratrum suorum dominorum cardinalium fidelem relationem fecerant de predictis, tandem idem dominus noster papa ad receptionem dicti domini Caroli electi in suum et ecclesie specialem filium, aprobationem persone, nuntiationem, denunciationem, assumptionem et declarationem in regem Romanorum processit in hunc modum:

‘Nos ad laudem — intendant.’ *supra p. 163 lin. 16—29.*

prout in quadam cedula papirea nobis notariis subscriptis de mandato dicti domini nostri post recitationem ipsam tradita verba predicta continentur.

Postmodum vero post predicta verba dicti domini nostri pape ibidem et in eodem loco et presentibus, quibus supra, redditis prius humilibus gratiarum actionibus eidem domino nostro pape ac sacro collegio dominorum cardinalium predictorum per dictos procuratores et nuncios prefati domini Caroli regis Romanorum ipsius nomine de tam felici expeditione per eundem dominum nostrum facta, fuit ad prestationem fidelitatis

101. a) Euselizia c. b) Batzien. c. c) sic c. d) Rest. c.

1) *Supra nr. 100.*

debite per Romanorum reges domino nostro pape et sancte Romane ecclesie post ipsorum aprobationem processum in modum, qui sequitur:

In primis de mandato eiusdem domini nostri pape fuit ibidem intelligibiliter lecta quedam patens littera seu instrumentum de supranominatis¹ instrumentis, magno sigillo
 5 cerco eiusdem domini regis Romanorum, quo, antequam aprobationem reciperet, utebatur, sigillata impendenti, ac etiam fuit nobis subscriptis notariis aliud publicum instrumentum de suprascriptis traditum, continentia potestatem et procuratorium predictorum procuratorum et nunciorum in dictis instrumento et littera seu instrumento contentorum et scriptorum particulariter et distincte, quorum littere et instrumenti tenores de verbo
 10 ad verbum secuntur, et primo littere sigillate seu instrumenti lecti sub hiis verbis:

‘Sanctissimo in Christo patri—roboravi.’ *supra nr. 95.*

Sequitur tenor alterius instrumenti:

‘In nomine Domini—requisitus.’ *supra nr. 98.*

Deinde reverendus pater dominus Galhardus sancte Lucie in Silice dyaconus
 15 cardinalis publice et intelligibiliter alta voce legit quandam cedulam continentem formam iuramenti, quod dicti procuratores et nuncii domino nostro pape et ecclesie Romane in animam et nomine dicti domini regis prestare tenebantur, cuius cedula tenor sequitur sub hiis verbis:

Vobis sanctissimo patri et domino domino Clementi divina providente clementia
 20 pape VI. nos Arnestus archiepiscopus Pragensis, Ademarus comes Valentinensis, Henricus comes de Salmis, Gerardus de Grandiprato de Huffalisia^e, Gautherus de Montilio et Iohannes de Asperomonte milites, Gerardus de Magnaco archidiaconus de Bauthesio in ecclesia Constan(ciensis), Rodulphus dictus Loyze officialis Treverensis, Iohannes de Pistorio decanus sancti Salvatoris Traiactensis et Nicolaus de Lucemburgo prepositus
 25 ecclesie Saczensis Pragensis dyocesis, nuncii et procuratores serenissimi principis domini Caroli Romanorum regis, habentes ad omnia infrascripta plenam et generalem et liberam potestatem et speciale mandatum ab eodem, prout constat per predictas patentes litteras et per aliud publicum instrumentum, quorum tenores superius continentur, ipsius vice et nomine domini nostri regis predicti et in animam ipsius promittimus et iuramus per Patrem et Filium
 30 et Spiritum sanctum et per hec sancta Dei euangelia et per hoc lignum vivifice crucis et per has reliquias sanctorum:

‘Quod nunquam vitam aut membra a ut ipsum^f honorem, quem habetis, sua voluntate aut suo concensu aut suo concilio aut sua exortatione perdetis. Et in Roma nullum placitum aut ordinationem faciet de omnibus, que ad vos pertinent aut ad Romanos, sine vestro concilio
 35 aut concensu. Et quicquid de terra Romane ecclesie pervenerit ad ipsum aut perveniet, vobis reddet, quantocius poterit. Et quodocunque in Lombardiam aut Tuciam aliquem mittet pro terris aut iuribus suis gubernandis, quoc(iens) mittit*, facit iurare eum, ut adiutor vester sit ad deffendendum terras Romane ecclesie et Romanam ecclesiam secundum suum posse. Et si permittente Deo dictus dominus noster rex Romam venerit, dictam Romanam ecclesiam
 40 et vos rectorem ipsius et successores vestros exaltabit secundum suum posse. Et cum Rome vel alibi per vos in imperatorem fuerit coronatus dominus noster rex predictus, dictum iuramentum et alia fieri consueta ad requisitionem vestram tempore coronationis sue personaliter renovabit.’

Qua cedula per eundem dominum cardinalem lecta prefati domini procuratores et
 45 nuncii, videlicet dominus Arnestus Pragensis archiepiscopus et alii in dicta cedula contenti et ipsorum quilibet, unus post alium, tactis sacrosanctis euangelis, ligno vivifice

101. ^e) Eusalezia c. ^f) ipsius c.

1) *Instrumenta supra nominata non sunt.*

crucis ac sacris reliquiis sanctorum et etiam osculatis, promiserunt, fecerunt et iuraverunt nomine dicti domini Caroli regis Romanorum et in animam ipsius omnia et singula contenta in dicta cedula ibidem lecta, prout in ea continentur^g et prout per eundem dominum cardinalem dicta seu recitata fuerunt. De quibus omnibus et singulis fuit 5
mandatum nobis Guilhermo de Bos preposito, Iohanni de Amelio archidiacono ecclesie Foroiuliensis, Bertrando de Chaunaco rectori ecclesie de Samatan(o) dyocesis Lum-beriensis et Guilhermo de Malesiceo canonico Lingonensi, camere apostolice clericis, auctoritate apostolica notariis publicis, et nostrorum^h cuilibet, ut de premissis omnibus faceremus unum, duo aut plura publica instrumenta.

Acta fuerunt hec anno, indictione, pontificatu, die, mense et loco predictis, pre- 10
sentibus reverendis dominis cardinalibus predictis nec non venerabilibus patribus dominis Gasberto Narbonensi archiepiscopo camerario, Stephano sancti Pontii Thomeriarum episcopo, thesaurario domini nostri pape, dominis Raynaldo de Ursinis, Bernardo Stephani, Raymundo de Valle, Francisco de Ursinisⁱ et Guilhermo de Agrifolio notariis apostolicis, venerabilibus patribus dominis Petro Cesaraugustano^k, Raymundo Tholosano archi- 15
episcopis, Guilhermo Carnotensi, Iohanne Atrebatensi, Guidone Eduensi, Helia Uticensi, S(tephano) Ulixbonensi, P(etro) Foroiuliensi, Durando Conseranensi^l, Michaele Barchinonensi et Stephano Faventino episcopis, religiosus viris dominis Itherio Clunia-ccen(sis), Hugone sancti Saturnini Tholos(ane), Hugone sancti Benedicti Floriacen(sis) Auriliacen(sis), Raterio Moisiacensis Caturcen(sis) dyoc(esium) mon(asteriorum) abbatibus, 20
Guilhermo de Gardia, Stephano de Molseron(e), R. de Cornaro, Guilhermo de Posterla, Guidone de Ambasia capellanis, Ademario de Agrifolio, Petro de sancto Martiali, P(etro) Vigerii, Petro de Podensaco magistris, hostiariis domini nostri pape, et aliorum tam prela-torum quam^m clericorum et laicorum multitudine copiosa ad premissa vocat(orum) et rogat(orum). 25

102. *Litterae approbationis Karolo directae. — Nov. 6.*

Reg. Avinion. papir. 91 fol. 271—272 nr. 25 (RA), ubi nota: scribantur littere iste inter litteras de curia (= RV). — Reg. Vatican. 177 fol. 13'—14' nr. 27 (RV). Utrumque contulit F. Kern. Nonnulla quae in RA corrosa sunt apographon RV adhibentes annotare supersedimus. — Transsumptum T initii et finis litterarum in instrumento 30 notarili infra ad 1347. April. 27. edendo suo loco adhibitum. — Apographon in Reg. Vatican. 140 (Clem. VI secr. a. V.) fol. 168'—169' nr. 738 negleximus. — Ed. Klicman 739. — Extr. Cod. dipl. Moraviae VII, 501 nr. 677; Sauerland III nr. 623.

Reg. imp. VIII Pabste nr. 8.

Clemens^a episcopus servus servorum Dei^a carissimo in Christo filio Carolo regi 35
Romanorum illustri salutem et^b apostolicam benedictionem^b.

Romanus pontifex, cui rex eternus et summus in persona beati Petri apostoli, eterne vite clavigeri, celestis simul et terreni iura imperii et plenitudinem potestatis concessit, supra cunctos fideles sue cure commissos invigilans et intendens circa ea. que fidelibus ipsis ampliora pacis et iusticie afferre commoda extimat, tanto diligenciori- 40
bus se tenetur impendere studiis, quanto ad hoc iniuncte desuper apostolice servitutis officium ipsum stimulat et perurget. Et quia regnancium recte^c ordinata regimina nutrire consueverunt iusticiam et christiano populo pacem dare, pontificis eiusdem

101. ^g) continetur c. ^h) sic c. ⁱ) sequitur spatium nomini inscribendo c. ^k) Serasaugustano c.
1) Cossonensi c. ^m) deest c. 45

102. ^a) Clemens—Dei tantummodo in T extant. ^b) et—benedictionem tantummodo in T extant. etc.
R.1, RV. ^c) recta R.1.

auctoritas, cui dictum a Domino legimus per prophetam: 'Ecce constitui te super gentes et super regna, ut evellas, destruas, disperdas et dissipes, edifices et plantes'¹, ad erigenda et dirigenda huiusmodi regimina, prout ad suam spectat sollicitudinem, nequaquam debet tepescere, sed potius operosas opponere, cum expedire conspicit, manus suas. Sane dudum imperio Romano per obitum clare memorie Henrici ultimi Romanorum imperatoris vacante, duo, videlicet quondam Fredericus Austrie et Ludovicus tunc Bavarie duces, in reges Romanorum in discordia electi, ut dicitur, extiterunt: deindeque Frederico predicto rebus humanis exempto Ludovicus predictus propter ipsius excessus, culpas, crimina et alia demerita detestanda, quasi totum divulgata per orbem, per felicitis recordationis Iohannem papam XXII, predecessorem nostrum, de fratrum suorum consilio extitit omni iure, si quod eidem Ludovico ad regnum vel imperium Romanum ex eleccione discordi predicta vel alias competere poterat quoquomodo, iudicio iusto privatus et subsequenter de heresi et scismate sentencialiter condempnatus. Nos autem postmodum, licet insufficientibus meritis, ad apicem summi apostolatus assumpti, attendentes, quod ex his regnum et imperium predicta diu vacaverant et vacabant et ob hoc sancta Romana mater ecclesia per longa tempora suo caruerat et carebat speciali advocato et legitimo defensore in catholice fidei et eiusdem Romane ac aliarum ecclesiarum et libertatis ecclesiastice rei que publice grande preiudicium, multiplex detrimentum et multarum periculum animarum, ac huiusmodi dispendiis et periculis, que tollerare salva consciencia non poteramus ulterius, occurrere paterne sollicitudinis studiis cupientes, principes tam ecclesiasticos quam seculares, ad quos ius eligendi regem Romanorum in imperatorem postmodum promovendum pertinebat, apostolica auctoritate monuimus, eis districcius iniungentes, ut pro eleccione regis Romanorum in imperatorem, ut predicatur, promovendi de persona idonea facienda convenirent invicem et ad eleccionem huiusmodi procedere non differrent; alioquin apostolica sedes, a qua ius et potestas electionis huiusmodi ad principes pervenisse constat eosdem, super hoc de oportuno remedio provideret. Prefati vero principes salutaribus monitis huiusmodi devota se promptitudine conformantes ac certis die et loco pro eleccione huiusmodi celebranda, illi videlicet qui debuerunt, potuerunt et voluerunt interesse, convenientes in unum post diligentes deliberationem et tractatus, prout tanti magnitudo negotii requirebat, habitos inter eos te marchionem Moravie, nunc etiam regem Boemie, in regem promovendum postmodum in imperatorem Romanorum unanimiter et concorditer elegerunt: tuque deliberacione habita super hoc ad instanciam electorum predictorum et aliorum multorum eleccioni huiusmodi consensisti. Post hec autem venerabilis frater noster Arnestus archiepiscopus Pragensis et dilecti filii magistri Iohannes de Pistorio decanus sancti Iohannis Traiectensis et Nicolaus de Lucemburgo prepositus Saczensis Pragensis diocesis ac Geraldus de Magnaco archidiaconus de Baudesio Constanciensis ecclesiarum, capellani nostri, nec non nobilis vir Ademar^d Pictavia^d miles, procuratores et nuncii tui ad nostram presenciam super hoc destinati, habentes ad infrascripta omnia plenum, sufficiens et speciale mandatum, sicut per patentes litteras tuo sigillo munitas nobis extitit facta fides, coram nobis et fratribus nostris sancte Romane ecclesie cardinalibus in solenni et publico consistorio, presente tam prelatorum et clericorum aliorum quam laicorum multitudine copiosa fidelium constituti, pro parte tua inter cetera proponere curaverunt, eleccionem ad regem Romanorum de te ad imperium postmodum promovendo ab omnibus principibus tunc in eleccione huiusmodi vocem habentibus, qui, ut prefertur, debuerunt, potuerunt^d et voluerunt interesse, fuisse concorditer ac unanimiter celebratam, teque, ut predicatur, eleccioni huiusmodi consensisse,

102. ^d) *supra lin. add. RA.*

1) *Ierem. 1, 10.*

filialem reverenciam et devocionem, quam tu ad nos et eandem Romanam ecclesiam
 matrem tuam gessisti, gerebas et geris ac proponis gerere in futurum, sinceris affectibus
 exponentes ac inter alia supplicantes, tibi nostros favores et gracias exhiberi nec non
 inunctionem et consecracionem per manus nostras impendi teque imperiali diademate
 coronari, offerentesque se paratos et promptos pro te et in animam tuam prestare
 debite nobis et eidem ecclesie fidelitatis et cuiuslibet alterius generis iuramentum. 5
 Tandem autem predictis procuratoribus per se et una cum dilectis filiis nobilibus viris
 Henrico comite de Salmis, Gautero de Montilio, Gerardo de Ufliz et Iohanne de Aspero-
 monte militibus Treverensis, Valentinensis et Virdunensis diocesium ac Rodulpho dicto
 Losse officiali Treverensi, procuratoribus et nunciis tuis una cum eis per alias litteras 10
 tuas similiter constitutis, hec omnia pluries petentibus ac devote offerentibus coram
 nobis, nos premissis per eosdem procuratores et nuncios tuos propositis diligenter
 auditis factaque nobis de huiusmodi eleccione concordi ac unanimi plena fide, eaque
 nec non persona tua, in quantum tua paciebatur ausencia, diligenter examinatis ac de
 tuis fide, probitate ac condicionibus omnibus, que requiruntur in illo, qui est electus ad 15
 imperialis culminis apicem sublimandus, cum pluribus prelatiis et aliis magne auctoritatis
 viris, qui tuos mores, condiciones et statum plenius noverant. inquisito, ad laudem et
 gloriam omnipotentis Dei, Patris et Filii et Spiritus sancti et beate ac gloriose semper-
 que virginis Dei genitricis Marie, beatorum quoque apostolorum Petri et Pauli ac
 exaltacionem et honorem ecclesie et bonum et promocionem imperii predicti et pro- 20
 sperum statum mundi, de fratrum eorundem consilio te in specialem nostrum et ecclesie
 filium suscepimus, tibi nostros favorem et gratiam concedentes, personaque tua, cuius
 nos et iidem fratres nostri specialem prius noticiam habebamus, idonea prius reputata.
 te nominavimus, denunciavimus, declaravimus et assumpsimus in regem Romanorum
 promovendum in imperatorem, eandem tuam approbantes personam ac sufficientem et 25
 habilem declarantes ad suscipiendum imperialis celsitudinis dignitatem, ac decernentes
 unccionem, consecracionem et coronacionem imperialis diadematis tibi per manus nostras
 oportunitis loco et tempore impendendas. supplentes quoque omnem defectum, si quis
 aut racione forme seu tue aut electorum predictorum personarum, qui eleccioni tue
 interfuerunt. seu ex quavis alia racione sive causa in eadem eleccione intervenerit 30
 quovis modo, ex certa sciencia et de apostolice plenitudine potestatis. precipientes eciam
 omnibus fidelibus et vassallis regni et imperii predictorum. ut tibi tanquam regi Roma-
 norum in imperatorem promovendo pareant efficaciter et intendant. et nihilominus
 ibidem a predictis procuratoribus et nunciis tuis ad hoc, ut premittitur. plenum, suf-
 ficiens et speciale mandatum habentibus. prout ipsi nobis frequenter obtulerant, fide- 35
 litatis recepimus iuramentum.

Attende itaque, fili carissime. quesumus, ac intra precordia tua diligenter revolve
 dona magnifica et multiplicia beneficia. quibus te largitor bonorum omnium in suis
 benediccionibus dignatus est prevenire, illaque sibi devotione humili et operosis affecti-
 bus recognoscens. ad eius mandata et beneplacita in omnibus te coapta et vitare stude 40
 summopere, que sue offenderent oculos maiestatis. Pone gressus tuos semper in semitis
 mandatorum ipsius, et eius ministros condigna honorificencia prosequi non omittas.
 Prefatam quoque Romanam ecclesiam matrem tuam, que interne caritatis officio et
 affectu de tui status et honoris augmento sollicita redditur, filiali venerari reverencia
 semper stude, iusticiam dilige, veritatem ama, sectare pacem, equitatem conserva, et 45
 clemenciam que amicos et devotos multiplicat amplexare, ut inde letentur celi et ex-
 ultet terra, et de tuis benignis et virtuosis actibus universe reipublice populus nunc
 usque vehementer afflictus ilarescat. iugo tue dominacionis superbe mentes hostium
 comprimantur, contriti et depressi subditorum tuorum animi ope tue misericordie rele-
 ventur, te virtus celestis gracie terribilem tuis inimicis faciat, pietas subditis benignum 50

ostendat; tuisque felicibus temporibus in pulcritudine pacis populus christianus sedeat, fiducia tabernaculis habitet et in requie opulenta quiescat: tuque his et aliis tuis bonis operibus in conspectu divine maiestatis acceptus post multorum annorum curricula de terreno ac temporali regno ad celestis et eterni regni provehi gloriam merearis¹. Nulli ergo omnino^e hominum liceat^e etc. nostrarum^f concessionis, nominacionis, denunciacionis, declaracionis, assumpcionis, approbacionis, constitucionis et supplecionis infringere etc.^f Si^g quis autem hoc etc.^g

Datum Avinione VIII. Id. Novembris, pontificatus^h nostri^h anno quinto.

103. 104. INSTRUMENTA SUPER IURAMENTIS A PROCURATORIBUS
PRAESTITIS.

103. *Instrumentum primum. — Nov. 7.*

Copia (c.) in archivo Vaticano arm. XV c. 4 nr. 56 f. LVIII. Contulit F. Kern. Est rubrum: Certa alia iuramenta prestita per procuratores regis Romanorum. Ed. H. Otto l. c. p. 356—367; cf. p. 332.

In nomine Domini amen. Noverint universi et singuli, quod anno a nativitate Domini millesimo CCCXLVI, indictione XIII, pontificatus sanctissimi patris et domini nostri domini Clementis divina providente clementia pape VI. anno V. ac die septima mensis Novembris, Avinione in camera eiusdem domini nostri pape, in qua erant cum eo presentes reverendi in Christo patres et domini domini Petrus Penestrinus, Bertrandus Ostiensis et Veletrensis, Gaucelinus^a Albanensis et Petrus Sabinensis episcopi, Imbertus tituli basilice XII apostolorum, Talairandus tituli sancti Petri ad vincula, Petrus tituli sancti Clementis, Gotius tituli sancte Prisce^b, Bernardus tituli sancti Ciriaci in terminis, Guilhermus sanctorum Quatuor Coronatorum, Guilhermus tituli sancti Stephani in Celio monte, Guido tituli sancte Secilie, Aymericus tituli sancti Martini in montibus, Hugo tituli sancti Laurentii in Damasco, Ademarius tituli sancte Anastasie, Petrus Bertrandi tituli sancte Susanne presbiteri, Galhardus sancte Lucie in Cilice, Iohannes sancti Angeli, Bernardus sancti Eustachii et Nicolaus sancte Marie in Via lata dyaconi, sancte Romane ecclesie cardinales, nec non venerabilis pater dominus Arnestus Pragensis archiepiscopus ac nobiles et potentes viri dominus Adhemarus comes Valentinensis, Gautherus de Montiliis, Iohannes de Asperomonte milites, magistri Gerardus de Magnaco archidiaconus de Bauthesio in ecclesia Constansiensi, Iohannes de Pistorio decanus ecclesie sancti Salvatoris Traiactensis, Radulphus Lotze officialis Treverensis, Nicolaus de Lucemburgo prepositus ecclesie Saczensis Pragensis dyoc(esis), nuntii et procuratores serenissimi principis et domini domini Caroli Romanorum regis, in nostrorum notariorum et testium subscriptorum presentia fuit ibidem lectum et publicatum de mandato eiusdem domini nostri pape quoddam publicum instrumentum manu et signo Isambardi quondam Mathei de Antringa^c clerici Methensis dyocesis, publici apostolica et imperiali auctoritate notarii, et sigillo cereo impendenti, quo idem dominus Carolus rex utebatur [ut marchio]^d Moravie, sigillatum, prout prima facie aparebat, cuius instrumenti tenor sequitur sub hiis verbis:

'Sanctissimo in Christo patri — roboravi.' *supra nr. 96.*

Quo instrumento ibidem publice lecto et contentis in eo per prefatos dominos procuratores et nuntios dicti domini regis et ipsorum quemlibet plenius, ut asseruerunt,

102. e) omnino—liceat *tantum in T.* f) nostrarum— etc. *tantum in RA, RV.* g) Si— etc. *tantum in T.* h) *tantum in T.*

103. a) Gaucelinus c. b) Price c; *praecedit Prisce cancellatum.* c) Artingua c. d) *in spatio vacuo relicto supplevimus, cf. p. 171 lin. 12.*

1) *Cf. supra p. 162 n. 5.*

intellectis, ipsi et ipsorum quilibet in presentia prefati domini nostri pape et dominorum cardinalium predictorum flexis genibus constituti in personam dicti domini regis in animam ipsius promiserunt, fecerunt et iuraverunt corporaliter tacto libro omnia et singula contenta in dicto instrumento et de quibus et prout habent in mandatis, et quod idem dominus rex omnia et singula, prout in eo plenius et serius continentur et lecta fuerunt, faciet, promittet, complebit, servabit et fideliter exequetur, et quod contra premissa non veniet nec faciet per se, alium seu alios, directe vel indirecte, publice vel occulte, nec contra aliquod premissorum, nec venientibus contra premissa seu aliquod de premissis seu venire atemptantibus dabit auxilium, consilium vel iuvamen. De quibus omnibus, ut premittitur, sic actis prefatus dominus noster papa mandavit nobis infrascriptis notariis, quod faceremus unum, duo vel plura publica instrumenta.

Acta fuerunt hec anno, indictione, pontificatu, die, mense et loco predictis, presentibus dominis cardinalibus predictis nec non venerabilibus patribus dominis Gasberto Narbonensi archiepiscopo, camerario, Stephano sancti Pontii Thomeriarum episcopo, thesaurario domini nostri pape, Michaeli Barchinonensi episcopo, Itherio Cluniacensi abbate ac venerabilibus viris dominis Guilhermo de Agrifolio notario, Iohanne Cortoys canonico Ambianensi, Iacobo Garnoti cantore Meldensi ac Petro de Podensaco, P(etro) Viguerii, Adhemario de Agrifolio magistris, hostiariis eiusdem domini nostri pape, ad premissa testibus vocatis et rogatis.

Et ego Guilhermus de Bos Caturcensis dyocesis, camere domini nostri pape clericens, publicus auctoritate apostolica notarius, habens a sede apostolica potestatem instrumenta, de quibus rogatus fuero, per alium notarium publicum scribi facere, dummodo in eis postea me subscribam, predictis omnibus et singulis in hoc publico instrumento contentis, dum sic agerentur, una cum prenomatis testibus et notariis infrascriptis presens fui eaque notavi et in protocollo meo scripsi; et ideo huic publico instrumento vice et nomine meo et sociorum meorum infrascriptorum scripto et signato manu et signo Iohannis Valens clerici Ruth(enensis) dyocesis, auctoritate apostolica et imperiali publici notarii¹, me subscripsi signumque meum apposui consuetum rogatus.

Et ego Bertrandus de Chaunaco etc.

Et ego Guilhermus de Malesicco etc.

104. *Instrumentum alterum.* — Nov. 7.

Copia (c.) ibidem fol. LXVIII. Contulit F. Kern. Est rubrum: Noti(tia) super revocatione processuum habitorum per imperatorem Henricum contra regem Robertum et quosdam alios. — Ed. H. Otto l. c. p. 367—369; cf. p. 332.

In nomine Domini amen. Noverint universi et singuli, quod anno a nativitate Domini MCCCXLVI, indictione XIII, pontificatus sanctissimi patris et domini nostri domini Clementis divina providente clementia pape VI. anno quinto ac die septima mensis Novembris, Avinione in camera eiusdem domini nostri pape, in qua erant cum eo presentes reverendi in Christo patres et domini domini Petrus Penestrinus, Bertrandus Ostiensis et Velletrensis, Gaucelinus Albanensis, P(etrus) Sabinensis episcopi, Imbertus tituli basilice XII apostolorum, Talairandus tituli [sancti] Petri ad vineula, Petrus tituli sancti Clementis, Gotius tituli sancte Prisce, Bernardus tituli sancti Ciriaci in termis, Guilhermus tituli sanctorum IIII Coronatorum, Guilhermus tituli sancti Stephani in Celio monte, Guido tituli sancte Secilie, Hugo tituli sancti Laurentii in Damaso, Adhemarius tituli sancte Anastacie, Petrus Bertrandi tituli sancte Susanne presbiteri, et Galhardus sancte Lucie in Silice, Iohannes sancti Angeli, Bernardus sancti Eustachii et Nicolaus sancte Marie in Via lata dyaconi, sancte Romane ecclesie cardinales, nec non

1) *Cuius subscriptio deest.*

venerabilis pater dominus Arnestus Pragensis archiepiscopus ac nobiles et potentes viri domini Ademarius comes Valentin(ensis), Gautherus de Montilio, Iohannes de Asperomonte milites, magistri Geraldus de Magnaco archidiaconus de Bauthesio in ecclesia Constan-
 5 Loze officialis Treverensis et Nicolaus de Lucemburgo prepositus ecclesie Saezensis Pragensis dyocesis, nuncii et procuratores serenissimi principis et domini domini Caroli Romanorum regis, in nostrorum notariorum et testium subscriptorum presentia fuit
 10 ibidem lectum et publicatum de mandato eiusdem domini nostri pape quoddam publicum instrumentum procurationis predictorum dominorum nunciorum, scriptum et signatum manu et signo Isembardi quondam Mathei de Antringa clerici Methensis dyocesis,
 15 publici apostolica et imperiali auctoritate notarii, et sigillo cereo impendenti, quo idem dominus Carolus rex utebatur ut marchio Moravie, sigillatum, ut prima facie apparebat, cuius instrumenti tenor sequitur sub hiis verbis:

'Sanctissimo in Christo patri — roboravi.' *supra nr. 97.*

15 Quo instrumento ibidem publice lecto et contentis in eo per prefatos dominos procuratores et nuncios dicti domini regis et ipsorum quemlibet, ut asseruerunt, intellectis, ipsi et ipsorum quilibet in presentia prefati domini nostri pape et dominorum cardinalium predictorum flexis genibus constituti in personam dicti domini regis et in animam ipsius
 20 in dicto instrumento et de quibus et prout habent in mandatis, et quod idem dominus rex omnia et singula, prout in eo plenius et serius continentur et lecta fuerunt, faciet, promittet, complebit, servabit et fideliter exequetur, et quod contra premissa non veniet
 25 nec faciet per se, alium seu alios, directe vel indirecte, publice vel occulte, nec contra aliquod premissorum, nec venientibus contra premissa seu aliquod^a de premissis seu venire atemptantibus dabit auxilium, concilium vel iuvamen. De quibus omnibus, ut premittitur, sic actis prefatus dominus noster papa mandavit nobis infrascriptis notariis, quod faceremus unum, duo vel plura publica instrumenta.

Acta fuerunt hec anno, indictione, pontificatu, die, mense et loco predictis, presentibus dominis cardinalibus predictis nec non venerabilibus patribus dominis Gasberto
 30 Narbonensi archiepiscopo, camerario, Stephano sancti Pontii Thomeriarum episcopo, thesaurario domini nostri pape, Michaele Barchinonensi episcopo, Itherio Cluniacensi abbate ac venerabilibus viris dominis fratre Guilhermo de Agrifolio notario, Iohanne Cortoys canonico Ambianensi, Iacobo Garnoti cantore ecclesie Meldensis ac P(etro)
 35 de Podensaco, Petro Viguerii, Adhemario de Agrifolio magistris, hostiariis eiusdem domini nostri pape, ad premissa testibus vocatis et rogatis.

Et ego Guilhermus de Bos etc. ut in precedenti nota¹.

Et ego Bertrandus de Chaunaco etc.

Et ego Guilhermus de Malesicco etc.

105—107. ACTA RECOGNITIONIS KAROLI REGIS IN DELPHINATU FACTAE.

1346. Oct. 7.—Dec. 29.

Proponimus 1. litteras regis (nr. 105), 2. responsionem archiepiscopi Lugdunensis (nr. 106), 3. eiusdem relationem ad Delphinum directam (nr. 107). Litterae 1 et 2 in 3

104. ^a) aliquo A.

45 1) *Supra nr. 103.*

insertae tantummodo servantur, quam ex 'Cartis generalibus Dalphinatus ad a. 1346' Gratianopoli in archivo camerae asservatis edidit Valbonnais, 'Histoire de Dauphiné' II (1721) p. 538—540 nr. CCXXXVIII. Qua editione (V) nitimur, cum originale in archivo Gratianopolitano perperam requisitum nacti non simus. In minutis correximus.

105. *Litterae regis Delphino missae. — Oct. 7.*

5

Reg. imp. VIII nr. 259.

Illustri¹ viro Humberto Dalphino Viennensi et comiti, consanguineo carissimo et principi nostro fideli.

Recolenda fidei et devotionis sinceritas, quam antiqui progenitores tui gesserunt et tu eorum exemplo ac naturali iure suadente confidimus, quod ad Romanum geras 10 imperium, et quam proinde speramus, quod per exhibitionem reverentiae et obedientiae ostendas in nobis, qui ad ipsius imperii gubernationem non nostris meritis sed divina dispositione sumus electi, nos versa vice admonent et inducunt, ut ad conservandum et etiam ampliandum immunitates, gratias et favores, iura atque privilegia, quaecumque 15 dudum a divinis Romanorum principibus meruisti, benigne nostrum animum disponamus. Ut igitur super hiis tam nostra tibi, quam tua nobis lucide clarescat intentio, egregium virum Gauterium de Montillio consanguineum carissimum, exhibitorum presentium, a nobis sufficienter instructum ad dilectionem tuam dirigimus, cui tam honorem nostrum quam commodum tuum pariter, ut bene novimus, diligenti in hiis, que circa premissa 20 tibi pro parte nostra retulerit, tanquam ab ore nostro prolatis adhibere placeat plenam fidem. Datum in Theonis villa die septima mensis Octobris sub sigillo marchionatus nostri Moraviae.

Karolus Dei gratia in regem Romanorum electus semper augustus. Boemie rex et Lucemburgi comes.

106. *Responsio a Delphini locum tenente data. — Dec. 10.*

25

Reg. imp. VIII nr. 259.

Serenissimo principi domino Carolo Dei gratia regi Romanorum semper augusto, domino meo carissimo.

Excellentissime princeps. Humili recommendatione premissa. Receptis vestre serenitatis litteris domino meo Dalphino Viennensi directis et apertis per me in eius 30 absentia, circa fidei opera agentis in partibus transmarinis earum tenor cum arcanis credentiae per virum nobilem dominum Gauterium de Montillio militem, nuncium vestrum, exhibitorum earum, consanguineum meum, expositis coram maiori parte prelatorum et baronum fidelium Dalphinatus innotuit eleganter. Quam grata mihi et eis omnibus 35 vestra fuit promotio quantaque corda nostra proinde fuerunt hilaritate perfusa, idem dominus Gauterius, qui presens omnibus adfuit, vive vocis oraculo, cum id scriptura promere nequeat, dilucide poterit reserare. Et si dicti domini mei Dalphini progenitores hucusque erga divos imperatores fide claruerint et devotivae sincera, iste modernus cito venturus, ut opinor, a sobolis vestre stipite palmas non degener in horto vestre 40 maiestatis et gratiae maioris devotionis et fidei vices uberes propagabit. Quem et eius terram dignetur eadem maiestas recommendatos habere et mihi precipere ad ea, que

106. ^ε) sic V.

1) *Inscriptio haud dubie in dorso litterae clausae (cf. infra lin. 30 et p. 174 lin. 1) habebatur.*

sibi grata crederet, semper prompto. Datum in villa de Romanis die decima mensis Decembris.

Devotus vester Henricus de Villariis archiepiscopus Lugdunensis et comes locum tenens domini Dalphini Viennensis.

107. *Eiusdem relatio Delphino directa. — Dec. 29.*

Excellentissime princeps et domine. Precipue humillima recommendatione premissa. Post recessum domini Amblardi de Bellomonte et domini Disderii de Cassenatico, qui gradientes ad vos circa diem decimam nonam Septembris nuper preteriti a me de Sept. 19. Gratianopoli recesserunt, portans ipse dominus Amblardus memorialia et de se ipso Sept. 19. tanquam ille, qui omnia noverat, informatus de omnibus que occurrerant in terra vestra et que videbantur scribenda ab alia vice, qua circa finem Iugni Tassinus messengerius Iun. ex. meus cum alio memoriali negotiorum vestrorum pro parte mea una cum Bartholomeo de Thomariis ad vos ivit, infrascripta de negotiis terre vestre et aliis occurrentibus serenitati vestre duxi presentibus reseranda:

Primo quidem domina mater vestra et domine de Arlaco et de Saletis, amite vestre, plena corporum sospitate fruuntur.

Item noveritis, quod cum domino Guigone Pelicerii, qui super multis vestris iuribus occupatis in curia vestra delatus fuerat, communicato consilio vestro post longam deliberationem compositum extitit ad mille florenos auri, quorum quingentos vestro Sept. 19. thesaurario assignavit, reliqui vero traditi fuerunt seu dimissi Aymaro Alamandi, in extenuationem debitorum, in quibus erga ipsum estis per vestras litteras obligatus. Et Sept. 19. ultra hec idem dominus Guigo reliquit, ymo vobis restituit omnes proprietates, quas de vestro repertum^a fuit acthenus usurpasse, et omnes census, quos percipiebat super rebus quibuscumque, que de dominio vestro tenentur; censum etiam molendinorum vestro- Sept. 19. rum, que tenebat, de viginti sextariis frumenti annualibus augmentavit.

Item occurrerunt mihi nova, quod dominus de Rossilione et Aynardus de Anjoue^b amicos suos mandabant propinquos pariter et longinquos, unde attento, quod gravia inde potuissent pericula evenire, maxime terre vestre, cum omnes vestri vassalli, etiam minores subditi pro una parte vel alia se prepararent, ivi Morasium una vice, alia vice Sept. 19. Revellum et alia erga Albam Ripam interpolatis terminis et diebus, vocatis de amicis particularibus et semper aliquibus de consilio vestro existentibus, sed adeo erant partes in malitia obstinate, quod nullo modo volebant ad concordiam declinare.

Et post paucos dies audito mala multiplicari et parari in Viennesio et Valentinesio propter partes predictas, statim redii apud Romanis, ubi tunc recepi litteras vestras per Sept. 19. dominum Lantelmum Eynardi et Iohannem de Gayo vestros milites mihi missas de statu et incolumitate persone vestre et domine mee Dalphine ac gentium vestrarum gaudens multipliciter et exultans.

Et dum ad consulendum et providendum super cunctis in dictis vestris litteris proposuissem vestrum totum consilium congregare, supervenerunt nova de confirmatione Sept. 19. apostolica domini Caroli de Boemia imperatoris nuper electi et confirmati, in cuius confirmatione dominus noster papa dicitur mirabiliter predicasse et sumpsisse thema tale: 'Veniet Salomon et regnabit pro me, et faciet que precipiam ei'¹.

Item paulo post dictam confirmationem venit ad me apud Romanis dominus Sept. 19. Gauterius de Montillio pro parte dicti domini imperatoris, portans et presentans mihi Sept. 19. quamdā litteram ex parte ipsius domini imperatoris vobis directam, cuius tenor et

107. a) sic V. b) litteris cursivis impressum V.

1) Cf. supra nr. 100.

responsio sibi facta inferius describetur. Quam litteram aperii, et viso tenore, qui in fine credentiam continebat, audivi ipsius domini Gauterii credentiam, quam asseruit esse talem: videlicet quod requirebat vos seu me in absentia vestra tanquam vestrum locum tenentem, quod ego vellem nomine vestro dominum Carolum predictum reputare et recognoscere tanquam verum imperatorem Romanum et inde sibi dare meas patentes litteras sigillatas. Sed videns ego pondera tante rei ipsum dominum Gauterium verbis alloquens gratosius respondere distuli, donec super hoc arduum consilium habuissem.

Dec. 10. Propter quod mandavi ad diem decimam presentis mensis Decembris omnes prelatos et barones ac multos nobiles terre vestre, videlicet dom(inos) Viennensem et Ebredunensem archiepiscopos, Gratianopolitanum, Gebennensem et Vapincensem episcopos, Sancti Anthonii et Bone Vallis abbates, comitem Valentinensem et Diensem¹, principem Aurayce², Amedeum de Pictavia, vicecomitem Clarimontis, Rossilionis, Anjovis, Breysiaci, Viriville, Montis Britonis, Claveysonis, Turnonis, Pelladruti, Castri Novi, Chaste, Sancti Andree et alios Viennesii, Neyriaci. de Groslea, de Pusigniaco et alios Terre Turris, Cassenatici, Vallis Bonesii, Sechiline, Uriatici, Mansi, Miribelli et alios Graysivodani, Langin(i), Lulini, dominum de Arlaco, G. de Compesio, G(irardum) de Terniaco et alios Terre Fucigniacy, Montis Mauri, Balme Nigre, Rupis Arnaudorum, de Aysio. Vallis Barreti et alios Vapincensii, G. de Rama et alios Ebredunesii, Besignani et Raillane, Lambertum Giraudum et Hugonem de Montillio et alios baroniarum Montis Albani et Medullionis, plures dominos nobiles et barones una cum toto vestro consilio Gratiano- poli residente, ut venirent apud Romanis nobiscum super hoc consulturi.

Item adveniente dicta congregatione nobilium, dominus Ebredunensis [archiepiscopus]^b ex certa causa et dominus Vapincensis episcop(us) propter debilitatem persone sue, dominus Aymarus de Pictavia comes Valent(inensis) et Diensis propter guerram Valent(inensem), princeps Aurayce ratione quartane quam patiebatur se excusaverunt venire, alii^c vero prelati^c. baron(es) et nobiles quasi omnes venerunt. et omnibus ad invicem congregatis eadem die X. Decembris fuit in presentia omnium lecta dicti domini imperatoris littera vobis missa, et ipse dominus Gauterius de Montillio suam in presentia omnium exposuit credentiam viva voce, post que exeunte consilium dicto domino Gauterio fuit ibidem speciose consultum et deliberatum ab omnibus et inter omnes super responsione fienda, que et facta extitit per litteram clausam. quarum litterarum tam misse vobis quam responsionis facte tenores sequuntur de verbo ad verbum ut infra.

Subscriptio^d talis erat:

'Illustri viro — Moravie.' *supra nr. 105.*

Tenor autem responsionis per me facte dicto domino imperatori sequitur in hec verba:

'Serenissimo principi — Viennensis.' *supra nr. 106.*

Item noveritis treugam que fuerat inter capitulum Lugdunense ex una parte et dominum Belli Ioci ex altera defecisse qualibet propterea partium totis conatibus se parante ad deffensiones et guerras.

Item de facto comitatus Provincie Bastardus de Sancto Petro lator presentium, scutifer vester, aliqua vobis dicet, cui fidem credulam prebeat si placet. Datum Romanis die vigesima nona mensis Decembris, MCCCXLVII a nativitate.

Henricus de Villariis archiepiscopus et comes Lugduni totus vester.

107. ^b) deest V. *Supplevimus nos.* ^c) aliis vero praelatis V. ^d) forsan superscriptio legendum.

1) *Aymarum VI.* 2) *Raymundum IV. de Bauw.*

108. CLEMENTIS VI. LITTERAE CONSOLATORIAE AD KAROLUM
REGEM.

1346. Oct. 8.

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) fol. 144' nr. 627 (R). Contulit F. Kern. —
 5 *Ed. Klicman 732. — Extr. Werunsky 134; Riezler 2306.*
Regesten Ludwigs p. 234 Pabste nr. 200. — Reg. imp. VIII Pabste nr. 187.

Carissimo in Christo filio Carolo regi Boemie illustri, in regem Romanorum electo.

Non sine mentis amaritudine transitum audivimus clare memorie Iohannis regis
 Boemie, patris tui. Sed dum sincerum devocionis affectum, quem ipse, cum in humanis
 10 ageret, ad nos gerebat et gesserat, eciam dum status inferior nos haberet, nec non dilec-
 tionem internam, qua nos ipsum tunc prosecuti vice mutua fuimus, quam subsecuta
 nostra promocio ad summi apostolatus apicem non minuit sed adauxit, ad memoriam
 revocamus, profecto subtraccio tanti et talis tamque devoti nostri et ecclesie filii iuxta
 morem condicionis humane amaricavit interiora non immerito cordis nostri, et ad te,
 15 fili carissime, quem intra paterne dileccionis brachia astringimus, nostre consideracionis
 intuitum convertentes et contemplantes cordis oculis te patris tui predicti solacio desti-
 tutum, exinde merore mesticie et doloris acerbitate repleti tibi paterno more compati-
 mur in visceribus caritatis. Verum cum diligenter attendimus, quod rex ipse, qui vivere
 in devocione sancte matris ecclesie studuit et actibus magnificis se impendit, de labo-
 20 riosis erumpnis huius vite fallacis et instabilis ad quietem et de miseriis ad beatitu-
 dinem, ut pie creditur, per illum, qui potenter et terribiliter aufert spiritum principum
 iuxta sue voluntatis et dispositionis beneplacitum, extitit evocatus, magis sibi a caris
 suis congaudendum quam de dicto flendum transitu extimamus, presertim quia tanquam
 princeps magnanimus et strenuus in armorum experientia licita sui defendendo amici
 25 et affinis honores et iura et viriliter pugnando pro illis ad honorem sui et suorum
 exaltacionemque fame sue celebris finivit laudabiliter terminum vite sue. Ideoque
 celsitudinem tuam rogamus et in Domino attentius exhortamur, quatenus ea, que pre-
 misimus, et nichilominus, quod tuis et aliorum de posteritate regis eiusdem inclita non
 parum creditur honoribus accrescere, quod rex ipse, qui nescitur quo Dei occulto iudicio
 30 huius mundi luce privatus, in casu et statu regalibus fuerit rebus ab humanis exemptus,
 considerans et attendens, exinde gracias Altissimo referas et in eo, qui mestorum est
 consolacio et fragilium fortitudo, sperantes in se non deserit, consoleris et accedendo
 nichilominus ad cor altum¹ circa tue promocionis ad regalis et imperialis culminis
 fastigium negocia non parum grandia et ardua prudenter, magnanimiter et diligenter,
 35 sicut magnificenciam decet, intendens procuratoria et personas, que mitti per te debent²,
 ad sedem apostolicam destinare procures, pro certo sciturus, quod illa specialis bene-
 volencia, quam ad te, fili dilectissime, gessimus hactenus et gerimus super tui exalta-
 cione honoris et status, quantum cum Deo per nos fieri poterit, non decrescet, sed pocius
 felicia successivis temporibus suscipiet incrementa.

40 Datum Avinione VIII. Id. Octobris, anno quinto.

1) Ps. 63, 7. 2) Vide supra nr. 95 sqq.

109. LITTERAE PAPAE DE MATRIMONIO INTER LIBEROS
DUCIS AUSTRIAE ET KAROLI REGIS CONTRAHENDO.

1346. Oct. 18.

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) fol. 151'—152 nr. 661. 662 (R). Contulit
F. Kern. — Ed. Klicman 735. 736. — Extr. Werunsky 135; Riezler 2308.

Reg. imp. VIII Pabste nr. 188.

A. *Litterae duci Austriae directae.*

Dilecto filio nobili viro Alberto duci Austrie.

Nobilitatis tue litteras per dilectum filium nobilem virum Henricum dictum Gesler^a militem, nuncium tuum, nostro apostolatu presentatas solite benignitatis affectu recepimus et que ipse continebant littere dictusque nuncius nobis pro parte tua curavit exponere, pleno et benivolo collegimus intellectu. Sane quia tam per easdem litteras quam ipsum nuncium devocionis, fidelitatis et reverencie sinceritatem, quam ad nos et sanctam Romanam ecclesiam gessisti hactenus et gerere continue tanquam filius benedictionis et gratie non desistis, [exponentem]^b super certa dispensacione per nos gracie concedenda instanter et humiliter supplicasti, nos, licet tales dispensaciones post contractum sic scienter de facto et in Dei offensam matrimonium nequaquam concedere sine causa maxima et evidenti necessitate consueveramus, tamen, quia libenter annuimus votis tuis, hanc dispensacionem per te postulatam tui consideracione duximus concedendam, eandem nobilitatem tuam rogantes attente, quatenus a talibus procurandis matrimoniis utique periculosis non modicum et prebendo consensum quomodolibet super illis desistas omnino et in huiusmodi devocione tua constanter, ut Deo ac nobis et ipsi ecclesie semper acceptior reddaris, te tenens, carissimo in Christo filio nostro Carolo regi Boemie illustri et in regem Romanorum electo auxiliis et favoribus adhereas oportunis, illius hominis perditum pro dolor et dampnatum Ludovici de Bavaria, heretici et scismatici manifesti, adhesionem tanquam periculosam et mortiferam prudenter et salubriter penitus devitandum. Porro gratum nobis existeret et utile plurimum crederemus, quod tractatus alias¹ habitus super contrahendo matrimonio inter natum tuum et eiusdem electi filiam completeretur, qui, licet clare memorie Iohannes rex Boemie, genitor regis electi predicti, affectare diceretur contrahere parentelam de dicta filia cum . . filio nobilis viri . . marchionis Misnensis², tamen electo predicto illam tecum^c cum dicto filio plus placebat et nobis procul dubio erat et erit acceptius, si ut premisimus compleatur.

Datum Avinione XV. Kal. Novembris, anno quinto.

B. *Litterae ducisse directae.*

Dilecte in Christo filie nobili mulieri Iohanne ducisse Austrie.

Litteris nobilitatis tue nostro nuper apostolatu presentatis^a solite benignitatis affectu receptis et contentis in eis diligentius intellectis nobilitatem tuam volumus non

109 A. ^a) Gesber *R.*, quod correxit Riezler. ^b) deest *R.*, supplevimus secundum pag. 168 lin. 3. Riezler manifestando vel simile aliquid excidisse monuerat, Klicman ante devotionis: ob supplevit. ^c) corruptum videtur.

109 B. ^a) presentatas *R.*

1) Scilicet anno 1344; cf. *Reg. imp. VIII nr. 197, Werunsky 'Geschichte Karls IV.' I, 357. De matrimonio a. 1353 demum contracto cf. Reg. imp. VIII nr. 1550a. 1553.* 2) Cf. *Regesten Ludwigs p. 409 Ioh nr. 869. 870; Reg. imp. VIII nr. 200; Werunsky l. c. 367.*

latere, quod, licet dispensare super tali casu, quo per te per easdem litteras petebatur, post contractum de facto scienter et in Dei offensam matrimonium nequaquam sine maxima causa et evidenti necessitate consueverimus quovis modo, tamen tua et dilecti filii nobilis viri Alberti ducis Austrie, viri tui, consideratione petitam dispensacionem
 5 duximus de speciali gracia concedendam, eandem nobilitatem tuam rogantes^b attente, quatenus a talibus procurandis matrimoniis utique periculosos non modicum et prebendo consensum quomodolibet super illis desistas omnino et nichilominus in devocione sincera ecclesie Romane, matris tue, constanter te tenens carissimo in Christo filio nostro Carolo illustri regi Boemie, in regem Romanorum electo, favoribus adhereas oportunis, illius
 10 dampnati pro dolor et perditum hominis Ludovici de Bavaria, heretici et scismatici manifesti, adhesionem tanquam periculosam nimis et mortiferam penitus devitando et ad hoc idem dictum virum tuum, cui super hoc scribimus, inducendo. Porro gratum nobis existeret et utile plurimum etc. ut supra usque in finem.

Datum ut supra.

15 110—131. PRIVILEGIA TEMPORE CORONATIONIS CONCESSA.

1346. Nov. 25. 26.

110—122. SCRIPTA PRO ARCHIEPISCOPO TREVERENSI.

Cf. etiam infra ad Dec. 2—9. nr. 135 sqq.

20 110. *Privilegium collectivum.* — Nov. 25.

Originale (or.) in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdicke. In verso legitur: R., et manu Treverensi exaratum: rex confirmat et concedit privilegia ecclesie Treverensis 1j 46. Pendet sigilli fragmentum cum secreto dorsuali filis sericis viridis rubrique coloris. — Ed. R. Lüdicke loco statim infra citando. Qua editione nitimur.

25 *Reg. imp. VIII nr. 270; cf. additamentum primum p. 825.*

*Cf. quae de hoc privilegio disseruit R. Lüdicke 'Die Sammelprivilegien Karls IV. für die Erzbischöfe von Trier' in 'Neues Archiv' XXXIII, 345 sqq. — Quae concordant cum privilegio Ludovici imperatoris 1332 Aug. 23 dato (Regesten Ludwigs nr. 1489), typis minoribus excussa sunt. Quae ex aliis privilegiis oriunda sunt, item typis minoribus
 30 sed uncinis <> inclusa excudi fecimus, annotantes ubique, unde sumpta sint. — Numeri ab editore adiecti sunt.*

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus. Ad perpetuam rei memoriam.

(I) Dudum Romanorum imperatores et reges sanctam Treverensem ecclesiam et ipsius antistites
 35 ex multiplicibus affectionum amplexibus, quas ad ipsos iugiter habuerunt propter larga ipsorum antistitum merita, quibus ipsi se et sua ad publicam utilitatem imperii exposuerunt, cum libertatibus, privilegiis, donariis, munificenciis aliisque concessionibus graciosis tum mere pieque liberalitatis tum remuneracionis seu recompensacionis tytulo, quibus iidem antistites per exposicionem rerum et corporum ad publicam utilitatem imperii et imperatorum seu regum meruerunt
 40 attolli, iuste consideracionis intuitu decorarunt. Nos igitur piis eorum vestigiis inherendo non

110. b) rogante R.

tantum, que per eos facta sunt beneficia stabilire, sed eadem extendere et potioribus extensa favoribus ampliare debemus, presertim venerabilis principis nostri Baldewini sancte Treverensis ecclesie archiepiscopi, sacri imperii per regnum Arelatense et Galliam archicancellarii, patrum nostri carissimorum, respectu, qui semper pro iuribus et honoribus regni et imperii conservandis tam in partibus Gallie et Ytalie quam Germanie magnifice laboravit et potenter exposuit se et sua, ad instar predecessorum nostrorum et ex proprii nostri motus arbitrio discrecionis, que mater est omnium virtutum, instinctu fulcito ex certa scientia

(1) civitatem, opida, villas, valles, castra et fortalicia sua et ecclesie sue predicte, scilicet Treverim, Sarbûrch, Vreudemberch, Marcetum, Grimberch, Swartzemberch, Boszelstein, Palaciolum, Rumsteyn, Pilliche, Kylburg, Malberch, Manderscheit, Vreudenstein, Litehe, Yranc, Witlich, Novum Castrum, Berncastel, Baldenowe, Baldenecke, Symeren, Cellis in Hammone, Cochme, Clottene, Esch, Trijs, Baldeneltz, Carden, Alkene, Thuron, Meyene, Monasterium, Kerliche, Confluen(ciam), Capellen cum castro Stoltzinfels, Ehrebrethstein, Nydermlainstein, Sterremerch, Baldenstein, Lympûrch, Vilmar, Schadecke, Monhabur, Grensoye, Hartenvels, Dyrdorf, Hoyngen et Ludenstorf Treverensis dyocesis, sancti Wendelini, Lyvemberch et castrum de Castris Metensis, Smydeburg ac sente Iohannesberch Moguntine, castrum Cop Coloniensis dyocesium et quemlibet dictorum locorum libertamus et libertatum confirmamus et eandem libertatem et emunitatem ipsis concedimus et donamus, quibus imperatores et reges Romanorum municiones libertate consueverunt, indulgentes et concedentes eisdem locis et cuilibet eorumdem ac civibus, burgensibus, opidanis et incolis eorumdem, ut omni iure, honore et honesta consuetudine, quibus opidum Frankenford est munitum, gaudeant et utantur; ita tamen, quod ex hoc eidem archiepiscopo suisque successoribus et ecclesie Treverensi nullum preiudicium generetur; quodque idem archiepiscopus sui que successores plenam et liberam habeant potestatem per se, alium vel alios in facinorosos homines et omnes delinquentes ipsorum locorum seu territoriorum animadvertendi et scelera puniendi necnon tam meri quam mixti imperii iusticias, exercendi et execucioni debite demandandi.

(2) Item castra et municiones Cocheme¹, Kenplon et Clottene cum fidelibus, castrensibus vasallis et ministerialibus ac subditis seu quibuscumque aliis, cuiuscumque status aut condicionis existant, villis, dominiis, theloneis, moneta, iurisdictionibus ac iuribus et pertinenciis universis, que ad ipsas municiones a retroactis temporibus spectare consueverunt, quocumque nomine censeantur, eisdem ecclesie, . . archiepiscopo suisque successoribus innovamus, concedimus et ex certa scientia ac motu proprio iure proprietatis et possessionis tenenda et possidenda perpetuo confirmamus; quodque villas Kynheim, Crôve, Ryle, Bengol, Kynheinerburen, nemus dictum Contel et quecumque bona, iurisdictiones, villas, curias, dominia, iura, redditus et proventus a predictis castris ab antiquo dependentes, quibuscumque personis pignori obligatos redimere valeant et redempta tenere cum ceteris bonis ad castra pertinentibus antedicta, permittimus graciosè.

(II) Item prefato archiepiscopo sueque ecclesie, qui monetam fabricari seu cudi facere consueverunt a longis temporibus retroactis, indulgemus, ut in civitate Treverensi et extra in opidis, castris, villis et locis quibuscumque sui domini vel districtus monetam, prout eis expedire videbitur, fabricari faciant atque cudi nec in hoc per nos aut quemvis alium debebunt quomodolibet impediri; volentes, ut in terra vel dominio suo, ubi moneta cudetur, nec mercemonia nec victualia emanantur vel vendantur alia pecunia preterquam illis denariis ibi, ut premittitur, fabricatis, nisi de suo consensu processerit speciali².

(III) Item eidem archiepiscopo suisque successoribus thelonea super alveum Reni et Moselle in Confluentia et alibi, superius aut inferius, sibi vel ecclesie sue predicte concessa aut per ipsos habita et possessa innovamus, approbamus, concedimus et ex certa scientia confirmamus; indul-

1) Cf. *infra* nr. 119.2) Cf. *infra* nr. 111, XVI.

gentes eisdem, quod omnia thelonea sua huiusmodi levare possint coniunctim vel divisim in dominio aut conductu suo, ubi magis viderint expedire.

(IV, 1) Item conductum et iurisdictionem super fluvium Moselle una cum strata super alveum eiusdem Moselle utrobique, que dicitur vulgariter 'lynpat', a ripa dicta Dilmerbach prope villam Remiche descensive usque ad fluvium Reni necnon conductum super fluvium et alveum Reni a rivulo dicto Duberbach inter Brye et Rense usque in ripam Nette prope Andernacum, prout prefatus archiepiscopus, sui predecessores et eorum ecclesia Treverensis huiusmodi conductus et stratas hactenus et antiquitus habuerunt, approbamus et tenore presencium et ex certa nostra sciencia confirmamus et huiusmodi eorum conductus necnon alios eorum conductus per terram et per aquas aut districtus eorum per nos vel nostros non impediemus nec infringi ab aliquo patiemur.

(2) Ceterum¹ cum intellexerimus <nonnullos presertim super alveum Reni sibi hactenus vendicasse et> adhuc <vendicare ius> quoddam <se intromittendi de bonis, rebus ac mercibus eorum, qui naufragium paciuntur>, quod 'grunrûre' vulgariter nuncupatur, et etiam <eorum>, qui bona vel merces aliquas per terras in bigis vel currubus vehunt^a sive ducunt, si bige vel currus huiusmodi labantur sive cadant vel confringantur vel etiam si bige sic cadentes seu, dum franguntur, eorum propriis ductoribus vel aliis aliquod corporis inferant nocumentum, <bona, res et merces> huiusmodi <animo sibi retinendi> temere <occupando, cum igitur huius>modi <iuris> seu potius iniurie <vendicacio sit contra omnem equitatem et naturalem> etiam <racionem, dictantem quem duplici afflictione et incommodo affligi non debere>, volumus et districtius <inhibemus, ne quis, cuiuscumque status vel condicionis fuerit, bona, res vel merces qualescumque naufragium patientium>, potissime <in dicto alveo Reni>, vel etiam per terram occasione bigarum vel curruum cadentium vel confractarum vel etiam aliquod nocumentum corporale, ut premittur, inferentium <animo sibi retinendi quoquomodo presumant vel audeant occupare seu se intromittere de eisdem, non obstante aliqua consuetudine seu potius abusione, si qua a quoquam in contrarium> hactenus <de facto fuerit observata, quam quidem consuetudinem, si sic dici meretur, tamquam erroneam et nulla ratione fulcitam cassamus et> irritamus, <ymmo cassam, reprobam> et irritam <presentibus> nunciamus.

(V) Volumus etiam et de speciali gracia eidem archiepiscopo concedimus, ut ipse archiepiscopus et sui successores nec ultra montes nec citra ad parlamentum vel expeditionem nostram seu imperii publicam vel privatam, nisi alii omnes* electores imperii ad hoc fuerint evocati et negotium tantum sit, quod merito simul convenient, ire teneantur nec propter hoc offensam vel indignacionem nostram vel imperii incurrere valeant ullo modo.

(VI) Item speciali privilegio ipsis archiepiscopo suisque successoribus concedimus, ut nemo vasallorum, ministerialium, castrensiu, civiu, opidanorum, hominu aut subditoru suoru ecclesiasticorum vel seculariu ad iudicium regalis vel imperialis curie vel alterius cuiuscumque super quacumque causa criminali vel civili trahi possit invitus, sed conquerentes de ipsis coram prefato archiepiscopo eiusque successoribus vel eorum iudicibus suam iusticiam prosequantur, nisi fortassis contingeret per ipsos archiepiscopos et eorum iudices dictis conquerentibus iusticiam denegari vel eorundem archiepiscoporum homines aut subditi ipsis non parenter aut recusarent stare iuri et iusticie coram ipsis.*

(VII) Item indulgemus et volumus, quod idem archiepiscopus et sui successores ecclesiasticeque persone civitatis vel dyocesis Treverensis de rebus suis propriis, quas non negociandi causa deferunt, thelonea, pedagium, vectigal aut exactionem aliquam ordinariam vel extraordinariam, quocumque nomine nuncupetur, nobis vel quibusvis aliis nullo modo solvere teneantur, sed ab omnibus oneribus tributorum ac theloneorum seu pedagiorum huiusmodi sint perpetuo liberi penitus et immunes.

110. a) veheunt or.

1) *Uncinis inclusa ex litteris Ludovici imperatoris 1339 Mart. 9, Regesten Ludwigs nr. 2830.*

(VIII) Item causas ecclesiasticas et alias, que de iure vel de consuetudine in predicti archiepiscopi foro ecclesiastico decidi consueverunt, nullo modo alibi nisi coram ipso archiepiscopo suisve successoribus aut eorum commissariis vel officialibus tractari volumus seu decidi. Personas etiam ecclesiasticas dictarum civitatis et diocesis Treverensis pro quacumque causa non nisi coram dictis archiepiscopo et eius successoribus vel suis officialibus seu iudicibus ecclesiasticis permittemus aut sustinebimus conveniri seu etiam iudicari.

(IX) Item declarando et innovando volumus et confirmamus, quod, quocienscumque contigerit nos aut successores nostros imperatores vel reges Romauorum intrare terminos archicaucellarie archiepiscoporum Treverensium, videlicet terminos regni Arelatensis aut Gallie, quod ipsi archiepiscopi, qui pro tempore fuerint, vel sui iurati ad eorum mandatum speciale custodiam sigillorum nostrorum, iura, redditus et proventus archicaucellarie predictae necnon, sive dictos terminos intraverimus sive non, iura quaecumque, que de curia imperiali seu regia in eisdem terminis intuitu eiusdem caucellarie cedent vel cedere consueverunt, percipere et habere debeant cum omnibus insigniis huiusmodi dignitatis et specialiter in caucellario, prothonotariis et uotariis institueudis et destituendis, quando et quociens voluerint, in aula imperiali seu regali, qui dictis archiepiscopis loco et vice nostri pro reverencia, obediencia et fidelitate debita observandis facient iuramentum; decernentes archiepiscopum et ecclesiam Treverensem ab olim, nunc et imposterum iura prefacta archicaucellarie potuisse, debere et posse in dictis terminis exercere.

(X) Item cum inter cetera meritorum prerogativam merito conferencia antiquitas seu veneranda vetustas prefatam ecclesiam Treverensem pre ceteris Germanie ecclesiis insigniverit et decoret, nos omnem prerogativam, quam dictus archiepiscopus eiusque predecessores ex hoc tam in prima voce in electione Romanorum regis quam aliis imperii negociis per principes electores communiter pertractandis hactenus habuerunt, et prout hactenus eadem prerogativa usi et gavisii sunt¹, ex certa nostra sciencia approbamus et confirmamus, volentes, quod dictus archiepiscopus et sui successores prefacta prerogativa prime vocis tam in electione Romanorum regis quam aliis negociis imperii per principes electores, ut prefertur, communiter pertractandis, prout retroactis temporibus ea usi sunt, ita inantea perfruantur et gaudeant perpetuis temporibus successivis.

(XI, 1) Concedimus etiam ipsis archiepiscopo suisque successoribus et permittimus graciose, quod ipsi omnia bona et feoda imperii sive regni, ubicumque reperiantur, obligata, alienata sive vendita, in quibuscumque rebus consistant aut quibuscumque nominibus nuncupeatur, ac imperii feoda possint coniunctim vel divisim* redimere, reemere aut emere ac ea eodem iure seu tytulo tenere et habere, quo ea possessores huiusmodi possederunt.

(2) Et si prefatus archiepiscopus iam aliqua de huiusmodi bonis vel feodis imperii sive regni redemit^b, reemit vel redemit^b seu etiam alias conquisivit, huiusmodi redemptionem, empcionem, reemptionem et conquisicionem sic iam factas et specialiter empcionem opidi Lympürg per predictum archiepiscopum factam approbamus, ratificamus et ex certa nostra sciencia confirmamus.

(XII) Item conferimus et concedimus in perpetuum eidem archiepiscopo suisque successoribus et ecclesie Treverensi in augmentacionem feodorum suorum, que ab imperio tenent, merum et mixtum imperium et plenam iurisdictionem in Crampürg et in omibus et singulis iurisdictionibus, villis et earum hominibus dyocesis Treverensis, ubi homines seu villani iudicia reddere et exequi in causis criminalibus, civilibus et mixtis hactenus consueverunt, que iurisdictiones 'fryheimgerede' vulgariter nuncupantur; inhibentes omnibus nostris subditis, cuiuscumque status vel conditionis fuerint, ne quis prefatum archiepiscopum eiusve successores in dictis suis iurisdictionibus et earum libero exercicio necnon iuribus ad easdem iurisdictiones pertinentibus presumat vel audeat perturbare seu quomodolibet impedire.

110. b) in renovatione a. 1354: redemit, emit, reemit; cf. Lüdiche l. c. p. 365.

1) Ad ea cf. K. Zeumer 'Die Goldene Bulle' I, 208 sqq. et editionem huius capituli ibid. II, 57.

(XIII, 1) Item volumus et in perpetuum concedimus eidem Baldewino archiepiscopo Treverensi et suis successoribus, quod de nobilibus, vasallis, castrensibus, ministerialibus et subditis eiusdem ecclesie Treverensis et de eorum feodis simplicibus, ligiis vel castrensibus necnon super bonis ac questionibus ecclesiam Treverensem aut eius subditos tangentibus secundum iura, 5 modum et consuetudinem iudicii aule imperialis vel regie citare, terminos statuere, iudicare et sententiarum ac alios actus iudiciarios exercere per se et suos fideles habeant atque possint*, cum expediat, quod membra secundaria suo principali membro, hoc est suo capiti, se conforment, nostris et imperii iuribus semper salvis.

(2) Eo specialiter observando circa citationes faciendas, quod prima die notificata 10 alii dies seu termini per se et ex consequenti veniant, ita quod super aliis terminis seu diebus post primam aliqua notificatione speciali seu insinuacione non sit opus.

(3) Item ut lites et iudicia eo celeriore finem, prout rationi et iuri congruit, sorciantur, volumus, statuimus et ordinamus: cum aliqua causa seu questio coram dicto archiepiscopo vel suis successoribus et eorum vasallis seu fidelibus fuerint ventilanda, 15 sive hoc sit inter ipsos archiepiscopum et eius successores pro una parte et aliquem vel aliquos de vasallis ex altera sive inter vasallos mutuo et pro utraque parte, quod quilibet vasalli dictorum archiepiscopi et successorum eius et ipsorum ecclesie Treverensis possint esse citantes, iudices et prolocutores seu advocati, etiam si causa vel questio huiusmodi liberos seu ingenuos vulgariter dictos 'fryen' respiciat vel contingat; 20 quodque archidiaconi et alii prelati vel clerici feodum a prefato archiepiscopo vel eius successoribus obtinentes preterquam in causis sanguinum ac etiam castrenses et ministeriales una cum aliis vasallis ipsius ecclesie Treverensis sententiarum seu sententias super quesitis dicere valeant et proferre, cum de ipsorum et specialiter dictorum prelatorum et clericorum fidei puritate et quod nil aliud, quam quod iustum et rationi consonum 25 fuerit, proferre debeant, sit pre ceteris merito presumendum; et quod super sententiis quibuscumque coram dicto archiepiscopo vel suis successoribus et eorum vasallis prolatis stetur litteris iudicum vel iudicis cum inscriptione aliquorum fidelium ipsius ecclesie, qui sentencie vel sententiarum prolacioni interfuerint, cum huiusmodi veritas merito subsistat, que tam iudicum seu iudicis quam fidelium litteris testimonio roboratur.

(4) Item statuimus et presentibus ordinamus, quod in omnibus et singulis causis seu questionibus super feodis vel retrofeodis a predicta ecclesia Treverensi dependentibus, exortis ac etiam oriundis, ubi aliqua partium se gravatam senserit, hec ad memo- 30 ratum archiepiscopum vel eius successores pro tempore existentes tamquam ad superiores dicti feodi dominos possit legitime appellare. Et si in aliqua causa coram dicto archiepiscopo vel eius successoribus et eorum vasallis ventilanda vasallos sententias proferentes discordes esse contigerit, etiam si maior pars in unam sententiam concordaverit, volumus similiter, quod prefatus archiepiscopus et eius successores, ubi ius vel equitas vel alie cause rationabiles eos moverint, super causa huiusmodi seu super prolacionibus sententiarum sic in discordiis prolatarum ad curiam regalem vel imperialem valeant 40 provocare ita, quod dicti archiepiscopus et eius successores causam huiusmodi introducere possint ad imperialem vel regalem curiam prenotatam.

(XIV) Item volumus et concedimus eidem archiepiscopo suisque successoribus et ecclesie Treverensi, quod omnes et singuli excommunicati et excommunicandi ab eisdem archiepiscopo suisve subditis ultra annum et diem in eadem excommunicatione pertinaciter perseverantes ad 45 ipsorum requisicionem, ad quorum instanciam excommunicati fuerint, proscribantur et in banno regali, quod vulgariter dicitur 'dün in die achte', ponantur et stricte teneantur, donec redierint ad ecclesie unitatem.

(XV, 1) Item statuto perpetuo sanctimus, ut dicte Treverensis ecclesie vasalli, cuiuscumque status vel preeminentie extiterint, feoda sua infra annum et diem a dicte

ecclesie archiepiscopo ipso in sua provincia existente legitime recipere teneantur, et quod nullus vasallorum huiusmodi absque expresso consensu ipsius archiepiscopi feoda ab ipso et Treverensi ecclesia descendencia titulo pignoris aut alio quovis modo presumat alienare in aliumve transferre; alioquin tam non suscipiens infra annum, ut preferitur, quam alienans et alienatum recipiens a iure feodi cadant et feodum ad dominum ipso facto libere revertatur¹.

(2) Item iuxta communes observantias seu consuetudines imperii super feodis haecenus communiter observatas statuimus et ordinamus, quod omnia feoda, sive simplicia sive castrensia, a predicto archiepiscopo et eius ecclesia dependencia, si ea obtinentes sine heredibus legitimis decesserint, ad ipsum et predictam suam ecclesiam tamquam vacancia libere devolvantur, quodque huiusmodi feoda tamquam dicte ecclesie vacancia dictus archiepiscopus suique successores sibi et ipsi ecclesie Treverensi applicare pleno iure valeant, reclamacione seu contradictione femellarum, agnatorum vel cognatorum decedentis huiusmodi qualibet non obstante, nisi dicti agnati seu cognati vel femelle per litteras evidentes vel aliis modis legitimis ostenderint, quod huiusmodi feoda ad ipsos sint pociori vel speciali iure merito devolvenda.

(3) Item proprietates vel feoda dicti archiepiscopi suorumque successorum vel ipsorum subditorum quacumque occasione vel causa absque ipsorum consensu per aliquem nolumus occupari et restitui precipimus taliter occupata; et cum ipsis feoda aliquo pretactorum modorum seu alio quolibet vacaverint vel ad ipsos devoluta fuerint seu cum ea evicerint, indulgemus et volumus, quod ipsi per se et suos auctoritate propria et sine ulteriori cuiusquam requisicione feoda huiusmodi apprehendere et se modis et viis, quibus voluerint, intrmittere valeant de eisdem et per consequens de feodis huiusmodi disponere possint et debeant pro sue beneplacito voluntatis.

(4) Item volumus et predicto archiepiscopo et suis successoribus concedimus graciose, quod, quocienscumque aliquem patremfamilias infra dominium seu palas dicte Treverensis ecclesie commorantem seu residentem relictis liberis inpuberibus decedere contingat tutela testamentaria vel agnatorum legitima deficiente, prefatus archiepiscopus eiusque successores de tutela dictorum inpuberum se intrmittere possint ac amministrationem bonorum et rerum ipsorum sibi assumere sine tamen iuramentorum prestacione et aliarum solempnitatum, que in assumendis tutoribus requiruntur. Et huiusmodi etiam nostram concessionem ad feoda dicti archiepiscopi et sue ecclesie ubicumque sita, si ea obtinentes relictis liberis inpuberibus huiusmodi feoda capacibus decesserint, videlicet, quod dictus archiepiscopus et sui successores tutelam dictorum inpuberum seu amministrationem quoad ipsa feoda habeant, extendendam duximus et extendimus per presentes.

(XVI) Item² firmiter inhibemus*, ne quisquam aliqua fortalicia*, castra vel opida in <fundo> Treverensis ecclesie vel aliarum <ecclesiarum> seu monasteriorum Treverensis civitatis et dyocesis vel in ipsius ecclesie Treverensis iurisdictionibus aut districtibus, etiam ratione alicuius proprietatis, allodii aut feodi, <advocatie seu alio quoquam pretextu>, vel infra unam leucam a locis iurisdictionis aut districtus* pretacte ecclesie Treverensis, quam, quia alias ecclesias venerande senectutis prerogativa, ut et supra premittitur, precellit, decrevimus huiusmodi privilegio specialiter decorari, sine expresso consensu suo erigere, collocare, <construere> vel facere valeat seu audeat in futurum, et id ipsum nobis et nostris successoribus esse volumus interdictum; volentes, quod, si quisquam in hoc contraire presumpserit, quod* ultra penas infrascriptas per archiepiscopum et ecclesiam predictos suosque fautores sine iuris iniuria impugnari et edificium dirimi valeat et repelli.

1) Cf. R. Lüdicke l. c. p. 372 n. 1. 2) Uncinis inclusa ex Friderici II. privilegio in favorem principum ecclesiasticorum supra tom. II nr. 73 § 9.

(XVII, 1) Item volumus et declarando adicimus, quod ad omnia beneficia ecclesiastica, curata vel non curata, quecumque sint, sive prelature sive alia, que nos et nostri successores Romanorum reges vel imperatores ratione regni Romani vel imperii conferre vel ad ea presentare, dum vacant, in dyocesi Treverensi habuerimus et quorum collatio seu presentatio ad nos vel nostros predecesores Romanorum reges vel imperatores in dicta dyocesi hactenus pertinuisse dinoscitur aut imposterum pertinebit, quociens dicta beneficia vacare contigerit, ad ea personas idoneas prefato archiepiscopo suisque successoribus presentare debebimus et tenebimur pro institutione seu investitura beneficiorum huiusmodi optinenda, cum beneficia ecclesiastica sine institutione canonica, per quam ius confertur in eisdem, et que per prelatos ecclesiasticos fieri habeat, non possint licite retineri.

(2) Ceterum¹ bona post obitum archiepiscoporum dicte Treverensis ecclesie per eos <relicta>, in quibuscumque rebus consistant, semper <successori> proximo debebunt integraliter <cedere> et servari nec ea <fisco> nostro aut cuiusvis alterius usui <vendicabimus> nec sustinebimus vendicari: sed <si de eis aliquod testamentum fecerint, id volumus esse ratum.>

(XVIII, 1) <Item² inhibemus*, ne quis officiatorum nostrorum in civitatibus>, opidis aut villis <eorumdem> archiepiscopi suorumque successorum ius seu <iurisdictionem aliquam* sibi vendicet>, nec nos ipsi nobis vendicabimus, <sed> ipsi archiepiscopus eiusque successores <in eis plena gaudeant potestate.>

(2) Preterea ius omnium argentariarum sive aliarum mineriarum in dominio seu districtu Treverensis ecclesie vel in ipsius dyocesi repertarum et rependiendarum necnon thesauros sub terra absconditos et in dictis terris inventos seu inveniendos ad prefatum archiepiscopum et ipsius successores volumus perpetuo pertinere ita, quod ipsi huiusmodi argentarias et minerias et thesauros sibi vendicare valeant et suis et ecclesie Treverensis utilitatibus applicare; et si aliquod ius in pretactis argentariis, mineris seu thesauris nobis vel imperio competeret, ius huiusmodi in prenotatum archiepiscopum et dictam suam ecclesiam in recompensam obsequiorum per ipsum archiepiscopum nobis et imperio hactenus sepius sumptuose impensorum transferendum plene duximus et transferimus per presentes.

(XIX, 1) Item³ volumus et predicto archiepiscopo et suis successoribus de speciali gracia et ex plenitudine potestatis nostre celsitudinis concedimus et indulgemus, <quod, quando et quociens> cumque ipsi <pro> nostris et <imperii negociis aut> eorum <ecclesie in expedicione> publica fuerint, <in> quocumque <loco>, ad quem declinaverint, <hospicia> cum singulis suis necessariis <sicuti nos> seu imperium licite cum sua comitiva recipere valeant cuiusvis contradictione non obstante;

(2) adicientes et ipsis de speciali gracia similiter concedentes, quod, quocienscumque eosdem archiepiscopum vel suos successores ad nos vel nostros successores Romanorum imperatores vel reges pro quibuscumque negociis venire contigerit, quod ipsi cum eorum comitiva gaudeant et fruantur illo eodem taxu seu estimacione circa victualia comparanda, quo ratione Romani regni vel imperii nos utimur et gaudemus et prout nobis et nostris predecesoribus Romanorum imperatoribus vel regibus hactenus fieri est consuetum, et quod circa huiusmodi taxum et estimacionem rerum ad victum pertinentium vendentes res huiusmodi predictis archiepiscopo eiusque successoribus teneantur, quemadmodum nobis et nostris successoribus tenentur et tenebuntur et prout nobis etiam et nostris predecesoribus circa ipsius taxus seu estimacionis observantiam ab antiquis retroactis temporibus tenebantur.

1) *Uncinis inclusa ex eodem privilegio § 1.* 2) *Uncinis inclusa ex eodem privilegio § 10.* 3) *Uncinis inclusa ex litteris Ludorici imp. 1339 Mart. 9, Regesten Ludwigs 3431, ed. Lüdiche l. c. p. 396.*

(XX) Item recepciones et detenciones per fideles imperii ac nostros in Wiltperg et aliis quibuscumque fortaliciis et unicionibus ab ipso regno vel imperio seu aliis dependentibus de prefato archiepiscopo suisque predecessoribus et etiam successoribus et ecclesia Treverensi *pro iuvando se et suos contra suos adversarios et inimicos quoscumque ne non convenciones, promissiones sub quibuscumque formis verborum de voluntate huiusmodi receptantium et retentantium factas et imposterum 5 faciendas approbamus et confirmamus, indulgentes etiam, quod de cetero fieri valeant hinc et inde, cum sibi viderint expedire, dum tamen idem archiepiscopus suisque successores ex huiusmodi receptationibus contra nos vel bona propria imperii se non iuvent.

(XXI) Preterea¹ inhihemus, <ne quis ecclesias> aut personas ecclesiasticas ipsi archiepiscopo et sue ecclesie subditas <in bonis> aut rebus suis <occasione advocatie> aut 10 alias <dampnificet> vel molestet.

(XXII) Item cum decime ecclesiastice a laicalibus personis detineri non valeant, nisi ipsis laicis ab antiquo in feudum ab ecclesiis et pro earum defensione sint concessae, volumus seu potius declaramus, si que decime in terminis dyocesis Treverensis a laicis sint detente, cum presumatur et merito presumi debeat, dictas decimas a prefato archiepiscopo et sua Treverensi ecclesia dependere, quod ipsi laici tales decimas ab ipso archiepiscopo et iam dicta sua ecclesia recipere teneantur et quod ad hoc faciendum per prefatum archiepiscopum et eius successores coartari valeant et compelli, nisi dicti laici legitime docere possint, quod huiusmodi decimas ab aliis dominis in feudum teneant vel quod eas ab aliis dominis debeant legitime optinere. 20

(XXIII) Item eidem archiepiscopo suisque successoribus concedimus, ut ipsi in civitatibus, opidis et villis suis communitates, societates, fraternitates, statuta, precepta, ordinationes, consilia et rectores, quibuscumque censeantur nominibus, absque beneplacito archiepiscoporum statutos vel statuendos, ordinatos vel ordinandos, quando et quociens ipsis expedire visum fuerit, deponere valeat² et cassare. Volumus insuper ordinationem 25 ac dispositionem civitatum, opidorum et bonorum omnium predicti archiepiscopi et sue ecclesie tam in personis quam in rebus apud ipsum archiepiscopum suosque successores inviolabiliter permanere².

(XXIV, 1) Item volumus et firmiter inhihemus^d, ne qui homines ecclesie Treverensis aut subditorum ipsius in cives seu opidanos, qui vulgariter 'palburgere' vel 'muntlude' nuncu- 30 pantur, aut quis terre ipsorum dampnosus vel ab ipsis eorumve iudiciis dampnatus, excommunicatus aut proscriptus scienter in nostris civitatibus vel opidis aut aliis quibuscumque admittantur, volentes, ut recepti taliter illico expellantur; nos enim admissionem seu recepcionem huiusmodi exnunc non valere decernimus ipso facto.

(2) Item³ similiter inhihemus, ne <homines> seu subditi dicti archiepiscopi suorum- 35 que successorum utriusque sexus <quocumque genere servitutis> vel conditionis <ipsis> astricti vel pueri eorum in nostris seu ipsorum aut quorumlibet aliorum civitatibus sive opidis absque prefactorum archiepiscoporum licentia expressa <recipiantur> vel quomodolibet admittantur; sed si quos taliter recipi contigerit vel admitti, huiusmodi recepcionem et admissionem cassamus et irritamus seu potius cassas et irritas nunciamus, volentes, 40 ut taliter receptos vel admissos infra annum ipsi archiepiscopi in statum pristinum sine cuiusquam contradictione valeant revocare⁴.

(XXV) Item omnia et singula privilegia, indulgentias, sententias, concessiones, declarationes, exemptiones, libertates, donationes, promissiones, litteras seu gratias premissas et alias quascumque ecclesie Treverensi vel ipsius archiepiscopis aut monasteriis seu ecclesiis eorum subditis quibus- 45 cumque tam a nobis quam ab aliis Romanorum imperatoribus aut regibus generaliter et

110. c) sic or. d) inhihemus or.

1) *Uncinis inclusa ex privilegio Friderici supra citato § 4.* 2) *Cf. infra nr. 113, III.* 3) *Uncinis inclusa ex privilegio Friderici supra citato § 3.* 4) *Cf. nr. 113, I et II.*

specialiter sub quacumque verborum forma seu tenore concessas, insuper monetas, Iudeos, domina, iurisdictiones, forestarias dictas 'wiltpant', districtus, thelonia, stratas publicas, conductus per terram et aquas, ius navigandi, piscarias, aquarum decursus, ripas et littora in dominio, potestate vel districtu dicti archiepiscopi et ecclesie sue consistentes ac omnia feoda, iura, consuetudines, libertates, servitutes, proventus, redditus, bona sua mobilia et immobilia universasque possessiones vel quasi possessiones, quas nunc tenent et possident*, et specialiter feoda de Coverna castris superioris et inferioris, proprietatem seu possessionem seu quasi monasterii sancti Maxiimii extra muros Treverenses, advocatiam monasterii de Wadegusse et de Sprenkirbach aliarumque ecclesiarum et monasteriorum suorum necnon proprietatem et possessionem opidi sui Monasterii in Meynefeld et castris Thuron cum eorum pertinentiis universis eidem archiepiscopo et sue ecclesie Treverensi innovamus, approbamus, concedimus et presentibus ex certa sciencia et motu proprio confirmamus.

Et ut premisse donationes, concessiones, indulgentie, voluntates et confirmaciones omnes et singule ex decreto principum per nos pro nobis ac nostris successoribus indulte, facte et concessae, quas perpetuas esse volumus, cunctis temporibus inconvulse permaneant, omnia et singula privilegia et litteras a nobis vel nostris predecessoribus cuiuscumque persone, loco vel universitati concessas necnon consuetudines quaslibet premissis quomodolibet obviantes, in quantum contra premissa forent, tollimus, revocamus, cassamus, irrita et inania penitus iudicamus, promittentes pro nobis et nostris successoribus, quod nos dictum archiepiscopum suosque successores in premissis libertatibus, iuribus et graciosis concessionibus, in quibus omnibus latissimam interpretationem fieri volumus, et in aliis suis iuribus tam in personis quam rebus ipsorum ac eorum subditorum fovere et conservare per nos, nostros ac imperii subditos quoscumque volumus et tueri nec ipsis in premissis aut aliis suis iuribus et libertatibus ullum unquam impedimentum quomodolibet faciemus nec ab aliquo clam vel palam fieri patiemur; firmiter inhibentes, ne ullus unquam hominum ipsos in futurum super eis vel aliquibus eorundem molestare, inquietare vel aliquam coram vobis nostrisve successoribus aut vicariis, potestatibus, iudicibus aut subditis quibuscumque vel alia quavis occasione movere audeat questionem, ut, quod nobis licere non patimur, aliis fortius vetitum censeantur^e. Et si penas aliquas vel sentencias contra rebelles in premissis vel aliquorum^e eorundem prefatus archiepiscopus eiusque successores protulerint vel aliquas penas seu multas regales vel imperiales ipsis inflixerint, super quibus etiam infligendis plenam potestatem et auctoritatem eisdem archiepiscopo et eius successoribus per presentes concedimus, huiusmodi penas, sentencias et multas ratas habebimus et eas extunc prout exnunc presentibus etiam confirmamus. Item si fortassis in premissis nostris nostrorumque predecessorum concessionibus graciosis vel aliis concessionibus quibuscumque, infeodacionibus vel impignoracionibus per nos vel nostros predecessores Romanorum reges vel imperatores seu alios nomine imperii predicto archiepiscopo vel ipsius predecessoribus et eorum ecclesie factis defectus aliqui reperirentur aut aliquid de solempnitatibus, que in talibus requiruntur de iure vel de consuetudine, sit omissum, huiusmodi defectus de nostre regalis plenitudine potestatis tollimus et id, quod defuerit vel omissum fuerit, supplementum et haberi volumus pro adiecto. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre donationis, innovacionis, approbacionis, ratificacionis et confirmacionis paginam infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, preter indignacionem nostram et imperii, quam ipsum incurrere volumus ipso facto, penam centum librarum auri puri, quarum medietatem fisco, id est nostre regali camere, reliquam vero archiepiscopo Treverensi pro tempore existenti applicari volumus, se ipso facto noverit incurrisse. In cuius rei testimonium presentes conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Bunne VII° Kalendas Decembris, anno Domini M^oCCC^oXL sexto, regnorum nostrorum anno primo.

110. ^e) sic or.

111. *Privilegium de diversis.* — Nov. 25.

Originale (or.) in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdicke. In verso leguntur: R; ibidem in parte sinistra marginis superioris: temporalia; ibidem infra: gratie temporales. Sigillum maiestatis eum secreto dorsuali pendet loro membranaceo. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 264.

Numeros adicimus nos.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus venerabili Baldewino archiepiscopo Treverensi principi et patruo suo karissimo gratiam suam et omne bonum.

Regalis excellencia, dum fidelium suorum maxime nobilium et principum petitiones admittit, suum extollit solium ac eosdem petentes ad fidelitatis obsequia fervencius animat et accendit. Hinc est, quod ad pure devocionis et fidei tue constanciam attendentes, petitiones super infrascriptis articulis per te nobis porrectas, cum et ratione fulciantur et ut plurimum nichilominus nostrorum commodum afferant subiectorum, de regia nostra benivolencia duximus admittendas, nos ad infrascriptorum observanciam firmiter astringentes:

(I) Primo videlicet volumus et debemus omnia thelonea super terram et aquam post obitum pie recordacionis domini Heurici Romanorum imperatoris septimi avi nostri paterni et specialiter super alveum Reni a quibuscumque personis quomodolibet imposita, assumpta seu levata vel eis concessa deponere et cassare, nec paciemur huiusmodi thelonea amplius a quoquam recipi vel levari, nec eciam de novo aliquibus personis maxime super dictum alveum Reni aliqua thelonea, pedagia seu vectigalia concedemus sine tua voluntate, sciencia et consensu. Et si per inoportunitatem aliquam, qua multocius non concedenda conceduntur, ad hoc quoquomodo induceremur, quod absit, quod alicui vel aliquibus personis aliqua thelonea concederemus sic de novo, volumus et indulgemus ac tibi super eo exnunc prout extunc plenam damus et concedimus potestatem, quod quantum cuiquam alteri concedere nos contigerit, quod tu tantum ultra thelonea hucusque per te habita et possessa super dictum alveum Reni in tuo et dicte tue ecclesie conductu nostra auctoritate regia tibi presentibus indulta recipere valeas et levare nostra vel quorumcumque contradictione quoad hoc nullatenus obsistente.

(II) Item volumus et tenebimur castrum Wolvistein cum suis pertinenciis tibi ab imperio obligatum, ad cuius obligacionis participium Georgium comitem Veldencie admisisti, infra annum redimere et, postquam per nos redemptum fuerit, tibi et ecclesie tue restituere una cum pertinenciis suis et specialiter cum terris imperii, que Georgius Rugravius dicitur occupare, per te solum deinceps et tuam ecclesiam tytulo pygnoris seu ypothece tenendum et possidendum cum omnibus suis iuribus, dominio, honoribus, hominibus, vasallis, castrensibus et specialiter illis de castro Honecke ad instar aliorum pignorum, que ab imperio nosceris obtinere.

(III) Item cum dicto Georgio comiti Veldencie quoddam feodum castrense castri Lutrensis dicatur super quandam exaccionem extraordinariam in strata publica ibidem a retroactis temporibus assignatum, quam quidem assignacionem intelleximus in mercatorum et aliorum merces et res suas per dictam stratam deducencium gravamen non modicum redundare, decrevimus et volumus prefato comiti preactum feodum alibi assignare dictamque stratam et itinerantes seu res et merces per ipsam deducentes a predicta exaccione exonerare ita, quod sine aliqua exaccione pretextu dicti feodi castrensis libere valeant pertransire.

(IV) Ceterum licet consuetudinis ususque longevi non sit levis auctoritas, adeo tamen non debet nec poterit esse valitura, ut rationem vincat¹ vel utilitati publice preferatur; unde volumus et tenore presencium tibi concedimus seu potius concessum esse ex sacris constitutionibus declaramus, si in civitate, opidis vel terris tuis aliquas
5 consuetudines, statuta seu observancias introductas repereris minus rationabiles, que in tuum et dicte tue ecclesie aut subditorum tuorum preiudicium vel gravamen redundare cognoveris, quod huiusmodi consuetudines, statuta et observancias tamquam ratione
carentes tollere possis ipsasque valeas in melius commutare².

(V) Item volumus ac predictis civitati et opidis tuis precipimus firmiter et districte,
10 si aliqua privilegia vel gracie ipsis non eorum intuitu sed tui potius et dicte ecclesie tue contemplacione a nostris predecessoribus quomodolibet sint concesse vel in posterum concedantur, quod huiusmodi privilegia et gracie^a ad manus tuas presentare et ponere teneantur, cum in talibus privilegiis et graciis is merito potior haberi debeat, cuius contemplacione et intuitu sunt concesse; alioquin gracias et privilegia huiusmodi viribus
15 vacuamus.

(VI) Item volumus et tibi tenore presencium de speciali gracia concedimus, quod homines tui et ecclesie tue et vobis attinentes ad aliqua thelonea de novo a tempore obitus prefati domini Henrici Romanorum imperatoris septimi avi nostri imposita vel in posterum imponenda sive per terram sive aquam minime teneantur; inhibentes sub pena
20 quinque librarum auri pro media parte camere nostre et pro reliqua tibi et dicte tue ecclesie applicanda, ne quis, cuiuscumque status vel condicionis existat, homines tibi et dicte tue ecclesie attinentes occasione predictorum novorum theloneorum seu pedagiorum per aliquam huiusmodi pedagiorum exaccionem impediatur, gravet quomodolibet vel molestet.

(VII) Item volumus et de speciali gracia tibi concedimus, quod super aliquibus bonis a te per integrum et continuum annum pacifice et quiete possessis ad curiam regiam vel imperialem non debeas nec possis iudicialiter evocari; sed si aliquis super talibus bonis sic a te possessis questionem tibi movere voluerit, eidem super huiusmodi questione, si civilis fuerit, coram tuis et ecclesie tue vasallis ius et iusticiam reddere
30 ac facere tenearis.

(VIII) Item volumus et tibi concedimus seu tibi concessum fore potius declaramus, si pro quacumque causa aliquem ad iudicium regium vel imperiale vocare volueris vel e converso alius te ibidem interpellare iudicialiter voluerit, quod tu tam agere quam te defendere possis per procuratorem ydoneum ad hoc per te legitime constitutum.

(IX) Item volumus et tibi tenore presencium hanc facimus graciā specialem, si per nos vel successores nostros Romanorum reges vel imperatores aliquod subsidium vel decime exaccionem in regno vel imperio seu in parte eorumdem contigerit obtineri, quod huiusmodi decime exaccio vel subsidium ad subditos tue dyoc(es)is minime se extendant et quod dicti subditi tui occasione dicti subsidii vel exaccionis decime non debent
40 aliquo modo pregravari.

(X) Item si aliquas expensas in servicio nostro vel imperii te vel subditos tuos tuo nomine facere vel eciam aliqua dampna sustinere contigerit, huiusmodi dampna et expensas, super quibus tuo simplici verbo credemus, tibi refundere tenebimur integraliter et complete, et si ad aliquas guerras vel discordias occasione nostri vel imperii te
45 venire contigerit cum hiis, cum quibus sic guerras vel discordias una nobiscum vel nostri occasione habueris, nullam pacem, compositionem nec treugas faciemus vel inibimus sine tuo scitu, consilio et consensu.

111. ^a) *sic or.*

1) *Cod. VIII, 52, 2.* 2) *Cf. infra nr. 113, III.*

(XI) Ceterum si contingat aliquos vasallos tuos et dicte ecclesie tue feoda eorum, que a te et ipsa ecclesia tua tenent vel dependent, amittere vel propter filoniam vel quia dicta feoda non recognoscunt vel non recipiunt seu petunt infra tempus debitum, scilicet infra annum, ut tenentur, vel ex causis aliis legitimis et ex hoc per consequens huiusmodi feoda ad te et dictam tuam ecclesiam devolvantur, contra tales huiusmodi feoda detinentes et ea tibi et predicte tue ecclesie non dimittentes seu non deoccupantes necnon contra alios tibi et prefate tue ecclesie iniuriantes erimus tibi et predicte tue ecclesie adiutores eosque ad faciendum tibi et ipsi ecclesie tue super hiis iusticiam competentem compellemus et cohercebimus iuxta exigenciam nostre celsitudinis viis, auxiliis et remediis oportunis et nostris ac regni seu imperii nichilominus sumptibus et expensis. Precipientes exnunc et districte mandantes omnibus nostris officiatibus tam provincialibus quam aliis necnon subditis nostris quibuscumque, ut ad requisicionem tuam tibi vice et auctoritate nostra assistant ac tibi et dicte ecclesie tue opem et auxilium efficaciter conferant contra prefatos tibi et ipsi ecclesie tue iniuriantes tam super feodis pretactis ad te et dictam tuam ecclesiam devolutis seu devolvendis quam aliis causis vel casibus, ut prefertur; et super hiis nichilominus, quociens per te requisiti fuerimus, tibi nostras trademus et tradere tenebimur ad nostros officiatos et subditos litteras speciales.

(XII) Volumus insuper, quod tu in omnibus municionibus, locis et terris nostris et imperii et ab imperio in feodum ligium seu apperibile descendentibus contra inimicos tuos et ad te iuvandum contra ipsos sis retentus, teque et ecclesiam tuam in ipsis presentibus receptamus. Inhibentes, ne tuis et dicte ecclesie tue inimicis de locis, feodis et terris nostris et imperii pretactis sive in victualibus sive aliis aliqua auxilia conferantur; quod eciam omnibus subditis nostris, ne contra hoc faciant, districcius inhibemus, sed quod tibi et prefate ecclesie tue tam in victualibus ministrandis quam aliis auxiliis subveniant oportunis, cum non presumamus te, quem fixum in tanta devocionis constancia fore cognovimus, cuiquam persone velle aliquas iniurias vel aliquas molestias contra rationis debitum ingerere vel inferre.

(XIII) Et ut super hiis tibi et ecclesie tue prefate lacius provideatur, non volumus nec debemus aliquos vicarios, advocatos seu officiatos in terris seu locis nostris et imperii tibi terreque aut dyoc(esi) tuis ad decem miliaria vulgariter computando vicinis ponere vel preficere sine tuo consilio et consensu. Et si aliquos officiatos, consiliarios vel alios in nostra curia aut alibi haberemus, quos reputares tibi minus convenientes vel expedientes, hos ad tuum consilium eciam dimittemus et deponemus, cum credamus fastigium nostri honoris in hoc satis extollere, si in hiis et aliis nos tuis consiliis, in quo integram fidei puritatem comperimus, coaptemus.

(XIV) Item si annuente nobis divina clemencia Lombardiam ingressi fuerimus et civitatem Pysanam obtineamus vel si ipsa civitas nos pro Romanorum rege vel imperatore recognoscat, te viis et modis, quibus possumus, adiuvabimus, ut decem milia florenorum auri de Floren(ce)ia, in quibus predicta civitas et ipsius cives tibi ex certis et legitimis causis tenentur, consequaris et quod ab eisdem iusticia desuper tibi fiat.

(XV) Item nondinas seu fora, monetas, Iudeos vel privilegia nemini in dicta tua dyoc(esi) nec in bonis tuis aut tibi ab imperio obligatis de novo concedimus nec eciam antiquitus vel prius concessa approbavimus vel confirmavimus, nisi id de tua voluntate processerit et consensu. Privilegia tamen tuorum subditorum confirmavimus et approbavimus, super quibus tua devocio nos duxerit requirendos. Tibi eciam de nostra auctoritate regia specialiter concedimus et indulgemus, ut omnes monetas falsas, que in dicta tua dyoc(esi) cudi vel fabricari contigerit, reprobare, destruere et cassare ac huiusmodi monetas cudentes seu fabricantes vel portantes seu ipsas cudi vel fabricari facientes vel

in suis dominiis seu castris hoc fieri sustinentes auctoritate regali per te vel alium punire et corrigere valeas ac eciam cohercere; et cum fabricacio huiusmodi falsarum monetarum in detrimentum et preiudicium commune rei publice non sit dubium redundare, precipimus omnibus nostris fidelibus et subditis, quos ad hoc requirendum et monendum duxeris, ut in premissis efficaciter tibi assistant ope, auxilio et consiliis oportunis.

(XVI) Verum cum de tua fidei puritate et integritate, quam ad nos et sacrum Romanum imperium semper in ferventi devocionis constancia habuisse dinosceris, spem firmam et plenam fiduciam teneamus nec aliquid te agere credamus vel speremus quam que in nostrum et sacri Romani imperii honorem ac tocius rei publice necnon subiectorum nostrorum utilitatem et commodum noveris redundare, tibi presentibus concedimus et eciam indulgemus, ut monetam regalem et imperialem tam de auro quam argento et sub nostre celsitudinis tytulo possis facere eudi vel eciam fabricari in magno vel parvo pondere seu valore, prout tibi utilius videbitur faciendum, quam eciam monetam tam auream quam argenteam sic per te cudendam et fabricandam tamquam legalem et tamquam si nos ipse^b immediate eam fieri fecissemus, recipi volumus per omnes nostros subditos, et tenore presencium eciam hec firmiter precipimus et mandamus¹.

(XVII) Preterea cum quam plures labores et graves expensas pro nobis ac regno nostro et Romano imperio sustinueris, certam spem et promissum tibi facimus in hiis scriptis, quod nulla bona ab imperio vel regno Romano seu ab eorum tytulo tibi obligata, quam diu in humanis fuerimus, redimemus nec ea aliquibus aliis ulterius obligabimus vel impignorabimus quacumque occasione seu quocumque exquisito ingenio vel colore, ut saltim in vita nostra aliquam tui laboris retribucionem, prout convenit, consequaris.

(XVIII) Item super omnibus et singulis premissis articulis et aliis quibuscumque concessionibus, graciis, privilegiis per nos tibi factis vel datis seu per nos innovatis vel confirmatis dabimus et dare tibi volumus sigillatim simul et pluries, prout, quando et quociens malueris, nostras litteras tam regales quam imperiales, si divina nobis favente clemencia ad culmen imperialis maiestatis promoti fuerimus, quando et quociens ex parte tui desuper fuerimus requisiti; ordinabimus quoque insuper et procurabimus, quod super omnibus privilegiis, graciis, concessionibus, donacionibus et libertatibus tibi et ecclesie tue per nos concessis vel innovatis et approbatis necnon impignorationibus tibi et predictae tue ecclesie de bonis imperii factis principes electores imperii suum adhibebunt consensum quodque tibi dabunt et tradent patentes suas litteras super eo et eciam omnia privilegia, gracias et concessiones perpetuas et per nos tibi et ecclesie tue perpetuo concessas, datas, innovatas vel confirmatas, postquam ad culmen dicte imperialis maiestatis promoti fuerimus, dabimus et innovabimus sub litteris nostra bulla aurea communitis et firmiter roboratis, quam cito per te vel ex tui parte desuper fuerimus requisiti.

(XIX) Ceterum penas, multas et sentencias quascumque, quas in rebelles tibi in premissis vel aliquo eorundem protuleris, ratas et gratas habebimus et eas extunc prout exnunc auctoritate regia confirmamus².

Et ut hec omnia rata, grata et firma per nos inviolabiliter observentur, has presentes litteras tibi tradi fecimus sigillo nostre maiestatis desuper communitas.

Datum Bunne^c VII. Kalen. Decembris, anno Domini M^oCCC^oXL sexto, regnorum nostrorum anno primo^c.

111. ^b) sic or. ^c) Bunne — primo alio atramento scriptum or.

1) Cf. supra nr. 110, II. 2) Cf. infra nr. 113, V; nr. 137 in fine.

112. *Concessio precum primariorum.* — Nov. 26.

Duo originalia (A et B) diversis manibus scripta in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdicke. In dorsis haec leguntur: in A: R, et manu Treverensi scriptum: quod Treverensis conferat beneficia in provincia 1j; in B manu Treverensi scriptum: quod B(aldewinus) T(reverensis) conferat beneficia provine(ie) 1j. In utroque sigillum maiestatis cum secreto dorsuali pendet loro membranaceo; in loro litterarum A notatum est: b(?) — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 273.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus venerabili Baldewino archiepiscopo Treverensi principi et patno suo karissimo gratiam suam et omne bonum.

Etsi ad quoslibet nobis fideles munificencie nostre gratiam libenter extendimus, ad illos tamen precipue, in quibus sanguinis^a ydemptitatem agnoscimus et fidei puram constanciam invenimus. Igitur nos integram et inviolabilem tue fidei puritatem ac devocionis affectum, quam ad nostre maiestatis personam et sacrum Romanum regnum et imperium^b semper habuisse dinosceris, favorabiliter attendentes tibi de speciali nostre celsitudinis benivolencia concedendum duximus et concedimus per presentes, quod tu omnes primarias preces nobis racione nostre coronacionis in Romanorum regem per civitatem et dyocesim tuas necnon totam tuam provinciam competentes porrigere valeas in singulis ecclesiis et monasteriis utriusque sexus necnon apud prelatos et alias personas ecclesiasticas tam seculares quam regulares in dictis tuis civitate et dyocesi ac provincia, eciam si pontificali vel alia prefulgeant dignitate, sicuti easdem preces porrigere nos possemus, ius et potestatem porrigendi easdem preces nobis competentes in tuam personam omni modo et forma et iure, quibus melius fieri poterit, plenarie transferendo. Et si divina nobis suffragante gracia ad apicem imperialis culminis sublimati fuerimus, volumus et tibi tenore presencium similiter concedimus, quod tu preces primarias racione suscepcionis imperialis coronacionis nobis competentes eciam porrigere valeas in singulis ecclesiis et monasteriis et apud . . prelatos et alias personas ecclesiasticas dictarum tuarum civitatis, dyocesis et provincie eo modo, quo de primariis precibus racione regie coronacionis nobis competentibus superius est premissum. Mandantes et sub optentu^c nostre graciae districte precipientes omnibus et singulis . . prelati^d, . . capitulis^d et . . conventibus^d ac aliis personis quibuscumque predictarum tuarum civitatis, dyocesis et provincie, ad quos beneficiorum collacio pertinet et quorum racione dictarum primariorum precum interfuerit vel interesse poterit in futurum, quatenus dictas primarias preces per te ipsis porrigendas eum promptitudine exaudiant et admittant, sicuti tenerentur, si per nos ipsos forent eis exhibite seu porrecte. Dantes tibi et concedentes presentibus plenariam potestatem, ut rebelles tibi in premissis, si qui sint vel fuerint, ad admittendum et exaudiendum dictas preces tam auctoritate regali quam imperiali compellere et constringere per te et alios valeas. quemadmodum nos facere possemus et prout Romani imperatores vel reges in talibus casibus cohercere et compellere poterant et eciam consueverunt. Nec preces huiusmodi in dicta tua provincia in preiudicium dicte concessionis per nos tibi facte pro aliquo porrigemus et, si per importunitatem petencium vel alias quoquomodo per nos secus factum fuerit, volumus, quod id, tamquam per obrepcionem obtentum, sit invalidum nec aliquam optineat^e

112. a) sanguinis B. b) hactenus add. B. c) obtentu B. d) puncta desunt B. e) ob-
tineat B. 45

roboris firmitatem. In quorum premissorum testimonium has presentes litteras tibi tradi fecimus appensione sigilli nostre regie celsitudinis communitas.

Datum Bunne^f VI. Kalen. Decembris, anno Domini M^oCCC^oXL sexto, regnorum nostrorum anno primo.

113. *Privilegium de iure in subditos. — Nov. 26.*

Originalc (or.) ibidem. Contulit R. Lüdicke. In verso legitur: R; praeterea quaedam alia nunc abstersa notata crant. Sigillum maiestatis cum secreto dorsuali filis sericis rubri viridisque coloris pendet. — Ed. Winkelmann, Acta II, 414 nr. 680.

Reg. imp. VIII nr. 276.

Numeros capitulorum adicimus. Cum cap. I et II cf. supra nr. 110 cap. XXIV, 1 et 2, cum III cf. nr. 110 cap. XXIII, cum III et V cf. nr. 111 cap. IV et XIX.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri imperii fidelibus gratiam suam et omne bonum.

Etsi generali, qua cunctos nostros fideles affectione complectimur, venerabilem Baldwinum archiepiscopum Treverensem, principem et patruum nostrum karissimum, favorabiliter prosequi teneamur, plura tamen, videlicet fervens et constans devocio pureque fidei sinceritas, quas dictus . . archiepiscopus ad nos et sacrum Romanum imperium semper habuisse dinoscitur, necnon sanguinis ydemptitas ac laborum et expensarum^a, quibus ob nostri et dicti imperii honorem et commodum sepius se involvit, nostris cogitacionibus se offerunt, que ad ipsius specialem prerogativam et extollenciam multipliciter nos invitant. Hec igitur in mente nostre celsitudinis revolventes prefato . . archiepiscopo et sue ecclesie Treverensi super infrascriptis articulis duximus de speciali nostre maiestatis benivolencia gracious providendum,

(I) volentes et districtius inhibentes, ne quis . . homines predicti . . archiepiscopi et ecclesie sue aut . . subditorum suorum in cives seu opidanos, qui vulgariter 'palburgere' nuncupantur, recipiat aliquid vel admittat, et ne quis eciam terre prefati . . archiepiscopi et ecclesie sue dampnosus vel ab ipsis seu eorum . . iudicibus dampnatus, excommunicatus vel proscriptus scienter in nostris et imperii civitatibus sive opidis aut aliis quibuscumque similiter admittantur, volentes et mandantes, ut recepti taliter illico expellantur; nos enim admissionem seu receptionem huiusmodi, quam omnino improbamus, extunc prout exnunc decernimus non valere.

(II) Item inhibemus ut supra firmiter et districte, ne homines seu subditi prefati . . archiepiscopi, suorum . . successorum et ecclesie utriusque sexus quocumque genere servitutis vel condicionis ipsis astricti . . puerive eorum in nostris seu dicti . . archiepiscopi, suorum . . successorum et ecclesie aut quorumlibet aliorum civitatibus seu opidis absque iam dicti . . archiepiscopi vel . . successorum ipsius expressa licencia recipiantur vel quomodolibet admittantur. Et si quos taliter recipi contigerit vel admitti, huiusmodi receptionem vel admissionem cassamus et irritamus seu potius cassas et irritas nunciamus, volentes et memorato . . archiepiscopo, suis . . successoribus et ecclesie presentibus indulgentes, ut taliter receptos et admissos infra annum a tempore receptionis seu admissionis talium computandum sine cuiusquam contradictione vel reclamacione valeant revocare.

(III) Ceterum volumus et tenore presentium prenotato . . archiepiscopo, suis . . successoribus et ecclesie concedimus, si in civitate Treverensi aut opidis, bonis vel terris ipsius . . archiepiscopi, suorum . . successorum et ecclesie vel in bonis, opidis et terris

112. f) Banne B.

113. a) immensitas vel simile aliquid excidisse videtur.

ipsis obligatis vel obligandis vel alias quovis titulo ipsis commissis vel in posterum committendis aliquas societates, confraternitates, coniurationes, statuta, consilia, consuetudines vel observancias quaslibet minus racionabiliter introductas vel ordinatas seu ordinata reppererint, vel que et quas in preiudicium et gravamen suum et dicte ecclesie Treverensis vel suorum . . . subditorum redundare cognoverint, quod huiusmodi societates, confraternitates, coniurationes, statuta, consilia, consuetudines et observancias tamquam racione non suffultas tollere et cassare valeant ipsasque in melius commutare, non obstantibus quibuscumque temporum curriculum seu usus diuturnitate vel aliis, que possent in contrarium allegari, quas allegaciones, cum fundamento racionis careant, improbandas duximus et presentibus improbamus. Licet enim usus longevi non sit levis auctoritas, adeo tamen valere non poterit nec debet, ut racionem vincat¹ aut utilitati publice preferatur.

(IV) Item volumus et mandamus, quod . . . communitates et incole predictarum civitatis, terrarum et opidorum suas huldas et fidelitatum prestaciones, quas . . . archiepiscopis Treverensibus facere et prestare consueverunt, semper ad decennium seu quolibet decimo anno innovent et de novo predicto . . . archiepiscopo et suis . . . successoribus faciant, et quod ad huiusmodi huldarum et fidelitatum prestationum innovacionem faciendam, ut premittitur, firmiter sint astrieti, ad hoc, ut dicte hulde et fidelitates eo inviolabilius et magis memoriter observentur^b. Item volumus, si in locis predictarum civitatis, terrarum et opidorum vel aliquo eorundem . . . officiatos, . . . scultetos, scabinos vel alios super eo, quod iura, libertates et consuetudines dictorum locorum teneant et observent, iurare contingat, quod huiusmodi iuramentorum prestacio fiat semper salvo iuramento memorato archiepiscopo, suis . . . successoribus vel ecclesie prius prestito, quod eciam iuramentum ipsi . . . archiepiscopo, suis . . . successoribus vel ecclesie prius prestitum tamquam plus efficax et firimum, salvum et inviolabile esse et remanere debere presentibus declaramus.

(V) Et si dictus . . . archiepiscopus, sui . . . successores vel ecclesia in rebelles vel non obedientes ipsis in premissis vel aliquo eorundem aliquas sentencias, penas vel multas protulerint vel ipsis inflixerint, eas ratas et gratas habebimus ipsasque extunc prout exnunc auctoritate nostra regia confirmamus. Et in horum premissorum testimonium atque robur has presentes litteras prefato . . . archiepiscopo pro se, suis . . . successoribus et ecclesia tradi iussimus, typario nostre regie celsitudinis communitas.

Datum^c Banne VI.º Kalen. Decembris, anno Domini M^oCCC^o quadragesimo sexto, regnorum nostrorum anno primo^c.

114. 115. PRIVILEGIA DE FEUDIS MANUALIBUS REDIMENDIS.

Cf. Homeyer 'System des Lehnrechts' (Sachsenspiegel p. II tom. II) p. 345.

114. *Privilegium primum. — Nov. 26.*

Originale (or.) in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdicke. In verso leguntur: R; manu Treverensi scriptum: I. pignorata possint redimi car(rata) pro XL mar(cis) et c(?) et quasi(?); forsan eadem manu scriptum: m(aldrum) pro X. Pendent fragmenta sigilli maiestatis, cui secretum in dorso erat impressum, filis sericis viridis et rubri coloris. — Ineditum.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus venerabili Baldewino archiepiscopo Treverensi principi et patruo suo karissimo gratiam suam et omne bonum.

Tue devocionis constancia ac fidei puritas, quam ad nos et sacrum imperium hactenus semper habuisse dinosceris, merito nos inducunt, ut te specialibus beneficiis et

113. ^b) observetur or. ^c) Datum — primo atramento mutato alia ut videtur manu exarata or.

1) *Cf. supra p. 187 n. 1.*

favoribus extollamus. Ad hec igitur favorabiliter attendentes, ut bonis tibi et ecclesie tue ab imperio obligatis eo efficacius perfrui et uti valeas, tibi concedimus seu concessum esse declaramus et dicimus ac volumus: si de bonis quibuscumque regni Romani vel imperii, tibi et ecclesie tue predictae impignoratis vel obligatis, aliquibus personis feoda seu bona aliqua manualia ac in pondere, numero vel mensura consistencia porrigantur, cum non sit verisimiliter presumendum nostros predecessores Romanorum imperatores vel reges aliquam alienacionem huiusmodi seu talium feodorum vel bonorum assignacionem hereditarie et sine redempcione aliqua facere voluisse vel eciam intendisse, quod tu et tui . . successores huiusmodi feoda vel bona manualia liberare et redimere valeatis, videlicet unam marcam annuorum reddituum pro decem marcis et unam carratam vini reddituum pro quadraginta marcis boni pagamenti usualis et unum maldrum siliginis reddituum pro sex marcis boni pagamenti in numerata pecunia et alia secundum valorem iuxta hoc proporcionaliter estimandum, nisi tales, quibus dicta feoda vel bona porriguntur, per litteras approbatas et evidentes vel alias legitime ostendere possint, quod huiusmodi feoda vel bona pro maiori vel minori redimi debeant vel quod ea sine redempcione et hereditarie debeant optinere. Precipientes firmiter et districte omnibus et singulis huiusmodi feoda vel bona optinentibus, ut circa eorum redempcionem modo pretacto faciendam tibi et tuis successoribus plene obediant ac ipsam redempcionem sic admittant nec circa hec tibi et tuis successoribus impedimentum aliquid vel obstaculum quomodolibet interponant. In quorum premissorum testimonium et robur has presentes litteras tibi tradi fecimus appensione sigilli nostre regie celsitudinis communitas.

Datum Bunne VI° Kalen. Decembris, anno Domini M^oCCC^oXL sexto, regnorum nostrorum anno primo.

115. *Privilegium alterum.* — *Nov. 26.*

Originale (or.) ibidem. Descripsit idem v. d. In verso leguntur: R, et manu Treverensi scriptum: II. pignorata possint redimi m(a)l(drum) pro 6 marcis etc. et quasi. Sigillum maiestatis cum secreto dorsuali pendet loro membranaceo.

Reg. imp. VIII nr. 272.

Quae cum privilegio primo, supra nr. 114, concordant, typis minoribus excussa sunt.

Cf. infra nr. 121.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus ac rex Boemie venerabili Balde-
wino archiepiscopo Treverensi patruo et principi suo karissimo gracionem suam et omne bonum.

Ad puram tue devocionis constanciam necnon grata obsequia per te nobis et sacro imperio laboriose et sumptuose hactenus sepius impensa aciem nostri culminis favorabiliter convertentes tibi et ecclesie tue de speciali nostre maiestatis benivolencia concedendum duximus et concedimus per presentes, volentes: si de bonis quibuscumque regni Romani vel imperii, tibi et ecclesie tue* impignoratis vel obligatis, aliquibus personis feoda* annua manualia videlicet in pondere, numero vel mensura consistencia porrigantur, cum non sit verisimile nec de facili presumendum nostros predecessores Romanorum imperatores vel reges aliquam alienacionem huiusmodi seu talium feodorum* assignacionem perpetuo et iure hereditario* sine redempcione aliqua facere voluisse vel eciam intendisse, quod tu et . . successores tui stante dictorum bonorum obligacione feoda* annua manualia huiusmodi liberare et redimere valeatis, videlicet unam marcam denariorum annuorum reddituum pro decem marcis usualium in pecunia numerata et unam carratam vini reddituum pro quadraginta marcis boni pagamenti usualis similiter in pecunia numerata et unum maldrum siliginis in redditibus pro sex marcis dicti pagamenti* et alia secundum valorem iuxta hoc proporcionaliter estimandum, nisi tales, quibus dicta feoda* manualia porriguntur, per litteras approbatas et evidentes vel alias legitime ostendere et docere possint, quod huiusmodi

feoda* pro maiori vel minori^a redimi^a debeant vel quod ipsi talia feoda perpetuo seu hereditarie sine redemptione aliqua debeant optinere.* In quorum premissorum testimonium atque robur has presentes litteras tibi tradi fecimus typario nostre regie celsitudinis communitas.

Datum Bûnne VI. Kalen. Decembris, anno Domini M^oCCC^oXL sexto, regnorum nostrorum anno primo.

5

116. *Privilegium de bonis ab imperio obligatis. — Nov. 26.*

Originale ibidem. Descripsit R. Lüdicke. In verso leguntur: R, et manu Treverensi scriptum: temporalis pro d(omino) Baldewino plurium indultorum. Sigillum maiestatis eum secreto dorsuali pendet loro membranacco, in quo exaratum est: b(?). — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 274.

10

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus venerabili Baldewino archiepiscopo Treverensi patruo et principi suo karissimo gratiam suam et omne bonum. Decet regiam excellentiam in exhibendis beneficiis et favoribus suis fidelibus ac in eorundem beneficiarum interpretationibus ita existere liberalem, ut huiusmodi fideles ad debitas fidelitates et obsequiorum prestationes eo ferventius accendantur. Hinc est, quod ad puram tue devotionis constanciam favorabiliter attendentes tibi concedendum duximus et concedimus per presentes, quod omnibus et singulis bonis et iuribus tibi ab imperio seu eiusdem imperii vel regni Romani nomine obligatis et impignoratis plene et libere utaris ac uti et frui possis tam in exigendis serviciis et subsidiis, quam aliis quibuscumque, sicuti imperium ac nostri predecessores Romanorum imperatores vel reges alias ante dictam obligationem uti, frui et facere poterant et sicuti nos possemus, si pretaeta bona et iura in nostris potestate et manibus teneremus, quodque sture, iura, redditus et proventus de prenotatis bonis et iuribus cedentes persolvantur secundum estimationem et valorem, secundum quos ante tempus pie recordationis domini Henrici Romanorum imperatoris septimi avi nostri paterni solvi et ministrari seu porrigi consueverunt: videlicet triginta sex grossos antiquos pro una marca boni pagamenti et unum grossum antiquum pro uno solido Hallen(s) computando, aliqua consuetudine vel observancia premissis contraria non obstante. Item volumus, quod tu opidorum, bonorum et iurium tibi ab imperio vel regno Romano seu eorum nomine impignoratorum seu obligatorum plenam et liberam gubernationem, ordinationem et dispositionem habeas eadem opida et bona ac eorum attinencias firmando et muniendo, prout tibi visum fuerit expedire. Et si in dictis opidis ac eorum attinenciis vel aliquibus eorum alique turres, platee, arces vel porte fuerint, quibus tu reputaveris te posse pro conservandis dictis opidis et bonis melius communire. volumus, quod huiusmodi turres, plateas, arces et portas ad tuas manus et potestatem recipere valeas et eas firmare et munire ac in eis edificare possis, prout tibi similiter visum fuerit oportunum. Et si predicta opida vel aliquod ex ipsis aliquas structuras in muris vel turribus vel aliis fecerint, quas tibi et ecclesie tue preiudiciales reputaveris, volumus, quod huiusmodi structuras destruere et deponere valeas et etiam amovere. Precipientes firmiter et districte omnibus dictorum opidorum communitatibus et incolis, ut tibi in premissis et circa ea plene obediant et intendant. Et si tu contra rebelles vel inobedientes tibi in premissis vel aliquo eorundem sententias aliquas, penas vel multas protuleris vel ipsis inflexeris, has ratas et gratas habebimus easque extunc prout exnunc auctoritate regia confirmamus. In quorum premissorum testimonium has presentes litteras tibi tradi fecimus appensione sigilli nostre regie celsitudinis communitas.

45

Datum Bunne VI° Kalen. Decembris, anno Domini M^oCCC^oXL sexto, regnorum nostrorum anno primo.

115. ^a) *paene evanidum or.*

117. *Innovatio obligationis oppidorum Bopardiae et Wesaliae aliorumque pignorum. — Nov. 26.*

Originale (or.) ibidem. Contulit R. Lüdicke. In verso leguntur: R; ibidem manu Treverensi scriptum: Obligacio Bopardie etc. pro 30^m marcarum argenti; ibidem in parte sinistra marginis superioris: bop. Pendet fragmentum sigilli maiestatis cum secreto dorsuali filis sericis rubri viridisque coloris. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 275.

Cf. litteras Ludovici imperatoris a. 1332 Aug. 23. datas; Regesten Ludwigs p. 280 nr. 2759, et praeterca A. Werninghoff 'Die Verpfändungen der mittel- und nieder-rheinischen Reichsstädte' (1893) p. 93 sqq.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri imperii fidelibus presentem paginam inspecturis gracionem suam et omne bonum.

Clara et sincera fidelitas, quam venerabilis Baldewinus archiepiscopus Treverensis princeps et patruus noster karissimus ad nos et regnum nostrum ac sacrum imperium semper habuisse dinoscitur, necnon grata et fructuosa obsequia per eundem . . archiepiscopum patrum nostrum nobis ac regno et imperio predictis sepius gravibus laboribus et expensis exhibita utique promerentur, ut ad ipsum et ecclesiam suam predictam liberalitatem nostre celsitudinis extendamus. Sane cum iam dudum Bopardia et Wesalia necnon medietas Sterrimberg ac advocacia in Hyrtzenowe et iurisdicatio in Galgenscheit cum eorum iuribus et pertinenciis universis predicto . . archiepiscopo et ecclesie sue Treverensi sint et fuerint ab imperio et ex parte ipsius pro viginti sex milibus marcarum argenti puri ponderis Coloniensis, in qua quidem pecunie summa ipsum imperium dicto . . archiepiscopo efficaciter tenebatur, rite et legitime obligate, nos huiusmodi obligationem, de qua, videlicet quod rite et rationabiliter ac ex certis rationabilibus et sufficientibus causis processerit, plene informati fuimus et sumus, ratam et gratam habentes eam innovamus et approbamus ac tenore presentis pagine ex certa nostra sciencia confirmamus. Et quia imperium seu . . predecessores nostri predicto . . archiepiscopo adhuc in amplioribus pecuniarum summis ex causis certis et legitimis, de quibus similiter informati sumus, tenebantur et remanserant obligati, super quibus ipse archiepiscopus nullam habuit nisi litteratoriam caucionem, nos eidem . . archiepiscopo super hoc providere volentes de huiusmodi pecuniis sibi debitis et super quibus sibi per aliquam bonorum obligationem nondum cautum extitit, quatuor milia marcarum argenti puri dicti ponderis pretactis viginti sex milibus marcarum duximus adiungenda et adiungimus per presentes ita, quod prefatus . . archiepiscopus et sua ecclesia Treverensis dicta bona, opida et loca, advocaciam ac iurisdictionem necnon partem dicti castri de Sterrinberg, cuius alia medietas ad prenotatum . . archiepiscopum ex aliis causis hereditarie pertinuit et pertinet, cum omnibus eorum iuribus imperialibus et regalibus, dominiis, hominibus, vasallis, castrensibus, huldibus, fidelitatum prestacionibus, mero et mixto imperio ac omni iurisdictione omnibusque fructibus, redditibus, proventibus, precariis, sturis, exactionibus, honoribus et serviciis tam in liberis et servis quam Iudeis, monetibus imperialibus vel regalibus, theloniis et aliis quibuscumque ibidem ad imperium pertinentibus tenere debebunt, tamquam ipsis titulo pigneris seu ypothece pro pretaxata summa integra, videlicet triginta milibus marcarum argenti puri dicti Coloniensis ponderis et lige, rite et legitime obligata. Pro qua eciam summa ad maiorem certitudinem prenotata bona, opida et loca, advocaciam et iurisdictionem ac partem dicti castri cum eorum pertinenciis superius nominatis et aliis quibuscumque prefato . . archiepiscopo et

sue ecclesie de novo et denuo titulo pignoris seu ypothece cum cause cognicione et cum plena deliberacione et ex certa similiter nostra sciencia obligavimus et presentibus obligamus per eos tam diu tenenda et possidenda, donec ipsis de pretactis triginta milibus marcarum argenti fuerit coniunctim et plenarie satisfactum. Volentes, quod, si aliquis defectus forsitan in priore obligacione quoquomodo repertus fuerit, quod ille defectus penitus sublatus^a et quod huiusmodi obligacio, tamquam per nos innovata et de novo facta, plenam obtineat roboris firmitatem, et quod predictus . . archiepiscopus et sua ecclesia non habeant de priore obligacione aliquid docere vel ostendere seu aliquas super ipsa litteras exhibere, sed presens nostre celsitudinis pagina per se sufficiat ad dictam obligacionem omnimode comprobendam, cum nos super priore obligacione et super eam contingentibus fuerimus et simus, ut pretangitur, plenius informati. Volumus eciam, quod omnes homines tam nobiles quam plebei, cuiuscumque status aut condicionis existant, in predictis bonis ac locis et eorum iurisdictionibus, pertinentiis et terminis necnon omnes comunitates, opidani et incole in eisdem commorantes predicto . . archiepiscopo suisque . . successoribus fidelitatem faciant atque presentent, quodque omnes castrenses necnon vasalli et fideles, ubicumque resideant, feoda in dictis locis ac eorum pertinentiis et terminis ab imperio tenentes et specialiter omnes illi de castro Schonenburg feoda sua huiusmodi a prefato . . archiepiscopo eiusque successoribus recipiant et teneant stante dicta obligacione, fidelitatis quoque iuramenta presentent et alias eciam obediencias et servicia ipsis exhibeant pro huiusmodi feodis nobis vel imperio alias debitas et consuetas, et quod collaciones beneficiorum ecclesiasticorum seu presentaciones ad easdem, cum vacaverint, que ad Romanorum reges seu imperatores infra limites seu terminos dictorum locorum pertinere consueverunt, ad ipsum . . archiepiscopum et suos . . successores dicta obligacione durante pertineant, quodque dictus . . archiepiscopus et sui . . successores levare et percipere possint theloneum hactenus in Bopardia recipi consuetum: videlicet quatuor grossos antiquos de carrata vini et de aliis mercimoniis per alveum Reni transeuntibus iuxta taxacionem debitam et consuetam, quod quidem theloneum in Bopardia vel eciam alibi super alveum Reni, ubi ipsis placuerit, recipere poterunt et levare. Volumus eciam, quod prefatus . . archiepiscopus eiusque . . successores omnes fructus, redditus et proventus de dictis pignoribus vel eorum pertinentiis quibuscumque per eos quomodolibet perceptos et percipiendos suos faciant et pacifice sine aliqua defalcacione habeant et percipiant, de quibus eciam fructibus ipsos infeodavimus et presentibus infeodamus ad hoc, ut nobis, regno nostro ac imperio valeant eo uberius et fructuosius deservire. Dicta eciam pignora non poterunt nec debebunt per nos vel nostros . . successores Romanorum reges vel imperatores seu alios quoscumque occasione quacumque assumpta divisiim redimi vel a possessione vel potestate dicte Treverensis ecclesie quoquomodo eripi vel auferri, nisi prefato . . archiepiscopo vel suis . . successoribus sit de pretacta summa triginta milium marcarum plene et coniunctim primitus satisfactum. Et ut hec omnia et singula rata, firma et inconvulsa permaneant, quemadmodum superius sunt conscripta, nos ea ut supra innovamus, ratificamus et approbamus et ex certa nostra sciencia ac cum cause cognicione, plena deliberacione prehabita, de plenitudine nostre regie maiestatis presentis scripti testimonio et sub sigillo nostre celsitudinis insignita^a typario confirmamus. Volentes et districte precipiendo mandantes universis et singulis dictorum opidorum, bonorum, locorum, castri ac iurisdictionis et eorum pertinentiarum et iurisdictionum hominibus nobilibus et ignobilibus, fidelibus et vasallis, cuiuscumque status aut condicionis existant, in eisdem vel eorum altero seu iurisdictionibus vel terminis ipsorum a regno vel imperio coniunctim vel divisiim infeodatis, ubicumque degeant, ac eciam ibidem degentibus et ad ipsa pertinentibus, quatenus prefato Baldewino et suis . . successoribus ac ipsi ecclesie

Treverensi, dum vaeaverit, firmiter obediant et intendant in omnibus et singulis premissis ac recognicione de hoc faciant et eorum litteras patentes sigillatas desuper tradant, communiter vel divisim, prout super hoc fuerint requisiti, fidelitatum prestaciones ac huldas faciant, exhibeant et observent et de fructibus, redditibus et proventibus dietorum bonorum et locorum et eorum pertinenciarum universis respondeant et responderi faciant, quemadmodum nostris . . . predecessoribus Romanorum regibus et imperatoribus obedire, iuramenta prestare ac fidelitatum et huldarum prestaciones facere et respondere de fructibus consueverunt aut etiam tenerentur, quousque per nos seu nostros . . . successores Romanorum reges vel imperatores predicto . . . archiepiscopo et sue ecclesie de pretaeta pecuniarum triginta milium marearum summa fuerit coniunctim et integre ac plenarie dolo et fraude in hiis cessantibus satisfactum. Et si predictus . . . archiepiscopus vel eius . . . successores contra rebelles et inobedientes sibi in premissis vel aliquo eorundem, si qui sint vel fuerint, aliquas sententias, penas vel multas protulerint seu ipsis inflixerint, huiusmodi penas, multas et sententias ratas et gratas habebimus easque extunc prout exnunc auctoritate regia confirmamus. Et si predictus archiepiscopus aliquibus propter rebellionem vel inobedienciam in premissis aliqua dampna haecenus intulit vel ipse et sui . . . successores intulerint in futurum, huiusmodi dampnis renunciamus et eorum satisfactionem sibi remittimus, ita quod non volumus, quod ipsi . . . archiepiscopus vel sui . . . successores seu eorum ecclesia occasione dampnorum huiusmodi per quemquam impetantur vel etiam molestentur. In quorum premissorum testimonium presentes litteras conscribi et sigillo nostre maiestatis regie fecimus communi.

Datum^b Bünne VI. Kalen. Decembris, anno Domini M^oCCC^o quadragesimo sexto, regnorum nostrorum anno primo^b.

118. *Innovatio obligationis castri et oppidi Lutern castrique Wolfstein.* —
Nov. 26.

Originale (or.) ibidem. Contulit R. Lüdike. In verso habentur: R, et manu Treverensi scriptum: pignus Luter(n) et Wolfstein pro X^m m(arearum) argenti. Sigillum desideratur, supersunt fila serica rubri viridisque coloris. — Ed. Winkelmann, Acta II, 417 nr. 682 ex or.

Reg. imp. VIII nr. 278; cf. additamentum primum p. 831.

Litterae cadem fere forma conscriptae sunt ac supra nr. 117. — De obligatione cf. litteras Ludovici imperatoris a. 1332 Aug. 24, 1333 Aug. 16, 1333 Sept. 12 datas, Regesten Ludwigs p. 281 nr. 2760, 2761, 2770, 2774.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri imperii fidelibus presentem paginam inspeeturis gratiam suam et omne bonum.

Decet regiam excellenciam fideles suos, potissime principes electores imperii, qui sibi collateraliter quodammodo in cottidianis consiliis et obsequiis habent assistere, specialibus favoribus attollere et prosequi, ut exinde sibi ad ampliora et gratiora obsequia fervencius astringantur. Igitur cum iam dudum castrum et opidum Lutrense nee non castrum^a Wolvesteyn¹ eum omnibus eorum pertinenciis, quoemque nomine censeantur, venerabili Baldewino archiepiscopo Treverensi principi et patruo nostro karissimo et eidem sue ecclesie sint et fuerint ab imperio ac eius vice et nomine pro quibusdam certis pecuniarum summis, in quibus dietum imperium ex certis et legitimis eausis, de,

117. ^b) Datum—primo atramento fusciori scriptum or.

118. ^a) sequitur et opidum punctis suppositis deletum or.

1) Cf. supra nr. 111, 11.

quibus etiam sufficienter informati sumus et fuimus, sibi tenebatur, titulo pignoris seu ypothece rite et legitime obligata, dictum quoque imperium nichilominus predicto . . archiepiscopo et sue ecclesie in pluribus aliis pecuniarum summis sit et remanserit obligatum, super quibus ipse . . archiepiscopus et sua ecclesia nullam aliam habuerunt quam litteratoriam caucionem, nos prefato . . archiepiscopo et sue ecclesie propter grata 5 obsequia per eos nobis et dicto Romano imperio sepius graviter et sumptuose impensa favorabiliter prospicere volentes, pretaetam priorem obligacionem dictorum castrorum et opidi ac pertinenciarum ipsorum omnium ex certa nostra sciencia et plena informacione desuper habita ratificamus, approbamus et innovamus ac etiam tenore presentium confirmamus, necnon ultra summam iam dicte prioris obligacionis de summa, in quibus 10 predictum imperium memorato . . archiepiscopo et sue ecclesie obligatum remanserat et de qua eidem . . archiepiscopo per aliquam obligacionem pignorativam, ut premittitur, provisum non fuerat, ex certa nostra sciencia similiter addidimus et predictam priorem obligacionem in tantum et ad tantam summam extendimus, quod huiusmodi summa in universo ad decem milia marcarum puri argenti Magunt(ine) lige et ponderis se extendit. 15 Itaque predictus . . archiepiscopus et sua ecclesia Treverensis prenotata castra et opidum cum omnibus eorum iuribus imperialibus et regalibus, dominiis, iurisdictionibus, mero et mixto imperio, hominibus, vasallis, castrensibus, huldīs, fidelitatum prestacionibus, terris, bonis, fructibus, redditibus et proventibus, precariis, sturis, exactionibus, honoribus et serviciis tam in liberis quam servis et Iudeis, monetis imperialibus et 20 regalibus, theloneis ac aliis quibuscumque dictorum castrorum et opidi pertinenc(iis), quocumque nomine censeantur, tenere et habere debebunt pro dicta summa decem milium marcarum titulo pignoris seu ypothece firmiter et efficaciter obligata. Pro qua etiam summa dicta castra et opidum cum omnibus eorum pertinenciis prenotatis ad maiorem certitudinem et firmitatem memorato . . archiepiscopo et sue ecclesie de novo 25 et ex certa nostra sciencia, ut supra, ac cum cause cognicione, plena informacione super hoc per nos prehabita, titulo pignoris seu ypothece obligavimus et presentibus obligamus ac huiusmodi obligacionem prefato . . archiepiscopo et sue ecclesie Treverensi de plenitudine nostre regie maiestatis presentis pagine testimonio sub sigillo nostre celsitudinis insignite typario confirmamus. Volentes, si aliquis forsitan defectus in priore 30 obligacione repertus fuerit, quod huiusmodi defectus penitus sit sublatus et quod huiusmodi obligacio, tanquam per nos innovata ex certa nostra sciencia et de novo facta, plenam obtineat roboris firmitatem, et quod predictus . . archiepiscopus et sui successores ac dicta eorum ecclesia non habeant de priore obligacione aliquid docere vel ostendere seu aliquas super ea litteras exhibere, sed presens nostre maiestatis pagina per se suffi- 35 ciat ad huiusmodi obligacionem probandam, cum de pretaeta priore obligacione et super contingentibus eam simus et fuerimus plenius informati. Volumus itaque ac districte et firmiter precipimus et mandamus, quod universi et singuli dictorum castrorum et opidi ac pertinenciarum ipsorum homines nobiles et ignobiles necnon fideles et vasalli, cuiuscumque status aut condicionis existant, in eisdem vel eorum altero seu terminis ipsorum 40 vel pertinenciarum eorundem a regno vel imperio infeodati aut alias ibidem degentes et ad ipsa pertinentes et specialiter^b omnes^c illi de castro Honecke, quos ratione feodorum, que a regno vel imperio tenent, ad predicta castrum et opidum Lutrense pertinere recognoscimus et declaramus, prefato . . archiepiscopo suisque successoribus et eorum ecclesie Treverensi, dum vacaverit, fidelitatem faciant atque prestant, feoda quoque, 45 que in dictis locis ac eorum pertinenciis et terminis ab imperio vel regno tenuerint vel tenere haberent, ubicumque resideant, a prefato . . archiepiscopo eiusque . . successoribus recipiant et teneant dicta obligacione durante cum prestacione iuramentorum

118. ^b) *partim in loco raso or.*^c) \overline{os} = omnes *in loco raso or.*

fidelitatis necnon exhibicione serviciorum in talibus feodis debitorum et etiam consue-
 torum, quodque alii et singuli similiter dictorum castrorum et opidi homines, cuiuscum-
 que status vel condicionis fuerint, predicto . . archiepiscopo et eius . . successoribus plene
 obediant et intendant in omnibus et singulis ac recogniciones de hoc faciant et eorum
 5 litteras patentes sigillatas desuper tradant, communiter vel divisim, prout desuper fuerint
 requisiti, fidelitatum prestaciones et huldas ut supra faciant, exhibeant atque presentent,
 fidelitates quoque et huldas prestatas firmiter teneant et observent, de fructibus, reddi-
 tibus et proventibus dictorum castrorum et opidi ac pertinentiarum ipsorum necnon
 eorum iuribus universis respondeant et responderi faciant, quemadmodum nostris prede-
 10 cessoribus Romanorum regibus et imperatoribus obedire et intendere, iuramenta prestare
 ac fidelitatum et huldarum prestaciones facere, obsequia et servicia prestare necnon de
 iuribus, fructibus, redditibus et proventibus respondere et cetera alia omnia et singula
 facere consueverunt vel etiam tenerentur, quousque per nos seu nostros . . successores
 Romanorum reges vel imperatores predicto . . archiepiscopo et sue ecclesie Treverensi
 15 de pretactis decem milium marcarum argenti fuerit coniunctim ac simul integre ac
 plenarie satisfactum, cum pretacta pignora occasione quacumque sumpta vel sumenda
 non volumus divisim redimi vel a possessione seu potestate dicte Treverensis ecclesie
 quoquomodo eripi vel auferri, nisi de prelibata summa tota fuerit prefato . . archiepi-
 scopo vel eius . . successoribus plene et coniunctim primitus satisfactum. Volumus
 20 insuper, quod prefatus . . archiepiscopus eiusque successores omnes fructus, redditus,
 emolumenta et proventus de dictis pignoribus vel eorum pertinentiis quibuscumque per
 eos quomodolibet perceptos et levatos et etiam percipiendos et levandos suos faciant et
 sine aliqua defalcatione percipiant et habeant suisque usibus applicent, de quibus quidem
 fructibus, redditibus, emolumentis et proventibus ipsos infeodavimus et presentibus infeo-
 25 damus. Et si predicti . . archiepiscopus vel eius successores contra rebelles et inobe-
 dientes sibi in premissis vel aliquo eorumdem, si qui sint vel fuerint, aliquas sententias,
 penas vel multas protulerint seu ipsis inflixerint, huiusmodi penas, multas et sententias
 ratas et gratas habebimus easque extunc prout exnunc auctoritate regia confirmamus.
 Et si predictus . . archiepiscopus aliquibus propter rebellionem vel inobedienciam in
 30 premissis aliqua dampna hactenus intulerit vel ipse et sui . . successores intulerint in
 futurum, huiusmodi dampnis totaliter renunciamus et satisfactionem remittimus, ita quod
 non volumus, quod predictus . . archiepiscopus vel sui . . successores seu eorum ecclesia
 occasione dampnorum huiusmodi per quemquam impetantur vel quomodolibet molestentur.
 In quorum omnium evidentiam et robur has^d presentes litteras prefato archiepiscopo pro
 35 se, suis . . successoribus et ecclesia tradi iussimus typario nostre regie celsitudinis
 communitas.

Datum Bunne VI° Kalen. Decembris, anno Domini M^oCCC^oXL sexto, regnorum nostrorum anno primo^d.

119. *Confirmatio donationis castri et oppidi Cochem eiusque pertinentiarum.* —

Nov. 26.

Originalc (or.) *ibidem*. *Descripsit R. Lüdicke. In verso legitur: R., et manu Treve-*
rensi scriptum: confirmatio Cochme V etc. maior. Pendet sigillum lacsum cum secreto
dorsuali filis sericis rubri viridisque coloris.

Reg. imp. VIII nr. 271.

45 *Cf. infra nr. 138 et ea quae disseruit R. Lüdicke in 'Neues Archiv' XXXIII, 352.*

118. ^d) has — primo postea eadem manu adiecta sunt or.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri imperii fidelibus presencium inspectoribus gratiam suam et omne bonum.

Etsi regiam celsitudinem deceat devotos quoslibet imperii condignis favoribus respicere, illos tamen potissime, qui ecclesiastico sunt honore et principatus titulo insigniti. Hinc est, quod, cum pie recordacionis Albertus Romanorum rex, predecessor noster, ad grata et fructuosa obsequia, que Treverensis ecclesie . . archiepiscopi et eadem ecclesia Romano imperio arduis laboribus et gravibus expensis haecenus sepius impenderunt, favorabili vicissitudine respiciens castrum Cocheme et opidum ibidem cum omnibus eorum iuribus et attinenciis predictae ecclesie Treverensi appropriaverit et regali largitate donacione perfecta et irrevocabili pleno iure contulerit, tradiderit et donarit¹, eiusdem apropiacionis, collacionis et donacionis confirmacione, innovacione et approbacione per recolende memorie dominum Henricum septimum Romanorum imperatorem avum nostrum paternum, dum adhuc regali dignitate fulgeret, postmodum subsequuta², nos ad predicta grata et fructuosa obsequia per predictos . . archiepiscopos et specialiter per venerabilem Baldwinum archiepiscopum diete ecclesie Treverensis patrum nostrum karissimum nobis ac sacro Romano imperio fideliter ac efficaciter exhibita et impensa, qui quidem Baldwinus archiepiscopus, sicut ceteros devocionis fervencia et fidelitatis constancia, quas ad dictum Romanum imperium semper habuisse dinoscitur, antecellit, ita aliis in recipiendis favoribus et beneficiis merito preferendus existit, intuitum nostre celsitudinis convertentes pretaetas apropiacionem, collacionem, donacionem et tradicionem, de quibus prefatus Baldwinus archiepiscopus nos sufficienter et plenius informavit, ex certa nostra sciencia ac plena et matura deliberacione desuper prehabita approbamus, ratificamus et innovamus ac presenti nostre maiestatis pagina confirmamus. Et ad maiorem nichilominus firmitatem pretaeta castrum et opidum cum omnibus eorum iuribus, dominiis, bonis, villis, vallibus, hominibus, vasallis, castrensibus, huldibus, fidelitatum prestacionibus, mero et mixto imperio ac omni iurisdictione omnibusque redditibus, fructibus et proventibus, precariis, sturis, exactionibus, oneribus et serviciis tam in liberis et servis quam Iudeis, monetis, theloneis et aliis quibuscumque dictorum castrum et opidi attinenciis, quocumque nomine censeantur, olim ad imperium ibidem et in eorum ac pertinentiarum ipsorum terminis pertinentibus et specialiter cum castro et villa Clottene, dominio et iurisdictione ad ea pertinentibus, que de pertinentiis dictorum castrum et opidi Cocheme dicimus et declaramus, prefato . . archiepiscopo et sue ecclesie Treverensi predictae apropiavimus, contulimus, donavimus et tradidimus ac nos apropiasse, contulisse, donasse et tradidisse recognoscimus, et presentibus eciam eisdem . . archiepiscopo et sue ecclesie Treverensi pretaeta castra et opidum cum attinenciis eorum superius nominatis et aliis quibuscumque omni modo, iure et forma, quibus melius valere poterit, apropiamus et ex certa similiter nostra sciencia et pleno iure ac titulo proprietatis per memoratum archiepiscopum et eius successores et dictam eorum ecclesiam perpetuis temporibus habenda, possidenda et tenenda conferimus et donamus. Et si aliquis forsitan defectus in priori apropiacione, tradicionem et donacionem foret, huiusmodi defectum de nostre potestatis plenitudine per hanc nostre celsitudinis paginam tollimus omnimode et supplemus, volentes, quod huiusmodi nostra apropiacio, tradicio et donacio sic per nos de novo facte, eciam si memoratus . . archiepiscopus vel sui . . successores nullas alias quam nostre maiestatis litteras exhibeant, plenam optineant roboris firmitatem. Mandamus itaque firmiter et districte precipiendo universis et singulis dictorum castrorum et opidi et eorum pertinentiarum hominibus nobiles et ignobiles necnon fidelibus, ministerialibus, castrensibus, vasallis et aliis quibuscumque ad predicta castra et opidum vel alterum eorum spectantibus vel in eisdem castris et opido seu altero

1) *Donationem castrum habes supra tom. IV nr. 23 cap. 2.*

2) *Supra tom. IV nr. 274.*

ipsorum vel ipsorum sive attinenciarum eorum terminis feoda a regno Romano vel imperio olim^a obtinentibus^a, quatinus in premissis et circa premissa prefato Baldewino et suis . . successoribus et eorum ecclesie, dum vacat, tamquam dictorum castrorum et opidi ac pertinenciarum eorum veris dominis et in omnibus, in quibus Romanorum
 5 imperatoribus vel regibus retroactis temporibus tenebantur, plene obediant et intendant. Et si prefatus . . archiepiscopus vel sui . . successores contra rebelles et inobedientes in premissis vel aliquo eorundem, si qui sint vel fuerint, sentencias aliquas, penas vel multas protulerint vel ipsis infixerint, huiusmodi sentencias, multas et penas ratas et gratas habebimus easque extunc prout exnunc auctoritate regia confirmamus. Et^b in
 10 horum premissorum testimonium atque robur has presentes litteras prefato . . archiepiscopo pro se, suis . . successoribus et ecclesia tradi iussimus typario nostre regie celsitudinis communitas.

Datum Bünne VI. Kalen. Decembris, anno Domini M^oCCC^o quadragesimo sexto, regnorum nostrorum anno primo^b.

15 **120.** *Concessio feudorum quondam Friderici de Daun. — Nov. 26.*

Originale (or.) ibidem. Contulit R. Lüdicke. In verso legitur: R., et manu Treverensi scriptum: f(eudum) Friderici de Duna devolutum dat domino T(reverensi) K(arolus). Sigillum laesum filis sericis viridis rubrique coloris pendet. — Ed. Winkelmann, Acta II, 416 nr. 681.

20 *Reg. imp. VIII nr. 277; cf. additamentum primum p. 831.*

Cf. litteras Ludovici imperatoris d. 20. m. Octobris datas, per quas eadem feoda Ruperto de Virneburg contulerat, Winkelmann l. c. p. 404 nr. 668.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus.

Universis sacri imperii fidelibus volumus esse notum, quod ad puram et sinceram
 25 fidelitatem, quam venerabilis Baldewinus archiepiscopus Treverensis princeps et patruus noster karissimus ad nos et sacrum Romanum imperium hactenus semper habuisse dinoscitur, considerationem nostre celsitudinis convertentes ipsumque ex hoc et predictam suam ecclesiam aliquibus nostre magnificentie largitionibus decorare de speciali nostra benivolentia affectantes, omnia bona feodalia a Romano regno seu imperio
 30 dependentia, que quondam Fridericus de Duna dictus de Wolkeringen miles ab ipso regno seu imperio in feudum habuisse dinoscitur et que ex obitu eiusdem Friderici sine prole legitima decedentis ad nos sunt et dictum regnum seu imperium devoluta, prefato Baldewino . . archiepiscopo in augmentum suorum regalium seu feodorum, que a nobis et imperio tenere dinoscitur, contulimus nomine feodi et conferimus per presentes,
 35 ipsumque de huiusmodi bonis tamquam de feodo sibi per nos collato et concesso investivimus et presentibus eciam investimus, ita quod memoratus . . archiepiscopus et sui successores prenotata bona a nobis et nostris successoribus Romanorum imperatoribus vel regibus una cum aliis eorum regalibus et feodis a regno predicto vel imperio dependentibus recipere et tenere debebunt cum onere fidelitatis et servitiis in talibus
 40 feodis consuetis et debitis perpetuis temporibus successivis. Et si per aliquorum inportunas petitiones seu subreptionem aliquam pretacte nostre collationis et infeodationis forsitan inmemores predicta bona alicui alteri conferremus vel aliquem alterum infeodarem de eisdem, volumus et ex nunc decernimus huiusmodi collationem seu infeodationem, quam sic nos facere contingeret, tamquam subrepticiam fore invalidam

45 **119.** ^a) *in loco raso or.* ^b) Et — primo atramento fusciori scriptum or.

et inanem nec eam obtinere debere alicuius roboris firmitatem. In quorum premissorum testimonium presentes litteras conscribi et sigillo nostre regie maiestatis fecimus communi.

Datum^a Bunne VI. Kalen. Decembris, anno Domini M^oCCC^oXL sexto, regnorum nostrorum anno primo^a.

5

121. *Protestatio super defectu tituli regalis. — Nov. 26.*

Originale ibidem. Descripsit R. Lüdicke. In verso legitur: R, et manu Treverensi scriptum: approbat litteras defectivas in titulo. Pendet sigilli maiestatis fragmentum cum secreto dorsuali loro membranaceo. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 280.

10

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex venerabili Baldewino archiepiscopo Treverensi principi et patruo suo karissimo graciam suam et omne bonum.

Frequens et firma tue devocionis constancia, quam ad nos et sacrum Romanum regnum te gerere cognovimus, propensius nos inducit, ut ad ea, que tibi et ecclesie tue predictae sunt accomoda, nostre maiestatis dexteram extendamus. Cum itaque in litteris privilegiorum, libertatum, graciaram, largicionum, concessionum et innovacionum per nos tibi et ecclesie tue traditis et concessis per ignoranciam seu inadvertenciam in principio earundem litterarum tytulus nostri regni Bohemie sit obmissus, nos, prefatas litteras in omni sui vigore et effectu permanere volentes perpetuo, ipsas hiis presentibus litteris ex certa nostra sciencia de nostre celsitudinis benevolencia, non obstante obmissione huiusmodi, approbandas duximus et presentibus approbamus, volentes, quod prefacte privilegiorum, donacionum, largicionum, obligacionum, graciaram, concessionum et innovacionum quarumcumque littere per nos tibi sub tytulo nostro regio Romano conscripte et concesse plenam roboris firmitatem obtineant, ac si tytulus regni nostri Bohemie in eisdem insertus foret, prout eciam idem tytulus in circumferencia sigilli nostri regii continetur. Et in horum testimonium has nostras litteras sigillo nostre maiestatis sigillatas tibi tradi iussimus super eo.

Datum Bunne VI. Kalen. Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, regnorum nostrorum anno primo.

30

122. *Scriptum de solutione bonorum in Laufenfeld. — Nov. 26.*

Originale (or.) in archivo Confluentino. Descripsit R. Salomon. In verso inter alia legitur: 1) R, 2) pallido atramento forsan manu coeva scriptum: q, 3) manu coeva scriptum: K(arolus) dat Lofinvelt domino T(reverensi) 46. Sigillum, quod pendebat loro membranaceo, desideratur. — Ineditum.

35

Reg. imp. VIII nr. 279.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kung ze allen zeiten merer des reichs, kung ze Beheim und grave ze Luczilnburg, tun kunt ellen luten und bekennen mit diesem briefe, daz wir umb sundir liebe und stete triuwe, die wir an dem erwerdigen Baldewin ertzebischof ze Triere, unserm lieben fursten und vettirn, unverbruchlich han entfunden, dar umb so han wir ym und seim stift ze Triere uffgetragen und an sei gewant und mit diesem brief ufftragen und wenden losunge der güt ze Laufenfeld, di unsir

120. a) Datum — primo atramento mutato exarata sunt or.

vattir selige kung Johan von Beheim furmals hait verphant dem edeln Wilhelm herren ze Manderscheit unserm lieben getriuwen und emals waren des . . gotshûs von Echternach¹, also daz unsir vorgeant vettir und der stieft ze Triere die selben losunge mogen tûn und vortern umb solich sûme gelts, als die versatzt sin, und gebieten dar umb dem egen(anten) Wilhelm von Manderscheit und allen andern, die daz gût inlant oder gewinnen, bei unsern hulden und kunglicher gewalt, daz sei dem vorbenantem unserm vettrin und seim stieft der losunge gevolgich sein und gehorsam, wan sei von unsern wegen des an sei vordern und gesinnen, und yn gleicher weiz dar an tun, als sei uns schuldich sein ze tûne, ob wir daz selbe an sei vorderten und gesonnen, bei eyner penen funfzig mark goltz, half unsir camern und half unserm vettern und seime stift ze gebene, ob sei von ungehorsamkeit der der^a losunge gevallen, und han daz selb unsir camern teyl unserm vettern und seim stift vorgeant von unsern wegen entfolen ze vordern und ze heben und in iren nûtz ze keren, und als leib sei dar umb unsir kunglich ungenad wollen vermeiden. Uber daz so erlauben wir von unsir kunglicher macht und gewalt den vorge(anten) unserm vettern und seim stieft ze Triere, daz sei mit ir selbs gewalt uns noch dem reich noch nyman anders da mite unrecht ze tûn an die selben gût und an elle, die sei inlant oder gewinnen oder die yn dar zû helfent oder ratent, an ir leib und gût mogent tûn greiffen, ob sij sei an dieser losung hindern oder irren, und dar zu daz sie an sei vordern mogen ellen nûtze, die von den guten gevallen, und ouch allen kost und schaden, die sei dar umb tûn und leiten. Des ze urkunt han wir unsir kunglich ingesiegel an diesen brieff tûn henken.

Geben ze Bonne nach Gots geburt do man czailte dusent driu hundert und sechs und viertzieh jar, am nehesten sontag nach sante Kathrinen tag, im irsten jar unser reiche.

123—125. SCRIPTA PRO ARCHIEPISCOPO COLONIENSI.

In his litteris ea quae Iohannes rex die 22. m. Iunii Walramo promiserat (supra nr. 55) per Karolum conceduntur, exceptis promissionibus nr. 55 § 10, 11, 13, 14, quarum confirmationes non habemus.

123. Privilegia perpetua. — Nov. 26.

Originale (or.) in archivo publico Dusseldorpiensi, 'Kurköln nr. 682'. Contulit R. Lüdicke. In verso inter alia recentiora legitur manu saec. XIV. exaratum: littera Karoli Rom(anorum) regis de confirmatione thel(onei) et aliorum diversorum privilegiorum perpetuorum. Pendet sigillum maiestatis laesum cum secreto dorsuali filis sericis rubri flavique coloris.

Reg. imp. VIII nr. 267.

Id quod notat Winkelmann, Acta II, 414, in originali scriptum esse VI. Kal. Sept., erroneum est. Ubi aperte VI. Kal. Dec. legitur. VI. Kal. Sept. in transsumto litterarum a Ruperto rege a. 1401. dato habetur, cuius exemplari a W. Wattenbach confecto Winkelmann nitebatur.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex universis hanc nostre celsitudinis paginam inspecturis ad perpetuam rei memoriam.

Dum graciaram, privilegiorum, libertatum, largieionum ac beneficiorum a retroactis dudum temporibus ecclesie Coloniensi divorum principum, imperatorum, regum Roma-

122. ^a) sic or.

1) Cf. Reg. imp. VIII nr. 6458.

norum, nostrorum predecessorum, munificenciis impensorum ac devotorum obsequiorum ab . . archiepiscopis Coloniensibus nonnullis . . predecessoribus nostris ac imperio et regno econtra utiliter exhibitorum pietate regia recordamur, attentis nichilominus Walrami Coloniensis archiepiscopi, principis nostri dilecti, devoto, fideli et ultroneo in nostri ad ipsum Rom(anum) regnum exaltacione et corone ac unccionis regie assecucione 5 obsequio et labore exhibitis et impensis liberaliter huius diebus, ad ea, que eiusdem . . archiepiscopi devota et racionabilis supplicacio a nostra serenitate desiderat impetrare, si ipsorum predecessorum nostrorum vestigiis volumus inherere, arbitramur sibi nequaquam a nostra regali excellencia deneganda.

(1) Ad¹ ipsius itaque . . archiepiscopi supplicacionem et sue intuitu ecclesie 10 vectigalia seu theolonea in suis opidis Andernaco, Bunna, Nussia et Berka olim per nostros predecessores super Reni alveo concessa et donata . . archiepiscopis pro tempore existentibus et in quorum possessione plures ipsius . . archiepiscopi predecessores et ipse nunc . . archiepiscopus fuerunt et est, sicut idem . . archiepiscopus ea impresenciarum tenet et possidet, eidem . . archiepiscopo suisque successoribus imperpetuum ex 15 nostra certa sciencia auctoritate regia confirmamus et de uberiori nostre munificencie gracia ad cautelam eadem vectigalia seu theolonea ab eodem . . archiepiscopo et suis successoribus et a sua ecclesia possidenda perpetuo et tenenda ipsi . . archiepiscopo et suis successoribus et ecclesie sue Coloniensi conferimus et donamus; (2) et quod ipsa et eorum singulum seu aliquod aut aliqua ex eis communiter, simul aut successive idem 20 . . archiepiscopus et sui successores et quilibet eorum in eo valore, in quo sunt et erunt imposterum, ad alia loca intra predictum Andernacense et Reys opida sita inclusive transferre et transponere et aliquando ab eis locis, ad que translata seu posita fuerint ipsa vectigalia seu theolonea aut aliquod seu aliqua ex eis, ad pristina loca seu alia communiter, simul et successive transferre et ponere possint libere, ubicumque et 25 quocienscumque voluerint, ad ipsorum . . archiepiscopi et suorum successorum et eorum cuiuslibet beneplacitum, eidem . . archiepiscopo et suis imperpetuum successoribus sueque ecclesie libere et irrevocabiliter indulgemus.

(3) Item promittimus, quod nos in usus nostros proprios seu imperii sive regni per nostros theolonearios non recipiemus vel pro nobis recipi faciemus, et ne quisquam, 30 cuiuscumque dignitatis, potestatis, condicionis et status existat, regali nostra seu cuiuscumque alterius auctoritate seu licencia inter predictos predictorum opidorum fines preter ea vectigalia seu theolonea, que nostrorum auctoritate predecessorum posita intra eosdem terminos iam apparent, nova vectigalia seu theolonea in rivis aut in terris ponere aut exercere de cetero audeat de quibuscumque rebus, bonis aut mercacionibus, 35 penitus interdicens, quin immo de nostra mera et libera voluntate ac motu proprio promittimus nos contra hoc quidquam per nos contrarium non facturos, nec cuiuscumque nostro subiecto super ponendis seu recipiendis novis vectigalibus seu theoloneis, uno vel pluribus, inter terminos predictorum opidorum iam dictos, nisi prout iam est dictum, auctoritatem, potestatem, licenciam seu connivenciam sub quocumque colore aliquo 40 concedemus aut alias permittemus, immo contrarium presumentes prohibere et ipsi . . archiepiscopo et suis success(oribus), si et dum quosquam contrarium presumentes ab hoc artare et prohibere voluerint, si super hoc ab ipsis . . archiepiscopo seu suorum success(orum) aliquo fuerimus requisiti, nostre potestatis regie adiutorium studebimus et debemus adhibere. 45

(4) Item cum prefatus . . archiepiscopus et sui predecessores eudendi monetam in civitate Coloniensi potestatem a sacro imperio habuerint ab antiquo, ac intra ipsorum civitatis et dyoces(is) ac territoriorum Coloniensis ecclesie terras preter . . archiepiscopos

1) *Ad § 1—7 cf. supra nr. 55 § 1—7.*

Colonienses pro tempore existentes nulli, nisi forte paucissimi, imperiali seu regali super hoc muniti privilegio monetam cudere non poterant nec debebant, universis et singulis, cuiuscumque dignitatis, status et condicionis existant, auctoritate regia prohibemus, ne intra civitatem et dyoc(esim) Coloniensem et Coloniensis ecclesie territoriorum terminos, nisi super hoc ab antiquo regali aut imperiali privilegio sint muniti, monetam aliquam cudere seu cudi facere audeant seu presumant. Contrarium facientes eo ipso banno regio decernimus subiacere, salvis penis, quibus imperiales leges et antique consuetudines laudabiles monetarum falsarios puniendos decreverunt, taliter delinquentibus infligendis. Ipsi etiam . . archiepiscopo suisque successoribus cudendi seu 10 cudi faciendi monetam seu monetas, unam vel plures, similes seu diversas, equales seu inequales, sub quacumque figura et pondere, figuris seu ponderibus, de auro seu argento puro aut cum cupro commixtas, dum tamen legalem modum secundum valorem debitum alias non excedant, in quocumque loco seu locis suorum territoriorum simul et successive, semel et pluries, quociens et quandocumque ipse aut successores sui voluerint, auctori- 15 tate regia concedimus potestatem.

(5) Item ne ipsius . . archiepiscopi subditi, sive sit nobilis sive ministerialis aut castrensis seu cuiuscumque alterius condicionis, nostra aut iudicium curie nostre aut aliorum a nostra maiestate regia delegatorum litterarum aut mandatorum quorumcumque auctoritate in quibuscumque causis criminalibus aut civilibus, criminaliter aut 20 civiliter movendis ad iudicium seu duellum de cetero valeant evocari et de ipsis ipsius . . archiepiscopi subditis conquerentibus teneantur aliquantulum respondere, et si huiusmodi subditi taliter fuerint evocati, quod ad . . archiepiscopi Coloniensis pro tempore existentis examen absque difficultate qualibet remittentur^a, prefatos subditos duximus consueta nostra clemencia privilegiandos et specialiter eximendos, nisi in eo 25 dumtaxat casu, scilicet si conquerentes contra ipsius . . archiepiscopi subditos taliter evocatos proponant et doceant evidenter ipsis conquerentibus prefatum . . archiepiscopum aut eius pro tempore successorem, ut contra ipsos subditos taliter evocatos sibi iusticia per ipsum . . archiepiscopum aut eius successorem pro tempore existentem fieret loco, tempore et modo debitis, interpellatum facere iusticiam denegasse. In quo casu ipsius . . 30 archiepiscopi subditi taliter evocati coram nobis et nostre curie et alias auctoritate nostra constitutis iudiciis tenebuntur ipsi subditi ipsis conquerentibus respondere.

(6) Item quod idem . . archiepiscopus Coloniensis et sui successores pro ecclesia sua predicta sibi comparare et conquirere possint quocumque titulo legitimo castra, opida, municiones, terras et dominia, possessiones et bona, cuiuscumque condicionis 35 existant, absque nostra et successorum nostrorum requisicione nostraque et eorundem successorum nostrorum licencia minime petita seu obtenta, non obstante, si talia aut aliqua ex talibus comparatis et conquisitis a regno vel imperio feoda seu alias ab ipsis dependencia immediate seu mediate moveantur, in quo tamen casu . . archiepiscopus, qui pro tempore fuerit, dum bona huiusmodi sic comparata seu conquisita fuerint, nobis 40 aut successori nostro pro tempore existenti ea, que circa hec acta fuerint, intimare curabit, bona huiusmodi sic comparata seu conquisita a nobis seu a successore nostro cum aliis bonis suis feodalibus ab imperio vel a regno dependentibus in feodum recepturus, auctoritate eadem regia indulgemus.

(7) Item concessionones et donaciones Iudeorum intra civitatem et dyocesim Coloniensem consistencium et qui in eadem civitate et dyoc(esi) de cetero moram trahent, a nonnullis nostris predecessoribus ipsius . . archiepiscopi predecessoribus et ecclesie Coloniensi factas et confirmatas auctoritate eadem regali ex certa nostra sciencia confirmamus.

(8) Item¹ concessionones, donaciones, infeodaciones et gracias quascumque de opido Tremoniensi cum territorio suo et districtu et comitatu, qui vulgariter dicitur 'vrygray-schap', necnon Iudeis et cum iurisdictione temporali, iuribus, pertinenciis et attinenciis et accessionibus dicti opidi universis necnon redditibus, fructibus et proventibus et obvencionibus in eisdem opido, territorio et districtu ad regnum et imperium pertinentibus, similiter de advocacia Assindensi cum omnibus suis iuribus et de fructibus, proventibus et utilitatibus ex predictis bonis proventuris per predecessores nostros reges seu imperatores Rom(anorum) . . . archiepiscopis et ecclesie Coloniensi quomodolibet factas ratas et gratas habentes, ipsas auctoritate regia approbamus et ratificamus et confirmamus et de uberiori dono gratie presentibus innovamus. 10

(9) Preterea² omnes et singulas gracias, privilegia, concessionones, donaciones et libertates ac exemptiones . . . archiepiscopis et ecclesie Coloniensi, ecclesiis, monasteriis, ecclesiasticis personis necnon vasallis et subditis ecclesie Coloniensis a regibus vel imperatoribus Rom(anorum) nostris predecess(oribus) qualitercumque et sub quacumque forma verborum concessa, donata vel indulta, concessas, donatas vel indultas approbamus, innovamus et ex certa nostra sciencia confirmamus ipsamque ecclesiam Coloniensem, ecclesias et monasteria ac ecclesiasticas et seculares personas sibi subiectas et subiecta necnon opida, castra et villas atque territoria, loca et districtus, vasallos et subditos dicte ecclesie in quibuscumque concessionibus et graciis, privilegiis et libertatibus eis quomodolibet concessis vel indultis necnon in statutis et bonis consuetudinibus suis per ipsos et apud ipsos hactenus habitis et observatis manutenebimus et conservabimus et efficiemus inviolabiliter observari. 15 20

Et ad hec omnia et singula integre observanda voluntate libera et motu proprio nos presentibus obligamus. In cuius rei testimonium presentes litteras sigillo maiestatis nostre regie fecimus communiri. 25

Datum Bunne anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimosexto, VI. Kal. Decembris, regnorum nostrorum anno primo.

124. *Privilegia personalia.* — Nov. 26.

Originale (or.) ibidem 'nr. 683'. Contulit R. Salomon. In verso legitur: littera domini Karoli Romanorum regis de quibusdam privilegiis personalibus domini Walrami archiepiscopi Coloniensis. Sigillum maiestatis cum secreto dorsuali pendet filis sericis rubri flavique coloris. — Ed. Winkelmann, Acta II, 413 nr. 679. 30

Reg. imp. VIII nr. 268; cf. additamentum primum p. 831.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex venerabili Walramo archiepiscopo Coloniensi, principi suo dilecto, graciam suam et omne bonum. 35

Tue devocionis fidelia obsequia nostre per te excellence frequenter exhibita nos inducunt, ut de nostra munificencia graciam participes aliqualem.

(1) Cum³ itaque, quod frequenter propter insultus continuos tue ecclesie a tuis emulis incumbentes absque tuo et tuorum ac ipsius tue oppressionis ecclesie periculo abesse non valeas commode ab eadem, simus certissime informati, sacrique imperii per Italiam archicancellarius reputeris, pretextu cuius dignitatis et officii, quociens et quando nos in ipsius Italie finibus moram trahere contingeret, nostre te curie deceret, immo deberes personaliter non abesse, hoc tamen non obstante, ut ibidem personaliter te in hoc casu esse non oporteat, sed alium virum ad hoc ydoneum ad tale exercendum officium tuo nomine valeas deputare, auctoritate regia dispensamus. 40 45

1) Cf. supra nr. 55 § 16.

2) Cf. ibidem § 18.

3) Cf. ibidem § 8.

(2) Item ¹ si quando conſingat te ad noſtram curiam vel ad expediciones bellicas aut alias ad noſtre maiestatis preſenciam personaliter evocari, ſi ſubſiſtente cauſa legitima ad noſtram venire non poteris protunc commode preſenciam, ſuper hoc tuis nunciis ſeu litteris ad noſtram preſenciam deſtinandis cauſam huius noſtre excellencie expoſitur(is) apud nos te poteris excuſare; cuius excuſacionis cauſam ipſamque excuſacionem gratas habebimus atque ratas nec ad ulteriores huius cauſe et excuſacionis probaciones ſeu oſtentiones te compellere debemus ſeu artare, ſed per omnia de tua devocione et fidelitate erimus contentati.

(3) Item ² cum Ludovico de Bavaria ſeu cum quocumque alio, qui forſitan ſuam erigeret contra noſtram excellenciam contumaciter cervicem, ſe de facto in Romanorum regem eligi faciens aut procurans, nullam pacem faciemus aut nomen et titulum regium nullatenus dimittemus, niſi te ſciente et conſciente et realiter et verbaliter in huius pacis compoſicione incluſo, ad quod e contra faciendum nobis ſimiliter obligaris.

(4) Item ³ litteras a domno . . . papa preſenti aut eius ſucceſſoribus non impetrabimus nec impetrari procurabimus ſuper imponenda quacumque decima, ſubſidio ſeu exaccione, quocumque nomine ſeu titulo valeat appellari, fruttuum, redituum, proventuum et obvencionum eccleſiarum, monaſteriorum et eccleſiaſticarum perſonarum, ſub nomine uſus ſeu tituli contra Turcos ſeu cuiuſcumque uſus ſeu tituli alterius, tamen ad noſtrum uſum realiter proventuris, que littere ad eccleſias et monaſteria et perſonas Coloniensis civitatis et dyocesis ſe extendant; et ſi tales nobis aut ad inſtanciam noſtram a ſede apoſtolica generaliter per plura regna aut per regnum Alimannie ſive alias per quocumque loca ſive ad noſtrum ſive ad alterum uſum nominaliter, nobis tamen ad uſum noſtrum realiter proventure conſeſſe exiſtant per ſedem apoſtolicam aut forſitan concedentur, que ad civitatem et dyoc(esim) Coloniensem extendi valeant quoquomodo, talium execuſionem litterarum, quantum ad eccleſias, monaſteria et clerum civitatis et dyoc(esis) Coloniensis predictarum, procurabimus et efficiemus a ſede apoſtolica aut eius auctoritate fieri non debere. Immo et exnunc, quantum in nobis eſt, obvencionibus et utilitatibus omnibus et ſingulis, que nobis ab eccleſiis et monaſteriis ac clero et ſingulis eorum civitatis et dyoc(esis) Coloniensis occasione talium litterarum impetratarum ſeu impetrandarum directe vel indirecte quocumque modo vel colore poſſent aliquoſiter obvenire, ſimpliciter et liberaliter renunciemus.

(5) Preterea ⁴ nullum tuum inimicum, dum cum tuo inimicum ſciverimus, in noſtro conſilio habebimus et ipſum a nobis durante hac inimicia ſtudebimus amovere. Ceterum apud nos duos conſiliarios ad minus tibi familiari iunſtos amicia habebimus, ut ipſi et quilibet eorum, ne apud nos et in noſtris conſilio et curia per noſtri circumvencionem vel alias modo aliquo contra te et tuam eccleſiam aliquid ſiniſtri impetretur, valeant precavere.

In cuius rei teſtimonium preſentes litteras ſigillo maiestatis noſtre regie fecimus communiri.

Datum Bunne anno Domini millesimo trecentesimo quadregesimo sexto, VI. Kal. Decembris, regnorum noſtrorum anno primo.

125. *Obligatio civitatis Tremoniensis. — Nov. 26.*

Originale ibidem nr. 68f. Contulit R. Lüdicke. Sigillum maiestatis laesum cum secreto dorsuali pendet filis sericis rubri flavique coloris. — Extr. Lacomblet III, 353 n. 1.

Reg. imp. VIII nr. 269.

1) Cf. supra nr. 55 § 9. 2) Cf. ibidem § 12. 3) Cf. ibidem § 15. 4) Cf. ibidem § 17.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex universis imperii et regni fidelibus presentem nostre celsitudinis paginam inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Cum¹ imperium et regnum Rom(anum) ecclesie Coloniensi pro quibusdam expensis in obsequio eiusdem imperii et regni per . . archiepiscopos Colonienses, specialiter olim Syfridum et Wycboldum, admodum sumptuose et utiliter impensis nec non pro refusione et recompensacione dampnorum, que ex notoria clare memorie quondam domini Alberti Rom(anorum) regis, predecessoris nostri, oppressione olim tempore videlicet memorati Wycboldi Coloniensis archiepiscopi sustinuit, in centum milibus marcarum puri argenti haecenus remanserit obligatum, sicuti nostri predecessores suarum litterarum recognicione publica profitentur et prout de hiis sumus cercius informati, nos attendentes grata servicia, que venerabilis Walramus archiepiscopus Coloniensis, princeps et secretarius noster dilectus, nobis hiis temporibus exhibuit multum voluntarie et impendit et que ipsa ecclesia Coloniensis nobis exhibere poterit prompecius et utilius in futurum, volentesque horum consideracione dictam Coloniensem ecclesiam de predicta centum milium marcarum argenti summa, prout nostre clemencie expedit, reddere cerciorem sibi et ecclesie sue Coloniensi opidum Tremon(iense) cum territorio suo et districtu et comitatu, qui vulgariter dicitur 'vrygraschap', nec non Iudeis et iurisdictione temporalis, iuribus, pertinenciis et attinenciis ac accessionibus dicti opidi universis neenon redditibus, proventibus et obvencionibus in eisdem opido, territorio et districtu ad regnum et imperium pertinentibus, similiter advocaciam Assindensem cum omnibus suis iuribus et pertinenciis pro prefata argenti summa tytulo pigneris obligamus, fructibus, redditibus, proventibus et obvencionibus ac utilitatibus universis ex premissis provenientibus, que dicte ecclesie Coloniensi in augmentum feodorum suorum gratuito dono damus, in sortem minime computandis. Consideracione itaque serviciorum dicti Walrami archiepiscopi nobis, ut premittitur, hiis temporibus impensorum, volentes ipsum gratia respicere ampliori, quod pendente obligacione predicta, quousque dicta pignora redimantur, ipse per se vel suos ad quamecumque expedicionem vel evocacionem nostram, nisi voluntarie et gratuito hoc facere voluerit, nobis cum armis aliquod servicium facere minime teneatur, sibi de liberalitate regia et gratiose licentiam impertimur. In cuius rei testimonium presentes litteras sigillo maiestatis nostre regie fecimus commuiri.

Datum Bunne anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, VI. Kalend. Decembris, regnorum nostrorum anno primo.

126. *Relatio de precibus primariis archiepiscopo Magantino concessis.* —

1346. Nov. 26./1347. Mai. 31.

Originale cancellatum in archivo regni Bavarici, 'Mainz Erzstift VII 2|2 f. 90'. Descripsit R. Lüdicke. Pendet sigillum Gerlaci archiepiscopi loro membranaceo. — Ed. Würdtwein, Subsidia diplomatica II, 26².

Reg. imp. VIII nr. 281.

Cum privilegium ipsum die coronationis concessum deperditum esse videatur, litteras Gerlaci proponimus, in quibus fere verbotenus de privilegii tenore refertur. — Cf. etiam supra nr. 112.

Gerlacus Dei gracia sancte Magantine sedis archiepiscopus, sacri imperii per Germaniam archicancellarius, religiosis matronis nobis in Christo dilectis . . abbatisse et conventui monasterii in Smerlebach ordinis Cysterciensis salutem in Domino sempiternam.

1) Cf. supra nr. 55 § 16. 2) Non 'Diocesis Moguntina II, 26', ut erronee notant Pelzel I, 166 et Reg. imp. VIII nr. 281.

Cum gloriosissimus princeps et dominus dominus Karolus Romanorum semper augustus Boemicque rex inclitus, in eorundem Romanorum regem VI°. Kal. Decembris anno Domini millesimo CCC^oXLVI. in Bonna divina suffragante gracia coronatus, eodem die huiusmodi coronacionis sue felicit nobis

5 concedendum duxerit et concesserit de maiestatis sue regie benivolencia speciali, quod nos omnes primarias preces per nostras civitatem et dyoc(esim) necnon per totam nostram provinciam in singulis tam cathedralibus quam aliis collegiatis et conventualibus ecclesiis ac monasteriis utriusque sexus necnon ad prelatos et quascumque alias ecclesiasticas personas tam seculares quam regulares, eciam si pontificali vel
10 alia prefulgeant dignitate, tam a iure quam de approbata consuetudine divis Romanorum regibus, antecessoribus suis, in eorundem coronacionis primordiis inviolabiliter observata sibi competentes porrigere valeamus, quemadmodum huiusmodi preces porrigere per se posset, ius et potestatem dictas preces primarias porrigendi sibi, ut predicatur, competentes in nostram personam omni iure, modo et forma, quibus melius
15 fieri potuit, plenarie transferendo, mandans et sub obtentu graciae sue districte precipiens omnibus et singulis prefatis prelati et aliis quibuscumque, ad quos beneficiorum ecclesiasticorum collacio scu ad eadem presentacio pertinet et quorum racione dictarum primariorum precum interfuerit vel interesse poterit in futurum, ut huiusmodi primarias preces per nos ipsis porrigendas sine contradictione qualibet exaudiant et admittant, ac si dicte preces per dictum dominum regem ipsis exhibite fuerint seu
20 porrecte, dans cum hoc et concedens nobis suam plenariam regiam potestatem, ut rebelles ad exaudiendum et admittendum prefatas preces per nos porrigendas cohercere et compellere valeamus, quemadmodum idem dominus rex facere posset et prout in talibus casibus Romanorum reges cohercere et compellere poterant et eciam consueverunt, volens nichilominus, quod, si per importunitatem petencium vel alio quovis
25 modo in prefatis ecclesiis seu monasteriis ad prelatos et personas ecclesiasticas predictas civitatis, dyocesis et provincie nostrarum premissarum in preiudicium concessionis nobis facte pro aliquo huiusmodi primarias preces porrexerit, id tamquam per subrepcionem obtentum esse invalidum et nullius habere debeat roboris firmitatem,
30 prout premissa patent plenius in litteris suis regii super eisdem confectis nobis de iussu suo traditis sigillo sue regie celsitudinis communitis, nos igitur concessionem et gratiam premissas nobis factas ad effectum debitum deducere cupientes devotam nostram dilectam Dinam natam Conradi dicti Hudeler, cuius promocionem ob probitatis morum et vite honestatem sincere diligimus, vobis virtute dicte concessionis nobis facte presentandam
35 duximus et presentibus presentamus, rogantes, monentes et requirentes devocionem vestram attencius, vobis nichilominus auctoritate regali prefata precipientes districtius, ut predictam Dinam ob nostrarum immo pocius regalium primariorum precum et iuris regni Romanorum reverenciam specialem in vestram et vestri monasterii recipiatis commonacham et sororem sibi que ut alteri dicti vestri monasterii monache et sorori de
40 communibus proventibus provideatis ipsamque sincera in domino caritate pertractetis, ius nostrum vel pocius prefati serenissimi regis et regni Romanorum ac prefatam bonam consuetudinem taliter servaturi, quod nobis vestram obedienciam et fidelitatem ad regnum Romanorum et suam personam commendantibus iura vestra, libertates et gracias vobis et prefato monasterio Smerlebach a sacro imperio concessas ipsum delectet non minuere
45 sed augere, et nos eciam vos et dictum vestrum monasterium oportunis graciais et favoribus prosequi merito debeamus. In cuius rei testimonium presentem litteram fecimus sigilli nostri appensione muniri.

Datum in castro Nassowe anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, ipsa die corporis Christi.

127. *Privilegium civitati Bonnensi concessum. — Nov. 26.*

Copia (c.) in libello saec. XV, qui inseribitur 'Copia privilegiorum opidi Bonnensis', in collectaneis Nicolai Kindlinger Monasterii Westfolorum in archivo publico asservatis tom. 59 p. 16—18. Descripsit R. Salomon. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 265.

5

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex fidelibus suis dilectis scabinis et consulibus ceterisque opidanis opidi Bonnensis Coloniensis dioc(esis) gratiam suam et omne bonum.

Meruit vestra sincera fidelitas et decet nostram regiam maiestatem, ut vos et opidum vestrum, locum coronationis nostre, libertatibus, gratiis et favoribus specialibus 10 prosequamur. Vos itaque, merces vestras et bona quecumque in nostram protectionem recipimus specialem et in terra et in aquis huiusmodi merces et bona, in quibuscumque rebus consistant, ab omnibus theoloneis, pedagiis et quibuscumque aliis exactionibus Romanorum regum vel imperatorum, predecessorum nostrorum, et quorumcumque aliorum auctoritate, eciam nostra, de iure vel de facto, de novo vel ab antiquo institutis, con- 15 firmatis vel usitatis eximimus et plenarie libertamus, universis et singulis archiepiscopis, episcopis, ducibus, marchionibus, principibus, comitibus, baronibus et aliis terrarum dominis, locorum rectoribus ecclesiasticis et mundanis sub obtentu graciae nostre districte precipiendo mandantes, quatenus personas vestras utriusque sexus, merces vestras et alia bona vestra, in quibuscumque rebus consistant, in terris et in aquis ab omni thelonio, 20 pedagio et alia exactione quacumque libera et penitus absoluta in exitu et reditu transire^a, duci, vehi faciant et permittant. Volentes, quod prefati domini et presidentes eorum nomine theloniis, pedagiis et exactionibus huiusmodi in premissis, que de mera gratia regia et in honorem loci coronationis nostre predictae perpetuis temporibus valitura concessimus, observandis et adimplendis se cum obediencia fidei promptos reddant adeo 25 et attentos, quod dicti opidani de lesione gratiae nostre nullam inveniant nobis et successoribus nostris materiam conquerendi, scituri alias, quod preter indignationem maiestatis nostre, quam utique permaxime offenderent, nos ad privationem iuris thelonia, pedagia et exactiones huiusmodi habendi, si quid eis etiam competit, et ad alia, quecumque de iure poterimus, rigorosius procedemus. Hocque, quod sic procedatur et 30 observetur perpetuis temporibus, de intentione nostra procedere dictis nostris successoribus indicamus. Ex habundantioris^b quoque gratiae nostre dono vobis et opido vestro Bonnensi vestrisque posteris omnia et singula privilegia, iura, libertates, immunitates et gratias vestro opido et predecessoribus vestris per divos Romanorum imperatores vel reges, predecessores nostros, sub quacumque verborum forma [concessa]^c vel concessas, 35 data et datas haecenus auctoritate regia approbamus, ratificamus et ex certa nostra scientia presentis scripti patrocinio confirmamus. Salvis tamen iuribus, privilegiis, immunitatibus et graciis quibuscumque venerabilibus archiepiscopis et ecclesiis Coloniensi et Bonnensi eorumque capitulis, hominibus quoque et bonis ad ipsa spectantibus per divos Romanorum imperatores et reges, predecessores nostros, et nos datis et concessis, quas 40 in suo volumus robore permanere. Harum nostrarum testimonio litterarum maiestatis nostre sigilli munimine signatarum.

Datum Bonne die coronationis nostre VI. Kl. Decembris, anno Domini millesimo tricentesimo quadragesimo sexto, indictione XIII^d, regnorum nostrorum anno primo.

127. ^a) transire c.^b) habundantionis c.^c) deest c; supplevimus.^d) VIII^a c.

128. 129. SCRIPTA DE PRECIBUS PRIMARIIS.

128. *Scriptum capitulo S. Thomae Argentinensis directum.* — Nov. 26.

Originale (or.) *in archivo ipsius ecclesiae deposito in archivo civitatis Argentinensis* 'S. Thomas B IV?'. *Contulit H. Wibel. In plica legitur: R, in verso: Registrata. Pendet*
5 *sigillum loro membranaceo.* — *Ed. 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' V, 142 nr. 145.*

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex honorabilibus . . decano et capitulo ecclesie sancti Thome Argentin(ensis) devotis suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Assumpti divinitus licet insufficientibus meritis ad gubernacionem et regimen regni
10 Romani libenter personas promovemus ecclesiasticas eisque gracias a Deo nobis collatas liberaliter impartimur. Cum igitur in istis nostre coronacionis ad regnum Romanum primordiis, cuius sollempnia in nobis nutu divino hodie sunt completa, habeamus tam a iure quam ab antiqua consuetudine divis Roman(or)um regibus, nostris antecessoribus, observata, quod in singulis tam cathedralibus quam collegiatis et conventualibus ecclesiis
15 in imperio constitutis possimus uni persone facere provideri et ibidem eum recipi et admitti, nosque devotum nostrum dilectum Rulmannum filium Petermanni dicti Swaerber, magistri scabinorum civitatis Argentin(ensis)^a, vobis et ecclesie vestre duximus^b presentandum, devocionem vestram monemus, requirimus et hortamur attente, vobis nichilominus per regalia scripta mandantes: quatenus eundem Rulmannum, quem^c consideratione supradicti Petermanni patris ipsius, servitoris et fidelis nostri dilecti, sincere diligimus promoveri, nedum ob iuris nostri predicti sed eciam precum nostrarum regalium primarum, quas vobis ad presens pro eodem fiducialiter offerimus, reverenciam specialem in vestrum et ecclesie vestre recipiatis canonicum et in fratrem et sibi de prebenda, si nunc in ecclesia vestra vobis vacat vel quam primum vacaverit, liberaliter
20 provideri curetis, ius nostrum et imperii ac predictam bonam consuetudinem vobis taliter servaturi, quod iura vestra, libertates et gracias vobis et dicte ecclesie ab imperio concessas nos delectet vobis et ecclesie vestre non minuere sed augere. Harum nostrarum litterarum testimonio nostre maiestatis sigilli robore signatarum.

Datum in Bunna VI. Kl. Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, regnorum nostrorum anno secundo.

In plica legitur alia manu scriptum:

Per dominum cancellarium ad relacionem decani Argentin(ensis)¹.

129. *Scriptum monasterio in Andernach directum.* — Nov. 26.

Originale (or.) *in archivo publico Dusseldorpiensi 'Kurköln nr. 685'. Descripsit*
35 *R. Salomon. Sigillum maiestatis cum secreto dorsuali pendet loro membranaceo.* — *Ineditum. Reg. imp. VIII nr. 266.*

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex religiosis et^a devotis . . preposito . . magistre et conventui^a mon(asterii) in Andernach ordinis sancti Benedicti Treverensis dyoc(esis) nobis sincere dilectis gratiam suam et omne bonum.

40 128. a) Argetin or. b) sic or. c) que or.

129. a) et — conventui atramento mutato super rasura or.

1) Cf. Lindner 'Urkundenwesen Karls IV?' p. 104.

Assumpti divinitus licet insufficientibus meritis ad gubernationem et regimen regni Romani libenter personas promovemus ecclesiasticas eisque gratias a Deo nobis collatas liberaliter impertimur. Cum igitur in istis nostre coronacionis ad regnum Roman(um) primordiis, cuius solempnia in nobis nutu divino hodie sunt completa, habeamus tam a iure quam ab antiqua consuetudine divis regibus Romanorum, nostris antecessoribus, observata, quod in singulis tam cathedralibus quam collegiatis et conventualibus ecclesiis in imperio constitutis possumus uni persone facere provideri et ibidem eam recipi et admitti, nosque devotam nostram dilectam Adelheydim natam Iohannis de Contravia militis vobis et monasterio vestro direxerimus presentandam, devocionem vestram mone-
mus, requirimus et hortamur attente, vobis nichilominus per regalia scripta mandamus: quatinus eandem Adelheydim, quam consideracione predicti patris sui nobis pro eo^b humiliter supplicantis sincere diligimus promoveri, nedum ob iuris nostri predicti sed etiam precumstrarum regaliū primarum, quas vobis ad presens pro eadem fiducia-
liter offerimus, reverenciam specialem in vestram et monasterii vestri recipiatis con-
canonicam et sororem et sibi de prebenda, si nunc in monasterio vestro vobis vacat vel quamprimum vacaverit, liberaliter providere curetis, ius nostrum et imperii ac
predictam bonam consuetudinem nobis taliter servaturi, quod iura vestra, libertates et gratias vobis et dicto monasterio vestro ab imperio concessas nos delectet vobis et eidem monasterio non minuere sed augere. Harumstrarum testimonio litterarum nostre maiestatis sigilli robore signatarum.

Datum in Bunna VI. Kl. Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo quadra-
gesimo sexto, regnorum nostrorum anno primo.

130. 131. SCRIPTA IN FAVOREM ECCLESIAE LEODIENSIS DATA.

130. *Mandatum scabinis et iudicibus episcopatus Leodiensis directum.* —
Nov. 26.

Transsumtum (T) in litteris a. 1663. Mart. 19. datis in archivo ecclesiae cathedralis Leodiensis, quod nunc in archivo publico Leodiensi servatur, 'Charte nr. 651'. — Ed. Bormans 'Recueil des ordonnances de la principauté de Liège, 1re série' (1878) p. 279 ex T; Bormans et Schoolmeesters, 'Cartulaire de l'Eglise Saint Lambert de Liège' IV (1900) p. 55 nr. 1322 ex T. Editionem recentiorem repetimus.

Reg. imp. VIII nr. 5958.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus fidelibus suis universis scabinis, iudicibus et ceteris iurisdictionem temporalem in episcopatu Leodiensi exercentibus gratiam suam et omne bonum.

Decet regiam maiestatem suos principes sibi devotos gloriosis eius successibus congaudentes regali dulcedine confovere. Cum itaque fidelis noster sacri imperii princeps Engelbertus Leodiensis episcopus coram nostra serenitate in celebratione coronacionis nostre solennitatis Bunne^a propter hoc personaliter constitutus extiterit, regalia sua et ecclesie Leodiensis a nobis modo debito et consueto suscepit nostrique regie maiestati solitum fidelitatis homagium prestiterit presente fidelium nostrorum sacri imperii principum et baronum multitudine copiosa, hinc est, quod vobis et vestrum

129. ^b) sic or.

130. ^a) Bunna ed.

cuilibet precipiendo mandamus, quatenus eidem nostro fideli principi episcopo Leodiensi in exercitio iurisdictionis temporalis predictae obediatis, intendatis et pareatis, iurisdictionem huiusmodi temporalem de licentia et auctoritate nostra exercendo.

Datum in Bunna^b Coloniensis diocesis sexto Kal. Decembris, anno nativitatis
5 Dominice millesimo CCC^oXLVI^o, ipso die nostre coronationis.

131. CONFIRMATIO PRIVILEGIORUM.

A. *Scriptum episcopo directum.* — Nov. 26.

Transsumtum (A) in litteris a. 1415. Ian. 10. datis in eodem archivo 'Charte nr. 652'.
— *Apographon* (B) saec. XIV. *ibidem* in 'Libro chartarum ecclesiae Leodiensis' nr. 656^a
10 fol. 317'. — Ed. Bormans et Schoolmeesters l. c. p. 56 nr. 1323 ex AB. Editionem repetimus.
Reg. imp. VIII nr. 5957.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus fidei nostro et humili sacri imperii principi Engelberto Leodiensi episcopo salutem et omne bonum.

Decere regiam non ambigimus clemenciam, ut rationabilibus subiectionum nostrorum,
15 maxime horum principum, qui nobis inter ceteros familiaris sunt coniuncti, precibus nullatenus abnuamus^a. Tuis itaque devotis^b precibus inclinati omnes libertates, donationes, confirmationes, approbationes, exemptiones, concessionem, sententias, diffinitiones, dona, privilegia, communionem et munimenta, quocumque nomine censeantur, a divis
20 imperatoribus et regibus sacri Romani^c imperii, nostris predecessoribus, episcopis^b et ecclesiae tue Leodiensi^d usque^e haec tempora concessas, indultas, concessa seu indulta, ratas et gratas habentes auctoritate nostra regia in Dei nomine confirmamus, approbamus et presentis scripti patrocinio communimus.

Datum in Bunna Coloniensis diocesis, anno Dominice nativitatis millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, VI° Kal. Decembris, die solemni coronationis nostre.

25 B. *Mandatum civibus Leodiensibus directum.* — Nov. 26.

Apographon saec. XIV. (A) in 'Libro chartarum' supra laudato nr. 656^b f. 317'. —
Apographon saec. XVI. (B) in archivo publico Leodiensi in 'Libro primo chartarum
ecclesiae Leodiensis' nr. 308 f. 225. — *Apographon saec. XVII.* (C) in bibliotheca seminarii
Leodiensis in codice qui inscribitur 'Documenta Leodiensia' t. I f. 80. — Ed. Bormans
30 et Schoolmeesters l. c. p. 57 nr. 1324 ex ABC. Quam editionem repetimus.

Quae cum privilegio praecedenti concordant, typis minoribus excudi fecimus.

Karolus [Dei gratia]^a Romanorum rex semper augustus fidelibus suis civibus Leodiensibus ceterisque burgensibus ad episcopatum Leodiensem spectantibus gratiam suam et omne bonum.

35 Sicut convenit nostre maiestati malemeritos a beneficiis regalibus elongari, sic decet eandem principes sibi devotos et suis gloriosis successibus congaudentes regali dulcedine ac nostre potestatis regimine^b confovere. Cumque precibus fidelis nostri principis Engelberti Leodiensis episcopi inclinati omnes libertates, donationes, confirmationes,

130. ^b) predicta *add. T.*

40 131A. ^a) abimamus A; obviamus B. ^b) *deest B.* ^c) *deest A.* ^d) Leodiensis *ed.* ^e) *ad add. B.*

131B. ^a) *deest ABC.* ^b) *regie A.*

approbationes, exemptiones, concessiones, sententias, diffinitiones, dona, privilegia, comuniones et munimenta, quocumque nomine censeantur, a predecessoribus nostris sacri Romani imperii divis imperatoribus et regibus* concessas episcopis et ecclesie Leodiensi predictae confirmaverimus, fidelitati vestre sub obtentu gratie nostre firmiter precipiendo mandamus, quatenus huiusmodi confirmationem firmiter observetis, in nullo contra eandem per vos vestrosque concives et burgenses in dicto episcopatu Leodiensi consistentes attemptare presumentes.

Datum in Bonna Coloniensis dyocesis, VI. Kal. Decembris, ipso die coronationis nostre, anno Domini M^oCCC^o XL sexto.

132. CLEMENTIS VI. LITTERAE AD CARDINALEM LEGATUM.

1346. Nov. 25.

10

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. sscr. a. V.) f. 170' nr. 745 (R). Contulit R. Salomon. Reg. imp. VIII Pabste nr. 9.

Dilecto filio Bertrando tituli sancti Marchi presbitero cardinali, apostolice sedis legato, salutem etc.

Presentatas nobis litteras tuas benigne recepimus, et tam earum quam cedulae in eisdem incluse seriem pleno collegimus intellectu, tuam volentes prudentiam non latere, quod tam de Ungaria et Aquilegia quam aliis partibus similes quoad illa, que de carissimo in Christo filio nostro Ludovico rege Ungarie illustri eadem cedula describebat, rumores audivimus et nichilominus per quemdam archidiaconum de Ungaria eiusdem regis nuncium nuper ad nostram pro aliis negociis venientem presentiam intelleximus, quod rex prefatus ad invasionem et occupationem regni Sicilie se disponit. Nos autem archidiacono predicto, qualiter tibi contra carissimam in Christo filiam nostram Iohannam reginam Sicilie illustrem et alios regales inquisitionem super nece clare memorie Andree regis Sicilie commisimus, quidve super custodia incliti pueri Caroli, dictorum Andree regis ac Iohanne regine nati, scripsimus et venerabilis frater noster Ildebrandinus episcopus Paduanus, quem dudum propter hoc ad partes regni predicti Sicilie misimus, nobis inde curavit rescribere, serius explicantes tenores commissionis predictae tibi facte super inquisitione huiusmodi sibi duximus ostendendos. Tandem vero inter multa, que nobis prefatus archidiaconus verbotenus explicarat, non ex parte dicti regis aut carissime in Christo filie nostre Elisabeth regine Ungarie illustris genitricis sue, sed ex se ipso se credere nobis dixit, quod si super inquisitione predicta per te facienda procederetur viriliter et rigore, sicut iusticie debitum exigit, et puer predictus, quem rex et regina predicti Ungarie filium legitimum et naturalem credunt et reputant Andree regis prefati, quicquid rex ipse Ungarie confingere quandoque dicatur in contrarium et ab aliquibus multiloquis, ne dicamus falsiloquis asseratur, transferretur ad civitatem Aquensem in Provincia ibidemque sub fidei et tuta custodia et diligentia, sicut decet et expedit, nutriretur, ut nos de ipso eiusque statu certificari possemus frequenter, comitatusque Provincie daretur eidem et prefata Iohanna regina sue viduitatis honestatem observans contineret a coniugali copula, quousque completa esset inquisitio et insticia super ea ministrata, rex predictus Ungarie iram refrenaret accensam et abstineret ab invasione seu occupatione predicta, et aliter eum non extimabat a suo proposito concepto super invasione ac occupatione predictis quomodolibet retrahendum. Ideoque tua circumspectio provida cum eadem regina Sicilie tractare super hiis et ordinare, quod expediens vel potius necessarium cognoverit in hac parte, nobisque sue

intentionis super premissis propositum rescribere non ommittat, ut prefatis regi et regine Ungarie, quibus super desistendo a predictis invasione ac occupatione et nichilominus carissimo in Christo filio nostro Carolo regi Romanorum illustri, nobis et ecclesie Romane iuramento fidelitatis astricto, ut regem Ungarie prelibatum, generum suum, ad
 5 desistendum a premissis inducat, scribere intendimus, et nichilominus cum predicto archidiacono certum nuntium, per quem de premissis et eorum circumstantiis informari possimus plenius, destinare. Si autem, sicut sentis, sentires certius regem predictum Ungarie venturum ad dictum regnum Sicilie, ut prefertur, nobilibus Romanis, de quibus expedire videris, ac magnatibus et tyrannis Lombardie et Tuscie ac terrarum ecclesie
 10 ipsarumque terrarum rectoribus et officialibus super impediendo dicti regis Ungarie transitum tuas, prout expediens credideris, litteras dirigas oportunas, nichilominus de preparatoriis pro defensione regni, si ad illud venire dictum regem Ungarie contingeret, providendo et faciendo, prout melius fieri poterit, provideri nobisque, ut scribamus eisdem cum hiis, que tibi circa premissa occurrerint et videbuntur expedientia, intimando.
 15 Porro de illis duabus civitatibus Aquilanesi videlicet et Fulginatensi, que dicto regi Ungarie pro prestando sibi transitu dedisse dicuntur obsides, una cum eadem regina vel per te ipsum videat et ordinet tua discretio, quod cognoverit expedire. Insuper admodum videtur expediens, quod per te ad inquisitionem predictam diligenter et absque tarditatis obstaculo procedatur et labores cum omni diligentia et sollicitudine, quibus poteris,
 20 inter omnes regales dissidentes pacis et unitatis concordiam reformare. Insuper miramur admodum, quod dilectus filius nobilis vir Bertrandus de Baucio comes Montiscaveosi super negotio inquisitionis per nos sibi commisso non procedat diligentius, quodque tantum distulerit de illis, quos captos ratione mortis dicti regis Andree detinet, cum inquisitiones facte contra eos fuisse dicantur complete, iusticiam ministrare, super quibus
 25 eum, ut tibi videbitur, sollicites et inducas. Diversas autem super arduis negociis et statu regni predicti Sicilie, sicut ante tuum recessum de curia extiterat ordinatum, ut nosti, confectas litteras per quemdam scutiferum venerabilis fratris nostri Guillelmi episcopi Casinensis dudum ad partes misimus dicti regni, et quia de ipso scutifero et litteris predictis nichil postmodum audivimus, non sine animi anxietate miramur; quam
 30 ob rem, si venerit illuc dictus scutifer vel aliud de ipso et litteris ipsis audiveris, nos exinde certiores efficere, quantocius fieri poterit, non postponas.

Datum Avinione VII. Kal. Decembris, anno quinto.

133. SCRIPTUM DE FEUDO DOMINI DE SCHLEIDEN.

1346. Nov. 26.?

35 *Copia D saec. XVI. in archivo Dusseldorpiensi 'Herrschaft Schleiden 127' nr. IV. — Ex copiis septem saec. XVI—XIX. in archivo Confluentino servatis tres adhibuimus, quarum duae in fasc. 'Luxemburg 61', tertia in fasc. 'Edelherren von Schleiden 27' extant: C 1 copiam 'ex originali quondam sub cera virginea ac duplici caneta appenso sigillo in medio tamen fracto munito' sumptam per 'Iohannem Wiltheimium catholicae
 40 regiae maiestatis secretarium eiusdem provincialis consilii Lutzeburgensis actuarium, die 28. Iunii 1593'; C 2 copiam saec. XVI. quae praebet notitiam: 'coll.'; C 3 copiam notarilem a. 1698. confectam transsumpti, quod 'gubernator, praeses, consilarii ducatus Luxenburgensis' a. 1617. paraverunt. Descripsit vel contulit R. Salomon. Contulimus praeterea L editionem quae extat apud Lünig 'Reichsarchiv' XXII, 620. — Editionem*

in 'Recueil imprimé touchant Schleiden' f. 10, quam citavit Würth-Paquet in 'Publications de la section historique de l'Institut de Luxembourg' I, 12 nr. 35, nacti non sumus.

Reg. imp. VIII nr. 300.

In litteris, quas hic proponimus, rex oblationi feudi imperii iam aliquibus annis ante factae quasi consensum praebere videtur. De qua oblatione testimonium praebent duo scripta dominorum de Schleiden 1344. Jan. 22 et 1344. Oct. 4 data; cf. Würth-Paquet in 'Publications de la société pour la recherche des monuments de Luxembourg' tom. XXI (1865) p. 28 nr. 1637 et p. 42 nr. 1699¹. De necessitate consensus regis cf. ea quae docuerunt Moser 'Teutsche Lehensverfassung' p. 425 § 5 cum exemplo ibid. p. 419 nec non Itter, Commentar. de feud. imp. c. 22 § 4. — Notae temporis et loci inter se non concordant; nam Karolum regem die 26. m. Novembris, qui dies erat coronationis eius, Treveris non fuisse satis constat; unde litteras incunte mense Decembri Treveris 'sub data anteriori' (cf. Bresslau 'Urkundenlehre' p. 872) conscriptas esse fortasse suspicari licet. Apud Würth-Paquet l. e. scriptum ad Kal. Dec. notatur; quod datum in omnibus quas habuimus copiis non legitur, sed forte ex editione in 'Recueil imprimé' parata (cf. supra lin. 1) sumptum est. — Io(hannes) notarius et Winmarus de Gymnich (cf. p. 217 lin. 5) tunc temporis in curia Karoli regis non inveniuntur. Haud scimus an de Wynemaro de Gymnich milite cogitandum sit, quem in negotiis camerae Baldewini archiepiscopi a. 1350. et 1352. occupatum fuisse v. d. Paulus Richter ex actis archivi Confluentini effecit et nobiscum benevolentissime communicavit. Notatu dignum etiam videtur ministerialem quendam Winnemannum de Gymnich circa a. 1369. inter canonicos ecclesiae Treverensis reperiri; cf. Kisky 'Domkapitel der geistlichen Kurfürsten', p. 178.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Ad universorum uotitiam [per]^a regalia scripta cupimus pervenire, quod, quemadmodum vir nobilis Iohannes dominus de Sleida^b noster consanguineus^c castrum de Sleida 25 cum appertinentiis eiusdem a nobis tanquam Romanorum rege et ab imperio iure homagii idem Iohannes et sui heredes et successores possidet seu possident, tenetur vel tenentur acceptare, nos . . .^d ex regia gratia et favore, quam seu quem ad dictum^e dominum de Sleida et suos heredes^f gerimus, eidem ex regia concedimus et favemus liberalitate^g, ut predictus dominus de Sleida et^h sui heredes et^h successores id idemⁱ homagium seu feodum^k, quod ab imperio retinet, et dependet ab eodem, possit seu poterunt^l a comite Lutzelburgensi^m et eius heredibus, comitibus Lutzelburgensibus^m in perpetuum iure secundarii feudi et homagii acceptare, iure tamen imperii ultraⁿ id non aggravato,

133. ^a) deest DC1.2.3L. ^b) sic ubique D; Sleida plerumque C1; Schleida ubique C2.3. ^c) consanguineus C1.2.3L. ^d) enim DC2.3L; eum C1. ^e) dilectum DC1.2.3.L. ^f) ac successores 35 add. C2. ^g) libertate DC1.2.3. ^h) ac D. ⁱ) ad idem C2. ^k) feodum C1.2.3. ^l) ita DL; poterit C1.2.3. ^m) Lutzem- C1.3; Luccem- C2; Luxem- L. ⁿ) videlicet C1.

1) Cum originalia in archivo Bruxellensi servata nacti non sumus, ex copiis archivi Dusseldorpiensis 'Herrschaft Schleiden 127 I. II' ea quae maioris sunt momenti hic proponimus:

1344. Jan. 22: Wir Conrait here van der Sleyden etc. bekennen . . . , dat wir unser huis zu der Sleyden, die vorborig daselven mit dem dal nehest dem Romischen rich zu rechtem lehen entfangen habin und empfaen von . . . hern Iohan kunig zu Beheim und graven zu Lucemburg etc.

1344. Oct. 4: Ich Conradt etc. bekennen . . . , dat wir unser hus ind die vorbourg zu der Sleiden ind den dal der darzu gehörrt uffgedragen haben ind uffdragen, intfangen haben ind intfaen von . . . hern Iohan etc.

Cf. etiam Regesten Ludwigs p. 210 Ioh. nr. 319.

sed semper salvo pleno robore et vigore. Harum nostrarum testimonio litterarum nostre maiestatis robore signatarum.

Datum Treveris VI. Kalendas Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, indictione [quartadecima]^o, regnorum nostrorum anno primo.

⁵ *In plica scriptum erat: per^p Io. notarium ex iussu Winmari^a de Gymnich^r.*

134. CLEMENTIS VI. LITTERAE CREDENTIALIALES KAROLO DIRECTAE.

1346. Nov. 27.

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) f. 172' nr. 756 (R). Contulit F. Kern. —
¹⁰ *Ed. Klicman 818 ex R. — Extr. Werumsky 139.*

Reg. imp. VIII Pöbste nr. 189.

Carissimo in Christo filio Carolo regi Romanorum illustri.

¹⁵ Certa tam super facto carissimi in Christo filii nostri Ludovici regis Ungarie illustris quam tuo progressu in Italiam et quibusdam aliis dilecto filio magistro Nicolao de Lucemburgo preposito ecclesie Satzensis Pragensis diocesis, capellano nostro familiari- que tuo, explicanda tue celsitudini duximus imponenda, super quibus eidem a tua magnificencia petimus fidem dari.

Datum Avinione V. Kal. Decembris, anno quinto.

135—147. SCRIPTA PRO ARCHIEPISCOPO TREVERENSI.

1346. Dec. 2.—9.

Cf. etiam Reg. imp. VIII nr. 283, 287—290, 292, 294. De litteris Reg. imp. VIII nr. 293 vide infra nr. 142.

135. *Privilegium de munitionibus. — Dec. 2.*

²⁵ *Originale in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdiche. In verso legitur manu coeva scriptum: R, et manu Treverensi exaratum: ne infra leucam iurisdictionis domini T(reverensis) fiant fortalicia 2. Xb. Sigillum maiestatis valde laesum cum secreto dorsuali pendet loro membranaceo. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 284.

³⁰ *Quae concordant cum privilegio supra nr. 110 c. XVI, typis minoribus excudi fecimus.*

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex universis sacri imperii fidelibus gratiam suam et omne bonum.

³⁵ Grata obsequia per venerabilem Baldwinum archiepiscopum Treverensem, principem et patrum nostrum karissimum, nobis et imperio sepius sumptuose prestita hoc exposcunt, ut ipsum et suam ecclesiam specialibus favoribus et graciis prosequamur.

133. ^o *deest ubique; supplevimus.* ^p *praecedit: in plica talis habetur subscriptio D; super plica sic subscriptum est C1.2.3.* ^a *Wynnari C3; Wynnari C1; Wynnari C2.* ^r *ita DC3; Gymnich C1; Gymnich C2.*

Huius igitur favorabiliter attentis prefato archiepiscopo et sue ecclesie infrascriptam duximus gratiam faciendam, omnibus sacri imperii fidelibus et subiectis firmiter inhibentes, ne quisquam aliqua fortalicia, castra vel opida in fundo Treverensis ecclesie vel aliarum ecclesiarum seu monasteriorum Treverensis civitatis vel dyocesis vel in ipsius Treverensis ecclesie iurisdicionibus aut districtibus, eciam racione alicuius proprietatis, allodii aut feodi, advocacie seu alio quoquam pretextu, vel infra unam leucam a locis iurisdicionis aut districtus pretacte ecclesie Treverensis, quam, quia alias ecclesias venerande senectutis prerogativa* precellit, decrevimus huiusmodi privilegio specialiter decorari, sine expresso consensu dicti archiepiscopi vel successorum eius erigere, collocare, construere vel facere valeat seu audeat in futurum et id ipsum nobis ac nostris successoribus esse volumus interdictum, volentes, quod, si quisquam in hoc contraire presumpserit, quod* per archiepiscopum, eius successores et ecclesiam predictos suosque fautores super hoc sine iuris iniuria impugnari et edificium dirimi valeat et repelli. In quorum testimonium atque robur has nostras litteras prefato archiepiscopo tradi iussimus nostro typario regio communitas.

Datum Treveris die II. mensis Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, regnorum nostrorum anno primo.

136. *Privilegium de non evocando. — Dec. 2.*

Originale ibidem. Descripsit R. Lüdicke. In verso legitur manu coeva scriptum: R, et manu Treverensi exaratum: quod subditi ecclesie Treverensis non vocentur coram imperio 46. Pendet sigilli fragmentum loro membranacco. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 285.

Quae cum privilegio supra nr. 110 c. VI concordant, typis minoribus excussa sunt.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex.

Grata obsequia per venerabilem Baldewinum archiepiscopum Treverensem, principem et patrum nostrum karissimum, nobis et imperio sepius sumptuose prestita hoc exposcunt, ut ipsum et suam ecclesiam specialibus favoribus et graciis prosequamur. Hiis ergo attentis predicto archiepiscopo, suis successoribus et ecclesie speciali privilegio concedimus, ut nemo vasallorum, ministerialium, castrensiu, civiu, opidanorum, hominum aut subditorum suorum ecclesiasticorum vel secularium ad iudicium regalis vel imperialis curie vel alterius cuiuscumque super quacumque causa criminali vel civili trahi posset invitus, sed con- querentes de ipsis coram prefato archiepiscopo eiusque successoribus vel eorum iudicibus suam iusticiam prosequantur, nisi fortassis contingeret per ipsos archiepiscopos et eorum iudices dictis conquerentibus iusticiam denegari vel eorundem archiepiscoporum homines aut subditi ipsis non parerent aut recusarent stare iuri et iusticie coram ipsis. In quorum testimonium has nostras litteras sigillo nostre maiestatis sigillatas tradi iussimus super eo.

Datum Treveris die II. mensis Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, regnorum nostrorum anno primo.

137. *Privilegium de diversis. — Dec. 2.*

Originale ibidem. Descripsit R. Lüdicke. In verso legitur R manu coeva scriptum; quae manus Treverensis notaverat, fere omnino abstersa sunt. Sigillum maiestatis laesum cum secreto dorsuali pendet loro membranacco. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 286, ubi haec et sequentes litterae per errorem coniunguntur; cf. additamentum primum, p. 826.

Quae cum privilegiis supra nr. 110 et 111 concordant, typis minoribus excudenda curavimus.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex universis sacri imperii fidelibus gratiam suam et omne bonum.

Grata obsequia per venerabilem Baldewinum archiepiscopum Treverensem, principem et patrum nostrum karissimum, nobis et imperio sepius sumptuose prestita hoc
 5 exproscunt, ut ipsum et suam ecclesiam specialibus favoribus et graciis prosequamur. Hiis ergo attentis prefato archiepiscopo et sue ecclesie infrascriptam duximus gratiam faciendam, volentes, quod dictus archiepiscopus, sui successores et ecclesia, quando et nr. 110 c. XIX. quociens* pro nostris aut imperii negociis aut eorum et dicte ecclesie in expedicione publica fuerint, in quocumque loco, ad quem declinaverint, hospicia cum singulis suis necessariis sicut
 10 nos seu imperium licite cum sua comitiva recipere valeant cuiusvis contradicione in aliquo non obstante quodque habeant forum rerum venalium ac eodem foro quoad estimacionem dictarum rerum venalium et quoad alia utantur et fruuntur, sicuti nos uti et frui poterimus et quemadmodum nostri predecessores Romanorum reges vel imperatores uti ab antiquis temporibus consueverunt. Item recepciones et detenciones per fideles imperii ac nr. 110 c. XX. nostros in Wiltperg et aliis quibuscumque fortaliciis et municionibus ab ipso regno vel imperio seu aliis dependentibus de prefato archiepiscopo suisque predecessoribus et eciam successoribus et ecclesia Treverensi pro iuvando se et suos contra suos adversarios et inimicos quoscumque necnon convenciones, promissiones sub quibuscumque formis verborum de voluntate huiusmodi receptancium et retentancium factas et in posterum faciendas approbamus et confirmamus, indulgentes eciam, quod de cetero fieri valeant hinc et inde, cum sibi viderint expedire, dum tamen
 20 idem archiepiscopus suiue successores ex huiusmodi receptacionibus contra nos vel bona propria imperii se non iuvent. Preterea inhibemus, ne quis ecclesias aut personas ecclesiasticas ipsis nr. 110 c. XXI. archiepiscopo et sue ecclesie subditas in bonis aut rebus suis occasione advocacie aut alias dampnificet vel molestet seu dampnificari vel molestari per alios faciat quomodolibet vel procuret. Quod si quisquam Dei et nostri timore postposito secus fecerit, contra talem
 25 penis et remediis oportunis necnon cohercionibus regalibus districcius procedemus et nichilominus sentencias, multas et penas, quas prefatus archiepiscopus, sui successores et nr. 111 in fine. ecclesia contra excedentem in hiis protulerint, ratas et gratas habebimus et eas extunc prout exnunc auctoritate regia confirmamus. Et in premissorum testimonium sigillum nostre regie
 30 maiestatis presentibus est appensum.

Datum Treveris die II. mensis Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, regnorum nostrorum anno primo.

138. *Innovatio donationis quorundam castrorum. — Dec. 2.*

Originale (or.) ibidem. Descripsit R. Lüdicke. In verso scripta sunt manu coeva:
 35 *R., et manu Treverensi: Confirmatio Cochme etc. minor. Sigillum, quod loro membranaceo pendebat, desideratur. — Extr. Lindner in 'Neues Archiv' VIII, 254. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 286 (cf. supra nr. 137).

Quae cum privilegio supra nr. 110 c. I concordant, typis minoribus excussa sunt. Cf. supra nr. 119.

40 Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et rex Bohemie universis sacri imperii fidelibus gratiam suam et omne bonum.

Pura devocio et sincera fidelitas, quam venerabilis Baldewinus archiepiscopus Treverensis, princeps et patruus noster karissimus, ad nos et sacrum imperium habuisse semper dinoscuntur^a, hoc utique exigunt et requirunt, ut ad ipsum et ecclesiam suam liberalitatem^b

nostre celsitudinis extendamus. Cum igitur castra et municiones Cocheme, Kemplon et Clottene cum eorum pertinenciis per nostros predecessores dicto archiepiscopo et sue ecclesie liberaliter iure proprio tradita fuerint et donate, nos easdem castra et municiones Cocheme, Kemplon et Clottene cum fidelibus, castrensibus, vasallis et ministerialibus ac subditis seu quibuscumque aliis, cuiuscumque status aut condicionis existant, villis, dominiis, theloneis, moneta, 5 iurisdictionibus ac iuribus et pertinenciis universis, que ad ipsas municiones a retroactis temporibus spectare consueverunt, quocumque nomine censeantur, eisdem archiepiscopo et ecclesie suisque successoribus innovamus, concedimus et ex certa sciencia ac motu proprio iure proprietatis et possessionis tenenda et possidenda perpetuo confirmamus; quodque villas Kynheim, Crëve, Rile, Bengol, Kynheimerburen, nemus dictum Kontel et quecumque bona, iurisdictiones, villas, curias, 10 dominia, iura, redditus et proventus a predictis castris ab antiquo dependentes, quibuscumque personis pignori obligatos redimere valeant et redemptos tenere cum ceteris bonis ad castra pertinentibus antedicta, permittimus graciose. In quorum testimonium has nostras litteras sigillo nostre maiestatis sigillatas tradi iussimus super eo.

Datum Treveris die II. mensis Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo 15 quadragesimo sexto, regnorum nostrorum anno primo.

139. *Scriptum de arbitris. — Dec. 5.*

Copie coevae 1 in Balduino Kesselstadensi, quod in bibliotheca civitatis Treverensis asservatur, p. 834, 2 ibidem p. 871. Descripsit R. Salomon. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 291.

20

Cf. supra nr. 40 § 8.

Wir Karle von Gots gnaden Romescher kunig^a allezijt merer des richs, kunig^a zû Behem und greve zû Lutzill(enburg), dîn kunt allen luden: Wan wir mit dem erwerdigen Baldwine^b ertzzeb(ischove) zû Trire, unserm lieben fursten und veteren, umb daz wir fruntliche^c mit einander und gutliche leben mochten, als wir allezijt begeret 25 han und begeren, eindretig und uberein komen^d waren und sin, daz wir eynen raitman mit namen Heinrichen^e Beyer den alden, ritter, und unser egen(anter) veter ouch einen andern und wir zû beiden sijten einen dritten man gekoren hatten, die umb alle tzweunge, die zuschen^f uns, in welchem leben wir weren, uf ersten mochten, uns scheiden und berichten sulten, als in den briven, die wir unserm vorge(antem) veteren 30 dar uber gegeben hatten, volliche ist begriffen, und der egen(ante) Heir(ich)^g Beyer, den wir alsus gekoren hatten, zû den stucken nit wol verstan^h enmagⁱ, so han wir yn gewandelt und den ediln^k man Johan herren zû der Vels^l, unsern lieben getruwen, an sine stat gekorn und gesetzet, der die selben macht han sal, die der egen(ant) Henrich Beyer, und ouch an des selben stat mit den andern raitluden sprechen^m und dîn sal 35 in aller der wise, als in den eg(enanten) briven, die unser eg(enanter) veter als von disen raitluden von uns hait, vor was und ist begriffen. Ouch ist sunderlichen zuschenⁿ uns und unserm egen(antem) veteren geredet und sin wir des mit ym eindretig wûrden^o, daz die vorge(anten) drij raitlude macht sullen haben, zû besehene^p, ob wir von unser graschaft wegen zû Lutzill(enburg) kein gût oder lehen haben, die unserm vorge(antem) 40 veteren und sinem stifte gelegen sin, und ob er her wider kein gût oder lehen habe, die uns und unser vorge(anten) graschaft^q gelegen sin, und daz sie mit unser beider frunde rade daruber erkennen und sprechen mûgen^r, umb einen weszil der gût und

139. a) kunig 2. b) Bald. 1. c) fruntlich 1. d) kumen 2. e) Heinrichen 2. f) tzwuschen 2. g) Henrich 2. h) verstan 2. i) mag 1. k) edeln 2. l) Velz 2. m) spreche 1. 45
n) tzwuschen 2. o) worden 2. p) beschene 2. q) graschaf 2. r) mogen 2.

lehene zuschen^s uns zû dune nach unser beider nûcz und frûmen, und uns dar uber zû beiden sijten underwisen mûgen^t, also doch, daz sie mit irem sprechen^u als von dem weszil kein gantz ende machen enmûgen^v, ez ensij dan mit unser beider willen. Und diser dinge zû urkunde^w und stedikeit han wir von unsern kunigreichen^x zû Rome und
 5 zû Behemen ingesigel, des wir an disen stuecken gebruchen, an disen brif tûn henken.

Der gegeben ist zû Dydenhoven, do man zalte nach^y Crists geburte drutzen-
 hundert und sesz und viertzig jar, uf den funften dag des mandes den man nennet
 Decemb(er) zû latine, in dem crsten jar unser kuningriche^y.

140. *Mandatum iteratum de auxilio contra Ludovicum imperatorem praestando.* —
 10 *Dec. 7.*

Copia in Balduino Kesselstadensi, p. 834. Descripsit R. Salomon. — Ineditum.
Reg. imp. VIII nr. 295.

Quae cum primo mandato die 20. m. Septembris dato, supra nr. 93, concordant, typis minoribus excudi fecimus.

15 Wir Karle von Gots gnaden Romescher kuning allezijt merer des richs, kuning
 zû Beheim und greve zû Lutzill(enburg), gebieden und enb(ieden) uch allen unsern mannen
 und undertanen, ediln und unediln, in unser graschaft von Lutzill(inburg) geseszen, sementlichen
 und sunderlichen, daz ir dem erwerdigen* Bald(ewin) ertzebischof zû Trire, unserm lieben veter
 und fursten, beide zû rosze und zû foize mit aller uwer macht, wanne und wie dicke er uch
 20 daz enbudet, zû helfe kumet und ym dienet, die wile er des noit hat und uwer bedarf, uf
 unser kost und verlust, als verre die noit, darumb er uch besente, her queme und treffe von des
 Beyers wegen, der sich keyser nennet, und sine helfere, wider den und die derselbe unser
 vetter umb unsern willen sich in crig gemenget hait. Wa aber unser veter vorg(enant) umb
 sine und sines stiftes noit uwer bedurfte, da sullet ir yme komen glicher wijs zû rosze und zû
 25 foizze und yme dienen uf sine koste*, als gewenlich ist. Und des zû urkunde han wir unser*
 ingesigel, des wir von unserm kuningriche zû Behem und unser vorg(enanten) graschaft
 von Lutzill(enburg) gebruchen, an disen brif dûn henken.

Der gegeben ist zû Dydenhoven, do man zalte nach Cristus geburte dusent dru-
 hundert sesz und viertzig jare, des sibenden dages in dem mande den man nennet
 30 Decemb(er) in latine, in dem ersten jare unser kuningriche.

141. *Promissio iterata de comitatu Lucemburgensi administrando.* — *Dec. 7.*

Originale (or.) in archivo Confluentino. Descripsit R. Salomon. In verso scripta
sunt: R., et manu coeva Treverensi: K(arolus) committit posse suum in comitatu B(alde-
wino) T(reverensi) 7. Xbris 46. Pendet sigillum cum secreto dorsuali loro membranaceo. —
 35 *Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 296.

Quae cum promissione supra nr. 94 edita concordant, typis minoribus excussa sunt.

Wir Karle von Gots gnaden Romescher kunig allezijt merer des riches, kunig zu
 Beheim und greve zu Lutzilinburg, dûn kunt allen luden: Wan wir in unser graschaft zu
 40 Lutzilinb(urg) oder darbij nit wol verliben noch mit uns selber darzu verstan mogen umb manche
 grosze sache, der wir anders wa zu dune han, so han wir umb sunderliche gunst und truwe, dy
 wir an dem erwerdigen* Baldewine erzebischof zu Trire, unserm liben veter und fursten,

139. s) tzwischen 2. t) mogen 2. u) sprichen 2. v) en mogen 2. w) orkunde 2.

x) konigreichen 2. y) anno XLVI°, die V^a Decembr., regnorum anno primo 2.

allezij[t] funden han, und da[z wir] allezijt mit yme, als wir begeren, deste gutlicher und fruntlicher leben mogen und das unser beyder lant deste fridelicher sten und bliben, dem selben unserm vetern gesprochen und gelobet und geloben auch an disem bryve, das wir sines rades an allen stucken gerne leben wollen und welchen oder weme wir unser graschaft vorbenant und was wir als eyu greve zu Lutzilinb(urg) h^o zu Rines han oder gewinnen, bevelen, das wir 5 das mit sime rade und w[i]szen dun s[ol]len und wollen, und das dy selben auch, dem oder den wir unser egenan(t) g^ot oder herschaft der egenan(ten) graschaft also bevelen, sollen alle stuecke, da belang ane liget, d^on mit sinem wiszene, willen und rade und sollen yme an allen stucken gvolgig und gehorsam sin als uns selber. Und han wir auch allen unsern amptluden, mannen, burghmannen und undertanen von der vorgenan(ten) graschaft geboden 10 und gebiden in auch bij unsern hulden vestecliche an disem bryve, das sij dem egenan(ten) unserm vetern an unser stat an allen stucken gehorsam sin und gvolgig, als sij uns schuldig sin zu tune und als wir in selber dar umb gebuden. Und were iz, das d^oy, dem wir unser egenan(t) gut oder herschaft oder ein deil da von bevelen, oder keyne under yn yt deden, das unsern vorgenanten vetern duchte, das iz uns noch yme nyt nutze 15 were, dy oder den mag er entsetzen und andere an die stad setzen, als dicke des noit geschege. Und das han wir dem selben unserm vetern gantze macht gegeben und geben yme auch an disem bryve. Und were iz auch, das dy vorgenan(ten), den wir unser egenan(t) g^ot und herschaft oder ein deil da von bevelen, oder yman anders yt deden oder begriffen, das lichte unser egenan(ten) herschaft nyt nutzeliich enwere, darumb noch umb ander sache, d^oy als von der selben herschaft wegen geschehen, ensollen wir noch unser erben unserm egenanten vetern 20 noch synem stifte nyt zuvordern noch s^oy da von anesprechen noch ensal er oder sin stift uns oder unsern erben keine rechenunge nyt schuldig sin zu tune, von welcherhande stuecke das were; [su]nder lide er oder tede keine kost umb unser und der vorgenan(ten) graschaft n^otz und bestes, ob yme liche dar umb zu tedingene, zu ridene oder zu sendene geburthe, d^oy sal er von unserer egenan(ten) graschaft wider heben und nemen, 25 allerley argelist und geverde an den vorgeschribenen stucken und ir iclichem uszgescheiden. Und diser dinge zu urkunde und stedicheit han wir unser ingesigel von unserm kunigriche zu Beheim und user^a graschaft von Lutzilinburg an disen brief dun henken.

Der gegeben ist zu Dydenhoven, do man zalte nach Cristus geburte dusent druhundert sesz und v[ir]tzig jare, des sibenden dages in dem mande den man nennet 30 December in latine, in dem ersten jare unser kunigriche.

142. *Mandatum de thelonco in Pillich. — Dec. 9.*

Originale (or.) in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdicke. Fragmentum sigilli maiestatis cum secreto dorsuali, quod loro membranaceo pendebat, avulsum servatur. — Ineditum.

35

Reg. imp. VIII nr. 302 = 293.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex fidelibus nostris dilectis . . theloniar(iis)^a in Pilch ceterisque officialibus nostris, quos presens tangit negocium et ad quos presentes pervenerint, gratiam regiam et omne bonum.

Attendentes gratum et placidum sinceritatis affectum, quo venerabilis Balduinus 40 Treverensis archiepiscopus, princeps et consanguineus noster carissimus, necnon capitulum eiusdem ecclesie nostra sunt negocia hactenus prosequuti et prosecuturos speramus indubie pari benivolentia in futurum, volentes itaque eis grata vicissitudine occurrere, sicut decet, universos et singulos clericos tam religiosos quam seculares necnon opidanos

141. a) sic or.

45

142. a) corr. ex thelonear^o or.

et homines archiepiscopi et capituli supradictorum^b a solutione theolonei^c in Pilch de rebus ipsorum^c propriis absolvimus et simpliciter libertamus, mandantes vobis et cuilibet vestrum seriose, quatinus a clero tam seculari quam religioso necnon ab opidanis et hominibus archiepiscopi et capituli supradictis nil penitus occasione theolonei in Pilch
5 de rebus ipsorum propriis, ut premittitur, exigere vel recipere quomodolibet presumatis. Contrarium facientes indignacionem nostram gravem se noverint incururos. Harum nostrarum testimonio litterarum sigilli nostre maiestatis robore signatarum.

Datum in Theonivilla V. Idus Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, indictione XIII, regnorum nostrorum anno primo.

10 **143. Promissio de ecclesia Treverensi tuenda. — Dec. 9.**

Originale (or.) ibidem. Descripsit R. Lüdicke. Fragmentum sigilli maiestatis cum secreto dorsuali pendet loro membranaceo. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 303.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus . . ac Boemie rex.

15 Attendentes mutuam benivolentiam dilectionemque sinceram ab antiquis temporibus habitam inter progenitores nostros . . comites Lutzlimburgenses ex una parte et . . ecclesiam Treverensem eiusque . . prelatos et personas ex altera et considerantes novissime opem et operam efficacem, quam venerabilis Baldewinus . . archiepiscopus eiusdem ecclesie, patruus et princeps noster carissimus, indefesse adhibuit in nostra promociione
20 ad regni . . Roman(i) fastigium, propter quod favorem nostrum non solum sibi sed et prefate ecclesie sue Treverensi eiusque . . capitulo eo iustius eoque fortius vendicavit, volentesque hec grata erga dictam ecclesiam vicissitudine repensare, harum serie pollicemur, quod nos assistemus eidem ecclesie ipsiusque . . capitulo ad conservacionem et defensionem omnium suorum privilegiorum, iurium et honorum ipsamque ecclesiam ac
25 eius . . capitulum eorumque privilegia, honores et iura, opida, castra, fortalicia et villas ac alia bona quecumque ad prefatam ecclesiam seu eius . . capitulum qualitercumque spectantia ab omnibus iniuriis et oppressionibus defensabimus et viriliter tuebimur nostro posse. Presentium testimonio litterarum, quas eidem . . capitulo sub sigillo regie maiestatis nostre tradi mandavimus, in memoriam premissorum.

30 Datum Theonivilla V. Id. Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, regnorum nostrorum anno primo.

144. 145. COMMISSIONES ADMINISTRATIONIS GENERALIS IN PARTIBUS GERMANIAE GALLIAEQUE ET COMITATU LUCEMBURGENSEI.

144. Commissio maior. — Dec. 9.

35 *Originale (or.) laesum in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdicke. In verso scripta sunt: R, et manu Treverensi: K(arolus) committit B(aldewino) T(reverensi) vices suas generaliter in Germania, Gallia et comitatu Lutz(illimburgensi) 46. 9. X(bris). Sigillum cum loro membranaceo desideratur. — Quae in or. deleta sunt, inter uncas inclusa supplevimus ex apographo Balduinei Kesselstadensis p. 838—839 (K); quae
40 descripsit G. Kentenich.*

Reg. imp. VIII nr. 6462 = 305.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex venerabili Baldewino archiepiscopo Treverensi, principi et patruo suo karissimo, gracionem suam et omne bonum.

45 **142.** b) suprad in loco raso or. c) ei — ipsorum in loco raso or.

Cum divine providencie altitudo sacrum Romanum regnum et imperium pre ceteris mundi regnis quadam speciali prerogativa mirabiliter insignirit, subiciendo eisdem^a diversimod[as nationes] non ad hoc solum, ut eis imperando preessent, sed ut ipsis prodessent potius iusticie copiam ministrando, et concedendo etiam ipsi regno et imperio singulariter et celitus titulum augustalem, quo et nos, qui ad eiusdem regni Romani fastigium
 5 quamvis immeriti divina favente el[emencia sublimati exi]stimus, ipsius Romani regni et imperii amplificator dicimur et augustus, inter ceteras occupationum curas, quibus fluctuantis pelagi more pro salubri rei publice statu noster animus assidue fatigatur, occurrit cogitacionibus nostris potissimum cogitacione sollicita revol[ventes^b, ut ad procurandum sta]tum pacificum dicti nostri regni necnon commodum et quietem nostrorum
 10 subditorum regalis provisionis instancia salubriter intendamus. Et ut iidem regnum et subditi nostri preserventur a noxiis et optatis semper proficiant incrementis, et quia frequenter tam c[irca aliquas alias partes dicti] Romani regni et imperii quam hereditarii nostri regni Boehmie^c necessario detinemur, ita quod inclite Germanie, primeve regni Romani et imperii sponse, necnon Gallie et partium seu terrarum adiacencium
 15 ac comitatus nostri hereditarii Lutzillim[burgensis gubernacioni et regimini,] prout in votis gerimus, intendere ac preesse corporali nostra presencia non valemus, nos, ne talentum nobis creditum negligenter abscondere¹ videamur, utputa qui villicacionis nostre rationem sumus in examine districti iudicii reddituri², et ne titulus [augustalis nobis divinitus, ut] premittitur, concessus et per nos assumptus subversionem vel calumpniam
 20 aliquam patiat, onera nostre sollicitudinis quoad dictas regiones videlicet Germanie et Gallie ac terras adiacentes eisdem necnon quoad dictum comitatum nostrum ad consul[endum et providendum eisdem t]ecum parcienda decernimus, de quo plenam nobis preterita prebent fiduciam de futuris, ut, sicuti hactenus te semper in nostris ac Romani regni seu imperii negociis prosequendis ex fide precipuum et industria invenimus
 25 specialem, ita nativa tue devocio[nis constancia quecumque nostru]m ac dicti Romani regni et imperii necnon comitatus nostri predicti honorem, utilitatem et commodum respiciunt, ferventer et prompto animo fideliter exequaris. Ad hanc igitur tue devocionis inviolabilem constanciam et fidei puritatem perspicacit[er intendentes et de hiis] plenius confisi per totam Germaniam et Galliam ac terras adiacentes eisdem auctoritate nostra
 30 regia ac per totum nostrum comitatum Lutzillimburgensem tamquam comes eiusdem tibi vices nostras generaliter et specialiter committendas duximus et committimus per presentes.

(I) [Dantes e]t concedentes tibi tenore presentium plenam et liberam potestatem per dictas regiones et terras merum et purum imperium per te vel alios
 35 exercendi, beneficia ecclesiastica cum cura vel sine cura, etiam si dignitates aut personatus fuerint, ad regiam seu imperialem celsitudinem iure ordinario aut alio quovis iure vel consuetudine collationem seu dispositionem spectancia personis, quas ydoneas reputaveris, conferendi et de ipsis providendi, privilegia quoque perpetua
 40 et temporalia personis et locis concedendi et de novo dandi et data et concessa innovandi, approbandi et confirmandi, fructus, redditus et proventus ac iura nobis aut fisco nostro quomodocumque obvenientes aut cedere debentes tollendi et exigendi et de omnibus et singulis, que receperis, finem et quitacionem regio ac comitatus nostri predicti nomine totaliter faciendi, causas et[iam] quascumque tam
 45 simplicium querelarum quam appellacionum ad nos vel ad te tamquam vices nostras gerentem interpositarum vel interponendarum inter quoscumque subditos nostros tam

144. ^a) *in loco raso or.* ^b) *sic K.* ^c) *sic or.*

1) *Cf. Mat. 25, 25.* 2) *Luc. 16, 2.*

ecclesiasticos quam seculares, etiam si pontificatus dignitate aut principatus honore decorentur, nostra auctoritate audiendi, decidendi et terminandi et in ipsis secundum legitimos tramites aut secundum consuetudinem curie nostre regie sive tue aut alias summarie, simpliciter et de plano ac sine strepitu et figura iudicii, prout secundum personarum qualitatem et causarum naturam videris expedire, ratione previa procedendi, crimina, excessus et defectus inquirendi et corrigendi, multas, banna et penas, ubi expedire videris, imponendi, decreta quoque, que super transactione alimenterum ac alienacione rerum ecclesiasticarum et minorum secundum iusticiam petuntur, interponendi et cum illegitime natis ad honores et bona temporalia dispensandi, ad famam et honores infamatos quoslibet restituendi, tutores etiam et curatores dandi et removendi necnon beneficium restitutionis in integrum maioribus et minoribus, ubi hoc secundum iura concedendum fuerit, imperciendi aliaque faciendi et expediendi, que circa hec fuerint oportuna.

(II) Concedimus tibi insuper et damus plenum mandatum et liberam similiter potestatem, quod vice et nomine nostro possis a prelatiis, . . principibus, . . comitibus, . . baronibus, nobilibus aliisque personis tam ecclesiasticis quam secularibus, cuiuscumque gradus, status aut condicionis existant, necnon a civitatibus et universitatibus quibuscumque fidelibus nostris sive ratione Romani nostri regni quoad dietas regiones et partes sive dicti comitatus nostri Lutillimburgensis recogniciones feodorum requirere, exigere et recipere cum fidelitatis seu homagii iuramento et cum obsequiis in talibus feodis debitis de consuetudine vel de iure ipsosque de eisdem feodis sic recognitis investire cum solempnitatibus etiam debitis et consuetis ac vacancia feoda inpresenciarum vel que in posterum vacabunt bene meritis de novo conferre et tales, quibus contuleris, investire similiter de eisdem; necnon quod possis a . . vasallis et fidelibus ac servitoribus nostris quibuscumque debita et consueta servicia et receptaciones insuper in castris et municionibus nostris ligiis vel aperibilibus nobis et Romano regno seu imperio et in comitatu nostro Lütillimburgensi predictis, scilicet quod per te et alios in eisdem nostro nomine recipiaris tibi que vice nostra pro receptione huiusmodi aperiantur, exigere et petere ac illos, qui huiusmodi castra tenent, necnon super hiis quoscumque, cuiuscumque status vel preeminencie fuerint, nobis ratione amiciciarum, unionum vel ligarum aut alias qualitercumque ad auxilia vel obsequia obligatos super hiis requirere, interpellare, monere et, si opus fuerit, valeas cohartare.

(III) Item damus tibi plenam ut supra potestatem . . principes, . . nobiles et alios quoscumque ad nostri culminis obedienciam et fidelitatem inducendi et attrahendi eosdemque ad assistendum nobis et tibi contra . . inimicos nostros et tuos, ubi hoc nobis ambobus utile reputaveris, pro nostris et tuis serviciis et auxiliis vel ad superscedendum, quominus contra nos ambos et sacrum nostrum regnum et imperium ac dictum comitatum nostrum faciant, prout tibi visum fuerit, conquirendi certasque promissiones et obligaciones propter hoc tam in pecuniis quam aliis rebus ipsis nostro nomine faciendi, hiis quoque, cum quibus sic convenciones nostro nomine feceris, et aliis etiam creditoribus nostris assignaciones et deputationes super bonis nostris quibuscumque faciendi, prout tua viderit providencia expedire, ita tamen, quod ad aliquam alienacionem puram et qua simpliciter transfertur dominium bonorum nostrorum immobilium non procedas; item rebelles et adversantes nobis necnon homagii, obsequii aut fidelitatis debitum nobis aut tibi nostro nomine infra tempora iure aut consuetudine prefinita impendere non curantes coram te evocandi ipsosque feodis et bonis suis a nostro culmine seu sacro regno aut imperio vel predicto comitatu nostro dependentibus imperpetuum vel ad tempus privandi aut privatos nunciandi ipsosque a percceptione fructuum suspendendi et fructus ipsos sequestrandis, ipsos etiam per te vel alios diffidandi, compellendi et

cohercendi penis, viis et remediis oportunis, offensas quoque in nostram maiestatem commissas et satisfactiones obinde debitas vel prestandas remittendi, uniones et ligas illicitas prohibendi et penitus dissolvendi, advocatos quoque provinciales et alios officiatos dictarum regionum et parcium adiacentium necnon dicti nostri comitatus ordinandi, instituendi, destituendi et removendi ab eisque rationes et computaciones exigendi, 5 recipiendi et reliqua rationum ab eisdem similiter exigendi, petendi et recipiendi ipsosque absolvendi et quitandi ab eisdem et, quos in commisso ipsis officio vel alias deliquisse inveneris, puniendi et pro modo culpe seu excessuum cohercendi, pacem insuper generalem cum . . principibus, . . nobilibus et civitatibus dictarum regionum et partium communiter vel div[isi]m, prout expedire videris, statuendi et ordinandi, monetas cudendi, 10 mutandi et refutandi, thelonea super alveum Reni et alibi super terram et aquas secundum tue discretionis arbitrium moderandi, minuendi et augmentandi, antiqua tollendi et nova i[n]stituendi, mutandi et de loco ad locum transferendi et eadem revocandi et prohibendi, necnon . . procuratorem vel . . procuratores pro fisco regio statuendi et eosdem revocandi, quelibet ad fiscum nostrum devoluta nunc et in posterum ad ius 15 nostrum requi[ren]di et revocandi, alium vel alios in quibuslibet negociis sive causis vice et auctoritate nostra subdelegandi et eosdem revocandi, de . . Iudeis, servis camere nostre, et eorum statu, sturis et serviciis disponendi, collectas et subsidia et emendas super excessibus suis ab [eisdem petendi] et recipiendi et eos ad eorum solutionem vice et auctoritate nostra constringendi, feoda et iura dicti Romani regni nostri distracta 20 ad ins et proprietatem nostram et imperii revocandi; et illud idem de bonis et iuribus dicti comita[tus nostri Lutzillimurge]nsis alienatis vel distractis faciendi: necnon omnia alia et singula exercendi et expediendi, que circa premissa et quodlibet^d eorum fuerint necessaria vel etiam oportuna.

(IV) Et quia omnia et singula nobis expediencia non possunt facil[iter nominatim] 25 seu specific[iter] exprimi vel in singulis capitulis denominari, committimus et damus tibi in predictis regionibus, partibus adiacentibus et comitatu plenam et liberam amministrationem in omnibus et singulis premissis et eis connexis ve[l] emergentibus seu dependentibus] ex eisdem et nichilominus in prorsus extraneis ab eisdem, ita quod omnia in 30 dictis regionibus, partibus et comitatu amministrare, exercere et facere valeas, que liberi et generales amministratorum facere possunt de consuetu[dine vel de iure et que nostra m]aiestas facere posset, si personaliter interesset, etiam si talia forent, que de iure mandatum seu commissiones requirent speciales.

Sciturus, quod ratum et gratum habebimus, que in premissis et circa ea duxeris faciend[a vel disponenda, et contra ea nu]llatenus fieri permittemus et quod de omnibus 35 et singulis, que nostro nomine vel occasione feceris in premissis vel expenderis sive promiseris, dederis, et de dampnis, que ob premissa vel aliquod eorum sustinueris, stabimus si[m]plici verbo tuo vel litteris tuis patentibus, nec obinde seu premissorum occasione te vel ecclesiam tuam ullo umquam tempore impetemus per nos vel alios, quin immo de omnibus supradictis te et ecclesiam tuam predictam indempnes conser- 40 vabimus plenarie et in toto. H[anc denique commissionem dura]re volumus et manere, donec eam verbo nostro et per patentes nostre maiestatis apices nostro sigillo regio magno sigillatas et que tibi exhibite et presentate fuerint, expresse duxerimus revocandam. In quorum premissorum omnium [et singulorum evide]nciam atque robur hos presentes maiestatis nostre apices fieri iussimus nostro sigillo regio communitos. 45

Datum in Theonisvilla anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, quinto Idus Decem[bris, r]egnorum nostrorum anno primo.

145. *Commissio minor.* — *Dec. 9.*

Originale (or.) in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdicke. In verso scripta sunt: R, et manu Treverensi: Karolus committit posse suum imperii et comitatus . . . B(aldeuino) T(reverensi) 9. Xbris 46. Sigillum, quod loro membranaceo pendebat, desideratur. — Quae in or. corrosa sunt, inter uncas inclusa supplevimus ex transsumpto T archivi Confluentini 1347 Oct. 31. confecto, quod descripsit W. Wattenbach b. m. — Ed. Winkelmann, Acta II, 422 nr. 684 ex T.

Reg. imp. VIII nr. 306 = 307.

Karolus Dei gracia Romanorum [rex semper august]us Bohemie rex ac Lutzillym-
10 burgen[sis] comes venerabili Baldewino archiepiscopo Treverensi, principi et patruo
suo karissimo [graciam suam et om]ne bonum.

Cum ex legitimis causis nostrum et Rom(ani) regni nobis a Deo commissi honorem
tangentibus oporteat aliquo temporis spacio[nos ab]esse, nolentes, quod ob^a talem
absenciam negocia, que ad presens imminent vel imposterum expedienda occurrerent,
15 in hiis partibus citra et circa Renum recipiant lesionem, confidentesque totaliter de
summa providencia tua, quam in omnibus nostris et eiusdem regni agendis multipliciter
et singulariter ostendisti, committimus tibi tenore presencium,

(I) quod vice et nomine nostro possis a prelatiis, . . principibus, baronibus, comiti-
bus, nobilibus aliisque personis tam ecclesiasticis quam secularibus, cuiuscumque gradus,
20 status et condicionis existant, necnon a civitatibus et universitatibus quibuscumque
fidelibus nostris sive racione Romani regni sive Lutzillimburgen(sis) comitatus nostri
recogniciones feodorum recipere cum fidelitatis iuramento ipsosque de eisdem feodis
sic recognitis investire et vacancia feoda vel que imposterum vacarent, bene meritis de
novo conferre debita in predictis sollempnitate servata et hac condicione subiuncta,
25 quod, qui eiusmodi feoda coram te recognoverint vel a te de novo receperint, teneantur
et debeant illa coram nobis recognoscere et a nobis de novo recipere, quam primum
se facultas obtulerit et loci ac temporis commoditas pacietur.

(II) Item quod possis auctoritate nostra . . officiatos in dictis partibus instituere
et ordinare et destituere et remove ab eis que raciones seu computaciones requirere
30 et audire et ab eisdem reliqua petere atque recipere seu exigere ipsosque absolvere
et liberare et quos deliquisse inveneris punire et pro modo excessuum cohercere.

(III) Item quod creditoribus nostris possis deputaciones et assignaciones facere,
prout viderit tua providencia expedire.

(IV) Item quod . . nobiles et potentes, quos ad assistendum et favendum nobis
35 et tibi contra inimicos nostros quoscumque vel ad supersedendum de adiutorio contra
nos ambos utiles putaveris, possis cond[ucere] pro eo tempore et ea quantitate pecunie,
que tibi videbitur convenire.

(V) Demum quia non possent faciliter singula uobis expediencia singulis capitulis
comprehendi, committimus tibi, quod generaliter in partibus supradictis possis omnia
40 facere et exercere, que pro honore et utilitate status nostri ac sacri imperii vel comi-
tatus nostri videris expedire et que nostra maiestas facere et exercere posset, si per-
sonaliter interesset.

Concedentes tibi plenum, liberum et generale mandatum cum plena, libera et
generali amministrazione in omnibus et singulis supradictis et ab eis dependentibus vel

connexis et prorsus extraneis, eciam si talia forent, que exprimi deberent et mandatum sive commissionem exigent specialem; promittentes, quod nos rata et grata habebimus et tenebimus, que in premissis et circa premissa duxeris facienda sive disponenda, et contra ea nullatenus faciemus; promittentes similiter tibi fide data, quod de omnibus et singulis, que nomine nostro vel occasione nostra feceris in premissis vel expendideris^b 5 sive promiseris, dederis aut dampna sustinueris ob premissa vel aliquo premissorum, stabimus simpliciter verbo tuo vel litteris tuis patentibus nec obinde te vel ecclesiam tuam ullo^c tempore impetemus, quin immo de omnibus supradictis te et ecclesiam tuam predictam indemnem conservabimus usquequaque. Hanc denique commissionem nostram 10 durare volumus et valere, donec illam in tua presencia verbo nostro vel per patentes litteras nostras, que ad noticiam tuam perveniant, duxerimus revocandam. In quorum testimonium atque robur presens scriptum sigillo maiestatis nostre tibi tradi iussimus communitum.

Datum Theonisville die IX. mensis Decembris, anno Domini M^oCCC^oXL s[exto, regnorum nostr]orum anno primo. 15

146. *Commissio proventuum comitatus Lucemburgensis. — Dec. 9.*

Copia in Balduino Kesselstadensi p. 839. Descripsit R. Salomon. — Extr. Würth-Paquet in 'Publications de la section historique de l'Institut de Luxembourg' I (1868) p. 16 nr. 56. — Ineditum.

Cf. commissionem iteratam, Reg. imp. VIII nr. 559, infra ad 1348. Ian. 16. 20 edendam.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex venerabili Baldevino archiepiscopo Treverensi, principi ac patruo suo karissimo, gratiam suam et omne bonum.

Dudum ex zelo pure devocionis et fidei constancia, quam ad nos hactenus semper 25 habuisse te novimus, de tua industria et legalitate confisi gubernacionem et amministrationem comitatus nostri per quosdam alios maiestatis nostre apices¹ tibi recolimus commisisse, ut sicuti inter alios in fide eras precipuus, sic esses in commissione huiusmodi pre ceteris specialis. Verum cum post suscepcionem corone nostre regie pro nobis et nostri culminis honore labores sustinueris et onera expensarum et adhuc te 30 subire oporteat in futurum, volumus, quod omnes fructus, redditus et proventus ac emolumenta comitatus nostri hereditarii Luczellingburgensis qualitercumque cedentes vel cedere potentes aliis non obligatos pro tuis usibus et pro expensis per te ratione dicti comitatus faciendis recipias et colligas per te vel alios, prout videris expedire. Et idem etiam per te fieri volumus de fructibus, redditibus et proventibus iam aliis obligatis, 35 venditis vel aliter distractis, si eos redimi, reemi vel liberari seu alias absolvi ab huiusmodi obligatione vel de manibus eorum, qui ipsa tenent vel possident, eripi qualitercumque contigerit in futurum. Mandantes omnibus dicti comitatus nostri subditis et aliis quibuscumque, ad quos pertinet vel pertinere poterit, ut tibi de dictis fructibus, redditibus et proventibus ac emolumentis plene respondeant ac in eorum recepcione et 40 collectione tibi, sicuti nobis tenerentur, per omnia obediant et intendant. Eo sane adiecto: si de dictis fructibus, proventibus, redditibus et emolumentis ultra expensas,

145. ^b) sic or. ^c) per rasuram corr. ex nullo or.

1) Cogitandum videtur de litteris supra nr. 144. 145 quamvis eodem die datis.

quas pro amministrazione et gubernacione dicti comitatus nostri te facere contigerit, aliquid superfuerit, quod id per te in dicti nostri comitatus utilitatem, super quo tamen racionem reddendam tibi omnimode remittimus, convertantur. Et si cuiquam alteri de dictis fructibus, redditibus et emolimentis per ignoranciam vel per nimiam importunitatem petencium, per quam multociens non concedenda conceduntur, aliquid obligaremus vel concederemus in posterum quomodolibet seu daremus, decernimus et volumus id exnunc prout extunc omnino esse irritum et inane nec aliquam habere debere roboris firmitatem. Et in horum testimonium atque robur has presentes litteras tibi tradi iussimus sigillo nostro regio desuper communitas.

10 Datum in Theonisvilla anno Domini M^oCCC^oXL sexto, quinto Idus Decembr(is), regnorum nostrorum anno primo.

147. *Litterae super debito. — Dec. 9.*

Originale (or.) valde corrosum in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdicke adhibito apographo a v. d. G. Sello a. 1881. confecto; nobis petentibus demuo conferri^m iussit archivi praefectus. In verso legitur manu Treverensi scriptum: K(arolus) solvet 11 fl. Sigillum cum secreto dorsuali pendet loro membranaceo. — Inciditum.

Reg. imp. VIII nr. 304.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex.

Notum facimus omnibus, quod, cum venerabilis Baldewinus archiepiscopus Treverensis, princeps et patruus noster karissimus, nobis alias octo milia et nunc tria milia florenorum parvorum de Florenca bonorum auri et ponderis pro nostris necessitatibus et utilitatibus evidentibus mutuaverit in parato, sic quod eidem in undecim milibus florenis sumus et remanemus efficaciter obligati, quam quidem summam pecunie eidem patruo nostro aut causam ab eo habenti in auro vel argento puro et legalibus infra hinc et dominicam medie Quadragesime^a qua cantatur Letare persolvere et ad civitatem Treverensem aut ad opidum suum Sarburch presentare nostris periculis, expensis et laboribus debebimus et volumus dilacione qualibet procul[mota]. Mandavimus eciam et precipimus per presentes Nycolao de Brunna decano ecclesie Olomuncensis, cancellario nostro pro t(?) . . . , quanto artius f[ieri] p[oterit], quod solucionem huiusmodi infra idem tempus et iuxta modum prescriptum efficiat et procuret ac nos desuper moneat vel dicta dominica Letare pro quatuor milibus flor(enorum), pro quibus ipse pro nobis apud dictum patruum nostrum fideiussor et principalis debitor existit, quos in festo beati Iacobi preterito solvere debebamus, subintret opidum suum Sarburch predictum ibidem obstagium servaturus, donec per litteras aut alias cauciones ydoneas iuxta arbitrium dicti patruⁱ nostri ipsum efficaciter reddat certum. Insuper nulli hominum aliquam pecuniam citra [Renum ante]^b vel post dictum terminum solvemus, nisi prius prefato patruo nostro aut causam ab eo habenti de prefatis undecim milibus flor(enorum) plane et integre fuerit satisfactum. Ceterum procurabimus infra preactum terminum, quod inclita domina Blantza Romanorum et [Boemie] regina, conthoralis nostra karissima, super approbacione et ratificacione contractus, vendicionis et donacionis quorundam [opidorum]^b, castrorum, villarum necnon bonorum et iurium ac perti[nenciarum] iam per nos factarum prefato patruo nostro [et ecclesie]^b [Treverensi]^b suas tradat patentes litteras suo maiori sigillo sigillatas, quas nobis in debita forma per dictum patruum nostrum tr[aditas]^b recognoscimus, quarum copiam nostro secreto sigillo inferius appresso

1347. Mart. 11.

1346. Iul. 25.

patruus noster retinuit antedictus¹. Hec omnia et singula suprascripta per fidem nostram corporalem in manus prelibati patruui nostri datam promisimus et promittimus per presentes eidem patruo nostro has litteras sigillo regnorum nostrorum predictorum desuper communitas.

Datum Theonisville die IX. mensis Decembris, regnorum nostrorum anno primo. 5

148. PROMISSIO ARCHIEPISCOPI TREVERENSIS DE IURIBUS ARCHICANCELLARIATUS EXERCENDIS.

1346. Dec. 4.

Originale (or.) in archivo imperiali Vindobonensi. Descripsit R. Salomon. In verso manibus coacvis scripta leguntur: 1) de iure et emolim(entis) archiepiscopi Treverensis 10 archicancellarii per Galliam; 2) in margine inferiori prope lorum: XX. Sigillum deest loro membranacco relicto. — Ineditum.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 653.

Cf. privilegium Ludovici regis supra tom. V nr. 159, 3 et Karoli regis supra nr. 110, IX.

Baldewinus Dei gratia sancte Treverensis ecclesie archiepiscopus, sacri imperii per 15 Galliam archicancellarius.

Notum facimus universis, quod, licet tam de iure quam approbata ac hactenus observata consuetudine officio nostro archicancellarie in curiis Romanorum regum vel imperatorum in terminis dicte archicancellarie nostre, videlicet regni Arelatensis et Gallie, libere uti potuerimus et possimus tam in presentandis nobis sigillis regiis et 20 imperialibus quam in instituendis et destituendis . . cancellario, . . prothonotario et notariis in pretaetis curiis ac iuramentis per eosdem . . cancellarium, prothonotarium ac notarios nobis prestandis quam levandis et recipiendis eciam per nos emolumenta^a de dictis sigillis provenientia ac alia iura nobis ratione dicti officii archicancellarie^b intra prenotatos ipsius terminos competencia, prout serenissimus princeps dominus Karolus 25 Romanorum rex, nepos et dominus noster karissimus, inter alia suis litteris desuper nobis traditis hec innovando plenius declaravit, nos tamen iam dicto domino Karolo nepoti nostro in hoc speciale affectionis indicium exhibere volentes hanc sibi amicitiam faciendam duximus et facimus per presentes, quod, quamdiu ipse in humanis fuerit, circa destitutionem vel institutionem novam de predictis . . cancellario, . . prothonotario 30 et notariis ac emolumentorum de sigillis predictis regiis vel imperialibus provenientium receptionem nichil ordinabimus sine ipsius domini Karoli nepotis nostri sciencia et consensu. Eo tamen salvo, quod prefati . . cancellarius, prothonotarius et notar(ii) pretaeta sigilla nobis offerant et tradant ac fidelitatem debitam et consuetam nobis iurent et prestant ac alia nobis exhibeant, que ipsis ultra premissa incumbere dinoscuntur. 35 In quorum premissorum testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum.

Datum Treveris anno Domini M^oCCC^oXL sexto, die quarta mensis Decembris.

148. ^{a)} sic or. ^{b)} in loco raso or.

1) *Quae copia indicatione temporis carens servatur in archivo Confluentino 'Kurtrier Erzbischöfliches Staatsarchiv, Baldwin, inter nr. 1411 et 1412'. Sigilli secreti regalis impressi vestigia adsunt, in 40 verso manus coeva notavit: copia regine. Litterae, quae hic promittuntur, completae sigilloque reginae sigillatae non inveniuntur. Cf. etiam Dominicus 'Baldewin' p. 468 n. 5.*

149. CLEMENTIS VI. COMMISSIO DE IURAMENTIS KAROLI
REGIS RECIPIENDIS.

1346. Dec. 4.

Reg. Avinion. papir. 91 (Clem. VI. a. V|7) f. 272—277' nr. 26 (RA), ubi notatur:
 5 scribantur littere iste in quaterno de curia (= RV). — *Reg. Vat. 177 f. 14'—18 nr. 28*
 (RV). *Utrumque contulit F. Kern. — Apographum in Reg. Vatican. 140 (Clem. VI.*
seer. a. V.) nr. 783 (RS) Kern in locis difficilioribus tantum adhibuit¹. — Ed. Theiner,
Codex diplomaticus S. Scdis II, 174 nr. 170; Klieman 831 (inserta omittens). — Extr.
Riezler 2312.

10 *Quae cum promissionibus supra nr. 9, 10, 12 aut earum renovatione supra nr. 91,*
92 aut procuratoriis supra nr. 96, 97 concordant, typis minoribus excudi fecimus. —
Cf. infra ad 1347. April. 27.

Dilecto filio magistro Geraldo de Magnaco archidiacono de Baltiesio in ecclesia
 Constanciensi, capellano nostro, salutem.

15 Attendentes, quod carissimus in Christo filius noster Carolus rex Romanorum
 illustris, cuius personam pridem observatis et adhibitis hiis, que observari et adhiberi
 circa talia consueverunt et debent, de fratrum nostrorum consilio approbavimus ipsum-
 que regem Romanorum nominavimus et decrevimus nominandum ac idoneum ad sus-
 20 favores et gracias concedentes, certa promissiones et iuramenta inferius denotata facere
 ac prestare infra octo dies post receptionem litterarum nostrarum super approbacione
 huiusmodi et aliis supradictis confectarum tenetur, nobis suas patentes litteras inde
 confectas sigilloque suo regio communitas tenoris et continencie infrascripte nichilominus
 e vestigio destinando, nos de tua fidelitatis et circumspeccionis industria plenam in
 25 Domino fiduciam obtinentes, discrecioni tue per apostolica scripta committimus et man-
 damus, quatenus litteras nostras super approbacione predicta, ut prefertur, confectas²,
 quas tibi fecimus assignari, memorato regi deferens et presentans ab ipso nomine
 nostro et ecclesie Romane ac sedis apostolice successorumque nostrorum Romanorum
 pontificum promissiones et iuramenta recipias supradicta ac de prestacione et recepcone
 30 huiusmodi publicum instrumentum litterarum eiusdem regis predictarum seriem continens
 sigillique tui munimine roboratum seu patentes ipsius regis litteras continentes predic-
 tarum suarum litterarum de verbo ad verbum tenorem confici facias ac instrumentum
 predictum vel litteras ipsas tenorem aliarum regiarum litterarum, ut premititur, con-
 35 tinentes una cum eisdem litteris dicti regis super promissionibus et iuramentis predictis
 confectis nobis deferre vel per fidelem nuntium quantocius mittere non postponas. Tenor
 vero litterarum predictarum regiarum promissiones et iuramenta, que rex prenominatus
 faciet et prestabit, continencium per omnia erit talis:

Sanctissimo in Christo patri et domino suo domino Clementi sacrosancte Romane
 ac universalis ecclesie summo pontifici Carolus Dei gratia Romanorum rex semper
 40 augustus cum reverencia debita et devota pedum oscula beatorum.

1) *Originale hodie deperditum in catalogo chartarum archivi sanctae Romanae ecclesiae a. 1366. con-*
fecto (ap. Muratori, Antiquitates Italicae VI, 99 E), de quo nuperrime H. Otto in 'Quellen und Forschungen'
XII, 132 sqq. disseruit, his verbis notatur: Commissio apostolica ad recipiendum omnia iuramenta,
obedientias, promissiones, concessiones, donationes, ratificationes, confirmationes et cetera alia solita
 45 *prestari, recepta per dominum Gerardum de Magnaco sedis apostolice cappellanum a domino Carolo*
rege Romanorum. In qua sunt multe forme iuramentorum, que habent prestare reges Romanorum
electi ante coronationem et post. Datum II. Nonas Decembris, pontificatus domini Clementis anno V.
 2) *Supra nr. 102.*

Summis et ferventibus desideriis in spiritu humili cupientes sanctitatis vestre pedibus et apostolice sedi toto corde et animo zelum nostre reverencie, fidei et devotionis offerre vestris sanctis dispositionibus, monitis, exhortationibus et mandatis nos pro totis viribus coaptando, reverenter et devote in manibus discreti viri magistri Geraldii de Magnaco, archidiaconi de Balthesio in ecclesia Constanciensi, capellani vestri, vestro, sacrosancte Romane ac universalis ecclesie et sedis apostolice nomine de mandato vestro speciali eidem super hoc facto recipientis promissiones, iuramenta et concessiones omnes et singulas infrascriptas sigillatim et specificè, tactis sacrosanctis euangeliiis renovavimus, renovamus, fecimus et de novo facimus, prestitimus et prestamus, approbavimus et approbamus, ratificavimus et ratificamus:

nr. 9. 91. 96.

(I) Et primo facimus, prestamus, concedimus et promittimus omnia iuramenta, omnes obediencias, promissiones, concessiones, donationes, ratificationes, confirmationes et cetera omnia, que clare memorie dominus Henricus ultimus imperator, avus noster, per se vel per alium seu alios fecit, prestitit, promisit, concessit et confirmavit, nec non et omnia alia iuramenta, obediencias, promissiones, concessiones, donationes, ratificationes et confirmationes et cetera omnia, que olim electi in reges Roman(or)um et assumpti ad imperium sive etiam non assumpti, sive antequam assumerentur sive post, per se vel alios summis pontificibus et sancte Romane ecclesie, seu eorum alteri per se vel per alios* reperientur suis temporibus prestitisse, fecisse ac confirmasse seu quomodolibet concessisse.

(II) Item* omnes processus factos et quaslibet sententias latas et quecumque alia, quocumque nomine censeantur, Rome seu ubicumque alibi gesta per Ludovicum de Bavaria, per ecclesiam de heresi et scismate iusto iudicio condemnatum ac privatum omni iure, si quod per electionem in regem Roman(or)um de ipso factam ei fuerit acquisitum, seu per alios eius nomine vel auctoritate sub imperiali titulo, quem sibi indebite usurpavit, nec non et omnia, que per se vel alium in Italia fecit seu gessit, etiam sub regali nomine, et cetera etiam omnia ubicumque gesta ab eo per se vel alium, que ex defectu iurisdictionis vel potestatis facere sibi non licuit, nulla esse ac cassa et irrita pronunciamus et declaramus, illa etiam, quatenus processerunt de facto, annullamus et penitus in hiis scriptis revocamus.

(III) Item promittimus et ad sancta Dei euangelia corporaliter per nos tacta iuramus, quod non occupabimus nec recipiemus nec acquiremus nec quovis modo usurpabimus Romam aut provincias, ducatus, marchionatum Anconitanum, comitatus, Ferrariam, civitates, opida, castra, terras alias seu territoria vel loca ecclesie Romane seu ad ipsam mediate vel immediate spectantia in Italia vel ubilibet extra Italiam, sicut est comitatus Venayssini, qui ad Romanam ecclesiam pleno iure noscitur pertinere, et plura etiam alia ad eandem ecclesiam pertinentia extra Italiam constituta, et specialiter nec regna Sicilie, Sardinie, Corsice, que de dominio directo, iure et feudo eiusdem Romane ecclesie esse noscuntur, nec alia feuda, retrofeuda seu quelibet alia loca ad eandem ecclesiam mediate vel immediate spectantia nec iura, personas vel res aliquas in eisdem, nec aliquibus invadentibus seu occupantibus vel quomodolibet usurpantibus, seu invadere, occupare vel quomodolibet usurpare attemptantibus seu volentibus predicta regna Sicilie, Sardinie vel Corsice seu Romam aut provincias, ducatus, marchionatum, comitatus, Ferrariam, civitates, opida, castra, terras alias seu territoria vel loca ecclesie Romane seu ad ipsam ecclesiam mediate vel immediate spectantia, sive sint intra Italiam sive extra Italiam, seu aliqua predictorum, non iuvabimus nec eis adhibebimus, nec ipsis etiam dabimus aliquo modo auxilium, consilium vel favorem, quin ymo quoscumque invadentes, occupantes seu quomodolibet usurpantes seu invadere, occupare vel usurpare volentes vel attemptantes dicta regna Sicilie, Sardinie et Corsice et urbem Romanam ac ducatus, marchionatus, comitatus, provincias, Ferrariam, civitates, castra et terras seu quevis alia loca Romane ecclesie vel aliqua ex eisdem retrahemus et impediemus posse nostro, eisdem nos cum armis opponendo et, ne conatus talium effectum habeat, cum tota potentia nostra resistendo ac vobis et ecclesie Romane pro defensione regnorum, provinciarum, terrarum et locorum predictorum

contra quoscumque occupatores, invasores et usurpatores seu occupare, invadere vel usurpare attemptantes fideliter assistendo, nec dabimus nec concedemus nullo unquam tempore, in perpetuum vel ad tempus, aliquid de predictis sub colore, conditione vel titulo quibuscumque, quodque predictam Romanam ecclesiam aut vos, dominum nostrum papam, seu successores vestros vel officiales, ministros, vassallos et subditos vestros non inquietabimus vel quomolibet molestabimus in dictis regnis Sicilie, Sardinie et Corsice nec in urbe Romana, terris, provinciis, ducatus, marchionatibus, comitatibus, Ferrara, civitatibus, castris, opidis et aliis terris et territoriis supradictis seu aliquo predictorum, sed nec extra^a loca predicta ratione quorumlibet delictorum vel excessuum in locis eisdem commissorum vel committendorum aliquem vel aliquos puniemus vel alias prosequemur, nisi hoc ad nos de iure pertineret ex alia ratione, quam territorii, cum territorii ratione hoc ad regem vel imperatorem Romanum, quantum ad loca predicta, nullo modo valeat pertinere. Et hoc casu promittimus et iuramus ut supra, quod tales contra iustitiam non gravabimus nec eis in casu etiam aliquo reges predictorum regnorum aut ministros, vassallos et subditos eorundem in regnis predictis seu pro eis vel qualibet eorum parte aliquatenus molestabimus, nec aliquod dominium, iurisdictionem, superioritatem, servitutem, potestariam, capitaneatum vel aliud officium, quocumque nomine censeatur, accipiemus vel vendicabimus vel per nos vel per alios exercebimus in predictis Roma, regnis, provinciis, ducatus, marchionatu, comitatibus, Ferrara, civitatibus, opidis, castris, villis, terris et territoriis supradictis vel in aliquo de eisdem, nec etiam fidelitatem, recognitionem vel advocacionem aliquam quovis modo recipiemus per nos vel per alium seu alios pro in^b seu Roma, regnis, provinciis, ducatus, marchionatu, comitatibus, Ferrara, civitatibus, opidis, castris, locis, terris et territoriis supradictis vel pro aliquo eorundem, nec etiam pro quibuslibet rebus vel iuribus in premissis Roma, regnis, provinciis, ducatus, marchionatu, comitatibus, Ferrara, civitatibus, opidis, castris, locis, terris et territoriis supradictis vel in eorum seu aliquibus pertinentiis constitutis, eciam si nobis a quibuslibet communitatibus vel personis singularibus offerrentur; nec ius etiam aliud qualecumque vendicabimus, acquiremus vel occupabimus seu quomodo- libet per nos vel alium seu alios usurpabimus, recipiemus vel exercebimus, nec concedemus etiam recipi vel haberi in Roma, regnis, Venaisino, provinciis, ducatus, marchionatu, comitatibus, Ferrara, civitatibus, opidis, castris, locis, terris et territoriis supradictis vel in aliquo de eisdem, et specialiter in provinciis, civitatibus, terris et locis expressis in quibusdam litteris dicti quondam Henrici imperatoris, quarum tenor inferius est insertus.

(IV) Ad evitandum quoque occasionem veniendi contra predicta vel aliquod predictorum promittimus ut supra, quod ante diem nobis pro coronatione nostra imperiali prefigendam non ingrediemur urbem Romanam, quodque eadem die, vero et legitimo impedimento cessante, imperialem recipiemus coronam, et quod, sive illa die sive vere ac legitime impediti^c die alia dictam recipiemus coronam, ipsa die, qua coronam huiusmodi receperimus, dictam urbem vero et legitimo impedimento cessante exhibimus cum tota etiam, quantum in nobis fuerit, gente nostra et cessante etiam impedimento legitimo continuatis dietis moderatis extra totam terram Romane ecclesie nos recto gressu transferemus versus terras imperio subiectas, nunquam postmodum ad urbem, regna predicta Sicilie, Sardinie et Corsice, provincias, civitates vel alias terras Romane ecclesie, nisi de speciali licencia sedis apostolice, accessuri. Iuramus quoque super sancta Dei euangelia per nos corporaliter manu tacta, quod super hiis vel eorum aliquo nullum impedimentum fingemus aut prestabimus aut fingi aut prestari per alium vel per alios, quantum in nobis fuerit, permittemus.

Item promittimus, quod contra predicta vel eorum aliquod nullatenus per nos vel alios veniemus, et si contrarium quovis modo contingeret fieri per nos vel alios nostro nomine quancumque, statim cum hoc ad nostram notitiam deductum fuerit, illud revocabimus et faciemus, quantum in vobis fuerit, effectualiter revocari et pro nou facto volumus et decernimus haberi et etiam reputari.

149. ^{a)} sic *RS*; et in loco raso *RA*; et *RV*.

^{b)} sic *ubique*; cf. *supra* p. 14 n. e), p. 129 n. k).

^{c)} impeditis *RA*, *RV*.

(V) Item si per prefatum quondam* Henricum imperatorem, avum nostrum, vel per iamdictum Ludovicum seu per quemcumque alium seu alios ipsorum vel alterius eorum nomine seu auctoritate alique sentencie fuerint promulgata seu processus aliqui facti seu arrestationes personarum aut rerum vel aliqua ad iurisdictionem pertinencia attemptata in Roma, regnis, provinciis, ducatibus, marchionatu, comitatibus, civitatibus Romane ecclesie mediate vel immediate subiectis,* illa omnia decernimus et in hiis scriptis pronunciamus esse nulla; quodque si alique fidelitates, homagia, obediencie, recognitiones, donationes, advocaciones, occupationes seu concessiones qualescumque a predictis* Henrico et Ludovico vel eorum altero per se vel alium seu alios facte fuerint vel recepte pro Roma, regnis, provinciis, ducatibus, marchionatu, comitatibus, civitatibus, opidis, castris, locis, terris et territoriis supradictis vel eorum aliquo vel pro quibuslibet rebus vel iuribus in eis vel sub eis etiam constitutis a quibuscumque universitatibus vel personis singularibus quovis modo, illa omnia fore nulla pronuntiamus et quatenus processerunt de facto, totaliter revocamus et etiam pro non factis volumus et decernimus haberi.

(VI) Item promittimus et iuramus, quod, quandocumque *in Lumbardiam et Tusciam vel earum alteram aliquem vel aliquos mittemus pro terris et iuribus imperii gubernandis, quociens illum vel illos transmittemus, faciemus eum et eos iurare, ut adiutor vel adiutores domini pape sint ad defendendum terram sancti Petri et Romane ecclesie secundum suum posse.

(VII) Item promittimus et iuramus ut supra, quod* omnia et singula suprascripta et infrascripta per nos promissa et per nos prestito iuramento vallata* bona fide et inviolabiliter observabimus, faciemus, implebimus et integraliter attendemus iuxta presentium continenciam et tenorem*: et nichilominus ipsa omnia et singula premissa post inunctionem, consecrationem et coronationem* imperialem infra octo dies inunctionem, consecrationem et coronationem eandem immediate sequentes pro maiori firmitate omnium predictorum ipsa omnia et singula ratificabimus et etiam renovabimus singulariter et expresse, et super premissis omnibus et singulis* dabimus litteras uostas quadruplicatas eiusdem tenoris patentes et sufficientes imperialis maiestatis typario communitas.

Item super sancta Dei euangelia corporaliter manu tacta iuramus, quod nullam omnino promissionem, nullum pactum nullumque iuramentum nec aliquid aliud fecimus, per quod premissis vel eorum alicui possit in aliquo quomodolibet derogari. Et nichilominus super sancta Dei euangelia corporaliter manu tacta iuramus premissa omnia et singula nos facturos et completuros et nullo unquam tempore per nos vel alios contra illa vel aliquod de illis* venturos. Et si, quod absit, contingeret nos facere, dicere, promittere vel iurare aliqua vel aliquod, que premissis vel eorum alicui possent quomodolibet obviare vel nos ad aliquod secus agendum inducere vel nobis occasiorem agendi contra predicta vel eorum aliquod quomodolibet ministrare, nichilominus illis nequaquam obstantibus predicta omnia et singula complebimus et inviolabiliter observabimus et ad ea complenda et inviolabiliter observanda ex promissionibus et iuramentis premissis semper volumus nos remanere efficaciter obligatos; et ex nunc etiam attestamur et pretestamur nos velle et intelligere, premissa omnia et singula sic exclusa fore ab omnibus factis et promissionibus ac iuramentis specialibus et generalibus per nos quomodolibet faciendis, per que premissis vel eorum alicui posset quomodolibet derogari, quod illorum pretextu vel occasione nobis nullo modo liceat licereve posset mutare aliquid in premissis vel facere contra ea vel aliquod de eisdem. Promittimus etiam bona fide, quod intrusos in ecclesiis infra predicta regnum et imperium consistentibus et qui eas^e contra ius et libertatem, superioritatem et auctoritatem Romane ecclesie detinent occupatas vel detinnerint in futurum, si super hoc per vos, dominum nostrum papam, vel sedem apostolicam fuerimus requisiti, expellemus et pro posse faciemus expelli de illis, et provisos per sedem apostolicam iuvabimus et faciemus iuvari, ut ad ecclesias, quibus de eis per sedem apostolicam provisum est vel fuerit in futurum, realiter admittantur suisque iuribus libere uti possint.

Tenor autem supradictarum litterarum quondam Henrici imperatoris sequitur sub hiis verbis: 'Sanctissimo in Christo patri — nostri anno primo.' *supra tom. IV nr. 807.*

149. ^d) in loco raso RV; vel RA. ^e) eos RA, RV, RS.

(I) Item nos Carolus rex Romanorum predictus, quia per clare memorie Henricum nr. 10. 92. 97. ultimum imperatorem, avum nostrum, seu auctoritate ipsius plures processus facti fuisse et etiam plures sentencie capitales et proscriptiones bonorum et aliarum penarum et multarum diversarum inflicte diversis temporibus promulgate fuisse dicuntur, tam contra clare^f memorie *Robertum regem
 5 Sicilie quam contra^f quondam^g *Iohaunem ducem Duracii, regis eiusdem germanum, ac etiam contra vassallos et alios eidem regi immediate vel mediate subiectos regni Sicilie et comitatus Provincie et aliarum terrarum regis eiusdem quam contra nonnullos cives et incolas civitatis Romane nec non contra civitatem et commune Florentinum ac potestates, capitaneos, officiales, ministros et nonnullas singu-
 10 singulares, que quidem civitates et persone tempore dicti* Henrici adhererunt regi prefato,* omnes huiusmodi processus et sententias, propter quoscumque etiam et qualescumque excessus, inobediencias, rebelliones et iniurias* ipsi processus facti et sentencie promulgate fuerunt, quatenus processerunt de facto, revocamus et eos et effectum eorum annullamus et tollimus in totum, et quicquid etiam ex eis secutum est vel ob eos et insuper omnes excessus, rebelliones, inobediencias, iniurias et
 15 offensas, qui vel que commissi seu comisse fuerunt per regem et alios supradictos vel ipsorum aliquem vel aliquos et per civitates, communitates et loca predicta in partibus Italie contra prefatum* Henricum vel suos officiales seu contra imperium quovis modo, in quantum processerunt et ad nos* et imperium pertinere possunt, remittimus, tollimus et penitus abolemus et in integrum adversus predicta restituimus omnes et singulos suprascriptos ac civitates, communitates et loca predicta sic,
 20 quod illorum occasione vel causa ipsi vel successores eorum non possint per nos* aut nostros quoslibet successores vel per alios nostro vel eorundem successorum nomine ullo unquam tempore impeti seu inquietari vel etiam alias quomodolibet molestari, nec successores dicti regis Sicilie ratione vel occasione cuiuscumque commissionis, confiscationis seu incursus seu ex quavis alia causa pro preterito tempore super comitatibus Provincie, Forcalquerii et Pedemontis inquietabimus, molestabimus nec ali-
 25 quod ius in eis vel aliquo eorum vendicabimus ob premissa vel aliqua eorundem.

(II) Item* ob reverenciam vestri, domini nostri pape, et propter etiam bonum pacis vobis domino nostro pape concedimus irrevocabiliter et damus per presentes plenam et liberam potestatem quittandi et remittendi omnibus civitatibus et communitatibus quorumcumque locorum omnium partium Italie necnon et quibuslibet personis singularibus partium earundem, cuiuscumque status aut
 30 conditionis existant, omnes iniurias, rebelliones, inobediencias et offensas commissas haecenus quodcumque et quomodocumque contra imperium et reges ac imperatores Roman(or)um seu officiales, ministros vel gentes eorum, ac etiam processus quoscumque et sentencias inde secutas, quatenus ad reges et imperatores eosdem, qui fuerunt pro tempore, pertinuit cognitio et punitio predictorum et ad nos* illorum prosecutio iure^h regni vel imperii poterunt pertiueri, tollendi, cassandi, revocandi et
 35 totaliter annullandi penasque quaslibet corporum et bonorum, multas etiam et infamias a iure vel homine illorum excessuum occasione vel causa inflictas vel infligi possibles in futurum remittendi et penitus abolendi et contra predictos excessus, processus, sentencias, penas et infamias huiusmodi in integrum restituendi et alias de illis et super illis omnibus et singulis quodcumque et quomodocumque vobis placuerit, insimul vel divisim per vos vel alium ordinandi et disponendi alte et basse
 40 pro libito voluntatis, quicquid placuerit vestre sanctitati, et hoc in scriptis vel sine scriptis, nobis etiam* absentibus et non vocatis nec* alio quocumque pro nobis nec etiam requisitis. Ratum quoque et gratum per nos* et pro successoribus nostris habituriⁱ promittimus, quicquid super premissis et eorum quolibet per sanctitatem vestram* remissum, sublatum, cassatum, annullatum, revocatum, restitutum et abolitum fuerit vel quomodolibet ordinatum, et super hoc sufficientes iuxta voluntatem
 45 vestram patentes vobis concedemus litteras nostras munitas sigillo, quociens per vos super hoc fuerimus requisiti. Potestatem autem premissam durare volumus per annum integrum computandum a tempore, quo* potestatem huiusmodi vobis concesserimus et nos eiusdem concessionis potestatis

149. ^f) clare—contra *deest RA*; in *RV manu saec. XIX. add.* ^g) *deest RV.* ^h) iuris *RA, RV, RS.* ⁱ) *sic RV, RS; corrosum in RA.*

litteras fecerimus assignari: eo tamen adiecto, quod, si post approbationem predictam durante anno predicto illi vel aliqui ex eis, de quibus premititur, nobiscum amicabiliter convenirent, possimus eis vel pro eis remissionem ac alia predicta facere, concessione sanctitatis predictae super hiis facta nequaquam obstante, que tamen in suo pleno effectu remaneat quoad omnia alia, de quibus sic non duxerimus ordinandum.

nr. 12. 92. 97.

Item cum, sicut est per diversas orbis partes longe lateque diffusum et notum ac etiam divulgatum, Ludovicus de Bavaria propter multiplices, graves, execrabiles et enormes atque notorios eius excessus, offensiones, iniurias, rebelliones, contumacias et contentptus ac hereses et scismata aliaque nonnulla detestabilia crimina notorie commissa per eum ac exigentibus suis demeritis et culpis horrendis fuerit et sit per sedem apostolicam pluribus variis et diversis excommunicationum et anathematum ac aliis penis et sententiis inodatus ac omni iure, si quod unquam sibi in regno et imperio Roman(o) competere potuisset, nec non omnibus feudis, que tunc a Romana vel aliis ecclesiis vel dicto imperio obtinebat, et specialiter ducatu Bavarie ac etiam bonis aliis suis omnibus mobilibus et immobilibus, iuribus et iurisdictionibus privatus perpetuo iustitia suadente ac de heresi et scismate et aliis diversis criminibus et excessibus condempnatus ac hereticus et scismaticus publice nunciatus et propterea in penas et sententias diversas tam in processibus dicte sedis huiusmodi occasione habitis contra eum contentas quam in iure contra tales inflictas incidisse et eas omnino incurrisse sit et fuerit declaratus ac etiam Christi fidelibus expositus impugnandus: nos tamquam devotus sancte Romane ecclesie filius verusque cultor catholice fidei obstinatum et pernitiosam nimiam Ludovici prefati pertinaciam et perfidiam abhorrentes et consultius attendentes processus sedis eiusdem, ut premititur, habitos contra eum, et considerantes etiam, quod heretici et scismatici sunt a catholicis pro viribus expugnandi et quod eisdem fidelibus non licet cum ipsis hereticis vel scismaticis amicitias, societates, confederationes, pactiones, colligationes vel ligas aliquas facere vel habere, ob zelum Dei et eiusdem fidei ac ad honorem ipsius sancte Romane ecclesie matris nostre et ob devotionem, quam habemus ad ipsam, et etiam consciencia merito nos urgente, intendentes Ludovicum prefatum iuxta ipsorum processuum seriem, prout nobis erit possibile, impugnare, bona fide promittimus et ad sancta Dei euangelia per nos corporaliter sponte tacta iuramus, quod, quandiu idem Ludovicus in huiusmodi perfidia, heresi, scismate, pertinacia, excessibus et criminibus permanebit, et quandiu subiacebit penis et sententiis supradictis et quandiu erit extra gratiam dicte sedis, nullam amicitiam, societatem, confederationem, pactionem, colligationem vel ligam cum eo faciemus, et si aliquas hactenus fecissemus, eis de cetero uou utemur. Item promittimus et iuramus, quod nullam parentelam, consanguinitatem vel affinitatem cum Ludovico prefato nec matrimonium vel sponsalia aliqua aut parentelam, consanguinitatem vel affinitatem cum aliquo vel aliqua seu aliquibus ab eodem Ludovico per masculinam vel femininam lineam descendentibus contrahemus Romano pontifice inconsulto et absque ipsius sedis licencia speciali; nec eidem Ludovico consilium, auxilium vel favorem impendimus per nos vel alium seu alios directe vel indirecte, publice vel occulte; quin immo eundem Ludovicum iuxta ipsorum processuum continentiam totis nostris viribus impugnabimus, expugnavimus et persequemur, et super hiis faciemus totaliter, realiter et efficaciter posse nostrum. Que quidem omnia et singula ex causis predictis et ob eas modo predicto recta et pura fide, sine omni dolo et fraude promittimus et ad sancta Dei euangelia corporaliter sponte tacta iuramus nos efficaciter servaturos et completuros toto posse, et quod contra premissa vel eorum aliqua per nos vel alium seu alios directe vel indirecte, publice vel occulte aliqua ratione, occasione vel causa, ingenio vel colore nullatenus veniemus.

Datum Avinione II. Non. Decembris, anno quinto.

150. SCRIPTUM PRO COMITE DE SARAPONTE.

1346. Dec. 8.

Originalc in archivo regali Wiebadensi. Contulit R. Salomon. Sigillum, quod loro membranacco pendeat, iam decst. In verso legitur: V et Re(gistra)ta e(st), utrumque
5 *saec. XIV. scriptum.*

Reg. imp. VIII nr. 300.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex spectabili Iohanni comiti de Saraponte sacri imperii et nostro vasallo et fideli dilecto gratiam regiam et omne bonum.

10 Recolenda tue fidei et devotionis sinceritas ac multiplicia servitiorum tuorum merita, quibus progenitoribus nostris clare memorie te reddidisti placidum, nostrum inducent animum et affectum, ut ad promocionem tui honoris et comodi promptis et sinceris affectibus intendamus. Volentes itaque tibi premissorum obtentu gratiam facere specialem, tibi, heredibus et successoribus tuis in augmentum feodi, quod tu et predecessores tui
15 a sacro imperio hactenus possedistis, centum libros parvorum Turonensium in feodum hereditarium et perpetuum damus, conferimus et donamus percipiendas singulis annis incipiendo in festo beati Georgii proxime nunc venturo de camera nostra regia et 1347. Apr. 23. tollendas, quousque tibi, heredibus vel successoribus tuis predicte centum libre in certis annuis redditibus singulis annis percipiende per nos aut successores nostros fuerint
20 demonstrate, aut quousque tibi, heredibus vel successoribus tuis mille libre Turonensium predictorum per nos vel successores nostros in parata pecunia fuerint assignate, pro quibus tu, heredes quoque vel successores tui certa bona emere et comparare tenebimini, a nobis et successoribus nostris Romanorum regibus vel imperatoribus tenenda et possidenda iure et titulo feudali. In cuius testimonium presentes scribi et sigilli maiestatis nostre munimine iussimus communiri.
25

Datum Theonisville VI. Idus Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, regnorum nostrorum anno primo.

151. 152. SCRIPTA PRO ECCLESIA HERBIPOLENSI.

1346. Dec. 12.

30 *Originalia duo eadem manu, haud scimus an in cancellaria regali, scripta in archivo generali regni Bavarici 'Würzburg Hochstift Fasc. 88. 89'. Contulit R. Salomon. In utroque pendet loro membranaceo sigillum maiestatis laesum cum secreto dorsuali (de quo cf. Lindner 'Urkundenwesen Karls IV.' p. 47 n. 1).*

151. *Promissio super provisione electi. — Dec. 12.*

35 *Reg. imp. VIII nr. 309.*

Wir Karl von Gotes genaden Romischer kunig ze allen zeiten merer dez reichs und kunig ze Behem bechennen offenlich an disem brif, daz wir uns versprochen haben bei guten trewen und sprechen an disem brif, daz wir schikken sullen, daz unser

1347. Apr. 23.

heiliger vater der pabst unserm lieben getrewen Albrechten von Hohenloch erbelten zu dem bistum ze Wirtzburg providiert mit dem selben bistum ze Wirtzburch an seinen schaden hie ezwischen und sant Georien tag der schirst chumpt an geverd. Gescheh aber daz alles nicht vor dem vorgevanten sant Georien tag, so ist uns der vorgevant Albrecht von Hohenloch erwelter zu dem bistum zu Wirtzburg keins dinstes noch hilf 5 verbunden, und suln im auch di briff, di wir von im haben, dar an er sich gen uns verbunden het uns ze dinen¹, widergeben an widerred. Dez zu urkund geb wir dem vorgevanten Albrechten von Hohenloch erwelten zu dem bistum zu Wirtzburch disen briff versigelten mit unserm insigel daz daran hanget.

Der geben ist zu Dytenhofen, do man ezalt von Christus geburd dreitzehenhundert 10 jar und dar nach in dem sechs und firtzgistem jar, an dinstag vor sant Lucien tag.

152. *Receptio in protectionem imperii.* — Dec. 12.

Reg. imp. VIII nr. 308.

Wir Karl von Gotes gnaden Romischer kunig ze allen ezeiten merer des reichs und kunig ze Behem verjehen und tun chunt offentlich an disem briff, daz wir den erwirdigen 15 unsern lieben fursten Albrecht von Hohenloch bischof ze Wirtzburch und den stift ze Wirtzburg und seine gericht, lant, leut, güt und diner in unser und dez reichs schur und schirm volklich genomen haben und nemen an disem briff, und haben auch gehaizzen bei guten trewen den selben bischof und stift und alles, daz si haben und noch gebinnen, und sunderlich des selben stiftes lantgericht ze Franken ze furdern, ze schuren und ze 20 schirmen und in auch zu zelegen und auch helfen, swo si des bedurfen, getrewlich, forderlich als verr wir mugen an geverd. Des ze einem urchund haben wir dem vorgevantem bischof und stift geben disen briff versigelten mit unserm insigel daz dar an hanget.

Der geben ist, do man ezalt von Cristus geburd dreyzehenhundert jar dar nach 25 in dem sechs und viertzgisten jar, zu Dytenhofen, am dinstag allernechst vor sant Lucien tag.

153. PROMISSIO CAPITULI TREVERENSIS.

1346. Dec. 15.

Originale (or.) in archivo imperiali Vindobonensi. Descripsit R. Salomon. In verso 30 haec leguntur, eisdem manibus ac dorsualia supra in nr. 148 scripta: 1) de promissione facta K. regi Romanorum per ecclesiam Treverensem; 2) XIII, in margine inferiori exaratum; praeterea alia manu scriptum: X et in loro membranaceo, quo sigillum nunc deperditum erat appensum: VII. — Copia coaeva in papiro exarata in archivo Confluentino servatur. — Ineditum.

35

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 654.

Nos . . prepositus, . . decanus et . . capitulum ecclesie Treverensis considerantes benivole dilectionis affectum, quo nostra ecclesia ipsiusque . . prelati et persone ex una parte et progenitores excellentissimi principis domini Karoli Romanorum regis semper augusti . . comites Luczlimburg(enses) ex altera sese ab antiquis temporibus 40

1) *Quas non habemus; cf. autem Matth. Nuewenburg. p. 248.*

mutuo respexerunt, advertentesque signanter, quantum ipse princeps et dominus rex prefatus dictam benivolenciam erga nos et dictam ecclesiam presertim in persona reverendi patris et domini nostri domini Bald(ewini) . . archiepiscopi Treverensis patrum sui gratorum collatione beneficiorum ampliavit novissime per effectum, nolentesque premissa sub silentio pertransire ac per hoc redargucionis notam incurrere tenore presencium pollicemur, quod in casum, quem Deus longeve dignetur avertere, prefatam ecclesiam vacare contingeret, nos cum opidis, castris ceterisque fortaliciis ac villis nostris et eiusdem ecclesie, que tempore talis vacacionis in nostra fuerint potestate, in omnibus oportunitatibus, honoribus et utilitatibus, in quibus ecclesia nostra regi Romanorum de iure tenetur, liberaliter assistemus eidem, quodque ipsa opida, castra vel alia fortalicia non trademus neque assignabimus, quantum in nobis est, . . archiepiscopo in eadem ecclesia successuro, nisi prius ipse successor prefatum regem recognoscat sollempniter in verum et pro vero atque legitimo Romanorum rege sibi que omnia faciat et observet ac se facturum et observaturum promittat, ad que ipsa ecclesia tenetur principibus Roman(is), exceptis semper mandatis sedis apostolice ac salvis iuribus et privilegiis eiusdem ecclesie, quibus per predicta non intendimus derogare. In quorum testimonium sigillum . . capituli nostri presentibus duximus apponendum.

Datum XVIII. Kl. Ianuarii, anno Domini M^oCCC^oXL^o sexto.

154. CLEMENTIS VI. LITTERAE DE RENOVATIONE PROMISSIONUM RETARDATA.

1346. Dec. 18.

Reg. Avinion. papir. 91 (Clem. VI. a. V|7) f. 277' nr. 27 (RA), ubi notatur: scribantur littere iste in quaterno de curia (= RV). — Reg. Vat. 177 f. 18 nr. 29 (RV). — Registratum etiam, sed postea cancellatum in Reg. Avinion. papir. 88 (Clem. VI. a. V|4) f. 182' nr. 275, ubi nota: scripta est in quaterno de curia. Omnia contulit F. Kern. — Adhibuimus praeterea lectiones potiores editionis, quam ex codice nunc deperdito supra ad nr. 43 citato paravit I. P. Ludewig, Reliquiae manuscriptorum VI, 14 (L). — Ed. Klicman 832 ex registris. — Extr. Cod. dipl. Moraviae VII, 500 nr. 689; Riezler 2313.

Reg. imp. VIII Pöbste nr. 10.

Cf. supra nr. 9—13, 91, 92.

Clemens^a episcopus servus servorum Dei^a carissimo in Christo filio Carolo regi Romanorum illustri salutem et^b apostolicam benedictionem^b.

Vota tua, carissime fili, et presertim illa, que conscientie tue pacem respiciunt, benigno libenter favore prosequimur eisque, si egeant, pronam adicimus apostolice clementie lenitatem. Exhibita siquidem nobis nuper pro celsitudinis tue parte petitio^c continebat^c, quod tu nonnulla iuramenta, que, priusquam in Romanorum regem fores^d electus, nobis et apostolice sedi prestiteras, post electionem ipsam infra dies octo renovare, prout ex^e ipsorum iuramentorum serie tenebaris, cum ad hoc, sicut asseris, non crederes te teneri, nisi prius ex nostra et dicte sedis parte requisitus existeres, omisisti; quamquam illa postmodum per aliquos paucos dies, sicut per literas tuas et etiam^f publica documenta tuo sigilli munita nobis plenarie constitit, fuerint per te iuxta prefatam seriem

154. ^a) Clemens—Dei tantum in L extant. ^b) et—benedictionem tantum in L extant. ^c) petitiones continebant L. ^d) fueras L. ^e) et L. ^f) deest RA, RV.

fideliter et plenarie renovata. Quare nobis humiliter supplicasti, ut ad tollendum omne^g consciencie tue scrupulum providere tibi super hoc de benignitate apostolica dignaremur. Nos itaque tuis in hac parte supplicationibus inclinati omnem periurii maculam sive notam, que propter emissionem et retardacionem huiusmodi tibi forsitan posset impingi, ex certa sciencia et apostolice plenitudine potestatis tenore presentium penitus abolemus. 5 Nulli ergo omnino^h hominum liceat hanc paginam^h nostre abolicionis infringere velⁱ ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursumⁱ.

Datum Avinione XV. Kal. Ianuarii, pontificatus^k nostri^k anno quinto.

155. RUDOLFI DUCIS SAXONIE LITTERAE CONSENSUS. 10

1346. Dec. 22.

Originale in archivo Confluentino. Descripsit R. Salomon. In verso legitur manu coeava scriptum: R, et manu Treverensi coeava exaratum: Rod(ulfus) dux Saxonie approbat privilegia ecclesie T(reverensis) 46. 22. Xbris. Sigillum, quod loro membranaceo pendebat, deperditum est. — Notavit Dominicus 'Baldewin von Lützelburg' p. 468 n. 4. — 15 Ineditum.

Cf. supra nr. 138.

Rudolphus Dei gracia Saxonie dux, sacri imperii archimarschaleus.

Universis presencium inspectoribus volumus esse notum, quod dignum reputantes, ut divi principes Romanorum imperatores et reges suos fideles et subiectos, potissime 20 principatus honore et ecclesiastico tytulo insignitos, qui eciam in recipiendis graciai ceteris merito preponuntur, specialibus munificenciis, libertatibus et aliis graciais concessionibus in largicionibus favorabiliter respiciant et attollant, nos omnes graciais libertates, privilegia, donaciones, largiciones et concessionones graciais alias quascumque per divos Romanorum imperatores vel reges venerabilibus in Christo patribus sancte Tre- 25 verensis ecclesie archiepiscopis et eidem ipsorum ecclesie Treverensi datas, factas, traditas et concessas et specialiter donacionem, largicionem, tradicionem et appropriationem, que per Romanorum imperatores vel reges seu tytulo et nomine sacri imperii predictis archiepiscopis vel aliquibus ex eis et eorum ecclesie Treverensi prefate de castris et municionibus Cocheme et Clottene cum omnibus eorum dominiis, iuribus, 30 iurisdicionibus, hominibus, castrensibus, vasallis, villis et pertinenciis aliis universis pleno iure et irrevocabiliter facte dinoscuntur et super qua donacione perfecta et irrevocabili necnon appropriatione sufficienter informati fuimus et sumus, tamquam princeps colector prelibati sacri imperii ratificandas et approbandas duximus easque tenore presencium ex certa nostra sciencia approbamus, ratificamus et eciam confirmamus nostrum con- 35 sensum super premissis omnibus et singulis benivolum adhibentes. In quorum testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum.

Datum anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, feria sexta ante festum nativitatis Domini nostri Ihesu Christi.

154. g) omnem L. h) loco omnino — paginam RA, RV: etc. i) loco vel — incursum RA, 40 RV: etc. k) deest RA, RV.

156. PROMISSIO QUORUNDAM NOBILIIUM PRO ARCHIEPISCOPO
TREVERENSI.

1346. Dec. 22.

*Cuius promissionis non habemus nisi notitiam ab Heinrico Beyer b. m. repertorio
5 archivi Confluentini insertam, a v. cl. Reimer nobiscum beuivolenter communicatam:
'Gottfried von Hesen Ritter und Friedrich gen. Daubecken von Seelbach edler Knecht
geloben B(aldewin) und seinem Stifte getreu und hold zu sein und nichts gegen ihn zu
thun, bis man einen einträchtigen R(ömischen) König hat. Datum wie oben (= 1346.
Dec. 22.)'. Cf. infra nr. 198.*

10 157. CLEMENTIS VI. MANDATUM SUPER FACTO SEDIS
MAGUNTINAE ITERATUM.

1347. Ian. 5.

*Reg. Avinion. papir. 88 f. 200' nr. 320 (RA). — Reg. Vatican. 176 f. 153' nr. 320
(RV). Descripsit R. Salomon. — Extr. Riezler 2314; Sauerland III nr. 630. —
15 Ineditum.*

Cf. mandatum prius supra nr. 31, quocum hae litterae magna ex parte concordant.

Venerabilibus fratribus . . Treverensi et . . Ravennati archiepiscopis ac dilecto filio
. . archidiacono ecclesie Treverensis salutem^a.

Iniuncti nobis regiminis nos cura sollicitat ecclesiarum invigilare quieti et eos, quibus
20 illarum curam committimus, a perversorum conatibus defensare. Porro nuper ad aures
nostri apostolatus fidedigna relatione perveit, quod, licet nos in Henricum olim archi-
episcopum Maguntinum exigentibus suis demeritis de fratrum nostrorum consilio senten-
tiam perpetue depositionis proferentes ipsum omni honore, potestate, dignitate ac officio
pontificali privaverimus, infeudationes, alienationes et obligationes, quas de bonis eius-
25 dem ecclesie Maguntine presumpserat post latas in eum excommunicationis sententias,
in irritum revocantes, et Maguntine ecclesie tunc vacanti de persona venerabilis fratris
nostri Gerlaci archiepiscopi Maguntini duxerimus providendum ipsumque eidem ecclesie
prefecerimus in archiepiscopum et pastorem, mandantes dilectis filiis capitulo eiusdem
ecclesie, ut eidem Gerlaco tanquam patri^b et^b pastori animarum suarum humiliter inten-
30 dentes ac exhibentes ei obedientiam et reverentiam debitam et devotam eius salubria
monita et mandata devote susciperent et efficaciter adimplerent, ac nichilominus, cum,
prout fidedigna relatione perceperamus, prefatus Henricus cum nonnullis suis in hac
parte complicibus, fautoribus et ei adherentibus ipsam Maguntinam ecclesiam et admini-
strationem eiusdem nec non opida, castra, villas, loca ac nonnulla ornamenta ecclesia-
35 stica, etiam pontificalia, vasa argentea et bona ac iura alia ad Gerlacum archiepi-
scopum et ecclesiam Maguntinam predictos spectantia occuparet, usurparet et detineret
indebite occupata in nostrum et apostolice sedis contemptum ac ecclesie Maguntine
et Gerlaci archiepiscopi predictorum grande preiudicium et scandalum plurimorum,
40 sortiretur effectum, vobis per nostras certi tenoris litteras dederimus in mandatis, ut

157. a) etc. add. RV. b) deest RV.

vos vel duo aut unus vestrum per vos vel alium seu alios prefato Gerlaco archiepiscopo super premissis efficacis defensionis presidio assistentes predictum Henricum, complices, fautores et adherentes eidem ac occupatores alios et detentores quoscunque ecclesie administrationis, ornamentorum et aliorum predictorum, ut eidem Gerlaco archiepiscopo, vicariis et officialibus ac procuratoribus suis eius nomine^c corporalem possessionem et quasi ipsius ecclesie Maguntine ac administrationis necnon opidorum et aliorum predictorum ad ipsos Gerlacum archiepiscopum et ecclesiam Maguntinam spectantium omnino libere traderent, restituerent et in pace dimitterent nullumque impedimentum prefato Gerlaco archiepiscopo aut eius vicariis, curialibus, gentibus seu procuratoribus suis per se vel alium seu alios, directe vel indirecte, publice vel occulte prestarent seu inferrent, quominus ipse Gerlacus archiepiscopus per se ac vicarios, officiales, curiales et procuratores suos prefate ecclesie Maguntine ac administrationis et omnium et predictorum libere et plene assequi, exercere valeret et pacifice possidere, necnon scolasticum, cantorem, thesaurarium et capitulum ac canonicos et singulares personas, vassallos, homines feudatarios, fideles et subditos prefate ecclesie Maguntine et quosvis alios clericos et laicos, cuiuscunque conditionis existerent, quorum interesset seu interesse posset communiter vel divisim, etiam si episcopali vel alia dignitate superiori vel inferiori prefulgerent, de quibus expedire videritis, ut infra certum peremptorium terminum competentem, quem eis et eorum singulis prefigeritis, ab obedientia dicti Henrici omnino desisterent nec ei deinceps seu alicui eius nomine pretextu alicuius homagii seu iuramenti fidelitatis sibi per ipsos vel eorum aliquem ratione rerum et bonorum spiritualium et temporalium ad archiepiscopum Maguntinum qui est pro tempore et ecclesiam Maguntinam spectantium prestiti consilii, auxiliis vel favoribus quibuslibet faverent quomodolibet vel assisterent, sed eidem Gerlaco ut vero archiepiscopo Maguntino ac vicariis, officialibus, curialibus, procuratoribus et gentibus Gerlaci archiepiscopi predicti eius nomine prestarent et exhiberent obedientiam et reverentiam debitam et devotam et alia servitia consuetam, auctoritate apostolica moneretis et ex parte nostra etiam efficaciter induceretis, quod si forte monitionibus vestris huiusmodi parere contempnerent, omnes et singulos predictos, qui monitioni et requisitioni huiusmodi parere contempnerent, quos extunc personas videlicet singulares eorum excommunicationis, capitulum vero suspensionis et ecclesiam predictam Maguntinam ac terras et loca quorumcumque in hac parte dicto Henrico quomodolibet adherentium seu faventium subiacere interdicti sententiis volumus ipso facto, excommunicatos et suspensos necnon ecclesiam, terras et loca predicta eisdem penis et sententiis subiacere in ecclesia et locis earundem partium, de quibus vobis videretur, candelis accensis et campanis pulsatis nuntiaretis publice, invocato ad premissa, si opus existeret, auxilio brachii secularis, contradictores auctoritate nostra appellatione postposita compescendo, prout in predictis nostris vobis directis litteris plenius continetur. tamen prefatus Henricus ac nonnulli salutis proprie contemptores se capitulum eiusdem ecclesie nominantes eorum nominibus non expressis nedum mandatum nostrum huiusmodi dampnabiliter contempnentes sed etiam volentes plus sapere quam oportet processus nostros adversus ipsum Henricum de fratrum nostrorum consilio rite ac canonice promulgatos eorum crescente vesania corrigere, ymo verius annullare totaliter moluntur et prorumpentes ad verba, quibus sub appellationis temerarie vocabulo velare suas nequicias nitebantur, nonnullis falsis et notorie frivolis causis expressis eorum finibus non contenti, dum sub priorum excessuum oneribus lubricant, alienas sibi sarcinas assumere non formidant in apostolice sedis contemptum, Gerlaci archiepiscopi et ecclesie predictorum grave preiudicium, animarum suarum dispendium et scandalum plurimorum. Nos igitur, qui subditorum tranquillitatem querimus et ecclesiarum ac

gubernatorum ipsarum condiciones et status ex officii nostri debito cogimur indagare et ecclesias illas presertim, quarum regimini maius noscitur iminere discrimen, a nephari-
 5 orum ausibus preservare illesas ac in eos exercere ecclesiasticam disciplinam, qui pre-
 fate sedis mandata ad nichilum, quantum in eis est, reducere satagentes illis illudere
 non verentur, discretioni vestre per apostolica scripta^d mandamus, quatenus vos vel duo
 aut unus vestrum per vos vel alium seu alios omnia et singula in predictis nostris vobis
 directis litteris contenta iuxta ipsarum litterarum formam et continenciam executioni
 debite plenarie demandetis ac nichilominus de personis, nominibus et cognominibus
 10 omnium et singulorum, qui prefatum Gerlacum archiepiscopum per modum diete appel-
 lationis, provocationis, reclamationis, supplicationis, contradictionis seu protestacionis in
 assecutione pacifice possessionis et quasi ecclesie memorate necnon opidorum, castrorum,
 villarum, locorum, iurium et iurisdictionum, ornamentorum vasorumque argenteorum, rerum
 et bonorum quorumcumque ad eundem Gerlacum archiepiscopum et ipsam ecclesiam
 Maguntinam spectantium impedierunt vel impediunt, eisque in hac parte adherentium
 15 vos diligentius informantes ipsos ex parte nostra peremptorie citare curetis, ut infra
 certum terminum peremptorium competentem per vos eis super hoc prefigendum apo-
 stolico conspectui personaliter se presentent super predictis debite responsuri, facturi
 quoque et recepturi, quod iusticia suadebit, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxi-
 lio brachii secularis. Diem autem huiusmodi citationis et formam et quicquid super hiis
 20 duxeritis faciendum, nobis per vestras litteras harum seriem continentes intimare curetis.
 Volumus insuper, quod processus vestros super predictis habendos per edicta publica in
 locis proponenda et assignanda publicis, de quibus fuerit verisimilis presumptio, quod
 ad eorum, quos tanget, possint pervenire noticiam vel alias, prout melius et utilius vobis
 videbitur, ratione previa faciatis. Ceterum nostre intentionis existit, quod commissione
 25 huiusmodi non obstante predictus Gerlacus archiepiscopus iurisdictionem suam ordinariam
 super predictis et aliis ad eum spectantibus possit libere, quotiens oportunum extiterit
 et sibi videbitur, exercere.

Datum Avinione Non. Ianuarii, anno quinto.

158. CLEMENTIS VI. LITTERAE GRATULATORIAE
 KAROLO DIRECTAE.

1347. Ian. 6.

*Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) f. 199 nr. 877. Contulit F. Kern. —
 Ed. Klicman 837. — Extr. Werunsky 140; Sauerland III nr. 631.*

Reg. imp. VIII Pabste nr. 190.

35 Carissimo in Christo filio Carolo regi Romanorum illustri.

Regalis excellentie tue litteras per dilectum filium Aymericum de Claustro tuum
 familiarem et nuncium nostro apostolatui presentatas leta manu recepimus et earum
 seriem pleno collegimus intellectu. Cumque per eas te, fili carissime, in oppido Bunnensi
 tue coronacionis recepisse solennia et alia exercuisse gesta regalia, ut decebat, nobis
 40 ad consolacionem et gaudium intimaris, scire tuam regiam celsitudinem volumus, quod,
 cum ex tuis prosperis successibus prosperemur, hec nobis magne iocunditatis et exulta-
 cionis materiam ministrarunt, devotis precibus Dominum exorantes, ut ipse, qui nunquam

157. ^d) deest RA.

cessat a benedictionibus graciaram, super te iugiter suam benedictionem effundens tibi super tuis actibus director propicius et auxiliator benignus assistat. Tu vero, fili dilectissime, in eo, qui nunquam in se sperantes deserit, figens inter mundialium procellas turbinum anchoram spei tue semper ad illa, que sue maiestati grata et accepta esse credideris, dirigere studeas vota tua.

Datum Avinione VIII. Id. Ianuarii, anno quinto.

159. CLEMENTIS VI. LITTERAE AD EPISCOPUM CAMERACENSEM.

1347. Ian. 21.

*Reg. Vat. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) fol. 209^r nr. 928 (R). Descripsit F. Kern. — 10
Extr. Werunsky 141; Riezler 2316. — In forma integra ineditum.*

Reg. imp. VIII Pübste nr. 191.

Venerabili fratri Guidoni episcopo Cameracensi.

Fraternitatis tue litteras, per quas inter cetera edoceri seu certiorari postulabas a nobis, an carissimo in Christo filio nostro Carolo regi Roman(or)um illustri super hiis, que a regno vel imperio Roman(o) tenes ecclesie tue nomine, respondere ac parere teneris et debeas tanquam tali, recepimus et earum seriem intelleximus diligenter. Tu igitur prudentie, quam multipliciter super hiis in Domino commendamus, breviter respondemus, quod, cum^a pridem presentata nobis et fratribus nostris sancte Romane ecclesie cardinalibus electione de ipso in regem Roman(or)um promovendo in imperatorem soleniter et canonice, sicut ex eius inspectione constitit, celebrata, nos provida deliberatione super eadem electione aliisque ipsam tangentibus previa et de consilio fratrum ipsorum eiusdem regis approbantes¹ personam et alias, prout exigebat tanti arduitas negotii, procedentes mature ipsum Carolum regem^b Roman(or)um promovendum in imperatorem denominavimus et decrevimus ab omnibus nominandum eidemque parendum et obediendum ut tali, propter quod volumus, quod super hiis, que tenes ecclesie tue nomine a regno vel imperio predictis, [eidem]^c tamquam regi Roman(or)um rite promoti plenarie respondeas, pareas et intendas.

Datum Avinione XII. Kl. Februarii, anno quinto.

160. TESTIMONIUM DE IUDICIO TERRAE IN ROTENBURG.

1347. Ian. 23.

Originale in archivo generali regni Bavarieci 'Rotenburg Reichsstadt Urk. fasc. 15'. Descripsit R. Salomon. Pendet sigillum ex ipsa membrana. — Extr. Reg. Boica VIII, 93; Bensen 'Historische Untersuchungen über Rotenburg', 161 nr. 8; Weller 'Hohenlohisches Urkundenbuch' II, 622 nr. 741. — Ineditum.

Cf. infra ad Nov. 17. (Reg. imp. VIII nr. 430), et E. Mayer in 'Deutsche Zeitschrift für Geschichtswissenschaft. Neue Folge' I, 235.

159. ^a) sic R. ^b) rege R. ^c) deest R, supplevimus.

1) Cf. supra nr. 101. 102.

Ich Heinrich von Bloach, ein edelman, vergihe und tun kunt öffentlich mit disem brief allen lüten und sage ungeverlich uff minen cyt, daz mir wol wizzent und kunt ist als verre ich gedenke, daz man zu Rotenburg uff dem lantgerichte alle zu gericht hot mit oht und mit anleitt, als man ietzunt do pflegt zu rihten, als verre daz bistume zu
 5 Wirtzeburg get. Ich gedenk auch wol, daz daz selbe gerihte bi kunig Adolfes ziten gar veste und erlich besetzt waz und daz daz pfleger woren von dez riches wegen min herren seligen der von Limppurg und dor nach main alter herre her Krafft von Hohenloch, der beider diener ich waz, und auch von in und von andern erbern alten luten gehöht hon, daz si sprochen, daz ez von einem hertzen von alten ziten dar were
 10 kumen, und daz daz selbe gerihte nieman billicher besitzen solte danne ein frye oder einer dez riches dienstman mit guldinen sporen. Und dez zu urkunde der worheit gib ich disen brief versigelt mit minem insigele, durch besonderlich trüwe als ich dem riche schuldig, wanne min altvordern wilent dez riches dienstlüt sint gewesen.

Der brief wart geben an dem nehsten dienstage nach sant Agneten tag, anno
 15 Domini millesimo CCC^{mo}XLVII.

161. CLEMENTIS VI. LITTERAE DE STUDIO GENERALI IN CIVITATE PRAGENSI INSTITUENDO.

1347. Ian. 26.

*Originale (or.) in archivo universitatis Pragensis. Ad calcem legitur: Io. Senen.
 20 Bulla iam deest. Ed. adhibitis registris Vaticanis Klieman 845 ex or. Editionem repetimus.*

Reg. imp. VIII Pabste nr. 11.

In forma integra hae litterae repetitae sunt in chronico Francisci Pragensis ed. Loserth p. 589. De forma earum cf. Kaufmann in 'Deutsche Zeitschrift für Geschichtswissenschaft' I (1889) p. 135 et Kaufmann 'Die Geschichte der Deutschen Universitäten' II, 7. — Litteras regis habes infra ad 1348. Apr. 7.

Clemens episcopus servus servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam.

In suprema dignitatis apostolice specula quamquam insufficientibus meritis divine dispensacionis munere constituti ad universas fidelium regiones eorumque profectus et
 30 commoda tamquam universalis dominici gregis pastor commisse nobis speculationis aciem, quantum nobis ex alto permittitur, extendentes fidelibus ipsis ad querenda litterarum studia, per que divini nominis sueque catholice fidei cultus protenditur, iustitia colitur, tam publica quam privata res geritur utiliter omnisque prosperitas humane condicionis augetur, gratiosos libenter favores impendimus et opportune commoditatis^a auxilia
 35 impartimur. Nuper siquidem pro parte carissimi in Christo filii nostri Karoli regis Romanorum illustris nobis exposito, quod in hereditario regno suo Boemie multisque aliis eidem regno finitimis regionibus atque terris generale studium, quod in illis partibus summe foret expediens, non habetur, quodque metropolitana Pragensis civitas in ipsius regni medio locoque saluberrimo^b sita et a^c diversarum partium gentibus frequen-
 40 quantata ac in victualibus aliisque vite necessariis copiosa ad huiusmodi generale regendum, cum particulare dudum in ea fuerit, studium accommoda multum existeret: nos considerantes eximiam devocionis et fidei puritatem, quam tam ipse Karolus et prede-

cessores sui, Boemie reges, quam eiusdem regni incole ad sanctam Romanam ecclesiam gessisse ac ipsi Karolus rex et incole gerere dinoscuntur, ferventi desiderio ducimur, ut regnum ipsum, quod divina bonitas multitudine populi rerumque copia predotavit, fiat litterarum fertilitate fecundum ac in eo, quemadmodum auri et argenti fore dinoscitur, sic scienciarum prevalentium sit minera, ut viros producat consilii maturitate conspicuos, virtutum redimitos ornatibus ac diversarum facultatum dogmatibus eruditos, sitque ibi fons irriguus, de cuius plenitudine hauriant universi litteralibus cupientes imbui documentis. Hiis igitur omnibus et presertim amenitatibus civitatis prefate diligenti examinatione pensatis ad huiusmodi universale non solum premissorum eiusdem regni et regionum circumadiacencium incolarum sed etiam aliorum, qui de diversis mundi partibus ad eandem confluent civitatem, commodum et profectum paternis affectibus anhelantes, dicti regis supplicacionibus inclinati de fratrum nostrorum consilio apostolica auctoritate statuimus. ut in dicta civitate Pragensi perpetuis futuris temporibus generale studium vigeat in qualibet licita facultate, et quod legentes et studentes ibidem omnibus privilegiis, libertatibus ac immunitatibus concessis doctoribus, legentibus et studentibus commorantibus in studio generali gaudeant et utantur: quodque illi, qui processu temporis sciencie margaritam fuerint in illa facultate, in qua studuerint, assecuti sibi que docendi licentiam, ut alios erudire valeant, ac magisterii honorem seu titulum peccierint impartiri, per magistros seu magistrum illius facultatis, in qua examinacio fuerit facienda, . . . archiepiscopo Pragensi, qui est pro tempore, presententur^d, idem quoque archiepiscopus doctoribus et magistris in eadem facultate inibi actu regentibus convocatis illos in hiis, que in promovendis ad doctoratus seu magisterii honorem requiruntur, per se vel alium iuxta modum et consuetudinem, que super talibus in generalibus studiis observantur, examinare studeat diligenter eisque, si ad hoc sufficientes et idonei reperti fuerint, huiusmodi licentiam tribuat ac honorem seu titulum conferat magistralem. Illi vero, qui in eodem studio dicte civitatis examinati et approbati fuerint ac docendi licentiam et honorem seu titulum magisterii obtinuerint, ut est dictum, extunc absque examine ac approbatione alia regendi et docendi tam in civitate predicta quam alibi ubicumque, quibuscumque tam dicte civitatis quam quorumlibet aliorum locorum seu generalium studiorum, in quibus voluerint regere vel docere, statutis et consuetudinibus contrariis apostolica vel alia quacumque firmitate vallatis nequaquam obstantibus, plenam et liberam habeant facultatem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre constitutionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignacionem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum^e Avinione septimo Kal. Februarii, pontificatus nostri anno quinto.

162—169. LEGATIO GERALDI DE MAGNACO.

1347. Mart. 3. — Apr. 27.

162—165. SCRIPTA PAPAÆ.

162. *Litterae conductus pro legato.* — Mart. 3.

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) nr. 1377 (R). Descripsit R. Salomon. — Extr. Riezler 2318; Klieman 853.

161. ^d) presentetur or. ^e) deest ed.

Venerabilibus fratribus etc. ut supra* usque pervenerint.

Cum nos dilectum filium magistrum Geraldum de Magnaco archidiaconum de Baltiesio in ecclesia Constanciensi, capellanum nostrum, apostolice sedis nuncium, ad carissimi in Christo filii nostri Caroli regis Roman(or)um illustris presentiam pro certis negociis destinemus, etc. ut supra** excepto in summa, que est quatuor floren(or)um.
Datum Avinione V. Non. Marcii, anno quinto.

163. *Litterae credentiales.* — Mart. 19.

Ibidem nr. 1069. Contulit F. Kern. — Ed. Klicman 859. — Extr. Werunsky 142. Reg. imp. VIII Pübste nr. 192.

10 Carissimo in Christo filio Carolo regi Romanorum illustri.

Ecce, fili carissime, quod dilectum filium magistrum Geraldum de Magnaco archidiaconum de Baltiesio in ecclesia Constanciensi, capellanum nostrum tuumque consiliarium, ad tue celsitudinis presentiam super certis negociis destinantes eidem, de cuius fidelitate ac circumspeccione plenam gerimus fiduciam, quedam imposuimus specialiter tue
15 magnificentie regie vive vocis oraculo serius explicanda, super quibus sibi a te fidem petimus credulam adhiberi.

Datum Avinione XIII. Kal. Aprilis, anno quinto.

*) = nr. 1371 eiusdem registri: patriarchis, archiepiscopis et episcopis ac dilectis filiis electis, abbatibus, prioribus, decanis, prepositis, archidiaconis, archipresbiteris, plebanis, rectoribus
20 et aliis ecclesiarum prelatis vel eorum vices gerentibus ac personis ecclesiasticis quibuscumque religiosis et secularibus et ecclesiarum ac monasteriorum capitulis et conventibus exemptis et non exemptis Cisterciensis, Cluniacensis, Cartusiensis, Premonstratensis, Camaldulensis, Grandimontensis, Vallisumbrose, sanctorum Benedicti et Augustini et aliorum ordinum necnon magistris, prioribus et preceptoribus sancti Iohannis Ier(osoly)mitani, beate Marie Teutonicorum, Calatraveusis et Humiliatorum hospitalium sive domorum ac aliis universis et singulis, ad quos
25 presentes littere pervenerint.

**) = nr. 1375 eiusdem registri: universitatem vestram rogamus et hortamur attente per apostolica vobis scripta mandantes, quatenus eundem episcopum, cum per partes vestras transitum fecerit, ob reverentiam apostolice sedis et nostram benigne recipientes et gratiose tractantes
30 sibi diebus singulis eundo ad dictas partes et in eis morando ac redeundo de illis eidem in octo florenis auri pro suis necessariis et de securo conductu necnon evectioibus, si sue forsan in via decesserint vel defecerint, vobis, quam primum fieri poterit, restituendis, cum super premissis per eundem episcopum vel eius nuncium fueritis requisiti, liberaliter providere curetis. Et quia onera in partes divisa facilius perferuntur, volumus, quod, si eundem episcopum in
35 aliquibus locis vel loco morari pro eisdem negociis contingeret, vos fratres patriarche, archiepiscopi, episcopi alieque persone ecclesiastice non solum earundem sed etiam vicinarum partium, sicut ipse episcopus pro huiusmodi oneribus dividendis et facilius supportandis expedire viderit, contribuere in subventionem teneamini suprascripta, sic itaque mandatum nostrum huiusmodi efficaciter adimplentes, quod devotionem vestram exinde comendare merito valeamus. Alioquin sententiam, quam idem episcopus etc. ut supra† usque quomodolibet impediri.

†) = nr. 1369 eiusdem registri: per se vel alium rite tulerit in rebelles, super quo sibi tenore presentium auctoritate apostolica concedimus potestatem, ratum habebimus et faciemus auctore Domino usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari. Non obstantibus si vobis vel vestrum alicui vel aliquibus aut quibuscumque locis
45 vel ordinibus communitur vel divisim a sede sit indultum predicta, quod nunciis sedis eiusdem procuracionem aliquam exhibere vel in ea contribuere, nisi ad vos declinaverint, minime teneamini et ad id compelli aut quod interdicti, suspensi vel excommunicari non possitis per litteras apostolicas, que de indulto huiusmodi et toto tenore ipsius plenam et expressam non fecerint mentionem, et quibuslibet privilegiis quibuscumque personis, locis vel ordinibus sub quacumque forma vel expressione verborum
50 ab eadem sede concessis, de quibus quorumcumque totis tenoribus in uestris litteris mentio sit habenda, per que mandati nostri effectus valeret quomodolibet impediri.

164. *Litterae de electione Karoli et de conductu praestando diversis directae.* —
Apr. 5.

Ibidem nr. 1166—1172 (R). *Contulit* R. Salomon. — *Ed. Klicman* 865. — *Extr. Werunsky* 146; *Lang, Acta Salzburgo-Aquilejensia I* (1903) p. 294 nr. 381 (R nr. 1171, 1172).
Reg. imp. VIII Pabste nr. 193. 5

Venerabili fratri Iohanni archiepiscopo Mediolanensi et dilecto filio nobili viro Luchino de Vicecomitibus de Mediolano nostris et ecclesie Romane fidelibus et devotis.

Sicut ad vestram et communem aliorum noticiam credimus pervenisse, dudum presentata nobis et fratribus nostris sancte Romane ecclesie cardinalibus electione de persona carissimi in Christo filii nostri Caroli regis Romanorum illustris in regem Roman(orum) promovendum in imperatorem per electores imperii, qui potuerunt et debuerunt interesse, solemniter celebrata et pro parte ipsius regis petitis et supplicatis per nosque adhibitis et servatis illis, que super talibus peti et supplicari ac adhiberi et observari consueverunt, et alia debita maturitate servata nos eandem electionem tanquam iuste, rite ac legitime factam admisimus et personam dicti regis approbavimus eumque regem Romanorum denominavimus et decrevimus nominandum eidemque fore obediendum et parendum^a ab omnibus sicut tali. Quocirca vos attentius exhortamur, quatenus eidem regi super hiis, que spectant ad regnum Roman(um) et imperium, plenarie pareatis^b et assistatis eidem auxiliis, consiliis et favoribus oportunis, ut proinde nostram et apostolice sedis gratiam eiusdemque regis benivolentiam vobis uberius vendicetis. Ceterum cum nos dilectum filium magistrum Geraldum de Magnaco archidiaconum de Bautesio in ecclesia Constanciensi capellanum nostrum, apostolice sedis nuncium, ad eiusdem regis presentiam pro certis negociis destinemus, exhortationibus nostris adicimus, ut ipsum nuncium favorabiliter recomendatum habentes eidem suisque familiaribus pro personis et rebus eorum de securo conductu in terris et districtibus vestris provideri libere faciatis. 15

Datum Avinione Non. Aprilis, anno quinto.

Item in eundem modum . . . duci et co(mmun)i Venetorum. Datum ut supra.

Item in eundem modum Iacobo de Carraria de Padua. Datum ut supra.

Item in eundem modum Mastino et Alberto de la Scala. Datum ut supra. 30

Item in eundem modum Ludovico de Gonzaga de Mantua. Datum ut supra.

Item in eundem modum dilecto filio nobili viro Alberto duci Austrie. Datum ut supra.

Item in eundem modum venerabili fratri . . . archiepiscopo Salzbergensi. Datum ut supra. 35

165. *Litterae ad reginam Romanorum.* — Apr. 5.

Ibidem f. 261 nr. 1173. *Contulit* F. Kern. — *Ed. Klicman* 866.

Carissime in Christo filie Blanche regine Roman(orum) illustri.

Quia de statu tuo, filia carissima, et carissimi in Christo filii nostri Caroli regis Roman(orum) illustris, viri tui, letamur prospero et illum audire felicem sepius nos delectat, celsitudinem tuam rogamus regiam et hortamur, quatenus de illo nos, quociens oportunum extiterit, procures efficere cerciores, certam de nobis fiduciam habitura, quod nos et sedem apostolicam super tuis oportunitatibus, quantum cum Deo fieri poterit, propicios reperies et benignos. 40

Datum Avinione Non. Aprilis, anno quinto. 45

164. a) phendum R. b) pheatis R.

166—169. INSINUATIO APPROBATIONIS
ET ALTERA RENOVATIO PROMISSIONUM IN FAVOREM ECCLESIAE
ROMANAE DATARUM.

1347. Apr. 27.

5 Cf. H. Otto in *‘Quellen und Forschungen’* IX, 331. — Cf. etiam supra ad 1346. Apr. 22. (nr. 9—13), Sept. 19. (nr. 91. 92), Sept. 30. (nr. 96. 97), Dec. 4. (nr. 149), infra ad 1355. Apr. 5. (Reg. imp. VIII nr. 2016).

166. *Renovatio promissionum maximarum, super revocatione processuum, de Ludovico Bavaro impugnando. — Apr. 27.*

10 *Originale in archivo Vaticano arm. I e. 7 nr. 1. Contulit F. Kern. In plica legitur: Gerungus de Medlico, in verso habetur: XVII. R. Sigillum deest filis sericis rubri flavique coloris relictis. — Notatur in catalogo chartarum archivi sanctae Romanae ecclesiae a. 1366. confecto ap. Muratori ‘Antiquitates Italicae’ VI, 99 C.*

Reg. imp. VIII nr. 319.

15 Sanctissimo in Christo patri et domino suo domino Clementi sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici Carolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex cum reverentia debita et devota pedum oscula beatorum.

‘Summis et ferventibus desideriis — nullatenus veniemus.’ supra nr. 149 p. 232 lin. 1 — p. 236 lin. 42.

20 Et ad predictorum omnium perpetuam rei memoriam ac sancte Romane ecclesie ac sedis apostolice et Romanorum pontificum securitatem atque cautelam presentes scribi litteras et regie maiestatis sigillo fecimus communiri, promittentes et obligantes nos cum omni efficacia et effectu, quod post imperialis dyadematis coronationem suscep-
tam predicta omnia ratificabimus, confirmabimus et recognoscemus et faciemus et ser-
vabimus atque iurabimus et de supradictis omnibus infra octo dies nostras patentes
25 dabimus litteras quadruplicatas harum seriem continentes ad perpetuam rei memoriam et ad securitatem et cautelam vestram et successorum vestrorum et sancte Romane ecclesie et sedis apostolice imperialis maiestatis typario communitas.

Datum Tridenti V. Kal. Maii, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo
30 septimo, regnorum vero nostrorum anno primo.

167. *Instrumentum notarile super insinuatione litterarum approbationis et super renovatione promissionum. — Apr. 27.*

Originale (or.) ibidem nr. 18. Contulit R. Salomon. Pendet sigillum Geraldii de Magnaco filis sericis viridis coloris. — Notatur in catalogo supra ad nr. 166 citato col. 99 B.

35 *Reg. imp. VIII nr. 319.*

In nomine Domini nostri Iesu Christi amen. Anno nativitatis eiusdem millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indictione quintadecima, die vigesima septima mensis Aprilis, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini domini Clementis divina providentia pape VI. anno V, in presentia mei notarii publici et testium^a infrascriptorum
40 personaliter constitutus venerabilis et discretus vir magister Geraldus de Magnaco archi-

167. ^a) testiu or.

diaconus de Balthesio in ecclesia Constantiensi, eiusdem domini pape capellanus cum ea, qua decuit, reverentia dedit, presentavit et assignavit serenissimo principi et domino domino Carolo Dei gratia Romanorum regi semper augusto et Boemie regi cum reverentia debita recipienti eiusdem domini regis approbationis litteras apostolicas vera dicti domini pape bulla plumbea in filis sericis more Romane curie bullatas, quarum principium tale est: Clemens episcopus servus servorum Dei carissimo in Christo filio Carolo regi Romanorum illustri salutem et apostolicam benedictionem. Romanus pontifex, cui rex eternus et summus in persona beati Petri apostoli, eterne vite clavigeri, celestis simul et terreni iura imperii et plenitudinem potestatis concessit, supra cunctos etc. Finis vero ipsarum talis est: Ad celestis et eterni regni provehi gloriam merearis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum concessionis, nominationis, denuntiationis, declarationis, assumptionis, approbationis, constitutionis et suppletionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Avinione VIII. Idus Novembris, pontificatus nostri anno V.¹

Post quarum litterarum presentationem et receptionem, ut premititur, reverendus idem magister Geraldus mandavit et fecit ibidem presentibus infrascriptis testibus per me subscriptum notarium legi quasdam alias litteras apostolicas in cordula canapis more Romane curie iuxta modum pretactum bullatas: in quibus sibi, ut prima facie apparebat, mandabatur, quod certas a prefato domino rege promissiones, iuramenta et concessiones reciperet iuxta earundem litterarum apostolicarum continentiam et tenorem². Quarum litterarum auctoritate dictus magister Geraldus ibidem secundum formam mandati huiusmodi super prestandis et faciendis promissionibus, iuramentis et concessionibus eisdem predictum dominum regem attentius requisivit. Qui quidem dominus rex ad requisitionem huiusmodi ibidem in instanti reverenter et devote in manibus antedicti magistri Geraldus de Magnaco supradicti domini pape, successorum suorum, sacrosancte Romane ac universalis ecclesie et sedis apostolice nomine recipientis omnes et singulas promissiones, iuramenta et concessiones infrascriptas sigillatim et specificè tactis corporaliter sacrosanctis euangeliis renovavit, fecit, prestitit, approbavit, ratificavit et confirmavit per omnia in hec verba:

'Sanctissimo in Christo patri — anno primo.' *supra nr. 166.*

Quibus quidem promissionibus, iuramentis et concessionibus necnon omnibus aliis et^b singulis^b suprascriptis per prefatum dominum regem, ut premititur, sigillatim et specificè, tactis corporaliter sacrosanctis euangeliis, renovatis, factis, prestitis, approbatis, ratificatis et confirmatis et per supradictum magistrum Geraldum ab eodem domino rege receptis idem magister Geraldus de prestatione ac receptione huiusmodi necnon de supradictarum litterarum approbationis presentatione ac premissis omnibus et singulis per me subscriptum notarium fieri sibi peccit publicum instrumentum, quod etiam sui sigilli munimine mandavit et fecit^b roborari.

Actum Tridenti in castro episcopali Boni Consilii, in superiori episcopali camera eiusdem castri, anno, indictione, die, mense et pontificatu quibus supra, presentibus reverendis in Christo patribus dominis Nicolao Tridentino et Ulrico Curiensi episcopis ac venerabilibus et discretis viris dominis Nicolao decano Olomucensi, supradicti domini regis cancellario, Iescone preposito capelle regie Omnium sanctorum in castro Pragensi, Petro de Luna Olomucensis, Bohussione de Purdobicz Pragensis et Nicolao dicto Sortes Laudunensis canonicis ecclesiarum, necnon illustri et magnifico principe domino Nicolao

167. ^b) *in loco raso or.*

1) *Supra nr. 102.* 2) *Supra nr. 149.*

Opavie et Ratiborie duce ac nobilibus viris dominis Smylone de Vetovia, Swincone Lepore, Buscone de Wilhortiez et Purchardo Monacho de Basilea militibus Olomucensis et Pragensis dioc(esium) testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

(S. N.) Et ego Gerungus Hartmanni de Medlico clericus Pataviensis dioc(esis),
 5 publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius, predictarum litterarum approbation(is)
 presentation(i) neenon supradictarum promissionum, iuramentorum et concessionum
 renovat(ioni), prestat(ioni), approbat(ioni), ratificat(ioni) et confirmat(ioni) ac ipsorum
 10 recept(ioni) et omnibus aliis et singulis suprascriptis una cum prenomminatis testibus anno,
 indictione, die, mense, pontificatu et loco predictis presens f[ui ips]jaque omnia et singula
 ad requisitionem sepedicti magistri Geraldii de Magnaco propria manu scripsi et in hanc
 publicam formam redegi signoque meo consueto signavi rogatus in testimonium et
 certitudinem omnium premissorum.

168. *Renovatio promissionum super facto regis Francie. — Apr. 27.*

Originale (or.) in archivo Vaticano arm. C fase. 37 nr. 11. Contulit F. Kern. Pendet
 15 *sigillum maiestatis laesum filis serieis rubri flavique coloris.*

Reg. imp. VIII nr. 320.

Quae eum promissionibus supra nr. 11 et renovatione supra nr. 92 concordant, typis
minoribus excussa sunt. — Cf. p. 22 lin. 28 sqq. et p. 122 lin. 42 sqq.

Sanctissimo in Christo patri ac domino suo domino Clementi sacrosancte Romane
 20 ac universalis ecclesie summo pontifici Karolus Dei gracia rex Romanorum semper
 augustus et Boemie rex cum reverencia debita pedum oscula beatorum.

Rex pacificus, qui pia miseracione solium regni nostri sue clemencie roborat
 auxilio, licet sacre institucionis cloquia preceptis sint plena dominicis, de dilectione
 tamen proximi, per quam vere caritatis perfectio solidatur, nobis relinquens exemplum,
 25 ut eius vestigia imitemur^a, mandatum tradidit speciale. Nos igitur hec eius instar
 intra claustrum devoti pectoris attendentes, et ut hiis, que dissidii materia possent esse,
 solerti prevencione, antequam ordiantur, salubriter prescis nostri fideles et subditi in
 pacis multitudine et requie opulenta, ad quorum considerationem nonnunquam noctes
 30 transimus insompnes, valeant delectari, ob reverenciam sanctitatis vestre et pro bono
 pacis de et super omnibus et singulis litibus, questionibus, causis, controversiis et querelis, que
 inter reges seu imperatores Roman(or)um et regnum ac imperium Roman(um) ex una parte et
 serenissimum principem dominum Philippum Dei gracia regem Francorum illustrem, sororium
 nostrum carissimum, suosque predecessores et successores in regno Franc(ie) predicto ipsumque
 35 quecumque, quantacumque et qualiacumque sint et ex quacumque causa hactenus extiterint et
 exorte fuerunt, vertuntur, vertentur seu verti et oriri poterunt quoquomodo, sanctitatis vestre,
 que inter Deum et hominem noscitur mediatrix, omnimode voluntati, ordinationi et disposi-
 tion(i)* successorumque vestrorum Romanorum pontificum, qui pro tempore fuerint, exnunc prout
 extunc sponte, sollenniter, realiter et efficaciter nos^b submittimus, ac promittimus bona fide et ad
 40 sancta Dei euangelia a nobis corporaliter tacta iuramus, quod omni ordinationi et dispositioni
 sanctitatis vestre successorumque vestrorum predictorum in hiis omnibus parebimus, stabimus
 et acquiescimus et eas recipiemus, acceptabimus ac plene servabimus et tenebimus, easque ordi-
 nationes promittimus* tenere* et inviolabiliter observare ac contra eas vel ipsarum aliquas
 nullo unquam tempore facere vel venire per nos vel alium seu alios directe vel indirecte,
 45 publice vel occulte, aliqua racione vel causa seu quovis modo, ingenio vel colore. In

168. ^a) sic pro imitemur or.

^b) deest or., supplevimus secundum litteras priores.

quorum omnium testimonium et ad certitudinem pleniorē presentes iuximus nostre maiestatis sigilli appensione muniri.

Datum Tridenti anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, V^o Kl. Maii, regnorum nostrorum anno primo.

169. *Concessio de processibus annullandis. — Apr. 27.*

5

Originale ibidem nr. 10. Contulit F. Kern. In verso legitur: R. Sigillum deest filis sericis rubri flavique coloris relietis. — Notatur in catalogo supra ad nr. 166 citato col. 99 D, die falso indicato.

Reg. imp. VIII nr. 321.

Quae cum litteris supra nr. 10 c. II, 92, 97, 149 concordant, typis minoribus excussa sunt.

Sanctissimo in Christo patri ac domino suo domino Clementi sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici . . Karolus Dei gracia rex Romanorum semper augustus et Boemie rex cum reverencia debita pedum oscula beatorum.

Ob reverenciam . . sanctitatis vestre et propter* bonum pacis eidem s(anctitati) concedimus plenam et liberam potestatem quietandi et remittendi omnibus et singulis civitatibus et communitatibus quorumcunque locorum *parcium Ytalie necnon et quibuslibet personis singularibus parcium earundem, cuiuscumque status et condicionis existant, omnes iniurias, rebelliones, inobediencias et offensas commissas hactenus quancumque et quocienscumque contra imperium et reges ac imperatores Roman(or)um seu officiales, ministros vel gentes eorum, ac eciam processus quoscumque et sentencias inde sequas, quatenus ad reges et imperatores Romanorum, qui fuerint pro tempore, pertinuit cognicio et punicio predictorum et ad nos* illorum prosecucio iure regni vel imperii potest aliqualiter pertinere. tollendi, cassandi, revocandi et totaliter annullandi penasque quaslibet corporum et honorum, multas eciam et infamias a iure vel homine illorum excessuum occasione vel causa inflictas vel infligi possibles in futurum remittendi et penitus abolendi ac contra predictos excessus, processus, sentencias, penas et infamias huiusmodi in integrum restituendi et alias de illis et super illis omnibus et singulis, quancumque et quocienscumque s(anctitati) v(estre) placuerit, insimul vel divisim per s(anctitatem) v(estram) vel alium ordinandi et disponendi alte et basse pro libito voluntatis. quicquid placuerit eidem s(anctitati), et hoc in scriptis vel sine scriptis, nobis* absentibus et non vocatis nec alio quocumque pro nobis* eciam requisito. Ratum* et gratum pro nobis et successoribus nostris regibus et imperatoribus Roman(or)um perpetuo habituri promittimus, quicquid super premissis, eorum quolibet per s(anctitatem) predictam remissum, sublatum, cassatum, annullatum, revocatum, abolitum et restitutum fuerit vel quomodolibet ordinatum. *Potestatem autem premissam durare volumus per annum integrum computandum a tempore, quo* dicte concessionis et potestatis licteras s(anctitati) v(estre) fecerimus assignari: eo tamen adiecto, quod. si* durante anno predicto illi vel aliqui ex eis, de quibus premittitur, nobiscum amicabiliter convenirent, possimus eis vel pro eis remissionem et alia premissa facere, concessione s(anctitatis) predictae super hiis facta nequaquam obstante, que tamen in suo pleno effectu remaneat quoad omnia alia, de quibus sic non duxerimus ordinandum. In quorum omnium testimonium et ad certitudinem pleniorē presentes fieri iussimus et nostre maiestatis sigilli appensione muniri.

Datum Tridenti anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, V^o Kal. Maii, regnorum nostrorum anno primo.

170—223. SCRIPTA DE SERVITIO MILITARI
PRAESTANDO.

1347. Apr. 13. — Aug. 21.

Inedita proponimus ex originalibus in archivo Confluentino asservatis. Praeter nr. 210. 212. 214. 219 omnia descripsit R. Salomon. Nonnulla notavit Dominicus 'Baldewin von Lützelburg' p. 472 sq. — Cf. etiam supra nr. 44—49. 76—81.

170. *Scriptum Petri dicti Wye. — Apr. 13.*

Pendet sigilli fragmentum ex ipsa membrana. In margine inferiori manu coeva notatum est: Excep(it) Io(hannem) comitem de Spanh(eim).

10 Ich Peter genant Wye, ein ritter, dun kunt allen luden und bekennen uffentlichen
an disem brive, das der erwerdige in Gode vader und herre min herre her Baldewin
ertzebischof zu Trire mich zu dynere gewunen hait, also das ich yme und sinem stifte
dynen sal wider sine viende, di er itzunt hait, und mit namen wider hern Ludewigen
von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und alle, dy sich dar zu
15 mengent und auch unsers egenanten herren von Trire viende werdent. Und sal ich dem
vorgenanten mime herren von Trire getruweliche dynen selb dritte gewapent, das ist
mit tzwein helmen und eyne panczeir wol geriden und erzuget, wa er iz bedarf, uf sine
kost und verlust, als gewonlich ist, den gantzen crig usz und biz der vorge(ant) min
herre von Trire und sin stift mit dem egenanten herrn Ludewige von Beyern und mit
20 allen sinen helferen und di sich hi enbinnen in disen crig mengen und di mines egenanten
herren viende iczunt sin oder werdent, genczeliche gesunet wirdet. Und hait der vor-
gen(ante) min herre von Trire mir dar umb gegeben und wol bezalet funfzig cleine
gulden von Florence gudes goldes und gewichtes, der ich in quijt, ledig und lois sagen
an disem brive. Und des zu urkunde und stedicheit han ich min ingesigel an disen
25 brif geheuket.

Der gegeben ist du man zalte nach Cristus geburte dusent drehondert siben und
virzig jare, uf den druzehenden dag des mandes den man nennet Aprilis in latine.

171. *Scriptum Bartholomaei dicti Rupsac de Manderscheid. — Apr. 13.*

Pendet sigillum parvum ex ipsa membrana.

30 Ich Bartholomeus genant Rupsac von Manderscheid dun kunt allen luden, das ich
dem erwerdigen in Gode vader und herren mime herren hern Baldewine ercebischo(ve)
zu Trire gelobet han und geloben an disem brive in guden truwen an eides stat getruwe-
liche zu dynende gewapent, sa ich allerbest vermach, uf sine gnade wider sine viende,
di er itzunt hait, und nemeliche wider hern Ludewige von Beyern, der sich keyser
35 nennet, und alle sine helfere und alle, di sich darzu mengent und auch unsers egenanten
herren von Trire viende werdent. Und sal ich den dienst dun, wa der vorge(ante) min
herre von Trire des bedarf, uf sine kost und verlust, als gewonlich ist, den gantzen crig
usz und biz der vorge(nan)te) min herre von Trire mit dem egen(anten) hern Ludewige
von Beyern und mit allen sinen helferen und di sich hi enbinnen in disen crig mengent
40 und di mines egenanten herren viende werdent oder itzunt sint, genczeliche gesunet
wirdet. Und hait mir der vorge(ante) min herre von Trire uf alsulichen dienst geluwen

funfzehen cleine gulden von Florentze gudes goldes und gewichtes, di ich bereide entphangen han. Und des zu urkunde han ich gebeden den strengen ritter hern Peter Wye von Dune, want ich kein eygen ingesigel enhan, daz er sin ingesigel an disen brif wolle henken. Und ich Peter Wye ritter vorgebant bekennen uffenliche an disem brive, das ich min ingesigel durg bede des vorgebant Bartholomeus an disen brif han^a 5
gehangen.

Der gegeben ist du man zalte nach Cristus geburte dusent drehondert siben und virzig jare, uf den druzehen dag des mandes den man nennet Aprilis in latine.

172. 173. *Scripta Conradi Colbe de Boppardia et Canonis de Sterrenberg. — Apr. 23.* 10

Cum practer minutias duo scripta inter se ad litteram concordent, textum integrum litterarum Conradi Colbe tantum (C) proponimus, aliarum (S) varias lectiones in annotationibus adiungentes. In nr. 172 sigillum pendet loro membranaceo, in nr. 173 iam desideratur.

Ich Conrad Colbe von Boparten*. eyn wolgeborn knecht, dūn kunt allen luten und bekennen uffentlichen an diesem brive, daz der erwerdige in Gote vater und herre min herre her Baldwin erzeb(ischof) zū Trire^a mich zū dyenere^b gewonnen hat, also daz ich yme^c und sine^d stifte dienen sal selb andere, daz ist mit eynem geconeten helme und mit eynem panczire wol gerieten^e und ertzuet, wider sine viende, die er iczunt hat, und mit namen wider hern Ludewigen von Beyern, der sich keyser nennet, und alle 20 sine helfere und diener und alle, die sich dar zū mengent und ouch mins egenanten herren von Triere viende werdent. Und sal ich dem vorgebant minem herren von Trire^f getruwelichen dienen, wo er ez bedarf, uff sine kost und verlust, als gewonlich ist, biz die criege mit minen^g herren und sinem stifte von Triere vorgebant gar und genczlichen gesunet werden. Und hat der vorgebant min herre von Triere mich yme 25 und sinem stifte zu burgmanne gewūnnen und mir dar umb und minen^g vorgebant dienst hundert cleyne gulden gegeben, der ich yn quit, ledig und los sagen an disem brive. Und^h des zū urkunde han ich min ingesigel an diesen brif gehangen.

Datum anno Domini M^oCCC^oXL^o septimo, die XXIII. mensis Aprilis.

174. *Scriptum Heinrichi Symon. — Apr. 26.* 30

Pendet sigillum loro membranaceo.

Ich Henne Symon, ein wolgeborn knecht, dūn kunt allen luten und bekennen uffentlichen an diesem brive, daz der erwerdige in Gote vater und herre min herre her Baldwin erzebysschof zū Tryre mich dem dorchlüchtigen herren hern Karle Romschem kūnige und yme und sinem stifte zu Tryre zū diener gewonnen hat, also daz ich yn 35 und dem stifte dienen sal wieder hern Ludewigen von Beyern, der sich keiser nennet, und alle sine helfere und diener und alle, die sich dar zū mengent und ouch die miner vorgebant herren viende iczunt sint oder noch werdent, ane alleine minen herren hertzoge Ruprechten, uf des schaden und gūt ich nit riden ensal, ane alle geverde. Und sal den vorgebant minen herren und dem stifte zu Tryre getruwelichen dienen selb 40

*) Cone von Sterrenberg S.

171. ^{a)} *supra lin. add. or.*

172. 173. ^{a)} Trier[e] S. ^{b)} dienere S. ^{c)} yme S. ^{d)} sinem S. ^{e)} gerieden S. ^{f)} Triere S.
^{g)} minem S. ^{h)} und om. S.

ander, daz ist mit eynem gecrondem helme und mit einem pantzire wol geriden und irzüget, wo sie des bedorfen, uf ir kost und vorlust, als gewonlich ist, als lange biz daz die criege alle mit mine(m) egen(antem) herren und dem stifte von Tryre gentzlichen und gar versünet werden. Und hat mir dar umb min vorgen(anter) herre von Tryre
 5 gegeben drizieh phunt Heller, der ich yn quit, ledig und los sagen an disem brieve. Und des zû urkunde, wan ich nit eygens ingesigels enhan, so han ich gebeden und biden an disem brieve den erbern strengen ritter hern Heimr(ieh) Beyer den alden, daz er sin ingesigel an disen brief wolle henken. Und ich Heimr(ieh) Beyer ritter bekennen mieh, daz ich dorch bede Hennen Symons min ingesigel an disen brief han gehalten.
 10 Datum Treveris XXVI. die mensis Aprilis, anno Domini MCCCXL septimo.

175. *Scriptum Petri Hilsheymer. — Apr. 26.*

Pendent duorum sigillorum fragmenta loris membranaceis.

Ieh Peder Hilsheymer, ein wolgeborn knecht, dun kunt allen luten und verjehen uffentlichen an diesem brieve, daz der erwerdiger in Gode vater und herre min herre
 15 her Baldewin ertzeysschhof zû Tryre mich dem dorchlutigem herren hern Karle^a Rom-schem künige und yme und sinem stifte zû Tryre zû diener gewonnen hat, also daz ich yn und dem stifte zû Tryre dienen sal wieder hern Ludewigen von Beyern, der sich keiser nennet, und alle sine helffere und diener und alle, die sich dar zû mengent und die miner vorgen(anten) herren viende itzunt sint oder noeh werdent, ane alleine wider
 20 minen herren . . hertzoze Ruprehte, uf des schaden und gut ich nit riden sal, ane alle geverde. Und sal ich den vorgenanten minen herren und dem stifte getruwelichen dienen selb ander, daz ist mit eynem gecrondem helme und mit einem pantzire wol geriden und irzüget, wo sie des bedorfen, uf ir kost und verlust, als gewonlich ist, als lange biz die criege alle mit minen herren und dem stifte vorgen(ant) gentzlichen und
 25 gar versunet werdent. Und hat der vorgen(ante) min herre von Tryre mir dar umb drizig phunt Heller gegeben, der ich yn quit, ledig und los sagen an disem brieve. Des zû urkunde, wan ich eygens ingesigels nit enhan, so han ich gebeden und biden an disem brieve die strengen ritter hern Heinrich Beyer von Boparten den alden und hern Peder Vos von Bacherachen, daz sie ir ingesigel an disen brief wollen henken. Und
 30 wir Heinrich und Peder rittere vogenant bekennen, daz wir dorch bede willen Pedir Hilsheimers vogen(ant) unsir ingesigel an disen brief han gehalten.

Datum Trev(eris) die XXVI. mensis Aprilis, anno Domini MCCCXL septimo.

176. *Scriptum Wynandi et Nicolai de Novo Castro. — Apr. 27.*

Pendet sigillum unum loro membranaceo; alterum iam desideratur.

Wir Wynaud und Clays von der Nuwerburg wilne Dyderiches sône genant Vlozze
 35 von Hymmenrode dūn kunt allen luden und bekennen uffentlich an disem brief, daz der erwirdig in Got vater und herre unser herre herre Baldewin erzbischof zû Trire uns zû dÿnern gewūnnen hat, also daz wir ym und sime stifte dyenen sollen mit einer platen und mit eime pantziere wol geriden und gezuget wider sine vyande, die er iezūnt hat,
 40 und mit namen wider hern Ludewigen von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helffere und dyenere und alle, die sich dar zû^a mengent und auch die unsers egenanten herren von Trire vyande werdent. Und sollen wir dem vorgen(antem) unserm

175. ^a) r *super lin. add. or.*

176. ^a) *praecedat yn cancellatum or.*

herren von Trire getruwelichen dynen, wa er iz bedarf, uf kost und verlust, als gewonlich ist, biz die eriege mit unserm herren und sime stifte von Trire gar und genczlichen g[esune]t werden. Und hat der vorge(n)ante) unser herre von Trire uns uf unsern dynst geluhen tzwenzich clein guldine von Florentze, die wir itzû gereit entphangen han und der wir yn und sinen stift lois und ledig sagen an disem brief. Und was her Wilhelm 5 von Urley und Colin schulth(eiz) zû Witlich sprechent, daz unser vorge(n)anter) herre uns dar^b umb^b dîn sal^c, da mit sollen wir uns laszen genügen. Zû urkunde han ich Wynande vor mich und Clays minen brüder vorge(n)ant min ingesigel an disen brief gehangen und han samentlich gebeden den strengen ritter herren Richart von S[t]udernheim, daz er sin ingesigel auch an disen brief wolle henken. Und ich Rychart bekennen, 10 daz ich min ingesigel umb bede der vorge(n)anten gebrudere an diesen brief han gehangen. Der gegeben ist anno Domini M^oCCC^oXL septimo. die XXVII. mensis Aprilis.

177. *Scriptum Philippi dicti Haynbuch. — Mai. 12.*

Pendet sigillum loro membranaceo.

Ich Philipptes genant Haynbuch, ein wolgeborn knecht, dîn kunt allen luden und 15 bekennen uffentlichen ad^a disem brieve, daz der erwirdig in Gode vater und herre min herre her Baldewin ertzbischof zû Trire mich ym und sime stifte von Triere zû burgmanne und zû dyenere dem durchlutigen fursten hern Karlen, dem Romischen kunige, und ym und sime stifte von Trire gewünnen hat umb sechtzich schiltguldine penninge, die ich itzû gereit entphangen han, der ich yn auch ledig und lois sagen an disem 20 brieve, also dat ich yne und dem stifte von Trire dyenen sal mit eime geeronten helme und mit eime pantziere wol geriden und erzuget wider ire vyande, die sie itzunt hant oder noch gewinnet, und mit namen wider hern Ludewigen von Beyern, der sich keiser nennet, und alle sin helfere und dyenere und alle, die sich darzû mengent. Und sal ich in getruwelichen dyenen, wa sie iz bedorfen, uf ir koste und verlust. als gewonlich 25 ist, biz daz die eriege alle mit den vorge(n)anten) minen herren und dem stifte von Trire gar und genczlichen gesünet werdent. Und des zû urkunde han ich min ingesigel an disen brief gehangen.

Der gegeben ist nach Godis geburte do man zalt anno Domini M^oCCC^oXL septimo, die XII. mensis Maii. 30

178. *Scriptum Iohannis Spachbrücken. — Mai. 15.*

Pendent sigilla duo loris membranaceis.

Ich Johan Spachbrücken, ein wolgeborn knecht, dun kunt allen lûten und irkennen uffentlichen, daz der erwerdiger in Gote vater und herre min herre her Baldewin ertzebysschof zû Tryre mich dem durchluchtigem herren hern Karle Romschem künige und 35 yme und sime stifte zû Tryre zû diener gewonnen hat, also daz ich yn und dem stifte zû Tryre dienen sal wieder hern Ludewigen von Beyern, der sich keiser nennet, und alle sine helfere und diener und alle, die sich dar zû mengent und ouch die miner herren viende iczunt sint oder noch werdent, ane alleine wider miner^a herren hertzoze Ruprehten, uf des schaden und gût ich nit riden sal, anc alle geverde. Und sal ich den 40 vorge(n)auten) minen herren und dem stifte getruwelichen dienen mit einem geeronden

176. b) ar vm in loco raso, b postea add. or. c) l in loco raso or.

177. a) sic or.

178. a) sic or.

helme wol geriden und irzügit, wo sie des bedorfen, uf ir kost und vorlúst, als gewonlich ist, als lange biz die criege alle mit minen herren und dem stifte vorgevant gantzlichen und gar gesunet werden. Und hat der vorgevant(min) herre von Tryre mir dar umb zwentzig phunt Heller gegeben, der ich yn quit, ledig und los sagen an disem
 5 brieve. Des zû urkunde han ich min ingesigel an disen brief gehangen und han gebeden den erbern strengen ritter hern Heinrich Beyer von Boparten, daz er sin ingesigel zû dem minen an disen brief wolle henken. Und ich Heinrich Beyer vorgevant verjehen mich, daz ich min ingesigel an disen brief gehangen han dorch bede willen des vorgevant(anten) Spachbrucken.

10 Datum Treveris XV. die mensis Maii, anno Domini M^oCCCXL septimo.

179. *Scriptum Isembardi de Hentzemberg. — Mai. 18.*

Pendet sigillum loro membranaceo.

Ich Isembart von Hentzemberg, ein edel knecht, dūn kunt und bekennen an disem brief, daz der erwirdig in Gode vater und herre min herre her Baldewin ertzbischof
 15 zû Trire mich dem durchlutigen fursten hern Karlen, dem Romischen kunige, und yme und sime stifte zû Trire zû dyener gewonnen hat, also daz ich yn dynen sal mit eime gecronten helmen und mit eime panczier wol geriden und erzuget wider ir vyande, die sie itzunt hant oder die noch ire vyande werdent, und mit namen wider hern Ludewig von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sin helfere und dñnere und alle, die sich
 20 dar zû mengent. Und sal ich den vorgevant(min) herren und dem stifte von Trire getruwelichen dienen, wa^a sie iz bedorfen, uf ir koste und verlust, als gewenlich ist, biz die criege alle mit minen herren und dem stifte von Trire vorgevant(ant) gar und genczlich gesunet werdent. Und hat der vorgevant(ante) min herre von Trire umb den selben dynst mir gelobet zû geben virtzlich clein guldine von Florentze, der ich itzunt tzweintzich an
 25 gereidem gelde entphanen han, der ich yn lois und ledig sagen an disem brief. Und sal mir die andern zwentzich guldin uf sente Mertins dag nehst kumpt gantzlich bezalen, Nov. 11. uzgescheiden alle argelist und geverde. Und des zû urkunde han ich min ingesigel an disen brief gehangen.

Der gegeben ist nach Cristus geburte do man zalt anno Domini M^oCCC^oXL septimo,
 30 die XVIII. mensis Maii.

180. *Scriptum Nicolai dicti Bornbach de Lichtenberg. — Mai. 18.*

Pendent sigilla duo loris membranaceis.

Ich Nielaus genant Bornbach von Lychtemberg ritter dūn kūnt allen luden und bekennen uffentlich an disem brief, daz der erwirdig in Got vater und herre min her
 35 her Baldewin ertzbischof zû Trire mich dem durchlutige(m) fursten hern Karlen Romischem kunige und yme und sime stifte zû dyener gewūnnen hat, also daz ich yne dienen sal mit eime gecronten helmen und mit zwein pantzieren wol geriden und erzuget wider ire vyande, die sie itzū hant oder die noch ire vyande werdent, und mit namen wider
 hern Ludewig von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sin helfere und dñnere und
 40 alle dñ, die sich dar zû mengent. Und sal ich den vorgevant(anten) minen . . herren und dem stifte von Trire getruwelichen dyenen, wa sie iz bedorfen, uf ir koste und verlust, als gewonlich ist, biz die criege alle mit minen . . herren und dem stifte von Triere

179. ^{a)} in loco raso or.

vorgenant gar und gantzlichen gesunet werdent. Und hat der vorge(n)ante min herre von Trire umb den selben dynst mir gelobet zû geben achtzich pûnt Triescher werunge, der ich itzû zwenezich cleine guldin von Florentzen an gûdem gereidem gelde entphangen han, der ich yn lois und ledig sagen an disem brief. Und sal mir daz ander gelt, dat
 Nov. 11. uberig ist, uf sente Mertins dag nehest kumpt gantzlichen geben und bezalen uzgescheiden 5 arlley argelist und geverde. Zû urkunde han ich min ingesigel an disen brief gehangen und han gebeden hern Bertram genant Genge von Lychtemberg ritter, daz er sin ingesigel zu dem mime an disen brief wolle henken. Und ich Bertram vorge(n)ant bekennen, daz ich min ingesigel umb bede hern Nicolaus vorge(n)ant an disen brief han gehangen.

Der gegeben ist nach Gotis geburte do man zalt anno Domini M^oCCC^oXL septimô, 10 die XVIII. mensis Maii.

181. *Scriptum Bertrami dicti Genge de Lichtenberg. — Mai. 18.*

Pendent duo sigilla loris membranaccis.

Ich Bertram genant Genge von Lichtenberg ritter bekennen uffentlich an disem brieve, daz der erwerdige in Gode vater und herre min herre her Baldewin ertzebischof 15 zû Trire mich deme durchluftigem fursten hern Karle, deme Romeschin kuninge, und yme und sime stifte von Trire zû dienere gewûnnen hat, also daz ich yn dienen sal selb dritte mit eyne geconeten helme und zwen pantzieren wol gerieden und erzuget wieder ire viende, die sie itzûnt hant oder die noch yre viende werden, und mit namen wider hern Ludewige von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und 20 dienere und alle, die sich dar zû mengent. Und sal ich den selben minen herren und deme stifte von Trire getruwelichen dienen. wa sie ez bedûrfen, uf ire kost und verlust, als gewonlich ist, biz die vorge(n)anten crige alle mit den selben minen herren gar und gantzlichen gesûnet werden. Und sal mir min herre von Trire dar umb geben nûntzig 25 cleyne gulden, der ich itzûnt driszig gulden an gereidem gelde entphangen han, der ich yn quit, ledig und los sagen an disem brieve. Und die andern sechzig gulden sal er
 Nov. 11. mir dûn geben uf sente Mertins dag der nehest kûmpt ane argelist und geverde. Des zû urkunde ist min ingesigel an disen brif gehangen und han dar zû gebeden und bidden an disem brieve den strengen ritter hern Nielaus genant Bornebach von Lichtenberg, daz er ouch sin ingesigel an disen brief zû urkunde wolle henken. Des ich Nielaus 30 vorge(n)ant bekennen, daz ez war ist.

Gegeben do man zalte nach Cristus geburte drutzehenhundert syben und viertzig jare, des achtzehenden dages in dem Meye.

182. *Scriptum Eberhardi de Katzenellenbogen. — Mai. 18.*

Pendent sigilla tria, quorum unum valde laesum, loris membranaccis.

Ich Eberhart des edeln mannes greven Wilhelms von Katzenellenbogen brûder dûn kûnt allen luden und erkennen uffentlich an diesem brieve, daz der erwerdige in Gode vater und herre myn herre her Baldewin erezebischof zû Triere mich in des durch- 40 lichtigesten mins herren hern Karlen Romessesches und zû Behemen koninges sines neven wegen yme und sime stifte zû dienere gewûnnen hat, also daz ich yn dienen sal selb sechste mit geconeten helmen und mit sechs pancziren wol gerîten und ertzuet wider 45 ire viende, die sie itzûnt han, nemelichen wider hern Ludewigen von Beyerem, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dienere und alle, die sich dar zû mengent und der vorge(n)anten herren viende werdent. Und sal ich den vorg(en)anten herren ge-

trûwelichen dienen, wo sie des bedorfen, uf ir kost und verlust, als gewenlich ist, biz die criege mit mynem herren und sinem stifte von Triere gar und gantzlichen gesunet werden. Und sal myn vorg(enanter) herre von Triere myr dar umb geben sechs hûndert cleyne gulden von Florenzien, der er myr czwey hûndert itzûnt an bereytem gelde
 5 betzalet hat, der ich yn ledig und los sagen an diesem brieve, und die uberigen vierhûndert an sinem Rynzolle zû Covelentze bewiset uf zû hebene an cyme alden groszen koninges Tûrnose biz uf betzalungen der vorg(enanten) summen geldes. Des zû urkûnde han ich myn ingesigel an diesen brief^a gehalten^a und han gebeden und bieten an diesem brieve die strengen rittere hern Philips von Schonecke und hern Symon vom Walde,
 10 daz sie ire ingesigele zû dem myme an diesem brief wollen heuken. Und wir Philips von Schonecke und Symon vom Walde rittere vorge(ant) bekennen, daz wir durch bede willen jungherren^b Eberhardes vorg(enant) unser ingesigele an diesen brief han gehalten.

Der gegeben ist da man czalte nach Cristus geburte druczehundert sieben und vierzig jar, uff den achtzehenden dag in dem Meyen.

15 183. *Scriptum Iohannis dicti Kolbe. — Mai. 18.*

Pendent duo sigilla loro membranaceo.

Ich Johan genant Kolbe, ein wolgeborn knecht, dûn kunt allen luden nud bekennen uffentlich an diesem brieve, daz der erwerdige in Gode vater und herre min herre her Baldwin ertzebischof zû Triere mich yme und sinem stifte von nuwens zû burgmanne
 20 siner burg und stat zu Hartinfels und zu dienere deme durchluftigen fursten hern Karle, deme Romeschen kuninge, und yme und sime stifte von Triere vorge(ant) gewûnnen hat umb seszig cleine gulden von Florenzien genger und geber, der ich itzunt an gercidem gelde driszig gulden entphangen han. Und sagen ich derselben driszig gulden minen herren von Triere ledig und los an disem brieve. Und sal ich dar umb den selben
 25 minen herren und deme stifte von Triere dienen selb ander mit eyme gecroneten helme und eyme pantzere wol grieden und erzuget wider ire viende, die sie itzunt hant oder noch gewinnet, und mit namen wider hern Ludewige von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dyenere und alle, die sich dar zû mengent. Und sal ich yn getruwelichen dienen, wa sie des bedorfen, uf ire kost und verlust, als gewonlich
 30 ist, biz daz die crige alle mit den vorge(anten) minen herren und dem stifte gar und genczlichen gesunet werden. Und vortme, ec dan mir die uberigen driszig gulden bezalet werden, sal ich mime herren von Triere vorge(ant) und sinem stifte bewisen funf cleyne gulden geldes jerlicher und ewiger gulde uf minen eygenen guden, die yme und sinem stifte wol gelegen sin. Und sal ich die selben gût und gulde, dar uf ich yme
 35 die bewisunge dûn, von deme vorge(anten) minem herren von Triere zu burglehene der egenanten burg und stat entphan und haben, als ouch mine rechten lehens erben schuldig sin sullen, die selben gût und gulde von minem herren und sinen nakomen ertzebischoven zû Triere zû habene und zû entphane mit manschaften, hulden, eiden und diensten, als solichs lehens recht und gewonheit ist. Und sullen ich oder mine erben deme vorge(anten)
 40 minem herren unser zweyvoldigen brieve dar uber geben, als andere ire burgmanne und manne plegen zû dûne. Und vor die bewisunge hait der strenge ritter her Peter von Eych der junge und Peter Scobesak, ein wepeling, deme vorge(anten) mime herren von Triere gesprochen und gelobet, daz ich sie dûn sal in aller der wise, als da vore ist begriffen. Zû urkunde und stedikeit, want ich nicht eygens siegels enhan, so hant die
 45 vorge(anten) her Peter ritter und Peter Scobesak ire ingesigele umb mine bede an

182. ^a) *in loco raso or.* ^b) *suprà lin. add. or.*

diesen brief gehalten. Und wir Peter von Eych ritter und Peter Scobesak vorgeant bekennen, daz wir vor den vorge(anten) Johan gesprochen und gelobet han als umb die egen(ante) bewisunge zû dîne. Und des zû urkunde han wir unser ingesigele durch bede willen des selben Johans an disen brief gehalten.

Der gegeben ist do man zalte nach Cristus gebürte druczehenhundert syben und viertzig jar, des achtzehenden dages in dem Meye.

184. *Scriptum Gotfridi domini de Cronenberg. — Mai. 19.*

Sigilla tria olim loris membranaceis affixa iam desiderantur.

Ich Godefrid herre zû Cronenberg dîn kûnt allen luden und bekennen uffentlich an disem brieve, daz der erwirdig in Gode vater und herre min herre her Baldewin 10 ertzbischof zû Trire mich dem durchlutigen fursten hern Karle, dem Romischen kûnige, und ym und sime stifte zû Trire zû dyener gewûnnen hat, also dat ich yn dÿnen sal mit aller miner moge und gesinde gewapende und wol geriden und ertzuzet wider ir vyande, die sie itzûnt hant oder die noch ir vyande werdent, und mit namen wider hern Ludewig von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sin helfere und dyenere und alle, 15 die sich dar zû mengent. Und sal ich den vorgeant minen herren und dem stifte von Trire getruwelichen dÿnen, wa sie iz bedorfen, uf ir kôste und verlust, als gewonlich ist, biz die erige alle mit minen vorgeant herren und dem stifte von Trire gar und gantzlich gesûnet werdent. Vort han ich die vorge(anten) min herren und ir helfere und dyenere uf mime deil der vorge(anten) vesten Cronenberg enthalden wider aller- 20 menlichen, nieman uz genomen, ane wider mine . . gemeine(re) da selbis, sich dar uz und yn zû behelfene zû allen iren willen. Und hat der vorge(ante) min herre von Trire umb die selben dynst und entheltisse mir hundert pûnt penninge Lutzillnburger werunge gegeben^a, die ich in gudem gereidem gelde entphangen han, der ich in lois und ledig sagen an disem brieve. Und des zû orkonde han ich min ingesigel gehalten 25 an diesen brief und han gebeden den edeln man hern Fridrich von der Nûwerbburg, minen bruder, auch hern zu Cronenberg, daz er sin ingesigel umb mine bede und zû urkunde an disen brief wolle henkin. Und ich Friderich vorge(ant) bekennen, daz ich min ingesigel umb bede hern Godefr(ides) mins brüders und zû urkunde diser sachen han gehalten an disen brief. 30

Der gegeben ist nach Gotis geburte anno Domini M^oCCC^oXL septimo, die XIX. mensis Maii.

185. *Scriptum Petri de Eych. — Mai. 19.*

Pendent sigilla duo parva loris membranaceis.

Ich Peter von Eych ritter, hern Georgen von Eych ritters son, bekennen uffent- 35 lichen an disem brieve, daz der erwerdige in Gode vater und herre min herre her Baldewin ertzbischof zû Trire mich deme durchluftigen fursten hern Karle, deme Romeschen kûnige, und yme und sime stifte zû dienere gewonnen hat, also daz ich yn dienen sal mit zwen helmen und eyne pantzere wol gerieden und erzuget wider ire viende, die sie itzunt han oder noch gewinnen, und nemeliche wider hern Ludewige 40 von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dienere und alle, die sich dar zû mengent. Und sal ich yn getruwelichen dienen, wa sie ez bedurfen, uf ire kost und verlust, als gewenlich ist, biz die erige alle mit den vorgeant herren gar

184. ^a) *supra lineam add. or.*

und gantzlichen gesunet werden. Und sal mir^a min herre von Trire dar umb geben
 hundert cleyne gulden; der ich itzunt funftzig gulden entphangen han an gereidem gelde,
 der ich yn ledig und los sagen an disem brive, und die uberigen funftzig gulden sal er
 mir dūn geben uf sente Mertins dag der nehst kumpt. Vortme han ich mime herren Nov. 11.
 5 von Trire gelobet und geloben an diesem brive, daz yme noch deme vorge(n)anten
 kuninge oder den yren keyne schade geschehen sal von mins vaders deile der vesten
 zū Olbrucke(n). Des zū urkunde ist min ingesigel an disen brif gehangen und han
 dar zū gebeden und bidden an disem brive den strengen ritter hern Conraden von
 Esch, daz er sin ingesigel an disen brif^b zū urkunde an disen brif^b wolle henken.
 10 Und ich Conrad von Esch ritter vorge(n)ant bekennen, daz ich min ingesigel umb bede
 hern Peters von Eych ritters vorge(n)ant zū eyner stedikeit diser vorgeschrib(en) stücke
 an disen brif han gehangen.

Der gegeben ist do man zalte nach Cristus geburte dusent druhundert syben und
 viertzig jar, uf Pingst abent.

15 186. *Scriptum Giselberti de Daun. — Mai. 19.*

Pendent sigilla duo loris membranaceis.

Ich Gyselbrecht son hern Brūnes ritters von Dūne dūn kunt allen luden und
 bekennen uffentlich an disem brif, dat der erwirdig in Gode vater und herre min herre
 her Baldewin erzbischof zū Trire mich yme und sime stifte zū burgmanne siner vesten
 20 und burg Smydeburg und dar zū dem durchlutigen fursten hern Karle, dem Romischen
 kūnige, und ym und sime stifte zū Trire zū dñner gewūnnen hat, also dat ich yn dñnen
 sal mit eime gecronten helm und mit eime pantziere wol geriden und erzuget wyder
 ire vyande, die sie itzūnt hant oder die noch ire viande werdent, und mit namen wider
 hern Ludewige von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sin helfere und dñnere und
 25 alle, die sich dar zū mengent. Und sal ich den vorge(n)anten minen herren und dem
 stifte von Trire getruwelichen dyenen, wa sie iz bedorfen, uf ir koste und verlust, als
 gewonlich ist, biz die eriege alle mit minen herren und dem stifte von Trire vorge(n)ant
 gar und gantzlichen gesunet werden. Und sal^a der vorge(n)ante min herre von Trire
 umb dat vorge(n)ante burglehen und dynste mir geben hundert cleine gulden von Flo-
 30 rentze oder den wert dan abe; der ich itzū fūntzich cleine guldine an gudem gereidem
 gelde entphangen han, der ich yn lois und ledig sagen an disen brif, und sal mir die
 anderen fūntzich guldin geben uf sente Mertins dag nehst kumpt, uzgescheiden allerley Nov. 11.
 argelist und geverde. Zū urkunde ist min ingesigel an disen brif gehangen und han
 gebeden den strengen ritter hern Symon von dem Walde, dat er sin ingesigel zū dem
 35 minen zū urkunde welle henken. Und ich Symon vorge(n)ant bekennen, dat ich umb
 bede des vorge(n)anten Gyselbrechts min ingesigel han gehangen an disen brif.

Der gegeben ist nach Cristus geburte drutzenhundert jar und dar nach in dem
 sibem und virzigsten jare, uf den nuntzenden dag in dem Meye.

187. *Scriptum Iohannis domini de Reifferscheid. — Mai. 21.*

40 *Pendent sigilla tria loris membranaceis, quartum loro exsecto desideratur.*

Wir Johan herre zū Riferscheid dūn kunt allen luden und bekennen uffentlich an
 disem brive, daz der erwerdige in Gode vater und herre mser herre her Baldewin

185. a) *supra lineam add. or.* b) *sic or.*

186. a) *s et l in loco raso or.*

ertzebischof zû Trire uns in des durchluchtigen unsers herren hern Karlen Romeschen und von Behemen kuninges, sines neven, und in sinen und sines stiftes dienst gewunnen hat, also daz wir yn dienen sullen getruwelichen mit aller unser müge und mit allen unsern vesten und sloszen, die wir itzunt han oder noch gewinnen, in welcherhande wise daz sij, der wir mechtig sin oder werden, die selben unser herren und ire dienere dar uffe zû enthaldene, sich dar uz und dar yn zû behelfene wider hern Ludewige von Beyern, der sich keiser nennet, und alle sine helfere und dienere und alle, die sich darzû mengen und auch unser herren viende iezûnt sin oder noch werdent, biz des alles ein gantz ende werde, und ouch ire lant helfen weren mit allen den vorwerten und onderscheiden, als hernach geschriben steit. Daz ist zû wiszene, daz wir yn dienen sullen und wollen, als vorgeschriben steit, wa und wanne sie des bedurfen und an uns gesinnen, ane alleyne uf des ediln mannes hern Reynhardes herren zû Westirburg unsers neven lip noch uf sine vesten nicht zû setzene. Queme er aber uf daz velt, so sullen wir unsern herren wider yn helfen. Ouch ist sunderlichen geredet: wanne unsers herren oder des stiftes frünt unsers gesindes bedurfen und gesinnen icht zu schaffene, so sullen wir sie yn senden, als vil wir haben mügen, bij yn zû verlibene echte oder viertzehen dage uf unser vorge(anten) herren kost und verlust nach gewenlichen und mûgelichen dingen. Und sal ouch der gewin yr sin. Wa sie aber unser mit deme hufen und mit der macht bedurfen, mit gewalt die viende zû uber ritene oder yn zû schadene mit ires selbes libe oder mit ir banner, dar sullen wir bij sie mit unsers selbes libe komen uf ire kost und verlust als vore. Ouch ist geredet mit namen, daz wir von unser herren noch des stiftes von Trire vorge(anten) wegen nymanne widersagen sullen noch enwollen ane ir gebot. Were ouch, daz keinerhande tzweiunge zwischen unsern herren oder deme stifte vorge(ant) und uns von koste, schaden oder verluste her na uf erstunde, des han wir yewedersijt geloubet den strengen rittern hern Conrad von Esch, hern Conrad von Lussenich, hern Wilhelm von Urley, Johan genant Brunichen von Malberg unserm neven, die dar uber na rede und antworte iglicher partien sprechen sullen und uns da von entscheiden. Waz ouch die viere sprechen zwischen uns, ez sij minne oder recht, daz sullen wir yeweder sijte halden und gantzlichen vollenfuren. Und sal unser vorge(anter) herre von Trire uns von der vorgeschriebener stücke wegen geben zweyduzent schilt gulden; daz ist zû wiszene eyn dusent zû diesem genwerdigen uzgandem Meye von manschaft, dar umb wir sin und sines stiftes von Trire man sin worden, vor die, die dusent schilt gulden, wyr yn und sinen stift zû hant, ee wir daz gelt entphan, bewisen sullen hundert schilt gulden jerlicher und ewiger gulde uf unserm eigenen gût, deme stifte wolgelegen, und unser zywepoldigen brieve dar uber geben na sines hoves gewonheit, als andere sine man plegen zû dûne. Und die andern dusent sal unser herre von Trire uns geben und bezalen zû sente Mertins misse, der nehest kumpt von unsers egen(anten) dienstes wegen. Des zû urkunde und gantzer stedikeit ist unser ingesigel an disen brief gehangen, und han wir dar zû gebeten und bieten an disem brieve die strengen lute hern Wilhelm von Urley, hern Frideriche von Speye rittere und Johan genant Brunechin von Malberg unsern neven vorge(anten), daz sie ire ingesigele zû dem unserm an disem brief wollen henken zû urkunde der vorgeschrieb(ene)n stücke. Und wir Wilhelm und Friderich rittere und Johan von Malberg vorge(anten) bekennen. daz wir umb bete willen des ediln mannes hern Johannes herren zû Riferscheit vorge(anten) unser ingesigele zu urkunde diser vorgeschribenen dinge an disen brief han gehangen.

Der gegeben ist do man zalte nach Cristus gebürte dusent druhundert siben und viertzig jare, uf den eyn und tzwenzigsten dag in dem Meye.

188. *Scriptum Henrici de Poelich. — Jun. 2.**Pendet sigillum loro membranaceo.*

Ich Henrich von Poliche ritter dūn kunt allen luden und bekennen uffentlich an disem brieve, daz der^a erwirdig in Gode vater und herre min herre her Baldewin ertzbischof zū Trire mich dem durchlutigen fursten hern Karlen Romische(m) kunige und ym und sime stifte zū dýner gewūnnen hait, also dat ich yn dýnen sal mit zwein gecronten helnen wol geriden und erzuget wider ire vyande, die sie itzunt hant oder die noch ir vyande werdent, und mit namen wider hern Ludewig von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sin helfere und dýnere und alle die, die sich dar zū mengent. Und sal ich den vorge(n)anten minen herren und dem stifte von Trire getruwelichen dienen, wa sie iz bedorfen, uf ir koste und verlust als genwenlich^b ist, biz die criege alle mit minen herren und dem stifte von Trire vorgeant gar und gantzlichen gesunet werdent. Und hat der vorge(n)ante min herre von Trire umb den selben dynst mir gelobet zū geben sechtzich cleyn guldin von Florentze oder den wert da von; der ich itzunt drizich an gereidem gelde entphangen han, der ich yn ledig und lois sagen an disem brieve, und sal mir die andern drizzig guldin geben zū sente Mertins dag nehst^{Nov. 11.} kumpt, uzgscheiden allerley argelist und geverde. Zū urkunde han ich min ingesigel gehangen an disen brief.

Der gegeben ist nach Godis geburte do man zalt anno Domini M^oCCC^oXL septimo, die secunda mensis Iunii.

189. *Scriptum Iohannis de Waldeck. — Jun. 5.**Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo.*

Ich Johan hern Johans Bozzen von Waldecke ritters son dūn kunt allen luden und bekennen uffentlichen an disem brieve, dat der erwirdig in Gode vater und herre min herre her Baldewin ertzbischof zū Trire mich dem durchlutigen fursten hern Karle Romischen kunige und ym und sime stifte zū dyener gewūnnen hat, also dat ich yn dýnen sal mit eyne gecronten helme und mit zwein pancziren wol geriden und gezuget wider ire viande, die sie iczu hant oder die noch ir vyande werden, und mit namen wider hern Ludewig von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sin helfere und dyenere und alle dý, dý sich dar zū mengent. Und sal ich den vorge(n)anten minen herren und dem stifte von Trire getruwelichen dýnen, wa sie iz bedorfen, uf ir koste und verlust, als gewonlich ist, biz die criege alle mit minen herren und dem stifte von Trire vorgeant gar und gantzlich gesunet werdent. Auch hat der vorge(n)ante min herre von Trire als von eines wingarten wegen in der marken zu Boparden gelegen, den ich von yme und sime stifte zū lehen entphangen h[an], als in den brieven steit, die ich yme und sime stifte dar uber gegeben han, mir hundert cleyn guldin von [Florentzien ge]geben, und globen in gūden truwen in disem brieve vor mich und min erben, daz wir daz selbe lehen n^a mogen yn ufgebin, wir enhaben yn zū vorentz die vorge(n)anten hundert guldin wider gegeben un^a usz gescheiden allerley argelist und geverde. Zū urkunde und ewiger stedicheit han ich min ing[esigel an disen brief] gehangen.

Der gegeben ist do man zalt nach Godis geburte druzenhundert siben und virtzich [jar, an dem fun]ften^b dag des mandes Iunius genant zū latine.

188. ^{a)} d *in loco raso or.* ^{b)} *sic or.*189. ^{a)} *lacuna 15 fere litterarum or.* ^{b)} *funften neque vero elften supplendum esse ex hasta ultima litterae n conservata effecimus.*

190. *Scriptum Gerhardi pastoris de Dietkirchen. — Iun. 6.**Pendet sigillum ex ipsa membrana.*

Ich Gerhart pastor von Dytkirchen dūn kunt allen luden und bekennen offenlichen an diesem brieve, daz der erwerdige in Gode vater und herre min herre her Baldewin mich dem durchluchtigem fürsten hern Karle Romischen und zū Beheym konige und yme und sime stifte von Triere zū dienere gewūnnen hat, also daz ich yn dienen sal selb andrem gewapent mit zwen guden perden wol erzuget wider ire viende, die sie itzū hant und mit namen wider hern Ludewige von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dienere und alle, die sich dar zū mengent und auch mins egenanten herren von Triere viende werdent. Und sal ich den vorgeantent minen herren getrūwelich dienen, wa sie ez bedurfen, uf ire kost und verlust, als gewonlich ist, biz die criege alle mit minen herren vorgeant und dem stifte gar und gantzlich gesūnet werden. Und herumb hat der vorgeant(ante) min herre von Triere uf suche recht, als yme zū jare und hūre von miner kyrchen vallende waz, uf mich gnedentlichen verzigen. Des zū orkunde ist hern Wilhelms von Urley mins oymen ingesiegel zū miner beden an diesen brif gehangen. Daz ich Wilhelm vorgeant bekennen, daz war ist.

Datum anno Domini M^oCCC^oXL septimo, die VI. mensis Iunii.191. *Scriptum Iohannis de Hohlenfels. — Iun. 6.**Pendet sigillum ex ipsa membrana.*

Ich Johan von Hohlenfels d[ūn kūnt] allen luden und bekennen offenlichen an diesem brieve, daz der erwertige in Gode vater und herre m[yn herre h]er Ba[ldewin ert]zebischof zū Triere mich zū dienere gewonnen hait, also daz ich yme und sinem stifte die[nen] sal selb drittem, daz ist [mit tz]wei[n] gecro[neten he]lmen und mit eynem pantziere wol geriden und erzuget, wider^a der^b und [mit namen] wider hern Ludewigen von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dien[ere und alle die, die sich dar] zū [men]gent und auch unsers egenanten herren von Triere viende^c werdent. Und sal ich dem vorgeant(en) mime [herren von Tri]re getruwelichen dienen und sinem stifte und dar zū dem durchluchtigen herren mime herren hern Karle Romischen und zū Beheim konige, wa sie ez bedurfen, uf unsers herren kost und verlust, als gewonlich ist, biz die criege mit den vorgeant(en) minen herren und dem stifte von Triere gar und gantzlichen gesūnet werden. Und herumb hat der vorgeante min herre von Triere mich sunderliche begnadet von minen kyrchen in sinem byschtūm gelegen und darzū mir bereit gegeben zwentzich schiltgulden, der ich yn quit, ledig und los sagen an diesem brieve. Des zū orkunde han ich min ingesigel an diesen brif gehangen.

Datum anno Domini M^oCCC^oXL septimo, die VI. mensis Iunii.192. *Scriptum Henrici Bove de Daun. — Iun. 6.**Pendet sigillum ex ipsa membrana.*

Ich Henrich Bove von Dūne, eyn wepeling, dūn kūnt allen luden und bekennen offenlichen an diesem brif, daz der erwerdige in Gode vater und herre min herre her Baldewin ertzebischof) zū Triere mich dem durchluchtigem fürsten hern Karle dem

191. a) lacuna 2 vel 3 verborum or.

b) lacuna 2 verborum or.

c) in loco raso or.

Romischen konige und yme und sime stifte von Triere zû dienere gewonnen hait, also daz ich yn dyenen sal mit eyne gecronten helme wol geriden und erzûget wider ire vyende, die sie itzû hant oder die noch ire vyende werdent, und mit namen wider hern Ludewige von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sin helfere und dienere und alle, die sich darzû mengent. Und sal ich den selben minen herren und dem stifte von Triere getrûweliche dienen, wa sie iz bedurfen, uf ire kost und verlust, als gewonlich ist, biz die vorge(anten) criege alle mit den vorge(anten) minen herren und mit dem stifte gar und gantzlich gesunet werden. Und uf diesen dyenst han ich itzû funf cleyne gulden von Florentze entphangen; und sal min vorge(anter) herre uf sente Mertins ^{Nov. 11.} misse nehest kompt fünf und vierzich cleyne gulden mir nach dîn geben, und hie enbinnen sal ich yme und sime stifte funf cleyne guldin geldis bewisen uf min eygen gût yn wol gelegen und dar uber geben zweyveldige offene besiegelte brieve, ee min herre mir schuldich sij daz vorge(ante) gelt zû betzalen. Zû orkunde ist min ingesiegel an diesen brief gehangen.

15 Datum anno Domini M^oCCC^oXL septimo, die sexta mensis Iunii.

193. *Scriptum Hertwini de Wunningen. — Iun. 7.*

Pendent sigilla duo loris membranaceis.

Ich Hertwin von Wunningen ritter, herre zû Waldecke, dîn kûnt allen luden und bekennen uffentlich an disem brief, dat ich umb min kuntliche und schimberliche noitdurft dem erwirdigen in Gode vater und herren mime herren hern Baldewin ertzbischof zû Trîre umb hundert clein guldine von Florentze gûdes goldes und gewichtes, die ich an gereidem gezaltem gelde itzûnt^a von ym gar und gantzlichen entphangen han und in minen schimberlichen nûtz gekeret, ee dieser brief gemachet worde, verkauftet han und verkaufen an disem brieve recht und redelichen vor mich und alle mine erben zehen guldin geldes der vorge(anter) werunge, die ich yn bewiset han uf mine eigen nachgeschriben gût und gulde: Zû dem ersten uf einen wingarten in dem gerichte zû Cobern in der marken die man nennet zû Nolen, gelegen einsijte an Romlians von Covern wyngarten und andersite an Marnhere da selbis, da von mir alle jar schinet ein half ame wines oder me, ein jar dem andern zû helfe; anderwerf uf ein ame wingeldes ewiglich zinses, die mir schuldich ist Henkin genant Nûszbaume von Covern von etzlichen wingarten, die ym dar umb sint verluhen, und sal die ame wines half frentsche sin und half hûnisch; anderwerb uf nûn malder korngulde, die mir alle jar vallent von miner mûlen in dem dorfe zû Guntreben gelegen, die ich dar umb zû erve han verluwen, davor ich zû underpande han zwene wingarten, der eyner gildet der . . gemeynde zû Guntreben alle jar drÿ penninge brabentsche und der ander hern Conen von der Leyen da selbis zwen penninge brabentsche erflichs zinses, und nûtzent die selben zwen wingarten ierlichen wol vier ame wines, ein jar dem andern zû helfe. Und sal min herre vorge(ant) oder wer vorderunge von ym hat die selben zehen guldin geldis oder den wert da von von den vorge(anten) gûden ierlichen ufheben und entphaen uf sente Mertins dag in dem wynter, von dem nehsten sente Mertins dag der nû kûmpt uber^a ein^a jar^a ^{1348. Nov. 11.} an zû zelen. Und ensollen ich noch mine erben die vorge(anten) gûde oder gulde nummer angetasten oder angegrifen, mime herren vorge(ant) oder wer vorderunge von ym hat ensij zû vorentz von den vorge(anten) zehen guldin geldes ierlicher gulde ichliches iares uf die vorge(anten) zijt gantzlichen vollendan und bezalt. Und globen in guden truwen vor mich und minen erben vorge(ant) von den selben gûden und gulden werschaf zû

193. ^a) *in loco raso or.*

dûn, als recht und gewenlich ist, und dise vorgeschriben verkaufunge stede und veste zû halden und dar wider nit zû dûn heimelich noch offenbar in keinerhande wijs. Und han darzû verzigten und verzihen an disem brieve uf allen schirm geistliches und werntliches rechtis und uf alle ander behûlfenisse und gewende, da mit ich oder min erben wider dise vorgeschribenen stücke alle oder eins deils dûn oder komen mochten in keinerhande wijs. Und want der vorgeante min herre mit den zehen guldin geldis, die uf disen nehesten sente Mertins dag vallende sint, mich begnadet hat, dat ich sie ufheben mag zû disem jare, so globen ich in guden truwen in diesem brieve, daz ich dem durchluchtigen fursten hern Karle Romischen kunige und mime herren und sime stifte vorge(ant) dynen sal uf gnade mins herren von Triere mit eime gecronten helmen und zweim panczieren wol geriden und erzuget wider ir vyande, die sie itzû hant oder die noch ire viande werdent, und mit namen wider hern Ludewich von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sin helfere und dyenere und alle, die sich dar yn mengent. Und sal ich den vorgeanten minen herren und dem stifte von Triere getruwelichen dienen, wa sie iz bedorfen, uf ir koste und verlust, als gewonlich ist, biz die criege alle mit minen herren und dem stifte von Triere vorgeant gar und genetzlichen gesunet werdent, uzgescheiden allerley argelist und geverde an allen disen vorgeschribenen stucken und an ir iglichen. Zû urkunde diser sachen han ich min ingesigel an disen brief gehangen und han zû merer steidicheit gebeden den strengen ritter hern Rodolf von Waldecke minen gemeiner da selbst, daz er umb min bede und zû urkunde diser sachen sin ingesigel an disen brif wolle henken. Und ich Rodolf herre zû Waldecke vorgeant bekennen, daz ich umb bede des vorge(anten) Hertwines und zû urkunde diser sachen han min ingesigel an disen brief gehangen.

Der gegeben ist nach Godis geburte do man zalte druzehenhundert siben und viertzieh jare. uf den sibenden dag des mandes Iunius genant zû latine.

194. *Scriptum Gobelini de Poelich. — Jun. 8.*

Pendent sigilla duo loris membranaceis.

Ich Gobil von Polich, eyn wolgeboirn knecht, dun kunt allen luden und bekennen mich uffentlich an diesem brieve, daz der erwerdige in Gode vater und herre min herre her Baldewin ertzebischof zû Triere mich yme und sime stifte von nuwens zû burgmaune gewonnen hat siner stat und vesten zû Meyen und zû dienere deme durchluftigen fursten hern . . Karle, dem Romeschen kuninge, und yme und sime stifte von Triere umb virzig cleyne guldin von Floren(tzien) gûdes goldes und gewichtes. Und hat er mir der itzunt zwenzig bezalt zû vorentz an gereydeme gelde, der ich yn ledich und los sagen an diesem brieve; dar umb ich yme und sime stifte zû Triere sol dienen mit eyme gecroneten helme wol gereden und erzuget wieder alle sine viande, die er itzunt hat, und mit namen wieder hern Lodewich von Beyern, der sich keiser nennet, und wieder alle sine helfere und dienere und alle die, die sich in den erig mengen und die myns herren von Triere und des stiftes viande werdent. Und sal ich yme und sime stifte und dem kûnige getruwelich dienen, wa si ez bedorfen, uff ire kost und verlust, als gewonlich ist, biz daz die erige alle mit den vorgeanten minen herren und deme stifte gar und gantzlich versunet werden. Und vortme so sal ich minem herren von Triere vorgeant bewisen uff mine eygen(e) gûden, die yme und sime stifte wol gelegin siin, vier cleyne guldin geldes jerlicher und ewiger gulde, und sal mir dan myn herre von Triere die ander zwenzig cleyne guldin von Floren(tzien) bezalen bit sente Mertins dag der nehest komet in dem winther, also ob ich die bewisunge tûn hie enbinnen, und nijt ee. Und wan ich die bewisunge getan han, so sal ich die gût und gulde, dar uff

ich yme bewisen, von minem vorge(n)ant(en) herren und sinem stiffe zû lehene entphan und haben, als ouch mine erben sie schuldich siin sullen zû habene und zû entphane mit manschaften, hulden, eyden und diensten, als solches lehenes recht und gewonheit ist. Und sullen ich odir mine erben vorge(n)ant minem vorge(n)ant(en) herren und deme
 5 stiffe unser zweiveldigen brieve dar uber geven, als andere ire burgmanne plegen zû dûne. Des zû urkunde, wan ich eygenes ingesiegels nyt enhan, so han ich gebeden in diesem brieve hern Wilhelm von Orley ritter und Kolin scholteizen zû Wijtlich, daz sie ire ingesigel vor mich und mine erben henken an diesen brief. Und wir Wilhelm von Orley ritter und Kolin scholteize zû Wijtlich erkennen uns in diesem brieve, daz wir
 10 durch bede willen Gobiln von Polich vorge(n)ant und siner erben unse ingesigel gelangen han an diesen brief.

Der ist gen da man zalte von Cristus geburt druzehen hundert sieben und virtzig jar, des achten dages in deme mande den man nennet Iunius in latine.

195. *Scripta Wernheri de Schwalbach. — Iun. 8.*

15 A. *Litterae reversales.*

Pendent sigilla duo ex ipsa membrana.

Ich Werner van Swalebach, ein wol geborin knecht, dûn kûnt allen luden und bekennen uffinliche an disim brieve, daz der erwerdege in Gode vater und herre myn herre her Baldewin ertzebischo^a zû Trire mich zû dinere gewûnnen hait, also daz ich^b
 20 yme und sime stiffe dinen sal wider hern Ludewige van Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere unde dinere und alle, die sich dar zû mengent und auch die mynes hern viende itzût sint odir noch werdent, und sal ich deme vorge(n)ant(en) myme hern van Trire und sime stiffe getruweliche dinen selbdritte, daz ist mit eyme gecroynden helme und mit zwein pantziren wol geriden und irzuget, wa er des bedarf, uffe sine
 25 kost und virlust, als gewonlich ist, als lange bit die crige alle mit myme hern und sime stiffe vorge(n)ant gantzliche und gar gesunit werdent, und hait de vorg(en)ante myn herre van Trire myr umb mynen vorge(n)anten dienst gegeben achtzich kleine guldenen, der ich yn quit, ledig und loys sagen an disim brieve. Und des zû urkunde han ich min ingesigel mit des erbern ritters hern Dyderichis van Staffele buregreben zû Monthabur
 30 ingesigele gehenket an disim brief. Und ich Dyderich van Staffele ritter buregrebe vorge(n)ant bekennen, daz ich umb bede willen des vorge(n)ant(en) Werners myn ingesigel mit dem sime han gelangen an disim brief.

Der gegeben ist na Godis geburte dusint drûhundirt siben und verzich jair, an sente Medardis dage des heylegen martelers.

35 B. *Quitatio.*

Sigillum dorso impressum.

Ich Werner van Swalebach wepeling bekennen uffinliche an disim brieve, daz ich van herren Richarde van Bûch als hude zu dage van myns hern wegen van Trire intfangen han umb mynen dienst, den ich selbdritte myme hern van Trire dun sal, achtzich kleine
 40 guldenen, der sagen ich van myns hern wegen van Trire den selben hern Richarde quit und loys, und des zû urkund han ich myn ingesigel disem brieve gedruckit uffe den rucke.

Datum ipsa die beati Medardi martyris, anno Domini M^oCCCXL septimo.

195. ^{a)} in fine verbi e erasum or.

^{b)} supra lin. add. or.

196. *Scriptum Heinrichi de Gemunden. — Jun. 8.**Pendet sigillum loro membranaceo.*

Ich Heinrich von Gemunden, ein wolgeborn knecht, du kunt allen luten und bekennen uffentlichen an disem brieve, daz der erwerdige in Gote vater und herre min herre her Baldewin ercezeb(ischof) zû Triere mich yme und sime stifte von nuwens zû burgmanne und zû dienere deme durchluftigen fursten hern Karle, deme Romischen kuninge, und yme und sime stifte von Triere gewonnen hat umb funftzig cleyne gulde, die ich iezunt entphangen han, und sagen ich den selben minen herren der funftzig cleyne gulden ledig und los in disem brieve. Und sal ich dar umb den selben minen herren und deme stifte von Triere dienen mit cyme^a gecroneten helme wol gerieten und erzuget wider ire viende, die sie iezunt han oder noch gewinnen, und mit namen wider hern Ludewige von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dienere und alle, die sich dar zû mengent. Und sal ich yn getruwelichen dienen, wo sie des bedorfen, uff ire kost und verlust, als gewonlich ist, biz daz die criege alle mit den vorgen(anten) mineu herren und deme stifte gar und genczlichen gesunet werden. Des zû urkunde, wan ich eygens ingesigels nicht enhan, so han ich gebeten und bieten an disem brieve den strengen ritter hern Peter Wyen, daz er sin ingesigel zû urkunde diser stucke an disen brief wolle henken. Und ich Peter Wye ritter vorg(enant) bekennen, daz ich umb bete Heindr(ichs) von Gemunden vorg(enant) min ingesigel an disen brief han gehalten.

Datum die VIII. mensis Iunii, anno Domini M^oCCC^oXL septimo.197. *Scripta Wernheri de Molsberg. — Jun. 8. 11.*A. *Litterae reversales.**Pendent sigilla duo loris membranaceis.*

Ich Wernher von Molsperg, eyn wolgeboren knecht, dū kunt allen luden und bekennen uffentlich an disem brÿve, daz ich entphangen han von hern Rychard von Būch ritter drysich kleyne gūlden, die her mir gegeben hait von mynes herrn wegen von Triere. umb daz ich yme dynen sal blois und gewapent wider hern Ludewige von Beyern, die sich keyser nennet, und alle sine helfer. Und des selben geldes sagen ich yn quijt, ledig und lois. Und des zū urkunde han ich myn ingesigel mit des erbern ritters hern Friderich von Speye ingesigel gehenket an disen brÿf. Und ich Friderich von Speye ritter vorgeant bekennen, daz ich umb bede willen des vorgeant Wernhers min ingesigel mit dem sime han gehalten an disen brÿf.

Der gegeben ist na Godes geburte dūsent druhūndert siben und veyrzych jar, an sente Medardes dage des heilgen martelers.

B. *Quitatio.**Pendet sigillum ex ipsa membrana.*

Ich Wernher von Molsperg, eyn wolgeboren knecht, bekennen mich uffinbair in disem briefe, daz mich der strenge rytter her Rychard von Buche uf disen hudigen dag umb den deinst, den ich myme herin von Triere don sal, von sinen wegen dritzlich kleine

guldin genzelihe bezalt hait, und sagin in der quijt, ledich und los vur mime vürgenanten heren von Trire in disem selben briefe. Und des zû urkunde hain ich min ingesigil an^a disen brief gehangen.

Datum anno Domini M^oCCC^oXL septimo, ipso die beati Barnabe apostoli.

5 198. *Scripta Friderici de Selebach. — Iun. 10.*

A. *Litterae reversales.*

Pendent sigilla duo ex ipsa membrana. — Cf. supra nr. 156.

Ich Fridrich van Selebach, ein woil geboren knecht, dîn kunt allen luden und bekennen uffinliche an disim briefe, daz der erwerdege in Gode vater und herre myn herre her Baldewin ertzebischof zû Trire mich zû diner gewûnnen hait, also daz ich yme und sime stifte dinen sal wider hern Ludewige van Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere unde dinere und alle, die sich dar zû mengent und auch die myns hern viende itzût sint odir noch werdent. Und sal ich dem vorge(n)anten myme hern van Trire und sime stifte getrûweliche dinen myt eynem pantzire und daz dar zû horit wol geriden und irzugit, wa er des bedarf, uff sine kost und virlust als gewonlich ist, als lange bit die crige alle bit myme hern und sime stifte vorge(n)ant gantzliche und gar gesunit werdent. Und hait der vorge(n)ante myn herre van Trire mir umb mynen vorge(n)anten dienst gegeben drizich kleine gulden, der ich yn quit, ledig unde lois sagen an disim briefe. Und des zû urkunde han ich myn ingesigil mit des erberen ritters hern Henrichis van Crampurg ingesigil gehenket an disin brief. Und ich Henrich van Crampurg ritter vorge(n)ant bekennen, daz ich um bede willen des vorge(n)anten Friderichis myn ingesigil mit dem sime han gehangen an disin brief.

Der gegeben ist na Godis gebûrte dûsent drûhundirt siben unde verzich jair, uff sente Barnabas abent des heylegen apostelen.

25 B. *Quitatio.*

Pendet sigillum ex ipsa membrana.

Ich Friderich van Selebach bekennen uffinliche an disim briefe, daz ich als hûde zû dage van hern Richarde van Bûch van myns hern wegen van Trire um den dienst, den ich yme dîn sal, drizich kleine gulden han intfangen, der ich mynen hern van Trire vorge(n)ant quit, ledig und lois sagen an disim briefe. Und des zû urkunde hayn myn ingesigil an disin selben brief gehangen.

Datum in vigilia beati Barnabe apostoli, anno Domini M^oCCC^oXL septimo.

199. *Scripta Gerhardi Sprikaste. — Iun. 10.*

A. *Litterae reversales.*

35 *Pendent sigilla duo ex ipsa membrana.*

Ich Gerhard Sprikaste, ein woil geboren knecht, dîn kûnt allen luden und bekennen uffinliche an disim briefe, daz der erwerdege in Gode vater und herre myn herre her Baldewin ertzebischof zû Trire mich zû dinere gewûnnen hait, also daz ich yme und sime stifte dinen sal wider hern Ludewige van Beyern, der sich keyser nennet, und alle

sine helfere unde dinere und alle, die sich dar zû mengent und auch die myns hern viende itzut sint odir noch werdent. Und sal ich dem vorge(n)anten myme hern van Trire und sime stifte getrûweliche dinen selv verde, daz ist bit eyne gecroinden helme und bit drin pantziren woyl geriden und irzûget, wa er des bedarf, uffe sine kost und virlust, als gewonlich ist, als lange bit die crige alle bit myme hern und sime stifte 5 vorge(n)ant) gantzliche und gar gesunit werdent. Und hait de vorge(n)ante) myn herre van Trire mir umb mynen vorge(n)anten) dienst gegeben ziene und hundirt kleine guldenen, der ich yn quit, ledig und loys sagen an disim briefe. Und des zû urkunde hain ich myn ingesigel mit des erberen ritters hern Henrichis van Crampurg ingesigel gehenket an disin brief. Und ich Henrich van Crampurg ritter vorge(n)ant) bekennen, daz ich umb 10 bede willen des vorge(n)anten) Gerhardis myn ingesigel myt dem syme han gehalten an disin brief.

Der gegeben ist na Godis geburte dúsint drühundirt syben und verzieh jar, uffe sente Barnabas abent des heylegen apostelen.

B. *Quitatio.*

15

Pendet sigillum ex ipsa membrana.

Ich Gerhard Sprikaste bekennen uffinliche an disim briefe, daz ich als hude zû dage van hern Richarde van Bûch van mins hern wegen van Trire um den dienst, den ich yme selv verde dîn sal, zien und hundert kleine gulden hain intfangen, der ich den selben mynen hern van Trire quit, ledig und loys sagen an disim briefe. Und des 20 zû urkunde han ich myn ingesigel gehalten an disin selben brief.

Datum in vigilia beati Barnabe apostoli, anno Domini millesimo CCC^oXL septimo.

200—202. *Scripta nobilium servorum Conradi Setzepfand, Damme de Alstat, Dieterici de Cranenstein. — Iun. 10.*

Eodem modo ac supra nr. 172. 173 litteras inter se concordantes coniungimus, 25 litterarum Conradi Setzepfand (S) textum integrum dantes, aliarum (A et C) varias lectiones subiungentes.

A. *Litterae reversales.*

Pendent ubique sigilla duo ex ipsa membrana.

Ich Conrad Seezepant*, ein woil geboren knecht, dîn kûnt allen luden und bekennen 30 uffinliche an disim briefe, daz der erwerdige in Gode vater und herre min herre her Baldewin ertzebischof zû Trire mich zû diner^a gewûnnen hait, also daz ich yme und sime stifte dinen sal wider hern Ludewige van Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dinere und alle, die sich dar zû mengent und auch die myns herren viende itzût sint odir noch werdent. Und sal ich dem vorge(n)anten myme hern 35 van Trire und sime stifte getrûweliche dinen mit eynem pantzire und daz dar zu horit woil geriden und irzûgit, wa er des bedarf, uffe^{a*} sine kost und virlust, als gewonlich ist, als lange bit die crige alle bit myme hern und sime stifte vorge(n)ant) gantzliche und gar gesunit werdent. Und hait der vorge(n)ante) myn herre van Trire mir umb minen vorge(n)anten) dienst gegeben drizich^b kleine^c gûlden^c, der ich yn quit, ledig und loys 40

*) Ich Damme van Alstat A.

Ich Dyderich van Cranenstein C.

sagen an disim briefe^d. Und des zû urkunde, um daz ich nit eygens ingesigils inhain, so hain ich^e gebeden die erbere^f rittere hern Diderichin van Staffele und hern Henr(ichen)^g van Crampurg, daz sie ire ingesigele an disin brief hant^h gehalten. Und ich Dyderich van Staffele und Henrich van Crampurg rittere itzût genant wir irkennenⁱ, daz wir umb bede willen des vorgeantent Conradis^k unse ingesigele han gehalten an disin brief.

De ist gegeben^l na Godis gebürte dūsint drühundirt syben und verzich jair, uff sente Barnabas abent des heylegen apostelen.

B. *Quitationes.*

Pendet sigillum ubique ex ipsa membrana.

10 Ich Conraid Seczepant* bekennen uffuliche an disim briefe, daz ich als hude zû dage van herren [Richarde]^m van Bûch van myns hern wegen van Trire um den dienst, den ich yme dūn sal, drizichⁿ kleine gulden han^o intfangen, der ich mynen hern van Trire vorgeant quit, ledig und lois sagen an disim briefe. Und des zû urkunde, um^p daz he nit ingesigels inhait, so hain^q ich Henrich von Crampurg ritter^p von^r sinre bede
15 willen myn ingesigel gehalten^s an disin selben brief^s.

Datum in vigilia beati Barnabe apostoli, anno Domini millesimo CCC^oXL septimo.

203. *Scripta Danielis de Langenau. — Jun. 10. 16.*

A. *Litterae reversales.*

Pendebant sigilla duo ex ipsa membrana, quorum unum nunc deperditum.

20 Ich Daniel von Langinawe, eyn wol geboren knecht, don kunt allen luden und bekennen uffelich an disem brief, daz der erwerdige in Gode vater und here myn here her . . Baldewin erzbischof zû Trire mich zû diner gewonnen hait, also daz ich yme und sime stifte dinen sal wider herin Ludewiche von Beiern, der sich keyser nennit, und alle sine helfere und dinere und alle, die sich dar zû mengint und . . ouch dī myns
25 herin viende iczût sint oder^a noch werdent. Und sal ich dem vorgeantent myme herin von Trire und sime stifte getruweliche dinen selb seyst gewapint, daz iz mit eyme gecronden helme und fünf panzeren und daz dar zû horit wol geriden und irzuget, war er des bedarf, uff sine kost und verlust, als gewonlich ist, als lange bit dī crige alle bit myme herin und sine stifte vorgeant genzelich^b und gar gesonet werdent. Und hait
30 der vorgeantent myn here von Trire mir umb mynen vorgeantent deinst gegeben zwei hundert schilt gulden, der ich yn quijt, ledig und los sagen an disem briefe. Und des zû urkunde han ich myn ingesigil mit dez erbern rytters hern Rychardis von Buche ingesigil gehenkit an disen brief. Und ich Rychard von Buche ritter vorgeant bekennen, daz ich umb bede willen des vorgeantent Daniels myn ingesigil mit dem sime han
35 gehalten an disen brief.

Der gegeben ist na Godis gebürte dusent druhundert siben und vierzich jair, uff sente Barnabas abent des heiligen apostolin.

*) Ich Damme van Alstat A.

Ich Diderich van Cranenstein C.

40 **200—202.** ^d) briewe C. ^e) deest A. ^f) erberen A. ^g) Henrichin C. ^h) haint AC.
ⁱ) uns *add.* AC. ^k) Dammen A; Diderichis von Cranenstein C. ^l) als man schribit *add.* C.
^m) *om.* S. ⁿ) seisse unde drizich C. ^o) hain A. ^p) so han ich Henrich van Crampurg ritter, um daz he nit ingesigels inhait A. ^q) han C. ^r) um AC. ^s) an disin selben brief gehalten A.

203. ^a) *sequitur* oder *punctis suppositis del. or.* ^b) *sequitur* geson *del. or.*

B. *Quitatio.*

Pendet sigillum ex ipsa membrana.

Ich Daniel von Langinawe, eyn wolgeboren^e knecht, don künt allen luden und bekennen uffelich in disem brefe, daz ich hude uf disen dag intfangin han von dem strengin ryttere hern Rycharde von Buche zwei hunder kleine gulden, di mir der selbe her Rychard gegeben hait von myns herin wege von Trire umb den deinst, den ich yme doyn sal wider hern Ludewiche von Beiere, der sich keyser nennet, und alle sine helfere, und sagin den selben hern Rychard von dem selben gelde vor myme egenanten herin quijt, ledig und los in disem selben briebe.

Datum sub sigillo meo anno Domini M^oCCC^oXL septimo, in crastino sanctorum Viti et Modesti martirum.

204. *Scripta Conradi de Schoenborn. — Jun. 11.*A. *Litterae reversales.*

Pendent sigilla duo ex ipsa membrana.

Ich Conrad von Schoninbürne, eyn wol geboren knecht, dūn künt allen luden und bekennen uffinliche an disim briebe, daz der erwerdige in Gode vater und herre myn herre her Baldewin ertzebischof zū Trire mich zū dynere gewonnen hait, also daz ich yme und syne stifte dinen sal wider hern Ludewige van Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfer unde dynere und alle, die sich darzū mengent und auch die myns hern vyende itzūt sint oder noch werdent, under allen disen uz genomen der herre van Westerburg, wider den ich nyt dūn insal. Und sayl ich dem vorge(n)anten myme hern van Tryre und syne stifte getruweliche dinen bit eynem pantzire und waz dar zū gehorit wol geriden und irzugit, wa er des bedarf, uff sine koist und virlust, als gewonlich ist, als lange bit die erige alle bit myme hern und sine stifte vorge(n)ant gantzliche und gar gesunit werdent. Und hait de vorge(n)ante myn herre van Trire myr umb mynen vorge(n)anten dienst gegeben vūnfe und zwentzich kleine gūlden, der ich yn quit, ledig und loys sagen an disim briebe. Und des zū urkunde ich Diderich van Staffele und Henrich van Crampurg rittere, um daz Conrad vorge(n)ant nit ingesigils inhait, so han wir um sinre bede willen unse ingesigele an disim brief gehangen.

Datum ipso die beati Barnabe apostoli, anno Domini millesimo CCC^oXL septimo.

B. *Quitatio.*

Pendet sigillum ex ipsa membrana.

Ich Conraid von Schonenbürne wepeling bekennen uffinliche an disim briebe, daz ich van hern Rycharde van Būch als hude zū dage van myns hern wegen van Trire um den dienst, den ich yme dūn sal, intfangen hayn vūnfe unde zwentzich kleyne gulden; der sagen ich mynen hern van Trire vorge(n)ant quit, ledig und loys an disim briebe. Und des zū urkunde ich Henrich van Crampurg ritter, um daz Conraid vorge(n)ant nit ingesigils inhait, so hain ich um sinre bede willen min ingesigel gehangen an disin brief.

Datum ipso die beati Barnabe apostoli, anno Domini millesimo CCC^oXL septimo.

205. *Scriptum Poncini de Esch. — Jun. 16.*

Pendent sigilla duo ex ipsa membrana.

Ich Ponczin von Esch, ein wolgeborn knecht, bekennen uffenliche an disem brieve, daz der erwerdige in Gode vater und herre min herre her Baldewin ertzebischof zû
 5 Triere mich deme durchluftigen fursten hern Karle Romeschem kuninge und yme und sime stifte zû dienere gewonnen hat, also daz ich yn dienen sal selb ander mit eyne helme und eyne pantziere wol grieden und ertzuget wider yre viende, die sie itzûnt han, und mit namen wider hern Ludewige von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dienere und alle, die sich dar zû mengen und miner herren und des
 10 stiftes vorge(n)ant) viende werden. Und sal ich yn getruwelichen dienen, wa sie ez bedurfen, uf ire koste und verluste, als gewonlich ist, also lange biz die vorge(n)anten) crige alle gar und gantzlichen gesûnet werden. Und hat mir min herre von Triere dar umb und dar umb, daz ich sin man geworden bin, gegeben funtzig cleyne gulden von Florentze, der ich yn ledig und los sagen an disem brieve, dar an zû urkunde min
 15 ingesigel gehangen ist. Und han dar zû gebeden den ediln man hern Frideriche herren zû der Nuwerburg, daz er zû merer stedikeit sin ingesigel an disen brief wolle henken. Und ich Friderich herre zû der Nuwerburg vorge(n)ant) bekennen, daz ich umb bete willen Pontzins vorge(n)ant) min ingesigel an disen brief han gehangen.

Der gegeben ist do man zalte nach Cristus geburte dusent druhundert syben und
 20 viertzig jare, des sechszenden dages in dem mande genant Iunius in latine.

206. *Scriptum Ulrici de Lapide. — Jun. 18.*

Pendent sigilla duo loris membranaceis; tertium cum loro exsecto desideratur.

Ich . . Ulrich von deme Steyne ritter bekennen uffenlich an diesem brieve und tûn kunt allen luten, daz der erwerdige in Gote vater und herre myn herre her . .
 25 Baldewin ertzebischof zû Triere mich deme durchluchtigen fursten hern . . Karle, deme Romeschen kûnige, und yme und sineme stifte zû Triere zû dienere gewonnen hat, also daz ich yn dienen sal selb virde mit zweyn gecroneten helmen und mit zweyn platen und zweyn pantzieren wol gerieten und erzuget wieder ire viande, die sij itzunt hant odir die noch ire viande werden, und mit namen wieder hern Lodewich von Beyern,
 30 der sich keiser nennet, und alle sine helfere und dienere, und alle die, die sich dar zû mengen, ane wyder myne herren die greben von Nassouwe, die von rechte teil hant an der vesten zû Nassouwe, und wieder mynen herren . . Walraven greben zû Spanheym, also daz ich wieder sie und uff iren schaden nicht helfen ensal, und sal doch tûn lantwere wieder die selben myne herren von Nassouwe und von Spanheim vorge(n)ant).
 35 Wa ich aber mit mynen vorge(n)anten herren von Triere und dem kûnige und mit irme gesinde zû velde bin und komen und sie wieder uns weren, do sal ich verlieben bij mynen vorge(n)anten herren von Triere und deme kûnige und irme gesinde, und sal yn getruweliche dienen, wa si des bedurfen, uff ire kost und verlust, als gewonlich ist, biz die vorge(n)anten) crige alle gar und gantzlich gesûnet werdent. Und hat mir dar umb
 40 gegeben myn herre von Triere zwey hundert schilt guldin, der ich yn quijt und los sagen an dieseme brieve. Des zû ûrkûnde han ich myn ingesiegel gehangen an diesen brief und han dar zû gebeden den strengen ritter hern Symon von dem Walde und Wynant von Waldecken, eynen wolgeborn knecht, daz sij ouch ir ingesiegel wullen henken an diesen brief. Und wir Symon von dem Walde ritter und Wynant von Wal-

decken vorgenant bekennen an dieseme brieve, daz wir durch bede willen Ulriches von deme Steyne ritters vorgenant unser ingesiegel gehalten han an diesen brief.

Der da gegeben ist da man tzalte von Cristus gebürt dusent dru hundert und sieben und virzig jar, des achzehenden tages des mandes den man nennet Iunius in latine.

207. *Scriptum Eliae Tuter de Mertloch. — Iun. 18.*

5

Sigillum cum loro membranaceo deperditum.

Ich Elyas Tuter von Mertlach, eyn wepenling, dun kunt allen luten und bekennen uffentlichen an disem brieve, daz der erwerdige in Gote vater und herre min herre her Baldwin erezeb(ischof) zû Triere mich zû dienere deme durchluchtigen fursten hern Karle, deme Romischen kuninge, und yme und sime stifte van nuwens gewonnen hat 10 umb funf und zwentzig cleyne gulden von Florenz gudes goldes und gewichtes, die ich iczunt an bereydem gelde entphangen han; und sagen ich den selben minen herren der vorgenanten summen geldes ledig und los an disem brieve. Und sal ich dar umb den selben minen herren und deme stifte von Triere dienen mit eyne gecroneten helme wol gerieten und erezuget wider ire viende, die sie iczunt han oder noch gewinnt, 15 und mit namen wider hern Ludewigen von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dienere und alle, die sich dar zû mengent. Und sal ich yn getruwelichen dienen, wo sie des bedorfen, uff ire kost und verlust, als gewenlich ist, biz daz die criege alle mit den selben minen herren und deme stifte gar und gentzlich gesunet werden. Und des zu urkunde^a, wan ich eygens ingesigels nicht enhan, so han ich 20 gebeten und bitten an disem brieve Heinrichen den burgreven zû Cochme, minen oheim, daz er sin ingesigel zû urkunde der vorgeschrieben stücke an disen brief wolle henken. Und ich Heinrich vorgenant bekennen, daz ich umb bete Elyas Tuter vorgenant min ingesigel an disen brief han gehalten.

Datum die XVIII. mensis Iunii, anno Domini M^oCCC^oXL septimo.

25

208. *Scripta Conradi Knebel. — Iun. 19.*

A. *Litterae reversales.*

Pendent sigilla duo ex ipsa membrana.

Ich Conrad Knebel, ein woyl geboren knecht, dūn kūt allen luden und bekennen uffnliche an disim brieve, daz der erwerdege in Gode vater unde herre myn herre her 30 Baldwin ertzbischoyf zû Triere mich zû dinere gewūnnen hait, also daz ich yme und sime stifte dynen sal wider hern Ludewige van Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere unde dinere und alle, die sich dar zū mengent und auch die myns hern viende itzūt sint odir noch werdent. Und sal ich dem vorgenanten myme hern van Triere und sime stifte getrūweliche dinen myt eyne gecroynten helme woil geriden 35 und irzūgit, wa er des bedarf, uff sine kost und virlust, als gewonlich ist, als lange bit die crige alle bit myme hern und sime stifte vorgenant gentzliche unde gar gesunit werdent. Und hait de vorgen(ante) myn herre van Triere myr umb mynen vorgen(anten) dienst gegeben drizich kleine gulden, der ich yn quit, ledig und lois sagen an disim brieve. Und des zū urkunde han ich myn ingesigel mit Werners van Swalbach ingesigel 40 gehenkit an disin brief. Und ich Werner van Swalebach vorgenant bekennen, daz ich

207. ^a) *alio atram. supra lin. add. or.*

um bede willen des vorgenanten Conrad Knebels myn ingesigel myt dem syme han gehangen an disin brief.

Der gegeben ist na Godis gebürte dusint druhundirt syben und veirzich jair, uffe der zweir heylegen martelere dag Gervasii und Prothasii.

B. *Quitatio.*

Pendet sigillum ex ipsa membrana.

Ich Conrayd Knebel, ein woil geboren knecht, bekennen uffinliche an disim briefe, daz de eirber ritter her Rychard van Büch van mins hern wegen van Trire um den dienst, den ich yme dūn sal, mir hait gegeben drizich kleine gülden, der sagen ich
10 den selben mynen hern van Trire quit, ledig und lois an disin briefe. Und des zū urkunde hain ich myn ingesigel gehangen an dysen brief.

Datum ipso die beatorum Gervasii et Prothasii mar(tir)um, anno Domini M^oCCC^oXL septimo.

209. *Scriptum Petri de Leyen. — Iun. 20.*

Pendet sigillum loro membranaceo.

Ich Peter von der Leyen, eyn wolgeborn knecht, dūn kunt allen luden und bekennen uffentlich an disem brive, daz der erwerdige in Gode vater und herre min herre her Baldewin ertzebischof zū Trire mich deme durchluchtigen fursten hern Karle, deme Romeschen kuninge, und yme und sime stifte von Trire zū diener gewūnnen
20 hait umb funftzig cleyne gulden von Florentzien genger und geber, die ich itzunt an bereidem gelde entphangen han und der ich yn ledig und los sagen an disem briefe, also daz ich yn und dem stifte von Triere dienen sal mit eyne gecroneten helme und tzwen pantzieren wol gerieden und ertzuzet wider ire viende, die sie itzūnt han oder noch gewinnet, und mit namen wider hern Ludewige von Beyern, der sich keyser
25 nennet, und alle sine helfere und diener und alle, die sich dar zū mengent. Und sal ich yn getruwelichen dienen, wa sie ez bedurfen, uf ire kost und verlust, als gewonlich ist, biz daz die crige alle mit den vorgenanten minen herren und dem stifte von Trire gar und gentzlichen gesūnet werdent. Und des zū orkunde han ich gebeden den wisen bescheiden man Coline schultheizen zu Witlich, daz er sin ingesigel an disen brief wolle
30 henken, wan ich min eygen ingesigel nicht bij mir enhan zū disem male. Und ich Colin vorge(n)ant bekennen, daz ich min ingesigel an disen brief gehangen han umb bete Peters von der Leyen vorge(n)ant.

Datum anno Domini M^oCCC^oXL septimo, die XX. mensis Iunii.

210. *Scriptum Iohannis de Ellenz. — Iun. 23.*

Descripsit Th. Hirschfeld. Sigilla duo cum loris desiderantur. — Cf. infra nr. 218.

Ich Johan van Elencze, eyn wolgeborn knecht, don kunt allen luden und erkennen uffentliche an diesem briefe, daz der erwerdige in Gode vater und herre myn herre her Baldewin erzbischof zū Triere mich deme durchlutige(n) fursten hern Karle Romischen kuninge und yme und sime stifte zu Triere zū diener gewonnen hait, also
40 daz ich in dienen sal mit eyne gecrontem helme und mit eyne panczier wol geriden und erczuzet wider yre vyande, die si ieczunt hant, und mit namen wider hern Ludowich

von Beyerem, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dienere und alle die iene, die sich dar zû mengen, und wieder die, die noch myner herren vorg(enant) und des stiftes van Triere vyande werdet. Und sal ich in getruweliche dienen, wa si iz bedorfen, uf yre cost und virlust, als gewenlich ist, biz die criege alle mid den vurg(enanten) mynen herren und deme stifte van Triere gar und genczeliche gesonet werden. Und hait myn vorge(nanter) herre van Triere, so daz ich sin man bin, so van dienste mir don geben funfzich gulden reale, die ich ieczû bereit van in intphangin han, der ich in quijt, ledich und los sagen an disem brief. Zû urkunde ist myn ingesigil mit Henrichs van Clotten burgreben zû Cochme ingesigele zû mynre beden an disen brief gehangin. Und ich Henr(ich) van Clotten bekennen, daz dat wair ist. 10

Gegeben na Cristus geburthe dû man zalte anno Domini M^oCCC^oXL^o septimo, vigilia beati Iohannis baptiste.

211. *Scriptum Rapoldi de Rinsheim. — Iun. 23.*

Pendent sigilla duo loris membranaceis.

Ich Rapolt van Rynszheym don kunt allen luden und erkennen uffencliche an disem brieve, dat der erwerdige in Gode vater und herre myn herre her Baldewin erzbischof zû Triere mich deme durchluchtige(n) fursten hern Karle Rûmische(m) kûninge und yme und sime stifte zû Triere zû diener gewonnen hait, also dat ich in dienen sal mit eyne gecronten helme wolgeriden und erzuget wider yre vyande, die si ieczunt hant, und mit namen wider hern Ludowich van Beyerem, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dienere und alle die iene, die sich dar zû mengen, und wider die, die noch myner herren vorge(nant) und des stiftes van Triere vyande werdent. Und sal ich in getruweliche dienen, wa si iz bedorfin, uf yre cost und verlust, als gewenlich ist, biz die criege alle mit den vorge(nanten) mynen herren und deme stifte van Triere gar und genczelichen gesonet werdent. Und hait mir myn vorge(nanter) herre van Triere darumbe don geben czweneundczwenzich schilt gulden, die ich itzû bereit van in intphangin han, der ich in quijt, ledich und los sagen an disen brieve. Zû urkunde, wand ich nyt ingesigils inhan, so han ich gebeden ersame wolgeborn knechte Henr(ichen) van Clotten burgr(even) zû Cochme und Johanne van Elencze, dat si yre ingesigele an disen brief willen henkin. Und wir Henr(ich) und Johan erkennen, dat wir umbe beden willen Rapoldis vurg(enant) unsere ingesigel an disen brief han gehangin. 15 20 25 30

Datum anno Domini M^oCCC^oXL septimo, vigilia beati Iohannis Baptiste.

212. *Scriptum Alberti de Ripolskirchen. — Iun. 25.*

Descripsit Th. Hirschfeld. Pendet sigillum laesum loro membranaceo.

Ich Albrecht Reynfrides son von Ripolskirchen, eyn wolgeborn knecht. dun kunt allen luten, daz der erwerdige in Gote vater und herre min herre her Baldewin erczeb(ischof) zû Triere mich yme und sime stifte von nuwens zû burgmanne und zû dienere deme durchluchtigen fursten hern Karle, deme Romischen kûninge, und yme und sime stifte gewonnen hat umb funfzig cleyne gulden von Florencz, die ich ieczunt an bereydem gelde entphangen han, und sagen ich den selben minen herren ledig und los an disem brieve der vorge(nanten) funfzig cleyne gulden. Und sal ich dar umb den selben minen herren und deme stifte von Triere dienen selb ander mit eyne gecroneten helme und eyne panczire wol gerieten und erzuget wider ire viende, die sie ieczunt han oder 35 40

noch gewinnet, und mit namen wider hern Ludewigen von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dienere und alle, die sich dar zû mengent, und sal ich yn getruwelichen dienen, wo sie des bedorfen, uff ire kost und verlust, als gewonlich ist, biz daz die eriege alle mit den vorge(n)anten minen herren und deme stifte gar und genczlichen gesunet werden. Und des zû urkunde, wan ich eygens ingesigels nicht enhan, so han ich gebeden und bieten an disem brieve den strengen ritter hern Johan von Numagen, daz er sin ingesigel zû urkunde der vorgeschriben stücke an diesen brief wolle henken. Und ich Johan von Nûmagen ritter vorge(n)ant bekennen, daz ich umb bete Albrechts vorge(n)ant min ingesigel an disen brief han gehalten.

10 Datum die XXV. mensis Iunii, anno Domini M^oCCCXL septimo.

213. *Scriptum Ludovici de Tholey. — Iun. 29.*

Humore valde corruptum. Uncis inclusa supplevimus, partim adhibitis litteris supra nr. 183. 187. 206. Pendet sigilla duo loris membranaceis.

Ich . . Lodewig von Tholey, eyn wolgeborn knecht, dun kunt allen [luden und
15 bekenn]en uff[enlichen an diesem br]ieve, daz der erwirdige in Gote vater und herre
myn herre her . . Baldewin [ertz]bisc[h]hof [von Triere mich yme u]nd sime stifte von
nuwens zû burgmanne siner vesten zû Smydeburg und zû dien[er deme du]rchluchtige[n
fursten hern] Karle deme Romes[chen] kunige und yme und sime stifte von Triere vor-
g[enant gewonnen hai]t umb^a [gu]ld[en] von Florentze gudes goldes und gewichtes,
20 die ich in gereidem gelde [itzunt ent]phangen han und [der ich minen vorge]nanten
hern] ledich und [lois sa]gen an diesem brieve. Und sal ich dar umb den [selben
minen] herren und deme stifte dienen s[elb]ander mit eime ge[cro]ne[ten] helme und
eyme pantzire wol geriten un[d erzuget wi]der ire viende, die sie itzunt han od[er noch
gewinn]ent und mit namen wider hern . . Lodewigen von Beyern, [der sich key]ser
25 nennet, und alle sine he[lfe]re [und dienere] und alle, [die sich] dar zû mengen, ane
wieder myne herren greven^b und greven Johan von Spanheim. [Und sal ic]h
wieder^cemlich noch wieder ir gût, das sie nyeszen, nyt tûn^d [und sal]
doch lantwere tun wieder die selb[en]. Und sal ich] mynen [vorge]n[anten] herren und
deme stifte getruweliche dienen, [wo] sie [iz bedurf]en, uff ir kost und verlust, [als
30 gewonlich ist,] biz [daz] die eriege alle mit den vorge[anten] mynen herren u[nd dem
stifte gar] und genczlich gesunet [werden. Und des zû] urkunde [ha]n [ich min] in-
gesiegel an diesen brief gehalten und [han gebeten]^eolf von Sotern daz
er^f [ingesi]gel. Und ich . . .^glf von Sôttern eyn^f [an
diesem] brieve, daz ich durch [bede willen Lodewichs von] Tholey myn in[gesigel han
35 ge]hangen [an disen brief.

Der gegeben] ist, da man zalte nach Crist[us geburte] dru zehen hundert syben
und virtzig iar, des nehesten fridages nach sente Johannes tag des teuffers.

214. *Scriptum Iohannis de Fischbach. — Iul. 2.*

Descriptit Th. Hirschfeld. Pendet sigillum loro membranaceo.

40 Ich Johan von Vischbach, ein wepeling, dūn kunt allen luden und bekennen
uffenlich in disem brieve, daz der erwirdig in Gode vater und herre min herre her

213. ^a) 2 verba corrosa. ^b) 1 verbum corrosum, fortasse Walraven, cf. supra p. 273 lin. 32. ^c) 4 vel 6 litterae corrosae. ^d) 1 vel 2 verba corrosa. ^e) 2 vel 3 verba corrosa. ^f) 4 vel 5 verba corrosa. ^g) dimidium verbi corrosum.

Baldewin erzbischof zû Trire mich dem durchlutigen fursten hern Karle Romischen kunige und ym und sime stifte zû dyener gewûnnen hat, also dat ich yn dÿnen sal mit zwein geeronten helmen wol geriden und erzuget wider ir vyande, die sie iczunt hant, und mit namen wider hern Ludewig von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfer und dyenere und alle, die sich dar zû mengent und auch miner egen(anten) herren und des stiftes von Trire vyende werdent. Und sal ich den vorge(n)anten minen herren und dem stifte von Trire getruwelichen dyenen, wa sie iz bedorfen, uf ir koste und verlust, als gewenlich ist, biz die criege alle mit minen herren und dem stifte von Trire vorge(n)ant gar und genczlich gesunet werden. Und hat der vorge(n)ante min herre von Trire mich yû und sime stifte zû manne gewûnnen und mir dar umb und umb mineu vorge(n)anten dyenst hundert clein guldin von Florenz gegeben, der ich yn quijd, ledig und lois sagen an disem brieve, an den min ingesigel zû urkunde ist gegangen.

Datum anno Domini M^oCCC^oXL septimo, die secunda mensis Iulii.

215. *Scriptum Iohannis de Pommern et Iohannis de Zell. — Iul. 5.*

Pendent sigillum et sigilli fragmentum loris membranaceis.

Wir Johan von Pâmere und Johan von Celle wepeling bekennen uffentlichen an disem brieve, daz der erwerdige in Gode vater und herre unser herre her Baldewin ertzbischof zû Trire uns deme durchluchtigen hern Karle Romeschem kuninge, yme und sime stifte von Trire zû dieneren gewûnnen hat, also daz unser iclicher yn dienen sal mit zwen perden und wol ertzuzet wider ire viende, die sie itzûnt han, und mit namen wider hern Ludewige von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dienere und alle, die sich dar zû mengent und ire viende werdent. Und sullen wir yn getruwelichen dienen, wa sie ez bedorfen, uf ire kost und verlust, als gewonlich ist, biz die vorge(n)anten crige gar und genczlichen gesônnet werden. Und sal uns unser herre von Trire dar umb geben mit einander sechs und driszig cleyne gulden von Florentzien, der wir itzûnt an gereydem gelde zwentzig entphangen han; und sal man uns die uberigen sechszechene gulden bezalen uf sente Remigijs dag der nehest kumpt, und sagen wir unsern herren von Triren der zwentzig gulden ledig und los an diesem brieve. Des zû urkunde, wan wir eygener ingesigele nicht enhan, so han wir samentlichen gebeden den strengen ritter hern Peter Wyen und den wisen man Henriche burggreven zû Cochme, daz sie ire ingesigele an disen brief wollen henken. Und wir Peter Wye ritter und Henrich burggreve vorge(n)ant bekennen uffentlichen an disem brieve, daz wir umb bete willen Johans von Pâmere und Johans von Celle vorge(n)ant unser ingesigele zû gantzer stedikeit der vorgeschribenen stucke an disen brief han gegangen.

Der gegeben ist na Cristus geburte druczenhundert siben und viertzig jar, des fünften dages in dem mande den man nennet Iulius in latine.

216. *Scriptum Hinconis de Dudeldorf. — Iul. 7.*

Pendet sigillum loro membranaceo.

Ich Henken von D[u]delendorf, ein wepeling, dÿn kunt allen luden und bekennen uffelich an diesem brive, dat der erwerdig in Gode vater und herre min herre her Baldewin erzbischof zû Trire mich dem durchlutigen fursten hern Karle dem Romischen kûnige und yme und sinem stifte zû Trire zû dÿner gewonnen hat, also dat ich yn

dynen sal mit ey[m]e gecronten helme wol geriden und erzuget wider iren vyande, die sie itzû hant oder die noch ire viend[e wer]dent, und mit namen wider hern Ludewig von Beieren, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dyenere und alle, die sich dar zû mengent. Und sal ich denselben minen herren und dem stifte von Triere
 5 getruweliche dyenen, wa sie iz bedorfen, uf ire kost und verlust, als gewonlich ist, biz die vorgcn(anten) criege alle mit den vorgcn(anten) minen herren und mit dem stifte gar und genczlich gesûnet werden. Zû urkunde, wan ich kein eigen ingesigel han, so ist hern Johans von der Vels ritters ingesigel zû minre bede an dysen brief gehangen. Daz ich Johan vorgenant bekennen, daz dat war ist.

10 Datum anno Domini M^oCCCXL septimo, die septima mensis Iulii.

217. *Scriptum Philippi et Iohannis fratrum de Soetern. — Iul. 9.*

Pendet sigillum unum loro membranaceo, alterum cum loro deperditum.

Wir Philips und Johan gebrûdere von Sotern, wolgeborn knechte, dûn kûnt allen luden und bekennen an diesem brieve, daz der erwerdige in Gode vater und herre
 15 unser herre her Baldewin ertzebischof zû Triere uns dem durchlutigem fürsten hern Karle, dem Romischen kûnige, und yme und sime stifte zû Triere zû dyenere gewonnen hait, also daz wir yn dÿnen sollen unser iglicher mit eyne gecronten helme und mit eyne pantzier wol gerieden und erzûget wider ire vyande, die sie itzû hant oder die
 20 noch ire vyande werdent, und mit namen wider hern Ludewige von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dynere und alle, die sich dar zû mengent. Und sollen wir den vorgenanten unsern herren und dem stifte von Triere getruweliche dyenen, wa sie iz bedurfen, uf ire kost und verlust, als gewonlich ist, biz die criege alle mit unserm herren und dem stifte von Triere vorgcn(ant) gar und genczlichen gesûnet werden. Und hat der vorgcn(ante) unser herre von Triere umb den selben dyenst uns
 25 ytzû gereyt gegeben hundert cleyne gulden von Florentzien gûdes goldes und gewichtes, der wir yn an diesem brieve ledig und los sagen. Und des zû urkunde han wir beyde sament unser ingesiegele an diesem brief gehangen.

Der gegeben ist na Cristus geburte, do man zalte dusent druhundert syeben und vierzich jair, uf den nûnten dag^a in dem heumande.

30 218. *Scriptum Sigeberti de Winneburg. — Iul. 11.*

Pendent sigilla duo loris membranaceis. — Cf. supra nr. 210.

Ich Sibrecht van Wynneburg, eyn wolgeborn knecht, don kunt allen luden und erkennen uffencliche an disem brieve, daz der erwirdig in Gode vater und herre
 myn herre her Baldewin ertzebischof zû Triere mich dem durchlutigem fursten hern
 35 Karle Romischen kûnige und yme und sime stifte zû Triere zû dienere gewonnen hait, also daz ich in dienen sal mit eyne gecronten helme und mit eyne panciere wol geriden und erzuget wider yre vyande, die si iczunt hant, und mit namen wider hern Ludowich von Beyeren, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dienere und alle die iene, die sich dar zû mengent. Und sal ich in getruwelich dienen, wa sie iz
 40 bedorfen, uf yre cost und verlust, als gewenlich ist, biz die criege alle mit den vurgcn(anten) mynen herren und deme stifte von Triere gar und genczelichen gesonet

217. ^{a)} *supra lin. add. or.*

werdent. Und hait mir myn vorgen(anter) herre van Trire, so daz ich sin man worden bin, so von dienste don geben sesczich mark penninge Cochemer werunge, die ich iczû van yme gereit entphangen han, der ich in quijt, ledig und los sagen an disem brieve. Zû urkunde ist myn ingesigil mit Henrichs von Clotten burgr(even) zû Cochme ingesigil zû mynre bede an disen brief gehangen. Und ich Henrich bekennen, das dat war ist. 5

Gegeben nach Cristus geburthe dû man zalte druczenhondert und syben und vierzich jaire, des eylften dagis in dem maynde den man nennet zû latine Iulius.

219. *Scriptum Iohannis pastoris de Soetern. — Iul. 14.*

Descripsit Th. Hirschfeld. Sigillum cum loro deperditum.

Ich Johan pastor zû Sotern bekennen uffentliche an disem brieve, daz der erwerdige 10 in Gode vater und herre min herre her Baldewin ercezbischof zû Trire mich deme durchluchtigstem hern Karle, dem Romeschen kuninge, yme und sime stifte von Trire zû dienere gewûnnen hat, also daz ich yn dienen sal selb ander mit eyne helme und mit eyne pancziere wol gerieten und erczuget wider alle yre viende, die sie iczûnt han und mit namen wider hern Ludewige von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine 15 helfere und dienere und alle, die sich dar zû mengen und yre viende werdent. Und sal ich den vorgen(anten) minen herren und dem stifte von Trire getruwelichen dienen, wa sie ez bedurfen, uf ire kost und verlust, als gewonlich ist, biz die crige alle gar und genczlichen gesûnet werden. Und hat der vorgen(ante) min herre mir dar umb gegeben zwenczig cleyne gulden von Florenze genger und geber, der ich yn ledig und 20 los sagen an disem brieve, an den min ingesigil zû urkunde gehangen ist.

Gegeben do man zalte anno Domini M^oCCC^oXL septimo, die XIII. mensis Iulii.

220. *Quitatio Iohannis Comitis Silvestris de Daun. — Iul. 14.*

Sigillum, quod ex ipsa membrana pendeat, deest.

Wir Johan wildegreve zû Dune bekennen uffentlichen, daz wir von dem erwerdigen 25 in Gode vater und herren unserm herren hern Baldewine ertzbischofe zû Trire mits hern Gerards sines cappellans henden entphangen han an gereidem gelde funftzenhundert cleyne gulden von Florentze genger und geber, als von dienstes wegen, den wir dem selben unserm herren dîn sullen, als die brieve haldent, die wir ym dar uber gegeben han¹. Und sagen wir sie des geldes ledig und los an disem brieve, dar an zû 30 urkunde unser ingesigil gehangen ist.

Datum anno Domini M^oCCC^oXL septimo, die XIII. mensis Iulii.

221. *Scriptum Iohannis de Adewilre dicti de Hunoltstein. — Aug. 1.*

Pendet sigillum loro membranaceo.

Ich Johan von Adewilre genant von Hunoltstein, ein wepeling, dîn kunt allen 35 luden und bekennen an disem brieve, daz der erwirdig in Gode vater und herre min herre her Baldewin ertzbischof zû Trire mich dem durchlutigen fursten hern Karle Romischen kunige und ym und sime stifte zû dÿner gewûnnen hat, also dat ich yn dyenen sal mit eime gecrõnten helm wol^a geriden und gezuget wider ir vyande, die sie

221. a) *in loco raso or.*

1) *Quae servatae non sunt.*

itzunt hant, und mit namen wider hern Ludewich van Beyern und alle sin helfere und dienere und alle, die sich dar zû mengent und auch miner egenanten herren und des stiftes von Trire vyende werden. Und sal ich den vorgeantten minen herren und dem stifte von Trire getruwelichen dyenen, wa sie iz bedorfen, uf ire koste und verlust, als gewenlich ist, biz die criege alle mit minen herren und dem stifte von Trire vorgeant gar und gantzlich gesûnet werden. Und hat der vorge(ante) min herre von Triere so von dyenst so von burglehens wegen mir bewiset ierlicher^b gulde^b fûmf^b cleine guldin geldes an sinen amptman zû Bernkastil, der ich nû uf sente Mertines dag nehst kumpt Nov. 11. von mines dynstes wegen fûmf^b clein guldin heben sal. Zu urkunde ist min ingesigel an disen brief gelangen.

Der gegeben ist do man zalt anno Domini M^oCCC^oXLVII^o, die prima mensis Augusti.

222. *Scriptum Thomae de Schaumburg. — Aug. 1.*

Pendet sigillum loro membranaceo.

Ich Thomas von Schowenburg ritter bekennen uffentlichen an disem brieve, daz der erwerdige in Gode vater und herre min herre her Baldewin ertzebischof zû Trire mich dem durchluchtigisten hern Karle Romeschen und zû Behemen kûninge, yme und sime stifte von Trire zû dienere gewonnen hat, also daz ich yn dienen sal mit zwen helmen und mit eyne pantziere wol gerieten und ertzuget wider yre viende, die sie^a itzunt han, und mit namen wider hern Ludewige von Beyern, der sich keiser nennet, und alle sine helfere und dienere und alle, die sich dar zû mengen und yre viende werden. Und sal ich den vorge(anten) minen herren und dem stifte von Trire getruwelichen dienen, wa sie ez bedorfen, uf ire kost und verlust, als gewenlich ist, biz die vorge(anten) erige gar und gantzlichen gesonet werden. Und hat der vorge(ante) min herre von Trire mir dar umb gegeben nûntzig cleyne gulden von Florentzien gudes goldes und gewichtes, der ich yn ledig und los sagen an disem brieve, daran zû urkunde min ingesigel gehangen ist.

Gegeben do man zalte nach Cristus geburte druczenhundert siben und virtzig jar, uf sente Peters dag den man nennet ad vincula Petri.

223. *Scriptum Iohannis de Kottenheim. — Aug. 21.*

Sigilla duo cum loris deperdita.

Ich Johan von Kottenheym, eyn wepeling, sûn Meynwartz von Kottenheym, dûn kunt allen luden und bekennen uffentlich an disem brieve, dat der erwerdige in Gode vater und herre myn herre Baldewin ertzbischof zû Triere mich deme durlichtegen fûrsten hern Karle Romischen kuninge und yme und syme stifte zû Triere zû dyenher gewunen hait, als so dat ich yn dienen sal mit eyne geeronten helme und mit eyne panczeire woil geredin und herzugit wiedz yre vyande, die si iczû hant oder die noch yre viande werdynt, und bit namen wieder hern Ludewich von Beyern, der sich keyser nennit, und alle syne helfere und dyener und alle, die sich da[r] zû mengint. Und ich sal yn getruweliche dyenen, wa si iz bedorfen, uf yre kost und verlust, als gewenlich ist, bis die criege alle mit den vorge(anten) herren gar und genzlich gesûnet werden. Und her umb und uch umb manschaf hait der vorge(ante) myn herre von Triere mir

221. ^b) *in loco raso or.*

222. ^a) *supra lineam add. or.*

driszich cleine gülden von Florentzin gegeben, die ich bereit von yme intfangen hayn, der ich in quijt, ledig mnd los sagen an disme brieve. Und want ich itzûnt keyn eygin gût inhayn, so geloben ich in gülden trnwen in disem brieve daz eirste, dat ich nummer eygin gût gewinnen von mynis vater wegen oder anders wie id an mich kûmmen mach, so sal ich deme vorgeantent mime herren und syme stifte von Triere dry gülden 5 geldis ierlicher und ewiger gülden deme stifte woil gelegen bewisen; und sal ich und myn lehens erben daz selben gût wider von ym mnd syme stifte zû Triere zû lehen intfayn und haldin und unser zweyveldege besigilte brieve dar uber geben, als ich Johan vorgeant die selben dry gulden geldis itzû von dem vorgeantent mime herren und sime stifte zû lehen intfangin hayn und haldin mit truwen, eyden und diensten, als sülches 10 lehens recht und gewende ist. Ich geloben uch vûr mich und myne erben, dat wir die vorgeant(en) lehen nit ufgeben insolen noch inmogin mime herren und sime stifte vorgeant, wir inhaven zû vorentz die vûrgenanten dryszich guldene gentzeliche wider gegeben und bezalt; ûzgescheiden areleige argelist und geverde an allen diesen vorgeschribenen stucken. Zû urkunde want ich keyn eigen ingesigel inhayn, so han ich 15 gebeden und biden an disem brieve die strengen rittere herrn Johan von Poliche und hern Johan von Kûtttenheim mynen ômen, daz sie zû urkunde und umb mine bede ir ingesigel an disen brief wollen henkin. Un[d] wir Johan von Poliche und Johan von Kûtttenheim rittere vorgeant bekennen, [daz] wir umb bede des vorgeantent Johannis unse[re] ingesigel han gehalten an disen [bri]ef. 20

Der gegeben ist na Cristus gebûrte drutzenhundert sieben und viertzich jare. uf den eyn und zwentzigsten dag des mandes Augustus genant zû latine.

224—226. SCRIPTA PAPAE AD LEGATIONEM IOHANNIS DE PISTORIO SPECTANTIA.

1347. Apr. 18.

25

De negotio huius legationis certa non constant, sed ad eam et forsân ad legationem Geraldî de Magnaco supra nr. 162—169 referenda videntur ea, quae papa Bertrando cardinali legato scripsit a. 1347. die 3. m. Maii, Theiner, Vetera Monumenta Hungariae I, 740 (Reg. imp. VIII Pâbste nr. 12):

Nec insuper volumus te latere, quod duos nuncios hiis diebus preteritis ad 30 carissimum in Christo filium nostrum Carolum regem Romanorum illustrem destinavimus successive, ut regem Ungarie predictum omnino retraheret ab accessu et agressione hostilibus dicti regni (sc. Sicilie).

224. *Litterae credentiales. — Apr. 18.*

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) f. 269 nr. 1204. Contulit F. Kern. — 35 Ed. Klicman 867. — Extr. Werunsky 147; Riezler 2320.

Reg. imp. VIII Pâbste nr. 194.

Carissimo in Christo filio Carolo regi Roman(or)um illustri.

Quia presentate nobis pridem tue celsitudinis littere¹ inter cetera continebant, ut dilectum filium magistrum Iohannem de Pistorio decanum ecclesie sancti Salvatoris 40

1) *Servatae non sunt.*

Traiectensis, capellanum, comensalem et familiarem nostrum tuumque fidelem et devotum, ad te, fili carissime, destinare vellemus, ecce quod ipsum super certis per nos eidem impositis tueque magnificencie vive vocis oraculo plenius explicandis mittimus informatum, cui super eis tua regalis sublimitas fidem adhibeat quesumus credulam, et per ipsum
 5 tam super eis quam aliis, que tue circumspeccioni occurrerint, tue nobis fiducialiter nuncios beneplacitum voluntatis. Ceterum nuper dilectum filium magistrum Geraldum de Magnaco archidiaconum de Bautesio in ecclesia Constantiensi, iuris civilis professorem, capellanum nostrum ac tuum fidelem, consiliarium et devotum, ad te, fili dilectissime, de
 10 nostra intencione super quibusdam eciam plenarie informatum providimus specialiter destinandum, sicut ipse tue regali excellencie referet et in litteris apostolicis, quas sibi assignari fecimus, continetur¹.

Datum Avinione XIII. Kal. Maii, anno quinto.

225. 226. LITTERAE CONDUCTUS.

225. *Litterae singulis directae.* — Apr. 18.

15 *Ibidem fol. 269 nr. 1205—1207. Contulit F. Kern. — Ed. Klicman 868.*

Venerabili fratri Bertrando patriarche Aquilegensi.

Cum nos dilectum filium magistrum Iohannem de Pistorio decanum ecclesie sancti Salvatoris Traiectensis, capellanum, commensalem et familiarem nostrum, exhibitorem presencium, ad carissimum in Christo filium nostrum Carolum regem Roman(orum)
 20 illustrem pro certis negociis destinemus, fraternitatem tuam rogamus et hortamur attente, quatenus ipsum, cum per terras et loca tua eundo et redeundo transiverit, habens pro nostra et apostolice sedis reverencia favorabiliter commendatum eidem de securo conductu pro se suisque familiaribus et rebus per terras et loca predicta sic prompte ac libere providere procures, quod ipse, cum ad nos redierit, de te grata referre valeat
 25 non indigne.

Datum Avinione^a XIII. Kal. Maii, anno quinto^a.

Dilecto filio nobili viro Alberto duci Austrie. Cum nos dilectum etc. ut supra verbis competenter mutatis. Datum ut supra.

30 Dilecte in Christo filie nobili mulieri ducisse Austrie. Cum nos etc. ut supra verbis competenter mutatis. Datum ut supra.

226. *Litterae generales.* — Apr. 18.

Ibidem f. 313 nr. 1399. Descripsit R. Salomon. — Extr. Klicman 869. — Ineditum.

Venerabilibus fratribus etc. ut supra usque pervenerint*.

Cum nos dilectum filium magistrum Iohannem de Pistorio decanum ecclesie sancti
 35 Salvatoris Traiectensis, capellanum et familiarem nostrum, exhibitorem presentium ad

*) = nr. 1379 eiusdem registri: patriarchis, archiepiscopis^a et episcopis ac dilectis filiis electis, abbatibus, prioribus, decanis, prepositis, archidiaconis, archipresbiteris, plebanis, rectoribus et aliis ecclesiarum prelatis vel eorum vices gerentibus et personis ecclesiasticis quibus-

225. a) ut supra R.

40 226. a) archipresbyteris R.

1) *Supra nr. 163.*

carissimum in Christo filium nostrum Carolum regem Romanorum illustrem pro certis negociis destinemus, universitatem vestram rogamus, monemus et in Domino attentius exhortamur, quatenus eundem capellanum, cum per terras, districtus, portus et loca vestra transiverit, benigne^b recommendatum habentes nullam eidem vel familiaribus suis in personis vel rebus eorum inferatis iniuriam vel offensam nec ab aliis, quantum in vobis fuerit, permittatis inferri, sed eis potius de securo conductu, si a vobis illum peccierint, in eundo, morando et redeundo sic libere pro nostra et apostolice sedis reverentia providere curetis, quod nos exinde devotionem vestram possimus merito commendare.

Datum Avinione XIII. Kl. Maii, anno quinto.

227. 228. CLEMENTIS VI. LITTERAE AD DUCEM ET
DUCISSAM AUSTRIAE.

1347. Apr. 29.

De colloquio Ludovici imperatoris cum duce a. 1347. m. Ian. habito cf. Werunsky 'Geschichte Karls IV.' II, 82.

227. *Litterae ad ducem. — Apr. 29.*

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. seer. a. V.) f. 270^v nr. 1246 (R). Contulit F. Kern. — Ed. Klicman 874. — Extr. Werunsky 148; Riezler 2324.

Reg. imp. VIII Pübeste nr. 195.

Dilecto filio nobili viro Alberto duci Austrie.

Presentate nobis nuper tue nobilitatis littere continebant, quod, quia Ludovicus de Bavaria hiis diebus preteritis ad domum [tuam]^a non invitatus veniens tecum habuit colloquia amabilia in nullo curie Romane preiudicancia^b quoquomodo, pretextu adventus et collocacionis huiusmodi nullam vellemus contra [te]^a sinistram suspicionem habere, cum predecessorum tuorum inherendo vestigiis esse velis et affectes sancte matris ecclesie filius obediens et devotus ac persistere in devotioe fidei orthodoxe. Sane, fili, quamvis prefati Ludovici de multis heresum et scismatum criminibus sentencialiter condempnati ac diversis excommunicacionum sentenciis innodati colloquium cuicumque fideli valde periculosum existat, quia tamen de te confidimus, quod nil tue saluti anime statuique prospero contrarium, presertim in Dei et sancte Romane ecclesie matris tue offensam vel iniuriam, attemptares, ex premissis in tuis predictis contentis litteris contra te suspicionem contrariam non concepimus nec habemus; quin immo te devotum nostrum

cumque religiosis et secularibus et ecclesiarum ac monasteriorum capitulis et conventibus exemptis et non exemptis Cisterciensis, Cluniacensis, Cartusiensis, Premonstratensis, Camaldulensis, Grandimontensis, Vallisumbrose, sanctorum Benedicti et Augustini et aliorum ordinum ac domorum hospitalium sancti Iohannis Ier(osoly)mitani, beate Marie Teutonicorum, Calatravensis et Humiliatorum magistris, prioribus et preceptoribus necnon nobilibus viris ducibus, marchionibus, comitibus, vicecomitibus, senescallis, iusticiariis, potestatibus, capitaneis ceterisque dominis temporalibus, universitatibus quoque ac communitatibus civitatum, castrorum, villarum et aliorum quorumcumque locorum et aliis universis et singulis, ad quos presentes littere pervenerint.

226. ^b) benige R.

227. ^a) deest R. ^b) preiudicia R, cf. infra p. 285 lin. 14.

et ipsius ecclesie reputantes ad ea, que tue salutis et honoris comoda respicient, nos, quantum cum Deo per nos fieri poterit, reperies favorabiles et benignos, nobilitatem rogantes eandem, quatenus carissimo in Christo filio nostro Carolo regi Roman(or)um illustri auxiliis, consiliis et favoribus opportunis assistas.

5 Datum Avinione III. Kal. Maii, anno quinto.

228. *Litterae ad ducissam. — Apr. 29.*

Ibidem nr. 1247¹. Descripsit H. Otto. — Extr. Werunsky 148; Riczler 2324. — Notavit Klicman 874. — Ineditum.

Reg. imp. VIII Pabste nr. 195.

10 Dilecte in Christo filie nobili mulieri Iohanne ducisse Austrie.

Presentate nobis nuper tue nobilitatis littere continebant, quod, quia Ludovicus de Bavaria hiis diebus preteritis ad domum dilecti filii nobilis viri Alberti ducis Austrie viri tui et tuam non invitatus veniens secum habuit colloquia amicabilia in nullo curie Romane preiudicancia quoquomodo, pretextu adventus et colloquutionis huiusmodi nullam
15 vellemus contra ipsum ducem sinistram suspitionem habere, cum idem dux predecessorum suorum inherendo vestigiis, in omnibus, que sancte Romane ecclesie concernunt commodum et honorem, se totum sibi filiali affectione desideret conformare. Sane, filia, quamvis prefati Ludovici de multis heresum et scismatum criminibus sententialiter condempnati ac diversis excommunicationum sententiis inmodati colloquium cuicumque fidei
20 valde periculosum existat, quia tamen de prefato duce confidimus, quod nil sue salutis anime statuique prospero contrarium, presertim in Dei et Romane ecclesie iniuriam vel offensam, quomodolibet attemptaret, ex premissis in dictis tuis litteris contentis contra ipsum suspitionem contrariam non concepimus nec habemus; quin immo ipsum devotum nostrum et ipsius ecclesie reputantes ad ea, que sue salutis et honoris comoda respi-
25 cient, nos, quantum cum Deo per nos fieri poterit, reperiet favorabiles et benignos. Datum ut supra.

229. CLEMENTIS VI. LITTERAE BERTRANDO CARDINALI
LEGATO DIRECTAE.

1347. Apr. 30.

30 *Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) f. 272' nr. 1224. Contulit H. Otto. — Ed. Theiner, Vetera Monumenta Hungariae I, 738 nr. 1109. — Extr. Klicman 875².*

Dilecto filio Bertrando tituli sancti Marchi presbitero cardinali, apostolice sedis legato.

Diversas tue prudentie litteras a fine mensis Februarii proximo preteriti citra nobis
35 diversis temporibus et vicibus presentatas recepimus et contenta in eis pleno collegimus intellectu; et licet super aliquibus earundem responderimus, sicut vidimus expedire, diversis inde tibi litteris destinatis, adhuc tamen, prout ex earundem litterarum nobis occurrit tenoribus, super hiis et aliis, ut sequitur, respondemus.

1) Non, ut erronee notatum apud Klicman, 1248. 2) Ubi per errorem notatur 'Huber 504
40 nr. 12'; cf. supra p. 282 lin. 28.

(1) Cum autem per unam ex eisdem litteris fore super eo describeris providendum, quod magni officiales regni Sicilie, videlicet magister iusticiarius, constabulus, admiratus et alii, siqui sint tales, non recipere stipendia, nisi eo modo, quo recipiebant tempore clare memorie Roberti regis Sicilie, cum aliter facta huiusmodi receptio in dampnum non modicum regalis erarii cedere dinoscatur, nos, qui dudum post revocationem generalem per nos factam de officialibus per dictum regem in sua dispositione ultima in nostrum et ecclesie Romane, ad quos post dicti regis obitum administratio regni Sicilie pertinebat, preiudicium deputatis de paciencia sedis apostolice et ad instantiam carissime in Christo filie nostre Iohanne regine Sicilie illustris toleravimus, quod aliqui ex eisdem officialibus propter honorem suum, dummodo non recipere stipendia, remanerent, eidem regine super predictis stipendiis et aliis reprehensibilibus et preiudicialibus factis suis, de quibus in tuis predictis litteris fieri vidimus mentionem. invective scribimus iuxta formam, quam cedula continet presentibus interclusa.

(2) Ceterum super facto civitatis Terraciniensis et aliis, que contra reginam eandem per Ianuenses attemptata dicuntur, eisdem Ianuensibus per specialem nuncium ad eos destinatum scripsimus, ipsique nobis rescribere suumque specialem nuncium destinare ad nostram presentiam curaverunt, sperantes ex hiis, que retulit nuncius supradictus, restitutionem nobis realem fieri de civitate predicta.

(3) Ad hec super hiis, que de pannis et rebus tuis occupatis per illum civem Romanum eiusque complices et etiam asportatis scripsisti tuis litteris iteratis, alias litteras nostras inde concessimus et nunc etiam concedimus, sicut ex earum tenore colligere poteris, oportunas.

(4) Rursus cum de facto quodam Caroli Artusii et aliquibus illud tangentibus in tuis predictis litteris mentio haberetur, nos venerabili fratri nostro Guillelmo episcopo Casinensi suis exinde consultationibus respondendo scribimus oportune, quem super hiis et aliis per ipsum agendis tuis consiliis et directionibus remittimus, quibus eum volumus penitus adherere, sicut in dictarum litterarum transcripto, quod tibi mittimus, videre poteris contineri.

(5) Ad illa neupe, que de carissimo in Christo filio nostro Carolo rege Romanorum illustri ac quibusdam aliis tue subiungebant littere, respondemus, quod de fide ac devotione regis eiusdem, qui nobis, sicut nosti, non solum solita sed etiam alia prestitit et prestare debet in manibus nostri specialis nuncii¹, quem ad eum propterea misimus, iuramenta, confidimus, quod ad aliqua, que contra honorem et iura nostra et ecclesie cederent, non attemptabit aliquid; sed potius nostris et ipsius ecclesie beneplacitis se coaptans de terris nostris et ecclesie inferendo dampna, violentias vel iniurias se nullatenus intromittet.

(6) De illis autem duobus nobilibus, qui se falsificasse nostras litteras, alterius tamen ministerio et absque cuiuscunque preiudicio, tibi sub confessionis aperuerunt secreto et petunt humiliter, sicut ex tuarum litterarum tenore percepimus, se absolvi, breviter respondemus, quod attentis contentis in dictis tuis litteris, volumus, quod eos iuxta formam ecclesie a sententia exco(mun)icationis, quam incurrerunt propter hoc, absolvere hac vice valeas iniuncta eis pro salute animarum suarum, sicut expedire videris, penitentia salutari.

(7) Porro intimate nobis novitates super commotione populi Neapolitani, suspensione illius hominis et expugnatione castri redduntur nobis non immerito displicibiles et infeste; sed quia quod factum est, nequit pro infecto haberi, super aliis, que occurrunt et

229. a) videri R.

1) Scilicet *Geraldi de Magnaco*; cf. *supra* nr. 162—169.

occurrent, prout facti qualitas exegerit et expedire videris, providere, quantum poteris, de oportunitis remediis non postponas. Quia vero propter horribilitatem suspensionis dicti hominis et certas causas alias de castro exeundo predicto tuam habitationem mutasti, satis conveniens esse credimus honestati.

5 (8) Ad hoc autem, quod in tuis litteris subiunxisti, te non credere regnum posse prosperari predictum, quamdiu erit hiis temporibus sub administratione regine predictae, inde compuncti mentis mestitudine respondemus, quod attentis qualitate negotiorum et temporis et hiis presertim, que de adventu . . . regis Ungarie referuntur, expedientius nobis et quibusdam ex fratribus nostris videtur regni predicti administrationem ad presens
10 in manu regine remanere predictae quam in nostra et ecclesie prelibate persistere premissis et aliis causis et rationibus, quas tua potest colligere prudentia intra precordia mentis tue.

(9) Nec refricare ommittimus tuam sollicitando prudentiam, ut, quod solutio census instanti termino nullo modo deficiat, diligentiam adhibeas et adhiberi facias operosam.
15 Ut enim tibi scriberemus super hoc, nos instanter et sepius fratres rogaverunt predicti, dicentes, quod eadem solutione plurimum indigent, cum nonnullis ex eis per quosdam reges et principes sui proventus ecclesiastici subtrahantur.

(10) Demum tuam circumspectam diligentiam, quam in^b mittendo tuum nuncium ad insulam Sicilie adhibere curasti, necnon et responsionem, quam illi monacho, qui ex
20 parte dilecte in Christo filie nobilis mulieris Elisabeth, relicte quondam Petri primogeniti clare memorie Friderici regis Trinacie ac dilecti filii nobilis viri Iohannis eiusdem regis nati, detentorum predictae insule, cum litteris eorum credencie ad te venit, fecisse dinosceris, multipliciter in Domino commendantes, scire te volumus, quod eorundem detentorum nuncii ad nostram pridem venientes presentiam obtulerunt, pecierunt et
25 supplicaverunt nostramque responsionem super oblatiis et petitiis huiusmodi reportarunt, sicut cedula continet hic inclusa.

Age igitur virtuose, prout tibi ministraverit Dominus super commissis et occurrentibus tibi negociis nec, si tribulationes insurgant varie, deficias animo, sed in eo, qui est virtus, adiutor et fortitudo, potius conforteris, ponens nichilominus ante oculos mentis
30 tue, quod si votivi effectus quandoque laboribus non respondeant, ut optatur, laborantes tamen fideliter sue mercedis premiis non frustrantur. Nos autem in hiis, que per nos comode, decenter et honeste super predictis fieri poterunt, subtrahere non intendimus manum nostram.

Datum Avinione II. Kal. Maii, anno quinto.

35 **230. KAROLI REGIS SCRIPTUM PRO IOHANNE
REGIS FRANCIE PRIMOGENITO.**

1347. Mai. 7.

Originale in archivo Parisiensi 'Carton J. 612 nr. 45'. Descripsit G. Waitz cl. m. Adest sigillum. — Ed. Leibniz 'Codex iuris gentium diplomaticus' 189.

40 *Reg. imp. VIII nr. 322.*

Cf. supra nr. 43 et infra nr. 248. Litterae Philippi regis Franciae m. Iulii a. 1347. datae, quibus nostras confirmatas esse Waitz opinatus est (cf. Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 13), ad has litteras non pertinent, sed ad alias a Karolo rege in favorem Bonae

sororis a. 1346. die 22. m. Novembris concessas, quae ibi in toto transsumuntur, in Reg. imp. vero desunt.

Karolus Dei gratia rex Roman(or)um semper augustus et Boemie rex universis presentes inspecturis gratiam suam cum plenitudine omnis boni.

Notum facimus, quod nos consideratis et diligenter attentis amicitia, affinitate ac consanguinitate inter nos et carissimum fratrem nostrum dominum Iohannem ducem Normannie, primogenitum . . regis Franc(ie) illustris, et etiam inter nos et carissimos nepotes nostros, Karol(um) videlicet, Ludovicum, Iohannem et Philippum, dicti . . ducis filios, existentibus volentes, quod perpetuus et verus amor sit inter nos, promittimus bona fide et iuramus super sancta Dei ewangelia, quod honorem, utilitatem et commodum fratris nostri et filiorum suorum predictorum, quamdiu vixerimus et ad quemcunque statum nos pervenire contigerit, procurabimus et nemini, qui eis vel eorum alicui inimicus seu hostis publicus sit vel fuerit seu verissimiliter debeat esse suspectus, dabimus quoquo modo consilium, auxilium vel favorem contra eos vel aliquem eorum publice vel occulte; et si acciderit, quod Deus avertat, quod dictus frater noster vel alter ipsorum nepotum nostrorum in successione regni Francie vel alias quovis modo in personis aut rebus ipsorum impedirentur, nos modis omnibus quibus poterimus ipsos iuvabimus toto posse predictos impedientes gravando in corpore et in bonis. In quorum omnium testimonium et ad certitudinem pleniorum presentes fieri iuximus et sigilli nostre regie maiestatis appensione muniri.

Datum Tridenti anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, Non. Maii, regnorum nostrorum anno primo.

In plieae parte sinistra legitur: Per dominum regem ad vestram rel(ationem) | domino I(ohanne) de Pistoire presente | Sortes¹.

231. PROCURATORIUM DOMINORUM DE GONZAGA DE FIDELITATE REGI PRAESTANDA.

1347. Mai. 8.

Originale (or.) in archivo Mantuano, 'Gonzaga B III, 11'. Descripsit R. Salomon. — Ineditum.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 11.

In nomine Christi amen. Die Martis octavo Maii presentibus nobili milite domino Coradino de Caprianis ac prudentibus viris dominis Zampaolo de Medicis et Raynerio de Lavillana notar(iis) Mantue in domibus habitationis infrascriptorum dominorum ibi nobiles viri domini Loisius de Gonzaga ac Filippinus et Feltrinus eiusdem domini Loisi geniti cum auctoritate et consensu dicti sui patris simul unanimiter et concorditer fecerunt, constituerunt et ordinaverunt nobilem militem dominum Guidonem de Gonzaga eiusdem domini Loisi filium et predictorum dominorum Filippini et^a Feltrini^a fratrem suum et cuiuslibet eorum procuratorem et nuncium specialem specialiter ad comparandum coram serenissimo principe et domino domino Karolo Romanorum et Boemie rege et ad faciendum omnes premissiones^b et obligationes cum penarum adiectione et sine, cum omnibus

231. ^{a)} in margine add. or. ^{b)} sic or.

1) De qua notitia vide Lindner 'Urkundenwesen Karls IV.' p. 104 n. 1 et Erben 'Urkundenlehre' (in Below et Meinecke 'Handbuch der mittelalterlichen und neueren Geschichte') I, 263. De persona dicta Sortes cf. Huber in Reg. imp. VIII p. XLII et huius tomi Indicem nominum.

solennitatibus iuridicis et clausulis oportunis, et ad faciendum nomine ipsorum constituen-
tium sacramentum debitum fidelitatis cum omnibus capitulis in forma fidelitatis com-
prehensis et cuiuslibet alterius generis sacramentum faciendum in animas prædictorum,
et ad omnia alia et singula faciendum, que ipsi constituentes facere possent, si presentes
5 essent, etiam si talia forent, que mandatum exigent speciale. Dantes et concedentes
dicto suo procuratori plenum, liberum et generale mandatum eum plena, libera et
generali administracione exercendi omnia et singula, que in premissis et quolibet pre-
missorum utilia fuerint et necessaria; promittentes mihi notario infrascripto tanquam
publice persone stipulanti et recipienti nomine et vice fisci et camere fiscalis et omnium,
10 quorum interest, intererit vel interesse posset, se ratum et gratum habituros perpetuo,
quidquid gestum fuerit per ipsum eorum procuratorem in premissis et circa premissa,
sub obligatione omnium suorum bonorum presentium et futurorum.

Actum millesimo trecentesimo quadragesimoseptimo, iudictione quintadecima.

(S. N.) Ego Ottebonus de Nuvolonis imperiali auctoritate notarius publicus hiis
15 interfui et rogatus scripsi.

232. DONATIO VALLIS CADUBRII PATRIARCHAE AQUILEGIENSI FACTA.

1347. Mai. 25.

Apographon M in Cod. Marciano lat. IX, 125 saec. XV—XVI. fol. 68—68'. Bene-
20 *volenter nobiscum communicavit bibliothecae praefectus. — Apographon Bia in collectione*
Bianchi, quae conservatur in bibliotheca civitatis Utinensis, nr. 3367. Descripsit
R. Salomon. Copiam in archivo capituli Utinensis conservatam, qua Bianchi utebatur
(cf. 'Indice dei documenti per la storia del Friuli' (1877) nr. 3367), frustra quaesi-
vimus. — Apographon Bin in collectione Bini, quae habetur in eodem archivo, IX, 21¹.
25 *Contulit R. Salomon. — Apographon P in collectione Pellegrini, quae servatur in Museo*
civitatis Bellunensis, nr. 231. Contulit J. Schwalm. — Copias quibus Bini et Pellegrini
nituntur et apographon quod notat H. Bresslau in 'Neues Archiv' III, 84, nacti non
sumus. — Extr. 'Archivio storico Cadorino' IV (1901) p. 52.

Reg. imp. VIII nr. 323.

30 Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex universis
et singulis presentes^a litteras inspecturis gratiam regiam et salutem.

Cum universis in regno nostro constitutis Roman(o)^b regalis nostre elementie patro-
cinium de^c iure^c impendere teneamur, maxime tamen ad domesticos fidei, qui pro
exaltandis nostris et imperii iuribus^d sollicitudinem gerunt, quorum etiam fides est
35 amplius comprobata operibus, propensiolem affectum debemus extendere et gratiam
ampliorem. Eapropter^e ad^f eunctorum fidelium tam futurorum quam presentium notitiam
hoc deducimus, quanta dilectionis et favoris prerogativa venerabilem Bertrandum patri-
archam Aquilegensis, principem^f nostrum carissimum, qui plurima grata et^g preelara
obsequia sacrosancto Romano imperio et maiestati nostre exhibuit, dignum duximus^h
40 honorare. Nos itaque ex regali auctoritate eidem Bertrando suisque successoribus ee-

232. a) has nostras P. b) Romano Bia: Romanorum P. c) debite P. d) viribus MP.
e) quapropter M. f) ad — principem deest Bin. g) ac P. h) ducimus P.

1) *Apographon Bia non ex Bin sumptum esse ex nota f) facile intelliges.*

clesie Aquilegensis patriarchis necnon ipsi ecclesie Aquilegensi tum ob devotionem virginis Marie matrisⁱ Domini nostri Iesu Christi atque sanctorum martirum Hermacore^k et Fortunati, quorum dicta Aquilegensis ecclesia^l ab exordio fidei catholice precioso est sanguine purpurata, tum etiam pro sinceritate fidelitatis predicti Bertrandi patriarche vallem Cadubrii cum toto comitatu, arimanniis^m atque cum castris Botistainⁿ et Plebis ac aliis curtibus, villis, portubus, theloniis, pedagiis, mineris, regalibus, mansis, riperiis, venationibus, piscationibus, silvis, nemoribus, molendinis, pratis, campis, pascuis, terris cultis et incultis, montibus, planiciebus et cum omnibus appenditiis, pertinentiis et utilitatibus, ministerialibus, servis et ancillis omnique iurisdictione et integritate iuris, honoris et domini^o plene et libere damus, concedimus et donamus, ac omne ius, quod maiestati nostre predictae et sacro Romano imperio in dicta valle competit aut potest seu posset competere quoquo modo, in predictos Bertrandum patriarcham suosque successores patriarchas Aquilegenses et in ipsam Aquilegensis ecclesiam transferimus per presentes in^p prefatum Bertrandum patriarcham et successores suos patriarchas Aquilegenses modo, forma, conditionibus et reverentiis, quibus ipse et predecesores sui ac prefata Aquilegensis ecclesia alia quevis bona seu regalia ex^a concessione et donatione imperatorum seu regum Romanorum obtinuerunt et obtinent possidenda perpetuo et teneuda. Insuper ex uberiori dono gratie omne ius omnesque sententias, quod et que sepedicto patriarche eiusque predecesoribus et dicte Aquilegensi ecclesie ex actione, causa seu devolutione quacumque in valle et comitatu nec non ipsorum iuribus et pertinentiis antedictis alias^r quam^r ex donatione nostra predicta sunt vel fuerunt quomodolibet acquisita^s, ratificamus, approbamus et presentis scripti patrocinio de regie potestatis plenitudine ex certa scientia in perpetuum confirmamus. In quorum testimonium presentes litteras scribi et sigillo maiestatis nostre predictae mandavimus communiri.

Datum Tridenti in castro episcopali Boni Consilii VIII. Kal. Iunii, anno Domini millesimo^t trecentesimo^u quadragesimo septimo^t, regnorum vero nostrorum anno primo, presentibus ven(erabilibus) Nicolao Tridentino et Ulrico Curiensi episcopis ac illustribus viris Rudolpho Saxonie sacri imperii archimarschaleo et electore ac Nicolao Oparie et Ratiborie ducibus, consanguineis, principibus nostris carissimis, nec non honorabilibus et discretis viris Giberto abbate monasterii Mosacensis ordinis sancti Benedicti Aquilegensis diocesis, Nicolao decano Olomucensi, aule nostre regie cancellario, et Matheo quondam Nicolai de Motio rectore parochialis ecclesie de Laybaco dicte diocesis ac nobilibus viris Willelmo de Landstein^v, Smylone^w de^x Vetovia^v, Ottone de Pergaw^z, Purchardo Monacho^a de Basilea et Sbincone Lepore militibus, consiliariis et fidelibus nostris dilectis, testibus ad premissa etc.^b.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, regalis aule cancellarius, vice et nomine reverendi in Christo patris domini Walrami archiepiscopi Coloniensis. sacri imperii per Italiam archicancellarii, recognovi.

232. i) *deest Bia Bin.* k) Hermagore *P.* l) *deest M.* m) arimanniis *M.* n) Botistani *Bin P.* o) hominii *Bia P.* p) per *M Bin P.* q) et *M.* r) aliter quam *M*; aliquo modo *P.* s) acquisiti *M Bin.* t) MCCCXLVII *Bia Bin P.* u) tercentesimo *M.* v) Lanzstein *M*; Lantstein *Bin*; Lansteus *P.* w) Simybove *Bia*; Sinylone *Bin*; Similone *P.* x) *deest M.* y) Wetovia *Bia.* z) Pergaro *Bin*; Pergamo *MP*; Pergaun *Bia*; cf. *supra tom. V p. 382 lin. 30.* a) Monaco *Bia.* b) *deest Bia Bin P.*

233. MANDATUM DE REFORMATIONE TELONEORUM
AD ARCHIEPISCOPUM TREVERENSEM.

1347. Mai. 30.

Copia (K) in Balduino Kesselstodensi, quod extat in bibliotheca civitatis Treverensis, p. 871. Descripsit R. Salomon. — Ineditum.

Cf. infra nr. 259.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex venerabili Baldewino archiepiscopo Treverensi sacri imperii per Galliam archicancellario, patruo et principi suo karissimo, gratiam suam et omne bonum.

Ad nostre maiestatis aures suggestionem plurimorum fidelium nostrorum est deductum, quod nonnulli principes ac nobiles et alii tam in novorum theloniorum seu vectigalium inpositione quam antiquorum augmentatione super alveum Reni et alibi in aquis et terris in tantum a rationis tramite exorbitant, quod mercatores et alii suas res et mercimonia deducentes ex hiis in tantum onerantur et aggravantur, quod quasi iam nullus mercatorum res vel merces suas timore aggravationis theloniorum huiusmodi deducere temptat aliquo modo vel presumit. Ex quo tam mercatoribus quam aliis nostris fidelibus et rei publice per consequens dampna et dispendia quamplurima non est dubium ingeri^a et inferri. Nos igitur prefatis mercatoribus et fidelibus nostris ac terre et rei publice in hiis, prout nostram decet excellenciam, prospicere volentes devotioni tue, quam erga nos et sacrum Romanum imperium integram semper et illibatam comperimus, tenore presencium committimus et mandamus, quatenus vice et auctoritate nostra regia circa moderacionem et restrictionem dictorum theloneorum intendas viis et remediis oportunis. Et ad effectum huiusmodi moderationis et restrictionis eo facilius inducendum tibi de plenitudine nostre regie potestatis concedimus ac presentibus indulgemus, ut tam super dictum alveum Reni quam alibi sive in aquis sive in terra thelonia de novo recipere et antiqua eciam augmentare possis in ea et tanta quantitate, qua tibi iuxta premissa videbitur expedire, ut saltem per hoc dicti principes et nobiles ac alii, qui per immoderatam dictorum theloniorum exactionem rationis semitas hactenus excesserunt, ad hoc inducantur, quod dictos in hiis excessus pro nostrorum fidelium et rei publice utilitate et commodo iuxta tuum arbitrium studeant reformare. In quorum testimonium presentes litteras nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Tridenti III. Kl. Iunii, anno Domini M^oCCC^oXL septimo, regnorum nostrorum anno primo.

234. RESPONSUM ARCHIEPISCOPI SALISBURGENSIS
SUPER RECOGNITIONE KAROLI REGIS.

1347. Iun. 19.

Originale (or.) in archivo imperiali Vindobonensi. Descripsit R. Salomon. — Extr. Cod. dipl. Moraviae VII, 526 nr. 710; Lang, Acta Salzburgo - Aquileiensia I (1903) p. 294 nr. 381. — In forma integra ineditum.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 11b.

233. a) noscuntur add. K.

In nomine Domini amen. Anno a nativitate eiusdem millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indictione quintadecima, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Clementis divina providentia pape sexti anno quinto, mensis Iunii die decimanona, hora sexte vel quasi, Salzeburge in pallacio reverendissimi in Christo patris domini Ortolphi Dei gratia archiepiscopi Salzeburgensis, in prima camera 5 ipsius . . in mei notarii publici subscripti et ven(erabilium) dominorum . . testium infra- scriptorum presencia constitutis vener(abili) et discreto magistro Welcone canonico Pragensi, notario ac secretario, necnon nobili viro Burchardo Monich de Basilea milite, aulicis ac ambaxiatoribus seu nunciis serenissimi principis domini Karoli Dei gratia Romanorum semper augusti et Boemie regis ad huiusmodi per ipsum, prout per litteras 10 eiusdem domini regis quas habebant apparuit, ad presenciam predicti domini archiepiscopi destinatis pro audienda responsione eiusdem domini archiepiscopi super contentis in litteris¹ dicti domini nostri pape sibi per me presentatis, quibus inter cetera idem dominus noster papa eundem dominum archiepiscopum hortabatur sibi mandabat, ut dicto domino Karolo in regem Romanorum rite per electores sacri imperii electo et per 15 sedem apostolicam approbato obediret et pareret tamquam vero regi Romanorum . . , ac eciam super hortacione, petitione et mandato similibus per eosdem ambaxiatores nomine domini sui regis sepefati, videlicet ut sibi tamquam vero regi Romanorum, ut premittitur, obediret et eum pro tali haberet ac ut Ludovicum de Bavaria se imperatorem Romanorum indebite nominantem iusto iudicio omni iure, si quod umquam sibi in regno ac 20 imperio Romanorum compecierat, suis exigentibus culpis et demeritis privatam ammodo pro tali non haberet nec eidem ut tali aliquantulum intenderet vel pareret, dicto domino archiepiscopo heri me presente factis . . reverendus pater dominus Rotmarus Dei gratia episcopus Secoviensis, cancellarius sepefati domini archiepiscopi, nomine et ex parte eiusdem respondebat, quod ipse dominus suus archiepiscopus semper in obediencia sancte 25 sedis apostolice fuit et sit ac esse velit quodque, quia contenta in dictis litteris apostolicis ac narrata eidem domino suo per ambaxiatores prefatos nomine domini regis prenarrati ardua forent et magna et ergo super eis sano et maturo consilio indigeret, vellet quanto posset cicius super eis una cum fratre suo domino episcopo Pataviensi ac ceteris dominis episcopis suffraganeis, quos huiusmodi eciam videntur tangere, ac aliis fidelibus suis 30 consiliariis, quorum presenciam ad presens habere non posset, maturius deliberare ac de eorum consilio super premissis plenius et sufficientius dictis dominis . . pape et regi per suas litteras respondere.

Acta fuerunt hec anno, indictione et pontificatu. mense, die, hora et loco quibus supra, presentibus ibidem venerabilibus dominis Ottone abbate monasterii sancti Petri ac 35 Hartnido preposito, Peregrinio decano, Bertoldo custode ac Bechardo de Pulnheym canonico ecclesie Salzeburgensis, testibus ad premissa vocatis et specialiter rogatis.

(S. N.) Et ego Iohannes dictus Enghelen clericus Monasteriensis, publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius, quia responsioni premissae una cum prenotatis testibus presens interfui eamque fieri vidi et audivi, hoc instrumentum publicum exinde confeci 40 et scripsi, signoque meo consueto signavi requisitus et rogatus in testimonium premissorum.

1) *Supra nr. 164.*

235. INFEUDATIO DOMINORUM DE GUASTALLA.

1347. Iul. 17.

Ex copia transsumpti notarilis a. 1540. facti dedit I. Affò, 'Storia di Guastalla' I, 374 nr. 65. Qua editione nitimur, originali frustra requisito. Quod fuisse 'scriptum in carta menbrana cum appensione sigilli imperialis in cera alba impressi cum cordulis siricis colorum morelli, crocei et viridis' testatur transsumptum supra citatum ap. Affò l. c. p. 377.

Reg. imp. VIII nr. 326.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex dilectis fidelibus nostris Iohanni nato quondam Ghiberti quondam Guidonis antiqui, Ghiberto et Azzoni fratribus natis [quondam Guidonis]^a quondam predicti Ghiberti quondam Guidonis antiqui de Corrigha gratiam regiam et omne bonum.

Regie maiestatis proprium esse dignoscitur, ut ipsius subditi sublevantur, quia per hec eius culmen extollitur eiusque salus et incolumitas procuratur, ipsi quoque ad obediendum gracilius informantur, sicque respublica ad exaltationem Romani principis et triumphum per eos locupletatur ac^b eo^b fecundius gubernatur. Decet igitur eum pro illorum quiete ducere noctes insomnes iuxta maiorum suorum vestigia, ut per hoc universus orbis, cuius Romanus princeps est dominus, celerius ipsi famuletur ipsum prosequen(do) muneribus gratiosis. Eapropter nos in sede predictae maiestatis ac solio constituti, volentes iuxta debitum observare premissa tanquam rectus auriga vobis Iohanni, Ghiberto et Azzoni et tibi Ghiberto suprascriptis et recipienti tuo proprio nomine ac procuratori et procuratorio nomine prefatorum Iohannis et Azzonis vestrorumque heredibus et successoribus in perpetuum castrum Guastalle positum in provincia Lombardie in riperia Paudi dioc(esis) Cremonae iuxta fossam Ronchalie ex parte una, Paudum ex altera, castrum Razoli ex altera et castrum quondam Gramignaci ex altera vel si qui alii forent veriores confines, quod ad plenam proprietatem, mensam et cameram Romani imperii noscitur pertinere, cum omnibus eius fortilitiis, hominibus et personis, iuribus, iurisdictione, mero et mixto imperio, aquis, aqueductibus, aquarum discur- sionibus, silvis, pascuis, nemoribus, piscationibus, venationibus, aucupationibus aliisque possessionibus ac etiam molendinis eiusque toto territorio et districtu, cum omnibus eius vallibus atque stagnis, cum eius pedagiis, passagiis, vectigalibus ac toloneis omnibusque regalibus Romani imperii que in titulo 'que sint regalie' X. coll.¹ plenius describuntur, nec non fructibus, proventibus et redditibus omnium predictorum proprio motu et ex certa scientia pleno iure concedimus, conferimus et donamus, vobis et tibi Ghiberto presenti et recipienti pro te et tuo proprio nomine ac procuratorio nomine predictorum Ioannis et Azzonis plenam potestatem, licentiam et bailiam plenariam concedentes possessionem et quasi dicti castri ac omnium iurium predictorum ingrediendi, apprehendendi auctoritate propria nec non etiam licite, libere et impune ammovendi et expellendi quemlibet detemptorem, quocumque iure seu titulo asserat se munitum, licet ad notitiam nostram pervenerit Ghibertum tui Iohannis patrem et vestrorum Ghiberti et Azzonis avum a clare memorie domino Henrico avo nostro, invictissimo principe, Romanorum imperatore, pro quibusdam eius excessibus et delictis de crimine lese maiestatis fuisse sententialiter condemnatum², sicque secundum dispositionem

235. ^a) deest ed., supplevimus; cf. infra lin. 40. 41 et Affò l. c. p. 249 sqq., praesertim p. 258.

^b) ab ea ed.

1) Feud. II, 56 (ed. Lehmann p. 182).

2) Die 11. m. Aprilis a. 1312; supra tom. IV nr. 768.

legalem vos sepedicti Iohannes, Ghibertus et Azzo ipsius descendentes predicti criminis macula sitis infecti, tamen quia venia digni estis alieno vitio laborantes, quoad vos vestrosque in perpetuum successores predictam condemnationem et sententiam nostri avi cassamus et irritamus ac omni via, iure et modo, quibus melius possumus, totaliter revocamus vos et vestrum quemlibet restituentes in integrum pleno iure ad famam, 5 honores et dignitates ac bona, cetera quoque iura, quibus auctoritate legis occasione dicte macule estis privati, adeo, quod nec de iure nec de facto in iudicio vel extra de dicto vitio eiusque pena vobis et vestrum cuilibet seu singulis dici possit excipi vel opponi vel vestrorum iura aliquo modo mutuari nec tales etiam hominum sola voce valeatis^c munerari, tanquam si numquam fuissetis taliter denigrati, predicta omnia et 10 singula facientes ex nostre plenitudine potestatis. Tu quoque Ghiberte prefate nominibus antedictis omnia et singula prelibata in nostris manibus flexis genibus professus et expresse te ac predictos, quorum procurator existis, fore veros fideles ac vassallos Romani imperii atque nostri humiliter acceptans^d ac corporale prestans iuramentum in tui anima ac etiam predictorum obedire et stare mandatis Romani imperii atque nostri, 15 non obstantibus lege 'quisquis', et lege sequenti C. ad legem Iul. maiestatis¹ et C. de petit(ionibus) bonorum sublati lege p(rima) libro X.² et^e omnibus aliis legibus in corpore iuris clausis, quarum auctoritate presens donatio vel gratia posset impediri quomodolibet vel differri, quibus nostri imperii potestate specialiter etiam et ex certa scientia derogamus ac etiam tollimus in hac parte, perinde ac si omnes et singule de verbo ad 20 verbum hic forent inserte specialiter et descripte. Nulli ergo hominum liceat hanc nostre gratie, concessionis seu donationis paginam sub pena centum marcharum auri quomodolibet infringere seu ausu temerario contraire, quam contrafaciens ipso iure incurrat, cuius dimidia nostre camere ac successorum nostrorum, alia dimidia vobis vestrorumque successoribus applicanda. In quorum omnium testimonium atque robur 25 presentes conscribi et regie maiestatis nostre sigilli fecimus appensione muniri.

Datum in nostra civitate Belluni per manus Welislai Pragensis et Wyssegradensis ecclesiarum canonici, nostre regalis aule prothonotarii, vice venerabilis Walrami archiepiscopi Coloniensis, sacri imperii per Italiam archicancellarii, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, decima septima die mensis Iulii, regnorum nostrorum 30 Romani anno secundo, Boemie vero primo.

236—238. SCRIPTA AD VICARIATUS FELTRENSEM ET BELLUNENSEM SPECTANTIA.

1347. Iul. (18?) — Aug. 4.

236. *Commissio vicariatus Feltrensis. — 1347. Iul. (18?)*

35

Originale (or.) laesum in archivo Mantuano, 'Gonzaga D IV, 11'. Descripsit R. Salomon. Pendet sigillum maiestatis laesum filis sericis flavi rubrique coloris. — Ineditum.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex strenuo militi^a Fenzio de Prato vicario nostro in nostra civitate Feltrensi gratiam 40 regiam cum plenitudine omnis boni.

235. ^c) valeant ed. ^d) sic ed.; an attestans legendum? ^e) deest ed.

236. ^a) locus rarus, in quo alia manu et atram. coi (= communi) scriptum or.

1) *Cod. IX, 8, 5. 6.* 2) *Cod. X, 12, 1.*

Cum nuper de cura et gubernatione civitatis nostre Feltrensis nostra meditaretur serenitas, ad personam tuam nostre considerationis oculos iuste direximus et pensantes, quanta devotionis et fidei puritate, armorum strenuitate humanorumque agibilibus experientia in conspectu nostro non modo recenter sed a teneris annis nostris cotidie
 5 laudabilius claruisti et per hec tenentes indubie, quod ipsi civitati nostre sufficienter de tuo regimine sit provisum, te ad beneplacitum nostrum in dicta nostra civitate totoque eius territorio et districtu vicarium nostrum constituimus et tenore presentium eligimus et creamus, committentes tibi curam, regimen et gubernationem civitatis eiusdem eiusque territorii et districtus cum mero et mixto imperio et gladii potestate ad adimad-
 10 vertendum^b in^c facinorosos et pravos, dantesque tibi circa curam, regimen gubernationemque predictam plenam iurisdictionem et plenum, liberum et generale mandatum cum plena, libera et generali administratione in omnibus et singulis tibi in dicto vicariatus regimine occurrentibus, etiam si talia forent, que exprimi deberent et mandatum
 15 exigent speciale. Decernentes tibi pro tuo ac officialium, familiar(ium) et equorum tuorum salario atque stipendio singulis mensibus libras trecentas monete currentis ibidem, de quibus pro te tuisque officialibus, familiaribus atque equis volumus et iubemus te esse contentum. Mandamus itaque universis et singulis civibus et districtualibus civitatis nostre predictae, quod tibi durante dicti vicariatus officio tamquam maiestati nostre fideliter et commendabiliter pareant tibi de dicto salario et stipendio plene respon-
 20 deant nostre gratie sub obtentu. In quorum omnium testimonium atque robur pres(entes) conscribi [et sigil]lo maiestatis nostre fecimus communiri.

Datum in civitate nostra Belluni anno Domini a n(ativitate) MCCC°XLVII° indictione^d XV. Kallendas^d Augusti [regnor]um nostrorum anno primo.

237. 238. SCRIPTA VICARIORUM.

25 *Copiae coevae (C) in libris Commemorialium archivi Veneti IV, 111. Ex quorum apographo Vindobonensi iam olim describi fecit G. H. Pertz b. m. Ad C contulit R. Salomon. — Extr. Verci, 'Storia della Marca Trivigiana' XIII (1789) p. 48 n. 3.*

237. *Scriptum vicarii Bellunensis. — Aug. 4.*

In C superscriptum est: Exemplum quarundam litterarum pro securitate strate
 30 *Alamanee et aliunde. — Extr. Predelli, 'I libri commemoriali della republica di Venezia' II (= 'Monumenti storici pubblicati dalla R. Deputazione Veneta' vol. III) p. 157 nr. 211.*

Nos Hendrigetus de Bongayo pro sacro Romano imperio civitatis Bellun(i) vicarius generalis notum fieri volumus universis, quod attendentes, quantum opportunum et conveniens est, ut vie et strate secure et expedite sint omnibus, et maxime mercatoribus, quorum frequens exercitium bonum publicum multipliciter auget, consideratione
 35 etiam excelsi et illustris domini domini . . ducis Venetiarum, qui de hoc nos requisivit instanter, sumus contenti et sic declaramus et tenore presentium affirmamus, quod generaliter et indifferenter omnes et singuli mercatores tam de omnibus partibus Alamanee quam aliunde possint et valeant cum eorum mercantiis, bonis et rebus venire,
 40 stare, transire et reddere per civitatem Bellun(i) et eius districtum ac cetera loca nostre vicarie sive vicariatus et iurisdictionis secure et tute absque impedimento vel aliqua

236. b) sic or. c) supra lin. add. or. d) numerus Kalendarum excidit; legendum esse XV. XV. credimus. Cf. etiam itinerarium Reg. imp. VIII p. 32.

novitate, quibus et eorum mercantiis, bonis et rebus per dicta loca et per ipsorum locorum stratas plenam securitatem concedimus atque damus. In cuius rei firmitate et evidentia pleniori presentes fieri fecimus nostri sigilli impressione munitas.

Datum in civitate Bellun(i) anno nativitatis Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indictione quintadecima, die quarto mensis Augusti. 5

238. *Scriptum vicarii Feltrensis. — Aug. 4.*

In C *suprascriptum est*: Exemplum aliarum litterarum pro securitate dicte strate missarum dicto domino Hendrigeto de Bongay per dominum^a Fencium^b de Prato domini regis Romanorum vicarium generalem in civitate Feltri. — *Extr. Predelli l. c. nr. 212.* 10

Licetis vestris gratiose per me receptis continentibus super facto mercatorum Bavarie etc. breviter respondeo, quod habito consilio sapientum Feltri de eorum voluntate vestre respondeo nobilitati, quod provisio vestra laudanda est. Unde ipsis sapientibus et michi valde placet, quod mercatores de Bavaria aliique mercatores, cuiuscunque conditionis existant. secure et libere transire valeant per civitatem et districtum 15 Feltri cum equis, rebus et mercandariis suis ad sue libitum voluntatis, solvendo suas mudas et datia consueta. Credens hoc communi et hominibus Feltri esse utile et profectuum et res amoris et dilectionis inter dominium Venet(iarum) et nos, ita quod vestra provisio est penitus effectui demandanda. Insuper super facto Bernardini de Camino et cetera, quia amplius non faciebat ad factum. 20

Datum Feltri quarto Augusti.

Fencius^c de Prato domini regis Romanorum vicarius generalis in civitate Feltri.

239. RESTITUTIONES ECCLESIAE TRIDENTINAE FACTAE.

1347. Iul. 21.

Copia vidimata (V) saec. XV. in archivo Vindobonensi. Contulit R. Salomon. — 25
Copia recentior (Oe) in bibliotheca Dipauliana, quae servatur in Ferdinando Oenipontano,
613, 185 et 966b, ex qua edidit Böhmer, Acta 561 nr. 838.

Reg. imp. VIII nr. 328.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex venerabili Nicolao episcopo Tridentino, principi nostro carissimo, regiam gratiam cum salute. 30

Quamquam ad universos et singulos fideles imperii regalis elementie dexteram extendere teneamur, illos tamen singulariter promovendos fore conspicimus, quos^a recta fides laudabilioribus operibus comprobata et maiorum obsequiorum merita apud regiam celsitudinem recommendant. Sane pro parte tua propositum extitit coram nobis, quod ecclesia tua Tridentina dudum extitit honorata per predecessores nostros imperatores et Romanorum reges in infrascriptis castris, iurisdictionibus, territoriis et pertinentiis eorum 35 nec non de multis aliis honoribus et regalibus atque bonis cum suis redditibus et proventibus universis, qui et que ad iurisdictionem et commodum ipsarum infra scriptarum

238. a) *supra lin. add. C.* b) *sic C.* c) *praecedat L. C.*

239. a) *quorum V.*

rerum quomodolibet^b pertinerent, que omnia et singula predecesores tui et ecclesia antedicta ex ipsorum predecesorum nostrorum concessionibus tenuerunt et possiderunt et in eorum tenuta et possessione fuerunt pacifice et quiete, quodque tempore procedente ecclesia tua predicta et predecesores tui fuerunt de predictis iniuste et indebite spoliati per quondam Meinardum^c comitem Tyrolensem et predecesores et successores ac heredes eiusdem, a quibus quidem^d spoliationibus in integrum restitutionis beneficium a nostra celsitudine postulasti. Nos autem volentes et merito non solum te tuamque ecclesiam restituere et a tanta iniuria relevare, verum etiam tua ipsiusque ecclesie tue iura augere et fortius roborare, considerantesque, quod omnia bona et iura, de quibus premissis premittitur et infra subiicitur, ad sacrum imperium devoluta noscuntur, si quod in predictis habuissent ius ipse comes vel predecesores sui aut successores vel heredes ipsius, ex eo precipue, quod filiis masculis, ad quos potuissent forte devolvi, carent et eciam caruerunt, et si forte ex aliqua concessione in femininum^e sexum pretenderent habuisse, per quod se aliquod ius habere vellent asserere, de illo tamen iure, si quod potuissent acquisivisse, constat eos esse privatos propter crimina et reatum, que et quos^f notorie commiserunt, et maxime propter adulterium et incestum, quod et que Margarita filia olim Henrici comitis Tyrolensis commisit et committit quotidie cum Ludovico filio Ludovici de Bavaria in sui obprobrium et verecundiam manifestam, te ecclesiamque tuam predictam a spoliationibus supradictis in integrum restituimus, reducentes te et ecclesiam supradictam in plenariam ipsarum rerum et bonorum infrascriptorum possessionem omni iure, quo melius possumus, et ex nostre plenitudine potestatis confirmantes et approbantes omnia predecesorum nostrorum privilegia predecesoribus tuis et ecclesie antedictae indulta super ipsis bonis vel aliquo eorundem. Bona vero, ad que te et dictam tuam ecclesiam in integrum restituimus et in quorum possessionem te candemque ecclesiam tuam reducimus, sunt hec: In primis quidem iurisdictio civilis et etiam criminalis pro ea parte, pro qua ipsa criminalis ad te et ecclesiam tuam spectare dinoscitur, plebium Bozani et Kelre, montis Rittine et montis de Villanders usque ad aquam Thine a parte septentrionis, et a parte meridiei usque ad aquam que vocatur Pro seu Pray, et a parte occidentali usque ad flumen Attasis versus Eppianum, cum theoloneo sive muta antiqua et nova, magna et parva dictarum plebium; item iurisdictio civilis et criminalis plebis Epyani cum castro quod vocatur Altemburg cum teoloneo sive muta antiqua et nova, magna et parva; item iurisdictio civilis et criminalis Entheclarii, Cortaci, Bugnane, Curoni, Zelli ac totius plebis Caldarii cum prepositura dictorum locorum; item iurisdictio meri et mixti imperii totius plebis de Cimbria; item comitatus Castelli vallis Flemarum cum mero et mixto imperio; item castrum et comitatus Kunigspergi cum mero et mixto imperio; item iurisdictio civilis et criminalis plebium Teseni, Maleti et Nove Teutonice; item comitatus Ultimorum quondam Ulrici comitis de Ultimis, et omnia et singula dictorum locorum iura et cuiuslibet eorum. Ut insuper te et ecclesiam tuam predictam exigentibus meritis tuis favore maioris gratie prosequamur et per hoc iuxta regalem decentiam premiemus assiduum sollicitudinem, quam habuisti circa honores nostros et nostram regiam maiestatem et per consequens ad commodum Romani imperii et favorem substinendo propterea expensas et onera et maxima detrimenta, concedimus et regia liberalitate conferimus tibi et ecclesie tue predictae in feudum et feudi nomine iurisdictionem criminalem burgi Bozani, illam videlicet partem, quam ad se spectare dicebant comites Tyrolenses; item iurisdictionem civilem et criminalem burgi Egne et totius plebis ipsius^g; item castrum Visioni vallis Annanie; item castrum Pergini, tenenda et possidenda eo modo et iure, quibus tu et ecclesia tua prefata tenetis et possidetis alia regalia,

239. b) quarumlibet *Oe.* c) Mainhardum *Oe.* d) deest *Oe.* e) femineum *Oe.* f) quas *V.*

g) illius *Oe.*

bona et iura, que ab imperio et imperiali concessione tenetis. Que omnia presenti concessione et collatione comprehensa dictus quondam Maynardus^h sui que heredes et successores habere et tenere consueverunt, et quorum omnium et singulorum iuribus sunt privati, et eos privatos esse decernimus rationibus et causis antedictis. Suprascriptam autem in integrum restitutionem et in possessionem reductionem presentemque concessionem et collationem facimus et procedere volumus cum omnibus et singulis iuribus, redditibusⁱ, decimis, proventibus, affictibus, mansionibus et possessionibus universis spectantibus et quocumque modo pertinentibus ad iurisdictionem et castra seu loca predicta, et cum capulis, pascuis, nemoribus, piscationibus, venationibus, aquis, aqueductibus, usanciis et honoribus atque ipsarum rerum et bonorum pertinentiis universis, nec non cum omnibus et singulis iuribus, que spectant et spectare possint ad regalia imperii supradicti, etiamsi per dictum Maynardum^k seu antecessores vel predecessores aut successores et heredes ipsius dicte res vel alique ipsarum essent pignorate, vendite, donate aut infeudate sive alio modo alienate vel qualitercunque distracte; non obstante quacumque alia concessione facta cuicumque persone quocumque tempore et per quemcumque de rebus et iuribus supradictis vel aliquo eorum. Tales enim concessiones et alienationes et quecumque secuta ex eis vel ab eis ex certa scientia revocamus^l et nulla et irrita esse decernimus et iubemus, non obstantibus aliquibus iuribus vel legibus, que in contrarium loquerentur, etiamsi de eis oporteret expressam seu specialem fieri mentionem; quibus omnibus et singulis, quatenus predictis vel alicui predictorum obviant in aliquo, derogamus eaque^m tollimus et totaliter abrogamus. Nulli ergo omnino hominum Romano imperio subiectorum, quantecumque preeminentie fuerit, liceat supradictas in integrum restitutionem, in possessionem reductionem, concessionem et collationem nostras infringere vel eis seu alicui earum ausu temerario contraire. Si quis autem contrarium attemptareⁿ presumpserit, nostre indignationis aculeum et penam centum marcharum auri, pro dimidia camere nostre et pro reliqua dimidia tibi et ecclesie tue applicandam, se noverit incursum. In quorum omnium testimonium atque robur presentes conscribi et sigilli regie maiestatis nostre fecimus appensione muniri.

Datum in civitate Bellunii per manus honorabilis Welislai Pragensis et Wisegradensis^o ecclesiarum canonici, regie aule protonotarii, vice venerabilis Walerami archiepiscopi Coloniensis^p, sacri imperii per Italiam archicancellarii, anno Domini millesimo CCCXLVII^q, indictione XV, XII. Kal. Augusti, regni nostri Romanorum anno secundo, Bohemie vero primo.

240. PRIVILEGIUM DE IUDAEIS EPISCOPO BAMBERGENSI CONCESSUM.

1347. Iul. 24.

Copia (c.) saec. XV. in 'Libro privilegiorum Bambergensium A 2', qui est in archivo Bambergensi, fol. 55'—56. Contulit R. Salomon.

Reg. imp. VIII nr. 329.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer künig zû allen czeiten merer dez reichs und künig zû Behein bekennen etc., daz wir von sunderlichen gnaden, die wir haben zû unserm fürsten, dem erwirdigen Fridrichen bysch(oven) zû Bamberg, und seine(m)

239. ^h) Mainhardus Oe. ⁱ) redditibus Oe. ^k) Mainardum Oe. ^l) revocavimus Oe. ^m) atque Oe. ⁿ) attentare V. ^o) Weisengradensis Oe. ^p) Colloniensis VOe. ^q) 1347 V.

gocz(aus), geben haben und geben an disem brif sein und seines goz(au)s Juden alle
 dÿ freyheit und gewonheit, die sÿ von unsern vorfarn Romischen kunigen und keysern
 haben herbracht und gehabt. Wir tun in auch die besondern gnad, ob desselben
 gozhaus Juden yemand schuldig were, daz wir noch nimand von unsern wegen in dez
 5 nicht sullen abnemen mit brifen noch mit keinen andern sachen. Auch tun wir in die
 gnad, daz desselben gozhaus Juden nimand laden sol auf cheynerley gericht noch
 czent, und het yemand zû in icht zû sprechen, der sol recht nemen vor dem bysch(ove)
 oder vor dez gozhaus amptleuten. Geschch aber darûber dhein echt oder urteil, daz
 sol nicht kraft noch macht haben noch dheynerley schaden bringen. Und dis(e) vor-
 10 geschr(iben) gnad, die sÿ haben herbracht und dy wir in von unsern kuniglichen gnaden
 und gewalt getan haben, bestetigen wir in an disem^a brif und wollen, daz dieselbe gnad
 ewilichen in ganczer macht und kraft bleiben sullen. Mit urchund dis brifs.

Der geben ist zû Villach von hant dez ersamen Welislaw's tumherren der kirchen
 ze Prag und von Wisscherat, unsers kuniglichen sals obersten schreib(ers), von wegen
 15 dez erwirdigen Gerlauchs erzbyschoff^b von Meincz, unsers und dez reichs durch Deutsche
 lant erczkanczler, an sand Jacobs abend dez heiligen zwelfboten, (anno Domini
 M^oCCC^oXLVII, regni nostri anno secundo)^c.

241. ASSUMPTIO IN CAPELLANUM ET CONSILIARIUM REGALEM.

1347. Iul. 25.

20 *Originale (or.) in archivo imperiali Vindobonensi 'Salzburger Urkunden'. Descripsit
 R. Salomon. Pendet sigillum maiestatis laesum loro membranaceo. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 330.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex . . venera-
 bili Hertnido . . preposito et archidiacono ecclesie Sarczburgensis, capellano et consiliario
 25 nostro sincere dilecto, gratiam regiam cum plenitudine omnis boni.

Sincere fidei constancia et devotionis affectus, quem ad nos et sacrum Romanum
 geris imperium, necnon vite et morum honestas generisque et status sublimacio ac alia
 tue laudabilia merita probitatis, quibus apud regiam maiestatem fidedignorum commen-
 30 daris testimonio, digne promerentur, ut personam tuam gratis attollamus favoribus et
 capellanatus nostri titulo graciosius decoremus. Ut igitur erga nos tanto fervencius
 tua sinceritas inardescat, quâto a nobis maiori te senseris regali gracia communitum, te
 in capellanum et consiliarium nostrum recipimus et aliorum capellanorum et consiliario-
 rum numero et consortio auctoritate presentium graciosius aggregam(us). Volentes et
 etiam decernentes, quod cum omnibus et singulis privilegiis, libertatibus et immunitatibus,
 35 graciis et honoribus, quibus ceteri nostri^a capellani et consilarii, domestici et commen-
 sales in regia nostra curia gaudent et fruuntur, ubilibet gaudeas libere et fruaris, quod-
 que ad serenitatis nostre presentiam in tuis et tuorum promovendis negociis, in quibus
 tibi adesse disponimus et prodesse, quotiens oportunum fuerit, cum plena fiducia et
 securitate recurras. In quorum testimonium presentes litteras nostre maiestatis sigillo
 40 iussimus communiri.

Datum in Villaco VIII. Kl. Augusti, anno Domini millesimo trecentesimo quadra-
 gesimo septimo, regni nostri Romani anno secundo, Boemie vero primo.

240. ^a) difin c. ^b) sic c. ^c) in originali indicatio temporis haud dubie lingua vernacula scripta erat.

241. ^a) supra lin. add. or.

242. PROMISSIO COMITIBUS DE GOERZ DATA.

1347. Iul. 26.

Copia (c.) in archivo generali regni Bawarici 'Tomi privilegiorum' XXX nr. 2. Nobis petentibus describi iussit archivi praefectus. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 331.

5

Wir Charel von Gotz gnaden kunig ze Rom ze allen zeiten merer des reichs und kunig ze Beheim verjehen und tun kunt allen, die den brief ansehent oder hornt lesen, das wir unsern gunst und guten willen dartzu geben haben, was die mechtigen unser besunder lieben Meinhart und Heinrich graven ze Gortz und ze Tyrol etc. getaidingen mugent mit den edeln leuten bey der Ets umb die herschaft ze Tyrol und was dartzu 10 gehort, daz das unser wort und willen ist, und geben in auch auf alle die ansprach und recht, die wir und unser bruder hertzog Hannus auf der vorgeenanten herschaft und auf dem lande haben bey der Etsch, und geloben in auch, welich sich mit den vorgeenanten graven berichtent, also das sy in wartent sein, das die unser hulde und gnaden gentzlich habent. Auch sullen wir die vorgeenanten graven und dieselben edeln 15 leut bey der Etsch beschirmen und in geholfen^a sein wider ir vient^b getreulich und an geverde, so wir pest mugen. Auch geloben wir den vorgeenanten graven^c Meinharten und Heinrich, was sy des landes in ir gewalt bringen mugent mit taiding oder sunst, das daz irer und irer erben rechtes lehen sey von uns, als von einem Römischen reich, und geloben in daruber unser brieff zegeben, wie in die aller nutzlichist und ver- 20 vanelichist^d sein. Urkund [ditz briefves]^e mit unserm anhangendem insigel besigelten.

Gebn ze Villach des nachsten tags nach sand Jacobs tag in dem snit, (anno Domini M^oCCC^o xlvij)^f jair.

243. RECEPTIO IN SERVITIUM REGALE.

1347. Iul. 31.

25

Originale (or.) in archivo imperiali Vindobonensi. Descripsit R. Salomon. Pendet sigillum maiestatis loro membranaceo. Litteras non in cancellaria regali scriptas esse demonstravit Lindner 'Urkundenwesen Karls IV.' p. 79 n. 2. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 332.

Wir Charel von Gots gnaden Römischer chünig alle zit ein merer des ryches und chünig ze Beheim . . verjehen offenlich mit disem brief, daz wir unsern getrewen lieben . . Frid(rieh) und Chünr(at) von Ouveinstein marsch(alken) in Chernden mit güttem willen von unsern gnaden verhaizzen habn ze geben fünffhalb tausent guldein florin, der wir 11. si gantzleich und unverzogenleich weren sülñ auf den nachsten sant Merten tag fünfzehen hundert guldein und von dem selbn tag über ein jar fünfzehen hundert guldein 35 und aber von dem selbn tag fünfzehen hundert guldein über ein jar. Si sülñ auch uns umb daz selb güt wartend und dienen sein von sant Merten tag der schierst chumt über dreu jar wider aller maenicleich ane wider ir herschaft die hertzogen von Österreich, als si uns mit iren trewen gelobt und verhaizzen habnt: und ob wir inner der

242. a) gehoffen c. b) veint c. c) graue c. d) veruanklichist c. e) deest c. f) cf. supra 40 nr. 240 not. c.

zeit irs dienstes mit leuten bedürffen wolten, so sülñ wir in dar nach, und der leut ist, umb iren dienst tûn des ir zimt und unsern rat genûg und si zeitleich dunch sein, daz si ez geenten mügen und unverdorben da von beleiben. Auch haben wir in verhaizzen, daz wir uns mit dem chaiser und mit dem marggreven von Brandenburg niht rihten, wir gehelffen in ee wider alles irs erbs ze Oufenstein, vest, leut und gut. Mit urchûnd ditzs priefs versigelt mit unserm chûnicleichem anhangendem insigel.

Geben ze Graetz nach Christes geburt dreuzehu hundert jar in dem siben und viertzgisten jar, des eritages nach sant Jacobs tag, in dem andern jar unsers Rômischen ryches und in dem ersten jar unsers chûnichreiches ze Behaim.

10 244—247. SCRIPTA NICOLAI LAURENTII TRIBUNI.

1347. Aug. 1 — Sept. 19.

Scripta Nicolai, ex quibus quattuor ad imperii negotia praccipue spectantia hic proponimus, omnia codicibus omnibus accuratissime adhibitis nuperrime ediderunt Conradus Burdach et Paulus Piur 'Briefwechsel des Cola di Rienzo, Teil I (= Vom Mittelalter zur Reformation. Forschungen zur Geschichte der deutschen Bildung, im Auftrage der Kgl. Preussischen Akademie der Wissenschaften herausgegeben von K. Burdach, II 1) Berlin 1910'. Qua editione nos nitimur libris manuscriptis non inspectis. Humanitati v. cl. Burdach debemus, quod Academia regia Borussica plagulas editionis, antequam iuris publici facta est, nobiscum benevolenter communicavit. — Ed. etiam A. Gabrielli, 20 'Epistolario di Cola di Rienzo, Roma 1890'.

244. *Protestatio de auctoritate populi Romani. — Aug. 1.*

Servatur in epistolarum Laurentii codice, qui est archivi Vaticani (Misc. Arm. XV nr. 45) f. 2 (V). Ad cuius potissime fidem ediderunt Burdach et Piur l. c. p. 100 nr. 27, ubi etiam alii codices et editiones enumerantur. — Gabrielli p. 48 nr. 17.

25 *Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 14.*

Ad honorem et gloriam summi Dei Patris, Filii et Spiritus sancti et beatorum apostolorum Petri et Pauli et sancti Iohannis baptiste, in cuius sacratissimo templo, in concha videlicet sanctissimi principis gloriose memorie domini Constantini, imperatoris christianissimi et augusti, baptismum et lavacrum glorie militaris accepimus, prefulgente 30 titulo Spiritus sancti, cuius indignus servus et miles existimus, nec non ad reverenciam et honorem sancte Romane matris ecclesie et domini nostri summi pontificis et statum prosperum et augmentum sancte Romane urbis, sacre Ytalie et tocius fidei christiane.

Nos candidatus Spiritus sancti miles, Nicolaus severus et clemens, liberator Urbis, zelator Ytalie, amator orbis et tribunus augustus, volentes et desiderantes donum 35 Spiritus sancti tam in Urbe quam per universam Ytaliã recipi et augeri ac voluntates, benignitates et liberalitates antiquorum Romanorum principum, quantum a Deo nobis permittitur, imitari, notum facimus universis, quod pridem post assumptum a nobis tribunatus officium Romanus populus de consilio omnium et singulorum iudicum, sapientum et advocatorum Urbis recognovit se habere adhuc illam auctoritatem ac potestatem 40 et iurisdictionem in toto orbe terrarum, quas habuit in principio et summo augmento Urbis prefate, et omnia privilegia facta in preiudicium iuris, auctoritatis, potestatis et iurisdictionis huiusmodi ad se revocavit expresse. Nos itaque propter auctoritatem, potestatem et iurisdictionem antiquam et arbitrariam potestatem nobis concessam a Romano populo in publico parlamento et nuper a domino nostro summo pontifice, ut

patet per publicas^a et^a apostolicas bullas eius¹, ne videamur de gracia et dono Spiritus sancti ingrati quomodolibet vel avari, tam Romano populo quam populis sacre Ytalie supradictis, et ne per negligenciam iura et iurisdictiones Romani populi permittamus amplius deperire, auctoritate et gracia Dei et Spiritus sancti ac sacri Romani populi et omni modo, iure et forma, quibus melius possumus et debemus, decernimus, declaramus 5 et pronunciamus ipsam sanctam Romanam urbem capud orbis et fundamentum fidei christiane ac omnes et singulas civitates Ytalie liberas esse, et easdem ad cautelam integre libertati dedimus et donamus, ac omnes et singulos populos tocius sacre Ytalie liberos esse censemus. Et ex nunc omnes prefatos populos et cives civitatum Ytalie facimus, declaramus et pronunciamus cives esse Romanos ac Romane libertatis privilegio 10 de cetero volumus eos gaudere.

Item eadem auctoritate et gracia Dei et Spiritus sancti ac Romani populi supradicti dicimus, confitemur ac eciam declaramus Romani imperii eleccionem, iurisdictionem et monarchiam tocius sacri imperii ad ipsam almam Urbem et eius populum nec non ad universam sacram Ytaliam pertinere et ad easdem esse legitime devolutam multis 15 racionibus et causis, quas faciemus suo loco et tempore declarari, dantes et prefigentes in hiis scriptis omnibus et singulis prelatiis, imperatoribus electis et electoribus, regibus, ducibus, principibus, comitibus, marchionibus, populis, universitatibus et quibuscunque aliis in specie et communi, cuiuscunque preeminencie, status et condicionis existant, contradicere volentibus seu in eleccione prefata et in ipso imperio auctoritatem et potestatem 20 pretendentibus quoquo modo terminum hinc ad festum pasche Pentecostes proxime futurum, quod infra dictum terminum in ipsa alma Urbe et sacrosancta Lateranensi ecclesia coram nobis et aliis officialibus domini nostri pape et Romani populi debeant cum eorum iuribus comparere: alioquin a dicto termino in antea procedemus secundum quod de iure fuerit et Spiritus sancti gracia ministrabit. Et nichilominus ad predicta omnia 25 citari in specie facimus illustres principes infrascriptos: dominum Ludovicum ducem Bavarie², dominum Carolum regem Bohemie, qui se asserunt Romanorum imperatores vel ad imperium iam electos, dominum ducem Bavarie, dominum ducem Saxonie, dominum marchionem Brandenburgie, dominum archiepiscopum Moguntin(un)^b, dominum archiepiscopum Treverensem, dominum archiepiscopum Coloniensem, quod in dictis Urbe et 30 loco infra terminum supradictum coram nobis et aliis officialibus domini nostri pape et Romani populi debeant personaliter comparere: alioquin, ut predicatur, procedetur coram nobis, eorum absence et contumacia non obstante.

In predictis autem omnibus et singulis nostris actibus et processibus et execucionibus quibuscunque auctoritati et iurisdictioni sancte matris ecclesie et domini nostri 35 pape ac sacri collegii in nullo volumus derogari, quin ymmo volumus ad augmentum et honorem eorundem semper actus nostros dirigere et, ut tenemur, per omnia imitari.

Indicione XV, mensis Augusti die prima publicata fuerunt predicta coram Romano populo et approbata per ipsum populum existentem in platea ecclesie Lateranensis^c, presente domino vicario domini pape, domino Paulo del Conte, domino Gottfrido Scoto, 40 fratre Iacobo preceptore Sancti spiritus, fratre Ugolino ordinis Predicatorum, domino Francisco de Welletro iudice, domino Agnello de Tibure iudice, domino Mattheo de Reate iudice, Petro Donati Grannelli et Paulo domini Angeli de Fustis.

244. ^a) sic V; deest aliis plerisque codd. ^b) Moguntinensem ed. ^c) sic V; loco ecclesie Lateranensis alii plerique codd. Lateranensi.

1) Die 27. m. Iunii datas, quas ediderunt Burdach et Piur l. c. nr. 12 et 13. 2) Ad haec cf. id quod Nicolaus die 11. m. Octobris papae scripsit: Et si in vocacione ipsa Bavarus fuit dux Bavarie appellatus, non processit ex zeli malicia, cum ipsum habeam et habebō continue pro eo pro quo eum sancta mater ecclesia et sanctitas vestra habet. Burdach et Piur l. c. p. 165.

245. *Additamentum litteris die 27. m. Iulii ad papam scriptis subiunctum. — Aug. 5.*

Litteras integras, quae in codice archivi Vaticani (V) supra citato f. 4' tantum servantur, hic proponere supersedimus; quas habes in editione supra citata p. 106 nr. 28 (Gabricelli p. 39 nr. 16). Notitiam temporis (Burdach et Piur p. 112) immediate sequuntur haec:

Et quia istarum litterarum transmissio dilata est propter nuncii tarditatem post datam, vestre significo sanctitati, quod in Kalendis Augusti, die pontificali et imperiali, Aug. 1. per manus omnium prelatorum Urbis nec non et ipsius alme Urbis militum et ipsorum 10 sindicorum Urbis et civitatum Tusciae et vicinarum Spiritus sanctus me licet indignum in Lateranensi ecclesia dignatus est ad miliciam promovere, et in paragonica^a pelvi, in qua Constantinus extitit^b baptizatus, recepi lavaerum militare. Et congregato toto Urbis populo et civitatum aliarum hominibus infinitis, prout a Spiritu sancto processit, de consensu venerabilis vestri in Urbe vicarii nobis in omnibus assistentis ad civilitatem 15 Urbis recepi omnes Tusciae civitates. Omnes et singulos electos, electores et quicumque in eleccione Romani imperii ac ipso imperio ius pretendunt, generali edicto¹ citavi, ut cum eorum iuribus quisque ad festum Pentecostes proxime futurum in Urbe coram vicario vestro et me ipsoque populo Romano debeant comparere^c; alioquin, prout de iure fuerit, in ipsius eleccionis negocio procedetur. Cum autem honesta et pura^d ad 20 actum citacionis huiusmodi, ymmo Spiritus sancti provisio me induxit, ut^e electorum et eligencium inquietacio talis inter eos iurium^f ambiguitatem inducat^e et ipsa dubietas ad sanctam Romanam ecclesiam et sanctitatem vestram cum reverencia maiori recurrere cogat^e eos, ymmo Deum et sedem eandem vestramque sanctitatem devocius et reverencius recognoscant^e, et ut impius armorum strepitus et effusio seivissima sanguinis christiani 25 depereant et vigeat pax ubique, ambaxiatorum vestri Romani populi atque mea ad sanctitatem vestram, reges Francorum et Anglie et singulos alios reges catholice fidei notabilesque duces, principes nec non ad predictos electos et electores ambassiatia precipua et honorabilis dirigitur^g. Omnia namque cum reverencia et honore sanctitatis vestre continue operabor; a quibus non desistam, quamdiu fuerit michi vita. Et cum 30 auxilio Spiritus sancti spes certa me confovet, quod in anno Domini iubileo vestra sanctitas erit Rome ac imperator vobiscum, quod unum erit ovile et unus pastor², per gratie eiusdem Spiritus sancti unionem. Ceterum, quia diffusa gracia Spiritus sancti in paucorum dierum circulo sub meo regimine rempublicam liberavit^h et auxit et in Kalendis Augusti prefatis ad miliciam mea humilitas est promotam, michi augusti nomen et titulus 35 est, ut infra scribitur, attributus.

Datum ut supra die v. Augusti.

Humilis creatura, candidatus Spiritus sancti miles, Nicolaus severus et clemens, liberator Urbis, zelator Italie, amator orbis et tribunus augustus, se ad pedum oscula beatorum.

40 245. a) paganica V. b) extiterit V. c) comparare V. d) de substantivo hic supplendum iam cogitaverunt Burdach et Piur; an intentio supplendum? e) et — inducet — coget — recognoscent corrigendum censent Burdach et Piur. f) virum V. g) dirigitur propter cursum corrigendum censent Burdach et Piur. h) liberabit V.

1) Supra nr. 244.

2) Ioh. 10, 16.

246. *Litterae ad papam. — (ca. Aug. 20.)*

Copia in Cod. Taurin. H III 38 f. 167 (T). Ediderunt Burdach et Piur l. c. p. 128 nr. 35; Gabrielli p. 58 nr. 22.

Ne dolosarum linguarum astucia, a quibus propheta¹ eciam supplicat liberari, vestra clemencia, quamvis non facilis, ymmo impossibilis, sicut reor, verbis inclinari⁵ fallacibus, cum sit scriptum omni spiritui non esse credendum², suspectum teneat sanctum de cognicione mee puritatis auditum, presens litera sanctitati vestre transmittitur, veri nuncia, mendacii inimica et dolo obvia alicuius, qui ex acuta lingua ut gladio³ immaculatum sagittare nititur in oculo, cuius innata et inveterata nequicia non [solum]^a participio status et honoris ecclesie ipsum facit inmeritum, verum efficit suscepcione aule¹⁰ vestre sanctitatis indignum.

Noverit igitur sanctitatis vestre benignitas me humilem servum vestrum in festo beatissime Marie virginis de presenti mense Augusti fuisse per manus preceptoris hospitalis Sancti spiritus et vicariorum ecclesiarum cathedralium Urbis antiquitus solita dari tribunis laurea coronatum, videlicet sex coronis, quarum quinque fuerunt frondee¹⁵ secundum Romanorum antiquum institutum dari augmentibus rempublicam consuete, et sexta fuit argentea, que valorem quinque florenorum auri non excedit. Et post ipsarum suscepcionem sex huiusmodi coronarum pomum recepi per manus sindici Romani populi, iusticie signativum. Que devote suscipiens ad memoriam sex donorum Spiritus sancti ab eiusdem largitate almi^b et sub sancte Romane ecclesie et sanctitatis vestre reverencia²⁰ recognovi. In quibus, quia suscipientis nulla perpetuabitur auctoritas, in consensu sive licencia nulla fuit pontificalis oportuna potestas.

Tunc vero in pleno et plenissimo publico parlamento de assensu tocius Romani populi et aliorum quamplurimum, omnium fere civitatum Tuscie sindicorum, ecclesie²⁵ zelo fretus omnes homines civitatum, in quibus sunt cardinalium tituli et bona eorum, ab omni vassalagio liberavi, cives Romanos effeci et reduxi ad verum dominium dominorum cardinalium, quorum in eis non modicum iurisdiccio lesa erat adversis potentibus vestre Urbis.

Item⁴ quod nullus imperator, rex, princeps, marchio sive quovis alio censitus nomine cum gente audeat in Italiam introire sine vestre sanctitatis vel Romani populi licencia³⁰ speciali; ad que me induxit pura quam habeo ad ecclesiam sancta fides et desiderium pacis et quietis Italie atque regni. Item quod nemo detestabilia nomina Guelfum et Guibelinum, tanti iam, proch dolor, christiani sanguinis effusiva, audeat per totam Italiam nominare, sed omni parcialitate deposita fidelem se sectatorem^c sancte ecclesie in unitate et pace quilibet asserat et cognoscat.³⁵

In quibus et aliis per me gestis si aliquid potest reputari ecclesie sancte contrarium, que per universum pacem decantant et predicant, relinquo vestre iudicio sanctitatis, cupiens auxie et non fiete, quod dignetur vestra sanctitas mittere aliquem virum Dei, qui

246. ^{a)} deest T, suppl. Gabrielli. ^{b)} locus corruptus; alma? Burdach et Piur. ^{c)} loco: se sectatorem T: sexorem. Emend. Burdach et Piur.

1) Immo psalmista, Ps. 119, 2. 2) I Ioh. 4, 1. 3) cf. Ps. 56, 5. 4) Ad sequentia cf. id quod Nicolaus die 11. m. Octobris papae scripsit: De domino rege Boemie (sc. Karolo) nostis, si predecessores sui talem gestorum memoriam in Urbe et tota Italia reliquissent, quod eius adventus esset merito diligendus. Immo per huiusmodi imperatorum adventum urbs destructa domibus numerosis et eius ecclesie dilapidate sacraque earum rapaciter contracta fuere et Rome et in tota Italia⁴⁵ commissa prelia et homicidia infinita. Nec est Italia tollerare disposita introitum ab experientia tam nocivum. Burdach et Piur l. c. p. 165.

de singulis, que peregi, et voluntate vestri Romani populi discuciat et inquirat. Et si forte in aliquo me in culpa reperiatur, ante pedes vestros venturum me obligo, pena qualibet iuxta sanctitatis vestre iusticiam sine misericordia puniendum. Nec vestram clemenciam lateat, quod contra hostem ecclesie atque vestrum, Nicholaum Gaetanum
 5 olim Fundorum comitem, per exercitum victoriosum procedo viriliter, paratis oportunitis, et iam nisi cancellarium Urbis Angelum Malabrance in offensionem terrarum comitis prelibati cum equitibus quadringentis, positurus in campo feliciter cum Spiritus sancti gratia et favore ultra duodecim centenaria equitum strenuorum cum balistariis et hominibus aliis infinitis, et quod ipsum spero faciliter conculcare, quod nunquam accidat ut resurgat;
 10 cuius exercitus Iohannem natum Stephani de Columna principem milicie ordinavi.

Et quia in hiis partibus cepit inolere aliqua licet modica carestia, cui adhibui et adhibeo pro posse remedia procurans de Sicilie partibus granum deferri facere ac eciam aliunde, et terras Romani districtus, quarum diu inculta pars maxima iacuit, reduci faciens ad culturam, et per concessionem iubilei, nisi provideatur aliter, posset exerescere, dum
 15 multi de diversis mundi partibus Romam properant confluentur multique granum procurabant abscondere^d

247. *Encyclica civitatibus Italiae missa. — Sept. 19.*

*Habemus nonnisi exemplar civitati Florentinae directum, cuius copia exstat in archivo Florentino 'Capitoli del Comune XVI' f. 93' (F). Ediderunt Burdach et Piur l. c. p. 152
 20 nr. 41; Gabrielli p. 67 nr. 24. — De exemplaribus ad alias civitates missis cf. Burdach et Piur l. c.¹).*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 17.

Magnificis et sapientibus viris dominis . . prioribus et vexillifero iustitie comunis et populi civitatis Florentie, sacri Romani populi carissimis filiis, fratribus et amicis.

25 Candidatus Spiritus sancti miles, Nicolaus severus et clemens, liberator Urbis, zelator Ytalie, amator orbis et tribunus augustus, et senatus populusque Romanus nobiles et sapientibus viris dominis . . prioribus artium et vexillifero iustitie comunis et populi civitatis Florentie, sacri Romani populi karissimis filiis, fratribus et amicis,
 30 salutem et dona Spiritus sancti suscipere iustitie, libertatis et pacis.

Replentis orbem terrarum Paracliti² gratia in sua libertate, iustitia et pace Urbe mirabiliter sub nostro regimine infra trimestris temporis spatium restituta nostrisque per assumptionem militie susceptionemque tribunitie corone honoribus ampliatis, que vobis per alias nostras litteras patuerunt, Iohanne de Vico Urbis prefecto et Nicolao Gaytano Fundorum comite, qui contra nos rebellare presumpserant cervicose, sine ictu ensis et

35 **246.** ^d) *reliqua desunt T.*

1) *Cf. etiam id quod Clemens VI. Bertrando cardinali legato in litteris die 12. m. Novembris datis (Reg. Vatican. 141 nr. 830; Werunsky nr. 180) scripsit: Sed noviter fidedigna quorundam insinuatione percepimus, quod idem Nicolaus ad dilectos filios Perusin(e) et Senen(sis) ac Florentin(e) civitatum comunia et ad multas alias comunitates Italiae nuncios suos misit petens ab eis unionem et ligam, de
 40 qua per carissimum in Christo filium nostrum Ludovicum regem Ungarie illustrem se asserit etiam requisitum, ac rogans ipsos, quod per eorum territoria memorato regi transitum liberum securumque concedant, et requirens, quod in festo Resurrectionis dominice Romam ambassiatores et nuncios mittant ad recipiendum voces pro electione imperii, quas ordinat esse debere XXIII et quas, octo ex eis dictis populo Romano retentis, distribuere proponit inter predictas et alias Italiae civitates, et hiis taliter
 45 ordinatis ad imperatoris electionem habere processum. Hec igitur quot et quantorum malorum sint indicia et quot quantaque scandala et pericula paritura, si quod absit eiusdem Nicolai conceptus ei pro voto succederent quia satis potes et plene perpendere, procura sollicite cum omni diligencie et solercie studio iuxta datam tibi a Deo virtutem et gratiam oportuna remedia celeriter adhibere . . .*
 2) *Cf. Sap. 1, 7.*

Martis examine solo comminantis gladii nostri terrore sub nostra protectione obedientiaque subiactis sanguine nullo fuso et generaliter magnatibus omnibus et comunitatibus terrarum ab omni Urbi parte propinquis, de Campanis, Marittimanis, Patrimonialibus partibus et quibuslibet fere aliis in Romana provincia constitutis ad obedientiam et amicitiam nostram venientibus spontanee et libenter, multe civitates et terre alie sese nostre defensionis, regimini et amicitie commiserunt et commictere tractant et preparant incessanter. Nos igitur non sine inspiratione eiusdem Sancti spiritus iura sacri Romani populi recognoscere cupientes habuimus cum opportuna maturitate omnium utriusque iuris peritorum et totius collegii Urbis iudicium et quamplurimum aliorum sacre Ytalie consilia sapientum, qui per expressa iura sepius revoluta, discussa et examinata mutuis collationibus opportunis noverunt et dixerunt: Senatam populumque Romanum illam auctoritatem et iurisdictionem habere in toto orbe terrarum, quam olim habuit ab antiquo tempore, videlicet quo erat in potentissimo^a statu suo, et posse nunc iura et leges interpretari, condere, revocare, mutare, addere, minuere ac etiam declarare et omnia facere sicut prius et posse etiam revocare, quidquid in sui lexionem et preiudicium factum fuerat, ipso iure et revocatum esse etiam ipso facto. Quibus discussis et scitis, congregatis apud sacrum Lateranense palatium omnibus, senatu, magnatibus, viris consularibus, satrapis, episcopis, abbatibus, prioribus, clericis Urbis omnibus ac populo universo in plenissimo et solempnissimo parlamento omnem auctoritatem, iurisdictionem et potestatem, quam senatus populusque Romanus habuerunt et habere possent, et omnem alienationem, cessionem et concessionem et translationem offitiorum, dignitatum, potestatum et auctoritatum imperialium et quarumcunque aliarum per ipsum senatum et populum factas in quoscunque viros, clericos et laycos, cuiuscunque conditionis existant et cuiuscunque etiam nationis, auctoritate eiusdem populi et omni modo et iure, quo melius de iure potuimus, de totius eiusdem Romani populi voluntate unamini duximus solempniter revocandas, et ea offitia, dignitates, potestates et auctoritates imperiales et quascunque alias et omnia primitiva et antiqua iura eiusdem Romani populi reduximus ad nos et populum prelibatum. Citari quoque fecimus in parlamento prefato^b gerentem se pro duce Bavarie ac dominum Karolum illustrem regem Boemie, se Romanorum regem, ut dicitur, appellantem et tam procedentes singulos alios speciales tam electos quam etiam electores nominatim et omnes et singulos imperatores, reges, duces, principes, marchiones, prelatos et quoscunque alios, tam clericos quam laycos, in Romano imperio et electione ipsius imperii ius aliquod pretendentes, qui diversas incurrerunt ingratitude et errores in Urbis et totius sacre Ytalie detrimentum et totius fidei cristiane iacturam, ut usque ad festum Peutecosten futurum proximum in Urbe et sacro Lateranensi palatio coram nobis et Romano populo cum eorum iuribus omnibus tam in electione et imperio supradictis quam contra revocationem ipsam personaliter vel per legitimos eorum procuratores studeant comparere; alioquin in revocationis huiusmodi et electionis imperii prefati negotio, prout de iure fuerit, non obstante eorum contumacia procedetur.

1348.
Jun. 8.

Et ut dona et gratia Spiritus sancti participarentur per Ytalicos universos, fratres et filios sacri Romani populi pervetustos, omnes et singulos cives civitatum sacre Ytalie cives Romanos effecimus et eos admittimus ad electionem imperii ad sacrum Romanum populum rationabiliter devoluti. Et decrevimus electionem ipsam per XXIII seniorum voces eligentium in Urbe mature et solempniter celebrandam. Quarum aliquibus reservatis in Urbe reliquas distribuimus per sacram Ytaliam, prout in capitulis et ordinationibus super hoc editis continetur¹. Cupimus quidem antiquam unionem cum omnibus magnatibus et civitatibus sacre Ytalie et vobiscum firmiter renovare et ipsam sacram Ytaliam

247. a) potissimo F. b) deesse aliquid videtur; dominum Ludovicum suppleverunt Burdach et Piur.

1) De quibus hodie non existentibus cf. Burdach et Piur l. c. p. 154.

multo prostratam iam tempore, multis dissidiis lacessitam hactenus et abiectam ab hiis, qui eam in pace et iustitia gubernare debebant, videlicet qui imperatoris et augusti nomina assumpserunt, contra promissionem ipsorum venire nomine non respondente effectui non verentes, ab omni sue abiectiois discrimine liberare et in statum pristinum
 5 sue antique glorie reducere et augere, ut pacis gustata dulcedine floreat per gratiam Spiritus sancti melius quam unquam floruit inter ceteras mundi partes. Intendimus namque ipso Sancto spiritu prosperante elapso prefato termino Pentecosten per ipsum sacrum Romanum populum et illos, quibus electionis imperii voces damus, aliquem
 10 Italicum, quem ad zelum Ytalie digne inducat unitas generis et proprietas nationis, secundum inspirationem Sancti spiritus, dignati ipsam sacram Ytaliam pie respicere, feliciter ad imperium promoveri, ut augusti nomen, quod Romanus populus^c, immo inspiratione divina, nobis concessit et tribuit, observemus per gratas affectuum actiones.

Ortatur vos itaque purus nostre sinceritatis affectus, ut comune vestrum et totius Ytalie decus, commodum et augmentum velitis congrua consideratione conspiciere,
 15 opportuna caritate diligere et honores proprios occupari et detineri per alios pati nolle, in tantum nephas, tantum obprobrium, quantum est proprio privari dominio, et propriis raptis honoribus alieno indebite subdere colla iugo, eorum videlicet, qui sanguinem Ytalicum sitiunt, sicut sunt soliti, deglutire.

Super quibus omnibus ad magnificentiam vestram per nos ipsumque sacrum
 20 Romanum populum nobiles et sapientes viri, ambasciatores nostri, exhibitores presentium, diriguntur, scilicet dominus Paulus Vaiani miles et dominus Bernardus de Possolis de Cremona legum doctores, de nostra et ipsius Romani populi intentione sincera, fide pura et zelo honesto plenarie informati, data eis per nos et ipsum Romanum populum in pleno et publico parlamento vobis spetialem civilitatem Urbis et stantale libertatis
 25 unionis in signum vocesque et officia secundum ordinationis nostre seriem promictendi et recipiendi a vobis et singulis de unione et liga inter nos et vos renovanda et facienda feliciter sponsonem per alias nostras et populi spetiales patentes literas plenaria potestate. Factam autem unionem predictam et fedus amicitie sempiternum, civilitatis receptionem concessionemque vocum electionis imperii faciemus ad perpetuam gestorum
 30 memoriam, prout solebat antiquitus fieri, in tabulis ereis annotari. Quibus ambasciatoribus in singulis, que ex nostra parte retulerint, tanquam nobis placeat fidem dare. Et demum satis debet nostra et vestra precordia pungere, quod Romanum imperium cum tot iam Romanorum et Ytalicorum comunibus laboribus et sanguinis effusionibus propagatum indigni extraneique occupent et antiquam captamque venerationem nostram et
 35 vestram auferant et asportent.

Datum in Capitolio, ubi regnante iustitia recto corde vigemus, die XVIII. Septembris, prime indictionis, liberate reipublice anno primo.

248. LITTERAE IOHANNIS FILII REGIS FRANCIAE.

1347. Aug. 4.

40 *Copia saec. XV—XVI. in Cod. Univ. Prag. I C 24 fol. 382 (P). Contulit R. Salomon. — Copia saec. XV. in folio papireo archivi principum de Schwarzenberg quod est in civitate Wittingau, Hist. nr. 14 A (W). Contulit Fr. Mareš. — Copia saec. XV—XVI. in codice VI Fb 5 p. 74 bibliothecae principum de Lobkowitz quae est in castello Raud-*

247. ^c) de consensu omnium ex coniectura add. Burdach et Pür.

nitz (R). *Descripsit A. Hofmeister.* — *Adhibuimus etiam editionem, quam ex codice Norimbergensi nunc deperdito paravit J. P. Ludewig, Reliquiae manuscriptorum V, 450 (L).* — *Ed. Jireček, Codex iuris Bohemici II, 1 (1896) p. 264 nr. 255.* —

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 15.

Cf. supra nr. 43 et 230.

5

Iohannes primogenitus filius regis Francie. dux^a Normandie et Guienne^b, comes Pictavie, Andegavie et Senomanensis^c.

Facimus scire, quod nos considerantes amorem, affinitatem et genealogiam, que^d sunt et esse debent inter excellentem et prepotentem principem dominum Karolum Dei gratia regem Romanorum et Boemie, nostrum carissimum fratrem, ab una parte et nos¹⁰ et^a nostros pueros, suos nepotes, ab altera, promittimus bona fide et iuramus, quod nos custodiemus pro nostro posse honorem, profectum et statum dicti nostri fratris, et si nos sciemus, quod aliqui eundem vellent gravare in persona vel in bonis, nos ipsos eis opponemus et impediemus toto^e nostro posse. In testimonium huius nos fecimus sigillari has litteras de sigillo nostro secreto.

15

Datum in nostris tentoriis prope Lomberies die IIII. Augusti, anno Domini MCCCXLVII^o.

249. 250. CLEMENTIS VI. LITTERAE CONDUCTUS PRO IOHANNE DE PISTORIO.

1347. Aug. 22. 26.

20

Ad huius legationis negotium forsitan spectant ea, quae papa die 13. m. Novembris in litteris suo loco infra proponendis Reg. imp. VIII Pabste nr. 14 cap. 2 Bertrando cardinali legato scripsit.

249. *Litterae primae.* — *Aug. 22.*

Reg. Vatican. 141 (Clem. VI. secr. a. VI.) nr. 283—287. Contulit H. Otto. — 25 Extr. Werunsky 165; Riezler 2329; Lang, Acta Salzburgo-Aquileiensi I, 297 nr. 385.

Reg. imp. VIII Pabste nr. 197.

Venerabili fratri Bertrando patriarcho Aquilegensi.

Cum dilectum filium magistrum Iohannem de Pistorio decanum ecclesie Traiectensis, capellanum nostrum, ad carissimum in Christo filium nostrum Carolum regem Roman(orum)³⁰ illustrem pro certis negociis presencialiter destinemus, fraternitati tue per apostolica scripta mandamus, quatenus eundem magistrum Iohannem, cum ad te declinaverit, pro nostra et apostolice sedis reverentia benigne recipiens ei de securo conductu, si illum a te duxerit requirendum, liberaliter providere procures.

Datum Avinione XI. Kal. Septembris, anno sexto.

35

Item in eundem modum venerabili fratri . . archiepiscopo Salzburgensi.

Item in eundem modum venerabili fratri Frederico episcopo Bambergensi.

Item in eundem modum dilecto filio nobili viro Alberto duci Austrie. Cum etc. usque destinemus, nobilitatem tuam attente rogamus, quatenus eundem magistrum Iohannem etc. ut in prima.

40

Item eodem modo dilecte in Christo filie nobili mulieri Iohanne ducisse Austrie.

248. a) *deest R.* b) *Guien PW.* c) *Senomans) PR; Senomansis W.* d) *qui P.* e) *pro toto WL.*

250. *Litterae alterae.* — Aug. 26.

Ibidem nr. 294—297. *Contulit* II. Otto. — *Ed.* Klieman 928. — *Extr.* Riezler 2329; Lang l. c.

Dilecto filio nobili viro Heberhardo de Waltse militi Pataviensis diocesis.

5 Cum dilectum filium magistrum Iohannem de Pistorio decanum ecclesie sancti Salvatoris Traiectensis, capellanum nostrum, latorem presentium, ad carissimum in Christo filium nostrum Carolum Roman(or)um illustrem presentialiter destinemus, nobilitatem tuam attente rogamus, quatenus eundem magistrum Iohannem pro nostra et apostolice sedis reverencia benigne recipiens ei de securo conductu, si a te illum pecierit,
10 liberaliter providere procures.

Datum Avinione VII. Kal. Septembris, anno sexto.

Item eodem modo dilecto filio nobili viro Heberhardo de Waltse iuniori Pataviensis diocesis.

15 Item eodem modo dilecto filio nobili viro Hulrico de Waltse domicello Pataviensis diocesis.

Item eodem modo dilecto filio nobili viro Friderico de Waltse domicello Pataviensis diocesis.

251. CLEMENTIS VI. LITTERAE DE ADIUTORIO CONTRA LUDOVICUM PRAESTANDO.

1347. Aug. 31.

20 *Reg. Vatican.* 141 (*Clem. VI. seer. a. VI.*) nr. 309. *Descripserit* F. Kern. — *Extr.* Werunsky 169. — *Ineditum.*

Reg. imp. VIII Pabste nr. 198.

25 Venerabili fratri Iohanni archiepiscopo Mediolanensi et dilecto filio Luchino de Vicecomitibus, nostris et ecclesie Romane fidelibus et devotis.

Venerabilis fratris nostri Nicolai episcopi Tridentini frequenti et grata nobis insinuatione percepimus, quod vos ipsum et ecclesiam suam Tridentinam contra impugnationes et persecutiones damnati Bavari eiusque sequacium protegentes oportunis favoribus episcopo et ecclesie predictis in eorum oportunitatibus astitistis. Quod nos gratum
30 admodum reputantes ac vobis exinde grates debitas referentes discretionem vestram attente rogamus, quatenus ob reverentiam apostolice sedis et nostram erga dictos episcopum et ecclesiam contra Bavari et sequacium predictorum infestationes atque molestias assistentie solite vclitis efficaciter continuare favores.

Datum Avinione II. Kl. Septembris, anno sexto.

35 252. PRIVILEGIUM DE CORONATIONE REGIS BOHEMIAE.

1347. Sept. 1.

Originale (or.) *in* archivo imperiali Vindobonensi. *Contulit* R. Salomon. *In verso inter alia legitur* sace. XIV. *scriptum*: Ratificatio facta per dominum Karolum Romanorum et Bohemie regem quod approbatio^a et^a inunccio sive coronacio regis Bohemie

spectat ad archiepiscopum ecclesie Pragensis qui fuerit pro tempore. *Pendet bulla aurca cordula serica rubri coloris* (cf. Lindner 'Urkundenwesen Karls IV' p. 42 n. 1 et p. 48). — *Ed. Cod. dipl. Moraviae VII, 530 nr. 719 (ad Aug. 18.)*; Jireček, *Codex iuris Bohemici II, 1 (1896) p. 266 nr. 257.* — *Extr. Dobner, Monumenta historica Bohemiae IV, 319; Cod. dipl. Moraviae VII, 535 nr. 723 (ad Sept. 1.)*¹.

Reg. imp. VIII nr. 334.

Karolus Dei gracia Romanorum . . rex semper augustus et Boemie . . rex. Ad perpetuam rei memoriam.

Innata cordi nostro benignitas circa fidelium et devotorum nostrorum honores et commoda continuis intenta vigiliis votis ipsorum annuere iugiter et propensius nos inducit, quociens poscencium vox est iusta. In hoc enim liberalitatis nostre non errat intencio, sed regalis sceptri fastigium extollere salubriter arbitratur. Sane ad nostre celsitudinis ven(erabiles) . . archiepiscopus Pragensis, Olom(ucensis), Wratislaviensis et Luthomuschelensis . . episcopi necnon illustres Iohannes Karinthie . . comesque Tyrolis et Goricie, germanus noster carissimus, Nicolaus Opavie et Ratiborie, Bolco Opuliensis, Wenczlaus Slesie, Bolko Slesie, Kazimirus Teschinensis, Henricus Saganensis et Iohannes Slesie . . duces, Iodocus de Rosemberg, Wilhelmus de Landstein, Bertoldus et Gzenco de Lippa fratres, Wanco et Benescius de Vertemberg fratres, Iesco de Michesperch, Hincó de Nachod, Iesco de Wartemberg, Hincó de Sleven, Ulricus et Henricus filius eius de Novadomo, Iesco de Grawar, Stephanus de Sceremberch^a et Ieroslaus de Sternberch ac ceteri . . prelati, . . duces, . . principes, . . barones, . . proceres et nobiles regni nostri Boemie presenciam accedentes nobis humiliter supplicarunt, quod, cum ecclesia Pragensis per sanctissimum patrem dominum . . Clementem divina providencia . . papam VI^m ad nostri, dum essemus in minoribus constituti, instanciam et requestam in metropolitica ecclesia cum plenitudine iuris metropolitici exaltata fuerit et erecta², ut . . regibus Boemie, quod ipsi de cetero sacre unctionis et coronacionis sollennia per manus . . archiepiscopi Pragensis moderni suorumque successorum . . archiepiscoporum Pragensium in perpetuum recipere valeant, indulgere et concedere liberaliter dignaremur, nos utique attenta ecclesie Pragensis exaltatione et erectione prefata non absque provida consideracione, quod de iure creandi sunt de vico^b populi magistratus quodque, si . . archiepiscopus Maguntinus ad dictam accederet Pragensem ecclesiam pro dictis sacre unctionis et coronacionis sollennibus offerente se casu, sicuti solebat ante exaltationem et erectionem huiusmodi, non leve . . archiepiscopis Pragensibus preiudicium oriretur foretque falcem^c in messem ponere alienam, attendentes eciam ingratitude maculam, qua Henricus de Wirnburch quondam . . archiepiscopus Maguntinus ipsiusque ecclesie . . capitulum propter adhesionem Ludovico quondam de Bavaria per sanctam Romanam ecclesiam suis demeritis exigentibus una cum suis complicitibus et adherentibus condampnato factam contra sanctam dictam Romanam ecclesiam ac regnum Romanum et sacrum imperium et ob hoc idem Henricus per sanctam Romanam ecclesiam depositus dampnabiliter asperguntur, deliberacione previa et matura super hiis cum nonnullis . . regis Romanorum futuri . . imperatoris coelectoribus et aliis . . principibus nostre tunc temporis assistentibus maiestati habita ac de ipsorum consilio pleniori dictumque regnum Boemie dulcoratis favoribus et honoribus graciosis, in quantum ex divina nobis providencia permittitur, prosequi summopere cupientes predictorum . . prelatorum, . . ducum, . . principum, . . baronum, . . procerum et nobilium, quos honoris et felicitis status regni

252. ^{a)} sic or. ^{b)} in loco raso or. ^{c)} sic alia manus in marg. dextra correxit pro falsam quod praebet contextus.

1) Cf. praeterea Č. Zibrt, 'Bibliografie české historie' II (1902) p. 1060 nr. 12223 sqq. 2) 1344. April. 30. cf. Reg. imp. VIII nr. 196 c.

Romani et sacri imperii fideles sollicitos et sedulos pre ceteris comprobavimus zelatores, supplicacioni, quam hiis et nonnullis causis aliis, que racionabiliter nos inducunt, racioni consonam et equitati proximam merito reputamus, benignius et liberalius inclinati, quod . . archiepiscopus Pragensis, qui est et erit pro tempore, . . reges prefatos Boemie coronare eisdemque dyadema imponere ac gladium, pomum et sceptrum ceteraque insignia regalia tradere cum sollennitate debita valeat ipsique . . reges perpetuis futuris temporibus diete coronacionis ac dyadematis, gladii, sceptri et aliorum iusignium regalium impositiois et tradicionis solennia et prout ad . . regem pertinent, de manibus ipsius . . archiepiscopi et successorum suorum devote possint recipere, prout per sanctissimum patrem . . dominum nostrum predictum de sacra inunctione et consecracione ceterisque sollennitatibus et insigniis ad forum spirituale pertinentibus eisdem . . regibus et . . archiepiscopis Pragensibus suisque successoribus in exaltacione et erectione diete Pragensis ecclesie ad nostri instanciam, ut predicatur, est concessum, de nostre Romane regie plenitudine potestatis ac ex certa sciencia presentis scripti patrocinio liberaliter concedimus et eciam indulgemus, omne ius et omnem consuetudinem ac usum, quod et quos ecclesia seu . . archiepiscopus Maguntinus prefati habuerunt et habere potuerunt hucusque in coronacione dictorum . . regum et dyadematis impositiois gladiique, sceptri et pomi ac ceterorum insignium regalium tradicionis eisdem . . regibus Boemie revocantes, cassantes, irritantes, annullantes et de predicta Romane regie plenitudine potestatis penitus abolentes cum nostri et nostre Romane regie auctoritatis et plenitudine potestatis interpositione decreti prefatarum coronacionis, dyadematis impositiois et gladii ceterorumque insignium regalium tradicionis ad . . archiepiscopum Pragensem modernum eiusque successores futuros perpetuos ipsorumque per manus imponi et tradi sollennia et insignia prelibata et non ad supradictum^d archiepiscopum vel ecclesiam Maguntinam prefatos iuste et legitime pertinere, non obstantibus legibus, consuetudinibus, usibus, observanciis, iuribus municipalibus vel communibus, statutis seu edictis factis et editis in contrarium quibuscumque, quas et que, quantum ad hoc, ac si forent nominatim et de verbo ad verbum scripta presentibus et inserta, revocamus, cassamus, irritamus, annullamus et de dicta Romane plenitudine potestatis decernimus firmitatis fore nullius penitus vel momenti. Nulli ergo omnino liceat hanc nostre donacionis, concessiois, indulgencie, revocacionum, cassacionum, irritationum et annullacionum paginam infringere vel ei ausu temerario contraire. Contrarium vero facientes, si qui fuerint quod absit, ultra indignacionem nostre celsitudinis Romane, quam ob hoc se noverint graviter incururos, mille marchas auri puri nostro et Romani regni fisco componant, ipsarum videlicet medietatem nostre et successorum nostrorum Romanorum . . regum vel . . imperatorum curie seu camere et reliquam passis iniuriam irremissibiliter applicandam. In quorum omnium testimonium et ad certitudinem plenioram presentes fieri iussimus et bulla aurea typario nostre maiestatis impressa precepimus communiri. Huius rei testes sunt Iohannes Missnensis, Apetzeo Lubricensis . . episcopi, Rudolphus senior Saxonie, sacri Romani imperii marescaleus, Rudolphus eius filius et Fridericus de Tekk . . duces, Albertus et Woldemarus fratres de Anhalt, Ulricus de Helfenstein, Hugo de Hochemberch, Fridericus de Zolern^e, Albertus et Guntherus de Barbei . . comites, Iohannes dominus in Mekelburch, Crafft de Hohenloef, Henricus de Brunek, Ulricus dominus in Hanow, Henricus de Eberstein^g, Eberhardus et Henricus de Walkse ac Egidius dominus de Rodemaker, Romani regni prefati . . principes et barones.

Datum Prage anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indicione XV, Kalend. Septembris, regnorum nostrorum anno secundo.

252. ^d) sic manus alia (cf. supra) in marg. sinistra correxit pro seu per . . quod praebet contextus.

^e) Zolerni or.

^f) Hohenlot or.

^g) Eberscem or.

253. CLEMENTIS VI. LITTERAE AD REGINAM ROMANORUM.

1347. Sept. 7.

Reg. Vatican. 141 (Clem. VI. secr. a. VI.) nr. 324 (R). Descripsit F. Kern. — Extr. Weransky 170; Klieman 936. — Ineditum.

Reg. imp. VIII Pabste nr. 199.

5

Carissime in Christo filie . . regine Roman(orum) illustri.

Desiderantes, carissima in Christo filia, de tui et carissimi in Christo filii nostri Karoli regis Roman(orum) illustris, viri [tui]^a, tuorumque natorum statu, quem felicibus successibus fervidet Altissimus, frequenter prosperos audire rumores excellentiam tuam attente rogamus, quatenus nos inde, quociens oportunitas aderit, efficias per tue subli-
mitatis litteras cerciores, quecumque votis tuis, que libenter apostolico favore prose-
quimur, facere grata possumus, requirens promptitudine filiali. Et quia filiali zelo te
avidam fore credimus de nostri quoque status prosperitate percipere^b. scire te volumus
quod prestante illo, qui salutis auctor est, corporea fruimur sospitate, quamquam cure
innumere ac negotiorum multiplicium nos undique turba circudent.

15

Datum Avinione VII. Idus Septembris, anno sexto.

254. MANDATUM PRO CREDITORIBUS LUDOVICI
IMPERATORIS.

1347. Sept. 19.

*Originale in archivo imperiali Vindobonensi. Descripsit R. Salomon. Pendet sigillum
secretum loro membranacco. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 350.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Scire volumus universos, quod, quia constituti coram maiestatis nostre presencia
nobiles viri Fridericus et Conradus de Aufstein fratres, fideles nostri dilecti, cum
querela proponentes, quod Ludowicus de Bavaria, qui se Romanorum imperatorem
intitulat, iamdudum causis rationabilibus in certa summa pecunie ipsis fuerit debitor(ie)
obligatus, quam quidem summam pecunie iidem fratres sepe sepius requirentes quamvis
ab eodem Ludowico nullam satisfacionem consequi potuerunt; et si ipsi fratres ali-
quas res seu personas eiusdem Ludwici Bavari moti iniuria antedicta ad fortalicia seu
castra regni nostri quecumque per modum pignoris secum adduxerint, ad hoc nostrum
prebemus inclinati dictorum fratrum precibus consensum pariter et assensum, nolentes
illi seu illis, ad quos tales res seu persone pervenerint, aliquid imputare. Harum
nostrarum testimonio litterarum.

Datum Prage XIII. Kalendas Octobris, anno Domini M^oCCC^o quadragesimoseptimo, 35
regnorum nostrorum anno secundo.

255. INFEUDATIO MARCHIONUM DE SORANEA.

1347. Sept. 20.

Copia saec. XVI. (1) ceteris preferenda quamvis non authenticata in archivo publico Parmensi 'Soragna 1301—1499'. — Copia (2) a. 1717. ab I. H. Nolden registratori et archivario imperiali Vindobonae confecta et authenticata¹ ibidem. — In cuius copiae margine variae lectiones (3) ex 'altera investitura', i. e. exemplari, quod integrum non habuimus, adiectae sunt. Omnia contulit R. Salomon. — Adhibuimus praeterea editionem, quam paravit I. C. Lünig, Codex Italiae diplomaticus II, 531 (L). — Alias complures copias in archivo Parmensi servatas, quae ad textum nihil faciunt, negleximus. — Textum per omnia genuinum esse haud certe affirmaverimus.

Reg. imp. VIII nr. 351.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex. Ad certitudinem presentium et memoriam futurorum.

Licet ad prosequenda munifice vota fidelium liberalitatis regie dextera, cui dare immensitas est mensura, generali quadam regularitate prona sit non mediocriter et^a . . . arbitra ipsius honoris^a fastigium^b prudenter extollere, suisque erariis et promptuariis salubriter reponi^b, que subditis et fidelibus liberaliter conferuntur, illis tamen nec immerito redditur liberalior, quos ad obsequia grata ipsius fructuosos, utiles et pervigiles claris semper iudiciis experitur, ac^c ad prosperitatem, honorem et statum felicem sacri^d regni et imperii Romani sui que culminis augmentum placide successionis ordine^e ardentius anhelare invitari^f gaudentes sub principe gratioso ad nostre celsitudinis obsequia iocundius animentur, quo se per nos senserint uberius et beatius premiari^g; in hiis retributoris^h, qui nedumⁱ pro meritis, sed ultra merita recompensat^k, credentes vestigia^l imitari^m. Saneⁿ pro parte nobilium Ugholotti quondam Bonifacii et Raymundini quondam^o Rolandini^o marchionum de terra Soranee in provincia Lombardie infra metas districtus Parmensis, nostrorum fidelium dilectorum, nostro culmini extitit humiliter supplicatum, ut eisdem suisque heredibus et successoribus in perpetuum prefatum marchionatum ac etiam merum imperium atque mixtum, omnemque iurisdictionem civilem et criminalem, altam et bassam in^p dicta^a terra Soranee ipsiusque curte nec non terram de Castione cum ipsius curte infra metas districtus Parmensis prefati positam cum ceteris dictarum terrarum Soranee et de Castione pertinentiis et appenditiis dare, donare et concedere liberaliter dignaremur, ut ab hiis^r vasalli et homines ligii^s regni^t et imperii Romani effici mererentur. Nos itaque attendentes prefatorum Ugholotti et Raymundini sincere devotionis constantiam et intime fidei puritatem, necnon pregrandia^u obsequiorum merita, quibus a longe retroactis temporibus in oculis nostre^v regie maiestatis^v se reddiderunt gratos, placidos^w et acceptos^x, ac sperantes firmiter ipsos erga serenitatem nostram

255. ^{a)} inter et et honoris in omnibus copiis verba omnino corrupta videntur, ex quibus certa tantum in textu proponimus: et inclina arbitra . . . provida ipsius honoris 1; et idonea arbitramur quadam ipsius honoris 2. L.; etiam inclinet arbitramur ad debitum quoddam honoris 3. ^{b)} pro fastigium — reponi habent: fastigium prudenter extollere suis quam terrariis et promptuariis salubriter reponi 1; sustinguuntur prudenter recolare et salubriter reponi 2. L.; suisque erogata promptuariis et salubriter reponi 3. ^{c)} sic 1. 2. 3. L.; an ut legendum? In sequentibus quaedam confusa videntur. ^{d)} dicti 1. 2. L. ^{e)} ordinem 3. ^{f)} deest 2. L.; suspexit 3. ^{g)} privari 2. L. ^{h)} retributionis 2; retributionibus 3; retributiones L. ⁱ⁾ mundum 2. 3. L. ^{k)} recompensant 2. L. ^{l)} vestigium 3. L. ^{m)} mutari 2. L. ⁿ⁾ nam 2. 3. L. ^{o)} deest 1. ^{p)} de 3. ^{q)} deest 3. ^{r)} deest 1; hac 3. ^{s)} legii 1. ^{t)} deest 1. ^{u)} pergrandia 2. 3. L. ^{v)} r. n. m. 2. 3. L. ^{w)} placitos 2. ^{x)} acceptatos 1.

1) Quae copia apographo a. 1710. confecto nititur, quod ex copia a. 1709. scripta sumptum est, ut probat authenticatio Noldeni. Ex quibus apographis in archivo imperiali Vindobonensi hodie nullum reperitur.

regnique et imperii Romani honorem devotiores effici de devotis dictumque^y regnum et imperium nove prolis ornatibus ampliari, prefatis Ugholotto et Raymundino marchionibus ipsorumque heredibus^z legitime descendantibus et successoribus quibuscunque motu proprio de liberalitate regia ex certa scientia propter multiplicia ipsorum, ut premittitur, obsequiorum merita damus et^a concedimus, conferimus et donamus merum imperium 5 atque mixtum et^b omnem iurisdictionem civilem et criminalem, altam et bassam in dicta terra Soranee ipsiusque curte necnon in terra de Castione ipsiusque curte positis in^c Parmensi districtu et in homines et personas ipsius habitatores, incolas, accolae seu municipes ac forenses, qui ibidem ad presens vel postea quodocunque ex preteritis actibus, gestis^d quibuscunque seu communibus vel quasi delictis vel quasi^e presentibus 10 et^f futuris seu alia quacunque ratione vel causa possent realiter vel personaliter, civiliter vel^g criminaliter conveniri^h. Volentes, ut eos possint mulctare, interlocutorias ac sententias diffinitivas adversus eos et eorum bona proferreⁱ, easque in eos et eorum bonaⁱ ubicunque^k existentia et posita valeant executioni mandare, quodque^l possint eis et^l eorum bonis imponere munera personalia, realia seu mixta, angarias, perangarias et 15 alia, quocunque modo censeantur, predictaque omnia possint in sui commodum et utilitatem convertere, in ipsisque terra Soranee et Castionis earumque curtibus et qualibet illarum^m possint ad eorum liberam voluntatem officiales et magistratus constituere auctoritate nostra perpetuo valituros adⁿ predicta omnia et singula facienda, gerenda et exercenda et^o executioni mandanda, prout eis placuerit, pleno iure, ipsosque revocare 20 totaliterque mutare, quotiescunque videbitur eis expedire; nichilominus tamen et per se predicta valeant exercere. Verum quia^p ad nostram audientiam veridica relatione pervenit predictas terras cum earum curtibus fore de districtu Parmensi, et sic per consequens ad ipsius universitatis merum imperium atque mixtum ac iurisdictionem plenariam de iure seu consuetudine noscitur^q pertinere, in hac parte volentes marchionibus supra- 25 dictam nostram concessionem, donationem et gratiam ceteris iuribus anteferri, ex certa scientia omnem prefate^r universitatis iurisdictionem, merum imperium atque mixtum de iure sibi competentia^s aut de consuetudine seu^t privilegio speciali^u in prefatis terris Soranee et Castionis illarumque curtibus seu in eorum hominibus, rebus, possessionibus et^v personis, seu in personis^w marchionum predictorum ipsorumque^x successorum in per- 30 petuum^y ac heredum eorundem^z possessiones ac iura quoquo modo, quacunque ratione vel causa, que possent dici, narrari vel aequaliter cogitari^a, ipsa^b et eorum singula annullamus, revocamus, ipsis derogamus illisque totaliter abrogamus, ipsas terras cum earum curtibus, hominibus, possessionibus earundem^c, marchionibus^d predictis cum eorum successoribus in perpetuum plenarie, ut superius est expressum, quoad hoc in nostra 35 protectione recepimus speciali^e, per hoc non derogantes in aliqua parte nostre gratie, sed potius ipsam confirmantes, mandantesque nihilominus ad cautelam prefate universitati Parmensi eiusque capitaneo, potestati, antianis, magistratibus et officialibus quibuscunque, quocunque nomine censeantur, presentibus et futuris, quatenus ab illo tempore, quo hec^f nostre serenitatis gratia, concessio seu donatio eis quoquo modo fuerit 40 patefacta, de prefatis iuribus, iurisdictionibus meri et mixti imperii et aliis omnibus supradictis quoquo modo in prefatas terras Soranee et Castionis ipsarumque curtibus

255. y) denique 2. 3. L. z) ab his *add.* 2. L.; ac ipsis *add.* 3. a) *deest* 2. 3. L. b) ac 2. 3. L. c) dicto *add.* 2. 3. L. d) gestibus 2. 3. L. e) qui 2. 3. L. f) ac 2. 3. L. g) seu 2. 3. L. h) convenire 1. i) proferre — bona *deest* 1. k) ubique 1. l) quoque 1. 3.; cumque 45 2. L. l^o) in L. m) ipsarum 2. 3. L. n) et 1. o) ac 2. 3. L. p) verumque 1. 2. L.; verum cum 3. q) *sic* 1. 2. 3. L. r) predictae 2. 3. L. s) competente 1. t) sive 2. 3. L. u) *deest* 1. v) ac 2. 3. L. w) personas 2. 3. L. x) ipsorum 1. 2. L. y) perpetuo 2. 3. L. z) eorumque 2. L.; eorum 3. a) universitati pertinentia *vel simile aliquid supplendum videtur.* b) ipsam 2. L.; ipsaque 3. c) earumque 3. d) -que *add.* 1. e) specialiter 1. f) ab eo 1.

sepedictasque^g personas earumque possessiones ac iura aliquiditer re vel verbo directo seu per obliquum se interponere non attemptent^h, pena et banno centum marcharum argenti pro vice qualibet, qua fuerit contrafactum in aliquibus capitulisⁱ, ipso iure adversus contrafacientes singulos in solidum committenda; et ea^k etiam soluta^l omnia et singula
 5 supradicta obtineant plenum robur, cuius pene dimidia nostre camere ac successorum nostrorum, alia vero dimidia supradictis nominatis marchionibus applicanda. Insuper volumus, precipimus et mandamus, quod universitas sepedicta ipsiusque potestas, capitaneus, antiani et alii magistratus, quocumque nomine censeantur, ac officiales ipsius quoquo modo predictas terras Soranee et Castionis, ipsarumque^{l'} curtes ipsosque marchiones
 10 et^m sepedictos homines et personas cum omnibus oneribus realibusⁿ, personalibus seu mixtis^o, angariis seu perangariis quibuscumque sub pena predicta similiter committenda exigenda, prout superius est expressum, per se vel alium^p directe seu per obliquum non audeant pregravare^q seu aliquiditer molestare, eis in hac parte immunitatem plenariam^r concedentes ac ius, dominium et actionem omnimodam omnium et singulorum
 15 predictorum in predictos marchiones heredesque suos et successores ex ipsis legitime descendentes seu causam habentes ab eisdem plenarie^s transferentes^t. Hec autem omnia et singula marchiones predicti coram nobis per^u procuratores suos pro^{u'} se et eorum heredibus ac^v successoribus in^w perpetuum^w humiliter acceptantes sacramentum in nostris manibus de^x parendo perpetuo^x nostris nostrorumque successorum, regum et imperatorum
 20 Romanorum mandatis tanquam^y regni^y et imperii Romani fideles, homines ligii et vassalli prestiterunt, nobisque^z promiserunt solemniter sub^a prestituto sacramento, obedientiam, reverentiam et obsequia prestare, nostrisque successoribus Romanorum regibus et imperatoribus, prout ceteri regni ipsius et imperii homines et vasalli tenentur, nullo unquam tempore quacumque ex causa a nostri successorumque nostrorum predic-
 25 torum^a fidelitate, devotione et reverentia discessuri. Non obstantibus quibuscumque iuribus, legibus^b, statutis et^c constitutionibus^d, tam civilibus quam municipalibus, etiam quibuscumque consuetudinibus generalibus et localibus, quibus vel quorum aliquo presens nostra donatio, concessio, collatio et translatio possent in aliquo impediri, infringi, irritari, annullari, mutilari vel in ipsorum parte aliqua vitari, etiamsi de predictis omni-
 30 bus ipsorumque quolibet in nostre celsitudinis donatione, concessione, collatione et translatione presentibus oporteret et oporteat de verbo ad verbum specialem facere mentionem, que et quas quantum ad hoc^e nostra^a auctoritate regia cassamus, annullamus, revocamus et totaliter abrogamus, ita^f quod^f omnia et singula iura communia vel^g municipalia et^h constitutiones et consuetudines, propter que et quas nostra presens
 35 donatio, concessio, collatio et translatio irritari possent^{h'}, vel parte aliqua violari, sint et esse intelligantur in nostris presentibus litteris interⁱ 'Non obstantibus'^k scripta^l, inserta integraliter et expressa, ac si eorum et ipsorum tenor totus foret in ipsis expressus specialiter et descriptus. Supplentes in omnibus et singulis premissis^m omnem defectum, si quisⁿ obiici forsan posset^o, de plenitudine regie potestatis. Nulli ergo omnino homi-
 40 num liceat hanc nostre serenitatis gratiam, concessionem ac donationem in aliquo violare seu ausu temerario contraire. Contrarium vero facientes^p, si qui^q fuerint^r, quod absit,

255. g) -que deest 2. 3. L. h) acceptent 2. L.; attentent 3. i) supradictis add. 2. 3. L. k) deest 2. 3. L. l) exsoluta 2. 3. L. l') -que deest 1. m) ac 2. 3. L. n) et add. 1. o) vel add. 2. 3. L. p) alios 2. 3. L. q) aggravare 2. L.; ingravare 3. r) plenariter 1. s) plenariam 2. L.; plenarii 3. t) transferentur 2. 3. L. u) deest 2. L. u') per 1. 2. L. v) et 2. 3. L. w) universis 2. 3. L. x) de parendo preceptis 2. L.; deponendo perpetuo 3. y) deest 1. z) verbisque 1. a) deest 1. b) regalibus 2. 3. L. c) deest 2. 3. L. d) consuetudinibus 1. e) hec 2. 3. L. f) illaque 3. g) et 2. 3. L. h) etiam 2. 3. L. h') posset 2. 3. L. i) inserit^l? 1. k) obstante supra 2. L. l) scriptis 1. m) et causa add. 1.; et omnino in eo add. 3. n) qui 2. 3. L. o) possent 2. 3. L. p) post facientes verba sperantes — per se supra p. 313 lin. 36 — 314 lin. 21 per errorem ad litteram repetita sunt in 2. L. q) quis 2. 3. L. r) sunt 1; fuerit 2. 3. L.

ultra indignationis^s nostre celsitudinis aculeum, quam^t ob hoc^t se noverint^u incururos^v, nostri iudicii sancimus arbitrio puniendos. In quorum omnium testimonium et ad certitudinem pleniorum presentes fieri iussimus nostrique maiestatis sigilli appensione muniri.

Datum in castro Pragensi anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, duodecimo Kal. Octobris, regnorum nostrorum anno secundo^w.

256. KAROLI REGIS PROMISSIO DE PECUNIA SOLVENDA.

1347. Sept. 21.

Copia antiqua in archivo principum de Anhalt quod est in civitate Zerbst. — Ed. I. Ch. Beckmann 'Historia des Fürstenthums Anhalt' V, 92; O. von Heinemann, Codex diplomaticus Anhaltinus III, 578 nr. 815. Quam editionem repetimus.

Reg. imp. VIII nr. 6466.

Wir Karl von Gottes gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer des richs und kunig ze Beheim bekennen offentlich an diesem brief, daz wir unsem liben ohemen und fursten Otten erzbischofen der heyligen kirche zu Magdeburgk, herzogen Rudolphen von Saxen und seinen erben, Albrecht und Woldemar bruderen, Bernten und seinen bruderen fursten zu Anhalt und iren erben bezalen sollen funftausent schock grosser Prager pfennige, die zu Prage genge und gebe sint, zwischen hir und Aller heyligen tag der nehest kompt. Und dieselben funftausent schock sollen in geben unsere amtleute, die unsere bete ufnemen, von dem ersten gelde, daz uns gefellet. Ouch bekenne wir, daz wir vor die vorgeschriben funftausent schock den vorgeannten fursten und iren erben zu pfande haben gesetzt unseren obirval, der gemacht ist von golde und perlen und edelen gesteinen, und haben den geantwortet unserem liben getrewen Gutzen von Rentitz also bescheidentlichen, daz er dasselbe pfand halten soll auf den vorscreven Aller heyligen tag zu unser und der vorgeannten fursten und irer erben hand. Were daz den vorgeannten fursten und iren erben die vorgeschrevenen funftausent schock nicht gar und ganz bezaltet worden von uns und unseren amtleuten den vorgeannten, so haben wir gehaizzen demselben Gutzen von Rentitz, daz er dasselbe vorgeante pfand sol antworten ane vorzog und widerrede, an unser vordachtnuss den vorgeannten fursten und iren erben oder weme si das entphelen mit iren briefen. Und das vorgeschreven gelt oder das pfand sollen wir in geleiten auf unser kost und schaden zu Pirne in di stat und von Pirne auf unser kost und schaden zu Wittenbergk in di stat. Und das vorgeante pfand mogen si vorkaufen oder versetzen vor die vorschriben funftausent schock mit unserem guten willen, wo si mogen, und was in an demselbigen pfande abgehet, daz si das nicht verkaufen oder vorsetzen mogen, das sollen wir in erfullen und erstatten mit bereiten pfennigen ane widerrede und verzog. Teten wir das nicht, so sollen wir inreiten zu Budissin und sollen dar inleger halten in, als inlagers recht ist, und sollen von dannen nicht kommen, wir haben denselben fursten und iren erben die vorgeschriben funftausent schock ganz und gar bezaltet. Ouch bekennen wir, daz die vorgeschribene teidunge und briefe nicht schaden sollen an den ersten teidungen und briefen, di wir den vorgeannten fursten und iren erben vor gegeben haben. Ouch bekennen wir, daz unsere amtleute, di di bete aufheben sollen, den vorgeannten fursten

255. ^s) indignationem 2. 3. L. ^t) pro quam ob hoc habent: qui ob hoc 1; quem ob rem 2; quem ab hac 3; quam ob rem L. ^u) noverit 1. ^v) incursum 1. 2. 3. L. ^w) et sigillatum add. 2. 3. L.

und iren erben das vorgeante gelt, fünftausend schock, sollen geloben zu geben mit gesambter hand von unser weggen ane vorczog und argelist. Ouch sollen uns diselben fursten vor sich und ire erben, wenn wir oder unsere ambleute in das vorgeante gelt bezalen, quietbriefe geben, di da sprechen sollen, wir haben in das gelt bezalt
 5 auf solche zeit, als in den alten briefen stet, di wir in vor gegeben haben ober diselbe summe des geldes. Und des zu urkunde geben wir den vorgeanten fursten und iren erben disen brief vorsigelt mit unserem insigel.

Der gegeben ist zu Prage an sant Matheus tage des heiligen aposteln und evangelisten, als man czalt nach Christs geburt dreuczehnhundert jar darnach in dem sieben-
 10 undvierzigistem iare und in dem anderen jare unserer reiche.

257. KAROLI REGIS LITTERAE PRO COMITE FUERSTENBERGENSI.

1347. Sept. 25.

*Originale (or.) in archivo principum de Fürstenberg quod est in civitate Donau-
 15 eschingen. Descripsit R. Salomon. In plica scriptum est: R. Pendet sigilli secreti frag-
 mentum loro membranaceo. Extr. 'Fürstenbergisches Urkundenbuch' II, 167 nr. 263. —
 Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 357.

Karolus^a Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

20 Notificamus universis, quod, quia spectabilis Hugo comes de Furstenberg noster et sacri imperii fidelis dilectus cum suorum armorum serviciis et omnibus et singulis castris et munitionibus suis ac cum tota ipsius potentia contra omnem hominem . . duce Austrie dumtaxat excepto promiserit fideliter nos iuvare, nosque eidem pro ipsis suis serviciis
 25 duo milia florenorum aureorum den(ariorum) duximus promittenda et promittimus in presenti. Quorum mille in festo Epyphanie Domini et mille in dominica qua cantatur
 Letare dictorum denariorum aureorum nunc futuris proxime eidem Hugoni solvere et
 dare spondemus, dilationibus quibuslibet procul motis. Harum nostrarum testimonio
 litterarum.

1348.
 Jan. 6.
 1348.
 Mart. 30.

Datum Prage anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indictione
 30 prima, septimo Kln. Octobris, regnorum nostrorum anno secundo.

*In plica eadem manu scriptum est: . . ad r(elationem) Monachi de Basilea | . .
 Dithmarus notarius.*

258. MANDATUM DE PACE IN COMITATU LUCEMBURGENSEI SERVANDA.

1347. Sept. 29.

*Copia in Balduino Kesselstadensi in bibliotheca civitatis Treverensis asservato
 p. 872 (K). Descripsit R. Salomon. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 358.

Wir Karle von Gots gnaden Romischer kunig zu allen zijten merer des riches
 40 und kunig zu^a Beheim dūn kunt allen luden, daz wir Gode zu lobe und zū eren und

257. ^a) *in loco raso or.*

258. ^a) *corr. ex in K.*

umb gemeinen nutz und umb unser graischaf zû Luczill(enburg) gutin namen und gut wort, daz sie von alder von gudem fride gehabit hat, seczen, wellen und gebieten, daz alle gût lude, leyen und paffen, edel und unedel, cristen und Juden, daryn und daruz zû wandeln, zû belyben^b und zû stan uf waszer und uf lande gude fride und gût geleit haben sollen; und sollen auch die straszen fry sin, als iz von alder by unsern 5 eldern vettern seliger gedechtnisse keyser Heinrichs und Johans kunig in Beheim und irne aldern gewest ist; und verbieten by unsern hulden vestelichen, daz nieman den andern oder sin gût in der selben unser graischaf zû Lutzill(enburg) mit brande, mit raube, mit geveneknisse, mit wûnden oder mit name ane gerichte mit gewalt angriffe oder pende von vientschaft oder von scholt oder anders ane unser amptlude, die von 10 unser wegen daz dîn mûgen. Und wer hie wider tede heimelich oder offembar, dem sullen unser frund und unser amptlude, den wir daz sunderlichen bevelhen und gebieten, mit andern unsern undertanen dar zû halden mit sime libe und gût, daz er uns und den der schade geschit, die gewalt und den schaden richte, bûsze und besser, als iz von alder her komen ist; uzgescheiden allerlei argelist und geverd an allen disen 15 stucken und an ir iglichem besunder. Und des zû eime urkunde geben wir disen brief versigelt mit unserm insigel, daz dar an gehangen ist.

Der gegeben ist zû Prage an sente Michels dag, do man zalt von Cristus geburt druzenhundert jar und in dem siben und virzigesten jar, in dem andern jare unserre riche. 20

259. MANDATUM ALTERUM DE REFORMATIONE TELONEORUM AD ARCHIEPISCOPUM TREVERENSEM.

1347. Sept. 30.

Originale (or.) in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdicke. In verso scriptum est: R, et manu Treverensi: quod T(reverensis) possit augere thelonia sua; ultimo 7 bris 25 47. Sigillum laesum pendet loro membranaceo. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 359.

Quae concordant cum mandato priori supra nr. 233, typis minoribus excussa sunt.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex venerabili Balduino archiepiscopo Treverensi, patruo ac principi suo et imperii dilecto, 30 suam et omne bonum.

Ad nostre maiestatis aures suggestionem plurimorum nostrorum fidelium est deductum, quod nonnulli principes et nobiles ac alii tam in novorum theloniorum seu vectigalium impositione quam antiquorum augmentacione super alveum Reni et alibi in aquis et terris in tantum a rationis tramite exorbitant, quod mercatores et alii suas res et mercimonias deducentes ex hiis in tantum 35 onerantur et aggravantur, quod quasi iam nullus* res vel mercimonias suas timore aggravacionis theloniorum huiusmodi deducere temptat aliquialiter vel presumit. Ex quo tam mercatoribus quam aliis nostris fidelibus et reipublice per consequens dampna et dispendia quamplurima non est dubium ingeri et inferri. Nos igitur prefatis mercatoribus et fidelibus nostris* terris ac reipublice in hiis, prout nostram decet excellenciam, prospicere cupientes devocioni tue, quam erga nos et sacrum 40 Roman(um) imperium integram semper et illibatam comperimus, tenore presencium committimus et mandamus, quatenus vice et auctoritate nostra regia circa moderacionem et restrictionem dictorum theloniorum intendas viis et remediis oportunis. Et ad effectum huiusmodi moderacionis et restrictionis

258. b) belyhen K.

eo facilius inducend(um) tibi de plenitudine* regie potestatis concedimus ac presentibus indulgemus, ut tam super dictum alveum Reni quam alibi sive in aqua sive in terra thelonia de novo recipere et antiqua tua eciam thelonia augmentare possis in ea et tanta quantitate, que tibi iuxta premissa videbitur expedire, ut saltem per hoc dicti principes ac nobiles et alii, qui per immoderatam dictorum theloniorum exactionem rationis semitas hactenus excesserunt, ad hoc inducantur, quod dictos in hiis excessus pro nostrorum fidelium et reipublice utilitate et comodo iuxta tuum arbitrium studeant reformare^a. Harum testimonio litterarum.

Datum Prage anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indictione XV^a, II° Kalen. Octobris regnorum nostrorum anno secundo.

260. CONCESSIO DE CONDUCTU RECIPIENDO.

1347. Oct. 3.

Copia in Balduino Kesselstadensi in bibliotheca civitatis Treverensis asservato p. 872 (K). Descripsit R. Salomon. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 363.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex ac Luczill(enburgensis) comes.

Notum facimus universis, quod utilitatem rei publice, que merito privato prefertur commodo, attendentes ad hoc, ut theloneum, vectigal seu pedagium ratione conductus per treugas communes Lothoringie occasione conservationis dictarum treugarum alias ordinata in locis expressis in litteris super eisdem treugis confectis ratione pretaeta ex nunc in antea durantibus treugis huiusmodi recipi valeat, non obstante inhibitione de non recipiendo conductu pretaeta alias per nos facta¹ nostrum consensum adhibuimus et presentibus adhibemus. In quorum testimonium presentes litteras nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Prage III° mensis^a Octobr(is), M^oCCC^oXLVII^o, regnorum nostrorum anno secundo.

261. MANDATUM DE INVESTITURA ABBATIS EPTERNACENSIS.

1347. Oct. 3.

Originale (or.) in archivo regiminis Lucemburgensis, ex quo nobis petentibus apographon transmissum est. — Apographon (c.) in cartulario Epternacensi, quod est in bibliotheca sectionis historice Instituti granducalis Lucemburgensis, f. 64'. Descripsit J. Wilhelm. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 366 (or.) = 365 (c.).

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex universis . . vasallis, ministerialibus feudatis et non feudatis, nec non sculteto, . . iustifiario, . . scabinis et civibus in Epternaco gratiam regiam et omne bonum.

Cum devotus noster dilectus . . abbas monasterii Epternacensis feuda et regalia sua a nobis et sacro Romano imperio pendentia prius per eum nobis debite fidelitatis

259. ^a) in loco raso or.

260. ^a) praecedit kal. octobr^o cancellatum K.

1) De qua nobis nihil constat.

homagio aliisque iuribus cum assignatione novi libri missalis exhibitis, ut moris est, receperit sollempniter ipsumque gratiosius de eisdem duxerimus investiendum iuribus et litteris suis a dive memorie predecessoribus nostris Romanorum regibus seu imperatoribus per privilegia nostra¹ specialiter confirmatis, vobis et vestrum cuilibet attente committimus et mandamus, volentes, quatenus eidem . . . abbati, prout antiquitus fieri extitit⁵ consuetum, parere, obedire et intendere efficaciter debeatis, taliter facturi, quod exinde coram maiestate regia possitis non immerito commendari.

Datum Prage III die mensis Octobris, anno Domini M^oCCC^oX^oL septimo, indictione XV, regnorum nostrorum anno secundo.

262. COLLATIO SCHOLARUM MULHUSENSIUM.

10

1347. Oct. 11.

Originale in archivo generali Dresdensi nr. 3014. Contulit R. Lüdicke. Sigillum deest lori membranacci particula relicta.

Reg. imp. VIII nr. 368.

Cf. infra ad 1348. Ian. 18.

15

Karolus Dei gratia Roman(or)um rex semper augustus et Boem(ie) rex.

Notum facimus tenore presentium universis, quod nos ob grata obsequia tam nostre electionis quam approbationis temporibus necnon ante et post culmini nostro per honorabilem Rudolphum dictum Losse decanum ecclesie Moguntine, offic(ialem) Treveren(sem), consiliarium nostrum dilectum, prompte et fructuose impensa eidem²⁰ Rudolpho in suorum recompensam laborum scolas nostras in veteri apud sancti Blasii et in nova apud sancte Marie ecclesias dictis vulgariter civitatibus nostri opidi Molhusen dioc(esis) Moguntin(e), quarum collatio et dispositio ad nos et ad Roman(um) regnum et imperium pertinere dinoscitur, pleno iure et officia scolarum earundem cum omnibus et singulis suis iuribus, bonis, redditibus et pertinen(tiis) gratiose contulimus et con-²⁵ferimus in hiis scriptis, investientes ipsum, in quantum eius sinebat absentia, per nostrum anulum sollempniter de eisdem, volentes, ut ipse Rudolphus consiliarius noster predictus memoratis scolis auctoritate regia rectores seu puerorum informatores, quos ydoneos reputaverit, quando et quotiens sibi oportunum videbitur, libere preficiat et destituat, prout ibidem ab olim dinoscitur observatum. Mandamus igitur et precipimus³⁰ districtius iniungendo religiosis . . . commendatori, . . . conventui et fratribus domus ordinis beate Marie Theutonicorum necnon prudentibus viris . . . magistris consulum et consulibus et universitati Molhusensi Moguntine dioc(esis), clericis et laicis, cuiuscumque status et conditionis existant, et omnibus aliis et singulis, quorum interest vel intererit in futurum, quatenus prefato Rudolpho nostro consiliario tamquam dictarum scolarum vero scolastico³⁵ de universis et singulis iuribus, redditibus, proventibus et pertinen(tiis) earundem scolarum et scolastiarum, prout ad ipsos et quemlibet ipsorum pertinet, respondeant integre et complete et ab aliis faciant libere et plenarie responderi. Si quis autem contra has nostras collationem et investituram facere vel venire verbo vel facto, clam vel palam presumpserit, indignationem nostram ipso facto incurrat. Harum nostrarum, quas maiestatis⁴⁰ nostri sigilli munimine roborari iussimus, testimonio litterarum.

Datum Prage V. Idus Octobris, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indictione XV, regnorum nostrorum anno secundo.

1) *Reg. imp. VIII nr. 364.*

263. RESTITUTIO COMITIBUS DE HELFENSTEIN FACTA.

1347. Oct. 15.

*Originalc (or.) in archivo generali regni Bavarici 'Kaisersselect Nachträge 190 ½'.
 Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. Pendet sigillum maiestatis loro membranaceo.*

⁵ — *Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 369.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer künig ze allen zeiten merer dez reichs und künig ze Beheim bechennen offenlich an disem brief: Wann uns die edeln Ulr(ich) und Ulr(ich) gevettern graven ze Helfenstein, unser liben getrewen, fürgelegt haben, wie
¹⁰ etwenn Ludoweich von Beyrn, der sich cheyser nant, die vogtay des chlosters ze Elchingen, die von alter zu irr grafschaft und herschaft gehort, mit gewalt an recht abgezogen und genumen hatt, dar umb sie unser künichlich genade gebeten haben, daz wir in die selben vogtey von unser und des reichs wegen in^a geruchten wider ze geben und verlichen, wann wir danne dar zu von gnaden Gots geheyschen und chomen sein,
¹⁵ daz wir aller menlichen von des reichs recht und gewalt bey seinen rechten behalten und behaben schülln, so haben wir der egnanten graven vorgnant bet angesehen durch iren dinst, den sie uns und dem reiche getan haben und in künftlichen zeiten tun mügen, und haben in und iren erben von unsern sunderlichen gnaden, die wir zu in haben, die selben vogtey des chlosters ze Elchingen wider gegeben und geben an disem gegen-
²⁰ würtigen brief, daz sie die selben vogtey als ander ir herschaft und gut ze rechtem lehen von uns und dem reiche ewichlich haben und besitzen sülln.

Geben ze^b Tust^b von der hende des ersamen Welislabs tumherren ze Bräg und ze Wisscherad der chirchen, unsers küniglichen hofs ôbersten schreybers, von wegen dez hochwirdigen Gerlachs ertzpischofs ze Maintz, unser und des reychs ertzkantzlers in Dâutschen
²⁵ landen, nach Christs geburt dreützechen hundert jar und in dem siben und viertzigstem jar, des montags vor^c sand Gallen tage, in^e dem andern jar unserer reiche.

264. SCRIPTUM PRO COMITE DE OETTINGEN.

1347. Oct. 16.

*Originalc in archivo Wallersteinensi. Contulit R. Salomon. In plica legitur: R.
³⁰ Sigilli maiestatis fragmentum pendet loro membranaceo.*

Reg. imp. VIII nr. 370.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kung ze allen zeiten merer des reichs und künig ze Beheim verjehen offenlich an disem briefe, das wir dem edlen Albrecht graven ze Otingen, unsirm lieben getrewin, die genade getan haben umb di dinst, di er uns
³⁵ und dem reich getan hat und noch tun sol, und haben im alle di pfant verlihen und bestetigit mit disem briefe, di er und sein vater ze pfande-von dem reiche biz her gehabet habent und noch haben, daz ist Ufkirch und Fuchtwanch die zwen mercht, also daz sye die selben pfant inne haben und niezzen sullen in allen den rechten, als si sie her bracht haben und inne gehabt hant biz her von dem reich biz an uns, und

⁴⁰ 263. a) sic or. b) al. atram. in loco raso or. c) vor — in al. atram. in loco raso or.

was di briefe und di hantfest sagent, di sy von dem reich ubir di selben pfant inne habend, also wellen wir, das sye di selben pfant inne habend von uns und von dem reich ze pfande mit allen rechten, als sy di selben pfant biz her bracht haben und di vordirn brief und der sagent, di sye dorubir hant; und besündirlich alle Juden, di er in seynen slossen hat, lazzen wir im in dem rechte, als sy von seynem vater an in elhomen sint, und wellen, daz in doran niemant hindern noch beschedigen sulle in dheimen weis. Mit urchund diez briefs versigilt mit unserm kunglichen ingesigil.

Der geben ist ze Tust, do man czalte noch Cristus geburth drewtzenhundert und sebin und fierzig jar, an sand Gallen tag, im andern jar unsir^a reiche.

In plica legitur alia manu scriptum: per dominum cancellarium | Iohannes Novi- 10
for(ensis).

Eadem ut videtur manus inferius scripsit: dictata^b extra cancell(ariam).

265. INFEUDATIO DOMINORUM MAGNOPOLENSIUM DE TERRA STARGARD.

1347. Oct. 16.

15

Originalia formae latinae (A) et teutonicae (B) in archivo secreto et generali Sverinensi¹. Contulit R. Salomon. In verso manu coeva scriptum est in B: Inpheodacio Magnopolen(sium) vulgar(is), eadem manu in A: Inpheodacio corundem latina. In utraque littera sigillum maiestatis laesum pendet loro membranaceo. — Ed. 'Mecklenburgisches Urkundenbuch' X, 145 nr. 6794 (A et B), ubi editiones priores enumerantur.

20

Reg. imp. VIII nr. 371; cf. additamentum primum p. 831.

A. Forma latina.

Karolus Dei gr(aci)a Romanorum rex semper augustus et Boemie rex spectabilibus Alberto et Iohanni de Mekelburg, fidelibus nostris dilectis, gr(aci)am regiam cum plenitudine omnis boni.

25

Considerantes fidei et devocionis vestre puritatem necnon grata obsequia, quibus nostre maiestati vestra fidelitas quam plurimum placidos reddere satagabat et acceptos, et presertim inclinati precibus illustris Rudolphi ducis Saxonie, avunculi et principis nostri karissimi, nobis pro parte vestra oblatis, vobis et heredibus vestris terram Stargarten cum omni iure, dominio et iurisdictione et omnibus utilitatibus et pertinenciis suis, in quibuscumque consistant, necnon omnes alias terras, quas hactenus a marchionibus Brandenburgensibus habere et recipere vos et progenitores vestri consuevistis, in feudum honorabile et hereditarium, de quibus idem dux Saxonie auctoritate regia investire tenebitur, de mera liberalitate et certa nostra sciencia conferimus, concedimus et donamus per vos et heredes vestros habendas, tenendas, possidendas, utifruendas cum omnibus earum iuribus et pertinenciis a nobis et Romano imperio pacifice perpetuis temporibus et quiete, taliter, quod nobis et Romano imperio de predictis terris fidelitatis obsequia, dum oportunum fuerit, debeatis fideliter exhibere. Super hiis et aliis quicquid prefatus dux Saxonie vobiscum tractaverit, ratum, firmum et gratum volumus et promittimus inviolabiliter observare. Harum testimonio litterarum.

40

264. ^a) unsirꝫ or. ^b) dēcāta or.

1) Non eadem manu, ut notatum est 'Mecklenburgisches Urkundenbuch' X, 146, sed diversis scripta sunt.

Datum in Tust in die sancti Galli confessoris, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indictione XV, regnorum nostrorum anno secundo, per manus honorabilis Weleslay Pragensis et Wissegradensis ecclesiarum canonici, nostre regalis aule prothonotarii, vice venerabilis Gerlaci Moguntini archiepiscopi, nostri et sacri imperii
5 per Germaniam archicancellarii.

B. *Forma teutonica.*

Wir Karll von Gots gnadin Romscher kunig ze allen eziten merer des richs und konig zu Beme enpiten den^a edelen^a luten^a Albrecht und Johanse von Mechilburg, unsern liben getruwen, unsir gnade mit allem libe.

10 Wir haben angesehin ewir libe und getruwen und behegelichen dinst, do mit er uns dazu genaiget hat, daz wir uf euwer bestes alle zeijt billich gedenken sullin, und sin ouch erwekkit von dem gebet unsirs libens ohems und furstens Rudolfes, des herczogin von Sachsin, dy er uns vor uch getrullich getan hat. Dorumb so virlyhe wir uch und uvern erbin daz lant zeu Stargarten mit allem rechte, herschaft, mit gericht, 15 mit allen nuczen und mit alle deme, daz dor zu gehort, woran daz gelegin sij, dorzeu alle andir lant, dy vormals von den marggraven von Brandenburg ir und euwer vorvarn ze lene enphange habit; und der vorgeanten lant und ouch herschaft sol uch von unserr wegin der selb herzog von Sachsin eyn inleyter sin van unserm gewalt, von unserm wegin und von unserm wiszin, von uch und von uvern erben ze besiczene, ze 20 halden und ze niszen, mit all iren rechten und mit all, daz dor zeu gehort, also daz ir und euwir erben daz allis von dem reych ze lehene habin sullin ewiglich mit gemach und mit fride. Ir sullit uns ouch und dem reych von den vorge(anten) landin und herscheften gewonlichen und getruwen dinst tun, als oft als daz ze schuldin komit. Dor ubir waz der vorge(ant) herczoge von Sachsen mit uch von unserm wegin tedingit 25 und redit, daz wollen wir allis ganz und stete haldin. Urkund dises brives.

Der gegeben ist ze Taust an sant Gallen tag^b, man zcalte von Cristus geburte druczenhundert und darnach in dem sibenundvirczigistem jare, in dem andern jare unsirr reych, von der hant des erbern Weleslabes von Prag und von Wyscherad der czweyer^c kirchin tumhern und unsirs kuniglichen hoves obrester schriber, von des wegen 30 des erbern Gerlaches ercezbischoves von Mencz, unsirs und des heyligen reychs durch Duce lant ercezcanceller.

266. 267. SCRIPTA PRO PINCERNA CURIAE.

1347. Oct. 16.

Originalia in archivo civitatis Augustanae. Contulit R. Salomon.

266. *Concessio sturæ Iudaeorum. — Oct. 16.*

In plica legitur: R. Sigillum cum filis deperditum.

Reg. imp. VIII nr. 6467.

Wir Karl von Gots gnaden Romscher konig ze allen zeiten merer des richs und konig ze Beheym virjehen und tun kunt offenlich mit disem brive allen den, dy yn 40 sehent, horent oder lesent, daz wir unserm getruwen Ulrich von Hochsteten unserm

265 B. ^a) *in loco raso or.* ^b) *tag in loco raso spatium 4 vel 5 litterarum adaequantę or.* ^c) *czeyer or.*

schenken zeweyhundert mark lotiges silbers Auspurger gewichts, dy er noch unserm gebot in unsern nucz und dinst gewendit hat, recht und redlich schuldig syn und gelten sullen. Dor umb setzen wir ym und sinen erben ze eynim rechten phande driszig mark silbers jeriger gulte des vorgeanten gewichts der gewonlichen steur, dy uns und dem riche dy Juden ze Augspurg, unser cammerknechte, alle jar schuldig syn ze geben und ze bezaln, daz er und sin erben dy selbin driszig marg alle jar innemen, haben und nuzen sullen an abslag, uncz wir oder unser nachkomin in dem riche yn oder sin erben, ob sin nicht enwere, dy vorgeantten czweyhundert mark mit bereitem gelte an allen minnernisz virrichten und bezcalen. Dorumb gebiten wir uch dem ratzmeister, dem rate der stat ze Augspurg, unsern liben getruwen, vestlich und ernstlich by unsern hulden, daz ir dy forgenanten Juden euwer stat von unsirn und des richs wegen dor ze halten und haben sullint, daz sy dy vorge(anten) driszig mark von irr jerlichen steur ze der zeijt, als sy dy selben geben und virrichten sullen uns und dem ryeche, dem vorge(anten) Ulrich und sinen erben an alles virczug und hindernisz geben und reichen sullen. Mit urkund diez brives.

Geben ze Tust, nach Cristus geburte drucezhundirt und in dem siben und vitzegistem jare, an sant Gallen tage, in dem andern jar unsir riche.

267. *Mandatum Iudaeis directum.* — Oct. 16.

In plica legitur: R. Pendet sigillum maiestatis loro membranaceo.

Reg. imp. VIII nr. 6468.

Wir Karl von Gots gnadin Romscher kunig ze allen zeiten merer des richs und konig ze Beheim enpiten gemeinlich den Juden der stat ze Augspurg, unsern kamerknechten, unser gnad.

Wan wir unserm liben getruwen Ulrich von Hochsteten unserm hofschenken rechtr^a schult schuldig sin und gelten sullen czweyhundert mark lotiges silbers Augspurger gewichte, darum wir ym und sinen erben drissig mark silbers desselben gewichs von der jerlichen steur, dy ir uns und dem rich schuldig seyt ze geben, jerlich verseczet han, als ander unser brive, dy wir ym doruber gegeben haben, sprechen, dorum gebiten wir uch vestlich by unsern hulden und wellens ouch, daz ir dy selben drissig mark dem vorge(anten) Ulrich und sinen erben jerlich ze der zeijt, als ir dy obgenante steur schuldig seyt ze geben, phlichteclich reichet und gebet von unserm wegen jerlich als lange, uncz wir oder unsir nachkomin an dem riche von yn dy egenanten drissig mark an abslag gar und genczlich erledegen und erlosen um dy vorgeantten czweyhundert mark silbers. Und swen ir daz getan habt, in welchem jar daz sey, so sagen wir uch der selben drissig mark uff di selb stunt ledig und loz und quit mit disem brive, der des ze urkunt versigelt ist mit unserm kuniglichen insigel und gegeben ze Taust an sant Gallen tage, do man zealte nach Cristus geburte drucezhundert jar und dar nach in den siben und vitzegistem jare, in dem andern jar unserr riche.

268. OBLIGATIO SCULTETATUS COLMARIENSIS.

1347. Oct. 17.

Originale bis incisum in archivo civitatis Colmariensis C 3, 1. Descripsit R. Salomon. Sigillum, quod loro membranaceo pendeat, nunc desideratur. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 5962.

267. a) sic or.

Wir Karel von Gots genaden Romischer kunig ze allen ziten merer des richs und kunik in Beheim tun kunt offenlich an disem brief allen den, di in lesent oder horent lesen, daz wir angesehen haben di getrewen dinst, di uns und dem riche unser lieber getrewer Burchard Munch der junge von Landescrone untz her getan hat und noch tun mag und sol in kunftigen zeiten; darumb suln wir im gelten und sein schuldik worden dem selben Burchard dreihundert mark silbers Colmarisches gewihtes. Und wanne wir in des sichern wellen, als pillich und reht ist, und des zu diser zeit mit beraitem gelt niht betzalen mügen, des setzzen wir fur das selbe gelt dem egenanten Burchart zu einem rehten pfande seinen erben und seinen nachkumlingen daz schultheizztum czu Colmar mit aller herschaft, mit allen nuczzen und gemainklich mit allem dem, daz zu dem selben schultheizzentum gehoret, ze haben, halden und ze niezzen und des nuczzes an der houptsummen niht abzeschlahen, und in un sein(e) erben und nachkumlinge von uns und von unsern nachkumlingen an dem selben schultheizztum niht ze hindern noch gestaten, daz si von ieman gehindert werden, und geloben, daz wir si von dem selben schultheizztum niht entzetzzen wellen, uncz wir si der egenanten dreierhundert mark silbers Colmarischs gewihtes mit gereitem pfenninge gar und genczlich betzaln. Mit urkund diez gegenwertigen briefs.

Der geben ist czu Tust, do man zalt von Crists geburt dreuzehnhundert jar und siben und viertzig jar, an dem nehsten tag nach sant Gallen tag, in dem andern jar unserer riche.

269. ASSIGNATIO IN CENSUM IUDAEORUM COLMARIENSIIUM.

1347. Oct. 17.

Originale in archivo civitatis Colmariensis 'K I 5'. Descripsit R. Salomon. Pendet sigillum maiestatis valde laesum loro membranaceo. — Ineditum.

25 *Reg. imp. VIII nr. 5963.*

Litterae eiusdem tenoris Goetzmanno Monacho Basileensi eodem die concessae, quarum notitiam brevissimam dedit Wursteisen 'Baseler Chronik' (1582), p. 170 (Reg. imp. VIII nr. 372), neque Colmariae neque Basileae in archivis reperiuntur.

Wir Karl von Gots genaden Romischer kunge ze allen zeiten merer des richs und kung in Beheim tun kunt allen den, di sehent disen brief oder horent lesen, daz wir unserm lieben getrewen Purkharten von Eptingen, der Sporer genant ist, zweihundert mark Colmarischs gewihts reht und redlich schuldik sin fur sinen dinst, den er uns trewlichen getan hat und erzeiget; und uf di rede, daz wir in sins geldes versichern, so bescheide wir im, sinen erben und sinen elichen nachkumlingen zweintzig mark jerlicher gulde Colmarisches gewihtes uf dem Judencins zu Colmar, den si uns und des richs camer alle jar pfihtik sein eze geben, daz er und di vorgebant sein erben und nachkumlinge di selben zweinczig mark alle jar auf heben sullen und an irn nuczze wenden und niht abschlahen an der vorgebant hauptsummen; und geloben fur uns und unser nachkumlinge, daz wir den vorgebant Burkharten, sein erben und sin nachkumlinge an der zweintzig markn geldes nicht hindern^a wellen^a noch gestaten, daz si von ieman gehindert werden, uncz daz wir in di selben zweihundert mark mit gereiten pfenning gar und genczlich betzaln. Mit urkund diez briefs.

Der geben ist zu Tust, nach Cristes gepurt do man czalt tusent druhundert und sibenviertzig jar, an dem nehsten tag nach sant Gallen tag, in dem andern jar unserer riche.

269. ^a) *postea in loco raso compressius scriptum or.*

270. EPISTULA KAROLI REGIS DE MORTE LUDOVICI IMPERATORIS.

1347. Oct. (15.—17.)

Servatur in codice formularum qui est monasterii Ossegg, p. 108 nr. 37¹ (c.). Contulit R. Salomon. Est rubrum: Imperator scribit mortem Ludwici imperatoris suis civitatibus. 5
Reg. imp. VIII nr. 373.

Num epistula genuina prorsus immutata inter formulas recepta sit, haud satis nobis constat. Negligendum autem non est Benessium, ubi de morte Ludovici refert, iisdem ex parte verbis uti ac epistula nostra (Fontes rer. Bohem. IV, p. 515):

Eodem anno die XI. mensis Octobris dominus Karolus Romanorum et Boemie 10
rex congregavit magnum exercitum terras Ludwici Bavari invasurus. Et cum
idem rex esset cum gentibus suis in Thachowia (*rectius Tust*) constitutus, ecce Deo
altissimo disponente, qui superborum et rebellium colla propria calcatur virtute, Lude-
wicus Bavarus, occupator imperii, inimicus Dei et sancte Romane ecclesie, inve-
teratus dierum malorum, rediens de venacione in Monacum civitatem suam de equo 15
cui insidebat subito cadens fractis cervicibus continuo expiravit. In brevi
tempore veniunt nuncii ad regem Karolum bona et optata nova nunciantes;
quibus rumoribus rex intellectis ipse et sui laudem dederunt Deo, qui eos ab effusione
sagwinis custodire est dignatus.

Cf. praeterea Franciscum Pragensem (Fontes rer. Austr. SS. VIII) p. 593: 20

Undecima namque die mensis Octobris Ludowico schismatico de venacione
transcunte versus Monacum corruit de equo fractaque cervice morte subitanea
terminatur.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex fidelibus
nostris dilectis iudici, iuratis et toti communitati civitatis nostre Pragensis gratiam 25
nostram cum letitia magna.

Vestram fidelitatem non lateat, quod gressus nostros, ut nostis, cum exercitu
milicie nostre versus terras hostium et nobis rebellium Christo duce dirigentibus nuncii
quam plurimi nobis occurrerunt nuntiantes mortem Dei indignatione plenam Ludwici de
Bawaria, qui quondam se Romanorum pro imperatore gerebat. Tandem nobis in Thust 30
applicantibus per fideles nostros viros utique fide dignos, qui ibidem presencialiter
affuerunt et viderunt, non rumor sed rei veritas auribus nostre maiestatis insonuit, quod
prefatus Ludwicus de equo cui insederat de sella corruens fractis cervicibus expiravit.
Igitur dominum Deum nostrum et sanctos nostros patronos una nobiscum cum magna
gratiarum actione magnificetis, qui nostre maiestatis devotionem et vestram propitius 35
respexit, quia nobis nondum punnam humanam apprehendentibus inimicum nostrum
ac totius Christiane^a fidei mirabiliter prostravit; sperantes de ipsius exuberanti miseri-
cordia, qui caput rebellionis et hostilitatis concussit, membra ipsius indubitanter sua
ineircumscripita potentia domabit. 'Gloriose enim honorificatus est, equum et ascensorem^b
proiecit in mare'². Eius ergo protecti adiutorio iter inchoatum cum fidelibus nostris 40
universis sumus prosecuturi.

Datum nostro sub anulo.

270. ^a) xpiani c. ^b) assensorē c.

1) *De codice cf. K. Burdach 'Forschungen zur Geschichte der neuhochdeutschen Schriftsprache'*
(Abhandlungen der Berliner Akademie 1903) p. 37. 2) *Exod. 15, 1.*

271. OBLIGATIO PROVENTUUM IMPERII IN CIVITATE ULM.

1347. Oct. (15.—17.?)

Transsumptum (T) *in litteris militis Borsiboy de Swinar capitanei regalis Bavariae a. 1394. Oct. 12. confectis*¹. *Contulit R. Salomon.* — *Ed. 'Ulmisches Urkundenbuch' II,*
 5 *307 nr. 305 ex T.*

Reg. imp. VIII nr. 6469.

Wir Karl von Gotz gnaden Römischer kunig merer des rieh, kunig zu Bechem, bekennen an disem brieff, das wir unserm lieben getruwen Albrechten von Reehberg und sinen erben versetzt haben das amman ampt, die stüere, die Juden, das ungelt,
 10 die zölle und was das rieh ze Ulme in der stat hat, umb tusedt mark silbers, und sullen im oeh beholffen sin, das im werd ungevarlich. Wir bekennen oueh, were das wir mit dem von Wirtenberg kriegen wölten, so hat er gewalte in ze helfend, wir hetten recht oder unrecht, ane alle engeltusse der satzung ze Ulme.

Dirr brieff ward geben ze Dust, do man zalt von Gotz geburte driu zehen hundert
 15 jare dar nach in dem syben und viertzigesten jare, in dem andern jare unsers rieh.

272. UNIO FRATRUM DE LICHTENBERG.

1347. Oct. 17.

Cum originale vel copia antiqua neque in archivo Darmstadiensi neque in Museo Germanico Norimbergensi repertum sit, repetimus editionem, quam ex manuscripto Lehmanni
 20 *'Pfälz. Urkundenbuch' in bibliotheca Heidelbergensi asservato III, 276 paravit Winkelmann, Acta II, 823 nr. 1164.*

Wir Hanneman, Lud(ewig) und Simunt herren von Liechtenberg bekennen etc., daz wir globent unde gesworen hant mit ufgehebten henden unde mit gestabeten
 25 worten, einander zu raten(de) unde zu helfende wider mengelichen unde bi einander zu blibende unde ein ding zu tünde unde zu meinde unde deheiner ane den andern nihsenit zu tünde in der sachen gegen kunig Karlen von Rome oder deheime, der sich des riches gegen ine aneneme. Unde welcher under uns den vorgeantanten dis breeche oder nüt selbs enhielte, wider den sollent die anderen sin mit libe unde mit güt bi dem vorgeantanten eide und sol denselben, der do gebrochen hat, do vor nihsnit schirmen
 30 und sollent och wir die vorgeante die lantvogteien in Elsas einer ane den andern nüt nemen. Und des zu urkunde etc.

Dat. feria III. proxima post Galli, anno Domini M^oCCC^oXLVII^o.

1) *In quibus praeterea litterae Karoli regis d. d. 1351. Ian. 6. (Reg. imp. VIII nr. 6663) et 1352. Feb. 3. (ibid. n. 6683) necnon litterae Wenceslai regis d. d. 1378. Sept. 1. transsumuntur. Clausulam finalem hic*
 35 *subiungimus:*

Ich Borsiboy von Swinar mins gnädigen herren des Römischen kunigs hoptman in Baygern und lantvogt in Swaben und in Elsäzz bekenne offenlich mit disem brieff, das ich die versigelten brieff, als die vorgeschriben vier abgeschriff sagen, also gantz gerechte und güt gesehen und verhört han und das die aigenlichen von wort ze wort sagend und geschriben sind als hie vorgeschriben stat.
 40 Und ze urkunde so han ich min aygen insigel mir selb ane schaden offenlich gehenkt an disen brieffe. Duz beschach und ward dirr brieffe geben ze Ougspurg des nehsten gütentags vor sant Gallentag, do man zalt von Cristus geburte driuzehen hundert jare darnach in dem vier und niuntzigstem jare.

273—283. SCRIPTA PRO CIVTATE RATISPONENSI.
1347. Oct. 21.—24.

273—276. PROMISSIONES.

273—275. PROMISSIONES DE ADIUTORIO CONTRA PRINCIPES BAVARIAE
PRAESTANDO.

Reg. imp. VIII nr. 375. — Inedita.

273. *Promissio Karoli regis. — Oct. 21.*

Originalia duo 1 et 2 eadem manu scripta in archivo generali regni Bavarici 'Regensburg Reichsstadt fasc. 82'. Descripsit R. Salomon. In 2 legitur in plica: R. Sigillum maiestatis in 1 filis sericis rubri viridisque coloris, in 2 loro membranaceo pendet.

Textum damus litterarum 1, lectiones quas 2 praebet varias adnotamus minutiis orthographicis neglectis.

Wir Karl von Gotes genaden Römischer künich ze allen zeiten merer dez reichs und künich ze Behcim bechennen offenleich mit disem brief, das wir an gesehen und bedacht haben die getrewen willigen dinst, die der rat und der^a gemain der burger ze Regenspurch, unser lieb getrewen, unsern seligen vordern und auch uns erzaigt und getan habent, und haben uns dez von besudern genaden gen in versprochen und verlübt^b: ob si von den hertzogen von Bayern oder von andern gaistleichen oder werltleichen fürsten oder von den lantherren da selben beswärt und an gegriffen würden, daz wir in dann helffen und auch si retten schülñ an iren schaden, als starch wir sein oder werden, ye in dem nehsten moneyd dar nach, als si uns und den unsern dar umb zû sprechent, als wir in das bey unsern künichleichen genaden und trewen verheizzen und gelübt haben. Wir haben auch in versprochen, das wir mit der vogenanten herschaft ze Bayern dheinerley taiding noch sätze haben schülñ noch wellen dann mit der egenanten purger ze Regenspurch^c willen und wort. Und umb alle die vorgeschriben sache habent in nach unserm heizze zu uns gesprochen unserer lantherren ächt, die in ir besunder brief dar umb gegeben habent¹. Und ze urchünd der vorgeschriben sache geben wir in disen brief versigelten mit unserm künigleichem insigel.

Der geben ist ze^d Regenspurch^d an der Ainlef tausent mayd tag, nach Kristes gebürtt dreuzehen hundert jar und in dem sibem und vierzigistem jar, unsers reichs in dem andern jar, von^e der hant dez ersamen Welislabs tûmherre der chirchen ze Prag und ze Wissegrad, unsers künichleichen hofes obristem schreiber, von den wegen dez wirdigen Gerlachen erzbyschofs ze Maintz, unser und dez reichs erzkanczler in Teuschen landen.

274. *Promissio Iohannis ducis Carinthiae. — Oct. 21.*

Originale ibidem 'fasc. 81'. Descripsit R. Salomon. Pendet sigillum loro membranaceo.

Wir Johans von Gotes genaden hertzog ze Kernthen, graf ze Tyrol und ze Görtz, bechennen offenleich mit disem brief, das wir an gesehen und bedacht haben

273. a) die 2. b) gelübt 2. c) Regen̄ 1; Regenspurch 2. d) deest 2. e) abhinc eadem manu sed alio atramento magis compressa scriptum 2.

1) Quarum litterarum sex servatae sunt; cf. infra nr. 275.

die getrewen willigen dinst, die der rat und die gemayn der purger ze Regenspurch, unser lieb getrewen, unsern seligen vordern und auch uns erzaigt und getan habent, und haben uns des von besondern genaden gein in versprocheu und verhubt: ob si von den hertzen von Bayern oder von andern gaistleichen oder werltleichen fürsten oder
 5 von den lantherren da selben beswärt und an gegriffen würden, daz wir in dann helffen und auch si retten schüln an iren schaden, als starch wir sein oder werden, ye in dem nehsten moneyd dar nach, und si uns und den unsern dar umb zû sprechent, als wir in daz bei unsern fürstleichen genaden und trewen verheissen und gelübt haben. Wir haben auch in versprochen, daz wir mit der vorgenanten herschaft ze Bayern dhein
 10 taiding noch sätz haben schüln noch wellen dann mit der vorbenanten purger ze Regenspurch willen und wort. Und umb alle die vorgeschriben sache habent in nach unserm heizze zu uns gesprochen unserer lantherren ächtt, die in ir besunder brief dar umb gegeben habent. Und ze urchünd der vorgeschriben sache geben wir in disen brief versigelten mit unserm insigel.

15 Der geben ist an der Aynlef tausent mayd tag, nach Kristes gepürtt dreuzehen hundert jar und in dem syben und vierzigstem jar.

275. *Promissiones dominorum terrae Bohemiae. — Oct. 21.*

Originalia sex 1—6 praeter nomina auctorum inter se concordantia ibidem. Descripsit vcl contulit R. Salomon. Litterae 2—6 una ac eadem manu scripta sunt. In omnibus
 20 *sigillum pendet loro membranaceo.*

Proponimus textum litterarum 1, aliarum varias lectiones utpote levissimas omittentes.

Ich Bonykk* von Wartenberch vergich offenleich mit disem brief, das ich nach meiner hochwirdigen herren herren Karls des Römischen künigs und künig ze Beheim und seines brüder hern Johans hertzen ze Kernthen haizze und willen den ersamen
 25 und weisen mannen dem rat und der gemain der purger ze Regenspurch gesprochen und gelübt han: ob si von den hertzen ze Bayern oder von andern gaistleichen oder werltleichen fürsten oder von den lantherren daselben beswärt und an gegriffen würden und ob si dann mein egenant herren niht rettent und auch in helffen nach der brief sag, die si in dar über gegeben habent, so sol und wil ich in dem nehsten moneyd
 30 dar nach, und si mich monent, mit mein selbs leib gen Regenspurch laisten in ir stat unverzogenleich, und schol von dann nimmer chomen, uncz daz den egenanten purgern ze Regens(purch) die vorgeschriben hilffe und rettung von meinen obengenanten herren volfürt und auzgerichtt wiert gar und gentzlich nach irer brief sag. Und dar über ze urchünd und ze einer sicherheit gib ich der stat und den purgern ze Regenspurch disen
 35 brief versigelten mit meinem insigel.

Der geben ist nach Kristes gebürtt dreuzehen hundert jar und in dem syben und vierzigstem jar, an der Aynlef tausent mayd tag.

276. *Promissio de renovatione privilegiorum sub sigillo imperiali facienda. — Oct. 21.*

40 *Originale ibidem (fase. 82). Descripsit R. Salomon. Fragmentum sigilli maiestatis pendet loro membranaceo. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 374.

*) Henikk von der Duben genant Berka 2; Wilhalm von Lantstain 3; Schenyk von der Lippen 4; Walter von Moisenburch 5; Heinrich von dem Neunhaus 6.

Wir Karl von Gotes genaden Römischer künich ze allen zeiten merer dez reichs und künich ze Beheim bechennen offenleich mit disem brief, das wir an gesehen und bechaut haben die willigen und getrewen dinst, die der rat und der gemayn der purger ze Regenspurch, unser lieb getrewen, uns und dem reiche getan und erzaigt habent, und haben in von unsern künichleichen geuaden gelübt und mit gütem willen versprochen, ob wir mit Gotes hilff ze keiser werden, das wir in und irer stat dann alle ir brief und all ir freyheit und reht, die in unser sâlig vordern Römisch kaiser und künig und auch wir verschriben haben, mit unsern keiserleichen briefen und auch mit unserer keiserleichen wulle bestâtten und vernewen schülfn, an irer stat schaden und an widerred. Und darüber ze einer sicherheit geben wir in disen brief versigelten mit unserm kunichleichen insigel.

Der geben ist ze Regenspurch an der Ainlef tausent mayd tag, nach Kristes gebürtt dreuzelen hundert jar und in dem syben und vîrzigistem jar, unsers reichs in dem andern jar, von der hand dez ersamen Welislabs tûmherr der kirchen ze Prag und ze Wissegrad, unsers künichleichen hofes obristem schreiber, von den wegen dez wirdigen Gerlachen ertzbysehof ze Maintz, unser und dez reichs ertzchantzler in Teuschen landen.

277—283. PRIVILEGIA.

Originalia in archivo generali regni Bavariaei. Descripsit R. Salomon. Privilegium quodque in verso litteram singulam rubro eolore exaratam praebet. Has notas in eanecllaria regia alicetas esse opinatus est Lindner 'Urkundenwesen Karls IV.' p. 120; de qua re merito dubitandum. Sigilla maiestatis integra vel laesa in singulis privilegiis filis serieis rubri viridisque coloris pendent. — Cf. etiam Reg. imp. VIII nr. 377. — Privilegiorum tota series hueusque inedita ex litteris Ludovici imperatoris 1331. Mart. 13. datis ('Regesten Ludwigs' p. 78 nr. 1271 et 'Kaiserurkunden in Abbildungen' IX, 17) repetita videtur; quod certe constat de privilegio colectivo nr. 277, de reliquis efficitur ex testimonio Gemeineri 'Regensburgische Chronik' II, 49. Cf. praeterea supra tom. V nr. 282 et K. Schaube 'Eine Regensburger Handschrift des 14. Jahrhunderts' in 'Verhandlungen des historischen Vereins von Oberpfalz und Regensburg' XLVI (1894) p. 1 sqq.

277. Privilegium collectivum. — Oct. 23.

Originale in archivo supradicto 'Regensburg Reichsstadt fase. 82'. In verso: h. Reg. imp. VIII nr. 376.

Quae eum litteris Ludovici imperatoris 1331. Mart. 13. datis ('Kaiserurkunden in Abbildungen' IX, 17) coneordant, typis minoribus excudi fecimus.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex. Ad perpetuam rei memoriam.

Etsi mansuetudo regalis fastigii cunctis sue ditioni subiectis, quibus largitore omnium disponente noscitur dominari, ad procuranda comoda et gratias concedendas videatur obnoxia, advertens utilit(er) suis applicari thesauris, quod ad subditorum vota liberaliter erogatur, illos tamen attentius consuete benignitatis favore prosequitur et specialibus donis gratiarum magnificat, quos approbate fidelitatis constantia et actuum experimentalis ostensio claris virtutum indiciiis clarius recommendat, ut sic ad continuanda sedulitatis obsequia tanto valeant fortius animari, quanto se a regia celsitudine uberioribus gratiis agnoverint insigniri, et proinde assumptis viribus sub gratioso principe non inmerito gaudeant militare. Sane dilectorum nobis civium Ratisponensium fidelium

nostrorum nuper maiestati nostre oblata peticio continebat, quod privilegia, libertates, immunitates et gratias ipsis a recolende memorie divis predecessoribus nostris tam imperatoribus quam Roman(or)um regibus dudum indultas approbare, ratificare et confirmare de benignitate regia dignaremur. Nos igitur predictorum civium devotionis
 5 constantia et fidei puritate, quam ad nos et sacrum imperium habuisse et habere noscuntur, diligenter inspecta libenter ipsorum vota admittimus et porrectas nobis supplicationes gratiosius exaudimus:

(1) Gratiam ipsis a divis Roman(or)um imperatoribus et regibus, predecessoribus nostris, concessam, indultam et confirmatam ac ex longa et rationabili consuetudine observatam, ne a sententiis iudicum
 10 eorum interlocutoriis vel diffinitivis intra muros civitatis Ratisponensis ius reddentiam nisi ad ipsorum consistorium in iudicio vel extra* aequaliter appelletur, quam quidem gratiam nec non consuetudinem approbatam conservandam inantea ipsis et eorum civitati auctoritate* regia confirmamus, in tantum etiam, quod omnis abinde interposita seu facta appellacio ipso facto nulla, frustratoria sit* et inanis.

(2) Item* volumus et expresse ipsis concedimus, ne delictum vel delicta singularis vel singularium personarum in dampnum generale universitatis dictorum civium debeat retorqueri, sed ut omnis forensis seu extraneus extra muros civitatis, cuiuscunque sit vel fuerit conditionis, cui actio vel questio realis vel personalis competat seu competere possit contra quemcumque cuiuscunque conditionis* civium civitatis predictae, iudicium et examen querat et subeat iudicium civitatis, nec ante attemptatam seu
 20 quesitam ibidem iusticiam eundem nec quemlibet seu quoslibet alium vel alios in personis, rebus mobilibus vel immobilibus aequaliter agravet vel perturbet, maxime cum dicti cives quibuslibet de se conquerentibus parati sint et esse velint facere iusticie complementum.

(3) Item ut memoratis civibus nostre liberalitatis beneficia gratiosius ostendamus, gratiam eis a predecessoribus nostris predictis concessam videlicet, ut ad nullum iudicium extra
 25 civitatem suam quacunque occasione vel causa trahi valeant vel vocari, approbamus, ratificamus et etiam confirmamus, volentes et etiam decernentes, ut nullus predictorum civium deinceps ad cuiusvis instanciam proscriptionis sententia valeat innodari. Decernentes etiam exnunc irritum et inane, quicquid contra confirmationem et declarationem nostras huiusmodi a quocunque attemptatum forsitan est haecenus vel imposterum contigerit attemptari.

(4) Item ut erga cives eosdem lacius regalis clementia illuscescat, gratiam eis a prefatis predecessoribus nostris concessam, videlicet quod nec pro imperatore, rege, marchione, duce, comite, archiepiscopo vel episcopo seu quocunque alio, cuiuscunque status, gradus vel condicionis existat, sed tantum pro suis civibus, si actoribus vel pignoratibus coram iudice civitatis Ratisponensis predictae agentibus iudicium et iusticia fuerit denegata, impignorari
 35 seu arrestari possint aut debeant, ad instar dive recordationis quondam Alberti Romanorum regis et Henrici Romanorum imperatoris¹, predecessorum nostrorum, de benignitate regia ipsis civibus confirmamus et ex superhabundanti gratia innovamus*, universis et singulis imperii fidelibus districtius inhibentes, ne quis ipsos cives contra huiusmodi confirmationis et innovationis nostre tenorem, sicut gravem maiestatis nostre indignationem evitare voluerit, pignorare, arrestare,
 40 invadere aut in aliquo audeat molestare.

(5) Item volumus et expresse ipsis concedimus, ne quis, cuiuscunque preeminentie, conditionis, gradus, officii vel status existat, res seu bona dictorum civium naufragas vel de incendio seu ruina evasas sibi attrahere, appropriare vel usurpare presumat, audeat vel valeat quocummodo, prout infamie perpetue notam et regalis proscriptionis mucronem voluerit evitare.

(6) Item affectantes, prout ex iniuncto nobis tenemur [officio]^a, ipsorum civium veluti imperii fidelium quietis comodum preparare indulgemus et concedimus eisdem, ut auctoritate nostra regia turbatores pacis et omnes facinorosos in civitate Ratisponensi predicta et extra

277. ^a) *deest or.*

1) Cf. Böhmner, 'Regesten 1246—1313' p. 203 nr. 50 et p. 264 nr. 114.

civitatem eandem capere valeant in iudicio seu dominio quorumlibet dominorum et captos in civitatem ducere memoratam, ita quod de talibus captis extra civitatem primum iudicium fieri petant per eum, in cuius iudicio capti sunt, secundum consuetudinem ante concessionem talis gratie observatam. Qui si in exhibitione petite iusticie seu iudicio faciendo negligens fuerit aut remissus, extunc liceat dictis civibus in civitate sua sine iuris alieni preiudicio de talibus malefactoribus iuxta civitatis iudicium iudicare. De hiis autem, qui in civitate deprehensi fuerint, malefactoribus iudicari volumus secundum civitatis iudicium hactenus observatum. Item ut memorati cives inimicis et adversariis suis resistere valeant et contra ipsos auctoritate nostra regia efficaciter se defendere et tueri per nostre defensionis et auxilii presidium et iuvamen et ut pacis comodo gaudeant pleniori, adicimus, quod sepedictis civibus contra quoscumque, qui predones vel turbatores ipsorum ad castra sua vel municiones receptaverint et de hoc convicti fuerint, prout fuerit oportunitum, si res ipsis civibus ablatas reddere neglexerint, postquam requisiti et moniti fuerint super eo, idem ius competere debet et actio, que ipsis de iure possit competere contra turbatores huiusmodi et predones.

(7) Item approbamus et observari volumus civibus antedictis quoddam ius consuetudinarium, quod quicumque dictorum civium domum vel domos, areas, prata, vineas, fundos seu possessiones cultas vel incultas per annum continuum quiete et sine iuris impetitione possederit, inantea a nullo debeat vel valeat impugnari, si possessor ipse tercia sua manu prescriptam annualem possessionem pacificam probaverit ac quietam.

(8) Item ut antedictis civibus veluti imperii devotissimis nostre celsitudinis gratiosos ostendamus affectus ad instar dive recordationis Henrici Roman(orum) imperatoris¹, predecessoris nostri predicti, ut ungeltum perpetuo duraturum de universis mercimoniis siccis, vino, pane, medone, blado ac aliis victualibus cuiuscumque generis, sive in grosso vel minuto aut mensura vendantur, instituere, imponere seu colligere, prout civitatis sue exposcit utilitas, valeant aut necessitati incumbat eiusdem et, cum et quando ipsis placuerit et expedire videbitur, dictumque ungeltum remove et tollere eis tenore presencium auctoritate regia liberaliter indulgemus, ipsis super hoc plenam concedentes et omnimodam potestatem, mandantes et auctoritate prefata firmiter inhibentes, ne quis sepefatis civibus in institutione seu perceptione ungelti predicti impedimentum seu obstaculum aliquot dare seu irrogare presumat, sicut indignacionem nostram voluerit evitare.

(9) Et quoniam cuiusvis turbatio tempestatis a sacri devotione imperii nullo unquam tempore prefatos cives seiunxit, gratiam gratiis cumulantes adicimus et hoc regali edicto perpetue duraturo statuimus, ut nullus deinceps nisi civis civitatis predictae, qui cum ipsis civibus onera civitatis eiusdem subeat, vinum quovis quesito colore propinare presumat. Si quis autem hoc contra presentem nostram inhibitionem attemptare presumpserit, prefatis civibus sibi hoc inhibendi plenam damus tenore presencium potestatem.

(10) Item ad instar dive memorie quondam Chonradi in regem Roman(orum) electi² hanc sepedictis civibus duximus gratiam concedendam, ut tam spirituales quam seculares persone, cuiuscumque condicionis existant, necnon Iudei camere nostre servi dictam civitatem inhabitantes statuta, que per ipsos cives pro custodia, municione vel capitaneo civitatis prefate facta fuerint, una cum ipsis civibus custodiant et observent, presertim cum hii, qui cum aliis similem vitam suscipiunt, similem sentiant in legibus disciplinam.

(11) Item ex mera et liberali quodammodo gratia* approbamus, ratificamus et confirmamus omnes et singulas dicte civitatis et civium observatas et optentas consuetudines, quas ab antiquo seu a tempore, cuius contrarii non est memoria, in iudicio seu extra iudicium pro lege hactenus observarunt.

(12) Item cum ampliarum libertatum favoribus illos nostra clementia conveniat circumplecti*, qui claritate fidei ac debite devotiois constantia* imperio adhererunt hactenus et adhuc* non desinunt adherere, ut pre ceteris liberalitatis nostre munera percipiant gratiora, universa et singula privilegia,

1) Cf. Böhmcr, 'Regesten 1246—1313' p. 275 nr. 231.

2) Cf. Reg. imp. V nr. 4531.

gratias, iura, concessiones, libertates, immunitates, honores, utilitates et commoda necnon antiquas consuetudines, que vel quas sepedicti cives* ab imperatoribus seu regibus Roman(or)um, predecessoribus nostris^b predictis, obtinuerunt seu obtinent seu quibus uti haecenus consueverunt, ipsis et predictae civitati Ratisponensi innovamus et de novo concedimus easque approbamus, ratificamus
5 ex^c certa que^c nostra scientia presentis scripti patrocinio* confirmamus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum ratificationis, approbationis, innovationis, confirmationis et de novo concessionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, gravem indignationem nostram et penam centum librarum puri auri, quarum medietatem fisco regalis camere nostre et aliam medietatem passis iniuriam
10 volumus applicari, se noverit incursum. Harum nostrarum testimonio litterarum, quas maiestatis nostre sigillo mandavimus communiri.

Datum Ratispone per manus honorabilis Welislai Pragensis et Wissegradensis ecclesiarum canonici, nostre regalis aule prothonotarii, vice venerabilis Gerlaci archiepiscopi Maguntini, nostri et sacri imperii per Germaniam archicancellarii, anno Domini
15 millesimo trecentesimo quadagesimo septimo, indictione XV^a, X^o Kl. Novembris, regnorum nostrorum anno secundo.

278—283. PRIVILEGIA SINGULARIA.

Originalia ibidem 'fasc. 83. 84'.

*Cf. supra p. 330 lin. 23 sqq. Numeri in margine adiecti ad capitula privilegii col-
20 lectivi referunt.*

278. *Privilegium primum. — Oct. 24.*

In verso: c.

Reg. imp. VIII nr. 383.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex universis
25 sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis vel auditoris gratiam suam et omne bonum.

Principis dextra totiens leditur, quotiens a dono detrahitur liberali. Quanto enim profundius gratie largitatis inmergitur, tanto gratiosius exaltatur, et si a nostra magnificentia subiectis benemeritis munus liberalitatis libere conceditur, ipsorum voluntas ad
30 nostra obsequia ferventius animatur et ampliatur exinde gloria regie maiestatis. Quapropter scire volumus universos tam posteros quam presentes, quod nos volentes dilectis et fidelibus nostris . . civibus Ratisponensibus in iustis et rationabilibus eorum petitionibus non deesse:

(1) gratiam ipsis a predecessoribus nostris divis imperatoribus et regibus Romanorum
35 concessam et indultam et confirmatam cum^a ex longeva et rationabili consuetudine observatam, ne et^a sententiis iudicum eorum et interlocutoriis vel diffinitivis extra^b muros civitatis Ratisponensis ius reddituum nisi ad ipsorum consistorium extra iudicium vel in iudicio aliquo appelletur, quam gratiam necnon consuetudinem approbatam in-
antea conservandam auctoritate regia confirmamus, in tantum etiam, quod omnis abinde
40 interposita seu facta appellatio frustratoria, ipso facto nulla sit, irrita et inanis.

(2) Item addentes gratie gratiam volumus et expresse ipsis concedimus, ne delictum
2 vel delicta singularis vel singularium personarum in dampnum generale universitatis dictorum civium debeat retorqueri, sed ut omnis forensis seu extraneus extra muros

277. ^b) nostris || nostris or. ^c) *al. man. corr. et ex certa or.*

45 278. ^a) *sic or.* ^b) *sic pro intra or.; cf. supra p. 331 lin. 10.*

civitatis, cuiuscumque sit vel fuerit condicionis, cui accio seu questio realis vel personalis competat vel competere possit contra quemcumque, cuiuscumque condicionis fuerit, civium predictae civitatis, iudicium et examen querat et subeat iudicium civitatis, nec ante attemptatam et quesitam ibidem iustitiam eundem nec quemlibet seu quoslibet alium vel alios in personis, rebus mobilibus vel immobilibus aequaliter aggravet vel perturbet, maxime cum dicti cives quibuslibet de se querulantibus parati sint et esse velint facere iusticie complementum.

7 (3) Insuper ius quoddam consuetudinarium ipsis approbamus et volumus observari, quod quicumque dictorum civium domum vel domos, areas, prata, vineas, fundos seu possessiones cultas vel incultas per annum continuum quiete et sine iuris impetitione 10 possederit, inantea a nullo debeat vel valeat inpugnari, si possessor ipse tercia sua manu prescriptam annualem possessionem pacificam probaverit ac quietam.

5 (4) Ad hec approbamus et concedimus, ne quis, cuiuscumque preeminencie, condicionis vel officii fuerit, res eorum naufragas, de incendio seu ruina evasas sibi attrahere, appropriare vel usurpare audeat vel valeat quoquomodo, prout infamie perpetue notam 15 et regalis proscriptionis mucronem voluerit evitare.

11 (5) Ex mera etiam gratia quodammodo speciali approbamus et confirmamus omnes dicte civitatis et civium obtentas consuetudines, quas ab antiquo seu tempore, cuius non est memoria, in iudicio vel extra iudicium pro lege hactenus observarunt.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre approbacionis, concessionis vel confirmationis paginam infringere vel ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, se noverit indignationem nostre maiestatis regie incursum. In cuius rei testimonium presentes conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Ratispone per manus honorabilis Welislai Pragensis et Wissegradensis ecclesiarum canonici, nostre regalis aule prothonotarii, vice venerabilis Gerlaci archiepiscopi Moguntini, nostri et sacri imperii per Germaniam archicancellarii, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indictione XV. IX. Kln. Novembris, regnorum nostrorum anno secundo.

279. *Privilegium alterum. — Oct. 24.*

In verso: g.

Reg. imp. VIII nr. 381.

30

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Ad universorum sacri Romani imperii fidelium noticiam volumus pervenire, quod, quia civibus Ratisponen(sibus), fidelibus nostris dilectis, per antecessores nostros imperatores 3 vel reges Romanorum concessum est et per nos postmodum confirmatum, ut ad nullum 35 iudicium extra civitatem suam trahi valeant aut vocari, volentes per huiusmodi gratiam dictis civibus nullum gravamen sed comodum evenire declarando concedimus, ut nullus civium predictorum ad alicuius instantiam deinceps proscriptionis sententiis valeat innodari. Decernentes exnunc irritum et inane, si quid contra nostram huiusmodi declarationem et concessionem attemptatum est vel in posterum contingeret attemptari. 40 In cuius rei testimonium presentes conscribi et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

Datum Ratispone per manus honorabilis Welislai Pragensis et Wissegradensis ecclesiarum canonici, nostre regalis aule prothonotarii, vice venerabilis Gerlaci Moguntini archiepiscopi, nostri et sacri imperii per Germaniam archicancellarii, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indictione XV. IX. Kal. Novembris, regnorum 45 nostrorum anno secundo.

280. *Privilegium tertium. — Oct. 24.**In verso: f.**Reg. imp. VIII nr. 379.*

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex universis
 5 sacri Romani imperii fidelibus, ad quos presentes pervenerint, gratiam suam et
 omne bonum.

Licet ex imposito nostris humeris teneamur officio universos subiectos imperio in
 suis iuribus confovere, eorum tamen emunitates et iura, quos pluribus effectibus ad ea,
 que nostrum et sacri imperii honorem conspiciunt, habiliores et utiliores ceteris experimur,
 10 amplioris favoris benivolentia non solum conservare sed augere favorabiliter delectamur.
 Tunc etiam imperii decus et honorem promovemus, cum eius fideles ad devocionis
 fervorem gratiosis et allectivis muneribus excitamus. Quapropter nosse volumus universos
 tam posteros quam presentes, quod nos volentes dilectis et fidelibus nostris civibus
 Ratisponen(sibus) in iustis et rationabilibus eorum petitionibus non deesse, quandam
 15 gratiam eis a divis imperatoribus et regibus Romanorum, predecessoribus nostris, neenon
 a ducibus Austrie et Styrie indultam ac eciam confirmatam, videlicet quod nec pro 4
 imperatore vel rege, episcopo sive duce vel quoquam extraneo, sed tantum pro suis
 civibus, si actoribus sive pignuratoribus coram iudice civitatis Ratisponensis agentibus
 iudicium et iustitia fuerit denegata, inpignorari possint aut debeant ad instar dive recor-
 20 dationis Alberti et Heinrici quondam Roman(orum) regum, predecessorum nostrorum, de
 benignitate regia memoratis civibus confirmamus, innovamus ac eciam de superhabun-
 danti gratia de novo concedimus, universis et singulis imperii fidelibus districtius inhibentes,
 ne quis ipsos contra huius confirmationis et concessionis nostre tenorem audeat in aliquo
 molestare, sicut gravem nostre maiestatis offensam voluerit evitare. In euius rei testi-
 25 monium presentes conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Ratispone per manus honorabilis Welislai Pragensis et Wissegradensis
 ecclesiarum canonici, nostre regalis aule prothonotarii, vice venerabilis Gerlaci Moguntini
 archiepiscopi nostri et sacri imperii per Germaniam archicancellarii, anno Domini
 millesimo trecentesimo quadragesimoseptimo, indictione XV, IX. Kal. Novembris, regno-
 30 rum nostrorum anno secundo.

281. *Privilegium quartum. — Oct. 24.**In verso: a.**Reg. imp. VIII nr. 382.*

Karolus Dei gratia Romanorum . . rex semper augustus . . et Boemie . . rex.

Ad universorum sacri Romani imperii fidelium notitiam publicam volumus pervenire,
 35 quod insinuatione fidelium nostrorum civium Ratisponensium nobis dilectorum percepimus,
 quod per predones et violentas invasiones turbatorum pacis idem cives ac alii viatores
 et mercatores exeuntes vel intrantes civitatem Ratisponensem capiuntur, depredantur
 et diversis gravaminibus offenduntur; super quo sibi petierunt de regali clementia
 40 salubriter provideri. Affectantes igitur, prout ex iniuncto nobis tenemur officio, 6
 eorundem tamquam devotorum et fidelium imperii quietis commodum preparare indul-
 gemus et concedimus eisdem, ut auctoritate regali turbatores pacis et homines faci-
 nerosos in civitate Ratisponensi et extra civitatem capere^a valeant in iudicio seu
 dominio quorumlibet dominorum et captos in civitatem ducere memoratam, ita quod

45 281. ^a) cape or.

de talibus captis extra civitatem primum iudicium fieri petant per eum, in cuius iudicio capti sunt, secundum consuetudinem ante concessionem talis gratie observatam. Qui si in exhibicione iusticie petite seu iudicio faciendo negligens aut remissus fuerit, extunc dictis civibus licebit in civitate sine iuris alieni preiudicio de talibus malefactoribus iuxta civitatis iudicium iudicare. De hiis autem, qui in civitate deprensi fuerint, 5 malefactoribus iudicari volumus secundum civitatis iudicium hactenus observatum. Addicientes ac volentes, quod memorati cives Ratisponenses suis inimicis et adversariis resistere valeant et contra ipsos auctoritate regali efficaciter se defendere ac tueri per nostre defensionis et auxilii presidium ac iuvamen et ut pacis commodo gaudeant pleniori, addicimus, quod predictis civibus contra quoscumque, qui predones et turbatores ipsorum ad castra sua seu municiones receptaverint et de hoc convicti fuerint, prout fuerit oportunitum, si res ipsis civibus ablatas reddere neglexerint, postquam requisiti fuerint super eo, idem ius competere debeat et accio, que ipsis civibus de iure compe- 10 tere dinoscitur contra turbatores huiusmodi seu predones. In cuius rei testimonium presentes conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri. 15

Datum Ratispone per manus honorabilis Welislai Pragensis et Wissegradensis ecclesiarum canonici, nostre regalis aule prothonotarii, vice venerabilis Gerlaci archiepiscopi Maguntini, nostri et sacri imperii per Germaniam archicancellarii, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, iudiccione XV, IX. Kl. Novembris, regnorum nostrorum anno secundo. 20

282. *Privilegium quintum. — Oct. 24.*

In verso: b.

Reg. imp. VIII nr. 380.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne 25 bonum.

Decet maiestatem regiam instantivis supplicacionibus devotorum imperii aurem acomodare benivolam et eorum comodis ac profectibus favorabiliter providere. Considerantes itaque et graciosius intuentes integritatem fidei, qua cives Ratisponenses, dilecti fideles nostri, constanter adhererunt imperio, ut eorum crescat devocio et ut pontem, 30 vias et introitum civitatis emendare ac ipsam civitatem Ratisponensem munire et commodius conservare valeant,

8 (1) ad instar dive recordacionis Henrici Romanorum imperatoris, predecessoris nostri, ut ungeltum perpetuo duraturum de universis mercimoniis siccis, vino, pane, medone, blado ac aliis victualibus cuiuscumque generis, sive in grosso vel minuto aut mensura 35 vendantur, instituere, imponere seu colligere, prout civitatis sue exposcit utilitas, valeant aut necessitati incumbat eiusdem et, cum et quando ipsis placuerit et expedire videbitur, dictumque ungeltum removere et tollere eis tenore presencium regali clemencia indulgemus, ipsis super hoc plenam concedentes et omnimodam potestatem, mandantes ac eciam firmiter auctoritate nostra regia inhibentes, ne quis ipsis in institucione seu percepcione dicti ungelti obstaculum aliquod presumat irrogare, sicut indignacionem nostram voluerit evitare. 40

9 (2) Et quoniam cuiusvis turbacio tempestatis a sacri devocione imperii nullo unquam tempore prefatos cives seiunxit, gratiam graciis cumulantes addicimus et hoc edicto perpetuo duraturo censemus, ut nullus deinceps nisi civis civitatis predictae, qui cum ipsis civibus onera dicte civitatis subeat, vinum quovis quesito colore propinare presumat. 45 Si quis autem hoc contra nostram presentem inhibicionem attemptare presumpserit, prefatis civibus sibi in hoc inhibendi plenam damus tenore presencium potestatem.

(3) Insuper ad instar dive memorie Conradi quondam in regem Roman(orum) electi 10 hanc sepe dictis civibus duximus gratiam concedendam, ut tam spirituales quam seculares, cuiuscumque condicionis existant, et Iudei camere nostre servi dictam civitatem inhabitantes statuta, que per ipsos cives pro custodia, municione vel capitaneo civitatis prefate
5 facta fuerint, una cum ipsis civibus custodiant et observent, maxime cum hii, qui similem cum aliis suscipiunt vitam, similem in legibus sentire debeant disciplinam.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre confirmacionis, innovacionis et nove concessionis paginam infringere aut ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, gravem nostram indignacionem se noverit incursum. In
10 cuius rei testimonium presentes conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Ratispone per manus honorabilis Welislai Pragensis et Wissegradensis ecclesiarum canonici, nostre regalis aule prothonotarii, vice venerabilis Gerlaci archiepiscopi Moguntini, nostri et sacri imperii per Germaniam archicancellarii, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimoseptimo, indiccione XV, IX. Kaln. Novembris,
15 regnorum nostrorum anno secundo.

283. *Privilegium sextum.* — Oct. 24.

In verso: d.

Reg. imp. VIII nr. 378.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex universis
20 sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Cum omnis gloria seu potencia principatus in subditorum fide consistat precipue solidata, decet et expedit, ut quilibet in quacunque preeminentia constitutus subiectis suis in eorum oportunitatibus sit liberalis, facilis atque clemens, quia excellencie sue
25 dignitas tunc vere laudis titulis decoratur, cum subditorum suorum merita elementer et fideliter recognoscit, confirmatis ex liberalitate propria, que exigentibus eorum meritis a suis predecessoribus sunt collata, cum in confirmandis gratiis preconcessis non multo minus quam in de novo conferendis regali dignitati accrescere videatur. Attendentes etiam, quod, cum a nobis aliquid petitur, quod iustum fuerit pariter et honestum, tam
30 vigor equitatis quam ordo exigit rationis, ut id per nos ad effectum optatum et debitum perducatur, petitioni dilectorum nobis civium Ratisponensium, fidelium nostrorum, quam nobis humiliter porrexerunt, ut omnia privilegia, gratias, iura, libertates, honores, utilitates, 12 comoda neenon antiquas consuetudines per predecessores nostros recolende memorie divos imperatores et reges Romanorum ipsis data et concessa, indultas et permissas digna-
35 remur auctoritate regia confirmare liberaliter annuentes, omnia et singula predicta, prout petita sunt, ex innata nobis clementia approbamus et ex liberalitate regia confirmamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre approbacionis et confirmationis paginam infringere vel ei in aliquo ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, gravem indignationem nostram se noverit incursum. In cuius rei testi-
40 monium presentes litteras scribi et maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Datum Ratispone per manus honorabilis Welislai Pragensis et Wissegradensis ecclesiarum canonici, nostre regalis aule prothonotarii, vice venerabilis Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indiccione XV, VIII. Kaln. Novembris, regnorum
45 nostrorum anno secundo.

284. EPISTULA BALDEWINI ARCHIEPISCOPI AD CIVITATEM
HAGENAU DE KAROLO REGE ADIUVANDO.

1347. Oct. 22.

Originale papireum insertum exemplari Bodmanniano libri, qui inscribitur 'J. D. Olenschlager, Staatsgeschichte etc.', usque ad a. 1900. in bibliotheca civitatis Francofurtensis, nunc in bibliotheca civitatis Hagenua servato. Descripsit R. Salomon. In verso fragmenta sigilli impressi apparent. — Ineditum.

Cf. infra nr. 287 et notificationes ad Nov. 14.—22. editas.

Wir Baldewin von Gots gnaden ertzebisschof zû Triere, des heiligen Romeschen riches dÛrch Welschelant ertzecancelir, enpieden den erbern wisen luten den burger-¹⁰ meistern, deme rade und den burgeren gemeynlichen der stad zû Hagenowe, unsern lieben frunden, unsern gunst und waz wir gÛtes vermogen.

Wan wir vernomen han, daz unser widersache, der sich keyser nante, vervaren ist, als Gotes wille was, und ir ouch wol wiszet, als wir hoffen, daz unser herre und neve her . . Karle Romescher kuning mit gunste des heiligen stÛles von Rome und von¹⁵ deme meren teil der kurfürsten zû eynem Romeschen kÛninge recht und redelich erkoren ist und ouch dar na zû kÛninge geeronet von deme, der des macht hatte, so bieten wir uch ernstliche, daz ir Got und das recht ane sehen wollet und bij unserm egen(antem) herren und in siner gehorsamkeit verliben und ym zû sinen stucken vorderlich sin wollet, und were ez, daz keyne ander rede oder stücke an uch gesÛcht wurden, die²⁰ unserm egen(antem) herren hinderlich sin mochten, daz ir uch dar an nicht enkeret, umb daz er uch ewicliche desten gunstiger und gnediger sij, wan wir keynen zwivel dar an enhan, ir ensullet eynen gnedigen herren an ym haben. Und wollen ouch wir dar zû und zû allen andern stucken, da von gnade und fride uch und deme lande komen mag, vorderlich sin gegen deme selben unserm herren, als verre wir ummer²⁵ vermogen. Und umb diese stücke uch vollenclicher zû sagene, han wir den erbern man Otten von Schonenburg scholmeister zû Spire, unsern lieben heymelichen, und wer mit yme komet zû uch gesendet; und waz uch die von unsern wegen als von diesen stucken sagen, des sullent ir yn gelauben.

Datum Treveris die XXII. mensis Octobris, anno Domini M^oCCC^oXL septimo. ³⁰

285. SCRIPTUM EPISCOPI HERBIPOLENSIS EIUSQUE FRATRIS
PRO CIVITATE ROTENBURG.

1347. Oct. 22.

Originalia duo 1 et 2 in archivo generali regni Bavarici. Sigilla in 1 iam desunt, in 2 loris membranaceis tria pendent. 1 ('Rothenburg Reichsstadt Urk. fasc. 26') contulit³⁵ R. Salomon. Quo exemplari nitimur, alterius 2 varias lectiones graviores secundum editionem, quae parata est in Mon. Boicis, in adnotationibus adiungentes. — Ed. ad 2 Monumenta Boica XLI, 293 nr. 109; ad 1 Weller 'Hohenlohisches Urkundenbuch' II, 627 nr. 750.

Wir Albrecht von Gotes genaden erwelter und bestetigeter ze eim byschoff ze⁴⁰ Wirtzeburg und wir Ludowig von Hohenloch gebrudere bekennen und tÛn kÛnt

offenlich an disem brief allen den, die in sehen^a, lesen oder hörent lesen, daz wir beyde die stat zû Rotenburg in dem bistûm zû Wirtzeburg gelegen ingenomen und inne haben, und haben uns beiden der rat und die burgere gemeinlichen^b der selben stat zu Rotenburg gehûldet und gesworn nnd sollen uns beiden gewarten zû den rechten und
5 dingen, die her nach geschriben sten:

(1) Zû dem ersten sollen wir beyde uff unsern schaden schuren und schirmen getrüwelich und vörderlich on geverde die selben stat und . . die burgere, beyde cristen und Juden, an irn liben und irn gûten und rechten und auch das Nûwespytal^c und die geystlichen lûte do selbes, und sol auch unsrer deheiner daz uff den andern niht
10 verziehen noch uffschyeben on geverde.

(2) Auch sollen die stat und die burgere uff iren schaden her wider uns beyden zû unsern selbes kryegen und nôtten dyenen und beholfen sin getrüwelich und vörderlich on geverde nach dem, als ez danne gelegen und uns nôtlich und nützlich und in erlich ist, on geverde, on wider daz riche und dez riches stet, do die stet recht haben. Aber doch die
15 wile si in unser eines dienste sin, so sin si die wile dem andern keines dienstes schuldig.

(3) Wir sollen auch beyde die gerihte zu Rotenburg halten und haben und die burgere lozzen^d halten und haben, und sol man dor an, also da recht ist, furbaz rihten von unsers des vor genanten Albrehtes herren zû Wirtzeburg wegen und gewalt alleyn, also lang wir die stat inne haben, und soll indez und dor nach daz uns dem vor ge-
20 nanten herren zû Wirtzeburg und unserm styffte und auch der stat zû Rotenburg ungeverlich keinen schaden bringen.

(4) Auch sollen wir beyde der vor genanten stat und den burgeren, cristen und Jûden, ir fryung, gewonheit und recht, die daz gerihte nit antreffen, halten und fûrdern on geverde.

(5) Auch sollen wir in einen amptman und rihter geben nach rat und willen der
25 zwelfer vom rat oder dez merern teiles do selbes under in und sollen auch den endern und einen andern geben aber nach irem rat und willen on geverde, als vor geschriben stet.

(6) Auch sollen die vorgeannten burgere vor^e uns und unser ieglichem do zû Rotenburg oder vor unserm amptman und rihtere do selbes dez rechten gehorsame sin,
30 also da recht ist und daz geriht da^f zu Rotenburg stet, swer zû in iht zû sprechen hat, und sollen si genediklichen hin heime wisen, wo si her uz uff unsere und unser iegklichez werltliche geriht geladen werden, die wile wir die stat inne haben.

(7) Auch sollen uns beiden die vorgeannten burgere, beide cristen und Juden, ze jeriglicher und gewônlicher stûre geben alt hundert pfûnt Heller, und sollen si dor uber
35 niht dringen noch von in mer nemen, ez si danne mit gûtem willen dez rates oder ir dez merern teiles.

(8) Wir sollen in auch daz ungelt do selbes fûrdern und nit hindern on geverde.

(9) Auch sollen beyde cristen und Juden, bürgere do selbes, in unser iegkliches gebyet wandeln zolfrye, die wil wir die stat inne haben, als vorgeschriben stet, und
40 sollen auch dor zû in unsrer dez vorgeannten Ludowiges von Hohenloch gebyet geleittes frye varn und wandeln, die wile wir die stat inne haben.

(10) Dise vor geschriben ding alle sollen weren und beliben biz uff den nehsten sant Mertines tag und dor nach uber zwei jar, die aller nehst nach ein ander kûmen, on geverde; ez were danne, daz indez e ein einmûtiger kûnig wûrde, oder daz Nûrn-
45 berg und Frankenfurt oder die andern stet dez riches zu Franken oder ir der merer teile einem kûnig hûlten und die burgere von Rotenburg auch daz danne tûn wolten und uns auch daz danne vorsageten, so sollen danne wir und si beiderseyt dirre dinge aller ledig und lose sin. Were auch, daz wir Ludowig von Hohenloch in diser vorgeannten zit an

1349.
Nov. 11.

einen künig uns halten wolten oder wider einen künig sin wolten on unsern vor genanten herren von Wirtzeburg und on die burgere von Rotenburg, so sollen wir danne von in und si von uns an disen dingen ledig und lose sin, und sol unser vorgenanter herre von Wirtzeburg in disen dingen alleyn schirmer und pflegere beliben. Were aber, daz wir Ludowig von Hohenloch in der selben zit abgiengen, dez Got niht enwölle, so belibet ⁵ in disen dingen allen unser vorgenanter herre von Wirtzeburg aber alleyn schirmer und pflegere. Wer auch^g, daz wir der vorgenant herre zu Wirtzeburg in der vor genanten zit an einen künig uns halten wolten on die burgere von Rotenburg, mügen wir si danne nit schirmen und si uff uns sichern vor dem selben künig on geverde, so sollen wir den selben burgeren danne daz ein vierteil jares ze dem minsten vorsagen und si ¹⁰ dan noch daz selbe vierteile jares schirmen, als vorgeschriben stet, und dor nach sollen wir beiderseit hier an ledig und lose sin.

(11) Were auch, daz wir in der vor genanten zit, daz Got verbyet, abgiengen, so sollen dise dinge alle auch gen unserm vorgenantem brüder gantzlich abe sin on geverde. ¹⁵

1348.
Jan. 1.

(12) Were auch, daz daz capittel dez vor genanten styfftes zu Wirtzeburg hie zwischen und dem nehsten jarestag sich verbinden wolt bi sinen gûten trûwen an eydes stat und sin offen versigelt^h briefe^h der vor genanten stat zû Rotenburg geben wolte, were, daz wir der vorgenant herre von Wirtzeburg abegiengen, wil wir die stat inne haben, als vor geschriben stet, daz si und ires styfftes pflegere und vormûnde biz an einen ein- ²⁰ mûtigen herren ze Wirtzeburg dizz allez tûn und halten als vorgeschriben stet und daz si auch danne keinen andern herren zu dez selben bistûmes gewere lozzen kumen on geverde, er habe danne daz selbe auch also gelobet und verbriefet, und swem danne daz capittelle daz gelobt und verbriefet hat, als da vor geschriben stet, so sollen die vorgeschriben dinge alle, als hie vor geschriben stet, weren one zile, biz ein ein- ²⁵ mûtiger künig wirt, oder daz Nûrnberg und Frankenfurt oder die andern stet dez riches zû Franken oder ir der merer teyl einem künig hûlten und die burgere von Rotenburg auch daz tûn wolten, und si unserm nachkomen an dem bystûme zû Wirtzeburg oder aber dem cappitel dez stiftes do selbes zu Wirtzeburg und sinen pflegere und vormûnden, ob danne nit herren und byschofes do were, daz danne auch vorsagen. Und ³⁰ swenne daz geschihet, so sollen der selbe unser nachkome und daz cappittel dez vorgenanten stiftes und auch sin pflegere und vormûnde und die burgere beiderseit dirre ding aller ledig und lose sin. Ez sollen auch danne die vorgenanten burgere zû Rotenburg dizz allez, als hie vor geschriben stet, aber verbriefen und tûn unverzogenlichen on geverde. ³⁵

Und wir der vorgenant herre von Wirtzeburg haben gelobt bi unsern fürstenlichen eren und mit gûten trûwen dizz allez stet zû haltene on geverde. Und wir Ludowig von Hohenloch der vorgenant haben auch gelobet mit gûten trûwen an eides stat on geverde diez auch alles stet zû halten. Und dez zû urkunde der worheit sin unser beyder insigel gehangen an disen brief. Wir auch der rat und die burgere gemeinklichen der vorgenanten stat zû Rotenburg bekennen und tûn auch kunt offentlichⁱ an disem brief, ⁴⁰ daz wir alle gemeinklichen den vorgenanten herren beyden gehûldet und gesworn haben und auch wollen und sollen tûn und halten getrûwlich und vorderlich on geverde allez, daz da vor von uns geschriben stet. Und dez ze eim getzûgknisse ist unser der vorgenanten stat insigel gehenket an disen brief. ⁴⁵

Der geben ist do man zalt nach Cristes gebûrt drûczehen hundert jar dar nach in dem sibenden und vierzigistem jar. am nehsten montak nach sant Gallen tak.

286. CONFOEDERATIO CIVITATUM SUEVIAE.

1347. Oct. 22.

Originale (or.) in archivo civitatis Augustanae. Contulit R. Salomon. Ex viginti duobus sigillis hodie tantum sigilla civitatum Reutlingen, Wimpfen, Weinsberg deperdita sunt, reliqua loris membranaceis pendent. In loris quibusdam nomen civitatis scriptum est. — Extr. Meyer, 'Urkundenbuch der Stadt Augsburg' II, 4 nr. 431.

Regesten Ludwigs p. 247 Landfrieden und Städtebünde nr. 127. — Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 18.

Cf. infra ad 1348. Jan. 9.

In Gotz namen amen. Wir die stet also genant: Augspurch, Ulme, Mémmingen, Kauffbûrun, Liuckyrch, Wangen, Bybrach und Ravenspurch, Lindowe, Bûchorn, Überlingen, Phullendorf, Ezzelingen, Rûtlingen, Rotwil, Nôrdlingen, Gemûnd, Halle, Heiltprunnen, Wile, Wimpfen und Winspurch, die alle iezo ze Ulme uff dem nêhsten mêngtag nach sant Gallen tag by ein ander sint gewesen, bekennen ûns und tûin kunt aller mênglich mit disem brieff: Wan unser gnediger herre keyser Ludwig von Rome, dem Got gnad, von Gotz gewalt abgangen ist, der ûns ze frid vast stiurt und starkt, umb daz han wir wol betrachtet, daz ein grôzziu notdurft ist, wa mit wir frid und gnad gebreiten und gesterken mûgen. Und darumb han wir durch trewe und durch gût und durch gemeinen nucz ûnser und ûnserr stet und ouch dez lands diz puntnûsse zesamen gesprochen und ungevarlich ze halten, mit allen bûnden und rehten, als her nach gescriben stat:

(1) By dem ersten han wir ûns verbunden, wenne ez dazu kêm, daz ein einmûtiger und ein einweliger Rômscher kûng uff stûnd, und wir dez erindert wûrden, so suln wir, die voren(anten) stet, die daz puntnuss gesworn hant, und die stet, die denne zû uns dar in komen sint, gen Augspurch komen uff einen genanten tag, und ist. daz wir da gemeinlich ze rat werden und ûberein komen oder ûnser der meror teil, daz wir in wissen und erkennen fûr einen einmûtigen und fûr einen einweligen Rômschen kûnch, so suln wir im alle gemeinlich und gelichlich gehorsam sin als einem Rômschen kûng von reht, und sol sich ûnser dehein stat daran sundern noch scheiden, und sien denne wir und die, die diz puntnûsse gesworn hant oder noch zû uns swerend, diser puntnûsse ledig und lêr, ez wêr denne, daz wir mit dez selben kûngs willen und gunst erlangen mêhten, ob ez ûns oder ûnser den merorn teil gût dûht, daz wir dis puntnûss in allem disem rehten fûrbaz lenger hieltin und hetin.

(2) Wêr ouch, daz ein erieg und ein stoz umb daz riehe wûrd, von welchen herren daz geschêhe, daz Got behût, als bald wir daz vernemin, so soln wir danach dez nêhsten monods alle die, die diz puntnûsse von steten haltend, ze Augspurch zesamen komen, und sulnt die burger von Augspurch von irem rat zwen dazû schikken, und ein ieglich stat, die in der puntnûsse ist oder mit rat noch dar in kumt, einen von ir rat, und sulnt ouch die gemeinlich zû den Heiligen aid sweren, daz sie erkennen nach ir aide, welcher herre under in redlicher und rechter erwelt si, und wa si dunkt gemeinlich oder aber den merorn teil under in, der der redlicher und der rechter erwelter si, den suln wir alle gemeinlich haben und han fûr einen Rômschen kûnk und suln ouch dem gehorsam sin, siniu reht ze tûnd als einem Rômschen kûng, und sol der minder teil dem merorn teil dez gevôlzig sin ane widerede, und sol denne die puntnûsse aber ab sin, ez wêr denne, daz wirs mit ûnserr merorn teil und mit dez selben herren willen lenger gestrecken mêhten, als vor bescheiden ist. Wêr aber, daz etlich stet, die zu diser

puntnüss hõrent oder noch dar in koment, sùmig wûrden und uff den vorbenenten tag nit kêmen, kêmen denne der merer teil dar, swez die da uff den aid ûber ein koment oder ir der merer teil, dez sol der minder teil aber gevõlgig sin.

(3) Wir han ûns ouch gemeintlich verbunden, wêr, ob deheim herre vons richs wegen an unser stet ein oder me botschaft têt und wûrb, daz sol die selb stat oder die selben stet an uns stet gemeinlich, die in der puntnüsse sint oder noch mit rat dar in koment, bringen und den daz selb gewerb für legen und ane der stet gemeinen rat oder ir dem merorn teil da mit nihtz vollenden noch tûn.

(4) Wir sien ouch gemeinlich ûber ein komen umb alle erieg und stõz, die ûns gemeinlich oder ieglich stat besunder anvallent oder welches wegs uns die an gant, daz wir alle gemeinlich mit lib und mit gût ein ander beholffen suln sin, als verr wir kûnnen und mûgen, ane gevêrd. Und waz iemen alter erieg und stõz hat, dazû sien wir nit gebunden ze helffen, denne als verr wir ez von gnaden tûen.

(5) Wêr ouch, daz der stet dehein, die in diser puntnüsse sint oder noch dar in koment, von iemen widerehtz geschadget wûrden an lûten oder an gûten, so mag diu selb stat zû frischer tat wol tûn, waz si kan und mag, ouch wol zû ir rûffen und manen, welhi^a si da in dem croiz in der genêht gehan mûgent, die die puntnüsse gesworn hat, daz sie in beholffen sien. Ist aber, daz sich diu sache also schikt, daz man uszogs von andern steten oder gesêztes dazû bedarff, so sol und mag diu selb stat, die der schad angangen ist, den steten gemeinlich, die in der puntnüsse sint oder noch dar in koment, einen tag gen Ulme verkûnden, und wez sich da wir, die stet gemeinlich, oder unser der merer teil umb die selben tat erkennend, mit welcher mêht oder mit welchem ziug ieglich stat nach ir mûgent dienen sol, daz sol fûrgank han ane widerred.

(6) Wêr ouch, daz ein gesêztes wûrd, einost oder me. von den steten, die in der puntnüss sint oder noch dar in koment, so sol die selb stat, der der stoz ist, und zwo die nêhsten stet gelt dar lihen ze antwerken und ze bûwen, der man zû dem gesêztes bedarff. Und swenne daz gesêztes zergat, so sol und mag die selb stat und die selben stet den steten gemeinlich, die denne in der puntnüsse sint, einen tag benennen ze Ulme in die stat, und sulnt da die stet gemeinlich oder ir der merer teil daz selb gelihen gelt anlegen, ieglicher stat nach ir gewonlichen stiur ungevarlich, und sol daz denne ein ieglich stat, waz si an gebûrt, dez nêhsten monods da nach den selben steten, die daz gelt dargelihen hant, wern und rihten uff den aide ungevarlich.

(7) Ez ist ouch sunderbar geredt, swer der ist, der in dieser puntnüsse ist oder noch dar in kumt, geschadget wûrd uff wazzer, uff land, gevangen, gewundet oder gemûrt wûrd, so sulnt die nêhsten, die in der puntnüsse sint, mit ir mugent dazu ilen und sulnt solchen ernst dazu tûn und erzaigen, als ob in der schad geschehen wêr, und mûgent die daz nit geobern, die mûgent denne die stet darumb manen, als vor bescheiden ist.

(8) Swer ouch, der deheinen huset oder heimet, die der stet, die in der puntnüss sint, schaden wûrben und têtin widerehtz oder die spise uff der stet schaden schikten, die sulnt in den selben schulden sin, als die selbscholn.

(9) Ez ist ouch beredt, wêr, daz iemen beschadget wûrd, die in der puntnüss sint oder noch dar in koment, von wem oder von welchen sachen daz geschêhe widerehtz, die sulnt daz denne verbotscheften und kunt machen den, die in dirr puntnüsse sint, und swenne si dez geindert werdent und der deheiner, der den schaden getan hat, zû in kumt, so sint sie gebunden uff den aid, den selben oder die selben ze halten und ze habend mit sõlichem ernst, als ob in der schad beschehen wêr.

(10) Swer ouch den, die^b in der puntnüsse sint oder noch dar in koment, deheinen schaden têt mit rob, mit brand, mit diepstal, wer die oder der deheinen huset oder heimet, und die verrüft werden, der ist in den schulden als der selbschol.

(11) Wêr ouch, daz ein stoz zwischen den steten, die in der puntnüss sint, einer
5 oder me uff stünd, so sulnt dri die nächsten stet der ieglichiu dri man dazn von ir rêten schikken, die den stoz zerfûren und zerlegen, und wez die nûn man oder ir der meror teil under in dar umb ze rat werdent oder wie si daz schikkend uff ir aide, dez sulnt si bedenthalben gevôlgig sin ane widerede, und wer dez under in nit gehorsam sin wôlt, so sulnt die stet gemeinlich dem gehorsamen beholffen sin und zulegen.

(12) Wêr ouch, daz dehein nflauff in den steten, die in der puntnüsse sint oder
10 noch dar in koment, geschêhe, daz Got wend, so hand die selben stössigen ze beder sit ir ietwedre gwalt, ob si wend, die stet ze manend gen Ulme in dem vorgescriben rehten, und swenne die stet den ufflauff verhôrent, waz sich denne die stet gemeinlich oder ir der meror teil dar umb erkennend oder welher richtung si darumb ze rat werdent,
15 dez sulnt si ze beder sit gevôlgig und gehorsam sin ane widerede; wedre teil daz widert, so sulnt die stet gemeinlich dem gehorsamen beholffen sin in dem vorgescriben rehten uff den aid.

(13) Wêr ouch, daz iemen verderbt wûrd mit dem rehten, wôlt iemen dar umb vint sin, der sol in den schulden sin, als der, der mit dem rehten verderbt ist.

(14) Und wa man einen schêdlichen man weiz den steten und dem land, wêr den
20 angriff oder heimet, der ist da von niemen nihtz schuldig noch gebunden.

(15) Man sol ouch wissen, daz niemen fûtern sol durch nemen noch durch biten, denne da er durch reht fûtern sol.

(16) Wêr ouch, daz me ufflôff und stôz denne einer wûrden, so sulnt die stet dar
25 umb ze Ulme uff einen tag komen und sulnt da gemeinlich oder ir der meror tail überein komen, waz aller notdürftigest dar umb an ze griffend si.

(17) Wêr ouch, daz iemen, der in der puntnüss ist oder noch dar in kêem, von
den sachen, die in der puntnüsse geschêhen, vintschaft gewünne, daz man nach der puntnüsse an in bekommen wôlt, dem sulnt die stet gemeinlich, die die puntnüsse ge-
30 halten hant, beholffen sin und schirmen als volchlich als by der puntnüsse, ûntz si der vintschaft entladen gantzlich wirt.

(18) Wêr ouch, daz iemen herren, frien, dienstlût oder ander edel lût oder wer
die wêrin, diser puntnüsse begerten an die gesellschaft, die zu Augspurch gehôrt, oder an die gesellschaft iennent Albe oder an die gesellschaft der obern stet gein see, welhî
35 gesellschaft sich denne erkent uff den aid, an die daz gemûtet wirt, daz der selb herre oder edelman oder wie der genant ist, der buntnüsse gefrumen mag, den mügent si wol enphahen und in die puntnüsse nemen, also daz derselben deheiner zû der stet rêten, er selb noch niemen von sinen wegen, komen noch senden sol, und suln ouch den deheins alten erriegs beholffen sin, ez beschêhe denne von gnaden.

(19) Wêr ouch, daz der stet dehein, die in dirr puntnüss sint oder noch dar in
40 koment, dehein kûnch am riche versetzen oder verkûnbern wôlt und dêr ûnsriu reht, gwonheit oder brieff begerti zu endern und ze verkeren, anders denne wirs her gehebt und her braht haben, so suln wir alle gemeinlich, die in der puntnüsse sint oder noch dar in koment, ein ander zûlegen und beholffen sin, daz ein ieglich stat unverkunbert
45 und by iren rehten belib, als verr uns lib und gût raiht uff den aide.

Und also han wir die voren(anten) stet alle gemeinlich mit friem gûtem willen unbetwungenlich zû den Heiligen gelert aid gesworn mit uff geboten handen, ditz puntnüsse in allen vorgescriben rehten und bûnden ze haltend und ze habend ane gevêrd

und da wider nit ze tünd. Und dez allez ze einem waren urkund haben wir die vorge(n)anten) stet jeglichiu irr stat insigel gehenkt an disen brieff.

Der geben wart dez nêhsten mântags nach sant Gallen tag, do waren von Gotz geburt driuzehenhundert jar und danach in dem siben und vierzigstem jar.

287. PROTESTATIO DUCIS SAXONIAE DE ELECTIONE KAROLI REGIS.

5

1347. Oct. 30.

Originale (or.) in archivo generali regni Bavarici 'Nürnberg Reichsstadt Urk. fasc. 302'. Descripsit R. Salomon. Pendet sigillum secretum loro membranaceo. — Ineditum. Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 20.

10

Litteras tales tunc temporis etiam a civitatibus Sueviae postulas esse Henricus de Diessenhofen (Böhmer, Fontes IV, 61) narrat:

Misit (sc. Karolus) eciam ad alias civitates Suevie, ut sibi obedirent. Quod recusabant pro tunc dicentes: se ipsum recepturos postquam principes electores ipsis scriberent, quod ipsum pro rege haberent.

15

Quales revera m. Decembri per eundem ducem eis directae sunt; cf. infra ad Dec. 2.

Wir Rudolf von Gots gnaden herczog zu Sachsen bechennen offenlich an disem brif allen den, di in sehen oder horen lesen, daz di hochgeborn herren und chûrfürsten des reiches Gerlach erzbischof von Mainz, Baldwein und Walram erzbischôf von Trier und von Chohn und der hochgeborn chunig Johans von Behem einer seligen gedechtnûzz, 20 unser lieber swager, mit uns und wir mit in den durchleuchtigen und hochwirdigen fürsten hern Karl des vorge(n)anten chunigs von Behem erstgebornen sun in den czeiten einrechtlicheichen, recht und redlich mit allen wîrden und eren, di darczu gehoren, erwelt und erhorn haben zu einem Romischen chunig und mit im alle recht begangen haben, die man mit einem Romischen chunich pilleich und zu recht begen sol. Des geb wir 25 disen brif zu urchund versigelt mit unserm insigel.

Der gegeben ist zu veld vor Nûrnberch, nach Cristus gebûrd tausent dreihundert in dem siben und vierzigisten jar, am dinstag^a nach der heilign czwelfboten^a sant Symon und Judas tag.

288—315. ACTA NORIMBERGENSIA.

30

1347. Oct. 31. — Nov. 13.

288—295. SCRIPTA AD BURGGRAVIOS SPECTANTIA.

288—294. SCRIPTA REGIS.

Originalia in archivo generali regni Bavarici 'Bamberg Hochstift Urk. Fasc. 590' praeter nr. 290. Omnia descripsit vel contulit R. Salomon. Litterae una ac eadem manu 35 scriptae sunt. — Praeter nr. 294 extr. Reg. Boica VIII, 114.

287. ^a) dinstag — czwelfboten in loco raso or.

288. *Promissio protectionis.* — Oct. 31.

Pendet sigillum maiestatis laesum filis sericis coloris violacei. In verso inter filum manus coacva notavit: groß.

Reg. imp. VIII nr. 384.

Wir Karl von Gots gnadin Römischer kunig ze allen zczeiten merer des reychs und konig ze Beheym tun kunt allen lüten: Wann sich dÿ edlin man Johans und Albrecht gebruder purggraven ze Nurenberg, unsir lieben oheym und getruwen, von besundern lieb und fruntschaft und durch gnade, fride und schirm ze uns gehalten und virsprochin haben, bey uns und dem reych mit irem dyenst ze blyben noch iren truwen
 10 an geverde, da von gelobin und gehayszin wir yn by unsern gnadin und truwen, daz wir sy, ire kind, herscheft, leute und gût getreulich schirmin und virsprechin sullin und wollin gen aller menlichen ze allen iren rechten und nōten, und sullin in ouch helfen und raten und sy an allen sachen fudern und besorgin, dy weyle wir leben, als unsir besundir getrew freunt und dyner. Auch sullen wir sy laszen beleybin bey iren rechten,
 15 freyheyten, cren, gerichteten und gewonheyten aller irer herschaft, lant, leut und gût, als sy dy von allen Romschen keysirn und konig, unsern forfarn seligen an dem reych, von alter her pracht und gehabt habin, und sullin yn dy auch nicht ubirfarin, krenkin noch swachin mit dheynirley sachen noch ymant des gestaten ze tûn, als ver wir daz gewendin mogin, an geverde. Wer ouch, daz yn dheyn unsir vorvar an dem reych
 20 dheynirleye krank oder bruch getan hetten an iren rechten, freyheyten, gerichteten odir gewonheyten, daz sol yn keyn uns dheynin schadin pringen, besunder sulle wir sy daby laszen pliben und ouch bestetigen, als sy und ir vordiren seligen dy von alter her pracht und gehabit habin. Des geben wir yn disen prif ze urkund besigelt mit unserm ingesigel.

Der geben is ze veld vor Nuremberg an Aller heyligen abent, als man schreibit
 25 und zczelt nach Cristus geburte druczenhundert jar und dar nach yn dem siben und virczigstem jare, in dem andern jar unsirr reychen.

289. *Mandatum de stura Iudaeorum.* — Oct. 31.

Pendet sigilli maiestatis fragmentum loro membranaceo.

Reg. imp. VIII nr. 385.

Wir Karl von Gotes gnaden Römischer künich ze allen zeiten merer des reychs und künich in Beheim eubieten der meysterschafft und der gemein der Juden ze Nüremberg, unsern lieben kamerknechten, unser hulde.

Wir lazzen eûch wizzen, daz wir umb die getrewen nützbern dienst, die uns und dem reychen die edelen Johans und Albr(eht) gebrüder, burchgrafen ze Nüremberch,
 35 unsern lieben ôheimen und getriwen, untz her getan haben und noch wol getûn mügen und sullen, den selben burchgrafen geben und verschikkt haben alle jar tausent pfunt Haller von den gûlten und zinsen, die ir uns und dem reychen ieriklich schuldig seit ze geben. Da von wellen wir und heizzen eûch und gebieten eû auch vestiklich bey unsern und des reychs hulden, daz ir den vorgenanten burchgrafen der selben tausent pfunde
 40 Haller gûlte also antheizze werdet und in da mit jericlich dient und gewartet als lange, untze wir oder unser nachkomen an dem reychen die selben tausent pfunt Haller gûlte von in oder iren erben erledigen und erlösen, nach der briefe sage, die si von uns dar über haben. Des ze urkunde geben wir in disen brief besigelten mit unserm küniklichen anhangenden insigel.

Der geben ist ze Nüremberch an Aller heyligen abent, nach Kristus geburte dreützehen
 45 hundert jare und in dem siben und viertzigstem jar, in dem andern jare unserr reychen.

290. *Mandatum de obligatione civitatis Windsheim. — Oct. 31.*

Originale in archivo supradicto 'Windsheim Reichsstadt Urk. Fase. 1'. Sigillum cum loro membranaceo deperditum.

Reg. imp. VIII nr. 386.

Wir Karl von Gotes gnaden Römischer künich ze allen zeiten merer des reychs⁵ und künich in Beheim enb(iete)n den bescheidenen weisen leüten, dem rat und der gemein der purger unsrer und des reyches stat ze Windsheim, unsern getrewen lieben, und der meysterschafft der Juden daselbenst, unsern lieben kamerknechten, unser hulde.

Wir lazzen euch wizzen, daz wir eüch und die stat mit allen nützen, gerihten, eren und rehten eingeben, enpfolhen und versatzt haben den edelen Johans und¹⁰ Albr(chten) gebrüdern, burchgrafen ze Nürnberg, unsern lieben ôheimen und getrewen, umb die getrewen nützbern dienst, die si dem reyche untz her getan haben und noch fürbaz wol getün mügen und sullen. Da von wellen wir und heizzen eüch und gebieten ew̄ aüch vestiklichen bey unsern und des reychs hulden, daz ir den vorgenanten burchgrafen an unserr und des reychs stat huldet, swert und auch gewartet mit allen nützen,¹⁵ gerihten, eren und rehten, als ir uns und dem reyche durch reht gewarten sullet, als lange untz wir oder unser nachkomen an dem reyche eüch und die stat von in erledigen und erlösen. Des zû urkünde geben und senden wir ew̄ disen brief versigelten mit unserm küniklichen insigel.

Der geben ist an Aller heyligen abent zû Nüremberch. nach Kristus geburt²⁰ dreützehen hundert jare und in dem siben und viertzigstem jare, in dem andern jare unsrer reyche.

291. *Concessio bonorum imperii. — Oct. 31.*

* *Pendet sigilli maiestatis fragmentum loro membranaceo.*

Reg. imp. VIII nr. 387.

25

Wir Karl von Gotes gnaden Römischer künich ze allen zeiten merer des reychs und künich in Beheim verjehen und tûn kunt offenlichen an disem brief, daz wir angesehen haben die getrewen nützbern dienst, die uns und dem reyche die edelen Johans und Albreht gebrüder, burchgrafen ze Nüremberg, unser liebe ôheim und getrewe, untz her getan haben und noch tûn mügen und sullen, und haben in geben³⁰ und verlihen und verleihen in auch mit disem brief alle diû reht von lehenschafft oder von satzung, die der edel man Chünrat von Sluzzelberch selige von dem reyche gehabt hat auf den dôrffern zû dem Newenhof, zû Tauchansreüt, zû Gäntherspûhel, zû Obern Schellenbach und zû Nydern Schellenbach, zû dem hofe zdem Sinbellen perge und zu der Gabelmül, und die habergülte in den dôrffern dar umb gelegen, mit gerihten und³⁵ mit allem dem und dar zû gehört, besucht und unbesucht, wie daz genant oder wa ez gelegen sey, also daz die vorgenanten burchgrafen und ir erben die selben dôrffern, hofe, mül, gut und geriht, als vor geschriben stet, und auch alle andriû güt, die der vorgenant von Sluzzelberg von dem reyche ze satzung untz her inne gehabt hat, wie die genant oder wa si gelegen sein, innenhaben und niezzen, besetzen und entsetzen sullen von⁴⁰ uns und dem reych, in aller weyse und rehten, als si der oftgenant von Sluzzelberch untz her braht und gehabt hat. Dez ze urkünde geben wir in disen brief besigelten mit unserm anhangendem insigel.

Der geben ist ze Nüremberg an Aller heiligen abent, nach Kristus geburt dreützehen hundert jare und in dem siben und viertzigstem jare, in dem andern jare unserr reyche.⁴⁵

292. *Promissio protectionis contra filios Ludovici imperatoris praestandae.* —
Oct. 31.

Pendet sigillum maiestatis laesum loro membranaceo.

Reg. imp. VIII nr. 388.

Wir Karl von Gotes gnaden Rômischer künich ze allen zeiten merer des reychs
und künich in Behem verjehen und tûn kunt offentlichen an disem brief: Wanne sich
die edelen Johans und Albreht burchgrafen ze Nûrmbereh, unser liebe ôheim und
getrewe, sich^a zû uns und dem reiche mit iren trewen verbunden haben, uns getriwlich
ze gewarten und beygesten gen aller meniklichen, die weil si leben, one geverde, da
10 von geheizen wir in bey unsern gnaden und trewen, ob daz were, daz Ludowig, der
sich nennet markgrafe ze Brandenburch, hertzog Stepfan oder iriû gewistreyd oder
iemant anders von iren wegen si^b engen^b oder hindern wolten an irre pfantunge zu
Vohburk, burk und markt, und zû der Newenstat an der Tûnaw und an der maut ze
Wazzerburch, die in Ludowig von Beyrn, der sich keyser nant, der vogen(anten) Ludo-
15 wiges und Stepfans vater, versatzt het umb aht und zweinczig tausent pfunt Haller, daz
wir den selben burchgrafen und iren erben mit allem unsern vermûgen beholfen sullen
sein, daz si da bey beleiben in aller weise, als si in versatzt und ein geben sein; und
sullen auch dheinerley teydinge noch rihtigunge mit den selben Ludowigen und Stepfanne
und iren gewistreiden nimmer haben noch gewinnen, si versichern und vermachen
20 danne den selben burchgrafen und iren erben, daz si si bey der selben pfantschafft der
vesten, markt, stat und maût lazzen beleiben one geverde, als si in von irem vater
versatzt und verschriben sein. Wer aber, daz si darûber von der selben pfantunge
gedrungen wûrden, so geheizen wir in bey unsern gnaden, daz wir in die egeschriben
ahnt und zweintzig tausent pfunt Haller an andrer pfantunge^c auf unsern und des reyches
25 vesten, steten oder gûten widerlegen sullen und wellen, also daz sy unschadhafft dor
an beleiben, one allez verziehen und one geverde. Des zû urkûnde geben wir in disen
brief, besigelten mit unserm anhangendem insigel.

Der geben ist zû Nûremerch an Aller heiligen abent, nach Kristus geburt
dreûtzehen hundert jare und in dem sibem und viertzigstem jare, in dem andern jare
30 unsrer reyche.

293. *Privilegium de debitis cassandis.* — Oct. 31.

*Pendet sigillum maiestatis laesum loro membranaceo. In verso manus coeava
notavit: Iud.*

Reg. imp. VIII nr. 389.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer chunig ze allen czeiten merer des reiches
und chunig ze Behem tun chunt allen den, di disen briff an sehen oder horen lesen,
daz wir angesehen haben die getrewen nûczpern dinst, die uns und dem reich die edeln
Johans und Albrecht gepruder, burgrafen ze Nurnberch, unser lieb ôheim und getrewe,
uncz her getan haben und noch fürbaz wol getûn mugen und sullen, und haben si und
40 all ir erben, selbscholn und burgen von unserm kunichlichen gewalt ledig lazzen und
sagen si auch ledig mit disem briff aller der schuld, hauptgût und gesuechs, die si allen
unsern Juden, die in unserm und des reichs steten, festen oder slozzen oder hinder wem
si anderswo gesezzen sein, schuldig sein, dor umb si oder ir freund oder diener, pfaffen

292. ^{a)} sic or. ^{b)} in loco raso or. ^{c)} unge in loco raso or.

oder layen, behaft, selbschöln oder burgen sein, wanne wir daz von unserm künichlichem gewalt und macht wol gefün mugen und auch all Juden mit leib und mit güt in unser kamern gehorn und in unserm gewalt und henden sein, daz wir von unser mechtichait da mit tun und lazzen mügen, waz wir wellen. Und geloben auch den vorgeanten burgraven und iren erben bei unsern gnaden, daz wir mit allen unsern und des reichs 5 Juden also schicken und achten wellen, daz si di vorgeanten burgrafen umb all schuld, hauptgüt und gesüch und ir selbschöln und burgen ledig sagen und in ir brif wider geben, wanne wir mit namen wellen, daz all ir brif, di si allen Juden umb ir schuld geben haben, ab und tod sein und chainerlai chraft noch macht haben noch nimmermer gewinnen. Wer auch, daz di vorgeanten burgrafen den Juden verschriben 10 heten, daz si unsers gepots, gewalts oder gnaden an irn schulden gen den Juden nicht genizzen solten noch die Juden engelten, wellen wir, daz daz dhainerlai kraft noch macht haben sull noch mug, und nemen auch daz ab von unserm chunichlichem gewalt mit disem brif, wanne wir nicht enwellen, daz die^a Juden noch yemant anders dhainerlai gelubd oder sicherhait uber uns und des reichs gewalt fordern oder nemen suln. Mit 15 nrehund des brifs versigelt mit unserm insigel.

Der geben ist zu Nürnberg, nach Cristus geburd dreizehnhundert und in dem siben und vierezigisten jar, an Aller heiligen abent, in dem andern jar unsrer reiche.

294. *Mandatam de eodem Iudaeis directum. — Oct. 31.*

Pendet sigillum maiestatis loro membranaceo. In verso manus coeva notavit: Iud. 20 Reg. imp. VIII nr. 390.

Wir Karel von Gotes gnaden Römischer künich ze allen zeiten merer des reichs und künig in Beheim enbieten allen Juden, die in unsern und des reychs steten, vesten und slozzen, hinder wem die gesezzen sein, unsern lieben kamerknechten, unser hulde.

Wir lazzen eüch wizzen, daz wir von besudern gnaden und gunst, die wir zü 25 den edelen mannen Johans und Albrechten gebrüdern, burchgrafen ze Nürnberg, haben, und auch durch der dienst willen, die si uns und dem reiche biz her getrewlichen getan haben und auch noch tün sollen, von^a unserm küniclichem gewalt si und ir erben, ir selbsollen, pfaffen oder leyen, und ir pürgen ledig und lose sagen aller der schulde und des gelttes. haubtgütes und schaden, des si iw^b schuldig worden sein und gelten 30 süllen, swie si iw^b daz selbe gelt verpürget und verschriben habent. Da von wellen wir und gebieten eü allen gemeiniclichen und eü ieglichem besunder vesticlichen und ernstlichen bey unsern und des reichs hulden, daz ir und eü gemeiner in alle ir briefe, die ir von in habet, unverzogenlichen und one alle widerrede wider antwort und gebt und si, ir selbsollen und pürgen, ledig und lose sagt aller vordrunge, klag und ansprach, 35 die ir zü in gehalten müget von der selben gewisheit wegen. Des wellen wir niht enbern, wanne ir uns und daz reich mit leib und mit güt an gehört, und mügen da mit schaffen, tün und handelen, swaz wir wellen und uns güt dunkt. Und wellen auch niht, daz ir dheinerley gewisheit für ziehet, die si eü oder eüern gemeinern getan haben, ob si eü halt verschriben heten, daz si unsers gebots an iren schulden gen eü 40 niht geniezzen solten noch ir engelten, wanne wir niht enwellen, daz ir noch iemant anders dheinerley gelubd oder sicherheit über uns vordert noch nemet, und nemen aüch daz allez abe von unserm küniklichen gewalt und mehtikheit mit disem brief. Wolt ir aber über ditzze unser gebot si oder ir selbsolen und pürgen manen und ze schaden

293. a) *radendo corr. ex der or.*

294. a) *praecedit und punctis suppositis del. or.*

b) *al. atram. corr. ex in or.*

bringen oder in ir brief niht wider geben noch si ledig sagen oder dise unser gnade mit dheinerley sachen übervaren und niht stet halten, swaz si danne des schaden nemen oder enpfiegen, die müst ir selb leiden und aúzrihten. Und wolten auch umb die ungehorsam, die ir wider unser gebot tett, hintz ewrm leib und güt rihten und mit dem rehten gehorsam sein, als reht wer.

Geben ze Nüremberg an Aller heiligen abent, als man schreibet und zelt nach Kristus geburt dreützehen hundert jar und dar nach in dem sieben und viertzigstem jare, in dem andern jare unsrer reyche.

295. *Litterae burggraviorum. — Oct. 31.*

10 *Copia saec. XVI. in Codice Nostitziano quem vocant, Pragae in bibliotheca comitum de Nostitz 'Ms. a 27' asservato, f. 296' (N). Contulit R. Salomon. Orthographiam correximus. Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 21.*

Wir Johannes und Albrecht von Gotes gnaden burggrafen zu Nürnberg etc. bekennen etc, das wir durch gnade, fürderung und schirm dem hochwirdigen, durchluch-
15 tigen fursten hern Karlen Romischem künige, unserm lieben gnedigen hern, gelobt, gehuldet und geschworen haben, getrew, gehorsam und untertenig zu sein als einem Romischen künige und unserm rechten hern. Und sollen und globen im auch zu helffen und beisten gegen allermeuniglich niemand ausgenomen, dieweil er lebet, mit ganzem trewen on geverde und haben auch unser lehen von im empfangen als von einem
20 Romischen künige. Und darumb hat er uns von seinen küniglichen gnaden geben vierzehen tausent mark silbers Nürnberger gewichtes oder ie vor einen mark LXVIII güter groschen Prager münzte und hat uns und unsern erben davor gesezt pfant die festen Floss und Parkstein^a und des reiches stette Windesheim und Weissenburg mit allem dem, das darczue gehöret, besucht und umbesucht, als die briefe sagent, die er
25 uns darüber mit seinem küniglichen ingesigel geben hat besiegelt. Und des zu urkunt geben wir diesen brief besiegelt mit unsern^b anhangenden ingesigeln^b.

Der geben ist nach Christs geburt MCCCXLVII jar, in Aller heiligen abent.

296—301. SCRIPTA AD SILVAM IMPERII SPECTANTIA.

296—299. SCRIPTA PRO CONSERVATIONE ET ADMINISTRATIONE SILVAE.

30 *Originalia in archivo generali regni Bavarici. Descripsit vel contulit R. Salomon.*

296. *Scriptum primum. — Oct. 31.*

Originale in archivo supradicto 'Nürnberg Reichsstadt Urk. fasc. 377'. In plica legitur: R. Pendet sigillum maiestatis filis sericis blavi viridisque coloris. — Ineditum. Reg. imp. VIII nr. 392.

35 *Quae cum litteris Ludovici imperatoris a. 1340. Iul. 3. datis ('Regesten Ludwigs' p. 131 nr. 2089) concordant, typis minoribus excudi fecimus.*

Wir Karel von Gotz gnaden Romyscher kunich ze allen zeiten merer des reichs und kunich ze Peheim verjehen und bekennen offenlichen an disem brief, daz wir angesehen haben den grozzen gepresten, der an unserm und des reichs vorst ze Nüremberg geschehen

40 295. a) Pragstein N. b) unsern anhangendem inngesigeln N.

ist und fürbaz geschehen mölhte dem lande und der stat ze Nüremberg dor an von den kolern, die biz her dor auf gewesen sint, und von andern gebresten, dñ hernach geschreiben sten, und da von wir und daz reich jerichlichen haben funfthalbez und zwaintzig pfunt Haller gelt¹ und vñr sultze² ze machen dor auf, und den selben bresten wir understanden haben nach rat unser lieben getrewen der burger vom rat ze Nuremberch, des Waltstromeys und des Vorstmaisters daselbenst unser amptleut⁵ und haben die selben kolreht und koler abgenommen gentsleich und wollen auch, daz man furbaz dheinen colen dor auf brennen sulle noch dheinen scharrer noch dheynen pecher noch glasoffen dor auf sein sullen noch dhein wagenholtz noch püthenholtz dor auf hawen sol durch nutzes und haynngge des selben vorstes. Und zu ainer widerlegunge dem reiche der vorgenanten gülte und der nntze, di di egenanten zwen unser amptman dor an heten ieglicher ze seinem rehten, so haben wir¹⁰ den selben unsern amptleuten und irn erben verliehen ze rehtem lehen zwai hundert morgen fürrewt, di si haben und niezzen sullen ie der man zu seinem rehten und uns und dem reiche die vorgenanten gülte da von ze dinen alle jar furbaz ewicliche on alle hindernusse, di gelegen sint ain teil bei Lauffenholtz bei Megeldorf strazze, ein teil bei Kurenburger strazze nntz hin ab gen Sweinawe und daz Dorneich genant bei Röttenbach gelegen und ein teil bei Eybach gelegen und ein teil bei des¹⁵ Stromeys weyer, alz in daz allez anz gezaichent ist mit markstainen. Und wollen auch, daz iemand auf dem walde furbaz ewicliche schulle scharren, pechen, glasoffen machen, kolen, weder wagenholtz noch putenholtz dor auf hawen, und wer daz breche und des uberwunden würde, wollen wir, daz den oder di der schultheizz und di burger vom rat ze Nuremberg dorumb straffen sullen von unsern und des reichs wegen an leib und an güt. Und gebiten auch vestichleich bei unsern und des reichs hulden²⁰ dem schultheizzen und den purgern vom rat ze Nuremberg, daz si di vorgenanten unser ampleute und ir erben auf den vorgeschriben furrewten nutzleichen und getrewleichen furdern und schirm^a on allez geverde. Und wollen auch, daz si diselben unser amptleut und ir erben auf den vorgenanten furrewten dheinerlay gesezz noch hofrait gehaben noch pawen sullen dann drei hof und zñ iedem hoff ein selhaus. Auch gebiten wir bei unsern und des reichs hulden, daz si niemant dor an besuern noch hindern mit²⁵ dheinen sachen. Swer daz uberfür, der sol vervallen sein zwanzig pfunt goldes, halbes in unser kammer und den, di da beswert werden, daz ander halbteil. Und daz dise unser gnade stet furbaz beleib, geben wir disen brif mit unserm kunichlichem anhangendem insigel versigelten.

Geben^b ze^b Nüremberg^b an Aller heiligen abent, do man zalt von Kristes geburt drwtzehenhundert jar und darnach in dem sibem und virtzigstem jar, in dem andern jar³⁰ unserre reiche.

297. *Scriptum alterum.* — Nov. 2.

Originale (or.) ibidem. In verso prope foramina manus coeava scripsit: Secunda signis quibusdam inclusum, quod postea fere erasum est³. Pendet sigillum maiestatis filis sericis rubri viridisque coloris.

35

Reg. imp. VIII nr. 404.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des reichs und künig ze Peheim tñn künt allen den, di disen brif sehent oder hörnt lesen, daz wir angesehen haben den schaden und den gebrechen unsers und des reichs wald(e)^a bei Nürnberg gelegen, da von man uns und daz reiche, wenne wir zu Nürnberg sein, be-⁴⁰ hülzten sol, und begern, den ze hegen und ze hayen durch künftigen nutz; und dar

296. a) sic or. b) in loco raso or.

297. a) wald or.

1) Cf. *supra* tom. III, 628 l. 40. 2) Cf. *litteras Ludovici imp. 1337. Feb. 8. datas*, ('Regesten Ludwigs' p. 113 nr. 1814). Sulze = *sal feris ad lambiendum praeparatus* (cf. Müller-Zarncke 'Mittelhochdeutsches Wörterbuch' s. v.). 3) In nr. 298 eodem loco eadem manus scripsit Tertia; item in litteris nr. 299. 305. 306. 307. 311. 313. 315 alia verba numeralia nunc omnino erasa eadem, ut ex signis includentibus iam conservatis efficitur, manu exarata erant. Cf. Lindner 'Urkundenwesen Karls IV.', p. 120.

ûmb, daz der walt fürbaz mer unverderbt beleibe, wöllen wir und heizzen, daz di Juden unser kamerknechte, di ze Nürnberg gesezzen sein, den burgern vom rat ze Nürnberg, unsern liben getriwen, von irr gewönlichen stêwr, di si uns jergiclichen dynen und geben süllen, reichen und bezaln süllen one allez widersprechen zwei hundert pfunt Haller, 5 daz diselben unser burger uns und dem reiche alle jare dar ûmb preneholtz chaufen sülen und mügen auf die vorgeantent^b unser pürch. Und gebyten auch den egen(anten) Juden und heizzen si daz auch ernstliche bei unsern chüniglichen hulden und gnaden, daz si di selben zweihundert pfunt Haller one alle hindernütze alle jare gantzlich geben und bezalen den obgenanten unsern burgern. Mit urkunde dises brifes zû einer ewigen 10 bestetigheit versigelt mit unserm küniglichem insigel daz dar an hangt.

Der geben ist ze Nürnberg von der hende des erbern Welislabs tûmherren der kirchen ze Prag und ze Wisscherade, unsers küniglichen hofes oberstem schreiber, von wegen des hohwirdigen Gerlachs ertzpischofs ze Meintze, unsers und des reichs in 15 Teutzschen landen ertzkantzers, nach Kristes gebürt driuzen hundert jare und in dem syben und virtzigstem jare, an dem nehsten freytag nach Aller heiligen tag, unserr reiche in dem andern jar.

298. *Scriptum tertium. — Nov. 2.*

Originale ibidem. In verso legitur: Tertia (cf. supra p. 350 n. 3). Pendet sigillum ut supra. — Ed. Goldast, 'Reichssatzungen' II, 35; Leonardus Grundherr ab Altenthann, 20 Commentatio de castro imperii forestali Brunn (Altorfii 1728) p. 35.

Reg. imp. VIII nr. 405.

Quae cum litteris Ludovici imperatoris a. 1331. April. 7. datis ('Regesten Ludwigs' p. 79 nr. 1279) concordant, typis minoribus excudi fecimus.

Wir Karl von Gotis gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des reichs 25 und künig ze Peheim tûn kûnt allen den, di disen brief sehen oder hörnt lesen, daz wir angesehen haben den gebrechen und schaden, der uns und dem reiche teglich geschicht an unsern und dez reichs welden bei Nürnberg gelegen, und wanne wir den selben schaden erkennen von künftlicher underweisung, so geb(en) wir von unserm küniglichem gewalt . . den burgern vom rat der stat ze Nürnberg, unsern liben getriwen, durch hegünge 30 und hayünge der selben welde di hernachgeschriben reht und gesezte zû einem ewigen rehten:

(1) Des ersten, daz alle amptleute, forster und zeidler auf beiden welden ietwedertalbe der Pegnitz, wenne man di vordert von des rates wegen ze Nürnberg, alle jar zû einem mal sülen komen 35 daz dem reiche und der stat güt und nütze sei an den wälden, und sülen auch rügen bei dem selben eide, waz den egenanten wälden schedlich sei.

(2) Ez sol auch ie ain vorster auf seiner vorsthûbe sitzen und niht mer, und ensol niht geteilt werden, und derselbe vorster sol auch pfenden in derselben vorsthûbe, und anders nindert; nnd wer 40 anders pfendet, danne der auf der vorsthûbe sitzt, daz soll man für einen raub haben.

(3) Ez sülen auch die amptlute, vorster und ander ir dyner niemant weder verkanffen noch erlauben, dhein holtz von beiden welden ze füren, danne den, di daz von alter genozzen haben und di reht dar ein haben.

(4) Auch sülen di obersten vorstmeister sitzen mit ir selbes leiben ze Nürnberg in der stat, wolten si aber auzzerthalb der stat sitzen, so sülen si kayn reht haben an den wälden und über di 45 vorster, untz daz si sedelhaft werden in der stat.

(5) Auch sol dhein amptman noch vorster uber di welde kayn sein hûb noch reht, di si in den welden haben, mit nihte verkaufen, weder edlen mannen noch rittern, wanne ez dem reiche und der stat schedlich an den welden ist.

(6) Und wöllen auch, wy di welde dez jares von den burgern besetzen werden, daz dieselben gesetzte die amptlute, vorster und zeidler der welde oder wer zû den wälden gehôrt,* stet halten sûlen. und überfüren si daz und wolten sein niht gehorsam sein, an welchen artikeln daz wer, di vorgeschriben stend(en) oder di man noch durch nûtz dar auf setzte, so sol und mag ein rihter und die burger der stat ze Nürnberg von unsern und des reichs wegen straffen dieselben, di daz überfüren, an leibe und an gût, nach dem als si dunket, daz si verworeht haben.

(7) Auch enpfelhen wir di purch in dem walde gelegen, die Prunne genant ist, di uns und daz reiche angehôrt, den vorgenanten unsern burgern ze Nürnberg in aller der weise und maynûng und mit allen dem rehten, als wir in unser purch und tûrn ob Nürnberg gelegen enpfolhen haben, in da mit ze warten, als di brif sagen und lauten, di wir in dar über geben haben¹.

Und dez zu einem ewigen urkûnde und stetighait geben wir in disen brif versigelten mit unserm kûniglichen insigel daz dar an hangt.

Der geben ist ze Nürnberg von der hende des erbern Welislabs tûmherren der kirchen ze Prage und ze Wisscherade, unsers kûniglichen hofes oberstem schreiber, von wegen des hohwirdigen Gerlachs ertzpischofs ze Meintze, unsers und des reichs in Teutzschen landen ertzkanzlers, nach Kristes gebûrt driuzenhundert jare und in dem syben und virzigstem jare, an dem nehsten freitag nach Aller heiligen tag, unserr reiche in dem andern jare.

299. *Scriptum quartum.* — *Nov. 12.*

Originale ibidem 'fasc. 373'. In plica legitur: R. De notitia in verso olim scripta nunc erasa cf. supra p. 350 n. 3. Pendet sigillum ut supra. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 424.

Cf. litteras Ludovici regis a. 1337. Feb. 8. datas ('Regesten Ludwigs' p. 113 nr. 1817).

Wir Karl von Gotis gnaden Rômischer kûnig ze allen zeiten merer des reichs und kûnig ze Peheim tûn kûnt allen den, di disen brif schent oder hôrent lesen. daz wir angesehen haben den schaden und gebrechen unserr und des reichs welde bei Nürnberg gelegen beiderseit der Pegnitz, wanne wir di geren ze hegen und ze hayen uns und dem reich und allen den, di reht dar zû haben, durch kûnftigen nûtz, und dar ûmb, daz di welde fürbaz mer unverderbt beleiben und gehayen und gehegt werden, wöllen wir und gebyeten vestiglich bei unsern und des reichs hulden, daz niemant fürbaz kayn flemische schaf dar ein treiben sol noch haizzen treiben one alles geverde, und gebyten auch bei unsern und des reichs hulden unsern liben getriwen . . dem schultheiz, . . den burgern vom rat, . . dem Waltstromair, . . dem Vorstmaister ze Nürnberg und allen unsern amptleuten der welde, wye die genant sein, und ir itzlichem besunder, daz si di welde heyen, hegen und schirmen mit gantzen trewen und auch wern mit ernst und mit vleizze, daz iemant fürbaz dhein flemische schaf dar ein treibe. Wer auch der wâr, der ditze unser gebot überfüre und schaf in di welde tribe oder hieze treiben, wollen wir, daz man dem di schaf nemen sol, und dar zû sol er vervallen sein zweinzig pfunt goldes, halbes uns und unserr kamern und des andern halbeteiles . . den burgern der stat ze Nürnberg, di auch di pûzze vordern und dar nach clagen von unser, des reiches und irn wegen sûllen und mûgen fürbaz ewiglich(en). Und des zû einem waren urkûnde geben wir in disen brif versigelt mit unserm kûniglichen insigel daz daran hangt.

1) *Infra nr. 303.*

Der geben ist zû Nûrnberg von der hende des ersamen Welislabes tûmherren ze Prag und ze Wisscherade der kirchen, unsers kûniglichen hofs obersten schreibers, von wegen des hohwirdigen Gerlachs ertzpisc-hofs ze Meintze, unser und des reichs in Teutzschen landcn ertzkanzlers, nach Kristes gebûrt driûzenhundert jar und in dem 5 syben und vîrzigstem jarc, an dem nechsten mantag nach sant Marteins tag, unserr reiche in dem andern jare.

300. 301. SCRIPTA PRO CONRADO WALTSTROMER.

300. *Infeudatio forestarii. — Oct. 31.*

Originale (or.) *ibidem* 'fasc. 377'. *Descriptis* R. Salomon. *In plica legitur*: R.
10 *Pendet sigillum maiestatis laesum filis sericis blavi viridisque coloris. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 391.

Cf. litteras Ludovici imperatoris a. 1334. April. 5. et 1343. Oct. 13. datas ('*Regesten Ludwigs*' p. 100 nr. 1607 et p. 148 nr. 2359).

Wir . . Karel von Gotes gnaden Romischer chûnik ze allen zeiten merer des reichs
15 und kûnich ze Beheim verjehen und bekennen offenlichen an disem brief, daz wir unserm liben getrewen Chûnr(at)^a dem jungen Waltstromejr und seinen erben haben verlihen ze rehtem lehen und verleihen im mit disem gegenwûrtigen brief daz vorst-
maister ampt uber unsern und des reichs vorst ze Nûremberg und swaz dor zû gehôrt,
daz er und sein vordern von uns und unsern vordern an dem reich mangedw jar her ze
20 lehen haben braht und gehabt, und bestetigen im und seinen erben auch von unserm
kuniglichem gewalt alle di reht, di er und sein altvordern zû dem vorgeschriben vorst
und vorstmaister ampt haben und dor zû gehoren, ze rihten und entrihten, ze setzen
und entsetzen, alz ez sein vordern an in her bracht haben, und bestetigen im auch vom
unserm kunichlichen gewalt alle di brief, di er und sein vordern von caysern, von
25 kunigen und vom reich untz her und alz siz herbraht haben geleicher weis, als si ge-
schriben sten von wort ze worte, reht sam si hie gegenwurtlichlichen geschriben stunden.
Wir haben auch dem obgenante(m) Chunr(at) dem jungen Waltstromejr di gnad getan,
ob der selbe junge Chunr(at) Waltstromejr abginge und niht sûn liezz, so mûgen des
selben Chunr(ates) des jungen Waltstromejrs thôter oder enenklein daz reht haben zû
30 dem vogen(antem) lehen des vorstampts geleicher weis, alz si man wern. Wir haben
im auch di gnad getan, ob Chunr(at) der junge Waltstromejr on erben verfür und niht
erben liezz weder thoter noch enenklein, so mûgen seiner swester kinde und Katherein
Heinr(iches) des Pfintzinges wirtin kinde erben, ez sein sûn oder thôter, und daz reht
haben zû den vorgeschriben lehen geleicher weis, als Chunr(at) der junge Waltstromejr
35 und sein erben di her braht und gehabt haben. Des ze urkund geben wir disen
brif versigelten mit unserm kunichlichem insigel daz dor an hanget.

Der geben ist ze Nuremberch an Aller heiligen abent, do man zalt von Gotz
gebûrtt drwtzehenhundert jar und dor nach in dem siben und virtzigstem jar, in dem
andern jar unser reiche.

301. *Donatio eidem facta. — Nov. 13.*

Originale (or.) *in archivo civitatis Norimbergensis. Descriptis* E. Mummenhoff. *In*
plica legitur: R; *infra textum*: g. *Pendet sigilli maiestatis fragmentum filis sericis blavi*
viridisque coloris. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 426.

45 300. ^a) Chûmr. or.

Has litteras magna ex parte litteras Ludovici imperatoris 1337. Feb. 8. datas ('Regesten Ludwigs' p. 113 nr. 1816) repetere demonstrat Lochner, 'Geschichte der Reichsstadt Nürnberg zur Zeit Karls IV.' (1873) p. 54 sq.

Wir . . Karel von Gotes gnaden Romyscher kunig ze allen zeiten merer des reichs und kunig ze Peheim verjehen offenlichen mit disem brif allen den, die in sehent oder hõrent lesen, daz wir haben an gesehen solich dinst, die uns und dem reiche unser liber getrewer Chûnrat der Waltstromejr, unser und des reichs vorstmaister ze Nuremberg, getan hat und noch teglich tût, und haben im und seinen erben von unserm kûniclichem gewalt geben und verlihen und verleihen im mit disem gegenwertigem brief den graben und die weyerstete obendig der purger weyer genant auf und auf biz an den nelhsten fûrt underthhalb des Spilpûhels, also daz er und sein erben, ez sein sûn oder tôhter, den selben graben und weyerstete mit weren und mit wazzern bevahen mûgen, wî hoche und wî weit si wollen und als weit ie daz wazzer do von gestemmen mage; und tûn im und seinen erben auch von unserm kûniclichem gewalt deu gnade, daz si an die vorge(n)anten weyer und weyerstete mûgen machen mûl und mûlheuser und hofrait als weit, als si ir dor zû bedürffen, und auch daz die selb mûel fûrbaz immer ewielichen emûle^a sullen sein mit allem rehten, unt^b auch, daz er und sein vorge(n)ant erben den selben podem und die weyerstete haben und nyezen sullen mit sampt den mûlen und mûlsteten und swaz dor zû gehõrt mit allen nûtzzen und rehten ewielichen. Wir wollen und gebiten auch vestielichen bey unsern und des reichs hulden allen unsern und des reichs getrewen, daz si dem obgen(antem) Chunrat dem Waltstromejr und seinen erben an den vorge(n)anten graben und weyersteten und mûlen und mûlheusern und hofrait und swaz dor zû gehõrt, furbaz niht irren noch hindern noch besuern mit dheynerlay sachen. Swer aber in dise unser gnade ubervert, der selbe ist vervallen. oder wer daz schiket mit rat oder mit tat, als oft er daz ubervert, zway pfunt goldes, und alle die weil man in den schaden des ubervarens niht auz geriht hat gentzlichen und gar, so ist man vervallen ie von dem tag zwai pfunt goldes, die halb in unser und des reichs kammern gehõren und halb dem egen(antem) Chunrat dem Waltstromejr, unserm vorstmaister, und seinen erben. an den ubervarn ist, die wir auch und unser nachkomen unwendieleichen haben und nemen wollen von den, di der pen und der pûzze vervallen sint. Und dor uber ze urkunde geben wir disen brief versigelten mit unserm kûniclichem insigel daz dor an hanget.

Geben ze Nurenberg an dem erigtag nach sand Merteins tag, do man zalt von Kristes gebürt driutzzenhundert jar und dor nach in dem sibem und virtzzigstem jar, in dem andern jar unserr reiche.

302—311. PRIVILEGIA PRO CIVITATE.

Originalia in archivo generali regni Bavarici. Descripsit vel contulit R. Salomon. In omnibus sigillum maiestatis pendet filis sericis rubri viridisque coloris.

302. *Confirmatio privilegiorum generalis. — Nov. 2.*

Originale in archivo supradicto 'Nürnberg Reichsstadt Urk. fasc. 297'. In plica 40 legitur: R. — Extr. Lochner l. c. p. 2. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 397.

Wir Karel von Gots gnaden Rômischer kûnig ze allen zeiten merer des reichs und kûnig ze Peheim tûn kûnt allen den, di disen brif sehent oder hõrent lesen, daz

301. a) . . E mûle or. b) vt or.

wir angesehen haben getrewen, willigen und steten dinst, den unser liben getrewen . . di burger vom rat und . . di gemain der stat ze Nürnberg einer seligen gedechtnüzze unsern vorfaren keysern und künigen von Rom und bei namen dem durchlwtigstem fürsten etzwenne keyser Heinrich, unserm liben eltern vater, und dem reiche und auch
 5 uns ofte mit grozzem sunderlichem vleizze willichlich und unverdrözzenlich getan haben und noch tun süllen und mügen, und dar ümb wöllen wir si bedenken, als daz wol zimliche ist, mit sunderlichen unsern küniglichen gnaden, auf die rede, als wir si stet und getrewe ietzünt fünden haben, daz wir si destter bereiter zü unserm und dez reichs dinst machen und si destt baz ze dinste gereizet werden, wanne si an uns und dem
 10 reiche grözzer gnade enpfänden. Dez bestetigen wir in und allen irn nachkomen alle gnade, freyhait, reht, gewonhait und gesetze, welcherlay di sein, di si herbracht haben von alter von günste und von gnaden beide keysern und künigen, unsern vorfarn, und sunderlichen kayser Heinrichen, dem vorgen(antem) unserm liben eltern vater, und auch von andern fürsten, herren und steten, wye di genant sein mit sunderlichen namen, in
 15 aller der maynüng, rehten und pünden von worte ze worten, als di brif und hantfesten sagen und lauten, di si dar über empfangen haben, geleicher weise, als aller der brif bedeutüzze in aller irr gestalt in disem brif geschriben stünden; und vernewen in alleu di reht, gnaden, freyheit, gewonhait und gesetze, di si mit den selben brifen beweisen, und erfüllen in von sunderlichen gnaden und von rehter gewizzen, obe ihtes
 20 gebrechen in unsern vorfarn kayser und künige oder anderr herren und stete brifen wer, und wöllen daz und gebyten und setzen von unsern küniglichen macht, daz di selben gnaden, reht, freyheit, gewonhait und gesetze ewiglich und unzerbröchenliche süllen weren, sten und beleiben one allez widersprechen aller lÿwte. Mit urkunde dises brifes ze einer ewigen bestetighait versigelt mit unserm küniglichem insigel daz daran hangt.

25 Der geben ist ze Nürnberg von der hende des erbern Welislabs tûmherren der kirchen ze Prage und ze Wisscherade, unsers küniglichen hofes oberstem schreiber, von wegen des hohwirdigen Gerlachs ertzepischofs ze Meintze, unser und des reichs in Teutzschen landen ertzkanzlers, nach Kristes gebürt drwzenhundert jare und in dem syben und virzigstem jare, an dem nehsten freytag nach Aller heiligen tag, unsern reiche in dem andern jare.

30 303. *Privilegium de servitio militari et de castro tempore vacantis imperii gubernando.* — Nov. 2.

Originale ibidem. In plica scriptum est: R.

Reg. imp. VIII nr. 398.

35 *Ad cap. 2 cf. privilegia imperatorum Heinrichi d. d. 1313. Jun. 11. cap. 8 (supra tom. IV nr. 999) et Ludovici d. d. 1341. Mai. 30. ('Regesten Ludwigs' p. 136 nr. 2164).*

Wir Karel von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des reichs und künig ze Beheim tûn künt allen den, di disen brif sehent, hörnt oder lesent, daz wir angesehen haben getrewen, willigen und steten dinst, den unser liben getrewen . . di burger vom rat und . . di gemain der stat ze Nürnberg einer seligen gedechtnüzze
 40 unsern vorfarn kaysern und künigen von Rom und bei namen dem durchlwtigstem fürsten etzwenne kayser Heinrich, unserm liben eltern vater, und dem reiche und auch uns ofte mit grozzem sunderlichem vleizze williglich und unverdrözzenlich getan haben und noch tûn sullen und mügen, und darümb wöllen wir si bedenken, als daz wol zimlich ist, mit unsern sunderlichen küniglichen gnaden uf di rede, als wir si stet und
 45 getrewe ietzunt funden haben, daz wir si destter bereiter zu unserm und dez reichs dinst machen und si destt baz zü dinst geraizet werden, wanne si an uns und dem reich grozzer gnade empfinden.

(1) Dez tûn wir in die gnade, daz wir si durch dheynerlay sachen dheins dinsts mit ir selbes leib ze tûn anmûten sûllen noch enwôllen wider irn willen danne als verre, daz si über nacht wider heim kûmen mûgen.

(2) Und wôllen ouch, daz di pûrch mit dem mitteln turn, der dar inne gelegen ist, von der stat mit nihte gesundert werde, also bescheidenliche: wer amptman und 5 pfleger von unsern und des reiches wegen auf der purch sey, der sol gelûben und geheizen, dem rat der stat ze Nûrnberg da mit ze wartten, also wenne ein kayser oder ein kûnik niht enwer, daz unser burger ze Nûrnberg einem kûnftigen keyser oder kûnige da mit warten sûllen und mûgen. Und wer, daz der amptman oder pfleger do wider tete, so geb(en) wir unsern burgern den gewalt und di laube, daz si di selben veste und tûrn 10 begeweltigen und betwingen sûllen, wy si mûgen, auf die rede, daz si ir trewe und ir ere gegen einen kûnftigen kûnigen und dem reiche behalten und bewaren. Und waz si dar under tûn, daz sol in sten one allen fare und pen und auch pûzze gegen dem reiche.

Mit urkunde diez brifes zu einer ewigen bestetighait versigelt mit unserm kûnig- 15 lichen insigel daz dar an hanget.

Der geben ist ze Nûrnberg von der hende dez erbern Welislabs tûmherren der kirchen ze Prag und ze Wisscherade, unsers kûniglichen hofes oberstem schreiber, von wegen dez hochwirdigen Gerlachs ertzepiscofs ze Meintze, unsers und dez reichs in Teutzschen landen ertzekantzers, nach Gots gebûrt drûzenhundert jare und in dem 20 syben und virzigstem jare, an dem nehsten freytag nach Aller heiligen tag, unserr reiche in dem andern jare.

304. *Privilegium de bonis civium non pignorandis.* — Nov. 2.

Originale ibidem. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 399.

Textum qui extat in 'Historia Norimbergensi diplomatica' p. 324 translationem recentiorem esse comparando facile intelliges. — Confirmantur his litteris litterae Ludovici imperatoris 1341. Mai. 30. datae ('Regesten Ludwigs' p. 136 nr. 2166); cf. Lochner l. c. p. 2.

Wir Karl von Gotes gnaden Rômischer kûnig ze allen zeiten merer des reichs und kûnig zû Peheim tûn kûnt allen den, di disen brif sehent oder hôrent lesen: Wanne 30 wir di stat ze Nûrnberg ûmb sunderlichen getrewen dinst, den si uns und dem reiche vor andern steten vleizzigliche hat erzaigt, pillich bedenken mit sunderlichen gnaden, dar ûmb wôllen wir, daz di burger der selben unserr stat ze Nûrnberg und allez ir gût da mit beguadet und befreyet sei, daz si für uns noch für das reiche nimmer von uns noch von unsern nachkomen Rômischen keysern und kûnigen ûmb dheynerlay sache 35 iemants pfante sûln werden. Wer aber, daz wir oder unser nachkomen iemant von vergezzenhait oder von irrsal wider diser gnade dheynerlay brif geben und si dar an niht auznemen, ob si dar ûmb mit der brif gewalt oder ane brif gepfendet oder beschedigt wûrden, daz sûlen si niht für ein pfandûng sunder für einen raube haben, und sûlen und mûgen dar nach geclagen als ûmb einen raube. Und dar an sûln in unser brif 40 und hantfeste, ob wir oder unser nachkomen di iemant dar uber geben, dheynen schaden bringen. Mit urkunde dises briefes zû einer ewigen bestetigchait versigelt mit unserm kûniglichen insigel daz dar an hangt.

Der geben ist ze Nûrnberg von der hende des erbern Welislabs tûmherren der kirchen ze Prage und ze Wisscherad, unsers kûniglichen hofes oberstem schriber, von 45 wegen des hohwirdigen Gerlaches ertzepiscofs ze Meintze, unser und dez reiches in

Teutzschen landen ertzkanzlers, nach Kristes gebürt drwzenhundert jare und in dem syben und virzigstem jare, an dem nehsten frytag nach Aller heiligen tag, unserr reiche in dem andern jare.

305. *Privilegium de securitate in bellis privatorum.* — Nov. 2.

5 *Originale ibidem 'fasc. 343'. In plica legitur: R. In verso manus coaeva scripsit: P[rim]a, quod postea fere crasum est; cf. supra p. 350 n. 3. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 402.

Wir Karel von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des reichs und künig ze Peheim tûn kûnt allen den, di disen brif sehent oder hörnt lesen: Wanne wir
10 von der wirdigkeit, zû der uns Got von seinen gnaden geruffet hat, pflichtig sein ze trahten und ze denken auf fride und gemach aller der, di under uns und dem reiche gesezzen sein, und bei namen auf der gmache und seligheit, di wir uns und dem reiche geneiget finden haben mit sunderlichem dinst, dar ûmb wanne wir von unsern liben getrewen burgern unser und des reichs stat ze Nûrnberg, der clag wir verhort und ver-
15 nomen haben, genzlich unterweiset und berihtig sein, daz si von krig, aufleufen und urleugen etlicher herren und lûte in grozzen schaden komen und gevallen sein, auf die bescheidenhait, daz wir sûlchen schaden und ir und unserr stat verderbnûzze understen, so wôllen wir und gebiten, daz welch fürsten, herren oder ander lûte mit ainander krigten, ûmb welcherlay sache daz wer, und daz der krig daz reiche niht angîng, den
20 selben krig sûlen di selben fürsten, herren oder ander lûte, wye di genant sein oder wer si sein, under in selbe also enden, daz unsern burgern von Nûrnberg und allen ander lûten, di der selbe krig niht anget, und irm gût dhein schade da von erste. Wer aber, daz unser burger oder ander lûte von den selben krigten beschedigt wûrden an leib oder an gût, so wôllen wir, daz man di selben getat für einen raub habe; und
25 ob di geschiht ze clag kûmt, daz man dar ûmb rihten sol und mage, als ûmb ein missetat und ainen raube, nach dem als di getat und di geschiht ist. Mit urkûnde dises brifs zû einer ewigen bestetighait versigelt mit unserm kûniglichem insigel daz dar an hangt.

Der geben ist ze Nûrnberg von der hende dez erbern Welislabs tûmherren der
30 kirchen ze Prage und ze Wisscherade, unsers kuniglichen hofes oberstem schreiber, von wegen des hohwirdigen Gerlachs ertzepischofes ze Meintze, unsers und des reichs in Teutzschen landen ertzkanzlers, nach Kristus gebürt drwzenhundert jar und in dem siben und virzigstem jare, an dem nehsten freitag nach Aller heiligen tage, unserr reiche in dem andern jare.

306. 307. PRIVILEGIA DE IUDICIIS.

306. *Emunitas ab iudiciis extraneis.* — Nov. 2.

*Originale ibidem 'fasc. 308'. In plica legitur: R. De notitia olim in verso scripta nunc erasa cf. supra p. 350 n. 3; manus saec. XV. haec scripsit: Anno Domini millesimo quadringentesimo quadragesimoquinto, am mittwoch nach Lucie, umb vesperzeit, ward
40 disz privilegium fûrgezogen^a wider das lantgericht des burggrafthums zu Nuremberg in den sachen, so her Johann Hertlin pfarrer zu Grossenhaszlach und Jörg von Seckendorf zu Korinburg wider die von Nuremberg furgenomen haben am lantgericht daselbs, die sind geschehen zu Nuremberg in Hailsprunner hof in der vordern stuben. Dabei sind*

306. ^a) *sequitur* und verlesen *postea deletum.*

gewesen die erbern vesten Pauls von Streitperg, Anthoni von Seckendorf etc. darzu gebeten gezeugen. Leonardus Erngrosz notar. publ. sst. — *Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 403.

Cf. privilegia imperatorum Heinrichi d. d. 1313. Iun. 11. cap. 6 (supra tom. IV nr. 999) et Ludovici d. d. 1331. April. 7. ('Regesten Ludwigs' p. 79 nr. 1278), 1332. 5 Mart. 8. (ibid. p. 88 nr. 1430).

Wir Karel von Gotis gnaden Römischer künik ze allen zeiten merer des reichs und künig zû Peheim tûn künfte allen den, di disen brif sehent oder hörnt lesen, daz wir angesehen haben getrewen, willigen und steten dinst, den unser liben getrewen . . di burger vom rat und . . di gemein der stat ze Nûrnberg einer seligen gedechnûzze 10 unsern vorfarn keysern und künigen von Rom und bei namen dem durchlûchtigstem fürsten ezwenne kayser Heinrich, unserm liben eltern vater, und dem reiche und auch uns ofte mit grozzem sunderlichem vleizze williclich und unverdrôzzenlichen getan haben und noch tûn sullen und mûgen; und dar umb wôllen wir si bedenken, als daz wol zimlich ist, mit sunderlichen unsern küniglichen gnaden uf di rede, als wir si stet und 15 getrewe itzûnt fûnden haben, daz wir si destter beraiter zû unserm und des reichs dinst machen und si destt baz ze dinst geraitzet werden, wanne si an uns und dem reiche grôzzer gnade enpfinden. Wanne si gefreyet sein und in gnade geschehen ist von unsern vorfarn einer seligen gedechnizze keysern und künigen, daz man weder si. ir hûbner noch ir gût umb werltlich sache mindert beclagen sol danne vor irm schult- 20 heizzen der stat ze Nûrnberg, den si haben von unsern und des reichs wegen, und in di selben gnaden, freyheit und reht wider irr brief sag und laute ofte uberfarn sein und bekrenkt an manger stat und sunderlichen von . . den vitztûmen, amptlûwten und richtern in den hertzogtûmen zû Bairn, dez hab(en) wir angesehen ir gebrechen und wôllen si behalten bei freyheiten und gnaden. Dez gebyten wir vestigelichen bei unsern 25 und des reiches hulden allen pischofen, fursten, herren, vitztûmen, amptlûwten und richtern, wye di genant sein, daz si die vorgebant unser burger, ir hûbner und ir gut vor in niht lazzen beclagen und auch niht urteil über si lazzen sprechen und alle ir clager weisen an den egenanten ir schulth(eizzen), reht vor im ze tûn und ze nemen umb alle werltliche sache, welcherley di sein. kayn auzzenemen. Und welcher fürste, herre, 30 vitztûme, amptman oder rihter wider ditz gegenwertigen unser gebot in daz uberfür und urteil über si, ir lûwte und ir gût liezze vor im sprechen. di selben urteil und clag sullen den vorgebant unsern burgern, ir hûbnern und irm gût niht schaden und sol niht kreften haben. Und dar über sol der rihter, der der selben urteil getar gestaten, und di scheppfen, di dar über urteil sprechen. und ouch der da clagt. ir ietwederr 35 vervallen sein ezweinzig pfunt goldes, daz halbteil unserr cammern und daz ander halbteil dem sein gût und sein hûbner also beclagt werdent. Mit urkunde dises brifes zû einer ewigen bestetigheit versigelt mit unserm küniglichem insigel daz dar an hangt.

Der geben ist ze Nûrnberg von der hende des erbern Welislabs tûmherren der kirchen ze Prag und ze Wisscherade, unsers küniglichen hofes oberstem schreiber, von 40 wegen dez hohwirdigen Gerlachs ertzepischofs ze Meintze, unsers und des reichs in Teutzschen landen ertzekantlers, nach Kristes gebûrt dr̄v̄czehenhundert jare und in dem syben und virzigstem jare, an dem nehsten freytag nach Aller heiligen tag, unsrer reiche in dem andern jare.

307. *Privilegium de non evocando.* — Nov. 4.

Originale (or.) *ibidem.* In *plica legitur*: R. De *notitia in verso olim scripta nunc erasa* cf. *supra* p. 350 n. 3. — *Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 410.

5 *Quae cum privilegio Ludovici regis 1315. Ian. 5. dato* ('*Regesten Ludwigs*' p. 4 nr. 56) *concordant, typis minoribus excudi fecimus.*

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Notificamus universis, quod inter sollicitudines nostras illam non minimam reputamus, ut hiis, qui studiosius et ardentiori devotione se nostris et imperii serviciis submiserunt, nostra regalis
10 benignitas uberius provideat de quietis et indemnitate comodo, presertim cum in ipsorum pace quiescamur et prosperemur salute. Hinc est, quod prudentes viros universos et singulos cives in Nürnberg, fideles nostros dilectos, propter suorum prerogativam meritorum, qua^a ad imperii servicia pleno studio pre ceteris haecenus claruerunt et rutilant fervencius, respicere gratis condignis et oportunis favoribus^b intendentes ipsis ad instar clare memorie divorum imperatorum et Romanorum regum,
15 illustrium predecessorum nostrorum, indulgendum duximus et favorabiliter indulgemus, quod nec ad curie nostre nec ad cuiuscumque alterius iudicis in causis* civilibus examen vel iudicium extra civitatem Nürnbergensem) super quibuscumque rebus et questionibus trahi debeant et quomodolibet evocari, quam diu sunt vel esse volunt parati stare iuri in ipsa civitate coram sculteto nostro ibidem de se querelantibus ac facere et recipere coram sculteto predicto, quod ius et iustitia dictaverint secundum sententiam
20 scabinorum ibidem, et ipse scultetus ibidem in reddendo iustitiam querelantibus contra singulos vel universos cives predictos non sit negligens et remissus. Quod qui secus facere presumpserit, indignationem nostram et penam quinquaginta librarum auri puri, quarum medietas camere nostre, reliqua vero passis iniuriam persolvatur, se noverit incursum.

Datum Nürnberg per manus honorabilis Welislai Pragensis et Wissegradensis
25 ecclesiarum canonici, aule nostre regie prothonotarii, vice venerabilis Gerlaci archiepiscopi Moguntini, nostri et sacri imperii per Germaniam archicancellarii, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indictione XV, secundo Non. Novembris, regnorum nostrorum anno secundo.

308. 309. PRIVILEGIA DE IURISDICTIONE CRIMINALI.

308. *Privilegium primum.* — Nov. 2.

30 *Originale* (or.) *ibidem.* In *plica legitur*: R. — *Extr. Lochner l. e. p. 2.* — *Ineditum.*
Reg. imp. VIII nr. 400.

Quae cum litteris Ludovici imperatoris 1340. Iul. 1. datis ('*Regesten Ludwigs*' p. 130 nr. 2084) *concordant, typis minoribus excudi fecimus.* Cf. *etiam eiusdem litteras d. d.*
35 *1320. Ian. 24* ('*Regesten Ludwigs*' p. 22 nr. 382).

Wir^a Karel von Gotes gnaden Römischer chünig ze allen ziten merer des reiches und chünig ze Beheim verjehen und tün chunt offenlich an disem brief allen den, die in sehen oder hören lesen, daz wir angesehen haben so getan dinst, als uns und dem reiche die purger von Nürnberg, unser lieben getrewen, getan haben und noch tuen mügen, und haben in die gnade getan
40 und daz reht gegeben von unserm chünchlichem gwalt, daz si ainen ieglichen schedlichen menschen, der in ir und des reiches vanchnusse ze Nürnberg chomet mit bösen leymunde, uberchomen mügen und

307. ^a) quo or.; *correximus secundum litt. Lud.*

^b) item *correximus*; favorabilibus or.

308. ^a) Wir or.

den leib angewinnen mügen, also bescheidenlichen, daz* rat und schepfen oder dem merern teil under in dunchet auf ir ayde, daz der leumunde so starck auf in gegangen sei, daz man billicher rihte über sinen leip, danne man ez laz, und daz er da mit den leip verlorn habe. Wir haben in auch sündlichen die gnade getan und daz reht gegeben von unserm chüniglichem gwalt, daz die vorgeanteten unser purger des rates und die schepfen ze Nürenberch oder der merer teil under inen vollen gwalt haben, ainem ieglichem^b 5 iren^c purger oder sein chint oder seinen freunt oder sinen knecht, daz si ervaren und endelichen inne werden, daz er so ungeraten sei, daz si des dunchet, daz er von siner ungeratenheit pezzet tode sei danne lebendige, daz si den, der in der stat und in dem gerihte ze Nürenberch gesezzen ist, wol urteilen mügen in ainen thurn ze puezzen, dar nach und er verworht hat, oder in ainen sack ze stozzen und in dem wazzer ze tode ertrenchen oder ainen andern tod an ze legen, dar nach und si ze rat 10 werden. Und des ze ainem waren urchünde, daz in dise vorgeschriben gnade stet und gantz beliben, geben wir in disen gegenwertigen brief besigelten mit unserm chüniglichem insigel daz dar an hanget.

Der geben ist ze Nürenberch an Aller sele tag, do man zalt von Cristes gepurde drintzehenhundert jar und dar nach in dem sibem und virtzigstem jar, in dem andern 15 jar unsrer reiche.

309. *Privilegium alterum.* — Nov. 12.

Originale ibidem.

Reg. imp. VIII nr. 422.

Heinrici et Ludovici imperatorum privilegia, quibus singula capitula harum litterarum nituntur, in annotationibus citavimus. — Cf. etiam Lochner l. c. p. 4. 20

Wir Karl von Gotes gnaden Romyscher künch ze allen zeiten merer dez reychs und künk zu Beheim verjehen¹ offenlich an disem brif allen den, di in sehen oder hören lesen, daz wir angesehen haben mangerlay kummer und gebrechen, di uns unser lieb getrewe, di burger vom rat ze Nürenberg, fürgelegt haben, von mangerlay missetat, di bei in und umb si geschehen sint und ie langer ie mer geschehen möhten, ob 25 daz wer, daz wir in niht begegerten; und darumb haben wir den selben unsern burgern vom rat und der gemaine der vorgeanteten) unserr stat ze Nürnberg durch merung bezzers frides und gemachs, des wir allen unsern und des reychs steten und getrewen von unsern künkleichen trewen schuldig sein ze scheppfen und ze brüfen, ze aller zeit di gnad getan und verlihen, di hernach geschriben sten, zu einem rehten ewiglichen: 30

(1) Des² ersten, ob ein burger von Nürnberg sein leben verwörht, von welherlay missetat daz wer, und daz über seinen leib gerihet würde mit dem rehten, dez selben erben sullen fürbaz dheimen schaden dulden an irm gut von dem rihter umb di sache, darumb man im daz leben angewünnen hat. Tet aber ein burger ein missetat, damit er daz leben verworht het, und davon entwiche, daz uber in niht gerihet würde, so sullen 35 sein gelter, den er gelten sol, an des selben gut sten mit ir gült, als verre daz in vergolten werde, und doran sol si der rihter niht hindern, on alle geverde.

(2) Auch³ wollen wir durch merung des frides, daz kain morder, der einen mörtlichen und verlichen mort begangen hat, und daz küntlich und gewizzen ist dem merern teil rats und der schepffen, der sol dheimer freyung geniezzen, weder zu sant 40 Gyligen, zu dem Teutschen Haus, noch auf der burch, noch an keiner stat; wanne ob er da hin fluhe, so mügen in der schulth(eiz) und die burger auz der freyung nemen on alle büz und pen, darumb si gen uns, dem reych und gen allen lwten vervallen mohten.

(3) Wir⁴ geben auch den gewalt und daz reht, daz unser schulth(eiz) ze Nürnberg auf unser und dez reychs strazze beleiten und beschirmen sol und mag alle, die darauf 45

308. ^{b)} m *in loco raso or.* ^{c)} *in loco raso or.*

1) *Ad sequentia cf. 'Regesten Ludwigs' p. 79 nr. 1278.* 2) *Cf. ibid.* 3) *Cf. ibid. et p. 136 nr. 2165.* 4) *Cf. Böhmer, 'Regesten 1246—1313' p. 309 nr. 548.*

reiten, wandeln oder gen, on aller herren widerrede; und wa unser schulth(eiz) schedlicher lwtc, rauber oder preenner gewar wirt, den sol er und mag in nachvolgen von unserr und dez reychs wegen, und sol di halten und benöten mit gewalt oder wi er mag, ob er sie begreiffet, daz den, di si beschedigt haben an leib oder an güt, und sunder dem lande recht von im geschehe nach der stat recht, und mag ouch di gen Nürnberg führen on alle hinderung, und darumb sol der selbe unser schulth(eiz) und burger von niemand veintschaft haben, er sei furste, herre, ritter oder knecht, in der lande oder vesten si di angreifen.

(4) Und¹ wer auch, ob schedlich lwtc auf einer veste begriffen würden und verbotten von unser und des reychs und von irn wegen, so sol der, dez di veste ist, in di schedlichen lwt antwürten; tet er dez niht, so sol der rihter und di stat dez schadens zu dem, dez di veste ist, und zu der vest warten gleicher wise, als zu den selben schedlichen lwten, di in der vest sein.

(5) Wir wöllen¹ auch, wer der ist, der einem drot ze prennen und niht rehtes von im nemen wil, und wer dez verlich bot ist und darumb begriffen wirt, daz man über di rihten sol gleicher wise, als ob si den prant getan heten. Und wer auch di selben mortpreenner wizzentlich beherbergt, etzet oder trenket, und di darumb begriffen werden, über di sol man auch rihten als über den mortpreenner durch recht.

(6) Auch wollen wir, wer der man ist, er sei ein gastgebe oder wi er genant ist, dem sein gast oder ein ander erberger man, der im gelaubt und getrawet, sein gut in trewen und in trewes hant enpfilhet und ze behalten gibt, und daz der selb man, wirt oder gastgebe daz gut, daz im also enpfolhen ist, enpfürt und enpfremdet wider seinen willen, zu dem selben manne, wirt und gastgeben sol man rihten, ob er begriffen wirt und ob ez ze clag kumbt, als zu einem rauber durch recht.

(7) Wir wollen ouch, daz man allez frevelichs füttern für ainen raub haben sol; und di ez auch tün, di sol man für rauber haben, und darumb sol man auch rihten, ob ez ze clag kumbt, als umb ainen raub und als zu raubern durch recht.

Und daz den vorge(n)anten . . dem schultheizen und . . den burgern der stat ze Nürnberg, unsern lieben getrewen, disw reht, freyheit und genade stet, gantz, ewigleich und zu ainem ewigen rehten fürbaz beleib, des geben wir in disen brif mit gantzer gewizzen, versigelt mit unserm künkleichen insigel daz dar an hangt.

Daz geschehen ist ze Nürnberg, von Gotz geburt drwzenhundert jar und in dem syben und vürzigstem jar, an montag nach sant Marteins tag, in dem andern jar unserr reych.

310. 311. PRIVILEGIA AD COMMERCIIUM SPECTANTIA.

310. *Privilegium primum.* — Nov. 2.

Originale ibidem 'fasc. 328'. In plica legitur: R. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 401.

Cf. privilegium Heinrici imperatoris 1313. Jun. 11. datum cap. 11 (supra tom. IV nr. 999).

Wir Karl von Gotes gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des reichs und künig ze Beheim tün künt allen den, di disen brif sehent oder hörent lesen: Wanne wir angesehen haben und in unsern gedanken vleizziglich geprüft, daz von aintrechtichait allen lwten bekümt selighait und ere und der fürst des frides niht gelobt wirt wanne

1) *Cf. 'Regesten Ludwigs' p. 79 nr. 1278.*

in fridez zeiten, auf die rede, daz wir allen gebrechen, auflauf und zweyûng, der auf gesten môcht von kauflwten ublical in unsern reichen von mangerley gesetze, di dar inne gemacht werden, so wôllen wir, gebieten und heizzen, daz unser liben und des reichs getrewen burger ze Nûrnberg aller der rehte, freyhait und gnaden sich frewen sûln, tailhaftig sein und genizzen, di unser burger ze Prage und ander in allen steten ze Beheim, ze Merhern, ze Polan und in aller unserr grafschafte zû Lutzemburch behalten und besezzen haben von reht und von gewonhait in aller weise; und bei namen wôllen wir, daz di selben unser burger von Nûrnberg ze Prage und in allen steten unserr vorgeantanten erbelande alle ir kaufmanschaft, welcherlay di sei, einem itzlichem gastte one allen fare und ane alle hindernûzze verkaufen mûgen und ander hab wider kaufen geleiche ainem burger ze Prage. Und sûllen auch allez des uberhaben sein an zôllen und andern sachen, dez si unser burger von Prag und auch auz andern steten unser vorgeantanten lande ze Nûrnberg überheben. Und daz selbe reht sûllen unser burger von Prage und von andern steten unsers erbelandes ze Nûrnberg wider haben an allen sachen nihtes auzzenemen. Mit urkunde dises brifes zû einer ewigen bestetighait versigelt mit unserm kûniglichem insigel daz dar an hangt.

Der geben ist ze Nûrnberg von der hende dez erbern Welislabs tûmherren der kirchen ze Prage und zû Wisscherade, unsers kûniglichen hofes oberstem schreiber, von wegen des hohwirdigen Gerlachs ertzpischofs ze Meintze, unser und des reichs in Teutzschen landen ertzkanzlers, nach Kristus gebûrt drwzehenhundert jare und in dem syben und virzigstem jare, an dem nehsten frytag nach Aller heiligen tag, unsern reiche in dem andern jare.

311. *Privilegium alterum.* — *Nov. 13.*

Originale ibidem. In plica legitur: R. De notitia in verso olim scripta nunc erasa cf. supra p. 350 n. 3. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 425.

Quae cum privilegio Ludovici imperatoris 1332. Sept. 12. dato ('Regesten Ludwigs' p. 93 nr. 1495; ed. 'Chroniken der deutschen Städte' I, 222) concordant, typis minoribus excudi fecimus. De nominibus civitatum cf. 'Chroniken' l. c. p. 99.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Notumfacimus^a universis, quod, quamvis regie celsitudinis circumspecta benignitas universos fideles, quibus ex Altissimi creatoris dispensacione gratuita feliciter dominatur, gratiosis intueri favoribus et piis beneficiis consolari se tanto conspiciat obnixius obligatam, quanto felicioribus auspiciis sue dicionis et magnificencie noverint imperia dilatari: illos tamen speciali quodam et dulcoroso favore prosequitur, qui continuatis fidelitatum obsequiis non solum rebus, que momentanea temporum decursione labuntur, verum etiam corporum ac personarum exhibitione devota non cessant se suaque regie maiestatis beneplacitis fideliter adaptare. Sane quia dilectorum nobis consulum, iuratorum ac universitatis civium Nurnbergen(sium), fidelium nostrorum, probitatis merita, quibus ipsi dudum approbata fidei constantia et singulari devotionis studio recolende memorie divis imperatoribus ac Romanorum regibus, predecessoribus nostris, nobis et sacro Romano imperio plaenerunt, ad benefaciendum ipsis merito nos inducunt, eapropter eisdem necnon successoribus ipsorum omnia et singula privilegia, iura, libertates, immunitates et gratias necnon bonas et approbatas consuetudines, que et quas ipsis suis meritis exigentibus divi imperatores vel predecessores nostri reges Romanorum tradiderunt et concesserunt, sicut eadem ipsis civibus rite et provide concessa sunt et tradita, et specialiter in theloneis et iuribus wlgariter 'pfuntreht' nuncupatis

311. ^a) tumfa in loco raso or.

civitatum infrascriptarum, videlicet in Verona in Uchtlande, in Switza, in Salutria, Morten, Pysantia, Hagenawe, Argentina, Saraponte, Lutura, Spira, Wormatia, Oppenheim, Moguntia, Frankenfurt, Fridberg, Weselaria, Wetpflaria, Geylenhausen, Pochparten, Heilprunne, Wimpina, Mospach, Kolentz^b, Treveri, Colonia, Aquis, Mastrie, Täuren, Hertzogenbürg^c, Lätlich, Hoya, Metza, Wirdung, Dynarit^d,
 5 Namen, Walschen Newenburg, Porta sancti Clas, ad sanctum Michahalem, Dungere, Truten, Daunspurch, Valentzin, Chamerey, Domato^e ex parte agtie^f, Perge Hengawe, Löfen, Geldenach, Bruxello, Antwerb, Nybel, Geyeps, Mechel, Filfür, Dyna, Lubeckhe, Arelblang et in regno Arel, Herbipoli, Babenberga, Egra, Chambia, Napurga, Amberga, Ratispona, et a Ratispona in aqua usque in Pataviam, Patavia, Ascha, Monaco, Novoforo, Altorf et in Hersprugga, presentis auctoritate
 10 rescripti confirmamus, innovamus et etiam comunimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre confirmacionis paginam infringere vel ei in aliquo ausu temerario contraire, sub pena centum librarum auri ab eo, qui contrafecerit, irremissibiliter exigenda, cuius medietatem nostri regalis erarii sive fisci, residuam vero iniuriam passorum usibus decernimus applicari. In quorum testimonium presentes litteras scribi et maiestatis nostre sigillo iussimus
 15 comuniri.

Datum Nürnberg anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimoseptimo, indictione XV, Ydus Novembris, regnorum nostrorum anno secundo.

312—313. SCRIPTA PRO SCULTETO.

Originalia ibidem. Descripfit vel contulit R. Salomon. In utroque sigillum maiestatis pendet loro membranaceo.
 20 tatis pendet loro membranaceo.

312. *Obligatio scultetatus. — Nov. 7.*

Originale in archivo supradicto 'Nürnberg Reichsstadt fasc. 37'. In plica legitur: R. Reg. imp. VIII nr. 419.

*Quae cum litteris Ludovici imperatoris 1339. Mart. 19. datis ('Regesten Ludwigs'
 25 p. 124 nr. 1976) concordant, typis minoribus excudi fecimus.*

Wir Karulus von Gots gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer des reiches und kunig ze Peheim bekennen offenleich an disem brif, daz für uns kom unser lieber getriwer Chunrat der Groz, schulth(eiz) ze Nürnberg, und weiset uns mit guten brifen, daz im und seinen erben stuend des reiches schultheiczen ampt mit dem pan zu
 30 Nürnberg mit allen den rechten und nuczen, die darzü gehorent, von des reiches wegen dreu tausent phunt Haller, die er dar umb bereit geben het und die* auch an* des reiches nucz, ere unde frumen gekert und gewent weren. Und da sach wir an die getriwen dinst, die er dem reich oft getan het und noch getun mocht, und gaben im und seinen erben von besondern gnaden vreyleich und ledicleich die vorgebanten dreu tausent phunt auf
 35 dem vorgebanten schultheiczen ampt* und dem pan und auf allen den rechten und nuczen, die dar zu gehorent.* Und swaz si auch des selben schultheiczen ampt geniezzen, daz geb wir in ledicleichen von besondern gnaden, daz ez in an der vorgebanten summ nicht abgen schol, besunder schol man daz ee genant schultheiczen ampt mit dem pan* von in losen, wir oder unser nachkomen an dem reich, umb daz vorgeschriben gelt, als vorgeschriben stet, an
 40 allen gebrechen. Und davon wolle wir und gebieten unsern lieben getriwen dem rat und den purgern gemeinleich ze Nürnberg, daz si dem obgenanten Chunraden und seinen erben an dem vorgebanten schultheiczen ampt mit dem pan und an allen rechten, die darzu gehoren,

311. ^{b)} sic or.; Kobelentz litt. Lud. ^{c)} sic or.; -busch litt. Lud. ^{d)} sic. or.; Dynant litt. Lud.
^{e)} sic or.; Dornaco litt. Lud. ^{f)} sic or.; aque litt. Lud.

von unser und des reiches wegen beschirmen und nicht gestaten, daz si iemant daran leydig, angreif, hinder noch beswer, pey unsern hulden. Und des zu* urkund geb wir in disen brif* mit unserm kunicleichen insigil daz daran hanget.

Der geben ist zu Nürnberg von den henden des ersamen Wedislabs tumherren ze Prag und ze Wischerad, unsers kunicleichen sals obristen schreibers, von wegen des erwirdigen Gerlachs ertzpyschofs ze Meinecz, unsers und des reiches in Teuschen landen ertzkanzlers, nach Cristus gepurde dreuzehen hundert jar dar nach in dem siben und vierzigisten jar, an dem mitwoch vor Martini, und in dem andern jare unserer reiche.

313. *Obligatio officii in Wendelstein.* — Nov. 8.

10

Originale ibidem fasc. 362'. In plica legitur: R. De notitia in verso olim scripta nunc crasa cf. supra p. 350 n. 3.

Reg. imp. VIII nr. 420.

Cf. supra tom. III, 630 nr. 16.

Wir Karel von Gots gnaden Romischer künig ze allen zeiten merer dez reichs und künig zu Beheim bechennen offentlich mit disem brief, daz für uns chom unser lieb getriwer Cunr(at) der Grozz, unser schulth(eizz) ze Nurnberg, und beweist uns mit guten brifen, daz im und seinen erben zu pfande stünd daz ampt zu Wendelstain, Herbrehtzdorf und Wotzendorf tausent pfunt Haller mit allen rehten, eren und nützen, di dar zu gehorten, di er dar umb berait geben und bezalt het und di auch an des reichs nütz, ere und frūmen gewant und gekeret wern. Da sahen wir an di getriwen dienst, di er dem reich getan het und noch tun moht, und gaben und bestetigten im und seinen erben von besundern gnaden die vorgenan(ten) tausent pfunt Haller uf dem vorgenan(ten) ampt zu Wendelstain, Herbrehtzdorf und Wotzendorf, also daz wir und unser nachomen an dem reich, kunig oder keiser, daz vorgenan(te) ampt zu Wendelstain, Herbrehtzdorf und Wotzendorf von in losen sullen und mügen, wenn wir wollen, umb di vorgenant(en) tausent pfunt Haller. Wir haben im auch di gnade getan und tun auch mit disem brif, ob daz were, daz si daz obgenant ampt zu Wendelstain, Herbrehtzdorf und Wotzendorf von ir nôt wegen versetzen und verpfenden musten andern leüten, wem oder welchen si diu versetzent oder verpfendent umb alz vil gelts, als ez in stet oder umb minner, daz wir den di pfandung besteten und bestetigt haben mit disem brif, den wir in geben ze urkund versigelten mit unserm künigl(ichem) insigil daz dar an hanget.

Der geben ist ze Nürnberg von den henden dez ersamen Welislabs tumherren ze Prag und ze Wisscherade, unsers kuniglichen sals obersten schreibers, von wegen des erwirdigen Gerlachs ertzpyschofs ze Meintz, unser und des reichs in Teutzschen landen ertzkanzlers, nach Gotes geburt driuzehenhundert jar und in dem siben und virtzigstem jar, an dem nehsten pfincztag vor sand Martins tage, unserr reiche in dem andern jare.

314. *Privilegium fori civi Norimbergensi datum.* — Nov. 11.

Copia a Wolfcangio abbate S. Aegidii Norimbergensis a. 1507. Jul. 21. vidimata in archivo provinciali ('Kreisarchiv') Norimbergensi (C)¹. Descripsit G. Schrötter. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 6476.

Wir Karl von Gots genaden Romischer künig zu allen zeyten merer des reichs und kung zu Beheim verjehen und tun kunt öffentlich an disem brief allen den, die in sehen oder horn lesen, das wir dem bescheiden manne Berthold dem Haller, burger zu Nurmberg, unserm lieben getrewen, durch besonder lieb und gunst, die wir zu im und seinen freunden haben, die gnade und freyheit geben und geton haben von unserm koniclichen gewalt mit disem brief, einen wuchentlichen markt zu Grevenberg an der mitwuchen in itlicher wuchen durch das jar ze haben und ze halten ewiglich, und freyen und ehafftigen in den in der mainung, das alle, die dar zu und davon durch kauffen und verkauffen reytenant, varent oder wandelnt^a, sicherhait und freyhait haben sollen, als der wuchenmarkt zu Nurmberg stat und gefreyt und gehafft ist. Und darzu geben wir dem vorgeantanten Berthold Haller und seinen erben die freyheit und gnade, das der obgenant markt ze Grefenberg alle jar ewiglich haben sol und mag funff jarmerckt zu den hernach geschriben zeyten: den ersten an dem Auffartag, den andern vierzehen tag nach Pffingsten, den drittenn an sant Peters tag, als er aus den banden erlost ward, den vierten an sant Michelstag und den funfften an Aller heiligen tag, mit dem rechten, das der merkt iclicher^b zu den vorgeantanten ziln sten und wern soll ainen gantzen tag und nicht mer. Und der merkt iglicher soll haben alle die ere und freyhait, die der jarmarkt hat in unser und des reichs stat zu Nurmberg, als in der verschriben ist. Und zu ainer besundern gnad der freyhait des vorgeantanten markts zo Grevenberg geben wir dem egenantanten Berthold Haller von unserm kuniclichen gewalt den pan und das halsgericht in dem selben markt ze Grevenberg in aller der weyse, rechten und gewonhaiten, als er das von alter herbracht hat und auch herkomen ist. Und des zo ainem waren urkunde geben wir disen brief mit unserm insigel versigelt.

Der geben ist zo Nurmberg, do man zalt von Crists gepurt dreyzehenhundert jar darnach in dem sibem und viertzigisten jar, an sant Martins tag, in dem andern jar unser reych.

315. *Scriptum de monetariis et teloneariis.* — Nov. 12.

Originale in archivo generali regni Bavarici 'Nürnberg Reichsstadt Urk. fasc. 313'. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. De notitia in verso olim scripta nunc erasa cf. supra p. 350 n. 3. Pendet sigillum maiestatis filis sericis rubri viridisque coloris. —

Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 423.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des reichs und künig ze Peheim tün kunt allen den, di disen brif sehent oder hörnt lesen: Wanne uns mügliche, zymlich und pillich dünkt, daz alle, di in ainer aynung und gemeinschaft sein und wonen, mit ainander dulden, dynen und tragen sullen allez, daz si anget, mit

314. a) wandelten C. b) jerlicher C.

1) *Cur in formula authenticationis litteras nostras abbas dixerit* von dem aller durchleuchtigsten grosmechtigsten fursten und hern hern Wladislaus zu Hungern, Beheim, Dalmatien, Croatien etc. kunig unserm allergnedigsten herrn ausgegangen, *nescimus*.

allen saehen, sunder di auzgenomen, di uns und dem reiche mit etzliehem des reiehs ampt gepunden sein ze dynen, da von pillieh mit besundern gnaden vor andern liüten gefreyet süllen sein, und da von wöllen wir: ob zwen, drey oder mer unser und des reiehs burger ze Nürnberg müntzmeister würden, daz der ainer under in, weleher der ist, den si dar zü benennen, und anders niemant mit im one stewer und one losünge 5 sitzen sol, di weil si unser und des reiehs müntzmeister sein, und di andern sein gesellen an dem ampt süllen alle losüng und stewer geben mit andern burgern der stat ze Nürnberg naeh irr stat reht und gewonhait. Auch wöllen wir dureh merer frides und gemaechs willen, daz unsers müntzmeisters dyner . . unserm schultheiz ze Nürnberg gehorsam sülen sein ie dem manne reht vor im ze halten und ze tün ümb alle sache, 10 und der selbe unser schultheiz sol und mag si straffen ümb ir unzüeht und missetat, ob si sich in deheinen saehen vergázzen, als ander burger und ir dyner ze Nürnberg one geverde. Auch wöllen wir, daz ain ietzlich zolner mit unsern burgern ze Nürnberg stewer und losüng geben sol als ander ir burger naeh irr stat reht und gewonhait. Auch sol ain itzliche unser und des reiehs zolner der stat ze Nürnberg alle prukke ze 15 Nürnberg zymmern, pezzern und bawen an allen saehen, wenne des not ist, von dem zolle fürbaz ewiglichen. Und dez ze einem ewigen urkünde geben wir in disen brif versigelt mit unserm küniglichen insigel, daz dar an hangt.

Der geben ist ze Nürnberg von der hende des ersamen Welislabes tûmherren ze Prag und ze Wisseherade der kirchen, unsers küniglichen hofes obersten sehreibers, 20 von wegen des hohwirdigen Gerlaechs ertzpisehofs ze Meintze, unser und des reiehs in Teutzschen landen ertzkanzlers, nach Gotis gebürt drwzenhundert jar und in dem syben und virzigstem jare, an dem nehsten montag naeh sant Marteins tag, unserr reiche in dem andern jare.

316—318. TRACTATUS REGIS CUM CIVITATIBUS 25 ALSATIAE.

1347. Nov. 2.—15.

Cf. litteras regis infra ad Dec. 12. proponendas.

316. *Litterae credentiales pro Iohanne de Lichtenberg. — Nov. 2.*

Originale in bibliotheca universitatis Heidelbergensis 'Urkunden nr. 45'. Contulit 30 R. Salomon. In verso manus coeva scripsit: Hagenowe. Sigillum cum loro membranaceo iam deest. — Ed. Winkelmann, Acta II, 424 nr. 686.

Reg. imp. VIII nr. 406; cf. additamentum primum p. 831.

Wir Karel von Gots gnaden Rômiseher chüning ze allen ziten merer des reiehs und ehunig ze Beheim enbieten unsern liben getrewen dem rat und der gemein der 35 stat ze Hagenawe unser huld und allez gut.

Wir senden zue eu unsern lieben getrewen Joh(an) von Lichtenberch techant der stift ze Strazbureh, unsers willen gar und genezlieh unterwiset und dem wir gantzen und vollen gwalt und maht geben haben und mit disem brief geben mit eu ze teydinge, ze reden und umb alle sache ze enden gelieher wise, als wir selber gegenwertigen 40 weren. Dar umb mane wir und piten euch ernstlichen, daz ir dem selben Joh(an) von unsern wegen gelaubt, waz er eu saget, in aller weis, als wir selber mit eu retten,

und waz er auch mit eu teidinget oder vol endet, daz ist unser wille und wort, und geloben daz stet ze halten gantzlichen und getrúwen euch wol, daz ir gen uns tuet, als reht und pillich ist.

Der ist geben ze Nur(enberch) an Aller sele tag, do man zalt von Gots gepurde 5 dreutzehen hundert jar und dar nach in dem siben und virzigsten jar, in dem andern jar unsers reiches.

317. 318. PROMISSIONES IOHANNIS DE LICHTENBERG PRO CIVITATIBUS.

317. *Promissio generalis.* — Nov. 15.

Originalc in archivo civitatis Colmariensis. Pendet sigillum Iohannis decani loro 10 membranaceo. — Ed. Mossmann, 'Cartulaire de Mulhouse' I, 211 nr. 235. Quam editionem repetimus.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 657.

Wir Johans herre ze Lichtenberg und techan der merren styft ze Strazburg túnt kunt allen den, die disen brief ansehent oder hórent lesen, daz wir von dem gewalte, 15 der uns gegeben und versigelt ist von unserm gnedigen und allerdurlúhtigosten herren kúnig . . Karolen, dem Rómschen kúnige und kúnig ze Behen, mit den erbern und bescheidenen lúten den reten und den burgern der stette ze Colmer, ze Sletzstat, ze Ehenhein, ze Múlnhusen, ze Keyzersperg, ze Thúringken und ze Múnster von des egenanten unsers herren des Rómschen kúniges wegen und an siner stat úberein sint 20 komen und inen hant gelobt: (1) Daz wir an dem egenanten unserm herren sóllent erwerben, daz er inen gebe einen lantvogt, der ze Elsaz in dem lande sie geseszen; (2) dar zú das der selbe stette enkeine nieman werde versetzt, hingegeben noch von dem ríche geteilt; (3) und das der lantfríde in Elsaz blibe, als er verschriben ist. (4) Dar nach so sóllent wir schaffen und erwerben, das sú offentlich Gottes dienst mógent 25 haben; (5) und ze jungest was oder wie sú mit den Juden hant geschaffet oder getan untz uf disen húttigen tag, das er noch nieman von sinen wegen dar umb an sú niemer keine vorderunge noch keine ansprache sol gehalten, ane alle geverde. Und zú eim offenen urkúnde, daz wir inen die vorgeschribenen ding alsus hant gelobt ze schaffende und ze erwerbende, so hant wir unser eigin ingesigel gehengket an disen brief.

30 Der geben wart ze Colmer an dem nehsten dunrestag nach sant Martins tag, des jars da man zalte nach Gottes gebúrte drúzehenhundert und siben und viertzig jar.

318. *Promissio specialis pro civitate Colmariensi.* — Nov. 15.

Originale ibidem 'C I 3'. Descripsit R. Salomon. Sigillum, quod ex ipsa membrana pendebat, desideratur. — Ineditum.

Wir Johans herre zú Lichtenberg und dechan der merren styft ze Strasburg túnt kunt allen den, die diesen brief ansehent oder hórent lesen nu oder har nach, daz wir von dem gewalte, der uns gegeben und versigelt ist von unserm gnedigen und allerdurlúhtigosten herren kúnig Karolen, dem Rómschen kúnige und kúnig ze Behin, getegedinget hant von des vogen(anten) unsers herren wegen und an sinre stat mit den 35 wísen und bescheidenen lúten den burgermeisteren, dem rate, den zunftmeistern und den burgern gemeinlich der stette ze Colmer und hant inen gelobt fúr unsern vogen(anten) herren und an siner stat die ding und die stúgke, die usgezichenlich hie nach an disem briefe geschriben stat:

(1) Von erst was sù eynung hant gemachet oder noeh machent in der vorgenanten stat ze Colmer dureh frides willen, daz die veste blibent iemerme, und daz der egen(ante) unser herre der Römische kúnig nüt widertribe noeh widerwerfe.

(2) Dar nach als sù drie burgermeister in der vorgenanten stat ze Colmer hant erwelt und erkosen und ob einer abgange, das sù einen andern mögent setzen und oeh den hant gesworen und sù inen.

(3) Und als oeh sù den rat hant geordent und beseezet, das von den zwein tringstuben von ietwederre stuben seehse des rates söllent sin und dar zû von gemeinen lüten zwelf erber man, die oeh des rates söllent sin.

(4) Und als oeh sù hant gemachet und ufgesetzt, das ie die zunft under inen alle jar mag kiesen und erweln einen zunftneister, der inen aller best füget und der oeh in den rat gange und urteil spreehe und den rat swere als oeh der rat, das daz veste und stete blibe zehen ganeze jar, die nehsten die nu koment naehenander.

(5) So denne wem unser herre der kúnig das schultheiszentüm ze Colmer git¹, wil es der selber nüt behaben, das er es denne^a mit gedingetten worten nieman ze köffende gebe, denne der stat und der gemeinde ze Colmer, also daz dem egen(antem) unserm herren dem kúnige in den vorgeschribenen stúgken behalten söllent sin^b sine reht ane alle geverde.

(6) Und das die ding, so wir inen hant gelobt von der drier burgermeister wegen, von des rates wegen, von der zunftlúte, der zunftneistere und oeh von des schultheszentüms wegen, als da vor geschriben stat, ganz veste und stete blibent ane widerrúfen zehen ganeze jar, die nehsten so nu koment naehenander von dem tage, als dirre brief ist gegeben, aber denne das man sù bi allen iren friheiten, rehten und gúten gewonheiten, die sù von keysern und von kúnigen von alter her dan hant gehebt, iemerme sol laszen bliben und inen die sol vestenen und bestetigen.

(7) Dar nach das sù das ungelt, das ze Colmer in der stat gevellet, hinnanthin inen selber söllent behaben, núezen und nieszen ane unsers herren des kúniges und manigelihs irrunge, als sù es untz har gehebt hant und genoszen, und das sù da von nüt me söllent geben denne drühundert phunde der pfenninge so da geneme sint.

(8) Und denne daz der egen(ante) unser herre der kúnig noch kein sin amptman oder lantvogt von inen ze gewerfe nüt me sol müten noeh heiszehen denne jergelihs ze sant Martins tag althundert guldin kleiner Florentiner, und die söllent sù geben fúr zweihundert mark silbers und da mit sônt sù enbunden sin alles gewerfes und stúre des jars, so sù es hant gegeben; aber denne, das der egen(ant) unser herre der kúnig sù lidig sol laszen alles gewerfes und aller stúre, so im gevallen waz uf sant Martins tag, der nu nehest hin ist, und vier núeze, die nehsten so sù im naehenander ze stúre soltent geben.

(9) Denne das sù gefriet werden, daz ir inburger noch ir usburgere an keinem lantgerilhte ze rehte söllent stan.

(10) Und ze jungest was si mit den Juden ze Colmer hant geschaffet oder getan untz uf disen hüttigen tag, daz das gelieh tot und ab sie und das unser herre der kúnig noeh nieman von sinen wegen hinnanthin darumb an sù keine vorderunge noch ansprache nüt sol haben.

(11) Wir hant inen oeh gelobt, das wir in schaffen söllent gúte briefe mit unsers vorgenanten herren des kúniges hangendem ingesigel besigelt, umb alle die stúgke die da vorgeschriben stant.

318. a) *deme or.* b) *sequitur locus rasmus unius verbi spatium adaequans or.*

1) *Cf. supra nr. 268.*

Und alle die vorgeschribenen ding gelobent wir der vorge(n)ante Johannes herre ze Lichtenberg der vorge(n)anten stette ze Colmer stete ze behabende, ze vollebringende und ze vollförende und gar und gantzlich bi güten truwen anc alle geverde. Har umb ze eim offenen urkünde so hant wir der vorg(en)ant Johans herre ze Lichtenberg unser
 5 ingesigel gehengket an disen brief.

Der geben wart in dem jare da man zalte nach Gotz gebürte drúzehenhundert siben und viertzig jar, an dem nehsten dunrestage nach sant Martins tag.

319. 320. OBLIGATIO CIVITATUM FRIEDBERG ET GELNHAUSEN.

1347. Nov. 2.

319. *Scriptum pro Craftone de Hohenlohe. — Nov. 2.*

Originale in archivo principum de Hohenlohe quod est in civitate Oehringen. In plica legitur: R. Pendet sigillum maiestatis laesum filis sericis rubri coloris. — Ed. Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 2, 717 nr. 732; Weller, 'Hohenlohisches Urkundenbuch' II, 15 631 nr. 751. Quibus editionibus nitimur. — Extr. Foltz 'Urkundenbuch der Stadt Friedberg' I, 162 nr. 373.

Reg. imp. VIII nr. 394.

Cf. etiam Reg. imp. VIII nr. 396, Weller l. c. p. 633 nr. 753.

Wir Karel von Gots gnaden Römischer künig zû allen ziten merer dez richs und
 20 künig zû Beheimen tûn kûnt und zû wizzen öffenlich mit disem brief allen lûten:
 Wanne der edel man Kraft von Hohenloch, unser und dez richs getruwer, uns als
 einem Romischen künige und seinem rehten herren gehûldet, gelobt und gesworn hat
 getruwe, gehorsam und undertenieh zû sin und auch sin lehen von uns enphangen hat
 und gelobt zû helfen, ze dÿnen und bygsten ewiglich mit guten truwen gegen aller-
 25 menglich, nieman auzzûnemen, on allez geverde, des habe wir angesehen des vorge(n)anten
 Kraftes von Hohenloch getruwe dinest und undertenichkeit, die er uns und dem riche
 dor an erzeigt hat und noch tûn sol und mag, und geben im von unsern besundern
 kûnichlichen gnaden fünfzehen tûsent güldin gewegner florin. Und wanne wir in der
 zû disen ziten nicht anders gerihten mohten, so setze wir im und sinen erben do fûr
 30 unser und dez richs stete Fridbereh und Geylenhûsen mit cristen und mit Juden, mit
 dem schultheizzenamt, mit zinsen und mit gewõnlichen steuvern, mit allen fellen und
 rehten, als ein Romische künig haben sol, und mit allen dem, daz dor zû und dor in
 gehõrt, besûcht und unbesûcht, als sie uns und daz reich angehõrent, also daz der vor-
 genante Kraft von Hohenloch und sin erben die vorge(n)anten stete mit allen dem, daz
 35 dorzû gehõrt, als vorgeschriben stet, inne haben und niezen, besetzen und entsetzen
 sullen, on hindernisse und mit gemache, als lange unez wir oder unser nachkûmen an
 dem riche die egenanten stete mit dem, daz dor zû gehõrt, umb die obgeschriben fünf-
 zehen tûsent güldin gantzlich geledigen und gelösen. Und swaz der vorge(n)ant von
 Hohenloch oder sin erben nûtz und gülte von den vorge(n)anten steten und dem, daz
 40 dorzû gehõrt, von cristen und von Juden aufheben und ingenemen, daz sol in an der
 vorge(n)anten sümme fünfzehen tûsent güldin niht abgesehen werden. Und were, daz
 den vorge(n)anten Kraften von Hohenloch oder sin erben ieman an der vorge(n)anten
 pfantschaft irren oder hindern wõlt, dofür sullen und wõllen wir sie schützen und
 schirmen, als verre wir mügen, on geverde. Und swenne daz ist, daz uns die vor-

genanten zwû stete hûlden, so sullen wir alsbalde schicken unverzôgenlichen, daz si im und sinen erben verjehen und bekennen der vogenanten pfandûng und in dor umb sweren und hûlden zû warten, zû dÿnen und zû sitzen als uns selber, ob wir si niht versetzt heten; und sullen dor zû tûn allez unser vermûgen on allez geverde, daz wir si in schicken und in bringen, als vorgeschriben stet. Zû urkûnde der worheit gebe wir dem vogenanten von Hohenloch und sinen erben disen brîf versigelt mit unserm kûniglichen anhangendem insigel. 5

Der geben wart zû Nûrnberg, noch Cristes gebûrte drûzehenhundert jar und in dem sybenden und vierzigsten jare, dez nehsten fritags noch Aller heyiligen tag, in dem andern jare unsers reichs. 10

320. *Mandatum civitatibus directum.* — Nov. 2.

Originale ibidem. In plica item legitur: R. Pendet sigillum ut supra. — Ed. Reimer l. c. p. 718 nr. 733; Weller l. c. p. 632 nr. 752. Quibus editionibus nitimur. — Notavit Foltz l. c.

Reg. imp. VIII nr. 395. 15

Wir Karel von Gots gnaden Romischer chûnig zû allen ziten merer dez richs und kûnig zû Beheimen enpieten den bescheidenen wÿsen lûten . . den bûrgern von den reten und den gemeinen der bûrgere der stete zû Frideberg und zû Geylnhûsen, unserr und des richs lieben getruwen, unserr hûlde und allez gût.

Wir lozzen euch wizzen, daz wir euch dem edeln manne Kraften von Hohenloch, 20 unserm lieben getruwen, ingeben und enpholhen haben in rehtes pfandes wÿse fûr fûnfzehentûsent gûldin gewegner florin. Do von wôllen wir und heizzen euch und gebieten eW auch vestiglich bey unsern und dez reichs hûlden, daz ir dem vogenanten Kraften von Hohenloch fûr sich und sin erben hûldet und sweret, als die hantveste und brief sagen, die er von uns hat, und auch im und sinen erben gewartet mit allen rehten, 25 als ir einem Romischen kûnige hûlden, sweren und warten sullen, als lange biz wir oder unserr nochkûmen an dem reiche euch von in wider erledigen und lûsen umb die vogenanten fûnfzehen tûsent gûlden. Und dez zû einem woren urkûnde sende wir eW disen brief versigelt mit unserm kûniglichen insigel.

Der geben ist zû Nûrenberch, noch Kristes gebûrte drûzehen hûndert jar und in dem sybenden und vierzigsten jare, an dem fritag noch Aller heyiligen tag, in dem andern jare unsers reichs. 30

321. 322. COMMISSIONES ADVOCATIARUM TERRARUM.

1347. Nov. 3. 35

321. *Commissio advocatiae Franconiae.* — Nov. 3.

Originale (or.) in archivo generali regni Bavarici 'Rothenburg Reichsstadt Urk. fasc. 19'. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. Pendet sigillum maiestatis laesum loro membranaceo. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 407. 40

Wir Karl von Gots gnaden Romischer chunig ze allen zeiten merer des reiches und chunig ze Beheim bechennen offenlich an disem brîf, daz wir angesehen haben

getriwen dinst, den uns und dem reich der wolgeporn^a Fridrich herzog von Tecken
 oft getan hat und noch tûn sal in chumftigen czeiten, und bevelhen im di lantfogtey
 unsers und des reiches lant ze Franken mit allen rechten, steuren, Juden, nuczen und
 allem dem, das daz zu gehort, welherlai daz sei; und gbitten allen unsern und des
 5 reichs getriwn, di das bestet, daz si dem vorge(anten) herzogen Fridrich unserm
 fürsten in der lantfogtey gehorsam sein und undertenig, als lib in sei unser chunichlich
 gnad zu behalden. Mit urchund des brifes.

Der geben ist zu Nurnberch, nach Cristus gepûrd dreiczehenhundert und in dem
 sibem und firtzigisten jar, des nechsten sunabent nach Aller heiligen tag, unsrer reiche
 10 in dem andern jar.

322. *Commissio advocatiae Augustensis. — Nov. 3.*

*Copia (C) eoaeva papirca in archivo eivitatis Augustensis. Contulit R. Salomon.
 Sigillum quoddam parvum ad marginem inferiorem impressum est. Eadem manus, quae
 contextum scripsit, ibidem notavit: R; et in verso: kunig Karl Ougsburg. — Ed. Chr.
 15 Meyer 'Urkundenbuch der Stadt Augsburg' II, 4 nr. 432.*

Reg. imp. VIII nr. 5964 = 408; cf. additamentum primum p. 831.

Wir Karl von Gottes gnaden Romischer^a kunig ze allen ziten merer des riches
 und kunig ze Behaim bekennen offenlich an disem brieff, das wir angesehen^b haben
 getriwen dienst, den uns und dem riche der wolgeborn Fridr(ich) hertzog von Tegk^c,
 20 unser lieber getriwer, oft^d hat getan und noch tûn sol in kunfftigen ziten, und bevelhen im
 die lantfogthei ze Augsburg in stat und in landen mit allen rehten, sturen, Juden,
 nutzen und allem dem, das dar zû gehôret, welherlai das si; und gebieten allen unsern
 und des richs getriwen, die das bestet, das [sie]^e dem vorge(anten) hertzogen Fridr(ich)
 in der vorge(anten) lantfogthei gehorsam sien und underdenig, als liep in sien unserr
 25 kuniglich gnade ze behalten. Mit urkund ditz briefes.

Der geben ist ze Nûrnberg, nach Cristus geburt truzehen hundert jar und in dem
 sibem und vierzigosten jar, des nehsten sunnabentz nach Aller hailigen tag, unserr riche
 in dem andern jare.

323. CONFIRMATIO ARBITRII PER REGEM FACTA.

1347. Nov. 3.

*Originale (or.) in archivo generali regni Bavariae 'Nûrnberger Archiv Urk. fasc. 365'.
 Descripsit R. Salomon. Sigillum, quod loro membranaceo pendeat, iam desideratur. —
 Ed. Jung, Antiquitates monasterii sanctorum Petri et Pauli apostolorum in Wilzburg
 (Schwabach 1736) p. 53.*

35 *Reg. imp. VIII nr. 409; cf. p. 683.*

Wir Karl von Gots gnaden Romscher kunig ze allen^a zeiten merer des reichs und
 kunig ze Beheim bekennen auffenlich an disem brief, daz in unser maiestat gegen-
 wertikeit ist gewesen unser lieber inniger der apte und der convent des closters ze
 Wiltzpurch ein seiten und der rat und die purger der stat ze Weizzenburch, unser
 40 lieben getrüwen, an der andern seiten und haben uns beiderseit einveldiclich gebeten,

321. ^{a)} *al. man. et atram. in loco raso or.*

322. ^{a)} Remischer C. ^{b)} angesenh C. ^{c)} sic C. ^{d)} ist C. ^{e)} deest C; supplevimus.

daz wir die scheidung und teilung, die da ist geschen von dem edeln Johann puregrafen ze Nurenberg, unserm lieben oheim und getruwen¹, von dem holtzze, daz Steinberg heiset und in dem Hage gelegen ist, und dem holtzze, daz die Hesenow ist genant, umb die von dem . . apte und seinem convent ein seiten und den vorgeanten purgern an der andern seiten krig und auflauft etwenn gewesen ist, bestetigen geruchen von unsern gnaden, wann wir der vorge(anten) apte, convents und der purger egenanten bete, die sie uns getan haben, recht und redlich funden haben, darum wir die scheidung und die teilung der vorge(anten) holtzze, als sie von dem vorgeanten puregrafen recht und redlich geschen sein, von unser kuniclichen gewalt und gnaden annamen^a wir^b sie^b und ist uns lieb und bestetigen sie an disem brief und wollen, daz^c der^c egen(ant) apte, sein convent und die egenanten pürger sie ewiclichen bei unsern hulden und gnaden stete, gantz und unzubrochenlich halden sullen. Mit urchund diss brieff.

Der geben ist an samztag der nehest waz nach Aller heiligen tag, als man zalt nach Kristis geburt dreitzenhundert jar in dem sibem und viertzigsten jare, in dem andern jare unsrer reiche.

324. PRECES PRIMARIAE.

1347. Nov. 4.

Originale (or.) Lipsiae in collectione societatis quae intitulatur 'Deutsche Gesellschaft zur Erforschung vaterländischer Sprache und Altertümer'. Descripsit B. Schmeidler. In plicia scriptum est: R. Sigillum eum loro membranaeaco desideratur. — Extr. B. Stübel in annalibus ('Mittheilungen') eiusdem societatis VII (1881) p. 121 nr. 42. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 6471.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex religiosus priorisse et conventui monasterii sancte Katherine ordinis predicatorum Augusten(sis) diocesis, devotis suis dilectis, gratiam suam et omne bonum.

Cum nobis competat tam a iure quam antiqua consuetudine divis Romanorum regibus, predecessoribus nostris, laudabiliter observata, quod in singulis monasteriis in imperio constitutis possimus facere unam personam ydoneam recipi et admitti, devocioni vestre pro Margaretha filia Friderici de Starensteten primarias offerimus preces nostras, eandem devocionem vestram hortantes attente. quatenus ipsam mox presentibus intellectis nedum ob iuris nostri predicti, verum eciam precum nostrarum huiusmodi observantiam in vestram et monasterii vestri recipiatis monacham et sororem et receptam sinceris et caritativis^a affectibus in Domino pertractetis, ius nostrum et antiquam consuetudinem predictam nobis taliter servature, quod iura, libertates et gratias vobis et monasterio vestro a divis quondam imperatoribus et regibus Roman(or)um, predecessoribus nostris, concessas et datas hactenus nos delectet non minuere sed augere. Presencium testimonio litterarum.

Datum Nurenberch^b II. Nonas Novembris, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indictione XV, regnorum nostrorum anno secundo.

323. a) amamen or. b) sic or. c) in loco raso or.

324. a) cantatiuis or. b) sequitur locus raso circiter 2 litterarum.

1) Cf. litteras ap. Jung l. c. p. 51 editas.

325. PRIVILEGIUM DE IUDAEIS ABBATI HERSFELDENSIS
CONCESSUM.

1347. Nov. 4.

Originale (or.) in archivo Marburgensi 'Stift Hersfeld'. Descripsit R. Lüdicke.

⁵ *Pendet sigillum secretum loro membranaceo. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 6470.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boem(ie) rex . . . venerabili Iohanni . . . abbati . . . Hersfeldensi, devoto suo dilecto, . . . gratiam regiam et omne bonum.

Ad illos libenter regalis clemencie dexteram extendimus, qui se maiestatis nostre
¹⁰ student pro viribus mandatis et beneplacitis benivole coaptare. Hinc est, quod nos devocioni tue ius habendi et retinendi Iudeos in opido tuo Hersfeldensi Maguntine dioc(esis), in quo quidem opido dicti Iudei, quos ibidem inhabitare volueris, ad usus et ad obsequia tua et dicti monasterii sub nostra et tua protectione residere et commorari
¹⁵ habere dinosceris, duximus gracious concedendum; mandantes et sub obtentu nostre gracia firmiter precipientes magistris consulum, consulibus totique universitati Hersfeldensi predictae^a, quatenus te et dictum tuum monasterium preactis feodis tibi per nos, ut premititur, concessis uti, perfrui et gaudere omni impedimento et contradictione postpositis permittant pacifice et quiete, sicut regiam in premissis indignacionem et penam
²⁰ gravissimam voluerint evitare. In quorum testimonium presentes litteras nostro sigillo iussimus communiri.

Datum Nurenberch II. Non. Novembris, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, regnorum nostrorum anno secundo.

326. 327. COLLATIO ANTIQUAE MARCHIAE DUCIBUS
SAXONIAE FACTA.

²⁵

1347. Nov. 5.—15.

326. *Scriptum prius. — Nov. 5.*

Originale (or.) in archivo generali Dresdensi nr. 3106. Contulit R. Lüdicke. Pendent sigilli fragmenta filis sericis flavi rubrique coloris.

³⁰

Reg. imp. VIII nr. 411.

Wir Karl von Gotes gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des reichs und künig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brif, daz wir angesehen haben und erkant den willigen, getrewen und steten dinst des hohgeborn Rudolfs herzogen von Sahsen, unsers liben ohäims, kürfürsten und obersten marschalk des reichs,
³⁵ den er uns und dem reiche getan hat und noch tun mag und sol in kumpftigen zeiten; und auf die rede, daz seinew kinder di hohgeborn Rudolf, Ott und Wentzlab, unser mag, dest paz bei fürstüm und angeborn herschaft beleiben mügen, wan in ir erbe gebraitet wirt von unsern künglichen gnaden, und ouch umb daz des reichs fürsten in irr zale und in irn wirdigheiten beleiben durch frids, gemachs und gemains nütz willen,
⁴⁰ ze ern und ze wurden unsers vorge(n)ant(en) reichs, daz wir von schulden ze allen zeiten

325. ^a) predicti or.

pflichtig sein ze meren, darumb verleihe wir, geben und raichen von des reichs und unsern wegen und ouch von dem gewalt, dar zu uns Got mitglich hat gerufen, mit bedahtem mut und mit vollem rat unsrer fürsten und herren dem vorge(n)ant(en) hertzogen Rudolf, unserm liben ôhaim, und den vorge(n)ant(en) seinen kinden und andern seinen erben, ob er di fürbaz noch gewünne, die Aldenmark, den kreizze, der gelegen ist an dem ende der mark ze Prandenburg, mit den steten, merkten und dorffern und ouch heusern, benamen Steintal, Tangermünde, Gardalege, Osterburg, Saltwedel, di in dem vorge(n)ant(en) [kreizze]^a gelegen sind. und darzu den kreizze, der da heizzet Wische, dar inne gelegen sind Sehausen, Werbein und Arnburg, mit freyheiten, werden und herschaft und mit allen vögteyen, lehen, gaistlichen und werltlichen, verlihen und unverlihen, gut, gerichten, freyungen, rittern und knechten, burgern, schulth(eizze)n, gebaurn, hübnern und mit allen dem, daz auch zu den egen(anten) kreizzen, steten, merkten, heusern und dorffern gehört und von alter ie dar zu gehört hat, nihtz aûzgenomen, wi man ez mit besondern wortten mag genennen, und wellen ouch, daz di Elbe ain undersehid und ein schidung sein sol des egen(anten) kreizzes der Aldenmark und der mark ze Prandenburg, mit der bescheidenheit, daz er und di vorge(n)ant(en) sein^w kinder, unser lieb mag, di vorge(n)ante Aldenmark, kreizz, stete, merkte, heuser, veste, dorffer und waz dar zu gehört, mit allen den ern, werden und gnaden. di vorgeschriben sint, ze ainem rechten fürsten erbelehen von uns und dem reiche mit frid und mit gemache haben und halden sullen. Und des ze urkunde, daz di vorge(n)ant(en) lehen, gnade und wirdigkeit, di wir dem vorge(n)anten unserm ôheim und seinen erben rehtiglich getan haben, von uns und unsern nachkomen keysern und künigen von Rome unverrukt gantz und unzerbrochen beleiben, so mach wir in ein wizzent stetigung mit disem brif versigelt mit unserm insigel.

Der geben ist ze Nürnberg von der hende des ersamen Welislaus tumherre ze Prage und Wischeerat der kirehen, unsers küniglichen hofs obersten schreibers, von wegen des hohwirden Gerlachs erzbischofs ze Menez, unser und des reichs in Teutschen landen erzkantzlers, do man zalt nach Christus gebürt drwzehundert jar und in dem sibem und virezigstem jar, an dem montag vor sant Merteins tag, in dem andern jar unsrer reiche.

327. *Scriptum alterum.* — Nov. 15.

Originale (or.) in archivo generali domus Ernestinae Vimarisiensi 'Reg. F. fol. 3 A nr. 6'. Descripsit R. Salomon. Plica cum sigillo, quod loro membranaceo pendebat, desecta est. — Notavit E. Gutjahr 'Die Urkunden deutscher Sprache in der Kanzlei Karls IV.' I, 48 nr. 23. — Ineditum.

Quae cum scripto priori supra nr. 326 concordant, typis minoribus excudi fecimus.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer künig ze allen zeiten merer des reichs und künig ze Beheim verjehen und tûn kunt offenlich mit disem brif allen den, di in sehent oder horent lesen: Wan wir mit rat unserr fürsten und herren und mit bedahtem mut dem hohgeborn Rudolf hertzogen von Salsen, unserm lieben ôheim und kûrfürsten des reichs, und sinen kinden Rudolf, Otten und Wentzlaben, unsern lieben magen, und andern seinen erben, ob er di mit Gotes gûnst noch gewünne, von küniglichen gnaden und gute verlihen, geben und verreicht haben die Aldemark, den kreis, der gelegen ist an dem ende der marken ze Brandenburg, mit steten, merkten, heusern und dorffern, benamen Steintal, Tangermünd, Gardalege, Ostirburg, Saltwedel, di in dem vorge(n)ant(en) kreizze gelegen sein, und darzu den kreiz, der da heizzet Wysche, dar inne gelegen ist Sehausen, Wirbeyn und Arnburg, mit freyheiten, werden, herscheften und mit allen vögteyen, lehen, guten, gaistlichen und werlt-

326. ^a) *deest or., supplevimus secundum nr. 327.*

lichen, manscheften, verlih[en]^a und unverlihen, g[ul]ten, ge[r]ihten, fry[ungen], rittern und knechten, burgern, schulth(eizze)n, gebaurn, hûbnern und mit allen dem, daz zu den egenanten kreyzzen, steten, heusern, merkten und dôrffern gehôrt und von alter ie dar zu gehôrt hat, nihtz aûzgenomen, wie man ez mit besundern wortten pfliget ze nennen*, daz di Elbe ein underscheit und ein
 5 schidung sein sol* der vorgen(anten) Aldemark und waz dar zu gehôrt vor der mark zu Pranden-
 burg, als alle di vorgenant sache volkûmentlicher und bescheidenlicher geschriben stet in
 andern unsern brifen, di wir mit vollem rat und mit rechter gewizzen dar ûber haben
 geben. Da von so gelobe wir in guten trewen und one allez geverde dem vorgen(anten)
 hertzen Rudolf von Salsen, unserm ôheim und unserm lieben fürsten, und seinen
 10 kindern Rudolf, Otten und Wentzlaben, unsern liben magen, und andern seinen erben,
 ob er si von Gots gûnst fürbas noch gewûnne, daz wir si alle mit ainander und iclichen
 besundern bey der vorgen(anten) Aldenmark, allen kreisen, steten, heusern, merkten
 und dorfern und allen dem, daz dar zu gehôrt, als ez in disem und ouch in andern
 unsern brieften geschriben stet, beschûtzen, beschirmen und behalden sullen und wellen
 15 wider aller meniclichen, wie er genant sei, nyemant aûzgenomen, und benamen daz
 wir mit dem, der sich margraf von Prandenburg nennet, und mit andern kinden etwenne
 Ludwigs von Beyrn, der sich keiser nant, keinerley berihtigung machen wellen noch
 dheinerley tayding noch sun mit in halden noch si in unser kunglich gnade enpfahen,
 wir haben dann ee den vorgen(anten) ôheim und fürsten und seinen vorgenanten kinder
 20 und erben der vorgeschriben kreyse Aldemark und Wische mit allen dem, daz dar zu
 gehôrt und hie benant ist oder in andern unsern brifen, gewaldig gemacht und in solch
 gewere gesetzet, daz si alle di vorgen(anten) kreizze und waz da[r zu] gehôrt one
 ansprach und hindernûzze fridlich und mit gemache besitzen. Mit urkunde dits brifs.

Der geben ist ze Nurnberg, do man zalt nach Christus gebûrt drwzehundert
 25 jar und in dem sibem und virtzzigstem jar, an dem dornstag nach sant Merteins tag,
 in dem andern jar unserr reiche.

328. CONCESSIO PRO HOMAGIO PINCERNAE DE LIMBURG DATA.

1347. Nov. 5.

*Copia (c.) in Copiario Limpurgensi a. 1444. confecto, quod servatur in archivo
 30 publico Stuttgartensi, f. 44. Conferrî iussit archivi praefectus. In minutiis orthographi-
 cis correximus.*

Reg. imp. VIII nr. 412.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kûnig ze allen zeiten merer des reichs und
 kûnige zû Beheim verjehen und tûn kunt offentlich mit disem brieff allen den, die yu
 35 sehen oder horent lesen: Wann unser lieber getrewer Albrecht schenck von Lymburg
 uns gehuldet und gesworn hat^a getrewe und gehorsam zû sein als einem Rômischen
 kûnig und seinem rechten herren und von uns gemûtet hat^a seiner lehen, die er von
 uns und dem reiche billich soll enpfahen, des haben wir angesehen sein redlich begirde
 und bet und leyhen ym und seinen erben von unserm kûnklichen gewalt und von des
 40 reichs wegen allen seinen wiltpan^b umb Lymburg, Schmidelfelt, Berngersweyler, Craspach
 und umb Adelmansfelt, und ouch geleyte anzeheben oben Mûnnikein uff der steig bisz
 in den pach vor den virigûng, do die mûle stat, und das arder gleyt daz ze Geyczeling

327. ^a) *duae litterae erasae or.*

328. ^a) hat c., et sic saepius à pro a. ^b) wiltpandt c.

herab gat under Bilrit mit allen rechten, gewonheit, nützen und fruchten, als sye es von dem reich ze recht haben sullen. Mit urkünd diez brieffs.

Der geben ist zû Nürnberg von der hende des ersamen Welislabs tûmherren ze Prag und Wisscherad der kirchen, unsers künklichen hoffs ôbersten schreybers, von wegen des hochwûrdigen Gerlaechs ertzbischoffs ze Menez, unser und des reichs in Teütschen landen erzeanczlers, nach Cristus geburt dreyzehen hundert jar und in dem syben und vierzigistem jar, an dem montag nach Aller heyligen tag, in dem andern jar unserer reiche.

329. CONFIRMATIO PRIVILEGIORUM COMITUM DE WIRTENBERG.

1347. Nov. 5.

10

Originale in archivo publico Stuttgartensi. Descripsit R. Salomon. Sigillum cum loro deperditum. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 413.

Wir Karl von Gotes gnaden Rômischer kûng ze allen ziten merer des riches und kûng ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brief, das wir den edeln unsern lieben getrewen und lantvogten Eberh(arden) und Ulrich(en) graven von Wirtenberg und iren erben vesten und besteten und bestetet haben alle ir brief, die si hant von keysern und von kûngen oder von den, die das riche inne gehebet hant, es si umb eigen, lehen, pfantschaft, friheit, reht und gewonheit, und geloben inen brief ze geben umb die selben gut und reht in alle wise, als si brief vor dar ûber hant ane verziehen und alle geverde. Mit urkûnde dises briefes, der besigelt ist mit unserm kuniglichem insigel, und geben an mentag vor sant Martins tag, nah Christes gebûrt driuzehenhundert jare und in dem sibem und vierzigistem jare, in dem andern jar unsrer reiche.

25

330. INFEUDATIO COMITISSAE DE DIETZ.

1347. Nov. 5.

Originale in archivo publico Wiesbadensi. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. Pendet sigillum maiestatis laesum filis sericis rubri viridisque coloris. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 5965.

30

Wir Karl von Gotes gnaden Rômischer kûnich ze allen zeiten merer des reyches und kûnich in Beheim verjehen und tûn kunt offenlichen an disem brief, daz fur uns kom die edel frawe Jûtta grafen Gerhartes seligen von Tyetsch witibe und tet uns chunt, ir vorgeanter wirt het si irre widemen, morgengabe und widerlegunge irre heimstewr beweiset auf ettlichen gûten, die von uns und dem reychen ze lehen rûrten, und die selben gût het si noch irs wirtes tode biz her innen gehabt und genozzen getruwiclich und one hindernüsse, und sez auch noch bey den selben gûten mit geruter hant; und bat uns, daz wir ir die selben gût wôlten und geruchten ze leihen von besondern gnaden und von unserr kûniklichen milte und gewalt. Nu haben wir angesehen der vorgeantent frawen Jûtten zeitlich bete und stete trewe, die si biz her zû

40

dem heyligen Römischen reych gehabt hat und noch hat, und haben ir die selben güt, wie si genant oder wa si gelegen sein, verlihen und verleihen ir die von besundern guaden und küniclicher milte und gewalt mit disem briefe, und bekennen ir auch irre vogenanten wydemen, morgengabe und widerlegunge irre heimstewer auf den selben 5 güten. Mit urkunde ditse briefes besigelt mit unserm küniklichen anhangenden insigel.

Der geben ist an montag vor sant Merteins tag, nach Kristus geburt dreützechen hundert jare und in dem sibem und vierzigstem jare, in dem andern jare unserr reyche.

331. MANDATUM DE RECEPTIONE IN PROTECTIONEM.

1347. Nov. 6.

10 *Originale (or.) in archivo generali regni Bavarici 'Nürnberger Archiv Urk. fasc. 329'. Contulit R. Salomon. In plica legitur: R. Pendet sigilli maiestatis fragmentum parvum loro membranaceo.*

Reg. imp. VIII nr. 416.

Wir Karl von Gots genaden Römischer künig ze allen zeiten merer des reichs 15 und künig ze Beheim enbieten den edeln Johan und Albrecht burgrafen ze Nürmberch, unsern lieben ôheim, unser huld und alles gut.

Wann wir durch des reichs sache und gescheft verre und nahen reiten und uns erwegen müzzen und an ieglicher stat unser und des reichs undertan nicht gesein mügen gegenbürtlich, sie ze haben, ze beschützen und beschirmen an iren rechten für gewalt 20 und^a ander^a hindernüzz^a, so haben wir angesehen und bedacht unserr lieben innigen den^b abbt^c und convente^d dez chlosters ze Halsprün, die diehk an in, iren leuten und güten, die zu dem selben chloster gehörent, betrübt und beschedigt werdent. Dar umb gebieten wir den vorgnanten burgraven ze Nürmberch, unsern lieben ôheim, daz sie von unser und des reichs wegen die selben den abt, den convent, leüte und gut, 25 die in und irem chloster angehören, beschúczen, beschirmen sülln vor allem gewalt und allermenlich, die in unrecht tun wolten in dheiner weyse, als lang biz wir oder der . . abbt und convent, den wir ouch die macht geben, die selben beschirmung widerrüffen.

Geben ze Nürmberch, als man zalt von Christs geburt dreützechen hundert jar und in dem sibem und vierzigstem jar, an sand Linhartz tag, in dem andern jar unserr reiche.

332. CONVENTIO CIVITATIS WEISSENBURG CUM ARCHIEPISCOPO TREVERENSI.

1347. Nov. 8.

30 *Originale (or.) in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdicke. In verso manus Treverensis saec. XIV. scripsit: Tuyoio Wissi(n)burc. 47. Pendet sigillum civitatis loro membranaceo. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 22.

Wir der . . meyster, der . . rad und die . . bürger gemeynliche der stad zû Wiszen- bûrg verjehen uns uffenlichen an diesem brieve und dūn kūnt allen luden, die yn sehent oder horent lesen,

40 **331.** ^{a)} *in loco raso or.* ^{b)} *radendo corr. ex dez.* ^{c)} *item corr. ex abbts.* ^{d)} *item corr. ex conuents.*

(1) daz wir han angesiehen solichen schirm, rad und helfe, die uns von des riches wegen gedün mag der erwerdige in Gote vader und herre unser gnediger herre her Baldewin ertzebischof zû Triere, und han gemeynlichen uns und des riches stad yme bevolen und han yn zû eyne helfere und schirmere gekorn biz uff eynen eynmüdigen künig mit solichem getinge und vorworten, daz er uns alle unser friheit, recht und gute gewonheit war und stede lasze und uns daran nicht enkrenke. Were ez, daz er, sine amptlute oder ieman an sinen wegen uns dar wider drünge oder nodigete in keynen wech, dez^a wir yme und den sinen nicht entrüwen, und daz nicht enrichte binnen eyne mande darna, so wir sie ervolget hetten bescheidenlichen, so sulten und mochten wir aller unser gelobde und dienstes los und ledig sin. 10

(2) Me ensal^b uns unser vorge(n)anter herre oder ieman von sinen wegen nicht drengen noch nodigen. keynen konig oder herren yn zû laszene oder zû entphane biz an die stünt, daz in andere des riches stede, obede oder nydene biz uff uns, vor entphangen und ingelaszen han.

(3) Ouch sal uns unser egen(anter) herre behulfig und geredig sin, daz unser friheit und privil(egie), recht und gude gewonheit von deme nuwen kuninge, der eynmüdig wirt und wir entphan, gemeret, gebeszert und bestediget werden und daz uns ouch die gnade geschie, daz uns von yme gelobt und verbrievet werde, daz wir von deme riche nicht verpendet noch versetzt werden in keyne wijs. da mide wir von deme riche gesundert und gescheiden mochten werden. 20

(4) Ouch me was amptmannes uns unser vorge(n)anter herre von Triere gebet oder bevilet, were ez, daz der keyne seundere eriege gewünne oder hette, des ensollen wir nicht zû schaffene noch zû düne han und dar zû nicht sturen noch helfen und ensal der amptman, wer zû den czijten ist, uz unser stad noch dar in sich zû sinen eriegen nicht behelfen; und welich amptman anders tede gegen unser stad, dan er billichen tün solde, also daz er uns nicht wol enfugete, so sal uns unser vorge(n)anter herre eynen andern amptman geben, der uns beider sijte nütze sij und wol bekomme.

(5) Und umb daz, daz uns unser vorge(n)anter herre von Triere die baz schirme und behulfig sij zû allen unsern sachen und sündlerlich zû den stucken, die da vore geschriben stent, so geloben wir yme in guden trüwen getrüwe und holt zû sine, sin ere und gefure zû werbene und sinen schaden zû warene in allen den dingen, daz wir ez billiche und mogelich düm sollen, als lange als wir yme gebunden sin, ane alle geverde und argelist. 30

(6) Ouch sollen und wollen wir unserm vorge(n)antem herren von Triere dienen mit ezwentzig schutzen wol erczuget zû fusze uzwendig unser stad sechs milen wegese umb und umb dissite Rynes. da unsêr herre selbes zû sinen stucken und sachen zû schaffene gewinnet und zû velde reysen wil. ane alle geverde. 35

(7) Ouch me were ez, daz unser herre der künig, veter unsers herren von Triere vorge(n)ant, uns besente mit sinen boden oder brieven, daz wir yn vor eynen herren haben wolden, er wolde uns gnedig sin, und ob wir an yme icht gnaden oder gudes erwerben mochten, daz sal mit unsers vorge(n)antem herren von Triere güt wille sin und ensollen ouch dar an nicht wider unsern herren getan han. 40

Alle diese vorgeschriben stucke und ir iegeliches sunderlichen geloben wir war und stede zû haldene und in keyne wijs dar wider zû düne, ane allerhande argelist und geverde. Und des zû warer^c stetikeit und merer sicherheit han wir unser stede grosz ingesigel an diesen brief gehalten. 45

Der gegeben ist zû Wiszenburg, da man czalte nach Cristus geburte drützehnhündert sieben und vierzig jar, uff den nehesten dünrestag vor sente Mertins dage des heyligen bisshoves.

332. a) *corr. ex des or.*b) *en sal bis scriptum or.*c) *in loco raso or.*

333. PRIVILEGIUM DE NON EVOCANDO PRO EPISCOPO
BAMBERGENSI.

1347. Nov. 8.

Transsumtum in litteris Henrici ducis Sillesiae iudicis curiae imperialis a. 1376.

5 *April. 1. datis, quae servantur in archivo generali regni Bavarici 'Bamberg Hochstift IV 1/6 f. 64 n. 431^a'. Contulit R. Salomon.*

Reg. imp. VIII nr. 421.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer künig zu allen eziten merer des richs und künig zu Behem vorgehen und tün kunt offenlich myt desem brief allen den, dy in schent oder horen lesen und den itezunt seyn oder kunftig werden: Wan daz gotshaus und der stift zu Bamberg von unsern vorvarn Romschin künigen und keysern und von dem reich gestift und also herkomen ist, daz nyemant desselben gotishaus dinstman, burger noch ander leut uf dheinerley fremdes gerichte noch ezend ezihen noch laden sullen noch mogen, und wer hynecz in ze vordern, ze sprechen oder ze clagen hat, daz 15 der recht nemen und suchen sol vor unserm fursten dem bischof zu Babenberg oder vor synen amptleuten, is wer den, daz den clagern recht von dem bischof oder seinen ampleuten vorezygen oder vorezogen wrde, und dy selben gnade, als sy daz gotshaus und der stift zu Babenberg von unsern vorvarn herbroecht hat und dy wir in ouch myt andern unsern briven von unserm küniglichen gewalt bestetigt haben, ernuwen, bestetigen 20 und bevestigen wir in die mit desem brieve. Wer ouch, daz ymant darober des gotshaus dinstman, burger oder leut uf dheiner gericht oder ezend ezihen oder laden wolt wider yre brieve, gnad und vreyheit, welle wir, daz daz keyn kraft hab und auch yn an dheinen sachen zu schaden komen mog. Mit urkunde dis brieses.

Der geben ist zu Norenberg von der hend des ersamen Welislabs tumher zu 25 Prag und Wischerag der kyrechen, unsers küniglichen hoves obersten schribers, von wegen des hochgeborn Gerlachs ertzbischoves zu Menez, unser und des reychs in Tutschen landen ertzkanzlers, nach Christes geburt dreuezen hundert jar und in dem sebben und virezigstim jar, an dem donrstag vor sante Mertins tag, in dem andern jar unser reich.

334. SCRIPTUM PRO IOHANNE DE ECKERICH.

1347. Nov. 12.

Originale in archivo civitatis Schlettstadiensis 'A A 14'. Sigillum, quod filis sericis rubri viridisque coloris pendeat, nunc desideratur. — Ed. Ios. Gény 'Schlettstadter Stadtrechte' (= 'Oberrheinische Stadtrechte' III, 1) I (1902), p. 34 nr. 30. Editionem repetimus.

Wir Karl von Gotz gnaden Römischer kunig zū allen ziten merer des riches und kunig zū Beheim bekennent und tünt kunt offenlich an disem brieve, das wir vólleclich underwiset sien, das Johans von Eckerich, unser lieber getruwer, und sine vordern bitz har vor manigen ziten genossen und ingenommen haben das halb ungelt in unsrer stat ze Sletzstat, das wir und das rich da habent, und innemmen und niessen sönt vurbas, 40 so lange untze es von inen oder von iren erben mit dru hundert marken silbers von dem riche wirt erlöset; dieselben dru hundert mark silbers unser vordern an dem riche den von Eckerich schuldig wurdent von der getruwer dienst wegen, die su inen und dem

riche ertzögen; hat uns mit flisse gebetten Johans von Eckerich, das wir im die selbe satzung ouch wellent bestetigen von unsern küniglichen gnaden. Also haben wir sin flissig bette, die er dar umb an uns hat getan, gnedelich verhöret und hand angesehen die genemen dienst, die er uns und dem riche bitz har getan hat und noch tegelichen tüt, unde wellent, das der vorgeant Johans von Eckerich und sine erben daz halb 5 ungelt, das wir und das rich habent in unser stat zû Sletzstat, inne habent und niessen mit allen nutzen, rechten, eren und gevellen, die da von gevallen sullent oder mugent, mit allem rechte, als su es bitz har genossen und inne gehebet hand, also lange bitz das wir oder unser nachkommen an dem riche es von im oder von sinen erben erlidigent und erlösent umb die vorgeant dru hundert mark silbers gar und gentzlich ane allen 10 iren schaden. Und was su des ungeltes innemmen und abeniessent, das sol inen an den vorgeanten dru hundert marken silbers nut abe gan in dehein wise, und wellent nut, das su von uns noch unsern nachkommen, unsern amptluten, noch von iemanne anders, wer es si, kein irrunge noch span von der losunge dar an habent in dehein weg. Har uber zû eim urkunde und zû einer bestetunge dirre satzung ouch geben wir inen disen brief 15 mit unserm küniglichem ingesigel versigelt.

Geben ze Nürenberg an dem montag nach sante Martins tag, nach Cristus geburt drutzehenhundert jar nnd siben und viertzig, in dem andern jare unsrer riche.

335. 336. SCRIPTA PAPAE.

1347. Nov. 13.

20

335. *Litterae Bertrando cardinali legato directae. — Nov. 13.*

Reg. Vatican. 141 (Clem. VI. secr. a. VI.) nr. 835. Contulit R. Salomon.

Reg. imp. VIII Pübste nr. 14.

Dilecto filio Bertrando tituli sancti Marci presbitero cardinali, apostolice sedis legato.

(1) Postquam dispensationes inter Iohannam reginam Sicilie illustrem et nobilem 25 virum Ludovicum natum quondam Philippi principis Tarentini aliosque regales faciendas^a tibi commisimus, eidem regine ac regalibus scripsimus iuxta formam, quam continent cedulae presentibus intereluse, et nichilominus eidem regina^b regalibusque petentibus et supplicantibus processus habitos contra invasores regni Sicilie per fe(lieis) re(cordationis) Iohannem^c papam XXII, predecessorem nostrum, per diversas partes et loca Italie 30 publicari mandavimus iuxta formam litterarum nostrarum, que tibi super hoc diriguntur. Quibus autem prelatibus super hoc scriptum sit, per interclusam presentibus cedulam poteris intueri.

(2) Ceterum valde secrete nobis est intimatum, quod dilectus filius . . . electus Nitriensis et alii pro carissimo in Christo filio nostro Ludovico rege Ungarie illustri Aquile 35 commorantes memorato regi per eorum litteras suaserunt, ut suum ad regnum Sicilie festinet accessum, significantes eidem, quod sibi propterea magna potentia non est opus, quoniam statim, cum regnicole presentiam viderint et sentiant dicti regis, ei se subicient voluntarii, non coacti, quodque, licet carissima in Christo filia nostra Helisabeth regina Ungarie illustris, mater dicti regis, et alii Ungari adventum regis ipsius in regnum predictum 40 nunc usque regi dissuaserint memorato, visis tamen litteris electi et aliorum predictorum Aquile commorantium, ut prefertur, ac ipsius regis voluntatem, qua fertur ad huiusmodi

335. a) *bis scriptum R.* b) *regine R.* c) *Iohannam R.*

negocium, attendentes, deliberaverunt assentiendo votis regis, quod ipse personaliter suum de veniendo propositum exequatur, ipseque rex proponebat dissimulato habitu venire cum valde modica comitiva et sic celeriter assumptum iter persequi, quod, ut credebat significans, ante festum nativitatis Domini venturum proximo Aquilam appli-
 5 caret. Verum^d nos eiusdem regine propositum impedire et obviare nascituris ex huius-
 modi adventu suo periculis cupientes, carissimum in Christo filium nostrum Karolum regem Romanorum illustrem per specialem nuncium, qui recessit hinc in vigilia festi
 10 nativitatis beate Marie proxime preteriti¹, hortandum duximus et rogandum, ut eundem regem Ungarie ab huiusmodi proposito averteret, et suum in regnum predictum adventum
 viis et modis omnibus impediret: cuius^e regis Romanorum super hoc responsum de die
 in diem prestolamur. Audivimus tamen, quod idem rex Ungarie prefati Romanorum regis consilii parum credit; imo cum idem Romanorum rex se in Ungariam contulit²,
 per ipsum regem Ungarie fuit modicum honoratus. Tractamus etiam cum Dalphino, ut
 15 ad prefatum regem Ungarie aliquos milites suos mittat pro tractatu aliquo inter regem
 et reginam predictos actore Domino utiliter subeundo, nec cessamus vias et modos exquirere, per quas regnum ipsum ab imminentibus preservare periculis ipsumque tran-
 quille quietis commodis instaurare possimus. Dicitur tamen nobis, quod, si dilecti filii regales et regnicole dicti regni vellent bene esse unanimes et in eiusdem regni defensione
 20 concordēs intenderent viriliter circa eam, bene se regnumque predictum possent contra
 prefati regis potentiam defensare; et ideo studii tui sit omnem operam, quam poteris, sollicite adhibere, quod idem regales et regnicole, depositis particularibus odiis atque rancoribus, quibus dediti sunt, invicem uniantur et ligas ineant cum civitatibus et tirampnis Italie Guelfis et aliis, de quibus videris expedire: nec ad eorumdem regalium indiscretionem attendas, sed consideres potius, quod res ecclesie agitur in hac parte.

(3) Denique de tractatu habito inter eandem reginam et occupatores Sicilie valde miramur, nam per manus nostras tractatum habere poterant meliorem; sed si datum erat, ut si^f huiusmodi concordia fieret, minus molestum nobis est, quod regine tantum suoque consilio, si quid minus provide factum est, valcat imputari. Nos enim super eo, quod Romanam concernit ecclesiam, proponimus, sicut erit expediens, providere, nec
 30 intentionis nostre est, quod regina octo milia et detentores prefati tria milia unciarum auri iuxta ordinationem fe(licis) re(cordationis) Bonifacii pape VIII, predecessoris nostri, apostolice camere singulis annis solverint.

(4) Credimus ad tuam noticiam iam perductum, qualiter inveteratus ille dierum malorum² Bavarus hostis Christi et eiusdem ecclesie subitanea morte de medio sit sub-
 35 latus; ex cuius subtractione carissimi in Christo filii nostri Karoli regis Romanorum illustris speramus auctore Domino negocia prosperari.

Datum Avinione Id. Novembris, anno sexto.

336. *Litterae ad Mastinum de la Scala. — Nov. 13.*

Ibidem nr. 833 (R). Descripsit F. Kern. — Extr. Werunsky 181, Riezler 2332, Klicman 943. — Ineditum.

Reg. imp. VIII Pabste nr. 200.

Dilecto filio Mastino de la Scala, nostro et ecclesie Romane fideli et devoto.

De hiis, que per te in servicium et favorem carissimi in Christo filii nostri Karoli regis Romanorum illustris acta sunt, nobilitati tue agimus dignas grates. Sane quia

45 **335.** ^d) *haud clare corr. ex nos R.* ^e) *cui R.* ^f) *sic or.*

1) *Forsan Iohannes de Pistorio, pro quo litterae conductus iam d. 22. et 26. m. Augusti scriptae erant; supra nr. 249. 250.* 2) *Anno 1347. ineunte, cf. Reg. imp. VIII nr. 315b.* 3) *Dan. 13, 52.*

negocia regis eiusdem sunt specialiter cordi nobis illaque sublato de medio inveterato illo dierum malorum¹ Bavaro speramus^a prestante Domino favorabiliter prosperari, nobilitatem eandem attente rogamus, quatenus pro nostra et apostolice sedis reverentia et tui etiam honoris obtentu, que laudabiliter incepisti, operosis et fidelibus studiis continuare procures. Ceterum audisti iam, qualiter carissimus in Christo filius noster Ludovicus rex Ungarie illustris ad invasionem regni Sicilie, ut fertur, aspirat. Cum autem regnum ipsum ecclesie Romane iuris et proprietatis existat et omnis eius vexatio nobis non immerito molesta reddatur, precibus nostris adicimus, ut quorumcumque ad ipsius regni occupationem invasionemque tendentium procures impedire propositum et eis per terras, que tuo subsunt dominio, transitum non concedas. Super quibus ea, que dilectus filius magister Franciscus Petrachi clericus Florentinus tibi pro parte nostra retulerit, fidem cum grate prosecutionis effectu adhibere procures.

Datum Avinione Idus Novembris, anno sexto.

337—339. NOTIFICATIONES ELECTIONIS KAROLI REGIS SINGULIS CIVITATIBUS DIRECTAE.

15

1347. Nov. 14. — 22.

Cf. supra nr. 68—71. 284. 287; infra ad Nov. 27. et Dec. 2.

337. Scripta archiepiscopi Coloniensis. — Nov. 14.¹

Habemus originalia quinque, quae directa sunt his civitatibus: 1 Augustensi, 2 Hagenau, 3 Mülhausen in Alsatia, 4 Mühlhausen in Thuringia, 5 Norimbergensi. — 1 in archivo civitatis Augustensis; pendet sigillum laesum ex ipsa membrana. 2 in libro Bodmanniano, de quo v. supra nr. 284; sigillum, quod ex ipsa membrana pendebat, nunc desectum. 3 in archivo civitatis Mülhausen in Alsatia; pendet sigillum ex ipsa membrana. 4 in archivo civitatis Mühlhausen in Thuringia; pendet sigillum laesum ex ipsa membrana. 5 in archivo generali regni Bavarici 'Nürnberg Reichsstadt fasc. 303'; pendet sigilli fragmentum ex ipsa membrana. Omnia contulit R. Salomon. — Ed. 3 Mossmann 'Cartulaire de Mulhouse' I, 210 nr. 234 (cf. Reg. imp. VIII, additamentum primum p. 835). — 1 et 5 hucusque inedita.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 656 (1), 23 (2), 24 (3), 25 (4). — 5 in Regestis deest.

Textum proponimus litterarum 1, aliarum varias lectiones in notis apponentes; ubi minutias orthographicas et puncta quae dicuntur reverentiae hic illic sine certa ratione posita annotare supersedimus.

Walramus Dei gratia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus, sacri imperii per Italiam^a archicancellarius, prudentibus* viris et discretis iudicibus, magistris civium,

*) .. prudentibus viris et discretis iudicibus, magistris, .. consulibus .. totique communitati civitatis in .. Hagnaw 2.

prudentibus viris et discretis iudicibus, .. magistris, .. consulibus .. totique communitati civitatis in Mulhousen 3.

prudentibus viris et discretis .. magistris, .. iudicibus, consulibus totique communitati in Molhusen^b 4.

prudentibus viris et discretis magistris, consulibus totique communitati opidi in Nürenberg^c 5.

336. a) speramus R.

337. a) Ytaliam 2. 3. b) alio atramento eadem ut videtur manu, quae contextum scripsit, in loco raso scriptum 4. c) al. atram. al. man. in loco raso scriptum 5. Cf. infra p. 384 n. 1) et p. 385 n. b).

1) Dan. 13, 52.

45

consulibus totique universitati civitatis Augusten(sis) . affectum sincerum in omnibus cum salute.

Noveritis^d, quod, cum in pomeriis prope Rense super alveum Reni, ubi principes electores sacri imperii super negociis eiusdem imperii hactenus convenire consueverunt, una^e cum aliis principibus nostris coelectoribus, qui tunc interesse volebant, poterant et debebant, convenerimus^f ibidemque communi sententia tam nostra quam dictorum coelectorum nostrorum quam aliorum magnatum et procerum decretum et sententiatum^g fuerit^h dictum imperium aliquamdiu hactenus vacavisse, nos perspicaciter attendentes, quanta gravia pericula et dispendia diutina dicti imperii vacatio toti christianitatiⁱ ac ipsi imperio et toti reipublice ingesserit et adhuc graviora, ut verisimiliter formidabatur, inferre potuerit in futurum, ac huiusmodi dispendiosis periculis^k, quantum^l in nobis extitit^m et prout ad nos iureⁿ pertinere dinosciturⁿ, occurrere, conservationi quoque iuris nostri prospicere cupientes in serenissimum principem dominum Karolum tunc domini regis Bohemie primogenitum, marchionem Moravie^o, nunc autem regem Bohemie, virum utique strenuum et catholicum, prudentie et discretionis ac aliis virtutibus multiplicibus insignitum, nos cum aliis nostris coelectoribus ibidem presentibus, apud quos pro illo tempore eligendi potestas notorie residebat, direximus unanimiter vota nostra, ipsum in Romanorum regem in imperatorem postmodum promovendum rite et concorditer eligendo, nosque^p, ad cuius officium hoc specialiter dinoscitur^q pertinere^q, eundem electum inunximus et consecravimus, sibi imponentes regium^r dyadema cum sollempnitatibus ad hoc debitis et consuetis. Igitur vestram prudentiam et^s discretionem^t presentibus^u seriose requirimus et rogamus ac attentius exhortamur, quatenus domino Karolo^v predicto sic^w in Romanorum regem electo et coronato tamquam vero Romanorum regi in omnibus et per omnia, in quibus sacro Romano imperio tenemini, intendere fideliter et firmiter obedire curetis, ut de fidelitatis vestre debito non indigne laudari mereamini, et nichilominus prefatus dominus noster Romanorum rex vos specialiter prosequi habeat favoribus condignis et gratiis oportunis. Voluntatem vestram in premissis nobis rescribi petimus presentium per latorem.

Datum sub sigillo nostro presentibus appenso^x, XIII° die mensis Novembris, anno Domini MCCCXL septimo.

338. Scripta archiepiscopi Treverensis. — Nov. 19.

Habemus originalia duo 1 civitati Norimbergensi, 2 civitati Mülhausen in Alsatia directa. — 1 in archivo generali regni Bavarici 'Nürnberg Reichsstadt fasc. 303'; 2 in archivo civitatis Mülhausen in Alsatia. Utrumque contulit R. Salomon. In utroque pendet sigilli fragmentum ex ipsa membrana. — Ed. 2 Mossmann l. c. p. 211 nr. 236 (cf. Reg. imp. VIII, additamentum primum p. 835). — 1 hucusque ineditum.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 24 (2). — 1 in Regestis deest.

Textum proponimus litterarum 1, aliarum varias lectiones adnotantes, minutis orthographicis iterum neglectis.

337. ^d) Noverit vestra universitas et singuli vestrum 5. ^e) corr. ex dona 5. ^f) conveniremus 4. ^g) sentiatū 5. ^h) fuit 4. ⁱ) cristianitati 3. ^k) periculosus 4. ^l) praec. in 2. 3. 5. ^m) praec. est et 4. ⁿ) pert. din. iur. 2. 3. ^o) Morovie 5. ^p) nos 2. 5. ^q) pert. din. 2. 3. ^r) praec. corone punctis suppositis postea del. 2. 3. ^s) deest 2. 3. ^t) deest 2. 3. vestrum quemlibet singulariter 5. ^u) per presentes 2. 3. 5. ^v) Karulo 4. 5. ^w) sic supra lin. add. 2. ^x) deest 3.

Wir Baldewin von Gots^a gnaden ertzbeisschof zû Triere^b, des heyligen Romischen richs durch daz^c künigriche von Arle und durch Welscheland^d ertzecanceller^e, enbieden^f den ebern^g wisen luden den .. burgermeistern, dem rade^h und den burgern gemeinlichen der stad zu Nürnberg^{i*}, unsern lieben frunden, unser gunst und waz^k wir gudes vermogen.

Wan wir vormals vil .. herren und steden geschriben^l und gekundiget han und auch wol kuntlich^m ist, daz der hochgeborn fürste und herre unser herreⁿ her Karle Romischer künig^o und zû Beheim zû dem Romischem^p riche und zû eyne Romischem^p künige^q von uns und andren kurfursten. an den die kûre stent und die des macht hatten zu dem male, eindrechtlichen gekorn und auch zû eime Romischem^p künige von dem,¹⁰ der daz^r dün solde, recht und redeliche gecronet ist, so biden und manen wir uch ernstlichen und raden uch auch in gûden truwen, als wir von unserm kûrfurstendûm billiche dun sollen, und sunderlichen wan ir itzû^s nieman anders von dem riche verbunden sijt oder sin sollet, daz ir unserm egenanten herren hern Karle als eyne Romischen künige^a gehorsam und undertenich sijt^t umb gemeinen nûtz des landes und umb daz, daz dat^u land yn friden und gnaden stee und verlieben^t moge. dar zû ir unsern^u egen(anten) herren ane zwivel zû eyne gnedigen herren haben sollet und dar zû wir auch raden und helfen wollen, als verre wir ummer vermogen. Und her uber biden wir uch, daz ir uns ure^v antwerte wider laszet wissen^w.

Gegeben zû Triere^x under unserm groszen ingesiegel^y, do man zalte^z na^a Gots^b 20 geburte drutzechen^c hundert und in dem sieben und viertzigsten jare^c, uf den nuntzehenden dag des mandes November^d genant zu latine.

339. *Scripta archiepiscopi Maguntini. — Nov. 20. 22.*

Habemus originalia tria his civitatibus directa: 1 Norimbergensi, 2 Augustensi, 3 Mühlhausen in Thuringia. — 1 in archivo generali regni Bavarici 'Nürnberg Reichsstadt fasc. 303'; pendet sigillum loro membranaceo. 2 ibidem 'Augsburg Reichsstadt fasc. 30'; pendet sigilli fragmentum parvum loro membranaceo. 3 in archivo civitatis Mühlhausen in Thuringia; pendet sigillum loro membranaceo. Omnia contulit R. Salomon. — 1 et 2 inedita.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 26 (3). — 1 et 2 in Regestis desunt.

Textum proponimus litterarum 1, aliarum varias lectiones adnotantes ut supra.

Wir^{**} Gerlach von Gotis gnaden des heiligen stûles zû Mentze ertzbischof, des heiligen Romischen riches durch Dutschlant ertzcanceler, embieden den erbern wisen

*) Mülhusen 2.

**) Wir Gerlach von Gots gnaden ertzbeisschof zû Mencze, des heiligen Romischen riches durch Dutsche lant ertzcanceler, enbieten den erbern wisen luden dem burgermeyster, dem rade und den burgern^e gemeynliche der stad zu Auspûrg, unsern lieben frûnden, unsern gûnst und waz wir gudes vermûgen 2.

Wir Gerlach von Gades gnaden des heiligen stules von Mentze ertzbischof und des heiligen riches durch Duczelant ertzcanceler inbieden den erbern wisen luden den burgemeistern, 40 dem rade und den burgern gemeinliche der stad zû Mülhusen^a, unsern lieben frunden, unsern gunst und was wir gudes vermogen 3.

338. a) Gotis 2. b) Triere 2. c) dat 2. d) Welschlant 2. e) ertzcanceler 2. f) enbieden 2. g) erbern 2. h) rat 2. i) *in loco raso 1 eadem manu ac verbum Nürnberg supra p. 382 l. 41 scriptum.* k) was 2. l) geschriben 2. m) tlich *in loco raso 1.* n) und neve *add. 2.* 45 o) kunig 2. p) Romischen 2. q) kunige 2. r) das 2. s) itzûnt 2. t) *in loco raso 2.* u) unserm 2. v) uwer 2. w) wissen 2. x) Triere 2. y) ingesigel 2. z) zalt 2. a) nach 2. b) Cristus 2. c) dusent drûhundert sibem und virtzich jare 2. d) Novembr(is) 2.

339. a) *in loco raso eadem ut videtur manu ac contextus 3.*

luden den . . burgermeistern, dem rat und den burgern gemeinlichen der stat zû Nürnberg^b, unsern lieben frunden, unser gunst und was wir gudes vermogen.

Wan wir vormals vil herren und steden geschriben^c und gekundiget han und auch^d wol kuntlich ist, daz der hochgeborn^e furste und herre unser herre und^f mag^g her Karle Romischer^h künigⁱ und zû Beheim zû dem Romischen^k riche und zû eime Romischen^k kunige^l von uns und andern . . kurfürsten, an den die kûre stent^m und die des machtⁿ hatten zû dem male, eindrechtlichen^o gekorn und auch^p zû eime Romischen^k künige^q von dem^r, der das^s dûn solde, recht^t und redelichen^u geconet ist, so biden^v und manen wir uch ernstlichen^w und raden uch auch^x in gûden^y trûwen, als wir von unserm kurfurstendûm^z billiche dûn sollen, und sunderlichen^a wan ir itzû^b nÿman^c anders von dem riche verbunden^d sijt oder^e sin sollet, daz ir unsern^f egenanten herren hern Karle als eime Romischen^g kunige^h gehorsam und undertenig sijt umb gemeinen nûtz des landes und umb dazⁱ, dazⁱ dat^k land^l in friden und gnaden stee und verliben moge^m, dar zû ir unsernⁿ egen(anten) herren anc zwivel^o zû eime gnedigen herren haben sollet und dar zû wir^p auch^p raden und helfen wollen, als verre wir ummer mogen^q. Und her uber biden^r wir uch, daz^s ir uns uwer antworte^t wider^u lasset^v wissen^w.

Gegeben* under unserm groszen ingesigel, do man zalt nach Gotis geburte druzehenhundert sibÿn und virtzieh jare, uf den zwentzigesten dag des mandes November genant zu latine.

340. PRIVILEGIUM PRO CIVITATE MAGUNTINA.

1347. Nov. 16.

Originale (or.) in archivo generali regni Bavarici 'Mainz Hochstift Urk. fusc. 540'. Descripsit R. Salomon. Pendet sigillum laesum filis sericis flavi rubrique coloris. —

Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 429.

Wir Karl von Godes gnaden Rômscher kûnik zu allen ziten merer des ryches und kûnik zu Behcim enbieten den erbern wysen lûden . . den burgermeistern, . . dem rate und den burgern gemeinlichen der stat zu Meintz, unsern und des ryches lieben getruwen, unser huld und allez gût.

Wir haben angesehen die genemen, nûtzlich und getruwe dienst, die ir unserm aller liebsten anherren dem Rômschen keiser Heinrich seliger gedenknûsze und dem

*) Gegeben under unserm ingesigele besigelt, da man zalte nach Cristus geburte druczenhundert syben und viertzig jar, uff den nehesten dunerstag vor sente Katherinen dage der heiligen juncfrouwen 2.

Gegeben undir unserm groszeren ingesigele, da man zalte noch Gots geburte duzent druhundirt jar in dem sieben und vierzegisten jare, an dem dunnirstage vor senthe Katherinen dage 3.

339. b) *in loco raso 1 eadem manu ac verbum Nûrenberg supra p. 382 l. 41 scriptum.* c) ge-
 40 schrieben 2. d) ouch 2. e) hochgeborne 2. f) deest 2. g) deest 2; neve 3. h) Romscher 3.
 i) konig 2; kunig 3. k) Romschen 3. l) konige 2. m) stont 2; stûnt 3. n) mach 2.
 o) eyndrechtlich 2; eindrechtliche 3. p) ouch 2. q) konige 2; kunige 3. r) deme 2. s) daz 2.
 t) rechte 2.3. u) redeliche 3. v) bieten 2; bieten 3. w) ernstliche 3. x) ouch 2. y) guten 2;
 guden 3. z) kurfursten | (*in fine lineae*) 2. a) sundirliche 3. b) iczrûnt 2; itzunt 3. c) nyman 2;
 45 nymanne 3. d) virbunden 3. e) ader 3. f) unserm 2.3. g) Romichen 2; Romschen 3.
 h) konige 2. i) das 3. k) daz 2; das 3. l) lant 3. m) mûge 2. n) unserm 2. o) tzwivel 3.
 p) wir ouch 2; auch wir 3. q) vermûgen 2; vormogen 3. r) bieten 2; bieten 3. s) das 3. t) ant-
 worte 3. u) wieder 3. v) laszet 2.3. w) wiszet 2; wiszen 3.

ryche dicke swerlich getan hant und auch uns und dem ryche noch getün mügent, und bestedigen und ernüwen uch und der stat zu Meintz an disem brieve solich gnad und fryheit, die unser vorvar der Römisch künik Wilhelm güter gedenknüsze uch und der stat zu Meintz getan hat¹, dar an daz allez uwer burger güt, daz si habent und noch gewinnet in des ryches gebieten, bürgen, steten und dorffen, betfrye sin sol und keiner ley stür geben sunder allein den zins, den man in den gerichtten von alder da von erteylt mit eyd, und auch allez uwer burger güt, daz sie habent und gewinnet, in den selben des ryches gebieten, bürgen, steten und dorffen, uf waszer und uf lande zollefry sin sol, daz ir und uwer stat der selben fryheit geniezzen sülnt in allen des ryches gebieten, bürgen, steten und dorffen, si sien von dem ryche versetzt oder unversetzt. 10

Wir haben auch uch und der stat zu Meintz getan und tün an disem brieve die besondern gnad und fryheit, die her nach geschriben steent:

Zum ersten, wer die sint, die die stat zu Meintz oder uwer bürger leidigent mit name, mit raub, mit brand, mit vanknüsze, mit mord oder mit andern sachen, daz ir oder uwer helffer den nachvolgen und si süchen und angryffen mügent in des ryches 15 gebieten, bürgen, steten, vesten und dorffen und si dannan füren, ez were danne, daz si begriffen würden inwendig des ryches sloszen und man uch oder uweren helffern unverzögenlich da von in richten wölde, da sülnt ir uch mit lazzen genügen.

Wir wellen auch, daz nieman uf uwer burger güt, daz si habent und noch gwinnet, wa daz glegen ist uzwendig der stat zu Meintz, elagen oder ez bekümmern sül oder 20 müge, die wil der bürger, des daz güt ist, dem elager rechts gehorsam ist inwendig der stat zu Meintz vor sinem rechten richter nach der stet recht und gwonheit.

Und² wan wir auch volleclich underwiset sien, daz ir und die stat zu Meintz nu jars gedrunge wüdent wider recht, daz ir uch müstent verbinden by grozzen penen dem ryche und dem stifte zu Meintze, wider zu bûwene die clôster und die stifte zu sant 25 Alban, zu sant Jacob und zu sant Victor uzwendig der müren zu Meintz, die ir brachent umb redelich schynber not, die stat zu Meintz zu bewarenne und zu behaldeune, und uch von des heiligen stûls wegen von Rome vergeben ist, waz ir dar an gesündet hedent, und daz man uch auch von der stücke wegen umb keiner ley bezzerunge ansprechen sölde und ir doch nach uwer müge grôzlich und swerlich wider gebuwet hant, 30 so wellen wir, daz uch und die stat zu Meintz zu dem selben widerbûwe der closter und der stifte nieman fürbaz mer dringe wider uweren willen, danne als vil ir selber nach bescheidenheit gern tün wellent. und daz alle pene, ob ir und die stat ze Meintz von der selben sache wegen dar in gevallen werent oder noch vallen môchtent, luterlichen abe sien, daz ir noch die stat zu Meintz dar umbe von nieman nu oder her nach 35 immer angesprochen oder geleidigt werdent in keiner ley wyse.

Wan auch ir und die stat zu Meintz grozz kost hant mit wegen zu machene, der der frömde und der heymisch geniezzent und die dicke gebrochen werdent mit geladen wagen und karren, die in die stat zu Meintz und da durch geent, wellen wir und verlihen uch an disem brieve, daz ir setzen mügent von ye dem rade der geladenn wagen 40 und karren einen Haller zu nemene, und daz ir auch ander gesetzde machen mügent, die zu gemeinem nütze dreffeut, und daz dar zu schuldig sien zu gebeue alle die, die des selben gemeinen nützes geniezzent.

Des gebieten wir vesteclich by unsern und des ryches hûlden allen des richen mannen, dienstmannen, amptlûden und getrüwen, wa si sint, daz ir keiner, er sy edel 45 oder unedel, uch oder die stat zu Meintz oder uwer burger an den vorgeschriben unsern gnaden und fryheiden, die wir uch und der stat zu Meintz getan und gegeben haben, irren oder leydigen mit worten oder mit werken in keiner ley wyse. Und were ez, daz

1) *Reg. imp. V nr. 5022.*

2) *Ad sequentia cf. 'Chroniken der deutschen Städte' XVII (Mainz I) p. 7. 8.*

uch oder uwer bürger oder die stat zu Meintz ieman dar an krenken oder besweren wölde, in welicher ley wyse daz were, daz sie uch und uweren burgern danne wider den beholffen sien ernstlichen, uch die selben gnad und fryheit zu beschüdene und zu behalden, als si unser und des ryches ungnad vermyden wellen: Daz auch die selben
 5 gnade und fryheit alle, als sie hie vor geschriben steent, uch und der stat zu Meintz unverbrochellich gehalden werden, so wellen wir, wer der ist, der uch die selben gnad und fryheit oder ir deheim brichet oder frevelich da wider tût, daz der vervallen sye zu einer pene, als dicke als er brichet oder frevelich da wider dût, funftzig phunt goldes, er sye hertzog, grave, frye, dienstman, ritter oder knecht, burger oder gebüre,
 10 edel oder unedel, und sol die selb pene vallen halb in unser camer und daz ander halb deil uch und uwer stat zu Meintz. Zu ûrkûnde aller diser dinge geben wir uch und der stat zu Meintz disen brief besigelt mit unserm kûnklichem ingesigel daz dar an hanget.

Gegeben zu Nûremberg des nechsten frydags nach sant Martins dage, do man zalt nach Cristes geburt dusent jar drûhundert jar und in dem sibem und viertzigsten jare,
 15 in dem andern jare unserr ryche.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

341—343. SCRIPTA PRO EPISCOPATU HERBIPOLENSI.

20

1347. Nov. 17.—24.

Originalia in archivo generali regni Bavarici. Contulit R. Salomon. In omnibus sigillum maiestatis magis minusve laesum pendet filis sericis rubri flavique coloris.

341. *Privilegium de iudicio terrae Franconiae. — Nov. 17.*

Originale in archivo supradicto 'Würzburg Hochstift fasc. 91'. In plica legitur: R. Reg. imp. VIII nr. 430.

25

Cf. supra nr. 160.

Wir Karl von Gots genaden Rômischer kûnig ze allen zeiten merer dez rychs und kûnig ze Beheim bekennen und tûn kûnt offenlich an disem brief allen den, die in sehent, horent oder lesent: Wanne daz lantgericht ze Franken von alter her gewesen
 30 ist dez bystûms ze Wirtzburk von des hertzogentûms wegen ze Franken, daz zû dem selben bystum gehôret und von alter her gehôret hat, so mag von rechts wegen nieman noch ensol richten mit der ehte in dem hertzogentûm und dem lantgericht ze Franken danne ein byschof ze Wirtzburk, der allein da lantrichter ist, und sÛlln auch vor dem selben lantrichter ze recht sten alle . . herren, . . graven, . . frein und auch dez richs . .
 35 dinestlûte und . . stetelût und auch alle ander . . lût beyd edel und unedel, swie sie namen haben, die in den vorgnanten hertzogentum und lantgericht ze Franken gesezzen sein. Ez sol auch in dem vorgnanten hertzogentûm und lantgericht ze Franken kein ander lantgericht sein. Auch sol kein ander lantgericht in die vorgnanten hertzogentum und lantgericht ze Franken richten, wan kein lantgericht in daz ander richten sol von
 40 rechts wegen. Swaz auch freyheit, privilegie, hantfesten oder brief, swelherley die sein und von weme, auch ob sie von des Rômischen reichs wegen geben weren oder noch geben wûrden wider daz vorgnant lantgericht ze Franken und wider die vorgeschribenn stûke und artikel mit einander oder besunder, und swaz da wider auch gewonheit oder von gewônlicher haltung biz her gehalten were oder noch gehalten wûrde, daz sol allez kein macht

oder kraft haben und dem vorgnanten stift ze Wirtzbürch und seinem vorgeschribenn lantgericht unschedlich sin und kein hindersal oder schaden bringen an allez geverde. Swaz auch wider daz vorgnante lantgericht ze Franken geschehen were oder noch fürbas geschehe, daz hat weder chraft noch macht von rechts wegen. Und mit disem brief meine wir nieman sein recht ze nemen noch ze chrencken. Und zû einer ewigen besteticheit und urkünde aller vorgeschribenn dinge ist unser grozzer insigel gehencket an disen brief.

Der geben ist ze Nürnberg an samztag nechst vor sande Elspeten tag nach Christs geburt dreützechenhundert jar in dem sibeu und viertzigstem jar, in dem ändern jar unserr riche.

342. *Privilegium de iudicio ecclesiastico. — Nov. 24.*

Originalia duo 1 et 2 una ac eadem manu scripta ibidem 'fasc. 90'. In utroque in plica scriptum est: R.

Reg. imp. VIII nr. 453.

Textum proponimus litterarum 1, aliarum varias lectiones in adnotationibus adiungentes.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex. Ad rei memoriam sempiternam.

Quoniam religiosa ecclesiarum ac ecclesiasticarum personarum sollicitudo ad provocandam augendamque ecclesiastice devocionis observanciam exigentibus eciam suarum virtutum meritis debet graciosi Romani . . principis beneficiis premiari, nos itaque expositibus multifariis venerande ab antiquo ecclesie Herbipolensis gloriosorum martirum sanctorum Kyliani, Colonati et Totnani sociorum, eius patronorum, ibidem a divis quondam . . regibus ac . . imperatoribus Romanorum quampluribus, predecessoribus nostris, multimodis libertatibus, privilegiis, honoribus et iuribus laudabiliter sublimata in capite et in membris meritis probitatis de graciosa pietate nostre regie maiestatis auctoritate in perpetuum privilegiando presentibus indulgemus, ut nostri predilecti devoti, . . prelati, . . clerici . . personeque ecclesiastice quecumque, seculares et regulares, presentes et future, . . capitula, . . collegia et . . conventus ecclesiarum ac monasteriorum civitatis et suburbiorum ac dyocesis Herbipolensis, dediti siquidem multiformi officiorum cultui divinatorum, coniunctim et divisim valeant laicales^a seu seculares ibidem . . personas ipsarumque^b communitates seu universitates, cuiuscumque preeminencie, status vel conditionis existant, etiam super iniuriis et actionibus seu negociis civilibus publicis ac privatis coram . . iudice ecclesiastico libere convenire, eedemque mundane persone earumque universitates seu communitates ipsis ecclesiasticis personis suisque . . capitulis, . . collegiis et . . conventibus in iudicio ecclesiastico, non obstante excepcione declinatoria talis fori, respondere desuper teneantur, quemadmodum eciam id alias in plerisque partibus Germanie et precipue in provincia Maguntina, in qua eciam predicta ecclesia Herbipolensis consistit, de antiqua et rationabili consuetudine est inductum legitimeque prescriptum et a tanto tempore citra, cuius initii memoria non existit, inviolabiliter observatum. In cuius rei roboris et testimonii firmitatem mandavimus hanc paginam de premissis conscribi nostrique regalis sigilli appensione solempniter communiti.

Datum Nurenberk^c anno Domini millesimo trecentesimo quadragésimo septimo, indictione XV^a, VIII° kalendas Decembris, regnorum nostrorum anno secundo.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

343. *Scriptum de conservacione libertatum et iurium. — Nov. 24.*

Originalia duo 1 et 2 ibidem. 1 elegantiori manu scriptum est.

Reg. imp. VIII nr. 452 (= 454, ut videtur).

Textum proponimus litterarum 1, aliarum varias lectiones in adnotationibus adiungentes.

5 Karolus Dei gr(aci)a Romanorum rex semper augustus et Bohemie^a rex vene-
rabili . . episcopo, principi suo dilecto, et honorabilibus . . preposito, . . decano et . .
capitulo ecclesie Herbipolensis ceterisque . . prelatiis, . . personis ecclesiasticis secu-
laribus et regularibus, presentibus et futuris, . . capitulis et . . conventibus ecclesiarum
ac monasteriorum civitatis et suburbiorum ac dyocesis Herbipolensis, devotis suis dilectis,
10 quorum et quarum gubernacio seu defensio in spiritualibus et temporalibus coniunctim
vel divisim ad episcopum ac ecclesiam predictos exnunc spectat vel in futurum spec-
tabit, gratiam suam et omne bonum.

Officiosum regimen nostre regie maiestatis ad Dei gloriam et honorem Romani
imperii pro conservacione libertatum ac iurium ecclesiarum et ecclesiasticarum personarum
15 quarumlibet ob augmentum cultus divini numinis gracia inspirante divina satagit inces-
santer. Nos itaque ad vestram supplicacionem devotam hoc regali decreto et edicto
statuendo sancimus, ut nulla . . communitas vel universitas nullique . . magistri, . .
rectores sive . . proconsules, . . consules ac consilium neque . . scultetus seu . . sculteti,
20 eorumve potestas in partibus Frankonie statuta, edicta, plebiscita, condicta, paciones,
compromissiones, convenciones vel ordinaciones contra libertatem seu emunitatem eccle-
siasticam vobis et ecclesiis ac monasteriis vestris per sanctiones canonicas ac imperiales
concessam seu de consuetudine sive antiqua observancia introductam vel in ipsius liber-
tatis seu emunitatis derogacionem edere, statuere, condicere, pacisci, convenire vel alias
25 verbo aut scripto quomodolibet ordinare, nulla eciam persona singularis seu privata,
cuiuscumque preeminencie vel status extiterit, contra eandem libertatem seu emunitatem
vel in eius derogacionem quicquam^b suis subditis precipere suisve iniungere . . con-
vicinis aut alias ullatenus facere seu attemptare in preiudicium ecclesiarum ac mona-
steriorum vestrorum^c suarumve ecclesiasticarum personarum coniunctim vel divisim
30 presumant ullo tempore seu presumat. Si quis autem huiusmodi nostri decreti, edicti,
statuti ac sanctionis transgressor extiterit, si communitas seu universitas vel . . rectores,
. . magistri sive . . proconsules, . . consules ac consilium aut . . scultetus seu . . sculteti,
. . centgravius seu . . centgravii ac . . scabini seu . . iudices seu . . iusticiarii seculares
eorumve potestas fuerit seu fuerint, centum libras auri, si vero singularis seu privata
35 persona, quinquaginta libras auri componant, medietate librarum ipsarum utrarumque
summarum camere nostre seu fisco Romani imperii ac residua medietate communiter
ipsi . . episcopo Herbipolensi pro tempore existenti ac eciam ecclesie seu ecclesiis ac
monasterio seu monasteriis vestris, cuius vel quarum seu quorum libertas seu emunitas
ecclesiastica in se suive persona seu personis ecclesiasticis, ut premittitur, fuerit violata,
40 irremissibiliter utique applicanda.

Preterea hoc decreto nostro regali statuimus et sancimus, ut, si communitas seu
universitas sive . . magistri, . . rectores seu . . proconsules, . . consules ac consilium
aut . . scultetus seu . . sculteti, . . centgravius seu . . centgravii ac . . scabini seu . .
iudices sive . . iusticiarii seculares eorumve potestas aut eciam singularis seu privata
45 persona ante hanc sanctionem nostram in contrarium facere, ut predicatur, presumpserunt
quomodolibet seu presumpsit, tunc huiusmodi forefacta quantocius post huiusmodi decreti

343. a) Boemie 2. b) quidquam 2. c) vestrarum 2.

et statuti nostri noticiam verbaliter et effectualiter revocent et retractent seu revocet et retractet, necnon communiter ipsi . . episcopo Herbipolensi pro tempore existenti ac ecclesie aut ecclesiis seu monasterio vel monasteriis vestris, cuius vel quarum seu quorum libertas seu emunitas huiusmodi in se suive persona seu personis ecclesiasticis, ut prefertur, fuerit violata, emendam debitam et condignam ad arbitrium nostrum seu . . regis sive . . imperatoris Romanorum, successoris nostri, pro tempore existentis, vel nostrum seu nostrorum in ipso regno seu imperio Romanorum successorum pro tunc in hac parte commissariorum unius vel plurium, vel ipso regno seu imperio Romanor(um) vacante sui commissarii fore in hoc casu debentis, scilicet venerabilis archipresulis Maguntini, ipsius Romani imperii per Germaniam archicancellarii, metropolitani vestri, pro tempore existentis infra octo ebdomadas proximas . . a requisicionis desuper faciende tempore numerandas faciat seu faciant, ut tenentur. Alioquin huiusmodi communitas seu universitas, persona seu persone publice seu officiate centum librarum auri, persona vero singularis seu privata quinquaginta librarum auri penis, de quibus et ut prefertur, irremissibiliter utique persolvendis infra duodecim septimanas subinde immediate^d sequentes subiaceant eo ipso.

Ut autem presens regale nostrum edictum efficaciori diligencia observetur, quanto contra transgressores eiusdem edicti per exactionem penarum in eo contentarum, non servato eciam iuris ordine, usquequaque facilius procedi valeat simpliciter et de plano, de plenitudine nostre potestatis regalis hoc indulto concedimus gracioso, ut ipse . . episcopus Herbipolensis pro tempore existens ac . . prelati vestrarum ecclesiarum seu monasteriorum vel eciam quilibet ex . . canonicis ipsarum ecclesiarum seu ex monachis . . monasteriorum predictorum amministracionem in eisdem monasteriis habentibus dumtaxat, quorum interest, in hac parte coniunctim vel divisim causam seu causas super violacionibus vestre ecclesiastice libertatis seu emunitatis vel super eiusdem libertatis seu emunitatis derogacione in preiudicium ipsarum ecclesiarum seu monasteriorum suarumque ecclesiasticarum personarum communiter vel divisim indebite irrogatis vel eciam attemptatis contra . . violatores ac . . impeditores libertatis seu emunitatis huiusmodi absque mandato seu procuratorio earundem ecclesiarum ac monasteriorum suorumque . . capitulorum et conventuum necnon personarum, quorum interest, in premissis in nostra et . . successorum nostrorum in ipso regno seu imperio Romano curia aut extra ipsam curiam coram uno vel pluribus . . nostris vel eorundem . . successorum nostrorum in partibus Frankonie seu Germanie vicariis seu certis . . commissariis in premissis aut ipso regno imperiove Romano vacante coram venerabili . . archiepiscopo Maguntino prefato tunc pro tempore existente, quem quidem archiepiscopum pro ipsius regni seu imperii vacationis tempore presentis sanctionis executorem et provisorem ac certum ipsius regni seu imperii vicarium seu commissarium in premissis dumtaxat de et cum plenitudine regie potestatis perpetuo constituimus in hiis scriptis, libere quidem prosequi penasque prescriptas cum suis accessoriis, concomitanciis et sequelis a . . violatoribus huiusmodi ecclesiastice libertatis seu emunitatis exigere et recipere valeant, in usus quidem ipsius episcopatus Herbipolensis et ecclesiarum ac monasteriorum vestrarum predictorum iniuriam, ut prefertur, passarum debite convertendas; non obstantibus siquidem contra premissa vel aliquod premissorum legibus seu iuribus imperialibus ac civilibus et statutis, locorum consuetudinibus, rescriptis tam iuridicis quam graciosis, privilegiis, graciis, indultis ac concessionibus quibuscumque civitatibus, castellis, oppidis aliisve locis seu suis communitatibus seu universitatibus ac . . magistris, . . rectoribus sive . . proconsulibus, . . consulibus seu . . scabinis ac . . consiliis aut . . personis singularibus, cuiuscumque preeminencie sive status existant, quibuscumque eciam tytulis seu

nominiibus censeantur, a nobis vel divis . . regibus seu . . imperatoribus Romanorum, predecessoribus vel successoribus nostris, sub quacumque verborum expressione seu forma contra quorumcumque premissorum observanciam in toto vel in parte haecenus editis seu concessis aut inantea edendis seu etiam concedendis, nisi plenam et expressam ac de verbo ad verbum de huiusmodi nostris decreto, edicto, indulto, statuto et sanctione 5 faciant mencionem. Que omnia contra premissa vel aliquod premissorum nulli volumus suffragari. Quod autem nobis licere non patimur in premissis, nostris . . successoribus indicamus. In cuius rei roboris et testimonii firmitatem mandavimus hec sacra scripta nostre maiestatis regalis sigilli appensione solempniter comuniri.

10 Actum Nürnberg anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indictione XV^{ta}, VIII° kalendas Decembris, regnorum nostrorum anno secundo.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

15 344—348. SCRIPTA PRO CIVITATE ROTENBURG.

1347. Nov. 17.—24.

Originalia in archivo generali regni Bavarici. Descripsit vel contulit R. Salomon.

344. *Scriptum primum.* — Nov. 17. 23.

Originalia duo K 1 in archivo supradicto 'Rothenburg Reichsstadt Urk. fase. 3', K 2 ibidem 'Rothenburg Reichsstadt I Kaiserliche Privilegien' asservata. In utroque sigillum maiestatis pendet filis sericis viridis flavique coloris. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 6477 (K 1) et 6482 (K 2).

Proponimus textum exemplaris K 1, alterius varias lectiones minutiis orthographicis neglectis annotantes. — Textus harum litterarum omnis repetitus est ex privilegio Ludovici 25 imperatoris a. 1331. Iun. 26. dato ('Regesten Ludwigs' p. 82 nr. 1336). Ex duobus huius privilegii exemplaribus, quae hodie in archivo supradicto 'KLS nr. 485' simul conservantur, id ad litteras nostras conseribendas adhibitum est, quod in dorso numerum II et litteram G antiquis quibusdam manibus exaratos praebet.

Wir Karl von Gotes gnaden Römischer künich ze allen zeiten merer des reychs 30 und künich ze Beheim verjehen und tün kunt und enbieten aüch allen leüten des heiligen Römischen reyches, unsern lieben getriwen, die disen gegenwertigen brief ansehen, lesent oder hören lesen, unser hulde und allez güt.

Wanne uns di weisen lüte . . di burger gemeinlich von Rotenburch, unser liebe getriüwen, eigentlich für geleget und mit vleizziger bete gebeten haben, daz wir von unsern küniklichen 35 genaden und gewalt in bestetigen und bevestenen^a wölten die sundern reht, freyunge und genade, die si haben und in auch verlihen sint und geschriben sten in den nachgeschribenn briefen, die da sten geschriben von worte zü worte also:

Wir¹ Heinrich von Gotes gnaden Römischer künich zü allen zeiten merer des reychs künden und enbieten auch aller meniclichen des heiligen Römischen reychs, unsern lieben getriwen, zü 40 den dise briefe kumen, ewelicliche: Uns haben demütiklichen gebeten unser liebe getriwen . .

344. ^a) bevesten K 2.

1) Böhmer, 'Regesten 1246—1313' p. 260 nr. 48.

die burger von Rotenburch, daz wir in bestetigen und bevesten wollen von unserm küniklichem gewalt und genaden die freyunge, sunder gnade und reht, die si haben von unsern vorvaren dem Römischen künig Albrecht der heiligen götlichen gedehtnisse, die* also von im verschriben sten:

Wir¹ Albrecht von Gotes gnaden Römischer künich zû allen zeiten merer des reyches enbieten und künden allen unsern und des heiligen Römischen reyches lieben getriwen, die 5
dise briefe ansehen, lesent oder hören lesen, ewicklichen, daz wir die nach geschribenn briefe unsers lieben herren und vaters des Römischen künig Rudolfes der heiligen götlichen gehügnisse^b, unsers vorvarn an dem reychen, gesehen und verhört haben mit disen worten:

1 Wir² Rudolf von Gotes gnaden Römischer künich ze allen zeiten merer des reyches verkunden und enbieten allen unsern liben getriwen des heyligen Römischen reyches, die 10
dise briefe ansehen, lesen oder hören lesen, ewicklichen: Wanne wir von götlicher ordnung und genaden sein gesetzte gar seliklichen auf die hohwirdigen warte der küniklichen maiestat, daz wir fürsehen und besorgen sullen den künftigen nützz und frumen unsrer lieben getriwen. so haben wir unser durchsichtige merkunge aûf die verre nnd aûf die 15
breit also gerihet und gesetzet, wî der selben unsrer getriwen anligender gepreste und ir betrubter fride von der verjagten vinsternisse nû fürbaz under der niwunge unsrer küniklichen eren und herschafft wider kume und grünen müge und auch durchleuhtig beleibe mit liechte der ewigen klarheit. Da von so verkünden wir allen den, die nû sint 20
oder her nach knnen sullen, daz wir gar wirdiclichen und götlichen haben angesehen die gantzen steten trîwe und die lautern begirde und liebe, die unser liebe getriwen .. die purger von Rotenburch zû uns und dem Römischen reychen habende sint, und haben auch gemerket die nützen und genemen dienst, die si biz her uns und dem reychen getan haben und her nach nütlicher tun mügen, und haben in gegeben und bestetigt von unserm küniklichem gewalt und gnaden und bestetigen und setzen daz mit disem gegenwertigem gesetzte und schrift, daz alle die, die wonhaftig oder purger werden in der vorgeantent 25
stat, si sein kristeu oder Juden, mit ir leiben und mit alleu iren guten in unserm und des reychs ewigem schirme und besunderer hilfe sullen sein. Und swer auch dhein ansprach oder klage hat zû den selben unsern pûrgeru, der sol si niindert anders laden noch ansprechen danne vor irm rihter in der stat, do mau auch reht von in nemen sol, als do selbes danne geurteilt wirt, also daz wir setzen nnd erkennen, swaz anderswo und vor 30
andern gerihten aûf si erklagt und erteilt were oder hernach erklaget und erteilt würde, daz sol allez zû male kein krafft, maht noch vestunge^c haben noch gewinnen. Dar nach von dem lantgeriht, daz man da hat, gebieteu, setzen und machen wir aûch, daz man daz behalte und hanthabe fürbazzer in allen seinen rehten, vestikeiten nnd sterkungen nach seuen alten und wolbewerten gewonheiten, die biz her braht und an uns komen 35
4 sint. Und swer aûch aûf dem selben gerichte zû aehte wirt getan, so mag und sol man der selben aehte verkünden in küniklichen oder keyserlichen hofe, daz man si da beschreibe in die memorial des registers, also daz si wider dar aûz niht kûmen nach gelazzen sullen werden, weder von küniklicher noch keyserlicher genade oder miltikeit, si sein danue vor von der aehte komen an der stat, do des ersten die aehte geschehen ist. Wir setzen 40
aûch nnd wollen, daz die selben unser purger von Rotenburch, swenne niht küniges oder keyser ist, daz selbe lantgerichte, daz man da in der gegende pfliget ze halten, an der stat, die dar zû von alter her besunderlich bescheiden ist, mit seinen rehten und gewonheiten habeu und behalten mügen nnd sullen vreylichen one allerslaht irrsalunge biz an 5
einen künftigen künich oder keyser. Wir wollen aûch, daz alle die gemeinlich oder 45

344. ^b) gedehtnisse K 2. ^c) vestnunge K 2.

1) *ibid.* p. 207 nr. 102. 2) *Supra tom. III nr. 650 (61a)*. *Numeri in margine positi ad capitula litterarum Rudolphi regis referunt; neque vero negligendum est, textum teutonicum hic insertum a latino non paucis locis valde differre.*

besunderlich, die purger oder siddelhaft^d sin in der vorgeuanteu stat, beidiû kristen und Juden, fürbaz beleiben und sitzen sülleu bei irr gewõnlichen stiur und bete, als sie die von alter her gegeben haben den hohwirdigeu unsern vorvarn keysern und künigen des 7 Rõmischen reychs. Ez ensol noch enmag dhein aûzward man umb dheinerlei sache niht laden noch kempfflichen ansprechen dheinen unsern purger von der vorgeuanteu stat. 5
8 Wir setzen aûch mere, daz aller meniklich, die da komen wellen zû allen den jarmerkten der vorgeuanteu stat, die si da zû dreyn malen haben in dem jare und zû dem vierden male an dem nehsten donerstag nach aûzgender pfingstwochen und dar nach die nehsten aht tage, als die jarmerkte wern und sten, die dar komen und danuan varn, auf ein meile wegus von der stat sullen wandeln und sein in unserm und des heiligen Rõmischen 10 reychs vollem schirme, fride und geleitte. Wir wollen aûch, daz unsrer egenanten purger weyde und wege gemeret und gebreitet werden nach iren alten zilen unversprochen vor 10 allen lûten. Wir wollen aûch, daz in ieman dise vorgeuant genade, gesetzde und freyunge übervar oder mit frevellicher getat sich in dhein wise do wider setze oder kumen sülle. 15 Swer aber daz überfür, der sol darumb in unser und des reychs swerlich ungenade und un hulde vervallen sein. Und der dinge aller ze urkûnde und durch ewige sterke, kraft und maht haben wir dise privilegie heizzen verschriben und auch versigelt mit unserm kûniklichem insigel.

Geben zû Hagenawe an dem fûntzehenden tage in dem monden des Meyen in der auderu indiccien, von Gotes gebûrt tausent jare zwey hundert jare und in dem vier und 20 sibenzigstem jare, und des ersten jars unsers reychs. 1274.
Mai. 15.

Und dorumb haben wir auch angesehen und gnediklichen erhõrt die demûtigen bete und begirde unserr lieben getriwen burger von Rotenburch und die vorgeschribenn briefe, als in die vormalles gerechtlichen und mit furbesihtikheit verlihen und gegeben sint, und alle die genade, sundriû reht und freyunge, die dor inne sint begriffen, haben wir in auch 25 bewert, genûwet und auch mit disem brife võlliklichen bestetiget und besterket. Und dar über zû urkûnde und zû ewiger krafft und maht haben wir in disen briefe dor über heizzen gegeben versigelt und besichert mit unserm kûniklichem insigel.

Gebeu ze Nûremerberch an dem ahtzehenden tage des monden Decembris, von Gotes geburt taûsent jare zwey hundert jare und in dem aht und neûntzigstem jare, in der zwelften 30 indiccien, des erstein jars unsers reychs. 1293.
Dec. 13.

Und dar umb haben wir aûch genediklichen angesehen und erhõrt die bete uusrer vorge- nanten purger durch ir getriwe und wolgevellich dienste, mit den si uns und dem reychte verbunden sien, und die vorgeuanteu privilegie mit allen den genaden, rehten und freyungen, die 35 dor inne geschriben sten, die in aûch gerechtlicchen und fürsichtlicchen vormalles bestetigt sin, haben wir in aûch ernûwet, bewert und mit diser gegenwertigen schrift aûch bevestent und be- stetiget und wollen aûch mit niht, daz in ieman dise vorgeuant freyunge und bestetigunge über- vare, bey unsern und des reychs swern ungenaden und unhulden. Dor über zû urkûnde haben wir in disen brief geben^e verschriben und versigelten mit unser kûniclichen insigele.

Geben ze Speyr an dem eylften tage des Mertz monden, in der sibenden indiccien, von Gotes gebûrt dreûtzehen hûndert jare dor noch in dem neûnden jare, in dem ersten jare uusers 40 reyches. 1309.
Mart. 11.

Dorumb wir auch die vleizzigen bete unserr lieben getrewen . . der purger von Rotenburch gnediclichen erhõrt haben, die vorgeuanteu ir privilegie, genade und freyunge, die da geschriben 45 sten in den vorgeuanteu briefen, wanne in diû reht und redlichen bestetiget sin*, so ernûwen, bewern, besterken und bestetigen wir in die aber mit diser gegenwertigen schrift.

*) und die wir in auch vormalles mere under unserm kûniclichem insigel bestetigt haben
add. K 2. Eadem verba privilegium Ludovici praebet.

344. d) seschafft K 2. e) gegeben K 2.

Dar zû haben unser vorgevant burger unser hohwirdikheit gebeten, daz wir in von unser küniklichen miltikheit die besundern genade tûn wollen, daz ir rat stetreht, gebot und gesetzde, die uns und dem reyche und auch dem rehten niht widerwertig sin, müge aufgesetzzen und machen und die selben auch wider abnemen nach irem willen und irrer stat nutzze, als offte und wenne ez si dunket, daz ez ir und dei stat nutzz, frûme und fürderunge müge gesein; da von wir von unsrer angeborn 5 güte und miltikheit haben genediclichen erhört und angesehen dî bete unsrer vorgevant burger und verleihen und gûmen in vreylichen mit disem gegenwertigem^f briefe, daz si die vorgeschribenn stetreht, gesetzde und gebot, die uns, dem reyche und auch dem rehten niht widerwertig sein, unib irr stat nutzz und frumen nach irem willen setzzen, machen und ordenen und auch wider abnemen mügen, swenne und swie offte si wellen und in daz füget. Und die selben gebot, gesetzde und stet- 10 reht bestetigen wir in ietzo aûch mit disem brief.

Dar nach zû merunge irre genaden alle die lehen gemeinlichen und besunderlichen, die si von uns und dem reyche habende sint mit der weise und dem rehten, als wir si von rehtes wegen geleihen mügen, die verleihen wir in auch und geben in die von unsern sunderlichen genaden an disem briefe, und wollen aûch, ob ir dheimen under in ansprach angiege umb die selben lehen, die si ietzo von 15 uns und dem reyche haben oder noch hernach gewinnen, daz si dor umb vor ieman anders danne vor uns oder unsern nachkomen an dem reyche dem klager umb die selben lehen entwûrten sullen.

Aûch haben wir in die genade getan und tûn aûch mit disem briefe, daz si alle erber edel leût, die aûf dem lände sitzzen und die ir purger sint, an allen steten und umb alle saeche gen aller menieelichen versprechen und aûch verentwûrten mügen als ander ir mitpurger, die bei in in der stat 20 gesezzen sint.

Wir haben in aûch enpfolhen, geboten und bestetiget mit gantzer vestikheit, daz si daz nuwe spital zû Rotenburch an allen seinen lûten und gûten von unsern und des reychs wegen ewiklichen schirmen und versprechen sullen und mügen wider aller menieelichen, swie si genant sein und wenne si des bedürffent sint, und niht gestaten, daz si ieman dor an mit gastunge, herwergen, diensten noch 25 mit keinen andern sachen one reht ledige, hinder oder beswere, bei unsern und des reyches hulden.

Wir haben aûch^g mere unsern vorgevant burgern verlihen und zû genaden getan von unserm küniklichen gewalt, daz si die lantstrazzen, die da get bey der stat zû Rotenbureh für daz syechhûs, nû fürbaz weisen und keren sullen und mügen dureh die selben stat ewiklichen zû gen und vertiklichen mit allen lesten und kaûfmansehten, dî dar aûf gefürt und getriben werdent. 30

Aûch verleihen, geben und bestetigen wir unsern vorgevant burgern von unserm küniklichen Nov. 30. gewalt, daz si den jarmarkt, den si do haben aûf sant Andres tag jeriglichen und fürbaz ewiclichen Nov. 29. gantzer tag ehte, die sich an sullen heben an sant Andres abent und noch einander gen, haben und handeln sullen und mügen in allen den rehten, freyheiten, gewonheiten und genaden, als in ander ir jarmerkte geben und bestetigt sint von uns und unsern vorvarn keysern und künigen an dem reyche¹. 35

Aûch haben wir den vorgevant purgern gemeinlichen der stat zû Rotenburch die genade getan von unserm küniklichem gewalt, allez daz, daz man von irm lantgeriht zû Rotenbureh erklaget und erlanget, daz man in daz bestetigen sol von unserm hofgeriht, also daz ez maht und kraft haben sol, allen den, die ez von irs lantgerihtes wegen vordern mit des lantrichters briefen, wanne wir wol ervarn und ervorschet haben, daz wir ez wol getûn mügen, wanne si von alter her 40 von des reychs wegen diû selben reht lange gehabt haben und auch daz selbe lantgeriht von dem reyche her gat. Wir wollen aûch niht, daz in an der handelunge des selbes lantgerihtes dheimerley freyunge oder genade, die wir ieman getan heten oder noch teten, in dheim weise schaden oder hindersal bringe sulle, wanne unser meynunge und gebot ist, daz si ez uns und dem reyche fürbaz halten und behaben, als ez vormals aûf uns und daz reyche komen ist. 45

Wir wollen aûch mit niht, daz in ieman dise schriff in dheim weise ubervare, verbreche oder sich frevellichen da wider setze. Swer aber daz tet. swie er genant ist, als oft er ez tût, dar zû, daz

344. f) gewertigem K 2. g) deest K 2.

1) Cf. supra p. 393 l. 6 sqq. et ca. gr. Reg. imp. VI nr. 1664.

er aûch dar umbe vervallen ist in unser und des reyches swerliche ungenade und zorn, wollen wir, daz er aûch ie als offte zû hant vervallen sey umb die frevele fünftzig pfunt lötiges goldes, daz halbez werden und gevallen sol unsrer kamer und daz ander halbt Eyl dem selben, den man do ubervaren und unreht getan hat. Und die selben mügen aûch den oder die selben, die in also vervallen sint, mit geriht oder pfantunge dar umb angreifen und benöten one alle unser und unsrer lantvögte, pfleger und amptleüt oder andrer lüte, swie die genant sein, irrunge und hindernisse und süllen aûch dor an wider uns und daz reych nîht getan noch gefrevelt haben.

Und daruber zû urkunde und bestetigunge der dinge aller haben wir disen brief heizzen geschriben und versigelt mit unserm küniklichen insigel.

Geben* zû Nüremberg an sambttag nach sant Merteinstag, von Kristus gebürt dreutzehenhundert jare und in dem sibem und viertzigstem jare, in dem andern jare unsrer reych.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

345. *Scriptum alterum.* — Nov. 17. 23.

Originalia duo K 1 et K 2 ibidem 'Rothenburg Reichsstadt fasc. 3'. In utroque sigillum maiestatis pendet filis scricis viridis flavique coloris. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 6478 (K 1) et 448 (K 2)¹.

Proponimus ut supra textum exemplaris K 1, alterius variis lectionibus praestantioribus annotatis.

Wir Karl von Gotes gnaden Römischer künich zû allen zeiten merer des reychs und künich zû Beheim verjehen und tûn kunt offenlichen^a allen den, di disen briefe^b ansehen, lesent oder hören lesen ewiclich, daz wir durch demütige triwe und stetikeit und auch umb di dankbern dienste, die uns und dem heiligem Römischen reych die weisen lüte . . die burger von Rotenburch und die gemeinde gemeinlichen^c der selben stat, unser liebe getrewen, stetiklichen getan haben und aûch noch tûn mügen, als wir küntlichen erfunden und erfahren haben, haben wir in von besunderer gûnst, willen und genaden die freyheit und genade durch ir^d vleizziger bete willen von unserm küniklichen gewaltte getan und gegeben an disem gegenwertigem briefe^e, als auch vormals^f wir² und unser vorvarn an dem reych keyser und künige² genediclichen und völliclichen den selben unsern burgern und der stat zû Rotenburch getan und gegeben haben:

(1) also daz si nieman gemeinlichen oder besunder umb dheinerley sache, grozze oder kleine, wie diû genant ist, aûz^g der stat zû Rotenburch für dheinen wertlichen rihtere, wie er geheizzen sey, noch für unser selbes hofgeriht, danne alleine für iren^h rihtere in der stat aûf dheinem wertlichemⁱ gerichte geladen noch beklagen sülle oder müge, ez were denne^k, daz den klagnern wider reht und der stat gewonheit daz reht unredlichen verzogen und versagt würde, oder wir oder unser nachkomen an dem reych von unsern oder des reychs wegen hintz^l in gemeinlichen oder besunderlichen ihtes zû sprechen oder zu vordern heten oder gewûnnen, dor umb mügen wir oder unser

*) Der geben ist ze Nüremberch an sant Clementen tag, nach Kristus geburt etc. K 2.

345. a) offenlich K 2. b) brief K 2. c) gemeinlichen K 2. d) irer K 2. e) brife K 2. f) vormaltes K 2. g) usze K 2. h) irn K 2. i) wertlichem K 2. k) danne K 2. l) hintze K 2.

1) *Notitia Reg. imp. VIII nr. 6477 corrigenda est.* 2) *Litteras Karoli regis priores consimilis tenoris non habemus; de litteris praedecessorum cf. Reg. imp. VI nr. 1664 et 'Regesten Ludwigs' p. 350 nr. 3151.*

nachkomen si für uns und unser hofgerichte geladen und beklagen. Auch wollen wir, ob dhein^m rihter oder ieman anders an urteilen zû geben oder an dheinerⁿ sachen, die den vorgenanten burgern an disen genaden schedlichen^o weren^p, wider dise unser vorgeschriben genade und freyheit^q tete, daz daz von unsers vorgenanten gewaltes wegen dhein^r kraft noch maht haben sülle und daz in gemeinlich^s und besonderlich^s daz an irem rehte unschedlichen^t sey.

(2) Und auch daz sich . . die vorgenanten unser bürger gemeinlichen und besonderlichen der stat zû Rotenburch sündlicher genaden von uns frewen und von dem reychen, so wollen wir von unserm küniglichem gewalt^u, daz di selben bürger für uns, unser nachkomen noch für daz reychen noch für unser lantvögte, vögte, vitztüm^v, für ir rihtere^w oder amptlute noch für anders ieman gemeinlichen oder besunderlichen pfant sein sullen noch dheinerley pfantunge^w leiden noch leiden sullen in dheinerley weise.

Dor umbe^x wellen und gebieten wir allen unsern und des reychs getrewen und aller meniclichen^y. swie die genant sint, si sein edel^z oder unedel^z, vestiklichen und ernstlichen, daz si den vorgenanten burgern zû Rotenburch, unsern lieben getrewen, die vorgenanten unser guade^a und freyheite alle gemein und besunder niht übertarn noch si dor an hindern, irren oder in dhein weise besuern, als liebe in unser und des reychs hulde sein. Wir wollen auch niht, daz unsern vorgenanten burgern an disen vorgeschriben freyunge^b und genaden dheinerley ander freyunge und genade, die wir ieman getan heten oder noch teten, in dhein weise schaden, irrünge oder hindersal^c bringen²⁰ sulle. Swer aber dor über wider dise vorgenant freyunge und genade tete, ez wer rihter, schöppfe, klager oder wie er genant were, oder swer die selben huset, heimet oder schirmet, der oder di selben, ob si daz unverzogenlich niht wider tûnt oder one^d fürzoge^d da^e von niht liezzen. swenne si diser unsern gnaden beweiset werden oder in die verkünt würden sint, als offte si daz tûnt, vervallen umb die frevel^f fünfzig pfunt²⁵ lötiges goldes, die uns halbe in unser und des reychs kamer und der vorgenanten stat und . . den burgern daz ander halbtyle^g werden und gevallen sullen, und mügen auch die obgenanten stat und burger den oder di selben mit gerihte oder pfantunge dor umb angrifen und benöten one^h alle unser. unsrer lantvögte, pfleger und amptlute irrünge und hindernisse und sullen auch wider uns und daz reychen dor an niht getan noch³⁰ gefrevelt haben. Und darⁱ über zû urkunde und bestetigunge der dinge aller haben wir disen briefe^k heizzen geschriben und versigelt mit unserm küniglichem^l insigel^m.

Gebenⁿ zû Nüremberg an sambezttag nach sant Merteins tag, nach Kristus gebürt dreützeenhundert jare und in dem siben und vierzigstem jare, in dem andern jare unsrer reychen.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

*) Der brief ist geben zu Nürnberg an sand Clementen tag, nach Christus gepurt dreyzehendem hundert jar *etc.* K 2.

345. m) deheine K 2. n) dhainen K 2. o) schedlich K 2. p) wern K 2. q) fryheite K 2. r) dehain K 2. s) -liche K 2. t) unschedeliche K 2. u) gewalte K 2. v) vitztume K 2. w) pfandunge K 2. x) ümb K 2. y) mennikliche K 2. z) -le K 2. a) genade K 2. b) fryungen K 2. c) hinder-sale K 2. d) on fürzog K 2. e) do K 2. f) frevele K 2. g) halbtyle K 2. h) on K 2. i) dor K 2. k) brief K 2. l) künlichen K 2. m) insigele K 2.

346. *Scriptum tertium.* — *Nov. 23.*

Originale ibidem 'Rothenburg Reichsstadt fase. 3'. In plica legitur: R. Pendet sigillum maiestatis loro membranaceo. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 449 = 6483.

Wir Karl von Gotes gnaden Römischer künk zu allen zeiten merer dez reichs und künk in Beheim verjehen offenlichen an disem brief und tûn künt allen den, die disen brief sehen, hören oder sehen lesen, ewiclichen, daz wir den wisen lüten . . den burgern gemeinlich der stat zu Rotenburch, unsern liben getrewen, di fryûnge und genade getan haben, daz si daz ungelt von dem wyne und andern getrancke zu Rotenburch nemen und haben sullen zu steur an der stat buwe von nu sand Andrestag, der nechst kûnt, über dreu jar, die nehste noch einander gent, und dor noch also lange, biz wir ez küntleieh wider rûffen. Auch tûn wir in die fryûnge und genade mit disem briefe, daz sie in unserm lande ze Beheim allenthalben, do wir ledige zölle haben, mit ir kaufmanschaft sullen und mûgen zolfry varn und wandeln, die weil wir leben. Und wöllen auch niht, daz sie ieman an disen vorgeschriben unsern genaden in dehein wise irre, hinder oder beswere, by unsern und des riches hûlden. Zu urkûnde dises brifes geben versigelt mit unserm küncklichem insigel. Nov. 30.

Der geben ist ze Nûrnberch an sand Clementen tag, nach Cristes gepurt dreyzehen hundert jar und in dem siben und virzigstem jar, in dem andern jar unserr riche.

347. *Scriptum quartum.* — *Nov. 23.*

Originale (or.) ibidem. In plica legitur: R. Pendet sigillum maiestatis filis sericis viridis flavique coloris.

Reg. imp. VIII nr. 450 = 6484.

Wir Karl von Gotes genaden Römischer künk zu allen zeiten merer dez richs und künk in Beheim verjehen und tun kunt offenlichen mit disem brieff allen den, die in sehen oder hörn lesen, ewiclichen, daz wir durch demütige truwe und stetikeit und auch ûmb di danckbern dienste, die uns und dem heiligen Römischen riche die wisen lüte . . die burger von Rotenburch und die gemeinde gemeinliche der selben stat, unser liben getrûwen, steticlichen getan haben und auch noch tun mûgen, als wir küntleichen erfunden und erfarn haben, haben wir in von besunderer gunst, willen und genaden die fryheit, genode und gelubde durch irer vleizziger bete willen getan, also daz wir uns durnehtlich versprochen und gen in verheizen und gelobt haben, daz wir die vorge- nanten unser burger, cristen und Juden, und unser stat zu Rotenburch nimmer versetzen verkûmmern, denpfremden^a noch denpfelhen sullen noch wöllen in deheinerleye wise oder wege von dem riche gen deheinen herren oder nieman anders, wie der genant sie, wider im guten, unbedrungen willen und wort on geverde mit deheinerley pfantschaft noch pfegnüsse ewiclichen. Und were, daz ez dor über geschehe oder ob wir uns dor an vergezzen, gen weme oder wenne daz were, dez sullen si uns niht gebunden noch gehorsam sein. Und swie si sich dez wider uns setzen und enthabten, daz sullen wir niht für ubel haben und sullen auch si in deheinen schaden noch ungenode dor ûmb gen uns und dem riche vervallen sie. Und dise taidinge und gelubde alle gemeinlich und besonderlich haben wir gelobt in stete ze halten bi unser kûnglichen eren und by guten truwen, die wir dar uber geben haben Fridrich irin statschreiber, der si von

347. ^a) in corr. ex n or.

uns von irn wegen enpfangen und ingenomen hat. Wir haben auch den vorgeanteten unsern burgern, cristen und Juden, versprochen und gcheizzen, daz wir unser gewönlichen^c stür, die wir da jeriglichen haben, nieman fūrgeben noch verschaffen sülln vor dem zil, daz ist uf sant Mertins tag, und sie auch niht heizzen sülln, daz si der vor dem zil iemanne anders anheizzig sülln werden noch versprechen. Were aber, daz wir uns dar an vergezzen, dez sülln si sich enthalten und daz uf haben biz uf ir gewönlich zil, und sülln danne die selben stür geben, weme wir sie danne heizzen entwürten. Dez^d zu urkunde der warheit geben wir im disen brief dar über versigelten mit unserm küniglichen insigele.

Der brief ist geben zu Nürnberg an sand Clementen tag, nach Cristus gepurt 10 dreyzehen hundert jar und in dem siben und virzigstem jar, in dem andern jar unsrer riche^d.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini. sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

348. *Scriptum quintum.* — Nov. 24.

Originale ibidem 'Rothenburg Reichsstadt fasc. 20'. Pendet sigillum secretum loro membranaceo. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 451.

Wir Karl von Gotes gnaden Römischer künig zū allen ziten merer dez riches und künig zū Beheim verjehen und tūn künt offenlich mit disem brief, daz uns die wisen lüte . . die burger der stat zū Rotenburg, unser lieben getriwen, und auch . . die Juden do selbes unser kamerknechte gewert und beriht haben ahthundert pfunt Heller ir gewönlich stüre, die si uns von dez riches wegen schuldig woren zū geben uff sant Mertins tag der nū nehst waz, und sagen si dor umb ledig und fry biz uff sent Mertins tag der nū schierst kumpt. Zu urkunde dises briefes, der geben ist versigelt mit unserm küniglichen insigel.

Geben zu Nürnberg an sant Katherinen obent, nach Cristes gebürt drutzehen hundert jar und in dem sibenden und vierzigisten jar, in dem andern jar unsrer riche.

349. CONVENTIO CUM COMITIBUS DE WERDENBERG.

1347. Nov. 21.

Originale in archivo principum de Fürstenberg quod est in civitate Donaueschingen. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. Pendet sigilli maiestatis fragmentum loro membranaceo. — Extr. 'Fürstenbergisches Urkundenbuch' V, 430 nr. 489. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 441.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des riches und künige ze Beheim bekennen und verjehen offenlich mit disem brief, daz wir mit unserem lieben getriwen graf Albrechten von Werdenberg und vom Heyligenberge und Albrechten

1347. c) gewönliche or. d) Dez — riche eadem manu sed compressius alio ut videtur atramento scriptum or.

seinem sün geredt haben und mit in uberain sein ehomen, daz sie uns als einem Römischen künig, die weil wir leben, warten, dinen und helfen sehüllen mit leib und mit güt, mit allen iren vesten und maecht getriweliich an allez geverd gegen aller menichlich, als sie einem reyehe von recht und billeieh warten sehüllen. Und umb die selben
 5 dinest und hilfe haben wir in und iren erben geben dreützehentausent guldein; die selben guldein geloben wir in ze geben halb auf sand Johans tag ze sünbenden der nû sehirst ehümt, und daz ander halbe tayl aûf die Weinnaechten die dar naech sehirst ehoment, an allen fürzog und hindernûzze. Mit namen ist aueh geredt zwisohen uns, daz wir in oder iren erben unser und des reiehs stat Bûehörn eingeben sullen, wenn
 10 wir der gewaltig werden oder ez an den purgern do selben gehaben mügen, für vier tausent guldein ze rechtem pfande; und sehüllen uns denn die vier tausent guldein abgan von den vorgeschribenn dreützehen tausent guldein, also daz wir in oder iren erben ze ieglieher vorgeschribener frist zwair tausent guldein an der zalung minner geben sehüllen. Mügen aber wir nicht geachten, daz in die vorgnant stat ein werde, so sehülln wir in
 15 oder iren erben die vorgeschribenn dreützehen tausent guldein geben und sie der verriichten unverzogenliehe auf die vorgnanten zwo frist als vorgeschriben stat. Und dez alles ze einem urkünd und sicherheit geben wir in disen brief versigelt mit unserem küniglichem insigel.

1348.

Jan. 24.

1348.

Dec. 25.

Der geben ist ze Nürmbereh, do man zalt von Christs gebürt dreützehenhundert
 20 jar, dar naech in dem sibem und vierzigstem jar, dez nehsten mitichen vor sand Clementen tag, in dem andern jare unserr reiche.

350. 351. PRIVILEGIA PRO CIVITATE ULMENSI.

1347. Nov. 21. 23.

Originalia in archivo publico Stuttgartensi. Contulit R. Salomon.

25 350. *Privilegium de iurisdictione criminali civitati Ulmensi concessum. — Nov. 21.*

In plica legitur: R. Pendet sigillum maiestatis laesum filis sericis viridis coloris. — Ed. 'Ulmisches Urkundenbuch' II, 301 nr. 299.

Reg. imp. VIII nr. 439 = 6480.

30 Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des reiehs und künig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brif allen den, di ine sehen oder horent lesen, daz wir angesehen haben getrewen, willigen und steten dinst, den unser lieb getrewen di burger gemeinlich der stat ze Ulme uns und dem reiche vormals fleizzigeliich und unverdrozzenliich biz her getan haben und noeh tun sullen in
 35 künpftigen zeiten, und auf di rede, daz di selb stat gepezzert werde und daz si uns und dem reiche dester vorderliehen gedienen mügen, so sei wir des ze rat worden und bestettigen in mit verdahtem müt von unserm küniglichen gewalt und gnaden alliu irr stat gesetze und reht, als si hernaech geschriben sten:

(1) Des ersten: wer den andern in der vorge(n)anten stat ze Ulme oder in dem geriht
 40 da selbst ze tode sleht oder stiehet und daz der selbe, der diw^a getat getan hat, unge-

350. ^{a)} sic corr. ex den or.

vangen da von kumpt, der ist dem geriht und stat funftzig pfunt Haller vervallen, und sullent di Haller halb werden dem geriht und halb der stat, und nihtz mer, und sol darzu fünf jar diü nehsten darnach von der stat sein; und welher ouch der funftzig pfunt Haller niht enhat, der sol und müz zu den fünf jar als lang üz der stat sein, untz er dem geriht und der stat di funftzzig pfunt Haller gewert und verriht hat, und sullent onch di gelter von des schuldigen güt vor dem geriht und vor der stat vor üzgerihtet werden. Ist aber, daz der schuldig umb den totslag ergriffen und entleibt wirt, der hat da mit gantzlichen aller meniclich gepezzert.

(2) Wer ouch den andern in der stat ze Ulme wundet, daz ein solchiü flizzendiü wunde ist, daz der selb nach der egenanten purger gesetzt ein halb jar von der stat müz sein, und der ist onch dem geriht und der stat driü pfunt Haller vervallen.

(3) Wer ouch den andern^b in daz hör stözzet oder wirffet frevelich, der ist dem geriht und der stat ein pfunt Haller vervallen.

(4) Wer onch den andern frevelich heimsuchet, da von er nach der burger gesetzt ein virtail jars üz der stat müz sein, der ist dem geriht und der stat ein pfunt Haller vervallen.

(5) Wer ouch über den andern mezzet oder swert zükket, der ist ouch dem geriht und der stat ein pfunt Haller vervallen.

(6) Wer ouch den andern beschilt, daz ein frevel heizzet, der ist dem geriht und der stat fünf schilling Haller vervallen.

(7) Wer ouch den andern tages oder nahtes an seinem schaden findet und er den selben uf dem seinem mit trukken straihen sleht oder zuhtigt, der ist dem geriht noch der stat da von nihtz schuldig noch vervallen. Ist aber, daz er den schedlichen uf dem seinem wündet oder wunden müz von notwer. wil der dann dargen und zu den heiligen einen gelerten ait swern, daz er in niver mit trukken straihen gezuhtig wölt haben und daz er sich da so vintliche und so werlich gen im stalt, daz er niht über werden moht, er müst in wunden, der ist denn aber gen dem geriht und gen stat ledig und lere. Ist aber, daz er den schedlichen uf dem seinen ze tod sleht und des auch niht über werden mag, als vor ist gesagt, und er in dem also toten selb sibent berehtot, di im des helfent, daz er dez todslages niht über werden moht, und in an seinem schaden funden habe, so ist er aber gen dem geriht und gen der stat ledig und lere und umb den selben totslag niemant nihtz gebunden noch vervallen, gleicher weis als er einen offenn raüwer und diep berehtöt. Welher aber der wunden und des todslags also niht ledig würd, der sol dann di wunden oder den totslag pezzern und püzzen, als vorgeschriben stet.

(8) Und waz von einer iclichen schulde gefellet, daz sol halbs dem geriht werden und halbs der stat werden.

(9) Wer onch, ob die egenanten burger des rates ze Ulme oder der merer tail under in an dem rat erkenten und entstünden auf di eide, di si der stat gesworn hant, da schedlich läut wern, einer oder mer, die sullen si und mügen di berufen offenlichen in der stat ze Ulme in dreyen wochen nach einander ze ie der wochen einst, und wo sich der oder di zu dem dritten verruffen niht verantwortent oder e, die mügen sie denne als überseit schedlich läut in ir achtpüch schreiben, und wa der dheiner, di also verrüft und an ir achtpüch geschriben werdent, fürbaz indert begriffen werdent und in ir geriht koment, die mugen si verderben als ander überseit schedlich läut und sol auch fürbaz kein geriht über si ergan. Welher aber der verrufen ze rechter zeit fürkome und sich entschuldigen wölt, der mag daz selb dritte erberr unversprochner manne wol getün, also doch daz sich der rat ze Ulme oder ir der merer tail auf den ait

erkennen sullen, ob si ir geriht des selbscholen und seiner gestanden nemen sullen oder niht.

(10) Welhe herre, edelman oder stat irr burger einen oder mer ir eigen laeut heimtzigen oder enpfingen, das si der selben eygen läut ouch wol ze purgern enpfahen
5 und heimen m gen.

(11) Ouch t n wir in di gnade, waz si gesetzt erdenken k nnen und m gen, di redlich sein, di uns und des richs stat ze Ulme und ouch in da von frid, z ht und gnade komen mag, daz si daz wol tun sullen und mögen.

Und über daz von sundern gnaden und von unserm kunglichen gewalt bestetigen
10 wir in alle ir hantfesten und brif, di sy von seliger gedehtnüsse unsrer vorfarn keiser und k ng von Rome  ber iri  reht, gewonheit, freyung und gnade enpfangen haben, von wortte ze wortt, als ir brif sagen, und wellen si da bei stetigeliich und unverrukt behalden und behaben. Mit urkund ditzs brifs versigelt mit unserm k nglichen insigel.

Der geben ist ze Nurnberg, do man zalt nach Christes geb rt dri zehenhundert
15 jar und in dem siben und virtzigstem jar, an der mitwochen vor sant Kathrein tag, in dem andern jar unserr reiche.

351. *Privilegium de electione officii et de stura.* — Nov. 23.

In plica legitur: R. Sigillum deest loro membranaceo relicto. — Ed. l. c. 304 nr. 300. Reg. imp. VIII nr. 446 et 447.

Wir Karl von Gots gnaden R mischer k nig ze allen zeiten merer des richs und
20 kunig ze Beheim verjehen und tun k nt offenlich an disem brief allen, die in sehent, h rent oder lesent, daz wir angesehen haben getriwen, willigen und steten dinst. den unser lieben getriwen burger der stat ze Ulm uns und dem riche oft getan habent und noch t n sullen und mögen in k nftigen zeiten, und wann es mit recht und gewonheit
25 also her chomen ist, daz die vorgnanten burger einen amman k sen sullen, drei^a und sibentzig a z in oder der merer tayl, und^b ist in gwonheit her chomen^b, daz z  den zeiten, so an dem amman gebrechen ist, wer dann von dem merern tayl erwelt wirt, dem sol unser voyt daz ammanampt leyhen umb hundert pfunt Haller, die der selbe
30 amman uns und dem riche jaerlichen gelten solt, n  tu wir den vorgnanten burgern die gnade, daz sie daz selb ammanampt selber besetzen und halten m gen und uns,
35 dem riche die vorgnanten hundert pfunt Haller jaerlichlich bezalen, untz wir oder unser nachkomen keyser und könig von Rom daz widerr ffen; doch sullen wir die gnad pey unsern zeiten inbendig zehen jaren nicht widerruffen. Und ouf die rede, daz die vorgnant unser stat an irem gebaewe sich gepezzer, wan ir dez not ist, so geben wir den
35 vorgnanten unsern burgern vier gantze jar, die nach einander gent, vreyung ste r und g lt, der si uns und dem riche gw nlichen schuldich sein. Mit urkund ditz briefs versigelt mit unserm k niglichem insigel.

Der geben ist ze N rnberch an sand Clementen tag, nach Christs geburt drw t-
zehenhundert jar in dem siben und viertzigstem jar, in dem andern jare unserr reiche.

40 351. a) *in loco raso or.* b) und — chomen *in loco raso or.*

352—355. SCRIPTA PRO ORDINE TEUTONICO.

1347. Nov. 21. — Dec. 1.

*Cf. etiam Reg. imp. VIII nr. 433. 435. 5968.*352. *Concessio de civitate Mergentheim. — Nov. 21.*

Originale (or.) in archivo publico Stuttgartensi. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: 5
R. Sigillum maiestatis fractum pendet filis sericis viridis violaceique coloris. — Ineditum.
Reg. imp. VIII nr. 6481.

Quae cum privilegio Ludovici imperatoris 1340. Jul. 2. dato¹ ('Regesten Ludwigs'
p. 131 nr. 2088) concordant, typis minoribus excussa sunt.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des reichs und 10
 kunig ze Beheim verjehen und tun kunt offentlich mit disem brif allen den, di in sehen oder
 horent lesen, daz wir durch besuuder gnade und gunst, di wir haben zu den brüdern des Teutschen
 ordens und zu dem hause ze Mergentheim und durch besundern getrewen dinst, den si uns und dem
 reiche getan haben und auch noch tun sullen,

(1) darumb haben wir in gegeben und geben in von unserm kunglichen gewalt und gnaden 15
 vollen gewalt, daz si den markt ze Mergentheim, der da gelegen ist an der Taüwer in dem bistum ze
 Wirtzbürg, ein stat sullen und mügen machen und sullen si bawen und vesteu mit steinwerk, mit
 türn, mit mauren, mit holtzwerk, mit graben und mit allen andern pewen, swie di vorge(n)anten brüder
 dünkt daz ez nütz und gut sei.

(2) Wir geben und wellen, daz si haben zu dem vorge(n)anten markt und stat den ban, stok 20
 und galgen und alle geriht, also daz si umb* sache, di an leib und an gât gent, di in dem vorge(n)anten
 markt und stat oder in der mark und swaz darzu gehört begriffen wirt, rihten sullen und mügen.
 Wir wellen auch, daz der comentiür des Teutschen houses ze Mergentheim oder wer sein stat heltet.
 di sullen von uns den ban haben und von dem reiche und mügen und sullen rihten über alle di
 sache, di an leib oder au gut gende.

(3) Und daz selb vorge(ant) geriht ze Mergentheim und alle, di da wonhaft oder sedelhaft 25
 sein oder noch wonhaft und sedelhaft werden, sol und sullen haben alle di reht, freyheit und gut
 gewonheit, di unser und des reichs stat ze Gaylenhausen hat, di da gelegen ist in dem bistüm
 ze Mentz.

(4) Wir tun* ouch di besundern gnade von unserm kunglichen gewalt, daz wir niht welleu, daz 30
 iemant deheinem irr burger, di itzont in dem vorge(n)anten markt und stat wonhaft oder sedelhaft
 sin und noch wonhaft und sedelhaft werden, umb dheinerley ausprach, die iemant hintz in hete oder
 gehalten möht, ûz dem vorge(anteu) markt und stat für andriû gerihte ziehen noch laden noch twingen
 wider unser vorge(ante) freyheit und gut gewonheit.

(5) Ouch wellen wir und gebieten vestiglich bei unsern und des reichs hûlden, daz di egen(anten) 35
 burger in der vorge(anten) stat, di itzunt do wonent oder sedelhaft siut oder noch wonhaft oder
 sedelhaft werden, di egen(anten) Teutschen herren erkennen, haben und undertenig sullen sein als irn
 rehten herreu und daz si ouch di oftgen(anten) Teutschen herren mit niemand überziehen und über-
 herren sullen.

(6) Ouch tun wir deu vorge(anteu)* comeitiür und den brüdern des Teutschen houses ze Mergent- 40
 heim sunderlich di gnade, daz si volles gewalt haben, rihter, schepfen und rat setzen und entsetzen
 und alliû gesetzt und gebot. swi di genant sint, di der markt und diû stat ze Mergentheim haben sol.

1) *Cuius privilegii originalia duo in archivo supradicto habentur, alterum hic illic corrosus, alterum integrum. Concessio nostra exemplari integro nititur.*

Wir wellen ouch und heizzen, daz rihter und schepfen und alle, di daz gehörrt oder geaischt werden von des comentiurs oder von der brüder wegen des Teutschen hauses ze Mergentheim, fürderlichen sullen rihten und urteil sprechen und beholfen sein mit allen dem, daz zu dem vorge(anten) markt*, stat, geriht oder rehten gehörrt, wi daz genant oder gewant sei, als ez in nütz und güt müg gesein.

5 (7) Wir tun in ouch di gnade, ob daz wer, daz iemant kôme mit brifen, swer di wern, daz di den egenanten Teutschen herren, der markt und der stat ze Mergentheim dheinen schaden bringen mugen noch ensullen an irn rehten und freyheiten, di wir in gegeben haben.

(8) Wir haben auch den vorge(anten) Teuthschen^a herren und irm hof ze Mergentheim di gnade getan, alle di freyheit*, reht und gut gewonheit, di si biz her braht und gehabt haben, daz wir in di
10 bestetigen zu der freyheit, di wir in gegeben haben.

Wir wellen ouch und gebieten allen unsern liben getrewen fürsten, grafen, freyen herren, dinstelüten, rittern und knechten, burgern, edeln und unedeln, armen und reichen, gaistlichen und wertlichen, und allen laüten, swi di genant sind, daz si di egen(anten) den commentiür und die brüder des Teutschen hauses ze Mergentheim auf disen unsern gnaden und freyheit und gut gewonheit schirmen und scheußn
15 sullen und in von unsern wegen darzu beholfen sein und niht gestaten, daz si von ieman dar an ubergreifen, gehindert, geleidigt oder beswert werden bei unsern und des reichs hulden. Und darumb bestetigen wir den vorge(anten) brüdern all ir hantfeste und brif, di si von seliger gedehtnüsse unserr vorfarn keisern und kungen von Rome über alliü iriü reht, gnade, freyung und gewonheit und auch über ander stücke, welherley di sinde, di si
20 empfangen habent, geleicher weis, als si in disem brif von wort ze wort geschriben stunden, und wollen, daz si gantz, stete und unzerbrochen beleiben. Mit urkunde ditz brifs versigelt mit unserm küniglichem insigel.

Der geben ist ze Nurnberg an der mitwochen nach sant Elspeten tag, do man zalt nach Christus gebürt driüzehenhundert jar und in dem sibem und virtzigstem jar,
25 in dem andern jar unserr reiche.

353. *Concessio de Vorra et Eschenbach.* — Nov. 21.

Originale (or.) in archivo generali regni Bavarici 'Deutschordens-Kommende Eschenbach fasc. 3'. Descripsit R. Salomon. In plica scriptum est: R. Sigillum maiestatis laesum pendet filis sericis violacei viridisque coloris. — Ineditum.

30 *Reg. imp. VIII nr. 440.*

Wir Karl von Gots genaden Rômischer künig ze allen zeiten merer des richs und künig ze Beheim bekennen und tûn kûnt offentlich an disem brief allen den, die in sehent, hõrent oder lesent, daz wir durch sunder gnade und lieb, die wir haben zû den brüdern des Teutschen ordens, und durch besunder danchbern dinst, den sie einer
35 seligen gedechtnûzze unseren vorvarn, dem reiche und uns willichlich getan habent und noch getûn mügen in künftigen zeiten, und umb sunderlich gunst, die wir von küniglicher gûte haben zû dem edeln Berchtold bûrgrafen von Nûrberch, lantcometewer ze Franken, und zû dem Toutschen hause ze Nûrberch des vorgnanten ordens lange getragen haben und noch tûn, und auch umb unserr sele heyl, daz uns der barmhertzig Got
40 aller der innekeit und gûtes, daz in dem orden geschiecht, tröstlich lazze geniezzen, da von geben wir und leihen dem cometiwer und dem convent der bruder des Toutschen hauses ze Nûrberg von unser küniglichen gnaden die vogtey, daz gericht, den dinest und daz vischwasser des dorffs ze Vorhen, daz gelegen ist ubêrhalt^a Herspruk an der Begnitz, die von uns und dem riche lehen sint und die sie gehouft habent von Off-

45 352. a) *sic or.*

353. a) *sic or.*

neyen der reichen Weyglinn ze Nürnberech, als sis inne hat gehabt und genozzen in allem dem rechten, also aygenn und geben ins für aygen von unserm gewalt mit disem brief und wellen, daz der vorgnant comentiür und der convent ze Nürnberg die egnanten vogtey, gericht, d[ins][te] und vischwasser inne haben und niezzen mit allen nützen, eren und guten gewonheiten, als sie die vorgnant Offney inne hat gehabt und genozzen und als man ein rechts aygen pillich tûn sol. Und von sunderlichen gnaden erlaub wir im ze bessering irs wesens, daz sie auz dem dorffe ze Obern Eschenbach, daz da gehört zû dem vorgnanten Tutschen hause zu Nürnberech, ein stat gemachen mügen und mügen und sullen ez bowen und vesten mit steinberche, mit holtzwerche, mit graben und mit ander bæwen, sw[if] die vorgnanten bruder dunchet daz ez in nütze und gut sey. Wir geben in auch zu dem selben vorgnanten Eschenbach einen marecht alle montag, und sullen haben da selbens galgen und stock und alle gericht, ez ge an leyb oder an güt. Und welher ir bruder comentiür ze Nürnberech ist oder welher pfleger ze Eschenbach ist, die sülln von uns und von dem riche den bane haben und schülln und mügen richten über alle die sache, daz an leybe oder an gut get. Und daz selbe vorgnant gericht ze Eschenbach und alle, die do wonhaft sein, sol und sullen haben alle die recht und vreyheit, die daz gericht und unser stat ze Weyssenburech hat, die gelegen ist in Eysteter bystum. Da von wellen wir und gebieten allen löuten unseren getriwen fürsten, graven, vreyen, rittern, knechten, lantvogten, vögten, burgermeystern, schultheizen, burgeren, armen und reichen, swie die genant sein, daz sie die vorgnanten bruder und daz gericht und den marecht ze Eschenbach nymmer beswærn oder ubervarn an disen vorgeschribenn freyheiten und gerichtten und allen den dingen, die hie vorgeschriben sten, noch in kein lait noch gewalt tûn und sie dar zu fürdern und schirmen günstlich, wo sie des notdürftig sein, unschedlich ze allen zeiten unseren und anderer löute rechten. Mit urkund ditz briefs, den wir dar uber geben versigelt mit unserem küniglichen insigel.

Geben ze Nürnberech nach Christes gebürt dreutzehenhundert jar in dem sibem und viertzigstem jar, an mitwochen vor sand Clementen tage, in dem andern jar unserr reiche.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

354. *Concessio de iudicio in Ellingen. — Nov. 29.*

Originale (or.) in archivo generali regni Bavariei. Contulit R. Salomon. In plica legitur: R. Sigillum maiestatis lacsum pendet filis serieis rubri flavique coloris. — Ed. 'Brandenburgische Usurpationsgeschichte in den Fränkischen Kreislanden, insbesondere in dem Gebiet des Hohen deutschen Ritterordens' (1797) p. 231 nr. 112. — Extr. Pischelk in 'Neues Archiv' XXXV, 545 nr. 5 ex apographo.

Quae eum concessione Ludovici regis 1322. Aug. 22. data ('Regesten Ludwigs' p. 27 nr. 462)¹ concordant, typis minoribus excussa sunt.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer künig ze allen zeiten merer des reichs und kûng ze Beheim verjehen und tân kunt ôffentlich mit disem brif allen den, di in sehent oder hörent lesent, daz wir unsers liben getriwen brüder Berht(old)^a des purgrafen ze Nürnberg und lantcomentiver ze Franken bete haben angesehen und haben durch di lieb, di wir zu im und zu seinem orden haben, gegeben und geben dem hause ze Ellingen, dem commentiver, den brüdern und dem

354. a) Berht sic in fine lineae or.

1) *Contulimus originale in archivo supradicto 'KLS nr. 219a' servatum.*

dorff ze Ellingen di freyheit und daz reht, waer ie commentiür* ze Elling ist, daz der rihten sol und mag über alle di sache, di vor im werdent geclaget und ouch über alle di stükke, di den menschen an ir leben, an ir haut und an ir har gent, und si mügent und sullent stöck und halsgeriht haben, und mag und sol ie der comentiver ze Ellingen oder wen er an seiner stat setzt rihteu in allem rehte, als unser rihter ze Weizzenbürg rihten mag, und sol daz selb geriht ze Ellingen alle die freyheit und reht haben, die unser geriht ze Weizzenburg hat. Si mügen ouch ze geriht sitzen in dem hause und in dem dorff, an welher stat ez in füget. Swaz läute oder gutes angevangen wirt in dem vorge(anten) dorff oder in seinem mark, daz sol man andres nindert füren denn in daz vorgeschriben geriht ze Ellingen und sol daz reht da nemen. Und des ze urkunde geben wir disen brif mit unserm kunglichen insigel versigelt.

Der geben ist ze Nürnberg an sant Andres abent des heiligen zwelfpoten, do man zalt nach Christus gebürt drwzehenhundert jar und in dem siben und virtzigstem jar, in dem andern jar unsrer riche.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

355. *Mandatum de hominibus propriis.* — Dec. 1.

Originale in archivo centrali ordinis Teutonici Vindobonensi. Descripsit iam olim Ph. Jaffé b. m. Pendet sigillum.

Reg. imp. VIII nr. 465.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des richs und künig ze Beheim enbieten allen lantvogten, voyten, schültheizzen, richtern und andern amptlütten des heiligen Römischen richs, die no seint oder noch gesetzt werden in künftigen zeiten, unsern liben getrewen, unser gnad und allez gut.

Wir wellen und gebieten vestichlich und ernstlich bey unsern hulden euch allen mit einander und iedlichem besunder, waz die . . Thütschen herren aygener lüte uf unser und des richs gut sitzen habent oder waz wir und daz riche aygener lüte uf der Thütschen herren gut sitzen haben, daz ir die rüweclich und an alle vorderung sitzen lazzent und sie mit dheinen sachen laydigt, drenget noch besweret, und si von unsern wegen schirmet und nicht gestattet, daz sie iemant irre, laidig oder beswær in dhein weis.

Geben ze Nürnberg, nach Christs geburt dreutzehenhundert jar dar nach in dem siben und vierzigstem jar, an samptztag nach sand Andres tag, in dem andern jar unsrer riche.

356—360. SCRIPTA PRO DOMINIS DE HOHENLOHE.

1347. Nov. 21. — Dec. 3.

Cf. supra nr. 319. 320 et praeterea litteras regis Nov. 2. datas Reg. imp. VIII nr. 396, quas edidit Weller 'Hohenlohisches Urkundenbuch' II, 633 nr. 753.

356. *Concessio colonorum imperii.* — Nov. 21.

Originale (or.) in archivo principum de Hohenlohe Oehringensi. In plica legitur: R. Pendet sigillum maiestatis laesum filis sericis rubri viridisque coloris. — Ed. Weller l. c. p. 634 nr. 754 ex or. Quam editionem repetimus.

Reg. imp. VIII nr. 437.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer dez richs und kunig ze Beheim bekennen und tun kunt offenlichen mit disem briefe allen den, die in sehent oder horent lesen, daz wir angesehen haben nützen und getruwen dienst, den uns der edel unser lieber getruwer Kraft von Hohenloch geton hot und tun sol und mag, haben wir im und sinen erben ingegeben und geben in in mit disem briefe alle die eygin gebüre, die uns und daz rich angehorent, die siezen und gesezzen sint uf dem Orenwalde und an dem Kochen, und mit namen alle die gebure, die Eberhart von Rosenberg vogt ze Durn vor von dez richs wegen inne hat gehabt, in welchen zenten die sint gesezzen, wie die geheizzen und genant sint. Die selben vor genanten gebure sol er und sin erben inne haben und niezzen und von unsern wegen schirmen und versprechen on geverde. Dez ze urkunde geben wir im und sinen erben disen brief versigelt mit unserm insigel.

Der geben ist zu Nurnberg an mittewuchen nach sant Elsebethen tag, do man zalte noch Cristus geburt dreuezehen hundert jor dor noch in dem sybenden und vierzigstem jar, in dem andern jare unser riche.

357. *Confirmatio concessionis conductuum.* — Nov. 21.

Originale (or.) in archivo principum de Hohenlohe Waldenburgensi. In plica legitur: R. Pendet sigillum maiestatis laesum filis sericis rubri viridisque coloris. — Ed. Weller l. c. p. 634 nr. 755 ex or. Item editionem repetimus.

Reg. imp. VIII nr. 438.

Cf. litteras Ludovici imperatoris datas 1335. Aug. 5. ap. Weller l. c. p. 407 nr. 476; 1335. Aug. 12. ibid. p. 410 nr. 478; Weller 'Geschichte des Hauses Hohenlohe' II, 461 sq.

Wir Karl von Gotes gnaden Romisscher kunig zu allen ziten merer des ryches und kunig ze Beheim vergehen und tun kunt offenlichen an diesem brife allen den, die in sehent oder horent lesen, als dem edeln unserm lieben getruwen Kraften von Hohenloch fur sehs tusent pfunt Heller ingeseczet sin von unsern forvarn von des ryches wegen dise nach geschriben geleite: ze Sumeringen, ze Erlach daz man da nennet zu der Hutten, ze Mergentheim, ze Öringen, zu Kreuwelsheim, ze Bretheim, zu Dyepach, ze Hertmüthusen, ze Ülshofen, ze Westernach und sunderlichen alle ander geleite, di er und sin altfordern inne gehabt haben und biz her genozzen, wa di ligen und gelegen sint, die vor genanten geleite und iglihcz besunder sol der vor genante Kraft von Hohenloch und sin erben inne haben und niezzen mit allen nuezen und gewonheiten, als er und sin altfordern di vor genanten geleite genozzen und inne gehabt haben, als lange biz wir oder unser nachkumen kunige oder keysere von dem vor geschriben Krafte oder sinen erben umb sehs tusent pfunt Heller di vor geschriben geleite geledigen und gelösen; wir sullen auch dem vor genannten Krafte nach^a sin erben an den vor geschriben geleiten nicht irren noch hindern nach^a an deheimen sachen besweren von unsern wegen weder hemlichen noch offenlichen, biz daz er oder sin erben der vor beschriben sehs tusent pfunde Hellere bezalt und bericht werden genczlich und gar on alle geverde. Ze urkunde dises brifes geben wir dem obgenanten Krafte und sinen erben disen brif versigelt mit unserem kunglichen insigel daz daran hanget.

Der geben ist nach Cristes geburte druezehen hundert jar und in dem sibenden und vierzigstem järe, an der mittwochen nach sande Elisebethen tage, in dem andern jare unsere rýche.

358. 359. PROMISSIO SOLUTIONIS PECUNIAE.

358. *Litterae regis pro Ludovico de Hohenlohe. — Nov. 25.*

Copia L in Copiario Limpurgensi a. 1444. confecto quod asservatur in archivo publico Stuttgartensi f. 25. Conferri iussit archivi praefectus. — Copia H sacc. XVIII. a Ch. E. Hanselmann parata in archivo Oehringensi. — Ed. Weller l. c. p. 635 nr. 756 ex H. Reg. imp. VIII nr. 457.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig zû allen zeiten merer des reichs und künig zû Beheim tûn kunt allen den, die disen brieff sehent, hõrent oder lesent, das wir dem edeln manne Ludwigen von Hohenloch, unserm liben^a getruwen^a umb den getruwen genemen dienst, den er uns getan hat und her nach tûn sol, gelobt^b haben und geloben an disem brieff eze geben czweintzig tusent guldin gûter und gewegner florein oder als vil gûter Haller, als sich dafür gebûren, und der sullen wir oder unser erben ym oder seinen erben geben uff sant Johans tag sunwenden der nu^c schierst kumt^d ezû Nûrenberg oder ezû Babenberg zehen tusent guldin, die andern zehen tusent guldin sullen wir im geben uff die Weihenachten^e die allerschierst dar nach kumt^f on geverde. Teten^g wir des nicht und geben im oder seinen erben die vor genanten zweyntzig tusent guldin nicht uff die czil als vor geschriben stat, so mag er oder sein erben uns oder unser erben pfenden uf unserm veterlichen erbe ezu Bechem oder wo wir es haben, und darumb sullen wir nicht zûrnen, und sol ouch damit unser gnade nicht verliesen und mag ouch das tûn in der erwidigen^h unser fürsten der bischoff von Babenberg und von Wirtzburgⁱ vesten, ezu in und von in, und sullen in ouch dar ezû beholffen^k sein und in burggrave Johans vesten von Nûrenberg, ezu im und von im, die wir alle drey darumb gebetten haben. Er soll uns ouch dienen im lande, wann^l wir sines dienstes bedürffen, wider allermenklichen on wider sein brûder die vor genante bischoff von Babenberg und Wirtzburgⁱ und on wider Hainrich von Hohenloch brobst ezu Hawge^m, und wir sullen im dann kost geben als andern herren. Wer auch, das wir seins dienst bedürfften usser dem lande gen Lamparten oder gen Brandenburg oder wo das were, darumb sullen wir im aber tûn als andern herren. Wer ouch, das er in unserm dienste keinen schaden neme, der küntlich were und er den redlichen bewisenⁿ môcht, den sullen wir oder unser erben im oder seinen erben abtûn, als das billich und zeytlich ist. Und dez^o ezu urkund geben wir im disen brieff versigelt mit unserm küniklichen insigel.

1348.
Iun. 24.1348.
Dec. 25.

Der geben ist ezû Nûrenberg nach Cristes^p gebürt dreyezehen hundert jar und in dem syben und vierzigstem jar, am sant Katharein tag, in dem andern jar unser reiche.

359. *Securitates eidem datae. — Dec. 3.*

Exstant litterae 1 Alberti electi Herbipolensis in eodem Copiario f. 26; 2 Friderici episcopi Bambergensis ibidem f. 25^v; 3 Iohannis et Alberti burggraviorum Norimbergensium ibidem f. 26. Describi vel conferri iussit archivi praefectus. — Ed. Monumenta Zollerana III, 171 nr. 193 (3); Weller l. c. p. 637 nr. 758 (2). — Extr. Weller l. c. p. 637 sq. nr. 759—760 (1 et 3).

Textum proponimus litterarum 1, aliarum varias lectiones, minutis aliquibus neglectis, in notis adiungentes.

358. a) getruwen lieben L. b) geloppt L. c) selbe II. d) kumpt H; kommet L. e) weychen-
45 nâchten L. f) kumbt H; kommet L. g) tâtten L. h) erwidigen LH. i) Wûrtzburg LH.
k) geholffen H. l) wenn L. m) Hauge II. n) beweysen L. o) detz H; deest L. p) Christes II; Crist L.

Wir Albrecht* von Gots gnaden erwelt und bestettiget czû einem bischoffe czû Würtzburg bekennen offentlichen^a an diesem briefe^b, das wir durch bete^c willen, die uns hat getan der alldurchleuchtigeste herre herre Karle^d Rômischer^e und czû Beheim künig^e, gelopt^f haben und globen mit gûten trewen^g an disem briefe^h dem edeln manne Ludwigen von Hohenloch unserm lieben brüderⁱ, das er den selben herren Karl^k mag^l pfenden^l in unser veste czû uns und von uns an^m sinemⁿ vetterlichen^o erbe^p, und sullen^q im^r oder^s sinen^t erben getreulich^u darzû^u beholffen^v sin^w, ob^m der mergenante^x herre Karl ime oder seinen erben das gelt, das er^y im^z gelopt^a hat^b ze geben^c, nicht richt und gibt uff die zil^d, als die briefe^e sagen, die er ime^f dar über hat^g geben^h. Und^g des czû urkünde geben wir im^g disen brieff versigelt mit unserm^h insigelⁱ. 10

Der geben ist, do man czalt von Cristes gebürt dreyzehenhundert jar und^k in dem sybenden^l und vierzigsten jare, an dem montag^m nachⁿ sant Andres tag.

360. *Concessio bonorum imperii Ludovico de Hohenlohe facta. — Dec. 3.*

Originale (or.) in archivo generali regni Bavarici 'Rothenburg Reichsstadt fase. 40'. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. Pendet sigillum maiestatis filis sericis rubri flavique coloris. — Extr. Weller l. c. II, 636 nr. 757. 15

Reg. imp. VIII nr. 6489, ubi dies perperam indictus.

Cf. supra tom. V nr. 868, 869.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer künig ze allen zeiten merer des reichs und künig ze Beheim verjehen und tûn kunt offentlich mit disem brif allen den, di in schent^o oder horent lesen beidiû gegenwertigen und kumpftigen lauten, daz wir angesehen haben die genemen und nützber dinst, di der edel man Ludwig von Hohenloch, unser liber getrewer, uns und dem reiche getan hat und hernach tun sol, im und seinen erben haben bestettigt die purglehen, die im, seinen erben und seinen altvordern di durchleuchtigsten fürsten hie vor beide künige und keiser. unser vorfarn an dem reiche,^o gegeben haben und in dar für ein haben gesetzt unser und des reichs gût und dörffer genant im Reyngew mit namen Westhein, Urvershein, Tagsteten, Totenhein, Obern und Nidern Nezzelbach, und ouch di pfantschaft und satzûng, di dem egen(anten) Ludwig und seinen erben und altvordern di egen(anten) unser vorfarn umb irn dinst geben und in aber da für eingesetzt haben in pfandesweise unser und reichs gut und dorffer^o genant under den Pergen mit namen genent Saunsheim, Uffenkeim, Herensheim, Wigenheim, und uf dem Meun Sumerahusen. Winterahusen, Lindelbach und den hof ze Lützelvelt, mit allen dem, daz zu den selben guten, dorffern und hof gehört, besucht und unbesucht, mit lauten, mit guten, gericht, herwergen, stûrn, gewonheiten und mit allen nützen, wi di genant sind, nach der brif sag, di in dye egen(anten) unser^o 35

*) Friderich von Gots gnaden bischoff czû Babenberg 2.

Johanns und Albrecht von Gots gnaden purgkrafen czû Nûrnberg 3.

359. a) offentlich 2. 3. b) brieff 2. c) bet 2; der bete 3. d) Karl 2. 3. e) Rômischer künig und künig czû Bôcheim 2. f) gelopt 1. g) trwen 1; trewen 2; trwuen 3. h) brieff 2; briefe 3. i) ocheim 3. k) Kareln 2. l) gepfenden 2. m) an — ob eadem manu in marg. 40 add. 1. n) seinem 2. 3. o) vetterlichen 2. 3. p) erb 1. q) sollen 1. r) yme 3. s) und 2. 3. t) seinen 2. 3. u) getrewlich dar czû 2; darczû getrwlichen 3. v) beholffen 1. w) sein 2. 3. x) e genant 2. y) deest 1. z) in 1; yme und seinen erben 3. a) gelopt 1. 2. 3. b) hant 1. c) gebene 3. d) czil 2. 3. e) brieff 2; briefe 3. f) im 2. f*) geben hat 3. g) pro und — im 2; Und geben im des czû urkünd. h) unsern 3. i) anhangenden insigel 2; anhangenden insigeln 3. 45 k) dar nach 2; und darnach 3. l) syben 3. m) mantage 3. n) deest 2.

vorfarn dar über geben haben. Dise vorgeschriben purglehen, santzung^a und pfantschaft, als si hie vor benant sein und als si in von unsern egen(anten) vorfarn gesetzt und versetzt, geschriben und bestettigt sein, haben wir stet und bestettigen si mit disem brif und mit unserm kunglichen gewalt in aller weis und mainung, daz ez kraft sol⁵ haben, di selben gut, dorffer und hof ze haben und ze nützen mit allen nützen und mit allen rehten als lang, biz wir oder unser nachkommen an dem reich di egenanten gut und dorffer ümb in oder sein erben gelösen ümb als vil gelttes, als sein brif sagen, di er dar über hat. Und sol ouch er und sein erben niht abeslahen irs haubtgutz, waz si di weil da von einnemen; und darzn sullen wir si fürdern und niht hindern. Und¹⁰ des ze urkunde geben wir disen brif versigelt mit unserm kunglichen insigel.

Der geben ist ze Nurnberg, do man zalt nach Christus gebürt driüzehenhundert jar und in dem sibem und virtzigstem jar, an dem montag nach sant Andres tag, in dem andern jar unsrer reiche.

361. LITTERAE CIVITATIS WRATISLAVIENSIS REGI DIRECTAE.

15

1347. Nov. 22.

Harum litterarum habemus nonnisi notitiam in collectione protocollorum, quae continetur in codice archivi publici Wratislaviensis 'Rep. 16. Obergerichtsbücher nr. 235', fol. 48. Conferri iussit archivi praefectus. Est superscriptio: Nota legaciones civitatis ad dominum
²⁰ *nostrum Romanorum regem sub anno Domini MCCCXLVII. — Ed. C. Grünhagen 'Die Correspondenz der Stadt Breslau mit Karl IV. in den Jahren 1347—1355' in 'Archiv für oesterreichische Geschichte' XXXIV (1865) p. 352—353 commentario fusiori adiecto.*

Primo: die beate Cecilie littera eidem domino directa est per Obir ipsius nuncium, in qua continetur, quod civitas de ipsius successibus prosperis gratuletur et quod Tilo²⁵ de Legnicz a rege Polonie sive Fine de Pobedist omnino sit separatus.

Item quod dignetur mercatoribus providere de transitu a partibus Flandrie per Nwrinberg mitigatis conductibus viarum.

362. SCRIPTUM PRO COMITE DE KIRCHBERG.

1347. Nov. 25.

³⁰ *Originale in archivo generali regni Bavarici 'Kirchberg und Weissenhorn fasc. 2'. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. Pendet sigilli maiestatis fragmentum loro membranaceo. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 461.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer kunig ze allen zeiten merer des reichs und³⁵ kunig ze Beheim verjehen und tun kunt mit disem brief: Wann unser lieber getrewe graf Wilhelm der elter von Kirchberg uns gehuldet und gesworn hat getrewe, gehorsam, undertenig ze sein als einem Römischen kunig und als irem^a rechten heren, da von leih wir im die zwo hersscheft ze Kirchberg und ze dem Newenhouse und das purgsacz ze dem egenanten Kirchberg und alle die lehen, die er von dem reich ze recht hat, also⁴⁰ daz er und sein erben die selben lehen, herscheft und purgsacz und ouch waz dar ze

360. ^a) *sic or.*362. ^a) *sic or.*

gehoret haben sullen und besiczen mit allen eren und gemache, als si ez vormals besezzen haben. Mit urkund diez brief.

Der geben ze Nurenberg, do man zalt nach Cristus gebürt dreizehnhundirt jar und in dem syben und virezigsten jar, an sant Katherein tag, in dem andern jar unserr reiche.

5

363. SCRIPTUM DE DENARIO AUREO IUDAEORUM IN ROTHENBURG.

1347. Nov. 25.

Originale in archivo generali regni Bavarici 'Rothenburg Reichsstadt fasc. 3'. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. Sigillum maiestatis pendet loro membranaceo. — 10 Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 6485.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer des reichs und kunig ze Behem bekennen offenlich mit disem brief, das wir dem hochgeborn Rudolf herezogen zu Sachsen, unserm lieben oheim und fursten, durch getrewen dinst und liebe, 15 di er zu uns und dem reich steticklichen treyt und hat, geben unsern und des richs guldin pfenning, den uns die Juden zu Rotenburg, unsirr kamerknecht, jerlich schuldieck sein zu geben, von ym ufzuheben und inzunemen diez jars. Und wann die vorge(n)anten Juden dem egen(anten) unserm oheim gegeben haben den vorge(n)anten guldin pfennig, so sagen und lazzen wir sie und irrn ieklichen besundir von uns und des reichs wegen 20 des selben pfennings ledik und los von disem jar. Mit urkund diez brifs.

Der geben ist zu Nurenberg, nach Crists gepurt drewzenhundert jar dar nach in dem sibenvirezigsten jar, an sant Kathereyn tag. in dem andern jar unserr reiche.

364. CONCESSIO TELONEI PRO EPISCOPO BAMBERGENSI.

1347. Nov. 25.

25

Copia saec. XV. in 'Libro privilegiorum Bambergensium A 2' qui servatur in archivo provinciali Bambergensi, f. 56'.¹ Descripsit R. Salomon. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 6486.

Cf. alias litteras eodem die episcopo datas Reg. imp. VIII nr. 6487.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig zû allen czeiten merer dez reichs 30 und kunig zû Behem bekennen etc., daz wir dem erwirdigen Friderich byschof ze Bamberg, unserm liben fursten, und seinem gochz(aus) umb den getrewen und willigen dinst, den sÿ uns und dem reich getan haben, gegeben haben und geben in mit disem brif auf unserm und des reichs zol ze Meinez acht und czwenzighundert mark lotiges silbers, also daz der vorg(en)ante byschof und sein gochz(aus) denselben zol zû Meinez 35 mit allen nuezen, gevellen und rechten, die darczû gehören, sullen innhaben und einnemen, an zwen groz, die wir auf denselben zol Ulrichen dem Haller und Frieze dem Schopper unsern burgern ze Nüremberg haben geben, an all hindernúzz unserr und unser nachkomen an dem reiche, und sullen auch dieselben nûcze und gevelle an der vorge(an)t(en) hauptsummen niht abslahen, die wir in lediglich geben von unsern sunder- 40 lichen gnaden und liebe, die wir zû in haben, alz lang biz wir oder unserr nachkomen

1) *Errat Huber, Reg. imp. VIII nr. 6486, cum notat originale ibi exstare.*

an dem reiche denselben zol dem obg(enanten) bysch(ove) und seinem gozch(aus) für die vorbenanten acht und czwenzighundert mark lotigs silbers geledigen und gelosen an all geverd, auch wir auf denselben zol zû Menez niemand nihts mer, denn alz vor-geschr(iben) ist, bescheiden noch geben alz lang, unez wir denselben ezol von in geledigen
 5 und gelosen, als vor ist beschr(iben). Und ob wir daz teten von vergezzenheit oder von keinen andern sachen, daz sol kein kraft noch macht haben. Mit urchund dis briefs.

(Datum Nüremberg anno Domini MCCC^{mo} XLVII, in die sanete Katherine, regni nostri anno secundo.)

10 365. RECEPTIO COMITUM DE OETTINGEN IN PROTECTIONEM.

1347. Nov. 25.

Originale in archivo Wallersteinensi. Descripsit R. Salomon. Pendet sigillum maiestatis filis serieis rubri flavique coloris. Extr. I. P. Lang 'Materialien zur Oettingischen Geschichte' II (1773) p. 35. — Ineditum.

15 Wir Karl von Gots gnaden Rômischer künig ze allen zeiten merer des richs und künig ze Beheim bekennen offenlich mit disem brief allen, die in sehent, hörent oder lesent: Wann sich die edeln Ludoweig und Fridrich gebrüder graven ze Óting und lantgrafen ze Elsazzen, unser und des richs libe getrewen, von besunderer lieb und freûtschaft und durch genade, fride und schirm zu uns gehalten und versprochen haben,
 20 bey uns und dem reiche mit irem dinest ze beleiben nach iren triwen an geverde, da von geloben und geheizzen wir in bey unsern gnaden, daz wir sie und ir erben, ir herscheft, leüt, lant und gut getriwelich schirmen und versprechen sulln an allen iren rechten, die weil wir leben, und sulln in auch raten und helfen als unsern getriwen dinaern. Auch sulln wir sie lazzen beleiben bey allen iren rechten, freiheiten, eren
 25 und gewonheiten aller ir herschefte, lant, läut und gut, als sie die untz her gebracht und gehabt haben, und sulln auch die nicht übervaren, krencken noch swachen mit dheinerley sachen noch iemant des gestaten ze tûn, als verre wir daz gewenden mügen an geverde. Auch bestetigen und gûnnen wir in von unserm künchlichem gewalt und von besundern gnaden alle ir pfantschaft, die sie von dem reiche her pracht und gehabt
 30 haben, wye die oder wo sie gelegen sein, und verniwen in auch die mit disem brief.

Der geben ist ze Nürnberg an sand Katherin tage, nach Christs gebürt dreützehnhundert jar in dem siben und viertzigstem jar, in dem andern jare unser reiche.

366 — 370. SCRIPTA PRO CIVITATE ARGENTINENSI.

1347. Nov. 25. — 27.

35 *Originalia omnia in archivo civitatis Argentinensis. Contulit R. Salomon.*

366 — 369. PRIVILEGIA REGIS.

366. *Privilegium generale. — Nov. 25.*

*Originale in archivo supradicto 'AA 2 nr. 13'. Pendet sigillum maiestatis laesum filis serieis rubri flavique coloris. — Ed. 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' V, 149
 40 nr. 155.*

Reg. imp. VIII nr. 5966.

Cf. privilegium Ludovici regis 1315. Febr. 27. datum ('Regesten Ludwigs' p. 5 nr. 73; 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' II, 273 nr. 326), ex quo litterae nostrae maxima ex parte verbotenus translatae sunt.

Wir Karl von Gotz gnaden Römischer künig zu allen zeiten merer dez rîchs und künig zu Peheim. 5

Die unmessige küneklich miltekeit ist gewon ze gedenkende mit frölichem antlitze der gemach und eren, die sij erkant hât mit sicherre bevindunge in irem dienst mit milten und bereiten willen zu switzende. Und dar umbe so hânt wir angesehen, wie mit lûterre begirde die stat zû Strazburg sich unsern diensten het erboiten und wie sij mit den allen schinbersten lônem irre dienst dez küneklichen gewaltes sunder gnade und gunst an sich gezogen het; zû gemeinem nütze und eren der stat zû Strazburch und sij^a zû virrderende eweklich^a hânt wir ir verluhen unsern genedigen gunst, durch daz zû einem bizeichen der lône, die wir verluhen hânt der vorgenanter stat zû Strazburg umbe ir dienst, daz ander stette dez rîchs mit geneigtem willen zû unsern diensten werdent gevestent. 10
15

(1) Und dar umbe sie kunt allen den, die ieszent sint oder hâr nach werdent, daz wir zû einer gliednisze Römischer keyser und künige, unserre vorvaren, die vogenant stat zû Strazburg mit allen iren burgeren und inwonenden in unsern sundorn schirme und gnade enphangen hânt von der frîheit unserre hôhti.

(2) Und derselben stat zû Strazburg gunnent wir und bestetigent ir eweklich, wa der selben stette burger eigenschaft oder denheiner hande gûter besizent, daz nieman erlobet sie, von ir eigenschaft und ir gûter wegen oder von iren luten denheinen dienste zu nîmende^b oder zu vordernde oder denheine birrde, bete oder stûre uf sie lêgent, und sullent sie und alle ir burger wunne und weyde nutzen und nieszen an allen stetten, wa sie gesessen sint oder da sie ir gûter ligende hânt, æn menglichs widerrede. 20
25

(3) Dar zû setzent wir, gebent und bestetigent mit unserm küniklichem gewalte den ufsatze und daz recht, daz die selbe burger von Strazburg gehepte hânt von Römischen keysern und kunigen unsern vorvarn Lothardo¹ und Philippo² seligen, daz denheinre under in geirret oder geleidiget werde iemer von denheinre persone geistlich oder werflich, oder wur gerihte gezogen oder geladen werde ûz der stat zu Strazburch, oder von ieman getwngen werde, umbe sîn eigenschaft oder umbe sîn gûter ieman zu entwertende. Wande het ieman gegen ir denheinem denheine klage und ansprache, da sol er in ansprechen inwendig der vogenanten stette zû Strazburg vor der selben stette richtern, und sol oich da er ime entwrten und volletûn. 30

(4) Wir lêgent oich zu dem vogenanten ufsatze der vogenanten unserre vorvarn seligen und witerent und bescheident gnedeklich von unserre küneklichen gabe, daz der vogenanten ufsatze nit allein sie zû verstände von gûtern; wir wellent in breiten und streckent in oich an ieglich ansprache, die man môhte haben an ir persone. 35

(5) Dar zû verlihent wir und gunnent in von unserm küneklichen gewalte, daz ir kôflute, die uf wasser varent, an welich stat die schiffunge komet, und were ez, daz von geschilt die schiffunge breche oder uf den grunt kôme, die alsus mit irem gûte vervallen sint, die sullent keinen schaden liden an irem gûte und sullent dar umbe nützit gebunden sin zu geltende von gruntrûre wegen, und sol die schiffunge und der schiflute gûter behalten sin den, die sie vor anhorte, e die gruntrûre geschach, und sol da wider nit sin denheine gewonheit der stette oder der gegen, da die gruntrûre geschilt. 40
45

366. ^a) sij — eweklich *in loco raso or.* ^b) *corr. ex nemende.*

1) *St. 3239; ed. 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' I, 61 nr. 78.*

2) *Litteras tales Philippi*

regis serratas non esse, iam in editione supra citata monuerunt editores.

(6) Den vorgenanten burgern von Strazburg gunnent wir und bestetigent mit unserm kûneklichem gewalte, daz sie von allen unrechten zölln, von weme die ufgesetzt sint, ûsgenommen der zölle, die von uns und dem rîche, gairr frie sullent sin und ûzgenommen, daz sie sich schirment wider ir betrûber und anveechter, ez sie uf waszâr oder uf lande; 5 umbe daz, daz sie sich also schirment gegen iren anveechtern und betrûberen, da mit erzurnent sie uns niet und vallent oueh nît dar umbe in unser ungnâde.

(7) Wir gebent in oieh die gnâde und die friheit, daz sie mugent in ir stat zu Strazburg setzen und entsetzen alles, daz sie erkennen und truwent, daz irre stette nutze und gût sie aen mengliehs widerede.

(8) Dar über alle die reht und friheit, mit weleher forme und worten sie bescheiden sint von Rômsehen keysern und kûnigen, unsern vorvarn, die der vorgenanten stette zû Strazburg und iren inwonenden verluhen und gegunnet sint, und ir ere und der selben burger zû Strazburg gewonheit von alten ziten Rômsehen keysern und kûnigen, unsern vorvarn, die die selben burger und ir vorvarn gehebet und behalten haent, und oieh ir 15 gewonheit, die sie har braht haent, bestetigent wir mit unserm kûneklichem gewalte mit disem gegenwertigen briefe. Wir wellent oueh, daz die burger von Strazburg sint in allem dem rehte, eren und ufsetze, also sie von Rômsehen keyseren und kûnigen, unsern vorvarn, gehôhte und gefriet sint.

Wir setzent und gebietet vestlich mit unserm kûneklichen gebot, daz denheine 20 mensehe, ez sie hohe oder nider, geistlich oder werltlich, dise unser gift und bestetigung erlôbet sie zû breehende oder mit vrevellieher geturstekeit da wider tûrre getûn. Wer dar wider deite, der sol geben drissig pfunde goldes, und sol daz halbe vallen an unser kamer und daz ander halbe den daz unreht gesehen ist. Umbe daz dese vorsereben saehge und reede vast und steite sie allewege, so haven wir deisen brief mit unserm 25 kûneklichem ingesegel besegelt.

Der gegeben ist zû Nurenberh an sent Katherinen dag der heilger jûnfrauwen, in dem jâr do man ezalte nach Cristus gebûrt drutzehenhundert jar und sevenundvireich jâr, in den andern jare unser rîche.

367. *Confirmatio feudorum et obligationum.* — Nov. 25.

30 *Originale ibidem 'nr. 12'. In plica legitur: R. Item in verso supra lorum scripta est littera R minor. Pendet sigilli maiestatis fragmentum loro membranaceo. — Ed. l. c. p. 151 nr. 156.*

Reg. imp. VIII nr. 5967.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kûnig ze allen zeiten merer des rîchs und 35 kûnig ze Beheim tûn kunt allen den, die disen brief sehent, horent oder lesent, daz wir die gnade haben gegeben und getan den bûrgern ze Strazburg, daz wir in hant bestetiget alle die lehen und pfantgûter, die sie von uns und dem rîche hant, die ir ingesessen bûrger inne und har braecht hant bitz ûf disen hûtigen tag; und wellent und gebietet bey unseren hulden, daz sie nieman dar an irre noeh ensûmt nu oder harnaech 40 in deheinen weg. Und were, daz dar über ieman da wider deite, der sol in unser und des rîches ungnaden sin. Und dez ze urkûnd geben wir in disen brief versigelt mit unserem kûniglichen insigel.

Der geben ist ze Nuremberg an sand Katherin tag, nach Crists geburt dreûtzehenhundert jar in dem siben und vierzigestem jar, in dem andern jar unserr rîche.

368. *Litterae de villa Koenigshofen.* — Nov. 25.

Originale ibidem 'G. U. P. lad. 150 nr. 13'. In plica legitur: R; item in verso supra lorum littera R minor scripta est. — Ed. l. c. p. 147 nr. 153.

Reg. imp. VIII nr. 456.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des richs und künig ze Beheim tun kunt allen den, die disen brief sehent, horent oder lesent, daz wir umb den getrewen genemen dinest, den die erwerben bescheiden die burger von Strazburg uns und dem riche dick getan hant, den hant wir angesehen und gūnnt in, daz sie daz dorf zū Kungeshoven mit twinge und banne, daz gelegen ist an der stat ze Strazburg, mit allen den rechten und zūgehörungen, die dar zu gehörent, ez sey gericht, wazzer, winne und weyde oder anders, wie ez genant ist, an sich mügent gewinnen und lösen von den, die ez iezunt von dem reiche hant, und verjehen auch für uns und alle unser nachkomen an dem reiche, daz wir die vorgnanten burger von Strazburg noch ir nachkomen nimmer dar an geirrent noch gesūment in denheim weg an alle geverde, und daz sie mit dem vorgnanten dorfe und seiner zugehorung mügent tun, als daz sie truwent, daz in und irr stat nūzze und gut ist, an unser und menglichs widerrede. Mit urkunde diez briefs versigelt mit unserm küniglichem in-gesigel.

Der geben ist ze Nurnberg an sand Katherin tag, nach Christs gebürt dreutzehnhundert jar in dem siben und vierzigstem jar, in dem andern jar unserr riche.

369. *Scriptum de protectione Iudaeorum.* — Nov. 25.

Originale (or.) ibidem 'G. U. P. lad. 174 fasc. 1'. Pendet sigillum maiestatis loro membranaceo. — Ed. 'Chroniken der deutschen Städte IX (Strassburg II)' p. 977 ex or.; 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' V, 148 nr. 154.

Quae cum litteris Ludovici imperatoris 1330. Nov. 3. datis ('Urkundenbuch der Stadt Strassburg' II, 474 nr. 520) concordant, typis minoribus excudi fecimus.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des richs und künig ze Beheim tūn kūt allen den, die disen brief sehent, hōrt oder lesent, daz wir die Juden, die zu Strazburg gesessen sint, in unser besunder gnade, schirm, fride und geleite in der stat ze Strazburg und in dem laude beyde ir leib und ir gut genūmen hant und nement nu und harnach. Wir* gūnnt in ouch alle die gnade und freiheit, die ander Juden hant und gehebt hant beyd von künigen und von keysern biz an uns, beyd die si hant in unsers riches stette und ouch anderswo, und wellent ouch, daz in die mengelich stete habent. *Wir wellent ouch, daz die selben Juden von Strazburg blibent in allen den rechten, freiheit und gwonheit, als sie har komen sint. Und wenn sie hinnanthin uns oder unseren [nachkomen]^a oder unsern amptlūten oder deme wir sie verschaffent, sechtzig marck jerliches gebent zu sand Merteins tag, als ir gewonheit ist, so sūllent sie ledig sein beyde leihendes, gebendes, varnlaszendes ires gutes und allerhande gecrenckenisse von uns, unseren nachkomen und von allen unseren pflegern und ambathlūten. Und wāre, daz wir oder ieman von unseren wegen sie dar über trengen woltent, so heissent wir allewegent und wellent die meistere und den rat zu Strazburg, daz sie

die Juden dar für schirment. Wir gûnnet und gebent ouch die freiheit den vorgnanten Juden von Strazburg, daz denkein Jûdenrichter noch nieman anders, der uzzenwendig der stat zû Strazburg gesessen ist, denheinen Juden, der zû Strazburg inn seshaft ist, fur sich noch fur die stat zu Strazburg geladen oder gebannen môgent, die weil sie
 5 rechtes gehorsam wellent sein vor Judenrichteren zu Strazburg in der stat. Und wer ez, daz ieman do wider deite, der sol in unserr und dez riches ungenaden sein. Wir wellent ouch und heiszent, daz die meistere und der rat zu Strazburg die vorgnanten Juden zu Strazburg da vor schirment, wand ire freiheit und ire recht also har komen sint. Wir wellent ouch und heiszent und gebietet allen unseren lantvôgten, pflegern, ampt-
 10 lûten und allen richteren, daz man den vorgnanten Juden richte von iren schulden und beholfen sey nach iren briefen und nach iren warheiten, als ez har komen ist. Mit urkund ditz briefs, der versigelt ist mit unserem kûniglichem insigel und geben ze Nûrnberch nach Christs geburt dreûtzehnhundert jar und in dem siben und viertzigstem jar, in dem andern jar unserr riche, an sand Katherin tag der heiligen junchfrôwen.

15 370. *Litterae archiepiscopi Treverensis de recognitione regis. — Nov. 27.*

Originale papireum ibidem 'AA 75'. In verso vestigia sigilli impressi apparent. — Ed. 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' V, p. 151 nr. 157.

Wir Baldewin von Gotes gnaden ertzbisshob zû Triere, dez heilgen riches durch Welschlant und durch daz konigreich von Arle ertzcanceler, inbieden den erbern wisen
 20 luden dem meystere, dem rade und den burgern gemeinliche der stad zû Strasburg, unsern lieben frunden, unsern gunst und was wir gudis vormogen.

Wan wir virstanden han von deme dechen von Strasburg¹, der uns das geschriben hat, daz ir dem hochgeborn fursten unserm herren und neven hern Karlen deme Romschen konige, gehorsam und undirtenig wollet sin und yme dûn alles, daz ir eyne
 25 Romschen konege schuldig sijt zû dûne, so danken wir uch sere und mit gantzem flize und wollen auch gerne dar umb uch und uwir stad gen unserm egenantem herren und auch anders, wa ir is an uns gesinnet, vorderlich sin und uwer bestes werben, als verre wir vormogen.

Gegeben undir unserm heimelichen ingesigele, da man zalte von Cristes geborte
 30 duszent druhundirt und sieben und viertzig jar, an deme sieben und czwenzigstem dage dez manes der zû latine November ist genant.

371. PRIVILEGIUM DE IUDAEIS NORIMBERGENSIBUS.

1347. Nov. 30.

*Transsumtum (T) a. 1408. Ian. 21. a Mauricio abbate S. Aegidii Norimbergensis
 35 confectum in archivo generali regni Bavarici 'Nürnberg Reichsstadt fasc. 30'. Descripsit R. Salomon. Originale sigillo maiestatis pendenti sigillatum fuisse T testatur. — Ineditum. Reg. imp. VIII nr. 464.*

1) Iohannes de Lichtenberg; cf. supra nr. 316—318.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig zu allen zeiten merer dez reichs^a und künig ze Beheim verjehen und tun kunt öffentlichen mit disem brief allen den, die in schent oder hörent lesent, daz wir angesehen haben und bedacht die willigen und stet dinst, die unser lieb kamerknechte die Juden gemeinliche zu Nüreinberg swerlich und dem reich nützlich getan habent und uns und dem reich noch tun sullen und mugen, und darumb haben wir in die gnade getan mit disem gegenwertigen briefe, ob wir oder yemant anders inzicht oder welherley sach daz ist heten oder fürbaz gewonnen gen ir eine(n) oder mer, ez sey Jude oder Judynne, darumb sollen wir noch nyemant von unsern wegen sie beschedigen an leib noch an gut, dann als vil in erteilt wirt an offen gerichte nach der stat recht zu Nüreinberg mit fürsprechen nach der scheppfen urteil von dem rate zu Nüreinberg. Wir tun in auch die gnade, welke Jude gen Nüreinberg fert, den die gemaine der Juden für einen burger empfahen, derselbe Jude sol alle die reht haben, die die andern Juden zu Nüreinberg haben. Vert aber ein Jude ausz der stat und der anderswo wonen wil. daz sol im gen uns noch dem reiche keinen schaden bringen weder an seinen aygen noch an allen seinen gnte mit dheinerley sache. Ouch sollen wir noch nyemant von unsern wegen in keinen schaden tun an allen im eigen und hewsern, die sie zu Nüreinberg haben. und dieselben heuser und eigen sullen alle under in gen den Juden umb ir stewr alle die reht haben, als von alter nach Judischem rehten gewonheit ist. Und waz auch under in zu handeln ist umb ir Jüdische e und ir erbe, daz sollen sie volenden und rehtvertigen mit Judischem rehten und anders nicht. Und wann uns auch die vorge(n)anten unser Juden swerliche den burgrafen zu Nüreinberg an irer schulde entwichen haben, davon wöllen wir und gepieten vestiglichen in zu einer ergetzunge dem schultheiszen und den burgern gemeinlichen zu Nüreinberg, daz sie die egenanten unser Juden, die yetzund zu Nüreinberg sein oder noch dahin komen, schirmen, heyen und hegen sullen und auch in beholffen sein umb ir schulde getrewlich und ernstlich, wann sie uns anders nicht gedienen mochten, man gelt in dann ir schulde. Wir haben auch dem schultheiszen und den burgern gemeinlichen zu Nüreinberg, unsern lieben getrewen, geheiszen und gelobet bey unsern gnaden alle die vorgeschriben rede, guad und tayding den egenanten unsern Juden stet zu halten on allerslaht geverde gantzlichen. Und des zu urkunde geben wir disen brief versigelt mit unserm küniglichen insigel.

Der geben ist zu Nureinberg, do man zalt nach Cristes gebürte drewtzehenhundert jar und in dem sybenundvirtzigstem jar, an sant Andrestag, in dem andern jar unserr reiche.

372. SCRIPTUM CLEMENTIS VI. AD EXPEDITIONEM ROMANAM SPECTANS.

1347. Dec. 1.

Reg. Vatican. 141 (Clem. VI. secr. a. VI.) nr. 834 (R). Descripsit F. Kern. — Extr. Werunsky 182; Riezler 2334; Klieman 946. — Ineditum.

Reg. imp. VIII Pabste nr. 201.

Carissimo in Christo filio Karolo regi Romanorum illustri.

Credimus, carissime fili, ad noticiam tuam pervenisse dissensionem, quam inter dilectos filios nobiles viros Amedeum comitem Sabaudie ac Iacobum de Sabaudia, dominum civitatis Taurinensis, devotos et fideles tuos, ex parte una et Iohannem Montis-

ferati necnon Thomam Salluciarum marchiones et Luchinum de Vicecomitibus de Mediolano ex altera pacis emulus suscitavit, in qua si eosdem comitem et Iacobum contingeret, quod absit, succumbere, posset tibi, quod avertat^a Dominus, sicut habet fidedignorum assertio, gravis imminere iactura. Nam per terram dicti comitis ad partes Lombardie, cum te ad illas auctore Domino feliciter declinare contigerit, est discensus et inde in Lombardiam habere transitum te oportet, sicut habet^b etiam clare memorie Henricus Romanorum imperator, avus tuus; dictique comes et Iacobus hodie in partibus illis tenent terram maiorem, quam consueverint, que ad favorabilem transitum tuum erit, et quam si contingeret occupari, tuus, ad quod forte aliquorum aspirat intentio, 10 posset in Italiam per partes illas, quod absit, introitus impediri. Cum autem sublato de medio inveterato illo dierum malorum¹ Bavaro, cuius memoria in maledictione est, speremus indubie tam in Alamannia quam in Italia tua favente Domino negocia feliciter prosperari, serenitatem tuam attente rogamus tibi tui honoris obtentu nichilominus suadentes, quatenus negociis tuis in partibus ipsis provide ac oportune dispositis quam 15 citius poteris commode ad easdem Italie partes tuum sub Omnipotentis auxilio et ducatu festines accessum. Et nichilominus interim super hiis de oportuno providere remedio non postponas.

Datum Avinione Kal. Decembris, anno sexto.

373. CONCESSIO REGALIIUM ABBATI FABARIENSI FACTA.

1347. Dec. 2.

Transsumptum quod confecit 'iudex et officialis ecclesie Curiensis' 1394. Ian. 2. in archivo monasterii S. Galli 'Pfäverser Archiv'. Descripsit R. Salomon. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 466.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex venerabili 25 abbati monasterii Fabariensis, principi suo dilecto, gratiam suam et omne bonum.

Ad tue supplicacionis instanciam, quam nuper celsitudini nostre per tuos nuncios humiliter porrexisti, benignis favoribus inclinati tibi universa regalia, feuda necnon administracionem temporalium et alia, que a sacro Romano imperio iuste possides, de certa nostra sciencia conferimus et donamus. Harum, quas nostre maiestatis sigillo muniri 30 fecimus, testimonio litterarum.

Datum Nürenberg anno Domini M^oCCC^oXLVII, indictione XV, secunda die mensis Decembris, regnorum nostrorum anno secundo.

374. 375. NOTIFICATIONES ELECTIONIS KAROLI REGIS SOCIETATIBUS CIVITATUM DIRECTAE.

1347. Dec. 2. 23.

Habemus scripta a Rudolfo duce Saxoniae civitati Augustensi sociisque (A) et civitatibus Constantiensi Turicensique et earum sociis (C) directa. Descripsit vel contulit

372. a) avertas R. - b) sic R.

1) Dan. 13, 52.

R. Salomon. Litterarum A originale in archivo civitatis Augustensis. Pendet sigillum sceerctum loro membranacco. — Litterarum C copia sacc. XVII. in Codice Nostitziano (cf. supra nr. 295) f. 161' (C 1); adhibemus praeterea editionem quam paravit Sommersberg, Scriptores rerum Silesiacarum I (1729) p. 989 nr. 98 (C 2) = Lünig, Codex Germaniae diplomaticus I (1732) p. 379 nr. 25. — A ineditum.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 658 (A) et 30 (C).

Ad textum litterarum A, quem integrum proponimus, varias lectiones litterarum C praestantiores tantum in notis adicimus. — Cf. protestationem supra nr. 287 editam.

Wir Rudolf von Gotes gnaden hertzog zû Sachsen und dez heiligen Rômischen^a reichs ertzemarschalk enpeitten den* vesten leuten den^b ratmeistern, dem rat und den 10 bürgern gemainlich der stat zû Augspureh, haubtstat in Swaben, und allen andern stetten, irmn aytgnossen und dî mit in geselleschaft haben, unser^c friuivtschaft und waz wir gutz vermugen.

Wann daz heilig Rômisch^a reich lang in irrung waz gestanden. da von in der heilig cristenheit groz irrung^d entstanden waz^e, dî selben irrung haben die erwirdigen 15 in Gote herren Gerlach^f ertzbischof von^g Mentze. der da ist bestefigt von dem babist, Baldwin und Walram der kirchen von Triren und von Colne ertzbischof und der hochgebornn fürste herre Iohann^h etwenn kunik zû Beheim, unser lieber swager, und wir, an den dî macht und gewalt waz ze kysen einen Rômischen kunik, angesehen und ehomen über ein di selben irrungⁱ ze lesechen und underdrucken^k und haben einmütlich 20 und eintrechlichen erkornn und erwelt den durchleutigen^l fürsten ûnsern herren herren Karlhn von Gotes gnaden Rômischen kunik, ze dem mall margraf ze Merhern, in dem baumgarten ze Reins auf^m dem Rein in dem bistum ze Trire, alz man zalt nach Cristes gebürd driezehenhundert jar in dem sehs und viertzigstem jar, an dem eilften tag dez manden Julij, ze einem Rômischen kunik, und dî selben kûr und wal von dem babist 25 ist geannant und im alle reht geschen und getan sein, dî einem Rômischen kunik billichenⁿ geschehen^o sullen, dar umb bitten^p und mannen^p wir euch gemeinlichen und icelichen besundern, daz ir den selben ûnsern herren herren Karlhn Rômischen kunik alz ewern rechten herren enphaent und nement in ewer stete und im huldent, swerent, gehorsam und undertenig seint, ere und wird erzeigt und erbeit, alz ir einem Rômischen 30 kunik tun sullen und gebunden seint durch^q gemachs und frides willen, dî da von bechômen mügen, da ir den selben unsern herren fürderlichen und genadigen helffer und herren zû haben sullen und auch uns nach alle unser macht und müg^a.

Geben ze** Nûrn(erg). nach Crists gebürd driezehenhundert jar dar nach in dem siben und viertzigsten jar, an dem nahsten suntag vor Nycholauy.

*) den weisen luten dem rate und den burgern gemeinlich der stat Costnitz und zu Churich und allen andern steten, iren eitgenossen und die mit in sint verbunden, unser freuntschaft und alles gut C.

**) zu Basel nach Crists geburt MCCCXLVII^r jare^r an dem nechsten suntag nach sant Thomas tag C.

374. 375. a) *deest C.* b) *d² (= der) A.* c) *in loco raso A.* d) *werrung C 1; worgung C 2.* e) *add. in fine lineae A.* f) *Ger in loco raso A.* g) *zu C.* h) *Ioham A.* i) *irrungung A; irrungen C 1; irrunge C 2.* k) *underdrucken C.* l) *durchlechtigsten C 1; durchlechtigsten C 2.* m) *auf bis scriptum A.* n) *billich C.* o) *gesechehn A.* p) *manen und bitten C.* q) *durch — müg deest C.* r) 1346 C 2.

376. CLEMENTIS VI. LITTERAE DE FACTO NICOLAI
LAURENTII POPULO ROMANO DIRECTAE.

1347. Dec. 3.

*Reg. Vatican. 141 (Clem. VI. secr. a. VI.) nr. 880 (R). — Copia fere coarcta in
5 fine mutila in codice formularum qui est monasterii Ossegg (de quo cf. supra n. 270)
p. 109 nr. 39 (O). Utrumque contulit R. Salomon.*

Reg. imp. VIII Pabste nr. 15.

*Cf. litteras Nicolai 1347. Oct. 11. papae directas; Burdach et Piur 'Briefwechsel
des Cola di Rienzo' I, 158 nr. 43.*

10 Clemens^a episcopus servus servorum Dei^a dilectis filiis populo Romano, nostris
et ecclesie Romane fidelibus et devotis, salutem^b et apostolicam benedictionem^b.
Quamvis de universorum statu fidelium prospere dirigendo cura nos pastoralis
officii sollicitudine cotidiana fatiget, de vobis tamen velut de peculiari^c ecclesie Romane
populo et specialibus filiis sollicitamur affectionis instantia potioris. Quod etsi^d per-
15 pendere preteritorum potueritis frequenter exemplis operibusque sentire, nunc^e quoque,
si verba patris devota et intenta, ut expedit et speramus, velit aure menteque perci-
pere, cognoscetis. Ad ea enim nostra pura versatur intentio, ad illa ex paterne caritatis
officio diligentem operam et operosam diligentiam adhibemus, per que ab iminentibus
preservari et futuris subduci periculis, quibus Nicolai Laurentii concivis vestri perniciosi
20 utique vobis et patrie temeraria et dampnanda presumptio spiritualiter et temporaliter
vos involvit, ac votivis prosperari successibus valeatis. Et quoniam subiecta res oculis
clarius innotescit^f, ut hec vobis limpidius pateant vosque, dum licet, pedes ab invio
retrahatis, decrevimus ex^g ipsius Nicolai temerariis fatuisque processibus, imo gravibus
et periculosis excessibus, atque culpis aliqua presentibus inferenda, ut eis coram vobis
25 expositis et per vos in examen provide ac mature discussionis adductis consideretis^h,
que, quot et quanta sunt vobis, nisi per oportune provisionis remedium ante tempus
salubriter occurratur, animarum et corporum inde nascitura pericula rerumque dispendia
proventura, etⁱ ad obviandum huiusmodi periculis atque dispendiis tanto attentius operam
necessarie sollicitudinis impendatis, quanto ut nostis morbis, postquam per moram vires
30 susceperint, minus utiliter medela paratur.

Dudum siquidem, cum venerabilem fratrem nostrum Raymundum episcopum Urbe-
vetanum, in spiritualibus in Urbe vicarium nostrum, et eundem Nicolaum ad ipsius Urbis
regimen elegistis, de facto tamen, quia preter id, quod in dicta Urbe plenum spirituale
ac temporale dominium obtinemus, omnia ipsius Urbis officia, prout et que ad vos^k
35 pertinebant, nobis in promotionis nostre primordiis ad apicem apostolice dignitatis ad
vitam nostram concorditer commisistis nosque illa sub certis protestationibus duximus
acceptanda, nos id non solum equo animo tulimus, sed, ut nostre dilectionis exuberantis
erga vos plenius innotesceret affectus, ipsos vobis in rectores prefecimus usque ad nostre
beneplacitum voluntatis^l, credentes probabiliter et sperantes, quod eadem Urbs sub
40 eorum regimine prosperitatis et status incrementa susciperet ac tranquillitatis et pacis
commodis letaretur, quodque idem Nicolaus, in quem omnium vestrum, qui estis, sicut
predicatur, peculiaris^l populus ac speciales^m fideles, filii et devoti ecclesie eiusdem, vota

376. a) Clemens — Dei *desunt R.* b) salutem — benedictionem *desunt R.* c) peculiari *R.* d) si *O.*
e) mente *O.* f) innotescit *R.* g) de *O.* h) consideratis *O.* i) *deest O.* k) nos *O.* l) peculiaris *R.*
45 m) et *add. O.*

1) *V. litteras papae 1347. Iun. 26. datas ap. Papencordt, 'Cola di Rienzo' in appendice p. II nr. 3
et p. III nr. 4.*

convenerant eligentium, fidem et devotionem erga nosⁿ et ecclesiam eandem respiciens ac nostram benignitatem in hac parte considerans nec minus beneficia, favores, prerogativas, gratias, quibus eum ultra, imo preter merita sua prosecuti fuimus, debita gratitudine recompensans fidelis^o devotus esset eidem ecclesie, iura manuteneret et conservaret illius eaque ab occupatorum eriperet manibus et potentie vestre sibi assistentis 5 auxilio teneret^p. Verum ipse favore sibi commissi regiminis intumescens et subito notitiam sui perdens quas nobis et eidem ecclesie pro huiusmodi gratiis, honoribus et beneficiis vices et gratiarum actiones exolverit, ut pauca excepiamus ex multis, si diligenter attenditis, perpenditis^q.

Sicut enim communis habet^r assertio^r. sicut vulgaris sermo denuntiat, sicut 10 fama publica manifestat^s, prefatus Nicolaus commisso eidem episcopo et sibi officio non contentus, sed corde varius^t variosⁿ titulos imprudenter usurpans^v ac vestra postposita et neglecta utilitate communi, ad quam fallacis hominis simulata voluntas tendere videbatur, ad propria commoda inhians eundem episcopum, ex cuius collegio conditioni sue multus nimis honor acceverat, ab huiusmodi officio repulit^w; qui eiusdem Nicolai exe- 15 erabilia facinora execeratus in eadem Urbe noluit remanere. Ipse spirituales et temporales, quibus invasores et occupatores terrarum et iurium^x ipsius ecclesie subiacent, penas sententiasque non veritus nec timens contra se Deum, nos et eandem ecclesiam graviter provocare, ad occupationem terrarum et iurium^x ipsius ecclesie sacrilegas manus extendere ac subditis illius gravia et insolita vectigalium imponere onera non expavit. Ipse 20 quoque paraonican^y pelvim, in qua miserationis divine potentia dive memorie Constantinum per beatum Silvestrum sacra^z regeneravit unda baptismatis et a lepre contagio miraculose mundavit, queve in venerabili Lateranensi basilica velut sacra res venerabiliter conservatur, originarie conditionis oblitus se contagiosum immundumque vitiis militare cingulum suscepturus immergens, quantum in se fuit, ausu damnabili prophanavit¹, 25 ebriosior quippe fastu et elatione superbie, quam temulentus fuerit Baltasar ille vino. Ille, inquam^u, vasa templi Domini, quod fuit in Ierusalem, sumendo pocula polluit²; hic autem immunda quelibet et sordida membra perfundens^b aqua fedavit vas templi Domini, quod est Rome. Ipse christiane religionis mores abiiciens et priscos gentilium ritus amplectens varias coronas laureasque suscepit ac fatuas sine lege leges more Cesarum 30 promulgare temptavit. Ipse tanquam pullus onagri se liberum natum putans³, qui subesse non didicit, cupit, cum nesciat, ambitiose preesse, ac velut ille^c Lucifer⁴ pravo corde conscendere meditatus est^d in celum, presumptionis sue solium, ut sedeat Aquilonis in latere, super astra^e celi et altitudinem nubium stultus arrogans nititur exaltare. Ipse, cuius interiora iniquitate repleta sunt et qui peccare non cessat⁵, primatum ecclesie 35 prefate subvertere ac tocius orbis statum nititur conturbare. Ipse infimum erigens cor ad alta, karissimum in Christo filium nostrum Karolum regem Romanorum illustrem, ad imperiale fastigium electum legitime riteque ab eadem ecclesia approbatum, et inveteratum illum dierum malorum⁶ quondam Ludovicum olim ducem Bavarie, dudum in regem Romanorum in discordia, ut dicebatur, electum, a Deo et eadem ecclesia 40 iusto^f iudicio reprobatum ac omni iure, si quod sibi ad regnum vel imperium Romanum quomodolibet competebat, omnique titulo et honore ac dignitate privatum, cuius memoria in maledictione est, et quem pollutis labiis⁷ non erubuit, sed presumpsit appellare ducem Bavarie⁸, ac principes ecclesiasticos et seculares electores imperii generaliter primo et

376. n) vos R. o) et add. O. p) tueretur O. q) sic RO. r) ass. hab. O. s) sic O; manifestat 45 al. man. superscribendo corr. pro denuntiat R. t) sic O; in R forsan vanus legendum. u) sic RO. v) usurpens R. w) repullit R. x) virium O. y) Pharao vitam O. z) sacri O. a) corr. ex unquam R. b) profundens O. c) ipse O. d) deest O. e) sic O; castra R. f) deest R.

1) Cf. supra nr. 245. 2) Dan. 5, 2. 3) Iob 11, 12. 4) Cf. Is. 14, 12—14. 5) Ezech. 28, 16. 6) Dan. 13, 52. 7) Cf. Is. 6, 5. 8) Cf. supra p. 302 cum n. 2.

deinde nominatim de facto citavit, ut videlicet rex et Ludovicus ad ostendendum de iure electionum suarum ac electores predicti de potestate eligendi coram eo Rome personaliter et peremptorie comparerent¹, ac nichilominus quibusdam civitatibus Italie certas voces in electione Romani imperatoris obtulit vel^s concessit², quasi sua intersit
 5 de huiusmodi electionum iure ac eligentium potestate cognoscere et de statu Romani imperii ordinare^h, ut favorem vestrum et aliorum populorum Italie^h per huiusmodi adulationes subdolas et derisoria blandimenta sibi attrahat et ad fastigium cesaree dignitatis, ad quod insani hominis aspirat insanaⁱ fatuaqueⁱ presumptio, ruat potius quam ascendat³: non attendens Antichristi precursor, homo peccati, relevatus^k in gentibus, filius perditionis,
 10 qui adversatur seque extollit super omne, quod dicitur aut quod colitur Deus⁴, quot vobis dispendia ex iis congerit, que parat pericula et incommoda quanta procurat, dum contra vos regis et aliorum^l principum predictorum ac omnium Germanorum corda commovet^m, provocat iram, incitat et furorem, ac nostrum et ipsius ecclesie favorem vobis subtrahere vosque a nostra et ipsius ecclesie avertere devotione laborat. Con-
 15 cessiones quoque a condite Urbis tempore factas per populum Romanum quibuscumque personis, de quibusvis iuribus et iurisdictionibus, honoribus, dignitatibus, privilegiis atque rebus de facto, cum de iure non posset, revocare dampnabili. imo dampnanda temeritate presumpsit⁵. Ipse omni dolo plenus omnique fallacia, diaboli filius, iusticie inimicus, bestia monstruosaⁿ, super capita cuius blasfemie nomina scripta sunt⁶, contra eandem
 20 sanctam, catholicam et universalem ecclesiam blasphemare non metuens, prefatam ecclesiam civitatemque Romanam idem esse asseruit, aliaque^o plura evomuit impudenter erronea et fidei catholice inimica, per que de scismate ac heresi suspectum se reddidit et utinam non infectum. Ipse in alienam messem falcem, quam presumptuosus usurpat, immittens clericos Romanos manentes extra Urbem eandem, ut ad eam redeant, pro-
 25 positio edicto citavit⁷, ac sententias canonum penasque non metuens quamplures religiosos et seculares clericos artavit et artat angustia carcerali.

Hec sunt eiusdem Nicolai opera, hec et his similia magnifica gesta sua, hec utilitates et^p honores et commoda Urbis et vestra, quibus se insudare iactabat, hec sunt tributa eius, qui tribunum se nominat, que nobis et ecclesie prefate retribuit^q pro tot, que
 30 retribuimus^r nos eidem; ut feda federa unionis et lige, per eum prophanum utique Dei hostem ab eodem Ludovico, quem in suis litteris ut Romanorum imperatorem alloqui et salutare non metuit, dampnabiliter^s postulata, que^s super lignum sancte crucis iuramento prestito se obtulit servaturum, et oblatam libere possessionem regni^t Sicilie ipsi Ludovico pro uno ex ipsius viperee^u nationis filiis, quem propterea destinari peccit,
 35 taceamus⁸.

Et licet zelus domus Domini, cuius gubernationem quamvis inveniati gerimus, ad obviandum tam iniquis tanque impiis conatibus nos urgeret, nos tamen desiderantes attente more pii patris lenimento^v elementie Nicolaum eundem ab invio erroris retrahere et ad viam reducere veritatis. ne adhibere ferrum ad curationem vulnorum cogemur
 40 ipsius, si fomentorum sperneret medicinam, apud eum per dilectum filium nostrum Bertrandum tituli Sancti Marci presbyterum cardinalem, apostolice sedis legatum, paternis institimus monitis, ut huiusmodi fatuitates erroneas atque pestiferas, ex quibus vobis et ei detrimenta gravia spiritualiter et temporaliter iminebant et iminent, omnino deponeret

g) et O. h) ordinare — Italie *deest* O. i) insania fatuaque R; insanaque fatua O. k) sic RO.

45 l) aliarum R. m) promovet et O. n) monstruosa O. o) aliqua O. p) *deest* O. q) tribuit O.
 r) tribunus O. s) dampn. — que *deest* O. t) *hucusque* O. u) *coniecit Raynaldus*; vipere R.

v) lenimento R; *corr. Rayn.*

1) *Supra* nr. 244. 2) *Cf. supra* p. 306 cum n. 1. 3) *Cf. Nahum* 2, 5. 4) *Cf. II Thess.* 2, 3, 4.

5) *Cf. supra* p. 301 l. 41, 42 p. 306 l. 19 sqq. et *Burdach et Pür* loco cit. p. 108—109. 6) *Apoc.* 13, 1.

50 7) *Qua de re alias nihil traditur.* 8) *Cf. Raynald.* ad a. 1347. § 15.

et ad salubre ipsius Urbis regimen et statum prospere dirigendum contentus propriis terminis cogitatus erigeret, converteret studia et opera exerceret; eandem ecclesiam in dominam revereretur et matrem, errata corrigeret, pro commissis veniam peteret et a committendis de cetero abstineret, occupata per eum ipsius ecclesie iura dimitteret et ab occupandis manus sacrilegas revocaret. Sed ipse monita patris obaudiens et contemptus ac medicum respuens et medelam, quo eam patientius toleravimus, eo intumuit^w potius, eo amplius superbivit, quasi adeo sit imminuta potentia Domini, qui Baltasar regem post libata pocula eadem nocte iussit occidi regnumque suum Parthis divisit et Medis¹, quique Luciferum ad infernum demersit in lacum² eumque de sepulero suo proiciens velut inutilem stirpem³, sanieque pollutam cum interfectis gladio deputavit¹⁰ et Cherub perdidit⁴, de cuius medio qui eum comederet ignem eduxit⁵, quique subvertentem magum ad vocem Apostoli cecitate percussit⁶ et illustratione adventus destruet et spiritu oris eius interficiet Antichristum⁷ bestiamque blasphemam deiecit in stagnum ignis et sulphuris cruciandam⁸, ut non possit ipsius Nicolai cornua elata confringere, iniquitati ponere terminum et linguam prohibere blasphemam. 15

Quocirca universitatem vestram monemus. requirimus et rogamus attente ac paternis vobis sanisque consiliis suademus, quatenus premissa et alia multa, que circa hec provide considerationi possent occurrere, attenta meditatione pensantes ab omni eiusdem Nicolai sequela, consilio. auxilio et favore penitus desistatis et eum, cuius nequitia serpit ut coluber, mordet ut cancer, inficit ut venenum, in suis erroribus relinquentes ac velut 20 morbidum pecus totum contagio suo gregem contaminans repellentes in ipsius ecclesie obedientia et reverentia persistatis, eius monita et mandata solito more suscipientes humiliter ac efficaciter adimplentes. Si enim, sicut speramus et credimus, in nostra et ecclesie prefate perstiteritis obedientia et devotione sincera, vos velut speciales, devotos et fideles ipsius ecclesie filios gratis favoribus et favorabilibus gratiis prestante Domino 25 paternis et sinceris affectibus prosequemur.

Dat. Avinione III. Non. Decembris, anno sexto.

377—379. CLEMENTIS VI. MANDATA AD FAUTORES LUDOVICI IMPERATORIS SPECTANTIA.

1347. Dec. 3.—23. 30

377. 378. *Mandata absolutiois. — Dec. 3. 23.*

Habemus mandata P archiepiscopo Pragensi et episcopo Bambergensi, C episcopo Constantiensi directa. Ad litteras P, quas in registris Vaticanis frustra quaesivimus, edendas adhibemus transsumpta: P 1 a Friderico episcopo Bambergensi 1348. Ian. 10. confectum, quod exstat in archivo publico Darmstadiensi 'Worms nr. 326' (ed. Boos 'Urkundenbuch der Stadt Worms' II (1890) p. 259 nr. 371); P 2 ab eodem episcopo 1348. Febr. 19. confectum, quod exstat in archivo capituli S. Ursi Solodrensis (ed. 'Tableaux topographiques de la Suisse' I, Preuves p. XIV nr. XIX); P 3 ab officiali curiae Herbipolensis 1351. Iul. 1. exhibitum, quod exstat in archivo generali regni Bavarici 'Hochstift Würzburg fasc. 99' (ed. Monumenta Boica XLI, 309 nr. 116). Ubique editionibus nitimur. — 40

376. ^w) intumuit R; corr. Rayn.

- 1) Dan. 5 in fine. 2) Cf. Is. 14, 15. 3) Ibid. 19. 4) Cf. Ezech. 28, 16. 5) Ibid. 18.
6) Cf. Act. 13, 11. 7) Cf. II Thess. 2, 8. 8) Cf. Apoc. 20, 9. 14, 10.

C *damus ex Reg. Avinion. 98 f. 288 n. 398 (C 1) et Reg. Vatican. 184 f. 170' nr. 399 (C 2). Contulit R. Salomon. — C ed. Rieder, 'Römische Quellen zur Konstanzer Bistums-geschichte' p. 361 nr. 1173.*

Reg. imp. VIII Pabste nr. 16 (P).

5 *De mandatis a Karolo rege impetratis in litteris Clementis VI. papae regi directis infra nr. 390 haec referuntur:*

Dilectis filiis Marquardo Bambergensi et Nicolao de Lucemburch Saccensi Pra-
gensis diocesis capellano nostro prepositis ac Nicolao de Guinich canonico Vissigra-
densi diete Pragensis diocesis ecclesiarum, celsitudinis tue nunciis, ad nos et sedem
10 apostolicam destinatis presentatisque nobis per eos litteris tuis benigna caritate re-
ceptis et auditis que ipsi pro parte tua nobis exponere curaverunt litteras
quas dicti nuntii tui petiverunt, benigne concessimus, quanquam ipsi eorum ad te re-
ditum properantes eas omnes noluerunt expectare, mittimus tamen litteras, quibus ipsi
15 se pro nunc amplius indigere dicebant, per quas venerabilibus fratribus nostris . . archi-
episcopo Pragensi et . . episcopo Bambergensi et cuilibet eorum absolvendi prelatos
et clericos ac laicos omnes absolvendi concedimus facultatem, id ipsum
per alias nostras litteras certis prelati per Alamanniam in favorem tuum et negotiorum
huiusmodi committentes¹.

20 *Exemplar litterarum P episcopo Bambergensi destinatum Basileae die 20. m. Decem-
bris per praepositum Bambergensem traditum esse Matthias Nuewenburgensis (Böhmer,
Fontes IV, 249) narrat:*

Venit autem (*se. rex*) Basileam vigilia Thome, ubi interdictum papale diu ser-
vatum fuit, nec eum recipere Basilienses intenderant, nisi rehaberent divina. Et ecce
25 in sero venit Marquardus de Randek prepositus Babenbergensis de curia ferens commis-
sionem factam Babenbergensi episcopo de absolucionibus et relaxacionibus impen-
dendis

Quae de tenore mandati Matthias affert, minus accurate concepta sunt.

*Quemadmodum Karolus rex mandatis usus sit, Iohannes Vitoduranus (ed. Wyss
p. 248) ad a. 1348. refert:*

30 Successor sepe dictus Ludwici imperatoris, cum civitatenses et domini terrarum
sibi iuraturi erant, in litteris papalibus secum ductis ab omnibus cum iureiurando preter
multa alia que pertranseo exegit, ut de cetero nullum pro imperatore reciperent vel
tenerent, nisi quem papa examinatum in imperatorem vel pro imperatore consecra-
verit et confirmaverit.

35 *Ad mandatum P referenda sunt quae narrat Heinricus de Rutlingen in Chronica
metrica v. 74 sqq. (ed. Gillert in 'Forschungen zur deutschen Geschichte' XXI, 48 sq.).
Qui versus in Expositione in dictam Chronicam (Böhmer, Fontes IV, 136 sq.) sic ex-
plicantur:*

Cum Clemens papa sextus hoc nomine fuisset multum graciosus domino Karolo,
40 dedit ipsi graciosissimas litteras in quibus absolvit omnes volentes habere Karolum
pro rege, qui prius erant excommunicati vigintiquatuor annis, ex eo quod sepefatum
Ludwicum habebant pro rege immo et pro imperatore Romano. Et ob hanc gratiam
tam domini quam eciam civitates diverse eundem Karolum pro rege receperunt
Romano, se sibi tamquam vero regi Romanorum iuramento astringentes. Litere
45 tamen (*ed: cum*) absolutionis secundum quosdam quoddam venenum includunt
Subiungit autor, quod pre ceteris archiepiscopis et episcopis litere absolutionis

1) *Ex quibus aliis litteris nil nisi C habemus.*

a domino papa Clemente sexto sub bulla domino Fridrico episcopo Babenbergensi specialiter committebatur. Qui sub anno Domini MCCCXLVIII. ante festum purificationis sancte Marie cum sepedicto Karolo rege venit in Ulmam civitatem Constantiensis dyocesis, absolvendo ibidem et etiam in aliis locis dominos terre et insuper clericos seculares et religiosos et plebem utriusque sexus, iuvenes, virgines, senes cum mulieribus, cuiuscunque status seu condicionis fuissent. Illis autem qui absolvebantur dabatur forma iurandi ad sancta Dei euangelia sumpta ex bulla papali secundum tenorem infrascriptum. Nec quisquam absolvebatur, nisi prius per se vel per curatorem idoneum sufficienter instructum iuraret, eundem tenorem per omnes articulos sibi implicatos se dolo et fraude semotis penitus servaturos. Sequitur tenor articulorum, quos clerici religiosi et seculares iurabant se servaturos: 'Ego confiteor — ipso facto. Datum Avinione III. Kal. Decembris, pontificatus nostri anno sexto.' Laicis legebatur tenor litterarum subscriptarum etc.; v. *infra* p. 425 n. 2.

Nota temporis III. Kal. Dec. *erronea esse videtur; neque vero praeterimus, quod idem error occurrit apud Conradum de Montepuellarum loco statim citando p. 7:*

Sciendum est itaque, quod anno Domini MCCCXLVII, III. Kal. Decembris dominus Clemens papa sextus, cuius memoria in benedictione sit, misit per diversa loca orbis et specialiter per Alamaniam literam quorundam articulorum, quos quilibet notabiliter promovendus in ecclesia Dei iurare deberet credere atque fideliter confiteri.

Contra formulam iuramenti mandatis insertam quomodo se opposuerint cives Basi- lienses, Matthias Nuewenburgensis (Böhmer, Fontes IV, 251 sq.) narrat. Postea contra eandem formulam Guillelmus de Occam tractatum scripsit, cuius fragmenta habemus in libello, quem contra eum composuit Conradus de Montepuellarum. Ad quorum editionem quam paravit Carolus Müller, 'Occams Tractat gegen die Unterwerfungsformel Clemens VI. (Festschrift Ludwig IV. gewidmet von der Landesuniversität, Giessen 1888)' lectorem del-

Tertum P integrum proponimus, litterarum C varias lectiones in notis apponentes.

Clemens^a episcopus servus servorum Dei^a venerabilibus* fratribus . . archiepiscopo Pragensi et . . episcopo Babenbergensi^b salutem et apostolicam benedictionem.

Romanus pontifex, misericordis Christi vicarius, libenter subditis miseretur errantibus, et non solum illis, qui post lapsum eorum in devium contritis et humiliatis cordibus repetunt misericordie sue sinum, aperit^e clemencie ianuam, sed^d de innata sibi benignitate lapsis dexteram porrigens eos retrahere ab invio et ad viam salutis dirigere sollicitudine^e paterna procurat. Cum itaque, sicut intelleximus, nonnulli ecclesiarum et monasteriorum abbates et^f alii inferiores prelati et clerici ecclesiasticeque persone, seculares et regulares, exempti et non exempti, diversorum ordinum, necnon duces, marchiones, comites et barones ac^g milites et^f laici, communia^h quoque^h civitatumⁱ universitatesque^{k**} opidorum, castrorum, terrarum^l et aliorum locorum pro eo, quod post et contra nostros et predecessorum nostrorum Romanorum pontificum processus adversus quondam Ludovicum^m de Bavariaⁿ hereticum et scismaticum manifestum eiusque fautores, com-

* Venerabili fratri Ulrico episcopo Constanciensi salutem etc. C.

** pro universitatesque — locorum C praebet: ac universitates nonnullorum locorum tuarum civitatis et diocesis Constanciensis.

377. 378. a) Clemens — Dei *deest* C. b) Bambergensi P 3. c) *aperit* P 3. d) si P 2. e) sollicitudine P 3. f) *ac* C. g) *et* C. h) *communiaeque* P 2. i) *deest* C. k) *-que* *deest* P 1. 2. l) *terrarumque* P 2. m) Lud(owicum) P 1; Ludewicum P 2; Ludwicum P 3. n) Bawaria P 1. 3.

plices et sequaces ac^o adherentes eidem hactenus habitos predicto^p Ludovico^q adhererunt seu consilium, auxilium et^r favorem prestiterunt aut participaverunt preterquam in crimine heresis cum eodem, excommunicacionis, suspensionis et interdicti ac alias penas et sentencias incurrerint^s per eosdem processus contra talia presumentes
 5 generaliter promulgatas, nos, qui vices illius in^t terris^t quamvis immeriti gerimus, qui omnes querit salvos fieri et neminem vult^t perire, desiderantes attente^u huiusmodi abbates, prelatos et clericos, necnon duces, marchiones, comites et barones, milites et^v alios supradictos reduci ad unitatem^w sancte Romane^x ac^y universalis^x ecclesie, extra quam non est alicui gracia neque salus, ac de fraternitate vestra^z in hiis et aliis^a plenam
 10 in Domino fiduciam optinentes, abbates, prelatos et^b alios supradictos omnes et singulos, exceptis eiusdem^c domini^d Ludovici^o relicta et liberis, ab omnibus et singulis excommunicacionis, suspensionis et interdicti sentenciis ab homine vel a iure prolati, quas propter premissa vel eorum occasione quomodolibet incurrerunt, postquam ipsi^d suos excessus, errores et peccata huiusmodi coram vobis^f specificè confessi fuerint ac^g humiliter
 15 absolucionem petierint et in forma subscripta prestiterint corporaliter iuramentum, iuxta formam ecclesie absolvendi et inponendi eis^h penitentiam salutarem¹ necnon interdicta, quibus terre eorum ex causis huiusmodi subiacent, suspendendi et relaxandi et nichilominus cum dictis abbatibus, prelati, clericis et personis ecclesiasticis super irregularitate, quam divina non tamen in contemptum clavium celebrando vel immiscendo
 20 se illis aut in susceptis ordinibus ministrando ligati huiusmodi sentenciis vel in locis ecclesiastico subpositis interdicto seu alias premissorum occasione contraxerunt, dispensandi ipsis ad aliquod tempus maius vel minus secundum singulorum demerita a^d divinis^d suspensis, sic tamen quod non temporale lucrum sed animarum salutemⁱ dumtaxat et commodumⁱ in^k hac^k parte^k fraternitas vestra^l querat, plenam vobis^m et utrique vestrum^m
 25 dumtaxatⁿ usque ad adventum legati apostolice sedis ad partes Alamannie, si eum illic^o destinari contigerit, et non ultra, concedimus^p tenore presencium^p facultatem. Volumus autem, quod super absolucione presertim maiorum et notabilium^q personarum ac iuramenti in forma predicta prestacione confici faciatis^r publicum instrumentum, quodque super absolucionibus adiciatis^s specialiter et expresse, quod si aliquis predictorum, postquam per vos^t absolutus fuerit, ut prefertur, et interdictum, cui terre sue subiacerent^u, fuerit relaxatum, contra ea vel aliquod eorum que promittet et iurabit, veniret, in easdem relabatur sentencias ipso facto, et terre sue huiusmodi interdicto subiaceant sicut prius.

Forma autem confessionis faciende et iuramenti prestandi per illos qui absolventur^v talis est: Ego^w 2 confiteor me tenuisse et tenere fidem catholicam^x et credere ac tenere,

35 **377. 378.** o) et C 1. p) eidem C 1. q) Lud(owico) P 1; Ludewico P 2; Ludwico P 3. r) vel P 3. s) incurrerunt P 1. 3. t) deest P 2. u) absolute P 2. v) ac P 1. 3. w) unionem P 1. 3. x) pro Romane — universalis P 3: matris. y) et P 2. z) tua C. a) in aliis P 3. b) ac P 1. 3. c) . . eiusdem C. d) deest P 2. e) Lud(owici) P 1; Ludewici P 2; Ludwici P 3. f) te C. g) et P 1. 3. h) deest C. i) sal. et comm. dumt. P 1. 3. k) deest P 1. 3. l) tua C. m) pro vobis —
 40 vestrum C: tibi. n) deest P 3. o) illuc C. p) ten. pres. conc. P 1; ten. pres. deest P 3. q) nobilitum P 3. r) facias C. s) adicias C. t) te C. u) subiacent P 2. 3. v) sic absolventur P 1. 3. w) Ego . . C. x) catholicam C.

1) *De poenitentis inpositis v. Ioh. Vitodur. (ed. Wyss) p. 246.* 2) *Laicis formula subiunctionis in linguam teutonicam versa proponebatur; cf. ea quae ex codice Petropolitano (O IV 3) Expositionis in*
 45 *Chronicam Hugonis de Rutlingen (cf. supra p. 423) descripsit K. Gillert:*

Laicis legebatur tenor literarum subscriptarum, quem iurabant se sine dolo et fraude firmiter servaturos: Ich vergihe, das ich gehalten han und noch halte cristenlichen glüben und das ich gelüß und halt, das diu halige kilch gelübet und lert. Ich gelobet ouch und gelobe noch vesteclich, das ainen kaiser nit anhoret ainen babst ze setzend oder ze entsetzend, wan ich es dafür han, das das
 50 wider dem geloben sie und ouch wider der hailigun kilchun für ainen ungeloben verurteilt ist. Darüber swer ich zû den hailigen ewangelien, das ich gehorsam sie dem gebot mines hailigen vatters

quod credit, tenet^y et docet sancta mater ecclesia, et credidisse et^z adhuc firmiter credere, quod non spectat ad imperatorem, papam seu summum pontificem deponere et alium eligere vel creare, sed hoc hereticum reputo et heresim dampnatam per ecclesiam supradictam. Insuper ad sancta Dei ewangelia iuro, quod stabo^a et parebo mandatis domini nostri domini Clementis divina providencia pape VI.^b et ecclesie Romane super illatis iniuriis, contumaciis et^c rebellionibus, fautoriis et aliis implicite vel explicite per me commissis, confessatis et non confessatis, ac ceteris penis, quas incurri ab^d homine vel a iure propter premissa vel ea tangentia, et quod eidem domino pape eiusque^e successoribus canonice intransibis fidelis ero de cetero eisque debitam reverenciam et obedienciam exhibebo. Domino preterea Carolo^f regi Romanorum tamquam regi Romanorum per eandem ecclesiam approbato obediam et parebo, et relicte^g ac filiis dicti Ludovici^h, quamdiu in rebellionem ipsius ecclesie persistierint et prefato dominoⁱ Carolo^f regi^k non obediverint, ac hereticis et^l scismaticis et eorum sequacibus per dictam ecclesiam denotatis non adherebo neque favebo nec quibuscumque aliis contra dominum papam, ecclesiam^m et regemⁿ predictos dabo consilium^p, auxilium^q vel favorem, directe vel indirecte, publice vel occulte, quodque deinceps nulli ut imperatori obediam vel adherebo, nisi ille primitus fuerit per eandem ecclesiam approbatus. Nec cum eisdem relicta ac filiis dicti Ludovici^h aut quibuscumque aliis in rebellionem ipsius ecclesie existentibus contra ecclesiam et regem predictos colligationem, obligacionem, conspiracionem faciam sive ligam. Volo eciam et consencio, quod^o si contingatⁱ, quod absit, in^p posterum^p me contra predicta, que confessus sum et propter que incurri sentencias excommunicacionis, suspensionis et interdicti prolatas ab^q homine vel a iure, vel^r eorum aliquod ulterius facere^s contra iuramentum per me prestitum veniendo, in predictas sentencias reincidam ipso facto.

Datum Avinione III.* Nonas Decembris, pontificatus nostri anno sexto.

*) X. Kl. Januarii C.

377. 378. y) *deest C.* z) *ac C.* a) *servabo P 2.* b) *sexti P 2. 3.* c) *deest P 3.*
 d) *prolatis praec. P 3.* e) *et eiusdem P 1.* f) *Karolo P.* g) *.. relicte C.* h) *Lud(owici) P 1;*
Ludewici P 2; Ludwici P 3. i) *deest P 1. 3.* k) *Romanorum add. P 2.* l) *ant C.* m) *et r. et*
eccl. P 1. 3; r. et eccl. P 3. n) *aux., cons. C.* o) *ut P 1. 3.* p) *imposterum C.* q) *praec. vel P 1.*
 r) *sequitur me P 1.* s) *contigerit add. P 1.*

Clementis, der iétze babest, der sehst. und der hailigun kilchun umb die kränch und umb die widerspáni und umb den widersatz und den gunst und andren sache inne und uss, die ich getân han, ich hab ir vergehen ald nit vergehen. und umb die pene, da ich in gevallen bin von hern Ludewigs wegen von Paiern, von menschen oder vom rehten, die ich getan han wider dem stül von den sachen, oder das die selbun sache antriffet. Unt das ich demselben babst und sinen rehten nachkomenden bebsten getrawe wil sin fürbas und in die ere und die gehorsâmi bûten wil, der ich iu schuldig bin. Ich wil ouch minen herren hern Karlen Rômschem künig, der von der kilchun bewert ist, undertan und gehorsam sin. Und wil hufrowen und der kinde herrn Ludewigs, als lange si in ungnaden sint der kilchun und des künigs, noch kaineu kâtzer, den ich was, den diu kilch für ainen kâtzer hat, hilf noch rat geben. Ich wil ouch niemeu wider dem babst und wider dem künig hilf noch rat noch gunst geben, hamlich noch offenlich. Ich wil ouch fürbas in haiuem gehorsam siu als ainem kaiser, er sie denne vor bewârt von der hailigun kilchun. Ich wil ouch mit der vorgebantun frowen, hern Ludwigs wirtinn, und sinen kinden, die wil si mit dem stâl üt verrihtet sint, kaiue buntnüst machen noch kain lige. Es ist ouch mit minen willen wol, tûge ich wider deu sachen, die ich gesworn hau, das ich deune wider valle iu die urtaîl, da ich vor biu inne gewesen. Also bitt ich mir Got ze helfend und die hailigen und die hailigeu ewangelien.

379. *Mandatum de suspensione sententiarum.* — Dec. 13.

Reg. Vatican. 141 (Clem. VI. secr. a. VI.) nr. 925 (R). Descripsit R. Salomon. — Extr. Riezler 2336; Klicman 955. — Ineditum.

Venerabilibus fratribus . . archiepiscopo Pragensi et . . episcopo Bambergensi.

5 Quamvis exaggerande sint pene adversus eos, qui nervum ecclesie contempnunt, misericordia tamen pie matris ecclesie conversionem errantium filiorum anxie sitiens castigationis verbera et blandimenta interdum adhibet medicine, ut qui eius discipline virgam abiciunt, medele saltem patiantur unguenta. Cum itaque, sicut accepimus, nonnulli duces, marchiones, comites et barones ac milites et laici, comunia quoque civi-
10 [co]^a, quod [post]^a et contra nostros et predecessorum nostrorum Romanorum pontificum processus adversus quondam Ludovicum de Bavaria hereticum et sismaticum manifestum eiusque fautores, complices et sequaces ac adherentes eidem hactenus habitos predicto Ludovico adhererunt seu consilium, auxilium^b et favorem prestiterunt aut partici-
15 paverunt preterquam in crimine heresis cum eodem et nichilominus cum eodem Ludovico eiusque filiis in rebellione ipsius ecclesie existentibus certas confederationes et ligas iuramentis et aliis firmitatibus et penis vallatas inierunt, excommunicationis et interdicti et alias penas et sententias incurrerint per eosdem processus contra talia presumentes generaliter promulgatas, nos, qui vices illius in terris quamvis immeriti gerimus, qui
20 neminem vult perire sed querit omnes salvos fieri desiderantes attente, duces, marchiones, comites, barones, milites, laicos, comunia et universitates predicta reduci ad unitatem eiusdem ecclesie ac de industria ac circumspectione vestra in hiis et aliis plenam in Domino fiduciam obtinentes, omnes et singulos duces, marchiones, comites, barones, milites et laicos ac eorundem comunium et universitatum singulares personas ad ipsius
25 ecclesie unitatem ac ad nostram et ecclesie prefate obedientiam et reverentiam recipiendi et reducendi ac omnes et singulas excommunicationum et interdictorum et alias sententias et penas huiusmodi ad tempus, de quo vobis expedire videbitur, suspendendi plenam vobis et utrique vestrum usque ad adventum legati sedis apostolice, si cum illuc contigerit destinari, dumtaxat concedimus auctoritate apostolica tenore presentium
30 facultatem.

Datum Avinione Idus Decembris, anno sexto.

380—382. EPISTULAE REGIS ANGLIAE AD ELECTIONEM NOVI REGIS SPECTANTES.

1347. Dec. 3. 4.

35 *Copiae (C) in turri Londinensi 'Claus. 21 Edw. III p. 2 m. 7 d.' Descripsit vel contulit F. Kern.*

380. *Epistula ad Heinricum archiepiscopum Maguntinum.* — Dec. 3.

In C est superscriptio: Litera missa archiepiscopo Maguntinensi. — Ineditum.

Carissime pater et domine. De grandi affectione, quam erga personam nostram
40 vos precellenter gerere rerum moderni temporis qualitas manifestat, grates et gratias

379. a) *deest R.* b) *axilium R.*

vobis exsolvimus, quas valemus. Accedentes namque ad presentiam nostram valentes viri Conrandus prepositus ecclesie sancti Mauricii in Maguncia et Heilmannus de Prynheim miles, nuncii vestri, nobis ex parte vestra specialiter destinati aliqua rem arduam¹ concernencia, que celeritatem desiderant, nobis discrete et prudenter ac votive plurimum explicarunt. Super quibus prehabita deliberacione aliquali, prout brevitatis temporis 5 permittebat, vobis per eosdem vestros nuncios fore duximus respondendum; qui intentionem nostram vestris auribus seriusus intimabunt. Nostri eciam nuncii certis ex causis ad vos illico accessuri de motivis nostris vos insuper reformabunt^a.

Dat(um) in palacio nostro Westmonasterii tercio die Decembris.

381. *Epistula ad Conradum de Kyrkel. — Dec. 3.* 10

In C est superscriptio: Litera missa Corardo de Kyrkel provisorio ecclesie Maguntine. *Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 27.*

Rex reverendo viro domino Corardo de Kyrkel ecclesie Maguntine provisorio salutem.

Litteras vestras nobis per discretos viros Coradam prepositum ecclesie sancti 15 Mauricii in Maguntia et Heylmannum de Prynheim militem presentatas, quibus super quibusdam ex parte vestra nobis per ipsos secretius exprimentis petistis credulam dari fidem, pleno concepimus intellectu. Qui intentionem vestram gratam vive vocis oraculo nobis prudentius explicarunt. Quibus ad vos cum gratiarum actione remissis super voluntate nostra plenius informatis fidem indubiam adhiberi petimus in premissis. 20

Dat(um) in pallatio regis Westm(onasterii) tercio die Decembris.

382. *Epistula ad Ludovicum seniore[m] marchionem Brandenburgensem. — Dec. 4.*

In C est superscriptio: Litera missa Lodewico duci Bavarie marchioni Brandenburgensi ac comiti de Tiroles. 25

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 28.

Amice carissime. De sincera affectione vestra, quam erga personam nostram geritis, prout didicimus retroactis temporibus et nunc per indicia preexpertas, vobis grates exsolvimus, quas valemus. Qualiter vero in presenti hoc perpendimus, Henr(ie)us nuncius ad nos missus, lator presentium, secretius ex parte nostra vobis dicit. 30

Dat(um) in palatio nostro Westm(onasterii) quarto die Decembris.

380. ^a) sic C.

1) Scilicet negotium electionis Edwardi III. in regem Romanorum; cf. infra ad 1348. Mai. 10; *Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 45.*

383—385. PRIVILEGIA PRO CIVITATE MAGUNTINA.

1347. Dec. 6. 7.

383. *Scriptum de domo mercium. — Dec. 6.*

Originale (or). in archivo civitatis Maguntinae 'Urkunden Stadt nr. 120.' Contulit
 5 *R. Salomon. In plica scriptum est: R. Pendet sigillum maiestatis filis serieis flavi rubri-*
que coloris.

Reg. imp. VIII nr. 468.

Karolus Dei gr(ati)a Romanorum rex semper augustus et Boemie rex universis
 sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et noticiam
 10 subscriptorum.

Decet maiestatem regiam quosque fideles et devotos dignis honorare^a muneribus
 et ceteris honoribus anteferre eorumque comodis intendere et utilitatibus, qui devota
 promptitudine et obsequiorum continuatione fidelium regalis favoris et beneficencie pleni-
 tudinem meruerunt. Cum igitur cives Maguntini, fideles nostri dilecti, domum novam
 15 sitam prope Ysendürlin, que vulgariter 'kouffhus' vocatur, construxerint magnis laboribus
 et expensis pro communi utilitate civitatis eiusdem ac omnium adveniencium merca-
 torum cum eorum mercimoniis, ut tute in ipsa domo eorundem res seu mercimonia ab omni
 periculo conserventur, nobis humiliter supplicarunt, ut ab ipsis mercatoribus accipere
 possint subsidium moderatum, ut ipsi cives eo melius ipsam domum manutenere possint
 20 per custodes; et ad alias utilitates ipsius civitatis, cum necessitas incubuerit, faciendas,
 nos igitur videntes eorum petitionem fore rationabilem ac honestam de regia beni-
 volentia eorum precibus favorabiliter inclinati ipsis presenti pagina indulgemus, annuimus
 et permitimus, ut dicti cives predictum^b moderatum subsidium licite perpetuis temporibus
 percipere valeant in ipsa domo de vendicione mercium, eo iusto et debito moderamine
 25 adhibitis, ne mercatores ultra equitatem per receptionem huiusmodi subsidii aggraventur.
 Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre indulisionis et permissionis paginam^c
 infringere vel ei in aliquo ausu temerario^c contraire. Si quis autem hoc attemptare
 presumpserit, se indignacionem regiam noverit graviter incursum. In cuius nostre
 indulisionis et permissionis testimonium has litteras conscribi et nostre maiestatis sigillo
 30 iussimus communiti.

Datum Schorendorf VIII. Idus Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo
 quadragesimo septimo, indicione XV, regnorum nostrorum anno secundo.

In plica legitur eadem manu scriptum: per dominum regem | Welislaus.

384. *Exemptio civium a iudice curiae. — Dec. 6.*

35 *Originale ibidem 'nr. 118.' Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. Sigillum*
maiestatis laesum loro membranacco pendet. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 470.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Ad universorum tam presencium quam futurorum noticiam volumus pervenire,
 40 quod nos ob fidem impermutabilem et preclare devocionis memorandam constanciam,
 quibus prudentes viri cives Maguntini, dilecti nostri fideles, nos et imperium iugiter vene-

rantur, ad instar dive memorie quondam Rudolphi Romanorum regis¹, predecessoris nostri, nobili viro . . iudici curie nostre inhibuimus et presentibus inhibemus, quod de eisdem civibus Maguntinis vel eorum aliquo nulli iudicet conquerenti; sed volentes de eisdem civibus vel eorum aliquo querelari ad nos eosdem dictus iudex debet transmittere et nos eos ad civitatem Maguntinam remitemus amore vel iusticia complanandos. Quod si ibidem factum non fuerit, nos utrique parti exhibemus iusticie complementum. Dantes eis has nostras litteras in testimonio super eo.

Datum Schorndorf VIII° Idus Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimoseptimo, iudicacione XV, regnorum nostrorum anno secundo.

In plica legitur eadem manu scriptum: per dominum regem | Welislaus.

385. *Privilegium de duello aliisque rebus. — Dec. 7.*

Originalia duo 1 et 2 manibus diversis scripta in archivo generali regni Bavarieci Mainz fasc. 540. Descripsit R. Salomon. In plica utriusque privilegii legitur: R; in utroque sigillum maiestatis pendet filis serieis rubri flavique coloris. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 473.

Textum proponimus exemplaris 1, variis lectionibus exemplaris 2 utpote tantum orthographicis omissis.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des reichs und künig ze Behein verjehen und tun kunt offenlich mit disem brif allen den, di in sehent oder horent lesen, daz wir den weisen lauten . . dem burgermeister, . . dem rat und den burgern gemeinlich ze Mentz, unsern lieben getriwen. durch besunder gūnst, di wir zu in haben, di besundern gnad getan haben und tun auch mit disem brif, daz wir niht wellen, daz sie iemant kampfs anspreche in keiner stat noch vor keinem geriht in dhein weis. uzgenomen unser und des reichs rechte. Ouch haben wir in di gnad getan, daz wir niht wellen, daz ieman kein bürnholtz oder koln für Meintz den Rein abfür ane im willen, als si daz also von hundert jarn her braht habent. und wellen, daz in ieman di unsere gnade uberfar in keinen weg. als lieb in unser und des reichs huld sint. Und darüber ze urkunde geben wir in disen brif versigelt mit unserm kuniglichen insigel.

Der geben ist ze Schorndorf an dem freytag nach sant Niclas tag, nach Christus gebürt driuzehenhundert jar und in dem siben und virtzigstem jar. in dem andern jar unsrer reiche.

In plica eadem, ut videtur, manus scripsit: per dominum regem | Welislaus².

386. SCRIPTUM PRO COMITE DE FALKENSTEIN.

1347. Dec. 7.

Originale (or.) in archivo principum de Stolberg Wernigerodensi 'B 15, 1 nr. 29'. Contulit Ed. Jacobs. Sigilli maiestatis fragmentum pendet loro membranaceo. — Ed. Ebel in 'Mittheilungen des Oberhessischen Geschichtsvereins. Neue Folge' VI, 132. — Extr. Menzel et Sauer, Codex diplomaticus Nassovius I, 3 p. 244 nr. 2491.

Reg. imp. VIII nr. 474.

1) Cf. *Reg. imp. VI nr. 1918 (1285. Iun. 26).* 2) *Eadem verba etiam in 2 manus quae textum scripsit in plica exaravit. Cf. etiam Lindner 'Urkundenwesen' p. 106.*

Wir Karl von Gots gnaden Römisch künig ze allen zeiten merer des reichs und künig ze Beheim verjehen öffentlich und tun kunt mit disem brif allen den, die in schent oder horent lesen. daz wir unsern lieben getrewen Philippen von Valkenstein dem eltern, Gotfriden von Eppenstein und . . . seinem bruder umb di dinst, di si uns und dem reiche tun sullen und mügen, gegeben haben und geben in sehs tausent guldein guter von Florentz und geben in ouch di selben guldein dar umb, daz si uns als einem rehten Römischen künig und irm herren gehorsam, undertenig und beholfen mit leiben und guten sein sullen und sullen uns ouch alle ir veste und sloz offem wider aller menielich und uns da mit getrnwelich gewartten; und haben ouch in und irn erben da für eingesaczt [und se]tzen in ein mit di[sem] br[ife] uf unserer gewonlichen stewr, di uns und dem reich unser lieb getrewen di burger gemeinlich ze Frankenfürt jaerlich schuldig sein ze geben uf sant Merteins tag, sehs hundert guldein, und sullen ouch di selben guldein von der stewr ufheben und innemen one allen abslag als lang, biz wir oder unser nachkomen an dem reiche in di egenanten sehs tausent guldein vergolten und bezalt haben gentzlich und gar. Und davon wellen und gebieten wir dem vorge-
nanten den burgermeistern, dem rat und den burgern gemeinlich ze Frankenfürt ernst-
lich bei unsern hulden, daz si den egenanten von Valkenstein und den von Eppenstein und iren erben von der vorge-
nanten stewr jaerlich antwürten geben sullen als vor-
geschriben stet sehs hundert guldein. Mit urkund ditz brifs versigelt mit unserm
künglich insigel.

Der geben ist ze Schorndorf, do man zalt nach Christus geburt drezehenhundert jar und in dem sibem und vrtzigstem jar, an dem freytag nach sant Niclas tag, in dem andern jar unsrer reiche.

387. SCRIPTUM PRO ARCHIEPISCOPO TREVERENSI DE ADVOCATIIS SPIRGOWIAE ET WETREBIAE.

1347. Dec. 7.

Originale in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdicke. In verso legitur manu coeva scriptum: R., et manu Treverensi exaratum: K. committit B. domino Treverensi advocatias Spirkowie et Wed(rebi)e et omnia ibi eedencia. 7. Id. Xbris 47. Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 475.

Cf. infra ad 1348. Ian. 15. Reg. imp. VIII nr. 551.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus ac Bohemie rex venerabili Baldewino archiepiscopo Treverensi, principi et patruo suo karissimo, gratiam suam et omne bonum.

Satis honoris nostri fastigia credimus prudenter extollere, si ad regie potestatis negocia consiliis et faetis utique promovenda viros preclaros eligimus et rectores ydoneos prelustribus nostris officiis coaptamus. Igitur ad pure fidei tue constanciam ac devocionis integritatem necnon sanguinis ydemptitatem, quibus inter alios Romani regni et imperii principes in conspectu nostre celsitudinis clara quadam specialitate prefulges, aciem consideracionis nostri culminis convertentes officia advocaciarum nostrarum provincialium, videlicet per Spirgauwiam et Wedereubiam et per civitates, eastra, opida, villas et pertinencias earumdem cum omnibus suis iuribus, honoribus, iurisdictionibus et pertinenciis aliis quibuscumque tibi committendas duximus et committimus per presentes, dantes tibi plenam potestatem dictas advocacias regendi et exercendi per te vel alios

a te substituendos, prout expedire videris, expeditiones generales et speciales indicendi et faciendi, statuta et edicta promulgandi, sententias, multas et penas alias proferendi, imponendi, infligendi et levandi, proventus quoque, obvenciones, emolumenta et redditus de eisdem advocaciis et earum occasione cedentes necnon aliunde eciam infra terminos earundem nobis ratione regni nostri qualitercumque provenientes vel cedere potentes 5 recipiendi et colligendi et tuis usibus applicandi singulaque alia omnia faciendi, exercendi et expediendi per te vel alios ut supra, que ad pretactas advocac[ias et e]arum advocatos pertinent seu pertinere possunt et que ad eos hactenus pertinuerunt vel pertinere poterant quoquomodo de consuetudine vel de iure. Et si per importunitatem aliquorum sive ignoranciam vel errorem de bonis, proventibus, iuribus, obvencionibus 10 vel emolumentis infra terminos dictarum advocaciarum ad nos et Romanum nostrum regnum vel ad dicta officia pertinentibus alicui seu aliquibus quicquam obligaremus, concederemus vel daremus, volumus et decernimus exnunc id esse irritum et inane et penitus non valere. Mandamus itaque omnibus nostris fidelibus infra terminos dictarum advocaciarum consistentibus et ad ipsas advocacias pertinentibus communiter vel divisim 15 sub optentu graciae nostre precipiendo firmiter et districte, quatenus tibi tamquam advocato provinciali dictarum advocaciarum per nos constituto ac aliis per te in ipsis vel altera earum substituendis nostro et tuo nomine in omnibus et singulis premissis et que ad officia dictarum advocaciarum pertinent et quoquomodo pertinere poterunt, plene obediant et intendant. Dantes tibi has litteras nostro sigillo regio desuper communitas. 20

Datum in opido Schorndorf VII. Id. Decembr(is), anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, regnorum nostrorum anno secundo.

388. 389. SCRIPTA PRO MONASTERIO LORCH.

1347. Dec. 7.

Originalia in archivo publico Stuttgartensi. Descripsit R. Salomon.

25

388. *Privilegium ad preces primarias spectans. — Dec. 7.*

In plica legitur: R. Sigillum, quod filis serieis rubri flavique coloris pendebat, iam desideratur. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 6491.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer dez reichs 30 und kunig zû Beheim verjehen offenlichen an disem brief, daz wir durch sunderlichen gnaden und lieb, di wir haben zû dem abbt und dem convent dez closters zu Lorich, niht enwollen, daz di, dem wir geben unser ersten bette oder ander sust unser bette hin zu in oder geben haben und auch fürbaz geben umb chirchen oder pfründ, di dem selben abbt und seinem convent und auch dem cappitel zu Augspureh auf irnn tyschen 35 geaygent seint zu dienen, niht sullen noch enmügen von der vorgeanten unser bette macht der selben chirchen noch pfründe annemen oder ayschen noch si auch dar an irnn oder hindern in cheinen weck. Mit urchünd dez briefs.

Der geben ist zu Schorndorff nach Crists gebürd driutzehenhundert jar in dem siben und viertzzigstem jar, an dem nehsten freitag nach sant Nycolaus tag, in dem 40 andern jar unserr reiche.

In plica legitur alia manu scriptum: per dominum regem | cancell. | Heindr(icus).

389. *Scriptum de obligatione advocatiae in Dornstadt. — Dec. 7.*

In plica scriptum est: R. Sigillum deest loro membranaceo relicto. — Ineditum. Reg. imp. VIII nr. 6492.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen ziten merer dez richs und
 5 künig ze Beheim verjehen offentlich an disem brief: Wann vormals seliger gedechnütze
 der edel graf Berchtolt von Graispach etwenn genant von Neiffen den ersamen geist-
 lichen lüten . . dem abbt und dem convent dez chlosters ze Lorche sand Benedicten
 orden in Auspurger bystum, unseren lieben andechtigen, dez richs vogtey ze Dorgen-
 stadt, di im von dem riche pfandes stünde, fürbas umb hundert und fünf pfunt Haller
 10 recht und redlich versetzt hat zû einem rechten pfande, als wir dez wol bericht und
 underweiset sein, da von haben wir angesehen getrewen, willigen und steten dinst, den
 uns und dem riche die vorgnanten . . der abbt und convent dez chlosters ze Lorche
 oft unverdrozzenlich getan habent und noch tun sülln und mügen in künftigen ziten,
 und bestetigen in di satzung und pfantschaft der vorgnanten vogtey mit allen rechten
 15 und nützen und auch gewonheit, als die vogtey von alder her gestanden ist; und geben
 dar zû unsern willen, gunst und wort von unseren sundern küniglichen gnaden und
 wellen, daz die vorgnanten . . der abbt und convent dez vorgnanten chlosters die selben
 vogtey inne haben, halden und mit gemache besitzen sülln als lang, biz daz wir oder
 unser nachkomen keyser und künge von Rom die selben vogtey umb hundert und fünf
 20 pfunt Haller wider von in geledigen und gelösen. Mit urkünde ditz briefs versigelt
 mit unserem künchlichem insigel.

Der geben ist ze Schorndorf, nach Christs geburt dreutzehnhundert jar und in
 dem siben und vierzigstem jar, an dem nehsten vreitag nach sand Nyclas tag, in dem
 andern jar unserr riche.

390. CLEMENTIS VI. EPISTULA AD KAROLUM REGEM.

1347. Dec. 7.

Reg. Vatican. 141 (Clem. VI. secr. a. VI.) nr. 908 (R). Contulit F. Kern. — Ad-
hibuimus praeterea hic illic editionem a F. M. Pelzel 'Geschichte Karls IV, Urkundenbuch'
I, 205 ex apographo Tetschinensi codicis epistolarum Nicolai Laurentii in archivo Vaticano
 30 *servati (de quo cf. Gabrielli 'Epistolario di Cola di Rienzo' p. XIX) paratam (P). — Extr.*
Codex diplomaticus Moraviae VII, 544 nr. 742; Riezler 2335; Klicman 947.

Reg. imp. VIII Pabste nr. 17.

Litterarum nostrarum mentionem facit Matthias Nuewenburgensis p. 250.

Clemens^a episcopus servus servorum Dei^a carissimo in Christo filio Carolo regi
 35 Roman(or)um illustri salutem^b et apostolicam benedicionem^b.

Dilectis filiis Marquardo Bambergen(sis) et Nicolao de Lucemburch Saczen(sis)^c
 Pragen(sis) dioc(esis), capellano nostro, prepositis ac Nicolao de Guinich^d canonico
 Vissigraden(sis)^e diete Pragen(sis) dioc(esis) ecclesiarum, celsitudinis tue nunciis, ad nos et
 sedem apostolicam destinatis presentatisque nobis per eos litteris tuis¹ benigna caritate
 40 receptis et auditis, que ipsi nec non dilectus filius magister Geraldus de Magnaco^f archi-

390. a) Clemens — Dei deest R. b) salutem — benedicionem deest R. c) Scazen R; Sac-
 cen. P; sequitur dioc. deletum R. d) Cunnich P. e) Wissegradensi P. f) sic P; Bautesio R.

1) *Servatae non sunt.*

diaconus de Bautessio^g in ecclesia Constantiensi, capellanus noster, pro parte tua nobis exponere curaverunt, omnipotenti Deo laudes et gratias egimus exultantes ingenti letitia, quod ipse dampnate memorie Ludovici de Bavaria, inimici Dei et ecclesie sue sancte persecutoris et hostis, iniquitati terminum posuit et eum tela vite succisa de hac luce subtrahens dies suos, quos in longum nimis ille homo nequam perduxerat, terminavit, 5 regnique tui primordia dirigens et prosequens favoribus opportunis nonnulla civitates, villas, oppida et loca alia ad tuam obedientiam et devotionem adduxit, suppliciter deprecantes eundem, ut omnipotenti virtute sua tibi semper assistat et ad laudem suam, ipsius honorem ecclesie ac statum prosperum et tranquillum fidelium et^h repressionem conatum perversorum^h eunctasⁱ imperii Romani tibi subiciat nacionesⁱ, sicque priorum 10 temporum auferatur malitia, libertas ecclesie conculcata resurgat, iura collapsi^k eiusdem^l reparentur imperii et omnia feliciter^l et^l prospere tuo tempore instaurentur.

Tu ergo, fili carissime, acceptabile tempus, quod ille, per quem vivis et regnas, feliciter et oportune disposuit, prudenter attendens^m ad ea, que Deo placita et grata cognoveris et honorem ipsius ecclesie matris tue respiciant ac tui status votiva pariter 15 incrementa producant, erige animum, converte studia et operationes intende, et sic te sub spe divini auxilii et favoris attingas, quod dextera Domini actus tuos et opera dirigente aspera convertantur in plana et indireeta quolibetⁿ dirigantur^l. Nos enim ad honoris augmentum et negotiorum tuorum felicem promotionem et utilem habentes affectionem et animum promptiorem, litteras², quas dieti nuntii tui petiverunt, benigne 20 concessimus, quanquam ipsi eorum ad te reditum properantes eas omnes noluerunt expectare. mittimus tamen litteras, quibus ipsi se pro nunc amplius indigere dicebant, per quas venerabilibus fratribus nostris . . archiepiscopo Pragensi et . . episcopo Bambergensi et cuilibet eorum absolventi prelatos^o et clericos ac^o laicos omnes et singulos, uxore^p ac filiis dieti Ludovici dumtaxat exceptis, ab omnibus et singulis excommunicationum et suspensionum sententiis atque penis, quas pro eo, quod eidem Ludovico 25 eiusque sequacibus post et contra processus apostolicos contra eos habitos adhererunt eisque prestiterunt consilium, auxilium vel favorem quomodolibet, incurrerunt, absolventi et interdicta quolibet, quibus civitates, terre, oppida et^l ville ac^q loca quolibet subiecta sunt, relaxandi et eum eisdem prelati^r et clericis^r super quibuscunque irregularitatibus dispensandi, quamvis nonnullis ex fratribus nostris videretur expediens, quod aliquis de latere nostro legatus pro huiusmodi absolutionibus et dispensationibus et eorundem negotiorum etiam promotione favorabili mitteretur, plenam concedimus facultatem, id ipsum^s per alias nostras litteras certis prelati^r per Alamanniam in favorem 30 tuum et negotiorum huiusmodi committentes. Super negotiis vero dietorum filiorum³⁵ ipsius Ludovici, de quibus nobis^l dieti Marquardus et Nicolaus de Guinich^t locuti sunt in secreto, predicti Marquardus et Nicolaus tibi vive vocis ministerio respondebunt.

Ceterum ut te non lateant ea, que super negotiis Nicolai Laurentii civis Romani, qui se tribunum intulatur, acta sunt et aguntur, scire te volumus, quod nos ad ipsius Nicolai malitiam conterendam iam manum apostolicę potestatis extendimus et per 40 dilectum fratrem nostrum Bertrandum tituli sancti Marci presbiterum cardinalem, apostolicę sedis legatum in illis partibus, spiritualiter et temporaliter procedere mandavimus, ipseque legatus ad expensas ecclesie magnam quantitatem equitum et peditum iam conduxit, et speramus indubie prestante Domino, qui superbis resistit, quod idem

390. g) Bauthessio P. h) et — perversorum *deest* P. i) loco: cunctas — naciones *P praebeet*: 45 devotas tibi efficiat cunctas imperii naciones. k) collapsa P. l) *deest* P. m) attenderis R; attendes P. n) quomodolibet P. o) loco prelatos — ac *P habet* clericos ecclesiasticasque personas et. p) relaxare P. q) et P. r) clericis et personis P. s) idem R. t) Cunich P.

1) Cf. *Luc.* 3, 5.

2) *Ad sequentia cf. supra nr. 377. 378.*

Nicolaus humiliabitur cito^u sub ipsius ecclesie Romane potentia et eius^v elata cornua confringentur; sed sicut ipsius legati nuper insinuatione percepimus, Nicolaus idem, qui contra se concives et compatriotas suos plurimos suis iniquis et pravis operationibus provocavit, sperat^w carissimi in Christo filii nostri Ludovici regis Ungarie illustris et
 5 gentis sue contra eandem ecclesiam et dilectos filios nobiles Urbis et patrie, qui adversus tam pestilentem virum eidem adherent ecclesie^x, subsidium et favorem. Attende igitur, fili, quantum scandalum eidem foret ecclesie, si rex ipse, devotus ipsius ecclesie filius, illam persequenti prestaret auxilium et adversus eam, que ad ipsum studio pie matris afficitur, favorem impenderet vel iuvamen, attende, que tibi et tuis negotiis possent,
 10 quod avertat Deus, ex hiis pericula imminere. Nam idem Nicolaus originarie conditionis oblitus fatua insanaque presumptione ad fastigium cesaree dignitatis aspirans post citationes derisorias per eum de te ac electoribus imperii attemptatas¹ misit ad nonnullas civitates nuncios et ambasatores suos, per quos eisdem civitatibus certas voces in electione Romani imperatoris, quantum in se fuit, obtulit et concessit², non sine gravi
 15 ipsius ecclesie ac tua et dictorum electorum iniuria manifesta, petens, quod civitates ipse in festo resurrectionis Dominicæ ipsarum nuncios Romam transmitterent pro electione imperatoris inibi celebranda. Propter quod utile credimus, quod tu ad eundem regem aliquos nuncios tuos mittas, ut scias suam super huiusmodi negotiis voluntatem. Et si ipse rex ad favorem vel auxilium ipsius Nicolai per mendosas et fallaces eius
 20 astutias foret forsitan^y inclinatus seu potius inquinatus, procura omnibus viis et modis, quod idem rex ab omni auxilio et favore Nicolao prestando prefato, sicut honori et statui suo regio expedit, prorsus abstineat et ab omni amicitia, confederatione, unione vel liga inita vel inienda cum ipso se gentemque suam retrahat, ipsumque tam fallacem virum, qui non ad ipsius regis honorem sed ad sua feda et turpia commoda inhiat et
 25 hanelat^z, omnino abiciat et repellat. Ut autem ipsius Nicolai erga te honoremque tuum percipias animum et affectum, copiam cuiusdam littere³, quam ipse nobis transmisit, mittimus tibi presentibus interclusam.

Datum Avinione VII. Idus Decembris, pontificatus^a nostri^a anno sexto.

391. OBLIGATIO STURAE CIVITATIS WETZLARIENSIS.

1347. Dec. 8.

Originale (or.) in archivo Confluentino. Descripsit R. Salomon. Sigillum cum loro deperditum. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 5969.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen ziten merer dez richs und
 35 künig ze Beheim verjehen offenlich mit disem brief, daz wir angesehen haben den getriwen, steten und willigen dinst, den uns und dem riche graf Johans von Nazzo^we den man nennet von Merenberch, unser^a liber^b getriwer^b, getan hat und noch tun sol und mag in künftigen ziten, da von geben wir im vier tusent pfunt Haller und da für bescheiden wir im deu steur auf der stat ze Wepflarn, die si uns und dem riche jærlichen

40 **390.** u) certo P. v) ipsius P. w) deest P. x) habet *add.* P. y) forsitan P. z) anhelat P. a) deest R.

391. a) unserm *in fine lineae per errorem non correctum or.* b) *corr. ex* liben getriwen *or.*

1) *Supra nr. 244.* 2) *V. supra p. 206 cum n. 1.* 3) *Scilicet litterarum 1347. Oct. 11. scriptarum, quarum mentionem fecimus supra p. 419 l. 8.*

schuldig sein, daz er die inne haben sol, halden und niezen an abslach, uncz wir oder unser nachkomen an dem riche die selben vier tusent pfunt Haller im oder seinen erben, ob sein nicht enwær, gar und genezlich bezalen. Mit urkünd diez briefs versigelt mit unserm küniglichem insigel.

Der geben ist ze Schorndorf, nach Kristis geburt dreuczehnhundert jar und in dem siben und viertzigstem jar, am sunnabent nach sant Nyelas tag, in dem andern jar unserr riche.

392. FOEDUS CIVITATUM VILLINGEN ET ROTTWEIL.

1347. Dec. 8.

Originale in archivo publico Stuttgartensi. Descripsit R. Salomon. Sigillum civitatis Villingen pendet loro membranaceo. — Extr. Günter 'Urkundenbuch der Stadt Rottweil' (= 'Württembergische Geschichtsquellen' III) p. 96 nr. 213. — Ineditum.

Litteras a civitate Rottweil econtra datas frustra quaesivimus.

Wir der schulthaisse, der burgermaister, der rät und die burger gemainlich ze Vilingen tünt kunt allen den, die disen brief ansehent oder hörent lesen, und vergehen offenlich, daz wir mit den fromen wisen lüten dem schulth(aissen), dem burgermaister, dem rät und mit den burgern gemainlich ze Rötwil, únsern sunderen frúnden und lieben aytgenossen, durch núeze, fride und besserúnge únserre stette und dez landes lieplich und frúntlich úberein sien komen und sú mit úns, daz wir únsere gelúbde und buntnúste, die wir da her mit enander gehalten hant¹, fúrbazer genúwert und erlengert habent, und haben aber zú inen und sú zú úns geschworen gelert ayde zú den hailigen, enander ze rátenne, ze helfenne und ze schirmende vor róbe, vor brande, vor manslaht und vor allem schaden, ez sie an lüten oder an gúten, dez besteu so wir kunnen oder múgent uncz von dem nehsten zwelften tag der nú schierost nach den Wymachten komet über ain gancze jar ze gelicher wise und in allen dem reht und gedinge, als die briefe sagen², die wir da her von unserr buntnúste wegen enander gegeben und versigelt habent, áne aller slaht geverde, wen so viel me, wan die von Rötwil ietzo áne ainen kúng und áne ainen herren sint, so hant sú inen selber uzgenomen und bedingot: swer inen zú ainem herren wirdet und den sú fúr ainen herren hant oder enpfahent, daz sú den und sinen lantvogt, der iro pfleger danne ist, gen úns uzgenomen hant in aller der wise, als óuch sú vormales iren herren den kayser und iren lantvogt gen úns uzgenomen hattent; und hant óuch iren lantfride gen úns uzgenomen, den sú vormales geschworn hant, und óuch ob sú dehainen andern lantfride gewinnint von ires herren haissens wegen, den sú danne fúr iren herren hant, gelicher wise, als die buntbrief sagen, die wir vormales dar umb enander geben hant², áne aller slaht geverde. Und her umb ze offem úrkúnde so haben wir unserr stat ze Vilingen insigel offenlich gehenket an disen brief.

Der ze Vilingen geben ist an dem nehsten samstag nach sant Nielaus tag, do man zalt von Cristus geburt drúzehnhundert jar dar nach in dem siben und vierzigstem jar.

1) Cf. Günter l. c. nr. 205.

2) Cf. Günter nr. 175.

393. MANDATUM DE RECEPTIONE IN PROTECTIONEM IMPERII.

1347. Dec. 9.

Originale (or.) in archivo publico Stuttgartensi. Descripsit R. Salomon. In pliea legitur: R. Sigillum maiestatis laesum pendet loro membranaceo. — Ad lacunas explendas editiones antiquiores adhibuimus: Besold, Documenta rediviva I (1636) p. 166; Mone 'Zeitschrift für die Geschichte des Oberrheins' VI (1855) p. 349.

Reg. imp. VIII nr. 477.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer künig ze allen zeiten merer des reichs und künig ze Beheim enbieten den edeln Ulrichen und Eberharten grafen ze Wirtenberg, unsern lieben lantvögten, unser gnade und allez gut.

Wizzent, daz wir di gaistlichen laeut unser lieb demütig . . den abbt, den convent und daz closter ze Albe, ir laeut und ir gut, wa di gelegen sint, in unser und des reichs gnade und schirme genomen und empfangen haben und enpfahen mit disem brif. Da von wellen und gebieten wir iû ernstlich bei unsern hulden daz ir s[i]^a usz unserm k]unglichen gewalt schirmt getrewelich vor aller menielich als ewer aigen lacut und gut, di weil^ben. Tetent ir des niht, des wir iû niht getrawen, so tetent ir swerlich wider uns und unser^c, wan wir uns ir also angenommen haben, daz wir wellen, daz si von iû geschirmt sein und geschirmt werden getrewelich. Dar an tut ir uns besunder lieb und dinst.

Geben ze Pfortzheim nach Christus gebürt driüzehenhundert jar und in dem siben und virezigstem jar, an dem sünntag nach sant Niclas tag, in dem andern jar unserr reiche.

394—413. SCRIPTA PRO CIVITATIBUS ALSATIAE.

1347. Dec. 11.—16.

Practer nr. 402—405 descripsit vel contulit R. Salomon.

394—396. PRIVILEGIA GENERALIA DE NON IMPIGNORANDO.

Dec. 12.—17.

394. 395. *Privilegium primum et secundum. — Dec. 12. 16.*

Privilegii 1 originale in archivo civitatis Colmariensis 'A I 10'. In pliea legitur: R. Pendet sigillum maiestatis loro membranaceo. — Privilegii 2 copia notarilis a. 1417. Mart. 10 confecta ibidem 'A II 20'. — 1 ed. Mossmann 'Cartulaire de Mulhouse' I, 213 nr. 238; extr. Gény 'Schlettstadter Stadtrechte' I, 35 nr. 31; 2 in forma integra ineditum; extr. 'Bulletin de la Société pour la conservation des monuments historiques d'Alsace, IIe série' VIII (1872) p. 102 nr. 23.

Reg. imp. VIII nr. 482 (1) et 505 (2); cf. additamentum primum p. 831.

Textui litterarum 1 integro proposito varias lectiones privilegii 2 potiores tantum in notis subiunximus.

393. ^a) *verba nunc corrosa Besoldus adhuc legit.* ^b) *lacuna 12 fere litterarum; [ir beide seit im leb]en supplet Mone; die — . . . en om. Besold.* ^c) *lacuna 4—6 litterarum; [gnade] suppl. Mone; und unser om. Besold.*

Wir Karle von Gotz gnaden Rômscher kúng ze allen ziten merer des riches und kúng ze Beheim tünd kunt allen^a, die disen brief sehent oder hörent lesen^a: Unsrer kúnglichen clarheit gezimet der bette gnedeklich ze erhörende und sú ze fúrderend, die mit gantzem und luterm willen des heiligen riches diener und anhafter sint und durch des riches nucz und ere ir lip und ir gút unerschrockenlich getúrrent wagen. Da von so hant wir gnedeklich angesehen willig und dienstberú werk, die úns und dem riche die burger und die gemeinde únserr^b stette ze Colmer, Sletzstat, Ehenhein, Rôsshein, Múlhusen, Keyzersberg, Thúrenkein und ze Múnster, únsere lieben getrúwen, hant erzóget und getan und noch tûn súllent, (1) und hant in gelopt und gelobent in mit urkúnde dis briefes, daz wir sú noch der selben stette enkein nieman von dem riche sont hingeben, versetzen noch verpfenden, da mit sú von dem riche enpfrómdet, geteilet oder gesundert múgent werden^c in dehein wis, ane alle geverde. (2) Was* oder wie óch die vorgescriben stette mit únsern Juden in den selben stetten untz uf disen hütigen tag, alz dirre brief wart gegeben, hant erworben oder getan, dar umb sont wir noch nieman von únsern wegen an sú sament noch besunder niemer ansprach gehalten noch gewinnen, denne daz es alles sol sin ze gelicher wis, als ob es nie geschehen were. Des^{**} zû eim urkúnde hant wir únsere insigel gehenket an disen brief.

Der ze Hagnowe wart gegeben in dem jare do men zalt von Gotz gebúrt drúzehenhundert jar sibem und vierzig jar, an der nehsten mitwochen nach sant Nycolaus tag, in dem andern jar unsrer rich.

396. *Privilegium tertium.* — Dec. 17.

Copia saec. XV (c.) in folio papireo exarata, non vidimata, ibidem 'A II 20'. In verso eadem manus scripsit: Diser br(ief) besigelt mit der maiestat lit ze Sletzstat oder aber ze Ehenhein, als uns die von Keisersperg geseit haben. Sed in archivis utriusque civitatis frustra inquiri fecimus, neque in archivo civitatis Monasterii Alsatie, ex quo Schöpplin, Alsatia diplomatica II, 188 litteras „ex autographo“ dedit, originale repertum est. — Ex alia copia saec. XV. extr. Mossmann 'Cartulaire de Mulhouse' I, 217 nr. 241. Reg. imp. VIII nr. 506.

Wir Karle von Gots gnaden Rômischer kunig zû allen ziten merer des richs und kúnig zû Behem tünt kúnt offenlichen an disem [briefe]^a das fúr uns komen die wisen lúte die búrgermeister, die rete und die búrger gemeinlichen unser stette Colmar, Sletzstat, Múlhusen, Munster, Doringheim, Keisersperg, Ehenhein und Rôszhein, unser lieben getruwen, und kertem an uns ir flissige bete, daz wir sie bi uns und dem riche behabend bi einander und sie alle noch ir deheine besunder von uns noch von dem riche nit scheident und nit von unsern handen zegebende oder zû versetzende oder in deheine andern wise sie von einander von dem riche zû enpfrómden noch enpfúrende^b. Dar an bekennen wir unsern und des richs nucz und ere und habent ir aller flissige

*) Was — geschehen were (*lin. 16*) *deest* 2.

**) *pro reliquis* 2: Har uber zû urkunde gebent wir inen disen brief versigelt mit unserm kuniglichen ingesigel.

Geben ze Strazburg an dem nechsten sundage vor sanct Thomans dag des heiligen zwólfbotten, do man zalte von Cristus geburte drytzehenhundert viertzig und syben jor, in dem andern jore unsere riche.

394. 395. a) offenbar mit diesem briefe 2 *pro* allen — lesen. b) unserr und des richs 2. c) en *in loco raso* 1.

396. a) *deest* c. b) *pro* zû — enpfúrende *Schöpplin*: empführende.

bette angesehen und gnediglich erhört dūreh der getruwen dienste willen, die sie uns und dem rīche biez har getan hant und noeh teglich tūnt, und wellent die obg(ena)nten unser stete uns selber und dem rīche unverändert und ungescheiden mit hin wege ze gebende oder zū versetzende alle by einander behaben, als sie uns gebetten habend, und geheissen in daz stete ze habende von unsern kunglichen gnaden. Mit urkunde dis briefs, der darūber mit unserm kunglichen ingesigel^e ist besigelt.

Geben zū Sletzstat an dem mendag noeh Lucie, noeh Christus gebūrte druczehnhundert jar und in dem syben md viertzigesten jar, in dem andern jar unsers rīches^d.

397—413. SCRIPTA PRO SINGULIS CIVITATIBUS.

397. 398. SCRIPTA PRO CIVITATE HAGENAU.

Dec. 11. 12.

*Originalia in bibliotheca universitatis Heidelbergensis.*397. *Privilegium de diversis. — Dec. 11.*

Originale (A) in bibliotheca supradicta 'Urkunden nr. 258'. In plicia legitur: R, in verso: pltu (= perleetum). Aliis manibus saec. XIV. in verso scriptum est 1: uber den walt, daz ungelt und Stoeke, 2: de foresta. Sigillum maiestatis laesum pendet filis sericis rubri flavique coloris. — Alterum originale non expeditum (B) ibidem 'nr. 316'. Registrationis et recognitionis notae desiderantur. Sigillum, quamquam foramen loro recipiendo praeparatum est, nunquam appensum fuit. In verso manus saec. XIV. script: Daz der walt nyemer von der stat gesecheiden werden sol, et manus saec. XV: des sint zwen brieffe glich und der ander (scil. A) der gerehteste, deshalb daz an der ersten zilen ubergeschr(iben) ist. (cf. infra not. a). — Ed. Winkelmann, Acta II, 424 nr. 687 (A), ubi de indole litterarum B recte disseritur.

*Reg. imp. VIII nr. 480; cf. additamentum primum p. 831.**Textum proponimus litterarum A, nonnullas varias lectiones ex B annotantes.*

Wir Karel von Gotz gnaden Romischer kunig tzu allen tziten merer des rīches und^a kunig tzu Beheym^a enb(iete)nt allen getruwen des heyligen Romischen rīches unser gnade und allez gut mit bekentnisse der dinge, dy hie nach gescriben stant.

Es zimnet wol kunglicher miltekeyt wol tun den, dy dem rīche tzu allen tziten getruwe sint; dar an wirt geeret kunglicher nam und dy truwe unserre undertan wirt kegen uns mit willen gemeret. Dar umbe tunt wir kunt allen den gegenwertegen und den kunftegen, dy dissen brif gesehent oder gehorent lesen, das wir angesen hant die gantzen stete luter truwe und die inner libe, die unser liben getruwen burger von Hagenowe iewelten zu dem Rōmsehen rīche gehebt hant und noeh hant, und den getruwen dinst, den sie uns und dem rīche getan hant und noeh getūn mōgent, und dar zu ir flehige bete, dy sie an uns zu dissen ziten hant geleyt,

396. ^c) praecedit gnaden del. c. ^d) etc. add. c.397. ^a) und kung ze Behen in B alio atramento, sed, ut nobis videtur, eadem manu supra lin. add.

(I, 1) und hant den selben unseren getruwen burgeren bevestent und bestetiget mit disem unserm brieve alle ire vriheynt und recht, die su von keyseren und kungen, unsern vorvaren an dem riche, gehebet hant unze uff disen hutigen tag, daz sie da bi verliben sullent iemerme. Dar zu hant wir in bevestent und bestetiget alle ire gute gewonheynt, dye sie har hant gebracht von alten und von nuwen ziten und alze wir sie funden hant nf disen hutigen tag.

(2) Wir hant in ouch bestetiget mit gutem willen daz ungelt zu Hagenowe, daz sij es bruchen und nutzen sullent zu der^b stette notdurft^c, wi es in fuget, also si es bitz her gebrechet und genutzet hant und also wir sy danitte funden hant, und daz ir gewonliche sture nut me sol sin danne^d dirthalphundert pfund Strasburger pfenninge, also es bitz her gewesen ist und alze wir si funden hant.

(II) Über daz allez hant wir yn von dem uberflusse unser kunglichen miltekeynt soliche sunder gnade getan, also hie nach geschriben stat.

(1) Von erst hant wir yn die gnade getan, daz wir wellent, daz der walt, dem men spricht der Heylig forst, niemer sol gescheyden werden von der vorgebant(en) stat 15 Hagenowe¹.

(2) Darzu hant wir in bestetiget solich gnade, daz wir noch unser lantvoget noch unser nachkomen an dem riche noch nieman von des riches wegen keyne schazzunge vor herberge noch von herberge wegen niemer me genemen sol noch sullent in dem lande umbe Hagenowe, ane alleyne, so wir oder unser nachkomen an dem riche oder des riches lantfogete reysent von des riches kuntlicher notdurfte wegen; so mugent sij iren kosten, den sie tzu dem male tunt, besorgen und nemen uf dem lande nach bescheydenlichen dingen ane alle geverde.

(3) Und daz gnade tzu gnade werde getan, so hant wir unseren egenanten burgeren zu Hagen(owe) gegeben und der selben stat iemerme daz velt und dy weyde, der men spricht daz Stöcki, da Sigelman unser burger daz vierteyl an het, also daz unser vorgebant(e) burger die dru teyl des selben veldes sullent nuczzen und bruchen, wie es in fuget iemerme.

Ouch wellent wir, daz unser vorgeschriben bestetegunge^e und gnade stete und veste verlibent iemerme bi unseren und des riches hulden. Und dez zu urkunde und zu eyner steten und gantzer vestekeynt aller dirre vorgeschriben dinge hant wir daz ingesigel unser maiestat geheyzzen henken^f an disen brief.

Der geben wart zu Hagenowe an dem nehesten zistag vor sancte Lucien tag, do man zalte von Gotz geburte dritzehnhundert jar und in dem sibem und vitzegesten jare, in dem anderen jare unser riche.

Et^g ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi^g.

398. *Constitutio de collegio XXIV iuratorum. — Dec. 11/12.*

Originale (A) ibidem 'nr. 278'. In plicae parte dextra legitur: R, in sinistra parvis litteris scriptum erat: recogn[o?], quod postea erasum. In verso manus saec. XIV. scripsit: Ouch ein vierundzwentziger brieff, aber man bruchet sin nit, sonder einen andern. Sigillum, quod filis sericis rubri flavique coloris appensum vidit I. Fr. Böhm, nunc deest. — Alterum originale, ut videtur, non expeditum (B) ibidem 'nr. 161'. Eadem

397. ^{b)} partim in loco raso B. ^{c)} durft in margine add. B. ^{d)} wande B. ^{e)} sequitur 45 verlihunge B. ^{f)} sic B; kenken A. ^{g)} recognitionis nota deest B.

1) Cf. C. E. Ney 'Geschichte des Heiligen Forstes' (1888) p. 24.

manu scriptum est ac supra nr. 397 B. Registrationis et recognitionis notae desunt. Sigillum deest, sed foramini olim lorum infuisse videtur. In verso manus saec. XIV. notavit: Auch ein vierundzwanziger brieff. — Ed. Winkelmann, Acta II, 426 nr. 688 (A et B), ubi de indole utriusque exemplaris recte disseritur.

5 *Reg. imp. VIII nr. 481; cf. additamentum primum p. 831.*

Textum proponimus litterarum A ex B hic illic emendatum. Quae cum privilegio Ludovici imperatoris 1332. Mart. 6. dato ('Regesten Ludwigs' p. 88 nr. 1429; ed. Guerber, 'Histoire de Haguenau' I, 552) (L) concordant, typis minoribus excudi fecimus. Ad formam A conscribendam non solum litteras B, sed etiam L adhibitas esse ex notis b) 10 et c) facile intelliges.

Wir Karl von Gotes gnaden Romischer kunig zu allen zeiten merer des reichs und^a knnig zu Beheim^a vergehent offenlich an disem brieve und tunt kunt allen den, die in ansehent^b oder horent^c lesen, daz wir den wisen und bescheiden luten dem burgermeister, dem rat und den burgern gemeinlich unserr stat Hagenow^d durch gemeinen fride und nucz der stat 15 den gewalt geben habent und in^e ouch mit disem unserm gegenwertigen brieve bestetiget hant^f, das sie vier und zwenzig von der gemeinde unde den^g antwerken in irre stat gesezzen und gekiesen mugent, die den gewalt habent, der hie nach geschriben stat:

(1) Dez ersten geben wir in den gewalt, daz sie jergelich an dem achten tage zu Phingesten mit willen und rate unsers und des reichs schultheis, der denne schultheis ist, ander vier und 20 zwenzig von der gemeinde und den antwerken, die sie denne dunket uf ire eide ane alle geverde, daz erber frideber lute sint, und die unsers^h und des reichs frommen und der stete nucz und ere gerne furdernt, an ire stet sezzen und kiesen sullen und mugent.

(2) Dar nach so wellent wir, daz die vier und zwenzig, die sie iezent von den antwerken kiesent oder her nach gekoren werdent, in den rat zu Hagen(ow) sullen gan, wenne men dem 25 rate ze samen gebutet oder men die ratglocke lutet und wenne si wellent, der stete nucz und ere zu besorgende ane alle geverde.

(3) Wenne ouch die vier und zwenzig iezent von in gekoren werdent, so sullen si sweren uns und dem reiche, unserm lantvogte, unserm schultheis oder unserm amptman, wer er sie, gehorsam und undertänig ze sinde an allen mugelichen und gewonlichen sachen und besunder 30 an allenⁱ gesezzen, die an disem^k brieve geschriben sint oder die wir oder unser nachkomen durch des reichs oder der stete nucz noch machende werdent. Si sullen ouch sweren der stete nucz und ere ze werbende und eime iegelichen richen und armen sinen rechten ze helfende, also verre si kunnent und mugent ane allen argen list. Daz selbe sullen ouch allewengent^l die swern, die nach in gekorn werdent, wie ofte und wie dicke das geschiht.

(4) Den selben vier und zwenzigen sullen ouch iezent und dar nach alle jare ander antwerklute und die zu in gehorent sweren, dar zu beholfen und geraten zu sinde und gehorsam ze sinde ane alle geverde.

(5) Alle die wile ouch die vier und zwenzig niht gesworn habent, also hie^m vor geschriben stat, oder daz si uns und dem reiche niht gehorsam werent, alsoⁿ hie vor geschriben stat, 40 wellent wir, daz si denne keinen gewalt noch macht in der stat habent an keinen sachân^o.

(6) Die vorgenanten vier und zwenzig sullen ouch also lange gebunden sin, unz ander vier und zwenzig gewelt werdent und geswerent, also si getan hant und also^p dirre brief stat.

(7) Und were ez, daz ieman in der stat oder uzwendig keinen burger oder ieman anders, der zu der stat gehoret^q, deheinen gewalt und unfuge tun welte wider reht^r ane^r gerichte, daz

45 **398.** a) und kúnig ze Beheim in B alio atramento eadem manu supra lineam add. b) iemer augesehent B; ansehent L. c) gehórent B; hórent L. d) zû Hagenowe B; ze Hagenowe L. e) in in B; geben in inen L. f) deest B. L. g) der A. h) unsern B; unseren L. i) allen den B. L. k) disen B. l) allewegent B; allewege L. m) da B. L. n) praecedît nach der masze B. o) sachen B. L. p) also B. q) hóret B. L. r) und ane B; und an L.

sullent die vier und zwenzig vorsehen, so si ez bevindent, und sullent si und ander, die zu in gesworn hant, daz weren und da wider sin, so verre si kunnent oder mugent.

(8) Were ouch, daz ein missehelle oder ein geschelle in der stat under den burgern, si sint jung oder alt, uf stunde, dar zu sol kein antwerkman loffen noch zu wederr^s siten helfen^t, und sullent die vier^u und zwenzig und die zu in gesworn hant, ze samen komen und da zwischent gan und bi irme eide friden schirmen und scheiden, so verre si mugent. 5

(9) Welre aber under in daz breche, der sol meineidig sein und het verbrochen ze rechter pene dem schultheizzen zehen pfund und sol geben an die mure zehen pfund und sol zehen jar die stat rumen. Het er aber der pfenninge nut, so sol er nach den zehen jaren die stat also lange rumen, biz daz er die pfenning geben het elleklich. 10

(10) Wer ouch geste in die stat ladet uf criege, die der stete schadber sint, wa daz die vier und zwenzig bevindent und erkennt, der beszert, also da vor geschriben stat.

(11) Es ensol ouch nieman uf den andern me spiln, denne er an phanden und an^v pfenningen bi im hat; wer das brichet, der beszert, also hie^v vorgeschriben stat.

(12) Es ensol ouch nieman^w keine gabe^x oder gut nemen, daz schadber si der stat; wer das brichet, der beszert, also^y hie^v vorgeschriben stat. 15

(13) Ouch ensol kein burger keinnen lantman schirmen noch im beholfen sin wider einen andern burgeren^z; wer daz brichet, der beszert, also vorgeschriben stat.

(14) In disen vorgeschriben sachen sol dem gericht behalten sin alle sinner^a reht und sol ein schultheis rihten^b nach der scheffen urteil und sullent dem schultheis und den scheffen ire reht ouch 20 behalten sin ane alle geverde.

(15) Es sol ouch also manig antwerckman von den vier und zwenzigen an daz ungelt gan, also manig scheffen dar zu komet und da bi sizzet.

(16) Men sol ouch^c keine schulde machen, die die stat ane gat, ane willen und wizzen der vier und zwenzigen, und wenne men eine^d bette^e in der stat legende wirt, so sullent die vier 25 und zwenzig da bi sin oder aber dar zu schicken, also vil sie wellent under in, die dar zu nuczber sint.

Dise vorgeschriben ding wellent wir, daz sie stete und unzerbrochen beliben, und wer icht breche, daz hie vorgeschriben ist. wa daz die vier und zwenzig oder der mere teil under in erkennt und bevindent, daz ez geschehen ist, wer das getan het, der beszert, also^f hie^g vorgeschriben ist. Und daz diz stete und unzerbrochen belibe. geben wir in disen brief vorsigelt mit unserm kuniglichen ingesigel. 30

Der* geben ist zu Hagenow, noch Cristes geburt dreuzehenhundert jar und sibem und vierzigsten jar, in dem andern jar unserr [riche]^h, an sant Lucien abent.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam 35 archicancellarii, recognovi.

*) Der geben ist zû Hagenowe an dem nehesten cistageⁱ vor sante Lucien tag, do men zalte von Gottes gebürte druzehen hundert jar und in dem sibenden und vierzigsten jare, in dem andern jare unsers riches. *Nota recognitionis deest. B.*

398. s) dewederre B; entwedere L. t) holfen A. u) om. A; *supplerimus.* v) *deest B. L.* 40
w) nitman A. x) *sic B. L.*; galt A. y) also B. z) burgh^u A; burger B. L. a) sinú B; sinw L.
b) *sic B. L.*; reihten A. c) *deest B. L.* d) einen B. e) *corr. ex beite A.* f) also B. g) *deest B.*
h) *deest A; supplerimus.* i) *radendo corr. ex fritage B.*

399—401. SCRIPTA PRO CIVITATE COLMARIENSI.

Dec. 12.

Originalia in archivo civitatis Colmaricnsis. — Cf. etiam Reg. imp. VIII nr. 5970. 5973. — Ea, quae F. H. J. Chauffour 'Chronique de Colmar' (ed. A. Waltz, 1903) p. 43 de aliis litteris a Karolo rege eodem tempore datis affert, omnino confusa et erronea sunt.

399. *Privilegium de libertatibus. — Dec. 12.*

Originale (or.) in archivo supradicto 'A Ia'. In verso ad marginem superiorem manus coeva scripsit: R^a Leonh(ardus)¹; alia manu item coeva exaratum est: Colmar. Sigillum maiestatis fractum pendet filis sericis rubri viridisque coloris. — Extr. 'Bulletin de la Société pour la conservation des monuments historiques d'Alsace, IIe série' VIII, 101 nr. 19. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 483; cf. p. 683.

Wir Karl von Gots gnaden Romscher kung zo allen zeiten merer dez reiches und kung zo Beheim tun kunt allen luten, di diesen brieff sehent oder horent lesen: Dez Romschen reiches und unser kungliche virdeckeit wrdet da miede erhoet, so wir unsern und dez reiches getrewen ir friiheit und gnade, di si von dem Romschen reiche hant, merent und bestetigent, wand ouch wir ander lute da myte zo uns und dem reiche ziehent, daz sie deste willicher und geneigeter werdent, undertenig und dienstber zo seinde dem reiche. Dar umb so hant wir angesehen di willigen dienste, di uns und dem reiche di burgere und di gemeinde zo Colmar, unser lieben getrewen, hant getan und noch tun sullent, und hant yn di ding, di hi nach geschrieven stant, von unser kunlich^a gewalt^a gelopt, bestetiget und getan und dunt und bestetigen sie yn mit disem brieve, also daz sie von uns veste und stete und unwiederrufen iemer sullent bleiben.

(1) Und ist daz, waz sie in der voren(anten) stat zo Colmar eynung hant uff-gesetzt und gemachet oder di sie noch uff setzen und machent durch frieden willen, also doch daz di eynung mit rate, willen und rechter wisze dez rades, der eldesten und wysesten burgere von Colmair uffgesetzt und gemacht sint oder werdent und di da erber, vernunftig und gemeinem rechte nit wieder sein, sie sullent ouch bei inen ganz und veste sein, und sullen wir sie yn nit wiedertriben noch wiederwerfen².

(2) Darzô so wullent wir sie laszen bleiben bei allen den freiheiten, rechten und gûten gewonheiten, als sie di redelichen erworben und behalden haben, di sie von alter her von Romschen keisern und kungen hant gehabet, iz sein sie selber, di closter, di in der stat zo Colmer ligent oder uszwendig, und di burger sint zo Colmar oder noch ir burger werdent, di pfhaffheit und di Juden, di zo Colmer in der stat sitzent oder noch dare komen. Und daz wir sie frieden und schirmen wullen mit unser kunglicher gnaden, daz sie in den selben freiheiten, rechten und gûten gewonheiten mûgent bleiben³.

(3) Ouch wullen wir, daz unser burgere zo Colmar, sie seint gesessen inwendig oder uszwendig der stat zo Colmar, vor keynen lantriechter noch an keyme lantgerichte noch an andern geriechten zo rechte sullent stan, denne alleyne vor unserm geriechte zo Colmar. Wurden aber sie dar uber an deheim lantgeriechte berufen oder vorgeladen, oder wurde von yn geriechtet, so wullent wir von unser kunglicher gewalt, daz di

399. ^a) *postea in loco raso scriptum or.*

1) *De quo v. Lindner, 'Urkundenwesen' p. 111, cui haec nota registrationis adhuc incognita erat.*

2) *Cf. supra nr. 318 § 1.* 3) *Cf. ibidem § 6.*

geriechte uber sie keine craft sullen haben und daz sie di selben geriechte nit solle binde; ez were denne, daz den luten vor dem geriechte zo Colmar nicht rechtes wiedervaren mochte, so mögent di clagere, di rechtes zô yn zo reten haben, vor unserm lantgeriechte yrs rechten warten und sie darzo gerugliche laden¹.

(4) Wir haben sie ouch gefriet und hant yn di gnade getan, daz wir wullen, daz sie nit pfant sullen sein umb keyne schulde oder gelobde, so wir oder daz reiche schuldig sint oder getan hant; ez were denne, daz sie iz hetten gelobet mit hant und mit munde oder mit brieven².

Wir wullen ouch mit, daz sie yman, wer der sei, an den vorgeschr(iebenen) stücken bekrenke, irre oder hindere mit keyner hande sache nû oder hernach in keine wijs ane alle geverde. Her uber zo eyne uffenen^b urkunde und eyner bestetunge aller der vorgeschriebener ding hant wir disen brieff mit unserm kunglichem ingesiegele versiegelt.

Der gegeben wart zo Hagenowe, nach Cristus geburte druczen hundirt jar in dem sieben und vierzigstem jare, an dem nehesten mitwuchen nach sente Nycolaus tag, in dem andern jare unser reiche.

400. *Statutum de constitutione civitatis. — Dec. 12.*

Originale ibidem 'C I 3'. In plica legitur: R. In verso manus coeava exaravit: Columbaria. Sigillum maiestatis pendet loro membranaceo. — Incditum.

Reg. imp. VIII nr. 5971.

Quae cum promissione Iohannis de Lichtenberg supra nr. 318 conveniunt, typis minoribus excudi fecimus.

Wir Karle von Gotz gnaden Rômscher kúng ze allen ziten merer des riches und kúng ze Beheim fünd kunt allen, die disen brief sehent oder hörent lesen, daz wir den burgern und der gemeind ze Colmer, únsern lieben getrúwen, von únsrem kúnglichen gewalt die gnade hant getan. das es mit únsrem gúten gunst und willen ist und wesen sol,

(2) (1) als sú under in selber in únsrer vorge(n)anten) stat ze Colmar drie burgermeister hant gemacht und erkosen, und so einer abe gat, das sú an des stat einen andern múgent kiesen und erwellen, und als sú under die selben drie burgermeister hant gesworn zehen gantzen jar die nehsten so nu koment nachenander,

(3) (2) und als óch sú den rat ze Colmer also hant geordent und gemacht, daz von den zwein trinkstuben zwelf des rates súllent sin, und der zwelfen súllent ehtew sin von den edeln lúten, also daz von ietwederr stuben vier edel man des rates súllent sin, wand es von alter her dan also her ist komen, daz der edeln lúte ze Colmer ehtew des rates súllent sin, und daz zû den zwelfen von gemeinen lúten óch zwelf* des rates súllent sin,

(4) (3) und als* sú hant* ufgesetzt, daz ie die zunft under inen selber allú jar einen zunftmeister sol kiesen und erwellen, der der zunft und der stat ze Colmer aller beste fúget und der von dewedrer stuben sie, und daz die zunftmeister in den rat súllent gan und urteil sprechen als der rat und den rat sweren als die vierundzwéizig, die des rates sint,

daz die selb ordenung und daz gemechde und die ufsatzung in der egenanten stat únd den burgern ze Colmer weren sol und gantz beliben ane únsrer und mangliches irrung zehen* jar die nehsten so nu koment nach enander.

399. ^{b)} uffenenen *or.*

1) *Cf. supra nr. 318 § 9.*

2) *Cf. supra nr. 394. 395 § 2.*

(4) Dar zû so ist únsere vollekomenere wille, wem wir das schultheissentum ze Colmer (5) geben oder hant gegeben, daz wir den solich sont haben. Ist daz er es selber nüt wil besitzen und wil die nütze und die velle verköffen, die da von koment, daz er es* nieman sol ze koffene geben, denne den burgern und der gemeinde ze Colmer. Und sol daz öch 5 weren und also beliben zehen jar die nehsten die nu koment nachenander.

Aber in den vorgeschriben(nen) sachen sülent úns und dem ríche únsere recht sin behalten. Har úber zû ein offenn urkúnde und zû einer bestetung dirre vorgeschribener ding hant wir unser insigel gehenket an disen brief.

Der gegeben wart ze Hagnowe an der nehsten mitwochen nach sant Nycolaus 10 tag, nach Cristes gebürt^a drúzehenhundert jar siben und vierzig jar, in dem andern jar únsere rich.

401. *Remissio sturac.* — Dec. 12.

Originale ibidem 'A 3'. In plia: R. Pendet sigillum maiestatis loro membranaceo.
— *Extr. Jos. Becker in 'Neues Archiv' XX, 657. — Ineditum.*

15 *Reg. imp. VIII nr. 5972.*

Wir Karle von Gotz gnaden Rómseher kúng ze allen ziten merer des riches und kúng ze Beheim vergehent offentlich mit disem brief gegen aller manglichem, die in sehent oder hörent lesen, daz wir den burgern und der gemeinde ze Colmer, unsern lieben getrúwen, umb daz, daz sú úns und dem ríche dester basz múgent gedienen und 20 daz sú gegen úns dester geneigeter sient, die gnade und liebi hant getan und tünd und vestenent sú inen mit disem brief, also daz wir sú ganzlich lidig hant verlassen des gewerffes und der stúre, so sú úns uf sant Martins tag, der nu nehste was, schuldig warent zu gebenne. Dar zû so hant wir sú lidig verlassen vier nütze der nehsten, so sú úns nu nehste nach enander ze stúre und ze gewerffe soltend geben, und wellend 25 öch nüt, daz sú von der vorgeschribenen^a stúren und gewerffes wegen hinanthen ieman bekrenke múge oder bekumber mit keiner hand sache. Und umb ein urkúnde dirre vorgeschribener ding hant wir unser insigel gehenket an disen brief.

Der geben wart ze Hagnowe, nach Cristes gebürt drúzehenhundert jar siben und vierzig jar, an der nehsten mitwochen nach sant Nycolaus tag, in dem andern jar 30 unsere rich.

402—405. SCRIPTA PRO CIVITATE SLETSTADIENSI.

Dec. 12.

Originalia in archivo civitatis Sletstadiensis. Nr. 402. 403. 405 edidit, nr. 404 extraxit Gény 'Slettstadter Stadtrechte' I (= 'Oberrheinische Stadtrechte' III, 1; 1902).

35 *Cuius editiones repetimus.*

402. *Confirmatio statutorum.* — Dec. 12.

Originale in archivo supradicto 'AA 13'. Sigillum filaque deperdita. — Ed. Gény p. 36 nr. 33.

40 *Quae cum litteris Adolphi (1292. Dec. 7; Gény nr. 7), Friderici (1315. Mart. 28; Gény nr. 17) regum et Ludovici imperatoris (1330. Aug. 21; Gény nr. 20) concordant, typis minoribus excussa sunt. Numeros capitum ab editore adiectos retinuimus.*

400. ^a) úrt et reliqua verba textus in loco raso or.

401. ^a) ultima n corr. ex r or.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

1330. Ad hoc sumus in maiestatis regie solio divinitus constituti, ut iuxta gesta predecessorum nostrorum illustrium divorum Romanorum imperatorum et regum nostris et imperii subditis
1292. et fidelibus procuremus pacis quietis ac salutis commodum et augmentum. Regie enim maiestatis 5 ordinacio, de qua leges manant, per quam consuetudines subsistunt, subscripta iura suis contradidit incolis, ut hiis contenti pacatam vitam habeant eorumque contemptores legum examiue puniantur.

1. Si quis infra bannum burgi Sletstad homicidium commiserit, capite plectetur. Qui si effugerit, domus eius funditus destruetur et infra annum non reedificabitur omnisque possessio eius tam mobilium 10 quam immobilium infra bannum burgi Sletstat sita nostre cedent potestati et iudex noster ipsa bona sibi usurpabit, nec unquam regressus ei in civitatem concedetur. Finito anno heredes eius tres libras iudici et decem nobis persolvent et licenciam reedificandi habebunt. Si vero ad iudicium veniens se innocentem dixerit, nisi per duellum convictus fuerit, expurgacione iuratoria prestita liber et indempnis erit. 15

2. Quacumque eciam hora noctis vel diei de homicidio queremonia iudici fuerit oblata, continuo iudex pulsatis campanis universitate civium convocata iudicium, sicut prescriptum est, faciet de ipso.

3. Si quis auxilium evadendi homicide prestiterit, pena plectetur, qua reus puniendus erat, preter hoc quod sine pulsacione campanarum iudicium de ipso fiat; quod si auxilium fugieuti prestissime negaverit, nisi similiter per duellum convictus fuerit, expurgacione iuratoria prestita absolvetur. 20

4. Si quis infra bannum burgi Sletstad aliquem vulneraverit, manu plectetur et tamquam homicida sine spe redeundi ab urbe eiciatur; si autem ad iudicium, quod sonitu campanarum, sicut de homicida, fieri debet, veniens se fecisse negaverit, nisi duello convincatur, expurgacione iuratoria prestita absolvetur.

5. Si vero malefactor de voluntate amicorum et civium civitatem intraverit et si aliquem in 25 burgo offenderit graviter et potenter aut percusserit et si passus ab ipso iudicium apud iudicem pecierit, tunc iudex convocatis civibus de ipso reo sine aliqua contradicioue, prout contra eum et eodem modo prius sentenciatum fuerat, iudicabit.

6. Si cives et alii habitantes in burgo aliqua occasione burgum Sletstad communiter exierint, pacem, quam in burgo teuebant, eundo et redeundo inviolatam servabunt et violatam eo modo quo in 30 burgo emendabunt.

7. Quicumque dictum burgum inhabitantes bannum burgi exierint, preterquam in negocio civitatis, et alter alterum occiderit vel vulneraverit, quinque solidos iudici et duos iniuriam passo emendabit, nisi forte evidens et notorium fuerit, quod prius iniuriam sibi gesserit, verba salutacionis sibi denequando; tunc enim iudicium, quod de homicidis et vulneratoribus suprascriptum est, de ipso sumetur, 35 tamquam factum esset in civitate.

8. Si vero duo cives vel seldener amici civitatem exierint et inter se altercaverint et sine concordia separati fuerint, si postea, antequam in civitatem reversi fuerint, alter in alterum maligne insultum fecerit et percusserit, eadem pena, ac si in civitate factum fuerit, puniatur.

9. Si cives vel seldener inter se rixati fuerint, non sunt cogendi ad faciendam queremoniam, 40 nec dominus civitatis vel iudex movere debet; si vero alter eorum domino vel iudici conquestus fuerit, tunc iudex occultas reconciliaciones, videlicet tres libras, accipiet umbe die halsüne.

10. Nullus extraneus vel seldener testis erit super civem, sed tantum civis super civem.

11. Item omne testimonium duobus ydoneis testibus est producendum et hoc de visu et auditu.

12. Item si aliqua disceptacio vel questio inter duos cives pro sententia aliqua orta fuerit, 45 submittent se consulibus in Sletstad; si discordes fuerint consules, tunc iure civitatum adiacencium libera iura habencium terminabitur et iniuriam passo expensas refundet, qui provocavit.

13. Quicumque predictum burgum Sletstad inhabitant viri et femine, tamquam eiusdem condiciouis matrimonium coutraheut et femine sicut viri in hereditatem succeduut parentum.

14. Item burgensi licet dare vel vendere quicquid possidet et quicquid habet uxore sua vivente, mortua autem uxore, si filios et filias habet, non licet nisi de consensu eorum, ita dico, si pervenerint ad annos discrecionis.

15. Si vero legitima causa pro eo interpellaverit pro debito, quod ipse uxore sua vivente tenebatur, et hoc iuramento suo et cum idoneis testibus probaverit, licet ei vendere.

16. Mulieres simile ius habent.

17. Si vero contrahit cum alia uxore, non poterit nec licebit ei vendere.

18. Item si aliquis aliquem in propria domo et area sua, in qua residenciam habet, vi et potenter invaserit, quicquid ei mali fecerit, impunitum erit.

19. Item extraneus cum cive vel cum seldener duellum non habebit, nisi ad voluntatem eius.

20. Si quis civis concivem suum extraneo iudicio persequitur, ea que amittit apud extraneum iudicem, iste sibi reddet et postea iudici suo triginta solidos emendabit.

21. Si extraneus civem vel seldener fugaverit vel vulneraverit extra bannum burgi Sletstad, si civis prius iudici suo notificaverit et iudex extraneum pro satisfactione monuerit et malefactor hoc contempserit et postea in civitatem venerit, passus, quicquid ei mali intulerit, nullam penam apud iudicem sustinebit, et quinque libras iudici et quinque libras muro civitatis emendabit.

22. Si extraneus civem vel seldener in civitate vel banno Sletstad percusserit quoquo modo, gracia nostra carebit.

23. Item nullus civis vel seldener dicti burgi Slecztat aut cives extranei eiusdem burgi super possessionibus suis vel rebus aliis seu corpore suo vel alio facto quocumque in nullo loco iudicio vel coram iudicio aut iudice quocumque, sive sint iudicia provincialia aut alia vel nomine quocumque iudices vel iudicia censeantur, ab aliquo vel per aliquem nomine quo appellantur, nisi sub lubio Slecztat coram iudice suo debet conveniri vel confiscari seu iudicium admitti aut aliquo modo ibidem citari vel sentenciarum.

24. Item quocumque bona civis vel seldener per anni spacium et diem pacifice possidebit, presente in terra qui posset et deberet ea petere, post dictum terminum sua esse obtinebit.

25. Si qui duellum inierint, loricati et duobus gladiis pugnabunt; qui in duello victus fuerit, arma sua iudici resignabit vel pro quolibet genere armature tres libras componet et capite plectetur.

26. In burgo Sletstad singulis annis cives eligentur in consules, qui de communi utilitate fideliter disponent, et universitas ipsis obedit; quorum si aliquis pro iudicio munus acceperit vel exactum receperit et de hoc per duos suos complices convictus fuerit iuramento prestito, eicietur a consorcio ipsorum, nec imperpetuum ad civitatis consilium admittetur.

27. Qui consules eciam hoc honore fruuntur, ut si quis advena domum cuiusquam eorum hospes intraverit, quam diu secum steterit, hospes a nemine in iudicio super aliquo debito debeat conveniri.

28. Si civis extraneum in civitate percusserit vel depilaverit, temeritas est.

29. Item quicumque infra bannum burgi alteri membra sua fregerit lapide, fuste vel alio quocumque modo, de illo indicabitur cum sonitu campanarum, tamquam si ipsum vulnerasset.

30. Si quis infra bannum burgi malignandi animo gladium vel cuttellum contra civem vel seldener evaginaverit, triginta solidos emendabit.

31. Si quis civem vel seldener ad terram deiecerit, tres libras emendabit.

32. Si quis infra bannum burgi Sletstad aliquem propria domo vel aliena malignandi animo, quod vulgo dicitur 'hussûche', quesierit vel si civis civem ceperit vel capi procuraverit, gracia nostra carebit et omne dampnum captivato factum restituet.

33. Item civis cum concive suo duellum inire non debet pro aliquo facto, nisi pro manifesto homicidio et presente.

34. Item seldener simile ius habent.

35. Si strepitus et tumultus ob incendia, rixas vel ob aliquem alium casum emerit, quicumque illic arma aliqua dolose gestaverit preter clipeum, ferreum pilleum et securim, triginta solidos iudici

et trigiuta solidos ad muros civitatis emendabit, nisi gwerra vel insultus hostium in bannum pervenerit et proclamatum fuerit, inimicus^a adesse vel imminere; quicumque ad hoc armatus venerit, nulli pene subiacebit.

36. Si vero egressus quis civitatem armatus ad aliqua negocia et ita armatus redierit et medio tempore, antequam arma exuerit, clamor in civitate factus fuerit, si ad clamorem venerit, sicut exierat, sine dolo, nulli pene subiacebit.

37. Si quis alteri probrose conviciatus fuerit, iudici duos solidos, universitati duos et convicia passo duos solidos emendabit.

38. Si civis extraneum pro debito ad iudicium traxerit, iudex eum duabus septimanis servaverit, si debitum non negaverit, post quos dies iudex creditori debitorem reddet, accepta competenti caucione, ut nichil mali ei inferat, nisi quod iustum et haecenus consultum est.

39. Si vero debitum negaverit, iudex eum primo iudicio presentabit, et reus, quicquid pro facto suo sentenciatum fuerit, sustinebit.

40. Si quis res alterius in vadio exponat presente possessore nec contradicente, postea contradicere non debet.

41. Quicumque sine iudice seu nuncio iudicis quempiam siue sententia in civitate capere presumpserit, nisi aut furtum aut falsam monetam apud eum invenerit, triginta solidos emendabit.

42. Nemo rem sibi quoquo modo sublatam vindicare potest, nisi iuramento probaverit, sibi furto vel preda fuisse ablatam.

43. Item civis habens proprium dominum, cuius se fatetur esse, dum moritur et prius non, uxor eius seu liberi ex eo geniti dicto domino nichil dabunt.

44. Item cum expedicio in civitate Sletstad precipitur, quicumque civium vel seldener audierit et non exierit, nisi legitimam causam pretenderit vel de voluntate iudicis et consulum remanserit, domus eius funditus destruetur.

45. Item omnis mensura vini, frumenti et salis et omne pondus auri et argenti et aliarum rerum, que mensurari et ponderari debent, ut consuetum est, in potestate iudicis et consulum erit, et ipse iudex duobus ex eis, quibus visum fuerit utile, committet; et postquam equaverint et probaverint mensuras et pondera, ut dictum est, et qui maiorem vel minorem habuerit mensuram et cum ipsa vendit aut emit, falsum quod vulgo dicitur 'ein valsch' perpetrabit.

46. Si quis civis vel seldener infra burgum Sletstad vel extra gratiam nostram demeruerit, non eum in persona vel rebus offendemus, nisi prius legitimis iudiciis citatum et ordine iudiciario convictum vel confessum; pro gratia vero nostra recuperanda decem libras nobis, iudici tres et ei quem lesit tres libras persolvat; postquam vero victus vel confessus fuerit, statim iudex de bonis suis ad valorem earundem sedecim librarum sub nostra custodia sequestrabit.

47. Inducias tamen habet pro nostra gratia recuperanda sex ebdomadatum et trium dierum; quibus expletis si gratiam nostram non fuerit consecutus, tunc omnia bona sua infra bannum burgi sita nostre cedunt potestati.

48. Quod si iudex alicuius odii occasione se sibi gravem reddiderit a civitate recedendo vel alias se subtrahendo, ut sibi nomine nostro dicta pecunia infra dictum terminum non solvatur, reus ipsam pecuniam in manus consulum nomine nostro offeret et sic gratiam nostram recuperabit.

49. Reformatus vero, si voluerit, in suo loco remanebit vel transferet se libere, quocumque volet.

50. Item quicumque civis vel seldener de periurio impulsatus fuerit nec convictus septem aliis suis compliceibus impulsans gratiam nostram emendabit; si vero convictus fuerit, postea nulli feret testimonium gratiam nostram emendando, actori refundens omnia dampna, que suo periurio sustinebat.

51. Item si aliquis de civitate Sletstad irrequisito consilio iudicis et consulum civitatem egressus cuiquam foris nocuerit, non regressus in civitatem infra triduum, cives propter hoc factum nulla dampna communiter sustinebunt.

52. Si qui pro aliquo debito contenderint, in eum, qui impetitur, non cadit expurgacio, sed actor duorum testium ydoneorum testimonio debitorem convincet et debitum obtinebit.

53. Item si alicui proprietas sua iusta sententia abiudicata fuerit et proprietas actori assignata fuerit, ille vero, cuius proprietas fuit, si sibi secundo usurpaverit et quociens hoc fecerit, triginta solidos emendabit.

54. Si quis rem iudicatam secundo conqueritur et alter hoc per idoneos testes probare poterit, gratia nostra carebit.

55. Item si quis extraneus alicui civi vel seldener quicumque debitus fuerit et in civitate comparuerit, ipsum non tenebit, ita ut manus in eum iaceat, sed per nuncium iudicis aut aliquem suum concivem ipsum teneri faciat.

56. Si vero civitatem exierit, statim ut ante exteriorem portam venerit, manus in eum iaceat et teneat ipsum suis concivibus conelamatis.

57. Si quis vero civium in civitate manens citatus ad iudicium fuerit usque ad ultimam citationem, cuius pena est quatuor librarum cum dimidia et sex solidorum, si vero in ultima citatione comparuerit et ultimam citationem esse negaverit, actor eum per testes idoneos convincet; si vero non comparuerit et domus sua actori presentata fuerit, excusationem habere non poterit.

58. Item civibus nostris de Sletstad ex liberalitate regia concedimus, ut possint habere queque genera feodorum et possidere libere tamquam nobiles secundum consuetudines feodorum.

59. Item omnes homines statuta civitatis Sletstad secum servare volentes recipiant; quod si forte alicuius domini proprium hominem receperint, si ante annum expletum a die receptionis sue a suo domino repetatur et suus esse iure debito cum duobus suis consanguineis proximioribus comprobetur, eidem domino suo reddetur; post annum vero expletum dictus dominus, si in provincia fuerit, repetendi nullam habeat facultatem.

60. Item quotquot uxores civis duxerit, liberi cuiuslibet matris bona matris integra possidebunt; ita dico, bona immobilia.

61. Item nullus filiorum civium vel seldener infra quindecim annos constitutus cuiquam ferre potest testimonium nec iura infringere civitatis.

62. Item nullius civis vel seldener liberi, patre vel matre mortuo, bona, quibus ab eisdem succedere debent, in manum superstitis vel alterius quoquo modo transferre possunt, nisi quindecim annorum numerum sorciantur.

63. Item filius sub potestate patris aut matris constitutus et quamdiu sub eorum vel unius potestate est, sive sit uxoratus sive non, nichil de rebus suis per ludum vel aliquo alio modo alienare potest; si autem fecerit, patri et matri reddendum est; et si quis mutuum sibi dederit super hereditatem suam vel alio modo, iuris beneficio illi nullomodo persolvetur.

64. Item si civis civem ad iudicium vocaverit pro aliquo testimonio, civis tenetur ei ferre testimonium, vel iuramento suo se tenetur expurgare ignorare factum; quod si facere contradixerit, actori, si ex hoc perdiderit, persolvetur debitum provocatum.

65. Item si aliquis coram iudicio testes aliquos produxerit, de quibus aliquis vel omnes reiecti fuerint, eodem tempore et loco, si copiam habet, loco illorum testium alios poterit provocare.

66. Item cuique dies pro testimonio aliquo assignata fuerit, si non protestatur, dampnum sustinebit.

67. Item si quis incola vel civis burgi Sletstad egestatis causa vel alia necessitate a burgo recedere voluerit, libere recedat et debitum, quod cives tenentur, pro porcione sua cum ipsis solvere debet.

68. Item a vexatione theolonei cives nostros de Sletstad per nostri regni districtum absolvimus, et infra regni nostri terminos sub nostri ducatus securitate negociabuntur.

69. Item quicumque nobiles cives fuerint in nostra civitate residentes intus et extra facientes nobis et dicte civitati militaria servicia, ab eis tamquam a civibus nulla precaria requiretur.

70. Item quicumque^b civis vel incola civitatis Slecztat cum pueris suis vel cum aliis heredibus suis vel inter se aut alie persone extranee qualescumque de rebus seu bonis suis aut de aliquo alio facto vel edicto quocumque coram iudice et consulibus in Slecztat inter se

402. ^b) rectius quicquid, ut in litteris Adolphi.

ordinaverint et littere civitatis sigillo signate super hoc date fuerint coram quolibet homine, iudice aut iudicio quibuscumque, omnino debet esse in omnibus locis ratum et firmum sine qualibet contradictione, quia sigillum dicte civitatis ad omnes casus et causas affirmandas et instrumenta, quibus appendet, approbandas et ratificandas auctoritate maiestatis regie auctenticum confirmamus.

1292. c. 70. 71. Volumus etiam, quod nullus hominum cogat cives extraneos apud burgum Sletstadt residere illis temporibus, cum residere debent in civitate predicta, nisi solummodo . . magister et . . consules de Slecztat, et quod iidem cives extranei nulli omnino hominum precarias, sturas, ungeltum aut alias exactiones dare teneantur, nisi civitati et civibus supradictis¹; et quod in locis, ubi resident, nemores, pascua, fluxus aquarum et alia fructuosa subsidia universa uti frui debeant una cum suis vicinis et hominibus in ipsis bannis cohabitantibus, civilegio predicto non obstante aut alia causa pretendente.

72. Civibus quoque extraneis in nullo loco nec a nemine forum victualium et aliarum rerum debet denegari.

1315. c. 73. 73. Nolumus etiam, quod advocatus provincialis, qui pro tempore fuerit, vel aliquis ex parte sui personam vel res alicuius civis aut seldener intus vel extra ad dictum burgum Slecztat pertinentis invadat graviter vel molestat quoquomodo sine sententia et voluntate magistris et consulum civitatis predictae.

1315. c. 74. 74. Quicumque extraneus occasione guerre et discordie res suas et personam propter pacem et defensionem sine dolo ad civitatem predictam deduxerit, quod volgo dicitur 'flöhen', pacem nostram et treugas dicte civitatis habere debet*.

1315. c. 71. 75. Graciam et donacionem per illustres Romanorum imperatores et reges, nostros predecessores, factas civibus et civitati supradictis de villa in Burner et in Kúnigisheim cum omnibus suis pertinentiis et iuribus auctoritate regia confirmamus, quod predictas villas cum omnibus suis iuribus et pertinentiis tenere valeant et possint, prout ipsis a predictis predecessoribus nostris est indultum².

76. Quicumque etiam civis extraneus vel residens in dicto burgo aut seldener ad dictam civitatem pertinentes ab aliquo super quocumque facto rerum vel corporis coram iudice vel iudicio quocumque, de quibus superius premititur, citatus fuerit et hoc iudici et iudicio, ubi est citatus, per magistrum et . . consules civitatis predictae, quod de personis et rebus civium sic citatorum non fiet iudicium seu alia iudiciaria executio, fuerit demandatum et tunc secus iudicium exequeretur, iudicia talia cum suis sententiis nullam debent habere quoad cives predictos firmitatem.

Nov. 11. 77. Item volumus, quod precaria seu stúra, quam predicti cives nobis et imperio singulis annis in festo beati Martini episcopi hyemalis solvere tenentur ac ab antiqua et observata consuetudine . . predecessoribus nostris dare consueverunt, cuius summa annuatim tendit se ad sexaginta marcas argenti et pro qualibet marca duas libras denariorum Argentinensium et non plus persolverunt, maneat sub eadem summa argenti et in solutione duarum librarum denariorum predictorum pro qualibet marca persolvendis, ut premissum est, sine omni augmentatione et reclamatu.

78. Item omnes persone, cuiuscumque existunt condicionis, qui propter aliquos malos excessus et ob evidentem dicte civitatis utilitatem a dicta civitate sunt eiecte et sine gracia et spe per predictos cives abiurate, ingressum civitatis non habendo graciam nostram reingrediendi non habebunt.

79. Qui vero propter aliquos malos insultus et excessus personaliter dictam civitatem et limites iuxta eandem ipsis deputatos ingrediendo abiuraverunt, ingressum civitatis et limitum non habebunt, sed omnia de eiectis et abiuratis per dictos cives statuta et ordinata secundum ipsorum statutum et ordinacionem volumus permanere.

1) Cf. Géný nr. 23. 2) Cf. Géný nr. 13, 20, 24—27.

80. Volumus eciam, ut cives oppidi prefati sint a pena navigiorum, que vulgariter dicitur 1330 in fine. 'gruntrûre', omnes et singuli singulariter, de quibusdam^e bonis* casus idem emerit, imperpetuum* liberi et exempti.

81. Hiis omnibus pretermissis cives possunt inter se ordinare et statuere eynunge et alias 1292. c. 72. 5 consuetudines et statuta, prout ipsis et civitati videbitur expedire.

82. Praeterea supradictis civibus nostris de Slezstat omnes honestas et racionabiles con- 1292. c. 73. 5 suetudines per ipsos statutas vel in posterum statuendas nec non omnia privilegia et gracias ipsis a divis Romanorum imperatoribus et regibus, nostris predecessoribus, datas et concessas cum pertinenciis et libertatibus huic instrumento inclusis auctoritate regia 10 confirmamus salvo iure imperii in omnibus novis statutis.

Ut autem hec omnia inviolabiliter observentur, presentem paginam conscribi et maiestatis nostre 1292. c. 74. sigillo iussimus communiti statuente, ut nulla persona humilis vel alta hiis nostris statutis obviare presumat; quod si facere presumpserit, nostram indignacionem se noverit incursum.

Datum in Hagenowe II. Idus Decembris, quod est feria quarta ante Lucie, anno Do- 15 mini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, regnorum vero nostrorum anno secundo.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

403. *Confirmatio de possessione villae Kinzheim. — Dec. 12.*

20 *Originale ibidem 'A 103'. Pendet sigilli fragmentum filis sericis viridis coloris. — Ed. Gény p. 47 nr. 35.*

Cf. etiam supra nr. 402 c. 75.

Wir Karl von Gotz gnaden Römischer kúnig zu allen ziten merrer des ryches und kúnig zû Beheim vergehent und tûnt kunt offenlich an disem briefe: also úser 25 vorfaren an dem ryche den wisen lúten dem . . burgermeister, dem . . rate und den . . burgern gemeinlich zû Sletzstat, úsers lieben getrúwen, das dorf Kúnigisheim, lúte und gût und alles, das das ryche da hatte ze dorfe, ze velde, ze holecze, ze wasser und zû weide, besûchet und unbesûchet, unde ungeverliche alles, daz das ryche untz uf die selbe zit, da inen die gift geschach, da selber gehebet hat, ledeclich gegeben habent, also 30 daz daz selbe dorf mit allen rechten und zûgehörden zû der stat Sletzstat gehôren sol und daz sú da mitte tûn môchtend und schaffen mit abebrechen und mit allen andern sachen, was sú wellent und sú nütze und gût dunchte ze sinde; das wir da den selben unsern burgern zû Sletzstat durch besunder gnade, die wir gegen inen habent, unde durch der stette getruwer dienest willen, die sú uns und dem ryche biez har getan 35 haben und noch tegeliches tûnd, alle gnade, gabe und gift, die inen úser vorfaren Rômische . . keyser oder kúnig an dem ryche mit dem dorfe Kúnigisheim und mit allen sinen vorge(anten) zûgehörden und rechten getan habent, bestetigent von úsers kúniglichen gewalt, und waz sú da mitte getan habent in allen sachen oder vûrbaz tûn wellent, dar zû geben wir inen unsern ganzem gunst und willen und geheisen inen es ouch 40 vûr uns und úser nachkommen an dem ryche volleclich stete ze habende. Unde dar úber zû einem urkúnde geben wir inen disen brief mit unserm kúniglichen ingesigel versigelt.

Geben ze Hagenowe an der mittewochen vor sant Lucien tag, nach Cristus gebúrte drúczehenhundert jar, darnach in dem siben und vierzigsten jare, in dem andern jare unsere ryche.

45 Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

404. *Mandatum de eadem re. — Dec. 12.*

Originale ibidem 'A 103bis'. Descripsit H. Wibel. In plica legitur: R; in dorso alia manus scripsit: Sletzstat; sigillari debet. Sigilli maiestatis fragmentum pendet loco membranacco. — Extr. Géný p. 48 nr. 36. — Ineditum.

Wir Karle von Gotz gnaden Römischer kunig zu allen ziten merer dez riches und kunig zu Boheim embieten unserm lantvogte zu Elsass, wer der denne ist, unsern und des . . riches stetten ze Elsass und allen andern unsern getruwen, grafen, fryen, rittern, knechten, edeln und unedeln, und allen den, die den lantfriden zu Elsass gesworen haben, unser gnade und alles güt.

Wir lassen uch wissen umb die gnade, die unser vofaren an dem . . ryche 10 den . . burgern gemeinlich und der stat ze Sletzstat, unsern lieben getruwen, getan hand mit dem dorfe ze Kúnigisheim mit aller siner zûgehörde und mit allen rechten, die daz rich da hatte, daz sí da mitte mugent tun und lassen mit abebrechen und mit allen andern sachen, waz sí nutz und güt duncket, und daz das selbe dorf mit 15 aller siner zûgehörde hinman fur me zû der selben stat mit allem rechte gehören sol; daz wir . . inen die selbe gnade und gift von unserm kúniglichen gewalt haben bestetiget, gebieten wir uch allen und uwerem ieglichen bisunder bi unsern und dez riches hulde: were dez ieman die vorgen(anten) unser burger an dem dorfe zû Kúnigisheim oder an deheinen sinen rechten und zûgehörden nôtigen, irren oder 20 trengen wolte wider recht, daz ir inen denne von unsern und des lantfriden wegen beholfen sien mit allen sachen, wenne sí uch dez ermanen, so lange unz daz man sí bi iren rechten an dem dorfe ze Kúnigisheim und siner zûgehörde lasse bliben.

Geben zû Hagenowe an der mittwochen vor sante Lucien tag. in dem andern jare unserer ryche.

405. *Remissio prosecutionis Iudaeorum. — Dec. 12.*

Originale ibidem 'A 48 V'. Sigillum decst. — Ed. Géný p. 35 nr. 32.

Wir Karl von Gotz gnaden Römischer kúnig zû allen ziten merer des riches und kúnig zû Beheim . . tûnt kúnt offentlich mit disem briefe, das vúr uns angedechtlich kamen die wisen lúte der . . burgermeister. der . . rat und die . . burger gemeinlich von Sletzstat, unsern lieben getruwen, und batent unser kúnigliche gnade mit grossem 30 flisze, das wir den úberval und schaden, der von semlichen burgern und lúten zû Sletzstat kúrtzelihe vor dirre zite in disem jare geschehen ist an den Juden zû Sletzstat, unsern lieben kamerknechten, an irem libe und an irem gûte, woltend abelosen unde úbersehen. Wande daz recht nu wiset, wer umbe sine missetat gnade sûchet, daz man den onch gnedecklich bedeneken sol, darumb so haben wir angesehen ir ernstlich bette 35 und ouch die getruwen dienst, die sí uns und dem ríche getan hand und tegelich tûnd, und wellent und heissent alle unser Juden zû Sletzstat gesessen uf die zit, do der uflouf geschach, mit ir selbes lip oder mit irem gesinde, daz sí dehein ansprach noch vorderunge niemer me gehalten noch gewinnen von deheiner hande schaden oder schulde wegen, houbtgútes oder wúchers, den sí genommen und gelitten hand in disem 40 uflouf, an unsern ingesessen burgern zû Sletzstat, wie die schulde und schaden versichert oder gelobt werent, wande wir die selben schulden und schaden und ouch den uflouf gegen unsern vorgenanten burgern zû Sletzstat abegenommen hand von unsers kúniglichen gewaltes wegen unde úbersehen wollent. Mit urkúnde diz briefes, den wir inen 45 darúber mit unserm kúniglichen ingesigel gebent versigelt.

Geben zû Hagenowe an der mittewochen vor sante Lucien tag, nach Cristus geburte drützehnhundert jar und in dem sibem und vierzigsten jare, in dem andern jare unser ryche.

406. 407. SCRIPTA PRO CIVITATE MUELHAUSEN.

Dec. 12.

*Originalia in archivo civitatis Mülhausen.*406. *Confirmatio statutorum. — Dec. 12.*

Originale in archivo supradicto nr. 110. In plica legitur: R. Pendet sigilli fragmentum filis sericis coloris violacci. — Ed. X. Mossmann 'Cartulaire de Mulhouse'
 10 *I, 214 nr. 239.*

Reg. imp. VIII nr. 5973; cf. additamentum primum p. 834.

Quac cum litteris Adolphi regis 1291. Ian. 7. datis (Böhmer, 'Regesten 1246—1313' p. 166 nr. 85; Mossmann l. c. p. 90 nr. 121) concordant, typis minoribus excudi fecimus.

Karle von Gots gnaden Rõmscher kúng ze allen ziten merer des richs und kúng
 15 ze Beheim enbütet allen sinen getrúwen lúten, die in sinem ríche gesezsen sint und disen brief senhent oder hörent lesen, sin hulde und alles gút.

Die kúnlich ordenunge, von der die reht vliezsant und die gewonheit bestent, sol geneiget sin ze gebende die reht und ze bestetigende die gewonheit, mit den ir lúte fridesam leben haben mógend und in nütze sint. Da von so kúnden wir allen, die nu lebent und hie nach koment, das wir únsern
 20 lúten den lieben burgern und der stat ze Múlhusen an Sungõ han gegeben die reht, dú hie nach gescriben stand:

1. Das si aller hande lehen haben mógend und besitzen nach lehens reht und gewonheit;

2. und das wir in sollent geben einen schultheissen ze rihter einen burger, der in der stat seshaft ist.

25 3. Der schultheisse sol dekeinen burger vahan on reht gerihte.

4. Der selb rihter sol in geben dekeinen amptman, wand den der rat kúset.

5. Si mógend och einen burgermeister han, den der rat und die zunftmeister kiesend.

6. Wir han och in gegeben: swelich burger den andern ze tode sleht, wirt er ergriffen uf dem
 30 morde, das höpt sol er verlorn han; endrinnet er, man sol im denne drie tag für gebieten; komet er für niht, sin lip und sin gút, ligendes und varendes, sol sin des rihters, und sol och niemer wider komen in die stat.

7. Machet ein burger den andern blátrúnse mit geweffenter hant, der bessert dem rihter zenhen pfunt oder die hant, sweders der schuldig wil, dem cleger ein pfunt¹ und der stat ein pfunt¹.
 35 und sol och sin jar und tag von der stat, und niemer wider ze komende on des clagers willen; ist er ze strenge, so stat es an dem rat, nach der unfüge so da beschenhen ist.

8. Tút och ein burger dem andern kein ander unzuht mit worten oder mit werken, der bessert dem rihter drissig schilling, der stat zenhen schilling, dem cleger zenhen schilling und einen manot für die stat uswendig die burg graben, und niemer wider in ze komende, er gebe e zenhen schilling
 40 an die stat.

9. Swer da den andern frevellichen heime súchet, swas der wirt dem tût, das enbessert er dem rihter noch nieman.

1) zehen schillinge *in litteris Adolphi regis. Sed iam in confirmatione Heinrici VII. 1309. Oct. 31. data (Böhmer, 'Regesten 246—1313' p. 271 nr. 182; Mossmann l. c. p. 109) ein phunt scriptum est.*

10. Sleht ein burger einen lantman in der stat ze tode oder wndet, und mag ers erzügen mit zwen sinen eitgenozsen, die es horten und sahen, das ers an in hat braht, so bessert er nieman.

11. Sleht ein lantman einen burger, der sol den schultheissen und sin eitgenozsen anschrien, die sülleut den lantman kripfen und han, unz der stat und dem burger gebessert wirt nach rehte: endrinnet er. der schultheisse sol sin lip und sin güt zwingen, als verre so er mak, unz dem schult-
heissen und dem rat wirt gebessert von der stet wegen und och dem cleger. 5

12. Dekein burger sol wider siuen eitgenozsen dem lantman beholfen sin.

13. Wir han in och gegeben, das dekein burger von Mülhusen, er si ingesezsen oder uswendig burger. iena sol ze rehte sten weder am lantag noch an keinen steten umb deheine sache, wan under ir loben ze Mülhusen, on umb die güter, die dinkpflichtig sint; wrde ir
dekeiner dar über ze ahte getan oder uf sinu güter geanleitz^a oder kein geriht uf si
gieng am lantag oder wa es wer. das sol in kein schade sin. 10

14. Swel burger den andern beclagt vor anderm gerihte, der sol im sinen schaden ablegen, den er da von lidet, on umb e, umb wcher und umbe pfantgüt.

15. Swelich burger danand ziehen wil, der sol von uns und von den, die an unser stat da sint, 15 vride han, swar er ziehen wil, er si denne ieman schuldig, der in behabt uf recht.

16. Si sülleut och enpfahen ze burger, swen si wellent und zû in komet: ist er eigen, komet sin herre und besetzt in. als er ze rehte sol, so sol er von in varen und sol vride han drie mile umb die stat.

17. Swer burger werden wil, der git den burgern ein pfunt und sol ein hus koffen zem minsten 20 umb fünf pfunt. und so ers uf git, ein pfunt.

18. Swas gûtes ein burger besezsen hat vridelich und in stiller gewer jar und tag, swer das wil ansprechen, der innewendig laudes underdan ist gewesen, dem behabt ers vor, das eigen mit sinen einiges hant, das erbe sich selb dritte.

19. Swel vrô iren elichen wirt erben wil, so er erstirbet, an gewinnigem gute oder an varendem, 25 die sol gelten den drittenteil siner schulde.

20. Swel gelübt bezüget werdent mit zwen des rates, das sol sin on lügen, und swas och vor geriht geschiht und an die lüte gezogen wird, da sol ein burger dem andern helfen. das er horte und sach, an gerihte, oder si süllent sweren, das si dar umbe niht enwizsen, des man an si zühet; swer des niht tûn wolte, der sol dem clager sineu schaden abe tûn, den er da von lidet. 30

21. Wir willen och, das enkein lantman möge kenpfen mit deheim ire(m) burger.

22. Wir geben in och den gewalt ze mazsende alle mazse wines und kornes und das dar zû hört, und alles gewege goldes und silbers und das dar zû hôret; swenne si die gemazsent, so süllent si si bevelhen zwen burgern, die dar zû nütze sint: und swer mit minre oder mit merre verkoffet, und das der rat erkennt, das es gevarlich si, der ist des valsches schuldig. 35

23. Wir geben in och gewalt ze machende einung über sich selber und stete ze habende ir gûte gewonheit, die der stat nütze sint.

24. Si süllent och vri sin alles zolles, swar si koment in unsers riches stete.

25. Swel edel man ir burger ist. der edelen dienst tût, der sol ir stûre lidig sin.

26. Und swel burger wil helfen einem lantman sinem vriunde on wider sinen eitgenozsen, der 40 sol vor der getat zwen tage usvaren und och nach der getat zwen tag us sin, und sol die stat da von liden keine schulde^b.

27. Und das man si von des riches steten niht sol versetzen, dis vriheit und ander vriheit, reht und gewonheit, so si hand von uns und andern kûngen und keisern, bestetigen wir in mit disem brief. 45

Und wan wir unsern burgern und der stat von Mülhusen dis reht han gegeben, dur das nieman da wider tû, und swer da wider iht tete, das der verschuldet den zorn unsers kûnklichen gewaltes, dar umbe han wir si bestetet mit disem brief besigelt mit unserm kûnklichen ingesigel.

Dirre brief wart gegeben und gescriben ze Hagnō, nach Cristes gebürt drizenhen hundert und siben und vierzig jar. an der nehsten mitwochen vor sant Lucien tag, in dem andern jar unser riche.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi patris et domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

407. *Remissio iniuriae Iudaeis factae. — Dec. 12.*

Originale (or.) *ibidem* nr. 111. In plica: R. *Pendet sigillum maiestatis loro membranaceo. — Ed. Mossmann l. c. p. 212 nr. 237.*

10 *Reg. imp. VIII nr. 5974; cf. additamentum primum p. 834.*

Ad verbum fere hae litterae cum nr. 405 concordant.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kunig ze allen zeiten merer dez reichs und kunig ze Beheim tun kunt offenlichen mit disem brief. daz fur uns angedehtlich chomen di weisen lût der burgermeister, der rat und di burger gemeinlichen von Mûl-
15 hausen, unsern lieben getriwen, und baten unser kuniglich gnad mit grozsem flisze, daz wir den ûberval und schaden, der von semlichen burgern und lûten zu Mûlhausen kûrtzlichen vor dirre zeit in disem jar geschehen ist an den Juden zu Mûlhausen, unsern lieben kamerknechten, an irm gûte, woltent abe lôzsen und übersehen. Wann daz reht nu weiset, wer umb sein missetat gnade sûchet, daz man den auch gnediclichen
20 bedencken sol, dar umb so haben wir angesehen ir ernstlich bette und auch die getriwe dienst, di si uns und dem reich getan habent und degeliche tûnt, und wellent und heizzent alle unser Juden zu Mûlhausen geseszen auf di zeit. da der aûflauf geschach mit ir selbs lip oder mit irem gesinde, daz si dehein anesprach noch vorderunge niemer mer gehaben noch gewinnen von deheinerhande schaden oder schulde wegen, haubt-
25 gûtes oder wûchers, den si genomen und gelitten hande in disem aûflauf. an unsern ingeseszen burgern ze Mûlhausen, wie die schuld und schaden inen versichert oder gelôbet werent, wamm wir die selben schulden und schaden und auch den auflaûf gegen unsern vorgenanten burgern zu Mûlhausen abe genomen hant von unsers kunigliches gewaltz wegen und übersehen wellent. Mit urchûnd ditz briefs, den wir inen
30 dar über mit unserm kuniglichen insigel geben versigelt.

Geben zu Hagenaw^a an der mitwochen vor sant Lucien tag, nach Crists gebürt driutzehenhundert und in dem siben und virertzigstem^b jar, in dem ardern jar unserr reiche.

408—410. SCRIPTA PRO CIVITATIBUS TUERKHEIM ET KAYSERSBERG.

Dec. 12. 13.

35 *Cf. etiam Reg. imp. VIII nr. 5976.*

408. 409. *Confirmatio libertatum civitatum Türkheim et Kaysersberg. — Dec. 12.*

Originale T in archivo civitatis Türkheim. Sigillum maiestatis laesum pendet filis sericis rubri flavique coloris. — Originale K in archivo civitatis Kaysersberg. Ad imaginem photographica[m] contulimus. Sigilli maiestatis fragmentum pendet filis sericis. In
40 utrisque litteris in plica legitur: R. — T ineditum.

407. ^a) Hageaw or. ^b) sic or.

Reg. imp. VIII nr. 484 (K) et 5975 (T).

Cf. etiam promissiones Iohannis de Lichtenberg civitati Türklheim die 14. m. Novembris datas, quas in huius tomi supplemento proponemus.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex prudentibus viris sculteto, magistris civium, consulibus ac universis civibus civitatis sue in Turenkeyn*, fidelibus suis dilectis, gratiam suam et omne bonum.

Regalis excellencie dignitas peramplius sublimari concernitur, dum benemeritis nostris et imperii fidelibus graciis et libertatibus singularibus ipsos persequendo^a suarum virtutum premia tribuimus, per quod ceteros^b ad sustinendos labores pro felici statu imperii efficaciter incitamus. Vestrorum igitur meritorum obtentu universa et singula privilegia, libertates, iura et laudabiles consuetudines a divis Romanorum regibus et imperatoribus, nostris predecessoribus, vobis concessa vel concessas, que vel quas possidetis et hactenus possedistis seu quibus usi fuistis, quibus eciam privilegiis, libertatibus et graciis cives Columbarienses de nostra gratia gaudent, si quas eciam bonas et laudabiles consuetudines nobis tamen et imperio non nocuas deinceps in consuetudinem deducere decreveritis, presentis scripti patrocinio perpetuo valituro regali nostra auctoritate approbamus, ratificamus, confirmamus ac in omnem modum quo supra tamquam ex novo de nostra munificencia et liberalitate libertamus. Inter ceteros tamen nostrarum libertatum articulos vobis elargimur, quod vos ac prediete civitatis nostre concives et incole intra muros eiusdem civitatis vel extra ubicumque locorum residentes nullibi preterquam coram nostro advocato vel sculteto in dicta nostra civitate Turenkeyn* in causis civilibus conveniri liceat nec a quoquam conventi iudicialiter coram alio iudice debetis alibi respondere. Si vero preter hanc nostre libertatis gratiam aliquem vel aliquos ex vobis vel prediete civitatis nostre civibus ac incolis per iudices comitum seu lantgraviorum superioris vel inferioris Alsacie vel a quoquam alio iudice quacumque vice vel auctoritate fungente proscriptionis vel rerum suarum occupationis, quod vulgari-^cter 'anleyte' nuncupatur, dispendia quod absit incidere contingeret. hanc ipsam proscriptionem vel rerum, ut pretactum est. occupationem vi regia tollimus, annullamus^c et in irritum penitus revocamus. Nolentes ex hoc aliquem vel aliquos ex vobis vel prediete civitatis nostre civibus ac incolis dampna queque vel molestias corporum vel rerum suarum debere incidere quoquomodo. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre ratificacionis, approbacionis, innovacionis, confirmacionis ac de novo libertacionis paginam infringere vel ei ansu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, preter gravem maiestatis nostre offensam penam quinquaginta librarum auri puri, quarum medietatem fisco nostro, reliquam vero medietatem iniuriam passis applicari volumus, se noverit incursum. In cuius rei robur et testimonium presentes conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Hagenowe pridie beate Lucie virginis, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, regnorum nostrorum anno secundo.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

In plica legitur alia manu scriptum: per^d dominum regem Iohannes | Novifor(ensis) ad relacionem | domini cancellarii^d.

*) Keyzersperg K.

408. 409. a) prosequendo K. b) sic K; ceteras T. c) annullamus K. d) pro per — cancellarii K praebet: per dominum cancellarium | Iohannes Noviforen(sis).

410. *Promissio de civitate Türkheim non impignoranda. — Dec. 13.*

Transsumptum a Johanne Ringer clerico Constantiensis diocesis notario a. 1417. Febr. 15. confectum in archivo civitatis Türkheim. Originale sigillo maiestatis munitum erat. — Ineditum.

5 *Reg. imp. VIII nr. 5977.*

Wir Karle von Gots gnaden Römischer kunig zû allen ziten merer des richs und kunig ze Behem enbietent den wisen luten dem schultheissen, dem burgermeister, dem rate und den burgern gemeinlich unser stette ze Duringheim, unser und des richs lieben getruwen, unser gnade und alles gut.

10 Umb die veste stetikeit, als wir wol vernomen hant, und die ganzee begirde, die ir zû uns und dem riche hant und noch furbas, des wir uch getruwen, haben sollent, so bekennen wir und gelobent ûch mit urkunde dis brieffes, das wir uch noch unser und des richs stat ze Duringheim von den andern unsern steten ze Elsas, von Colmar, von Sletzstat, von Ehenhein, von Mulnhusen, von Keisersperg und von Munster in
15 pfandes wise nieman versetzen sollen noch von inen in deheinen wege smdern sollen, wand das ir under uns und dem riche und by den vorgeanten unsern steten bliben sollent und uns und unserme lantvogte, den wir ûch und den andern steten gemeinlich einen herren von dem lande ze Elsas geben wellent, undertenig und gehorsame sollent sin mit allen sachen, als ir von reht sollent. Ze ûrkunde so geben wir ûch disen brieff
20 versigelt mit unserm kunglichen ingesigel.

Geben ze Hagenowe an sant Lucien tage, noch Cristus geburte driczehnhundert jar und suben und viertzig jar, in dem andern jar unser riche.

411. 412. SCRIPTA PRO CIVITATE WEISSENBURG.

Dec. 13. 16.

25 *Originalia in archivo civitatis Weissenburg.*

411. *Confirmatio libertatum. — Dec. 13.*

In plica legitur: R. Sigillum deperditum filis sericis rubri flavique coloris relictis. — Ed. Winkelmann, Acta II, 429 nr. 689 ex cop.

Reg. imp. VIII nr. 485; cf. additamentum primum p. 831.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen ziten merer dez richs und künig ze Beheim verjehen und tûn kânt offenlich mit disem brief allen den, die in sehent, horent oder lesent, daz wir angesehen haben willigen, getriwen und steten dinest, den unser lieb getriwen burger von Weizenburch uns und dem hailigen Römischen riche offt unverdrossenlich getan habent mit grozzem vleizze und noch tun sollent und
35 mogent in künftigen ziten. Da von tûn wir in die genade von unserem künglichem gewalt und wellent, daz sie verleiben sollent iemerme bei allen vreiheiten, rechten und gûten gewonheiten, als si von alter herchomen sint und ûch von seliger gedechnûzze . . Romischen keysern und kûngen, unsern vorvarn an dem riche, gevrihet sein. Und bey namen wellen wir, daz sie von dem riche niemer versetzt noch verpfendet werden
40 sollen oder mogen ieman in keine weis, da mit sie von dem riche gesundert oder gescheiden mogent werden; und were ez aûch, daz keinre hande brief ieman über si geben weren, daz sie in pfandesweis ieman stûnden oder versetzt weren, dez sie nicht gelobet heten noch verbriefet, daz sie dez entladen sollent werden, und ob sie kein

herre oder ieman anders dar umb angriffen und schadigen wolten, daz wir und unser fründē, dienere und amptlute dar zu behoffen sollent und wollent sin, als verre wir künment und mogent, und daz sie für nieman pfantber sint oder sollent sin, dann als verre sie ez mit handen oder briefen gelobent und sich dar zu verbindent. Auch wo ir burger zinse oder gülte hant ussewendig des burgbannes, uf welch zil die vallent, wan die uf daz zil oder dar nach kuntlich gevordert werdent, gebe man sie in dann nicht, so sol in ein faût pfant dar umb geben, von den die die gülte oder zinse geben sollent; und umb mörde und dotslege, daz sie alle recht und gewonheit dar an haben, als die von Hagnow hant, und darzû alle ir vreiheit, privilegia, hantfesten, recht und güte gewonheit. Und die obgenanten stücke bestetigen wir in und verbriefen also, daz sie do bei bliben und dowider nicht gedrenget oder genotiget werden, ane allerhande geverde und argeliste. Mit urkünde dicz briefs versigelt mit unserem künchlichem insigel.

Der geben ist ze Hagnowe, nach Christs geburt dreuzehenhundert jar in dem sibē und viertzigstem jar, an sand Lucein tage, in dem anderen jar unserer riche. 15

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis. aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii. recognovi.

412. *Privilegium de stura.* — Dec. 16.

In plica legitur: R. In verso manus sacce. XIV. scripsit: expiravit. Sigillum cum loro deperditum. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 503.

1348.
Nov. 11.

Wir Karl von Gotes gnaden Romischer kunig zu allen zeiten merer dez reich und kunig zu Beheim verjehen und tun kunt offentlich an disem brief, daz wir angesehen haben getrewen, willigen und steten dinst, den unser lieben getrewen burger von Weysenburg uns und dem reich oft unverdrozzenlich^a getan haben und noch tun sullen und mügen in künftigen zeiten, und tun in die gnade. daz si drew^b gancze jar anzuheben von sant Merteins tag der nehest komet zu gewonlicher stewer uns und dem reich adir wem wir daz bescheiden nichtesmer geben sullen wann ze ydem jar dreyhundert guldein, und daz uberige. wy vil daz ist, daz sullen sie wenden an der stat nûcz, so sie daz allerbest erdenken. Und iber daz woll wir und gebieten unsern lieben getrewen dem burgermeister. dem rat und den burger gemeinlich der vorgeanten unser stat ze Weyzenburch, daz sie ir gewonliche stenne, die sie uns und dem reich schuldich sein. niemant weder auf brief adir auf ander botteseheft geben sullen vor dem tag. Wer abir ze rechter zeit unser brief und gewizheit bringet, dem sullen sie die selbe steure geben und bezalen, als daz billich ist, an wedirsprechen und an allez hindernuzze. Mit urkund dicz briefs, der versigelt ist mit unserm kuniglichen insigel.

Geben zu Strazburch, noch Cristes gepurt dreuzehenhundert und syben und virezigst jar, am nehesten suntag nach sant Luczein tag. in dem andern jar unserer reiche.

In plica legitur alia manu scriptum: per dominum cancellarium | Iohannes Noviforen(sis).

413. *Privilegium pro civitate Oberehnheim. — Dec. 16.*

Originale in archivo civitatis Oberehnheim. In plica legitur: R. Sigillum deperditum filis sericis rubri viridisque coloris relictis. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 500.

⁵ *Cf. litteras Ludovici imperatoris 1330. Aug. 20. datas ('Regesten Ludwigs' p. 320 nr. 2983, ubi per errorem Aug. 27. indicatur; extr. Gyss, 'Histoire d'Obernai' I, 114). Ex quibus litteris maxima pars tenoris privilegii nostri sumpta est.*

Wir Karle von Gotz guden Römischer kúnig zû allen ziten merer des heiligen reichs und kúnig zû Beheim verjehen offenbar an disem briefe und tûn kunt allen den,
¹⁰ die in nu oder har nach gesêhent oder gehôrent lêsen, daz wir den wisen, bescheiden lúten . . dem rat und den burgern gemeinliche unser und des riches stette zû Oberehnheim, unsern lieben getruwen, umbe ire dankbêr getruwe dienste, die sí uns und dem rîche getan hant und noch tûn súllent, und umbe die súnderlinge gnade, die wir zû inen haben,

¹⁵ (1) so bestêtigen wir in mit disem briefe alle ire rêht, friheit und gûte gewonheit, die sí von kúnigen und keysern und von dem rîche biez har gehebet hant.

(2) Und mit namen so gêben wir in die friheit und wellen ouch, daz dehein man oder frowe, der zû Êhenheim hêrt, iergont zû rêht stan sôlle, wand die edeln lúte in dem selhofe und die burger und die burgerinne under der louben zû Êhenheim vor
²⁰ dem schultheiszen.

(3) Wir verheissent in ouch fúr uns und unsere nachkommen an dem rîche, daz wir dehein almende, die ze unserre stat zû Êhenheim hêret, noch die lúte, die indewendig und uszewendig der stat zû Êhenheim gesêszzen sind, die zû inen hêrent und mit in dienen, mít verendern noch versetzen súllent von der stat in deheine wis.

²⁵ (4) Wir súllent ouch die stúre und die bêtze, die sí uns gewonlichen gêben súllent, die von unsern vordern nochniht versetzt ist, hinanthin niht versetzen noch verendern in niemans hant, wand daz sí si uns und unsern nachkommen oder unsern phlêgern gêben súllen umbe daz, daz unser nachkommen und unser phlêger sí deste fúrderlicher schirment.

³⁰ (5) Wir erlobent in ouch zû emphahende burger, die do heiszent phalburger, in allem dem rêhte als sí andere unser und des riches stette emphahent oder nach welre unser^a und des riches stette rêht und gewonheit sí wellent und sí die emphahent.

(6) Wir frygent in ouch iren wochemerket, den si hant an dem dunrestage, in allem dem rêhte, als andere fryge merketete unser und des richs stette von uns und unsern
³⁵ vordern gefryget sint.

(7) Wir wellent ouch, daz sí bliiben bi irre alten stúr und bêt und bi irm alten und gewonlichem geriht.

(8) Súnderlinge haben wir den vorgeantzen burgern zû Êhenheim die gnade getan, daz wir wellen, wenne hinanfúrme eins burgers sun ein totslag do getan hat, daz sich
⁴⁰ danne dar umbe der rat da selben ervarn sol. Und ist, daz der rat oder der merre teil under in erkennent und ervindent, daz sin vatter mit rêten oder getêten schuldig dar an ist, so sol man im darumbe straffen und bessern, als es mit gewonheiten her kommen ist. Ervindet man in aber unschuldig, so sol man in an siner habe und an sinem gûte ungebessert lan und ungeschêdiget, und sol des sinen von des totslages wêgen nût verlieren.

⁴⁵ (9) Wir haben ouch fúr uns und unsere nachkommen an dem rîche den vorgeantzen burgern zû Êhenheim die gnade getan, daz wir wellen, daz kein lantman dehein irre burgere gevêhten múge.

413. ^a) unser | unser *or.*

(10) Waz ouch die obgenanten burgere von Êhenheim untz uf disen hûtigen tag, als dirre brief gêben ist, mit den Juden zû Êhenh(eim) geschaffet oder úbertragen hant oder wie sú mit in gelêbet hant, daz sol alles tot und abe sin in allen weg, als were es nie geschêhen, und sôn wir, unsere nachkommen noch nieman von unsern wêgen dar umbe an sú niemer keine vorderunge noch ansprache gehaben in deheine wis. 5

Har^b úber zû urkúnde geben wir inen disen brief versigelt mit unserm kúniglichen ingesigel.

Geben zû Strazburg an dem nêhesten sunnentage vor sant Thamonstag^e des heiligen zwelfbotten, des jares do man zalte von Cristes gebúrte drúzehenhundert vierzig und siben jar. in dem andern jare unsrer ríche. 10

414. PAX TERRAE ALSATIAE.

1347. Dec. 13.

Originale in archivo civitatis Argentiniensis 'G. U. P. lad. 44/45'. Contulit R. Salomon. In plica: R. Sigilli fragmentum pendet loro membranaceo. — Ed. X. Mossmann 'Cartulaire de Mulhouse' III, 529 nr. 239bis; 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' V, 152 nr. 159.

Reg. imp. VIII nr. 6493.

Wir Karl von Gots gnaden Rómischer kúnig ze allen zeiten merer des reichs und kung ze Beheim verjehen offenlich und tun kunt mit disem brif allen den, di in sehent oder horen lesent, daz wir durch ansilttig notdurft und fruchtbern kunftigen nûtz des landes und leute gemeinlich mit gutem rat unsers lieben fürsten bischof Berhtolt ze Strazburg und der edeln manne Ludwig und Fridrich gebrúder grafen ze Ôttingen und lantgrafen ze nidern Elsazzen und der weisen leute der raete und burger gemainlichen der stete Strazburg, Hagenaw, Kolmar, Sletzstat, Achenheim, Rosheim, Mulhausen, Turinheim^a, Keisersperg und Múnster ufgesetzt, gemacht und geboten haben einen gemeinen lantfriden in Elsazzen, als hienach geschriben stat. 25

I (1) Und sol der lantfrid angan zwo meil obenchdig Mulhausen, hie dissit Reyns die slihte herabe untz uf die Sels und von Kentzingen jensit Reyns ouch di sliht herabe untz uf di Ôse und ietweder site des gepirges, als di snesleiffe gant gegen dem Reyn on alle geverde. 30

(2) Wir setzen ouch und gebieten, daz man uf wazzer und uf lande weren sol in ditz lantfrids zilen allen raup, allen prant, gevaneknússe und allen gewalt, di den widervarent, di zu disem lantfrid gehorent, und ouch allen kaufleuten und allen guten leuten, si sein wer si sein, pffaffen oder layen, gaistlich oder werltlich, kristen oder Juden, die in ditz lanfrids zilen unarchweniclich ríctent oder varent, gant oder wandelt one alle geverde. 35

(3) Man sol ouch schirmen alle closter vor gewalt, di in ditz lantfrides zilen gesezzen und gelegen sind als verre man mag, daz si nieman angreiffe, [noch]^b notige wider recht one alle geverde.

(4) Ez ensol ouch nieman in ditz lantfrids zilen den andern angreifen noch bekúmern mit gerihte oder on gerihte wanne seinen rechten schuldner, er hab sich dann verbunden und úber siche erlanbt mit briefen oder mit andern kuntscheften, di man billich dar 40

413. ^b) *abhinc usque ad finem al. atram. or.* ^c) *sic or.*

414. ^a) Turnicheim *or.* ^b) *deest or.; suppl. 'Urkundenbuch'.*

umb horen sol; aber umb zinse und gülte dar umb mag man wol angreifen und pfenden, als man uncz her gewonlichen getan hat.

(5) Wer ouch in ditz lantride zilen gesezzen ist, er sei herre, ritter oder knechte, der sol zwischen hie und dem sunntag ze uzgender osterwochen nû nehst disen lantrid
 5 sweren, di herren und ir gewisse amptleute vor dem ncundenman, die ritter und di knechte vor den vorgeanteten herren und steten oder irn gewissen amptlwten. Ouch also di herren und di edeln leut mag ouch iederman wol sweren disen lantrid vor dem rat der stete, do er dann burger ist in dem vorge(anten) ziele, di in disem lantrid sind. Und wer onch den eyde also empfalet, der sol ez mit kuntscheften
 10 heizzen anschreiben und zaichen, daz man wizze, daz er zu dem lantrid gehôr und daz man im beholfen sulle sein.

(6) Wer ouch ditz lantrids also niht enswüre, der sol ditz selben lantrids niht geniezzen und sol im unbeholfen sin von ditz lantrids wegen, waz in arbwait oder kûmers angieng. Und sol ouch diser lantriden wider in beholfen sein in allen den
 15 stükken, do er disen lantrid übervert.

(7) Beschehe onch, daz ieman beschedigt würde in ditz lantrids zilen mit raup, brant oder mit vangnüsse, wer der were, der oder die oder ieman von iren wegen mügent daz ougen und elagen den nehsten herren oder irn amptlwten, di zu disem lantrid gehôrent, oder den nehsten steten, bei den der schade also geschehen ist. Und
 20 sullen die, ez sein herren oder ir amptleute oder die stete, den di clag oder der schade also fürbraht ist, ob si ez allein gerehtverttigen mügen, behendiglich und one fürzôg uf ir eid darzu tun und dem beschedigten beholfen sein, daz der schad im uzgerihtet werden one alle geverde. Mügent sie ez aber allein niht gerehtverttigen, so sullen si dar zu di neun manen, daz si unverzogenlich helf heizzen dar zu tun, daz der schad
 25 uzgeriht werde und widertan. Und sol man ouch den volgen, als da vorgeschriben ist, one alle geverde.

(8) Ouch wellen wir, daz dhein herre noch dhein stat, di zu disem lantrid gehôrent, niht gebunden noch schuldig sullen sein ze helfen noch ze dienen ieman, der zu disem lantrid niht gehôrt, ez sein herren oder stete, si tun ez dann gern. Dient
 30 aber iemant dar über dheimem herren oder stat, di zu disem lantrid niht gehôrent, waz der schaden da von leidet, da ist man im niht schuldig zu ze helfen von des lantrids wegen, er tu ez dann gern.

(9) Wer ez aber, ez sein herren oder stet oder iemant, di zu disem lantrid gehôrent, in ditz lantrids zilen oder von ditz lantrids wegen beschedigt würden oder in
 35 dheimem krig gevilen, dem oder den sol man beholfen sein uf den aide, als lang uncz der krig ain ende gewinnet und im widertan wirt und sein schade uzgeriht wirt on alle geverde.

(10) Wer ouch, daz ieman dheimem herren oder stat oder ieman anders in disem lantrid dheimem schaden tet oder getan het oder daz reht von im versprochen het, also
 40 daz di neun sich des erkant heten, daz er den frid überfarn und gebrochen het, wo der kome in der vorgeanteten herren stete, slozz oder gewalt, di zu disem lantrid gehôrent, den sol man angreifen und behalten uf den eide geleicher weis, als wer im daz unreht selb von im widerfarn, darnach so ez im verkundet wirt one alle geverde.

(11) Wer ouch disen frid brichet, er sei wer er sei, oder schaden tût den, di zu
 45 disem lantrid gehôrent, wer den haldet, hauset oder hofet oder im raetet oder hilfet mit worten oder mit werken, den oder die, wer di sind, sol man angreifen geleicher weis als den, der den schaden selber getan hat; und sol man darzu beholfen sein uf den aide, als hie vor und hernach geschriben stat, one alle geverde. Und wer ouch disen friden brichet, dem sol ouch nieman keinen vailen kauf geben, der zu disem
 50 lantrid gehôrt.

(12) Hat ouch ieman an den andern iht ze sprechen anders wann da geschriben stat, ez sei von schuld oder von aigen oder von erbe oder von andrer sache wegen, di den geleich seind, di sullent gegen einander in disem lantfrid niht tûn, wan si sullent tag und stûnd mit einander laisten und sullent einander des rechten gehorsam sein ze tun an den steten, do si ez ietwerdersite billich und ze recht tun sullent. Wôlt aber ieman dar über mit dem andern krigen, der sol den krig uzwendig des lantfrids zielen ziehen, also daz die, di in dem lantfrid sind, und daz land da von keinen schaden noch kumer haben. 5

II (1) Hâr über disen lantfrid ze erkennen sind erkosen und gesetzt neun ahtber mame: von unserm und uz unsers des vorgenanten reichs stete drey, zwen von des vorgenanten bishofs Berhtoltz von Strazburg, einen von des nidern lantgrafentums wegen und zwen von der stete wegen von Strazburg, und sol der erber^c man Peter der Swarber amman maister ze Strazbürg ein gemein neunde man sein von unser der herren und stete wegen aller gemeinlichen. 10

(2) Und sullent di selben neun uf ir eide, di si leiplich dar über gesworn habent, ungeverlich allen den, di in disem lantfrid geschedigt werden, dem armen geliche als dem reichen gemain urtail sprechen und sich erkennen, ob der oder die, von den di elag geschehen ist oder geschiht, disen lantfrid ubervarn und gebrochen habent oder niht. Und sullent ouch daz niht lazzen durch vorht oder durch liebe, durch gunst oder durch furdernüsse der herren, der stet oder der elager oder ieman anders. 15 20

(3) Di vorgenanten neun sullent ouch bei irm aide, den si darüber gesworn haben an den heiligen, von nieman kein mite nemen noch nieman von irm wegen, daz das gerihte von des lantfrids wegen angat one alle geverde.

(4) Und waz ouch di neun oder der merertail under in erkennet uf ir eide, als da vorgeschriben stat, gegen iemant, der den lantfrid ubervarn het und gebrochen, so sullent di herren und di stet und alle die, di zu dem lantfrid gehorent nû oder hernach, uf ir eide getrewelich und one fürzog darzu beholfen sein, daz dem elager sein schade üzgeriht werde. Und sullent ouch und mugent die herren oder di stete, den oder bei den der schade geschehen ist, di andern herren und stete, di zu disem lantfrid gehörnt, dar zu manent, und sol man in ouch uf den aide fürderlich dar zu beholfen sein, als die neune oder der mererteil under in sich erkennet und wiset, nach dem als diser brif geschriben stat, als lang untz der schade üzgeriht wird one alle geverde. 25 30

(5) Di vorgenanten) neun sullent allewegen in ditz lantfrids zeiten an dem ersten montag ie nach der franvasten in dem jar ze Sletzstat zu einander kumen und nzrihten di elag, di vor in geschehent von des lantfrids wegen. Wer aber, daz man in dikker bei einander bedôrft dann di vorgenanten vir zil, wo si dann der egenant neund man hin manet ze kûmen an ein stat, die gelegentlich ist, da sollent si hin komen. 35

(6) Wer uch, daz der newner einer abgieng oder siech wer oder in dem land niht enwer, daz er niht ze tag kumen môht, so sol ieder herre oder die stat der, der ir also abgangen ist, einen erbern man zu den andern an sein stat senden, und sol der da bei in sitzen und rihten und sol der sweren, als der swûr, der vor im da sazze, und sol ouch des urtail gelten. Und wenn gener gesunt wirt, so sol er wider ze tag varn als vor, und sol dann der, der in verwesen hat, ledig sein seins eides. 40

(7) Waer ouch, daz dhein herre oder ieman anders der newner einen oder di boten, di die herren oder stete zu den neunnen schikkten, darumb krigen oder bekûmern wôlten umb daz, daz si ir urtail wider si gesprochen heten oder di boten über si gefordert heten vor den neunnen, den sol man in disem zil und nach disem zil beholfen sein uf den aid von des angriffes wegen, untz er sein entladen wirt one alle geverde. 45

III (1) Wurd ouch iemant gemant, der zu disem lantfrid gehôrt, zu einem uzzoge oder zu einem sezze ein vesten ze gewinnen, der sol darzu dienen uf seinen eid, als seinen ern wol anstat nach den dingen, als er erkennet, wi im daz gelegen sei, dar zu er gemant ist.

(2) Wirt man auch haben ein sezze vor einer vesten von des lantfrides wegen, waz kost man da hat mit grabern, tumlern, werken, mit werkleuten oder dhein ander kost von baw's wegen, di kost sullent gelten alle herren und stet, di zu disem lantfrid gehornt, als sich di neun erkennen, daz bescheidenlich ist.

(3) Wir wellen auch, daz wir und daz reiche und alle herren und stet, di zu disem lantfrid gehornt, alle unser und ir freyheit, reht und gut gewonheit behalten sei, und sol uns und in daran diser lantfrid kein schad sein. Wir gunnen ouch, daz di vorgevanten herren und stete, di zu disem lantfrid gehôrnt, uznemen und genomen haben alle ir aidgenozzen und verbuntnüsse, di si vormals getan habent, als ouch di brif stant, di dar ûber gemacht sind; und ob si sij furbaz lengern wurdent, daz mûgent si wol tun, und sol in daran diser lantfrid kein schade sein.

(4) Wir wellen ouch, daz di vorgevanten herren und stete angreifen alle schedlich und argwennig laüt, di in ditz lantfrides zielen rietent oder gant, als verre si mûgent, bei irm aide, und uf si stellent, als verre si mugent, one alle geverde. Und sullent si ouch uf den aid behalden und von in rihten nach der missetât, als si dann begangen habent und als si dann erkennen, daz ez dem land nutzlich und notdurfftig sei; und ensol si davor dhein freyheit schirmen, di di herren oder di stete habent one alle geverde.

(5) Und sol ouch diser lantfrid angan an dem tag, als diser brif geben ist, und sol weren unzerbrochenlich biz uf sant Merteinstag, der nu schirst kumpt, und von dem selben sant Merteinstac vir gantzw jar, di nach einander kumen one underlätze.

Und daz der vorgevante lantfrid gantz, veste und stet beleib untz uf daz vorgevant zil, so haben wir zu einem urkund unser kunglich insigel an disen brif gehengt.

Der geben ist ze Hagenaw, do man zalt nach Christus gebürt drwzehenhundert jar und in dem sibem und virtzigstem jar, an sant Lucien tag der heiligen jungfrawen, in dem andern jar unserr reiche.

1348.
Nov. 11.
1352.
Nov. 11.

415. CONCESSIO STURAE CIVITATIS FRANCOFURTANAE.

1347. Dec. 13.

Originale (or.) in archivo civitatis Francofurtanae 'Privilegien nr. 80'. Contulit R. Salomon. In plica legitur: R. Pendet sigillum maiestatis loro membranaceo. — Ed. Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 720 nr. 736.

Reg. imp. VIII nr. 486.

Wir Karl von Gotes gnaden Romischer kung ze allen ziten merer des richs und kung in Beheim tun kunt offenlich an disem brief: Wanne unser lieber getriwer Ulrich von Hanowe uns gehuldet, gesworn und gelobet hat, getriwe, gehorsam und undertenik zu sein und uns beigestan und warten mit seinen vesten und schlozzen als einem Romischen kung von reht alle unser lebtag, darumb und ouch umb sein getriwe dinst, di er uns und dem riche uncz her getan hat und noch tun mag unde sol in kunftigen [zeiten]^a, haben wir im gegeben und geben im ouch mit disem gegenwertigen brief funf tusent pfunt Haller von unsern kunklichen gnaden. Und daz er desselben geltes sicher sei, darumb haben wir im und seinen erben fur dasselbe gelt verseczzet und verseczzen

45 415. ^a) *deest or.*; kunftigen *in fine lineae.*

im und seinen erben mit disem brief di steur ze Frankenfurt, di uns daselbst jericlich cristen und Juden schuldik sein ze geben, zu einem rechten pfande in solcher weise, daz si von der selben steure uber das, daz wir darauf beschaiden und verschriben haben unsern lieben getriwen Philippen von Valknstein und Gotfriden von Eppenstein mit andern unsern briefen¹, von den cristen aufheben sullen jericlichen dreuhundert phunt Haller und von den Juden ouch jericlichen zweihundert phunt Haller, on hinder-⁵ nuzze, niht abszeschlahen an den obgenanten funftusent phunt Hallern, als lang uncz wir oder unsern nachkomen an dem reiche dem selben Ulrichen und seinen erben diselben funf tusent phunt Haller gelten und beczaln gar und genezlich. Und darumb gebieten wir ernstlichen unsern und des richs getriwen den burgermeistern und dem . . rat und der¹⁰ gemain der Juden, unsern kamerknechten, der vogenanten stat zu Frankenfurt, daz si daz vogenant gelt der dreierhundert und zwaierhundert phunt Haller von der obgenanten stewart in der weise, als vorgeschriben stat, jericlich geben und beczaln den obgenanten Ulrich und seinen erben, on hindernuzze und furzog, bei unsern hulden. Mit urkund diez briefs.

15

Der geben ist zu Hagenowe, do man zalt von Crists gepurt dreuzehenhundert jar und siben und vierezig jar, an sant Lucien tag, in dem andern jar unserer reiche.

In plica legitur: De mandato domini | cancell(arii) Frider(icus).

416. INFEUDATIO REINBALDI DE SCHOENECK.

1347. Dec. 13.

20

Originale in archivo civitatis Argentinensis 'AA 78'. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. Pendet sigilli maiestatis fragmentum loro membranaceo. — Extr. 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' V, 152 nr. 158. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 5978.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des reichs und künig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlichen mit disem brif: Wann unser lieber getriwer Reynbolt von Schönnekke uns gehuldet, gelubt und gesworn hat getrewe, gehorsam und undertenig ze sein als einem Römischen künige und seinem rechten herren, und von uns gemütt hat seiner [lehen], da von haben wir angesehen sein triwe und undertenigkeit und l[eihen] im und seinen erben di vogtey in dem dorff ze Tünngens-³⁰ hein und sehtzeh[en] virtail waitzes jaericlichs zins da selbst, daz er und sein erben di selben vogtey und den egenanten zins inne haben, halden und niezzen sullen mit allen rechten, nützzen und gewonheiten, als ez herbraht ist von seliger gedehtnüsse Römischer keiser und künig unsrer vorfarn. Mit urkunde ditz brifs versigelt mit unserm insigel.

Geben ze Hagenawe, nach Christus gebürt drwzehenhundert jar und in dem siben³⁵ und virtzigstem jar, an sant Lucien tag, in dem andern jar unsrer reiche.

417. NOTIFICATIONES ELECTIONIS KAROLI REGIS CIVITATIBUS WETREBIAE DIRECTAE.

1347. Dec. 13. 19.

Originalia T M C ab archiepiscopi Treverensi, Maguntino, Coloniensi transmissa in archivo civitatis Francofurtanae 'Reichssachen Urkunden nr. 25a—c'. Contulit R. Salo-

1) *Supra nr. 386.*

40

mon. Sigilla integra vel laesa pendent loris membranaccis. — Ed. Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 2, 721 nr. 737 (T). — Extr. Foltz 'Urkundenbuch der Stadt Friedberg' I, 162 nr. 375.

Textui T integro proposito varias lectiones aliarum nonnullas in notis adiungimus.

5 Wir Baldewin* von Godes gnaden der heiligen kirchen zu Trire ertzebischof, des Romeschen rich durch Welslant ertzekantzler, empieden den wiesen luden den . . burgermeistern, . . scheffenen, rade^a und den gemeynen burgern der stede Frankenfort, Fredeberg^b, Wetflar und Geilnhusen^c, unsern lieben fronden, unsern frontlichen grüz und alles gut.

10 Als wir uch zu andern ziiten^d in unsern uffenen briven, ab^e die zu uch komen sint^f, han geschriben, wie wir und andere . . kurfürsten oder daz merer deil^g von en^h mit allem rechten und bescheidenheit, als wir dün solden und mochten, den hochgebornen fürsten, unsernⁱ herrenⁱ hern^k Karle zu eyme Romeschen konige han gekorn, want wir darzu und zu dem riche keynen beszern wiszen und hoffen. daz er^l dem riche
15 erlich^m und nützlich^m sin sulle, und antworten wirⁿ denselben unsern vorgeantten herren uchⁱ vor eynen Romeschen konig und bidden^o und manen uch anderwerbe, daz ir denselben unsern herren den konig enphahet^p und ieme^q huldent^r ane vorzog^r, willenlichen^s und gunstlichen^t, als wir und andere . . kurfürsten, die en^u gekorn hant, und andere herren und stede, die dem riche also^v wol als ir oder me verbunden sint, hant gedan,
20 wan ir iz billichen^w dun sullent. Uwere wisheit mag wol wiszen, daz wir und die andern . . kurfürsten des riches noit besorgen sullen und daz wir node sehen, daz unser herre der konig von iemanne^x gehindert^y würde, also^v uch ouch unsere . . front, die uch disen brif antworten, von^z unser wegen vollenclicher sagen sullen^z. Zu urkonde diser sache^a ist^b unser ingesigel an disen brief gehalten.

25 Der gegeben ist nach Cristus geburthe^c driczenhundert jar und dar nach in dem sibenundvierzegestem jare, uff^{**} senete Lucien dag der heiligen jungfrouwen.

418—422. SCRIPTA PRO DOMINIS DE LICHTENBERG.

1347. Dec. 13. 16.

Originalia in archivo publico Darmstadiensi 'Hanau-Lichtenberger Archiv'. Consultit R. Salomon. Cf. alia scripta cisdem dominis data Reg. imp. VIII nr. 487¹ et Winkelmann, Acta II nr. 691. 693. 694. 696 = Reg. imp. VIII nr. 493. 491. 489. 488.

*) Walrame von Gotis gnaden der heiligen kyrchen zu Colne ertzbischof, des heiligen Romischen ryches uber^d berch ertzcanceler C.

35 Gerlach von Godes gnaden des heiligen stules zu Mentze ertzebischof^e, des heiligen Romeschen richs durch Duschelant ertzkanzler M.

***) uff die mittewochen vor senete Thomas dag des heiligen aposteln. M.

417. a) raden C. b) Frideberg C. c) Geylenhusen C. d) zijden M. C. e) ob C.
f) sint M. C. g) teil C. h) yn C. i) deest M. k) herren M. l) her C. m) -liche C.
n) uch *add.* M. o) biden C. p) entphaet C. q) ym C. r) ane vorzog huldent M; huldet ane
40 verzoch C. s) williche C. t) günstliche C. u) yn C. v) als M. C. w) billiche C.
x) yman C. y) gehindert M. C. z) voll. sagen sullen von unser wegen M. a) sachen M. C.
b) han wir M. c) geburte C. d) *in loco raso* C. e) *praecedit* eyn *erasum* M.

1) *Originale hodie in archivo generali regni Bavarici 'Rheinpfälzische Urkunden fasc. 182'.*

418. *Privilegium de civitate condenda. — Dec. 13.*

Originale (or.) hic illie corrosum in archivo iam dicto nr. 360. Sigillum, quod loro membranaceo pendebat, deest. In plica legitur: R. — Ed. Winkelmann, Acta II, 432 nr. 695 ex or.; K. Letz in 'Jahrbuch für Geschichte, Sprache und Literatur Elsass-Lothringens' X, 63 ex cop.

5

Reg. imp. VIII nr. 490; cf. additamentum primum p. 831.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer chung ze allen zeiten merer des reichs und ehung ze Beheim verjehn und tun chunt offenlich mit disem briefe allen den, di in sehnt, hornt odir lesn, das wir angesehn haben willigen, getrewen und steten dinst, den unsir liber getrewir Symon von Liechtenberch uns und dem reich offt unvordrozzentlich getan hat 10 und noch tun sol und mack in ehunftigen zeiten, und uf die red, das er und seyn erben uns und unsern nachcomen an dem reiche dest pas gedienen mugen, do von dirlaub wir im und den vorgeantten seynen erben und geben in di macht von unserm ehung- liehem gewalt, das si us irem dorfe Ingweilir genant in Strasburger bisehtum eine stat aufrichten, maehen und bawen sullen mid mugen und di mauren und bevesten mit steyn, 15 holz und andrer vestenunge, so si beste mugen, und aynen markt dorinne haben, ayns in der woehen an dem dinstag, und wellen onch von besundern unsirn chunglichen gnaden, das di selbe stat und alle, di dorinne gesessen seyn und noch wonhaftik werden, aller der rechte, vreiheit mid gwonheit sich vrowen sullen, di unsir stat ze Hagnow behalden hat, und do bei ymmer ewieleichen [bleiben] on alles hindernuzz und wider- 20 sprechen. [Ze urkun]d diez briefs versigilt mit unserm chung[li]chen ingesigel.

Gebn ze Haggnew, nach Crist[us ge]burt drenzehenhundert in dem siben und freigesten jar, an santh Lucien tag, in dem andern jar unserr reiche.

419. *Confirmatio conductus. — Dec. 13.*

Originale ibidem nr. 357. Sigillum, quod loro membranaceo pendebat, desideratur. 25 In plica legitur: R. — Ed. Winkelmann l. c. p. 431 nr. 692.

Reg. imp. VIII nr. 492; cf. additamentum primum p. 831.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer kung ze allen zeiten merer des reichs und kung ze Beheim verjehen offenlich mit disem brif, daz wir angesehen und bedaht haben steten und getrewen dinst, den uns und dem reiche di edeln Hanman und Symon 30 gevettern von Liltenberg, unser lieb getrewen, getan habent und furbaz getrewelicher und fruhittiglicher tun sullen, und durch ir demütig bet, di si uns geraicht und getan habent, dar umb wir in und im erben von unsern kunglichen genaden und gewalt ernewen und bestetigen daz gelait, daz si habent uf der strazze zwischen Praitenstein, daz da leit bei Liltenberg, biz an Rotenkirchen, daz da leit bei Strazzebürg, daz si daz 35 mugen und sullen besitzen, halden, haben und nützzen von unsern und des reichs wegen mit allen eren, werden und rehten, als daz ir vorfarn und eltern biz her gehalten und uf si braht haben. Da von gebieten wir allen unsern und des reichs getrewen, edeln und uedeln, und benamen dem lantvogt ze Elsazzen, der zu dem mal ist, ernst- lich bei unsern hulden, daz si di vorgeantten Hanman und Symon und ir erben und 40 nachkomen an dem egenantten gelait und an allen seinen rehten, eren und werden niht hindern noch irren sullen, sunder si daran von unsern wegen vor aller unrehter gewalt beschuezen und beschirmen. Mit urkund dis brifs versigelt mit unserm kunglichen insigel.

Geben ze Hagenawe, nach Christus geburt drwzehenhundert jar und in dem siben und virtzigstem jar, an sant Lucien tag, in dem andern jar unserr reiche.

45

420. *Privilegium de Iudaeis. — Dec. 13.*

Originale ibidem nr. 362. Pendet sigillum maiestatis laesum loro membranaceo. In plica legitur: R. — Ed. Winkelmann l. c. p. 433 nr. 697.

Reg. imp. VIII nr. 495; cf. additamentum primum p. 831.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des reichs und künig zu Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit diseu brif, daz wir durch getrewer dinst willen, di uns und dem reiche geschehen und getan sind von den edeln Johanssen techant von Strazburg und Symon gebrüder von Lihtenberg, unser libe getrewen, und in zukumpftigen zeiten nützlichier und fruhetiglicher tün sullen und mügen, dar umb wir in von unserm kunglichen gewalt und gnaden^a geben alle di reht und nützze, di si^b gehaben^b und genemen mügen von den Juden, unsern kamerknechten, di in irn steten und herrscheften itzont sind und fürbaz ze wonung kumen, daz si di selben nützz und ir erben ufheben und innemen von unser und des reichs wegen sullen und in irn nützwenden und kern, als lang biz wir oder unser nachkomen an dem reiche daz wider- rufen. Mit urkund ditz brifs versigelt mit unserm kunglichen insigel.

Geben ze Hagenawe, nach Christus gebürt drwzehenhundert jar und in dem siben und virezzigstem jar, an sant Lucien tag, in dem andern jar unserre reiche.

421. *Confirmatio iurium in villis quibusdam. — (Dec. 13.)*

Originale ibidem nr. 364. Sigillum cum loro membranaceo deperditum. In plica legitur: R. — Ed. Winkelmann l. c. p. 434 nr. 698.

Reg. imp. VIII nr. 494; cf. additamentum primum p. 831.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer kunig ze allen zeiten merer dez reichs und kunig ze Beheim bekenn^a offenlichen mit disem brief, daz für uns^b chomen^b seint^b die edeln Hanman und Symon von Liechtenberg, unser lieben getrewen, und uns für haben gelegt, daz etwann Ludwig von Beiern, der sich keiser nant, und sein amptlüt an iren dörffern Greies, Wiproch, Kürtzenhäusen und Weilern und iren freiheiten und rehten, di ir vorvarn, eltern und si gehaben und gehalten habent, biz her ser geschedigt und gehindert haben, und dar umb haben si uns dimmütlichen^c ir bette geraicht, daz wir die selben Hanman und Symon an iren alten freiheiten, güter gewonheit und rehten, die si von alter gehabt haben an den vorgenanten dörffern, behalten und beschirmen gerüchen von unsern kuniglichen gnaden. Dar umb so haben wir ansehen der vorgnanten Hannmans und Symons getrewen dienst, den si uns^b und^b dem^b reiche getan haben und in zukünftigen zeiten nützlichier und trewlicher tun sullen, und geben und verlichen in wider alle die reht, freiheit und gut gewonheit, die ir eltern und si gehabt haben und haben sullen an den egnanten dörffern, daz si die selben und ir erben ewiclichen an alle hindernusse und irrung behalten, haben, besitzen und nützen sullen. Dar umb gebietten wir allen unsern und dez reiches getrewen, edeln und unedeln und benamen dem lantvogt ze Elsazzen, der zu dem mal ist, ernstlichen bei unsern hulden, daz si die vorgenanten Hanman und Symon und ir erben und nachkomen an dem^c egnanten iren^d rehten, freiheiten und guten gewonheiten^d, eren und werden niht hindern noch iren^c sullen, sunder si dar an von unsern wegen vor aller unrechter gewalt beschutzen und beschirmen. Mit urkund ditz briefs versigelt mit unserm kunglichen insigel.

Geben zu Hagenaw, nach Cristus gebürt driutzehenhundert und in dem siben und viertzigstem jar, in dem andern jar unserre reiche.

420. a) gaden or. b) in loco raso or.

421. a) sic in fine lineae or. b) in loco raso or. c) sic or. d) iren — gewonheiten in loco raso or.

422. *Promissio pecunie pro homagio facto. — Dec. 16.*

Originale ibidem nr. 365. Sigillum cum loro membranaceo deperditum. In plica legitur: R. — Ed. Winkelmann l. c. p. 434 nr. 699.

Reg. imp. VIII nr. 504; cf. additamentum primum p. 831.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer kung ze allen zeiten merer des reichs und kung ze Beheim verjehen offenlich mit disem brif. daz wir angesehen haben den getrewen dinst, den uns und dem reiche di edeln Hanman, Ludwig und Symon gevettern von Lihtenberg getan habent und noch tun sullen und mügen, und ouch dar umb, daz si uns als irem rehten herren und einem Romischen kung gehuldet und gesworn haben und daz si uns mit irn leiben und vesten, di uns offen sullen sein, geholfen und gewarttent sullen sein wider aller menigelic niemans üzgenomen. di weil wir leben, one allez geverde: dar umb geben wir in von unsern kunglichen gnaden drwtausent mark silbers Strazburger gewiht und geloben in und irn erben daz selb gut und silber halbes ze geben und ze bezalen auf unsrer Frawen tag ze lihtmesse, der nu schirst kumpt, und daz ander halbteil uf sant Johans tag ze sunwenden, der darnach schirst kumpt, one fürzoge, und dez ze urkunde geben wir disen brif versigelt mit unserm kunglichen insigel.

Der geben ist ze Strazpurg, nach Christus gebürt drwzehnhundert jar und in dem siben und virtzigstem jar, an dem nehsten sünntag vor sant Thomas tag des heiligen zwelfpoten, in dem andern jar unsrer reiche.

423. PACTUM INTER DUCES BAVARIAE ET
CIVITATES SUEVIAE.

1347. Dec. 14.

Originale A a civitatibus datum in archivo generali regni Bavarici 'Haus- und Familiensachen, Schwüb. Bund fasc. 1'. Sigillum lorumque iam desunt. — Originale B a ducibus datum ibidem 'Augsburg Reichsstadt II. Abt. X $\frac{1}{5}$ fasc. 10 nr. 2'. Pendent sigilla duo loris membranaceis. — Utrumque descripsit R. Salomon. — Inedita.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 29 (A).

A.

Wir . . die burgermeister, . . die schultheizen, . . die ammann, . . die rät und . . die burger gemeinlichen der stete Auspurg, Ulm, Nördlingen, Esslingen, Rätlingen, Rotweil, Heilprunn, Gemünde, Halle, Weil, Wimpfen, Weinsperg, Memmingen, Ravenspurg, Überlingen, Lindow, Pfullendorf, Bybrach, Kempten, Bürn, Büchorn, Liutkirehen, Wangen und Büchow verjehen und tün chunt offenlich mit disem brif, das wir mit den edeln und hochgeborn fürsten hern Lud(wigen) und hern Stephan march-

B.

Wir Ludowig und Stephan von Gotes genaden marchgraven ze Brandenburg. pfallentzgraven bei Reyn und hertzogen in Beyern, bechennen und tün kunt für uns und unser brüder offenliche mit disem brif, das wir mit den erbern weisen läuten . . den burgermeistern, . . den schultheizen, . . den ammann, . . den räten und . . den burgern gemeinlichen der stete Auspurg, Ulm, Nördlingen, Ezzlingen, Rätlingen, Rotweil, Heilprunn, Gemünde, Halle, Weil, Wimpfen, Weinsperg, Memmingen, Ravens-

grafen ze Brand(en)burg, pfallentzgraven bei Reyn und hertzogen in Beyern, den durchläuchtigen herren, geteidingt haben und überain chomen sein und si mit uns,
 5 das wir einen freüntlichen, getrewen und stäten satz und fride für uns und alle unser helfer und diener, der wir ietzo gewaltig sein oder fürbas werden, haben sülen und wellen von hinnan bis auf sant Gallen tag
 10 der schierst komt und darnach über ein gantz jar ane allerlei geverde und argelist. Es ist auch in dem selben satz gerett, das wir iedemann, swem wir wellen, kost ze kauffen geben mügen, und dar an tûn wir wider
 15 disen frid und satz niht und süllen auch des gen in und allermenclich unengolten beleiben. Und des ze urchünde geben wir in disen brief versigelten mit der stat ze Auspurg insigel, darunder wir uns alle gemeinlichen mit unsern trewen verbinden,
 20 stât ze halten und ze leisten, swas da vor geschriben stet.

Der brief ist geben ze Auspurg an freitag nach sant Lucien tag, do man zalt
 25 von Kristes gebürt driutzehen hundert jar und in dem sibem und viertzigstem jare.

purg, Überlingen, Lindow, Pfullendorf, Bybrach, Kempten, Büren, Bûchoren, Liutkirchen, Wangen und Bûchwawe geteidingt haben und überain chomen sein und si mit uns, das wir einen freüntlichen, getriwn und stäten satz und fride für uns und für alle unser helfer und diener, der wir ietzo gewaltig sein oder fürbaz werden, haben sülen und wellen von hinnan bis auf sant Gallen tag der schierst kumt und darnach über
 1348.
 Oct. 16.
 1349.
 Oct. 16.
 ein gantz jare ane allerlei geverde und argelist. Es ist auch in dem selben satz gerett, das die vorge(n) anten) stete und burger iedemanne, swem si wellent, kost ze kauffen gebent mügent, und dar an tûnd si wider disen fride und satz niht und süllent auch dez gen uns und allermenclichen unengolten beleiben. Und des ze urchünde geben wir in mit unser beider insigeln versigelten disen brief.

Der geben ist ze Auspurg an freitag nach Lucie, do man zalt von Kristis gebürt driutzehenhundert jare und in dem sibem und viertzigstem jare.

424. MANDATUM DE STURA IUDAEORUM COLMARIENSIIUM.

1347. Dec. 15.

*Originale in archivo civitatis Colmariensis 'K I 3'. Descripsit R. Salomon. In
 30 plica legitur: R. Sigilli maiestatis fragmentum pendet loro membranaceo. — Ineditum.
 Reg. imp. VIII nr. 5979.*

Wir Karl von Gots gnaden Römischer kunig ze allen zeiten merer dez richs und kunig ze Beheim enbieten den Juden gemeinlich der stat zû Kolmar, unsern kamerknechten, unser gnad.

Wizzent, daz wir unserm lieben getrewen dem edeln Rudolphen von der Warte
 35 bescheiden haben und ge[geb]en allez daz gelt, daz ir ûns und dem riche [von] ewerr st[ur]e jerlich schuldig sint zu [geben] uber viertzig marek, d[i] wir haben andern unsern dienern an ewch bescheiden¹. Dar umb gebieten wir euch ernstlichen und vesticklichen bei unsern hulden, daz ir allez daz gelt, daz da ist über die viertzig marek, di vor-
 40 gesprochen sint, dem selben Rudolphen von unsern wegen geben und reichen süllent an hindernusse, und widerredt. Und wann ir im daz bezalent, so sagen wir euch dez diez jars ledig, quitt und loz. Mit urchund diez briefs.

1) V. *supra* nr. 269.

Der geben ist zu Strazbureh, nach Cristus gebürt driutzehnhundert und in dem sibem und viertzigsten jar, an dem sampstag nach sant Lucien tag, in dem andern jar unserr riche.

425. 426. RECEPTIONES IN SERVITIUM CONTRA KAROLUM REGEM.

5

1347. Dec. 15. 16.

Extr. 'Abhandlungen der historischen Klasse der bayerischen Akademie' II, 1 (1837), 220; Riedel, Codex diplomaticus Brandenburgensis II, 2, 204.

425. *Scriptum pro Cunone de Aurach. — Dec. 15.*

Transsumptum (T) a Georgio abbate Zwifaltensi a. 1436. Oct. 2. confectum in archivo generali regni Bavariei 'Fürstenselekt fase. 239'. Descripsit R. Salomon. — Ineditum.

Wir Ludwig und Stephan von Gots gnaden marggrafen zu Brannenburg, pfallenzgrafen ze Ryn und herezogen in Bayern, bekennen offenlichen mit disem brieff, das wir mit dem vesten ritter herr Kūnen dem Truchsässen von Awrach also getādinget haben und uberein kommen sien, das er uns mit zehen mannen mit helmen getruwlich 15
^{1348.} warten und dienen sol hie zwuschen und dem oberosten der nu schierst kumpt und ^{Jan. 6.}
^{1350.} darnach uber zway gantzu jar wider den kung von Peheim, der sich Rōmschen kung ^{Jan. 6.}
nennet, wyder sin helffer und diener und wider allermenelich nieman uszgenomen uff ^{1348.} sin selbs choste. Und darumb haben wir im ghaissen ze geben fünffzehenhundert gulden ^{Sept. 29.} florin, der wir im halb richten und weren sullen uff sand Michels tag der schierst 20
^{1349.} kumpt und den andern halbtayl uff den nächsten sand Michels tag, der darenaech schierst ^{Sept. 29.} kumpt. Tāten wir des niht. so mag er uns darumb pfennden, und sol er unser huld dar umb mitt verliesen. Es ist ðch berett, swenn wir sins diensts bedurffen und den an in vordern, so sol er uns mit funff helmen inwendig der vyer Wālde dienen, swa wir in hin ermanen, und sullen wir in denn koszt geben als andern unsern helffern und dienern. 25
Wār ðch, das man uns in unser lannd ze Bayern ziehen wurde, so sol er uns mit den vorge(n)anten zehen helmen und so er beszt mag dienen und beholffen sin; und sullen in^a denn aber koszt geben als andern unsern dienern. Des ze urkund geben wir im diesen brieff versigelt mit unsern insigeln.

Der geben ist ze Augspurg, nach Christs gepurt druezehnhundert jar darnach 30 in dem syben und vyzezigsten jar, an dem sampezttag nach sand Lucien tag.

426. *Scriptum pro Pantaleone de Schellenberg. — Dec. 16.*

Originale ibidem 'Personenselekt Carton 370 fase. 1'. Descripsit R. Salomon. Sigilla duo cum loris membranaceis deperdita. — Ineditum.

Wir Ludowig und Stephan von Gots genaden marhgrafen ze Brandenburg, 35 pfallentzgrafen bi Rin und hertzogen ze Beyern, bekennen und tūn kunt offenlichen mit disem brief, daz wir mit dem vestten manne Pa[ntal]eon^a von Schellenberg also getei- dingt haben und uberein komen sin, daz er uns mit acht mannen mit helmen getriw- ^{1348.} liehen wartten und dienen sol von dem oberstem der schierst kumt und dar nah die ^{Jan. 6.} nächsten zwei gantze jar wider . . den kūnig ze Beheim, der sich des Rōmischen richs 40
^{1350.} an nimt, wider sin diener und helffer und wider aller mānniklich nieman aus genomen ^{Jan. 6.}

425. a) *abhinc atram. et penna mut. ead. man. T.*

426. a) *in or. corrosum.*

uf sin selbs chost. Und dar umb haben wir in geheizzen ze geben zwelf hundert
 guldin florin, der wir in halb richten und weren sullen uf sand Michels tag der schierst
 kumt und den andern halben teil uf den nahsten sand Michels tag, der dar nah schierst
 kumt. Teten wir des niht, so mag er uns dar umb pfenden, und sol er unser huld dar
 5 umb niht verliesen. Ez ist och geret, wanne wir seins dienstes bedürffen und den an
 in vordern, so sol er uns dienen mit vier helmen inwendig der vier Welde, swo wir in
 hin ermonen; und den sullen wir dann chost geben als andern unsern dieneren. Wâr
 aber, daz man uns in unser land ze Beyern ziehent wurd, so sol er uns mit den vor-
 gen(anten) acht helmen und so er bestt mag dienen und [b]cholfen sin; und sullen in
 10 aber mit chost besorgen als ander unser helffer und diener. Dez ze urkund geben wir
 disen brief versigelten mit unsern insigeln.

Daz ist geschehen ze Anspurg an sunntag nah Lucie, do man zalt von Christes
 geburt drinzeenhundert jar und in dem sibeneundvierzigstem jar.

427. KAROLI REGIS COMMISSIO TRACTATUS CUM CIVITATE
 FRANCOFURTANA FACIENDI.

1347. Dec. 16.

*Originale in archivo publico Marburgensi 'Hanauer Urkunden. Auswärtige
 Beziehungen'. Sigilli secreti olim impressi vestigia pauca adsunt. — Ed. Bernhard,
 Antiquitates Wetteraviae 269; Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 2, 722 nr. 738.*

20 *Hanc editionem repetimus.*

Reg. imp. VIII nr. 502.

Wir Karl von Gotes gnaden Römischer kunig zu allen zeiten merer des reichs und
 kunig zu Beheim enbiten unserm lieben getruwen Ulrichen von Hanow unser gnade
 und allez gut.

25 Wize, daz wir stet und unzbrochen halten wollen allez, daz du von unsern
 wegen zwisschen uns und den burgern von Frankenfurt gereden und geteijdingen wirdest;
 und dez send wir dir unsern offen brief zu urkunde versigelt mit unserm insigel.

Der geben ist zu Strasburg, noch Cristes geburt dreuzehenhundert und in dem
 sybenundvirezigsten jar, am sunntag noch sant Luczeyn tag, in dem andern jar unsern reiche.

30 428—437. SCRIPTA PRO COMITIBUS DE OETTINGEN.

1347. Dec. 16.—24.

Originalia in archivo Wallersteinensi. Descripsit vel contulit R. Salomon.

428—436. SCRIPTA COMITIBUS DIRECTA.

Dec. 16.—24.

428. *Confirmatio privilegiorum. — Dec. 16.*

In plica legitur: R. Sigillum cum loro deperditum.

Reg. imp. VIII nr. 501.

Wir Karl von Gotz gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer dez reichs und
 künig in Beheim tûen kunt allen den, die disen brief sehent oder horent lesen, daz
 40 wir den edeln mannen Lud(wigen) und Frid(erichen) grafen ze Ôtingen und lantgraven
 in Elsauzen, unsern lieben getriwen, durch ir dienst und durch besunder gnade, die wir

zû in haben, alle die brief und hantfeste, die si von unsern vorfaren seligen keyser und Römischen künigen habent, umb swelher hande sache ez si, von unsern künighlichen gewalt bestetigen, vesten und mit disem gegenwertigen brief geniuwern, den wir dar über ze urkunde haben gehaissen schriben und mit unserm künighlichem insigel versigeln.

Der geben ist ze Straurburch an dem nehsten sunntag nach sant Lucien tag, von 5
Christz geburt driutzehen hundert jar dar nach in dem siben und viertzigostem jar, in dem andern jar unserr reiche.

In plica alia manus scripsit: . . per dominum . . cancell(arium) | Dithmarus.

429. *Assignatio Iudaeorum Argentinensium. — Dec. 16.*

In plica legitur: R. Sigillum deest loro membranaceo relicto. — Ineditum.

10

Reg. imp. VIII nr. 5980.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer dez richs und kmig ze Beheim verjehen offenlichen an disem brief, daz wir schuldig seien und gelten sullen den edeln Ludwigen und Fridreichen grafen zu Ötingen rechter schuld tusent 15
marek silbers für den schaden und di kost, den si genomen haben und getân vormals in dez riches dienst, und setzen in und beweisen fur di vorge(anten) tusent marek von 20
besundern unsern chüngekliehen gnaden und gûnst, di wir zu in haben, unser und dez riches Juden, unser kamerknechte, in der stat zu Strazburch mit der bescheidenheit, daz si^a inne haben und niezzen sullen mit allen rehten und nûtzen, di uns und dem riche 25
da von gevallen mügen, als lang biz wir oder unser nachkomen an dem riche si von in 20
erledigen und erlösen umb di vorge(anten) tusent marek silbers gar und genezlichen. Und dar umb gebieten wir allen unsern und dez riches getrewen, herren, freien, grafen, lantvôgten, vögten und besonderlichen dem meister, dem rat, den burgern gemeinlichen ze Strazburch, wie ez den obegen(anten) von Ötingen und iren erben notûrftig sei, daz 30
si in beholfen sein, daz in die vor(ge)nanten Juden gehorsam wartent und under- 25
teuig sien mit den rehten und stûrn, die si uns und dem riche jerlichen da von gevallen sullen, als lang als obnan geschriben ist; und gebieten auch den obgnanten Juden, daz si sich da wider iht setzen und den vorge(anten) von Ötingen und iren erben gehorsam und undertenigen sien an fürzog und hindernusse, als lieb in unser und dez richs hulde 30
sin. Und swann si in jerlichen dientent mit stiûr, mit bete und mit rehten, als benennet 30
ist, di weil si in stent, so sagen wir si für uns und unser nachkomen an dem riche der selben dienst und stiûr ledig und lôz mit disem brief, den wir in dar uber ze ainem 35
urehünd geben versigelten mit unserm küncklichen insigel.

Der geben ist zu Starzburch^b, nach Cristus gebürt driutzehenhundert und in dem siben und viertzigstem jar, an dem nehsten sunntag nach sant Lucien tag, in dem andern 35
jar unserr rieche.

In plica: . . per dominum . . cancell(arium) | Dithmarus.

430. *Obligatio sturæ Iudaeorum civitatum Ulm et Nördlingen. — Dec. 16.*

In plica legitur: R. Sigillum cum loro deperditum. — Ed. Winkelmann, Acta II, 435 nr. 700 ex or. — Extr. Lang 'Materialien zur Oettingischen Geschichte' II (1773) p. 34.

40

Reg. imp. VIII nr. 5981; cf. additamentum primum p. 834.

Wir Karl von Gotz gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer dez reichs und künig in Beheim bekennen offenlichen an disem brief, daz wir den edeln mannen Ludwigen und Frid(riechen) grafen ze Oetingen und lantgraven in Elzauzen, unsern

429. ^{a)} *supplendum si.* ^{b)} *sic or.*

lieben getriwen, sehuldig sien und gelten sehülen umb ir dienst und schaden, den si getan und genomen habent vormalz in dez reiehs dienst, und noeh in künftigen zeiten uns und dem reich triwlicher und friuntlicher dienen sülent, tusedt phunt Haller. Darumb versetzen wir in unser gewonlich stiwir ze Ulme und ze Nördlingen, die uns
 5 die Juden in den beiden steten gelten und jerehlichen geben sülent, und sülent die inne haben und niezen mit allen rehten, alz lang biz daz wir oder unser naehkomen an dem reieh die selben Judenstiwir von^a in oder von iren erben umb diu selben tusedt phunt Haller widerlösen. Dar über ze urkünde geben wir in disen brief mit unserm künigehliehem insigel versigelten.

10 Der geben ist ze Strauzbureh an dem suntag nach sant Lueien tag, naeh Christz geburt driutzehen hundert jar dar naeh in dem siben und viertzigstem jar, in dem andern jar unsrer reieh.

431. *Assignatio sturæ Iudaeorum in Nördlingen.* — Dec. 16.

In plica legitur: R. *Sigillum cum loro deperditum.* *Extr. Lang l. c. II, 35.* —
 15 *Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 5982.

Wir Karl von Goez gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer dez reiehs und künig in Beheim bekennen und tün kunt offenliehen mit disem brief, daz wir den edeln mannen Lud(wigen) und Frid(riehen) grafen ze Ötingen und lantgraven in Elsauzze,
 20 unsern liben getriwen, umb die kost und umb die dienst, die si vormalz in dez reiehs dienst getan und verzert habent, alz wir von in wol underweiset sien, versehaft haben sehs hundert phunt Haller; und die selben haben wir in und iren erben versehaffet uf der Juden stiwir ze Nördlingen zû anderm gelt, daz si vor dar uf habent, also daz si die selben Juden stiwir inne haben und niessen sülent, alz lang biz si der vor-
 25 gesehribenne sehs hundert phunde Haller zû anderm gelt, daz si vor dar uf habent, gar und gentzlieh veriht und gewert werdent. Ze urkunde ditz briefs.

Der geben ist ze Strazbureh an dem nehsten suntag nach sant Lucien tag, von Christz geburt driutzehen hundert jar dar naeh in dem siben und viertzigstem jar, in dem andern jar unserr reiehe.

30 *In plica alia manus scripsit:* . . per dominum eaneell(arium) | Dithmarus.

432. *Obligatio castri Flochberg.* — Dec. 16.

In plica legitur: R. *Sigillum deest loro relicto.* — *Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 5983.

Wir Karl von Goez gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer dez reiehs und
 35 künig ze Behen vergehen offenliehen an disem brief, daz wir angesehen und bedauht haben getriwen und steten dienst, den die edeln Lud(wig) und Frid(rieh) grafen ze Ötingen, unsern^a lieben getriwen, vormalz dem reieh getan habent und in künftigen zeiten triulieher und friuntlieher tün sülent, dar umb wir in von unsern besondern künigklichen gnaden gegeben haben und geben zwai tusedt mark silbers und setzen in
 40 von unser und dez reiehs wegen für die vorgnanten summe dez geltz unser und dez reiehs vesten gnant Floehberch, diu bi Bopphingen gelegen ist, also daz si die selben vesten und den bereh inne haben sülent und niezen mit allen rehten, eren und nützen, die dar zû gehörent und da von gevallen mügen, besüeht und unbesüeht, swie daz gnant

430. ^a) on or.

45 432. ^a) sic or.

si, alz lang hintz wir oder unser nachkomen an dem reiche chüning oder keyser den selben berech Flochberch von in oder von iren erben umb die selben zwai tusent mark silbers gantzlichen wider erledigen und erlösen. Und dar über ze urkünde geben wir in disen brief versigelten mit unserm künichlichen insigel.

Der geben ist ze Strauzburch nach Christz geburt driuezehen hundert jar und in dem sibem und viertzigostem jar, an dem nehsten sunntag nach sant Lucien tag, in dem andern jar unsrer reiche.

In plica alia manus scripsit: . . per dominum cancell(arium) | Dithmarus.

433. *Obligatio castri Horburg. — Dec. 16.*

In plica: R. Sigillum deest loro relicto. Extr. Lang l. c. V (1775) p. 62. — Ineditum.

Wir Karl von Gotz gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer dez reichs und künig in Beheim vergehen offenlichen mit disem brief, daz wir underweiset sien und kantlich beriht von den edeln Ludwigen und Frid(riehen) grafen ze Ötingen, unsern lieben getriwen, wie si vormalz in dez reichs dienst schadhafft worden sint umb viertzehen hundert phunt Haller und uns diemüthlichen gebeten hant, daz wir in die vorgnanten summe irs schaden von unsern besondern künigklichen gnaden von unser und dez reichs wegen gelten gerüehen und bezalen. Dar umb haben wir angesehen der vorgnanten Ludwigs und Frid(riehs) dienst, den si dem reich getan habent und uns und dem selben reich nutzlicher und fruntlicher tün süllen, und seezen in für diu vorgnanten hundert phunt Haller unser und dez reichs burch ze Horburch mit allem dem daz dar zû gehört, swie daz gnant si, und auch elliu diu reht, die wir und daz reich von alter da selbs gehabt haben und haben süllen, also daz si die egnanten burch und reht und allez daz dar zû gehört alz lang für die viertzehen hundert phunt Haller inne haben süllent, hintz daz wir oder unser nachkomen an dem reich si von in dar umb gantzlichen und gar erledigen und erlösen. Und dar über ze urkünde geben wir in disen brief versigelten mit unserm künigklichen insigel.

Der geben ist ze Strauzburch an dem nehsten sunntag nach sant Lucien tag, nach Christz geburt driuezehen hundert jar und in dem sibem und viertzigosten jar, in dem andern jar unsrer reiche.

434. *Obligatio castri et fori in Horburg. — Dec. 16.*

In plica: R. Sigilli maiestatis fragmentum pendet loro membranaceo. — Extr. Lang l. c. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 5984.

Wir Karl von Goetz gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer dez reichs und künig in Beheim vergehen offenlichen mit disem brief, daz wir schuldig sien und gelten schüln den edeln Lud(wigen) und Frid(riehen) grafen ze Ötingen rechter schuld tusent phunt Haller, die wir in geben haben und geben von unsern künigklichen gnaden durch iren getriwen dienst, den si uns und dem reich getan habent und fürbaz nuczlicher und fruntlicher tün süllent. Dar umb wir in von unsern und dez reichs wegen unser vesten und markt ze Horburch und waz dar zû gehôrt ze rehtem phand versetzt haben und versetzen, also daz si diu selben tusent phunt Haller dar uf haben süllen in aller der wise alz ander gelt, daz si von uns und von dem reich dar uf habent, und alz die brief sprechent, die si von uns dar über habent. Mit urkünde diez briefez, den wir in geben haben dar über mit unserm küniglichem insigel versigelten ze Strauzburch an dem sunntag nach sant Lucien tag, do man zalt von Christz geburt driutzehen hundert jar und in dem sibem und viertzigostem jar, in dem andern jar unsrer reiche.

435. *Privilegium de receptione Iudaeorum.* — Dec. 19.

In plica: R. *Sigilli maiestatis fragmentum pendet loro membranacco.* — *Ineditum.*
Reg. imp. VIII nr. 5986.

Wir Karl von Gotz gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer dez reichs
 5 und künig in Beheim vergehen offenliehen an disem brief, daz wir wellen von unserm
 künigklichem gewalt, swaz Juden zû den edeln mannen Lud(wigen) und Frid(riehen)
 gebrüedern grafen ze Ötingen und lantgraven in Elsaussen, unsern lieben getriwen, in
 ir stet, merkte, veste oder dörfer varent, daz si di ein nemen mügen mit unserm gûten
 10 willen und gunst, und sûlen auch die selben Juden inne haben und niezszen zû den
 20 Juden, die si ieezû an iren steten vesten und dörfern habent mit allen diensten und
 nützen, die da von gevallen mügent, alz lang untz an unsern willen und widerrüeffen.
 Und dar über ze urkünde geben wir in disen brief versigelten mit unserm künigk-
 liehem insigel.

Der geben ist ze Basel an der nelsten mitwuehen nach sant Lueien tag, do man
 15 zalt von Christz geburt driutzehen hundert jar, dar nach in dem sibem und viertzigstem
 jar, in dem andern jar unserr^a reiche.

In plica alia manus scripsit: . . per dominum . . eaneell(arium) | Dithmarus.

436. *Obligatio Iudaeorum civitatum Ulm et Nördlingen.* — Dec. 24.

In plica: R. *Sigillum cum loro deperditum.* — *Ed. Winkelmann, Acta II, 435*
 20 *nr. 701 ex or.* — *Extr. Lang l. c. II (1773) p. 35.*

Reg. imp. VIII nr. 5988; cf. additamentum primum p. 834.

Wir Karl von Gots gnaden Römseher künig ze allen zeiten merer des reichs und
 künig ze Behem vergehen offenlich an disem brief, daz wir schuldig sien und gelten
 sullen den edeln Lud(wigen) und Frid(riehen) grafen ze Ötingen rechter schulde zwai
 25 tusent phunt Haller für den schaden und kost, den si genomen haben und getan vormals
 in des reichs dienst, und setzen in und beweisen für die vorgenanten zwai tusent phunt
 Haller von besondern unsern künigklichen gnaden und gunst, die wir zû in haben, unser
 und des reichs Juden unser kamerkneht in den zwaieten steten ze Ulm und ze Nördlingen
 mit der bescheidenheit, daz si si inne haben und niezszen sûhn mit allen rechten und
 30 nützen, die uns und dem reich da von gevallen mügen, alz lang biz wir oder unser
 nachkomen an dem reich si von in geledigen und erlösen umb diu vorgnanten zwai
 tusent phunt Haller gar und gentlich. Und dar umb gebieten wir allen unsern und
 des reichs getriwen, herren, frien, grafen, lantvögten, vögten und besonderliehen den
 ammenen, den reten und den burgern gemainlich in den vorgnanten steten ze Ulme
 35 und ze Nördlingen, wie es den obgnanten von Ötingen und iren erben notürftig si, daz
 si in beholfen sien, daz in die vorgenanten Juden gehorsam warten und undertenig sien
 an fürzog mit den rehten und stiuren, die uns und dem reich jerehlichen da von gevallen
 sûlen, alz lang als obnan geschriben ist. Und gebieten auch den obgenanten Juden,
 daz si sich da wider iht setzen und den obgnanten von Ötingen und iren erben gehor-
 40 sam und undertenig sien an fürzog und hindernüsse, alz lieb in unser und des reichs
 hulde sien. Und swenn si in jerehlichen dienen mit stiur und mit rechten, alz benent
 ist, die weil si in stent, so sagen wir si für uns und unser nachkomen an dem reich der

435. ^{a)} sic or.; littera ultima al. atram. in loco raso.

selben dienst und stiuwer ledig und los mit disem brief, den wir in dar über ze ainem urkünde geben versigelten mit unserm künigklichen insigel.

Der geben ist ze Basel an dem mentag vor dem hailigen Kristag, do man zalt von Christz geburt drintzehen hundert jar dar nach in dem sibem und viertzigostem jar und in dem andern jar unserr reich.

5

437. *Mandatum civili Hagenu directum. — Dec. 22.*

Originale in collectione Habeliana nr. 258. Descripsit Johannes Schultze. Sigillum sceretur infra textum impressum, papiro opertum. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 516.

Wir Karl von Gots gnaden Rõmscher künig ze allen zeiten merer dez reichs und künig in Beheim enb(iete)n den ersamen weisen lüten dem schulthaizsen, den maistern und dem raut gemainlichen der stat ze Hagnaw, unsern lieben getrewen, unser hulde und allez güt.

Wan wir den edeln graf Lud(wigen) und graf Frid(riehen) von Otingen, unsern lieben getrewen, verilien haben elliu diu güt, diu uns und dem reich ledig worden sint von Wilhalm selig von Winnstain, alz die brief sprechent, die wir in von unsern küniglichen gnaden dar über geben haben, da von wellen wir und gebieten iw festichlichen bi unsern hulden, daz ir die vorgn(an)ten von Ötingen nutzlichen und getrewlichen schirment uf den vorgnanten güten allen und in beholfen sient, also daz in kain bruch oder gewalt dar an beschehe.

20

Geben ze Basel an dem nehsten sammeztag nach sant Thomas tag, in dem andern jar unserr reich.

438. 439. OBLIGATIO STURAE CIVITATIS
WETZLARIAE.

1347. Dec. 17.

25

438. *Scriptum pro Ottone comite de Nassau. — Dec. 17.*

Originale in archivo domus regiae Hollandicae quod est Hagae Comitiss. Quod eum non habuerimus, adhibemus archivi Wicsbadensis apographa: 1 a. 1876. Hagae confectum, 2 saec. XV. in Diplomatario Knuettelliano II (= 'Kopialbücher Abt. A nr. 11') f. 436 servatum. Descripsit R. Salomon. — Ineditum.

30

Reg. imp. VIII nr. 507.

Wir Karl von Gotes gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer des reichs und kunig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brief, daz wir unserem^a lieben getruwen graven^b Otten von Nassowe umb getruwen, steten und willigen dienst^c, den er uns und dem reich oft unverdrozzenlich getan hat und noch tun sol und mach^d in kumftigen^e zeiten, dreitusent pfunt Haller und zweihundirt pfunt Haller schuldich^f sein und geldin sullen. Dar^g umb setze wir ym und seinen erben ze einem rechten pfande dreihundirt und zwentzig guldin jarige^h gulde uf unser stat ze Wepflarn,

35

438. a) unsern 1. b) graf 1. c) dinst 2. d) mack 1; mag 2. e) knnnftigen 1; knnf-
tigen 2. f) schuldick 1; schuldig 2. g) der 1. h) jariger 2.

40

die si uns und dem reich sullen gelden, daz er und seineⁱ erben die vorge(n)anten dreihundert und zwentzig guldin offheben^k sollen on abslag, als lange uncz wir ader unser nakomen an deme reiche^l in die egenanten dreitusend^m und zweyhundirt pfunt gentzlich bezzaln und berichten. Mit urkund diez briefs.

5 Der geben ist ze Colmar, nach Crists gepurt drewzenhundert jar und sybenundvirtzig jar, am nehesten montag vor sant Thomas tag dez heiligen zwelfpoten, in dem anderen jar unserⁿ reiche.

Infra textum legitur: per^o dominum regem | Iohannes Noviforensis^o.

439. *Mandatum civitati directum.* — Dec. 17.

10 *Originale ibidem. Item adhibemus apographa v a. 1876. Hagae confectum, 2 in Diplomatario supra citato fol. 436' servatum. Descripsit R. Salomon. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 5985 = 508.

Wir Karl von Gotes gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer dez reichs und kunig ze Beheim enpieten dem schultheiz, dem burgermeister und den burgern 15 gemeinlich von dem rat und den schepfen unser stat ze Wepflarn, unsern lieben getruwen, unser hulde und allez gut.

Wir gebieten ewren truwen ernstlich und vestiglich, daz ir unsern^a lieben getruwen graven^b Johan von Nassow virhundert guldin und graven^b Otten seinen vettir drew- 20 hundert und zwentzig guldin von gewonlicher stewer, die ir uns und dem reich schuldich^c seit, geben und geltin söllet alle jar ze rechten zeiten on furgetzog und hindernuzz, als lieb euch sei unser kuniglich gnade ze haldin.

Geben ze Colmar dez nehesten montags vor sant Thomas dez heiligen zwelfpoten, in dem andern jar unserr^d reiche.

440. PRIVILEGIUM PRO CIVITATE FREIBURG.

1347. Dec. 18.

25

Copia a. 1360. facta in archivo civitatis Freiburg. Conferri iussit archivi praefectus.

Reg. imp. VIII nr. 510.

Quae eum privilegio Ludovici imperatoris 1339. Dec. 1. dato aurea bulla sigillato ('Regesten Ludwigs' p. 127 nr. 2038; Schreiber 'Urkundenbuch der Stadt Freiburg' I, 344) 30 concordant, typis minoribus excudi fecimus.

Wir Karle von Gottes gnaden Römischer kung zû allen ziten merer des riches und kunig zû Beheim vergehent und tûnt kunt offenlich an disem brieft allen den, die in sehent, hõrent oder lesent, das wir den wisen luten* den vier und zwentzigen, dem rate und der 35 gemeinde der stette zû Friburg in Brisgõw, unsern lieben getruwen, von besondern gnaden, gunst und gûtem willen, den wir zû inen haben, von der dienste wegen, die si uns und dem riche getan habent vor langen ziten her, von unserm kuniglichen gewalt verlihen und gegeben habent und verlihen und geben ðch in und irre stette zû Friburg alle friheit und allû reht nach der stette friheit und reht zû Kõlne. Wir* verlihen und geben ðch inen die gnade, das wir nût wellen, das ieman dehein

40 ⁿ) uns 1. ^o) *subscriptionem om. 1.*

438. ⁱ) seinen 1; syne 2. ^k) offheben — egenanten dreitusend *deest 1.* ^l) rijche 2. ^m) drutusend 2.

439. ^a) unseren 2. ^b) graf 1. ^c) schuldick 1; schuldig 2. ^d) unsern 1.

ir burgere iendert laden sölle noch beclagen, und das si niendert ze rehte stan söllent umb dehein sache, denne vor irem schulth(eissen) in der stat zû Friburg. Wurdi dehein ir burgere darüber iendert geladet oder beclaget oder ze ahte getan, das sol in kein schade sin; swen aber si rehtlose liessin, der mag wol anderswa elagen. Wir verlihen und geben ðch inen den gewalt und dú rehte, das si in irre stat mögent uf setzen und ab setzen win ungelte und korn ungelte, wenne si wellent, und sol nieman dar wider sin. ðch tûn wir inen und irre stat zû Friburg von unserre kúniglichen gûti die gnade, das wir wellen, das ir vorstette alle, die sie ietze mit muren und mit graben umbevungen oder begriffen habent oder noch umbevahend oder begriffen werdent, allú die rehte, friheit und gût gewohnheit haben söllent, die ir alti stat Friburg het, als si die von únsern vorvarn Rômschen keysern und kúngen gehebt habent. Swer in ðch dis vorgeschriben únsere gnade, alle oder ir etlich, an deheinen stucken frevellich úberfûre oder breche, der sol in unsern und des riches ungnaden sin, und ist dar zû vervallen hundert pfunde goldes, die halb in unser und des riches kammer, und das ander halbeteil der obgenanten stat zû Friburg werden söllent. Und dar úber zû einem urkúnde geben wir inen disen gegenwertigen brief, bevestent und besigelt mit unserm kúniglichen ingesigel.

Der gegeben ist ze Kolmer, da von Cristus gebürt waren tusend drúhundert jare dar nach in dem siben und viertzigosten jare. in dem andern jare unserre ríche, an dem zinstag vor sant Thomans tage.

441. PRIVILEGIUM ECCLESIASTICUM KAROLO REGI CONCESSUM.

1347. Dec. 18.

Reg. Avinion. 98 f. 269 nr. 351; Reg. Vatican. 184 f. 158' nr. 352. Descripsit F. Kern. — Ed. Codex dipl. Moraviae VII, 545 nr. 744. — Extr. Riezler 2337; Klieman 956.

Carissimo in Christo filio Carolo regi Romanorum illustri salutem etc.

Preclara celsitudinis tue merita promerentur, ut votis tuis in hiis presertim, que salutem animarum concernunt, quantum cum Deo possumus, favorabiliter annuamus. Tuis itaque supplicationibus inclinati auctoritate tibi presentium indulgemus, ut si forsan ad loca ecclesiastica interdicto supposita te contigerit declinare, liceat tibi in illis, excommunicatis et interdictis exclusis, non pulsatis campanis, etiam alta voce tibi et familiaribus tuis ac aliis de comitiva tua missam et alia divina officia facere celebrari, dummodo tu vel illi causam non dederitis interdicto nec id tibi vel illis contigerit specialiter interdicti. Nulli ergo etc. nostre concessionis iufringere etc.

Datum Avinione XV. Kl. Ianuarii, anno sexto.

442. CONCESSIO FEUDORUM.

1347. Dec. 20.

Transsumptum a Iohanne episcopo Basileensi 1358. Iul. 20. confectum in archivo Solodrensi. Describi iussit archivi praefectus.

Reg. imp. VIII nr. 5987.

Wir Karolus von Gottes gnaden Rômischer kúnig alle zit merer dez riches und kúnig ze Beheim tûnt kunt mengelich mit disem briefe, daz wir dem edeln Robertz sun des edeln Ulriches herren ze Sygnôwe, an sinr und sinre brúdern stat, und dem vesten

ritter Burkart Sennen von Müsingen und Cunrat sinem brüder, unseru lieben getrüwen, verluchen hant zem rechten lehen in aller der wise, als man lehen von recht lihen sol, und lihent mit disem briefe allú die lúte, dörffer, twinge und benne und alle dú recht und güter mit allen zúgehörden, und namhaft sant Ursen lúte, die der edel graf Hug selige von Búchecke von dem Rómischen ríche ze lehen hatte und aber die selben von Sygnöwe und Sennen von ime ze lehen hattent. Dar zú lihen wir óch den vorgebant von Sygnöwe und Sennen ze eim rechten lehen als da vor daz gerichte ze Solotern, daz der vorgebant Graf Hug selige von dem Rómischen ríche ze lehen hatte und nach dez selben Graf Hug seligen tode dem ríche lidig worden ist. Und dez ze ein urkúnde ist unser kúniglich ingesigel gehenket an disen brieff.

Der gegeben wart ze Basel an sant Tomans abent dez zwelfbotten, dez jares do man zalte von Gottes gebúrte drúzehenhundert und sibem und vierzig jar, in dem andern jare unserre ríche.

443. RECEPTIO IN PROTECTIONEM IMPERII.

1347. Dec. 20.

Cum originale nacti non simus, apographum saec. XVIII. quod extat in archivo publico Argentiniensi 'H 2316' (C), de cuius indole cf. H. Bloch in 'Zeitschrift für die Geschichte des Oberrheins. Neue Folge' I (1896) p. 313, et editionem quam paravit Schöpflin, Alsatia diplomatica II, 189 nr. 1022 (S) adhibuimus.

Reg. imp. VIII nr. 512.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex venerabili Adelheidi de Geroltzecke abbatisse monasterii secularis^a ecclesie^a in Anthelo^b Argentinensis diocesis principi et devote sue dilecte gratiam suam et omne bonum.

Devotionis tue sincerus affectus, quem tu et progenitores tui ad nos et imperium^c Romanum^c habuisse noscuntur, merito nos inducunt, ut te prosequamur prerogativa gratie specialis. Volentes igitur premissorum intuitu tibi et statui tuo favorabiliter providere et te in abbacia tua predicta, quam tam laudabiliter quam provide gubernare dignosceris, contra quoscumque iniuriatores^d et molestatores defendere presidio efficaci te et personam tuam et omnes abbatissas tibi in perpetuum succedentes ac predictam abbatiam a quibuscumque exactionibus et muneribus presentium auctoritate eximentes te et eandem abbatiam cum succedentibus tibi abbatissis cum omnibus suis iuribus in nostram et regni Romani et imperii protectionem et defensionem recipimus specialem et volumus ex nunc inantea te abbacie predictae et eius administrationi^e sub nostra defensione presse, universis et singulis nostris^f et Romani regni fidelibus et specialiter officiatibus nostris quibuscumque sub obtentu gratie nostre mandantes districte, ut te et succedentes tibi in premissis contra quoscumque ecclesiasticos et seculares, cuiuscumque status vel condicionis existant, manuteneant efficaciter et defendant. Universa etiam privilegia, que a celebris memorie divis Romanorum imperatoribus et regibus, predecessorum nostris, super quibuscumque graciis, iuribus, consuetudinibus et libertatibus obtinuisse dignosceris, in omnibus suis sentenciis, clausulis et tenoribus de verbo ad verbum, ac si presentibus essent speciatim inserta, approbamus, ratificamus et de benignitate regia confirmamus tibi et universis succedentibus tibi abbatissis universa regalia, que a sacro Romano imperio in feudum dependent, de benignitate regia conferentes te^g de predictis baculo, quem in

443. a) *deest S.* b) *Andela S.* c) *Rom. imp. S.* d) *iniuratores C.* e) *aministrationi S.*

45 f) *nostris S.* g) *et S.*

manibus gerimus, virtute presentium^b investimus. Mandantesⁱ universis et singulis principibus, baronibus, militibus, clientibus, nobiles et innobiles, iudicibus, advocatis, civitatibus et ceteris officialibus nostris et sacri Romani imperii fidelibus, quatenus te et tuum prefatum monasterium nec non omnes et singulos homines, possessiones et bona ac predia tue iurisdictioni subiecta non impediunt seu impediri permittant, quin imo studeant^k favorabiliter promoveri, sub pena centum marcarum auri ponderis Argentinensis^l ab eo, qui contra facere presumpserit, irremissibiliter exigenda; quarum medietatem nostro regali erario sive fisco, residuam vero partem supradicte abbatisse, principis nostre, et succedentium sibi abbatissarum usibus decernimus applicari, et sub pena nostre indignationis, quam qui secus attentare presumpserit se cognoscat graviter incursum. Presentium sub nostre maiestatis testimonio litterarumⁱ.

Datum Basilee XIII^m Kalendas Ianuarii, anno Domini millesimo trecentesimo quadagesimo septimo, indictione decima quinta, regnorum nostrorum anno secundo.

444. 445. KAROLI REGIS PRIVILEGIA BURGGRAVIIS NORIMBERGENSIBUS CONCESSA.

1347. Dec. 21.

Originalia in archivo generali regni Bavarici 'Bamberg Hochstift fasc. 590'. Descripsit R. Salomon. In utroque plica praebet: R. Sigillum maiestatis laesum pendet loro membranaceo.

444. *Scriptum de castris praedonum. — Dec. 21.*

Reg. imp. VIII nr. 513.

Wir Karl von Gottes gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des rychs und künig ze Beheim verjehen und tün kunt öffenlichen mit disem brief, daz wir den edeln Johansen und Albrecht gebrüder burggrafen ze Nürenberk, ünsern lieben öheimen und getriwen, die besundern gnad getan haben und in erlaubt, daz si alle rauphüser und vesten, daruf man des ryches strazzen beschedigt und beraubt, betwingen und beschedigen süllen und mügen. wenn oder wie si wellen. Und was si der selben rauphüser und vesten also betwingen und gewinnen, die selben haben wir in verilien und verilien in auch die von unserm künklichen gewalt mit disem brief, also daz si und ir erben die selben rauphüser und vesten mit allen im zûgehörnden von uns und dem ryeche eweklichen ze rehtem lehen haben und besiezen süllen ane alle hindernüz, ane geverde. Mit urkünd diez briefs mit unserm kunglichen insigel versigelt.

Der geben ist ze Basel, nach Crists gebürth drutzehen hundert jar und in dem siben und viertzigsten jar, an sant Thomas tak des heiligen zwelfbotten, in dem andern jar ünser riches.

In plica legitur alia manu scriptum: per dominum regem | Heinr(icus) Thesaur.

445. *Scriptum de castris Floss et Parkstein. — Dec. 21.*

Reg. imp. VIII nr. 514.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kung ze allen zeiten merer des reichs und kung ze Beheim verjehen und tun kunt öffenlich mit disem brif, daz wir die edeln

443. ^{h)} presentiarum C. ⁱ⁾ reliqua usque litterarum desunt S. ^{k)} studiant C. ^{l)} argenti C. ^{m)} decimo tertio C.

Johann und Albrechten gebruder burgrafen ze Nürnberg, unser lieben ohein und getrewen, geheizzen und enpfolhen haben, daz sie di vesten Flozze und Parkstein und ouch den markt zer Weyden und alle ander märkte, di dar zu gehörn, bezzern, bawen und vesten sullen, wenn oder wi in des durft und not geschiht. Und waz si danne oder ir erben uf di vogenanten vesten und merkt verbaweu, daz sullen si und ir erben haben uf den selben vesten und merkten und sullen ouch di ir pfant dar ümb sin, dar ümb si unser besunder brif¹ haben, und sol in ouch daz an dem vordern gelt und brifen keinen schaden noch bruch bringen one geverd. Mit urkunde diez brifs versigelt mit unserm kunglichen insigel.

Der geben ist ze Basel, nach Christus geburt drwzehenhundert jar und in dem sibem und virezigstem jar, an sant Thomas tag des zwelfpoten tag^a, in dem andern jar unserr reiche.

In plica eadem manus ac supra nr. 444 scripsit: per dominum regem | Heinr(icus) Thesaur.

15 446—449. SCRIPTA PRO CIVITATE SPIRENSI.
1347. Dec. 24.

Originalia omnia in archivo civitatis Spirensis. In omnibus sigilla maiestatis plus minusve laesa pendent. Ed. Hilgard 'Urkunden zur Geschichte der Stadt Speyer' (1885). Quas editiones hic repetimus. — In oppido Weissenburg, ubi litterae nostrae datae sunt, Karolus rex non ante 1348. Ian. 2. fuit; indicationes ergo temporis et loci non concordant; cf. Reg. imp. VIII nr. 520. — Confirmationes privilegiorum eodem die datas Reg. imp. VIII nr. 520, ex litteris Ludovici regis supra tom. V nr. 190 verbotenus sumptam, et Reg. imp. VIII nr. 6495, quae nullius est momenti, hic omittimus. (Ed. Hilgard p. 447 nr. 506 et 446 nr. 505.)

25 446. *Privilegium de diversis. — Dec. 24.*

Hilgard p. 448 nr. 507.

Reg. imp. VIII nr. 521; cf. additamentum primum p. 831.

Quae cum privilegiis Ludovici regis 1315. Ian. 4. (A) et Ian. 20. (B) datis ('Regesten Ludwigs' p. 3 nr. 51 et p. 4 nr. 65; Hilgard nr. 286 et 292) concordant, typis minoribus excudi fecimus, numeris litterarum Ludovici in margine appositis.

Wir Karle von Gotes gnaden Römischer kunig zû allen ziten merer des riches unde kunig zû Beheim dânt kunt allen den, die disen brief iemer sehent oder horent lesen, daz wir hant angesehen truwe unde stetikeit, die wir gantzlichen befunden hant an den wisen luten den burgern von Spire, unde hant gemerket kosten unde schaden, die sie geliten hant in groszen dinsten, die sie dem riche getruweliche getan hant, da von wir sie billichen lieben unde eren hin wider sollent mit sunderlichen gnaden unde liepnisse. Unde darumbe so hant wir in dise friheit, gnade unde recht geben von unserme künichlichen gewalte vor uns unde aller unser nachkomen keysern unde kunigen von Rome, die ewelicliche stete sollent bliben unverbrochenlichen, also hie nach geschriben stat:

(1) Wir gelobent den selben burgern, daz wir niemer keinen lantfogt setzent in ir gegen, der selbe lantfogt swere danne vor den burgern zû den heiligen, ze haltenne unverbrochenlichen den selben burgern von Spire ire friheit, hantvesten, recht unde gnade, die sie hant von babesten, keysern,

445. ^a sic or.

1) Cf. supra nr. 295.

LL. CONSTITUTIONES VIII.

kunigen von Rome unde bischoffen unde von uns selben, unde ouch ir gerichte unde gewonheit, daz sie biz her bracht hant, unde daz er sie dar an schirme unde in richte umbe die pene, die wir dar über gesetzt hant, also an andern unsern briefen stat geschriben¹.

(2) Wir wollent ouch unde setzent unde gebietet, daz nieman offe der selben burgere lip oder güt uswendig irre stat clage vor keine gerichte, alle die wile sie rechtes gehorsam sint zû tunde in 5 irre stat.

(3) Wir gelobent ouch, daz wir noch keiner unser nachkomen keinen, der von irs gerichtes wegen verwiset ist von irre stat, niemer wider in ir stat setzent noch fürent.

(4) Wir geben in ouch die maht unde die gewalt, daz sie enphahen mögent zû burger in ir stat Juden, welhe des begernt, ane alle irrunge, unde setzent dar uf eine pene, wer daz iemer geirrete, 10 daz der hundert phunt goldes schuldig sol sin zû gebenne, halb unser kamer und halb der statd.

(5) Wir frien in ouch ir bach, die durch ir stat rinnet, unde setzent dar uf eine pene zweintzig marg silbers luters unde lötiges irre stetde geweges; also wer die bach von irme rechten vlusze unde runse kerte oder wisete, daz der, also dicke er daz dût, die zweintzig marg silbers schuldig ist ze 15 gebenne, halb unser kamer unde halb der stat.

(6) Wir wöllent ouch unde erlobent den selben burgern, ist daz sie ieman an griffet an ir lib oder an ir güt unde nit recht in ir statd eischen unde nemen von in wolte, daz sie an den sich rechen mogent an ir libe unde an ir güt, wenne unde wie in daz füget, unde sollent darumbe keine frevel noch heinsüche noch keine ander pene verwirket han noch schuldig sin.

(7) Wir wollent ouch unde gebietet. wer nit buliche unde hebeliche sitzet in stetden stetec- 20 lichen, daz nieman den sol vor einen burger haben oder verantworten.

(8) Wir sagent ouch vor uns unde alle unser nachkomen die selben burgere unde ir statd nu unde ewelichen ledig unde fri alles dinstes unde helfe uber daz gebirge gegen Lamparten.

(9) Wir geben in ouch frien gewalt unde gantze maht, iren erben ir güt zû laszen oder fur ir sele zû setzen oder weme sie wollent zû geben. wo oder in welhen gerichtten 25 daz güt gelegen ist.

(10) Wir frien ouch die selben burger von Spire mit disem briefe von unserme L. u. B. künichlichem gewalte, daz sie lehenber sin mügent unde urteil sprechen mögent mit den rittern allenthalben.

(11) Wir wöllent ouch, daz die selben burgere fri ledig sin sollent aller grunrûre. 30 wande sie unrecht ist unde widerteilt ist von unsern vorvarnen.

(12) Wir wöllent ouch, daz deheinre der selben burgere gedrunge werde sinus fögt gerichtes zû sûchen uszwendig der stetde umbgenge.

(13) Wir wollent ouch nit, daz deheinre der selben burger deheinre leye schetzunge, die uszwendig der statd uf sin güt. es si ligende oder varnde. gesetzt wirt. 35 geben solle.

(14) Es ensol ouch nieman keinen zol von in nemen wider iren willen in allem dem bistûme, ouch nit an den stetden, die zû des riches nütze sunderlingen horent.

(15) Wer einen hof oder ein hus jar unde dag ane wider rede beseszen hat, der ist nieman, der daz da zwuschent wüste, dar uber schuldig zû antwûrten. 40

(16) Eine sache. die in der statd zû Spire ietzent ist an gevangen, die sol kein bischof oder anders kein gewalt nit bedringen, daz man sie uszwendig der statd vollen zû ende bringe.

L. u. A. Unde zû einen waren urkunde* aller der vorgeschriben dinge so geben wir in disen brief besigelt mit unserme künichlichem ingesigel. 45

Der geben wart zû Wiszenburg. do man zalt von Gotes geburte druzehen hundert jar unde siben unde vierzig jar, an dem heiligen Wihennaht abende, in dem andern jare unserr riche.

1) *Hilgard nr. 506.*

447. *Privilegium de moneta. — Dec. 24.*

*Ed. 'Mitteilungen des historischen Vereines der Pfalz' X, 75; Hilgard p. 451 nr. 510.
Reg. imp. VIII nr. 6496.*

Wir Karle von Gotes gnaden Römischer künig zû allen ziten merer des riches
5 unde künig zû Beheim dunt kunt allen den, die disen brief iemer sehent oder horent
lesen, daz wir hant angesehen trûwe unde stetekeit unde ouch solichen dienst, als die
erbern wisen lûte die burgere unde die stat zû Spire unsern vorvarn unde dem riche
erzôuget unde getan hant unde uns ouch noch furbaszer dîn mögent, unde darumbe
so han wir in den selben burgern von Spire geben und bestetiget unde gebent und
10 bestetigent in onch mit disem gegenwertigen briefe für uns unde alle unser nachkomen
ewiclichen ire mûnsse, die sie hant von unsern vorfarn, Heller zû schlahende in irre
stat, also daz sie die selbe mûnsse haben sollent unde Heller schlahen unde machen
mogent ewiclichen, unde daz sie da von uns oder unsern nachkomen weder schlege-
schatz noch nihtznit anders geben sôllent noch schuldig sollent sin zû gebende in die
15 heine wise. Unde der vorgeschriben dinge zû eime ewigen urkunde unde stetikeite
so geben wir in disen brief besigelt mit unserme küniglichem ingesigele.

Der wart geben zû Wissenburg, do man zalte von Gotes geburte druzehen hundert
jar unde dar nach in dem siben und vierzigisten jare, an dem heiligen Wihennaht
abende, in dem andern jare unser riche.

20 448. *Scriptum ad mansionem imperii spectans. — Dec. 24.*

Hilgard p. 449 nr. 508.

Reg. imp. VIII nr. 6497.

Wir Karle von Gotes gnaden Römischer künig zû allen ziten merrer dez riches
unde künig zû Beheim dunt kunt allen den, die disen brief iemer sehent oder horent
25 lesen, daz wir hant angesehen solichen dienst, als unser lieben getruwen der rat
unde die burgere von Spire unsern vorvarn unde dem riche dicke getan hant unde uns
ouch noch furbaz dîn mögent, unde darumbe so han wir in, irre stat unde allen iren
nachkomen zû den zweintzig marken silbergeltes, die sie unde ir stat zû dem hove
genant hern Ebelins hof vor dem Münster, der unser und dez riches herberge ist, von
30 unsern vorvarn Römischen keisern unde künigen biz her uf den Juden von Spire ge-
habet hant unde furbazer haben sollent, zehen marg silbergeltes luters unde lôtiges
Spirer geweges gegeben habent unde geben an disem gegenwertigen briefe uf den vor-
genanten Juden von Spire für uns unde alle unser nachkomen von unserme küniglichem
gewalte, also daz sie die vorgeanten burgere unde die stat von Spire unde ir nach-
35 komen die egenanten zehen marg geltes uf den vorgeanten Juden von Spire haben unde
nemen sollent alle jar uf sant Martins dag in allem dem rehten, als sie die vorgeanten
zweintzig marg vormales biz her ingenomen, gehabet unde beseszen habent, als die
briefe besagent, die sie dar über hant, die selben briefe wir in ouch bestetigent mit
disem gegenwertigen briefe. Unde dez zû urkunde so geben wir in disen brief besigelt
40 mit unserm küniglichem ingesigele.

Der geben ist zû Wissenburg, do man zalte von Gotes gebürte drützezen hundert
jar unde darnach in dem [si]ben unde vierzigisten jare an dem heiligen Wihennaht
abende, in dem anderen jare unserre riche.

449. *Concessio Iudaeorum. — Dec. 24.**Hilgard p. 450 nr. 509.**Reg. imp. VIII nr. 6496.*

Wir Karle von Gotes gnaden Römischer künig zû allen ziten merrer dez riches unde künig zû Behcim dünt kunt allen den, die disen brief iemer sehent oder hōrent lesen, daz wir hant angesehen solichen genemen dienest, den unser lieben getruwen der rat unde die burgere von Spire uns unde dem riche biz her getruwelichen hant getan unde noch fürbaz getruwelicher getûn mögent, dar umbe wir sie mit sūnderlicher liepnisze billiche hin wider eren sōllent. Unde dar umbe so han wir den vorgeanten burgern unde der stat von Spire für uns unde unser nachkomen keiser unde künige von Rome die Juden und die Jüdischeit gemeinlichen zû Spire, sunder unde samet, die nu da wanent oder hernach da wanende werdent, unser lieben kamerknehte, zû der vorgeanten burgere unde der stat von Spire nutze gegeben unde in gesetzet unde gebent sie in ouch an disem gegenwertigen briefe von unserme küniglichem gewalte mit solichen fürworten, daz die vorgeanten burgere unde die stat zû Spire die vorgeanten Juden unde die Jüdischeit gemeinlichen zû Spire, die ietzuot da wanent oder hernach da wanende werdent, mit aller eigenscheffe dise nehesten sehs jar, die zû neheste nahenander kument unde anvahen sollent an dem dage, als dirre brief geben ist, schirmen, haben unde nieszen sollent in aller der maszen und in allem dem rehten, als wir oder daz Römische riche ir genieszen möhten oder soltent, obe wir sie selbe inne hetdent, über soliche zinse, als sie ander lûten ane dem riche biz her geben habent, unde denselben burgern unde der stat zû Spire und ouch ander lûte ane dem riche vormales schuldig sint zû gebenne, die wollen wir, daz sie die alle jar dise sehs jar ouch gelten unde geben sollent, als sie biz her hant getan, ane alle geverde. Ouch geloben wir, daz wir dieselben vorgeanten Juden unde Jüdischeit zû Spire die vorgeanten sehs jar uz nieman anders versetzen. verkûmben noch in dehein ander hant geben oder wenden sollent, damit die vorgeanten burgere unde die stat zû Spire an der vorgeanten unser gnaden, die wir in an der vorgeanten Jüdischeit getan hant, geirret, gehindert oder geleidiget möhten werden in deheine wise, ane alle geverde. Unde dez zû eime waren urkûnde so geben wir in disen brief besigelt mit unserme küniglichem ingesigel.

Der geben wart zû Wissenburg, do man zalte von Gotes geburt drützehen hundert jar unde sibem unde vierzig jar. an dem heiligen Wihennaht abende, in dem andern jar unserre riche.

450. PROTESTATIO CIVITATIS MUELHAUSEN
DE RECOGNITIONE REGIS.

1347. Dec. 24.

Originale in archivo civitatis Mülhausen in Alsatia 'nr. 113'. Contulit R. Salomon. Pendet sigillum officialutus ex ipsa membrana. — Ed. Mossmann 'Cartulaire de Mulhouse' I, 217 nr. 241.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 31; cf. additamentum primum p. 835.

In nomine Domini amen. Per hoc presens publicum instrumentum universis et singulis eiusdem inspectoribus seu auditoribus, quos infrascriptum tangit negocium vel tangere poterit quomodolibet in futurum, pateat evidenter, quod sub anno a nativitate

eiusdem millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, vigilia festi Nativitatis eiusdem, que fuit VIII° Kalendas mensis Ianuarii, indicione prima, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini domini Clementis divina Dei providencia pape sexti anno sexto, hora quasi tertia, Basilee in domo Iohannis Frôwelarii dicti Rutzemer civis Basiliensis
 5 in mei publici auctoritate imperiali et curie Basiliensis notarii iurati personam honorabilis viri domini . . offic(ialis) dicte curie Basiliensis in hac parte presentantis ac testium infrascriptorum presencia constituti sapientes et discreti viri frater Ūlricus de Berno, ordinis hospitalis sancte Marie Ierosolimitani conventualis domus . . fratrum Theutonico-
 10 husen et Iohannes de Durnich dictus Guttrolf armiger, magister civium seu opidanorum opidi Mûlnhusen prefati, suo, . . consulum et universitatis opidi Mûlnhusen prelibati nomine, protestacionem infrascriptam lingua theuthonica fecerunt, cuius quidem protestacionis tenor sequitur in hec verba:

‘Wir protestieren hie vor úch und vor allen den, die hie gegenwertig sint, das
 15 wir einen erkorn von den kurfürsten des richs oder von dem meren teile uns geantwúrt wirt, fur einen Rômischen kung und unsern rechten herren und ein phleger des richs haben wellen und im gebunden sin und helfen und raten, als wir ze recht súllen und von alter gewonlich ist gewesen, und bitten, das man des ein publicum instrument mache.’

Qua protestacione sic ut premittitur facta prenominati frater Ūlricus plebanus et
 20 Iohannes de Durnich magister civium seu opidanorum in Mûlnhusen suo et quo supra nomine me notarium publicum infrascriptum requisiverunt, ut sibi de premissis publicum conficerem instrumentum.

Acta sunt hec anno, die, mense, indicione, pontificatu, hora et loco prescriptis, presentibus discretis viris fratre Wernhero de Eptingen, ordinis sacre domus sancti
 25 Iohannis Ierosolimitani conventuali domus sancti Iohannis in Basilea, dominis Wernhero incurato in Richenshein, camerario . . decanatus inter Colles, Nicolao dicto Wartman capellano in Mûlnhusen, Nicolao rectore et Ottone dicto Rex capellano ecclesie in Brunstat supradicte Basiliensis dyocesis, strenuo viro domino Cûnzemanno Monachi dicto Happe, milite Basiliensi et Heinrico dicto Knebelin opidano in Mûlnhusen, testibus ad
 30 premissa vocatis pariter et rogatis.

(S. N.) Et ego Conradus de Sliengen publicus auctoritate imperiali et curie Basiliensis notarius iuratus, quia premissis omnibus et singulis dum, ut premittitur, fierent et agerentur, presens una cum testibus antedictis sub anno, die, mense, indicione, pontificatu, hora et loco prescriptis interfui eaque sic fieri vidi et audivi, hoc presens publicum
 35 cum instrumentum manu mea propria scribendo exinde confeci et in hanc publicam formam redegí signoque meo solito signavi vocatus ad hec specialiter et rogatus in robor et testimonium omnium premissorum.

Nos quoque . . officialis curie Basiliensis supranominatus, quia suprascripta omnia et singula coram Con(rado) notario publico antedicto, nostro in hac parte commissario,
 40 acta et facta sunt, sigillum curie Basiliensis antedicte huic instrumento fecimus appensari in maiorem evidenciam omnium premissorum.

Datum et actum ut supra.

451. SCRIPTUM DE FELONIA.

1347. Dec. 26.

Originale (or.) in archivo publico Bernensi 'Ehemaliges fürstbischöflich-baselsches Archiv, Priv. CCLXIII, charta CX'. Contulit H. Türler. Sigillum maiestatis, quod loro membranacco pendebat, nunc avulsam asseratur.

5

Reg. imp. VIII nr. 522.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex venerabili Iohanni Basiliensi episcopo, principi nostro dilecto. gratiam regiam cum plenitudine omnis boni.

Oblata pro parte tua celsitudini regie petitio continebat. quod, cum certa opida ad te et tuam Basiliensem ecclesiam spectantia tibi tueque ecclesie subiecta fore dinoscantur et quandoque contra te et ecclesiam tuam predictam feloniam committant in tuum et ecclesiae Basiliensis non modicum preiudicium et gravamen adeoque excedant, quod privilegiis et iuribus. si que habent a te vel a tuis predecessoribus habuerunt, merito sint privandi, quatinus tibi et ecclesie tue predictae super eo dignemur gratiosius providere. Nos itaque tuis iustis motis^a supplicationibus tibi duximus auctoritate presencium indulgendum, quatinus, si qui de ipsis opidis aliquam feloniam similem decetero committere presumpserint, postquam iuris ordine observato et secundum Basiliensis ecclesie consuetudinem per te provide condempnati fuerint et ipsorum privilegiis seu iuribus a te vel tua ecclesia, ut prefertur. habitis iustitia privati mediante, volumus ac exnunc prout extunc decernimus predictos opidanos et homines predictorum opidorum etiam privilegiis et gratiis habitis a nobis nostrisque predecessoribus imperatoribus et regibus Romanorum auctoritate regia fore et esse ipso facto mox privatos et penitus denudatos. Harum serie litterarum, quibus regie maiestatis sigillum duximus appendendum.

25

Datum Basilee anno Domini millesimo CCC^o quadragesimo septimo. in festo beati Stephani prothomartyris, regnorum nostrorum anno secundo.

452. PRIVILEGIUM DE TELONEO ET MONETA
PRO COMITE NOVI CASTRI.

1347. Dec. 26.

30

Copiae duae vidimatae a. 1362. et 1371. confectae in archivo publico Novi Castri Helvetici 'N 5 n° 8 a' (A) et 'N 5 n° 8 b' (B). Contulit A. Piaget.

Reg. imp. VIII nr. 6499.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Notum facimus universis, quod, quamvis regie celsitudinis circumspecta benignitas universos fideles suos, quos Romanum ambit imperium, consueute liberalitatis gracie tenetur prosequi clemencia, illos tamen uberiori quodam favore prosequitur, qui singularis devocionis^a studio^a et approbate fidei constancia claruerunt, ut sic, quos proprie virtutis industria ad magestatis^b ipsius obsequia promptos reddidit, graciaram faciat

451. a) sic or.

452. a) studio devocionis B. b) maiestatis B.

40

liberalis exhibitio promptiores. Sane quia nobilis Ludovici comitis Novi Castri fidelis nostri karissimi nuper magestati nostre oblata supplicacio continebat, quod, cum ab antiquo et multis temporibus retroactis itinere et strata publica mercatorum et omnium viatorum per opidum seu burgum Novi Castri predicti transeunte in eodem opido de omnibus et singulis mercimoniis, rebus, equis sen denariatis, cuiuscunque qualitatis aut condicionis existerent, nomine et vice ipsius comitis theloneum et pedagium recipi consueverit et requiri, et demum mercatores et viatores ceteri in maiori parte a metis et confinibus dicti opidi declinantes per vias insolitas ambulare consueverint in ipsius comitis et heredum suorum iacturam et dispendium manifestum, supplicans proinde, quod indemnitati sue de speciali favore nostre celsitudinis dignaremur consulere gracie et viam predictam, que per antedictum oppidum Novi Castri diuturnis iam temporibus ambulari et observari consuevit penes vel per Bellam aquam, qui locus inter Cletas et Iogny situatur, mandarem^c reduci pariter et reponi, ut liceat eidem comiti necnon heredibus suis et officialibus ac servitoribus ipsorum, quos ad hoc duxerint deputandos, ab omnibus mercatoribus, viatoribus et ceteris personis per Bellam aquam transeuntibus de mercimoniis, rebus, equis, denariatis et ceteris quibuscunque materiis approbata et consueta thelonea et pedagia postulare, ea condicione adiecta, quod a mercatoribus et viatoribus ceteris in Novo Castro nullum theloneum seu pedagium amplius exigatur, nos igitur eiusdem comitis indemnitati affectantes consulere gracie, petitione ipsius sufficienter audita advertentes, quod huiusmodi supplicaciones, cum rationabiles sint et iuste exaudiri merito promerentur, predicto comiti et heredibus suis, auctoritate regia, qua potimur, damus plenam licentiam et omnimodam facultatem predictam viam ad Bellam aquam, ut premittitur, remittendi et ibidem ab omnibus mercatoribus, viatoribus seu ceteris personis transeuntibus de mercimoniis, denariatis, equis et rebus aliis consueta pridem thelonea et pedagia per se aut suos servitores, quos ad hoc exequendum statuerint, repetendi, sic quod in Novo Castro amplius nullatenus repetantur. Ut igitur gratiam gracie cumulemus, predicto comiti, fideli nostro, quem favore et benevolencia prosequimur speciali, et heredibus suis licentiam damus et plenariam potestatem monetam auream et argenteam ex novo cudendi et cudi seu fieri disponendi ad instar prelatorum et magnatum ceterorum et oppidorum imperialium, que in puritate et bonitate ceteris denariis seu monetis circumvicinarum parcium sit equalis, sine^d tamen preiudicio iuris alieni; mandantes omnibus et singulis nostris et sacri imperii fidelibus et subditis, ad quorum noticiam dicti comitis moneta pervenerit, quatinus denarios aureos et argenteos, qui in moneta dicti comitis sub signo, quod duxerit imprimendum, extiterint fabricati, secundum cursum et valorem suum sicut aliam currentem monetam pro tempore omni loco et hora accipere et acceptare debeant, contradictione et difficultate quibuslibet procul motis, sub pena regie indignationis; quam qui secus attemptare presumpserit se cognoscat graviter incursum. In cuius rei testimonium presentes fieri et nostre magestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Basilee anno Domini millesimo trecentesimo quadragésimo septimo, indictione XV, VII. Kal. Ianuarii, regnorum nostrorum anno secundo.

452. ^c) mandare mur *A. B.*

^d) *præc.* et *A.*

453. MANDATUM DE ADVOCATIA TERRAE ALSATIAE.

1348. Ian. 1.

Originale in bibliotheca universitatis Heidelbergensis 'Urkunden nr. 118'. Contulit R. Salomon. Sigillum secretum infra textum ad dexteram partem impressum.

Reg. imp. VIII nr. 523.

5

Wir Karl von Gots gnaden Römischer kunig ze allen zeiten merer dez richs und kunig ze Beheim entbieten dem ratzmeister, dem rat und den burgern gemeinlich der stat zu Hagenaw, unsern lieben getriwen, unser gnad und als gut.

Wann wir umb triw und enthaftikeit Iohanes von Vinstingen, unsers lieben getriwen, die wir an im stet ervarn haben und bekenn, denselben Iohansen zu unserm lantvogt in Elsazsen gemacht und gesetzt haben, gebieten wir weh vestlich und ernstlich bei unsern hulden, daz ir dem selben Iohanen von unsern wegen gehorsam und untertenig sin sullent und auch im gewarten mit allen rechten, eren und gewonheiten, die zu der selben lantvögtey von alter und auch ietzunt gehörent, als ir ewerm lantvogt zu recht tûn sullent.

15

Geben ze Hagenaw, an dem achten tag dez heiligen Crists tag, in dem andern jar unserer riche.

454. 455. SCRIPTA PRO CIVITATE WEISSENBURG.

1348. Ian. 1. 2.

Originalia in archivo civitatis Weissenburg. Descripsit R. Salomon. — Inedita.

20

Cf. Reg. imp. VIII nr. 6503 et litteras Rudolphi regis Reg. imp. VI nr. 2491.

454. *Concessio de stura. — Ian. 1.*

In plica legitur: R. Pendet sigillum maiestatis laesum filis sericis rubri coloris.

Reg. imp. VIII nr. 524.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des reichs und künig ze Beheim verjehen und tun kunt öffenlich mit disem brif, daz wir unsern lieben getriwen . . dem burgermeister, . . dem rat und den burgern gemeinlich der stat ze Weizenburg von unsrer küniglichen miltigkeith di genade getan haben und tûn ouch von besundern gnaden mit disem gegenwertigen brif: wenn di drw jar vergangen sind, di wir sie gefreyet haben, als ander unser brif sagent, di wir vormals in geben haben¹, daz si und ir nachkomen uns und dem reiche und ouch unsern nachkomen an dem reiche künigen und keysern von Rome jârlieh von der egenanten irr stat Weizenbürg ze gewönlieher stwr uf sant Merteins tag fürbaz ewiglich vierhundert güldein geben sullent; und dar über wir si oder unser nachkomen an dem reiche künge und keiser von Rome niht mer drengen, staigen, höhern noch übertreiben sullent in dhein weis. Da von wellen und gebieten wir ouch allen unsern und des reichs getriwen, edeln und unedeln, armen und reichen, wi di genant oder geheizent sind, di itzont sind oder fürbaz werdent, daz si den vorge(n)anten . . den^a burgermeister, . . den^a rat und den

Nov. 11.

35

454. a) sic or.

1) *Supra nr. 412.*

40

burgern gemeinlich der stat ze Wizenburg di selben unser gnade niht überfarn, hindern, laidigen oder besuern dar an und si da bei behalten und schirmen sullent getriwelich; und wellen ouch, wer da wider iht tet, der ist in unsern und des reichs ungnaden und sol ouch vervallen sin virtzig pfunt goldes, di halbe inc^b unsrer kamer und halbe der 5 egen(anten) stat werden sullen. Und des ze urkund geben wir in versigelt mit unserm küniglichen insigel disen brif.

Der geben ist ze Hagenaw, nach Christus gebürt drwzchundert jar und in alten und virtzigstem, an dem jarstag, in dem andern jar unserer reiche.

In plica legitur alia manu scriptum: per dominum canecellarium | Henricus Thesaur.

10 455. *Privilegium de iudicio et de stura. — Ian. 2.*

In plica legitur: R. *Sigillum deperditum filis sericis rubri viridisque coloris relictis. Reg. imp. VIII nr. 525 = 526.*

Wir Karl von Gots genaden Romiseher kunig ze allen ziten merer des richs und kunig in Beheim tun kunt offenlich an disem brif, daz wir durch besunder gunst, di 15 wir haben zu unsern lieben getriwen . . dem burgermeister, . . dem rat und der gemeine der stat zu Weissenburch, in und irr stat dise gegenwertik genad getan haben und auch tun mit disem brif, daz keyn burger oder sein ingesinde der selben stat furbas alle zit, di weil er ansprach dulden wil und rehtes gehorsam sein vor dem schultheizen da selbst zu Weissenburch, der nu ist oder kunftik wirt, umb alle sache, swie di genant 20 sei, vor keynem rihter noch lantrihter ussewendik der selben stat zu reht sten sol, und daz nieman furbas ir keynen nindert anders danne vor der stat schultheize, wenne es zu schulden kümet, ir leib und gut beelagen und beküern sol, als si das von alter guter gewonheit untz her braht haben und dar uber brif haben von unsern vorvarn keysern und kungen¹. Ouch wellen und gunnen wir in, daz der burgermeister, . . der 25 rat und di burger der obgenanten stat ir gewonlich steure, di si uns und dem riche jeriklich schuldik sint ze geben, nieman geben noch geloben sullen alle jar vor sant Martins tag, sunder daz si danne di selben steure uf den selben tag geben und verrihten Nov. 11. dem oder den, di in von unsern wegen darumb bringent unser offen brif. Und dar umb gebieten wir ernstlich allen unsern und des richs getriwen, di nu sint oder kunftik 30 werden, daz si di obgenanten burger wider dise unser gnad niht hindern sullen noch ieman anders lazzen hindern bi unsern hulden. Mit urkund ditz briefs, der versigelt ist mit unserm kunklichen insigel das daran hanget, und geben ist zu Wissenburch, do man zalt nach Crists gepurt dreuzchenhundert jar und ahtundvierzig jar, an mitwochen nach dem jarstag, in dem andern jar unserer reiche.

35 *In plica legitur eadem, ut videtur, manu scriptum:* Ad rel(ationem) domini | cancell(arii) F.

456. 457. SCRIPTA PRO GERLACO DE ISENBURG.

1348. Ian. 4.

456. *Gratia pro homagio concessa. — Ian. 4.*

40 *Originale (or.) in archivo Confluentino. Descripsit R. Salomon. In plica legitur:* R. *Sigillum cum loro deperditum. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 6501.

454. ^b) in^e in loco raso or.

1) *Non habuimus.*

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des reichs und kung ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brif, daz wir dem edeln Gerlachen von Ysenburg, unserm lieben getriwen, umb seinen dinst, den er uns und dem reiche getan hat und noch tun sol und mag in kunfftigen zeiten, und sunderlich daz er uns gehuldet und gesworn hat getriwe und gehorsam ze sein und uns ouch mit allen seinen vesten und slozzen dienen und warten sol und di uns ouch offen sullen sein wider allermendlich, di wil wir^a leben^a, als^a der brif sagt, den er uns dar uber geben hat¹, geben haben und geben ouch mit disem brif fünfzehen hundert güldein von Florenz guts gewilts und geloben im oder seinen erben di ze geben und ze bezalen uf sant Merteins tag der nū schierst kumpt òn fürzög. Mit urkund ditz brifs versigelt mit unserm insigel.

^{1348.}
Nov. 11.

Der geben ist ze Spire, do man zalt nach Christus gebürt drwzehenhundert jar und in dem achten und vrtzigstem jar, an dem freytag vor dem zwelften tag, in dem andern jar unsrer reiche.

In plica alia manus scripsit: per dominum cancellar(ium) | Heinr(icus) Thesaur. 15

457. *Privilegium de iudicio. — Ian. 4.*

Cum originale in archivis domus principalis Isenburgicae, quae extant in oppidis Büdingen et Birstein, repertum non sit, damus ex copia saec. XV. (c.) in formam autographi confecta nunc sigillo loroque carente in archivo Confluentino². Contulit R. Salomon.

Reg. imp. VIII nr. 527.

20

Wir Karle von Gottes gnaden Romischer koning zu allen zeiten merer des reichs und koning zu Behem verjehen und tun kunt offentlich mit disem brief, daz wir dem edeln Gerlachen hern zu Yssenburgh, unserm lieben getreuen, umb seinen dienst, den er uns und dem reich getan hat und noch tun sol und mag in kunfftigen zeyten, gegunnet und erleubt haben, gunnen [und]^a erleuben ime an krafft disz brief, daz er soll und mag in den^b wichpelden zu Heimbach und mit namen zu Weysz und Gladbach gericht haben, schulthes und scheffen da zu setzen und zu ensetzen über hals und hand^c nach des reychs recht on hindernus allermenuiglichs on widerrede; und gebieten allen fursten, geistlichen und weltlichen, graveu, freyherren, dienstleuten, rittern, knechten, allen andern unsern und des reichs lieben getreuen und undertan, daz sye den furgenenten unser gnade und erleubung nicht hindern, dringen oder besweren sollen in keinigs weys, sonder getreulich dabey bleiben lassen, als lieb in sey unser und des reychs swere ungnade zu vermeiden. Mit urkund des briefs versigelt mit unserm insigel.

30

Der geben ist zu Speyer, da man zalt nach Christus gepurt dreyzehenhundert und in dem acht und viertzigsten jare, an dem freytag fur dem zwolfften tag.

35

456. a) *in loco raso or.*

457. a) *om. c.* b) *dem c.* c) *bauch c.*

1) *Non habemus.* 2) *Neque illic originale exstat. Corrigenda igitur notitia quam dedit R. Lüdicke, 'Kaiserurkunden der preussischen Staatsarchive' nr. 1676.*

458. 459. SCRIPTA PRO CIVITATE WORMATIENSI.

1348. Ian. 4.

*Originalia in archivo civitatis Wormatiensis. Contulit R. Salomon.*458. *Confirmatio iurium generalis. — Ian. 4.*

5 *Originale in archivo supradicto 'nr. 152'. Sigilli maiestatis fragmenta pendent filis sericis rubri viridisque coloris. — Ed. Boos 'Urkundenbuch der Stadt Worms' II, 257 nr. 369.*

Wir Karle von Gotdes gnaden Romescher künig zû allen ziten merer des riches und künig zû Beheim enbieten allen unsirn und des riches getrûwen unsere hülde und alles gût.

10 Wand alle ere und maht eines fürstendümes ist gesetzt ûf siner undirdanen frieden und glücke, dar umb so dünket uns bequemelich und nütze, daz wir unsirn undirdanen gnedig sin zû irme rehten und fri zû den gnaden. Her umb sollent wûszen alle lûde, die itzont sint oder her nach komende werden, daz wir han angesehen die luterkeit gantzer trûwe, dar ane die wisen lûde die bûrgere zû Wormeszen, unsir lieben getrûwen,
15 gegen uns und dem riche sint erschÿnen; auch han wir miltecliche gemerket, wie geneme dienste sie uns und dem riche hant gedan und vorbasz genemir getûn mogent, und han in bestediget und bestedigen in diesem bricfe von unser küniglicher gewalt diese friheit und gnade, die hic nach geschriben stet:

(1) zû dem ersten, daz wir nûmmer keinen lantfaut gesetzen sollen in irre gegen,
20 der selbe lantfaut swere danne vor den bûrgern zu den heiligen zû haltene ûnvirbrochenliche den selben bûrgern zû Wormeszen ire friheit, hantfesten, reht und gnade, die sie hant von bebisten, . . keisern und . . kûnegen von Rome, von . . bischoven und von uns selber, und auch ir gerihte und gewonheit, daz sie biz her braht hant und daz, er sie dar ane schirme und in rihte ûber die pene, die dar ûf gesetzt ist, also her nach
25 geschriben stet.

(2) Auch ensollen wir keinen, der von ires gerihtes wegen verwiset ist von irre stat, nûmmer wider in ir stat setzen noch fûren.

(3) Auch mogent sie enphahen zû bûrgern in ire stat . . Jûden, welche des begerent, ane alle irrûnge.

30 (4) Auch bestedegen wir in die friheit, also ire bach gefriet ist, die dorch ire stat rynnnet, mit der pene, also dar ûf gesetzt ist, also in andirn iren briefen geschriben stet.

(5) Were auch, daz sie yman angriffe an ir lip oder an ir gût und nit reht von in heischen oder nemen wolte in irre stat zû Wormeszen, an des oder an der libe oder an gûde mogent sie sich rechen, wanne und wie in daz fûget, und sollent dar umb
35 keinen frevel, heynsûche und keine andir pene verwirket han noch schuldig sin.

(6) Wir bestedigen in auch die friheit, daz sie nieman kempen mag.

(7) Wir bestedigen in auch, also sie gefriet sint, daz sie ledig und fri sin alles dienstes und hülfe uns ûber daz gebirge gegen Lamparthen zû dûnde.

(8) Dar zû bestedigen wir in alle rehte, friheide und gnade, die sie hant von
40 bebisten, von Romeschen keisern und . . kûnegen und von bischoven, alle ire gerihte und alle ire gewonheit, die sie biz her hant gehabt.

Keynen menschen sol nit mûgelich sin wider diese unsere bestedigûnge und wider diesen brif zû dûnde; und wer sich des ûndirstûnde, dar zû daz er fellet in unsere ûngenade, sol er verliesen zû pene hûndirt phont goldes, halb unserer kammern und
45 halb den bûrgern zû Wormeszen; und setzen den bûrgern und der stat zû Wormeszen

über die pene zû rihtere von unserer küniglicher gewalt ein ylichen unsern lantfaut umb Wormeszen, also wer den bûrgern zû Wormeszen ire rehte, friheide und gnade, die sie hant von bebisten, von Romeschen keisern und . . kûnege und von . . bischoven, ir gerihte oder gûde gewonheit breche und die burgere dar über schadegete, daz sie mohten bereden mit drien erbern personen, wer die weren, vor dem lantfaute, den wir in dar über zû rihter gegeben und gesetzet han, so sol der selbe lantfaut uff sinen eyt ane verzog den bûrgern zû Wormeszen von des odir der libe und gûde rihren, die in also ir friheit gebrochen hant, und sol die bûrgere zû Wormeszen in der gût setzen, die in also ir friheit über faren und sol sie dar ynne vor menlichem schirmen. Auch mogent sich die bûrgere zû Wormeszen wieder menlichen in diesen sachen selber schirmen und weren. Und zû eime ûrkûnde und ewiger festekeide dirre vorgeschribenen dinge so han wir unser kûniglich ingesiegel an diesen brîf gehenket.

Der gegeben wart zû Spire des nehesten fritdages vor dem zwolften dage, in dem jare do man zalte nach Gotdes gebûrte dûsent drûhûndirt und eht und vitzeg jare, in dem andirn jare unsirs kûnigreiches.

459. *Concessio Iudaeorum. — Ian. 4.*

Originalia duo 1 et 2 una manu scripta in archivo supradicto 'nr. 153'. In minutis inter se discrepant. In 1 sigilli maiestatis fragmentum pendet filis sericis rubri viridisque coloris: in 2 nil nisi fila quaedam serica rubri flavique coloris superest. — Ed. 2 G. Wolf 'Zur Geschichte der Juden in Worms' (1862) p. 34 ex cop.; 1 et 2 Boos l. c. II, 258 nr. 370 ex orr.

Reg. imp. VIII nr. 529.

Nos hic exemplar 1 proponimus.

Wir . . Karle von Gotdes gnaden Romescher kûnig zû allen ziten merer des riches und kûnig zû Beheim enbieten allen unsirn und des riches getrûwen unsere hûlde und alles gût.

Wand es kûniglicher gewalt wol zûgehoret, yliche demûtege^a getrûwen des riches nach stedekeit irre trûwen und dienste mit wirdigen uren und gaben vor andir lûde setzen, iren notz und ir gemach mit kûniglicher miltekeit bedenken, her umb so enhan wir nit vergeszen der wisen lûde der bûrgere zû Wormeszen, unsere lieben getrûwen, und han angesehen gantze trûwe und stedekeit, die sie alle zit zû dem riche ane undirlasz hant gehabt, und han milteliche gemerkit iren dienst, den sie hant gedan und vorbasz nûtzlichen dûn môgent dem riche. uff daz sie die fridlicher mogen siczen. Dar umb so han wir den selben bûrgern zû Wormeszen die . . Jûden und die Jûdescheit zû Wormeszen mit irne libe und gûde und mit allen nûtzen und rehten, gesucht und ûngesûht, die wir und unsere vorfarn an dem riche Romesche . . keisere und kûnege an den Jûden und zû der Jûdescheide zû Wormeszen biz her hant gehabt oder vorbasz haben môhten mit gerihte oder ane gerihte, vergiftet und vergeben, geben und giften an diesem brieve ûnwiederrûffelichen, also daz die stat und die bûrgere zû Wormeszen mit den Jûden und der Jûdescheide zû Wormeszen mogent dûn und laszen, brechen und bûsen. als mit irne gûde nû und allewege, ane allen unsirn zorn und wyderrede, also doch, daz die Jûden und die Jûdescheit zû Wormeszen sollent reichen und geben die lehen und die versatzûnge. die itzont uff in stent allen den, den sie ez von rehte reichen und geben sollent. Auch versprechen wir, daz wir vorbasz me nûmannen belehen sollen uff den selben Jûden und uff der Jûdescheit zû Wormeszen über die

459. ^a) demûtege 1; *correximus ex 2.*

lehen, die itzont uff in stent. Wir globen auch, daz wir die egenanten Juden und Jüdescheit vorbaz me nymanne geben oder versetzen sollen, wand wir sie den vorgeschribenen bürgern und der stat zû Wormeszen vergiftet und geben han, also vorgeschriben stet. Her umb so ensal nyman ûndirsten, diesen brif zû ûbirfarne oder
 5 wieder diese gnade und gabe frevelichen zû dûnde; wer daz dede, der sol wûszen, daz er in unsere ûngnade und in unsirn zorn verfallen were. Und zû eime ûrkûnde und einer ewegen festekteide dirre vorgeschribenen dinge so han wir unser kûniglich ingesiegel an diesen brif gehenket.

Der wart gegeben zû Spire des nehestes fritdages vor dem zwolften dage, in dem
 10 jare do man zalte nach Gotdes gebûrte dusent druhûndirt und eht und virtzeg jare, in dem andirn jare unsirs kunigreiches.

460—462. SCRIPTA PRO EPISCOPO ARGENTINENSI.

1348. Ian. 4. 5.

Copiae in archivo publico Argentinensi. Contulit R. Salomon.

15 460. *Renuntiatio precum primariarum. — Ian. 4.*

Copiae duae 1 et 2 a iudice curiae Argentinensis die 23. m. Ianuarii a. 1348. confectae, diversis manibus scriptae, sigillatae, in archivo supradicto 'G 5702 (8)' et 'H 2626 (8)'. — Extr. 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' V, 1, 156 not.

Reg. imp. VIII nr. 528.

20 Wir Karl von Gots gnaden Romischer kûnig ze allen ziten merer dez rîches und kûnig zû Beheim bekennen offenlich mit disem brief, daz wir dem erwirdigem Berthold bischof ze Strazburg, unserm lieben^a fûrsten, hant di gnade getan, daz wir in disen nachgeschriben^b sinen clôstern, die in geistlichen^c und wertlichen^d sachen under im^e sint, daz sint Ebersheimmûnster, Altdorf, Sancte Arbogaste, Itenwilre^f, Truhtenhusen,
 25 zer^g ober Steigen, item zer Steigen ze Zabern unde die Clôse^h dobi, item ze Allen Heiligen úber Rin, item die frôwen clôster ze Sant Steffan, ze Eschôwe unde ze Sand Johanse enkeine erste betteⁱ wellent noch súllent haben, wann ez von den clôstern von alter har nicht also komen ist, und widerrûffen, waz gnaden wir da wider^k iemand^k getan hant, wann wir niht wústent, daz su im also zugehortent. Mit urkund diez briefs
 30 versigilt mit unserm kûniglichem ingesigele.

Der geben ist ze Spire, nach Cristz geburt drúezehenhundert und ahte und vierzieh jar, an frytag vor^l dem zwelften tag, in dem andern jare unser rîche.

461. *Privilegium de iurisdictione. — Ian. 4.*

Copia saec. XV. ibidem 'G 382'. Aliae quae ibi exstant copiae minoris pretii sunt. Originale in plica scriptum praebebat: R. — Ed. 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' V, 1, 156 nr. 162 ex alia copia.

Reg. imp. VIII nr. 6502.

Wir Karle von Gottes gnaden Romischer kunig zû allen zitten merer des rîches und kunig zû Beheim tûn kunt meniglichen mit diesem brieffe, das wir dem erwirdigen

40 460. a) leben 1. b) nachgeschribenen 1. c) geistlichem 1. d) welklichen 2. e) ime 2.
 f) Itenwiler 2. g) zu der 2. h) close 2. i) bett 1. k) iemanne dowider 2. l) nach 2.

Berhtold bischofen zû Strasburg, unsern lieben fursten, und sinem stift zû Strasburg umb den nûtzen getruwen dienst, den er und seine stift mit ernste getan hant uns und dem reiche und stetiglichen tûnt, die gnade und die freyheit gegeben und getan hant und gebeut und vestent sij in mit diesem brieffe, das uber alle sin leute, die in sinen stetten, dorfferen, twingen, bennen und gerichteten sitzent und ime und siner stift zû gehorent und dienen, edel und unedel, cristen oder Juden, kein ander geriecht, es sin lantgraven oder dhein ander weltlich gericht, umb dhein sachen, es seint dotsleg oder anderes, zû riechtende oder zû gebietende habent, denn sein weltliche richter, also auch des reichs stette in Elsas hant; wann er und sein stift sein weltliche geriechte mit allen gebotten von alter von dem reiche und von uns zû lehen hant. Und verbietet allen lantgraven und andern riechteren, wie sie genent seint, by unsern und des reichs hulden, das ir keiner der vorgeannten stift leute zû geriechte beruffent oder abe ine riechtent. Was sie dawider dettent, das wollen wir, das daz kein krafft habe, und wollent, das diekeine gnade, fryheit oder verlihunge, die von unsern vordern oder von uns ieman anders geschehen oder gegeben sint, mit was wortten oder brieffen begriffen oder beschriben, wer auch das wir sie namhaft solten nennen, hie wider nit verfhant und diese selbe unser gnade nit bekrencken noch gewideren mogent, oder dheine ander freyheit oder gnade, die hie noch gegeben wurde, wir oder unser nochkommen nantent oder beschribent dann von worthe zû wortt diese vorgeschriben gnade. Und des zû urkunde geben wir diesen brieff versigelt mit unserm koniglichen ingesigel.

Der geben ist zû Spire noch Christus geburt dritzehnhundert und acht und viertzig jar, an dem fritag vor dem zwelfften tage, in dem andern jar unserer riche.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi patris domini Gerlaci archiepiscopi Moguntini, sacri imperii archicancellarii, recognovi.

per dominum cancellarium P. de Luna.

462. *Mandatum de iudiciis ecclesiasticis.* — *Ian. 5.*

Copia in papiro exarata saec. XVI. ibidem 'G 382'. Minutias orthographicas correximus; alias copias in eodem archivo 'C 64', 'G 378', 'G 487 p. 10' asservatas ad textum nihil facientes negleximus. — Ed. 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' V, 157 nr. 163.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kung alle zit merer des riches und kung zu Beheim embieten unseren lantvogte und allen unsern amptlûten, schultheissen und reten in unsern stetten zu Elsas, unsern lieben getruwen, unser gnade und alles gût.

Wir heissend und gebietend uch festeclichen, das ir den erwirdigen Berhtold bischoff zû Strasburg, unsern lieben fursten, und sine stift fûrderend und nit hinderend an keinen seynen rechten und gerichteten und sunderlichen an seinen geistlichen gerichteten. Da wôllen wir nit, das in iemant daran hindere, denne daz man von seyne gerichte die brieffe und gebot emphahe, also es von rechte und von alter herkomen ist. Mit urkunde disz brieffs besigelt mit unsern kûniglichen insigel.

Der geben wart zû Speire an dem samstag vor dem zwelfften tage zu Wynachten, do man zalt von Gots gebûrte dritzeh hundred und achteundviertzig jar, in dem anderen jar unserr rieche.

463. PRIVILEGIUM DE DIVERSIS PRO CIVITATE MAGUNTINA.

1348. Ian. 5.

Originale (or.) in archivo generali regni Bavarici 'Mainz fasc. 540'. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. Sigillum maiestatis laesum pendet filis sericis rubri viridisque coloris. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 533.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig zu allen ziten merer des ryches und künig zu Beheim bekennen an disem brieve, daz wir umb geneme, getruwe und nützlich dienst, die die wisen lüte . . die burgermeister, . . der rate und die burger gemeinlich
10 der stat zu Meintz, unser lieb getruwe, uns und dem ryche getan hant und noch tûn sûhn, in und der stat zu Meintz getan haben und tûen soliche gnade, die hernach geschriben steent.

(1) Zum ersten: von welichen vesten oder slozzen die stat zu Meintze oder ir burgere geleidigt oder geschadigt werdent, daz die gemeiner oder die burkman, die zu der vesten
15 oder slozze gehôrnt, den, von dem die stat oder ir burgere geleidigt sint, dar zu halden, wanne ez in küntlich gemacht wirt, daz er daz by viertzechen dagen darnach widertûe; ez were danne, daz er einen burger gevangen hete, den sol er zu stunt ledig lazzen und recht nemen von der stat oder von dem burger, zu dem er zu sprechene hat, an der stat, da sie im daz billich tûn sûln; wâlde er dar uf nit widertûn, daz sie danne
20 in noch kein sin gwalt uf daz hus, vesten oder sloz noch dar abe nit me lazzen, er habe danne vor widertan. Teten die gemeinere oder die burkman da wider und würden sie des ûberkomen vor uns oder von^a unsern und des ryches amptlûden oder vor dem, von dem daz hus, vesten oder sloz zu lehen rûret oder vor der nechsten des ryches stat, daz danne die stat zu Meintz sie an gryffen mûge glycher wyse als den sachewalten.

(2) Me wellen wir und gebieten, daz man in des ryches steten, slozzen oder vesten, wer die inne hat, noch anderswa nyndert in zweintzig myln unbe die stat zu Meintze nieman enthalte noch zu burger oder zu burkman enphahe, der von der stat zu Meintz verzalt sye oder der der stat widerseyt vyent sye oder noch werde umb unredelich sache,
25 alle die wile die stat zu Meintz im rechtes gehorsam ist an aller der stat, da sie daz billich tûn sol.

(3) Auch wellen wir, waz die burger zu Meintze in ir stat setzent oder machent über ir burgere und über ander werltlich person, die by in wonhaft sint, zu friden und zu gemeinem nütze armer und rycher, daz daz craft und macht habe.

(4) Wir tûn auch der selben stat zu Meintz und iren burgern die besondern gnade,
35 daz sie ir Jûden und auch andere frômde Jûden, die mit ansprache oder mit mizzetat nit begriffen sint, die by in zu Meintz burger werden wellen, under unsern und des ryches sicherm schirm gleiten mûgen von andern steten oder wa sie sint heim zu in und wider uz, war si fliezzen oder varen wellen uf wazzere oder uf lande; und wer in daz gleite breche, daz der vervallen sye zu einer pene hundert mark silbers, als dicke
40 er ez brichet. Und sol die pene halp vallen in unser camere und daz ander halp teil der stat zu Meintze.

Des gebieten wir allen unsern und des ryches mannen, dienstmannen, amptlûten und getruwen, wa sie sint und wie sie geheizzen sint, by unsern und des ryches hûlden, daz sie der stat zu Meintz und iren bûrgern die vorgeschriben unser gnade und fryheit
45 helffen schirmen getruwelichen und in die nit swechen noch krenken in keiner leye wyse,

als sie unser und des ryches ungnad vermyden wellen. Zu urkünde diz briefes, den wir dar über gegeben han mit unserm künklichem insigel besigelt.

Gegeben zu Spyr an dem zwelften aubend den men Epyphanie heizzet, des jars do man zalt nach Cristes geburt tusent jar druhundert jare und in dem echt und viertzigsten jare, in dem andern jare unserr ryche.

5

464. CONCESSIO ADVOCATIAE SUPER HOMINIBUS PROPRIIS IMPERII.

1348. Ian. 6.

Originale in archivo secreto domus regiae Bavaricae '112, 12'. Iubente praefecto descriptum est. In plica legitur: R. Sigillum deest. — Ineditum.

10

Wir Karl von Gotes genaden Romischer kunig ze allen ziten merer des richs und kunig ze Beheim verjeehen offenlich mit disem brief, daz wir dem edelen Albrecht grafen von Levenstein, unserm liben getrewen, die genad getan haben und tun mit disem brief, daz wir im verlihen haben und verlihen die vogtey uber alle unser und des richs aygen lüt, die in sinen gerichtten und under im wonend und gesessen sind, 15 und wollen, daz er der selben unserer lüt voygt sie und belibe, als lang daz unser wille ist und bis wir daz sunderlichen widerruffen. Und dar uber geben wir disen brief versigelt mit unserm insigel.

Der gegeben ist ze Speyr, da man zalt von Crists gepürd dreitzechen hundert jar dar nach in dem acht und viertzigistem jar, an dem obersten tag unsers Herren, in 20 dem andern jar nnseres riches.

In plica scriptum est: per dominum cancellarium | Heinricus Thesaurarius.

465—471. SCRIPTA PRO MONASTERIO WEISSENBURGENSE.

1348. Ian. 6.—18.

25

Originalia in archivis Spirensi et Monacensi frustra quaesita sunt. Deperdita esse videntur.

465. *Concessio feudorum. — Ian. 6.*

Repetimus editionem quam ex fonte non indicato paravit Schöpflin, Alsatia diplomatica II (1775), 190 nr. 1025.

30

Reg. imp. VIII nr. 537.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Publice profitemur et constare volumus universis, quod venerabilis Eberhardus abbas ecclesie in Wissenburg ordinis sancti Benedicti Spirensis diocesis, princeps noster dilectus, accersita nostre maiestatis presentia nobis cum debita precum instantia suppli- 35 cavit, quatenus feoda sua regalia, monetam solitam et telonium debitum in oppido Wissenburg, castrum Scharpfenberg cum pertinentiis suis ac^a omnibus suis iurisdictionibus et iuribus, que ratione monasterii sui predicti a nobis et sacro Romano tenere et recipere debet imperio, conferre de benignitate solita dignaremur. Cuius supplicationi-

bus et iustis ipsius votis favorabiliter annuentes, sibi eadem feoda regalia una cum moneta, telonio, castro Scharpfenberg, cum suis pertinentiis, iuribus ac iurisdictionibus supradictis, prout a nobis et imperio descendunt, in feodum contulimus et conferimus in hiis^b scriptis, ipsum investientes gratiosius de eisdem, recepto nihilominus pro nobis et sacro imperio prius ab eodem abbate, principe nostro, debite fidelitatis et homagii^c solito sacramento. In cuius rei testimonium presentes conscribi nostreque maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Spire anno Domini MCCCXLVIII, octavo Idus Iannarii, indictione prima, regnorum nostrorum anno secundo.

466. *Infeudatio de castro Bärbelstein. — Ian. 6.*

Item repetimus editionem quam paravit Schöpflin, l. c. II, 190 nr. 1024. Orthographiam correximus.

Reg. imp. VIII nr. 536.

Wir Karle von Gottes genaden Romscher konig zu allen ziten merer des riches und konig zu Beheim verjehen offenlich mit diesem brief, daz der veste man Orth^a von Wingarten, unser lieber getruwer, die vesten Berwerstein und die gut in dem gebirge, die dazu gehöret, Eberhart apt zu Wissenburg, unserm lieben fursten, mit unserm guten willen, wort und guust verkauft hat; und durch flissig bet des egenanten Orthen^b von Wingarten haben wir demselben apt und sinem gotzhuse die vorgeante vesten und gut und was dazu gehoret verlihen, und verlihen auch mit disem brief zu einem rechten lehen, und im sin lehen damit gemert und gebessert, also daz er oder wer nach dem apt wirt, die vorgeschrieben vesten und gut furbas von uns und dem rich zu lehen empfaen und haben sol zu gleicher wise als andere sin lehen, die er von uns und dem riche zu lehen hat. Mit urkunde dies briefs versigelt mit unserem kunglichem insigel.

Der geben ist zu Spier, nach Cristus geburt drutzehen hundert und acht und viertzig jar, an dem zwelften tag nach dem heiligen Cristtag, in dem andern jar unsers richs.

467—469. SCRIPTA DE IURIBUS ET PRIVILEGIIS MONASTERII
MANUTENENDIS.

Ian. 6. 9.

Copiac saec. XVI. authenticatae in Libro privilegiorum Weissenburgensium (L), qui in archivo imperiali Vindobonensi asservatur. Contulit R. Salomon. Orthographiam ubique correximus.

467. *Cautio generalis. — Ian. 6.*

L. f. 17'.

Reg. imp. VIII nr. 6503.

Wir Karle von Gots gnaden Römischer kunig zu allen zeiten merer des reichs und kunig zu Behem verjehen und tun kunt offenlichen mit diesem brief, das wir dem erwidigen Eberhart abt zu Weissenburg, unserm lieben fursten, und sinem stift und convent von besondern gnaden, darzu uns Got miltiglich gerufen hat, die gnad getan haben und tun auch mit diesem brief, das keinerlei friung, die wir andern luten getan haben, dem egenanten abte, sinem stift und convent in dheinen iren friheiten, leuten,

465. ^{b)} his ed. ^{c)} omagii ed.

466. ^{a)} Ortto ed.; *correxiimus ad fidem originalis Reg. imp. VIII nr. 6500 die 4. m. Ian. dati.*

45 ^{b)} Orten ed.; *item correxiimus.*

gutern, fronhöven, hnbhöven noch an allen den rechten, die zu den höven gehörent, noch an andern iren rechten und guten gewonheiten, wie die mit namen genent sein, nicht schaden noch hindern sollen in dheimen weg, on alle geverde und argelist. Davon wellen und gepieten wir ernstlich allen unsern und des reichs getrewen, edelen und unedelen, das sie den vorgeantent abt und sinen stift an iren vorgeantent gnaden und friheiten mit besweren, irren, leidigen, hindern noch uberfaren, bey unser und des reichs hulden, nnd wellen, das si si darzu schirmen und darbey behalten sollen, als verre sie mogen, on geverde. Und wer auch wider die vorgeantent unser gnad und friheit tete nnd sie uberfure, der were in unser und des reichs ungnade gefallen und verfiel auch zwenzig pfund golts, die halb unser camer und halb dem egenantent abt, fursten nnd sinem gotshausz werden sollent. Mit urkunt disz brieffs, der versigelt ist mit unserm kunglichen insigel.

Der geben ist zu Speir nach Cristi gepurt dreyzehnhundert jar und in dem achtundvierzigsten jar, an dem zwolften tag nach dem heiligen Cristag, in dem andern [jare]^a unsers reichs.

15

468. *Mandatum civitatibus quibusdam directum.* — *Ian. 6.*

L f. 18—18'. — *Ineditum.*

Wir Karle von Gots gnaden Romischer kunig zu allen zeiten merer des reichs und kunig zu Behem empieten allen freien stetten und auch den weisen leuten den burgermeistern, den reten und den burgern gemeinlichen der stet^a zu Hagenawe. Selz, Landawe, Anweiler, Bergzabern, Luterburg, Beinheim, Sulz, Werde, Gerlingstorff^b und ander unser getrewen unser gnad und alles gut.

Wir lassen euch wissen, daz der erwirdig Eberhart abt zu Weissenburg, unser lieber furst, sein convent und stift begnadet und gefreit sint von unsern vorfarn. kunig Rudolf nnd kunig Albrecht von Rom¹. daz in kein ewer noch ander stet freijung an irer und ires closters freijung noch gnaden keinen schaden pringen noch machen sollen, als sie des ir offen brief habent, die wir inen under andern iren freijung mit unsern brieffen bestettigt haben. Davon wollen und gepieten wir euch allen und iglichem besonder, daz ir den vorgeantent unsern fursten und seinem stiefft dieselben unsere gnaden und freijung ganz. stet und unzerpruechlich halten und ine die nicht uberfarende, als lieb euch unser huld sei. Und besonder wellen wir auch, daz ir sie an im hauptrechten und fellen von ewer phalburger wegen nicht irrent noch hindert mit keinen sachen. Und wer in auch dieselben unser gnad und freijung uberfure, der were in unser und des reichs ungnaden und verfiel auch zwenzig pfund golts, die halb unser camer und halb dem egenantent unserm fursten und seinem gotshaus werden sollent. Mit urkunt disz brieffs.

Geben zu Speir an dem zwölften tag nach dem heiligen Christage, nach Christi gepurt dreyzehnhundert jar und in dem achtundvierzigsten jare, in dem andern jare unsers reichs.

Per dominum cancellarium | Henr(icus) Thesaur.

469. *Cautio specialis de privilegiis civitati Weissenburgensi datis.* — *Ian. 9.*

L f. 19'. — *Ineditum.*

Wir Karle von Gots gnaden Romischer kunig zu allen zeiten merer des reichs und kunig ze Behem verjehen und tun kunt offentlig mit disem brieff allen denen, die

467. ^a) om. L; *supplevimus.*

468. ^a) stat L. ^b) Geelingstorff L.

45

1) Cf. *supra tom. III nr. 336. 337; Reg. imp. VI nr. 1420. 2487. 2491; Winkelmann Acta II nr. 292.*

in sehend oder horend lesen, wie das sei, daz wir unsern lieben getrewen den burgern
gemeinlich der statt Wissenburg alle ir hantvesten, brieff, recht und gut gewonheit von
unsern koniglichen gnaden bestetigt und confirmirt oder ob wir in von unrechter under-
weisung etlich newe freyheit gegeben und geton haben mit unsern brieffen, doch wollen
5 wir, daz unser brieff und freyheit, die wir in geton oder gegeben haben, andern leuten
an iren rechten und freyheiten nicht schaden sollen, und wellen auch, daz die selb unser
bestetigung und newe freyheit den geistlichen leuten dem abt und convent des selben
closters zu Weissenburg unschedlich sein sol an allen iren rechten, freyheiten und brieffen,
mit namen fronhöven und hubhöven mit iren rechten, die darzu gehorent, und allen
10 iren nuezen und was von alter und mit recht darzu gehört hat. Davon wollen und
gepietten wir ernstlich allen unsern und des reichs getrewen, daz sie dem selben unserm
fursten und seinem closter die selb gnad nit uberfaren noch daran hindern in kein weiz,
alz lieb in^a sey, unser kuniglich huld zu behalten. Mit urkunt diz brieffs versigelt mit
unserm kuniglichem insigel.

15 Der geben ist zu Wormbs, nach Christi geburt dreyzehnhundert jar und im acht-
undvierzigsten jar, an der mitwochen nach dem zwölfften tage, in dem andern jar unsers
reichs.

470. *Receptio in protectionem imperii. — Ian. 9.*

L f. 18^r—19. — *Ineditum.*

20 Wir Karle von Gots gnaden Romischer kunig zu allen zeiten merer des reichs
und kunig zu Behem verjehen und tun kunt offentlig mit disem brieff: Wan die
geistlichen leut der abt, unser lieber furst, und der convent des closters zu Weissenburg
sant Benedikten ordens, unser^a lieben andechtigen, mit dem closter und mit allem irem
gut in unser und des reichs camer von alter gehört habent, so wellen wir auch sie
25 behalten und behalten in unserm kuniglichen schirm und gepieten vestiglich bey unsern
hulden den^b allen^b unsern und des reichs lantvogten, die nu sint oder werdent in kunfftigen
zeiten, dass sy mit dem vogenanten abt, convent und closter und allem irem gut nicht
zu schaffen noch zu tun haben sollen, weder in dheinen sachen bekumern oder besweren,
alz lieb in^c unser kunigliche hulde sey zu behalten. Mit urkunt diz brieffs, der versigelt
30 ist mit unserm kuniglichen insigel.

Der geben ist zu Wormbs, nach Christs geburt dreyzehnhundert jar und in dem
achtundvierzigsten jar, an der mitwochen nach dem zwölfften tage, in dem andern jare
unsers reichs.

471. *Concessio de servitiis monasterio praestandis. — Ian. 18.*

35 L f. 20. — *Ineditum.*

Wir Karle von Gots gnaden Romischer kunig zu allen zeiten merer des reichs
und kunig zu Behem tun kunt allen den, diè disen brieff sehen oder horen lesen:
Wan wir sonder gunst und gnad zu unsern lieben andechtigen Eberharten dem abt zu
Weissenburg und dem selben seinem closter iniglichen haben zuvorderst durch Got und
40 darnach umb den willigen und nuczlichsten dienst, den uns und dem reich derselb abt
bizher geton hat und in kunfftigen zeiten noch wol tun mage, darumb wir zu allen zeiten
uff desselben abts und seines closters bestes und auch from gnediglichen bedenken wollen.

469. ^a) ime L.

470. ^a) unsern L. ^b) sic L. ^c) ine L.

Nu haben wir vernumen, daz sumlich eygen leut, diener und auch man und bey namen, die do dienstleut geheissen und genent sint, dem vorgeanten abt und auch dem closter in eczlichen sachen und sonderlich mit dienst, als die von alter mit recht gewonlich sein gewesen und auch zu dinst gebunden. nicht als gehorsam sein, als sie des gebunden sein und von recht solten, und sonderlich die dienstleut, die do zu Weissenburg in der 5
statt, in dem burgban dabey und auch in der Monthat gesessen sint, ziehent fur, daz sie mit derselben stat nuzen leiden und burd tragen als ander burger daselbst, darumb dem oft genanten abt und auch dem closter an iren rechten und auch freyheiten vil entzogen wurde. Und daz der selb abt und auch sein closter des furbaz uberhaben sein, sonder in der dinst geschehe, als von alter recht gewesen ist, gepieten wir und setzen 10
das von unserm kuniglichem gewalt, daz alle dienstleut des obgenanten abts und auch closter, wo die gesessen sint, und sonderlich in der vorgeanten stat zu Weissenburg, in dem burgban dabey und auch in der Monthat, dem selben abt und closter dienen und undertenig sein, als sie von recht sollen und dez gebunden sein. Und wann sie das geton habent, so sollen sie dieselben dienstleut vor unsern und allen des reichs getrewen, 15
wo die gesessen sein, es sey zu Weissenburg oder anderstwo, aller bet und auch stewart zu geben frey und ledig sein. Wer aber das ubereffere oder darzu rat, gunst oder hilf gebe, daz dem obgenanten abt und dem closter ubereffere wurd und nicht geschehe, als vorgeschriben stet, der sol bestanden sein einer pen zehen mark golds, die halben in unser camer und halb dem vorgeanten closter gar und genzlich verfallen sein. 20
[Mit]^a urkunt diz^b brieffs mit unserm kuniglichem ingesigel versigelt.

Geben zu Speir. do^c man zalt von Christus gepurt dreyzehnhundert darnach in dem achtundvierzigsten jare, des nechsten freytags vor sant Agnesen tage. in dem andern jare unsers reichs.

Per dominum cancellarium^d

25

472. CONCESSIO GERLACO DE BRUNSHORN PRO HOMAGIO FACTA.

1348. Ian. 7.

*Copia sacc. XVIII. non authenticata (C) in archivo Confluentino 'Winneburg'.
Descriptit R. Salomon.*

30

Reg. imp. VIII nr. 541.

*Editionem apud Senckenberg 'Corpus iuris feudalis' p. 22, quae indicitur in Regestis
l. c., non invenimus. Orthographiam copiae hic illic correximus.*

Wir Karle von Gots gnaden Romscher konig zu allen zyten merer des richs und konig zu Beheim verjehen und tun kunt mit diesem brief allen den^a, die in sehen oder 35
horn lesen: Wan unser lieber getruwer Gerlach von Brunshorn uns^b gehuldet, gelobet und gesworn hait, getruwe, gehorsam und undertenig zu sin als eym Romschen konig und sin rechte hern, und hait von uns gemutet^c seiner lehen. die er von dem riche und auch von unser grafschaft von Lutz(eln)burg zu recht entphangen^d sal, des^e haben wir angesehen getruwen. willigen und stetten dinst des vorgeanten Gerlachs, den er 40
uns und dem riche oft unverdrossentlich getan hait und noch tun sal und mag in kunfftigen zyten, und bestedigen ime und seinen erben alle hantfesten und brieff beide von

471. a) om. L. b) des L. c) so L. d) nomen subsequens om. L.

472. a) den jhenn C. b) unser C. c) gemuldt C. d) entschagen C. e) das C.

lehen, rechten und gute gewonheiten in dem riche und in der vorgeschribenen) unser grafenschaft, von wort zu worte, als die brieff sagen, gleicher wis, als sie geschriben weren in diesem gegenwortigen brief. Mit irkunde dis briefs.

Der geben ist zu Mentz, nach Cristus geburt druzehenhundert und acht und viertzig jaer, an dem negsten mandag nach dem zwolften tag, im andern jar unser riche.

473. PRIVILEGIUM DE DIVERSIS PRO CIVITATIBUS SUEVIAE. 1348. Ian. 9.

Originale extra cancellariam regiam, ut videtur, scriptum in archivo publico Stuttgartensi 'Reichsstädte II B. 28'. Contulit R. Salomon. Sigillum deperditum est loro membranaceo relicto. — Ed. 'Ulmisches Urkundenbuch' II, 310 nr. 306.

Reg. imp. VIII nr. 546.

Ad verbum repetitae sunt hae litterae 1348. Ian. 27: Reg. imp. VIII nr. 566; praeterea eodem die immovationes speciales singulis civitatibus concessae sunt: Reg. imp. VIII nr. 567—581, 6507—6509, 'Neues Archiv' XXXV, 545 nr. 6. Innovatio specialis civitati Nördlingen item 1348. Ian. 27. data in eiusdem civitatis archivo inedita asservatur; exemplar civitatis Pfullendorf an dem sunnentage noch unserre Frowen tage i. e. Feb. 3. datum est: Reg. imp. VIII nr. 603; 'Zeitschrift für die Geschichte des Oberrheins' XXXI, 16. Innovations civitatibus Buchhorn et Weinsberg haud dubie datas nusquam reperimus.

Wir Karl von Gots gnaden Rômscher chûnig zallen zitten merer dez richs und chûnig ze Behan bekennen uns an disem brief: Wan wir die stet Auspurch, Ulme, Memmingen, Chemptûn, Koufbûrn, Liukirch, Wangen, Bibrach, Ravenspurch, Lindow, Bûchhorn, Überlingen, Pfullendorf, Ezzlingen, Rûtlingen, Rotwil, Wile, Nördlingen, Gemünd, Hall, Hailprûn, Wimpfen und Winsperch so genaigt, so undertânig und ouch so gestendig an uns und an dem hailigen Rômschem rich fûnden haben,

(1) umb daz haben wir den seilben stetten ze fûrderung und ze gnaden getan, daz wir in nu und hernach vestenen, niuern und bestâtten mit disem brief in allen gemainlich und ir ieglicher stat besûnder alle ir fryhait, gewonheit und recht und ouch alle ir brief, die si hand und die si untz uff disen hiutigen tag her hand bracht, daz bestâtten wir in alles fûrbaz ze halten und ze haben, also daz wir noch nieman andrer von unsern wegen thein irer brief, recht, fryheit noch gewonheit nit ändern noch verkern sullen noch wellen in theinem weg.

(2) Wir habent ouch den seilben stetten me ze gnaden getan, daz wir ir dehein durch kein unser noch dez richs not noch durch kein ander sach nit versetzen, verkouffen noch dehains wegs verkûmmeren sullen; und ob daz iendert geschehen wær gen iemant oder noch geschâch, daz sol gantzlich ab sin und kein kraft han.

(3) Wir wellent ouch, daz der seilben vorgeanten stet ir thain fûr daz rich pfand iemantz si, noch daz si ieman fûr uns noch fûr daz rich nôte^a oder pfende^a.

(4) Und waz uns und dem rich von der seilben stet gewonlichn stiurn ergangen sind, und ob in ouch die Juden, die by in wont sind, von irs schierms wegen dehein hilff getan hetten untz uff disen hiutigen tag, dez sagen wir si gemainlich und ir ieglich stat besûnder ouch gantzlichn ledig mit disem brief.

(5) Wir haben ouch disen vorgeanten stetten an disem brief sôlch fûrderung und genad getan: ob in ieman der vorgeschribener artikel ainen oder me übervarn wôlt,

oder wêr si von disen unsern gnaden dringen oder drennen wôlt, die wir in an disem brief erzaigt haben, daz wir in allen gemainlich und ir ieglicher stat besunder von unserm chûnchlichem gewalt gûnnen und erloben, daz si anander geholffen sûllen sin und sich dez wêrn und retten sûllent, als ferr ir múgent geraicht, daran si wider uns uoch dem rich nichtz tûn noch verschulden sûllent in theinen weg. 5

(6) Und waz si ouch fûrbaz irer notdurft mit uns und vor uns ze wærbent und ze reden hand, darumb sûllen wir si allezit genediklich verhörn.

Ze urkûnd und daz ez stæt belib, geben wir in disen brief versigelt und gevestnet mit unserm chûnchlichem insigel.

Der geben ist, da man zalt von Christes geburt driuzehen hundert jar darnach in 10 dem âcht und viertzigosten jar, an der mitwochn nach dem zwelften tag, in dem andern jar unsers richs.

474. NOTITIA DE LITTERIS AD ELECTIONEM REGIS ANGLIAE IN REGEM ROMANORUM SPECTANTIBUS.

(1348. Ian. 10.)

15

De litteris electorum principum Karolo regi adversariorum certiores finis per relationem Matthiae Nuewenburgensis (Böhmer, Fontes IV, 253), quam, cum litterae iam deperditae sint, hic proponere liceat:

Nova receperant, quod feria quinta precedenti, scilicet post Epiphaniam anno Domini MCCCXLVIII. procuratores et secretarii Ludowici marchionis in Brandenburg, 20 item Palatinorum Reni, Erici ducis Saxonie et Heinrici archiepiscopi Moguntini per papam depositi, tamquam electores principes maiorem partem facientes, in Eduardum regem Anglie, habentem eum eis procuratorem et secretarium suum, in Romanum regem ex opposito ville Rens, super Renum sub castro Lonstein, concordaverint eligendum. De hoc quoque confectæ sub sigillis eorundem principum littere in presencia 25 omnium inibi conveniencium publice legebantur, et quod ipse Anglus se vellet intrmittere, dicebatur. De quo et littere a principibus civitatibus sunt directe. Ex quo in Germania turbacio est suborta.

Cf. etiam ibidem p. 257/8.

475—479. ACTA ABSOLUTIONIS FAUTORUM LUDOVICI IMPERATORIS.

30

1348. Ian. 10.—31.

Quanti momenti et numeri absolutiones huiusmodi fuerint, habes apud C. Müller 'Der Kampf Ludwigs des Baiern' II, 241 sqq. Acta absolutionis omnia nobis congerere non licuit; hic primam seriem exemplorum quorundam proponimus, alia quaedam suis 35 locis infra daturi. — Cf. mandatum absolutionis a papa datum supra nr. 377. 378.

475. *Absolutio clericorum S. Pauli Wormatiensis. — Ian. 10.*

Originale (or.) in archivo Darmstadiensi 'Worms 326'. Contulit R. Salomon. Sigillum deperditum. — Ed. Boos 'Urkundenbuch der Stadt Worms' II, 259 nr. 371 ex or.

De absoluteione cleri populique Wormatiensis cf. Matthium Nucenburgensem (Böhmer, Fontes IV) p. 253:

Veniente autem rege Wormaciam convenerunt circa vespervas (*diei 8. m. Ian.*)
 clerus et consules civitatis, et quesitum est a clericis: numquid vellent absolvi, vel
 5 quid sentirent de processibus? Qui cum contra quererent a consulibus: quid ipsi
 sentirent? illisque dicentibus: se de huiusmodi nil sentire, clerusque diceret id ipsum,
 animo nil faciendi ad invicem recesserunt. In crepusculo vero collegia constituentes
 procuratores, singulares vero curati et clerici per se ipsos, et religiosi per procura-
 tores, iuramentis prestitis, per Babenbergensem absoluti fuerunt. Et cum mane populus
 10 more solito vellet audire divina, clerusque nollet coram populo celebrare, factus est
 tumultus, clausisque portis omnis populus ad hospicium regis, ad quod et Babenber-
 gensis confugerat, armatus accessit. Ipseque Babenbergensis, mandante rege territo,
 omnem clerum et populum Wormaciensem sine omni conditione et iuramento absolvit.
 Et statim omnis clerus religiosus et secularis, contra iuramentum sero prestitum,
 15 publice divina resumpsit.

Fridericus Dei gracia episcopus Bambergensis honestis et discretis viris . . decano
 totique capitulo ecclesie sancti Pauli Wormaciensis necnon . . vicariis beneficiatis et offi-
 ciatis in eadem ecclesia singulis et universis salutem et sinceram in Domino caritatem.

Constituti coram nobis discretus vir Eberlinus dictus Span decanus diete ecclesie
 20 procurator venerabilis, habens super hoc sufficiens et speciale mandatum, prout ex instru-
 mentis seu litteris nobis exhibitis plenius apparebat, ex parte vestra ac vice et nomine
 vestro necnon omnium et singularum personarum vobis et diete ecclesie subiectarum
 humiliter supplicarunt, ut auctoritate nobis a sanctissimo domino nostro papa divina
 providencia Clemente VI. in hac parte tradita, cuius tenor sequitur in hec verba:

25 'Clemens — anno VI.' *supra nr. 377.*

vobis et cuilibet vestrum a sentenciis excommunicacionis, suspensionis et interdicti ac
 irregularitatis a iure vel ab homine prolatis racione processuum apostolicorum contra domi-
 num Ludovicum de Bawaria per predictum dominum nostrum papam ac predecessores suos
 promulgatorum ac eciam specialiter contra eos, qui predicto Ludowico prestiterunt
 30 consilium, auxilium vel favorem, quas incidistis contra predicta faciendo, beneficium
 absolucionis dignemur misericorditer impertiri ac suspensionis et interdicti sentencias
 relaxari necnon super irregularitatis macula vobiscum misericorditer dispensare. Nos
 igitur attendentes, quod vicem eius in hac causa gerimus, qui nulli claudit gremium et
 qui est eius vicarius, qui neminem vult perire, confessione coram nobis facta super
 35 excessibus per vos commissis secundum tenorem huiusmodi commissionis specificce et
 divisim receptoque ab eodem in animas vestras et singulorum vestrorum debito iura-
 mento de parendo mandatis ecclesie et aliis articulis in huiusmodi commissione expressis
 efficaciter adimplendis, vos et singulos vestrum in persona procuratoris vestri predicti
 a sentenciis excommunicacionis, suspensionis, interdicti ac irregularitatis, quas incidistis
 40 racione processuum predictorum, absolvimus viva voce et nichilominus eciam absolutos
 in hiis scriptis publice nunciamus, sentencias quaslibet suspensionis et interdicti in vos
 et locum vestrum racione excessuum predictorum promulgatas misericorditer relaxando.
 Volumus eciam, ut emendam quam vobis iniunximus salutarem super excessibus per
 vos commissis velitis cum omni devocione et sinceritate et sub iuramento per eundem
 45 procuratorem vestro nomine prestito humiliter adimplere, adicientes eciam, ut si, quod
 absit, contra predicta per eum vestro nomine iurata vos venire vel facere contigerit cum
 effectu, extunc prout exnunc in priores sentencias relabatis. Presentibus nostri sigilli
 appensione munitis in testimonium super eo.

Datum Wormacie anno Domini MCCCXLimo octavo, feria quinta post Epiphaniam
 50 Domini.

476. *Absolutio monialium S. Stephani Augustensis. — Ian. 28.*

Originalc in archivo generali regni Bavarici 'Augsburg S. Stefan fasc. 3'. Descripsit R. Salomon. Sigillum episcopi laesum pendet filis sericis rubri viridisque coloris. — Extr. Regesta Boica VIII, 125. — Ineditum.

Fridericus Dei gratia episcopus Babenbergensis, commissarius ad infrascripta a 5 sede apostolica deputatus.

Tenore presencium perceptoribus recognoscimus et patefacimus universis, quod nos dilectos in Christo dominam Katherinam abbatissam et conventuales personas omnes et singulas monasterii sancti Stepfani ordinis sancti Augustini extra muros Augusten(ses) 10 a nobis humiliter infrascripta petentes ab excommunicationis, suspensionis et interdicti aliisque penis et sententiis quibuscumque a iure vel ab homine prolatis, quas inciderunt ratione processuum contra quondam dominum Lud(ovicum) de Bawaria suosque fautores per sedem apostolicam olim promulgatorum, premissa ipsarum absolvendarum confessione receptoque ab eis iuramento de parendo mandatis ecclesie et aliis articulis observandis contentis in commissione a dicta sede desuper nobis facta secundum formam ecclesie et 15 commissionis predictae absolvimus ipsasque omnes et singulas sic absolutas denunciamus publice in hiis scriptis, sententias quoque suspensionis in conventum et interdicti in ecclesiam seu locum ibidem ob hoc in dictis processibus promulgatas presentibus relaxamus. Adicientes iuxta exigenciam commissionis predictae, quod, si contra huiusmodi per eas iurata fecerint cum effectu, extunc prout exnunc in priores sententias relabantur. 20

Datum anno Domini millesimo CCCXL octavo, feria secunda ante purificationem beate Virginis.

477. *Absolutio clericorum in Reutlingen. — Ian. 29.*

Copia (c.) in codice Petropolitano (O IV 3) Expositionis in Chronicam Hugonis de Rutlingen (cf. supra p. 423). Descripsit K. Gillert. — Ineditum. 25

Fridricus Dei gratia episcopus Babenbergensis, commissarius ad infrascripta a sede apostolica deputatus.

Tenore presentium recognoscimus et patefacimus, quod nos dilectos in Christo Cûnradum de Mängen incuratum ecclesie in Rütlingen, Hugonem dictum Spehtzhart, B. dictum Mudel et ceteros capellanos altarium oppidi Rütlingen, Walterum decanum 30 rurensem in Wannenwil, Iohannem rectorem ecclesie in Kirchain, Barth(olomeum)^a de Stoggach doctorem puerorum in Rütlinga, Iohannem dictum Glogner subdiaconum, Conradum editum^b cum sua familia, Constantiensis diocesis, a nobis humiliter infrascripta [petentes]^c ab excommunicationis, suspensionis et interdicti aliisque penis et sententiis quibuscumque ab homine^d vel a iure prolatis, quas inciderunt ratione processuum contra 35 quondam dominum Ludovicum de Bawaria suosque fautores per sedem apostolicam promulgatorum, premissa ipsorum clericorum confessione receptisque ab eis iuramentis de parendo mandatis ecclesie et articulis observandis contentis in commissione a dicta sede desuper nobis facta secundum formam ecclesie et commissionis predictae absolvimus ipsosque sic absolutos denuntiamus publice in hiis scriptis, cum ipsis nichilominus 40 super irregularitate exinde contracta debite dispensando, iniuncta ipsis penitentia salutari. Adicientes iuxta formam commissionis predictae, quod, si contra huiusmodi per eos iurata fecerint, cum effectu extunc prout exnunc in priores sententias relabantur.

Datum in Ulma anno Domini MCCCXL octavo, feria tertia ante purificationem beate Marie. 45

477. a) Burth c. b) editum c. c) om. c. d) hominibus c.

478. *Absolutio pro monasteriis Weingarten et Hoven. — Ian. 30.*

Originale (or.) in archivo publico Stuttgartensi 'Weingarten B 27'. Descripsit R. Salomon. Sigillum episcopi pendet filis sericis rubri viridisque coloris. — Ineditum.

Fridericus Dei gratia episcopus Babenbergensis, commissarius ad infrascripta a
5 sede apostolica deputatus.

Tenore presencium perceptoribus recognoscimus et patefacimus universis, quod nos auctoritate commissionis nobis facte a sede apostolica et eius forma servata omnes et singulas personas, clericos et laycos, conventuales monasterii in Weingarten ordinis sancti Benedicti Constant(iensis) dyoc(esis) et magistram et omnes et singulas
10 personas utriusque sexus clericorum et laycorum mon(asterii) et conventus sanctimonialium in Hoven ordinis et dyocesis predictorum et omnes et singulas personas dictis monasteriis familiares et subditos et colonos et ad dicta mon(asteria) pertinentes a nobis humiliter infrascripta petentes ab excommunicationis, suspensionis et interdicti aliisque penis et sententiis quibuscumque ab homine vel a iure prolatis, quas inciderunt
15 ratione processuum contra quondam dominum Ludewicum de Babaria suosque fautores per sedem apostolicam olim promulgatorum, premissa earundem personarum confessione receptisque ab eis iuramentis de parendo mandatis ecclesie et aliis articulis observandis contentis in commissione a dicta sede desuper nobis facta secundum formam ecclesie absolvimus, ipsosque sic absolutos publice denunciamus in hiis scriptis, cum ipsis nihilominus clericis super irregularitate per eos exinde contracta debite dispensando, iniuncta ipsis obinde penitentia salutari. Interdicta quoque, sententias et alias penas in dicta monasteria et eorum loca in dictis processibus prolatas quomodolibet relaxamus, adicientes iuxta formam commissionis predictae, quod, si contra huiusmodi per eos iurata^a fecerint cum effectu, extunc prout exnunc in priores sententias relabantur.

25 Datum in Ulma anno Domini M^oCCC^oXXXX octavo, feria quarta ante diem purificationis.

479. *Absolutio civitatis Rottweil. — Ian. 31.*

Originale ibidem 'Rottweil B. 34'. Descripsit R. Salomon. Sigillum pendet filis sericis rubri viridisque coloris. — Extr. 'Urkundenbuch der Stadt Rottweil' (= 'Württembergische Geschichtsquellen' III, 1896) p. 98 nr. 219. — Ineditum.

Ad verbum fere cum his litteris concordant absolutiones ab episcopo Bambergensi datae civitatibus Reutlingen (1348. Ian. 31; copia in cod. Petropol. O IV 3, supra ad nr. 477 citato) et Esslingen (1348. Feb. 1; ed. 'Urkundenbuch der Stadt Esslingen' I (= 'Württembergische Geschichtsquellen' IV, 1899) p. 440 nr. 881).

35 Fridricus Dei gratia [episcopus]^a Bambergensis, commissarius ad infrascripta a sede apostolica deputatus^b.

Tenore presentium recognoscimus et patefacimus perceptoribus publice universis, quod auctoritate apostolica servatoque tenore commissionis a dicta sede desuper nobis facte dilectos in Christo magistrum civium ceterosque omnes et singulas utriusque sexus
40 personas universitatis oppidi in Rotwil Constanciensis diocesis humiliter infrascripta petentes ab excommunicationis, suspensionis et interdicti aliisque penis et sententiis quibuscumque a iure vel ab homine prolatis, quas inciderunt et que in eas^c et locum ibidem late sunt racione processuum contra quondam Lud(ovicum) de Bawaria suosque fautores per sedem apostolicam olim promulgatorum, premissa ipsorum absolvendorum^d
45 confessione receptoque ab eis iuramento de parendo mandatis ecclesie et aliis articulis,

478. a) iurato or.

479. a) om. or.

b) duputatus or.

c) initium verbi in loco raso or.

d) absovendorum or.

observandis in predicta commissione contentis secundum formam ecclesie absolvimus, ipsosque sic absolutos denuntiamus publice in hiis scriptis, iniuncta ipsis obinde penitentia salutari. Interdicti quoque aliasque in hac parte relaxandas sententias in universitatem ac locum ibidem ob hoc in dictis processibus promulgatas presentibus relaxamus, adicientes, quod, si contra huiusmodi per eos iurata fecerint cum effectu. extunc prout exnunc 5 in priores sententias relabantur.

Datum Ulm anno Domini millesimo CCC^{mo}XL octavo. feria quinta ante purificationem beate Marie virginis.

480. INFEUDATIO NOBILIUM DE ARRAS.

1348. Ian. 13.

10

Originale (or.) in archivo imperiali Vindobonensi¹. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. Sigilli maiestatis fragmentum filis sericis coloris viridis pendet. — Ineditum. Reg. imp. VIII nr. 547.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen ziten merer dez riches und künig ze Beheim verjehen und tun künt offenlich mit disem brief: Wann unser liben 15 getrewen Herman Dürnstosser und Heinrich von Arraz uns gehuldet, gelübt und gesworn hant, getrewe, gehorsam und undertenig ze sin als einem Römischen künige und irem rechten herren, die weil wir leben, und habent von uns gemütet irr lehen, die si von dem riche ze lehen hant, davon so leihen wir in und iren erben die lehen, di hie geschriben stende: die fischery in der Üssin und in der Alvin und anehû uf dem walde 20 der da heizzet Kuntel zu alle ir notdurft zu ir burch zu Arraz und zû irem dale, in welcherley not si dez bedürfen. und den walt der da heizzet Surrun und die wysen die da heizzet Grevinnowe. gericht, zehendes und weiden fry und alle die wisen, die zu der burch ze Arraz gehörent. und die velt, die an der siten gelegen sint, der bach, da Kuntel gelegen ist. und den zehende uf dem walde. der da heizzt Kuntel, wo er 25 gerodet wirt; und also verre. als zehend von recht get. also verre get der vorgnanten Hermans und Heinrichs von Arraz ir weide irem vieche. daz si hant in der burch, und ir lute zu Hellendal mit allen nutzen und rechten, die darzu gehörent, und ouch alle ir friheit, die si von seliger gedochnütze unsern vorfarn keyseren und künigen von Rom ze lehen hant und gehabt hant. die verilien wir in und iren erben, als verre wir in die verleihen 30 schullen und mügen. Mit urkund diez briefs versigelt mit unserem küniglichem insigel.

Der geben ist ze Meintze nach Christs geburt drüczehenhundert und acht und viertzig jar, an dem nehsten suntag nach dem zwelften tag. in dem andern jar unsrer riche.

In plica scriptum est: per dominum cancellarium | P. de Luna.

481. PROCURATORIUM PRO HOMAGIO CIVITATIS AUGUSTANAE. 35

1348. Ian. 14.

Originale in archivo civitatis Augustanae. Contulit R. Salomon. Sigillum cum loro deperditum.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 659.

1) Cur litterae illuc pervenerint, nescimus. In Codicem diplomaticum Moraviae VII, 548 nr. 749 40 per errorem receptae sunt. Castrum Arraz non in Moravia (cf. etiam Reg. imp. VIII p. 642), sed super Mosellam fluvium situm est; cf. Indicem nominum huius tomi.

Dem durchlüchtigsten und allermechtigsten herren hern Karlh chünig ze Rom und ze Behaim, unserm gnaeidigen herren, enbieten wir die burger dez ratz und der gemain der stat ze Auspurg unsern willigen und beraiten dienst.

Wir tûn iveru genaden kunt, daz wir und alle erbaer burger baidiu riche und arm
 5 in der stat ze Auspurg gesament waren by anander an unserm rat an dem frytag nach Ian. 11.
 dem obrosten und haben da gemainlich den erbern mannen hern Hainr(ich) dem Herbort unserm lieben burgermeister, hern Herborten sinem bruder, hern Joh(an) dem Vögelin, hern Chünr(at) dem Minner, hern Joh(an) dem Dachs und hern Joh(an) dem Goppolt, unsern lieben mitburgern, die iuch disen brief bringent, vollen gewalt geben,
 10 iuch ze hulden und ze sweren und ere und wird ze erbieten, als man ainem Römischen chünig ze reht und billich tûn sol, und alles daz ze tûn und ze volfüren, daz darzu sitlich und gewonlich ist und daz wir selbe tûn wölten oder möchten, ob wir vor iuch ze gagen wacren. Wir bitten auch iver gnade, daz ir die vorgeantanten unser burger in den sachen, die si an iuch ze werben hant, gnaediclich verhört und usricht und in
 15 gelaubt, swaz si iuch sagen. Daz wellen wir immer umb iver gnade verdienen. Wizzt auch, gnaediger herre, swanu ir oder iver erber botschaft von iwern wegen zu uns koment gen Auspurg, so wellen wir iuch riche und arm auch hulden und sweren ze gelicher wise, als die vorgeschriben sehs unsrer erbern burger iuch ietzo gehuldet und
 20 mit unser aller willen und wort mit der stat ze Auspurg insigel versigelt und geben ist, do man zalt von Cristes gebürt driuzehen hundert jar und darnach in dem achten und viertzigsten jar, an dem nehsten mentag vor sant Agnesen tag.

482. MANDATUM DE ADVOCATIA TERRAE IN SPIRGOWIA.

1348. Ian. 15.

25 *Originale in archivo Amorbacensi. Descripsit R. Salomon. Sigilli secreti infra textum impressi fragmenta supersunt. — Extr. Schreibmüller 'Die Landvogtei im Speiergau (Programm, Kaiserslautern 1905)' p. 92, tempore falso indicato.*

Reg. imp. VIII nr. 551.

Wir Karle von Gots gnaden Romescher kunig allezijt merer des richs künig zû
 30 Beheim enbieden allen den, die in unsere lantfodie in dem Spirgauwe gehoren, unsern liben getruwen, unser gnade und alles güt.

Wiszet, daz wir die selben lantfodie mit dem, daz dar zû gehoret, dem erwerdigen Baldewine ertzebischofe zû Trire, unserm liben vetern, han bevolen und hat er mit unsern willen und nach der macht, die wir ym daruber gegeben han, sie vorbaz bevolen
 35 dem ediln manne greven Emichen von Lyningen herren zû Hartenberg, unserm lieben getruwen. Dar umb gebieden wir vestilichen, daz ir dem vorge(anten) greven Emichen als eyne lantfode sijt gehorsam und undertan an allen stucken, die eyne lantfode daselbes angehorent.

Gegeben zû Menceze dû man zalte nach Gots gebürte drutzehenhundert jar und
 40 acht und viertzig jar, des funfzehenden dages des mandes den man nennet Ianuarius zû latine, in dem zweiten jar unser kuningriche.

483—489. SCRIPTA IN FAVOREM ARCHIEPISCOPI
TREVERENSIS DATA.

1348. Jan. 15. 16. Sine dato.

*Præter nr. 485. 486 originalia in archivo Confluentino.*483. *Litteræ super debito. — Jan. 15.*

5

Descripsit R. Lüdicke. In verso legitur manu Treverensi coæva scriptum: K. promittit solvere B. 16ⁿⁱ flor. infra Pentecosten. X debitor(es). Ex undecim sigillis adhuc septem plus minusve laesa pendent loris membranaceis. — Extr. 'Neues Archiv' IX, 216. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 550; cf. additamentum primum p. 831.

Wir Karle von Gots gnaden Romeseher künig allezijt merer des richs kunig zû 10
Beheim und greve zû Lutzillinburg dun kunt allen luden und bekennen uffentlichen an
disem brive, daz wir dem erwardigen Baldewin ertzebischofe zû Trire, unserm liben
furstun und vetern, rechte und redeliche schuldig sin sehszehen dusent cleyne gulden
von Florentze gudes goldes und gewichtes, die er uns zû unser noitdorft und nütz
geluwen hat an gereidem gelde. und globen wir mit guten truwen dem selben unserm 15
vetern oder wer vorderunge von ym oder disen brif inne hat, zû bezalene die egen(ante)
summen geldes zû Trire oder zû Sarburg. wa yn daz lieber ist, zwuschen hie und
Jan. 8. Pingesten die nehest komen ane allerleye vorzog und widersprache. Und uf daz sie der
bezalunge deste sicherer sin, so han wir yn zû burgen und zû gyseln gesetzt und setzen
an disem brive die ediln lute Wilhelme herren zû Landistein zû burgen, hertzogen 20
Nielaus von Tropouwe, Henrichen von Nachoden, Nielaus dâmdechan von Olmünz
unser hoves cantzeler, Busken von Wilartitz unsern camermeister, Welther von Meisen-
burg, Bernhard von Czinnenburg, Hasken von Sweroticz, Huwart von Eltre und Nielaus
wilne des meyers son von Remiche zû giseln. Also ob wir an der voren(anten) bezalunge
sumig weren binnen dem voren(anten) ziil zû düne, so sullen die voren(anten) unser 25
gisele und ir iglich mit yres selbes libe, ir iglich mit drin perden, und sal der egen(ante)
Jan. 9. Wilhelm von Landist(ein) micz zwen wolgebornen knechten ouch mit drin perden zûhant
des andern dages na Pingstage vorg(enant) ungemanet zu Sarburg in des egen(anten)
unser vetern vesten inriden in einer herberge. die man yn daselbes von unser vetern
wegen wisen sal, da zû verliben in gisels wijs und von dannen nummer zû komene. 30
unserm egen(anten) vetern oder wer vorderunge von ym hat, ensij zû vorenz von der
egen(anten) summen sehszehen dusent gulden und von dem schaden. den sie von der
sumenisse hetten, in wilcherhande wijs daz were. gar und genczlichen vollendan; und
ensal ir keyn der selben unser gisel sich mit dem andern des entschuldigen noch
beschuten. Were ouch, daz uns binnen dem egen(anten) zijl libes gebreche, daz Got 35
wende, oder ob unser gysel und burgen alle oder ein teil nicht inquemen, als vor
geschriben stet, oder ob sie inquemen und verbrechen, so mag unser voren(anter) veter
oder wer vorderunge von ym oder disen brif inne hat, an unser voren(ante) graschaft
und an ander unser und ouch an unser voren(ant) burgen und giseln gût und gulde
grifen und dîn angrifen mitz yn selbes oder andern, wa sie die haben mügen, ane der 40
egen(anten) unser giseln widersprache und ane alle ander ervolgunge und ane yn oder
yman anders dar an unrecht zû düne. und ensal sie darvor keynerhande recht, friheit
oder gewonheit beschirmen oder helfen. Beheltnisse doch unserm voren(anten) vetern
alle andere brive, die er zû vorenz von uns hat. ez sie von scholt oder von andern 45
stucker, wilcherhande die sin. Und wir Wilhelm herre zu Landistein, Nielaus hertzoze

von Tropouwe, Henrich von Nachoden, Nielaus dümdechan, Buske camermeister, Welter von Meisenburg, Bernard von Czinnenburg, Haske von Swerotitz, Huwart und Nielaus von Remiche vorge(n)ant) bekennen uffentlichen an disem brive, daz wir burgen und gisel worden sin vor den durchluchtigesten unsern herren hern Karle Romeschen künig vorge(n)ant) gegen unsern vorge(n)anten) herren von Trier, und daz wir gesichert und gelobt han mit rechter sicherheit und gelobde, die vorge(n)ante) giselschaft zû leistene in aller der wise und under allen den penen, als sie da von uns geschriben ist, wan wir die uf uns erkysen, und sal uns darvor keynerleye behulfnisse geistlichs oder wereltlichs rechtes beschirmen, wan wir daruf luterlichen verzigten han und verziehen an disem brive, allerleye argelist und geverde an allen disen dingen und an ir iglichem uzgescheiden. Des zû irkunde und ganzער stedikeit sin unser aller ingesigel an disen brif gehangen.

Der gegeben ist zû Meneze, nach Cristus gebürte drutzenhundert echte und vierzig jar, des funftzehenden dages des mandes den man nennet Ianuarius zû latine, in dem andern jare unser kuningriche.

15 484. 485. SCRIPTA DE ABBATIA PRUMIENSI ARCHIEPISCOPATUI
TREVERENSI INCORPORANDA.

Ian. 16. Sine dato.

Ad rem v. H. Forst in 'Westdeutsche Zeitschrift' XX (1901) p. 270 sqq. Cf. etiam litteras Ludovici regis 1332. Aug. 23. datas, 'Regesten Ludwigs' p. 92 nr. 1488, et in hoc
20 *tomo infra ad 1348. Dec. 8, Reg. imp. VIII nr. 6557.*

484. Auctoritas regis archiepiscopo data. — Ian. 16.

Descripsit R. Lüdicke. In verso legitur: R_z, et manu Treverensi coeva scriptum: K. consentit incorporacioni Prumie ecclesie T(reverensi). 17. Kl. Februarii 48. Sigillum cum loro deperditum. — Ed. 'Gründlicher Beweis, dass dem Domkapitel von Trier die
25 *Zwischenregierung in dem Fürstenthume Prüm zustehet' (1781) App. p. 2 ex or.*

Reg. imp. VIII nr. 556.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex venerabili Baldewino archiepiscopo Treverensi, principi et patruo suo karissimo, graciam suam et omne bonum.

30 Grata est in conspectu nostri culminis fides tua, quam et devocionis affectus claram exhibet et effectus demonstrat operum clariorem, propter quod in stabili proposito gerimus statum tuum et ecclesie tue gracia favore speciali prosequi et nostre liberalitatis ac munificencie beneficiis ampliare maxime in hiis, in quibus nedum tibi et ecclesie tue Treverensi, sed collapsi monasterii et personarum sacre religionis indemnitatibus salu-
35 briter providetur. Igitur ut abbacia regalis monasterii sancti Salvatoris in Prumia tue dyoc(esis) ordinis sancti Benedicti ad nos et imperium in temporalibus pertinens cum suis bonis, iuribus et pertinenciis dicte tue ecclesie Treverensi et mense archiepiscopali eiusdem per sacrosanctam sedem apostolicam uniatur, incorporetur et annectatur, nostram auctoritatem impertimur et consensum nostrum ben(i)volum tenore presencium adhibemus,
40 spem firmam optinentes, quod predictum monasterium, quod tam in bonis et iuribus dicte abbacie quam ipsius conventus, ut evidenter didicimus et prout facti evidencia notariat, quam plurimum est collapsum, per tuam sagacitatis industriam et ecclesie Treverensis potenciam reformetur et divinus orthodoxe fidei cultus per consequens, qui iam a longis temporibus in dicto monasterio, quod dolenter referimus, tepuisse dinoscitur,

debita et devota veneracione colatur, quem eciam divinum cultum nostris potissime temporibus augeri et venerari in votis semper gerimus, ut, quo pre eeteris principibus divina dextera nostrum erigit altius solium, eo per officiose gratitudinis debitum sibi nostra et nostrorum ubique devocio solvat munera graciaram. Et in horum evidenciam atque robur has presentes litteras sigillo nostro regio tibi tradi iussimus eommunitas. 5

Dat(um) Moguncie XVII. Klu. Februarii, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, regnorum nostrorum anno secundo.

485. *Supplicatio regis et archiepiscopi Treverensis papae porrecta. — Sine dato.*

Minuta in codice Rudolphi Losse (L) in archivo publico Darmstadiensi f. 83' (90'). Contulit R. Salomon. Uncinis <> inclusa a manu correctoris, ipsius Rudolphi Losse, ut videtur, (man. 2.) scripta sunt. — Extr. Sauerland III nr. 1158, die falso adiecto. 10

Reg. imp. VIII nr. 6505.

Cum de tempore nihil constet, supplicationem ad eandem causam ac litterae praecedentes spectantem hic proponere liceat. Cui papa non annuit, ut demonstravit Forst l. c. p. 271. In Registris igitur supplicationum Clementis VI. non extat. 15

Significant s(anctitati) v(estre) devotissimi vestri filii Karolus Romanorum rex et Balduinus archiepiscopus Treverensis, quod, licet abbacia monasterii Prumiensis ordinis sancti Benedicti Treverensis diocesis fuerit ab olim competentibus bonis dotata et quampluribus honoribus per . . imperatores, . . reges et temporales . . principes decorata, tamen hominum crescente malicia per . . dominos temporales predicto monasterio vicinos, 20 eciam advocatos et vasallos monasterii eiusdem, qui immemores <sue> salutis et iuramenti . . abbati eiusdem monasterii prestiti et fidem, qua^a eidem monasterio tenentur, in perfidiam commutantes, tam variis oppressionibus in possessionibus et iuribus necnon hostilibus insultibus est <ipsum monasterium seu eius>^b abbacia haecenus onerata et invasa et propterea in tante diminucionis et demembracionis^c successivis temporibus deducta, 25 quod <monachi ipsius monasterii inibi secure morari non audent et nonnunquam armis bellicis oportet armari eosdem et ipsum monasterium per effusionem sanguinis, incendia et alias sepius violatur, ita quod>, nisi per s(anctita)tem v(estram) aliquo alio adiutam^d suffragio eidem celeriter succurratur, utique ipsius <monasterii> perpetuum exterminium verisimiliter imminere formidatur. <Ut>^e autem . . decanus^f et conventus prefati monasterii premissa attendentes tractatu capitulari pluries inter eos habito, ut saltem ipsi . . 30 decanus et conventus, quorum bona a bonis <mense> predicti abbatis penitus sunt districta, exnunc inantea, eciam ipso . . abbate cedente vel decedente, per maiorem potenciam <defensivam> eis adiunctam sub regulari observancia <possint> <Altissimo famulari et sancta religio in dicto monasterio instituta>^g cum redditibus ad ipsum conventum adhuc 35 pertinentibus <inesse valeat, conservari>^h presidio . . archiepiscopi Treverensis, ordinarii eorum, qui fuerit pro tempore <et cui in spiritualibus ple[ne] subesse noscuntur>, in perpetuum protegi et defendi et abbaeciam <eiusdem>ⁱ monasterii mense eiusdem archiepiscopi^k Treverensis incorporari et uniri, humiliter supplicant predicti . . rex et archiepiscopus, qui super hoc per . . abbatem, . . decanum et conventum prefatum humiliter 40 requisiti existunt, quatenus eorum precibus annuentes necessarioque ipsorum . . abbatis, . . decani et conventus proposito misericorditer confoventes in hac parte prefatam . . ab-

485. a) quam L. b) loco ipsum — eius man. 1 scripserat ipsa. c) angustias vel simile aliquid supplendum. d) sic haud secure legendum. e) man. 2 corr. pro cum. In sequentibus corrector non omnia recte absolvit. f) praecedit . . abbas man. 1 scriptum, man. 2 deletum. g) loco Altissimo — 45 instituta man. 1 scripserat Domino famulantes. h) loco inesse — conservari man. 1 scripserat cupiant. i) eorum scripserat man. 1. k) sequitur et ecclesie a man. 1 scriptum, a man. 2 deletum.

baciam <cum suis iuribus et pertinenciis>, <ipsis>¹ <reservatis>^m <videlicet, quod idem archiepiscopus iddem monasterium et ipsius bona extunc protegere et defendere teueatur, et cedente vel [de]cedente predicto abbate n(omine) . . archiepiscopus, qui pro tempore fuerit, valeat alia bona a predictis bonis . . ipsius conventus, ut predicatur, separata propria
 5 auctoritate recipere [et] in usus suos et ecclesie Treverensis convertere>ⁿ, <salvo eciam, quod numerus monachorum et presbiterorum Deo in dicto monasterio seruiencium, quibus in defectum prepositorum reddituum eciam de diete abbasie redditibus, ut comode sustentari valeant, per dictum archiepiscopum provideri debbit, nequaquam diminui valeat, sed augeri>. Cum el(ansul)is non obst(antie) et execut(ionis) oportun(e)°.

10 486. *Promissio de privilegiis sine consensu archiepiscopi non concedendis. — Ian. 16.*

*Originale*¹ *hodie deperditum. Copia in Balduino Kesselstadensi, quod extat in bibliotheca Treverensi, p. 837. Descripsit R. Salomon. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 557.

15 Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus ac Bohemie rex venerabili Baldewino archiepiscopo Treverensi, principi et patruo suo karissimo, gr(aci)am suam et omne bonum.

Pura fides et experta devotio, quibus in conspectu nostri culminis clara quadam sp(eci)alitate prefulges, argumentum uobis firme fiducie prebuerunt, ut in omnibus, que
 20 decus excellencie nostre respiciunt, de te amodo firmiter et fiducialiter confidamus. Cum igitur ad hec attendentes per quosdam alios nostre maiestatis apices² tibi quoddam speciale promissum sub quadam singulari confidentia duximus faciendum, videlicet quod nemini in tua diocesi vel in bonis tuis aut tibi ab imperio obligatis aliqua privilegia de
 25 procedat sciencia et consensu, nos huiusmodi promissum alias, ut prefertur, tibi factum ad aliquas personas latius ex premissis extendere volentes tibi consimile promissum de speciali nostre maiestatis benivolencia facimus in liis scriptis, videlicet quod . . comitibus de Spanh(cim), de Lyningen et comitibus Irsutis vel alicui eorum aliqua privilegia vel libertates seu aliqua bona de novo non concedemus nec antiquitus seu prius concessas
 30 vel concessa approbamus, innovabimus vel confirmabimus nec aliquam eciam impignorationem de aliquibus bonis imperii vel ab imperio dependentibus ipsis faciemus vel prius factas approbamus vel innovabimus nec aliquem finem super aliquibus bonis vel super premissis vel aliquo eorum cum ipsis comitibus vel eorum aliquo faciemus sine
 35 tua voluntate ac certa sciencia et consensu. Et si per ignoranciam vel errorem seu importunitatem petencium, per quam non concedenda multotiens conceduntur, sive alias quovismodo nos in contrarium premissorum vel eciam eorum, que in pretactis nostris

485. 1) *loco ipsi man. 1 scripserat* reservatis redditibus ad . . decanum et conventum spectantibus.

^m) *loco reservatis man. 1 scripserat*: ut premititur.

ⁿ) *loco videlicet — convertere man. 1 scripserat* dignemini ex certa sciencia premissis attentis mense archiepiscopali et ecclesie Treverensi perpetuo annexere et

40 unire quacumque constitutione contraria non obstante. ^o) *in fine scripserat man. 1* presertim cum, ut premititur, ad id predictorum . . abbatis, . . decani et conventus accedit assensus, *id quod man. 2 adiecto verbo vacat annullavit.*

1) *Quod in repertorio archivi Treverensis saec. XV, confecto nunc in archivo Confluentino assertato his verbis indicatur*: Karolus fatetur promississe Bald. nemini sui (*sic*) dioc. aliqua dare privilegia vel
 45 antiqua confirmare et specialiter comitibus Spanh. Lynnyngen et Irsut(is) absque sciencia et consensu Bald. MCCCXLVIII^o. XVII. Kal. Februar. 2) *Supra nr. 111 c. XI.*

prioribus apicibus, de quibus supra fit mencio, continentur, agere contigerit, id volumus esse omnino irritum et inane et penitus non valere. Et in horum evidenciam atque robur has presentes litteras nostro sigillo regio tibi tradi iussimus communitas.

Datum Moguncie XVII. Kl. Februarii, anno Domini M^oCCC^oXLVIII, regnorum nostrorum anno II.

5

487. *Obligatio feudorum imperii in diocesi Treverensi. — Ian. 16.*

Descripsit R. Lüdicke. In verso legitur: R., et manu Treverensi coeva scriptum: K. obligat ecclesie Treverensi omnia feoda imperii in diocesi et per miliare circa pro X^M marcarum argenti puri. 17. Kl. Februarii 48. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 558.

10

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus ac Bohem(ie) rex.

Universis sacri imperii fidelibus volumus esse notum, quod nos ven(erabili) Baldewino archiepiscopo Treverensi, principi et patruo nostro karissimo, ratione dampnorum et expensarum, que et quas pro nobis et nostri necnon imperii occasione post suscepcionem regie nostre corone sustinuit et subiit, ad hunc diem tenemur in decem milibus marcarum 15 argenti puri et sibi existimus in eisdem efficaciter obligati. Pro quibus quidem decem milibus marcarum argenti eidem Baldewino et ecclesie sue Treverensi omnia feoda infra dyocesim suam Treverensem et infra unum miliare circumquaque a finibus eiusdem diocesis mensurandum a nobis et imperio dependencia una cum vasallis eorundem feodorum obliganda duximus et presentibus obligamus, mandantes sub optentu nostre 20 gracie omnibus nostris et regni nostri Romani fidelibus et vasallis feoda a nobis et eodem regno infra preactos terminos habentibus, ut, quam diu predicta decem milia marcarum argenti prefato Baldewino et sue ecclesie persoluta non fuerint, huiusmodi feoda eidem Baldewino, suis successoribus et ecclesie recognoscant ac ab ipsis recipiant et teneant cum prestacione iuramentorum fidelitatum, oneribus ac aliis serviciis in talibus 25 feodis debitis et consuetis et prout a nobis et nostris successoribus Romanorum regibus ea, si sic obligata non forent, habere et recipere tenerentur. Et quoad hec eciam dictos vasallos a fidelitate, qua nobis et regno nostro Romano seu imperio tenentur, predicta obligacione durante absolvimus per presentes. Et si aliqua de preactis feodis alieni vel aliquibus concederemus vel aliquem seu aliquos investiremus per errorem vel 30 ignoranciam sive alias quomodolibet de eisdem, volumus et decernimus exnunc huiusmodi concessionem et investituram esse irritas et inanes et quod huiusmodi concessione et investitura non obstantibus illi, quibus huiusmodi feoda sic concederemus, nichilominus eadem a prefatis archiepiscopo, suis successoribus et ecclesia recipere et recognoscere teneantur. Insuper si aliquis de dictis nostris et regni nostri Romani vasallis foret. 35 qui feodum tale a memorato archiepiscopo vel suis successoribus seu ecclesia recipere, tenere et recognoscere recusaret, damus potestatem prenotato archiepiscopo, suis successoribus et ecclesie^a, ut hunc ad recepcionem et recognicionem dicti feodi ab ipsis auctoritate nostra regia penis et viis ac modis, quibus ipsis expediens visum fuerit, valeant cohartare. Et in premissorum evidenciam atque robur has presentes litteras 40 sigillo nostro regio fecimus communiri.

Datum Moguncie XVII. Kln. Febrnarii, anno Domini millesimo trecentesimo quadrag(esimo) octavo, regnorum nostrorum anno secundo.

487. ^a) ecclesia or.

488. *Commissio proventuum comitatus Lucemburgensis iterata. — Ian. 16.*

Descripsit R. Lüdicke. In verso legitur: R., et manu Treverensi coacva scriptum: K. committit domino Treverensi omnes obvenciones comitatus pro expensis ibi factis et faciendis. 17. Kl. Februarii 47. — Ineditum.

5 *Reg. imp. VIII nr. 559.*

Quae cum commissione priori supra nr. 146 concordant, typis minoribus excudi fecimus.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boem(ie) rex ac comes Lutzillinburgen(sis) vener(abili) Baldewino archiepiscopo Treverensi, principi et patruo suo karissimo, gratiam suam et omne bonum.

Dudum ex zelo pure devotionis et fidei constancia, quam ad nos hactenus semper habuisse te novimus, de tua industria et legalitate confisi gubernationem et amministrationeu comitatus nostri per quosdam alios maiestatis nostre apices¹ tibi recolimus commisisse, ut, sicuti inter alios in fide eras precipuus, sic esses in commissione huiusmodi pre ceteris specialis. Verum cum post susceptionem corone nostre regie pro nobis et nostri culminis honore labores sustinueris et onera expensarum et adhuc te subire oporteat in futurum, volumus, quod omnes fructus, redditus et proventus ac emolimenta dicti nostri comitatus qualitercumque cedentes vel cedere potentes aliis non obligatos pro tuis usibus et pro expensis per te ratione dicti comitatus faciendis recipias et colligas per te vel alios, prout videris expedire*. Mandantes omnibus dicti nostri comitatus subditis et aliis quibuscumque, ad quos* pertinere poterit, ut tibi de dictis fructibus, redditibus et proventibus ac emolimentis plene respondeant ac in eorum receptione et collectione tibi, sicuti nobis tenerentur, per omnia obediant et intendant. Eo sane adiecto: si de dictis fructibus, proventibus, redditibus et emolimentis ultra expensas, quas pro amministratione et gubernatione dicti nostri comitatus te facere contigerit, aliquid superfuerit, quod id per te in dicti nostri comitatus utilitatem, super quo tamen rationem reddendam tibi omnimode remittimus, convertatur. Et si cuiquam alteri de dictis fructibus, redditibus et emolimentis per ignorantiam vel per nimiam inoportunitatem petencium, per quam multociens non concedenda conceduntur, aliquid obligaremus vel concederemus in posterum quomodolibet seu daremus, decernimus et volumus id exnunc prout extunc omnino esse irritum et inane nec aliquam habere debere roboris firmitatem. Et in horum testimonium atque robur has presentes litteras tibi tradi iussimus sigillo nostro regio desuper communitas.

Datum Mogunc(ie) XVII. Kln. Februarii, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo^a, regnorum nostrorum anno secundo.

489. *Commissio administrationis in partibus Germaniae et Galliae iterata. — Ian. 16.*

35 *Originale laesum. Descripsit R. Lüdicke. In verso legitur: R., et manu Treverensi scriptum: K. committit B. vices suas in regno 17. Kl. Februarii. Sigillum cum loro membranaceo deperditum. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 560.

40 *Quae cum commissione maiori supra nr. 144 concordant, typis minoribus excussa sunt.*

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boem(ie) rex venerabili Baldewino archiepiscopo Treverensi, principi et patruo suo karissimo, gratiam suam et omne bonum.

488. ^a) sic or.

45 1) Cf. notam supra p. 228.

nr. 144 in. Plenam dant nobis preterita fiduciam^a de futuris. ut, sicuti hactenus semper in nostris* et imperii negociis prosequendis te ex fide precipuum et industria invenimus specialem, sic ex nativa tue devotionis constancia, quecumque nostrum et regni nostri honorem respiciunt*, fideliter et sollicite promptis animis exequaris. Cum igi[tuu] quibusdam certis et arduis causis regnum nostrum hereditarium Bohemie concernentibus ad idem regnum nostrum cogamur quadam necessitate quodam[modo] per[sona]liter nos transferre. et propter hoc quam pluribus negociis nostre maiestati ratione Romani regni nostri incumbentibus ad presens per nos ipsos intendere non pos[simus], ad pretactam inviolabilem tue devotionis constanciam et fidei puritatem, quam ad nos et nostram personam semper habuisse dinosceris, attendentes [in]frascriptis tibi per totam Germaniam et Galliam ac terras adiacentes eidem* vices nostras* 10
nr. 144 c. I. committendas duximus et comuittimus per presentes. [Dantes] et concedentes tibi plenum
nr. 144 c. III. mandatum et liberam potestatem, principes, nobiles et alios quoscumque ad nostri culminis obedientiam et fidelitatem [inducendi]* ac eosdem* pro nostris et regni nostri obsequiis acqui-
rendi* certasque propter hoc promissiones et obligationes tam in pecunia quam aliis rebus ipsis nostro nomine^b faciendi ipsosque convocandi, diffidandi, compellendi et coercendi*, offensas quoque in 15
nostram maiestatem comuissas* remittendi*, advocatos* provinciales et alios officiatos* constituendi*, pacem insuper generalem cum principibus, nobilibus et civitatibus terrarum coniunctim vel divisim, prout expedire videris, statuendi et ordinandi, monetas cudendi, mutandi et refutandi, theloniaque super alveum Reni et alibi super terram* secundum tue discretionis arbitrium moderandi*, antiqua tollendi et nova instituendi, mutandi et* revocandi* necnon* de Iudeis, servis camere nostre, et eorum 20
statu* disponendi*, bona, possessiones, feoda et iura sacri nostri regni distracta ad ius et proprietatem nostram et imperii revocandi omniaque alia et singula faciendi et exercendi, que pro nostro et regni nostri honore et commodo ac pacis tranquillitate reputaveris expedire. Et quidquid in premissis vel aliquo eorundem nostro nomine egeris et ordinaveris et specialiter omnes promissiones et obligationes, quas horum occasione 25
quibuscumque nostro nomine similiter feceris, et litteras, quas desuper dederis, ratum et gratum firmiter tenebimus, approbavimus et apicibus nostre celsitudinis confirmabimus. te, quominus super eisdem a quoquam impeti possis vel debeas, omnimode relevando. Et in premissorum omnium et singulorum testimonium has presentes litteras sigillo
nostro regio tibi tradi iussimus communitas. 30

Datum Moguntie XVII° Kln. Februarii, anno Domini M^oCCC^oXL^o octavo, regnorum nostrorum anno secundo.

490—492. SCRIPTA PRO MARCHIONE IULIACENSI.

1348. Ian. 16. 19.

Originalia in archivo Dusseldorpiensi 'Jülich-Berg 504—506'. Descripsit vel contulit R. Lüdicke.

490. *Infeudatio de quarta parte Haynoniae, Hollandiae, Frisiae, Seelandiae. — Ian. 16.*

Pendet sigillum maiestatis loro membranacco.

Reg. imp. VIII nr. 555.

Wir Karl von Gots guaden Römischer künig ze allen ziten merer des riches und künig ze Beheim verjehen und tûn kûnt offenlich mit disem brief allen den, die in

sehent, hörent oder lesent, daz wir angesehen haben magschaft, fruntschaft und rechte liebe, die wir zü dem hochgebornen Wilhalm markgrafen von Gulich, unserm fürsten und unserm liben nefen, ie getragen haben und noch lieplich und früntlichen tragen, und leihen im zü einem ewigen erblehen daz vierteil der laude Henigowe, Hollant, Frieslant und Zelant, die gehabt hat seliger gedechnüsze Wilhalm etwenn graf von Hollant¹, unser liber neffe, als verre als ez an in und an sin weipp² vervallen ist; und uber daz alle recht, die wir haben zu dem vierteil, die an uns von des richs wegen vervallen sin, die geben und verleihen wir im von sunderlichen gnaden. Mit urkünd ditz briefs versigelt mit unserm künghlichen insigel.

Der geben ist ze Meintze, nach Christus geburt drewtzeihenundert und in dem achten und viertzigistem jar, an der mitwochen vor sand Agnesen tag, in dem andern jar unsrer riche.

491. *Obligatio oppidi Düren, castri Kaiserswerth aliorumque bonorum imperii. — Ian. 19.*

Pendet sigilli maiestatis fragmentum cordula sericea flavi rubeique coloris.
Reg. imp. VIII nr. 563.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex universis sacri Romani imperii fidelibus, quibus presentes exhibite fuerint, gratiam suam et omne bonum.

Quociens fidelium nostrorum iusta petentium desideriis annuimus, tociens lucrum nostrum et bonum imperii procuramus. Sane illustris Wilhelmus marchio Iuliacensis, consanguineus et princeps noster karissimus, nos cereius informavit, quod certi Romanorum reges et imperatores, dive memorie predecessores nostri, suis progenitoribus, quorum verus et proximior heres existit, oppidum Duren pro quinquaginta milibus Florenorum, castrum Werd et theloneum ibidem pro triginta novem milibus Florenorum, opidum Syntzegg pro quindecim milibus Florenorum et sculteriam Aquensem pro duodecim milibus Florenorum cum omnibus et singulis eorum iuribus, honoribus et pertinenciis tytulo pigneris obligaverint; alias etiam ostendit, quod oppidum Pochparten et theoloneum ibidem ac oppidum Wesel prescripti marchionis Iuliacensis progenitoribus fuerunt obligata pro decem et novem milibus Florenorum; postremo cognovimus ab eodem, quod ipsi sepedicti marchionis Iuliacensis progenitoribus pro expen(sis), quas in civitate Colonien(s) ac in civitate sedis regalis Aquen(s) eis donaverunt et super se conquisiverunt, et pro serviciis ipsis et imperio prestitis et impensis remanserunt obligati in septuaginta septem milibus Florenorum et quingentis Florenis, petens humiliter et devote, quatenus sibi de regali nostra clemencia debita prenotata iuxta continenciam pretactarum litterarum approbare et confirmare ac pro totali summa debitorum eorumdem, que se extendit ad ducenta viginti tria milia Florenorum et noningentos^a Florenos, oppidum Duren, castrum Werd et theoloneum ibidem, oppidum Sintzegg et sculteriam Aquensem obligare graciosius dignemur: nos igitur attendentes grata servicia, que prefatus marchio Iuliacensis nobis et sacro sepius impendit imperio et que adhuc graviora facere poterit in futurum, prescriptas obligaciones, prout facte sunt, et debita prenotata, prout contracta sunt, sibi suisque heredibus de plenitudine nostre regalis potestatis approbamus et ex certa sciencia presentis scripti patrocinio confirmamus ac pignera suprascripta, videlicet oppidum Duren, castrum Werd et theloneum ibidem, opidum Sintzegg et

45 491. a) sic or.

1) Obiit 1345. Sept. 26. 2) Iohanna, soror Wilhelmi IV. comitis Hollandiae.

sculteriam Aquensem cum omnibus et singulis eorum pertinenciis pro totali summa prescripta ipsis tytulo pigneris obligamus, spondentes et firmiter promittentes pro nobis nostrisque in regno et imperio successoribus, quod prescripta pignora prefatis marchioni Iuliacensi aut suis heredibus non auferemus nec ea cuique alteri persone obligabimus vel ad absolvendum ullatenus commitemus, immo ea nos vel nostri successores, eum 5 poterimus, debemus absolvere et pro nostra et imperii propria pecunia liberare. Hanc insuper prenominate Wilhelmo marchioni Iuliacensi aut suis heredibus gratiam facimus specialem, quod preposituras, dignitates, ecclesias parrochiales ac alia queque beneficia suprascriptis oppidis, castro et scultarie pertinencia, et specialiter preposituras ecclesiarum Aquen(sis), Kerpinen(sis) et Werden(sis), cum omnibus eorum pertinenciis, que 10 prescriptis non pertinent oppidis, eastris vel scultarie, quorum vel quarum collaciones vel presentaciones ad nos nostrosque successores racione imperii noscuntur pertinere, conferre possint ac ad ea vel eas personas, quas voluerint, cum vacabunt, vice et nomine nostro liberaliter presentare, quodque feoda omnia et singula sepedictis oppidis, castro et scultarie speetancia, et speeialiter castrum Royde cum suis attinenciis, que a nobis 15 et imperio originaliter descendere dinoscuntur, conferre possint et ad ea investire ac infeodare hos, quorum esse noscuntur, et ab eisdem recipere nostro nostrorumque successorum et imperii nomine debite fidelitatis ac homagii solitum sacramentum, ipsique feodarii seu vasalli feoda eadem tenentes et recipientes omnia servicia et iura, que a nobis, nostris successoribus et imperio racione eorundem feodorum facturi essent et 20 servaturi, sepedictis Wilhelmo marchioni Iuliacensi et suis heredibus facient et servabunt tam diu, quousque sepedicta pignora pro prenotata summa Florenorum boni et puri auri ac insti ponderis vel pro quolibet Floreno duodecim grossi Turonen(ses) antiqui monete regis Francie aut viginti solidi Hallen(sium) antiquorum per nos vel nostros successores pro nostra et imperii propria pecunia fuerint, ut premititur, absoluta. In 25 quorum omnium testimonium et roboris firmitatem presentes conscribi et sigillo nostre maiestatis iussimus communiti.

Actum et datum Moguncie, anno Domini millesimo trecentesimo quadragésimo octavo, indictione prima, XIII. Kalen. Februarii, regnorum nostrorum anno secundo.

492. *Litterae de obligatione villarum Aquensium et civitatis* 30
Sinzich. — Ian. 19.

Pendet sigillum maiestatis lacsum loro membranacco.

Reg. imp. VIII nr. 564.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Notificamus universis, quod, quia illustris Wilhelmus marchio Iuliacensis con- 35 sangvineus et princeps noster karissimus nobis et sacro imperio gratis et acceptis suis serviciis studuit haetenus^a complacere et fructuosius servire poterit in futurum, quorum intuitu ipsum prosequi volentes favore et gracia speciali sibi villas campestris magnas et parvas cum suis pertinenciis sitas extra muros Aquenses circumquaque infra bannum ad unum miliare, prout dicte ville ad nos et imperium pertinere dinoscuntur, pro decem 40 milibus librarum bonorum Hallensium obligavimus et presentibus obligamus, sibi et suis heredibus hanc gratiam facientes, quod cum predictis villis sicut cum aliis villis marchionatus sui propriis disponere, agere et ordinare poterunt et debebunt nichil defaleando de perceptis ab eisdem, donec ipsis per nos vel nostros successores in imperio de pecunia premissa fuerit satisfactum. Et quia nos per predictum Wilhelmum existimus 45

492. a) hactenus or.

plenius informati, qualiter ipse castrum in oppido nostro Sintzeghe erexerit et construxerit, ut ipsum oppidum pre hostium insultibus maiori custodia teneri valeat ac defensari, cuius structure sumptus ad decem milia librarum Hallensium^b summam se extendunt et eciam alias in necessariis et arduis imperii negociis idem Wilhelmus exspensas fecerit, 5 quarum expensarum summa sunt tria milia librarum Hallensium legalium et bonorum, que due summe faciunt tredecim milia librarum Hallensium predictorum, sibi^c pro predicta summa et^c suis heredibus predictum oppidum Sintzeghe eum castro ibidem eciam pignoris nomine obligamus de nostre celsitudinis gracia speciali, nolentes ipsum oppidum eum castro per nos aut nostros successores in imperio redimi vel exolvi, nisi 10 per nos vel eosdem successores predicto marehioni aut suis heredibus alia debita, pro quibus oppidum et castrum eadem eis obligari videntur, prout hoc per alias litteras nostras et antecessorum nostrorum in imperio possunt lucide edoceri, integraliter tradantur et solueionis nomine offerantur. Ceterum ut dietus marehio nostre maiestatis gracia sibi magis reperiat fruetuosam, promittimus eidem et spondemus, quod, si qua bona aut 15 feoda per devolueiones in imperio ad nos pervenerint et si pro eisdem per ipsum nobis supplicatum fuerit, sibi in hiis facere volumus et impendere pre aliis hominibus expedicionem graciosam, si qua eciam bona aut thelon[ea per] nos imperii nomine sunt obligata, que per alios redimi vellemus vel exolvi ad huiusmodi exsolucionem, si eadem bona habere [vol]uerit, ipsum aliis quibuseumque volumus et tenebimur anteferre et specialiter 20 promovere. Harum nostrarum testimonio litterarum, quibus nostre maiestatis sigillum duximus appendendum.

Datum Maguneie anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indictione prima, XIII° Kalen. mensis Februarii, regnorum nostrorum anno secundo.

493. MANDATUM DE HOMAGIO PRAESTANDO CIVIBUS BERNENSIBUS DIRECTUM.

1348. Ian. 18.

Transsumptum a. 1364. Ian. 31. a Iohanne Bovis de Berno notario confectum in archivo publico Bernensi. Descripsit R. Salomon.

Reg. imp. VIII nr. 561.

Cf. infra nr. 534—536.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer kung ze allen zeiten merer des rieh und kung ze Beheim enbitem dem burgermeister, dem rat und den burgern gemeinlich der stat ze Bern in Ühtland, unsern lieben getruwen, unser gnad und alles güt.

Wizzet, daz wir ueh senden bei unserm lieben getruwen . . Cunrat dem Munehe von 35 Lantserone bestettigung und confirmacion mit unsern versigelten briefen¹ über alle ewer hantfesten, recht und gutw̄ gewonheit, di ir von seliger gedehtnisse Römischen keisern und kungen, unsern vorfarn, untz her bracht habt. Da von bit wir und manen euch, daz ir dem selben Cunrat ze unsrer und des rieh hant huldet und sweret gleicher weis, als ob wir selber bei w̄ wern; und umb alle andrū stukk und artikel, di ir uns 40 geschriben habt, sult ir im gelauben, wann wir in der gentzlich underweist haben. Und dar uber umb die und alle ander saehe sult ir an uns ze allen zeiten einen gnedigen herren vinden.

Geben ze Spire an dem freytag vor sant Agnesen tag, in dem andern jar unser riehe.

492. b) Hallencium or. c) sibi — et in loco raso or.

1) Die 16. m. Ian. *Fontes rerum Bernensium VII (1893) p. 309 nr. 323.*

494. CONFIRMATIO PRIVILEGII PRO SCHOLA MULHUSENSI.

1348. Ian. 18.

Originale in archivo publico Dresdensi 'nr. 3113^a'. Contulit R. Salomon. Sigillum deperditum loro membranacco relicto.

Reg. imp. VIII nr. 562.

Cf. litteras Heinrichi (VII.) regis hic confirmatas, Reg. imp. V nr. 4262, Herquet 'Urkundenbuch der Reichsstadt Mühlhausen' p. 23 nr. 83; praeterea v. supra nr. 262.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex. Ad perpetuam rei memoriam.

Licet ad proseguenda vota fidelium regie liberalitatis dextera tanto amplius se recogno- 10
scat obnoxiam, quanto sue dicionis imperia noverit dilatari, illos tamen uberiori favore et
gracia prosequitur, qui sub habitu et observancia regulari in omnipotentis Dei servicio
continuatis devocionum studiis iugiter famulantur. Sane pro parte religiosi viri Friderici
de Drifordia commendatoris provincialis per Thuringiam fratrum ordinis sancte Marie
Theotonicorum, devoti nostri, peticio^a continebat, quatenus fratribus eiusdem ordinis in 15
Mullusen litteras recolende memorie illustris quondam Heinrichi Romanorum regis,
predecessoris nostri, per ipsos super iure locacionis et regiminis scolarum in Mulhusen
nec non ordinacione elemosine ibidem, que regis elemosina nuncupatur, obtentas rati-
ficare et confirmare de benignitate solita dignaremur. Nos igitur, qui ex premissi cura
regiminis comodo et profectui salutique universorum, quos Romanum ambit imperium, 20
religiosorum precipue tenemur intendere, ad predicti Friderici supplicationis instanciam,
quam iustam et racionabilem invenimus, benignius inclinati litteras predictas et ipsarum
tenorem, prout racionabile est, ac si de verbo ad verbum presentibus foret insertum,
approbamus, ratificamus et presentis scripti patrocinio confirmamus, inhibentes universis
et singulis nostris et sacri imperii fidelibus, qui nunc sunt aut fuerint pro tempore, ne 25
predictos fratres in Mulhusen adversus presentis nostre confirmacionis gratiam aggravent,
impediant vel molestent seu permittant ab aliis molestari. Indignacionem nostram, si
qui secus attemptare presumpserint, se noverint incururos iuribus aliorum in aliis semper
salvis. In cuius rei testimonium presentes litteras scribi et maiestatis nostre sigillo
fecimus communiri. 30

Datum Spire anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indictione prima, XV. Kln. Februarii, regnorum nostrorum anno secundo.

495. LITTERAE CONDUCTUS PRO NUNTIO REGIS.

1348. Ian. 19.

*Copia in collectione Concina in S. Daniele servata. — Ex qua sumptum est apo- 35
graphum B in collectione Bianchi, quae habetur in bibliotheca civitatis Utinensis, tom. 32
nr. 3421. Quod solum adhibuimus. Descripsit R. Salomon. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 6506.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex universis
et singulis presentes litteras inspecturis gratiam regiam et omne bonum. 40

Cum nos super quibusdam maiestatis nostre peragendis negotiis dilectum et fidelem
familiarem nostrum Calvanum de Maniaco ostensorem presentium ad Romanam curiam
et partes alias destinemus, universitatem vestram rogamus, requirimus et hortamur

494. ^a) ante peticio videtur supplendum nobis porrecta.

attente, quatenus eundem Calvanum cum societate, equis et rebus eiusdem per loca, terras et districtus vestros in eundo et redeundo absque cuiuslibet impedimenti^a obstaculo, consideratione nostri transire libere permittatis.

Datum Spire XIII. Kalendas Februarii, anno Domini millesimo^b trecentesimo 5 quadragesimo octavo^b, regnorum vero nostrorum anno secundo.

496. SCRIPTUM DE SERVITIO MILITARI PRAESTANDO.

1348. Ian. 20.

Originale in archivo Confluentino. Descripsit R. Salomon. In verso manus Treverensis coarva scripsit: retencio et servitium Boc Erpstein C fl. Sigilla duo pendent loris
10 *membranaccis. — Ineditum.*

Cf. supra nr. 44—49. 76—81. 170—223.

Ich Rudiger genant Bog von Erphenstein, ein ritter, tûn kunt allen luden und bekennen uffentlichen an diesem brieft, daz der erwirdige in Gode vater und herre myn herre her Baldewin erezebischof zû Triere mich dem durchluchtigisten fursten
15 hern . . Karel Romeschem kunige und ym und sinem stiftte zû Triere zû diener gewunnen hat umb hundert phunt Haller genger und geber, die ich an gereitme gelde von ym entphangen han und der ich yn quit und ledich sagen an diesem brieft. Und sal den vorgeng(anten) minen herren hern Karel Romeschem kunige und minem herren von Triere und sinem stiftte helfen und dienen wieder alle ire viande, die sie iczunt
20 han oder noch gewinnen, mit eyne helme und eyne pancziere wol geriten und erzuget. Und han sie enthalden uff mynem hus zû Erphenstein wieder alle ire viende, die sie iczunt hant oder noch gewinnen; und han yn und iren dieneren daz selbe hus geuffenet und uffenen mit diesem brieft uz und in zû ridene nach allen iren willen. Und sal yn getruweliche diene, so lange dieser krieg wert, ob die hie von erstan mogen, biz sie
25 alle gar und gantzlichen versunet werdent; und han verzigten und verziehen an diesem brieft vor mich und myne erben uff alle vorderunge und ansprache, die ich von verluste, dienste oder welchande sie weren, haben muchte uff mynen vorgenganten herren von Triere oder sinen stiftt biz uff diesen lutigen tag an allerley argelist und geverde. Des zû ûrkunde han ich myn ingesiegel gehangen an diesen brieft und han gebeden den
30 strengen ritter hern Wolfram von Lewensteyn, daz er mit mir sin ingesiegel henke an diesen brieft. Und ich Wolfram vorgengant erkennen, daz ich dûrch bede Rûdigers obgen(ant) myn ingesiegel gehangen han an diesen brieft mit dem sinem.

Der geben ist da man czalte von Cristus geburt dusent drehundert und syben- undvrtzig jar nach gewonheit des stifttes zû Triere, an sente Fabianus und Sebas-
35 tianus tag.

497. PERMISSIO SOCIETATIS IN UEBERLINGEN.

1348. Ian. 26.

Originale in archivo publico Karlsruhano 'Selekt der Kaiserurkunden' nr. 265. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. Sigillum maicstatis pendet loro membra-
40 *naceo. — Ineditum.*

Rcg. imp. VIII nr. 565.

Quae cum privilegio Heinrici VII. regis a. 1309. Iun. 12. dato (Böhmer, Acta p. 421 nr. 592) concordant, typis minoribus excudi fecimus. Cf. etiam huius privilegii Heinriciani

innovationes a Friderico rege a. 1315. April. 17. et Ludovico imperatore a. 1330. Aug. 28. datas ('Regesten Ludwigs' p. 166 nr. 32 et p. 74 nr. 1205).

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex prudentibus viris . . . consulibus et civibus in Uberlingen fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Vestris petitionibus annuere cupientes vobis, ut zunftam in civitate nostra Uberlingen habere possitis, ad instar dive recordacionis Alberti Romanorum regis¹ antecessoris nostri de benignitate regia indulgemus. Presentibus ad nostrum beneplacitum duraturis, quas damus in testimonium super eo.

Datum Ulme VII. Kln. Februarii, anno Domini millesimo trecentesimo quadragésimo octavo, regnorum nostrorum anno secundo.

498. CONCESSIO PACTI CIVITATIBUS SUEVIAE DATA.

10

1348. Ian. 27.

Copia (c.) in archivo civitatis Augustanae 'Tom. priv. IV p. 335'. Describi fecit archivi praefectus. Copia, ex qua dedit Chr. Meyer 'Urkundenbuch der Stadt Augsburg' II, 7 nr. 438, ex c sumpta est.

Reg. imp. VIII nr. 582.

15

Cf. supra nr. 423.

Wir Karl von Gotz gnaden Romischer kunch zallen ziten ein merer dez richs und kunch zu Beheim bekennen uns an disem brief, daz wir den stetten Augspurk, Ulme, Memmingen, Kempten, Kauffburen, Liueckirch, Wangen, Bibrach, Ravenspurch, Lyndawe, Bûchorn, Überlingen, Phullendorff, Ezzlingen, Rûtlingen, Rotwile, Wile, Gemund, Nördlingen, Halle, Heiltbrunnen, Wimphen und Winsperch unser und dez richs lieben getriwen mit disem brief erlauben und gunnen, daz si in satz und in stallung sint mit der herschafft und dem land zu Bayern von dem nechsten sant Gallentag der schirst kumt und dannan uber ein jar daz nechst. Und mugent ouch und sulnt uns vorder und den unsern und da zu wem si wend, dieselben stet^a kost ze kauffen geben. Dez ze 25 urkund han wir in unser kuniklich insigel gehenkt an disen brieff.

Der geben wart an dem nechsten sonnentag vor unser Frowen tag der lichtmisse, do waren von Gotz geburt driuzehenhundert jar und in dem aht und vierzigisten jar, in dem andern jar unser riche.

499. CONCESSIO DE VENDITIONE FEUDI IMPERII.

30

1348. Ian. 27.

Copia saec. XVI. in archivo publico Stuttgartensi 'Reformierte Schonbuchs-Beschreibung und Ordnung' f. 5—6'. Descripsit R. Salomon. Orthographiam correximus.

Reg. imp. VIII nr. 586.

Cf. 'Regesten Ludwigs' p. 102 nr. 1632.

35

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kûng ze allen zeiten merer des reichs und kûng ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brief: Wann die edlen Eberhart und Ulrich grafen von Wirtenberg; unser lieb getriwen, Scheinbuch den vorst

498. a) sinst c.

1) *Cuius litterae ad hanc rem spectantes non exstant.*

40

und den walt allen mit leuten, mit gutern, mit dorffern und weylern, an eekern, an wiesen, an wassern, an holtz, an velde und mit namen den wiltban in demselben Scheinbuch, das Newhuse und Steinenbronn und alles, daz zu dem Scheinbuech gehort, besucht und unbesucht, das von uns und dem rieh zu lehen gat, mit unser gunst und gutem
 5 willen, reecht und redlich kauft haben umb den edlen grafen Conrat den Scherer von Herrenberg^a umb neuntausent und seehshundert pfunt guter Haller; nu kam der selb graf Conrat der Seherer fur uns und gab uns uf den vorgeanten Scheinbuech und bat uns, das wir den vorgeanten von Wirtenberg und allen iren erben den egenanten Scheinbuech, alles daz darzu gehört in dem Schonbuech und uszewendig geruechten zu
 10 verleihen von unsern kuniglichen^b genaden und gewalt. Des haben wir erhört sin bett und haben den vorgeanten graven Eberhart(en) und Ulrieh(en) von Wirtenberg und allen iren erben verlihen und verleihen mit disem brief den vorgeanten vorst und walt allen, der da heizzet der Scheinbuech, mit dem wiltban, mit den dorffern, weilern, leuten und guten, an holtz, an walt, an wassern, an weiden, an eekern, an wisen mit allen
 15 reechten und mit aller gewaltsam und mit allem dem, das darzu gehort innewendig und uszewendig, ewiglich ze haben und ze nieszen, besetzen und entsezzen noch irem willen, wie es in allerbest fuget, on alle unser und des riehs irrung und aueh hindernusse. Mit urkunde ditz briefs versigelt mit unserm kuniglichen insigel.

Der geben ist ze Ulme, nach Cristus geburt dreyzehnhundert jar und in dem
 20 achten und viertzigsten jar, an dem nehsten suntag vor unser Frawen tag der liehtmesz, in dem andern jar unserer reyehe. •

500. CONFIRMATIO OBLIGATIONUM IMPERII.

1348. Ian. 28.

Originale (or.) in archivo principum de Waldburg quod est in civitate Wolfegg.
 25 *Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. Sigillum cum loro deperditum. — Inciditum.*
Reg. imp. VIII nr. 6512.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des riehs und künig ze Beheim verjehen offenlich mit disem brief, daz wir angesehen haben getriwen, steten und willigen dinst, den uns und dem rieche Eberhart truhsæse von Walpurg,
 30 unser liber getriwer, oft unverdroszenlich getan hat und noch tun sol und mag in künftigen zeiten, und besteten im mit disem brief alle sein pfantshaft, die er von dem rieche hat, die hernach geschriben sten^a: Zil diu burehk und alles daz dar zu gehort, den vogtkern ze Weingarten, den änzuber ze Lindowe und den nusszuber und den rayf und swaz dar zu gehöret, und alle ander pfant, die er von dem rieche hat, in aller
 35 der weise, als die brief sagent, die er von keysern oder künigen seliger gedechtnüsze, unsern vorfarn, dar uber inn hat und als er si untz her braht hat. Mit urkunde ditz brief versigelt mit unserm küniglichem insigel.

Der geben ist ze Ulm nach Crists geburt dreutzehnhundert jar und in dem achten und viertzigsten jar, an dem nesten montag vor unser Frowen tag ze liechmesse, in dem
 40 andern jar unsrer rieche.

499. a) Hewenburg c. b) kuniglich c.

500. a) corr. ex stet or.

501. CONCESSIO ADVOCATIAE TERRAE.

1348. Ian. 29.

Fragmentum originalis (or.), cuius pars dextra desecta, opereculo libri olim agglutinati in bibliotheca civitatis Ulmensis 'Veesebmeyersche Sammlung 3, 13'. Descripsit R. Salomon. — Extr. 'Ulmisches Urkundenbuch' II, 315 nr. 312 die falso indicato. — Ineditum. 5
Reg. imp. VIII nr. 589.

Wir Karel von Gotes genaden Rômscher kûnk ze allen zite[n merer des] riches und kûnk ze Beham bekennen offenlich an disem b[rife und tun kunt] allen den, die in sehent oder hôrent lesen, . . daz wir den edeln [herren Ūrichen] und Ūrichen graufen zu Helfenstain, unsern lieben und getriwen. [umb^a] dienst, den si dem riche 10 und uns getân hânt und noch tûn sûhn. [verluchen haben] und verlihent mit disem brief die lantfogyt der stet ze [und sant] Gallen und waz dar zû und dar in gehoret mit allen reht[en] und in allem dem reht, alz wir in vôr verluchen haben die lantf[ogtay in Obern] Schwaben, alz die brief sagent, die si von uns dar umb hânt¹ stet vergessen wrden^b, daz si ân geverd an die vordern brief nit 15 d. Und dez ze nrkünd geben wir den vorgenanten graufen von [Helfenstain] und iren erben disen brief versigelt mit unserm kûnklichen insigel [daz dar an] hanget.

Der geben ist ze Ulme an dem nelsten aftermontag vor [unser Frawen] tag ze lichtmesse, do man zalt von Cristes geburt driuz[ehen]hundert jar und] dar nach in dem ahtenden und vierzigosten jar und in dem [andern jar unser] riche. 20

502. CONCESSIO IURIUM QUORUNDAM PRO CIVITATE PFULLENDORF.

1348. Ian. 29.

Originale in archivo publico Karlsruhano 'Select der Kaiserurkunden nr. 268'. Contulit R. Salomon. In plica legitur: R. Sigillum deperditum filis sericis rubri flavique coloris relictis. — Extr. 'Zeitschrift für die Geschichte des Oberrheins' XXXI, 16 et ibid. 'Neue Folge' I, 337. 25

Reg. imp. VIII nr. 590.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kûnig ze allen zeiten merer des richs und kûnig ze Beheim verjehen und tûn kunt offenlich mit disem brief allen den, die in 30 sehent, hôrent oder lesent, daz wir angesehen haben getrewe. willig und stete dînst. die unser lieben getrewen der rat und die burger gemainlich unsrer stat ze Pfullendorf uns und dem heiligen Rômischen reiche oft mit grozzem vleizze unverdrozzenlich getan haben und noch tun sullen und mûgen in kûnftigen zeiten, und tûn in die gnaden von unserem kûnglichem gewalt: 35

(1) Zû dem ersten, daz dehein man ir burger vor dheinem richter bechlagen oder bekumern sol oder mag umb dehainerlai sache, wann vor irem amman, im wûrde dann recht versagt.

(2) Wir wellen auch, daz in der vorgnanten unserr stat niemant den andern erben noch vallen sol, wann nûr seinin nehsten frîunt. 40

501. ^a) *supplendum nuzen vel getrewen vel simile aliquid.* ^b) *sic or.*

1) *Quas litteras non habemus.*

(3) Weleher ouch irr burger oder einer, der in der stat seshaft were, ein elich frowen nimpt, den sol dar umb niemant bekrencken.

(4) Und uber daz bestetigen wir den vorgnanten unsern burgern von sunderlichen unsern küniglichen gnaden alle ire recht und gute gewonheit, die sie von alter untz
5 her bracht habent.

Da von gebieten wir allen unsern und des richs getriwen, fürsten, graffen, rittern, knechten, edeln und unedeln, und bey namen unsern und des richs amptluten, die nu sint oder noch werden in künftigen zeiten, vestiehlich bey unsern hulden, daz si die vorgnanten unser burger an der bestettigung und allen den gnaden, die wir in getan
10 haben gegenburtiehlich, nicht hindern noch gestaten, daz si von iemant gehindert oder besweret werden; wer aber daz überfür und dowider tete mit worten oder mit werchen, der sol uns und dem riebe bestanden sin zwaintzig marek goldes, die halb in unser und des richs kamer und daz ander halbteil den vorgnanten burgern ze Pfullendorf und ouch der selben stat vervallen und gevallen sullen. Mit urkund ditz briefs versigelt
15 mit unserm küniglichem insigel.

Der geben ist ze Ulme, nach Christs geburt dreutzehenhundert jar und in dem achten und viertzigsten jar, an dem nehsten afftermentag vor unser Frowen tag ze liethmesse, in dem andern jar unsrer riebe.

In plica alia manus scripsit: per dominum cancell(arium) | Gerungus de Medico.

20 503. MANDATUM DE HOMAGIO CIVITATIBUS QUIBUSDAM
SUEVIAE DIRECTUM.

1348. Ian. 30.

Originale in archivo Stuttgartensi 'Eberhard der Greiner I, 1'. Contulit R. Salomon.

In plica legitur: R. Sigillum cum loro deperditum.

25 *Reg. imp. VIII nr. 591.*

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des reichs und künig ze Beheim enbiten den weisen lwten, unsern lieben getriwen, den ratesmeistern, .. den schulth(eizz)en und den burgern allen gemeinlich der stete Ezzelingen, Reutlingen, Rotweil, Halle, Gemünde, Heilprunn, Winpfen, Winsperk und ouch Weil unser gnade
30 und allez güt.

Wann ir ewer mitburger von ewerm rat zu uns gesant habent mit ewern offen brifen¹ und mit gevолlem gewalt, die uns von ewern wegen und an ewer stat gehuldet und geschworn habent für sich und ouch für iuch alle als einem Römischen künig und ewerm rechten herren, und wenn wir selb zu ew kōmen oder unser erber gewizzw botschaft zu
35 iu senden, so sullen ir alle gemeinlich reich und arme uns oder den selben boten, di wir zu iu senden, des selben ouch sweren: nu senden wir zu iu unser lieb getriwen di edeln Eberhart und Ulrich grafen ze Wirttenberk, unser lantvōgt, bitten und manen wir iuch ernstlich, daz ir denselben grafen Eberharten und Ulrichen oder ir eim, der iuch des von unsern wegen mit disem ermant, huldent und swerent von unsern wegen und
40 an unsrer stat, uns für einen Römischen künig und ewern rechten herren ze haben, und uns, di weil wir leben, ge[tri]we, beholfen, gehorsam und gebunden sit ze tun aller der sache und ding, der ir einem Romischen künig billich und durch recht gebunden und gehorsam sein sullen one alle geverde. Mit urkunde ditz brifs.

1) *Servatae non sunt.*

Der geben ist ze Ulme, do man zalt nach Christus gebürt drwzehenhundert jar und in dem alhten und vurtzigstem jare, an dem nehsten mitwochen vor unsrer Frawen tag der lihtmesse, in dem andern jar unsrer reiche.

504. 505. SCRIPTA COMITI DE MONTFORT PRO HOMAGIO DATA.

1348. Ian. 30.

504. *Concessio feudorum.* — Ian. 30.

Originale in archivo publico Stuttgartensi. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. Sigillum cum loro deperditum. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 593.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des richs und künig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brief: Wann der edel graff Wilhalm von Muntfort, unser liber getrewer, uns gehuldet, gelobt und gesworn hat getrewe, gehorsam und undertenig ze sein als einem Römischen künge und seinem rechten herren, die weil wir leben, und hat von uns gemütet seiner lehen, die er von dem riche ze reht empfahen sol, da von so leihen wir im mit disem brief alle die lehen, die er von dem riche hat, die wir im von reht leihen sullen und mügen. Dar zu besteten wir im ouch alle sein pfantschaft, die er von dem riche hat, und besunder die pfantschaft, die er hat uf des richs vreyen luten uf der Heyde¹, mit allen nützen und rechten, die dar zu gehörent in aller der weyse, als die brief sagent, die er von seliger gedechnütze keysern und künigen von Rom, unsern vorfarn, dar umb inne hat², auzgenümen bey namen der pfantschaft über die stat ze Wangen. Mit urkund ditz briefs versigelt mit unserm kunglichem insigel.

Der geben ist ze Ulm, nach Christs geburt dreutzehenhundert jar und in dem achten und vurtzigstem jar, an der nehsten mitwochen vor unser Frowen tag ze lihtmesse, in dem andern jar unsrer reiche.

505. *Promissio pecuniae.* — Ian. 30.

Originale in archivo generali regni Bavarici 'Immenstadt fasc. 36'. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. Sigillum maiestatis lacsum pendet loro membranaceo.

Reg. imp. VIII nr. 594.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des richs und künig ze Beheim verjehen offenlich mit disem brief: Wann die edeln graffen Wilhalm von Muntfort und . . . seine sün, unser liben getriwen, uns gehuldet, gelübt und gesworn habent getriwe, gehorsam und undertenik ze sein als einem Romischen künge und irem rechtem herren, die weil wir leben, und uns by namen gelobt habent, daz uns und den unsern ir vesten, hûser und slôszer offen sein süllent zu unserr notdurft, des haben wir angesehen ir getriwe und undertenikeit. dar zu den dinst, den si uns und dem riche oft unverdrosenlich getan habent und noch tûn süllent und mügent in kunftigen zeiten,

1) *Apud Leutkirch.* 2) *Cf. praesertim litteras Ludovici imperatoris ('Regesten Ludwigs' p. 360 nr. 3284 et p. 365 nr. 3317) a. 1330. et 1333. Hugoni comiti de Bregenz datas, cuius heres Guillelmus V. comes erat; cf. v. Vanotti 'Geschichte der Grafen von Montfort und von Werdenberg' (1845) p. 98.*

und geloben in ze geben vierhundert marck silbers, die wir in halb geben sullen auf sand Marteins tag der schirst kumpt, und den andern halben teil aber auf sand Marteins ^{1348.} tag der dar nach schirst kumpt, an allez verzog und irrsal. Mit urkünd ditz briefs ver- ^{Nov. 11.} sigelt mit unserm kunglichem insigel. ^{1349.} ^{Nov. 11.}

5 Der geben ist ze Ulm, nach Christs geburt dreutzehenhundert jar und in dem achten und vierzigstem jar, an der nehsten mitwochen vor unser Fröwen tag ze liehtmesse, in dem andern jar unsrer riche.

506. REVOCATIO ADVOCATIAE.

1348. Ian. 30.

10 *Originalc in archivo publico Karlsruhano 'Select der Kaiscrurkunden nr. 269'. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. Sigillum secretum pendet loro membranaceo. Reg. imp. VIII nr. 595. Cf. Reg. imp. VIII nr. 6518.*

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des richs und
15 künig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brief allen den, die in sehent, hörent oder lesent: Wann wir vormals dem edeln graff Albrechten von Hayligenberg, unserm lieben getrewen, enpfolhen hetten¹ die vogtey des chlosters ze Salmanswyler mit allen lüten und güten, die gesessen und gelegen sint in des vorgnanten graf Albr(ehtes) grafschaft, als lang inne ze haben, biz daz wir daz wyderrufften, nu haben
20 wir wol ervaren, daz ez pede dem riche und ouch dem kloster ze Salmanswyler schedlich ist und nicht hilflich, da von wellen wir, daz die brief, die wir im daruber gegeben haben, absein und kein kraft fürbas haben sullen, und widerrüffen daz iezunt mit disem brief, der versigelt ist mit unserm kunglichem insigel.

Geben ze Ulm, nach Christs geburt dreutzehenhundert jar und in dem achten und
25 viertzigstem jar, an der nehsten mitwochen vor unser Frowen tag ze liethmess, in dem andern jar unserr riche.

507. CONCESSIO CURIAE IMPERII IN ROTTWEIL.

1348. Ian. 30.

*Originale (or.) in archivo publico Stuttgartensi 'Neuwirttembergische Reichslehen
30 B. 102'. Descripsit R. Salomon. In plica: R. Sigillum maiestatis pendet filis sericis rubri flavique coloris; in plica etiam foramen loro membranacco recipiendo insectum est. — Ed. Ruckgaber 'Geschichte der Frei- und Reichsstadt Rottweil' II, 2, 479; Günter 'Urkundenbuch der Stadt Rottweil' (= 'Württembergische Geschichtsquellen' III) p. 97 nr. 217 ex cop.*

Wir Karl von Gots gnaden Römischer kung ze allen zeiten merer des reichs und
kung ze Beheim verjehen offenlich mit disem brif: Wann unser lieb getriwen . . der
schulth(eizz), . . der burgermeister, der rat und ouch di burger gemeinlich der stat ze
Rotweil uns gehuldet, gelubt und gesworn hant getriwe, gehorsam und undertenig ze
sein als einem Römischen künig, irm rechten herren, und habent von uns gemütet und
40 gebeten, daz wir den hof, der uns und daz reiche angehört, der bei in gelegen ist, in

1) *De qua re litterae non exstant.*

verleihen wellen von unsern küniglichen gnaden, nu haben wir angesehen getriwen, willigen und ouch steten dinst, den si uns und dem reich untz her getan habent und in kumpftigen zeiten^a unverdrozzenlichen getun mugen und ouch sullen, dar umb wir in verleihen den egenanten hof von uns und dem heiligen reiche als ein lehen ze haben und ze besitzen. Wir bestetigen in ouch e von unserm kunglichen gewalt di pûz, di si haben getan und ouf gesezt vornals irn mitburger Cüntzen dem Wirtt, Eberhart dem Vokke, Eberhartten von Pallging, Cunczen Rikger und Ditr(ich) dem Marschalk, di si umb etlich missetat von der selben irr statt ewiglich geurlaubt habent, daz wir da wider nimmer tun wellen in dheim weis. Mit urkund diez brif.

Der geben ist ze Ulme, nach Christus gebürt drwzehenhundert jar und in dem ahten und virtzigsten jar, an der nehsten mitwochen vor unserr Frawen tag der lihtmesse, in dem andern jar unserr reiche.

508. 509. REVOCATIONES PRECUM PRIMARIARUM.

1348. Ian. 30. Febr. 7.

508. *Scripta pro monasteriis in civitate Augustana. — Ian. 30.*

Originalia duo M et K una manu scripta in archivo civitatis Augustanae. Contulit R. Salomon. In utroque in plica legitur: R. Sigillum secretum pendet loro membranaceo. Reg. imp. VIII nr. 6516 (M) et 6517 (K).

Textum proponimus litterarum M, aliarum varias lectiones in notis adiungentes, minutiis orthographicis omissis.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer kûng ze allen zeiten merer des reichs und kûng ze Beheim tun kunt mit disem brif: Wann wir underweist sein, daz di gaistlichen frawen unser lieb andehtig in Got di priorinne und daz convent des closters zu sant Margreten^a Prediger ordens in^b den maurn gelegen ze Augspûrg^b, kein pfrunt von alter zeit her von erster bet wegen kûng und^c keiser von Rome, unsrer vorfarn, niht geben haben, da von haben wir in ouch di guad getan von unsrer kunglichen milttigkeit und gewalt, daz si noch fürbaz bei der selben gewonheit beleiben sullen, als si di her braht haben. Und wann wir etlichen liûten unser erst bet von unsrer kronung in ir closter geben haben, di selben bet nemen wir gentzlich^d abe^d von unserm kunglichen gewalt und mit disem brif, wann wir des niht enwesten, daz si unreht gebeten habent. Und darumb gebieten wir ouch ernstlichen unsern lieben getriwen . . dem burgermeister, dem^e rat und den^f burgern gemeinlich ze Augspurg, daz si di egenanten priorinn und den convent des closters ze sant Margreten^g in irr stat bei den egenanten gnaden behaltent und schirmen, daz in di von iemant überfarn werden. Mit urkund ditz brifs.

Der geben ist ze Ulme, nach Christes gebürt driûzehenhundert jar in^e dem ahten und virtzigstem jar, an dem nehsten mitwochen vor unsrer Frawen tag^h lihtmesse, in dem andern jar unsrer reiche.

In plicae parte sinistra alia manus scripsit: ad relationem | domini cancel(larii) | H. de Nur̄.

507. ^a) zeit or.

508. ^a) Kathreyen K. ^b) gelegen inderthalb der maur der stat ze Augspûrg K. ^c) oder K. ^d) a. g. K. ^e) *praecedit* und K. ^f) *praecedit* ouch K. ^g) Kathrein K. ^h) der K.

509. *Scriptum pro monasterio in Medingen diocesis Augustanae. — Febr. 7.*

Originale laesum in archivo generali regni Bavarici 'Kloster Medingen fasc. 7'. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. Sigillum eum loro deperditum. — Ineditum. Reg. imp. VIII nr. 605.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des rieh[s] und [k]ünig ze B[e]heim verjehen und t[un] k[un]nt offenlich mit disem brief allen den, die in sehent, h[ör]ent oder lesent: [W]anne uns di[e] geistlichen fr[ö]wen di . . . priorinne und der . . . convent des chlosters ze Medingen Prediger ordens [in Aug]spurger bystum mit irem schaffer und boten fürgelegt habent, daz si von alten zeiten und von redlicher [gewo]nheit umb erste bete seliger gedechtn[un]tze Römischer kayser und k[un]ge, unsrer vorfarn, in ir chloster niema[nt] enpfangen haben untz an dise zeit, und habent uns gebeten, daz wir si do pey gerüchten ze behalden, des haben wir angesehen ir fleizzig bete, die si an uns gewendet und gebraht habent, und t[un] in die gnade, daz si da pey fürbas immer beleiben s[oll]en mit sulcher bescheidenheit: ob uns di vorgeschribenn sache mit der warheit und rechtlich fürgelegt sint, so wellen wir ouch, daz unser erst bete, die wir da hin von unsrer seligen kr[ö]nung in daz selbe chloster getan haben, gantzlichen ab sei und nicht kraft hab. Und dar umb gebieten wir den edeln Ludweigen und Fridrichen gebr[ü]dern graffen von Öttingen, unsern liben getriwen, daz si die vorgebanten priorinne und den convent des chlosters zu Medingen pey den selben unsern gnaden schirmen und behalden s[oll]en und nicht gestaten, daz in daz iemant überfar in s[ol]cher weis, als hie vor geschriben stet. Mit urk[un]d ditz briefs versigelt mit unserm k[un]glichen insigel.

Der geben ist ze Gm[ü]nde nach Christs geburt dreutzehenhundert jar und in dem achten und vierzigstem jar, an dem nelsten donerstag nach unser Fr[ö]wen tag ze kertzweyhe, in dem andern jar unserr r[ic]he.

510. MANDATUM AD INSTITUTIONEM ADVOCATI TERRAE SPECTANS.

1348. Febr. 1.

Originale in archivo generali regni Bavarici 'Rothenburg fasc. 19'. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. Sigillum cum loro deperditum. — Ineditum. Reg. imp. VIII nr. 597.

Wir Karl von Gots gnaden Romscher kung ze allen zeiten merer des reichs und kung ze Beheim enb[ite]n unsern lieben getriwen . . . dem burgermeister, . . . dem rat und den burgern gemeinlich ze Rotenburg unser huld und alles g[ü]t.

Wann wir durch ewers pesten willen und ouch durch fride und gnad den edeln Fridrich hertzen von Dekke, unsern lieben getriwen, i[un] ze einem lantvogt gegeben haben, manen und gebieten wir iuch, daz ir im von unsern und des reichs wegen an der selben lantvogtey fürbaz gehorsam und undertenig seit und im ouch mit dem n[ü]tz und rehten, di dar zu geh[ör]nt, fürbaz warttet, als von alter her komen ist, und ouch sweret. Wir sagen dar uber ledig Walthere den Kuchenmaister, unsern liben getriwen, des aids und gelubdes, di er uns von dem schulth[e]nampft ewer stat vormals gelobt het und ouch schuld[ig] waz. Mit urk[un]d ditz brifs.

Geben ze Ulme, nach Christus geb[ü]rt dr[ü]zehenhundert jar und in dem ahten und v[er]tzigstem jar, an unsrer Frawen abent lihtmesse, in dem andern jar unsrer r[ic]he.

511. SCRIPTUM DE HOMAGIO AB ABBATE CAMPIDONENSI
PRAESTANDO.

1348. Febr. 1.

Originale in archivo generali regni Bavarici 'Kempton fasc. 8'. Descripsit R. Salomon. Sigillum cum loro deperditum. — Ineditum.

5

Reg. imp. VIII nr. 598.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer kung ze allen zeiten merer des reichs und kung ze Beheim enbiten dem ersamen Heinr(iche) abbt von Kempton, unserm fursten und lieben andehtigen, unser huld und allez gut.

Wann wir deinen brif gesehen haben und ir mainung wol vernomen, davon tûn wir dir ze wizzen, daz wir dir und deinem gotzhause alle hantfest, brif, gnad und reht, als si von seliger gedechtnisse Romischen keisern und kûngen du und dein gotzhaus unz her braht habt, bestetigen und confirmiren wôllen, und dich und dein gotzhaus, gut und liût und waz dar zu gehôrt gnediglich behalten und da bei beleiben lazzen, also bescheidenlichen, daz du gen uns als eim Rômischen kung mit huldung, hilf und undertenigkeit tun sullest, waz ein abt von Kempton von seins gotzhaus wegen durch reht und billich tun sol, und wann du kumst in unser gegenwertigkeit, so welle wir dir di vorgeschriben sache alle gnediglichen enden, und du solt hin wider allez, daz dich angeburt, volkumenlich volfûren. Mit urkund ditz brifs.

Geben ze Ulme an unsrer Frawen abent der lihtmesse, nach Christus gebürt drwzehenhundert jar und in dem alten und virtzigstem jar, in dem andern jar unsrer reich.

In plica alia manus scripsit: per dominum c(ancellarium) | Johannes.

512. 513. SCRIPTA DE HOMAGIO A CAPITULO AUGUSTANO
PRAESTITO.

1348. Febr. 1.

25

Originalia duo una manu scripta in archivo generali regni Bavarici 'Augsburg Hochstift fasc. 453': 1 civitati Augustanae, 2 officiatibus quibusdam imperii directum. Contulit R. Salomon. In utriusque exemplaris plica legitur: R. Sigillum maiestatis in utroque pendet loro membranaceo.

Reg. imp. VIII nr. 599 (1) et 600 (2).

30

Wir Karl von Gots gnaden Römischer kûnig ze allen ziten^a merer des richs und kûnig ze Beheim bekennen offenlich^b an disem brief. daz vor uns sint gewesen unser diemûtig Eberhart von Tumpnowe tumbrobt^c, Chûnrat von Gerinberg^d dechant des gotshûsz^e ze Augspurg^f und Heinr(ich) von Beringen brobst ze Wÿsenstaig und chorherre^g ze Augspurg mit vollem gewalt von des capitels wegen ze Augspurg, und hant^h uns fûr si selb und fûr daz capitel ze Augspurg empfangen als einen Rômischen kûnig und han uns ouch^h gehorsam getan und gelobt, als man einem Rômischen kûnge pillich

512. a) zeiten 2. b) offenlichen 2. c) tûmbrobt 2. d) Gerenberg 2. e) gotshusz 2.
f) Augspûrch 2. g) korherre 2. h) uoch 2.

sol tûn. Und die gehorsamin und diemûticheit haben wir angesehen und haben sie, ir liût¹ und ir gût genûmen^k in unser kûngliche gnade und schirm, und gebieten

1.

2.

unsern liben getriwen dem burgermeister, und dem rat und den burgern gemeinlich der stat ze Augspurg,

und haizzen ernstlichen und vestichlichen by unsern und des richs hulden unsern liben getriwen Fridrich hertzogen von Tekk, unserm lantvogt ze Augspurch, Ludowig und Fridrichen grafen ze Ötingen und lantgrafen in Elsazzen, Ulr(ichen) und Ulrichen grafen von Helfenstein, unsern lantvögten in Obern Swaben,

daz sie von unserm kûnglichem gewalt die¹ vorgeschriben korherren, ir libe, ir liût und ir gnt schirmen uf ein reht gegen meniglich, der in gewalt oder unreht getan hiet^m oder fürbazⁿ tun^o wôld^p.

1.

2.

Mit urkund ditz briefs versigelt mit unserm kunglichem^q insigel.

Und dez ze urkûnde geben wir disen brief

Der geben ist ze Ulm, nach Christs geburt dreutzehen hundert jar und in dem achtem und vierzigstem^r jar, an unser Frowen abent ze liethmesse^s, in dem andern jar unser riche.

In plica alia manus scripsit: per dominum c(ancellarium) | Iohannes.

514—519. EPISTULAE CLEMENTIS VI. PAPAE.

1348. Febr. 3.—25.

Reg. Vatican. 141 (Clem. VI. secr. a. VI.) (R). Descripsit vel contulit F. Kern.

514—516. RESPONSA AD LEGATIONES KAROLI REGIS.

514. *Epistula prima. — Febr. 3.*

R nr. 1090. — *Ed. F. X. Glasschröder in 'Zeitschrift des historischen Vereins für Schwaben und Neuburg' XX (1893) p. 1 nr. 1; Klieman 966. — Extr. Werunsky 189.*

Reg. imp. VIII Pábste nr. 202.

Cf. supra nr. 390.

Carissimo in Christo filio Karolo regi Romanorum illustri.

Venientes nuper ad sedem apostolicam dilectos filios Machardum prepositum Bambergensis et Nicolaum de Gumnich¹ canonicum Wiscegardensis Pragensis diocesis ecclesiarum, celsitudinis tue nuncios, et litteras tuas² nobis presentatas per illos contemplacione mittentis grate recepimus et, que ipsi nuncii nobis pro parte tua exponere curaverunt, diligencius intellectis omnipotenti Deo laudes et gracias agimus, quod eo tua

512. i) liût 2. k) genumen 2. l) di 2. m) het 2. n) fürbas 2. o) tûn 2. p) wôlt 2.
q) kûnglichem 2. r) viertzigstem 2. s) lichtmesse 2.

1) *V. rehabilitationem et quarundam macularum abolitionem eidem ('qui, ut asseris, carissimi in Christo filii nostri Karoli regis Romanorum illustris consiliarius existis') die 24. m. Ianuarii a papa concessam ap. Sauerland III nr. 698. 2) Servatae non sunt.*

negocia dirigente cuncta tibi, de quo gaudemus immense, in partibus ipsis feliciter prospereque succedunt; serenitatem tuam attente rogantes, ut successus tuos prosperos, quos tecum paterna caritate sortimur, frequenter nobis tua velit sublimitas intimare. Ceterum super negotio Erbipolensi¹ locuti fuimus, sicut pro utilitate negotii vidimus expedire, licet parte alia obsistente in eo proficere non potuerimus, prout eorundem 5 nunciorum poterit tibi clarius relatione constare.

Datum Avinione III. Non. Februarii, anno sexto.

515. *Epistula altera. — Febr. 8.*

R nr. 1088. — Ed. Klieman 970.

Cf. supra nr. 390.

10

Carissimo in Christo filio Karolo regi Romanorum illustri.

Gaudemus, carissime fili, et omnipotenti Deo gratias agimus, quod ipse ad negocia tua benigne respiciens successus prosperos in eis tibi pro voto concedit. Quorum nos ex affectu paterne caritatis participes reputantes serenitatem tuam attente rogamus, ut status tui continenciam et tuorum felicitatem processuum frequenter nobis intimare 15 sublimitas tua velit. Ceterum super negociis tuis, pro quibus dilectum filium Nicolaum de Lucemburch prepositum ecclesie Saccensis^a Pragensis diocesis, capellanum nostrum, ad sedem apostolicam destinasti, prefatus Nicolaus ad tuam presentiam rediens plenius tibi vive vocis oraculo respondebit.

Datum Avinione VI. Id. Februarii, anno sexto.

20

516. *Epistula tertia. — Febr. 25.*

R nr. 1162. — Ed. Klieman 975. — Extr. Werunsky 192.

Reg. imp. VIII Pübste nr. 205.

Carissimo in Christo filio Karolo regi Romanorum illustri.

Serenitatis tue litteras, quibus dilecti filii Welconis canonici Pragensis, secretarii 25 et familiaris tui, adhiberi fidem relatibus peciisti eundemque Welconem consideratione tua benigna caritate recepimus et, que idem Welco pro parte tua nobis prudenter et provide reseravit, intelleximus diligenter. Sane, fili carissime, licet dilectum filium nobilem virum Mastinum de la Scala militem ob sincere devotionis affectum, quem ad nos et Romanam ecclesiam habere dignoscitur, favorabiliter prosequamur, consideratione 30 tamen tui, cui, sicut placide et letanter audivimus, devote ac reverenter obsequitur, ad placendum ei prompeius invitamur. Verumptamen quia de ecclesia illa, de qua per eundem Welconem tua nobis sublimitas supplicavit, duxeramus antea ordinandum, non potuimus hac vice satisfacere votis tuis, intendentes suo tempore Mastino prefato in omnibus, quantum cum Deo possumus, tuo maxime intuitu complacere. Ceterum ante^a 35 adventum dicti Welconis intelleximus relatione multorum, quod nonnulli magnates Alamanie, qui honorem tuum puro zelantur affectu, remurmurant et moleste plurimum ferunt, quod tu in vestibus tuis, quas breves nimis et strictas portare diceris, gravitatem illam, quam requirit fastigium dignitatis cesaree, non observas quodque contra^b decenciam dignitatis huiusmodi hastiludiorum et torneamentorum exercicio te immisces; de quo 40 nos, qui honoris tui desideramus paternis affectibus incrementa, mirati serenitatem tuam

515. ^a) Susatiensis R.

516. ^a) corr. ex antem R. ^b) circa R; corr. Klieman.

1) Certamine videlicet inter Albertum de Hohenberg et Albertum de Hohenlohe de sede episcopali exorto; cf. supra nr. 151. 152.

attente rogamus, quatenus indumenta larga et longa et que maturitatem indicent, que in principe tanto requiritur, feras de cetero et ab astiludiis et torneamentis huiusmodi abstinens sic in omnibus actibus et gestibus tuis te gravem exhibeas ac maturum, quod nichil in te notetur indecens vel reprehensibile, sed dignitatem, cuius fasces et pondera
 5 sustines, moribus impleas et virtuosus actibus representes.

Datum Avinione VI. Kal. Marcii, anno sexto.

517. *Epistula de facto Nicolai Laurentii regi et principibus electoribus quibusdam directa. — Febr. 5.*

R nr. 1111—1115. — Ed. Theiner, *Codex domini temporalis S. Sedis*, II, 190 nr. 187;

10 *Klieman* 968. — *Extr. Schmidt in 'Geschichtsquellen der Provinz Sachsen' XXI*, 381 nr. 147 (R nr. 1115); *Riezler* 2339; *Sauerland III* nr. 699.

Quae cum litteris prioribus populo Romano missis, supra nr. 376, concordant, typis minoribus excussa sunt.

Carissimo in Christo filio Karolo regi Romanorum illustri.

15 Quamquam Romana mater ecclesia ad statum subditorum, pro quorum quiete solitudines libenter amplectitur, intenta semper operatione nitatur, plerumque tamen hominum faciente malicia, quod disposuisse videbatur utiliter, dispendiosum potius iudicarunt^a eventus, et ideo Romani provida censura pontificis, sicut providet eisdem subditis libenter utilia, sic dampnosa quolibet resecat et prescindit.

20 Dudum siquidem intellecto, quod dilecti filii populus Romanus ad reprimendum conatus aliquorum, qui, ut ferebatur, ad subversionem status Urbis nitentur ipsius, venerabilem fratrem Raymundum episcopum Urbevitanum, in spiritualibus in dicta Urbe vicarium, et Nicolaum Laurencii civem Romanum perniciosum atque pestiferum, tunc familiarem nostros, in rectores eorum et dicte Urbis credentes, quod nobis id foret
 25 acceptum, duxerant eligendos, nos, qui ad statum prosperum et tranquillum Urbis et populi predictorum, qui sunt Romani pontificis speciales, zelo paterne caritatis afficimur, attendentes, quod, sicut multorum et fere communis habebat assercio, non solum eisdem Urbi et populo, sed et circumposite patrie ex eorum episcopi et Nicolai regimine comoda^b multa^b provenerant, et sperantes, quod dicti Urbs et populus sub eorundem epis-
 30 copi et Nicolai regimine prosperitatis et status incrementa susceperent et tranquille* pacis commodis letarentur, licet dicti populus omnia ipsius Urbis officia, prout et que ad eos pertinebant, dudum nobis in apostolatus nostri primordiis ad vitam nostram concorditer commisissent nosque sub certis protestacionibus acceptavisse eadem, dictos episcopum et Nicolaum in rectores Urbis et populi predictorum usque ad* beneplacitum nostrum duximus ordinandos¹.

35 Sed idem Nicolaus favore* commissi regiminis elevatus et subito noticiam sui perdens^c, sicut ad noticiam tuam, fili carissime, pervenisse iam credimus, commisso sibi et eidem episcopo non contentus officio rectorie varios titulos impudenter et temere usurpavit ac eorundem Urbis et populi neglecta utilitate communi, ad quam fallacis hominis simulata voluntas tendere videbatur, propriis commodis inhians eundem episcopum ab huiusmodi officio repulit;
 40 qui eiusdem Nicolai detestanda facinora execratus in eadem Urbe noluit remanere. Cumque Nicolaus idem sibi dictorum populi conspiceret aridere favorem, cepit nequam homo ad occupationem terrarum et iurium ecclesie Romane oculos temere cupiditatis inicere ac manus sacrilegas extendere* non expavit, gravibus penis atque sentenciis, quibus invasores

517. a) iudicarint R. b) comoda mul in loco raso R; multa bis scriptum. c) perderis R.

45 1) V. supra p. 419 n. 1.

et occupatores terrarum et iurium predictorum subiacent, se involvens, et deinde christiane religionis mores abiciens ac priscos gentilium ritus amplectens varias coronas laureasque suscepit ac fatuas et sine lege leges more Cesarum promulgare temptavit et tanquam pullus onagri se liberum natum putans*¹ ac velut ille Lucifer² pravo corde conscendere meditatus in celum, super astra celi et altitudinem nubium presumpcionis sue solium* nisus est exaltare. *Primum quoque ecclesie memorate subvertere ac totius Urbis statum conturbare conatus est ad infirmum. Erigens cor ad alta te, dilectissime fili, ad imperiale fastigium electum legitime riteque ab eadem ecclesia approbatum et inveteratum illum dierum malorum³ quondam Ludovicum de Bavaria a Deo et eadem ecclesia iusto iudicio reprobatum et omni iure, si quod sibi ad regnum vel imperium Romanum quomodolibet competeat, omnique titulo*, honore ac dignitate¹⁰ privatum*, quem pollutis labiis non erubuit* appellare ducem Bavarie, ac principes ecclesiasticos et seculares electores imperii* de facto citavit, ut videlicet tu et dictus Ludovicus ad ostendendum de iure electionum vestrarum et electores predicti de potestate eligendi coram eo Rome comparere personaliter curaretis⁴, ac nichilominus quibusdam civitatibus Ytalie nonnullas voces in electione Romani imperatoris obtulit vel concessit⁵, maiori tamen parte vocum huiusmodi Romano¹⁵ populo reservata, statuens, quantum in eo fuit, quod de cetero non nisi Italicus imperiali culmini presideret, quasi sua interesset de huiusmodi electionum iure ac eligencium potestate cognoscere et de statu Romani imperii ordinare, ut* ad fastigium cesaree dignitatis, ad quod insani hominis tendebat insana fatuaque presumpcio, per huiusmodi astucias subdolas rueret potius quam haberet ascensum. *Concessionibus insuper a condite Urbis tempore factas per²⁰ populum Romanum quibuscunque personis de quibusvis iuribus*, honoribus, dignitatibus, privilegiis atque rebus de facto, cum de iure non posset, revocare dampnabili, immo dampnanda^d temeritate presumpsit et contra eandem sanctam, catholicam et universalem ecclesiam, quam solus Deus ipse fundavit et regit, blasphemare non metuens, ipsam civitatemque Romanam idem esse asseruit et alia plura evomuit impudenter erronea et fidei catholice inimica, per que de scismate*²⁵ suspectum se reddidit^e et utinam non infectum. *Clericos preterea Romanos extra Urbem manentes eandem, ut redirent ad illam, proposito edicto citavit ac sententias canonum penasque non veritus nonnullos seculares et religiosos clericos artavit* angustia carcerali*.

Et licet zelus domus^f Domini^f, cuius gubernacionem quamvis inmeriti gerimus, ad obviandum huiusmodi et aliis pluribus tam iniquis tamque pravis dicti Nicolai conatibus nos urgeret,³⁰ nos tamen desiderantes attente more pii patris eum lenimento clemencie ab invio erroris retrahere ac ad viam dirigere veritatis*, per dilectum filium nostrum Bertrandum tituli sancti Marci presbyterum cardinalem, apostolice sedis legatum, paternis institimus monitis, ut huiusmodi fatuitates erroneas atque pestiferas* omnino deponeret et ad salubre ipsius Urbis regimen* contentus propriis terminis cogitatus erigeret, converteret studia et opera exerceret, eandem ecclesiam in dominam³⁵ revereretur et matrem, citacionis eiusdem, quamquam ex nulla sui parte subsisteret, edictum seu ludibrium verius, sicut ad illud de facto processerat, sic de facto eciam revocaret, errata corrigeret, pro commissis veniam peteret et a committendis de cetero abstineret, occupata per eum ipsius ecclesie iura dimitteret et ab occupandis manus sacrilegas revocaret. Cumque monita patris obaudiens et contempnens*, quo eum toleraremus paciencius, eo intumesceret potius,⁴⁰ eo amplius superbiret, nos attendentes, quod, si huiusmodi prefati Nicolai facinora detestanda excessusque nepharios sub dissimulacione ulterius pateremur, paciencia nostra notaretur incuria et negligencia potius censeretur, ad radicem tam infructuose tamque pestilentis arboris adhibuimus securim apostolice potestatis et, sicut tibi scripsisse meminimus⁶, per eundem legatum spiritualiter ac nichilominus in bellica contra Nicolaum procedi manda-⁴⁵ vimus memoratum. Et factum est eo, qui superbis resistit et dat gratiam humilibus,

517. d) dampnada R. e) corr. ex reddit R. f) corr. ex domini domus R.

1) *Iob 11, 12.* 2) *Cf. Is. 14, 12—14.* 3) *Dan. 13, 52.* 4) *Supra nr. 244.* 5) *Cf. supra p. 306 cum n. 1.* 6) *Supra nr. 390 p. 434.*

disponente, quod eiusdem Nicolai cornua elata contrita sunt ac ipse, que superbe ac fatue usurpavit, tribunicia insignia perdidit et ab Urbe predicta cum ignominia est deiectus¹, idemque legatus prefatum Nicolaum huiusmodi rectorie privavit officio ac suspectum fore de crimine heresis sentencialiter declaravit.

5 Datum Avinione Non. Februarii, anno sexto.

Item in eundem modum venerabili fratri Baldewino archiepiscopo Treverensi.

Item in eundem modum venerabili fratri Walramo archiepiscopo Coloniensi.

Item in eundem modum venerabili fratri Gerlaco archiepiscopo Maguntino.

Item in eundem modum dilecto filio nobili viro^g duci Saxonie.

10 518. *Epistula de homagio a Delphino praestando. — Febr. 5.*

R nr. 1077. — *Extr. Werunsky 190; Klieman 967. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII Pabste nr. 203.

Cf. supra nr. 105—107.

Carissimo in Christo filio Karolo regi Romanorum illustri.

15 Credimus, carissime fili, celsitudinem tuam nosse, qualiter dilectus filius nobilis vir Humbertus Dalphinus Vienensis, cum adhuc in transmarinis partibus moraretur et postquam ad propria rediit, de tua promocione ad fastigium cesaree dignitatis letatus fuerit et letatur, et nos id plene sensimus etiam ac sentimus, quod ipse ad omnia, que tuum et imperii honorem respiciunt, affectionem gerit amplam et magnam et tua paratus est
20 in omnibus exequi iussa pro viribus et efficaciter adimplere sinceris affectibus, in tuis et eiusdem imperii negociis tibi favorabiliter adesse disponens. Ad que licet ex comunione sanguinis, qua te contingere noscitur, inducatur, cupiens tamen ad id obligari vinculo strictiori paratum se offert, tuam super hoc requisitionem anticipans, prestare tibi homagium et fidelitatis debite iuramentum. De quo nos, qui tua feliciter promoveri
25 negocia semper optavimus et optamus, tanto gaudentes amplius, quanto ipsius Dalphini potencia ad negociorum [tuorum]^a promocionem et direccionem ipsorum esse poterit amplius fructuosa, et honori tuo reputantes expediens, ut Dalphinum eundem, ad quem nos etiam inter ceteros imperii principes affectum special(is) benivolencie gerimus, favorabiliter prosequaris, serenitatem tuam attente rogamus, quatenus prefatum Dalphinum
30 gracie tue dono preveniens extollere honoribus, munire libertatibus et privilegiis decorare nostre intervencionis obtentu sublimitas tua velit.

Datum Avinione Non. Februarii, anno sexto.

519. *Epistula de discordia inter clerum et cives Viridunenses. — Febr. 8.*

R nr. 1086. — *Extr. Werunsky 191; Klieman 969. — Ineditum.*

35 *Reg. imp. VIII Pabste nr. 204.*

Carissimo in Christo filio Karolo regi Romanorum illustri.

Quot et quanta dispendia inter venerabilem fratrem nostrum Henricum^a episcopum et dilectos filios capitulum et clerum ex parte una ac cives Viridun(enses) ex altera

517. ^g) lacuna nomini recipiendo R.

40 518. ^a) om. R, supplevimus.

519. ^a) Henricum R.

1) Nicolaus primum mox post Dec. 17. Civitatem Veterem petiit; deinde paulo post Romam reversus, quam iterum m. Ianuario exeunte reliquit. Papencordt, 'Cola di Rienzo' p. 197/8.

suborta discordia¹ germinarit, tua sublimitas non ignorat. Quam per amicabilem concordie bonum cupientes extinguere serenitatem tuam attente rogamus, quatenus ad pacem episcopi, capituli et cleri necnon civium predictorum te pro nostre interventionis obtentu et tui etiam honoris intuitu favorabiliter et efficaciter interponas, episcopum, capitulum et clerum predictos habens in ea, quantum cum Deo poteris, propensius commendatos. 5

Datum Avinione VI. Idus Februarii, anno sexto.

520—523. PACES TERRAE WESTFALICAE.

1348. Febr. 8. — Apr. 4.

Cf. H. Mendthal 'Die Städtebünde und Landfrieden in Westphalen bis zum Jahre 1371' (Diss. inaug. Regiomontana, 1879) p. 42 sqq. 10

520. 521. PAX EPISCOPI OSNABRUGENSIS ET SOCIORUM.

520. *Instrumentum generale. — Febr. 8.*

Exemplar authenticum (F) in archivo publico Dusseldorpiensi 'Jülich-Berg nr. 507'. Contulit R. Lüdicke. Pendet sigillum pacis terrae ex ipsa membrana (cf. infra § 14).

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 34. 15

In nomine Domini amen. Wy van Godes ghenaden her Godefrid tho Osembrugghe, her Gerhard tho Mynden bysscope, Gerhard erste sone des maregreven tho Gulke greve tho Ravensberghe, Alf van dersolven ghenade greve tho Holsten unde^a tho Scouwenboreh, Herman greve to Eversteyne. Otto here van der Lippe, Reynhard van den Wolde drozete unde hodere der herscaph to Ravensberghe unde de meyne stad tho Hervorde, 20 vortmer borgermeyster, rat unde de meynhet van den steden Osembrugghe, Mynden, unde ryddere unde knechte unde borghermeyster unde rad unde de meynhet der stad to Lubbeke bekennet unde betughet in dessen jegenwordighen breve, dat wy umme not unde bederf unser lande eyndrechtich worden sin unde hebbet [uns]^b verbünden unde belovet thosammende, en trouwen ghelovet unde an de hillighen ghesworen, vast unde 25 stede tho holdene ane alle argelist al desse artikele, de hirna in dessen breve stat:

(1) Tho dem ersten male, dat wy holden scole vrede in unsen landen unde by rechte lathen al unse underdanen. Queme ok ienighe claghe in unsen landen, dat scolde wy richten na rade unser vrent, de wy dartho ghesath hebben.

(2) Vortmer weret, dat ienich man, he were edele here eder we dat dat were, 30 de mit ghewold unse land ofte unse underdanen anverdeghede myt rove, mit brande eder myt ienighen scaden na desser tyd vortmer, dat scole wy weren myt guden trouwen unvortoghet, wan uns dat ghekundighet wert, myt al unser macht, malic up synes solves kost, up syn eghene wyn unde up sin eghene vorloes. Komet dat aver, dat wy stridet, dat wy reysege have wynnet, de scal men buten, also eyn sede is. 35 Venghe wy vanghen, de scole wy delen na mantalen wapender lüde, darna dat manlich darmede hevet.

(3) Vortmer weret, dat unser hern ienigher ofte unser underdanen noth bestotte van orloghe, van bestallene, van bouwende, van overtreckene ofte in weliker wyse dat dat were, des wy tho rechte komen willet, unde dat tho eyneme riddene^c orloghe 40

521. ^a unde *hic et semper E.* ^b *deest E; supplevimus; cf. infra p. 536 l. 39.* ^c *riddere E.*

1) *De qua cf. N. Roussel, 'Histoire ecclésiastique et civile de Verdun' I (ed. 1863) p. 327 sqq.*

queme unde unser welich hülpe eschede, mochte wy deme rechtes helpen binnen verteyn nachten na seghene der sathman, de wy dartho ghesath hebbet, dat scal he nemen. Künne wy aver eme nyues rechtes helpen, dar binnen veyrteynachten scole wy eme helpen unde volghe doen, als hyr gescreven steyt, unde deme scole wy volghen unde
 5 becostighen ene in sinen slothen, dar dat eme leghelich is, wy bysscop van Osenbrugghe vorbenomt mit vifteyn mannen mit helmen güder lüde, de biscop van Mynden mit teyn mannen mit helmen güder lüde, de greve van Ravensberghe vyfteyn man mit helmen^d güder lüde, de greve van Scouwenborch teyn man mit helmen güder lüde. Wil ok de greve van Eversteyne mede in dessen vorbünde sin, de sal brenghen na seghede der
 10 sathman unde hethe na siner macht, de herre van der Lippe mit hülpe der hersscop van Sterrenberghe unde der stad van Hervorde vyfteyn man mit helmen güder lude.

(4) Vortmer weret aver, dat sich de vyende sterkeden unde desser hülpe tho kleyne were, so sal dat stan uppe de sathman, we de dat sathet um de hülpe unde de volghe na erme rade, dar scal dat bliven. Were aver, dat unser hern welkeme ofte
 15 unser underdanen in rechte nicht ghenoghede na segghene unser sathman, deme nesint wy nynne hülpe plichtich. Desse volghe unser vorghenomder hern unde unser underdanen scal wenden up de Lippe dat wather unde eyne mile over de Wesere.

(5) Were ok, dat eyn strathen rof ghescüde eder eyn krehof rovet eder brant worde in unser vorbenomden hern lande unde de vredebrekere begrepen worde, dar
 20 scole wy over richten na rechte. Were ok, dat de vredebrekere vlüchtich worde in unser slothe, welich dat sint, borghe eder stede eder in unsen gherichten, de mach men angrypen ane vare unde na rechte richten. Velle dar ienich planch af na der tid, dat desse bref steyt, des scole wy hern thosamende bliven also langhe, wend dat vorsath unde vorsont werde.

(6) Vortmer hebbe wy ghekorn unde ghesat under uns manlich siner vrent twe, ofte enich seelinghe worde under uns hern eder under unsen underdanen, de scolen des macht hebben, dat se dat scheden mit vrüntscapen, oft se künnen; künnen se des nicht mit vrüntscapen scheden, so scün se dat jo scheden binnen veyrteynachten mit rechte. Unde we des rechten nicht volghen wolde, dar solde wy hern weder wesen unde en
 30 dartho dwinghen unde thosamende bliven, wenth he sich in rechte noghen lathe na segghene unser sathman.

(7) Vortmer al de stücke, de in desseme jegenwordighen breve stath, dat kome tho van orloghe, van bouwene, van stallene, van treckene, van dinghetale, van name unde van allen stücken, unde oft de satman wat beteres vinden künnen, dat in dessen
 35 breve nich ghescreven steyt, des scün se mechtich wesen; wat se uns daromme doen heytet up eren eynt^e, deme scole wy volgen.

(8) Were ok, dat unse sathman nicht eyndrechtich neweren in weliken saken, war de merre hop hene vellet, deme scole wy alle volghen.

(9) [Were]^f ok, dat desser sathman welich afgenghe in nûde ofte in noth, so sole
 40 wy eynen anderen in des stede setten binnen verteynachten darna.

(10) Were ok, dat sich dat ghevelle, dat men daghe holden solde unde desser hern eyn siner swornen sathlude nicht hebben nemochte up den dach, dar mach he eynen anderen up den dach brenghen ofte senden; de sal dat selve sweren, oft men wellikes [dinges]^g dar overkomen wille, dat he dat beste dartho rade up sinen eyt.

(11) Were ok, dat weme claghe noth dede, dat scal he vorclaghen vor uns hern, dar scole wy unse vrünt tho senden, de scolen de claghe vorrichten binnen achte daghen na rechte eder na mynnen.

(12) Were ok, dat sich eyn orloghe under uns hern eder under unsen underdanen bestotte in deme üthganden jare unde dat tho veyde komen were, des scole wy tho-

samende bliven, also hir vor ghescreven steyt, na deme ūthgande jare, went dar eyn sone over ga.

(13) Were ok, dat iemant, eth weren heren oft andere unse vrūnt, in dit vorbūnt unde samentlofte wolden wesen, des hedde wy unde unse sathmanne macht tho uns unde darin tho nemende, wo de ghene dat lofte unde de ede, de wy ghedan hebbet, dede unde er ingesegel tho dessen breve henghen; unde welikes hern ingesegel nicht to dessen breve hanghet, mit den wil wy anderen unverbunden sin.

(14) Vortmer sal eyn iuwelich desser vorbenomder hern, der ingesegel an dessen breve hanghet, desses breves ūthscrift mit des lantvredes ingesegele besegelet hebben. Ok sin wy des over eyn ghekomen, dat dat ingesegel des lantvredes de stede under sich 10 waren scolen, de [van]^g Hervorde twe manne, de van Osenbrūghe twe mande, de van Mynden twe mande unde de van Lemego^b twe mande, also lanch also desse vorbūnd unde de samentlofte steyt; unde wath desse stede mit deme ingesegele verbodet na rade der satlūde, dat sal men helden.

(15) Desse vorbūnd unde dyt samentlofte sal nū anstan na unser Vroūwen daghe 15 tho lechtmissen des eyersten vrydaghes went Paschen de nū negest thokomen is unde vort vif ganse jar.

Desse degedinghe is unde wart ghedegedinghet in der kerken in deme gerehus tho Wydenbrūgghe na Godes bord dusent jar drehūndert in deme achte unde vertigsten jare up densolven vrydach. Alle desse vorescreven artikele unde stucke, up dat se 20 vast unde untobroken werden gheholden, so hebbe wy de bysscope van Osenb(rugghe), van Mynden, Gerhard maregreve tho Gūlke eyn greve tho Ravensberghe, Alf greve tho Scouwenborch, Herman greve van Eversteyne. Otto here van der Lippe, Reynhard van den Wolde vor uns unde vor unse stede unde de stath van Hervorde unse ingesegele an dessen bref ghehanghen. Und wy borehgermeyster und rath van Mynden und riddere, 25 knapen, borgermeyster, rath van Lubbeke tho merer betūgnisse unde vestnisse desser vorghescrevenen dinch ha[nghe]ⁱ wy unse ingesegele tho dessen breve, de ghegeven unde screven is up dat jar unde dach, also also hir vore ghescreven steyt.

521. *Instrumentum speciale.* — Febr. 8.

Originale (or.) ibidem. Descripsit R. Lüdicke. Sigilla 1) episcopi Osnabrugensis, 30 2) domini de Lippe, 3) domini de Wolde, 4) civitatis Herfordensis pendens loris membranae. — Ineditum.

Repetitur in hoc instrumento textus instrumenti generalis paucis tantum omissis.

In nomine Domini amen. Wy Godefrid van Godes ghenade byscop tho Osenbrugge, Gerhart eyrste sone des markgreven van Ghulike eyn greve tho Ravensberghe, Otto 35 herre van der Lyppe, Reynard van dem Wolde droste unde^a hodere der herscap van Ravensberge unde de meyne stad tho Hervorde bekennet unde betughet in dessem yeghenwordyghen breve, dat wy umme not unde bederf unser lande endrechtich worden syn unde hebbet uns verbunden unde belovet thosamende, en trūwen ghelovet unde an den heylighen ghesworen, vast unde stede tho holdene ane alle argelyst al desse artikele, 40 de hirna in dessem breve stath.

(1) Tho den eyersten male, dat wy holden scolen vrede in unsen landen unde bi rechte laten al unse underdane. Queme ok yenygh clage in unsen landen, dat scole wy rychten na rade unser vrūnt, de wy dartho ghesath hebben.

520. ^g) deest E. ^b) sic pro Lubbeke E. ⁱ) ha E.

521. ^a) un hic et semper or.

(2) Vortmer weret, dat yenich man, here were edele herre eder we dat were, de myt ghewolt unse land ofte unser underdanen aneverdighede myt rove, myt brande eder myt yenyghen schaden na desser tyt vortmer, dat schole wy werren myt vullen trouwen unvortoghet, wan uns dat ghekundyghet wert, myt al unser macht, manlyck up
 5 sines solves kost, up syn eyghene wyn unde up syn eyghene vorlûs. Kumpt dat aver, dat wy stridet, dat wy reyseghe have winnet, de scal men bûten, also eyn sede is. Venghe wy vangenem, de scole wy delen na mantale wapender lude, darna^b dat mallyck darmode hev[e]t.

(3) Vortmer weret, dat unser herren yenyghen ofte unser underdanen not bestotte
 10 van orlyghe, van bestallene, van bouwene, van overtreckene ofte in welyker wyse dat dat were, des wy tho rechte komen willet, unde dat tho eme rydene orlighe queme unde unser welyk hulpe esschede, mochte wy deme rechtens helpen bynnen verteynachten na seggene der satman, de wy dartho gesath hebben, dat scal he nemen. Kûnde wy eme aver neynes rechtens helpen, darna binnen verteynachten scole wy eme helpen unde
 15 volghe don, also hyr screven steyt, unde deme scole wy volghen unde bekostigen eme^c in synen sloten, dar dat eme legelyk is, wy biscop van Osenbrûgge vorbenûmd myt vyfteyn mannen myt helmen gûder lude, der greve van Ravensberge vyfteyn man myt helmen gûder lude, de herre van der Lyppe myt hulpe der herscap van Sterenberghe unde der stat van Hervorde vyfteyn man myt helmen gûder lude.

(4) Vortmer weret aver, dat sych de viande sterckeden und desser hulpe tho kleyne were, so scal dat stan up de satman, wo de dat sathet umme de hûlpe unde umme de volghe na erme rade, dar scal dat blyven. Were aver, dat unser herren wekkeme ofte unser underdanen in rechte nycht genoghede na seggene unser satman, deme nesint wy neyner helpe plychtych. Desser volghe unser vorghenomder herren unde unser
 25 underdanen sal wenden up de Lyppe dat water unde eyne mile over de Wesere^d.

(5) Were ok, dat eyn straten rof schûde eder eyn kerckhof rovet oder brant worde in unser vorghenomden herren lande unde de vredebrekere begrepen worde, dar schole wy over rychten na rechte. Were ok, dat de vredebrekere vluchtych worde in unser slote, welik dat sy, bôrghe eder stede eder in unsen gherychten, de mach men angrypen
 30 ane vare unde rycten na rechte. Velle dar yenyck pranck af na der tyt, dat desse bref steyt, des scole wy herren thosamende bliven also langhe, beth dat vorsath unde vorsont werde.

(6) Vortmer hebbe wy [k]oren unde ghesath under uns mallyck syner vrûnt twey, ofte yenich schelinghe worde under uns herren eder under unsen underdanen, de scolen
 35 de[s] m]acht hebben, dat sy dat scheyden myt vrûntscapen, ofte se kûnnen; kûnnen se des nycht myt vrûntscapen scheyden, so scûn se dat yo scheyden bynnen verteynachten myth rechte; unde we des rechtens nycht wolge^e en wolde, dar scole wy herren weder wesen unde on dartho twinghen unde thosamende bliven also langhe, went he sych in rechte noghen late na seggene unse satman.

(7) Vortmer al de stucke, de in dessem yeghenwordyghen breve stath, dat kome tho van orlyge, van rōwene^c, van stallene, van treckene, van dynghetale, van name unde van allen stucken, unde of de satman wat betheres vinden kûnnen, dat in dessem breve nych ghescreven steyt, des scûn sy mechtych wesen; wat sy uns daromme don heyten up eren eyt, deme scole wy volgen.

(8) Were ok, dat unse satman nycht endrechtich enweren in welken saken, worde merre hop hene vellet, den scole wy alle volghen.

(9) Were ok, dat desser satman welik afghinge in nûde ofte in not, so scole wy eynen anderen weder in de stede setten bynnen verteynachten darna.

521. ^b) dat nar *or.*; *correximus ex instrumento nr. 520 supra p. 534 l. 36.* ^c) *sic or.* ^d) *corr.*
 50 *ex Wyserer or.* ^e) *sic pro volgen or.; cf. supra p. 535 l. 29.*

(10) Were oek, dat sich dat ghevelle, dat men dage holden scolde unde desser herren eyn syner swornen sathlude nycht hebben enmochten^f up den dach, dar mach her eynen anderen up den dach brengen ofthe senden; de scal dat selve sweren, ofte men welkes dinges dar overkomen wille, dat he dat beste dartho rade up synen eyt.

(11) Were oek, dat weme claghe not dede, dat scal he vorclaghen vor uns herren, 5 dar seole wy unse vrünt tho senden, de scolen de clage vorrychten bynnen achte dagen na rechte oder na mynnen.

(12) Were oek, dat sich eyn orlighe under uns herren eder under unsen underdanen bestotte in deme utganden jar unde dat tho veyde komen were, des schole wy tho-samende bliven, also hyr vor ghesereven steyt, na dem ut[gande jare]^g, went dar eyn 10 sone over ga^h.

(13) Were oek, dat yemant, it weren herren eder andere unse vrünt, in dit verbunt unde samentlofte wolden wesen, des hedde wy herren unde unse satman macht tho uns unde darin tho nemende, des wy endreclhyken overquemen, wo de yene also vele deden myt brefen, mit lofte unde eyden, also wy vore ghedan hebben, unde hyran 15 scholde wy raden dat beste up unsen eyt.

(14) Desse vorbunt unde dit samentlofthe scal nû anstaen des eyersten vrydaghes 20 na unser Vrouwen daghe tho lechtmissen went Paschen de nû negesthen thokomende is unde vort vyf gause jar.

1348.
Febr. 8.
1353.
Apr. 20.

Desse deghedingh is unde wart ghedeghedinghet in der kyrken in deme gerhûs 20 tho Wydenbrûghe na Godes bôrt dusent jar drehundert jar in deme achte unde vertigesten jare up den negesten vrydach na unser Vrowen daghe tho lechtmissen.

Dat al desse vorghesereven artikelen unde stuecke vast unde untobroken gheholden werden, so hebbe wy biscop van Osenbrugghe, Gerhard markgreve tho Ghulike eyn greve tho Ravensberghe, Otto herre van der Lyppen, Reynard van deme Wolde unde 25 de stad van Hervorde unse ynghesegele an dyssen bref ghehanghen, de ghegeven is up de selven jar unde dach, also hyr vorghesereven steyt.

522. 523. PAX ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS ET SOCIORUM.

522. *Instrumentum principale.* — Febr. 28.

Originale (or.) in archivo civitatis Tremoniensis 'nr. 351'. Contulit R. Salomon. 30 Sigilla episcopi Monasteriensis, comitis de Marka, civitatum Monasteriensis et Tremoniensis plus minusve laesa pendent loris membranaccis; cetera deperdita. — Ed. Rübel 'Dortmunder Urkundenbuch' I, 438 nr. 634.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 35; cf. additamentum primum p. 834.

Cf. infra nr. 523. Quae concordant cum pacibus Heinrici archiepiscopi (1319. Nov. 5; 35 supra tom. V nr. 555) aut ipsius Walrami (1338. Ian. 8; Lacomblet 'Urkundenbuch zur Geschichte des Niederrheins' III, 255 nr. 319) typis minoribus excudi fecimus.

[W]ii^a Walraven von Godes ghenaden een erchebisschop van Colne doet kândlich allen den, dee dessen brief seet unde horet lesen, dat wii dûrch dat beste unses landes tho Westphalen, unser man unde unser denstman unde aller der ghene^b, dee dar inne wonachtich sint van der Wippere went 40 an dee Wisere, hebbet overdreghen eynes ghemeynen landvredes mit den ersamen heren bisschop Ludewighe van Munstere unde mit sime ghemeynen stichte, mit greven Engelberte van der Marke, mit der stad van Mûnstere*, mit unser stad van Sâst unde mit der stad van Dortmânde, den selven vrede tho holdene sunder* arghelist in allen vorwerden, alse hir na bescriven steet:

521. ^f) sic or. ^g) ut or.; *correximus ex instrumento nr. 520 supra p. 536 l. 1.* ^h) corr. ex gan or. 45

522. ^a) littera initialis deest or. ^b) ghere or.

(1) Also dat wii vorghesprokenen heren unde een iuwelich stad bi erme rechte unde bi eren olden wonthet bliven.

(2) Vartmer so welle wii dat, dat nûmmet dee strate noch nyneghen man efte siin gud mit rove, mit brande efte mit ihenigher hande ghewalt anverdighen sule, hee endo dat mit gherichte unde mit rechte, ane dat, dat een iuwelich here unde een iuwelik man dât sinen luden, dee eme tho bewarene stad.

(3) Ok wûrden lude twihachtich, dee beseten weren in eynes heren lande, dee sal de here scheden mit minne efte mit rechte. Ensche des nicht, wey sine noyt beclaghet vor deme lantvrede unde vor den ghenen, dee den lantvrede ghesworen hebbet, deme sal men richten na vredes rechte.

(4) Ok wûnde dee ene in eynes heren lande unde dee andere in eyns anderen heren lande, so sal dee cleghere eschen van deme ammetmanne efte van deme richtere, dar dee andere under siit, dat hee eme richte na rechte unde na lope des landes. Dede dee ammetman efte dee richtere des nicht, wolde dee cleghere dat beclaghen vor deme lantvrede, dat solde men richten over den ammetman efte over den richtere na vredes rechte, unde dit sal ghescheyn binnen achte daghen.

(5) Ok wille wii dat, dat men nineghe manne in dee sloyt, dee in dessen vrede horet, nesal gheleyde ghiven, sunder manlich kûme unde vare oppe sijn recht ane van gheldes weghene.

(6) Vartmer op dat desse vrede stede, vast unde unverbroke blive, so verbinde wii Walraven een erchebisschop van Colne vorgheuant uns, dat wii viif unde veyreich man mit ledighen perden unde mit helmen mit unser stad van Soyst unde mit unseme lande sulen holden unde bekostighen op unse eventure tho beschermene den vorgheuanten vrede. Vartmer sal bekostighen dee vorghesprokene bisschop Ludewich van Mûnstere mit siner stad van Mûnstere unde mit sime gansen stichte tho dessen vorghesprokenen vrede dertich man mit ledighen perden unde mit helmen. Vartmer dee vorsprokene greve Engelbert van der Marke sal bekostighen tho desseme vrede met sinen steden unde mit sime lande dertich man mit ledighen perden unde mit helmen. Vartmer dee stad van Dortmund sal bekostighen to dessen vorghesprokenen vrede viif man mit ledighen perden unde mit helmen. Dit sal manlich don up sine eventure.

(7) Were ok dat, dat des noet were desse vorgheuanten volghere tho merene, des sulen macht hebben dee ghene, dee tho dessen vrede ghesworen hebbet unde dar tho ghesat sint.

(8) Were ok dat, dat een schrien umme broke des vorgheuanten vredes ghesche, der schrie sulen volghen alle dee ghene, dee den horet unde vernimet, also vere, also see duren vor lives not, unde dar ensulen see nicht ane breken wider dee heren noch wider er ghericht. Wolde aver dar enboven see ihenich man veden, des solde dee lantvrede en behelpelich siin.

(9) Were ok, dat desse vorgheuante lantvrede verbroke wûrde, dar niin volghe efte niin wapenschrie tho handes na ghesche, so solde men dee ghene, dee den vrede verbroke hedden, verbode tho achte daghen under des vredes ynghesighele, den broke tho beterne na des vredes rechte. Were*, dat ihenich here eder man dessen vredebrekere husede ofte hovede, dee were also schuldich, also dee hantdedighe man.

(10) Vartmer ensulen nine heren efte stede ghelt efte denst nimen van vredebrekeren, of see begripen werdet, men see sulen richten na des vredes rechte.

(11) Were ok, dat dee ghene, dee den vrede waren sulen van der heren weghene unde ok der stede unde dee dartho ghesworen hebbet, dat dee verbodet wurden van des vredes weghene, scheghe den ihenich schade ut unde tho hus, dar sal men tho don na vredes rechte.

(12) Were ok, dat erre wilich nicht enqueme tho der verbodenege, dee anderen, dee dar kûmet, dee sullen macht hebben tho doende uude vart tho varene na der mesten menie, unde war dee meste menie over een drighet, dat sal vart gan.

(13) Vartmer queme een cleghere vor den lantvrede unde claghede over eynen vredebrekere eder over enen, dee den huset efte hovet, mochte hee dee claghe op

ene brencgen self derde bederve man mit eren eden unde dat dartho thughen mit veyr mannen, dee den vrede ghesworen hebbet, dat sal vartgan sunder widersprake.

(14) Vartmer sal dee vrede eyn meyne ynghesigel hebben, dat sulen dee van Sûst eyrst waren enen maant van eres heren weghene des erchebisschopes Walravens van Kolne unde ere stad van Sost unde des ghemeynen stichtes, dee in dessen vrede horet. Dar na de stad van Munstere enen maant van eres heren bisschop Ludewighes weghene* unde des ghemeynen stichtes. Dar na greve Engelbert van der Marke unde dee ghene, dee van siner weghene den vrede hebbet ghesworen tho hodene unde tho warene, eynen maant. Dar na dee stad van Dortmunde sal dat ynghesigel waren enen mant*. Unde aldus sal det ynghesigel ume gain under dessen veyren*, dee wile dat desse vrede wart. Ok bi weme dat ynghesigel is, dee sulen macht hebben tho verbodene de ghene, dee tho den vrede horet, unde daghe tho legene, war see wenet, dat it nûtlich sii. 10

(15) Vartmer dee ghene, dee ghesat werdet, den vrede tho warene, unde dartho ghesworen hebbet, dee sulen macht hebben* tho entfaende in dessen vrede, dee deme vrede nûtlich sint, unde dee macht sulen dee eyersten ghesworenen efte dee ghene, dee in ere stad ghesat werdet, hebben also lanege, also desse vrede wart, unde anders nimant. 15

(16) Ok ensullen se ninande entfan in den vrede, en endunke oppe God unde op eren eet, dat he deme vrede nûtlich sii, unde ensulen noch vrentscap noch hat anseyn.

(17) Vartmer so sal dee vrede anstan an suncte Gertrude daghe neest kûmende, do men talde na Godes ghebûrt dusent jar dreehundert jar in dem achte und veyrtighesten jare unde sal waren van deme daghe vart over drie jar. 20

(18) Vartmer wente wii vorghenante bisschop Walraven van Kolne in Westphalen lande tho allen tiden nicht wesen enmoghen, so bevele wii heren Johanne van Riffersched unse marschalce van Westphalen unse ghewolt, den vorghenanten vrede van unser weghene tho hodene, tho swerene unde tho holdene gheliker wiis, also wii dat selver don solden, also dat hee een hodere unde een beschermere sii, bi dessit der Lippe des vredes in unseme hertochrike*. 25

(19) Vartmer wat er desseme daghe ghescheyn is mit rove, mit brande unde mit unrechter ghewolt, des ensal dee lantvrede nicht tho richtene hebben efte tho doende, mer wat des nû vartmer ghesche na dem vorghenanten suncte Gertrude daghe, dat sal men richten na vredes rechte. 30

(20) Vartmer were, dat ihenich orloghe oplepe binnen *vrede, dat vervolghet wûrde, also vredes recht were, dat laneger warde dan desse vrede, dar sal manlich bi dem andern bliven also lanege, bit dat verscheden werde.

(21) Vartmer bekenne wii erchebisschop Walrave van Kolne, were dat here Johann van Riffersched unse marschalce unse ammet upgheve efte uns afghencge mit dode efte mit anderen saken, wen wii dan setten in sine stad. dee sal dat selve don unde sal dee selve macht hebben tho desseme vrede, dee hee hadde in unseme hertochrike, des ghelich unde macht sulen dee heren unde dee stede hebben. 35

(22) Vartmer were, dat dee ghene, dee wii vorghenanten heren unde wii drie stede tho dessen vrede ghesat hebbet unde ghesworen hebbet, eyner volghe efte eynes rechtes nicht overdreghen kûnden, war dan dee meste menie tho velle van en, dat solde vortgan in allen dincgen. 40

(23) Vartmer were, dat ihenich here van dessen vorghenanten heren efte desser stede, de hiir bescriven sint, ene claghe brechte vor dee ghene, den dee vrede bevolen is, dee sulen ere claghe don unde gan af unde laten sich dee anderen beraden umme dee claghe.

(24) Vartmer were, dat ihenich man van allen den ghenen, dee nû in desseme vrede sint efte hiirna inkûmen moghen, dee anders dede dan also, also de vorghenante vrede bescriven is unde darumme anghesproken wûrde van den ghenen, dee dessen vrede ghesworen hebbet tho warene, wolde hee dar icht widerspreken, des solde hee nair wesen over tho gaende na seccene der mesten menie, also hiir vorghescriven is, dan hee is sich were tho entseccene.

Vartmer wii bisschop Ludewich van Mûnstere, wii greve Engelbert van der Marke, wii Johann van Riffersched unde wii stede Munstere, Sûst unde Dortmunde vorghenant 50

swert unde lovet alle desse vorsprokene stücke* vast unde stede tho holdene sunder argelist. Darumme so hebbe wii Walraven erchebisschop van Colne, Ludewich bisschop van Münstere, Engelbert greve van der Marke unde wii stede Súst, Munstere unde Dortmunde tho eme orkünde dessen brief besighelt mit unsen ynghesigelen*.

5 Desse brief is gheghiven des donersdaghes na suncte Mathies daghe, in deme jare na Godes ghebûrt, alse hir vorghescriven is.

523. *Accessus comitis de Arnsberg. — Apr. 4.*

Originale transfixum in instrumento praecedenti. Contulit R. Salomon. Sigillum comitis pendet loro membranacco. — Ed. Rübel l. c. p. 441.

10 *Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 35.*

Wii Godert greve van Arnsberg dût kûnt allen den ghenen, dey dissen breyf seyt unde horent lesen, dat wii den lantvrede, den dey ersamen herren her Walraven eyn erzbischoep van Colne myt syme lande to Westphaln, myt syner stad von Súst, her Lûdewig bischoep van Monstere myt syme ghanzen stychte, myt syner stad van Monstere, Engel-
15 bracht greve van der Marke myt syme lande und myt der stad van Dorpmunde ghelovet, ghesworn, beschreven und besegelt hebt, hebt ghelovet unde ghesworn myt en den selven vrede in alle den stucken, alz ir breive inne hebt to hûdene unde to warne na al unser macht sûnder argelist. Oich bekenne wii, dat wi to dem selven vrede to beschermene sûln halden teyn man ghewapent myt helmen und myt leydegen perden in al der wiis,
20 alze der heren und der steide breive hir vorgheseghet inne hebt. In eyn betûchnisse disser dinck so heb wii unse grote ingesegel an dissen breif ghehangen, dey dorg der herren und der stede brief is ghesteken.

Ghegeven na Godes ghebûrt drutheynhûnder jar dar na in dem achte und veirthegesten jare, an sante Ambrosius daghe.

25 **524. 525. SCRIPTA REGIS AD PUGNAM CONTRA
PARTEM WITTELSBACENSEM SPECTANTIA.**

1348. Febr. 9. 22.

524. *Karoli diffidatio Ruperto comiti Palatino directa. — Febr. 9.*

Originale in archivo secreto reipublicae Bavaricae 'Kasten rot 20 b 4'. Contulit
30 *R. Salomon. Infra textum vestigia sigilli secreti olim impressi apparent.*

Reg. imp. VIII nr. 606; Regesten der Pfalzgrafen nr. 2594.

.. Karl von Gots gnaden Romischer kunig | ze allen ziten merer des richs und kunig | ze Beh(e)m.

Phalzgraf Ruprecht bi Ryn und herezog in obern Beyrn, wann du unsern und
35 des riches schaden geworben hast und wirbest festichlichen alle tag, sam wir^a daruber dein und deines bruders offen brief mit ewern insigeln gesehen haben, di ir gesendet hett unsern und des riches steten, di si uns furbaz gesendet haben, darumb muzzen wir und wellen furbaz deinen schaden werben. Domit wellen wir uns gegen dir bewart haben.

Geben ze Hall in Swaben am achten tag nach unsrer Vrowen tag ze der licht-
40 messe, in dem andern jar unsrer riche.

524. ^{a)} sam w in loco raso or.

525. *Exhortatio ad pugnam contra Heinricum de Virneburg gerendam. — Febr. 22.*

Originale in archivo publico Marburgensi 'Hanauer Urkunden. Auswärtige Beziehungen'. Infra textum sigilli secreti olim impressi vestigia apparent. — Ed. Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 725 nr. 743. Editionem repetimus.

5

Reg. imp. VIII nr. 622; Regesten der Pfalzgrafen nr. 2318 et 6604.

Wir Karl von Gottz gnaden Romescher kunig zu allen ziten merer des riches und kunig zu Beheim entbieten dem edeln Ulriche von Hanowe, unserme lieben getruwen, unser gnade und allez gut.

Wann wir daz grosze unreht, daz Heinrich von Virnenburg, ettewenne ertzebischof zu Mentze waz, und die denselben stift zu Mentze inne hant, und die burger zu Frankenfort an uns und dem heiligen Romeschen riche getan haben und noch tûnt frevenlichen alle tage, furbas niht liden wellen noch enmugen, davon bitten wir und manen dine truwe ernstliche und mit gantzem flisze, daz du dem vorgenanten Heinriche von Virnenburg, den andern, die den stift von Mentze inne habent, und auch den burgern von Frankenfort durch unsern willen widersagest und si angriffest und hinderst, so du best kunnest und mugest; wann wir kûrzlichen zu Beheim unser ding also schicken wollen, daz wir dir mehteeliche zu hilfe kommen und denselben allensamten und andirn unsirn vienden zû allen unsern eren und dinem nutze mit kraft gewalteeliche obeligen. Und uber daz wellen wir die dienste, die du uns daran tûn beginnest, gen dir in aller diner notdurft gnedeliche bedenken.

Gegeben zu Eger an sant Peters tage ad kathedram, regnorum nostrorum anno secundo.

Auch wisse, daz wir und andir frunt von unsern wegen han widerseit Rûdolfe und Ruprechte gebrûdern, herzogen zu Beyern¹; darnach wisse dich zu rihtene.

25

526. PRIVILEGIUM PRO CIVITATIBUS ALSATIAE DE SCRIPTIS CONTRARIIS NON OBSERVANDIS.

1348. Febr. 12.

Originale in archivo civitatis Sletstadiensis. Contulit R. Salomon. Sigillum cum loro deperditum. — Extr. Mossmann, 'Cartulaire de Mulhouse' I, 220 nr. 244; Gény, 'Schlettstadter Stadtrechte' I (= 'Oberrheinische Stadtrechte' III, 1) p. 48 nr. 37.

30

Reg. imp. VIII nr. 608.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kûnig ze allen zeiten merer des reichs und kûnig ze Beheim enbieten unsern liben getriwen den . . burgermeistern, . . den raeten und den burgern gemeinlich der stete Hagenowe, Cholmarn, Sletzstat, Mûlhusen, Ehenheim und allen unsern und des reichs steten in Elsaszen unser huld und alles gut.

Wann wir durch unmûsze und manche grozze sachen, die wir ze verrichten haben, nicht alleweg gedeenken mûgen der rechten, die wir ew bestetigt haben, und gnaden, die wir ew getan haben in der gemeine und ouch ettlichem besunder, und geben underweylen von vergessenheit und durch bete willen der lute ettlich brief, die ew leicht missevallen, dar umb wellen wir daz ernstlich von gantzer wissen: waz brief ew komen sint in vergangener zeit oder ew bracht wûrden von uns in zukûnfftigen zeiten, die

40

1) Cf. supra nr. 524. *Diffidationem Rudolfo directam non habemus.*

wider ewr recht, gewonheit, gnaden und gelübde, die wir eu getan haben in der gemeine und ettlichem besunder, in keinen stucken weren, daz ir euch dar an nicht kerent und ir ouch nicht achtent, wann wir meinen ze aller stunde, daz sülche unser brief niemant schaden sullen an seinem rechten, und unser gantzer wille ist, daz wir ew recht, gnade und alle gelübde, die wir ew getan haben, gantz, stete und untzebrochen halten wellen an allez hindernüsze. Mit urkunde ditz briefs versigelt mit unserm küniglichem insigel.

Der geben ist ze Nürnberch, nach Christs geburt dreutzehen hundert jar und in dem achten und vierzigstem jar, an dem nehsten dinstag vor sand Valentins tag, in dem andern jar unserr riche.

10 527. CONCESSIO DE FEUDIS IMPERII NEPOTI RELINQUENDIS.
1348. Febr. 12.

Originale, cuius media pars exsecta, in archivo publico Darmstadiensi 'Hanau-Lichtenberger Archiv nr. 368'. Contulit I. R. Dieterich. In plica legitur: R. Sigillum cum loro deperditum. — Ed. Winkelmann, Acta II, 441 nr. 711.

15 *Reg. imp. VIII nr. 609; cf. additamentum primum p. 831.*

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer künig ze allen zeiten merer des Reichs und künig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brief allen den, die in sehent, hôrent oder lesent, daz wir [ang]esehen haben getrewen, genemen und willigen dienst, den unser liber getrewer Symon von Liecht[enberg uns] und dem reiche offt unverdrosenlich getan hat und noch tun sol und mag in k[unftigen zeiten,] und tûn im die genade und gûnnen im des von unserm küniglichem gewalt, daz er Joh[annsen . . . von Salme]n^a, seiner swester sun, sein burchlehen und alle ander seiner lehen, die er v[on uns und dem heiligen reiche hat, . . .] geben mag, wenn er wil, und waz er dar an tût in der weiize, als vorgnanten seiner swester sun, daz confirmen und bestetigen wir von sun[deren genaden. Ze urkund] ditz briefs versigelt mit unserm küniglichem insigel.

Der geben ist ze Nu[renberch nach Cristus] geburt dreutzehenhundert jar und in dem achten und vierzigstem jar, an dem nehsten dinstag vor sand Valentins tag, in dem andern jar unserr reiche.

30 528—530. SCRIPTA REGIS PRO ABBATE
SANCTI GALLI.

1348. Febr. 14.—16.

Repetimus editiones quas paravit H. Wartmann 'Urkundenbuch der Abtei Sanct Gallen' III (1882).

35 528. *Concessio feudorum regalium. — Febr. 14.*

Originale in archivo abbatae S. Galli ('Stiftsarchiv') 'P. 1. A. 2'. In plica: R. Sigillum pendet filis sericis rubri flavique coloris. — Ed. Wartmann III, 579 nr. 1452.

527. ^a sic supplavit Winkelmann ex veteri notitia dorsali: von junghern Joh. wegen von Salmen umb die lehen.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Etsi regie dignitatis circumspecta benignitas universos suos fideles et devotos, quos Romanum ambit imperium, pio favore prosequitur, ad illorum tamen utilitatem et comoda promovenda specialius aspirare tenetur, qui spretis huius mundi oblectacionibus devote se Dei obsequiis dedicarunt. Noverit igitur presens etas et futuri temporis successura posteritas, quod ad nostre maiestatis accedens presenciam venerabilis Hermannus abbas monasterii sancti Galli, princeps noster dilectus, nostro culmini humiliter supplicavit, quatenus eidem feoda sua regalia, que iure et privilegio dicti monasterii sui a nobis et sacro imperio debebat recipere et tenere, sibi conferre gratiosius^a dignaremur, nos ipsius racionabilibus et devotis supplicacionibus, sicut nostram decet clemenciam, benivolencius annuentes sibi feoda sua et monasterii supradicti, que de iure a nobis et sacro tenere debet imperio, contulimus et iuxta morem sacri imperii per sceptrum regale, osculum et anulum ipsum investivimus et investimus presentibus de eisdem, recepto ab eo pro nobis nostrisque successoribus in Romano regno vel imperio debite^b fidelitatis et homagii sacramento, mandantes vasallis, ministerialibus, officiatibus et aliis hominibus quibuscumque monasterii sancti Galli prefati, quatenus abbati predicto sicut domino suo in omnibus, quibus debent, obediant humiliter et intendant. Insuper omnia privilegia, iura, libertates, emunitates, concessionones et gracias, laudabiles quoque et approbatas consuetudines prescripto monasterio sancti Galli et abbatibus ipsius a divis Romanorum imperatoribus et regibus, predecessoribus nostris, facta et factas, concessa et concessas, de liberalitate solita de novo eciam concedimus, ratificamus et presentis scripti patrocinio ex certa sciencia confirmamus. In cuius rei testimonium presentes scribi et nostre maiestatis sigilli munimine iussimus roborari.

Datum in Nurenberg, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indiccione prima, XVII. Kalendas Marcii, regnorum nostrorum anno secundo.

In plica scriptum est: per dominum cancellarium | P. de Luna.

529. *Privilegium de iudicio civium in Wil. — Febr. 15.*

Originale in archivo civitatis Wil. In plica: R. Sigilli fragmentum pendet filis sericis rubri flavique coloris. — Ed. Wartmann III, 579 nr. 1453.

Reg. imp. VIII nr. 5992.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer kung zû allen ziten merer des richs und kung zû Beheim verjehen und tûn kunt offenlich mit disem brief allen den, di in sehent, horent odir lesent, daz wir angesehen haben getrewin, willigen und steten dinst, den uns und dem reiche der erwirdige Herman abt zu sant Gallen, unser lieber furste, offte unvordrozzentlich getan hat und noch tûn sol und mag in kunftigen ziten. Darumb geben wir und verlihen von unserm kunglichen gewalt und von besondern genaden sinen burgern der stat zû Wil sulche gnade, daz si nimant andirswô in dhein geriht laden noch belagen mage noch sol umb dheinerlei sache, im wurde dann des ersten von dem schultheisen und fur dem gerihte zû Wil reht versagit. Mit urchund dis briefes.

Der geben ist zû Nurnberch, dar man zalt noch Cristes geburt dreuzenhundert jar in dem aht und virzigesten jare, an dem nehsten fritag nach sant Valentins tag, in dem andern jar unserr riche.

530. *Confirmatio obligationum pro homagio data. — Febr. 16.*

Originale laesum in archivo abbatiae S. Galli ('Stiftsarchiv') 'T. 2, A. 15'. Sigillum pendet filis sericis rubri flavique coloris. — Ed. Wartmann III, 580 nr. 1454.

Reg. imp. VIII nr. 616.

528. ^{a)} generosius ed. ^{b)} debito ed.

Wir Karl von Gotes gnaden Römischer künig ze allen ziten merer des reichs und künig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich an disem brif allen den, di [in]^a sehen, hörnt oder lesen: Wann der erwirdig Herman abbt ze sant Gallen, unser lieber fürste, uns gehuldet, gelobt und gesworn hat, getriû, gehorsam und undertenig ze sein alls
 5 einem Römischen künig und seinem rehten herren und uns beholfen sein und warttent sind mit allen seinen festen wider allermeinelich, und bei namen wider Ludwigs kinder von Beyrn, der sich keiser nant, mit gûten gantzten triwen ou geverde, di wil wir leben, des haben wir angesehen sein triwe und seinen beraiten dinst, den er uns und dem reich oft unverdrozenlich getan hat und noch tun sol und mag in künftigen zeiten und
 10 bestetigen und confirmiren im und allen seinen nachkomen an derselben aptey alle seiñû pfantgut, bei namen di vogtey ze Abbacelle, Huntweille, Tuffen, Urnaschen, Wittabach, Nengeswille und ze Rodomânt über liût und über gût, di darzû und darin gehôrnt, di im von des reichs wegen für zwelfhundert mark Chostnitzer gewihtes pfandes gesetzt sein; also daz er und sein nachkomen di selben pfant und vogtey mit allen
 15 rehten, dinsten, nützen und gûlten, di dar zu gehôrnt, inne haben und niezzen sullen als ir rehtes pfant also lang, biz daz wir oder unser nachkomen an dem reiche, künig oder keyser, die selben vogtey umb die vorgeschriben zwelfhundert mark silbers Chostenitzer gewihtes gentzlich und gar erledigen [und]^a erlösen. Und über daz nemen wir den vorgeantenn unsern fürsten und alle sein nachkomen in unsern küniglichen
 20 schirme mit dem convent und mit dem closter und allen dem, daz dar zu gehôrnt, und wellen in beschirmen und versprechen geleich als ander unser und des reichs fürsten. Dar umb gebieten wir allen herren, grafen, fürsten, rittern, knechten und gemeinlich allen unsern und des reichs getriwen, daz si den v[orgen]antenn abt wider unser gegenwartig gnade nicht betrûben noch besuern in dheimen sachen, bei unsern u[nd] dez reichs
 25 hulden. Mit urkund ditz brifs versigelt und gevestent mit unserm küniglichem insigel.

Der geben [ist z]e Nürnberg, nach Christus gebürt driûzehenhundert jar und in dem ahten und virtzigstem jar, an d[em] sampztag nach sant Valentinstag, in dem andern jar unserr reiche.

531—533. LITTERAE DE IUDICIO TERRAE 30 BURGGRAVIORUM DE NUERNBERG.

1348. Febr. 15. 16.

Originalia, omnia una manu scripta, in archivo generali regni Bavarici 'Bamberg Urkunden fasc. 591'. Descripsit vel contulit R. Salomon.

531. *Privilegium regale. — Febr. 15.*

35 *In plica: R. Sigillum maiestatis laesum pendet filis sericis violacei coloris.*

Reg. imp. VIII nr. 611.

Wir Karle von Gotes gnaden Römischer künich zû allen zeiten merer dez reiches und künich zu Peheim verjehen und tûne kûnt ôffenlich mit disem brief allen den, di in sehen, hören oder lesen, daz für uns chomen di edeln Johans und Albreht burchgrafen ze Nûrenberch, unser libe ôheim und dez reichs getriwen, und teten uns kûnt,
 40 daz ir lantgerichte, daz si von uns und dem heiligen Römischen reiche ze lehen haben, mit einem rihter schôlt besetzt werden, als unser hofgerichte, swenne ir einer daz selbe

530. ^a) *uncinis inclusum ed.*

lantgerihte selber niht besitzen möhte, und daz aûch oft geschehen môht, daz si in unsern und dez reiches dinsten und sachen und aûch in ir selbes geschefte daz selbe ir lantgerihte niht besitzen môhten noch aûch also besetzen mit einem rihter, als sein reht wer; und baten uns, daz wir in und iren erben von unsern besûndern kûnichleichen milten und gewalte di gnade teten, daz si daz selbe ir lantgerihte, swenne si ez selber 5 oder ir erben niht besitzen môhten noch wôlten, mit einem erbergen ritter besetzen môhten, der an irre stat rihtt und tet, als ir einer selber oder ir erben rihten und getûne môhten, und daz aûch danne di selben gerichte und reht, di vor dem selben rihter, damit si daz gerichte besetzten und dem si iren gewalt geben, geschehen und verschriben wûrden, craft und maht haben schôlten, in aller der weise und maze, als ob ir einer 10 selber oder ir erben daz gerichte besezen heten. Nû haben wir angesehen di emzigen dinst, di uns und dem reiche di vorgeantanten burchgrafen getan haben und noch getûne mûgen, und di steten trewe, die si zu uns und dem heiligen reiche haben, und aûch dez gerichtes und der leût. die dar ein gehôren, notdûrft, daz di an iren rehten iht gesaûmt werden, und haben den vorgeantanten burchgrafen und iren erben von unserm 15 kûnichlichem gewalte di besundern gnade getan. daz si daz selbe ir lantgeriht mit einem erbergen rittem besetzen mûgen, wenne si wellen und swenne si oder ir einer oder ir erben selbe niht sitzen noch rihten wellen oder mûgen, und daz aûch di selben gerichte und reht, di vor dem selben rihter geschehen und verschriben werden, kraft und maht haben schûlen, als ob ir einer selber oder ir erben daz gerichte besezen heten. 20 Und daz den vorgeantanten burchgrafen und iren erben di vorgeschriben unser kûnichleich gnade ewichleich stet und gantze beleibe von uns und unsern nachkomen an dem reiche, geben wir in ze urchûnde und mererer sicherheit disen brief besigelten mit unserm kûnichlichem insigel.

Der geben ist an dem freitag nach sant Valenteins tag. nach Gotes gebûrt dreuzehen- 25 hundert jar und in dem aht und virzigstem jar. in dem andern jar unserer reiche.

532. *Litterae consensus regis sub nomine regis Bohemiae. — Febr. 16.*

In plica: R. Sigillum maiestatis laesum pendet filis sericis rubri coloris.

Reg. imp. VIII nr. 612.

Wir Karle von Gotes gnaden Rômischer kûnch zu allen zeiten merer dez reiches und 30 kûnch ze Peheim verjehen ôffenlich mit disem brief: Wanne wir den edeln unsern liben ôheimen und dez reiches getrewen Johans und Albrehte burchgrafen ze Nûrenberg und iren erben di gnade getan haben von unserm Rômischen kûnichlichem gewalte und milte und als ein Rômischer kûnig, daz si an irre stat, wenne si selber ir lantgeriht, daz si von uns und dem heiligen Rômischen reiche ze lehen haben, niht besitzen 35 mûgen oder wellen, besetzen mûgen mit einem erbergen ritter, der an irre stat rihte, und wanne wir dez Rômischen reiches oberster kûrfürsten^a seine, so geben wir zu den selben unsern gnaden und besetzûng dez vorgeschriben lantgerichtes unser willen und gûnst und verhengten auch willechliche dar zû als ein kûnch zu Peheim und dez Rômischen reiches oberster kûrfürste in aller der weise und maze, als di brief sagen, 40 di wir in dar uber geben haben und di si von unserer und dez Rômischen reichs wegen inne haben. Und dez ze urchûnde geben wir disen brief besigelten mit unserm kûnichlichen anhangendem insigel.

Der geben ist an dem sampstag nach Valentini, nach Gotes gebûrt drûzehen- 45 hundert jar und in dem aht und virzigstem jar, in dem andern jar unserer reiche.

532. ^{a)} sic or.

533. *Litterae consensus aliorum principum electorum. — Febr. 16.*

M exemplar archiepiscopi Maguntini, S ducis Saxoniae. In utroque sigillum principis pendet filis sericis rubri coloris. — Ed. 'Monumenta Zollerana' III, 182 nr. 204 (S); M ibidem annotatum.

5 *Reg. imp. VIII nr. 612.*

Wir Gerlach* von Gotes gnaden ertzpischof zû Meyntze, dez heiligen Rômischen reichs in Teutschen landen ertzcantzeler, verjehen öffentlich mit disem brief, daz wir haben angesehen dez Rômischen reichs^a nütz und ere und haben mit verdahtem mût unsern willen und gûnst dar zu geben und willechlich verhengt di gnade, di der durchlechtig fürste und unser gnediger herre her Karl Rômischer und ze Peheim^b künch^c getan hat den edelen^d unsern liben swegern^e Johannsen^f und Albrechten burchgrafen ze Nurenberch^g und iren erben umb^h di besetzûng ires lantgerihtes, daz si von dem heiligen Rômischen reiche ze lehen haben in aller der weise und maze, als in der vorgenant unser herre der künchⁱ genade^k getan und sein brief daruber geben hat. Und dez ze urchûnde
15 geben wir disen brief besigelten mit unserm anhangendem insigel.

Der geben ist an dem sampstag nach Valentini, nach^l Gotes gebûrt dreuzehen-
hundert jar und in dem aht und virzigstem jar.

534—536. LITTERAE PRO CIVITATIBUS BERNENSI
ET SOLODRENSI.

20 1348. Febr. 16.

Originalia in archivo publico Bernensi 'Fach Freiheiten'. Repetimus editiones quas praebent Fontes rerum Bernensium VII (1893).

534. *Confirmatio obligationis bonorum imperii civibus Bernensibus factae. — Febr. 16.*

25 *Sigillum maiestatis laesum pendet loro membranacco. — Ed. Fontes VII, 320 nr. 338. Reg. imp. VIII nr. 613.*

Wir Karl von Gots genaden Romischer kunig ze allen ziten merer des richs und kunig ze Beheim verjehen öffentlich an disem brief, daz wir angesehen haben di getruwen, willigen und steten dinst, di uns und dem reiche unser lieb getruwe der schultheitze, der rat und di gemein der burger der stat zu Bern in Oechtlant untz her oft unverdrossenlich getan hant und noch tun suln und mugen in kunftigen zeiten, und sunderlich umb di dinst, di si seliger gedechnisse dem durchluchtigem Heinrich keyser von Rom, unserm eltern vater, uber daz pîrg gen Lamparten getan haben, darumb von unserm kunklichen genaden bestetig(en) wir in alle ir pfantschaft, di si nu innen haben, di der
35 selb keyser versatzt hette der guten gedechnisse den edeln Hugon grafen von Buchegge¹, Otten von Gransen² und den von Weissemburch³ und di selben graf Hug, Otte und di .. von Wissemburch in fürbas versetzt haben⁴, mit namen di veste Louppen, daz

*) Rudolf von Gotes gnaden herzog in Sachsen dez Rômischen reichs oberster marschalk S.

533. a) reiches S. b) Peheym S. c) künig S. d) edeln S. e) ôheimen S. f) Jo-
40 hansen S. g) Nûrenberg S. h) ûmb S. i) künig S. k) gnade S. l) da man zalt von S.

1) *Supra tom. IV nr. 831.* 2) *Winkelmann Acta II, 241 nr. 380.* 3) *Supra tom. IV nr. 382.*

4) *Cf. Fontes rerum Bernensium V, 422 nr. 379; V, 794 nr. 744; VI, 121 nr. 132.*

tal Hasle, den zol und di Kauwersin zu Berne; also daz si di selben pfant inne haben, halden und niezzen sullen und mugen mit allen nutzen und rehten und swas dar zu gehoret, in aller der weise, als di brief sprechent uber di satzung von dem vorgeanten keyser Heinrich und als di vorgeanten Hug, Otte und die von Wissenburch di pfant gehabt haben, als lang untz wir oder unser nachkommen an dem riche oder [di]^a vorgeanten edelman di selben pfant erledigen und erlosen gar und gentzlich nach irr brief sag, di si daruber gegeben haben. Mit urkund ditz briefs versigelt mit unserm kungliehen insigel, daz dar an hanget.

Der geben ist zu Nurenberch. do man zalt nach Crists gepurt dreuzehenhundert und aht und viertzig jar, an dem samtztag zunchst nach sant Valentins tag, in dem andern jar unserer reiche.

535. *Privilegium de gratia civibus Bernensibus non adimenda.* — Febr. 16.

Sigillum maiestatis pendet loro membranaceo. — Ed. *Fontes VII*, 322 nr. 339.

Reg. imp. VIII nr. 614.

Wir Karl von Gots genaden Romiseher kunig ze allen ziten merer des richs und kunig ze Beheim verjehen offenlieh an disem brief, daz wir angesehen haben di getruwen, willigen und steten dinst, di uns und dem riche unser lieb getruwe der schultheitze, der rat und di gemain der stat zu Bern in Oechtlant untz her oft unverdrozzenlich getan hat und noch tun sol und mag in kunftigen ziten, und haben in dise genad getan und tun ouch mit disem brief, daz wir keynen irr mitburger unser huld und genad versagen sullen noch enwellen, er werd danne e vor uns oder vor unserm lantvogt mit zwein ersamen mannen ubersaget und ubertzeuget, daz er unser hulde und genad mit recht verlorn hette. Mit urkund ditz briefs versigelt mit unserm kungliehen insigel, daz dar an hanget.

Der geben ist zu Nurenberg, do man zalt nach Christus geburt dreuzehenhundert und aht und viertzig jar, an dem nehsten samtztag nach sant Valentins tag, in dem andern jar unserr reiche.

536. *Promissio de moneta civibus Bernensibus et Solodrensibus data.* — Febr. 16.

Sigillum maiestatis pendet loro membranaceo. — Ed. *Fontes VII*, 321 nr. 338.

Reg. imp. VIII nr. 615 et 5993.

Wir Karl von Gots genaden Romiseher kunig ze allen ziten merer des richs und kunig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlieh an disem brief, daz wir mit guten rat und willen, den wir daruber gehabt haben, uns haben bedaht durch des pessern willen und daz uns dunket, daz es uns und dem reiche nutzlich sei, unsern lieben getruwen . . den schultheitzen, den reten und den burgern der stet zu Bern und Solotern in Oechtlant gelobet und geheizzen haben und geloben und geheizzen auch mit disem brief, daz wir die muntzze da selbst zu Bern on der selben unsern burger von Bern und Solotern rat und willen deheinigweis leihen oder hingeben sullen noch enwellen keynem man, di weile wir leben. Mit urkund ditz briefs, versigelt mit unserm kungliehen insigel, daz dar an hanget.

Der geben ist zu Nurenberg, do man zalt nach Cristus gepurt dreuzehenhundert jar und in dem aht und viertzigstem jar, an dem samtztag zu nehst nach sant Valentins tag, in dem andern jar unser reiche.

534. a) *deest ed., supplivimus.*

537. 538. ACTA ABSOLUTIONIS FAUTORUM LUDOVICI IMPERATORIS.

1348. Febr. 16. (Post 1348. Febr.)

Cf. supra nr. 377. 378. 475 sqq.

5 **537.** *Mandatum papae archiepiscopo Treverensi directum. — Febr. 16.*

Reg. Avinion. papir. Clem. VI. a. VI/6 (97) f. 345'. 346'. — Reg. Vatican. 180 nr.799. — Contulit F. Kern. — Reg. Vatican. 108 nr.798 negleximus. — Extr. Riezler 2340.

Reg. imp. VIII Pübste nr. 18; ubi falso ad Febr. 15. ponitur.

Venerabili fratri Baldewino archiepiscopo Treverensi salutem etc.

10 'Romanus pontifex — sicut prius.' *supra nr. 378 p. 424 l. 30 — p. 425 l. 32.* Per hoc autem commissioni faete venerabilibus fratribus nostris archiepiscopo Pragensi et .. episcopo Bambergensi nolumus in aliquo derogari.

'Forma autem — ipso facto.' *supra nr. 378 p. 425 l. 33 — p. 426 l. 24.*

Datum Avinione XV. Kal. Martii, anno sexto.

15 **538.** *Mandatum subdelegatorum archiepiscopi de absolutione universitatis Norimbergensis. — (post 1348. Febr.)*

Minuta hic illic corrosa in codice Rudolphi Losse (L) in archivo publico Darmstadiensis f. 60 — 60' (64 — 64'). Descripsit R. Salomon. Uncinis < > inclusa a manu correctoris (man. 2.) scripta sunt. — Notaverunt Schwalm et Priesack in 'Westdeutsche Zeitschrift' VIII (1889) p. 87. — Ineditum.

20 *Mandatum hoc, cuius minuta indicatione temporis caret, non ante mandatum papae supra nr. 538 propositum scriptum esse ex re ipsa efficiendum videtur. Haud dubie Baldewinus archiepiscopus in litteris mandato nostro insertis (p. 551 l. 1) commissione a papa sibi data nisus est. At non multo post litteras papales mandatum hoc confectum esse vel*
25 *ex eo intellegitur, quod infra p. 551 l. 8 Ludovicus imperator 'nuper' mortuus esse dicitur.*

Nos Rodolphus dictus Losse decanus Moguntinus, officialis curie Treverensis, apostolice sedis capellanus, et Welko canonicus Pragensis¹, excellentissimi principis et domini domini Karoli Romanorum et Boemie regis capellani, reverendi in Christo patri < s > et domini domini Bald(ewini) archiepiscopi Treverensis ad infrascripta commissarii sub-
30 delegati religiosi viri priori et lectori fratrum ordinis Predicatorum domus Norembergensis Babinbergensis dyocesis < ad . am nos primitus ab > salutem in Domino cum noticia subscriptorum.

Noveritis et noverint universi et singuli, quorum interest vel intererit in futurum, nos nuper predicti patris reverendi domini Bal(dewini) archiepiscopi Treverensis litteras
35 in pergamenis descriptas, eius vero, magno, patenti et noto sigillo in < cedula >^a pergamen^ea^b appenso sigillatas, non abolitas, non abrasas nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vicio et suspicione carentes cum reverentia debita recepisse, quarum < litterarum > tenor per omnia sequitur in hec verba:

538. a) *pro cordula corr. man. 2.* b) *in pergameno scripserat man. 1; quod man. 2. primum in de*
40 *pergameno, deinde in pergamenea correxit.*

1) *Cf. supra nr. 516.*

‘Bald(ewinus) etc.’¹

Post² quarum quidem litterarum receptionem et publicationem nobis fuit ‘pro parte’
^c humiliter ac multa instantia supplicatum, quatenus ipsos et eorum quemlibet
 laicos et universitatem ipsam ‘Nurnbergen(sem)’^d, qui et que quondam domino Ludowico
 de Bavaria ‘in’ dictis litteris comprehenso, non tamen in crimine heresis, ‘ut asserunt’,⁵
 sed tanquam cives et incole regalis et imperialis opidi Nurnberg ‘predicti’ suo impera-
 tori et domino et alias adhererunt, faverunt et multifarie participarunt, et qui et que
 ab eodem Ludowico nuper² ab hac luce subtracto recesserunt et memorato^e principi ex-
 cellentissimo domino nostro Karolo Romanorum regi huldam, fidelitatem, omagium et
 obedientiam cum iuramentis consuetis et debitis prestiterunt³ et dicto domino regi volunt,¹⁰
 ut asseruerunt, ‘exnunc inantea cum effectu’ firmiter adherere. ab omnibus et singulis
 excommunicationum, suspensionum et interdictorum sententiis, processibus atque penis,
 quibus erant et sunt ‘per processus apostolicos dudum contra prefatum Lud(ovicum) eius
 demeritis exigentibus adque culpis necnon eiusdem Lud(ovici) fa[uto]res et sibi a[dhe-
 rentes] ac participantes [eum] ipso habitos^f et publicatos’ occasione huiusmodi irre-¹⁵
 titi, illaqueati et dampnabiliter involuti, absolvere et nichilominus ab ipsis omnis infamie
 et ‘in’habilitatis maculam sive notam abolere eosque et eorum quemlibet ad famam et
 statum et omnes actus legitimos et mundanos in integrum restituere et interdicta huius-
 modi relaxare vel ‘ad’ tempus aliquod suspendere auctoritate ‘apostolica in hac parte,
 ut pretang[itur]’, nobis commissa de speciali gratia dignaremur. Nos igitur potestate²⁰
 pretaeta nobis in hac parte subdelegando commissa cum omni mansuetudine et ‘debita’
 promptitudine^g et virtutum matre, discretionem, ‘semper’ preambula ad Dei laudem et
 domini nostri summi pontificis predicti et sancte sedis apostolice reverentiam et honorem
 provide secundum formam nobis traditam uti volentes nobisque de premissis pro parte
 dictorum supplicancium narratis et expressis facta fide ‘ac’^h nobis^h ambobus per pre-²⁵
 fatum dominum nostrum Karolum Romanorum regem super hiis requisitis et nobis, quod
 ipse dominus rex indigeret specialiter. informatis et prefato domino nostro Bald(ewino)
 archiepiscopo Treverensi a memorato domino ‘nostro’ rege absente et ab eo in remotis
 agente, ‘nobis quoque’ devotamⁱ instanciam et humilitatem debitam eorundem^k supplicancium
 consideranter^l attendentibus eisdem supplicantes ab excommunicationum, suspensionum³⁰
 et interdictorum sententiis, processibus atque penis premissis eadem auctoritate apostolica,
 receptis per nos prius ab ipsis de stando mandatis ecclesie solitis iuramentis ‘per eos
 seu per eorum syndicum pro hoc speciale mandatum corporaliter prestitis, in
 Dei nomine iuxta iuramenta eis prius et per eos prestita ac per nos nomine Romane
 ecclesie suscepta competente emenda’ iuxta datam in pretaetis litteris nobis formam ab-³⁵
 solvendo^m duximus et absolvimus in hiis scriptis et interdicta pretaeta usque in crastinumⁿ
 octavarum epiphanie Domini proxime nunc venturum duximus suspendenda, divina medio
 tempore ‘dictis supplicantibus in pretaeto opido et alias in quocumque loco non inter-
 dicto, excommunicatis tamen et nominatim interdictis semper exclusis, auctoritate con-
 sinuili’ concedentes. Insuper omnis infamie et inhabilitatis maculam sive notam, ‘si quam⁴⁰
 ratione dictorum processuum, sententiarum aut penarum forsitan contraxissent, penitus’
 abolemus ab ipsis eosque ad famam et statum et omnes actus legitimos et mundanos
 in integrum restituimus sicut prius. Quare vobis ‘. . . . tus ad cautelam nostris

538. ^c) spatium 2 verbis relictum. ^d) corr. pro f. quod scripserat man. 2. ^e) praecedit exnunc

inantea a man. 1. scriptum, a 2. del. ^f) forsitan dudum supplendum. ^g) corr. man. 2. ex promptitudine. ⁴⁵

^h) corr. man. 2. pro nobisque. ⁱ) praecedit et a man. 2. del. ^k) corr. man. 1. ex earundem. ^l) praecedit

nobis a man. 2. del. ^m) praecedit in Dei nomine a man. 2. cancellatum. ⁿ) sequitur festi a man.

2. scriptum et cancellatum.

1) Quae litterae servatae non sunt. cf. Reg. imp. VIII nr. 384 a.

2) A. 1347. Oct. 11.

3) A. 1347. exeunte m. Octobri;

dicti teno[ris litte]ris duximus absol[vendos] processibus obedire astis⁷ in virtute sanete obedientie districte precipiendo mandamus, quatenus ^c. . . . memoratis supplicantibus super excessibus, adhesione, fau[tor]i[a] et participacione et excessibus huiusmodi considerata culpa cuiuslibet salutarem penitentiam et ea, que secundum Deum iniungenda videritis, iniungatis⁷, eosdem supplicantes sic per nos, ut pretangitur, absolutos in ecclesia vestra et alias in sermonibus, quos facietis ad clerum vel populum, absolutos a dictis sententiis et interdicta usque ad pretaetum crastinum suspensa ipsosque in integrum restitutos publice nunciatis. Reddite et remittite nobis litteras etc.

539. PRIVILEGIUM FORI ANNUALIS PRO CIVITATE
MAGUNTINA.

1348. Febr. 17.

Originale (or.) in archivo civitatis Maguntinac 'Urkunden. Stadt nr. 122'. Contulit R. Salomon. Pendet sigillum maiestatis laesum filis sericis rubri flavique coloris.

Reg. imp. VIII nr. 618.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kûng ze allen zeiten merer des reichs und kûng ze Beheim verjehen und tun kunt offenliche mit disem brif allen den, di in anschent oder horent lesen, daz wir angesehen haben di dankber nûtzliche dienst, di uns und dem reiche di weisen lwte di burgermeister, der rat und di burger gemeinlichen der stat ze Mentze, unser lieb getriwen, getan habent und noch tun sullent, und haben in von besunderen gnaden und gûnst von unserm kunglichen gewalt gegeben und gemachet einen ewigen jarmarkt, daz si den jerlich haben môgen in der stat ze Mentze. Und sol der angen an dem sûnntag so man singt Circumdederunt, daz ist virtzehen tag vor vasten, und sol wern biz uf den sûnntag Reminiscere, daz ist zehen tag in di vasten. Und haben wir diselben burger von Mentze und alle di, di den selben jarmarkt suchent, ir leib und ir gût genomen und enpfangen und enpfahen und nemen si an disem brif in unsern und des reichs sunderlichen schirme von der stunt, als si und ir gut usfarnt und uf dem markt sint und biz si wider heim kûment, und geben irm leib und irm gût uf wazzer und uf land, wa sie wandelnt, farnt oder flizzent, gût gelait und sicherheit für uns und für alle unser und des reichs getriwe diener und helfer, wi di genant sint. Darûmb gebieten wir vestiglich bei unsern und des reichs hulden allen unsern und des reichs undertanen, hertzogen, grafen, freyen, dinstmannen und andern lwten, edeln und unedeln, wa di gesezzen sint und wi si geheizzen sint, daz si di vorgeanten burger und ouch alle ander lw̄t, die uf den egenanten jarmarkt ziehent oder dann varent, schirmen und sichern und si niht laidigen, schedigen noch besuern an ir leib noch an ir gût mit dheinerley sachen und ouch niht gestaten, daz si ieman laidig, schedig oder beswere, als si unser und des reichs hulde und gnade behalden wellen. Ouch sol der selb jarmarkt dar zu haben ewiglich alle di reht, freyheit und gewonheit, als unsern und des reichs lw̄ten, den burgern ze Frankenfûrt, ir jarmarkt, den si^a hant zwischen den zweien unsrer Frawen tagen in der erne, von unsern vorfarn Romischen kûngen und keisern geben, bestetigt und gemacht ist. Wir wellen ouch, daz der selb jarmarkt den vorgeanten burgern und der stat ze Menceze an irn freiheiten, di si hant von unsern vorfarn Rômischen kûngen und keisern und di wir in selbe bestetigt und ouch von newen gegeben haben, keinen schaden oder hindernûsse tû in dheinerley weise, also doch daz

Aug. 15
Sept. 8.

si binnen der zeit, daz der vorge(n)ant) jarmarkt weret, keinen zol von keinen kaufleuden niht heben noch ennemen, an ir gewonlich wegegelt. Wer ez ouch, daz di burger von Menez deüht nû oder hernach, wenn daz wer, daz in und der stat ze Menez der jarmarkt niht fûgt, so erlauben wir in an disem brif, daz si in abtun. Mit urkund des brifes, den wir in dar über geben besigelt mit unserm kunglichen insigel. 5

Der^b geben ist ze Nurnberg, do man zalt nach Christus gebürt drwzehenhundert jar und in dem ahten und vurtzigstem jare, an dem sünntag nach sant Valentins tag, in dem andern jar unsrer reiche.

540. PRIVILEGIUM DE STURIS CIVITATIS NOERDLINGEN.

1348. Febr. 17.

10

Originale (or.) in archivo generali regni Bavarici 'Nördlingen fasc. 2.' Contuli R. Salomon. In plica legitur: R. Sigillum secretum pendet loro membranaceo.

Reg. imp. VIII nr. 619.

Wir Karl von Gotts gnaden Romischer kunig ze allen ziten merer des richs und kunig ze Beheim bekennen offenlich an disem brief, daz wir dem rat und der stat ze 15 Nordlingen di genad tûn und wollen, was in der selben stat ze Nordlingen und in irn eptern gelegen ist, daz daz mit der gemein der burger der selben stat ze Nordlingen steuren und losungen sol an alle widerrede und alle ander gepürde tragen und leiden, daz ander lût in der egenanten stat gesessen von irm gut tragen und liden. Mit urkund diez briefs. 20

Der gegeben ist zu Nuremberg des suntags nach sand Valentins tag, do man zalt von Cristus gepürd druzehenhundert jar dar noch in dem aht und vierezigstem jar, in dem andern jar unserer reych.

In plica alia manus scripsit: per dominum cancell(arium)^a | Hnr.

541. CONCESSIO IUDAEI CUIUSDAM COMITIBUS DE OETTINGEN FACTA.

25

1348. Febr. 18.

Originale (or.) in archivo Wallersteinensi. Descripsit R. Salomon. Pendet sigilli maiestatis fragmentum loro membranaceo. — Ineditum.

Wir Karl von Goz gnaden Rômscher kûnig ze allen zeiten merer dez reichs und 30 kûnig in Beh(e)m bekennen offenlichen mit disem brief, daz wir umbgetriwe stet dienst, die uns die edeln Lud(wig) und Frid(rich) grafen ze Ôtingen, unser lieb getriwe, teglichen tûnt und noch fürbaz tûn sülent, und durch besunder gnade, die wir zû in^a haben, geben haben und geben auch mit disem brief Phefferkorn den Juden, unsern kamerkneht, daz si den bi in haben sûln und in iren vesten siezen und wonen sol, in 35 swelher si dann wellent, und sullen in haben und niezsen mit allem rehten an allez wider-

539. b) dar or.

540. a) *praecedit paene erasum regem or.*

541. a) *corr. ex im.*

rueffen, die weil wir leben. Dez ze urkünd geben wir in disen brief versigelten mit unserm künichlichen insigel, daz dar an hanget.

Der geben ist ze Nürnberg an^b dem mentag nach sant Valentins tag, do man zalt von Christz geburt driutzehen hundert jar dar nach in dem aht und viertzigstem jar, in dem andern jar unserr reiche.

542. CONCESSIO IUDICII IN WENDELSTEIN.

1348. Febr. 19.

Originale (or.) in archivo generali regni Bavarici 'Nürnberg Reichsstadt fase. 236'. Contulit R. Salomon. In plica legitur: R. Sigillum pendet filis sericis rubri viridisque coloris.

10 *Reg. imp. VIII nr. 620.*

Cf. litteras Ludovici imperatoris a. 1337. Febr. 8. datas; 'Regesten Ludwigs' p. 113 nr. 1815.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des reichs und künig ze Beheim verjehen und tûn kunt offenlichen mit disem brife, daz wir dem be-
 15 scheiden manne Cunrat dem Wendelstein, unserm lieben diener, und seinen erben ûmb den dinst, den er uns bizher getan hat und in kunftigen zeiten tûn sol und mag, ver-
 lihen haben und verleihen ouch mit disem brif daz gerihte ze Wendelstein mit allen rehten, nützen und eren, di dar zu gehörent^a, ze einem rehten lehen, waz wir in durch reht daran verleihen sullen und ouch mûgen. Wir wellen ouch, daz keiner in di vor-
 25 genanten¹ welde, di zu unserm und des reichs vogenanten geriht gehörent ze Wendelstein, niht far noch seinen frûmen oder nütz darinne schaffe, ez sei danne, daz si unserm richter ze Wendelstein dienen mit pflügen, mit snitern und mit vorstrehten, als ez von alter her komen ist. Swer ez aber überfür, der sol wizen, daz er uns und dem
 30 ze Wendelstein von unsern wegen dar ûmb benöten sol. Swer ouch sein reht ûz dem vogenanten unserm gerihte ze Wendelstein für andriû reht zeuhet und der in dem selben unserm geriht gesezzen ist und ouch dar zu gehöret, der ist uns zehen pfunt Haller vervallen, als oft er daz tût, und sol in ouch unser rihter ze Wendelstein dar ûmb an-
 greiffen und benöten von unserm und des reichs gebot und heizze. Und darüber wellen
 35 und gebieten wir allen unsern und des reichs getriwen, si sein edel oder niht edel, arm und ouch reiche, wi si genant sein, daz si den vogenanten Cunrat von Wendelstein, unsern lieben getriwen, an den egenanten unsern gnaden niht beswern, laidigen oder hindern, und daz ouch des selben waldez, der egenant ist, iemant ihtz geniezze in der bûz und in den pünten, bei unsern und des reichs hulden, als vorgeschriben stet. Mit
 40 urkund dits brifs versigelt mit unserm küniglichen insigel.

Der geben ist ze Babenberg, do man zalt nach Christus gebürt drwzehenhundert jar und in dem ahten und virtzigstem jar, an dem eritag nach sant Valentinstag, in dem andern jar unserr reiche.

541. ^b) an || an or.

40 542. ^a) sic or.

1) *Quae superius nominatae non sunt.*

543. LIBERATIO TELONEORUM CIVIBUS EGRENSIBUS CONCESSA.

1348. Febr. 21.

*Originale (or.) in archivo civitatis Egreensis. Descripsit K. Siegl. Sigillum maiestatis pendet filis sericis rubri flavique coloris. Extr. K. Siegl. 'Die Kataloge des Egerer Stadt- 5
archivs (Eger 1900)' p. 6 Urk. nr. 49. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 621 = 5994.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Quamquam ad universos et singulos nostros et sacri imperii fideles ex innata nobis clemencia dexteram regie liberalitatis extendere teneamur, illorum tamen como- 10
ditatibus nos decet uberius intendere, quorum fides est^a peramplius comprobata operibus, non solum in prosperis, verum eciam in adversis. Noverit igitur presens etas futurique temporis successura posteritas, quod nos attendentes eximie fidei puritatem et sincere devocionis inmotam constanciam, qua prudentes viri . . magister civium, consules ac universi cives civitatis seu opidi in Egra nostri et sacri imperii fideles dilecti erga nos 15
et recolende memorie illnstrem Iohannem quondam Boemie regem, genitorem nostrum carissimum, claruerunt, res suas pariter et personas gravibus periculis cuiuslibet timoris post tergum abiectis angustiis in nostri et predicti patris nostri obsequiis contra Ludowicum quondam de Bawaria^b, qui se pro imperatore gerebat, ceterosque hostes nostros intrepide et viriliter exponendo, considerantesque benignius, quod iidem cives nobis et succes- 20
soribus nostris servicia futuris temporibus exhibere poterunt graciora, eisdem civibus universaliter et cuilibet eorum singulariter ipsorumque successoribus hanc gratiam specialem facimus, concedimus et de nostre regie potestatis plenitudine liberaliter indulgemus, ut in singulis civitatibus, opidis, locis, villis, castris, terris et fluminibus et portibus universis Romano imperio seu regno subiectis, quibuscumque censeantur nominibus, cunctas res, 25
bona et mercimonia ipsorum, cuiuscumque nominis, nature, generis, speciei et condicionis existant, sine solucione et exaccione cuiuslibet thelonei et pedagii ducere, educere et reducere, emere, vendere, permutare et alienare ac eciam de eisdem alias disponere et tractare tanquam veri exempti ab onere solucionis theloneorum et pedagiorum queant, possint et valeant imperpetuum pro ipsorum omnimoda et libera voluntate. Inhibemus 30
igitur seriose auctoritate regia universis et singulis principibus, eciam si regali vel pontificali prefulgeant dignitate, nec non ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, advocatis provincialibus, rectoribus, officiatibus, civitatibus, universitatibus seu communitatibus, collegiis ac aliis personis singularibus, cuiuscumque status, preminencie vel dignitatis existant, ne contra presentis exemptionis sive concessionis nostre gratiam cives Egrenses predictos 35
seu eorum aliquem successoresque ipsorum, ut premittitur, directe vel indirecte, publice vel occulte, per se, alium vel alios thelonea, exacciones vel pedagia quecumque exigere, petere, recipere, tollere audeant vel presumant seu quomodolibet extorquere. Alioquin secus facientes ultra indignacionem gravem maiestatis nostre regie et offensam penam centum marcarum puri auri, quarum medietatem fisco nostro regio et reliquam predictis 40
civibus Egrensis passis iniuriam^c applicari volumus, se noverint irremissibiliter^d incur-
suros. In quorum omnium testimonium presentes scribi et nostre maiestatis sigilli munimine iussimus roborari.

Datum in Egra anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indictione prima, X. Kalendas Marcii, regnorum nostrorum anno secundo. 45

543. a) et or. b) Bawarie or. c) iniuria or. d) irremissibiliter or.

544—546. PACTUM PARTIS WITTELSBACENSIS DE ELECTIONE REGIS.

1348. Mart. 7.

544. *Protestatio ducum Saxoniae. — Mart. 7.*

5 *Transsumptum T in litteris Ludovici marchionis Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 46 infra ad 1348. Mai. 31. edendis. — Ed. O. Harnack, 'Das Kurfürstenkollegium bis zur Mitte des vierzehnten Jahrhunderts (Giessen 1883)' p. 249.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 37.

Nos Ericus senior et Ericus eius filius Dei gratia duces Saxonie, Angarie et West-
10 valie sacrique Romani imperii archimarschalei ad eunctorum cupimus noticiam pervenire,
quod diligenti et matura deliberatione prehabita confederati sumus cum magnifico
principe, avunculo nostro dilecto, Ludowico marchione Brandenburgensi, ita quod cum
electione nostri et provisorio nomine filiorum domini Alberti quondam ducis Saxonie pie
15 electionis pronunc faciendo, ita quod, quocunque se diverterit, nos similiter divertemus
et, quamcunque personam eligere in Romanorum regem decreverit, nos eandem eligere
volumus et eligimus sibi in hoc finaliter assistendo. In cuius testimonium sigilla nostra
presentibus sunt appensa.

Datum et actum Saltwedel anno Domini millesimo ccc^o quadragesimo octavo,
20 feria sexta ante Invoeavit me, que est prima Dominica in quadragesima.

545. 546. SCRIPTA MARCHIONIS BRANDENBURGENSIS PRO DUCIBUS SAXONIAE.

545. *Donatio pecunie. — Mart. 7.*

Originale (or.) in archivo civitatis Salzwedelensis '6. Fach nr. 9'. Contulit R. Salomon.
25 *Sigillum marchionis laesum pendet loro membranaceo. — Ed. S. Lenz, 'Marg-Gräflisch Brandenburgische bisher ungedruckt gewesene Urkunden' I (1753) p. 266 nr. 135 ex or.; idem, 'Beemannus emulcatus' (1759) p. 115.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 36.

Wy Lodewich van der genade Godes marchgreve to Brandeborch und to Lusicze,
30 pallanczgreve by deme Ryne, hertoge to Beirn unde to Kernthin unde des heiligen
Romeschen rykes overste kemerer bekennen openbar, dat wy met rade unses rades
gededinghet unde geendet hebben met den durchluchtigen vorsten hertogen Ere
von Sassen und hertogen Ere(e), sime sone, so dat sy nu to dessen tyden mit der
kore, die sy hebben an deme heiligen Romeschen ryke van ores selves wegen unde
35 van der vormundschap orre veddern hertogen Albrechtes kyndern van Sassen by uns
blyven solen unde den kyesen, den wy kyesen, unde met der kore van uns nicht keren
solen. Dar umme hebbe wy en gegeven unde geven met dessem brive ses durent marke
lodiges sulvers, die wy liggende hadden an der jarleken plege der stat to Lubeke, die
uns van deme ryke verschreven unde verbrivet waren¹ dorch dieneste willen, die wy

40 1) *Per litteras Ludovici imperatoris 1341. Mart. 11. datas; 'Regesten Ludwigs' p. 135 nr. 2147.*

deme ryke gedan hadden, unde vertygen uns ok der selven sês dusent marke to der vorbenomden vorsten hand und orre erven in dessem brive met gudem willen. Unde solen en ok des behulpen wesen, dat die here, den wy kyesen to deme ryke, en dat bevesten sal unde bestedegen met sinen briven in alle der wyse, alse unse brive spreken, die wy dar over hadden und en geantwortet hebben. Wer ok, dat en an der sulven plege na der schrift unser brive. die wy dar over hadden, jarleken icht afgienge, so sole wy en pandes helpen uppe unses selves kost unde schaden also lange, bet dat sy gerûchlicken in die gewere komen. Wer ok, dat die egenomden vorsten met uns to deme heren quemen, den wy kyesen wolden to dem ryke, wat vordel oder gave wy en denne gedingen mochten umme die kôre, dat sole wy don, alse sy uns to getruwen unde gelôven, unde gelyker wys alse uns selven. Dat wy alle desse stücke unde dedinge stede unde gantz holden willen unde solen. des geve [wy]^a en dessen brief bevestet met unsem groten insegele, dat daran gehangen is.

Dit is geschien to Soltwedele und desse brief is gegeven dar selvens nah Godes gebord drittheinhundert jar dar na in deme acht und virtegestem jare, an deme vrydage vor sondage, alse man singet *Invocavit* me.

546. *Promissio de conductu ad electionem.* — Mart. 7.

Originale in archivo publico Slesvicensi. Contulit R. Salomon. Sigilli fragmentum pendet loro membranaceo.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 38.

20

Wy Lod(ewich) van der genade Godes marehgreve to Brand(enborch) und to Lus(ieze), pallanzgreve by dem Ryne, hertoge to Beirn und to Kernthin, bekennen openbar, dat wy oder unse hofman Fred(erich) van Lochen oder ein ander, den wy darto schieken, die edelen vorsten hertogen Ereken van Sassen und sinen sône hertogen Ereken, sy beyde oft orer eynen, met orem gesinde to der kore, met der sy uns nu volgen solen, des wy ore brive¹ hebben, vuren solen uppe unses selves kost. Wer ok, dat sy an deme wege hen oder weder schaden nemen, den sy redleken bewysen muchten, den sole wy en richten. Ok sole wy sy her weder bekostegen alse hen. Dat wy en dat stede holden willen, des geve wy en dessen brief bevestent met unsem insegel.

Die gegeven is to Soltwedel, nah Godes borde drittein hundert jar darnah in dem acht und virtegestem jar, an dem vrydage vor *Invocavit*.

547. PROMISSIO PECUNIAE LANDGRAVIO HASSIAE PRO
HOMAGIO FACTA.

1348. Mart. 11.

Originale in archivo Marburgensi 'Samtarchiv II nr. 17'. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. Sigillum deest loro membranaceo relicto. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 5996.

Wir Karl [von Gotes] gnaden Rômischer kûnig ze allen zeiten merer dez reichs und ku[nig] ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brief allen den, die in sehent, hõrent oder lesent: Wann der hochgeborne Heinrich lantgraff ze Hessin,

545. ^a) deest or.: *supplevimus*.

1) *Supra* nr. 544.

unser fürste und liber neff, uns gehuldet, gelubt und gesworen hat, getriwe, gehorsam
 und undertenig ze sein als einem Römischen kunge und seinem rechten herren, und
 hat von uns emphanen alle seine lehen, di er von dem reiche ze reht empfaen sol,
 d[e]s haben wir angesehen die vorgnanten seine triwe, gehorsam und friuntschaft und
 5 geben im und seinen erben vier tausent schock grosser pfenning Prager müntz oder
 zweintzig tausent kleiner guld[ei]n. Der selben geloben wir im tausent schock oder fünf
 tausent guldein des allerersten, so wir von Polan wider geim Beheim komen¹, e daz
 wir von Prag darnach immer gescheiden, mit bereitem gelde an fürgezog gantzlich
 berichten und bezalen. Und für di ubrigen driw tausent schock oder fünfzehen
 10 tausent guldein geben wir und sullen in zu rechtem pfa[nt] setzen alle unser und des
 reichs zins und gülde uf christen und uf Juden in den steten Franckinfurt, Geilnhusen
 und Fridberg in der Wetrey und in und sein erben der selben einse und gülde gewaldich
 tün, und si in ledichlich [e]ntwerten von sand Jörgen tag der nu schirst kumpt inwennig
 einem ganzen jar also bescheidenlich, daz si uns allen nütz, den si davon empfaen,
 15 ablahen sullen an der vorgnanten summen. Wer aber, daz wir in der vorgnante gülde
 in den selben steten nicht entwurten inwennig der vorgnanten zeit, als unser brief sagent,
 so geloben wir, daz wir umb di vorgnanten drew tausent schock oder fumftzehen tausent
 guldein uns mit bereiten pfeming oder mit andern pfanden mit in also gnedichlich und
 früntlich berichten wellen, daz in billich genugen sol. Mit urkund diez briefs versigelt
 20 mit unserm küniglichem insigel.

Der geben ist ze Prage naeh Christe geburt dreuzehenhundert jar und in dem
 achten und viertzigstem jar, an dem nehsten dinstag naeh aller manne vasennaht, in
 dem andern jar unserr reiche.

1348.
 Apr. 23.
 1349.
 Apr. 23.

548. CLEMENTIS VI. LITTERAE AD REGEM SUPER FACTO REGIS UNGARIAE.

1348. Mart. 17.

Reg. Vatican. 141 (Clem. VI. secr. a. VI.) nr. 1189 (R). Contulit F. Kern. —
Extr. Klicman 977.

Reg. imp. VIII Päbsie nr. 19.

30 Carissimo in Christo filio Karolo regi Romanorum illustri.
 Cum, sicut intelleximus insinuatione multorum, carissimus in Christo filius noster
 Ludovius rex Ungarie illustris post ingressum suum in regnum Sicilie² quondam Karolum
 ducem Duratii morti tradiderit³ et dilectos filios nobiles viros regales alios domus Sicilie
 ceperit eosque miserit in Ungariam captivos, nos attendentes, quod regales ipsi de
 35 erimine mortis elare memorie Andree regis Sicilie⁴, sicut multarum notabilium per-
 sonarum, que super hoc secrete ac publice informarunt se, attestatione eognovimus,
 innocentes sunt et pro illa vindicanda fecerunt, quicquid facere potuerunt, et proinde
 ipsis tanquam innocentibus pie compassionis exhibentes affectum, pro eorum liberatione
 dilectum filium magistrum Iohannem de Pistorio, decanum ecclesie sancti Salvatoris
 40 Traiectensis^a, capellanum nostrum, ad partes illas providimus destinandum. Quocirca

548. a) Traiatensis R.

1) *De expeditione Polonica regem tunc temporis cogitavisse alibi non traditur. Regestum (Reg. imp. VIII nr. 5996) perperam interpretatus est Werunsky 'Geschichte Karls IV.' II, 113 n. 1.* 2) *Anno 1347. exeunte factum.* 3) *Aversae a. 1348. Ian. 23.* 4) *Coniugis Iohannae reginae, a. 1345. Sept. 18. Aversae interfecti.*

serenitatem tuam requirimus et hortamur attente ac in Domino attentius deprecamur, quatenus premissis in examen debite considerationis adductis pro liberatione ac preservatione ab omni noxia novitate regalium predictorum apud eundem regem Ungarie et carissimam in Christo filiam nostram Margaretam reginam Ungarie illustrem, natam tuam¹, te pro divine maiestatis reverentia et nostre interventionis obtentu favorabiliter et efficaciter interponas, que ipse magister Iohannes tibi super hoc pro parte nostra retulerit, indubie credens et ad effectum debite prosecutionis adducens, ita quod [apud]^b Deum merito et apud nos favore conerescas et apud homines digne laudis preconio attollaris.

Datum Avinione XVI. Kal. Aprilis, anno sexto.

Item in e. m. mutatis mutandis dilecto filio Stephano nato clare memorie 10 Karoli regis Ungarie duci Transilvan(ie).

549—551. SCRIPTA PRO CIVITATE MUEHLHAUSEN IN THURINGIA.

1348. Mart. 26.

Originalia in archivo civitatis Mühlhausen. Contulit R. Salomon.

15

549. *Privilegium de diversis. — Mart. 26.*

In plica: R. Pendet sigillum maiestatis filis scrievis rubri flavique coloris.

Reg. imp. VIII nr. 635.

Wir Karl von Gotes gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer dez reichs und künig ze Beheim verjehen und tun künnt offentlich mit disem brif allen den, di in 20 sehen oder hörent lesen, daz wir angesehen haben die demütigen und einveltigen bete, die uns getan haben unser lieben getriwen die burger gemeinlichen der stat zu Mühlhausen und ouch die grozze trewe, mit der si uns und dem reiche stetiglichen beige- standen ist und furbaz in künfftigen zeiten triwelicher und frühttigelicher beisten mag und sol, darumb wir in von besundern unsern küniglichen gnaden verheizen und geloben 25 an disem brif für uns und alle unser nachkomen an dem reiche.

(1) daz wir die stat ze Mühlhausen mit geriht, dorffern und mit allem dem, daz zu der stat gehört und dez reichs ist. wi daz namen hat oder gehalten mag, umbe dheinerley sache, not noch notdurft des reichs und besunder umb dhein zugelt, morgent- gab, heimstwr noch widerlegung unser und unsrer nachkomen kinder nimmer zu 30 dheiner zeit von dem reiche mit niht verweisen, versetzen noch verandern sullen in dheine weis. Und wer, daz wir oder unser nachkomen an dem reiche daz überfürn umwizzent diser brif und sie verweisten oder versetzten von dem reich, daz sol dhein kraft noch maht haben.

(2) Ouch tun wir den vorgeanteten unsern burgern und der stat ze Mulhausen di 35 gnade und geben in di freyheit, daz si niht pfantber sein sullen noch si niemant pfenden sol noch enmag von des reichs wegen noch für daz reich in dhein weis. Und wer daz, daz inmant überfür und si pfent, di pfantung sullen si haben für einen raup, ob sie wellen, oder ein ander rihttung nemen. die in füglichwer wer.

548. b) *deest R.*

40

1) *Quae tunc minor tredecim annis nata erat.*

(3) Ouch sol si niemant gemeinlich noch besunder beclagen ümb dheinerley werltlich sache vor dheinem rihter nzwendig der stat ze Mülhausen, sunder vor des reichs schultheizzen in derselben stat. Da sol ouch der selb schultheizze dem elager rehtes helfen nach der stat reht. Tet er des niht, so möht er sich des erelagen an dem reiche.

5 (4) Ouch sol niemant dheinerley gut kaufen in derselben stat noch in des reichs gerihte, daz zu der vorgenant(en) stat Mulhausen gehört, davon dem reiche und der stat steür und dienst abgen möht und geminnert werden.

(5) Über daz tun wir den obgenanten unsern burgern und der stad di gnade, waz gutes si kaufen, daz von dem reiche ze lehen get, daz mügen si und sullen ez haben, 10 besitzen und prauchen mit allen den rehten, als si ander des reichs güt behalden und besezzen haben nützlich bizher.

(6) Ouch tun wir in di besunder gnade, waz der rat daselbst ze Mülhausen uf seinen ayt geurtailt über die, die mit in wonhaft sein und irre einung gebrauchen, darümb sullen si noch endürffen niemant antwürten noch niemant sol si darümb be- 15 taidingen noch beschuldigen in dhein weis, si teten im dann niht der stat reht, so mag er sich des an dem reich erelagen, als vorgeschriben ist.

(7) Ouch sol niemant die strazze hindern, ob zu derselben stat Mulhausen oder davon iemant iht tragen wil oder füren.

(8) Ouch von besundern gnaden und günst, di wir zu den vorgenanten unsern bürgern 20 und der stat ze Mulhausen tragen und haben, bestettig wir in und ernewen alle ir hantvesten mit maht diser gegenwertigen brif, gnade, reht, freyheit und güt gewonheit, di si bizher von Römischen keisern und künngen, unsern vorfarn, gehabt und braht haben, und wellen, daz di voll maht und kraft haben sullen und unzerbröchenlich vor aller- menlich behalden werden.

Darümb gebieten wir allen unsern und des reichs getrewene vestigeliich bei unsern 25 hulden, daz si di vorgenanten unser burgere an den vorgeschriben rehten, freyheiten und gnaden, di wir in getan haben, niht hindern noch besuern, als lieb in sei unser künglich hulde ze behalden. Wer aber dawider tet in dh[eine weis, der]¹ sal fünftzig mark goldes ze rechter pen vervallen sein, die sullen halb uns und unserer kamern werden 30 und daz ander h[albe teyl sal gevallin de]n vorgenanten unsern burgern und irr stat. Mit urkund diez brifs versigelt mit unserm künglichem insigel.

[Der geben ist zu Prage, do m]an zalt nach Christus gebürt drwzehenhundert jar und in dem ahten und virezigstem jar, an der mitwochen nach unser [Frauwen tag] in der vasten, in dem andern jar unserre reiche.

35 *In plica alia manus scripsit: per dominum . . cancellarium | . . Dithmarus.*

550. *Obligatio iudicii. — Mart. 26.*

*In plica legitur: R. Sigillum maiestatis laesum pendet loro membranaceo.
Reg. imp. VIII nr. 636.*

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer des reichs und künig 40 ze Beheim bekennen offenlich mit disem brief: Wann unser liben getriwen der . . rat und di . . burger der stat ze Mülhusen vor unserr gegenwertigkeit gewesen sind und habent uns fürgelegt und beweiset von irr stat wegen, wie si etwenn in des reichs ehaffter not uzgeleit und geben haben tausent marck lötigs silbers, und habent unser

1) *Uncis inclusa liquore obfusata ex transsumpto quodam antiquo supplevit Herquet 'Urkundenbuch* 45 *der Reichsstadt Mühlhausen' p. 500.*

küniglich genad demütiglich und einfeltlich gebeten, daz wir si genedichlich bedenken und si noch di egnanten ir stat umb daz obgenant gelt nicht geruchen lätzen schadhafft ze werden, dez haben wir angesehen getriwe stet libe und willige dinest, die si uns und dem reiche tûn und getan haben, und versetzen in für die egnanten tausent marck silbers alles, daz wir und daz reiche haben in der vorgnanten stat ze Mülhausen, in den dôrffern und auf dem velde, und mit namen daz gericht ze Mulhausen mit allen nützen, rechten und dinesten, besucht und unbesucht, wie man daz nennet und heizzet und in aller der weise, als ez von dem reiche herkomen ist. Ouch geheizzen wir den vorgenanten unsern burgern, daz die güt und daz gericht umb die tausent marck silbers niemant lösen sol, denn wir oder unser nachkomen an dem reiche. Mit urkünd diez briefs versigelt mit unserm küniglichem insigel.

Der geben ist ze Prag nach Christs geburt dreutzehnhundert jar und in dem achten und vierzigstem jar, an der nehsten mitwochen nach unser Frowen tag in der vasten, in dem andern jar unserre reiche.

In plica alia manus scripsit: .. per dominum .. cancellarium | .. Dithmarus. 15

551. *Remissio sturæ. — Mart. 26.*

*In plica: R. Pendet sigillum maiestatis loro membranaco.
Reg. imp. VIII nr. 637.*

Wir Karl von Gots genaden Rômischer künig ze allen zeiten merer des richs und künig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlichen mit disem brief, daz wir angesehen und bedacht haben steten, triwen und nutzen dienst, damit der rat und die burger der stat ze Mülhausen, unser^a lieben getriwen, dem reiche stetlichen beigestanden haben und in kunftigen zeiten nutzlicher und fruchtlicher tun mügen und sullen, darumb wir in von sundern unsern küniglichen genaden, als nû ist biz sant Walpurch tag, der nehst kumt, uber vier gancz jar von allen gewônlichen stiurn, die si uns und dem reiche ²⁵ jerlich schuldig seint ze geben. oder anderr bette von gelte, die wir an si môhte erreichen, wie die genant sein. gantz und stete freiheit geben haben und geben, also daz si der ledig und los^b sein sullen. Mit urchünd diez brifs versigelt mit unserm küniglichen insigel.

Der geben ist ze Prage nach Christs gebürt driuzehnhundert jar und in dem acht und vierzigstem jar, an der nehsten mitwochen nach unser Frawen tag in der vasten, in dem andern jar unserer reiche.

In plica alia manus scripsit: .. per dominum .. cancellarium | .. Dithmarus.

551. ^{a)} *in fine n erasum or.* ^{b)} *in loco raso or.*

¹³⁴⁸
Mai 1.
^{1352.}
Mai 1.

552. 553. RESIGNATIO ADVOCATIAE MINORIS IN GOSLAR.

1348. Mart. 30.

*Ad rem cf. Bode 'Die Reichsvogtei zu Goslar' in 'Zeitschrift des Harzvereins für
5 Geschichte und Altertumskunde' V (1872) p. 453 sqq.*

552. *Resignatio ad manus civium Goslariensium facta. — Mart. 30.*

*Originale in archivo civitatis Goslariensis 'Stadt 220'. Pendet sigilla comitis de
Regenstein, ducis Brunsvicensis, comitis de Wernigerode. — Ed. Bode l. c. p. 488 et
postea 'Urkundenbuch der Stadt Goslar' IV (1905) p. 224 nr. 326. Editionem recen-
10 tiorem repetimus.*

Nos Hinricus Dei gracia comes de Reghensten recognoscimus presenti littera sigillo
nostro munita, quod advocaciam minorem in Goslaria, que appellatur advocacia ultra
aquam, et quam a sacro Romano imperio hactenus titulo pheodali tenuimus, ipsi
Romano imperio in presenti littera et per infrascriptos imperii fideles, scilicet per in-
15 clitum principem dominum Wyllhelmum ducem in Brunswich et per nobilem virum
Conradum comitem in Werningherode ad manus prudentum virorum consulum ac civium
Goslariensium de beneplacito nostro voluntario duximus legitime resignandi, supplicantes
imperiali maiestati, quatenus iam dictis consulibus et civibus Goslariensibus eandem
advocaciam nostre supplicacionis intuitu conferre dignetur ex solita gracia eciam iusto
20 titulo pheodali. Et nos Wyllhelmus Dei gracia dux in Brunswich^a et nos eiusdem gracia
Conradus comes in Werningherode recognoscimus in hiis scriptis prefatam resignacionem
advocacie minoris in Goslaria supradicte per nos factam fore, cum simus imperii fideles
et vasalli. Et in huius resignacionis evidenciam ad petitionem Henrici comitis de
Reghensteyn supradicti sigilla nostra una cum sigillo suo duximus presentibus apponenda.

25 Anno Domini M^oCCC^oXLVIII^o, Dominica qua cantatur Letare Ierusalem.

553. *Promissio de resignatione imperatori vel regi facienda. — Mart. 30.*

*Originale ibidem 'Stadt 221'. Pendet sigillum comitis Burchardi; alterum deper-
ditum. — Ed. Bode 'Zeitschrift' l. c. p. 489; 'Urkundenbuch' l. c. p. 225 nr. 327. Item
editionem recentiorem repetimus.*

30 We Hinric van der gnade Goddes greve van Reghenstene unde Borchard van der-
sulven gnade greve van Waldenberghe bekennet in disseme openen breve unme upsande
der lütteken voghedye to Goslere, de we greve Hinric deme Romischen ryke upghesand
hebben in useme breve unde by hertoghen Wilhelme van Brunswich unde by greven
Conrade van Werningherode to des rades unde der borgere van Goslere hand, dat we
35 desulven upsande ok willet don an den Romischen keyser eder koningh, we de is,
wanne de rad unde borgere van Goslere vorbenomt dat van os esschet. Dat love we
entruwen under usen ingheseghelen, de ghehenght sin an dissen bref. De is ghegheven
na der bort Goddes dusent drehundert jar in deme achteundeverteghesten jare, des son-
daghes, de mitfasten het.

40 552. ^{a)} Bruswich or.

554. CLEMENTIS VI. LITTERAE RECOMMENDATIONIS
PRO ELECTO HERBIPOLENSI.

1348. Apr. 1.

Reg. Vat. 141 (Clem. VI. scer. a. VI.) nr. 1242. Descripsit F. Kern. — Extr. Wernsky 196; Klieman 981. — In forma integra ineditum.

5

Reg. imp. VIII Pübbe nr. 208.

Cf. supra nr. 514 in fine.

Carissimo in Christo filio Karolo regi Romanorum illustri.

Attendentes, fili carissime, affectionis promptitudinem, quam dilectus filius Albertus electus Herbipolensis ad tui honoris et status incrementa gerere dicitur, et proinde ipsum prosecutionis tue dignum favoribus reputantes serenitatem tuam attente rogamus, quatenus eundem electum pro divine maiestatis reverentia et nostre interventionis obtentu et tui quoque honoris intuitu recipias commendatum.

Datum Avinione V. Non. Aprilis, anno sexto.

555—567. PRIVILEGIA PRO REGNO BOHEMIAE.

15

1348. Apr. 7.

Pructer nr. 557 B contulit R. Salomon. — Ed. H. Jireček, Codex iuris Bohemici II, 1 (= 'Korunní archiv český', 1896) p. 281—308.

555—565. CONFIRMATIONES PRIVILEGIORUM IMPERATORUM
ET REGUM ROMANORUM.

20

In Cod. Pragensi Nostitziano Ms. a 27 f. 55 (N) et in Cod. Raudnic. VI Fl 5 p. 74 (R), qui ex copiaro quodam deperdito archivi regii Bohemici deducti sunt, harum confirmationum seriem haec notitii praecedit:

Nota, quod littere antiquorum imperatorum et regum Rom(anorum) obtente super libertatibus, iuribus et honoribus regum et regni Boemie confirmate sunt per d. Carolum III.^a imperatorem predictum tam^b auctoritate imperiali quam^c Romana regia et iacent in thesauro^d regni penes litteras alias imperatorum et regum et sunt dictate per magistrum Nicolaum Sortes^e sub titulo regio

De hac notitia et de magistro Nicolao Sortes fusius actum est 'Neues Archiv' XXXVI, 495 sqq. V. etiam supra p. 250 l. 45 et 288 l. 24.

30

555. Confirmatio privilegiorum generalis. — Apr. 7.

Originale (or.) in archivo imperiali Vindobonensi 'Böhmen nr. 278'. In verso manus saec. XIV. scripsit: XIII^a 1. Pendet sigillum maiestatis filis sericis rubri viridisque coloris.

Reg. imp. VIII nr. 654.

35

^{a)} imp. IV. R. ^{b)} cum R. ^{c)} minus clare scriptum R. ^{d)} thesaurum R. ^{e)} Sort^s R; Sert^s N.

1) Non XIII, ut habet Th. Lindner, 'Urkundenwesen Karls IV' p. 121; ubi de notitiis dorsalibus agit, quae in hisce privilegiorum confirmationibus inveniuntur.

Karolus Dei gratia Romanorum . . rex semper augustus et Boemie . . rex. Ad perpetuam rei memoriam.

Innata cordi nostro benignitas circa fidelium et devotorum nostrorum honores et commoda continuis intenta vigilis votis ipsorum annuere iugiter nos inducit, quociens
 5 poscentium vox est iusta. In hoc enim liberalitatis nostre non errat^a intencio, sed regalis
 sceptri fastigium extollere salubriter arbitratur. Sane ad nostre celsitudinis ven(erabiles)
 archiepiscopus Pragensis, Olom(ucensis) et Luthomusslensis . . episcopi necnon illustres
 Iohannes Karinthie comesque Tyrolis et Goricie, germanus noster carissimus, ac Nicolaus
 Opavie et Ratiborie . . duces ceterique . . prelati . . duces, . . principes, . . barones, . . pro-
 10 ceres et nobiles regni nostri Boemie et pertinentiarum eiusdem presentiam accedentes nobis
 humiliter supplicarunt, quat(enus) privilegia, feuda, iura et libertates ceteraque a nobis et
 divis . . regibus et . . imperatoribus Roman(orum), predecessibus nostris, . . regibus
 Boemie concessa et concessas confirmare et approbare auctoritate Romana regia dignemur.
 Nos utique prefatorum . . prelatorum, . . ducum, . . principum, . . baronum, . . procerum
 15 et nobilium, quos honoris et felicis status Romani^b regni et sacri imperii fideles sollicitos
 et sedulos pre ceteris novimus zelatores^c, ipsumque regnum Boemie Romani regni pre-
 fati membrum fore nobilium, supplicationibus benignius inclinati omnia et singula privi-
 legia, feuda, iura, libertates, opida, castra, donaria et gratias a nobis et divis . . regibus
 et imperatoribus Roman(orum), predecessibus nostris, . . regibus Boemie concessa et
 20 concessas sub tenore et serie quibuscunque de nostra auctoritate Romana regia et
 plenaria potestate ac^d ex certa scientia innovamus, approbamus, ratificamus, laudamus,
 confirmamus et presentis scripti patrocinio de novo conferimus et donamus, omnem
 diminutionem et defectum, si quis in premissis fuerit, reparantes omnimode et suppletentes
 ac omne dubium et obscurum pro parte et in favorem regni et regum Boemie in per-
 25 petuum de uberiori dono nostre maiestatis Romane regie et plenitudine potestatis inter-
 pretantes et etiam declarantes, non obstantibus legibus, consuetudinibus, usibus, obser-
 vantibus, iuribus communibus vel municipalibus, statutis seu edictis factis et editis in
 contrarium quibuscunque et cuiuscunque tenoris existant, quas et que, in quantum
 presentibus vel effectui presentium forent contraria aut contrarie, ac si forent nominatim
 30 et de verbo ad verbum scripta et scripte^e, inserta presentibus vel inserte, et de quibus
 oporteret presentibus fieri mentio specialis, revocamus, cassamus, irritamus, annullamus
 et de dicta Romane regie plenitudine potestatis volumus et decernimus firmitatis fore
 nullius penitus vel momenti. Nulli ergo omnino liceat hanc nostre laudacionis, ratifi-
 cacionis, approbacionis, confirmacionis, donacionis, reparacionis, supplementi, interpre-
 35 tacionis, declaracionis, revocacionis, cassacionis, irritacionis et annullacionis paginam in-
 fringere vel ei ausu temerario in aliquo contraire. Contrarium vero facientes, si qui
 fuerint, quod absit, ultra indignacionem nostre celsitudinis Romane, quam ob hoc se
 noverint graviter^f incursuros, mille marchas auri puri nostro et Romani regni fisco
 componant, ipsarum videlicet medietatem nostre et successorum nostrorum Romanorum
 40 . . regum et . . imperatorum curie seu camere et reliquam passis iniuriam irremissibiliter
 applicandam. In^g quorum omnium testimonium et ad certitudinem pleniorum presentes
 fieri iussimus et nostre maiestatis sigilli appensione muniri. Huius rei testes sunt Ger-
 lacus . . archiepiscopus Maguntinus, sacri imperii per Germaniam archicancellarius,
 Rudolphus senior . . dux Saxonie, sacri imperii marescaucus, Rodolphus iunior Saxonie
 45 et Fridericus de Deck . . duces, Iohannes purgravius Nurnbergensis, Ulricus landgravius
 de Lyngkemberch, Fridericus de Orlemund, Ulricus de Helfenstain et Rodolphus de
 Werthem . . comites, Petrus de Hewy, Crafft de Holoch, Gotfridus de Pruneck,

555. ^a) in loco raso or. ^b) al. atram. in loco raso or. ^c) delatores or. ^d) al. man. (?) et
 al. atram. corr. ex et or. ^e) -te in loco raso al. atram. or. ^f) in loco raso or. ^g) abhinc mutato
 50 atram. sed eadem manu scriptum or.

Eberhardus de Walkse, Fridericus de Walkse, Eglolf de Friberg, Purchardus de Elrbach, Romani regni prefati . . principes et . . barones.

Datum Prage anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indictione prima, VII° Id. Aprilis, regnorum nostrorum anno secundo.

556. *Confirmatio privilegii Friderici I. imperatoris (1158. Ian. 18.)* 5
de concessione circuli gestandi ducibus Boemie indulta. — Apr. 7.

Originale (or.) ibidem nr. 279¹. In dorso manus saec. XIV. scripsit: c(era) et: I. Sigillum maiestatis pendet filis sericis viridis rubrique coloris.

Reg. imp. VIII nr. 642.

Karolus Dei gratia Romanorum . . rex semper augustus et Boemie . . rex. Ad 10
 perpetuam rei memoriam.

Innata cordi nostro benignitas circa fidelium et devotorum nostrorum honores et commoda continuis intenta vigiliis votis ipsorum annuere iugiter nos inducit, quociens posecentium vox est iusta. In hoc enim liberalitatis nostre non errat^a intentio, sed regalis sceptri fastigium extollere salubriter arbitratur. Sane ad nostre celsitudinis venerabiles . . 15
 archiepiscopus Pragensis, Olomucensis et Luthomusslensis . . episcopi nec non illustres Iohannes Karinthie comesque Tyrolis et Goritie, germanus noster karissimus, ac Nicolaus Opavie et Ratiborie . . duces ceterique . . prelati, . . duces, . . principes, . . barones, . . proceres et nobiles regni nostri Boemie et pertinentiarum eiusdem presentiam accedentes nobis humiliter supplicarunt, ut quasdam litteras Friderici divi Romanorum . . imperatoris, 20
 predecessoris nostri, nobis per ipsos exhibitas, quarum tenor et series sequitur in hec verba:

'In nomine — anno III.' supra tom. I nr. 170.

. . nostra confirmare auctoritate regia dignemur. Nos utique prefatorum . . pre-
 latorum, . . ducum, . . principum, . . baronum, . . procerum et . . nobilium, quos honoris 25
 et felicitatis status Romani regni et sacri imperii fideles et sollicitos pre ceteris novimus zelatores, ipsumque^b regnum Boemie Romani^c regni membrum fore nobilium, supplicationibus benignius inclinati, prefatas litteras ac omnia et singula contenta in eisdem laudamus, ratificamus, approbamus, confirmamus et de novo ex certa scientia de nostre Romane regie plenitudine potestatis damus, tenore presentium conferimus et donamus, 30
 volentes de uberiori dono gratie^d Romane regie et concedentes expresse, quod tam in iudicio quam extra, ubicumque necessarium fuerit aut etiam oportunum, nostris presentibus velud predictis originalibus litteris adhibeatur ab omnibus et singulis plena fides, nostrasque presentes dictis equipollere originalibus per omnia decernimus, precipimus et mandamus. Huius rei testes sunt Gerlacus . . archiepiscopus Maguntinensis, sacri imperii per Germaniam archicancellarius, Rodolphus senior . . dux Saxonie, sacri 35
 imperii marescallus, Rudolphus iunior Saxonie et Fridericus de Deck . . duces, Iohannes purgravius Nurnbergensis, Ulricus Iantgravius de Lyngkemberch, Fridericus de Orlemund, Ulricus de Helfenstein et Rudolphus de Werthem . . comites, Petrus de Hewy, Crafft de Holoeh, Gotfridus de Pruneck, Eberhardus de Walkse, Fridericus de Walkse, Eglolf de Friberg et Purchardus de Elrbach, Romani regni prefati . . principes et barones. In 40
 quorum omnium testimonium et ad certitudinem pleniorum presentes fieri iussimus et nostre maiestatis sigilli appensione muniri.

Datum Prage anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indictione prima, VII° Id. Aprilis, regnorum nostrorum anno secundo.

556. ^{a)} *al. atram. et, ut videtur, al. man. in loco raso or.* ^{b)} *p et m al. atram. corr. or.* ^{c)} *R* 45
in loco raso or. ^{d)} *g radendo ex R corr. or.*

557. *Confirmatio privilegii Friderici II. imperatoris (1212. Sept. 26.) de regali dignitate et nova constitutio de iure successionis. — Apr. 7.*

Originale A ibidem 'nr. 275'. In dorso ut supra: b(ulla) ct: II. Pendet bulla aurea filis sericis rubri viridisque coloris. — Originale B in archivo regni Bohemiei Pragensi 'Inv. 92 Rep. 28'. Conferri iussit archivi praefectus. In dorso ut supra: c(era) ct: II. Sigillum maiestatis pendet filis sericis rubri viridisque coloris.

Reg. imp. VIII nr. 643.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex. Ad perpetuam rei memoriam.

10 Innata cordi nostro benignitas circa fidelium et devotorum nostrorum honores et comoda^a continuis intenta vigiliis votis ipsorum annuere iugiter nos inducit, quociens poscentium vox est iusta. In hoc enim liberalitatis nostre non errat intentio, sed regalis sceptri fastigium extollere salubriter arbitratur. Sane ad nostre celsitudinis ven(erabiles) . . archiepiscopus Pragensis, Olomucensis, Wratislaviensis^b et Luthomuschelen(sis)^c
 15 episcopi, nec non illustres Iohannes Karinthie comesque Tyrolis et Goritiae, germanus noster karissimus^d, ac Nicolaus Opavie et Ratyborie duces ceterique prelati, duces, principes, barones, proceres et nobiles regni nostri Boemie et pertinentiarum eiusdem presentiam accedentes, nobis humiliter supplicarunt, ut quasdam litteras Friderici^e divi Romanorum imperatoris electi, predecessoris nostri, nobis per ipsos exhibitas, quarum
 20 tenor et series sequitur in hec verba:

'Fridericus divina favente — feliciter amen'. *supra tom. II nr. 43.*

nostra confirmare auctoritate regia dignaremur. Nos utique prefatorum prelatorum, ducum, principum, baronum, procerum et nobilium, quos honoris et felicis status Romani regni et sacri imperii fideles et sollicitos pre ceteris novimus zelatores, ipsumque regnum
 25 Boemie Romani regni membrum fore nobilium, supplicationibus benignius inclinati, prefatas litteras ac omnia et singula contenta in eisdem laudamus, ratificamus^f, approbamus, confirmamus et de novo ex certa scientia de nostre Romane regie plenitudine potestatis prefatis regno, . . prelati, . . ducibus, . . principibus, . . baronibus, proceribus et nobilibus ac universitati regni ipsius et pertinentiarum eiusdem ad usum et opus regum Boemie
 30 imperpetuum damus, tenore presentium conferimus et donamus, omnem diminutionem et defectum, si quis in premissis fuerit, de uberiori dono maiestatis Romane regie et plenitudine potestatis reparantes omnimode et supplentes. Veruntamen^g si^h circa contentaⁱ in prefatisⁱ litteris nonnulli calumpniari aut ea interpretari sinistre seu in sensum reprobum declarare, ymmo verius obscurari^k forsitan^l niterentur, ad tollendum de
 35 medio omne dubium vel obscurum, quibus dictarum series aspergitur litterarum, ut regni Boemie prefati ipsiusque incolarum status in sincera imperii dilectionis perseveret concordia et unitatem in vinculo pacis servet ac incole dicti regni hiis, que dissidentie materia possent esse temporibus profuturis, et animarum ac corporum inde^m nascituris periculis rerumque dispendiis proventuris sollertiⁿ preventionem, antequam ordiantur, tam
 40 prudenter quam salubriter precis tamquam mansueti terram hereditent et in pacis multitudine delectentur^l, electionem regis Boemie in casu dumtaxat et eventu, quibus de genologia^o, progenie^p vel semine aut prosapia regali Boemie masculus vel femella superstes legitimus, quod Deus avertat, nullus fuerit oriundus vel per quemcumque alium modum vacare contigerit dictum regnum, ad prelatos, . . duces, . . principes,
 45 barones, nobiles et communitatem regni prefati et pertinentiarum eiusdem habita cum

557. ^a) comoda B. ^b) deest B. ^c) Luthomusslensis B. ^d) carissimus B. ^e) Frederici B.

^f) ratificamus B. ^g) verum cum B. ^h) deest B. ⁱ) prefatis contenta B. ^k) sic AB. ^l) forsitan B.

^m) corr. ex $\text{m}\bar{o}$ = modo A. ⁿ) solerti B. ^o) sic A; senologia B. ^p) progenia A.

nonnullis regis Romanorum futuri imperatoris coelectoribus ac aliis principibus, qui tunc temporis nostre celsitudinis presentie assistebant, deliberatione matura, ipsorumque sano digesti consilio volumus, decernimus, pronunciamus, interpretamur et presentis scripti patrocínio declaramus rite, iuste et legitime imperpetuum^a pertinere, ipsiusque regis Boemie electionem in casu et eventu predictis et non aliis prefatis . . prelatiis, . . ducibus, 5 . . principibus, . . baronibus, nobilibus et communitati dicti regni et pertinentiarum eiusdem de nostra regie Romane plenitudine potestatis ac ex certa scientia damus, concedimus, conferimus et donamus, dictamque electionem meliori, salubriori et saniori quo potest modo fieri confirmamus et transferimus in eosdem, volentes etiam, ut quicumque in regem Boemie electus fuerit, ad nos et successores nostros Roman(or)um reges et 10 imperatores accedat, sua a nobis et^r successoribus nostris^r modo debito et solito regalia recepturus; non obstantibus legibus, consuetudinibus, usibus, observanciis, iuribus municipalibus vel communibus, statutis seu edictis factis et editis in contrarium quibuscumque, quas et que, quantum ad hec, ac si forent nominatim et de verbo ad verbum scripta presentibus et inserta, revocamus, cassamus, irritamus, annullamus et de dicta Romane 15 regie plenitudine potestatis decernimus firmitatis fore nullius penitus vel momenti. Insuper ad universorum et singulorum cupimus notitiam pervenire, quod predictae littere bulla aurea typario maiestatis prefati Friderici^s Romanorum imperatoris electi impressa, qua ipse . . rex Sicilie, ducatus Apulie et principatus Capue ante coronationis regni Romani sollempnia^t utebatur, prout nobis constat et sumus plenarie informati, et sicuti 20 gloriose memorie Henricus^u avus noster condam^v Romanorum imperator sigillo comitatus Lucemburgensis et ceteri divi Romanorum electi, predecessores nostri, suorum tytulorum nosque etiam marchionatus Moravie sigillo ante ipsorum et nostre coronationis sollempnitatem^w usi fuimus, in cuius bulle auree circumferentia^x a parte maiestatis scripta sunt verba ista: 'Fridericus Dei gratia Sicilie rex, ducatus Apulie et principatus Capue' et 25 ab alia parte, ubi est impressio cuiusdam castri: 'Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat', existunt sane et integre omni carentes vicio communitate. Nulli ergo hominum^y liceat hanc nostre laudacionis, ratificacionis^z, approbacionis, confirmationis, donacionis, reparationis, supplementi^a, interpretationis, declarationis, revocationis, cassacionis, irritationis et annullationis paginam infringere vel ei ausu temerario in aliquo contraire. 30 Contrarium vero facientes, si qui fuerint, quod absit, ultra indignationem nostre celsitudinis Romane, quam ob hoc se noverint graviter incursum^b, mille marchas auri puri nostro et Romani regni fisco componant, ipsarum videlicet medietatem nostre et successorum nostrorum Romanorum regum et imperatorum curie seu camere et reliquam passis iniuriam irremissibiliter applicand(am). In quorum omnium testimonium et ad certitudinem 35 plenioris presentes fieri iussimus et bulla^c aurea typario nostre maiestatis impressa precepimus communitari^c. Huius rei testes sunt Gerlacus archiepiscopus Maguntinen(sis)^d, sacri imperii per Germaniam archicancellarius, Rudolphus^e senior dux Saxonie, sacri imperii mareschaleus^f, Rudolphus^e iunior Saxonie et Fridericus de Deck duces, Iohannes purggravius Nurembergensis^g, Ulrichus langgravius^h de Lyngkemberg, Fridericus de Orle- 40 mund, Ulrichus de Helfenstein et Rudolphus^e de Wertheimⁱ comites, Petrus de Hewy, Crafft de Hoenloch^k, Gotfridus de Prunneck^l, Eberhardus de Waltse^m, Fridericus de Waltse^m, Eglolf de Friberg et Burchardusⁿ de Elrbach. Romani regni prefati principes et barones.

Datum Prage anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indictione prima, VII. Idus Aprilis, regnorum nostrorum anno secundo. 45

557. a) imperpetuum B. r) et — nostris *deest* B. s) Frederici B. t) sollennia B. u) Henricus B. v) quondam B. w) sollempnitatem B. x) circumferentia B. y) omnino B. z) ratificacionis B. a) supplementi B. b) incursum *A B.* c) *pro* bulla — commun. B: nostre maiestatis sigilli appensione muniti. d) Maguntin. B. e) Rodolphus B. f) mareschaleus B. g) Nurnbergensis B. h) langgravius B. i) Wertheim B. k) Holoch B. l) Prunneck B. m) Walkse B. n) Purchardus B. 50

558. *Confirmatio privilegii Friderici II. imperatoris (1216. Jul. 26.)
de electione Wenceslai I. regis. — Apr. 7.*

*Originale (or.) in archivo Vindobonensi 'Böhmen nr. 280'. In dorso ut supra: c(era)
et: III. In plica legitur: R per Iohannem de Glacz. Sigillum maiestatis pendet filis
5 sericis rubri viridisque coloris.*

Reg. imp. VIII nr. 644.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie . . rex. Ad perpetuam rei memoriam.

Innata cordi nostro benignitas circa fidelium et devotorum nostrorum honores et
10 commoda continuis intenta vigiliis votis ipsorum annuere iugiter nos inducit, quociens
poseencium vox^a est iusta. In hoc enim liberalitatis^b nostre non errat^c intencio, sed
regalis sceptri fastigium extollere salubriter arbitratur. Sane ad nostre celsitudinis
venerabiles . . archiepiscopus Pragensis, Olomucensis et Luthomusslensis . . episcopi
nec non illustres Iohannes Karinthie . . comesque Tyrolis et Goricie, germanus noster
15 earissimus, ac Nicolaus Opavie et Ratiborie . . duces eeterique . . prelati, . . duces,
. . principes, . . barones, . . proceres et nobiles . . regni nostri Boemie et pertinenciarum
eiusdem presenciam accedentes nobis humiliter supplicarunt, ut quasdam litteras Friderici
divi Romanorum . . regis, predecessoris nostri, nobis per ipsos exhibitas, quarum tenor et
series sequitur in hec verba:

20 'Fridericus — pretitulatis'. *supra tom. II nr. 59.*

nostra confirmare auctoritate regia dignemur. Nos utique prefatorum . . prelatorum,
. . dueum, . . principum, . . baronum, . . procerum et nobilium, quos honoris et felicis status
Romani . . regni et sacri imperii fideles et sollicitos pre eeteris novimus zelatores ipsumque
regnum Boemie Romani regni membrum fore nobilium, supplicacionibus benignius inclinati
25 prefatas litteras ac omnia et singula contenta in eisdem laudamus, ratificamus, appro-
bamus, confirmamus et de novo ex certa sciencia de nostre Romane regie plenitudine
potestatis prefatis regno, . . prelatis, . . ducibus, . . principibus, . . baronibus, . . pro-
ceribus et nobilibus ac universitati regni ipsius et pertinenciarum eiusdem ad usum et
opus . . regum Boemie imperpetuum damus, tenore presencium conferimus et donamus,
30 omnem diminueionem et deffectum, si quis in premissis fuerit, de uberiori dono maiestatis
Romane regie et plenitudine potestatis reparantes omnimode et suppletentes ac omne
dubium et obscurum pro parte et in favorem ipsorum . . regni et . . regum Boemie inter-
pretantes et eciam declarantes, non obstantibus legibus, consuetudinibus, usibus, obser-
vaneis, iuribus municipalibus vel communibus, statutis seu edictis factis et editis in
35 contrarium quibuscunque, quas et que, quantum ad hoc, ac si forent nominatim et de
verbo ad verbum scripta presentibus et inserta, revocamus, cassamus, irritamus, annullamus
et de dicta Romane regie plenitudine potestatis decernimus firmitatis fore nullius penitus
vel momenti. Nulli ergo omnino liceat hanc nostre laudacionis, ratificacionis, appro-
bacionis, confirmacionis, donacionis, reparacionis, supplementi, interpretacionis, declara-
40 eionis, revocacionis, cassacionis, irritacionis et annullacionis paginam infringere vel ei ausu
temerario in aliquo contraire. Contrarium vero facientes, si qui fuerint, quod absit, ultra
indignacionem nostre celsitudinis Romane, quam ob hoc se noverint graviter incursum,
mille marchas auri puri nostro et Romani regni fisco componant, ipsarum videlicet
medietatem nostre et successorum nostrorum Romanorum . . regum et . . imperatorum
45 curie seu camere et reliquam passis iniuriam irremissibiliter applicand(am). In quorum

omnium testimonium et ad certitudinem pleniorē presentes fieri iussimus et nostre maiestatis sigilli appensione muniri. Huius rei testes sunt Gerlacus . . archiepiscopus Maguntinus, sacri imperii per Germaniam archicancellarius, Rodolphus senior dux Saxonie, sacri imperii maresealeus, Rodolphus iunior Saxonie et Fridericus de Deck . . duces, Iohannes purgravius Nurnbergensis, Ulricus lantgravius de Lyngkenberch, Fridericus de Orlemund, Ulricus de Helfenstein et Rodolphus de Werthem . . comites, Petrus de Hewy, Crafft de Hloch, Gotfridus de Prunck, Eberhardus de Walkse, Fridericus de Walkse, Eglolf de Friberg et Purchardus de Elrbach, Romani regni prefati . . principes et . . barones.

Datum Prage anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indicione prima, VII° Id. Aprilis, regnorum nostrorum anno secundo. 10

559. *Confirmatio privilegii Richardi regis (1262. Aug. 9.)
de infeudatione Ottacari II. regis.*

Originale (or.) ibidem (nr. 284). In plica legitur: R per Iohannem de Glacz. In dorso ut supra: e(era) et: IIII. Sigillum maiestatis pendet filis sericis rubri viridisque coloris. — Ed. G. C. Gebauer, 'Leben und denkwürdige Thaten Herrn Richards, erwählten Römischen Kayzers' (Leipzig 1744) p. 424 sqq. 15

Reg. imp. VIII nr. 645.

Has litteras et insertas Richardi regis non esse genuinas sed a Melchiore Goldast confictas demonstrare frustra conatus est Antonius Steyerer, Commentarii pro historia Alberti II. ducis Austriae (Lipsiae 1725) col. 143 sqq. 20

[K]arolus^a Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex. Ad perpetuam rei memoriam.

Innata cordi nostro benignitas circa fidelium et devotorum nostrorum honores et commoda continuus intenta vigiliis votis ipsorum annuere iugiter nos inducit, quociens poscentium vox est iusta. In hoc enim liberalitatis nostre non errat intentio, sed regalis sceptri fastigium extollere salubriter arbitratur. Sane ad nostre celsitudinis ven(erabiles) . . archiepiscopus Pragensis, . . Olomucensis et Luthomusslensis episcopi nec non illustres Iohannes Karinthie comesque Tyrolis et Goritie, germanus noster carissimus, ac Nycolaus Opavie et Ratiborie duces, . . prelati, . . duces, . . principes, . . barones, . . proceres . . et nobiles regni nostri Bohemie et pertinentiarum eiusdem presentiam accedentes nobis humiliter supplicarunt, ut quasdam litteras Ricardi divi Romanorum regis, predecessoris nostri, nobis per ipsos exhibitas, quarum tenor et series sequitur in hec verba:

Ricardus¹ Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis Christi et sacri imperii Romani fidelibus, ad quos presentes litteras pervenire contigerit, habere notitiam rei geste. 35

Cum regalis dignitas potestatis quandam quodammodo divine in terris maiestatis ymaginem representet et, quanto quis divine voluntati magis ininitur, tauto copiosioribus^b gratie sue donis et insignioribus illustratur, decens et congruum estimamus, ut ad imitationem illius, qui omnibus dat et nulli impropert², illi nostra benignitas gratiosior atque benignior semper illuceat, qui^c nostre beneplacito voluntatis cum maiori liberalitate et promptitudine se conformat. Hinc est, quod, cum illustris O(ttacarus) Boemorum rex nullius gratificationis muneribus, sed proprie duntaxat virtutis et liberalitatis instinctu pellectus liberaliter ad nostri cultum domiuii sit conversus et promittat legaliter se deinceps nostre devotionis obsequiis et mandatis constanter et fideliter adhesurum, nos ipsum ob hoc condig-

559. a) littera initialis deest or. b) copiosioribus or. c) quo or.

1) *Reg. imp. V nr. 5399. Cuius diplomatis originale in archivis Vindobonensi et Pragensi repertum non est* 45
2) *Cf. Iac. 1, 5.*

nioribus honoribus et gratiosioribus beneficiis prosequi cupientes nosse vos volumus universos, quod eundem regem de principatibus regni Boemie et marchionatus Moravie ac omnibus feodis dictis duobus principatibus attinentibus, quos et que clare memorie pater et progenitores eiusdem iuste et rationabiliter ab imperio tenuerunt, auctoritate presencium investimus eique dictos principatus et feoda simpliciter auctoritate regia confirmamus. Et quia non multum gratie tante potentie et claritatis viro per ista videmur impendere, que constat claros progenitores suos officiosis laboribus et gloriosis actibus meruisse, nos ipsum pro sue devotionis meritis plenius et insignius honorare volentes eidem regi et suis legitimis heredibus, qui ei in bonis feodalibus secundum ius et consuetudinem sacri imperii de iure poterunt et habebunt succedere, pro nobis et nostris successoribus imperatoribus et regibus Romanis illos duos nobiles principatus, ducatum videlicet Austrie et marchionatum Styrie, ad manum imperii et ad nostram de iure libere devolutos cum omnibus feodis ad dictos duos pertinentibus principatus ab imperio debitis et consuetis teneri integraliter et simpliciter in feodum concedimus eique et huiusmodi suis heredibus in perpetuum presentis scripti patrocinio stabilimus ab ipso et suis heredibus, quemadmodum est prescriptum, iure et titulo feudali perpetuo possidendos. Nulla igitur persona sublimis vel humilis, ecclesiastica vel mundana presumat huius nostre investitionis, confirmationis et concessionis nostre paginam infringere vel ei ausu temerario contraire. Quod qui fecerit, ipso facto se noverit bannum imperii et nostre offensam celsitudinis incurrisse. In istorum autem testimonium et evidentiam plenioram presens scriptum exinde conscribi et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

Datum Aquisgrani IX^a die Augusti, indictione quinta, anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo secundo, regni vero nostri sexto.

nostra confirmare auctoritate regia dignaremur. Nos utique prefatorum . . . prelatorum, . . . ducum, . . . principum, . . . baronum, . . . procerum et nobilium, quos honor(is) et felicis status Romani regni et sacri imperii fideles et sollicitos pre ceteris novimus zelatores, ipsumque regnum Boemie Romani regni membrum fore nobilium, supplicationibus benignius inclinati, prefatas litteras ac omnia et singula contenta in eisdem laudamus, ratificamus, approbamus, confirmamus et de novo ex certa scientia de nostre Romane regie plenitudine potestatis damus, tenore presentium conferimus et donamus, volentes de uberiori dono gratie Romane regie et concedentes expresse, quod tam in iudicio quam extra, ubicunque necessarium fuerit aut etiam oportunum, nostris presentibus velud predictis originalibus litteris adhibeatur ab omnibus et singulis plena fides, nostrasque presentes dictis equipollere originalibus per omnia decernimus, precipimus et mandamus. Huius rei testes sunt Gerlacus archiepiscopus Maguntinus, sacri imperii per Germaniam archicancellarius, Rudolphus senior dux Saxonie, sacri imperii marescalcus, Rudolphus iunior Saxonie et Fridericus de Deck duces, Iohannes burgravius Nurnbergensis, Ulricus lantgravius de Lyngkenberch, Fridericus de Orlemund, Ulricus de Helfenstein et Rudolphus de Werthem comites, Petrus de Hewy, Crafft de Hohenloch^d, Gotfridus de Pruneck, Ebirhardus de Waltse, Fridericus de Waltse, Eglolf de Friberg et Burchardus de Elrbach, Romani regni prefati principes et barones. In quorum omnium testimonium et ad certitudinem plenioram presentes fieri iussimus et nostre maiestatis sigilli appensione communiri.

Datum Prage anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indictione prima, VII° Ydus Aprilis, regnorum nostrorum anno secundo.

559. ^d) *secunda o ex alia littera corr. or.*

560—562. CONFIRMATIONES PRIVILEGIORUM AD ARCHIPINCERNATUM
SPECTANTIUM.

Uno textu coniungimus tria privilegia inter se fere omnino concordantia:

560. *Confirmatio declarationis Rudolphi I. regis (1289. Mart. 4.)
de iuribus regis Bohemiae. — Apr. 7.* 5

Originale ibidem nr. 273'. In dorso ut supra: bulla) et: VIII. Pendet bulla aurea cordata serica rubri coloris.

Reg. imp. VIII nr. 646.

561. *Confirmatio alterius declarationis Rudolphi I. regis (1290. Sept. 26.)
de iuribus regis Bohemiae. — Apr. 7.* 10

Originale ibidem nr. 274'. In dorso ut supra: bulla) et: VIII. Item pendet bulla aurea.

Reg. imp. VIII nr. 647.

562. *Confirmatio protestationis Alberti regis (1298. Nov. 17.)
de officio pincernatus. — Apr. 7.* 15

Originale ibidem nr. 285'. In plica legitur: R per Iohannem de Glacz. In dorso ut supra: c(era) et: VII. Pendet sigillum maiestatis filis sericis rubri viridisque coloris. — Ed. Zeumer 'Die Goldene Bulle' II, 58 nr. 5 ex or.

Reg. imp. VIII nr. 651.

Karolus Dei gracia Romanorum . . rex semper augustus et Boemie . . rex. Ad 20
perpetuam rei memoriam.

Innata cordi nostro benignitas circa fidelium et devotorum nostrorum honores et commoda continuis intenta vigilis votis ipsorum annuere iugiter nos inducit, quociens posecencium vox est iusta. In hoc enim liberalitatis nostre non errat intencio, sed regalis sceptri fastigium extollere salubriter arbitratur. Sane ad nostre celsitudinis venerabiles 25 . . archiepiscopus Pragensis. Olomucensis. Wratislaviensis^a et Luthomuschelensis^b . . episcopi nec non illustres Iohannes Karinthie . . comesque Tyrolis et Goricie, germanus noster carissimus, ac Nicolaus Opavie et Ratiborie . . duces ceterique . . prelati, . . duces. . . principes. . . barones. . . proceres et nobiles . . regni nostri Boemie et pertinenciarum eiusdem presenciam accedentes nobis humiliter supplicarunt, ut quasdam litteras 30

560.

Rudolphi

561.

Rudolphi

562.

Alberti

divi Romanorum . . regis. predecessoris nostri, nobis per ipsos exhibitas, quarum tenor et series sequitur in hec verba:

560.

'Nos Rudolphus — sexto decimo'
supra tom. III nr. 415.

561.

'Rudolphus — septimo decimo'
supra tom. III nr. 444.

562.

'Albertus — anno primo'
supra tom. IV nr. 35.

nostra confirmare auctoritate regia dignemur. Nos utique prefatorum . . prelatorum, . . ducum, . . principum, . . baronum, . . procerum et nobilium, quos honoris et felicis

status Romani . . regni et sacri imperii fideles et sollicitos pre ceteris novimus zelatores, ipsumque . . regnum Boemie Romani . . regni membrum fore nobilius, supplicacionibus benignius inclinati prefatas litteras ac omnia et singula contenta in eisdem laudamus, ratificamus^c, approbamus, confirmamus et de novo ex certa sciencia de nostre Romane regie plenitudine potestatis prefatis . . regno, . . prelatis, . . ducibus, . . principibus, . . baronibus, . . proceribus et nobilibus ac universitati . . regni ipsius et pertinenciarum eiusdem ad usum et opus . . regum Boemie imperpetuum damus, tenore presencium conferimus et donamus, omnem diminucionem et defectum, si quis in premissis fuerit, reparantes omnimode et supplentes ac omne dubium et obscurum pro parte et in favorem ipsorum . . regni et . . regum Boemie de iberiori dono maiestatis Romane . . regie et plenitudine potestatis interpretantes et eciam declarantes, non obstantibus legibus, consuetudinibus, usibus, observanciis, iuribus municipalibus vel communibus, statutis seu edictis factis et editis in contrarium quibuscunque, quas et que, quantum ad hoc^d, ac si forent nominatim et de verbo ad verbum scripta presentibus et inserta, revocamus, cassamus, irritamus, annullamus et de dicta Romane regie plenitudine potestatis decernimus firmitatis fore nullius penitus vel momenti. Nulli ergo omnino liceat hanc nostre laudacionis, ratificacionis^e, approbacionis, confirmacionis, donacionis, reparacionis, supplementi, interpretacionis, declaracionis, revocacionis^f, cassacionis, irritacionis et annullacionis paginam infringere vel ei ausu temerario in aliquo contraire. Contrarium vero facientes, si qui fuerint, quod absit, ultra indignacionem nostre celsitudinis Romane, quam ob hoc^d se noverint graviter incururos^g, mille marchas auri puri nostro et Romani . . regni fisco componant, ipsarum videlicet medietatem nostre et successorum nostrorum Romanorum . . regum et . . imperatorum curie seu camere et reliquam passis iniuriam irremissibiliter applicanda^h. In quorum omnium testimonium et ad certitudinem pleniorum presentes fieri iussimus et bullaⁱ aurea typario nostre maiestatis impressa precepimus communiriⁱ. Huius rei testes sunt Gerlacus . . archiepiscopus Maguntinus, sacri imperii per Germaniam archicancellarius, Rodulphus senior . . dux Saxonie, sacri imperii marescalcus, Rodulphus iunior Saxonie et Fridericus^k de Deck . . duces, Iohannes purgravius Nurnbergensis, Ulricus lantgravius de Lyngkenberch^l, Fridericus de Orlemund, Ulricus de Helfenstain et Rodulphus de Werthem . . comites, Petrus de Hewy, Crafft de Holoch, Gotfridus de Pruneck, Eberhardus de Walkse, Fridericus de Walkse, Eglolf de Friberg et Purchardus de Elrbach, Romani . . regni prefati . . principes et . . barones.

Datum Prage anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indiccione prima, VII°. Id. Aprilis, regnorum nostrorum anno secundo.

563—565. CONFIRMATIONES PRIVILEGIORUM AD DUCATUM
WRATISLAVIENSEM SPECTANTIUM.

Item tria privilegia inter se maxima ex parte concordantia uno textu coniungimus:

563. *Confirmatio privilegii Rudolphi I. regis (1290. Iul. 22.) de feudis ducis
Wratislaviae Wenceslao II. regi collatis. — Apr. 7.*

Originale ibidem 'nr. 276'. In dorso ut supra: b(ulla) et: VI. Pendet bulla aurea cordula serica rubri coloris.

Reg. imp. VIII nr. 648.

560—562. ^c) ita 560. 561; ratificamus 562. ^d) ita 560. 561; hec 562. ^e) ratificacionis 562.

^f) revocacionis in 561 inter supplementi et interpretacionis positum est. ^g) ita 560. 561; incursum 562.

^h) ita 560. 561; applicand 562. ⁱ) bulla — communiri sic 560. 561; nostre maiestatis sigillo appensione muniri 562. ^k) Fredericus 562. ^l) ita 560. 561; Lyngkemberg 562.

564. *Confirmatio privilegii Rudolphi I. regis (1290. Sept. 25.) de tractatu hereditario inter regem Bohemiae et ducem Wratislaviensem facto. — Apr. 7.*

Originale ibidem 'nr. 282'. In plica legitur: R per Iohannem de Glacz. In dorso ut supra: cera et: V. Sigillum maiestatis pendet filis sericis rubri viridisque coloris.

Reg. imp. VIII nr. 649.

5

565. *Confirmatio privilegii Rudolphi I. regis (1290. Sept. 26.) de principatu Wratislaviae et Silesiae regi Bohemiae collato. — Apr. 7.*

Originale ibidem 'nr. 281'. In plica legitur: R per Iohannem de Glacz. In dorso ut supra: c(era) et: X. Sigillum maiestatis pendet filis sericis rubri viridisque coloris.

Reg. imp. VIII nr. 650.

10

Karolus Dei gracia Romanorum . . rex semper augustus et Boemie . . rex. Ad perpetuam rei memoriam.

Innata cordi nostro benignitas circa fidelium et devotorum nostrorum honores et commoda continuis intenta vigiliis votis ipsorum annuere iugiter nos inducit, quociens poscencium vox est iusta. In hoc enim liberalitatis nostre non errat^a intencio, sed 15 regalis sceptri fastigium extollere salubriter arbitratur. Sane ad nostre celsitudinis ven(erabiles) . . archiepiscopus Pragensis, Olomucensis, Wratislaviensis^b et Luthomusche- lensis^c . . episcopi necnon illustres Iohannes Karynthie^d . . comesque Tyrolis et Goricie, germanus noster carissimus, ac Nicolaus Opavie et Ratiborie^e . . duces ac^f ceteri^f . . prelati, . . duces, . . principes, . . barones, . . proceres et nobiles regni nostri Boemie 20 et pertinenciarum eiusdem presenciam accedentes, nobis humiliter supplicarunt, ut quasdam litteras . . Rudolphi divi Romanorum^g . . regis^g, predecessoris nostri, nobis^h per ipsos exhibitas, quarum tenor et series sequitur in hec verba:

563.

Nos¹ Rudolphus Dei gratia Romanorum . . rex semper augustus ad universorum sacri Romani imperii fidelium noticiam cupimus presenti pagina pervenire, quod nos atteudentesⁱ multiformia meritorum insignia virtutum et fidei premia preciosa, quibus illustris W(enzlaus) rex Boemie. . . princeps et filius noster carissimus, erga nos et Romanum imperium se constituit multiformiter gr(aci)osum, omnia feoda nobis et imperio per mortem illustris ducis Wratisl(aviensis) vacancia dicto . . regi Boemie necnon suis heredibus tenenda, habenda, possi-

564.

Rudolphus² Dei gracia Romanorum rex . . semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis graciā suam et omne bonum.

Universitatis vestre noticie innotescat, quod nos ordinationem seu promissionem de terra et principatu Wratislaviae et Slesie, que a nobis et imperio habentur in feodum, quam illustris quondam Henricus . . dux Waratislaviae, noster princeps, cum illustri et preclaro W(enzlao) rege Boemie, filio et principe nostro carissimo, videlicet, quod idem rex Boemie in

565.

Rudolphus³ Dei gracia Romanorum . . rex semper augustus universis sacri imperii Romani fidelibus presentes litteras inspecturis graciā suam et omne bonum. 30

Licet munificencie nostre dexteram ad cunctos fideles, quos Romanum ambit imperium, ex officii debito nobis desuper recommissi porrigere teneamur, maxime 35 tamen illustres . . principes, qui velud aurora stellis prerutilans virtutum insigniis ceteris prestantiores imperialem gloriam reddunt radiantius illustratam, 40 nos delectat graciosius graciōsa

563—565. ^a) alio atram. et alia manu in loco raso 565. ^b) deest 564. 565. ^c) Luthomusslensis 564. 565. ^d) Karinthe 564. ^e) b corr. ex p 565. ^f) ceterique 565. ^g) reg. Rom. 564. ^h) n et b in loco raso 565. ⁱ) accedentes 563.

1) Reg. imp. VI nr. 2346.

2) Reg. imp. VI nr. 2374.

3) Reg. imp. VI nr. 2375.

45

denda titulo feudali duximus con-
ferenda. In cuius rei testimonium
presentes litteras conscribi et
nostre maiestatis sigillo iussimus
5 roborari.

terra et principatu Waratslavie
et Slesie, si ipsum Henricum
ducem premori contingeret, sibi
deberet succedere, iniisse dinos-
citur et fecisse, habemus ratam
et gratam, eam de plenitudine
potestatis regie confirmantes et
dantes has litteras nostras, sigillo
nostro munitas in testimonium
super eo.

dulcedine prevenire. Attendentes
itaque inclitum Wenczlaum . . re-
gem Boemie, principem et fili-
um nostrum carissimum, utpote
benemeritum condignis premiis
premiandum, principatum Wratis-
lavie et Slesie, quem a nobis et
imperio illustris quondam Henricus . . dux Wratslavie recepit
in feodum necnon omnia feoda
vacancia ex morte eiusdem Henrici
quondam ducis Wratslavie ad
nos et imperium pertinencia ad
omnibus suis attinenciis, posses-
sionibus, iurisdictionibus et iuri-
bus universis, quocumque nomine
censeantur, dicto . . regi Boemie
et suis heredibus habenda, pos-
sidenda a nobis et imperio te-
nenda titulo feudali duximus con-
ferenda. Siquid autem dimin-
cionis vel calumpnie, quod non
credimus, circa predicta cavillose,
maliciose vel subdole posset op-
poni, supplemus de plenitudine
regie maiestatis. In cuius rei
testimonium presens scriptum
nostre maiestatis sigillo fecimus
communiri.

30 Dat(um) Erfordie XI.^k Kl. Au-
gusti, anno Domini millesimo
CC^oLXXXX^o, indiccione tertia,
regni vero nostri anno septimo
decimo.

Datum Erfordie VII°. Kalendas
Octobris, indiccione tertia, anno
Domini millesimo CC^oLXXX^oX,
regni vero nostri anno decimo
septimo.

Datum Erfordie VI° Kl. Octo-
bris, indiccione III, anno Domini
millesimo ducentesimo nonagesi-
mo, regni vero nostri anno sep-
timo decimo.

35 nostra confirmare auctoritate regia dignaremur. Nos utique prefatorum . . prelatorum,
. . ducum, . . principum, . . baronum, . . procerum et nobilium, quos honoris et felicis
status Romani regni et sacri imperii fideles et sollicitos pre ceteris novimus zelatores,
ipsumque regnum Boemie Romani regni membrum fore nobilium, supplicacionibus beni-
gnius inclinati, prefatas^l litteras ac omnia et singula in^m eisdem contenta^m laudamus,
40 ratificamus, approbamus, confirmamus et de novo ex certa sciencia de nostre Romane
regie plenitudine potestatis prefatis regno, . . prelatis, . . ducibus, . . principibus, . .
baronibus, . . proceribus et nobilibus ac universitati regni ipsius et pertinenciarum eiusdem
ad usum et opus . . regum Boemie imperpetuum damus, tenore presencium conferimus
et donamus, omnem diminucionem et defectum, si quis in premissis fuerit, reparantes
45 omnimode et supplentes ac omne dubium et obscurum pro parte et in favorem ipsorum
regni et . . regum Boemie de uberiori dono maiestatis Romane regie et plenitudine
potestatis interpretantes et eciam declarantes, non obstantibus legibus, consuetudinibus,
usibus, observanciis, iuribus municipalibus vel communibus, statutis seu edictis factis et

563—565. ^k) I in loco raso 563.^l) t in loco raso 565.^m) cont. in eisdem 564. 565.

editis in contrarium quibuscumque, quas et que, quantum ad hoc, ac si forent nominatim et de verbo ad verbum scripta presentibus et inserta, revocamus, cassamus, irritamus, annullamus et de dicta Romane . . regie plenitudine potestatis decernimus firmitatis fore nullius penitus velⁿ momenti. Nulli ergo omnino liceat hanc nostre laudacionis, ratificacionis^o, approbacionis, confirmacionis, donacionis, reparacionis, supplementi, inter- 5 pretacionis, declaracionis, revocacionis, cassacionis^p, irritacionis et annullacionis paginam infringere vel ei ausu temerario in aliquo contraire. Contrarium vero facientes, si qui fuerint, quod absit, ultra indignacionem nostre celsitudinis Romane, quam ob hoc se noverint graviter incursuros, mille marchas auri puri nostro et Romani regni fisco componant, ipsarum videlicet medietatem nostre et successorum nostrorum Romanorum . . 10 regum et imperatorum curie seu camere et reliquam passis iniuriam irremissibiliter applicand(am)^q. In^r quorum omnium testimonium et ad certitudinem pleniorum presentes fieri iussimus et bulla^s aurea typario nostre maiestatis impressa precepimus communiri^s. Huius rei testes sunt Gerlacus . . archiepiscopus Maguntinus, sacri imperii per Germaniam archicancellarius, Rodolphus^t senior . . dux Saxonie, sacri imperii mares- 15 caleus, Rodolphus^t iunior Saxonie et Fridericus de Deck . . duces. Iohannes purgravius Nurnbergensis, Ulricus lantgravius de Lyngkemberch, Fridericus de Orlemund, Ulricus de Helfenstein^u et Rodolphus^t de Werthem^v . . comites, Petrus de Hewy, Crafto de Holoeh, Gotfridus de Pruneck, Eberhardus de Walkse, Fridericus de Walkse, Eglolf de Friberg et Purchardus de Elrbach, Romani^w regni prefati . . principes et . . barones^w. 20

Datum Prage anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indicione prima, VII° Idus Aprilis, regnorum nostrorum anno secundo.

566. *Declaratio de episcopatu Olomucensi, marchionatu Moraviae, ducatu Oppariensi ad regnum Bohemiae pertinentibus. — Apr. 7.*

Originale (or.) ibidem nr. 286⁷. Sigillum maiestatis pendet filis sericis rubri viridisque 25 coloris. — Ed. Grünhagen et Markgraf, 'Lehns- und Besitzurkunden Schlesiens' II (1883) p. 471.

Reg. imp. VIII nr. 652: cf. Additamentum primum p. 831.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex. Ad perpetuam rei memoriam.

Non modicos fame preconantis tytulos moderni temporis meretur posteritas, si, quod 30 predecessorum instauravit laudanda provisio, vigilantia cura prosequitur et talibus provide circumspeccionis munit sollercis, ut fructuose cautele ducatu preambulo vivaci successorum memorie commendetur. Sane cum insignes et magnifici principatus, videlicet episcopatus Olomucensis, marchionatus Moravie et ducatus Oppavie, longo iam et antiquo 35 temporis tractu a clare memorie illustribus olim regibus et ducibus Boemie olim eidem regno Boemie presidentibus et a corona ac dominio regni prefati in feudum semper habiti fuerint et possessi et ven(erabiles) Olomucensis ecclesie antistites necnon illustres marchiones Moravie et Oppavie duces olim Boemie regibus et ducibus, progenitoribus et predecessoribus nostris, in suscepcione feudorum et in aliis, que ad vasallatus spectant 40 obsequia, veluti dominis suis ordinariis et naturalibus debitam semper exhibuerint reverentiam et honorem. sicut hoc littere divi Friderici Romanorum imperatoris augusti, qui de certa sua scientia in prima ipsarum¹ clare memorie Wladislaum ducem Boemie

563—565. ⁿ) vl corr. ex et 565. ^o) ratificacionis 565. ^p) om. 565. ^q) applicandas 565.

^r) abhinc alium atram. 565. ^s) nostre maiestatis sigilli appensione muniri 564. 565. ^t) Radolphus 564.

^u) Helfenstein 564. 565. ^v) werchein 565. ^w) Rom. — barones om. 564.

illustrem, dum viveret, heredes et successores suos virtutis et excellencie ipsius industria rite poscente, antequam eundem ad regnum Boemie coronari contingeret, gestando circulo decoravit, ut eodem insigni circulo ad instar imperatorum et regum Romanorum in nativitate Christi et salvatoris nostri Pasche et Penthecostes necnon beatorum Wenezslai et Adalberti patronorum Boemie festivitibus uteretur, qui tamen circulus eidem duci a nemine preterquam a Pragensi aut Olomucensi episcopis vel eorum altero, qui, dum alterum ex eis abesse contingeret, vices suppleret amborum, in predictis festivitibus fuerat imponendus, ac in secunda littera¹ clare memorie illustri Ottakaro primo et successoribus suis preclaris Boemie regibus ob insignia et grata servicia, quibus sacrum Romanum imperium dignis honoribus prosequi studuerunt, investiendi ac infeudandi episcopos prefati regni Boemie plenam tribuit facultatem, et littere divi Friderici secundi Romanorum regis², in quibus exprimitur, quod illustris Heinricus marchio Moravie et universitas magnatum et nobilium Boemie de assensu et voluntate illustris Ottakari quondam Boemie regis, proavi³ nostri karissimi, illustrem Wenezslaum primogenitum ipsius in regem suum elegerint, et eadem electio per supradictum Fridericum Romanorum regem fuerit approbata, et littere divi Richardi olim Romanorum regis⁴, qui auctoritate sua, sicut protestatur in litteris, prefatum regem Ottakarum, proavum nostrum, dum adhuc vitam ageret in humanis, de regni Boemie et marchionatus Moravie principatibus et omnibus feudis ad eadem spectantibus investivit, et specialiter donacio clare memorie illustris Ottakari secundi, quondam Boemie regis, proavi nostri dilecti⁵, quam patri illustris Nicolai ducis Oppavie presentis⁶ fecisse dinoscitur, dum terram Moravie dividens ducatum sive principatum Oppaviensem creavit ex novo ipsumque ducem Oppavie, quem de mera sue benignitatis gracia sublimavit in principem, heredes et successores suos una cum ducatu sive principatu prefato sibi, heredibus et successoribus suis Boemie regibus et eiusdem regni corone voluit immediate subesse, lucidissime protestantur, quarum quidem litterarum sententias et clausulas, quas ad probationem dictarum intencionum adduximus, semper et ubique in iudicio et extra ac in singulis actibus publicis et privatis, quociens presencium tenorem legi sive publicari contigerit, eiusdem efficacie, vigoris et auctoritatis existere decernimus, ac si in figuris propriis originalia viderentur, eo precipue, cum eadem originalia pridem per nos ac nonnullos Romanorum et Boemie regnorum principes et proceres ven(erabili) Iohanne Olomucensi episcopo, consanguineo, necnon illustribus Iohanne marchione Moravie, fratre, et Nicolao duce Oppavie, principibus nostris, ibidem et in presenciam constitutis auscultata et examinata fuerint diligenter, sicut etiam nos et illustres progenitores et predecessores nostri Boemie reges in predictorum iurium vera et iusta possessione perstitimus prescriptione temporum diuturna, et divina favente elemencia persistimus in presenti, nos igitur attendentes et accurate meditacionis studio limpidius intuentes, qualiter impositio prefati circuli per manus ven(erabilium) Pragensis et Olomucensis ecclesiarum antistitum vel alterius ex eis, dum alterum abesse contingeret, ut prefertur, rite fieri aut rex Boemie per illustrem marchionem Moravie prefatum et universitatem baronum et procerum regni Boemie, ut predicatur, eligi non valeret, nisi eciam tam prefati epi-

1) *Quae re vera non a Friderico primo, sed a secundo a. 1212. Sept. 26. data est; supra tom. II nr. 43 p. 54 l. 25; cf. nr. 557 huius tomi.* 2) *Supra tom. II nr. 59; cf. nr. 558 huius tomi.* 3) *Ottakarus ille, cuius in litteris Friderici II. fit mentio, non est secundus, Karoli proavus, sed primus († 1230).* 4) *Reg. imp. V nr. 5399; cf. supra nr. 559.* 5) *De qua donatione fabulosa litterae neque exstant neque exstiterunt. G. Biermann 'Geschichte der Herzogtümer Troppau und Jägerndorf' (Teschen 1874) p. 157, litteras falsas sub nomine Ottakari II regis conflatas Karolo regi, ut hanc confirmationem ederet, praesentatas esse autumavit; sed sola traditione fabulosa, non litteris falsis confirmationem nostram nisi ex eo intelligitur, quod Karolus rex, cum supra et infra ubique litterarum a regibus et imperatoribus concessarum meminerit, hic et infra p. 576 l. 32 non nisi de donatione Ottakari verba facit; cf. Kopetzky in 'Archiv für oesterreichische Geschichte' XLV (1871) p. 175 nr. 286.* 6) *Nicolao I, filio suo illegitime nato.*

scopi quam marchiones Moravie illustrem Boemie regem, qui foret pro tempore, veluti verum, ordinarium, hereditarium et naturalem dominum suum inspicerent et investituras ac fonda sua reciperent et congnoscerent ab eodem, sicut eciam Boemie regibus, predecessoribus nostris, investiendi ac infeudandi suos episcopos, ut premittitur, a Romano principe est pridem attributa facultas, neque marchionatum Moravie predictum aut utile et immediatum dominium, quod regibus Boemie, sicut ex premissis colligitur, competit et competebat ibidem, a predicto rege Ottakaro vel suis successoribus Boemie regibus in aliquam personam iusta estimacione presumimus fore translatum, nisi utique tytulum feudi et superioritatis dominium sibi et successoribus suis Boemie regibus provide reser-
varint, sicut eciam nos, qui non aliunde ob hoc exempla colligimus, dum essemus in minoribus constituti, eundem marchionatum cum omnibus suis dominiis, honoribus et pertinenciis a clare memorie illustri Iohanne quondam Boemie rege, genitore nostro karissimo, dinoscimur tenuisse, presertim cum eciam creacio sive nova ordinacio dicti ducatus sive principatus Oppaviensis modo suprascripto rite fuerit instaurata, ne ex interpretatione sinistra quorumlibet aut ex dubietatibus, obscuritatibus vel eventibus contrariis quibuscunque nostris, heredum et successorum nostrorum regum Boemie et corone regni prefati iuribus, honori et statui valeat imposterum quomodolibet derogari, communicato super hiis nonnullorum sacri Romani imperii principum, baronum et procerum, fidelium nostrorum, consilio speciali, predictis omnibus de verbo ad verbum, prout superius exprimuntur, intellectis et in examen deliberate ac provide discussionis adductis, auctoritate Roman(a) regia interpretamur, pronunciamus, diffinimus, protestamur, dicimus ac de certa nostra sciencia declaramus suprascriptos principatus insignes, videlicet episcopatum Olomucensem, marchionatum Moravie et ducatum Oppavie ad iurisdiccionem et directum dominium regum et corone regni Boemie iure spectare, quodque episcopi, marchiones et duces prefati, heredes et successores ipsorum imperpetuum principatus eosdem et prefata dominia, quotiens per mortem aut aliis causis legitimis rite vacaverint, a nobis, heredibus et successoribus nostris Boemie dumtaxat regibus et a corona regni Boemie absque renitencia seu difficultate in fendum reverenter suscipere nobisque ac dictis heredibus et successoribus nostris Boemie regibus et corone regni prefati, in casibus antedictis homagii, obediencie ac subieccionis debite consueta iuramenta corporaliter facere teneantur, omnem defectum, si quis in litteris et privilegiis dictorum imperatorum et regum Romanorum memorie recolende aut eciam in presentibus seu in donacione illustris Ottakari secundi regis Boemie, proavi nostri, ut si fortassis ducatum Oppavie absque Romani principis et superioris licencia creare non potuit vel si eadem donacio iuri communi contraria videretur, quavis obscuritate, interpretatione dubia, verborum defectu aut ex alia occasione vel causa compertus fuerit, supplentes de plenitudine Romane regie potestatis, non obstantibus legibus, consuetudinibus, usibus, observanciis, iuribus municipalibus vel communibus, statutis seu edictis publicis vel privatis, factis et editis in contrarium quibuscunque, quas et que, quantum ad hoc, ac si nominatim et de verbo presentibus inscripta et inserta consisterent, eciam si de hiis iure vel consuetudine deberet fieri mencio specialis, revocamus, cassamus, irritamus, annullamus et de dicte Romane regie potestatis plenitudine decernimus firmitatis fore nullius penitus vel momenti. Nulli ergo hominum liceat hanc nostre interpretacionis, pronunciacionis, diffinicionis, protestacionis, declaracionis, decreti, defectuum supplecionis, revocacionis, cassacionis, irritacionis et annullacionis paginam infringere vel ei ausu temerario in aliquo contraire. Contrarium vero facientes, si qui fuerint, quod absit, ultra indignacionem nostre celsitudinis Romane, quam ob hoc se noverint graviter incursuros, mille marchas auri puri nostro et Romani regni fisco componant, ipsarum videlicet medietatem nostre et successorum nostrorum Romanorum regum sive imperatorum curie seu camere et reliquam passis

iniuriam irremissibiliter applicandam. Ven(erabili) Gerlaco archiepiscopo Maguntino, sacri imperii per Germaniam archicancellario, illustribus Rudolfo seniore, sacri imperii archimareschallo, Rudolfo iuniore, ipsius nato, Saxonie, Friderico de Teck ducibus spectabilibus, Iohanne buregravio Nurembergensi, Ulrico lautgravio Lucemburgensi, Friderico de Orlamunde, Ulrico de Helfenstein et Rudolfo de Wertheim comitibus, nobilibus Petro de Hewi, Craftone de Hohenloch, Gotfrido de Brunecke, Ebirhardo et Friderico de Walse, Eglolfo de Fryberg et Burchardo de Elrbach, nostris et sacri Romani imperii principibus et fidelibus, testibus ad premissa. Presencium eciam sub nostre maiestatis sigillo testimonio literarum.

Datum Prage, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indicione prima, VII° Idus Aprilis, regnorum nostrorum anno secundo.

567. *Incorporatio ducatum Silesiae, praesertim Wratislaviensis, marchiae Budissinensis et Gorlicensis in regnum Bohemiae. — Apr. 7.*

Originale (or.) ibidem 'nr. 277'. Pendet sigillum maiestatis filis sericis rubri fluvique coloris. — Ed. Grünhagen et Markgraf l. c. I, 8 nr. 4 ex or.

15 *Reg. imp. VIII nr. 653; cf. additamentum primum p. 831.*

Cf. litteras de eadem re sub titulo imperiali a. 1355. Oct. 9. datas; Reg. imp. VIII nr. 2268.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex. Ad perpetuam rei memoriam.

20 Non modicos fame preconantis tytulos moderni temporis meretur posteritas, si, quod predecessorum instauravit laudanda provisio, vigilantia cura prosequitur et talibus provide circumspeccionis munit sollerciiis, ut fructuose cautele dncatu preambulo vivaci successorum memorie commendetur. Sane licet pridem recolende memorie divus Fridricus Romanorum imperator augustus, predecessor noster, de singulari sue benignitatis
25 munere clare recordacionis illustri Wadislao condam Boemie duci, qui regnum Boemie ante coronacionem suam regebat, et suis heredibus Boemie regibus censum de terra Polonie, quem antecessores eius duces Boemie a Polonia multis temporibus accipere consweverant quemque Polonie et Slezie duces sacro imperio solvere tenebantur, prout in litteris imperatoris prefati¹ evidenter exprimitur, liberaliter duxerit erogandum, ipsi
30 quoque duces Polouie et Sl(ez)ie eundem censum illustribus progenitoribus et predeces- soribus nostris in signum subiectionis debite et in recognicionem sui superioris domini rite persolverint multis temporibus retroactis, tamen ad habundancioris cautele presidium tractu temporis dicti duces suo, heredum et successorum suorum nomine atque vice principatus, terras ac dominia sua a clare memorie illustri Iohanne condam Boemie rege,
35 genitore nostro karissimo, dum viveret, et demum a nostra celsitudine, dicto nostro genitore defuncto, et a corona regni Boemie in pheudum cum solempnitate debita susceperunt² nobisque ac dicto genitori nostro, dum viveret, tamquam Boemie regibus et corone regni Boemie prestiterunt solempniter obedientie, homagii, subieccionis et fidelitatis debite corporalia iuramenta. Et licet insignis ducatus Wrat(islaviensis) et Sl(ez)ie
40 cum suis omnibus pertinentiis ad utile et immediatum dominium illustrium condam Boemie regum, progenitorum nostrorum, et coronam regni Boemie spectaverit ab antiquo, sicut hoc littere recolende memorie divi Rudolphi Romanorum regis, predecessoris nostri, in quarum prima³ quandam ordinacionem inter illustres Ottakor⁴ condam Boemie

1) *Supra tom. I nr. 170; ubi de censu imperio solvendo nihil dicitur. Cf. etiam supra nr. 566.*

45 2) *Inde ab anno 1327; cf. litteras apud Grünhagen et Markgraf l. c., passim; S. Grotefend, 'Die Erwerbungs- politik Kaiser Karls IV' (Berlin 1909) p. 3 sqq.* 3) *Reg. imp. VI nr. 2374; cf. supra nr. 564.* 4) *Recte Wenceslaun II, avum Karoli.*

regem, proavum nostrum karissimum, ex una et Heinricum ducem Wrat(islaviensem) parte ex altera, videlicet quod dictus Ottakorus rex eidem Heinrico Wrat(islaviensi) et Sl(ez)ie duci in casu, si ducem premori contingeret, in premissis ducatu Wrat(islaviae) et Sl(ez)ie, terris et omnibus dominiis suis deberet succedere. per se factam asserit, et in secunda¹ ipsarum dicto Heinrico duce iam sublato de medio predictum regem Otakorum², 5 heredes et successores ipsius Boemie reges de ducatu Wrat(islaviensi) et Sl(ez)ie, terris et dominiis prefatis tamquam actu vacantibus propter multa grata servitia, que illustres Boemie reges sacro Romano imperio fecerant. solempniter investivit, lucidius attestantur, tamen illustris Iohannes condam Boemie rex, genitor noster prefatus, cum illustri Heinrico septimo et ultimo Wrat(islaviensi) et Sl(ez)ie duce, sororio nostro, dum uterque 10 ipsorum vitam ageret in humanis. quandam ordinacionem iniit et tractavit³, videlicet quod dictus dux Heinricus terram et districtum Glacensem cum vasallagiis, pheudis, dominiis et omnibus pertinentiis suis de consensu dicti genitoris nostri ad vite sue dumtaxat tempora habere deberet. ut tamen eo moriente ducatus sui. puta Wrat(islaviensis) et Sl(ez)ie, ac predictum Glacense dominium ad usum ac possessionem dicti genitoris 15 nostri, heredum et successorum ipsius regum et corone regni Boemie sine difficultate qualibet revenirent. sicut hoc processu dierum ad finem devenit intentum, eo quod dictus genitor noster, dum viveret. moriente duce prefato⁴, et ducatum Wrat(islaviensem) et terram Glacensem prefatam tenuit et possedit et nos utrumque de presenti velud Boemie rex in possessione tenent(es) utrobilibet dominamur. Et quamvis marchia Budissinensis 20 et Gorlicensis, que cum ceteris civitatibus, opidis et pertinentiis suis ad regnum et coronam Boemie ab antiquo pertinet. per illustrem Otakorum condam Boemie regem, proavum nostrum. in personas illustrium condam Brandenburgensium marchionum ex certis et racionabilibus causis alienata fuerit aliquando⁵, tamen marchionibus predictis absque heredibus sexus masculini decedentibus ab hac vita. nobiles, milites, 25 elientes, cives et universi incole marchie Budissinensis et Gorlicensis prefate animadversione debita cognoscentes. qualiter ad regnum et coronam Boemie tamquam ad immediatum et naturale dominium dudum pertinuerant. ad subieccionem et obedienciam dicti illustris Iohannis condam Boemie regis. genitoris nostri, tamquam ad ordinarium. legitimum et naturalem dominum suum et ad coronam regni Boemie. de cuius 30 gremio dudum constiterant. ut prefetur. deliberacione non improvida redierunt. Nos igitur indefessam sollicitudinis operam et diligenciam exquisitam. quam sepedicti proavus. pater ac progenitores nostri karissimi condam Boemie reges ad optinendum subieccionem. vasallagium et obedienciam illustrium Slezie et Polonie ducum. principum et fidelium nostrorum. principatus seu ducatus Wrat(islaviensem) et Sl(ez)ie et eciam Budissinensem 35 et Gorlicensem marchiam. ut prefetur. non absque magnis impensis et infinitis laboribus habuerunt. in nostre mentis acie continuo revolventes. ut virtutis ipsorum frequentia et sollicitudo laboris preteriti sub felici nostro regimine solidetur. de Romane regie potestatis plenitudine statuimus. quod omnes supradicte sentencie et clausule imperialium et regalium litterarum. quas ad probationem dietarum intencionum adduximus. semper et ubique in iudicio 40 et extra et in singulis actibus publicis et privatis. quociens tenorem presencium legi sive promulgari contigerit. eiusdem efficacie. vigoris et auctoritatis existant. ac si in figuris propriis

1) *Reg. imp. VI* nr. 2375; cf. *supra* nr. 565. 2) *Recte Wenceslaum II.* 3) *Vide litteras Iohannis regis a. 1327 April. 6. datas apud Grünhagen et Markgraf l. c. I. 66 nr. 8; 'Königsaalr Geschichtsquellen' ed. Loserth (= Fontes rerum austriacarum. SS. VIII) p. 448; Chron. principum Poloniae (in Monumentis 45 Poloniae historicis III, 1878) p. 517. 4) a. 1335. Nov. 25. 5) *Quomodo et quando haec alienatio facta sit, non satis certe constat: sed vix dubitandum est, quin terrae Lusatiae superioris nomine pignoris pro dote Beatricis Otakari I. filiae, quae Ottoni III. marchioni Brandenburgensi ante a. 1244 missis, in marchionum Brandenburgensium ditionem venerint. De problemate difficillimo ultimus egit Sello in 'Forschungen zur brandenburgischen und preussischen Geschichte' I (1888) p. 151 nr. 49.**

originalia viderentur, eo precipue, cum eadem originalia per nos ac nonnullos Romani regni principes, barones et proceres ascultata et examinata fuerint diligenter ac demum communicato super omnibus premissis nonnullorum sacri imperii principum, baronum et nobilium consilio speciali predictis omnibus de verbo ad verbum, prout superius ex-

5 primuntur, intellectis et in examen deliberate ac provide discussionis adductis, ne ex interpretatione sinistra quorumlibet nostris, heredum et successorum nostrorum regum Boemie et corone regni eiusdem iuribus, honoribus et statui valeat imposterum derogari, auctoritate Romana regia dictos Sl(ez)ie et Polonie duces, nostros principes et vasallos, cum principatibus, feudis et vasallagiis ipsorum, presertim cum a corona regni prefati immediate dependeant,

10 dictum quoque ducatum Wrat(islaviensem) cum civite Wrat(islaviensi) et ceteris opidis ibidem necnon marchiam Budissinensem et Gorlicensem cum vasallis, vasallagiis, pheudis, pheudotariis, utilitatibus, fructibus, obvencionibus, iurisdictionibus, iudiciis, honoribus, iuribus, consuetudinibus et omnibus dictorum ducatus et marchie pertinen(cii)s regno et corone regni Boemie prefati imperpetuum adiungimus, incorporamus, asseribimus, appro-

15 priamus et indivisibiliter ac inseparabiliter eouimus, specialiter eciam et ex nomine interpretamur, pronunciamus, diffinimus, protestamur et dicimus ac de certa nostra sciencia declaramus, quod prefati duces Sl(ez)ie et Polonie, heredes et successores ipsorum imperpetuum, quociens ducatus eisdem aut alterum ex eis vacare contigerit, ipsos vel ipsum a nobis, heredibus et successoribus nostris, Boemie dumtaxat regibus,

20 et a corona regni Boemie prefati absque renitencia seu difficultate in pheudum teneantur suscipere nobisque, heredibus ac successoribus nostris Boemie regibus et corone regni eiusdem omagii, obediencie, fidelitatis ac subieccionis debite teneantur et debeant prestare et facere corporalia iuramenta, supplentes omnem defectum, si quis in litteris et privilegiis dictorum imperatorum et regum Romanorum memorie recolende aut eciam

25 in ordinacione seu tractatu dicti genitoris nostri, quem cum prefato Heinrico septimo et ultimo Wrat(islaviensi) et Sl(ez)ie duce habuisse^a dinoscitur seu in reditu nobilium, militum clientum, civium et incolarum Budissinensis et Gorlicensis marchie, qui ad coronam regni Boemie, ut premittitur, ex causis legitimis redierunt vel in presentibus nostris litteris verborum defectu, interpretatione dubia, sentenciarum obscuritate vel alia quavis

30 occasione compertus fuerit, de certa nostra sciencia ac de predictae Romane regie plenitudine potestatis, non obstantibus legibus, consuetudinibus, usibus, observanciis, iuribus municipalibus vel communibus, statutis seu edictis, publicis vel privatis, factis et editis in contrarium quibuscumque, quas et que, quantum ad hec, ac si nominatim et de verbo ad verbum presentibus inscripta et inserta consisterent, eciam si de hiis iure vel

35 consuetudine deberet fieri mencio specialis, revocamus, cassamus, irritamus, annullamus et de dicte Romane regie potestatis plenitudine decernimus firmitatis fore nullius penitus vel momenti. Nulli ergo hominum liceat hanc nostre adiunctionis, incorporacionis, asseriptionis, appropriacionis, cuncionis, interpretacionis, pronunciacionis, diffinicionis, protestacionis, declaracionis, decreti, defectuum supplecionis, revocacionis, cassacionis, irri-

40 tacionis et annullacionis paginam infringere vel ei ausu temerario in aliquo contraire. Contrarium vero facientes, si qui fuerint, quod absit, ultra indignationem nostre celsitudinis, quam ob hoc se noverint graviter incururos^b, mille marcas auri puri nostro et Romani regni fisco componant, ipsarum videlicet medietatem nostre et successorum nostrorum curie seu camere et reliquam passis iniuriam irremissibiliter applicandu(m). Ven(erabili)

45 Gerlaco archiepiscopo Moguntino, sacri imperii per Germaniam archicancellario, illustribus Rudolfo seniore sacri imperii archimarescallo, Rudolfo iuniore ipsius nato Saxonie, Fridrico de Teck ducibus, spectabilibus Iohanne burggravio Nurembergensi, Ulrico lantgravio Lutemburgensi, Fridrico de Orlamunde, Ulrico de Helfinstein et Rudolfo de Wertheim comitibus, nobilibus Petro de Hewy, Craftone de Hoenloch, Gotfrido de Bruneck,

Ebirhardo et Fridrico de Walse, Eglolfo de Freyburg et Burghardo de Elrbach, nostris et sacri Romani imperii principibus, baronibus et fidelibus, testibus ad premissa. Presentium etiam sub nostro maiestatis sigillo testimonio litterarum.

Datum Prage anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indictione prima, septimo idus Aprilis, regnorum nostrorum anno secundo.

5

568. CONSTITUTIO STUDII GENERALIS IN CIVITATE PRAGENSI.

1348. Apr. 7.

Originale (or.) in archivo universitatis Pragensis. Contulit M. Pintelén. In verso legitur: R. Bulla aurea, quae olim filis sericis rubris pendebat, nunc avulsa cum litteris asservatur. — Ed. (omisso eschatocollo) Kaufmann, 'Die Geschichte der Deutschen Universitäten' II (1896) p. 8. — Extr. 'Codex diplomaticus Moraviae' VII, 555 nr. 768 ex or.

Reg. imp. VIII nr. 655.

Has litteras magna ex parte ex litteris Friderici II. imperatoris et Konradi IV. regis ad studia Neapolitanum Salernitanumque spectantibus (Reg. im. V nr. 1537, 4572, 4601) quae collectae erant in epistolario Petri de Vineis l. III cap. X—XII, (= Huillard-Bréholles, Historia diplomatica Friderici II, tom. II, 1 p. 447—453) compilatas esse iam demonstravit Denifle, 'Die Universitäten des Mittelalters bis 1400, I (Berlin 1885)' p. 587. Nos hic ea, quae ex litteris praedecessorum regis petita et operis musivi ad instar composita sunt, typis minoribus excudi fecimus. Sed etiam in reliquis locis aliqua ex alienis fontibus sumpta esse non omnino negandum nobis videtur. — Ad rem cf. supra nr. 161 et Zibit, 'Bibliografie české historie' II (1902) nr. 12258 sqq. Praeterea v. Benessium de Weitmil (ed. Fontes rerum Bohemicarum IV), p. 517, 518; 'Königssaaler Geschichtsquellen' ed. Loserth (= Fontes rerum Austriacarum SS. VIII) p. 600.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex. Ad perpetuam rei memoriam.

25

Inter desiderabilia cordis nostri et que cogitationi regali iugiter occurrunt, animi precipua reddimur anxietate solliciti specialiter convertentes aciem mentis nostre, qualiter regnum nostrum Boemie, quod pre ceteris hereditariis aut enfortunae acquisitionis honoribus et possessionibus prerogativa mentis affectione complectimur, cuius exaltacionem omni, qua possumus, diligencia procurantes ipsius honori intendimus totis conatibus et saluti, sicut rerum victualium ad dispensacionem divini nominis natura profluente tripudiat, sic ad nostre provisionis edictum prudentum virorum copia nostris artificialiter temporibus decoretur, ut fideles nostri regnicole, qui scienciarum fructus* indesinenter esuriunt, per aliena mendicare suffragia non coacti paratam in regno sibi mensam propinacionis inveniant, et quos ingeniorum nativa subtilitas ad consilia reddit* conspicuos, litterarum sciencia faciat eruditos, nec solum compellantur aut super- vacuum reputent ad investigandas gyrum terrae sciencias circuire, naciones expetere peregrinas, aut, ut ipsorum aviditatibus satisfiat, in alienis regionibus mendicare, sed gloriosum estiment, extraneos alios ad suavitatem odoris et gratitudinis huiusmodi participium evocare. Sane ut tam salubris et laudabilis animi pareat^a concepcio fructus dignos, regni ipsius fastigia tripudialibus novitatis volentes primiciis augmentari, in nostra Pragensi metropolitana et amenissima civitate, quam terrene fertilitatis fecunditas et plenitudine rerum amenitas localis reddunt utiliter tanto negotio congruentem, instituendum, ordinandum et de novo creandum consulta utique deliberacione previa duximus studium generale; in quo siquidem studio doctores, magistri et scolares

erunt in qualibet facultate, quibus bona magna promittimus et eis, quos dignos viderimus, regalia donaria conferemus, omnes et singulos doctores, magistros et seculares in protectione et qualibet facultate ac, undecunque venerint, veniendo, morando *et redeundo sub nostre maiestatis speciali protectione et salva gardia retinentes, firmam singulis fiduciam oblaturi, quod privilegia, immunitates et libertates omnes, quibus *tam in Parisiensi, quam* Bononiensi studiis doctores et seculares auctoritate regia uti et gaudere sunt soliti, omnibus et singulis illuc accedere volentibus liberaliter impertimur et faciemus ab omnibus et singulis inviolabiliter observari. In quorum omnium testimonium et ad certitudinem pleniorum presentes fieri iussimus et bulla aurea typario nostre maiestatis impressa precepimus communiri.

Datum Prage anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indictione prima, VII. Idus Aprilis, regnorum nostrorum anno secundo.

569—575. LEGATIONES REGIS ANGLIAE.

1348. Apr. 23. — Mai. 10.

569 — 571. LEGATIO AD REGEM.

Cf. litteras Karoli regis Reg. imp. VIII nr. 701 infra ad 1348. Iun. 24. propositas.

569. Scriptum foederis. — Apr. 23.

„Ex codice ms. archivii ecclesiae collegiatae S. Andreae Wormatiensis^{1a} editionem paravit St. A. Würdtwein, Nova subsidia diplomatica, XI, (1788) p. 62—63 (W). — Ad alium codicem deperditum² (P) redeunt: Cod. univ. Prag. I C 24 (sacc. XVI.) f. 383^r (P 1). — Cod. bibl. Nostitzianae Prag. Ms. a 27 ('Cod. Nostitzianus') (sacc. XVII.) f. 21^r (P 2). — Editio quam ex codice recentiori nunc deperdito² paravit I. P. Ludewig, Reliquiae manuscriptorum V, (1723) p. 459, nr. XIV (P 3). Omnia contulit R. Salomon. P 1 et P 2 superscriptionem praebent: Liga inter regem Anglie et Karolum regem Romanorum.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 39.

Nos^a Edwardus Dei gratia rex Francie et Anglie et dominus Hibernie constare volumus et facimus^b presentium inspectoribus, quorum interest vel^c interesse poterit, universis, quod consideratione mere^d dilectionis et sincere amicitie, quas cum excellenti et potenti principe domino Karolo rege Romanorum semper augusto et^e Boemie rege^e habere cupimus, quasdam ligas, confederationes sive^f pacta^f cum eodem rege de et super inter^f nos mutuo adiutorio^g duximus ineundas^h; promittentes firmiterⁱ et sincere fidei puritate, quod ex nunc amicitie^k pure et sincere confederationis^l federa inter nos inita absque omni^k dolo, fraude et deceptione^m quibuscumque fideliter observabimus et nunquam contraveniemus in aliquo clam vel palam. Promittimusⁿ insuper bona fide, quod nunquam cum aliquo dicti regis^o Romanorum^o adversario, rege, duce^p, principe

569. a) deest W. b) notum add. P 2. 3. c) et P 2. 3. d) vere W. e) et — rege deest P. f) deest W. g) adiuvando W. h) iniendas P 1. 3. i) firmas W. k) deest W. l) colligationis P 3. m) deceptionibus P 3. n) promittemus P 2; promittentes P 3. o) Romani regis P 1; Romanorum regis P 2. 3. p) deest P 3.

1) Quem codicem eundem esse ac codicem Rudolphi Losse nunc Darmstadiensem a nobis non semel adhibitum (cf. ex. gr. supra nr. 538) post I. Fr. Böhmner demonstraverunt Priesack et Schwalm in 'Westdeutsche Zeitschrift' VIII (1889) p. 84. Codex hodie plus quam triginta foliis privatus est, inter quos haud dubie etiam apographon extitit, ex quo textus W. prodit. 2) Cf. 'N. Arch.' XXXVI, 495.

seu quocumque alio confederationem aut^a ligam^a aliquam^r, compositionem aut concordie unionem, quominus idem rex supradicto^s imperio et eius possessione gaudere libere valeat et habere^t, inibimus^u, de novo recipiemus aut faciemus in preiudicium presentium ligarum et conventionum, sine ipsius regis tractatu mutuo et assensu, sed eundem regem fideliter iuvabimus consiliis nostris sanis et etiam potentia, cum idem^v facere poterimus^w 5 commode^w et super eo fuerimus congrue requisiti, iure tamen regnorum nostrorum, tam Francie quam Anglie, ac aliarum terrarum nostrarum semper salvo. Volumus tamen et concedimus, quod, cum idem rex pro iuribus imperii sui contra dominum Philippum de Valesio, nostrum adversarium, habuerit questionem vel indixerit^x eidem^x bellum, in quo casu idem^y rex Romanorum nobis pro acquisitione iuris^z nostri^z in regno nostro^a 10 Francie tenetur^b assistere, extunc^c eundem regem pro acquisitione iurium^d imperii^e sui^e contra dictum dominum Philippum^f et regni Francie occupatores quoscumque iuvare et opem, consilium atque auxilium sibi impendere vice^g mutua tenemur^h. Que omnia et singula, prout de nobis scripta sunt, promittimus bona fide, iuramento perⁱ nosⁱ prestituto corporali, nos absque omni calumnia, dolo, fraude et deceptione seu colore quocumque 15 fideliter servaturos. In cuius^k rei testimonium has litteras nostras^l fieri fecimus patentēs.

Datum apud Westmonasterium^m XXIII.ⁿ die Aprilis, anno^o regni nostri Francie IX^p, regni vero nostri Anglie XXII^q.

570. 571. PROCURATORIA.

570. *Procuratorium primum. — Apr. 23.*

20

De codicibus v. supra nr. 569. Exstat in P 2 f. 62—62'. — P 3 p. 461 nr. XV. — Præterea in Cod. Mellic. 343 II f. 535 (M). Contulit R. Schackinger. — In turri Londinensi apographum frustra inquiri fecimus. — Est superscriptio in P 2: Rex Anglie mittit ad imperatorem certos nuncios, ut iuret predictam ligam observandam; in P 3. M: Rex Anglie Eduardus III. mittit ad imperatorem Carolum IV. certos nuncios, ut iuret predictam 25 ligam observandam MCCCXLIX.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 40.

Tenore presentium liqueat universis, quod, cum^a inter magnificum et excellentem principem dominum Carolum Dei gratia regem Romanorum semper augustum^b et nos Edwardum eadem gratia regem Francie et Anglie, dominum Hibernie etc., certe lige. 30 confederationes seu pacta super amicitie federe et mutuo inter nos adiutorio contrahendo inita sunt et concessa^c, cupientes ea de cetero pro parte nostra inviolabiliter observari ac de legalitate et fidei industria dilecti clerici nostri Thome de^d Brayton^e ac dilecti et fidelis nostri Wilhelmi Stury^f militis plenius confidentes eisdem Thome et Wilhelmo et eorum utrique ad iurandum in animam nostram de observando fideliter conventiones, confedera- 35 tiones et pacta huiusmodi^g secundum formam eorundem^h nostri sigilli munimine signatorum^h

569. q) l. a. P 3. r) deest W. s) super W; dicto P. t) praecedat quiete P 3. u) iniemus P. v) id P. w) comm. pot. P. x) indixerit ei P 1; induxerit inde P 2. 3. y) cum W. z) iurium nostrorum P 2. a) deest P 2. 3. b) teneatur W. c) tunc W; tunc etiam P 3. d) iuris P. e) s. i. P 3. f) de Valesio add. P 3. g) fide W. h) teneamur P. i) a nobis W. k) huius P 2. 3. l) deest P. 40 m) Vestimonasterium W; Vesanom P 2; Vasconium P 3. n) XXIII P 2; vigesima tertia P 3. o) deest hoc loco W. p) anno IX W. q) vigesimo secundo P 2. 3.

570. a) deest P 3. M. b) suppleendum: et Boemie regem. c) consensu M. d) om. P 3. e) Braycon P 2. 3. M; correximus ex Rymeri Foederibus III, 570. f) Sturii P 2. 3; Biturii M; item correximus ex Rymero III, 590. g) huius P 2; om. P 3. M. h) pro eorundem — signatorum P 3: 45 conuentam, nostrorum munimen sigillorum.

damus et comittimus plenariam potestatem. In huius rei testimonium sigillum nostrum magnum fecimus his apponi.

Datum apud Westmon(asterium)ⁱ XXIII.^k die Aprilis, anno regni nostri Franciae IX, regni vero^l nostri Anglie XXII^m.

571. *Procuratorium alterum. — Apr. 29.*

P 2 f. 62' — 63. — P 3 p. 462 nr. XVI. — M f. 536. — *Item Londinis inventum non est. Est superscriptio in N: Rex Anglie mittit nuncium ad imperatorem ad recipiendum suum iuramentum pro predicta liga, in ML: Rex Anglie mittit nuncium ad imperatorem ad recipiendum ab eo iuramentum pro predicta liga MCCCXLIX.*

10 *Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 42.*

Tenore presentium liqueat universis, quod nos Edwardus rex Fraucie et Anglie et dominus Hiberniae fidelem nostrum Gorfronium^a de Zewe¹ militem nostrum facimus et constituimus actornatum^b, procuratorem, actorem seu vices nostras gerentem, damusque et concedimus eidem Gorfronio plenam^c potestatem et mandatum speciale ad recipiendum et admittendum iuramentum, quod excellentissimus princeps dominus Carolus rex Romanorum et Boemie Dei gratia semper augustus iuxta conventiones, ligas et confederationes inter nos initas, super et de eisdem fideliter observandis prestabit et etiam interponet. In huius rei testimonium sigillum nostrum fecimus his apponi.

20 Datum apud Westmon(asterium)^d XXIX. die Aprilis, anno regni nostri Francie^e nono, regni vero nostri^f Anglie vigesimo secundo.

572—575. LEGATIO AD PRINCIPES QUOSDAM IMPERII.

572—574. PROCURATORIA.

572. *Procuratorium primum. — Mai. 4.*

Copia coeva in turri Londinensi 'Rot. Franc. 22 Edw. III. m 17'. Contulit F. Kern.

25 *In margine manus coeva scripsit: De tractando cum episcopo Leodiensi et comite de Loos. — Ed. Rymer, Foedera III (1825) p. 160.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 44.

Rex universis presentes literas inspecturis salutem.

30 Noveritis, quod nos de fidelitate et circumspectione provida dilectorum et fidelium nostrorum Hugonis de Nevill militis et Ivonis de Glynton clerici plenius confidentes ipsos et eorum quemlibet nuncios et procuratores seu commissarios nostros constituimus speciales ad tractandum et concordandum cum reverendo patre . . episcopo Leodiensi et spectabili viro comite de Loos et eorum utroque super ligis et amicitiiis perpetuis inter nos et ipsos episcopum et comitem et eorum utrumque ineundis et mutuis auxiliis hincinde 35 prestandis et ea, que sic tractata et concordata fuerint, quacunque securitate firmandum ac securitatem, que nobis fieri debet in hac parte, stipulandum et recipiendum et omnia

570. ⁱ) Vesanom. P 2; Vasconium P 3. M. ^k) vigesima tertia P 3. M. ^l) om. P 3. M.
^m) vigesimo secundo P 3. M.

571. ^a) Gorfornium P 3; Gofronium M. ^b) auctoratum P 2; adornatum P 3. ^c) solemmem P 3.
40 ^d) Vasconium P 2. 3; Vesanom. M. ^e) Francie — nostri *deest* P 3. M.

1) *Nominis formam corruptam esse putaverimus. Pro Zewe¹ forsan Nevill legendum est; cf. infra nr. 572.*

alia et singula, que in premissis vel circa ea necessaria fuerint vel oportuna faciendum, eciam si mandatum exigant speciale, promittentes nos ratum et gratum habituros, quicquid per dictos Hugonem et Ivonem vel eorum alterum actum vel gestum fuerit in premissis et quolibet premissorum. In cuius etc.

Datum in palacio nostro Westm(onasterii) quarto die Maii. 5

Consimiles litteras procur(atorias) habent Guill(elmus) marchio Iuliacensis et predicti Hugo et Ivo ad premissa per se et duos eorum ac quemlibet eorum per se faciendum et explendum, sub eadem data.

573. *Procuratorium alterum. — Mai. 4.*

Copia coeva ibidem. Contulit F. Kern. — Ed. Rymer l. c. 10

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 44.

Rex eisdem salutem.

Noveritis, quod, cum per consanguineum nostrum . . . ducem Brabantie nobis fuerint nonnullae iniurie ac dampna irrogata, nolentes tamen ligas et amicitias inter nos dudum initas ac firmatas, quantum in nobis est, nobis primitus inde facta iustitia penitus violari, 15 ac de fidelitate et circumspectione provida dilectorum et fidelium nostrorum Hugonis de Nevill militis et Ivonis de Glynton clerici plenius confidentes, ipsos et eorum quemlibet nuncios et procuratores seu commissarios nostros constituimus speciales, ad petendum pro nobis et nostro nomine reformationem dampnorum et iniuriarum tam nobis quam subditis nostris quibuscumque per ipsum ducem et suos subditos datorum et 20 illatorum et ad componendum et transigendum finaliter super eis, et ad ea, que sic tractata, concordata, petita, composita et transacta fuerint, quacumque securitate firmandum neenon antiquas ligas et amicitias inter nos dudum initas renovandum et firmandum ac securitatem, que nobis fieri debet in hac parte, stipulandum et recipiendum, et omnia 25 alia et singula, que in premissis vel circa ea necessaria fuerint vel oportuna, faciendum, etiam si mandatum exigant speciale, promittentes nos ratum et gratum habituros, quicquid per dictos Hugonem et Ivonem vel eorum alterum actum vel gestum fuerit in premissis et quolibet premissorum. In cuius etc.

Datum ut supra.

Consimiles litteras procuratorias habent Guillelmus marchio Iuli- 30 acensis et predicti Hugo et Ivo ad premissa per se et duos eorum ac quemlibet eorum per se faciendum et explendum, sub eadem data.

574. *Procuratorium tertium. — Mai. 4.*

Copia coeva ibidem. Repetimus editionem quam paravit Rymer l. c.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 44. 35

Rex eisdem salutem.

Noveritis, quod, cum per spectabilem ducem Gelrensem, nepotem nostrum, et clarissimam dominam ducissam Geltensem, germanam nostram, nobis fuerint nonnullae iniurie et dampna irrogata etc. ut supra mutatis mutandis. In cuius etc.

Datum ut supra. 40

Consimiles litteras procuratorias habent Guillelmus marchio Iuliacensis et predicti Hugo et Ivo ad premissa per se et duos eorum ac quemlibet eorum per se faciendum et explendum, sub eadem data.

575. *Litterae credentiales principibus electoribus partis Wittelsbacensis directae. — Mai. 10.*

Copia coeava in turri Londinensi 'Claus. 22 Edw. III p. 1 m. 20 d'. Contulit F. Kern. In margine manus coeava scripsit: Littera missa electoribus sacri imperii pro rege.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 45; Regesten der Pfalzgrafen nr. 2319 et 4935.

Rex illustribus et nobilibus principibus dominis Henrico eadem gratia archiepiscopo Maguntino, sacri imperii per Germaniam archicancellario, Rudolfo et Ruperto germanis comitibus palatinis Reni ducibusque Bavarie, Ludovico Brandenburgensi et Lusatie marchioni neonon duci Saxonie, sacri imperii electoribus, suisve procuratoribus aut nunciis apud Coloniam conveniendis salutem et sincere dilectionis affectum.

Noveritis, quod super ambassata nuper per vestros nuncios nobis exposita super electione imperii de persona nostra quamvis immerita divina favente gratia facienda fideles nostros Hugonem de Nevill militem et Ivonem de Glynton canonicum ecclesie sancti Pauli London(ensis) super intentione nostra ac responsiva vobis in hac parte facienda ad vos mittimus plenarie informatos; quibus vel eorum alteri velitis quesumus in dicendis fidem credulam adhibere et nobis per eosdem remittere fiducialiter vota vestra.

Dat(um) in palatio nostro Westm(onasterii) X. die Maii.

576. 577. ACTA ABSOLUTIONIS FAUTORUM LUDOVICI IMPERATORIS.

1348. Apr. 24. Sine mense et die.

Cf. supra nr. 377. 378. 475—479. 537. 538.

576. *Mandatum de absolutione mortuorum. — Apr. 24.*

Reg. Avinion. papir. 98 (Clem. VI. a. VI.) p. 354 nr. 524 (RA). — Reg. Vatican. 184 divers. form. nr. 525 (RV). — Minuta inter minutas collectas Reg. Vatican. 244 K nr. 132 (M). — Reg. Vatican. 141 (Clem. VI. secr. a. VI.) nr. 1368 (RS). — Omnia contulit F. Schneider. — Ed. K. Rieder, 'Römische Quellen zur Konstanzer Bistumsgeschichte' (1908) p. 364 nr. 1179. — Extr. Riczler 2341; A. Cartellieri, 'Regesten zur Geschichte der Bischöfe von Konstanz' II (1896) nr. 4865.

Venerabili fratri Ulrico^a episcopo Constanciensi salutem^b.

Sicut errantibus filiis, ut salutis reducantur ad viam, decet nos ex paterne caritatis officio manum levaminis exhibere, sic etiam convenit, ut eis, qui ex hoc seculo transierunt, opem salutaris auxilii impendamus. Cum itaque, sicut accepimus, nonnulli clerici ecclesiasticeque persone tuarum^c civitatis et dioc(esis)^c, qui pro eo, quod quondam Ludovico olim duci Bavarie heretico et scismatico manifesto post et contra processus adversus eundem^d Ludovicum ac fautores, consiliatores^e, auxiliares, complices et sequaces ipsius ac adherentes eidem auctoritate apostolica dudum factos et habitos adheserunt, faverunt^f eique auxilium et^g consilium^h dederunt et cum eo preterquam

576. a) loco nominis spatium relictum RS. b) deest M. RS; et cetera add. RV. c) tuarum — diocesis correctum ex ac laici partium Alamannie M. d) eundem RS. e) conciliatores RV. f) om RA. RV. g) deest M. RS. h) concilium RV.

in crimine heresis participaverunt, excommunicationis, suspensionis et interdicti sententiis tenebantur astricti, non obtento beneficio absolutionis super huiusmodi sententiis de medio sint sublatis, nos desiderantes more pii patris eorundem clericorum et personarum ac laicorumⁱ animarum providere saluti et attendentes, quod inspirante desuper divina gracia dictarum civitatis^k et dioc(esis)^k clerus et populus ad ipsius ecclesie reverenciam 5 et obedienciam se disponunt, et de industria et circumspeccione tua^l plenam in Domino fiduciam obtinentes omnes et singulos huiusmodi clericos et personas ecclesiasticas, seculares et regulares, ac laicos utriusque sexus, qui, ut predicatur, ligati eisdem sententiis decesserunt, in quibus signa penitencie apparuerunt^m in morte, ab omnibus huiusmodi sententiis absolventi et faciendi eos absolutione previaⁿ fidelium oracionibus aliisque 10 suffragiis adiuvari, ecclesias preterea et cimiteria civitatis et dioc(esis)^o earundem^o, que auctoritate dictorum processuum nullo subiacent interdicto vel, si subiacent, iuxta formam aliarum litterarum nostrarum tibi super hoc directarum duxeris^p relaxanda, que sepultura clericorum, personarum et laicorum huiusmodi sunt polluta^q, reconciliandi plenam tibi^r usque ad adventum legati sedis apostolice, si cum illuc contigerit destinari, 15 dumtaxat concedimus auctoritate apostolica tenore presencium facultatem.

Datum^s Avinione VIII Kal. Maii, anno sexto.

577. *Absolutio mortuorum. — Sine mense et die.*

Originalia duo B et W in archivo Stuttgartensi. Descripsit vel contulit R. Salomon. In utroque pendet sigillum ex ipsa membrana. — Extr. Giefel in 'Diöcesan-Archiv von Schwaben' IX (1892) 'Beilage' p. 47 (B); Cartellieri l. c. nr. 4848 (W) et 4849 (B). — Inedita.

Ulricus Dei gratia episcopus Constantiensis, commissarius ad infrascripta a sede apostolica deputatus, dilecto in Christo plebano^a in Berg^a salutem in eo, qui est omnium vera salus. 25

Ex parte dilectorum^b in Christo subditorum seu parrochianorum ecclesie in Berg^c et cappelle Vronhoven^{b,c} nobis exstitit intimatum, quod nonnulli clerici ecclesiasticeque persone^d seculares et regulares ac laici utriusque sexus in villa^e ac ecclesia seu parrochia Berg et^f cappella^f prescriptis et infra ipsius parrochie limites^e nostre dyocesis, qui pro eo, quod quondam Ludewico de Bawaria post et contra processus adversus eundem 30 Ludewicum ac fautores, consiliatores, auxiliatores^g, complices et sequaces ipsius ac adherentes eidem auctoritate apostolica dudum factos et habitos adhererunt eique auxiliium et consilium dederunt et cum eo preterquam in crimine participaverunt, excommunicationis, suspensionis et interdicti sententiis tenebantur astricti, non obtento beneficio absolutionis super huiusmodi sententiis de medio sint sublatis, quodque eorundem corpora 35 aliqua in campis et extra cimiteria ac^h aliqua in ecclesiis seu cimiteriis per talem sepulturam illicitam violatis, prohdolor, sint sepulta, quare subditiⁱ seu parrochianiⁱ prenotati nobis humiliter supplicarunt, ut eosdem clericos et personas ecclesiasticas, seculares et

576. i) laycorum *RV*. k) civ. — dioc. *correctum ex partium M*. l) vestra *M. RS*. m) appuerūt *RA*; apparuerūt *RV*; appuerint *M. RS*. n) penitencia *RV*. o) dioc. ear. *correctum ex castrorum opidorum terrarum aliorumque locorum partium earundem M*. p) duxeritis *RS*. q) poluta *RV*. r) tibi *corr. ex vobis et utrique vestrum M*. s) Datum — sexto *serius add. corrector M*. 40

577. a) .. priori mon(asterii) in Wingarten ceterisque plebanis et viceplebanis, ad quos presentes pervenerint *W*. b) hon(orandi) in Christo .. abbatis et conventus monasterii in Wingarten preibati *W*. c) rg et capite Vronhoven *in loco raso al. atram. B*. d) *supra lin. al. man. add. W*. e) monasterio prescripto ac infra ipsius monasterii muros *W*. f) *al. atram. super lineam add. B*. g) auxiliatores *B. h) om. W*. i) .. abbas et conventus monasterii *W*. 45

regulares, ac laicos utriusque sexus auctoritate sancte apostolice sedis nobis desuper commissa, quod ecclesiastice sepulture^k tradi possint^k et fidelium orationibus aliisque suffragiis valeant adiuvari, de omnibus et singulis sententiis prescriptis absolvere dignemur, nos attendentes, quod sicut decet errantibus filiis, ut salutis reducantur ad viam, manum
 5 levaminis exhibere, sic etiam convenit, ut eis, qui ex hoc seculo transierunt, opem salutaris auxilii impendamus, et obinde auctoritate sancte sedis apostolice^h nobis concessa omnes et singulos huiusmodi clericos et personas ecclesiasticas, seculares et regulares, ac laicos utriusque sexus, qui, ut predicatur, ligati premissis sententiis in villa^l ac parochia Berg, cappella^m ipsiusⁿ et infra eius limites^l decesserunt seu sunt sepulti, in^o qui-
 10 bus tamen signa penitentie apparuerunt in morte, ab omnibus huiusmodi sententiis secundum formam ecclesie absolvimus, quodque ecclesiastice possint^p tradi^p sepulture et fidelium orationibus aliisque suffragiis valeant adiuvari, dumtamen aliud canonicum non obstiterit, presentibus indulgemus.

Datum Constantie anno Domini M^oCCC^oXL^a octavo.

15 578. SCRIPTUM REGIS DE ARBITRIO INTER DUCEM DE
 TECK ET DOMINUM DE LICHTENBERG FACTO.

1348. Apr. 27.

Originale olim in archivo Darmstadensi, nunc in Stuttgartensi 'Grafen und Herren insgemein B. 5'. Contulit R. Salomon. Sigillum deperditum est loro membranaceo relicto. —
 20 *Ed. Winkelmann, Acta II, 442 nr. 713.*

Reg. imp. VIII nr. 667; cf. additamentum primum p. 831.

Wir Karel von Gotes genoden Romischer kunich ze allen ziten merer dez rychs und kunich ze Peheim tun künt menlichem umb di missehel, di unser liben getruwen Friderich hertzoze von Tekke und Symunt von Lihtenberch von der dorfer wegen hatten
 25 Rutershoven, di zwei Bettensdorf und di dorfer, di dar zu gehorent, daz die vor uns uberein komen sind mit unserm guten willen unde gehelle, daz di selben dorfer mit aller zugehorde bliben sollent dem vorgenanten Symunde von Lihtenberg one alle hindernisse. Dar umb gebiten wir unserem lantvogete in Elsazzen und dem schultheissen, dem meister, dem rat, den burgeren gemeinliche zu Hagenow, daz si dem vor ge-
 30 nanten Symunde von Lihtenberg an den selben dorfern mit aller zugehorde ungehindert und ungeirret lant. Mit urkond dises brives.

Gegeben ze Prag dez achten tages nach dem Ostertag, do man zalt von Cristus geburt dreuzehenhundert jar dar nach in dem acht und virzigsten jar, in dem andern jar unserr rich.

35 577. ^k) tr. p. sep. W. ^l) monasterio predicto ac infra muros ipsius monasterii W. ^m) al. atram. supra lin. add. B. ⁿ) atram. non mut. sup. lin. add. B. ^o) minus distincte scriptum B. ^p) t. p. W. ^q) millesimo trecentesimo XL W.

579. MANDATUM DE INVESTITURA ARCHIEPISCOPI
MAGDEBURGENSIS.

1348. Apr. 28.

Originale in archivo publico Magdeburgensi. Contulit R. Salomon. In plica legitur: R. Sigilli maiestatis fragmentum pendet loro membranaceo. — Ed. O. de Heinemann 5 Codex diplomaticus Anhaltinus' III, 580 nr. 818.

Reg. imp. VIII nr. 669; cf. additamentum primum p. 831.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex illustribus Rudolpho duci Saxonie iuniori, avunculo, et Alberto comiti de Anhalt, sororio, principibus suis carissimis, gratiam regiam et omne bonum. 10

Cum nos venerabili Ottoni^a sancte Magdeburgensis ecclesie archiepiscopo, consang(ui)neo et principi nostro carissimo, regalia sua, que a nobis et imperio suo et ecclesie sue nomine dinoscitur possidere^b, in personas legitimorum procuratorum suorum super eo de ipso plenum mandatum habencium et personam suam representancium contulerimus dictis procuratoribus nobis offerentibus pro eodem humiles preces suas, et 15 ideo dilectioni^c fidelitatis vestre committimus, precipimus et seriose mandamus, quatenus dictum . . archiepiscopum Magdeburgensem nostra vice et auctoritate de eisdem suis et ecclesie sue regalibus mox presentibus intellectis investire debeatis tali condicione, quod, quamprimum dictus archiepiscopus commode hoc efficere poterit, eadem regalia secundum formam sue promissionis alias nobis facte a nobis personaliter sub debitis et 20 consuetis sollempnitatibus recipere teneatur^d facturus nobis omagium et fidelitatis debite iuramentum ac alia, que circa huiusmodi infeodaciones regalium fieri consueverunt. Presencium testimonio litterarum, quibus nostre maiestatis sigillum duximus appendendum.

Datum Prage anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, IIII° Kln. Maii, regnorum nostrorum anno secundo. 25

In plica alia manus scripsit: . . per dominum . . cancell(arium) . . Dithmarus.

580. 581. SCRIPTA PRO LANTGRAVIO HASSIAE.

1348. Apr. 28.

Originalia in archivo communi Marburgensi. Contulit R. Salomon.

580. *Scriptum de homagio praestito. — Apr. 28.* 30

Originale humore foede corruptum in archivo supradicto 'II nr. 5'. Hic illic adhibuimus editionem quam paravit H. B. Wenck 'Hessische Landesgeschichte' II (1789), 'Urkundenbuch' p. 367 nr. 359, qui tunc temporis plura in originali legisse videtur. In plica legitur: R. Sigillum maiestatis laesum pendet loro membranaceo.

Reg. imp. VIII nr. 668. 35

Wir Karl [von Gots gnaden] Römischer künig ze allen zeiten merer des reichs und kunig ze Behem verjehe[n und] tun kunt offenlich [mit disem] brief allen den, die in sehent, hörent oder lesent: Wann der hochgebofn Heinrich I[antgrave ze] Hessen,

579. ^{a)} i in loco raso or.

^{b)} partim in loco raso or.

^{c)} i in loco raso, ubi prius 3 litterae.

^{d)} tur in loco raso. 40

[unser furste und] liber oheim, uns gehuldet, gelübt und gesworen hat, getruwe, gehorsam [und undertenig ze sein als einem] Römischen kunige und seinem rechten her[ren], und hat von [uns] gemütet seine [le]hen, die er [von dem] reiche ze recht [empfa]hen sol, des haben wir [ange]sehen sein triwe, geh[orsam] und undertenikeit und leihen im und
 5 [seinen er]ben alle seine [lehen], purge, stat, lant und [li]ut mit allen herrscheften, rechten, warden und eren, wie die genant [sei]n oder wo [die gelegen sint, in] aller der weise, als er und [sein] eldern d[ie]selben lehen untz her inne gehabt und besez[zen] habent vo[n seliger gedechnuzz Ro]mischen keysern und kungen, unsern [vorvarn]. Und uber daz umb nützen, fruchtigen [din]st, den der vorgnant [unser furst und]
 10 und dem [rei]che oft unverdroszenlich getan hat und noch tûn sol und mag in künftigen zeiten, [bestetigen] wir im und seinen erben von sunderlichen g[n]ade[n] und von unserm küniglichen gewalt alle ir hantfesten, [brief], recht, gnad, fryheit und gut [g]e[wonheit], die s[ij] von dem heiligen Römischen reiche empfangen habent, in der [masz, das] diselben hantfesten, brief, recht, gnad, fryheit und gut gewonheit im und allen seinen erben
 15 und nachkomen [lant]graven [z]c Hessen von uns und [allen unsern] nachkomen an dem reiche veste, unverruckt und unverschrenkt ew[elich] beleiben u[nd] gehalten werden sullen. Und [dez ze urkun]d und ze vestem gedechnüsse geben wir disen brief ver[sigelt] mit unserm] kunigliche[n] insigel.

Der geben ist ze P[rag], nach Chris[te]s geburt dreutzehen hundert jar und [in dem]
 20 achten und vier[tzi]gi[sten] jar, [an dem ne]hsten montag nach dem s[un]tag Quasimodogeniti, in dem [an]d[ern jar un]s[re]r reiche.

581. *Concessio sedium liberarum.* — *Apr. 28.*

Originale minus corruptum ibidem 'II nr. 6'. In plica legitur: R. Sigillum cum loro deperditum. — Ed. C. Ph. Kopp, 'Ueber die Verfassung der heimlichen Gerichte in
 25 *Westphalen (Göttingen 1794)' p. 369 nr. IV ex cop.*

Reg. imp. VIII nr. 5998.

Wir Karl von Gotes gnaden Romischer künig ze allen zeiten merer des reichs und künig ze Beheim bekennen offenlich mit disem brief, daz wir umb sunderlich friunt-
 schaft, gunst und liebe, die wir [i]m hertzen tragen zu dem hochgebo[rn] He[in]rich
 30 lantgraven ze Hessen, unserm fû[rsten] und liebe[n] oheim, und auch umb sunderlichen, steten, willigen und getriwen dinest, den er uns und dem reiche oft unverdrozenlich getan hat und noch tûn sol und mag in künftigen zeiten, im und seinen erben und nachkomen lantgraven ze Hessen gelihen haben und leihen einen fryen stül under der linden vor seinem slosze zu Grebinstein, und auch waz er eygens ackers [g]lekouffen
 35 mag zu Hedewigeschin, einen fryen stül uf ze setzene, also daz er und seine erben und nachkomen die selben stüle haben und besitzen sullen zu allem dem rehtten, als da ze lande recht und gewönlich ist. Und geben im dez ze urkünde disen brief versigelt mit unserm insigel.

Der geben ist ze Prage, nach Christs geburt dreutzehen hundert jar und in dem
 40 achten und vierzigistem jar, an mantag nach dem suntag Quasimodogeniti, in dem andern jar unsrer reiche.

582. SCRIPTUM PRO PRAEPOSITO SALZBURGENSI.

1348. Mai. 1.

Originale in archivo imperiali Vindobonensi. Nobis petentibus descripsit M. Tangl. Sigillum secretum papiro copertum infra textum impressum, admodum laesum. — Ineditum. Reg. imp. VIII nr. 5999.

5

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex venerabili Salzburgerensi . . preposito, devoto nostro dilecto, gratiam regiam et omne bonum.

Quorundam fidelium nostrorum certa relatione comperimus, quod tu in bonis tue prepositure, que a sacro Romano imperio in feodum dependent, a quibusdam emulis tuis multa dispendia sustinueris et adhuc continuo plurima paciaris. Idcirco devocioni tue, prout iure tenemur, gerentes in hac parte animum compassivum, te, quem in nostris et sacri imperii obsequiis sollertem invenimus et fidelem, monemus presentibus et hortamur, ut de nostre celsitudinis benignitate, que semper de tuis negociis sollicitudine pervigili meditatur, spe resumpta mentem erigas, in nostre protectionis azilum firmam fiduciam reponendo. Etenim si tui adversarii ab inceptis impedimentis non desierint et hoc maiestati nostre tuis fuerit legacionibus et litteris nunciatum, extunc tibi tamquam benemerito, cuius approbate fidei puritas et obsequiorum constancia probatissimis indiciis claruerunt, graciose intendimus de oportuno et congruenti remedio providere.

Datum Prage in festo beatorum Philippi et Iacobi apostolorum, regnorum nostrorum anno secundo.

20

583. 584. CONCESSIONES DE IUDICIIS PRO FILIIS DUCIS SAXONIAE.

1348. Mai. 1.

583. *Potestas iudicandi. — Mai. 1.*

Originale in archivo generali Dresdensi 'nr. 3127'. Ad imaginem phototypicam descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. Sigilli fragmentum pendet loro membranaceo. Reg. imp. VIII nr. 673.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des reichs und künig ze Beheim verjehen und tûn kunt offenlich mit disem brief allen den, di in sehent, hõrent oder lesent: Wann wir des hochgebornen Rudolfs hertzogen ze Sachssen, des heiligen Römischen reichs ertzmarschalk, unsers fürsten und liben ôheim, ze allen zeiten wol bedürffen und seiner gegenwürtikeit und dinestes zu unserm und des reichs nutz und eren mit nicht enberen mûgen noch wellen, da von geschicht, daz durch seines abwesens willen sein man, ritter und knecht, burger und ander gemeine lute in seinem fürstentum rechtlos beleiben und swerlich beschediget werden, umb daz ettlich lute, die dem rechten nicht gesten wellen, seinen kindern den hochgebornen Rudolfen, Otten und Wentzla, unsern liben ôheim, ungehorsam sein und vor in nicht tûn, nemen noch leiden wellen, daz in ein recht geben solte, und haben daz zu einer hilfrede, daz die vorgnanten unser ôheimen bey ires vater leben dhaine lehen von dem reiche empfangen haben, und darumb wellen si nicht gebunden sein. vor in recht ze tûn oder

nemen. Des haben wir angesehen des vorgnanten unsers liben ôheims getriwen, willigen und steten dinest, den er uns und dem reiche oft unverdroszenlich getan hat und noch mit grozzem fleizze tut alletag; und uf di rede, daz der vorgenant unser liber ôheim, seineu kint und ir fürstentûm, lant und lute unbescheditet beleiben, so tû wir in mit
 5 bedachtem müte und mit rat unserr fürsten und herren sülche genade, als hernach geschriben stet, und leihen von unserm küniglichen gewalt den vorgenanten hertzogen Rudolf dem jungen, Otten und Wentzlaben seinen kinden, unsern liben ôheimen, oder einem under in, wem er daz empfilhet, gantze macht und volkomenen gewalt, allew gericht ze sitzen, die der vorgnant unser liber ôheim selber siezzen solte, gleicherweis
 10 als er da selber gegenwertig wer. Und allez daz do gechlaget, geantwurt, geurteilt und gerichtet wirt, daz sol alle di chraft haben, als es vor dem egnanten unserem ôheim geschehen wer, an widersprechen aller lute. Und dar über ze urkünde und zu einer gantzen bestetigung geben wir disen brief versigelten mit unserem küniglichem insigel.

Der geben ist ze Prage, do man zalt von Christus geburt dreutzebenhundert jar
 15 und in dem achten und viertzigstem jar, an der heiligen zwelfpoten tag Philippi und Jacobi, in dem andern jar unserr reiche.

584. *Concessio banni. — Mai. 1.*

Originale (or.) ibidem 'nr. 3126'. Descripsit R. Lüdicke. In plica legitur: R. Sigilli fragmentum pendet loro membranaceo.

20 *Reg. imp. VIII nr. 673.*

Quae cum litteris pracedentibus nr. 583 conveniunt, typis minoribus excudi fecimus.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer dez richs und kunig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brief allen den, di in sehent, horent oder lesent: Wann wir des hochgebörnen Rudolfs herczogen ze Sachssen, des heiligen Romischen richs
 25 erezmarschalk, unsers fursten und lieben oheim, ze allen zeiten wol bedurffen und seiner gegenwertikeit und dñstes zu unserm und des richs nucz und eren mit nicht enbern mugen noch wollen, da von geschicht, daz durch seines abwesens willen sein man, ritthker und knecht, burger und ander gemeine lute in seinem furstentum rechtlos beleiben und swerlich bescheditet werden, umb
 30 daz ettlich lute, die dem recht nicht gesten wellen, seinen kindern den hochgebörnen Rudolffen, Otten und Wenzcla, unsern lieben oheim, ungehorsam sein und vor in nicht tun, nemen noch leiden wellen, daz in ein recht geben solte, und haben daz zu einer hilfrede, daz die vorgenanten unsirr oheimen bey ires vater leben dheine lehen von dem reiche empfangen haben, und dar umb
 35 wellen si nicht gebunden sein, vor in recht zu tun oder nemen. Des haben wir angesehen des vorgenanten unsers lieben oheims getriwen, willigen und steten dñst, den er uns und dem reiche oft unverdroszenlich getan hat und noch mit grozzem fleizze tut alletag, und uf die rede, daz der vorgenant unser lieber oheim, seineu kint und ir furstentum, lant und lute unbescheditet beleiben,
 40 so tu wir in mit bedachtem mute und mit rat unserrer fursten und herren sulche gnad, als her nach geschriben stet, und leihen von unserm kuniglichen gewalt den vorgenanten herczogen Rudolf dem jungen, Otten und Wenzlaben seinen kinden, unsern liben oheimen, oder einem under in, wem er
 45 daz empfilhet, den bann obir daz burggrafding, grefindingt und boteding mit allem^a herscheften^b und gewonheiten, di zu dem bann gehoren. Do von gebiten wir allen herren, ritthern, cnechten, burgern, gebawir, steten und dorffern, di zu dem vorgenanten dingen gehoren, daz si den vorgenanten Rudolfn, Otten und Wenzlaben odir eyne under in, wem das der vorgenant unsir oheim empfielt, gehorsam und undertenig sein sullen und
 45 ze allem irem gebot an den vorgenanten gerichtten siezzen, clagen, antworten, recht und

urteil geben und nemen sullen in allen sachen, welherlai di sint, gros odir clein, di leip, gut odir er antreten, on widirsprechen und on alles hindernuzz, gleichirweis als der vorgegant unsir lieber oheim herczog Rudolf der eltir selber gegewurtig were mit seim selbis leibe. Und dar uber ze urkunde und zu einer ganzen bestetigung geben wir disen brief vorsigelten mit unserm kuniglichem insigel.

Der geben ist ze Prage, do man zalt von Christs geburt dreuzenhundert jar und in dem achten und vierzigistem jar, an der heiligen zwelfpoten tag Philippi und Jacobi, in dem andern jar unsirer reiche.

585. RECEPTIO IN SERVITIUM CONTRA REGEM.

1348. Mai. 11.

Originale in archivo generali regni Bavarici 'Mainz Erzstift fasc. 91'. Descripsit R. Salomon. Sigilla duo, quae ex ipsa membrana pendeant, deperdita. — Extr. Regesta Boica VIII, 132; Scriba 'Hessische Regesten' IV, 3 p. 28 nr. 5564. — Ineditum.

Wir Cûne von Falkenstein schulmeister und vormûnder des stiftes ze Mentze bekennen offenlich an disem brief und dûn kunt allen den, die in sehent oder horent lesen, daz wir mit wissen, willen und verhengnisse des erwirdigen in Gote vaders und herren unsers herren hern Heinr(iches) ertzeb(ischoves) ze Mentze Cûnen von Harnaŵ knecht dem vorge(anten) unserm herren, sinem stifte, uns oder dem, der ze ziiden vormûnder ist oder der den stift inne hat, ze diener gewunen han, also daz er in und uns gewappnit mit einer platen und einem pantzire wol ernzget dienen sol wider herren Karle kunig ze Beheim und herren Gerlach gref Gerlachs sûn von Nassaŵ, der sich nennet ertzeb(ischof) ze Mentze, und herren Adolffin und herren Iohan gebrûder grefin ze Nassaŵ und wider alle ir diener und helffer und die kriege alle uz. Und darumbe sollen wir oder wer ze ziiden vormûnder ist oder den stift inne hat, dem selben Cûnen bezaln und geben achezig phunt Heller uff sant Mertins dag der nechste komet, als ze Frankenforth genge und gebe ist. Und der selbe Cûne nimet uz sin geborn mage und sin herren, der man und burgman er ieznt ist, do si recht von dem stifte nemen wollent. Welche aber niht recht wollent nemen von dem stifte, so sol er dem vorgegant unserm herren, sinem stifte, uns oder wer ze ziiden vormûnder ist oder den stift inne hat, helffen wider die, als lange und die vorge(anten) kriege werent. Ouch ist gerette: wer, daz dise kriege versûnet wrden binnen disem jare, so sol der vorge(ante) Cûne doch dem vorgegant unserm herren, uns oder wer den stift inne hat wider aller menlich ein jar us dienen, daz sich anhebet an der daten disz briefes. Dez ze urkunde so han wir unser insigel mit des vorge(anten) unsers herren von Menteze und der vormuntschaft gemein insigele an disen brief gehangen. Und wir Heinr(ich) ertzeb(ischof) ze Mentze bekennen, daz alle diese vorgeschriben stuecke mit unserm wissen und willen geschin sint. Und des ze urkunde so han wir unser insigele an disen brief gehangen.

Der geben ist ze Eltevil uff den sûndag als man singet Iubilate, anno Domini M^oCCC^oXLVIII^o.

586—588. LEGATIO PAPAE AD REGEM.

1348. Mai. 19. — Iun. 20.

Cf. litteras papae infra ad Oct. 27. proponendas et H. Otto in 'Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken' IX, 333.

5 586. *Litterae papae archiepiscopo Pragensi aliisque directae. — Mai. 19.*

Reg. Vatican. 142 (Clem. VI. scer. a. VII.) f. 2 nr. 10—14 (R). Contulit R. Salomon. — Ed. Codex diplomaticus Moraviae VII (1858) p. 576 nr. 794 (nr. 12); Klicman 994. — Extr. Werunsky 198; Schmitt in 'Geschichtsquellen der Provinz Sachsen' XXI, 383 nr. 153 (nr. 14).

10 *Reg. imp. VIII Pabste nr. 209.*

Venerabili fratri Ernesto archiepiscopo Pragensi.

Cum dilectum filium magistrum Aliotum Lucii canonicum Narniensem, decretorum doctorem, capellanum nostrum et causarum palatii auditorem, apostolice sedis nuncium, ad carissimum in Christo filium nostrum Karolum regem Romanorum illustrem pro
15 certis negociis, que ipse tibi exponet oretenus et que insident admodum cordi nobis, presencialiter destinemus, fraternitatem tuam attente rogamus, quatenus ipsius nuncii adhibita^a pro parte nostra relatibus super hoc exponendis huiusmodi plena fide sibi in votiva et celeri^b eorum promocione apud eundem regem assistas pro nostra et dicte^c sedis reverencia favoribus et auxiliis oportunis, ita quod per interposicionem tuam
20 nostrum in hiis votive consequamur optatum.

Datum Avinione XIII. Kl. Iunii, anno septimo.

In eundem modum dilecto filio Nicolao de Lucembourgo preposito ecclesie Saccensis^d, Pragensis^e diocesis, capellano nostro.

Item in eundem modum dilecto filio Nicolao de Brunna^f decano Olomucensi^g,
25 carissimi in Christo filii nostri Karoli regis Romanorum illustris cancellario.

Item in eundem modum dilecto filio nobili viro Guillermo domino de Lantstan, carissimi in Christo filii nostri Karoli regis Romanorum illustris consiliario.

Item in eundem modum dilecto filio nobili viro Rudolfo duci Saxonie.

587. *Litterae regi directae. — Iun. 20.*

30 *Ibidem f. 28^r nr. 85. Descripsit F. Kern. — Extr. Werunsky 201; Klicman 1000. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII Pabste nr. 210.

Carissimo in Christo filio Karolo regi Roman(or)um illustri.

Pro quibusdam negotiis, quorum expeditio votiva et celeris insidet admodum
35 cordi nobis, dilectum filium magistrum Aliotum Lucii canonicum Narniensem, decretorum doctorem, capellanum nostrum et causarum palatii apostolici auditorem, ad serenitatis tue presentiam providimus destinandum. Quocirca serenitatem tuam instanter

586. ^{a)} sequitur locus rarus unius vocis spatium adaequans, linea quadam expletus R. ^{b)} celera R.

^{c)} dce in loco raso R. ^{d)} Susaciensis R. ^{e)} Pra in loco raso R. ^{f)} Kimna vel Kimia R; cf.

40 Klicman l. c.; Huber in Reg. imp. VIII p. XLV in annotatione et additamentum I p. VIII in annot.

^{g)} Olomicensi R.

urteil geben und nemen sullen in allen sachen, welherlai di sint, gros odir clein, di leip, gut odir er antreten, on widirsprechen und on alles hindernuzz, gleichirweis als der vorgeant unsir lieber oheim herzog Rudolf der eltir selber gegewartig were mit seim selbis leibe. Und dar uber ze urkunde und zu einer ganzzen bestetigung geben wir disen brief vorseigelt mit unserm kuniglichem insigel.

5

Der geben ist ze Prage, do man zalt von Christs geburt dreuzenhundert jar und in dem achten und vierzigistem jar, an der heiligen zwelfpoten tag Philippi und Jacobi, in dem andern jar unsirer reiche.

585. RECEPTIO IN SERVITIUM CONTRA REGEM.

1348. Mai. 11.

10

Originale in archivio generali regni Bavarici 'Mainz Erzstift fasc. 91'. Descriptio R. Salomon. Sigilla duo, quae ex ipsa membrana pendebant, deperdita. — Extr. Regesta Boica VIII, 132; Scriba 'Hessische Regesten' IV, 3 p. 28 nr. 5564. — Ineditum.

Wir Cüne von Falkenstein schülmeister und vormünder des stiftes ze Mentze bekennen offenlich an disem brief und dūn kunt allen den, die in sehent oder horent lesen, 15 daz wir mit wissen, willen und verhengnisse des erwirdigen in Gote vaders und herren unsers herren hern Heinr(iches) ertzeb(ischoves) ze Mentze Cünen von Harnaŵ knecht dem vorge(anten) unserm herren, sinem stifte, uns oder dem, der ze züiden vormünder ist oder der den stift inne hat, ze diener gewunen han, also daz er in und uns gewappnit mit einer platen und einem pantzire wol erzuget dienen sol wider herren Karle kunig 20 ze Beheim und herren Gerlach gref Gerlachs sūn von Nassaŵ, der sich nennet ertzeb(ischof) ze Mentze, und herren Adolffin und herren Iohan gebrüder grefin ze Nassaŵ und wider alle ir diener und helfter und die kriege alle uz. Und darumbe sollen wir oder wer ze züiden vormünder ist oder den stift inne hat, dem selben Cünen bezaln und 25 geben achezig phunt Heller uff sant Mertins dag der nehste komet, als ze Frankenforth 1348. Nov. 11. genge und gebe ist. Und der selbe Cüne nimet uz sin geborn mage und sin herren, der man und burgman er iezunt ist, do si reht von dem stifte nemen wollent. Welhe aber niht reht wollent nemen von dem stifte, so sol er dem vorgeantem unserm herren, sinem stifte, uns oder wer ze züiden vormünder ist oder den stift inne hat, helfen wider die, als lange und die vorge(anten) kriege werent. Ouch ist gerette: wer, daz dise kriege 30 versūnet wrden binnen disem jare, so sol der vorge(ante) Cüne doch dem vorgeantem unserm herren, uns oder wer den stift inne hat wider aller menlich ein jar us dienen, daz sich anhebet an der daten disz briefes. Dez ze urkunde so han wir unser insigel mit des vorge(anten) unsers herren von Menteze und der vormuntschaft gemein insigele an disen brief gehangen. Und wir Heinr(ich) ertzeb(ischof) ze Mentze bekennen, daz 35 alle diese vorgeschriben stücke mit unserm wissen und willen geschin sint. Und des ze urkunde so han wir unser insigele an disen brief gehangen.

Der geben ist ze Eltevil uff den sūndag als man singet Iubilate, anno Domini M^oCCC^oXLVIII^o.

586—588. LEGATIO PAPAE AD REGEM.

1348. Mai. 19. — Iun. 20.

Cf. litteras papae infra ad Oct. 27. proponendas et H. Otto in 'Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken' IX, 333.

5 586. *Litterae papae archiepiscopo Pragensi aliisque directae. — Mai. 19.*

Reg. Vatican. 142 (Clem. VI. secr. a. VII.) f. 2 nr. 10—14 (R). Contulit R. Salomon. — Ed. Codex diplomaticus Moraviae VII (1858) p. 576 nr. 794 (nr. 12); Klicman 994. — Extr. Werunsky 198; Schmidt in 'Geschichtsquellen der Provinz Sachsen' XXI, 383 nr. 153 (nr. 14).

10 *Reg. imp. VIII Pabste nr. 209.*

Venerabili fratri Ernesto archiepiscopo Pragensi.

Cum dilectum filium magistrum Aliotum Lucii canonicum Narniensem, decretorum doctorem, capellanum nostrum et causarum palacii auditorem, apostolice sedis nuncium, ad carissimum in Christo filium nostrum Karolum regem Romanorum illustrem pro
15 certis negociis, que ipse tibi exponet oretenus et que insident admodum cordi nobis, presencialiter destinemus, fraternitatem tuam attente rogamus, quatenus ipsius nuncii adhibita^a pro parte nostra relatibus super hoc exponendis huiusmodi plena fide sibi in votiva et celeri^b eorum promocione apud eundem regem assistas pro nostra et dicte^c sedis reverencia favoribus et auxiliis oportunis, ita quod per interposicionem tuam
20 nostrum in hiis votive consequamur optatum.

Datum Avinione XIII. Kl. Iunii, anno septimo.

In eundem modum dilecto filio Nicolao de Lucembourgo preposito ecclesie Saccensis^d, Pragensis^e diocesis, capellano nostro.

Item in eundem modum dilecto filio Nicolao de Brunna^f decano Olomucensi^g,
25 carissimi in Christo filii nostri Karoli regis Romanorum illustris cancellario.

Item in eundem modum dilecto filio nobili viro Guillermo domino de Lantstan, carissimi in Christo filii nostri Karoli regis Romanorum illustris consiliario.

Item in eundem modum dilecto filio nobili viro Rudolfo duci Saxonie.

587. *Litterae regi directae. — Iun. 20.*

30 *Ibidem f. 28^r nr. 85. Descripsit F. Kern. — Extr. Werunsky 201; Klicman 1000. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII Pabste nr. 210.

Carissimo in Christo filio Karolo regi Roman(or)um illustri.

Pro quibusdam negotiis, quorum expeditio votiva et celeris insidet admodum
35 cordi nobis, dilectum filium magistrum Aliotum Lucii canonicum Narniensem, decretorum doctorem, capellanum nostrum et causarum palatii apostolici auditorem, ad serenitatis tue presentiam providimus destinandum. Quocirca serenitatem tuam instanter

586. ^{a)} sequitur locus rarus unius vocis spatium adaequans, linea quadam expletus R. ^{b)} celera R.

^{c)} dē in loco raso R.

^{d)} Susaciensis R.

^{e)} Pra in loco raso R.

^{f)} Kimna vel Kimia R; cf.

40 ^{g)} Klicman l. c.; Huber in Reg. imp. VIII p. XLV in annotatione et additamentum I p. VIII in annot.

^{h)} Olomicensi R.

et affectuose rogamus. quatenus ipsius magistri Alioti super huiusmodi negotiis adhibita pro parte nostra relatibus plena fide sic illa tanquam devotionis filius grata, liberali ac celeri velis prosecutione complere. quod tue sincere devotionis affectum, quam ad nos et Romanam geris^a ecclesiam. effectus indicet et nos sublimitatem tuam dignis prosequamur gratiarum actionibus et beneplacita tua favorabilibus prosequamur.

Datum Avinione XII. Kl. Iulii. anno septimo.

588. *Litterae decano ecclesiae Pragensis directae. — Iun. 20.*

Ibidem f. 22^v nr. 84. Item descripsit F. Kern. — Extr. Werunsky 201; Klieman 1001. — Ineditum.

Reg. imp. VIII Pübeste nr. 210.

Dilecto filio .. decano ecclesie Pragen(sis). carissimi in Christo filii nostri Karoli regis Roman(or)um) illustris cancellario¹.

Cum dilectum filium magistrum Aliotum Lucii canonicum Narnien(sem). capellanum nostrum. apostolice sedis nuncium, pro certis negociis. que ipse tibi exponet plenius viva voce et que insident admodum cordi nobis, ad carissimum in Christo filium nostrum Karolum regem Roman(or)um) illustrem presentialiter destinemus, discretionem tuam attente rogamus. quatenus eiusdem nuncii super expositione huiusmodi adhibita pro parte nostra relatibus plena fide, sic ei in huiusmodi commissis per nos sibi negociis assistas efficaciter auxiliis. consiliis et favoribus oportunis, quod ipse negotiorum huiusmodi expeditionis votive consequatur effectum et nos devotionem tuam dignis gratiarum actionibus prosequamur.

Datum Avinione XII. Kl. Iulii. anno septimo.

589. CITATIO AD VICARIUM REGIS.

1348. Mai. 19.

Copia authenticata² (C) 1348. Iul. 16. data in archivo Bruxellensi 'Chartes de Brabant nr. 787 (792)'. Descripsit R. Salomon. — Extr. Alph. Verkooren, 'Inventaire des Chartes et Cartulaires des Duchés de Brabant et de Limbourg et des Pays d'Outre-Meuse' I. 2 (Bruxelles 1911) p. 202 nr. 787. — Ineditum.

De lite inter episcopum Leodiensem et ducem Brabantiae exorta fuse agitur in tractatu quodam ab Henrico Sudermann de Tremonia archidiacono Leodiensi conscripto, cui titulus est 'Positio pro iustificatione iudicii pacis Leodiensis'; quem edidit K. W. Nitzsch in 'Forschungen zur deutschen Geschichte' XXI (1881) p. 287—297. Nos huius tractatus, quem a. 1349. scriptum esse mox in annalibus nostris 'Neues Archiv' probabimus, novam

587. ^a) postea add. R.

1) *Předvogijs de Sudomir, decanus ecclesiae Pragensis, de quo cf. Klieman in indice nominum, numquam cancellarius regis fuit.* 2) *Authenticationis verba, quae contextum statim sequuntur, alio atramento ac reliqua pars instrumenti scripta, haec sunt:*

Et quia nos Iohannes prepositus monasterii sancti Iacobi Frigidi Montis in Bruxella ordinis sancti Augustini, Cameracensis dyocesis, originales litteras presentis copie suprascripte veras et integras omnique mala suspicione carentes ac vero sigillo domini Baldewini archiepiscopi supradicti, ut prima facie apparuit, sigillatas vidimus et diligenter perlegimus, in nostre visionis testimonium sigillum nostrum presenti copie duximus apponendum.

Anno Domini millesimo CCC^o quadragesimo octavo in crastino festi Divisionis apostolorum.

editionem in sequenti tomo publicandam iam paravimus. Cf. etiam litteras Karoli regis a. 1349. datas Reg. imp. VIII nr. 877 et 1096, item in tomo IX. denuo edendas.

Baldewinus Dei gratia sancte Treverensis ecclesie archiepiscopus, sacri imperii per Galliam archicancellarius, locum tenens gloriosissimi principis domini Karoli Romanorum regis et semper augusti¹, domini et nepotis sui karissimi, ad presens in remotis agentis² religiosus viris P(ar)cen(s) et Helechinensi . . abbatibus ordinis Premonstratensium, sancti Iacobi Frigidi Montis in Bruxella, sancte Gertrudis in Lovanio . . prepositis ordinis sancti Augustini, strenuis viris domino Waltero de Hanut militi, Clerebaldo de Lens et Willermo Landnensi armigeris ac aliis universis . . abbatibus, prelatibus ecclesiasticis, baronibus, militibus, clericis et laicis cuiuscumque conditionis existentibus, prefati domini regis Romanorum subditis, ad quos presentes littere pervenerint, salutem et omne bonum et mandatis suis, ymmo verius regiis, fideliter obedire.

Cum illustris princeps dominus Iohannes dux Lothr(ingie). Brabantie, Lymb(urgie) sacrique imperii marchio, consanguineus noster dilectus, a quibusdam gravaminibus, que ipse dux sibi in personis suorum subditorum per venerabilem in Christo patrem dominum Eng(elbertum) episcopum Leodiensem, consanguineum nostrum dilectum, esse illata dicit et deducit, contra eundem episcopum ratione suorum temporalium dicto domino regi [Roman]orum subiectum utpote a regno seu imperio Romanorum dependentium ad regem predictum, in quantum ipsum tangit hoc negocium, tanquam ipsius episcopi superiorem ratione dictorum temporalium appellaverit, prout prima facie apparuit ex quodam instrumento publico³ coram nobis per discretum virum Arnoldum personam personatus de R[iis]berghen⁴, dicti domini ducis procuratorem, nomine ipsius procuratorio exhibito, lecto et per nos audito et intellecto, cumque dicto serenissimo principe domino Karolo Romanorum rege, ut premittitur, in remotis agente dictus procurator nomine quo supra ad nos . . archiepiscopum predictum tanquam predicti regis in remotis agentis locum et vices tenentem pro huiusmodi appellacionis prosecutione facienda regressum habuerit nobisque ut tali dictam appellationem presentaverit et nos prima facie de ea per dictum instrumentum informaverit nobisque, ut in negotio appellationis huiusmodi per tramites iusticie procedere vice et auctoritate regia vellemus, instanter supplicaverit, nos huiusmodi supplicationi inclinati auctoritate et vice regia, qua fungimur in parte ista, in hoc negotio procedere et huiusmodi processus nostri ab ea parte edicti que est de in ius vocando⁵ exordium sumere volentes vobis et cuilibet vestrum, qui a lat(ore) presentium super hoc fueritis requisiti, auctoritate et vice predicta sub debito fidelitatis vestre, qua sacro imperio sive regno astricti estis, districte precipiendo mandamus, quatenus vos, qui super hoc, ut premittitur, a latore presentium requisiti fueritis, ita quod alter vestrum alterum non expectet in hiis exequendis, ad presentiam dicti domini . . episcopi Leodiensis, si eius presentiam commode habere poteritis, alioquin ad ecclesiam Leodiensem accedentes solempniter palam et publice sub testimonio competenti dictum dominum . . episcopum Leodiensem peremptorie citetis Treveris ad diem tricesimam sextam a die executionis huiusmodi citationis facte numerandam seu computandam, si dies feriata non fuerit, alioquin ad diem non feriata proxima inde sequentem, ita tamen, quod executio predicta ita tempestive fiat, quod terminus huiusmodi citationis festum beati Remigii proxime venturum non excedat, coram nobis sen illo vel illis, quem vel quos ad hoc, si protunc nos a civitate Treverensi abesse contigerit, deputaverimus; quem et nos ad diem supradictam citamus in hiis scriptis ad procedendum per se, alium vel alios ydoneum vel ydoneos responsalem vel responsales cum dicta parte appellante in negotio appellacionis predictae et ad viden-

1) *V. supra nr. 144. 145. 489.* 2) *Karolus rex tunc temporis in Moravia erat.* 3) *Quod non habemus.* 4) *Cf. Analecta Vaticano-Belgica I (1906) nr. 1857 cum nota, IV (1910) nr. 710.* 5) *Cf. Dig. II, 4.*

dum et audiendum per nos, nostros commissarium seu commissarios predictos procedi in eodem cum partibus antedictis, in quantum de iure fuerit procedendum, cum intimacione iuris debita et consueta, quod, si dictus dominus episcopus sic citatus ad dictam diem per se seu alium vel alios venire et coram nobis seu commissario vel commissariis a nobis ad hoc deputando vel deputandis comparere non curaverit, cum dicta parte appellante ipsius . . . episcopi absentia non obstante per nos seu dictos commissarium vel commissarios nostros procedere [intendimus]^a in hoc negocio, prout dictaverit iuris ordo. Et quid inde feceritis vos, qui hoc mandatum nostrum, ymmo regium, executi fueritis, nobis litteris vestris fideliter rescribatis¹ [et] diem huiusmodi executionis. Volumus etiam litteras originales autenticas huiusmodi appellationem continentes² vobis in ipsarum prima forma exhiberi et de eis vobis fidem fieri, si hoc petieritis, ipsis tamen litteris apud ipsarum exhibitorem salvis remansuris.

Datum Treveris anno Domini M^oCCC^o quadragesimo octavo. feria secunda post Dominicam qua cantatur in Dei ecclesia Cantate.

590. MANDATUM PAPAE CONTRA ADVERSARIOS KAROLI REGIS.

1348. Mai. 25.

Reg. Vatican. 142 (Clem. VI. secr. a. VII.) f. 7 nr. 32. Contulit Th. Hirschfeld. — Ed. Eubel, Bullarium Franciscanum VI (1902) p. 212 nr. 459. — Extr. Raynaldus, Annales ecclesiastici ad a. 1348 § 21 (= tom. XXV [1872] p. 448).

Dilectis filiis generali et provincialibus ministris ac ceteris fratribus ordinis Minorum Verone in generali capitulo proxime³ congregandis.

Quanto ordinem vestrum sincerius gerimus in visceribus caritatis et potius afficimur ad personas illius, tanto procul dubio molestius ferimus, si persone ipse, quas compositione morum et sanctitate vite fieri cupimus exemplares, ad ea vel ex malignitatis proposito aut crassa ignorantia prolabantur, per que persone ordoque prefati lacerantur infamia et non solum personarum ipsarum sed aliorum fidelium animabus grave periculum generatur. Dudum siquidem populo christiano per provinciam Alamanie constituto, qui diu ab obediencia sancte matris ecclesie in plerisque partibus dicte provincie dampnate memorie Ludovici de Bavaria Dei et ipsius ecclesie persecutoris et hostis a Deo et eadem ecclesia iusto iudicio reprobati ac de heresi et scismate sentencialiter condemnati^a tunc in humanis agentis procurante malicia fuerat alienus, pio compacientes affectu et cupientes dicti populi animarum providere salutem eodem Ludovico turpi et horrenda morte rebus humanis exempto, nonnullis prelati per eandem provinciam constituti per nostras litteras⁴ duximus committendum, ut omnes et singulos, qui propter fautoriam sequelam et assistenciam dicti Ludovici variis et gravibus penis ac sentenciis tenebantur astricti quique relicto erroris devio ad nostram et ipsius ecclesie devotionem et obedienciam ac ipsius ecclesie unitatem redire vellent, ab omnibus penis et sentenciis huiusmodi sub certa forma auctoritate nostra absolvent ipsosque ad unitatem ecclesie recipere memorate. Cumque nos animarum lucrum ex commissione huiusmodi proventurum non modicum probabiliter speraremus, molesta nobis et displicens multorum relatio ad nostrum perduxit auditum, quod nonnulli ex confratribus vestris partium

589. ^a) deest C; supplevimus.

590. ^a) condemnati R.

1) In archivo Confluentino talia frustra quaesivimus.

2) V. supra p. 595 notam 3.

3) In

festo Pentecostes (Iun. 8).

4) Supra nr. 377, 379.

earumdem, qui eiusdem Ludovici fautores, consiliatores et ei adherentes extiterant, non solum Deo et ecclesie memorate per penitentie debitum reconciliari prodolor non curantes, sed velut in profundum malorum demersi¹, ut sibi et aliis precipitium dampnationis existant, quamplures volentes ad gremium ecclesie prefate reverti ab eorum
 5 proposito retraxerunt, quod idem Ludovicus verus Romanorum imperator extiterat, pollutis ac mendacibus labiis² ac presumptione dampnabili asserentes ac, quantum in eis erat, nonnullos se ad carissimi in Christo filii nostri Caroli Romanorum regis illustris rite promoti et ab eadem ecclesia legitime approbati obedientiam disponentes ab eorum proposito revocantes. Hii sunt fructus, quos ex laboribus eorundem con-
 10 fratrum ipsa metit ecclesia; hec sunt opera sanctitatis, quibus querunt Deo populum acceptabilem³ reddere quibusque vacant profectibus animarum. Quia vero hec tanto nos pungunt acerbius et gravius sauciant, quanto plurium simplicium animas ruine dampnationis exponunt, et proinde pati ea sub dissimulationis velamine nullatenus intendentes universitatem vestram monemus, requirimus et hortamur attente per apostolica scripta
 15 vobis districte precipiendo mandantes, quatenus de illo super hoc remedio providere curetis, per quod talia vel similia de cetero conquiescant et ad correctionem eorum non oporteat limam apponere apostolice potestatis.

Dat. Avinione VIII. Kal. Iunii, anno septimo.

591. PRIVILEGIUM DE DIVERSIS PRO CIVITATE DONAUWOERTH.

20

1348. Mai. 26.

*Originale in archivo civitatis Donauwörth. Contulit R. Salomon. In plica legitur: R. Sigilli maiestatis fragmentum pendet filis sericis rubri flavique coloris. — Ed. Steichele, 'Das Bistum Augsburg' III (1872) p. 709. — Extr. 'Abhandlungen der
 25 bayerischen Akademie, Historische Klasse' II, 1 (1837) p. 221.*

Reg. imp. VIII nr. 682; cf. p. 683.

Cf. infra ad 1348. Oct. 16; praeterea Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 124 et 177.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des reichs und künig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brif allen den, di in sehen
 30 oder hörnt lesen: Wann unser liben getriwen . . der burgermeister, der rat und di gemein der burger der stat ze dem Swebischenwerde, unser und des reichs lieben getriwen, uns als einen Römischen künig erkant und erkennen und uns als irem herren gehuldet und geschworn haben, getriwe, gehorsam und undertenig ze sein, des haben wir der vorge-
 35 nanten burger stet triwe und lieb angesehen, di si zu uns und dem reiche habent, und auf daz, daz si uns und dem reiche dester baz gedienen mügen und sullen, so haben wir di vorge-
 nanten unser lieben getriwen burger mit disen hernach geschriben stükken und allen artikeln von unsern küniglichen gnaden begnadet:

(1) Von ersten, daz si in der verpunftnisse, di die von Augspürg, Ulme und ander des reichs stete, di zu der verpunftnisse gehörnt, sein, beleiben sullen und mügen⁴, als
 40 lang di selb verpunftnisse weret und di weil wir leben.

(2) Wir wellen und sullen sie ouch niht mer fürsten, herren noch niemant anders versetzen noch verkumern von dem reiche, di weil wir leben, sündere wellen wir si bei uns und dem reiche behalten gnediglichen.

1) Cf. Matth. 18, 6. 2) Cf. Is. 6, 5. 3) Tit. 2, 14. 4) Cf. Reg. imp. VIII Reichssachen
 45 nr. 105. In prioribus litteris societatis supra nr. 286 civitas Werdensis non nominatur.

594. *Concessio pecuniae.* — *Mai. 26.*

In plica legitur: R. — Ed. R. Thommen, 'Urkunden zur Schweizer Geschichte aus österreichischen Archiven' I (1899) p. 279 nr. 458. — Extr. Lichnowsky (Birk) l. c. nr. 1480; Codex diplomaticus Moraviae VII, 579 nr. 799.

Reg. imp. VIII nr. 685.

Quae cum litteris Ludovici imperatoris 1331. Mai. 3. datis ('Regesten Ludwigs' p. 80 nr. 1295; ed. Thommen l. c. p. 212 nr. 360) concordant, typis minoribus excudi fecimus.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des reichs und künig ze Beheim verjehen und tun kunt offentlich mit disem brief allen den, die in sehent, 10 hörent oder lesent, daz wir dem hochgebornen Albrechten *hertzen ze Österrich, *ze Steyr und ze Kernden, unserm lieben oheim und fürsten, umb die fruchtpern dinest, die er und sein vordern dem heiligen Römischen reiche erzaigt habent, geben und geben haben von künichleicher milde und sündlichen gnaden zwaintzig tausent marck silbers Chostnitzer gewichtes. Und darumb *setzen wir ze einem rechten pfande demselben hertzog Albrechten 15 und seinen sinen Rudolffen und Friderichen hertzogen und iren erben die stete und vesten Brysach und Newinburch, Schafhusen und Reynvelden stat und purch mit luten, guten, rechten, eren, kyrchensetzen, gülten, Judenstewren, nützen und gewonheiten und mit allem dem und darzu gehöret, swic daz genant ist, als von alter herchomen ist, also daz si* dieselben pfande und nütze innehaben und niezzen schüllen als lang, untz wir oder unser nachkomen an dem reiche 20 si von in* umb daz vorgebant gute wider ledigen*. Und schüllen ouch in die vorgeschriben nütze, die wir in umb den dienst, den derselbe hertzog Albrech^a und sein vordern dem reiche getan habent, geben und versetzt haben alle die zeit und si die egenanten pfand innehabent, an den vorgebant zwaintzig tausent marcken silbers nicht abgen. Si schüllen auch die vorgebant stete Brysach und Newinburch*, Schafhusen und Reynvelden* uns und unsern 25 nachkomen an dem reiche wider ze lösen geben an widerrede, swenn wir oder unser nachkomen si lösen wellen. Si mügen auch die vorgebant stat und purch Reynvelden selben lösen umb daz gut, darumb si versetzt sint, und slahen in daz auf die egnanten pfande. Swaz auch ander keyser oder Römisch künig von den egnanten pfanden und guten verküert oder versetzt hieten*, daz mag unser obgenanter oheim und sein süne und ir erben lösen, ob sie wellent, und umb 30 swaz si ez lösent, daz schüllen si auf die obgnanten pfand slahen, und schüllen in als vil die summe gemeret werden. Und geloben, daz wir die chürfürsten des heiligen Romischen reichs, geystlich und werltlich, fleizzichlich und mit gantzen trewen biten wellen an alles geverde, daz si ir bestetigung und willen geben und tün zu den vorgebant pfanden¹. Hiet aber Ludweig von Bayern, der sich keyser nante, chaynerley güt geslagen und 35 brief gegeben auf die vorgnanten pfande, die schüllen chein chraft haben und schol bei der vorgebant summen der obgenanten zwaintzig tausent marck beleiben und darumb gelöset werden, als vor geschriben stet. Mit urkunde ditz briefs versigelt mit unserm küniglichem insigel.

Der geben ist ze Brünne, do man zalt nach Christs geburt drewtzeihundert jar 40 und in dem achten und viertzigstem jar. an dem nehsten montag nach sand Urbans tag, in dem andern jar unserr reiche.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi in Christo patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

594. a) sic or.

1) *Scripta consensus electorum non invenimus.*

595. *Infeudatio de ducatibus Austriae, Styriae, Karinthiae. — Jun. 5.*

Exstant originalia duo, A latinum, B teutonicum. In utriusque plica scriptum est: R. — A extr. Lichnowsky (Birk) l. c. p. CCCCLXIX nr. 1483. B ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 690.

B ex A translatum esse ex ipso orationis genere apparet. — Ad tenorem cf. supra nr. 559. — Quae cum litteris Ludovici imperatoris 1331. Mai. 5. datis ('Regesten Ludwigs' p. 80 nr. 1300) concordant, typis minoribus excudi fecimus.

A.

Karolus Dei gracia Roman(or)um rex
10 semper augustus et Boemie rex.

Significamus universis nostris et sacri*
imperii fidelibus, qui sunt vel pro tempore
fuerint, presentes litteras inspecturis imperpe-
tuum, quod* pure fidei et preclare devocionis
15 insignia, quibus illustris Albertus dux Austriae,
*Styrie et Karinthie, avunculus et princeps
noster dilectus, nos et sacrum Romanum im-
perium sincerius veneratur, et obsequia fruc-
tuosa, que nobis et eidem imperio exhibuit et
20 que idem Albertus dux nec non illustres
Rudolfus et Fridericus duces, eius filii, et
ipsorum heredes in futurum impendere pote-
runt et debebunt, clare nostre mentis intuitu
limpidius intuentes, ipsi Alberto duci Austriae,
25 Styrie et Karinthie ac natis suis Rudolfo
et Friderico ducibus predictis ceterisque
eorum heredibus presentibus et futuris du-
catus Austriae, *Styrie et Karinthie cum om-
nibus et singulis comitatibus, advocaciis ac
30 dominiis nec non iudiciis, mutis, theloneis,
monetis, nemoribus et silvis et omnibus
iuribus ac bonis feodalibus ad eisdem du-
catus Austriae, Styrie et Karinthie perti-
nentibus, quocu(n)que nomine censeantur,
35 nec non dominia Carniole, Marchie et Portus
Naonis et omnes comitatus et dominia cum
omnibus eorum iuribus et bonis feodalibus
omniaque feuda, iura et libertates, quas
vel que dictus dux Albertus habuit vel ad-
40 huc habet, ac singula, que a Roman(or)um
imperatoribus seu regibus hactenus tenuit
et possedit, universa quoque dominia, comi-
tatus et civitates cum omnibus suis iuribus
ac pertinenciis, super quibus a divis impe-
45 ratoribus seu regibus Roman(or)um dux
Albertus predictus habet testimonium litte-
rale, omnia quoque et singula feuda, que

B.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer
künig ze allen zeiten merer des reichs
und künig ze Beheim künden allen getrewen
des Römischen reichs, die disen brief an-
sehent, ewichlich, die nu lebent und hernach
chünftig werdent, daz wir haben angesehen
mit dem gesicht unsers lauttern mütes die
bestett lautter triwe und gehorsam, mit den
der hochgeböru Albrecht hertzog ze Öster-
rich, ze Steyr und ze Kernden, unser lieber
fürst und ôheim, uns und daz heilig Römi-
sche reiche geeret, und ouch umb die frucht-
pern dinest, die er dem reiche erzaiget hat
und ouch die der selbe hertzog Albrecht
und sein sün Rudolf und Fridreich hertzogen
und ir erben fürbas wol getün mügen und
schüllen, haben wir dem vogenanten Al-
brecht hertzogen ze Österrich, ze Steyr und
ze Kernden und seinen sünen hertzoze Ru-
dolf und hertzog Fridreichen und allen iren
erben, die si fürbas gewinnet, die hertzogen-
tüm ze Österrich, ze Steyr und ze Kernden
mit allen den grafscheften, vogtein und her-
scheften und ouch gericht, mauten, zölln,
münzzen, walden und allen rechten, lehen
und verlehentn gütten, die zu den vorgnanten
hertzogentümen ze Österrich, ze Steyr und
ze Kernden gehörent, swie die genant seint,
und darzu die herscheft ze Chrain, uf der
Marich und ze Portnaw und alle grascheft
und herscheft mit allen iren rechten und
güttern oder verlehentn güttern und alle die
lehen, recht und freyheit, die er gehabt
und herbracht hat oder die er noch hat, und
ouch alles, daz er herbracht hat bey key-
sern und pey künigen, und ouch alle die her-
scheft, grafscheft und stet mit allen iren
rechten, die in zu gehörent, dar über der
selbe hertzog Albrecht von keysern oder von

iam dictus Albertus dux suique progenitores in Swevia,* Alsatia et alibi ab imperio hactenus tenuerunt et possederunt, velud Roman(orum) rex nomine et vice sacri Romani imperii contulimus et conferimus* cum omnibus iuribus predictis, libertatibus, consuetudinibus ac pertinenciis universis, prout ab antiquis temporibus et modernis hucusque devolutum fore dinoscitur et deductum, nec non universa feuda, que dux Albertus prefatus et felicis recordacionis illustris Otto quondam dux, frater ipsius, ab olim Ludovico de Bavaria, qui se imperatorem nominavit, tenuerunt et possederunt, per omnia iuxta suarum tenorem et continentiam litterarum¹⁾, cum eiusdem Ludovici infeudaciones et littere sint et fuerint invalide et nullius vigoris penitus vel momenti, predictis Alberto duci nec non Rudolfo et Friderico natis ipsius ac ipsorum heredibus de novo contulimus et conferimus de liberalitate regia et gratia speciali, ac eundem Albertum ducem suo et predictorum Rudolphi et Friderici filiorum ac aliorum heredum ipsius nomine atque vice sceptro nostro regali investivimus et investimus de feudis supradictis adhibitis sollempnitatibus debitis et consuetis, condicione tali, quod illustres Rudolfus et Fridericus duces, nati Alberti ducis prescripti ceterique ipsius heredes ducatus, principatus, dominia et terras predictas cum omnibus suis pertinenciis, prout superius sunt expressa, a nobis in feudum debebunt accipere modo debito et consueto, quando ad ipsos fuerint hereditarie devoluta. Nosque promittimus, et spondemus, quod in casu predicto ducatus, principatus, dominia et terras easdem cum omnibus suis pertinentiis predictis Rudolfo et Friderico ducibus et eorum heredibus conferre volumus et tenemur quolibet recusacionis seu dilacionis diffugio pretermisso, quam primum ad ipsos vel eorum aliquem, ut premittitur, iure hereditario fuerint devoluta. In cuius rei testimonium presentes conscribi et magestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Datum Seveld anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indictione

künigen brief hat, und ouch alle di lehen, die der selb hertzog Albrecht oder sein vordern enher von dem Römischen reiche gehabt oder besezzen hat ze Swaben, ze El- 5
sazzen und anderswo, verlihen haben und verleihen als ein Römischer künig von des Römischen reichs wegen ze rechtem lehen mit allen vorgeantanten rechten, freyungen, gewonheiten und zugehörung, als ez von 10
alter und ouch nũ herbracht ist, und alle die lehen, die der selb hertzog Albrecht und sein brüder hertzog Ott selig von et-
wenne Ludweig von Bayern, der sich kayser nante, gehabt haben, in aller der mazze, als sein brief sagent, die si dar über habent, 15
wann die nicht chraft habent, die geben und verleihen wir in von newes von unsern besondern küniglichen gnaden, und besteten ouch dem selben herczog Albrecht an seiner und an seiner sũne herezog Rudolfs und 20
herezog Fridreichs stat und ouch in seinem und der selben seiner sũne und andrer irr erben namen mit unserm küniglichem scepter die vorgeantanten lehen mit pilleicher und gewõnleicher schonheit und zũrheit, die dar 25
zu gehõrt. mit sõlcher bescheidenheit, wenn ez ze schũlden chem und die vorgeantanten lehen an die selben kinder und erben ge-
viellen. daz si danne die vorgeschribenn hertzogentũm, fũrstentũm, herscheft. lant 30
und waz dar zu gehõrt in aller der wise, als si da vor genant und geschriben sint, von uns empfaen schũllen, als recht und gewõnlich ist. Und schũllen wir ouch den selben chinden Rudolfen und Fridreichen 35
hertzogen und iren erben, swann ez ze schũlden chompt, die vorgeschribenn hertzogentũm, fũrstentum, herscheft, lant und waz dar zu gehõrt in aller der weis, als si da vor benant und beschriben sint, in dhainen 40
weg nicht verziehen. Und des zu einem urkũnde geben wir in disen brief besigelt mit unserm küniglichem insigel.

Der geben ist ze Sevelt an pfintztag nach dem hayligen Auffart tag, nach Christes

1) V. 'Regesten Ludwigs' p. 104 nr. 1669 sq.

prima, Nonas Iunii, regnorum nostrorum anno secundo.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi in Christo patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

geburt dreuczehnhundert jar dar nach in dem acht und viertzigstem jar, in dem andern jar unserr reiche.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi in Christo patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

596. *Promissio de tractatibus servandis. — Iun. 5.*

10 *Originale ibidem. In plica legitur: R. Pendet sigillum ut supra. — Extr. Lichnowsky (Birk) l. c. nr. 1484. — In forma originali ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 691.

15 *Textus latinus, qui apud Steyerer, Commentarii pro historia Alberti II. ducis Austriae (Lipsiae 1725) col. 150 et in Codice dipl. Moraviae VII, 584 nr. 807 exstat, e transsumpto a. 1360. die 11. m. Iulii confecto, item in archivo Vindobonensi asservato depromptus est.*

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des reichs und künig ze Beheim bekennen und geloben offenlich mit disem brief, daz wir alle taiding, verpunftnisse, gelübde, brief und hantfesten, die zwischen uns und dem hochgebornen Albrechten hertzogen ze Österrich, ze Steyr und ze Kernden, unserm liben ðheim und 20 fürsten, von unserr lande wegen und über alle ander sache geschehen und gemachtet sint, in allen iren kreften, gantz, stet und unverruckt haben und halten wollen an allez geverde. Des geben wir ze urkunde disen brief besigelten mit unserm insigel.

Der geben ist ze Sevelt an pfintztag nach dem heiligen Auffart tag, nach Christes geburt dreutzehnhundert jar dar nach in dem acht und viertzigstem jar, in dem andern 25 jar unserr reiche.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi in Christo patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

597. INSTITUTIO CAPITANEI ET DEFENSORIS ECCLESIAE TRIDENTINAE.

1348. Mai. 31.

30 *Originale in archivo principum de Fürstenberg quod est in civitate Donaueschingen. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. Sigillum maiestatis laesum pendet loro membranaceo. — Ineditum.*

35 *Reg. imp. VIII nr. 688.*

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Notum facimus universis, quod ad obviandum cottidianis periculis et pressuris, quibus ecclesia Tridentina et episcopatus ibidem incessanter opprimitur et dampnicari posset multiplicatis dispendiis fortius in futurum, nisi nostre celsitudinis pietate consueta 40 iacturis huiusmodi dignaremur occurrere oportunis remediis et consilio saniori, de nobilis

comitis Alberti de Monte Sancto fidei constancia et legalitatis industria experientia nos docente quam plurimum confidentes ipsum Albertum capitaneum et defensorem eiusdem episcopatus et ecclesie auctoritate regia constituimus, ordinamus et facimus, committentes et assignantes^a sibi necnon gubernationi et regimini suo nostro nomine atque vice civitatem Tridentinam, terras, districtum, castra, munitiones, opida, rura, villas, dominia, iudicia, iura, utilitates, usufructus et honores eiusdem ecclesie et episcopatus predicti et nominatim custodiam castrorum Malcossey et Vision et aliorum omnium castrorum et municionum ibidem cum omnibus pertinentiis suis et utilitatibus quibuscumque. Quapropter seriose et districte precipimus et mandamus universis et singulis devotis et fidelibus nostris eiusdem ecclesie prelati et clericis, religiosi et secularibus, militibus, clientibus, civibus, rusticis, divitibus et pauperibus et eiusdem episcopatus incolis universis, quat(enu)s supradicto comiti Alberto fidei nostro in omnibus et singulis tamquam nobismetipsis sine impedimento seu quavis repugnantia pareant et intendant. Iniungentes nichilominus et districte mandantes castellanis seu gubernatoribus castrorum Malcossey et Vision et omnium aliarum municionum, quibuscumque nominibus appellantur, fidelibus nostris, quatenus sub obtentu regalis gratie nostre eidem comiti Alberto de eisdem castris et municionibus et castrorum ac earundem municionum pertinentiis libere cedant ac ea absque omni difficultate et contradicione sibi presentent mox presentibus intellectis, indignationem regiam, si secus attemptare presumpserint, graviter incursum. Presencium sub nostre maiestatis sigillo testimonio litterarum.

Datum Brunne anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, II°. Kln. Iunii, regnorum nostrorum anno secundo.

598. SCRIPTUM LUDOVICI MARCHIONIS DE ELECTIONE NOVI REGIS.

1348. Mai. 31.

Originale in archivo secreto reipublicae Bavaricae 'Kasten rot 20b 3'. Contulit R. Salomon. Pendent sigilla duo, quorum alterum laesum, loris membranaceis. — Ed. O. Harnack, 'Das Kurfürstencollegium bis zur Mitte des vierzehnten Jahrhunderts (Giessen 1883)' p. 249.

Reg. imp. VIII Reichssachen Nr. 46.

Ludowicus Dei gratia Brandenburgensis et Lusatie marchio comes pallatinus Reni, Bawarie et Karinthie dux, sacri Romani imperii archicamerarius, Tirolis et Goricie comes, Aquilegensis, Tridentinensis et Brixinensis ecclesiarum advocatus, . . . singulis et universis nobilibus, militibus, militaribus civitatumque rectoribus, consulibus et universitatibus. quibus presentes exhibite fuerint. et singulariter civitatum Wetrabie rectoribus et universitatibus castellanisque in Fridberg sincere sibi dilectis continue promotionis, favoris et benivolencie quantum poterit cum noticia subscriptorum.

Noveritis nos pro firmo super electione regis Romanorum facienda plenum mandatum et posse et auctoritatem generosi principis domini Erici senioris et Erici sui filii, Saxonie, Angarie et Westvalie ducum, avunculorum nostrorum karissimorum, firmius habere, prout videbitis et ut sequitur in hec verba:

'Nos Ericus — quadragesima.' *supra nr. 544.*

Quare ut electioni premissa, que divina favente clemencia cum solemnitatibus debitis et in locis consuetis et solitis rationabiliter et rite celebrari debebit, vestrum consilium, iuvamen et subsidium, prout hactenus facere consuevistis, efficaciter exhibere dignemini, vos divisim et pariter ea instantia, qua poterimus, requirimus et hortamur. In cuius rei testimonium presentes sigilli nostri fratrisque nostri ducis Steffani muniminibus duximus roborandas.

Datum in Ingolstat anno Domini millesimo CCC^o quadragesimo octavo, sabbato post ascensionem Domini.

599. PROCURATORIUM DOMINORUM DE GONZAGA.

1348. Iun. 2.

Originale imperfectum vel copia coarctata in forma diplomatis scripta (M) in archivo Mantuano 'Arch. Gonzaga B III 12'. Descripsit R. Salomon. Nec plicam nec sigilli vestigia praebet. — Ineditum.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 47.

Noverint universi presentem paginam inspecturi, quod nos Loysius de Gonzaga, Guido, Philippinus et Feltrinus eius geniti, milites, cives Mantue, simul et separatim et quilibet nostrum in solidum facimus et constituimus et ordinamus providum et discretum virum magistrum Angelum de Arezio¹ filium quondam ser Pecorarii notarii presentem et sponte mandatum recipientem nostrum et cuiuslibet nostrum procuratorem, actorem, factorem et nuntium specialem, specialiter ad comparandum et se presentandum coram serenissimo principe^a et domino nostro domino Karolo Dei gratia Romanorum rege semper augusto et Boemie rege et ad petendum et obtinendum nomine nostro et cuiuslibet nostrum insolidum principali auctoritate in perpetuum vel ad tempus per regiam maiestatem determinandum^b vicariatum generale civitatum Mantue et Regii et territorii sive districtuum earundem pro predicta regali maiestate et sacro Romano imperio. Item vicariatum infrascriptorum bonorum, locorum, castrorum et hominum: videlicet castri Razoli et curie citra flumen Taliat et ultra, curie Quarantullarum et castri Mirandulle positi in ipsa curia, curie sancti Possidonii et sancti Martini in Spino, terre et castri Luzarie et eius curiarum, secundum quod ad presens tenemus et possidemus et hactenus tenuimus et possedimus. Item vicariatum infrascriptorum bonorum, locorum, castrorum et terrarum: videlicet castri et terre Platine, insule de Dovaresiis, castri et terre Casalis maioris et terre Doxoli cum terris, villis et locis, que et quas tenemus et possidemus vel hactenus tenuimus et possedimus vel solita sunt teneri et possideri pro nobis vel aliquo nostrum in territorio Cremone vel eius districtu. Item vicariatum infrascriptorum bonorum, castrorum, locorum, terrarum et hominum positorum in territorio seu districtu Brixie, que nunc tenemus et possidemus vel hactenus tenuimus et possedimus vel nostro nomine consueta sunt teneri et possideri: videlicet castri et terre Sulfrini, castri, terre et curie Montisclari, castri, terre et curie Castri Gefredi, castri, terre et curie Asule et omnium aliorum terrarum, castrorum, curiarum et locorum positorum in districtu seu territorio Brixie, que et quas nos vel alii pro nobis tenuimus vel hactenus possidemus cum omnibus et singulis iuribus, iurisdictionibus, honoribus, castris, terris, locis, curiis, territoriis, pertinentiis et eorum districtibus universis et cum aquis, piscationibus, venationibus, nemoribus et aliis pertinentibus ad predictas terras, castra, loca, territoria et curias, qualescumque et

599. ^a) eipe in loco raso M. ^b) determinandi M.

¹) De quo cf. 'N. Arch.' XXXVI, 509.

cuiuscumque condicionis vel nominis existant, cum mero et mixto imperio et mera iurisdictione et cum arbitrio exercitii iudicatus sanguinis per nos et quemlibet nostrum vel allium seu alios, cui vel quibus nos vel aliquis nostrum duxerimus committenda, et cum iure plenario, arbitrio et baylia in civitatibus et castris et locis predictis imponendi onera personalia, realia atque mixta, quocumque nomine censeantur, ac nova vectigalia exercendi et in nostrum et cuiuslibet nostrum utilitate convertendi^c et generaliter cum omnibus et singulis, que in predictis terris vel locis ad regalem pertinent maiestatem et que sub regalium nomine continentur, etiam si de eis opportheret mentionem fieri specialem. Et ad iurandum fidelitatem et cuiuslibet alterius generis sacramentum prestandum in animas nostrum et cuiuslibet nostrum prefato domino nostro Romanorum regi et ad homagia, census prestationes, promissiones, obligationes, pignera vel hypothecas de bonis et in bonis nostris et cuiuslibet nostrum cum pena et sine pena faciendum, que videbuntur et placuerint prefato procuratori nostro. Et generaliter ad omnia alia et singula, que in predictis et circa predicta utilia aut necessaria eidem procuratori videbuntur et que nos ipsi et quilibet nostrum facere possemus, si presentes essemus, etiamsi talia forent, que mandatum exigent speciale. Dantes et concedentes dicto procuratori nostro in predictis omnibus et singulis et aliis quibuscumque plenum, liberum et generale mandatum cum plena, libera et generali administratione agendi, procurandi et promittendi, quidquid^d in instrumentis exinde perficiendis scribentur^d et etiam apponentur^d. Promittentes eidem magistro Angelo procuratori nostro stipulanti et recipienti vice et nomine prefati domini regis et pro eo et omnium, quorum interest et intererit seu interesse poterit in futurum, firma et rata habere et tenere, quecumque acta, facta, gesta seu contenta fuerint per dictum procuratorem nostrum nostro nomine, sub obligatione omnium bonorum nostrorum presentium et futurorum. Ad quorum omnium fidem et roboris firmitatem hanc paginam sigillorum nostrorum fecimus impressione muniri.

Datum Mantue in palatio habitationis nostre, presentibus nobillibus viris militibus dominis Prothasio de Caymis de Mediolano potestate Mantue, Raymondino de Lupis marchione Soranee de Parma et Iohanne de Lando de Placentia testibus adhibitis ad predicta, sub annis Domini millesimo trecentesimo quadragessimo octavo, indictione prima, die Lune, secundo mensis Iunii intrantis.

600. 601. PRIVILEGIA IACOBO DE CARRARIA CONCESSA.

(1348.) Iun. 4. 5 (?).

Cf. Galeazzo e Bartolomeo Gatari, *Cronaca Carrarese* edd. Medin e Tolomei (= *Mura-* 35
tori SS. ed. nov. XVII, 1) p. 28.

600. *Remissio banni. — Iun. 4.*

*Copia in codice sacc. XVI—XVII. bibliothecae civitatis Veronensis nr. 1202 (= 599; olim 'Saibante 1090')*¹ f. 107—110 (V)². *Contulit v. d. G. Da Re. — Adhibemus praeterea*

599. c) convertenda M. d) sic M.

40

1) *Quem librum ad alium 'Codicem Saibante' sacc. XIV. conscriptum redire vix dubium videtur, quo Cittadella 'Storia della dominazione carrarese' (1842) passim usus est. De hoc antiquiore codice, quem Cittadella I, p. XV ex bibliotheca Alberti Piazza Paduani se nactum esse dicit, frustra investigavimus; inter libros Piazzanos, qui hodie Musei civitatis Paduae sunt, desideratur.* 2) *Initium litterarum haec notitia praecedit: Hoc est exemplum cuiusdam privilegii serenissimi ac invictissimi principis domini* 45

M apographum litterarum a Karolo IV. sub imperiali titulo a. 1370. Iun. 23. denuo editarum (= Reg. imp. VIII nr. 4853) in Cod. Marc. IX, 83 (olim Cl. IX, 203; saec. XVIII.) f. 211—217'. Cuius apographi imaginem phototypicam C. Frati v. cl. nobiscum benevolenter communicavit. — Ed. Robertus Pappafava in anonyma 'Dissertazione della genealogia delle famiglie germane della casa di Carrara' (Padova 1771) p. 89—94 ex apographo quodam totius codicis V a. 1750. confecto¹.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex. Ad perpetuam rei^a memoriam.

Nonnunquam^b consequitur, ut a iudicio discordet effectus et, quod credebatur coniec-
 10 tura prodesse, experimento inutile videatur². Igitur generis humani statuta quantumcunque^c
 pollenti^d veterum auctoritate sancita decet principem legis patrem propter fragilitatem
 humanam, que nequit futuris casibus^e providere, novis sanctionibus reformare, cum et novis
 emergentibus nature novitatibus nova conveniat^f antidota preparari. Et ideo Romanus prin-
 15 ceps, sacratissimus legislator, ipse profitetur se non pigere leges proprias emendare et bella
 indicere posteaque eterna pace sopire nec non leges antiquas iam senio pregravatas³ in
 luculentam erigere consonantiam⁴ sacratissimumque templum iustitie consecrare⁵ inutilia
 resecando^g, vetera destruendo semperque nova condendo^h⁶ ob commodum subditorum.
 Eapropter predecessorum nostrorum vestigiis inherere volentes, prout eorum sanctioni-
 bus informamur, cum per legem regiam omnis potestas omneque Romanum imperium
 20 in nostram sit translatum regiam maiestatem⁷, cuius proprium est misereri semper et
 subditorum peccatis ignoscere, qui dignos se penitentia iusta reddunt, ac eis regalis
 liberalitatis gremium aperire, cumⁱ humana fragilitas de facili labitur ad delicta et
 ideo universus orbis severitatis laqueis ac demeritis subiaceret, nisi imperialis beni-
 volentia sublevaret, cui convenit potius de misericordia, quam de severitate reddere
 25 rationem, maxime vitio alieno fatigatos et lapsos maxime^k ad rectum tramitem redu-
 cendo, considerantesque, quod clare memorie invictissimus princeps Henricus septimus,
 avus noster, imperiali solio constitutus Iacobum quondam Marsilii, Ubertinum quondam
 Bonifacii, Nicolaum eius filium, Marsilium quondam Perenzani, Oppizonem^l quondam
 Marsilii de domo illorum de Carraria, Tisonem Novellum quondam Tisonis et Guillel-
 30 mum^m quondam Iacobi ambos de domo illorum de Campo sancti Petri, Belludum et
 Zambonetum quondam Alexandri de Belludis, Albrigetum quondam Mathei de Cur-
 tosiis et Philippum quondam Demitrii de Comitibus et alias quamplures singulares per-
 sonas de civitate Padue nominatim nec non et commune ipsius civitatis et personas
 omnes diete communitatis generaliter pro quibusdam excessibus et delictis, ut dicebatur,
 35 ab ipsis perpetratis de crimine lese maiestatis sententialiter condempnavitⁿ⁸ quam-
 plures penas gravissimas in ipsos promulgando, prout in ipsa condempnatione^o et sen-
 tentia plenius continetur, cuius criminis macula secundum dispositionem legalem⁹ eorum
 filii ac filiae sunt infecti multisque penis atrocioribus irretiti^p, cuius Nicolai filius Iacobus
 40 multas fidelitates ac obsequia exhibendo^q, propter quod ex humanissima equitate meruit

600. a) deest V. b) nonnunquam V. c) quacumque V. d) polenti VM. e) cursibus V. f) con-
 venit V; convenient M. g) desecando V. h) cudendo V. i) eo quod M. k) deest M. l) Obizonem M.
 m) Guilielmum V. n) condemnare V. o) condempnatione V. p) irritati V. q) exhibens V.

Caroli Dei gratia Romanorum semper augusti, et Bohemie regis roborato sigillo eius cereo pendenti ad
 45 cordulam sericam coloris videlicet zani et rubei habentem circulo has litteras: † Carolus Dei gratia . . .
 Forma privilegii talis est.

1) De hoc apographo v. Pappafava l. c. p. 13 et 230. Nunc in Museo supradicto 'BP 746' asservatur.
 2) Nov. 111 pr. 3) Cf. Cod. I, 17, 2 pr. 4) Cf. Inst. pr. § 2. 5) Cf. Cod. I, 17, 1. 5. 6) Cf.
 Nov. 7 pr. 7) Cf. Dig. I, 4, 1. 8) Supra tom. IV nr. 982, p. 1021sq. 9) Cod. IX, 8, 5.

absolutionis beneficium^r obtinere ac nostri imperiique predicti consequi gratiam et favorem, idcirco^s predictum Iacobum et ipsius filios et filias, natos et natas, nascituros et nascituras ex nostre plenitudine potestatis omnique iure, via, modo et forma, quibus melius possumus, motu proprio absolvimus¹ eorumque in perpetuum successores ab omnibus vitiis, maculis, vinculis iuris vel facti, realibus et personalibus seu mixtis, que occasione vel causa dicte condemnationis^t aequaliter incurrissent, ipsamque sententiam et condemnationem^t in hac parte omniaque et singula in ea contenta cassamus, irritamus, revocamus ac totaliter annihilamus, ipsosque restituimus in^u integrum ad omnia bona^u, successiones^v, dignitates, militiam, honores et famam iuraque omnia, que aliis civibus Romanis de^w consuetudine competunt vel de iure, eos in statum 10 pristinum reducentes, in quo erant seu esse poterant ante sententiam prelibatam, ita quod usque in hodiernum diem omnia iura et bona predicta legitime, rite ac recte fuerint assecuti ac de cetero consequi valeant cum effectu, omnia et singula supradicta^x eis omnibus et singulis confirmantes et concedentes ex munificentia speciali, ita quod de predictis vitiis, vinculis seu maculis eis vel eorum alicui in iudicio vel extra non 15 possit per aliquem dici vel excipi seu opponi nec sic innodati hominum etiam sola voce valeant nuncupari, in his, que de cetero per eos agentur, gerentur seu etiam contrahentur vel dicentur narrative seu dispositive inter vivos vel in ultima voluntate vel hactenus quoquo tempore usque in presentem diem acta, dicta^y, contracta, facta fuerint sive gesta, sed inviolabiliter ab omnibus observentur^z predicta condemnatione^t seu sententia non obstante. Verum quia liberalitas^a principalis perpetuum debet suscipere incrementum, predicto Iacobo et eius successoribus perpetuo omnes gratias, munificentias, liberalitates seu privilegia quecumque a Romanis principibus vel aliis indulta et concessa alicui de domo predicta de Carraria et maxime privilegia dive recordationis Henrici et Friderici^b Romanorum imperatorum, predecessorum nostrorum, 25 quorum tenor talis est:

'In nomine — feliciter amen.' (= *Dipl. Heinrici V. regis 1114. Ian. 23; Stumpf Reg. nr. 3102; ed. Böhmer, Acta imperii selecta 72, nr. 77.*)

Item tenor privilegii Friderici talis est:

'In nomine — Idus Octubris.' (= *Dipl. Friderici I. imperatoris 1160. Oct. 15; Stumpf Reg. nr. 3900; Acta nr. 484.*) 30

Item aliud privilegium dicti Friderici imperatoris, cuius tenor talis est:

'Fridericus — Idus Octubris.' (= *Dipl. Friderici I. imperatoris 1184. Oct. 10; Stumpf Reg. nr. 4387; Acta nr. 496.*)

Item sequitur aliud privilegium Friderici Romanorum regis, cuius tenor talis est: 35

'Fridericus — anno VI.' (= *Dipl. Friderici III. regis 1320. Febr. 26; Winkelmann, Acta II, 276 nr. 435.*)

predicto^c magnifici Iacobi privilegio^c confirmamus ex certa scientia omnia et singula in eis contenta innovantes^d ac de novo eis et eorum cuilibet ex certa scientia, quantum^e eorum interest seu interesse posset, liberaliter indulgentes. pro se ac eorum in 40 perpetuum successoribus plenarie concedentes omnem iurisdictionem, merum et mixtum imperium et gladii potestatem cum eorum executione verbali ac reali in terris Carrarie

600. r) beneficium V. s) idcirco V. t) condemna- V. u) ad o. b. in int. V. v) sanctiones V. w) seu Romana V. x) et praecedat in V. y) data V. z) conserventur V. a) liberalitatis V. b) Federici VM. c) pred. — priv. sic V; desunt M. d) innovamus V. 45 e) quatenus V; quantum M.

1) Cf. etiam revocationem processus Henrici imperatoris generalem a Friderico III. rege a. 1320. concessam supra tom. V nr. 569.

et Campi sancti Petri ac in suis curiis. Que omnia et singula supradicta per se ipsos seu ipsorum delegatos, vicarios et officiales quoscumque in personis et rebus dictarum terrarum^f et curiarum^f libere ac plenarie valeant exercere, nec non in omnibus et singulis personis dictorum locorum municipibus^g, incolis ac habitatoribus quibuscumque
 5 possint imponere collectas, tholonea, dacia, gabellas, angarias ac perangarias et omnia munera personalia, realia seu mixta generis cuiuscumque ab eis effectualiter exigendo et ea omnia et singula et multas et condemnationes^h de eis fiendasⁱ in eorum utilitatem propriam convertendo. Insuper ultronea libertate sepedicto Iacobo et eius in perpetuum successoribus quibuscumque ex certa scientia conferimus, concedimus et
 10 donamus pleno iure mere ac irrevocabiliter inter vivos omnes et singulas possessiones, bona mobilia et immobilia et se moventia, que quondam fuerunt iure domini utilis vel directi seu quasi Iacobi, Marsilii, Oppizonis^k, Tisonis Novelli, Guillelmi^l, Belludi, Zamboneti, Albrigeti et Philippi predictorum nec non Iacobi fratris dicti Philippi, Ubertini quondam Iacobini de Carraria et Marsilii Papafave quondam Albertini Papafave de
 15 Carraria, civium et incolarum civitatis Padue^m, qualitercumque bona eorum fuerint per dictam sententiam confiscata, ac bona et iura omnia, que ad eos vel eorum aliquem pertinerentⁿ quoquomodo, etiam si ad imperialem cameram vel fiscalem seu commune Padue quacumque ratione, occasione vel causa, et maxime occasione sententie predictae, qua de crimine lese maiestatis secundum iuris sanctionem fuerunt irretiti, quoquomodo
 20 fuerant devoluta, omnia et singula acta, facta, gesta, dicta et contracta per^o supradictos^p superius nominatos sponte ac ex certa scientia motu proprio confirmantes et approbantes, si et in quantum respiciunt premissi Iacobi et successorum eius commodum et favorem; nec non similiter ipsi plenarie concedimus et donamus ac specialiter confirmamus omnes et singulas possessiones, bona seu iura quecumque per ipsum
 25 Iacobum quocumque iure seu titulo acquisita, habita vel possessa ab aliqua comunitate, universitate, collegio, societate seu singulari persona, in eis omnibus et singulis possessionibus, iuribus seu bonis actionem, petitionem seu persecutionem^q ac retentionem^r omnimodam ipsi^s et eius successoribus perpetuo concedentes. Et predictas omnes restitutiones, concessiones, donationes, confirmationes, gratias et privilegia facimus,
 30 damus et confirmamus^t predicto Iacobo et eius in perpetuum successoribus et Bernardo notario de Castilione Aretino procuratori et procuratorio nomine pro dicto Iacobo recipienti et acceptanti. Non obstantibus ad premissa vel aliquid premissorum l. 'quisquis' et l. 'se. C.^u ad l. Iuliam maiestatis¹ et Sententiam rescindi non posse l. fi(nali)² et De petitis^v bonorum sublati l. I. lib. X.³ et C. de precibus impe. offe. l. 'quociens'^w et l.
 35 'rescripta'^x et Si contra ius vel uti. pu. l. fi(nali)⁶ et De peda. iudicibus^y l. 'placet'⁷ et ff. De officio eius, cui mandata^z est iurisdictio l. I.⁸ in prin. et De iurisdictione omnium iudicum^a l. 'iubere caveri'^b¹⁰ et De contrahenda emptione l. 'non licet'¹¹ et C. De contractibus iudicum^c l. I.¹² et aliis legibus quibuscumque, per quas presens concessio, gratia, liberalitas, munificentia seu in integrum restitutum posset impediri
 40 quomodolibet vel differri, quibus in hac parte ex certa scientia ac nostri imperii potestate specialiter derogamus ac eas totaliter abrogamus, perinde acsi earum tenor hic foret descriptus specialiter et expressus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc pagi-

600. f) personarum et terrarum curiarum V. g) municibus V. h) condemnationes V. i) faciendum V. k) Obizonis M. l) Guillelmi V. m) deest V. n) pertinuerint M. o) in M. p) sup^{tos} V.
 45 q) prosecutionem M. r) receptionem M. s) ipsius V. t) conferimus M. u) deest V. v) sic VM: petitionibus Cod. Iust. w) qd V. x) reperta V. y) deest V. z) mera V. a) uide add. V. b) cavere V. c) uide etc. V.

1) Cod. IX, 8, 5. 6. 2) Cod. VII, 50, 3. 3) Cod. X, 12, 1. 4) Cod. I, 19, 2. 5) Ib. 7.
 6) Cod. I, 22, 6. 7) Cod. III, 3, 2. 8) Dig. I, 21, 1. 9) Rectius: de iurisdictione. 10) Dig.
 50 II, 1, 4. 11) Dig. XVIII, 1, 46. 12) Cod. I, 53, 1.

nam nostre restitutionis, renovationis, concessionis, donationis, ratificationis, approbationis, confirmationis et voluntatis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, preter^d gravem indignationem nostram penam mille marcarum auri puri, medietatem regali camere nostre et aliam medietatem parti lese irremissibiliter persolvendam, se noverit incursum. In quorum testimonium 5 presentes litteras scribi et maiestatis nostre sigillo mandavimus communiri. Huius etiam rei testes sunt Gerlacus^e Maguntinus, Arnestus Pragensis archiepiscopi ac Iohannes episcopus Olomucensis nec non illustres et nobiles Rodolphus senior Saxonie sacri imperii archimarescallus, Albertus Austriae, Barnim Stetinensis, Nicolaus Opavie et Fridericus de Deck duces et Iohannes burgavius^f de Nurimberg et Mainardus Goricie, 10 Woldemarus de Anhalt, Albertus de Sacro Monte, Ulricus de Helfenstein et Fridericus de Orlemund comites nec non Crafto de Hohenloch, Walterus de Gerolzeck, Simon de Lichtemberch, Czenco de Lippa, Iodocus de Rosemberg, Guillelmus de Landstein, Stephanus de Sternberch et Andreas de Duba nostri principes et barones.

Datum Znoyme secundo Nonas Iunii^g, anno Domini millesimo trecentesimo quadra- 15 gesimo octavo, indictione prima, regnorum nostrorum anno^h secundo.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi in Christo patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

Ger(ungus) de Medlico.

20

601. *Concessio vicariatus in civitate et districtu Paduae. — Iun. 5 (?)*.

Copia in codice Veronensi supra laudato p. 110—112 (V). Item contulit G. Da Re. — Item ed. Pappafava l. c. p. 151 ex apographo codicis V. Ad hanc editionem extractus reddit quem paravit Zanetti, 'Nuova raccolta delle monete d'Italia' III (1783) p. 389.

Reg. imp. VIII nr. 697.

25

Textui non parum corrupto hic illie mederi non potuimus.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex.

Regalis ferula sibi subditos, maxime obsequiis gratiosos, tractare debet affectione paterna benemeritis premia conferendo eosque altius extollendo, ut gloriosius vivere 30 perseverent adeoque nitantur virtutum pergere rectum callem, quod mereantur tanquam fructuosi palmites et^a regalis culminis et gratia^a pomerio transplantari fructusque producant suavis odoris parsque corporis ipsius^b censeantur^c, sibi commissa per eius culmen excelsum sic prudenter, sic attente, sic rationabiliter gubernantes, quod ipsius regalis celsitudinis maiestatis^d, que circa totius curas reipublice occupata nequit singulis interesse, vices debite representent ad eius decorem, et decus locumque teneant regiminis iusticie 35 regularis palam ante omnia ora versantes, in sue villicationis et gubernationis ratione reddenda¹ alios non paventes, cunctisque eius mandatis obtemperent celesti oraculo moniti apostolicaque doctrina. Quocirca divina virtute adepti principatum et regimen reipublice Romane, que universo orbi debet preesse et ipsum regulare, circa plurima nostri regni ipsiusque reipublice ac subiectorum commoda occupati sicque^e non possu- 40

600. ^d) propter V. ^e) Gerlacus V; *similiter et nomina quae sequuntur magis minusve corrupta sunt, id quod singillatim annotare supersedimus.* ^f) burginus V. ^g) Iulii Iunii V. ^b) deest V; *supplevimus.*

601. ^a) et — gratia sic V, *corruptum ut videtur.* ^b) cuius? ^c) censeatur V. ^d) maiestas V. ^e) sic V.

45

1) Cf. Luc. 16, 2.

mus ad singula dirigere mentem nostram ac pro hoc nobis expediant^f viri prudentes, qui nobiscum in nostro regimine participant onera et honores et maxime regie maiestati subditi ac devoti ac potentes in nostre subsidio maiestatis domare superbos ac prosequi delinquentes, maxime nostro rebelles imperio legalium sanctionum laqueis innodando
 5 cum^g omnibus prerogativis, privilegiis, conventionibus atque pactis in eorum favorem a nostro culmine indulgendis, qui per nostram maiestatem a[d] predicti nostri imperii onera supportanda honoresque fuerint deputati, considerantes et rationabiliter advertentes, quod nobilis vir Iacobus de Carraria civis Padue Romano imperio de iure subiecte adeo se gratum exhibuerit, quod nobis nostroque regno et nostris officialibus
 10 et multis complicitibus benivolis et amicis multa servitia exhibuit et exhibet incessanter, sicque meruerit a nostra maiestate in legitimo de^h prerogativas, gratias et honores eiusque prudentia, solertia, potentia virtutumque copia erga nos Romanumque imperium devotione notoria exigente nostre serenitatis offitiis aggregari. Iccirco motu proprio ac ex pacto et conventionem speciali inita et expressa inter nostri culminis maiestatem et
 15 Bernardumⁱ de Castellione procuratorem et procuratorio nomine pro eo recipientem eumque tanquam benemeritum ordinamus, constituimus et creamus nostri et imperii Romani^k vicarium in dicta civitate Padue et districtu et maxime in terris et castris Montis Silicis, Bassani, Solagne et Fontanive et aliis villis, terris et locis, qui ad presens subesse iurisdictioni et imperio communis Padue dignoscuntur, quibuscumque iuribus sint subiecte,
 20 et omnem iurisdictionem, merum imperium atque mixtum et gladii potestatem in dictam civitatem et districtum ipsiusque cives et incolas habitatoresque presentes et futuros, quocumque iure censeantur, per se vel alios exercendum^l ac eorum executionem plenariam omni modo, iure et forma, quibus melius possumus, concedimus et liberaliter indulgemus, eique concedimus liberam potestatem in civitate, ipsius districtu ac terris et castris
 25 antedictis^m officiales creandi cuiuscumque conditionisⁿ ipsosque mutandi, dum sibi videbitur expedire, custodiamque ipsius civitatis omniumque munitionum ipsius ac districtus et predictarum terrarum et castrorum ex nostra auctoritate exercendi^o, prout vult, oneraque cuncta realia et personalia atque mixta in dicta civitate ipsiusque districtu nec non terris et castris superius nominatis pro eiusdem^p civitatis, terrarum et castrorum conservatione ac
 30 custodia libere imponendi ac exigendi et in suam utilitatem convertendi, sicut sacri imperii nostroque honori eiusque commodo et decori expedire videbitur, liberam concedimus facultatem, stipendiariosque tenendi, ipsos cassandi et mutandi omnimodam . . .^q potestatem cunctaque nostra regalia in locis superius designatis ei ex libertate propria conferentes, omniaque predicta cunctaque ab eis dependentia vel connexa nostra auctoritate valeat
 35 explicare cum effectu, sicut posset nostra maiestas, si ibidem presentialiter interesset. Non obstantibus legibus, consuetudinibus, observantiis, iuribus municipalibus vel communibus, statutis seu edictis, factis et editis^r in contrarium quibuscumque, quas et que, quantum ad predicta et quodlibet predictorum, acsi forent nominatim et de verbo ad verbum scripta presentibus et inserta, etiamsi de eisdem oporteret presentibus expressam
 40 fieri mentionem, revocamus, cassamus, irritamus, annullamus et de nostre Romane regie plenitudine potestatis volumus et^s decernimus firmitatis fore nullius^t penitus vel momenti. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostre ordinationis, constitutionis, creationis, concessionis et voluntatis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, preter indignationem nostram penam mille marcarum
 45 auri puri, medietatem regie camere nostre et aliam medietatem parti lese irremissibiliter persolvendam se noverit incursum. Huius rei testes sunt Gerlacus Maguntinus,

601. f) sic vel expediat V. g) inter innodando et cum quaedam excidisse videntur. h) lacuna

in V. i) Berncardum V. k) Romanum V. l) ad exercendum V. m) liberam potestatem add. V.

n) in civitate, ipsius districtu ac castris et terris antedictis iterat V. o) expedire V. p) cuiusdam V.

50 q) heñt V. r) edictis V. s) deest V; supplevimus. t) et nullius V.

Arnestus Pragensis archiepiscopi ac Iohannes Olomucensis^u episcopus nec non illustres et nobiles Rodolphus senior Saxonie, sacri imperii archimareschallus, Albertus Austrie, Barnim Stetinensis, Nicolaus Opavie et Fridericus de Deck duces ac Iohannes burgravins^v de Nuringberg et Mainardus Goricie, Waldemar de Anhalt, Albertus de Sacro Monte, Ulricus de Helfenstein et Fridericus de Orlemund comites necnon Crafft de 5 Hohenloch, Waltherus de Gerolzeck, Simon de Lichtenburg, Czenco de Lippa, Iodocus de Rosenberg, Wilelmus de Lantstein, Stephanus de Sternberch et Andreas de Duba nostri principes et barones. In quorum omnium testimonium et ad certitudinem pleniorum presentes fieri iussimus et nostre maiestatis sigilli appensione muniri.

Datum Znoyme in Moravia anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo 10 octavo, indictione prima, Non.^w Iunii, regnorum nostrorum anno secundo.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice ac nomine reverendi patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

602—604. SCRIPTA AD SEDITIONEM NORIMBERGENSEM SPECTANTIA.

15

(1348.) Iun. 6. — 1348. Iun. 17.

*Ad rem v. Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 47a.*¹

602. *Litterae marchionis Brandenburgensis ad Heinricum archiepiscopum Maguntinum. — Iun. 6.*

20

Copia coeva in cedula papirea exarata in archivo civitatis Aquensis 'W. 358'. Contulit A. Huyskens. Supra textum scriptum est: Datum per copiam. — Ed. H. Loersch in 'Forschungen zur Deutschen Geschichte' XV (1875) p. 394, commentariolo praemisso.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 660.

Lieber ertzbischof Heinrich von Meintz. Wiszent, daz die gemein zû Nûrenberg 25 die gewaltigstein und machtigesten daselben uzgslagen hant und die stad und beid vesten zû Nurenberg besetzt habent und uns hûte an disem dage gehuldet und gesworn habent, da mit zû warten und gehorsam zû sin, als lange biz ir. wir und ander des rychs kûrfursten eins einmûtlichen kûniges uberein komen. Und da ist ouch bi uns unser vetter hertzog Ruprecht und Ruprecht der junge, ouch unser vetter, und 30 unser swager der marggrave von Mychsen und unser brüder hertzog Stephan, der bischof von Frysingen und ander unser frund und herren viel. Und wir willen da all sach. leuf und handlung zûnemen und lernen und danne zû uch komen, als balde sich daz gefügen mag, und willen ouch dan der sach. als ir wol wiszent, mit uch zû rade werden und die nach îwerm rait handeln und zû eynem gantzen ende bringen. 35

601. ^u) Olmucensis V; sic etiam quae sequuntur nomina magis minusve corrupta, id quod singillatim annotare supersedimus. ^v) Burginus V. ^w) sic corrigendum videtur; nono V.

1) *Litteras a rebellibus die 31. m. Iulii ad burgravios directas, quae exstant apud Sigismundum Meisterlin ('Chroniken der deutschen Städte' III p. 238) utpote ficticias reiecit. Ea quae Lochner, 'Geschichte der Reichsstadt Nürnberg zur Zeit Kaiser Karls IV.' (1873) p. 73 ad genuitatem vel quasi- 40 genuitatem probandam attulit, levissimi sunt momenti.*

Darumb enthaltent die stet in der Wetreybe und ander des ryches herren, stet und frunt, so ir immer besten mögen, daz die dieheinerley endrung in dem rych machen, als lange biz daz ir, wir und ander kurfürsten der sach wol übereinkomen, wan wir hoffen, daz all sache nach des ryches frummen und nütz ein güt ende nemen. Wert ouch,
 5 daz uch jemand sagete oder furgeb, daz wir an den sachen wolten leszig oder sümig sin, daz geloü bent niht und tröstent menlich für uns, wan wir mit leyp und mit gûte darzû arbeiten wollen, als verre daz gereichen mag, daz daz rych, ir, wir und ander des ryches kurfürsten und frunt bi eren und bi rechte beliben.

Geben zû Nurenberg des fritages vor dem Pffingestage.

10 Van uns Ludewich marggraven zû Brandenburg.

603. *Testimonium episcopi Curiensis. — Iun. 13.*

Copia saec. XVIII in bibliotheca civitatis Norimbergensis 'Schwarz. Kapsel A 11 fol. Nr. 19'. — Ed. Kerler in 'Chroniken der deutschen Städte' III (= Nürnberg tom. III; 1864) p. 328 nr. 1. Editionem repetimus.

15 In nomine Domini amen. Nos Ulrichus Dei et apostolice sedis gratia episcopus ecclesie Curiensis recognoscimus publice per presentes, quod nobis in oppido Nurnberg diocesis Bambergensis existentibus anno Domini millesimo CCCXLVIII. in die festi Pentecostes percepimus ac vidimus fore inter totum populum eiusdem loci notoriam Iun. 8.
 20 dissensionem et quod una pars populi vocaverat et intromiserat magnificum principem dominum Ludovicum marchionem Brandenburgensem suosque fratres duces Babarie cum armatorum multitudine copiosa et quod propter hoc tam religiosi quam clerici seculares fuerunt in anxietate et turbatione maxima constituti, quia omnes porte eiusdem loci fuerunt clause et custodibus premunite nec poterant secure cum rebus et personis egredi de dicto loco, sed oportebat tam religiosos quam seculares clericos
 25 celebrare divina officia propter metum, qui potuit cadere in constantem, quia timuerunt suarum personarum et rerum destructionem et monasteriorum perpetuam dissipationem propter dictorum principum presentiam et totius populi dicti loci atrocem et notoriam contrarietatem. Preterea ibidem tunc fuimus veraciter informati, quod religiosi viri frater Bertholdus de Mospurch vicarius fratrum ordinis Predicatorum per terram Babarie
 30 et frater Heinricus dictus Haimberger eiusdem ordinis, sacerdotes domus in Nurnberg, cum vellent recedere de dicto loco, fuerint capti et reducti in oppidum antedictum. Unde religiosi et clericis secularibus dicti loci coram nobis protestantibus in presencia fidedignorum, quod parati essent dicto metu cessante mandatis apostolicis¹ obedire, presentes dedimus nostri sigilli munimine fideliter roboratas in evidenciam premissorum.
 35 Datum Nurnberg anno Domini millesimo CCCXLVIII, sexta feria post diem festi Pentecostes.

604. *Concessio feudorum rebellionis causa vacantium. — Iun. 17.*

Originale (or.) in archivo generali regni Bavarie 'Nürnberger Archiv fasc. 32'. Con- tulit R. Salomon. In plica legitur: R. Sigillum maiestatis pendet loro membranaceo.

40 *Reg. imp. VIII nr. 700.*

Cf. supra nr. 300. 301; Reg. imp. VIII nr. 459. 460.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künk ze allen ziten merer des richs und künk ze Beheim bekennen offenlichn an disem brif allen den, die in sehent, hörnt oder lesent, daz wir den edelen mannen Johansen und Albrechten buregraven ze Nürem-

45 1) *Scilicet de interdicto observando.*

berch, unsern und des richs liben getrewen, verliben haben und verleihen auch mit disem gegenwertigem brif daz haus ze Prünne bey Nürnberg gelegen und mit namen allez daz, daz Otte Forstmeister und Cünrat Waltstromeir, Friderich und Hans gepruder genant di Vischbeken von Nürnberch innewendig und auzwendig der stat ze Nürnberg haben, ez sein dorffer, leut, güt, äkker, wisen, holtzz, velt, vischwazzer, weyer, 5 weyerstet, forstampt, zeidelweid und swaz zu dem allem gehört, wie daz genant oder wa daz gelegen ist, und swa sie daz ieczso wizzen oder noch hernach inne werden, daz die vorge(n)ant(en) Otte Forstmeister, Cunr(at) Waltstromeir. Frid(ri)ch und Hans Vischbekken von unsern vorvarn, keysern, künge(n). von uns und von dem ryche ze lehen gehabt haben, daz uns und dem riche nû allez lediclichen lose worden ist und 10 daz verworht haben, und auch von iren rechten da mit gevallen sint, wan si uns als eim Rômischem kûng ir trewe geben und dar zû gelert eyde gesworen heten^a und nû wider die selben trewe und eyde von uns an den maregraven von Brandenburg, zû den ziten unserm und des riches widersachen und veint. sich verherrt, gesworn und geslagen haben, also, daz die vorge(n)ant(en) Johans und Albr(e)ht buregrafen ze Nürnberg und 15 ir erben daz vorgeschriben haus ze Prünne, dorffer, leut, gut, akker, wisen, holtzz, velt, vischwazzer, weyer, weyerstet, forstampt und zeidelweid und mit allem dem daz da zû gehört, als vorgeschriben ist, von uns und dem riche ze rechtem lehen ewiclichen haben, niezzen, besetzzen, entsetzzen, wenden und keren sullen, wie sie wellen, on alle argelist. Des ze urchünd und zu ewiger steteicheit geben wir in disen brif besigelten 20 mit unserm küniklichem insigel.

Der geben ist ze Prage am eritage vor sant Johans tag ze sünnwenden, nach Kristus gebürt driuzehen hundert jar und in dem acht und virtzigstem jar, in dem andern jar unserer riche.

605. SECURITAS DE OBLIGATIONE COMITATUS
RUPENSIS DATA.

25

1348. Iun. 9.

Copia K in Balduino Kesselstadensi, quod in bibliotheca civitatis Treverensis servatur, p. 839. Descripsit R. Salomon. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 696.

30

Cf. Reg. imp. VIII nr. 675. 676.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex venerabili Baldewino archiepiscopo Treverensi. principi ac patruo suo karissimo, gratiam suam et omne bonum.

Fidem solitam et devocionem evidentem. quas in nostris negociis te incessanter habuisse et habere cognoscimus. merito commendantes ad ulteriora culmini nostro exhibenda obsequia sic te animare volumus cum effectu, ut non solum de tuis serviciis tam preteritis quam futuris te conservemus, quominus aliqua detrimenta exinde patiaris, indempnem, sed potius tue devocionis studium condignis retributionibus compensemus. Cum igitur quedam dominia et bona ad comitatum nostrum hereditarium Lutzellin- burgensem pertinencia, videlicet comitatum de Rupe cum eius pertinentiis, alias strennuo viro Reynardo de Schonauwe militi, fideli nostro, pro certis pecuniarum summis obli-

40

604. ^a) in loco raso or.

gatam redemeris¹ ab eodem, ut super hiis tibi, successoribus tuis et dicte ecclesie tue
 plenius consultetur^a, et ne dampna vel dispendia exinde patiamini, de quo debetis
 premia et retribuciones merito reportare, volumus, quod tu, successores tui et ecclesia
 tua dictum comitatum Rupen(sem) cum dominio, iurisdictione, castris, opidis, villis,
 5 vasallis, castrensibus, hominibus ac bonis, iuribus et pertinenciis eius aliis universis
 omni modo et iure teneatis et tenere possitis, quo predictus Reynhardus ipsum comi-
 tatum et eius pertinencias tenuit primitus obligatos, et donec tibi, dictis tuis successori-
 bus vel ecclesie de tantis pecuniarum summis, pro quibus idem Reynhardus eum obli-
 gatam habuit et quantum ultra illam summam occasione dampnorum et expensarum
 10 supercrescentium te dicto Reynhardo vel aliis ipsius nomine vel dicte redempcionis
 ratione seu causa persolvisse constiterit, fuerit per nos vel nostros heredes, comites
 Lutzellinburgen(ses), plenius satisfactum. Pro quibus eciam pecuniarum summis pre-
 tactum comitatum cum suis pertinentiis universis pretactis per te, tuos successores et
 ecclesiam sine defalcatione perceptorum vel percipiendorum ab eis tenenda et habenda
 15 vobis tenere presencium obligamus, eo sane salvo: si aliquas pecunias occasione dicti
 comitatus nostri Lutzellinburgen(sis) vel pertinenciarum ipsius provenientes in redemp-
 cionem dicti comitatus Rupensis et pertinenciarum ipsius per te vel alium seu alios
 contuleris, quod huiusmodi pecunie debebunt nobis in aliis nostris debitis, in quibus
 tibi aliunde teneri dinoscimur, defalcari, et eo eciam addito: si tantas pecunias, pro
 20 quibus dictum comitatum Rupensem cum suis pertinenciis tu vel successores tui et
 ecclesia iuxta modum pretactum habere et retinere debebitis, in^b aliis equivalentibus
 bonis Romani regni vel imperii, que ad hoc sufficientia vel competencia reputaveritis,
 tibi vel eisdem successoribus et ecclesie tue demonstraverimus et huiusmodi bona ipsius
 Romani regni vel imperii pro eisdem pecuniarum summis rite et ydonee vobis demon-
 25 straverimus et vos securos fecerimus de eisdem, quod per hoc dictum comitatum
 Rupensem cum suis pertinenciis redimere poterimus, ita quod extunc ad nos et nostros
 heredes comites Luczellin(bur)gen(ses) libere revolventur. Et ea, que de predicto comi-
 tatu Rupensi et eius pertinentiis superius sunt narrata, similiter teneri et observari
 volumus de aliis bonis ad dictum nostrum comitatum Luczellinburgensem pertinentibus
 30 aliis obligatis, venditis vel distractis, videlicet: si tu aliqua ex ipsis redimeris, reemeris
 vel alias ea acquisiveris absolvendo et eripiendo ea de manibus eorum, qui eadem
 bona sic possident sive tenent, quod tu, successores tui et ecclesia huiusmodi bona
 tenere et possidere possitis eo modo et iure, quibus illi ea tenuerunt, a quibus sunt
 redempti, liberati vel aliter absoluti, et tam diu, donec vobis de tantis pecuniarum
 35 summis, pro quantis obligata, vendita vel alias distracta fuerunt et quantum eciam ultra
 illas summas te pro eorum liberatione solvisse vel exposuisse constiterit, vobis plenarie
 fuerit satisfactum. Firmam spem tibi dantes et nichilominus pro nobis et nostris heredi-
 bus promittentes, quod super prelibatis bonis per te iam redemptis modo premissis vel
 in posterum redimendis, reemendis vel liberandis et eorundem bonorum attinenciis,
 40 quamdiu tibi, . . . successoribus tuis vel ecclesie de tantis pecuniarum summis, pro quibus
 aliis primitus obligata vel alias distracta fuerunt, et de illis etiam, quas ultra huiusmodi
 summas te pro redempcione vel liberatione eorundem bonorum solvisse vel exposuisse
 constiterit, plene, ut premittitur, satisfactum non fuerit, te, prefatos successores tuos et
 ecclesiam non impetemus nec impediemus per nos vel alios nec vos impediri permitte-
 45 mus quavis occasione sive causa. Et si per ignoranciam vel errorem seu nimiam
 petencium importunitatem, per quam non concedenda multoties conceduntur, alicui alteri

605. ^a) consultatur K. ^b) et K.

1) Cuius redemptionis Baldwinus ipse mentionem facit in litteris a. 1348. Febr. 17. Karolo regi datis, quarum originale existit in archivo Vindobonensi imperiali 'Böhmen nr. 272'.

super dictis bonis per te iam, ut premittitur, redemptis vel in posterum redimendis, liberandis vel reemendis, postquam per te liberata, redempta seu reempta forent, obligationem, assignacionem vel deputacionem aliquam in tui et ecclesie tue preiudicium quomodolibet faceremus, illas exnunc prout extunc volumus et decernimus esse omnino nullas, irritas et inanes, nec debebunt obtinere aliquam roboris firmitatem. Mandantes insuper omnibus dicti comitatus Rupensis vasallis, castrensibus, opidanis et aliis ad dictum comitatum Rupensem pertinentibus necnon aliis eciam nostris subditis universis, ut tibi, successoribus tuis et ecclesie in pretacto comitatu Rupensi et ipsius pertinenciis quibuscumque necnon in aliis eciam bonis per te inposterum, ut prefertur, redimendis^e vel reemend(is) seu liberandis, quamdiu a vobis per nos vel nostros heredes modo¹⁰ premissis redempta non fuerint, plene et per omnia, prout ad unumquemque eorum pertinet, obediant et intendant, et sicuti nobis tenerentur, si ea in nostris potestate et manibus haberemus, damus et concedimus tibi plenam potestatem contradictores et rebelles tibi in premissis vel aliquo eorundem per penas et multas ipsis nostra auctoritate per te infligendas et alias, prout expedire videris, coercendi. Et in horum evidenciam atque robor has presentes litteras tradi tibi iussimus nostro sigillo regio desuper¹⁵ communitas.

Datum Znomye in Moravia, anno Domini MCCCXL octavo, V. Idus Iunii, regnorum nostrorum anno secundo.

606—609. SCRIPTA DE FEUDIS DUCUM POMERANIAE.²⁰ 1348. Iun. 12.

Omnia contulit R. Salomon. — De editionibus antiquioribus v. O. Heinemann in 'Baltische Studien. Neue Folge' III (1899) p. 166 sqq.

606. *Inf feudatio ducum generalis. — Iun. 12.*

*Originale deperditum. Sigillatum erat, ut in transsumpto statim citando dicitur, sigillo maiestatis 'in cordula serieca glauci et rubei colorum'. Exstant hodie: T transsumptum ordinante officiali curiae Caminensis a. 1498. Mai. 4. a Caspero Criszan clerico Caminensi notario confectum in archivo publico Stettinensi. — N editio quae ex copia quadam parata est (Nettelblatt) 'Greinir oder Nachlese von Abhandlungen' III (Stockholmi 1765) p. 119 nr. VII. — Apographon decurtatum in codice bibl. univ. Lipsiensis nr. 1249 (saec. XV.) f. 134' (ed. Mencken, *Scriptores rerum Germanicarum III* [1730] col. 2013 nr. VI.). Non adhibuimus. — Apographon saec. XVI. non authenticatum in archivo Stettinensi 'von Bohlensche Sammlung Abt. I Manusc. 760' f. 4'—5'. Item negleximus. — Ed. Heinemann l. c. p. 170 nr. IV ex T.*

Reg. imp. VIII nr. 6003.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Notum facimus universis, quod consideratis multiplicibus fructuosis obsequiis, quibus illustres^a Barnym, Bohuslaus, Barnym et Wartislaus Stetinen(ses), Pomeranorum, Slavorum et Cassuborum duces et principatus Rugianorum^b principes et affines nostri dilecti nos et sacrum Romanum imperium digna veneratione sunt laudabiliter⁴⁰ prosecuti et se in futurum poterunt adaucto fidelitatis studio reddere gratiores, eisdem principibus nostris et heredibus ipsorum ducatum Stetinen(sem), principatum Rugianorum^b,

605. e) redimendi K.

606. a) illustris T. b) Rogyanorum T.

Sundis et suas^c pertinentias, que ad magistratum venationis imperii pertinere noscuntur, nec non ceteros ducatus et principatus, terras^d, dominia, pheuda ac omnia et singula, que ab imperio tenent et actenus tenuerunt, cum omnibus civitatibus, castris, munitionibus, oppidis, villis, vasallis, vasallagiis, silvis, nemoribus, rubetis, aquis et earum
 5 decursibus, montibus, vallibus, planis, teoloneis^e, mutis nec non omnibus iuribus, gratiis, libertatibus, emunitatibus, honoribus ac ceteris pertinenciis suis, in quibuscumque rebus consistent aut quibuscumque specialibus vocabulis exprimantur, que ad supradictos ducatus et principatus pertinent vel ab antiquo pertinuisse noscuntur, auctoritate regia nobis ex sacro Romano imperio competenti contulimus et conferimus ipsosque Barnym,
 10 Bohuslaum, Barnym et Wartislaum duces suo et heredum suorum nomine scepro nostro regali investivimus^f de predictis et presentibus investimus adhibitis solempnitatibus debitis et consuetis, conditione tali, quod ipsi et successores ipsorum a nobis et successoribus nostris Romanorum imperatoribus seu regibus supradictos ducatus, principatus et terras in pheudum, quotiens occurrerit, suscipere tenebuntur et prestare
 15 obediencie, homagii et fidelitatis debite^g iuramenta. Nulli ergo penitus hominum liceat hanc nostre concessionis paginam infringere aut ei ausu temerario contraire, sub pena nostre indignationis, quam, qui secus attemptare presumpserit, se cognoscat graviter incursum. Presentium sub nostre maiestatis sigillo testimonio litterarum.

Datum Znomye anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indicatione prima, II. Idus Iunii, regnorum nostrorum anno secundo.

607—609. SCRIPTA PRO BARNIM III. DUCE.

607. *Infeudatio de ducatu Stettinensi. — Iun. 12.*

Reg. imp. VIII nr. 698 et 6001.

A. *Forma latina.*

25 *Originale (or.) in archivo publico Stettinensi. In plica legitur: R. Sigillum cum filis deperditum est. — Ed. Mencken l. c. col. 2012 nr. V ex copia decurtata quae exstat in cod. Lips. 1249 fol. 134; Heinemann l. c. p. 165 nr. II A ex or.*

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex. Ad perpetuam rei memoriam.

30 Etsi regie maiestatis circumspecta benignitas universos fideles suos, quos Romanum ambit imperium, ex innata clemencia pio favore prosequitur, ad illos tamen uberioris gratie incrementa quadam speciali prerogativa protendit, qui circa Romani imperii honores et comoda cura pervigili, obsequiorum continuacione sollicita, fidei quoque et legalitatis industria constantibus animis fidelissime claruerunt. Sane cum
 35 illustris Barnym Stetynen(sis), Pomeranorum, Slavorum et Cassuborum dux, princeps et affinis noster carissimus, ad instar clare memorie . . illustrium progenitorum ipsius nos et sacrum Romanum imperium dignis fuerit honoribus veneratus et ad nostra ac predicti imperii obsequia cottidianis laboribus frequenter aspiret nobisque velud Romanorum regi et vero domino suo manifeste prestiterit obediencie, fidelitatis, homagii ac
 40 subiectionis debite iuramentum, nos igitur pure fidei constanciam et preclare devocionis insignia, fructuosa quoque obsequia, quibus oculis nostre maiestatis prompta sedulitate complacuit et se poterit continuato fidelitatis studio reddere continuo graciorem, clare nostre mentis intuitu limpidius intuentes sibi et veris heredibus suis ducatum Stetynen-

606. ^c) *deest N.* ^d) *et add. T.* ^e) *et teoloniis N.* ^f) *investimus N.* ^g) *debita N.*

sem nec non alios ducatus et principatus, terras et dominia, pheuda et omnia ac singula, que ab imperio tenet et tenuit, cum omnibus civitatibus, castris, municionibus, oppidis, villis, vasallis, vasallagiis, silvis, nemoribus, rubetis, aquis et aquarum decursibus, montibus, vallibus, planis, theloncis, mutis necnon cum omnibus iuribus, graciis, libertatibus, emunitatibus, honoribus ac ceteris pertinenciis suis, in quibuscumque rebus consistant, aut quibuscumque specialibus vocabulis exprimantur, que ad supradictos . . ducatus et principatus pertinent vel ab antiquo pertinuisse noscuntur, auctoritate regia nobis ex sacro Romano imperio competenti contulimus et conferimus in presenti ipsumque Barnym ducem suo et heredum suorum nomine sceptro nostro regali investivimus et investimus de omnibus supradictis adhibitis sollempnitatibus debitis et consuetis ipsumque, heredes et successores ipsius cum ducatus, principatibus, terris, dominiis et omnibus ac singulis bonis supradictis in nostram et sacri Romani imperii protectionem, tuicionem ac defensionem duximus assumendum. Promittentes et spondentes pro nobis et successoribus nostris . . imperatoribus et regibus Romanorum ipsos a cuiuslibet iniuriatoris seu offensoris violencia tueri et in ipsorum iuribus conservare. Nec non eundem Barnym ducem, heredes et successores ipsius, sacri imperii principes et vasallos, cum predictis . . ducatus, principatibus, terris et dominiis universis sacro Romano imperio, de cuius eciam corpore antiquitus extiterunt, reincorporamus, adiungimus et de regie potestatis plenitudine ex innata nobis elemencia reunimus, decernentes, quod supradictus dux, heredes et successores ipsius duces Stetyn(enses), Pomeranorum, Slavorum et Cassuborum, ut prefertur, ad nos et ad sacrum Romanum imperium et ad successores nostros in Romano regno vel imperio immediate pertineant et a nobis ac eisdem successoribus imperatoribus seu regibus Romanorum ducatus, principatus, terras, dominia et cetera supradicta in pheudum accipient nobisque et eisdem successoribus et ipsi imperio Romano prestabunt fidelitatis, obediencie, homagii et subiectionis debite iuramenta, ipsos nichilominus heredes et successores ipsorum duces nostris et imperii obsequiis reservantes, ut nostris et reipublice commodis procurandis et dispendiis removendis assistere debeant fideliter omni potencia qua poterunt et virtute. Nulli ergo penitus hominum liceat hanc nostre collacionis, tuicionis, reincorporacionis, adunicionis seu unicionis paginam infringere aut ei ausu temerario contraire. Si quis autem contrarium presumpserit attemptare, post indignacionem nostram penam mille librarum puri auri se incurrisse cognoscat, quarum medietatem fisco nostro imperiali, residuam vero partem iniuriam passorum usibus decernimus applicari. In cuius rei testimonium presentes litteras scribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Zaioyme anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indicione prima, II°. Idus Iunii, regnorum nostrorum anno secundo.

B. *Forma teutonica.*

Originale (or.) ibidem. In plica: R. Sigillum cum filis deperditum. — Ed. Heinemann l. c. p. 166 nr. II B.

Wir Karl von Gots gnaden Romischir kûng zu allen czÿten merer des reichs und kûng zu Behem vorjehen^a und tun kunt offentlich mit desim brÿve alle den, di en sehent, hõrent adir lesent: Wann der hochgeborn Barnym herczok zu Stetyn, Pomeraner, Wenden und Cassuben. unsir fûrste und liebir neve, uns gehuldit, gelobit und gesworn hat, getrewe, gehorsam und undirtenyk zu seyn als eyne Romischen kûnige und sÿme rechten herren und hat von uns gemutit sinir lehen, di er von dem reyche zu recht inpfahen sal, des habe wir angeselften getrewen, willegen und steten dienst,

den er und selegir gedechnyss synir vorvarn uns^b und dem heiligen^b Romischen reich ofte unvordrossentlich getan hat und noch tûn sol und mak in czukunftegen zeiten. Do von liehen wir und haben vorlegen im und sîn rechten erben das herczoktum zu Stetyu und ouch andir hertzoktum und furstentum, land und herrscheffe, lehen und
 5 allis, das er von dem reiche gehabt hat und nach hat, mit allen steten, hwsirn, vesten, merkten, dorfirn, mannen, manscheften, welden, pwschen, wassirn und wassirs leuffen, bergen, grûnden, slichten, czollen, mauten und mit allen rechten, ern, gnaden und vryheiten und mit allem dem, das dorezu gehôrit, in welhen sachen das sÿ adir wy man das mit sundirlichen worten benennen mak, in allir der wyse, als di selben dÿnk tzu
 10 den vorgeuanten hertzoktumen und furstentumen gehôrnt und von aldir gehort haben, von unsir kûniglichir gewalt, di wir habent von dem heiligen Romischen reich, dem wir von Gots gnaden bevor syn, und bestetegen und han bestetegit ym und sîn rechten erben di vorgeuanten herczogtum, furstentum und herscheffe mit allir czugehôrunge, als hi vor geschreben stet, mit unsirn kûniglichim ceptir mit alle der schonheit und zier
 15 heit, als gewônlich und recht ist; und nemen den vorgeuanten herczogen Barnym, syne rechten erben und nochkomen mit den vorgeuanten hertzogtumen, furstentumen, landen, herscheften und allir czugehôrunge in unsir und des heiligen Romischen reichis beschirmunge und gnade und globen vor uns und unsir nochkomen Romische keysir und kûnige, das wir in, sîn erben und nochkomen und allis das si haben vor allem gewalde
 20 beschirmen und vorsprechin wôllen und sy by rechte behalden. Dor obir, wann der vorgeuante herczoge Barnym und syn vorvarn von alten zeiten mit den vorgeuanten herczogtumen, furstentumen, landen und herscheften zu dem heiligen Romischen reich gehort haben, wellen wir von unsir kûniglichin gewalt, das er, syn rechten erben und nochkomen mit den vorgeuanten herczogtumen, furstentumen, landen und herscheften
 25 zu uns und zu dem heiligen Romischen reich und zu unsirn nochkomen an dem selben reich und an dem keysirtum an allis mittil gehôrnt sullen und dem ebeclichin incorporyret und voreynit syn und von uns adir unsirn nochkomen Romischin keysirn adir kûnigen di selben herczogtum, furstentum, land und herscheffe mit allir czugehôrunge zu rechten lehen inpfahen, wenn is sich gebôrit adir czu schulden kûmt. Und sullen
 30 ouch uns, unsirn nochkomen und dem heiligen Romischen reich huldunge, trewe und gehorsam leiplichin swern und zu unsirn und des reichis dienst gehôrnt und sich vleissen allis des, das zu unsirn und des heiligen Romischen reichis gemach, nucz und eren gehôren mak und unsirn und des heiligen Romischen reichis schaden wedirn, an allir stat zu allen zeiten, so sy beste kunnen adir môgen. Dorumme gebÿten wir allin
 35 unsirn und des reichis getrewen, den dese geiginwortege schrift gekûndit wird, vesticlich by unsirn hulden, dass sy wedir desin brief und wedir dyse lehen, beschirmunge und voreynunge und was hy geschrebin stet nicht entun. Wer abir frevelich dor wedir tete, der sal tûsunt pfunt lôtegis goldis zu rechtir pen vorvallen sîn, das halp gevallen sal in unsir und des reichis kamir und das andir halbe teyl sal werden den, di das
 40 unrecht geleden han. Und des zu orkûnde geben wir desin brief vorsegilt mit dem ingesegil unsir kûniglichir maiestat.

Der gegeben ist zu Znoym, noch Cristis geburt tusund drihundert jar in dem acht und firzegistem jare, an dem nehesten dorstage vor sand Vitus tak, in dem andirn jare unsir reiche.

45 607. b) uns — heiligen *in loco raso or.*

608. *Infeudatio eventualis de principatu Rugiae. — Jun. 12.**Reg. imp. VIII nr. 6002.**A. Forma latina.**Originale ibidem. Sigillum cum maiore parte plicae avulsum. — Ed. Heinemann l. c. p. 168 nr. III A.*

5

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Notum facimus universis, quod inspectis multiplicibus et studiosis obsequiis illustri-
 Barnym Stetinen(sis), Pomeranorum, Slavorum et Cassuborum ducis, principis et affinis
 nostri karissimi, quibus idem et clare memorie progenitores ipsius nobis et sacro
 Romano imperio nec non memorie venerande divi Romanorum imperatoribus et regi-
 bus, predecessoribus nostris, fideliter adhererunt et ipse, heredes ac successores sui
 nobis et successoribus nostris aucto fidelitatis amore nec non intemerate fidei constancia
 successu temporis fidelius adhererunt, sibi nec non veris heredibus suis principatum
 Rugianorum et totum dominium illustrium Bohuzlai, Barnym et Wartizlai Stetinen(sium),
 Pomeranorum, Slavorum et Cassuborum ducum, nostrorum et sacri imperii principum.
 que a sacro Romano imperio in feudum tenent et actenus tenuerunt, si predictos
 heredibus legitimis non relictis decedere contingeret, nomine vere et iuste successionis
 damus, conferimus et donamus per ipsum et veros heredes et successores ipsius haben-
 dum, tenendum et possidendum perpetuis temporibus pacifice et quiete, condicione tali,
 quod ipse nec non heredes et successores ipsius principatum Rugianorum et totum
 dominium supradictum, dum occurrerit, a nobis et successoribus nostris Romanorum
 imperatoribus seu regibus in feudum suscipere tenebuntur atque prestare obediencie.
 homagii et fidelitatis debita iuramenta. Nulli ergo penitus hominum liceat hanc nostre
 concessionis paginam infringere aut ei ausu temerario contraire, sub pena nostre
 indignacionis, quam, qui secus attemptare presumpserit, se cognoscat graviter incur-
 surum. Presentium sub nostre maiestatis sigillo testimonio litterarum.

Datum Znoyme anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indictione prima, IIe. Idus Iunii. regnorum nostrorum anno secundo.

B. Forma teutonica.

*Originale ibidem. In plica legitur: R: sub plica manu coarva scriptum est: ja
 (= secunda?). Sigillum cum filis deperditum. Litterae per fila sigilli eodem modo ac bullae
 papales¹ olim clausae erant. — Ed. Heinemann l. c. p. 169 nr. III B.*

Wir Karl von Gots gnaden Romischer künig ze allen zeiten merer des reichs und
 künig ze Beheim verjehen offenlich mit disem brif, daz wir haben angesehen getriwen,
 willigen und steten dinst, den der hohgeborn Barnim hertzog ze Stetyn, Pomeraner,
 Wynden und Cassuben, unser fürste und liber neve, uns und dem heiligen Romischem
 reiche offt unverdrozzenlichen getan hat und noch tun sol und mag in kunftigen zeiten:
 davon leihen wir im und seinen rehten erben daz fürstentüm ze Rewen und alle her-
 schaft der hohgeborn Bohuslaus, Barnim und Wartislas hertzogen ze Steteyn, Pome-
 raner, Wynden und Cassuben, seiner vettern, unserr und des reichs fürsten, di si von
 dem heiligen Romischen reich ze lehen gehabt haben und noch habent, also bescheiden-
 lich: ob sie stürben und erben niht enliezzen, daz er und sein rehte erben daz selb
 fürstentüm ze Rewen und alle herschaft, wenn ez ze schulden kumpt, von uns und
 unsern nachkomen Römischen keysern und künigen ze rehtem lehen enphahen sullen
 und uns oder unsern nachkomen und dem heiligen Römischen reiche huldung, triwe
 und gehorsam leipliechen sweren. Da von gebieten wir allen unsern und des reichs

1) *Ex. gr. Arndt-Tangl. 'Schrifttafeln' III, 97.*

getriwen, den diese gegenwertig schrift gekundet wirt, daz si wider disen brif frevellich niht entün. Wer aber da wider tet, der sol wizzen, daz er in unser ungnade swerlich gevallen ist. Und des ze urkunde geben wir disen brief versigelt mit unserm kunglichen insigel.

Der geben ist ze Znoyme, nach Christus gebürt drwzehen hundert jar und in dem ahten und vrtzigstem jar, an dem nehsten donerstag vor sant Viti tag, in dem andern jar unsserr reiche.

609. *Confirmatio de dotalitio. — Iun. 12.*

Reg. imp. VIII nr. 699.

A. *Forma latina.*

Copia saec. XVI. in archivo Stettinensi 'von Bohlensche Sammlung Ms. 760' f. 11'—22' (S). Infra textum legitur: Gleichs lauts ist ein teusch brief¹. — Item adhibemus editionem quam ex apographo quodam paravit (Nettelbladt) 'Greinir' III (1765) p. 115 nr. IV (N).

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Notum facimus universis, quod constitutus in nostre maiestatis presentia illustris Barnim Stetinen(sis)^a, Pomeranorum, Slavorum et Cassuborum dux, princeps et^b affinis noster dilectus, animo deliberato, non per errorem, sed de bona et^c libera voluntate illustri Agneti ducisse, consorti^d sue legitime, absentis tanquam presenti ducatum Stetinensem^{d*} cum omnibus pertinentiis suis nec non terras ultra Oderam et nominatim Bernstein, Grosswein, Demin^e cum suis^f districtibus^g, civitatibus, castris, oppidis, villis, vasallis, vasallagiis^b, silvis, nemoribus, rubetis, aquis et earum decursibus, montibus, vallibus, planis, theoloneis^h, mutis nec non omnibus^b iuribus, gratiis, libertatibus, redditibusⁱ, censibus et proventibus^k, honoribus ac omnibus pertinentiis suis, in quibuscunque rebus^b consistant vel quibuscunque specialibus vocabulis exprimantur^l, in dotem et dotalitium dedit et coram nobis iusto dotis seu^m dotalitii nomine resignavit, supplicans attente, quatenus huiusmodi donationem et resignationem sic factas approbare, ratificare et confirmare de benignitate regia dignaremur. Nos igitur ad supradicti principis nostri supplicationis instantiam supradicte illustri Agneti ducisse et consorti sue legitime absentis tanquam presenti supradictam dotem seu dotalitium, ut moris est principibus huiusmodi dotes habere, cum omnibus suis pertinentiis nullo excepto approbamus, ratificamus et de benignitate regia confirmamus conditione nihilominus infra-scripta, quod, si predictos illustremⁿ Barnim etⁱ Agnetem conthoralem ipsius heredes insimul habere continget, medietas totius dotis seu dotalitii ad ipsam Agnetem et pars residua ad amborum heredes debeat pertinere. Sique predictum Barnim^b ducem hereditibus non relictis ab hac vita migrare continget, extunc^o predictum dotalitium sive dos cum omnibus pertinentiis ad ipsam Agnetem libere pertinebit, quamdiu in thoro remanserit^p viduali, dumque^q ad secundas nuptias convolaverit^q, extunc datis^r ei et solutis per heredes suos veros duodecim milibus marcarum puri argenti^s, doti predictae seu dotalitio absque omni difficultate et contradictione cedere^t tenebitur et debet. Presentium sub nostre maiestatis sigillo testimonio litterarum.

Datum Znoyme anno Domini millesimo trecentesimo^u quadragesimo octavo, indictione prima, II. Idus Iunii, regnorum nostrorum anno secundo.

609. a) Stettinen. S; Stett. N. b) deest N. c) ac N. d) conthorali corr. consorti, iterum corr. conthorali S; consorti N. d*) Stettinen. S; Stetinensem N. e) DemyN. f) terris S. g) destrictis S. h) theoloniis S. i) deest S. k) p. N. l) exprimentur N. m) & N. n) illustrissime S. o) & tunc N. p) remansit SN. q) dumque — convolaverit desunt N. r) dotis S. s) auri argenti S. t) reddere S. u) tricesimo S.

B. *Forma teutonica.*

Originale ibidem. In plica: R. Sigillum cum filis deperditum.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des reichs und künig ze Beheim verjehen und tûn kûnt öffentlich mit disem brif allen den, di in sehent, horent oder lesent, daz gestanden ist in der gegenwertigkeit unsrer küniglichen maiestat 5 der hohgeborn Barnym hertzog ze Stettyn, Pomeraner, Wynden und Cassuben, unser fürste und liber neve, mit bedahtem mût, niht von irresal, sunder von gutem willen, und hat der hohgeborn Agneten seiner elichen wirttin geleicherweis, als ob si gegenwertig wer, gegeben, verreichet und ufgeben ze einem rehten leipgeding daz hertzogentum ze Stettyn mit aller zugehorung und di lant ôber Oder und benamen Bernstein, 10 Grosswyn und Demeyn mit allen ern kreizzen, mit steten, heusern, merkten, dôrffern, mannen, manscheften, welden, puschen, wazzern und wazzers leuftun, pergen, gründen, slihten, zöllun, mauten und mit allen rehten, gnaden, freyheiten, gulden, zinsen, eren, nützen und mit aller zugehorung, war an daz sey oder wie man daz mit sunderlichen worten benennen mak, und hat uns gebeten fleizziglich, daz wir di selben gabe und 15 ufraichung des vorgebant leipdings geruchten ze besteten und bevesten von unser kunglichen gnaden. Dez haben wir angesehen di fleizzigen bet des egenanten unsers fürsten und neven und bestetigen derselben hohgeborn Agneten hertzoginne, seinem elichen weyb, geleicher wise, als ob si gegenwertig wer, daz selb leipgeding mit allen dem, daz dar zu gehört, nihtz usgenommen, als vorgeschriben stet, und leihen ir daz zu 20 allen den rechten und gewonheiten, als fürstinne leipding billich haben sullen, mit solchem underscheid: wer daz der vorgebant hohgeborn Barnym, unser lieber neve und fürste, mit der selben hohgeborn Agneten hertzoginn, seinem weib, erben gewünne, so sol daz halbteil des leipgedings der vorgebant hertzoginne beleiben und daz ander halbteil irr beider erben. Wer aber, daz der vorgebant Barnym hertzog stûrb, daz er 25 niht erben mit ir liezze, so sol si daz vorgebant leipding frey und on allez hindernisse behalden, alle di weil und si irn-witwenstûl besitz. Wenn si aber einen andern man neme, so mügen si des vorgebant Barnym hertzogen, irs mannes, rehten erben mit zwelftausent marken lotigs silbers von dem vorgebant leipgeding abweisen, und wenn si ouch des selben geltes von seinen rehten erben bezalt wirt, so sol si in dez 30 selben leipdings abtreten one widersprechen und on allez hindernisse. Und des ze urkunde geben wir disen brif besigelt mit unserm kunglichen insigel.

Der geben ist ze Znoyme, nach Christus gebûrt drwzehenhundert jar und in dem ahten und virzigstem jar, an dem donerstag vor sant Vitus tag, in dem andern jar unser reiche.

610. 611. ACTA AD TRACTATUS INTER PARTES REGIS ET WITTELSBACENSEM SPECTANTIA.

1348. Iun. 18. 19.

610. *Statutum indentiarum inter Wittelbacenses et fautores regis. — Iun. 18.*

Originale (or.) in archivo generali regni Bavarici 'Würzburg Hochstift IX 19 6 40 fol. 92'. Descripsit R. Lüdicke. In verso leguntur manu fere coeva scripta: Brandenburg et: R. Pendent sigilla Ludovici marchionis et civitatis Norimbergensis loris membranaceis.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 48.

Ad rem v. 'Chroniken der deutschen Städte' III (= Nürnberg tom. III) p. 323.

Wir Ludweig von Gots genaden marggraf ze Brandenburg und ze Lusitz, phallenczgraf bei dem Rein, herezog in Beyern und in Kernten, des hailigen Römischen reichs obrister chamrer, graf ze Tirol und ze Görtz, vogt der gotzheuser ze Aglay, ze Triend und ze Brixen, verjehen offenlichen mit disem brief für uns und für den erwidigen herren hern Heinr(ich) ertzbischof ze Mentz und fur den stift da selben und für unsern brüder hertzog Steffan und für unsern vettern Rüdolf, Rûprecht den eltörn und Rûprecht den jungern herezogen ze Beyern und phallenczgrafen bei Reyn und fur die stat ze Nürnberg und fur alle unser und ir helffer und diener, daz wir mit den erwidigen herren byschof Fridrich von Babenberg, byschof Albrecht von Wirezburg und mit den edlen mannen Johans und Albrecht purekgrafen von Nürnberg, graf Rüdolf von Wertheim, graf Gerhard von Reineckk, Gotfrid von Prauneekke den eltörn und besonderlich(en) mit Chraft von Hohenloch und mit grafen Lud(wig) und Fridrich von Ôtingen, ob die selben drey in dem satz sein wellen, daz si uns danû ir besunder brief geben, und mit allen iren dyeneren und helffern, die si von rechts wegen versprechen sullen und versprechen an geverd, und mit iren land und lewten einen staeten gantzen schlechten satz haben, viertzehen tag vor auf ze sagen an allez geverde. Were daz, das der vorgebant herren ainer oder mer in dem vorgebant satz nicht lenger sein wolten, so sol der oder die uns oder der stat ze Nürnberg enbieten in die vorgebant stat und unsern vorgeschriben helffern yedem herren besonderlich in sein haus, wa er denû mit hause ist; und wenû si uns und der stat ze Nürnberg, als vorgeschriben stet, und jedem vorgebant herren unsern helffern in ir vorgebant haus den vorgebant satz, als vorgeschriben stet, chuntlich auf sagen, so sol ez dannoch dar nach in einem gantzen gûten satz sten vierzehen tag an allerlay argelist und geverde, doch daz ez den andern an irem satz unschedlich sei. Wir oder die vorgebant herren unser helffer ainer oder mer mugen den satz auf sagen den vorgebant herren ainem oder mer, ob wir wellen, und welhem ainer under uns den satz auf sagt, daz sol dem andern an dem satz sein an schaden, und wer den satze under uns vorgebant herren auf sagen wil, der sol ez dem, dem^a er den auf sagt, chündigen in sein haus, da er denû gesezzen ist mit hause, an geverde. Wir mugen auch mit unsern dieneren durch alle der vorgebant herren land reiten oder ziehen mit sechs hundert pherden oder minner, ob wir wellen, an ir und irer lewt schaden an geverde und si auch durch unser land in solher weis an geverde; wolt wir aber mit gewalt durch ir land ziehen, so sullen wir in den satz vor auf sagen an geverde, als vor stet geschriben, und daz sullen si uns tûn her wider an geverde. Ez sullen auch die vorgebant herren gemainlich bei iren redlichen rechten und gerichtten geistlich und waeltlich beleiben an geverde an unser hindrung(e) und unsrer helffer und wir und unser helffer in saemlicher weis her wider. Ez sullen auch die vesten Urach und Schellenberg unde waz dar zû gehôrt in dem selben satz sein an geverde. Und dar uber ze ain urchund(e) so geben wir in disen brief versigelt mit unserm und der vorgebant stat ze Nürnberg insigeln.

Daz geschehen ist ze Nürnberg, nach Christs geburd driuzehen hundert jar dar nach in dem acht und viertzigisten jare, an des hayligen Plûts abende.

611. *Notitia de tractatibus habendis. — Jun. 19.*

Libri privilegiorum archivi generalis regni Bavarici, tom. 25¹ f. 63. Descripsit J. Schwalm. — Extr. M. de Freyberg in 'Abhandlungen der historischen Classe der Bayerischen Akademie der Wissenschaften' II, 1 (1837) S. 74 n. 6.

610. ^a) den or.

1) *De huius codicis indole v. M. J. Neudegger, 'Geschichte der Bayerischen Archive' III^b (1899—1900) p. 101 sqq.*

*De tractatibus ab episcopo Curiensi cum rege agendis, quorum hic mentio fit, id solum certe constat, quod episcopus intrante mense Iulio apud regem fuit; cf. seriem testimonium in litteris infra nr. 615 die 8. m. Iulii datis. Sed verisimile videtur de colloquiis inter regem et Wittelsbacenses initiandis eum tractavisse, quae demum die 27. m. Iulii habiti sunt (Reg. imp. VIII nr. 723 a)*¹.

Iun. 19. Anno prescripto² in die corporis Christi presentata est membrana una sub maiori sigillo domini marchionis Brandenburgensis Alberto de Wolfstain super placitis episcopo Curiensi³ cum rege Bohemie commissis pertractanda. si terminabuntur, sigillanda⁴.
Dat. Nurnberg.

612. CONCESSIO DE VILLA IMPERII.

1348. Iun. 20.

Originale valde corrosum, quod pridem in archivo generali regni Bavarici exstabat, nunc in archivo publico Colmariensi asservatur. Sigillum maiestatis pendet loro membranae. — Ed. K. Albrecht 'Ruppoltsteinisches Urkundenbuch' I (1890) p. 461 nr. 604. Quam editionem repetimus.

Uncinis inclusa ab editore adhibito regesto quodam antiquo suppleta sunt.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer des reichs und kunig ze Beheim bekennen offenlich mit disem brief. daz wir un[serm lieb]en getriwen Burcharten dem eltern Mūnche von Basel enpfollen haben und enpfelen. daz er sich des dorfs ze Hausen, das [da gehoret zu unse]r und des reichs vesten ze Blicksperg, mit allen den gūten, die darzū gehören. von unser wegen underwinden [sul und mag]* also bescheidenlich, daz er daz selbe [dorf mit] den guten, die darzu gehören, bringen sol mit willen und friuntschaft [Heinrichs von Rapolt]stein, der daz selbe [dorf ze Hausen halt]et. Und durch sundern gnade willen, die wir haben zu dem vorgenanten [Burcharten und umb g]unste willen, die her uns u[ntzhar n]ützlich getan hat und in künftigen zeiten fruchtlichen tūn [m]ag, [so ver]lyen und geben wir im von unser [und

612. ^{a)} sic supplendum videtur; 15 puncta ed.

1) *Horum colloquiorum habendorum etiam Karolus ipse meminit in litteris civitati Wratislaviensi eodem fere tempore (Iun. med. — Iul. 23.) directis, quae indicatione temporis carentes servantur in cod. univ. Lips. 1249 saec. XV. f. 136. Ed. Mencken, Scriptores rerum Germanicarum III, 2015 nr. IX. Textum a nobis denuo collatum hic ponere liceat. Est superscriptio: De defensione (!) civitatis Wrat.*

Karolus etc. Super articulis vestre legationis, de quibus relatione viri discreti H. sufficienter informata extitit regia celsitudo, seriatim duximus respondendum, quia super oppressione, quam, ut (in c.) secreto cognovimus, sustinetis cottidie graviter a Polonis, et super adiutorio adversus illustrem H. ducem, principem nostrum, pro recuperatione rerum amissarum vestris concivibus facienda volumus, quamprimo a termino colloquiorum de Pathavia Deo permittente redierimus, aut in persona propria ad vos veniendo vel alia interposicione salubri finem vobis imponere gratiosum. Exactiones et theolonia conductuum et quorumlibet gravaminum, que rex Polonie in dispendium reipublice generaliter de novo instituit vel fieri permisit, tractatibus nostris interferre volumus iuxta quod petistis, quando cum eodem terminum habebimus placitorum. Mandantes nichilominus decem captivos, quos habetis, usque quo aliud vobis mandaverimus, sub diligenti custodia reservari. Non competit etiam nostre celsitudini, quod illustri Bolconi de presenti scribamus, cum super debito vestrorum concivium, dum se locus obtulerit, consulere volumus remedio saniori. Venerabili etiam episcopo et canonicis Wratislaviensibus, devotis nostris dilectis, super quibusdam punctis iuxta vestrum desiderium scribimus litteras speciales. Volumus etiam super bono et pacifico statu vestro sollicitudine favorosa et piis affectibus crebrius meditari. Ad has litteras interpretandas et suo loco inserendas cf. collectionem protocollorum Wratislaviensem supra nr. 361 adhibitam. 2) 1348. 3) Quem tunc temporis Norimbergae affuisse ex nr. 603 apparet. 4) Scilicet a rege. Litterae de quibus hic agitur servatae non sunt.

des] reichs wegen gantz macht und gewalt, daz er daz selbe dorf ze Hansen und alle [gut]e, die darzu gehören, verschaffen, vergeben oder verlihen müge, wem er weil, also bescheidenlich, daz daz selbe dorf noch sein güt von uns nach dem reiche nicht enpfremdet werden; und wie erz mit dem vorgeanteten dorf und seinen guten schieket und macht, 5 daz wel wir von unser und des reichs wegen stet und gantz halden, und sol craft und macht haben, recht als wir daz selber getan hetten. Mit urchünd ditz briefs versigelt mit unserm kuniglichen insigel.

Der geben ist ze Pyses, nach Christs gebürt drizehnhundert jar und in dem acht und viertzigsten jar, au dem nechsten freitag nach des heiligen Liechnams tag, in dem 10 andern jar unserr reiche.

613. SCRIPTUM REGIS DE FOEDERE CUM REGE ANGLIAE PACTO.

1348. Iun. 24.

De codicibus v. supra nr. 569. Damus ex W p. 59—62, P 2 f. 63—64, P 3 p. 462 nr. XII. Contulit R. Salomon. In P 1 non legitur. Est superscriptio in P 2. 3: Litterae 15 *reversales ligae inter imperatorem (Carolus IV. add. P 3) et regem Angliae (Edvardum III. add. P 3).*

Reg. imp. VIII nr. 701.

Quae cum litteris regis Angliae supra nr. 569 concordant, typis minoribus excudi fecimus.

20 Nos^a Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et^b Boemie rex^b constare volumus et facimus presentium inspectoribus, quorum interest vel interesse poterit, universis, quod^c consideratione mere^d dilectionis et sincere amicitie, quas cum excellenti et potenti principe domino Edwardo^e rege Anglie illustri habere cupimus, quasdam ligas, confederationes sive pacta cum eodem rege de^f et super^f inter nos mutuo adiutorio duximus ineundas^g; promittentes firmiter ac^h 25 sincere fidei puritate^h, quod ex nunc amicitie pure et sincere confederationisⁱ federa inter nos inita absque omni dolo, fraude et deceptione quibuscunque fideliter observabimus et^k nunquam^k contraveniemus pro quacunque causa, occasione^l, dampno^m, iniuria, transgressione, discessioneⁿ, querela, actioneⁿ, accusationeⁿ, demanda^o, vituperio sive^p facto nobis aut nostris qualitercunque competentibus de^q presenti sive^q per dictum regem suosve^r nobis aut nostris 30 procuratoribus^s hactenus^t factis; que omnia sibi remittimus et quibus omnibus ex nunc ex^u scientia nostra certa^v palam per presentes renunciamus et^w expresse et dictum regem inde penitus^x quietamus^x. Promittimus insuper bona fide, quod nunquam ex^y nunc^y cum aliquo adversario dicti^{*} regis, rege, duce, principe seu quocumque alio confederationem^z aut^a ligam^a aliquam, compositionem aut concordie unionem^{*} inibimus^b, de novo recipiemus aut^c faciemus in 35 preiudicium presentium ligarum^d et conventionum sine ipsius regis Anglie tractatu mutuo et^e assensu^e; sed^{*} eundem regem Anglie fideliter iuvabimus consiliis nostris sanis et etiam potentia,

*) *pro sed—semper salvo infra p. 626 lin. 2 P 2. 3 praebent: sed eundem regem Anglie contra omnes mortales iuvabimus et manutenebimus tam potentia, quam consilio et alio iuvamine quocunque, quod sibi prestare poterimus, quandocunque nos suis litteris seu nunciis habuerit requisitos, iure nostri imperii semper salvo.* 40

613. a) *deest W.* b) et B. rex *deest P 2. 3.* c) *ex P 3.* d) *verae W.* e) *Eduardo P 2; Edvardo P 3.* f) *de—super deest W.* g) *ineundum W.* h) *pro ac—pur. lacuna in W.* i) *colligationis P 3.* k) *nec unquam W.* l) *actione W.* m) *dampno P 2. 3.* n) *deest W.* o) *ita correximus; devianda P 2; deuianda P 3; emenda W.* p) *seu P 2. 3.* q) *de pr. sive deest P 3.* r) *suos* 45 *vel P 2; vel per suos P 3.* s) *procuratis W.* t) *sive add. W.* u) *et P 2. 3.* v) *deest W; recta P 3.* w) *deest P 2. 3.* x) *quietamus pen. P 2. 3; pen. quitamus W.* y) *lacuna in W.* z) *praecedat aliquam P 2. 3.* a) *l. a. P 3.* b) *iniemus P 2. 3.* c) *et P 2. 3.* d) *litterarum P 2. 3.* e) *deest W.*

cum idem facere poterimus commode et super eo congrue fuerimus requisiti, iure tamen nostrorum tam imperii quam regni Boemic ac aliarum terrarum nostrarum semper salvo. Eundem tamen regem ad invadendum seu debellandum^f regnum^g Francie iuvare non intendimus nec ad hoc volumus coarctari, nisi specialiter in^h eventum^h, cumⁱ pro iuribus imperii nostri contra regnum^k Francie vel personam eiusdem regni quamcumque, quavis^l auctoritate vel^m 5 dignitate prefulgeat aut^m utatur, questionemⁿ habuerimus^o sive *bellum^p. Quo casu eundem regem Anglie propter auxilium et consilium, que^q nobis^r iuxta confederationem et ligam inter nos initas tanquam^s contra^s iurium^t imperii^t invasores^t impendere^u tenentur statim a tempore questionis huiusmodi^v mote seu belli ac^w occasionis per nos indicti^w, vice mutua pro iure suo, quod habet in regno Francie, recuperando contra quoscumque ipsius 10 regni Francie^x occupatores seu^y detentores absque quacunque mora^z efficaciter^v iuvare et dicto regi^a Anglie opem^{*}, consilium atque auxilium^{*} impendere et ad hoc astringi volumus per presentes. Promittimus^b etiam bona fide, quod nunquam aliquem regem, ducem, principem seu alium quemcumque regis Anglie adversarium contra eundem regem Anglie iuvabimus auxilio, consilio seu potentia, clam vel palam^b. Ad hec etiam adiicimus et 15 spondemus, quod neminem nobis subditum quovis colore impedimus aut^c permittemus^d, quantum in nobis est, aut procurabimus impediri, quominus ad servitium dicti regis Anglie sive in bello sive extra aliave occasione quacunque, etiam^e pro recuperando iure suo in regno Francie, se^f conferat^f, transeat et libere revertatur; nec Anglicum^g aliquem aut alium dicti regis Anglie familiarem litteras suas regias deferentem, quominus per 20 quamecumque partem imperii nostri libere transire, moveri et^h reverti valcat, per nos aut alios impediri, quantum in nobis est, sinemus, faciemus aut procurabimus clam vel palam; sed quodcumque impedimentum huiusmodi faciemusⁱ et procurabimusⁱ absque more^k diffugio^k, quantum poterimus, amoveri. Que omnia et singula, prout de nobis scripta sunt, promittimus bona fide, iuramento per nos prestito corporali^l, nos absque^m omni calumpnia, dolo, 25 fraude et deceptione seu colore quocunque fideliter servaturos. In cuius reiⁿ testimoniumⁿ etc.

Datum^o Prage VIII. Kal. Iulii, anno Domini MCCCXLVIII, regnorum nostrorum anno secundo^o.

614. CONCESSIO TELONEI AB IMPERIO MOVENTIS.

1348. Iun. 26.

30

Proponimus ex copia saec. XVIII. confecta rotuli cuiusdam saec. XVI, ut videtur, conscripti, quae extat in archivo principum de Salm-Salm, quod est in castro Anholt Westfaliae 'Lade 8 nr. 6'. In quem rotulum litterae nostrae bis receptae sunt: 1 in transsumpto a Wenceslao rege 1381. Oct. 1. dato (fol. 26); 2 in copia vidimata 1456. Mart. 5. data (fol. 25). Descripsit vel contulit R. Salomon. — Extr. Roth in 'Neues Archiv' XVI, 634 35 nr. 5 ex 1; Sauer, Codex diplomaticus Nassovius I, 3, p. 247 nr. 2509 ex 1 et 2; 'Veröffent-

*) pro opem — astringi P 2. 3 praebent: assistere tam in potentia quam in consiliis astringi.

613. f) praecedit ad W. g) regem W. h) interventum? P 2. i) eum P 3. k) regem W. l) quamvis P 2. m) et P 2. 3. n) quest. — bell. desunt P 3. o) habebimus P 2. r) libellum P 2, quod manus recentior stilo plumbeo corr. in litem. q) quo P 3. r) deest P 3. s) tanquam contra 40 deest P 3. t) iurium invasores imperii P 2; invasores iurium imperii nostri P 3. u) impedire P 3. v) huius P 2. 3. w) ac — indicti deest W. x) deest W. y) seu — efficaciter deest W. z) deest P 2. a) rege P 2; regni P 3. b) promittimus — palam deest W. c) ac P 2. 3. d) permittimus P 3. e) ex P 2; & P 3. f) seu ferat P 2. g) Anglorum P 3. h) aut W. i) proc. et fac. W. k) mora et dispendio P 3. l) corporaliter P 2. m) ab P 2. n) deest W. P 2. 45 o) datum — secundo deest P 2. 3.

Uchungen der histor. Kommission der Provinz Westfalen. Inventare der nichtstaatlichen Archive, Beiband I, Heft 1' p. 13 nr. 53 ex 2 et p. 22 nr. 109 ex 1. — Ineditum.

Orthographiam correximus, praestantioribus tantum lectionibus annotatis.

Wir Karl von Gottes gnaden Romischer konig zu allen zeiten merer des reiehs
 5 und konig zu Beheim bekennen offenlich an diesem brief, das wir dem edlen Johan
 Reingraven von dem Stein unserm lieben getruwen umb den dienst, den^a er uns und dem
 reich getan hat und furbas getreulich tun sol, den zol zu Geisenheim uf dem Reine, der
 von uns und dem Romisehen reich zu lehen get und ruret, von unsern koniglichen gnaden
 verlihen und verlihen haben zu nemen^b, zu geniezzen und ufzuheben in alle die weise^c,
 10 als man in von alder gegeben und genommen hat, mit soleher bescheidenheit, daz derselbe
 Johans und seine ambleut von ieglichem geladen^d sehif nicht mer nemen sol wan ein
 pfunt pfeffers; und ob^e dasselbe sehif nit bezalen hat pfeffer, so sol es also viel pfenning
 dafur^f bezalen, als dan der pfeffer in der stat zu Mentze gildet und nicht mer. Wir
 wollen auch und gepieten^g bei unsern hulden^h; das man denselben zol uber ein pfunt
 15 pfeffers von einem geladen sehif zu geben mit nicht hohen sol. Mit urkund dis briefs
 mit unserm ingesiegel versiegelt.

Der geben ist zu Prage, da man zalt von Christi geburt dreizehen hundert jar dar
 nach in dem acht und viertzigisten jar, des nehsten donnerstags nach sant Johans tag
 zu sunbenten, in dem andern jar unsers reiehs.

615. RECEPTIO DUCUM MAGNOPOLENSIUM INTER PRINCIPES IMPERII.

1348. Iul. 8.

*Repetimus editionem quae parata est in 'Meklenburgisches Urkundenbuch' X (1877)
 p. 194—200 nr. 6860. Ubi editiones quaedam antiquiores enumeratae sunt.*

25 *Reg. imp. VIII nr. 711.*

A. Forma latina.

*Originale in archivo generali Sverinensi. In pliea legitur: R. Sigillum deest, filis
 serieis rubri flavique coloris relictis.*

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex. Ad perpetuam
 30 rei memoriam.

Augustalis potencie monarehia, cuius ex omnipotentis Dei mirifica bonitate quamvis
 insufficientibus meritis regimini presidemus, ad hoe nostrum animum sollicitudine eottidiana
 fatigat, ut eirea ea, que sacrosaneti Romani imperii deus, dignitatem et gloriam felicibus
 incrementis amplificant, indefessis laboribus et assiduitate continua meditemur. Quod
 35 quidem tune credimus efficaciter adimpleri, eum illustrium principum, a quibus paeis ubertas
 progreditur, fluit gracia, iusticia roboratur, et statum et numerum feliciter adaugemus.
 Sane nobilium Alberti et Iohannis fratrum de Magnopoli, fidelium nostrorum, merita,
 probitatis et preclare devoeionis insignia, quibus ipsi et felicis memorie progenitores
 ipsorum nos et sacrum Romanum imperium sunt dignis honoribus venerati, clare nostre
 40 mentis intuitu limpidius intuentes, neenon propter specialem dilectionis affectum ac intine
 supplianceionis instanciam illustris Rudolphi dueis Saxonie, sacri Romani imperii arehi-

614. a) so 1. b) und add. 1. c) mass 1. d) deest 1. e) wan 1. f) darfür 1. 2.
 g) verpieten 1; erpieten 2. h) huld 1; hülffen 2.

marschalli, avunculi et principis nostri karissimi, de ipsius et aliorum tam principum electo-
 rum quam ceterorum principum ac etiam nobilium vasallorum imperii consilio, verbo, volun-
 tate et expresso consensu predictos Albertum et Iohannem fratres de Magnopoli, nostros
 et imperii fideles, et heredes ipsorum illustravimus ac illustramus et hodie in Dei nomine 5
 plenitudine regie potestatis; volentes expresse, quod supradicti Albertus et Iohannes ac
 heredes ipsorum duces Magnopolenses exnunc inantea omni dignitate, nobilitate, iure,
 potencia, libertate, honore et consuetudine, quibus alii sacri Romani imperii principes et
 nominatim duces iure vel gracia freti sunt, gaudere debeant et potiri. Et quia illustris 10
 Rudolfus dux Saxonie supradictus, avunculus et princeps noster dilectus, suo, heredum
 et successorum suorum nomine atque vice animo deliberato et de bona voluntate nobis
 et ad manus nostras omnia iura sibi et predictis heredibus et successoribus suis in terris
 predictorum illustrium Alberti et Iohannis ducum Magnopolensium tytulo pheudi aut alia
 quavis ratione competencia voluntarie resignavit et supradictos illustres Albertum et 15
 Iohannem duces Magnopolenses, nostros et sacri imperii principes, heredes et successores
 ipsorum libertavit liberosque dimisit de omni respectu, quem tytulo pheudi vel alia con-
 ditione ad ipsum, heredes et successores suos habere debebant vel quomodolibet tene-
 bantur, ipsosque ad sacrum Romanum imperium remisit ac ostendit de bona ac libera
 voluntate, ipsique predicti illustres Albertus et Iohannes duces Magnopolenses nobis sinceris 20
 affectibus humiliter supplicarunt, quod ipsis de benignitate regia eadem pheuda ac alia
 pheuda, que ab imperio iure tenuerunt et tenent, conferre et ipsorum dominium in princi-
 patum et ducatum sublimare et erigere graciosius dignemur, eapropter supradictis
 illustribus Alberto et Iohanni ducibus Magnopolensibus, heredibus et successoribus ipsorum,
 qui hoc a sacro Romano imperio pheudum suscipere tenebantur, dominium Magnopolense,
 terras ac pheuda predicta, et nominatim castrum Magnopolense, subscriptas quoque 25
 civitates et castra: Wismar, Kothebus, Grevensmoel, Bukow cum Buga et quidquid in
 Eyehof habere noscuntur, Sternberg, Edelenburg cum Tura, Wesenburg cum Liezza,
 Bart et Damgor cum omnibus suis pertinentiis, Genugen et quidquid ibidem in pheudum
 ab imperio tenent, cum omnibus terris, districtibus, metis seu gadibus, omnibus rubetis,
 montibus, vallibus, planis, pratis, aquis, paseuis, piscinis, molendinis, theoloneis, Iudeis, 30
 monetis, iudiciis, venacionum inhibicionibus que vulgo 'wiltpenne' nominantur et penis
 inde sequentibus de consuetudine vel de iure, pheudis, pheudalibus, vasallis, vasallagiis,
 baronibus, militibus, clientibus, iudicibus, scultetis, civibus, rusticis, nobilibus et plebeiis,
 pauperibus et divitibus, cum omnibus dominiis, libertatibus, iuribus, honoribus, dignitate
 et consuetudinibus suis in verum principatum et ducatum ereximus, decoravimus et erigimus 35
 ac etiam insignimus de plenitudine regie potestatis, ipsisque heredibus et successoribus
 ipsorum, ducibus Magnopolensibus, principatum huiusmodi cum omnibus honoribus, nobili-
 tatibus, graciis, iuribus et emunitatibus, quemadmodum ducatus seu principatus ab illustribus
 sacrosancti Romani imperii principibus possidentur vel teneri seu possideri actenus consue-
 verunt, de benignitate regia damus, conferimus et donamus; decernentes, quod supradicti 40
 illustres Albertus et Iohannes, heredes et successores ipsorum duces Magnopolenses
 nominari et appellari debeant et veluti ceteri sacri Romani imperii duces et principes
 teneri et honorari et ubique ab omnibus reputari, omnique iure, honore ac dignitate,
 quibus alii duces et principes sacrosancti Romani imperii freti sunt, in dandis seu reci-
 piendis iuribus, in conferendis vel suscipiendis pheudis et in omnibus, que ad sacri imperii 45
 duces et principes iure spectare noscuntur, utifrui debeant libere et gaudere. Verum
 quia supradicti illustres Albertus et Iohannes duces Magnopolenses, nostri et sacri imperii
 principes, nobis velud Romano regi et vero domino suo fidelitatis, obediencie et sub-
 ieccionis debite iuramenta corporaliter prestiterunt quodque in principatu ac ducatu suo
 pacem et iusticiam omnibus et singulis procurare velint et debeant efficaciter ac fideliter 50

iuxta posse, decernimus, quod toto tempore successuro supradicti principes et duces, heredes et successores ipsorum principatum, ducatum et cetera pheuda ipsorum a nobis necnon serenissimis imperatoribus seu regibus Romanorum, successoribus nostris, et ab ipso Romano imperio, quotiens oportunum fuerit, adhibitis solempnitatibus consuetis et debitis suscipere teneantur nobisque ac eisdem successoribus nostris in casibus premissis velud alii sacri im(per)ii duces et principes prestare et facere corporaliter fidelitatis, omagii, obediencie ac subieccionis debite iuramenta. Preterea, si a celebris memorie Romanis imperatoribus seu regibus, divis predecessoribus nostris, quidquam irrationabilis, iniusti vel inconsueti super antedictos principes nostros, principatum, dominia seu terras ipsorum indultum, donatum seu conscriptum foret personis quibuscunque, hoc tanquam iuri contrarium de regie potestatis plenitudine abrogamus, destruimus et penitus abolemus, volentes, quod ex huiusmodi indulto, cum nullius roboris seu firmitatis existat, supradictis illustribus Alberto et Iohanni ducebus Magnopolensibus, heredibus et successoribus ipsorum imperpetuum in principatu, ducatu, terris, vasallis, hominibus, iuribus, honoribus, dignitatibus et libertatibus ipsorum nullum debeat preiudicium generari. In cuius rei testimonium presentes fieri et nostre maiestatis sigillo iussimus communi, venerabilibus ac illustribus Gerlaco sancte Maguntinen(sis) ecclesie archiepiscopo, sacri imperii per Germaniam archicancellario, Rudolfo duce Saxonie, avunculo nostro predicto, Arnesto archiepiscopo Pragensi, Ulrico Curiensi episcopo¹, necnon Barnym Stetinen(si), Slavorum et Pomeran(or)um, Fredrico de Deck, Vladizlao Teschinensi ducibus, principibus nostris, necnon spectabilibus Rudolfo de Oehsenstein, Craftone de Hoenloch, Ulrico de Helfenstein comitibus, ac nobilibus Wilhelmo de Landstein, Symone de Liechtenberg, Walthero de Geroltseeke, Iodoco de Rosenberg, Heinrico et Ulrico fratribus de Nova Domo, Burchardo de Elrbach, Burchardo Monacho de Basilea baronibus et quam pluribus aliis tam sacri imperii quam patrimonialis regni nostri Boemie principibus et vasallis, testibus ad premissa.

Actum et datum in castro nostro Pragensi anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, iudiccione prima, VIII° Idus Iulii, regnorum nostrorum anno secundo.

Sequitur alia manu scriptum: Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi in Cristo patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

In plica legitur eadem manu, quae contextum scripsit, exaratum: Per dominum cancellarium | Iohannes Noviforensis.

B. *Forma teutonica.*

Originale ibidem. In plica legitur: R. *Sigillum maiestatis pendet filis sericis rubri flavique coloris.*

Wir Karl von Gots gnaden Romischer künig ze allen zeiten merer des reichs und künig ze Beheim verjehen und tun kunt offentlich mit diesim brief allen den, di in sehent, horent odir lesent: Waun wir von kuniglichir wirdekeit, darin uns der almechtige Got von besundirn sein gnaden hat wirdichlich gesetzt, durch recht pflichtich sein und uns darumb stetichlich besorgen, wi das wir p̄ unsirn zeiten das heilige Romische reich gemeren und gebraiten in wirden und in eren, und wenn wir in unsirn küniglichin müt das lütirlich bedenken, so vinden wir nicht an keinen sachen, davon das reich pas gehöhet und gewirdigt müge gesein, wann so di zal der edelen, hochgebornen fürsten zunement ist, von den das reich frumen und ere empfahen mag, und von den

1) Cf. supra nr. 611.

sich fried, gnade und recht in alle werlt selichlich ergeuzzet. Davon haben wir an-
 gesehen getrewen, willegen und steten dienst, den die hochgebornen Albrecht und
 Johans gebrudir von Mekkelnburg und seligir gedechtnizze ir eltern und vorfarn uns
 und dem heiligen Romischen reich oft unvordrossenlich getan haben und noch tun
 sullen und mügen nützlich und erlich in zukünftigen zeiten, und darumb und ouch 5
 umb besundir lieb und bet des hochgeborn Rudolfs herzogen ze Sachsen, des heiligen
 Romischen reichs ertzmarschalchs, unsirs lieben oheims und fürsten, und ouch von rat,
 wort und willen der andern peide kûrfursten und fursten und ouch herren des heiligen
 Romischen reichs haben wir di vorgeanten Albrechten und Johansen herren zu
 Mekkelnburg, unsir und des reichs lieben getrewen, gefurstent und fursten si und ir 10
 erben, und haben gemacht und machen si und ouch ir erben hûit in dem namen Gotes
 zu fursten und zu hertzogen zu Mekkelnburg ewichlichin, und wellen von unsir kûnig-
 lichin gewalt, das si und ir rechten erben sich fröwen, gebrüchen und geniezzen sullen
 allir der wirdekeit, adels, recht, macht, freiheit, eren und gewonheit, der andir des
 heiligen Romischen reichs fursten und by namen herzogen von recht und von gnaden 15
 sich gefröwet, gebroucht und genossen habent. Und darûbir, wann der hochgeborne
 Rudolf herzoge zu Sachsen, unsir vorgeanter liebir oheim und fürste, von seinen,
 seinir erben und nachkomen wegen mit bedachtem mût und mit gutem willen uns uf-
 geben hat alle di recht, di si haben môchten zu irn landen, und ouch di vorgeanten
 hochgeborn Albrecht und Johans herzogen zu Mekkelnburg, unsir und des reichs 20
 fürsten, ir erben und nachkomen allir der lehen, di si von im, seinen erben und nach-
 komen haben solten, vrey und ledig gelasen hat und si an das heilige Romische reich
 widir geweyst, und si demütichlichen gebeten habent und begert. das wir von kûnig-
 lichir gût und von besundern gnaden in geruchten zu leihen und zu geben di selben
 und andir ir lehen, di si von dem reiche zu recht empfaen sullen, [und] in ir herschaft 25
 zu einem furstentûm und herzogentûm geruchten genedichlich zu machen, darumb
 geben und liehen wir den vorgeanten hochgebornen Albrechten und Johansen her-
 zogen zu Mekkelnburg, iren rechten erben und nachkomen, di es von dem heiligen
 Romischen reiche empfaen zu einem rechten furstentûm und herzogentûm, alle ir lant
 und lehen, di hernach geschriben sten und der si der hochgeborn Rudolf herzoge zu 30
 Sachsen, unsir vorgeantir liebir oheim und furste, von seinen, seinir erben und nach-
 komen wegen vrey und ledig gelasen hat: zu dem ersten das hûs zu Mekkelnburg, und
 di nachgeschriben stete und husir: Wysmar, Kothebus. Grevensmôl, Bukow mit dem
 Bûge, Eyelhof. was si doran haben. Sternberg, Eldenburg mit der Twre, Wesenburg
 mit der Liezze, Bart und Damgor und was dazzu gehort. Genügen und was si doselbs 35
 von dem reiche zu lehen haben sullen, mit landen, chreissen, wikbilden, scheiden, welden,
 pûschen, bergen, gründen, slichten, wisen, wassirn. mûlen. teichen, munzen, zollen,
 Juden, gericht, wiltpennen, manueu, manscheften, lehen und vorlehentem guten, rittirn,
 knechten, richtern, schultheizen. burgern, bowern, edelen und unedelen, armen und
 reichen, mit allen herscheften, freilheiten, rechten, eren, werden und gewonheiten, als 40
 man herzogentûm und furstentûm besezen hat und noch pfligt zu besizzen; und wellen
 von unsir kûniglichin gewalt, wann wir des von recht wol gewaldig sin, das di vor-
 geanten lant, hûsir, stete, vesten mit allir zugehörunge, benant und umbenant, furbas
 mere ein furstentûm und ein herzogentûm sein sullen und das man di vorgeanten
 hochgeborn Albrechten und Johansen herzogen zu Mekkelnburg, ir erben und nach- 45
 komen, di es von dem heiligen Romischen reiche empfaen, als vor geschriben stet,
 herzogen zu Mekkelnburg haben und nennen sol und das si allir der recht, eren und
 werden, di andir des heiligen Rômischen reichs fürsten haben, recht zu geben und zu
 nemen, lehen zu empfaen und fürbas zu leihen, und zu allen andern sachen, wie man
 si genennen mag, gebrüchen und geniezzen sullen an allis hindernizze. Darnach, wann 50

si uns als einem Romischen künige und irem rechten herren gehuldet, gelobt und leiplich gesworn [h]abent, getrewe, gehorsam, holt und undirtenig ze sein und frid, gnade und das recht zn sterken allirmenneglich in irem vorgeantent hertzogentüm und landen nach iren trewen, so si peste mügen und von rechte sullen, wellen wir, das si, ir erben und nachkomen, herczogen zu Mekkelnburg, als vor geschreben stet, ir furstentüm, hertzogentum und lehen, als oft des not geschicht, von uns und unsirn nachkomen Romischen keisirn und künigen und von dem reiche mit gewönlichir schonheit und zirheit empfallen sullen und das si uns und unsirn nachkomen und dem heiligen Romischen reiche trewen, dienstes, huldunge, undirtenikeit und des eydes als andir hertzogen, des reichs fursten, in allir weise gebunden sullen sein. Und obir das tu wir in und irn erben di besundir gnade von unsir küniglichin milde: ob kein ungerechte, unredeliche odir ungewönliche sache ubir di vorgeantent unsir fürsten und ire lant von unsirn vorfarn, Romischen keisern und künigen, ymant geben odir vorschreben wer, di neme wir abe von unsir kuniglichen gewalt und wellen, das die unkreftig sei und nicht macht hab in keinen stukken und in, iren erben und nachkomen an allen iren furstentüm, landen, leuten, eren, herscheften und freilheiten unschedlich sulle sein. Und des zu einem urkunde geben wir diesen brief, vorsegilt mit unsirn küniglichin ingèsigil. Des sint getzeuge der erwirdige Gerlach erzbischof zu Mencz, der hochgeborn Rudolf herczoge zu Sachsen, unsir vorgeanter liber oheim und furste, und di erwirdigen Ernst erzbischof zu Prag, Ulrich bischof zu Kûr, und di hochgebornen Barnym zu Stetin, Frederich zu Deck, Vladisla zn Teschin hertzogen, unsir fürsten, und die edelen Rudolf von Ochsenstein, Crafft von Hoenloch, Ulrich von Helfenstein graven, und ouch Wilhelm von Landstein, Symon von Lichtenberg, Walther von Geroltseecke, Jost von Rosenberg, Heinrich und Ulrich gebrûdir vom Newinhûse, Burchart von Elrbach, Burchart Mûnch von Basel, und dertzu vil andirr unsirr fürsten und getrewen, di dobei gewesin seint in der gegenwôrtekeit und mit irem wissen wir alle die vorgeantent sachen getan und volbracht haben.

Geben zu Prag, nach Cristus geburt drezzenhndirt und in dem achtundfirtzigisten jar, an dem nehisten dinstag für santh Margarethen tag der heiligen juncfrowen, unsirr reiche des Romischen in dem dritten und des Behemischen in dem andirn jare.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi in Cristo patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

616—618. EXEMPTIONES AB IUDICIIS IMPERII.

1348. Jul. 24.— 31.

616. *Solutio banni et exemptio civitati Oberndorf concessa. — Jul. 24.*

Transsumptum a. 1493 confectum in archivo civitatis Oberndorf. — Ed. L. Schmid, Monumenta Hohenbergica (1862) p. 409 nr. 468. Editionem repetimus in minutis correctam.

Reg. imp. VIII nr. 717.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kunig ze allen zeiten merer des reichs und kunig ze Beheim verjehen und tûn kunt offenlich mit disem brief allen den, die in sehent, horent oder lesent, das wir haben angesehen getruwen, willigen und steten dienst, den unsere liben getruwen der schultheitze und die burger gemainlich der statt zu Oberndorf uns und dem heiligen Rômischen reiche oft unverdrossenlich getan

habent und noch tûn sullen und mogen in kunftigen zeiten, und tun in die besonder gnade von unserm kûniglichem gewalt, daz wir su allesamt und ieglichen besunder uz der achte tun und gantzlichen lazzen, ob si in des reichs achte umb dheinerley sachen komen sein¹, und wellen, das in dieselbe achte furbas nicht mer schaden sol in dheinerleyen rechten. Ouch tun wir in die besunder gnade und wellen daz ernstlich, daz man die vorgenanten burger und alle ire nachkomen umb dheinerley sachen, wie man die genennen mag, laden sol noch turre in daz lantgericht zu Rotwil; sonder wer zu in 5 ichts ze reden oder zu sprechen hat, welherley das sei, dem sullen si antwurten und rechtes pflegen vor irem schultheizen zû Oberndorf und niendert anderswa. Wurden sy aber wider unser kûniglich gnade, die wir in wissenlich getan haben, in das vor- 10 genant lantgericht zu Rotwil geladen oder daselbest in dhein weis bechlaget, daz sol in dheinen schaden pringen in dheimem irem rechten. Darumb gebieten wir ouch ernstlich by unsern hulden dem lantrichter zû Rotwil, der nu ist oder noch wirt in kunftigen zeiten, und allen unsern und des reichs getruwen, daz sy wider unser kuniglich gnade und gebot nicht tun in dheinen weis. als lieb in sey unser hulden zu behalden. Mit 15 nrkund ditz brieffs versigelt mit unserm kûniglichem insigel.

Der geben ist ze Passow, nach Christs geburt dreutzehenhundert jar und in dem achten und vierzigstem jar, an sant Jacobs abent des zwelffpoten, unser reiche des Rômischen in dem dritten und des Beheimischen in dem andern jare.

617. *Exemptio Walthero de Geroldseck hominibusque eius concessa. — Jul. 25.* 20

Transsumptum in sententia iudicii curiae in Rottweil infra ad Nov. 18. publicanda. Reg. imp. VIII nr. 718.

Wir Karle von Gotz gnaden Rômischer kunig ze allen ziten merer dez richs und kunig ze Behaym tûn kunt offen(ich) mit disem brief, daz wir angesehen haben den getriwen dienst, den uns und dem rich unser lieber getruwer Walther von Gerolczeg 25 von Sultz getan hat und in kunftigen ziten getûn mag, tûn wir im die genad, daz man in und alle sin man. baid edel und unedel. burger oder gebur, und sunderlich sin burger von Sultz, von Dornstetten und von Rosenvelt umbe dehainerlay sache, wie die genant sint, nit geladen mag uf den hof und lantgeriht ze Rotwil noch daz man dehein geriht noch urtail da selbst zû in tûn sol. Und ob man si darauf lûd oder reht da gen in tûn 30 welt, daz wellen wir, daz ess kain kraft noch maht haben sol. Wâr aber, daz gen dem vorge(n)anten Walther von Geroltz(eg) oder gen sinen mannen oder geburan ieman ze clagen(d) oder ze sprechen(d) het, der sol daz sûchen vor uns oder vor unserm lantfogt da selbenst in dem lande mit ainem vollen rehten; het aber gen den vorge(n)anten sinen burgern von Sulez, Dornstetten oder von Rôsenvelt ieman ze sprechend oder ze 35 clagen(d), der sol daz sûchen und reht nemen und vordern vor den schulth(eizze)n in den selben stetten, die in ain unverzogen und ain volles reht darumb tûn sullen. Und daruber ze urkund geben wir in disen brief versigelt mit unserm kunglichen insigel.

Der geben ist ze Pazzowe, nach Kristus geburte druzehenhundert jare und in dem ahten und vierzigstem jare, an sant Jacobs abent dez hailigen zwôlfbotten. 40

618. *Exemptio ducibus Austriae concessa. — Jul. 31.*

Originale in archivo civitatis Vitoduranae. Descripsit R. Salomon. Sigillum maiestatis pendet loro membranaceo. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 6010.

1) Cf. Chr. F. von Stâlin 'Wûrtembergische Geschichte' III (1856) p. 231.

Wir Karl von Gotes gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer des reichs und kunig ze Beheim tûn chunt und bechennen offenleich mit disem brief, daz wir unsern lieben ohemen, den hochgeborn fürsten Albrechten hertzogen ze Öster(riche) und ze Kernden und seinen sunen^a Rudolphen und Frider(ichen) und irn erben di guad getan
 5 haben und tûn ouch mit disem brief, daz man auz irn herscheften, grafscheften, steten und merkten ze Swaben, ze Tûrgoŵ, ze Ergoŵ und ze Elsassze unser lebtag dhainen seinen diener noch leut auf unser und des reichs dingstet ze Rotwil oder auf ander unser und des reichs dingstet fürbieten, laden noch richten sol, ez wer dann, daz man daz recht von derselben unsrer ohem leuten und dienern nicht tûn wolt auf seinen gericht. Ouch
 10 geloben wir von sundern gnaden, daz wir dhain guad noch freyung geben sullen, di weil wir leben, da von der egenanten unsrer ohem herscheft, grafscheft und gericht ze Swaben, ze Tûrgoŵ, ze Ergoŵ und ze Elsassze bechrenket würden oder zu schaden chomen möchten. Were aber, daz wir dhain guad oder freyung geben hieten, do mit der egen(anten) unsrer ohem herscheft, grafscheft und gericht bechrenket würden oder
 15 schaden nemen, die sullen gantzlich ab sein und fürbaz dhain chraft haben. Mit nrchunde ditz briefs versigelt mit unserm chunichlichem insigel.

Der geben ist ze Lyutz, nach Christs geburd dreutzehenhundert jar und in dem achten und viertzkistem jar, an donerstag nach sand Jacobs tag, unsrer reiche des Römischen im dritten und des Behemischen im andern jar.

20 619—626. SCRIPTA PRO COMITIBUS DE NASSAU.

1348. Iul. 26.—Aug. 29.

Praeter nr. 619. 620 descripsit vel contulit R. Salomon.

619—621. LITTERAE PRO COMITIBUS EX LINEA WALRAMICA.

Cf. confirmationem privilegiorum generalem Reg. imp. VIII nr. 722.

25 619. *Concessio de civitatibus erigendis. — Iul. 26.*

Copia saec. XIV. in copiaro 'A nr. 1' archivi publici Wiesbadensis. — Ed. K. Menzel apud Schliephake 'Geschichte von Nassau' IV (1875) p. 297 nr. II. Editionem repetimus, minutius orthographicis correctis. — Extr. H. de Ritgen in 'Zweiter Jahresbericht des Oberhessischen Vereins für Lokalgeschichte (Giessen 1881)' p. 48.

30 *Reg. imp. VIII nr. 6008.*

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig zu allen zijten merer des riches und kunig zu Beheim verjehen und dun kunt offinlich mit diesem brive allen den, di en sehent, horent oder lesent, daz wir haben angesehen den getruwen, willigen und steden dinst, den unse lieben getruwen dy edeln Adolf und Johan graven zu Nassaw uns und
 35 dem heiligen Romischen riche oft unverdrozzenlich getan habent und noch tun sollin [oder] mogen in kunftigen zijten. Und dovon geben wir yn mit bedachtem mute und mit unsir sunderlichen gnaden, yn und iren erben, die volkommenen gewalt, daz si uff iren guten Nassaw, Schuren und Duzzenawe dri stede ufrichten, muren und vesten sollen und mogin, mit solicher underscheit, daz dieselben dri stede alle reht haben sollen, gerichte,
 40 stocke und galgen, kaufmanschaft und alle di friheid, ere und wirde und nutz, di andir

618. ^a) u corr. ex i or.

des riefs stede haben, di umb si und bi in gelegen sin. Und uf di rede, daz dise gnaden, di wir in getan haben, gantz, stede und unverruket eweelichen bliben, so gebieten wir allen geistlichen und werntlichen fursten, graven, herren, rittern und knechten, burgern, ediln und unediln, wi si genant sin, unsern und des riefs getruwen, daz si di vorgevant(en) graven Adolphen und Johannem, ir erben und ir nakomen an den selben gnaden 5 und friheiten nit hindern ensollin, wan si sollin sy gunstlichen furdern, als liep in sij unser kungliche gnade zu behaltene. Und des zu urkunde so geben wir in diesen brief versigelt mit unserm kunglichem ingesigel.

Gegeben ze Passawe, nach Cristes geburte drutzehen hundert in deme achte und verzigistem jare, an dem nesten samztage nach sente Jacobs tage des heiligen zwolf-10 boten, in dem dritten jare unser reiche.

620. *Infeudatio de castro Gleiberg. — Jul. 26.*

Copia ibidem. — Ed. K. Menzel l. c. p. 298 nr. III; H. de Ritgen l. c. p. 48. Editionem antiquiorem repetimus orthographia hic illic correcta. —

Reg. imp. VIII nr. 6009.

15

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig zu allen zijten merer des riefs und kunig zu Beheim verjehen und dun kunt uffinlich mit diesem brieve allen den, di in sehent, horent oder lesent, daz wir an haben gesehen getruwen, willigen und steten dinst, den der edil Adolf grave zu Nassaw, unser liber getruwer, uns [und]^a dem heiligen Romischen rieche oft unverdroszelich getan hat und noeh tun sal und mag in kunftigen 20 zijten, und lihen ym und sinen erben, sunen und toeltern mit unserm kunglichem gewalt und von besundern gnaden daz hus Gliberg mit allem dem, daz darzu gehoret, wie man daz benennen mag. Und uber daz bestedigen und confirmeren mit rechter^b wizzen die brieffe, di der edel Johan sin bruder, grave zu Nassaw, und Gerdrut sin¹ eliche frauwe zu Merenberg ym und sinen erben ubir daz selbe hus und ubir 25 alle sine zugehorunge verschriben und geben hant, von worte zu worte als di selben brieffe sprechint². Und were aneh an denselben brieffen kein gebreste oder vergesseneheit gesehen, di den vorgevantem Adolphen oder sinen erben hernach sehedelich moechten sin an dirre gift, di ervullen wir an disem genwortigen brive mit unser kunglicher gewalt. Und des zu urkund geben wir diesen brief versigelt mit unserm kunglichen 30 ingesiegel.

Geben zu Passawe, nach Cristes geburt drutzehenhundert in dem acht und vierzigstem jare, an dem nesten samztage nach sente Jacobs tage des heiligen zwolf- botten, in dem dritten jar unser reiche.

621. *Infeudatio generalis. — Jul. 27.*

35

Originale in archivo publico Wiesbadensi 'V Nassau-Usingen Reichslehen'. In plica legitur: R. Sigilli maiestatis fragmentum pendet loro membranaceo.

Reg. imp. VIII nr. 723.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kung ze allen zeiten merer des riefs und kung ze Beh(eim) verjehen und tun kunt offenlich mit disem brief allen den, die in 40 sehen, horent ader lesent, wann di edelen Adolf und Johann gebruder semptlich und ir

620. a) *deest c.* b) *rechtem c.*

1) *Scilicet Iohannis.* 2) *Hae litterae serratae non sunt.*

erben graveu ze Nassow uns gehuldet, gelobt und gesworn habent, getrew, gehorsam und undertenig ze sein als cynem Römischen kunge und irem rechtem herren und von uns gemutet hant ire lehen, di si von dem reiche ze recht empfahen sullent, darumb leichen wir in und iren erben die stat ze Wisebaden mit welden, buschen, bergen, 5 grunden, slichten, wassern, weyden, theychen, vischereyn, lehen, lehenscheften^a, wiltbanden und mit allen zugehorungen und herscheften, als si und ir eldern es von alder her bracht hant, und binamen mit der muncze doselbest und mit der ubervart uf dem Reyne zu Wiburg und dem zole doselbest, als si und ir eldern den selben zol von seliger gedechtauzz Römischen keisern und kungen, unsern vorvarn, her bracht haben, 10 mit solcher underscheit, were das der selb zol an seiner gewonlicher stat abenemende were ader vernichtet und gekrenket wurde, das er und sein erben den selben zol in der selben schicht und wise ungehohet^b in der selben graschaft von Nassow und herscheft an ein ander bekemeliche stat, wo si wellen und wo es in aller nuczest wirt, legen mugen und in do heischen^c und nemen gelicher weis als dort, also bescheiden- 15 lich, das der selb zol an der ersten stat gezlichen diweil sol abgen und nymme geheischet und gevordert werden, bis das si den selben zol wider an sine erste stat gelegen. Und des zu urkund gewen wir disen brif versigelt mit unserm kunglichen insigel.

Der geben ist zu Passow, nach Christs geburd dreuezzen hundert und in dem acht 20 und virtzigisten jar, an dem nechsten suntag nach sand Jacobs tag des heiligen zwelf poten, in dem dritten jar unserer reiche.

622—626. INFEUDATIO DOMINI DE HADAMAR.

622. *Litterae infeudationis. — Jul. 30.*

Originale in archivo generali regni Bavarici (Nürnbergger Archiv fasc. 104 nr. 14'. In 25 plica legitur: R. Sigillum maiestatis pendet filis sericis rubri flavique coloris. — Ineditum. Reg. imp. VIII nr. 724.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig zu allen zeiten merer des reichs und künig zu Beheim bekennen offenlich mit disem brif: Wann der edel Johans graf zu Nazzâw und herre zu Hadmarn, der vormals des heiligen Römischen reichs man nicht 30 gewesen ist und von unsern vorvarn Römischen keysern und künigen lehen nicht gehabt hat, des begerent ist, daz er unser und des reichs belehenter man und dîner werden sülle, des haben wir angesehen die selben sein begerung, die von rechten luttern triwen komen ist, und ouch die nutzbern, willige und stete dinest, die er und sein altern seligen uns und seliger gedechtnusze unseren vorfarn an dem reiche oft unverdrossenlich getan 35 habent und er noch tûn sol und mag in künftigen zeiten, und haben im verlihen und verleihen ouch mit disem brif unser und des reichs burek den Kamerstein mit allen den mærekten und dörfern, die darzu gehörent, by namen Swabach, Heroltsperg, Kürnberg, Altorf mit den kirchensetzzen do selbs und allem dem, daz dar zu gehöret, mit gericht, rechten, cynsen, eren, freyheiten, nützen, gewonheiten, luten und guten, si 40 sein ze dorfe, ze velde, ze holtz, æckkern, wysen, wazzern, weyern, weyersteten, ob der erd und under der erd, besucht und unbesucht, wye daz genant oder wo ez gelegen ist, also daz er und sein erben die egnanten burek, mærekt, dörfer und kyrchensetzze mit allem dem, daz dar zu gehöret, als vor geschriben ist, von uns und unsern

621. a) *corr. ex* lehenscheften *or.*

b) *hohet in loco raso or.*

c) *i postea intercalatum or.*

nachkomen an dem reiche zu rechtem erblehen ewichlichen haben und niezzen sullen gleicherweis als ander ir erblich gut mit allen rechten und gewonheiten, als die selben burek, merckt und dôrfer mit allen iren zugehörnden daz reich angehōrent und her bracht hat an geverde. Wær ouch, daz er oder sein erben die obgnanten burek, merckt, dôrffer, kirchensetzze und gut mit allem dem und dar zu gehört, als vor geschriben ist, 5 verkouffen oder verkumern wolden, so sullen si diu selben gut uns oder unser nachkomen an dem reiche des ersten anbieten. Wellen wir dar zu komen, so sullen si uns die geben und uns der gûnnen für ander lute. Wolten wir aber dar zu nicht komen, so mügen si die obgenanten burek, merckt, dôrfer, kirchensetzze und gut und swaz dar zu gehōret, als vor geschriben ist, verkouffen und versetzzen, wem si wellent, iren lehen- 10 genozzen des reichs man, die als gut sein. Mit urchund ditz briefs versigelt mit unserm kûnglichem insigel.

Der geben ist zu Lintz, nach Christs geburt drewtzehenhundert jar und in dem achten und viertzigstem jar, an der nehsten mitwochen nach sand Jacobs tag des heiligen zwelfpoten, unserr reiche des Rômischen in dem dritten und des Behemischen 15 in dem andern jare.

In plica alia manus scripsit: per dominum cancellar(ium) | Iohannes Noviforensis.

623—626. LITTERAE CONSENSUS PRINCIPUM ELECTORUM.

623. *Litterae regis Bohemiae. — Jul. 30.*

Originale (or.) ibidem nr. 15. In plica legitur: R. Pendet sigillum maiestatis flis 20 sericis rubri viridisque coloris. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 724.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kung ze allen zeiten merer des reichs und kung ze Beheim verjehen und^a tun kunt offenbar mit disem brief allen den, die in sehent oder hōrent lesen: Wann der edel Johans graf ze Nassow und herr ze Hadamar, 25 der vormals des heiligen Romischen reichs man niht gewesen ist und von unsern vorvarn Romischen keisern nud kunigen lehen niht gehabt hat, des begerend ist, daz er unser nud des reichs belehenter man und diener werden sulle, des haben wir angesehen die selben sein begerunge, die von rehten lûtern triwen chomen ist, und ouch die nutz- 30 bern, willigen und stete dienst, die er und sein eltern seligen uns und seliger gedech- nûzz unsern vorvarn an dem reiche oft unverdrozzenlich getan haben und er noch tûn sol und mag in kûnftigen zeiten, und haben im verlihen und geben von unserm kunig- lichem gewalt als ein Rômischer kung die bûrch ze Kamerstein mit aller zûgehörung, als unser brief sprechen, die wir darüber geben haben. Dennoch zû merer und zû 35 volkomern sicherheit so geben wir darzû unser wort, willen und gunst als ein kung zû Beheim und kûrfürste des heiligen Romischen reichs und bekennen, daz alle die sache von unserm rehten wizzen, willen und wort geschehen ist iu aller der mase, als die brief sprechen, die wir als ein Rômischer kung von unserm kuniglichem gewalt 40 darüber geben haben. Mit urchûnd ditz briefs versigelt mit unserm kuniglichen insigel.

Der geben ist ze Lintze, nach Cristus gebürt driutzehenhundert jar und in dem 40 achten und viertzigstem jar, an der nehsten mitwochen nach santh Jacobs des heiligen zwelfboten tag, unsrer reiche des Rômischen im dritten und des Behemischen im andern jare.

In plica alia manus scripsit: per dominum cancellarium | Iohannes Noviforensis.

623. a) von or.

624. *Litterae ducis Saxoniae. — Jul. 30.*

Originale ibidem 'nr. 19'. Sigillum secretum pendet filis sericis rubri viridisque coloris. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 724.

5 Wir Rudolphi von Gots gnaden herzog ze Sachsen und ze Westvalen, graf zu Brene und des heiligen Romischen reychs ertzmarschalk, bekennen offenleich an disem brief, daz wir des allermechtisten unsers liben herren hern Karls Romisches kunigs brife genomen haben in disen worten, als hy nach geschriben stet:

'Wir Karl — andern jare.' *supra nr. 622.*

10 Und dar uber zu eyner merer und zu eyner volkomern sicherheit geben wir vorgeanter Rudolf herzog ze Sachsen und des heylgen Romischen reichs ertzmarschalk dar zu unser wort, willen und gunst als eyn ertzmarschalk und kûrfurste des heylgen Romischen reichs und bekennen, daz alle dy sache von unsern rechten wizzen, willen und wort gescheu ist in aller der mase, als diser vorgeschriben brif spricht, den unser
15 herre her Karl Romischer kuning daruber geben hat. Mit urchund ditz brifs versigelt mit unserm heyenlichen insigel, wan wir des grozern by uns nicht haben.

Der gebin ist zu Lyntz an dem selben tage und jare, als in dem vorgeschriben brife unsers herren hern Karlen Romisch(es) kuninges geschriben stet.

625. *Litterae archiepiscoporum Maguntini et Coloniensis. — Jul. 31. Aug. 26.*

20 *Originalia M et C ibidem 'nr. 16' et 'nr. 17'. In utroque sigillum pendet filis sericis rubri viridisque coloris. — Inedita.*

Reg. imp. VIII nr. 724 (M).

Textum damus litterarum M, aliarum varias lectiones in notis adiungentes, ubi minutias orthographicas negleximus.

25 Wir Gerlach^a von Gots gnaden dez heiligen stûles zu Mentze ertzebischof und dez heiligen Romeschen riches durch Dutschelant ertzekantzeler verjehen und tûn kunt allen luden mit disem genwertigen briefe, wie daz der allerdurchluhtigeste furste unser herre herre Karle Romescher kunig und kunig zu Beheym ane gesehen hat groszen dienst, den der edel herre^b grave Johan von Nassowe herre zû Hademar, unser neve^c, und sin
30 eldern getan han imme und dem ryche und noch dûn mogen und sullen, und auch daz der selbe grave Johan keynreleye lehen von deme riche hat, da von er und sine erben deme riche zu dienste syen verbunden, und hat dar umbe mit unserme wissene und gûden willen und gunste, worte^d und^d rade^d dem egenanten grave Johan und sinen erben gegeben und verluhen die burg zû Kammerstein in alle wis, alse hie nach ge-
35 schriben stat:

'Wir Karl — andern jare.' *supra nr. 622.*

Und darumbe^e so geben wir disen brief besigelt mit unserme ingesigel zu eime urkunde und bestedegunge aller dirre vorgeschribenen dinge.

Der geben ist zu Lintz^f, nach Cristes geburte drntzehnhundert jar und in dem
40 ahtundvierzigesten jare, an^g sante Peters abent den man spricht ad vincula^g.

625. a) Walram von Gotz gnaden der heilicher kirche zu Colne ertzebusschof und des heiligen Roemschen riches in Italien ertzecanceller C. b) man C. c) man C. d) *deest* C. e) herumbe C. f) Colne C. g) des sess und zwenzichsten tage Austes des maentz C.

626. *Litterae archiepiscopi Treverensis. — Aug. 29.*

Originale ibidem 'nr. 18'. Sigilli fragmentum pendet filis sericis rubri viridisque coloris. — Ineditum.

Wir Baldewin von Gots gnaden erzbischof zu Treere des heiligen Romischen ryches in dem kunigriche von Arle und durch Welsze lant ertzkanzeler dūn kūnt allen luden: 5
 Wan der durchlutige fürste und herre her . . Karle Rōmischer kunig und zu Beheim, unser liber herre und neve, umb solich dinst, als der edel man Johan greve von Nassauwe, herre zu Hademar, unser liber getruwer, und sin altvordern deme riche getan haint und er noch dun sal und mag, dem selben greven Johanne und sinen erben des ryches bûrg Kammerstein mit marketen und dorfern, dī dar zu gehorent, mit namen 10
 Swabach, Heroltzberg, Kurnburg, Altdorf mit den kyrchsetzen da selbes und allem dem, das da zū gehōret, zu rethem lehen verlūhen hait, als des egenanten unsers herren und neven des Romischen kuniges brive, dī er ime dar ubir gegeben hait, vollencliche halden und das selbe etliche kurfürsten des ryches bestediget und ir gehengnusze dar zu gegeben hant, so han wir auch des vogenanten greven Johannes dinst, das er dem 15
 ryche, als vor begriffen ist, und auch uns und unserm stifte getan hait und noch tun sal, an gesehen nnd han als ein kûrfürste des egenanten ryches zu den vorbeschribenen stücken unsern willen und gehengnûsze gegeben zu einer stedekeit der selben stucke und geben sī dar zu an disen brive. Und des zu urkunde so han wir unser ingesigele an disen brif dūn henken. 20

Der gegeben ist zu Treere, do man zalte von Gots gebûrte dusent druhundert und dar nach in dem athe und virtzigistem jare, uf sente Johannes Baptisten tag als er entheubet wart.

627. CONFIRMATIO DOTALITHI DUCISSAE
 MAGNOPOLENSI DATA.

1348. Iul. 28.

Originale in archivo generali Sverinensi. In plica legitur: R. Sigillum maiestatis pendet loro membranaceo. — Repetimus editionem quae parata est 'Meklenburgisches Urkundenbuch' X (1877) p. 207 nr. 6870.

Reg. imp. VIII nr. 6534.

Wir Karl von Gotes gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer des reichs und kûnig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit diesem brief allen den, di in sehent, horent odir lesint, das gewesin ist in der gegenwûrtikeit unsir kûniglichen maiestat der hochgeborne Albrecht herzoge zu Mekkelnburg, unsir und des reichs fürste, mit bedachtem mute, nicht von irrsal, sundir mit worte, wissen und willen des hochgebornen herzogen 35
 Johans seinis brudir, der dobei ouch gewesin ist, und hat der hochgebornen Offmeyer seinem elichen weibe gemacht, geben und uffgereicht zu eyne rechten leipgedinge, als furstynne ir leipgedinge zu rechte haben und besiczzen sullen, di stat Bukow mit dem Buge, mit allem dem das dorczu gehōrt. nictes auszunemen, wi man es mit sūnderlichen worten geschreiben odir benennen mak, und hat uns gebeten demûteklich, 40
 das wir dasselbe leipgedinge geruchten zu bestetigen von besundirn unsirn kûniglichen gnaden. Das hab wir angesehen des vogenanten hochgebornen Albrechtis herzogen zu Mekkelnburg, unsirs lieben fursten, vleizige bet und di stete lwtir trewe und willegen

dinst, domit er uns und das heilige Romische reich geert hat und noch tun wirt in zukünftigen zeiten, und geben, leihen und bestetigen der vorgeanten hochgeborenen Offmeyen seynir herzogin di stat Bukow mit dem Buge mit allir zugehörunge, wi man di mit besundirn worten beschreiben odir benennen mag, zu eyne rechten leipgedinge
 5 diweil si lebt, als fürstin ire leipgedingen von recht und von gewonheit besessin haben und noch besiczzen, und senden ir das mit dem hochgeborenen Barnym herzogen zu Stetin, Pomeraner, Wenden und Cassuben, unserm lieben neven und fursten, in allen den rechten und creften, als ob si selbir für unserm kuniglichen angesicht leiplich wer gewesin und es von unsirn henden het empfangen. Mit urkünde dises briefs vorsigt
 10 mit unserm küniglichen insigel.

Geben zu Passow, noch Cristus geburt drewezehundirt in dem achtundfirczestigem jar, an dem nehesten montage noch santh Jacobis tag des heilgen zweilfpoten, unsir reiche des Romischen in dem dritten und des Behemischen in dem andirn jare.

In plica legitur alia manu scriptum: Per dominum cancellarium ad relationem |
 15 ducis Saxonie Iohannes Novifor(ensis).

628. 629. CASSATIONES PRIVILEGIORUM LUDOVICI IMPERATORIS.

1348. Iul. 31.

628. *Cassatio privilegiorum ducibus Austriae nocentium. — Iul. 31.*

20 *Originale in archivo imperiali Vindobonensi. Descripsit R. Salomon. Sigillum maiestatis pendet loro membranaceo. — In forma originali ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 725.

Textus latinus qui exstat apud Steyerer, Commentarii pro historia Alberti II. ducis Austriae (1725) II, 150, recentiore aetate ex originali translatus est.

25 Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer dez reichs und künig ze Beheim tûn chunt und bechennen offenlich mit disem prief, daz wir von unserm chünichlichem gewalt und macht abgenomen haben und abnemen alle die gnad und vreyung, die weilent Ludwig von Beyrn, der sich keyser nante, geben und getan hat, da mit unsers lieben ôheims und fürsten dez hochgeporn Albrechts hertzen zû
 30 Ôster(reich), ze Steyr und ze Chernden und seiner sune hertzog Rûdolds und hertzog Frider(iches) und irer erben herscheft, grafscheft, gericht und vreyung bechrenchet oder geegeret sint oder werden môchten in dhain(em) weg, wan dieselben gnad und vreyung dez vorgeanten unsers ôheims herscheften, grafscheften, gericht, stetten und merchten, dienern und leuten zû dhaynem schaden chomen mûgen noch sullen in
 35 dhayner weise. Und alle die prief, die der vorgeant Ludwig darüber geben hat, die sullen gantzlich tod und ab sein. Mit urchûnde ditz priefs versigelt mit unserm chüniglichem insigel.

Der geben ist ze Lyntz, nach Christs geburt dreutzehen hundert jar und in dem achten und vierzigstem jare, an donrstag nach sand Jacobs tag, unserer reiche dez
 40 Rômischen in dem dritten und dez Behemischen in dem andern jare.

629. *Cassatio privilegiorum civibus Pataviensibus datorum.* — Iul. 31.

Originale in archivo generali regni Bavarici 'Passau Stadt fasc. 13'. Contulit R. Salomon. In plica legitur: R. Sigillum maiestatis pendet loro membranaceo.

Reg. imp. VIII nr. 726.

Wir Karl von Gotes gnaden Romischer künig ze allen zeiten merer des reichs 5 und künig ze Beheim verjehen und tun kunt öffentlich mit dîsem brief allen den, di in sehent, horent odir lesent: Wann wir vernumen haben und des gantzlich underweizet sein, das Ludwig von Paiern, der sich kaiser nante, den erbern und bescheiden leuten den burgern gemainlich ze Passow und ouch der stat do selbist ettliche hantvesten und brief über ire recht, vreiheit, gnade und gewonheit geben hat zu unrecht, 10 wenn er der macht und der gewalt nicht gehaben mochte, umb das er sich des reiches wider recht angenommen hat, dornumb nemen wir ab alle di semelichen hantvesten und brief, di er in geben hat ubir recht, vreiheit, gnade und gewonheit, und tóten und vernichten si gantzlich und gar und wellen, das si keyne craft, togunt odir macht furbas haben sullen; und bynamen meynen wir, das der erwirdige . . bischof zu Passow¹, unsir 15 liebir furste, prelaten, thumheren und das stift doselbist von der selben brief und hantvesten wegin an allen iren rechten, vreiheiten, gnaden und gewonheiten unbeswert und unbeschedigt sullen sein und ungehindert. Mit irkunde dîses briefs vorsigilt mit unsirm insigil.

Geben zu Lintz, noch Cristus geburt drewezehenhundirt und in dem acht und 20 firezegistem jare an dem nehesten dornstage nach santh Jacobis tag des zwelfpoten, unsirer reiche des Romischen in dem dritten und des Behemischen in dem andirn jare.

In plica alia manus scripsit: per dominum cancellarium | Iohannes Novifor(ensis).

630. MANDATUM DE RECEPTIONE IN PROTECTIONEM IMPERII.

1348. Iul. 31.

25

Originale deperditum est. In plica legebatur: R. — Copia sacc. XVI. authenticata in Libro privilegiorum Weissenburgensium archivi imperialis Vindobonensis f. 21 (L). Descripsit R. Salomon. Orthographiam correximus. — Ineditum.

Wir Karle von Gots gnaden Romischer kunig zu allen zeiten merer des reichs [und]^a kunig zu Behem verjehen und tun kunt öffentlich mit disem brief allen den, die 30 in sehent, horen oder lesen: Wan wir von unsern kunglichen gnaden den abt und den convent des closters zu Weissenburg sant Benedicten ordens des bistums zu Speir, unser lieben andechtigen, und all ir leut, gut und erbe und was zu inen gehort, durch unser und unserr^b vorfaren sele seligkeit und durch sonderlich gnade und liebe, die wir zu in tragen, in unser und des heiligen Romischen reichs beschirmung genumen 35 haben und nemen, darumb gepieten wir ernstlich allen lantvogten, richtern, amptleuten, rittern, knechten und andern unsern und des reichs lieben getrewen, daz sie den^c abt und den^c convent des vorgeantanten closters und ir leut und gut furbaz mit ineleger^d, gastung, wagenfur oder ander phranenuz^e in dhein weis nicht beschedigen noch besweren oder benotigen sollen, als lieb als in unser hulde sey. Und wer wider dise gnade 40

630. ^a) *deest L.* ^b) *unsere L.* ^c) *dem L.* ^d) *mehr leger L.* ^e) *pfrankelnisz L.*

1) *Quem tunc temporis regalia sua a rege recepisse dicit Heinricus Surdus ap. Böhmer, Fontes IV, 533.*

ichts frevellich tete, der wizze, daz er in unser ungunst swerlich gevallen ist. Mit urkunt dics briefs versigelt mit unserm insigel.

Geben zu Lynz, nach Christs geburt dreyzehnhundert in dem achtundvierzigsten jar, an dem neechsten dornstag nach sant Jacobs tage des zwolffpotten^f, unser reiche des Romischen in dem dritten und des Behemischen in dem andern jare.

Per dominum cancellarium | Iohannes Novifor(ensis).

631. 632. SCRIPTA PRO ELECTO HERBIPOLENSI.

1348. Aug. 1.

Originalia duo in archivo generali regni Bavarici 'Würzburg Hochstift fasc. 93'.

¹⁰ *Contulit R. Salomon. In utriusque plica legitur: R; in utroque sigillum maiestatis pendet loro membranaceo.*

631. *Promissio de adiutorio praestando. — Aug. 1.*

Reg. imp. VIII nr. 729.

Wir Karl von Gotes gnaden Romischer künig ze allen zeiten merer des reichs und künig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brief allen den, di in sehent, horent odir lesent, das wir angesehn haben die stete liutir trow und den willigen unvordrozzen dinst des erwirdigen Albrechs von Hoenloeh, der gekorn ist zu bishof zu Wirtzburg, unsirs liben andechtigen und getrowin, den er uns und dem reieh oft mit grozzem fleizze kostlich und nützlich getan hat und noeh tun sol und mag in kumftigen zeiten, und haben gelobt und gelobin im mit guten trewin an eydes stat on allis geverd, das wir wellen und sullen im dasselbe bischtum zu Wirtzburg von dem pabist und von dem stul zu Rôm gewinnen und in und den stift zu Wirtzburg mit allen seinen leuten und guten und sündirlich di personen und ire gût, di im zulegin und beholfen sein ze behaben das bischtum, getrewlich und fürdirlich on alle geverd versprechen, schwrn und sehirmen wedir allew irew hinderer und widersachen und wider allirmenglich, niemand uszunemen. Mit urkunde dics briefs vorsigilt mit unserm kuniglichen insigil.

Geben zur Freinstat in Ostirreich, noeh Cristus geburt drewtzenhundert und in dem acht und firzegistem jare, an dem nehesten freitage noeh santh Jacobis tag des heiligen zwelfpoten, unsirre reiche des Romischen in dem dritten und des Behemischen in dem andirn jare.

632. *Privilegium de regalibus recipiendis. — Aug. 1.*

Reg. imp. VIII nr. 730.

Wir Karl von Gotes gnaden Romischer künig ze allen zeiten merer des reichs und künig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brief allen den, di in sehent, horent odir lesent: Allein wir dem erwirdigen Albrecht von Hoenloeh der gekorn ist zu bishof zu Wirtzburg, unsirm lieben andechtigen und getrewin, des selben stift zu Wirtzburg regalia und lehen, di von uns und von dem reieh zu lehen gan, unez do her nicht vorligen haben, doeh habe wir angesehen die stete lwtir trow und den willigen dinst, do mit er uns und das reieh geert hat und noeh furbas geeren mag in künftigen zeiten, und gunnen im mit unsirre küniglichen gewalt, das er des vorgeantten bischtums gerichte leihen mag und oueh di selbir und seine richter uben und richten mügen und

630. ^f) zwolffboth *corr. ex* zwolfften L.

allis das tun, wi man das nennet, das er tun möchte, ob er di vorgeantent regalia und lehen von unsirn küniglichen gnaden empfangen hette und allis das gein uns mit hulden und swern und mit allen andren sachen getan hette, das ein bischof zu Wirtzburg gein eyne Romischen kunige und gein dem heiligen Romischen reich durch recht und billich tun sol. Und swas er und seine richter bisher gericht und also getan haben, das halt wir von unsirn küniglichen gnaden stete und bestetigens ouch mit disem brief, der versigilt ist mit unsirn küniglichen insigil.

Geben zur Freienstat in Ostirreich, noch Cristus geburt drewzenhundirt in dem acht und firzegistem jare, an dem nehesten freitage noch santh Jacobis tag des heiligen zwelfpoten, unsirre reiche des Romischen in dem dritten und des Behemischen in dem andirn jare. 10

In plica alia manus scripsit: per dominum cancellar(ium) | Iohannes Novifor(ensis).

633. MANDATUM IUDAEIS ULMENSIBUS DIRECTUM.

1348. Aug. 1.

Originale (or.) in archivo imperiali Vindobonensi. Descripsit R. Salomon. Ad calcem textus vestigia sigilli secreti impressi adhuc apparent. — Edd. Vccsenmeyer et Bazing 15 'Ulmisches Urkundenbuch' II, 1 (1900) p. 321 nr. 320.

Reg. imp. VIII nr. 728.

Wir Karl von Gotes gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer des reichs und kunig ze Behem enb(ieten) der Judeschafft gemain di do wonent und sitzent in unserr und des reichs stat ze Ulme, unsern kamerknechten, unser gnad. 20

Wir gebieten en vestielich und ernstlich bei unsern hulden, daz ir nictes furbaz mer ze schaffen haben sullent wen lieb und güt mit den Juden, di do hindersezzen sind des hochgeborn Albrechts hertzogen ze Öster(ri)ch), unsers liben ôhems und fursten, und bynamen in der grafschafft ze Schelchling(en) und ze Ehingen und dieselben nicht mer beschätzen noch bestewren in dhainen weis, sunder aller sache vrey lazzent. 25

Geben ze Lyntz an dem nachsten vreytag nach sand Jacobs tag des zwelfpoten, unsrer reich des Romischen in dem dritten und des Behemischen in dem andern jar.

634. 635. OBLIGATIONES DUCI SAXONIAE FACTAE.

1348. Aug. 19. 28.

634. *Obligatio civitatis Zittaviensis. — Aug. 19.* 30

Litterae obligationis, quas Karolus rex duci dedit, deperditae sunt; cui nostrae opinioni accessit v. cl. R. Jecht harum rerum peritissimus. Non habemus nisi notitiam quae exstat in Annalibus Iohannis de Guben civitatis Zittaviensis notarii saec. XIV. ex scriptis (ed. E. F. Haupt in Scriptoribus rerum Lusaticarum, N. F. 1839, p. 9), ad quam auctoritates citatae apud (Zobel) 'Verzeichniss oberlausitzischer Urkunden' I (1799) p. 54 35 omnes redeunt. Hanc ergo notitiam hic ponimus¹.

Reg. imp. VIII nr. 736.

Ad rem cf. supra p. 90.

1) *Indicatio temporis apud I. B. Carpov, Analecta fastorum Zittaviensium II (1716) pars IV p. 137, ubi litterae die 18. m. Octobris datae esse dicuntur, ex errore, quem facile perspexeris, orta est.* 40

Donoch MCCC^oXLVIII jare in der XIII. Kal. Septembris vorsaczte keyser Karl dese stat dem edlen herczogen Rudolf von Sachsen, Römyschem ertzmarschalk, vor gelt, daz her ym scholdig waz ume di kûre czu dem ryche, daz her yn gekoren hatte.

635. *Obligatio nemoris imperii Francofurtani. — Aug. 28.*

5 *Originale (or.) in archivo publico Dresdensi 'nr. 3138'. Contulit R. Salomon. In plica legitur: R. Sigillum maiestatis pendet filis scricis rubri flavique eoloris.*

Reg. imp. VIII nr. 741.

Cf. etiam donationem eodem die duci concessam Reg. imp. VIII nr. 742.

Wir Karl von Gots genaden Römischer kunig ze allen zeiten merer des reichs
10 und kûnig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brief allen den, die in
schen, horen oder lesen, daz wir dem hochgeborn Rudolf hertzogen ze Sachsen, dez
heiligen Römischen reichs ertzmarschalk, unsers^a lieben ôhein und fürsten, umb nützen,
getriwen und fleizigen dienst, den er uns und dem reiche getan hat, fünftausend guldein
15 von des reichs wegen schuldig sein und gelten sullen. Darumb seczezen wir im und
seinen erben zû einem rechten pfande den forst von Frankenfurt mit allen rechten, eren,
nützen und gewonheiten, die darzû gehörn, daz si den selben forst mit allem recht
und zûgehörung haben, halden und niezen sullen untz an die zeit, daz wir oder unser
nachkomen an dem reiche in die vogenanten fünftausent guldein gar und gentzlichen
berichten und betzalen. Mit urchünd ditz briefs versigelt mit unserm kuniglichen insigel.

20 Der geben ist ze Prage, nach Cristus gebürd driutzehen hundert jar und in dem
achten und viertzgostem jar, an dem nehsten donerstag nach santh Bartholomeus tag,
in dem dritten jare unserer reiche.

In plica alia manus scripsit: per dominum cancellar(ium) | Iohannes Novifor(ensis).

636. LITTERAE CIVITATIS WRATISLAVIENSIS REGI DIRECTAE.

25

1348. Aug. 24.

Notitia in collectione protocollorum, quam supra nr. 361 adhibuimus, fol. 48'. Conferri iussit archivi praefectus. — Ed. C. Grünhagen loco ibidem citato p. 359.

Item die Barthol(omei) per Iohannem directa est [littera]^a, in qua petitur dominus,
quod memoriam civitatis habeat in tractatibus¹ apud marchionem Brandinburgensem et
30 fratres^b suos, quod securi nostrates per terram marchionis transire valeant, quia per
Poloniam non presumunt transire.

Item quod iuxta mandatum regium treuge cum duce Swidnicensi fideiussoribus sint Oct. 16.
firmate usque Galli.

635. ^a) *sic or.*

35

636. ^a) *deest c.; supplevit Grünhagen.* ^b) *praecedunt deleta: filios suos; fratribus.*

1) *Qui revera iam m. Iulio exeunte finiti erant. Cf. supra p. 624 l. 4 sq.*

637. CONCESSIO STURAE IUDAEORUM.

1348. Aug. 30.

Copia saec. XIV ex. (c.) in archivo provinciali Bambergensi 'Liber privilegiorum Bambergensium A 2' fol. 56^a. Descripsit R. Salomon. — Ed. I. Rösel, 'Die Reichssteuern der deutschen Judengemeinden. (Berlin 1910)' p. 92 nr. 5 (= 'Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judentums' LIV (1910) p. 470) ex c.

Reg. imp. VIII nr. 6535.

Wir Karl von Gots guaden Romischer kunig zû allen zeiten merer^a des reichs und kunig ze Beheim^a verjehen unde tûn kunt etc., das wir haben angesehen getrewen, willigen und steten dinst, den der erwirdig Fridrich bysch(of) ze Bamberg, unserr liber 10 andechtiger, uns und dem heiligen Romischen reiche oft unverdrozzenlich getan hat und noch tûn sol unde mag in kunftigen zeiten. Darumb bescheiden und geben wir ym auf den Juden zû Nûremberg, unserr kamerknechten, von den zweytausent pfunden Haller, die sie uns und^b unsrer kamer zû jerlicher stewr geben und gelten sullen, tausent pfunt Haller, daz er und von seinen^c wegen wem er daz bevilt diselben tausent pfunt von 15 disem hewtigen tag sechs ganzze jar einnemen und niezzen sol on hindernuzz. Da von gebieten wir allen Juden zû Nûremberg, unsern vorg(enanten) kamerknechten, daz sy dem vorg(enanten) bysch(ove) und seinen ampfleuten, wen er daz zu sczet, dieselben tausent pfunt Haller die vorg(enanten) sechs jar richtén und bezaln sullen on alles widersprechen, unschedlichen den brifen dez edeln Johansen bûrggrafen zû Nûremberg, 20 unsers liben getrewen, und auch ander leut, den wir gelt auf derselben Juden stewr verschr(iben) und bescheiden haben. Mit urchund dis brifs.

Der geben ist zû Prag, (anno Domini M^oCCC^{mo}XLVIII°, sabbato post Bartholomei, regni nostri anno tertio).

638. 639. CLEMENTIS VI. EPISTULAE AD KAROLUM REGEM.

25

1348. Sept. 1.

638. *Epistula super facto principum Wittelsbacensium. — Sept. 1.*

Reg. Vatican. 142 (Clementis VI. secr. a. VII.) f. 45^r nr. 201 (R). Contulit F. Kern. — Copia saec. XV. in codice formularum Lipsiensi 1249 f. 153^r—154 (L). Contulit R. Salomon. — Ed. Mencken, Scriptores rerum Germanicarum III (1730) col. 2028 nr. XXIII ex L; Klieman 1015 ex R. — Extr. M. de Freyberg in 'Abhandlungen der historischen Classe der Bayerischen Akademie der Wissenschaften' II, 1 (1837) p. 74.

Reg. imp. VIII Pábste nr. 20.

Clemens^a episcopus servus servorum Dei^a carissimo in Christo filio Karolo 35 Romanorum^b semper augusto et Boemie regi illustri salutem^c et apostolicam benedictionem^c.

637. ^a) pro merer — Beheim c: etc. ^b) von c. ^c) seinem c.

638. ^a) Clemens — Dei om. R. ^b) imperatori add. L. ^c) sal. — ben. om. R.

1) *Errat Huber Reg. imp. VIII nr. 6535, cum originale in archivo Bambergensi servatum esse dicit. 40*

Dilectum filium Iohannem de Boemia ordinis Predicatorum¹, nuncium tuum ad nostram presenciam destinatum, et presentatas nobis per eum litteras² excellencie tue, per quas super hiis, que vertuntur, ut tuis verbis utamur, inter te ac filios dampnate memorie Ludovici de Bavaria, necnon super statu Almanie predicti nuncii adhiberi fidem
 5 relatibus petiisti, contemplacione tua benigne recepimus et, que ipse nobis super hiis pro parte tua prudenter exposuit et in scriptis eciam adhibere curavit, in examen debite consideracionis adductis, quia nichil speciale, sed generalia tantum et succincte proposuit et redire ad te infra constitutum sibi a te, ut asseruit, brevem uimis et artum terminum festinabat, nos, quia nonnulli ex fratribus nostris propter pestem, que, ut ad
 10 tuam credimus pervenisse noticiam, patriam hanc inaudita et incredibili clade vastavit, a curia secesserant⁴ nec adhuc redierunt ad illam et quidam ex eis, qui in curia prefata remanserant, infirmitate gravantur, elicere vel deliberare nequivimus, quid tibi super huiusmodi eiusdem nuncii tui ambassata respondere possemus. Et ideo, ut tibi certitudinaliter respondeamus ad illa, significa nobis specificce et extense, que et qualia sunt,
 15 que inter te ac predictos ipsius Ludovici filios tractata sunt et tractantur et que et qualia nobis et ecclesie Romane pro tot iniuriis, obprobriis et contumeliis per eosdem patrem et filios Deo et eidem ecclesie irrogatis, ut nosti, pro satisfaccione condigna offerunt, ut nobis et eidem reconcilientur ecclesie ac pacem tuam eciam mercantur. In quibus puritas tua, prout decet et expedit, mature procedat, ita quod eidem honorificencia debita deferatur ecclesie et fama tua celebris conservetur, et consulte prospicias,
 20 utrum cum hostibus et persecutoribus ipsius ecclesie, matris tue, cum et tu persequi tenearis eosdem eis in persecucionis et inimicie pristine⁶ pertinacia persistentibus, excellenciam tuam deceat⁶ concordiam habere vel pacem. Quocirca serenitatem tuam attente rogamus, tibi tui honoris intuitu nichilominus suadentes, quatenus, donec vel idem
 25 Iohannes aut alius nuncius tuus, quem ad nos mittere poteris, ad te cum plena et certa super hiis responsione nostra redierit, cum eisdem prefati Ludovici filiis de pace vel concordia cum ipsis habenda tractatum aliquem non consumes^f.

Datum^g Avinione Kal. Septembris, anno septimo^g.

639. *Epistula super facto principum domus regalis Siciliae. — Sept. 1.*

R f. 51 nr. 217. Contulit F. Kern. — Ed. Klicman 1016.

Carissimo in Christo filio Karolo regi Romanorum illustri salutem etc.

Liberaciones dilectorum filiorum nobilium virorum regalium domus Sicilie consideracione multiplici cupientes dilecto filio Iohanni de Boemia ordinis Predicatorum nuncio tuo, latori presencium, aliqua super ea tibi referenda oretenus duximus imponenda.
 35 Quocirca serenitatem tuam attente rogamus, quatenus eius super hoc pro parte nostra relatibus adhibens plenam fidem pro liberacione huiusmodi pro reverencia Dei, nostre intervencionis obtentu et tue quoque consideracione salutis te favorabiliter et efficaciter interponas.

Datum Avinione Kal. Septembris, anno septimo.

40 638. ^d) secesserint L. ^e) exc. t. dec. prist. pert. pers. R. ^f) consumes L. ^g) datum — septimo desunt L.

1) *Quem Th. Wichert 'Jacob von Mainz' (1881) p. 91 eundem esse vult ac magistrum Iohannem de Tambaco O. P. (cf. Quéatif-Echard, SS. ord. Praed. I, 667sq. II, 821; Denifle in 'Archiv für Litt.- und Kirchengesch.' III [1887] p. 640 sq.), quem a. 1348. a Karolo rege ad curiam legatum coram papa et*
 45 *cardinalibus de processibus contra Ludovicum eiusque fautores editis egisse ex Iacobo de Maguntia refert Nauclerus, Chronographia (ed. 1516) II, f. CCLIV¹. De hac opinione, cui assensit Huber, Reg. imp. VIII nr. 6533 a, dubitamus. 2) Serratae non sunt.*

640. FOEDUS DUCUM MAGNOPOLENSIUM CUM PSEUDO-
MARCHIONE BRANDENBURGENSI.

1348. Sept. 1.

Originale (or.) in archivo Zerbstensi. Contulit R. Salomon. Sigilla duo pendent loris membranaceis. — Ed. 'Meklenburgisches Urkundenbuch' X (1877) p. 212 nr. 6875. 5
Editiones antiquiores ibi enumerantur.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 50; cf. additamentum primum p. 835.

Wy Albrech unde Johan [van]^a der gnade Godes hertogen tu Mekelborch, heren tu Stargarde unde tû Rozstock, bekennen openbar in desser seryft, dat wy us mit deme edelen vorsten Woldemar tû Brand(en)borch, tu Luzytz unde tû Landesbergh marc- 10 greven, usen leven oome, gantzlick verbunden hebben alsus, dat wy unde use erve eme unde sinen erve mit aller mack, wan he us bidded unde eyzghet, in allen sinen noden scolen^b behulpen sin, sunder uppe desse herren, de hyr na ghescrevent^c sint: usen herren den Romesgen konyng, konyng Mangnus van Sweden, byscop Otto tû Meydeborch, hertoge Rudolp unde sine sone tû Sassen, hertoge Barnym tû Stetyn, de greven Johan, 15 Hinric unde Clawese tû Holtzeden, greve Clawese tu Sueryn, Johan unde Clawese heren tû Wenden. Unde over desse seole wy rechtes weldich wese, sunder den Romesghen konyng.

Unde is ghegheven tu Kremmen, na Godes bort dusent drehundert in deme achteundevirtegesten jare, in sunte Egidius dage, under usen heymeliken ingesegel. Tughe sint her Otto, biscop tu Meydeborch, hertoge Barnym tu Stetyn, hertoge 20 Rudolp^d unde Otto tû Sassen, greve Albrech tû Anehalt, greve Albrech tû Barbey.

641. LITTERAE REGIS DE EXPEDITIONE IN MARCHIAM
BRANDENBURGENSEM PARATA.

(1348. Sept. 3.—7.)

Copia decurtata in codice universitatis Lipsiensis 1249 (saec. XV.) f. 147^v (L). 2
Contulit R. Salomon.

Reg. imp. VIII nr. 756; cf. additamentum primum p. 825.

Quo tempore hae litterae scriptae sint, docet K. Janson, 'Das Königtum Günthers von Schwarzburg' (1880) p. 14 n. 7. — Cf. infra nr. 671.

Karolus Dei^a gratia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex^a com- 3
munitati civitatis P. fidelibus nostris dilectis gratiam suam^b et omne bonum^b.

Ut vestre fidelitatis integritas, que ad nostri status honorem semper aspirat, nostris etiam prosperitatibus hilarescat, ecce quod legacionibus illustris W.^c marchionis Brandemborgensis nec non venerabilis Ottonis archiepiscopi Magd(eborgensis) principum nostrorum et comit(is) de Anhalt nostri fidelis, quorum litteris¹ accepimus nuper in^d veritate^d com-
Aug. 29. pertum, qualiter idem W.^c princeps noster obtentis pro tunc a tempore date litterarum, que fuit in decollacione sancti Iohannis Baptiste, XXV civitatibus in ipso marchionatu potenter procederet et non foret dubium, quin alie civitates et nobiles illius domine^f ad suam obedientiam redirent brevissime ipsumque contingeret in tota Marchia domi-

640. ^a) deest or. ^b) supra lin. add. or. ^c) sic or. ^d) supra lin. add. or.

641. ^a) pro Dei — rex L: etc. ^b) pro suam — bonum L: etc. ^c) Frederici L. ^d) al.
man. in marg. add. L. ^e) Fredericus L. ^f) sic L.

1) Servatae non sunt.

nari, auditis^g eciam et litteris¹ eiusdem principis intellectis, quod nostris se votis offerret^h nostre maiestatis imperio in omnibus et per omnia pariturus, mox expeditionem in regno nostro Bohem(ie) proelamari fecimus ad predictam Marchiam ab instanti proxima feria secundaⁱ ad octo dies victorioso exercitu nostro feliciter proficisci, nobilibus eciam ac
 5 civitatibus regni, superioris et inferioris Alsatie et Suevie et multis nostris fidelibus mandavimus seriose, quod Ludewicum natum quondam Ludewiei de Bavaria, qui imperatorem se gessit, terras et adiutores ipsius potenter invadant, nec non illustri Alberto Austrie, Stirie^k et Carinthie^l duei, principi et avunculo nostro dilecto, eum quo adeo vineul(o). amicitie sumus uniti concorditer, quod ad quelibet negocia prosequenda vota
 10 nostra concurrunt, eciam scribendo commisimus, quod adversus emulos rebelles nostros^m instauret exercitum, contra eosdem fautores, valitores aut adiutores ipsorum hostiliter processurus, volentes superbiam eiusdem Ludewiei auxiliante Deo potenter elidere et adeo ipsius humiliare tumorem, quod per amplius nobis ac ceteris fidelibus nocere vel insidiari non poterit nec attenuatis sue potentie viribus contra nostre
 15 maiestatis solium elevari. Assumant igitur vires vestre fidelitatis constanciam, ut qui pridem anxietatumⁿ et tribulationum^o in tempore commendari de fidei innata constancia meruistis, de nostra protectione securi in eiusdem fidei stabilitate firmiter maneat, eo quod gratum nostre maiestatis^p oculis vestrum fuit semper obsequium, quo fit, ut si ad concordiam acceptandam a nostrorum consilio disponeretur, vestri utique
 20 status prospere dirigendi in habendis tractatibus quibuseu(n)que semper intendimus ex animo reminisci et vos in agendis quibuslibet et quibuscunque necessitatibus vestris, dum oportunum fuerit, prosequi gratiose. Insuper fidelitatem vestram affectuose requirimus et hortamur, quatenus ad hoc, quod castra A^q nobili Nicolao de Arso, fidei nostro dilecto, de cuius fide et circumspectionis industria multum presumimus, acceptis presentibus assignentur, vestram promotivam velitis apponere voluntatem supradicto Nicolao et in hiis et aliis, que vobis nostro nomine retulerit, credituri.

Dat. etc.

642—644. SCRIPTA REGIS AD IUDAEOS SPECTANTIA.

1348. Sept. 9.

Originalia in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdicke.

642. 643. SCRIPTA DE PROVENTIBUS IUDAEORUM ARCHIEPISCOPO TREVERENSI CONCESSIS.

642. *Cessio proventuum. — Sept. 9.*

35 *Sigillum maiestatis laesum pendet filis sericis rubri flavique coloris. — Ed. M. Stern 'König Ruprecht von der Pfalz in seinen Beziehungen zu den Juden' (1898) p. XXXVI. Reg. imp. VIII nr. 751.*

Wir Karl von Gots gnaden Römischer kunig ze allen zeiten merer des reichs und künig ze Beheim verjehen und tun künt offenlich mit disem brief allen den, die in
 40 sehent, hõrent oder lesen, daz wir alle gevelle, bûsze, bezzerunge, steürungen, schatzûngen

641. g) audito L. h) afferret L. i) 2^a L. k) Sirie J. l) Corinthie L. m) comitatus titulos male L; emendare non potuimus. n) anxietatem L. o) tribulationem L. p) sequitur obsequium L. q) a L; lacunam signavimus nos.

1) Item serratae non sunt.

und schenkungen, die uns von rechte, von gewonheit oder von gûnste von allen unsers Römischen reichs Juden, in welchem landen si sitzzen und wonheftig weren, in dheinweis gefallen und beschinen mügen, mit namen:

(1) ob kein Jude den Jüdischen pan über seinen rehten zil v[er]s[i]zze und seine widersachen mit frêvel und mit gewelde Jüdisch recht entsetze und verzûge, derselbe uns seines lipes und gûtes vervallen were, so uns die Jüdischen meister nach iren rehten beschribent und ertêilent,

(2) und ouch ob chein Jüde den andern wider ûns, unser lantvôgt, amptleüt und frivunde oder wider ymande der unserer^a, do ez im an lip, an gût, an eren schentlichen oder schädlich in keinen weis môhte sein, mit bösen sachen betrûge und verreite, der sachen man denselben verratenden Juden [g]ântz gereht und unschuldig würde mit der warheit und mit der gerechtikeit fûnde, was uns ouch von dem verreter nach der missetat seines verretrûses gefallen und beschinen môchte,

(3) und bûszen von Juden, die in iren synagogen oder in keiner stat oder in keiner zeit, do si ez niht zû recht tûn sôlden, vermehenden, sich stêchen oder slügen, was uns bûsze dar ab gefallen und beschynen môchte,

(4) und bezzerûnge, die uns geveile von frêvel und widerspenigkeite, die einich Jude, stifte oder sammenunge wider uns, unser lantvôgte, amptleüte und frivunde oder wider einich unser gebot sprechen, widerspenigenden oder têtên, die bûsze, die uns ouch nach dem frêvel und der widerspenigkeide und geheizzete und gebûrde danñ abemûgêlich und billichen gefallen und geschinen môchte.

(5) und steurûnge eins jerlichen guldein pfennigs¹ von iedem Juden, der mer danñ zwaintzig guldein geleisten mag, in aller der weis si den selben guldein pfennig etwenn Lud(wigen) von Beiern antwürten und gaben², waz uns geltz denñ ab und von allen jerglichen steuren und schatzungen von allen unsers reichs Juden allejerlichen gefallen und geschinen mag.

(6) und ouch daz gevelle einer genemer schenkunge von alle unsers reichs Juden umb unser gunst und umb ir briefe, dez reichs recht und gewonheit, die si von iren sachen von alter und von allen ûnsern vorsezzen der Römischen kunig haben, von uns ouch zû confirmeirn und ze bestetigen und unser briefe darûber ze geben mit allen den vorworten und gelûbden, so in unser vorsezze an dem reiche gelobt und getan han, wie vil uns dorumbe von im^b werden sol und man ez mit hin^b uberkomen mag,

daz alles sunderlichen unde sammitlichen in aller weis und in allem lande unsers reichs, wie und wa sie sûliche getane sachen entzfünden und geschehen in allem rechte und in allen sachen, daz uns iht darab gefallen und beschinen mag oder môchte, dem erwirdigen Baldwin der heiligen kirchen ze Trîre ertzbischof, unserm lieben vettern und fürsten, mit unserm gûten willen enpfolhen han und mit disem gegenwertigen brief enpfelhen zû hanthaben, zû sazne, zû setzen, zû brechen und bûszen, zû richten, zû entrichten, zû tedingen und zû uberkomen mit allen Juden unsers reichs in allen sachen und andern leüten von seinen wegen zû befehlen^c in aller weis, daz ez geschehe und sich gebûrte, und erlôuben und mit unserm mûtwillen verhengen dem vorgeanteten unserm lieben vettern oder den, den er ez von seinen wegen bevilhet, die selben verschulten Juden, stifte oder sammenuge, in welchem lande unsers reichs si sezzen und wonhaftig wern, mit hilfe unserr lantvôgte, amptleüte, unserr frivunde zû aller zeit, daz si ez an si gesinnint, an ir lipp, ir schulde, eygen und erbe und an ir gût zû greiffen und si mit allem getwange und getrange zû twingen und ze dringen, biz si sich noch geheischet und gebûrde ir missetæte, ir widerspenigkeite und frêvels mit unserm vor-

642. a) unseŕe or. b) sic or., intellige in. c) befolhen or.

1) Cf. supra nr. 363.

2) Cf. 'Regesten Ludwigs' p. 328 nr. 3096.

genanten lieben vettern oder mit den, den er ez bevilt, sassendent, richtendent, buszendent und bezzerdent nach aller irem willen und gemüt, ane alle unser noch kein der unsern zorne oder widersprache. Und welherhande saszunge, satzunge, richtunge und uberkinge, die der vorgenant unser lieber vetter oder den er ez von seinen wegen bevilt, mit einicheme verschulten Juden, stifte oder sammenüge von süllichen vorgeschriben verschulten sachen begriffen, uberkomen und bestetigeden und ir einveltigen briefe, der verschultener sache berichtungen und verziegungen, gelübden und geben, die sullen alle vest und stete sein und in alleweis macht haben; und ensüllen wir in keinenweis die selben verschulten Juden, stifte oder sammenuge in cheinem lande unsers reichs, do si sietzcent und wonhctig seint, über die saszenuge, satzünge und berichtunge, die der vorgenant unser lieber vetter oder die, den er ez von seinen wegen bevilt, mit in usgerredet und überkomen wern, in keineweis betrüben noch beswern und keinerhande okasüne noch fürtzog von er verschulten sachen und missetat in keineweis an si vordern, vorlegen und süchen, dez iren icht da mit abezebrehen und abzedringen, wand wir uf die verschulten Juden, stift und sammenuge, uf alle ir widerspenigkeit und missétete, die si selbes wider uns, unser lantvögte, amptleüte und frivunde sprechen und teten oder der vorgeschriben missetete getan oder begriffen heten, mit der berichtünge, saszunge, satzunge und bezzerrunge, die si mit unserm vorgenanten lieben vettern oder mit den, den er ez bevilt, eintrechtlichen uberkomen wern, luterlichen und genczlichen han verzigten und mit disem gegenwertigen brief verziegen. Und globen in guten trewen den selben verschulten Juden alle ir gelübden und ir berichtunge stet und veste zû haben und in keineweis da wider ze tûn noch schafen getan gleicherweis, so wir ez selber, unser lantvögte, amptleüte und frivunde von unsern wegen mit den selben verschulten Juden, stifte oder sammenuge von iren verschulten sachen usgerredet und uberkomen wern und ir frevel und missetete verziegen und unser briefe von verziehnütze daruber geben heten; und geloben ouch in guten trewen die selbe sasseunge, saszunge und berichtunge zû allen zeiten, daz ez unser vorgenanten lieber vetter oder die, den er ez von seinen wegen bevilt, begerint und gerüchent und an uns gesinnt, die vorworte, die gelübde und die briefe, die die verschulten Juden, stifte oder sammenüge von verziegenitzzze irr missetete und irs frêvels von unserm lieben vettern oder von den, den er ez von seinen wegen bevolhen hête, zû bevestene und ze bestetigen und unser briefe darûber ze geben in alle der weis, vorworten und gelübden, so sie ez mit unserm vorgenanten lieben vettern oder mit den, den er ez bevilt, gelôbt und gerredet habent, und nach begriffe der briefe, die darûber gemacht und gegeben seint, sunder keinerhand fürtzog noch widersprache. Und wer ez sache, daz keiner unserr lantvôgt, amptleüt und frivunde, den ez unserr vorgenanten lieber vetter niht bevolhen noch geheizzen hêt, von sôlchengetanen sachen, in welchem lande unsers reichs si sich entztünden und geschehen von keinerhand verschultener sache von einichem Juden, stiften oder sammenügen, keinerhand berichtunge, sasseungen oder satzungen sich underwunden teten und überkômen und ir brief von verziegenütze von unsern wegen darûber geben, daz ensol alles in keine weis macht noch stetikeit haben, und mag derselbe vorgenant unserr lieber vetter oder die, den er ez von seinen wegen bevilt, zû allen zeiten si wellent und ez in füget, die selben berichtunge, saszunge und satzunge widersprechen und widertriben und ir gelübde, stetikeit oder briefe darûber gemacht und gegeben vernihten und brechen und die selben verschulten Juden, stifte unde sammeunge an ir lipp, ir schulde, eygen, erbe und an ir gût griffen und die selben Juden mit gevenknütze und mit getwenknütze darzû twingen und dringen, daz si sich mit unserm vorgenanten lieben vettern oder mit den, den er ez bevilt, müzen richten, saszen und setzen und nach allem iren gemüte und willen büszen und beszern gleicherweis, so sie nye kein berichtunge mit keinem unserr lantvôgten, amptleüten oder frivunden angegangen

noch getan heten. Und darzû sullen unserm vorgebant lieben vettern und den, den er ez bevilhet, zû allen zeiten sie ez gerûchent und gesinent, alle unsers reichs lantvôgete, amptleûte, undertan und verbûnden bey irem eyde fûrdern, raten und helfen und in keine weis bey unsern hulden sûmen, hindern noch irren, wand wir unserm vorgebant lieben vettern alle die vorgeschriben sachen genczlichen und gærlichen in alle der weis, so si da vorgeschriben sint, und alle unser recht, fôrdern und macht in alle der weis, vorworten und gelûbden, so ez davor begriffen ist, bevolhen und ufgetragen han und uns noch unsern frivunden dez in dhein weis nicht behalden noch usgescheiden. Mit urchûnd ditz bri[efs] versigelt mit unserm kuniglichen insigel.

Der geben ist ze Prage, nach Cristus gebûrt driucehnhundert jar und in dem achten und viertzigstem jare, an dem nehsten tag nach unser Frauwen tag als sie geborn wart, in dem dritten jar unserer reiche.

643. *Mandatum officialibus directum.* — Sept. 9.

Sigillum maiestatis pendet filis sericis rubri flavique coloris. — Ed. G. Liebe in 'Westdeutsche Zeitschrift für Geschichte und Kunst' XII (1893) p. 372 nr. III; Stern l. c. p. XL. Reg. imp. VIII nr. 752.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kûnig ze allen zeiten merer des reichs und kûng ze Beheim enbieten den lantvôgte^a, richtern, amptleûten und allen unsern und des heiligen Rômischen reichs undertanen und getrewen unser huld und alles gût.

Wizzent, daz wir alle bûszen, besserûngen, gevelle, schatzungen und schenkûngen die uns in aller weis von allen Juden, stifte oder sammeungen in allem lande unsers reichs, wo si siczcent und wonheftig seint, von missetete, von widerspenicheide, von frevel, von recht oder von gûnsten in keinen weis beschinen oder gevallen môchten, unserm lieben andehtragen, getrewen, fûrsten und vettern, dem erwirdigen Baldwin der heiligen kirchen ze Trûre ertzbischof in alle weis genczlichen und gærlichen ufgetragen hon und bevolhen, zû sasene, zû secene, zû brechene, zû bûsene, zû richten und zû entrichten und andern leûten von seinen wegen zû bevelne, so die brief sprechent, die darauf gemacht sint und im von uns darûber geantwûrt und gegeben. Darumb gebieten wir iuch allen und euern ieglichen besondere ernstlichen und wellen, daz zû welcher zeit und in welchem lande unsers reichs iuch von uns bevolhen einich Jude, stifte oder sammeunge einicherhande buszebere oder wandelbere missetat, widerspenicheit oder frevel wider ir Judisch recht, wider uns, wider euch, wider unser gebot in kein weis teten oder getan schûfen, daz ir zehant, so ez fûr eûch kômt und ir ez bey der warheit gewar werdent, an der verschultern Juden, stifte oder sammeungen lipp, gût, schulde, eygen und erbe, wo und wie ir dez iren begriffen oder haben mûget, antastet, nemt, griff und in euwer hant wendent und in kein saszunge, saczunge, berichtunge mit in reddet noch ûberkomt und kein busze noch beszerunge, meyde noch schenkungen von hin umb ir missetat, widerspenicheit oder frevel zû verlazzen und zû verziegene in kein weis enpfahet noch nemet, wand zû hantz nach der geschicht unserm vorgebant lieben vettern oder den, den erz von seinen wegen bevilhet, wizzen lazzet und der selben verschultern Juden lipp, gût, schulde, eygen und erbe von iuch anegriffen und in euwer hant gewanten allesam gærlichen und genczlichen unserm vorgebant lieben vettern und den, den er ez bevilht, beweisent, antwûrtent und gebent und iuch der sachen nicht vereinen fûrbaz, in kein weis angriffen noch underwindent; wand zû aller zeit, daz der vorgebant unser lieber vetter oder die, den er ez bevilht, an iuch fûrdernuzze, rat oder hilff gerûchen und gesinent, so sullet ir in bey uren^b eyde darzû fûrdern, raten

643. a) sic or. b) vrem or.; v corr. ex i or.

und heizzelichen helfen und si in kein weis bey unsern hulden sūmmen, hindern noch irren^c, wand wir alle unser macht, recht und fürderunge dem vorgeantem unserm lieben vettern gærlichen und genczlichen ufgetragen han und bevollen und uns noch unsern frivunden dez rechtes noch der fürderunge icht behalden noch usgescheiden. Mit urchūnd
 5 diez briefs versigelt mit unserm kunglichen insigel.

Der geben ist zū Prage, nach Cristus gebürt driuczevehundert jar und in dem achten und viertzigstem jare, an dem nehsten tag nach unsere Frauen tag als sie geborn wart, in dem dritten jar unserer reiche.

644. *Litterae conductus pro Iudaeo procuratore regis. — Sept. 9.*

10 *In plica legitur: R. Sigilli fragmenta pendent filis sericis rubri flavique coloris. — Ed. Stern l. c. p. XXVII.*

Reg. imp. VIII nr. 753.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer kung ze allen zeiten merer des reichs und kunig ze Beheim enbieten allen unsern lantvögde, amptleüte, undertane, verbündene
 15 und frivunde unser beider reiche von Rôm und von Beheim und unserer gravescheffe zū Lützelbürg und aller unsers landes, wo si gelegen sint, daz wir . . ¶Samuel¶ des erwidigen [Baldwins]^a unsers lieben getrewen fürsten und vettern Jude manicherhande ernstliche botschaft, gescheffe und gewerbe umb unser und unsers reichs nütz und urbir in unsern landen in allen enden, da si gebürent zū tūn, zū schafene, zū werbene und
 20 zū tribene, bevollen han, die der selbe Jude ernstlichen schaffit und wirbit und dar umb alle zeit flezziclichen arbeiten vert und reidet. Darumb gebieten wir iuch allen und euwerm ieglichem besündere, daz zū allen zeiten, daz der selbe Jude oder wer iuch disen brief von seinen wegen zūgit und wisit, fürdernúsze, hilfe und rat umbe die botscheffe, gescheffe und gewerbe hine von uns in unserm lande iuch von uns bevollen
 25 zū tūn, ze schafene und werbene ist bevolen, und gewerliche, sicherliche geverte und geleite, durch euwer lant gewerlichen und sicherlichen zū varen und zū rīden, wo hin und wo her daz is, hin zū varne und zū rīdene gebüret, ane iuch vorderent, geruchent und gesinnet, dem vorgeantem Juden und seiner geselleschaft bey euwerm eyde suliche getruwe schinberliche fürdernusze, hilfe und rat gevent und an si wendint, so
 30 daz si unser botscheffe, gescheffe und gewerbe, die hin in unserme lande euwers bevelnuszis zū tun, ze schafene, ze werbene gebürent, volkommilichen, nützlichen und genczlichen mügen schafen, triben und werben und nimans gewalt, herschaft und drouwe dürfen schüwen, fürhten noch entsiczzen, unsere sachen icht dar umbe zū hindern, underwegen ze lazsen bey unsern hulden, und suliche sicherliche gewerlich geverte und
 35 geleite durch lantvöggedige, geleide und gebiete biz an den nehsten lantvögt oder amptman, der allernehste irs weges und gevertes gelegen und geseszen ist, so daz die selben Juden umbe keine anesproche, pfundunge, vientschaft, die wir hetten oder umb keiner hande czölle, gelcite noch schenkungen, die einich Jude uns noch den unsern in dheine weis von rechte oder von gewonheide ye gaven oder plegint zū gevene,
 40 gevangen, ufgehalden, gehindert oder gemerret werden, wand wir si aller zölle, geleiden und schenkungen han gefreigit und geledigt, und bestellent an allen euwern undertanen, frivunden und ane allen euwern statheldern, ob ir niht da heyme werent, daz zū aller zeit, daz is die Juden rat, hilf und geleite an si gerüchent und gesinnet, daz si so getruwen rat und hilfe und so sicherlich und gewerlich gevert und geleide hin fügen
 45 und zū schiken, daz si mit hirme rade und hülffen unser botschafte, gescheffe und

643. c) *altera r super lineam add. or.*

644. a) *nomen excidit or.*

gewerwe mügen werben und schafen und mit hirne geverte und geleide durch alle unser lande mügen reiten und varen und nimans darumbe ze schüwene, zû fürtene noch entsiezene, und daz niht insummit bey unsern hulden, wande deme selben Juden suliche ernstlich gewerwe, botscheffe und geschefte von uns bevolen ist, daz uns sine sūnnusze, hindernusze und ufhaldunge und merrunge in manicherhande weis hinderliche und schedlichen möhten sein, daz uns niht nützliche were noch eben queme. Mit urchund ditz briefs versigelt mit unserm kuniglichen insigel.

Der geben ist ze Prage, nach Cristus gebürt driutzehenhundert jar und in dem alten und viertzgostem jare, an dem nehsten tag nach unser Frauwen tag, als si geborn wart, in dem dritten jar unserer reiche.

10

645. RECOGNITIO DEBITI.

1348. Sept. 11.

Originale in archivo Zerbstensi. In plica legitur: R. Sigillum maiestatis, quod loro membranaceo olim affixum erat, nunc litteris adiacet. — Ed. O. de Heinemann, Codex diplomaticus Anhaltinus III (1877) p. 587 nr. 834. Editionem repetimus.

15

Reg. imp. VIII nr. 755; cf. additamentum primum p. 831.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer des richs und kunig ze Beheim bekennen und tun kunt offentlich an disem brief, daz wir den durchluchtigen Albrechten und Woldemaren gebrudern grafen von Anhalt, unsern und des heiligen Romischen richs fursten, umb ir dinst, die sie uns getrewlichen und williglichen getan haben, und bi namen fur die zerunge und ir kostegelt, di si vertan haben di weyl und si bei uns unczher gewesen sint, recht und redlich schuldic sein und gelten sullen dreihundert schok grozzer Prager pfenning. Und wanne wir in davon genuk tun wellen als unser kuniglichen maiestat wol zimet, geloben und gehaizzen wir denselben Albrechten und Woldemarn unsern fursten oder iren erben, ob si nicht enweren, di vorgeanten dreihundirt schok grozzer gelten und bezaln an hindernuzze und furzog auf sant Georgen tag der schirest kumet, also daz si daran wol benugen mag. Mit urkund diez briefs versigelt mit unserm kunklichen insigel.

25

1349.
Apr. 23.

Der geben ist ze Prage, do man czalt nach Crist gepurt dreuczehenhundert und in dem altundvierezigesten jar, an dem pfincztag zenehst nach unseren Vrowen tag als si geborn wart, in dem dritten jar unser reich.

646. OBLIGATIO STURAE IMPERII.

1348. Sept. 11.

Originale (or.) in archivo civitatis Mulhusanae. In plica legitur: R. Sigillum pendet loro membranaceo. — Ed. Mossmann, 'Cartulaire de Mulhouse' I (1883) p. 220 nr. 245 ex or. Editionem repetimus.

35

Reg. imp. VIII nr. 6011; cf. additamentum primum p. 834.

Cf. etiam litteras eodem die datas, quibus Gotzmannus Münch hanc obligationem Hennemannno de Offenburg cedit. Quarum originale in eodem archivo exstat; extr. Post et Benner, 'Verzeichnis und Inhaltsangabe der Bestände des Stadtarchivs von Mülhausen i. E.' (1910) nr. 116.

40

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer dez reichs und kunig ze Beheim verjehen offenlich mit disem brief, daz wir unserm lieben getrewen Gotzman dem Mûnich von Mûnchenstein dem rytter rechter schulde schuldig sein sechtzig mark lôtigs silbers, dar umb wir im versetzen sechs mark gulde dez selben gewichtes
 5 auf unserm und dez reichs gwerf in der stat ze Mulhûsen, also daz er und sein erben di selben gülde von dem vorgeantent gwerf alle jar auf heben sullen also lang, untz si von uns oder von unsern nachkömlingen an dem reiche an allen abslag geniezzes umb die vorgeantent somme der sechtzig mark gar und gantzlich gelost werden. Dar umb gebieten wir unserm liben getrewen dem . . lantvôgt ze Elsazzen, der igtzunt da
 10 ist oder noch wirt, daz si den vorgeantent Gotzman Mûnich an der vorgeantent gülde dez gwerfs in deheime weis nicht hindern. Mit urkund ditz brifes.

Der gegeben ist ze Prag, do man zalt von Cristus gebürt dreützehen hundert jar dar nach in dem acht und virzigsten jar, dez pfintztages in den achten tagen unsrer Vrouwen als si geboren wart, in dem dritten jar unsrer reich.

15 *In plica legitur:* per d(ominum) c(ancellarium) Henricus Thesauri.

647. CLEMENTIS VI. RESPONSUM DE LEGATIONE REGIS.

1348. Sept. 16.

Reg. Vatican. 142 (Clem. VI. secr. a. VII.) f. 55' nr. 229. Contulit F. Kern. — Ed. Klicman 1022. — Extr. Werunsky 203.

20 *Reg. imp. VIII Pübste nr. 212.*

Carissimo in Christo filio Karolo regi Romanorum illustri.

Venientem nuper ad presenciam nostram dilectum filium Henricum de Boemia, prepositum monasterii Sederasiensis prope Pragam sepulcri Dominici Ierosolimitani per prepositum soliti gubernari, ordinis sancti Augustini, nuncium tuum, latorem presencium,
 25 contemplacione mittentis et sue insuper bonitatis obtentu benigne recepimus et, que ipse pro parte tua prudenter et provide reseravit, intelleximus diligenter. Ad que ipse celsitudini tue pro parte nostra vive vocis oraculo respondebit.

Datum Avinione XVI. Kal. Octobris, anno septimo.

648. PROMISSIO DE LITTERIS REGIS EXTRAHENDIS.

30 1348. Sept. 17.

Originale in archivo publico Stuttgartensi 'Grafen von Helfenstein'. Descripsit R. Salomon. Sigillorum duorum fragmenta pendent loris membranaccis. — Ineditum.

Wir graff Ulrich der elter von Helfenstein und wir graff Ulrich der jûnger von Helfenstein lantvôgt in Obern Swaben verjehen offenlichen vor aller menglich mit
 35 disem brieff: Wann wir uns durch triuwe und durch gût gen den burgern ze Ulme sunderbar versprochen und verbunden haben ze helfen gen aller menglich rehter und redlicher sache von dem nehsten sant Martins tag danna über driu jar nach der brieff sag, die wir in dar über geben und gescriben haben¹, erkennen wir uns an disem brieff,

1348.
Nov. 11.
1353.

1) *Servatae non sunt.*

daz wir in ouch sunderbar uff die aid, die wir in gesworn haben, gelobt und versprochen haben: Wenne unser herre künch Karl erst ze land kumt, wenne uns denne die burger ze Ulme mit ir boten oder brieffen manent, daz wir danach in den nehsten vierzehen tagen uff die selben triuwe, die wir in dar umb geben haben ungevarlich, unser botschaft dar umb tûn sulu oder selb da nach werben sulu, so wir best kunnen und mügen ungevarlich, ob wirs mit ir willen nit über werden mügen, daz uns unser gnediger herre künch Karl von Rome mit sinen offen brieffen gebiet und heizze und als die selben brieff standen ze tûn und die von wort ze wort also stan sulnt:

Wir Karl von Gotz gnaden Rômscher künch ze allen zeiten merer dez richs und künch ze Beheim enbieten unsern lieben getriuwen heimlicher graff Ûlr(ichen) und graff Ûlr(ichen) van Helffenstein lautvögten in Obern Swaben unser gnad und allez gût.

Wan wir unsern und dez richs getrewen den burgern gemeinlich ze Ulme alliu reht, friheit und gwonheit mit unsern künchlichen brieffen bestet und gefestnet haben und dazû an den selben brieffen erlaubt und verhengt, waz si fûrbaz rehter und redlicher ding setzend und erdenkend, daz si durch zuht und durch frids willen tûnt, daz si daz wol tûn sulnt und mügent, und dar umb biten wir iuch flizzlich und gebieten in ouch vesticlich by unsern und dez richs hulden. daz ir mit aller iuwer meht den vorgeantanten unsern und des richs burgern ze Ulme hilflich und gestendig sient gen aller menglich ane gen uns und dem rîche, wer si unredlicher sache und unrehter ding an komen oder schadgen wôlt oder wer si von den gnaden und rehten, dez si unser und andrer unsrer vordern an dem rîche kûng und keyser brieff hant, dringen oder schaiden wôlt, daz ir in dez allez als hilflich und als trostlich zû legent und mit aller iuwer mugent vor sient, als ir da von sunder gnad und dank von uns han und enphahen wellent und ouch unser ungunst wellint vermeiden.¹

Und sulu wir die vorgeantanten von Helffenstein. so wir den brieff also erlangen, den burgern ze Ulme den selben brieff antwürten und geben. Und darüber ze urkûnd han wir unsriu insigel gehenkt an disen brieff.

Der geben wart der nehsten mitwochen nach dez heiligen Crûtz tag als ez erhôcht wart, do waren von Gotz gebürt driuzehen hundert jar und da nach in dem âht und vierzigstem jar.

649—651. SCRIPTA DE SERVITIO MILITARI PRAESTANDO.

1348. Sept. 17.—Oct. 7.

Originalia in archivo Confluentino. Descripsit R. Salomon.

649. *Scriptum Godelberti de Leutesdorf. — Sept. 17.*

Sigilla exsecta sunt. — Ineditum.

Ich Godelbert von Ludenstorf, ein wepeling, bekennen uffenlichen an disem brive, daz der erwerdige min herre her Baldewin ertzebischof zû Trîre mich dem durchluchtigen fursten mime herren hern Karle Romeschem kuninge, yme und sime stifte zû Trîre von nuwens zû diener gewonnen hait, also daz ich yn dienen sal selb ander wol gereden und ertzuget wider yre viende, die sie itzunt han und noch gewinnen und die sich in den crig mengent und der vorgeantanten miner herren viende werdent. Und

1) *Litteras tales a rege datas non invenimus.*

sal ich yn getruwelichen dienen, wo sie des bedorfen, uf ir kost und verlust als gewenlich ist, biz die crige mit minen vorg(enanten) herren und dem stifte von Trire gar und genzlichen gesünet werden. Und sal min vorg(enanter) herre mir dar umb dîn geben driszig cleyne gulden von Florenze; der ich itzunt an gereydem gelde zehen cleyne gulden des selben pagaments entphangen han an gereidem gelde von hern Gerharde mines vorg(enanten) herren von Trire capellane, der ich yn quijt, ledig und los sagen an disem brive, den ich zû urkunde mit mime ingesigel besigelt han, und han gebeden hern Tilman von Rodemacher kuchenmeister ritter, daz er ouch zû urkunde disen brif besigeln welle. Des ich Tilmann ritter vorg(enant) bekennen, daz ich iz getan han

umb bede des eg(enanten) Godelbertes.

Datum anno Domini MCCCXLVIII^o, die XVII. mensis Septembris.

650. *Scriptum fratrum Walpod de Ulmen. — Oct. 1.*

In verso manus Treverensis coeva scripsit: 3. Walpod' ulme C scuta. Pendent quattuor sigilla loris membranaceis. — Extr. Dominicus 'Baldewin von Lützelburg' (1862) p. 487. — Ineditum.

Wir Friderich, Richart, Herman und Rorich Walpaden von Ulmen gebrudere bekennen uffentlichen an diesem brive, daz der erwirdige unser herre her Baldewin ertzbischof zû Trire uns und unser iglichen dem durchluchtigen unserm herren hern Karlen Romeschen kuninge, yme und sime stifte von Trire zû dienern hait gewonnen, also daz wir und unser iglicher yn helfen und dienen sullen getruwelichen wieder alle yre viende, die sie iczunt hant oder noch gewinnt, sementlichen oder besundern, da unser herre von Trire vorge(nant) sprechet, daz wir iz mit eren gedîn mûgen, wol geriden und ertzuget, wa sie iz bedurfent und wir dar umb gemanet werden, uf yre kost und verlust, als gewonlich ist, biz die crige mit den egen(anten) unsern herren und dem stifte von Trire ein gantz ende nemen. Und hait uns der vorge(nante) unser herre von Trire dar umb uber ander sunderliche gunst und gnade, die er uns dicke getan hait und nach dun mag, hundirt schiltgulden gudes guldens und gewichtes gegeben, die er uns abegeslagen hait von den vierhundirt schiltgulden, die wir yme geben sulden umb den wiederkouf der vodye von Protche, die der selbe unser herre von Trire gekauff hatte. Und han wir dem egen(antem) unserm herren von Trire sundirlichen gelobet mit unsern truwen und geloben yme an dysem brive vor uns und unser iglichen, unser erben und ir iglichen besunder, daz wir die egen(ante) vodie und daz dar zû gehoret nit verkeufen, verwenden noch veruszern sullen alle oder eyn teyl ane dez egenanten unsers herren und siner nakomen wiszen und willen. Beheltnisse ouch dem selben unserm herren ander brive, die er vore von uns hait; uszgescheiden argelist und geverde. Dez zu urkunde han wir unsere ingesigele an diesen brif gehangen.

Der gegeben ist, do man zalte nach Gots geburte druczehen hundirt jar in dem acht und vierzigesteme jare, an dem yrsten dage des mandes der zû latine October ist genant.

651. *Scriptum Iohannis domini de Kerpen. — Oct. 7.*

Pendent sigilla quattuor loris membranaceis. — Extr. Dominicus l. c. — Ineditum.

Ich Johan herre zû Kerpen dun kunt allen luden, daz ich umb mancherhande vordirsal, gunst und gnade, die mir der erwerdige in Gode vater und herre min herre

her Baldewin ertzbischof zû Trire dieke getan und ertzeuget hait, dez durchluchtigen fursten mines herren her Karlen Romeschis und zû Beheim kuneges und mines egenan(ten) herren von Trire und sinses stiftes diener worden ben, also daz ich yn mit acht geconcten helmen wol gerieden und ertzuzet getruweliche dienen und helfen sal wieder alle ire viende, die sie itzunt han oder noch gewinnen, wa sie oder ir eyner iz bedorfen und mich dar umb manen. Und sunderlich sal ich yn helfen wieder die von Westenburg, Ysenburg, Virneburg und alle ire helfere, uszgenommen alleync dez hochgeborn fursten hern Wilhelms marggreven von Gülche und der ediln herren hern Gerhartes zû Blankenheim und hern Hartrades zû Schonecken, wieder die und auch anders wa der strenge ritter her Wilhelm von Urley und Petir Sarrazin mines egen(anten) herren von Trire knecht oder ir eyner sprechen, daz ich iz mit eren nit enmoge gedun, ensal ich mime^a herren dem kunige, mime herren von Trire oder sime stifte egen(ant) nit helfen oder dienen. Auch sal ich mime herren dem kunige, mime herren von Trire und sime stifte egenan(ten) getruweliche dienen uf ire kost und verlust, als gewonheit ist, biz die crige gar und genzliche gesunet werden, und ensullen mich dar ane nit hindern crige, un- musze oder andir keyne stücke. Auch ist tzwszen mime vorge(n)anten herren von Trire und mir geredet: Were iz, daz ich spreche, daz ich dem kunige, yme oder sime stifte egen(ant) in etzlichen erigen mit eren nit enmochte gedienen, daz dar übir die egen(anten) her Wilhelm und Petir oder ir eyner binnen acht dagen dar nach, daz sie dar übir würden gemanet, iren gedung sprechen sullen, als sie auch zû dune mime egen(anten) herren von Trire in guden truwen globet hain. Und allir dyser egenan(ten) stücke zû urkunde han ich min ingesigel an dysen brif gehangen und han auch gebeden und bieten an dysem brive den herren von Schonecken, her Wilhelm und Petir vorge(n)ant), daz sie ire ingesigele zû dem mime zû gezagnusze aller dyser egen(anten) stücke an diesen brif wollen henken. Und wir Hartrad herre zû Schonecke, Wilhelm und Petir ebenanten dun kunt allen lüden, daz diese vorge(n)anten stücke als sie da vore sten erzalt, war sin; und dez zû urkunde han wir unsere ingesigele an diesen brif gehangen.

Der gegeben ist zû Trire, da man zalte nach Gots geburte druzehenhundert jar in dem acht und viertzigstem jare, an dem soibenden^b dage dez mandes der zû latine October ist genant.

652. CLEMENTIS VI. LITTERAE CONSOLATORIAE AD KAROLUM REGEM.

1348. Sept. 19.

Reg. Vatican. 142 (Clem. VI. secr. a. VII.) fol. 59 nr. 249 (R). Contulit F. Kern. — Copia saec. XIV. in codice epistolario Nicolai Laurentii tribuni in Archivo Vaticano 'Miscell. Arn. XV nr. 45' servato f. 14—14' (V). Imaginem phototypicam nobiscum benevolenter communicavit v. cl. K. Burdach. — Ed. Klieman 1023 ex R.

Reg. imp. VIII Pabste nr. 21.

Clemens^a episcopus servus servorum Dei^a carissimo in Christo filio Karolo regi Romanorum illustri salutem^b et apostolicam benedictionem^b.

Perduxit nuper ad nostri apostolatus auditum molesta nobis insinuacio fidedigna quorundam, quod clare memorie Blanca regina Romanorum, uxor tua, humane sortis

651. a) *corr. pro mimen or.* b) *sic or.*

652. a) *Clem. — Dei deest R.* b) *sal. — ben. deest R.*

iudicio, cui regum altitudo succumbit^o, tela vite succisa diem clausit extremum¹. In cuius obitu prematuro tanto ex paterne caritatis affectu, quem^d ad eam gessimus, dum vivebat, doluimus potius, quanto ipsius nondum annosa etas longioris vite spacia promittebat et quanto in occasu eius velut in subtracta tibi quasi altera parte tui dolere te amplius probabili credimus argumento. Sed dum finem universe carnis² attendimus, et quod avara mors, que se annis sepe dulcibus inserit nulli parcens, magnos, parvos, senes et iuvenes, iustos et iniustos, sapientes et indoctos una pariter seva^e depascitur, quodque omnia, que orta sunt, occidunt, attente pensamus, postquam quantum licuit dolori indulsumus, in eo, qui dedit et abstulit³ et qui fidelibus suis occulto licet iudicio et^f utiliora prospicit, consolamur et te petimus etiam consolari. Ceterum quia, prout etiam^g expedire credimus, pro eo maxime, quod ex eadem uxore tua proles tibi nulla superest masculina, que post te regni tui Boemie sceptrum regens paternum avitumque^h genus longum Deo favente duraturum in evum suscitet et conservet, probabiliter credimus secundis nuptiis et alterius mulieris connubioⁱ te usurum, serenitatem tuam attente^k rogamus^k paterno tibi consilio et sinceris affectibus suadentes, quatenus talem, sicut indubia spe tenemus, tuo lateri socius, talem ad thalamum tuum regium ducas sponsam, que devotis orta parentibus erga Deum et Romanam¹ ecclesiam, matrem tuam, sincerum habeat devocionis affectum, et considerans, quod ex nulla principum mundi domo nobilius posses habere coniugium et ex nulla sicut ex christianissima domo Franc(ie), que velut peculiaris ipsius ecclesie filia ab^m eius devocione nunquam declinavit ad dextram vel sinistramⁿ, felici prosecutione^o agendorum tuorum tanta possent commoda provenire, aliquam ex ipsa Francie domo suscipias tibi felicibus prestante Domino auspiciis matrimonio copulandam, que fecunda in sobole gracia divina preambula pulchra et numerosa te faciat prole parentem ac solium tuum regium stabiliat et confirmet. Nos enim ad id partes apostolice potestatis offerimus, si forsitan expediret.

Datum Avinione XIII. Kal. Octobris, pontificatus^p nostri^p anno septimo.

653. 654. SCRIPTA PRO FRIDERICO MARCHIONE MISNENSI.

1348. Sept. 21.

Cf. infra ad Dec. 21.

653. *Litterae de recognitione regis per marchionem praestita. — Sept. 21.*

Originale in archivo publico Magdeburgensi. Contulit R. Salomon. In plica legitur: R. Sigillum deest loro membranaceo relicto.

Reg. imp. VIII nr. 758.

Similis tenoris litteras a marchione regi datas esse ex epistula Karoli infra nr. 671 proposita apparet. Quae deperditae sunt. Cf. etiam K. Janson 'Das Königtum Günthers von Schwarzburg' (1880) p. 16 n. 1.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kung ze allen zeiten merer des reichs und kûng ze Beheim virjehen und tun kunt offenbar mit disem brief allen den, di in sehen,

652. ^o) succumbit R. ^d) quam V. ^e) sena R. ^f) om. V. ^g) deest V. ^h) am V.

ⁱ) conubia V. ^k) rog. att. V. ^l) al. man. in marg. add. V. ^m) ob V. ⁿ) ad sinistram V.

^o) prosecutione V. ^p) om. R.

1) 1348. Aug. 1. 2) Gen. 6, 13. 3) Iob 1, 21. 4) Deut. 17, 11.

horin odir lesen: Wann der hochgeborn Fridrich marggraf ze Meissen, unsir liebir swogir und fürste, für sich und seine erben, ob sin nicht were, uns für eyn Romischen künig und seinen rechten herren irkennet und irkennet hat und uns gelobit hat mit guten trewen an eydes stat, das er uns do fur heldet iczunt und fürbas halden sol und uns getrewe, gehorsam und undirtenik ze sein als eyne Romischen künige und seinē rechten herren, di wile wir lebin, und uns beholfen ze sein mit ganzen trewin on geverd, das heilige Romische reich ze behalden und ze beherten widir allirmenngleich, nyemand uszenemen, di uns odir unsir helfer an dem vorgebanten Romischen reich und unsirn landen in dheinenweis hindern odir beschedigen wolten, usgenomen di herczogen von Beyern, der swestir¹ er gehabt hat, uf di er uns nicht hulfe pflichtig sein sol, ob wir uf ir gut und erbe ziehen wolten. Wer abir, das di vorgebanten herczogen ze Beiern, seine swegir, uf uns, unsir reich, helfer und lant zŵgen, so schol er uns, unsirn reichen, helfern und landen gen den selben seinen swegirn als gen andirn unsirn widirsachen mit trewin beholfen sein. Ouch hat er uns gelobt mit guten trewin on geverd, dass er seine fürstentum, herscheffe und lehen, di er von dem heiligen Romischen reiche hat, von uns empfahen sol mit sulcher schonheit und zirheit, als er von eyne Romischen künige billich und ze rechte ze tun pflichtig ist, ze Prage odir andirswow in der selben nehe, wo wir im hen bescheiden, innewenk sechs wochen nach dem tage und wir im des kunt getun und empieten. Des geben wir im durch seinir dinsten willen, di er uns und dem reich tun sol in kunftigen zeiten, fier twsunt schok grozzer pfennynge Prager münze, und di selben bewizzen wir im und seinen erben uf allir pfantschaft, di sie vor innehabn von dem reiche, und seczzen in dorzu unsir und des reichs stete Northwzen und Goslar mit allen herscheften, nuczzen, rechten, eren und gewonheiten, das si di vorgebanten pfantscheffe alt und newe innehaben, nuczzen und gnÿzzen sullen, und alle fruchte und gniezz, di sie innemyn, uns nicht abslahen an der houbtsumme, wann wir in di geben umb irn dinst und besundir liebe von unsirn küniglichen gnaden, uncz das wir odir unsir nochkomen an dem reiche in di vorgebanten fier twsunt schok genczlichen virrichten und bezaln. Dennoch geloben wir, das wir in dorzu behulfen wöllen sein mit guten trewin on geverd, das in di vorgebanten stete Northwsen und Goslar hulden werden ze eime rechten pfande. Ouch gelobn wir mit guten trewin on geverd, das wir den vorgebanten marggraven Fridrichen und sein erben bei allen iren fürstlichen werden, eren, rechten und gewonheiten lazzen wöllen und in di nicht bekrenken in allir der weis, als si von irn eltern und in selbir her bracht sein; und wöld sie yemant doran hindirn odir beschedigen, so sullen und wellen wir in getrewlich beholfen sein, das si di selbigen recht, werden, eren und gewonheit behalden und beherten, und das wir in all ir hantfesten und briefe, di sie von seligir gedechnuzze unsirn furfarn an dem reiche haben ubir pfantscheffe und ubir andir sachen, bestetigen wellen und confirmiren, wenn si des an uns begernde sein, on was si brief haben von Ludwige von Beyern, der sich keysir nante, di wellen wir in von newis gebn und in di selben gnaden tun, mit unsirn küniglichen gewalt und von besundirrer liebe. Mit urkunde dises briefs virsigilt mit unsirn küniglichen insigil.

Geben ze Budissin, noch Crists geburt drewzenhundert und in dem acht und firezigestem jare, an santh Matheus tag des heiligen zwelfpoten und ewangelisten, in dem dritten jare unsirer reiche.

In plica alia manus scripsit: per dominum regem ad mandatum domini | cancellarii Iohannes Noviforensis.

1) *Mechthildis*, † 1346.

654. *Confirmatio obligationis civitatum Chemnitz, Zwickau, Altenburg. — Sept. 21.*

Originale in archivo publico Dresdensi 'nr. 3141'. Contulit R. Salomon. In plica legitur: R, forsan eadem manu ac textus scriptum. Sigilli maiestatis fragmentum pendet loro membranacco.

5 *Reg. imp. VIII nr. 757 et 6012.*

Cf. supra tom. IV, 2 nr. 1104, tom. V nr. 958, tom. VI, 1 nr. 164 et 607, Cod. dipl. Saxoniac regiae II, 6 (1879) p. XX sqq.

Wir Karl von Gotes gnaden Romischer kunig ze allen ziten merer des reichs und kunig ze Behem verjehen und tun chunt offenlich mit disem brief allen den, di in sehen,
10 horen oder lesen, daz wir dem hochgeborn Fridr(ich) marggraven ze Meissen, unserm liben swager und fursten, und sein erben alle brief, di si haben uber die phantschefte Aldenburch, Chemniez und Zwickow, mit unserm kuniglichen gewalt und diezs brifes urchund vernewn in aller der weis, als si di selben phantschefte inne haben und her
15 bracht haben, und geloben, daz wir si do bei genedicklichen lazzen wellen und in di volchumlicher und lüterlicher vernewn wellen, wenn si des begeru an unsern kuniglichen gnaden. Des geben wir disen brif zu urchund versigeltn mit unserm kuniglichen insigel.

Der geben ist ze Budissin an sand Matheus tag des heiligen zwelifpoten und ewangelisten, do man ezalt von Christes gepurd dreuczehenhundert jar dar nach in dem acht und virczistem jar, in dem dritten jar unserr reiche.

20 *In plica eadem, ut videtur, manus scripsit: Ger(ungus) de Medl(ico).*

655—664. ACTA AD WALDEMARUM PSEUDOMARCHIONEM SPECTANTIA.

1348. Oct. 2.—11.

*Praeter nr. 657. 658. 660. 662 A contulit R. Salomon. — Deperditae videntur litterae
25 illae, quibus pseudomarchio electioni Karoli regis accessit; cf. infra p. 666 l. 13 sq.*

655—658. INFEUDATIO DE MARCHIA BRANDENBURGENSI ET LANDSBERGENSI.

655. *Litterae infeudationis. — Oct. 2.*

*Originale (or.) in archivo Zerbstensi. In plica legitur: R. Sigillum maiestatis pendet
30 filis sericis rubri flavique coloris. — Ed. Beckmann 'Bcschreibung der Stat Frankfurt' (1706) p. 105; O. de Heinemann, Codex diplomaticus Anhaltinus III (1877) p. 590 nr. 841.
— Extr. 'Meklenburgisches Urkundenbuch' X (1877) p. 218 nr. 6884.*

Reg. imp. VIII nr. 764; cf. additamentum primum p. 831.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer künig ze allen zeiten merer des reichs und
35 kunig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlichen mit disem brief allen den, die in sehent, horent oder lesen: Wann wir dem hochgeborn Rudolfe herczogen ze Sachsen, des heiligen Römischen reichs erczmarsehalk, Rudolf dem jüngern seinem sün, unsern lieben ôheimen und fürsten, Johansen herczogen ze Meckelbürg, Albrechten graven ze

Anhalt und fürsten ze Aschaye und den edeln Albrechten graven ze Mûglink, herren ze Barbey, Wernhern rittern von Anforde, Albrechten von Warbûrch und Frid(riehen) probst ze Perlein, unsern lieben getrewen, enpfolhen haben versucheunge und erkentnuzse des hochgeborn Woldmars margraven ze Brandenburch, des heiligen Rômischen reichs erczkamerer, unsers lieben swager und fürsten, der etliche in wol erkant haben, ee er von lande schiede, daz si sich umb in ervarn solten, ob ers wer, und uns des berichten solden, die sich an fürsten, herren, rittern und knechten und ouch gemeinen leûten, die den vorgenanten margraven vormals ouch erkant haben, gewisslich ervarn haben, daz ers sey, und uns des bericht und geneczlichen underweiset haben, des haben wir angesehen sein gerechtikeit, der wir sicher und an zweivel von dem vorgenanten unserm fürsten und herren und andern edeln und gemeinen leûten, als vorgeschriben stet, und geneczlichen underweiset sein, wann uns Got in sûliche wirde gesaczt hat mit seinen götlichen genaden, daz wir allermenlich des rechten bey gesten sullen und in des genedichlichen helfen, und darumb haben wir gelihen und verleihen dem vorgenanten margraven Woldemar und seinen erben und nachkomen die marek ze Brandenbûrch und ze Lanczsparg mit allen eren, wurden, rehten, nuczczzen, herscheften und gûten gewonheiten und aller zûgehörunge und bey namen mit der stimme und kûr, die ein margrafe ze Brandenbûrch hat an der wal eins Rômischen kunigs, und seczen in in gewalt und in gewer derselben marcken in aller weis, als sein vorvarn etwenne margraven ze Brandenbûrch und ouch er selber, ee er davon schiede, die selben marken innegehabt und besezen haben, und erfüllen mit unserm kuniglichen gewalt alle gebrechen, der in den vorgen(anten) unsern lehen durch seins abwesens willen oder durch dheimerley anderer sache gesein oder gewesen môchte, welherley der sei oder wi man in benennen mack, und geloben, daz wir den vorgenanten Woldmarn margraven ze Brandenbûrch bey den selben marken versprechen, beschirmen und behalten wellen wider allermenlich nymant aûsznemen, die in daran hindern wôlten, als ein Rômischer kunig sein und des reichs fürsten ze recht schirmen und versprechen sol. Wer aber, daz ymant der vorgen(anten) margraf Woldmarn, sein erben und nachkomen margraven ze Brandenbûrch an iren landen hindern wôlt oder hindert in dheine weis, so geloben wir für uns, unser erben und nachkomen kunig ze Beheim, daz wir in wider die selben iren widersachen und hinderer beholfen sein wellen mit guten trewen ane geverde. Und des seint gezwûg der erwirdig Arnest erczbyschhof ze Prage, unser lieber fürst, und die edeln lantherren ze Beheim Andres von der Dûben, Bote von Turgowe, Tasse von Skorowe, Wanige von Wartenberg, Jesk von Michelsperg, Jesk von Wartenberg genant von Wessel, Hinck von Slevon, Jost von Rosenberch, Albrecht von Crenowicz und Frid(rieh) von Byberstein, unser lieben getrewen. Mit urchûnt diez briefs, der versigelt ist mit unserm kuniglichen insigel.

Der geben ist ze velde ze Heinristorf bey Mûnchsperg, do man zalt nach Cristus gebûrt drinzchenhundert jar und in dem ahten und vierczgosten jar, an dem nehsten donerstag nach santh Michahelis tag, in dem dritten jar unserer reiche.

Alia manus subscripsit: Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi in Christo patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

In plica manus tertia scripsit: Iohannes Noviforensis.

656. 657. MANDATA AD SUBIECTOS MARCHIONIS.

656. *Mandatum primum.* — Oct. 2.

Originale ibidem. In plica: R. Sigillum maiestatis pendet loro membranaceo. — Ed. Beckmann l. c. p. 106.

5 *Reg. imp. VIII nr. 765.*

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kûng ze allen zeiten merer des reichs und kûng ze Beheim embiten allen bischoven, epten, abtussinnen, fürsten, fürstinnen geistlichen und werltlichen, graven, grefinnen, freien, dinstmannen, rittirn, knechten, burgern und gebawirn, di in den landen und herscheften des hochbornen Woldmars, marggraven ze Brandenburg und ze Landisperg wonhaftig sein odir dorin gehorin, unsir hulde und alles gut.

Wann wir dem vorgehan(ten) marggraven Woldmar unsirm liben swager und fürsten, ewirm rechten erpherren, seine fürstentum, land¹ und leute mit allen herscheften und alle irr zugehörunge virlegin habn, als in unsirm briven, di dorubir geben seint, 15 volkumenlich(ir) und leutirlichir geschriben stet, dovon seczezen wir in widir mit unsirm kûnglichen gewalt in alle seinew fursten recht, di er gehabt hat, e er von land schiet, und ab er mit seinir betefart und mit dem abwesin, das er getan hat etlichew jar, seinir rechte ichtes versaumet odir bekrenket hette, di irgentz wir im und dirfullen den selben gebrechin mit unsirm kûnglichen gewalt, den wir haben als eyn Rômischer 20 kung von dem heiligen Romischen reiche, und dorumb gebiten wir ewirm trewin und andechtigkeit ernstlich und festiclich bei unsirm hulden, das ir dem vorgehan(ten) hochborn Woldmar marggraven ze Brandenburg und ze Landisperg, unsirm liben swager und fürsten, holt, gehorsam und undirtenig seit und im wartent mit allen sachen als ewirm rechten erpherren. Wann ir sullet wizzen, wer do widir tete in dheineweis, 25 das wir dem vorgehan(ten) marggraven Woldmar, seinen erben und nochkomen mit allir macht beholfen sein wellen und mit ganzen trewin on geverd, das^a den selben odir di selben, di in ungehorsam wern, dorezu mit unsir kunglichen gewalt volkumenlich betwingen. Mit urkûnd ditzs briefs virsigilt mit unsirm insigil.

Geben ze felde ze Heinrichsdorph bei Munchperg, noch Christs geburd drewzen- 30 hundert und in dem acht und firtzigstem jare, an dem nehesten dornstage noch sand Michels-tag, in dem dritten jare unsirer reiche.

657. *Mandatum alterum.* — Oct. 2.

Originale ibidem. Descripsit H. Stäbler. In plica legitur: R. Sigillum maiestatis pendet loro membranaceo. — Not. K. F. Klöden 'Diplomatische Geschichte des Markgrafen 35 Waldemar' III (1845) p. 233. — Ineditum.

Wir Karl von Gotes gnaden Romischer kunig ze allen ziten merer des reichs und kunig ze Beheim enbitten allen bischoven, ebten, probsten, conventen, fürsten, herren, mannen, rittern, chnechten, steten, burgern, schultheizzen, gebowern und allen geistlichen und werltlichen lûten, di in der mark ze Brandenb(urch) und ze Lantsperg gesezzen 40 sint oder in deheimen weis dar in gehorn, unsern liben getriwen, unser huld und allez gût.

Wann wir dem hochborn Woldmarn marggraven ze Brandenburch und ze Lantsperg, des heiligen Romischen reichs erezkamerer, unserm liben swager und fursten, di

656. ^{a)} sic or., corrige und.

vorgen(ant) mark ze Brandenb(urch) und ze Lantsperg mit aller zugehorung verlihen haben und in in gewalt und in gewer wider gesezet und haben mit unserm kuniglichen gewalt ervollet allen den gebrechen, der dor an durch seines abwesens willen oder umb deheinerley ander sache gesein mochte, wi man den benennen mag, und im alle di reht getan, di ein Romischer kunig einem marggraven ze Brandenb(urch) billich und ze reht tun scholte, dar umb gebieten wir ew allen und iglichem besunder ernstlich und vestichlich bei unsern kuniglichen hulden, daz ir ew an den^a vorgen(anten) marggraf Woldmaru haldet und im holt, getrew und undertenig seit als einem marggraven ze Brand(enburch) und ewerm rechten herren und allez daz gen im tût, daz ir gen einem marggraven ze Brand(enburch) und ewerm rechten herren billich und ze reht ze tun phlichtig^b seit, wann wir im mit trewen und mit stetem vleizze beigestendik und geholfen sein wellen wider aller meniecklich, di im wider und ungehorsam sein, niemant auzzenemen.

Geben ze Tempelberg bei Furstenwalde des nesten dornstages nach sand Michels tag, in dem dritten jar unserr reiche.

In plica legitur eadem manu scriptum: Ger(ungus) de Medlico.

658. *Scriptum de banno imperiali infligendo et solvendo. — Oct. 11.*

Originale (or.) ibidem. Contulit H. Stäbler. In plica legitur: R. Sigillum maiestatis pendet loro membranaceo. — Ed. Beckmann l. c. p. 106.

Reg. imp. VIII nr. 768.

Wir Karl von Gotes gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des reichs und kunig ze Beheim verjehen und tun künt offenlich mit disem brief allen den, die in sehent, hörent oder lesen: Wann der hochgeborn Woldmar margraf ze Brand(em-burch) und ze Lantsperg, unser lieber swager und fürste, seinew fürstentüm, land, leüt und lehen von uns empfangen hat und uns gelobt, gehuldet und gesworn hat, getrewe, gehorsam und undertenig ze sein als einem Römischen kunig und seinem rechten herren, dar umb haben wir mit unserm kuniglichem gewalt in unser und des reichs achte getan und echten alle herren, freyen, dienstmanne^a, ritter, knechte, stete, bürger, gepawr und allermeniglich, die zû den vorgenante^b marken ze Brand(emburch) und ze Lantsperg gehören und die dem vorgenanten marggraven Woldmar unserm fürsten ungehorsam sein und an in nicht keren wollen noch gen im tûn, daz si gen irem rechten herren billich zû recht tûn sôlten. Und darüber geben wir dem vorgenanten marggraven Woldmar volkomene macht mit unserm kuniglichen gewalt, daz er allermeniglich, die an in keren werden und in für iren rechten herren erkennen und gen im recht tûn, auß der echte ledigen und lazzen mag gleicherweis als wir selber, wann wir die selben, die in seinen gehorsam komen und im undertenig werden, mit craft ditz briefs ietzunt ñs der echte lazzen und geben in wider alle wirde, recht und ere, die si mit der vorgen(anten) echte durch iren ungehorsam und unrecht, daz si getan haben, verlorn haben in dheinweis. Mit urchünd ditz briefs versigelt mit unserm kuniglichen insigel.

Der geben ist ze velde bey Frankenfurt, nach Cristus gebürt driutzehenhundert jar und in dem achten und viertzosten jar, an dem nehsten sampztag nach sand Dyonisii tag, in dem dritten jar unserer reiche.

In plica alia manus scripsit: per dominum cancellarium | Iohannes Noviforen(sis).

657. a) der or. b) phlichtig or.

658. a) -mañ in fine lin. or. b) sic or.

659—661. CESSIO TERRAE LUSATICAE.

Litterae cessionis ab ipso pseudomarchione regi datae, quarum mentio fit infra p. 664 l. 3, p. 665 l. 16, p. 666 l. 44 sqq., deperditae sunt. Id quod in eis scriptum erat, fuse enarratur in testimonio principum nr. 660 p. 665 l. 16 — p. 666 l. 11. — Cf. infra
 5 *nr. 670 et 683.*

659. Mandata pseudomarchionis subiectis destinata. — Oct. 2.

Originalia A (mandatum generale) et B (mandatum speciale) diversis manibus scripta in archivo imperiali Vindobonensi 'Böhmen nr. 288' et '289'. Sigillum in utroque pendet loro membranacco. — A ed. H. Jireček, Codex iuris publici regni Bohemiae II (= 'Korunní archiv český', 1896) p. 312 nr. 279; B ed. Lünig, Codex Germaniae diplomaticus I, 1055 nr. 92; Riedel, Codex diplomaticus Brandenburgensis II, 2 (1845) p. 224 nr. 855. — B extr. Jireček l. c. p. 314 nr. 280; not. Codex diplomaticus Moraviae VII, 617 nr. 852.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 52 (A).

15 *Ad litteras B cf. W. Lippert 'Wettiner und Wittelsbacher' (1894) p. 59 n. 62.*

A. Mandatum generale.

Wir Woldmar von Gots gnaden mar-
 graf ze Brandenburg und zu Lantzperch en-
 biten allen herren, mannen, rytteren, knech-
 20 ten, steten, purgern, gemeynen, schult-
 heizzen, gepauren, armen und reichen, geyst-
 lichen und wereltlichen lüten, die in der
 marken und dem lande ze Luzitz wonhaftig
 sein und dar ein gehören, unserr genad und
 25 unserr gruez.

Wann wir dem allerdurchleuchtigstem
 fürsten und unserm genedigem herren herren
 Karl Romischen kunige ze allen zeiten merer
 dez reichs und künige ze Beheim, seinen
 30 erben und nachkomen kunigen ze Beheim
 durch besunderer güet und gnaden willen, die
 er uns erzeiget und beweiset hat unde noch
 genedichlich erzeigen mag, ze gewinnen und
 ze erkrigen unserr land und erbe, geben
 35 haben und geben die marke ze Luzitz mit dem
 lande, steten, vesten, merkten, herren, man-
 nen, ryttern, knechten, burgern, schult-
 heizzen, gepauren, mit aller zugehorung,
 als wir, ee wir von lande schiden, und seliger
 40 gedechnûzze unserr vorvaren margrafen ze
 Brandenburg die selben marken ze Lu-
 zitz mit dem lande innegehabt und bes-
 sessen haben, daz sye fürbas ewiclichen zu

B. Mandatum speciale.

Wir Woldmar von Gots gnaden mar-
 graf ze Brandenburg und zu Lantzperg en-
 biten dem edlen Ulrichen von Pak unser
 gnad und unsern gruz.

Wann wir dem allerdurchleuchtigstem
 fürsten und unserm gnedigen herren hern
 Karl Romischem kunige ze allen zeiten merer
 des reichs und kunge ze Behem, seinen
 erben und nachkomen kunigen ze Behem
 durch besunder guet und gnaden willen, di
 er uns erzeiget und bcweiset hat und noch
 gnedichlich^a erzeigen mag, ze gewinnen und
 ze erkrigen unser land und erbe, geben
 haben und geben di mark ze Luzicz mit dem
 lande, steten, vesten, merkten, herren, man-
 nen, rittern, knechten, burgern, schult-
 heizzen, gepawern, mit aller zugehörung,
 als wir, ee wir von lande schiden, und seliger
 gedechtnusse unserr vorvarn margrafen ze
 Brandemburch die selben marken ze Lu-
 zicz mit dem lande innegehabt und be-
 sezzen haben, daz si furbaz ewichlichen zu

dem vorgeantem kunichrich und zu der kron ze Beheim gehoren sol, als in unsern briefen, die wir dar über geben haben¹, volkumenlicher geschriben stet, darumb lazzen wir euch ledig und loz mit kraft ditz briefs eüch allesamt und idlichen besunder aller huldung, treüwen und eydes, damit ir uns und unsern vorvaren margrafen ze Brandenburch und ze Luzitz verpunden gewesen seyt, und leiten und weisen eüch an den vorgeantem unsern gnedigen herren den Romischen kunig und kunig ze Beheim, sein erben und nachkomen kunigen ze Beheim, und gebiten eüch erenstlich und vesticlich, daz ir allesamt von eüren und eürer erben wegen dem vorge(anten) unserm herren dem Romischen kunig, seinen erben und nachkomen kunigen ze Beheim hulden, sweren und geloben sült, getrewe, gehorsam und undertenig ze sein ewichlich, als ir euren rechten erbherren billich und zu recht ze tün phlihtig seit, wann wir geloben eüch mit guten trewen an geüerde, daz wir eüch allesampt und iglichen besunder, wenn wir dez ermant werden, huldung, treung und eide ledig sagen und lazzen wöllen mit unserr selbes münd und eüch an den vorge(anten) unsern herren den Romischen kunig und kunig ze Beheim, seine erben und nachkomen kunig ze Beheim weisen und leiten wöllen on fürgezog und an alles hindernuzze. Mit urkund ditz brifes versigelt mit unserm insigel.

Der geben ist ze Tempelberch pey Fürstenwald, do man zalt von Crists geburt dreuczehnhundert jar dar nach in dem acht und virzigsten jar, dez nechsten donerstags nach sand Michels tag.

dem vorgeantem kunigrich und zu der kron ze Behem gehorn sol, als in unsern brifen, di wir dor uber geben haben, volchumenlicher geschriben stet, dor umb lazzen wir dich ledig und loz mit kraft diez briefs 5
 aller huldung, treuen und eides, do mit du uns und unsern vorvarn marchrafen ze Brandenburch und zu Luziez verpunden gewesen bist, und leiten und weyzen dich an dem vorgeantem unsern gnedigen herren den 10
 Romischen kunig und kunig ze Behem, sein erben und nachkomen kunigen ze Behem, und gebiten dir ernstleich und festichlich, daz du von deinen und deiner erben wegen dem vorge(anten) unserm herren 15
 dem Römischen kunig, seinen erben und nachkomen kungen ze Behem hulden, sweren und geloben solt, getrewe, gehorsam und untertenig ze sein ewichlich, als du deinen rechten erbherren billich und zu recht 20
 ze^b tun phlichtig seist, wann wir geloben dir mit guten trewen an geverde, daz wir dich, wann wir dez ermant werden, huldung, trew und eids ledig sagen und lassen wöllen mit unsers selbs munde und dich an den vor- 25
 gen(anten) unsern herren den Römischen kunig und kung ze Behem, seine erben und nachkomen kunige ze Behem weisen und leiten wöllen an furgezog und an alles hindernuzze. Mit urchund diez briefs ver- 30
 sigelt mit unserm insigel.

Der geben ist zu Tempelberg bey Fürstenwald, do man ezalt von Christus^c geburd dreuczehnhundert jar dornach in dem acht und virczgisten jar, des nesten^d donerstag nach sand Michels tag.

660. *Testimonium de cessione.* — Oct. 2.

Originale (or.) in archivo imperiali Vindobonensi 'Böhmen nr. 290'. Ad imaginem phototypicam descripsit H. Stäbler. Ex tredecim sigillis decimum deperditum est; reliqua pendent loris membranuceis. — Ed. Jireček l. c. p. 309 nr. 277. — Extr. Codex diplomaticus Moraviae VII (1858) p. 617 nr. 853; 'Meklenburgisches Urkundenbuch' X (1877) p. 219 nr. 6885.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 54; cf. additamentum primum p. 835.

659 B. ^{b)} se B. ^{c)} xpistus B. ^{d)} nestet B.

1) *Servatae non sunt.*

Wir Rudolph von Gots gnaden hertzog ze Sachsen, des heiligen Romischen reichs ertzmarschalk, Arnestus ertzpischof ze Prag, Rudolph der jünger hertzog ze Sachsen, Johans hertzog ze Mekelnburg von den selben Gots genaden, Albrecht graf von Mogenlingen, herr(e) ze Barbey, Andreas rittir von Globk, Albrecht rittir von Warburg, Didrich 5 probst ze Berlyn, Andres von der Diube, Bote von Turgow, Jeske von Michilspere, Wanke von Wartenberg und Jost von Rosenberg verjehen und tun kunt offenlich mit disem brief allen den, di in sehent, horent odir lesent, das wir dobei gewesin seint und das gesehen und gehort habn und dorubir zu getzŵge geschriben und gebeten sein und getzŵgen ouch das mit craft ditz briefs, das der hochgeborne fürste und herre her 10 Woldmar marggraf ze Brandenburg und ze Landispege, des heiligen Römischen reichs ertzkamerer, angesehen hat di trewe und di genade, di im der allerdurchleuchtigster fürste und unsir^a genediger herre her Karl Romischer künig ze allen zeiten merer des reichs und künig ze Beheim sein land ze gewynnen und noch wol ertzeigen mag, und hat dem vorgebant unsirn herren dem Romischen künige und künige ze Beheim, sein 15 erben und nochkomen künigen ze Beheim und dem selben künigreich und der cron ze Beheim geben und verschriben mit seinen briefen¹ di marck ze Lwsitz mit dem land und mit allen steten, festen, merkten, dörfern, herren, mannen, lehen, virlehenten guten, rittirn, knechten, schultheizen, gepawirn, mit welden, püschin, berguen, gründen, slichten, wazzirn und wazzirsleufften und mit allen rechten, gewonheiten, freiheiten, eren, werden, 20 gülden, nuczzen und herscheften und mit aller zugehörunge, wie man di mit besundirn worten benennen mag, als er und seliger gedechtnuzz seine vorfarn marggraven ze Brandenburg di selben marke ze Lwsicz mit dem land besessin hat, und hat gelobt mit guten trewen on geverd, das er alle stete, festen, herren, ritter, knechte, burger, schultheizen, gepawir^b und allermenngleich in der selben marke und land ze Lwsicz an 25 den vorgebant unsirn herren den Romischen künig und künig ze Beheim, seinen erben und nochkomen künigen ze Beheim on allen fürgetzog leiten und wisen sülle und welle, und hat ouch gelobt für sich, sein erben und nachkomen marggraven ze Brandenburg, das si dem selben unserm herren, sein erben und nochkomen^c künigen ze Beheim dortzu mit aller macht, wi und wenn si das ermanen, mit gantzen trewen behulffen sein wellen 30 widir allermenngleich niemand uzzenemen, das si di vorgebant(t) marke ze Lwsicz mit dem land, steten, merkten, herren, mannen, rittern und knechten und mit allir zugehörunge, als vorgeschriben stet, gar und gantzlich erkriegen und in iren gehorsam bringen, und dorumb sagt er mit craft seiner briefe ledig und loz alle herren, ritter, knechte, stete, purger, schultheizen, pawir^d und allirmenngleich, di in der vorgebant(ten) 35 marke und land ze Lwsicz wonhaftig sein odir dorin gehörn, aller huldunge, trewen und eydes, der si im und seliger gedechtnuzz seinen vorfarn marggraven ze Brandenburg virbunden gewesin seint, und welhe undir in das von im selber hören wellen, den gelobt er mit guten trewen on geverd, das er in das selbir sagen welle mit seines selbes munde und in sein offen briefe dorubir geben, ob si des muten, und hat geboten 40 in allen gemeinlichin und iclichim besondern mit craft seinir briefe gleichirwis, als ob er selbir in das geböte mit seines selbis munde, das si dem vorgebant unsirn genedigen herren dem Romischen künige und künige ze Beheim, seinen erben und nochkomen künigen ze Beheim hulden, swern und geloben sullen getrew, gehorsam und undirtenig ze sein als iren rechten erpherren, und hat sich vertzigen für sich, seine erben und 45 nochkomen marggraven ze Brandenburg mit bedachtem mute, mit guten willen und mit fullem rate alles rechtes, ansproche und anredunge, di si zu der vorgebant marke und land ze Lwsicz, herren, steten, festen, mannen, purgern, leuten armen und reichen und allir zugehörunge, als vorgeschriben ist, habn, gehabt habn odir gehalten möchten,

660. a) unsirꝥ or. b) gepawirꝥ or. c) prima n ex m corr. or. d) pawirꝥ or.

50 1) *Servatae non sunt.*

und binamen ob er zu den steten Budissin und Gorlitz und irr zugehörunge dhein recht
 odir ansproche gehabt hette, der begibt und vertzihet er sich mit craft seiner briefe.
 Und ubir das bitet er den allirdurchlechtigisten fürsten und unsirn genedigen herren
 hern Karl Romischen kûng und kûng ze Beheim den vorgeantent, das er di egenante
 seine gabe der marke und des landes ze Lwsicz, di er dem kûngreich und der cronen 5
 ze Beheim recht und redlich getan hat, als vorgeschribn stet, geruche ze confirmiren
 und ze bestetigen mit seinir kûnglichin gewalt, di er hat von dem heiligen Romischen
 reiche, wann er allen gebrechen seinir briefe, ob keinir dorin ist, dirfullen wel und an
 aller stat lwtirn und bessirn, wenn er des von dem vorge(anten) unsirn herren, seinen
 erben und nochkomen kûngen ze Beheim geinrit und dirmanet wirt, in der besten 10
 wise, so derselbe gebreche dirfullet und gebessirt werden mag. Ouch bekennen und
 getzewgen wir, das der vorge(ant) hochgeborne fürste und herre her Woldmar marg-
 graf ze Brandenburg und ze Landsperg in besondern seinen briefen¹, do wir ouch ze
 getzewge in geschriben seint, seyne stymme und kûr, di er hat als eyn marggrave ze
 Brandenburg an der wal eyns Romischen kûnges, an den vorge(anten) unsirn genedigen 15
 herren hern Karl Romischen kûng und kûng ze Beheim geben und keret hat und hat
 gelobt in guten trewen on geverd, das er in haben und halten welle ze eyne Romischen
 kûnge und seine(m) rechten herren und gen im alles das tun sulle und welle, das er gen
 eyne Romischen kûnge und seine(m) rechten herren billich und durch recht ze tun
 pflichtig ist; und binamen hat er gelobt, das er dem selben unserm herren dem Ro- 20
 mischen kunge und kûnge ze Beheim beigestendig und gehulfig sein welle und sulle
 mit aller seinir macht widir allirmenngleich, niemand uzenemen, di weil er lebt. Und
 des ze urkûnd und ze ewiger gedechnuzz und sichirheit geben wir unsern brief ver-
 sigelt mit unsern ingesigilu.

Der geben ist ze Tempilberg bei Furstenwald, do man czalt von Christes gebûrd 25
 drewtzehnhundert jar in dem acht und firzigistem jar, des nesten dornstages noch
 sand Michels tag.

661. *Promissio principum de adiutorio ad acquirendam terram
 praestando. — Oct. 2.*

Originale (or.) ibidem 'nr. 291'. Sigilla quinque pendent loris membranaceis. — 30
Extr. Codex diplomaticus Moraviae VII (1858) p. 617 nr. 854.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 661.

Wir Rudolph von Gots gnaden hertzoze ze Sachsen, des heiligen Romischen
 reichs ertzmarschalk, hertzog Rudolph sein sun, Johans hertzog ze Mekkelnburg, Albrecht
 grave ze Anhalt und fürste ze Aschaye und Albrecht graf ze Muglingen und herr(e) ze 35
 Barbey virjehen und tun kunt offenbarlich mit disem brive allen den, di in sehent, horent
 odir lesent: Wann der hochgeborn fürste und unsir liber oheim her Woldmar marg-
 graf ze Brandenburg, des heiligen Romischen reichs erczkamerer, angesehen hat di be-
 sunder gnad und hilfe, di im der allerdurchlechtigiste fürst und unsir^a gnedigir herr
 her Karl Romischer kûng ze allen zeiten merer des reichs und kûng ze Beheim, von 40
 seiner kûnglichen gûte getan hat mit trewen und mit gantzem vleizze und noch tun
 mag, sein land und erbe ze gewinnen, und hat im und seinen erben und nachkomen
 kungen ze Beheim mit bedachtem mut und mit gutem rat die marke ze Lwsitz mit
 dem lande vereygent und gegeben mit aller irr zugehörung, als in den briefen¹, di
 doruber gegeben seint, volkomichlicher stet geschriben, dovon geloben wir mit gantzen 45

661. ^a) unsir? or.

1 *Scratae non sunt.*

trewen on geverd für uns, unsir erben und nachkomen dem vorgeanten unserm genedigen herren dem Romischen künge und künge ze Beheim, das wir im, seinen erben und nachkomen künge ze Beheim getrewlich und on geverd mit allir unsirer macht beholfen sein wellen und schüllen, das si das vorgeante land ze Lwsitz erschriegen und in ir gehorsam bringen in aller der mazze, als di briefe luten, di in von dem vorgeanten unserm lieben oheim marggraf Woldmarn darubir seint gegeben. Und dornoch geloben wir mit guten trewen on alles geverd, das wir das schaffin wellen und schikken, das unsir^b lieben frünt hertzog Otte von Sachsen, hertzog Albrecht von Mekelnburg und grave Woldmar ze Anhalt, fürste von Aschaye, di zu dem mal nicht gegenwurtig waren, di selben gelubde, di wir getan haben in disem brive, ouch tun sullen von worte ze wort als wir, und des ir besundern brief geben in allir der mazze, als do vor geschriben stet, und di virsigiln mit irn insigiln, so wir das allirschirist gefügen und geschaffen mügen, on geverd. Mit urchünd ditzs briefs virsiglt mit unsern insigeln.

Der geben ist ze Tempelberg bey Furstenwald, do man czalt von Christes geburth dreuczehen hundert jar darnach in dem achtundvirezgistem jar, des nesten dornstages noch sand Michels tag.

662—664. INFEUDATIO EVENTUALIS DUCUM SAXONIAE ET COMITUM DE ANHALT.

662. *Litterae infeudationis. — Oct. 2.*

Habemus formas duas: A maiorem, B minorem quae serie testium caret.

A originale in archivo Zerbstensi. Contulit H. Stübler. In plica legitur: R. Sigillum maiestatis laesum pendet filis sericis rubri flavique coloris.

B 1 originale olim in archivo civitatis Francofurti ad Oderam 'VIII, 2, 22', nunc in archivo regio Berolinensi 'Mark als Reichsstand 11b'. In plica legitur: R. Sigillum maiestatis pendet filis sericis rubri flavique coloris.

B 2 originale in archivo Zerbstensi. Sigillum maiestatis pendet filis sericis rubri viridisque coloris.

Ed. O. de Heinemann l. c. p. 592 nr. 842 (A) et p. 593 nr. 843 (B 2). — Extr. Gurnik 'Das Stadtarchiv zu Frankfurt a. O.' (1895) p. 19 nr. 51 (B 1).

Reg. imp. VIII nr. 766, cf. additamentum primum p. 831.

Textum damus litterarum A et B 1, ex B 2 praestantiores tantum lectiones annotantes.

A. Forma maior.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer künig ze allen zeiten merer dez reichs und künig ze Beheim verjehen offenlich mit disem brief und tûn kunt allen den, di in sehen oder horen lesen, daz wir haben angesehen getriwe, willige, stete und unvordrossen dinst, die uns und dem heyligen Romischen reych die hochgeboren Rudolf der jûnger und Ott hertzogen ze Sachsen,

B. Forma minor.

Wir^a Karl von Gots gnaden Romischer künig, ze allen zeiten merer des reichs und kung ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem briefe allen den, di in sehen, horen odir lesen, das wir haben angesehen getrewen^b, willigen, steten und unvordrossen dienst, di uns und dem heiligen Romischen reich di hochgebore(n) Rudolf der jûnger und Otte herczogen ze Sachsen,

661. ^b) unsir^ç or.

662 B. ^a) littera initialis deest B 2. ^b) deest B 2.

unser^a libe oheym, Albrecht und Woldmar grafen ze Anhalt und fürsten ze Ascheye oft unverdrossenlich getan haben und noch tûn sullen und mügen in künftigen zeiten, und dar umb leihe wir in und iren erben und nachkomen die mark ze Brandenburch und zu Lantzperch mit allen iren wurden, rechten, nützen, herscheften und guten gewonheiten und aller zugehörung und bey namen mit der stymmen und kûr, die ein margraf zu Brandenburch hat an der wal eines Romischen kûngs, und in aller weise, als margrafen ze Brandenburch und zu Lantzperch di selben marken her bracht haben und als si der hochgeporen Woldmar margraf ze Brandenburch und in Lantzperch, dez heyligen Romischen reichs ertz-kamerer, unser liber swager und fürst, inngehabt und besessen hat, ee er von lande schied, mit solchem underscheit, ob der vorgevant margraf Woldemar also verschied und stürbe, daz er erben nicht enliez, und geloben mit unsern kûnchlichen gnaden mit gûten trewen an geverd für uns, unser erben und nachkomen kûngen ze Beheim den vorgevanten Rudolfen und Otten hertzogen ze Sachsen, Albrechten und Woldmaren grafen ze Anhalt und fürsten zu Ascheye, iren erben und nachkomen, daz wir in, ob ez ze schulden chûmt, peystendik und beholfen sein wollen wider aller menlichen, niemand auszenemen, und wider alle ire widersache, die si, ir erben und nachkomen an den vorgevanten marken ze Brandenburch und ze Lantzperch und irr zugehörung, als vor geschriben stet, hinderten in dehein weis, und besunder geloben wir für uns, unser erben und nachkomen kûnig ze Beheim, daz wir sye, ir erben und nachkomen pey den selben marken und aller irr zugehörung vorsprechen, behalden und schirmen wöllen wider aller menlichen, als wir unser und dez reichs fürsten recht und pillich tun sullen. Und dez sind gezeûg: der hochgeboren Rudolph hertzog ze Sachsen der elter, dez heyligen Romischen reichs ertzmarschalk, unser liber oheim, der erwirdig

unsir^c liben oheim^c Albrecht und Woldmar graven ze Anhalt und fursten ze Aschaye^d oft unverdrosselich getan haben und noch tun sullen und mügen in künftigen zeiten, und dorumb leihe wir in und iren erben und nachkomen di marke ze Brandenburg und ze Landisperg mit allen iren^e wurden, rechten, nützen, herscheften und guten gewonheiten und aller zugehörung und binamen mit der stymmen und kûr, di ein marggraf ze Brandenburg hat an der wal eyns Romischen kunges. und in aller weis, als marggrafen ze Brandenburg und ze Landisperg di selben marken her bracht haben und als si der hochgeborne Woldmar marggraf ze Brandenburg und ze Landisperg, des heiligen Romischen reichs ertzkamerer, unsir^{f,g} liber swager und fürste^g innegehabt und besessen hat, ee er von land schiet, mit sulchem undirscheit, ob der vorgevante marggraf Woldemar also verschied und stürbe, das er erben nicht enliez. und geloben mit unsern kunglichen gnaden mit guten trewin on geverd für uns, unsir erben und nachkomen kûngen ze Beheim den vorgevanten Rudolf und Otten herczogen ze Sachsen, Albrechten und Woldmaren grafen ze Anhalt und fürsten ze Aschaye, iren erben und nachkomen, das wir in, ob es ze schulden chûmt, beistendig und beholfen sein wellen und sullen mit aller macht widir allirmenniglich. niemand uzzenemen, und widir alle ir widersachen, di si, ir erben und nachkomen an den vorgevanten marken ze Brandenburg und ze Landisperg und irr zugehorung, als^h vorgeschriben stet^h, hinderten in dheimenweis, und besundern geloben wir für uns, unsir erben und nachkomen kungen ze Beheim, das wir si, irⁱ erben und nachkomen bei den selben marken und alle irr zugehorungⁱ versprechen, behalden und schirmen wollen und sullen mit allir macht widir allirmenniglich. niemand uzzenemen, on geverd und mit guten trewin.

662A. a) unsir[?] et sic semper A.

662B. c) unsir — oheim *deest* B 2. d) und ir eldern *add.* B 2. e) eren B 2. f) unsir[?] et sic *saepius* B 1. g) unsir — fürste *desunt* B 2. h) als — stet *desunt* B 2. i) ir — zugehorung *desunt* B 2.

Arnest ertzbischof ze Prag, unser fürsten,
und die edelen lantherren ze Beheim Andres
von der Duben, Bote von Turgow, Tasse
von Skurow, Wank von Wartenberch, Jesk
5 von Michelsperg, Jesk von Wartenberch
genant von Wessel, Hynk von Sleben, Jost
von Rosenberch, Albrecht von Crenowicz
und Fridrich von Pyberstein, unser liben
getrewen. Mit urkund ditz briefs, der be-
10 sigelt ist mit unserm küniglichem insigel.

Der geben ist ze veld ze Heinrichsdorf
pey Münchsperch, do man zalt von Cristus
gebürt dreutzehnhundert jar dar nach in
dem acht und virzigsten jar, an dem nech-
15 sten donerstag nach sant Michaels tag, in
dem drytten jar unserr reych.

Alia manus subscripsit: Et ego Nicolaus
decanus Olomucensis, aule regie cancellarius,
vice et nomine reverendi in Christo patris
20 domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri
imperii per Germaniam archicancellarii, re-
cognovi.

In plica legitur manu tertia scriptum:
Iohannes Novifor.

Mit urkund ditz briefs virsigilt^k mit un-
sirm kunglichen insigil.

Der^l geben ist ze felde ze Heinrichs-
dorpl bei Munchperg, do man czalte noch
Christis gebürd drewzenhundert und acht-
undfierzic jar, an nehesten dornstage noch
sand Michels tag, in dem dritten jare un-
sirr reiche.

25 663. *Testimonium de infeudatione eventuali. — Oct. 2.*

*Originale frustra quaesivimus¹. — Apographon saec. XVIII. „descriptum ex mem-
brana“ (i. e. ex ipso originali, ut apparet) in collectione Gundlingiana quae exstat in biblio-
theca regia Berolinensi ‘Ms. boruss. in fol. 531’ f. 95—97 (G). Ex tredecim sigillis, quae
originali olim loris membranaceis affixa erant, nonnisi duorum fragmenta servata erant, cum
30 G conficeretur, ut ibidem subnotatum est. — Aliam copiam saec. XVIII. quam idem codex
— p. 97—100 praebet ex G sine dubio descriptam negleximus. — Ed. O. de Heinemann
l. c. p. 594 nr. 844 ad editionem quam ex G paravit Kloeden ‘Diplomatische Geschichte
des Markgrafen Waldemar von Brandenburg’ III (1844) p. 484.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 53; cf. additamentum primum p. 835.

35 *Orthographiam ad normam litterarum nr. 660 et 662 A correximus.*

Wir Rudolph von Gots gnaden hertzog ze Sachsen, des heiligen Romischen reychs
ertzmarschalk, und wir Johans von denselben Gots gnaden hertzog zu Kernthen, graf ze
Tirol und ze Gortz, und auch wir Arnestus von denselben Gots genaden ertzpischof ze
Prag, Andres von der Duben, Bote von Turgow, Tasse von Skurow, Wanke von Warten-
40 berg^a, Jeske von Michelsperch, Jeske von Wartenberg^a genannt von Wessel, Hynck^b von
Sleben, Jost von Rosenberch, Albrecht von Chrenowitz und Friedrich von Byberstein
verjehen^c und tün kunt offenlich mit disem brief allen den, die in sehent, horent oder
lesent, das wir dabey gewesen sint und das gesehen und gehort haben und darubir ze

662B. ^k) der virsigilt ist B2. ^l) und B 2.

45 663. ^a) Bartenberg G. ^b) Heymko G. ^c) beruhen corr. beriechen G.

1) In archivis Berolinensi Dresdensi Gothano Vimariensi Vindobonensi Zerbstensi non est repertum.

getzwege gebeten sein und getzwegen oueh^d das mit craft ditz briefs, daz der allerdurchleuchtigster fürst und unser genediger herre her Karl Romischer kunig ze allen zeiten merer des reichs und kunig zu Beheim den hochgebornen fürsten und herren hertzogen Rudolphen dem jüngern und hertzogen Otten von Sachsen gebrudern, Albrechten und Woldemarn grafen zu Anhalt und fursten zu Asehaye, iren erben und nachkomen, umb getrewe, stete und willige dienste, die sie im und dem heiligen Romischen reich oft^e unverdrossenlich gethan haben und noch tun sullen und mügen in künftigen zeiten, verliehen hat die marken zu Brandenburg und zu Landisperch mit allen eren, wurden, rechten, nutzen, herscheften und guten gewonheiten und aller zugehorung und beinamen mit der stymmen und kür^f, die ein marggraf ze Brandenburg an der wal eines Romischen kunigs hat, in aller weis also^g marggraven ze Brandenburg und ze Landisperch dieselben marken her bracht haben und als sie der hochgeborn furst und herre her Woldemar, marggraf ze Brandenburg und ze Landisperch, des heiligen Romischen reichs ertzkamerer inne gehabt und besessen hat, ee er von land schied, mit sulichem underscheit, ob der vorgebant marggraf Woldemar also verschied und stürbe^h, daz er erben nicht enliez, und hat gelobet mit seinen kunglichen gnaden mit guten trewen an geverd für sich, seyn erben und nachkomen künge zu Beheim, den vorgebant Rudolphen und Otten hertzogen zu Sachsen, Albrecht und Woldemar grafen zu Anhalt und fürsten zu Aschaye, irenⁱ erben und nachkomen, daz er in, ob ez ze schulden chümt, beygestendig und geholfen seyn schol an geverd mit aller macht wider aller meniglich, niemand auszenemen, die sie oder ir erben und nachkomen an den vorgebant marken ze Brandenburg und ze Landisperch und irr zugehörung hinderten in^k dheinen weis^k; und besunder hat er gelobt für sich. sein erben und nachkomen kung ze Beheim, daz er sie, ir erben und naehkomen bei denselben marken und aller ir zugehörung vorsprechen, behalden und schirmen^l will wider allermeniglichen, als oft in des not geschicht und wenn sie seyn des^m ernanentⁿ. Und des^o zu urkund und zu ewiger^p gedechtnuzze und sieherheit geben wir diesen brief versigelten mit unsern insigeln.

Der geben ist zu Tempelberg bey Fürstenwald, da man zalt von Christs geburt dreutzehnhundert jar darnach in dem acht und virzigsten jar. an dem nechsten donerstag nach sand Michels tag.

664. *Mandatum regis ad subiectos de homagio eventuali praestando. — Oct. 11.*

Originale olim in archivo civitatis Francofurti ad Oderam 'VIII, 3, 67', nunc in regio Berolinensi 'Mark als Reichsstand nr. 11c'. In plica legitur: R. Sigillum maiestatis pendet loro membranaceo. — Ed. O. de Heinemann l. c. p. 596 nr. 845a. — Extr. Gurnik l. c. p. 19 nr. 52.

Reg. imp. VIII nr. 769.

Wir Karl von Gots genaden Romiseher künig ze allen zeiten merer des reichs und künig ze Beheim embieten allen byschöfen, ebten, abtissin, pröbsten, herren, freyen, dienstmañ, rittern, knechten, steten, burgern, gepawren und allermeniglich, die zû dem marken ze Brand(enburg) und ze Lantsperg gehoren, unsern lieben getrewen, unser hulde und alles güt.

Wann wir den hochgeborn Rudolphen dem jüngern und Otten gebrüdern, hertzogen ze Sachsen, unsern lieben oheimen. Albrechten und Woldemarn fürsten ze Anhalt und graven zu Aschan(ie), unsern lieben swegern und fürsten, iren erben und nachkomen

663. d) auf G. e) und add. G. f) kör wahl G. g) alle G. h) sterbe G. i) ihrer G. k) loco in dheinen weis G habet: post 'hinderten' poni debet punctum; pro 'chainenweis' legetur 'nahmenweis' i. e. 'namentlich und besonders' Chainensweis. l) beschirmen G. m) daß corr. den G. n) ermanet G. o) den G. p) ewigen G.

durch getrewer steter dienst willen, die si uns und dem heiligen Römischen reiche off unverdrozzenlichen getan haben und noch tûn sullen und mügen in kunftigen zeiten, die vorge(anten) marcken ze Brand(enburg) und ze Lantsperg mit allen wirdden, eren und rehten, herren, freyen, dienstmann, geistlichen und wertlichen, rittern, knechten, burgern, gepawren, landen, leuten und zûgehorunge reht und redlich verilien haben, ob der hochgeborn Woldmar margraven ze Brand(enburg) und ze Lantsperg, unser lieber swager und fürste, stürbe und abgieng, daz er elicher erben nach im niht liezze, als in unsern briefen, die wir darûber geben haben¹, volkomenlicher geschriben stet, dorumb gebieten wir euch mit unserm kunklichen gewalt, den wir haben von wegen des heiligen Romischen reichts, euch allen und ieglichem besundern, daz ir den vorge(anten) hochgeborne Rudolfen und Otten hertzogen ze Sachsen, . . Albrehten und Woldmarn fürsten ze Anhalt und graven ze Aschan(ie) geloben, hulden und sweren sult, getrewe, gehorsam und undertenig ze sein als margraven ze Brand(enburg) und ze Lantsperg, und daz ir si, ir erben und nachkomen für margraven ze Brand(enburg) und ze Lantsperg erkennen wellent und gen im alles daz tûn, daz ir gen ewerm rehten erpherren billich und durch reht ze tûn pflichtig seint, mit sollichem underscheide, ob der vorge(ante) margrafe Woldmar euwer herre also stürbe und abgieng, daz er erben niht liezze, als da vorgeschriben stet. Mit urchûnde ditz briefs versigelt mit unserm kunklichen insigel.

Der geben ist ze velde bey Frankenfurt, nach Cristus gebûrd driutzehenhundert jar und in dem ahten und viertzgostem jar, an dem nechsten sampztag nach sand Dyonisii tag, in dem dritten jar unserer reiche.

665. SCRIPTUM DE IUDAEIS IN SEDIBUS LIBERIS NON IUDICANDIS.

1348. Oct. 5.

²⁵ *Originale in archivo civitatis Tremoniensis 'nr. 352'. Sigillum pendet loro membranae. — Ed. Rübel 'Dortmunder Urkundenbuch. Ergänzungsband I' (1910) p. 432 nr. 857. — Extr. Fahne 'Urkundenbuch von Dortmund' I (1855) p. 156 nr. 127, Rübel 'Dortmunder Urkundenbuch' I, 2 (1885) p. 442 nr. 636. Editionem novissimam repetimus.*

³⁰ *Quae cum litteris Bernhardi domini de Lippe 1345. Feb. 13. datis (ed. Rübel l. c. p. 394 nr. 796) conveniunt, typis minoribus excussa sunt.*

Wi Godert greve van Arnsberg und voert ale unse rechten erven bekennet und betughet alle den ghenen, dey dissen breif *seynde unde horen lesen, dat uns unse herre dey keysere van Rome hevet enboden, dat men over neyneghen Juden richten ensal vor den vrigen stûle unde dat 'dey veme' is ghehten, wante dat nû van aldes recht hevet ghewesen. Hir umme want uns unse herre dey keser van Rome aldus hevet enboden, so sy wii des to rade worden myt willen und myt volbûrt al unsir nakomelinge unde unsir rechten erven unde myt rade unsir vront, dat wii lovet und sekert in gûden trûwen in dissem openen breive stede unde vast to haldene, dat men over neyneghen Juden richten ensal vor unsen vrigen grascapen unde vor unsen vrigen stûlen, dat geheyt is 'dey veme', unde bidden vortmer alle dey andern, dey vrige grascap hebben in unsem lande, dat sey dat selve boet myt uns halden wellen, alzo alz uns unse herre dey keyser von Rome hevet enboden, und richten nicht vor eren vrigen stûlen und vor iren vrigen grascapen over neyneghen Juden um unsen willen, alzo alz uns gheboden is, wante dat nû van aldes recht ghewesen en hevet. Hir um dat dit allet

1) *Supra nr. 662.*

stede und vast blive unde sūnder arghelist untobroken, so heb wii greve Godert van Arnsberge vor uns und vor unse erven dissen breif besegelt to eyne tūghe und in orkūnde.

Dey screven is und ghegeven in den jaren unses Heren, do men screif dūsent dreyhundert und in deme achte und veirtteghesten jare, des sonnendaghes na sante Remigius daghe.

666. COMMISSIO INFEUDATIONIS.

5

1348. Oct. 11.

Originale (or.) in archivo Zerbstensi. Contulit H. Stäbler. In plica legitur: R. Sigilli maiestatis fragmentum parvum pendet loro membranaceo. — Ed. O. de Heinemann, Codex diplomaticus Anhaltinus III (1877) p. 595 nr. 845. — Extr. G. Schmidt 'Urkundenbuch des Hochstifts Halberstadt' III (1887) p. 499 nr. 2403.

10

Reg. imp. VIII nr. 767; cf. additamentum primum p. 831.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer kunig ze allen zeiten merer des reichs und kunig ze Beheim verjehen und tūn kūnt offenlich mit disem brief allen den, die in sehent, hōrent oder lesen, daz wir dem hochgeborn Bernharden fursten ze Anhalt und graven ze Aschan(ie)^a, unserm lieben swager und fürsten, seinew lehen, lant, leūt, fürstentum und herscheftē mit der stat ze Aschersleven und allen dingstūlen, mit allen rechten, eren, wurden, freyheiten, gewonheiten, nuezczen und zugehorunge, die er da hat, bey dem hochgeborn Albrehten fürsten ze Anhalt und graven ze Aschan(ie), seinen vetter, gesant haben und senden mit craft ditz briefs, und geben dem vorgeantē graven Albrehten volkomene macht mit unserm kunklichen gewalt, daz er von dem vorge(anten) graven Bernharden, seine(m) vetter, von unsern und des reichs wegen huldunge, gelūbde und eyde der trewen, gehorsam und undertenigkeit, die er uns und dem heiligen Romischen reiche billich und dūrch recht ze tūn und ze leisten pflichtig ist, nemen und enpfahen mag gleicherweis als wir selber, und wellen mit unserm kunklichen gewalt, daz die lehen, die wir im bey dem vorge(anten) graven Albrehten, seine(m) vetter, gesant haben und senden, alle die craft, macht und reht haben sūllen, als ob der vorge(ant) grafe Bernhart die selben seinew lehen von unserer kunklichen wirdikeit mit seins selb leib gegenwertlichen enpfangen het in aller wirde und schonheit, als fürsten iren lehen von dem reiche zū enpfahen pflichtig sein. Doch wellen wir, wenn der vorge(ant) grafe Bernhart daz fūglich schicken und tun mag, daz er danne die selben seinew lehen von uns und dem reiche enpfahen sol und gen uns denne tūn, daz er gen einem Römischen kūnig und seinem rehten herren billich und zū reht ze tun pflichtig ist. Mit urchūnd ditz briefs versigelt mit unserm kunklichen insigel.

Der geben ist ze velde bey Frankenfurt, nach Cristus gebūrt driutzehenhundert jar und in dem achten und vierezgostem jar, an dem nehsten sūnnabent nach sand Dyonisii tag, in dem dritten jar unserer reiche.

In plica legitur alia manu scriptum: per doīnum cancellarium | Iohannes Noviforensis.

666. ^a) n in loco raso or.

667. PROMISSIO DUCUM POMERANIAE IUNIORUM
DE FEUDIS RECIPIENDIS.

1348. Oct. 14.

*Copia saec. XVII. in codice bibliothecae Nostitzianae Pragensis 'Ms. a 27' f. 166—
5 166' (N). Contulit R. Salomon. Adhibemus praeterea editionem quam ad similem codi-
cem hodie deperditum paravit Sommersberg, Silesiacarum rerum scriptores I (1729)
p. 987 (S).*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 55.

Orthographiam in N et S corruptam, ut potuimus, correximus. — Cf. supra nr. 606 sqq.

Wir Bohuslaw, Barnim¹ und Wartislaw zu Stettin, der Pomeran, der Wenden
und der Cassuben hertzogen und fürsten zu Rügen verjehen etc., das wir globt haben
und globen mit disem brive mit guten gantzen trewen on geverde dem allerdurch-
leuchtigisten fürsten und herren hern Karl, dem Romischen kunige etc., unserm gnedigen
herren, getrew, gehorsam und undertenig zu seyn als einem Romischen kunige und unserm
15 rechten herren und von im unser hertzogtum, furstentum, herschaft und land entphahen
und im hulden und leibhaftig sweren, so wir das schirst tun mugen, one geverde und
ime geholffen seyn wider allermenniglich, niemand auszenemen, und bei im und bei
dem heyligen Romischen reich zu bleiben und tun als bei unserm rechten herren mit
ganzen steten trewen, so wir best^a mugen. Und ich Bohuslaw bekenne sonderlich, daz
20 ich vor dem hochgebornem herren hertzogen Barnim² etc., meinem lieben vettern,
leibhaftig gesworen hab meinem herren hern Karl dem Romischen kunige dem vor-
genantem, und das mein vetter hertzog Barnim der egenant mein eit von meines herren
des Romischen kuniges und des reichs wegen von mir empfangen und genomen hat in
gegenwertigkeit des erwirdigen herren hern Johans bischofs zu Chamyn. Davon globen
25 wir^b Barnim und Wartislaw hertzogen zu Stettin etc. mit guten gantzen^c trewen on
geverde, das wir gleich unserm bruder hertzogen Bohuslaw samtllich eide tun und
sweren sollen und wellen dem vorgenanten hochgebornen fürsten hern Barnim etc.,
unserm lieben vettern, zu des allerdurchleuchtigisten fürsten und herren hern Karls des
Romischen kuniges, unsers gnedigen herren, und zu^d des heyligen Romischen reichs hand,
30 wenn wir des von hertzogen Barnim zu Stettin, unserm lieben vetter, von unsers herren
des Romischen kuniges wegen und in seynem namen ermanet wurden, und globen mit
gesamter hand alle drei mit einander, das wir die^e vorgenanten glubd, huldung und
eide, der^f wir uns verpflichtet^g haben, dem vorgenanten unserm gnedigen herren dem
Romischen kunige leibhaftig und in seines selber gegenwertigkeit gantzlich und volkom-
35 lich volbringen^h, enden und volziehen sollen und wellen on geverde und an allesⁱ hinder-
nus, in aller der^k masze, als vorgeschriben stet. Und des zu urkunt etc.

Geben zu Stetin, da man zalt von Christs geburt MCCCXLVIII¹ jare^m, an sant
Calixti tage.

667. a) erst S. b) sequitur uns N. c) deest S. d) deest S. e) der S. f) dess N.
40 g) verpflichtet NS. h) verbringen N. i) alle N. k) deest S. l) MCVLVIII N; 1348 S.
m) deest S.

1) Scilicet IV. 2) Scilicet III.

668. PROMISSIO COMITIS DE WIRTENBERG PRO CIVITATE
DONAUWOERTH AD IMPERIUM RECEPTA.

1348. Oct. 16.

Originale (or.) in archivo civitatis Donauwörth. Descripsit R. Salomon. Sigillum comitis pendet loro membranaceo. — Ed. C. F. Sattler 'Geschichte des Herzogthums Württemberg unter der Regierung der Graven II (1767) Beylagen' p. 129 nr. 110. — Extr. Steichele 'Das Bistum Augsburg' III (1872) p. 710.

Cf. supra nr. 591 et litteras Ludovici imperatoris a. 1336. Jul. 16. datas; 'Regesten Ludwigs' p. 111 nr. 1780.

Wir grave Ûlr(ich) von Wirtenberg verjehen mit disem brief und tûn kunt allen 10
den, die in an senhent oder hôrent lesen, daz wir die stat ze Werde, diu von alter zû
dem ryeh gehôret hat und noch dar zû gehôrt, gehaimt und ingenomen haben in dem
rehten, als wir ander dez rychs stet inne haben, dem durhlûhtigen Romischen kûnig
Karlen und dem ryeh und haben daz getan von haizzen und geletz wegen dez ietzge- 15
nanten^a Romischen kûnig Karlen und kûnigez ze Behaime und haben dem . . rat und der
gmainde der selben stat ze Werde gehaizzen und gelopt, daz wir die selben stat, lût
und gût und allez daz dar zû gehôrt, wie daz gehaizzen ist, von unsers herren kûnig
Karlen wegen getruwelich schirmen und versprechen sullen und in beholfen sin gen
allermenglich ane gen unser aytgenossen, zû den wir vor gesworu haben ane alle ge- 20
verde. Wir suln in ouch beholfen sin gen unserm herren dem kûnig, daz er in die
gnade, die er in gelopt und verschrieben hat, besser mache und nit bôser, ane alle ge-
verde. Ouch sullen wir in von unsers herren dez kûniges wegen lût in die stat ze
Werde legen ane irn schaden und ane alle geverde. Und haben in daz allez gehaizzen
und gelobt uf unser gût triuwe an aydes stat war und stât ze haben ane alle geverde.
Und ze urkûnde geben wir in disen brief versigelt mit unserm aigenne insigel. 25

Der geben wart an sant Gallen tag, do man zalt von Gottes gebûrt driutzehen
hundert jare und âht und vierzig jare.

669. MANDATUM DE PACE TERRAE IN
SAXONIA CONSTITUENDA.

1348. Oct. 18.

Originale (or.) in archivo Zerbstensi. Descripsit H. Stâbler. Sigillum maiestatis pendet loro membranaceo.

Reg. imp. VIII nr. 770.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kûnig ze allen zeiten merer des reichs und
kûnig ze Beheim embieten dem erwirdigen Otten ertzbyshove der heiligen kirchen ze 35
Maideburch, unserm lieben ôheim, und dem hochgeborenen Woldmar margraven ze
Brandenbûrch und ze Laptsparg. des heiligen Rômischen [reichs]^a ertzkamerer, unserm
lieben swager, unsern fürsten, unser kunklich huld und alles gût.

668. ^a) ietzg²n or.

669. ^a) excidit or.

Wann wir von küniglicher wirdikeit, dorin uns Got von seinen genaden hat wirtklich gesezczet, allewegen trahtent sein, wi bey unsern zeiten frid und genade gesterket werde nnd seliglich gemeret, dorumb geben wir eüch beiden mit gesampter hant und ieglichem besünder vollen gewalt nnd gantze macht und heizzen euch und wellen
 5 daz vestlich bei unsern hulden, daz ir gebieten süllet von unsern und dez reichs wegen allen byschöven, fürsten, graven, dienstmannen, steten, rittern, knechten nnd allen leüten, die in dem lande ze Sachsen gesessen sein oder dorin gehören, daz si einen rechten landfrid mit ew und ir mit in sweren und halden süllet drei gantzew jare von santh Martins tag der nu schirest kumpt anzheben, und den zû begriffen, beschreiben nnd machen nach
 10 ewer zwayer schikunge und ordenunge und wen ir dorzû nemet von unserer küniglichen gewalt und von unsers gebetes wegen. Do von seczezen wir ze einem richter dez selben lantfrides dich margraven Woldmar unsern lieben swager und fürsten, ze richten uber ranber, dibe und alle ander böse und ungerechte leüte und wer si hegt, schirmt, verspricht oder haldet wider den vorgen(anten) lantfride nnd unser küniglich gebot. Ouch
 15 derlouben wir deinen trewen, ob du sein selber derarbeiten nicht mügest, daz du von deinen wegen fiber den selben lantfride, als vorgeschriben stêt, einen richter oder mer wenn einen, wie daz nach deinen triwen nnd bescheidenheit dem lantfrid aller nuczczist ist, gewaltklichen seczczist, und wellen, daz man dem selben richter oder den richtern gehorsam und undertenig sein sol ze allem dem, daz si angriffen, gleicherweis als dir
 20 selben, bey unsern und des reichs hulden. Mit nrchünt ditz briefs versigelt mit unserm küniglichen insigel.

1348.
Nov. 11.
1351.

Der geben ist ze velde bey Fürstenberch, nach Cristus gebürt driutzehnhundert und acht und viertzig jar, an dem nehsten sampztag nach santh Gallen tag, in dem dritten jare unserer reiche.

670. PROTESTATIO CIVITATIS GUBEN.

1348. Oct. 18.

Originale (or.) in archivo imperiali Vindobonensi. Descripsit R. Salomon. Pendet sigillum civitatis loro membranaceo. — Ed. Riedel, Codex diplomaticus Brandenburgensis II, 2 (1845) p. 229 nr. 859.

Cf. infra nr. 682—688.

Wir burgermeyster, der rat unde dÿ burgir gemenlichin der stat zeû Gûbin vorjehin unde tûn kûnt offnlich mit disme brive allen den, dÿ yn schin, horen ader lesen: Wan uns der allerdürehluchtigist forste unde unsir gnedigir here her Karl Romischir koning zeû allin zeiten mer^a des richis unde koning zeû Beheym von disme hûtigin tage ubir
 35 dÿ nehistin sechs wochen tag gegeb(in) hat um teyding, dar umme uns margrave Woldemar ane gesproch(in) hat, alz iz uch den ediln herren hern Bothin von Ileburg unde schenkin Erichin von Schenkindorf daz recht geteylit hat zeû ym zeû komen unde unsern herren margrave Ludowige zeû ym zeû bringin, daz her uns vor ym unde yn synem hofe vorantworte unde vorspreche unsis rechten, unde wil unde sal ym der vorge-
 40 nante unsir herre der Romisch koning sin geleyte dar zeû geb(in) zeû ym unde von ym unde bÿ ym zeû syne, ab her dez gert. Were abir, daz der vorgenante margrave Lud(owig) unser herre dez nicht tete unde dar zeû nicht komen wold(e), so geloube wir mit guten trûwin an eydis stat an geverde, daz wir sullin unde woll(in) dar zeû

Nov. 29.

670. ^a sic or.

komen keyn Wittenberg unde dar zeû horeu, waz uns syne fûrsteyn unde herren in synem hofe zeû rechte teylin und viendin. Dez woll(in) und gelouben wir zeû volgen unde daz stete zeû hald(in) unde unvorzogenlich volbringin. Unde dez zeû orkunde unde zeû gezeûknize geb(in) wir dissin brif, vorsigelt mit unser stat ingesigil.

Der gegeb(in) ist zeû Gubin, do man zcalte von Cristis gebûrt dryzzenhundert jar dar noch in dem acht unde vierzigestin jare, an sente Lucas tag dez heyligin ewangelistin.

671. LITTERAE ALTERAE REGIS DE EXPEDITIONE IN MARCHIAM BRANDENBURGENSEM FACTA.

1348. Oct. 25.

10

Originale (or.) insertum exemplari Bodmanniano libri, qui inscribitur 'I. D. Olensehlager, Staatsgeschichte des Römischen Kayserthums' usque ad a. 1900. in bibliotheca civitatis Francofurtanae, nunc in bibliotheca civitatis Hagenau servato. Contulit R. Salomon. Litterae multis locis manu coeva (man. 2.) correctae sunt, id quod ubique annotavimus. Olim clausae erant; sigillum, quod dorso impressum erat, nunc desideratur. — Ed. O. de Heine- 15 mann, Codex diplomaticus Anhaltinus III (1877) p. 598 nr. 846; K. Janson 'Das Königtum Günthers von Schwarzburg' (1880) p. 126 nr. I; Winkelmann, Acta II, 443 nr. 715.

Reg. imp. VIII nr. 771; cf. additamentum primum p. 831.

De fide harum litterarum argumentis non sufficientibus dubitaverunt Janson l. c. p. 15 n. 5 et p. 81; Werunsky 'Geschichte Kaiser Karls IV', II, 138 n.; de quae re in annalibus 20 nostris 'Neues Archiv' mox disputabimus. — V. supra nr. 641.

Karl von Gots gnaden Römischer kûng ze allen zeiten merer des reichs und kûng ze Beheim.

Es sol wizen ewir trewin^a: do wir irfarn, das der hochgeborne Woldmar marggrafe ze Brandenburg und ze Landisperg, des heiligen Römischen reichs erczkamerer, 25 unsir libir swagir und fûrste. ze lande komen were, und durch seinir und seinir frûnde bete willen uff dem wege waren. in seines landes ze gehelfen, do begegnet uns ze Budissin der hochgeborne Fridrich marggrafe ze Meissen, unsir libir swagir und fûrste, der vormals seine erbere botschaft uns gesendet hatte. und irkant uns eyn Römischen kûng und seinen rechten herren und hat uns gelobit mit guten trewin an eydes stat 30 und^b mit briefen¹ versichert^b, das er seine fûrstentum, land und herscheft von uns empfahen welle und uns hulden und swern in unsir stat ze Prag odir andirswo, wo und wenn wir im bescheiden, und uns behulfen ze sein widir all unsir widirsachen, niemand auszenemen². Dornech erfurn wir, das der vorgenan(te) marggraf Woldmar alle stete 35 und festen der vorgenan(ten) marke inne hatte auswendik Frankenford und^c etlichen 35 andirn^c cleynen steten enseit der Odir. Do beful wir versuchung und irkentnuzze seinir personen manchem fûrsten, graven und herren, der etlichir in wol irkant hatt, ee er von land schiet, und do wir von den selbin und ouch von andirn frumen erwirdigen leuten gewislich berichtet wurden, das er marggraf Woldmar were, do legt wir uns ze

671. ^a) in loco raso or. ^b) und — versichert manu 2. alio atramento supra lin. add. or. ^c) und — 40 andirn man. 2. in loco raso or.

1) Quae servatae non sunt. Sed cf. litteras ab ipso rege marchioni datas supra nr. 653.
2) Revera marchio liberos Ludovici imperatoris exceperat; v. supra p. 658, l. 9.

felde für Frankenford und^d verbranten in sturme di vorstat alzemaal und liezzen dornach
 aufrichten eyn gestül nahen für der stat ze angesicht Ludwigs von Payern, unsirs und
 des reichs fiend und widirsachen, und allir der, di mit im in der stat woren, di das
 wol bescheidenlich gesehen mochten^d, und verlihen dem vorgeanten marggrafen Wold-
 5 mar seine fürstentum, land und leute mit der stymme, die er hat als eyn marggrafe ze
 Brandenburg an der wal eynes Römischen künigs. Und ouch verlihe wir do selbist dem
 hochgeborn Rudolffen herzogen ze Sachsen, des heiligen Römischen reichs erczmare-
 schalk, dem erwirdigen Otten erzbischof ze Meydburch und den edlen . . greven ze
 Anhalt, unsern liben fürsten, irewe lehen, die sy von dem reiche haben, mit unsirm
 10 küniglichen sceptir und mit sulchir schonheit und czirheit, als billich und gewönlich ist,
 und^e wurden beid in dem sturme und in der zeit, do man di lehen von uns empfang,
 vil rittir gemacht^e. Dovon gebiten wir ernstlichen ewir trewen, das ir den vorgeanten
 Woldmar marggrafen, dem alle seine recht von uns widirvaren sein, für cynen kûr-
 fürsten haben und halten wollet und niemand andirs. Und wizzet, das wir in dem land
 15 ze Lwsicz von der stat ze^f Gubin¹ und andirn^g steten und den besten^g herren gute
 teding haben, do uns wol an genuget, und zihen für uns in dem land und hoffen, das
 ez uns ergehen solle noch allen unsirm willen, wan^h wir iezunt die stat ze Lûbins ge-
 wunen haben und fünf wochen in dem land gelegen und noch dorinne legen. Und was
 uns fürbas widirfert, das wellen wir ewirn trewin alleweg embiten².

20 Geben ze velde bei Kothebus, des nehisten sunabundis für santh Symonis und
 Juden tag der heiligen zwelfpoten, in dem dritten jar unsir reiche.

In verso legitur: Dem burgermeister, dem rat und den burgern gemeinlich der
 stat ze Hagenow, unsirn liben getrewin.

672. LITTERAE PAPAE DE FACTO WALDEMARI PSEUDOMARCHIONIS.

25

1348. Oct. 27.

*Reg. Vatican. 142 (Clem. VI. secr. a. VII.) f. 82 nr. 334 (R). Contulit F. Kern. —
 Ed. Klicman 1030. — Extr. Werunsky 204.*

Reg. imp. VIII Pabste nr. 213.

30 Carissimo in Christo filio Karolo regi Romanorum illustri.

Ex litteris tuis, quas benignitate consueta recepimus, intelleximus^a, qualiter quidam
 marchio Brandenburgensis hucusque non solum incognitus, verum eciam et nescitus, in
 marchionatu Brandenburgensi noviter inventus est, qui a nonnullis nobilibus et aliis in-
 ferioribus hominibus marchionatus eiusdem receptus in dominum multa iam oppida, villas
 35 et alia loca dicti^b marchionatus suo dominio applicavit et ad subiugandum sibi residuum^c
 erigit studia, intendit eciam et conatur. Et licet hoc utpote miranda res nos in amira-
 cionem merito traxerit, credimus tamen id a Domino preparatum, ut ipse divina potencia
 in progenie dampnata exequente sentenciam adversus impios ore prophetico promulgatam

671. ^d) und — mochten *man. 2. in loco raso or.* ^e) und — gemacht *man. 2. in loco raso or.*
 40 ^f) z *in loco raso. Post verbum ze man. 1. supra lin. verbum brevissimum (forsan der) additum erat, quod
 postea erasum est or.* ^g) andirn — besten *man. 2. in loco raso or.* ^h) a verbo wan usque ad con-
 textus finem *man. 2. scriptum in loco raso or. Erasae partis finis cum fine verborum man. 2. scriptorum congruit.*

672. ^a) *in marg. add. R.* ^b) *corr. ex sui R.* ^c) *in marg. corr. ex studium R.*

1) *Cf. supra nr. 670.*

2) *Alias litteras huiusmodi non habemus.*

sic progeniem ipsam, dum allevaretur, eiceret¹, ut nec transeuntibus sit nec querentes inveniant locum eius². De significatis itaque novis huiusmodi excellencie tue grates debitas referentes rogamus eandem, ut progressum negocii ac successus nobis tuis velis litteris⁴ intimare⁴. Ceterum excellenciam ipsam⁵ attente precamur, quatenus magistrum Aliotum de Narnia canonicum Narniensem, apostolice sedis nuncium³, super negotio, pro quo illum ad presenciam tuam misimus, velit tua sublimitas iuxta indubitate spei nostre fiduciam favorabiliter, votive atque celeriter expedire.

Datum Avinione VI. Kal. Novembris, anno septimo^f.

673—675. SCRIPTA IN FAVOREM MARCHIONIS MISNENSIS DATA.

1348. Oct. 31. Nov. 1.

673. *Donatio domus in civitate Pragensi. — Oct. 31.*

Originale in archivo publico Dresdensi 'nr. 3143'. Contulit R. Salomon. In plica legitur: R. Sigillum maiestatis laesum pendet filis sericis rubri flavique coloris.

Reg. imp. VIII nr. 773.

Cf. supra nr. 653. 654.

Wir Karl von Gotes gnaden Romischer kung ze allen zeiten merer dez reichs und kung ze Behem vorjehen und tun kunt offentlich mit disem brife allen den, di in sehen, horn oder lesen, daz wir haben angesehen di stete lautir trewe und unverdrozzene dienst dez hochgebornen Fridrich marggrafen zu Meisen, unsers liben swager und fursten, do mit er uns und daz heilige Romischs^a reichs^a geerit hat und noch getun mag in zukumftigen zeiten, und auch umb daz er bey unsern gnaden und in unserer gegenwertichait sein wil und sich zu unserm dienste neigen, daz er und di seinen in unserer stat zu Prag, do wir almeistig inne wonhaftig sein, dest bezzet gemach und innwoning gehalten mugen, geben wir im zu seinem leben unser haus in der grozzern stat ze Prag gelegen bei sand Jacob mit allen rechten und nuczzen, als wir daz gehabt haben an alles hinder-nuzz ze besiezczzen. Mit urchund diez briefes versigelt mit unserm kunglichen insigel.

Der geben ist nach Christus geburd dreuczehenhundert und acht und virezig jar an Aller heiligen abenth, in dem dritten jar unser reiche.

In plica alia manus scripsit: per dominum regem | Iohannes Novifor(ensis).

674. 675. MANDATA PRO PACE MANUTENENDA.

674. *Exemplaria episcopis Bambergensi et Herbipolensi inscripta. — Oct. 31.*

Originalia B et H in archivo generali Dresdensi 'nr. 3145' et 'nr. 3144'. Descripsit vel contulit R. Lüdicke. In utroque sigilli infra textum impressi vestigia apparent. — Inedita.

Reg. imp. VIII nr. 6539 (H) et 6540 (B).

Textum damus litterarum B, ex H nonnisi praestantiores lectiones adnotantes.

672. ^a) corr. ex intimare litteris R. ^e) in marg. corr. ex tuam R. ^f) sexto R.

673. ^a) sic or.

1) Ps. 72, 18. 2) Ps. 36, 36. 3) V. Supra nr. 589 sqq.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer dez reichs und künig ze Beheim embiten dem^a erwidigen Fridrich bischofe ze Babenberg^a, unsirm liben fürsten, unsirr huld und allis gut.

Wann wir dem hochgeborenen Fridrich marggraven ze Meissen, unsirm liben swagir⁵ und fürsten, umb den frid bevolen^b habn und er den selben nicht bevesten noch volzihen mag, er müs etliche angreifen, di dem frid schedlich und widir sein, dor umb biten wir dein trew ernstlichen und mit^c ganzem fleize^c, daz ir^d dem vorgenan(ten) marggraven^e Fridrich^e, wenn er das an dir^f mutet und begernd ist, behulffen sullet^g sein durch unsirn willen, so du peste künnest und mügest.

10 Geben ze Gubin^{h1} an Allir heiligen abunt, in dem dritten jar unsir reiche.

675. *Exemplar civitati Erfurtensi inscriptum. — Nov. 1.*

Originale (or.) ibidem 'nr. 3146'. Descripsit R. Lüdicke. Item sigilli infra textum impressi vestigia apparent. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 6541.

15 Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer des richs und kunig ze Beheim embieten den^a burgermeistern, dem rate und den burgern gemeinlich der stat ze Erforte, unsern lieben getrewen, unser gnad und allez gut.

Wann wir dem hochgebornn Fridrich marggreven ze Missen unserm lieben swagere und fürsten umb den frid bevolen haben und er den selben nicht bevesten noch vol-
20 brengen mag, er mücz etliche angrifen, die dem frid wider und schedlich sein, dar umb biten und gebieten wir euwern trewen ernstlich und vestlich, daz ir dem vorgenanten marggreven Fridr(ich), wenn er des an euch mütet und begernd ist, beholfen sullet sein durch unsern willen, so ir best kunnet oder mügent. Da beweiset ir uns an sunderlichen dinst, des wir euch allewege ze güte gedenken wellen.

25 Geben ze Budissin an Aller heiligen tag, in dem dritten jar unsrer riche.

676. CESSIO IURIUM IMPERII IN CIVITATE AVINIONENSI
HABITORUM PAPAE FACTA.

1348. Nov. 1.

*Originalia duo, 1 bulla aurea, 2 sigillo cereo sigillatum, deperdita sunt². 1 olim
30 in archivo Vaticano 'Arm. XV c. II nr. 30' asservatum erat. Item desideratur P copia
authenticata quam ad 1 a. 1664. Avinione confecit Fabritius Pistarelli notarius apostolicus. — Ad textum statuendum adhibuimus R editionem quam ex ipso originali 1
paravit (de Caveirac) 'Réponse aux recherches historiques concernant les droits du pape
sur la ville et l'état d'Avignon (1768), Preuves' p. 88 n. II (cf. p. 5 n. a); T textum ex R
35 repetitum, uno loco (v. infra p. 681 n. f) ex fonte quodam non indicato correctum*

674. a) dem erberdigen . . bisschof ze Wirtzburg H. b) empholhen H. c) festlich H.
d) du H. e) Fridrich marggrafen ze Meissen H. f) dich H. g) sullest H. h) Budissin H.

675. a) dem corr. den or.

1) *Ad itinerarium regis (Reg. imp. VIII nr. 771 sqq. et 6541) non quadrat. Cf. notam h hic adiec-
40 tam.* 2) *Enotantur in inventario archivi Avinionensis a. 1366. facto, de quo v. H. Otto in 'Quellen und
Forschungen' XII, 132 sqq., (ap. Muratori Antiquitates Italicae VI, 143 C) his verbis: Item littera auro*

*bullata confirmationis et donationis cuiuscumque iuris habiti vel habendi in civitate et territorio Aveni-
onis per dominum Carolum IV. imperatorem sedi apostolice factarum. Et est alia per omnia similis
eiusdem imperatoris suo sigillo in cera alba sigillata impendenti. Datum in oppido Gorlus, anno
45 Domini MCCCXLVIII Calendis Novembris, anno regnorum suorum III.*

quem dedit G. Tanursi 'Allegazione istorico-critico-diplomatico-legale in risposta all'Autore delle Ricerche storiche concernante i diritti incontrastabili del papa sulla città e stato di Avignone' (1792) p. 90 nr. II; itemque apographa duo saec. XVII. ex. in archivo Vaticano asservata quae ad P redeunt: P1 'Arm. XV c. II nr. 27' et P2 'Arm. XXXVI tom. 40f. 195'. Quae contulit F. Kern. — Negleximus P3 copiam archivi Vaticani 'Arm. XXXV nr. 3 p. 456 nr. 49' item ex P descriptam; N malae notae textum quem vulgavit F. Nouguier 'Histoire chronologique de l'église d'Avignon' (1660) p. 143. — 1 ediderunt praeterea S. Fantoni Castrucci 'Istoria della città d'Avignone' I (1678) p. 227 ex N; M.V. de Baume-
fort in 'Mémoires de la Société littéraire d'Apt; nouvelle série' I (1874) p. 84 nr. 6 ex T ut videtur. — Exemplaris 2 textus nusquam servatus est.

Reg. imp. VIII nr. 774 et 6542¹.

De harum litterarum fatis v. H. Otto in 'Quellen und Forschungen' IX (1906) p. 333. Ad rem cf. ea quae leguntur in prima vita Clementis VI. apud Baluze, Vitae paparum Avenionensium I (1693) c. 263:

Civitatem etiam Avinionensem cum suo territorio a Iohanna regina Siciliae, ad 15 quam perprius spectabat tenebaturque in feudum ab imperio, pro Romana ecclesia dato magno pretio emit², consensu tamen et voluntate memorati Karoli regis Romanorum in imperatorem electi; qui etiam auctorizando, approbando et confirmando emptionem huiusmodi voluit et concessit, quod in perpetuum pertinerent ad ius et proprietatem dicte ecclesie et prefati pape suorumque successorum canonice intrantium, quodque 20 per eos libere teneantur et possideantur in franco allodio nec pro ipsis homagium seu fidelitatem, servitium seu recognitionem cuiquam in posterum facere teneantur.

Sanctissimo in Christo patri et domino suo domino Clementi divina providentia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex cum reverentia debita devota pedum oscula^a 25 beatorum.

Etsi deceat munificentiam regiam ecclesiis ecclesiasticisque personis pro reverentia Iesu^b Christi, qui est caput ecclesiae³ et a quo bona cuncta suscepimus que habemus, exhibere se liberalem, erga Romanam tamen ecclesiam ecclesiarum omnium matrem tanto se debet impendere^c largius, quanto ad id et devotio nos amplior excitat et ratio debiti potioris astringit. Immensa igitur beneficia et honores, que nobis et imperio Romano collata^e per beatitudinem vestram et eandem Romanam ecclesiam recognoscimus et fatemur, humiliter debita gratitudine intuentes et pie devotionis studio meditantes, quantum civitas Avenionensis situ sit et fertilitate accomoda et alias multipliciter opportuna pro statu Romane curie, cum qua ibidem per annos plures beatitudo vestra et nonnulli predecessores vestri Romani pontifices resederunt, sicut et vos presentialiter residetis, ac indecens non immerito estimantes, ut locus, quem vestra et eorundem predecessorum decoravit presentia et decorat, sub cuiuscumque existat dominio temporali, ad laudem et gloriam regis regum et in recognitionis signum duplicium talentorum⁴ ac in reverentiam et honorem beati Petri apostolorum principis, cuius vos divina clementia 40 constituit successorem, nec non pro nostra ac predecessorum nostrorum Romanorum regum aliorumque fidelium animarum salute quidquid feudi, homagii et superioritatis nec non directi domini, proprietatis, actionis et iuris cuiuslibet, quodcumque et qualecumque sit

676. a) osculatione RT; osculatur P. b) Iesus P. c) impendi RT.

1) Litteras Karoli regis sequenti die datas, quae ex archivi Vaticani inventario Parisiis a. 1810. 45 confecto enotantur 'Archiv' IX, 455 = Reg. imp. VIII nr. 775, nil aliud esse nisi exemplar nostrum 2 autumarit, recte ut videtur, H. Otto loco statim citando. 2) Litteras renditionis a Iohanna regina 1348. Iun. 6. datas habes ex. gr. apud Bzovium, Annales eccl. ad a. 1348 § X. 3) Eph. 5, 23. 4) Cf. Matth. 25, 22.

et quocumque nomine censeatur, habemus quomodolibet ac habere possemus seu debemus ex quacumque ratione vel causa in civitate Avenionensi, districtu ac territorio, iuribus et pertinentiis suis^d omnibus et ad nos, imperium seu regnum Romanorum pertinet quomodo, eidem apostolorum principi et per eum vobis et successoribus vestris Romanis pontificibus canonice intransibus ac prefate Romane ecclesie de certa nostra scientia in perpetuum donatione mera, pura ac libera que dicitur inter vivos damus, tradimus, concedimus ac^e donamus. Ut autem hec donatio regia perpetuis maneat illibata temporibus et firma, rata ac^e inconcussa perduret, presentis nostre donationis et concessionis paginam bulle auree typario nostre maiestatis impresse fecimus appensione muniri.

Datum et actum in oppido nostro Gorlis, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, Kal. Novembris, regnorum nostrorum anno tertio.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis^f, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi in Christo patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini^g, sacri imperii per Germaniam archicancellarii^h, recognovi.

677. CLEMENTIS VI. LITTERAE COMMENDATORIAE PRO ELECTO TRIDENTINO.

1348. Nov. 1.

Reg. Vatican. 142 (Clem. VI. secr. a. VII.) f. 76' nr. 302. Contulit E. Caspar. — Ed. Klicman 1031. — Extr. Werunsky 205.

Reg. imp. VIII Pübbe nr. 214.

Carissimo in Christo filio Karolo, regi Romanorum illustri.

Attendentes, quantum ad felicem prosecutionem negotiorum tuorum in Italia expediebat et expedit excellencie tue fidelem ac devotam tibi habere personam in ecclesia Tridentina^a, dilectum filium Iohannem electum Tridentinum, cuius erga te tuaque negotia affectionem devotionis et^b fidei plene nosti^b, eidem ecclesie prefecimus¹ in episcopum et pastorem. Sperantes itaque, quod tu ex innata^c tibi affectione ad ecclesias ecclesiasticasque personas et speciali dilectione, quam ad prefatum electum habere diceris^d, serenitatem tuam attente rogamus, quatenus electum et ecclesiam predictos nostre interventionis obtentu commendatos suscipere ac in manutenendis, conservandis et recuperandis bonis et iuribus ipsius ecclesie dextere tue potencia eidem electo assistere ac favere serenitas ipsa velit.

Datum Avinione Kal. Novembris, anno septimo.

678. SCRIPTUM ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS DE PACE TERRAE.

1348. Nov. 6.

Originale in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdicke. In verso manus Treverensis scripsit: Lantfride Wal. Col. 48.; ibidem legitur: R. E sex sigillis in eschatocollo enume-

676. ^d) om. RT. ^e) et P. ^f) sic T; Colonien. P; Colonienis R. ^g) Mogunt. RT.
^h) archicancellarius P.

677. ^a) sequuntur deleta cuius — nosti, ut l. 24 — 25, R. ^b) corr. ex plene nosti et fidei R.
^c) ignata R. ^d) hic quaedam excidisse videntur.

1) 1348. Oct. 27; cf. Eubel, *Hierarchia catholica* I, 498.

ratis quinque plus minusve laesa pendent loris membranaceis. Sigillum Henrici Rulmann cum loro deperditum. — Extr. 'Compterendu des séances de la commission royale d'histoire III (Bruxelles 1840)' p. 214 nr. 866 ex or. In forma integra ineditum.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 56.

Wir Walrave von Gots gnaden ertzebischof der heiliger kirchen zû Colne, des 5 heiligen Romischen riches durch Italien ertzekentzeler, dun kunt allen luden, daz wir vor uns und unsern vorge(n)anten) stift uns mit unserm lieben neven hern Baldewine ertzebischove zû Trire und mit sime stifte daselbes und mit dem hochgebûrn fursten^a hern Wilhelme marggreven zû Guliche, unserm bruder, und mit siner marggraschaft zû Guliche und mit der graschaft von Lutzillimbürg umb des riches ere und noit und durch 10 gemeinen nûtz, friden und frâmen der lude und des landes eindretig wurden sin und uns verbunden han zu einander. Diz verbûnt sal nû angen und sal weren biz nû Wi-
 1348.
 Dec. 25.
 1353.

(1) Zû dem ersten, daz wir die egen(ante) vier herren oder herscheffe menlich 15 in sime lande und geleite und auch als verre unser macht reichet, sullen den kaufman, pilgerin und auch allermenlichen uf den strazen, den waszern und dem lande schirmen, behuden und fryen vor craft, gewalt und pendunge von ymans wegen zû dune.

(2) Were aber yman under uns vier herren oder herschefften geseszen, deme wir oder unser eincher oder yman anders auch under unser eime geseszen scholt schuldig 20 were, ist die scholt zuschen uns gewant, so sal der, deme man schuldig ist, den andern ersuchen umb die scholt mit sinen briven und sal yme der ander dar umb bescheidenheit dûn als verre yre zweier nachgeschriebenen raitlude sehen, daz billich sij. Ist aber die scholt zuschen unsern undertanen gewant, so sal der, der scholt vordert, des herren . . amptman, under deme der . . schuldener geseszen ist, ersuchen und der 25 amptman sal den schuldener vort ersuchen zû vorentz, daz er dem cleger bescheidenheit dû. Dut er iz dan nit, so sal yn der . . amptman hubiszlichen penden und die pende wider bevelen, ob man iz gesinnet, und den partien einen nemelichen dag bescheiden, die scholt zû bewisene und da von bescheidenheit zû dûne unverzogenliche; und wirt die scholt bewiset, so sal der schuldener vollendûn, dar zû der amptman yn 30 sal halden auch mit sinen penden. Were aber der amptman an den vorgeschriben stucken sumig, so mag der, der da scholt vordert, den schuldener selber penden und die pende bevelen, ob man iz gesinnet und yn sicher machet, dage zû leistene und yme bescheidenheit zû dûne unverzogenliche. Queme keinerhande zweiuunge da von, des unser ampt-
 35 gewant sint, richten, als her nach geschrieven stet.

(3) Vortme sal iglicher unser vier herren oder herscheffe menlich in sime lande bewaren, daz nyman gewapent in unsern landen ride noch wandle dan unser amptlude, yre gesinde und weme iz der vier herren einer oder herschaft bevelen in sime lande. Und wer dar uber in unsern landen riede oder wandelte gewapent, den sal man an- 40 grifen und yn gevangen oder in sulicher sicherheit halden, daz man sin wol sicher sij, also lange, biz daz man ervare, ob er in unser vier herren oder herscheffe landen yt misse-
 45 dan habe; und vindet man, daz er yt habe missedan, so ensal man sin nit losen, er en-
 habe die missedad gantzlichen zû vorentz gerichtet; und were iz, daz von keyner misse-
 dad von yme nit clage enqueme, so ensal man sin doch binnen zwen manden nit losen.

(4) Vortme sal auch iglicher der vier herren oder herscheffe dem andern zu stûnt lantwerunge helfen dûn und yme sin gût helfen beschuden mit cleiner oder mit grozer

macht, wie iz der vorgen(ante) herre oder die herschaft oder yman von yren wegen, der oder die iz bedarf, gesinnet und noit ist.

(5) Vortme were eynich man geseszen under uns vier herren oder herscheften oder bij uns, der ubergriffe oder anders missedede unser eynichem, den sal man zu rechte halden. Mag aber der herre oder die herschaft, dem oder der er geseszen ist, den mit gerechtvertigen oder zû beszerunge betwingen, so mag der, dem der brûch geschehen ist, die andern ansprechen und manen; die sullen yme dan helfen den zû rechtvertigen menlich mit funf und zwentzig helmen oder andern werlichem volke wol gerieden oder ungerieden gewapent, wie iz der herre oder herschaft, deme missedan ist und noit ist, gesinnet, alliz uf yre eigen kost, winnunge und verlust und binnen echte dage nehest dar na, daz sie dar umb gemanet werden; und were iz, daz der, der missedan hette, beschût wûrde und nit mûchte mit der egen(anten) zale lude gerechtvertiget werden, und wolde oder bedûrft der, dem brûch geschehen were, me helfe von unser iglichem biz an hundert helme, so sullen wir, die dar umb gemanet werden, solich volk senden, einen maend da zû verliben uf unser iglichs kost und verlust und na dem maende vort uf des kost, der umb die helfe hait gemanet. Bedurft man aber helfe mit der macht, so sal unser iglicher, der soliche helfe vordert, den herren und wolgeborn luden win und broit geben, so sie in sin lant koment, also lange er des bedarf, und dan menlich uf sin gewin und verlust.

(6) Vortme welicher unser vorgen(anten) herren oder herschafte umb einicher der vorgeschriben stücke mit yman in vientschaft kûmet, dem sullen die andern auch helfen und vint werden, als balde sie dar umb gemanet und angesprochen werdent, und sullen yme dar zû helfen mit der zale lude und auch mit der macht, wie daz noitdorft ist und als da vor geschriben stet.

(7) Vortme were iz, daz keyne zwiunge, ufliefe oder clage zuschen uns oder unsern undertanen als von den egen(anten) stücken uf erstunden, dar umb sal keiner den andern anvertigen oder angrifen mit raube, brande, kummere oder mit ander keynerleye gewalt, dan menlich sal sin ansprache und vorderung vor die nageschriben raitlude brengen und die raitlude sullen die uzrichten, als herna geschriben stet.

(8) Vortme sullen wir uf dem Rine bescheidenliche zolle nemen von unsern undertanen und auch von andern luden, wanne andere herren und stede auch bescheidenliche zolle nemen, umb daz, daz die strazen deste baz gebuwet werden und der kaufman sich mûge generen, biz wir gemeinlichen eines andern uns beraden und des uberkomen.

(9) Vortme weren keyne herren oder yman anders, die uf deme Ryne geseszen weren, die unrechte zolle nemen, die sullen wir die vier herren und herschefte samentlichen weren nach unser macht.

(10) Vortme sullen wir die vier herren oder herschafte vorgen(ant) eine gemeine mûntze goldes und silbers menlich in sime lande uf einen stalen, einen sey und von eyner loy dîn slan, alle uf der einen sijten uf des riches zeychen, uf der andern uf ye der herren oder herschaft zeichen, der oder die mûntze dîn slan, und sullen wir unser mûntzemeistere schicken bij ein ye des jares vierwerbe, zû den vier fronevasten, und uf die nehesten fronevasten zû Colne, und uf die nehesten dar na zû Trire, und aber dar na zû Colne, und aber dar na zû Trire, also daz sie ye des jares zweer zû Colne und zweer zû Trire zû den zijden komen, da die muntze zû seygene und zû besehene, daz sie glich swer, gût und gebe sij und verlibe. Were auch yman in unsern landen oder anderswo, da wir yn betwingen mochten, geseszen, der uf unser muntze sluge, daz sullen wir abe dîn mit aller unser macht. Were aber yman in dem vorgen(anten) begriffe, der einche mûntze sluge, der er von dem Romeschen riche nit enhette, die mûntzen sal unser iglicher na siner macht abe dîn, und dar zû sullen yme die andern helfen, wo man iz bedûrft.

(11) Vortme were iz, daz unser einicher des andern landes oder vestenen von eincherhande sache wegen bedürfte und entheltisze gesünne, so sal er yme sin lant und vesten uffenen und yn und die sinen da enthalden und husen und veilen kauf dūn geben na allen sinen nōden, und ensal auch unser keyner gestaden, daz deme andern uzer sinen vesten oder lande oder wider dar in schade geschee.

(12) Vortme sullen alle amptlude unser vorge(n)anter vier herren oder herschaften zū den heiligen sweren, daz sie unsern schaden keren, wenden und warnen; und were iz, daz keyn der selben amptlude umb sines herren lant, lude oder gūt zū beschudene helfe an die andere gesünne, so sal der amptman, der also ersucht ist, des andern herren lant, lude und gūt glicher wise, als sie sines herren oder herschaft weren und yn ane ginge, beschuden und bewaren; und wo die amptlude werden gewandelt, da sullen die nuwen zū hant na der hulde, die sie yren herren dūn, daz selbe sweren und dūn. Auch ensal man keynen herren oder keyne stat in disen lantfriden entphaen, iz^b ensij dann mit unser aller verhengnisze und willen.

(13) Würden auch wir vier herren oder herschafte vor eineche vestene oder sloz, dar uz oder in uns oder unser eincheme schade geschee und uns ungerichtet were, als vore begriffen ist, irgen zōgen und uns alda geluckete, daz wir die vesten gewūnnen, so sullen wir die selben vesten samentlichen zū male abe brechen ane wider zū buwene und die vientschaft, die uns dan abe komen mochte, sementliche dragen und halden, also daz keyne under uns sunderlichen ane den anderen binnen deme egen(anten) zile noch dar na sich nit sal sūnen. Were auch daz man einer sūne uberqueme mit deme oder den, den die vesten oder sloz angewūnnen oder gebrochen were und der oder die der sūnen nit enhilden oder uberfuren, so sullen wir herren und herschafte vorge(n)ant wider zū einander verbunden sin, daz zū beschudene und zū werene, biz iz aber gar und gentslichen wirt gesūnet, ob wol der erig uber daz zijl der verbuntnisse brive sich getrefen.

(14) Were auch daz unser eime ein siner vesten angewūnnen oder yme zū unrechte vore gehalden were oder würde und uns geluckete, daz wir sie wider gewūnnen, die vesten sal deme verliben, des sie was, ungebrochen, man enbreche sie dann mit sinem willen.

(15) Und uf daz, daz alle ufloufe und zweiunge, die under uns sint oder sin mochten, hīne geleet und dise vorgeschriben stücke alle und ir iglich stede und veste gehalden werden und wir sementlichen in gantzer eindretikeit, fruntschaft und lieve unde ein verliben, so sin wir uberkūmen also: hetten oder gewūnnen wir vier herren oder herschafte vorge(n)ant sementlichen oder unser einer besunder mit den andern oder mit yr eyne von eincherhande stücken yt zū schaffen oder an sie oder yn zū vorderne oder zū sprechene, so mag der herre oder die herschaft, der oder die vorderunge oder clage an die andern oder yr einen hette, den herren oder die herschaft, vor dem oder der er sich beclaget, manen, daz er oder sie einen raitman kiesen und yn in der nachgeschriben stede eine schicken bij sinen oder yren raitman, den er oder sie dar zū kūset, und auch bij yren beider gemeinen man, den der^c oder^c die, deme iz noit ist, auch dan sal besenden und manen. Und wanne man die raitlude und den gemeinen man umb sprechen uber zweiunge zū dūne in der nachgeschriben stede eine in zū komene uf einen nemelichen dag, den sie doch echt dage zū vorentz wiszen sullent, manet, so sullen sie an deme nemelichen benanten dage in die stad, die yn nach deme, daz her nach geschriben stet, geburet, in komen, ende zū gebene binnen den nehesten viertzehen nachten, als auch her na stet erzalt. Und welcher raitman von unser eyne erkoren wirt, der sal, ee er sich der zweiunge oder dar uber zū sprechene ane neme^d, vor dem andern raitmanne und auch vor yreme gemeinen manne sweren zū den heiligen, daz er umb alle zweiunge,

678. b) *praecedit iz erasum or.*c) der o *supra lin. add. or.*d) *nemen or.*

vorderunge und ansprache, die an yn bracht werdent, in vare in eine der nachgeschriben stede binnen der zijt, als ym dan bescheiden wirt, und ende geben na sinen besten sinnen, als her nach geschriben stet.

(16) Und han wir ertzebischove von Colne und von Trire die zweue strengen rittere
 5 Henrichen Rulman von Sintziche und Wilhelm(en) von Urley zû eynem ge[mei]nen^e
 manne erkoren also, daz sie beide als ein gemeine man mit unsern zwen raitluden, die
 wir dar zû kysende werden, zû unsers des . . ertzbischofs von Colne clagen in die stat
 zû Andernache und zû des . . ertzbischofs von Trire clage in die stat zû Covelentze,
 auch hat . . der^f ertzbischof von Trire und der marggreve von Guliche den odiln man
 10 Hartraden herren zû Schonecke, unsern lieben getruwen, zû einem gemeinen manne er-
 koren, der mit yren raitluden, die sie kisende werdent, zu des ertzbischofs von Trire
 clagen in die stat zû Meyene und zû des . . marggreven clagen in die stat zû Sintziche,
 und wir der ertzb(ischof) von Colne und die graschaft von Lutzilli(m)burg han den
 selben herren von Schonecke zû einem gemeinen manne erkoren, der zû unsers des
 15 ertzbischofs von Colne clagen zû Nurberg und zû der graschaft clagen zû Bydeburg
 auch mit unser beider raitluden, und hait der marggreve von Guliche und die graschaft
 den ediln knecht Nielase von Gymenich zû einem gemeinen manne erkoren, der zû des
 marggreven clage in die stat zû Drinbûrn und zû der graschaft clage in die stat zû
 Rulant auch mit yrer beider raitluden gemanet in komen sullen, als da vor geschriben
 20 stet, und da der partyen, die gemanet hait, geceletze vore und der andern partye
 geceletze dar na nemen und entphaen und binnen viertzehen dagen dar na alda ende
 geben und ein recht iglicher partyen von yrem geceletze, zû male oder ein deil, als
 verre sie kunnen oder mügent, uf yre eide sprechen, doch dem ersten clegere vore und
 dem andern na, und daz selbe yre sprechen beschriben und wol besigelt geben. Mochten
 25 aber sie alda des rechten nit vinden von den geceletzen allen oder ein deil, so sullen
 sie uf yre eide behalden, von welchem geceletze sie sich nit verstan, und wanne sie
 daz behalden han und ende gegeben han von den clagen, da von sie sich rechtes verstau,
 so mügen sie uzvaren und sich des rechten umb die vorgeclagete^g sache, die yn unkundig
 sint, anderswo ervaren, also daz sie von deme dage, daz sie uzvarent, zû viertzehen
 30 nachten in die stat, da sie uzgevaren sin, widerkomen und da der partye, die gemanet
 hat, zû vorentz ende geben der stücke, dar uf sie sich ervaren han, binnen echt dagen
 dar na, daz si wider in komen sint. So daz geschehet, so sullen sie zû hant, ane irgen
 anders zû komene, in die andern stat komen und dar nach auch binnen echt dagen den
 nehesten ende geben der partyen geceletze, von der von ersten gclaget ist, alles be-
 35 schriben und besigelt, als da vor ist begriffen. Und were iz, daz die raitlude und der
 gemeine man binnen den vorgen(anten) echte dagen alsulichem geceletze, daz sie noch
 vorhanden hetten zû verrichtene, nit uzdrag oder ende da engeben, so mügent dar na
 binnen drin dagen den nehesten die zweue raitlude oder yr einer mit dem gemeinen
 manne oder der raitlude einer alleyne uber daz geceletze, daz noch vorhanden ist, uf^h
 40 yre eide sprechen; daz sprechen gantze macht sal haben. Were aber, daz der raitlude
 keyner binnen den vorgen(anten) drin dagen sprechen, so sullen sie und der gemeine
 man vorwerters alda uf yre eigene kost, nummer dannen zû komene, also lange ligen, biz
 sie gemeinliche oder der raitmanne einer mit dem gemeinen manne uber die zwiunge
 gesprechen, als da vor ist erzalt. Vortme wanne beide raitlude eindretigliche sprechen,
 45 so ensal des gemeinen mannes sprechen, als verre iz wider der raitlude sprechen ist,
 keine macht haben. Wurden aber die raitlude an yrem sprechen zweyen, so sal der ge-
 meine man yre eyme, wer aller rechtes nach sime gedunke sprichet, bestan, des sprechen
 dan gantze macht sal haben. Were aber daz der raitlude einer in der vorgen(anten)

678. e) ge|nen or.

f) corr. ex den or.

g) vorgelagete or.

h) yf or.

stede eyne gemanet, uber zweyunge zû sprechene, alleyne und nit sin mideraitman enqueme oder quemen die raitlude alle beide dar in und ir eyner alleyne spreche, so sal der gemeine man deme ratmanne besteen, der da gesprochen hait, des sprechen dan gantze macht sal haben. Und wilcher ratman sin sprechen beschriben und besigelt gebet dem andern ratmanne oder dem gemeinen manne, der mag von stad riden, wanne iz ym fuget. 5

(17) Vortme waz die vorg(enanten) ratlude und der gemeine man nach den underscheiden, als da vore geschriben stet, sprechen und sagen uf yre eide mit yren besigelten briven, daz sal die besagete partye der andern dar na binnen vier wochen, daz der besagetz brif an sie kûmet, under alsolichen penen, als die raitlude und gemeine man oder daz merer teil under yu dar uber setzen, halden, richten und gantzlichen vollfuren. 10
Wilcher auch under uns von erst manet umb bruche, die ym geschen, dar uber sal man von erst sprechen und dar nach uber die andern clage, als da vor ist begriffen.

(18) Und ye der herre oder herschaft sal sime ratmanne, der also gemanet wirt, und dem gemeinen manne wer yu manet kost geben; und wer in deme unrechten fûnden wirt, der sal alle die kost, die die raitlude und gemeine man als von den egen(anten) stucken 15 hant verdan, richten und bezalen und waz schaden dar uf ginge. Were aber daz yeder man der herren oder herschefte, uber der zweyunge gesprochen ist, ein deil in dem rechte und ein deil in uurechten fûnden wirt, so sullen die herren und die herschafte die kost bezalen nach marczale, daz yederman in dem unrechten wirdet funden. Und welcher unser vorg(enanten) herren oder herschafte an richtunge, die von disen vorgenant(en) stucken 20 quemen, zû dûne sumig were, den sullen die andern zû der richtungen zû dûne halden und twingen mit sinen penden, die er nit sal weren.

(19) Vortme were iz. daz man keinen diser egen(anten) . . raitlude von libes noit oder von keinen andern sachen nit haben mochte. so sal der herre oder die herschaft, des oder der raitman gebristet, einen andern an des stat, des da gebristet, binnen echt 25 dagen dar na, daz der herre oder die herschaft; der oder die dar uber von der ander partyen wirt gemanet, in alle der wise als den ersten kÿsen, der auch an des ersten stat treden und alle sine macht sal haben gantzlichen in aller der wise, als da vor ist begriffen. Und sal der . . raitman, der also ist erkoren, also lange raitman verliben, als lange iz dem herren oder herschaft, der oder die yu hait erkoren, fuget. Were iz auch, 30 daz man eines gemeinen mannes nit haben mochte, so mag der, deme clagens noit ist, den andern, von deme er sich beclaget. manen, daz er sinen raitman sende in die stat, da man sinen clagen schuldig ist ende zû geben, zu der manenden partyen raitmanne, den sie auch dar schicket. da zû verlibene echt dage, daz sie oder yre herren binnen dem zile eines gemeinen mannes uberkomen; mochten sie des da nit uber komen, so 35 sullen sie in die andern stat, do man der andern partye clage ende schuldig ist zû gebene, komen und aber echt dage da verliben und aber wider in die ersten stat und wider in die andern ye echt dage in der stede einer zû verlibene und daz so lange herten, biz sie oder yre herren eines gemeinen mannes uberkûmen, der sich diser egen(anten) stücke anneme und in guden truwen gelobe, ee er sich der stücke under- 40 winde, als her na geschriben stet. Und wanne daz geschehen ist, so sal er alle macht, die der erste gemeine man, an des stat er getreden ist, hatte, gantzlichen haben.

(20) Mit allen disen vorgeschriben stucken, die in guden truwen und ane alle argelist gemacht sint, han wir . . ertzebischof zû Colne uns mit disen egen(anten) herren und herschaften und sie sich wider zû uns verbunden und verstricket wider aller menlich 45 nyman uzgenûmen ane unsern heiligen geistlichen vater den babist des stules zû Rome und den durchluchtigisten fursten unsern lieben herren hern Karle Romeschen kuninge und auch allen den, der unser einer sich mechtiget und vor sie sprichet mit sinen uffenen briven, daz sie unverzogenlichen recht zû dune oder zû nemene gehorsam sin, wider die wir nit helfen sullen.

(21) Auch han wir alle dise vorgeschriben stucke und ir iglichs bisundern den vorge(n)ant(en) herren und herschaften und sie uns wider gelobet in guden truwen unser iglicher dem andern mit siner furstlicher ere stede und veste zû haldene, zû dune und zû vollenfuren ane allerleye argelist und geverde; und welcher under uns, daz doch
 5 Got nit enwelle, diser stucke oder yr eineges breche, uberfure und sie nit gantzlichen
 10 enhilde, dem mügen und sullen die andern gemeinlichen oder bisunder dar umb zûsprechen und sich des beclagen zû hõven und zû dagen und an allen steden, daz man
 15 yu dise gelobnisse, brive und vorwerte nit hilde, und ensal er dar umb deste minner nit schuldig sin zû richtene die bruche und sullen yn auch wir die andern zu dem, daz sie
 20 von ym clagen, helfen twingen die bruche zû richtene mit sinen penden, als vorgeschrieben stet.

Und aller diser vorg(en)ant(en) stucke zû urkunde und merer stedikeit han wir ertzebischof zû Colne vor uns und unsern stift unser ingesigel an disen brif gehalten und han auch gebeden die vorge(n)ant(en) gemeinen manne Hartraden herren zû Schonecke,
 15 Henrich Rulman von Sintzich, Wilhelme von Urley, daz sie sich der vorge(n)ant(en) stucke als gemeine manne an nemen und zû yn dîn, als da vor von yn geschriben stet, und daz sie und auch der erber man Wilhelm probist zû Sûst und Reynher von Schonauwen ritter yre ingesigele zu dem unsern auch zû urkunde aller diser vorge(n)ant(en) stucke an disen brif wellen henken. Und wir Hartrad, Henrich und Wilhelm gemeine
 20 manne egen(ant) bekennen uffentlichen an disem brive, daz wir durch bede willen unsers egen(anten) herren von Colne aller diser vorg(en)ant(en) stucke, als verre sie uns als gemeine manne anetreffen, uns angenûmen han und han auch gelobet in guden truwen sie zû dune, halde und gantzlichen zû vollenfuren na unsern besten sinnen ane argelist in aller der wise, als da vor von uns steet erzalt. Und des und aller diser vorg(en)ant(en)
 25 stucke zû urkunde han wir die ebenanten gemeinen manne und wir Wilhelm probist zû Sûst und Reynher von Schonauwen egen(ant) unser ingesigel zu dem ingesigel unsers vorg(en)ant(en) herren von Colne an disen brif gehalten.

Der gegeben ist zû Prûme, do man zalte nach Crists gebûrte drûtzehnhundert jar in dem acht und viertzigstem jare, des seszten dages des mandes der zû latine
 30 November ist genant.

679. SENTENTIA IUDICII CURIAE IN ROTTWEIL.

1348. Nov. 18.

Originale (or.) in archivo publico Stuttgartensi. Descripsit R. Salomon. Sigillum iudicii pendet loro membranaceo. — Ineditum.

Ich Cûnr(at) von Wartenberg ain vrie hofrihter von mins herren dez Rõmschen
 35 kunig Karlen gewalt an siner statte uf sinem hof ze Rotwil tûn kunt allen den, die disen brief ansehen oder hõrent lesen, daz fur mich kome uf den selben hof, da ich ze gericht sazze, erber gewisse botschaft von dem edeln herren hern Walthern von Gerolczeg herren ze Sultz und zogt^a an^a dez durluhsten fursten dez Rõmschen kunig Karlen genad,
 40 friehait und sinen besigelten brief, der von wort ze wort also stat:

‘Wir Karl — zwõlfbotten.’ *supra nr. 617.*

Und do der brief also gelesen und verhõret wart, do wart ertailt mit gesamenter urtail, daz der selb herre von Geroltz(eg) und sine man und die burger ze Sultz, ze Dornstetten und ze Rosenvelt der genad und [friehait] billich geniessen solten, daz man
 45 sie umb dehain sache uf daz lantgeriht ze Rotwil laden sulle; ez wære denne ob ieman

daz recht in den selben stetten sůchte vor iren schulth(eisse)n und der denne rechtloz von inen verlassen wurde, der mag siu wol laden uf daz lantgeriht ze Rotwil an alle irrung. Und diz alles ze offem urkund han ich dez hofgerihtz insigel mit urtail gehenkt an disen brief.

Geben ze Rotwil an dem nāhsten zinstag nach sant Othmars tag, nach̄ Kristus 5 geburte druzehenhundert jare in dem ahteden und vierzigosten jare.

680. 681. TRACTATUS REGIS CUM REGE POLONIAE ET DUCE SVIDNICENSI HABITI.

1348. Nov. 22. 25.

680. *Litterae regis Poloniae. — Nov. 22.*

10

Originale in archivo imperiali Vindobonensi 'Böhmen nr. 296'. Contulit R. Salomon. Sigillum regis Poloniae pendet cordula serica viridis coloris. — Ed. Codex diplomaticus maioris Poloniae II (1878) p. 609 nr. 1277; H. Jireček, Codex iuris Bohemici II, 1 (= Korunní archiv český, 1896) p. 314 nr. 289, uterque ex ed. antiquiore.

Reg imp. VIII Reichssachen nr. 58.

15

Cf. supra p. 624 l. 38 sqq.

Kazimirus Dei gracia rex Poloniae.

Notum facimus universis, quod super materiis controversiarum, dissensionum et quarumlibet iniuriarum, que hactenus viguerunt inter serenissimum principem dominum Karolum Romanorum regem semper augustum et Boemie regem ex una et nos parte ex altera, de alto et basso in opido Namisloviensi Wratislaviensis dyocesis anno et die subscriptis in hunc modum duximus amicabiliter concordandum, quod sincera fide sub prestito iuramento et sine omni dolo promittimus supradicto Romanorum et Boemie regi, fratri nostro, perpetuam dileccionem et fraternam amicieiam cunctis inantea futuris temporibus inviolabiliter observare, sic quod ipse versa vice nobis sub iuramento simili ad observacionem earundem dileccionis et amicieie teneatur, prout in antiquis litteris¹ nostre concordie inter eum et nos aliquociens celebrate plenius continetur. Et supradictis unioni et amicieie illustrem principem dominum Bolkonem ducem Swydnicensem, nepotem nostrum dilectum, cessante omni dissensionis materia, si qua inter predictum regem et eundem ducem nepotem nostrum hactenus est habita, duximus includendum, si super hiis per supradictum ducem Bolkonem in iuridicam discussionem illustris et magnifici principis domini Alberti Austrie, Styrie et Carynthie ducis consensum fuerit infra triduum a die crastina continuo computandum. Specialiter eciam promittimus et spondemus, quod medio tempore, quo per suffragium et iuvamen predicti domini Karoli Romanorum et Boemie regis adversus Cruciferos de domo Theotonica seu Bavaros in marchia Brandeburgensi manentes metas regni nostri Poloniae non recuperaverimus, hostibus et emulis dicti regis non cooperari vel assistere^a auxilio, consilio et favore, recuperatis tamen limitibus regni nostri predicti promittimus sub fide et iuramento superius expressis predicto Romanorum et Boemie regi adversus omnem hominem auxiliari, astare et assistere, rege Ungarie dumtaxat excepto, prout in antiquis litteris nostris est expressum, et predictum regem et fideiussores eius, qui nobis suis patentibus litteris pro quadam summa pecunie promiserunt², de predicta pecunia nullis

680. ^a) *supplendum videtur volumus vel simile aliquid.*

1) 1325. Mai. 28. et 1341. Iul. 13. datis; ed. Cod. dipl. Moraviae VII (1858) p. 41 nr. 60; p. 238 nr. 333, p. 240 nr. 334. 2) *Litteras Karoli 1343. Apr. 24 datas habes Reg. imp. VIII nr. 165; Cod. dipl. Moeaviae l. c. p. 341 nr. 471. Litterae fideiussorum servatae non esse videntur.*

umquam temporibus ammonere. Sique adintorio Dei et supradicti regis suffragio mediante metis nostri regni habitis primitus et obtentis aliqui occupatores de bonis et dominiis ad regnum nostrum Polonie non pertinentibus exterminati et expulsi fuerint, medietatem bonorum et dominiorum huiusmodi supradicti Romanorum et Boemie regis, residuam
5 vero nostris usibus decernimus applicandam. In cuius rei testimonium nostrum sigillum presentibus duximus appendendum.

Data in Namisslow opido dyocesis Wratislaviensis, die sancte Cecilie virginis, anno Domini millesimo CCCXL octavo.

681. *Litterae ducis Svidnicensis. — Nov. 25.*

10 *Copia saec. XVII. in codice bibliothecae Nostitzianae Pragensis 'Ms. a 27' f. 206. Contulit R. Salomon. — Orthographiam correximus.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 59.

Wir Bolko von Gots gnaden etc. bekennen etc. und globen offentlich mit diesem brief mit guten trewen on argelist, daz wir mit dem allerdurchleuchtigisten fürsten und
15 herren hern Karl Römischen kunig, sein landen und leuten einen steten und rechten fried haben und halten wollen von diesem heutigen tag uncz auf Aller manne fassnacht, die schierst komt, vor uns und allen den, die durch unsern willen tun und lassen, also bescheidenlich, daz kein unser man auf in dienen noch seines schaden warten sol, ausgenomen den gefangen in der marke zu Brandenburg, die umb ir gefengnus und
20 schaden reiten müssen. Were aber, daz wir in derselben frist mit einander nicht würden geslichtet und versuenet, so sol es zwischen uns sten nach dem tage in einer freundlichen vorrede vier gancze wochen vorzusagen, also bescheidenlich, daz unser einer dem andern die vorgeante vorrede angesagen mag vier wochen vor Aller manne fassnacht, ob ime das fueglich ist. Mit urkunt dies briefs versigelt mit unserm ingesiegel.
25 Der geben ist ze Lignitz nach Christi geburt MCCCXLVIII jar, an sanct Katharinen tag.

1349.
Mart. 17.

1349.
Feb. 1.

682—688. ACTA WITTENBERGENSIA.

1348. Dec. 1.—4.

30 *De conventu in civitate Wittenberg acto v. W. Lippert, 'Wettiner und Wittelsbacher' (1894) p. 62. — V. etiam promissiones dominorum quorundam Lusaticorum apud Pelzel 'Geschichte Kaiser Karls IV', t. I, 'Urkundenbuch' p. 176 sq. nr. 180. 181, quas hic repetere supersedimus. — Adde litteras infra nr. 708 et 709 propositas.*

682. *Receptio in protectionem imperii. — Dec. 1.*

35 *Originale in archivo ecclesiae sancti Severi Erfordensis. In plica legitur: R. Sigilli maiestatis fragmenta pendent filis sericis rubri flavique coloris. — Ed. W. Schum in 'Neue Mittheilungen aus dem Gebiete historisch-antiquarischer Forschungen XV (Halle 1882)' p. 186 nr. X. Editionem repetimus.*

Reg. imp. VIII nr. 786; cf. additamentum primum p. 831.

40 Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex. Ad perpetuam rei memoriam.

Licet ad prosequenda quorumlibet vota fidelium regie liberalitatis dextera quadam regularitate sit prona, illis tamen sue munificentie dexteram specialis prerogativa

favoris aperire consuevit. qui sacrosancti Romani imperii decus et gloriam specialibus devocionis insingniis prosecuntur. Sane preclaram devocionem et constantis fidei puritatem honorabilium . . decani et capituli ecclesie sancti Severi Erfordensis diocesis Maguntinensis, devotorum nostrorum, quibus erga dive memorie Roman(orum)* imperatores seu reges, predecessores nostros, nos et sacrum Romanum imperium attenta sollicitudine et exacta diligencia claruerunt, clare nostre mentis intuitu limpidius intuentes ad instar dive memorie Romanorum imperatorum seu regum, predecessorum nostrorum, qui predictam ecclesiam et eius ministros amplis dotaverunt stipendiis et largis prediis munierunt, predictos decanum et capitulum ac ecclesiam memoratam cum omnibus redditibus, proventibus, censibus, utilitatibus, usufructibus, honoribus et pertinentiis suis, prediis, agris, possessionibus, bonis mobilibus et immobilibus, quocumque nomine censeantur, quas in presenciarum rite possident et in futurum iustis tytulis absque iuris alieni dispendio poterunt adipisci, in nostram et sacri Romani imperii proteccionem. tuicionem et defensionem accipimus de nostre celsitudinis gracia speciali necnon universa et singula privilegia, litteras, iura et consuetudines, gracias, libertates, bona, res, possessiones et predia, que ipsis et ipsorum ecclesie supradicte a divi Romanorum imperatoribus seu regibus, predecessoribus nostris, necnon ceteris principibus, ducibus, marchionibus, lantgraviis, comitibus, baronibus, nobilibus vel aliis nostris et sacri Romani imperii fidelibus rite donata, appropriata, concessa, indulta vel collata sunt aut quibuscumque legitimis tytulis racionabiliter erogata, approbamus, ratificamus et per omnia de benignitate regia confirmamus, mandantes universis et singulis principibus, ducibus, marchionibus, lantgraviis, comitibus, baronibus, nobilibus, cuiuscumque gradus, preminencie seu dignitatis existant, nostris et sacri imperii fidelibus, ne supradictos . . decanum, capitulum ac ecclesiam memoratam in predictis privilegiis, litteris, iuribus, consuetudinibus, graciis, libertatibus, bonis, rebus, possessionibus et prediis suis quesitis ut premittitur vel imposterum conquirendis adversus presentis nostre approbacionis, ratificacionis, confirmaconis et proteccionis indultum molestare presumant vel permittant quomodolibet molestari sub pena nostre indignacionis, quam, qui secus attemptare presumpserint, se cognoscant graviter incurrisse^b. Presencium sub maiestatis nostre sigillo testimonio litterarum.

Datum Wittimberg anno Domini millesimo trecentesimo quadragésimo octavo, 30
indiccione prima, Kalendis Decembris, regnorum [nostrorum]^c anno tercio.

In plica legitur: per dominum regem Dytmarus.

683. *Infeudatio de terra Lusatiae regi ab archiepiscopo Magdeburgensi concessa. — Dec. 2.*

Originale (or.) in archivo imperiali Vindobonensi 'Böhmen nr. 297'. Descripsit R. Salomon. Sigillum pendet filis sericis rubri coloris. — Ed. Jireček, Codex iuris Bohemici II, 1 (= 'Korunní archiv český', 1896) p. 316 nr. 283 ex or. ut videtur. — Extr. Codex diplomaticus Moraviae VII (1858) p. 624 nr. 875.

Cf. supra nr. 659—661. — Ad rem v. Regesta archiepiscopatus Magdeburgensis III (1886) p. 415 nr. 1099 et Wegele 'Friedrich der Freidige' (1870) p. 251.

In nomine Domini amen. Nos Otto Dei gracia sancte Magdeburgensis ecclesie archiepiscopus recongnoscimus in hiis scriptis, quod terram Lusacie cum omnibus iuribus et pertinentiis suis, quam illustris princeps Woldemarus marchio Brandenburgensis a nobis et ecclesia nostra tenuit in pheodum et nobis libere resignavit. serenissimo et excellen-

682. a) Romani ed.

b) incurrisse ed.

c) sic supplevimus; deest ed.

tissimo principi domino nostro gracioso domino Karulo regi Romanorum et Boemie feliciter regnanti tamquam regi Boemie suisque germanis et eorum heredibus veris, prout idem Woldemarus et sui progenitores eandem terram eum suis iuribus et pertinentiis a nobis et ecclesia nostra in pheidum tennerunt, contulimus in pheidum pacifecae possidentam propter spem sue promocionis et donacionis in futurum, quas grata vieissitudine nobis et ecclesie nostre dante Domino rependet in reocompensam condignam. In premissorum autem testimonium, ut robur firmitatis optineant et ab hominum memoria non labantur, presentes litteras eidem domino nostro tradi fecimus nostro sigillo sigillatas.

Datum et aetum Wittenberg anno Domini millesimo tricentesimo quadragesimo octavo, II. die mensis Decembris.

684. *Concessio feudorum imperii episcopo Merseburgensi facta. — Dec. 3.*

Originale humore paene omnino deletum in archivo capituli Merseburgensis nr. 296b. In plica legitur: Rv. Sigillum, quod loro membranaceo pendeat, deperditum est. — Transsumptum T a Karolo IV. imperatore a. 1366. Oct. 27. datum (Reg. imp. VIII nr. 4426) in formis orthographicis discrepans ibidem nr. 351. — Ed. P. Kehr 'Urkundenbuch des Hochstifts Merseburg' I (= 'Geschichtsquellen der Provinz Sachsen' XXXVI, 1, 1899) p. 876 nr. 1010 ex T, cum ex originali nimium corroso textus constitui non possit. Editionem repectimus.

Reg. imp. VIII nr. 789 = 6015.

Wir Karl von Gots gnaden Romiseher kunig zu allen ezeiten merer des reichs und kunig zu Behem verjehen und tun kunt offenlich mit disem briefe allen den, die yn sehen oder horen lesen, das wir haben angesehen getruwen, willigen und steten dienst des erwirdigen Heinrichs bishofs zu Merseburgh, unsers lieben fursten, den er uns und dem heiligen Romischem reiche offt unverdrozzenlich getan hat und noch tun sol und mag in kunfftigen ezeiten, und davon leihen und geben wir ym und allen seinen nachkomen bishofen zu Mersburgh und der kirchen ewiclichen mit bedachtem mute und mit rate unser und des reichs fursten und herren alle unser manschaft, recht und lehen, die wir von des reichs wegen als eyn Romiseher kunige haben uff dem hofe zu der Vehsten und uff dem hofe zu Kirichdorf, die da gelegen sein uff der Sale, und was darzu gehoret, also das furbas ewielichen dieselben hofe mit allen rechten, eren, werden, diensten und nuczen, als sy zu dem reich gehört haben, von den vorgen(anten) Heinriche und seinen nachkomen byschofen zu Merseburgh und derselben kirchen zu manschaft und zu lehen sein sullen und ewielich empfangen werden. Darumb gebieten wir allen den, die uff den vorgen(anten) hofen und irer zugehorunge wonhaftig sind nu oder in kunfftigen ezeiten, das sie den vorgen(anten) Heinriehen und seinen nachkomen bishofen zu Merseburgh und derselben kirchen als im rechten lehenherren getrew, holt, gehorsam und undertenig sein sullen und ire lehen von in und der kirchen empfangen sullen, als offt des not geschicht, in aller der mazze, als man von im herren durch recht und gewonheit ire lehen billich empfangen sullen. Mit urkunt diez briefs versigelt mit unserm ingesigele.

Der geben ist zu Wittenberg nach Cristis geburt drewezenhundert und in dem acht und vierczikistem jare, an der mitwochen nach sand Andres tage des heiligen ezwelfboten, in dem dritten jare unser reiche.

685. *Epistula regis ad archidiaconum Treverensem. — Dec. 3.*

Originale (or.) in archivo Confluentino. Descripsit R. Salomon. Sigillo secreto in dorso impresso, cuius fragmenta iam assunt, clausum erat. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 6552.

Karolus Dei gratia Romanorum rex | semper augustus et Boemie rex. 5

Honorande^a Boem(unde) arch[idiacone] Treveren(sis), devote dilecte. Gravi non indigne supportamus animo, quod pro honorabili Rudolfo¹ decano M[a]guntino, consiliario nostro dilecto, qui nobis sua fideliter inpendit obsequia et cottidie inpendere non retardat, apud capitulum Treverense, in quo de principalioribus^b esse dinosceris^b, precibus regiis iuri innitentibus super canonicatu et prebenda Treveren(sibus), quos 10 e[ide]m a sede apostolica, ad quam tunc eorum spectabat dispositio, impetrare curavimus, nichil profecimus usque modo, quasi ipsum . . capitulum de nostris et regiis gratiis et favore non curet. Quare tuam devocionem, que libenter, ut tenemus, ratione utitur, seriosa instancia requirimus et rogamus, quatinus adhuc abiectis aliis morulis memorato . . decano tuo sagaci adhibito ingenio finem et concordiam non obstante 15 collacione indebita alteri facta, ne ipsa involvaris, pro nostra reverencia totis tuis viribus ordinare studeas e[ffect]ive. presertim cum ipse . . decanus super omnibus sibi oppositis arbitrio tuo et si voluer(is) aliquorum de . . capitulo stare paratus existat. Faciens taliter in premissis, si et prout regiam celsitudinem in tuis et tuorum beneplacitis volueris propiciam invenire. 20

Datum in Wittinberg tercia die Decembris, regnorum nostrorum anno tercio.

In verso eadem manu scriptum est: Hon(orando) Boem(undo) archidiacono Treverensi, devoto sibi et dilecto.

686. 687. INFEUDATIONES PRINCIPIS DE ANHALT.

Originalia in archivo Zerbstensi. Contulit H. Stäbler. In utriusque plica legitur: R. 25 Sigillum maiestatis in utroque pendet filis sericis rubri viridisque coloris. — Cf. supra nr. 666.

686. *Infeudatio de comitatu palatino Saxoniae. — Dec. 3.*

Ed. O. de Heinemann, Codex diplomaticus Anhaltinus III (1877), p. 599 nr. 847.

Reg. imp. VIII nr. 788; cf. additamentum primum p. 831. 30

Quae cum litteris Ludovici IV. regis supra tom. V nr. 591 conveniunt, typis minoribus excudi fecimus.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Ad universorum noticiam volumus pervenire, quod regali circumspeccione provide attendentes virtutum merita, quibus illustris Bernhardus princeps de Anhalt, comes Aschanie, sororius et princeps noster carissimus, longe lateque laudabiliter commendatur, ac multiplicia obsequia, que nobis et sacro Romano imperio exhibuit et inantea studiosius exhibebit, eidem Bernharδο meritorum ipsius obtentu ac suis heredibus comitatum palatinum Saxonie, principatum et marchiam in Lantsperg cum omnibus municionibus, villis, curiis, bonis quibuscumque et obvencionibus ab utraque parte fluvii Sale ad dicta dominia seu principatus spectantibus cum omnibus bonis 40 simpliciter ac universaliter, que quondam inclita Agnetis marchionissa Brandenburgensis *possedit et que ad ipsam devoluta erant ex obitu illustrium Heinrici senioris, mariti ipsius, ac Heinrici

685. a) Hon^d or. b) princ.—din. alia manu supra lin. add. or.

1) Scil. Losse.

iunioris, nati eiusdem, marchionum Brandenburgensium, queque predicti ab imperio tenuerunt in pheodum, contulimus ac dictum Bernhardum suosque heredes* de omnibus prenominitis auctoritate regia liberaliter tenore presencium investimus. Insuper inpheodamus predictum **Bernhardum** et suos heredes de castris imperialibus Chofhusen^a et Altstete cum omnibus redditibus, fructibus, 5 iuribus spectantibus ad ipsa castra memorata. In cuius rei testimonium presentes litteras conscribi et sigillo nostro regali iussimus communiri.

Datum Wittimberg anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, iudictione prima, III. Nonas Decembris, regnorum nostrorum anno tercio.

In plica legitur alia manu scriptum: Ad relationem domini prepositi Omnium 10 sanctorum | Iohannes Noviforensis.

687. *Infeudatio de principatu Anhalt et comitatu Ascariae. — Dec. 4.*

Ed. O. de Heinemann l. c. p. 600 nr. 848.

Reg. imp. VIII nr. 6553.

Quae cum infeudatione a Ludovico imperatore 1340. Aug. 28. data (Heinemann l. c. 15 p. 515 nr. 732) concordant, typis minoribus excudi fecimus.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer konig ze allen zeiten merer des riches und konig ze Beheim verjehen offentlich an desme geghenwertigen brive und tû wissentlich allen, dy en sehen adir horen lesin, daz wir unsem liebim fursten und svagher Bernharte fursten zu Anhalt, grafe zu Asschania, und sinen erben haben gehlegghen czu rechtem vanlehen und czu rechteme 20 lehene und eyghen in disme brive daz furstentum czu Anhalt und dy grafscop czu Asschania mit alle dem, daz dar czu gehort, vesten, dorfere, dingstole, gherichte, ghulde und alle nucz, dy czu dem vorgebant furstentum und grafscop hort: daz hws czu Asschersleb(en), den berk die Asschania heysset und dy stat czu Asschersleve ober den steinen und dye stat ober den wazere, die mûnceze, die czûlle, daz marktrecht, die Joden czu Asschersleve, alle gerichte in der stat und 25 umme dye stat czu Asschersleve, die mullen under der alden burch, den dyck und den dyckhouf, dye dingstole czu Asscherleve und alle daz, daz dar von uns und von den ryche czu lehene gheit, Westorf daz hus und alles, daz dar czu hort, Kockstete daz dorf und alle daz gud, daz dar czu gehort, den dingstûl czu Wedersleve und czu Eylwardestorf, das gherichte uf dem Vreleve und alle dy dorf und alle das gud, daz dar czu ghehort, und alle, daz grafe Otte von Anhalt des 30 riches furste selig von dem riche czu lehene hatte. Und gheweren den vorgebant in unsin vursten grafen Bernhard von Anhalt und sine erven des vorgebant gutes rechte und redelichen vullenkomen und genzlichen mit dissem brive und willen en und seine erven geweren, wur ys uns czu rechte gebort, czu allen tziten und wur he und sine erven^a des dorven, wente er von dem gute unse und des ryches furst yst. Tzu eynem waren orkwnde disser vorgeschrebenen dyngh habe 35 wir unse kûnigliche ingheseghel an dissen brif lazen ghehanghen.

Der czu Wittenberck ghegeben ist an sancte Barbaren tag der heiligen junckvrowen, noch Gottes ghehort driczenhundert jar in dem acht und virczehsten jare, in dem dritten jare unserer riche.

In plica alia manu scriptum est: Ad relationem domini prepositi Omnium sanctorum | 40 Iohannes Noviforensis.

686. ^a) Choshusen *or.*

687. ^a) ernen *or.*

688. *Foedus ab archiepiscopo Magdeburgensi cum ducibus Saxoniae comitibusque de Anhalt pactum. — Dec. 4.*

Originale (or.) in archivo Zerbstensi. Contulit H. Stübler. Sigillum laesum pendet loro membranaceo. — Ed. O. de Heinemann l. c. p. 601 nr. 948.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 60; cf. additamentum primum p. 835.

Wir Otte von der genade Goddes ertzebischof des heyligen goddeshuses zu Magdeborg bekennen unde bezugen uffelige in diseme brive, daz wir haben geteydinget met den erluchten forsten, unsen liben swegeren, den jungen hertzogen von Sachsen Rodolfe unde Otten gebruderen unde met graven Albrechte unde graven Woldemare von Anehalt gebruderen in disser wys, daz wir en unde sie uns wedir getruweliche 10 sollen sie beholfen dar zu, daz der erluchte forste maregrave Woldemar von Brandenburg die marke zu Brandenburg erkrige. Wenne ouch der selbe maregrave abe ghet, so solle wir en abir truweliche beholfen sie dar zu, daz en werde in der selbin marcke waz zu lene ghet von deme Romeschen riche, daz unse here der Romesche konc en hat gelegin¹ unde waz von uns zu lene nicht enghet unde unse unde unses goddeshuses 15 eygen nicht en ist, unde sie sollen uns wedir beholfen sie truweliche, daz uns unde unseme goddeshuse werde, waz von uns unde unseme goddeshuse ze lene ghet, daz unse unde unses goddeshuses eygen ist. Were ouch, daz deme selben maregraven erbin wurden, waz bezalunge sie sich teydingeten vor ere kost unde vor eren schaden, da solde wir en zu helfe, daz en die wërde. Daz selbe solden sie uns wedirtue. Disser 20 dinge zu orkunde habe wir lazen besegelt dissen brif met unseme ingesegele.

Dyt ist geschen unde disse brif ist gegeben zu Wyttenberg, nach Goddes gebort tusent jar druhundert jar in deme achteundevirzigesten jare, in me donresttage^a an sente Barbaren tage der heyligen junevrowen.

689. SCRIPTUM DE PROTECTIONE IUDAEORUM ULMENSIIUM. 25

1348. Dec. 3.

Originale in archivo Stuttgartensi. Contulit G. Mehring. Sigilla duo pendent loris membranaceis. — Edd. Veesenmeyer et Bazing 'Ulmisches Urkundenbuch' II, 1 (1898) p. 326 nr. 326.

Wir grave Ulrich von Helffenstein der elter und wir grave Ulrich von Helffenstein 30 der jûnger landvõgt in obern Swaben verjehen offenlichen an disem brief, daz wir dem burgermeister, dem rat und den burgern gemeinlichen der stat ze Ulme geholffen und geraten haben und wisung und weg in haben geben, daz si ûnserm herren dem kûnge und dem riche die Juden ze Ulme gefristet und geschirmet hant, daran si sperrig waren, untz wir ûnser heizzen, hilff und rat dazû taten. Und dar umbe han wir dem burger- 35 meister, dem rat und den burgern gemeinlichen ze Ulme versprochen und verheizzen in an disem brief, daz wir in mit aller ûnsrer meht hilfflich sûln und wellen sin die Juden ze Ulme ze schirmen, als lang si in trostung geben hant, und sûln ouch fûgen und schaffen, so wir erst kûnnen und mûgen ungevarlich. daz ûnser herre kûnch Karl lediclichen ergit an ir stat buwe, waz in die Juden von dez selben schirms wegen versprochen und 40

688. ^a) *inter t et t littera una erasa or.*

1) *Supra nr. 662.*

verheizzent hant ze geben, und dez er in ouch diu selben teding, als si mit den Juden über ein sint komen, mit sinen künchlichen brieffen vestni und bestête. Dar über ze urkund han wir ünseriu insigel geheukt an diseu brief.

Der geben wart an der nehsten mitwochen vor sant Nielaus tag, do waren von 5 Gotz gebürt driuzehenhundert jar und in dem aht und vierzigstem jar.

690—709. ACTA AD REGALIA ECCLESIAE CAMERACENSIS SPECTANTIA.

1348. Ian. 16. — Dec. 4.

Practer nr. 692. 693. 695. descripsit vel contulit R. Salomon.

10 *Haec acta practer solitum editioni nostrae ordinem ad novissimum terminum ponere certis rationibus coacti sumus. — Ad rem cf. supra tom. IV nr. 337—340.*

690. 691. COMMISSIONES WALRAMO DE LUCEBURGO EIUSQUE FILIO DATAE.

690. *Commissio prima. — Ian. 16.*

15 *Vidimus (V) a. 1348. Dec. 31. confectum in archivo civitatis Cameracensis 'AA 174¹. — Copia S in instrumento infra nr. 704 edendo; cuius instrumenti exemplar 1 hic adhibuimus. — Copia decurtata et nominibus variatis in formulam redacta (L) in cod. univ. Lipsiensis 1249 (sacc. XV.) f. 150^a—151, cuius lectiones varias fere omnes negleximus. — L ed. Mencken, Scriptores rerum Germanicarum III, 2024 nr. XXI.*

20 *Has litteras non a rege ipso, sed eius nomine a Baldewino archiepiscopo Treverensi, cui rex vires suas in partibus Germaniae, Galliae, comitatus Lucenburgensis commiserat (supra nr. 144. 145. 489), datas esse ipse Baldewinus in relatione infra nr. 694 p. 704 l. 1 sqq. proponenda testatur his verbis: unde ego . . . domino Walramo de Luczillin- burg domino de Lyney eiusque filio consanguineis meis pro iure vestro regio conservando 25 ac eciam dilatando duxi sub titulo et sigillo vestro magno, ut ipsi se vice regia de dicta*

1) *Vidimationis verba haec sunt:*

In nomine Domini amen. Hoc est exemplar seu transcriptum quarundam litterarum regiarum serenissimi principis domini Karoli Dei gratia Romanorum regis et regis Boemie nobilibus Walleranno de Luczillimbourg domino de Liney et Iohanni eius nato, castellano Insulensi, consanguineis et fidelibus 30 suis dilectis, per modum commissionis directarum, vero et integro sigillo dicti domini regis in alba cera sigillatarum in patenti, sanarum et integrarum ac omni vicio carentium, ut patebat. Quarum tenor de verbo ad verbum subscribitur sub hiis verbis:

'Karolus—anno secundo'.

Et nous Wallerans de Lucembourg sires de Liny et commissaires en ceste partie de tresexcellen 35 et poissant prince mon treschier et redoubtet signeur monsieur Karle par le grasse de Diu roi des Romains adies acroissant et roi de Boeme dessus dit, vewe et consideree le obeissance que li eskievin, citain et manant de Cambrai nos ont faite et promettent ad faire de jour en jour nous encline a leur pryeres et requestes, leur avons baillet et baillons la copie de nostre commission per maniere de vidimus et l'avons seellee de nostre propre seel et volons, prions et requérons a honerabile et religieuse personne 40 le abbet del eglise saint Sepulere de Cambray que son seel voelle mettre et appendre. (*Sequitur notitia de sigillo abbatis adiecto*)

Datum sub sigillis predictis anno Domini MCCC^{mo}XLVIII°, die ultima mensis Decembris.

(S. N.) Et ego Nicolaus Iohannis de Sancto Vedasto Cameracensis diocesis apostolica et imperiali auctoritate notarius etc.

45 *Sigillum abbatis pendet loro membranaceo, Walrami deperditum est.*

amministracione intromitterent, conmittendum. *Quae cum ita sint, notione non indignum videtur, quod in prooemio litterarum nostrarum nonnulla verba ex arenga commissionis maioris supra nr. 144 desumpta sunt.*

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex nobilibus Waleranno^a de Luczillimburg domino de Liney^b et Iohanni eius nato, castellano Insulensi, 5 consanguineis et fidelibus suis dilectis, gratiam suam et omne bonum.

Etsi ad reprimendum quorumlibet nostro culmini subiectorum gravamina et iniurias ex credite nobis divinitus dispensacionis officio inter alias occupacionum curas, quibus sollicitamur assidue, animus noster ut plurimum fatigetur, circa illud tamen potissimum nostra versatur sollicitudinis intencio, qualiter sacrum Roman(um) regnum^c, ad quod nos licet im- 10 meritos divina sublimavit clementia, ab illatis sibi iniuriis relevando in suis statu, bonis et iuribus non minuendo, sed augendo potius conservemus^d; et tanto maioribus circa hoc nostre benignitatis motibus provocamur. quanto idem Romanum regnum et imperium ceteris mundi potestatibus sublimius estimamus et quanto etiam eisdem regno et imperio 15 pre ceteris celitus est concessus augustalis titulus, quo et nos predicti regni amplificator 15 dicimur et augustus. Licet itaque contra Guidonem Cameracensem episcopum nostre maiestati in temporalibus immediate subditum et subiectum pro eo, quod idem episcopus, postquam dicti Romani regni nostri solium conscendimus, feoda et regalia, que episcopi Cameracensis ecclesie, qui pro tempore fuerunt hactenus ante ipsum, a dicto Roman(o) 20 regno et a divis retro Romanorum regibus et imperatoribus nostris predecessoribus 20 ratione ecclesie predictae habuisse et tenuisse noscuntur et etiam tenebantur, a nostre maiestatis culmine infra tempus debitum recipere et recognoscere cum homagio et fidelitate debitis negligentem, ymmo contumaciter ut verisimiliter presumitur, non curavit, presertim cum super hoc ex habundanti, licet tempus pro iure regali interpellaverit, a nonnullis nostris fidelibus premonitus et requisitus fuerit, ad privationem dictorum feo- 25 dorum et regalium et ad penas alias tam de iure quam dicti regni nostri consuetudine procedere possemus et etiam non immerito deberemus, ne nos, qui alios in suis iuribus confovemus, nostra et dicti nostri Romani regni iura negligendo titulum augustalem nobis divinitus, ut premittitur, concessum calumpniare quomodolibet reputemur, nos tamen estimantes nobis satis cedere ad gloriam et nostris fidelibus ad profectum, si 30 interdum pene duriciem, quam iuris rigor dicat, in subditis unguento^e nostre mansuetudinis molliamus, et propter hoc cum dicto episcopo volentes aliquantulum micus agere, de presenti pretacte privationis penam in aliam magis levem pronunc duximus commutand(am), decernentes totalem temporalium prelibate ecclesie seu episcopatus Cameracensis 35 amministracionem, cui in nostrum et sacri imperii preiudicium idem episcopus non absque 35 presumptione temeraria citra suscepcionem et recognitionem eorundem temporalium et regalium a nostri culminis eminentia dependentium se immiscere non erubuit, ipsi episcopo amplius interdicendam et realiter auferendam, donec ad se reversus eadem regalia reverenter, ut tenetur, curet suscipere et humiliter recognoscere et sibi ea per nostre maiestatis clementiam conferri et de ipsis investiri debite mereatur, et nihilominus per 40 tantum temporis spacium, per quantum idem episcopus in mora et negligentia recipiendi et recognoscendi cum homagio et fidelitate debitis a nobis huiusmodi feoda^f et regalia fuit hactenus et hinc erit, et eandem amministracionem nostre serenitatis potestati per idem temporis spacium applicatam fuisse et fore ulterius applicandam. Quapropter 45 fidelitati vestre et cuiuslibet vestrum in solidum auctoritate nostra regia committimus et mandamus, quatenus memorato episcopo prenotatam administracionem temporalium et regalium dicte ecclesie Cameracensis interdicentes omnimode^g vos de eadem ammini-

690. a) Walleranno V. b) Liny S. c) imperium L. d) consuevimus VS. e) sic L; unguent^g S; unguentis V. f) feuda V. g) sic L; omnimodo S; omnino V.

stracione et omnibus suis pertinenciis, quousque idem episcopus dicta regalia a nostro culmine, ut premittitur, susceperit et insuper per tantum temporis spacium, per quantum dictus episcopus in mora et negligentia seu contumacia recipiendi et recognoscendi predicta feoda et regalia a nobis fuit ut pretangitur et in^h posterum^h erit, vice nostra
 5 regia et nostre maiestatis nomine intromittatis et eandem amministrazioneem suscipiatis et apprehendatis plenarie et in totum, fructus quoque et utilitates omnes et singulos de preacta amministrazione medio tempore provenientes quomodolibet vel cedentes et que a tempore, quo in mora fuerit, provenerunt et provenerint in futurum, nostro fisco et camere nostre regie applicetis et huiusmodi fructus et utilitates venerabili Baldewinoⁱ
 10 archiepiscopo Treverensi, patruo et principi nostro karissimo, cui in hiis et maioribus commisimus et committimus vices nostras, integre nostro nomine assignetis et sibi de hiis et aliis, que vobis committimus, debite respondere curetis. Ceterum omnia et singula, que per^k dictum^k episcopum vel eius auctoritate a tempore, quo idem episcopus in
 15 mora et defectu preacta regalia a nobis reverenter suscipiendi et nobis homagium et fidelitatis debite iuramentum faciendi fuerat vel erit, administrata, acta vel attemptata inveneritis, eadem auctoritate suffulti annullatis et in irritum penitus revocetis. Decernimus etiam exnunc irritum et inane, si per prefatum episcopum vel quemvis alium vel alios, quacumque dignitate vel prerogativa honorum fulgere noscantur, scienter vel ignoranter in contrarium hiis aliquid attemptatum fuerit vel presumptum. Mandamus
 20 insuper omnibus . . prelatiis, religiosiis et aliis nobilibus, prepositis, balivis^l, censoribus, receptoribus et quibuscunque aliis episcopatus Cameracensis officiatibus et specialiter scabinis civitatis Came(racensis) et castellano et scabinis de Castello in Cameracesio, ut vobis tanquam nostris et regiis in hac parte commissariis et cuilibet vestrum vice et auctoritate qua supra, et non episcopo supradicto, in premissis et quibuslibet ea contin-
 25 gentibus plene obediant et intendant. Penas quoque et multas, si quas obinde rebellibus seu contradictoribus vobis in premissis vel aliquo eorum inflixeritis, extunc prout exnunc de nostra regali potentia ratas et gratas habebimus, easque per presen(tes) confirmamus et etiam approbamus et ipsas auctore eo, qui nostrum gubernat imperium, faciemus firmiter et inviolabiliter observari. Et in horum omnium et singulorum civi-
 30 dentiam atque robur, ut videlicet omnia et singula suprascripta maioris et firmitatis existant, nostre regie maiestatis sigillum presentibus est appensum.

Datum Magunt(ie) XVII. Kalen. Februarii, anno Domini millesimo CCC^{mo} XL^{to} octavo, regnorum nostrorum anno secundo.

691. Commissio altera. — Apr. 18.

35 *Originale (or.) in archivo Insulensi 'Cambrai Cathédrale Carton 43'. Sigillum cum loro membranaceo, cui foramen in plicae parte sinistra paratum est, iam desideratur. — Copias praeterea duas quamquam ad textum nihil facientes hic enotamus: S instrumento Walrami infra nr. 704 edendo insertam, L in formulam redactam in cod. Lipsiensi 1249 supra laudato f. 151^r—152^r; quarum utraque nominis primam partem contextus usque
 40 ad verba in hiis scriptis (infra p. 699 l. 18) praebet. — L edidit Mencken l. c. col. 2026 nr. XXII. — In forma integra ineditum.*

*Has quoque litteras a Baldewino archiepiscopo nomine regis datas esse, item ex relatione infra nr. 694 p. 704 l. 7 sqq. efficitur: Subsequenter vero pro parte dicti capituli mihi fuit suggestum, quod administratio dicte ecclesie toto illo tempore, quo episcopus
 45 Cameracensis in mora fuerit recognoscendi feoda sua a Romanorum rege, ad idem capi-*

690. ^h) imposterum S. ⁱ) Balderonio T. ^k) predictum VL. ^l) baillivis S. ^m) trecentesimo quadragésimo S.

tulum de speciali eius iure, privilegio vel consuetudine debeat pertinere, propter quod commissionem secundam duxi ad memoratos Walramum et eius filium concedendam sub dicto vestro sigillo.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex nobili Walramo de Luczillimburg domino de Lyney et Iohanni eius filio, castellano Insulensi, 5 consanguineis et fidelibus suis dilectis, gratiam regiam cum salute.

Ad hec inter cetera superne dispositionis provisio, ut pie tenemus, nostre serenitatis personam qua(m)quam immeritam in Romane regie dignitatis eminenti solio magnifice collocavit, ut iustitie throno presidentes quibuslibet passis iniuriam sine personarum acceptione copiam iustitie ministremus et regio subiectis culmini pacem et tranquillitatem. sub quibus pacis auctorem quiete valeant revereri, scandalorum et discordiarum ab ipsis evulsa et eradicata pro viribus penitus materia salubriter procuremus. Sane in nostre celsitudinis ex parte venerabilis capituli ecclesie Cameracen(sis) nostri et sacri imperii devoti dilecti audienciam est adductum, quod, licet totalis amministratio et regimen bonorum temporalium totius episcopatus Cameracensis ecclesie predicte. ipsa 15 pastore seu presule carente seu ipsius sede vacante et etiam toto tempore, quo eiusdem ecclesie episcopus, qui fuerit pro tempore, regalia, bona ac iura feodalia iam dicte ecclesie a nobis et sacro Roman(o) regno et imperio dependentia a Romanorum imperatoribus seu regibus, qui fuerint pro tempore, non receperit et recognoverit ac imperatori seu regi Romanorum homagium ac debite fidelitatis iuramentum non prestiterit, 20 ut tenetur, et de receptione, recognitione et prestatione huiusmodi capitulo dicte ecclesie non fecerit plenam fidem, ad dictum . . capitulum ex statuto. privilegio seu consuetudine plene et libere pertinuisse et spectare noscatur, faciat quoque dictum capitulum sua huiusmodi administracione durante ratione dicti statuti, privilegii seu consuetudinis universos et singulos ex dicta ecclesia seu episcopatu Camer(acensi) pro- 25 venientes redditus et proventus et ceteros fructus suos, fuerit etiam dictum capitulum, ut asseritur, a tempore et per tempus, cuius principii hominum memoria non existit, in possessione vel quasi dicti iuris amministrandi temporalia totius episcopatus Camer(acensis) predicti toto tempore, quo . . episcopus Camer(acensis) fuerit in mora vel defectu recipiendi preacta regalia et feoda a Romanorum rege vel imperatore, ut 30 superius est preactum, eiusdem tamen ecclesie . . episcopus, qui fuit hactenus et adhuc est, licet regalia et feoda huiusmodi a nostre serenitatis culmine nec receperit nec recognoverit nec homagium nec nobis debite fidelitatis iuramentum prestiterit nec etiam dicto capitulo de receptione, recognitione et prestatione predictis fidem fecerit, sicut nec potuit, se dicte amministracioni de facto immiscuit et immiscet contra predicta 35 statutum, privilegium et consuetudinem temere veniendo in grandem eiusdem capituli et ecclesie lesionem, periculum et iacturam, de fructibus, redditibus, proventibus et iuribus eiusdem ecclesie pro sue voluntatis beneplacito disponendo et per hec destituendo dictum capitulum a sua possessione iuris amministrandi preacta, et quod nostra serenitas de huiusmodi statuto, privilegio aut consuetudine et iure capituli preacti nec non de 40 possessione et destitucione predictis minime informata pridem vobis per alias eiusdem serenitatis certi tenoris litteras¹ iure suo commiserit, ut vos de temporalium dicte Cameracen(sis) ecclesie amministracione preacta cum omnibus suis pertinenciis, quousque idem . . episcopus dicta regalia a nostro culmine susceperet et ea humiliter recognosceret, ut deberet, et insuper tanto tempore, quanto eundem episcopum inveniretis in 45 mora eadem regalia suscipiendi fuisse et esse, vice et auctoritate nostra intromittentes

¹) *Supra nr. 690.*

et vobis eandem amministrationem libere assumentes fructus et redditus omnes et singulos de pretacta amministratione seu ex bonis temporalibus dicte ecclesie ad . . episcopum spectare al(ias) debentibus medio tempore provenientes et que a tempore, quo dictus . . episcopus in mora et defectu, ut pretangitur, fuerat, provenerunt et provenerint in
 5 futurum, nostro fisco seu venerabili Baldewino archiepiscopo Treverensi, patno et principi nostro karissimo, nostro et regio nomine curaretis omnimode applicare. Per quam quidem commissionem regiam ipsum capitulum in iure suo reputabat non modicum se gravari, supplicans nostre elemencie humiliter et devote, ut indempnitati eiusdem capituli in hac parte pie prospicere ipsique super hiis iusticiam fieri mandaremus. Cum
 10 autem regiam maiestatem deceat, prout etiam ex innata nobis clementia in votis semper pie gessimus et gerimus, cuique ecclesie, capitulo et collegio sua iura reintegrare et reintegrata servare illesa, fidelitati vestre per hec scripta regia ducimus committendum, quatenus, si est ita, memoratum capitulum ad ius suum circa dictam amministrationem necnon quicquid recepistis ex ea, quod in nostram vel nostri fisci utilitatem nondum
 15 conversum existat, sibi plene et libere restituentes, ipsum dicto iure suo auctoritate regia circa huiusmodi amministrationem gaudere pacifice faciatis, non obstantibus aliis litteris regiis et commissione predictis, quas, in quantum iuri memorati capituli obviant, tollimus in hiis scriptis.

Ceterum nostro culmini pro parte eiusdem capituli est conquerendo monstratum,
 20 quod, licet ipsum capitulum ultra premissa, eciam si . . episcopus Cameracensis sua ut premittitur debite suscepisset regalia fidemque fecisset de ipsis, fuerit in possessione vel quasi indicendi et imponendi malatotam seu vectigal in civitate Cameracensi una cum . . episcopo suo ibidem seu quod, quotiens malatotam huiusmodi in dicta civitate fuerat imponenda, imponi seu concedi non debebat nec poterat sine memorati capituli consensu
 25 et assensu petitis^a legitime et obtentis, idem tamen episcopus modernus ipsum capitulum iure huiusmodi temere destituendo dictam malatotam in civitate pretacta pro sue dumtaxat voluntatis beneplacito in ipsius capituli lesionem enormem et evidens preiudicium imposuisse et concessisse asseritur, ipsius capituli super hoc consensu minime obtento nec etiam requisito, quinymo eodem capitulo contradicente publice et in contrarium
 30 protestante. Cum autem destitutis iniuste sit restitutionis beneficio per serenitatis regie providentiam succurrendum, nobilitati vestre committimus et mandamus, quatenus sollicitudo vestra reiectis morulis malatotam predictam indebite ut premittitur impositam quoad eius receptionem, levationem et cursum huiusmodi usque in litis eventum auctoritate regia suspendatis^b, nisi dictus . . episcopus se iure dictam malatotam imposuisse
 35 statim docuerit coram vobis, et si premissa pro parte dicti capituli nobis suggesta veritate nitantur, tunc memorato capitulo ad ius suum per diffinitionem vestram eadem auctoritate suffulti plenarie restituto ipsum faciatis pacifice iure suo gaudere, compellentes nichilominus dictum episcopum necnon receptores seu levatores maletote pretacte de receptis et levatis ab ipsa vel occasione ipsius vobis nostro nomine debitam rationem
 40 seu eomputum inde reddere et ipsa recepta et levata ad manus vestras restituere et deliberare et de hiis ad plenum satisfacere, ut tenentur, fisco nostro proinde applicanda et vener(abili) . . archiepiscopo Treverensi predicto, cui in hiis et maioribus commisimus et eommittimus vices nostras, integre per vos nostro nomine assignanda et eidem . . archiepiscopo de hiis et aliis, que vobis iniunximus aut committimus, debite respondere
 45 curetis, ipsos insuper receptores dicte maletote et presumptores huiusmodi nichilominus penes et multetis, prout eorum meruerit protervia, legitime puniendo.

Item pro parte eiusdem capituli est conquerendo subiunctum, quod licet familiares et servientes predicti capituli per privilegium per nostre serenitatis eminentiam confir-

matum¹ a iurisdictione et banno scabinorum Cameracen(sium) totaliter sint exempti, tamen iidem scabini contra privilegium et libertatem pretactas et eiusdem ecclesie immunitatem Nichasium dictum Proudôm eiusdem capituli servientem, qui ratione sui ministerii et officii die noctuque ecclesiam Cameracensem, ne divinum officium turbetur et ne aliqua insolentia committatur in ea, custodire tenetur et custodiebat, banniverint de facto, cum de iure non potuerint, et teneant sic bannitum, fidelitati^c vestre committimus et mandamus, quatenus, si inveneritis ita esse, pretactum bannum nostra freti auctoritate in irritum penitus revocetis et annullatis seu cassum et irritum decernatis et memorato capitulo iniuriam passo per^d scabinos et alios, quos in hac parte culpabiles repereritis, competentem faciatis prestari emendam.

Porro cum pretactum capitulum per nonnullos a veritatis via et iusticie tramite² declinantes diversarum molestationum, infestationum et oppressionum generibus in se et personis, bonis, iuribus et possessionibus suis frequentius conquassetur, nobilitati vestre omnes et singulas dicti capituli causas et querimonias temporalitatem quovismodo tangentes aut alias de foro regio quomodolibet existentes, quas dictum capitulum movet aut movere intendit contra personas ecclesiasticas et seculares quascumque, etiam si pontificali aut ducali dignitate fulgerent, vice regia per vos, alium vel alios, de quibus expedire videbitur, audiendi et in eis prout instum fuerit procedendi, diffiniendi et legitime decidendi, exequendi et causas et querimonias huiusmodi necnon examinacionem et decisionem ipsarum alii vel aliis in toto vel in parte committendi necnon contradictores et rebelles quoscumque

691. ^c) i corr. ex e or. ^d) minus clare or.

1) *Est privilegium Nicolai de Fontanis episcopi Cameracensis a. 1260. Jul. 8. datum (ed. Winkelmann, Acta I, 456 nr. 569), quod una cum privilegio Godefridi episcopi a. 1220. dato (ed. Ficker 'Die Ueberreste des deutschen Reichsarchivs zu Pisa' in 'Wiener Sitzungsberichte' XIV (1854) p. 166 nr. 10) Baldewinus archiepiscopus (cf. infra p. 704 l. 13 sq.) sub nomine, titulo, sigillo Karoli regis a. 1348. April 17. transsumpsit et confirmavit. Huius confirmationis originale ineditum in archivo Insulensi 'Cambrai Cathédrale, Carton 43' asservatur. In quo ad calcem privilegiorum insertorum haec addita sunt:*

Nos igitur supplicacionem dictorum decani et capituli rationalem estimantes et attendentes, quod regia benivolencia, dum fidelium subiectorum et sibi devotorum preces admittit, et suum extollit solium et devotorum mentes ad fidelitatis obsequia eo forcius animantur, pretactam ipsorum decavi et capituli supplicacionem duximus gratiosius admittendam dictamque ordinationem et concordiam inter dictas partes, ut premittitur, initam et conditam sub omni forma, qua superius est conscripta, cum acquisitione dicti domini necnon litteras suas super hiis confectas et nobis sub tenore et forma quibus prescribitur exhibitas approbamus, ratificamus auctoritate nostra regia et ex certa nostra scientia confirmamus. Ceterum cum in litteris predictae ordinationis contentum existat, quod familiares ipsius capituli sub iurisdictione eiusdem capituli esse debeant et non sub iurisdictione temporali prelibate Cameracensis civitatis, ne ab aliquo in posterum sinistra forsitan interpretatione infringi valeat, quod illi, qui dictam Cameracensem ecclesiam die nocteque custodiunt et de raubis seu vestibus dicti capituli per circulum anni existunt necnon ille, qui cursor dicti capituli existit et qui eiusdem capituli pixidem cum ipsius insigniis ad instar cursorum aliorum dominicum defert, sub dicto familiarium vocabulo non possit nec debeat comprehendi, auctoritate qua supra et presenti nostra pragmatica sanctione declaramus et per modum declarationis et interpretando intelligi volumus predictos custodes et cursorem pro tempore existentem sub pretacto familiarium vocabulo et sub dicta ordinatione debere per consequens comprehendi. Omnes insuper solennitates in premissis obmissas, si que forte de iure vel consuetudine fuerant adhibende, de nostre potestatis regie plenitudine supplevimus et supplemus ac pro suppletis proinde haberi volumus, ac si ab initio fuissent adhibite in premissis. Inhibentes omnibus et singulis vobis et Romano regno et imperio subiectis sub interminacione regia et sub pena centum librarum auri pro media parte nostro fisco et pro reliqua parte predicto Cameracensi capitulo applicande, ne quis huiusmodi nostre approbationis et confirmationis paginam et contenta in eadem infringere presumat vel ipsis ausu temerario quomodolibet contraire. Et in premissorum omnium et singulorum evidenciam atque robor has presentes litteras nostro sigillo regio iussimus communiri.

Datum Prage XV. Kl. Maii, anno Domini millesimo CCCXL octavo. regnorum nostrorum anno secundo.

2) Cf. *Eccl. 34, 22.*

cohercendi et per apprehensionem, captionem et detentionem corporum et bonorum suorum ratione previa compellendi plenam usque ad nostre voluntatis beneplacitum concedimus facultatem.

Denique nostra celsitudo eiusdem capituli conquestione percepit, quod nonnulli, 5 qui nesciunt abstinere a vetitis nec debito modo gaudere concessis, dictum capitulum singulares quoque eiusdem ecclesie canonicos, capellanos et vicarios necnon clericos familiares et servientes dicte ecclesie eiusdemque capituli et personarum predictarum contra ecclesiasticam et suas speciales libertates, privilegia^e, exemptiones et immunitates multipliciter inquietare, molestare et turbare necnon bona et iura ad dictum capitulum 10 et personas predictas spectantia indebite occupare et per se et suos facto et consilio, ope et opere iniuriose invadere non formidant, ipsi capitulo in pretactis suis libertatibus, privilegiis et exemptionibus, in hominibus, servitoribus, castris et villis, terris, iurisdictionibus, iuribus, bonis, possessionibus^f et rebus aliis ad ipsum capitulum spectantibus multiplices molestias et iniurias temere inferendo. Nos igitur, etsi quibuslibet sacri 15 nostri Romani regni et imperii fidelibus, ne afficiantur iniuriis aut molestiis agitentur et ne sue libertates et privilegia per quempiam violentur, ex debito per nos suscepti regalis culminis oportune defensionis presidio teneamur assistere, illis tamen, quos nostre celsitudini intensior inclinat devotio et probatior conservat fidelitas, efficacius tenemur adesse, volentes eidem capitulo illo subvenire remedio, per quod inique gloriantium et temerariorum 20 compescatur audacia et aliis attemptandi similia ausus et aditus precludantur, nobilem . . comitem Namurensensem, consanguineum et fidelem nostrum dilectum, per integrum et continuum decennium, nisi ipsum tempore medio ex causa duxerimus revocandum, sepedicto capitulo Cameracensi protectorem et dictarum libertatum, privilegiorum et exemptionum conservatorem et iudicem auctoritate regia duximus deputandum, eidem . . comiti 25 firmiter per regia scripta¹ mandantes, quatenus ipse per se, alium vel alios ad hoc ydoneos memorato capitulo pro se et canonicis, vicariis, capellanis, clericis et servientibus et familiaribus predictis coniunctim vel divisim, prout . . comes ipse requisitus fuerit, vice regia efficacis presidio defensionis assistens non permittat ipsos super premissis libertatibus, privilegiis, exemptionibus et gratiis et quibuscumque aliis bonis, possessionibus, reddi- 30 tibus, iuribus ad ipsos spectantibus vel aliquo premissorum indebite molestari seu sibi gravamina, dampna vel iniurias aliquatenus irrogari, et quod faciat eisdem capitulo et personis omnia et singula sua privilegia, libertates et exemptiones illibata et inviolata servari et de predictis molestatoribus et iniuriatoribus, prout qualitas ipsorum exegerit, iustitie complementum, molestatores, presumptores et iniuriatores huiusmodi necnon contra- 35 dictores quoslibet et rebelles, cuiuscumque status, preeminencie vel condicionis existant, etiamsi . . archiepiscopalis vel regalis dignitatis extiterint, auctoritate regia contradictione, appellatione et more diffugio postpositis compescendo, ad hoc etiam, si opus fuerit, contra ipsos gladio martiali ad vindictam malorum nobis divinitus commisso eadem auctoritate assumpto. In quorum premissorum testimonium atque maiorem roboris firmitatem has pre- 40 sentes nostras litteras exinde conscribi et sigillo nostre maiestatis regie iussimus communi.

Datum Prage XIII. Kl. Maii, anno Domini MCCCXL octavo, regnorum nostrorum anno secundo.

691. e) *abhinc ad finem al. atram. or.* f) *possessionis or.*

1) *Quae m. Decembri demum a rege ipso data sunt, infra nr. 708.*

692. 693. LITTERAE CAPITULI CAMERACENSIS.

Originalia in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdicke. In utroque capituli sigillum, cui secretum a tergo impressum est, loro membranaceo pendet. Iam edidimus 'Neues Archiv' XXXVI (1911) 499—501.

692. *Litterae ad archiepiscopum Treverensem. — Iun. 1.* 5

In verso manus Treverensis coeva scripsit: anniversarium B(aldeuini) T(reverensis) Cameraci 48.

Reverendo in Christo principi et domino suo domino B(aldeuino) Dei gracia sancte Treverensis ecclesie archiepiscopo, sacri Romani imperii per Galliam archicancellario, sui prepositus, decanus et capitulum Cameracensis ecclesie se ipsos ad beneplacita paratos.

Sincerum affectum, quem habetis ad ecclesiam Cameracensem et personas eiusdem, et ex relatione ven(erabilium) virorum dominorum decani et Renerii canonici dicte ecclesie fida relatione percepinus et eciam experimento cognovimus et operis efficacia, prout evidenter^a vidimus ex graciis et favoribus eidem ecclesie de vestra liberalitate et benignitate nuper impensis. De quibus gracias referimus vestre paternitati, non quantas debemus, sed quas possumus. Deus vobis retribuatur, qui est omnium retributor¹. Insuper prefatam ecclesiam, que est exposita multis tribulationibus et pressuris et incuribus malignancium, sicut iam ad aures vestras pervenisse credimus, vobis recommandamus humiliter supplicantes, quatenus ipsam et personas eiusdem serenissimo principi domino Romanorum regi recommendare dignemini efficaciter. Cui nisi per eundem succurratur, vix adici poterit, ut resurgat². Ceterum, reverendissime pater, considerata vestra devocione et affectione sincera, quam ad sepedictam vos habere confidimus ecclesiam, ordinavimus pro incolumitate et salute vestra, quod quolibet anno fiat missa de beata Virgine in crastinum beate Marie Magdalene, et post obitum vestrum fiet officium defunctorum cum solemnitatibus debitis et distributionibus consuetis. In hiis enim et aliis orationibus et suffragiis, que fiunt ibidem, in quantum cum Deo possumus, vos participem esse volumus. Conservet Altissimus paternitatem vestram in tempora longa.

Dat(um) Cameraci anno Domini millesimo CCC^oXLVIII^o, prima die Iunii.

693. *Litterae ad regem. — Iun. 1.* 30

In verso eadem manus scripsit: anniversarium K(aroli) reg(is) Cameraci 48.

Ad regem ipsum hac litterae non pervenisse videntur. Sed vide infra p. 704 l. 29 sqq.

Serenissimo ac illustrissimo principi domini K(arolo) divina gracia Romanorum regi semper augusto sui humiles prepositus, decanus et . . capitulum Cameracensis ecclesie cum debita recommendatione se ipsos.

Deus, cuius providentia in sui dispositione non fallitur, ex clara progenie catholicorum principum ad apicem imperialis celsitudinis vos crexit ad honorem sui nominis et fidei incrementum sueque ecclesie adversus malignancium incursum deffentionem et tuicionem. Quanta namque catholice fidei sinceritas in vestris predecessoribus claruerit, habet antiquorum fida relacio, prout experimenta et merita preteritorum et presentium temporum manifestant, que dona virtutum et graciae in vobis conservare et augere sperantur et merito, sicut et primordia felicium vestrorum successuum attestantur. Que attendentes nos vestri devoti servitores necnon devotionem, quam ad dictam ecclesiam Cameracensem

692. ^a) evident or.

1) Cf. *Ecclus.* 35, 13. 2) Cf. *Is.* 24, 20.

predicti vestri predecessores abatenus^a habuerunt et specialiter excellentissimus princeps dominus H(enricus) quondam Romanorum imperator, avus vester, fiducialiter prefatam ecclesiam et statum eius et personarum ibidem Deo servientium regali vestre maiestati recommendamus humiliter. Ceterum, etsi non condignum sed quod possumus, vestre magnificencie offerimus unam missam ad honorem gloriose Virginis pro salute et prosperitate vestra perpetuis temporibus annuatim penultima die Maii celebrandam, et iam inceptimus. Et cum vos de hoc seculo migrare contingeret, in die obitus vestri fiet officium defunctorum cum solemnitatibus ad hoc pertinentibus et consuetis distributionibus. In hiis enim et aliis, in quantum nobis a Deo conceditur, preces pro vobis et felici statu vestri regiminiis effundere decrevimus. Maiestatem vestram conservet Altissimus in tempora longiora.

Datum Cameraci sub sigillo ecclesie nostre supradicte, anno Domini millesimo trecentesimo XLVIII°, die prima mensis Iunii.

694. *Relatio archiepiscopi Treverensis regi directa. — (Iun./Iul.)*

15 *Habemus nonnisi minutam L in codice Rudolphi Losse in archivo publico Darmstadiensis asservato f. 58' (59'). Contulit R. Salomon. Uneimis < > inclusa manu correctoris, ipsius Rudolphi ut videtur, (man. 2.) scripta sunt. — Ed. Winkelmann, Acta II, 827 nr. 1169 ex L.*

Reg. imp. VIII Pabste nr. 220.

20 *De tempore, cui haec relatio adscribenda esset, non recte disputavit Winkelmann l. c. p. 829, quem sequitur Wauters 'Table chronologique des chartes et diplômes de la Belgique' X (1904) p. 130. Anno 1348, non 1349, eam scriptam esse, de Guidone episcopo (1342—1349, Feb. 17.) non de Petro eius successore rem agi ex litterarum, quas supra et infra proponimus, nexu adnotationibus nostris adhibitis facile intelliges. Non ante m. Iun. relatio scripta est; nam litteras nr. 693 Iun. 1. datas iam ad archiepiscopum pervenisse dicit (p. 704 l. 31 sq.). Non post m. Iul. eam datam esse autumaverimus, eum deliberationem regis, qui illa aestate in regionibus Bohemiae Moraviae Buvariae Austriae versabatur, infra terminum erastini beatae Mariae virginis, i. e. ante Aug. 16, archiepiscopo in partibus Rhenanis agenti mandari velit (p. 705 l. 4 sq.).*

30 Domine et nepos^a karissime. Significaverunt <mihi>^b dudum devoti vestri decanus et capitulum Cameracense, quod ipsi de iure et consuetudine eorundem episcopum suum non tenentur recipere nec admittere nec ipse episcopus temporalia possit <aut debeat> amministrare nec aliquis sibi teneatur ut episcopo obedire, nisi prius temporalia et regalia dicte Cameracensis ecclesie a rege Romanorum, qui pro tempore fuerit, reconnoverit et receperit debite, ut tenetur, et quod nichilominus Romanorum rex, postquam^{c1} idem episcopus preacta regalia receperit ab eodem, tanto tempore ea libere amministrare valeat, quanto ipse episcopus in mora fuerit huiusmodi regalia recipiendi et reconno-
35 cendi a rege. Item significaverunt mihi^d plura alia infracta. Et licet ego libenter vidissem^e, quod ipsi pro hiis et aliis presenciam regiam adissent, ipsi tamen iter huius-
40 modi propter viarum discrimina et locorum distanciam aggredi non volentes^f vix ad me

693. ^a) sic or.

694. ^a) sequitur noster man. 2. cancell. L. ^b) man. 2. corr. pro nobis L. ^c) posq̄ L.

^d) man. 2. corr. pro nobis L. ^e) radendo corr. ex vidissemus L. ^f) sic L.; valentes legit Winkelmann.

1) Perperam priusquam interpretatus est Winkelmann; haud dubie postquam legendum esse intelligitur ex eo quod dictum est supra p. 696 l. 40sq., p. 697 l. 2.

in Treverim pervenerunt.^g Unde^g <ego> ad eorundem motus instantes ius vestrum et imperii nolens^h negligere sed pro viribus promovere, domino Walramo de Luczillinburg domino de Lyney eiusque filio <consanguineis meis> pro iure vestro regio conservando ac eciam dilatando <duxi> sub titulo et sigillo vestro <magno>, ut ipsi se vice regia de dicta amministrazione intrmitterent, committendumⁱ¹, prout in eiusdem commissionis copia sub sigillo curie nostre Treverensis cum presentibus exhibenda vestra serenitas lacius videre^k poterit contineri. Subsequenter vero pro parte dicti capituli mihi fuit suggestum, quod amministrazione dicte ecclesie toto illo tempore, quo episcopus Cameracensis in mora fuerit recongnoscendi feoda sua a Romanorum rege, ad idem capitulum de speciali eius iure, privilegio vel consuetudine debeat pertinere², propter quod¹ commissionem secundam³, quam similiter vobis per copiam transmitt^{o m}, duxi^g ad memoratos <Walramum>ⁿ et eius filium^o concedendam <sub dicto vestro sigillo^p>, ut eo maiorem et firmiorem in illis partibus adhesionem et obedienciam haberet. <Item confirmavi^q dicto capitulo aliqua privilegia sub sigillis vestris pretactis⁴. Insuper pro iure vestro ampliando et conservando devoto vestro magistro Rodol(fo) officiali meo Treverensi de canonicatu et prebenda in ecclesia Cameracensi predicta vacantibus nomine vestro providi sub vestro secreto, quod Arnoldus de Arluno penes se habuerat, cum pancas adhuc memb[ra]nas⁵ habeam, quas pro vestris necessitatibus et evidentibus utilitatibus reservavi.> Et rescripsit⁶ mihi <prima vice> prefatus Walramus supratactis commissionibus susceptis per ipsum, quod dictus episcopus^r male et per^s consilium non bonum notos vobis et non ad plenum fideles regatur et quod, licet ipse <Walramus> ad honorem vestrum paratus sit predicta sibi assumere, tamen^t durum <existat^u eidem>, nisi de constancia et prosecucione <sibi commissorum> sine revocacione et mutacione <eorundem> <absque^v sui vocacione et^w cause cognicione non faciend^v> certus existat.

<Item^x idem Walramus post factam prime commissionis publicacionem rescripsit⁶ mihi duas litteras, unam videlicet de dicta publicacione et responso et modo se habendi et^v tenendi episcopi supradicti, et unam supplicatoriam super provisione de canonicatu et prebenda Cameracensi magistro Petro de Reya facienda, prout in earundem litterarum copiis lacius continetur. Item dictum capitulum pro felici statu vestro in hac vita et pro anime vestre salute post vestrum obitum missam perpetuam in ecclesia Cameracensi annis singulis celebrandam instituit cum distribucionibus consuetis et super hoc patentes litteras suas⁷ misit. Item post publicacionem predictam episcopus Cameracensis quendam clericum ad me misit petens sua regalia sibi conferri, se super neglectu et mora recipiendi et recongnoscendi a vestro culmine sua regalia per gwerras et alias excusando; sed ad intercessionem domini Iohannis de Hannonia cons(anguinei) mei pro dicto episcopo supplicantis et scribentis⁶ dicto^z episcopo crastinum beate Marie virginis proximum pro die et termino certo prefixi ad transmittendum ad me suos amicos cum pleno posse tractandi et concordandi de iure vestro et capituli supradicti necnon de expensis, si quas

Aug. 16.

694. g) sequitur nos manu 2. cancell. L. h) corr. ex nolentes L. i) praecedit duximus manu 2. cancell. L. k) sic correximus: videri L. l) sequitur memorato Walramo eiusque filio del. L. m) sic corr. ex transmittimus L. n) sic corr. ex Comr^o L. o) sequitur duximus del. L. p) sequitur item conf(irmavi) man. 2. scriptum, perperam non deletum L; cf. l. 13. q) sic corr. ex confirmavimus L. r) sequitur sit mali regiminis et perinde del. L. s) suppleas viros propter vel simile aliquid. t) sequitur bouum del. L. u) sic corr. pro sit L. v) absque — faciend^a corr. pro premissorum pro parte altera impetranda L. w) sequitur absque del. L. x) abhinc usque ad finem man. 2. scripsit. y) t̄ (= etiam) L. z) [de]o? L. 45

1) Supra nr. 690. 2) Ad quam rem probandam capitulum Baldewino privilegia quaedam praesentavit, de quorum confirmatione infra l. 13sq. loquitur. 3) Supra nr. 691. 4) Harum confirmationum originalia exstant in archivo Insulensi 'Cambrai Cathédrale Carton 43'. De altera v. supra p. 700 n. 1, in altera item 1348. April 17. data sub eisdem nomine, titulo, sigillo litterae Nicolai episcopi a. 1252. et 1267. datae confirmantur. 5) Cf. Lindner 'Urkundenwesen Karls IV.' p. 181 sq.; Ficker 'Beiträge zur Urkundenlehre' I, 221 sqq.; II, 489 sq. 6) Litterae serratae non sunt. 7) Supra nr. 693.

dominus Walr(amus) vestro nomine ex nunc fecerit [se]u fecisset, et super hiis, prout equum et expediens visum fuerit, faciendi. Et hunc diem predictis capitulo et Walr(amo) eciam insinuare curavi. Item mandavi vestro nomine dicto Walr(amo), ne fructus dicti episcopatus medio tempore inutiliter dissipet, sed conservet. Infra quem eciam terminum 5 mihi deliberacionem vestram super hiis mandare potestis.

Item Gelrensis¹ et Clevenensis² comites de recognoscendo vos ut dominum et regem et de vobis obediendo aliquamdiu mecum in tractatu fuerunt³. Item dux Brabancie⁴ contra episcopum Leod(iensem)⁵ ad papam et ad Romanum imperium appellacionem⁶ interposuit, et ego ad requisicionem dicti ducis in dicta appellacionis causa auctoritate 10 vestra citacionem⁷ concessi. Item episcopus Tull(ensis)⁸ similiter a me sua requirit regalia et propter eius guerras super hiis breves inducias sibi dedi. Et diversa hinc inde regia ac vos tangencia negocia ad me cotidie perferuntur.

Unde, nepos karissime, cum expediat, quod pro vestris honore, utilitate et firmiori obediencia laudabiliter inchoata et iam in actum deducta, donec cetera^a e...ta^b et 15 iure vestro firmato mutata fuerint vel sublata, inviolabiliter perseveretis, hec in vestram <providi> noticiam^c deducenda, consulens bona fide et rogans attente, quatenus absque meo scitu et consilio nichil in premissis vel circa ea, ne in vestrum et iuris vestri redundet preiudicium, attemptare aut episcopo Virdunensi⁹ vel cuiquam alteri quidquid committere vel innovare velitis, quia vestris negociis, profectibus et honoribus, eciam ultra quam vires 20 mee bono modo sufferre valeant, invigilo absque recusacione laborum^d et diligenter intendendo. Et si pro parte episcopi Cameracensis vel aliorum contra eiusdem ecclesie capitulum aut contra commissiones^e et litteras supratactas a vestra curia aliquid requiri contingat, id in suspenso, quousque ex parte mei pro dicto capitulo lacius informabimini, quod breviter posse fieri credo, teneri mandetis. Et litteram provisionis dicti nostri 25 officialis et Gerh(ardi) de Baston(ia)¹⁰ in ecclesia <[sancti] Ga]lugerici Cameracen(s)i, in qua etiam primarias huiusmodi preces vestras^e <[porrex]i>^f vestro magno sigillo sigillari mandare et prefato Petro de Reya ad supplicacionem memorati domini Walrami pro vestro iure per ipsum Petrum et suos tuendo et servando de canonicatu et prebenda Camera- 30 censis ecclesie predictae petitis per ipsum cognatum providere velitis, ut eo maiorem et firmiorem in illis partibus adhesionem, iurium vestrorum execucionem et obedienciam debitam conquiratis. Insuper vestris utilitatibus credo expedire, ut membranas aliquas per latorem presencium et alias plures, quantocius poteritis, mihi mittatis, simul vel successive, prout optulerit se facultas, quia de pluribus in vestris negociis indigemus^g.

695—698. SCRIPTA PAPAE.

695. *Litterae ad Karolum regem. — Iul. 17.*

35 *Reg. Vatican. 142 (Clem. VI. secr. a. VII.) f. 37 nr. 169 (R). Descripsit F. Kern. — Extr. Werunsky 202; Klieman 1009.*

Reg. imp. VIII Pabste nr. 211.

* *hic in margine annotatum est: hec commissiones scribantur in palacio; item litterarum cop(ie) L.*

40 **694.** a) *cā L.* b) *minus clare L; forsā coorta?* c) *sequitur providimus del. L.* d) *sequitur sed non absque sumptibus interpositum sed postea deletum L.* e) *verba [sancti] — vestras in praecedenti pagina cod. L. (p. 58) minus clare addita, postea cancellata sunt; ad quae hoc loco (pag. 58^d) verbum verte lectorem delegat. STENGEL.* f) *deest L; supplevimus.*

1) *Rainaldus III.* 2) *Iohannes.* 3) *Tractatus cum duce Gelrensi habiti ad quem finem perducti 45 sint, nescimus; Clevensi comiti postea 1349. Febr. 19. inf feudatio et privilegia quaedam a rege concessa sunt; v. infra in tomo sequenti.* 4) *Iohannes III.* 5) *Engelbertum.* 6) *De appellacione ad imperium interposita v. supra p. 595.* 7) *Supra nr. 589.* 8) *Thomas (1330—1353).* 9) *Henrico (1312—1350), regis consanguineo, v. Gallia Christ. XIII (1875) c. 1221.* 10) *De eo v. P. Richter 'Die kurtrierische Kanzlei' (1911) p. 14.*

Carissimo in Christo filio Karolo regi Romanorum illustri.

Perduxit nuper ad audientiam nostram quorundam fide dignorum relatio, quod dilecti filii nobiles viri Walramus de Lucembourch dominus de Lineyo et Iohannes de Lucembourch castellanus Insulensis, milites Tullensis et Tornacensis dioc(esium), vel alter eorum pro eo, quod venerabilis frater noster Guido episcopus Cameracensis pro bonis feudalibus, que a te ac imperio Romano tenet in feudum, tibi fidelitatis solite non prestitit iuramentum, bona omnia temporalia ad mensam episcopalem eiusdem episcopi pertinentia pretextu cuiusdam commissionis¹ per te eis in hac parte facte ad manum tuam regiam realiter posuerunt idemque Walramus prefatum episcopum de propriis domibus expulit et tenet expulsum. Cum autem, sicut fide digne percepimus, prefatus episcopus paratus semper extiterit et existat fidelitatis et homagii et quodecunque aliud iuramentum, ad quod tibi tenetur ratione bonorum huiusmodi, serenitati tue aut cui-
cunque alteri tuo nomine sine dilatione prestare, immo ad id per litteras suas² et nuncium tuum^a se dicitur obtulisse nec unquam super prestatione iuramenti huiusmodi fuerit legitime requisitus, licet de antiqua consuetudine in illis partibus observata consueverint antiqui feudotarii in prestatione homagii solenniter ab imperatore seu rege Roman(orum) requiri, ac idem episcopus etiam, si requisitus fuisset, propter guerram sibi in partibus notorie imminentem non potuisset ad tuam presentiam se conferre, serenitatem eandem attente rogamus, quatenus manum tuam a bonis huiusmodi nostre interventionis obtentu effectualiter facias amoveri, si qua sint ex bonis recepta predictis, mandans et faciens prefato episcopo integraliter exhiberi, ipsum ad hospitiorum suorum possessionem restitui predictorum et nichilominus alicui vel aliquibus personis in partibus illis committas, quod ab eodem episcopo huiusmodi auctoritate tua recipiant iuramentum; ita quod occasione huiusmodi prefatus episcopus, ad quem gerimus specialis dilectionis affectum, sic preiudicialiter non gravetur ulterius et nos serenitati prefate ad gratiarum merita proinde assurgamus. Hoc enim tanto erit nobis acceptius, quanto procul dubio molestior nobis redditur huiusmodi episcopi memorata vexatio ad quorundam emulorum suorum instantiam, ut dicitur, procurata.

Datum Avinione XVI. Kl. Augusti, anno septimo.

696. *Litterae ad capitulum Cameracense. — Iul. 17.*

Ibidem f. 37^a nr. 170 (R). — Ineditum.

Dilectis filiis decano et capitulo ecclesie Cameracensis.

Miranter nec minus displicenter accepimus, quod vos, quasi non sufficiat vobis venerabilem fratrem nostrum Guidonem episcopum Cameracensem tot vexationibus hactenus fatigasse, nova contra eum gravamina et vexationum modos exquiritis et inportabilibus ipsum molestiis affici non solum per vos sed per alios etiam procuratis. Sicut enim perduxit ad audientiam nostram fidedigna relatio, vos bona omnia temporalia, que idem episcopus ab imperio tenet in feudum, per officiales et gentes carissimi in Christo filii nostri Karoli regis Romanorum illustris, occasione sumpta, quod idem episcopus pro bonis huiusmodi nondum prefato regi solite fidelitatis prestiterat iuramentum, ad manum ipsius regis poni indebite ac eundem episcopum de propriis hospiciis eici [fecistis]^a et hiis omnibus non contenti ad maiora et graviora episcopi memorati gravamina^b continuo aspiratis non attendentes, quod, dum in preiudicium episcopi prefati satagitis, ipsius dampna ecclesie

695. ^a) t in loco raso R.

696. ^a) sic supplendum videtur. ^b) sequitur locus raso linea expletus R.

1) *Supra nr. 690.* 2) *Servatae non sunt.*

procuratis et quod ex discordia vestra commoda ecclesie negliguntur eiusdem eique dampna
 proveniunt infinita. Quia vero hec, si vera sunt, ferre equanimitè non possemus, cum
 tanto sint nobis duriora episcopi prefati gravamina, quanto eum ampliori prosequimur
 caritate, discretionem vestram monemus, requirimus et hortamur attente nichilominus depre-
 5 cantes, quatenus provide attendentes, quod vos eidem episcopo adesse oportunis favoribus
 contra quorumcunque molestias deberetis, sic ab huiusmodi et quibusvis aliis gravaminibus
 et vexationibus eius abstinere de cetero studeatis, quod non oporteat super hiis aliud
 remedium, quod urgente iustitia et zelo specialis dilectionis, quo ad episcopum eundem
 afficimur, impellente differre non possemus, ulterius adhibere.

10 Datum Avinione XVI. Kl. Augusti, anno septimo.

697. *Litterae ad Baldewinum archiepiscopum. — Iul. 17.*

Ibidem f. 38 nr. 171 (R). — Ineditum.

Venerabili fratri Baldewino archiepiscopo Treverensi.

Sicut fidedigna quorundam relatione comperimus, dilecti filii nobiles viri Walramus
 15 de Lucembourch dominus de Lineyo et Iohannes de Luchembourch castellanus Insulensis,
 milites Tullensis et Tornacensis dioc(esium), pretendentes, quod venerabilis frater noster
 Guido episcopus Cameracensis fidelitatis iuramentum, ad quod pro bonis temporalibus,
 que ab imperio Romano tenet in feodum, [tenetur]^a, carissimo in Christo filio nostro
 Karolo regi Romanorum illustri nondum prestiterat^b, bona ipsa ad manum regis posuerunt
 20 ipsius pretextu cuiusdam commissionis per eundem regem et mandati per te litteratorie
 ipsis factorum, idemque Walramus prefatum episcopum de domibus propriis irreverenter
 eiecit. De quo tanto miramur potius nec sine causa turbamur, quanto, sicut accepimus,
 idem episcopus ad prestandum iuramentum huiusmodi se prefato regi per litteras suas et
 ipsius regis nuncium obtulit et super hoc numquam fuit legitime requisitus, licet de antiqua
 25 consuetudine in illis partibus observata consueverint antiqui feodetarii^c [in]^d prestatione
 homagii solemniter a novo imperatore seu rege Romanorum requiri, ac idem episcopus,
 eciam si requisitus fuisset, propter guerram sibi in partibus notorie imminentem non
 potuisset ad dicti regis presentiam se conferre. Quapropter fraternitatem tuam actente
 rogamus, quatenus actendens, quod ex eo factum hoc voluntarium reputatur, quod nulli
 30 nisi dumtaxat eidem episcopo in partibus illis novitas aliqua occasione huiusmodi iura-
 menti facta est, sicut fertur, de tali super hoc remedio pro nostra et apostolice sedis
 reverencia studeas providere, per quod illata episcopo memorato gravamina revocentur
 et fructus de bonis recepti predictis restituantur eidem, nec oporteat nos aliter providere.
 Nam ex affectu specialis dilectionis, quo specialiter episcopum prosequimur^e antefatum,
 35 et zelo nos iusticie impellente gravamina et molestias ipsius episcopi ferre ulterius equa-
 nimitè non possemus.

Datum Avinione XVI. Kl. Augusti, pontificatus nostri anno septimo.

698. *Litterae ad commissarios. — Iul. 17.*

Ibidem f. 38' nr. 172 (R). — Ineditum.

40 Dilectis filiis nobilibus viris Walramo de Lucembourch domino de Lineyo et Iohanni
 de Lucembourch castellano Insulensi, militibus Tullensis et Tornacensis dioc(esium), et
 cuilibet eorum.

697. ^a) sic fere supplendum videtur. ^b) corr. ex prestiterit R. ^c) sic R. ^d) deest R;
 supplevimus ex nr. 696 p. 706 l. 16. ^e) prosequamur R.

Perduxit nuper ad audientiam nostram quorundam fidedignorum relatio, quod vos vel alter vestrum pro eo, quod venerabilis frater noster Guido episcopus Cameracensis pro bonis feudalibus, que ab imperio Romano tenet in feudum, carissimo in Christo filio nostro Karolo regi Romanorum illustri fidelitatis solite non prestavit iuramentum, bona omnia temporalia ad mensam episcopalem eiusdem episcopi pertinentia pretextu cuiusdam 5 commissionis per eundem regem, ut dicitur, vobis facte posuistis ad manum regiam tuque, fili Walrame, prefatum episcopum de propriis domibus expulisti. Cum autem, sicut fidedigne percepimus, prefatus episcopus paratus semper^a extiterit et existat fidelitatis et homagii et quodecumque aliud iuramentum, ad quod eidem regi tenetur ratione bonorum huiusmodi, prefato regi aut cuicumque alteri suo nomine sine dilatione prestare nec 10 unquam super prestatione iuramenti huiusmodi fuerit legitime requisitus, licet de antiqua consuetudine in illis partibus observata consueverint antiqui feudotarii in prestatione homagii ab imperatore seu rege Romanorum requiri, ac dictus episcopus etiam, si requisitus fuisset, non potuisset ad regem eundem se conferre propter guerram sibi in eisdem 15 partibus notorie imminentem, nobilitatem vestram attente rogamus, quatenus manum eandem ab eisdem bonis pro nostra et apostolice sedis reverentia amovere velit; ita quod occasione huiusmodi prefatus episcopus, ad quem gerimus specialis dilectionis affectum, sic preiudicialiter non gravetur ulterius et nos vobis ad gratiarum merita proinde assurgamus. Hoc enim tanto erit nobis acceptius, quanto procul dubio molestior nobis redditur huiusmodi episcopi memorati vexatio ad quorundam emulorum suorum instantiam, 20 ut dicitur, procurata.

Datum Avinione XVI. Kl. Augusti, anno septimo.

699. *Subdelegatio commissarii. — Id. 19.*

Transsumptum in instrumento infra nr. 704 publicando. Cuius textus 1 hic tantum adhibendus erat. — Ineditum.

Universis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis Iohannes spectabilis viri domini Walrami de Luezzillimburg domini de Liney natus, castellanus Insulensis, commissarius serenissimi principis domini sui domini Karoli Dei gratia Romanorum regis semper augusti et Boemie regis, una cum predicto patre, collega et domino nostro in hac parte 30 datus salutem in Domino sempiternam.

Noveritis nos litteras serenissimi principis et domini nostri domini regis Romanorum antedicti veras et integras, prout prima facie apparebat, eius vero sigillo in cera alba sigillatas, non cancellatas, non abolitas nec in aliqua sui parte viciatas, sed prorsus omni suspicione carentes cum qua decuit reverentia recepisse, quarum tenor sic incipit: ' . Karolus — salubriter procuremus' (*supra nr. 691 p. 698 l. 4—12*) et sic finiunt in penultima linea: 35 'Datum Prage XIII. Kl. Maii, anno Domini millesimo CCC^oXLVIII^o, regnorum nostrorum anno secundo'. (*supra p. 701 l. 41sq.*) Quoniam igitur commissioni, examinationi, decisioni et executioni negotiorum per dictas litteras nobis commissorum ad presens personaliter pluribus et arduis negociis illustrissimi et excellentissimi principis et domini nostri domini regis Francorum et nostris^a interesse nec vacare possimus, vices nostras domino 40 patri nostro et college predicto in premissis et ea tangentibus per presentes duximus committendas, donec eas ad nos duxerimus revocandas. In cuius rei testimonium presentes litteras nostri sigilli fecimus appensione muniri.

Datum in domo nostro Donploich die XIX^a mensis Iulii, anno Domini millesimo CCCXLVIII^o.

698. ^a) *al. man. supra lin. add. R.*

699. ^a) *supplendum videtur occupati non vel simile aliquid.*

700—705. PROCESSUS A CAPITULO CORAM COMMISSARIO REGIS MOTUS.

700. *Supplicatio capituli commissario porrecta. — (Iul. 19.—Aug. 2.)*

Transsumptum in instrumento infra nr. 704 publicando, cuius textum S 1 solum etiam hic adhibuimus. — Ineditum.

⁵ *Hanc supplicationem post subdelegationem supra nr. 699, ante constitutionem procuratorum fisci infra nr. 701 scriptam esse ex p. 709 l. 40 et p. 710 l. 36sq. apparet.*

Cum serenissimus princeps dominus noster Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex vobis, nobili ac potenti viro domino Waleranno de Lutzillimburg domino de Liny ac domino Iohanni nato vestro castellano Insulensi, consanguineis suis,
¹⁰ et cuilibet vestrum in solidum per suas patentes litteras¹ et ex causa commiserit, quatenus vos administracionem temporalium episcopatus Cameracen(sis) interdicentes reverendo in Christo patri domino Guidoni Dei gratia Cameracensi episcopo dictam administracionem omnimodam vice et nomine ipsius regis reciperetis et eandem administracionem gereretis seu geratis ac fructus, redditus et proventus universos inde provenientes ad opus camere
¹⁵ sue regie usque ad tempus in dictis litteris declaratum perciperetis, et super hiis idem dominus noster vobis plenar(ian) dederit potestatem, prout in dictis suis litteris plenius declaratur, vosque dictam administracionem auctoritate dictarum litterarum . . episcopo predicto interdixeritis et eandem assumpseritis et geratis iuxta dictarum litterarum continenciam et tenorem, et postmodum ex parte venerabilis capituli Cameracensis ecclesie
²⁰ fuerit prefato domino nostro regi monstratum et expositum², quod quamdiu vacat episcopatus seu sedes Cameracensis et eciam postquam eidem ecclesie de episcopo seu pastore provisum fuerit, donec idem episcopus noviter creatus ab ipso domino . . rege Romanorum seu imperatore, qui pro tempore fuerit, regalia receperit et ab ipso temporalitatem eiusdem episcopatus relevaverit ac eidem homagium fecerit et donec super eo, quod
²⁵ erga dictum dominum regem debitum suum super premissis peregerit, dicto capitulo plenam fidem fecerit, totalis ipsius episcopatus administracio fructuumque, reddituum et proventuum inde provenientium ad ipsius capituli commodum et utilitatem perceptio pertineret et ab olim pertinuerit et pertinere debet iustis et legitimis de causis et titulis, et prefatus dominus episcopus ab ipso domino nostro rege nundum regalia seu temporalitatem suam relevaverit neque eidem fecerit debitum homagium, immo fuerit et sit in negligentia et defectu dictum homagium faciendi, sicut in dictis litteris regis³ declaratur, propter quod dictum capitulum habere debet administracionem predictam ac fructus, redditus et proventus inde provenientes in suam utilitatem conversuros recipere iustis de causis et titulis antedictis, prefatusque dominus noster rex ad supplic(ationem) dicti
³⁵ capituli vobis et dicto domino castellano per alias suas certi tenoris litteras⁴ duxerit committendum, quatenus, si est ita, dictum capitulum ad ius suum circa dictam administracionem necnon quicquid recepistis ex ea sibi plene et libere restituentes ipsum capitulum iure suo predicto auctoritate regia circa premissa gaudere pacifice faciatis, sicut in ipsis secundis litteris regis plenius continetur, et prefatus dominus castellanus circa
⁴⁰ premissa conmode vacare non valens vobis in hac parte per suas patentes litteras⁵ subdelegaverit vices suas, supplicat vobis magister Iohannes de Gravelia canonicus ecclesie Cameracen(sis) procurator et procuratorio nomine dicti capituli dominacionemque vestram humiliter et reverenter requirit, quatenus predictum capitulum ad ius suum circa dictam administracionem ac fructuum, reddituum et proventuum predictorum percepcionem resti-

⁴⁵ 1) *Supra nr. 690.*

2) *Cf. supra p. 698 l. 13 sqq.*

3) *Supra nr. 690.*

4) *Supra nr. 691.*

5) *Supra nr. 699.*

tuatis et quod quicquid ex eadem administracione recepistis eidem capitulo deliberari faciatis, ipsum capitulum iure suo predicto circa premissa faciatis auctoritate regia gaudere pacifice iuxta dietarum ultimarum litterarum regiarum tenorem, cum dictus procurator paratus sit et se paratum offerat cum effectu vos super dicto iure capituli memorati superius enarrato necnon super causis et titulis antedictis necnon super eo, quod dictum capitulum fuit haecenus a tempore, cuius principii memoria non existit, et usque ad tempus quo dictus episcopus dictam administracionem assumpsit, in possessione vel quasi pacifica et continua dictam administracionem habendi et exercendi dictosque fructus, redditus et proventus inde provenientes recipiendi et in utilitatem suam convertendi per tempus prefactum vel eciam per tantum tempus, quod sufficit ad possessionem legitimam acquirend(am), videlicet^a donec^a regalia sua receperit seu relevaverit et inde capitulo fidem fecerit, prout superius enarratur, [plenius informare]^b. Ad quam quidem informacionem, quam vobis offert idem procurator capituli, ut premittitur, supplicat se per vos admitti necnon ad eam faciendam per vos sibi competentem diem seu terminum sive dies seu terminos assignari salvo iure addendi, minuendi in dicta supplicatione et in premissis, si et quando dominis suis et sibi videbitur expedire. Protestatus fuit etiam dictus procurator de procedendo super petitorio et ipsum intentando, prout sibi et quando sibi placuerit et sibi visum fuerit et prout de iure sibi competit. Nunc autem super possessorio procedere intendit non astringens se ad omnia probanda, sed quod ei sufficere debeat de premissis.

701. *Constitutio procuratorum fisci regalis. — Aug. 2.*

Originale (or.) in archivo Insulensi 'Cambrai Cathédrale Carton 43'. Sigilli Walrami de Lucemburgo fragmentum pendet loro membranaceo. — Ineditum.

Universis presentes litteras inspecturis . . Walramus de Luczillinboure dominus de Liney, commissarius specialis in hac parte serenissimi principis domini Karoli Dei gratia regis Romanorum semper augusti et Boemie regis salutem in eo, qui est omnium vera salus.

Cum prefatus dominus noster omnimodam episcopatus Cameracensis temporalium administracionem ac fructuum, reddituum et proventuum inde provenientium ad opus fisci sui perceptionem nobis et dilecto filio nostro Iohanni castellano Insulensi et cuilibet nostrum in solidum per litteras suas¹ commiserit et per alias suas certi tenoris litteras secundas² nobis filioque nostro predicto commiserit, quat(enus) super administratione predicta necnon super dictis fructibus perceptis et percipiendis faciamus venerabili capitulo Cameraecen(sis) ecclesie restitutionem debitam, si sit ita, quod dictum capitulum in eis ius habeat, sicut pro parte dicti capituli fuit expositum domino nostro predicto, dictusque dilectus filius et collega noster nobis in hac parte subdelegaverit vices suas³ et procurator dicti capituli nobis supplicaverit⁴, qu[at](enus) ad informandum nos super iure dominorum suorum predicto recipiamus et admitamus eundem^a et quod informatione predicta per eum facta, si per eam apparuerit de iure dominorum suorum predicto, prefatis dominis suis seu dicto capitulo faciamus dictam restitutionem^b per eum petitam, sicut tam in litteris regiis antedictis quam in litteris prefati castellani college nostri super dicta subdelegatione factis et in supplicatione dicti procuratoris premissa plenius continentur, noverint universi, quod nos

700. a) *i. l. r. S 1.* b) *deest S 1; supplevimus.*

701. a) *eudem or.* b) *resticionem or.*

1) *Supra nr. 690.*

2) *Supra nr. 691.*

3) *Supra nr. 699.*

4) *Supra nr. 700.*

volentes ita circa premissa facere dicto capitulo iusticiam, quod ius domini nostri predicti vel fisci sui non negligamus nec indiscussum dimittamus sed p[otiu]s ius suum, in quantum ad nos p[ertinet], faciamus fideliter et diligenter defendi, dilectos et fideles [vir]os dominos Egidium dictum Camuet canonicum Sielinien(sem), Wallonem de Carnin et Iohannem dictum Soullart de Biaumont, de quorum fidelitate et diligencia plene confidimus, procuratores dicti fisci et eorum cuilibet^c in solidum, ita quod non sit melior condicio^d occupantis, sed quod unus eorum inceperit, alter persequi valeat et finire, tenore presentium et auctoritate regia, qua fungimur in hac parte, constituimus et deputamus, mandantes et committentes eisdem et eorum cuilibet in solidum auctoritate predicta, quod in premissis vel circa premissa ius domini nostri seu fisci sui fideliter et diligenter defendant vel defendat, sicut etiam nobis per proprium iuramentum promiserunt. Damus etiam eis et eorum cuilibet plenariam potestatem proponendi, quicquid ad conservationem iris dicti domini nostri proponendum fuerit, testes et instrumenta super hiis producendi videndique iurare testes per procur[atorem] capituli et pro ipso capitulo producendos necnon contra dictos testes, eorum depositiones et instrumenta, litteras et probationes alias, quas procurator capituli produxerit, dicendi et proponendi, quicquid proponendum fuerit necnon faciendi quecumque alia et omnia et singula, que circa premissa pro conservatione dicti iuris utilia fuerint vel etiam oportuna. In cuius rei testimonium sigillum nostrum una cum signo et subscrips(ione) tabell(ionis) subscripti litteris presentibus duximus apponendum.

Actum et datum Cameraci anno ab incarnatione Domini millesimo CCC^{mo} quadragesimo octavo, indictione prima, mensis Augusti die secundo, pontificatus sanctissimi patris et domini nostri domini Clementis divina providentia pape VI. anno septimo, presentibus discretis viris dominis Guill(erm)o de Fricampis, Iohanne Brulet presbiteris, Wyardo omet Remen(sis) et Petro Bibet Came[rac]eu(sis) cu[r]iarum] . . . ib . . . [t]ab(ellionibus) et notariis publicis, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

(S. N.) Et ego Iohannes de Roseto Laudunensis dyocesis publicus [apostolica]^e auctoritate tabellio premissis constitutioni et ordinationi procuratorum suprascriptorum ceterisque omnibus et singulis, dum sic per supradictum dominum commissarium agerentur, una cum testibus prenominatis presens vocatus interfui [presenti]bus[que] litteris seu publico instrumento exhinc confectis et in hac forma publica redactis signum meum publicum una cum sigilli dicti domini commissarii appensione rogatus apposui consuetum ad [maio]rem certitudinem et testimonium veritatis premissorum.

702. *Responsio procuratoris fisci contra supplicationem capituli. — (Aug.)*

Transsumptum in instrumento infra nr. 704 publicando, cuius textus § 1 solus hic adhibendus erat. — Ineditum.

Ad supplicationem vobis, nobili ac potenti viro domino Waleranno de Luczillimbourg domino de Liny, commissario in hac parte a serenissimo principe ac domino nostro domino Karolo Dei gratia Romanorum rege et semper augusto ac Boemie rege ven(erabili) capitulo Cameracensi deputato una cum domino Iohanne nato vestro castellano Insulensi, qui arduis negociis impeditus vobis quoad hoc commisit vices suas¹, per magistrum Iohannem de Gravelia canonicum ecclesie Cameracensis predictae procuratorem dicti capituli procuratorio nomine et pro ipso porrectam respondet dominus Egidius Camues canonicus ecclesie Sielinien(sis), procurator fisci in hac parte ac serenissimi

701. c) sic or. d) condico or. e) deest or., supplevimus secundum p. 718 l. 1.

1) *Supra nr. 699.*

principis domini nostri domini Karoli Dei gratia Romanorum regis et semper augusti ac Boemie regis predicti, nomine procuratorio predicto per hunc modum, premissa protestatione tali videlicet, quod per infrascripta non intendit quomodolibet litem contestari in hac parte nisi dumtaxat super possessorio, protestans insuper nomine quo supra de iure proprietatis prosequendo et etiam defendendo ad opus fisci tocies, quociens dicto domino suo visum fuerit expedire, et eciam de ineptitudine et insufficientia supplicat(ionis) predictae et de racionibus et defension(ibus) suis loco et tempore proponendis^a, quod contenta in supplicatione predicta ab initio eiusdem usque ad clausulam contentam in eadem que sic incipit: 'propter quod dictum capitulum habere deberet'¹ etc. exclusive confitetur modo et forma ac prout in commissionibus, de quibus in dicta supplicatione fit mentio, continetur et non aliter. Confitetur eciam procurator predictus nomine quo supra de contentis in supplicatione predicta, quod dominus noster rex prefatus ad supplicationem dicti capituli vobis et dicto domino castellano nato vestro per suas certi tenoris litteras² commisit administracionem bonorum temporalium episcopatus Cameracensis dicto capitulo restituend(am) et quod prefatus dominus castellanus natus¹⁵ vester circa premissa comode vacare non valens vobis in hac parte per suas patentes litteras³ commisit vices suas, prout et secundum quod in litteris inde confectis et vobis directis plenius continetur, ad quas quidem commissionis et subdelegationis litteras et ipsarum tenores et non aliter quoad hoc se refert procurator predictus. Confitetur insuper, quod magister Iohannes de Gravelia est procurator capituli Cameracensis quoad²⁰ hoc constitutus et quod supplicaverit se [per] vos admitti necnon ad informationem faciend(am) per vos sibi competentem diem seu terminum sive dies competentes seu terminos assignari⁴, et quod protestatus fuit, prout in dicta supplicatione circa finem⁵ continetur. Cetera omnia et singula in dicta supplicatione contenta, prout et ad finem ad quem sunt proposita et narrata, dictus procurator nomine quo supra negat esse vera,²⁵ litem contestans, dicens ea fieri non debere.

703. *Fragmentum depositionum testium de regalibus ecclesiae Cameracensis. — (Aug.)*

Ex depositionibus testium, quae pro lite inter fiscum regalem et capitulum agenda colligebantur (cf. supra p. 711 l. 14 sqq., infra p. 716 l. 3 sq.) non nisi F fragmentum rotuli male conservatum in archivo Insulensi l. c. invenimus. In capite fragmenti numerus IX^{us} inscriptus est. — Ineditum.

1324.
Apr. 25.

erat episcopus Tornacensis, translatus fuit in episcopatum^a Cameracensem et fuit facta huiusmodi translatio anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo quarto, ad seu circiter festum sancti Pasche anni illius⁶. Qua translatione facta, quia dictus dominus Guido non habuit bullas suas usque ad nativitatem Domini tunc immediate [se]quentem vel circiter, dictum capitulum dictam administracionem tocies temporalitatis dicti episcopatus habuit medio tempore predicto et fructus et emolumenta, qui dicto medio tempore

1324.
Dec. 25.

702. ^a) proponendi *S I*.

703. ^a) ep̄m *F*.

1) *Supra p. 709 l. 32.* 2) *Supra nr. 691.* 3) *Supra nr. 699.* 4) *Supra p. 710 l. 14 sq.*
5) *Ibid. l. 16.* 6) *Agitur de Guidone de Arvernia, cui papa a. 1324. Mart. 28. de sede Cameracensi providerat; v. Analecta Vaticano-Belgica II nr. 1307, 1313.*

evenerunt, habuit, recepit, sibi applicuit et in usus suos convertit et singularibus eano-
 nicis divisit eosdem ac officiat(os) instituit et destituit, prout superius est expressum,
 prout h(oe) seit per hoc, quia idem testis dieto tempore fuit et erat clericus domini
 Nicolay Langle capellani perpetui [Camerace]nsis ecclesie, receptoris ex parte dieti
 5 capituli per litteras magno sigillo eiusdem^b capituli sigillatas, quas [ipse] vidit, tenuit
 et legit pluries, ad recipiendum dietos fructus constituti, et scripsit testis sub ipso
 [Nieh]olao receptore receptas et misias medio tempore predicto saltem pro maiori parte,
 et habet testis, ut dieit, in suo papiro compotorum suorum nomina omnium illorum,
 10 manum testis loquentis pro tempore illo, et quantum cuilibet. Venumtamen^d ad[dit,
 quod in] festo nativitatis Domini anni^e millesimi trecentesimo vicesimo quarti predicti
 eireiter seu parum ante dictum festum^c dictus dominus Guido episcopus habuit bullas
 suas et fuit per dietum capitulum receptus et fuit sibi deliberata^e omnimoda administratio
 dieti episcopatus per dietum capitulum, quia diei audivit testis, quod dominus [papa,
 15 qui tunc] erat, cum ipso episcopo Guidone dispensaverat super eo, quod regalia seu
 temporalia [bona] dieti episcopatus [ab imperatore] seu rege Romanorum non relevaverat,
 eum non esset rex nee imperator¹, manda[ndo] capitulo predicto, [quatenus] dictum
 episcopum reciperet hoc non obstante², et quod in dietis bullis cavebatur, ut dicebatur,
 quia^f vidit; sed dicebatur, quod dietum capitulum dietum episcopum non rece-
 20 pisset, nisi dominus papa eum dieto episcopo super [hoc] dispensasset, ut dietum est.
 Dietus testis ulterius requisitus [dieit]^g, quod ipse diei et teneri audivit, quod dietum
 capitulum adeptus^h fuit dietam possessionem receptionis bonorum temporalium per ipsos
 temporibusⁱ superius declaratis exereendam, ut dictum est, a quodam milite, qui erat
 25 dominus de Bellovisu et quod huiusmodi possessio eisdem competiit et competit titulo
 vere emptionis et quod super hoc sunt bene privilegiati³, sed non recolit, si viderit
 litteras an privilegia confectas super dieta emptione. Ita tamen teneri audivit et adhuc
 tenetur. Interrogatus testis, qui erant . . . prepositus, decanus, archidiaconi et eantor diete
 ecclesie tempore perceptionis dietorum fructuum, de quo testis deposuit, dieit, quod
 nescit, qui erat prepositus, quia non erat residens prepositus⁴, sed Ornaldus Regis erat
 30 archidiaconus Cameracensis⁵ (*sequuntur nomina trium archidiaconorum, decani, cantoris,
 18 canonicorum residentium*). Et istis sepius nominatis distributa fuerunt per dietum
 dominum Nicholaum Angeli et testem loquentem tunc temporis clericum emolumenta
 dieti episcopatus secundum magis et minus et prout promeruerunt ea secundum ordi-
 nationem capituli. Item dieit testis requisitus, quod mortuo domino Guidone de Bologna,
 35 qui decessit anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo quinto eirea festum Omnium
 sanctorum apud Castellum in Cameracesio, dietus episcopus vaeavit per longum
 tempus, scilicet a tempore mortis dieti domini episcopi Guidonis usque ad festum nati-
 vitatis beati Iohannis baptiste anni Domini millesimi tricentesimi tricesimi sexti vel
 40 eireiter, quo tempore provisum fuit episcopatu Cameraensi de pastore per dominum
 papam . . . Benedictum immediate predecessorem domini pape, qui nunc est⁶, qui domi-
 num Guill(ermu)m de Auxonia immediate predecessorem domini nunc episcopi⁷ creavit
 episcopum Cameraensem⁸. Qui dominus Guill(ermus) cum bullis suis misit procuratorem

1324.
Dec. 25.1335.
Nov. 1.1336.
Iun. 24.

703. ^b) sic man. coeva corr. pro dicti F. ^c) fere evanidum F. ^d) sic F. ^e) al. man.
 supra lin. F. ^f) 1 vel 2 verba del. F. ^g) excidit F. ^h) sic in initio lineae F. ⁱ) correximus;
 45 temporalibus F.

1) V. *Analecta l. c. nr. 1432.* 2) *Ibid. nr. 1434.* 3) V. *praesertim litteras Godefridi episcopi
 a. 1220. datas supra p. 700 n. 1 citatas; quae a regibus et imperatoribus non semel, novissime sub Karoli
 regis nomine in litteris supra p. 700 n. 1 extractis, confirmatae sunt.* 4) *Gauthierius de Laudo; v. Ana-*
lecta II nr. 1346. 5) *a. 1323.—1340. vel 1341; Analecta II nr. 1168, IV nr. 636. 681.* 6) *Clementis VI.*
 50 7) *Guidonis de Ventadoto.* 8) *1336. Iul. 17; Analecta IV nr. 311.*

Cameraci ad dictum capitulum ad finem, quod dictum capitulum ipsum reciperet et admitteret in episcopum. Sed prima facie dictum capitulum illum seu procuratorem suum pro ipso recipere recusavit. ut^k dicebatur per ecclesiam predictam. Et recessit dictus procurator, et dicebatur communiter ac tenebatur in ecclesia, quod dictum capitulum ipsum recipere noluerat pro eo, quod in dictis bullis suis non cavebatur, quod dictus papa cum ipso dispensasset super eo, quod homagium non fecerat regi Romanorum vel imperatori, cum non esset rex vel imperator, nec sua regalia a rege Romanorum recepisset. Unde dictus episcopus misit de novo ad dominum papam et bullas¹ obtinuit, in quibus dictus dominus papa cum eo dispensabat de relevatione dicte regalie seu temporalitatis dicti episcopatus, ac mandabat capitulo, quat(enus) dictum dominum^l Guillerum reciperet non obstante, quod dicta regalia a rege Romanorum non receperat nec homagium fecerat eidem. [cu]m non esset rex vel imperator, prout testis hoc dici audivit communiter in dicta ecclesia tunc et postmodum, [licet] dictas bullas non vidit. Sed verum fuit, ut dicitur, quod dictum capitulum dictum dominum Guillerum^m recepit virtute dictarum ultimarum bullarum mentionem faciendum de dispensatione predicta. [Et fuit] receptus anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo sexto circiter festum nativitatis beati Iohannis [baptiste]²ⁿ dicens requisitus, quod bene scit, quod medio toto tempore predicto, scilicet a tempore^o mortis dicti domini episcopi Guidonis [usque ad te]mpus receptionis episcopi Guillermi et [licet] bene post[ul]atus fuit episcopus Camer(acensis)³, [dictum]^o capitulum habuit pacifice omnimodam administrationem bonorum temporalium dicti episcopatus et constituit [officiatos], scilicet baillivos, maiores, scabinos, receptores et alios officiatos, qui dicto tempore vice et [nomine] dicti capituli sua officia exercebant et exercuerunt. Et fuerunt receptores domini Henricus dou [et] Britonis presbiteri, tunc capellani perpetui dicte ecclesie; quos fructus et emolumenta temporaliter^p vice, noniine et auctoritate dicti capituli dicto tempore receperunt, et illos fructus^q

1336.
Iun. 24.

704. Instrumentum publicum de sententia vicarii. — Sept. 9.

Originalia tria S 1. 2. 3 in archivo Insulensi l. c. Ex quibus S 1 primum exaratum, a Wyardo dicto Iomcit notario subscriptum, sed, antequam alii notarii subscriberent, multis locis emendatum, compluribus additionibus auctum et ideo cassatum est. Sigillum foramini numquam affuisse videtur. Quo exemplari cassato in conficiendis instrumentis S 2. 3. notarii tanquam minuta usi sunt. S 2. 3 ad litteram fere inter se concordant, nisi quod in S 2 duo, in S 3 tres notarii subscripserunt. S 2 in parte inferiori male conservatum, sigillum perditum est. In S 3 sigillum Walbrami cordula serica coloris viridis pendet. — Ineditum.

In textu statuendo exemplar S 3 ut maxime sollemne, quod etiam a. 1348. canonici capituli Cameracensis curiae regiae confirmandum porrexerunt (v. infra nr. 709 p. 723 l. 11sq.) praecipue adhibuimus. Aliorum varias lectiones praestantiores adnotavimus.

Universis presentes litteras inspecturis Walrannus de Lutzillimburg^a dominus de Liny, commissarius specialis et administrator generalis temporalitatis episcopatus Camera-

703. ^k) minus clare F. ^l) dem dominum man. coeva corr. pro episcopum F. ^m) 1 vel 2 verba del. F, forsan episcopum denique. ⁿ) 1 vel 2 verba del. F. ^o) tempore—[dictum] corr. pro tempore vacationis predictae F. ^p) 3 verba del. F. ^q) hucusque F.

704. ^a) corr. ex Lucemburg et sic semper S 1.

1) 1336. Aug. 30; ibid. nr. 318. 2) Revera receptio ante m. Septembrem facta esse non potest; v. notam praecedentem. 3) Capitulum Guidone mortuo Petrum patriarcham Hierosolymitanum postulaverat; Analecta IV nr. 311.

censis una cum dilecto filio nostro Iohanne castellano Insulensi milite cum clausula 'et cuilibet vestrum in solidum' a serenissimo principe domino Karolo Dei gratia rege Romanorum semper augusto Boemieque rege specialiter deputatus, salutem in eo qui est omnium vera salus.

5 Prefati domini nostri duas patentes litteras ipsius magno sigillo sigillatas reverenter successive recepimus tenores subscriptos continentes:

'Karolus — anno secundo.' *supra nr. 690.*

Item: 'Karolus — in hiis scriptis.' *supra nr. 691 p. 698 l. 4 — p. 699 l. 18.* 'Datum — secundo.' *supra ibid. p. 701 l. 41 — l. 42.*

10 Tenor^b vero subdelegationis dilecti filii nostri predicti sequitur in hec verba^b:

'Universis^c — quadragesimo octavo^c.' *supra nr. 699.*

Postmodum recepimus supplicationem venerabilis capituli Cameracensis ecclesie, cuius tenor talis est:

'Cum serenissimus — de premissis.' *supra nr. 700.*

15 Qua supplicatione perspecta, quia ius prefati domini nostri fisci que sui tangebatur in ea, nos nolentes ipsum ius domini nostri remanere indefensum, ad ipsius iuris defensionem fecimus et constituimus^d auctoritate dicti domini nostri et^d virtute dicte prime nostre commissionis^d procurator(es) dicti fisci discretum virum dominum Egidium dictum Camuet canonicum Sicieniensem ac dominum Walonem de Carnin capellanum nostrum
20 presbiteros et^e Iohannem dictum Soullart de Byaumont^f et quemlibet eorum in solidum, necnon advocato^g fisci in hac causa a nobis legitime constituto et ordinato presente et causam defendente, a quibus quidem procur(atoribus) et advocato^e super fidei diligenter iuris predicti defensione recepimus debitum inramentum sibi que et eorum cuilibet in solidum dedimus in hac parte generalem et plenariam potestatem. Qui quidem dominus
25 Egidius procurator petita ab eodem et obtenta copia dicte supplicationis presente procuratore dicti capituli² super contentis in dicta supplicatione per dictum procuratorem capituli affirmatis fuit litem contestatus respondendo ad contenta in dicta supplicatione in scriptis sub hac forma:

'Ad supplicationem — debere.' *supra nr. 702.*

30 Et sic lite contestata prestitoque a procur(atoribus) dictarum partium calumpn(ie) iuramento in hac causa dieque postmodum per nos dicto procuratori capituli contra procuratorem fisci primo, secundo et tercio cum debitis temporum intervallis peremptorie assignata ad probandum intentionem suam super contentis in dicta supplicatione per dictum procuratorem fisci negatis dictus procurator capituli quamplures testes coram
35 nobis sub qualibet productione produxerit^h, a quibus in presentia procuratoris fisci ad hoc competenter vocatiⁱ iuramenta sollempniter recepimus de vero testimonio in hac causa perhibendo, et ad examinandum ipsos super contentis in dicta supplicatione et articulis inde extractis per dictum procuratorem capituli traditis et porectis et eorum deposiciones in scriptis redigendum et nobis redacta^k reportandum deputaverimus auctoritate regia
40 predicta dilectum et fidelem nostrum Wyardum dictum Iomeit clericum, imperiali auctoritate ac curie Remensis tabellionem publicum, eidemque tabellioni auctoritate predicta commiserimus, ut per ipsius iuramentum ab ipso nobis sollempniter prestitum dictos testes

704. ^b) tenor — verba *al. man. supra lin. add. S 1.* ^c) universis — octavo *tertia manu in margine inferiori add. S 1.* ^d) et — commissionis *man. 2. add. S 1.* ^e) et — avocato (*sic S 1. 2. pro avvocato*)

45 *in S 1. man. 2. corr. pro et quemlibet in solidum, a quibus quidem procur(atoribus).* ^f) Beaumont *S 1. 2.* ^g) avocato *S 1. 2.* ^h) *coniunctivus hic et infra quō pertineat, non apparet.* ⁱ) vocitati *S 1. 2.* ^k) *sic S 3; redactis S 1. 2.*

1) *Supra nr. 701.*

2) *Iohanne de Gravelia; cf. supra nr. 700.*

fideliter examinaret super predictis in dicta supplicatione narratis et articulis inde ex-
 tractis et eorum depositiones in scriptis fideliter redigeret et nobis integre reportaret,
 dictusque notarius sive tabellio noster dictos testes examinaverit, eorum depositiones in
 scriptis¹ redegerit et fideliter redactas nobis reportaverit easdem. postmodumque dies
 extiterit dictarum partium procuratoribus assignata coram nobis ad certos diem et horam
 ad publicand(um) dictorum testium depositiones, reservata procuratori fisci predicto
 facultate ante publicationem huiusmodi factum contrarium proponendi, si proponere
 vellet, postmodum vero nullo facto contrario ex parte procuratoris fisci ante apperturam
 seu publicationem attestationum testium predictorum proposito dies fuerit ab eisdem
 partium procuratoribus coram nobis collecta et eisdem per nos ad certos diem et horam
 tunc futuros assignata ad dicendum ex parte dicti procuratoris fisci in testes et dicta
 testium ex parte dicti procuratoris dicti capituli productorum et auditorum, ipsaque die
 dictus procurator fisci dictis attestationibus publicatis et partibus notis proposuit quod-
 dam factum peremptorium, quod sic incipit: 'Die coram vobis, nobili et potenti viro domino
 Walranno de Luczillimburg domino de Liny, iudice delegato' etc. et sic finit: 'In¹ quantum¹
 pro ipso reo et contra dictum actorem faciunt et ad iura'; deinde dictus procurator
 capituli replicando et respondendo ad contenta in dicto facto proposuerit aliud factum
 peremptorium, quod sic incipit: 'Ad proposita coram vobis, nobili et potenti viro domino
 Walranno de Luczillimburg domino de Liny, iudice etc.' et sic finit: 'Una cum consilio
 suorum ven(erabilium) assessorum.' de quorum quidem factorum totis tenoribus in processu
 dicte cause habetur mentio specialis². Quibus factis propositis demum dies extitit coram
 nobis dictis partium procuratoribus assignata peremptor(ius)¹ ad sabbatum ante festum
 nativitatis beate^m Marie Virginis hora tercię in hospitio nostro Cameraci ad audiendum
 ius, iudicium seu sententiam diffinitivam per nos reddi in dicta causa; dictaque dies de
 dictorum procuratorum consensu per nos continuata fuit in eodem statu ad feriam tertiam,
 horam prime, post dictum festum nativitatis beate Marie Virginis, prout h(ec) et alia ex
 tenore processus predicti apparent et possunt liquide apparere. Qua die procuratoribus
 dictarum partium coram nobis comparentibus et ius, iudicium seu sententiam diffinitivam
 per nos sibi super premissis cum instantia ferri petentibus, noverint universi, quod nos
 visis notulis, actis et munimentis dicti processus ac content(is) in supplicatione dicti
 procuratoris capituli et articulis inde extractis visisque et diligenter inspectis deposi-
 tionibus testium predictorum ac consideratis et attentis omnibus considerandis et atten-
 dendis communicatoque bonorum et iuris peritorum super premissis omnibus consilio,
 iuris ordine in omnibus observato Deique nomine primitus invocato nostram super premissis
 sententiam diffinitivam protulimus in hunc modum:

In nomine Domini amen. Possessionem vel quasi et administrationem omnium
 bonorum et iurium temporalium totalis episcopatus Cameracen(sis) acⁿ fructuum, reddi-
 tum et proventuum predictorum perceptionem ipsosque fructus, redditus et proventus
 inde provenientes suos faciendi et in utilitatem ipsorum convertendiⁿ nos Walrannus de
 Luczillimburg auctoritate nobis commissa a serenissimo principe domino . . Karolo Dei
 gratia Romanorum ac Boemie rege in hiis scriptis per hanc presentem nostram senten-
 tiam diffinitivam decernimus et declaramus pertinuisse venerabili capitulo beate Marie
 Camer(acensis) a tanto tempore, de cuius contrario non est hominum memoria, et in
 futurum pacifice ac in tranquillitate pertinere debere, quamdiu vacavit, vacat aut eciam
 vacabit episcopatus seu sedes Cameracen(sis) et etiam postquam eidem ecclesie de

704. 1) i, l. r. S 3. m) b̄e b̄e S 3. n) ac — convertendi in S 1 corr. pro videlicet castellanos,
 prepositos, scabinos, receptores et alios episcopi officarios destituendi et instituendi, fructus, redditus et pro-
 ventus percipiendi.

1) V. fragmentum supra nr. 703.

2) Haec acta non habemus.

episcopo seu pastore, qui pro tempore est ac in futurum extiterit, competenter provisum fuerit, donec episcopus qui nunc est seu alius in futurum creandus ab ipso domino rege Romanorum seu imperatore, qui nunc est per ecclesiam approbatus vel in futurum creandus extiterit, regalia receperit et ab ipso temporalitatem eiusdem episcopatus relevaverit et eidem homagium fecerit et donec super eo, quod erga dictum dominum regem seu imperatorem debitum suum super premissis peregerit, dicto capitulo plenam fidem fecerit, dictoque venerabili capitulo possessionem vel quasi dicte temporalitatis in casibus premissis adiudicantes, decernentes etiam prefatum capitulum esse restituendum ad premissa omnia et singula superius in hac sententia nominata et declarata, ac etiam ipsum capitulum auctoritate predicta nobis commissa restituimus; procuratori vero fisci super hiis perpetuum silecium imponentes.

In quorum omnium testimonium ad perpetuam rei memoriam presentes litteras nostri magni sigilli, quo utimur in hac parte, una cum signis et subscriptionibus notariorum publicorum subscriptorum ad hoc a nobis specialiter vocatorum et rogatorum fecimus appensione muniri.

Datum in aula hospicii nostri Cameracen(sis), anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo quadagesimo octavo, nona die mensis Septembris, hora pulsacionis prime in ecclesia Cameracen(sis), indictione prima, pontificatus sanctissimi in Christo patris ac domini nostri domini . . . Clementis divina providentia pape VI. anno septimo, presentibus venerabilibus et discretis viris dominis Iacobo de Castello canonico, Petro Malet, Petro Lasne capellanis ecclesie sancte Crucis Cameracensis, Petro de Hauraincourt presbyteris, Symone Kokillon, Petro de Castro, Honorato de Abbatisvilla clericis ac providis viris . . . Will(erm)o Cabus, . . . Will(erm)o Polet, Iohanne Prepositi laicis, civibus Cameracensibus, et quampluribus aliis testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

(S. N.) Et^o ego Wyardus dictus Iomeit Remensis dyocesis clericus, publicus auctoritate imperiali notarius, qui totum processum superius enarratum de mandato et auctoritate dicti domini Waler(anni) commissarii tanquam notarius ad hoc per ipsum vocatus et iuratus eidem scripsi originaliter et in formam publicam redegit, premissis processus narrationi, procuratorum parcium requeste et postulacioni sententieque diffinitive pronunciationi seu prolacioni et aliis prout superius enarrantur una cum testibus pre-nominatis et notariis subscriptis presens fui et ea in hanc publicam formam redigendo me hic propria manu subscripsi presensque publicum instrumentum inde confectum per alium videlicet^p Iacobum notarium subscriptum^p scriptum signo meo solito una cum signis et subscriptionibus notariorum subscriptorum signavi rogatus in testimonium veritatis premissorum. Rasuras ubi dicitur^q 'fuerat, provenerunt et provenient in futurum', 'omni-mode, per quam quidem', 'videlicet donec'¹ 'in quantum'² et 'peremptorius'² necnon inter-lineare ubi dicitur 'spectabilis'³ approbavi^r.

(S. N.) Et ego Iacobus dictus de Anya clericus Camer(acensis) diocesis, apostolica et imperiali publicus auctoritate tabellio, narrationi processus superius declarati, sententie prolacioni et pronuntiationi una cum Wyardo Iomeit iurato in causa huiusmodi et Iohanne de Roseto tabellionibus publicis infra et supra scriptis ac testibus pre-nominatis presens interfui hocque presens publicum instrumentum sive presentes litteras in hanc publicam formam redactas propria manu scripsi et eas ad mandatum dicti domini Walranni signo meo solito una cum sigillo eiusdem ac signis et subscriptionibus tabellionum predictorum signavi, approbando rasuras *ut supra l. 35 sqq.*^s.

704. ^o) subscriptiones notariorum propriis manibus scriptae S 1. 2. 3. ^p) pro videlicet — subscriptum S 1: aliis occupatus. ^q) sequentia aliter in S 1. 2. ^r) hucusque S 1. ^s) hucusque S 2.

1) *Hae rasurae in litteris insertis.*

2) *V. supra p. 716 n. 1.*

3) *In documento inserto.*

(S. N.) Et ego Iohannes de Roseto Laudunensis dyocesis apostolica publicus auctoritate tabellio narrationi processus superius declarati, sententie prolacioni et pronunciacioni una cum Wyardo Iomeit iurato in causa huiusmodi ac Iacobo de Anya tabellionibus publicis infra^t et supra scriptis ac testibus prenominatis presens interfui hocque presens publicum instrumentum sive presentes litteras in hanc publicam formam redactas 5 manu dicti Iacobi scriptas ad mandatum dicti domini Walranni signo meo solito una cum sigillo eiusdem et signis et subscriptionibus tabellionum predictorum signavi, approbando rasuras *ut supra p. 717 l. 35 sqq.*

705. *Instrumentum publicum de executione sententiae. — Sept. 9.*

Originalia duo 1 et 2 diversis manibus scripta, ab eisdem notariis subscripta in 10 archivo Insulensi 'Fonds de Cambrai. Carton 43'. — Ineditum.

In nomine Domini amen. Cum nobilis vir et potens dominus Walerannus de Luczillimbourg dominus de Liny, commiss(arius) in hac parte serenissimi principis domini K(aroli) Dei gratia Romanorum regis semper augusti et Boemye regis, una cum nobili viro domino Iohanne castellano Insulensi, eius nato, cum clausula 'et eorum cuilibet in solidum' virtute et 15 pretextu cuiusdam commissionis¹ sibi cum clausula predicta facte totalem administrationem temporal(ium)^a episcopatus Cameracensis reverendo in Christo patri domino . . .^b G(uidoni) Cameracensi episcopo interdixerit et eandem administrationem temporalium et regalium dicte ecclesie cum omnibus suis pertinentiis rexerit ac fructus, redditus et proventus universos inde provenientes ad opus fisci et camere dicti domini regis usque ad tempus in 20 litteris commissionis huiusmodi declaratum applicaverit, quousque dictus dominus episcopus modernus, qui fuerat et erat in mora et defectu a prefato domino rege recipiendi cum homagio et fidelitate debitis sua regalia, ab eodem domino rege eadem receperit et omnia alia in dicta commissione contenta secundum sui formam fine debito demandaverit et tenorem, et postmodum ex parte venerabilium et discretorum virorum dominorum 25 . . . prepositi, decani^c et capituli ecclesie Cameracensis fuit prefato domino regi expositum et monstratum, quod quamdiu vacavit et vacat episcopatus seu sedes Cameracensis et etiam postquam eidem ecclesie de episcopo seu pastore provisum fuerit, donec idem episcopus noviter creatus ab ipso domino rege Romanorum seu imperatore, qui pro tempore fuerit, regalia receperit et ab ipso temporalitatem eiusdem episcopatus relevaverit 30 et eidem homagium fecerit et donec super eo, quod erga dictum dominum regem debitum suum super premissis peregerit et de hiis dicto capitulo plenam fidem fecerit, totalis ipsius episcopatus administratio fructuumque, reddituum et proventuum inde provenientium ad opus ipsius capituli, commodum et utilitatem perceptio pertinuit et pertinere debet, ut dicebant, iustis de causis et legitimis titulis, propter quod dicti venerabiles viri capitulum 35 Cameracense predictum asserebant se predictam administrationem habere debere, fructus, redditus et proventus inde provenientes in suam utilitatem conversuros iustis et legitimis titulis antedictis, et predictus dominus rex Romanorum ad dictorum venerabilium virorum capituli ecclesie Cameracensis supplicationem prenominatis domino Waleranno et castellano Insulensi, qui quidem castellanus in hac parte dicto domino W(aleranno) patri suo subdelegavit² vices suas, per alias sui certi tenoris litteras³ duxerit committendum, quatenus, si esset ita, dictum capitulum ad ius suum circa dictam administracionem necnon quicquid receperit idem dominus W(alerannus) in dicti domini regis vel eius fisci utilitatem nundum

704. ^t) sic S 3.

705. ^a) 1 in loco raso 1. ^b) puncta desunt 2. ^c) . . decani 2.

1) *Supra nr. 690.* 2) *Supra nr. 699.* 3) *Supra nr. 691.*

conversur(us) ea sibi plene et libere restitueret ipsum capitulum iure suo predicto auctoritate regia predicta gaudere pacifice faciendo, sicut in ipsis tam primis quam secundis litteris regiis hee et quedam alia latius et serius continentur, fueritque postmodum huiusmodi secunde commissionis virtute et sic in tantum per procuratorem capituli predicti ex una parte et procuratorem fisci domini regis Romanorum antedicti ex altera in causa mota et agitata coram domino W(aleranno) commissario predicto et eius ven(erabilibus) assessoribus super conten(tis) in huiusmodi secunde commissionis litteris iuris ordine servato, prout in processu cause huiusmodi et litteris inde confectis continetur, processum, quod demum idem dominus W(alerannus) ad suam sententiam diffinitivam procedens eandem anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, nona die mensis Septembris, hora pulsationis prime in ecclesia Cameracensi, indictione prima, pontificatus sanctissimi in Christo patris ac domini nostri domini Clementis divina providentia pape VI. anno septimo, suam sententiam diffinitivam protulit in hunc modum:

1348.
Sept. 9.

‘In nomine—silentium imponen(tes).’ *supra p. 716 l. 36 — p. 717 l. 11.*

noverint universi, quod eisdem anno, indictione, mense, die, loco, hora et pontificatu predictis paululum post suprascripte sentencie diffinitive prolationem et prononciationem in presentia nostror(um) tabellionum publicorum et testium subscriptorum ad hoc vocatorum et rogatorum procurator venerabilium virorum dominorum capituli predictor(um) nna nobiscum tabellionibus publicis et testibus subscriptis procuratore fisci predicto presente ad dicti domini commissarii presentiam accessit et eidem nomine procuratorio dictorum dominorum suorum et pro ipsis supplicavit, quatenus dictos dominos suos de fructibus, redditibus et proventibus supradictis per eum levatis et receptis ad dictum capitulum, et premittitur, pertinen(tibus) secundum dicti domini regis litterarum processusque et sententie inde habitorem restitueret et restituere vellet cum effectu. Qui quidem dominus commissarius supp(licatio)ni dicti procuratoris capituli memorati tamquam^d iuri eonsone, ut dicebat, annuens nomine et in signum restitutionis dicto procuratori eiusdem capituli procuratorio nomine et ad opus ipsorum quosdam denarios tradidit, restituit et deliberavit, dicens se tantum facere de fructibus, redditibus, proventibus et aliis bonis per ipsum levatis et arrestatis, quod sufficere debebit capitulo memorato. Super quibus omnibus et singulis premissis predictus procurator venerabilium virorum dominorum capituli Cameracensis predictorum nomine quo supra petiit a nobis tabellionibus publicis ad opus dominorum suorum predictorum sibi fieri publicum instrumentum sub astan(tium) testimonio personarum.

Acta fuerunt hec Cameraci in domo habitacionis dicti domini commissarii anno, indictione, mense, die, hora et pontificatu predictis, presentibus venerabilibus et discretis viris dominis Iacobo de Castello canonico, Petro Malet, Petro Lasne^e sancte Crucis, Iohanne dou Lart, Iohanne de Bus maior(is) ecclesiarum Cameracensium capellanis^f, Guillermo Cabus et Guillermo Polet burgensibus Cameracensibus et quampluribus aliis testibus ad premissa vocatis et rogatis.

(S. N.) Et^g ego Iohannes de Roseto Laudunensis dyocesis apostolica publicus auctoritate tabellio premissis restitutioni sic per dictum dominum^h commissarium facte ceterisque omnibus et singulis prout supra scribuntur actis, dictis et expositis una cum Iacobo tabellione subscripto et testibus prenomminatis presens interfui et huic publico instrumento exhinc confecto et in hanc formam publicam redacto, aliena manu scripto, me multiplicibus aliis negociis occupato, signum meum publicum una cum signo et subscriptione dicti tabellionis rogatus apposui consuetum in testimonium veritatis premissorum.

(S. N.) Et ego Iacobus dictus de Anya clericus Cameracensis diocesis apostolica et imperiali publicusⁱ auctoritate tabellio dicti^k procuratoris supplicationi et eius ad-

705. ^d) tanquam 2. ^e) sequitur capellanis ecclesie del. 1. ^f) deest 1. ^g) subscriptiones notariorum propriis manibus scriptae 1. 2. ^h) supra lin. add. 1. ⁱ) om. 2. ^k) v. p. 720 n. 1.

missioni et restitution ceterisque omnibus aliis et singulis suprascriptis¹ una cum tabellione et testibus prenomatis presens interfui hocque^m presens publicum instrumentum, quod pluribus occupatus per alium scribi feci, in hanc publicam formam redegi signoque meo solito una cum signo et subscriptione tabellionis predicti signavi rogatus in testimonium veritatis premissorum^m.

5

706. 707. SCRIPTA AD HOMAGIUM EPISCOPI SPECTANTIA.

Ad a. 1350. haec scripta minus recte posuit Winkelmann, Acta II, 834. Re vera a. 1348. ex. vel, si tardius, a. 1349. in. attribuenda sunt; nam Guido episcopus Cameracensis, cuius de negotio hic ut in litterarum supra nr. 690 sqq. propositarum serie agitur, a. 1349. Febr. 17. ad sedem Fabrensem translatus est.

10

706. *Articuli pro parte Walrami de Lucemburgo compositi. — (1348. Sept. 9. — 1349. Febr. ex.)*

L originale vel copia coeva in codice Rudolphi Losse in archivo Darmstadiensis asservato f. 61 (65). — Ed. Winkelmann, Acta II, 833 nr. 1177.

Processu supra nr. 700—705 finito hos articulos conscriptos esse ex l. 37 efficiendum videtur.

(1) Priusquam episcopus Cameracensis admittatur ad homagium, prius volt dominus Walramus, quod . . episcopus renunciet sue appellacioni¹ interiecte ad . . papam contra ipsum dominum Walramum emendamque prestat competentem, ex eo quod temporale domini regis tangit et quod de temporali imperii ad . . papam appellavit.

20

(2) Item secundo, quod . . episcopus vel ille, qui recipietur ad homagium pro ipso, iuret et sub penis bonis atque caucionibus sufficientibus caveat et promittat, quod propter istud negotium seu occasione ipsius ipse per se vel per^a alium neminem vexabit nec vexari procurabit nec ad . . papam vel indicem alium trahet vel trahi procurabit quovismodo.

(3) Item quia dominus . . episcopus posuit in sua appellacione et dominum papam informavit, quod dominus Walramus ipsum eiecerat de domibus et castris seu locis suis, minus veraciter, quia hoc verum, salva sui reverencia, non fuit, ipse vel potestatem ab eo habens confitebitur hoc non fuisse verum et illam imposturam revocabit et dominum . . papam informabit super hoc ad finem, quod dominus . . papa contentus sit et sciat dominum Walramum nullam violenciam ipsi domino . . episcopo fecisse in premissis.

30

(4) Item quia dominus . . episcopus posuit in sua appellacione, quod ipse ad faciendum, quod fecit, informatus fuit male et ad falsam suggestionem fecit, quia dominus Walramus ex bona deliberacione et virtute vere commissionis² domini regis Romanorum sibi facte illa, que fecit, fecit et ex mala vel falsa suggestione talia vel minora facere non consuevit, istud ipse revocavit ad animum suum et volt, quod sibi emendetur.

35

(5) Item quod dominus . . episcopus reddat omnes custus et sumptus et dampna factos racione premissae^b commissionis et processus inde subsecuti vel caucionem sufficientem de ipsis reddendis prestat ipsi domino Walramo vel commissariis eius, antequam dominus episcopus ad gratiam vel homagium admittatur.

705. 1) *pro*: dicti—suprascriptis 2: omnibus et singulis suprascriptis. ^m *pro* hocque—premissorum 2: 40 et huic publico instrumento aliena manu scripto signum meum apposui consuetum rogatus hic me subscribens in testimonium veritatis premissorum.

706. a) *super lin. add. L.* b) *praecedat premissae cancellatum L.*

1) *Non habemus.* 2) *Supra nr. 690.*

707. *Informatio Baldewino archiepiscopo porrecta.* —
(1348. med. Sept.—1349. Feb.)

Minuta L ibidem f. 57^a (56^a). — Ed. Winkelmann l. c. p. 833 nr. 1178.

Hanc informationem articulis supra nr. 706 editis niti iam cognovit Winkelmann l. c.

C Quod dominus episcopus Cameracensis non sit admittendus ad homagium.

Pater reverende. Alias fuistis informatus, quod dominus episcopus Cameracensis non esset ad fidelitatem vel homagium admittendus, ymmo privandus temporalitate episcopatus toto sue administracionis tempore per rationes legitimas, que preponentur iam in partis presencia, quarum media sub brevitate sequitur.

Ipse namque negligens fuit per annum et ultra facere homagium et in hoc ignoranciam allegare non potest, quia quod administrare posset homagio non facto imperio vacante a papa impetravit, que gracia sibi durare debuit, donec esset rex unus Romanorum per sedem approbatus¹. Post hec approbatus est rex², et a tempore approbacionis que notoria fuit per annum^a et ultra administravit nulla fidelitate facta, unde privatus est de iure per tempus sue administracionis dicto episcopatus temporali. Nec ipsum excusat gerra, quam allegat, quia etsi non potuit personaliter venire ad faciendum homagium, mittere debuit. Ipse etiam venire potuit tempore treugarum, quas habuit.

Non prodest sibi, quod per^b suspensionem sui temporalis et privacionem ad tempus factam administracionemque ad tempus domino Walramo commissam dominus rex iuri^c ipsum perpetuo privandi renunciare visus est, quia gratiam illam sprexit et felonias novas commisit, ex quibus se gracia predicta ingratum et^d indignum^d reddidit, quia post suspensionem predictam ipse administravit, ipse commissariis domini regis non paruit, ipse, cum procurasse debebat, quod subditi episcopatus ad fidelitatem et obedienciam venirent, eos ad rebellionem incitavit et a^e dicto commissario in nullo excedente ad^f papam de^g temporalis et super temporalis, de quo papa se non habet intromittere, appellavit et in appellacione perseverat et perseveravit, ita quod per hoc factam gratiam perdere meruit. Et si novam gratiam ei facere velletis, attamen non est admittendus, nisi impletur, quod sequitur, de quorum adimplecione domini Wal(ramus) rogat et instat, quantum potest.

C Quod si admittatur, quod primitus fiant, que sequuntur:

Videlicet nisi primo appellacioni sue renunciaret et domino regi vel vobis emendet, quod causam regiam ad pape examen trahere voluit.

Secundo quod promittat se in posterum nullum impediturum vel vexaturum apud papam, dominum regem vel quemcunque iudicem occasione predicti facti.

Tercio quod emendet domino Wal(ramo), quod falso summo pontifici et aliis intelligere dedit, quod ipsum de domibus suis per violenciam eiecerat, et ad^g bonam famam super hiis^g ipsum dominum Wal(ramum)^h apud papam et alibi, ubi necesse erit, restituat, oppositum saltem dicendo et asserendo.

Quarto quod dampna et expensas facta et factas ipsi domino Wal(ramo) restituat vel cauciones ydoneas de hoc prestat.

Quinto quod emendet eciam domino Wal(ramo), quod sibi imposuit, quod ad suggestionem falsam fecit ea, que fecit, cum ex deliberacione debita et matura et ad veram commissionem domini regis processerit.

707. a) *praecedit agn cancell. L.* b) *praecedit s cancell. L.* c) *praecedit e cancell. L.*

d) *supra lin. add. L.* e) *corr. ex ad L.* f) *praecedit app cancell. L.* g) *supra lin. add. L.*

h) *praecedit r cancell. L.*

1) *Litteras tales Clemens VI. papa 1342. Oct. 3 episcopo dederat; quarum apographon authenticatum extat in archivo Insulensi 'Fonds de Cambrai. Carton 40'. 3) 1346. Nov. 6; v. supra nr. 95sqq.*

708. 709. SCRIPTA REGIS.

708. *Mandatum comiti Namurcensi directum. — Dec. 1.*

Copia C saec. XVIII. 'ex autographo in archivo eccl. Camerac. signato conservatoria VI in Cameraco' desumpta in archivo Insulensi 'Cartulaires indéterminés: Cartulaire de Cambrai' (olim 'nr. 236') p. 206. Autographon frustra quaesivimus. — Ineditum. 5

Quae cum commissione supra nr. 691 (p. 701 l. 4 sqq.) concordant, typis minoribus excudi fecimus.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex spectabili viro comiti Namurcensi consanguineo et fideli nostro dilecto gratiam regiam et omne bonum. 10

Dudum regie celsitudinis eminentia honorabilium prepositi, decani et capituli ecclesie Cameracensis devotorum nostrorum dilectorum conquestione percepit, quod nonnulli, qui nesciunt abstinere a vetitis nec debito modo gaudere concessis, dictum capitulum, singulares quoque eiusdem ecclesie canonicos, capellanos et vicarios necnon clericos^a familiares et servientes dicte ecclesie eiusdemque capituli et personarum predictarum contra ecclesiasticam et suas speciales libertates, privilegia, exemptiones et immunitates multipliciter inquietare, molestare et turbare necnon bona et iura ad dictum capitulum et personas predictas spectantia indebite occupare et per se et per suos facto et consilio, ope et opere iniuriose invadere non formidant, ipsi capitulo in pretactis libertatibus suis, privilegiis et exemptionibus, in hominibus, servitoribus, castris et villis, terris, iurisdictionibus, iuribus, bonis, possessionibus et rebus aliis ad ipsum capitulum spectantibus multiplices molestias et iniurias temere inferendo. Nos igitur, etsi quibuslibet sacri nostri Romani regni et imperii fidelibus, ne afficiantur iniuriis aut molestiis agitentur et ne sue libertates et privilegia per quempiam violentur, ex debito per nos suscepti regalis culminis oportune defensionis presidio teneamur assistere, illis tamen, quos nostre celsitudini intensior inclinatur devotio et probatior conservatur fidelitas, efficacius tenemur adesse, volentes eidem capitulo illo subvenire remedio, per quod inique gloriautium et temerarium compescatur audacia et aliis attemptaudi similia ausus et aditus precludantur, te comitem nostrum predictum per integrum et continuum decennium, nisi te tempore medio ex causa duxerimus revocandum sepe dicto capitulo Cameracensi protectorem et dictarum libertatum, privilegiorum et exemptionum conservatorem et iudicem auctoritate regia duximus deputandum, tibi firmiter per regia scripta mandantes, quatenus per te vel alium seu alios ad hoc ydoneos memorato capitulo *necnon canonicis, vicariis, capellanis, clericis et servientibus et familiaribus predictis coniunctim et divisim, prout *requisitus fueris, vice regia efficacis presidio defensionis assistens^b non permittas ipsos super premissis libertatibus, privilegiis, exemptionibus et gratiis et quibuscumque aliis bonis, possessionibus, redditibus, iuribus ad ipsos spectantibus vel aliquo premissorum indebite molestari seu sibi gravamina, dampna vel iniurias aliquatenus irrogari, et quod facias eisdem capitulo et personis omnia et singula sua privilegia, libertates et exemptiones illibata et inviolata servari et de predictis molestatoribus et iniuriatoribus, prout qualitas ipsorum exegerit, iustitie complementum, molestatores, presumptores et iniuriatores huiusmodi necnon contradictores quoslibet et rebelles, cuiuscumque status, preeminencie vel condicionis existant,* auctoritate regia contradictione, appellatione et more diffugio postpositis compescendo, ad hoc etiam, si opus fuerit, contra ipsos gladio materiali ad vindictam malorum nobis divinitus commisso eadem auctoritate assumpto. In quorum *testimonium atque maiorem roboris firmitatem has presentes *litteras exinde conscribi et sigillo nostre maiestatis regie iussimus communiri. 15 20 25 30 35 40

Datum in Wittenberg anno Domini millesimo trecentesimo quadragésimo octavo, Kalend. Decembris, regnorum nostrorum anno tertio.

709. *Confirmatio sententiae. — Dec. 4.*

Originale in archivo Insulensi 'Fonds de Cambrai. Carton 43'. Sigillum maiestatis pendet filis sericis viridis coloris. — Ineditum.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex. Ad perpetuam
5 rei memoriam.

Racioni congruit ea, que auctoritate regali legitime decisa et diffinita noscuntur, per
regie auctoritatis specialem interposicionem favorabili providencia perhennari. Cum
itaque spectabilis Waleramus de Lutzillimburg subscriptus auctoritate nostra regia sibi
per certas nostre commissionis litteras regias¹ attributa super infratactis rite procedens
10 diffinitivam sententiam pro venerabili capitulo Cameracensi devoto nostro dilecto duxerit
promulgandam, prout in patentibus eiusdem Walerami litteris eius magni sigilli appen-
sione et trium publicorum notariorum subscriptione munitis luculenter vidimus et per
nostros clericos videri iussimus, clarius continetur, que quidem littere sic incipiunt:

'Universis presentes — sed augendo pocius', (*supra nr. 704, cf. p. 696 l. 12*) etc.
15 circa quarum equidem litterarum partem mediam libellus seu peticio coram dicto
Waleramo oblatus inseritur tenoris et continencie per omnia in hec verba:

'Cum serenissimus — de premissis', (*supra p. 715 l. 14*)
et postmodum huiusmodi cause totali narrato processu in serie earundem litterarum
tenor diffinitive sententie per pretactum Waleramum prolate subsequitur per omnia in
20 hec verba:

'Noverint universi — et rogatis', (*supra nr. 704 p. 716 l. 29 — p. 717 l. 24*)
nos vero supradicti nobilis . . Walerami sententiam pretactam eius tenore et processu pri-
mitus recensito et plenius intellecto meritisque eiusdem diligenter consideratis auctoritate
nostra regia et ex certa nostra sciencia confirmandam et approbandam duximus eam-
25 que presentis scripti patrocinio laudamus, approbamus ac eciam confirmamus, volentes
per hoc eandem sententiam obtinere robur perpetue firmitatis. Nulli ergo omnino homi-
num liceat hanc paginam nostre confirmationis et approbationis infringere vel ei ausu
temerario quomodolibet contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indigna-
cionem nostram et centum marcarum auri penam pro una medietate nostro fisco regio
30 et pro reliqua parti lese solvendam se incunctanter noverit incursum. In quarum
omnium evidenciam presentes exinde conscribi et nostre maiestatis sigillo mandamus
communiri.

Datum in Wittenberg anno Domini M^oCCC^oXLVIII^o, indictione prima, III° Non.
Decembris, regnorum nostrorum anno tercio.

35 1) *Supra nr. 690. 691.*

710—713. SCRIPTA DE BONIS IUDAEORUM OCCISORUM.

1348. Dec. 6. 14.

Omnia contulit R. Salomon.

710—712. SCRIPTA IN FAVOREM ULRICI PINCERNAE DATA.

710. *Privilegium Ulrico pincernae datum. — Dec. 6.* 5

Originalia duo 1 et 2 una manu scripta in archivo civitatis Augustensis. In 1 in plica legitur: R; in utroque sigillum maiestatis laesum pendet loro membranaceo. — Ed. Chr. Meyer 'Urkundenbuch der Stadt Augsburg' II, 17 nr. 452 ex 2.

*Reg. imp. VIII nr. 6554.**Textum damus litterarum 1, ex 2 varias lectiones nonnisi praestantiores adiungimus.* 10

Wir^a Karl von Gotis gnaden Romischer kung ze allen zeiten merer dez reichs und kung ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brive: Wann unserm lieben getrewn Ulrihen dem schenken dreisig mark geltis jarigis zins, di wir im bescheiden und verschriben hatten uff den Juden ze Auspurch, yetzund engangen sein, wollen wir in des schadens ergezzen mit unsern kunglichen gnaden und geloben^b im der selben 15 Juden güt, daz si hinter in gelassen haben in stat und uff dem lande, in erbe, hoven, schuld, silbereym gevese, pfenninge, golt ader silber, daz er daz selbe gut verkauffen, verseezen und verpfenningen sol und mag, daz im zweyhundert mark silbers Augspurger gewichtes dovon gevallen und werden, do fur im die vorge(anten) dreisig mark geldes pfandes stunden, als unser alte brive sprechen, di er doruber hat.¹ Und schol im un- 20 schedlichen sein, daz wir dem hochbornen Fridrich herezogen ze Tek daz selb gut zeint dem mal ze unserer hant verschriben haben², wenn unser meynung ist und wellen daz ernstlichen, daz der vorge(ant) Ulrich unser schenk di selben zwohundert mark von der Juden gut vor allen sachen haben und empfahen sulle. Mit urkund diez brives versigilt mit unserm kunglichen insigil. 25

Der geben ist ze Dresden, nach Christs gepurd dreuezenhundert und in dem acht- undvrtzigistem jar, an sand Nyclus tag^c, in dem dritten jar unserer reiche.

In plica alia manus scripsit: per^d dominum prepositum Omnium sanctorum | Petrus de Luna^d.

711. *Mandatum civitati Augustensi directum. — Dec. 6.* 30

Originale ibidem. Sigillum secretum infra textum sub papiro impressum est. — Ed. Meyer l. c. p. 18 nr. 453.

Reg. imp. VIII nr. 6555.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kung ze allen zeiten merer dez reichs und kung ze Beh(ei)m embiten dem burgermeister, dem rat und den burgern gemeinlich 35 der stat ze Auspurch unsern lieben getrewen unser huld und alles gut.

710. a) . . Wir 2. b) geben 2. c) dez heiligen beichtigers *add.* 2. d) per — Luna *tertia manu scr.* 2.

1) *Supra* nr. 266. 2) *Huiusmodi scriptum duci de Teck directum nos nonnisi id, quod die 14. m. Decembris datum est, habemus; infra* nr. 713. 40

Wann wir Ulrichen schenken unserm liben getrewen der Juden gut ze Auspurch, daz si hinter in gelassen haben, geben und verschriben haben in stat und uff dem land, ez sey in erbe, hoven, schult, silbereym geves, golt, silber oder pfenning, daz er daz selbe gut verkouffen, verseczen und verpfenningen sol und mag, daz im zweihundert mark^a silbers^b Augspurger gewichtes^a dovon gevallen und werden, dorumb gebieten wir ewern triwen ernstlich und vestielich, daz ir dem vorge(n)ant) Ulrichen oder wem er iz empfleht an seiner stat umb daz vorge(n)ant) gut vorschen helft und in des ader von seinen wegen dem ers empfilhet gewaltig tut, daz er di vorge(n)ant) zweihundert mark^c dovon genczlichen inneme und empfahe, wann wir herczogen Fridrich von Tek umb daz gut nicht anders empfolhen haben¹, wenn daz er sich sein underwinden sal ze unserer hant, und meynen, das Ulrihen sein gelt vor allen sachen werden sol. Dovon gestattet nicht, daz er doran von yemant gehindert oder geschediget werd.

Geben ze Dresden an sand Nyclus tag, in dem dritten jar unserer reiche.

In plica alia manus scripsit: . . Ad relationem . . prepositi Omnium | sanctorum
 15 P(etrus) de Luna.

712. *Mandatum advocato terrae in Suevia directum. — Dec. 6.*

Originale ibidem. Sigillum secretum infra textum sub papyro impressum est. — Ed. Meyer l. c. p. 19 nr. 454.

Reg. imp. VIII nr. 6556.

20 Wir Karl von Gots gnaden Romischer kung ze allen zeiten merer des reichs und kung ze Beheim embiten dem hochgeborn(en) Fridrich herczogen ze Teck, lantfogt ze Swawen, unserm lieben getrewin, unsir huld und alles gut.

Allain wir der Juden gut ze Auspurg, das si hinter in gelazzen haben, deinen trewin empfolhen und bescheiden habn¹ ze unsir hont, doch habn wir vormals Ulrichen dem schenken unserm lieben getrewin fur dreisik mark geltis, di er do habn sol, zweihundert mark silbers Auspurger gewichtes geben und vorschriben, als wir im ouch gelobt habn in andirn unsirn brieven², und habn des dem burgermeistir, dem rat und den burgern gemeinlich der stat ze Auspurg unsern lieben getrewin empfolhen^a und geboten, das si dem vorge(n)ant) Ulrichen zu der Juden gut furdern sullen, das im sein gelt werd, und nicht gestaten, das in ymand hindir. Dovon gebiten wir deinen trewin, das du in ouch furdirst zu dem vorge(n)ant) seinem geld odir wem er das empfleht von seinen wegen, wann unsir meinung ist, das im di zweihundert marg fur allen sachen zu dem ersten werden sullen an alles hindirnuzz.

Geben ze Dresden an santh Niclos tag, in dem dritten jar unsir reiche.

35 713. *Scriptum de iuribus imperii conservandis. — Dec. 14.*

Originale incisione cassatum ibidem. In plica legitur: R. Sigillum maiestatis laesum pendet loro membranaceo. — Ed. Meyer l. c. p. 19 nr. 455.

Reg. imp. VIII nr. 794 = 6558.

Ad cassationem huius mandati cf. litteras Karoli regis civitati Augustensi a. 1349.
 40 *Iun. 2. datas Reg. imp. VIII nr. 6601.*

711. ^a) mark — gewichtes *in loco raso or.*

^b) r *super lin. add. or.*

^c) *in loco raso or.*

712. ^a) habn *add. or.*

1) *Cf. supra p. 724 n. 2.*

2) *Supra nr. 266.*

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kûng ze allen zeiten merer des reichs und kung ze Beheim verjehen und tun kunt offentlich mit disem briefe, das wir angesehen haben getrewen dienst des hochgebornen Fridrichs hertzogen ze Deck, lantwogts in Swoben, unsirs lieben getrewen, den er uns und dem reich offt getan hat und noch getun mak in kunftigen zeiten, und geben im den gewalt, das er von unsern und des reichs wegen sich undirwinten sol allis des gutes, das di Juden von Auspurch, di vergangen seint, hintir in gelazzen habn in der stat odir uf dem lande, is sei in erbe, in schult, in silberim gevezze, in gereitschaft, golt odir silber odir in welchen andern sachen das sei, und sol und mag das verkeufen, versetzen und verpfennyngen und das selbe gelt ze unsirr hant behalden und domite tun, was wir in heizzen. Mit urkund 10 diez briefs versigilt mit unserm insigil.

Der geben ist ze Pirn, do man zalte noch Crists geburth drewtzenhundert und achtundfierzic jar, an dem nehisten suntage nach santh Lucien tag der heiligen juncfrowen, in dem dritten jar unsirer reiche.

In plica alia manus scripsit: per dominum regem | Iohannes Novifor(ensis). 15

714. PRECES PRIMARIAE.

1348. Dec. 8.

Originale in archivo secreto generali Vimariensi. Contulit R. Salomon. Sigillum secretum pendet loco membranaceo. — Ed. Schilter, De libertate ecclesiarum Germaniae (Ienae 1683) in add. ad l. VI c. V § 11 post indicem auct.; Senckenberg, De iure precum 20 primariarum (1784) in cod. prob. p. 26.

Reg. imp. VIII nr. 792; cf. p. 683.

Cf. supra nr. 126.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex honorabilibus et religiosis . . priorisse^a et conventui mon(asterii) in Husdorf ordinis sancti Bene- 25 dicti, Maguntine dioe(esis), devotis nostris dilectis, gratiam regiam et omne bonum.

Assumpti divinitus licet insufficientibus meritis ad culmen regie dignitatis libenter prudentum virginum¹, que spreto mortalis viri thoro ei qui speciosus est pre filiis hominum² desponsari desiderant, votis annuimus, ut^b earum^c pium propositum possint ad laudem divini nominis adimplere. Cum itaque dilecta nobis in Christo Soffia filia 30 Iohannis Saxonis dicti Schirmer notarii publici generalitatis domini Maguntini puella cupiat, sicut accepimus, una vobiscum in mon(asterio) vestro sub regulari habitu virtutum Domino³ famulari et nobis tam de iure quam antiqua et approbata consuetudine divis Roman(or)um imperatoribus et regibus hactenus laudabiliter observata competat in singulis tam virorum quam mulierum mon(asteriis) quorumcumque ordinum nostre ditioni 35 subiectis singulas presentare personas easque in eisdem auctoritate primarum^d precum nostrarum recipi facere et admitti, nosque eandem Soffiam, pro qua devotioni vestre tenore presencium huiusmodi primarias^e preces nostras offerimus, in dicto mon(asterio) vestro sincere diligimus promoveri, eandem devotionem vestram requirimus et rogamus attente vobisque nichilominus per regalia scripta mandantes, quatenus dictam Soffiam 40

714. a) prior in loco raso or. b) et or. c) eorum or. d) p̄mar^e or. e) p̄mar̄as or.

1) Cf. Matth. 25, 1 sqq.

2) Cf. Ps. 44, 3.

3) Ps. 23, 10.

ob precum et iuris nostri predictarum^f reverenciam specialem in vestram et dicti mon(asterii) vestri recipiatis monacham et sororem, regularem ei habitum iuxta prefati mon(asterii) consuetudinem assignando ac faciendo sibi de communibus ipsius mon(asterii) proventibus sicut uni ex aliis predicti mon(asterii) monialibus integre provideri, ius nostrum et dictam bonam consuetudinem nobis taliter servature, quod iura, libertates et gratias vobis et prefato monasterio vestro a predictis predecessoribus nostris concessas nos delectet non minuere sed augere. In quorum omnium testimonium presentes scribi et sigilli maiestatis nostre munimine iussimus communiri.

Datum in Dresden anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, 10 indictione prima, VI°. Idus Decembris, regnorum nostrorum anno tertio.

715. LITTERAE DE ABBATIA PRUMIENSI ECCLESIAE TREVERENSI INCORPORANDA.

1348. Dec. 8.

*Copia coeava K in Balduino Kesselstadensi in bibliotheca civitatis Treverensis asser-
15 vato p. 815. Descripsit R. Salomon. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 6557.

Cf. supra nr. 484. 485.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Notum facimus universis, quod cum venerabile monasterium Prum(iense) diocesis
20 Treverensis per divos Romanorum reges et imperatores nostros antecessores olim
fundatum et nonnullis possessionibus et iuribus magnifice dotatum pro institutis in ipso
abbate et conventu ordinis sancti Benedicti ad tantam exinanitionem devenerit, ut per
se ab huiusmodi suppressionibus nequeat relevari nec etiam commode subsistere valeat
relevatum, quapropter, cum ex nostre celsitudinis providentia reformationi collapsorum
25 monasteriorum quorumlibet intendere teneamur, supradictum monasterium sancte
Treverensi^a ecclesie eius metropolitane providimus congrue et utiliter uniendum. et si
prefatum monasterium per summum pont(ificem) prefate ecclesie Treverensi incorporatum
fuerit seu unitum, nos eciam de regali clementia ad divini nominis honorem et gloriam
incorporationi seu unioni huiusmodi nostrum consensum pur(um), expressum et liberum
30 curabimus adhibere et ex nunc, in quantum ad nos et regiam celsitudinem pertinet,
presentibus abhibemus, salvo tamen et proviso, ut in dicto monasterio per conventum
et fratres conventuales ibidem et alios ad hoc deputatos in religiosa observancia
Altissimi laudibus, sicut ab antiquo institutum esse dinoscitur, digne insisti valeat et
etiam cum effectu laudabiliter perpetuo insistatur.

35 Datum Dresden anno Domini MCCC^o XLVIII°, ind. prima, VI° Idus Decembr.,
regnorum nostrorum anno III.

714. ^f) in fine lineae penna atramentoque mutatis add. or.

715. ^a) Treverensis K.

716. LITTERAE REGIS DE DEBITIS APUD FRATRES
LOSSE CONTRACTIS.

1348. Dec. 15.

Copia C saec. XV. in copiaro quodam Falkensteinensi quod in archivo provinciali Herbipolensi sub signo 'Mainzer Bücher verschiedenen Inhalts nr. 70' asservatur, f. 235'. — Ed. G. von der Ropp in annalibus nostris 'Neues Archiv' XVI (1891) p. 626 ex C. Editionem repetimus in minutis orthographicis correctam.

Wir Karl von Gottis gnaden Romischer kunig zu allen ziten merer des richs und kunig zu Beheim dun kunt offentlich mit diesem brive allen den, die yn sehen ader horen lesen: Wann wir iczund lange schuldig sin gewest und schuldig sin dem erwer- 10 digin^a Rudolf genant Lossen techant zû Mentze, unserm lieben rait und phaffen, czweighundert mark lotiges silbers und dem strengen Herman Losse dem ritter, unserm lieben getruwen, syme bruder, dru und funfezig schocken Beheimscher grossen, die wir in sulten lange vor dieser zit bezalt haben, des nicht geschehen ist, und in die summe geldes zûmale noch schuldig sin, umb den schinbern dinst, den si uns und unsern richen 15 sieder^b getruwelich getan haben, und vor den schaden und kost, die sie in den vorge- nannten dinsten entphangen und geton haben, daruber geben wir auch dem egenanten Rudolf dechant von unser kuniglichen gnade umb den dinst, den er uns^c und unsern richen sieder getan hait und noch tun mag, drissig schock^d Beheimscher grossen vorge- nanter und globin^e und wullen den vurnenanten Rudolf und Herman ader wen sie 20 daz befelen die vorge nannten summen geldes, czweighundert mark silbers und dru und ahezsig schocke Beheimscher grossen, geben und bezalen von dem ersten gelde, daz uns zû Beheim ader zû Duschen landen fallende ist; und sullen auch uns darumb manen mit namen der erbir Jeske probst von Allen heilgin unser purg zû Prage, unser heimelichir und rait, und der strenge Swink Hase von Hasenburg unser kamermeister^f, 25 daz in an verczog bezalt werde, wann wir in noch nichtes bezalt^g ader^g gegeben noch abgericht han. Auch geben wir folle macht und ganzee gewalt eime iclichen fursten, herren und ander man, daz er die vorge nannten summen geldes, alle ader ir ein teil, uff die phant, die der furste, herre ader andere man von uns ader dem riche ader von unser grafschaffe von Luczelburg wegin inne hait ader inne gewinnet, slahe^h 30 und den vorge nannten brudern bezale zûmale ader ein teil, und das er vor dieselben summen geldes die phant also lange inhabe, bis daz im daz selbe gelt mit den andern, daz er vor daruf hatte, zû male und genczlichen bezalt wird. Und wollen uber die phant und uber die summen geldes auch unser ander brif geben, alsⁱ wirⁱ sie dem, der di phant inne hait und daz gelt den vorge nannten gebrudern bezalt und die gebrudere 35 abegericht, billichen gunnen sullen. Mit urkund diz brifes vursiegelt mit unserm kunig- lichen ingesigel.

Der geben ist zû Pryn, da man zalte nach Crists geburte druczehnhundert jare darnach in deme achte und vierzigisten jare. des nesten mantags nach sant Lucien dage der heiligen juncfrowen, in dem dritten jare unser riche. 40

716. a) erwerigin C. b) luder C. c) om. C. d) geschonk C. e) globid C.
f) kameren meister C. g) ader bezalt C. h) lahe C. i) also C.

717. INFEUDATIO ET CONCESSIO BONORUM COMITI
DE OETTINGEN DATA.

1348. Dec. 18.

Originale (or.) in archivo generali regni Bavarici 'Oettingen Grafschaft fasc. 2'. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. Sigillum deest loco membranacco relicto. — Extr. 'Verzeichniss gedruckter Oettingischer Urkunden (= G. A. Michel, Oettingische Bibliothek II. add., Oettingen 1762)' p. 25.

Reg. imp. VIII nr. 795.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kung ze allen zeiten merer dez reichs und
 10 kung ze Behem virgiehen offenlichen mit disem brief, daz wir dem edeln manne
 Albrechten graven von Ötingen, unserm lieben getriwen, die gnade getan haben umb
 die dinst, die er uns und dem reich getan hat und nach tun sol, und haben im verliehen
 alle die lehen, die er von dem reich hat und die sein vatir selig an in bracht hat.
 Wir bestetigen im ouch alle die pfanth, die er von dem reich hat und die sein vatir
 15 selig an in bracht hat, also daz er die selben pfanth haben sol und niezzen sol in
 allen den rechten, als sie sein vatir her bracht hat und in gehabt hat von dem reiche
 biz her an uns. Wir tun im ouch die genade, swaz die brieve sagent und die hant-
 feste, die er von dem reiche ubir alle seine pfant inne hat, also wellen wir, daz er die
 selben pfanth inne habe von uns und von dem reiche ze pfande mit allen den rechten,
 20 als er die selben pfant biz her an uns bracht hat. Wir geben im auch von unserm
 kunglichem gewalt und reht und von besundern gnaden, di wir zu im haben, allez daz
 gît, ez seî von golde, von silbir, von klainad, von Hallern und brief, swaz von unsern
 Juden, die in seinen vesten gesezzen seint, sie seint lebende odir tot, gefallen ist odir
 furbaz werden oder gefallen mag, swa sie daz gelazzen hant odir wer daz inne hat,
 25 daz er daz selbe gut haben und behalten und in nemen sol, an welhen steten er ez
 ervorschen mag, und wenden sol in seinen nucz, wie im daz allir nuczlichst ist, und bei
 namen di hwsir und hovestete, die sie in seinen vesten gelazzen haben. Mer haben
 wir im gnaden getan: Meriant die Judin die man nant die Normennin, swaz die guts
 nach irem tod gelazzen hat, golt, silbir, Haller, husir, hofstet, swa daz gelegen ist odir
 30 wer ir daz sol, haben wir im von unserm kunglichem gewalt und dez reichs ergeben,
 swaz daz ist, daz er daz in nemen sol und in niemant dar an hindern noch irren sol
 mit dheinen sachen. Wir wellen auch, daz im furbaz an den guten, die wir im an
 disem brieve ergeben haben, kain unsir gebot, ez sie mit brieven odir mit andern sachen,
 kainen schaden brengen sullen noch enmügen. Mit urchunde dicz briefs, der versigelt ist
 35 mit unserm kunglichem insigel und geben ist ze Dresden, do man zalt von Crists geburt
 drwzehenhundert jar dar nach in dem eht und vierzigstem jar, an dem donrstag vor
 santh Thomas tag dez heiligen zwelfboten, in [dem]^a dritten jar unsirer reiche.

In plica alia manus scripsit: per dominum cancellarium | Iohannes Noviforensis.

718. SCRIPTUM BURGGRAVIORUM NORIMBERGENSIUM
DE STURIS CIVITATIS ROTENBURG.

1348. Dec. 18.

Originale in archivo generali regni Bavarici 'Rothenburg Reichsstadt fasc. 20'. Contulit R. Salomon. Sigilla duo cum parvis sigillis a tergo impressis pendent loris membranaceis. — Ed. Monumenta Zollerana III (1857) p. 192 nr. 219. — Extr. Regesta Boica VIII (1839) p. 148.

Wir Johans und Albrecht von Gots gnaden burgraven ze Nurenberg enbieten den ersamen weysen leuten . . den purgern vom rat, . . der gemein der purger, . . der meisterschaft und den Juden ze Rotenburch. unsern getriwen lieben, unsern grůz und 10 allez gůt.

Wanne wir etliehen unsern schuldigern trost geben haben uf die aht hundert pfunt Haller, die uns unser herr der kunig zu ew geben und verschafft hat¹, und auch von leistung und von andern sachen grozen schaden da von nemen wrden, ob ir uns da mit niht furdert und hulfet, und wanne wir ew an allen dingen besunderlich wol 15 getruwen, biten wir ewer ersamkeit mit allem vlize und ernst, daz ir uns der selben Haller rihtet und uns damit furdert und helfet, daz wir unsern grozen anligenden schaden da mit furkumen und gewenden mügen. Daz wollen wir stetes und in allen saehen umb ewech verdienen. Und swaz ewech dar umb angende wirdet von rede oder von andern saehen. ez sy von unserm herren dem kunige oder von andern leuten, da von 20 geloben und geheizen wir ewech ze ledigen an allen eweren schaden. Und des ze urchunde geben wir und senden ewech disen brief besigelten mit unsern anhangenden insigeln.

Der geben ist am donrstage nach sanđ Lucien tag, nach Cristes gepurt dreuezehen hundert jar und dar nach in dem aht und vierzigstem jar.

719—724. TRACTATUS REGIS CUM MARCHIONIBUS
MISNENSIBUS. 25

1348. Dec. 21.

Cf. supra nr. 653. 654 et infra in sequenti tomo ad 1349. Ian. 3.

719—722. FOEDUS INTER REGEM ET MARCHIONES PACTUM.

719. 720. LITTERAE PRINCIPALES. 30

719. *Scriptum marchionum. — Dec. 21.*

Originale (or.) in archivo Vindobonensi 'Böhmen nr. 299'. Contulit R. Salomon. Sigilla tria, quorum primum et secundum laesum, pendent filis sericis rubri viridisque coloris. — Ed. Jireček, Codex iuris Bohemici II, 1 (= 'Korunní archiv český', 1896) p. 319 nr. 288.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 65. 35

1) *De hac re litteras non habemus.*

Wir Friderich von Gotes gnaden lantgraf zeû Duringen, maregraf zeû Myszen, in dem Osterlande unde zeû Landesperg, graf zeû Orlamunde unde herre des landes zeû Plyssen, vorjehen unde tûn kunt offentlichen mit disem brief allen den, die in sehen, horen oder lesen, daz wir durch gemeines nutzces willen, frides unde gemaches unserer
 5 lande beidersit und auch umb sunderer fruntschaft, begerunge und liebe, die uns darzeu leitot, uns mit dem allerdurchluchtigsten fursten unde unserm gnedigen herren hern Karl Romischem kûnge zcu allen zeiten merer des reichs unde kunge zcu Beheim unde den hochgeborn fursten unde herren Johansen Herzogen zeû Kernthen, graven zeû Tirol und zcu Gortz, und Wenczlawen sinen brudern, iren . . erben und . . nachkomen
 10 kungen zcu Beheim unde der cronen daselbes, maregrafen zeû Merhern unde . . grafen zu Lutzembûrg, von unsrer unde der hochgeborn Friderichs, Balthazars, Ludewiges unde Wilhelms unser . . sune und aller unser und irer . . erben unde nachkumen wegen, fursten unde herren der vorgeanten unserer herscheffe und lande, mit vollem rate und mit wolbedachtem mut voreint unde verbunden haben und voreinen unde verbinden uns
 15 mit disem gegenwertigen brief und geloben mit geswornem eide in guten trûwen on alles geverde, daz wir unde die vorgeantent . . unser sune Friderich, Balthazar^a, Ludewig, Wilhelm und unser aller . . erben unde . . nachkumen, lantgraven zeû Duringen, maregraven zeû Myszen, in dem Osterlande unde zeû Landesperg, grafen zeû Orlamunde unde herren des landes zeû Plyssen, in, allen iren . . erben und nachkumen kungen zeû
 20 Beheim unde der cronen doselbis, maregraven zeû Merhern unde grafen zcu Lutzemburg, zcu behalden ire furstentûm, erbe, lande, herscheffe, gût, ere und gewonheit, die sie yzcûnt haben oder noch erkrigen unde gewinnen, wie oder von welchen sachen die an sie quemen, ewiglichen beholfen sullen unde wollen sin wider allermenlich niemanden uzzcûnemen, von den sie angegriffen, gehindert oder beschedigt wûrden oder wen sie
 25 angriffen, hindern oder beschedigen wolten in deheine wis, nach dem als der hulfe in zeû widersten oder sie anzugriffen not wirt, so wir beste mûgen, on geverde. Unde des zcu urkunde unde ewiger gedechtnûzz haben wir Friderich lantgrave zeû Duringen, maregrave zeû Myssen, in dem Osterlande unde zeû Landesperg, graf zeû Orlamunde unde herre des landes zeû Plyssen, und wir Fridrich und Balthazar sine sûne vorgeantent^b unser insigel gelegt an disen brief. Unde uber daz geloben wir alle dri mit gesamnter hant mit geswornem eide in gûten truwen on geverde vor die vorgeantent hochgeborn Ludewigen unde Wilhelm unser kinde unde brûder, wenne sie mûndig werden unde zeû iren tagen kûmen, daz sie alle dise vorgeantent verbuntnisse, eide unde gelubde volfuren sullen unde ire insigel legen an disen brief. Were aber, daz
 35 sie von hindernûzz oder von deheinen sachen, welcherlei die weren, an diesen brief nicht quemen, dennoch sal diser gegenwertige brief alle kraft haben und in allen den gelubden, eiden, verbûntnuzz und macht beliben, als ob derselben unser . . kinde und bruder insigel daran kumen weren. Auch ist bi namen geteidingt und geredt, daz alle verbuntnuzz, gelubde, stucke, teyding unde artikel, die zzwischen dem vorgeantent
 40 unserm herren dem . . Romischen kunge unde kunge zeû Beheim, uns und unsern . . erben bevestent und beschriben sint, in allen iren kreften ewiglichen sin und beliben sullen, nach brieve¹ lute, die daruber gegeben sint. Unde wann wir oder unser vorgeantent . . sûne, unser unde ire . . erben oder wer von unsern, iren unde unserer . . erben wegen in unsern unde iren landen und herschcften gewaldig ist, von dem vorgeantent unserm herren hern Karl, sinen brudern und iren . . erben mit briven oder mit boten umb hulffe gemant werden, so sullen wir binnen fier wuchen, die nach der manunge allerschirst sich nach einander volgen unde ergen, in zcu hulfe kûmen in

719. a) Balthar or. b) sic or.

1) *Litteras regis supra nr. 653 proposuimus; marchionis deperditae sunt, ut diximus p. 657 l. 35 sq.*

aller wise, als vor geschriben stet. Des sint gezcüg die edeln Bothe von Turgoŵ herre zcu Arnoŵ, herr Sbinke von Hasenburg des vorgeantens unsers herren cammermeister, herr Benesch von Wartenberg herre zcu Tethzin, her Jeske von Crauar, Bothe von Turgoŵ des Bichin ist, Fridrich von Schonenburg des Crymatschow ist, . . Thime von Kolditz unser marschalk unde Alber von Maltitz unser hoverichter, unser lieben 5 getruwen. Mit gezeuge ditz briefs.

Der gegeben ist zcu Dresden, nach Gotes gepurd dryzcehen hundert jar darnach in dem acht unde fierzeigesten jar, an send Thomas tag des heiligen zewelfpoten.

720. *Scriptum regis. — Dec. 21.*

Originale (or.) in archivo generali Dresdensi 'nr. 3155'. Contulit R. Lüdicke. In 10 plica loco solito legitur: R; in interiore parte plicae manus coeva scripsit: Frider(icus); cf. infra nr. 721. Sigillum maiestatis et sigillum Iohannis ducis pendent cordula serica, alterum rubri viridisque, alterum rubri coloris. Sigillum tertium nunquam affixum fuit.

Reg. imp. VIII nr. 797.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kung ze allen zeiten merer des reichs und 15 kung ze Behem verjehen und tun kunt offenlich mit disem brief allen den. di in sehen, horen oder lesen, daz wir durch gemeynes nuzes willen. frides und gemaches unser lande beydersit und ouch umb besunder gnad, fruntschaft und liebe, di uns dor zu laytet, uns mit dem hochgebornen Fridrich lantgraven ze Doringen, margrafen ze Missen, in dem Osterlande und ze Lantsperg, graven ze Örlamunde und [h]err des landes ze 20 Plissen, unserm liben swager und fursten, seinen kinden und erben Friderichen, Balthazar Ludwigen, Wilhelm(en) und [allen] iren erben und nachkomen in den vorge(anten) iren fürstentumen, landen und herscheften von unser und der hochgebornen Joh[ansen he]rczogen ze Kernthen^a, graven ze Tyrol und ze Görez, und Wenzlaben unsirer bruder, unserer aller erben und nachkomen ku[n]ge ze B]ehem und der chronen do selbst 25 marggrafen ze Merhern. graven ze Lützemburch, wegen mit vollem rate und [mit wolbedacht]em mute vereynet und verbunden haben und vereynen und verbinden uns mit disem gegenwertigen briefe und gelob[en mit geswo]rnen eyde in guten trewen an alle geverd, daz wir alle drey, unser erben und nachkomen kunge ze Behem, marggraf[en ze Merher]n und graven ze Luczburg, in, iren erben und nachkomen lantgraven ze 30 Doringen, marggrafen ze Missen, in dem Osterla[nde un]d ze Lantsperg. graven ze Orlamunde und herren des landes ze Plyssen. ze behalden ire furstentum, erbe, lande, herschefte, gut, ere und gewonheite. dí si iczund haben ader noch erkrigen ader gewinnen, wi ader von welhen sachen di a[n si q]uem en, ewielichen beholfen sullen und wellen sein noch dem als der hulfe not wirt. so wir beste mugen. an geverd wid[er 35 all]ermeniglich nimant auszenemen. von den si angriffen, gehindert ader geschediget würden ader wên si angreifen, hinder[en ader besch]edigen wolten in dheineweis. Und des ze urkund und ewigem gedechnuzz haben wir Karl Romischer kung und [kung ze Beh]em und wir Johans herczog ze Kernthen. grave ze Tyrol und ze Gorez. di vorge(anten) unser beyder insigel gelegt a[n disen brief. U]nd uber daz geloben wir mit gesampter hant mit geswornen eyden in guten trewen an alle geverd, daz wir dez [vorge(anten) herczogen] Wenzlaben unsirs bruders insigil schaffen wellen an disen gegenwortigen brief, so wir schirist mugen. Wer a[ber, daz es vo]n hindernuzz oder von dheinen sachen, welherley di wer. an disem brief nicht queme, dennoch sal diser gegenwertig[e brief all]e chraft haben und in allen den gelubden. eyden, verbuntnuzz und 45 macht bleyben, als ob des selben unsirs bruder ingesigil do[ran] komen were. Ouch

ist bynamen geteydingt und gerett, daz alle verbuntnuzz, gelubde, stukke, teydinge und artikil. di [zwi]schen uns und den vorge(n)anten marggrafen Friderichen unsern liben swager und fursten, seinen und unsern erben bevestint und beschriben sint, in allen iren kreften ewichlichen sein und bleiben sullen, noch brive¹ laut, die doruber geben sint.

5 Und wann wir ader unser bruder eyner ader si beyde, unsir ader ir erben ader wer von unsern ir eynis oder ir beydir ader unserr erben wegen in dem kungrich ze Behem und in andern unsern landen und herscheffe gewaldig ist, von dem vorge(n)anten Fridrich marggrafen ze Meissen, seinen kinden oder iñn erben, mit brifen ader mit boten unb hulfe gemant werden, so sullen und wellen wir bynnen vñr wochen, ai noch der manung

10 allerschirist sich noch enander volgen und ergen, in ze hulfe komen in aller der weys, als do vor geschriben stet. Des siut gezeug di edelen Bot von Turgow herr ze Arnow, Swink von Hasemburch unser chamermeister, Benesch^b von Wartenberch herre ze Teczyn, Jeske von Crawar, Bote von Turgow herre ze Arnsnest, Fridrich von Schönburch herr ze Krymezow^c, Thyem von Koldiez des^d vorge(n)anten unsers swagers marscalk, Alber

15 von Maltiez sein hoverichter, unsirre liben getrewen. Mit gezeug diss briefs.

Der geben ist ze Dresden, nach Christs geburd dreuczenhundert und in dem acht und virezkistem jar, an santh Thomas tag des heiligen zwelfboten, in dem dritten jar unserer reiche.

721. 722. LITTERAE ADDITIONALES.

721. *Scriptum marchionum. — Dec. 21.*

20

Originale in archivo imperiali Vindobonensi 'Böhmen nr. 300'. Contulit R. Salomon. In plicae parte interiore manus coeva scripsit: Karolus; cf. supra nr. 720. Sigilla tria, quorum tertium laesum, pendent loris membranaceis. — Ed. H. Jireček, Codex iuris Bohemici II, 1 (= 'Korunní archiv český', 1896) p. 317 nr. 286 ex editione quam olim

25 *paravit Pelzel 'Geschichte Kaiser Karls IV' (1783) I, 'Urkundenbuch' p. 163.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 64.

Wir Friderich von Gotis gnaden lantgrafe ze Duringen, marcgrave ze Missen, in deme Ostirlande unde ze Landisperg, grave ze Orlamunde unde herre des landis ze Plissin, unde wir Friderich, Balthazar, Ludewig unde Wilhelm seine sunc vorjehen unde

30 tñn kñnt offenlich mit disem briefe allen den, dñ in sehen, horen oder lesin: Alleine wir mit deme allirdurehluhtigisten fursten unde unserm gnedigen herren herren Karl Rouischem chunige zee allen zeeiten merere des reichs unde kunige ze Behemen unde den hochgebornen fürsten herren Johansen herczogen ze Kernthen, graven ze Thyrol unde ze Gorez, und herren Wenczelaw seinen brudirn unde allen iren erbin unde nach-

35 komen kunigen ze Behemen unde der cronen do selbist, marcgraven ze Merhern und graven ze Lucenburg, uns verbunden haben unde voreinet unde globit mit geswornem eyde in guten trñwen an alle geverde, daz wir in unde allen iren erbin ewichlichin behölfen sullen unde wollen sein ze behaldene ire furstintñm, erbe, land, herscheffe, gñt, ere unde gewonhñit, dñ si iezunt haben oder noch gewinnen mñgen, wñ unde von

40 welchen sachen dñ an sñ quemen, wider allermenugleich^a niemand uzzcunemen, von den sñ angegriffen odir beschediget wurden in dheinen weis odir welchen unde wen si angriffen unde beschedigen wolten, nach deme als der hulfe not wirt, so wir beste mugen,

720. b) Benesch or. c) *Minus clare or.; forsan Kroniczow.* d) der or.

721. a) *sic or.*

45

1) *V. supra p. 731 n. 1.*

1349.
Dec. 25.

on geverde, doch habent der vogenante unsir herre unde seine brudir^f uns globit, daz si an uns, unsirn erbin unde nachkomen zewisschen Wynachten di schirst komen unde dannen uber ein ganzez jar wider die hochgeborenen fursten unde herren herren Ludewigen unde Stephān herzogen in Beyern unde ire brudere etswen des kaisirs kindir^f, unsir frunt, keiner hulfe muten noch begern sullen uf ir gut, land odir erbe ze zeihen. Were abir, daz die vogenanten herzogen uf den vogenanten unsirn herren, seine brudere, ire rÿche, furstentum, herscheffe unde land zeugen, so sullen unde wollen wir unserm herren, seinen brudirn, ze behaldene ire reiche, furstentum, herscheffe unde lande wider di selbin herzogen als wider andere ire fiende unde widersachen behulfen sein, so wir beste mugen unde als der hulfe not wirt, on geverde. Were ouch, daz wir odir unsir erbin innewendig der vogenanten frist mit den vogenanten herzogen ze Beyern ze kriege wurden, in welchir schicht daz geschehe, so schal furbaß di frist uz sein, unde sullen unde wollen wir furbaß den vogenanten unserm herren, seinen brudirn, iren erbin unde nachkomen unde der cronen ze Behemen wider die selbin herzogen als wider andir ire fiende unde widersachen behulfen sein. Unde des urkunde unde ze gedechtnizz haben wir Friderich lantgrave ze Düringen unde marggrave ze Missen unde wir Friderich unde Balthazar seine sune die obgenanten unsir insigel geleit an disen brief. Unde uber daz globen wir mit gesamtir hant mit geswornem eyde^b in guten truwen on alle geverd. daz wir der hochgeborenen Ludewiges unde Wilhelms unsir kindir unde brudir insigel. wenne sie mundig werden, schaffen wollen an disen brief, so wir schirst mugen. Wer abir, daz si von hindirnisse oder von dheinen sachen, welherlei die wern, an disen brief nicht quemen. darnach sal dirre brief alle craft haben unde in alle den gelubden, eyden, vorbuntnuzz unde macht blieben. als ab di selbin insigel an komen weren. Mit geezuge diez briefes.

Der gegeben ist ze Dresden, nach Gotis geburd driczehenhundirt jar dar nach in deme acht und virczigisten jare, an sende Thomastage des heiligen zwelfboten.

722. *Scriptum regis. — Dec. 21.*

Originale in archivo generali domus Ernestinae Vimariensi. Contulit R. Salomon. Sigillum maiestatis lacsum et sigillum Iohannis ducis pendent cordula serica, alterum rubri viridisque, alterum rubri coloris.

Reg. imp. VIII nr. 796.

Wir Karl von [Gotes]^a gnaden Romischer kung ze allen zeiten merer des reichs und kunig ze Behem verjehen und tun kunt offentlich mit disem brive allen den, di in sehen, horen oder lesen: Alleyn der hochgeborne Fridrich lantgrave ze Düringe, marggrave ze Missen, in dem Osterlant und ze Landsperg. grave ze Orlamunde und herre des landes ze Plyssen, unsir liber swager und furste, und di hochgeborenen Fridrich, Balthazar, Ludwig und Wilhelm seine sun für sich und alle ir erben und nachkomen in den vogenanten iren furstentum, landen und herscheften mit uns und den hochgeborenen Johansen herzogen ze Kernthen, graven ze Tyrol und ze Gorcz. und Wenzlaben unsern brudern und unser allir erben und nachkomen kungen ze Behem und der kronen do selbest, marggrafen ze Merhern und grafen ze Luczemburch. sich verbunden haben und vereynet und uns gelobt mit geswornem eide in guten trewen an alle geverd, daz si uns, unsern brudern und allen unsern erben den vogen(anten) ewelichen behulfen sullen und wellen sein ze behalden unser furstentum. erbe, lant. herscheffe, gut. ere und gewonheit, die wir iczund haben ader noch erkrigen und gewinnen mochten. wi und

721. b) aeyde puncto supposito corr. in eyde or.

722. a) om. or.: supplevimus.

von welchen sachen di an uns qwemen, wider allermeniglich nimant auszenemen, di uns angreifen, hindern ader beschedigen wolten in dheinenweys ader di wir angriffen, hindern oder beschedigen wolden, und wir den iren widersachen zu widersten ader si anzegriffen^b nach dem als der hulfe not wirt, so wir und si beste mügen, an geverd,
 5 doeh geloben wir Karl Romischer kung und kung ze Behem und wir Johans von Gots gnaden herezog ze Keruthen, grave^c ze Tyrol und ze Görez, und Wenzlaben seyne brüder, daz wir an den vorgeantent Fridrichen lantgrafen ze Düring, marggrafe ze Meyssen, unserm liben swager und frunde, und seinen kindern, ire erben und nachkomen
 10 zwischen Weinachten di schirist komen und dannen ubir eyn ganzes jar wider Ludwigen,^{1349. Dec. 25.} Steffan und ander ire bruder herezogen in Beyern, ettwenne Ludwiges kinder von Beyern der sich cheyser nante, keyner hulfe müten noch begern wollen uff ir gut, lant ader erbe ze zihen. Wer awer, daz di vorgeantent herezogen uff uns, unserre reiche, furstentum, herscheften und lande zugen, so sullen si uns ze behalden unser reiche, furstentum, herschefte und lant wider si als wider ander unser feynde und widersachen beygestendig und geholfen
 15 sein, so si beste mügen und alls der hulfe not wirt, an geverde. Wer ouch, das der vorge(ant) Fridrich marggrave ze Missen oder sein erben innwennig der vorge(anten) frist mit den herezogen ze Beyern unsern widersachen ze ehrige wurden, in weleher schieht daz geschehe, so sol furbaz di vrst ws sein, und sullen dann uns, unsern brudern und unsern und iren erben wider diselben herezogen ze Beyern als wider ander unser
 20 feind und widersachen beholfen sein. Und des ze urkund und gueter gedechnuzz haben wir Karl Romischer kung und kung ze Behem und wir Johans herezog ze Keruthen, grave ze Tyrol und ze Görez, di vorge(anten) unsir beyder insigil gelegt an disen brief. Und uber daz geloben wir mit gesampter hant mit geswornen ayden in guten trewen an alle geverd, das wir des hochgebornen Wenzlaben unsirs bruders insigil schaffen
 25 wellen an disem gegenwortigen brive, so wir schirist mugen. Wer awer, das es von hindernuzz ader von dheinen sachen, welherley di wer, an disem brif nicht queme, dennoch sol diser gegenwortig brief alle chraft haben und in allen den gelubden, eyden, verbuntnuzz und macht bleyben, als ob des selben unsers bruder insigel doran komen wer. Mit geezeug diez briefs.
 30 Der geben ist ze Dresden, nach Christs gepurd dreuezenhundert und in dem achtundvirezikisten jar, an sand Thomas tag des heiligen ezwelfpoten, in dem dritten jar unserer reiche.

723. *Litterae marchionum iuniorum de recognitione regis. — Dec. 21.*

Copia saec. XVII. in codice bibliothecae Nostitzianae Pragensis 'Ms. a 27' f. 188—
 35 189 (N). *Contulit R. Salomon.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 66.

Orthographiam ad normam litterarum supra nr. 719 et 721 propositarum correximus.

Wir Friderich, Balthazar, Ludewig und Wilhelm des hochgebornen fursten und herren hern Friderichen lantgraven ze^a Düringen, maregraven ze Missen, in dem
 40 Ostirlande unde ze Landisperg, graven ze Orlamunde^b unde herren des landis zu Plissin, sune und erben, vorjehen unde tûn kûnt, daz wir den^c allerdurchluchtigisten fursten unde unsern^d gnedigen herren hern Karl Romischen kunig vor uns unde unser erben erkennen unde erkant haben einen Romischen kunig unde unsern rechten herren unde

722. b) an zeegriffen or. c) grauen or.

45 723. a) in N. b) Orlandt N. c) dem N. d) unserm N.

im globit haben unde globen mit guten trûwen an eides stat, daz wir in iczunt darvor halten unde furbaz halten sullen unde wollen unde im getrûw, gehorsam unde untertenig sein als einem Romischen kunige unde unserm rechten herren, die weil er lebet, unde im beholfen ze sein mit ganczen trûwen ungeverlich das heilige Romische reich ze behalten unde ze beherten wider allermeniglich, niemant uzzunemen, der in an dem vorgenanten Romischen reich unde seinen furstentumen, herscheften unde landen in dheinen weis hindern oder beschedigen wolt^e, usgenomen die herczogen ze Beyern unser mutter seligen brüder, uf die wir dem vorgenanten unserm herren dheiner hulfe pflichtig sein wollen, ob er uf ir gût unde erbe ziehen wolt. Were aber, daz die vorgenanten herczogen unser mutter seligen brüder, uf den vorgenanten unsirn herren, das reich, seine furstentum unde herschefte unde lant zügen^f, so sullen unde wollen wir im unde dem reich ze behaldene sein furstentum, herschaft, unde land wider die^g vorgenanten herczogen in Beyern als gegen andern seinen fienden unde widersachen mit guten trûwen ungeverlich behulffen sein. Unde uber daz globen wir Friedrich und Balthazar mit gesamtir hant mit geswornem eyde mit guten truwen ungeverlich vor die hochgeborenen Ludewig und Wilhelm unsir brudir, wenn sie mundig werden unde zu iren tagen kunen, daz sie alle dise vorgenanten vorbuntnizze^h, eide unde gelubde volfuren sullen unde ire insigel hengen an diesen brief. Wer aber, daz sie von hindernuzz oder von dheinenⁱ sachen, welcherlei die weren, an disen brief nicht quemen, dennoch sal^k diser gegenwertige brief alle craft haben und in allen den^l gelubden, eiden, verbuntnuzz und macht beliben, als ob derselben unser brüder insigel daran weren. Unde wann^m wir oder unser erben, ob wir die gewunnen, oder wer von unsern oder iren wegen in unsern oder iren landen unde herscheften gewaldig ist, von dem vorgenanten unserm herren hern Karl, seinem bruder unde iren erben mit briven oder mit boten umb hulffe gemanet werden, so sullen wir in vier wochen, die nach der manunge allerschirst sich nach einander volgen unde ergen, in zu hulfe kûmen in aller wise, als in dem andern brief, den unser vater unde wir dem oft genanten unserm herren geben haben^l, ist geschriben. Were abir, daz wir odir unsir erbin mit den vorgenanten herczogen in Beyern unsern ohemen ze kriege wurden innewendig der frîst, die uns der selbe unser herr der kunig in seinen brieven² hat geben, in welchir schichtⁿ das geschehe, so schal furbaz die frist uz sein, unde sullen dem vorgenanten unserm herren, seinen brudirn, seinen und iren erbin wider die obgenanten herczogen als wider andire ire fiende unde widersachen sein behulffen. Bei disen taidungen sint gewest unde sint auch gezeug die edlen man^o her^o Bothe^p [von Turgoŵ]^q herre zu Arnow, herr Sbinke von Hasenburg camermeister, herr Benesch von Wartenberg herre zu Tethzin und herr Jeske von Crauar unsers herren des kuniges heimlicher und herr Bothe^r von Turgaw herr zu Bichin, Fridrich von Schonenburg^s herr zu Crymatschow. Thime von Koldiez marschalk, Alber^t von Malticz hoverichter, unser lieben getruwen und heimlicher. Mit gezeug dies briefs.

Der geben ist zu Dresden, (nach Gotes gepûrd dryczehen hundert jar darnach in 40 dem acht unde fierzigesten jar, an send Thomas tag des heiligen zwelfpoten.)^u

723. e) *deest N.* f) *zûeichen N.* g) *om. N.* h) *bündnus N.* i) *irr kheinen N.*
 k) *om. N.* l) *om. N; supplevimus ex p. 731 l. 36.* m) *weren N.* n) *geschichte N; correximus secundum p. 734 l. 12.* o) *Manher N.* p) *Pothaw N.* q) *om. N; supplevimus ex p. 732 l. 1.* r) *Botto N.*
 s) *Schönenbergk N.* t) *Albrecht N.* u) *anno MCCCXLVIII, ipso die S. Thome apostoli N.*

1) *Supra nr. 719.*

2) *Supra nr. 722.*

724. *Confirmatio obligationis civitatum Chemnitz, Zwickau, Altenburg altera.* —
Dec. 21.

*Originale in archivo generali Dresdensi 'nr. 3156'. Descripsit R. Salomon. In
plica legitur: R. Sigillum maicstatis laesum pendet loro membranacco. — Ineditum.*

5 *Reg. imp. VIII nr. 6016.*

*Quae cum litteris Friderico patri datis supra nr. 654 conveniunt, typis minoribus
excudi fecimus.*

Wir Karl von Gots gnaden Romischer künig ze allen zeiten merer dez reichs und künig ze
Behem bekennen* öffenlich mit disem brieve allen den, di in sehen, boren adir lesen, daz wir den
10 hochgebornen Fridrich, Balthazar, Ludwig und Wilhelm dez hochgebornn Fridrich marg-
graven ze Mysen, unsers lieben swagers und fursten, sunne und* erben alle brieve, die sie haben
ubir die pfantschefte Aldenburg, Kempnicz und Czwickow, mit unserm kunglichen gewalt und diez
brieves urkunde vornewen in aller der weise, als sie die selben pfantschefte inne haben und her
bracht haben, und geloben, daz wir sie da bei gnediglichen lazzen wollen und in die volkumlicher
15 und lutirlicher vornüwen wellen, wenn sie dez begern an unsern kunglichen gnaden. Dez seint
geczug di edlen Bate von Turgow herre ze Arnow, Sbink von Hasenburg unsir
camirmeister, Benesch von Wartimberg herre ze Teczyn, Jescho von Crawar, Bothe
von Turgow herre ze Arnsnest, Fridrich von Schonburg herre ze Krimaczow, Tyem
von Koldicz dez vogenan(ten) unsers swagers marschalk, Alber von Maltitz sein hove-
20 richter, unsire lieben getriwen. Dez geben wir disen brief zu urkund virsigelt mit unserm
kunglichen insigel.

Der geben ist ze Dresden, do man zalte noch Christs geburth dreuczehenhundert
und in dem acht und fierzigsten jar, an santh Thomas tag dez heiligen zwelfpoten,
in dem dritten jar unsrer reiche.

25 **725—728. SCRIPTA IN FAVOREM EPISCOPI
AUGUSTENSIS DATA.**

1348. Dec. 21—25.

Omnia contulit R. Salomon. — Cf. Reg. imp. VIII nr. 804, 805.

725. *Mandatum de recipiendo episcopo civibus Augustensibus directum.* —
30 *Dec. 21.*

*Originale in archivo civitatis Augustensis. Sigillum secretum papiro opertum infra
textum capite inverso impressum est. — Ed. F. X. Glasschröder in 'Zeitschrift des histo-
rischen Vereins für Schwaben und Neuburg' XX (1893) p. 3 nr. 5.*

Reg. imp. VIII nr. 798.

35 Wir Karl von Gotes genaden Romischer kunig merer zu allen zeiten des reichs
und kunig zu Beheim enpiten unseren lieben getriwen dem rat und den bürgeren
gemainikleich zu Augspurk unser genade und alles güt.

Wir tün ew kunt, daz wir uns Heinreichs von Schonekk hetten underwunden, der
sich da her für byschof zu Augspurk hilt, und hetten für in unseren hailigen vater und

herren dem pawest gebeten erenstleich und getreweleich. Der hat uns nicht derhört und hat daz bystum gegeben unserem lieben fürsten Marquarden von Randekk¹ und hat uns geschriben² und geboten vestikleich, daz wir denselben schirmen und fürderen sullen zu dem vorgeanten bystum von seinen wegen. Wann wir nu des pawestes gebot nicht ubergan sullen an sulchen sachen. haben wir den vorgeanten Marquard den 5
byschof zu Augspurk genumen in unseren schirme und sein gotzhaus und haben im gelihen seinen lehen. die er von uns und dem Romischem reich haben sol. Da von haizzen wir euch und gebiten ew vestikleich. daz ir dem vorgeanten Marquarden unserem lieben fürsten gehorsam seit als ewerem rechten byschof und im alleu seineu recht haldet, als ir billeichen schuldet und als ir mit rechter gewonhait anderen rechten 10
bischöfen getan habt, und im auch beholffen seit an allen seinen sachen von unseren wegen und setzet in in seinen hof der aines byschofs ist. Und wa mit ir in und sein gotzhaus gefürderen müget, da tüt ir uns sunderleichen lieb an, wann ir wol wizzet, daz es daz gotzhaus wol bedarf.

Geben zu Dresden an seind Thomas tag des heiligen zwelfboten. in dem dritten 15
far unserr reich.

726. *Remissio debitorum apud Iudaeos contractorum. — Dec. 21.*

*Originale (or.) in archivo generali regni Bavarici 'Augsburg Hochstift fasc. 37'.
Sigillum secretum papivo opertum infra textum impressum est.*

Reg. imp. VIII nr. 799.

26

Wir Karl von Gotes genaden Romischer kunig merer zu allen zeiten des reichs und kunig zu Beheim enpiten den erwidigen und hochgeboren allen fürsten gaistleich und wereltleich. grafen. freien herren. ritteren und knechten, richteren gaistleich und wereltleich und gemainleich allen burgeren in steten und merken und allen, den dirr brief geantwertet wirt und gezaiget, unseren und des reichs lieben getrewen, unser 25
genade und alles güt.

Wann für unseren kunikleichen genade gewesen ist der erwidig Marquart byschof zu Augspurk, unser lieber fürste. und hat uns underweiset, wie er und die vorgeante sein kirche, ir amptleute und pfleger grozze schult schuldig sein an den Juden, unseren kamerknechten. davon er und sein kirche in unvorwuntlich und terplichen schaden 30
kumen müssen, es eusey danne, daz^a unser kunigleich genade si davor gerüche genedikleich bringen. des haben wir angesehen Got von erst und unser Frauen, die in der vorgeanten kirchen genedikleich rastet und rüwet, zu der wir sunderleich^b genade und zuversicht haben. und auch des vorgeanten unsers fürsten dinst, den er uns und dem reich nützeleich und fürderleich tün mag und sol in kunftigen zeiten, und haben 35
gesagt und gemacht in. sein kirche, ir amptleute, ir bür gen mit einander und sunderleich mit unserem vollekumen kunikleichen gewalt ledig und los aller schult, sie sey klein oder grozze, die sie schuldig sein gewest bis auf disen heutigen tag, wie sie darkumen sei, an den Juden unseren kamerknechten, sie sein auch gesezzen under fürsten geistleich und werltleich, grafen. freien herren, ritteren und knechten, in steten 40
und merkten, also daz vollenkleich geschriben stet in anderen unseren briefen, die wir in dar über geben haben.³ Darumb gebiten wir eweren treuwen vestikleich und erenstleich bei unseren und des reichs hulden. daz ir durch der vorgeanten Juden willen,

726. a) *bis scr. or.* b) *sundleich or.*

1) *Cf. litteras papae 1348. Mai. 30 datas apud Glasschröder l. c. p. 2 nr. 2.*

2) *Has litteras 45*

papae non invenimus.

3) *Litteras non habemus.*

irre brief und gelubde, die sie von dem byschof, seiner kirehen, iren amptleuten, pflereren und iren bürgen haben und sunderleich von Heinrich dem Portener bürger zu Augspurk, irr manung oder klag ir leib noeh güt nicht aufhalten sullent noeh verpfenden noeh auf sie in kain weis laisten lassent und in gericht noeh aus gericht über dieselben byschof, kirehen, amptleute, pflegern und burgeren und den Portener oder ob imand von desselben Porteners wegen selpsehol oder bürge sey, daz daz gotzhaus antriffe, oder ir güt umb die vorge(n)ante) schult, der wir dieselben ledig haben gesagt und gelazzen, kain gericht tün sullent noeh wider sie urtail geben. Und wer, daz ir darüber kein gericht tetent oder wider sie urtail gebent, so wellen wir, daz die itzunt noch danne kain macht noch kraft haben sullen, und wideruffen sie mit unserem vollen kunikleichen gewalt und mit urtail und urkund ditz briefs, da wir unser heimleich insigel aufgedruket haben.

Der geben ist zu Dresden an seind Thomas tag des heiligen zwelfboten, nach Cristes gebürt dreutzehnhundert jar und in dem acht und virtzigstem jar. in dem dritten jar unser reich.

727. *Concessio Iudaeorum quorundam. — Dec. 22.*

Originale in archivo generali regni Bavarici 'Augsburg Hochstift fasc. 21. Sigillum maiestatis pendet filis sericis viridis flavique coloris.

Reg. imp. VIII nr. 800.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer des reichs und kunig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brieve allen den, die in sehen, horen oder lesen, daz wir angesehen haben und bedacht den grozzen gebreehen und schaden, den daz gotshws zu Auspurk empfangen hat und leidet von grozzer schuld wegen, do dazselbe gotshws inkomen ist, vorderplichen von seyner unemdliehen und sumiger fürmunden wegen und dazselbe gotshws zu steuren und wider zu bringen, als daz unsern kuniglichen gnaden wol anstet und fuget, wann wir sein ein voget und vorweser allir kyrehen und beschirmer. Darumb haben wir gegeben und verliehen, geben und verliehen von unsern kunglichen gnaden und gewalt dem erwirdigen Marquarden byschoff zu Auspurk, unserm lieben fursten und andechtigen, diese undirgeschribenen Juden unsir und des reichs camerknechte: von erst die Judinnen die do heizzet die Sprintzen die schulmeisterin und ire kint, irre tochtirman und der selben kinder, Joseppen den Cratzer, Lemlinen von Spyr, Johlin Schonman und ire kint, die zu Auspurk gesezzen waren, mit iren leiben und guten, und wellen, daz der vorge(n)ant bysschhoff und sein gotshws derselben Juden, Judinnen und irre kinder geniezzen sullen und mügen von eynsen, beten und stewren und andern nützen, wie sie die von den selben Juden gehaben mügen und gewinnen, und dieselben nutze in iren fromen wenden und keren noch irem willen. Davon gebieten wir ernstlich und vestielich bey unsern und des reichs hulden gemeinlich allen fursten geistlichen und werltlichen, graven, frien herren, steten und andern unsern und des reichs getriwen und irem iglichem besondern, daz sie die vorge(n)anten) Juden, Judinnen und ire kint mit leiben und allem irem gute an allen schaden dem obgenanten bysschhoff von Auspurk antworten sullen und volgen lazzen, wanne er sie mit seinen briven darumb irmant und die an in heyschet. Mit urkund dietz briefs versigelt mit unserm kunglichen insiegel.

Der geben ist zu Dresden, noch Crists geburt drewtzenhundert jar und in dem acht und vierezigstem jar, des nehsten mantags vor santh Steffans tag, im dritten jare unsir reiche.

In plica alia manus scripsit: Per . . prepositum Wrat(islaviensem) | Dithmarus.

728. *Concessio advocatarum. — Dec. 25.*

Originale (or.) ibidem. Sigillum deperditum est lori membranacei fragmento relicto. Reg. imp. VIII nr. 806.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kung ze allen zeiten merer des reichs und kung ze Behem^a verjehen offenlich mit disem brive und tun kunt allen leuten, di in 5 sehen, horen ader lesen, daz fur unseru kunglichen gnaden gegenwertlich gewesen ist der erwirdig Marquard bischof ze Augspurch, unser liber furste und andechtiger, und hat uns underweiset, wi vormals seyne vorvarn bischofe ze Augspurch und di kirche daselbens fur daz rich und in des riches ehafte^b not gegeben und usgeleget vierthausent pfunt Haller guter muncze, di der egen(anten) kirchen von dem reich noch 10 unvergolten seyn, und damit unser gnade gebeten dymütlichen, daz wir in und diselben seine kirchen mit der vorgeanten summen geltis gnedlich bedenken wellen. Des haben wir angesehen der vorgeanten kirchen ze Augspurch not und verderpnuzze, do si inkomen ist von böserr vormundschafft irr pfleger, und auch des egen(anten) unsers andechtigen dienst, den er uns und dem riche dike, erliche und nueczlich vormals 15 getan hat und tun mag und sal in kumftigen zeiten, darumb wir in und seine kirchen unschadaft wellen machen und seczen in fur di vorgeanten vierthausent pfunt Haller von unsern und des reichs wegen zu eynem rechten pfande dise nachgeschriben vogetey ubir dise unterschriben dorfer und leute: von erste di vogetey bey strazze, in den dorfern ze Mouchingen, Mittenstet, Weringe und uff dem^c meyerhöven^d ze Bobingen und 20 zu Ubernhausten, zu Inningen und ober di vrien leute, die vogtay^e über das dorfe ze Syberch und uff dem closter ze Wultembach mit aller herschaft. gerichtten und mit der gewalt ze richten und mit allen eren, nuczen und guten gewonheiten, di darzu gehören und davon chomen mugen, si sein besucht ader umbesucht, wi si namen haben mugen, von demselben Marquarden, seynen nachkomen bischofen ze Auspurch und derselben 25 kirchen zu rechtem pfande ze haben, geniessen und ze besiczen als lange, bis wir ader unser nachkomen an dem riche die vorgeanten vogetey^f umb di egenante summen geltis gar und ganzlich von in geledigen und gelösen. Darumb gebiten wir vestlich und ernstlich bey unsern und des reichs hulden aller gemeinschaft der leute in den vorgeanten dorfern und in den meyerhoven und di da horen zu dem vorge(anten) 30 closter und bynamen den vreyen leuten. das si dem vorgeanten Marquard, seinen nachkomen bischofen ze Auspurch und derselben kirchen gehorsam und untertenig sein sullent mit allen rechten, eren und nuczen, di zu den vorgeanten vogeteyn gehorn, als lang, bis wir ader unser nachkomen an dem reich si wider zu dem reiche irlesen, als vorgeschriben stet. Mit urteil und urkunt dicz brives versigelt mit unserm kung- 35 lichen insigel.

Der geben ist ze Pryn¹ nach Christs geburt dreucezhundert und im dem acht und virezkisten jar, an dem heiligen Weynachtag, in dem dritten jar unserr reiche.

In plica alia manus scripsit: Per dominum . . regem | Dithmarus.

728. ^{a)} Behm or. ^{b)} ehastige or. ^{c)} sic or. ^{d)} meyhöuen or. ^{e)} vogt an or. 40
^{f)} vogete or.

1) Cf. J. Ficker 'Beiträge zur Urkundenlehre' II (1878) p. 417, et Reg. imp. VIII nr. 6562.

729. CONCESSIO OFFICII IN NOERDLINGEN.

1348. Dec. 23.

Originale (or.) in archivo generali regni Bavarici 'Nördlingen Reichsstadt fasc. 2'. Descriptit R. Salomon. In plica legitur: R. Sigillum maiestatis pendet loro membranaceo. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 802.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kûng ze allen zeiten merer des reichs und kûng ze Beheim verjehen offentlich mit diesem briefe, das wir habn angesehen getrewen und steten dinst, den uns und dem reich vormals hat getan Herman Smelezlein burger ze Nordlingen, unsir lieber getrewir, und in kunftigen zeiten nuczlich tun mag und sol; darumb verlihen wir von unsern und des reichs wegen dem vorgenanten Herman und seinen erben unsir und des reichs scheffilampt in der vorgenanten stat ze Nordlingen mit allen rechten, eren und nuczzen, di dorczu gehoren, von in ewiclichen ze besiczen und ze behalden, also bescheidinlich, das si uns und dem reiche davon dienen sullen mit czinsen und andirn nuczzen, als das von alter gewonheit ist gewesen. Mit urkund diez briefs versigilt mit unserm insigil.

Der^a geben ist ze Dresden, do man czalte noch Cristus geburth drewzenhundert und acht und fierzig jar, an dem nehisten dinstage noch santh Thomas tag des heiligen zwelfpoten, in dem dritten jar unsirer reiche.

730. MANDATUM INCOLIS MARCHIAE BRANDENBURGENSIS
DIRECTUM.

1348. Dec. 24.

Originale (or.) in archivo Zerbstensi. Contulit R. Salomon. In plica legitur: R. Sigilli maiestatis fragmentum pendet loro membranaceo. — Ed. O. de Heinemann, Codex diplomaticus Anhaltinus III (1877) p. 602 nr. 851.

Reg. imp. VIII nr. 803; cf. additamentum primum p. 831.

Wir Karl von Gotis gnaden Romischer kung ze allen zeiten merer des reichs und kung ze Behem embiten allen ebbten, abbtissinnen, probsten, herren, mannen, rittern, knechten, steten, burgern, gebowrn, edeln und unedeln^a, di in den marken ze Brandemburch und ze Lantsperg wonhaftig sein ader dor in gehorn, unsern liben andechtigen und getrewen, unser kunglich huld und alles gut.

Wann wir den hochgebornen Rudolfen dem jungern und Otten gebrudern, herczogen ze Sachsen, Albrechten und Woldmarn graven ze Anhalt und fursten ze Aschanie, unsern liben fursten und frunden, durch getrewer, steter, unverdrossener dienste willen, di si uns und dem heiligen Romischen reich oft unverdrossenlich getan haben und noch tun sullen und mugen in chumftigen zeiten, di marken ze Brandemburch und ze Lantsperch mit allen rechten, nûczen, freyheiten, herscheften. mannen, manscheften, rittern, chnechten, mit allen den wîrden und eren und dorzu gehort, nîchtes auszenemen, geben und vorlihen haben mit unserm kunglichem gewalt, mit sulchem^b underscheid, ob der

729. ^{a)} Des or.

730. ^{a)} un in loco raso pro ed or. ^{b)} in corr. ex n or.

hochgeborne Woldemar marggrafe doselbest, des heiligen Romischen reichs ertzkamerer, unserr liber swagir und furste, sturbe und abgienge, daz er erben nicht liesse, und wir in ouch gelobt haben mit unsern kunglichen gnaden, das wir in wider allermeniglich, di si hindern wolten ader di in ungeholffen weren, geholffen wellen sein und si, ir erben und nachkomen, wenn es ze schulden kumpt, bey den selben marken, landen, herscheften und aller zugehorunge, als vorgeschriben stet, schirmen und behalden wellen und nicht gestatten, das si doran von ymant geschediget ader gedrungen werden, nach unserer brive laut¹, di wir sunderlich doruber geben haben, dorumb gebiten wir ewern trewen ernstlich und festlich bey unsern hulden, das ir den obgenanten hochgebornen Rudolfen den jungern und Otten gebrudern, herczogen ze Sachsen, Albrecht und Woldmar 10 graven ze Anhalt und fursten ze Aschanie, irn erben und nachkomen, ob es ze sulchen schulden kumpt, getrew, gehorsam, hult und undertenig seit als margrafen ze Brandemburch und ze Landsperg und ewern rechten herren und gen in tunt mit allen sachen, als ir gen ewern rechten herren billich und ze rechte ze tun pflichtig seit. Mit urkund diez briefs versigelt mit unserm kunglichen insegil. 15

Der geben ist ze Dresden, nach Christis geburd dreuezenhundert und in dem achtundvireczkisten jar, an dem heiligen Weynacht abent, in dem dritten jar unsirr reiche.

731—735. SCRIPTA PRO EPISCOPO CURIENSI.

1348. Dec. 27.

Omnia contulit vel descripsit F. Jecklin.

20

731. *Scriptum de impignoratione advocatiae Curiensis. — Dec. 27.*

Originale in archivo civitatis Curiensis. Sigillum maiestatis laesum pendet loro membranaceo. In plica legitur: Curiensis.

Reg. imp. VIII nr. 808.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer dez reichs 25 und kunig ze Beheim verichen offenlich mit disem brief und tun kunt allen den, di in sehen, horen oder lesen, daz wir angesehen haben getruwen, willigen und steten diest dez erwirdigen Ulrichs byschofs ze Kur, unsers liben fürsten und andechtigen, den er uns und dem heiligen Romischen reich oft unverdrossenlich getan hatt und noch tun sol und mag in kunftigen zeiten. Darum bestetigen wir im und seinen nachkomen 30 bischofen zu Kur und dem selben gotzhaus di pfantschaft unser und dez reichs vogtey ze Kur, di im oder seinen vorvaren von seliger gedechtnütze Romischen keyseren und kunigen unseru vorvaren für etliche summe geldes pfandes gesetzt ist, und slahen in von sunderlichen gnaden dreuhundert mark silbers auf daz selbe pfant und wollen von unserm kuniglichem gewalt, daz der vogenant Ulrich, seine nachkomen byschöfe zu 35 Kur und daz selb gotzhaus die vogenanten vogtey innen haben, nützen und niesen sullen on abslag, untz daz wir oder unser nachkomen an dem reiche an iren nachkomen und dem gotzhaus alles daz gelt, daz vormals und von alder auf di selben vogtey verscriben, geben und geslagen ist, und auch die vogenanten dreuhundert mark silbers.

1) *Supra nr. 662. 663.*

di wir von newes dar zu gelegt haben, gar und getzlich verrichten und betzalen. Mit urkund ditz brifes versigelt mit unserm kuniglichen insigel.

Der geben ist zu Dresden, do man zalt von Cristus geburt dreuzehen hundert jar darnach in dem neun und virzigsten jar, an dez heyligen herren sand Johans tag zu
5 Weyhennachten, in dem dritten jar unsrer reiche.

732. *Mandatum de possessione vallis Clavennae. — Dec. 27.*

Originale in archivo episcopali Curiensi. Assunt sigilli maiestatis fragmenta; lorum membranaceum deperditum est.

Reg. imp. VIII nr. 809.

10 Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex universis rectoribus, castellanis, consulibus totique universitati civium et habitatorum opidi et vallis de Clavenna, nostris et Romani imperii fidelibus gratiam regiam et omne bonum.

Quia, sicut antiquis privilegiis¹ pridem a divis Romanorum imperatoribus et regibus predecessoribus nostris indultis ecclesie Curiensi sumus sufficienter edocti, castrum, opidum
15 et vallis de Clavenna iure et proprietatis tytulo ad predictam ecclesiam Curiensem pertinuerunt hactenus et pertinent de presenti, nos volentes ecclesiarum indemnitati consulere gratiose, ut futuris obvietur periculis et predictae Curiensis ecclesie iacture et dispendiis provide caveatur, castrum, opidum et vallem de Clavenna ecclesie supradictae et venerabili Ulrico Curiensi episcopo, principi et devoto nostro dilecto, damus,
20 approbamus, appropriamus et de solita benignitate regia confirmamus, fidelitati vestre mandantes districte nostre gratie sub obtentu, quatenus supradicto et successoribus eius et ecclesie Curiensi cum omnibus iuribus, redditibus, proventibus, censibus, honoribus, honorationibus et obventionibus quibuscumque, que hactenus ad nos et sacrum imperium
25 quovis tytulo pertinuisse noscuntur, cum omni reverentia, subiectione et obedientia absque difficultate parere et intendere debeatis, sub pena nostre indignationis, quam, si secus attemptare presumpseritis, vos et quemlibet vestrum cognoscatis graviter incurrisse. Presencium sub nostre maiestatis sigillo testimonio litterarum.

Datum Dresden VI. Kln. Ianuarii, regnorum nostrorum anno tercio.

733. *Donatio ungelte civitatis Curiensis. — Dec. 27.*

30 *Originale in archivo episcopali Curiensi. Sigillum maiestatis pendet cordula serica rubri flavique coloris. In plica legitur: Curiensis.*

Reg. imp. VIII nr. 810.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer dez reichs und kunig ze Beheim verichen offenlich mit disem brief und tun kunt allen den, di in sehen,
35 horen oder lesen, daz wir angesehen haben getrewen, willigen und steten dinst dez erwirdigen Ulrichs bischofs zu Kur, unsers liben fürsten und andechtigen, den er uns und dem heyligen Romischen reich oft unverdrossenlich getan hatt und noch tun sol und mak in konftigen zeiten. Dar um geben wir im, seinen nachkommen bischöfen zu Kur und demselben gotzhaus ewelichen daz ungelt in der stat zu Kur mit allen
40 nützen, an welchen sachen die gelegen sein. Mit urkund ditz brifes versigelt mit unserm kuniglichem insigel.

1) Cf. *litteras Ludewici IV. imperatoris 1339. Dec. 1. datas; 'Regesten Ludwigs' p. 372 nr. 3441.*

Der geben ist zu Dresden, do man zalt von Cristus gepurd dreutzeenhundert jar darnach in dem neun und virzigsten jar, an dez heiligen herren sand Johans tag zu Weihennachten, in dem dritten jar unserer reiche.

734. *Mandatum de teloneis novis non imponendis. — Dec. 27.*

Originale in archivo episcopali Curiensi. Sigillum maiestatis laesum pendet loro membranaceo. In plica legitur: Curiensis.

Reg. imp. VIII nr. 811.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig zu allen zeiten merer dez reichs und künig zu Beheim verichen offenlich mit disem brief und tun kunt allen den, di in sehen, horen oder lesen, daz wir bedacht haben und mit unseren kuniglichen genaden sunderlich betrachtet, daz neuwe zölle, wo di auf bracht werden, dez reichs strassen, landen und leüten und unsern getrewen alleweg schedlich sind. Darumb wollen wir und gebiten ez vestiglich, daz von der Lantquar untz an die Luver niemand deheinen neuen zol auf setze oder neme in den zilen, wann daz gotzhaus von Kur zwen zolle, di ez von alder her genomen hatt. Und nemen abe mit unserm kuniglichem gewalt bey-
15 namen den zol, den wir graf Friderichen von Toggenburg und seinen erben verschriben hatten, ze nemen zu Strasberch obe Kur oder ze Lentz, sūnderlich dar umbe, daz er uns versweig, daz daz geleit und herschaft da selben daz gotzhaus von Kur an gehõret und von keyseren und kunigen von alder her bracht het. Mit urkund ditz brifes versigelt mit unserm küniglichem insigel. 20

Der geben ist zu Dresden, do man zalt von Cristus gepürt dreutzeenhundert jar darnach in dem neun und virzigsten jar, an dez heiligen herren sand Johanstag zu Wihenachten, in dem dritten jar unserer reiche.

735. *Concessiones variae. — Dec. 27.*

Originale in archivo episcopali Curiensi. Sigillum maiestatis laesum pendet cordula serica rubri flavique coloris. 25

Reg. imp. VIII nr. 812.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig zu allen zeiten merer dez reichs und kunig ze Beheim, verichen offenlich mit disem brief und tūn kunt allen den, di in sehen, horen oder lesen, daz wir haben angesehen di lauter andeckitait und ganze
30 stett truwe, do mit seliger gedechtnuzze die erwirdigen . . . etwenn byschõfe zu Kur unser vorvaren Romische keyser und kunige und daz heylig Romisch reich geeret haben und besunder den getrūwen, willigen, steten dinst, den uns und dem vorgeantanten Romischen reich der erwirdig Ulrich byschof zu Kur, unser liber^a fürst und andecktiger, mit stetem vlizze unverdrossenlich getan hatt und noch tun sol und mag in kunftigen
35 zitten. Darum bestetigen, confirmiren, vernewen und geben wir mit unserm kuniglichem gewalt dem vorgeantanten Ulreich und allen seinen nachkomen byschofen zu Kur und dem selben gotzhaus ewiglich alle die recht, viriheit, redlich und gute gewonheit, hant-veste, brive und waz dar innen stat, di si von Romischen keyseren und kunigen unsern vorvaren empfangen haben, in aller weis, als si di selben recht, vreiheiten und gnaden
40 her bracht haben. Auch bestetigen wir in daz geleite von der Landquar untz an die Luver und di zolle, di in den selben zilen von alder gewesen sint, einen zol in der

735. ^a) libr or.

stat zu Kur, den andern zol an der Luver oder zu Castelmure und die furleite ze Vispran. Und wollen auch nicht, daz in den vorgenanten zilen iemand anders dehein geleite, zoll oder furleite habe oder neme, wann daz gotzhause und di bishofe zu Kur und ouch an dehainer stat mer, wann als vorgeschriben stat. Wir geben auch dem vorgenanten
 5 gotzhause und bysehofen die muntze, di wage und di massen in den vorgeschriben zilen ze besetzen und abzusetzen, ze meren und minneren, als dikke und oft, als ez dem gotzhause und dem bysehof wol bekunt und nütz ist. Wir geben ouch dem vorgenanten gotzhause und bishofen alles wereltlich gericht und stok und galgen in den vorgeschriben zilen, an allein daz gericht, daz zu unser und dez heyligen Romischen
 10 reichs vogtey gehört zu Kur. Wir geben auch dem egenanten gotzhause und bishofen den wiltpan von dem Setmen ietwederhalb dez Ryns untz do di Lantquar in den Ryn fluzet, und di Lantquar auf gen Kur halp, untz do si entspringet, und von dann untz an di Elbellen und von dannen untz wider an den Setmen. Wir geben auch dem egenanten gotzhause und bishofen alleu ertz, ysen erz, bley ertz, kupfer ertz, silber erz,
 15 gold ertz und elleu ertz, wie si genant sein. di igtzunt funden sint oder hernach funden werden, in den zilen, als hi vor geschriben stat. Wir geben auch dem vorgenanten gotzhause und bishofen alle di vrien lüte, di in den vorgeschriben kreyzen und zilen gesessen sind, mit allen rechten, als wir si von kuniglichem gewalt geben mögen. Mit urkund ditz brifes versigelt mit unserm kuniglichen insigel.

20 Der geben ist zu Dresden, do man zalt von Cristus geburt dreutzehen hundert jar, darnach in dem neun und virzigsten jar, an sand Johans tag zu Weyhennachten, in dem dritten jar unserer reiche.

736—738. CONCESSIONES CIVITATI ULMENSI DATAE.

1348. Dec. 27.—30.

25 *Originalia in archivo Stuttgartensi. Contulit R. Salomon. — Cf. supra nr. 648 et litteras regis die 24. m. Decembris datas Reg. imp. VIII nr. 6562, quas ediderunt Veese-
 meyer et Bazing 'Ulmisches Urkundenbuch' II, 1 (1898) p. 327 nr. 328.*

736. *Concessio pecuniae pro defensione Iudaeorum receptae. — Dec. 30.*

30 *Sigillum secretum pendet loro membranaceo. — Edd. Veese-meyer et Bazing l. c p. 329 nr. 330.*

Reg. imp. VIII nr. 813 = 6563.

Cf. supra nr. 689.

Wir Karl von Gotes genaden Romischer kunig zu allen zeiten merer des reichs und kunig zu Beheim enpiten dem bürgermaister, dem rat und den bürgeren gemain-
 35 leichen der stat zu Ulme unseren lieben getrewen unser hulde und alles güt.

Wir danken eweren trewen, daz ir ew an der schirmung der Juden zu Ulme unser camercknechte durch unser und des reichs nütz si^a ewern willen so fleizzik-
 40 leich beweist habt, und wellen daz gein ew in aller ewer notturft alleweg gantzleich betrachten. Und was die Juden ew geben haben, dar umb ir si beschirmet habt, daz geben wir ew von besunderen unseren kunigleichen gnaden, und wellen, daz ir da mit
 den bauwe ewer stat volbringen sullet, so ir da mit erleist müget. Und über daz gebiten wir ew erenstleich und vestikleich bey unseren hulden und begeren des, daz ir alle^a Juden, di itzund bey ew sein oder noch zu ew kumen werden, alle di gelubde

736. ^a) *sic or.*

stet und unverrüket haben und halden sullet, die in von den edelen Ulreichen und Ulreichen graven zu Helffenstain lantvogten in Oberen Swawen, unseren lieben getrewen, geschehen sein, und si alles des trösten sullet, des si die vorgeanteten unser lantvogt gesichert und getröstet haben oder fürbas trösten werden in kunftigen zeiten, wann wir daz selbe mit unserem kunigleichen gewalt und von sunderleicher güte gantz und stet haben wellen an allen stükken. Mit urkunde ditz briefs der besigelt ist mit unserem kunigleichen insigel.

Geben zu Dresden, nach Cristes gebürt dreutzehen hundert jar und in dem acht und virtzigstem jar, am nechsten dinstag nach dem Cristag, in dem dritten jar unserr reiche.

737. *Concessio legislationis.* — Dec. 30.

In plica legitur: R. *Sigillum deest loro membranaceo relicto.* — Edd. *Veesenmeyer et Bazing l. c. p. 330 nr. 331.*

Reg. imp. VIII nr. 814.

Wir Karl von Gotes genaden Romischer kunig zu allen zeiten merer des reichs und kunig zu Beheim tun kunt offenleich an disem brief allen den, di in sehen oder horen lesen: Was der rat und der merr tail des rates zu Ulme setzen, schikken oder machen in der selben stat durch frides willen, daz uns und dem reich nütze und erleich sey, daz ist mit unserem güten willen und gunst, und wellen in daz an kainen sachen wider reden und verrukken, und bestetigen in auch daz mit urkund ditz briefs der besigelt ist mit unserem kungleichen insigel daz dar an hanget.

Geben zu Dresden, nach Cristes gebürt dreutzehen hundert jar und in dem acht und virtzigstem jar, am nechsten dinstag nach dem Cristag, in dem dritten jar unserr reich.

738. *Confirmatio foederis inter comites de Helfenstein et cives pacti.* — Dec. 30.

In plica legitur: R. *Sigillum maiestatis pendet loro membranaceo.* — Edd. *Veesenmeyer et Bazing l. c. p. 328 nr. 327.*

Wir Karl von Gotes genaden Romischer kunig zu allen zeiten merer des reichs und kunig zu Beheim verjehen und tün kunt offenleich mit disem brief allen den die in sehen, horen oder lesen: Wann die edelen Ulreich und Ulreich graven zu Helffenstain, unseren lantvogten in Oberenswabem, an ainen tail, der burgermaister, der rat und die burger gemainleich der stat zu Ulme unseren lieben getrewen, an dem anderen, sich zusampne als wir vornomen haben, verstricket und verbunden haben, aller redleicher güter sache, die uns und dem reich nutze und erleich ist, ain ander beigesten und geholffen sein, als ir brief¹ beiderseiten lauten, die über die selben verbundenuzze, ainung und gelubde gemacht sint, des haben wir angesehen, daz die vorge(ant) verbundenuzze in aller der mazze als si stent^a und^a sie^a uns nnd dem reich und den selben und anderen unseren und des reichs getrewen bekomeleich und nütze sein, dar umb bestetigen und confirmiren wir mit unserem kunikleichen gewalt von rechter wizzen mit bedachtem mü^t die vorge(anten) verbundenuzze, ainung und gelubde, der si sich zu sampne verpflichtet und verlubt haben, und wellen, daz si stet und gantz sein und bleiben sullen. Mit urkund ditz briefs der besigelt ist mit unserem kunigleichen insigel, daz dar an hanget.

Geben zu Dresden, nach Cristes gebürt dreutzehen hundert jar und in dem acht und virtzigstem jar, am nechsten dinstag nach dem Cristag, in dem dritten jar unserr reiche.

738. ^a) *in loco raso or.*

1) *Litteras non habemus.*

INDEX NOMINUM

Scrripsit RICARDUS SALOMON.

Maior numerus paginam, minor lineas quinas indicat.

In nominibus locorum hodiernis haec sigla et abbreviationes adhibuimus: AB. = 'Amtsbezirk' (Badenia), AH. = 'Amtshauptmannschaft' (Saxonia), BA. = 'Bezirksamt' (Bavaria), BH. = 'Bezirkshauptmannschaft' (Austria, Bohemia, Tirolis), dép. = 'département' (Gallia), Geb. = 'Gebiet' (Thuringia), Kant. = 'Kanton' (Helvetia), Kr. = 'Kreis' (Borussia, Alsatia), KrH. = 'Kreishauptmannschaft' (Saxonia), OA. = 'Oberamt' (Württemberg), prov. = 'province' (Belgium), 'provincia' (Hollandia), 'provincia' (Italia), RB. = 'Regierungsbezirk' (Borussia, Bavaria).

A.

- A. castrum 647, 20.
 Abbacelle *Appenzell* 545, 10.
 de Abbatisvilla *Abbeville* (dép. Somme): Honoratus.
 Abrincen. *Avranches* (dép. Manche) ecclesiae archidiaconus: Guilhermus Pinchon.
 Aconen. *Accon* episc.: Nicolaus.
 B. Adalbertus patronus Bohemiae 575, 5.
 Adelheid(is) de Geroltzecke abbatissa monasterii in Anthelo Argentinens. dioc. 479, 20.
 Adelheydis nata Iohannis de Contravia 212.
 Adelmansfelt *Adelmannsfelden* (OA. Aalen) 375, 40.
 Ademarius, Adhemarius tit. S. Anastasiae presb. card. 28, 15. 169, 25. 170, 40.
 Ademarius, Adhemarius, Aymarus de Pictavia, Valentinen. et Dien. comes 127, 1. 128, 15. 133, 1. 136, 15. 164, 5. 165, 20. 167, 35. 169, 25. 171, 1. 174, 10. 20.
 Ademarius, Adhemarius de Agrifolio mag. hostiarius papae 166, 20. 170, 15. 171, 30.
 von Adewilre *Eiweiler* (RB. Trier, Kr. Saarbrücken): Johan.
 Adolf, kunig 245, 5.
 Adolphus com. palat. Reni, dux Bavariae 31, 1. 36, 25.
 Alf greve tho Holsten unde to Scouwenborch 534, 15. 535, 5. 536, 25.
 Adolf grave zu Nassaw 592, 20. 633, 30. 634. frater: Johan.
 (S. Aegidii) Sant Gyligen (eccl. Norimbergen.) 360, 40.
 Egidius dictus Camuet canon. Sicilien. 711. 715.
 Egidius, Gelijs dominus de Rode-maker 82, 15. 86, 5. 311, 40.
 Aehenheim v. Ehenheim.
 Aglay v. Aquilegia.
 Agnellus de Tibure index 302, 40.
 Agnes ducissa Stetinen. 621. 622. maritus: Barnim III.
 Agnetis (nom.) marchionissa Brandenburgens. 692, 40. maritus: Heinrich senior marchio Brandenburgens.; filius: Heinrich iunior marchio Brandenburgens.
 de Agrifolio *Aigrefeuille*: Ademarius, Guilhermus.
 Aguillon *Aguillon* (dép. Lot-et-Garonne) 69, 10.
 Aymarus Alamandi 173, 20.
 Aymericus tit. S. Martini in Montibus presb. card. 12, 20. 18, 10. 21, 40. 24, 10. 28, 15. 169, 20.
 Aymericus de Claustro familiaris et nuntius Karoli IV. regis 243, 35.
 Aynardus de Anjoue 173, 25.
 de Aysio dominus 174, 15.
 Alamandi: Aymarus.
 S. Alban closter uzwendig der muren zu Meintz 386, 25.
 Albanen. episc. card.: Gaucelmus.
 Alba Ripa *Auberives* (dép. Isère) 173, 30.
 Albe *Schwäb. Alb*: gesellschaft ienent A. 343, 30.
 Albe *Herrenalb* (OA. Neuenburg) closter 437, 10.
 Alberstaden. v. Halberstaden.
 Albertinus Papafavae de Carraria civis Paduae 609, 10. filius: Marsilius.
 Albertus (de Hohenberg) clectus Herbi-polen. 530, 40. 562, 5.
 Albertus de Hohenloch clectus Herbi-polen., episc. Herbi-polen. 238. 338—340. 407. 408, 1. 530, 40. 623, 5. 641. fratres: Fridericus episc. Babenbergen., Ludwig.
 Albertus de Mansfelt canon. Merse-burgen. 74. 111, 45. pater: Burchardus; fratres: Otto, Sifridus.
 Albertus rex Romanorum 81, 25. 159, 10. 200, 5. 331, 35. 335, 20. 392, 1. 498, 25. 519, 5. 570; in regem Romanorum electus 153, 1.
 Albertus II. dux Austriae 8, 20. 11, 5. 39, 15. 176, 5. 177, 1. 248, 30. 283, 25. 284, 15. 285, 10. 308, 35. 610, 5. 612, 1. 642, 20; dux Austriae, Styriae, Karinthiae 599—602. 603, 15. 633, 1. 639, 25. 647, 5. 688, 30. uxor: Iohanna; filii: Fridericus, Rudolfus; frater: Otto.
 Albertus de Magnopoli 322, 20. 323, 5. 627, 35; dux Magnopolen. 628. 629, 10. 630. 638. 667, 5; hertogetu Mekelborch, here tu Stargarde unde tū Rozstock 646, 5. uxor: Offmey; frater: Iohannes.
 Albertus dux Saxoniae 555.
 Albertus purcravius de Nuremberch 93, 45. 345—349. 377. 408, 35.

- 480, 20. 481, 1. 545, 35. 546, 30. 547, 10. 613, 40. 614, 15. 623, 10. 730, 5. frater: Iohannes.
- Albertus II. comes de Anhalt 311, 40. 316, 15. 588, 5. 646. 652. 694, 5; comes de Anhalt et princeps Aschaniae 659, 35. 666, 30. 668. 670—672. frater: Woldemarus I.
- Albertus comes de Barbei 311, 40. 646, 20; grave ze Mäglink, herre ze Barbey 660, 1. 665, 1. 666, 35. frater: Guntherus.
- Albrecht graf von Levonstein 496, 10.
- Albrecht graf ze Otingen 321, 30. 729, 10.
- Albertus comes de Monte Sancto, von Hayligenberg 525, 15. 604. 610, 10. 612, 1; von Werdenberg und vom Heyligenberge 398, 35; Albrecht sein sun 398, 35.
- Albrecht schenck von Lympurg 375, 35.
- Albrecht van Bicken ritter 82, 15. 86, 5.
- Albrecht von Crenowicz lantherre ze Beheim 660, 35. 669.
- Alber von Maltitz iudex curiae Friderici II. lantgravii Thuringiae 732, 5. 733, 10. 736, 35. 737, 15.
- Albrecht von Rechberg 327, 5.
- Albrecht Reynfrides son von Ripolskirchen wolgeboren knecht 276, 35. 277, 5.
- Albertus de la Scala 248, 30.
- Albrecht von Warbüreh 660, 1. 665, 1.
- Albertus de Wolfstain 624, 5.
- de S. Albino: Guamotus.
- Albrigetus qd. Mathei de Curtosisi de Padua 607, 30. 609, 10.
- Alkene *Alken* (RB. Koblenz, Kr. St. Goar) 178, 10.
- Alde- v. Alte-.
- Alemannia, Alamannia, Alimannia, Alamania, Alamanea, Alemanea, Almania 9, 15. 32, 30. 34, 10. 35, 25. 37. 44, 20. 295. 417, 10. 423, 15. 424, 15. 425, 25. 434, 30. 585, 40. 596, 25. 645, 1; regnum 207, 20; principes 54, 10. 114, 30; principes in electione regis Romanorum vocem habentes 92, 25. 125, 40; magnates 530, 35.
- Alemannus 156, 35.
- Alexander *Magnus* 150, 20.
- Alexander de Belludis de Padua 607, 30. 609, 10. filii: Belludus, Zambonetus.
- Alf v. Adolf.
- (Alf) in der Alvin *Alf flumen quod in Mosellam influit* 506, 20.
- (Alianora) ducissa Gehriae 584, 35. frater: Edwardus III; filius: Rainaldus III.
- mag. Alioctus, Aliotus Lucii de Narnia decretorum doctor, canon. Narnien. capellanus papae, causarum palatii auditor, apostolicae sedis nuntius 593. 594. 678, 1—5.
- ze Allen Heiligen *Allerheiligen* (AB. *Oberkirch*) closter 493, 25.
- von Allen heilgin der purg zu Prage v. Omnium Sanctorum.
- (Alpes): uber berch, uber daz pirg 465, 30. 547, 30.
- Alsatia, Elsas, Elsass, Elsass, Elsass, Elsass, Elsanze 457, 15. 602, 1. 633; superior et inferior 647, 5; lantvogt, lantvogtey 327, 30. 367, 20. 452, 5. 457, 15. 466, 35. 467, 35. 488, 10. 494, 30. 587, 25. 653, 5; comites seu lantgravii sup. vel inf. A. 456, 25; nider lantgrafentum 462, 10; riches stete 452, 5. 457, 10. 494. 542, 35; lantfriden 367, 20. 452, 5. 460—463. lantvogt: Borsiboy, Johans von Vinstingen; lantgrafen: Fridrich, Ludwig grafen ze Otingen.
- von Alstat: Damme.
- Aldorf in *Alsatia* (Kr. *Molsheim*) monasterium 493, 20.
- Aldorf *Aldorf* (RB. *Mittelfranken*, BA. *Nürnberg*) 363, 5. 635, 35. 638, 10.
- Aldemark, Aldenmark, Alidenmark 374. 375.
- Aldenburg, Aldenburch *Altenburg* (Thüringen, Geb. *Sachsen-Altenburg*) 659, 10. 737, 10.
- Altenburg castrum *prope Eppan* (Tirol, BH. *Bozen*) 297, 30.
- Aldenwolfstein v. Wolfstein.
- Altstete *Allstedt* (Thüringen, Geb. *Sachsen-Weimar*) castrum imp. 693, 1.
- Alvin v. (Alf).
- de Ambasia *Amboise* (dép. *Indre-et-Loire*): Guido.
- Amberga *Amberg* (RB. *Oberpfalz*) 363, 5.
- Ambianen. *Amiens* canon.: Iohannes Cortoys.
- Amblardus de Bellomonte 173, 5.
- B. Ambrosius 157, 35. 160, 40.
- Ambrosius 78, 30.
- Amedeus comes Sabaudiae 416, 40.
- Amedeus, Amadeus comes Gebenen. 127, 1. 128, 15. 133, 1. 136, 20.
- Amedeus de Pictavia 174, 10.
- de Amelio: Iohannes.
- S. Anastasiae eccl. Rom. presb. card.: Ademarius.
- Anconitanus marchionatus 129, 10. 232, 30.
- Andegaviae *Anjou* comes: Iohannes dux Normanniae.
- Andernacum, Andernach, opidum Andernacense 79. 179, 5. 204, 20. 685, 5; teloneum 79, 25; monasterium in A. ord. S. Benedicti 211, 35.
- S. Andreae *St. André-en-Royans? La-côte St.-André* (dép. *Isère*)? dominus 174, 10.
- Andreas rex Siciliae 214. 215, 20. 557, 35. uxor: Iohanna; filius: Carolus.
- Andreas de Duba, Andres von der Düben, Diube lantherre ze Beheim 610, 10. 612, 5. 660, 30. 665, 5. 669.
- Andreas rittir von Globk 665, 1.
- von Anforde *Ampfurth* (RB. *Magdeburg*, Kr. *Wanzleben*): Wernher.
- Angariae *Engern* duces: Ericus sen., Ericus iun.
- S. Angeli eccl. Rem. diac. card.: Iohannes.
- Angelus Malabrancae cancellarius Urbis 305, 5.
- mag. Angelus de Arezio filius qd. ser Pecorarii notarii 605, 15. 606, 20.
- Angeli, Langle: Nicolaus.
- Angeli de Fustis: Paulus.
- Angliae regnum 582. 583. rex: Edwardus III.
- Anglicus 626, 15; Anglus *Edwardus III. rex* 502, 25.
- Anhalt, Anhalt, Anehalt, furstentum 693, 20; greven 677, 5. comites: Albertus II., Bernhardus, Otte, Woldemarus.
- de Anya: Iacobus.
- Anibaldus card. episc. Tusculan., apost. sedis nuntius 116, 5.
- Anjovis, de Anjoue *Anjou* (dép. *Isère*) dominus 174, 10; de A.: Aynardus.
- Annaniae vallis *Nonsberg* 297, 45.
- Anthelo *Andlau in Alsatia* (Kr. *Schlettstadt*) monasterium 479, 20.
- S. Anthonii abbas 174, 10.
- Anthoni von Seckendorf 358, 1.
- de Antringa, Artinga: Isembardus.
- Antwerp *Antwerpen* 363, 5.
- Anweiler *Annweiler* (RB. *Pfalz*, BA. *Bergzabern*) 498, 20.
- Apetzco Lubricen. episc. 311, 35.
- XII Apostolorum eccl. Rom. presb. card.: Imbertus.
- Sente Apostelen zu Coelne 84, 15; cf. 85, 1.
- Apuliae ducatus v. Fridericus II. Rom. imp.
- civitas Aquensis in Provincia *Aix-en-Provence* 214, 35.
- Aquila, civ. Aquilanen. *Aquila degli Abbruzzi* 215, 15. 380. 381, 1.
- Aquilegia, Aglay, Aquilegen. 214, 15; ecclesia 141, 10. 290; diocesis 290, 30; patriarcha 290. patriarcha: Bertrandus; advocatus eccl.: Ludovicus marchio Brandenburgens.
- Aquis, Aquisgrani, opidum Aquense *Aachen* 41, 25. 45, 35. 46, 15. 363, 1. 569, 20; locus coronationis 42, 5. 90, 40. 115, 15; civitas sedis regalis 515, 30; maior, scabini 41, 25. 45, 30. 46; sculteria 515. 516, 1; villae sitae extra muros Aquen. 516, 35; ecclesia Aquen. 516, 10; Aquenses 91, 5.
- S. Arbogaste closter (*Straßburg*) 493, 20.
- Arel, Arelblang *Arles* 363, 5.

- Arclaton. regnum, kunigrieh von Arle: termini archicancellariae regni 180, 5. 230, 15; por regnum A. et Galliam archicancellarius 178, 1. 384, 1. 415, 15. 638, 15.
- Arelblang v. Arel.
- Aretium *Arezzo* 59, 10; de Arczio: mag. Angelus; de Castellione Arotino: Bornardus.
- Argentina, Argentinum, Strazburg, Strasburg, -purg, Strazzebürg 40, 15. 102, 106, 5. 113, 25. 114, 10. 363, 1. 412—415. 438, 40. 458, 35. 460. 462, 10. 466, 35. 468, 15. 470, 1. 471, 25. 472—474 (Strazburch); episc. 38, 15; decanus 211, 30; diocesis 466, 10. 479, 20; denarii 440, 10. 450, 35; pondus 468, 10. 480, 5. ecclesia: S. Thomae; monasteria: S. Arbogasto, ze S. Johanne, ze S. Stoffan; episcopus: Bertholt; techant der merren stift: Johan von Lichtenberg; magister scabinorum, amman meister: Petermannus; meister: Gozze; v. Juden.
- (Ariani), Arriani 160, 35.
- Aristoteles 157, 25.
- de Arlaeo *Arlay* (*dép. Jura*) dominus 174, 15; domina, amita Humberti II. Dalphini 173, 15.
- Arle v. Arcl, Arelaten.
- de Arluno, von Arle *Arlon in Belgio* (*prov. Luxemburg*): Arnoldus.
- Arnburg, Arnburh *Arneburg* (*RB. Magdeburg, Kr. Stendal*) 374.
- Arnestus, Ernestus, Arnest, Ernst archiepisc. Pragen. 92, 30. 93, 5. 125. 126, 35. 128, 15. 133, 1. 136, 15. 137. 138, 10. 143, 10. 164, 1. 165. 167, 35. 171, 1. 310. 311, 20. 423, 15. 424, 30. 434, 20. 549, 1. 563, 5. 564, 15. 565, 10. 567, 10. 568, 25. 570, 25. 572, 15. 593, 10. 610, 5. 612, 1. 629, 15. 631, 15. 660, 30. 665, 1. 669.
- Arnoldus persona personatus de Riisberghen 595, 20.
- Arnoldus de Arluno, von Arle drussetze 75, 40—76, 1. 77. 704, 15.
- Arnolt van Elslaer ritter 82, 15. 86, 10.
- Arnoldus de Pittinga, Priting, miles, consiliarius Iohannis regis Boemie 75, 5; consiliarius Karoli IV. 127, 5. 128, 20. 133, 10. 136, 25.
- ze Arnow *Arnau in Bohemia* (*BH. Hohenelbe*) herr: Bot.
- van Arnsberg *in Westfalia* greve: Godert.
- ze Arnsnest *Arnsnesta* (*RB. Merseburg, Kr. Schweinitz*) herre: Bothe.
- Arasz *Aras prope Alf* (*RB. Koblenz, Kr. Zell*) castrum 506, 20; von A.: Heinrich, Herman.
- Arriani v. (Ariani).
- de Arso: Nicolaus.
- Artinga v. Antringa.
- Artusius: Carolus.
- Ascha *Aschach in Austria sup. (BH. Wels)* 363, 5.
- Aschania, Asschania, Aschanic, Aschayo, Ascheye: berk die A. heysset 693, 20. comites, principes: Albertus II., Bernhardus, Woldemarus.
- Aschersleben, Asschersleben, Asschersleve 672, 15. 693; hws 693, 20; dingstül 693, 25; v. Juden.
- de Asperomonte *Apremont-la-Forêt* (*dép. Meuse*): Iohannes.
- Assinden., Essende *Essen* advocacia 81, 30. 206, 5. 208, 20.
- Assyriorum imperium 150.
- Asulao *Asola* (*prov. Brescia*) castrum, terra, curia 605, 35.
- Atrebaten. *Aras* episc.: Iohannes.
- Attasis *Etsch fl.* 297, 25.
- Aufenstein, Oufenstein, Oufenstein *Aufenstein prope Matrei* (*Tirol, BH. Innsbruck*) 301, 5; de A.: Conradus, Fridericus.
- Augusten., Augspurg, Augspurk, Augspurch, Auspürg, Auspurg, Auspurch, Ougspurg 324. 327, 40. 341. 343, 30. 383, 1. 384, 35. 468. 469. 470, 30. 471, 10. 501, 20. 507. 520, 15. 526. 529, 5. 597, 35. 724, 35. 725, 25. 737, 35; haubtstat in Swaben 418, 10; kirche 738, 30. 739, 20. 740, 10; diocesis, bystum 372, 20. 433, 5. 527; bischofe 740; capitel 432, 35. 528, 35; lantfogthey 371, 20; gewicht 324. 724, 15. 725. monasteria: S. Kathorinae, S. Margaretae, S. Stepfani; episcopi: Heinrich von Schonekk, Marquardus; praepositus: Eberhart; decanus: Chänrat von Gerinberg; canonicus: Heinrich von Beringen; advocatus: Fridericus dux de Teck; magister civium: Heinrich der Herbolt; eives: Chänrat der Minner, Heinrich der Portener, Johan der Dachs, Johan der Voegelin, Johan der Goppolt; v. Juden.
- Augusta: Leucentia.
- S. Augustinus 150. 152, 40. 153, 15. 155, 30. 160, 35. 161; ordo 49, 30. 247, 20. 284, 30. monasteria: S. Gertrudis in Lovanio, S. Iacobi Frigidi Montis in Bruxella, Sederasien., S. Stepfani extra muros Augusten.
- Auraycae *Orange* princeps: (Raymundus VI.).
- von Awrach *Aurach* (*RB. Oberbayern, BA. Miesbach*)? truchsacss: Kuno.
- Aurelianen. *Orléans* diocesis 166, 20 (*v. Emend.*); monasterium: S. Benedicti Floriacen.
- Austria, Oesterreich, Oesterrich, Ostirreich 641, 25. 642, 5; ducatus 569, 10. 601; dux 300, 35. 317, 20. 335, 15. duces: Albertus II., Fridericus, Ottokarus II., Rudolphus IV.; ducissa: Iohanna; v. Iudaei.
- de Auxonia *Auxonne* (*dép. Côte-d'Or*): Guillermus.
- Avinio, Avenio, civitas Avenionen., Avignone in Provenza 4, 20. 5, 25. 7, 5. 8, 5. 10, 10. 11, 15. 12, 15. 18, 5. 21, 35. 27, 35. 28, 10. 30, 40. 33, 25. 34, 40. 36, 15. 38, 10. 42. 45, 15. 46, 1. 47, 20. 50. 51, 5. 53, 25. 54. 55, 20. 56, 30. 57, 45. 64. 73, 20. 92, 30. 110, 25. 111, 30. 112. 115, 25. 116, 15. 125, 35. 137, 30. 169, 5. 175, 40. 176, 30. 215, 30. 217, 15. 236, 40. 240, 5. 243, 25. 244. 246, 35. 247. 248. 250, 10. 283. 284, 5. 285, 5. 287, 30. 308, 35. 309. 312, 15. 381, 35. 382, 10. 417, 15. 422, 25. 424, 10. 426, 25. 427, 30. 435, 25. 478, 30. 530. 531, 5. 533. 534, 5. 549, 10. 558, 5. 562, 10. 586, 15. 593, 20. 594. 597, 15. 645. 653, 25. 657, 25. 678, 5. 679, 40. 680. 681. 706, 25. 707. 708, 20; palatium papae 163, 40; Avinione in camera papae 12, 15. 18, 5. 21, 35. 24, 5. 47, 30. 169, 15. 170, 35; Avinionen. diocesis 78, 20. 88, 40.
- Azzo qd. Guidonis (II.) qd. Ghiberti (I.) qd. Guidonis (I.) antiqui de Corrigia 293. 294, 1. frater: Ghibertus (II.).

B.

- B. dictus Mudel capellanus in Rütlingen 504, 30.
- Babaria v. Bavaria.
- Babenberga, Bambergen., Babinbergen., Babenberg, Babenberg, Bamberg 363, 5. 407, 10. 553, 35; stift 379; dioc. 549, 30. 613, 15; bischof 379, 15. 407. episcopus: Fridericus; praepositus: Marquardus; v. Iudaei.
- von Bacherachen *Bacharach* (*RB. Koblenz, Kr. St. Goar*): Peder Vos.
- Baldenecke (*Hunsrück*) castr. 178, 10.
- Baldencltz castr. *prope Burg Ellz* 178, 10.
- Baldenowe *Baldenau prope Bischofsdron* (*RB. Trier, Kr. Bernkastel*) castr. 178, 10.
- Baldenstein *Baldunstein* (*RB. Wiesbaden, Unterlahn-Kr.*) 178, 10.
- Baldewinus, Baldewin, Baldwin archiepiscopus Treveren. 2, 40. 3. 8, 1. 31, 15. 33, 35. 34. 36, 30. 41, 10. 42, 30. 43, 5. 45, 25. 46, 10. 60. 61, 1. 64, 20. 67. 68. 69, 20. 70, 5. 71. 72, 5. 75, 30. 77. 89, 20. 90. 91. 95, 15. 96, 30. 98, 15. 50. 104. 107—109. 112, 20. 115, 1. 124, 15. 125, 1. 136, 5. 137, 10. 139, 30. 181, 1. 186, 5. 190. 191, 15. 192, 40. 193, 30. 194. 195, 10. 196, 45. 197, 40. 200—202. 217—219. 220, 20. 221. 222, 40 (Baldunus). 223. 227—229. 239, 1. 241, 15. 253—281. 318. 344, 15. 378. 418, 15. 431. 507, 30. 508—514. 519. 533, 5. 549. 550. 594, 40. 614, 30. 648, 35. 650, 20. 654, 35. 655. 656. 682, 5. 685. 697, 5. 699. 702, 5. 703—705. 707, 10. (721, 1); sacri imperii per Galliam archicancellarius, des h.

- Rom. riches durch Welschelant ertzecancolir 93, 20. 100, 1. 103, 15. 113, 20. 230, 15. 291, 5. 338, 5—10. 465, 5. 595, 1; per regnum Arclatense et Galliam, in dem kunigliche von Arle und durch Welscheland 178, 1. 384, 1. 415, 15. 638, 1—5; locum tenens Karoli regis 595, 1; cf. 695, 20 sqq. frater: Henricus VII. imp.; nepotes: Karolus IV., Iohannes rex Boemiae; clericus: mag. Wickerus; capellanus: Gerhard; heimlicher: Otte von Schonenburg; knecht: Petir Sarrazin; Iudaicus: Samuel.
- Balma nigra 174, 15.
- Balthazar filius Friderici II. marchionis Misnen. 731. 732, 20. 733, 25. 735, 35. 736, 15. 737, 10.
- de Balthesio v. de Baut(h)esio.
- de Barbei, Barbey *Barby* (RB. *Magdeburg, Kr. Kalbe*) comites: Albertus, Guntherus.
- Barchinonen. *Barcelona* episc.: Michael.
- Barnim, Barnym III. Stetinen., Pomeranorum, Slavorum et Cassuborum dux, principatus Rugianorum princeps 610, 5. 612, 1. 616, 35. 617—622. 629, 15. 631, 20. 639, 5. 646. 673. uxor: Agnes.
- Barnim, Barnym IV. Stetinen., Pomeranorum, Slavorum et Cassuborum dux, principatus Rugianorum princeps 616, 35. 617, 10. 620. 673.
- Bart *Barth* (RB. *Stralsund, Kr. Franzburg*) 628, 25. 630, 35.
- Bartholomaeus de Stoggach doctor puerorum in Rütlinga 504, 30.
- Bartholomaeus genant Rupsac von Manderscheit 253, 30. 254, 5.
- Bartholomaeus de Thomariis 173, 10. von Basenheim *Bassenheim* (RB. *Koblenz, Landkr. Koblenz*): Johan.
- Basilea, Basilien., Basel 418, 35. 423, 20. 475, 10. 476. 479, 10. 480. 481, 10. 485. 486, 25. 487, 40; civis 40, 15. 55, 5. 423, 20; ecclesia 486; diocesis 485; curia 485; episcopus 38, 15. episcopus: Iohannes; curiae notarius: Conradus; conventualis domus S. Iohannis: fr. Wernherus; civis: Iohannes Fiwelarius; miles: Cunzemannus; de B.: Burchardus Monachus, Goetzmannus.
- Bassani *Bassano* (prov. *Vicenza*) terra et castrum 611, 15.
- Bastardus de S. Petro 174, 40.
- de Bastonia *Bastogne* in *Belgio* (prov. *Luxemburg*): Gerhardus.
- Bate v. Bothe.
- de Baucio *Les Baux* (dép. *Bouches-du-Rhône*): Bertrandus.
- de Baut(h)esio, Balthesio *Baupte* (dép. *Manche*) archidiaconus: mag. Geraldus.
- Bavaria, Babaria, Bawaria, Baim, Bayern, Baygern, Beyern, Beyrn, Beirn, Paiern 327, 35. 470, 25. 471, 5. 520, 20; ducatus 24, 30. 30, 1. 32, 20. 123, 5. 134, 35. 236, 10. 358, 20; dux, duces 29, 35. 35, 5. 36, 15. 41, 15. 302. 306, 25. 328. 329. 420, 40. 658. 736; mercatores 296, 10. de B.: Ludovicus IV. imp.; duces: Adolphus, Ludovicus imp., Ludovicus marchio Brand., Rudolfus II., Rupertus sen., Rupertus iun., Stephanus; capitaneus: Borsiboy; vicarius ord. Praed.: fr. Bertholdus.
- Bavarus, der Beyer, il Bavaro *Ludovicus IV. imperator* 1. 2. 124, 20. 139, 15. 142, 5. 143, 20. 148, 30. 160. 221, 20. 302, 45. 309. 381, 30. 382, 1. 417, 10; Bavari in marchia Brandenburgum. manentes 688, 35.
- Beatrix regina Boemiae 59, 25. 85, 25.
- Beatrix mater Heinrici VII. imp., avia Iohannis regis Boemiae 59, 20.
- de Beaufort, von Bearwart, Berwart: Iohannes.
- Bechardus de Pulnheym canon. eccl. Salzburgen. 292, 35.
- Begnitz v. Pegnitz.
- Beyer: Heinrich.
- Beinheim in *Alsatia* (Kr. *Weissenburg*) 498, 20.
- Bella aqua *La-Tour-de-Bayard?* 487, 10.
- Bellifortis *Beaufort-la-Vallée* (dép. *Maine-et-Loire*) vicecomes: Guillelmus Rogerii.
- Belli Ioci *Beaujeu* (dép. *Rhône*) dominus 174, 40.
- de Bellomonte *Beaumont* (*Graisivaudan*): Amblardus.
- de Bellovisu dominus 713, 20.
- de Belludis: Alexander, Belludus, Zambonetus.
- Belludus qd. Alexandri de Belludis de Padua 607, 30. 609, 10. frater: Zambonetus.
- Belluni(i) eivitas 294, 25. 295. 296, 5. 298, 25; vicarius generalis: Hendrigetus.
- Belus pater Nini 150, 1.
- S. Benedicti ordo 49, 30. 247, 20. 284, 30. monasteria: Andernach, Floriacen., Hoven, Husdorf, Lorch, B. Mariae in Lucemburg, Mosacen., S. Salvatoris Prumien., Weingarten, Weissenburg.
- Benedictus XII. papa 6, 40. 713, 40.
- Benescius, Benesch, Bonykk von Wartenberg, herre zu Teihzin 310, 15. 329, 20. 732, 1. 733, 10. 736, 35. 737, 15. frater: Waneo.
- Bengol *Bengel* (RB. *Trier, Kr. Wittlich*) 178, 30. 220, 10.
- Berg (OA. *Ravensburg*) villa, ecclesia, parrochia 586, 25. 587, 5; plebanus 586, 20.
- Perge Hengawe *Mons* in *Belgio* (prov. *Hennegau*) 363, 5.
- under den Pergen in *Franconia* reichs gut und dorffer 408, 30.
- Bergzabern (RB. *Pfalz*) 498, 20.
- von Beringen: Heinrich brobst ze Wysenstaig.
- Berka v. Henikk von der Duben.
- Berke *Rheinberg* (RB. *Düsseldorf, Kr. Mörs*) teloneum 79, 30.
- ze Berlyn, Perlein *Berlin* praepositus: Didrich.
- Bern v. Bernum.
- Berncastel, Bernkastil (RB. *Trier*) 178, 10; amptman 281, 5.
- Berne v. Verona.
- Berngersweyler *Böhringsweiler* (Gem. *Wüstenroth, OA. Weinsberg*) 375, 40.
- Bernardinus de Camino 296, 15.
- S. Bernhardus 148, 35. 156, 1. 157, 15.
- Bernardus tit. S. Ciriaci in terminis presb. card. 12, 20. 18, 10. 21, 40. 24, 10. 28, 15. 169, 20. 170, 40.
- Bernardus S. Eustachii diac. card. 28, 20. 169, 25. 170, 45.
- fr. Bernhardus de Monte Policiano ord. Praed. 59.
- Bernardus de Possolis de Cremona legum doctor 307, 20.
- Bernardus Stephani notarius papae 16, 45. 20, 30. 22, 45. 25, 35. 166, 10.
- Bernardus notarius de Castilione Aretino 609, 30. 611, 15.
- Bernhardus, Bernhart, Bernt princeps de Anhalt, comes Aschaniae 316, 15. 672. 692, 35. 693.
- Bern(h)ard von Czinnenburg 508, 20. 509, 1.
- Bernstein (RB. *Frankfurt a. O., Kr. Soldin*) 621, 15. 622, 10.
- Bernum, Verona in Uchtlande, Bern in Ühtland 363, 1. 517, 30. 547, 30. 548; münzte 548, 35; Kauerwin 548, 1. de B.: fr. Ulicus.
- Bertholt, Bertholt bischof ze Strazburg 460, 20. 462, 10. 493, 20. 494.
- Bertoldus custos ecclesiae Salzburgen. 292, 35.
- fr. Bertholdus de Mospurch, vicarius fratrum ord. Praed. per terram Babariae, sacerdos domus in Nurnberg 613, 25.
- Berchtold bûrgrafe von Nûrnberch, lantcometewer ze Frankên 403, 35. 404, 40.
- Berchtolt graf von Graispach etwenn genant von Neiffen 433, 5.
- Bertoldus de Lippa 310, 15. frater: Czenco.
- Berthold der Haller burger zu Nurnberg 365.
- Bertrandi: Petrus presb. eard.
- Bertrandus Ostien. et Velletren. episc. eard. 12, 15. 18, 5. 21, 35. 24, 10. 28, 10. 169, 15. 170, 35.
- Bertrandus tit. S. Marci presb. card. apost. sedis legatus 12, 20. 18, 10.

- 21, 40. 24, 10. 28, 15. 47, 30. 214, 10. 285, 30. 380, 20. 421, 40. 434, 40. 532, 30.
- Bertrandus patriarcha Aquilena. 141, 10. 283, 15. 289. 290. 308, 25.
- Bertrandus de Chaunaco, rector de Samathano, camerae papae cler., publ. apost. auct. not. 17. 20, 40. 21, 5. 23. 25, 40. 26, 5. 29, 25. 49. 166, 5. 170, 25. 171, 35.
- Bertrandus de Baucio comes Montiscaveosi 215, 20.
- Bertram gen. Genge von Lichtenberg ritter 258.
- Berwart v. Beaufewart.
- Berwörstein *Bärbelstein* (RB. Pfalz, Kr. Bergzabern) veste 497, 15.
- Besignanum *Besignan* (dép. Drôme) 174, 15.
- zwei Bettensdorf *Ober-, Nieder-Betschdorf in Alsatia* (Kr. Weißenburg) 587, 25.
- de Biaumont: Iohannes dictus Soullart.
- Biberach, Biberache, Bibrach, Byrach (Württemberg) 102, 40. 103, 15. 341, 10. 468, 35. 469, 1. 501, 20. 520, 15.
- von Byberstein *Bieberstein* (KrH. Dresden, AH. Meissen): Fridrich.
- Bibot: Petrus.
- von Bychelingen *Beichlingen* (RB. Merseburg, Kr. Eckartsberga) der 104, 15.
- van Bicken: Albrecht.
- ze Bichin *Püchau* (KrH. Leipzig, AH. Grimma) herr: Bothe.
- Bydeburg *Bilburg* (RB. Trier, Kr. Bitburg) 685, 15.
- Bilrit *Bielried prope Schwäbisch Hall* 376, 1.
- van Binsvelt *Binsfeld* (RB. Aachen, Kr. Düren): Wilhelm.
- Bituricen. *Bourges* (dép. Cher) dioc. 60, 1.
- Blanca, Blancha, Blantza Romanorum et Boemiae regina 229, 35. 248, 35. 312, 5. 656, 40. maritus: Karolus IV.
- von Blankenheim in *Eiflia* der 104, 15; zu B.: Gerhart.
- S. Blasii eccl. in veteri civitate opidi Molhusen 320, 20.
- Blicksparg *Blicksburg prope Winzenheim in Alsatia* (Kr. Colmar) castr. imp. 624, 20.
- von Bloach *Blaubach* (OA. Gerabronn): Heinrich.
- Bobingen *Böbingen* (RB. Schwaben, BA. Augsburg) 740, 20.
- Boc, Bog: Rudiger.
- Boemundus archidiaconus Treveren 692.
- Bog v. Boc.
- Bohemi, Boemi 140, 15. 568, 40.
- Bohemia, Boemia, Beheim, Peheim 98, 50 (Buemme). 362, 5. 367, 35. (Behin). 397, 10. 407, 15 (Bechem). 412, 5. 452, 5 (Beheim). 542, 15. 557, 5. 587, 20. 624, 15 (Beheim).
- 728, 20; duces 574, 35. 577, 25; rex, reges 246, 1. 309, 35. 310, 25. 311. 546, 35. 562, 25. 563. 565—567. 571. 573. 574, 35. 575, 40. 576, 1. 575—579. 660, 30. 663—666. 667, 1. 668. 670. 691, 1. 731. 732, 25. 733, 35. 734, 40; kunig zu B. und kurfürste 636, 35; oberster kurfürste 546; progenies regalis 565, 40; regnum 2, 1. 53, 40. 145, 25. 202. 221. 222, 25. 224, 10 (Boemia). 245, 35. 294, 30. 298, 30. 299, 40. 301, 5. 310. 514, 5. 562, 25. 563—565. 567. 568, 30. 569. 570, 25. 571, 1. 572, 20. 573, 35. 574, 35. 575—579. 580, 25. 626, 1. 629, 25. 631, 30. 632, 15. 633, 15. 636. 639. 640, 20. 641. 642. 647, 1. 651, 15. 657, 10. 665, 15. 666, 5. 667, 1. 733, 5. regni B. titulus 202, 15; corona 578. 579. 664, 1. 665, 15. 666, 5. 667, 1. 732, 25. 733, 35. 734; magnates et nobiles 575, 10; lantherren *nominalim* 660, 30. 669, 1; Beheimische grossen 728. patroni: B. Adalbertus, S. Wenczeslaus. reges: Karolus IV., Iohannes, Ottakarus I., Ottakarus II., Wenczeslaus I., Wenczeslaus II., Wladislaus; reginae: Blanca, Elizabeth; duces: S. Wenczeslaus, Wladislaus; de B.: Henricus praepos., Iohannes ord. Praed.
- Bohuslaus, Bohuzlaus, Bohuslaw Stetinen., Pomeranorum, Slavorum et Cassuborum dux, principalis Rugianorum princeps 616, 35. 617, 10. 620. 673.
- Bohussio de Purdobicz canon. Praegen 250, 45.
- Boizen v. Bozanum.
- Bolco illustris *quis?* 624, 40.
- Bolco Opulien. dux 310, 15.
- Bolko Slesiae dux 310, 15.
- Bolco, Bolko II. dux Swidnicen. 643, 30. 688. 689, 10.
- Bonae Vallis abbas 174, 10.
- de Bongay, Bongayo: Hendrigitus.
- Boni Consilii castrum Tridenti 250, 40. 290, 25.
- Bonifacius VIII. papa 153, 1. 159, 5. 381, 30.
- Bonifacii: Ubertinus, Ugholottus.
- Bonykk v. Benescius.
- Bonn v. Bunna.
- Bononiense studium 581, 5.
- Bopardia, Boparden, Pochparten *Boppard* (RB. Koblenz, Kr. St. Goar) 195. 196, 25. 263, 30. 363, 1. 515, 25; von B.: Conrad Colbe, Heinrich Beycr.
- Bopphingen *Bopfingen* (OA. Neresheim) 473, 40.
- Borchard v. Bur.
- Born(e)bach: Nicolaus.
- Borsiboy von Swinar des Rom. kunigs hoptman in Baygern, lantvogt in Swaben und Elsass 327, 35.
- de Bos: Guillermus.
- Boszelstein *prope Vossenaek* (RB. Aachen, Kr. Monschau) 178, 5.
- Bothe von Heburg 675, 35.
- Bot, Bothe, Bate von Turgow(e) lantherre ze Beheim 660, 30. 665, 5. 669; herr ze Arnow 733, 10. 736, 30. 737, 15.
- Bothe von Turgow herre ze Arnsnest 733, 10. 737, 15; des Bichin ist 732, 1. 736, 35.
- Botistain *Peutelstein* (Tirol, Ampezzo) castrum 290, 5.
- Bove: Henrich.
- Bozanum, Boizen *Bozen* 104, 5. 297.
- Bozze: Johan.
- Brabantiae dux 39, 20. 140, 10; penninge brabantische 265, 35. dux: Iohannes III.
- van Brandenburg (RB. Aachen, Kr. Düren): Johan.
- Brandenburgia, Brand(en)burgen., Brandenburg (-ch), Brandenburg (-ch), Prandenburg, Brandenburg, Marchia, mark ze B. 33, 10. 374. 375. 407, 25. 646, 35. 647, 1. 660, 15. 661, 35. 662. 668. 670. 671, 1. 688, 35. 689, 15. 694, 10. 741; marchionatus 677, 30; marchio, -ones 302, 25. 322, 30. 323, 15. 578, 20. 660. 662. 5. 663, 40. 664, 5. 665. 666, 15. 668, 10. 670, 10. 671, 10. 677, 5. 742, 10. marchiones: Henricus sen., Henricus iun., Ludovicus, Stephanus, Woldemarus; marchionissa: Agnes; cf. Landsperg, Lusetia.
- Brand(e)mburgen. episcopus 38, 20.
- Praitenstein *lapis dictus Breitenstein prope Meisenthal in Lotharingia* (Kr. Saargemünd) 466, 30.
- de Brayton: Thomas.
- Breysiacum *Bressieux* (dép. Isère) 174, 10.
- zu Brene *Brehna* (RB. Merseburg, Kr. Bitterfeld) graf: Rudolfus sen. dux Saxoniae.
- Brethem *Bretheim* (OA. Gerabronn) 406, 25.
- Brye *Brey* (RB. Koblenz, Kr. St. Goar) 179, 5.
- Brysach *Alt-Breisach* (Baden) 600.
- Brigöw v. Fribur.
- ... Brito presb. capellanus perpetuus eccl. Cameracen. 714, 20.
- Brixia *Brescia* 605.
- Brixinen., Brixen eccl. advocatus: Ludovicus marchio Brandenburgien. zu dem Brüle *Brühl* (RB. Köln, Landkr. Köln) 82, 25. 86, 30.
- Brulet: Iohannes.
- Brün ritter von Däne 26, 1. filius: Gyselbrecht.
- Brunechin, Brunichen: Johan.
- de Brunek, Brunecke, Prun(n)eck, Praunecke *Braunec prope Niedersteinach* (OA. Mergentheim): Gotfridus, Henricus.

- Brumma, Brunne, Brünne *Brünn* 598, 30. 599. 600, 40. 604, 20. de B.: Nicolaus.
- Prunne *Brunn* (RB. *Mittelfranken, B.A. Nürnberg*) castrum 352, 10.
- von Brunshorn *Braunshorn* (RB. *Koblenz, Kr. St. Goar*): Gerlach.
- Brunstat *Brunstatt in Alsatia* (Kr. *Mülhausen-Süd*) 485, 25. ecclesiae rector: Nicolaus; capellanus: Otto dictus Rex.
- in Brunswich dux: Wylhelmus.
- Brunwilren. *Brauweiler* (RB. *Köln, Landkr. Köln*) monasterii abbas 7, 10.
- Bruxella, Bruxellum 363, 5. monasterium: S. Iacobi Frigidi Montis.
- von Büch, Buche *Buch* (RB. *Wiesbaden, Kr. St. Goarshausen*): Richard.
- Buchardus v. Burchardus.
- Buchawc, Büchow *Buchau am Federsee* (OA. *Riedlingen*) 468, 35. 469, 1.
- von Büchecke, Buchegge *Buchegg* (Kant. *Solothurn*) graf: Hung.
- Bücher(e)n, Büchörn, Büchon *Friedrichshafen* (OA. *Tettwang*) 341, 10. 399, 5. 468, 35. 469, 1. 501, 20. 520, 20.
- Bukow *Neu-Bukow* (Mecklenburg-Schwerin) 628, 25. 630, 30. 638, 35. 639, 1.
- Budissinen., Budissin *Bautzen* 316, 35. 658, 40. 659, 15. 666, 1. 676, 25. 679, 25. 35; marchia 578. 579.
- Buga, Bug *der Buch, litus maris Baltici inter Wismar et Arendsee* 628, 25. 630, 30. 638, 35. 639, 1.
- Bugnana *Penon* (Tirol, BH. *Bozen*) 297, 30.
- Bunna, Bonna, Bunnen., Bonnen., Bunc, Bonn 79, 20. 82. 90, 40. 185, 45. 189, 40. 191, 1. 192, 30. 193, 20. 194. 197, 20. 199, 35. 201, 10. 202. 203, 20. 206, 25. 207, 40. 208, 30. 209, 1. 210. 211, 25. 212. 213. 214, 5. 243, 35; teloneum 79, 25.
- Bu(r)chardus de Mansfelt comes, regis Bohemiae consiliarius iuratus 73, 35. 74. filii: Albertus, Otto, Siffridus.
- Borchard greve von Waldenberghe 561, 30.
- Burchardus, Burghardus, Purchardus, Burchart de Elrbach 564. 566, 40. 568, 5. 569, 35. 571, 30. 574, 20. 577, 5. 580, 1. 629, 20. 631, 30.
- Burkhart, Purkhart von Eptingen der Sporer genant ist 325.
- Burchardus, Purchardus Monachus, Burchart Monich, Münch de Basilea miles 251, 1. 317, 30. 629, 20. 631, 20; Karoli IV. aulicus ac ambaxiator 292, 5; consiliarius 290, 30; der elter 624.
- Burchard Munch der junge von Landeserone 325.
- Burkart Senn von Müsingen ritter 479. frater: Cunrat.
- von Bÿrgele *Birgel* (RB. *Trier, Kr. Daun*): mag. Wickerus.
- Purger weyer 354, 10.
- Bürn, Büren v. Kauffburen.
- in Burner *prope Schlettstadt* villa 450, 20.
- de Bus: Iohannes.
- Busco, Buske de Wilhorticz miles, camerarius Karoli IV. 251, 1. 508, 20. 509, 1.

C. K.

- Cabus: Guillermus.
- Cadubrii *Cadore* vallis 290, 5.
- S. Caeciliae, Seciliae, Siciliae eccl. Rom. presb. card.: Guido.
- Caesaragustanus *Saragossa* archiepisc.: Petrus.
- Caesares 420, 30. 532, 1.
- de Caymis: Prothasius.
- Keysersberg, Keysersperg, Keisersberg in *Alsatia* (Kr. *Rappoltsweiler*) 367, 15. 438. 456. 457, 10. 460, 25.
- Calatraven. domus 49, 30. 247, 25.
- Caldarium *Kaltern* (Tirol, BH. *Bozen*) 297, 30.
- Calvanus de Maniaco familiaris Karoli IV. 518, 40. 519, 1.
- Camaldulen. ordo 247, 20. 284, 30.
- Cameracum, Cameracen., Cambrai 363, 5 (Chamerey). 699, 20. 700, 35. 702. 703, 10. 711, 20. 714, 1. 716, 20. 717, 15. 719, 30; ecclesia 696. 698. 700. 702. 703, 30. 704. 717, 15. 719, 10; episcopatus 696, 30. 697, 20. 698. 709. 710, 25. 712. 713, 35. 714, 40. 716. 718; diocesis 594, 35. 695, 40. 717; episcopos 38, 20. 696, 15. 698, 25. 704, 5. 714, 20; capitulum 698—705. 706, 30. 709—718. 716, 40 (B. Mariae). 722. 723, 10; canonicatus et praebenda 704. 705, 25; scabini 695, 35. 697, 20. 700, 1. ecclesiae: S. Crucis, S. Gegerici, B. Mariae (maior), S. Sepulcri; episcopi: Guido de Arvernia, Guido de Ventadoro, Guillermus; archidiaconus: Orwaldus; praepositus: Cautherius; canonici: Iohannes de Gravelia, Renerius; capellani: Brito, Henricus dou . . . Iohannes de Bus, Iohannes dou Lart, Nicolaus Angeli; curiae tabellio: Petrus Bibet; capituli serviens: Nichasius; cives: Iohannes Praepositi, Guillermus Cabus, Guillermus Polet; cf. Castellum.
- Kam(m)erstein (RB. *Mittelfranken, B.A. Schwabach*) castrum imperii 635, 35. 636, 30. 637, 30. 638 10.
- de Camino: Bernardinus.
- zu Chamyn *Kammin* bischof: Johan.
- Campanae partes 306, 1.
- Campi S. Petri terra 609, 1; de domo illorum de Campo S. Petri: Iacobus, Tiso, Guillelmus.
- Camuet, -es: Aegidius.
- Capellen (RB. *Koblenz, Landkr. Koblenz*) 178, 10.
- Capitolium 307, 25.
- de Caprianis: Coradinus.
- Capuae princeipatus v. Fridericus II. Rom. imp.
- Cardonen., Carden *Karden* (RB. *Koblenz, Kr. Cochem*) 178, 10. cantor: mag. Rudolphus.
- Carinthia, Carynthia, Karinthia, Kernthen, Kernten, Kernthin, Kernden 67, 5 (terra Carinthiorum); ducatus 601. duces: Albertus II., Iohannes, Ludovicus marchio Brand., Ottakarus II.; marescalli: Conradus de Aunstein, Fridericus de Aunstein.
- de Carnin *Carnins* (dép. *Nord*): Wallo.
- Carniux, Carnyola, Chrain 601, 35. dux: Ottakarus II.
- Carnoten. *Chartres* episc.: Guillermus.
- Karolus Magnus 146, 20. 150, 30. 161, 30.
- Karolus, Carolus, Karl IV. *ubique*; Karulus 363, 25. 691, 1; Karll 323, 5; Karel 359, 35; Charel 300; Carolo 98, 45; Carlo 143, 20; ante electionem Wencezlaus dictus 90, 10; Iohannis regis Boemiae filius primogenitus 1, 20. 2. 11, 20. 12. 16, 15. 18. 20, 1. 22, 5. 24. 27, 5. 41, 5. 53, 35. 60, 25. 63, 25. 64. 67, 5. 72, 25. 74. 78, 15. 88, 35. 89. 90, 5. 91. 94, 5. 95, 30. 97, 5—10. 98, 35. 100. 101, 10—15. 102, 1. 103, 25. 115, 10—15; nepos Baldewini archiepiscopi Treverren. 112, 20. 113, 30; marchio Moraviae 2. 3, 40. 11. 12. 16. 17. 20. 22. 24—26. 41. 48, 45—49. 1. 53, 35. 63, 25. 64. 70, 30. 72, 35. 73. 74. 78, 15. 79, 5. 83, 20. 87, 25. 88. 89. 91, 15. 94, 5. 95, 30. 97, 5—10. 98, 35. 100. 103, 25—30. 115, 10—15. 140, 1. 163, 5. 164, 25. 167, 30. 169, 35. 171, 10; in regem Romanorum electus 91, 35. 102. 103. 104, 30. 106, 10. 110, 15. 111, 40. 112, 20. 112, 40—113, 1. 113, 30. 114, 5. 115, 10—15. 116. 117. 120, 30. 123. 126, 40. 127, 45. 128. 132. 135, 50. 137, 20. 138, 1. 140, 5. 141. 143; in regem Romanorum electus et rex Boemiae 117. 120, 15. 121, 5. 124. 126, 30—35. 136, 10. 164. 167, 30. 172, 20. 175, 5. 176, 20. 177, 5; Romanorum rex 69, 1. 92, 20. 125, 40. 164, 45. 166. 169. 171. 177, 30 *et passim*; R. r. et Boemiae rex 193, 30. 202 *et passim*; rex Boemiae *solo hoc titulo* 304, 40. 592, 20; rex Bohemorum *falso* 90, 5; r. B. se Romanorum regem appellans *vel similiter* 302, 25. 306, 25—30. 470; imperator *falso* 173, 40. 174, 1—5; comes Lucemburgen. 124. 172, 20. 202, 35. 220, 20. 221. 227, 5. 319, 15. 508, 10. 512, 5; Salomoni regi comparatus

- 143—149. 162; prosapia 140. proavus: Ottakarus II.; avus: Henricus VII.; pater: Iohannes; mater: Elizabeth; patruus: Baldewinus; fratres: Iohannes dux Karinthiae, Wenczlaw; uxor: Blanca; filiae: Catharina, Margareta; locum tenens: Baldewinus; aulicus: Burchardus; camerarii: Busco, Sbinco; cancellarius: Nicolaus; protonotarius: Welislaus; notarii: Dytmarus, Fridericus, Gerungus, H. de Nurn., Heinr., Henricus Thesauri, Iohannes, Iohannes Noviforen., Petrus de Luna, Welislaus; registratores: Iohannes de Glacz, Leonhardus; capellani: Hertnidus, Welislaus; consiliarii: *nominatim* 127. 128. 133. 136. 290, 30. *praeterea* mag. Geraldus, Hertnidus, Nicolaus de Gumnich, mag. Rudolfus; familiares: Aymericus, Calvanus, Emicho, mag. Nicolaus de Lucemburgo, Welislaus; pincerna: Ulrich; secretarius: Welislaus; heimlicher: Iesco praepos., Iesco de Crauar, Ulrich d. e., Ulrich d. j. grafen von Helfenstein.
- Karolus IV. rex Franciae 59, 20. uxor: Maria.
- Karolus f. Iohannis ducis Normanniae 288, 5.
- Karolus (Robertus) rex Ungariae 558, 10. filius: Stephanus.
- Carolus dux Duratii 557, 30.
- Carolus Andreae regis (Siciliae) filius 214.
- Carolus Artusinus 286, 20.
- Carrariae *Carrara prope Paduam* terra 608, 40; domus de C. 608, 20; de C.: *nominatim* 607, 25. 609, 10.
- Cartusien. ordo 49, 30. 247, 20. 284, 30.
- Casalis maioris *Casalmaggiore (prov. Cremona)* castrum et terra 605, 30.
- Kasimirus, Kazimirus, Casimirus I. rex Poloniae 1, 25 (rex Craecoviae). (11, 20). 63, 5. 64. 91, 10. 409, 25. 624, 35. 688, 15.
- Kazimirus dux Teschinen. 310, 15.
- Casinen. *Monte Cassino* episc.: Guilelmus.
- Cassenaticum *Sassenage (dép. Isère)* 174, 5; de C.: Desiderius.
- Cassyode, Cassyodo 598, 35.
- Cassuborum duces, Cassuben hertzog v. Stetinen. duces.
- de Castellione: mag. Chynus.
- de Castellione, Castilione Aretino *Castiglione Fiorentino (prov. Arezzo)*: Bernardus.
- de Castello: Iacobus.
- Castellum in Cameracesio *Le Cateau-Cambrésis* 697, 20. 713, 35.
- Castelli vallis Flemarum *Castello (Fleimstal, Tirol, BH. Bozen)* comitatus 297, 30.
- Castelmure *Castelmur (Kant. Graubünden)* 745, 1.
- de Castione *Castione de' Marchesi (prov. Parma)* terra 313—315, 5.
- de Castris castr. 178, 15.
- de Castro: Petrus.
- Castri Gofredi *Castelgoffredo (prov. Brescia)* castr., terra, curia 605, 35.
- Castri Novi *Chateau-Neuf-d'Isère* dominus 174, 10.
- de Castro Reginaldi: fr. Petrus.
- S. Katherinae, S. Kathreyen, Kathrein monasterium ord. Praed. Augusten. dioc. 372, 20; closter Prediger ordens ze Augspurg 526, 20. 30. 40.
- Katherina abbatissa mon. S. Stephani ord. S. Augustini extra muros Augusten. 504, 10.
- Catherina filia Karoli IV. 54, 30.
- Kathrein Heinriches des Pfintzinges wirtin 353, 30.
- Caturcen. *Cahors (dép. Lot)* dioc. 17, 10. 20, 45. 23, 10. 25, 45. 29, 25. 49, 10. 166, 20. 170, 20. 171, 35.
- von Katzenellenbogen greve: Wilhelm.
- Kauffburen, -bûrun, Koufbûrn, Bûrn, Bûren 341, 10. 468, 35. 469, 1. 501, 20. 520, 15.
- Kauwersin zu Berne 548, 1.
- Cellis in Hammone, Celle, *Zell im Hamm (RB. Koblenz, Kr. Zell)* 178, 10; von C.: Johan.
- de Celobrio *Zolver (Luxemburg)*: Iohannes.
- Kelre *Gries (Bozen)* plebs 297, 25.
- Kemplon, Kenplon castrum in *Cochem* 178, 25. 220, 1.
- Chemnicz, Kempnicz 659, 10. 737, 10.
- Kempton, Chemptun *(RB. Schwaben)* 468, 35. 469, 1. 501, 20. 520, 15; abt 528, 15. abbas: Heinr(ich).
- Kentzingen *Kenzingen (BA. Emmendingen)* 460, 25.
- Kerliche *Kärlich (RB. Koblenz, Landkr. Koblenz)* 178, 10.
- zu Kerpen *(RB. Trier, Kr. Daun)* herre: Johan.
- Kerpinen. *Kerpen (RB. Köln, Kr. Bergheim)* eccl. 516, 10.
- Chambia *Cham (RB. Oberpfalz)* 363, 5. Chasta 174, 10.
- de Chaunaco *Chanac (dép. Corrèze)*: Bertrandus.
- Churich *Zürich* 418, 35.
- Kylburg *Kyllburg (RB. Trier, Kr. Bitburg)* 178, 10.
- S. Kilianus 388, 20.
- Cimbria *Cembra (Tirol, BH. Trient)* 297, 30.
- Kynheim *Kinheim (RB. Trier, Kr. Wittlich)* 178, 30. 220, 5.
- Kynheimerburen *Kinderbeuren (RB. Trier, Kr. Wittlich)* 178, 30 (Kynheiner-). 220, 10.
- mag. Chynus de Castellione doctor legum 120, 25. 123, 45.
- von Kirberg *Kirburg prope Kirn (RB. Koblenz, Kr. Kreuznach)* Wildegreve: Friderich.
- de Kyrkel *Kirkel (RB. Pfalz, BA. Homburg)*: Coradus.
- Kyrchberg *Kirchberg (RB. Koblenz, Kr. Simmern)* 1, 10.
- Kirchberg Ober-, Unter-Kirchberg *(OA. Laupheim)* 409, 35; comes: Wilhelm.
- Kirichdorf *Kirchdorf (RB. Merseburg, Kr. Merseburg)* 691, 25.
- in Kirchain *Kirchheim unter Teck* rector eccl.: Iohannes.
- S. Ciriaci in terminis eccl. Rom. presb. card.: Bernardus.
- Cirus rex Persarum et Medorum 150, 15.
- Cistercién., Cystercien. ordo 49, 30. 247, 20. 284, 30; monasterium: Smerlebach.
- Clarimontis *Clermont prope Chirens (dép. Isère)* viccomes 174, 10.
- Claudianus poeta 161, 25.
- de Claustro: Aymericus.
- Claveysonis *Claveyson (dép. Drôme)* dominus 174, 10.
- Clavenna *Chiavenna* 743.
- Clawes, Clays v. Nicolaus.
- S. Clementis eccl. Rom. presb. card.: Petrus.
- Clemens V. papa 152, 25.
- Clemens VI. papa 1—57 *passim*. 60, 25. 63. 67, 10. 72. 73. 78. 88—99. 101. 110—113. 115—123. 125—128. 132. 133. 136, 5. 137, 40. 138—163. 166, 35. 175—177. 214. 217. 231. 239, 30. 241—252. 282—287. 292, 1. 308. 309. 310, 20. 312. 380—382. 416, 40. 417. 419—427. 433—435. 478. 485, 1. 503. 529—534. 549. 557. 558. 562. 585. 593. 594. 596. 597. 644, 35. 645. 653. 656. 657. 677. 678. 680, 20. 681. 706—708. 711, 20. 713, 14. 717, 15. 720. 721. 738, 1. capellani: mag. Alioctus, mag. Geraldus, mag. Nicolaus, R. de Cornaro, Stephanus de Molserone, Guido de Ambasia, Guilhermus de Gardia, Guilhermus de Posterla; capellanus et familiaris: mag. Iohannes; capellae clericus: Iohannes de Seduno; camerarius: Gasbertus; thesaurarius: Stephanus S. Pontii Thomeriarum episc.; camerae clerici: Bertrandus de Chaunaco, Iohannes de Amelio, Guilhermus de Bos, Guilhermus de Malesicco; notarii apostolici: Bernardus Stephani, Franciscus de Ursinis, Raymundus de Valle, Raynaldus de Ursinis, Guilhermus de Agrifolio; scriptores litt. apost.: Franciscus, Io(hannes) Senen., Vital.; magistri hostiarii: Ademarius, Petrus de S. Martiali, Petrus de Podensaco, Petrus Viguierii; serviens armorum: Guamotus.

- Clerebaldus de Lens armiger 595, 5.
 Cletae *Les Clées (Kant. Waadt)* 487, 10.
 Cleven. *Cleve* comes: Iohannes.
 Clöse (Zabern) 493, 25.
 Clotten(e) *Clotten (RB. Koblenz, Kr. Cochem)* 178. 200, 30. 220, 1. 240, 30; van C.: Henrich.
 Cluniacen. ordo 49, 30. 247, 20. 284, 30. monasterii abbas: Itherius.
 Knebel: Conrad.
 Kobelentze v. Confluentia.
 Cobern v. Coverna.
 Kockstete *Kochstedt (RB. Magdeburg, Kr. Quedlinburg)* 693, 25.
 Cochem, Coehme 178. 199, 40. 200, 220, 1. 240, 30; burgwif ze C. 109, 1; Cochemer werunge 280, 1. burgrave: Heinrich van Clotten.
 Kochen *Kocher fl.* 406, 5.
 Kokillon: Symon.
 Chofhusen *Kiffhausen in der goldnen Aue castrum imp.* 693, 1.
 Colbe, Kolbe: Conrad, Johan.
 von Kolditz (*KrH. Leipzig, AH. Grimma*): Thime.
 Colin, Kolin schultheiz zu Witlich 256, 5. 267, 5. 275.
 inter Colles decanatus 485, 25.
 Colmar v. Columbarien.
 S. Colonatus 388, 20.
 Colonia, Colonien., Colne, Collen, Coellen, Köln, Coelne 40, 5. 79, 20. 82. 83, 45. 84. 85, 1. 86. 87, 10. 88, 25. 115. 204, 45. 205. 207. 363, 1. 515, 30. 585, 10. 683, 40; ecclesia 6, 30. 203, 40. 204, 15. 205. 206. 208; gestichte 79—82; diocesis 7. 178, 15. 204, 45. 205. 207. 213. 214, 5. 344, 20 (Choln); bistum 104, 15; officialitas praepositurae et archidiaconatus 78, 30; archiepiscopus 56, 35. 153, 1. 204, 1. 205. 208, 5; mat(h)aten 84, 15. 85, 1. 86, 20; Coelsche münzte 79, 45; pondus 195; recht 477, 35. ecclesia: S. Apostelen; archiepiscopi: Henricus, Syfridus, Walramus, Wycboldus; canonicus: Wilhem; v. Jäden.
 Columbarien., Colmar, Kolmar, Cholmarn, Colmer, Colmair 325, 10. 367—369, 1. 438. 443—445. 456. 10. 457, 10. 460, 20. 477. 478, 15. 542, 35; gewichte 325; v. Juden.
 de Columpna: Iohannes natus Stephani.
 de Comitibus: Demetrius, Iacobus, Philippus.
 de Comespio: G.
 Confluentia, -cia, Kobelentze, Covalentz(e), Kolentz 104. 105, 15. 163, 5. 164, 25. 178. 363, 1. 685, 5; teloneum 259, 5.
 Coradinus miles de Caprianis 288, 30.
 Corardus de Kyrkel provisor eccl. Maguntinae 428.
 Conradus, Coradus praepositus eccl. S. Mauritii in Maguntia 428.
 Chünrat von Gerinberg dechant des gotshusz ze Augspurg 528, 30.
 Cünradus de Mängen incuratus ecclesiae in Rutlingen 504, 25.
 Conradus de Sliengen publ. auct. imp. et curiae Basilien. notarius iuratus 485.
 Conradus aedituus (in Rutlingen) 504, 30.
 Chonradus IV. in regem Romanorum electus 332, 35. 337, 1.
 graf Conrat der Scherer von Herrenberg 521, 5.
 Conradus comes in Werningerode 561.
 Cünr(at) von Wartenberg hofrihter ze Rotwil 687, 35.
 Conradus, Chünrat de Aufnstein marschalk in Chernden 300, 30. 312, 25. frater: Fridericus.
 Conrad here zu der Dicke ritter 82, 10.
 Conrad von Esch ritter 261. 262, 25.
 Contra(id) von Lossnich ritter 262, 25; de e. 82, 10. 86, 5; d. j. 82, 15. 86, 5.
 Cunrat der Munch von Lantserone 517.
 Conrat von Randecke 70, 5. son: Wilhelm.
 Cunrat Senn von Müsingen 479, 1. frater: Burkart.
 Conrait herre van der Sleyden 216, 40.
 Chunrat von Sluzelberch 346.
 Cünrat von Wendelstein 553.
 Conrad Colbe von Boparten wolg. knecht 254, 15.
 Conrad Knebel wolg. knecht 274, 25. 275.
 Conrad von Schonenburne wolg. knecht 272.
 Conrad Seezepant wolg. knecht 270, 30. 271.
 Chunrat der Groz schultheiz ze Nürnberg 363. 364, 15.
 Conradus dictus Hudeler 209, 30. filia: Dina.
 Chünr(at) der Minner civis Augusten. 507, 5.
 Chunrat (der junge) Waltstromeyr des reichs vorstmaister ze Nuremberg 353. 354. 614.
 Conseranen. *Conserans (dép. Ariège)* episcopus: Durandus.
 Constantia, Constancien., Costnitz, Chost(e)nitz *Konstanz* 418, 35. 424, 40. 587, 10; diocesis 424. 504, 30. 505; gewiht 545. episcopus: Ulrichus; canonicus et officialis: Felix.
 Constantien., Costantien. *Coutances (dép. Manche)* ecclesia 128, 20. 133, 5. 136, 20. 164, 5. 165, 20. 167, 35. 169, 30. 171, 1. 231, 10. 232, 5. 247. 248, 20. 250, 1. 283, 5. 434, 1.
 Constantinus I. imperator 156, 30. 301, 25. 303, 10. 420, 20.
 Constantinopolitani imperatores 158, 20.
 del Conte: Paulus.
 Contel, Kontel, Kuntel 506, 25; nemus *Kondelwald (RB. Trier, Kr. Wittlich)* 178, 30. 220, 10. 506.
 Contravia, Guntreben *Gondorf (RB. Koblenz, Kr. Mayen)* 265; de C.: Iohannes.
 Cop castrum 178, 15.
 Korinburg, Kürnberg *Kornburg (RB. Mittelfranken, BA. Schwabach)* 357, 40. 635, 35. 638, 10; Kurenburger strazze 350, 10.
 de Cornaro: R.
 S. Corneli *Inden. Cornelimünster (RB. Aachen, Landkr. Aachen)* abbas 7, 10.
 de Corrigia *Correggio*: Azzo, Ghibertus (I.), Ghibertus (II.) Guido (I.), Guido (II.), Iohannes.
 Corsicae regnum 13. 14, 25. 117, 45. 118. 129. 130, 20. 232. 233.
 Cortacum *Kurtatsch (Tirol, BH. Bozen)* 297, 30.
 Cortoys: Iohannes.
 Kothebus *Gadebusch (Mecklenburg-Schwerin)* 628, 25. 630, 30.
 Kothebus *Kottbus (RB. Frankfurt a. O.)* 677, 20.
 von Kottenheym, Küttenheym (*RB. Koblenz, Kr. Mayen*): Johan (ritter), Johan (wepeling), Meynwart.
 Coverna, Covern, Cobern *Kobern (RB. Koblenz, Landkr. Koblenz)* 185, 5; 265, 25; von C.: Henkin, Marnhere, Romlian.
 Cracoviae rex: Casimirus I.
 Crafft, Kraft, Chraft, Crafft de Hohenloch 245, 5. 311, 40. 369. 370. 406. 563, 45. 564, 30. 566, 40. 568, 5. 569, 35. 571, 30. 574, 15. 577, 5. 579, 45. 610, 10. 612, 5. 623, 10. 629, 20. 631, 20 (graf).
 Chrain v. Carniola.
 Crampurg, Crampürch *Kramberg (RB. Wiesbaden, Unterlahnkr.)* 180, 40; van C.: Henrich.
 van Craninsein: Dyderich.
 Craspach *Krasberg (OA. Gaildorf)*: 375, 40.
 Cratzer: Josep.
 von Crauar, Cwarar, Gwarar *Graber in Bohemia (BH. Leitmeritz)*: Iesco.
 Kremen (*RB. Potsdam, Kr. Osthavelland*) 646, 15.
 Cremona 605, 30; diocesis 293, 20; de C.: Bernardus.
 von C(h)renowicz in Moravia: Albrecht.
 Kreuzelsheim *Orailshiem (Württemberg)* 406, 25.
 Crymatschow, Krimaczow, Kryme-zow *Crimmitschau (KrH. Zwickau, AH. Zwickau)* 732, 1. 733, 10.

- 736, 35. 737, 15; v. Fridrich von Schonenburg.
- Croatiae rex: Wladislaus.
- Cronenber *Kronenburg* (RB. *Aachen, Kr. Schleiden*) castr. 260, 20. herron: Friderich von der Nuwenburg, Godefrid.
- Cröve *Kröv* (RB. *Trier, Kr. Wittlich*) 178, 30. 220, 5.
- Cruciferi v. Theutonicorum ordo.
- S. Crucis eccl. Camerac. canonicus: Iacobus; capellani: Petrus Malet, Petrus Lasne.
- Kuchonmaister: Walther.
- Cune von Falkenstein schülmeister und vormünder des stiftes zo Mentzo 592, 10.
- Küne der Truchsäss von Awrach ritter 470, 10.
- Cone von der Leyen 265, 35.
- Cüne von Harnaŵ knecht 592.
- Cone von Sterrenberg wolg. knecht 254, 40.
- Kunigspergi *Königsberg* (Tirol) comitatus 297, 35.
- Kunigisheim *Kinzheim in Alsatia* (Kr. *Schleitstadt*) 450, 20—452.
- Kungeshoven *Königshofen prope Strassburg* 414, 5.
- Cünradus etc. v. Conradus etc.
- Kuntel v. Contel.
- Cunz Rikger civis in Rotweil 526, 5.
- Cuntz der Wirtt civis in Rotweil 526, 5.
- Cunzemannus Monachus dictus Happe miles Basilien. 485, 25.
- Curien., Cur, Kur *Chur* 742—745; ecclesia 743. 744; bischofe 742. 743, 35. 744. 745, 1; reichs vogtey 742, 30. 745, 10. episcopus: Ulricus.
- Kürnburg v. Korinburg.
- Curonum *Graun* (Tirol, BH. *Bozen*) 297, 30.
- de Curtosiis: Albrigetus, Matheus.
- Kürtzenhäusen *Kurzenhausen in Alsatia* (Landkr. *Strassburg*) 467, 25.
- Kättenheym v. Kottenheym.
- Czenco, Gzenco de Lippa, Schenyk von der Lippen 310, 15. 329, 40. 610, 10. 612, 5. frater: Bertoldus.
- von Czinnenburg *Cimburg prope Türnan in Moravia* (BH. *Mährisch-Trübau*): Bern(h)ard.
- de Czolre v. Zolern.
- Czwickow v. Zwickow.
- D.**
- der Dachs: Johan.
- Dalmatiae rex: Wladislaus.
- Dalphina: Maria.
- Dalphinatus 172, 30.
- Dalphinus: Humbertus.
- Damgor *Damgarten* (RB. *Stralsund, Kr. Franzburg*) 628, 25. 630, 35.
- Damme van Alstat wolg. knecht 270, 40. 271, 35.
- Daniel von Langinawe ritter 271. 272, 1.
- Daniel van dem Pesche ritter 82, 15. 86, 5.
- Daubecken von Seelbach: Friedrich.
- Daunspurch *Duisburg* 363, 5.
- Deck v. Teck.
- Demetrii de Comitibus: Iacobus, Philippus.
- Demin, Demeyn 621, 20. 622, 10.
- zu der Dicke *Dyck* (RB. *Düsseldorf, Kr. Grevenbroich*): Conrad.
- Dydenhofon v. Theonisvilla.
- Dien. *Die* (dép. *Drôme*) v. Valentin.
- Dyepach *Diebach* (RB. *Mittelranken, BA. Rothenburg*) 406, 25.
- von Dytkirchen *Dietkirchen* (RB. *Wiesbaden, Kr. Limburg*) aut *Diekirch* (*Luxemburg*) pastor: Gerhard.
- Dytmarus praepos. eccl. B. Mariae Herforden. 137, 15.
- Dithmarus, Dytmarus notarius Karoli IV. 317, 30. 472. 473, 30. 474, 5. 475, 15. 560. 588, 25. 598, 30. 690, 30. 739, 45. 740, 35.
- Didrich probst ze Berlyn 660, 1 (v. *Emend.*). 665, 1.
- Dyderich, Diderich van Staffeleritter, buregrebe zu Monthabur 267. 271, 1. 272, 25.
- Dy(e)derich, Dederich von Honche- ringen ritter 75, 40. 77. 82, 15. 86, 5.
- Dyderich gen. Vlozz von Hymmen- rode 255, 35. filii: Nicolaus, Wy- nand.
- Dyderich van Craninstein wolg. knecht 270, 40. 271, 35.
- Ditrieh der Marschalk civis in Rot- weil 526, 5.
- Dilmerbach prope Remich (*Luxem- burg*) 179, 5.
- Dina nata Conradi dicti Hudeler 209.
- Dyna *Thienen, Tirimont in Belgio* (prov. *Brabant*) 363, 5.
- Dynarit *Dinant in Belgio* (prov. *Namur*) 363, 1.
- Dionysius (Areopagita) 158, 5.
- Dyrdorf *Dierdorf* (RB. *Koblenz, Kr. Neuwied*) 178, 15.
- von Dymstein *Dirmstein* (RB. *Pfalz, BA. Frankenthal*): Meyn- goz.
- Domatum ex parte agtie recte Dorna- cum ex parte aque *Doornik, Tour- nai in Belgio* (prov. *Hennegau*) 363, 5.
- Donati Granelli: Petrus.
- Donploich domus 708, 40.
- Dorgenstadt *Dornstadt* (OA. *Blau- beuren*) richs vogtey 433, 5.
- Dorneich 350, 15.
- Dornstetten (OA. *Freudenstadt*) 632. 687, 40.
- Dortmund v. Tremonia.
- de Dovaresiis insula *Isola Dovarese* (prov. *Cremona*) 605, 30.
- Doxoli *Dosolo* (prov. *Cremona*) terra 605, 30.
- Dresden, Drezdren 724, 25. 725. 727. 729, 35. 732, 5. 733, 15. 734, 25. 735, 30. 736, 40. 737, 20. 738, 15. 739. 741, 15. 742, 15. 743. 744. 745, 20. 746.
- de Drifordia *Treffurt* (RB. *Erfurt, Kr. Mühlhausen*): Fridericus.
- Drinbürn *Dreiborn* (RB. *Aachen, Kr. Schleiden*) 685, 15.
- van Drove: Stephan.
- do Duba, von der Duben, Diube *Dauba in Bohemia*: Andreas, Hen- nikk.
- Duberbach 179, 5.
- von Dudelendorf *Dudeldorf* (RB. *Trier, Kr. Bitburg*): Henkon.
- van Duvenvelt: Nyelays.
- von Dune *Dawn* (RB. *Trier, Kr. Daun*): Brün, Friderich, Gysel- brecht, Henrich Bovo, Peter Wye.
- zū Dune *Dhaun* (RB. *Koblenz, Kr. Kreuznach*) Wildegrev: Jo- han.
- Dungern *Tongeren in Belgio* (prov. *Limburg*) 363, 5.
- Durandus episc. Conseranen. 166, 15.
- Duratii *Durazzo dux*: Carolus, Io- hannes.
- Durbey *Durbuy in Belgio* (prov. *Luxemburg*) 84. 85. 86, 25. 87, 30. 88, 5.
- Duren, Täuren *Düren* 363, 1. 515.
- Duringheim v. Turinheim.
- ze Durn *Walldürn* (AB. *Buchen*) vogt: Eberhart.
- de Durnich *Dornach prope Mülhausen in Alsatia*: Iohannes.
- Dürnstosser: Herman.
- Dust v. Tust.
- Dutschelant v. Germania.
- Dutscher Orden v. Theutonicorum ordo.
- Duzzenawe *Dausenau* (RB. *Wies- baden, Unterlahnkreis*) 633, 35.
- E.**
- hern Ebelins hof vor dem Münster, dez riches herberge *Spirae* 483, 25.
- Eberhardus, Eberhart abbas eccle- siae in Wissenburg ord. S. Benedi- cti 496, 30. 497. 498, 20. 499, 35.
- Eberhart von Tumnowe tumbrost ze Augspurg 528, 30.
- Eberhart II. graf von Wirtonberg 376, 15. 520, 35. 521; lantvogt 437, 5. 523, 35.
- Eborhart greven Wilhelms von Kat- zenellenbogen brüder 258, 35; jung- heire 259, 10.
- Eberhart truhsaesze von Walpurg 521, 25.
- Eberhardus, Ebirhardus, Heberhar- dus de Waltse, Walkse miles Pata-

- vienn. dioc. 309, 1. 311, 40. 564. 566, 40. 568, 5. 569, 35. 571, 30. 574, 15. 577, 5. 580, 1.
- Heberhardus de Waltse iunior Pata-
vienn. dioc. 309, 10.
- Eberhart von Rosenberg vogt ze
Durn 406, 5.
- Eberhart, Eberhard von Lewenstein
wolg. knecht 71.
- Eberhart der Vokke civis in Rot-
weil 526, 5.
- Eberhart von Pallging civis in Rot-
weil 526, 5.
- Eberlinus dictus Spandecanus eccle-
siae S. Pauli Wormatiens. 503, 15.
- Ebersheimmünster in Alsatia (Kr.
Schlettstadt) monasterium 493, 20.
- de Eberstein: Henricus.
- Ebredunen. *Embrun* (dép. *Hautes-
Alpes*) archiepisc. 174.
- Ebredunesium *Embrunois* 174, 15.
- Echternach v. Epternacum.
- von Eckerich in Alsatia (Kr. *Rap-
poltswiler*) die 379, 40; von E.:
Johans.
- Edelenburg, Eldenburg prope Lübz
(*Mecklenburg-Schwerin*) 628, 25.
630, 30.
- Eduen. *Autun* episcopus: Guido.
- Edwardus, Eduardus III. rex Angliae
115, 35. 303, 25. 427, 35. 428.
502. 581, 20. 582—585. 625.
626; rex Franciae et Angliae et
dominus Hiberniae 581, 25. 582,
30. 583, 10. soror: Alianora; fide-
les: Gorfronius, Hugo, Ivo,
Wilhelmus Stury; clericus: Tho-
mas.
- Egidius v. Aeg-.
- Eglolf de Friberg (Freyburg) 564.
566, 40. 568, 5. 569, 35. 571, 30.
574, 15—20. 577, 5. 580, 1.
- Egnae Neumarkt (*Tirol*, *BH.* *Bozen*)
burgum 297, 45.
- Egra, Eger 363, 5. 542, 20. 554;
cives Egren. 554.
- Ehenheim, -hein, Achenheim, Obern
Ehenh(eim) *Oberehnheim* in Alsatia
(Kr. *Strasbourg*) 367, 15. 438. 457.
10. 459. 460. 542, 35; v. Juden.
- Ehingen a. d. *Donau* (*Württemberg*)
642, 20.
- Ehrenbrethstein *Ehrenbreitstein* pro-
pe Koblenz 178, 10.
- Eybach *Eibach* (*RB.* *Mittel Franken*,
BA. *Schwabach*) 350, 15.
- von Eych *Eich* (*RB.* *Koblenz*, *Kr.*
Mayen): Georg, Peter.
- Eychhof, Eychof, Eichhof (*Mecklen-
burg-Schwerin*) 628, 35. 630, 30.
- Euffeln *Eiffla* 104, 15.
- Eylwardestorf *Iversdorf* vast. prope
Gröningen (*RB.* *Magdeburg*, *Kr.*
Oschersleben) 693, 25.
- Eynardi: Lantelmus.
- Eysteter *Eichstätt* bystum 404, 15.
- Elbe 374, 10. 375, 1.
- Elbelle *Albula* 745, 10.
- ze Elchingen (*OA.* *Neresheim*) clo-
ster 321.
- Eldenburg v. Edelenburg.
von Elenceze *Ellenz* (*RB.* *Koblenz*,
Kr. *Cochem*): Johan.
(Elias) Helias episc. *Uticens.* 166, 15.
- Elyas Tuter von Mertlach wepen-
ling 274.
- Elizabeth regina Boemiae, mater
Karoli IV. 140, 10.
- Elisabeth, Helisabeth regina Un-
gariae 214, 30. 215, 1. 380, 35.
filius: Ludovicus rex.
- Elisabeth relicta Petri primogeniti
Friderici regis *Trinacriae* 287, 20.
- Ellingen, Elling *Ellingen* (*RB.* *Mit-
tel Franken*, *BA.* *Weissenburg*) 405;
(Teutsches) haus zu E. 404, 45.
- de Elrbach *Ellerbach* (*RB.* *Schwaben*,
BA. *Dillingen*): Burchardus.
- Elsaz v. Alsatia.
- van Elslaer: Arnolt.
- Eltevil *Elville* (*RB.* *Wiesbaden*,
Rheingaukr.) 592, 35.
- von Eltre *Elter* prope *Ell* (*Luxem-
burg*, *Kant.* *Redingen*): Huward.
- Emerich Lemelczân von Lewenstein
ritter 107. 108, 5. filii: Johan,
Richard, Syfrid.
- Emicho, Emich comes de Lyingen
113, 30; familiaris Karoli IV. 114;
herre zu Hartenberg landfod in
dem Spirgauwe 507, 35.
- Emyche Gauwer wolg. knecht 71.
- van Enenberg: Herman.
- Engelbertus episc. *Leodien.* 55, 35.
57, 5. 212, 35. 213. 595. 705, 5.
- Engelbert, Engelbracht greve van
der Marke 538, 40. 539, 25—541.
- Enghele: Iohannes.
- Entheclarium *Entiklar* prope *Neu-
markt* (*Tirol*, *BH.* *Bozen*) 297, 30.
- von Eppenstein *Eppstein* (*RB.*
Wiesbaden, *Obertauuskr.*): Gotfrid.
- Eppianum, plebs Epyani *Eppan*
(*Tirol*, *BH.* *Bozen*) 297.
- Epternacum, Epternacen. Echter-
nach (*Luxemburg*) eccl. 203, 1;
monasterium 319, 35.
- de Eptingen (*Kant.* *Baselland*): Burk-
hart, fr. Wernherus.
- Erbipolen. v. Herbiopolis.
- Erfordia, Erforte, Erforden. 40, 1.
573, 30. 679, 15. ecclesia: S. Se-
veri.
- Ergow *Aargau* in *Helvetia* 633.
- Ericus, Ereke senior dux Saxoniae,
Angariae, Westvaliae 502, 20. 555.
556, 20. 604; sacri Rom. imperii
archimarschalcus 555, 10.
- Ericus, Ereke iunior dux Saxoniae,
Angariae, Westvaliae 555. 556, 25.
604; sacri Rom. imperii archi-
marschalcus 555, 10.
- Erich schenke von Schenkindorf
675, 35.
- Erlach daz man da nennet zu der
Hutten inter *Sonderhofen* et *Rie-
denheim* (*RB.* *Unterfranken*, *BA.*
Ochsenfurt) 406, 25.
- Ermigillus *Hermenegildus rex Visi-
gothorum* 140, 25.
- Ernestus, Ernst v. Arnestus.
- Erngrosz: Leonardus.
- Erphenstein, Erpestein *Erffenstein*
(*RB.* *Pfalz*, *BA.* *Neustadt a. d.*
Hardt) castrum 519, 20; von E.:
Rüdiger.
- Esch *Kaisersesch* (*RB.* *Koblenz*, *Kr.*
Cochem)? 178, 10; von E.: Conrad,
Ponczin.
- Eschenbach, Obern E. (*RB.* *Mittel-
franken*, *BA.* *Gunzenhausen*) 404.
- Eschöwe *Eschau* in Alsatia (*Kr.* *Er-
stein*) 493, 25.
- Essende v. Assinden.
- Etsch, Ets 300.
- Euffeln v. Ei-
- Eugenius tyrannus 161, 20.
- Eura *Yèvre fl.* 60, 1.
- S. Eustachii, Heustacii eccl. Rom.
diac. card.: Bernardus.
- tho Eversteyne *Everstein* castr. in
colle *Burgberg* prope *Holzminden*
(*Braunschweig*) situm greve: Her-
man.
- Ezz(e)lingen, Esslingen (*Württem-
berg*) 341, 10. 468. 501, 20. 520, 20.
523, 25.

F. V germanicum.

- F. v. Fridericus notarius Karoli IV.
Fabarien. *Pfäfers* (*Kant.* *St. Gallen*)
monasterii abbas 417, 25.
- von Falkenstein, Valkenstein (*RB.*
Pfalz, *BA.* *Kaiserslautern*): Cûne,
Philipp.
- de Fallanburg *Valkenburg* in *Hollandia*
(prov. *Limburg*) dominus 39, 25.
- Faventin. *Faenza* episc.: Stephanus.
zu der Vchsten *Vesta* (*RB.* *Merse-
burg*, *Kr.* *Merseburg*) hof 691, 25.
- apud S. Felicem in Lombardia *San-
Felice sul Panaro* (prov. *Modena*)
141, 5.
- Felicitas amita Iohannis regis Boe-
emiae 59, 15 cum nota 1.
- Felix de Winterthur canon. et offi-
cialis episcopi Constantien. 78, 1—5.
von der Vels v. de Rupe.
- Feltrinus de Gonzaga miles 288.
605, 15. pater: Loisius; fratres:
Philippinus, Guido.
- Feltrum, Feltren. *Feltre* (prov. *Bel-
luno*) civitas 295, 1. 296. vicarius:
Fenzius.
- Fenzius, Fencius de Prato vicarius
regis Rom. in civitate Feltren.
294, 40. 296.
- Ferraria 13. 117, 40. 118. 129.
130. 232. 233.
- Vertenberg v. Wartenberg.
- Filfürth *Vilvorde* in *Belgio* (prov. *Bra-
bant*) 363, 5.

- Vilingen *Villingen (Baden)* 436.
 Filippinus v. Philippinus.
 Villacum, Villach 299. 300, 20.
 de Villanders (*Tirol, BH. Bozen*)
 mons 297, 25.
 Vilmar *Villmar (RB. Wiesbaden,*
Oberlahnkr.) 178, 10.
 Finis (*an corruptum?*) de Pobedist
 409, 25.
 von Vinstingen *Vinstingen in Lotha-*
ringia (Kr. Saarburg): Johans.
 von Virne(n)burg, Vyrnenburg, Wirn-
 burch, Verneberch, Wernemburg
Virneburg (RB. Koblenz, Kr. Aalenau)
 der 104, 15; die 656, 5; de
 V.: Henricus.
 von Vischbach *Fischbach (RB. Trier*
Kr. Bitburg): Johan.
 di Vischbe(k)ken: Friderich, Hans.
 Flandria 409, 25; comites 140, 10.
 Flemarum vallis *Fleimstal v. Castelli.*
 Flochberg *prope Bopfingen (OA.*
Neresheim) castrum imperii 473,
 40. 474, 1.
 Florentia, Florentin. civitas 18, 35.
 121, 20. 133, 20. 235, 5. 305.
 clericus: Franciscus. — Floreni,
 flor. 508, 5. 515. 516, 20.; floreni de
 Florentia 188, 40. 229, 20; gulden
 (penninge) von Florentze 75, 35.
 76. 77, 20. 108, 35. 253, 20.
 256, 1. 257, 20. 258, 1. 259. 261, 25.
 263. 265—266. 273, 10. 274, 10.
 275, 20. 276, 35. 277, 15. 278.
 279, 25. 280. 281, 25. 282, 1.
 431, 5. 490, 5. 508, 10. 655, 1;
 guldin flor(e)in 369, 25. 370, 20.
 407, 10. 470, 20. 471, 1; gulden
 kleiner Florentiner 368, 30.
 Floriacen. monasterium S. Benedicti
St. Benoît-sur-Loire (dép. Loiret)
 166, 15. abbas: Hugo.
 Floss, Vlozce castrum *Floss (RB.*
Oberpfalz, BA. Neustadt a. d.
Waldnab) 349, 20. 481, 1.
 Vlozce von Hymmenrode: Nicolaus,
 Dyderich, Wynand.
 Focas v. Phocas.
 der Vokke: Eberhart.
 der Vögelin: Johan.
 Vohburk *Vohburg (RB. Oberbayern,*
BA. Pfaffenhofen) 347, 10.
 Fontaniva (*prov. Padua*) 611, 15.
 Forcalquerii, Forquerquerii comita-
 tus 19, 10. 121, 40. 133, 45. 235, 20.
 Vorhen *Vorra (RB. Mittelfranken,*
BA. Hersbruck) 403, 40.
 Foroiulien. *Forlì* episc.: Petrus;
 archidia.: Iohannes de Amelio;
 prepositus: Guilhermus de Bos.
 Vorstmaister (Nürnberg) 350, 5. 352,
 35; v. Otte.
 Vos: Peder.
 Frankenforden., Frankenfurt, Fran-
 ckinfurt, Frankenfort(h), Franken-
 ford, Vrankenvord *ad Moenum*
 2, 5. 40, 10. 104, 10. 178, 20.
 339, 45. 340, 25. 363, 1. 431.
 464. 465, 5. 471, 25. 542. 551, 35.
 592, 25; locus debitus electionis
 90, 40; Vrankenvordenses 91, 5;
 forst von F. 643, 15; v. Juden.
 Frankenfurt, Frankenford *ad Ode-*
ram 662, 40. 671, 15. 672, 30.
 676, 35. 677, 1.
 (Franci): rex Francorum 303, 25.
 708, 40. rex: Philippus VI.
 Franciae regnum 22, 15. 122, 30.
 251, 30. 288, 15. 582. 583. 626;
 rex 516, 20; domus regia 657.
 reges: Karolus IV., Edwardus III.
 rex Angliae, Philippus VI.; regi-
 na: Maria.
 Franciscus de Ursinis notarius apo-
 stolicus 166, 10.
 Franciscus scriptor litterarum apo-
 stol. 36, 15.
 mag. Franciscus Petrachi clericus
 Florentinus 382, 10.
 Franciscus de Welletto iudex 302, 40.
 Frankonia, Franken 339, 45. 340, 25.
 389, 20. 390, 30; hertzogentum 387;
 lantgericht 238, 20. 387. 388, 1;
 lantfogtey 371, 1. lantcome-
 tewe: Berchtold; v. Juden.
 Frei(e)nstat in Ostirreich *Freistadt*
(Oberoesterreich) 641, 25. 642, 5.
 Freudenberg, Vreudemberch *Freu-*
denburg (RB. Trier, Kr. Saarburg)
 veste 76. 178, 5.
 Vreudenstein 178, 10.
 Vreuele: ghericht uf dem V. *Frevel-*
berg inter Halberstadt et Wegeleben
 693, 25.
 de Friberg, Fryberg, Freyburg: Eg-
 lolf.
 Friburg in Brisgōw 477. 478.
 de Fricampis *Fricamps (dép. Somme):*
 Guillermus presb.
 Frid(e)berg, Fridberch, Fredeberg
Friedberg i. d. Wetterau 363, 1.
 369, 30. 370, 15. 465, 5; castel-
 lani in F. 604, 25; v. Juden.
 Fridericus, Fredericus, Fridrich episc.
 Babenberg. 298, 40. 308, 35. 408,
 35. 410, 30. 423. 424. 434, 20. 503
 —505. 549, 10. 623, 5. 644, 10. 679, 1.
 fratres: Albertus episc. Herbi-
 polen. Ludwig von Hohenloch.
 Fridrich probst ze Perlein *recte* Did-
 rich *q. v.*
 Fridericus de Drifordia commend.
 prov. per Thuringiam ord. S. Ma-
 riae Theuton. 518.
 Fridericus, F. notarius Karoli IV.
 464, 15. 489, 35.
 Fridrich statschreiber (*Rothenburg*)
 397, 40.
 Fridericus I. Romanorum imperator
 574, 40. 577, 20. 608.
 Fridericus II. Romanorum rex 575;
 imperator 149, 10. 564, 20. 565.
 567; imp. electus, rex Siciliae, du-
 catus Apuliae et principatus Ca-
 puae 566.
 Fridericus III. Romanorum rex 608,
 35; dux Austriae 101. 159, 30.
 163, 1. 164, 15. 167, 5.
 Fridericus II. rex Trinaclicae 287, 20.
 filii: Iohannes, Petrus.
 Fridericus, Fridrich, Fridreich dux
 Austriae 599. 600, 15. 601. 602.
 639, 30. 633, 1. pater: Alber-
 tus II.
 Fridericus, Fredericus, Fredricus,
 Fridrich, Friderich dux de Teck
 127, 40. 132, 10. 135, 40. 311, 40.
 563, 45. 564, 35. 566, 35. 568, 1.
 569, 35. 571, 25. 574, 15. 577, 1.
 579, 45. 587, 20. 610, 10. 612, 1.
 629, 20. 631, 20. 724, 20. 725;
 lantvogt ze Augsburg 371. 529, 5;
 in Swaven 725, 20. 726, 1; ze
 Franken 371, 1; (ze) Rothenburg
 527, 35.
 Fridericus, Fridrich, Friderich II.
 lantgraf zeü Düringen, maregrave
 ze Meissen, in dem Osterlande und
 zeü Landesperg, graf zeü Orla-
 munde und herre des landes zeü
 Plyssen 2, 15. 10, 20. 612, 30. 658.
 659, 10. 676, 25. 678, 20. 679.
 731. 732. 737, 10. uxor: Mecht-
 hildis; filii: Balthazar, Friderich,
 Ludewig, Wilhelm; marschalk;
 Thime; iudex curiae: Alber;
 heimlicher *nominatim* 736, 35.
 Friderich Friderici II. marchionis
 Misnen. filius 731. 732, 20. 733, 25.
 734. 735, 35. 736, 10. 737, 10.
 Friderich Wildegreve von Kirberg
 76, 15.
 Fridericus de Orlemund comes 563,
 45. 564, 35. 566, 40. 568, 5. 569, 35.
 571, 25. 574, 15. 577, 1. 579, 45.
 610, 10. 612, 5.
 Fridrich, Friderich, Fridreich Graf
 ze Öttingen 471—476. 527, 15. 552,
 30. 623, 10; lantgraf ze (nidern)
 Elsazzen 411, 15. 460, 20. 471, 40.
 472, 40. 473, 35. 529, 5. frater:
 Ludwig.
 Friderich graf von Toggenburg 744,
 15.
 Fridericus IX. de Zolern comes 311,
 40; Fritzo et Fritzo comites de
 Czolre 102, 35.
 Fridericus, Fridrich de Aufnstein
 312, 25; marschalk in Chernden
 300, 30. frater: Conradus.
 Fridrich von Byberstein lantherre
 ze Beheim 660, 35. 669.
 Fridericus, Friderich, Frederich von
 Däne ritter 75, 40. 77. 82, 15.
 86, 5; dictus de Wolkeringen 201.
 Fred(erich) van Lochen hoftman (Lu-
 dovicii march. Brand.) 556, 20.
 Friderich, Fridrich von der Nuwer-
 burg, her zu Cronenberg 260, 25.
 273, 15. frater: Godefrid herre
 zu Cronenberg.
 Fridericus de Scarensteten 372, 25;
 filia: Margaretha.
 Fridrich von Schonenburg des Cry-
 matschow ist 732, 1. 733, 10. 736,
 35. 737, 15.
 Friderich, Frederich von Speye ritter
 82, 15. 86, 5. 262, 40. 263, 30.

- Fridericus de Walkse 564. 566, 40. 568, 5. 569, 35. 571, 30. 574, 15. 577, 5. 580, 1; domicellus 309, 15.
- Friderich Walpade von Ulmen 655. fratres: Herman, Richart, Rorich.
- Fridrich (Daube cken) van Selebach wolg. knecht 241, 5. 269.
- Friderich gen. Vischbek (Nurnbergen.) 614. frater: Hans.
- Fritz der Schopper burger ze Nuremberg 410, 35.
- Frieslant 515, 5.
- Frigidus Mons v. Bruxella.
- von Frysingen *Freising* episcopus: Leutoldus.
- Fritz v. Fridericus comes de Zolern.
- Frowelarius: Iohannes.
- Vronhoven *Fronhofen* (OA. Ravensbrong) cappella 586, 25.
- Fuchtwanch *Feuchtwangen* (RB. Mittelfranken) 321, 35.
- Fucigniaci *Faucigny* terra 174, 15.
- Fulginat. *Foligno* (prov. Perugia) civitas 215, 15.
- Fundorum *Fondi* comes: Nicholaus.
- Fürstenberch *Fürstenberg* (RB. Frankfurt a. O., Landkr. Guben) 675, 20.
- de Furstenberg *Fürstenberg* (AB. Donaueschingen) comes: Hugo.
- Furstenwald, Furstenwalde (RB. Frankfurt a. O., Kr. Lebus) 662, 10. 664, 30. 665, 25. 667, 15. 670, 25.
- de Fustis: Paulus.
- G.**
- G. de Compesio 174, 15.
- G. de Rama 174, 15.
- Gabelmül 346, 35.
- Gaetanus, Gaytanus: Nicholaus.
- Gaylenhusen v. Geilnhusen.
- de Gayo: Iohannes.
- Galgenscheit *Gallscheid* districtus prope *Boppardiam* 195, 5.
- Galhardus S. Luciae in Silice diac. card. 28, 15. 165, 10. 169, 25. 170, 45.
- Gallia 178, 5. 223, 35. 224. 514, 10; idioma Gallicum 148, 1; archicancellariae termini 180, 5. 230, 15; per Galliam archicancellarius, durch Welschelant ertzcantzeler 93, 20. 100, 1. 103, 15. 113, 20. 178, 1. 230, 15. 291, 5. 338, 10. 384, 1. 415, 15. 465, 5. 595, 1. 638, 5.
- S. Galli, zu sant Gallen lantfogtay 522, 10. abbas: Hermannus.
- Gardalege *Gardelegen* (RB. Magdeburg) 374.
- de Gardia: Guilhermus.
- Garnoti: Iacobus.
- Gasbertus archiepisc. Narbonen., camerarius papae 16, 40. 20, 30. 22, 45. 25, 30. 29, 20. 48, 45. 166, 10. 170, 10. 171, 25—30.
- Gasbertus de Septemfontibus canon. Herden. 16, 45. 20, 30. 23, 1.
- Gaucelmus (v. *Emend. ad p. 12, 15.*) Albanen. episc. card. 12, 15. 18, 5. 21, 35. 24, 10. 28, 10. 47, 35. 169, 20. 170, 40.
- S. Gaugerici ecel. Cameracen. 705, 25.
- Gautherius de Laudo praepos. Cameracen. 713, 25 *cum nota 4.*
- Gaut(h)erus, Gaut(h)erius de Montilio miles 127, 1. 128, 15. 133, 1. 136, 20. 164, 5. 165, 20. 168, 5. 169, 25—30. 171, 1. 172. 173, 40. 174.
- Gauwer: Emyche.
- Geben(n)en. *Genf* episc. 174, 10. comes: Amedeus.
- Gefredi v. Castri Gefredi.
- Geyczeling *Geislingen* (OA. Hall) 375, 40.
- Gcyeps v. Genepe.
- Geilnhusen, Geyl(e)nh(a)usen, Gaylenhusen 363, 1. 369, 30. 370, 15. 402, 25. 465, 5; v. Juden.
- Geisenheim (RB. Wiesbaden, Rheingaukr.) teloneum 627, 5.
- Geldenach *Jodoigne in Belgio* (prov. *Brabant*) 363, 5.
- Gelij v. Aegidius.
- Gerlacus v. Gerlach de Nassowe.
- Gehria, Gelren. *Geldern* comes 39, 20; comites 140, 10. comes, dux: Rainaldus III.; ducissa: Alianora.
- Gemund, Gemünd, Gemünde, Gmünde *Schwäbisch-Gmünd* 341, 10. 468. 501, 20. 520, 20. 523, 25. 527, 20.
- von Gemunden *Gemünden* (RB. Wiesbaden, Oberwesterwaldkr.): Heinrich.
- Genepe, Geyeps *Gennep in Hollandia* (prov. *Limburg*) 363, 5; van G.: Willelmus.
- Genge: Bertram.
- Genugen, Genügen *Gnoiën* (Mecklenburg-Schwerin) 628, 25. 630, 35.
- Georgius Rugravius 186, 35.
- Georgius comes Veldenciae 186.
- George von Eych ritter 260, 35. filius: Peter.
- Jörg von Seekendorf 357, 40.
- Gerhard episc. Minden. 534, 15. 535, 5. 536, 20.
- mag. Geraldus, Gerardus de Magnaeo archidiacon. de Balesio in ecel. Constantien., capellanus papae 20, 30. 127, 1. 128, 20. 133, 5. 136, 20. 164, 5. 165, 20. 167, 35. 169, 30. 171, 1. 231. 232, 1—5. 249, 40—250, 1. 251, 10. 286, 45. 433, 40—434, 1; apostolicae sedis nuntius 247, 1. 248, 20; iuris civilis professor 283, 5; Caroli IV. consiliarius 247, 10. 283, 5.
- Gerardus de Bastonia cantor ecel. S. Paulini extra muros Treveren. 137, 15. 705, 25.
- Gerhart pastor von Dytkirchen 264, 1.
- Gerhard capellanus Baldewini archiepiscopi Treveren. 280, 25. 655, 5.
- Gerhard greve tho Ravensberge 534, 15. 535, 5. 536. 537, 15. 538, 20—25. pater: Guillelmus V. marchio Iuliacen.
- Gerhard graf von Reineckk 623, 10.
- Gerhart graf von Tyetsch 376, 30. uxor: Jütta.
- Gerhart her zu Blankenheim 656, 5.
- Gerardus de Grandiprato alias de Huffalisia, dominus de Roucy miles 136, 15. 137, 5. 164, 5. 165, 20. 168, 5.
- Gerat Roitstoe ritter 82, 15. 86, 5.
- Gerhard Sprikaste wolg. knecht 269, 35. 270.
- von Gerinberg: Chünrat.
- Gerlacus, Gerlach de Nassowe decanus ecel. Maguntin. 4. 5, 10; Maguntin. electus 4, 25. 5. 6. 8, 35. 9, 1. 11, 5; provisus 60, 20; provisus et consecratus 60, 25; archiepiscopus 7, 30 (Gerlacus). 10, 35. 28. 33, 5. 34, 25. 35, 40. 43, 35. 45. 48, 15. 49, 1. 51. 52. 53, 25. 60, 25. 61. 73, 35—74, 1. 74, 20. 89, 35. 90. 91. 93, 35. 95, 15. 98. 104. 105. 113, 5. 115, 1. 136, 5. 139, 30. 241—243. 344, 15. 418, 15. 533, 5. 592, 20; sacri imperii per Germaniam archicancellarius 61. 67, 25. 96, 20. 100, 35. 208, 40. 299, 15. 321, 20. 323. 328, 30. 330, 15. 333, 10. 334. 335, 25. 336, 15. 337. 351, 10. 352, 20. 353, 1. 355, 25. 356. 357, 30. 358, 40. 359, 25. 362, 20. 364. 366, 20. 374, 25. 376, 5. 379, 25. 384. 387, 15. 388, 45. 390, 10. 395, 10. 396, 35. 398, 10. 404, 30. 405, 15. 440, 35. 442, 35. 451. 455, 5. 456, 40. 458, 15. 465, 35. 494, 20. 547, 5. 563, 40. 564, 35. 566, 35. 568, 1. 569, 30. 571, 25. 574, 15. 577, 1. 579, 45. 599. 600, 40. 603. 610. 611, 45. 612, 10. 629. 631. 637, 25. 660, 40. 669, 20. 681, 10. pater: Gerlacus comes de Nassawe.
- Gerlacus, Gerlach comes de Nassawe 7, 30. 39, 40. 90, 35. 592, 20. filius: Gerlacus archiepisc. Maguntin.
- Gerlach (III.) here zu Isenburch (-*Arenfels*) 82, 10. 86, 1. 490.
- Gerlach von Wachendorf ritter 82, 15. 86, 5.
- Gerlach von Brunshorn 500.
- Gerlingstorff *Görsdorf in Alsatia* (Kr. *Weissenburg*) 498, 20.
- Germani 137, 45. 150, 25. 156, 30. 421, 10.
- Germania, Deutsche lant, Duschlant, Duscheland 37, 10. 178, 5. 180, 20. 223, 35. 224. 388, 35. 390, 30. 502, 25. 514, 10. 728, 20; primaeva regni Romani et imperii sponsa 224, 10—15; per Germaniam archicancellarius: archiepisc. Maguntinus; cf. *Alemannia*, Romanum regnum.
- von Gerolzeg *Geroldseck-Albeck* (OA. *Sulz*): Walther.

- de Geroltsecke, Gerolczeg *Geroldseck* (*AB. Lahr*)?: Waltherus.
- de Gerolzock(e) *Geroldseck in Alsatia* (*Kr. Zabern*)?: Adelheidis.
- S. Gertrudis in Lovanio ord. S. Augustini praepositus 595, 5.
- Gerdrut frawe zu Merenberg, uxor Iohannis comitis de Nassau 634, 20—25.
- mag. Gerungus Hartmanni de Medico clericus Patavien. dioc., publ. apost. et imp. auct. notarius 75. 249, 10. 251, 1; notarius Karoli IV. 523, 15. 610, 20. 659, 20. 662, 15.
- Gesler: Henricus.
- Ghulike v. Iuliacen.
- Gibertus abbas mon. Mosacen. ord. S. Benedicti Aquilegen. dioc. 290, 30.
- Ghibertus (I.) qd. Guidonis (I.) anti-qui de Corrigia 293, 10. 40. filii: Iohannes, Guido (II.).
- Ghibertus (II.) qd. Guidonis (II.) qd. Ghiberti (I.) qd. Guidonis (I.) de Corrigia 293, 10. 20. 35. 40. 294, 1. 10. frater: Azzo.
- S. Gyligen v. Aegidius.
- de Gym(e)nich, Gynnich, Gumnich, Guinich *Gymnich* (*RB. Köln, Kr. Euskirchen*): Niclas, Winmarus.
- Girardus de Terniaco 174, 15.
- Gyselbrecht son Brūnes ritters von Düne 261.
- Glacen. *Glatz* (*RB. Breslau*) terra 578; de Glacz: Iohannes.
- Gladbach (*RB. Koblenz, Kr. Neu-wied*) 490, 25.
- de Glynton: Ivo.
- Glipberg *Gleiberg prope Gicssen* castrum 634, 20.
- von Globk *Globig* (*RB. Merseburg, Kr. Wittenberg*)?: Andreas.
- Glogner: Iohannes.
- Gobel, Gobil von Remiche proist zu Luczillenburg 76, 1. 77.
- Gobil von Polich wolg. knecht 266, 25. 267, 10.
- Gocius, Gotius tit. S. Priscae presb. card. 28, 10. 169, 20. 170, 40.
- Godelbert von Ludenstorf wepeling 654, 35. 655, 10.
- Godert greve van Arnsberg 541, 10. 671, 30. 672, 1.
- de Gonzaga de Mantua: Feltrinus, Guido, Loisius, Ludovicus, Philippinus.
- der Goppolt: Johan.
- Gorfronius (*corruptum ut videtur*) de Zewele miles, Edwardi III. regis Angliae fidelis 583, 10.
- Gorcia, Gortz *Görz*: comites 141, 10. comites: Heinrich, Mainardus VII., Iohannes dux Carinthiae, Ludovicus marchio Brandenburg.
- Gorlicen., Gorlitz, Gorlis, Gorlus *Görlitz* 666, 1. 679, 40. 681, 10; marchia 578. 579.
- Goslaria, Goslarien., Goslar, Goslere 561. 658; advocatia minor 561.
- Godefrid bysscop tho Osebrugge 534, 15. 535, 5. 536. 537, 15. 538, 20.
- (Gotfridus) episc. Patavien. 292, 25. 640, 15. frater: Ortolphus archiepisc. Salzburgen.
- Gotfridus de Brunecke, Pruneck 563. 566, 40. 568, 5. 569, 35. 571, 30. 574, 15. 577, 5. 579, 45; der cltör 623, 10.
- Godefrid herre zu Cronenberg 260. frater: Friderich von der Nuwenburg.
- Gotfrid von Eppenstein 431. 464, 1.
- Gottfried von Hesen ritter 241, 5.
- Gotfridus de Sein dominus in Hom-burch 70. filius: Salacinus.
- Gotfridus Scotus 302, 40.
- Goetzmannus Monachus Basileen., Gotzmander Münich von Münchenstein ritter 325, 25. 653.
- Gozze Sturm meister zu Strazburg 105, 25.
- Graecia 137, 45. 150, 25; regnum Graecorum 150.
- Graetz *Graz* 301, 5.
- von Graispach *Graisbach* (*RB. Schwaben, BA. Donauwörth*) graf: Berchtolt.
- Graysivodanum *Graisivaudan* 174, 15.
- Gramignaci castrum 293, 25.
- Grandimonten. ordo 247, 20. 284, 30.
- de Grandiprato *Grandpré* (*dép. Ardennes*)?: Gerardus.
- Granelli: Petrus.
- von Gransen *Grandson* (*Kant. Waadt*): Otte.
- Gratianopolis *Grenoble* 173, 5. 174, 20; episcopus 174, 10.
- de Gravelia: Iohannes.
- Grawar v. Crauar.
- Grebstein *Greibenstein* (*RB. Kassel, Kr. Hofgeismar*) 589, 30.
- Grefenberg, Grevenberg *Gräfenberg* (*RB. Oberfranken, BA. Forchheim*) 365.
- Grevensmoel *Grevesmühlen* (*Mecklenburg-Schwerin*) 628, 25. 630, 30.
- Grevinnöwe, wyse *prope Arras castr.* 506, 20.
- Gregorius I. papa 155, 15. 162, 10.
- Gregorius V. papa 156, 35.
- Gregorius X. papa 7, 1.
- Greies *Gries in Alsatia* (*Landkr. Straßburg*) 467, 25.
- Grensoye *Grenzau* (*RB. Wiesbaden, Unterwesterwaldkr.*) 178, 10.
- Grimberch *Grimburg* (*RB. Trier, Landkr. Trier*) 178, 5.
- der Groz: Chunrat.
- Groslea *Groslée* (*dép. Ain*) 174, 10.
- Grossenhaszlach *Groß-Haslach* (*RB. Mittelfranken, BA. Ansbach*) 357, 40. pfarrer: Johan Hertlin.
- Grosswein, -wyn *districtus Pomcraniae ad fl. Pccne situs* 621, 20. 622, 10.
- Gu- v. *eliam* W-.
- Guamotus de S. Albino serviens armorum papae 64, 1.
- Guastalla 293, 20.
- Gubin *Guben* (*RB. Frankfurt a. O.*) 675, 30. 676, 5. 677, 15. 679, 10.
- Guiennae dux: Iohannes dux Normanniae.
- Guinich v. Gym(e)nich.
- Gulich, Gulke *etc.* v. Iuliacen.
- Gumnich v. Gym(e)nich.
- Guntherus de Barbei comes 311, 40. frater: Albertus.
- Güntherspühel *Günthersbühl* (*RB. Mittelfranken, BA. Hersbruck*) 346, 30.
- Guntreben v. Contravia 265.
- Guttroff v. Iohannes de Durnich.
- Gütz von Rentitz 316.
- Gzenco v. Czenco.

H.

- H. dux 624, 30.
- H. vir discretus 624, 30.
- H. de Nurn. notarius Karoli IV. regis 526, 35.
- zu Hadamar, Had(e)mar (*RB. Wiesbaden, Oberlahnkr.*) herre: Johans graf zu Nazzawe.
- in dem Hage 372, 1.
- Hagenowe, -aw(e), Hagnowe, -naw, -nō, Haggenuw *Hagenau in Alsatia* 338, 10. 363, 1. 366. 382, 35. 393, 15. 438, 15. 439, 35. 440—442. 444, 10. 445. 451. 452, 20. 453, 1. 455. 456, 35. 457, 20. 458. 460, 20. 463, 25. 464. 466. 467. 476, 10. 488. 489, 5. 498, 20. 542, 35. 587, 25. 677, 20; Heylig forst 440, 15. eivis: Sigelmann.
- Haimberger: fr. Heinricus.
- Haynbuch: Philippes.
- Halberstaden., Alberstaden. dioecesis 75, 1; ecclesia 111, 25.
- Hall, Hall in Swaben, Halle *Schwäbisch-Hall* 341, 10. 468. 501, 20. 520, 20. 523, 25. 541, 35; Hallenses, Haller, Heller 69. 70, 15. 71. 107, 20. 108, 5. 194, 25. 254, 5. 255. 257, 1. 339, 30. 345. 347, 20. 350, 1. 351, 5. 363, 30. 364. 386, 40. 398, 20. 400. 401. 406. 407, 10. 433. 435, 35. 436, 1. 463, 40. 464. 473—476, 35. 483, 10. 516. 519, 15. 553. 592, 25. 598. 644. 729. 730. 740.
- der Haller: Berthold, Ulrich.
- ze Halsprunn *Heilsbrunn* (*RB. Mittelfranken, BA. Ansbach*) chloster 377, 20; Hailsprunner hof zu Nuremberg 357, 40.
- Hammon v. Cellis.
- Hanneman, Hanman herre von Lih-tenberg 327, 20. 466—468, 5.

- Han(n)onia, Henigowe, Hengawe
Hennegau 363, 5. 515, 1; comites
140, 10. de H.: Iohannes.
- in Hanow(e) *Hanow* (RB. Cassel)
dominus: Ulrichus.
- Hanns v. etiam Iohannes.
- Hans gen. Vischbek Nurnbergen. 614.
frater: Friderich.
- de Hanut *Hannut in Belgio* (prov.
Lüttich): Walterus.
- Happe: Cunzemannus.
von Harnaŵ: Cinc.
- zû Hartenberg *Hardenburg* (RB.
Pfalz, BA. Neustadt a. d. Hardt)
herre: Emicho comes.
- Hartenvels, Hartinfels *Hartenfels*
(RB. Wiesbaden, Unterwesterwald-
kr.) 178, 10. 259, 20.
- Hartmanni: Gerungus.
- Hartnidus praepositus eccl. Salze-
burgen. 292, 35.
- Hartrad, Hartrad, Hartraid herre
zû Schonecke 82, 10. 86, 1. 656,
685, 10. 687.
- Hase, Lepus: Sbinco.
von Hasenburg, Hasenburg in Bo-
hemia (BH. Raudnitz): Sbinco.
- Haske von Sweroticz 508, 20. 509, 1.
Hasle, tal 548, 1.
- Hassia, Hessen, Hessin: Iantgraven
589. Iantgravius: Heinrich.
- de Hauraincourt: Petrus.
- Hausen in Alsatia (Kr. Colmar)
624, 20. 625, 1.
- czu Hawge *Stift Haug* (Würzburg)
brobst: Hainrich.
- Heberhardus v. Eberhardus.
- Hedewigeschin *vast. prope Zierenberg*
(RB. Cassel, Kr. Wolfhagen) 589,
35.
- die Heyde *apud Leutkirch* 524, 15.
- Heydelbergh castrum 51, 1.
- von Heyligenberg v. de Monte
Sancto.
- Heylig forst v. Hagenowe.
- Heilmannus de Primheim miles
428.
- Heilprunn(e), Hailprunn, Heilprun-
nen, Heiltbrunnen *Heilbrunn*
(Württemberg) 341, 10. 363, 1. 468,
501, 20. 520, 20. 523, 25.
- Heilsbronn v. ze Halsprunn.
- Heimbach (RB. Koblenz, Kr. Neu-
wied) 490, 25.
- Henricus archiepisc. Colonien. 79, 30.
90, 15.
- Henricus de Villariis archiepisc. Lug-
dunen., comes locum tenens Dal-
phini Viennen. 173, 174.
- Henricus de Virnenburg (olim) archi-
episc. Maguntin. 2. 5, 1. 7, 25.
8. 10, 30. 44, 45. 45, 1. 47, 10.
51. 52. 53, 1. 90. 105, 1. 241.
242. 310, 35. 427, 35. 502, 20.
542. 592. 612, 25. 623, 5; sacri
imperii per Germaniam archican-
cellarius 585, 5.
- Heinreich von Schonekk der sich
für byschof zu Augspurk hilt
737, 35.
- Heinrich bischof zu Merseburgh 691.
- Henricus episc. Virduncn. 533, 35.
705, 15.
- Heinrich abbt von Kempten 528, 5.
- Hainrich von Hohenloch brobst czu
Hawge 407, 25.
- Henricus de Boemia praepositus
mon. Sederasien. prope Pragam
653.
- Heinrich von Beringen brobst ze
Wysenstaig und chorherre ze Augs-
purg 528, 30.
- Henricus dou. . . . presb. capellanus
perpetuus ecclesiae Cameracen.
714, 20.
- fr. Henricus dictus Haimberger ord.
Praed., sacerdos domus in Nurn-
berg 613, 30.
- Heinr(icus), Hnr. notarius Karoli IV.
regis 432, 40. 552, 20.
- Henricus Thesaur., Thesauri, The-
saurarius notarius Karoli IV. regis
480, 35. 481, 10. 489, 5. 490, 15.
496, 20. 498, 35. 653, 15.
- Henricus V. Roman. imp. 608, 25.
- Henricus VI. rex Roman. 56. 57.
- Henricus (VII.) Roman. rex 518, 15.
- He(i)nr(icus) VII. Roman. imp. 3, 15.
9, 25. 12, 45. 14, 16, 10. 18, 19, 1.
29, 35. 32, 15. 33, 35. 35, 10. 37.
38, 35. 40, 35. 41, 25. 59. 65, 35.
90, 5 (H. de Lucelenborch). 90, 25.
116, 35. 117, 25. 118, 40. 119.
120, 15. 121. 128, 35. 130. 131, 35.
133. 140, 10. 159, 30. 162, 35.
164, 15. 167, 5. 186, 15. 187, 15.
194, 20. 200, 10. 232, 10. 233, 25.
234. 235. 293, 40. 318, 5. 331, 35.
332, 20. 335, 20. 336, 30. 355.
358, 10. 385, 30. 391, 35. 417, 5.
547, 30. 548, 1. 566, 20. 607, 25.
703, 1. mater: Beatrix; frater:
Baldewinus; filius: Iohannes rex
Bohemiae; nepos: Karolus IV.
- Henricus dux Saganen. 310, 15.
- Henricus IV. dux Wratislaviae et
Sleziae 572, 35. 573. 578, 1. 5.
- Henricus VII. (alias VI.) dux Wra-
tislaviae et Sleziae 578, 10. 579, 25.
- Henricus senior marchio Branden-
burgen. 692, 40. uxor: Agnes;
filius: Henricus iunior.
- Henricus iunior marchio Branden-
burgen. 692, 40. pater: Heinri-
cus senior.
- Henricus marchio Moraviae 575, 10.
- Heinrich II. Iantgraff ze Hessin 2, 15.
39, 15. 556, 40. 588, 35. 589.
- He(i)nr(ich) van Clotten, burgieve zû
Cochme 274, 20. 276. 278, 30. 280.
- Heinrich grave ze Gortz und ze Tyrol
300.
- Hinric greve tû Holtzeden 646, 15.
- Henricus comes de Reghensten 561.
- Henricus comes de Salmis 136, 10.
137, 5. 164, 5. 165, 20. 168, 5.
- Henricus comes Tyrolen. 297, 15.
filia: Margarita.
- Heinrich von Arraz 506.
- He(i)nr(ich) Beyer von Boparten dei
alte, ritter 66, 5. 220. 255. 257, 5.
- Heinrich von Bloach edelmann 245, 1.
- Henricus de Brunek 311, 40.
- Heinrich van Crampurg ritter 269, 20.
270—272.
- Henricus de Eberstein 311, 40.
- Henricus dictus Gesler miles 176, 5.
- Heinrich, Hincó von Nachod(en)
310, 15. 508, 20. 509, 1.
- Henricus de Novadomo, Heinrich
von dem Neunhaus 310, 15—20.
329, 40. pater: Ulrichus.
- Henricus de Nova Domo, Heinrich
vom Newinhuse 629, 20. 631, 20.
frater: Ulrichus. *An idem ac
praecedens?*
- Heinrich von Poliche ritter 263, 1.
- Heinrich von Rapoltstein 624, 20.
- Heinrich Rulman von Sintziche ritter
685, 5. 687, 15.
- Henricus de Walkse 311, 40.
- Heinrich Bove von Düne wepeling
264, 35.
- Heinrich von Gemunden wolg.
knecht 268.
- Henricus dictus Knebelin opidanus
in Mülnhusen 485, 25.
- Heinrich der Herbort burgermeister
(zu Augsbürg) 507, 5. frater:
Herbort.
- Heinrich der Pfüntzing (Nürnberg)
353, 30. uxor: Katherlein.
- Heinrich der Portener bürger ze
Augsburk 739.
- Heinrich (servus civitatis Maguntin.)
104, 1.
- Henricus nuntius Ludovici marchi-
onis Brandenburgen. 428, 25.
- Heinristorf, Heinrichsdorph *Heiners-
dorf* (RB. Frankfurt a. O., Kr.
Lebus) 660, 35. 661, 25. 669, 10.
- Helechinen. *Heylissen in Belgio*
(prov. Brabant) abbas ord. Prae-
monstraten. 595, 5.
- de Helfenstein *prope Geisingen* (OA.
Geisingen) comites: Ulrich d. e.,
Ulrich d. j.
- Heliás v. Elias.
- Helisabeth v. Elisabeth.
- Hellendal *Höllenthal prope Reil* (RB.
Trier, Kr. Wittlich) 506, 25.
- Hendrigetus de Bongay(o) civitatis
Belluni vicarius generalis 295, 30.
296, 5.
- Henigowe v. Hannonia.
- Henikk von der Duben genant Berka
329, 40.
- Henken von Dudelendorf wepeling
278, 40.
- Henkin gen. Nûszbaume von Covern
265, 30.
- Henne Symon wolg. knecht 254, 30.
255, 5.

- von Hentzenberg: Isembart.
Herbipolis, Herbipolen., Erbipolen.,
Wirtz(e)burg, Würtzburg 363, 5.
388, 25. 389, 5. 530, 1; ecclesia,
stift 238, 15. 340. 388. 389. 641;
episcopus 387, 30. 389. 390. 642, 1;
episcopatus, bistum 238. 340, 25.
387, 30. 390, 40. 641, 20; diocesis,
bistum 245, 1—5. 339, 1. 388, 25.
389, 5. 402, 15; praepositus, de-
canus, capitulum 389, 5. electi:
Albertus de Hohenberg, Albertus
de Hohenloch; episc.: Albertus
de Hohenloch.
der Herbort: Heinrich.
Herbort burger zu Augspwg 507, 5.
Herbrechtzdorf *Herspersdorf* (RB.
Mittelfranken, BA. Schwabach) 364.
Herenheim *Herrnsheim* (RB. *Unter-
franken, BA. Kitzingen*) 408, 30.
Hervorde *Herford* (RB. *Minden*)
534, 20. 535, 10. 536. 537, 15.
Hermannus abbas mon. S. Galli 544.
545.
Herman greve tho Eversteyne 534, 15.
535, 5. 536, 20.
Herman Dürnstosser von Arras 506.
Herman van Enenberg ritter 82, 15.
86, 5.
Hermannus dictus Losse miles 137, 15.
728. frater: mag. Rudolfus.
Herman Walpade von Ulmen 655.
fratres: Friderich, Richart, Ro-
rich.
Herman Smelezlein buger ze Nord-
lingen 741.
Horoltsperg, Heholtzberg *Heroldsberg*
(RB. *Mittelfranken, BA. Erlan-
gen*) 635, 35. 638, 10.
von Herenberg *prope Tübingen*:
graf Conrat.
Hersfelden. opidum, universitas 373.
abbas: Iohannes; v. Iudei.
Hersprugga, Herspruk *Hersbruck*
(RB. *Mittelfranken*) 363, 5. 403, 40.
Hertlin: Johann.
Hertmüthusen *Hermuthausen* (OA.
Künzelsau) 406, 25.
Hertnidus praepos. et archidiac. ec-
clesiae Sarczburgen., capellanus et
consiliarius Karoli IV. 299, 20.
Hertwin von Wynningen ritter, herre
zû Waldecke 265, 15. 266, 20.
Hertzogenbürg *Herzogenbusch* in *Hol-
landia* (prov. *Nordbrabant*) 363, 1.
von Hesen: Gottfried.
die Hesenow, holtz 372, 1.
Hessen v. Hassia.
S. Heustacii v. S. Eustachii.
de Hewy, Hewi *Hohenhöwen* (AB.
Engen): Petrus.
Hiberniae *Irland* dominus: Edwar-
dus III.
S. Hieronymus 150, 30. 155, 25.
Hilnsheymer: Peder.
von Hymmenrode *Himmerod* (RB.
Trier, Kr. Wittlich): Vlozze.
- Hinco de Nachod v. Henrich.
Hinco, Hin(c)k, Hynck de Sleven
lantherre ze Beheim 310, 15. 660,
35. 669.
in Hyrtzenowe *Hirzenach* (RB. *Kob-
lenz, Kr. St. Goar*) advocacia
195, 15.
von Hochsteten: Ulrich.
Hoven *Hofen* (in *Friedrichshafen*,
OA. *Teltang*) mon. ord. S. Bene-
dicti Constantien. dioc. 505, 10.
de Hohenberg, Hochenberg *prope*
Deilingen (OA. *Spaichingen*) comi-
tes: Albertus, Hugo.
von Hoemberg *Hömburg* (RB. *Wies-
baden, Unterlahnkr.*): Werner.
de Hohenloch, -loc, Hocloch, Ho-
loch *Hohenlohe*: Albertus, Crafft,
Fridoricus episc. Babenbergen.,
Hainrich, Ludwig.
Hoya *Huy* in *Belgio* (prov. *Lüttich*)
363, 1.
Hoyngen *Höwingen* (RB. *Koblenz*,
Kr. Neuwied) 178, 15.
von Holenfels *Hohlenfels* (RB. *Wies-
baden, Unterlahnkr.*)?: Johan.
Hollandia, Hollant 515, 1; comes:
Wilhelmus.
tho Holsten, Holtzedden *Holstein*
greven: Adolf, Hinric, Johan, Ni-
colaus.
in Homburch *Homburg prope Nüm-
brecht* (RB. *Köln, Kr. Gummers-
bach*) dominus: Gotfridus de Sein.
von Honcheringen, Hoingeringhe
Hüncheringen (Luxemburg): Dy-
derich.
Honecke *Hohenecken* (RB. *Pfalz*,
BA. Kaiserslautern) castrum 186,
35. 198, 40.
Honoratus de Abbatisvilla cler.
717, 20.
Horburch *Harburg im Ries* (RB.
Schwaben, BA. Donauwörth) ca-
strum imperii 474.
Hudeler: Conradus.
de Huffalisia, Ufliz *Houffalize* in
Belgio (prov. *Luxemburg*): Ge-
rardus.
Hugo (de S. Victore) 154, 20.
Hugo tit. S. Laurentii in Damas(e)o
presb. card. 12, 20. 18, 10. 21, 40.
24, 10. 28, 15. 169, 20. 170, 40.
Hugo mon. S. Benedicti Floriacen.
Aurelianen. dioc. abbas 166, 15.
Hugo mon. S. Saturnini Tholosanae
dioc. abbas 166, 15.
Hugo dictus Spehtzart capellanus
in Rütlingen 504, 25.
Hug graf von Büchecke 479. 547, 35.
548, 1.
Hugo comes de Furstenberg 317.
Hugo de Hochemberg comes 311, 40.
Hugo de Montillio 174, 15.
Hugo de Nevill miles, fidelis Ed-
wardi III. 583, 30. 584. 585, 10.
- Hulricus v. Ulicus.
Humbertus II. Dalphinus Viennen.
172—174. 381, 10. 533, 10. lo-
cum tenens: Henricus archi-
episc. Lugdunen.
Humiliatorum domus 247, 25. 284, 35.
von Hunoltstein (RB. *Trier, Kr.*
Bernkastel): Johan von Adewilre.
Huntweille *Hundwil* (Kant. *Appen-
zell*) 545, 10.
in Husdorf *Heusdorf* (Thüringen,
Geb. *Sachsen-Weimar*) mon. ord.
S. Benedicti Maguntin. dioc. 726,
25.
zu der Hutten v. Erlach.
Huwart, -ard, -ert von Eltre mare-
scalcus Iohannis regis Bohemiae
76, 1. 77. 508, 20. 509, 1.
- I. J.**
- Iacobini: Ubertinus.
S. Iacobi Frigidi Montis *St.-Jacques-
sur-Coudenberg* in Bruxella ord.
S. Augustini praepositus 595, 5.
praepositus: Iohannes.
S. Iacob closter uzwendig der muren
zu Meintz 386, 25.
S. Iacob in der grozzern stat ze
Prag 678, 25.
Iacobi: Guillelmus.
Iacobus Garnoti cantor Melden. 170,
15. 171, 30.
Iacobus de Castello canon. eccl. S.
Crucis Cameracen. 717, 20. 719, 25.
fr. Iacobus praceptor (hospitalis)
Sancti Spiritus 302, 40. 304, 10.
Iacobus dictus de Anya cleric. Ca-
meracen. dioc., apost. et imp. auct.
tabellio publicus 717.
Iacobus Iohannis qd. de Svireyo-
franco cleric. Treveren. dioc., publ.
imp. auct. et curiae Treveren.
notarius 137, 15.
Iacobus de Sabaudia dominus civ.
Taurinen. 416, 40. 417.
Iacobus qd. Marsilli de Carraria de
Padua 607, 25.
Iacobus filius Nicolai de Carraria
de Padua 248, 25. 607, 35—609.
611, 5.
Iacobus qd. Demetrii de Comitibus
de Padua 609, 10.
Ianuenses 286, 15.
Ieroslaus de Sternberch 310, 20.
Ierosolimitan.: S. Iohannis, S. Ma-
riae Teutonicorum domus.
Iesco (Iohannes) praepositus capellae
regiae Omnium SS. in castro
Pragen. 250, 40. 693. 724, 25.
725, 10; kg. Karls heimelichir und
rait 728, 20.
Iesco, Jescho, Jeske de Crauar, Cra-
war, Grawar, kg. Karls heimlicher
310, 20. 732, 1. 733, 10. 736, 35.
737, 1. 5
Iesco, Jesk(e) de Miche(l)spersg lant-
herre ze Beheim 310, 15. 660, 30.
665, 5. 669.

- Iesco, Jesk(e) de Wartemberg genant von Wessel lantherre ze Beheim 310, 15. 660, 30. 669.
- Ierden. *Lérida in Hispania* canon.: Gasbertus.
- Ildebrandinus episc. Paduanus 214, 25. von Ileburg *Eilenburg* (RB. *Merseburg, Kr. Delitzsch*): Bothe.
- Imbertus tit. basilicae XII. Apostolorum presb. card. 28, 10. 169, 20. 170, 40.
- Inden. v. S. Cornelii.
- Ingolstat 605, 5.
- Ingweiler *Ingweiler in Alsatia* (Kr. *Zabern*) 466, 10.
- Inningen (RB. *Schwaben, BA. Augsburg*) 740, 20.
- Innocentius IV. papa 7, 1.
- Insulen. *Lille castellanus*: Iohannes de Lucembourg.
- Iodocus, Jost de Rosenberg lantherre ze Beheim 310, 15. 610, 10. 612, 5. 629, 20. 631, 20. 660, 35. 665, 5. 669.
- Iogny 487, 10.
- Iohanna I. regina Siciliae 214. 286, 5. 380, 25. 680, 15. maritus: Andreas; filius: Carolus.
- Iohanna ducissa Austriae 10, 30. 176, 35. 283, 25. 285, 10. 308, 40. maritus: Albertus II.
- (Iohanna marchionissa Iuliacen.) 515, 5 *cum nota* 2. maritus: Guillelmus.
- Iohannis: Iacobus, Nicolaus. ze S. Johanse frowen closter (*Straßburg*) 493, 25.
- SS. Iohannis et Pauli eccl. Rom. presb. card.: Stephanus.
- S. Iohannis Ierosolimitani hospitalia sive domus 49, 30. 247, 20. 284, 35; domus in Basilea conventualis: fr. Wernherus.
- S. Iohannis eccl. Traiecten. *false pro* S. Salvatoris 167, 35.
- Iohannes *quidam* papa 151, 10.
- Iohannes XXII. papa 29, 40. 33, 40. 35, 15. 37, 20. 73, 10. 159, 30. 163, 1. 164, 20. 167, 10. 380, 30.
- Iohannes Portuen. episc. card. 12, 15. 18, 5. 21, 35. 24, 10. 28, 10.
- Iohannes S. Angeli diac. card. 28, 20. 169, 25. 170, 45.
- Iohannes archiepisc. Mediolanen. 110, 15. 248, 5. 309, 20. frater: Luchinus.
- Iohannes episc. Atrebaten. 166, 15.
- Iohannes II. episc. Basilien. 486, 5. Johan bischof zu Chamyn 673, 20.
- (Iohannes) episc. Luthomusslen. 310, 10. 563, 5. 564, 15. 565, 10. 567, 10. 568, 25. 570, 25. 572, 15.
- Iohannes episc. Missnen. 311, 35.
- Iohannes episc. Olomucen. 310, 10. 563, 5. 564, 15. 565, 10. 567, 10. 568, 25. 570, 25. 572, 15. 575, 30. 610, 5. 612, 1.
- Iohannes electus Tridentin. 681, 20.
- Iohannes de Amelio archidiacon. Foroulieni., camerae apostolicae cleric. 166, 15.
- Iohannes abbas Hersfelden: 373, 5.
- Iohannes praepos. mon. S. Iacobi Frigidi Montis in Bruxella ord. S. Augustini Cameracen. dioc. 594, 35.
- Iohannes de Celobrio praepos. eccl. Treveren. 127, 1. 128, 15. 133, 5. 136, 20. 137, 10.
- Johan von Lichtenberg techant der merren stift ze Strazburch 366. 367. 369, 1. 415, 20. 467, 5. frater: Symon.
- mag. Iohannes de Pistorio decanus eccl. S. Salvatoris Traiecten., capellanus, commensalis, familiaris Clementis VI. papae 11, 40. 12, 25. 18, 15. 22, 1. 24, 20. 29, 20. 47, 35. 49, 1. 88, 35. 89. 112, 5. 127, 5. 128, 20. 133, 5. 136, 20. 164, 5. 165, 20. 167, 35. 169, 30. 171, 1. 282, 40. 283. 288, 20 (de Pistoire). 308. 309, 5. 557, 35. 558, 5.
- Iohannes Cortoys canon. Ambianen. 170, 15. 171, 30.
- Iohannes de Gravelia can. eccl. Cameracen. 709, 40. 711, 40. 712, 20.
- Iohannes de Bus Maioris eccl. Cameracen. capellanus 719, 35.
- Iohannes dou Lart Maioris eccl. Cameracen. capellanus 719, 35.
- Johann Hertlin pfarrer zu Grossenhaszlach 357, 40.
- Johann pastor zû Sotern 280, 10.
- Iohannes rector eccl. in Kirchain 504, 30.
- Iohannes Brulet presb. 711, 20.
- Iohannes de Seduno cleric. capellae Clementis VI. papae 29, 20.
- Iohannes dictus Glogner subdiacon. in Rutlingen 504, 30.
- Iohannes de Boemia ord. Praed. 645 *cum nota* 1.
- Io(hannes) Senen. scriptor litt. apost. 245, 15.
- Iohannes notarius Karoli IV. regis (217, 5). 528, 20. 529, 20. *An idem ac sequens?*
- Iohannes Noviforen. notarius Karoli IV. regis 322, 10. 456. 458, 40. 477, 5. 629, 30. 636. 639, 15. 640, 20. 641, 5. 642, 10. 643, 20. 658, 45. 660, 40. 662, 40. 669, 20. 672, 35. 678, 30. 693. 726, 15. 729, 35. *An idem ac praecedens?*
- Iohannes de Glacz registrator Karoli IV. regis 567, 1. 568, 10. 570, 15. 572.
- Iohannes dictus Enghelen clericus Monasterien., publicus apost. et imp. auct. notarius 292, 35.
- Iohannes de Roseto Laudunen. dioc. publicus apost. auct. tabellio 711, 25. 717, 40. 718, 1. 719, 35.
- Iohannes Saxo dictus Schirmer notarius publicus generalitatis archiepiscopi Maguntin. 726. filia: Soffia.
- mag. Iohannes Iohannis de Sydenvaden clericus Maguntin., publicus apost. et imp. auct. notarius 75.
- Iohannes Valens clericus Ruthenen. dioc., publicus auct. apost. et imp. notarius 17. 20, 35. 21. 23. 25, 35. 26. 49. 170, 25.
- Iohannes rex Bohemiae, comes Luceburgen. 1—3. 8, 1. 11. 12. 16—18. 20. 21, 40. 22. 24. 26, 35. 27. 31, 15. 36, 30. 41, 5. 53, 35. 54, 25. 58, 15. 60. 61, 5. 63. 64. 65, 30. 67, 5. 70, 30. 72, 20. 73. 74. 75, 30. 77. 78, 15. 79—89. 90, 5. 91. 93, 35. 95, 5. 96. 98. 100, 35. 101, 15. 102, 1. 104, 10. 110, 10. 111. 115, 35. 117, 15. 139, 30. 140, 10. 148, 15. 175, 5. 176, 25. 203, 1. 216. 318, 5. 344. 418, 15. 554, 15. 576, 10. 577, 30. 578. avia: Beatrix; pater: Henricus VII. imp.; soror: Maria regina Franciae; consortes: Beatrix, Elizabeth; filius: Karolus IV. rex; patruus: Baldwinus; amita: Felicitas, Maria; consiliarii: Arnoldus, Burchardus; marescallus: Huwart; notarius: Isembardus; clericus: Petrus.
- Iohannes Friderici II. regis Trinacriae filius 287, 20.
- Iohannes III. dux Brabantiae 584, 10. 705, 5; dux Lothringiae, Brabantiae, Lymburgiae sacrique imperii marchio 595, 10.
- Iohannes dux Karinthiae, comes Tyrolis et Goriciae 25, 25. 300, 10. 310, 10. 328, 35. 329, 20. 563, 5. 564, 15. 565, 15. 567, 10. 568, 25. 570, 20. 572, 15. 575, 30 (marchio Moraviae). 669, 35. 731, 5. 732. 733, 30. 734, 35. 735. frater: Karolus IV. rex.
- Iohannes dux Duracii 18, 30. 116, 35. 121, 20. 133, 15. 235, 5.
- Iohannes dux Lothringiae v. Iohannes III. dux Brabantiae.
- Iohannes dominus de Magnopoli, Meckelburch 127, 40. 132, 10. 135, 40. 311, 40. 322, 20. 323, 5. 627, 35; dux Magnopolen. 628. 629, 10. 630. 638, 35. 659, 35. 665, 1. 666, 30; hertoge tu Mekelborch, here tu Stargarde unde tû Rozstock 646, 5. frater: Albertus.
- Iohannes dux Normanniae et Guenanae, comes Pictaviae, Andegaviae et Senomanen. 68, 40. 288, 5. 308, 5. pater: Philippus VI.; filii: Karolus, Iohannes, Ludovicus, Philippus.
- Iohannes filius Iohannis ducis Normanniae 288, 5.
- Iohannes dux Slesiae 310, 15.
- Iohannes marchio Montisferati 416, 40.
- Iohannes II. purgravius de Nuremberch 39, 45. 345—349. 372, 1. 377. 407, 20. 408, 35. 480, 20. 481, 1. 545, 35. 546, 30. 547, 10. 563, 45. 564, 35. 566, 35. 568, 5. 569, 35.

- 571, 25. 574, 15. 577, 1. 579, 45.
610, 10. 612, 1. 613, 40. 614, 15.
623, 10. 644, 20. 730, 5. frater:
Albertus.
- Iohannes comes Cleven. 705, 5.
- Iohannes de Hannonia, dominus
704, 35.
- Johan grevo tû Holtzedden 646, 15.
- Johan gravo zu Nassaw 477, 15.
592, 20. 633, 30. 634; den man
nennet von Merenberch 435, 35.
frator: Adolf; uxor: Gerdrut.
- Johans graf zu Nazzaw und herre
zu Hadmarn 635, 25. 636, 25. 637.
638.
- Johan Reingravo von dem Stein 627.
- Iohannes comes de Salmis 127, 40.
132, 10. 135, 40.
- Iohannes comes de Sarapont 237, 5.
- Iohannes comes de Spanheim 39, 25.
253, 5. 277, 25.
- Johan Wildegreve zû Dunc 280, 25.
- Iohannes de Asperomonte miles
127, 1. 128, 15. 133, 1. 136, 20.
164, 5. 165, 20. 168, 5. 169, 30.
171, 1.
- Johan von Basenheim ritter 108, 30.
- Iohannes dominus de Beaurewart,
Be(a)rwart, senescallus comitatus
Lucemburgen. 75, 40. 77. 127, 40.
132, 10. 135, 40.
- Johan hern Johans Bozzen von
Waldecke ritters son 263, 20.
- Johan genant Brunichen, Brunechin
von Malberg ritter 262.
- Johann herre zu Kerpen 655, 40.
- Iohannes de Contravia miles 212.
filia: Adelheydis.
- Iohannes qd. Ghiberti (I.) qd. Gui-
donis (I.) antiqui de Corrigia 293.
294, 1.
- Johan von Küttenheim ritter 282, 15.
- Johan herre zû der Vels v. Iohannes
dominus de Rupe.
- Johans von Vinstingen lantvogt in
Elsazzen 488.
- Iohannes de Gayo miles 173, 35.
- Iohannes de Lando de Placentia
miles 606, 25.
- Iohannes de Lucembourch miles,
castellanus Insulen. 695. 696, 5.
698. 704, 1. 706, 1. 707. 708, 25.
709, 5. 710, 30. 711, 40. 712.
715, 1. 718. pater: Walramus.
- Johan von Numagen ritter 277, 5.
- Johan von Poliche ritter 282, 15.
- Johan here zu Riferscheit 82, 10.
86, 1. 87. 261, 40. 262, 40; mar-
schalc van Westphalen 540.
- Iohannes dominus de Rup(pe) miles,
herre zû der Vels 127, 40. 132, 15.
135, 40. 220, 30. 279, 5.
- Iohannes dominus de Sleida 82, 10.
86, 1. 216.
- Johan III. here tû Wenden 646, 15.
- Iohannes dominus in Wildenberch
70.
- Johan von Adewilre genant von Hu-
noltstein wepeling 280, 35.
- Johan van Brandenburg knape 82, 15.
86, 10.
- Johan von Celle wepeling 278.
- Johan genant Kolbe wolgeb. knecht
259, 15. 260, 1.
- Johan von Kottenheim wepeling
281, 20. 282. pator: Meynwart.
- Johan van Elenceze wolg. knecht
275, 35. 276.
- Johan von Vischbach wepeling
277, 40.
- Johan von Lewenstein wolg. knecht
107, 35. 108, 5. pater: Lemelezun.
- Johan Mousewin von Spanheim
wolg. knecht 69, 20. 70, 1.
- Johan von Pûmero wepeling 278.
- Johan von Rodemach knape 82, 20.
86, 5.
- Johan von Sotern wolg. knecht
279, 10.
- Johan Spachbrücken wolg. knecht
256, 30. 257, 5.
- Johans von Eckerich 379, 35. 380.
- Johan von Hohenfels 264, 20.
- Johanns von Salmen 543, 20.
- Iohannes de Columpna 305, 10. pa-
ter: Stephanus.
- Johan der Dachs civis Augusten.
507, 5.
- Iohannes de Durnich dictus Guttrolf
armiger, mag. civium in Mülnhuzen
485.
- Iohannes Frôweliarius dictus Rutze-
mer civis Basilien. 485, 1.
- Johan der Vögelin civis Augusten.
507, 5.
- Johan der Goppolt civis Augusten.
507, 5.
- Iohannes Praepositi civis Cameracen.
717, 20.
- Iohannes dictus Soullart de Bia-
umont 711, 5. 715, 20.
- Iohannes de Vico Urbis praefectus
305, 30.
- Iohannes (nuntius) 643, 25.
- S. Iohannesberch Moguntinae dioc.
178, 15.
- Iohlin Schonman Iudaeus Augusten.
739, 30.
- Iomeit, Jomet: Wyardus.
- Josep der Cratzer Iudaeus Augusten.
739, 30.
- Yranc *Ehrang* (R.B. Trier, Landkr.
Trier) 178, 10.
- Irsuti comites 511, 25. 45. Rugra-
vius: Georgius.
- Isembardus, Isambardus, Isimbal-
dus qd. Mathei de Antringa cler.
Meten. dioc., publ. apost. et imp.
auct. notarius 116, 45. 120. 123.
127, 40. 132. 135, 45. 136, 25. 169,
35. 171, 10; Iohannis regis Boemiae
not. 117, 15. 127, 30. 135, 35.
- Isembardus, Ysembardus, Isambar-
dus de Rouldinga miles, consi-
liarius Karoli IV. 127, 5. 128, 25.
133, 10. 136, 25.
- Isembart von Hentzemberg edel
knecht 257, 10.
- von Isenburch, Ysenburg, Yssen-
burgh *Isenburg* (R.B. Koblenz, Kr.
Neuwied) die 656, 5; zu I. herre:
Gerlach.
- Yscndürlin (Maguntiae) 429, 15.
- Italia, Ytalia, Italien 13. 19. 116, 35.
117. 118, 5. 119, 15. 122, 1. 129.
134, 1. 149, 25. 178, 5. 206, 40.
217, 10. 232. 235. 252, 15. 301—
307. 380, 30. 381, 20. 417. 421.
532, 10; sacra I. 301, 30. 302;
archicancellarie in I. 80, 20; sacri
imp. per I. archicancellarius, uber
berch eitzcanceler: Walramus ar-
chiepisc. Colonien.
- Italicus, Ytalicus 306, 40. 307. 532,
15; sanguis 307, 15; idioma Ytali-
cum 148, 1.
- Itenwilre *Ithersweiler in Alsatia* (Kr.
Schlettstadt) monasterium 493, 20.
- Itherius abbas Cluniacen. 49, 1. 166,
15. 170, 15. 171, 30.
- Iudacorum regnum 150, 15.
- Iudaei, Juden (Germania) 188, 40.
198, 20. 200, 25. 226, 15. 318, 1.
347, 40. 348. 414, 30. 416, 10.
460, 35. 467, 10. 494, 5. 514, 20.
628, 30. 630, 35. 651. 671. 738;
des Romischen reichs J. 648—650;
Judynne 416, 5; Judische meister
648, 5; Judenrichter 415, 1; Jü-
disch recht 416. 648, 5. 650, 30;
Jüdische e 416, 20; Judischer pan
648, 1; Judenstewen 600, 15 (*v.*
Juden ze Nördlingen, Juden ze
Ulme et *Indicem rerum s. v. stura*).
- Joden czu Asschersleve 693, 20.
- Iudaei in civitatibus Alsatie 367, 25.
438, 10.
- Juden ze Augspurg 324. 371, 20.
724—726, 5; Judinnen 739; *nomi-
natim* 739, 30.
- Iudaei ducibus Austriae subditi 599.
642, 20.
- Iudaeus Baldewini archiepisc. Tre-
veren.: Samuel.
- Iudaei eccl. Bamberg. 299.
- Juden ze Colmer 368, 40. 443, 30.
469, 30; Judencins 325, 35.
- Iudaei intra civitatem et diocesim
Colonien. consistentes 205, 40;
Juden in dem gestichte und creys-
me van Coelne 80, 10—15.
- Juden zu Ehenheim 460, 1.
- Juden in Franken 371, 1.
- Juden zu Frankfurt 464. 557, 10.
- Juden zu Fridberg 369. 557, 10.
- Juden zu Geilnhusen 369. 557, 10.
- Iudaei in Hersfeld 373, 10.
- Juden zu Meintz 495, 35.
- Juden zu Mühlhausen in *Alsatia* 455.
- Juden ze Nördlingen 475; Juden-
stiwer 473.
- Juden ze Nüremberg 345, 30. 351.
416. 644.

- Iudaei comitibus de Oetingen subditi 322, t. 475. 729, 20. Iudaei: Meriant, Pfefferkorn.
- Iudaei in Ratispona 332, 35. 337, 1.
- Juden zu Rotenburg 339. 392, 25. 393, 1. 397, 30. 398. 410, 15. 730, 10; meisterschaft 730, 10.
- Juden zu Sletzstat 452.
- Juden von Spire 483. 484; Jüdischheit zu Spire 484.
- Juden von Strazburg 414. 415. 472; Judenrichter 415, 5.
- Iudaei in civitatibus Sueviae 501, 35.
- Iudaei in Tremonia 81, 30. 206, 1. 208, 15.
- Juden zu Ulme 327, 5. 475. 694. 745; Judenschaft 642, 15; Judenstüwer 473.
- Juden meisterschaft zu Windsheim 346, 5.
- Juden zu Wormszen 491, 25—493, 1; Judescheit 492. 493, 1.
- Juliacen., Gulich(e), Gülche, Gul(i)ge, Ghulike, Gulke *Julich* comes 39, 40; marggraschaft 682, 10. marchio: Wilhelm V.; marchionissa: Iohanna.
- Jütta grafen Gerhartes von Tyetsch wittibe 376.
- Ivo de Glynton canon. eccl. S. Pauli Londonen., Edwardi III. regis fidelis 583, 30. 584. 585, 10.
- I.**
- Laybacum *Lai bach* 290, 30. rector ecclesiae: Matheus.
- Layn *Lahn fl.* 104, 15.
- Laynstein, Lonstein *Lahnstein* (RB. *Wiesbaden, Kr. St. Goarshausen*) 104, 20. 502, 20; cf. Nydernlaynstein.
- Lambertus Giraudus 174, 15.
- Lamparten v. Lombardia.
- Landawe *Landau* (RB. *Pfalz*) 498, 20.
- Landsperg, Lantsperg, Lantzperch, Lanczperch, Landesbergh *Landsberg b. Halle* (RB. *Merseburg, Kr. Delitzsch*): mark zu L. 660, 15. 661, 35. 662. 668. 670. 671, 1. 692, 35 (principatus et marchia in L.). 741; marggrafen 668, 10. 670, 10. 671, 10. 731, 15. 732, 30. 742, 10. marchionis: Fredericus II. lantgraf, Woldemarus; cf. Brandenburgia, Misnen.
- von Landescrone, Lantsrone *Landskron castrum prope Leimen in Alsatia* (Kr. *Mühlhausen*): Burchar, Cunrat.
- Landnensis: Willermus.
- de Lando: Iohannes.
- Lantquar *Landquart fl.* 744, 10. 745, 10.
- de Landstein, Landistein, Lantstain, Lantstan in Bohemia (BH. *Neuhaus*): Guillelmus.
- von Langinawe *Langenau castrum prope Nassau*: Daniel.
- Langinum *Langin* 174, 15.
- Langle v. Angeli.
- Lantelmus Eynardi miles 173, 35.
- dou *Lant*: Iohannes.
- Lasne: Petrus.
- Lateranen. ecclesia, basilica 302. 303, 10. 420, 20; palatium 306; concilium (III.) 4, 20.
- Latinum idioma 148, 1.
- de Laudo: Gautherus.
- Laudunen. *Laon* dioc. 711, 25. 717, 40. 718, 1. 719, 35; ecclesiae canon.: Nicolaus.
- Laufenfelt, Lofinvelt *Laufeld* (RB. *Trier, Kr. Wittlich*) 202.
- Lauffenholtz *Lauf am Holz prope Nürnberg* 350, 10.
- S. Laurentii in Damas(c)o eccl. Rom. presb. card.: Hugo.
- Laurentii: Nicolaus.
- Läutich v. Leodien.
- de Lavillana: Raynerius.
- Legnicz v. Lignitz.
- von der Leyen: Peter.
- von der Leyen (in *Gondorf*): Cone.
- Lemego *Lemgo* (*Lippe*) 536, 10.
- Lemelczun: Emerich.
- Lemlin von Spyr Iudacus Augusten. 739, 30.
- de Lens (dép. *Pas-de-Calais*): Cleribaldus.
- Lentz *Lenz* (Kant. *Graubünden*) 744, 15.
- Leodien., Läutich *Lüttich* 363, 1; patria 56, 15. 57, 20; cives 56, 10. 57, 15. 213, 30; ecclesia 56, 15. 57. 212, 35. 213, 20. 214, 1. 595, 35; episcopatus 212, 30. 213, 30; diocesis 41, 25. 45, 35. 46, 15. 115, 15; episcopus 38, 10. 583. episcopus: Engelbertus.
- Leonh(ardus) registrator Karoli IV. regis 443, 5.
- Leonardus Ernrosz notarius publicus 358, 1.
- Lepus v. Hase.
- Leuncia *Leontia* Augusta 162, 20.
- (Leutoldus) episc. Frisingen. 612, 30.
- von Levenstein *Löwenstein* (OA. *Weinsberg*) graf: Albrecht.
- von Lewenstein *Löwenstein prope Obermoschel* (RB. *Pfalz, BA. Rockenhausen*): Eberhart, Emerich, Johan, Richard, Syfrid, Wolfram.
- Lichtenberg, Lihtenberg, Liechtenberg, Liechtenberg, -berch in *Alsatia* (Kr. *Zabern*) 466, 35; von L.: Hanneman, Johan, Ludwig, Symon.
- von Lichtenberg, Lychtemberg: Bertram, Nicolaus.
- Liezza, Liezze *districtus inter Wiltstock* (RB. *Potsdam, Kr. Ostprignitz*) et *Mirow* (Mecklenburg-*Strelitz*) situs 628, 25. 630, 35.
- Lyvemberch 178, 15.
- Lignitz, Legnicz 689, 25; de L.: Tilo
- Limburgiae, Lymburgiae in *Brabantia* duces 140, 10. dux: Iohannes III. dux *Brabantiae*.
- Lympurg, -purch *Limburg a. d. Lahn* 178, 10. 180, 35.
- Lympurg, -burg, Limppurg *prope Schwäbisch-Hall* 375, 40; der von L. 245, 5. schenk: Albrecht.
- Lindelbach (RB. *Unterfranken, BA. Ochsenfurt*) 408, 30.
- Lindow(e), Lyndawe *Lindau* (RB. *Schwaben*) 341, 10. 468, 35. 469, 1. 501, 20. 520, 15. 521, 30.
- de Lineyo, Lin(e)y, Lyney *Ligny* (dép. *Meuse*) dominus: Walramus.
- de Lyngkemberch v. Lucembergen.
- Lingonen. *Langres* (dép. *Haute-Marne*) canonicus: Guilhermus de Malesieco.
- de Lyrningen, Lynnningen, Lyeniggem *Alt-Leiningen* (RB. *Pfalz, BA. Frankenthal*) comites 511, 25. 45. comes: Emicho.
- Lintz, Lyn(t)z 633, 15. 636. 637. 639, 35. 640, 20. 641, 1. 642, 25.
- de Lippa, von der Lippen *Böhmisch Leipa*: Bertoldus, Czenco.
- Lippe, Lyppe *fl.* 535, 15. 537, 25. 540, 25.
- van der Lippe here: Otto.
- Litche *Grosslittgen* (RB. *Trier, Kr. Wittlich*) 178, 10.
- (Lithuani), Sarraceni in Prussia 1, 25. 141, 5.
- Liutkirchen, Liuckinch *Leutkirch* 341, 10. 468, 35. 469, 1. 501, 20. 520, 15; cf. die Heyde.
- van Lochen (*Vorarlberg, BH. Bregenz*): Fred(erich).
- Löfen v. Lovanium.
- Loisius, Loysius de Gonzaga miles, civis Mantuae 288. 605, 15. filii: Feltrinus, Philippinus, Guido.
- Lomberien., Lumberien. *Lombes* (dép. *Gers*) dioc. 17, 5. 20, 40. 23, 5. 25, 40. 166, 5.
- Lomberies *Louviers* (dép. *Eure*)? 308, 15.
- Lombardia, Lombardia, Lamparten, Lamparthen 15, 10. 104, 10. 111, 25. 112, 10. 119, 20. 130, 45. 141, 5. 165, 35. 188, 35. 234, 10. 293, 20. 313, 25. 407, 25. 417. 482, 20. 491, 35. 547, 30; magnates et tyranni 215, 5.
- Londonen.: eccl. S. Pauli.
- Lonstein v. Laynstein.
- de Loos, Losen. *Looz in Belgio* (prov. *Limburg*) comes 39, 25. 583.
- Lorch, Lorich *Lorch in Württemberg* (OA. *Welzheim*) mon. ord. S. Benedicti Augusten. dioc. 432, 30. 433.
- Losse, Lozze, Loyze, Loize, Loysse, Looze: Hermannus, mag. Rudolfus.

- van Lossnich, Lossinch, Lussenich *Lösenich* (RB. Trier, Kr. Bernkastel): Conrad.
- Lothardus *Lotharius* III. imp. 412, 25.
- Lothringia, Lothringia 319, 15; dux 39, 35. dux: Iohannes III. dux Brabantiae.
- Louppen *Laupen* (Kant. Bern) vesto 547, 35.
- Lovanium, Löfen 363, 5. monasterium: S. Gertrudis.
- Lubbeko *Lübbecke* (RB. Minden) 524, 20. 536, 25. 45.
- Lubeke, Lubechke *Lübeck* 363, 5. 555, 35.
- Lübins *Lübben* (RB. Frankfurt a. O.) 677, 15.
- Lubricen. (recte Lubucen.) *Lebus* (RB. Frankfurt a. O.) episc.: Apetzco.
- Lucenburgum, Lucem-, Lucen-, Lutzel-, Lutzellin-, Lutzillim-, Lutzilmburgen., Lucemborgen.; Lucenburg-, -burch, -bourg, -bouch, Lutzemburch, Lutzceumburg, Lucelenborch, Lutzeln-, Luczeln-, Lutzel(l)en-, Luczellin-, Luczilin-, Luczillen-, Lutzilin-, Luczillimburg 2, 1. 124, 25. 125, 20; castrum 120, 20. 123, 40. monasterium: B. Mariae; praepositus: Gobel; de L.: Iohannes, mag. Nicolaus, Walramus. — comitatus 65. 66. 76, 40. 124. 220, 40. 221. 222. 223, 35. 224. 225. 226, 20. 227, 20. 228, 30. 318. 362, 5. 500, 35. 566, 20. 614, 40. 615. 651, 15. 682, 10. 685, 10. 728, 30; comites 125, 5. 140, 10. 216, 30. 222, 5. 223, 15. 238, 40. 732. 733, 35. 734, 40. comites: Karolus IV., He(i)nrucus VII. imp., Iohannes rex Bohemiae; senescallus: Iohannes dominus de Beaurewart. — Lutzillimburger werunge 260, 20.
- Lützelvelt, hof 408, 30.
- Lucemborgen., Lutemborgen., de Lyngkemberch, Lyngkenberch *Leuchtenberg* (RB. Oberpfalz, BA. Vohenstrauß) lantgravius: Ulrichus.
- Luchinus de Vicecomitibus de Mediolano 112, 5. 248, 5. 309, 20. 417, 1; eccl. Romanae vicarius generalis in civitate, comitatu, districtu Mediolanen. 110, 5. frater: Iohannes archiepisc.
- de Luchtenburch *Lichtenberg* in Bohemia (BH. Caslau): Sdenko.
- S. Luciae in Silice eccl. Rom. diac. card.: Galhardus.
- Lucii: mag. Alioctus.
- Ludenstorf *Leutesdorf* (RB. Koblenz, Kr. Neuwied) 178, 5.
- von Ludenstorf *Ludersdorf* (RB. Trier, Kr. Daun): Godelbert.
- Ludewigh bisshop van Munstere 538, 40. 539, 20. 540. 541.
- Ludovicus, Ludewicus, Ludwicus imperator, keyser Ludwig IV. 90. 104, 5. 105, 35. 301, 1. 326, 5. 341, 15. 423; verus Romanorum imp. 597, 5; qui so imp. intitulat 70, 30. 74, 25. 101. 108, 30. 253—281. 292, 15. 312, 25. 321, 10. 326, 30. 338, 10. 347, 10. 375, 15. 467, 25. 545, 5. 554, 15. 598, 1. 600, 35. 602, 10. 639, 25. 640, 5. 647, 5. 658, 35; dux Bavariae 163, 1. 164. 167. 302, 25. 420, 35. 421. 532, 10. 585, 35; gerens se pro duce Bavariae 306, 25; L. de Bavaria 7, 30. 8, 25. 9—11. 13, 5. 14. 24—26. 27, 1. 28, 40. 29, 35. 30—41. 43—48. 55. 67. 70, 30. 72. 73. 79, 1. 80, 30. 81, 1. 83, 20. 111. 112, 10. 113, 25. 115, 5. 116, 40. 117, 30. 119. 122, 45. 123. 129, 1. 130. 134. 135. 146, 5. 159, 30. 176, 25. 177, 10. 207, 5. 232, 20. 234. 236. 253—281. 284. 285. 292, 15. 310, 35. 326. 347, 10. 375, 15. 424, 40. 425—427. 434. 467, 25. 503, 25. 504. 505. 532. 545, 5. 550. 554, 15. 586, 30. 596—598. 600, 35. 602. 639. 640, 5. 645. 647, 5. 648, 20. 658, 35; L. Bavarus 312, 50. 326, 10; Adoniae comparatus 146, 5; kinder 375, 15. 426. 545, 5. 598. 735, 10. uxor: Margareta; filii: Ludovicus, Stephanus; v. Bavarus.
- Ludovicus I. rex Hungariae 2, 1. 64, 30. 214. 215. 217, 10. 282, 30. 287, 5. 305, 40. 380. 381. 382, 5. 435, 1. 557, 30. 558, 1. mater: Elisabeth.
- Ludovicus, Ludwig, Ludweig, Lodewich marchio Brandenburg. et Lusatae, comes pal. Reni, Bavariae et Karinthiae dux, Rom. imp. archicamerarius, Tirolis et Goriciae comes, Aquilegen., Tridentinen. et Brixinen. eccl. advocatus 33, 10. 91, 15. 297, 15. 301, 1. 428, 20. 468. 470. 502, 20. 555. 556, 20. 585, 5. 604, 30. 613. 614, 10. 623, 1. 624, 5. 643, 25. 647. 675. 734. 735; L. der sich nennet markgrafe ze Brandenburg 347. 375, 15; L. von Paygern 677, 1. pater: Ludovicus imp.; frater: Stephanus; nuntius: Henricus.
- Ludovicus Iohannis ducis Normanniae filius 288, 5.
- Ludovicus Philippi principis Tarentini filius 380, 25.
- Ludewig Friderici marchionis Misnen. filius 731. 732, 20. 733, 25. 734. 735, 35. 736, 10. 737, 10.
- Ludovicus comes Novi Castri 487.
- Ludwig, Ludweig, Ludowig graf ze Öttingen 472—476. 527, 15. 552, 30. 623, 10; lantgraf in (nidern) Elsazzen 411, 15. 460, 20. 471, 40. 472, 40. 473, 35. 475, 5. 529, 5. frater: Fridrich.
- Ludovicus de Gonzaga de Mantua 248, 30.
- Ludwig von Hohenloch 338, 40—340. 407, 5. 408. fratres: Albertus, Fridericus episc. Babenberg.
- Ludwig herre von Lichtenberg 327, 20. 468, 5.
- Ludovicus de Sabaudia 127, 1. 128, 15. 133, 1. 136, 20.
- Ludwig von Tholey volg. knecht 277.
- Luver fl. 744, 10. 745, 1.
- Lugdunus. *Lyon capitulum* 174, 35. archiepisc.: Henricus.
- Lulinum *Lullin* (dép. Haute-Savoie) 174, 15.
- de Luna: Petrus.
- de Lupis: Raymundinus.
- Lusatia, Lusacia, Lusitz, Luzitz, Lusicez, Lwstiz, Lwsicz *Lausitz* mark, land 663. 665. 666. 677, 15; margrafen 664, 5. marchiones: Ludovicus, Woldemarus; cf. Brandenburg.
- Luterburg *Lauterburg* in Alsatia (Kr. Weissenburg) 498, 20.
- Luthomuschelen., -musselen. *Leitomischl* in Bohemia episc.: Iohannes.
- Lutara, Lutren., Lutern *Kaiserslautern* (RB. Pfalz) castrum et opidum 186, 40. 197. 198, 40. 363, 1.
- Luzariae *Luzzara* (prov. Reggionell' Emilia) terra et castrum 605, 25.

M.

Machardus v. Marquardus.

Magdeburgen., Magdeburgk, Magdeburg, Maideburch, Meydburch, Meydeborch dioc. 75, 5. archiepisc.: Otto.

Magdunum super Euram *Méhun-sur-Yèvre* (dép. Cher) 60, 1.

de Magnaco *Magnac* (dép. Charente): mag. Geraldus.

Magnopolis, Magnopolen., Mekkel(n)-, Mekel-, Meehilburch, Mekelburch, Mekelborch, Merkelinburg castrum 628, 25. 630, 30; dominium 628, 20; (domini) 104, 15. 322, 15; duces 628. 630. 631, 5. domini, duces: Albertus, Iohannes.

Magnus Magnus II. konyng van Sweden 646, 10.

Maguntia, Maguntin., Magontin., Maguntin., Mentz(e), Meintz(e), Maintz 5. 40, 10. 43, 40. 104, 1. 105, 30. 363, 1. 385, 25. 386. 387. 410. 411, 1. 429. 430. 495. 501, 1. 506, 30. 507, 35. 509, 10. 510, 5-512. 513, 30. 514, 30. 515, 10. 516, 25. 517, 20. 551. 552, 1. 627, 10. 697, 30; domus nova sita prope Ysendürin quae koufhus vocatur 429, 15; ecclesia, stift 4—6. 7, 30. 8, 35. 9, 1. 10, 35. 29. 44, 15. 51. 52. 53, 1. 68. 241. 242. 243, 10. 311, 20. 386, 25. 542. 623, 5; archiepiscopatus 8, 35. 10, 35. 11, 5. 29, 10. 45. 47, 10. 105, 1; provincia 388, 35; diocesis 5. 40, 10. 44, 5. 178, 15. 320. 373, 10. 690, 1. 726, 25; archiepiscopus 45. 47, 10. 52. 98, 50 (arcivescovo di Maganza). 153, 1. 242, 20. 302, 25. 310, 30. 311. 390, 30. 726, 30; archipraesul Rom. imp. per Germaniam archicancellarius 390, 10; capitulum 5, 25; argentum Mag. ligae ac ponderis

- 198, 15. ecclesiae et monasteria: S. Alban, S. Jacob, S. Mauricii, S. Victoris; archiepiscopi: Gerlaeus, Henricus; electus, provisor: Gerlaeus; provisor: Corardus; decani: Gerlaeus, mag. Rudolfus; clerici: mag. Iohannes Iohannis; servus civitatis: Heinrich; v. Juden.
- Main- v. Mein-.
- Malabrancae: Angelus.
- Malberch *Malberg* (RB. *Trier, Kr. Bitburg*) 178, 10; von M.: Johanne gen. Brunichen.
- Malcossey castr. v. Tridentum.
- Malet: Petrus.
- Maletum *Malè* (Tirol, BH. *Cles*) 297, 35.
- de Malosicco, Malosicco: Guilhermus.
- von Maltitz (KrH. *Bautzen, AH. Löbau*): Alber.
- Manderscheid *Manderscheid* (RB. *Trier, Kr. Wittlich*) 178, 10; von M.: Bartholomaeus, Wilhelm.
- de Mängen *Mengen* (OA. *Saulgau*): Cönradius.
- de Maniaco: Calvanus.
- de Mansfeld, -felt comes: Burchardus; filii comitis: Albertus, Otto, Sifridus.
- Mansi *Le Mas* (dép. *Alpes-Maritimes*) dominus 174, 15.
- Mantua 288, 30. 605, 20. 606, 25; de M.: Gonzaga. potestas: Prothasius.
- de Marea, von der Marke *Mark* comes 39, 30. comes: Engelbert.
- Marcetum *Merzig* (RB. *Trier*) 178, 5.
- Marehia: Brandenburgia.
- Marehia, uf der Marich *Windische Mark* dominium 601, 35.
- S. Mare(h)i eccl. Rom. presb. eard.: Bertrandus.
- S. Margreten closter Prediger ordens ze Augspurg 526.
- Margareta imperatrix uxor Ludovici imp. 426.
- Margareta regina Ungariae 558, 1. pater: Karolus IV.
- Margarita filia Henrici comitis Tyrolen. 297, 15.
- Margaretha filia Friderici de Scarensteten 372, 25.
- B. Mariae eccl. Cameracen. capitulum 716, 40.
- S. Mariae Hosp. Ierosolim. v. Theutonicorum ordo.
- B. Mariae monasterii ord. S. Benedicti in Lucemburch abbas: Symon.
- S. Mariae eccl. in nova civitate opidi Molhusen 320, 20.
- S. Mariae mansionatii in eccl. (S. Viti) Pragen. 140, 40.
- S. Mariae in Cosmedin eccl. Rom. diae. eard.: Guilhermus.
- S. Mariae Novae eccl. Rem. diae. eard.: Raymundus.
- S. Mariae in Via lata eccl. Rom. diae. card.: Nicolaus.
- S. Mariae Teutonicorum domus v. Theutonicorum ordo.
- Maria amita Iohannis regis Bohemiae 59, 15. 50.
- Maria regina Franciae 59, 20. maritus: Karolus IV. rex Franciae; frater: Iohannes rex Bohemiae.
- (Maria) Dalphina 173, 35.
- Marittimane partes 306, 1.
- Marnhere (von Covern) 265, 25.
- Marquardus, Machardus, Mar(c)uard de Randek praepos. Babenberg. 423. 433, 35. 434, 35. 529, 30; episc. Augusten. 738—740.
- der Marschalk: Ditrich.
- Marsilii: Iacobus, Oppizo.
- Marsilius qd. Perenzani de Carraria de Padua 607, 25. 609, 10.
- Marsilius Papafavae de Carraria civis Paduae 609, 10. pater: Albertinus.
- de S. Martiali: Petrus.
- S. Martini in Spino S. *Martino in Spino* (com. *Mirandola, prov. Modena*) curia 605, 25.
- S. Martini in Montibus eccl. Rom. presb. eard.: Aymericus.
- Mastinus de la Scala miles 248, 30. 381, 40. 530.
- Mastria *Mastricht* 363, 1.
- Mathei: Albrigctus, Isembardus.
- Matheus qd. Nicolai de Motio rector parochialis eccl. de Laybaco 290, 30.
- Mattheus de Reate iudex 302, 40.
- S. Mauricii in Maguntia eccl. praepositus: Conrandus.
- S. Maximini extra muros Treveren. monast. 185, 5.
- Maximus tyrannus 161, 20.
- Mechel *Mecheln* 363, 5.
- Mechthildis marchionissa Misnen. 658, 10 cum nota I. maritus: Fredericus.
- Mekelburg v. Magnopolis.
- de Medieis: Zampaolus.
- Medingen mon. *Kloster Mödingen* (RB. *Schwaben, BA. Dillingen*) ord. Praedic. dioe. Augusten. 527.
- Mediolanum, Mediolanen., Meyelain: herre 104, 5; de M.: Luchinus, Prothasius. archiepisc.: Iohannes; vicarius generalis: Luchinus.
- Medullio *Meillon* 174, 20.
- de Medlico: mag. Gerungus.
- Medorum imp. v. Persarum.
- Megeldorffer *Mögdorfer* strazze 350, 10.
- Meyen, Meyene *Mayen* (RB. *Koblenz, Kr. Mayen*) 178, 10. 266, 30. 685, 10.
- in Meynefeld, Meywele Monasterium *Münstermaifeld* (RB. *Koblenz, Kr. Mayen*) 178, 10. 185, 5. custos ecclesie: mag. Wickerus.
- Meyngoz von Dymenstein wclg. knecht 109, 10.
- Meinardus, Maynardus II. comes Tyrolen. 297, 5. 298.
- Mainardus, Meinhart VII. comes Goricie 610, 10. 612, 1; grafe ze Goitz und ze Tyrol 300.
- Meynwart von Kottenheym 281, 30. 282.
- de Meisenburg, Meyscemburch, Meynsemberch, Moisenburch *Meisenburg* (Luxemburg) dominus: Walterus.
- Melden. *Meaux* (dép. *Seine-et-Marne*) cantor: Iacobus.
- Memmingen (RB. *Schwaben*) 341, 10. 468. 501, 20. 520, 15.
- von Merenberg (RB. *Wiesbaden, Unterlahnkr.*): Gerdrut, Johanne grave zu Nassaw.
- Mergentheim (Württemberg) 402. 403. 406, 25; Teutsches haus, Teutsche herren 402. 403.
- Merhern v. Moravia.
- Meriant di Judin die man nant die Normennin 729, 25.
- Merkelinburg v. Magnopolis.
- Merseburgen., Mers(e)burgh bischofe 691. episc.: Heinrich; canonicus: Albertus.
- von Mertlaech *Mertloch* (RB. *Koblenz, Kr. Mayen*): Elyas.
- Metis, Metz, Met(t)en. 40, 5. 62, 40. 363, 1; episcopus 38, 15; diocesis 120, 30. 123, 45. 127, 40. 132, 15. 135, 45. 136, 25. 169, 35. 171, 10. 178, 15.
- Meun *Main fl.* 408, 30.
- ad S. Michahalem *St.-Mihiel* (dép. *Meuse*) 363, 5.
- Michael episc. Barcinonen. 166, 15. 170, 15. 171, 30.
- de Mische(l)spurg *Michelsberg* in Bohemia: Iesco.
- Minden, Mynden 534, 20. 536, 10; episcopus 38, 20. episcopus: Gerhard.
- der Minner: Chûnrat.
- Minorum ordo 596, 20.
- Mirandulla *Mirandola* (prov. *Modena*) castrum 605, 25.
- Miribelli *Miribel* (dép. *Drôme*) dominus 174, 15.
- Misnen., Missnen., Meis(s)en, Missen, Mysen, Myszen, Myehsen marchio 38, 30. 176, 30. 731, 15. 732, 30. marchio: Fredericus; marchionissa: Mechthildis; episcopus: Iohannes.
- Mittenstet *Mittelstetten* (RB. *Schwaben, BA. Augsburg*) 740, 20.
- Mogelingen v. Mûglink.
- Moisenburch v. Meisenburg.
- Moisiacen. *Moissac* (dép. *Tarn-et-Garonne*) monast. abbas: Raterius.
- Molhusen v. Mulhusen.
- de Molserone: Stephanus.

- von Molsperg *Molsberg* (RB. *Wiesbaden, Kr. Westerburg*): Wernher.
- Monachus, Monich, Munich, Münch, Mönich: Burchardus, Goetzmannus, Cunrat, Cuzemannus.
- Monacum *München* 326, 5.
- Monasterien., Monstere, Münstere *Münster in Westfalen* 538, 40. 539, 20. 540. 541; episc. 38, 15. episcopus; Ludewigh; clericus: Iohannes Enghelen.
- Monasterium v. Meynefeld.
- Monchingen *Schwabmünchen* (RB. *Schwaben*) 740, 20.
- de Monto Berg comes 39, 30.
- Montis Albani *Montauban* (dép. *Drôme*) baronia 174, 15.
- Montis Britonis dominus 174, 10.
- Montiscaveosis *Montescaglioso* (prov. *Potenza*) comes; Berstrandus.
- Montisclari *Montechiaro sul Chiese* (prov. *Brescia*) castrum, terra et curia 605, 35.
- Montisferati *Montferrat* marchio: Iohannes.
- von Muntfort *Montfort* (Vorarlberg, *BH. Feldkirch*) graf: Wilhelm.
- Mons Frigidus v. Bruxella.
- Montis Mauri *Montmaur* (dép. *Hautes-Alpes*) dominus 174, 15.
- de Monte Policiano *Montepulciano* (prov. *Siena*): fr. Bernhardus.
- de Monte Sancto, de Sacro Monte, vom Heyligenberge, von Hayligenberg *Heiligenberg* (BA. *Pfullendorf*) comes: Albertus.
- Mons Silicis *Monselice* (prov. *Padua*) 611, 15.
- Monthabur *Montabaur* (RB. *Wiesbaden, Untervesterwaldkr.*) 178, 10. buregrebe: Diderich.
- Monthat *Mundat districtus prope Weissenburg* in *Alsatia* 500.
- de Montilio *Montelier* (dép. *Drôme*): Gautherus, Hugo.
- Morassium *Moras* (dép. *Drôme*) aut *Moras* (dép. *Isère*) 173, 25.
- Moravia, Merhern, Merherren, Merern 362, 5. 616, 15; marchionatus 569, 1. 574, 30. 575, 15. 576; marchionatus sigillum 103, 10. 105, 15. 107, 1. 114, 35. 120. 132, 5. 135, 35. 566, 20; sig. magnum 121, 10. 127, 35; secretum 124, 15; marchiones 574, 35. 575, 40. 576, 1. 731. 732. 733, 35. 734, 40. marchiones: Karolus IV., Heinrichus, Iohannes dux Karinthiae.
- Morten *Murten* (Kant. *Freiburg*) 363, 1.
- Mosacen. *Mosach vel Moggio* (prov. *Udine*) monast. abbas: Gibertus.
- Mosella, Mosel 104, 15. 178, 45. 179, 1.
- Mospach *Mosbach* (Baden) 363, 1.
- de Mospurch *Moosburg* (RB. *Oberbayern, BA. Freising*): fr. Bertholdus.
- de Motio: Matheus.
- Mousewin: Johan.
- Mudel: B.
- ze Müglink, Mogelingen *Mühlingen* (Anhalt) grave: Albertus comes de Barbei.
- Mulhusen, Mülhusen, Molhusen, Mulhausen *Mühlhausen in Thuringia* 320. 382, 40. 384, 40. 518. 558—560; fratres ord. Theutonicorum 518; domus ord. Theutonicorum 320, 30. ecclesiae: S. Blasii, S. Mariae.
- Mülhusen, Mülhusen, Mulhausen, Mülhausen, Mulhausen, Mülhusen an Sungö *Mülhausen in Alsatia* 367, 15. 382, 35. 384, 30. 438. 453—455. 457, 10. 460. 485. 542, 35. 653, 5; domus fratrum Theutonicorum 485, 5. capellanus: Nicolaus; plebanus: fr. Ulrichus; magister civium: Iohannes de Durnich; opidanus: Heinrichus; v. Juden.
- von Münchenstein *Mönchenstein* (Kant. *Baselland*): Goetzmannus.
- Munchperg, Münchsperg *Müncheberg* (RB. *Frankfurt a. O., Kr. Lebus*) 660, 35. 661, 25. 669, 10.
- Münniken *Unter-Münckheim* (OA. *Hall*) 375, 40.
- Münich v. Monachus.
- Munster, Münster, Munster in *Alsatia* 367, 15. 438. 457, 10. 460, 25.
- Muntfort v. Mo.
- von Müsingen *Münsingen* (Kant. *Bern*): Burkart, Cunrat.

N.

- von Nachod(en): Henrich.
- Namislovien. *Namslau* (RB. *Breslau*) opidum 688, 20. 689, 5.
- Namurcen., Namen *Namur* in *Belgio* 363, 5; comes 701, 20. 722, 5.
- Napurga *Nabburg* (RB. *Oberpfalz*) 363, 5.
- Narbonen. archiepisc.: Gasbertus.
- Narnia, Narnien. canonicus: mag. Alioctus.
- Nassaw(e), Nassow(e), Nassauwe, Nassouwe, Nazzaw, Nazzowe, Nossaw 633, 35; castrum 209, 45. 273, 30; graschaft 635, 10; comites 2, 15. 273, 30. comites: Adolf, Gerlacus archiepisc. Magunt., Gerlacus, Johan, Johans, Otto; comitissa: Gerdrut.
- Neapolitanus populus 286, 40.
- Neyriacum *Neyrieu* 174, 10.
- von Neiffen *Neuffen* (OA. *Nürtingen*): Berchtolt graf von Graispach.
- von Nellenburg (AB. *Stockach*): bruder Wolferam.
- Nengeswille *Engelswil* (Kant. *St. Gallen*)? 545, 10.
- Nette ripa 179, 5.
- Neu- v. Niwe.
- Neவில்: Hugo.
- Nezzelbach, Oberrn *Obernesselbach* (RB. *Mittelfranken, BA. Offen-*
- heim*) und Niderrn *Unternesselbach* (RB. *Mittelfranken, BA. Neustadt a. d. Aisch*) 408, 25.
- Nybel *Nivelles* in *Belgio* (prov. *Brabant*) 363, 5.
- Nichasius dictus Prudöm capituli Cameracen. serviens 700, 1.
- Nicolai: Matheus.
- Nicolaus S. Mariae in *Via lata* diacon. card. 28, 20. 169, 25. 170, 45.
- Nicolaus episc. Aconen. 42, 25.
- Nicolaus episc. Tridentin. 250, 40. 290, 25. 296, 25. 309, 25.
- Nicolaus eccl. S. Victoris extra muros Maguntinos praepositus 75, 1.
- mag. Nicolaus de Lucemburgo praepositus eccl. Saccensis, capellanus papae, familiaris Karoli IV. 17, 1. 20, 35. 23, 1. 75, 1. 120, 25. 123, 40. 127, 5. 128, 20. 133, 5. 164, 5. 165, 20. 167, 35. 169, 30. 171, 5. 217, 10. 423, 5. 433, 35. 530, 15. 593, 20.
- Nicolaus de Brunna decanus Olo-mucen. 16, 45. 20, 35. 23, 1. 120, 25. 123, 40; cancellarius Karoli marchionis Moraviae 75, 1; cancellarius Karoli IV. regis (aulae regiae can.) 229, 25. 250, 40. 290. 322, 10. 387, 15. 388, 40. 391, 10. 395, 10. 396, 35. 398, 10. 404, 30. 405, 10. 432, 40. 440, 35. 442, 30. 451. 455, 1. 456. 458. 464, 15. 472. 473, 30. 474, 5. 475, 15. 480, 35. 481, 10. 489. 490, 15. 494. 496, 20. 498, 35. 500, 25. 506, 30. 508, 20. 509, 1. 522, 15. 526, 35. 528, 20. 529, 20. 544, 25. 552, 20. 559, 35. 560. 593, 20. 594, 10 (v. *Emendanda*). 598, 30. 599. 600, 40. 603. 610, 15. 629, 30. 631, 30. 636. 639, 10. 640, 20. 641, 5. 642, 10. 643, 20. 653, 15. 658, 45. 660, 40. 662, 40. 669, 15. 672, 35. 681, 10. 729, 35.
- mag. Nicolaus de Lucemburch scollasticus eccl. S. Paulini extra muros Treveren. 127, 5. 128, 20. 133, 10. 136, 25.
- mag. Nicolaus dictus Sortes canon. Laudunen. eccl. 250, 45. 288, 20. 562, 25.
- Nicolaus de Gumnich canon. eccl. Vissigraden. 423, 5. 433, 35. 434, 35. 529, 30; Karoli IV. consiliarius 529, 40.
- Nicolaus rector eccl. in Brunstat 485, 25.
- Nicolaus Angeli (Langle) capellanus perpetuus Cameracen. eccl. 713.
- Nicolaus dictus Wartmann capellanus in Mülhusen 485, 25.
- Nicolaus Iohannis de S. Vedasto apost. et imp. auct. notarius 695, 40.
- Nicolaus I. dux Oppaviae 575, 20. filius: Nicolaus II.
- Nicolaus II. dux Oppaviae (hertzog von Troupowe) et Ratiboribae 92, 30. 137, 30. 250, 45. 290, 25. 310, 15. 508. 563, 5. 564, 15. 565, 15.

- 567, 15. 568, 25. 570, 25. 572, 15. 575, 30. 610, 5. 612, 1. pater: Nicolaus I.
- Nicolaus, Nicolaus Gaetanus Fundorum comes 305.
- (Nicolaus), Clawes greve tû Holtzeden 646, 15.
- (Nicolaus), Clawes greve tu Sueryn 646, 15.
- (Nicolaus III.), Clawes here tu Wenden 646, 15.
- Nicolaus de Arso nobilis 647.
- Niclaus gen. Bornbach von Lychtenberg ritter 257, 30. 258.
- Nyclays van Duvenvelt knape 82, 20. 86, 10.
- Niclas van Gyemenich edil knecht 685, 15.
- (Nicolaus), Clays von der Nuwerburg Dyderichs son genant Vlozz von Hymmenrode 255, 35. 256, 5.
- Niclaus des meyers son von Remiche 508, 20. 509, 1.
- Nicolaus de Carraria de Padua 607. filius: Iacobus.
- Nicolaus Laurentii Cola di Rienzo 301—307. 419—422. 434. 435. 531—533, 1.
- Nyderlainstein 178, 10; cf. Laynstein.
- Nidern Nezzelbach v. Nezzelbach.
- Nyder Schellenbach v. Schellenbach.
- Ninus 150, 10.
- Nitrien. Neutra in Ungaria electus 380, 35.
- Nurberg Nürburg (RB. Koblenz, Kr. Adenau) 685, 15.
- Newinburch Neuenburg (AB. Müllheim) 600.
- Newenburg v. Novum Castrum.
- von der Nuwerburg Neuerburg (RB. Trier, Kr. Biltburg): Friderich, Nicolaus, Wynand.
- Newhuse Neuenhaus (OA. Nürtingen) 521, 1.
- ze dem Newenhouse prope Oberkirchberg (OA. Laupheim) 409, 35.
- von dem Newinhüse v. de Nova domo.
- zû dem Newenhof Neumhof (RB. Mittelfranken, BA. Hersbruck) dorf 346, 30.
- Newenst an der Tûnaw Neustadt a. d. Donau (RB. Niederbayern, BA. Kelheim) 347, 10.
- zû Nolen marke 265, 25.
- Nordlingen, Nördlingen 341, 10. 468. 501, 20. 520, 20. 552, 15. 741, 10. civis: Herman Smelezlein; v. Juden.
- Normanniae, Normandiae dux: Iohannes.
- Normennin: Meriant.
- Northusen, Northwsen, Northwzen Nordhausen 102, 5. 658.
- Novum Castrum Neuerburg (RB. Trier, Kr. Wittlich) 178, 10.
- Novum Castrum, Walschen Newenburg Neuenburg, Neuchâtel in Helvetia 363, 5. 487. comes: Ludovicus.
- de Nova domo, von dem Newinhüse, Neunhaus Neuhaus in Bohemia: Henricus, Ulricus.
- Novumforum Neumarkt (Oberpfalz) 363, 5.
- Noviforen. Neumarkt (RB. Breslau) Iohannes.
- Nova Teutonica Deutschnofen (Tirol, BH. Bozen) 297, 35.
- Nuiss Neuss (RB. Düsseldorf) teloneum 79, 30.
- von Numagen Neumagen (RB. Trier, Kr. Bernkastel): Johan.
- Nurberg v. Niv-.
- Nurnbergen., Norembergen., Nur(e)nberg, Nür(e)nberg, Nur(e)nberg, Nür(e)nberg, -berch, -berk, Nürmberch 104, 10. 339, 40. 340, 25. 344, 25. 345—366. 367, 1. 370. 371. 372, 35. 373, 20. 374, 25. 375, 20. 377, 25. 379, 20. 380, 15. 382, 40. 384, 1. 387, 10. 388. 390, 10. 393, 25. 395. 396, 30. 397, 15. 398. 399, 15. 401. 403—405. 406, 10. 407. 409—411. 413. 414, 15. 415, 10. 416. 418, 30. 543—545. 548. 550, 1. 552. 553, 1. 612, 25. 613. 614, 1. 623. 624, 5; regale et imperiale opidum 550, 5; purch 356. 360, 40; beid vesten 612, 25; burgrafen 416, 20; burgraffthum 357, 40; lantgeriht 545, 40. 546. 547, 10; reichs vanchusse 359, 40; reichs wald, vorst 349, 35. 350—352; Teutsches Haus 360, 40. 403. 404, 5; domus ord. Praedicatorum 549, 30. 613; Nürnberger gewicht 349, 20. aedificia: eocl. S. Aegidii, Hailsprunger hof; burggravi: Albertus, Berchtold, Iohannes; schultheiz: Chunrat der Groz; cives: Haller, Schopper; v. Vischbeken, Juden, Weyglinn, Waltstromeyr; de Nurn: H.
- Nûszbaume: Henkin.
- de Nuvolonis: Ottebonus.
- O.
- Oberndorf (Württemberg) 631, 40. 632, 5.
- Obern Êhenheim v. Êhenheim.
- Obern Eschenbach v. Eschenbach.
- Obern Nezzelbach v. Nezzelbach.
- Obern Schellenbach v. Schellenbach.
- Obern Swaben v. Suevia.
- Obir nuntius Karoli IV. 409, 20.
- de Ochsenstein in Alsatia (Kr. Zabern) comes: Rudolfus.
- Odera, Ôder, Odir 621, 15. 622, 10. 676, 35.
- Oechtland v. Uchtlant.
- Offmey herczogin zu Mekkelnburg 638, 35. 639, 1. maritus: Albertus.
- Offney die reiche Weyglinn ze Nûrnberch 403, 40. 404, 5.
- Oysme Hausen prope Freudenburg (RB. Trier, Kr. Saarburg) 76, 10.
- zu Olbrucken Ollbrück (RB. Koblenz, Kr. Adenau) veste 261, 5.
- Olomucen., Olomuncen., Olmûncz Olmütz episcopus 574, 35. 575; episcopus 574, 30. 576, 20; diocesis 251, 1. episcopus: Iohannes; decanus: Nicolaus; canonicus: Petrus.
- Omnium Sanctorum in castro Pragen. capella, collegium 140, 35. 145, 20—25. praepositus: Iesco.
- Opavia, Oppavia, Tropouwe Troppau duces 574, 35; ducatus, principatus 574, 30. 575, 20. 576. duces: Nicolaus I., Nicolaus II.
- Oppenheim (Rheinessen) 363, 1.
- Oppizo qd. Marsilii de Carraria de Padua 607, 25.
- Opulien. Oppeln in Silesia dux: Bolco.
- Ôringen Ôhringen (Württemberg) 406, 25.
- Orenwald prope Ôhringen 406, 5.
- de Orlamunde, Orlmund Orlamünde (Thüringen, Geb. Sachsen-Altenburg) comites 731, 15. 732, 30. comes: Fredericus.
- Orley v. Urley.
- Ornaldus Regis archidiacon. Cameracen. 713, 25.
- Orth von Wingarten 497, 15.
- Ortolphus archiepisc. Salzburgen. 292, 1. frater: Gotfridus episc. Patavien.
- Ôse Oos fl. 460, 25.
- Osembrugghe, Osenbrugge Osnabrück 534, 20. 536, 10. episcopus: Gotfrid.
- Osterburg, Ostirburg (RB. Magdeburg) 374.
- in dem Osterlande, Ostirlande marcgraven 731, 15. 732, 30. marehio: Fredericus.
- Ostien. et Velletrien. episc. card.: Bertrandus.
- ze Otingen, Ôt(t)ingen, Ôting Ôttingen (RB. Schwaben, BA. Nördlingen) graven: Albrecht, Fridrich, Ludwig; v. Iudaei.
- Ottakarus I. Bohemiae rex 575, 5. 576, 5. filius: Wenczeslaus I.
- Ottakarus II. Bohemiae rex 568, 40. 575. 576, 30. 577, 40. 578; dux Austriae, Styriae, Karinthiae, Carnyolae 140, 15. pronepos: Karolus IV.
- Ottebonus de Nuvolonis imp. auct. notarius 289, 10.
- Otto archiepisc. Magdeburgen. 316, 5. 588. 646. 674, 35. 677, 5. 690, 40. 694, 5.
- Otto abbas mon. S. Petri Salzburgen. 292, 35.

- Otte von Schonenburg scholmeister zü Spire, Baldewines erzb. zu Trier heimlicher 338, 25.
- Otto dictus Rex capellanus eccl. in Brunstat 485, 25.
- Otto, Ott dux Austriae 602, 10. frater: Albertus II.
- Otto, Ott(e) dux Saxoniae 373, 35. 374. 375. 590, 35. 591. 646, 20. 667. 668, 25. 670. 671. 694, 5. 741, 30. 742, 10. pater: Rudolfus senior.
- Otte graf von Anhalt 693, 25.
- Otto graf von Nassow 476, 30. 477, 15.
- Otte von Gransen 547, 35. 548, 1.
- Otto herre van der Lippe 534, 15. 535, 10. 536. 537, 15. 538, 25.
- Otto de Mansfelt miles 74. pater: Burchardus; fratres: Albertus, Siffridus.
- Otto de Pergaw miles, consiliarius Karoli IV. 290, 30.
- Otte de Wittin ducis Saxoniae consiliarius 75, 5.
- Otte Forstmeister Nürnberg 614.
- Ouvenstein v. Aufstein.
- Ougspurg v. Augusten.
- P.**
- P. civitas 646, 30.
- P. de Luna v. Petrus.
- von Pak: Ulrich.
- Padua, Paduan. 607, 30. 609, 15. 611, 15; de P. v. de Belludis, Campi, Carrariae, de Comitibus, de Curtosiis. episcopus: Ildebrandinus.
- Paern v. Bavaria.
- Palatinus comes v. Reni, Saxonia.
- Palacium Pfalzel (RB. Trier, Landkr. Trier) 178, 5.
- von Pallging Balingen (Württemberg): Eberhart.
- Pantaleon von Schellenberg 470, 35.
- Papafavae: Albertinus, Marsilius.
- Parcen. *Parc-les-Louvain in Belgio (prov. Brabant)* abbas ord. Praemonstraten. 595, 5.
- Parkstein (RB. Oberpfalz, BA. Neustadt a. d. Waldnab) castr. 349, 20. 481, 1.
- Parisien. studium 581, 5.
- Parma, Parmen. districtus 313. 314; de P.: Raymundinus.
- Patavia, Patavien., Passow, Pazzowe 363, 5. 624, 35. 632. 634. 635, 15. 639, 10. 640, 5; diocesis 75. 251, 1. 309. episcopus: Gotfridus.
- Patrimoniales partes 306, 1.
- Paudus *Po fl.* 293, 20.
- S. Pauli eccl. Londonen. canon.: Ivo.
- S. Pauli eccl. Wormacien. decanus et capitulum 503, 15. decanus: Eberlinus.
- S. Paulini extra muros Treveren. eccl. scolasticus: Nicolaus; cantor: Gerardus.
- Paulus del Conte 302, 40.
- Pauls von Streitperg 358, 1.
- Paulus Vaiani miles, legum doctor 307, 20.
- ser Pecorarii: mag. Angelus.
- Pedemontis *Piemont* comitatus 19, 10. 121, 40. 133, 45. 235, 20.
- Pegnitz, Begnitz *fl.* 351, 30. 352, 30. 403, 40.
- Pelladrutum *Paladru (dép. Isère)* 174, 10.
- Penestrinus v. Praenestinus.
- Peregrinus decanus eccl. Salzeburgen. 292, 35.
- Perenzani: Marsilius.
- de Pergaw: Otto.
- Perge v. Berg.
- Pergini *Pergine (Tirol, BH. Trient)* castrum 297, 45.
- Perlein v. Berlyn.
- Persarum et Medorum imperium 150.
- Perusina *Perugia* civitas 305, 35. von dem Pesche: Daniel.
- Petermannus dictus Swarber, Peter der Swarber mag. scabinorum civit. Argentinens., amman meister 211. 462, 10. filius: Rulmann.
- Petrachi: Franciscus.
- B. Petrus 28. 51, 35. 54, 25.
- S. Petri terra 15, 10. 119, 25. 131, 1. 234, 15; cf. Patrimoniales partes.
- de S. Petro: Bastardus.
- S. Petri: Campi.
- S. Petri ad vincula eccl. Rom. presb. card.: Talairandus.
- S. Petri monast. Salzburgen. abbas: Otto.
- (Petrus Comestor) magister in hystoriis 155, 25.
- Petrus Penestrin. episc. card. 12, 15. 18, 5. 21, 35. 24, 10. 28, 10. 47, 30. 169, 15. 170, 35.
- Petrus Sabinen. episc. card. 28, 10. 169, 20. 170, 40.
- Petrus tit. S. Clementis presb. card. 12, 20. 18, 10. 21, 35. 24, 10. 28, 10. 169, 20. 170, 40.
- Petrus Bertrandi tit. S. Susannae presb. card. 28, 15. 169, 25. 170, 45.
- Petrus archiepisc. Caesaraugustanus 166, 15.
- Petrus episc. Foroiulien. 166, 15.
- Petrus de Luna Olomucen. eccl. canonicus 250, 40; notarius Karoli IV. 494, 25. 506, 30. 544, 25. 724, 25. 725, 15.
- Petrus Lasne capellanus eccl. S. Crucis Cameracen. 717, 20. 719, 35.
- Petrus Malet capellanus eccl. S. Crucis Cameracen. 717, 20. 719, 35.
- Petrus de Hauraincourt presb. 717, 20.
- Petrus de Castro cleric. 717, 20.
- Petrus cleric. Iohannis regis Bohemiae 1, 10.
- mag. Petrus de Reya 704, 25. 705, 25.
- Petrus de Castro Reginaldi ord. fr. Praedicatorum 58, 30. 59.
- Petrus Bibet Cameracen. curiae tabellio et not. publ. 711, 25.
- Petrus primogenitus Friderici II. regis Trinacliae 287, 20. uxor: Elisabeth.
- Peter von Eych d. j. ritter 259. 260. pater: George.
- Peder Vcs von Bacherachen ritter 255.
- Petrus de Hewy, Hewi 563, 45. 564, 35. 566, 40. 568, 5. 569, 35. 571, 30. 574, 15. 577, 5. 579, 45.
- Peter Wye von Dune ritter 253, 10. 254, 1. 268, 15. 278, 30.
- Peder, Pedir Hilsheymer wolg. knecht 255.
- Peter von der Leyen wolg. knecht 275.
- Petrus de S. Martiali mag. hostiarius papae 166, 20.
- Petrus de Podensaco domicellus 29, 20; mag. hostiarius papae 166, 20. 170, 15. 171, 30.
- Petir Sarrazin Baldewines erzb. von Trier knecht 656.
- Peter Scobesack wepeling 259. 260, 1.
- Petrus Vigerii mag. hostiarius papae 166, 20. 170, 15. 171, 30.
- Peter der Swarber v. Petermannus.
- Petrus Donati Granelli 302, 40.
- Phefferkorn der Jude 552, 30.
- der Pfintzing: Heinrich.
- Pfortzheim 437, 20.
- Pfullendorf, Phullendorf (*Baden*) 341, 10. 468, 35. 469, 1. 501, 20. 520, 20. 522. 523.
- Philippinus, Filippinus de Gonzaga miles 288. 605, 15. pater: Loisius; fratres: Feltrinus, Guido.
- Philippus Röm. kunig 412, 25.
- Philippus VI. rex Franciae, Francorum 22, 10. 72, 20. 73, 20. 115, 35. 116, 40. 122, 30. 143, 20. 251, 30. 582 (Ph. de Valesio). filius: Iohannes dux Normanniae.
- Philippus Iohannis ducis Normanniae filius 288, 5.
- Philippus princeps Tarentinus 380, 25. filius: Ludovicus.
- Philipp von Valkenstein d. e. 431. 464, 1.
- Philips von Schonecke ritter 259.
- Philippus gen. Haynbuch wolg. knecht 256, 15.
- Philips von Sotern wolg. knecht 279, 10.
- Philippus qd. Demetrii de Comitibus de Padua 607, 30. 609, 10.
- Focas imperator 162, 10.
- Pyberstein v. Byberstein.
- Pictavia, Pictaven. *Poitiers* dominus 12, 5. 17, 45; de P.: Ademar, Amedeus; *Poitou* comes; Iohannes dux Normanniae.

- Pilch *Wasserbillig (Luxemburg)* 222, 35. 223, 1.
- Pillich *Welschbillig (RB. Trier, Landkr. Trier)* 178, 10.
- Pinchon: Guilhermus.
- Pirn(e), Pryn *Pirna* 316, 30. 726, 10. 728, 35. 740, 35.
- Pysana civitas 188, 35.
- Pysantia *Besançon* 363, 1.
- Pysesk *Pisek in Bohemia* 625, 5.
- de Pistorio, Pistoire: mag. Iohannes.
- de Pittinga, Priting *Pittingen (Luxemburg)*: Arnoldus.
- de Placentia: Iohannes de Lando.
- Platinae *Piadena (prov. Cremona)* castrum et terra 605, 30.
- Plebs *Pieve di Cadore (prov. Belluno)* 290, 5.
- zu Plyssen, Plissin *Plaissner Land* herren 731, 15. 732, 30. dominus: Fredericus.
- de Pobedist *Pudewitz in Posnania*: Finis.
- Pochparten v. Bopardia.
- de Podensaco: Petrus.
- Polet: Guilhermus.
- von Polich(e) *Polch (RB. Koblenz, Kr. Mayen)*: Gobil, Henrich, Johan.
- Poloni 624, 30.
- Polonia, Polan 362, 5. 557, 5. 577, 25. 643, 30. 688, 35. 689, 1; duces 577. 578, 30. 579. rex: Kasimirus.
- Pomeranorum duces, Pomeraner, Pomeran hertzog v. Stetinen. duces.
- in Pomeriis *minus recte pro in pomeriis* subtus Rense 91, 40.
- S. Pontii Thomeriarum *St.-Pons-de-Thomières (dép. Hérault)* episc.: Stephanus.
- Pontzin von Esch wolg. knecht 273.
- Porta S. Clas *St.-Nicolas-du-Port (dép. Meurthe-et-Moselle)* 363, 5.
- der Portener: Heinrich.
- Portuen. episc. card.: Iohannes.
- Portus Naonis, ze Portnaw *Portenone (prov. Udine)* dominium 601, 35.
- S. Possidonii *S. Possidonio (prov. Modena)* curia 605, 25.
- de Possolis: Bernardus.
- de Posterla: Guilhermus.
- Praedicatorum ordo 59; domus Noremberg. 549, 30. 613. fratres: Bernhardus de Monte Policiano, Bertholdus de Mospurch, Heinrichus dictus Haimberger, Iohannes de Boemia, Petrus de Castro Reginaldi, Ugolinus. monasteria: S. Katherinae, S. Margreten, Mdingen.
- Praemonstraten. ordo 49, 30. 247, 20. 284, 30. abbates: Helechinen, Parcen.
- Praenestinus, Penestrin. episc. card.: Petrus.
- Praepositi: Iohannes.
- Praga, Pragen., Prag 311, 45. 312, 35. 316, 15. 317. 318, 15. 319. 320. 326, 25. 362. 557. 559, 30. 560. 564. 566, 40. 568, 5. 569, 40. 571, 30. 574, 20. 577, 5. 580, 1. 581, 10. 587, 30. 588, 25. 589. 590, 15. 591, 10. 592, 5. 614, 20. 626, 25. 627, 15. 631, 25. 643, 20. 644, 20. 650, 10. 651, 5. 652. 653. 658, 10. 676, 30. 678, 20. 700, 50; metropolitana civitas 245, 35. 580, 40; castrum 140, 40. 145, 25. 250, 40. 316, 5. 629, 25. 728, 20; grozzer stat 678, 25; studium generale 245. 246. 580, 40; pfennige, münzte 316, 15. 349, 20. 557, 5. 652, 20. 658, 20; ecclesia 310. 311, 10. 575, 35; antistes 575, 35; episcopus 575, 5; archiepiscopus 246. 20. 310. 311; decanus 594, 10 (*v. Emend.*); diocesis 17, 1. 20, 35. 23, 1. 75. 167, 35. 169, 30. 171, 5. 217, 15. 251, 1. 423, 5. 433, 35. 434, 35. 529, 30. 530, 15. 593, 20; provincia 140, 35. ecclesiac: S. Jacob, Omnium Sanctorum, S. Viti; archiepiscopus: Arnestus; canonici: Bohussio, Welislaus.
- Pray v. Pro.
- Praitenstein v. Breiten-.
- de Prato: Fenzius.
- Prauneecke v. Brunck.
- de Primheim, Prymheim: Heilmanus.
- S. Priscae eccl. Rom. presb. card.: Gocius.
- de Priting v. de Pittinga.
- Pro seu Pray aqua *Brei rivus prope Bozen* 297, 25.
- Protche *Bruttig (RB. Koblenz, Kr. Cochem)* 655, 25.
- Prothasius de Caymis de Mediolano miles, potestas Mantuae 606, 25.
- Proudbm: Nichasius.
- Provincia, Provintia, Provenza *Provenca* 143, 15. 214, 35; comitatus 18, 35. 19, 10. 116, 35. 121. 133, 20. 174, 40. 214, 35. 235.
- Prumia, Prumicn., Prūme *Prüm (RB. Trier)* 509, 20. 687, 25. monasterium: S. Salvatoris.
- Pruneeck v. Brunck.
- Prunne *Brunn (RB. Mittelfranken, BA. Nürnberg)* purch, haus 352, 10. 614.
- Prussia 141, 5.
- (Przeczlus) episc. Wratislaven. 310, 10. 565, 10. 570, 25. 572, 15.
- de Pulnheyem: Bechardus.
- von Pūmere *Pommern (RB. Koblenz, Kr. Cochem)*: Johan.
- Pur- v. etiam Bur-.
- de Purdobitz *Pardubitz in Bohemia*: Bohussio.
- Pusignacum *Pusignan (dép. Isère)* 174, 10.
- Q.**
- Quarantullarum *Quarantoli (com. Mirandola, prov. Modena)* curia 605, 25.
- S. Quatuor coronatorum eccl. Rom. presb. card.: Guilhermus.
- Querenvorde *Querfurt (RB. Magdeburg)* 75, 1.
- R.**
- R. de Cornaro capellanus papae 166, 20.
- Radulphus v. Rudolfus.
- Raillana *Reilhanette (dép. Drôme)* 174, 15.
- Rai-, Ray-, Rei-, Rey-, Re-
- Raymundinus, Raymondinus qd. Rolandini de Lupis marchio Soranacae de Parma 313. 314, 1. 606, 25.
- Raymundus S. Mariae Novae diac. card. 28, 15.
- Raymundus archiepisc. Tholesan. 166, 15.
- Raymundus episc. Urbevetan., in spiritualibus in Urbe vicarius papae 419, 30. 420, 10. 531, 20.
- Raymundus de Valle notarius apostolicus 16, 45. 20, 30. 22, 45. 25, 45. 166, 10.
- (Raymundus VI.) princeps Aurayzeae 174.
- Raynaldus de Ursinis notarius apostolicus 166, 10.
- Rainaldus III. dux, comes Gelren. 584, 35. 705, 5. mater: Alianora.
- Reynbolt von Schönneecke 464, 25.
- Renerius canon. eccl. Camerac. 702, 10.
- Raynerius de Lavillana notarius 288, 30.
- Reynfrid von Ripolskirchen 276, 35. filius: Albrecht.
- Reynart, Reynard Royst ritter 82, 15. 86, 5.
- Reyn(h)ardus, Reynard, Reynher de Schonauwe miles 83—87. 614, 40. 615. 687.
- Reynhard herre zu Westirburg 262, 10.
- Reynhard van den Wolde droszete und hodere der herscap to Ravensbergh 534, 15. 536. 538, 25.
- de Rama: G.
- de Randek(k) *Randeeck prope Kirchheim unter Teck (Württemberg)*: Marquardus.
- de Randecke *Randegg prope Obermoschel (RB. Pfalz, BA. Rockenhausen)*: Conrat, Wilhelm.
- Rapolt van Rynszheim 276.
- von Rapoltstein in *Alsatia (Kr. Rappoltsweiler)*: Heinrich.
- Raterius monast. Moisiaen. abbas 166, 20.
- Ratiboriae dux: Nicolaus II.
- Ratispona, Ratisponen. Regenspurch 40, 15. 328—337. 363, 5; v. Iudaei.
- Ravennas archiepisc. 51, 15. 241, 15.
- Ravensberg(h)e *Ravensberg in Westfalia* herscap 534, 15. 536, 35.

- greve: Gerhard; senescallus: Reynhard van den Wolde.
- Ravensburg *Ravensburg (Württemberg)* 341, 10. 468. 501, 20. 520, 15.
- Razoli *Reggiolo (prov. Reggio nell'Emilia)* castr. 293, 25. 605, 25.
- de Reate: Matheus.
- von Rechberg (*O.A. Gmünd*): Albrecht.
- de Reghensten(e) *Regenstein prope Blankenburg (Harz)* comes: Hinricus.
- Regis: Ornardus.
- Regium *Reggio nell' Emilia* 605, 25.
- de Reya: mag. Petrus.
- von Reineck *Rieneck (RB. Unterfranken, B.A. Lohr)* graf: Gerhard.
- Reynvelden *Rheinfelden (Kant. Aargau)* 600.
- Reyngew *Rangau in Franconia* 408, 25.
- Reingrave von dem Stein: Johan.
- Reys *Rees (RB. Düsseldorf)* 79. 204, 20.
- Remen. *Rheims* archiepisc. 56, 40; diocesis 717, 25. curiae tabellio: Wyardus.
- Remiche *Remich (Luxemburg)* 179, 5; von R.: Gobel, Nielaus.
- Rennerius v. Ray.
- Renis, Rens, Reens, Rense *Rhens (RB. Koblenz, Landkr. Koblenz)* 60, 30. 61, 5. 62, 20. 91, 10 (super insula *Reni falso*). 101. 103. 104, 10. 105, 30. 139, 30. 163, 5. 164, 25. 179, 5. 502, 20; pomeria prope R., baumgarten zu R. 91, 40. 93, 30. 94, 40. 95, 15. 96. 97, 35. 98, 10. 100. 101, 15. 102. 103. 383, 1. 418, 20.
- von Rentitz: Gütz.
- Renus, Rein, Reyn, Rin, Ryn *fl.* 61, 5. 62, 20. 79. 91, 10. 93, 30. 94, 40. 95, 15. 96. 97, 35. 98, 10. 100. 101. 102, 25. 103. 114, 15. 125, 5. 139, 30. 178, 45. 179. 186. 196, 25. 222, 5. 226, 10. 227, 15. 229, 25. 291. 318, 30. 319, 1. 378, 35. 383, 1. 418, 20. 430, 25. 460, 25. 493, 25. 502, 20. 514, 15. 635, 5. 683, 30. 745, 10; telonea 79, 25. 259, 5 (*Rynzoll*). 627, 5; pax generalis partium *Reni* 113, 25.
- Reni comes palatin. 29, 35. 35, 5. 36, 15. 41, 15. 91. 98, 40. 502, 20. comites palatini: Adolphus, Ludovicus marchio Brandenb., Rudolphus, Rupertus sen., Rupertus iun., Stephanus.
- Reutlingen v. Rutlingen.
- Revellum *Revel (dép. Isère)* 173, 30.
- Rewen v. Rugianorum.
- Rex: Otto.
- Rikger: Cuncz.
- Ric(h)ardus Romanorum rex 568, 30. 575, 15.
- Richard van Büch, Buche ritter 267. 268. 269, 25. 270, 15. 271. 272. 275, 5.
- Richard Emerich *Lemelezüns von Lewenstein* sun 107, 25. 108, 5.
- Richard von Studernheim ritter 256.
- Richard Walpade von Ulmen 655.
- fratres: Friderich, Herman, Rorich.
- in Richensheim *Rixheim in Alsatia (Kr. Mülhausen)* incuratus: Wernherus.
- von Riferscheit, Rifirscheit, Riffersched *Reifferscheid (RB. Aachen, Kr. Schleiden)*: Johan.
- de Riisberghen *Rysberghe in Hollandia (prov. Nord-Brabant)* persona: Arnoldus.
- Rile, Ryle *Reil (RB. Trier, Kr. Wittlich)* 178, 30. 220, 5.
- von Rynszheim: Rapolt.
- von Ripolskirchen: Albrecht.
- Rittine mons *Ritten prope Bozen* 297, 25.
- Robertus v. Rup.
- de Rodemach, Rodemacher, Rodemaker *Rodemachern in Lotharingia (Kr. Diedenhofen Ost)*: Aegidius, Johan, Tilman.
- Rodomunt *Rotmonten (Kant. St. Gallen)* 545, 10.
- Rodstoc v. Roitstoc.
- Rogerii: Guillermus.
- Royde *Rath (RB. Düsseldorf, Landkr. Düsseldorf)* castr. 516, 15.
- Royst: Reynart.
- Roitstoc, Rodstoc: Gerat.
- Rolandini: Raymundinus.
- Roma, Urbs, civitas Romana, Rome 13. 14. 18, 35. 104, 5. 117. 118. 119, 10. 121, 20. 128, 45. 129. 130. 133, 20. 165. 232—234. 235, 5. 301—306. 419. 420, 15. 421. 422, 1. 435. 532; Romani 304, 15. 307, 30; Romanus civis 286, 20. 302, 10. 304, 25. 306, 40. 531—533, 1. 608, 10; populus 301—307. 419, 10. 421, 15. 531. 532; senatus populusque 306; libertas 302, 10; nobiles 215, 5; clerici 421, 20. 532, 25; ecclesiae cathedrales 304, 10; districtus 305, 10; provincia 306, 1. — keiser, künig von R. v. Romanorum rex; kunigreich zu R. v. Romanum regnum; stul von R. v. Romana ecclesia. — ecclesia: Lateranen.; v. etiam singulos *cardinalium titulos*; cancellarius: Angelus; praefectus: Iohannes de Vico; vicarius: Raymundus; praereceptor hospitalis S. Spiritus: fr. Iacobus.
- Romana ecclesia 4, 30. 5. 6. 8, 20. 9. 10, 30. 12—16. 20, 5. 24. 26, 40. 27—32. 34, 5. 35, 20. 37, 20. 38, 35. 40, 40. 44. 45, 35. 47. 48. 50. 54. 55, 10. 73, 15. 74. 91, 40. 93—99. 117—119. 120. 121, 10. 123. 124, 1. 126—132. 134—136. 141, 40. 164, 1. 165. 167. 168. 176, 10. 177, 5. 215, 1. 231, 25. 232—234. 236. 244, 15. 246, 1. 248, 5. 249. 250, 25. 284, 25. 285. 286, 5. 301, 30. 303, 20. 304, 20. 310, 35. 326, 10. 381, 25. 382, 5. 419, 10. 421, 20. 425, 5. 426, 5. 435, 1. 530, 30. 531. 550, 30. 594, 1. 645, 15. 657, 15. 680. 681, 5; papatus Romanus 28, 30; stul von Rome 79, 1. 81, 20. 82, 35. 83, 20. 86, 35. 338, 15. 386, 25. 641, 20. 686, 45; pontifex, pontifices 7, 1. 22, 15. 25, 10. 27, 5. 28, 35. 29, 10. 43, 40. 50, 30. 54, 25. 72, 25. 122, 35. 123, 25. 129, 25. 141, 25. 153, 20. 231, 25. 236, 30. 249, 20. 250, 5. 251, 35. 424, 35. 531. 549, 10. 680, 35; curia 2, 15. 128, 25. 133, 25. 136, 30. 143, 15. 250. 284, 20. 285, 10. 680, 35; cardinales 25, 30. 72, 30. 116, 1; cardinales *nominatim* 12, 20. 18, 10. 21, 40. 24, 15. 28, 20. 47, 35. 169. 170; v. etiam *sub ecclesiarum titulis*. Rom. eccl. in civ. Mediolanen. vicarius generalis: Luchinus.
- Romanum, Romanorum regnum 56, 5. 57, 10. 114, 10. 209. 211. 212, 1. 223, 20. 225, 15. 226, 20. 227. 289, 30. 294, 30. 298, 30. 299, 40. 310, 35. 311. 432, 10. 512. 514, 5. 563. 564. 566. 567. 568, 5. 569. 571. 573, 35. 574. 575, 30. 576, 45. 579. 696; Romanum imperium 29, 5. 31, 25. 34, 5. 35, 20. 37. 38, 35. 41, 25. 53, 40. 56, 25. 61, 20. 73, 1. 93, 25. 95, 5. 96, 20. 98, 5. 115, 1. 127, 20. 128, 25. 136, 40. 139, 40. 141, 30. 150. 167, 5. 172, 10. 198, 5. 200, 5. 294. 297, 40. 298, 20. 299, 25. 302, 10. 306, 30. 307, 30. 318, 40. 319, 35. 322, 35. 333, 25. 335. 336, 25. 337, 20. 362, 40. 389. 421, 5. 434, 10. 486, 35. 518, 20. 532, 15. 544, 1. 554, 25. 572. 607. 611. 617, 30. 618, 20. 627. 629, 1. 680, 30. 705, 5. 706, 5. 707, 15. 708, 1. 742, 10; regnum et (vel, seu) imperium Rom. 9, 30. 22, 10. 24, 30. 28, 40. 30, 1. 34, 1. 35, 15. 37, 20. 41, 30. 74, 25. 122, 25. 123, 1. 134, 35. 167, 10. 183. 189, 15. 193. 194. 201. 203, 1. 224. 236, 10. 244, 15. 248, 15. 251, 30. 292, 20. 313, 20. 315, 20. 320, 20. 373, 10. 390. 420, 40. 431, 45. 532, 10. 544, 10. 595, 15. 615, 25. 618, 20. 681, 5. 696, 10. 700, 40. 701, 15; Romisches rich, reich von Röm, kunigreich zu Rome 65, 15. 79, 1. 83, 20. 88, 10. 221, 1. 300, 15. 301, 5. 377, 1. 384, 5. 385, 5. 387, 40. 443, 15. 470, 40. 479, 5. 484, 20. 546. 547, 5. 599, 30. 601, 10. 602. 627, 5. 631, 30. 632, 15. 633, 15. 636. 639. 640, 20. 641. 642. 651, 15. 658, 5. 683, 45. 694, 10. 738, 5; sacrum Romanum regnum 202, 10. 696, 10; sacrum Romanum imperium 100, 20. 103, 35. 189, 5. 191, 15. 290, 10. 291, 20. 417, 25. 429, 5. 446, 1. 479. 480, 1. 496, 35. 515, 15. 561, 10. 568, 30. 572, 25. 576, 15. 577, 5. 601, 15. 602, 1. 605, 25. 616, 40. 617. 618. 620. 628. 690. 692, 35; sacro-

- sanctum Rom. imp. 628. 690, 1; sacrum Romanum regnum et imperium 190, 15. 224, 1. 225, 25. 698, 15. 722, 20; Romanum regnum et sacrum imperium 564, 25. 565, 20. 567, 20. 571, 1. 573, 35; heiligcs Römischcs reich 391—393. 395, 25. 397, 25. 405, 20. 418, 10. 439. 457, 30. 501, 20. 522, 30. 542, 10. 545, 40. 546, 35. 555, 30. 589, 10. 599, 10. 600. 601, 15. 619. 620. 629, 40. 630. 631. 633, 35. 634, 20. 635, 25. 636. 637, 10. 639, 1. 640, 35. 642, 1. 644, 10. 652, 20. 658. 666, 5. 667, 40. 671. 672, 20. 673. 678, 20. 691, 20. 736. 741, 35. 742, 25. 743, 35. 744, 30. 745, 5; respublica Romana 610, 35; Romani imperii proprietates, mensa et camera 293, 25; regalia 293, 30. sacri imperii archicancellarius per Germaniam: Gerlacus; per Galliam: Baldewinus; per Italiam: Walramus; archimarescalcus: Ericus, Rudolfus; archicamerarius: Ludovicus, Woldemarus; pro sacro Rom. imp. civitatis Belluni vicarius generalis: Hendrigitus; v. Iudaei.
- Romanorum rex, imperator, Römischer kunig, keiser *passim*, ex. gr. 3. 69, 25. 93—104. 165, 1. 207, 10. 296, 35. 330, 5. 375, 35. 435, 10. 506. 589, 5. 658. 744; kunig, keiser von Rome 341, 15. 355, 1. 358, 10. 374, 20. 401. 403, 15. 433, 15. 481, 35. 483, 30. 484, 10. 488. 491, 20. 547, 30. 671; Romanus princeps 172, 15. 239, 10. 293, 15. 576. 607, 10; antiqui Romani principes 301, 35; Romanorum electi 566, 20; titulus regius Romanus 202, 20; Romana regia celsitudo, dignitas, maestas 311, 30. 563. 565, 30. 567, 30. 571, 10. 573, 45. 576, 45. 698, 5; gratia 564, 30. 569, 25; auctoritas 311. 562, 25. 563. 564, 25. 565, 25. 566. 567. 569, 25. 571. 573. 574, 1. 576. 578, 35. 579; Römisch küniglich gewalt 546, 30. reges, imperatores: Albertus, Karolus IV., Chonradus IV., Fridericus I., II., III., Heinricus V., VI., (VII.), VII., Lothardus, Ludovicus IV., Philippus, Richardus, Rudolfus, Wenzel, Wilhelm; reginae, imperatrices: Blanca, Margareta; regis vicarius generalis in civ. Feltri: Fenzius.
- de Romanis *Romans* (dép. Drôme) villa 173. 174.
- Romlian von Covern 265, 25.
- Romulus 150, 25.
- Ronchaliae fossa 293, 20.
- Rorich Walpade von Ulmen 655. fratres: Friderich, Richart, Herman.
- von Rosenberg (*AB. Adelsheim*): Eberhart.
- de Rosenberg, Roscnberg in *Bohemia* (*BH. Kaplitz*): Iodocus.
- Rosenvelt, Rösenvelt *Rosenfeld* (*OA. Sulz*) 632. 687, 40.
- de Roseto: Iohannes.
- Rosheim, Rossheim, Rösszhein in *Alsatia* (*Kr. Molsheim*) 438. 460, 20.
- de Rossillone *Roussillon* (dép. Isère) dominus 173, 25. 174, 10.
- Rötenbach *prope Nürnberg-Schweinau* 350, 15.
- Rotenburg, -burch, Rotemburg *Rotenburgh ob der Tauber* 245, 1. 339. 340. 391, 30. 392—398. 527, 30. 730, 10; Nü(wespytale 339, 5. 394, 20. lantvogt; Fridericus dux de Teck; schultheiz: Walther; statschreiber: Fridrich; v. Juden.
- Rotenkirchen bei Strazzebürg 466, 35.
- Rotmarus episc. Seccovien., cancellarius archiepiscopi Salzburgen. 292, 20.
- Rotwil, Rotweil *Rottweil* (*Württemberg*) 341, 10. 436. 468. 501, 20. 505, 40. 520, 20. 523, 25. 525, 35. 688, 5; (kunigs und) reichs hof 525, 40. 526, 1. 687, 35; reichs dingstet 633, 5; lantgeriht 632. 687, 45. 688, 1; lantrihtr 632, 10. cives: Cuncz Rikger, Cuntz der Wirth, Ditrich der Marschalk, Eberhart der Vokke, Eberhart von Pallging.
- de Roucy dominus: Gerardus de Grandiprato.
- de Rouldinga *Roulingen prope Wiltz* (*Luxemburg*)?: Isenbardus.
- to Rozstock heren v. Magnopolen. duces.
- Rugianorum principatus, fürstentüm ze Rewen, Rügen 616, 40. 620. principes: duces Stetinen.
- Rugravius v. Irsuti comites.
- Rulant *Burg-Reuland in Eiflia* stat 685, 15.
- Rulman: Henrich.
- Rulmannus filius Petermanni dicti Swaerber Argentincn. 211, 15.
- Rumsteyn *Ramstein castrum prope Cordel* (*RB. Trier, Landkr. Trier*) 178, 10.
- Rud-, Rod-, Rot-, Ru-, Ro-.**
- Robertus rex Siciliae 18. 19. 116, 35. 121. 133. 235. 286, 1. frater: Iohannes dux Duracii.
- Rupertus, Ruppertus, Rupre(c)ht I. senior comes palatinus Reni, dux Bavariae I, 10. 30, 45. 36, 20. 47. 49. 50. 254, 35. 255, 20. 541, 30 (herzog in obern Beyrn). 542, 25. 585, 5. 612, 30. 623, 5.
- Rupertus II. iunior comes palatinus Reni, dux Bavariae 50. 612, 30. 623, 5.
- Robertz sun Ulriches herren zu Sznnowe 478, 40. 479, 5.
- Rudiger gen. Bog von Erphenstein ritter 519.
- mag. Rudolfus, Rodolphus, Rodulphus, Radulphus Losse, Lozce cantor eccl. Cardonen. 17, 1. 20, 35. 23, 1; officialis Treveren. 127, 5. 133, 5. 136, 20. 164, 5. 165, 20. 168, 5. 169, 30. 171, 1. 320. 549, 25. 704, 15. 705, 25; decanus Moguntin. 128, 20. 133, 5. 136, 20. 320. 549, 25. 692, 5. 728; apostolicae sedis capellanus 549, 25; Karoli IV. consiliarius, rat und phaffe 320. 692, 5. 728, 10. frater: Hermannus.
- Rudolfus, Rudolf(f) Romanorum rex 392, 5. 430, 1. 498, 25. 570. 572. 577, 40.
- Rudolfus IV. dux Austriae 599. 600, 15. 601. 602. 633, 1. 639, 30. pater: Albertus II.
- Rudolfus, Rodolphus, Rüdolf II. comes palat. Reni, dux Bavariae 31, 1. 36, 25. 542, 20. 585, 5. 623, 5.
- Rudolfus, Rodolfus, Rudolf, Rudolp I. senior dux Saxoniae 10, 15. 30, 40. 36, 35. 41, 15. 60. 61, 5. 83. 90. 91. 93, 35. 95, 20. 96. 98. 104, 15. 112, 40. 139, 30. 240, 10. 316, 15. 322. 323. 344, 15. 374. 375. 410, 10. 533, 5. 590—592, 1. 593, 25. 628, 10. 629, 15. 631, 15. 639, 15. 646, 15; sacri imp. archimarescalcus 101. 240, 15. 290, 25. 311, 35. 373, 30. 374. 418, 5—10. 547, 35. 563, 40. 564, 35. 566, 35. 568, 1. 569, 30. 571, 25. 574, 15. 577, 1. 579, 45. 590, 30. 591, 20. 610, 5. 612, 1. 627, 40. 630, 5. 637. 643. 659, 35. 665, 1. 666, 30. 668, 45. 669, 3 5; 677, 5. elector, kurfürst 290, 25. 373, 30. 374, 40; herzog ze Sachsen und ze Westvalen, graf zu Brene 637, 5. filii: Otto, Rudolfus II., Wentzlab; consiliarius: Otto de Wittin.
- Rudolfus, Rodolf, Rudolp (II.) iunior dux Saxoniae 311, 40. 373, 35 —375. 563, 40. 564, 35. 566, 35. 568, 1. 569, 35. 571, 25. 574, 15. 577, 1. 579, 45. 588, 5. 590, 35. 591. 646. 659, 35. 665, 1. 666, 30. 667, 40. 668, 25. 670. 671. 694, 5. 741, 30. 42, 7 10. pater: Rudolfus senior.
- Rudolfus comes de Oehsenstein 629, 20. 631, 20.
- Rudolphus, Rodulphus comes de Wertheim 563, 45. 564, 35. 566, 40. 568, 5. 569, 35. 571, 30. 574, 15. 577, 5. 579, 45. 623, 10.
- Rodolf herre zu Waldecke ritter 266.
- Rodulphus de Warten, Rudolf von der Wart miles 127, 40. 132, 15. 135, 40. 469.
- de Rupe, Rupen. *Laroche in Belgio* (prov. *Luxemburg*) comitatus 614, 40. 615. 616, 5.
- de Rupe, von der Vels *Fels, La Rochelle* (*Luxemburg*) dominus: Iohannes.
- Rupes Arnaudorum *Roche des Arnauds* (dép. *Hautes-Alpes*) 174, 15.

- Rupsac: Bartholomaeus.
 Rutershoven *Rittershofen in Alsatia* (Kr. Weiffenburg) 587, 25.
 Rutlinga, Rütlinga, Rutlingen, Rütlingen, Reutlingen, Rütlingen (Württemberg) 341, 10, 468, 501, 20, 504, 30, 520, 20, 523, 25. incuratus: Cönradius; capellani: B., Hugo; doctor puerorum: Bartholomaeus; subdiaconus: Iohannes dictus Glogner; acdituus: Conradus.
 Rutzemer: Iohannes Fröwelarius.
- S.**
- Sabaudiae *Savoyen* comes: Amedeus; de S.: Iacobus, Ludovicus.
 Sabinen. episc. card.: Petrus.
 Saccen., Satzen. *Sadska in Bohemia* (BH. Podiebrad) eccl. praepositus: mag. Nicolaus.
 Sachsen v. Saxonia.
 de Sacro Monte v. de Monte Sancto.
 Salacinus filius Gotfridi de Sein 70.
 Sala, Sale *Saale fl.* 691, 25. 692, 40.
 de Saletis *Salette* (dép. Drôme) domina 173, 15.
 Salluciarum *Saluzzo* (prov. Cuneo) marchio: Thomas.
 Salmanswyler *Salem* (AB. Überlingen) chloster 525.
 von Salmen *Salm in Alsatia* (Kr. Molsheim): Iohannes.
 de Salmis *Vielsalm in Belgio* (prov. Luxemburg) comites: Henricus, Iohannes.
 Saltwedel, Soltwedel *Saltwedel* (RB. Magdeburg) 374. 555, 15. 556.
 Salutria, Solotern *Solothurn* 363, 1. 479, 5. 548, 35. ecclesia: S. Ursen.
 S. Salvatoris Prumien. monast. ord. S. Benedicti 509, 35. 510, 15. 727.
 S. Salvatoris eccl. Traiecten. decanus: mag. Iohannes.
 Salzberga, Salzburgen., Salz(e)burgen., Sarczburgen. 292, 1; archiepisc. 248, 30, 308, 35; praepositus 590, 5. archiepisc.: Ortolphus; archiepiscopi cancellarius: Rotmarus; praepositus et archidiaconus: Hortnidus; decanus: Pe-regrius; custos: Bertoldus; canonicus: Bechardus; monast. S. Petri abbas: Otto.
 de Samat(h)ano *Samatan* (dép. Gers) eccl. rector: Bertrandus.
 Samuel Baldwins (von Trier) Jude 651. 652, 1.
 Saraponte *Saarbrücken* 363, 1; de S. comes: Iohannes.
 Sarburg, -burch *Saarburg* (RB. Trier) 76. 77, 35. 178, 5. 229. 508.
 Sardiniae regnum 13. 14, 25. 117, 45. 118. 129. 130, 20. 232. 233.
 Sare *Saar fl.* 76, 5.
 Sar(r)aceni 161, 30; = Lithuani 1, 25. 141, 5.
 Sarrazin: Petir.
 S. Saturnini Tholosan. dioc. monast. abbas: Hugo.
 Saunshelm *Seinsheim* (RB. Unterfranken, BA. Kitzingen) 408, 30.
 Saxo: Iohannes.
 Saxonia, Sa(c)hsen, Sachssen, Saxon, Sazzen, Sassen, Sansogna 73, 25. 675, 5; dux 89, 10. 302, 25. 585, 10; comitatus palatinus 692, 35. duces: Albertus, Ericus sen., Ericus iun., Otto, Rudolphus sen., Rudolphus iun., Wentzlab.
 Sbinco, Swinco, Sbinke, Swink Lepus, Hase von Hasenburg miles 251, 1; Karoli IV. consiliarius 290, 30; kamermeister 728, 25. 732, 1. 733, 10. 736, 35. 737, 15.
 de la Scala illi 110, 10; de la S.: Albertus, Mastinus.
 Schadecke *Schadeck* (RB. Wiesbaden, Oberlahnkr.) 178, 10.
 Schafhusen *Schaffhausen* 600.
 de Scarensteten *Scharenstetten* (OA. Blaubeuren): Fridericus.
 Scharpfenberg *prope Annweiler* (RB. Pfalz, BA. Bergzabern) castr. 496, 35. 497, 1.
 tho Scouwenborch *Schauenburg, Schaumburg castr. prope Rinteln* (RB. Cassel) greve: Adolf.
 von Schowenburg *Schaumburg prope Tholey* (RB. Trier, Kr. Ottweiler): Thomas.
 Scheinbuch, Schonbuch *Schönbuch* vorst 520, 35. 521.
 Schelchlingen *Schellkingen* (OA. Blaubeuren) grafschaft 642, 20.
 Schellenbach, Obem und Nydem *Oberschöllnbach* (RB. Mittelfranken, BA. Erlangen) 346, 30.
 von Schellenberg: Pantaleon.
 von Schenkindorf *Schenkendorf* (RB. Frankfurt a. O., Landkr. Guben): Erich.
 Schenyk v. Czenco.
 der Scherer: graf Conrat.
 Schirmer: Iohannes Saxo.
 de Sleida, van der Sleiden, zu der Sleyden *Schleiden* (RB. Aachen) castr. 216. domini: Conrait, Iohannes, Wilhelm.
 Sletzstat, Sletstad, Sletstadt 367, 15. 379, 35. 380, 5. 438. 439, 5. 446—452. 457, 10. 460, 20. 462, 30. 542, 35; v. Juden.
 de Sliengen *Schliengen* (AB. Müllheim): Conradus.
 von Sluzelberch *prope Schlüsselfeld* (RB. Oberfranken, BA. Höchststadt): Chünrat.
 Smelzlein: Herman.
 in Smerlebach *Schmerlenbach* (RB. Unterfranken, BA. Aschaffenburg) monast. ord. Cisterc. 208, 45. 209, 40.
 Smydeburg *Schmidtburg inter Bundenbach* (Birkenfeld) et *Schneppenbach* (RB. Koblenz, Kr. Simmern) castr. 178, 15. 261, 20. 277, 15.
 Schmidelfelt *Alt-Schmidelfeld* (OA. Gaildorf) 375, 40.
 Scobesak: Peter.
 von Schona(u)we, Schonowe, S. honhoven *Schönau* (RB. Aachen, Landkr. Aachen): Reynhardus.
 Schonbuch v. Scheinbuch.
 van Schoneghen, Schoneghe, Schonecke(n) *Schönecken* (RB. Trier, Kr. Prüm): Hartrad.
 von Schonekk *Schöneck prope Illertissen* (RB. Schwaben, BA. Illertissen): Heinreich.
 von Schonecke *Schönbeck* (RB. Koblenz, Kr. St. Goar): Philips.
 von Schönnেকে *Schöneck prope Dambach in Alsatia* (Kr. Hagenau): Reynbolt.
 Schonenburg *Schönberg supra Oberwesel* (RB. Koblenz, Kr. St. Goar) castr. 196, 15; von Sch.: Otte.
 von Schon(en)burg *Schönburg-Waldenburg*: Fridrich.
 von Schonenburne, Schoninburne *Schönborn* (RB. Wiesbaden, Unterlahnkr.): Conrad.
 Schonman: Iohlin.
 der Schopper: Fricz.
 Schorndorf, Schorendorf, Schorndorf (Württemberg) 429, 30. 430. 431, 20. 432. 433, 20. 436, 5.
 Scouw-, Schow- v. Schau-.
 Schuren *Bergnassau-Scheuern* (RB. Wiesbaden, Unterlahnkr.) 633, 35.
 Swabach *Schwabach* (RB. Mittelfranken) 635, 35. 638, 10.
 von Swal(e)bach *Langenschwalbach* (RB. Wiesbaden, Untertaunusk.): Werner.
 Swarber, Swaerber: Petermannus.
 Swartzemberch *Schwarzenberg prope Wadern* (RB. Trier, Kr. Merzig) 178, 5.
 ze dem Swebischen werde stat v. Werde.
 van Sweden konyng: Magnus.
 Sweinau *Schweinau* (Nürnberg) 350, 10.
 tu Sueryn *Schwerin* greve: Nicolaus.
 Swidnicen. *Schweidnitz* dux: Bolke.
 von Swinar: Borsiboy.
 Switza *Schwyz* 363, 1.
 Slavonicum v. Slavorum.
 von Skorow(e), Skurow *Skuhrov in Bohemia*: Tasse.
 Scotus: Gottfridus.
 Sdenko de Luchtenburch miles 75, 5.
 von Seckendorf (RB. Mittelfranken, BA. Fürth): Anthoni, Jörg (Georg).
 Sechilina 174, 15.
 S. Secilia v. S. Caecilia.
 Seccovien. *Seckau* (Steiermark, BH. Judenburg) episc.: Rotmarus.

- Seczepant: Conrad.
- Sederasien. *prope Pragam* monast. sepulcri Dominici Ierosol. ord. S. Augustini praepositus: Henricus.
- de Seduno: Iohannes.
- See *Bodense* 343, 30.
- Seveld, *Sevelt Seefeld* (*Niederösterreich, BH. Oberhollabrunn*) 602, 45. 603, 20.
- Schauen *Sechauen* (*RB. Magdeburg, Kr. Osterburg*) 374.
- de Sein, *Seyn Sayn* (*RB. Koblenz, Landkr. Koblenz*): Gotfridus.
- Zelant *Seeland in Hollandia* 515, 5. von Selebach *Altensebach* (*RB. Arnberg, Kr. Siegen*): Fridrich.
- Sels *Sclz fl.* 460, 20.
- Selz *in Alsatia* (*Kr. Weißenburg*) 498, 20.
- Seneca 147, 25.
- Senen. *Siena civitas* 305, 35; Senen.: Iohannes.
- Senne: Burkart, Cunrat.
- Senomanen. *Maine comes*: Iohannes dux Normanniac.
- de Septemfontibus: Gasbertus.
- S. Sepulcri eccl. Cameracen. abbas 695, 40.
- Setmen *Septimer* 745, 10.
- S. Severi eccl. Eiforden. decanus et capitulum 690, 1.
- Syberch 740, 20.
- Sibrecht van Wynnenburg wolgeknecht 279, 30.
- Sicilia 305, 10; regnum 13. 14, 25. 18, 35. 117, 45. 118. 121, 20. 129. 130, 20. 133, 20. 214. 215. 232. 233. 235, 5. 286. 380. 382, 5. 421, 30. 557, 30; domus Siciliae 557, 30. reges: Andreas, Fridericus II. imp., Robertus; regina: Iohanna; cf. Trinaelia.
- S. Sicilia v. S. Caecilia.
- Siclinien. *Séclin* (*dép. Nord*) canon.: Aegidius.
- de Sydenvaden, -vadem: Iohannes.
- Syfridus, Sivert archiepisc. Colonien. 81, 25. 208, 5.
- Siffridus de Mansfelt miles 74. pater: Burchardus; fratres: Albertus, Otto.
- Syfrid Sneliger von Wartenberg ritter 70. 109, 20.
- Syfrid Emerich Lemelczûns von Levenstein sun wolgeknecht 107.
- Sigelman burger (*Hagenau*) 440, 25. ze Sygnöwe *Signau* (*Kant. Bern*) herre: Ulrich.
- Silvester I. papa 156, 30. 420, 20.
- Symeren *Simmern* (*RB. Koblenz*) 178, 50.
- Symon: Henne.
- Symon abbas mon. B. Mariae in Lucemburch ord. S. Benedicti 120, 20. 123, 40.
- Symon Kokillon clericus 717, 20.
- Symon, Simon, Simunt herre von Liechtenberg 327, 20. 466. 467. 468, 5. 543, 15. 587. 610, 10. 612, 5. 629, 20. 631, 20. frater: Johan.
- Symon von dem Walde ritter 69. 259. 261. 273, 40.
- hof zdem Sinbellen perge *Simmelsdorf* (*RB. Mittelranken, BA. Hersbruck*)? 346, 30.
- Sintzich(e), Syntzegg, Sintzeghe *Sintzig* (*RB. Koblenz, Kr. Ahrweiler*) 515. 517. 685, 10; von S.: Henrich Rulman.
- Slavorum duces, Wenden herzog v. Stetinen. duces; Slavonicum idioma 148, 1.
- Slesiae, Sleziae principatus 572, 30. 573; ducatus 577, 35. 578; duces 577. 578, 30. 579. duces: Bolko, Henricus, Iohannes, Wenczlaus.
- de Sleyen, Sleben *Žleb in Bohemia* (*BH. Caslau*): Hincó.
- Smylo de Vetovia miles 251, 1; consiliarius Kareli IV. (?) 290, 30.
- Sneliger: Syfrid.
- Soffia filia Iohannis Saxouis dicti Schirmer 726.
- Solagna (*prov. Vicenza*) 611, 15.
- Solotern v. Salutria.
- Soranae *Soragna* (*prov. Parma*) terra 313—315, 5. marchiones: Raymundinus, Ugholottus.
- Sortes: mag. Nicolaus.
- Sosacien., Zosathen., Soyst, Súst, Súst *Soest in Westfalia* 538, 40. 539, 20. 540, 50. 541; praepositus 7, 10. praepositus: Willelmus.
- von Sotern, Sôttern *Söttern* (*Birkenfeld*): . . . olf 277, 30; Johan, Philips. pastor: Johan.
- Soullart: Iohannes.
- Spachbrücken: Johan.
- Span: Eberlinus.
- de Spanheim *Sponheim* (*RB. Koblenz, Kr. Kreuznach*) comites 2, 15. 511, 25. 43. comites: Iohannes, Walramus; von Sp.: Johan Mousewin, Wolf.
- Spehtzart: Hugo.
- von Speye(n), Spenen *Osterspai* (*RB. Wiesbaden, Kr. St. Goarshausen*)?: Friderich.
- Spilpübel 354, 10.
- Spira, Spiren., Spire, Spyr, Speyr, Speir 363, 1. 393, 40. 481—484. 490. 492, 10. 493. 494. 496—498. 500, 20. 517, 40. 518, 30. 519, 1; hern Ebelins hof vor dem Münster dez riches herberge 483, 25; Spirer gewege 483, 30; diocesis 496, 30. 640, 30; von Sp.: Lemlin. scholmeister: Otte; v. Juden.
- Spirgauwiae, Spirkowiac, in dem Spirgauwe advocatia 431, 40. 507, 30. lantfod: Emicho comes de Lyningen.
- S. Spiritus hospitalis in Roma praepceptor: fr. Iacobus.
- der Sporer: Burkart.
- Sprenkirbach *Springiersbach* (*RB. Trier, Kr. Wittlich*) 185, 5.
- Sprikaste: Gerhard.
- die Sprintzen die schulmeisterin Iudaea in Augsburg 739, 30.
- van Staffele *Staffel* (*RB. Wiesbaden, Kr. Limburg*): Dyderich.
- Starensteten *recte* Scarensteten, *q. v.* Stargarde, Stargarten (*Mecklenburg-Strelitz*) terra 322, 25. 323, 10; herren v. Magnopolen. duces.
- zer ober Steigen *Steige in Alsatia* (*Kr. Schlettstadt*)? closter 493, 25.
- zer Steigen ze Zabern closter 493, 25.
- von dem Stein *Rheingrafenstein prope Kreuznach*: Johan Reingrave.
- von dem Steyne *prope Nassau*: Ulrich.
- Steinberg, holtz 372, 1.
- Steinenbronn (*OA. Stuttgart*) 521, 1.
- Steintal *Stendal* (*RB. Magdeburg*) 374.
- Stephani: Bernardus.
- St. Stephani ord. S. Augustini extramuros Augusten. monast. abbata: Katherina.
- S. Stephani in Coelio monte eccl. Rom. presb. eard.: Guilhermus.
- ze S. Steffan frowen closter (*Strasbourg*) 493, 25.
- Stephanus tit. SS. Iohannis et Pauli presb. card. 116, 5.
- Stephanus episc. Faventin. 166, 15.
- Stephanus S. Pontii Thomeriarum episc., thesaurarius papae 166, 10. 170, 10. 171, 30.
- Stephanus episc. Ulixbonen. 166, 15.
- Stephanus de Molserone capellanus papae 166, 20.
- Stephanus, Steffanus, Stephan, Steffan dux Bawariae 347. 605, 5. 612, 30. 623, 5. 734. 735; marchgrave ze Brandenburg, pfallentzgrave bei Reyn und hertzog in Beyern 468, 30. 469, 1. 470. pater: Ludovicus imp.; frater: Ludovicus marchio Brandenburgcn.
- Stephanus dux Transilvaniae 558, 10. pater: Karolus (Robertus) rex Ungariae.
- Stephan, Steffan van Drove ritter 82, 15. 86, 5.
- Stephanus de Sternbereh 310, 20. 610, 10. 612, 5.
- Stephanus de Columpna 305, 10. filius: Iohannes.
- Sternberg (*Mecklenburg-Schwerin*) 628, 25. 630, 30.
- Sterrenberghe *Sternberg* (*Lippe-Detmold*) hersesop 535, 10. 537, 15.
- de Sternberch, Scerrenberch *in Bohemia* (*BH. Beneschau*): Ieroslaus, Stephanus.
- Sterrenberg, Sterrenberch, Sterrinberg, Sterrimberg *Sterrenberg prope Bornhofen* (*RB. Wiesbaden, Kr.*

- St. Goarshausen*) castrum 178, 10, 195; von St.: Cono.
- Stetinen., Stetynen., Stet(t)yn, Stet(e)in 673, 35; ducatus 616, 40, 619, 1. 621, 15. 622, 10. duces: Barnim III., IV., Bohuslaus, Wartislaus; ducissa: Agnes.
- Styria, Stiria, Steyr marchionatus 569, 10; ducatus 601; duces 335, 15. duces: Albertus II., Ottakar II.
- Stöcki, Stocke *ager prope Hagenau in Alsatia* 439, 15. 440, 25.
- de Stoggach *Stockach (OA. Reutlingen)*: Bartholomaeus.
- Stolzenfels castrum *prope Koblenz* 178, 10.
- Strasberch obo Kur 744, 15.
- Strazburg *v. Argentina*.
- von Streitverg: Pauls.
- des Stromeys weyer 350, 15.
- von Studernheim *Staudernheim (RB. Koblenz, Kr. Meisenheim)*: Richart.
- Stury: Wilhelmus.
- Stürm: Gozze.
- Suevia, Swaben, Swaven, Schwaben, Swoben 541, 35. 602, 1. 633; civitates 344, 10. 647, 5; hauptstat in S.: Augspurch 418, 10; lantfogtay in Obern S. 522, 10. lantvogt in S.: Borsiboy, Fridericus dux de Teck; in Obern S.: Ulrich d. e., Ulrich d. j. grafen von Helfenstein; *v. Iudaei*.
- Sulfrini *Solferino (prov. Mantua)* castrum et terra 605, 35.
- Sulz *unterm Walde in Alsatia (Kr. Weißenburg)* 498, 20.
- Sultz, Sulcz *am Neckar* 632. 687; von S.: Walther von Gerolzeg.
- Sumerahusen *Sommerhausen (RB. Unterfranken, BA. Ochsenfurt)* 408, 30.
- Sumeringen *Simmringen (OA. Mergentheim)* 406, 25.
- Sundis *Stralsund* 617, 1.
- (Surdus) *v. (Taube)*.
- Surrun walt *prope Arras castr.* 506, 20.
- S. Susanna eccl. Rom. presb. card.: Petrus Bertrandi.
- de Svireyofranco: Iacobus Iohannis.
- Sw- *v. Schw.*
- Swinco *v. Sbinco*.
- von Swerotiez *Zvířetice in Bohemia*: Haske.
- T.**
- Thachowia *Tachau in Bohemia* 326, 10.
- Tagsteten *Dachstetten (RB. Mittelfranken, BA. Ansbach)* 408, 25.
- Talairandus tit. S. Petri ad vincula presb. card. 12, 20. 18, 10. 21, 35. 24, 10. 28, 10. 47, 30. 169, 20. 170, 40.
- Talvang *Thalvang (RB. Trier, Kr. Bernkastel)* 76.
- Taliatae fl. *Tagliata prope Reggiolo* 605, 25.
- Tangermünde (*RB. Magdeburg, Kr. Stendal*) 374.
- Tarcntinus princeps: Philippus.
- Tasse von Skorowe lantherre ze Beheim 660, 30. 669.
- Tassinus messengerius 173, 10.
- (Taube), Daubecken: Fridrich.
- Tauchansreut *Tauchersreuth (RB. Mittelfranken, BA. Hersbruck)* 346, 30.
- Täuren *v. Duren*.
- Taurinen. *Turin* civitatis dominus: Iacobus de Sabaudia.
- Tauwer *Tauber fl.* 402, 15.
- de Teck, Tek(k), Tekke, Techke, Deck, Decke, Dekke *castro prope Kirchheim unter Teck (Württemberg)* dux: Fridericus.
- de Terniaco *Ternay (départ. Isère)*: Girardus.
- Terracinen. *Terracina (prov. Rom)* civitas 286, 10.
- Teschinen. duces: Kazimirus, Vladizlaus.
- Tescnum *Tisens (Tirol, BH. Meran)* 297, 35.
- zu Tethzin, Teczyn *Tetschen* herre: Benesch.
- Teutonica: Nova.
- Theutonicum idioma 148, 5.
- Theutonicorum, Theotonicorum hospitalis S. Mariae ordo, Teutscher orden 320, 30. 402, 10. 403, 30. 485, 5. 518; Cruciferi de domo Theotonica 688, 30—35; Teutsche herren 402, 35. 403, 5. 405, 25; hospitalia sive domus 49, 30. 247, 20. 284, 35. domus (Teutsches haus): Ellingen, Mergentheim, Mülhusen (*Thur.*), Mülhusen (*Als.*), Nurnberg; hohemeister: Wolferam; commendator per Thuringiam: Fridericus.
- Teutsche lant *v. Germania*.
- Theodosius imp. 161, 20.
- Theonisvilla, Dyden-, Dytenhofen *Diedenhofen in Lotharingia* 172, 20. 221. 222, 25. 223. 226, 45. 228, 10. 229, 10. 230, 5. 237, 25. 238.
- Thesaur., Thesauri, Thesaurarius: Henricus.
- Thime, T(h)yem von Kolditz, Friderici marchionis Misnen. marescales 732, 1. 733, 10. 736, 35. 737, 15.
- Thine aqua *Thime rivus prope Bozen* 297, 25.
- von Tholey (*RB. Trier, Kr. Otweiler*): Lodewig.
- Tholosan. diocesis 166, 15. archiepisc.: Raymundus.
- de Thomariis: Bartholomaeus.
- S. Thomae eccl. Argentinens. decanus et capitulum 211, 5.
- Thomas episc. Tullen. 705, 10.
- Thomas de Brayton Edwardi III. clericus 582, 30.
- Thomas Salluciarum marchio 417, 1.
- Thomas von Schowenburg ritter 281, 15.
- Thuron castr. *prope Alken (RB. Koblenz, Kr. St. Goar)* 178, 10. 185, 10. de Tibure: Agnellus.
- von Tyetsch *Diez (RB. Wiesbaden, Unterlankr.)* graf: Gerhart.
- Tilman von Rodemacher kuchenmeister ritter 655, 5.
- Tilo de Legnicz 409, 20—25.
- Tyrolen., Tiroles, Tyrol, Tirol 300, 10; comites 297, 45. comites: Henricus, Iohannes dux Karinthiae, Ludovicus marchio Brandenburgens., Meinardus II., Mainardus VII.
- Tiso Novellus qd. Tisonis de Campo S. Petri de Padua 607, 25. 609, 10.
- von Toggenburg (*Kant. St. Gallen*) graf: Friderich.
- Tornacen. *Tournai in Belgio (prov. Hennegau)* dioc. 706, 1. 707. episc.: Guido.
- Tottenheim *Dottenheim (RB. Mittelfranken, BA. Uffenheim)* 408, 25.
- S. Totnanus 388, 20.
- Traiecten., Traiacten. *Utrecht* episc. 38, 10. ecclesia: S. Salvatoris.
- Transilvaniae dux: Stephanus.
- Tremonien., Dortmunde, Dorpmunde 206, 1. 208, 15. 538, 40. 539, 25. 540, 50. 541; vrygraschap 81, 30. 206, 1. 208, 15; *v. Juden*.
- Treveris, Treveren., Treviren., Triere, Triere, Trere 3, 40. 40, 1. 60, 25. 66, 15. 67, 15. 68, 25. 70, 35. 76, 10. 77, 5. 98, 50 (*ital.* Trievi). 107, 1. 114. 178. 179, 40. 180, 1. 191, 40. 217, 1. 218. 219, 30. 220, 15. 229, 25. 230, 35. 255. 257, 10. 363, 1. 384, 20. 508, 15. 595. 596, 10. 638, 20. 656, 25. 683, 40; ecclesia, stift 3. 64, 25. 65. 66, 1. 76. 177. 178, 20. 179, 5. 180—185, 10. 191, 20. 192, 5. 195. 196, 35. 197, 1. 198—200. 202, 40. 203. 218. 219, 15. 223. 229, 40. 238. 240. 254, 40. 255, 15. 256, 15. 257. 258, 15. 259—266. 268. 273, 25. 274, 10. 275. 276. 277, 15. 278—282, 5. 509. 511, 5. 512. 519. 654, 40—656. 681, 20. 727, 25; archiepiscopus 51, 15. 56, 40. 76, 45. 104 (byschof). 153, 1. 180, 5. 185, 45. 192, 10. 200, 5. 259, 35. 302, 30. 510, 35; archiepiscopi palatium 137, 10; archidiaconus 51, 15. 241, 15; capitulum 692, 5; canonicatus et praebenda 692, 10; curia 704, 5; diocesis 62, 20. 75, 5. 137, 15. 168, 5. 178, 15. 179, 40. 180, 1. 182, 35. 183, 1. 184, 10. 211, 35. 509, 35. 510, 15. 512, 15. 727, 20; Triesehe werunge 258, 1; gewonheit des stiftes zu Triere *calculus Trevirensis* 519, 30. ecclesia: S. Maximini, S. Paulini; archiepiscopus: Baldewinus; archi-

- diaconus: Boemundus; praepositus: Iohannes; officialis: mag. Rudolfus.
- Tridentum, Tridentin., Triend 249, 25. 250, 40. 252. 288, 20. 290, 25. 604, 5; castrum Boni Consilii 250, 40. 290, 25 = castrum Malcossey 604; ecclesia 296, 35. 309, 25. 603, 35. episcopus: Nicolaus; electus: Iohannes; advocatus eccl.: Ludovicus marchio Brandenburg.
- Trijs Treis (RB. Koblenz, Kr. Cochem) 178, 10.
- Trinacliae rex: Fridericus.
- Tronecke, Dronecke *Dhronecken* (RB. Trier, Kr. Bernkastel) 76.
- Tropouwe v. Opavia.
- Truchsäss von Awrach: Küne.
- Truhtenhusen *Truhtenhausen in Alsatia* (Kr. Erstein) closter 493, 20.
- Truten *Geertruidenberg in Hollandia* (prov. Nord-Brabant) aut *St. Trond in Belgio* (prov. Limburg) 363, 5.
- Tuffen Teufen (Kant. Appenzell) 545, 10.
- Tullen. Toul 40, 5; diocesis 706, 1. 707. episcopus: Thomas.
- von Tumpnowe *Tummnau* (Gem. Nötzingen, OA. Kirchheim unter Teck): Eberhart.
- Tünaw *Donau fl.* 347, 10.
- Tünngensheim *Dingsheim in Alsatia* (Landkr. Straßburg) 464, 30.
- Tura, Twre *districtus prope Lübz* (Mecklenburg-Schwerin) 628, 25. 630, 30.
- Turci, Turken 81, 25. 207, 15.
- Türgow *Thurgau* 633.
- von Turgow(e), Turgaw *Torgau* (RB. Merseburg): Bot, Bothe.
- Turicum v. Churich.
- Turinheim, Thürnkein, Thüringen, Düringheim, -hein *Türkheim in Alsatia* (Kr. Colnar) 367, 15. 438. 456. 457, 10. 460, 25.
- Thuringia, Düringen lantgraven 731, 15. 732, 30. lantgravius: Fredericus II.; commendator prov. ord. Theut.: Fridericus de Dri-fordia.
- Tunonis *Tournon* (dép. Ardèche) dominus 174, 10.
- Turonenses, Törnose 237. 259, 5. 516, 20.
- Turris *La Tour-du-Pin* (dép. Isère) terra 174, 10—15.
- Tuscia 15, 10. 119, 20. 130, 45. 165, 35 (Tucia). 215, 5. 234, 10. 303. 304, 20.
- Tusculanus episc. card.: Anibaldus.
- Tust, Thust, Taust, Dust *Taus in Bohemia* 321, 20. 322, 5. 323—327, 10.
- Tutellen. Tulle (dép. Corrèze) dioc. 17. 21. 23. 26.
- Tuter: Elyas.
- U.**
- Überlingen, Ueberlingen in *Badenia* 341, 10. 468, 35. 469, 1. 501, 20. 520.
- Ubernhausten *Oberhausen* (RB. Schwaben, BA. Augsburg) 740, 20.
- Ubertinus qd. Bonifacii de Carraria de Padua 607, 25.
- Ubertinus qd. Iacobini de Carraria de Padua 609, 10.
- Uchtlant, Ühtland, Oechtlant 363, 1. 517, 30. 547, 30. 548.
- Uffenheim *Iffigheim* (RB. Unterfranken, BA. Kitzingen) 408, 30.
- Ufkirch *Aufkirchen* (RB. Mittelfranken, BA. Dinkelsbühl) 321, 35.
- Ufliz v. Huffalsia.
- fr. Ugolinus ord. Praed. 302, 40.
- Ugholottus qd. Bonifacii marchio Soranaeae 313. 314, 1.
- Ulma, Ulme, Ulm 327, 10. 341, 10. 342. 343, 10. 399—401. 424, 1. 468. 501, 20. 504, 40. 505, 25. 506, 5. 519, 5. 520, 15. 521. 522, 15. 523, 15. 524—526. 527, 40. 528, 20. 529, 15. 597, 35. 653, 35. 654. 694. 745, 35. 746; v. Juden.
- von Ulmen (RB. Koblenz, Kr. Cochem): Walpade.
- Ulricus episc. Constantien. 78, 5. 424, 40. 585, 30. 586, 20.
- Ulricus episc. Curien. 250, 40. 290, 25. 613, 15. 624, 5. 629, 15. 631, 20. 742—744.
- fr. Ulricus de Berno ord. hosp. S. Mariae, conventualis domus Theut. in Mülnhusen, plebanus in Mülnhusen 485.
- Ulricus landgravius Lucembergen. de Lyngkemberch 563, 45. 564, 35. 566, 40. 568, 5. 569, 35. 571, 25. 574, 15. 577, 1. 579, 45.
- Ulrich (d. c.) und Ulrich (d. j.) gewettern graven zu Helfenstein 321, 5. 522; lantvögte in Obern Swaben 529, 5—10. 653, 30. 654. 694, 30. 746; (kg. Karls) heimlicher 654, 10; *senior aut iunior* 311, 40. 563, 45. 564, 35. 566, 40. 568, 5. 569, 35. 571, 25. 574, 15. 577, 5. 579, 45. 610, 10. 612, 5. 629, 20. 631, 20.
- Ulricus comes de Ultimis 297, 35.
- Ulrich IV. graf von Wirtenberg 376, 15. 520, 35. 521. 674, 10; lantvogt 437, 5. 523, 35.
- Ulricus dominus in Hanov 311, 40. 463, 35. 464. 471, 20. 542, 5.
- Ulrich von Hochsteten (kg. Karls) hofschenk 323, 40. 324. 724. 725.
- Ulricus de Nova Domo 310, 15. filius: Henricus.
- Ulricus de Nova Domo, Ulrich vom Newinhüse 629, 20. 631, 20. frater: Henricus. *An idem ac praecedens?*
- Ulrich von Pak 663, 15.
- Ulrich herre ze Sygnöwe 478, 40. filius: Robertz.
- Ulrich von deme Steyne ritter 273, 20. 274, 1.
- Hulricus de Waltse domicellus 309, 10.
- Ulrich der Haller civis Nurnbergen. 410, 35.
- Ulshofen *Ilshofen* (OA. Hall) 406, 25.
- Ulixbonen. *Lissabon* episc.: Stephanus.
- Ultimorum *Ulten* (Tirol, BH. Meran) comitatus 297, 35. comes: Ulricus.
- Ungari 380, 40.
- Ungaria, Hungern 214. 557, 30; rex 688, 35. reges: Karolus, Ludovicus I., Wladislaus; reginae: Elisabeth, Margareta. — Ungaricum idioma 148, 1.
- Urbevetan. *Orvieto* episc.: Raymundus.
- Urbs v. Roma.
- Urvershein *Urjersheim* (RB. Mittel-franken, BA. Uffenheim) 408, 25.
- Uriaticum *Uriage* (dép. Isère) 174, 15.
- von Urley, Orley *prope Uerzig* (RB. Trier, Kr. Wittlich): Wilhelm.
- Urnaschen *Urnäsch* (Kant. Appenzell) 545, 10.
- sant Ursen *ecclesia in Solothurn* 479, 1.
- de Ursinis: Franciscus, Raynaldus.
- Üss *fl. in Eißia* 506, 20.
- Uticen. *Uzès* (dép. Gard) episc.: Helias.
- V latinum.**
- Vaiani: Paulus.
- Valens: Iohannes.
- Valens imp. 160, 35.
- Valentinen. *Valence* (dép. Drôme) diocesis 168, 5; guerra 174, 25; Valentinen. et Dien. comes: Ademarus.
- Valentinesium *Valentinois* 173, 30.
- Valentinianus II. imp. 160, 40.
- Valentzin *Valenciennes* (dép. Nord) 363, 5.
- de Valesio: Philippus VI. rex Franciae.
- de Valle: Raymundus.
- Vallis Barreti *Barret-le-Bas* (dép. Hautes-Alpes) 174, 15.
- Vallis Bonesii *Valbonnais* (dép. Isère) 174, 15.
- Vallis Umbrosae ordo 247, 20. 284, 30.
- Vapincen. *Gap* (dép. Hautes-Alpes) episc. 174.
- Vapincesium *Gapençois* 174, 15.
- de S. Vedasto *St.-Vaast* (dép. Nord): Nicolaus Iohannis.
- Vegetius 149, 25.
- Veldenciae *Veldenz* (RB. Trier, Kr. Bernkastel) comes: Georgius.
- de Welletro *Velletri* (prov. Rom): Franciscus.
- Venaycinum, Venaysinum. Venaissinum, Veneysinum *Vénaissin* 14, 15. 118, 35. 130, 5. 233, 25; comitatus 13, 20. 117, 45. 129, 10. 232, 30.

- Venetiarum, Venetorum dux 295, 35; dux et commune 248, 35; dominium 296, 15.
- Verona, Berne 596, 20; herren 104, 5.
- Vorona in Uchtland v. Bern.
- de Vetovia *Vöttau in Moravia (BH. Znaim)*: Smylo.
- de Vicecomitibus *Visconti*: Luchinus.
- de Vico: Iohannes.
- S. Victor stift uzwendig der muren zu Meintz 386, 25. praepositus: Nicolaus.
- Vicnense *Vienne (dép. Isère)* archiepisc. 174, 5; Dalphinus: Humbertus.
- Viennesium *Viennois* 173, 30. 174, 10. Vigerii: Petrus.
- Villanova Avinionen. dioc. *Villeneuve-lès-Avignon (dép. Gard)* 78, 20. 88, 40.
- de Villariis: Henricus.
- Virdunum, Virdunen., Wirdung *Verdun* 127, 35. 132, 10. 135, 35. 363, 1. 533, 35; episcopus 38, 10; aula episcopalis 127, 35. 132, 10. 135, 35; capitulum, clerus 533, 35; diocesis 168, 5. episcopus: Henricus.
- Virivilla *Viriville (dép. Isère)* 174, 10.
- Vision, Visioni *Visione (Rochetta)* castr. 297, 45. 604.
- Vispran *Vicosoprano (Kant. Graubünden)* 715, 1.
- Vital scriptor litt. apost. 8, 15.
- (S. Viti) eccl. Pragen. 140. 145, 25.
- Vladizlaus v. Wla-.
W. Gu.
 von Wachendorp *Wachendorf (RB. Köln, Kr. Euskirchen)*: Gerlach.
- Wadegusse *Wadgassen (RB. Trier, Kr. Saarlouis)* monast. 185, 5.
- vier Wälde, Welde 470, 20. 471, 5.
- von dem Walde: Symon.
- von Waldecke(n) *Waldeck auf dem Hunsrück (RB. Koblenz, Kr. Simmern)*: Johan, Wynant; zu W. herren: Hertwin, Rodolf.
- von Waldenberghe *Woldenberg prope Wöltingerode (RB. Hildesheim, Kr. Goslar)* greve: Borchard.
- Wal(l)o de Carnin 711, 1. 715, 15.
- Walpaden von Ulmen: Friderich, Herman, Richart, Rorich.
- von Walpurg *Waldburg (OA. Ravensburg)* truhsaesze: Eberhart.
- Walramus, Waleramus, Walframus, Walram, Walrame, Walrave(n) archiepisc. Colonien. 6, 25. 7, 25. 36, 30. 40, 25. 60. 61. 79—83. 86, 45. 87, 25. 88. 90, 25. 91. 93, 35. 95, 15. 96, 30. 98. 104, 10 (bischof). 113, 10. 115, 1. 139, 30. 204—208. 344, 15. 418, 15. 533, 5. 538, 35. 539, 15. 540. 541. 681, 35. 685. 686, 40. 687; sacri imperii per Italiam archicancellarius 61, 15. 290, 35. 294, 25. 298, 30. 382, 30. 465, 30 (uber berch ertzcanceler). 637, 40. 682, 5. frater: Guillelmus marchio Iuliacen.
- Walramus, Walrave comes de Spanheim 1, 15. 39, 35. 273, 30. 277, 25. 40.
- Walramus, Wal(l)eramus de Luczilinburg dominus de Lincy miles, Wallerans de Lucembourg sires de Liny 695. 696, 5. 698. 704—711. 714, 35—721. 723. filius: Iohannes de Lucembourg.
- Walschen Newenburg v. Novum Castrum.
- Walterus decanus rurensis in Wannenwil 504, 30.
- Walt(h)erus, Walther de Geroldsecke 610, 10. 612, 5. 629, 20. 631, 20.
- Walther von Gerolczeg von Sultz 632. 687.
- Walther der Kuchenmaister schultleiz zu Rotenburg 527, 40.
- Walterus, Walt(h)er dominus de Meynsemberch, Meisenburg miles 329, 40. 508, 20. 509, 1; consiliarius Karoli IV. 127, 5. 128, 20. 133, 10. 136, 25.
- de Waltse, Walkse *Waldsee (Württemberg)*: Eberhardus, Fridericus, Henricus, Hulricus.
- Waltstromejr, -mair: Cünrat; cf. Stromejr.
- Wanco, Wank(e), Wanige de Wartenberg lantherre zu Beheim 310, 15. 660, 30. 665, 5. 669.
- Wangen (*Allgäu*) 341, 10. 468, 35. 469, 1. 501, 20. 520, 15. 524, 20.
- Wannenwil *Wannweil (OA. Reutlingen)* 504, 30; decanus rurensis: Walterus.
- von Warbürg, Warbüch *Warberge prope Helmstedt (Braunschweig)*: Albrecht.
- de Warten, von der Wart *Wart castrum prope Neftenbach (Kant. Zürich)*: Rodulphus.
- von Wartenberg, Wartheberg (*RB. Pfalz, BA. Kaiserslautern*): Syfrid.
- von Wartenberg (*AB. Donaueschingen*): Cünrat.
- von Wartenberg, Wartenberch, Wartenberg, Wartimberch, Vertemberch *Wartenberg in Bohemia (BH. Böhmisches-Leipa)*: Benescius, Iesco, Wanco.
- Wartislaus, Wartizlaus, Wartislaw Stetinen., Pomeranorum, Slavorum et Cassuborum dux, principatus Rugianorum princeps 616, 35. 617, 10. 620, 10. 673.
- Wartman: Nicolaus.
- Wazzerburch *Wasserburg am Inn (RB. Oberbayern)* 347, 10.
- Wedersleve *Weddersleben (RB. Magdeburg, Kr. Quedlinburg)* 693, 20.
- Wedrebia, Wedereubia v. Wetr-.
- zer Weyden *Weiden (RB. Oberpfalz, BA. Neustadt a. d. Waldnab)* 481, 1.
- Weyglinn: Ofney.
- Weil, Wile *Weil der Stadt (OA. Leonberg)* 341, 10. 468. 501, 20. 520, 20. 523, 25.
- Weilern *Weiler vast. prope Bischweiler in Alsatia (Kr. Hagenau)* 467, 25.
- von Wingarten: Orth.
- Weingarten, Wingarten (*OA. Ravensburg*) 521, 30. monasterium 505, 5. 586, 40.
- Weinsperg, Weinsperch, Winspeik (*Württemberg*) 341, 10. 468. 501, 20. 520, 20. 523, 25.
- Weysz *Heimbachweiss (RB. Koblenz, Kr. Neuwied)* 490, 25.
- Weissenburg, Weysenburch, Weizenburg, Wissinburch, Wiszenburg *am Sand (RB. Mittelfranken)* 349, 20. 371, 35. 404, 15. 405, 5.
- Weissenburg, Weysenburch, Weizenburch, Weizenburch, Wissenburg, Wiszenburg *in Alsatia* 377. 378, 45. 457, 30. 458. 482, 45. 483. 484, 30. 488. 489. 496, 35. 499, 1. 500; monast. ord. S. Benedicti 496—500. 640, 30. abbas: Eberhardus.
- von Weissemburch, Wissemburch *Weissenburg (Kant. Bern)* die 547, 35. 548, 1.
- mag. Welco v. Welislaus.
- Guelfus, Guelfi 304, 30. 381, 20.
- Welislaus, Weleslaus, mag. Welco, Welislab, Weleslab, Wedislab Pragen. et Wissegraden. eccl. canon., capellanus, notarius, secretarius, familiaris Karoli IV. 292, 5. 530. 549, 25; regalis aulae prothonotarius, des königlichen hofs (sals 299, 10) oberster schreiber 294, 25. 298, 25. 299, 10. 321, 20. 323. 328, 30. 330, 10. 333, 10. 334. 335, 25. 336, 15. 337. 351, 10. 352, 15. 353, 1. 355, 25. 356. 357, 25. 358, 35. 359, 20. 362, 15. 364. 366, 15. 374, 25. 376, 1. 379, 20. 429, 30. 430.
- do Welletro v. sub V.
- Welsze lant, Welscheland, Welslant, Welslant v. Gallia.
- S. Wencze(s)laus 140, 40; Bohemorum dux 140, 15; Bohemiae patronus 140, 15. 575, 1—5.
- (Wenczeslaus) Rom. rex 327, 35.
- Wenczeslaus I. rex Bohemiae 575, 10.
- Wenczeslaus, Wenczlaus II. rex Bohemiae 140, 15. 572. 573. 577, 45. 578.
- Wenczlaus v. Karolus IV.
- Wenczlaw Karoli IV. frater 731, 5. 732. 733, 30. 734, 35. 735.
- Wentzlab, Wentzla, Wenczla Rudolphi I. ducis Saxoniae filius 373, 35—375. 590, 35. 591.
- Wenczlaus Slesiae dux 310, 15.
- S. Wendelini *St. Wendel (RB. Trier)* 178, 15.
- Wendelstein, -stain (*RB. Mittelfranken, BA. Schwabach*) 364. 553; von W.: Cünrat.

- Wenden, Wynden v. Slavorum.
tū Wenden *Werle* heren: Johan III., Nicolaus III.
- Werbein, Wirbeyn *Werben* (RB. *Magdeburg, Kr. Osterburg*) 374.
- Werde, stat ze dem Swebischenwerde *Donauwörth* 597, 30. 674.
- Werden., Werd *Kaiserswerth* 515; ecclesia 516, 10.
- Werde *Wörth in Alsatia* (Kr. *Weissenburg*) 498, 20.
- von Werdenberg (Kant. *St. Gallen*) graf: Albertus comes de Monte Sancto.
- Weringe *Wehringen* (RB. *Schwaben, BA. Augsburg*) 740, 20.
- Wernenburg v. Vimeburg.
- Wernherus incuratus in Richensheim, camerarius decanatus inter Colles 485, 25.
- fr. Wernherus de Eptingen ord. S. Iohannis Ierosolimitani conventualis domus in Basilea 485, 20—25.
- Wernher ritter von Anforde 660, 1.
- Werner von Hoemberg wolg. knecht 72, 1.
- Werner von Molsperg wolg. knecht 268.
- Werner von Swalebach wolg. knecht 267. 274, 40.
- Wernher Wyntherbecher wolg. knecht 71.
- in Werningherode comes: Conradus.
- de Wertheim in *Badenia* comes: Rudolphus.
- Wesalia, Weselaria, Wesel *Oberwesel* (RB. *Koblenz, Kr. St. Goar*) 195, 15. 363, 1. 515, 25.
- Wesenburg *Wesenberg* (Mecklenburg-*Strelitz*) 628, 25. 630, 30.
- Weser, Wesere, Wisere fl. 535, 15. 537, 25. 538, 40.
- von Wessel: Iesco de Wartemberg.
- van Westenburg, Westirburg (RB. *Wiesbaden*) die 656, 5; herre 272, 20. herre: Reynhard.
- Westernach (OA. *Öhringen*) 406, 25.
- Westvalia, Westvalen, Westphal(e)n 538, 35. 540, 20. 541, 10. duces: Ericus sen., Ericus iun., Rudolfus sen.; marschale: Johan here zu Riferscheit.
- Westhein *Westheim* (RB. *Mittel-franken, BA. Uffenheim*) 408, 25.
- Westmonasterium *Westminster* 428. 582, 15. 583. 584, 5. 585, 15.
- Westorf *Westdorf* (RB. *Magdeburg, Kr. Quedlinburg*) 693, 25.
- Wetpflaria, Wepflar, Wetflar *Wetzlar* 363, 1. 435, 35. 465, 5. 476, 35. 477, 15.
- Wetrabia, Wedrebia, Wedereubia, Wetry, Wetrybe *Wetterau*: civitates 557, 10. 604, 35. 613, 1; advocatia 431, 40.
- Wyardus dictus Iomeit Remen. dioec. clericus, publ. imp. auct. notarius, curiae Remen. tabellio 711, 20. 715, 40. 717. 718, 1.
- Guibelinus 304, 30.
- Wiburg *Biebrich* (RB. *Wiesbaden, Landkr. Wiesbaden*) ubervart uf dem Reyne 635, 5.
- Wycboldus, Wicbolt, Wicboilt archiepisc. Colonien. 81. 208, 5. mag. Wickerus, Wyker de Byrgele (Baldewini archiepisc. Treveren.) clericus, custos eccl. Monasterii in Meywele 66, 5. 137, 5.
- Wydenbrüg(g)he *Wiedenbrück* (RB. *Minden*) 536, 15. 538, 20.
- Guido tit. S. Caeciliae presb. card. 12, 20. 18, 10. 21, 40. 24, 10. 28, 15. 47, 30. 169, 20. 170, 40.
- Guido (de Arvernia) episc. Tornacen. 712, 30. 30; episc. Cameracen. 712—714, 15.
- Guido (de Ventadoro) episc. Cameracen. 244, 10. 696, 15. 697, 45. 698. 699. 704. 705, 20. 706. 707, 15. 708, 1. 709. 713, 40. 718, 15. 720. 721.
- Guido episc. Eduen. 166, 15.
- Guido de Ambasia capellanus apostolicus 29, 20. 166, 20.
- Guido (I.) antiquus de Corrigia 293, 10. filius: Ghibertus (I.).
- Guido (II.) qd. Ghiberti (I.) qd. Guidonis (I.) antiqui de Corrigia 293, 10; filii: Azzo, Ghibertus (II.).
- Guido de Gonzaga miles 288, 35. 605, 15. pater: Loisius; fratres: Feltrinus, Philippinus.
- Guigo Pelicerii 173.
- Wye: Peter.
- Wigenheim *Weigenheim* (RB. *Mittel-franken, BA. Uffenheim*) 408, 30.
- Guigo v. Guido.
- Wil (Kant. *St. Gallen*) 544, 35.
- de Wilartitz, Willhortitz in *Bohemia* (BH. *Schüttenhofen*): Busco.
- Wildegrev v. Dune, Kirberg.
- in Wildembereh *Wildenberg prope Treis* (RB. *Koblenz, Kr. Cochem*) dominus: Iohannes.
- Wile v. Weil.
- Guilhermus tit. SS. Quatuor coronatorum presb. card. 28, 15. 169. 20. 170, 40.
- Guilhermus tit. S. Stephani in Coelio monte presb. card. 28, 15. 169, 20. 170, 40.
- Guilhermus, Guillelmus tit. S. Mariae in Cosmedin diac. card. 12, 20. 18, 10. 21, 40. 24, 10. 28, 20.
- Guillelmus de Auxonia episc. Cameracen. 713, 40. 714.
- Guilhermus episc. Carnoten. 166, 15.
- Guillelmus episc. Casinen. 215, 25. 286, 20.
- Guilhermus, Guillelmus Pinchon archidiaec. Abrincen. 120, 25. 123, 40. 127, 1. 128, 15. 133, 5. 136, 20.
- Guilhermus, Guillelmus, Guillelmus de Bos praepos. Foroiulien., camerae papae clericus, publ. apost. auct. notarius 17. 20. 23. 25. 29, 25. 49. 170, 20. 171, 35.
- Willelmus, Wilhe(l)m de Genepe praepos. Zosathen. 7, 35. 87. 687.
- Wilhem van de Sleyde canonige zu Colne 87.
- Guilhermus, Guillelmus, Guillelmus de Malesiceo canon. Lingonen., camerae apost. clericus 17. 20, 40. 21, 15. 23. 25, 40. 26, 15. 166, 5. 170, 30. 171, 35.
- Guilhermus de Gardia capellanus papae 166, 20.
- Guilhermus de Posterla capellanus papae 29, 20. 166, 20.
- Guillelmus de Fricampis presb. 711, 20.
- Guilhermus de Agrifolio notarius apost. 166, 10. 170, 15. 171, 30.
- Wilhelm Römsch künik 386, 1.
- Wylhelmus, Wilhelm dux in Brunswich 561.
- Guillelmus, Wilhelmus, Wilhelm, Wilhalm V. marchio Iuliacen. 81, 5. 83, 40. 515—517. 584. 656, 5. 682, 5. 685. frater: Walramus archiepisc. Colonien.; uxor: Iohanna; filius: Gerhard greve tho Ravensberge.
- Wilhelm filius Friderici marchionis Misnen. 731. 732, 20. 733, 25. 734. 735, 35. 736, 15. 737, 10.
- Wilhelm greve von Katzenellenbogen 258, 30. frater: Eberhart.
- Wilhelm der elter graf von Kirberg 409, 30.
- Wilhelmus, Wilhalm IV. comes Hollandiae 2, 10. 515, 5.
- Wilhalm graf von Muntfort 524.
- Guillelmus, Guil(he)lmus Rogerii vicecomes Bellifortis 16, 40. 20, 30. 22, 45. 25, 35. 49, 1.
- Wilhelm, Wilhem van Binsfelt ritter 82, 15. 86, 5.
- Guillelmus, Guillelmus, Wilelmus, Wilhelm(us), Wilhalm de Lantstein miles 310, 15. 329, 40. 508. 610, 10. 612, 5. 629, 20. 631, 20; Karoli IV. regis consiliarius 290, 30. 593, 25.
- Wilhelm herre zu Manderscheit 203.
- Wilhelmus Stury miles, Edwardi III. regis Angliae fidelis 582, 30.
- Wilhelm von Urley ritter 66, 10. 69, 35. 69, 40 (Wilhelm). 256, 5. 262. 264, 15. 267, 5. 656. 685, 5. 687, 15.
- Wilhalm von Winnstain 476, 15.
- Willermus Landnen. armiger 595, 5.
- Wilhelm hern Conrats son von Randecke wolg. knecht 70.
- Guillelmus, Willermus Cabus civis Cameracen. 717, 20. 719, 35.
- Guillelmus, Willermus Polet civis Cameracen. 717, 20. 719, 35.
- Guillelmus qd. Iacobi de Campo S. Petri de Padua 607, 25—30. 609, 10.
- Wilhorticz v. Wilartitz.
- Wiltperg *Wildburg in silva Soonwald* (RB. *Koblenz, Kr. Simmern*) castr. 184, 1. 219, 15.

- Wiltzpurch *Wülzburg prope Weissenburg am Sand* closter 371, 35.
- Wimppina, Wimpfen, Wimphen, Winpfen, Winphen *ad Neckar fl.* 341, 10. 363, 1. 468. 501, 20. 520, 20. 523, 25.
- Wynand von der Nuwerburg Dyderiches son genant Vlozz von Hymmenrode 255, 35. 256, 5.
- Wynant von Waldecken wolg. knecht 273, 40.
- Windesheim, Windsheim (*RB. Mittelfranken, BA. Uffenheim*) 346, 5. 349, 20; v. Juden.
- Wingarten v. Weingarten.
- Winnarus, Wynmar de Gymnich ritter 82, 15. 86, 5. (216, 15—20). 217, 5.
- von Wynnburg *Winneburg (RB. Koblenz, Kr. Cochem)*; Sibrecht.
- von Wynnigen *Winnigen (RB. Koblenz, Landkr. Koblenz)*; Hertwin.
- von Winnstain: Wilhalm.
- Winterahusen *Winterhausen (RB. Unterfranken, BA. Ochsenfurt)* 408, 30.
- Winttherbecher: Wernher.
- de Winterthur (*Kant. Zürich*): Felix.
- Wippere *Wupper fl.* 538, 40.
- Wiproch *Weitbruch in Alsatia (Kr. Hagenau)* 467, 25.
- Wirdung v. Virdunum.
- Wirnburch v. Virneburg.
- der Wirtt: Cüntz.
- de Wirtenberg, Wirttenbek, Wyrtenberg comes 39, 25; der von W. 327, 10. comites: Eberhart, Ulrich IV.
- Wirtz(e)burg v. Herbiopolis.
- Wische, Wysche, kreiz *ad Albim fl.* 374. 375, 20.
- Wisbaden 635, 1.
- ze Wysenstaig *Wiesensteig (OA. Geislingen)* brobst: Heimich von Beringen.
- Wisere v. Weser.
- Wismar, Wysmar 628, 25. 630, 30.
- Wisegraden., Wiscegarden., Vissigraden., Wisegrad, Wisscherad, Wyscherad *Wyschegrad (Prag)* ecel. canonici: Nicolaus, Welislaus.
- Witlich, Wytlich, Wijtlich *Wittlich (RB. Trier)* 66, 15. 178, 10. scultetus: Colin.
- Wittabach *Wittenbach (Kant. St. Gallen)* 545, 10.
- Wittenberg, Wittinberg, Wittimberg 316, 30. 676, 1. 690, 30. 691. 692, 20. 693. 694, 20. 722, 40. 723, 30.
- de Wittin: Otto.
- Wladislaus zu Hungern, Beheim, Dalmatien, Croaticen kunig 365, 40.
- Wladislaus dux Boemiae 574, 40. 577, 25.
- Vladizla(us) Teschincn. dux 629, 20. 631, 20.
- de Wolkeringen *Volkringen in Lotharingia (Kr. Diedenhofen)*: Fridericus von Düne.
- van den Wolde: Reynhard.
- Woldemarus, Wold(e)mar *pseudomarchio* Brandenburgen., tū Brandenbureh, tū Luzytz unde tū Landesbergh marggreve, des heil. Rom. richs erezkamerer 646. 660—663, 15. 665, 10. 666. 667, 5. 668. 670. 671. 674, 35. 675—677. 690, 40. 691, 1. 694, 10. 742, 1.
- Woldemarus, Wold(e)mar I. comes de Anhalt 311, 40. 316, 15. 610, 10. 612, 1. 652. 694, 5; grave ze Anhalt und furst ze Aschaye 667, 5. 668. 670. 671. 741, 30. 742, 10. frater: Albertus II.
- Wolf von Spanheim wolg. knecht 109, 30.
- bruder Wolferam von Nellenburg hohemeister Dutschen ordens 105, 35.
- Wolfram von Lewenstein ritter 70. 71. 108, 15. 519, 30.
- Wolfstein, Welvesteyn, Wolvistein (*RB. Pfalz, BA. Kusel*) castr. 186, 30. 197; Aldenwolfstein 69, 30; de W.: Albertus.
- Wormatia, Wormation., zu Wormeszen 363, 1. 491—493, 1. 499. 503; diocesis 51, 1; lantfaut 492, 1. ecclesia: S. Pauli; v. Juden.
- Wotzendorf *Worzeldorf (RB. Mittelfranken, BA. Schwabach)* 364.
- Wratislavia, Waratislavia, Wratislaviën. *Breslau principatus* 572, 30. 573; ducatus 577, 35—579, 10; dux 572, 30; civitas 579, 10. 624, 30; diocesis 688, 20. 689, 5; episcopus et canonici 624, 40; praepositus 739, 45. episcopus: (Przeclaus); dux: Heinricus IV., Heinricus VII.
- Wulmbach *Fultenbach-Ellerbach (RB. Schwaben, BA. Dillingen)* closter 740, 20.

Y.

vide 1.

Z.

- Zabern *in Alsatia*: closter zer Steigen ze Z. 493, 25.
- Zambonetus qd. Alexandri de Belludis de Padua 607, 30. 609, 10.
- Zampaolus de Medicis notarius 288, 30.
- Zelant v. sub S.
- Zell *Söll (Tirol, BH. Bozen)* 297, 30.
- de Zewele: Gorfronius.
- Zil diu burchk *Schloß Zeil (OA. Leutkirch)* 521, 30.
- Znoyma *Znaim in Moravia* 610, 15. 612, 10. 616, 15. 617, 15. 618, 35. 619, 40. 620, 25. 621. 622, 30.
- de Zolern, Czolre comites: Fridericus IX., Fritzo.
- Zosathen. v. Sosacien.
- Zwickow, Czwickow *Zwickau in Saxonia* 659, 10. 737, 10.

INDEX RERUM ET VERBORUM

Scrispit WILHELMUS FINSTERWALDER.

A.

- abbatia 479, 25. 30; -ae redditus 511, 5; -arum reparatio 145, 25; a. regalis 509, 35. 40. 510, 20. — aptey: pfantgut an der a. 545, 10.
- abbas: -tis mensa 510, 30. — abt, abbt, apt, ebte *v. in Ind. Nom.* Eberhart. Herman; a., convent und closter 371, 35. 433, 10. 437, 10. 499, 25.
- abeslag, abslag, abslach *distractio* 76, 25. 324, 5. 30. 431, 10. 436, 1. 477, 1. 653, 5. 742, 35.
- abeslahen, abslan 325, 10. 35. 369, 40. 409, 5. 410, 40. 464, 5. 557, 15. 655, 25. 658, 25.
- abrogare 298, 20. 314, 30. 315, 30. 609, 40. 629, 10.
- abschrift, abgescriff *v. copia.*
- absentia: imperatoris 139, 35; *v. etiam contumacia.*
- absolutio *ex. gr.* 2, 15. 27, 30. 31, 5. 44, 15. 20. 43, 20. 423, 25. 425, 15. 25. 434, 30. 608, 1; a. papae 91, 5; a. super sententiis 586, 1. 10. 35. — absolutie 82, 35; *v. etiam litterae.*
- absolvere *ex. gr.* 27, 30. 424, 1. 5. 503. 504. 505. 506; facultas -endi 42, 30. 35. 43, 20. 25. 46, 30. 35; a. fidelitate 512, 25; -endi forma 28, 35; ab infamia inhabilitatis 550, 15. a. sententiis 48, 40. 286. 40. 551, 5. 587, 1. 10. 596, 35.
- accomoda *cautio* 54, 1.
- achte, ahte, ächt, echte 299, 5. 392, 35. 40. 662, 25. 35; a. der lanthern 328, 25. 329, 10; a. des reichs 632, 1. 662, 25; dñn, tun in die a. 181, 45. 662, 25; ze a. tun 478, 1; uz der a. tun. lazzen 632, 1. 662, 35; aus der e. ledigen 662, 35; rilten mit der a. 387, 30. — echten 662, 25.
- acker, ecker 521, 1. 10. 635, 40; eygen a. 589, 30.
- acta 716, 30.
- actio realis vel personalis 331, 15. 334, 1; a. de iure competens 336, 10. — clag, clage, claghe 357, 25. 358, 30. 361, 20. 25. 461, 20. 462, 15. 534, 25. 535, 45. 536, 40. 538, 5. 539, 45. 540, 40. 682, 45. 683, 25. 685, 5. 10. 15. 25. 686, 10. 30. 35; c. uzrichten 462, 35.
- actor *Kläger* 331, 30. 335, 15. 448. 449. 716, 25. — clager, cleger, clegher 80, 5. 358, 25. 379, 15. 386, 20. 444, 1. 453, 30. 35. 454, 5. 454, 30. 462, 20. 25. 539, 10. 45. 559, 1. 682, 25. 685, 20. — a. *Geschäftsträger* 583, 10. 605, 20.
- actornatus (*angl. attorney*) 583, 10.
- actus: a. citationis 303, 20; coronationis 37, 45; a. ierarchicus 158, 5; a. legitimus et mundanus 550, 15; a. preceptivus 152, 20. 153, 5. 25. 35; a. publicus 575, 15. 578, 40.
- administratio, amministratio: imperii 156, 40. 157, 1; a. bonorum impuberum 182, 25. 30; a. comitatus 228, 25. 229, 1. 513, 20; a. episcopatus 721, 15; a. eucharistiae 59, 1. 5; a. generalis 227, 40; a. reginae 287, 5; *v. etiam ecclesia.*
- administrator: generalis 226, 30; a. generalis temporalitatis episcopatus 714, 40.
- admiratus 286, 1.
- admissio civium 191, 35; a. proscrip-torum et excommunicatorum 184, 30. 40.
- admittere: ad electionem *ex. gr.* 33, 10; ad sedem *archiepiscopalem* 33, 10; ad homagium 720, 15. 721, 5.
- adulterium 297, 15.
- advocata 14, 5. 40. 118, 25. 119, 10. 129, 45. 130, 35. 159, 10. 182, 35. 184, 10. 185, 5. 195, 35. 45. 206, 5. 208, 20. 218, 5. 219, 20. 233, 15. 234, 5. 431, 25. 45. 432. 601, 25; a. minor in Goslaria quae vocatur ultra aquam 561, 10. 15; a. provincialis 431, 40; redditus de -a 432, 1; -ae resignatio 561, 20; *v. vormuntshaft.* — vogtci, vogtey, vogetey, vodye, voidige, voegtay 81, 30. 35. 374, 10. 45. 433, 20. 496, 10. 545, 10. 15. 601, 30. 655, 25. 30. 740, 35. 40. 742, 35; v. des chlosters 321, 10. 15. 525, 15. 740, 20; v. des dorffs 403, 40. 404, 1. 464, 30. 740, 15. 20; v. des richs 433, 5–15. 742, 30. 745, 10; v. bey strazze 740, 15.
- advocatus: ecclesiae Romanae 31, 10. 30. 32, 5. 10. 34, 5. 35, 20. 41, 1. 61, 45. 141, 30. 181, 15. 604, 30; a. ecclesiac specialis 9, 30. 35. 167, 15; a. fisci 715, 20; a. imperii 188, 30. 432, 5; a. monasterii 510, 20; a. provincialis 226, 1. 431, 40. 432, 15. 450, 15. 514, 15; a. regalis 456, 20; a. Urbis 301, 35; *v. vurmund.* — vogt, voget, voygt, voyt, vögte, fogt, fögt, faßt *ex. gr.*: der gotzheuser 623, 1; kunigliche *v.* 396, 10. 401, 25. 405, 20. 406, 5. 472, 20. 475, 30. 496, 15. 598, 15. 20; v. aller kyrchen 739, 25; *v. gericht.*
- aedituus 504, 30.
- aehtpuch 400, 40.
- aequipollere 564, 30. 569, 30.
- aerarium regale 286, 5. 363, 10. 480, 5.
- aetas: canonica 4, 15; a. debita 94, 10. 97, 10; a. legitima 54, 35.
- aestimatio rerum ad victum pertinentium 183, 40. 45.
- aid, aidgenozzen, ainung *v. iuramentum, eidgenossen, aynung.*
- alienare per ludum 449, 30.
- alienatio: pura 225, 40; a. rerum ecclesiae 225, 5. 241, 20.
- alligatio *v. confederatio.*
- alodium 182, 35. 218, 5; a. francum 680, 20.
- almede 459, 20.
- alte et basse: ordinare 19, 30. 122, 10. 134, 15. 235, 40. 252, 25; *v. etiam iurisdicatio.*
- amator orbis 301, 30. 303, 30. 305, 25.
- ambasciador *v. ambasciator.*
- ambasciata 303, 25. 585, 10. 645, 10.
- ambasciator, ambasciator, ambasciator, ambasciator, ambaxiator 292, 15. 25. 305, 40. 435, 10; a. populi Romani 303, 25; a. principum electorum 137, 30; a. regis 92, 25. 30.

- 126, 1. 5. 292, 5; a. tribuni 20, 30. 303, 25. 307, 20. — ambasciador del re 143, 20.
- âme: vines *modus dictus Ohm* 265, 25–35.
- amman v. amptman.
- ammanampt 327, 5. 401, 25. 30. 598, 10.
- ammanmaister 462, 10.
- amplificator imperii et augustus 224, 5. 996, 15.
- ampt, ammet 364, 15. 20. 25. 540, 30; a. des reichs 366, 1; a. van der cancellarie 80, 20; gcselle an dem a. des müntzmeisters 366, 5; v. archicancellaria.
- amptman, amman, ammetman, amptlude, amptflüte, amptlewte, amptlüt, amtmenne, amptleute, amptleute, ambathlute *ex. gr.* 108, 40. 45. 220, 10. 222, 10. 316, 15. 25. 317, 1. 318, 10. 339, 25. 351, 30. 40. 352, 1. 5. 378, 20. 25. 396, 10. 25. 401, 25. 405, 20. 414, 30. 35. 441, 25. 453, 25. 461, 15. 20. 467, 25. 475, 30. 522, 35. 539, 10. 15. 640, 35. 648, 5. 15. 40. 649, 15. 20. 35. 50. 650, 1. 15. 651, 10. 682, 25–35. 684, 5. 10; a. des bischofes 339, 25. 379, 15. 644, 15; a. des erzbischofes 281, 5; die gewissen a. 461, 5; a. des goczhaus 299, 5; a. des grafen 627, 10; a. der kirche 738, 25. 35. 739, 1. 5; a. des kunings 80, 5. 316, 15. 25. 40. 317, 1. 318, 10. 350, 5. 10. 20. 368, 30. 378, 5. 380, 10. 414, 35. 415, 5. 458, 1; a. der purch 356, 1; a. des ryches 495, 20. 40.
- amzuber 521, 30.
- anathema 24, 25. 26, 35. 123, 1. 134, 35. 236, 10.
- anenemen: sich des riches 327, 25.
- anehü auf dem walde 506, 20.
- angaria 314, 15. 315, 10. 609, 5.
- angreifen, angriffen 461, 40. 45. 463, 15; mit gerichte 318, 5. 460, 40; an lip oder gut 482, 15. 491, 30; mit name 318, 15; mit raub, brand, kummere 683, 25.
- anlegen: gelihen gelt 342, 25. 30; ainen tod 360, 10.
- anleyte *immissio in bona alicuius* 245, 1. 456, 25.
- anniversarium 702, 5. 30.
- annus: iubilaeus 303, 30; ultra, infra -um et diem 181, 40. 45; v. widerrede.
- anredunge 665, 45.
- ansagen: vorrede 689, 20.
- anschrien 454, 1.
- ansprache, ansprach, ansprage, anesproche, ansproche und vorredunge 65, 10. 85, 15. 300, 10. 307, 25. 368, 40. 375, 20. 392, 25. 402, 30. 412, 30. 35. 438, 15. 452, 35. 455, 20. 495, 35. 519, 25. 651, 35. 665, 45. 666, 1. 683, 25. 685, 1; a. dulden 489, 15; a. umb lehen 394, 15; v. *etiam* vorredunge.
- ansprechen, anspreken *aggredi* 386, 30. 35. 454, 20. 540, 45; einen kampf a. 430, 20.
- antianus 314, 35. 315, 5.
- antwerke, antwerkman, antwerkklute 441, 15. 20. 35. 442, 1. 20.
- antwerken 342, 25.
- antworten, antwürten, entwerten *trudere* 85, 20. 361, 10. 557, 10, 15. 559, 10. 591, 10. 45. 650, 40. 659, 25.
- anulus *signum investiturae* 320, 25. 544, 10; *anulus signum corroborationis* 326, 40.
- aperibile feudum v. feudum.
- apertura attestationum 716, 5.
- apostolorum limina 28, 35.
- apostolicus v. auctoritas benedictio. bulla. camera. capellanus. confirmatio. collegium. decretalis. dominus. legatus. litterae. notarius. nunciarius. officium. palacium. privilegia. processus. provisio. scripta. sedes.
- appellatio *ex. gr.* 53, 10. 57, 35. 224, 45. 242, 40. 243, 10; a. ad consistorium 333, 35. 40; a. frustratoria 331, 10. 333, 40; -nis negotium 595, 25. 45; a. ad papam et imperium Rom. 705, 5. 720, 15. 25. 30.
- appellare *passim*; ad papam de temporalibus imperii 720, 20. 721, 25.
- apprehensio corporum et bonorum 701, 1.
- approbare 44, 40. 48, 10. 35. 121, 30. 40. 122, 5. 126, 10. 155, 20. 156, 40. 162, 40. 248, 15. 331, 1. 25. 332, 40. 333. 334, 1. 5. 10. 337, 35. 362, 10. 563, 10. 565, 25. 569, 25. 571, 1. 573, 40. 609, 20. 621, 25. 30. 690, 15. 697, 25. 700, 30; ab ecclesia 44, 20. 48, 35. 93, 5. 121, 30. 40. 122, 5. 597, 5. 717, 1; -ri a papa, per sedem apostolicam in regem Rom. 19, 40. 47, 5. 48, 10. 35. 93, 5. 117, 20. 122, 5. 40. 124, 35. 125, 30. 35. 126, 10. 128, 35. 133, 35. 40. 50. 134, 10. 15. 138, 5. 143, 5. 168, 25. 231, 15. 244, 20. 292, 15. 721, 40. 743, 20; regem 723, 20; per populum 302, 35; approbare (actus primus praecipivus papae) 152, 20.
- approbatio: appropriationis, collationis et donationis 200, 10; a. per ducem 240, 10; -nis litterae 250, 5. 35. 251, 5; a. regis Boemiae 309, 35; a. sedis apostolicae 15, 5. 15. 25. 19, 40. 22, 25. 25. 35. 119, 20. 25. 122, 20. 40. 125, 35. 130, 45. 131, 5. 133, 25. 134, 25. 143, 15. 231, 20. 25. 721, 10; -nis verba 143, 5. 162, 35.
- appropriatio 200, 10. 40. 240, 30.
- aquaeductus 293, 25. 298, 5.
- aquila: signum Romani imperii 150, 30.
- arbiter 68, 5. 10. 15. 106, 40; v. man (gemeine man).
- arbitrium 178, 5. 316, 1. 390, 5. 606, 1; a. assumere 68, 10.
- arbitraria potestas 301, 40.
- arbwait 461, 10.
- archicamerarius sacri Romani imperii, erzkamerer des heiligen Romischen reichs, obrister chamrer, overster kemerer v. *in Ind. Nom.* Ludovicus. Woldemarus.
- archicancellarius s. imperii, ertzkanzler, erckanzler, erczecanceller, erztekantzer, ertzecanceller des heiligen R. reichs: per Germaniam, (in) durch deutsche(n) lande(n) v. Gerlacus; per Italiam, durch Italien über berch, v. Walramus; per Galliam et Arelatense, durch Welschland und das konigreich von Arle v. *in Ind. Nom.* Baldewinus.
- archicancellaria: insignia -ae 180, 10; -ae iura 180, 15; -ae officium 230, 15. 20; -ae redditus et proventus 180, 10. 15; a. regni Arelatensis 230, 15; termini -ae archiepiscopi Trevirensis 180, 5. — ampt von der archicancellarie Italien 80, 20.
- archidiaconatus sigillum 78, 20.
- archidiaconus 49, 25. 214, 15. 215, 5. 216, 5. 247, 1. 713, 30; v. *in Ind. Nom.* Abrincen. Bautois. Boemundus. Foroulien. Geraldus. Hertnidus. Oraldus.
- archiepiscopus, arcivescovo *passim*; -i bona 52, 10. 30. 35. 105, 10. 241, 25; -i cancellarius 292, 20; -i commissarius 180, 1; -i concilium 137, 10; -i curiales 52, 15–25. 242, 5. 25; a. depositus 29, 10. 310, 35. 502, 20; feudum ab -o *receptum ex. gr.* 181, 45. 182, 5. 15. 30. 512, 35; -iforum 180, 1; -i iudex 179, 35. 218, 30; -i iura 45, 5. 105, 10. 230, 10. 311, 15; -i iuramentum 28, 5; -i iurisdietio *ex. gr.* 53, 25. 180, 45. 243, 25; -i licentia 184, 35. 191, 35; -i mensa 28, 35. 509, 35. 510, 35; -i nuntius 428, 1. 5; -i officiales *ex. gr.* 52, 10. 15. 20. 40. 180, 1. 242, 5. 10. 25. 704, 15; -i potestas 185, 1; in -um praeficere 4, 15. 20, 5. 15. 7, 30. 8, 40. 10, 35; presentare -o 185, 5; -i provincia 182, 1; -i vicarius 52, 10–20. 40. 242, 5. 10. 20. — ertzbischof, ertztebischof, ertzbuschof, erschebischof: amptman des e. 281, 5; cappellan des e. 280, 25; dyner des e. 253, 10; gericht des e. 80, 5; hof des e. 81, 40; rait, raid des e. 81, 40. 83, 40; ingesigel des e. 415, 25. 687, 10. 25; v. *etiam in Ind. Nom.* Arnestus. Caesaraugustan. Colonien. Ebredunen. Lugdunen. Magdeburgen. Maguntin. Mediolanen. Narbonen. Remen. Ravennas. Salzeburgen. Tolosan. Treveren.
- archiepiscopus 105, 1. 5. 10; depocere de -u 47, 10. 90, 35; depositio de -u *facta* 45, 1; -us mensa 28, 35; -us possessio 11, 5. 105, 10; privare de -u 10, 35.
- archimarschalcus, archimarescallus, archimarschallus sacri imperii, ertzemarschalk, ertzemarschalek, ercemarschalk, erztmarscalk, erzmarschalk, des heiligen R. reichs,

- overster marschalk des reichs *v. in Ind. Nom.* Ericus. Rudolfus.
- architectonica ars 157, 30, 35.
- argentaria 183, 20, 25.
- arimanniae 290, 5.
- arrestare 331, 35; fructus, redditus, proventus 719, 25.
- arrestatio personarum et rerum 14, 35, 119, 5, 130, 30, 234, 1.
- ars v. architectonica, equestris, frenefactiva, subservientes.
- assensus *electioni praebitus* 102, 30; a. Romani populi 304, 20.
- assessor iudicii 716, 20, 719, 5.
- assignare *peremptorie diem sive terminum* 710, 10, 15, 712, 20, 715, 30, 716, 5, 10, 15; ad eligendum 91, 1; exactionem 186, 40; feodum 186, 40; notam 17, 5, 20, 40, 23, 5, 25, 40, 49, 5.
- assignatio 185, 40, 225, 40, 227, 30, 616, 1; a. feodi 186, 40, 193, 5, 40.
- assumere: amministrationem bonorum 182, 30; in protectionem s. imperii 618, 10; in regem Romanorum *ex. gr.* 16, 15, 20, 5, 41, 5, 54, 5, 10, 126, 1, 10, 168, 20; arbitrium 68, 10; ad regimen imperii 34, 15, 35, 30, 37, 30, 41, 1, 128, 40; ad regnum 19, 30, 122, 10; tertiam et communem personam 68, 10; titulum augustalem 244, 5; tribunatum 301, 35. — assumptus in regem Romanorum *ex. gr.* 12, 40, 13, 1, 15, 1, 5, 16, 15, 18, 40, 19, 5, 20, 20, 30, 117, 20, 122, 10, 128, 35, 40.
- assumptio in regem per papam *facta* 164, 35; a. militiae 305, 30.
- attestatio testium 716, 5.
- auctoritas: apostolica 4, 20, 5, 15, 7, 10, 17, 1, 10, 20, 31, 35, 35, 20, 45, 51, 30, 54, 35, 167, 1, 20, 207, 25, 242, 25, 247, 40, 550, 20, 585, 35, 586, 15, 30; a. ecclesiae Romanae 16, 5, 120, 10, 131, 30, 234, 20 *et passim*; a. episcopi 697, 10; a. imperialis, imperii 17, 1, 190, 35, 302, 20; a. populi Romani 306, 10, 25; a. regalis, regia 13, 10, 14, 35, 119, 5, 130, 30, 184, 30, 188, 45, 189, 1, 40, 190, 35, 192, 25, 194, 40, 197, 15, 199, 25, 201, 5, 204, 15, 30, 205, 30, 40, 206, 5, 45, 209, 35, 210, 35, 213, 1, 20, 219, 25, 224, 30, 289, 40, 291, 30, 315, 30, 320, 25, 322, 30, 331, 10, 45, 332, 5, 25, 333, 35, 335, 40, 337, 35, 355, 40, 388, 25, 451, 5, 454, 30, 456, 15, 563, 10, 20, 564, 20, 565, 20, 569, 5, 20, 570, 35, 575, 15, 576, 20, 579, 5, 595, 25, 30, 596, 25, 604, 1, 611, 25, 617, 5, 693, 1, 696, 45, 699, 15, 30, 700, 5, 30, 701, 20, 35, 706, 20, 709, 35, 710, 1, 711, 5, 715, 35, 197, 1, 35, 722, 25, 35, 723, 5, 20; a. principalis 605, 20; a. spiritualis (approbare, iudicare, regulare) 152, 15, 25; a. tribunali 301, 40; *v. etiam* notarius.
- auditor causarum apostolici palatii 593, 10, 35.
- aufleufe *v.* ufloufe.
- aula: episcopalis 127, 35, 132, 10, 135, 35; a. imperialis, regalis 180, 15, 298, 30, 323, 1; *v.* cancellarius, protonotarius.
- aulicus regis 292, 5.
- auzzerhalb der stat sitzen, auzwart man, uzzenwendig *v.* extraneus.
- ayd, aydgenossen *v.* iuramentum, eidgenossen.
- aygen *v.* eigen.
- aynung *v.* einung.
- azilum protectionis 590, 10.
- b.**
- bach *v.* frien.
- baculus *v.* investire.
- baillia, baylia plenaria 293, 35, 606, 1.
- baillivus, balivus 697, 20, 714, 20.
- balistarius 305, 5.
- banner: banir des ryches 104, 20; *b. Aufgebot* 262, 20.
- bannire 700, 5.
- bannum: -a et pena 225, 5, 315, 1; *b.* burgi 446, 5, 10, 20, 30, 447, 10, 35, 30, 448, 35; *b.* imperii 569, 15; *b.* papae 101, 35; *b.* regale, regium 181, 45, 205, 5; infra *b.* ad unum miliare 516, 35; *b.* scabinorum 700, 1, 5; in -o urbis cohabitare 450, 10. — *ban, pan*: 363, 35, 40, 414, 5; *burgban* 458, 5, 500, 5, 10; *b.* obir das burggrafending, grefindingt und boteding 591, 40; jüdischer *pan* 648, 1; *b.* des marktes 365, 20, 402, 20; *b.* von dem riche 402, 20, 404, 10, 479, 1, 494, 5; *v.* achte.
- baronia 174, 15.
- barones *ex. gr.* 6, 30, 172, 30; 310, 20, 45.
- basilica 420, 20.
- baumgarten *v. in Ind. Nom.* Rens.
- beclagen, sich b. bechlagen 88, 20, 358, 25, 632, 10, 684, 35, 686, 30; um werltlich sache 358, 20, 559, 1; vor anderm gericht 454, 10; vor dem richter uzwendig der stat 559, 1; vor dem lantvrede 539, 5, 10, 45; leib und gut 489, 20; vor den schultheizzen in der stat 559, 1.
- bede, erste *v.* preces primariae.
- behaben uf recht *belangen* 454, 15.
- beherbergen 361, 15.
- behützen: *mit Brennholz versehen* daz reich 350, 40.
- beneficium *feudum*: collatio -orum 190, 30, 196, 20, 209, 15, 239, 5; *b.* curatum vel non curatum, cum cura, sine cura 183, 1, 5, 224, 35; *b.* ecclesiae, ecclesiasticum 53, 10, 81, 15, 183, 1, 5, 196, 20, 209, 15, 516, 5; -ii investitura 183, 5; *b.* regale 213, 35. — beneficium absoluteionis 43, 20, 46, 35, 503, 20, 586, 1; *b.* iuris 449, 30; *b.* restitutionis in integrum 225, 10, 699, 30.
- berait *bar v.* geld.
- beschätzen *mit Steuer belegen* 642, 25.
- beschedigen, beschadgen an leib oder an gut 357, 20, 361, 1, 416, 5; an leuten und guten 377, 20.
- beschelten *anfechten* 400, 15.
- besizzen ane widerrede jar und tag 482, 35.
- bestewren 642, 25.
- besucht und unbesucht *benutzt und unbenutzt* 346, 35, 349, 20, 369, 30, 408, 30, 451, 25, 473, 40, 521, 1, 560, 5, 635, 40, 740, 20.
- bet, bete, bette, birrde 316, 20, 40, 393, 1, 412, 1, 432, 30, 35, 442, 25; *b.* fry, frey und ledig, betfry 386, 5, 500, 15.
- betefart 661, 15.
- bevesten *firmare ex. gr.* 3, 20, 65, 35, 40, 393, 35, 556, 1, 10, 25, 622, 15, 679, 5, 20, 731, 40.
- biga 179, 15, 20.
- birrde *v.* bet.
- blasfemia 421, 15.
- blasphemare ecclesiam 421, 15, 532, 20.
- blasfemus: bestia -a 522, 10; -a lingua 522, 15.
- blutrinnse machen 453, 30.
- bona: appropriare 200; *b.* archiepiscopalia 105, 10; *b.* ad capitulum spectantia 210, 35, 701, 5, 10, 722, 15; *b.* concessa 298, 1; *b.* ecclesiae *ex. gr.* 9, 1, 183, 10, 290, 15; *b.* episcopatus 713, 15; *b.* feodalia *ex. gr.* 201, 25, 708, 2, 766, 5; *b.* imperii, imperialia *ex. gr.* 93, 25, 95, 10, 96, 20, 98, 5, 180, 30, 184, 5, 189, 30, 139, 35, 219, 20, 615, 20; *b.* ab imperio obligata 189, 15, 193, 1, 194; *b.* manualia 193, 5; *b.* matris 449, 20; *b.* mobilia et immobilia 24, 30, 26, 40, 27, 15, 123, 5, 134, 35, 140, 40, 225, 40, 236, 10, 449, 20, 609, 10, 690, 10; *b.* monasterii 511, 1; occupator -orum imperii 34, 10, 35, 25; *b.* regni Boemie 53, 40, 54, 1, 5, Poloniae 689, 1; *b.* relicta archiepiscopi *Spolien* 183, 10; pena -orum (et corporum) 19, 25, 122, 5, 134, 10, 235, 35; -orum possessio plenaria 9, 1; -orum proscriptio 18, 30, 121, 15, 133, 15, 235, 1; *b.* spiritualia 115, 40, 242, 20; successio hereditatis -orum 30, 15, 20; *b.* temporalia 115, 40, 242, 20, 699, 1, 706, 35, 707, 15, 713, 20; *b.* temporalia ad mensam episcopalem spectantia 706, 5, 708, 5. — *gut: ex. gr.* 108, 45; *g.* der burger 356, 30, 386, 1, 5, 15; *g.* des chlosters 499, 20, 25; erblich *g.* 636, 1; eygen *g.* 108, 40, 282, 1; gewinniges *g.* 454, 25; *g.* des koninghes 82, 30; ligendes oder varendes *g.* 453, 30, 454, 25, 482, 35; *g.* des riches 81, 30, 405, 25, 408, 25, 30, 409, 5, 559, 10; der schuldigen *g.* 400, 5; verlehnte *g.* 601, 30, 40, 665, 15; in *g.* und gelde 108, 45.
- bonitas denariorum seu monetarum 487, 30.
- boteding 591, 40.

- brachium saeculare 53, 5. 242, 35. 243, 15.
- brand, brant, prant 343, 1. 361, 15. 436, 20. 460, 30. 535, 15. 537, 1. 25. 539, 1. 540, 25.
- brif, brief v. litterae.
- bruch *dammum* 683, 5. 10. 686, 10.
- brüder des Teutschen Hauses, Ordens v. *in Ind. Nom.* Theutonici.
- bürnholtz 430, 20.
- buliche unde hebeliche sitzen in stetden 482, 20.
- bullae: apostolica 302, 1; b. aurea 12, 25. 35. 189, 35. 311, 35. 566, 15. 20. 35. 571, 25. 574, 10. 581, 5. 681, 5. 712, 35. 713, 15. 40. 714, 5. 10. 15; b. episcopi 713, 10; b. imperialis 106, 25; b. papalis 424, 1. 5; b. plumbea 250, 5. 15; b. publica 302, 1. — bulle, guldene 3, 20. 65, 45.
- bund, buhnust v. confederatio.
- bunt brief, verbuntnisse brieve 436, 30. 684, 25.
- burg v. castrum.
- burggraf, bürgergraf, burggrafe, burggrave, purchgraf, burggreve, buregrebe, puregraf, purggrave, purgrafe, burgravius, purgravius 345, 5. 15. 30. 35. 346, 10. 25. 347, 5. 35. 348. 349. 372, 1. 5. 377, 15. 20. 403, 35. 404, 40. 407, 20. 416, 20. 545, 35. 546. 547, 10. 563, 45. 564, 35. 566, 40. 568, 5. 569, 35. 571, 25. 574, 15. 576, 1. 579, 45. 610, 10. 612, 1. 644, 20; v. *etiam in Ind. Nom.*: Albertus. Berchtold. Diederich. Heinrich. Henricus. Johannes.
- burggraffing 591, 40.
- burggraftum 357, 40.
- burglude 109, 15.
- burglehen, burchlehen, purchlehen 259, 35. 261, 25. 281, 5. 408, 20. 409, 1. 543, 20; purgsacz 409, 35. 40.
- burgmann, burchmann, burkman, burgmann, burghman 76, 10. 80, 1. 82, 1. 84, 30. 85, 20. 104, 20. 222, 10. 254, 20. 256, 15. 259, 15. 40. 261, 15. 266, 30. 267, 5. 268, 5. 276, 35. 277, 15. 495, 10. 20. 25. 592, 25.
- burgwif 109, 1.
- burge, pürge v. fideiussor.
- burgschafft 77, 5.
- burger, purger, burgensis v. civis.
- burgerinne 459, 15.
- burgermeister v. magister civium.
- c.**
- C. *Codex Iustinianus*: ad legem Iuliam maiestatis 294, 15; C. de petitionibus bonorum sublatis 294, 15.
- camera: apostolica, papae 12, 15. 17. 18, 5. 21, 35. 24, 5. 25, 40. 26, 5. 10. 47, 30. 83, 15. 90, 30. 169, 15. 170, 35. 298, 25. 381, 30; c. archiepiscopi 137, 10. 292, 5; c. fiscalis 289, 5. 609, 15; c. imperatorum, imperialis, imperii 293, 25. 311, 35. 498, 10. 563, 10. 566, 30. 567, 45. 571, 20. 574, 10. 576, 45. 579, 40. 609, 15; c. *fisci* regalis, regia, regis 185, 40. 187, 20. 237, 15. 294, 20. 298, 25. 315, 15. 322, 35. 359, 20. 389, 35. 610, 1. 611, 45. 697, 5. 709, 10. 718, 20; c. superior episcopalis 250, 40. — camer, cammer, kamer, kamir; des kunigs 203, 10. 348, 1. 350, 25. 352, 40. 358, 35. 387, 10. 395, 1. 413, 20. 478, 10. 482, 10. 15. 489, 1. 491, 40. 495, 40. 498, 10. 30. 500, 15. 559, 25. 644, 10; c. des riches, reichs kamer 325, 35. 354, 25. 396, 25. 478, 10. 499, 20. 523, 10. 619, 35.
- camerarius: archiepiscopi 29, 20; c. decanatus 485, 25; c. pape 16, 40. 20, 30. 22, 45. 25, 35. 48, 45. 49, 5. 170, 10. — cammerer 104, 1; des rykes overster c. 555, 30.
- camerknecht v. kamerknecht.
- camermeister, cammermeister, chamermeister, kamermeister 508, 20. 509, 1. 728, 25. 732, 1. 733, 10. 736, 35. 737, 15.
- cammerer v. camerarius.
- campana: pulsata 53, 5; non pulsata 50, 10. 478, 25; -ac tonitus 446, 20. 447, 35.
- canapis v. cordula.
- cancellaria 180, 10. 322, 10.
- cancellarius, c. aulae regiae, regis 180, 10. 211, 30. 229, 25. 230, 20. 30. 250, 40. 290, 30. 35. 322, 10. 387, 15. 388, 40. 391, 10. 395, 10. 396, 35. 398, 10. 404, 30. 405, 10. 432, 40. 440, 35. 442, 30. 451, 15. 45. 455, 1. 456, 40. 458, 15. 40. 464, 15. 472, 5. 35. 473, 30. 474, 5. 475, 15. 489, 5. 35. 490, 15. 494, 20. 25. 496, 20. 498, 35. 500, 25. 506, 30. 523, 15. 526, 35. 528, 20. 529, 20. 544, 25. 552, 20. 559, 35. 560, 15. 30. 588, 25. 593, 25. 594, 10. 598, 30. 599, 20. 40. 600, 40. 603, 5. 25. 610, 15. 612, 10. 629, 30. 631, 30. 636, 15. 30. 639, 10. 640, 20. 641, 5. 642, 10. 643, 20. 653, 15. 658, 45. 660, 40. 662, 40. 669, 15. 672, 35. 681, 10. 729, 35; c. archiepiscopi 292, 20; c. marchionis 75, 1. 78, 1; c. Urbis 305, 5; v. *in Ind. Nom.* Nicolaus.
- candela accensa 53, 5.
- candidatus 301, 30. 303, 35. 305, 25.
- canones sacri 153, 25.
- canonicatus 692, 10. 704, 15. 25. 705, 25.
- canonicus: -a institutio 183, 5; -ce electionem celebrare 138, 5; 244, 20; -ce intrare 28, 25. 44, 35. 47, 1. 48, 5. 25. 74, 15. 426, 5. 680, 20. 681, 5; -um ius 151, 15; -a pre-peditio 28, 30.
- canonicus ecclesiae 701, 5. 713, 1; v. *in Ind. Nom.* Albertus. Alioctus. Bechardus. Bohussio. Egidius. Felix. Gasbertus. Guilhermus. Heinrich. Johannes Cortoyus. Ivo. Nicolaus. Renerius. Welislaus. Wilhem. — canonige 87, 15. — chor-
- herr, korherre, tumber 321, 20. 323, 25. 328, 30. 330, 10. 351, 10. 352, 15. 353, 1. 355, 25. 356, 15. 40. 357, 25. 358, 35. 362, 15. 364, 1. 366, 15. 374, 25. 376, 1. 379, 20. 640, 15.
- cantor ecclesiae 17, 1. 20, 35. 52, 20. 137, 15. 170, 15.
- capella: clericis -ac *papae* 29, 20; c. castris 51, 1. 75, 1.
- capellanatus: titulus -us 299, 30.
- capellanus: altarium opidi 504, 30; c. apostolicae sedis 20, 30. 23, 1. 29, 20. 231, 45. 549, 25; c. ecclesiae 485, 20. 701, 5. 25. 717, 20. 719, 35. 722, 10. 30. *et saepius*; c. papae 75, 1. 5. 112, 5. 167, 35. 217, 15. 231, 10. 247, 1. 10. 248, 20. 250, 1. 283, 1. 15. 35. 308, 30. 309, 5. 423, 5. 434, 1. 530, 15. 557, 40. 593, 10. 20. 35. 594, 10; c. perpetuus 714, 20. 25; c. regis 299, 20. 35. 549, 25. 715, 15. — capellan 655, 5; c. des ertzebischofes 280, 25.
- capitaneus 14, 5. 118, 25. 129, 40.
- capitaneus civitatis 18, 35. 118, 25. 121, 20. 133, 20. 233, 15. 235, 5. 314, 35. 315, 5. 332, 35. 337, 1. 604, 1; c. universitatis 314, 35. 315, 5.
- capitulum: -i bona 210, 35. 701, 5. 10. 722, 15; -i cursor 700, 35. 40; c. ecclesiae *ex. gr.* 5, 25. 49, 30. 174, 35. 222, 40. 223, 20. 25. 241, 25. 242, 35. 388, 25. 35. 389, 5. 390, 30. 533, 30. 692, 10. 698, 10—705. 709. 712. 713. 723; c. generale 596, 20; indemnitas -i 699, 5; c. monasterii 49, 30; -i ordinatio 713, 30; procurator -i 715, 25—35. 716. 719; v. *etiam* ius. sigillum. — cappittel des styfftes 340, 15—30; gewalt des c. 528, 35; v. *in Ind. Nom.* Camera-cen. Treviren.
- capitulum legis 306, 45.
- captio corporum 701, 1.
- capulus 298, 5.
- cardinales 11, 35. 92, 30. 116, 1—25. 143, 25. (cardinali) 163, 10. 170, 1. 171, 15. 244, 15. 248, 5; v. *in Ind. Nom.* Romana ecclesia.
- carestia 305, 10.
- carrata vini 193, 10. 40. 196, 25.
- carta papirea 106, 20.
- cassae, annullare et irritare *ex. gr.* 10, 5. 19, 25. 32, 30. 33, 25. 34, 40. 36. 38, 5. s. 39, 10. 52, 40. 57, 35.
- castellanus 604, 10. 35. 695, 25. 696, 5. 697, 20. 698, 5. 706, 1. 707, 15. 40. 708, 25. 709, 5. 35. 710, 30. 40. 711, 40. 712, 10. 15. 715, 1. 716, 45. 718, 15. 35. 40.
- castigatio 13, 35. 43, 35. 427, 5.
- castrum *ex. gr.* 51, 1. 56, 10. 60, 1. 105, 5 *et seq.* 240, 30; c. ecclesiae 14. 118. 129. 130. 232. 233. 234; c. episcopale 250, 40. 290, 25; c. imperiale 693, 5; v. *etiam* capella. — burg, burgom, burch, burk, burchk, purch 80, 10. 81, 30. 84, 30.

- 259, 35. 347, 10. 446. 506, 20. 30. 521, 30. 636, 30. 637, 30; b. des reichs 474, 20. 635, 35. 638, 10; amptman der p. 356, 1; gesworen der b. 85, 20; pfleger auf der p. 356, 1.
- cathedralis ecclesia v. ecclesia.
- catholicus: christianus 48, 30; -um dominium 152, 25; -a fides *ex. gr.* 8, 20. 9, 25; imperator 24, 10. 32, 5. 34, 5. 35, 20. 38, 35. 62, 1. 123, 10. 134, 45. 236, 20; -i magnates 32, 25; -i principes *ex. gr.* 32, 25. 56, 5. 57, 5; -us vir *ex. gr.* 32, 45. 34, 15. 35, 30. 37, 30. 41, 1. 43, 5. 45, 30. 46, 30. 54, 5. 62, 10. 98, 35. 103, 30—115, 10.
- cautio 229, 30. 448, 10. 720, 20. 35. 721, 35; c. litteratoria 195, 30. 198, 5.
- causa civilis 179, 35. 180, 10. 205, 15. 218, 30. 359, 15. 456, 20; c. criminalis 179, 35. 180, 10. 205, 15. 218, 30; c. ecclesiastica 180, 1; c. effectiva et originalis 157, 1; c. iusta 718, 35; c. et querimonia 700, 10, 15; c. sanguinum 181, 20.
- cautela 27, 5. 204, 15. 302, 5. 314, 35. 574, 30.
- cedula 214, 15. 286, 10; c. papirea, in papiro scripta 11, 35. 22, 1. 35. 24, 20. 25, 20. 28, 25. 47, 35. 48, 10. 106, 20. 164, 40. 165; c. pergamena 549, 35.
- celebrare v. coronatio. electio.
- censitor 696, 20.
- censura ecclesiastica 7, 20. 57, 40; c. Romani pontificis 531, 15.
- census 606, 10. 621, 20. 743, 20; c. molendinorum 173, 20; c. de terra 577, 25. 30; solutio -us 287, 10.
- centenarium 305, 5.
- centgravius 389, 15. 30. 40.
- ceptir v. sceptrum.
- ceremonia electionis 140, 1; c. dei 145, 40.
- certus: (de) ex certa scientia 56, 25. 57, 25. 67, 30. 94, 35. 96, 5. 97, 30. 126, 15. 163, 25. 168, 25. 178, 5. 30. 179, 5. 180, 20. 185, 10. 195, 25. 196, 1. 40. 198, 5. 10. 30. 200, 20. 35. 202, 20. 204, 15. 205, 45. 206, 15. 220, 5. 240, 5. 35. 294, 15. 298, 15. 311, 10. 314, 1. 322, 30. 333, 5. 417, 25. 515, 40. 563, 20. 565, 25. 566, 5. 567, 25. 569, 25. 571, 1. 574, 40. 576, 30. 579, 30. 609, 20. 40. 635, 20. 681, 5. 700, 30. 723, 20.
- chorherre, korberr v. canonicus.
- churfursten v. elector.
- cimiterium 589, 10. 35.
- cingulum militare 420, 20.
- circulus insignis *corona* 575, 1. 35; c. sigilli 607, 45.
- circumferencia sigilli 202, 25. 566, 20.
- circumvicinus 37, 25.
- citare 62, 20. 25. 181, 5. 302, 25. 303, 15. 306, 25. 449, 10; peremptorie 13, 15. 62, 20. 243, 15. 595, 35—45. 596, 1. — laden 299, 5.
- 393, 5. 478, 1. 544, 35; gerüglliche l. 444, 1.
- citatio 53, 15. 181, 5. 303, 20. 449, 10; terminus -onis 595, 40. 705, 10; c. derisoria 435, 10; -nis dies 243, 15; c. edictum 532, 35; forma -is 243, 15.
- civis *passim*; cives et communitas, commune 18, 35. 40, 5. 121, 20. 133, 20. 235, 5; c. et universitas *ex. gr.* 40, 1—15; c. extraneus 446, 40. 447. 448. 449. 450, 5. 10. 25. — burger, purger *passim*; einen b. beclagen, beküchern 522, 35; ze b. empfahen 454, 15; b. gemeinlich der stat, gemein der b. *ex. gr.* 391, 30. 394, 35. 397, 5. 399, 30. 443, 20. 499, 10. 552, 15. 558, 20. 730, 5. 10; gut der b. 386, 1. 5. 15; ingesessen b. 413, 35. 443, 35. 452, 40. 454, 5. 455, 25; einen b. nötigen 452, 15; die b. vom rat 341, 35. 350, 15. 20. 351, 1. 25. 352, 35. 507, 1. 730, 5. 10; recht und fryheit der b. 361, 25; b. des reichs 366, 1. 654, 15; uzwendig b. 443, 35. 454, 5; einen b. vahren 453, 25; b. werden 454, 20. — burgensis 213, 30. 214, 5. 447, 1; v. *in Ind. Nom.* Romanus.
- civitas *passim*; -is clerus 5, 35; -is iura 449, 25; -is litterae 450, 1; c. metropolitana 245, 35. 580, 40; -is negotium 446, 30; -is populus 5, 45; -is sigillum 540, 1; -is statuta 449, 15; -is trenga 450, 20; a -te eiectus 450, 40. 45.
- civilitas Urbis 303, 10. 307, 20. 25.
- clag v. actio.
- clagen 358, 35. 379, 10. 386, 20. 405, 1. 591, 45. 632, 30. 35. 687, 10; c. von des reichs wegen 352, 40; c. uswendig der stat 482, 5; c. offe lip oder güß 482, 1—5.
- clager v. actor.
- clamor 448, 5.
- clausula 712, 5. 718, 15.
- claves: regni caelorum. caelestis 54. 25. 138. 35. 162, 30.
- claviger 250, 5.
- clericus *ex. gr.* l. 10; c. camerae papae 17, 15. 20. 30. 20, 40. 45. 21, 5. 10. 15. 20. 23, 5. 10. 20. 30. 25, 40. 45. 26, 5. 10. 20. 29, 25. 49, 10. 166, 5. 170, 20; c. capellae 29, 20; c. familiaris ecclesiae 701, 5. 23. 722, 10. 30; c. regis l. 10. 582, 30; c. regulares 424, 35; c. Romanus 421, 20. -i saeculares et religiosi 222, 40. 421, 25. 424, 5. 10. 35. 532, 25. 613, 20. 30.
- clerus *ex. gr.* 5, 25. 533, 35; c. et consules 503, 1; c. religiosus et saecularis 223, 1. 503, 10.
- closter. chloster v. monasterium.
- clypeatus milia auri 83, 10. 90, 30.
- clypeus, clipeus 160, 40. 161, 1. 447, 45.
- colector 43, 15. 29. 45, 25. 46, 10. 62, 5. 25. 94, 40. 98, 20. 103, 20. 240, 30; c. imperatoris 310, 40. 566, 1.
- collatio: beneficiorum ecclesiasticorum 183, 5. 190, 30. 196, 20. 209, 15. 224, 35. 239, 1. 298, 1. 20. 315, 25—35. 320, 35. 516, 10; c. feodi 201, 40; c. imperii per papam 143, 25.
- collecta 226, 15. 609, 5.
- collega 94, 25. 95, 45. 97, 20. 99, 15. 708, 25. 40. 710, 35. 45.
- collegium apostolorum 155, 40. 156, 1; c. canonicorum et clericorum saecularium 140, 35; constituere c. (procuratorum) 503, 5; c. totius curiae (Romanae) 143, 15; c. episcopi 420, 10; c. iudicium Urbis 306, 5; c. novum in castro (Pragensi) 145, 20; c. sacrum (cardinalium) 137, 35. 40. 141, 5. 164, 45. 302, 35.
- collegiata v. ecclesia.
- colligatio *ex. gr.* 24, 40. 25, 45. 30, 10. 15. 33, 20. 34, 25. 40. 36, 5. 38, 5. 39, 5. 44, 45. 47, 10. 48, 10. 35. 52, 35. 56, 10. 57, 10. 111, 25.
- comentiür, comentiwer, commentiwër 402, 20. 40. 403, 1. 10. 40. 404, 1. 10. 45. 405, 1.
- comes *passim*; c. locumtenens 173, 1; c. palatinus *ex. gr.* 90, 45. 91, 1. — graf, greve, grebe *ex. gr.* 3, 10. 35. 222, 5; v. *in Ind. Nom.* Ademarius. Adolf. Albertus. Albrecht. Alf. Amedeus. Andegavia. Anhalt. Arnsberg. Aschania. Berchthold. Bertranus. Burchardus. Conrat. Conradus. Eberhart. Emicho. Engelbert. Flandria. Fridericus. Fundorum. Gelria. Gerhart. Gerlacus. Georgius. Godert. Goricia. Heinrich. Henricus. Herman. Hugo. Holsten. Johan. Johannes. Losen. Lucemburgen. Ludovicus. Ludwig. Mainardus. Menardus. de Monte. Nicolaus. Otto. Otte. Raynardus. Reni. Rudolphus. Ulrich. Uricus. Wilhelm. Wilhelm.
- comitatus: administratio -us 226, 15; dependere a -tu 225, 45; fructus -us 228, 30. 513, 15, 20; c. hereditaria 224, 15. 228, 30. 614, 40; -us emolumenta 228, 30. 513, 15. 20; posse -us 227, 1; redditus, proventus -us 228, 30. 513, 15. 20; -us sigillum 566, 20; -us utilitas 229, 1. 513, 20. — grafschaft, graschaft, grascape, graischaft *ex. gr.* 3, 40. 65, 5. 75, 40. 124, 15. 35. 125, 5. 222, 1—25. 318, 1. 5. 321, 10. 685, 10. 15. 693, 20. 728, 30. — vrygrapschaft, vrige, vrihe *gr.* 81, 30. 206, 1. 208, 15. 671, 35. 40.
- comitissa v. *in Ind. Nom.* Gertrut.
- comitiva 72, 40. 183, 35. 219, 10. 381, 1. 478, 30.
- commendator ordinis 320, 30. 518, 10.
- commensalis in curia regia 299, 35; c. papae 283, 1. 15.
- commissarius: archiepiscopi 180, 1; c. a sede apostolica deputatus 504, 5. 25. 505, 1. 35. 586, 20; c. civitatis 485, 35; c. episcopi 720, 35; c. imperii 103, 30; c. regis 100, 20. 103, 1. 126, 5. 390, 5. 35. 549, 25. 697, 20. 708, 25. 710, 25. 711, 25. 35. 714,

- 40 (specialis). 715, 1. 718, 10. 719, 721, 20; -ii subdelegatus 549, 30; c. vicarii regis 596, 1. 5. — commissaires 695, 30.
- commissio 19, 10. 121, 40. 133, 45. 235, 20. 705, 20. 85. 706, 5. 707, 20. 708, 5. 35. 712, 10. 718, 15. 20. 719, 1; c. administrationis 226, 35; -nis copia 704, 5; c. papae, apostolica 53, 20. 231, 40. 503, 35. 505, 35; c. regis 699, 5. 15. 720, 30. 35. 721, 40; c. specialis 226, 30. 228, 1. 25; v. litterae. — commission 695, 35.
- commonacha 209, 35.
- commune *civitalis ex. gr.* 18, 35. 41, 25. 305, 35. 424, 35. 427, 5. 20. 607, 30. 609, 15. — gemeind, gemeinde, gemeinc, gemeyne *ex. gr.* 438, 5. 441, 15. 20. 443, 20. 444, 25. 445, 1. 15. 612, 25. 663, 20; g. der stete 542, 35. 543, 1; umb g. nutz 318, 1; v. stat.
- communio *v.* confederatio.
- communitas *civitalis ex. gr.* 14, 10. 32, 35. 40, 10. 99, 40. 100, 35. 102, 5. 115, 1. 118, 35. 130, 1. 184, 20. 233, 20. 389, 15. 30. 40. 554, 30. 609, 25. 646, 30; -es Italiae 19, 1. 5. 15. 116, 35. 121, 30. 35. 133, 35. 40. 305, 35 *et passim*; c. regni 565, 45. 566, 5.
- compatriota 435, 1.
- complanare 68, 10.
- complementum iustitiae 430, 5.
- compotus 713, 5.
- concanonica 212, 10, 15.
- concedere matrimonium 176, 15. 177, 5.
- concessio *ex. gr.* 7, 5. 15. 12, 40. 13, 1. 14, 40. 15, 20. 30. 19, 40. 117, 25. 119, 30. 122, 20. 25. 128, 35. 40. 185, 20. 30. 190, 40. 206, 1. 209, 25. 232, 10. 290, 15. 298, 20. 314, 15. 40. 421, 15. 532, 20; c. potestatis et mandati 127, 45. 132, 15. 135, 45. 137, 20. 252, 35; -nis litterae 19, 40. 122, 20. 134, 25. 252, 35.
- concilium 4, 20; c. archiepiscopi 137, 10.
- conclivis 214, 5. 435, 1. 456, 15. 624, 40. — mitpurger 394, 20.
- concomitancia 390, 35.
- concordia, concorditer *v.* electio.
- conculcare 305, 5.
- condempnare: de heresi et scismate 13, 10. 24, 30. 117, 35. 123, 5. 129, 1. 134, 40. 232, 20. 236, 10.
- conductus 179, 1-10; c. recipiendus 319, 15, 20; c. securus 49, 40. 247, 30. 248, 25. 283, 20. 284, 5. 308, 20. 309, 5; c. per terram et aquas 179, 10. 185, 1; -uum thelonia 624, 35; c. viarum 409, 25. — geleite, geleyte, gelait, gheleyde, gleite, geverte und g., fürleite 318, 5. 375, 40. 393, 10. 406, 25-35. 414, 25. 466, 30-40. 495, 35. 539, 15. 551, 25. 651, 35. 40. 657, 25. 30. 675, 40. 682, 15. 744, 15. 40. 745, 1.
- confederatio, colligatio, communio, coniuratio, confraternitas, alligatio, unio, pactio, liga *ex. gr.* 6, 30. 10, 5. 24, 40. 25, 5. 30, 15. 33, 20. 34, 35. 40. 36, 5. 10. 38, 5. 39, 5. 44, 45. 47, 10. 48, 10. 35. 52, 35. 56, 10. 15. 57, 10. 15. 30. 67, 25. 30. 111, 25. 112, 10. 123, 15. 20. 134, 45. 135, 5. 236, 25. 427, 15. 435, 20. 581, 25. 30. 582, 1. 30. 35. 583, 15. 625, 20-30. 626, 5. — bund, buntnuß, puntnuß, verbuntnisse, verbuntnisse, verpunftnisse, verbuntnizz, vorbuntnizz, verbünt 65, 10. 341, 15-35. 342. 343. 463, 10. 535, 5. 536, 1. 537. 538, 10. 15. 597, 35. 40. 603, 15. 682, 10. 684, 27. 731, 30. 35. 732, 45. 734, 20. 735, 25. 736, 15. 20. 746, 30. 35.
- confermazione *v.* confirmatio.
- confessio: forma -nis 44, 25. 46, 35. 425, 30; -nis secretum 286, 35.
- confessor de ordine 59, 20, 25.
- confirmare electionem regis 146, 15.
- confirmatio 12, 45. 56, 5. 20. 122, 20. 173, 35. 40. 200, 10; c. apostolica 56, 5. 20. 57, 5. 20. 173, 35. 45; c. matrimonii 156, 40. — confirmacion 517, 35. — confermazione dell' elezione dell' imperio 143, 20.
- confiscare 447, 20; per sententiam 609, 15.
- confiscatio 19, 10. 121, 40.
- coniuratio *v.* confederatio.
- connubium 657, 10.
- consecrare: imperatorem, in imperatorem 146, 1. 158, 1. 423, 30; electum (regem) 383, 20.
- consecratio imperatoris, imperialis 15, 30. 119, 35. 126, 10. 131, 10. 153, 1. 5. 163, 20. 168, 1. 234, 20; -nis munus 15, 30. 96, 1. 97, 25. 99, 15; c. regis 15, 30. 119, 35. 131, 10. 162, 40.
- consensus: filiorum 447, 1; c. principis electoris 240, 35.
- conservatio iuris 711, 10, 15.
- consiliarius, conciliarius: ducis 75, 5; c. regis 2, 5. 74, 1. 127, 5. 128, 25. 133, 10 *et sqq.* 136, 25. 188, 30. 207, 30. 247, 10. 283, 5. 290, 30. 299, 30. 35. 320, 20-35. 593, 25. 692, 5; v. *in Ind. Nom.* Karolus.
- consilium: cardinalium 5, 1. 15. 7, 30. 8, 35. 32, 45. 126, 5. 242, 40. 244, 20; c. civitalis 447, 30; c. consulum 448, 45; c. iudicis 444, 45; c. regis 173, 35. 174, 20. 25. 207, 30; c. sapientum 296, 10. 306, 10; v. rad.
- consistorium, concistorium 37, 35 (concistoro). 143, 20. 331, 10. 333, 35; c. cardinalium 28, 10. 72, 30. 137, 35. 40. 163, 10. 164, 35; c. publicum 7, 25. 8, 30. 125, 30. 163, 40. 167, 40.
- consortium cappellanorum et consiliariorum regis 299, 30; c. consulum 447, 30; c. iudicum 447, 30.
- conspiratio 6, 30. 44, 45. 47, 10. 48, 35.
- constabulus 286, 1.
- constitutiones: papae *ex. gr.* 6, 40. 7, 1. 30, 5. 50, 30; c. sacrae 187, 1; dispensare a contrariis -bus concilii 4, 20.
- consuetudo *ex. gr.*: antiqua 706, 15. 707, 20. 25. 708, 10; c. approbata 362, 40; c. erronea 179, 25; -es ecclesiae Trev. 192, 1. 5; -dines imperii super feodis observatae, feudorum 182, 5. 449, 15; c. generalis seu localis 315, 25; c. imperii 566, 10. 567, 30. 611, 35; c. et ius capituli 698, 20. 35. 40; c. locorum 390, 40; c. regni 91, 1. — gewonheit, gewende, gewoindin, gewoinde *ex. gr.* 3, 15. 65, 35. 69, 35. 80, 20. 81, 15. 82, 5. 35. 86, 35. 395, 35. 433, 30. 35; hoves g. 262, 35.
- consul, consules civitatum, opidorum 40, 1. 45, 30. 46, 15. 99, 40. 100, 35. 102, 5. 20. 25. 103, 15. 113, 20. 114, 10. 210, 5. 320, 30. 362, 35. 373, 15. 389, 15. 30. 40. 446, 45. 447, 25. 448, 20. 40. 449, 45. 450, 30. 454, 10. 485, 10. 503, 1. 561, 15; consilium -um 448, 45; consortium -um 447, 30; v. magister.
- consularis vir 306, 15.
- contestari litem 712, 1. 25. 715, 25. 30.
- conthoralis 229, 35.
- continentia processuum 25, 15. 123, 25. 135, 15. 236, 35.
- continuare diem dictam 716, 25.
- contractus iudicis 609, 35.
- contrahere matrimonium 446, 45.
- contumacia 7, 25. 10, 30. 24, 25. 32, 15. 44, 35. 47, 1. 48, 1. 25; absens per -am 91, 15.
- convenire pro electione regis 31, 35. 33, 5. 34, 25. 35, 40. 61, 5. 101, 10.
- convento 29, 10. 184, 1. 389, 20. 582, 1. 35.
- conventuales monasterii 505, 5. 727, 30.
- conventualis: domus 485, 25; c. ecclesia 209, 5. 211, 10. 212, 5.
- conventus monasterii 390, 30. 727, 30; c. exemptus, non exemptus 49, 30. 247, 20. — convent des chlosters 371, 35. 372, 1. 5. 10. 377, 20. 25. 497, 40. 545, 20; c. der bruder des Teutschen hauses 403, 40. 404, 1.
- conviciarius 110, 15.
- convocare ad eligendum regem 60, 20. 61, 10. 91, 1. 5. 139, 35.
- convocatio principum 62, 5.
- copia: commissionis 704, 5; c. litterarum 101, 5. 112, 5. 229, 40. 435, 25. 594, 35. 612, 20. 704, 10. 20. 705, 35; c. testimonii 449, 35. — abschrift, abgeschrieben 101, 35. 105, 30. 327, 35. — copie: le c. de commission 695, 35.
- copula coniugalis 214, 35.
- copulare in uxorem 59, 20; matrimonialiter 54, 35.
- cordula canapis 250, 15; c. serica 607, 45.
- corona: frondea 304, 15; c. imperialis, imperii 14, 20. 46, 20. 111, 20. 118, 40. 45. 127, 15. 130, 15. 142, 1. 204, 5. 233, 30; c. laurca 420

30. 532, 1; c. immuaresebilis 111, 20; c. regia, regalis, regni *ex. gr.* 140, 40. 204, 5. 512, 15. 513, 15. 574, 35. 575, 25. 576, 15. 20. 25. 577, 10. 578, 15. 20. 25. 30. 579, 5; c. tribunicia 304, 15. 305, 30. — *crona*: koningliche 81, 15. 82, 10.
- coronare*: debito loco 90, 40; -ri diademate imperialis 168, 1; imperatorem, in imperatorem *ex. gr.* 146, 1. 158, 1. 165, 40; laurea 304, 15; in regem 106, 15. 125, 35. 209, 1. 311, 3. 575, 1. — *cronen* den künig, gekront werden zum k. *ex. gr.* 3, 20. 65, 40. 79, 5. 15. 82, 20. 83, 25. 88, 15. 109, 25. 338, 15. 384, 10. 385, 5; reht und redeliche 384, 10. 385, 5.
- coronatio*: actus -nis 37, 45. 39, 1; celebratio -nis 212, 35; -nis dies 14, 20. 118, 40. 130, 10. 209, 10. 210, 40. 211, 10. 213, 5. 10. 214, 5. 233, 30; e. dyadematis imperialis suscepta 249, 20; c. imperialis 14, 20. 15, 30. 37, 45. 39, 1. 42, 5. 118, 40. 119, 35. 126, 10. 131, 10. 141, 35. 163, 20. 168, 1. 190, 25. 234, 20; -nis insignia 42, 1. 5. 115, 15; locus -nis 210, 10. 20. c. regia, regis 37, 40. 39, 1. 42, 5. 116, 45. 153, 1. 5. 190, 15. 30. 309, 35. 577, 25; -nis sollemnia, sollemnitas 115, 20. 243, 35. 310, 25. 566, 15. 20; -nis tempus 165, 45. — *cronung*, *croninghe* *ex. gr.* 69, 25. 30. 70, 10. 71, 5. 25. 72, 5. 79, 15. 82, 20. 88, 10. 20. 107, 15. 40. 108, 20. 109, 15. 35.
- counire* 579, 15.
- creare ducatum* 575, 20. 576, 30; *episcopum* 709, 20. 713, 40. 717, 1. 718, 25; *papam* 46, 40. 47, 40. 48, 20. 426, 1.
- creatio ducatus* 576, 10.
- credentia* 174, 1. 25; -ae arcana 172, 30.
- creditor* 448, 10; -ri assignationem facere 225, 40. 227, 30.
- creiz*, *chreisse*, *kreis*, *kreizze*, *kreyze* *districtus* 80, 15. 81, 15. 342, 15. 374, 375, 1. 10. 20. 622, 10. 630, 35. 745, 15.
- crieg*, *crig*, *criegk*, *krig*, *krieg*, *krig* *ex. gr.* 65, 25. 107, 20. 108, 1. 20. 109, 15. 35. 124, 20. 221, 20. 253, 20. 35. 254, 20. 255, 1. 20. 256, 25. 257, 1. 20. 40. 258, 20. 259, 1. 30. 260, 15. 261, 25. 263, 10. 654, 40. 655, 20. 656, 10. 15. 734, 10. 735, 15.
- crimen lesae maiestatis* 293, 40. 607, 35. 608, 5. 20. 609, 15; *v. heresis*.
- cronica* 59, 1. 30. 156, 35.
- cudere* *v. moneta*.
- cultura terrae* 305, 10.
- eultus divini numinis* 389, 15; c. fidei orthodoxae 111, 5. 509, 40; c. iustitiae 32, 10. — *gottesdienst* 367, 20.
- cura et administratio ecclesiae* 5, 15. 20.
- curator* 225, 10. 424, 5.
- curatus* 503, 5.
- curia*: imperatoris, imperialis 179, 30. 180, 10. 181, 35. 40. 218, 15. 230, 15. 231, 5. 239, 25. 311, 35. 566, 30. 567, 40. 571, 40. 609, 1. 705, 20; -ae officiales 485, 5. 549, 25; c. regalis, regis 130, 20. 137, 30. 173, 15. 179, 30. 180, 10. 181, 35. 40. 188, 30. 205, 15. 30. 206, 40. 207, 1. 218, 25. 225, 1. 230, 15. 231, 5. 239, 25. 299, 35. 359, 15. 423, 20. 645, 10. 705, 20; c. papae *ex. gr.* 2, 15. 92, 30. 130, 10. 131, 10. 137, 30; c. iudicum 215, 15; c. Romana *v. in Ind. Nom.* Romana ecclesia. — *hof*: des bischofes 738, 10; h. des ertzbuschofs 81, 40; keyserlicher h. 392, 35; h. des kunighes 81, 40. 392, 25. 687, 35; h. der teutschen herren 403, 5; des h. cantzeler 508, 20; h. gericht 391, 1. 394, 35. 395, 35. 396, 1. 545, 10. 632, 25. 675, 35. 676, 1. 687, 35. 688, 1; h. schenke des kunigs 324, 20; *v. etiam* richter. gewohnheit. — *hof Gutshof* 178, 30. 346, 30. 350, 20. 408, 30. 409, 5. 482, 35. 483, 25. 498, 1. 605, 25. 40. 691, 25; h. daz dem reiche angehört 525, 10. 526, 1. 691, 25. 30.
- curiales archiepsopi* 52, 10. 242, 5. 25.
- currus* 179, 15. 20.
- cursor capituli* 700, 35. 40.
- cursus malototae* 699, 30; e. monetae 487, 35.
- custodia sigillorum* 180, 10; c. civitatis 611, 20.
- czend*, *czent* *Serd* 299, 5. 379, 10. 20. *czend* *v. dccima*.

d.

- daghe* *v. tag*.
- datia* *Zoll* 296, 15.
- deambulatorium* 163, 40.
- debitor* 312, 25. 448, 45. 508, 5; d. principalis 229, 30.
- debitum* 448, 10.
- decanus*: capituli 718, 25; d. rurensis 504, 30. — *dechant*, *deehen*, *techan* 366, 35. 367, 10. 35. 467, 5. 728, 10. 15; *dämdechan* 508, 10. 509, 1; *v. in Ind. Nom.* Argentina, Augustin, Erfordien, Lucemburgen, Maguntin, Olomucen, Salzburgen, Wormatien.
- decennium* 51, 5.
- decima* 81, 20. 298, 5; d. ecclesiastica 184, 10. 15. 207, 15; -ae exactio 137, 35; d. sub nomine usus et titulo contra Turcos proveniens, gan die Turken 81, 20. 25. 207, 15; d. von der pafschaft 81, 20. — *czend*, *zehende*, *zente* 406, 5. 506, 20. 25.
- declaratio in regem facta* 164, 35.
- decretalis* (*sc. littera*): 'ad apostolicae' 153, 20; d. 'licet' 157, 1; d. 'pastoralis' 151, 20. 157, 1; d. 'Romani pontifices' 152, 25. 159, 5; d. 'solite' 151, 5; d. 'unam sanctam' 156, 20; d. 'venerabilem' 145, 40. 150, 30. 152, 25. 153, 20. 156, 35. 159, 10.
- decretum*: approbationis 152, 15. 20; d. coronationis 311, 20; d. electionis 92, 15. 30. 126, 1. 137, 30. 138, 5. 139, 40; d. Gratiani 151 *sqq.*; d. principum 92, 15. 20. 185, 10; d. regale, regis 389, 15. 30. 40. 391, 5; *v. etiam* doctor.
- decursus, discursus aquarum* 185, 1. 293, 30. 617, 5. 621, 20. — *wassir-leuffe* 619, 5. 662, 5. 622, 10. 665, 15.
- deding*, *dedinghen* *v. taiding*, *taidinghen*.
- defalcare* 516, 40. 615, 15.
- defalcatio perceptorum vel percipiendorum* 196, 30. 199, 20. 615, 10.
- defectus* 57, 25; d. in appropriatione 200, 40; de -u dispensare 4, 20; d. ex electione proveniens 126, 15. 135, 30. 162, 40. 163, 25. 168, 25. 30; d. expensarum 54, 10; d. iurisdictionis 13, 10. 117, 35. 129, 5. 232, 25; d. in obligatione 196, 5. 198, 30; d. ordinis et aetatis 4, 15. 20; d. potestatis 13, 10. 117, 35. 232, 25. 565, 30; d. de plenitudine potestatis 185, 35; d. redituum 511, 5.
- defensio*: ecclesiae 184, 10; d. personarum ecclesiasticarum 145, 30; d. privilegiorum 223, 30; d. in spiritualibus et temporalibus 389, 10.
- defensor ecclesiae* *ex. gr.* 9, 40. 31, 30. 32, 10. 34, 5. 35, 20. 41, 1. 111, 5. 141, 30. 167, 15; d. ecclesiae specialis 32, 5. 10. 34, 5. 35, 20. 38. 40. 41, 1. 167, 15. 479, 30; d. episcopatus 604, 1; d. imperii praecipuus 9, 35. 38, 40. 61, 45.
- deformatio menium* 93, 25. 95, 10. 96, 25. 98, 5.
- deglutire* 307, 15.
- delegatus* *v. legatus*.
- delen na mantale* 534, 35. 537, 5.
- demenbratio* 510, 35.
- denarius* *ex. gr.* 178, 40. 587, 30; d. aureus 317, 25. 487, 30; d. *signum restitutionis* 719, 25.
- denegare forum* 450, 10; *iustitiam* 179, 40. 205, 25. 218, 30.
- denominare (in) regem* 244, 25. 248, 15.
- denuntiatio* 153, 5; d. in regem 164, 35.
- deponere*: de archiepiscopatu 45, 1. 47, 10. 90, 35. 310, 35; de officio 8, 35; *papam* 44, 30. 46, 40. 47, 40. 48, 20. 426, 1.
- depositio* 8, 35; d. *ab episcopatu facta* 45, 1; d. imperatoris 153, 20; d. testium 711, 15. 715, 35. 716, 1. 5. 20.
- deputare* 6, 35. 7, 35.
- deputatio super bonis* 225, 40. 227, 30. 616, 1.
- derogare* 15, 35. 16, 1. 119, 45. 120, 5. 131, 15. 30. 234, 25. 239, 15. 294, 20. 298, 20. 302, 35. 314, 30. 549, 10. 576, 15. 579, 5. 609, 40.
- derogatio libertatis et emunitatis* 389, 20. 25. 390, 25.
- destruere domum funditus* 448, 20.
- detentor insulae* 287, 30; d. ecclesiae 242, 1.

- devolutio 290, 20; d. feodorum 517, 15.
 devolvere feoda 182, 15. 188, 5. 15. 201, 30. 297, 10. 602, 5. 45; devolutas ad imperium manus imperii 569, 10; ad populum Rom. 302, 15. 306, 40.
 diadema, dyadema imperii, imperiale 94, 20. 96, 1. 97, 25. 99, 15. 136, 35. 40. 142, 1. 162, 40. 168, 1. 25. 249, 20. 311, 5. 15. 383, 20; d. principis 157, 35.
 dīb 675, 10.
 dienen, dynen *ex. gr.*: blois und gewapnet 268, 25; zu fusze 378, 30; mit helmen (einem, vier, fünf, acht, zehn) 470, 20 *et passim*; mit gecroynten helmen (einem, zwei, acht) *ex. gr.* 69, 20. 108, 15. 109, 10. 256, 40. 656, 1 *et passim*; mit helm und pantzir 254, 15 *et passim*; mit (acht) mannen 470, 35; mit perden 264, 5. 278, 20; mit platen und pantzire 255, 35. 592, 20; mit (zwanzig) schützen 378, 30; selbänder *ex. gr.* 254, 15. 40. 273, 5; selbdritte 233, 15. 258, 15. 264, 20; 267, 20; selbvirde 270, 1. 273, 25; selbsechste, selb seyst 258, 40. 271, 25; mit vesten und slozzen 262, 1.
 diener, dyner: des crtzbischofes 253, 10; d. des h. R. riches 438, 1; des müntzmeisters 366, 5.
 dienst, dinst: edelen d. tun 454, 35; d. mit leuten 301, 1; d. selbdritte 267, 35; d. mit sin selbes leib 356, 1; des reiches d. 321, 15. 355, 5. 45. 358, 15. 472, 15. 473, 1. 20. 474, 15. 475, 25.
 dienstman, deinstman, dienstmannen, dinstlute, dienstlut, dienstlute: des gotishaus 379, 10. 20; d. des riches 80, 1. 82, 2. 245, 10. 387, 35. 403, 10. 500.
 diepstal v. furtum.
 dies: citationis 53, 15, -em dictam continuare 715, 25; d. feriata, non feriat 595, 40; -em insinuare 705, 1; d. iudicii 30, 30; d. pontificalis et imperialis 303, 5.
 dicta 14, 20. 118, 45.
 dignitas: archiepiscopalis 701, 35; d. cesarea 421, 5. 435, 10. 530, 35. 532, 15. 533, 15; d. ducalis 700, 15; d. episcopalis 52, 45; d. imperialis 74, 10. 157, 40; d. imperialis celsitudinis 94, 10. 95, 30. 97, 5. 98, 35. 152, 30. 163, 20. 168, 25; d. inferior 30, 10. 53, 1; d. maior 30, 10. 32, 35; d. papalis 157, 40; d. pontificalis 5, 1. 7, 30. 8, 20. 35. 30, 10. 32, 35. 51, 25. 190, 20. 700, 15; -tis privatio 53, 10; d. regalis, regia 30, 10. 32, 35. 200, 10. 568, 35. 698, 5. 701, 35; d. sacerdotalis 154, 35; d. superior vel inferior 53, 1.
 ding 327, 25; burggrafding, grefinding und boteding 591, 40.
 dinghetal 535, 30. 537, 40.
 dingstet des reiches 633, 5.
 dingstol, dingstöl 672, 15. 693, 20. 25.
 dinkpflichtig 454, 10.
 dirigere vota 91, 15.
 disceptatio 446, 45.
 disciplina: ecclesiastica 243, 1; -am in legibus sentire 332, 40. 337, 5.
 discorditer, in discordia electus 29, 35. 32, 15. 33, 40. 35, 10. 37, 15. 39, 1. 40, 35. 41, 25. 159, 30. 167, 5. 420, 40.
 dispendium 318, 35. 419, 25. 456, 25. 533, 35. 690, 10. 743, 15.
 dispensare *ex. gr.* 4, 20. 54, 15. 35. 40; -andi facultas 44, 15. 20. 434, 30.
 dispensatio *ex. gr.* 4, 15. 20; d. post contractum matrimonium 176, 15. 177, 1; -nis officium 696, 5.
 disponere de ecclesia 5, 5; d. alte et basse 19, 30.
 dispositio legalis 293, 40. 294, 1. 607, 35.
 doctoratus 246, 20.
 doctor 246, 15; d. decretorum 593, 10. 35; d. legum 120, 25. 123, 40. 307, 20; -es magistri et scolares 580, 40. 581, 1. 5.
 documentum: litterale 246, 5; d. publicum *ex. gr.* 239, 40.
 dogma 246, 5.
 domesticus regis 299, 35.
 domicellus 29, 20.
 dominatio regalis 149, 40. 152, 10.
 dominium 14, 5. 129, 40. 182, 20; archiepiscopi 185, 1; d. cardinalium 304, 25; d. a castris dependens 178, 30; d. directum 13, 20. 14, 5. 117, 15. 129, 10. 232, 35. 576, 20. 680, 40; d. ecclesiae 183, 20; d. erigere 628, 20-35; d. immediatum 576, 5. 577, 40. 578, 25; ius domini 609, 10; d. catholicum et approbatum 152, 35; d. regni 574, 35; d. ad munitiones spectans 178, 25. 30; d. naturale 578, 25; d. spirituale et temporale in Urbe 419, 30; d. temporale 680, 35; d. tyrannicum 152, 30; d. utile 576, 5. 577, 40; d. vacans 576, 25.
 dominus: apostolicus *papa* 143, 5; d. civitatis 416, 40. 446, 40; d. feodi 181, 30; d. hereditarius 576, 1; d. legitimus 578, 30; d. naturalis 576, 1; d. ordinarius 574, 40. 576, 1. 578, 30; d. proprius 448, 20; d. temporalis 510, 20; d. terrae 423, 30. 424, 1.
 dona: s. Spiritus 301, 30. 35. 302, 1. 306, 40; septem d. s. Spiritus 146 15; sex d. 304, 15.
 donare inter vivos 609, 10.
 donatio 12, 45. 13, 1. 185, 10. 450, 20. 621, 25; d. Iudeorum 205, 40; d. irrevocabilis 240, 30; d. regia, regis 311, 30. 314, 25. 315, 20. 30. 681, 5; d. et resignatio 621, 25; d. inter vivos 681, 5.
 dorf, dorff: rehte des d. 414, 10. 452, 10. 20. 467, 25. 30; vogtey an dem d. v. advocatia.
 dos 621, 20-35. — heimstwr, heimstewer 376, 35. 377, 1. 558, 30.
 dotalium 621, 25. 35.
 dotare possessionibus et iuribus 727, 20; stipendiis 690, 5.
 dotatio 145, 25.
 dotslag v. homicidium.
 ducatus: -um creare 575, 20; -us securitas 449, 40.
 ducissa v. in *Ind. Nom.* Agnes. Alianora. Johanna.
 duclum 446, 10. 20. 447, 10. 25. 45.
 dūmdechan v. decanus.
 dux *passim*; -ces imperii 628, 40. 45. 629, 5; iunior, senior d. 50, 25. 35; v. in *Ind. Nom.* Albertus. Barnim. Bavaria. Bohemia. Bohuslaus. Bolco. Brabantia. Carinthia. Carolus. Kazimirus. Ericus. Fridericus. Johannes. Ludovicus. Nicolaus. Normannia. Ottakar. Otto. Rudolfus. Saganen. Stetinen. Wilhelmus. Wratislavia.
 dyk, dykhof 693, 25.

e.

e: Jüdische 416, 15.

ecclesia *passim*; -ae administratio 5, 15. 20. 52, 5. 10. 20. 696, 30-45. 697, 40. 698, 40. 704, 5. 718, 15; e. archiepiscopalis 51, 20; bona -ae 52, 5. 10. 67, 35. 241, 20; capellanus -ae 485, 25. 701, 5. 25. 722, 10. 30; capitulum -ae *ex. gr.* 52, 25. 241, 25. 242, 35; e. cathedralis 4, 35. 51, 20. 209, 5. 211, 10. 212, 5. 304, 10; e. catholica, Romana, sancta v. in *Ind. Nom.* Romana ecclesia; e. collegiata 209, 5. 211, 10. 212, 5; -ae communicatio *ex. gr.* 30, 35. 34, 30. 35, 15. 36, 5. 42, 5. 46, 15; e. conventualis 209, 5; 211, 10. 212, 5; custos -ae 137, 15; expensae -ae 167, 15. 434, 40; fundus -ae 132, 35. 218, 1; honor -ae 24, 45; immunitas -ae 700, 1; libertas -ae 434, 10; mandatum -ae 144, 35; e. metropolitana (erectio et sublimatio ad -am) 145, 30. 310, 25. 311, 10. 727, 25; e. militans 142, 20; e. parochialis 50, 30. 516, 5; patronus -ae 388, 20; primatus -ae 420, 35. 532, 5; rebellio in -am 28, 40. 426, 10. 15. 427, 15; regnum -ae 158, 10; e. saecularis 479, 20; terra -ae 14, 25. 118, 45. 130, 15. 165, 35. 233, 35; e. universalis 18, 30. 142, 15. 231, 35. 421, 20. 532, 20; unitas -ae 44, 5. 74, 30. 425, 5; vaeatio -ae 239, 5; vicarius generalis -ae 110, 5; visitare -am 6, 40; v. *etiam* defensor. feudum. iudex. iurisdictio. ius. pontifex. privilegium. privatio. providere. provisio. provisor. regalia. suffraganeus. vasallus. — kyrche, kirge, kilch, kirehe, kerke *ex. gr.* 81, 15. 264, 10. 323, 25. 425, 45. 50. 426, 30. 40. 536, 15. 538, 20. 738, 35. 739, 1. 740, 10; aller k. voget, verweser, beschirmer 739, 25; von der k. vallend 264, 10. — goezhaus, gotishaus, gotzhaus 203, 1. 299, 1. 5. 379,

10. 411, 1. 497, 15. 528, 10. 15. 623, 1. 738, 5. 10. 739, 5. 20-30. 742, 30. 35. 743, 35. 744, 10. 15. 745, 10-15; -es cygen 694, 15; *v. in Ind. Nom.* Aquilegia. Aquis. Argentina. Bamberg. Basilea. Berg. Cameracum. Colonia. Constantien. Curien. Epternacum. Erfordia. Halberstaden. Herbigolen. Lateranen. Maguntin. Mediolanen. Romana. Treveren.

ecclesiasticus *passim*. -um forum 180, 1; libertas 31, 10. 32, 10. 167, 15. 389, 20. 35. 390, 1. 25. 40; loca 51, 40; ornamentum 51, 40. 241, 30; principes *ex. gr.* 31, 30; rector 210, 15; rerum alienatio 225, 5; vir 161, 1; *v. censura.* elector. emunitas. persona. proventus. sacramentum. suspensio.

echte, echten *v. achte.*

edel oder unedel 318, 1. 386, 15. 387, 10. 35. 396, 10.

edictum 449, 45; e. citationis 532, 35; e. generale tribuni 303, 15; e. imperiale 566, 10. 567, 30. 611, 35; e. provisionis 580, 30; e. publicum 53, 20. 243, 20; e. regale 332, 30. 389, 15. 390, 15.

editus *v. aeditus.*

effusio sanguinis 510, 25.

ehaftigen 365, 10.

cid *v. iuramentum.*

eidgenossen, eitgenossen, aidgenozzen, aytgenossen 105, 40. 106, 1. 418, 10. 35. 436, 15. 454. 463, 10. 674, 15.

eigen, cygen, aygen, eigen gut 108, 40. 265, 10. 282, 1. 404, 1. 5. 406, 5. 454, 15. 20. 648, 45. 649, 45. 650, 35. 40; e. des goddeshuses 694, 15; lüte 405, 25.

eigenschaft *v. proprietas.*

einung, eynung, ainung, aynung 365, 35. 368, 1. 443, 20. 25. 451, 1. 454, 35. 559, 10. 746, 30. 35.

electio *passim*; actus -nis 39, 1; -em celebrare 41, 5. 42, 5. 43, 20. 54, 1. 94, 20. 95, 40. 97, 15. 99, 5. 10. 110, 20. 244, 15. 20; e. concors, concorditer celebrata 125, 40. 163, 5. 168, 10; -ni consentire 91, 20. 93, 1. 103, 1. 164, 30. 167, 30. 45; -nis decretum 92, 25. 30. 137, 30. 138, 5; defectus in -e 168, 25. 30; e. discors, in discordia 9, 30. 74, 25. 163, 1. 164, 15. 167, 10; -nis examinatio 163, 10. 164, 30; -nis forma 126, 1; e. imperii Romani 302, 10. 305, 40. 306, 40; -em insinuare 93, 1; -nis insinatio 91, 35. 40. 45; ius -nis 31, 35. 107, 25. 421, 1. 5. 532, 10. 15; ius ex -e competens 32, 20; -nis litterae 94, 35. 96, 5. 97, 30. 99, 20; -nis negotium 34, 30. 36, 1. 89, 5. 40. 92, 20. 94, 1. 95, 30. 97, 1. 98, 30. 139, 40. 143, 30. 303, 15. 306, 35. 555, 10; potestas -nis 167, 25; procedere ad -em 42, 1. 43, 15. 45, 30. 46, 15; e. (futuri) regis Romanorum in imperatore promovendi *ex. gr.* 7, 35; *v. etiam* promovere; -nis

tractatus 61, 5. 139, 35; -nis vox 92, 25. 125, 45. 167, 45. 306, 40. 307, 5. 25. 421, 1. 435, 10. 532, 10. 15; prima vox in -e 180, 20. 25; *v. etiam* vocatio. — kur, kūr, kūr, kōre, kore: zu dem riche, des konigs, k. und cronighe 69, 25. 30. 70, 10. 71, 5. 25. 72, 5. 83, 30. 87, 25. 88, 5/10. 10. 20. 101, 40. 107, 15. 40. 108, 20. 109, 15. 35. 418, 25. 555, 30. 35. 556, 10. 25. 643, 1. 660, 15. 665, 10/15. 668, 10. 670, 10; an der k. sten 384, 5; stymme und kur 666, 10. 668, 10. 670, 10; stymme an der wal 677, 5.

elector, electores sacri imperii, principes electores, principes, ad quos speetat potestas eligendi *ex. gr.* 7, 35. 9, 35. 10, 1. 11, 1. 10. 31, 10. 15. 32, 1. 34, 20. 35, 35. 37, 35. 38, 10. 40, 30. 41, 35. 42, 5. 43, 5. 54, 10. 60, 35. 40. 61, 5. 25. 35. 72, 25. 73, 10. 74, 30. 35. 90, 10. 15. 91, 1. 20. 92, 30. 93. 94. 95-99. 100, 5. 40. 101, 10. 102, 25. 103, 20. 106, 40. 112, 40. 114, 30. 115, 1. 20. 25. 126, 15. 137, 30. 139, 15. 20. 25. 141, 20. 156, 35. 163, 5. 10. 25. 164, 20. 167, 20. 30. 179, 30. 180, 20. 25. 189, 30. 197, 35. 240, 30. 290, 25. 292, 15. 302, 15. 303, 15. 20. 306, 30. 344, 10. 383, 1. 15. 420, 40. 421, 1. 435, 10. 15. 502, 20. 532, 10. 585, 1. 10. 628, 1; principes c. ecclesiastiei 9, 35. 11, 1. 34, 20. 35, 35. 37, 35. 38, 40. 40. 30. 41, 35. 54, 10. 61, 35. 115, 1. 167, 20. 420, 40. 532, 10; principes c. saeculares 9, 35. 11, 1. 34, 20. 35, 35. 37, 35. 38, 40. 40, 30. 41, 35. 115, 1. 167, 20. 420, 40. 532, 20; -um sententia communis 383, 5. — eligentes: potestas eligentium 421, 5. 532, 15. — ehurfürst, ehurfürst des reiches, kurfürst, kurfürste, kurfürste, kurfürsten, kurfürsten, oberste kurfürsten dez Römischen reiches 65, 45. 79, 1. 5. 83, 20. 25. 101, 40. 338, 15. 344, 15. 373, 30. 384, 5. 385, 5. 468, 10. 15. 20. 485, 15. 546, 35. 40. 600, 30. 612, 25. 613, 1. 5. 630, 5. 636, 35. 637, 10. 638, 10. 15. 677, 10; k. an den die kure stent 384, 5. 385, 5.

electus: in archiepiscopum *v. in Ind. Nom.* Geriacus; e. concorditer in regem Romanorum 101, 15. 164, 25; e. discorditer, in discordia 29, 35. 32, 5. 33, 40. 35, 10. 37, 15. 40. 39, 1. 40. 35. 41, 25. 159, 30. 167, 5. 420, 40; e. ad fastigium imperiale, imperium 302, 35. 420, 35. 532, 5; e. in imperatore 680, 15; *v. in Ind. Nom.* Fridericus II.; e. in regem Romanorum *v. Albertus.* Karolus.

eligere: in consules 447, 25; in imperatorem 73, 40; in regem Romanum 15, 10. 19, 5. 10. 31, 15. 33, 15. 34, 30. 36, 5. 90, 5. 101, 5. 103, 1. 10. 207, 10. 239, 35. 337, 1. 502, 20. 555, 15. 575, 15. 40; motiva debita ad eligendum 90, 20; papam 46, 40. 47, 40. 48, 20. 426, 1; potestas eligendi

93, 35. 95, 20. 96, 30. 98, 20; ad Urbis regimen 419, 20. — erweln: 341, 40. 599, 35; zu dem bistum, zu einem bischoffe 238, 1. 5. 408, 1; zu Romischen kunig *ex. gr.* 124, 15. 35. 344, 20. 418, 20. — kiesen, kusen, kisen, kysen, keisen, kuren: zu bischof 641, 15. 35; zu kunig 3, 1. 10-30. 65, 25. 40. 66, 25. 69, 25. 70, 20. 71, 5. 30. 72, 5. 79, 5. 15. 80, 45. 81, 1. 82, 20. 40. 83, 20. 25. 87, 25. 101, 40. 102, 1. 104, 10. 105, 35. 40. 107, 20. 108, 1. 20. 109, 15. 35. 338, 15. 384, 5. 385, 5. 418, 15. 441, 15-25. 465, 10. 485, 15. 555, 35. 556, 1. 5. 643, 1; amman, obermanne, ratlude *etc.* 3, 25. 401, 25. 453, 25. 684, 35. 45. 685, 5. 10. 15. 686, 25. 30; reddlicher und rechter erwelt 341, 35. 40.

elich: -er erbe 671, 5; -er wirt 376, 30. 453, 40. 454, 25; eliche wirtin 622, 5.

elter vater 355, 1. 10. 40.

emere vocem 83, 10. 90, 25.

emptio feodorum 180, 35; -nis titulus 713, 20. 25.

emolumenta de sigillis provenientia 230, 20. 30; e. episcopatus 713, 5. 30. emunitas *v. immunitas.*

entgeltnisse der satzung *proventus* 327, 10.

enpfömden von (naeh) dem riche 438, 10. 35. 625, 1.

enterfnizz 3, 40.

entheltnis 69, 30. 260, 20. 684, 1.

entlehen 76, 20.

entleiben 400, 5.

entsetzen 125, 10. 222, 15.

epilogus 141, 15.

episcopalis: aula 127, 35. 132, 10. 135, 35; bona 78, 10; camera *Stube* 250, 40; dignitas 52, 25. 45. 53, 1.

episcopatus *passim*; administratio bonorum temporalium, temporalitatis -us 709, 10. 15. 25. 710, 25. 712, 10. 35. 714, 20. 716, 35. 718, 15. 30; ius administrandi temporalia -us 698, 25; -us administrator generalis temporalitatis 714, 40; bona regalia et temporalia -us 713, 15; -us officatus 697, 20; -ui providere 713, 35; relevare temporalitatem -us 709, 20. 30. 717, 1. 5. 718, 30; relevatio regaliae seu temporalitatis -us 714, 5. 10; translatio in -um 712, 35; *v. in Ind. Nom.* Augusten. Cameracen. Eysteten. Herbigolen. Leodien. Olomuuen. — bistum, bisehtum, bystum. bysehtum *passim*; des b.s. gerichte 641, 40; des b. gewere 340, 20.

episcopus: creare -um 709, 20. 713, 40. 717, 1. 718, 25; e. suffraganeus 292, 30. — vescovi 143, 25; *v. etiam in Ind. Nom.* Albertus. Amedeus. Apetzco. Argentina. Augusten. Bertranden. Brandenburg. Cameracum. Durandus. Elias. Engelbertus. Fridericus. Gerhard. Godefried.

Gottfridus. Gratianopolis. Guido. Guilhermus. Guilhelmus. Heinrich. Henricus. Ildebrandinus. Johannes. Leutoldus. Ludewigh. Marquardus. Michael. Metis. Nicolaus. Ortolphus. Petrus. Pragen. (Przeslaus.) Raymundus. Rotmarus. Stephanus. Thomas. Ulricus. — bischof, buschof: amptman des b.-s 339, 25; erwelter und bestetigter ze ein b. 338, 40; gckorn zu b. 641, 15, 35; gericht, lant, leut, gut und diner des b.s 238, 15; marschalch des b.s 540, 20, 30.

equestris: ars 157, 30.

equipollere v. ae.

erarium regale v. ae.

erbe, der v. hereditas.

erbeland 362, 5, 10.

erbherre 661, 10, 20, 664, 20, 665, 40, 671, 15.

erblehen: rechtes 374, 15, 515, 1, 636, 1.

erlagen: sich e. an dem riche 559, 1, 15.

erstgeborn v. primogenitus.

ertrenchen: ze tode 360, 10.

ertz (ysen-, bley-, kupfer-, silber-, gold-) 745, 10, 15.

ertzbuschof, ertzkammerer, ertzkanzler, ertzmarschalch v. archiepiscopus, archicamerarius, archicancellarius, archimarchalchus.

erweln v. eligere.

eskievin: li e. v. scabini.

estimatio rerum ad victum pertinentium v. ae.

etas v. ae.

cucharistia 59, 1, 5.

eufortunus 580, 25.

eunuchus *eunuchus* 140, 25.

evangelia: v. iuramentum, iurare.

eventure 539, 20, 25.

evidentia resignationis 561, 20.

evincere v. feudum.

evocare: ad curiam 207, 1; ad iudicium 205, 30, 359, 15; potestas evocandi 225, 45; subditos ecclesiae 218, 15.

exactio *ex. gr.* 186, 187, 450, 5, 479, 30; e. decimae 187, 35; e. extraordinaria 186, 40.

exaltatio et crectio ecclesiae metropolitanae (Pragensis) 310, 25, 30, 311, 10.

examen: ad papae e. trahere 721, 30.

examinatio 246, 15, 25; e. electionis per papam 163, 10, 164, 30.

exceptio declinatoria 388, 35.

excludere a regno 146, 10.

excommunicare per litteras apostolicas *ex. gr.* 7, 15, 28, 40.

excommunicatio *ex. gr.* 24, 25, 26, 40, 30, 15, 32, 20, 33, 15, 34, 1, 30, 35, 10, 36, 1, 37, 15; v. *etiam* sententia,

executio: iudiciaria 450, 30; e. plenaria 611, 20; e. verbalis ac realis 608, 40.

executor sanctionis 390, 35.

exemptio 206, 10, 554, 35, 701, 10.

exemptus: e. et non exemptus 6, 35, 49, 30, 247, 20, 284, 30; ab exactio-nibus 479, 30; a iurisdictione et banno scabinorum 700, 1.

exercere: gesta regalia 243, 35.

exinanitio 727, 20.

exigere rationem, comptationem 226, 5.

expellere (eicere) de domibus propriis 706, 10, 708, 5, 720, 25, 721, 35.

expensae: defectus -arum 54, 10; e. ecclesiae 434, 40; e. mensae archiepiscopi 6, 30; e. in servitio imperii 187, 40, 191, 15.

expurgatio 448, 45; e. iuratoria 446, 10, 20.

extenuatio debitorum 173, 20.

extraneus extra muros civitatis 331, 15, 333, 40, 446, 40, 447, 10, 15, 35, 448, 449, 5, 450, 15, 580, 35. — aüzwart man 351, 40, 393, 5, 415, 1. — uzwendig, ussewendik der stat 459, 20, 482, 5, 40, 489, 20, 552, 15.

f.

fabricatio falsarum monetarum 189, 1.

factum peremptorium 715, 10, 15.

facultas: absolvendi 42, 35, 43, 25, 44, 20, 46, 35, 423, 15, 425, 15–25, 434, 30, 586, 15; f. dispensandi 44, 15, 20, 434, 30; f. docendi 246, 5, 25, 30; f. infeudandi et investiendi 575, 10, 576, 5; f. regendi 246, 25, 30; f. relaxandi 42, 35, 43, 25, 44, 20, 46, 35, 423, 15, 425, 15, 434, 30, 506, 25; f. suspendendi penas 427, 25, 30.

falsarius monetarum 205, 5.

falsificare litteras 286, 35.

fama publica 420, 10.

felle und rehte des kunigs 369, 30.

felonia, filonia 188, 1, 486, 10, 15.

feudatarius, feudatarius homo 52, 25, 242, 15, 516, 15, 579, 10, 706, 15, 707, 25, 708, 10.

feudum, feodum, pheudum, pheodum 13, 20, 24, 30, 30, 1, 32, 20, 37, 15, 45, 35, 123, 5, 129, 15, 134, 35, 180, 30, 182, 184, 10, 185, 1, 5, 205, 35, 208, 20, 216, 30, 218, 5, 225, 15, 20, 226, 20, 236, 10, 237, 10, 297, 40, 319, 35, 373, 10, 15, 417, 25, 449, 15, 479, 40, 496, 35, 497, 1, 512, 15–35, 516, 10, 15, 517, 15, 569, 5, 10, 572, 35, 573, 10, 574, 35, 575, 15, 576, 25, 573, 10, 579, 5, 601, 45, 617, 10, 618, 20, 620, 20, 628, 10, 45, 680, 40, 690, 40, 691, 1, 696, 15, 25, 40, 697, 1, 45, 704, 5, 706, 5, 35, 707, 15, 708, 1; f. aperibile 188, 20, 225, 25; f. ab archiepiscopo *collatum* 181, 20, 45, 182, 5, 15, 30, 512, 35; assigna-

tio -orum 186, 40, 193, 5, 40; f. castrense 181, 1, 182, 5, 186, 40, 45; consuetudo -i 449, 15; devolvere f. 182, 15; dominus -i 181, 20, 30; f. ab ecclesia receptum *ex. gr.* 13, 20, 24, 30, 30, 1–5, 117, 45, 118, 5, 123, 5, 129, 15, 134, 35, 181, 30, 182, 40, 188, 1, 232, 35, 236, 10; f. evincere 182, 20; f. hereditarium 237, 15, 322, 30; f. imperii, ab imperio, ab imperatore receptum 100, 40, 196, 15, 201, 30, 706, 35, 707, 15, 708, 1; ius secundarii -i 216, 30; f. ligium 181, 1, 188, 20, 225, 25; f. manuale 193; f. monasterii 544, 5, 10; f. petere 188, 1; privatio -i 696, 25; recognitio -i 225, 15, 227, 20, 512, 35; recognoscere -a 188, 1, 227, 25; f. regale 496, 35, 497, 1, 544, 5; f. a rege Romano datum 697, 45, 704, 5; f. regni Boemiae, a corona regni Boemiae receptum 576, 1, 577, 35, 579, 5, 20; servitium -i 199, 1, 201, 35; f. secundarium 216, 30; f. simplex 181, 1, 182, 5; superior (dominus) -i 181, 30; titulus -i 237, 20, 516, 5, 569, 10, 576, 5, 628, 10, 15; f. vacans 182, 10, 225, 20, 227, 20; v. *etiam* fidelitas, infeudare, investire, privare, retrofeudum. — lehen, len, leine, leine 76, 15, 25, 80, 10, 81, 45, 108, 40, 220, 40, 221, 1, 492, 40, 493, 1, 589, 5, 601, 30, 607, 25, 619, 35, 630, 30, 35, 635, 5, 660, 20, 662, 25, 665, 15, 672, 15, 25, 677, 10, 691, 25, 30; l. von dem goddeshuse 694, 15; l. von der graschaft wegen 220, 40; l. von keysern und kungen 506, 25, 635, 30, 636, 25; l. von der kirchen 691, 35; l. von dem künige 349, 15, 369, 20, 642, 1; l. von dem marg-graven 323, 15; l. muten 356, 1, 375, 35, 464, 25, 500, 35, 506, 15, 524, 15, 589, 1, 618, 45, 635, 1; rechtes l. 216, 40, 259, 35, 267, 1, 300, 15, 321, 20, 350, 10, 353, 15, 479, 1, 5, 480, 30, 497, 20, 553, 15, 602, 5, 619, 25, 620, 40, 693, 20; recht zu dem l. 353, 30; l. van dem riche 80, 10, 15, 300, 15, 321, 20, 323, 15, 20, 352, 20, 353, 20, 376, 35, 394, 10, 403, 40, 409, 35, 40, 413, 35, 479, 5, 497, 20, 480, 30, 494, 10, 500, 35, 501, 1, 506, 15, 521, 1, 524, 15, 526, 1, 543, 20, 545, 40, 546, 35, 547, 10, 557, 1, 559, 5, 589, 1, 590, 35, 591, 30, 601, 35, 40, 602, 1, 614, 10, 15, 618, 45, 619, 1, 620, 40, 627, 5, 630, 25, 35, 45, 631, 5, 635, 1, 637, 30, 641, 35, 658, 15, 672, 25, 30, 677, 5, 693, 25, 30, 694, 10, 729, 10, 738, 5; ze l. rüren 376, 35, 495, 20; l. von dem stifte 263, 35, 267, 1, 282, 5, 10; l. widerkoufen 76, 30. — erblehen 515, 1; lehenber 482, 25; lehen-serben 282, 5; lehen-gezozzen 636, 10; lehenherre, lehenherre 85, 30, 691, 35; manlein 80, 10; lehenrecht 259, 35, 267, 1, 282, 10, 453, 20; lehenschaft 346, 30, 635, 5; rechtes vanlehn 693, 15.

feudalis, feodalis, pheudalis, pheodalis: bona 201, 25, 569, 5, 601, 30.

35. 706, 5. 708, 1; ius 237, 20. 569, 10; princeps 628, 30; titulus 560, 10. 20. 569, 10. 573, 1. 15.
- fides: bona -e *ex. gr.* 12, 40. 16, 1. 308, 10; f. orthodoxa 115, 5. 284, 25. 509, 40; v. *etiam* catholicus.
- fideiussor 229, 30. 643, 30. 688, 40. — burge, pürge 75, 35. 76. 77, 5. 20. 30. 347, 40. 348. 508, 15. 20. 35. 509, 1; b. des bischofs und der kirche 738, 35. 739, 1.
- fidelitas *ex. gr.* 6, 5. 10, 5. 14, 5. 40. 29, 1. 32, 20. 33, 20. 38, 5. 39, 5. 78. 15. 100, 20. 119, 10; -tis homagium 212, 40. 320, 1; -tis iuramentum 28, 20. 33, 20. 34, 15. 35. 36, 10. 38, 5. 39, 5. 52, 20-35. 126, 40. 127, 15. 136, 35. 159, 5. 162, 45. 164, 45. 168, 5. 35. 180, 15. 196, 15. 198, 45. 215, 1. 225, 20. 227, 20. 242, 20. 512, 25. 533, 20. 588, 20. 617, 15. 35. 40. 618, 5. 25. 620, 20. 628, 45. 629, 5. 697, 10. 15. 698, 10. 30. 706, 5. 10. 40. 707, 15. 708, 15; -em facere cum rege 29, 1; -tis sacramentum 52, 30. 35. 242, 20. 289, 1. 497, 5. 516, 15. 544, 10. 588, 20.
- fischery v. piscatio.
- fiscus: imperialis, imperii Romani regni 311, 30. 389, 35. 563, 35. 566, 30. 567, 40. 571, 20. 574, 5. 576, 45. 579, 40. 618, 30; f. regalis, regis, regalis camerae 183, 10. 184, 10. 224, 40. 226, 10. 289, 5. 333, 5. 363, 10. 456, 35. 554, 40. 697, 5. 699, 5. 10. 40. 700, 45. 710, 30. 711, 1. 10. 712, 5. 715, 15. 718, 20. 40. 723, 25; vice -i 289, 5; v. *etiam* camera. ius.
- filum sericum 250, 5.
- filius legitimus et naturalis 214, 30.
- flöhen: deducere ad civitatem 450, 20.
- flor: florenus, florenus parvus, florin 140, 45. 247, 5. 369, 25. 370, 20. 508, 5; f. aureus, auri, guldein 173, 15. 247, 30. 300, 30. 304, 15. 516, 20; f. aureus denarius 317, 20; v. *in Ind. Nom.* Florentia.
- fluxus aquarum 450, 10; v. decursus.
- fogt v. advocatus.
- forensis 314, 5. 331, 15. 333, 40.
- forestaria dicta 'wilt pant' 185, 1.
- forma citationis 53, 15; f. confessionis 44, 25. 425, 30; f. commissionis 504, 15. 35. 40. 505, 20; f. ecclesiae 33, 20. 34, 35. 36, 5. 42, 30. 43, 20. 44, 10. 46, 30. 425, 15. 504, 15. 35. 505, 15. 506, 1. 587, 10; f. iuramenti 44, 25. 46, 35. 165, 15. 425, 30; f. mandati 250, 20; f. publica *ex. gr.* 17, 10. 20, 15. 20. 43. 23, 10. 25, 25. 45. 27, 30; f. verborum 36, 10. 38, 5. 210, 35. 391, 1; v. electio.
- forst, vorst: der heylige f. 440, 15; des reichs 349, 5. 353, 15. 520, 35. 521, 10; v. der stat 598, 15; recht zu dem v. 353, 20. 643, 15.
- forstampt 614, 5. 15; lehen des -s 353, 20.
- forster, vorster 351, 30. 35. 40. 352, 1. 5.
- forstmeister, vorstmaister 343, 25; der oberste v. 341, 40; v. des reichs 354, 5; v. ampt 353, 15-20.
- vorstreht 353, 20.
- fortalicia *ex. gr.* 178, 5. 182, 35. 184, 1. 218, 1. 219, 15. 223, 20. 239, 5. 10. 293, 25. 312, 30.
- forum: archiepiscopi 180, 1; f. denegare 450, 10; f. ecclesiasticum 180, 1; f. regium 700, 15; f. rerum venalium 219, 10; f. spirituale 311, 40.
- frangere: alteri membra 447, 35.
- fratres Theutonici v. *in Ind. Nom.* Theutonici.
- frawe: edel 376, 20; gaistliche f. 526, 20. 527, 5; frowen closter 493, 25.
- freiheit, freyheit, friheit, vriheit, vriheid, fryheid *saepissime ex. gr.* 3, 15. 40. 19, 10. 65, 15. 35. 79, 10. 81, 5. 45. 404, 20. 412, 15. 440, 1. 454, 10. 457, 35. 458, 5. 10; v. *etiam* stat.
- frenifactiva: ars 157, 30.
- frentsche win 265, 30.
- frevel 400, 15. 482, 15. 491, 35. 648, 5. 15. 20. 45. 649, 25. 30. 650, 30.
- freyen, frien 181, 15. 366, 1. 368, 35. 444, 5. 482, 20. 25. 491, 30; die bach 482, 10. 491, 30.
- freyung, fryung, friung, vreyung, freiung 360, 40. 374, 10. 375, 1. 392, 1. 393, 10. 30. 40. 394, 10. 396, 15. 20. 397, 5. 10. 497, 40. 601. 602. 633, 10. 639, 25. 30; f. des closters 498, 25; f. der stat 498, 25.
- fride, fried, vrede, vride *ex. gr.* 318, 1. 393, 10. 534, 25. 536, 40. 539, 20. 25. 540. 689, 15; f. brechen 461, 40-45; v. han dric mile umb die stat 454, 15; schirmen 442, 5. 443, 35; sweren to deme v. 539, 30. 540, 20. 45. 541, 15. — vredebreker 535, 15. 20. 537, 25. 539, 35. 45.
- frist v. terminus.
- frömdc 386, 35.
- fronfasten, franefasten 462, 30. 683, 40.
- fronhöve 498, 1. 499, 5.
- frowen closter v. frawe.
- fructus: et redditus et proventus iurium *ex. gr.* 6, 30; f. de bonis recepti 707, 30; f. et proventus mensae archiepiscopi 6, 30; f. sequestrare 225, 45. — fruchte eines lehens 376, 1.
- fryheimgerede v. iurisdiction.
- fundatio locorum religiosiorum 145, 30.
- fundus ecclesiae 182, 35. 218, 1.
- fürspreche *defensor in iudicio* 416, 10.
- fürleite v. conductus.
- fürzog, fürgezog, fürgetzog, furczog, vorzog, verzog 316, 25. 317, 1. 447, 20. 490, 10. 508, 15. 525, 1. 559, 5. 649, 10. 35. 650, 5. 652, 20. 664, 20. 30. 665, 25. 728, 25.
- furste v. princeps.
- fürstum, fürstentum v. principatus.
- fürstinne 638, 35.
- fursten *principem creare* 630, 10.
- furtum 448, 15; -diepstal 343, 1; diw getat 399, 40.

g.

- gabella 609, 5.
- gaben, gaven *dona* des richs 79, 10. 81, 5. 10. 45.
- galgen 402, 20. 404, 10. 633, 40. 745, 5.
- gast v. hospes.
- gastgebe 361, 15. 20.
- gastung v. hospitium.
- gebaur, gebawir, gebüre, gepawir 374, 10. 375, 1. 387, 5. 591, 40. 661, 5. 662, 20. 663, 20. 35. 665, 15. 670, 20. 671, 1.
- gebot v. lex. mandatum.
- gebür, gebure, geburde 68, 15. 406, 5. 10.
- gelegetze der partyen *actiones* 685, 20. 30. 35.
- gededingen v. taidingen.
- gedung sprechen 656, 20.
- gefengnus, gevenknütze, vanchnuss 386, 10. 489, 45. 649, 45. 689, 15; g. des reichs 359, 40.
- gehengnis, gehengnusse *approbatio, permissio* 81, 5. 85, 30. 638, 10. 15.
- gelaubsbriefe dez keisers 105, 35.
- geld, gelt *passim*; bereites, gereides, gercitmes, geryedes *Bargeld*: 70, 15. 71, 10. 30. 72, 10. 83, 40. 107, 20. 108, 5. 109, 20. 257, 25. 258, 1. 25. 259, 1. 20. 260, 20. 261, 1. 30. 263, 15. 266, 30. 274, 10. 276, 40. 278, 25. 280, 25. 324, 5. 325, 5. 342, 25. 30. 348, 25. 30. 508, 15. 519, 15. 557, 5. 655, 1. 5; summe g. 77, 30. 81, 30. 108, 40. 317, 5. 728, 10. 20-30. 740, 10; v. *etiam* pfennig. pfund.
- geleite v. conductus.
- gelten. schulde 416, 25.
- gelter 360, 35.
- gelübde, gelobnisse 397, 40. 667, 10. 672, 20. 673, 30. 687, 5. 731, 30. 35. 732, 45. 734, 20. 735, 25. 736, 15. 74, 45. 746, 30. 35.
- gemach 410, 1. 412, 5. 418, 30. 433, 15. 619, 30. 731, 5. 732, 15.
- gemechde 444, 40.
- gemeind v. commune.
- gemeiner 69, 30. 348, 35. 495, 10. 20; v. *etiam* man.
- gemeinschaft 740, 25.
- gemma 140, 40. — edel gstein 316, 20. genealogia 308, 5.
- genghe ind geve (pagiment), genger und geber 81, 1 *sqq.* 259, 20. 275, 20. 280, 20. 316, 15. 318, 15. 519, 15.
- gens regis 14, 25. 118, 45. 130, 15. 233, 35. 304, 30. 706, 35.
- gerehus, gerhūs *sacristia* 536, 15. 538, 20.
- gereid, geryed v. geld. pfennig. pfunt.
- gericht v. iudicium.

- germana soror 59, 20. 584, 35; germanus 18, 30. 110, 15. 121, 20. 133, 20. 310, 15. 564, 15.
- geschelle *strepitus* 442, 1.
- geselle an dem ampt des müntzmeisters 366, 5.
- gesellschaft, geselleschaft 343, 30. 418, 10. 651, 25.
- gesetzd, gesetzde, gesêzze *statutum* 82, 35. 86, 35. 342, 20. 25. 362, 1. 386, 40. 392, 25. 393, 10. 394, 1. 5. 10. 401, 5. 441, 30. — *gesetzd domicilium* 350, 20.
- gesinde 262, 15. 452, 35. 455, 20. 556, 25. 682, 35.
- gesta regalia 243, 35.
- gestanden: die 401, 1.
- gesticht *v.* stift.
- gesuech 347, 40. 348, 5.
- gesworen der bureh *v.* burg.
- getaidingen *v.* taidingen.
- getinge 378, 5.
- getrewe, getruwe, getriwe des richs *v.* fideles.
- getwenknütze 649, 45.
- gevelle, ghevelle 380, 5. 410, 35. 538, 1. 647, 40. 648, 25. 680, 20.
- geves, gevese, gevezze: silbern 724, 15. 726, 15.
- gewalt, gvalt: der brief 356, 35; g. rihten 318, 10; *v.* potestas.
- gewaltsam: die 521, 15.
- gewege *pondus* 454, 30. 482, 10. 483, 30.
- gewerb *Vertrag* 342, 5.
- gewerbe 651, 15. 20. 30. 652, 1.
- gewerf *v.* stura.
- gewere *ius ex possessione* 340, 20. 375, 20. 454, 20. 556, 5. 660, 15. 662, 1; in stiller g. 454, 20.
- gewonheit *v.* consuetudo.
- gift *donatio* 413, 20. 451, 25. 35. 452, 15. 634, 20.
- gisel, gisil, gysil, gysele 75, 35. 76. 77, 5. 82, 25. 30. 35. 84, 10. 25. 40. 50. 85, 30. 45. 86. 87. 508, 40. 509, 1.
- giselschaft 77, 5. 509, 5.
- gladius *significatio terrenae potestatis et spiritualis* 155, 35; g. imperii 311, 5; g. martialis 701, 35; g. materialis 722, 40.
- glasoffen 350, 5. 15.
- glosa *interlinearis* 153, 15; g. *ordinaria* 155, 25.
- goezhaus *v.* ecclesia.
- gottesdienst *v.* cultus.
- graben 354, 10. 402, 15.
- graber 463, 5.
- gradus consanguinitatis 54, 35.
- grafe, greve *v.* comes.
- grafschafft, graseschafft *v.* comitatus.
- granum 305, 10. 15.
- gratia *ex. gr.* 314, 15; g. specialis 55, 20. 177, 5. 179, 45. 183, 30. 35. 187, 10. 516, 35.
- grefin(nen) 661, 5.
- grefindingt *placitum comitis* 591, 40.
- grossus antiquus 194, 25. 196, 25; Turonensis 209, 5. 237. 516, 20; in grosso vendere 332, 20. — grosze (alde) Türnose 259, 5; *v.* in *Ind. Nom.* Bohemia. Praga.
- gruntrûre *pena navigatorum* 179, 10. 412, 40. 45. 451, 1.
- guerra, gwerra 6, 30. 9, 25. 31, 15. 32, 30. 63, 5. 15. 115, 35. 164, 15. 174, 25. 40. 187, 40. 448, 1. 704, 30. 705, 10. 706, 15. 707, 25. 708, 10.
- gulde, gulden, guldein, guldin *ex. gr.* 76, 1. 20. 84, 35. 258, 25. 259, 20. 30. 261, 1. 30. 263, 15. 35. 265. 266, 5. 278, 25. 282, 10. 399, 5. 10. 15. 407, 10. 15. 431, 10. 15. 458, 25. 476, 35. 477, 1. 488, 30. 508, 30. 643, 15. 648, 20; eleyne g. *ex. gr.* 109, 20. 254, 25. 258, 25. 261, 1. 30. 265, 10. 266, 40. 267, 25. 35. 268, 40. 269, 15. 25. 270. 271, 10. 272, 5. 35. 273, 10. 274, 35. 275, 5. 276, 40. 281, 5. 557, 5; g. schilde, sehilt g. *ex. gr.* 83, 40. 262, 30. 271, 30. 273, 40. 276, 20; *v.* in *Ind. Nom.* Florentia. Praga.
- gulde, gülde, gulte, gûlt, ghulde 360, 35. 369, 35. 458, 5. 461, 1. 600, 15. 653, 10. 665, 20. 693, 20; jarige, jerliche, ewige, ewieliche 259, 30. 262, 30. 265, 40. 266, 40. 281, 5. 282, 5. 324, 1. 325, 35. 345, 35. 40. 350, 1. 5. 10. 476, 35; der stat g. 401, 35.
- gut *v.* bonum.
- gyrus terrae 580, 35.
- h.**
- habergulte in den dorffen 346, 35.
- habitus ordinis 59, 20; h. regularis 518, 10. 726, 30. 727, 1.
- Haller, Heller, penninge, pund, sehilling *v.* in *Ind. Nom.* Hall.
- halsgericht 365, 25. 405, 1.
- hand: mit gesambter h. 317, 1. 673, 30. 731, 30. 732, 40. 734, 15. 735, 25. 736, 15; mit geruhter h. 376, 35.
- handfest, handfeste, hantveste 322, 1. 355, 15. 356, 40. 370, 20. 387, 40. 401, 10. 403, 10. 472, 1. 482, 40. 491, 20. 499, 1. 500, 40. 517, 35. 528, 10. 559, 20. 589, 20. 603, 15. 640, 5–15. 658, 35. 729, 15. 744, 35.
- hastiludium 530, 40. 531, 1.
- haubtstat 418, 10.
- hauptgut, houbtgut, haubtgût 76, 25. 347, 40. 348, 5. 30. 409, 5. 452, 40. 455, 25.
- hauptrechte 498, 30.
- hauptsumme, houbtsumme 325, 10. 35. 410, 40. 658, 25.
- haus, das teutsche *v.* in *Ind. Nom.* Theutonici.
- hayunge, hegunge des vorstes, der welde 350, 5. 351, 30.
- heilige: zu d. heiligen sweren *v.* iurare.
- heimen, haimen 342, 35. 343, 1. 20. 396, 20. 401, 5. 674, 10.
- heymelicher, heimlicher des kunigs *familiaris* 338, 25. 728, 25.
- heymseh 386, 35.
- heimstwr, heimstewer *v.* dos.
- heimsuehe, heynsuehe 482, 15. 491, 35.
- heimsuehen, heime suchen 400, 10. 453, 40.
- herberge, herwerge 394, 25; h. des riches 408, 30. 440, 15. 483, 25. 508, 25; sehazzung vór h. 440, 15.
- hereditarius regni 224, 10.
- hereditas 30, 20. 446, 45. 449, 30. — erbe, das *ex. gr.* 454, 20. 467, 10. 731, 20. 732, 30. 733, 35. 734, 40. 736, 30; Jüdisches e. 416, 15; vetterliches e. 407, 15. 408, 5.
- heres: legitimus *ex. gr.* 182, 10; h. legitimus regis 569, 5; h. proximior 515, 20; h. verus 515, 20. — erbe: elicher 671, 5; lehens e. 282, 5.
- heresis et seisma (Ludowei IV. imp. *ex. gr.* 24, 25. 30. 25. 5. 26, 35. 28, 40. 30, 5. 37, 20. 123, 1. 134, 20. 236, 5. 425, 1. 426, 1. 427, 15. 533, 1. 550, 5. 586, 1.
- hereticus: et seismaticus manifestus, publice nuntiatus *i. e.* Ludowicus IV. imp. 7, 30. 9, 30. 10, 35. 24, 30. 28, 40. 45. 30, 5. 15. 30, 35. 33, 20. 25. 34, 1. 38, 1. 39, 5. 40, 25. 41, 25. 43, 10. 44, 1. 46, 25. 55, 10. 72, 30. 111, 25. 115, 5. 123, 5. 134, 40. 139, 15. 146, 5. 148, 30. 176, 25. 177, 10. 284, 25. 285, 15. 424, 40. 427, 10. 585, 35. — kätzer 426, 40.
- herre: rechter 402, 35; h. des ryches 613, 1; teutsche, tutsche h. *v.* in *Ind. Nom.* Theutonici.
- hersehaft *ex. gr.* 3, 25. 65, 15. 66, 5. 72, 5. 409, 35. 40. 411, 20. 25. 630, 25. 744, 15; angeborn h. 373, 35.
- herzogtum, hertzogentum, hertochrike 387, 25. 30. 540, 35. 619, 1. 630, 25. 40. 631, 1. 5. 673, 15.
- hिल्dere 590, 35. 591, 30.
- hildersezen 642, 20.
- historia, ystoria 196, 5. 20; magister in -iis 155, 25 (Petrus Comestor).
- hodere: droszete und h. 534, 20. 540, 20.
- hör *Schmutz*: in daz h. stozzen 400, 10.
- hof *v.* curia.
- hofrait 354, 15. 20.
- hovestat 729, 25.
- hohemeister deutschen Ordens 105, 35.
- holtz 351, 40. 372, 1. 5.
- homagium 14, 40. 29, 1. 33, 20. 38, 5. 39, 5. 52, 30. 119, 10. 212, 40. 216, 30. 225, 40. 497, 5. 533, 20. 550, 5. 10. 606, 10. 680, 20. 696, 20. 40. 697, 10. 698, 20. 706, 15. 707, 15. 708, 10. 709, 20–30. 714, 5. 10. 717, 5. 718, 20. 30. 720,

15. 35. 721, 5. 19. 15; ius -ii 216, 25. 30; sacramentum -ii 544, 10.
- homicida 446, 15. 20. 35. — morder 360, 35.
- homicidium (manifestum) 446, 1. 15. 447, 15. — dotslage, dotsleg, totslag 400, 5. 30. 458, 5. 459, 35. 40. 494, 5; — manslaht 436, 20. — mord, mort: 360, 35. 453, 30. 458, 5; mörlicher m. 360, 35.
- homo: archiepiscopi 191, 20. 223, 1; h. capituli 223, 1; h. imperii 315, 20; h. ligius 315, 20; h. proprius 449, 15; ab homine vel iure v. ius; v. etiam feudatarius.
- honor imperii 34, 10. 35, 25. 335, 5. 533, 15. 611, 30; h. principatus 240, 20; h. regni 53, 40. 435, 20. 514, 20; v. etiam ecclesia.
- hoptman, hofman des kunigs 327, 35. 556, 20.
- hospes 447, 30. — gast 361, 20. 362, 10.
- hospitalia *ordinum militarium* 49, 80. 247, 25.
- hospitium 183, 30. 219, 5. 706, 20. 40. 715, 20. 717, 15; h. regis 503, 10. — gastung 394, 25. 640, 35.
- hostiarius papae 166, 20. 170, 15. 171, 30.
- houbtgud, houbtgut, haubtgüt v. hauptgut.
- hübner 358, 20–35. 374, 10. 375, 1.
- hüb in den welden 352, 1.
- hünisch win 265, 30.
- hubhöve 498, 1. 499, 5.
- hufen 262, 15.
- hulda 192, 10. 15. 197, 1. 5. 198, 15. 199, 5. 10. 550, 5. 10. — hulde 195, 35. 40. 198, 15. 200, 25. 300, 10. 684, 10.
- hulden, hülten und sweren 339, 1. 45. 340, 25. 40. 346, 15. 369, 20. 370, 1. 25. 375, 35. 409, 35. 418, 25. 507, 15. 517, 35. 523, 30. 557, 1. 589, 1. 597, 30.
- huldung, trewen (treuung) und eyde 528, 1. 619, 30. 620, 45. 664, 5. 665, 35. 672, 20. 673, 30.
- zû hûs und zû hove 66, 15.
- husen 342, 35. 343, 1. 396, 20. 684, 1.
- hussüche 447, 40.
- i.**
- ianuae clausae 50, 10.
- jar und tag 454, 20.
- jarmarkt 365, 15. 393, 5. 394, 20. 551, 20. 552, 1.
- idioma, ydioma latinum 148, 1; i. sclavonicum 148, 1; i. theutonicum 148, 5.
- ierarchia terrena, celestis 157, 5–15.
- ierarchicus actus 157, 5. 158, 5.
- illegitime natus 225, 5.
- illuminatio 157, 5.
- immarcescibilis v. corona.
- immediate: subditus 18, 35. 121, 20. 133, 20. 235, 5; v. mediate.
- immunis 179, 45.
- immunitas, emunitas: 45, 35. 178, 15. 315, 10. 335, 5. 581, 5. 618, 5. 628, 35; i. ecclesiae, ecclesiastica 389, 20. 35. 390, 1. 25. 40. 700, 1. 701; i. plenaria 315, 10.
- impedimentum consanguinitatis 54, 35.
- imperator, keiser, kunig von Rom v. in *Ind. Nom.* Romanorum rex; v. etiam assumere. catholicus. litterae. mandatum. officialis. promoverc. titulus.
- imperiales 90, 15.
- imperialis v. auctoritas. corona. coronatio. curia. dignitas. inunctio. litterae. maiestas. status. titulus.
- imperium *passim*: catholicum 152, 40; -ii indignatio 179, 30; -ii mensa 293, 25; i. merum et mixtum 178, 25. 180, 40. 195, 35. 198, 15. 200, 25. 224, 35. 293, 25. 295, 5. 313, 25. 314, 5–40. 606, 1. 608, 40. 611, 20; ii- negotium 93, 20. 95, 15. 96, 30. 98, 10. 100, 5. 102, 25. 103, 30. 127, 15. 128, 25. 133, 15. 136, 40. 141, 10. 40. 180, 20. 45. 183, 30. 219, 5. 224, 25. 383, 1. 514, 1. 517, 1. 533, 20; -ii observantiae 182, 5. 566, 10. 567, 30. 611, 35; i. occidentale 156, 30; -ii occupator 326, 10; onera -ii 611, 5; posse -ii 227, 1; praeficere ad -ii regimen 32, 45; -o praesidere 32, 5. 34, 5. 35, 20. 38, 35; propria pecunia -ii 516, 5. 25; i. sacrum v. Romanus in *Ind. Nom.*; subditus, subiectus -ii *ex. gr.* 14, 25. 118, 45. 130, 15. 185, 20. 25. 189, 1. 233, 35; vacatio -ii, i. vacat 3, 52. 32. 10–25. 34, 5. 35, 20. 37, 10. 38, 35. 40, 35. 41, 25. 61, 15. 83, 1. 100, 5; v. etiam assumere. camera. proceres. status. translatio. — rich, rych, reich, Romisches v. in *Ind. Nom.* Romanorum; -s ampt 366, 1; -s banir 104, 20; -s recht 321, 15; v. etiam lehen. pfand. pfantschaft. pfleger. recht. stete. zeichen. zins. zol. zolner.
- impetio 68, 1.
- impignorare *ex. gr.* 28, 35. 189, 20. 194, 15. 331, 30. 35. 335, 15. — verphen den, verpenden, verpfenden, verpenden, verpfendigen 203, 1. 363, 25. 30. 364, 25. 378, 15. 438, 10. 457, 35. 724, 15. 725, 1. 726, 5. 739, 1. — versetzen, verseezen, vorsaczen, versat han 83, 30. 84, 40. 203, 1. 327, 5. 343, 40. 346, 10. 347, 10. 364, 25. 367, 20. 370, 1. 378, 15. 386, 10. 397, 30. 438, 10. 35. 439, 1. 454, 40. 457, 15. 35. 40. 459, 20. 25. 463, 40. 473, 1. 474, 40. 501, 30. 547, 25. 558, 30. 560, 1. 597, 40. 600, 25. 643, 1. 724, 15. 725, 1. 726, 5.
- impignoratio 54, 1. 15. 185, 35. 189, 30. 511, 30. — pfandung, pfantung, pendunge 347, 10. 25. 356, 35. 364, 30. 370, 1. 395, 5. 396, 10. 25. 558, 35. 682, 15. — pfantschaft *Pfandrecht* 347, 20. 369, 40. 397, 35. 408, 25. 409, 1. 411, 25. 547, 30. 737, 10. 742, 30; p. von dem riche 521, 30. 524, 15. 20. 658, 20. 35. 659, 10. — versetzunghe, versatzunge 85, 30. 492, 40.
- impositio manus 153, 5. 10.
- inburger 368, 35.
- incendium 447, 45. 510, 25.
- incestus 297, 15.
- incorporare 509, 35. 510, 35. 727, 25. — incorporiren 619, 25.
- incorporatio 509, 20.
- incorruptio 149, 5.
- incuratus ecclesiae 504, 25.
- incursum 19, 10. 121, 40.
- indempnis 226, 40. 228, 5. 446, 15. 614, 35.
- indempnitas 487, 10. 15. 509, 30. 699, 5. 743, 15; i. capituli 699, 5.
- indulgentia apostolica 7, 1.
- indultum imperatoris 213, 20. 390, 45. 391, 5; i. papae 7, 15. 20. 51, 5. 57, 40. 45. 247, 45. 297, 20.
- ineleger v. obstagium.
- infamia 550, 15. 40; i. perpetua 331, 40. 334, 15.
- infeodare, inphcodare, infeudare 28, 35. 196, 30. 45. 198, 40. 199, 20. 298, 10. 516, 15. 575, 10. 693, 1; episcopus 575, 10. 576, 1.
- infeodatio, infeudatio 185, 35. 201, 40. 241, 20. 25. 322, 15. 583, 20. 588, 20. 602, 15.
- infideles *Ungläubige* 9, 25. 32, 30. 160, 1. 40.
- informator puerorum 320, 25.
- ingenuus dictus 'frye' 181, 15.
- ingesinde 489, 15.
- ingredi *Urbem* 14, 20. 118, 40. 130, 10. 233, 20.
- ingressus civitatis 450, 40. 45.
- inhabilitas 550, 15. 40.
- inhabilitatio 53, 10.
- inkomen mit uns selbes live v. obstagium.
- inleyter der lant *investitor terrarum* 323, 15.
- innewendig landes 454, 20.
- inniger des kunigs *familiaris regis* 371, 35. 377, 20.
- innovatio 200, 10. 202, 15.
- inquisitionis negotium 215, 20.
- inriden in einer herberge v. obstagium.
- insignia: archicancellarius 180, 10; i. capituli 700, 35. 40; i. coronationis 42, 5; i. regalia 311, 5. 15. 20; i. tribunicia 533, 1.
- insinuare diem 705, 1; electionem 93, 1.
- insinuatio 181, 10. 335, 35; i. electionis 91, 35–45. 305, 35. 309, 15. 435, 1. 656, 40.

inspiratio s. Spiritus 306, 5. 307, 10.
 institutio canonica 183, 5; i. beneficiorum 183, 5.
 instrumentum: absolutionis 44, 20, 47, 25; i. procuracionis 171, 5; i. publicum 11, 30. 16, 40. 17, 10-30. 20, 15. 1-20. 22, 40. 23, 15. 25. 35. 25, 30. 21, 26, 1. 5. 15. 20. 29, 15. 44, 20. 48, 45. 49, 15. 20. 63, 35. 73, 35. 74, 45. 120, 15. 20. 121, 10. 127, 30. 128, 1. 132, 20. 136, 1. 30. 137, 10. 25. 163, 35. 165, 5. 25. 166, 5. 169, 35. 170, 10. 20. 25. 231, 30. 250, 35. 292, 40. 425, 25. 450, 1. 451, 5. 484, 40. 485, 15. 595, 20. 711, 30. 717, 30. 40. 718, 5. 719, 30. 40.
 integra matris 449, 20.
 interdicere 42, 25 *et saepius*; communionem 42, 15.
 interdictum, i. ecclesiasticum *ex. gr.* 42, 35. 43, 20. 44, 15. 25. 46, 30. 35. 47, 15. 50, 10. 15. 51, 1. 55, 10. 425, 10. 20. 478, 25; i. papale 423, 20; i. relaxare *ex. gr.* 44, 25. 46, 30. 425, 30; i. suspendere *ex. gr.* 55, 15. 551, 25.
 interlocutoria 314, 10. 331, 10. 333, 35.
 interminatio regia 700, 45.
 interpret 48, 15.
 interpretari iura et leges 306, 10.
 interventio papae 706, 15.
 intimatio *denuntiatio iudiciaria* 62, 30; i. iuris 596, 1.
 intrusus in ecclesiam 16, 1.
 inunctio: imperialis 234, 20; i. regis 153, 1. 5. 168, 1. 309, 35.
 inungere 146, 1. 153, 10. 158, 1. 383, 20.
 invaren v. obstagium.
 investire 320, 1. 322, 30. 516, 15. 588, 20; i. baculo 479, 40. 480, 1; episcopos 575, 10; 576, 1; de feodis 201, 35. 225, 20. 227, 20. 322, 30. 512, 30. 516, 5. 602, 25. 696, 40; de regalibus 588, 15; sceptro regali 602, 15. 617, 20. 618, 5.
 investitura beneficiorum vacantium 183, 5; -am accipere 576, 1; i. *feudorum* 512, 30; i. *scholarum* 320, 35.
 iocalia 145, 25.
 irregularitas 44, 15. 425, 15. 503, 20. 30. 35. 504, 40. 505, 20.
 irren, jemanden 386, 45.
 iubileum 305, 10.
 iubilans v. annus.
 Iuden v. *Ind. Nom.*
 iudex *ex. gr.* 51, 1; i. archiepiscopi 179, 35. 184, 30. 218, 20. 30; i. civitatis, opidi *ex. gr.* 331, 15. 30. 334, 1. 335, 15. 389, 15-40. 446. 447. 448. 449; i. comitis 456, 20; consilium -cis 448, 45; contractus -cis 609, 35; i. curiae regiae 205, 15. 30. 359, 15. 430, 1; i. delegatus 716, 15; i. ecclesiae, ecclesiasticus 180, 5. 191, 25. 388, 30. 35; i. extraneus 447, 10; i. inferior 51, 1; i. lantgravii 456, 20. 25; i. metropolitanus 51, 1; i. ordinarius 51, 1; i. regis *ex.*

gr. 185, 25; i. saecularis 389, 15. 30. 40; sententia -cis 331, 5. 333, 35; i. Urbis 301, 35. — richter, rihter, riechter *passim ex. gr.* 339, 25. 352, 5. 358, 20. 25. 30. 360, 30. 35. 361, 10. 386, 20. 392, 25. 395, 35. 396, 1. 10. 20. 402, 40. 403, 1. 405, 5. 20. 412, 30. 415, 10. 453. 492, 1. 5. 494, 5. 10. 539, 10. 15. 545, 40. 546. 553, 20-25. 630, 35. 640, 35. 641, 40. 642, 5. 650, 30. 675, 10. 15. 738, 20.

iudicare *passim ex. gr.* 158, 30. 181, 5. 332, 5. 336, 5; cum sonitu campanarum 447, 35; iudicare (secundus actus preceptivus papae) 153, 5. — richten, reht tun (dun), urteilen *ex. gr.* 245, 1. 342, 30. 357, 30. 361, 15. 25. 378, 5. 386, 15. 387, 30. 35. 392, 30. 402, 20. 403, 1. 404, 15. 405, 1. 5. 408, 5. 442, 20. 534, 25. 535, 20. 536, 40. 537, 25. 539, 10. 15. 40. 540, 25. 546. 590, 40. 591, 1. 30. 632, 30. 35. 633, 5. 641, 40. 642, 5. 675, 10. 683, 1. 5. 686, 45. 687, 10; r. over Juden 415, 10. 671, 30-40; berechten, berichten 398, 20. 400, 25. 30. 406, 35; sich berechnen 557, 15; r. mit den chaiser 301, 1; uf seinen ayt 559, 10. 591, 10.

iudicatus sanguinis 606, 1.

iudicialiter interpellare 187, 30.

iudiciarius: actus 181, 5; executio 450, 30; expurgatio 446, 10. 20; ordo 448, 30.

iudicium *passim: Entscheidung, Urteil ex. gr.* 47, 10. 95, 35. 181, 10. 446, 20. 25; i. civitatis 332, 5. 334, 1. 336, 5; consuetudo -ii aulae imperialis et regiae 181, 5; i. curiae imperialis 179, 35; i. examinationis 152, 15. 153, 5; i. finale 156, 10; i. papae (ex quo pendet imperator) 153, 20; i. papalis sententiae 144, 20; i. primum 332, 1. 336, 1. 448, 10; privare -o iusto 32, 30; reprobare -o iusto 28, 45. 29, 1. 596, 30. — urteil, urtail, urtail 368, 10. 396, 1. 403, 1. 416, 10. 426, 45. 462, 15. 40. 45. 482, 25. 592, 1. 632, 30. 688, 1. 739, 5. 740, 35; u. des papstes 79, 1; u. der scheffen 416, 10. 442, 20; u. der zunftmeister 444, 35. — geriht *Urteil* 441, 40. 453, 25. — *Gerichtshof ex. gr.* 335, 40. 601, 30; ad i. citare 449, 10; i. extra civitatem 331, 15. 25. 332, 1. 40. 333, 35. 334, 15. 25. 336, 1. 575, 25. 608, 15; ad i. evocare 205, 20. 359, 5; i. extraneum 447, 10; -ii figura 225, 1; i. legitimum 448, 30; i. provinciale 447, 20; ad i. trahere 179, 25; ad i. vocare 331, 25. 334, 35. 449, 30. — gericht, geriht, gerieht, gherycht 299, 5. 339, 15. 30. 360, 5. 379, 10. 20. 392, 30. 35. 399, 35. 400, 1. 5. 404, 10. 25. 412, 10. 416, 10. 430, 20. 442, 15. 443, 35. 444, 1. 454, 10. 20. 459, 35. 462, 20. 479, 5. 482, 1. 5. 591, 45. 599, 35. 601, 30. 632, 25. 633, 35. 693, 20. 25; berufen zu g. 494, 10; g. des bischtmus, bischofs 238, 15. 641, 40; g. des erzbischofs 80, 5; g. des fogts 482, 30; geistlich g. 494, 35. 623, 30; g. des kunigs *ex. gr.* 80, 5. 323, 10.

405, 5; zu g. laden 379, 10. 20. 402, 30. 412, 30; g. des lantgraven 495, 5; g. des reichs 553, 20. 559, 5. 560, 5; zu g. sitzen 405, 5. 591, 5. 45. 687, 35; g. des stifts 238, 15; weltlich g. 339, 30. 395, 35. 494, 5. 623, 30. 35. 745, 5. 795, 5. — *Gerichtsbezirk* 265, 25. 360, 5. 399, 35. 402, 25. 403, 1. 404, 15. 20. 443, 35. 444, 1. 482, 25. 535, 20. 537, 25. 553, 20. 560, 5; g. in den dörffern 346, 35; g. des grafen 496, 15.

jungherre 259, 10.

iuramentum *passim ex. gr.* 1, 20. 13, 1; i. abbati praestitum 510, 20; i. apostolicae sedi praestitum ante coronationem 231, 45. 239, 35; i. archiepiscopi fidelitatis papae praestitum 28, 5. 20; i. calumpniae 715, 30; i. corporale 294, 10. 577, 35. 579, 20. 582, 10. 626, 25; i. corporaliter praestare *ex. gr.* 44, 10; expurgare se -o 449, 30; i. fidelitatis et homagii *saepissime ex. gr.* 10, 5. 33, 20. 34, 35. 36, 10. 38, 5. 39, 5. 52, 30. 35. 136, 35. 225, 20. 227, 20. 242, 20. 576, 30. 577, 35. 579, 20. 588, 20. 617, 15. 35. 618, 25. 620, 25. 628, 45. 629, 5. 697, 15. 698, 20. 30. 706, 10. 708, 5; -i forma 44, 25. 46, 35. 165, 15. 425, 25. 30; i. nobilium 73, 25; i. praestare *ex. gr.* 1, 20. 12, 40. 54, 1. 57, 35; praestare tactis evangelii *ex. gr.* 12, 35. 18, 25. 117, 15. 123, 50. 232, 5; -i praestatio 29, 15. 44, 20. 231, 35; i. pro (de) liga 583, 5. 15; promissiones et i. 17, 25. 35. 21, 1. 10. 20. 23, 15 *et passim*; i. proprium 711, 20; i. de parendo mandatis ecclesiae 315, 15. 504, 10. 35. 505, 15. 45; i. renovare 15, 15; -orum series 239, 35; i. subiectionis 617, 40. 618, 25; i. super lignum crucis 420, 30. — eid, aid, ayt, eyt *ex. gr.* 85, 5. 10; den e. enphahen 461, 5; erkennen auf den e. 400, 35. 45. 462, 20; gelerte e. 436, 20; geloben an -des stat, eitstat 86, 10. 340, 15. 35. 641, 20. 674, 20. 675. 736, 1; e. vor dem landfaut 492, 5; rügen bei dem e. 351, 35; sagen uf sinen e. 245, 1; e. der trewen 726, 20.

iurare *passim ex. gr.* 15, 1-10. 40. 20. 5. 10. 25. 25, 5. 25. 30. 75, 15; in animam alicuius 128, 30. 45. 129, 5. 130, 20. 25. 131, 1. 5. 15. 133, 25. 45. 135, 5-10. 15 *et passim*; apostolicae sedi obedientiam et fidelitatem 138, 1; corporaliter, ad evangelia *et sim. ex. gr.* 11, 30. 14, 25. 30. 16, 30. 20, 5. 10. 20. 22, 20. 25. 28, 20. 44, 30. 35. 46, 40. 48, 1. 25. 63, 30. 121, 15. 122, 35. 123, 15-40. 232, 15. 234, 35. 236, 40. 288, 10. 424, 15. 426, 1; fidelitatem 230, 30. 606, 5; forma -andi 424, 5; ligam 582, 20. 25; ad populi gubernationem 155, 10; processus 116, 30; promittere et i. 13, 5. 15. 15, 1-10. 40. *et passim*. — sweren *ex. gr.* 327, 20. 461, 5. 10. 468, 5. 614, 10. 635, 1. 673, 25; zu den heiligen

- 3, 30. 66, 10. 79, 15. 82, 20. 83, 35. 84, 5, 10. 86, 10. 88, 15. 341, 35. 343, 45. 351, 30. 400, 25. 436, 20. 462, 20. 534, 25. 536, 40. 684, 5, 45; up den heiligen evangelio 84, 5, 10. 86, 10. 425, 30; den lanfrit 539, 5. 540, 1, 5. 541, 10, 15. 675, 5; leiplich, leibhaftig 462, 15. 673, 15, 20; *v. etiam* vrede.
- iratus 180, 10; i. consiliarius 74, 1.
- iuridicus: -a discussio 688, 30; sollemnitatis 289, 1.
- iurisdiclio *passim ex. gr.* 13, 10. 14, 5, 35. 22, 15. 118, 25. 122, 30. 123, 5. 130, 30. 134, 35. 178, 25, 30. 180, 40. 45. 185, 1. 290, 5. 393, 25. 296, 35. 421, 15. 605, 40; i. alta et bassa 252, 25. 313, 25. 314, 5; i. archiepiscopi 180, 15. 243, 10, 25; i. capituli 700, 35; i. civilis et criminalis 297, 25-45. 313, 25. 314, 5, 20; i. civitatum 431, 40; 700, 35; -nis defectus 13, 10. 117, 35; 232, 25; i. ecclesiae 52, 20. 218, 5. 302, 35; i. ad ecclesiam spectans 243, 10; i. super flumen 179, 1; i. imperii 293, 25. 297, 30. 302, 10. 314, 40; locus -nis 182, 40; i. mera 606, 1, i. meri et mixti imperii *v. impetium*; i. ordinaria 53, 25. 243, 25; i. papae 302, 25; i. plena, plenaria 180, 40. 295, 10. 314, 20; i. populi Romani 302, 1. 302, 10; privare -ibus 24, 30. 123, 5. 134, 35. 236, 10; i. regis Boemiae 576, 20; i. sacri collegii 302, 25; i. scabinorum 700, 1; i. senatus populique Romani 306, 10, 20; i. temporalis 206, 1. 208, 15. 212, 30. 213, 1. 700, 35; i. terrae 322, 20; i. in toto orbe 301, 40; vendicare -em 183, 15. 233, 10, 15; i. vicarii generalis regis 295, 40; iurisdiclio 'ubi homines seu villani iudicia reddere consueverunt, quae i. vulgariter nuncupatur' fryheimgerede 180, 10.
- ius, iura *saepissime*. a -re aut antiqua consuetudine 185, 20. 372, 25; a -re vel ab homine 19, 25. 42, 35. 43, 20. 44, 5, 35. 45, 15. 47, 1, 15. 48, 1, 25. 122, 5. 134, 10. 252, 20. 425, 10. 503, 25. 504, 10, 35. 505, 10, 40; -a abbatia 509, 40; acquirere -a 14, 15; i. advocatiae 431, 40; i. alienum 332, 15. 487, 30; ambiguitas -ris 303, 20; i. amministrandi temporalia 698, 25; i. archicancellariae 180, 10, 15; -a archiepiscopalia, archiepiscopatus, archiepiscopi 29, 10. 44, 5. 45, 5. 103, 10. 209, 40. 230, 40; beneficium -ris 449, 30; -a capituli, ad capitulum spectantia 698, 40. 699, 5. 704, 35. 709, 35. 710, 1, 35. 718, 40. 722, 15; i. castrum 186, 35; -a civitatis 446, 45; i. in civitate habitum 679, 40; i. comitatus 226, 20; i. commune, communium 315, 30. 356, 20. 566, 10. 567, 30. 571, 10. 576, 35. 579, 30. 611, 35; -a confirmata ab imperatore 320, 1; i. consuetudinariae 332, 15. 344, 5; i. coronae Boemiae 576, 15, 20. 579, 5; i. in coronatione habitum 311, 15; corpus -ris 294, 15; de iure aut (vel) de consuetudine 6, 35. 13, 45. 61, 10. 62, 30. 101, 15. 118, 1, 20. 138, 1. 139, 35. 180, 1. 185, 35. 210, 15. 225, 20, 40. 226, 30. 289, 30. 332, 5. 432, 5. 576, 40. 579, 35. 696, 25. 700, 40. 703, 30; -a cuius imperialis 180, 10; dotare -ibus 727, 20; i. ecclesiae *saepissime ex. gr.* 6, 30. 13, 20. 16, 5. 30, 15. 51, 40. 52, 5, 10. 20. 67, 35. 131, 30. 239, 15. 243, 10. 286, 30. 297, 5. 382, 5. 389, 10. 420, 15. 422, 1. 532, 35. 680, 15, 30; i. ecclesiae parochialis 50, 30; i. electionis *ex. gr.* 421, 5. 532, 10, 15; i. ex electione competens 28, 40. 30, 1. 32, 20. 34, 1. 35, 15. 37, 20. 40, 35. 41, 30. 74, 25. 159, 30. 163, 1. 164, 20. 167, 10. 232, 30. 306, 35; i. in electione imperii 303, 15. 306, 30, 35 *ex. gr.*; i. eligendi in imperatorem *ex. gr.* 31, 30. 35. 93, 35. 95, 20. 98, 20. 139, 15, 30; -a episcopalia 78, 10; -ium episcopatus administratio 698, 25. 716, 35; i. examinandi personam 153, 1, 10; -a feodalia ecclesiae 237, 20. 569, 10. 698, 15; i. feodi, feodale *ex. gr.* 182, 5. 237, 20; i. fisci 224, 40. 711, 1, 10. 715, 25; i. habendi Iudeos 373, 10; i. hereditarium 193, 40. 601, 40. 602, 40; i. homagii 216, 15, 25, 30; -a imperialia, imperii *saepissime ex. gr.* 15, 10. 19, 25. 28, 40. 34, 5, 10. 35, 20. 38, 35. 122, 5. 134, 10. 156, 20. 166, 35. 178, 1. 181, 5. 198, 15. 211, 25. 212, 15. 216, 30. 226, 20. 235, 30. 250, 5. 252, 20. 289, 30. 290, 10. 293, 35. 298, 10. 314, 40. 390, 40. 434, 10. 451, 10. 514, 20. 569, 5. 589, 5, 10. 625, 40. 626, 1, 5. 704, 1; -a ab imperio recepta 496, 35. 497, 1; i. ad imperium 292, 20. 420, 40. 532, 5; i. in imperio preterentes 306, 30, 35; i. in imperium competens 123, 1. 134, 35. 167, 10. 236, 10; impetio -ris 332, 15. 334, 10; integritas -ris 290, 5; intimatio -ris 596, 1; i. se intromitendi in bonis 179, 10; i. iudicii aulae regiae 181, 5; i. locationis et regiminis scolarum 518, 15; i. in marchionatu habere 33, 10; i. metropolitium 310, 25; i. monasterii 544, 5; -a municipalia 311, 25. 315, 25, 30. 563, 25. 566, 10. 567, 30. 571, 10. 573, 45. 576, 35. 579, 30. 611, 35; -a mutilare 294, 5; i. naturale 172, 40; i. navigandi 185, 1; occupare -a 14, 10; occupator -ium imperii 38, 5. 39, 5; i. opidi 178, 20; i. ordinarium 224, 35; ordo -ris 390, 15. 596, 5. 719, 5; i. papae 286, 30; peritus -ris utriusque 306, 5; i. plenarium, plenum 13, 20. 117, 45. 182, 10. 200, 10, 15. 314, 20. 606, 1. 609, 10; i. populi Romani 302, 1. 306, 5. 316, 5, 25; i. porrigendi preces 190, 20; preiudicium -ris 332, 5. 336, 1. 487, 30. 705, 15; privare -ibus *ex. gr.* 24, 30. 32, 30. 37, 20. 123, 1, 5. 134, 35. 236, 10. 294, 5. 297, 15. 298, 1. 486, 15, 40; privare -re ex electione competenti 34, 1. 35, 15. 37, 20. 74, 25. 159, 30, 35. 164, 20; privatio -ris 210, 25; professor -ris civilis 283, 5; i. proprietatis et possessionis 178, 30. 220, 5; i. proprium 220, 1; i. publicum et privatum 579, 30; i. et iustitiam reddere 187, 25; i. regale 696, 20; -a quae spectant ad regalia imperii 298, 10; -a regia, regis *ex. gr.* 209, 40. 695, 20. 704, 1. 711, 1, 10. 715, 15; -a regni Rom. 209, 35. 40. 696, 25; i. in regnum competens 24, 30. 30, 1. 123, 1. 134, 35. 167, 10. 236, 10. 292, 20; i. ac proprietatis regni Boemiae 53, 40; -a in regno Franciae habere 626, 10; i. in Roma habere 14, 10. 15, 1. 119, 15. 130, 40. 233, 25. 234, 10; i. reservatum 511, 1; respondere de -ibus 44, 5. 53, 15; sancto -ris 609, 15; i. scolarum 320, 25, 35; -a scolasticarum *Einkünfte* 320, 35; i. secundarii feudi 216, 30; i. speciale 182, 15. 704, 10 (capituli); i. subiectorum 335, 5; -a terrae, terrena 250, 5. 322, 20; i. territorii 13, 45; i. vendendi 447, 1; -a vendere, vendicare 14, 10. 19, 10. 118, 35. 121, 40. 130, 5. 133, 45. 179, 10. 232, 15, 25. 235, 25; vendicatio -ris 179, 15. - recht, recht *saepissime*: r. des bischofs 494, 35; r. des closters 500, 35; ewiges r. 351, 30. 361, 30; r., freiheit *et sim. ex. gr.* 82, 1, 5; fursten r. 661, 15; geistliches und wereltliches r. 82, 35. 86, 35. 266, 1. 509, 5; gemeines r. 443, 25; r. und gesetzte 351, 30; r. des gutes 693, 30; jüdisch. r.; der Juden 414, 30. 415, 5. 416, 10. 15, 20. 648, 5. 650, 30. 671, 30, 40; r. des kunigs *ex. gr.* 341, 40. 368, 15. 404, 25. 418, 25. 445, 5; lehens r. 282, 10; r. von lehenschaft 346, 30; von menschen- und von rechten 426, 35; r. des phandes 321, 35. 322, 1; r. des reiches 321, 15. 430, 20. 490, 25. 648, 25; r. der stat, der burger 454, 45. 523, 1. 543, 1. 559, 1, 15; *v. etiam* stat; r. der vogtey 433, 10; r. des vredes 539, 15, 35, 40. 540, 25, 30; r. an den wälden 352, 1, 30; r. in den wälden 351, 40; r. des zolls 410, 35. - dem recht gesten 590, 35. 591, 25; rechtlos, rechtlos, rechtlos 478, 1. 590, 35. 591, 25. 688, 1; recht nemen, suchen, eischen, vordern, vor dem byschove, dem schultheißen, der stat 299, 5. 361, 10. 379, 15. 388, 5. 392, 25. 405, 5. 482, 15. 491, 30. 495, 15. 590, 40. 591, 1, 30, 45. 592, 1, 25. 632, 35. 686, 45. 688, 1; ze rechte stan, sten 443, 35. 454, 5. 459, 15. 478, 1. 489, 20; r. teylen, 675, 35. 676, 1; recht tun *v. iudicare*; rechts gehorsam 339, 25. 386, 20. 415, 15. 495, 25; r. versagen, vorczygen, an dem r. besaget werden, recht nit finden 66, 20. 80, 5. 379, 15. 522, 35. 544, 35. 685, 25. - gericht *Recht* 490, 25. 491, 30. 492, 1. 493, 1. 482, 1. 632, 25. 740, 20. - gebot (und gesetzte) 394, 1, 5, 10.
- iustitia *ex. gr.* 14, 1. 118, 20; -ae complementum 331, 20. 334, 5; -am denegare 179, 40. 205, 25. 218, 30. 331, 30. 335, 15; -ae exhibitio 336, 1; -am ministrare

521, 20; i. regularis 610, 35; pomum -ae signativum 304, 15; -am prosequi 179, 35.
iustitarius 284, 35. 286, 1. 319, 35; i. saecularis 389, 15. 30. 40.

k.

kätzer v. hereticus.
kamerknecht, camerknecht des kunigs 324, 5. 20. 345, 30. 346, 5. 348, 20. 351, 1. 398, 20. 410, 15. 416, 1. 452, 30. 455, 15. 464, 10. 467, 10. 472, 15. 25. 475, 25. 642, 20. 644, 10. 15. 738, 35; kunigs und des reichs k. 739, 30. — serviens camerae imperialis 337, 1. 514, 20.
karren, geladen k. und wagen 386, 35. 40.
kauf: vailen k. geben 461, 45; k. dñn 684, 1.
kaufman v. mercator.
kaufmanschaft 362, 5. 394, 30. 397, 10.
keiser, kayser v. imperator.
kerkhof, krehhof: k. rof 535, 15. 537, 25.
keysertum v. in Ind. Nom. Romanorum rex. regnum.
kiesen, kysen v. eligere.
kirchensezze, kyrchensezze, kyrchsetze ius patronatus 600, 15. 635, 35. 40. 636, 10. 638, 10.
klainad 728, 20.
knecht, kneht, wohlgeborn ex. gr. 69, 10. 20.; v. in Ind. Nom. Albrecht. Cüne. Cunrad. Dammre. Dyderich. Emyche. Fridrich. Gerhart. Gotil. Heinrich. Henne. Johan. Ludwig. Peder. Peter. Philippes. Syfrid. Werner. Wernher. Wolf.
kolen carbones facere 350, 15.
kolen, koln carbones 430, 25; k. brennen 350, 5.
koler 350, 1. 5.
kolrecht 350, 5.
korngulde, vallend von der mülen 265, 30.
kostegelt, zerunge 652, 20.
koufhus 429, 15.
krehhof v. kerkhof.
kreis v. creiz.
kripfen 454, 1.
krone, kronung v. corona, coronatio.
kunig, kñig, kuning, koning, kong v. rex.
kunighinne v. regina.
kunichrich, küngrich v. regnum.
kñrfursten v. elector.
kurfurstendñm 384, 10. 385, 10.
kyrche v. ecclesia.

l.
laden v. citare.
laicus ex. gr. 423, 15. 425, 45. 460, 30. — layen, leyen 318, 1. 348, 1. 25.
langravius v. lantgraf.
lantag 454, 5. 10.
lantcometewer 403, 35. 404, 40.
lantfrid, lantfride, lantvrede, gemeiner l. 367, 20. 452, 5. 20. 460, 25. 40. 461—463. 536, 5. 538, 40. 539, 30. 35. 540, 25. 675, 10. 15. 681, 35. 684, 10; rihter d. l. 675, 10. 15; l. sweren 539, 5. 540, 1. 5. 541, 10. 15. 675, 5.
lantgericht, lantgeriecht: 245, 1. 368, 35. 392, 30. 40. 394, 35. 40. 443, 35. 444, 1. 632, 5. 10. 25. 30. 687, 45. 688, 1; besetzung des l. 547, 10; l. des bischutms (herzogentums) 387, 25. 40. 388, 1; l. des burgraffhums 357, 35. 40. 545, 40. 546, 1—15. 547, 10; l. des stifts 238, 20.
lantgraf, lantgrave, langravius ex. gr. 2, 15. 411, 15. 456, 20. 460, 20. 475, 5. 494, 5. 10. 529, 5. 732, 30. 735, 5; v. in Ind. Nom. Alsatia. Hassia. Lucemburgen. Misnia. Thuringia.
lantgrafentum: daz nider l. in Elsass 462, 10.
lantherre, lantherren, herren des landes domini terrae 328, 15. 25. 329, 5. 10. 25. 660, 30. 669, 1. 731, 25. 732, 30.
lantman 442, 15. 454, 1. 5. 30. 40. 459, 45.
lantrichter, lantrihter, lantriechter 387, 30. 632, 10.
lantstrazze 394, 25.
lantvaden 80, 40.
lantvogt, lantvoget, lantfogt, lantfaut, lantfod, lantvogte, lantvögte 327, 35. 367, 20. 368, 30. 376, 15. 395, 5. 396, 10. 25. 404, 15. 405, 20. 415, 5. 436, 30. 437, 10. 440, 1. 15. 20. 441, 15. 25. 452, 5. 466, 35. 467, 35. 472, 20. 475, 30. 481, 35. 40. 488, 10. 491, 15. 20. 492, 1. 5. 494, 30. 499, 25. 507, 30. 35. 523, 35. 527, 35. 529, 5. 10. 548, 20. 632, 30. 640, 35. 648, 5. 15. 40. 649, 15. 20. 35. 50. 650, 1. 15. 651, 10. 35. 653, 5. 30. 654, 10; v. in Ind. Nom. Alsatia. Suewia. Wormatia.
lantvogtei, lantvogtey, lantfogtey 327, 30. 371, 1. 5. 20. 488, 10. 522, 10. 527, 35; v. in Ind. Nom. Alsatia. Franconia.
lantvere, lantwerunge 273, 30. 277, 25. 682, 45.
latria 145, 21. 147, 35.
laurea tribuni 304, 10. 532, 1.
lavaacrum militare, militaris gloriae 301, 25. 303, 10.
layen, leyen v. laicus.
lector 549, 30.
ledig, lidig liberatus ex. gr. 3, 15. 79, 1. 400, 25. 30. 414, 35. 445, 20. 462, 40. 479, 5. 482, 20. 30. 491, 35. 527, 40. 630, 20. 30.

legalis sanctio 611, 1.
legatio 409, 15. 590, 15. 624, 30. 646, 30. 647, 1.
legatus (delegatus): apostolicus, apostolicae sedis 28, 30. 44, 20. 51, 1. 143, 15. 214, 10. 285, 30. 380, 20. 421, 40. 425, 25. 427, 25. 434, 40. 435, 1. 532, 30. 45. 533, 1. 586, 15; l. denuneratoris gerens officium 152, 25; l. de latere 434, 29.
legislator 607, 10.
legista 151, 15. 20.
lehen v. feudum.
leihen, lehen, leyhen, leichen, liehen verleihen als Lehn 375, 35. 376, 35. 401, 25. 409, 35. 464, 30. 506, 15. 30. 515, 1. 524, 15. 589, 1. 30. 591, 5. 35. 619, 1. 620, 35. 622, 20. 630, 20. 635, 1. 639, 1. 641, 35. 668, 5. 691, 25. 738, 5.
leipgeding, leipding 622, 5—30. 638, 35. 40. 639, 1. 5.
leistung 730, 10.
lepra 420, 20.
lesio: grandis, enormis 698, 35. 699, 25; l. gratiae regis 210, 25. — lesa pars 610, 1. 611, 45. 723, 30; v. crimen.
leuca 182, 40. 217, 25. 218, 5.
leumund, leymund 359, 40. 360, 1.
leute, lude, lute, lüt, lüte, läut, levte, laeut, passim; aygen l. 401, 1. 405, 25. 437, 15. 496, 15. 500, 1; edele l. 77, 15. 82, 1. 87, 15. 300, 10. 15. 318, 1. 394, 15. 444, 30. 35; erbern l. 105, 25; gaystlichen, geistlichen l. 339, 5. 437, 10. 499, 5. 20. 661, 35. 663, 20; gemeine l. 368, 5. 444, 35. 590, 30. 591, 25. 660, 5. 10; l. des reyches 391, 30. 451, 25. 496, 15. 524, 15. 551, 35; schedlich l. 361, 1. 10. 400, 40. 45. 463, 15; strenge l. 75, 40. 76, 10; vreye l. des richs 524, 15. 740, 20. 30. 745, 15; wapende l. 534. 35. 537, 5; werltliche l. 661, 35. 633, 20.
levare fructus et proventus 719, 20. 25.
levatio malototae 699, 30.
levator malototae 699, 35.
lex, leges 446, 5; l. antiqua 607, 15; -gis auctoritas 294, 5; -es civiles 390, 40; -um contemptor 446, 5; -em emendare 607, 10; l. imperialis 205, 5. 390, 40; -gis pater 607, 10; l. 'Quisquis' 294, 15; l. regia 607, 15.
liber missalis 320, 1.
liberator Urbis 301, 30. 303, 35. 305, 25.
libertas privilegium, saepissime ex. gr. 45, 35. 167, 15. 177, 35. 185, 20. 213, 15. 214, 1. 240, 20. 332, 45. 451, 5. 456, 5. 533, 30. 701, 5; l. ecclesiastica 389, 15—35. 390, 40; l. ecclesiae Romanae 120, 10; l. Romana 302, 10. — vreiheit, vriheit ex. gr. 65, 15.
libitum voluntatis 252, 25. 296, 15.
libra passim 446, 10. 40. 447, 15. 25. 40; l. auri puri 185, 40. 187, 20.

- 333, 5. 359, 20. 363, 10. 389, 35. 390, 10. 456, 30. 618, 30. 700, 45; *v. in Ind. Nom. Argentina. Haller. Turonenses.*
- licentia: apostolicae sedis specialis, papae, pontificis 14, 25. 25, 10. 28, 35. 29, 10. 51, 1. 5. 118, 45. 123, 25. 130, 20. 135, 15. 233, 35. 263, 35. 304, 30; l. docendi 246, 15. 25; plena l. regis 487, 20; l. domum reedificandi 446, 10; l. populi Romani specialis 304, 30.
- liga, ligae *ex. gr.* 10, 5. 24, 40. 25, 5. 33, 20. 34, 35. 40. 36, 5. 10. 44, 45. 47, 10. 48, 10. 35. 67, 30. 123, 15. 20. 134, 45. 135, 5. 236, 20. 307, 25. 381, 20. 581, 25. 582. 583. 584. 625, 20. 35.
- limina apostolorum 28, 35.
- limpitudo 148, 1.
- linea *descendentiae* 25, 10. 123, 25. 135, 10. 140, 5. 10. 236, 30.
- lingua theutonica 485, 10.
- litterae, licterae: absolutionis 423, 30. 45; l. apostolicae, papae *ex. gr.* 7, 5. 20. 11, 5. 15, 25. 31, 15. 40. 30. 57, 40. 119, 35. 131, 5. 133, 30. 247, 45. 250, 5. 15. 20. 283, 10. 292, 25. 423, 30; l. approbationis 193, 10. 250, 5. 35. 251, 5; l. bullatae 31, 10. 250, 5. 15. 679, 40; l. non cancellatae 708, 30; clausae 174, 30; l. commissionis 712, 15. 718, 20. 719, 5. 723, 5; l. concessionis 19, 40. 122, 20. 134, 25. 252, 35; l. defectivae in titulo 202, 5; l. electionis 94, 35. 96, 5. 97, 30. 99, 20; l. *emptiois* 713, 25; l. episcopi 707, 20; l. imperiales, imperatoris 12, 25. 14, 15. 16, 25. 30. 118, 40. 120, 15. 130, 5. 131, 35. 174, 25. 189, 25. 233, 25. 234, 45. 562, 20. 25. 578, 35; l. iudicis 181, 25; l. originales 564, 30. 569, 30. 594, 35. 596, 10; l. patentes 15, 30. 22, 25. 27, 1. 56, 10. 57, 10. 91, 35. 120, 15. 122, 40. 126, 35. 126, 40. 127, 30. 133, 30. 134, 20. 136, 25. 165, 1. 25. 167, 40. 174, 5. 189, 30. 197, 1. 199, 5. 226, 35. 228, 5. 10. 229, 40. 231, 20. 30. 249, 35. 307, 25. 582, 15. 688, 40. 704, 30. 709, 10. 712, 15. 715, 5. 723, 5; l. pergaminae descriptae 549, 35; l. privilegiorum 202, 15. 20; l. procuratoriae 584, 5. 30. 40; l. provisionis 705, 20; l. quadruplicatae 15, 30. 119, 40. 131, 15. 243, 20. 25. 249, 25; l. regales, regis, regiae 56, 10. 57, 10. 123, 35. 126, 40. 127, 30. 136, 20. 189, 25. 200, 40. 206, 30. 209, 30. 231, 20. 30. 292, 10. 578, 35. 626, 20. 695, 25. 699, 15. 708, 30. 709, 10. 30. 35. 710, 1. 30. 40. 715, 5. 719, 1. 5. 20. 723, 5; l. reversales 625, 10. 15; l. supplicatoriae 704, 25; l. testimoniales 59, 5. — brif, brief, brif, breiv *saepissime ex. gr.* 3, 15. 69, 20. 253, 10; b. van geschichte locherechtig, gerissen, geschaven, gekaneelleirt 82, 40. 86, 40; offene, uffene b. 340, 15. 465, 10. 654, 5; zweyfoldige b. 259, 40. 262, 35. 265, 10. 267, 5.
- 282, 5; behelder des b. 84, 40. 85, 15. 25. 40. 86, 15. 20. 35; keiserliche b. 330, 5; b. der versetzinghe 85, 30; b. van verzielnüsse 649, 25.
- litteratus 148, 1.
- lives not 539, 30.
- locum tenens 595, 1. 25.
- losunge 202, 40. 203, 5. 10. 25. 366, 5. 10. 380, 10.
- loy 683, 35.
- luminare maius (sacerdotium), minus (imperium) 151, 5.
- luna *significatio potestatis secularis* 151, 5. 157, 5.
- lynpat *via tractandis navibus, quae flumen comitatur* 179, 1.
- III.
- macht, maht: zu rosze und ze voisze 124, 20. 25. 221, 15; *v.* potestas.
- mage, mag, maech 79, 10. 83, 25. 375, 10. 381, 5.
- magister *ex. gr.* 11, 40. 12, 25. 18, 35. 22, 1. 24, 20. 29, 20. 66, 5. 250, 15. 20. 25. 283, 5; 389, 15. 40. 390, 45. 593, 35. 594, 1. 10. 605, 15. 606, 20. 678, 1. 704, 15. 25. 709, 40. 711, 40. 712, 20; magister civium 103, 15. 389, 15–40. 485, 10–20. 505, 35. 554, 10. 15; m. consulum 40, 1. 102, 20. 40. 113, 20. 114, 10. 320, 30. 373, 15. 450, 15. 30; m. facultatis 246, 15; m. iustitarius 286, 1; m. in sacra pagina 137, 40; m. scabinum 211, 15; m. et preceptor ordinis s. Johannis, Theutonicorum 49, 30. 284, 35. — meister, meyster, maister *magister civium*, burgermeister, bürgermeister, burgemeister, borchgermeyster 104, 1. 105, 30. 106, 5. 404, 15. 414, 40. 444, 25. 453, 25; 507, 5; der b. der rat und die burger gemeinlich der stat 368, 1. 15. 384, 1. 35. 40. 385, 1. 415, 5. 430, 20. 431, 15. 436, 15. 438, 30. 441, 10. 451, 25. 452, 25. 455, 10. 458, 30. 464, 10. 468, 30. 472, 20. 488, 25. 489, 15. 20. 495, 5. 525, 35. 529, 1. 534, 20. 536, 25. 551, 15. 587, 25. 597, 30. 675, 30. 694, 30. 35. 725, 25. 746, 25.
- magisterium facultatis 246, 15. 25; -ii, magistralis honor et titulus 246, 15. 25.
- magistra monasterii 505, 5.
- magistratus 314, 15. 315, 5; m. venationis imperii 617, 1; creare -m 310, 30.
- magnates *ex. gr.* 32, 25. 41, 1. 100, 5. 40. 102, 30. 103, 20. 112, 15. 215, 5. 306, 1. 15. 383, 5. 530, 35.
- magschaft 515, 1.
- maiestas imperatoria, imperialis *ex. gr.* 140, 30. 189, 25. 561, 15; m. regia 297, 40. — majestat 392, 10. 438, 20.
- maior opidi 41, 25. 45, 30. 46, 1. 5. 25. — meyer 508, 20.
- maior pars 68, 10. 74, 30. 106, 40. 127, 25. 128, 25. 132, 1. — merer teil, der merre teil 338, 15. 339, 25. 341, 25. 40. 342, 1. 343, 5. 10. 360, 1. 5. 400, 45. 401, 25. 485, 15. 866, 10. — m. persona *ex. gr.* 44, 40.
- malder 268, 30.
- maldrum 193, 10. 25. 45.
- malatota, maut *v.* mutum.
- man, mannen *passim; ex. gr.* 82, 1. 495, 40. 619, 5. 622, 10. 632, 30; aüszwart m. 393, 1; behelnder m. 635, 30. 636, 25; edel, edil m. *ex. gr.* 76, 15. 262, 10. 40; einchin m. 80, 1; erberger, erber m. *ex. gr.* 361, 20; fryer m. 245, 10; gemeine m., dritter und g. m. *arbiter* 66, 10. 25. 30. 684, 40. 45. 685, 35–45. 686. 687, 10–25; m. mit helmen 535, 1–10. 537, 15; m. mit perden und helmen 539, 20. 25. 541, 15; des reiches m. 635. 636, 10. 25; schedliche m. 343, 20. 361, 1. 5. 10. 400, 20. 25; des stiftes m. 262, 30; unversprochner m. 400, 45. — manschaft, manscheffe 107, 20. 108, 1. 109, 20. 259, 35. 262, 30. 267, 1. 281, 40. 375, 1. 619, 5. 622, 10. 630, 35. 691, 30.
- mandatum *passim. ex. gr.* archiepiscopi 180, 10; m. ecclesiae 44, 35. 48, 1. 50, 15. 20; m. generale 227, 40. 289, 5; m. imperatorum 315, 20; m. regis, regium 315, 20; 596, 5. 643, 30; m. regis iurandi 127, 10. 15. 128, 30. 130, 10. 40. 133, 25. 45. 135, 5. 10. 15. 136, 15. 35. 251, 25; m. sedis apostolorum, papae, apostolicum *ex. gr.* 11, 40. 12, 25. 44, 35. 47, 35. 48, 25. 50, 15. 164, 40. 165, 1. 169, 35. 171, 5. 239, 15. 426, 5. 613, 30; m. plenum 514, 10. 588, 10. 606, 15; m. speciale regis *ex. gr.* 15, 20. 119, 20. 127. 128. 130, 10. 40. 131, 45. 132, 20. 133, 25. 45. 135, 25. 136, 15–35. 137, 1. 20. 165, 25. 167, 40. 168, 35. 228, 1. 251, 25. 289, 5. 503, 20. 550, 30. 583, 10. 584, 1. 606, 15. — gebot: des babstes 425, 50; g. des reichs 553, 25.
- mansionarius (s. Mariae) 140, 40.
- manslaht *v.* homicidium.
- mansus 290, 5.
- manung 731, 45. 733, 5. 736, 25. 739, 1.
- manus: impositio -us 153, 5. 10; m. tertua 332, 15. 334, 10. 354, 10.
- marca, marcha *moneta* 193, 40. 196, 35. 197, 10. 198, 20. 324, 30. 374, 5. 15. 40. 375, 5. 414, 35. 496, 35. 660, 15. 20. 25. 662. 668. 670. 671. 676, 35. 741, 35. 742, 5; m. argenti puri 83, 40. 90, 25. 30. 195, 20. 30. 40. 196, 1. 197, 25. 199, 15. 208, 5. 15. 315, 1. 450, 35. 512, 5. 15. 20. 621, 35; m. auri 11, 25. 63, 20. 64, 40. 294, 20. 298, 25. 311, 30. 480, 5. 554, 40. 563, 35. 566, 30. 567, 40. 571, 20. 574, 5. 576, 45. 579, 40. 610, 1. 611, 40. 723, 25. — mark: m. goldes, goltz 203, 10. 500, 15. 523, 10.

- 559, 25; m. lödiges silvers 3, 5. 81, 25. 35. 327, 10. 368, 30. 379, 40. 380, 10. 410, 30. 411, 1. 472, 15. 20. 473, 35. 474, 1. 495, 35. 525, 1. 555, 35. 559, 40. 560, 5. 622, 25. 653, 1. 728, 10. 20. 742, 30. 35; v. in *Ind. Nom.* Augsburg. Boppard. Chostnitz. Colmar. Colonien. Maguntin. Nürnberg. Speier. (Strassburg).
- mark *finis* 263, 30; v. *etiam* in *Ind. Nom.* Boppard. Nolen.
- marchia v. in *Ind. Nom.* Brandenburgia. Budissinen. Gorlicen. Landsperg. Lusatia. Misnen. — mark, marken 374, 5. 15. 40. 663, 35. 665, 15–45. 666, 5. 668, 5. 30. 40. 670, 5. 10. 20. 689, 15; v. in *Ind. Nom.* Brandenburgia. Lusatia.
- marchio s. imperii *ex. gr.* 2, 15; 53, 10. 595, 10; v. in *Ind. Nom.* Brandenburgien. Fredericus. Henricus. Johannes. Juliacen. Landsperg. Ludewig. Misnen. Moravia. Montisferati. Raymundinus. Ugholottus. Thomas. Woldemarus. — markgraf, markgrebe, margraf v. in *Ind. Nom.* Brandenburg. Moravia. Misnen.
- marchionatus 313, 15. 677, 30. 35; v. in *Ind. Nom.* Brandenburgien. Moravia. Styria. — marggrafschaft 124, 25. 125, 20; v. in *Ind. Nom.* Moravia.
- marchionissa 692, 40; v. in *Ind. Nom.* Brandenburgien. Juliacen. Misnen.
- marescalcus s. imperii 311, 40. 563, 40. 564, 35. 566, 35. 568, 1. 569, 30. 571, 25. 574, 15. 576, 1; v. in *Ind. Nom.* Carinthia. Thime. — marschalk, mareschalce 76, 1. 87. 1. 5. 732, 5. 733, 10. 15. 736, 35. 737, 15; v. in *Ind. Nom.* Chernden. Westvalia; m. des bischofs 540, 20. 30; overster m. des reichs 373, 30. 547, 35.
- marggrafschaft v. marchionatus.
- mark, marke v. marca, marchia.
- markstaine 350, 15.
- markt, market, marcht, merket, merchte 321, 35. 347, 10. 20. 365, 10. 25. 374, 5. 10. 40. 375, 10. 402, 15. 20. 30. 40. 403, 1. 5. 404, 10. 466, 15. 481, 1. 5. 551, 25. 619, 5. 622, 10. 633, 5. 635, 35. 40. 636, 1. 5. 638, 10. 639, 30. 663, 35. 655, 15. 30; frye m. 459, 30; v. jarmarkt.
- marktrecht 693, 20.
- matate, mathate *immunitas?* 84, 15. 85, 1. 86, 20; v. in *Ind. Nom.* Colonien.
- matrimonium 25, 10. 54, 40. 123, 25. 40. 135, 10. 176, 15. 20. 177, 5. 10. 236, 30. 657, 20; m. nuntiatum 156, 40; m. ratum 156, 40.
- matrona religiosa 208, 40.
- maüt v. mutum.
- medietas *opidi* 195, 15. 200; m. *hereditaria* 195, 35.
- meineidig 442, 5.
- meister v. magister.
- membrana 704, 15. 705, 30.
- membrum regni 563, 15. 564, 25. 565, 25. 567, 20. 569, 25. 571, 1. 573, 35.
- memorial des registers 392, 35.
- memoriale 173, 5. 10.
- mensa: abbatis 510, 30; m. archiepiscopi 6, 30. 28, 35. 509, 35. 510, 35; m. episcopalis 706, 5. 708, 5; m. imperii R. 293, 25; m. propinationis 580, 30. — tysch des cappittels 432, 35.
- mensura 448, 25.
- mercandaria 296, 15.
- mercantia 295, 35. 296, 1.
- mercator 114, 30. 186, 40. 291, 10. 15. 295, 30. 35. 296, 10. 318, 35. 335, 35. 409, 25. 429, 15. 25. 487. — kaufman, koffleute, kauflüte 362, 1. 412, 40. 460, 30. 482, 15. 683, 30.
- mercimonium 178, 40. 291, 10. 318, 25. 332, 20. 487, 5. 15. 20.
- merer teil v. maior pars.
- messengerius 173, 10.
- meta: opidi 487, 5; m. regni 313, 25. 30. 628, 25. 688, 35. 689, 1.
- meyde 650, 35.
- meyerhove 740, 20, 30.
- mezzur zukken 400, 15.
- mideraitman 686, 1.
- miles s. Spiritus 301, 30. 305, 25.
- militia 140, 5. 141, 5. 303, 30; m. nova 148, 35; -ae princeps 305, 10. minder teil 341, 40.
- minera, mineria 183, 20. 25. 246, 5. 290, 5.
- ministerialis *ex. gr.* 181, 20. 205, 15. 290, 5. 319, 35. 544, 15; m. feudatus, non feudatus 319, 35.
- ministerium sacerdotum 152, 30. 35.
- ministri ecclesiae *ex. gr.* 13, 40. 14, 1. 118, 15. 20. 129, 30. 40. 140, 35; 233, 1. 10; m. provinciales ordinis Minorum 596, 20.
- mitpurger v. conceivis.
- missa 50, 15; -am offerre annuatim celebrandam 702, 20. 703, 5. 704, 30.
- misshelle 442, 1.
- missetat, mizzetat 360, 30. 366, 10. 452, 30. 455, 15. 463, 15. 495, 35. 526, 5; buszebere oder wandelbere m. 650, 30.
- mite 462, 20.
- modus: legalis monetae 205, 20; m. venditionis et impignoracionis 54, 1.
- molendinum 173, 20. 290, 5. 293, 30. 628, 30.
- monarchia 302, 10. 627, 30.
- monasterium *ex. gr.* 6, 35. 59, 15. 120, 25. 123, 40. 212, 5–15. 372, 25–35. 386, 25. 30. 390, 1. 479, 20. 480, 1. 509, 35. 726, 35. 40. 727, 1. 5; m. utriusque sexus 209, 5; v. in *Ind. Nom.* Adelheid. Argentina. S. Augustinus. Aurelian. S. Benedictus. Bruxella. S. Katharina. Cisterciën. Ebersheimmunster. Fabarien. Floriacen. Halsprünne. Lovanium. Lucem-
- burg. Moguntin. Moysiacen. Prumia. Weingarten.
- moneta *Münzrecht* ius -as cudiendi: 178, 25. 40. 185, 1. 188, 25. 30. 189, 10. 20. 204, 45. 205, 1–10. 226, 10. 487, 25. 514, 15; m. imperialis et regalis 189, 10. 195, 40. 198, 20. — munze, münze, münze, münze, münze 79, 40. 349, 20. 483, 10. 548, 35. 635, 5. 693, 20. 745, 5. — moneta *Münzstätte* 79, 40. 45; m. comitis 487, 30. — münze 635, 5. — moneta *Geldstück* currens 295, 15. 487, 35; -ae cursus 487, 35; -am fabricare 178, 35. 40. 189, 10; -aefabricatio 189, 1; m. falsa 188, 45. 189, 1. 448, 15; -ae falsarius 205, 5; -am mutare 514, 15; -am refutare 514, 15; m. solita 496, 35; -ae valor 189, 10. 487, 35. — münze: gemeine m. 683, 35. 45; m. seygen und besehen 683, 40; v. *etiam* in *Ind. Nom.* Colonien. Pragen.
- montes: citra, ultra 28, 35. 179, 30. — over berch, über das pürg 80, 1. 5. 491, 35. 547, 30.
- mord, morder, v. homicidium, homicida.
- morgengabe, morgentgab 376, 30. 377, 1. 558, 25.
- mortprenner 361, 15.
- motetus 59, 1.
- motu proprio 178, 5. 30. 185, 10. 204, 35. 220, 5. 314, 1. 608, 1. 609, 20. 611, 10.
- mudung 105, 40.
- müle, müle, mulle 354, 15. 375, 40. 630, 35. 693, 25.
- mülhaus 354, 15. 20.
- mülstete 354, 15.
- mündig werden 731, 30. 734, 20. 736, 15.
- müntze v. moneta.
- müntzmeister, mürtzemeister 366, 1. 5. 683, 40; m. des reichs 366, 5; v. *etiam* diener. geselle.
- municipes v. persona.
- munimentum *in processu* 716, 30.
- muntlude 184, 30.
- munus consecrationis 51, 30. 94, 30. 96, 1. 97, 25. 99, 15; m. accipere 447, 30; -ra personalia, realia seu mixta 314, 15. 609, 5.
- mutare v. moneta.
- muten v. lehen.
- mutilare v. ius.
- mutum, mudum, maut, maüt, malatota 296, 15. 297, 25. 30. 347, 10. 20. 601, 30. 619, 5. 622, 10. 699, 20–25.
- mutuum 449, 30.

n.

- name v. nomen.
- natio: imperii Romani -nes 434, 20; n. peregrina 538, 35.
- nauffrage res 331, 40. 334, 10.
- nauftragung 179, 10. 20.
- navigandi ius 185, 1.

- navigiarum pena 451, 1; *v.* gruntrûre.
negotium: civile 388, 30; n. electionis 34, 30. 36, 1. 89, 5. 40. 92, 20. 94, 1. 95, 30. 97, 1. 98, 30. 139, 40. 143, 35. 555, 10; n. imperii *v.* imperium; n. inquisitionis 215, 20; n. reformationis pacis 116, 10; n. regis, regium 382, 1. 705, 10. 30.
nephas 307, 15.
neund, neundeman, die neun 461, 5. 40. 462, 10. 35.
nocumentum corporale 179, 15. 20.
nomen: augusti 307, 10; -ine imperii 185, 35. 194, 15. 232, 20. 240, 25; -ine provisorio 555, 10; -ine regali 13, 10. 117, 35. 129, 1. 194, 5. 207, 10. 224, 40. 225, 40. 45. 232, 25; sub -e usus 207, 15. — name 535, 10. 537, 40; mit n. leidigen 386, 10.
nominare, denuntiarc, declarare in regem 83, 10. 90, 20. 94, 30. 126, 10. 152, 25. 162, 40. 163, 20. 168, 20. 231, 15.
nondina 188, 40.
not: des richs, des reichs ehaftte 501, 30. 35. 559, 40. 740, 5; umb redclich schynber n. 386, 25.
nota *ex. gr.* 12, 25. 16, 10. 18, 15. 20. 20, 1. 15. 20; n. imperialis 16, 30.
notabiles 303, 25.
notarius publicus 12, 35. 16, 30. 17. 18, 25. 20, 15. 20. 40. 21, 1. 10. 22, 35. 40. 23, 10. 15. 25. 25, 30. 26, 1. 10. 49, 5. 15. 75, 10. 15. 116, 45. 117, 10. 120, 20. 121, 5. 123, 35. 132, 5. 136, 10. 137, 1. 164, 10. 292, 5. 485, 20. 35. 605, 15. 711, 25. 716, 1. 717, 30. 723, 10. 726, 30; n. publicus apostolica et imperiali auctoritate 17, 1. 20. 30. 40. 20. 35. 21, 5. 15. 20. 23, 5. 20. 30. 35. 25, 35. 26, 5. 15. 25. 49, 5. 20. 75, 5-10. 15. 117, 15. 120, 30. 123, 45. 127, 30. 45. 132, 15. 135, 35. 45. 136, 25-30. 169, 35. 170, 20. 25. 171, 10. 251, 5. 292, 35. 695, 40; n. publicus auctoritate apostolica 17, 10. 20. 30. 20, 45. 21, 10. 20. 23, 10. 20. 30. 25, 45. 26, 10. 20. 29, 25. 49, 10. 166, 5. 10. 170, 20; n. imperiali auctoritate 137, 20. 289, 10. 485, 5. 30. 717, 25; n. curiae Trevirensis 137, 20. Basilcensis 485, 5; n. papae 16, 45. 20, 30. 23, 1. 25, 35; presentia -rii *ex. gr.* 1, 35. 12, 20. 74, 1; n. regis *v. in Ind. Nom.* Karolus IV; *v. etiam* signum.
notdurft des riches 440, 20. 506, 20. 558, 25.
notificatio specialis 181, 10.
notigen wider recht 460, 35.
notula 716, 30.
notwer 400, 20.
nucze redditus 445, 1.
numerus et consortium capellanorum et consiliariorum regis 299, 30.
nuntius: apostolicae sedis 116, 1. 5. 247, 1. 45. 248, 20. 593, 10. 594, 10. 678, 5; *v. in Ind. Nom.* Alioctus. Anibaldus. Geraldus; n. archi-
episcopi 2, 15. 28, 30. 428, 1. 5; n. iudicis 448, 15. 449, 5; n. regis (specialis) 92, 25. 110, 20. 125, 30. 126, 1. 5. 127, 10. 25. 128, 25. 132, 1. 133, 10. 136, 40. 141, 40. 163, 10. 164-167. 169, 30. 40. 171, 5. 176, 10. 286, 10. 15. 30. 288, 35. 409, 20. 427, 5. 10. 433, 35. 434, 20. 529, 30. 35. 582, 20. 25. 605, 10. 625, 35. 645. 653, 20. 706, 20. 707, 20; n. regis Angliae 583, 5. 30. 584, 15; Ungariae 214, 20; n. tribuni 303, 5. 305, 35.
nuptiae secundae 621, 35. 657, 10.
nusszuber 521, 30.
o.
oboedientia: -ae iuramentum 617, 35. 618, 25. 620, 20.
oberman, gemcine 3, 25.
oberster, overster, obrister: die o. geistlich of wereltlich 82, 40. 86, 35; *v.* camerer. ertzmarschalk. marschalk. schreiber. vorstmaister.
obirval *v.* uberval.
obligatio: -nis particeps 186, 30; o. bonorum 195, 20. 30. 241, 25; defectus in -e 195, 5. 198, 30; o. in pecunia 225, 35. 514, 10; o. pignorativa 198, 10; o., conspiratio 48, 35.
obsequium *passim ex. gr.* 113. 30. 194, 15; o. fidelitatis 700, 30; o. vassallatus 574, 35. 40.
observantia: -ae antiquae 389, 20; -ae ecclesiae Trevir. 192, 1; o. imperii 182, 5. 566, 10. 567, 30. 611, 35; o. regularis 510, 20. 518, 10; o. religiosa 727, 30.
obstadium 229, 30. — inleger, ineleger, inlager 68, 20. 316, 35. 640, 35; i. reht 316, 35. — inkomen (mit uns selves live) 82, 25. 45. 84, 15. 86. 15. 25. — inriden in einer herberge 316, 35. 508, 25. — invaren, ynvaren 66, 15. 76, 5.
obventio *ex. gr.* 207, 15. 743, 20.
occasunen, okasune 88, 20. 649, 10.
occupator imperii 35, 25. 38, 5. 39, 5. 326, 10; o. ecclesiae administratio- nis 242, 1.
offensa maiestatis regiae 456, 30. 514, 15; o. regiae celsitudinis 569, 15.
officialis: o. civitatis 18, 35. 121, 20. 133, 20; o. curiae 549, 25; o. ecclesiae 13, 40. 52, 10. 40. 78, 10. 242, 5. 20. 302, 20. 30. 485, 5. 35. 549, 25. 704, 15; o. imperatoris et regum Rom. 19, 5. 20. 121, 30. 122, 1. 133, 35. 134, 5. 235, 15. 30. 252, 20. 314, 15. 611, 5; o. magni 286, 1; o. papae et Romani populi 302, 20. 30; o. papae 706, 30; -es creare 611, 20.
officialitas praepositurae 79, 30.
officiarius episcopi 716, 45.
officiatus: archiepiscopatus 697, 20; o. ecclesiae 713, 1; o. regis 183, 15. 188, 10. 30. 192, 15. 226, 1. 227, 25. 479, 30. 514, 15. 554, 25. 30.
officium: advocatae ecclesiae 159, 10; o. apostolicae servitutis 32, 1. 55, 35. 56, 40. 166, 40; o. archicancellarii 230, 15. 20; o. cultus divini 388, 25; o. defunctorum 702, 25. 703, 5; o. dispensationis 696, 5; o. divinum 50, 15. 478, 30; 613, 25. 700, 1; o. imperatoris 159, 40; o. pastorale 9, 20. 32, 10. 419, 10; o. pontificale 5, 1. 7, 30. 29, 10. 51, 25. 30. 35. 241, 20; o. praesidentis 51, 20; o. rectoriae 531, 35. 533, 1; o. scolariae 320, 20; o. tribunatus 301, 35; o. Urbis 419, 30. 531, 30; o. visitationis 6, 35.
onus reale, personale scu mixtum 315, 10. 606, 5. 611, 25.
orbis: totus o. terrarum 306, 10.
ordinatio: nova o. ducatus 576, 10.
originari 152, 5.
orlyghe, orloghe 534, 35. 40. 535, 20. 537. 538. 540, 30; riddene, rydene o. 534, 40. 537, 10.
ornamenta ecclesiastica 51, 40. 241, 30; o. pontificalia 51, 40.
orphani 160, 10.
osculum: pedis papae 93, 20. 96, 20. 98, 1. 126, 35. 128, 10. 132, 35. 231, 40. 249, 15. 251, 20. 252, 10. 303, 35. 680, 25; per o. investire 544, 10.
over berch, uber das pürg *v.* montes.
p.
pactio, pactum 10, 5. 24, 40. 25, 5. 30. 15. 33, 20. 34, 35. 40. 36, 5. 10. 38, 5. 39, 5. 52, 35. 57, 15. 123, 15. 20. 134, 45. 135, 5. 236, 25. 581, 25. 582, 30. 35.
pagament, pagiment, payement 76, 5. 25. 83, 45. 193, 10. 40. 194, 25. 655, 5.
paganus 146, 1.
palas *v.* palatium.
palatinus comes, pallanzgreve, pallanzgrebe, pfallentzgrave *v. in Ind. Nom.* Rudolfus. Reni. Rupertus. Saxonia. Stephanus.
palatium, palas 137, 10. 163, 40. 182, 25. 306, 15. 35; *v. in Ind. Nom.* Lateranen. Treviris. Westmonasterium.
palleum 51, 50. 35.
pannae 286, 15.
papa: deponere -m 46, 40. 47, 40. 48, 40; -ae iudicium 153, 20.
papales 90, 15.
papatus 25, 30.
papireus: quaternus 18, 15. 20; *v.* cedula.
papyrus compotorum 713, 5.
parabola 146, 40.
paragonica, parajonica pelvis 303, 10. 420, 20.
parentela 25, 10. 123, 25. 132, 40. 45. 135, 10. 176, 30.
parlament, parlamentum, parlamen- tum publicum, solenne 80, 25. 30.

- 179, 30. 301, 40. 304, 20. 306, 15.
25. 307, 20.
- parochialis ecclesia 50, 30. 516, 5.
- parrochia 586, 25. 587, 5.
- parrochianus 586, 25, 35.
- partye 685, 20, 30. 686, 5, 25, 35;
manende p. 686, 30.
- pascua 290, 5. 293, 30. 298, 5. 450,
10. 628, 30.
- passagium 293, 30.
- pastor *parochus* 264, 1. 280, 10. —
pfarrer 357, 40.
- pater: familias 182, 25; p. sanc-
tissimus *papa ex. gr.* 12, 30, 40. 117,
10.
- patriarcha 141, 10. 247, 15, 35. 289,
35. 290, 1-35; v. Aquileia in *Ind.*
Nom.
- patronus: 326, 30; p. ecclesiae 388, 20.
- pax: generalis, regia 113, 15, 25. 450,
20. 514, 15; v. *etiam* turbator.
- pechen 350, 15.
- pecher 350, 5.
- pecunia parata 237, 20; v. *berait.* geld.
- pecuniarius: -a possessio 145, 10. 148,
5; subsidia 27, 20.
- pecuniosus 148, 10.
- pedagium *ex. gr.* 179, 40. 186, 20. 187,
20. 210, 10, 20. 290, 5. 293, 30.
319, 15. 487, 5, 15, 25. 554, 25.
- pelvis v. paragonica p.
- pena 185, 30. 252, 20. 315, 1. 359, 20.
363, 10. 373, 15. 386, 20, 30. 387,
390, 10, 15, 35. 426, 5, 30. 442, 5.
446, 35. 447, 15. 448. 449, 10. 456,
30. 482, 1. 10. 15; p. inhabilita-
tionis 53, 10; -ae spirituales et tem-
porales 6, 10. 9, 25, 40. 10, 10, 40.
24, 25, 30. 25, 5. 26, 40. 30, 15, 30.
32, 20, 35. 34, 1. 35, 15. 37, 15, 20.
25. 41, 35. 42, 15. 45, 40. 46, 15.
123, 1. 20. 134, 35. 135, 5. 182, 40.
185, 25. 236, 10, 25. 420, 15. —
puz, puzze, pûzze 326, 5. 352, 40.
354, 30; p. gegen das rich 356, 10;
v. *etiam* vervallen.
- penning v. pfennig.
- perangaria 314, 15. 315, 10. 609, 10.
- perceptio fructuum 225, 45. 713, 25.
716, 35; p. utilitatum 718, 30.
- peremptorie v. citare.
- pergamena v. cedula.
- periurium 240, 1. 448, 40.
- perlen 316, 20.
- persona: *passim.* p. communis et ter-
tia 68, 10, 15; p. ecclesiastica *ex. gr.*
32, 35. 44, 10. 49, 30. 53, 10, 15. 55,
35. 56, 1. 57, 1. 160, 5. 164, 1. 179,
40. 180, 1. 184, 5. 190, 20. 206, 15.
207, 15. 209, 5, 25. 211, 10. 212, 1.
225, 15. 388, 15, 25, 30. 389, 5, 25, 35.
390. 569, 15. 585, 30. 586, 5, 25, 35.
587, 5. 680, 25. 681, 25. 700, 15; p.
exempta, non exempta 6, 35; p. ex-
tranea 449, 15; p. laicalis 184, 10.
388, 30; p. maior 44, 20; p. mun-
dana 388, 30. 569, 15; -ae municipes
314, 5. 609, 1; p. notabilis 44, 20;
p. officia 390, 10; p. persona-
tus 595, 20; p. privata 389, 25. 390,
10; p. publica 16, 35. 20, 20. 137, 1.
289, 5. 390, 10; p. regularis 190, 20.
209, 5. 332, 35. 388, 10. 389, 5.
586, 5, 25, 35. 587, 1, 5.; p. saecularis
164, 1. 190, 20. 206, 15. 209, 5.
332, 35. 388, 25, 30. 389, 5. 585, 5.
25, 35. 587, 5. 700, 15; p. spiri-
tualis 332, 35; -ae examinatio 153, 10.
— person, personen: geistlich und
wereltlich *ex. gr.* 82, 1. 412, 25.
495, 30.
- personatus 53, 10. 224, 35. 595, 20.
- pertinere *ex. gr.* ad iurisdictionem 14,
35; ad mensam archiepiscopi 28, 35;
ad regem vel imperatorem 14, 1;
ad Romanam ecclesiam 13, 20.
- pestitis 645, 5.
- petitorium 710, 15.
- pfaffe, paffe, phaffe 66, 5. 318, 1. 347,
40. 348, 25. 728, 10.
- pfaffheit, pafheid 82, 1. 443, 30.
- pfand v. pignus.
- pfandung v. impignoratio.
- pfandber 458, 1. 558, 35.
- pfandgût 454, 1. 545, 10.
- pfantschaft v. impignoratio.
- pfarrer v. pastor.
- pieffer 627, 10, 15.
- pfenden v. pignorare.
- pfennige, pfenninge, pfennyng, pen-
ninge *ex. gr.* 368, 25. 442, 5, 10.
627, 10. 724, 15. 725, 1; gereite,
bereite p. *ex. gr.* 325, 15, 40. 557,
15; guldene, guldein, guldin p. 76,
5. 256, 15. 410, 15. 648, 20; v.
in *Ind. Nom.* Brabant. Cochem.
Flor. Prag.
- pfleger, phleger, phléger 340, 1, 5. 395,
5. 396, 25. 404, 10. 436, 30; p. des
gerihtes 245, 5; p. der kirche 740,
10; p. des kunigs 414, 35. 415, 5.
459, 25; p. des riches 485, 15;
p. des styfftes 340, 20, 25, 30.
- pflegnüsse 397, 35.
- pfrint, pfünde v. prebenda.
- pfund, pfunt, phund, phunt, phont,
punt 79, 20. 442, 5. 453, 30. 454,
20; p. an gereitem gelde 107, 20.
108, 25; p. golde, golts, lötigen
golde 350, 25. 352, 40. 354, 25.
358, 35. 396, 25. 413, 20. 478, 10.
482, 10. 489, 1. 491, 40. 498, 10, 30.
619, 35; p. der pfennige 368, 25;
v. in *Ind. Nom.* Hall.
- pfuntrecht 362, 45.
- pheudum, pheudalis, pheodalis v.
feudum, feudalis.
- phrancuz *Bedrückung* 640, 35.
- pignorare *ex. gr.* 298, 10. 381, 40. —
pfenden, penden 351, 35. 356, 35.
364, 30. 407, 15. 408, 5. 461, 1. 470,
20. 471, 1. 558, 35. 682, 25, 30.
- pignorator 331, 30. 335, 15.
- pignus 182, 1. 195, 40. 196, 1, 30. 197,
25. 198. 199, 15. 208, 20, 25. 220,
10. 312, 30. 515, 25, 40. 516, 1, 20,
517, 5; -noris titulus 82, 1. 195, 40.
196, 1. 208, 20. 515, 25. 516, 1. —
pfand, pfant, pfanth, pand *ex. gr.*
316, 20-35. 321, 35. 322, 1. 324, 1.
349, 20. 356, 35. 364, 15. 396, 10.
433, 5. 442, 10. 458, 5. 481, 5. 545,
10, 15. 548, 1, 5. 556, 5. 557, 15. 600,
15, 30, 35. 643, 15. 658, 30. 682, 25, 30.
724, 20. 728, 25-35. 729, 10-20. 740,
25. 742, 30; gemeinliches oder be-
sünderliches p. 396, 10; rechtes p.
324, 1. 325, 5. 370, 20. 399, 10. 433,
5, 10. 464, 1. 476, 35. 545, 15. 557,
10. 600, 15. 643, 15. 658, 30. 670, 20.
740, 15; p. von dem riche 321, 35.
322, 1. 433, 5. 501, 35. 521, 30. 729,
10, 15; in pandes wyse 370, 20. 408,
30; recht des pf. 321, 35. 322, 1.
- pilgerin 682, 15.
- pilleus ferreus 447, 45.
- piscaria 185, 1.
- piscatio 293, 30. 298, 5. 290, 5. 605, 40.
— fischery 506, 20.
- piscina 628, 30.
- platea 58, 20. 194, 30. 302, 35.
- plebanus 49, 25. 485, 5, 15.
- plege: jarlecke *Abgabe* 555, 35. 556, 5.
- plenitudo: pontificalis officii 51, 30, 35;
p. potestatis apostolicae 54, 30. 57,
25. 126, 15. 162, 40. 163, 25. 166,
25. 168, 30. 186, 30. 240, 5. 608, 1;
p. potestatis regalis, regiae 183, 30.
185, 35. 196, 40. 200, 35. 294, 10. 311,
20, 25. 515, 40. 554, 20. 563, 25, 30.
564, 25. 565, 25, 30. 566, 5, 15. 567,
25, 35. 569, 25. 571, 5, 10, 15. 573,
5, 40. 574, 1. 576, 35, 40. 578, 35.
579, 30, 35. 611, 40. 618, 15. 628,
5, 35. 629, 10. 700, 45; p. pecunia-
riae possessionis 148, 5.
- plenum posse 704, 35.
- policia 157, 30.
- pomerium v. in *Ind. Nom.* Rens.
- positas 90, 40.
- pomum *insigne regis* 311, 5, 15, 20;
iustitiae signativum 304, 15.
- pondus v. aurum, argentum.
- pontifex summus (ecclesiae) *ex. gr.*
11, 35. 12, 30, 40. 13, 1. 22, 5, 27,
10. 44, 30. 46, 40. 47, 40. 48, 20.
61, 35. 92, 30. 117, 20. 122, 30. 126,
30. 137, 30. 154, 25. 550, 20. 721, 30.
727, 25; -ficus auctoritas 167, 1.
- pontificalis v. dignitas, officium.
plenitudo, potestas.
- pontificium 54, 25.
- populus Romanus sacer 306, 40. 307,
5, 20.
- possessio: annualem -nem pacificam
probare 332, 15. 334, 10; p. archi-
episcopatus 45, 5. 105, 1; p. bono-
rum et iurium 45, 5, 10; p. corpora-
lis 52, 10. 242, 5; p. ecclesiae 78, 10.
199, 15; p. legitima 710, 10; p. mobi-
bium 446, 10; p. plenaria 297, 20;
p. pacifica et continua 710, 5; p.
regni 421, 30; p. temporalitatis 717,
5; p. vectigalium et theolonorum
204, 10.
- possessorium 710, 15. 712, 1.

possidere per integrum et continu-
um annum 187, 25.
postulare archiepiscopum a sede
apostolica 51, 35; episcopum 714, 20.
potentatus 105, 15.
potentes Urbis 304, 25.
potentia 13, 35. 32, 10. 118, 10. 129,
25. 232, 45. 337, 20. 435, 1. 510,
30. 697, 25.
potestaria 14, 5. 118, 20.
potestas 46, 20. 153, 35; p. apostoli-
cae sedis, papalis, papae, pontifi-
cialis, summi pontificis 5, 1. 20,
45. 21, 10. 23, 10. 15. 49, 10. 54,
25. 30. 56, 25. 57, 30. 116, 35. 126,
15. 154, 25. 156, 40. 157, 5. 168,
30. 434, 40. 532, 40. 657, 25; p.
archiepiscopi 181, 1; p. concessio-
nis 19, 40. 122, 15. 134, 25. 235, 45;
p. consulum 448, 25; p. eudendi
monetam 204, 45. 205, 20. 226, 10.
487, 25; p. ecclesiae (Trevirensis)
199, 15; p. et ius eligendi impera-
torem, electionis 95, 20. 98, 20.
139, 30. 156, 35. 167, 25. 383, 15.
421, 1. 432, 10; p. evocandi 225,
45; p. exigendi onera 611, 20. 30;
p. generalis 165, 25. 715, 20; p.
gladii 295, 5. 608, 40. 611, 20;
p. imperii, imperialis 152, 20. 154,
15. 224, 35. 294, 15. 609, 40; p.
iuramentum accipiendi 583, 10; p.
iurandi 130, 25. 132, 40; p. iudicis
301, 40. 448, 25; p. matris 449, 25;
-tes mundi 696, 10; p. *notarii* 17, 10.
20; p. patris aut matris 449, 25; p.
plena, plenaria (plenius) 9, 1. 46,
20. 127, 10. 133, 25. 135, 5. 25.
136, 15. 165, 25. 183, 20. 185, 30.
186, 25. 209, 20. 225, 30. 563, 20.
709, 15. 711, 11. 715, 20; p. ponti-
ficalis 304, 20; p. quitandi 19, 15. 121,
45. 134, 1. 235, 25. 252, 15; p. regalis
regia, regis 154, 25. 35. 183, 30. 185,
35. 200, 35. 209, 20. 290, 20. 291, 20.
311. 315, 35. 319, 1. 390, 20. 35.
431, 35. 514, 10. 515, 40. 554, 20.
563, 25. 35. 564, 25. 565, 25. 30.
566, 5. 15. 567, 25. 35. 569, 25. 571,
5. 15. 573, 5. 40. 574, 1. 576, 35. 40.
578, 35. 579, 30. 35. 611, 40. 618,
15. 628, 5. 35. 629, 10. 700, 45; p.
officiales creandi 611, 20. 25; p. sae-
cularis 154. 158, 5; p. spiritua-
lis 153, 15. 20. 154. 155. 156.
157. 158; p. temporalis 154, 20.
155. 156, 25. 157. 158; p. tenendi
stipendarios 611, 30; p. terrena
154, 25; p. translata 154, 20; v.
plenitudo. — gewalt, gwalt 343,
10. 441, 15. 40. 454, 30. 35. 478, 1.
507, 5. 523, 30; kunichliche, ku-
nicliche, künigliche, künkliche,
konichliche *g. ex. gr.* 203, 10.
348, 1. 25. 40. 351, 25. 353, 20.
354, 5. 10. 359, 40. 360, 1. 365,
10. 20. 1. 367, 35. 372, 5. 375, 35.
379, 15. 391, 35. 392, 1. 20. 394.
395, 30. 396, 1. 5. 399, 35. 401, 5.
402, 15. 409, 1. 411, 25. 412, 10. 25.
35. 413, 1. 15. 437, 15. 443, 20. 40.
444, 25. 451, 25. 529, 10. 543, 20.
544, 35. 599, 10. 636, 30. 658, 40.

659, 10. 660, 20. 661, 15. 25. 662,
30. 672, 20. 675, 10. 30. 726, 5. 729,
20. 30. 737, 10. 738, 35. 739, 10. 741,
35. 742, 35. 744, 15. 745, 15. 746,
5. 35; g. des reichs 348, 15. 666, 5;
g. in der stat 441, 40; — macht,
maht 66, 30. 81, 5. 125, 15. 203,
10. 222, 15. 355, 20. 491, 10.
potestas *civitatis podestà* 18, 35. 121,
20. 129, 40. 133, 20. 185, 25. 314, 35.
315, 5. 606, 25.
praebenda 211, 20. 212, 15. 692, 10.
704, 15. 25. 705, 25. — provende,
pfrunt, pfründe 81, 15. 432, 30. 35.
526, 20.
praecceptor: hospitalis s. Spiritus 304,
10; p. ordinum *militarium* 49, 30.
247, 20.
praecceptum moderationis 152, 20.
153, 25.
praeda 448, 15.
praedo 332, 10. 335, 35. 336, 10.
praefectus (Urbis) 305, 30.
praeficere in archiepiscopum 4, 15. 7,
30. 8, 40. 10, 35. 51, 30; p. ec-
clesiae 5, 5; in rectorem 419, 35;
ad regendum 141, 30.
praefiguratio prophetica 150, 5.
praepudium *ex. gr.* 52. 1. 59, 30.
67, 35. 68, 20. 113, 35. 114, 25.
167, 15. 178, 20. 187, 5. 189, 1.
190, 40. 192, 1. 209, 25. 241, 35.
242, 45. 286, 35. 306, 15. 310, 30.
332, 5. 389, 25. 390, 25. 486, 10.
582, 5. 616, 1. 696, 35; p. iuris 705,
15; sine -o iuris alieni 332, 5. 336, 1.
487, 30.
praelatura 183, 1.
praelatus *ex. gr.* 4, 35. 137, 40. 143, 1.
164, 1. 174, 5. 183, 1. 10. 190, 20.
210, 5. 25. 225, 15. 306, 30. 310,
40. 380, 30. 388, 25. 390, 20. 423,
15. 424, 35. 425, 5. 10. 434, 20. 30.
487, 30. 595, 5; p. inferior 424, 35;
p. Urbis 303, 5.
praepeditio canonica 28, 30.
praepositura, p. ecclesiae 297, 30.
516, 5.
praepositus *ex. gr.* 7. 10. 35. 8, 1. 17, 1.
20. 35. 23, 1. 49, 5. 75, 5. 211, 35.
217, 15. 238, 35. 713, 25. 718, 25;
p. residens 713, 25. — prabest, proist,
proyst, brobst 76, 1. 77, 1. 15. 87,
15. 20. 407, 25.
praerogativa 180, 20. 289, 35. 359, 10.
420, 1. 611, 5 (specialis). 4, 10. 191,
20. 224, 1. 689, 40; p. honorum 697,
15; p. senectutis 182, 40. 218, 5.
praescribere 334, 10; legitime 388, 35.
praesentatio beneficiorum ecclesiasti-
corum 209, 15.
praesidium regiminis 73, 5.
praestatio fidelitatis et huldarum 197,
1. 5. 198, 15. 199, 5. 10.
prant v. brand.
precaria 450, 5. 30.
preces primariae, primae 190, 15. 25.
209, 5-25. 211, 20. 212, 10. 372,
25. 707, 25. 726, 35. — erste bede,

erst bet, bette 81, 10. 15. 493, 25.
526, 25. 527, 10. 15.
prenneholtz 351, 5.
prennen, brennen 361, 10; holtz b.
598, 20; kolen b. 350, 5.
prenner 361, 3.
presbiter *ex. gr.* 511, 5. 715, 20; p.
cardinalis v. Romana ecclesia.
primariae preces v. preces.
primatus ecclesiae 4, 30. 420, 35. 532, 5.
primogenitus 155, 25; p. regis Boemiae
ex. gr. 1, 20. 11, 20. 12, 25. 30. 18,
15. 22, 1. 5. 24, 15. 20. 35. 26, 35.
27, 5. 41, 1. 54, 30; p. regis Franciae
68, 40. 288, 5. 308, 5. — erstgeborn,
erstgeborne sone, erste sone *ex. gr.*
2, 35.
principalior 692, 5.
principatus 157, 5. 158, 25; creare
-um 575, 20; honor -us 225, 1. 240,
20; potentia -us 337, 20. — fürstüm,
fürstentum 373, 35. 620, 35. 40. 626,
25. 40. 631, 5. 15. 658, 15. 661, 10.
662, 20. 672, 15. 673, 15. 676, 30.
677, 5. 693, 20. 731, 20. 732, 20. 30.
733, 35. 734, 5. 40. 735, 10. 736,
5. 10.
principes *passim*; p. catholici 51, 5.
56, 5. 702, 35; p. coelectores 45,
25. 46, 10. 62, 5. 103, 20; p. eccle-
siastici *ex. gr.* 31. 30. 34, 20. 45, 25.
46, 10. 54, 10. 61, 35. 160, 5; p. electo-
res *ex. gr.* 31, 30. 62, 20. 30. 101,
10. 103, 20. 167, 45. 197, 35; p. im-
perii *ex. gr.* 212, 35. 213, 15. 431, 35.
40. 533, 35. 576, 15. 577, 5. 579, 1.
580, 1. 618, 15. 620, 15. 628, 5. 15. 30.
45. 629, 5. 25; p. militiae 305, 10; p.
Romanus 293, 15. 607, 10; p. saecu-
lars *ex. gr.* 31, 30. 34, 20. 45, 25. 46,
10. 54, 10. 148, 1. 160, 5; p. tempo-
ralis 510, 15. — furste, fürste,
fürsten des reichs *ex. gr.* 373, 35.
545, 20. 620, 40. 630, 15. 20. 45. 631,
10. 638, 30. 652, 20. 660, 25. 668,
40. 691, 25. 693, 30; die gaistlichen
oder werltlichen *f. ex. gr.* 328, 15.
329, 1. 25. 634, 1. 661, 5. 738, 20.
40. 739, 35; f. reht 661, 15; v.
Almania in Ind. Nom.
prior 49, 25. 30. 284, 35; p. civitatis
305, 25.
priorissa 59, 15. 372, 20. 726, 25. —
priorinne 526, 20. 30. 527, 5. 15.
privare: bonis et iuribus 24, 30. 26,
40. 30. 5. 15. 32, 20. 37, 20. 123, 5.
134, 35. 236, 10; dominio 307, 15;
feodis 228, 45; iure regni et im-
perii *ex. gr.* 24, 30. 28, 40. 123, 1.
134, 25. 167, 10. 236, 10. 292, 20.
420, 40. 532, 5; officio pontificali 8,
35. 51, 25. 241, 20; officio recto-
riae 533, 1; privilegius 32, 20. 37,
20. 486, 15. 20; v. ius.
privaciones ecclesiae 4, 35. 8, 35. 10,
35. 45, 1. 35. 51, 20. 53, 10; p. ab
iure ex electione competenti 153, 1;
p. iuris theloneum habendi 210, 25;
p. feodorum et regalium 696, 25.
privilegia, gratiae, libertates, iura,
concessionones dotationes et in-

- dulta imperialia vel regia 3, 20 *ex. gr.* 32, 20. 37, 15. 42, 10. 65, 35. 40. 66, 1. 81, 5. 45. 106, 20. 25. 30. 179, 30. 184, 40. 185, 15. 187, 10. 189, 30. 203, 30. 205, 1. 5. 206, 10. 15. 210, 30. 213, 15. 214, 1. 224, 35. 240, 10. 246, 15. 299, 30. 35. 301, 40. 302, 10. 314, 25. 331, 1. 332, 45. 337, 30. 357, 40. 362, 40. 390, 45. 421, 15. 456, 10. 479, 35. 511. 533, 30. 576, 30. 579, 20. 581, 5. 606, 45. 608, 20. 609, 25. 690, 10. 698, 20. 35. 40. 713, 25. 743, 10; p. apostolica, ecclesiae 7, 1. 177, 20. 247, 50; p. doctoribus *dala* 581, 5; p. libertatis Romanae 302, 10; p. monasterii 320, 1. 544, 5; p. perpetuum vel temporale 224, 35. 40; p. speciale 218, 25. 314, 25. — privilegia, privilegia *ex. gr.* 65, 15. 66, 1. 378, 15. 387, 40. 393, 15. 30. 40.
- procedere ad electionem 31, 35. 34, 20. 38, 45. 40, 40. 41, 45. 42, 1. 43, 15. 45, 30. 46, 15. 73, 15. 139, 20. 141, 20. 163, 5. 167, 25.
- proceres imperii *ex. gr.* 93, 40. 95, 20. 35. 96, 35. 98, 25. 100, 5. 576, 15. 579, 1.
- processus: apostolicus, apostolicae sedis, curiae, contra Bavarum, papae *Johannis XXII. contra Ludovicum imp. promulgati* 9, 20. 35. 40. 10. 5. 35. 11, 1. 13, 5. 14, 35. 18, 30. 40. 19, 20. 25. 24, 35. 40. 25, 1. 15. 26, 40. 45. 29, 40. 30. 15. 25. 32, 15. 40. 45. 33, 25. 40. 34, 30. 35. 35, 15. 35. 36, 10. 37, 20. 35. 38, 1. 39, 5. 40, 25. 41, 30. 35. 43, 10. 40. 44, 1. 46, 30. 53, 20. 55, 5. 117, 30. 119, 5. 121, 25. 122, 1. 10. 123, 10. 15. 25. 128, 45. 134, 40. 45. 135, 15. 139, 15. 165, 1. 232, 20. 234, 1. 235, 1. 236, 15. 20. 242, 40. 252, 20. 380, 25. 410, 20. 424, 35. 40. 427, 10. 15. 434, 25. 503, 25. 40. 504, 10. 505, 10. 15. 35. 506, 1. 550, 10. 30. 40. 585, 35. 586, 10. — p. habere 10, 35. 13, 5. 14, 35. 18, 30. 40. 32, 40. 119, 5. 121, 15. 128, 45. 130, 30. 133, 15. 30. 234, 1. 380, 25; p. et sententiae *ex. gr.* 18, 40. 19, 20. 121, 25. 132, 40. 133, 30. 235, 10; p. contra regem (Siciliae) facti 116, 30. — *Gericht (Prozess)* 395, 5. 396, 25. 453, 25. 454, 10. 25. 460, 40. 739, 5.
- proconsules 389, 15. 30. 40. 390, 45.
- procuratio 6, 40. 7, 15. 113, 30. 247, 45.
- procurator 15, 20. 63, 35. 64, 40. 119, 30. 127, 10. 130, 10. 25. 131, 5. 25. 133, 10. 25. 136. 137. 141, 40. 165, 15. 171, 5. 15. 187, 30. 242, 10. 288, 35. 289, 5. 293, 20. 315, 15. 502, 20. 503. 520, 45. 606, 1–25. 609, 30. 611, 15. 709, 40. 710, 1. 15. 711, 25. 712, 15. 25. 713, 40. 715, 20. 25. 30. 717, 25; p. archiepiscopi 7, 15. 52, 10. 20. 40; p. capituli 709, 40. 710, 10. 35. 40. 711, 10. 15. 40. 712, 10. 20. 714, 1. 715, 20. 30. 35. 716, 719; p. ducis 595, 20; p. fisci regalis, pro fisco regali constituere 226, 10. 711, 5. 40. 715, 15. 30. 35.
716. 717, 10. 719; p. legitimus 306, 35. 588, 10; p. marchionatus, marchionis 315, 15. 502, 20; p. *militum quorundam* 605, 15. 20. 606, 10. 20. 25; p. regis 15, 20. 25. 72, 40. 119, 30. 127, 10. 128, 25. 131, 40. 132. 133, 45. 135. 164, 30. 45. 165, 25. 167, 35. 168. 169. 171, 5. 15. 288, 35. 289, 5. 294, 10. 625, 30. 711, 40. 712; p. regis Angliae 502, 20. 583, 10. 585, 10. Poloniae 63, 35. 64, 40; p. dominorum de Gonzaga 606, 1–25.
- procuratorium 126, 40. 127, 20. 25. 128, 1. 132, 5. 20. 30. 35. 45. 135, 10. 30. 136. 137. 141, 40. 165, 5. 294, 35. 390, 25.
- procuratorius: litterae -ae 584, 30. 40; -io nomine 293, 20. 35. 609, 30. 611, 15. 709, 40. 711, 40. 712, 1. 719, 20.
- professa 59, 15. 20.
- professor iuris civilis 283, 5.
- proist, proyst *v.* prepositus.
- proles legitima 201, 30.
- prolocutor 181, 15. — *fürspröche* 416, 10.
- promotio: ad apostolatus apicem 175, 10. 419, 35; p. in imperatorem 159, 20. 168, 20. 172, 35. 175, 30. 223, 15. 20; p. ad fastigium regni 223, 5. 20; p. imperii 168, 20.
- promovere: in archiepiscopum 4, 15; ad doctoratus honorem 246, 20; promovendus: rex Romanorum in imperatorem (postmodum) p. 7, 35. 9, 35. 11, 5. 15, 5. 29, 5. 31, 10. 35. 33, 1. 34, 20. 35, 35. 37, 35. 40. 38, 40. 39, 1. 40, 40. 41, 5. 42, 1. 43, 5. 15. 45, 30. 46, 15. 54, 1. 5. 61, 5. 35. 62, 15. 72, 25. 73, 10. 15. 74, 30. 78, 15. 91, 15. 35. 40. 93, 35. 94, 30. 95, 20. 35. 96, 1. 35. 97, 10. 25. 99, 5. 15. 100, 15. 122, 35. 126, 15. 20. 127, 20. 136, 40. 139, 30. 35. 167, 20. 30. 35. 168, 20. 30. 244, 20. 248, 10. 307, 10. 383, 15; p. in regem 41, 5; rite ad imperium 35, 20. 38, 35. 99, 5. 100, 15. 244, 25. 307, 10. 383, 15.
- promulgare: leges 532, 1; sententias 14, 35. 18, 30. 40. 119, 5. 130, 30. 234, 1.
- pronuntiatio, pronumptiatio 56, 15. 57, 15. 20. 35.
- proprietas 173, 20. 182, 35; p. ecclesiae Romanae 382, 5; p. plenaria imperii Romani 293, 25; -em assignari 449, 1; p. regni 53, 40. — eigenschaft 412, 20. 30. 484, 15.
- proscriptio honorum 18, 30. 121, 15. 133, 15. 235, 1. 255, 1; p. regalis 331, 40. 334, 15. 456, 25; -nis sententia 334, 35.
- proscriptus 184, 30.
- protectio specialis 210, 10. 314, 35. 479, 30. 581, 1.
- protector capituli 701, 20. 722, 25.
- protestare 15, 45. 449, 35. 699, 30. 710, 15. 712, 1. 20. — protestieren 485, 10.
- protestatio 419, 35. 485, 10. 15. 712, 1.
- prothonotarius aulae regiae 180, 10. 230, 20. 30. 294, 25. 298, 30. 323, 1. 333, 10. 334, 25. 40. 335, 25. 336, 15. 337, 10. 40. 359, 25. — schreiber, schreyber, schriber, oberster s. des k. hofes, des kuniglichen sals 299, 10. 321, 20. 323, 25. 328, 30. 330, 15. 351, 10. 352, 15. 353, 1. 355, 25. 356, 15. 45. 357, 30. 358, 40. 362, 15. 364, 5. 35. 366, 20. 374, 25. 376, 1. 379, 25.
- provende *v.* praebenda.
- proventus: archicancellariae 180, 10. 15; p. ecclesiastici 287, 15; p. mensae 6, 30. 178, 30. 287, 15; *v. etiam redditus.*
- providere: bonis 140, 40; de conductu securo 308, 30. 309, 5; ecclesiae, episcopatus *ex. gr.* 4, 10. 5, 15. 7, 30. 8, 40. 9, 15. 10, 35. 16, 5. 33, 10. 44, 1. 45, 1. 57, 30. 60, 25. 74, 20. 120, 10. 131, 35. 211, 15. 234, 40. 241, 25. 709, 20. 713, 35. 717, 1. 718, 25; regno 94, 5. 111, 25. — providieren zu einem bischthum 238, 1.
- provincia *ex. gr.* 13, 15; p. *diocesis* 182, 1. 209, 25. 306, 1. 338, 35.
- provisio ecclesiae 4, 30. 35. 5, 5. 8, 40. 51, 20. 25. 52, 1; p. archiepiscopalis ecclesiae 51, 20; p. de canonicatu et praebenda facienda 704, 25; p. regalis 224, 10; p. Spiritus sancti 303, 20.
- provisor ecclesiae 428, 10.
- provocare ad curiam 181, 35. 40.
- publicus: utilitas -a 41, 5; *v.* instrumentum. notarius.
- publicare electionem 94, 20. 95, 40. 97, 15. 99, 10.
- publicatio: attestatum 716, 5; p. commissionis imperialis 704, 25.
- pütenholtz 350, 5. 15.
- pulsatio campanarum 446, 15; p. prima in ecclesia 719, 10.
- puntnus *v.* confederatio.
- pupillus 160, 10.
- purger, purgravius, purgraf, purglehn, purgsacz *v.* burg.
- puritas monetae 487, 30.
- puteus satians 146, 10.
- puz, puzze *v.* pena.
- puzzen, puezzen: in einem thurm 360, 5.
- ¶
- quaternus 231, 5. 239, 20.
- querela 224, 45. 312, 25. 625, 25.
- questio *causa civilis* 187, 25; q. realis 331, 15. 334, 1.
- quietbrief 317, 1.
- quindena 68, 10. 15.
- quit, quijt, quid ledig und lois *ex. gr.* 76, 35. 86, 45. 253. 254. 255. 269, 30. 270, 20.
- quitancien: mit q. breyven 86, 45.
- quitare 226, 5.
- quitatio 27, 30. 80, 10. 90, 30. 224, 40.

r.

- rad, rat, raid, raut, rete, rête *collegium* des kunigs 81, 40; r. der stat 324, 10. 339, 25. 35. 342, 5. 351, 30. 356, 5. 360, 1. 40. 368, 5. 10. 20. 386, 40. 394, 1. 400, 45. 402, 40. 414, 40. 415, 5. 441, 20. 25. 443, 25. 444, 30-40. 453, 25. 35. 454, 5. 35. 459, 40. 461, 5. 472, 20. 483, 25. 484, 5. 489, 15. 25. 507, 5. 522, 35. 523, 30. 525, 35. 526, 30. 555, 30. 559, 10. 560, 20. 561, 30. 35. 587, 25. 597, 30. 674, 15. 675, 30. 694, 30. 725, 25. 746, 15; r. und burger, borger, r. und gemcinde, burger des *tes et similiter* 328, 15. 329, 1. 25. 330, 1. 340, 40. 341, 35. 350, 15. 20. 351, 1. 25. 352, 35. 355, 1. 360, 1. 25. 363, 40. 367, 40. 400, 35. 415, 20. 416, 20. 25. 418, 35. 443, 25. 457, 5. 459, 10. 460, 20. 472, 20. 476, 10. 477, 15. 488, 5. 522, 30. 525, 35. 533, 25. 547, 25. 30. 548, 15. 35. 559, 40. 560, 20. 561, 30. 35. 587, 25. 631, 40. 674, 25. 737, 35; den r. sweren 368, 5. 10; die zwelfe vom r. 339, 25. — rat *consiliarius*; des crztbuschofs 83, 40; r. des konigs 728, 25; r. der stat 343, 5; *v. in Ind. Nom. Karolus*.
- ractgeld, raitgeld 83, 45. 85, 35. 50. 86, 25.
- ratglocke 441, 25.
- ratificatio *ex. gr.* 12, 40. 13, 1. 117, 25. 128, 35. 40. 229, 10. 309, 35.
- ratman, raitman, ratlude, raitlude, rête, racte 3, 25. 66, 5. 25. 220, 25. 35. 343, 5. 460, 20. 682, 20. 35. 683, 25. 684, 40. 685. 686.
- ratmeister, ratesmeister, ratzmeister, mcyster 324, 5. 10. 377, 35. 418, 10. 488, 5. 523, 25.
- raub, raube, raup, rob, röße, rof 343, 1. 351, 35. 356, 35. 40. 357, 20. 25. 361, 25. 386, 10. 436, 20. 460, 30. 461, 15. 534, 30. 535, 15. 537, 1. 25. (straten r.) 539, 1. 540, 25. 558, 25. 683, 25.
- rauba 700, 35.
- rauber, rauwer 361, 1. 20. 25. 400, 30. 675, 10.
- rauphus 480, 25. 30.
- rayf 521, 30.
- real v. riol.
- reatus 297, 15.
- rebellio 18, 40. 19, 1. 20. 24, 25. 32, 15. 44, 35. 45. 47, 1. 5. 48, 1. 5. 30. 122, 1. 123, 1. 134, 5. 235, 30. 721, 20.
- rebellis 5, 30. 40. 90, 35.
- recedere a burgo 449, 40.
- recepta 713, 5.
- receptio: civium, in civitate 184, 25. 35. 191, 25. 35; r. malatotae 699, 30; r. feodorum *v. recognitio*.
- receptor *rectigalium* 697, 20. 699, 35. 45; r. fructuum, proventuum 713, 1. 5. 714, 20; r. malatotac 699, 35.
- rechenunge schuldig sin 222, 20.
- recht v. ius.
- recipere: feoda 188, 1; protectionem imperii 479, 30.
- reclamatio agnatorum vel cognatorum 182, 10.
- recognitio 14, 40. 119, 10. 129, 45. 698, 30; r. et receptio feodorum 225, 15. 227, 20. 512, 35; r. superioris domini 577, 30; r. temporarium et regalium 696, 35.
- recognoscere et recipere feoda 188, 1. 227, 25. 512, 35. 696, 20. 40. 697, 1. 45. 698, 15. 30. 704, 5; pro imperatore, rege 74, 30. 174, 5. 188, 35. 239, 10; r. temporalia et regalia 29, 1. 703, 30. 35. 704, 30.
- recompensatio 177, 35. 208, 5.
- rector: civitatis 389, 15-40; r. diocesis 17, 5. 20, 40. 23, 5. 25, 40. 49, 5. 25; r. locorum 210, 15. 419, 30; r. scolae 320, 25. 30; r. terrarum 215, 10; r. Urbis 531, 20. 30. 743, 10.
- rectoria 531, 35. 533, 1.
- recurere ad ecclesiam Romanam 303, 20.
- redargutio 239, 5.
- reddere rationem et compotum 699, 35. 40.
- redditus *ex. gr.* 53, 40. 54, 1. 15. 20. 296, 35; r. de advocatiis 432, 1; r. archicancellariae 180, 10. 15; -uum concessio 145, 25; -us defectus 511, 5; r. et proventus *ex. gr.* 709, 10-40. 710, 5. 25. 716, 35. 718, 15. 20. 729, 20. 25.
- redimere pignora 208, 25. 220, 10.
- reductio in possessionem 298, 5. 20.
- reformare: monasterium 509, 40; statuta generis humani 607, 10.
- reformatio: concordiae 64, 30. 35. 40; r. dampni 584, 15; r. imperii sacri 94, 10. 97, 10. 99, 1; r. ministerii 727, 20; r. pacis 11, 20. 63, 20. 25. 35. 40. 64, 1. 116, 10.
- regales 214, 20. 215, 20. 380, 25. 381, 15. 20. 557, 30. 558, 1. 645, 30.
- regalia (*sc. iura*) s. Petri 28, 30; r. imperii 201, 30. 35. 212, 35. 290, 5. 15. 293, 30. 296, 35. 297, 45. 298, 10. 319, 35. 417, 25. 479, 40. 496, 35. 497, 1. 566, 10. 581, 1. 588, 10. 20. 606, 5. 611, 30. 641, 35. 642, 1. 696, 15. 35. 697, 1. 10. 698, 25. 40. 45. 699, 20. 703, 30. 35. 704, 30. 705, 10. 709, 20. 25. 710, 10. 713, 15. 714, 5. 10. 717, 1. 5. 718, 30; r. ecclesiae *ex. gr.* 29, 1. 698, 35.
- regimen *ex. gr.* 32, 5. 10. 45. 35. 40. 37, 03; r. regni 212, 1; r. Urbis 422, 1.
- regina 59, 20. 214, 20. 215, 50. 248, 35. 286, 5. 287, 5. 10. — kunighinne 85, 25; *v. in Ind. Nom.* Beatrix. Blanca. Elisabeth. Johanna. Margareta.
- regnum: hereditarium 224, 10. 245, 35. 514, 5; r. Iudaeorum 150, 15; r. temporale 111, 20. 151, 15. 20. 169, 1; *v. negotium; v. etiam in Ind. Nom.* Bohemia. Corsica. Francia. Grecia. Romanum. Sardinia. Si-
- cilia. — kunichrich, küngrich *ex. gr.* 664, 1. 665, 15. 666, 5.
- regula canonum 153, 20.
- regulare (tertius actus praeceptivus papae) 153, 25. 160, 35.
- reich *v. imperium*.
- reintegrare iura 699, 10.
- relevare regalia seu temporalia 709, 20. 30. 710, 10. 713, 15. 717, 5. 718, 30.
- relevatio regaliae seu temporalitatis 714, 10.
- rente 80, 10.
- renuntiare appellationi ad papam 720, 15. 721, 30.
- reprobare: personam legis 152, 25; monetas 188, 45.
- requesta *gallice: requête* 717, 25.
- requirere rationes seu computationes 227, 25.
- requisitio 390, 40.
- res: iudicata 449, 1; r. mobiles vel immobiles 331, 20. 334, 5. 383, 10. 446, 10; r. minorum 225, 5; r. privata, publica 245, 30.
- reservare dispositioni papae 4, 35.
- resignare 628, 10.
- resignatio advocatae 561, 20.
- respondere de fructibus, redditibus, proventibus 197, 1. 199, 5. 10.
- respublica 9, 35. 32, 10. 25. 33, 10. 15. 40, 40. 42, 1. 43, 5. 73, 1. 90, 20. 91, 20. 93, 25. 94, 20. 95, 10. 40. 97, 10. 15. 98, 1. 99, 1. 5. 102, 35. 103, 25. 112, 30. 189, 1. 224, 5. 291, 15. 303, 30. 304, 15. 319, 15. 610, 30. 40. 624, 35; r. Romana 610, 35.
- restituere: in integrum 19, 5. 25. 121, 35. 122, 10. 133, 40. 134, 10. 235, 15. 252, 25. 294, 5. 297, 20. 550, 15. 552, 5. 608, 5; proprietates 173, 20; sacramentis 48, 40.
- restitutio in integrum 225, 10. 297, 5. 298, 5. 20. 609, 35; r. realis 286, 15.
- retrofeudum 13, 20. 117, 45. 129, 15. 181, 30. 232, 35.
- revocare *ex. gr.* 14, 30. 35. 15, 1. 16, 15. 294, 5. 298, 15. 301, 40; feoda et iura 226, 15. 20; leges 306, 10.
- revocatio generalis 286, 5. 306, 35; r. processuum 170, 30.
- rex: Romanorum in imperatorem postmodum promovendus *v. promovere; v. etiam in Ind. Nom.* Anglia. Boemia. Corsica. Cracovia. Polonia. Romanorum. Sardinia. Sicilia. Ungaria. — -gis approbatio 320, 15; -gis terra 18, 35; *v. etiam* approbare. aulicus. bona. camera. camerarius. cancellarius. capellanus. confessor. confirmatio. consiliarius. consilium. corona. curia. diadema. electio. iudex. iurisdicatio. ius. mandatarius. nuntius. potestas. protonotarius. sceptrum. secretarius. sigillum. thesaurarius. titulus. ungere. vassallus. vicarius. — kunig, künig, kuning, koning, kong *v. in Ind. Nom.* Romanorum rex; einmütiger,

- eynmüdiger k. 339, 40. 340, 25. 341, 20. 378, 1. 612, 25; einwelliger k. 341, 20. 25. 378, 5.
- reysesge 534, 35. 537, 5.
- rich, rych, reich *v. imperium.*
- rihten, rihter *v. iudicare. iudex.*
- rihtung, rihtung, rihttugung, rihttinge 343, 10. 345, 10. 347, 15. 558, 35. 598, 1. 686, 20.
- riol, rial, real *moneta* 83, 35–45. 84, 85, 5. 35. 45. 86, 25. 87, 30. 88, 1–15. 276, 5.
- riperia 290, 5. 293, 20.
- ritterschaft 104, 15.
- rittir machen 677, 10.
- romancia 59, 1. 30.
- rügen bei dem eyde 351, 35.
- runse *alveus* 482, 10.
- Rynezcoll *v. in Ind. Nom. Renuis.*
- S.**
- sacerdos 50, 25; s. magnus, summus, Iudaeorum 155, 30. 159, 10; s. summus *papa* 153, 1.
- sacerdotium 151, 5. 154, 35. 155, 20.
- sache: die an leib und gut gent 402, 20. 25. 404, 15. 592, 1; reichs s. 377, 15; unredelich s. 495, 25. 631, 1. 654, 15; werltliche s. 358, 30. 493, 10.
- sachewalten *procuratores* 495, 20.
- sack: in den s. stozzen 360, 5.
- sacramentum ecclesiae, ecclesiasticum 48, 40. 50, 30. 146, 15. s. iuramentum 315, 15; s. de parendo mandatis imperii 315, 15. 20; *v. fidelitas, homagium.*
- sacrilegus 146, 1.
- sacrosanctus: -a ecclesia 302, 20.
- saeculares et regulares 388, 25. 425, 35.
- salarium 295, 15.
- sal: kuniglicher *v. protonotarius.*
- salvagardia 581, 1.
- samenlofte *conventus* 536, 1. 10. 15. 538, 10. 15.
- samenuge *v. stift.*
- sanctio: canonica 389, 20; -nis executor 390, 35; s. imperialis 389, 30. 45. 391, 5; s. iuris 609, 15; s. legalis 611, 1; s. pragmatica 700, 40.
- satman, sathman, satlåde *Schiedsmann* 535. 536, 10. 537. 538, 10; sworen s. 535, 40. 538, 1.
- satrapa 306, 15.
- satz *v. statutum.*
- satzunge *obligatio* 327, 10. 346, 30. 35. 380, 1. 15. 433, 10. 649. 650, 35.
- scabinus 41, 25. 45, 30. 35. 46, 15. 25. 114, 10. 210, 5. 211, 15. 212, 30. 319, 35. 359, 10. 389, 15. 30. 40. 390, 45. 697, 20. 700, 5–716, 45. — scheffen, schepfen, schephen, schöpfen 85, 20. 358, 35. 360, 1. 5. 40. 396, 20. 402, 40. 403, 1. 442, 20. 497, 15. — li eskievin 695, 35; *v. etiam magister. sententia.*
- sceptrum: imperiale, regale, regis 310, 10. 311, 5. 15. 20. 544, 10. 563, 5. 564, 15. 565, 10. 567, 10. 568, 25. 570, 20. 572, 15. 602, 25. 617, 10. 657, 10. — scepter, ceptir, sceptir: kungliches 602, 30. 619, 10. 677, 10.
- schaf: flemische 352, 35. 40.
- schaffer des chlosters 527, 5.
- scharren 350, 15.
- scharrer 350, 5.
- schatzunge, schazzunge 440, 15. 482, 35.
- scheffen *v. scabini.*
- scheffilamp des reichs 741, 10.
- schellinge, seelinghe *discordia* 535, 25. 537, 30. 35.
- schenk, schenke *des kunigs* 324, 1. 375, 35. 675, 35. 724, 10. 20. 725. 1. 25.
- schenkung 648, 1.
- schickung 675, 10.
- schidung 374, 15. 375, 5.
- schiff, schif 104, 20; geladen s. 627, 10. 15.
- schiffunge 412, 40.
- schifflute 412, 40.
- schild, schilt, schiltgulden 83, 40. 84, 5. 85, 35–45. 86, 25. 87, 30. 262, 30. 264, 30. 655, 25. — schiltguldine pennige 256, 15.
- schilling 453, 35; s. Haller 400, 20.
- schirm, beschirmung 266, 1. 411, 15; s. des kunigs 412, 15. 414, 25. 449, 25. 529, 1. 545, 15. 738, 5; s. des reichs 238, 15. 378, 1. 392, 25. 393, 10. 437, 10. 495, 30. 501, 35. 551, 25. 640, 35. 694, 40; sch. geistliches und werntliches rechtis 266, 1.
- schirmen, beschirmen, in beschirmunge nemen 327, 25. 340, 5. 343, 30. 345, 10. 360, 45. 364, 1. 369, 40. 375, 10. 377, 15. 25. 378, 25. 394, 20. 403, 10. 404, 20. 405, 30. 406, 10. 411, 20. 437, 15. 442, 15. 459, 25. 460, 35. 463, 20. 466, 40. 467, 30. 40. 476, 15. 482, 1. 484, 15. 489, 1. 619, 1. 640, 35. 641, 25. 660, 25. 668, 40. 674, 15. 682, 15. 738, 1. 742, 5.
- schirmer 340, 1. 5. 378, 1.
- schlahen *v. slahen.*
- schlegeschatz 483, 10.
- schreiber *v. protonotarius.*
- schrien *clamor* umb broke des vredes 539, 30.
- schuld, schult, scholt 347, 40. 348, 5. 25. 30. 442, 20. 462, 1. 472, 10. 682, 20. 25. 30; rechte s. 324, 25. 474, 35. 475, 20. 653, 1.
- schuldner, schuldener 460, 40. 682, 25. 30.
- scisma 24, 25. 30. 25, 5. 26, 35. 28, 40. 30, 5. 32, 20. 30. 34, 1. 35, 15. 37, 20. 41, 30. 123, 1. 5. 129, 1. 232, 20. 285, 15. 532, 25.
- scismaticus *v. hereticus et s.*
- scola 320, 20–40; -arum collatio 320, 20. 35; -arum officia 320, 20; -arum
- rectores 320, 25; -arum regimen 318, 15.
- scolasticus 52, 20. 25. 128, 20. 136, 25. 242, 10. 320, 35. — schulmeister, scholmeister 338, 25. 592, 10. 739, 30.
- scolastria 320, 35.
- scripta: apostolica 5, 25. 35. 45. 6, 15. 37, 40. 52, 5. 57, 30. 231, 25. 243, 5. 247, 25. 308, 30. 597, 10. 699, 10; s. regia, regalia 211, 15. 212, 10. 216, 20. 247, 25. 699, 10. 701, 25. 722, 25. 726, 40.
- scrutinium 33, 5.
- sculteria, scultaria 515, 25. 35. 516, 5. 10. 15. — schultheizenamt, schultheizenamt 363, 25. 35. 40. 369, 30. 527, 40. — schultheizztum, schultheizentum 325, 10. 15. 368, 10. 15. 20. 445, 1.
- scultetus 319, 35. 359, 15. 20. 389, 15. 30. 40. 456, 20. — schultheizz, schultheiz, schultheis, schulthaisze, scholtheiz 256, 5. 267, 5. 274, 25. 350, 15. 20. 358, 20. 25. 360, 40. 361, 1. 5. 15. 363, 25. 364, 15. 366, 5. 10. 374, 10. 375, 1. 416, 20. 25. 436, 10. 15. 441, 15. 25. 442, 5. 20. 453, 20. 25. 454, 5. 459, 20. 489, 20. 544, 35. 547, 25. 30. 548, 15. 35. 559, 1. 587, 25. 630, 35. 631, 40. 632, 5. 663, 35. 665, 15. 20. 30.
- scutifer 174, 40. 215, 25. 30.
- secretarius *ex. gr.* 502, 20. 530, 25; s. marchionis 502, 20; s. regis 208, 10. 530, 15; *v. etiam protonotarius.*
- secretum confessionis 286, 35.
- secundario: conqueri 449, 1; s. usurpare 449, 1.
- securitas per stratas, s. stratae 295, 25. 296, 1. 5.
- sedelhaft, sidelhaft 351, 45. 393, 1. 402, 25–35.
- sedes apostolica *saepissime ex. gr.* 4, 10. 5, 25. 6, 5. 25. 7, 25. 8, 1. 30. 10, 1. 11, 20. 14, 25. 15, 5. 16, 5. 17, 10. 20. 24, 25. 25, 5. 10. 29, 5. 30. 35. 30. 35. 31, 35. 33, 15. 38, 5. 41, 5. 45, 30. 46, 20. 51, 1. 5. 30. 52, 1. 54, 30. 55, 5. 15. 57, 40. 61, 45. 63, 25. 72, 20. 73, 35. 74, 10. 15. 78, 10. 91, 25. 110, 15. 35. 115, 20. 25. 117, 10. 119, 15. 30. 124, 1. 128, 40. 130, 35. 133, 1. 134, 25. 138 1. 5. 141, 20. 167, 25. 175, 35. 207, 20. 231, 25. 242, 45. 247, 25. 248, 20. 40. 249, 20. 25. 283, 20. 286, 5. 292, 15. 25. 308, 30. 504, 35. 505, 15. 40. 550, 20. 679, 40. 692, 10. 707, 30. 708, 25.
- selbschol, selpschol *fideiussor* 342, 40. 343, 1. 347, 40. 348, 1. 5. 25. 35. 40. 401, 1. 739, 5.
- seldener *Hintersasse* 446, 35. 40. 447, 10. 15. 25. 40. 448, 20. 449, 20. 25. 30. 40. 450, 15. 25.
- selhaus 350, 20.
- selhof 459, 15.

senatus populusque Rom. 305, 25. 306, 10.
 senescalus, senescallus 127, 40. 135, 40. 284, 35.
 sententia *Urteil ex. gr.* 5, 30. 6, 10. 9, 20, 40. 14, 35. 19, 25. 24, 15, 25. 26, 40. 30, 5. 30. 32, 20, 30. 34, 2. 35, 15. 37, 20, 25. 41, 35. 42, 35. 43, 25. 44, 35. 45, 35, 40. 46, 15. 35. 47, 1. 57, 35. 181, 20, 25. 197, 10. 201, 5. 294, 1. 425, 1. 446, 45; s. canonum 421, 25. 532, 25; s. capitalis 18, 30. 116, 30. 121, 15. 132, 40. 133, 15; s. depositionis 241, 20; s. diffinitiva 116, 35, 40. 314, 10. 331, 5, 10. 333, 35. 716, 30, 40. 717, 25. 719. 723, 10, 15; s. excommunicationis, interdicti et suspensionis 33, 15. 34, 1. 30. 35, 15. 36, 1. 37, 15. 42, 35. 43, 20, 25. 44, 1-15. 25. 45, 15, 35, 40. 46, 30, 35. 47, 15. 48, 40. 53, 1. 5. 241, 25. 242, 30. 284, 25. 285, 15. 286, 40. 425, 1. 426, 20. 427, 15, 25. 434, 25. 503, 25, 35. 504, 10, 30. 505, 10, 40. 550, 10, 20, 40. 586, 1. 30, 40; s. interlocutoria 314, 10. 331, 10. 333, 35; s. proscriptio 331, 25. 334, 35; s. spiritualis et temporalis 37, 15. 20, 25. 41, 5. 586, 1. 30; s. iudicum 331, 5. 333, 35; s. lata 13, 5. 43, 20. 128, 45; s. papalis 144, 20; s. scabiorum 359, 15; s. spiritualis 152, 40; v. *etiam* pena.
 sepultura: ecclesiastica 587, 1. 10; s. illicita 586, 35.
 sequela 390, 35.
 sequestrare 448, 30; fructus 225, 45.
 servitium 6, 5. 52, 45. 70, 35. 194, 15. 195, 40. 198, 20. 199, 1. 200, 25. 201, 35. 317, 20. 359, 5, 10. 449, 45. 512, 25.
 servitor domesticus 50, 15, 25.
 servitus 14, 5; s. apostolica 55, 35.
 servus: cameræ regalis v. kamerknecht; s. s. Spiritus 301, 30.
 sesshaft in der stat 453, 20. 523, 1.
 setzen, sassen *cr. are* ainen babst 425, 45; s. *ponere* uf vesten 262, 10; s. *in pignus dare* 3, 15; s. *statuere ex. gr.* 495, 30.
 sey 683, 35.
 sicher machen *versichern* 65, 30. 35.
 sidelhaft v. sedelhaft.
 sycchhūs 394, 25.
 sigillum *modus confirmationis saepissime ex. gr.* 15, 35; s. archidiaconatus 78, 30; s. archiepiscopi 594, 40. 704, 5; s. capituli 239, 1. 713, 5; s. cereum 165, 5. 169, 35; s. in cera alba sigillatum 679, 40. 695, 30. 708, 30; s. civitatis 450, 1; s. comitatus 566, 20; s. commissarii 711, 30; s. curiae 485, 40; s. electi 116, 40; s. imperiale 106, 25. 230, 20, 30; s. marchionatus 105, 15. 107, 1. 114, 35. 120, 20, 35. 121, 10. 123, 35. 127, 35. 132, 5. 135, 35. 136, 25. 169, 35. 171, 10. 172, 20. 566, 20. 624, 5; s. militum 606, 25; s. preposituræ 78, 30; principis 502, 25; s. regiae

maiestatis, s. regium *in formula corroborationis* 22, 25. 56, 10. 57, 20. 106, 20. 185, 40. 189, 40. 197, 20. 202, 1. 226, 40. 228, 10. 230, 20, 30. 237, 20. 252, 1. 40. 290, 20. 291, 30. 294, 25. 295, 20. 298, 25. 299, 35. 316, 1. 319, 20. 320, 40. 333, 10. 334, 20, 40. 335, 25. 336, 15. 337, 10, 40. 363, 10. 391, 5. 417, 25. 429, 25. 432, 20. 451, 10. 486, 20. 487, 35. 517, 20. 518, 25. 544, 20, 40. 563, 40. 564, 40. 568, 1. 569, 15. 573, 1. 25. 577, 5. 580, 1. 583, 1. 588, 20. 602, 45. 604, 20. 610, 5. 612, 5. 617, 15. 618, 30. 620, 25. 621, 40. 690, 25. 693, 5. 695, 25, 30. 697, 30. 701, 40. 704, 1. 705, 25. 722, 40. 723, 30. 727, 5. 743, 25; s. secretum a tergo impressum 103, 40. 106, 20. 229, 40. 308, 15. 704, 15; s. tabellionis 717, 40. 718, 5. — siegel, ingesigel, insigel *ex. gr.* 3, 20. 25. 65, 40. 82, 40. 85, 30. 86, 45; i. an den brief etc. henken *et similiter ex. gr.* 3, 35. 66, 35; besigeln mit i. 77, 25. 30. 35 *ex. gr.*; i. des erzbischofs 384, 20. 385, 15. 35. 415, 25. 687, 10, 25; i. des greven 541, 20; grosze s. 637, 15; heyenliches i. 637, 15. 646, 15. 739, 10; i. des herczogen 637, 15. 732, 40; i. des hofgerichts 688, 1; kunicliches i. 79, 20. 203, 20. 388, 5; i. des kurvursten 79, 25; i. des lantvredes 536, 5. 10. 539, 35; i. der maiestat 440, 30. 619, 40; i. des markgrafen 124, 25. 125, 20. 556, 10; i. des ritters 519, 20, 30; i. der stat 436, 35. 469, 15. 507, 20. 236, 35. 676, 1; i. der vormuntshaft gemein 592, 30.
 signari manu notarii *saepissime ex. gr.* 17, 15. 30-40.
 signum: apponere *in formula corroborationis saepissime ex. gr.* 17, 20, 30. 40; s. notarii *ex. gr.* 23, 10. 20, 30. 35; s. restitutionis 719, 25; s. subiectionis 577, 30; s. tabellionis 717, 40. 718, 5. 720, 1.
 silber: lödiges v. mark.
 sindicus: civitatum 304, 15. 20. 550, 50; s. populi 304, 15; s. Urbis 303, 10.
 sinodus 28, 30.
 sitzen: buliche unde hebeliche in stedten 482, 20.
 slahen: ze tode 399, 40. 400, 25. 453, 25. 454, 1; v. *in Ind. Nom.* Hall.
 societas, *colligatio, pactio* 24, 40. 25, 5. 30, 10. 39, 5. 52, 35. 132, 40. 134, 45. 192, 1. 5. 519, 1.
 sol *signum sacerdotii* 151, 5. 157, 5.
 solemnitas iuridica 289, 1.
 solidus 446, 30. 447, 10. 40. 45. 448, 449; s. Hallensis 194, 25. 516, 20.
 solium: imperiale 151, 35. 607, 25; s. regale, regni 141, 25. 145, 35. 155, 5. 161, 40.
 solutio census 287, 10.
 spirituales et saeculares 337, 1.
 spiritualia 5, 15, 20.
 spise *Speerträger* uff der stat schaden schikken 342, 40.

spital 394, 20.
 spoliatio 297, 5, 15.
 sponsalia 25, 10. 54, 35. 123, 25. 135, 10. stal 683, 35.
 stantale libertatis 307, 20.
 stat, stad, stete, stette *saepissime ex. gr.* alti s. 478, 5; botten der s. 105, 40; clag der s. 357, 10; freiheit, friheit, fryheit, freyung, vreyung, reht und gute gewohnheit der s. 330, 5. 339, 20. 355, 10. 15. 20. 378, 5. 386, 1. 45. 395, 25. 396, 1. 15. 397, 30. 401, 10. 35. 402, 25. 30. 403, 5. 413, 10. 446, 15. 477, 35. 498, 25. 501, 25; s. geleedigen 369, 35. 370, 25; gemeinlich, gemeinde, gemeinliche der s., meyne d. s. 342, 20, 25. 368, 15. 395, 25. 397, 25. 501, 25. 40. 502, 1. 534, 20. 536, 35; die grossere stat Prag 678, 25; jarmarkt der s. 393, 5; des keyzers s. 101, 35; recht, reht der s. 321, 15. 330, 5. 339, 20. 343, 40. 346, 5. 355, 10. 15. 20. 361, 5. 366, 5, 10. 378, 5. 386, 5. 394, 1. 5. 10. 395, 35. 401, 10. 402, 25. 403, 5. 413, 10. 459, 30. 466, 15. 477, 35. 501, 25; reichs, riches, ryches, rîchs s. 80, 40. 339, 10. 45. 340, 25. 346, 5. 349, 20. 357, 10. 360, 25. 365, 20. 369, 30. 378, 1. 10. 399, 5. 401, 5. 402, 25. 412, 10. 414, 30. 452, 5. 454, 35. 40. 457, 10. 15. 459, 10. 30. 462, 10. 494, 5. 20. 25. 541, 35. 542, 35. 597, 35. 634, 1. 642, 20. 658, 20. 674, 10; s. rumen 442, 5; s. schirmen 339, 5; s. versetzen *ex. gr.* 343, 40. 346, 10; vrye s. 105, 40. 498, 15; uzwendig der s., in der st. gessen 459, 20. 482, 30-40. 552, 15; v. *etiam* gemeinde. gericht. rat. richter. sesshaft. statutum. strazze. stura.
 stathelder 651, 40.
 statschreiber 397, 40.
 status: et honor ecclesiae 304, 10. 703, 1; s. imperialis, imperii 26, 45. 27, 20. 150. 151. 152. 310, 45. 311, 1. 565, 20; s. pontificalis 7, 30; s. regius 435, 20; s. regni 564, 25. 565, 20 (Romanorum). 215, 25 (Siciliae).
 statutum: civitatis 337, 1. 449, 15; s. imperatoris 389, 20. 390, 1. 566, 10. 567, 30. 611, 35. 698, 20. 35. 40. — satz, sätze 329, 10. 469, 5, 15. 623, 10. 15. 20; s. ufsagen 623, 10. 25; in s. und stallung 520, 20. — ufsatze, ufsatzung 412, 25. 35. 413, 15. 444, 40.
 steinberch 404, 5.
 stetretz 339, 10; s. gebot und gesetze der stat 394, 1. 5. 10.
 steurunge v. stura.
 stift, stieft, stift, styfft, sticht, gesticht v. *in Ind. Nom.* Colonia. Treveris. — capittel des -s 340, 15. 25. 30; ghemeyne s. 540, 5; gericht des -tes 238, 15; man des s. 262, 30; -tes pfleger und vürmund 340, 20. 25. 30; -tes stede 65, 10; techant des -tes 366, 35. 367, 10. 35. 467, 5; das merre s. v. *in Ind. Nom.* Strass-

- burg. Trier. — stift und samenuge verschulter Juden 648, 15. 40. 649. 650, 20. 30.
- stipendiarius: tenere -os 611, 30.
- stipendium 286, 1. 10. 295, 15.
- stoil v. stül.
- stok, stock, stöck 402, 20. 404, 10. 405, 1. 633, 40. 745, 5.
- stoz *bellum* 342, 5. 10. 25. 343, 1. 5. 20; s. umb das riche 341, 30.
- straffen an leib und gut 350, 15. 20. 352, 5. 459, 40.
- strata publica 179, 1. 5. 185, 1. 186, 40. 295, 30. 487, 1. — strathe, strazze: des reichs 318, 5. 360, 45. 480, 25. 539, 1. 559, 15. 744, 10; s. rof 535, 15. 537, 25.
- stube 368, 5. 444, 30. 35.
- studentes 246, 10. 15.
- studium generale 245, 35. 246, 10—30. 580, 40. 581, 5; s. particulare 245, 35.
- stül, stoil: frye, vrije s. 589, 30. 35. 671, 30. 35. 40; heilige s. 386, 25. 426, 35. 40; s. van Rome v. in *Ind. Nom.* Romana ecclesia.
- stura 194, 20. 195, 35. 40. 198, 15. 226, 15. 450, 5. 35. — stur, stür, stiur, stiür, steure, steuwer, stewr, stiver, sture, stiurn: gewönlich 324, 1. 327, 5. 339, 30. 342, 30. 366, 5. 10. 369, 30. 371, 1. 20. 386, 5. 393, 1. 397, 10. 398, 1. 5. 20. 416, 15. 431, 10. 440, 10. 445, 20. 25. 450, 5. 30. 458, 25—35. 459, 25. 35. 464, 1. 10. 472, 30. 473, 5. 475, 35. 40. 476, 1. 477, 15. 488, 30. 489, 20. 493, 1. 501, 35. 552, 15. 559, 5. 560, 25. 598, 5. 10; ierliche, jergicliche, jergliche s. 324, 10. 20. 30. 339, 30. 368, 30. 475, 35. 644, 10. 648, 25; Juden s. 324, 1—30. 351, 1. 416, 15. 469, 15. 35. 472, 25. 473, 1. 5. 20. 600, 15. 644, 20. 739, 35; lidig, enbunden der s. 368, 30. 35. 454, 35; s. auf der stat 342, 30. 435, 35. 458, 20. 30. 35. 501, 35. — gewerf, gwerf 368, 30. 35. 445, 20. 25. 653, 5. 10. — steürunge 647, 40. 648, 20.
- sturen 378, 20.
- subdelegatus 715, 10.
- subdelegatus commissarii 549, 30.
- subditus, subiectus *ex. gr.* 11, 25. 14, 15. 118, 45. 130, 15. 181, 1. 185, 20. 218, 15. 25. 233, 35.
- sublimatio ad ecclesiam metropolitana-nam 145, 25; s. status 299, 25.
- subservientes artes 157, 30.
- subsidium 81, 20. 429, 20.
- suburbium 388, 25. 389, 5.
- subversio status (Urbis) 531, 20.
- successio 146, 15; s. regni Franciae 288, 15.
- suffraganeus ecclesiae 6, 10. 15. 292, 20.
- suffragium 510, 25.
- suggestio falsa 720, 30. 721, 40.
- sumenisse 508, 30.
- summus: v. pontifex. sacerdos.
- sumptus imperii 188, 10.
- sundern *separare* 457, 15. 40. 538, 10. 684, 20.
- sultze, sältze *sal feris ad lambiendum praeparatus* 350, 1.
- sunen: den krieg 69, 25. 30. 70, 10. 15. 71, 10. 30. 72, 5. 10. 107, 20. 108, 1. 20. 109, 15. 35. 253, 20. 655, 1. 656, 15.
- superioritas 14, 5. 118, 20. 129, 40; s. ecclesiae Romanae 17, 5. 120, 10.
- supplicatio *actus processualis* 705, 25. 709, 30. 710, 15. 40. 712, 5. 10. 20. 715, 15. 25. 35. 716, 1. 30. 719, 45.
- susceptio coronae 228, 25. 513, 10. 15. s. feudorum 574, 35. 696, 35; s. tribuniciae coronae 305, 30.
- suspendere interdictum 55, 15. 20. 551, 5; a perceptione fructuum 225, 45.
- suspensio ecclesiastica 42, 35. 43, 20. 44, 5. 45, 15. 46, 30. 47, 15. 55, 20. 425, 1. 10. 721, 15.
- sweren v. iurare.
- swert zukken 400, 15.
- symoniaca utilitas 83, 20. 90, 25.
- synagoge 648, 10.
- t.
- tabellio 711, 15. 25. 716, 1. 717, 40. 718, 1. 719, 40; t. apostolica auctoritate 711, 25. 718, 1. 719, 40; t. apostolica et imperiali auctoritate 717, 35. 719, 45; t. curiae Remensis 715, 40; v. *etiam* sigillum. signum.
- tabernaculum 169, 1.
- tag, dag 341, 25. 342, 20. 25; daghe holden 535, 40. 538, 1; ze t. kumen, varn 343, 25. 462, 35. 40; daghe legen 540, 10.
- taiding, taidung, tayding(e), teidung, tédung, teydung, teding, deding *placitum* 300, 15. 316, 40. 328, 20. 329, 10. 347, 15. 375, 15. 397, 40. 416, 25. 556, 10. 598, 1. 603, 15. 675, 35. 677, 15. 695, 1. 731, 35. 733, 1. 736, 30.
- taidingen, teidingen, teydingen, täd-ingen, tedingen, tegdingen, be-taidingen, getaidingen, gededingen, dedinghen *placitare* 222, 20. 300, 5. 323, 20. 366, 35. 367, 1. 35. 496, 1. 470, 10. 35. 471, 25. 555, 30. 556, 10. 559, 15. 598, 1. 648, 35. 694, 5. 15. 731, 35. 733, 1.
- talentum 148, 15.
- tat: zu frischer t. 342, 15.
- taxatio 196, 25.
- taxus rerum ad victum pertinentium 183, 40. 45.
- techant v. decanus.
- templum 301, 25; t. *Judaeorum* 145, 20. 150, 20. 155, 30.
- temporalia 5, 15. 20. 509, 35. 595, 15. 20. 696, 35; t. episcopatus 698, 25. 716, 35; t. imperii 720, 20; t. regis 720, 15.
- temporalitas episcopatus 709, 20. 30. 714, 5. 10. 40. 717, 1. 5. 718, 30.
- tempus: coronationis 165, 45; t. maius vel minus 425, 20; medio -rc 448, 1. 550, 35. 688, 30. 697, 5. 699, 1. 705, 1. 712, 35. 714, 15. 722, 25.
- tentorium 69, 10. 330, 15.
- terminus 55, 15. 115, 20. 181, 10. 220, 35. 302, 20. 447, 25. 448, 35. 705, 1. 710, 10. 15. 712, 20; t. ad eligendum regem 60, 25. 35. 40. 62, 20; t. pe-remptorius 52, 25. 53, 15. 242, 15. 243, 15; t. suspensionis 55, 20. — termini *finis* 180, 5. 196, 10. 15. 20. 45. 200, 30. 201, 1. 449, 40. — frist, frist, vrist 76, 35. 399, 10. 15. 734, 10. 735, 15. 736, 30. — zil, ziil, czil 340, 25. 365, 20. 398, 1. 407, 15. 408, 5. 458, 5. 462, 35. 45. 508, 25. 35. 648, 1. 684, 20. 25. 686, 35. — zil *finis* 393, 10. 744, 10. 40. 745, 1. 10. 15; z. des lantfrids 460, 30—40. 461, 1. 30. 462, 5. 763, 15.
- testamentum 183, 15; t. novum 156, 15; t. vetus 154, 35.
- teutsch: t. haus 360, 40. 403, 35; t. herren 402, 35. 403, 5. 15; t. herren gut 405, 25.
- thalamus 657, 15.
- theloneum, telonium, tholoncum, theo-loneum 178, 25. 45. 179, 40. 185, 1. 186. 187. 196, 25. 204, 10. 210, 10. 20. 25. 220, 5. 290, 5. 293, 30. 297, 25. 30. 318, 25. 319, 15. 362, 45. 487, 5—25. 497, 1. 517, 15. 554, 25. 35. 601, 30. 609, 15. 617, 5. 618, 1. 621, 20. 628, 30; t. super alveum Reni 178, 45. 179, 1. 291, 10. 15. 514, 15; t. archiepiscopi 318, 25. 35; t. in castro 515, 25. 35; t. conductuum 624, 35; -i impositio 291, 10. 318, 30; t. moderare, mutare, instituere 514, 15; -i moderatio 318, 40; t. in oppido 496, 35; -i solutio 223, 1; -i vexatio 449, 40. — zol, tol, zolle, tolle, zölle, czölle, czälle 79, 25. 30. 35. 40. 327, 5. 362, 10. 366, 15. 411, 1. 482, 35. 548, 1. 552, 1. 557, 10. 601, 30. 619, 5. 622, 10. 627, 5. 10. 630, 35. 635, 5. 10. 651, 35. 40. 683, 30. 693, 20. 744, 15. 40. 745, 1; lediger z. 397, 10; newer z. 744, 10; recht des z. 410, 35; z. des reichs, von dem riche 410, 30. 35. 411, 1. 413, 1; Ryneckzoll 259, 5; unrechter z. 413, 1. 683, 35; vrii des z. 454, 35; zol frye wandeln 397, 10. 399, 35.
- thelonearius, thelonarius regis 204, 30. 222, 35. — zolner 366, 10; z. des reichs 366, 15.
- thema 137, 40. 146, 5. 149, 40. 151, 40. 157, 5. 159, 20.
- thesaurarius 52, 25; th. papae 166, 10. 170, 15. 171, 30. 173, 20. 442, 10.
- thesaurus: in terris inventus, abscon-ditus 183, 20. 25; t. regis 562, 25.
- theutonicum vulgare 48, 10; -a lingua 485, 10.
- thorus 726, 25; th. vidualis 621, 35.
- tinellum 163, 40.

titulus, tytilus: augustalis 224, 5. 15. 696, 15. 25; -i ecclesiarum Romanarum *v. in Ind. Nom.* Romana ecclesia; t. feudalis, feodalis, pheudi 237, 20. 516, 5. 537, 1. 15. 561, 10. 569, 10. 573, 1. 20. 628, 10. 15; t. imperatoris, imperialis 13, 10. 70, 30. 117, 35. 129, 1. 232, 20. 240, 25; t. legitimus 690, 15. 709, 10. 25. 710, 5. 718, 35; t. pignoris (seu hypothecae) 186, 35. 196, 1. 198, 1. 20. 25. 208, 20. 515, 25. 516, 1; t. principatus 200, 1; t. proprietatis 200, 35. 743, 15; t. regius 202, 20. 207, 10. 562, 25; t. regni 202, 20. 25.

tod *v. slahen.*

tolle *v. theloneum.*

totslag *v. homicidium.*

tractatus 381, 10. 25. 643, 25. 645, 25. 647, 20. 705, 5; t. capitularis 510, 30; t. electionis 61, 5. 139, 35; t. mutuus 625, 35; t. pacis 116, 5. 10. 15.

trahere (causam regiam) ad papam (examen papae) 720, 20. 721, 30.

transactio 29, 10; t. alimentorum 225, 5.

transcriptum 695, 25.

transfere imperium occidentale in Germanos 156, 30.

transitus liber et securus 305, 40.

translatio: imperii Assyriorum ad Persas 150, 25; t. imperii de Graecia ad Germanos 137, 40. 45. 150, 25; t. officiorum imperialium 306, 20; t. potestatis temporalis 154, 20. 156, 25.

transmarinae partes 533, 15.

treuga 2, 10. 3, 10. 63, 40. 64, 40. 174, 35. 187, 40. 319, 15. 450, 20. 643, 30. 721, 15.

trewe: sein gut in trewen und in trewes hant enpfelhen 361, 20.

tribunal 158, 25.

tribunatus officium 301, 35.

tribunus, t. augustus 301, 30. 303, 35. 305, 25. 421, 25. 434, 35; -ni nuntius 305, 35.

tributum 179, 45.

ringstube, trinkstube des rates 368, 5. 444, 30.

rostung, trost geben 694, 35. 728, 10.

ruhsaezze, drossetze, drussetze, druchtsetze, droszete, droste *v. in Ind. Nom.* Eberhart. Küne. Reynhard.

rucken: mit t. straichen *ohne blutige Striemen* 400, 20. 25.

umbrobt 526, 30.

ümher *v. canonicus.*

umler 463, 5.

urbator pacis 331, 45. 335, 35. 40. 336, 10

utela impuberum 182, 25. 30.

utor 182, 30. 225, 10.

wihachtig 539, 5.

winge und benne 414, 5. 479, 1. 494, 5.

typarium 198, 30. 218, 10; t. imperialis maiestatis 234, 25. 249, 25. 311, 35. 566, 15. 35. 571, 25. 574, 10. 581, 5. 681, 5; t. regiae celsitudinis 192, 30. 194, 1. 196, 40. 199, 35. 201, 10; t. regium 218, 10.

tyrannus, tirannus, tirampnus 159, 40. 160, 1. 20. 40. 161, 20. 215, 5. 381, 20; *v. in Ind. Nom.* Lombardia.

tytsch des cappitels *v. mensa.*

tzveiung *v. zveiung.*

U.

ubereinkommen eins einmütigen küniges 612, 25.

uberfüren, übervaren den lantfrid 461, 15. 40. 462, 15. 25.

ubervart uf dem Reyne 635, 5.

uberkominge 649, 1.

ubersagen mit ersamen manen 548, 20.

uberval, überval, obirval 316, 30; u. an den Juden 452, 30. 455, 15.

uflaufe, uflauf, ufloufe, aufleufe, auflauf 3, 20. 30. 65, 1. 5. 66, 1. 343, 10. 20. 357, 15. 362, 1. 393. 452, 35. 40. 455, 20. 25. 683, 25. 684, 30.

ufraichung 622, 15.

ufsätze, ufsatzung *v. statutum.*

uncia auri 381, 30.

unctio, unccio, unxcio *ex. gr.* 15, 30. 119, 35. 126, 10. 40. 127, 15. 131, 10. 136, 35. 142, 1. 152, 40. 162, 40. 163, 20. 168, 25. 204, 5. 310, 25. 30. 311, 10.

underpant 84, 30. 85, 5. 10-25. 265, 30.

undertanen 77, 15. 318, 10. 377, 15. 534, 25. 30. 535, 15. 25. 45. 536, 40. 537, 20. 25. 30. 538, 5. 650, 1. 15. 651, 10.

underweisung: unrechte 499, 1.

unfuge *iniuria* 441, 40. 453, 35.

ungelobe *heresis* 425, 50.

ungere regem 141, 30.

ungelt(um) 327, 5. 332, 20. 25. 336, 30. 35. 40. 339, 35. 368, 25. 379, 35. 40. 380, 5. 10. 397, 5. 440, 5. 450, 5. 478, 5. 743, 35; korn ungelte 478, 50; u. von den wyne 397, 5. 478, 5.

ungnad des ryches 387, 1. 393, 15. 35. 395, 1. 413, 40. 415, 5. 478, 10. 489, 1. 490, 30. 496, 1. 498, 5. 30.

unhulde des reichs 393, 15. 35.

unio et liga, *amicitia ex. gr.* 67, 30. 225, 30. 226, 1. 305, 35. 435, 20; u. cum magnatibus 306, 45. 307, 25. 582, 1. 688, 25; *v. confederatio.*

unitas ecclesiae 44, 5. 74, 30. 425, 5.

universitas: baronum 575, 40; u. civitatis, opidi, populi *ex. gr.* 5, 45. 15, 1. 32, 5. 40, 1. 42, 5. 45, 35. 46, 15. 49, 35. 115, 20. 119, 15. 130, 20. 234, 10. 333, 40. 362, 35. 424, 35. 427, 10. 20. 446, 15. 447, 30. 448, 5. 505, 40. 604, 35; u. fidelium 32, 25; u. magnatum 575, 10; u. suffraganeorum ecclesiae 6, 10; u. vasallorum ecclesiae 6, 5.

unversprochen *v. man.*

unwiderkouft 76, 25.

unzücht, unzuht 366, 10. 453, 35.

upsande der lütteken voghedye *resignatio advocaciae minoris* 561, 30.

urbs Roma 301-307.

urlage, urleuge 80, 30. 35. 81, 1. 5. 83, 25. 357, 15.

urteil, urtail sprechen, geben *v. iudicium.*

urteilen *v. iudicare.*

usancia 298, 10.

usburger 368, 35.

usurpare: bona 446, 10; imperium *ex. gr.* 115, 10. 155, 5; secundario sibi 449, 1; titulos 420, 10. 531, 35.

usurpatio 93, 25. 95, 10. 96, 25. 98, 5.

usus: in coronatione 311, 15; u. episcopatus 390, 40; u. imperii 566, 10. 567, 30.

utilitas symoniaca 90, 25.

uzdrag 3, 30.

uzwendig *v. extraneus.*

uzzog: zu einem u. manen 463, 1.

V.

vacare: vacans beneficium 183, 5; ecclesia *ex. gr.* 5, 1; episcopatus 709, 20. 713, 35. 716, 40. 45. 718, 25; feodum 182, 10. 225, 10. 227, 20. 572, 35. 573, 10; imperium *ex. gr.* 34, 5. 35, 20. 38, 35. 40, 35. 56, 25. 57, 25. 61, 30. 90, 40. 93, 40. 94, 5. 95, 25. 96, 35. 97, 1. 98, 25. 30. 100, 5. 10. 102, 30. 103, 20. 25. 115, 5. 140, 1. 158, 40. 159, 30. 167, 5. 15. 183, 1. 383, 5. 390, 5. 30. 721, 10; marchionatus 33, 10; prebenda 211, 20. 25. 212, 15; regnum 565, 40.

vacatio: ecclesiae 5, 5. 197, 1. 198, 45. 201, 1. 239, 5; *v. imperii ex. gr.* 9, 30. 35. 32, 15. 34, 5. 35, 20. 37, 10. 38, 35. 40. 40, 35. 41, 25. 61, 20. 73, 1. 93, 25. 95, 10. 96, 20. 98, 5. 100, 5. 103, 25. 162, 35. 164, 10. 383, 5. 390, 35.

vadium 448, 10.

valor monetae *v. moneta.*

valsch: ein *v.* 448, 25. 454, 35.

vanchnus *v. gefengnus.*

vangene *captivi* 534, 35. 536, 5.

vanlehen 693, 15.

vassalagium 304, 20. 578, 10. 30. 579, 5. 617, 1. 618, 1. 621, 20. 628, 30.

vassallatus: obsequia -us 574, 35.

vassallus *ex. gr.* 6, 5. 11, 25. 18, 35. 52, 25. 63, 25. 30. 116, 35. 121, 20. 126, 15. 132, 40. 163, 25. 168, 30. 173, 25. 178, 25. 179, 35. 181, 1. 10. 182, 1. 196, 15. 198, 15. 200, 45. 218, 25. 220, 1. 225, 10. 237, 5. 294, 10. 313, 20. 315, 20. 319, 35. 510, 20. 512, 15. 25. 35. 516, 15. 544, 15. 561, 20. 579, 5. 10. 615, 5. 617, 1. 618, 1. 15. 621, 20. 628, 1. 30. 629, 10. 25; *v. etiam ecclesia.*

- vectigal *ex. gr.* 186, 1. 204, 291, 10, 293, 30. 319, 15. 420, 20. 606, 5. 699, 20.
 veme 671, 30. 35.
 venatio 605, 40; v. imperii 290, 5. 293, 25. 298, 5. 617, 1. 628, 30.
 vendicare: ius seu iurisdictionem 19, 10/15. 130, 5. 183, 15; rem sublatam 448, 15.
 vendicatio iuris 179, 15.
 verkümbern, verkümmern: eine stat 343, 40. 346, 10. 397, 30. 501, 30. 597, 40. 600, 25.
 verleihen, verlihen, verlichen, verluhen, virlyhen, vorlihen 265, 30. 321, 10. 323, 10. 346, 30. 350, 10. 353, 15. 354, 5. 374, 1. 40. 412, 10. 476, 15. 477, 35. 480, 25. 496, 10. 521, 10. 522, 10. 526, 1. 602, 5. 15. 614, 1. 625, 1. 635, 35. 637, 30. 660, 10. 662, 1. 670, 5. 671, 5. 677, 1. 5. 729, 10. 739, 25. 741, 35.
 verlieren: das hopt 453, 30; den leip 360, 1.
 verlihung 494, 10.
 verphenden *v. impignorare*.
 verruffen, verrufen (drittes) 400, 40, 45.
 versagen *v. recht*.
 versatzunge *v. impignoratio*.
 versetzen *v. impignorare*.
 versichern, sicher machen 3, 5. 10. 65, 30. 84, 30. 325, 5. 30.
 versuchung der person 675, 35.
 vervallen, vervallen sein der pene, pütze 350, 25. 352, 40. 354, 25. 30. 358, 35. 360, 40. 387, 5. 400. 412, 40. 648, 5.
 verwesen 462, 40.
 verweser *advocatus* aller kyirchen 739, 25.
 verwirken: sein leben 360, 30.
 verweisen: von dem reiche 558, 30; von der stat 482, 5. 491, 25.
 vexilliferus 305, 20, 25.
 vexillum 150, 10.
 veyd *Fehde* 535, 45. 538, 5.
 viator 335, 35. 487.
 vicaria 295, 40.
 vicariatus 295, 5. 15. 20. 40; v. generalis 605, 20–35.
 vicarius: archiepiscopi 52, 10, 15. 242, 5. 10. 25; v. ecclesiae 701, 5. 25. 722, 10. 30; v. ecclesiarum cathedralium Urbis 304, 10. 609, 1; v. ecclesiae generalis 110, 5; v. generalis regis 295, 30. 296, 5. 20; v. Iesu Christi *papa* 91, 25. 153, 40. 158, 15. 424, 30. 503, 30; v. ordinis (Praedicatorum) 613, 23; v. regni seu imperii 185, 25. 188, 30. 294, 40. 295, 5. 30. 296, 5. 20. 390, 30. 35. 611, 15; v. Urbis, v. papae in Urbe 110, 5. 158, 15. 302, 40. 303, 10. 419, 30. 531, 20.
 vicecomes 174, 10. 309, 25.
 vice: regis 224, 30. 513, 35. 514, 10; vice regis Angliae 583, 10.
 viceplebanus 586, 40.
 vidimus 695, 35. 723, 10.
 viduitas ecclesiae 4, 30. 8, 25.
 vierwerbe 683, 40.
 villa: campestris 516, 35; -ae homines 56, 10.
 visa *nota in verso litterarum* 12, 5. 17, 45.
 villicatio 224, 15. 610, 35.
 vischwasser des dorffs 403, 40. 404, 1. 614, 5. 15.
 visitatio: ecclesiarum 6, 40; -nis officium 6, 35; v. opidi 42, 15.
 vitztüm 358, 20–30. 396, 10.
 vocare: ad electionem regis 33, 10; ad iudicium 187, 30; ad regnum 114, 10. 15; ad sinodum 28, 30; ad tractandum pro rege 101, 10.
 vocatio *ad electionem celebrandam* 33, 5. 34, 25. 35, 40. 114, 15. 302, 45.
 vogt, vogtei *v. advocatus, advocatia*.
 vogtkern 521, 30.
 volghe 535. 537. 539, 35. 540, 35.
 volgher 539, 25.
 volk: werliches 683, 5.
 vorderunge (und ansprache) 65, 10. 367, 25. 368, 40. 405, 25. 460, 5. 508, 15. 30. 35. 519, 25. 683, 25. 684, 35. 685, 1.
 vormundschaft, vormüntschaft 555, 35. 592, 30. 740, 10.
 vormünder, fürmünde der kirche 739, 25; f. des stiftes 340, 20. 25. 30. 592, 10. 15. 20. 25.
 vorstat 478, 5. 677, 1.
 vorst, vorster *v. forst, forster*.
 vorstmaister *v. forstmeister*.
 vorstreht *v. forst*.
 vorwort *v. vurward*.
 votiva incrementa 94, 20. 95, 40. 97, 15. 99, 5.
 votum regis 381, 1; -a eligentium 419, 40.
 vox *v. electio*.
 vrede, vredebreker *v. fride*.
 vreiheit, vriheit, vryheit *v. freiheit*.
 vreye *v. freye*.
 vrygrapschaft *v. comitatus*.
 vulgare *v. theutonicum*.
 vulgariter interpretare 48, 40.
 vurrad 83, 35.
 vurward, vurword, vorword, vorwert, fürwort 79, 20. 82, 5. 35. 40. 45. 84, 20. 85, 40. 86, 10. 20. 30. 40. 87, 5. 35. 378, 5. 484, 15. 648, 30. 649, 30. 687, 5.

W.

- wage 745, 5.
 wagenfur 640, 35.
 wagenholtz 350, 5. 15.
 wal: stymme an der w. *v. electio*.
 wald, walt, welde 350, 15. 35. 40. 351, 15. 352, 30. 35. 439, 20. 440, 10.
 521, 1. 10. 601, 30. 619, 5. 622, 10. 630, 35; amptleute der w. 352, 35; recht in den w. 351, 40. 352, 1. 40; reichs w. 350, 35. 351, 25.
 wandeln: geleittes frye 339, 40; gewapnet 682, 40; zolfrye 339, 35. 397, 10. 399, 35.
 wapende lüde *v. leute*.
 wapenschrie 539, 35.
 warten: dem ryche 339, 5. 346, 15. 399, 1. 444, 1. 463, 35.
 wassirs leufte *v. decursus aquarum*.
 wegegelt 552, 1.
 wепенling, wcpeling 259, 40. 264, 35. 267, 35. 272, 30. 274, 5. 277, 40. 278, 15. 40. 280, 35. 281, 30. 654, 35.
 werkleute 463, 5.
 werschaf 265, 45.
 werung *v. in Ind. Nom. Cochem. Lucemburgen. Treveris*.
 weyer 354, 10. 614, 15. 635, 40.
 weyerstete 354, 10. 614, 5. 15. 695, 40.
 wichpelde, wikbild 490, 25. 630, 35.
 widemen 376, 30. 377, 1. 598, 15.
 widerbūwe der closter und der stifte 386, 30.
 widerkouf 76, 30.
 widerlegunge der heimstewer *recompensatio dotis* 376, 35. 377, 1. 558, 30.
 widerrecht, widerrechtz annemen 640, 10; w. schadgen 342, 35; w. tun 342, 40.
 widerrede: jar und tag ane w. besitzen 482, 35.
 widersache des riches 614, 10.
 widersagen 262, 20. 542, 15. 40.
 widersatz *rebellio* 426, 30.
 widerspāni *contumaciae* 426, 30.
 widersprake 540, 1.
 wildegreve 280, 25.
 wille: w. brief 65, 45; w. und wort 328, 25. 329, 10. 367, 1.
 wiltpan, wiltpan, wiltban, wiltpande, wiltpenne 185, 1. 375, 35. 40. 521, 1. 10. 628, 30. 630, 35. 635, 5. 745, 10.
 wingarten, wynegarten 263, 30. 265, 25. 30.
 wingeld 265, 25.
 winne, wunne und weyde 412, 20. 414, 10.
 wirt *v. elich*.
 wirtinn *uxor* 353, 30. 426, 40. 622, 10; *v. elich*.
 witib 376, 30.
 witwenstül 622, 25.
 wocheumerket, wuchenmart, wuchentlicher markt 365, 10. 459, 30.
 wort: mit gedingetten w. 368, 15; mit gestabten w. 327, 20; von w. zu w. 105, 30; *v. wille*.
 wucher, wcher 452, 40. 454, 10. 455, 25.
 wunde: flizzendiu w. 400, 5. 20. 25.

Y.

ydioma 148, 1.
 ydelatria 144, 45.
 ypoteca 137, 5. 196, 1. 198, 1. 20. 25.
 606, 10.
 ystoria v. historia.

Z.

zalung 399, 40.
 zehende v. decima.
 zeichen, zeychen: des riches auf der
 muntze 683, 5; z. der herschaft
 683, 40.

zeidelweid 614, 5. 15.
 zeidler 351, 30. 352, 5.
 zelator (Ytaliac) 301, 30. 303, 35. 305,
 25; z. fidei 140, 5.
 zerunge 652, 20.
 zil v. terminus.
 zil *linea* 439, 20.
 zins, zinsc, czinse, cynsc 369, 30. 458,
 5. 461, 1. 557, 10. 622, 10. 635, 35.
 739, 35. 741, 15; der burger z. 458,
 5; crilicher z. 265, 35; cwichlicher
 z. 265, 30; gericht's z. 386, 5; jer-
 licher z. 464, 30; reichs z. 484, 20;
 Juden zins 739, 35.

zol v. theloneum.
 zugelt 588, 25.
 zunft, zunfta 368, 10. 444, 35. 520, 5.
 zunftlute 368, 20.
 zunftmeister 367, 40. 368, 20. 444, 35.
 453, 25.
 zwiung, tzwiung 3, 20. 25. 65, 1. 5.
 66, 1. 20. 81, 10. 220, 25. 262, 20.
 362, 1. 682, 30. 683, 25. 684, 30. 45.
 685, 40. 686, 1. 15.

ADDENDA ET EMENDANDA.

Levissimos quos ipse facile correxeris errores hic non adnotavimus.

P. 1 l. 13: Qui familiares fuerint, ex litteris Clementis VI. Iohanni regi 1345. Nov. 5 directis (Klicman nr. 544) apparet, in quibus Nicolaus decan. Olomucen., Nicolaus praepos. Saccen., Geraldus de Magnaco enumerantur. De quibus v. Indicem nominum. — p. 9 l. 48 dele infra — faciat, lege III. Reg. 21, 25. — p. 10 l. 19 et 24 dele punctum ante spiritum. — p. 12 l. 2 loco 93 lege 92; l. 19 lege Gaucelmo et sic aliis locis quos habes in Indice nominum s. v.; l. 23 lege Guillermo. — p. 17 l. 11 lege Guilhermus. — p. 18 l. 13 et p. 21 l. 42 lege Guillermo. — p. 23 l. 13 lege Guilhermus. — p. 24 l. 14 lege Guillermo. — p. 32 in margine ad l. 46 adde: April. 13. — p. 33 nr. 17 A: In verso ad marginem superiorem manu quadam curiali haec verba exarata esse: quod conveniant ad electionem monit Baumgarten in 'Allgemeines Litteraturblatt' XXI (1912) col. 140. — p. 49 l. 9 loco clericos, camerarios lege clericos camere. — p. 49—50: nr. 27 extr. 'Regesten der Pfalzgrafen' nr. 6649; nr. 28 ibid. nr. 6648; nr. 29 ibid. nr. 6647; nr. 30 ibid. nr. 6646. — p. 60 dele l. 17—22. Ea quae ibi diximus infitatus est F. Pfeil, 'Der Kampf Gerlachs von Nassau mit Heinrich von Virneburg um das Erzstift Mainz' (Diss. Straßburg 1910), p. 16, ubi argumentum nostrum ex silentio sumptum merito reicitur. — p. 68 l. 29 adde: ?. A. Hofmeister socius noster in codice Raudnicensi VI Fb 5 p. 74 harum litterarum aliud apographum invenit, in quo annus MCCCXLVIII ponitur. Si huic textui, qui non melioris notae est quam reliqui, quoad numerum fidem tribuere velis, id quod ad titulum regalem (p. 69 l. 3) melius quadraret, litteras multo post eventum conscriptas credas necesse est; nam in tentoriis ante Aguillon Iohannes dux Normanniae post 1346. Aug. 20 non fuit. — p. 68 l. 36 adde: Ed. H. Jireček, Codex iuris Bohemici II, 1 (= 'Korunní Archiv český', 1896) p. 264 nr. 254. — p. 72 l. 41—42 lege fuerant solenniter, attendendo. — p. 72 l. 42 ad faciat pone notam: Cf. III Reg. 21, 25. — p. 75 l. 12 lege Sydenvaden, l. 15 lege Sydenvadem. — p. 78 l. 5 post 678 adde: et Rieder, Römische Quellen zur Konstanzer Bistumsgeschichte (1903) p. 347 nr. 1141; l. 6 adde: Regesta episcoporum Constantiensium II nr. 4784. — p. 94 l. 34 ad Dominus pone notam: Cf. Act. 13, 47. — p. 95 post l. 5 adde: Litteras Iohannis Clementi VI. papae inscriptas quae extant in Summa Cancellariae (ed. Tadra, 'Historičký Archiv', VI, 1895) p. 189 nr. CCCXXVIII utpote fictas negleximus. — p. 101 l. 23 lege Leuthingerianis. — p. 107 l. 8 lege inedita. — p. 116 l. 26 loco 15 lege 5. — ad p. 136 l. 32 — p. 137 l. 9 cf. p. 127 l. 13—27. — p. 138 sqq. nr. 99 et 100: Leguntur hae collationes etiam in T cod. Monacensi lat. 18205 (olim Tegerns. 205) f. 66—69 et 69—80; cf. Catalog. codd. mss. Monac. IV, 3 (lat. II, 3) p. 142. Hic liber eadem fere aetate ac V Vindobonensis noster (saec. XV.) exaratus haud dubie ex eodem codice ac ille descriptus est. Nam, ut de reliquis, quae in utroque codice simul continentur, taceamus, nostrarum collationum omnes fere peiores lectiones, quas praebet V, item in T reperiuntur; paucis quibus inter se discrepant locis V, mox T meliorem habet lectionem. Textus a nobis constitutus his locis ad T emendatur: p. 138 l. 24 loco aut lege et, dele vel; l. 27 lege figurantis; p. 140 l. 16 dele et; l. 29 loco in lege illud; l. 32 lege alludunt; p. 141 l. 8 lege Procedente; p. 142 l. 7 dele uncinos; l. 46 dele supplementum; p. 145 l. 23 loco VIII. et lege VIII. ca(pitulum); p. 155 l. 28 loco tum responderet lege corresponderet; p. 156 l. 40 loco nuntiatum lege initiatum; p. 157 l. 16 lege rationem; p. 159 l. 35 lege vidimus mala non minui; p. 161 l. 31 loco de lege in. — p. 138 l. 7 dele cum petitione approbationis et cf. ea quae dixit Alb. Hauck, 'Deutschland und die päpstliche Weltherrschaft (Leipziger Universitätsprogramm 1910)' p. 50. Animadvertendum est verba approbatio et approbare, quae tam in petitione archiepiscopi quam in procuratoriis ad petitionem spectantibus Nr. 95 et 98 vitantur, in procuratoriis nr. 96 et 97 non semel adhibita, in renovatione nr. 92 pluries in locis rasis, ubi prius assumere scriptum erat, posita esse. — p. 141 l. 36 dele Approbationis. — ad p. 141 l. 42 — p. 142 l. 4 cf. p. 136 l. 33—40. — p. 153 n. a) dele V. — p. 166 l. 20 lege Aurelianen(sis); l. 23 lege magistris hostiariis; l. 32 post Ed. adde: Bullarium Romanum IV (ed. Taurin., 1859) p. 493. — p. 167 l. 36 ad Iohannis adde notam: recte Salvatoris. — p. 170 l. 18 et p. 171 l. 34 lege magistris hostiariis. — p. 207: nr. 125 denuo ed. K. Kübel, 'Dortmunder Urkundenbuch, Ergänzungsband I' (Dortmund 1910) p. 413 nr. 832 ex or. — p. 216 l. 16: Wimmerus de Gymnich idem est

ac *Voymarus de Gymnich cuius mentio fit in litteris Karoli regis ad a. 1349 spectantibus Reg. imp. VIII* nr. 882 et p. XLI. Cf. *practerca A. Dominicus, 'Baldewin von Lützelburg'* p. 524 n. 2. — p. 224 l. 37 *lege regie seu imperialis celsitudinis.* — p. 229 l. 3 *lege convertatur; ad nr. 147 cf. 'N. Arch.' XXXVI,* p. 487—490. — p. 237 l. 3 *lege Wiesbadensi.* — p. 280 l. 34 *adde:* Extr. Töpfer, 'Urkundenbuch für die Geschichte der Voegte von Hunolstein' I (1866) p. 207 nr. 256. — p. 287 nr. 230: *Originale denuo inspeximus. In verso in margine inferiori scriptum est:* psonal. — p. 301 l. 14 *lege* Teil III; l. 16 *lege* II, 3. — p. 302 l. 32 *ad comparare adde notam:* De citatione die 15. m. Augusti oretenus iterata v. litteras Cocheti de Chotitis ap. Burdach et Piur l. c. II, 4 p. 33. — p. 313 nr. 255: *Copiam quandam deperditam enotavit H. Kalbfuß in 'Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken' XVI (1914) p. 62.* — p. 327 l. 4 *post confectis adde:* in archivo publico Stuttgartensi assertivus. — p. 328—337: *Promissiones et privilegia nr. 273—283 denuo edita sunt in Monumentis Boicis t. LIII (= 'Neue Folge VII = Regensburger Urkundenbuch I. Band, München 1912') p. 646—653 nr. 1192—1195, 1196—1202. Quomodo litterarum nr. 278—283 tenor ex Ludovici IV. imperatoris privilegii de promptus sit (cf. p. 330 l. 23 sqq.), ex hac editione intellegitur.* — p. 343 l. 34 *lege* See. — p. 362 l. 25 *loco* Ineditum *lege* Ed. Kiefhaber, Nachrichten zur älteren und neuern Geschichte der freyen Reichsstadt Nürnberg II (1804) p. 109. — p. 366 nr. 316: *Litteras eisdem verbis conceptas civitati Wormatiensi directas ed. Boos 'Urkundenbuch der Stadt Worms' II (1890) p. 256 nr. 368.* — p. 368 l. 6 et 9 *loco puncti pone virgulam.* — p. 372 l. 29 *lege* Scarensteten. — p. 374 l. 33 *adde:* Extr. W. Lippert, 'Wettiner und Wittelsbacher' (1894) p. 238 nr. 26. — p. 410 l. 11 *loco* Ineditum *lege:* Ed. J. Rösel, 'Die Reichssteuern der deutschen Judengemeinden (= Schriften der Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaft des Judentums Bd. 17, Berlin 1910)' p. 92 ex or. — p. 419: nr. 376 *edd.* Burdach et Piur l. c. II, 4 p. 99 nr. 40 ex R, O, Vat. *cod. archivi Vatic. Miscell. Arm. XV, 45 fol. 14', B cod. Wratislaven. II Fol. 22 f. 148.* — p. 419 l. 9 *loco* I *lege* III; l. 24 *lege* inserenda. — p. 421 l. 30 *loco* retribuimus *lege* tribuimus, *ut habet* Vat., cf. Burdach et Piur l. c. — p. 422 l. 6 *loco* eam *lege* eum. — p. 424 l. 23: *Editionem novam paravit R. Scholz, 'Unbekannte kirchenpolitische Streitschriften aus der Zeit Ludwigs des Bayern, II, 2 (= Bibliothek des Kgl. Preuß. Histor. Instituts in Rom' X, 1914), p. 346 ad 391.* — p. 424 l. 26 *adde:* = ed. Bresslau p. 69. — p. 430 l. 34 *loco* comite *lege* domino. — p. 433: nr. 390 *edd.* Burdach et Piur l. c. II, 4 p. 107 nr. 41 ex R et Vat. — p. 434 l. 17 *lege* accingas. — p. 437 nr. 394, 395: *Eiusdem tenoris privilegium originale die 13. m. Decembris datum extat in archivo civitatis Kayzersberg. Cf. Aug. Scherlen-Colmar, 'Inventar des alten Archivs der Stadt Kayzersberg (= Bausteine zur elsass-lothringischen Geschichte und Landeskunde XIII, Zabern 1914)' p. 13.* — p. 525 *post* lin. 11 *adde:* Ed. von Weech, Codex dipl. Salemitanus III (1895) p. 351 nr. 1296. — p. 531 nr. 517 *edd.* Burdach et Piur l. c. II, 4 p. 111 nr. 42 ex R. — p. 532 l. 6—7 *conatus* est. Et infimum erigens *emendaverunt* Burdach et Piur l. c. — p. 549 l. 22 *lege* 537. — p. 554 l. 3 *loco* 21 *legendum* esse 20 *monuit Hofmeister in editione Mathiae de Nuxenburg (1924) p. 250 n. 3.* — p. 579 l. 10 *lege* civitate. — p. 594 l. 7 *loco* decano — Pragensis *lege* cancellario regis; l. 11 *ad* Pragensis *pone* notam 1) recte Olomucensis; l. 12 et 35—36 *dele* notam. — p. 615 *ad* notam 1 *adde:* Ed. Ludewig, Reliquiae manuscriptorum V, 566. — p. 653 l. 37 *in* margine *lege* 1351. — p. 654 l. 35 *lege* Leudersdorf. — p. 660 l. 2 *ad* Frid(ri)chen *adde* notam 1) recte Did(ri)chen). — *ad* p. 688 nr. 680 cf. *litteras Karoli regis et Iohannis ducis Karinthiac a. 1348. Mart. 13 datas, quas ex registri Karoli regis fragmento quodam, quod nuper in archivo publico Vindobonensi inventum est, edidit L. Gross, 'N. Arch.' XLIII (1922) p. 589. Editionem hic repetimus: Treuge Cracovienses. Karolus etc. et Iohannes dux Karinthie promittimus sincera fide sine dolo pro nobis et omnibus fidelibus et subditis nostris, qui pro . . . et dimittunt, magnifico Kazimyro regi Cracovie fratri nostro cum ipso, terris ac omnibus fidelibus et subditis suis treugas a data presencium usque ad festum sancti Georgi futurum proxime inviolabiliter observari. Presencium etc. Datum [Prage] anno Domini M^oCCC^oXLVIII^o, indictione prima, III° ydus Martii, regnorum nostrorum anno secundo.* — p. 688 n. 1 *loco* 1325 *lege* 1335. — p. 694 l. 31 *in originali non* verjehen *sed* verichen *legitur ut infra* p. 742 l. 26; p. 744 l. 9 et 29. — p. 705 l. 26 *post* porrexii *pone* virgulam. — p. 711 l. 25 *initio* *lege* Iomet.

ETTY CENTER LIBRARY

